Digitized by Google

T. 7.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

XXV. 5. 14

Digitized by Google

IVNII
IVVENALIS
SATYRÆ SEXDECIM,

CVM VETERIS SCHOLIASTÆ
ET IOAN. BRITANNICI COMMENTARIIS,
quibus acceſſerunt P. Pithœi, Cælij Secundi
Curionis, & Theodori Pulmanni Notæ
& Variæ Lectiones.

Additus eſt index geminus rerum & verborum
omnium abſolutiſſimus.

LVTETIÆ,
Apud CLAVDIVM MORELLVM,
via Iacobęa ad inſigne Fontis.

M. DC. XIII.

Cum Priuilegio Regis.

Digitized by Google

AMPLISSIMO VIRO AVGVSTINO THVANO EQVITI, SENATVS PARISIENSIS PRÆSIDI, & Conſiſtorij ſacri Conſiliario.

P. PITHOEVS S. P. D.

PROMISSI tibi dudum muneris gratiam, ſi qua eſt, apud te, vir ampliſsime, præſtationis mora detritam nolim; præſertim cum ea cauſſas ſuas excuſationémque habeat non tam obliuionis aut negligentiæ, quàm curæ ac ſtudij maiorū. Quin & ipſe mihi ſatis opportune fidem exoluiſſe videbor, ſi hoc officij erga te mei teſtimonium tibi non ingratum eſſe ſenſero, & qui hac noſtra opera aliquando vtentur boni & candidi viri, fructum eius acceptum referant vitiorum odio, amori virtutum, id eſt, genio in Iuuenalem tuo, obſeruantiæ erga te meæ; atque ingenitæ cuidam ſollicitudinis, quæ priſcis ſcriptoribus optimis rerum magiſtris, vel poſteritati potius aduerſus imminentem barbariem, quantum in me eſt, cautum prouiſumq; eſſe cupio. Bene vale *v. c. & me ama.*

D. IVN. IVVENALIS VITA.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

IVNIVS Iuuenalis liberti locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamauit, animi magis cauſſa, quam quod ſcholæ aut foro præpararet. deinde paucorum verſuum Satyra non abſurde compoſita in Paridem pantomimum, poëtámque * Claudij Neronis, eius ſemeſtribus militiolis tumentem, genus ſcripturæ induſtrioſe excoluit. Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquã committere eſt auſus. Mox magna frequentia, magnóque ſucceſſu bis ac ter auditus eſt, vt ea quoque quæ prima fecerat, inferciret nouis ſcriptis:

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio, tu Camerinos,
Et Bareas, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopæa facit, Philomela tribunos.

Erat tum in delitijs aulæ hiſtrio: multíque fautorum eius quotidie prouehebantur. Venit ergo Iuuenalis in ſuſpitionem, quaſi tempora figurate notaſſet. ac ſtatim per honorem militiæ, quanquam octogenarius, vrbe ſummotus, miſſúſque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti. Id ſupplicij genus placuit, vt leui atque ioculari delicto par eſſet. Verum * intra breuiſſimum tempus angore & tædio periit.

Digitized by Google

NOTÆ EIVSDEM PITHOEI AD SVPERIOREM VITAM.

I*VVENALIS vita quæ præponitur, non eſt, opinor, eiuſdem interpretis. Et vero in opt. codicc. ad finem adſcripta fuit recentiore manu, & in pleriſque aliis ſeparatim extat. Suetonio etiam à quibuſdam tribuitur. Huius loco, initio vetuſtiſſ. ex. ad illa verba, Semper ego auditor, hæc legebantur: Iuuenalem aliqui Gallum propter corporis magnitudinem, aliqui Aquinatem dicunt. Ea tempora Domitiani Tyranni, quibus etiam ipſe vixit, eo quod in aula ipſius plus hiſtriones, quam bonæ vitæ homines poſſent, grauiter carpſit. Hos autem libros in exilium miſſus ad ciuitatem vltimam Aegypti.* Hos ab ipſo Domitiano, ſcripſit. Ideo autem in exilium miſſus eſt, quia dixit verſum illum,*

Quod non dant proceres dabit hiſtrio,

Nunc autem hoc inducit quaſi carptum ſe per figuras à miſeris poëtis, qui nil nouum, ſed omnibus notas fabellas recitarent. & dicit magis ideo Satyrã ſe ſcribere, vt poſſit mores illius temporis demonſtrando notare. Hactenus vet. ex. quod prætermiſſum nolui. Quin & illud addam pro Hos, ciuitatis illius Aegypti nomen reponendum Oaſa, ſiue Oaſin peninſulam exiliis celebrem. cuius & hic idem interpres meminit ad Satyr. 4. Sed & apud Hieron. in Epitaphio Nepotiani male hodiéque Aſſa, pro Oaſa. Nam de Timaſio loquitur, quem Oaſo relegatum Zozimus ex aduocato fiſci clare narrat.

Pag. antec. lign. 8. Claudij Neronis.) *Hæc verba in quibuſdam ex. deſunt. Quod ſequitur de ſemeſtribus militiolis, pertinet ad illud Satyr. 7.*

Semeſtri vatum digitos circumligat auro.

Eſt & ſemeſtris Tribunatus mentio apud Plin. lib. 4. Epiſt.

Ib. lign. vlt. Intra breuiſſimum tempus periit.) *Non ſatis hic conuenit cum Suida, quem tamen ex Dione ſumpſiſſe veriſimile eſt. Neuter cum iis quæ ex Iuuenale ipſo Saty. 4. 6. 13. 15. colligi poſſunt, quæ hic accuratius perſequi non eſt otij noſtri. Summa tantum quædam breuiter notaſſe ſatis erit.*

TESTIMONIA VETERVM SCRIPTORVM.

DE IVVENALE.

M. Fabij Quintiliani lib. 10. Inſtit. Orat. de Satyræ ſcriptoribus.

Sunt clari hodiéque & qui olim nominabuntur.

M. Val. Martialis ex lib. 7. Epigr.

Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odiſſet Oreſtes:
Theſea Pirithoi deſtituiſſet amor.
Et Siculos fratres, & maius nomen Atridas,
Et Ledæ poteras diſſociare genus.
Hoc tibi pro meritis & talibus imprecor auſis:
Vt facias illud quod, puto, lingua facis.

Eiuſdem.

De noſtro facunde tibi Iuuenalis agello
Saturnalitias mittimus ecce nuces.
Cætera laſciuis donauit poma puellis
Mentula cuſtodis luxurioſa Dei.

Eiuſdem ex lib. 11.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa, Iuuenalis, in Suburra,
Aut collem dominæ teris Dianæ:
Dum per limina te potentiorum
Sudatrix toga ventilat, vagumque

Digitized by Google

Maior Cælius & minor fatigant:
Me multos repetita poſt Decembres
Accepit mea, ruſticúmque fecit,
Auro Bilbilis & ſuperba ferro.

Rutilij Claudij Numatiani Galli ex Itinerario.

Huius vulnificis, Satyra ludente, Camænis
Nec Turnus potior, nec Iuuenalis erit.
Inſtituit veterem cenſoria lima pudorem:
Dúmque malos carpit, præcipit eſſe bonos.

Amm. Marcellini ex lib. 28. Hiſtor.

Quidam deteſtantes vt venena doctrinas, Iuuenalem & Marium Maximum curatiore ſtudio legunt, nulla volumina, præter hæc, in profundo ocio contrectantes.

C. Sollij Sidonij Apollinaris ex carmine ad Magnum Felicem.

Non qui tempore Cæſaris ſecundi
Æterno incoluit Tomos reatu:
Nec qui conſimili deinde caſu,
Ad vulgi tenuem ſtrepentis auram,
Irati fuit hiſtrionis exul.

Porphyrionis, ſeu, quiſquis eſt, in Horatium veteris Grammatici.

Satyra Horatij inter Lucilij Satyram & Iuuenalis eſt media. Nam & aſperitatem habet, qualem Lucilius: & ſuauitatem, qualem Iuuenalis.

Digitized by Google

ΣΟΥΙΔΑ.

ΙΟΥΒΕΝΑΛΙΟΣ ποιητὴς Ρωμαῖος· οὗτος ἦν ἐπὶ Δομετιανοῦ βασιλέως ῥωμαίων. ὁ δὲ Δομετιανὸς ἐφίλει τὸν ὀρχηστὴν τοῦ παρασίτου μέρους τὸν λεγόμενον Πάριν, περὶ οὗ καὶ ἐλοιδορεῖτο ὑπὸ τῆς συγκλήτου, καὶ Ιουβεναλίου τοῦ ποιητοῦ. ὅστις βασιλεὺς ἐξώρισε τὸν Ιουβενάλιον ἐν πενταπόλει ἐπὶ τῇ Λιβύῃ. τὸν δὲ ὀρχηστὴν πλουτήσας, ἐπέμψεν εἰς Αντιόχειαν. ὃς κτίσας οἶκον καὶ λουτρὸν ἔξω τῆς πόλεος, ἐκεῖ τελευτᾷ.

DE SVLPICIA.

M. Val. Martialis ex lib. 10.

Omnes Sulpiciam legant puellæ,
Vni quæ cupiunt viro placere.
Omnes Sulpiciam legant mariti,
Vni qui cupiunt placere nuptæ.
Non hæc Colchidos aſſerit furorem.
Diri prandia nec refert Thyeſtæ,
Scyllam, Biblida nec fuiſſe credit:
Sed caſtos docet & pios amores,
Luſus, delicias, facetiáſque.
Cuius carmina qui bene æſtimarit,
Nullam dixerit eſſe ſanctiorem.
Tales Egeriæ iocos fuiſſe
Vdo crediderim Numæ ſub antro.
Hac condiſcipula, vel hac magiſtra,
Eſſes doctior & pudica Sappho.
Sed tecum pariter ſimúlque viſam
Durus Sulpiciam Phaon amaret.

Digitized by Google

Fruſtra namque ea nec Tonantis vxor,
Non Bacchi nec Apollinis puella,
Erepto ſibi viueret Caleno.

Eiuſdem ad Calenum Sulpiciæ maritum.

O molles tibi quindecim, Calene,
Quos cum Sulpicia tua iugales
Indulſit deus, & peregit annos!
O nox omnis & hora, quæ notata eſt
Caris litoris Indici lapillis!
O quæ prælia, quas vtrimque pugnas
Felix lectulus, & lucerna vidit
Nimbis ebria Nicerotianis.
Vixiſti tribus, ô Calene, luſtris:
Ætas hæc tibi tota computatur,
Et ſolos numeras dies mariti.
Ex illis tibi ſi diu rogatam
Lucem redderet Atropos vel vnam,
Malles, quam Pyliam quater ſenectam.

C. Sidonij Apollinaris ad Magnum Felicem.

Non Getulicus hic tibi legetur,
Non Marſus, Pedo, Silius, Tibullus,
Non quod Sulpiciæ iocus Thaliæ
Scripſit blandiloquium ſuo Caleno.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS BRIXIANVS SENATVI POPVLOQVE BRIXIANO SALVTEM plurimam dicit.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CONSIDERANTI mihi Ampliſsimi patres Brixiani, homines (vt placet Stoici) hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alius prodeſſe poſsit alij, in mentem veniebat, eum demum illiberali cenſendum eſſe ingenio, qui omnia quæ aut diceret; aut faceret, aut denique cogitaret, non ad aliquam aliorum vtilitatem, ſed ad ſuum duntaxat commodum referret: Nec immerito. Nam (quod & Plato ſenſit) illud ſemper nobis ſtatutum eſſe debet, nos non ſolum nobis, ſed patriæ & amicis natos eſſe, vt non magis noſtra quàm aliorum commoda quærenda ſint. Quare patres ampliſsimi, quum in toto ætatis meæ tractu omnia temporum momenta ad percipiendam doctrinam contulerim, viſúſque ſim clementia Dei noſtri eo perueniſſe, vt ex ſtudiis aliquem omnino retulerim fructũ, putaui operæ precium me facturum eſſe, ſi eum non ſolum ad meam, ſed ad communem omnium in literis verſantium vtilitatem & beneficentiã conferrem. Sed quum multa in hac re literaria extarent, quæ non magis delectabilia quàm fructuoſa eſſe viderentur, in quibúſque non ſine aliqua laude verſari poſſem, exiſtimaui eum mihi poetam interpretandum, cuius doctrina ex omni ferè parte ad noſtram inſtitutionem eſſet accommodata. Iuuenalis igitur Satyras etſi temporibus noſtris à nonnullis aliis egregie literatis commentatoribus vel cum magna ipſorum laude enarratæ fuerant, aggreſsi ſumus: quòd omnino animaduerteremus, in toto opere multa ab iis ſiue incuria quadam, ſiue conſulta opera præterita eſſe, quod quæ ipſi forte intelligerent, eadem & cæteris perſpicua arbitrarentur, multáque etiam longo aliter expoſita quàm ſenſus auctoris expoſceret. hócque eo libentius fecimus, quòd Iuuenalem eum eſſe nouimus poëtam, qui veluti flagello atque enſe peccantium vitia perſequens ſaluberrimo carminis ſui ſtilo docet à ſemita turpitudinum declinandum, honeſtatémque apprehendendam, ita vt in ſcholis (quando adoleſcentes poëtice

Digitized by Google

inſtituendi ſint) nihil ferè vtilius fructuoſiúſve legi queat. ij enim mihi tum demum probatiſſimi videntur auctores, quorum doctrina non tam ad voluptatem, quam ad inſtitutionem noſtram refertur. Confido autem, in toto opere præter fortaſſe tria aut quatuor ad ſummum loca, quæ aut ingenij mei imbecillitate, aut morum ignoratione veterum non intellecta altioribus ingenijs enodanda relinquo, nihil prorſus relictum quod à me non ſit optime dilucidatum, multáque etiam longe rectius explicata, quàm ab omnibus alijs qui ante me in poetam ſcripſere. Quod autem lucubrationes meas vobis ampliſſimi patres, dicandas eſſe cenſuerim, illud me maxime impulit, quòd memineram, ſuperioribus annis quum in Achilleida Statij, & Satyras Perſij commentarios edidiſſem, vobíſque nuncupaſſem alteros, ita vobis placitos fuiſſe, vt me non mediocris ſolum laus & gratulatio veſtra ſecuta ſit, ſed inſuper ampliſſimum mihi munus publico totius ſenatuſconſulto decretum fuerit: Qua vna liberalitate ita me vobis prorſus deuinxiſtis, vt ſtatuerim ſiquid vnquam in his ſtudiis laude dignum perficerem, id totum vobis tradere atque dicare. Et cur non facerem? quum hæc noſtra ciuitas bonarum ſemper artium ſtudiis delectata ſit, in diéſque vehementer delectetur? Quot enim ex hac ciuitate (vt à cultu diuino exordiar) ſanctiſſimi Epiſcopi atque etiam Cardinales? Quot verbi diuini ſaluberrimi (vt dicunt) prædicatores? Quot iuriſconſulti vel veteribus legum conditoribus comparandi? Quod phyſici præclariſſimi? Quot in omni genere doctrinæ conſummatiſſimi viri prodiere? Sed quid probatiſſimos ciuitatis mores celebrem, quum ipſe Plinius iunior fateatur, ipſam multum antiquæ verecundiæ & frugalitatis retinere ac ſeruare? Labores igitur noſtros Ampliſſ. patres quos forte maiori voluntate quàm facultate perfecimus, vobis afferimus, obſecrantes, vt quando nihil ſit tam bene factum quod non vellicare malignitas poſſit, eos in tutelam veſtram ita recipiatis, vt omnibus perſpicuum ſit, Britannicum, omniáque eius opera vobis eſſe commendatiſſima. Quòd ſi à vobis (vt confidimus) fiet, ſtudium profecto noſtrum ad grauiora maximè exercitabitur. Vobis autem domini noſtri Ieſu Chriſti clementia incolumitatem perpetuam, & ſalutem æternam largiatur.

Digitized by Google

CÆLIVS SECVNDVS CVRIO

NOBILISSIMO ADOLESCENTI

Abrahamo Sbaski Polono S.

CVM viderem ſeculum hoc noſtrum Abrahame humaniſſime multis & præclaris virtutibus, atq; artibus adornatum, dubitare cœpi, eſſet ne verum quod Horatius in carminibus putauit, cum canit:

Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

Vt autem me hoc ſcrupulo liberarem, viſum eſt ex antiquis illis aliquem aduocare, qui mecum de veterum moribus & vita iucunde & vere confabularetur. Itaque duo mihi viſi ſunt commodiſſimi, Cornelius Tacitus & Iuuenalis, quos aliàs audiueram loquentes, ſed tanto interuallo, atque in alium finem, vt niſi denuo illos audirem, parũ mihi ipſe ſatisfacerem. Verum quoniam non tam acutè mores hominum inſpiciunt, qui non carpendi cauſa, ſed tantum ſimpliciter commemorandi eos obſeruant, vt Hiſtorici faciunt (lynceis enim oculis vtuntur, qui vitia aliena vt carpant, obſeruant) idcirco Iuuenalis mihi viſus eſt, maiore diligentia, acumine, vrbanitate, omnia notare, & ad genuinum ſuum reuocare. Hunc igitur vt citius quod optabam inuenirem adhibui, qui & vna ſecum A. Perſium adduxerat, hominẽ qui paucis verbis, multa ſalſe admodum, & feſtiue commemorauit. quibus auditis, & noſtri ſeculi cum illo facta contentione, deprehendi longe ab illa noſtram ætatem vitiis, illam à noſtra multis & magnis virtutibus ſuperari. Primum, & ſi in noſtris principibus nonnulla deſiderantur, nulli tamen ſunt Nerones, Caligulæ, Galbæ, Othones, Vitellij, Domitiani, monſtra, portenta potius quàm homines, ne dicam principes, quos reliquis meliores eſſe decebat, vt qui omnis virtutis, & vitæ rectiſſimis exemplis reliquis præire, & tanquam lumina prælucere debuiſſent. Ex quo non mirum eſt, ſi & priuati homines illis principibus, nullum vitij genus, nullum ſcelus, nullam nequitiam, nullum flagitium ſibi reliquum fecerunt. Nemo enim

Digitized by Google

putat ſe dedecere, quod principes videt audere. Quis enim homuncio, vt ille ait apud Terentium, non faceret, quæ ſummi iſti Ioues factitant? At noſtri homines eo minus corrupti ſunt, paucioribúſque & minoribus vitiis implicati, quo iuſtiores, & omnino meliores principes habemus. Ab aliis, de aliis audiuimus, nonnullos vidimus ipſi: tu Abrahame nob. de hoc veſtro rege Sigiſmũdo Auguſto mihi quotidie aliquid narras, de eius fide, conſtantia, iuſtitia, prudentia, temperantia, animi moderatione, & vera magnanimitate: quibus virtutibus ſperas breui fore tantam in melius morum in Regno mutationem, vt Polonia veſtra ita polleat, & fulgeat inter vicinos, vt Luna inter alia ſidera. Quod ſi quæ virtutes & artes in illis antiquis fuere, hæ in noſtris & principibus viris, & priuatis multo ſunt præſtantiores. Meum enim ſemper iudicium fuit, omnia noſtræ ætatis homines aut inueniſſe per ſe ſapientius quam illos, aut accepta ab illis feciſſe meliora, quæ quidem digna ſtatuiſſent in quibus elaborarent. Nam mores & inſtituta vitæ réſque domeſticas ac familiares, nos profecto, & melius tuemur & lautius. Rem vero publicam noſtri certe melioribus temperant & inſtitutis & legibus. Quid loquar de Re militari, in qua à noſtris tot inuenta ſunt, vt non virtute ſolum, verumetiam ſciẽtia veteribus antecellant. Iam illa quæ natura non literis aſſecuti ſunt, adeo ſunt in noſtris magna, vt nulla cum alia veterum ætate ſint conferenda. Quæ enim tanta grauitas, tanta conſtantia, magnitudo animi, probitas, fides, quæ tam excellens in omni genere virtus in vllis fuit, vt ſit cum hominibus noſtris comparanda. Doctrina antiquitas paulo ante nos, & omni literarum genere ſuperabat, id fiebat ignauia & nequitia, adde etiam barbarie principum: nunc vero cum principũ virorum benignitate, cum maxime diuino munere, effectum eſt, vt nos ab illis vinci non patiamur. Dedit & proxima, & hæc ipſa ætas, non paucos quos in omni artium & doctrinarum genere, veteribus componeremus: niſi forte Vida, Sannazarius, Aonius Palearius, Eobanus, Roſetus, Flaminius, Stigellius, vt ex multis paucos commemorem, non ſunt cum Virgilio, Lucano, Lucretio, Horatio, Ouidio, conferendi. Cum quo veterum in pingendo, non poſſunt Michaël Angelus, Titianus, Duretus, & Lucas conferri. In neruorum vocúmque cantibus tot hodie florent, vt Muſicorum excellentium multitudine obruar. In Mathematicis, quis Appiano, quis Orontio, quis Munſtero, aut clarior, aut accuratior, aut diligentior vnquam extitit? Quando maior linguarum cognitio? quando eloquentia amplior? adeo vt qui vel cum Cicerone ipſo non fruſtra contendant, reperiantur. Philoſophiam quidem, vix vlla ætas, poſt Athenarum excidium, quàm hæc noſtra aut tractauit purius, aut coluit diligentius. quid de Iure ciuili dicam? cum ne ſtante quidem Rep. Romana, tot Sceuolæ, tot Sulpitij, tot Caij, tot Pauli, floruerint, quot nos videmus, &

admiramur. Qui de medicina? quando enim ius artis ſcientia cultior, quando vſus maior? omitto veræ Theologiæ Religioníſque ſtudia, ad quæ nunquam ab Apoſtolorum temporibus maiore animi contentione mortales exarſerunt. Quod ſi velim artes, machinas omnis generis, ædificandi nouam nauigandíque rationem, inuentáque alia, & excogitata commemorare, quis erit finis dicendi? duo tantum dicam: quorum alterum ingentis ſolertio fuit, alterum etiam laboris & virtutis. Nemo ignorat, quàm magnæ, quàm multæ commoditates ex hac typis deſcribendorum librorum induſtria prouenIant: hanc tamẽ poſterior hæc ætas inuenit. Homines vero tanta nauigandi peritia præditos repertos eſſe, qui relicto noſtro orbe ad ἀντιξείας nauigarint, nouum & planè alterum orbem repererint, nonne prodigium & portentum videri poſſit?

Quas ob res omnes, & alias quas nunc non eſt narrandi locus, ſatis conſtat errore ductum Horarium alioqui poëtam optimum, illa de poſteris prodidiſſe. Quid igitur eſt? illud nimirum, homines ita factos eſſe, vt ſemper vetera admirentur, præſentia paruifaciant: & quoniam mala præterita iam illos non tangunt, procul aſpiciuntur, imo obliuione pene obruta ſunt præſentia, vero magis nos mouent, fit vt aliter de illis, ac de nobis iudicemus. Deinde inuidia præſentes laborant, mortui carent, idcirco hos meliores credimus, illos deteriores: vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat artes infra ſe poſitas, & extinctus amabitur idem. Et vt idem ait, virtutem incolumem odimus, ſublatã ex oculis quærimus inuidi. Et quia noſtros homines à veteribus degeneraſſe aut putamus, aut etiam reuera videmus, idcirco, ſequentes quoque futuros nobis deteriores cenſemus. Sed longe fallimur, mea quidem ſententia. Nam ſi ita eſſet, tot millibus annorum, iam omnes mortales, aut in belluas, aut alaſtoras degeneraſſent: nullum ius, nulla fides, nulla religio, nullæ iam bonæ artes colerentur. Quare illud potius tenendum, vt frugum ſic etiam bonarum & malarum ætatum viciſſitudinem quandam eſſe: ita vt interdum mala bonæ, & contra malæ bona ſuccedat: quod quidem in omnium & ciuitatum & rerum publicarum curſu perſpici poteſt: cuius rei cauſa maxima ex parte ſunt principes, & Rectores. In Rep. Iſraëlitarum, vt etiam Romanorum, videmus bonos principes iuſtitiæ, & religionis, & bonarum artium cultores & fautores, ſeculum aureum importaſſe, & omnium virtutum amicum. Contrà vbi principes luxu & libidinibus perditi, non Remp. ſed ſe ſuáſque voluptates procurabant, illico videres ferreum & improbum ſeculum rediiſſe. Nam veriſſimum eſt illud: Regis ad exemplum totus componitur orbis, neque minus illud, Honos alit artes: omnéſque accenduntur ad ſtudia gloria: iacéntque ea ſemper, quæ apud principes, & magiſtratus improbantur. Deſinamus igitur tantopere veteres mirari, quæ ſunt ante pedes contemnere, cum cer-

tum ſit, non hebetiora ingenia, non minores virtutes, non artes minore in precio interdum apud poſteros & iuniores eſſe, quàm apud illos maiores: quos rectè mirabimur, ſi non modo ſequi, ſed etiam vincere virtute contendemus, fuerint magni, fuerint clari, & omni genere virtutum atque artium inſtructiſſimi: non tamen nobis omnẽ ſpem ademerunt, omnem gloriam præripuerunt, quin liceat, ſi modo nobis non defuerimus, altius aſcendere. Vt autem eo reuocetur vnde huc defluxit oratio, hi duo viri, ac præſertim Iuuenalis, me ſcrupulo liberarunt, ne deinceps exiſtimem noſtram ætatem veteri illa vitioſiorem eſſe: quos dum loquentes etiamnum in ipſorum monumentis audirem, dum paulo curioſius legerem, reperi multis modis eorum verba deprauata ſuperioris ſeculi ignorantia fuiſſe. Itaque exiſtimaui, me debere non ſolum beneficium accipere, ſed etiam maiore menſura, vt Heſiodus iubet, ſi modo poſſem, gratiam referre. Quantum igitur per multas meas occupationes licuit dum quidam Satyrico dente, tabifico liuore impellente, me carperent, lacerarent, proſcinderent, ego Satyras caſtigabam, & illuſtrabam: quò tantum hominibus prodeſſem, quantum illi obeſſe, ſi poſſint, cupiunt. Itaque corrupta emendaui, dubia confirmaui, obſcura illuſtraui, diminuta ſuppleui: id quod non in ipſis poëtis ſolum feci, verum etiam in ipſorum explicatoribus. In Iuuenale plus aliquanto mihi laborandũ fuit, primo quòd ante multos annos editus in Italia tantum fuit, & admodum negligenter, ita vt ferè denuo mihi deſcribendus cum ſuo fuerit interprete, deinde vnum modò Ioan. Britannicum habuit explicatorem, qui quamuis illa ætate eruditiſſimus fuerit, non tamen ſemper poëtæ ſenſum eſt aſſecutus. neque mirum, fuit primus, neminem habuit quem ſequeretur: & præterea, non omnia poſſumus omnes, vt ille paſtor apud Virgilium ait. Perſius, multos habuit interpretes, credo obſcuritate & difficultate inuitatos: (eſt enim Perſius obſcurus & ſanè difficilis) quæ duo præclara ingenia alliciunt, ignaua deterrent: Fortaſſis etiam operis paruitas, quod putarent ſe quicquid erat laboris cito exantlaturos. Vbi autem ingreſſi eſſent, plura occurrebant, quàm putaſſent. Hinc pro ſua quiſque virili, conatus eſt ſtrenuam nauare operam, & difficilem alioqui autorem, facilem & planum reddere: nonnulli quoque vt eruditionem oſtentarent: quorum oſtentatio, dum multa comportata & congeſta reperiet, nec ingrata nec inutilis erit lectori. Mihi certe ingrata non fuit interpretum copia: qua non mediocri leuatus ſum labore. Aliquid tamen etiam Perſio pro iucundo ſermone, gratiæ retulimus. nam & eius aliquot locos explicauimus, & nonnihil quoque ipſos iuuimus interpretes, id quod lectores facile animaduertent. Hæc cum me in duos Satyricos principes, contuliſſe cognoſcerent Hier. Frobenius, & Nicolaus Epiſcopius, qui operas ſuas, & opes ad vetera monumenta, quod omnibus

Digitized by Google

notum eſt mortalibus, inſtauranda coniunxerunt, pro ea qua mecum neceſſitudine coniuncti ſunt, petiuerunt, vt ea ipſis edenda, & cum omnibus communicanda traderem: quod quidem libenter feci, præſertim talibus viris, non de me ſolum, verum etiam de doctis omnibus, bene meritis. Hoc igitur opus tam bene concinnatum, tam eleganter, & polite editum, tibi Abrahame nobiliſſime dono: vt ſit apud te meæ erga te beneuolentiæ pignus, apud alios verò tuæ & eruditionis, & humanitatis, & ſingularis cuiuſdam pietatis teſtimonium. Tu enim hæc ita cum ſumma nobilitate coniunxiſti, vt ſis Poloniæ tuæ ornamentum. Habet enim illa aliquot lumina, quibus auguror te nihilo obſcuriorem futurum, ſi modo pergas, vt cœpiſti. Iſta præclara tua indoles, iſtud veritatis ſtudium, iſte literatum amor, rara humanitas, & in iſta ætate modeſtia, mihi præſagiunt te aliquando patriæ tuæ magnum nomen magnámque lucem allaturum. Macte igitur quo cœpiſti animi ardore in haſce elegantiores artes incumbe, quæ tantum abeſt vt nobilitatem dedeceant, vt nullam veram ſine his nobilitatem eſſe cenſeam. Idipſum tibi etiam dicet noſter Iuuenalis, his duobus verſibus: quos, vt pleraque huius Satyrici præclara, ſemper in ore te habere velim:

Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria: nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus.

Baſileæ Idibus Iulij. M. D. LI.

Digitized by Google

Extraict du Priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy, il eſt permis à Claude Morel marchand Libraire & Imprimeur en l'Vniuerſité de Paris, d'imprimer ou faire imprimer & expoſer en vente ce preſent liure, intitulé *Iunÿ Iuuenalis Satyræ ſexdecim, cum Veteris Scholiaſtæ & Ioan. Britannici commentarÿs, quibus acceſſerunt P. Pithœi, Calÿ Secundi Curionis, & Theodori Pulmanni Notæ & Variæ Lectiones, &c.* Et defenſes ſont faites à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer ou faire imprimer, vendre ny diſtribuer ledit liure d'autre impreſſion que de celle dudit Morel, ou de ſon conſentement, iuſques à neuf ans finis & accomplis, ſur peine de confiſcation deſdits liures, & d'amende arbitraire, comme plus à plein eſt contenu & declaré par lettres ſur ce données à Paris ſcellées du grand ſeau ſur ſimple queuë, & ſignées, Par le Roy en ſon Conſeil, RENOVARD.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS
SATYRA PRIMA.

Prima docet Satyræ cauſam, formámque libelli.

SEMPER ego auditor tantum? nunquam ne reponam,
Vexatus toties rauci Theſeide Cordi?
Impune ergo mihi recitauerit ille togatas,

VETVS SCHOLIASTES
Ex bibliotheca P. PITHOEI IC.

THESEIDE CORDI.] Cordus hic poeta fuit vitioſus, qui tragœdiam Theſei ſcripſit: de quo Virgilius dixit,

—ſedet, æternumque ſedebit
Infelix Theſeus.

Ille togatas.] Togatæ ſunt Comœdiæ Latinæ, Palliatæ Græcæ, quales Afranius fecit.

IOANNES BRITANNICVS.

SEMPER *Ego auditor tantum?*] Temporibus Iuuenalis magna in Vrbe poetarum copia vigebat: qui ferè quotidie aliquid recitabant Ad hos audiendos rogabantur & noti & amici. Vnde ſcribit Tranquillus: Auguſtum recitantes benigne & patienter audiuiſſe: nec tantum carmina & hiſtorias, ſed & orationes & dialogos. Horat. item

Hic ſponſum vocat: hic auditum ſcripta, relictis
Omnibus officiis

Hoc tamen multis moleſtū omnino erat: vnde eſt illud Plinij, Magnum prouētum poetarum annus hic attulit: toto menſe Aprili nullus ferè dies fuit, quo non recitaret aliquis Iuuat me quod vigent ſtudia: proferunt ſe ingenia hominum & oſtentant: tametſi ad audiendum pigre coitur: pleríque in ſtationibus ſedent, tempúſque audiendo fabulas conterunt: ac ſubinde ſibi nunciari iubent: an iam recitator intrauerit: an dixerit præfationem, an ex magna parte euoluerit librum Et paulo inferius. Nunc ocioſiſſimus quiſque multo ante rogatus, & identidem admonitus, aut non venit, aut ſi venit; queritur ſe diem, quia non perdiderit perdidiſſe. Idem

Digitized by Google

etiam indicat Corn. Tacitus. De claris oratoribus, loquens de poetis. Rogare vltro & ambire coguntur: vt ſint qui dignentur audire: & ne id quidem gratis, poeta igitur veluti audiendorum diuturna carminum alienorum moleſtia effectus erumpit: non tam audiendi faſtidium indicans ſuum, quem diutinam ignauiam ſuam accuſaus: quòd ipſe nihil adhuc ſcripſerit, quum & ipſe poſſit ſcribere. Sed quum varia ſint poematum genera, in quibus verſari poſſit: Satyram ait ſe velle potius quàm aliud genus poematis tractare: adhibita ratione: quòd ampla ſibi ad ſcribendum ſuggeratur materia. Principium igitur more ſatyrico ex abrupto fecit: vt Perſius,

O curas hominum. Horatius, *Qui fit Mecænas?*

Semper.] Hoc dicit: quum ex nimio audiendi faſtidio: tum ex diuturno ſilentio quaſi qui magnam ætatis ſuæ partem per inertiam abſumpſerit: quum nihil interea ipſe ſcripſerit.

Auditor tantum.] Subaudi ero. ſcil alienorum ſcriptorum.

Nunquam ne reponam.] Nunquam ego ſicut cæteri, aliquid ſcribam & recitabo? Non ignoro, hunc locum variis exponi modis: ego tamen omiſſis quæ parum ad rem faciunt, hoc ſumptum eſſe à debitore contenderim: qui quum precium creditori reddit, reponere dicitur: vnde Sen. in epiſt. lxxxij. ad Lucilium Ergo nec quod debet creditori ſuo reponere quiſquam ſcit alius quam ſapiens. Idem lib vj. De beneficiis Ideo non eſt trepidandum quàm cito reponamus. loquitur enim de beneficio referendo Plaut in Perſa.

Des mihi nummos ſexcentos: quos continuo tibi reponam in hoc triduo aut quatriduo.

Ergo, inquit poeta: quum aliòs poetas audiuerim, eorúmque ſim debitor tanquam qui ab eis multa acceperim, nunquam ne eis reponam? nunquam ne eis reddam quantum acceperim: ac per hoc nunquam ne & ego ſcribam?

Vexatus toties.] Nam, vt diximus: non ſine aliqua animi moleſtia audiebantur recitantes.

Theſeide.] recitatione Theſeidos, id eſt geſtorum Theſei: de quibus multa Plutarch. & Diod. in v. & Ouid. in Metam.

Cordi.] Nomen eſt poetæ ſui temporis: quem in iij. Satyr. pauperem fuiſſe oſtendit.

Lectus erat Codro Procula minor

Rauci.] Clamoſi: vt referas ad faſtidium poetæ: quaſi qui nimio eius clamore offenſus ſit. C.

Rauci.] id eſt, recitãdo defeſſi, & voce cõpreſſi. Rauci enim fiunt, & voce obtuſi, cum aliis de cauſis, tum clamore, nimiáque vocis contentione. hinc Martialis.

Exercet raucos tertia cauſidicos.

Nam Cicadæ non tam clamore, quam natura ſunt raucæ.

S. Impune ergo mihi.] Ergo inquit alius mihi recitauerit togatas, alius elegias, alius alia? & ego non reponam? C & pœna talionis afficiam, vt & illi viciſſim me audiant recitantem? Nam impune ſine pœna ſignificat. S. Horat. in vltim. epiſt.

— *ſed mente recepta* *Obturem patulas impune legentibus aures.* Et in Arte poetica.

Ne ſpiſſa riſum tollant impune corona.

Ille.] id eſt alius.

Togatas] ſcil. comœdias Erant enim togatæ & palliatæ, togatæ Romanæ erant ab habitu togæ quæ Romana eſt: palliatæ vero Græcæ à pallio, quod Græcorum eſt. Togatarum autem quatuor ſunt genera: ſunt enim togatæ: quæ prætextatæ dicuntur, in quibus imperatores negocia agebant publica. & reges Romani, vel duces inducuntur, perſonarum dignitate & ſublimitate tragœdiis ſimiles. prætextatæ autem dicuntur: quia ferè regum, vel magiſtratuum in eiuſmodi fabulis acta comprehenduntur. Secundum genus togatarum, tabernariæ dicuntur, humilitate perſonarum, & argumentorum ſimilitudine comœdiis pares, in quibus non magiſtratus regéſve, ſed humiles homines & priuatæ domus inducuntur: quæ quia olim tabulis tegerentur, communi-

Digitized by Google

ter tabernariæ ſunt appellatæ. Tertium genus Attellanæ ab Attella ciuitate Oſcorum; in qua primum cœptæ, argumentis dictíſque ioculatibus ſimiles ſatyricis fabulis Græcis. Quartum planipedæ quæ Græce dicuntur mimi: dictæ ob humilitatem argumenti ac vilitatem actorum. qui non cothurno aut ſocco vtuntur in ſcena, aut pulpito: ſed plano pede. vel ideo quod non ea negocia continent, quæ in perſonarum turribus, aut in cœnaculis habitantium ſunt: ſed in plano & humili loco. lege Diomedem grammaticum, & Donatum in Terent.

Hic elegos? impune diem conſumpſerit ingens
Telephus? aut ſummi plena iam margine libri
Scriptus & in tergo necdum finitus Oreſtes?
Nota magis nulli domus eſt ſua, quàm mihi lucus
Martis: & Æolijs vicinum rupibus antrum
Volcani. quid agant venti, quas torqueat vmbras
Æacus,

VET. SCHOL.

Summi plena iam margine.] Notandum marginem feminino genere dici, cum Ouidius maſculino dixerit.

Quam mihi Lucus Martis] Lucum Martis dicit, qui Romæ eſt in Appia, in quo ſolebant recitare poëtæ, aut illum, qui apud Colchos eſt, in quo fuit pellis aurea. aut in quo Ilia peperit.

Volcani venti.] Pro follibus poſuit,

IOANNES BRITANNICVS.

Hic.] alius.

Elegos.] Elegi verſus ſunt impariter iuncti, hexametro enim & pentametro conſtant. Quis autem eorum inuentor fuerit:

Grammatici, auctore Horatio, *certant, & adhuc ſub iudice lis eſt.*

Inſtituti autem primo fuerunt deflendo deſiderio mortuorum, mox ad amores traducti: ſed tamen nomen retinuerunt à miſerabili cantu quo olim mortuos deplorabant. nam λίω idem eſt quod miſereor, vnde Sapho.

Elegi flebile carmen.

Ingens Telephus.] Ingens tragœdia de Telepho. Qui (vt auctor eſt Diodorus, in quinto) Herculis & Auges filius fuit. Hunc Teutrantus Rex Myſiæ ſucceſſorem regni inſtituit: qui quum bello Troiano auidius Græcos à Myſia arceret, vite implicitus ab Achille percuſſus in femore ſiniſtro conſulto oraculo accepit, nullo modo poſſe ſanari, niſi ab eodem repercuteretur, à quo vulnus accepiſſet. Ad Achillem profectus nouo genere medecinæ, & tunc primum excogitatæ: hoc eſt rubigine: ſiue ab ærea, ſiue à ferrea cuſpide fuerit, ſanatus eſt. Ita enim auctore Plin. lib. 34. cap. 15. depingebatur, eam decutiens ex gladio. hinc nata eſt fabula, quòd eadem repercuſſus eſt cuſpide, qua fuerat ab Achille vulneratus. Ouid.

Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hoſti,
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Alij vero tradiderunt ſanatum fuiſſe non rubigine, ſed herbarũ remedio per Achillem. vnde Claudianus ad Adrianum.

Sanus Achilleis remeauit Telephus herbis.

Notat igitur ſui temporis poetas, qui longo verborum anfractu & Telephi & Oreſtis tragœdias ſcripſere.

Oreſtes ſcriptus.] id eſt Tragœdia de Oreſte. cuius magnitudinem tantam fuiſſe ſatyrice oſtendit, vt ne volumine quidem ipſo quamuis extrema paginæ parte, & à tergo ſcripto contineretur. Oreſtes enim Agamemnonis Myccnarum regis filius, & Clytemneſtræ, quum accepiſſet patrem ab expeditione Iliaca reuerſum, ab Ægiſto adultero, & Clytemneſtra interemptum, ſibíque ab eiſdem inſidias tendi, capta opportunitate vtrumque necauit. Cuius parricidij conſcientia exagitatus in inſaniam & furorem verſus, videre ſibi videbatur matrem ſe ardentibus facibus & ſerpentibus atris inſequentem. vnde Verg.

Armatam facibus matrem & ſerpentibus atris.
Quum fugit: vltricesque ſedent in limine diræ.

Cæterum quum monitu Pyladæ, vt furijs liberaretur, Apollinis templum ingreſſus eſſet, & inde exire vellet, ei furias occurriſſe tradit Pacuuius: ad quod reſpexit Verg.

Vltricéſque ſedent in limine diræ.

Omitto quomodo in Tauricam regionem, vbi Iphigenia erat ſacerdos Dianæ, peruenerit: indéque abrepto Palladio cum ſorore ſua in Italiam cōfugerit de Oreſte multæ ſcriptæ fuerunt tragœdiæ. vnde Verg.

Aut Agamemnonius ſcenis agitatus Oreſtes.

Oreſtem tragœdiam cantauit in ſcena Nero: auctore Tranquillo. Oreſtem autem, ſic dixit tragœdiam de Oreſte: vt alibi Atreum, id eſt tragœdiam de Atreo.

Cuius & alueolos, & lenam pignerat Atreus.

Plena iam margine.] Plena etiam exteriore parte paginæ quæ ſolet ad ornamentum libri relinqui vacua. Margo autem capitur pro extremitate omnium rerum: Plin loquens de teſtudinibus Sed roſtri margines acuti. C. Margo incerti generis eſt. de maſculino Ouid.

--nec brachia longo Margine terrarum porrexerat amphitrite.

Summi libri] id eſt extremi, vel extrema parte ſcripti. vnde dicitur ſcriptus & in tergo. *S.*

Et in tergo.] Oſtendit Plin. Iunior in ea epiſt. quæ incipit Pergratum eſt mihi ad Macrum. ea volumina quæ etiam in tergo ſcripta fuiſſent Opiſthographa fuiſſe appellata. ab ὄπισθεν, id eſt retro & γράφω ſcribo, ſic enim ſcribit. Electorum quoque commentarios centum ſexaginta reliquit opiſthographos quidem, & minutiſſime ſcriptos. Vlpianus De bonorum poſſeſſione ſecundum tabulas ſic ait Chartæ appellatio & ad nouam chartam defertur, & deleticiam. proinde & ſi opiſthographo quis teſtatus ſit, hinc peti poteſt bonorum poſſeſſio Quod ergo ſcriptum dicit poeta in tergo, Græci opiſthographon appellauere Quod oſtendit & Porphyrio apud Horat. in Epiſtolis his verbis. Nemo te ornabit atque deſcribet: ſed aut carie conſumeris, aut fient ex te opiſtographæ epiſtolæ. Nam apud veteres libri in volumina complicabantur, ita vt interiori tantùm parte ſcriberentur dicebantúrque volumina quòd inuoluerentur. vnde Iuuen.

--qua pſaltria penem Maiorem quàm ſint duo Cæſaris Anticatones:

ex quo apparet libros ſolitos colligi in volumina. vnde contra dicebant euolui quū explicabantur. Carpens ergo poëta longas poëtarum ambages in ſcribendis fabulis oſtendit non ſolum tota volumina interiore parte, ſed etiam exteriore contra conſuetudinem ſcribi. Si damnauerit Quod & Martial. oſtendit alloquens librū.

--ad ſalaciorum Curras ſcrinia protinus licebit.
Inuerſa pueris arande charta.

In tergo igitur, id eſt exteriore parte membranæ. Inde illud eſt Sidonij Apollinaris ad Conſtantinum: Iam copioſum te ni fallor pulſat exemplar: Iam venitur ad marginem vmbilicorum. Iam tempus eſt (vt ſatyricus ait) Oreſtem noſtrum vel ſupra terga finiri.

Nota magis nulli] Tam multi, inquit, temporis noſtris exiſtunt ſcriptores, qui quotidie opera ſua mihi recitent, vt nulli magis nota ſit domus ſua, quàm mihi eſt lucus Martis: & alia huiuſmodi fabulamenta. vt hoc totum ad multitudinem recitantium referat quos audiuerat: ſimúlque oſtendat ſe etiam poſſe ſcribere, quando docti & indocti paſſim ſcribant.

Digitized by Google

Lucus Martis.] Hoc eſt hiſtoria De origine Vrbis. Nam in luco Martis ſacro ad Albam incluſa Rea ab Amulio patruo, tauquam per ſpeciem honoris ſacerdos electa, Romulum & Remum Vrbis conditores, incertum ſtupro, an ex Marte conceptos enixa eſt. De hoc multa Iuſt. lib. 14. Liu primo ab Vrbe condita & Dion. primo. Lucus item fuit Martis in Ponto: vbi vellus aureum ſeruabatur. Matr.

Cuſtodem Scythici fuiſſe luci.

Qui autem Athenis appellatus eſt Areopagus, non lucus. ſed Martis villa dicitur

Et Æoliis vicinum rupibus antrum] Multi hoc loco dubitant, de quo antro Vulcani poeta intellexerit. Nonnulli enim Hieram putant vnam ex ſeptem inſulis Æolijs intelligi, quas Itali vno vocabulo Vulcanias appellant. Nam exiſtimatur natura ſoli ignea, per occulta commercia aut mutuari Ætnæ incendia, aut ſubminiſtrare. Sed quum omnes deo ignium ſacratæ ſint, Hieram volunt Vulcano præcipue ſacratam: quum plurimum colle eminentiſſimo nocte ardeat: de hácque poëtam intellexiſſe. verum hoc non procederet: quum enim dicit, antrum vicinum rupibus Æoliis, oſtendit antrum ipſum inter ſeptem inſulas non numerari ſed ſegregari ab eis: vicinúmque & proximum eſſe, ita vt de Hiera nequaquam ſit intelligendum: vnde nos exponimus antrum Vulcani vicinum rupibus Aeolijs, Ætnam montem Siciliæ, qui Vulcano ſacer eſt: & ex quo inſulæ (vt diximus) aut accipiunt incendia, aut ei ſubminiſtrant. Eſtque vicinus rupibus Aeolus qui etiam Cyclopes tulit, nunc aſſiduis ignib. flagrat. Sacrum fuiſſe Vulcano docet Solin. his verbis. Vulcano Aetna ſacer eſt. in Aetnæ vertice hiatus duo ſunt crateres nominati: per quos cruciatus erumpit vapor. præmiſſo prius fremitu per æſtuantes cauernarum latebras, &c. Sic & Valer. Flaccus in ſecundo Argonauticon.

Accipe, ait, bellis mediaque vt puluere pugna.

Sit comes, Ætnei genitor qua flammea geſſit Dona dei,

hoc eſt Vulcani. nam non minus Aetnæ mons dictus eſt à poëtis domus Vulcani: quam Lemnos & inſulæ Aeoliæ. vnde Valer. Flaccus.

Lemnos chara deo: nec fama notior Ætna,

Aut liparis domus.

Montem autem Aetnam vicinum eſſe Aeoliis reſtatur ſic Strab. Imminet autem Aetna littori Catanenſi, & Liparitanis inſulis, quas plerique Aeolias vocant: ita vt omnino de Aetna intelligendum ſit: de cuius incendio, rationibúſque incendij multi ſcripſerant ante Iuuenalem: ſicut Verg Cuius carmen adhuc extat, in quo perpetui ignis multas oſtendit rationes: docétque à poëtis falſo traditum ſedem eſſe Vulcani, his verſibus.

Principio ne quem capiat fallacia vatum

Sedes eſſe dei: tumidiſque è faucibus ignem

Vulcani ruere. & clauſis reſonare cauernis.

Poëtæ enim cecinere Vulcanum in antro Aetnæ habitare, & ex faucibus ſuis ignẽ euomere: vnde Iuuen. Aetnam appellauit antrum Vulcani, ait ergo nulli domum ſuam magis eſſe notam, quàm ſibi eſt deſcriptio Aetnæ, & eius incendij quod eſt vicinum rupibus Aeolijs. Inſulæ autem Aetoliæ ſeptem ſunt numero in freto Siculo Epheſtiæ nominatæ. i. Vulcaniæ. Lipare, Hiera, Strongyle, Didyme, Eriphuſa, Phœnicuſa, Euonymos, dictæ ab Aeolo, qui ibi temporibus Iliacis regnauit. C. Lucum Martis locum Romæ fuiſſe teſtis eſt Varro de Ling. lat. Et qui de Vrbis regionibus ſcripſere, vt P. Victor, & Blondus. tria antra Romæ fuiſſe dicunt, In regione ſecunda antrum Cyclopis, in quarta, Vulcani: in octaua Caci. Itaque per lucum Martis, & Vulcani antrum, non male forraſſis intelligas loca, in quibus poëtæ conuenirent, vt ſua poëmata recitarent S.

Quid agant venti.] Quæ natura ſit ventorum. Horum enim alij ſunt frigidiſſimi, quales à Septentrione ſpirant. Ij enim & reliquos compeſcunt, & nubes abigunt. alij humidi, vt Auſter, Aphricus, & præcipue Auſter Italiæ, alij ſicci: vt Corus & Vulturnus, alij niuales: vt Aquilo & Septentrio, Grandines Septentrio im-

Digitized by Google

portat & Corus æſtuoſus Auſter Tepidi Vulturnus & Fauonius. Saluberrimus autem omnium Aquilo: noxius Auſter: & magis ſiccus Ventus autem eſt (vt quidam diffiniunt, auctore Sen) aer fluens in vnam partem: quia nunquã aer tam immobilis eſt, ut non aliqua ſit in agitatione De ventis igitur multi ſcripſerant: vt Sen. in naturalibus. Veteres quatuor tantum ſeruauere per totidem mundi partes. Ideo nec Homerus plures nominat: mox autem poſterior ætas octo addidit: ratione nimis ſubtili & conſciſſa, Sunt ergo bini in quatuor cœli partibus, de quibus abunde lib. 2. Plin Victr & Gell. & (vt diximus) Seu. in nat Ordo autem talis eſt, vt potius inferioribus, quàm ſuperioribus coniungantur. Plantani Frontonis clamant: quid agant venti &c Sícque oſtendit in ædibus Frontonis ſub platanorum vmbris varia quotidie a poetis recitari.

Quas torqueat umbras Aeacus.] Aliqui hunc locum ſimpliciter accipiunt, id eſt quæ de inferis ſcribantur, apud quos Aeacus iudex ſit conſtitutus. Cæterum ad id poeta reſpicit, quod ſcribit Plato in Gorgia ſuo. ſic enim inducit Iouem loquentẽ. Conſtitui tres alios meos iudices: duos quidem ex Aſia Minoëm. ſ. & Rhadamantum; vnum vero ex Europa Aeacum, qui mortuos iudicabunt in triuio, ex quo portant viæ, altera ad beatorum inſulas, altera ad tartarum: & Aſiaticos quidem Rhadamantus iudicabit ab Europa igitur qui venerint Aeacus. Minoi autem committam, vt iudicet ſi quid alijs occultum exiſtat, vt ſic iuſtiſſime procedat iudicium, rectáque ſit animarum tranſmiſſio Ait ergo poeta ſibi notum eſſe ex frequenti poetarum recitatione, Aeacum iudicem eſſe apud inferos, qui animas Europeas iudicet tantum.

Torqueat.] Iudicet, & puniat. Ouid.

Noxia mille modis lacerabitur vmbra, tuáſque
Aeacus in pœnas ingenioſus erit.

--vnde alius furtiuæ deuehat aurum
Pelliculæ, quantas iaculetur Monychus ornos:
Frontonis platani, conuulſaque marmora clamant
Semper, & aſſiduo ruptæ lectore columnæ.
Exſpectes eadem à ſummo, minimoque poeta.
13 *Et nos ergo manum ferulæ ſubduximus, & nos*
Concilium dedimus Sullæ, priuatus vt altum
Dormiret? ſtulta eſt clementia, cum tot vbique
Vatibus occurras, perituræ parcere chartæ.

VET. SCHOL.

Magnus eq. Aur Fl. alumnus.] Turnum dicit Scæuæ Memoris Tragici poetę fratrem. Turnus hic libertini generis ad honores ambitione prouectus eſt. potens in aula Veſpaſianorum Titi & Domitiani. vel Lenium dicit, qui & ipſe ſatyras ſcripſit. vel Silium & ipſum ſui temporis Satyricum qui omnes ex Aurunca fuerunt.

Frontonis platani.] in Horatiana domo in qua poetæ recitabant.

IOANNES BRITANNICVS.

Vnde alius furtiua deuehat aurum Pellicula] Id eſt expeditionem Argonautarum: videlicet vnde Iaſon aureum vellus ſuſtulerit. Cuius rei hiſtoria nota eſt ex Diodoro in quinto. Strabo autem libro vndecimo, aurei velleris fabulã ſic interpretatur. Apud Colchos torrentes deferre aurum, quod barbari perforatis tabulis, pellibúſque villoſis excipiunt: vnde fabulæ ortum eſt figmentum. De Argonautis autem

Digitized by Google

apud Latinos ſcripſit Valerius Flaccus, apud Græcos vero Orpheus primus, mox Apollonius.

Furtiuæ.] Hoc eſt quæ furtim & inſcio Aeeta, ſubrepta fuit.

Quantas iaculetur Monychus ornos.] Pugnam dicit: quæ fuit inter Lapythas & Centauros populos Theſſaliæ: quæ hiſtoria ita ſe habet. Quum enim (vt diximus in Achilleida) Pyrithous Hippodamiam duxiſſet vxorem, circumuicinos populos omnéſque deos conuocauit ad nuptias præter Martem. Qua re indignatus Cētauros iam mero calefactos, ad rapiendam Hippodamiam concitauit aduerſus Lapythas: eo certamine ferunt Centauros deletos fuiſſe. Sed hoc veritas habet, Centauros (vt ſcribit Strabo) aut funditus à Pyrithoo deletos fuiſſe, illorum agro prorſus deſolato, aut ipſarum nomine gentium nuſquam amplius exiſtente, nec tali eorum conuentu perdurante, ſi quid tamen adhuc reſtat, mentiores. ne non inſigniti.

Monychus.] Nomen eſt proprium Centauri. Ouidius,

Fecerat attonitos noua res, heu dedecus ingens,
Monychus exclamat.

Lucanus,--- *aut te iactantem Monychon ornos.*

dictio eſt compoſita μόνος enim ſolus dicitur & ὄνυξ vnguis. equinos enim pedes Centauri habuiſſe feruntur. Homerus autem ſæpe dat hoc epitheton equis, quod ſolidis ſint vngulis, & non fiſſis.

Ornos] Orni arbores ſunt, quæ maximæ in montibus proueniunt. Verg.

Cantando rigidas deducere montibus ornos.

Frontonis platani] Partem pro toto, id eſt ædes Frontonis. Hic eſt ille Fronto de quo & Martialis.

Vota tui breuiter ſi vis cognoſcere Marci
Clarum militiæ Fronto, togæque decus.

Frontonum cognomina à fronte ſunt dicta, ſicut Capitonum, à capite, auctor eſt Cicero in primo De natura deorum. Eſt autem ſenſus. In ædibus Frontonis quotidie poetæ aliquid recitant, ita vt tota domus quotidie aſſiduis clamoribus reſonet: ac per hoc ſciat quæ à variis poetis tractentur. Nam nobiles Romani ædes ſuas recitantibus commodabant vnde & alibi:

Maculonus commodat ædes

Et Cor. Tacitus de Claris oratoribus, loquens de poetis ſic ſcribit. Nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit &c. Per platanos autem ædium luxum & magnificentiam oſtendit. Platanus enim vmbræ gratia ex alieno petebatur orbe. tam late enim rami vagabantur vt etiam in ſcāmis patulis arboris epularentur quindecim conuiuæ aſſiſtentibus etiā miniſtris. Tantúmque honoris poſtea increuit, vt vino infuſo enutrirentur. compertum maxime id prodeſſe radicibus, quod primus excogitauit Hortēſius. Leg. plin l. xij. c. i.

Marmora conuulſa.] Quæ aſſiduo recitantium clamore ex parietibus conuelli, & labefactari videntur. Nam potentiorum parietes marmorum cruſtis integebantur. Seneca ad Lucil. Vt parietes aduectis tranſmaria marmoribus fulgeant: ad eundem. Quid loquar marmora: quibus templa, quibus domus fulgent. Primus autem fuit Mamurra Formianus præfectus fabrorū Cæſaris in Gallia, qui Romæ cruſtis marmoreis parietes domus ſuæ in monte Cælio operuit, auctor plin.

Clamant.] Reſonant: reboant.

Columnæ rupta.] Ita dictum, vt illud Verg.

Et cantu querela rumpunt arbuſta cicada, & illud.
Fregit ſubſellia verſu.

Aſſiduo lectore.] Aſſiduo lectoris & recitatoris clamore.

Expectes eadem.] Cum indignatione legendum, quod non ſolum docti ſcribant, ſed etiam indocti, iuxta illud Horatij.

Scribimus indocti, doctíque poemata paſſim.

Et nos ergo manum.] Senſus eſt, quum docti, inquit, & indocti ſcribant: poſſumus ergo & nos ſcribere, quum & Grammaticen & Rhetoricē didicerimus. Erit autem

ordo:& nos ſcribemus,manũ enim ferulæ ſubduximus, & conſiliũ dedimus Syllæ. poteſt etiam alius eſſe ſenſus & melior vt ſit. Ergo & nos iam Grammaticen & Rhetoricen didicimus,vt ſileamus,& nihil ſcribamus? quum omnes & docti & indocti pariter ſcribant: vt omnino ſenſus ſit nimia indignatione interciſus. Eſtque legendum ea interrogatione,qua cõtrarium videmur velle facere, quaſi dicat num didici Grammaticen & Rhetoricen, vt ſileam, & nihil ſcribam vt omnino hæc extrinſecus ſubaudiamus. Et ita dictum eſt.

Et nos ergo manum, ſicut illud, *Impune ergo mihi.*

Ferulæ ſubduximus.] id eſt ſubtraximus: ac per hoc iam à Grammaticis eruditi receſſimus. Ferulæ, virgæ,qua manus puerorum feriuntur: de qua Columella.

Nec manibus mites ferulas,nec cruribus æque. & infra.

Capparis,& triſtes hinulæ ferulæque minaces Martialis in Apophoretis.

Ingratæ nimium pueris, grataque magiſtris.

Eſt autem infirmiſſimum virgultum fœniculo perquam ſimile, vnde Plin. foliis fœniculo, inani caule, natura eadem quæ anetho, & fructu ſimilis. De hac multa & Theophraſt. nulli autore Plin fruticum leuitas maior quàm ferulæ, ob id geſtata baculorum vſum ſenectuti præbet.

Conſilium dedimus Syllæ.] Oſtendit (vt diximus) artem oratoriam ſe etiam didiciſſe, in qua cum verſaretur ſæpe exercitationis gratia ſuaſorias declamauit. Nam in ſcholis ſuaſoriæ tractandæ proponebantur adoleſcentibus. Deliberat agamemnon,an Iphigeniam immolet, negante Chalcante nauigari poſſe. Item deliberant Athenienſes,an trophæa Perſica tollant, Xerxe minitante rediturum ſe, niſi tollerentur. Deliberat Cicero, an promittente ſalutem Antonio, orationes ſuas comburat. Item deliberat Sylla an deponat dictaturam promittente Senatu impunitatem. Ait igitur Iuuenalis talem declamando ſuaſoriam,ſuaſiſſe Syllæ, vt dictaturam deponeret,nam dare conſilium, eſt ſuadere. Quintil. Quum Ciceroni dabimus conſilium, vt Antonium roget.

Priuatus altum dormiret] Hæc erat ratio ſuaſionis: vt depoſita dictatura, quam ſibi ipſe ad centum & viginti annos aſciuerat, tanquam grauiſſimis ſolutus curis altius dormiret. Nam Sylla,cum imperium eius rogatione Sulpitia transferretur ad Marium, indignatus ex Aſia in Italiam reuerſus eſt: & ante vrbem aduerſariorum ſeptuaginta amplius millia ad portam Collinam occidit: ingreſſus vrbem quatuor milia inermium, nulla ſeruata fide, in villa publica interfici iuſſit Marij cineres erutos in Tyberim proiecit. Poſt tantam hanc crudelitatem, per ſummum animi & corporis cruciatum expirauit Puteolis, quum dictaturam depoſuiſſet. morbus autem quo conſumptus eſt, phthiriaſis eſt appellatus. i. pedicularis ἀπὸ τῶν φθειρῶν quos pedes & pediculos vocamus corpore ſeipſum erodente, & ſupplicium ſibi gignente, vnde eſt illud Sereni.

Sylla quoque infelix tali languore peresus
Corruit, & misero ſe vidit ab agmine paſci.

Quam fœditatem, ne viſentes intelligerent, ſomno diſſimulabat. De quo Pli ita ſcribit lib vij Age non exitus vitæ eius omnium proſcriptorum ab illo calamitate crudelior fuit, erodente ſeipſo corpore, & ſupplicia ſibi gignente: quòd vt diſſimulauerit, & ſupremo ſomno eius, cui immortuus quodammodo eſt: credamus ab vno illo inuidiam gloriam victam, ad quod poeta videtur alludere, quum ait, vt altum dormiret, eo genere morbi oſtendit Plin lib. viij. & Apul. iij. Floridorum. Pherecidem orationis ſolutæ autorem conſumptum eſſe.

Priuatus] Depoſito imperio

Dormiret altum.] Id eſt profundo ſomno Horat.

Ter vncti transnando Tyberim, ſomno quibus eſt opus alto.

Stulta eſt clementia.] Anthypophora eſt, quaſi aliquis dixerit chartam non eſſe perdendam, & ipſe reſpondeat, Stulta eſt hæc clementia, tanti facere tam modicam chartæ iacturam & ita extenuat non ſine ſumma animi modeſtia vires ingenij ſui, quaſi ſciat paucos fore à quibus opus ſuum legatur. Martial.

Scribere

Scribere verſiculos, miſeras & perdere chartas.

Clementia autem proprie eſt lenitas ſuperioris aduerſus inferiorem, & temperantia animi in poteſtate vlciſcendi, auctore Seneca.

Peritura.] Quàm icio perituram, quum nemo lecturus ſit carmen.

Quum tot vbique vatibus occurras.] C. quum omnia plena ſint poetarum S.

Cur tamen hoc potius libeat decurrere campo.
Per quem magnus equos Auruncæ flexit alumnus:
Si vacat, & placidi rationem admittitis, edam.
Cum tener vxorem ducat ſpado, Mauia Tuſcum
Figat aprum, & nuda teneat venabula mamma:

VET. SCHOL.

Magnus eq. Aur. flex. alumnus.] Turnum dicit Scæuæ Memoris Tragici poëtæ fratrem. Turnus hic libertini generis ad honores ambitione prouectus eſt, potens in aula Veſpaſianorum Titi & Domitiani, vel Lenium dicit, qui & ipſe Satyras ſcripſit. vel Silium, & ipſum ſui temporis Satyricum. qui omnes ex Aurunca fuerunt.

IOANNES BRITANNICVS.

Cur tamen hoc potius.] Rationem affert quare potius Satyram, quàm aliud poematis genus ſit ſcripturus: ordo autem erit & ſenſus, edam, i. dicam, manifeſtabo, Cur tamen potius libeat mihi decurrere, hoc campo: hoc genere poematis ſatyrici, ſumpta metaphora ab iis, qui equos, & currus agunt per ſpacioſos campos. C. Campus enim, vt etiam Regio, pro materia, & argumento, ad tractandũ ſubiecto, capitur. Cic. off. i Hinc Rhetorem campus, de Marathone, &c. In proœmio libri ſecundi de Orat Bene dicere autem inquit, quod eſt ſcienter, & peritè, & ornate dicere, non habet definitam aliquam regionem. S.

Aeunca magnus alumnus.] Periphraſis eſt Lucilij, qui ex Arunca Rutulorum ciuitate natus, primus apud Latinos ſcripſit ſatyram In eo mira fuit, vt docet Quint. eruditio & libertas, atque inde acerbitas, & abunde ſalis. natus eſt autem anno antequam Carthago in ditionem Romanorum per Scipionem redacta eſt: mortuus quo anno Furius Bibaculus poeta natus eſt Cremonæ, & Cymbri ſuperati ſunt à Mario Alumnus is propriè dicitur, qui alitur. Plin. Italia alumna omnium terrarum, eadem & parens Ouid.

Pax nutrit Cererem, pacis alumna Ceres.

Non ignoro à Diuo Auguſtino nominari Iouem alumnum, quaſi qui omnia alat. Verum apud alios auctores tali ſignificatione, aut nunquam, aut raro inuenies: vnde falluntur, qui putant Italiam dictam alumnam à Plin quod alat. quum hoc dicat Italiam. ſ. tanquam filiam ab omnibus terris alimenta accipere, eandémque tanquam matrem omnibus præbere: ſed quum hoc longe clarius ſit, quam vt indigeat explicationis plura non addemus.

Flexit equos.] Perſtat in tranſlatione, quia dixit campo: equos ergo. i. ſtilũ ſuum.

Si vacat.] Si ocium eſt ad audiendum. Dicimus enim mihi non vacat, per imperſonale. i. ocium non eſt. Et ego vaco. i. ocioſus ſum, & habeo ocium. Sen. Non vacat mihi verba dubie cadentia conſectari. Et paulo inferius. Non vaco ad iſtas ineptias, ingens negocium in manibus eſt. Vaco item capitur pro operando: vt Cic. vacat diligenter ſtudiis liberalibus, C. item vſurpatur pro carere. & pro vacuũ eſſe: vt Verg. *Hoſte vacare domos*, item cum dicimus. ego vaco culpa. S.

Quum tener vxorem] Vna eſt ex rationibus, quare potius ſatyram quàm aliud genus carminis ſit ſcripturus. eſt enim ſenſus & ordo. Difficile eſt non ſcribere ſa-

Digitized by Google

tyram, quum tener ſpado ducat vxorem &c i. difficulter te contineas, quin ſatyrā ſcribas. ſequitur enim, nam quis tam patiēs,& illud,facit indignatio verſum. Quaſi dicat etiam ſi no'is non poſſis tibi temperare, quominus ſatyram ſcribas.

Ducat ſpado.] Indignatio eſt in libidinem mulierum: quæ cum à Domitiano, autore Tranquillo, reuocata eſſet lex Iulia in adulteros, mœchis ſuis nubebāt, ne ſupplicio afficerentur. Inter mœchos autem erant & ſpadones. Matt.

Quod nubis Proculina concubino,
Ne lex Iulia te notare poſſit:
Non nubis Proculina ſed fateris,
Et mœchum modo. nunc facis maritum.

Alibi: *At prius ò mores & ſpado mœchus erat.*

Simul etiam poeta ridet legem ipſam, cui iam excogitata eſt fraus. Nam quum reuocata ſit ad pudoris ſanctitatem tuendam: mulieres impudenter ſpadonibus, vt diximus, nubebant quibus oblectatæ fuerant. Spado autem & eunuchus voces ſunt Græcæ, idémque ſignificant. dicitur autem ſpado à σπάω quod eſt auello & aufero: quod ab eo teſticuli auellantur. Vlpianus ait: Spadonum nomine eos etiā contineri, qui natura ſpadones ſunt. Eunuchus autē dicitur ἀπὸ τῆ εὐνῆ. i. cubile, & ἔχω cuſtodio, quia id genus hominum adhibebatur ſeruandis cubilibus regum & principum.

Tener.] Nam ſpadones molles ſunt & effœminati.

Neuia Tuſcum.] Alia indignatio in mulierum impudentiam, quæ temporibus Domitiani in venationes & pugnas theatrales deſcendebant. vnde Martialis,

Hac iam fœminea vidimus acta manu.

Statius in ſyluis: *Stat ſexus rudis, inſciúſque ferri,*
Et pugnas capit improbus viriles.
Credas ad Tanaim ferúmque Phaſim
Thermodontiacas mouere turmas.

Neuia autem nomen eſt impudicæ mulieris: & pro quacunque impudenti muliere ponitur, quæ in venationes & pugnas theatrales deſcenderet.

Aprum Thuſcum.] Emphaſim habet: quaſi qui cæteris eſſet ferior. Martialis,

Thuſcæ glandis aper populator, & ilice multa,
Iam piger, Æthola fama ſecunda feræ.

Nuda mamma.] Habitum expreſſit procumbentis in vulnera feræ, ſic enim mammæ è ſinu exeruntur. Illud autem eſt fatuum quod aliqui ad ritum Amazonū referunt, quæ ſibi dextram mammillam adurebant, ſimpliciter enim locus eſt accipiendus.

Mamma] Eadem dicitur & mammilla, & papilla, & vber. Mammam item veteres pro matre acceperunt, ſicut Tatam pro patre. Martialis,

—— *mammas* *Atque Tatas habet Afra, ſed ipſa Tatarum*
Dici & mammarum maxima mamma poteſt.

Patricios omneis opibus quum prouocet vnus,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat:
Cum pars Niliacæ plebis, cum verna Canopi
Criſpinus, Tyrias humero reuocante lacernas
Ventilet æſtiuum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat maioris pondera gemmæ:

VETVS SCHOL.

Canopi.] Canopus oppidum Ægypti, dictum à gubernatore Menalio, qui ibidem morſu ſerpentis extinctus eſt.

Digitized by Google

Criſpinus] Niliacus vnus de Conſulibus Liciniæ, ac de plebe Ægypti fuit, magnarum poſtea Romæ facultatum.

Ventilet æſtiuum.] Per luxuriam enim annulos æſtiuos, & hiemales inuenit.

IOAN. BRITANNICVS.

Patricios omnes.] De Cinamo tonſore ſui temporis intelligit, qui muneribus mulieris locupletatus eſt vſque ad cenſum equeſtrem, mox damnatus in Sicilia exulauit, de quo ſic Martialis,

Qui tonſor fueras tota notiſſimus vrbe,
Et poſt hac dominæ munere factus eques:
Sicanias vrbes Ætneáque regna petiſti,
Cinname, quum fugeres triſtia iura fori.
Qua nunc arte graues tolerabis inutilis annos?
Quid facit infelix & fugitiua quies?
Non rhetor, non grammaticus, ludiue magiſter,
Non Cynicus, non tu Stoicus eſſe potes.
Vendere nec vocem Siculis plauſúmque theatris.
Quod ſupereſt, iterum Cinname tonſor eris.

Patricios] Nobiliores denominatos à patribus. Nam condita Vrbe Romulus centum legit ſenatores, quibus reipublicæ curam demandauit: hos patres ob venerationem appellauit. Aucta mox ciuitate reliqui reges numerum ſenatorum ampliauerunt, eóſque patres conſcriptos appellauere. vnde hoc poſtea ſeruatum eſt, vt ſenatores patres conſcripti nominarentur. Qui ergo ex iis patribus naſcebantur, patricij ſunt appellati.

Prouocet.] Poſsit opibus prouocare, & ſe ſuperiorem oſtendere.

Grauis.] Moleſta, & minime grata, qualis ſolet eſſe iuuenibus.

Sonabat.] Tondendo C. Imitatus eſt Vergilij verſum in Bucolicis,

Candidior poſtquam tondenti barba candebat S

Quum pars] Indignatur Iuuenalis, Criſpinum hominem Ægyptium ex ſeruili conditione ad ſenſum equeſtrem eſſe prouectum. Nam Domitiano fuit gratiſsimus, eiuſque conſiliorum particeps. eum Iuuenalis vbique inſectatur: & præcipue ea ſatyra:

Ecce iterum Criſpinus adeſt.

E diuerſo Martialis laudat,

Sic placitum videas ſemper Criſpine tonantem.
Nec te Roma minus quàm tua Memphis amet.

Pars Niliacæ plebis.] Id eſt ſeruus ex plebe, quaſi dicat ex infimo loco apud Ægyptios natus. hincque eſt potiſsimum indignatio.

Niliaca Ægyptiæ. Nilus enim fluuius eſt Ægypti.

Verna] Alumnus. Inter ſeruum & Vernam hoc intereſt, quòd ſerui appellantur, qui in poteſtatem noſtram venerunt, aut iure belli: aut ære comparati. Vernæ vero, qui domi ex ancillis naſcuntur, tametſi in ſeruitute ſunt, omnis enim ancillæ fœtus domini eſt. Inde dicimus vernaculum omne quod intra parietes domeſticos alitur, vt gallinam vernaculam, equum uernaculum, & linguam vernaculam.

Canopi.] Canopus ciuitas eſt Ægypti dicta auctore Strabone à Canopo gubernatore Menelai, qui ibi ſepultus eſt.

Ventilet] Hinc pendet omnis poëtæ fremitus: quòd homo Ægyptius, & ſeruili conditione, ea ſit mollitie, vt annuli æſtiui ſunt etiam ei ponderoſi.

Ventilet Quaſi refrigeret annulum eximendo illum è digito, & in aëra leuiter iactando. Nam ventilare, eſt in aere aliquid iactare. Apuleius in Aſino aureo, Aureos refulgentes manu mea ventilabam. Inde dicimus ventilare frumentum & ventilabrum inſtrumentum iactandi frumenti. Ventilare etiam eſt ventum facere. Tranquillus in Auguſto. Atque etiam ventilante aliquo cubabat.

Aurum æſtiuum.] Id eſt annulos,quos tempore æſtatis geſtabant. nam eo delitiatum peruenerant Romani, vt annulos haberent, alios æſtiuos, alios hyemales, ac ſic dicat leuem bracteam,& filum aureum.nam quod tempore æſtatis per leuitatem geſtamus, æſtiuum appellamus, vt veſtes æſtiuas. In annulis autem (vt ſcribit Plinius lib. 33. cap 1)alij pondera & magnitudinem auri oſtentabant, aliis plures quàm vnum geſtare labor erat, alij bracteas inſerebant leuiorem materiam,& propter caſum gemmarum totam ſollicitudinem amputabant,quibus pro annulis vtebantur, per annulum autem aureum, oſtendit poeta Criſpinum equeſtris fuiſſe, & cenſus & dignitatis. Nam annuli, vt ſcribit Plinius, diſtinxere alterum ordinem à plebe, vt ſemel cœperant eſſe celebres,ſicut tunica ab annulis ſenatum tantum Sed annuli plene medium ordinem, tertiúmque plebi & patribus inſeruere.

Humero reuocante lacernas.] Id eſt reiectis lacernis in humeros: quaſi nimis ponderoſis,tali habitu fuiſſe & Coloſſum Domitiani oſtendit Statius in prima Sylua,

It tergo demiſſa chlamys.

Humeri autore Plinio, hominis tantum ſunt, armi quadrupedum.

Tyrias.] Purpureas nam Tyrus inſula fuit Phœniciæ, prææalto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. Nunc vero (autoribus Plinio & Quinto Curtio) Alexandri oppugnantis operibus continens, Omnis eius nobilitas, Conchylio atque purpura conſtat.

Lacernas] Lacernæ conficiebantur ex variis coloribus. vnde apud Martialem in Diſtichis loquuntur lacernæ coccinæ.

Si Veneto Praſinoue faues, qui coccina ſumis,
Ne fias illa transfuga ſorte vide.

Item lacernæ Beticæ loquuntur ſic.

Non eſt lana mihi mendax, nec mutor aheno:
Sic placeant tyriæ, me mea tinxit ouis.

Lacernæ autem tum albæ, tum purpureæ ſumebantur in ſpectaculis. Martialis,

Spectabat modo ſolus inter omnes,
Nigris vnus Horatius lacernis,
Quum plebs & minor ordo maximúſque,
Sancto cum duce candidus ſederet.
Toto nix cecidit repente cælo.
Albis ſpectat Horatius lacernis. alibi & in diſtichis,
Amphitheatrales non commendamur ad vſus,
Quum tegit albentes noſtra lacerna togas. Idem in quinto.
Edictum domini deique noſtri,
Dum laudat modo Phaſis in theatro,
Phaſis purpureis rubet lacernis. & paulo infra.
Illas purpureas & arrogantes.
Iuſſit ſurgere lectius lacernas.

Gemmæ maioris.] Id eſt prægrandem gemmam, vt ſit deſcriptio annuli leuioris bracteæ, cui lapis prægrandis ſit inſertus. Appellatione gemmæ intelligimus omnes lapillos precioſos. Sabinus tamen ad Vitellium ait, Gemmas eſſe perlucidæ materiæ,velut Smaragdos, Chryſolitos,Amethiſtos: Lapillos autem contrariæ ſuperioribus naturæ: vt Obſionos, Veientanos: Margaritas autem nec gemmis nec lapillis contineri C. Hoc verum ſit in Iure ciuili,in aliis literis, non ſit. Vide Laurentium Vallam Eleg. libro ſexto, capite vltimo. S.

Difficile eſt Satyram non ſcribere, nam quis iniquæ
Tam patiens vrbis, tam ferreus, vt teneat ſe:
Cauſidici noua cum veniat lectica Mathonis

Plena ipſo, poſt hunc magni delator amici,
Et cito rapturus de nobilitate comeſa
Quod ſupereſt, quē Maſſa timet, quē munere palpat
Carus, & à trepido Thymele ſummiſſa Latino:

VETVS SCHOL.

Mathonis.] Aduocati, qui ſceletibus diues effectus eſt. & lectica, genus vehiculi quo nobiles vehebantur plena autem ipſo, quia craſſus fuit.

Magni delator amici] Heliodorum dicit Stoicum philoſophum, qui Licinium Silanum diſcipulum ſuum, cum argueretur coniurationis, inficiantem, præter domeſticam delationem, etiam teſtimonio oppreſſit. Alij philoſophum Egnatiū Celerem, Bareæ Sorani magiſtrum, qui ipſum apud Neronem detulit, & damnauit, & ipſe poſtea ſub Veſpaſiano hoc ipſum Mutonio Rufo accuſante, damnatus eſt. Nonnulli Demetrium * cauſſidicum dicunt, qui multos Neroni detulit.

Et cito rapturus.] Delatione Siciliæ maxima partem proſcripſerunt: Ex quorum bonis multa deripuerunt. Namque hoc, quod rapturum dicit, ad crudelitatem refert. Et à Sylla multi occiſi ſunt & proſcripti.

Quem maſſa timet.] Maſſa morio fuiſſe dicitur, & Carus mimus: Latinus vero, actor mimicus. Hi omnes Neronis fuerunt liberti, & deliciæ Auguſtis: ſed & nequiſſimi delatores. Latinus autem mimus quaſi conſcius adulterij Meſſalinæ vxoris Neronis ab ipſo occiſus eſt. Maſſa autem & Carus Heliodoro deferente occiſi ſunt: cuius futuram delationem ita metuebant, vt ei munera darent. Nam Latinus mimus Thymelem mimam ſummittebat ad mitigandum.

IOAN. BRITANNICVS.

Nam quis tam patient.] Quis enim, inquit, poſſit pati tantam vrbis iniquitatem, vt non moueatur ad ſcribendum Eſt autem ratio quare ſit difficile non ſcribere, quum etiam alia ſint notatu grauiora.

Vt teneat ſe.] Temperet ſibi ne ſcribat.

Cauſidici noua] Hinc maxime mouetur poeta ad ſcribendum ſatyras, quòd ſub Domitiano frequens, & pene publice accuſandi rabies exiſteret, quæ omni bello ciuili grauius togatam ciuitatem conficeret, adeo aures imperator delationibus patefaciebat, vt nihil propemodum tutum eſſet, ita vt delator delatorem timeret. Vnde ſic conqueritur Plinius in Panegyrico de Domitiano. Vidimus delatorum iudicium, quaſi graſſatorum, quaſi latronum. non ſolitudinem illi nouerant, ſed templum, ſed forum inſederant nulla iam teſtamenta ſecura, nullus ſtatus certus, non orbitas, non liberi proderant. Multi igitur, inter quos & Cauſidici, quum in ea re quæſtum & principis gratiam eſſe cognoſcerent, relictis actionibus forenſibus, ad delationes ſe conferebant vt Matho & Pompeius Falco, qui iiſdem temporibus accuſabant, vt alibi notatur à Iuuenale.

——ſautor illo *Pompeius tenui iugulos aperire ſuſurro.*

Cauſidicum fuiſſe Pompeium oſtendit Plinius Epiſtola quæ incipit, Conſulis an exiſtimem te in tribunatu cauſas agere decere? Notat igitur omnes delatores ſub perſona Mathonis · quem ex paupere diuitem factum eſſe videri vult quæſtu delationum. pauperem fuiſſe oſtendit alibi Iuuenalis,

Matho deficit Martialis,

Parua rogas magnos, ſed non dant hæc quoque magni.
Vt leuius pudeat iam Matho parua roga.

Lectica.] Non tantum ea dicebatur lectica, qua nocturno tempore quieſce-

Digitized by Google

rent, ſed qua etiam geſtarentur, non tam primores viri, quam matronæ. Inſtar cubiculi erat, & lectitarij dicebantur ſerui, qui lecticam geſtabant humeris, Græce hexaphorum dixere lecticam, quæ à ſex ſeruis, Octophorum vero, quæ ab octo geſtaretur. In ea erant & feneſtræ. vnde alibi.

Clauſa lectica feneſtra.

Tranquillus in Auguſto, A cœna in lecticulam ſe lucubratoriam recipiebat. alibi Iuuenalis,

Latris ſpecularibus antrum.

Nam antrum appellat lecticam, cui ſpecularia adhibebantur. Quemadmodum & noſtra ætate vidimus fœminam quandam primariam Gallicam geſtari lectica ex corio cocto cum feneſtris, adhibitis ſpecularibus vitreis, ea autem geſtabatur non à ſeruis ſed à duobus equis mediam lecticam intercipientibus. Lecticam autem velis auleiſve circumſeptam fuiſſe docet Plutarchus in Eumene ſic, Quo accepto Eumenes incitatis lecticariis curſu delatus, ex vtraque lecticæ parte ſummouit auleum, magna lætitia manum protendens.

Noua.] Nuper comparata delationibus, quum antea eſſet pauper.

Plena ipſo] Quaſi qui commodius geſtaretur ſolus, vt delicatus & luxurioſus.

Delator] De Marco Regulo intelligit qui (vt ſcribit Plinius in Epiſtolis) omniũ bipedum fuit nequiſſimus. Multorum enim nobilium ſub Domitiano cædes molitus fuerat. Caſſios enim & Camerinos accuſauit, qui ſub Nerone interempti ſunt. Et hunc (vt ipſe refert) tam Bebius Maſa, quàm Metius Carus, valde timebant. nam Regulo intemperanter laceranti Herennium Senecionem, reſpondit Carus, Quid tibi cum meis mortuis? Nunquid ego Caſſio, aut Camerino moleſtus ſum? quos ille ſub Nerone accuſauerat.

Delator.] Occultus accuſator, nam deferre eſt occulte accuſare.

Magni amici.] Id eſt imperatorij. hoc eſt imperatoris amici & familiaris, nam magna amicitia appellatur imperatoris, vt alibi poeta

In quorum facie miſera magnaque ſedebat Pallor amicitiæ.

Vt oſtendat ne amicos quidem imperatoris tutos fuiſſe à delationibus.

Rapturus.] Abſumpturus nam partem bonorum delationibus conſequebantur, nobilibus ipſis aut in exilium eiectis, aut trucidatis ab imperatore. C Huiuſmodi delatores, interceptores, quadruplatoréſque vocabantur. In Rhetoricis ad Herennium libro ſecundo. Quadruplator, vt breuiter deſcribam, capitalis eſt. Liuius Populum Romanum quadruplatoris & interceptoris litis alienæ perſonam laturum. S.

Nobilitate comeſa] Nobilibus abſumptis, & laceratis ab imperatore. Nam (auctore Tranquillo) nihil penſi habuit, quin prædaretur omni modo bona viuorum ac mortuorum. vbiquequaque & accuſatore & crimine corripiebantur. Satis erat obiici qualecunque factum, dictum aduerſus maieſtatem principis. Hinc eſt vt alibi conqueratur poeta.

Vnde fit vt malim fraterculus eſſe gigantum.

Eius crudelitatem in Panegyrico Traiani ſic taxat Plinius, Qnum nuper immaniſſima bellua velut quodam ſpecu incluſa, nunc propinquorum ſanguinem lamberet, nunc ſe ad clariſſimorum ciuium ſtrages cædéſque proferret, &c.

Quod supereſt] Quod adhuc ab imperatore non eſt corroſum & correptum.

Maſſa] Bebium Maſſam intelligit, & ipſum delatorem. Senſus eſt autem, Bebius ipſe Maſſa, qui delator erat, delatorem timebat apud principem, qui tantopere delatores fouebat. De Bebio Maſſa ſic Plinius in epiſtola ad Macrinum. Legati rurſus inducti, iterum me iam præſentem aduocatum poſtulauerunt, implorantes fidem meam, quam erant contra Bebium Maſſam experti.

Carus] Delator & ipſe fuit, de quo Martialis,

Ecce reum Carus te detulit, adſit agellus.

Plinius libro primo ad Voconium (vt paulo ante dictum eſt) eius meminit.

Palpat.] Cui munere blanditur. Nam palpare, ſiue palpari idem eſt quod

blandiri, Horatius,

Cui male ſi palpere recalcitrat, vndique tutus. Lucilius,

Hic vbi me videt ſublanditur, palpatur, caput ſcabit,

Inde dicuntur palpones adulatores. Perſius,

Ius habet ille ſui palpo.

Trepido Latino.] Latinus mimus fuit, cuius iocis & vxoris Thymeles mimæ plurimum delectatus eſt Domitianus, vnde Martialis.

Qua Thymelen ſpectas deriſorémque Latinum,
Illa fronte precor carmina noſtra legas.

Submiſſa] Vtrum ad coitum, an ad placandum Oſtendit autem poeta, ne perſonam quidem gratam imperatori fuiſſe tutam à delationibus. Nam Latinus timẽs delatorem, ei clanculo ſubmittebat vxorem ad placandum Non ignoro à nonnullis, qui ætate noſtra in liberalibus ſtudiis poſtremas partes non ferunt, longa verborum contentione diſputatum. Thimelem mimam fuiſſe, quæ itidem, vt Latinus à Domitiano populóque fauorabiliter ſpectaretur. Sed non vxorem Latini, quæ omnia, quum friuolis fulciantur argumentis, nihil video, cur adhuc potius Latini non credam, quàm aliam mulierem. Quum præſertim Iuuenalis oſtendat, Zelotypum fuiſſe Thymeles. Credibilius enim eſt Latinum Zelotypum fuiſſe vxoris, quàm alterius quæ corpus vulgaret. Sed quum res non magni ſit momenti vnicuique ſua ſit exiſtimatio Illud tamen conſtat mulieri nomen inditum ab arte ſcenica. θυμελὴ enim pulpitum, ſiue ſcenam ſignificat. & θυμελικὸν histrionem, nam & ipſa placuit theatris. Vnde Apuleius in Apologia appellat choragium thymelicum, id eſt ſcenicum apparatum & inſtrumentum his verbis. Non me fugit à Fulgentio, choragium falſo exponi funus virginale.

Cum te ſummoueant, qui teſtamenta merentur
Noctibus, in cælum quos euehit optima ſummi
Nunc via proceſſus, vetulæ veſica beatæ?
Vnciolam Proculeius habet, ſed Gillo deuncem:
Parteis quiſque ſuas ad menſuram inguinis heres
Accipiat ſane mercedem ſanguinis, & ſic
Palleat vt nudis preßit qui calcibus anguem,
Aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram.

VETVS SCHOL.

Palleat.] Nimia coitus libidine fatigatus, aut expectatione hereditatis, aut pretij adulterij

IOAN. BRITANNICVS.

Quum te ſummoueant.] Alia eſt ſcribendæ ſatyræ indignatio, quòd ſcilicet multi vetularum conſuetudine locupletarentur. Nam quum vetulis prurientibus officiũ ſuum præſtitiſſent, ab eis poſtea, defraudatis liberis, hæredes ſcribebãtur. Martial.

Inſectaris anus ô quantum cogit egeſtas.

Quibus verbis innuit, talia adulteria licet iocunda non fuiſſent, fructuoſa tamen extitiſſe.

Summoueant] A bonis tuis paternis.

Noctibus.] Nocturno concubitu.

Merentur teſt.] Id eſt bona, quæ per teſtamentum aſſequuntur.

Quos euehit.] Ordo eſt quos veſſica vetulæ beatæ, quæ optima nunc eſt, via ſummi proceſſus, euehit in cœlum.

Veſsica.] Pruritus & libido.

Vetulæ beata.] Diuitis & opulentæ Papinius in ſyluis,

> *Iam ſe (quiſquis is eſt) inops, Beatus,*
> *Conuiuam ducit eſſe glorioſum.* Propertius,
> *Noli nobilibus, noli conferre beatis*

Vehit in cœlum.] Id eſt ad excelſiſſimos opulentiæ gradus perducit, & proinde tanquam dij habentur.

Optima nunc via] Adiuuandum geſtu, vt ſit per irriſionem dictum.

Summi proceſſus] Summi progreſſus ad diuitias.

Vnciolam Proculeius] Antiqui vt recitauimus apud Perſium, Patrimonium in duodecim partes diuiſerunt, ita vt nomine aſſis totum contineretur. vnde dicitur hæredem te reliquit ex aſſe, id eſt ex toto. as in duodecim partes diuiditur, Sextantem, quæ ſexta eſt pars aſſis. Quadrantem, quæ quarta: Trientẽ, quæ tertia: Quincunx à numero eſt vnciarum: Semis dimidium aſſis: Septunx à ſeptem & vncia: Bes, dempto triente: Dodrans, quadrante: Dextans, ſextante dempto: Deunx, dẽpta vna vncia. Vncia autem erat minima pars & duodecima aſſis. Eſt ergo ſenſus. Adulteros pro membri ſui qualitate & laboribus accipere præmia Proculeius ergo, tanquam male mentulatus vnam tantum accipit vnciam patrimonij ex teſtamento. Gillo autem draucus reliquum patrimonij accipit, id eſt deuncem, quod eſt totum dempta vna vncia, quæ iam debetur Proculeio. per Proculeium autem intelligit virum parum mentulatum, per Gillonem autem bene mentulatum.

Quiſque heres.] Legendum eſt irriſione ſatyrica & adiuuandum geſtu: æquum, inquit eſt, vt vnuſquiſque pro portione membri, laboribúſque ſuis accipiat partes patrimonij.

Mercedem] Appoſitio eſt.

Sanguinis.] Nam ſemen hominis (vt tradunt phyſici) nihil aliud eſt quàm ſanguis concoctus, & ideo mutat colorem, vt lac quoque in mammillis.

Inguinis.] Inguen ab auctoribus accipitur pro parte genitali tam in mare quàm in fœmina, vnde Tranquillus in Nerone Virorúmque ac fœminarum ad ſtipitem deligatorum inguina inuaderet Cornelius Celſus libro ſeptimo dicit teſticulos dependere ab inguinibus per ſingulos neruos.

Palleat.] Adulteri enim exhauſti ſanguine intemperato coitu, pallent non minus quàm qui pedibus anguem calcauere.

Vt nudis.] C. Imitatur Vergilij verſum, ex Æneid. 2.

> *Improuiſum aſpris veluti qui ſentibus anguem* *Preſſit humi nitens.* S.

Ordo eſt, & ſic palleat, vt pallet ille qui preſſit anguem calcibus nudis, aut vt pallet Rhetor dicturus.

Ad aram Lugdunenſem.] Hoc autem eſt ex hiſtoria. Nam Caligula edidit in Gallia Lugduni miſcellos ludos, ſed & certamen quoque Græcæ, Latinæq. facundiæ, quo certamine ferunt victoribus præmia victos contuliſſe, eorundem & laudes componere coactos. Eos autem qui maxime diſplicuiſſent, ſcripta ſua ſpongia linguáve delere iuſſos, niſi ferulis obiurgati, aut flumine proximo mergi maluiſſent. Qui ergo in hoc certamen deſcendebant, incerti euentus rei pallebant. C. Lugdunum autem ciuitas eſt Galliæ Celticæ, mercimoniis nobilitata & quaternis quotãnis nundinis, totius Europæ maximis & celeberrimis. S. Eam condidit Numatius Plancus (vt tradit Euſebius) vbi Arar Rhodano commiſcetur. C.

Rhetor.] Orator hoc loco. Cicero in Oratore, Sed & Græce ab eloquendo ῥήτωρ, & Latine eloquens dictus eſt Is autem eſt, qui veras tractat agítque cauſas, vt, virum doctum, copioſum, & ſapientem decet. Rhetor tamen Latinis ſæpius is dicitur qui dicendi præcepta tradit, quem Cicero, & Quintilianus declamandi magiſtrum vocant. Nam non veras, ſed ad exercitationem fictas cauſas tractat. S.

Quid

Digitized by Google

Quid referam, quanta ſiccum iecur ardeat ira:
Cum populum gregibus comitum premit hic ſpoliator
Pupilli proſtantis? & hic damnatus inani
Iudicio (quid enim ſaluis infamia nummis?)
Exſul ab octaua Marius bibit, & fruitur Dijs
Iratis: at tu victrix prouincia ploras.

VET. SCHOL.

Inani iudicio.] Non ademptis bonis. * decius dicitur, ſine lirium æſtimatione. Legis æſtimatio illi non profuit. ſubauditur nota.

Ab octaua.] Qui iudicio vacabant, decima hora cenabant. Hic enim ab octaua.

IOANNES BRITANNICVS.

Quid referam quanta.] Alia indignationis cauſa. in ſpoliatores enim cum pupillorum tum prouinciarum inuehitur.

Quid referam?] Quid dicam? quantum mihi æſtuent præcordia, quum videam quendam, qui ſpoliis pupilli locupletarus, eo deliciarum peruenit, vt lectica magno grege comitum ſequente per Vrbem geſtetur? Quem autem poëta deſignet, nulla extat certa hiſtoria. Illúdque falſum eſt, quod de CecilioClaſſico aliqui tradiderũt. in omnes ſpoliatores nullo modo dici poſſe videtur, quũ dicat hic ſpoliator: quaſi qui temporibus ſuis omnibus eſſet notiſſimus.

Proſtantis.] Differentia eſt inter proſtare & proſtituere Nam proſtrare verbũ eſt neurrum abſolutum, & ſignificat turpitudine corporis quæſtum facere. Proſtituere autem eſt actiuum, ſignificátque, quod proptium eſt lenonis, marem vel fœminam publicæ libidini gratia quæſtus exponere. vnde & ſcortum ipſum appellamus proſtibulum, vel quòd proſtet, vel quòd ante ſtabula hæ ſedebant, ſicuti ante Alicariæ meretrices appellabantur in Campania, ſolitæ ante piſtrina Alicariorum verſari, quæſtus gratia hæc Feſtus.

Premat populum.] Hinc maxime indignatur poeta, quòd rapinis pupilli locupletatus, tanto per Vrbem faſtu & pompa incedat, vt præmat & vrgeat populum quum geſtatur lectica. vnde & alibi:

Et ingenti curret ſuper ora Liburno.

Gregibus comitum.] Vel clientum vel ſeruorum: nam comitem accipere debemus (inquit Vlpianus, de iniuriis) eum qui comitetur & ſequatur. Et (vt ait Labeo) ſiue liberum, ſiue ſeruum, ſiue maſculum, ſiue fœminam. Et ita comitem diffinit, qui frequentandi cuiuſcunque cauſa, vt ſequeretur deſtinatus eſt. Inter comites vtiq. & pædagogi erant.

At hic damnatus.] In auaritiam ſui temporis, cum publicam, tum priuatam Conqueritúrque iudicia vana eſſe & iniqua Hócque maxime propter Marium Priſcum hominem Beticum. Hic enim quum Aphricam prouinciam, cui proconſul præfuerat, ſpoliaſſet (nam ob innocentes condemnandos, interficiendos etiam, pecunias acceperat) accuſantibus Aphris, Cornutus Tertullus, ſeptingenta millia quæ acceperat Marius, ærario inferenda cenſuit, Mario vrbe Italiáque interdicendum. Notat igitur poeta iniquitatem ſui temporis, quum id quod prouincialibus reſtituendum fuit, in ærarium ſit delatum.

At hic.] Marius adiuuandum geſtu, & eo riſu, quo ſolemus rem nefandam improbare, vt ſit ſenſus Tantũ abeſt vt hic Marius, qui condemnatus eſt, ſolicitudine angatur, vt etiam hilare & ſplendide viuat, quaſi qui talem condemnationem

C

paruiſaciat. Sicque innuit ex bonis prouincialium apud eum magnam partem eſſe relictam. Ordo autem eſt. At hic Marius damnatus inani iudicio, ab octaua hora bibit exul. reliqua dicuntur per parentheſim. At hic Marius, ita dictum à poeta, quaſi viueret præſénſque eſſet.

Inani iudicio] Inane iudicium appellat, quod prouincialibus nihil profuerit, quum eis pecunia non ſit reſtituta, ſed in ærarium delata.

Quid enim ſaluis infamia nummis] Antypophora eſt, quaſi aliquis dixerit. Inane iudicium non eſt appellandum ô poeta, quando graui infamia ſit aſperſus & proinde reſpondeat, Quid nocet infamia ſaluis nummis? Ironice autem enunciandum & vultuoſe, vt oſtendat hominem improbum infamia à vitiis non abſterreri.

Exul. nam.] Nam (vt dictum eſt) vrbe & Italia ei inter dictum eſt in biennium.

Ab octaua] Statim poſt octauam horam. C. Id eſt hora à ſolis ortu ſecunda nam dies ciuilis Romanis media nocte incipiebat vſque ad meridiem. S. nam comediſſe ante nonam horam, menſæ deſtinatam, hominis erat diſſoluti & luxurioſi: poſt nonam igitur comedebant. Martialis.

Imperat extructos frangere nona toros.

Id eſt lectos diſcubitorios.

Ab.] A, & Ab, plerumque pro poſt ponuntur. Plinius, A conceptu decimo die dolores capitis. A, item eleganter vſurpatur, quum inter partes diſſidentes volumus ſignificare alterutrius propugnatores & amicos, vt quid Sylla erant, in Marium arma ſumpſerunt: & qui à me non erunt, ego contra illos ero. In alia etiam ſignificatione accipitur, quum in ſeruis munus operámq. diſcernit Nam quum Romani ex ſeruis ſuis, aliis vterentur ad iter, vt mitterent eos quò liberet, eos appellauere à pedibus, vt ita dicerent: voca à pedibus, trade hoc à pedibus, à pedibus venerunt, ita vt ſemper intelligẽtur ſerui, vt ſit, Serui a pedibus venerunt, & voca ſeruos ſcilicet à pedibus, & reliqua. Martialis,

Cur non menſa tibi ponitur à pedibus?

Id eſt cur à te menſa non ponitur à pedibus, id eſt ſeruis à pedibus, vt ſit datiuus caſus. eoſdem circumpedes appellat Cicero tertia actione in Verrem. Circumpedes autem homines formoſos & literatos ſuos eſſe docebat. Verres, inquit Cicero, quum dicebat ſuos eſſe circumpedes, Maleoli fuiſſe negabat. vnde & poeta in ſexta ſatyra. Admorum à pedibus, id eſt ſeruis à pedibus. Aliis autem ad literas exſcribendas quum dictarentur, qui libellos à ſupplicibus datos exciperent, curámque haberent, illos à manu, hos à libellis dixere. Suetonius in Cæſare, Philomenem à manu ſeruum, qui necem ſuam per venenũ inimicis promiſerat, non grauius quàm ſimplici morte puniuit. idem in Auguſto Gallo à manu quòd pro epiſtola prodita denarios quingentos accepiſſet, crura effregit. Amanuenſes, etiam eoſdem appellauit in Nerone. idem in Domitiano: Epaphroditum à libellis capitali pœna condemnauit. Idem in Claudio: Suſpexit Polybium à ſtudiis, qui ſæpe inter duos Conſules ambulabat, ſed ante omnes Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem à rationibus, hoc eſt quibus vteretur ad ſtudia ſua, hoc eſt qui legerent & percurrerent, quum ſtudiis vacaret. Græci eos Anagnoſtas appellant, ἀναγινώσκω enim idem eſt quòd lego, & qui ſcriberent epiſtolas, quíque omnium rerum rationes colligerent, vt accepti & expenſi.

Fruitur diis iratis.] Ille dicitur frui diis iratis, qui licet eos infenſos ſibi ob ſcelera habeat, nullam tamen ab iis ſentit punitionem, ſed interim per omnia vitam hilarem agit. Marius ergo licet deos haberet iratos ob flagitia, in ſumma tamen hilaritate viuebat, nullum ab iis ſentiens incommodum. idem dictum eſt à Iunone apud Senecam conquerente, Herculem abuti ira ſua. Superat, inquit, & creſcit malis, itáque noſtra fruitur, in laudes ſuas mea vertit odia. quaſi dicat, licet ei irata ſim, nullum ex hoc ſentit incommodum.

Prouincia victrix] Quæ obtinuiſti, vt Marius damnaretur. Prouincia dicitur quaſi procul victa ab Italia. Nam Italia prouincia non appellatur, ſed quæ extra Italiam ſunt, vnde Plinius Iunior, Italicus ne es, an prouincialis. Plinius libro.

Digitized by Google

tertio De naturali hiſtoria ſcribens de Gallia Narbonenſi, Italia, inquit, verius eſt, quàm prouincia apud Columellam titulus eſt De natura prouincialium vinearum, vbi intelligit omnes vineas præter Italicas C. Sed Italia tunc Rubicone flumine terminabatur, reliqua appellabatur Gallia, vt Geographi docent. S.

Ploras.] Pecunia non reſtituta tibi. Conqueritur etiam Saluſtius in Iugurta, prouinciales ſæpe ſpoliari, his verbis Non peculatus ærarij factus eſt, neque per vim ſociis ereptæ pecuniæ, quæ quanquam grauia ſunt, tamen pro conſuetudine iam pro nihilo habentur.

Hæc ego non credam Venuſina digna lucerna?
Hæc ego non agitem? ſed quid magis Heracleas,
Aut Diomedeas, aut mugitum Labyrinthi,
Et mare percuſſum puero, fabrumque volantem:
Cum leno accipiat mœchi bona, ſi capiendi
Ius nullum vxori, doctus ſpectare lacunar,
Doctus & ad calicem vigilanti ſtertere naſo:

VETVS SCHOL.

Venuſina digna lucerna.] Lucernam dicit, quia Satyrici ad omnium vitia, quaſi lucernam admouent, & vt adurant, & vt oſtendant crimina. Venuſinam autem ideo, quia hæc fuit ciuitas Horatij Siue * à Veneſio, vbi lacernæ leues fiebant, quæ viliſſimi veniebant.

Non agitem.] Non perſequar. vt Virgilius, *pallantes Troas agebat.*

Heracleas.] aut columnas in Hiſpaniis, aut Atlantem.

Sit capiendi ius null. vxori.] Si vxor eius iure impediatur.] adultero ſuccedere, ipſe maritus leno ſuccedit adultero heres, vt per fideicommiſſum res adulteri ad adulteram veniant.

IOAN. BRITANNICVS.

Hæc ego non credam.] Senſus eſt, ego non credam ſæculi noſtri ſcelera, digna carmine ſatyrico quale Horatius multa lucubratione ſcripſit.

Venuſina lucerna] Id eſt carmine ſatyrico, quo maxime Horatius vitia temporis ſui eſt inſectatus. Venuſia autem ciuitas eſt in confinio Apuliæ & Lucaniæ patria Horatij, quod ipſe oſtendit in Sermonibus.

Sequor hunc Lucanus, an Appulus anceps.
Nam Venuſinus arat finem ſub vtrumque colonus.

Eſt in via Appia.

Lucerna] Carmine lucubrato.

Agitem.] Inſequar? notem.

Sed quid magis.] Tacitam obiectionem diluit. Reſpondet enim iis qui poſſent dicere, longe ſatius eſſe, ſi ſcribantur fabulæ.

Quid magis.] Subaudi ſcribam

Heracleas.] Id eſt erumnas & fabulas de Hercule confictas. De quibus multa Diodorus in quinto. Heracleas autem legendum eſt non Herculeas. ἡρακλῆς enim Græce dicitur Hercules Latine, & poſſeſſiuum Heracleus penultima producta, hac ratione, quòd apud Græcos Heracleus ſcribitur per diphthongum ει, ſicut Æneas, & Spondeus, & Medea: quæ diphthongus conuertitur in è longam apud Latinos. Heracles autem interpretatur Iunonis gloria. ἥρα enim Græce Iuno Latine, & κλέος gloria: quaſi Iunone perſequente magnam ſit gloriam adeptus.

Aut Diomedeas.] Fabulis, quæ de Diomede & ſociis eius narrantur: nam Diomedes Tydei & Deiphiles filius Ætoliæ rex, quum bello Troiano venerem transfixa manu vulneraſſet conantem Aeneæ filio ſuo auxilium ferre, id paſſus eſt incõmodi vt Venus in vltionem ſui furorem libidinis Ægialæ vxori eius immiſerit. Quæ correpta amore Sthencli cuiuſdam calamiſtrati, quem Diomedes domi tanquam bonorum ſuorum gubernatorem reliquerat, cum eo concubuit, & ab eo adiura maritum è bello Troiano redeuntem, non admiſit ille verò ſeu ab vxore fugatus, ſiue pudore vxoris adulteratæ in Italiam nauigauit ad Daunum regem Appuliæ, vbi Arpos & Beneuentum condidit. Mox eum ferunt in inſulas contra Italiam nauigaſſe, ibique nunquam viſum, ſocios in̄ fluctibus ſubmerſos, in aues eſſe à Pallade conuerſos, quæ Diomedeæ dicuntur. De quibus Plinius, Ouid. & Solinus.

Aut mugitum labyrinthi.] Id eſt fabulam vulgatam de Theſeo, de quo multa Diodorus in quinto, & Plutarchus in eius vita. Quæ fabula ita ſe habet. Androgeus Minois filius, quum Athenas conſenſu omnium Athenienſiũ conceſſiſſet, reguante Ægeo, ſuperarétque athletas omnes, in amicitiam venit filiorum Pallantis. At Ægeus veritus, ne aliquando à Pallantiadis propter amicitiam Androgei, auxilio Minois pelleretur regno: Androgeum poſitis inſidiis proficiſcentem Thebas obtruncat. Minos accepta iniuria, bellum Athenienſibus induxit: ſuperatis imperauit, vt ſeptem pueros totidémq virgines ſingulis annis Minotauro quoad viueret, vorandos mitterent. inter hos quum Theſeus mitteretur; præcepit Ægeus gubernatori: ſi Minotaurum ſuperaret filius, vt albis velis domum rediret: nigris ſi periſſet. Theſeum in Cretam delatum Ariadne Minois filia, eius pulchritudine capta, occidendi Minotauri rationem. Labyrinthíque egreſſum docuit. Mugitum igitur intellige Minotauri, qui in Labyrintho Cretenſi cuſtodiebatur: quíque à Theſeo fuit interfectus: erat enim biformi ſpecie.

Labyrinthi.] Labyrinthus ædificij genus fuit: quod itinerum ambages, occurſúſque, ac reuerſus inexplicabiles continebat, crebris foribus ad fallendos occurſus, redeundúmque in errores eoſdem. Labyrinthos quatuor docet fuiſſe Plinius. Primum in Ægypto. Hincque tradunt Dædalum ſumpſiſſe exemplar Labyrinthi. quem fecit in Creta. Sed centeſimam tantum portionem eius imitatum. Secundus hic fuit ab Ægyptio Labyrinthus. Tertius in Lemno. Quartus in Italia: omnes lapide polito fornicibus tecti.

Et mare percuſſum puero.] Hoc eſt fabulam confictam de Icaro & Dædalo eius patre. Dædalus enim Athenienſis fuit (vt ſcribit Diodorus.) Mitionis filius, præclarus architectus, qui à patria fugit, damnatus ab Areopagitis. Talus enim ſororis filius, quum ab eo erudiretur, ingenij acumine totam primum figularem adinuenit. Mox cum ſerpentis maxillam inueniſſet, ſecuiſſétque modicum ligni, imitatus ſerpentis dentium ſpiſſitudinem, ſerram ferream excogitauit Inuenit præterea tornũ. Quum igitur pluribus in rebus hominibus profuiſſet, & proinde celebris eius eſſet apud omnes fama, ab Dædalo, inuidia vrgente interemptus eſt, quaſi ei turpe eſſet gloria vinci ab adoleſcente. Damnationem igitur fugiens in Cretam venit, Minoi ob artem fuit gratus Labyrinthum enim autore Plinio ei (vt diximus) extruxit: Sed quum Paſiphaë Minois vxor tauri pulcherrimi amore deperiret, ei Dædali arte ſuppoſita in boue lignea incluſa, decantatum fabulis Minotaurum genuit Fertur Minos iratus, quum eum ad ſupplicium quæreret, nec is inueniretur, præmia inueniẽtibus propoſuiſſe. Dædalus deſperata nauigatione, alas ſibi à Paſiphae abſconditus fabricauit, & Icaro filio ſuo. Sed quum Icarus altius iter, vt adoleſcens, peteret: liquefacta calore cera, laxatiſque alarum compagibus in mare decidit. Pater vero in Siciliam ad regem Cocalũ delatus eſt. Percuſſum igitur mare puero, ſubaudi Icaro, à quo poſtea Icarium mare denominatum conſtat. C. Vt eſt apud Ouidium,

Icarus Icarias nomine fecit aquas. S.

Fabrumque volantem.] Dædalum. Sed hæc omnia fabuloſa ſunt. Hiſtoria autem hoc habet. Vela Icarum, & malum, antemnámque Dædalum inueniſſe, & proinde fictum eos volaſſe ſupra mare. Dædalus item autore Plinio dicitur inueniſſe

ſabricam materiatam, & in ea ſerram, aſciam, perpendiculum, terebram, glutinũ, ichthiocollam.

Quum leno accipiat.] Fœdam ſui temporis auaritiam notat, quo multi mariti pecuniæ cupiditate ducti, vxores ſuas ab aliis tractari permittebant, iidem edocti diſſimulare turpitudinis conſcientiam, ſuſcipiendo ſcilicet lacunaria, aut ſtertendo quum mœchus ingrediebatur. idem etiam ab Horatio notatur.

Sed iuſſa coram non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu vocat inſtitor. ſeu nauis
Hiſpaniæ magiſter, Dedecorum precioſus emptor,

Id eſt qui magno precio emit adulteria. Senſus eſt. Ergo hæc ego magis fabulamenta ſecter, quum mihi ad reprehendendum tam multa obſcœna occurrant, vt maritus vxoris ſuæ pudicitiam vendat.

Leno accipiat.] Domitianus (autore Tranquillo) probroſis fœminis lecticarum vſum ademit, iúſque capiendi legata hæreditatéſque, nam multi adulteri plerumque, præteritis liberis, bona ſua relinquebant mœchis ſuis. Sed quum poſtea per legem Domitiani mœchæ adulterorum ſuorum bona capere non poſſent, ea bona maritis, qui tanquam vxorum ſuarum lenones erant, relinquebantur. Ait ergo Iuuenalis inuentæ legi, inuentam fraudem.

Leno.] Id eſt ipſe maritus, qui diſſimulato vxoris adulterio eam tractari ab adultero permittit. Nam leno autore Vlpiano is dicitur: qui mulieres quæſtuarias proſtituit, & is qui alterius negociationis nomine hoc genus vitæ exercet, vt puta, ſi quis caupona exercens, in ea corpora quæſtuaria habeat, vt multi ſolent ſub prætextu inſtrumenti cauponij proſtitutas mulieres habere.

Si capiendi.] Id eſt quia ius capiendi legata & hæreditates ſublatum eſt vxoribus lege Domitiani.

Lacunar.] Appellatione lacunaris & laquearis (nam vtrumque accipimus in eadem ſignificatione) intelligimus tabulata penſilia cœnationem reliquorúmque ædificiorum C. Cicero in Tuſculanis, Gladium è lacunari ſeta equina appenſum, demitti iuſſit. de laqueari, Vergilius.

Dependent lychni laquearibus aureis. S.

Stertere.] Differentia eſt inter ſtertere & dormire, vt quicunque ſtertit dormiat: ſed non omnis qui dormit ſtertat: eſt enim ſtertere, dormiendo ſtrepitum per nares emittere.

Naſo vigilanti] Quia reuera non dormiat, ſed ſomnum ſimulet. C. à Cepio quodam ſumptum, qui Pararenchon dictus eſt, quod dormientem ſimularet, quo impunitius vxor mœcharetur. vnde illud, non omnibus dormio, vt Feſtus, & Cælius Rhodiginus libro vigeſimo ſecundo, capite decimo ſexto ſcribit. S.

Cum fas eſſe putet curam ſperare cohortis,
Qui bona donauit præſepibus, & caret omni
Maiorum cenſu, dum peruolat axe citato
Flaminiam, puer Automedon nam lora tenebat,
Ipſe lacernatæ cum ſe iactaret amicæ?
Nonne libet medio ceras implere capaces
Quadriuio: cum iam ſexto ceruice feratur
Hinc, atque inde patens, ac nuda pæne cathedra,
Et multum referens de Mæcenate ſupino

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Signator, falſo qui ſe lautum, atque beatum
Exiguis tabulis, & gemma fecerat vda?
Occurrit matrona potens, quæ molle Calenmu
Porrectura viro miſcet ſitiente rubetam,
Inſtituitque rudes melior Locuſta propinquas
Per famam, & populum nigros efferre maritos.

VET. SCHOL.

Curam cohortis.] Militum tribunatum.
Præſepibus.] Propter equos hoc dixit, & Neronem tangit.
Lacernata.] Satyrice, habitu virili fœminam deſcribit.
Sexta ceruice.] Lectica, faciente luxuria, à ſex hominibus portabatur.
Gemma ſ vda.] Saliua tacta, propter ſignaculi impreſſionem.
Locuſta.] Locuſtam ex Galliis matronam veneficam Nero exhibuit ad ſe, propter venena conficienda; quoniam magnæ famæ erat, & in familiaritate habuit, vt etiam eum doceret venena miſcere Inde ait Turnus in Satyra,

** Ex qua Cæſareas ſoboles horrida Locuſta*
Occidit cura ſui verna nota Neronis.

Hæc increpitata à Nerone, quod lentum venenum Britannico priuigno ſuo paraſſet, tam efficax dedit, vt antequam poculum Britannicus exhauriret, in conuiuio Neronis expiraret. propinquas autem dicit, tanquam à Locuſta doctas: vel, vt quidam, vxores.

IOAN. BRITANNICVS,

Quum fas eſſe putet] Cornelium Fuſcum deſignare videtur: qui puer aurigæ officium præſtiterit Neroni. Nam id in gratiam eius, qui eodem aurigandi ſtudio tenebatur, multi ex nobilibus faciebant. Putabat enim Nero pudorem aurigationis ſuæ tolli poſſe cæterorum nobilium multitudine aurigantium: temporibus poſtea Domitiani cohortium prætorianorum præfectus bellum geſſit aduerſus Dacos, vbi occubuit. Vnde alibi.

Et qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis,
Fuſcus marmorea meditatus prælia villa.

Nobilem fuiſſe Fuſcum, oſtendit Tacitus his verbis. Procurator aderat Cornelius Fuſcus ingens ætate, clarus natalibus: poſt Neronis tempora ſenatorio ordine depoſito ſe in ocium quietis cupiditate contulit Sicq poeta Fuſcum notat non ſine ſumma indignatione: quod quum fœdam egerit adoleſcentiam: audeat poſtea dignitatibus & honoribus ſe dignum putare: quaſi poeta innuat, homines tantum vitioſos ad honores prouehi & ſublimari. Nam (vt diximus) Fuſcus præfecturam cohortium prætorianorum adeptus eſt: quum indignus videri poſſet iam fœdata adoleſcentia aurigatione Alij etiam ſunt qui non de Fuſco: ſed de Tigillino intelligendum putent, qui Neroni gratiſſimus fuit, & præfectus cohortis prætorianæ is ætatem ſuam impudice & libidinoſe egit. De quo ſic ſcribit Tacit Ophonius Tigillinus, obſcuris parentibus, fœda pueritia, impudica ſenecta, præfecturam vigilum, & prætorij, & alia præmia virtutum, quæ velocius erat vitiis adeptus: crudelitatem mox, deinde auaritiam, & virilia ſcelera exercuit: corrupto ad omne facinus Nerone: quædam ignaro auſus poſtremo eiuſdem deſertor & proditor. Idem paulo inferius ſic ait: Tigillinus accepto apud Sinueſſanas aquas ſupremæ neceſſitatis nuncio, inter ſtupra concubinarum & oſcula, ſectis faucibus concidit. Idem alibi.

Digitized by Google

Ne dum ille ſcenicus Tigillino. ſ. cum pellicibus ſuis comitâte arma contra cieret. Hinc ergo apparet Tigillinum gratiſſimum fuiſſe Neroni, & bona ſua concubinis & pellicibus condonaſſe, potuit etiam in gratiam principis aurigare. Sed quum in ambiguo ſit, de quo poeta potiſſimum intelligat, vnuſquiſque ſi neutrum horum probabile viſum fuerit, aliquid quod ad loci explanationem faciat, excogitet. Satis eſt hunc locum ex iis eſſe apud poetam, de quibus adhuc quærendum ſit.

Cohortis] Cohors pars decima eſt legionis Nam in legione decem cohortes eſſe debere tradunt, qui de re militari ſcripſere Conſtabâtque equitibus & peditibus, ſed maiore ſemper peditum numero: lege Vegetium & Modeſtum

Præſepibus.] Id eſt equis alendis, ſi ad aurigationem referas: ſi autem ad ſtupra concubinarum. præſepibus expone lupanaribus & pellicibus ipſis. Cic in Piſonē. Vtrum audis in præſepibus, audis in ſtupris, audis in cibo & vino: melius autem eſt referas ad aurigationem: quòd bona impenderit alendis equis. Nam ſequitur,

——— dum peruolat axe citato

Flaminiam, puer Automedon.

Dum peruolat.] Conſumpſit inquit bona maiorum dum in gratiam Neronis aurigat, & aurigæ officium præſtat ipſi Neroni. Qui (autore Tranquillo) Sporū ſuum auguſtarum ornamentis excultum, lecticáque vectum, & circa conuentus mercatúſque Græciæ, mox Romæ circa ſigillaria comitatus eſt identidem exoſculans. Et licet Tranquillus lectica vectum ſcribat, potuit tamen & curru geſtari.

Flaminiam.] Id eſt viam, quam Caius Flaminius Lepidi collega, deuictis Liguribus ab Roma Ariminum vſque ſtrauit.

Puer Automedon.] Id eſt ipſe Fuſcus auriga, ſiue Tigillinus: vt Automedonten poſuerit pro auriga: qui Diorei fuit filius, & auriga Achillis: vnde à poetis vſurpari ſolet pro auriga Ouid.

Tiphus & Automedon dicar amoris ego.

Ipſe] Id eſt Fuſcus ſeu Tigillinus.

Quum ſe iactaret.] Hoc eſt cum ipſe Nero per multa laſciuiæ blandimenta comitaretur Sporum, & ſæpe oſcularetur. Nam iactare ſe alicui, eſt ſeipſum illi dare, ingerere, inſinuare.

Amica lacern] Id eſt Sporo. quem ideo appellat amicam lacernatam, quia quum perdite eum amaret, conatus eſt exectis teſtibus etiam in muliebrem naturā transfigurare: eum etiam cum dote & flammeo perſolenni nuptiarum celeberrimo officio deductum, pro vxore habuit. ergo amicam lacernatam genere fœminino poeta per cauillationem appellauit: ac ſi diceret, amicæ maſculæ hoc eſt amicæ, quæ vir omnino erat. Nam lacerna veſtis eſt virilis: de qua antea,

Tyrias humero reuocante lacernas.

Nonne libet] Aliam affert cauſam ſatyræ ſcribendæ. Nonne, inquit, etiam in quadriuio, & propatulo libeat nihil ſcribere: quaſi loco minime ſcriptoribus conuenienti? quum poetæ ſecreta & ſeceſſus ſoleant quærere. Quum iam Regulus, qui per falſa teſtamenta eſt locupletatus, tanto faſtu vehatur per vrbem, vt petulantius nihil ſit Sicque poeta conqueritur, in precio & honore duntaxat illos eſſe, qui per ſcelera ad eximias opes peruenere: qualis fuit ipſe Marcus Regulus: de quo ſuprà diximus illic.

Magni delator amici:

De eo ſic Plinius Iunior: Aſpice Regulum, qui ex paupere & tenui ad tantas opes per flagitia proceſſit: vt ipſe mihi dixerit, quum conſuleret quàm cito ſexcenties ſeſtertiûm impleturus eſſet, inueniſſe exta duplicata: quibus portendi milies & ſexcenties habiturum: & habebit: ſi modo, vt cœpit, aliena teſtamenta (quod eſt improbiſſimum genus) falſis his, quorum ſunt illa, dictauerit. Hunc laudat Martialis aſſentando: quum diues & potens eſſet, vt etiam Plinius docet, eundem teſtamentorum captatorem oſtendit omniúmque bipedum nequiſſimum appellat.

Nonne libet?] Impetus eſt. Sic alibi:

Vltra Sauromatas fugere hinc libet.

Digitized by Google

Ceras.] Tabellas cæratas, in quibus antiqui ſcribere ſolebant.

Capaces.] Amplas, & quæ multa capiant: quum & materia ampla ſit.

Quadriuio] Quadriuia dicuntur ſpacia, vnde quatuor viæ deflectantur, ſicut triuia. vnde tres.

Quum iam ſexta.] Hinc eſt omnis indignatio.

Sexta ceruice.] Id eſt exaphoro, hoc eſt lectica geſtata à ſex ſeruis, qui lecticarij vt diximus appellabantur.

Hinc atque inde.] Id eſt cuius latus neutra ex parte ſit ſtipatum: quum ſolus ſit in lectica. Nam delicati erat & luxurioſi ſolum geſtari, vt ſupra de Mathone cauſidico. *aut reuecta patens,*

Id eſt qui ab vtraque parte pateret: & conſpici poſſet

Cathedra] Id eſt lectica, quam etiam ſellam appellant. Martialis libro quarto, in Afrum ſalutantem.

——nec vlla cathedra eſt, Cui non mane feras irrequietus aue.

Pene nuda.] Pene vacua, quum in ea nemo eſſet præter eum: nam & littus nudũ in quo nulli ſint habitatores appellamus. Papinius in Syluis.

————nec littora pauper Nuda tenes,

Id eſt vacua & ſine ædificio. Alij autem (quod omnino placet) intelligunt nudam, id eſt detracto velamento, vt conſpiciatur: nam lecticæ ita ſe habebant, vt ab vtroque latere poſſent aperiri.

Multum referens.] Scilicet deliciis, ac ſi dicat mollis & delicatus, qualis fuit Mecœnas: eum enim delicatum fuiſſe oſtendit Seneca his verbis Quomodo Mecœnas vixerit notius eſt, quàm vt narrari nunc debeat, quomodo ambulauerit, quomodo delicatus fuerit. Non oratio eius æque ſoluta eſt. quam ipſe diſcinctus. Item non ſtatim hæc quum legeris, hoc tibi occurret: hunc eſſe, qui ſolutis tunicis in vrbe ſemper inceſſerit, nam etiam quum abſentis patribus Cæſaris fungeretur, ſignum à diſcincto petebatur. alibi Iuuenalis,

Veſtem Purpuream teneris quoque Mecœnatibus aptam.

Ab Horatio Malthinus appellatur. μαλθακῶς enim mollem ſignificat & delicatum.

Demiſſis Malthinus tunicis obambulat.

Supino.] Molli & delicato negligenti. Martialis,

Nuſquam deliciæ ſupiniores,

Id eſt molliores. Supinus item pro ſuperbo & erecto ponitur: Perſius,

————Italo quòd honore ſupinus,

Fregerit heminas Areti ædilis iniquas.

Supinum etiam dicimus quum quis verſa facie ad cœlum cubat.

Signator.] Signatores ait Pedianus eos eſſe, qui aut teſtamentis, aut cauſis ſe ſubſignabant. hi autem teſtes erant quos ſeptem eſſe oportebat, qui teſtamentis ſignacula imponebant, atque ſe ſubſcribebant, ne qua fraus fieri poſſet. poſſunt autem omnes teſtes, vt tradit Iuſtinianus imperator, vno annulo ſignare teſtamentum.

Falſo.] Aduerbium eſt, id eſt falſo ſignator, vt ſit falſatius ſignator.

Lautum] Delicatum, & diuitem. nam lauti appellantur, qui in victu delicatiora & electa ſectantur, politoríque cultu domeſtico viuunt

Exiguis tabulis.] Modicis teſtamentis, id eſt quæ modico verborum anfractu cõdita eſſent, & omnia bona vni relinquerent, non adhibita multa ſcriptione: vt illud in ſatyra duodecima

————atque omnia ſoli Forſan Pacuuio breuiter dabit,

Id eſt paucis verbis, quum eum relinquat hæredem ex aſſe.

Gemma vda.] Id eſt annulo ſignatorio, qui ſaliua humectatus imprimitur ceræ. Nam multi ſignauere gemma annulo inſerta, multi auro tantum: vt Claudij Cæſaris principatu repertum.

Occurrit matrona potens.] Ita dictum quaſi ei ambulanti occurrat matrona venefica: vel occurrit, in mentem mihi venit, vt ſit: adeſt etiam matrona venefica,

quæ

quæ reprehendenda eſt mihi. Et per hanc, quacunque veneficam nonnulli intelligi volunt, quæ temporibus poetæ veneficia miſcerent. Alij vero de Agrippina Claudij vxore (in qua opiuione & nos ſumus) intelligi volunt, quæ (vt ſcribit Tranquillus) Claudium maritum medicato ſuſtulit boleto poſt adoptatum Neronem. Nam poeta ita plerumque de mortuis loquitur, ac ſi viuerent, præſentéſque eſſent: vt de Criſpino, Mario, Priſco, Mathone cauſidico.

Potens] Vtpote Claudij imperatoris vxor, & mater Neronis. Nam matrona ſemper dicitur de nobilioribus. Suetonius in Veſpaſiano ſic ait, Agrippinam timẽs potentem adhuc apud filium. Aut potens, quod vt autor eſt Cornelius Tacitus, ſummam rerum ex arbitrio diu moderata fuerit.

Porrectura molle calenum.] Id eſt veneno vino inditum. Nam veneno vinum miſceri temporibus Iuuenalis maxime in vſu erat. Martialis,

Decoru hac cælebs factus quater eſſo lagena,

Id eſt veneno lagenæ infuſo.

Molle.] Leue, & ſuaue. Vergil.

Tunc & molliſſima vina.

Calenum.] Vinum Campanum à Calibus ciuitate Campaniæ, de qua Vergilius lib. 7.

Quique Cales linquunt.

Tota enim Campania, autore Plinio, optimi vini eſt feraciſſima.

Rubetam.] Veneficium ex rubeta. Ranæ enim rubetæ (vt ſcribit Plin. lib. 8.) & in terra & in humore viuunt, plurimis refertæ medicaminibus, quæ deponere quotidie, & reſumere paſtu dicuntur, venena tantum ſibi reſeruantes. Idem in vndecimo. Et aqua & vinum interimit Salamandra ibi mortua, vel ſi omnino biberit, vnde potes. Item rana, quam vocant Rubetam, tantum inſidiarum eſt vitæ: dictæ autem rubetæ à rubis, in quibus maxime verſantur.

Viro ſitiente.] Pro ſitienti, vt ſit caſus pro caſu. ſic Ouidius,

Et fas omne facit fratre marita ſoror.

Pro fratri. Et Vergilius,

Haret pede pes, Id eſt pedi, & alibi,

-- nec ſoſpite dirum Optabis nato funus.

Pro ſoſpiti nato.

Locuſta] Id eſt ipſa matrona tanquam Locuſta magiſtra. (Eſt enim caſus nominatiui.) Nam Locuſta mulier fuit veneficij peritiſſima, quæ imperante Nerone velociſſimum & præſentaneum venenum coxit, quod Britannico cœnanti dedit, quo guſtato ſtatim concidit.

Melior.] Peritior cæteris.

Inſtituit.] Docet.

Rudes propinquas.] Rudes alias matronas vicinas. Alludit autem ad hiſtoriam. Nã & Nero Locuſtæ pro nauata opera impunitatem, prædiáque ampla, ſed & diſcipulos dedit.

Efferre.] Verbum eſt funebre. Terentius,

Effertur, imus. ad ſepulchrum venimus.

Nigros] Veneno ſublatos.

Per famam & populum.) Endiadis eſt, id eſt per famam populi. nam varius ſolet eſſe populi rumor, orta veneficij ſuſpitione.

Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis. Probitas laudatur, & alget.
Criminibus debent hortos, prætoria menſas,
Argentum vetus, & ſtantem extra pocula caprum.

Quem patitur dormire nurus corruptor auaræ,
Quem ſponſæ turpes, & prætextatus adulter?
Si natura negat, facit indignatio verſum,
Qualemcunque poteſt: qualeis ego, vel Cluuienus.
Ex quo Deucalion nimbis tollentibus æquor
Nauigio montem aſcendit, ſorteiſque popoſcit,
Paullatimque anima caluerunt mollia ſaxa,
Et maribus nudas oſtendit Pyrrha puellas:

VET. SCHOL.

Extra pocula caprum.] Dicit emblematum opus. Caper hic præcipue ab omnibus prædicatur, quem etiam Martialis carmine ſuo laudauit,

Stat caper in phiala, Thebani vellere Phrixi
Cultus, ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.

Sorteſque popoſcit.] A Themide, quæ ante Apollinem reſponſa dabat.

Paul. anima cal. mollia ſaxa.] Anima, id eſt ſpiritus. Et mollia ſaxa, vt Virgilius. Inde homines nati; durum genus. Et quod addit, *Et maribus*, per conſenſum oſtēdit eſſe duriſſimum.

IOAN. BRITANNICVS.

Aude aliquid.] Mira excandeſcentia hoc dictum, adiuuandúmque eſt geſtu, vt & rei indignitas, & indignatio dicentis exprimatur. nō eſt, inquit, mirum, ſi tam multa flagitia fiunt in vrbe, quum iam nullus ſit in precio, niſi qui ſit impenſe ſceleratus: vt ſit ſenſus. Si vis in vrbe Roma in aliquo eſſe precio, aude aliquid dignum carcere, aut exilio: vnde Plinius Iunior ad hanc ſententiam ſic ait. In ea ciuitate, in qua iampridem non minora præmia, immo maiora nequitia & improbitas, quàm pudor & virtus habent. ſicque poeta improbos temporis ſui mores notat.

Breuibus Gyaris.] Hoc eſt paruis inſulis, qualis eſt Gyarus vna ex Sporadibus. nam damnati in inſulas paruas relegabantur tanquam ad pœnam grauioris exilij, vnde illud in ſat to.

Vt Gyari clauſus ſcopulis paruáque Serypho.

Titus (autore Tranquillo) delatores aſſidue in foro flagellis ac fuſtibus cæſos, ac nouiſſime traductos per amphitheatri arenam: partim ſubiici in ſeruos, ac venire imperauit, partim in aſperrima inſularum deuehi.

Criminibus debent hortos.] Dupliciter hic locus exponi poteſt, vt ſit ſenſus: Romani, inquit, debere videntur, (vt recitauimus ex ſententia Plinij) ingentia præmia improbis, & ſceleratis: vt ex eo pēdeat, Aude aliquid breuibus Gyaris. vel ſic, quod magis placet: ſi, inquit, improbus & nefarius fueris, opes & dignitates adipiſceris: nam alij ſcelerati, qui hortos delicatos, magnifica prætoria, & alia huiuſmodi bona poſſident, debent ea omnia criminibus, quia adepti ſunt illa per crimina & flagitia Eſtque tranſlatio à debitore, qui creditori debet pecuniam mutuo acceptam. Sic enim dicimus, induſtriæ magiſtri omnem doctrinam tuam debes: Et patriæ conſeruatio Ciceroni debetur. Vnde eſt etiam illud Plinianum in ſeptimo. Verſum heroicum Pythio oraculo debemus, vt ſit ſenſus. Agnoſcimus beneficio oraculi Pythij verſum heroicum nos habere, & illud octauo. Corporum tutela pecori debetur: erit ergo ſenſus. Scelerati homines agnoſcunt bona quæ poſſident, benefi-

cio ſcelerum ſe eſſe adeptos.

Hortos.] Qui ad amœnitatem tantum & voluptatem parantur variis conſiti arboribus. Hortos magnificentiſſimos habuit Mecœnas in Exquiliis. Item Lucullus, in quibus Meſſalina vxor Claudij occiſa fuit.

Prætoria.] Hoc loco magnifica in agris ædificia intelligit: vnde Tranquillus in Caligula, in extructione prætoriorum atque villarum idem in Tito. Cuncta prætoriorum ſuorum ornamenta, operibus, ac templis deſtinauit. Martialis,

Ad lapidem Torquatus habet prætoria quartum.

Prætorium etiam appellamus imperatoris tabernaculum in caſtris, vnde Præfectus prætorij, & Cohors prætoriana quæ circa prætorium vigilaret, atque aſſideret.

Menſas.] Citreas intelligit, quæ tantæ erant taxationis, vt tanto auro rependerentur. Martialis,

Accipe felices athlantica munera ſyluas,
Aurea qui dederit dona minora dabit.

Ex Athlante enim monte Mauritaniæ mittebantur: harum ſumptus fœminæ (vt docet Plinius libro decimo tertio) viris exprobrabant, quum ipſis luxus margaritarũ exprobraretur à viris: eæ præcipuo erant in precio, quæ caudas pauonum vndatim imitarentur: vnde Seneca de Tranquillitate, placet menſa non varietate macularum conſpicua.

Argentum vetus.] Id eſt pocula argentea antiquis (vt ait Seneca) nominibus artificum nobilia, ea & Archetypa dicebantur. ἀρχαῖος enim antiquum ſignificat & τύπος formam. Plinius item ſcribit, Subito ars cælandi argenti exoleuit: ſola iam vetuſtate cenſetur vſque attritis cælaturis, vt ne figura quidem diſcerni poſſit.

Et ſtantem extra pocula caprum.] Nam variæ in poculis figuræ excidebantur, maximéque caper, quod animal ſit infenſum Baccho. Martial. in 13.

Stat caper in phiala Thebani vellere Phrixi
Cultus, ab hoc mallet vecta fuiſſe ſoror.

Stantem extra) Id eſt extantem & cælatura eminentem. Ouidius in Metamorphoſ.

— ſed Altius extantem ſignis, multaque in pondere maſſa.
Ingentem manibus tollit cratera duabus.

Quem patitur.] Alia indignationis cauſa. Duo enim reprehendit: & quòd ſoceri, vt libidinentur nurus ſuas precio corrumpant, & quòd nurus lucri cupiditate ſoceris ſuis nefando concubitu obſequantur. Alij vero (quod non placet) exponunt: quòd reprehendant ſoceros qui pecunia nurus corrumperent: vt pueris ſui facerẽt copiam, quibus poſtea deprehenſis ipſi ſoceri abuterentur.

Corruptor.] Stuprator, nam corrumpere plerumque accipitur pro adulterare & ſtuprare. Tranquillus in Cæſare. Conſtans opinio eſt plurimas & illuſtres fœminas corrupiſſe. idem in Domitiano, Fratris filiam adhuc virginem non multo poſt alij collocatam vltro corrupit. Idem in eodem Nec defuerunt, qui affirmarent corruptum Domitianum, & à Nerua ſucceſſore mox ſuo, id eſt ſtupratum. Corrumpere item capitur, quum aliquem precio inducimus ad aliquid inhoneſtum faciendum. vnde dicimus corruptum eſſe iudicem: corrumpere etiam dicimus, quum aliquem à virtute in vitia deflectimus, vnde appellamus mores vrbis eſſe corruptos, id eſt deprauatos, & à prioribus veſtigiis obliquatos.

Auara] Quæ magis lucro quàm pudicitiæ conſulat.

Quem.] ſcilicet poetarum.

Patitur dormire.] Silere & non moueri ad ſatyram ſcribendam.

Quem ſponſa turpes] Quem ſ. poetam patiuntur dormire, & non excitari ad ſatyram, aliud enim obſcœniſſimum vitium ſui temporis notat hoc eſt viros viris nubentes. nam multi reperiebãtur, qui ſolenni nuptiarum ritu nuberent, quod & à Nerone factum fuiſſe ſcribit Tranquillus, vt ante diximus. Item alibi Iuuenalis,

Quadringenta dedit Gracchus ſeſtertia dotem. Et paulo infra.
Quæ cauſa officij? quid quæris? nubit amicus,

ſponſas igitur turpes, intellige viros, qui viris nuberent.

Adulter prætextatus.] Illud etiam conqueritur poeta, quòd pueri in ea ætate quæ ab omni turpitudine maxime reſilire debet, tam adulteria nouerint, quod & ætate noſtra non ſine quadam naturæ iniuria fieri vidimus.

Prætextatus.] Id eſt puer adhuc. Nam prætexta veſtis erat qua pueri vſque ad quartumdecimum ætatis ſuæ annum vtebantur, dicta (autore Macrobio) quòd ei purpura prætexerunt. amicitiam puerilem prætextatam appellat Martialis,

Tu mihi ſimplicibus Manni dilectus ab annis,
Et prætextata cultus amicitia.

Vt autem prætexta vteretur ætas puerilis, inſtitutum fuit Tarquinij Priſci qui deuictis Sabinis triumphum egit, filiúmque ſuum annos quatuordecim natum, quòd hoſtem interfeciſſet: bulla aurea, & prætexta donauit. vnde hæc ingenuorum puerorum inſigni eſſe cœperunt. Quum antea inſtituto Tulli Hoſtilij tertij Romanorũ regis, prætexta eſſet magiſtratuum Bulla vero geſtamen triumphantium, ſumpto vſu ab Ethruſcis ſuperatis: ſed de hoc ſupra latius dictum eſt ex auctoritate Macrobij.

Si natura negat.] Tam multis, inquit, támque variis contaminata eſt ciuitas vitiis, vt ſi à natura negatum ſit carmen ad ea exagitanda: ipſa tamen animi indignatio carminis faciendi rationem ſubminiſtret. bene autem ait ſi natura negat. Nam ex ſententia Democriti poetica natura magis quàm arte conſtant: in qua perſuaſione eſt & Cicero pro Archia, vbi ait, Cæterarum rerum ſtudia, & doctrina & præceptis, & arte conſtare, poetam natura ipſa valere, & mentis viribus excitari, & quaſi diuino quodam ſpiritu inflammari. Eſt autem ſententia generalis, quam tamen ſibi accommodat, vt dicat ipſam indignationem poſſe vel facile vnicuique etiam rudi verſum ſubminiſtrare.

Qualemcumque poteſt.] Scilicet facere, etiam ſi non ſit decora elegantia.

Quales ego vel Cluuienus.] Senſus eſt & ordo indignatio facit verſum qualemcunque poteſt, & talem qualem ego facio, vel Cluuienus facit. Satyrice autem meritum ſuum ſe nominando extenuat, vt licentius Cluuienum notet, vt malum poetam ſui temporis. Solent enim poetæ breuiter & vrbaniter per tranſitum homines notare, vt alibi Lauſeiam, vt mulierem bibacem & ebrioſam notat·

Quantum Lauſeia bibebat. Horatius, Damalim.
Non multi Damalis meri, Baſſum threicia vincat amyſtide.

Ex quo Deucalion.] Senſus eſt & ordo, Quæcunque vitiorum genera valuerunt inter mortales, ex quo genus humanum reſtauratum à tempore Deucalionis, votum ſcilicet, ira, timor, & cæteri affectus ſunt farrago & materia noſtri libelli. Pollicetur ſe de omni genere vitiorum eſſe dicturum, quæ inter mortales viguerunt, vſque à temporibus Deucalionis.

Deucalion aſcendit montem.] Nota eſt fabula carmine Ouidij. temporibus enim Deucalionis & Pyrrhæ eius vxoris diluuium fuit, quo vniuerſus orbis ſubmerſus eſt Deucalion vero ſolus cum Pyrrha in cacumen montis Parnaſi fugiens, illic tandiu fuit, quod æquor deſcendit. Mox ceſſante diluuio in planum deſcendentes, oraculum Themidis de reſtauratione humani generis conſuluerunt, acceperúntq. oſſa matris poſt terga iacienda. ſic enim poſſe genus humanum recuperari. Quum igitur diu anxij fuiſſent, vbinam poſſent oſſa matris inuenire. demum intellexit Deucalion, terram matrem eſſe omnium rerum, lapides vero oſſa terræ dici. Itaq. cum ab vtriſque lapides iacti eſſent poſt terga: qui à viro iacti ſunt in viros, qui à muliere in fœminas conuerſi ſunt. Sicque humanum genus eſt reparatum: veritas vero alia eſt. Nam (vt ſcribit Iuſt. lib. 11.) Amphitheonis Athenarum regis temporibus aquarum illuuies maiorem Græciæ partem abſumpſit, ſuperfuere quos refugia montium ceperunt, aut ad regem Theſſaliæ Deucalionẽ ratibus euecti ſunt, à quo propterea genus humanum conditum dicitur.

Montem.] Parnaſſum.

Nimbis tollentibus.] Hymbribus æquor augentibus, Nimbi ſunt proprie hymbres

repentini, præcipites,& improuiſi, pluuiæ vero ſunt iuges.

Sortes.] Oracula Themidis.

Caluerunt animæ.]Secundum eos locutus eſt, qui igneam animam eſſe dixerunt.

Quidquid agunt homines, votum , timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus,noſtri eſt farrago libelli.
Et quando vberior vitiorum copia? quando
Maior auaritiæ patuit ſinus? alea quando
Hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſita ſed luditur arca.
Prœlia quanta illic diſpenſatore videbis
Armigero! ſimplex ne furor ſeſtertia centum
Perdere, & horrenti tunicam non reddere ſeruo?
Quis totidem erexit villas? quis fercula ſeptem
Secreto cenauit auus? nunc ſportula primo
Limine parua ſedet, turbæ rapienda togatæ.

VETVS SCHOL.

Armigero.] Metaphora à bellantibus. id eſt,qui arma præbet, teſſeras & tabulas, & ipſe qui nummos ſub pignore portat, vel qui ſubminiſtrat pecuniam.

Secreto]Non in publico conuiuio,ſed priuato Moris autem erat apud antiquos, ne quis adderet poſſeſſionibus ſuis, aut ex illis minueret.

IOANNES BRITANNICVS.

Quidquid agunt homines.] Omnes, inquit, animi affectus, quibus hominum mentes perturbantur, & ſic à ratione diſcedunt, ſunt farrago & argumentum operis noſtri.

Votum.] Deſiderium, & appetitio alicuius boni, poeta alibi.

Quid tam dextro pede concipis vt te
Conatus non pœniteat, votíque peracti?

Timor.] Opinio magni mali impendentis.

Ira.] Ex philoſophis quidam (vt ſcribit Seneca in primo de ira) dixerunt, iram breuem inſaniam eſſe, vnde Horatius,

Ira furor breuis eſt.

Alij vero (vt ſcribit Cicero in Tuſc.) Iram libidinem eſſe vlciſcendi eius,qui videatur læſiſſe iniuria. Seneca lib. 2. de ira diffinit. Ira eſt concitatio animi ad vltionē voluntatis iudicio pergentis.

Voluptas.] Duplicem ſcimus eſſe voluptatem, & honeſtam,& inhoneſtam. Honeſtam, quum illam ponimus ad demonſtrandam animi hilarem affectionem, vt ſi dicamus, ex lectione Plinij non ſolum fructum, ſed & mirificam cepi voluptatem. inhoneſtam, quum ex turpi aliqua re dicimus nos voluptatem ſummam cepiſſe.

Gaudia.] Scribit Seneca ad Lucilium, Gaudium niſi ſapienti non contingere: eſt enim, vt inquit, animi elatio ſuis bonis, viribúſque fidentis. vulgo tamen ſic loquimur, vt dicamus magnum gaudium nos ex illius conſulatu, aut ex nuptiis, aut ex partu vxoris percepiſſe, quæ adeo non ſunt gaudia, vt ſæpe initia futuræ triſtitiæ ſint: gaudio autem iunctum eſt non deſinere, nec in contrarium verti. itaque quum dicit Vergilius,

Et mala mentis gaudia,

Diſerte quidem dicit, ſed parum proprie. Nullum enim malum gaudium eſt. voluptatibus hoc nomen impoſuit, & quod noluit expreſſit,

Diſcurſus.] Animi noſtri euagationes, quibus ad varias rapimur cupiditates. Nã hominum mentes rationis oblitæ tranſuerſæ feruntur, eáque cupiunt & appetunt, quæ plerumque magis nocent quam proſunt. poteſt etiam in rebus honeſtis diſcurſus exiſtere. Diſcurſus ergo ad animum, non ad corpus referas, vt ſit: ipſi affectus, & perturbationes animi, quibus quaſi quibuſdam furiis mens hominis nunc huc, nunc illuc agitur. poteſt etiam referri ad labores matutinos ſalutandi potentiores, per vrbem enim diſcurrendo ſalutandi officium peragebant. Matial. lib. 7.

Diſcurſus varios, vagúmque mane,
Et faſtus & aue potentiorum.

Sed prior ſententia magis placet.

Farrago.] Materia & argumentum, metaphoricos autem dictum. Nam farrago proprie eſt id quod ex plurib. ſatis pabuli cauſa datur iumentis, dicta Varroni quòd primum in farracea ſegete ſeri cœpta, aut quòd ferro cæſa ſit.

Libelli noſtri.] Operis noſtri, quo ſatyras complectimur.

Et quando vberior.] Subaudi fuit, quàm nunc & ætate noſtra? ac ſi dicat, nunquã fuere plura vitia neque maiora.

Vitiorum.] Id eſt animi prauitatum.

Maior ſinus.] Metaphora ſumpta à nauigantibus, quorum vela quanto maiorem explicant ſinum, tanto maiorem vim ventorum excipiunt.

Alea quando.] Subaudi magis vexauit, vel habuit, vel aliquid tale: in alea ſunt talus, teſſera, alucolus, & omnia id genus, quæ in varietate fortunæ conſiſtunt. Eſt enim alea ipſe caſus ſiue euentus ludi. Plautus in Curculione.

Talos poſcit ſibi in manum, prouocat me in aleam, vt ego ludam. Martial.
Alea parua nuces, & non damnoſa videtur.

Vnde & alea aliquando pro fortuna & euentu ponitur. Liuius, Nec tam celebrem aleam vniuerſi certaminis timens. ſic etiam illud Plin. de Cic. extra omnem aleam ingenij poſitus, id eſt extra omnem ſortem & euentum ingenij, adeo vt nemo ſit Cicerone præſtantior: vt ſit metaphora ab alea, id eſt ludis, qui omnes ſunt in fortuna & caſu. Apuleius in 4. Metamorph. Ancipitis machinæ ſubiit aleam, id eſt fortunam & dubium euentum.

Neque enim loculis.] Tanto, inquit, ſtudio aleæ teneutur, vt in ludum deſcendãt non cum modica pecunia, ſed tota arca. Loculi enim capſulæ ſunt, vel crumenæ, & receptacula nummorum, & anuulorum, & id genus precioſarum rerum. Alibi,

——gemmáque princeps
Sardonicus, loculis qua cuſtoditur eburnis.

Horatius in Sermonibus: *——vt hæres*
Iam circum loculos & claues lætus ouánſque *Curreret.*

Apuleius in 4. Metamorph. iubet decem aureos (vt ipſe habebat) ex loculis annumerari. Martialis,

Hos niſi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Loculis etiam alia ſeruari legimus vt illud apud Plinium in ſeptimo, Pollicem Pyrrhi in dextro pede, cum reliquo corpore cremari non potuiſſe tradunt, conditúmque loculo in templo.

Caſum tabulæ.] Ad dubium ludi euentum. nam huiuſmodi ludi fortunæ & caſui

vt diximus, ſunt ſubiecti. Caſum autem à cadendo dicimus, quòd in tabula iacti tali caſu efficiant, aut venerem, aut caniculam, aut aliud punctum. ſicque cadere dicitur punctum quod fortuito, non induſtria venit. vnde Terent. in Adelphis,

Quaſi quum ludas teſſeris:
Si illud maxime quod eſt opus, iactu non cadit,
Illud quod cadit forte, id arte vt corrigas.

Id eſt euenit Cicer lib. I. De diuinatione, Quatuor tali iacti, caſu Venerem efficiunt. Idem alibi, Dixi, multa de caſu, vt venereum eſt.

Tabula.] Luſoriæ ſcilicet in quam iaciuntur tali fritillo: alio vocabulo ipſam tabulam alueolum appellamus.

Prælia quanta.] An rixas & altercationes, quæ ſæpe inter colluſores oriuntur. An aſſiduum ludentium certamen, quemadmodum Vergilius nocturnos concubitus prælia vocauit.

Diſpenſatore armigero.] Exiſtente illic armigero, hoc eſt ſeruo armigero, qui officium præſtat diſpenſatoris domino ludenti. Nam armigeri ſerui erant, qui dominũ ſuum ſequentes ſcutum, reliquáque arma gerebant. Plautus in Caſina,

Potius quàm illic ſeruo des armigero nihili atque improbo.

Et paulo poſt eundem ſcutigerulum appellat ſic.

Qui (malum) homini ſcutigerulo dari iubet.

Tranquillus in Auguſto. Germanorum manum vſque ad cladem Varianam inter armigeros circa ſe habuerat. Ait nunc poeta, eum fungi officio diſpenſatoris, vtpote qui ludenti domino nummos ſubminiſtret. Nam diſpenſator ſeruus erat: qui æs diſpenſabat, curámque habebat vniuerſæ rei domeſticæ, de quo illic ſenſit Iuuenalis,

Et qui diſpenſat frangit ſibi.

Eum Græci œconomon appellant. vnde ab ære diſpendendo dictus eſt. Nam pecunia pendebatur. vnde & ſtipendum æs quod dabatur militibus dictum, quòd ſtipem pendebant. & ſic diſpendium, quòd in diſpendendo ſolet minus fieri, damnũ ſignificat, contrà compendium eſt lucrum. vnde diſpendioſus, damnoſus. Compendioſus lucroſus.

Simplex ne furor] Scilicet ille cenſendus eſt? ſignificat extra omnes rationis terminos qui cedrum ſuſtinet ſeſtertia ludo aleæ perdere, & ſeruum frigentem negligit, nec veſtit.

Seſtertia centum. C. Id eſt, duo millia ducenta, & quinquaginta coronatorum, vt hodie loquimur. nam ſingula ſerſtertia, mille ſeſtertios nummos continent, hoc eſt ſcutatos ſiue coronatos XXV. Itaque ſeſtertius genere maſculino, & nummus idẽ ſunt, id eſt quarta denarij Romani pars. nam denarius, decuſſi, id eſt decem aſſibus valebat. Dictus ſeſtertius, quaſi ſeſquiertius, quòd duos aſſes & ſemis caperet. Seſtertium autem genere neutro, mille nummos, vt dixi, continebat. vide Budæum de aſſe, & Georgium Agricolam. S.

Horrenti.] Frigenti Perſius,

Scis comitem horridulum, trita donare lacerna.

Quis totidem erexit villas.] Nimium in extruendis villis luxum notat. nam non vna contenti villa plures extruebant, marmoribúſque adornabant. Villa proprie eſt ædificium erectum ruri. Plin. Neque fundus villam quærat, neque villa fundum.

Quis fercula ſeptem.] In luxum ciborum & lautitiam priuatam inſurgit. Sic Seneca, Deinde ad cœnas lautitiáſque transfertur. & illic commendatio ex nouitate, & ſola ordinis commutatione captatur. Eſt ergo ſenſus & ordo.

Quis auus.] Id eſt antiquus tam luxurioſus, vel in cibis, vel ædificiis, vt nunc penè omnes ſunt? ex frugalitate igitur & ſimplicitate antiquorum damnat luxuriã, & ciborum, & ædificiorum ſui temporis. Nam frugalitas antiquis fuit (autore Valerio) quaſi quædam mater bonæ valetudinis, inimica luxurioſis epulis, & aliena nimiæ vini abundantiæ, & ab omni immoderato Veneris vſu auerſa.

Digitized by Google

Cœnauit ſecreto.] Non conqueritur quòd in propatulo non cœnent quod ab antiquis factitatum eſt, qui mos temporibus Iuuenalis & multo ante desiuerat, Sed quòd intra priuatas ædes multiiugæ, luxurioſæque, & lautæ parentur cœnæ. Secreto ergo in domo priuata.

Septem fercula.] Varia, & diuerſa ciborum genera, numerum poſuit finitum pro infinito. Appellatione autem ferculorum intelligimus patinas. Horat.

Multáque de magna ſupereſſent fercula cœna.

Seneca deteſtans luxum ſui temporis. Hodie vitum tandem ſapientiorem putas: qui verſatilia cœnationum laquearia ita coagmentant, vt ſubinde alia facies, atque alia ſuccedat & totiens tecta, quotiens fercula mutentur, hoc eſt cibi & patinæ. Fercula etiam appellantur quæcunque feruntur in pompa triumphorum, ludis, & ſacris. vnde Cicero in Officiis. Cauendum eſt, ne tarditatibus vtamur ingreſſu mollioribus: vt ſimiles pomparum ferculis eſſe videamur. Tranquillus in Cæſare, Pontico triũpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, veni, vidi, vici.

Nunc ſportula primo] Conſueuerant diuites Romani, vt liberalitatem & munificentiam ſuam oſtenderent, ad rectam cœnam admittere pauperes clientes, à quib. comitati fuiſſent. Rectam autem cœnam intelligo, quòd apud diuitem ſplendide & laute cœnarent. Sequitur enim.

Vetáque deponunt quamquam longiſſima cœna.

Nam cum dominis cœnare conſueuerunt. vnde Tranquillus in Nerone ait, Publicæ cœnæ ad ſportulas ſunt redactæ. Sed quum ea conſuetudo forte faſtidioſa videretur, rectam cœnam reuocauit Nero ad ſportulam. Poſtea vero Domitianus ſportulam ad cœnam rectam. vnde Martial. lib. 8.

Promiſſa eſt nobis ſportula, recta data eſt.

Verum apparet id non ſeruatum mortuo Domitiano, quum poeta hæc ſcripſit. Dabatur igitur obſonia plerumque, & pecuniæ ex ſportula. vnde Tranquillus in Domitiano, ita ſcribit. Atque inter ſpectacula muneris largiſſimum epulum, ſeptimõtiali ſacrorum quidem die, ſenatui, equitique panariis, plebeis ſportellis cum obſonio, diſtributis. Martialis,

Dat Baiana mihi quadrantes ſportula centum.

Cæterum ſportula non dabatur tantum ex priuato, quantum etiam ex publico vectigali clientibus & pauperibus, dabatúrque etiam in nuptiis. Apuleius in ſecunda Apol. Quippe ita placuerat in ſuburbana villa potius vt iungeremur, ne ciues denuo ad ſportulas conuolarent. Quum igitur hanc tantum pauperes captarent, conqueritur Iuuenalis, Nunc tantam eſſe Romanorum auaritiam, vt & nobiles, diuites, & magiſtratus, eam quoque captare non pudeat. ſportæ autem, & ſportellæ, & ſportulæ, nummorum (autore Pediano) erant receptacula, denominatæ à Spatto herba Hiberica, ex qua conficiebantur. Plautus in Menechmis,

Sportulam cape, atque argentum. eccos tris nummos habes?

Verum ſportula non tantum pro receptaculo nummorum, quantum etiam pro muneribus quæ clientibus (vt diximus) darentur, ponitur, vt ſit continens pro contẽto.

Nunc.] Hoc tempore: hac ætate noſtra auariſſima.

Parua.] Conqueritur imminutam eſſe prioris ſportulæ liberalitatem.

Primo limine.] Primo ædium ingreſſu.

Turba togata.] Id eſt quam viliores & pauperes clientes deberent capere. Nam (vt ſcribit Aſconius) toga communis habitus fuit, & maritum & fœminarum. vnde Vergilius,

Romanos gentémque togatam.

Sed poſtea prætexta honeſtorum tantum fuit, toga viliorum, vnde pauperes clientes, vt viles quum ibant ſalutatum, ſumebant togam. Martialis,

Mane vel à media nocte togatus ero.

Eiuſdem diſtichon eſt in Apophoretis, cui inſcriptio eſt toga.

Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos,
Mentita veniet ſportula multa toga.

Ille

Digitized by Google

Ille tamen faciem prius inſpicit, & trepidat, ne
Suppoſitus venias, ac falſo nomine poſcas.
Agnitus accipies, iubet à præcone vocari
Ipſos Troiugenas. nam vexant limen & ipſi
Nobiſcum. da Prætori, da deinde Tribuno.
Sed libertinus prior eſt, prior, inquit, ego adſum.

VETVS SCHOL.

Troiugenas] patricios maiorum gentium.

IOAN. BRITANNICVS.

Ille tamen.] qui ſportulam diſpartitur.

Faciem prius inſpicit.] Hinc apparet ſportulam non omnibus pauperibus, ſed tantum his conſueuiſſe dari, qui in officio fuiſſent circa diuitem. faciem etiam intuetur, an ex clientibus ſit.

Suppoſitus.] Subdititius, & loco alterius poſitus.

Falſo nomine.] Expoſitio eſt ſubdititij.

Agnitus.] Ex clientibus domini.

Iubet à præcone vocari.] Hinc eſt omnis poetæ indignatio, quòd ſportula nunc nobilioribus erogetur, quæ antea duntaxat dabatur, vt diximus pauperibus.

A præcone.] Præco is dicitur, qui iubente magiſtratu clara & elata voce aliquid ad populum enunciat: à præcinendo.

Ipſos Troiugenas.] Satyrica indignatione dixit ipſos, quaſi quos rei pudere deberet.

Troiugenas.] Nobiliores, quaſi quorum origo ſit à Troianis: ironicos autem dictum.

Vexant.] Celebrant & frequentant.

Et ipſi.] Quaſi dicat & ipſi, quos pudor rei abſterrere deberet.

Nobiſcum.] Scilicet clientibus.

Da prætori] Verba ſunt diſpenſatoris. Veteres omnem magiſtratum cui pareret exercitus, prætorem appellauerunt, quòd præiret exercitui, teſte Varr. à quo & in caſtris tabernaculum ducis prætorium eſt appellatum, & porta prætoria in caſtris, qua exercitus in prælium educitur, quia initio prætores erant, qui nunc conſules, & hi bella adminiſtrabant. Eum etiam (vt tradit Liu. lib. 5) prætorem dixerunt, qui ex patribus creatus ius in vrbe diceret, penes quem magiſtratum omnis publici, priuatique iuris poteſtas, vt & nouum ius condere, & vetera abrogare facultas eſſet. Idque ob magiſtratus honorem ius honorarium eſt vocatum. Quum tamen regia illi eſſent inſignia, vt apparatu conſulibus par videretur, lictores nõ amplius ſex habuit, de quo Pompeius De origine iuris ſic ſcribit. Prætor creatus eſt, quum conſules auocarentur bellis finitimis, neque eſſet, qui in vrbe ius redderet. Iſque vrbanus eſt dictus, quòd in vrbe ius diceret. Poſt aliquot deinde annos, non ſufficiente eo prætore, quòd multa turba etiam peregrinorum in ciuitatem veniret, creatus eſt & alius prætor, qui peregrinus appellatus eſt. Capta deinde Sardinia, mox Sicilia & Hiſpania, deinde Narbonenſi prouincia, totidem prætores, quot prouinciæ in ditionem venerant, creati ſunt. Cicero in ſecundo De legibus, Iuris diſceptator, qui priuata iudicet, iudicatiue iubeat, prætor eſto, iuris ciuilis cuſtos eſto, huic poteſtati parento.

Tribuno.] Tribunorum duo extitere genera, tribuni ſcilicet plebis, & tribuni

Digitized by Google

militum. Tribuni militum dicti ſunt, quòd terni ex tribus tribubus, Ramnium, Lucerum, Tacienſium olim ad exercitum mittebantur. Tribunorum autem militum officium eſt, milites in caſtris continere, ad exercitationem producere, claues portarum ſuſcipere, vigilias interdum circuire, frumentationibus commilitonum intereſſe, frumentum probare, menſuræ fraudem coërcere, delicta caſtigare, principiis frequenter intereſſe, querelas commilitonum audire, valitudinarios inſpicere: ex his etiam erant Tribuni, qui dicebantur ærarij ab eo (vt ſcribit Varr.) quod attributa illis erat pecunia, quam militibus redderent. Idque, quòd attributum erat, dicebatur æs militare. De tribunis ærariis ſic Tranquillus in Cæſare Tribunos ærarios quòd erat tertium ſcilicet genus iudicum, ſuſtulit. Tribuni plebis in monte ſacro à plebe creati ſunt qui eam defenderent: quum plebs à patribus ſeceſſiſſet, anno fere 17. poſt reges exactos. De tribunis multa leges apud iuriſconſultos, Liuium, Vegetium, Appianum, Modeſtum, Varronem, Feſtũ, Gellium, & Plutarchũ.

Sed libertinus.] Verba ſunt Iun libertinum more ſatyrico ridentis, qui magiſtratui non ſolum ſe æquet, ſed etiam præponat: adiuuandum autem eſt pronunciatione: libertinus autem generaliter eſt accipiendum, id eſt ipſi libertini

Prior eſt.] Se potiorem magiſtratu facit, ſequitur enim, prior ego adſum. Libertini dicuntur (auctore Caio de ſtatu hominum (qui ex iuſta ſeruitute manumiſſi ſunt.

Cur timeam, dubitémve locum defendere: quamuis
Natus ad Euphratem, molles quod in aure feneſtræ
Arguerunt, licet ipſe negem? ſed quinque tabernæ
Quadringenta parant. quid confert purpura maior
Optandum, ſi Laurenti cuſtodit in agro
Conductas Coruinus oueis? ego poſſideo plus
Pallante, & Licinis. exſpectent ergo Tribuni:
Vincant diuitiæ: ſacro nec cedat honori,
Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis:
Quandoquidem inter nos ſanctiſſima diuitiarum
Maieſtas, & ſi funeſta pecunia templo
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras,
Vt colitur Pax, atque Fides, Victoria, Virtus,
Quæque ſalutato crepitat Concordia nido.

VETVS SCHOL.

Natus ad Euphratem.] Meſopotameni homines effrenatæ libidinis ſunt in vtroq. ſexu, vt Salluſtius meminit.

Molles q. in aure fe] Arguit homines, qui cum propter libidinem libertatem meruiſſent, & in libertinorum corpus & tribus relati eſſent, pertuſis auribus ſigna libertinorum celare non poterant.

Quadringenta] Qui erat cenſus antea Equitum Romanorum.

Purpura maior.] * Laticlauium.

Pallante & Licinis.] Pallas & Licinius in aula Claudij Cæſaris præpoſiti, curam Reip. geſſerunt, cum libertini eſſent. Pallas libertus Claudij Cæſaris, officium rationum adminiſtrauit, & in numerum Prætorum relatus, quod primnm percnnctantem Cæſarem de inceſtu Agrippinæ, ad nuptias confirmaſſet. Eámque ipſe conſuetudinem ſtupri adeo palam fecerat, vt in quodã ſimulacro Palatinæ Mineruę adſcriptum ſit, Π Α Λ Λ Α C. Α Ι Τ Ι Ω Τ Α Ι. Licinius ex Germania puer captus, tantæ induſtriæ fuit, vt reliquias cibariorum intet conſeruos fœneraret, & cui quid credidiſſet, quali poterat chirographo pugillaribus ſubnotaret: quos cũ in expeditione quadam tranſitutus flumen, in veſtimentis recondidiſſet, C. Iulio Cæſari quondam deneganti ei pugillaribus quicquam annotatum, barbarus lugens eos obtulit ſtatim ad diſpenſationem admiſſus, non multo poſt manumiſſus eſt, dein curationi Galliarum ab Auguſto præpoſitus, eas ſpoliauit: & cum flagraret inuidia, baſilicam ſub nomine C. Iulij Cæſaris ædificauit. Deceſſit ſub Tiberio, proinde diues, quod * Caſſij opes etiam exhauſiſſet, & dictus eſt habuiſſe nummos quantum milui volant. Vnde Perſius.

Nunc Licinis in campos, nunc Craſſi mittit in ædes.

Pedibus qui venerat albu.] Oſtendit plus honoris videri in calceis, quam in perſona. Illo enim tempore needum Senatores nigris calceis vtebantur: ſed nudis pedibus, vel puluerulentis, vel braccis, vel pedules nouos in braccis quos * pedornis dicunt, vt peregrinns.

Funeſta.] Quoniam per ſcelera adquiritur: vel quod funetum faciendorum ſit cauſa: vel quod per parricidia congeritur.

Concordia.] Ciconia quæ contra templum Concordiæ ex conſilio, roſtri ſonitũ fecit. Et ſatyrice ſalutato nido, non templo. Templum Concordiæ vetus, in quo ciconia multa eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

Defendere locum.] Tueri locum meum, ſicque poeta oſtendit homines per diuitias efferri in ſuperbiam

Natus]Subaudi ſim.

Ad Euphrat.] In Armenia, id eſt ex ſeruili ſim conditione. Nam Euphrates flunius eſt (autote Strabone) qui ex Niphane monte Armeniæ defluit in mare rubrũ: prius tamen Babyloniam per medium diuidit, & Tygri coniunctus Meſopotamiam facit illinc ſerui multi mittebantur.

Molles quod in aure feneſtra Arguerint] Id eſt quàm rem. ſ me natum eſſe in Armenia, ſiue Cappadocia, quæ ſunt contetminæ, arguerint molles feneſtræ, id eſt* oſtenderint & probauerint mollia aurium foramina. Nam in Oriente (vt ſcribit Plin. lib. 11. cap. 37.) viris aurum geſtare in auribus decus exiſtimabatur. Idem in procœmio lib. 12. ſic ait loquens de vnionibus. Ad hoc excogitata ſunt aurium vulnera, quæ autem ad ornamenta aurium geſtabantur inaures appellatæ ſunt. Plin. lib. 9. cap. 55. Antonia Druſi, murenæ quam diligebat, inaures addidit. Plautus in Pœnulo.

Quia incedunt cum annulatis auribus.

Vnde & in Pentateucho Moſi ſic ſcriptum eſt. Dixitque ad eos Aaron, Tollite inaures aureas de vxorum, filiorúmque & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me.

Licet ipſe negem.] Etiam ſi velim ipſe negare, me ex ſeruili conditione eſſe & Armenum.

Sed quinque taberna.] Hinc ſtultam hominis elationem oſtendit, qui diuitiis & bonis tantum fortunæ gloriatur. Quinque, inquit, ſunt mihi tabernæ, quæ parant mihi quadringenta, id eſt quæ ex vectigali & prouentu reddunt mihi quadringẽta ſcilicet ſeſtertia, C. id eſt quadringenta milia ſeſtertium, quæ ſumma ad noſtram conſuetudinem redacta, efficit ferè decem milia coronatorum. S. Erat autem cen-

Digitized by Google

ſus equeſtris, qui enim eam ſummam habebant inter equites Romanos numerabãtur, Tiberij edicto, vt ſcribit Plinius libro trigeſimo tertio, capite ſecundo. Qui conſtituit, ne cuius geſtandi annuli aurei eſſet, niſi cui ingenuo, ipſi patri auóque paterno ſeſtertia quadringenta cenſus fuiſſent, & lege Iulia theatrali in quatuordecim ordinibus ſedendi. Romæ autem quædam ædificia quinque tabernæ appellantur iuxta forum: eædẽ ſeptem dictæ ſunt. Liuius ab vrbe condita libro 36. Pluribus ſimul locis circa forum incendium ortum. Eodem tempore ſeptem tabernæ, quæ poſtea quinque, & argentariæ, quæ nunc nouem appellantur, arſere.

Quid confert purpura maius.] Senſus eſt. Nobilis ipſe, qui per prætextam deſignatur, nam vt diximus ex auctoritate Pediani, prætexta erat honeſtorum, id eſt nobilium, toga viliorum. Et vt oſtendit Plin. pro maieſtate pueritiæ erat prætexta, & curiam, id eſt ſenatores diſtinguebat ab equite.

Quid confert?] Quid affert? quid inuenit? quòd maius optet, quam quod ego poſſideo, ſi ipſe nobilis, qui per Coruinum deſignatur, ad paupertatem redigatur? id eſt quid inuenit ipſe nobilis & ſenator, ſi pauper ſit. quod maius poſſit ſibi optare, quam quod ego poſſideo? quaſi oſtendat non ſolum ſe cenſum equeſtrem, ſed etiã ſenatorum ſuis opibus ſuperare. nam quum cenſus equeſter eſſet quadringentorũ milium, vt diximus, ſenatorius erat, autore Tranq. in Auguſto, octingentorum, quam ſummam quum Auguſtus ampliaſſet, duodecies centies ſeſtertium taxauit. Videtúrque poeta alludere ad M Valerium Coruinum, qui ad centeſimum annum vitam produxit, exactáque iam ætate in agris, eos coluit.

Purpura.] i. prætexta, quæ ideo prætexta dicebatur. quòd purpuræ, autore Macr. prætexeretur. Purpura autem piſcis eſt ex genere concharum, ex cuius faucibus liquor, vt ſcribit Plin. elicitur, aptus ad tingendas veſtes. Murex item eiuſdem generis eſt, & conchylium: oſtrum etiam in eadem ſignificatione accipimus. Vergilius,

Tirióque ardebat murice lana Idem,
Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro. Iuuen.
Horum ego non fugiam conchylia,

Id eſt veſtes purpura tinctas.

Si cuſtodit oues.] Si in paupertatem prolapſus eſt, vt paſcendæ ſint ei oues alienæ.

In agro Laurenti.] Laurentum oppidum fuit prope Lauinium in antiquo Latio.

Coruinus] Nobilis, qualis fuit familia Coruinorum, quæ cognomen ſumpſit à Valerio Coruino, qui Conſule Camillo Furij Camilli filio ſingulari dimicans certamine aduerſus præferocem Gallum, eum confecit, adiuuante coruo, qui galeæ Valerij inſidens, vnguibus & roſtro in Gallum inſiliebat, ita vt parta victoria Valerius Coruinus ſit cognominatus.

Pallante.] Pallas ex Arcadia fuit, auctore Tacito, Libertinæ conditionis, quem vnum & Narciſſum alium libertum adeo dilexit Claudius, autore Tranq. vt decreto quoque ſenatus non præmiis modo ingentibus, ſed & quæſtoriis, prætoriiſq. ornamentis ornari libenter paſſus ſit: tantum præterea acquirere & rapere, vt querente eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurde ſit dictum, abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur: eum poſtea Nero veneno ſuſtuliſſe creditus eſt, quòd immenſam pecuniam longa ſenecta teneret.

Et Licinus.] Licinium diuitem fuiſſe oſtendit Perſius illic,

Nunc Licinus in campos, tunc Craſſo mittis in ædes.

Iuuenalis alibi,

Diſpoſitis diues armis vigilare cohortem,
Seruorum noctu Licinus iubet attonitus, pro
Electro, ſignîſque ſuis: phrygiáque columna.

Eiuſdem ſic meminit Sen. in Epiſtolis, Vbi notat eos, qui aſſidue ſuum ſtatum variant. Licinum diuitiis, Apicium cœnis, Mecœnatem diuitiis prouocat. Eum vnum, vt diximus apud Perſium fuiſſe ex Auguſt. Libertis principis indulgentia prædiuitem placet intelligere. Scribit enim Tranquillus ſic, Multos libertorum in honore

Digitized by Google

& vſu maxime habuit, vt Licinum, Enceladum, aliòſque. Non ignoro Craſſum, au-ctoribus Valerio & Plinio, cognomento diuitem, primum omnium Romanorum diuitem fuiſſe. Sed nunc de diuitibus, qui paulo ante fuiſſent loquitur.

Expectent ergo Tribuni.] Verba ſunt Iuuenalis indignantis impudentem & petu-lantem ſuperbiam in homine ſeruili.

Vincant diuitiæ.] Adiuuandum pronunciatione & irriſione. Nimirum, inquit, di-uitiæ præferri debent.

Honori ſacro] Id eſt tribuno. Nam veteres lata lege ſanxerunt, tribuni inuiola-biles, ſacroſanctique haberentur, ſtatuendo, vt qui tribunum læſiſſet, eius caput Ioui ſacrum eſſet, familia ad ædem Cereris venum iret, eum autem hominem ſacrũ appellauere, quem populus iudicauit ob maleficium, & qui eum occidit parricidij non damnatur Nam lege tribunitia cauetur, ſi quis eum qui ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit. Si quis ergo tribunum, vt ſacroſanctum violaſſet, morte pœnas pendebat. Sacroſanctum dicebatur, auctore Feſto, quod iureiurando interpoſito erat inſtitutum, vt ſi quis violaſſet, morte pœnas penderet.

Nuper.] id eſt qui non diu venit in vrbem. Nam nuper dicitur de longiori tem-pore, vt illud Liuianum in Epiſtola. Nuper diuitiæ auaritiam, & abundantis opes, deſiderium per luxum atque libidinem, pereundi, perdendique omnia inuexere. Hoc enim potuit eſſe ſupra centum annos, ex quo luxus & libido vrbem inuaſe-re. De breuiore etiam tempore dicimus, vt de anno, vel menſe, vel diebus paucis. Plin. M Perpenna & nuper L. Voluſius Saturnius omnium, quos in conſulatu ſen-tentia rogauerant ſuperſtites fuerunt. Item Cic. in Reth. ad Herennium, & quoniã nuperrime dictum facile memoriæ mandatur.

Pedibus albis.] pedibus gypſatis & cretatis. Nam vt ſcribit Plin. lib. 35. cap. 16. Eſt quoddam genus cretæ, quæ argentaria appellatur, nitorem argenteum reddẽs. eſt & vliſſima, & qua pedes venalium ſeruorum tranſmare aduectorum denotare inſtituerunt maiores. Vnde Tibullus,

> *Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.*

Ouidius in Amoribus.

> *Nec tu ſi quæ eris capitis mercede retentus,*
> *Deſpice gypſati nomen inane pedis.*

Quandoquidem.] Adiuuandum pronunciatione, id eſt quandoquidem diuites pro diis ipſis habentur.

Maieſtas ſanctiſſima.] ſubaudi eſt, id eſt colitur, & in maxima eſt veneratione: maieſtas appellatur apud Valerium honor ſine honore. magna enim erat Catonis maieſtas etiam ſine honore. id eſt ſine dignitate aliqua. Ergo maieſtas honor eſt, ſiue amplitudo & dignitas quædam, per quam hominem ipſum in veneratione ha-bemus.

Pecunia.] Vocatiuus eſt caſus. dicta à pecude, quòd nota pecudis feriretur, autor eſt Plin.

Funeſta.] Exitioſa. Nam multis exitio eſt dum aut paratur per pericula, aut cu-ſtoditur domi. vnde poeta alibi.

> *Sed plures nimia congeſta pecunia cura Strangulat.*

Vnde & Plinius ait: aurum ad perniciem vitæ repertum. C.

Nondum habitas] Contrà ſenſit Varro & Auguſtinus De Ciuitate Dei. nam pe-cuniam cultam à Romanis ambo teſtantur, ſub nomine Æris Dei, ſiue vt Auguſti-nus, Æſculani. Ergo ironicos, hoc dicit ſatyricus. S.

Vt colitur pax.] Paci templum erexit magnificentiſſimum Veſpaſianus & Titus filius. autor eſt Plin & Tranquillus, Domitianus auxit, In eo vaſa templi Hieroſo-lymitani, & vniuerſa donaria conſtituit.

Atque fides.] Numa Pompilius fidei ſolenne inſtituit: ad id ſacrarium flamines bigis, curru arcuato vehi iuſſit, manúque vſque ad digitos inuoluta rem diuinam facere, ad quod Verg. reſpexiſſe videtur, *Illæ cana fides.*

Digitized by Google

ſignificantes fidem tutandam, ſedémque eius, etiam in dextris ſacratam eſſe. Fides, vt ſcribit Cicero in partitionibus: eſt firma opinio. Vnde dicimus fidem Chriſtianam, id eſt firmam opinionem de Chriſto. fides item eſt fida mandatorum executio, fidem etiam dicimus, quum corde ea credimus quæ oculis non cernimus, dicta eſt autem fides, vt idem Cicero eſt autor in officiis à fio, quod id fieri debeat, quod dictum & promiſſum eſt. Templum fidei fuiſſe in Capitolio oſtendit Cicero in 4. officiorum his verbis. Qui igitur iuſiurandum violat: is fidem violat, quam in Capitolio vicinam Iouis optimi maximi, vt in Catonis oratione eſt, maiores noſtri eſſe voluerunt.

Victoria] Templum in honore victoriæ extructum fuiſſe ab Arcadibus in colle Auentino docet Dionyſius in primo libro, à quibus & ſacrificia eidem ſunt conſtituta. C. Eam enim filiam fabulantur Arcades fuiſſe Pallantis, qui fuit Lycaonis. S.

Virtus.] Virtuti & honori M. Marcellus templum condidit: autor eſt Plutarchus, Valerius & Liuius.

Concordia.] Nonnulli in hac perſuaſione fuerunt, Concordiam ſub imagine Ciconiæ coli, inter quos fuit Georgius Merula præceptor meus vir eruditiſſimus, qui in Commentariis ſuis ſic ſcriptum reliquit, Ciconia auis eſt, quæ vt Diuus Ambroſius ſcribit Romano vſu pia vocatur, ob hanc videlicet cauſam, quòd ciconiarũ pulli parentibus iam ſenio confectis, & longa ætate inualidis, & opem, & alimenta miniſtrant in mutuam recompenſationem Nam & Græci antipelargoſin retributionem appellant deducto vocabulo à ciconia: quam illi pelargon dicũt, prouerbiũ Græcum eſt, antipelargin pro referre gratiam. Vnde in regum ſceptris ſuperne ciconiam ſignabant, inferne vero hippopotamum, quippe ſignificantes vim iuſtitiæ parere, quando hippopotamus animal ſit violentiſſimum. ciconiam autem eſſe auem piam his verbis indicat Petronius ſatyricus, Ciconia etiam grata, peregrina, hoſpita, pietatis cultrix, quod & Solinus confirmat his verbis. Eximia illis ineſt pietas. Etenim quantum temporis impenderint fœtibus educandis, tantum & ipſi à pullis ſuis inuicẽ aluntur. Angelus vero Politianus in Miſcellaneis ſuis ſcribit, Corniccm eam eſſe, qua concordiæ effigies repræſentaretur, cuius verba hæc ſunt. Cornices, inquit Ælianus Græcus ſcriptor, qui libro De animalibus tertio, de hac aue ſcribit, inter ſe fidiſſimæ ſunt, & quum ſocietatem inierint, maximo ſe opere diligunt. Neque id genus animalia videat quiſquam licenter miſceri, & temere. quin hoc quoque dictitant, qui res iſtiuſmodi callent, altera extincta comparem viduam degere. Cæterum id quoque audio veteres in nuptiis, poſt Hymeneum cornicem inuocare, ſignúmque id concordiæ dari his conſueuiſſe, qui liberorum creandorũ gratia conueniſſent: tum qui ſedes auium, & volatus obſeruant, inauſpicatum eſſe captantibus auguria dicunt, vnius tantum cornicis obſequium. Sic ille, additque, ſed in numiſmatis aureis duobus Fauſtinæ Auguſtæ manifeſtam prorſus imagunculam nuper mihi Laurentius Medices oſtendit cum titulo ipſo concordiæ. non poſſem huic opinioni non ſuffragari: niſi id obſtaret, quod cornix roſtro non crepitat, quod facit ciconia. Nam vt ſcribit Plinius, fuere qui ciconiis linguas non eſſe confirmarent. Vnde roſtro tantum crepitant. Solinus Pliniũ ſecutus ſic ſcribit, Aues iſtas ferunt linguas non habere, ſonum autem quo crepitant, oris potius quam vocis eſſe. Vnde Ouidius in Metamorph.

Ipſa ſibi plaudat crepitante ciconia roſtro.

Quid de hac hiſtoria ſentiendum ſit alij diiudicent, ego adhuc quærendum cenſeo. Concordiæ autem ædem à diuerſis Romanorum extructam fuiſſe conſtat. eam enim vouit Camillus, vt ſcribit Plutarchus in vita eius, his verbis Poſtridie autem congregati decreta tulere, vt concordiæ, quemadmodum Camillus vouerat, in foro & concione ingens, pro rebus bene geſtis templum moliretur. De quo Ouidius primo Faſtorum.

Candida te niueo poſuit lux proxima templo,
Qua fert ſublimes alta moneta gradus. Et paulo infra.

Furius antiquum populi ſuperator Hetruſci,
Vouerat & voti fecerat ille fidem.

Poſtea vero Gn. ille Flauius ſcriba Appij Cæci, Annio libertino patre genitus, qui dies faſtos publicauit, æream facit in Græcoſtaſi, quæ tunc ſupra comitium erat. Inciditque in tabula ætea eam ædem CCCIIII. annis poſt Capitolinã dedicatam Hæc Plinius libro 32. Ex quo apparet ædem illam Concordiæ Capitolinam. fuiſſe eam, quam iuxta templum Iunonis monetæ, vt dictum eſt, teſtimonio Ouidij, Camillus vouerat. Tertium templum concordiæ Tiberius dedicauit, autor eſt Tranq.

Salutato nido.] Quum ad nidum volat. ſtrepit enim roſtro, videturque adueniẽs pullos ſalutare.

Sed cum ſummus honor finito computet anno,
Sportula quid referat, quantum rationibus addat:
Quid faciet comites, quib. hinc toga, calceus hinc eſt,
Et panis, fumúſque domi? denſiſſima centum
Quadrantes lectica petit, ſequitúrque maritum
Languida, vel pragnans, & circumducitur vxor.
Hic petit abſenti, nota iam callidus arte,
Oſtendens vacuam, & clauſam pro coniuge ſellam.
Galla mea eſt, inquit, citius dimitte moraris?
Profer Galla caput. noli vexare, quieſcit.

VET. SCHOL.

Summus honor.] Senatorum.

Comites.] Quid facient paraſiti, eum Senatores ſie auidi ſint ad ſportulam?

Lectica petit] Lecticarum vſum primi dicuntur inueniſſe Bithyni. * Cicero: Nam vna haud mos eſt Bithyniæ Regibus vehi lectica, id eſt, octophoro.

IOAN. BRITANNICVS.

Sed cum ſummus honor.] Auaritiam ſui temporis taxat. Senſus enim eſt. Si diuites, inquit, & magiſtratus, qui ſportulam captauere, finito anno, computant quantum lueri ſibi attulerit ſportulæ ratio, quid facient comites? quaſi dicat in hoc comites magis occupati eſſe deberent, vtpote, quibus tota vita inde pendeat.

Summus honor.] prætor, tribunus, propter illud, da prætori, da deinde tribuno.

Computet.] Dinumeret, & ſubducat.

Quid referat.] Quid emolumenti afferat.

Comites.] Clientes & togati. Nam vt diximus comites hi dituntur ſecundum Labeonem, qui frequentandi cuiuſcunque cauſa, vt ſequerentur deſtinaii ſunt.

Hinc.] Ex ratione ſportulæ.

Toga, calceus hinc eſt.] Ex ſportula enim omnia ſibi coëmebant, quæ & ad victũ, & cultum pertinerent. Vnde Mart. lib. 5.

Sportula nulla datur: gratis conuiua recumbis.
Dic mihi quid Romæ Gargiliane facis?

Vnde tibi togula eſt? & fuſca penſio cellæ:
Vnde datur quadrans, vnde vires Chiones?

Fumúſque domi.] Satyrice fumum dixit ligna viridia: ex quibus magna vis exit fumi, nam talia pauperi emenda ſunt.

Denſiſſima lectica.] Nouam captandæ ſportulæ notat artem. multi enim mariti collocatas in lecticis vxores ſuas, aut languidas, aut prægnantes circunducebant, multi etiam lecticas vacuas ſimulantes in his eſſe coniuges ægrotas, eôque modo ſportulam captabant.

Denſiſſima.] Id eſt frequens lectica, vt oſtendat id fieri à multis: non autem multis ſtipata.

Centum quadrantes.] id eſt, ſportulam ipſam, ex qua (vt diximus) dabantur interdum nummi. Martialis,

Dat Baiana mihi quadrantes ſportula centum.

Interdum obſonia, vt diximus ex teſtimonio Tranquilli.

Sequitúrque maritum.] ſ. ipſa in lectica.

Maritum.] pedibus præcedentem.

Hic.] Alius.

Abſenti.] Vxori.

Arte nota.] Fraude iam omnibus manifeſta.

Sellam.] Lecticam. Tranquillus in Nerone. Interdiu quoque clam geſtatoria ſella delatus in theatrum. Idem in Othone. Tunc aditus propere muliebri ſella in caſtra contendit, ac deficientibus lecticariis laxato calceo reſtitit. Nam inſtar, vt diximus, cubiculi erat. vt alibi,

Námque facit ſomnum clauſa lectica feneſtra.

Tranquillus in Auguſto, A cœna in lecticulam ſe lucubratoriam recipiebat,

Inquit.] ſ. maritus.

Galla mea eſt.] ſ. vxor, ita vocata.

Citius dimitte.] Verba mariti, vt cito dimittatur erogata ſportula.

Moraris.] Id eſt ſi moraris ad dandam ſportulam, ait citius dimitte nos. vel moraris, cum interrogatione, & leni increpatione, vt ſit maritus, qui leniter increpet diſpenſatorem quòd nimis cunctetur ad dandam ſportulam.

Profer Galla caput.] Verba diſpenſatoris volentis videre an ſit intus Galla.

Noli vexare.] Dicit maritus: noli vexare, noli inquietare, dormit enim laſſa.

Ipſe dies pulchro diſtinguitur ordine rerum.
Sportula, deinde forum, iuriſque peritus Apollo,
Atque triumphales, inter quas auſus habere
Neſcio quis titulos Ægyptius, atque Arabarches:
Cuius ad effigiem non tantum meiere fas eſt.
Veſtibulis abeunt veteres, laſſique clientes,
Votáque deponunt, quanquam longiſſima, cenæ,
Spes homini. caulis miſeris, atque ignis emendus.
Optima ſiluarum interea, pelagique vorabit
Rex horum, vacuiſque toris tantum ipſe iacebit.

VETVS SCHOL.

Ipſe dies.] Totos dies ſic conſumunt diuites, dum ad ſportulam, aut ad templum

plum Apollinis tractandum vadunt.

Iuriſque peritus Apollo.] Aut quia iuxta Apollinis templum iuriſperiti ſedebant, & tractabant: aut quia bibliothecam iuris ciuilis, & liberalium ſtudiorum in templo Apollinis Palatini dedicauit Auguſtus. Nam hic eſt Apollo, cuius & Horatius meminit, Sic me ſeruauit Apollo. Siue quod Cicero domum Sceuolæ oraculum dixit, ſiue quod tam * deuia iuriſperitorum reſponſa ſint, quam Apollinis.

Atque triumphales.] Id eſt itur ad roſtra, vbi habere ſolent triumphales ſtatuas viri magni, ſiue quadrigas.

IOAN. BRITANNICVS.

Ipſe dies.] Ignauiam pariter & auaritiam diuitum Romanorum carpit, qui hoc modo diem conſumerent, vt clientibus ſemper comitantibus primo ſportulam captarent, mox in forum ocioſi tranſirent. ſicque per ſummam indignationem, diuitum vt diximus, notat auaritiam, qui circunductis per varia vrbis loca clientibus, tam ingrati ſint, vt ne eos quidem in cœnam, quam ſummis votis ſperauerant, inuitent, ſed eos omni ſpe cœnæ deſtitutos dimittant.

Diſtinguitur.] Diuiditur.

Pulchro ordine] Ironicos.

Sportula.] Scilicet petitur.

Deinde forum] Scilicet Auguſti, quod is inter publica & plurima opera extruxit cum æde Martis vltoris. Fori extruendi cauſa fuit hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur non ſufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque feſtinantius necdum perfecta Martis æde publicatum eſt, cautúmque, vt ſeparatim in eo publica iudicia, & ſortitiones iudicum fierent. hæc Suetonius.

Iuriſque peritus Apollo.] Forum ipſum Auguſti, vt dixi, intelligit. Nam ibi ſtatua Apollinis eburnea fuit, vt docet Plinius libro ſeptimo, capite quinquageſimo tertio. Vnde facete poëta, peritum iuris Apollinem nominauit, quaſi qui aſſidue lites audiendo iuris factus eſſet peritus. Non placet vt intelligas de templo Apollinis, quod extructum fuit autore Tranquillo in ea parte palatij, quæ à fulmine diſiecta fuerat: vbi Coloſſus erat Apollinis æreus quinquaginta pedum in Bibliotheca templi: ſed de foro, vt diximus, Auguſti. ibi enim, & non in templo Apollinis iura reddebantur. Et illic erat ſtatua, vt dictum eſt, Apollinis eburnea, ita vt videretur potuiſſe iura ciuilia diſcere. Ad quod etiam reſpexit Horatius loquens de Bolano garrulo tracto in ius.

Sic me ſeruauit Apollo,

Id eſt iudices ſedentes in foro Auguſti,

Atque triumphales.] Scilicet imagines petuntur, ac per hoc ipſum forum Auguſti, Nam ibi autore Tranquillo, ſtatuas omnium triumphali effigie, in vtraque fori ſui porticu dedicauit. Legimus tamen & in aliis foris ante Auguſtum ſtatuas poni ſolitas. Vnde Scipio Naſica, autore Plin. ſtatuas, quas ſibi quiſque per ambitionem in foro ponebat, ſuſtulit.

Inter quas] Indignatur poeta, quòd inter ſtatuas triumphales, quæ non ſolum in foro, ſed etiam paſſim per totam vrbem erant erectæ, Criſpinus natione Ægyptius, & conditionis libertinæ, ſtatuam triumphalem habuerit. Nam de Criſpino intelligere omnino videtur, quum ſequatur Ægyptius.

Neſcio quis.] Satis contumelioſe dictum neſcio quis, quaſi vilis & ignobilis.

Ægyptius aut Arabarches.] Bene autem dixit Ægyptius, aut Arabarches, Nam Ægyptius & Arabia conterminæ ſunt, ita vt poeta videatur neſcire recte diſcernere patriam eius, dictúmque eſt cum contemptu patriæ: quaſi dicat vndecunque fuerit patria ei fuit barbara, & ipſe vir barbarus.

Arabarches.] Arabum princeps, ridicule dictum, aut princeps Arabum, hoc eſt ſeruorum, qui eſſent Romæ ex Arabia. C. Ex Arabia in Ægyptum ingens animalium copia abduci fuit ſolita, cui vectigal impoſitum erat, quod Arabarchia di-

Digitized by Google

ecbatur, cuius ſit mentio in Iuriſconſultorum libris. hinc qui ei vectigali præfectus erat, Arabarches dicebatur. Hinc quoque Cicero Attico epiſtolarum libro ſecundo, Pompeium Arabarchem appellat, quòd Arabiæ partem, quæ Syriæ coniuncta eſt, domuiſſet. non M Antonium, vt Cælius Rhodiginus putauit. S.

Titulos.] Imagines cum titulis, & inſcriptionibus ſuis.

Non tantum meiere fas eſt.] Hinc maxime apparet poetæ indignatio: eſt enim ſenſus Adeo, inquit, ſtatua illa Criſpini contemnenda eſt, vt non ſolum vrina reſpergenda ſit, ſed etiam ſpurcitiis re. Tali enim nota affici ſolent, quæ maxime contemnuntur. vnde Tarentini alterum ex legatis Romanorum vrina reſperſerunt. Nero item, autore Tranquillo, in ludibrium religionis, Deam Syriam, vrina contaminauit.

Meiere.] Vrinam mittere. Perſius,

Extra meite.]

Veſtibulis] A domo diuitis recedunt: quos comitati ſunt per multos labores, hincque eſt omnis poetæ indignatio. Veſtibulum autem quid fuerit docet ſic Gellius in noctibus Atticis. Qui domos amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus & viam medius eſſet. In eo loco, qui dominum eius domus ſalutatum venerant, priuſquam admitterentur conſiſtebant, & neque in via ſtabant, neque intra ædes erant. Ab illa grandis loci conſtitutione, & quaſi quadam ſtabulatione veſtibula appellata ſunt ſpacia gradia ante fores ædiū relicta, in quibus ſtarent, qui veniſſent, priuſquam in domum intromitterentur, ve ve in compoſitione valde ſignificet. Vt illud Horat.

Ve pallida lecto deſiliat mulier.

Et apud Varr. De re ruſtica. Quod quæ poſtea concipiunt fiunt vegrandes, atque imbecillæ. Perſius,

Vt ramale vetus vegrandi ſubere coctum.

Alij vero à veſtiendo dictum putant veſtibulum, quòd primas partes ædium veſtiat, vel à Veſta Dea: cui omnis ædium introitus ſit conſecratus. de veſtibulis etiam ſic meminit Vitruuius in ſexto. Communia autem ſunt quibus etiam inuocati ſuo iure de populo poſſunt venire. Verg.

Veſtibulum ante ipſum, primóque in limine Pyrrhus.

Laſſi.] Longa erratione dum comitantur diuitem.

Clientes] Dicuntur quaſi colentes, qui patricios colant, à quibus defenduntur, patroni autem dicti quaſi patres. Clientelas & patrocinia inſtituit Romulus.

Veteres.] Hinc conqueritur maxime Iuuen. quòd in veterem clientem, & familiarem ſint tam ingrati.

Deponunt] Abiiciunt.

Cœnæ.] ſ. rectæ.

Quanquam longiſſima.] C. Id eſt prolixa & benigna ſibi pollicerentur. S.

Spes hominum.] Acclamatio poetæ in miſeriam clientum, qui diu ſperauerant ſe apud diuitem cœnaturos.

Caules] Caulem accipimus ſæpenumero pro braſſica, ſed generale eſt vocabulū, ſignificat enim ſcapum ipſum in herbis & leguminibus. dicimus enim caulem ciceris, caulem fabæ, & caulem betæ, id eſt ſcapum ciceris, fabæ, & betæ.

Interea] Dum pauperes clientes infeliciter cœnant domi ſuæ.

Optima ſyluarum.] In ſordidam gulam Romanorum inſurgit, qui opiparas ſibi ſolis cœnas pararent, nullo prorſus adhibito, nec cliente, nec paraſito.

Vorabit] Indignatione ſatyrica dictum, quaſi magnus helluo.

Rex horum] Rex alias regnatorem, alias diuitem ſignificat, alias patronum vt hoc loco, ad ſignificandos clientes, qui æque ac paraſiti dominum ſequuntur vt cœnent Nam ſicut paraſitus eſt regis, & libertus patroni, ita rex eſt paraſiti, & patronus liberti. Vnde Terent.

Nemo pro merito gratiam regi refert.

Paraſitus apud Plautum in Captiuis ita loquitur.

Digitized by Google

Nam poſtquam meus eſt rex petitus beſtium.

Appellat enim paraſitus Philopolemum regem ſuum, apud quem ſæpe cœnabat. Terent. alibi, rege pro diuite poſuit.

Regem me mo eſſe oportuit,

Id eſt diuitem.

Vacuis thoris.] Lectis diſcubitoriis. Nam antiqui tribus ſtratis lectis epulabantur. C. Vnde Triclinia, dicta ſunt, id eſt conclauia & cœnacula. Cicero pro Murena. Atque ille rogatus vt triclinium ſterneret, ſtrauit pelliculis hœdinis lectulos punicanos. S. Horatius,

Sepe tribus videas lectis cœnare quaternos. Terent.
Dedit lectulos pedibus ilignenis faciendos, vbi poteris vos. Matt.
Imperat extructos frangere nona thoros.

Vacuis.] Quia ſolus cœnat, vt ſordidus.

Nam de tot pulchris, & latis orbibus, & tam
Antiquis, vna comedunt patrimonia, menſa.
Nullus iam paraſitus erit. ſed quis feret iſtas
Luxuriæ ſordes? quanta eſt gula, quæ ſibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.
Pœna tamen præſens, cum tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pauonem in balnea portas.
Hinc ſubitæ mortes, atque inteſtata ſenectus.
It noua, nec triſtis per cunctas fabulas cenas:
Ducitur iratis plaudendum funus amicis.

VETVS SCHOL.

Menſa] Menſis citreis, quas antiquitus magno in pretio habebant; aut de ebore.

Ponit apros.] Apud antiquos munificentia videbatur apparatior, ſi in conuiuio aper integer fuiſſet exhibitus.

Pœna] Quod ſolus vorauerit, quod multis ſufficere potuiſſet.

Iratis plaudendum f. a.] Quod de indigeſtione ſit mortuus inteſtatus, de cuius teſtamento nihil conſecuti ſunt.

IOAN. BRITANNICVS.

Nam de pulchris.] Hoc dictum eſt in profundam gulam, & luxuriam ciborum. eſt enim ſenſus: iam laute, tantóque impendio epulantur diuites Romani, vt vna cena abſumant patrimonia. Vnde Seneca, in deteſtationem gulæ ſic clamat Nunc conuiuiorum vigebit furor & fœdiſſimum patrimoniorum exitium culina.

Vna menſa] Vna cœna.

Orbibus latis.] Menſis citreis orbiculatis, de quibus ſupra illic: Pretoria, menſas.

Antiquis.] Id eſt quæ fuiſſent multorum per ſucceſſionem dominorum. vnde Seneca, Placet menſa non varietate maſcularum conſpicua, nec per multas elegantium dominorum ſucceſſiones ciuitati nota.

Digitized by Google

Nullus iam paraſitus erit.] Ita, inquit dinitum auaritia adoleuit, vt ſoli tantum cœnent, & laute & delicate, neque vllo adhibito paraſiro, qui ſæpe ioci cauſa à diuitibus in cœnam admittebatur. fit autem paraſitus à παρὰ quod eſt iuxta & σῖτον cibus. eſt enim is qui ignobiles,& potentes ſectatur gratia gulæ,paratúſque ad omnia aſſentari. vnde apud Terent. de Gnatone paraſito.

Quicquid dicunt laudo. Si negant nego, aiunt aio.

Inde eſt paraſiror verbum. Plaut. in Amphytrione,

Amanti paraſitor, hortor, aſto, admoneo, gaudeo.

Et *ante ſupparaſitabor patri.*

Sed quis ferat iſtas] Non ceſſat conqueri poeta, diuites Romanos auaros pariter eſſe & luxurioſos: auari, inquir, ſunt pauperibus clientibns, quibus nihil dant: luxurioſi vero ſibi, qui tam delicatis, támque precioſis epulis ſaginantur. Monet autem poeta nihil magis eſſe vitandum quàm iſtam luxuriæ, & ſordium turpem ſocietatem.

Sordes.] Auaritiam, quum nihil dant clientibus. Sordidi appellantur auari Sumpta metaphora à ſordibus veſtium: quòd non minus hominum vita auaritiæ morbo commaculetur quàm veſtimenta maculis & ſordibus. Nam ſordes proprie opponuntur mundiciis, & lautiriæ. vnde Terentius.

Harum videre ingluuiem, ſordes, & inopiam, ſalus eſt adoleſcentulis,

Vnde etiam ſordere apud veteres vſurpatum eſt, pro ſordidum eſſe. Actius in Ægyſtho.

Cuius manus materno ſordet ſanguine ſparſo.

Sordere etiam capitur pro eo, quod eſt putere, & male olere, vt illud Verg.

Sordent tibi munera noſtra,

Id eſt tibi putent, & ſordida videntur, id eſt fœda & immunda, poni autem ſordidos pro auaris docet Cicero ad Acilium. Propter quoſdam ſordidos homines, qui beneficia Cæſaris vendunt. Horatius,

Sordidus à tenui diſtabit victus ofella.

Luxuriæ.] Tantæ lautitiæ & tanti apparatus, quum ventrem ſuum precioſis, & variis cibis opiment.

Quanta eſt gula.] Acclamatio in deriſionem gulæ: quaſi diues non poſſit ſibi ventrem implere, quum omnino modicæ rei ſit capax, niſi integrum aprum ſibi apponat. Seruilius Rullus, vt ſcribit Plin. lib. octauo, pater eius Rulli, qui in Cicer. conſulatu legem agrariam promulgauit, primus Romanorum ſolidum aprum epulis appoſuit.

Totos.] Integros, Tiberius tamen autore Tranquillo, vt parſimoniam publicam exemplo quoque iuuaret, dimidiatum aprum appoſuit.

Animal propter conuiuia natum.] Veluti acclamatio in deteſtationem gulæ: quo vno vitio nihil putat homini turpius: & ideo multo carmine id inſectatur: quaſi, inquit, aper ob nullam aliam ſit natus rem, quam vt delicata de ſe præbeat pulpamenta. Videtur ad id reſpexiſſe: quod ſcribit Varro in ſecundo De re ruſtica. Suillum pecus donatum à natura dicunt ad epulandum.

Natum] Quaſi ad hoc genitum & inuentum. Horatius,

Natis in vſum lætitiæ ſcyphis, Pugnare Thracum eſt.

Pœna tamen præſens.] Quaſi punitionem deſideret poeta tantæ gulæ, ſed pœna, inquit, ab eis non abeſt: nam ex nimia repletione contrahunt morbos, quibus etiã moriuntur. Tale etiam eſt dictum apud Plinium loquentem de ebrietate. Hinc pallor & genæ pendulæ, oculorum vlcera, tremulæ manus, effundentes plena vaſa. Et quam ſit pœna præſens, furiales ſomni, & inquies nocturna oſtendunt. Seneca ad Lucilium. Multos morbos multa fercula fecerunt.

Præſens.] Subita & præſentanea: quæ non diu ſit expectanda. Vnde præſentiſſimum periculum, præſentiſſimum venenum, id eſt ſubitum & præſentaneum: quod ſtatim occidat. præſens etiam ſignificat non modo quod eſt huius temporis, ſed etiam alterius, Quintilianus loquens de Cicerone iam mortuo ait, Poſtea vero

Digitized by Google

quàm triumuirali proſcriptione conſumptus eſt, paſſim qui oderant, qui inuidebãt, qui æmulabantur, adulatores etiam præſentis potentiæ non reſponſurum inuaſerunt: ergo præſentis potentiæ, quæ tunc erat præſens, vt præteritum reſpiciat.

Quum in depoſitis amictum.] Quum in balnea deſcendis. Nam tunc ex nimia repletione, & cibo crudo, in balneis vis morbi inopinata obrepit: iuxta autem balnea locus erat, qui Apodyterium, Latine vero ſpoliarium vocabatur. vbi, qui balnea ingreſſuri erant, veſtes deponebant apud Capſarium, qui vt ſcribit Vlpianus, mercede ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipiebat.

Turgidus] Nimia repletione. Æmulatio eſt Perſiana.

Turgidus hic epulis atque albo ventre lauatur.

Crudum Pauonem.] Id eſt incoctum, non perfectum in ſtomacho. Nam crudum dicimus quod ad maturitatem non peruenerit: vt poma cruda. Et quod coctum non ſit: vt caro cruda. Crudum item hominem: qui cibum non conficiat. Horatius in Sermonibus.

Námque pila lippis inimicum, & ludere crudis.

Crudum etiam cibum, qui non conficiatur in ſtomacho: in qua ſignificatione hoc loco accipit poeta Cicero lib 9. ad Petum. Satius eſt, hic cruditate, quàm iſtic fame ſcilicet perire Columella in primo limine. Mox deinde vt apti veniamus ad ganeas, quotidianam cruditatem laconicis excoquimus. Cicero ad Caſſium. Ferunt P. Syllam alij à latronibus interfectum, alij cruditate. Cruditates autem ſcribit Macrobius euenire, aut qualitate ſucci, in quem cib. vertitur, ſi nõ ſit aptus humori qui corpus obtinuit, aut ipſius cibi multitudine, non ſufficiente natura ad omnia quæ congeſta ſunt, concoquenda. Crudum ergo pauonem appellat: quem ob nimiam epularum ingurgitationem concoquere non potuit.

Pauonem] Primus Hortenſius augur, vt ſcribit Plin. lib. 10. cap. 20. poſuit pauonem cœna aditiali Nam ita appellabatur cœna pontificum, autore Feſto De qua Macrob & Varro De re ruſtica libro tertio. Primus, inquit Hortenſius pauones augur, aditiali cœna poſuiſſe dicitur. Eandem etiam adipalem appellauere.

In balnea.] Nam Romani ante cœnam, autore Celſo, exercebantur: poſt eam exercitationem, balnea ingrediebantur. Appianus mentionem faciens de Catone ſic ait. Circa veſperam è balneo ad cœnã tranſiit. Apuleius in decimo libro de Aſino aureo. Qui quum ſe refecturi . clauſa cellula, balneas petiiſſent. Et idem in octauo. Diſpoſita cœnula, balneas obeunt. De hac conſuetudine plura diximus apud Perſium illic,

Turgidus hic epulis.

Hinc ſubita mortes] Subaudi ſunt ex nimia epularum ingurgitatione. Hinc monet poeta, frugalitate nihil eſſe, nec laudabilius, nec vtilius, multóſque ex nimia cibi & potus intemperantia mortuos.

Inteſtata] Non facto teſtamento quia morte repentina intereunt. Inteſtatus autem videtur dici non tantum is qui teſtamentum non fecit, ſed etiam qui teſtamento liberis ſuis tutores non dederit. quantum enim ad tutelam pertinet, inteſtatus eſt, autor Paulus De legitimis tutoribus.

It noua fabula] Id eſt recens & ſubitus rumor diſſipatur per omnia conuiuia. Nam in conuiuiis de variis & nouis rebus ſolet eſſe ſermo. Horatius,

Fabula quanta fuit conuiuiorum.

Nec triſtis] Sine aliqua doloris ſignificatione. nemo enim eſt, qui de eo aliquã præ ſe ferat triſtitiam: quia nihil pei teſtamentum legauerit, ſicque poeta miſerã humanæ fragilitatis conditionem oſtendit

Ducitur.] Verbum eſt funebre, id eſt ad buſtum fertur. Vergi

Et triſtia funera ducunt.

Plaudendum] In quo magis lætitiæ quàm doloris oſtenditur ſignificatio, quum nihil ſit relictum, vnde poſſint triſtitiam ſimulare.

Iratis amicis Quia nihil relictum ſit. Horatius in Sermonibus,

Adde iratum patruum, vicinos:

Digitized by Google

iraſcuntur enim quum omnia per luxum ſint abſumpta. Perſius,

Sed cœnam funeris hæres
Negliget iratus, quòd rem curtaueris.

Nil erit vlterius, quod noſtris moribus addat
Poſteritas: eadem cupient, faciéntque minores.
Omne in præcipiti vitium ſtetit. vtere velis:
Totos pande ſinus. dicas heic forſitan, vnde
Ingenium par materiæ? vnde illa priorum
Scribendi quodcunque animo flagrante liberet
Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?
Quid refert dictis ignoſcat Mucius, an non?
*Pone Tigillinum, * teda lucebis in illa,*
Quas ſtantes ardent, qui fixo gutture fumant,
Et latum media ſulcum deducit arena.

VET. SCHOL.

Priorum] Lucillij, & cæterorum.

Pone Tigillinum.] C. Fulcinius Tigillinus patre Agrigentino, Scylaceum relegatus, iuuenis, egens, verum admodum pulcher, in concubinatum à Bincio, & Lucio Domitio maritis Agrippinæ, & Fuluiæ ſororum Cæſaris, atque in vtriſque vxoribus ſuſpectus, ob hoc vrbe ſummotus, * piſcatoriam machinam exercuit: quo ad accepta hereditate reditum ſub conditione impetrauit, vt concubitu Claudij abſtineret. Quare ſaltibus in Apulia & Calabria comparatis, cum ſtudioſius equos quadrigarios aleret, amicitiam Neronis nactus, primus illum ad ſtudium Circenſium mouit. Mortuo autem Nerone, Galba imperator populo Rom. depoſcente ſupplicium Haloti & Tigillini, ſolos ex omnibus Neronis emiſſariis, vel maleficentiſſimos, incolumes præſtitit: atque inſuper Halotum procuratione ampliſſima ornauit. Pro Tigillino etiam ſæuitiæ populum edicto increpuit.

Pone] Hoc eſt in ſatyra ponere, vituperare Tigillinum, quem ſi ſi læſeris, viuus ardebis, quemadmodum in munere Neronis viui arſerunt, de quibus ille iuſſerat cereos fieri, vt lucerent ſpectatoribus, cum fixa eſſent illis guttura, ne ſe curuarent. Nero maleficos homines teda & papiro & cera ſuperueſtiebat, & ſic ad ignem admoueri iubebat, vt arderent.

Et latum media] Adductus cum per arenam traheretur, ſulcum corpore ſuo fecit. Vel foſſam, in qua ſtipites * fiebant, in quibus ardebant.

Pone Tigillinum] Nunc, ſicut olim Mutium Lucillius, vt Perſius,

—— Secuit Lucillius vrbem,
Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Hunc tamen Mutius fortiter ac ſapienter tulit, quanquam in eum dictum ſit, Si Mutium inſectabere, futurum eſt vt miſer ſis. Vel, vtrum ignoſcat Mutius an non, haud laboraueris: Sed ſi Tigillinum læſeris, viuus ardebis, quemadmodum multi imperante Nerone. Aut, Non tantum non deſerenda libertas, ſed etiam maxima perſona carpenda in vitiis, cum etiam ſi tacueris, plebeio funere moriturus ſis. Vel, quaſi ex perſona alterius ſit, quæ communem futuram cum vulgaribus cadaueribus

vſtrinam denunciet, etiam ſi à ſatyra abſtineat. notiorem vero futurum, ſi inſignem notauerit. vt ſit locus hic ita accipiendus: Pone Tigillinum, nobilem vt Tigillinũ. quod niſi facias, in rogum cadauer tuum mittetur, in quo non iacentia corpora, ſed ad lignorum parſimoniam, ſtantia exuruntur. Vnde putant dici,

Et latum media ſulcum deducit arena.

Quod parcus vſtor ſubditi ligni inopia ſcrobe ſubterfacto ſubcauet, vt ardere poſſit.

IOANNES BRITANNICVS.

Nil erit vlterius.] Adeo inquit, inter mortales emerſere vitia, vt putem nihil addi poſſe vlterius à poſteris. Eadem ſententia eſt & Claudiani in Eutropium.

Nil adeo fœdum eſt, quod non exacta vetuſtas
Ediderit, longique labor commiſerit æui.

Moribus.] Vitiis. eſt enim vocabulum medium. dicimus enim bonos mores, & malos mores.

Minores.] Nepotes, poſteri.

In præcipiti.] In ſublimi: quaſi omne vitium emerſerit ex imo in altum.

Vtere velis.] Hortatur ſeipſum poeta ad ſcribendum, ſumpta metaphora à nauigantibus, qui nacti proſperum ventum, pandunt velorum ſinus. quaſi dicat explica librum tuum, & vtere ſtilo tuo ad ſcribendum nactus vberem materiam.

Dicas hic forſitan] Occupatio, id eſt poſſis fortaſſe dicere: vnde ſit mihi ingenium per materiæ, quaſi dicat materiam eſſe vberiorem quàm ingenio ſuo poſſit explicari.

Simplicitas.] Monitorem introducit antiquam illam ſcribendi libertatem non eſſe poetis, quæ olim fuit & Lucilio & Horatio, Nam ante libertatem occupatam ab imperatoribus Lucilius mira carminis acerbitate nominatim etiam hominum vitia carpſit. De quo ſic Horatius,

Atqui primores populi arripuit, populúmque tributim. Perſius,
——— *ſecuit Lucilius vrbem,*
Te Lupe, te Muti: & genuinum fregit in illis.
Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico,
Tangit: & admiſſus circum præcordia ludit.

Simplicitas.] Libertas ſcribendi: quia ſimpliciter amoto omni velamento carpebantur vitia delinquentium. nam ſimpliciter ille dicit, qui libere & aperte dicit quod ſentit.

Priorum] ſ. poetarum.

Cuius.] ſ. ſimplicitatis, id eſt libertatis.

Non audeo dicere nomen.] Ita, inquit libertas ſcribendi periit, vt non audeam eam nominare, quaſi nefas ſit. Nam ea non audemus nominare, quæ fœda abominandáque ſint: ſicque infelicem ſuorum temporum notat conditionem, quum omnino ſublata libertate, omnia nutu imperatorum gererentur.

Quid refert] Adeo, inquit tutum fuit Lucilio libere loqui, & ſcribere: vt parui penderit iraſceretur-ne Mutius Scæuola an non: quòd ſcriptis ſuis libere notatus. libere enim loqui poterat, quia libertas nondum oppreſſa erat ab imperatoribus.

Quid refert.] Quid, inquit, prodeſt.

Ignoſcat dictis.] Scriptis & carminibus, quibus proſciſſus erat.

Mutius.] Nam Mutium Scæuolam inſectatus eſt Lucilius, & quendam Lupum, vt diximus.

Pone Tigillinum] Potuit, inquit, libere & impune Lucilius notare vitia: quia libertas à tyrannis adhuc occupata non erat. verum modo, ſi volueris hominem potentem & gratum imperatori notare, qualis fuit Tigillinus Neroni, non erit tibi tutum, quia afficieris ſupplicio.

Pone] Scribe, & nota.

Tigillinum.] Id eſt hominem potentem & gratum imperatori: qualis, vt

dixi fuit ipſe Tigillinus Neroni. De Tigillino dictum eſt ſupra illic,

Quum fas eſſe putet curam ſperare cohortis.

Tæda lucebis in illa.] Id eſt ardebis quidem viuus, quemadmodum multi imperante Nerone arſerunt. Exiſtimo id genus ſupplicij deſignari, de quo Seneca ad Lucilium his verbis. Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam: quicquid aliud præter hæc commenta eſt ſæuitia Qui enim afficiebantur, induci tunicam illam intextam & illitam fomentis ignium alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iuuenalis moleſtam illic:

—— tunica punire moleſta

Aliud genus non abſimile ſupplicij notatur à Volcatio Gallicano in vita Auidij imperatoris his verbis. primus etiam id ſupplicij genus inuenit, vt ſtipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a ſummo vſque ad imum damnatos ligaret, & ad imo focum apponeret: incenſiſque aliis, alios fumi cruciatu timore etiam necaret.

Tæda] illo igne. Nam tæda arbor eſt reſinam deſudans, & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus,

Ardet vt ad magnos picea tæda Deos.

De ea lege Plinium.

Qua ſtantes ardent.] Aut quia alligabantur ſtipiti circumiecto igne: aut quia, vt ſcribit Seneca, ſtipes per medium hominem agebatur, vt per omnes artus emergeret.

Et latum media. Ordo eſt. Lucebis in illa tæda: qua ardent ſtantes, qui fumant fixo gutture. E qua ardet ille, qui deducit ſulcum latum in media harena Nā multi in media harena theatri cremabantur. Tranq. in Caligula, Attelanæ poetam ob ambigui loci verſiculum, media amphitheatri harena igne cremauit.

Deducit ſulcum.] Aut quia forte vnco trahebantur aut quòd damnati, & in media harena alligati ſtipiti pedibus ſulcum faciebant circum ſe voluentes, terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducis, vt ſit ſenſus Si Tigillinum notare volueris afficieris eo ſupplicio, quo ardent ſtantes. Et fruſtra laboras: ac ſi dicat notatio & reprehenſio tua nihil omnino proficit. aras enim ſterilem harenam: vt illud.

Et littus ſterili verſamus aratro.

Vt ad prouerbium illud Græcum alludat, quòd de his dici ſolet, qui in difficili re laborant ἄμμον μετρεῖς, hoc eſt harenam metiris. Alij vero legunt,

Et latum media ſulcum qui ducit harena:

Vt ſic exponas. Ardebis in illa tæda, qua ſtantes ardent: & qua ardet ille, qui ducit ſulcum media harena: vt conueniat primo ſenſui.

Qui dedit ergo tribus patruis aconita: vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos,
Cum veniet contra, digito compeſce labellum:
Accuſator eris, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutilúmque ferocem
Committas: nulli grauis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas, vrnámque ſecutus.
Enſe velut ſtricto, quoties Lucillius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens eſt

Crimi-

Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa.
Inde ira, & lacrymæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animante tuba: galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VETVS SCHOL.

Penſilibus plumis.] * Lectica plumis ſtrata penſilibus, in altum extructis.

Securus licet Æneam] Securus de mortuis loqueris, nec metuis legem Iuliam, quæ viuorum * vitia carpit.

Aut multum quæſitus Hylas.] Virgil.

Vt littus Hyla Hyla omne ſonaret.

Inde ira.] Virgil. *Hinc mihi prima mali labes.*

Iracundia accenditur nocens, criminum conſcientia laceſſitus.

Galeatum.] Metaphora. tarde pœnitet indixiſſe bellum, cum iam pugna commiſſa ſit.

Quorum Flamin.] Viæ in quibus nobiles ſepeliebantur.

IOAN. BRITANNICVS.

Qui dedit ergo tribus] Cum indignatione legendum, & adiuuandum geſtu. Eſt enim ſenſus & ordo. Ergo, qui tres patruos ſuos veneno ſuſtulit vehatur penſilibus plumis: vt ſit quaſi conceſſio, ideſt in delitiis ſecurus viuat, & poëtas contemnat: quandoquidem nulla eis conceſſa eſt libertas notandi viuentium flagitia. de Tigillino autem intelligit, vt ſit reſponſum ad illud *Pone Tigillinum.*
Nam is homo omnium nequiſſimus tres patruos veneno, vt ſcribit Probus necauit, vt eorum hæreditatibus potiretur: ſubtractiſque annulis, & falſo tabulis ſignaris, hæreditatis ſummo ſcelere conſecutus eſt Nec illud obſtat quòd iam Tigillinus ſub Othone mortuus eſſet. Nam poeta non ſecus de mortuis loquitur, quam ſi viuerent, & præſentes eſſent: vt per taxationem ſcelerum præteritorum, moneat recte videndum eſſe.

Aconita.] Venena Nam aconitum eſt herba, quæ in ſaxis naſcitur: & vt ſenſit Ouid. ſpuma Cerberi reſperſa fuit, quum ad ſuperos tractus eſt ab Hercule, dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id eſt à caute. Vnde Ouidius,

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Mortales aconita vocant.

Plinius item ait dictum quòd in nudis cautibus, quas aconas vocant, naſcatur. Solinus vero ab Acone portu Heracleæ.

Penſilibus plumis.] Lectica, in qua erant lecti plumei. penſilia appellantur omnia, quæ in aëre pendent, aut columnis, aut alia re ſuppoſita: & lectica penſilis, quòd ſeruorum humeris ſuſtentetur. Vuas penſiles dicimus, quæ ſuſpendantur: & hortos penſiles, qui in ſublimi ſint. Seruius tamen ait plumas penſiles, dici molles, & contrà molles penſiles: vt illud Vergilij,

Pilentis matres in mollibus.

Digito compeſce labellum.] Verba ſunt monitoris ſuadentis poetæ tacendum eſſe: affore accuſatorem illi, qui dixerit verum, vt ſit ſenſus. O Iuuenalis ſilentium tibi fac indicas: nam profecto non deerit tibi accuſator, ſi verum ſequi volueris tuis carminibus, qui dicet: hic eſt ô imperator. id eſt, hic eſt ille qui hominũ vitia notat.

dixi fuit ipſe Tigillinus Neroni. De Tigillino dictum eſt ſupra illic,

Quum fas eſſe putet curam ſperare cohortis.

Tæda lucebis in illa.] Id eſt ardebis quidem viuus, quemadmodum multi imperante Nerone afferunt. Exiſtimo id genus ſupplicij deſignari, de quo Seneca ad Lucilium his verbis. Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam: quicquid aliud præter hæc commenta eſt ſæuitia Qui enim afficiebantur, induci tunicam illam intextam & illicam fomentis ignium alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iuuenalis moleſtam illic:

——— *tunica punire moleſta*

Aliud genus non abſimile ſupplicij notatur à Volcatio Gallicano in vita Auidij imperatoris his verbis. primus etiam id ſupplicij genus inuenit, vt ſtipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a ſummo vſque ad imum damnatos ligaret, & ad imo focum apponeret: incenſiſque aliis, alios fumi cruciatu timore etiam necaret.

Tæda] illo igne. Nam tæda arbor eſt reſinam deſudans, & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus,

Ardet vt ad magnos picea tæda Deos.

De ea lege Plinium.

Qua ſtantes ardent.] Aut quia alligabantur ſtipiti circumiecto igne: aut quia, vt ſcribit Seneca, ſtipes per medium hominem agebatur, vt per omnes artus emergeret.

Et latum media. Ordo eſt. Lucebis in illa tæda: qua ardent ſtantes, qui fumant fixo gutture. E qua ardet ille, qui deducit ſulcum latum in media harena Nā multi in media harena theatri cremabantur. Tranq. in Caligula, Artelanæ poetam ob ambigui loci verſiculum, media amphithearri harena igne cremauit.

Deducit ſulcum.] Aut quia forte vnco trahebantur aut quòd damnati, & in media harena alligati ſtipiti pedibus ſulcum faciebant circum ſe voluentes, terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducis, vt ſit ſenſus. Si Tigillinum notare volueris afficieris eo ſupplicio, quo ardent ſtantes. Et fruſtra laboras: ac ſi dicat notatio & reprehenſio tua nihil omnino proficit. aras enim ſterilem harenam: vt illud.

Et littus ſterili verſamus aratro.

Vt ad prouerbium illud Græcum alludat, quòd de his dici ſolet, qui in difficili re laborant ἄμμον μετρεῖς, hoc eſt harenam metiris. Alij vero legunt,

Et latum media ſulcum qui ducit harena:

Vt ſic exponas. Ardebis in illa tæda, qua ſtantes ardent: & qua ardet ille, qui ducit ſulcum media harena: vt conueniat primo ſenſui.

Qui dedit ergo tribus patruis aconita: vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos,
Cum veniet contra, digito compeſce labellum:
Accuſator eris, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutilúmque ferocem
Committas: nulli grauis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas, vrnámque ſecutus.
Enſe velut ſtricto, quoties Lucillius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens eſt

Crimi-

Digitized by Google

Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa.
Inde ira, & lacrymæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animante tuba: galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VETVS SCHOL.

Penſilibus plumis.] * Lectica plumis ſtrata penſilibus, in altum extructis.

Securus licet Æneam] Securus de mortuis loqueris, nec metuis legem Iuliam, quæ viuorum * vitia carpit.

Aut multum quæſitus Hylas] Virgil.

Vt littus Hyla Hyla omne ſonaret.

Inde ira.] Virgil. *Hinc mihi prima mali labes.*

Iracundia accenditur nocens, criminum conſcientia laceſſitus.

Galeatum.] Metaphora. tarde pœnitet indixiſſe bellum, cum iam pugna commiſſa ſit.

Quorum Flamin.] Viæ in quibus nobiles ſepeliebantur.

IOAN. BRITANNICVS.

Qui dedit ergo tribus] Cum indignatione legendum, & adiuuandum geſtu. Eſt enim ſenſus & ordo. Ergo, qui tres patruos ſuos veneno ſuſtulit vehatur penſilibus plumis: vt ſit quaſi conceſſio, ideſt in delitiis ſecurus viuat, & poëtas contemnat: quandoquidem nulla eis conceſſa eſt libertas notandi viuentium flagitia. de Tigillino autem intelligit, vt ſit reſponſum ad illud *Pone Tigillinum.*
Nam is homo omnium nequiſſimus tres patruos veneno, vt ſcribit Probus necauit, vt eorum hæreditatibus potiretur: ſubtractiſque annulis, & falſo tabulis ſignatis, hæreditatis ſummo ſcelere conſecutus eſt Nec illud obſtat quòd iam Tigillinus ſub Othone mortuus eſſet. Nam poeta non ſecus de mortuis loquitur, quam ſi viuerent, & præſentes eſſent: vt per taxationem ſcelerum præteritorum, moneat recte videndum eſſe.

Aconita.] Venena Nam aconitum eſt herba, quæ in ſaxis naſcitur: & vt ſenſit Ouid. ſpuma Cerberi reſperſa fuit, quum ad ſuperos tractus eſt ab Hercule, dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id eſt à caute. Vnde Ouidius,

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Mortales aconita vocant.

Plinius item ait dictum quòd in nudis cautibus, quas aconas vocant, naſcatur. Solinus vero ab Acone portu Heracleæ.

Penſilibus plumis.] Lectica, in qua erant lecti plumei. penſilia appellantur omnia, quæ in aëre pendent, aut columnis, aut alia re ſuppoſita: & lectica penſilis, quòd ſeruorum humeris ſuſtentetur Vuas penſiles dicimus, quæ ſuſpendantur: & hortos penſiles, qui in ſublimi ſint. Seruius tamen ait plumas penſiles, dici molles, & contrà molles penſiles: vt illud Vergilij,

Pilentis matres in mollibus.

Digito compeſce labellum.] Verba ſunt monitoris ſuadentis poetæ tacendum eſſe: affore accuſatorem illi, qui dixerit verum, vt ſit ſenſus. O Iuuenalis ſilentium tibi fac indicas: nam profecto non deerit tibi accuſator, ſi verum ſequi volueris tuis carminibus, qui dicet: hic eſt ô imperator. id eſt, hic eſt ille qui hominū vitia notat.

dixi fuit ipſe Tigillinus Neroni. De Tigillino dictum eſt ſupra illic,

Quum fas eſſe putet curam ſperare cohortis.

Tada lucebis in illa.] Id eſt ardebis quidem viuus, quemadmodum multi imperante Nerone arſerunt. Exiſtimo id genus ſupplicij deſignari, de quo Seneca ad Lucilium his verbis. Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam: quicquid aliud præter hæc commenta eſt ſæuitia Qui enim afficiebantur, induci tunicam illam intextam & illicam fomentis ignium alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iuuenalis moleſtam illic:

—— tunica punire moleſta

Aliud genus non abſimile ſupplicij notatur à Volcatio Gallicano in vita Auidij imperatoris his verbis. primus etiam id ſupplicij genus inuenit, vt ſtipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a ſummo vſque ad imum damnatos ligaret, & ad imo focum apponetet: incenſiſque aliis, alios fumi cruciatu timore etiam necaret.

Tada] illo igne. Nam tæda arbor eſt reſinam deſudans, & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus,

Ardet vt ad magnos picea tada Deos.

De ea lege Plinium.

Qua ſtantes ardent.] Aut quia alligabantur ſtipiti circumiecto igne: aut quia, vt ſcribit Seneca, ſtipes per medium hominem agebatur, vt per omnes artus emergeret.

Et latum media. Ordo eſt. Lucebis in illa tæda: qua ardent ſtantes, qui fumant fixo gutture E qua ardet ille, qui deducit ſulcum latum in media harena Nã multi in media harena theatri cremabantur. Tranq. in Caligula, Attelanæ poetam ob ambigui loci verſiculum, media amphitheatri harena igne cremauit.

Deducit ſulcum.] Aut quia forte vnco trahebantur aut quòd damnati, & in media harena alligati ſtipiti pedibus ſulcum faciebant circum ſe voluentes, terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducis, vt ſit ſenſus Si Tigillinum notare volueris afficieris eo ſupplicio, quo ardent ſtantes. Et fruſtra laboras: ac ſi dicat notatio & reprehenſio tua nihil omnino proficit. aras enim ſterilem harenam: vt illud.

Et littus ſterili verſamus aratro.

Vt ad prouerbium illud Græcum alludat, quòd de his dici ſolet, qui in difficili re laborant ἄμμον μετρεῖς, hoc eſt harenam metiris. Alij vero legunt,

Et latum media ſulcum qui ducit harena:

Vt ſic exponas. Ardebis in illa tæda, qua ſtantes ardent: & qua ardet ille, qui ducit ſulcum media harena: vt conueniat primo ſenſui.

Qui dedit ergo tribus patruis aconita: vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos,
Cum veniet contra, digito compeſce labellum:
Accuſator eris, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutilúmque ferocem
Committas: nulli grauis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas, vrnámque ſecutus.
Enſe velut ſtricto, quoties Lucillius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens eſt

Crimi-

Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrymæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animante tuba: galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VETVS SCHOL.

Penſilibus plumis.] * Lectica plumis ſtrata penſilibus, in altum extructis.

Securus licet Æneam] Securus de mortuis loqueris, nec metuis legem Iuliam, quæ viuorum * vitia carpit.

Aut multum quæſitus Hylas] Virgil.

Vt littus Hyla Hyla omne ſonaret.

Inde ira.] Virgil. *Hinc mihi prima mali labes.*
Itacundia accenditur nocens, criminum conſcientia laceſſitus.

Galeatum.] Metaphora. tarde pœnitet indixiſſe bellum, cum iam pugna commiſſa ſit.

Quorum Flamin.] Viæ in quibus nobiles ſepeliebantur.

IOAN. BRITANNICVS.

Qui dedit ergo tribus] Cum indignatione legendum, & adiuuandum geſtu. Eſt enim ſenſus & otdo. Ergo, qui ttes patruos ſuos veneno ſuſtulit vehatur penſilibus plumis: vt ſit quaſi conceſſio, ideſt in delitiis ſecurus viuat, & poëtas contemnat: quandoquidem nulla eis conceſſa eſt libertas notandi viuentium flagitia. de Tigillino autem intelligit, vt ſit reſponſum ad illud *Pone Tigillinum.*
Nam is homo omnium nequiſſimus tres patruos veneno, vt ſcribit Probus necauit, vt eorum hæreditatibus potiretur: ſubtractiſque annulis, & falſo tabulis ſignatis, hæreditatis ſummo ſcelere conſecutus eſt Nec illud obſtat quòd iam Tigillinus ſub Othone mortuus eſſet. Nam poeta non ſecus de mortuis loquitur, quam ſi viuerent, & præſentes eſſent: vt per taxationem ſcelerum præteritorum, moneat recte videndum eſſe.

Aconita.] Venena Nam aconitum eſt herba, quæ in ſaxis naſcitur: & vt ſenſit Ouid. ſpuma Cerberi reſperſa fuit, quum ad ſuperos tractus eſt ab Hercule, dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id eſt à caute. Vnde Ouidius,

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Mortales aconita vocant.

Plinius item ait dictum quòd in nudis cautibus, quas aconas vocant, naſcatur. Solinus vero ab Acone portu Heracleæ.

Penſilibus plumis.] Lectica, in qua erant lecti plumei. penſilia appellantur omnia, quæ in aëre pendent, aut columnis, aut alia re ſuppoſita: & lectica penſilis, quòd ſeruorum humeris ſuſtentetur Vuas penſiles dicimus, quæ ſuſpendantur: & hortos penſiles, qui in ſublimi ſint. Seruius tamen ait plumas penſiles, dici molles, & contrà molles penſiles: vt illud Vergilij,

Pilentis matres in mollibus.

Digito compeſce labellum.] Verba ſunt monitoris ſuadentis poetæ tacendum eſſe: affore accuſatorem illi, qui dixerit verum, vt ſit ſenſus. O Iuuenalis ſilentium tibi fac indicas: nam profecto non deerit tibi accuſator, ſi verum ſequi volueris tuis carminibus, qui dicet: hic eſt ô imperator. id eſt, hic eſt ille qui hominū vitia notat.

dixi fuit ipſe Tigillinus Neroni. De Tigillino dictum eſt ſupra illic,

Quum fas eſſe putet curam ſperare cohortis.

Tæda lucebis in illa.] Id eſt ardebis quidem viuus, quemadmodum multi imperante Nerone arſerunt. Exiſtimo id genus ſupplicij deſignari, de quo Seneca ad Lucilium his verbis. Cogita hoc loco illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam: quicquid aliud præter hæc commenta eſt ſæuitia Qui enim afficiebantur, induci tunicam illam intextam & illicam fomentis ignium alligati palo adurebantur. Talem tunicam appellat Iuuenalis moleſtam illic:

——— *tunica punire moleſta*

Aliud genus non abſimile ſupplicij notatur à Volcatio Gallicano in vita Auidij imperatoris his verbis. primus etiam id ſupplicij genus inuenit, vt ſtipitem grandem poneret pedum octoginta & centum: & a ſummo vſque ad imum damnatos ligaret, & ad imo focum apponeret: incenſiſque aliis, alios fumi cruciatu timore etiam necaret.

Tæda] illo igne. Nam tæda arbor eſt reſinam deſudans, & ideo apta ad comburendum. Ouidius in Heroidibus,

Ardet vt ad magnos picea tæda Deos.

De ea lege Plinium.

Qua ſtantes ardent.] Aut quia alligabantur ſtipiti circumiecto igne: aut quia, vt ſcribit Seneca, ſtipes per medium hominem agebatur, vt per omnes artus emergeret.

Et latum media. Ordo eſt. Lucebis in illa tæda: qua ardent ſtantes, qui fumant fixo gutture E qua ardet ille, qui deducit ſulcum latum in media harena Nā multi in media harena theatri cremabantur. Tranq. in Caligula, Attelanæ poetam ob ambigui loci verſiculum, media amphitheatri harena igne cremauit.

Deducit ſulcum.] Aut quia forte vnco trahebantur aut quòd damnati, & in media harena alligati ſtipiti pedibus ſulcum faciebant circum ſe voluentes, terrore ignis admoti. Aliqui legunt deducis, vt ſit ſenſus. Si Tigillinum notare volueris afficieris eo ſupplicio, quo ardent ſtantes. Et fruſtra laboras: ac ſi dicat notatio & reprehenſio tua nihil omnino proficit. aras enim ſterilem harenam: vt illud.

Et littus ſterili verſamus aratro.

Vt ad prouerbium illud Græcum alludat, quòd de his dici ſolet, qui in difficili re laborant ἄμμον μετρεῖς, hoc eſt harenam metiris. Alij vero legunt,

Et latum media ſulcum qui ducit harena:

Vt ſic exponas. Ardebis in illa tæda, qua ſtantes ardent: & qua ardet ille, qui ducit ſulcum media harena: vt conueniat primo ſenſui.

Qui dedit ergo tribus patruis aconita: vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciet nos,
Cum veniet contra, digito compeſce labellum:
Accuſator eris, qui verbum dixerit, hic eſt.
Securus licet Æneam, Rutilúmque ferocem
Committas: nulli grauis eſt percuſſus Achilles,
Aut multum quæſitus Hylas, vrnámque ſecutus.
Enſe velut ſtricto, quoties Lucillius ardens
Infremuit, rubet auditor cui frigida mens eſt

Crimi-

Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrymæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animante tuba: galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VETVS SCHOL.

Penſilibus plumis.] * Lectica plumis ſtrata penſilibus, in altum extructis.

Securus licet Æneam] Securus de mortuis loqueris, nec metuis legem Iuliam, quæ viuorum * vitia carpit.

Aut multum quæſitus Hylas] Virgil.

Vt littus Hyla Hyla omne ſonaret.

Inde ira.] Virgil. *Hinc mihi prima mali labes.*

Iracundia accenditur nocens, criminum conſcientia laceſſitus.

Galeatum.] Metaphora. tarde pœnitet indixiſſe bellum, cum iam pugna commiſſa ſit.

Quorum Flamin.] Viæ in quibus nobiles ſepeliebantur.

IOAN. BRITANNICVS.

Qui dedit ergo tribus] Cum indignatione legendum, & adiuuandum geſtu. Eſt enim ſenſus & ordo. Ergo, qui tres patruos ſuos veneno ſuſtulit vehatur penſilibus plumis: vt ſit quaſi conceſſio, ideſt in delitiis ſecurus viuat, & poëtas contemnat: quandoquidem nulla eis conceſſa eſt libertas notandi viuentium flagitia. de Tigillino autem intelligit, vt ſit reſponſum ad illud *Pone Tigillinum.*
Nam is homo omnium nequiſſimus tres patruos veneno, vt ſcribit Probus necauit, vt eorum hæreditatibus potiretur: ſubtractiſque anuulis, & falſo tabulis ſignatis, hæreditatis ſummo ſcelere conſecutus eſt Nec illud obſtat quòd iam Tigillinus ſub Othone mortuus eſſet. Nam poeta non ſecus de mortuis loquitur, quam ſi viuerent, & præſentes eſſent: vt per taxationem ſcelerum præteritorum, moneat recte videndum eſſe.

Aconita.] Venena Nam aconitum eſt herba, quæ in ſaxis naſcitur: & vt ſenſit Ouid. ſpuma Cerberi reſperſa fuit, quum ad ſuperos tractus eſt ab Hercule, dictum ἀπὸ τῆ ἀκόνης, id eſt à caute. Vnde Ouidius,

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Mortales aconita vocant.

Plinius item ait dictum quòd in nudis cautibus, quas aconas vocant, naſcatur. Solinus vero ab Acone portu Heracleæ.

Penſilibus plumis.] Lectica, in qua erant lecti plumei. penſilia appellantur omnia, quæ in aëre pendent, aut columnis, aut alia re ſuppoſita: & lectica penſilis, quòd ſeruorum humeris ſuſtentetur Vuas penſiles dicimus, quæ ſuſpendantur: & hortos penſiles, qui in ſublimi ſint. Seruius tamen ait plumas penſiles, dici molles, & contrà molles penſiles: vt illud Vergilij,

Pilentis matres in mollibus.

Digito compeſce labellum.] Verba ſunt monitoris ſuadentis poetæ tacendum eſſe: affore accuſatorem illi, qui dixerit verum, vt ſit ſenſus. O Iuuenalis ſilentium tibi fac indicas: nam profecto non deerit tibi accuſator, ſi verum ſequi volueris tuis carminibus, qui dicet: hic eſt ô imperator. id eſt, hic eſt ille qui hominũ vitia notat.

Criminibus, tacita ſudant præcordia culpa.
Inde iræ, & lacrymæ. tecum prius ergo voluta
Hæc animante tuba: galeatum ſero duelli
Pœnitet. experiar, quid concedatur in illos,
Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Latina.

VETVS SCHOL.

Penſilibus plumis.] * Lectiea plumis ſtrata penſilibus, in altum extructis.

Securus licet Æneam] Securus de mortuis loqueris, nec metuis legem Iuliam, quæ viuorum * vitia carpit.

Aut multum quæſitus Hylas] Virgil.

Vt littus Hyla Hyla omne ſonaret.

Inde ira.] Virgil. *Hinc mihi prima mali labes.*
Itacundia aceenditur noeens, criminum conſeientia laceſſitus.

Galeatum.] Metaphora. tarde pœnitet indixiſſe bellum, cum iam pugna commiſſa ſit.

Quorum Flamin.] Viæ in quibus nobiles ſepeliebantur.

IOAN. BRITANNICVS.

Qui dedit ergo tribus] Cum indignatione legendum, & adiuuandum geſtu. Eſt enim ſenſus & otdo. Ergo, qui tres patruos ſuos veneno ſuſtulit vehatur penſilibus plumis: vt ſit quaſi conceſſio, ideſt in delitiis ſecurus viuat, & poëtas contemnat: quandoquidem nulla eis eonceſſa eſt libertas notandi viuentium flagitia. de Tigillino autem intelligit, vt ſit reſponſum ad illud *Pone Tigillinum.*
Nam is homo omnium nequiſſimus tres patruos veneno, vt ſeribit Probus necauit, vt eorum hæreditatibus potiretur: ſubtractiſque annulis, & falſo tabulis ſignatis, hæreditatis ſummo ſcelere conſecutus eſt Nec illud obſtat quòd iam Tigillinus ſub Othone mortuus eſſet. Nam poeta non ſecus de mottuis loquitur, quam ſi viuerent, & præſentes eſſent: vt pet taxationem ſcelerum præteritorum, moneat recte videndum eſſe.

Aconita.] Venena Nam aconitum eſt herba, quæ in ſaxis naſcitur: & vt ſenſit Ouid. ſpuma Cerberi reſperſa fuit, quum ad ſuperos tractus eſt ab Hercule, dictum ἀπὸ τῆς ἀκόνης, id eſt à caute. Vnde Ouidius,

Quæ quia naſcuntur dura viuacia caute,
Mortales aconita vocant.

Plinius item ait dictum quòd in nudis cautibus, quas aconas vocant, naſcatur. Solinus vero ab Aeone portu Heracleæ.

Penſilibus plumis.] Lectica, in qua erant lecti plumei. penſilia appellantur omnia, quæ in aëre pendent, aut columnis, aut alia re ſuppoſita: & lectica penſilis, quòd ſeruorum humeris ſuſtentetur Vuas penſiles dicimus, quæ ſuſpendantur: & hortos penſiles, qui in ſublimi ſint. Seruius tamen ait plumas penſiles, dici molles, & contrà molles penſiles: vt illud Vergilij,

Pilentis matres in mollibus.

Digito compeſce labellum.] Verba ſunt monitoris ſuadentis poetæ tacendum eſſe: affore accuſatorem illi, qui dixerit verum, vt ſit ſenſus. O Iuuenalis ſilentium tibi fac indicas: nam profecto non deerit tibi accuſator, ſi verum ſequi volueris tuis carminibus, qui dicet: hic eſt ô imperator. id eſt, hic eſt ille qui hominũ vitia notat.

Qui verum.] Tacitæ occurrit reſponſiooi. potuiſſet enim dicere: accuſabitur tantum, qui meodacio vſus fuerit, & falſo aliquem notauerit. Immo, inquit, accuſabitur etiam qui vera dixerit, vt legendum ſit *verum* & non *verbum*.

Securus licet Æneam.] Senſus eſt: potes, inquit, ſioe aliquo periculo tuo hiſtorias ſcribere, quales commemorant de Ænea & Turno Rutulorum duce.

Committas] Carmine tuo, ſcribendum committas, id eſt componas, & in certamen deducas. Nam committere eſt aliquem cum aliquo in certamen deducere. Suetonius io Auguſto, Spectauit autem ſtudioſiſſime pugiles: & maxime Latinos, non legitimos atque ordinarios modo, quos etiam committere cum Græcis ſolebant. Martialis,

Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas.

In qua ſignificatione videtur accepiſſe alibi Iuuenalis quum ait,

Committit vates:

Quaſi dicat in certamen poetas deducit, quaſi alter cum altero de virtute carminis certare poſſit. Committere item accipitur pro tradere: vt illud, Committo me tuæ fidei, id eſt trado. Et illud Terentianum,

Ouem lupo commiſiſti.

Qui ergo huiuſmodi hiſtorias & bella ſcribunt, committunt & in certamen deducunt imperatores cum imperatoribus, quum deſcribunt eos ſimul pugnantes.

Nulli grauis eſt percuſſus Achilles.] Nemo, inquit, offenditur, ſi de Achille vulnerato, & huiuſmodi hiſtoriis ſcripſeris Achilles autem percuſſus fuit à Paride in tēplo Apollinis Thymbrei, quum illic amatam Polyxenam vxorem accepturus eſſet. ioſidiis enim Paridis poſt ſimulachrum Apolliois latentis ſagitta confixus eſt. fiogitur id factum Apollioe arcum teneute. vode Verg.

Dardana qui Paridis direxit tela manúſque, Corpus in Æacidæ.

Aut multum quæſitus Hylas] Subaudi nulli grauis eſt. nemo, ioquit, offenditur, ſi talia à poetis deſcribuntur. Hylas Thiodamantis regis Driopum fuit filius: quē Hercules cum Argonautis nauigans rapuit, patre eius prius occiſo, quòd poſcenti ſibi cibum denegaſſet Sed quum Hercules Hylam ad Aſcaoium flumeo miſiſſet ad hauriendam aquam, à tribus nymphis ob pulchritudinem in footem raptus eſt Eū diu multúmque quæſitum, quum Hercules oon inueniſſet: ſacra inſtituit, vbi Hylas ſolenoiter clamaretur: ad quod illud dictum eſt à Vergilio,

Hinc adiungit Hylam nautæ quo fonte relictum,
Clamaſſent: vt littus Hyla Hyla omne ſonaret:

Fictum autem eſt nomen à verbo ὑλάω quòd eſt reſono, & latro. Diodorus vero & Strabo ſecuti magis hiſtoriam ſcribunt, Hylam Herculis comitem voum fuiſſe ex Argonautis: qui in Bithynia iuxta Pruſiadem vrbem perierit: vbi in memoriam eius, feſta quædam celebrabantur, in quibus per montes vagi ac ſaltantes Hylam vocabant Valerius vero Flaccus libro tertio Argonauticon narrat ab Iunooe Herculi infenſa, quum is in ſylua vna cum Hyla remum ſibi quæreret, Dryopem vnam nympharum mooitam, vt Hylam puerum formoſiſſimum, qui per ſaltus & fontem eius vagaretur, ad ſe raperet, Idq. vt facilius fieret, ceruum ſuſcitauit, quē ilico conſpectum Hylas inſequitur hortante Hercule ceruus fugieos puerum protraxit ad fontem, & intactas leuis ipſe ſuperfugit vndas: puer amiſſo ceruo, curſúque defatigatus ad fontem ſtetit, bibentem nympha ad ſe ſub aquas traxit, amiſſum quærebat Hercules rurſus Hylam. & rurſus Hylam per looga reclamans auia.

Quæſitus] Scilicet ab Hercule.

Enſe velut ſtricto] Diſſuaſio eſt, oe ſcribat, à terrore periculi imminentis. Solet, inquit, auditor, quem ſcelerum cooſcieotia exagitat, quotiens à poeta notatur, affici rubore, quòd vitia ſua detegantur. proiode in reprehenſorem inceoditur ira: quod identidem etiam accidit temporibus Lucilij, quotiens infremuit in vitia hominum.

Rubet auditor.] Sceleris conſcientia afficitur rubore, ac proinde ad vindictam inflammatur.

Digitized by Google

Meni frigida criminibus.] Quaſi deficiens & pene mortua criminum conſcientia, vt ſolet corpus frigere, cum mortuum eſt.

Præcordia.] Dicuntur proprie membranæ illæ, quas Græci phrenas appellant, quibus exta homini ab inferiore viſcerum parte ſeparantur, dicta præcordia quia cordi prætenſa ſunt. Hæc ex Ariſtotele De animalibus libro, & Plinio eadem. Verum ab autoribus plerumque accipiuntur pro corde, & iis quæ cordi ſunt proxima.

Inde ira & lachryma.] Subaudi ſunt ex reprehenſione ſcelerum ſuorum, & hæc eſt item diſſuaſio à terrore periculi conſequentis. Sic Perſius,

—— Vide ſis, ne maiorum tibi forte
Limina frigeſcant: ſonat hic de nare canina *Littera*

Qui enim notantur, ex indignatione iram concipiunt, prorumpûntque in lachrymas. Horatius,

Qui me commouit, melius non tangere clamo,
Flebit & inſignis tota cantabitur vrbe.

Flebit enim quia ſentiet ſe notari.

Tecum prius.] Conſilium eſt, quid ſit ei agendum.

Voluta. Cogita & conſidera.

Hæc.] Aut quæ tibi propoſui pericula, aut quæ ſequuntur.

Animante tuba.] Proponit exemplum alieni incommodi, ne idem patiatur, & ſibi caueat. Eſt enim ſenſus, militem, inquit, qui ſe ſtimulante tuba, in aciem immiſit, conſilij ſui pœnitet: ſed ſerò, quia aut vulneratur, aut interficitur. ſicque apte ſimilitudinem accommodat poetæ, ne idem patiatur. C. Lego ego:

—— ergo voluta *Hæc animo ante tubas,*

Vt poeta ſe ipſe adhortetur, ad cogitandum periculum, antequam pugnam ineat. i. antequam ſtylum in Romanos principes ſtringat.

Sero pœnitet] Sero ſapit, cum non prodeſt. S.

Duelli.] Id eſt belli, vnde & perduelles apud veteres dicebantur hoſtes. Ex duello factum eſt bellum, vt ſcribit Fabius lib. 7.

Experiar] Verba poetæ ad monitorem. Si viuos, inquit, notare ſine periculo non potero, experiar quid mihi liceat in mortuos. Et ita pollicetur ſe tantum de mortuis dicturum. Vnde illud ſciendum à poeta nullum potentem virum, niſi nomine mutato, fictóque nominari.

Flaminia et Latina.] Pleræque viæ fuerunt celebres, quæ ab vrbe procul ducerent, vt Latina Appia, Valeria, Æmilia, Flaminia. In duabus autem ex his, ſcilicet in Latina & Flaminia ſepeliebantur mortui extructis ſepulchris ab vtroque latere viarum: vnde extant multa epigrammata ad viatores. Et Iuuenalis alibi.

Cliuoſa veheris dum per monumenta Latina.

Via Latina media erat inter Valeriam & Appiam ad Caſinum oppidũ coniungitur Appiæ: vbi Capua decem & nouem diſtans ſtadiis. Hæc Strabo in quinto.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS
SATYRA SECVNDA.

De Philoſophis obſcoenis.

Arguitur ſatyra probitas ſimulata ſecunda.

Vltra Sauromatas fugere hinc libet, & glacialem
Oceanum quoties aliquid de moribus audent
Qui Curios ſimulant, & Bacchanalia viuunt,
Indocti primum: quamquam plena omnia gypſo
Chryſippi inuenies. nam perfectiſſimus horum,
Si quis Ariſtotelem ſimilem, vel Pittacon emit,
Et iubet archetypos pluteum ſeruare Cleanthas.
Frontis nulla fides. quis enim non vicus abundat
Triſtibus obſcenis? caſtigas turpia, cum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa cinædos:
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum: ſed podice læui
Cæduntur tumidæ, medico ridente mariſcæ.

VET. SCHOL.

VLTRA *Sauromatas.*] Sarmatæ vltimi vltra Pontum ſunt, vicini Amazonum, vnde * Sauromatibus appellantur.

Bacchanalia viuunt.] Criminoſe viuunt: id eſt qui ſub figmento ſeueritatis, ſunt impudici. Nam * ſacra Bacchanalia ex iis condemnata ſunt, cum probatum eſſet Senatui honeſtiſſimas feminas ad Stimulæ deæ lucum fœde adulterari.

Ariſtotelem ſimilem.] Ariſtotelis imaginem ſimilem, vt ſtatuam.

Pluteum.] Armarium.

Inter Socraticos] Ariſtophanes lacerat Socratem, & diſcipulos ipſius: cum ſit & ipſe peior pleriſque.

Medico ridente.] Nam inuenientes ſtupri veſtigia, medici rident.

IOANNES BRITANNICVS.

VLTRA *Sauromatas.*] Hæc ſatyra eos inſectatur, qui cum obſcœniſſime viuant, diſſimulata morum prauitate alios caſtigant, & quandam præ ſe ferunt bonitatem, quod hominum genus eſt improbiſſimum. Verum eos imprimis tangit qui per ſummam naturæ iniuriam more mulierũ nupſerunt. Ait igitur poeta, quum talia hominum monſtra ferre non poſſit, in animo ſibi eſſe extremas orbis partes petere.

Libet.] Impetus eſt.

Sauromatas Quos Latini Sarmatas. Græci autore Plinio, Sauromatas appellant: populi Scythiæ ſunt inhabitantes loca circa Meotidem paludem, ſpatio quindecim dierum Oceanum verſus, regio arboribus vacua eſt, originem ducunt ex Amazonibus & Scythis. De his Herodotus libro quarto. Dionyſius Halicarnaſſeus, Plinius, Florus, Strabo, Ouidius in Ponto ſuo, & Triſtibus.

Glacialem Oceanum.] Id eſt Septentrionalem, quaſi vbi nulla ſint mortalium domicilia. Oceanus autem appellatur omne mare, quod ambit terram.

Audent de moribus.] Subaudi loqui: diſſerere, aut aliquid tale, tanquam viri boni.

Qui curios ſimulant.] Qui ſimulant, ſe ea eſſe continentia & bonitate, qua fuit Curius Dentatus, qui terna agri iugera viritim populo diuidens, ſibi deinde totidem conſtituit, dicens neminem eſſe debere, cui non tantum ſufficere. Legatis Samnitum aurum offerentibus, quum ipſe in foco rapam torreret, malo, inquit, hic in fictilibus meis eſſe, & aurum habentibus imperare. Quum interuerſæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum, quo vti ad ſacrificia conſueuerat in medium protulit, iurauítque ſe nihil amplius de præda hoſtili in domum ſuam conuertiſſe.

Bacchanalia viuunt.] Bacchanaliter, nomen pro aduerbio, id eſt more verſantium in Bacchanalibus, quæ ſacra noctu in vrbe celebrabantur à maribus & mulieribus: ibi ſtupra promiſcua ingenuorum, & fœminarum erant plura. de iis Liuius libro nono, De bello Macedonico ſic. Bacchanalia ſacrum Græcum, & quidem nocturnum, ſcelerum omnium maximum ſeminarium. Ibi enim horrenda dictu fiebant.

Indocti primum.] Quum ſint, inquit, indocti, neque vllam operam præſtent virtuti, volunt tamen videri magna eruditione, & ſapientia, habent enim domum variis philoſophorum imaginibus refertam, vt virtutis vincantur cultores. Vnde Cicero in ſeptimo libro Epiſtolarum ad Fabium Gallum ſcribit, vt ſigna ſibi emat ad ornandam bibliothecam. C. Et in epiſtolis ad Atticum, ſæpiſſime idem ſcribit. S.

Gypſo Chryſippi.] Id eſt ſtatuis Chryſippi ex gypſo: nam ex gypſo figuræ ducuntur, Eſt autem calci non abſimile. De quo Plinius lib 36.

Chryſippi.] Chryſippus Solenſis, ſeu, vt alij dicunt, Tarſenſis Apollonij filius, Zenonis, ſiue Cleanthis fuit diſcipulus: vt Valerius vero ſcribit, Cleanthis præceptor ingenioſus quidem & acutiſſimus in omni genere orationis, & ſubtilitate diſputandi adeo acer, vt illud iactatum ſit, Deos, ſi dialectica vti vellent, non alia vſuros, quàm Chryſippea: De eo multa Laertius & Valerius Maximus. Et nos plura recitauimus apud Perſium illic. *Inuentus Chryſippe tui finitor acerui.*

Digitized by Google

Nam perfectiſſimus horum.] Subaudi eſt. Eſt autem ironia, vt ſit ſenſus. Exiſtimat ſe perfectiſſimum omnium, modo ſibi emerit ſtatuam, aut Ariſtotelis, aut alterius philoſophi ad bibliothecæ ſuæ exornationem.

Ariſtotelem.] Ariſtoteles Platonis fuit diſcipulus, Peripateticæ ſectæ princeps, Alexandri Magni præceptor. Dicimus Ariſtotelem per e ante i non Ariſtotilem: quod docet deriuatio: Ariſtotelicus, & non Ariſtotilicus.

Ariſtotelem ſimilem.] Id eſt ſtatuam ſimilem ipſius Ariſtotelis, hoc eſt, quæ Ariſtotelem referat.

Pittacon.] Hic vnus fuit ex ſeptem ſapientibus. Mityleneus, qui Mitylenis ſumptus dux aduerſus Athenienſes, ſingulari certamine Phrynonem ducem rete obuolutum interemit.

Archetypos Cleanthas.] Id eſt antiquas Cleanthis imagines. opera enim antiquis nominibus artificum nobilia archetypa ſunt appellata, quaſi quæ principali eſſent forma. Ea enim in precio fuiſſe oſtendit (vt diximus in priore ſatyra) Plinius his verbis Subito ars cælandi argenti exoleuit, ſola iam vetuſtate cenſetur vſque attritis cælaturis, ne figura diſcerni poſſit.

Cleanthas.] Accuſatiuus eſt Græcus. Cleanthes philoſophus fuit Stoicus, qui Zenonis ſcholæ ſucceſſit: quam poſtea Chryſippo reliquit. inopia vrgente noctu ex puteis ad irrigandos hortos Athenienſium aquam hauſit, qua mercede interdiu ſtudiis liberalibus vacabat. vnde à Græcis phreantles eſt appellatus, id eſt hauriẽs puteos. Nam φρέαρ Græce, puteum ſignificat Latine, & ἀντλῶ haurio. De hoc Seneca ad Lucilium: Patricius Socrates non fuit, Cleanthes aquam traxit, & rigando horto locauit manus.

Pluteum.] Poſuit pro bibliotheca. Sic Perſius,

Nec pluteum cædit, nec demorſos ſapit vngues.

Qua ſignificatione videtur accepiſſe Sidonius, quum ait. Hic libri affatim in promptu: videre te crederes aut grammaticales pluteos, aut Athenæi coneos, aut armaria extructa bibliopolarum, & bibliothecarum. Feſtus Pompeius ſcribit, Pluteos numero pluratiuo fuiſſe crates corio crudo intectas, quæ ſolerent opponi militib. opus facientibus, quas militares appellarent. Nunc etiam tabulas ſignificare quib. aliquid præſcipitur: poſſumus ergo intelligere aut bibliothecas, aut pinacothecam, id eſt repoſitorium tabularum pictarum. Nam per totam domũ oſtentabant tales imagines tanquam bonarum artium cultores. vnde dixit, *quanquam plena omnia gypſo.* Vitruuius tamen in Architectura ſua libro quinto oſtendit pluteum id eſſe quod inter ſuperiores & inferiores columnas eſt.

Fronti nulla fides.] Subaudi habenda eſt. Sic Martialis,

Nolito fronti credere, nupſit heri.

Eſt enim ſenſus. Multi ſeueritate ſupercilij ſummam præ ſe ferunt bonitatem, quũ turpiſſimis omnino ſint moribus.

Quis enim.] Quis, inquit, in vrbe locus eſt, qui non abundet hominibus ſeueris, eiſdémque obſcœnis? id eſt iis qui triſti ſupercilio graues & cenſorij videri volũt, quum ſint obſcœniſſimis & fœdiſsimis moribus.

Vicus.] Vici in vrbe fuerunt ſupra mille, dictique ſunt à via vt ſcribit Varro, quòd ab vtraque parte viæ ſunt ædificia. à vico fit vicinus & vicinia, vicos etiam appellamus ipſas villas, hoc eſt pagos.

Caſtigas turpia.] Hinc omnis eſt poetæ indignatio, quòd fœdiſsimus aliena caſtiget vitia, vt oſtendat id quod ait Cicero in Saluſtium, Oportere hominem omni carere vitio, qui in alterum paratus eſt dicere.

Notiſſima foſſa.] Notiſsimus pathicus, qui draucis abutaris, à quibus fodiaris.

Socraticos cinædos.] Inter eos qui quum ſint pathici & vitioſiſsimi de moribus diſſerunt more Socraticorum, volũntque videri philoſophi Socratici. Nam Socrates primus, vt recitauimus apud Perſiũ, autore Cicerone in Tuſculanis, fuit, qui è cœlo philoſophiam deuocauit, & in vrbibus collocauit, & in domos etiam introduxit, coegitque de vitia & moribus bonis & malis quærere, quum antea philoſophi

Digitized by Google

in rerum natura perſerutanda eſſent occupati, quum igitur hi de moribus loquerentur, Socratici videbantur.

Cinædos.] Pathicos à κινέω, quod eſt moueo, καὶ αἰδοῖα, pudenda.

Hiſpida membra.] Occurrit illis, qui poſſent dicere eos ex cultu corporis videri & bonos & ſeueros. Verum, inquir, eſt membra hirſuta & piloſa promittere ſeueritatem in illis, ſed reuera einædı ſunt, & turpiſsimi.

Podice.] Podex capitur pro eireulo ani. Horatius in Odis,

Hiátque turpis inter aridas nates
Podex, velut crudæ bouis.

Leui.] Depilato. Nam leue appellatur, quum habet primam longam, quod ſine pilis eſt. Macrob Leue autem eſt mulierum eorpus quaſi natutali frigore denſetur.

Mariſca tumida.] Metaphoricos vlcera innata ex turpi attritu mariſcas appellat: nec ſine ratione: nam vt autor eſt Celſus, in ſede vleus naſcitur ſimile fungo, & ideo mediei ſungum appellauere. Iuniores vero fieum: ex genere autem ficorum eſt mariſca. Columella & ex eo Plinius, Ficos mariſeas in loco cretoſo ſerito. Martialis,

Infanti melimela dato, fatuáſque mariſcas.

Ridente.] Quia turpitudinis cauſam nouit.

Rarus ſermo illis, & magna libido tacendi,
Atque ſupercilio breuior coma. verius ergo,
Et magus ingenue Peribomius: hunc ego fatis
Imputo, qui vultu morbum, inceſſúque fatetur.
Horum ſimplicitas miſerabilis, his furor ipſe
Dat veniam: ſed peiores, qui talia verbis
Herculis inuadunt, & de virtute locuti
Clunem agitant. ego te ceuentem, Sexte, verebor,
Infamis Varillus ait? quo deterior te?
Loripedem rectus derideat, Æthiopem albus.

VETVS SCHOL.

Peribonius.] Nomen archigalli cinædi, quem magulum conſpurcatum dicimus, qui pudice impudicitiam * perpeſſus eſt

Clunem agitant.] Ad patiendum ſtuprum.

Ceuentem.] Inclinatum ad ſtuprum, & ſuſtinentem.

Sexte.] Senator

Loripedem.] Solutum pedibus, aut curuis.

IOANNES BRITANNICVS.

Rarus ſermo.] Illis ſubaudi eſt, id eſt raro loquuntur, quo ſeueriores videantur. multiloquium enim hominem leuitatis arguit.

Libido.] Cupiditas & magnum taeendi deſiderium. Nam libido præter tritam illam & notam ſignificationem, hoc eſt Veneris pruritum, capitur pro eupiditate, & veluti appetitu ſine voluntate, vt hoc loco Et apud Terentium in Hecyra.

Neque libidini tuæ aduerſabor. Item infra,
Potius quam aduerſum animi tui libidinem eſſet cum illo nupta.

Et apud Plinium in ſeptimo. Quis hunc iure felicem dixerit periclitatum ad libidinem inimici, hoc eſt arbitrium voluntatem & nutum inimici. Cicero in Tuſculanis libro tertio. Ita diffinit vocabulum. Altera cupiditas quæ recte vel libido dici poteſt, quæ eſt immoderata appetitio opinati magni boni, rationi non obtemperans, vel cupiditas recte dici poteſt. Vnde in Reth. ad Herennium, Pro cupiditate modeſtiæ partibus vtemur, ſi nimias libidines honoris pecuniæ, ſimiliúmque rerum vituperabimus.

Atque ſupercilio breuior coma.] Incedunt, inquit, breui capillo, vt infamiam vitent, quam ſolent ſubire comati. Nam prouerbium fuit apud Græcos. *Nullus comatus, qui idem cynædus non ſit.*

Supercilio.] Supercilium dictum eſt, quod ſit ſupra cilium, eſt autem cilium extremus ambitus genæ ſuperioris. In ſuperciliis hominis, pars animi eſt, negamus annuimus, hæc maxime indicant. Faſtus ſuperbia hic ſedem habet. Vnde poeta in Carmine obſcœno.

Carminis incompti luſus lecture procaces,
Conueniens latio pone ſupercilium.

Verius ergo.] Minus, inquit Peribonius reprehendendus eſt, & ſi pudicitiam ſuam vulgo proſtituit: id enim facit vrgentibus ſic fatis, quibus aduerſari non poteſt.

Verius ergo.] Subaudi facit, id eſt apertius, & ſimplicius amota omni ſimulatione.

Imputo] Aſcribo.

Fatis] Secundum eos loquitur, vt eſt apud Senecam, qui aiunt, Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Fatum autem Cryſippus, autore Gellio, ita diffinit. Fatum eſt inquit ſempiterna quædam, & indeclinabilis ſeries rerum, & cathena voluens ſemetipſam, ſeſe & implicans per æternos conſequentiæ ordines, & quibus apta, connexáque eſt.

Morbum.] Vitium, & turpitudinem ſuam. Iuriſconſulti differentiam facientes inter morbum & vitium tam varia ſentiunt, vt non facile intellectu relinquant ſignificatum vocabulorum. Modeſtinus De verborum ſignificatione ſcribit morbū, temporalem eſſe corporis imbecillitatem: Vitium vero perpetuum corporis impedimentum, veluti ſi luſcus ſit: nam luſcus vitioſus eſt Sabinus vero refert Labeonem quid eſſet morbus ita diffiniſſe: morbus eſt habitus cuiúſque corporis contra naturam, qui vſum eius facit deteriorem: ſed morbum aliàs in toto corpore accidere dicit, aliàs in parte corporis. Totius corporis morbus eſt, veluti eſt phthiſis, aut febris: partis autem veluti cæcitas, aut pedis debilitas, multáque quæ addunt alia. Demum alij dicunt vitium eſſe perpetuum morbum, cum acceſſu & diſceſſu, ſed hoc ſi ita eſt: neq; cæcus, neq; eunuchus morboſus eſt cōtra Labeonis ſentētiā.

Horum.] Talium, qualis eſt Peribonius.

Miſerabilis.] Digna miſeratione. Nam miſerabilis eſt non qui miſeretur, ſed cuius nos miſeremur.

Ipſe furor.] Ipſa amentia, qua vexatur vrgentibus fatis vt proſter.

Sed peiores.] Senſus eſt. Improbiores inquit ſunt ij, qui quum obſcene vitam agunt, aliorum vitia ſeueriſſime reprehendunt, & inſectantur.

Talia.] Scilicet vitia, & turpitudines.

Verbis Herculis.] Id eſt grauibus & ſeueris, qualibus Hercules vſus eſt, quum voluptatem incuſando repulit à ſe, ſecutus virtutem. Nam Hercules: vt eſt autor Xenophon in eo libello quem ſcripſit De dictis & factis Socratis memoratu dignis, quod & Cicero de Offic. libro primo, & Diuus Baſilius recitat, cum adoleſcens eſſet, diu multúmque dubitauit quam viam teneret, virtutis an voluptatis, Ambigenti duæ matronæ apparuere virtus ſcilicet & voluptas, quarum vtraque ſedulo inſtabat vt ſe ſequeretur: Audita vtriuſque cohortatione, incuſata grauiſſimis verbis, voluptate, virtutem ſecutus eſt. Hi ergo quū turpiſſimi eſſent, de virtute multa diſputabant, magnáque verborum grauitate vitia damnabant: quemadmodum &

Hercules

Digitized by Google

Hercules voluptatem damnauerat ſecutus virtutem.

Clunem agitant.] Obſcœna patiuntur & muliebria.

Ego te ceuentem.] Proponit poeta ridiculam ſatis cuiuſdam Sexti cinædi caſtigationem, qui cum Varillum alterum cinædũ, diſſimulata ſua ipſius turpitudine grauiter increparet, ab eo reprehenſus eſt & deluſus vt deterior ſe: ſicque poeta philoſophice oſtendit oportere alieni vitij correctorem, omni prorſus vitio carere. vnde ſequitur, *L. ripedem rectus derideat.* Eſt ergo ſenſus. Varillus infamia temporibus poetæ notiſſimus, quum à Sexto cinædo reprehenderetur, remordens dixit: ego ne ceuentem verebor, quum te non ſim deterior.

Ceuentem.] Verbum eſt in obſcœnis, & parici motantis clunem. Ad quod alluſit Perſius loquens de adulatore, *an Romule ceues.*

Quo deterior te.] Subaudi ſum.

Loripedem rectus.] Bonus inquit malum notet, ſed non malus malum.

Loripedem.] Plinius libro quinto, capite octauo oſtendit in India eſſe loripedes, qui anguium modo ingrediantur & ſerpant. Vnde loripedem dicimus, qui tarde incedat, & claudicet. Plautus in Penulo.

Ne quicquam hos patronos mihi elegi loripedes tardiſſimos:

Vbi locum correximus: nam procos ſcriptum eſt pro patronos. erit ergo ſenſus, rectus rideat aut trahentem corpus per humum, aut reuera claudicantem obtortis pedibus. Videntúrque dici à loro, quòd pedes habeant loreos, hoc eſt molles & obtortos, veluti eſt lorum molle, & obtortum, quos Græci, autore Plinio, Himantopodas appellarunt: ἱμὰς enim lorum ſignificat ſiue corigiam. πὸυς pedem. vnde poeta in ſatyra decima,

Nec prætexatum rapuit Nero loripedem.

Æthiopem.] Æthiopia vt docet Plinius libro quinto, duplex eſt, altera circa occaſum ad Atlantem montem Mauritaniæ, altera circa ortum. Ægypto contermina. Æthiopum qui vicina Ægypti loca incolunt, alij vtraſque Nili ripas inſuláſque in Nilo ſitas habitant. hi Arabiæ proximi ſunt. Alij Mediterraneas tenent regiones verſus Arabiam ſitas. Maior pars Æthiopum nigro colore eſt: de quibus plurima Diod lib. 4. digna memoratu. Dicti autem ſunt Æthiopes, autore Plin. ab Æthiope Vulcani filio. Alij vero tradunt nominatos, quod ſint ſolis calore aduſti ab αἴθω quòd eſt vro.

Quis tulerit Graccos de ſeditione querenteis?
Quis cælum terris non miſceat, & mare cælo,
Si fur diſpliceat Verri, homicida Miloni?
Clodius accuſet mœchos, Catilina Cethegum?
In tabulam Sullæ ſi dicant diſcipuli tres:
Qualis erat nuper tragico pollutus adulter
Concubitu: qui tunc leges reuocabat amaras
Omnibus, atque ipſis Veneri, Martique timendas,
Cum tot abortiuis fecundam Iulia vuluam
Solueret, & patruo ſimileis effunderet offas?

VET. SCHOL.

Clodius.] Clodius C. Cæſaris vxorem in templo bonæ Deæ adulterauit: & licet Ciceronis teſtimonio grauatus, tamen abſolutus eſt. Sed & Clodius fratris

Digitized by Google

Domitiani filiam Iuliam in adulterio ſumpſerat maritam, cum ipſe de adulteris leges ſeuetiſſimas promulgarer.

Diſcipuli tres.] Cæſar, Pompeius, Craſſus, qui Syllæ fuere diſcipuli: aut certe Auguſtus, Lipidus, Antonius Triumuiti, qui per ervenentum fœdus iuncti, cum remp. inuaſiſſent, Syllam imitati, Senatum, & equeſtrem ordinem proſcripſere.

Quales erat tragico.] Id eſt ſcelerato. Claudium Cæſarem dicit, qui occiſa Meſſalina, vxorem impudiciſſimam Agrippinam fratris germani matrem Netonis, reuocatam ab inſula, in matrimonium accepit, conceſſo iure talium nupriarum ex SC. quam dicit etiam frequenrer abortum feciſſe, ne ex ipſo coheredem Neroni filio pareret, cui illa præparauiuir imperium.

IOAN. BRITANNICVS.

Quis tulerit.] Quis non indignetur, ſi ſeditioſus vir quales Gracchi, ſeditioſum reprehendat? Tiberius enim & C. Gracchi fratres, Aphricani ſuperioris ex filia nepores, vtrique tribuni plebis, quum leges agrarias non ſine nobilitatis indignatione tuliſſent, cæſi fuerunt. Tiberius in Capitolio à P. Scipione Naſica fragmento ſubſellij, Caius in Ponte ſublicio, aut ſua, aur ſerui Eupheri manu.

Quis cælum terris.] Quis ita non confundatur, & clamet vt eſt apud Terentium,

O terra, ô cælum, ô maria Neptuni.

Sic enim faciunt qui ira vehementi incenduntur.

Diſpliceat Verri.] C. enim Verres, Cn. Pompeio, & M. Craſſo conſulibus in Sicilia quæſtor fuit: quam per triennium nemine ſuccedente rennit, vbi libidinoſe, auare, crudeliterque verſatus eſt: ſuccedente tandem Metello, reuerſus Romam à Siculis repetundarum eſt accuſatus: cauſam egit Cicero cuius actiones adhuc extant, Verrinæque appellantur.

Homicida Miloni] Homicidam appellat Milonem, quòd occiderit P. Clodium. C. Qua de re vide Ciceronem, & Aſconium Pedianum S.

Clodius accuſet mœchos] Nam Clodius de cuius cæde modo dictum eſt, quum Pompeiam vxorem Cæſaris perdite amaret, habitu muliebri ingreſſus eſt domum Cæſaris tunc ſummi Ponficis, vbi ſacra Bonæ deæ quæ quotannis in domo Pontificis celebrari conſueuerant, noctu celebrabantur præterea Clodius ſororem ſuam germanam conſtuprauerat.

Catilina Cethegum.] Nam L. Catilina vir patricius inita conſpiratione cum pluribus rempublicam opprimere conatus eſt. Eius conſilium Cicero conſul prudentia ſua diſcuſſit. Inter coniuratos fuit Cethegus vir magnæ audaciæ: ait ergo poëta intolerandum eſſe, ſi Catilina coniurator ipſe, & coniurationis princeps, accuſet Cethegum ſceleris eiuſdem conſcium.

In tabullam Syllæ] Sylla primus fuit qui tabula proſcriptionem propoſuit, ídque ſuperatis partibus Marianis. quem poſtea triumuii Auguſtus, Lepidus, & M Antonius imitati, vnuſquiſque aduerſarios ſuos, propoſita tabula, proſcripſit. Itaque poëta eos diſcipulos Syllæ appellat, quaſi imitatores, qui idem quod Sylla, fecerũt.

Qualis erat] Domitianum à crudelitate notat, quem triumuiris comparat, & eis cæde hominum, non abſimilem dicit

Qualis erat.] Periphraſis eſt ipſius Domitiani, qui Iuliam Titi fratris filiam iam viro collocatam corrupit, & quidem viuo etiam Tito, mox patre & viro orbatam ardentiſſime palámque dilexit, vt etiam cauſa mortis extiterit coactæ conceptum à ſe abigere vnde Plinius Iunior ad Cornelium ſic ſcribit, Domitianum, vt illuſtrarer ſeculum ſuum exemplo aliquo ſeueritatis, Corneliam Maximillam Veſtalem virginem abſentem, inauditámque damnaſſe inceſti, quum ipſe fratris filiam inceſto non polluiſſet ſolum, ſed etiam occidiſſet. Nam vidua abortu periit.

Tragico concubitu] Nefando, qualem tragici conſcribere ſolent, qui ſtupra, inceſta, parricidia & id genus nefanda flagitia in ſuis tragœdiis tractant.

Reuocarat leges amaras.] Nam legem Iuliam quæ erat contra adulteros re

uocauerat. Lege item cauerat, ne quis mas caſtraretur. Earum legum meminit ſic Martial.

Ludus erat ſacra connubiam fallere tada,
Ludus & immeritos execuiſſe mares.
Vtraque tu prohibes Cæſar, populiſque futuris,
Succurris naſci quos ſine fraude iubes.
Nec ſpado iam, nec mœchus erit te præſide quiſquam:
An prius, ó mores, & ſpado mœchus erat.

Amaras.) Nam deprehenſi in adulterio fetto puniebantur]lege Iulia, vt docet Iuſtinianus in Inſtitutionibus.

Ipſis Veneri Martique.] Quippe & ipſi in adulterio ſunt deprehenſi. Nam Venus cum Marte concubuit: Vulcanus quum id reſciuiſſet accuſante Sole, lectum tenuiſſimis & adamantinis retibus cinxit, eôſque in amplexibus iacentes & implicatos aperto cubiculo omnibus præbuit videndos. C Hinc Ouid.

Mulciberis capti, Márſque Venúſque dolis. S.

Abortiuis]Abortiuos appellamus immaturos fœtus, & ante legitimum tempus æditos Tranquillus in Auguſto, Illos ſenatores, quos vulgus abortiuos vocabat, ad modum priſtinum & ſplendorem redegit Plin, in xxv. Ægyptus & Ecbolinam habet abortiuos facientem Abortus etiam inuenitur in alia ſignificatione pro ipſa. ſ. abortione. vnde Plinius in ſeptimo, Vno abhortu duo puerperia egeſta.

Iulia.]Titi fratris filia.

Vuluam.]de vulua Plin. multa ſcribit lib. xj. cap. xxxvij. ſic, Quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus vuluam. Hæc viperæ & intra ſe parientibus duplex, Qua generantium annexa præcordiis. Et in muliere geminos ſinus ſub vtraque parte laterum haber, Funebris quotiens uerſa ſpiritum incluſit. Quibus verbis oſtendit Plin in muliere locos & vulnam dici, idémque eſſe, ſed in reliquis animalibus vuluam tantum non locos. Eſt autem vulua conceptabulum fœtus in aluo, dicta quòd fœtum inuoluat: vterus idem eſt, quod vulua, idque non ſolum in mulieribus, ſed etiam in reliquis animalibus Plin. in viij. de aſinis loquens Sed incontinens vterus vrinam genitalem reddit, ni cogatur in curſum verberibus, à coitu. Vuluam lautæ fuiſſe gulæ conſtat Horat. in Epiſtolis.

Obeſo Nil melius turdo: nil vulua pulcrius ampla.

Offas.) Id eſt, fruſta canis, & fœtus immaturos Nam offam appellamus quicquid in tumorem creſcit, vnde Iuuen. in vltima Satyra.

Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,

Offam porcinam cum cauda offam penitam dicebant. Plinius appellat offas amigdalas contuſas, & in vnum conuolutas his verbis. Amygdaliuum oleum, quod aliqui vocant neopum, areſactis & in offam contuſis exprimitur. Et in xiij. cap. x. Purgatum enim pomum tundunt, ſeruántque eius offas.

Similes patruo.]Domitiano, qui (vt dictum eſt) eam inceſtauerat.

Nonne igitur iure, ac merito vitia vltima ficto,
Contemnunt Scauros, & caſtigata remordent?
Non tulit ex illis toruum Laronia quendam
Clamantem toties. vbi nunc lex Iulia? dormis?
Atque ita ſubridens. felicia tempora: quæ te
Moribus opponunt: habeat iam Roma pudorem.
Tertius è cælo cecidit Cato. ſed tamen vnde,

Hæc emis: hirſuto ſpirant opobalſama collo
Quæ tibi? ne pudeat dominum monſtrare tabernæ.
Quod ſi vexantur leges, ac iura: citari
Ante omneis debet Scantinia. reſpice primum
Et ſcrutare viros. faciunt hi plura: ſed illos
Defendit numerus, iunctaque vmbone phalanges.

VET. SCHOL.

Lex Iulia] Iulij Cæſaris de damnandis adulteris.

Tertius e c c Cato.] Mulri fuerunt Catones, è quibus duo nobiliſſimi, prior Cenſor, poſteriot nepos ipſius, qui de morris loco dictus eſt Vticenſis.

Scantinia.] Lex de infamibus puniendis.

Defendit numerus] Lucanus, ——*quicquid multis peccatur inultum eſt.* Metaphora à bellantibus.

IOANNES BRITANNICVS.

Nonne igitur.] Senſus eſt, Merito inquit flagitioſi & ſcelerati contemnunt illos, qui cum ſint vitioſi, diſſimulata morum turpirudine repræſentant Scauros viros graues & ſeueros: nam vbique à ſcriptoribus pro viris ſeueris & grauibus ponuntur. Iuuen. Satyra II.

Quum tremerent autem Fabios, durúmque Catonem,
Et Scauros, & Fabricios, rigidique ſeueros
Cenſoris mores etiam collega timeret.

M enim Æmilium Scaurum ſummæ integritatis extitiſſe illud declatat apud Plin. quòd à Vario tribuno plebis poſtulatus, quaſi ſocios & Latium ad arma coëgiſſet, reſpondit. Scaurus negat, vtri potius credendum putatis? poteſt etiam hic locus referri ad hiſtoriam, Nam vt ſcribit Saluſtius, Æmylius Scaurus ex omnibus coniuratis nobilis homo fuit, impiger factioſus, auidus potentiæ, honoris, diuitiarum: cæterum callide vitia occultans, vt ſit, nonne vitioſi hi contemnũt iure fictos Scauros, id eſt improbos & ſceleratos, qui vitia ſua non aliter occultant, quam M. Æmylius Scaurus occultauit.

Vitia vltima.] Id eſt homines extremorum vitiorum, per Hypallagen.

Caſtigata.] Ab iis qui præ ſe ferunt quandam morum ſanctitatem.

Remordent.] Contra mordent: ſumptum à canibus, qui alieno laceſſiti morſu, remordent.

Non tulit.] Satis vrbane poeta inducit mulierem, quæ virorum vitia inſectetur.

Laronia.] Mart. Laroniam oſtendit fuiſſe diuitem & viduam.

Abnegat & retinet noſtrum Laronia ſeruum,
Reſpondens orba eſt diues, anus vidua.

Clamantem toruum.] Pro toruè, nomen pro aduerbio.

Lex Iulia.] Hoc enim clamabat quaſi adulteria, &c. flagitia ſibi diſplicerent. Erat enim vt dictum eſt, lex Iulia lata ab Iulio Cæſare: quæ temeratores (vt modo diximus) nuptiarum ferro puniebat.

Dormis.] Quæ non excitaris ad coercendos adulteros.

Ad quem.] Intellige clamantem.

Subridens.] Parum ridens velut indignabunda. Nam ſub in compoſitione plerumque parum ſignificat, vt ſubtriſtis, id eſt aliquantulum triſtis. Subiratus, paululum iratus. Perſius,

Subriſit molle puella.

Subridens.] Subaudi air.

Felicia tempera] Ironicos dictum.

Oppenunt.] Tanquam qui obſtes vitiis.

Habeat iam Roma pudorem] Iam pudore inquir Roma vincatur ne quid turpe faciar, quum exemplum habeat tam probatorum virorum: éſtque per ironiam pronunciandum C. Eſt autem pudor, vt Ariſtoteles in Eth. definit, metus quidā, dedecoris & infamiæ. S.

Tertius è cœlo.] Licet plures, vt præclare docet Gellius, fuerint Catones, duo ramen magni fuere nominis, vt grauiſſimi & ſeueriſſimi, Cato Cenſorius, qui libros De re ruſt. edidit, & Caro qui poſt morrem Vticenſis eſt cognominatus. recte igitur hunc per ironiam appellat tertium, tanquam grauem & ſeuerum cenſorem: quaſi cælitus demiſſum in rerras. Cenſorium autem Catonem oſtendit Sen. ad Lucilium non minus reip. fuiſſe vtilem, quam Scipionem, alter enim cum hoſtibus noſtris bellum, alter cum moribus geſſit.

Sed tamen vnde.] Hæc interrogatio illuc tendir, vt oſtendat illum eſſe nequiſſimum: quando more cinædorum & mollium vnguentatus ſit

Opobalſama.] Odores preecioſiſſimos ex ſucco balſami: opobalſama enim dicuntur ſucci balſami. opos enim ſuccum ſignificat. Xylobalſamum autem appellatur lignum balſami. Xilon enim Græce lignum ſignificat Latine. Carpobalſamum fructus. Carpos enim fructum ſignificat. Arbor ipſa balſamum dicitur, quæ vt docer Plin. inciſa vitro, aut lapide, oſſeíſve cultellis ſuccum emittit, qui omnibus odoribus præfertur: & vni terrarum Iudeæ arbor conceſſa.

Hirſuto.] Hiſpido, & piloſo, ad diſſimulandum mollitiem.

Dominum.] pharmacopolam.

Taberna.] Officinæ vnguentariæ: quas Græci myropolia appellant, dicta taberna, quòd tabulis claudatur. vnde & tabernacula dicta ſunt, & inde contubernales.

Ne pudeat.] Ironice dictum, & geſtu adiuuandùm.

Quod ſi vexatur leges.] Senſus eſt, ſi exiſtimas, inquit, vt grauis cenſor, leges eſſe citandas in adulteria, in primis lex Scatinia eſt citanda: quæ lata fuit contra eos, qui muliebria patiebantur: nam poeta tota ſatyra inſectatur tale genus hominum, vt ſpurciſſimum, qui lege Scatinia puniebantur, quam Scatinius quidam Aricinus rulit, cuius ita meminir Cic. in tertia Philippica. Quod autem municipium non cōtemnitis, qui Aricinum tantopere deſpicit, vetuſtate antiquiſſimū: hinc Voconiæ, hinc Scatiniæ leges. Eius legis ſic meminit Auſonius ſcribens in mollem & effœminatum *Scatiniam metuens, non metuit Titiam.* Lege Scatinia quoſdam ex vtroque ordine condemnauit Domitianus. autor Tranquillus. Alij contra pedicones ſtatutam falſo contendunt, noménque accepiſſe ab eo C. Scatinio, qui autore Valerio libro ſexto vim filio Marcelli inferre auſus eſt, & accuſante patre damnatus. Nam leges nomen accipiunt à latoribus, non autem à reis & ſontibus Et tota indignatio poetæ eſt in molles & patientes muliebria. hanc pœnam ſtatuebat lex Scatinia, vt qui ingenuum ſtupraſſet, ſeſtertium decem milia exolueret.

Leges ac iura] Lex à iure ciuili hoc modo differt, vt lex ſit tanquam iuris ciuilis mater Nam vt ſcribit Papinianus ius ciuile eſt, quod ex legibus, plebiſcitis, ſenatuſconſultis, decretis principum. auctoritate prudentium venit. Iuris præcepta hæc ſunt honeſte viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere. Ius autore Celſo, eſt ars boni & æqui. Ius nonnunquam pro neceſſitudine etiam dicimus, veluti eſt ius cognationis, vel affinitatis. De iure autem multa in Digeſtis lib. i. Lex autem eſt, vt diffinit Ariſt. in Reth. ſuis, communis ciuitatis conſenſus, qui ſcriptis præcipit, quomodo vnumquodque agendum ſit. Nam vt ſcribit Modeſtinus: Virtus legis eſt imperare, vetare, permittere, punire. C.

Faciunt hi plura.] Plura peccant, & plura committunt, S. digna reprehenſione quam mulieres.

Sed illos.] Occurrit tacitæ quæſtioni, poſſet enim dicere quare non puniuntur, ſi plura ſcelera committunt. reſpondet illos defendi, quia multi ſint, & alterum alterius vicinum occultare nam quod malo exemplo fit à multis, ſolet impunitum eſſe, & quodammodo deſinit eſſe probri loco commune maledictum male factumve.

Phalanges iuncta umbone.] Sumpta eſt tranſlatio à re militari, in qua pedites ſe inuicem tuentur ab hoſte. Nam phalanx, vt à Seruio diſſentiamus, non eſt, vt ipſe exponit, legio lingua Macèdonica, licet per quandam ſimilitudinem apud Vergilium in ſecundo ita accipiatur. Et iam Argiua phalanx: ſed proprie phalanx eſt, quum pedites ita ſe inſtruunt aduerſus hoſtem, vt pares omnes connexis ſcutis impetum faciant in hoſtes Vnde ſæpe Cæſar in Commentariis, facta phalange. Sed quia hoc primum fuit à Macedonibus inuentum, vt ſcribit Liuius libro tertio. De bello Macedonico, Ideo phalanx vocabulum eſt Mocedonicum. verba ſunt Liuij. Et cohortes inuicem ſub ſignis, quæ cuneum Macedonum (phalangem ipſi vocant) ſi poſſent vi perrumperent, emittebat: vnde & Vegetius libro quarto De re militari oſtendit phalangem conſtructionem quandam eſſe militum: quam modo cuneatã modo quadratam appellat, quæ inſtar cunei & quadratæ formæ compoſita in hoſtem progrederetur. Quintus etiam Curtius huius rei ſic meminit. Macedones phalangem vocant peditum ſtabile agmen, quum vir viro, arma armis conſerta ſunt. Plin. libro ſeptimo ait phalanges ſignificare fuſtes quibus Afri prælium contra Ægyptios primi fecerunt. phalangis ſiue phalangium (nam vtrumque dicitur) eſt autore Plinio genus aranei.

Vmbone.] Hoc loco, ſcuto. Vmbo autem proprie pro media parte ſcuti eminentiore capitur.

Magna inter molles concordia. non erit vllum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu.
Media non lambit Cluuiam, nec Flora Catullam.
Hyppo ſubit iuuenes, & morbo pallet vtroque.
Numquid nos agimus cauſſas, ciuilia iura
Nouimus, aut vllo ſtrepitu fora veſtra mouemus?
Luctantur pauca: comedunt coliphia paucæ.
Vos lanam trahitis, calathiſque peracta refertis.
Vellera: vos tenui prægnantem ſtamine fuſum
Penelope melius, leuius torquetis Arachne,
Horrida quale facit reſidens in codice pellex.

VETVS SCHOL.

Hyppo.) Vir grauis corrupitur à iuuenibus, & patitur, & lambit.

Morbo vtroque.) Vtriuſque ſexus, inguina lambentis & propatientis.

Coliphia.] Pulmentum, ſiue membrum virile, aut potius athletarum cibum dicit.

Horrida quale facit.) Magno odio habetur apud vxorem ea, quæ domino miſcetur. Ergo hanc inſequens grauioribus pœnis domina, catena victam infigit codici, atque ita iubet facere penſa.

Digitized by Google

IOAN. BRITANNICVS.

Non erit vllum.) Non inuenies, inquit, rem tam nefandam in ſexu fœmineo, vt mulier mulierem ineat, quod inter viros frequenti eſt in vſu: carpit tamen Iuuen. alibi Laupheam & Medulinam, quòd tribades eſſent inter ſe.

Lenonum ancillas poſita Lauphea corona.
Prouocat, & tollit pendentis præmia coxæ.
Ipſa Medul'inæ frictum criſantis adorat.

Tale monſtrum libidinis dicitur Sapho excogitaſſe, vnde maſcula eſt appellata. Horat in Epiſtolis.

Temperat Archilochi muſam pede maſcula Sapho.

Taedia non lambit Cluuiam) Fellatorem notat, qui & lambere & lingere alterum dicitur. Mart.

Lingas non mihi, nam proba & puſilla eſt.

Mulieres etiam id turpitudinis exercuerunt Philœneum enim notat Mart.

Vndenas vorat in die puellas.

Hyppo ſubit iuuenes) Nomen fictum, infamis cuiuſdam.

Subit iuuenes) Vtrum ad fellandum, an vt ineatur à draucis

Vtroque morbo.] Vtraque turpitudine nefanda, quum & fellaret, & pedicaretur.

Nunquid nos agimus.) Adeo inquit impudentes eſtis, vt officia etiam muliebria vſurpetis, quod non facimus Nam nos cauſas in foro, quod veſtrum eſt, non agimus. Id enim turpiſſimum habebatur in mulieribus. Vnde impudentiæ notantur Aphrania Licinij Buteonis vxor, & Calphurnia, & Ameſia, quòd cauſas egerint, vt vt ſcribit Valerius. Cauſas negotia forenſia, & lites. C.

Ciuilia iura.] Nunquid nos (inquit mulier aliqua) nouimus ciuilia iura Nam quod quiſque populus ipſe ſibi ius conſtituit, (vt iuriſperitus definit) vocatur ius ciuile, quaſi ius proprium ipſius ciuitatis. S.

Fora veſtra.] Tria enim erant fora, vbi iura reddebantur. Papinius in Syluis,

Nec ſaltem tua dicta continentem.
Quæ trino iuuenis foro tonabas. Mart.
Lis te biſdecima numerantem frigora bruma,
Conteris vna, tribus Gargaliane foris.

De quibus ſic Tranq in Aug Fori extruendi cauſa fuit hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur, non ſufficientibus duobus, etiam tertio indigere, horum primum appellatum eſt Romanum, vel vetus alterum extruxit C. Cæſar. Papin in prima Sylua.

Cæſares ſtat ſede fori

Tertium, vt dictum eſt, erexit Auguſtus, cum æde Martis vltoris. Mart. in octauo.

Foro que triplici ſparſus ante equos omnis.

Id eſt ante omnes iudices, qui ex equeſtri ordine eligebantur. Idem in tertio ad Sextum.

Cauſas inquis agam Cicero diſertius ipſo,
Atque erit in triplici par mihi nemo foro

Dicta autem fora à ferendo, quòd eò lites ferantur. Fora item appellamus loca, vbi res venales exponuntur Vnde dicimus forum frumentarium, forum olitorium, forum vinarium, vbi frumenta, olera, & vina venduntur.

Luctantur paucæ.) Si forte inquit acciderit vt mulieres luctentur, paucæ tamen luctantur, neque enim negare potuit. nam alibi à Iuuenale notantur,

Endromydas Tyrias, aut fœmineum ceroma,
Quis neſcit? aut quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat aſſiduus ſudibus ſcutóque laceſſit.

Colliphia.) Id eſt panes luctatorum ad confirmanda membra, κῶλον enim,

membrum ſignificat, ἶφι robur. aliqui dicunt à κόλλιξ, qui eſt panis ſubcinericius. Plautus in Perſa.

Colliphia mihi ne incocta detis.

Vos lanam trahitis.] Aut carminatis, aut è colo ducitis.

Vellera] Lanæ dicuntur & lanicia à vellendo, & laniando, eo quòd ante inuentã tonſuram ex oue laniarentur vellerentúrque.

Calathis.] Dictio eſt Græca, apud nos non ſolum ſignificat calicem vinarium. Vt illud Verg.

Vina nouum fundam calathis Aruiſia nectar.

Et in diſtichis Martialis calathi loquuntur,

Nos ſatyrus, nos Bacchus amat, nos ebria Tigris,
Perfuſos domini lambere docta pedes:

Sed etiam pro genere ciſtæ ponitur vt hoc in loco. Et Vergilius in Bucolicis.

Tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis.

Melius Penelope torquetis.] Superatis inquit nendo Penelopem ipſam, & Arachnẽ. vtraque enim lanificij opere laudatur. Penelope Icarij & Polycaſtæ filia vxor Vlyſſis, ſummæ pudicitiæ exemplo fuit ſeculo ſuo, lanificio & telam texendo abſentiã & mariti deſiderium ſolabatur, & procos fruſtrabatur, quibus, vt tradit Homerus in Odyſſea, promittebat ſe in matrimonium tradituram, quum abſoluta eſſet tela, Sed quod interdiu texuerat, noctu retexebat: quod tetigit Ouid.

Nec mihi quærenti ſpacioſam fallere noctem,
Laſſaret viduas pendula tela manus.

Arachne] Puella fuit Lyda, quæ, vt ferunt fabulæ, in lanificio cum Pallade certauit, & quum dea forte ſuperaretur, ab ea in araneam eſt conuerſa, Hæc autore Plinio. linum & retia inueniſſe fertur, filius vero Cloſter fuſum.

Horrida. Inculta.

Quale.] Scilicet ſtamen.

Facit pellex.] Nam pellices, quum ſenuerint, ab amatoribus deſertæ, ad ſtamina lanificiúmque ſeſe accommodant victum quæritantes. Vnde Horatius in Odis de turpi anu,

Te lanæ prope nobilem
Tonſæ Luceriam non cythara decent.

Pellex proprie appellatur illa, quæ conſuetudinem adulterij cum eo habet, cui ſit vxor, dicitúrque pellex non tantum viri, quantum etiam vxoris. Vnde Saluſtius in Ciceronem, Filia matri pellex, tibi iucundior atque obſequentior quàm parenti par eſt. Dolobella, vt ſcribit Suetonius obiiciens Cæſari, quod Nicomedi ſe obſcœne ſummitteret, eum appellat pellicem reginæ. à pellice fit pellicatus, ſicuti à concubina concubinatus.

In codice.] Id eſt vili ſcamno, id eſt trunco. Nam, vt ſcribit Theophraſtus, ea pars arboris, quæ terræ inhæret, radix vocatur, ſupra radicem vſque ad ſcamnum arboris codex, ſiue caudex & truncus dicitur: ex ſcamno exeunt rami, ex rami ſurculi. C. At ego exiſtimo ſatyricum, codicis nomine συμβολικῶς & operte, robur intellexiſſe, in quo meretricula iam annoſa, ob perpetratum ſcelus fuerit impacta, atque inibi nendo vitam tolerare ſolita ſit. Huc etiam reſpexit Propertius, cum inquit,

Noſtráque quod Petale tulit ad monumenta coronas,
Codicis immundi vincula ſentit anus.

Item Plautus in Pœnulo, codicem robuſtum vocat. Erat autem locus in carcere, robur, in quem demitti ſeu potius præcipitari malefici ſolebant, quo tutius & fœdius haberentur. quale fuit Tullianum illud Romæ de quo Salluſtius & Cicero. Equidẽ arbitror robore etiam veteres ſignificaſſe compedes ligneas ex robore fiſſo factas, quas hodie Cippos appellant, Vide Cæl. Rhodig. lib. 7. cap. 8. S.

Notum

Notum eſt,cur ſolo tabulas impleuerit Hiſter
Liberto,dederit viuus cur multa puellæ.
Diues erit,magno quæ dormit tertia lecto.
Tu nube,atque tace.donant arcana cylindros.
De nobis poſt hæc triſtis ſententia fertur.
Dat veniam coruus,vexat cenſura columbas.
Fugerunt trepidi vera,ac manifeſta canentem.
Stoicidæ.quid enim falſi Laronia? ſed quid
Non facient alij,cum tu multicia ſumas
Cretice,& hanc veſtem populo mirante perores
In Proculas,& Pollitas? eſt mœcha Fabulla.
Damnetur ſi vis etiam Carſinia:talem
Non ſumet damnata togam.ſed Iulius ardet,
Æſtuo.nudus agas:minus eſt inſania turpis.

VETVS SCHOL.

Hiſter.]Infamis,qui omne patrimonium ſuum viuus donauit vxori, ob hanc ſcilicet cauſſam, vt ſimul dormiret is qui & illum corrumperet, & illi miſceretur, puellæ ergo conſciæ ſibi,quæ nouerat eum corrumpi.

Cilindros.] Gemmas pretioſas.

Dat veniam coruus.) Prouerbium eſt coruorum, de impudicis. diſcreuit ſexum per aues Vnde dicunt coire coruos per os, & ſic parere columbas, retulit ad ſimplicitatem.

Stoicidæ.] Dicit contumelioſe. vt Virgil *O vere Phrygiæ.*
& Perſius, *Troiades.*

Multicia.]Veſtes molli intextas ſubſtamine,quibus ſolent vti puellæ.

Cretice.] Hoc nomine vel quemlibet nobilem ſignificat, vel Iulium Creticum, qui ſub Cæſs.inluſtres cauſſas egit.

Fabulla.] De centum vna.

IOANNES BRITANNICVS.

Notum eſt,cur ſoli.] Satis verecunde Laronia eos inſectatur. qui draucis abutebantur,qualis fuit Hiſter Pacuuius, qui captatione teſtamentorum locupletatus, libertum draucum ſuum reliquit hæredem de Hiſtro alibi poëta. Mota nulla per Hiſtrum Pacuuium,quin illud ebur ducatur ad aras.Scimus inquit quare Hiſter Pacuuius libertum ſuum reliquerit ſolum hæredem.

Tabulas)Scilicet teſtamenti.Nam tabulæ numero plur.dicuntur, quibus continentur contractus, & conuenta, vt tabulæ dotis, tabulæ venditionis, tabulæ emptionis,& teſtamenti. A tabulis fit tabularium & tablinum, quorum vtrumque ſignat locum,vbi actus publici continentur De quo eſt apud Verg.in Georg.

Inſanúmque forum,aut populi tabularia vidit.

Plin, lib. xxxv. cap. ij. Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in

Digitized by Google

magiſtratu geſtarum, dicimus autem tablinum, ſicuti figlinum, quod Græci pinacotheceam appellant: differentia tamen illa eſt quòd in pinachotecis tabulæ pictæ, in tablino rerum, vt diximus, in magiſtratu geſtarum monumenta continebantur. De extructione tablini & pinacothecæ Victruuius lib. vj. cap iv.

Cur multa puella.] Id eſt vxori ſuæ adoleſcenti, vt ſcilicet turpitudinem taceret.

Diues erit magno] Illa inquit ingentia munera conſequetur à marito, quæ tacebit, quum is à draucis inibitur.

Tu nube] Cum indignatione dictum, quaſi puellæ auditis virorum ſceleribus matrimonium aſpernentur.

Cylindros.] Lapillos eſſe oblongos ad ornatum mulierum oſtendit Plin. xxxvij. cap. ſexto, Loquens de Beryllis, qui mira longitudine placebant, & ſetis elephantorum religabantur: ait enim ſic. Cylindros quidam ex his facere malunt quam gemmas, quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine. Quidam quod angulos putant ſtatim naſci, & perforatos gratiores fieri medulla candoris exempta, additoque auro repercuſſa aut omnino caſtigata cauſa perſpicuitatis, ad craſſitudinem. Cylindros autem appellant, quòd formari ſint ad ſpeciem cylindri id eſt columnellæ, qua area æquari ſolet Verg. in primo Georg.

Area tum primum ingenti eſt æquanda cylindro.

nomen autem accipit à volubilitate, nam κυλίνδω idem eſt quod voluo.

Poſt hæc.] Scelera veſtra, quum deberitis vos ipſi de vobis ſumere ſupplicium.

Cenſura] Animaduerſio & punitio, nam cenſores moribus ciuitatis præerant.

Coruis.] Sceleratis, impuris, & ſpurcis, quales habentur corui, qui fœda ſequuntur, & qui ore coire dicuntur. Martialis.

Corue ſalutator, quare fellator haberis.

Columbas.] Simplices & bonos, quales ſunt columbæ, vt ſit ſententia catholica.

Stoicidæ] Impuri & flagitioſi, qui præferebant Stoicorum integritatem, & more Stoico de virtute diſputabant contendentes, virtutem ſolum bonum eſſe, dicti ἀπὸ τῆς στοᾶς, id eſt porticu. Zeno enim in porticu Athenis primus cœpit docere, ad quem audiendum diſcipuli eo confluentes, quum antea Zenonij dicerentur, poſtea ab ipſa porticu Stoici ſunt appellati, de qua porticu intellexit Perſius noſter.

Quaque docet ſapiens bracchatis illita Medis,
Porticus inſomnis.

vbi pluſcula de porticu diximus.

Stoicidæ.] Forma patronimica, ſicuti Priamidæ, in prima declinatione

Quid falſi.] Subaudi dixit.

Sed quid] Hoc etiam in molliciem virorum dicit poëta, quos, vel orantes in impudicitiam mulierum non pudebat veſtes tenuiſſimas induere, vt corpus etiã perluceret Vnde Plinius in reprehenſionem tantæ molliciei ſic ait. Nec puduit has veſtes i bombicinas, etiam viros leuitate vſurpare, propter onera æſtiua, in tãtum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. Ait ergo poëta, mulierum impudicitiam accuſas? quum ipſe tu multo magis fores condemandus, qui ea mollicie aliis ſis futurus exemplo.

Non facient alij. Argumentum à maiori ad minus.

Multitia] Veſtes tenuiſſimas dictas à mollicie, vt quibuſdam placet: vt aliis vero à mulcendo, quòd mulcerent & gratæ eſſent tenuitate ſua: bombicinas autem videtur intelligere, de quibus ex Plinij autoritate diximus, Nam Bombices telas aranearum modo texunt ad veſtem luxũmque fœminarum: quæ bombicina appellantur, tantæ tenuitatis vt denudet fœminam veſtis bombicina De veſtibus multitiis ſic meminit Flauius Vopiſcus in Aureliano ſcribente præfecto ærarij,

Digitized by Google

Dabis ad æditionem Circenſium tunicas multitias viriles decem, lineas Ægyptias viginti Mantilia Cypria paria duo.

Cretice.] A creta, quæ primam habet ſyllabam longam. C. Nam Critice, à Criſi, id eſt à iudicio eſt breuis prima, vt eſt apud Horatium libro ſecundo, Epiſtola prima.

Vt Critici dicunt leuiter curare videtur.

Apud Martialem autem Cretice, nomen eſt proprium.

Æqualis liber eſt Cretice qui malus eſt, Libro ſeptimo.
Ergo, aut Creticum. S.

Intelligit Æacum de quo illic.

Quas torqueat vmbras Æacus.

Vt ſit ſenſus. Quid non facient alij, quum tu, qui tanquam Æacus iudex & cognitor vitiorum ſumas tales habitus veſtium, poſſet etiam referri ad vnumquemque primarium Romanorum, quem per Metellum Creticum deſignaret, vt ſit ſenſus, quid non facient alij, quum tu ex primariis & principibus ciuitatis ſumas tales veſtes. Nam Metellus Creticus is fuit, qui Cretam Romano imperio adiecit.

Perores.] Oratione vrgeas, nam peroratio fit in fine orationis, qua maxime aduerſarius vrgetur.

In Proculas & Pollineas.] Id eſt in adulteras Proculæ, Pollinæ ſimiles.

Et mœcha Labulla.] Senſus eſt, Labulla & Carphinia, quæ adulteræ ſunt, ſi adulterij admiſſi conuincantur in iudicio, maius tamen præ ſe ferent honeſtatis ſtudiū. non enim talem ſument togam, vt indecentem ornatum. mulieres enim conuictæ adulterij, cogebantur toga virili indutæ in publicum procedere. autores ſunt Porphy, & Aſc. vnde Horat, in Serm. *Quid inter ——*

—— eſt, in matrona ancilla peccéſve togata,

contrà vero ſtola erat matronarum.

Damnetur.] Conuincatur adulterij.

Talem togam.] Tam tenuem veſtem, qualia ſunt multitia tua.

Sed iulius ardet.) Introducit Creticum excuſantem turpem veſtitum.

Nudus agas.] Verba poëtæ i nudus eas, ſi te calor vrget. quaſi innuat non minus turpe eſſe, tali corporis amictu, quam nudum agere.

Minus eſt inſania turpis] Reſpondet iis qui poſſent dicere, illum iudicatum iri inſanum, qui nudus ambulauerit. Ait ergo poëta, Inſania, minore eſt digna reprehenſione, quam talis ornatus.

En habitum, quo te leges, ac iura ferentem
Vulneribus crudis populus modo victor, & illud
Montanum poſitis audiret vulgus aratris.
Quid, non proclames, in corpore iudicis iſta
Si videas? quæro an deceat multicia teſtem.
Acer, & indomitus, libertatiſque magiſter
Cretice perluces. Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plureis: ſicut grex totus in agris
Vnius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Vuaque conſpecta liuorem ducit ab vua.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

Vulneribus crudis.]Recentibus bellis.

Vuaque consp.] Et Virgil.

Et mala vicini pecoris contagia lædant.

Hoc & prouerbio ſumitur. Vua vuam videndo varia fit.

IOANN. BRITANNICVS.

En habitum.] Indignantis ſunt verba poëtæ,& inſultantis,quaſi dicat, ô quam dignus habitus, in quo te ſpectarent priſci Romani illi, qui agricolationi intenti erant, & qui paucis annis ante victores pro rep.crudelia vulnera accepere. ô quam riderent te. vt oſtendat illum fuiſſe futurum ludibrio & priſcis Romanis, & qui paulo ante ſua tempora pro repub.multa præclara feciſſent.

Modo victor.]Id eſt paucis annis ante,id eſt noſtris fere temporibus,ac ſi dicat noſtra ætate.

Vulneribus crudis.]Id eſt per cruda vulnera victor. i. aſpera & crudelia,nam à crudo fit crudelis.

Illud vulgus montanum.]Rudis ille populus, qui priſcis fuit temporibus, qui ceſſantibus bellis agriculturam exercebat,vt de Quintio Cincinato legitur, & aliis ciuibus Romanis.

In corpore iudicis.]Argumentum eſt à minore ad maius.quaſi dicat, ſi multitia teſtem non decent,multo minus iudicem decebunt. Nam quanto quis excellentior eſt, tanto magis eum decet honeſtatis eſſe cultorem, & tanquam cæteris virtutis ſpeculum.

Quero an deceant.] Quaſi dicat non decent,ſi ergo non decent teſtem,minus conueniunt iudici.

Acer & indomitus.]Inſultat ſæpe poëta molli viro.

Libertatiſque magiſter.] Qui videatur morum grauiſſimus cenſor, & qui in libertatem velit aſſerere flagitioſos. Nam de animi libertate intelligit, non corporis.

Pelluces.] Tranſluces, compoſitio eſt à per & luceo, ſed mutatur in l, dirimus etiam Perluceo.

Dedit hanc contagio labem.] Sumpta eſt tranſlatio à peſtilenti animali, cuius contactu & conſuetudine reliqua animalia facile commaculantur. Ergo vitia, inquit, aliena in te hanc labem deduxerunt,& plures in dies deducent Vnde Sen.de Tranquillitate vitæ. Serpunt enim vitia & in proximum quemque tranſiliunt, & contactu nocent. vnde & contagium dictum eſt, & contagio, & contages. eſt autem morbus qui contactu facile contrahitur.

Labem] Maculam & vitium. Labes proprie dicitur in veſtimentis, ſed per tranſlationem vitia quoque animi labes appellamus.

Sicut grex.] Ita, inquit, vitia ſerpent in vnumquemque vt porrigine vnius porci reliquus grex contaminatur. Qui parum conſiderate loquuntur, dicunt gregem tantum de minoribus intelligi animalibus :- quum conſtet gregem non ſolum de omni animalium genere, ſed etiam de hominibus dici Terent.

Vt me in gregem veſtrum recipiatis. Et alibi Iuuen.

Cum grege Chaldæo.

Sen.ad Lucilium Elephantorum gregem excelſiſſimus ducit.

Scabie.] Scabies autore Celſo, eſt durior cutis rubicunda, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quæ ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies fitque ex iis continuata exulceratio pruriens, ſerpitque quibuſdam cito, atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni reuertitur, quo aſperior eſt, quoque prurit magis,eo difficilius tollitur.

Digitized by Google

Porrigine.]Eſt autem porrigo morbus,quo non ſolum porci, ſed & homines infectantur,de qua ſic Corn. Celſus,porrigo eſt,vbi inter pilos quædam quaſi ſquammulæ ſurgunt, hæ quoque à cute reſoluuntur, & interdum madent, ſæpius ſiccæ ſunt,feréque id in capillo fit,rarius in barba,aliquando etiam in ſupercilio.

Vuaque conſpecta.]Vua enim facile corrumpitur contactu corrupti acini.

Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula ſumunt.
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotyton.

VET. SCHOL.

Cecropiam ſoliti Baptæ.] Baptæ titulus libri, quo impudici deſcribuntur ab Eupolide, qui inducit viros Athenienſes ad imitationem feminarum ſaltantes, laſſare pſaltriam. Baptæ ergo molles,quo titulo Eupolis comœdiam ſcripſit, ob quam ab Alcibiade,quem præcipue præſtrixerat,necatus eſt.

Cotyton.]Ad exemplum Cotyti, dicuntur Iſiaca ſacra celebrari.

IOANNES BRITANNICVS.

Fœdius huc aliquid.] Futurum inquit eſt vt aliquid etiam in poſterum turpius facias hoc amictu, hoc eſt longe etiam indecentius committas, quam quæ per turpem habitum peccaſti C.

Nemo repente]Veriſſima ſententia, quam multis ſimilibus probauit. vt enim graues & periculoſi corporis morbi ex humoribus paulatim corruptis exiſtunt, ſic ex conſuetudine vitiorum paulatim homines flagitioſiſſimi fiunt, id quod de aliis quoque rebus licet intelligere. S.

Accipiunt te paulatim.]In eam turpitudinem laberis, qua inter ſe ſacerdotes Mineruæ viuunt. Sicque poeta deſcendit in reprehenſionem ſacerdotum, quorum collegium(autore Tranquillo)Mineruæ in Albano Domitianus inſtituerat, ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, redderéntque eximias venationes, & ludos ſcenicos. Horum epulas, luxum, molliciem ſcenicam, & reliqua turpia inſectatur, oſtenditque eos nihil differre à mulieribus colentibus Bonam deam, aut à ſacerdotibus Cotyttia celebrantibus: gulámque eorum maxime reprehendit, qui lautiſſime epularentur. Vnde & à Martiale Dapes lautæ Albanæ appellantur. Denique indignatur ex ſacerdotibus quendam cornicini, cuius opera in ludis illis Albanis vtebantur, nupſiſſe. Omnis ergo poëtæ fremitus eſt in turpitudinem & molliciem ſacerdorum Albanorum.

Accipient te.]Scilicet in conſortium ſuum.

VETVS SCHOL.

Vulneribus crudis.] Recentibus bellis.
Vuaque conſp.] Et Virgil.

Et mala vicini pecoris contagia lædant.

Hoc & prouerbio ſumitur. Vua vuam videndo varia fit.

IOANN. BRITANNICVS.

En habitum.] Indignantis ſunt verba poëtæ, & inſultantis, quaſi dicat, ô quam dignus habitus, in quo te ſpectarent priſci Romani illi, qui agricolationi intenti erant, & qui paucis annis ante victores pro rep. crudelia vulnera acceperé. ô quam riderent te. vt oſtendat illum fuiſſe futurum ludibrio & priſcis Romanis, & qui paulo ante ſua tempora pro repub. multa præclara feciſſent.

Modo victor.] Id eſt paucis annis ante, id eſt noſtris fere temporibus, ac ſi dicat noſtra ætate.

Vulneribus crudis.] Id eſt per cruda vulnera victor. i. aſpera & crudelia, nam à crudo fit crudelis.

Illud vulgus montanum.] Rudis ille populus, qui priſcis fuit temporibus, qui ceſſantibus bellis agriculturam exercebat, vt de Quinto Cincinato legitur, & aliis ciuibus Romanis.

In corpore iudicis.] Argumentum eſt à minore ad maius. quaſi dicat, ſi multitia teſtem non decent, multo minus iudicem decebunt. Nam quanto quis excellentior eſt, tanto magis eum decet honeſtatis eſſe cultorem, & tanquam cæteris virtutis ſpeculum.

Quæro an deceant.] Quaſi dicat non decent, ſi ergo non decent teſtem, minus conueniunt iudici.

Acer & indomitus.] Inſultat ſæpe poëta molli viro.

Libertatiſque magiſter.] Qui videatur morum grauiſſimus cenſor, & qui in libertatem velit aſſerere flagitioſos. Nam de animi libertate intelligit, non corporis.

Pelluces.] Tranſluces, compoſitio eſt à per & luceo, ſed mutatur in l, dirimus etiam Perluceo.

Dedit hanc contagio labem.] Sumpta eſt tranſlatio à peſtilenti animali, cuius contactu & conſuetudine reliqua animalia facile commaculantur. Ergo vitia, inquit, aliena in te hanc labem deduxerunt, & plures in dies deducent Vnde Sen. de Tranquillitate vitæ. Serpunt enim vitia & in proximum quémque tranſiliunt, & contactu nocent. vnde & contagium dictum eſt, & contagio, & contages. eſt autem morbus qui contactu facile contrahitur.

Labem.] Maculam & vitium. Labes proprie dicitur in veſtimentis, ſed per tranſlationem vitia quoque animi labes appellamus.

Sicut grex.] Ita, inquit, vitia ſerpent in vnumquemque vt porrigine vnius porci reliquus grex contaminatur. Qui parum conſiderate loquuntur, dicunt gregem tantum de minoribus intelligi animalibus: quum conſtet gregem non ſolum de omni animalium genere, ſed etiam de hominibus dici Terent.

Vt me in gregem veſtrum recipiatis. Et alibi Iuuen.
Cum grege Chaldæo.

Sen. ad Lucilium Elephantorum gregem excelſiſſimus ducit.

Scabie.] Scabies autore Celſo, eſt durior cutis rubicunda, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quæ ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies fitque ex iis continuata exulceratio pruriens, ſerpitque quibuſdam cito, atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni reuertitur, quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur.

Porrigine.]Eſt autem porrigo morbus,quo non ſolum porci, ſed & homines infectantur,de qua ſic Corn. Celſus, porrigo eſt, vbi inter pilos quædam quaſi ſquammulæ ſurgunt, hæ quoque à cute reſoluuntur, & interdum madent, ſæpius ſiccæ ſunt, feréque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio.

Vuaque conſpecta.]Vua enim facile corrumpitur contactu corrupti acini.

Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula ſumunt.
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotyton.

VET. SCHOL.

Cecropiam ſoliti Baptæ.] Baptæ titulus libri, quo impudici deſcribuntur ab Eupolide, qui inducit viros Athenienſes ad imitationem feminarum ſaltantes, laſſare pſaltriam. Baptæ ergo molles, quo titulo Eupolis comœdiam ſcripſit, ob quam ab Alcibiade, quem præcipue præſtrixerat, necatus eſt.

Cotyton.]Ad exemplum Cotyti, dicuntur Iſiaca ſacra celebrari.

IOANNES BRITANNICVS.

Fœdius huc aliquid.] Futurum inquit eſt vt aliquid etiam in poſterum turpius facias hoc amictu, hoc eſt longe etiam indecentius committas, quam quæ per turpem habitum peccaſti C.

Nemo repente]Veriſſima ſententia, quam multis ſimilibus probauit. vt enim graues & periculoſi corporis morbi ex humoribus paulatim corruptis exiſtunt, ſic ex conſuetudine vitiorum paulatim homines flagitioſiſſimi fiunt, id quod de aliis quoque rebus licet intelligere. S.

Accipiunt te paulatim.]In eam turpitudinem laberis, qua inter ſe ſacerdotes Mineruæ viuunt. Sicque poeta deſcendit in reprehenſionem ſacerdotum, quorum collegium (autore Tranquillo) Mineruæ in Albano Domitianus inſtituerat, ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, redderéntque eximias venationes, & ludos ſcenicos. Horum epulas, luxum, mollitiem ſcenicam, & reliqua turpia inſectatur, oſtenditque eos nihil differre à mulieribus colentibus Bonam deam, aut à ſacerdotibus Cotyttia celebrantibus: gulámque eorum maxime reprehendit, qui lautiſſime epularentur. Vnde & à Martiale Dapes lautæ Albanæ appellantur. Denique indignatur ex ſacerdotibus quendam cornicini, cuius opera in ludis illis Albanis vtebantur, nupſiſſe. Omnis ergo poetæ fremitus eſt in turpitudinem & mollitiem ſacerdotum Albanorum.

Accipient te.]Scilicet in conſortium ſuum.

VETVS SCHOL.

Vulneribus crudis.]Recentibus bellis.
Vuaque conſp.] Et Virgil.

Et mala vicini pecoris contagia lædant.

Hoc & prouerbio ſumitur. Vua vuam videndo varia fit.

IOANN. BRITANNICVS.

En habitum.]Indignantis ſunt verba poëtæ,& inſultantis,quaſi dicat, ô quam dignus habitus, in quo te ſpectarent priſci Romani illi, qui agricolationi intenti erant, & qui paucis annis ante victores pro rep. crudelia vulnera accepere. ô quam riderent te. vt oſtendat illum fuiſſe futurum ludibrio & priſcis Romanis, & qui paulo ante ſua tempora pro repub. multa præclara feciſſent.

Modo victor.]Id eſt paucis annis ante,id eſt noſtris fere temporibus,ac ſi dicat noſtra ætate.

Vulneribus crudis.]Id eſt per cruda vulnera victor. i. aſpera & crudelia,nam à crudo fit crudelis.

Illud vulgus montanum.]Rudis ille populus, qui priſcis fuit temporibus, qui ceſſantibus bellis agriculturam exercebat, vt de Quinto Cincinato legitur, & aliis ciuibus Romanis.

In corpore iudicis.]Argumentum eſt à minore ad maius. quaſi dicat, ſi multitia teſtem non decent,multo minus iudicem decebunt. Nam quanto quis excellentior eſt, tanto magis eum decet honeſtatis eſſe cultorem, & tanquam cæteris virtutis ſpeculum.

Quæro an deceant.] Quaſi dicat non decent, ſi ergo non decent teſtem,minus conueniunt iudici.

Acer & indomitus.]Inſultat ſæpe poëta molli viro.

Libertatiſque magiſter.] Qui videatur morum grauiſſimus cenſor, & qui in libertatem velit aſſerere flagitioſos. Nam de animi libertate intelligit, non corporis.

Pelluces.] Tranſluces, compoſitio eſt à per & luceo, ſed mutatur in l, dirimus etiam Perluceo.

Dedit hanc contagio labem.] Sumpta eſt tranſlatio à peſtilenti animali, cuius contactu & conſuetudine reliqua animalia facile commaculantur. Ergo vitia, inquit, aliena in te hanc labem deduxerunt,& plures in dies deducent Vnde Sen. de Tranquillitate vitæ. Serpunt enim vitia & in proximum quemque tranſiliunt, & contactu nocent. vnde & contagium dictum eſt, & contagio, & contages. eſt autem morbus qui contactu facile contrahitur.

Labem] Maculam & vitium. Labes proprie dicitur in veſtimentis, ſed per tranſlationem vitia quoque animi labes appellamus.

Sicut grex.] Ita, inquit, vitia ſerpent in vnumquemque vt porrigine vnius porci reliquus grex contaminatur. Qui parum conſiderate loquuntur, dicunt gregem tantum de minoribus intelligi animalibus :- quum conſtet gregem non ſolum de omni animalium genere, ſed etiam de hominibus dici Terent.

Vt me in gregem veſtrum recipiatis. Et alibi Iuuen.

Cum grege Chaldæo.

Sen. ad Lucilium Elephantorum gregem excelſiſſimus ducit.

Scabie.] Scabies autore Celſo, eſt durior cutis rubicunda, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quæ ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies fitque ex iis continuata exulceratio pruriens, ſerpitque quibuſdam cito, atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni reuertitur, quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur.

Porrigine.] Eſt autem porrigo morbus, quo non ſolum porci, ſed & homines infectantur, de qua ſic Corn. Celſus, porrigo eſt, vbi inter pilos quædam quaſi ſquammulæ ſurgunt, hæ quoque à cute reſoluuntur, & interdum madent, ſæpius ſiccæ ſunt, feréque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio.

Vuaque conſpecta.] Vua enim facile corrumpitur contactu corrupti acini.

Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula ſumunt.
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotyton.

VET. SCHOL.

Cecropiam ſoliti Baptæ.] Baptæ titulus libri, quo impudici deſcribuntur ab Eupolide, qui inducit viros Athenienſes ad imitationem feminarum ſaltantes, laſſare pſaltriam. Baptæ ergo molles, quo titulo Eupolis comœdiam ſcripſit, ob quam ab Alcibiade, quem præcipue præſtrixerat, necatus eſt.

Cotyton.] Ad exemplum Cotyti, dicuntur Iſiaca ſacra celebrari.

IOANNES BRITANNICVS.

Fœdius hoc aliquid.] Futurum inquit eſt vt aliquid etiam in poſterum turpius facias hoc amictu, hoc eſt longe etiam indecentius committas, quam quæ per turpem habitum peccaſti C.

Nemo repente] Veriſſima ſententia, quam multis ſimilibus probauit. vt enim graues & periculoſi corporis morbi ex humoribus paulatim corruptis exiſtunt, ſic ex conſuetudine vitiorum paulatim homines flagitioſiſſimi fiunt, id quod de aliis quoque rebus licet intelligere. S.

Accipiunt te paulatim.] In eam turpitudinem laberis, qua inter ſe ſacerdotes Mineruæ viuunt. Sicque poeta deſcendit in reprehenſionem ſacerdotum, quorum collegium (autore Tranquillo) Mineruæ in Albano Domitianus inſtituerat, ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, redderéntque eximias venationes, & ludos ſcenicos. Horum epulas, luxum, molliciem ſcenicam, & reliqua turpia inſectatur, oſtenditque eos nihil differre à mulieribus colentibus Bonam deam, aut à ſacerdoribus Cotyttia celebrantibus: gulámque eorum maxime reprehendit, qui lautiſſime epularentur. Vnde & à Martiale Dapes lautæ Albanæ appellantur. Denique indignatur ex ſacerdotibus quendam cornicini, cuius opera in ludis illis Albanis vtebantur, nupſiſſe. Omnis ergo poetæ fremitus eſt in turpitudinem & mollieiem ſacerdotum Albanorum.

Accipient te.] Scilicet in conſortium ſuum.

VETVS SCHOL.

Vulneribus crudis.]Recentibus bellis.
Vuaque conſp.] Et Virgil.

Et mala vicini pecoris contagia lædant.

Hoc & prouerbio ſumitur. Vua vuam videndo varia fit.

IOANN. BRITANNICVS.

En habitum.]Indignantis ſunt verba poëtæ,& inſultantis,quaſi dicat, ô quam dignus babirus, in quo te ſpectarent priſci Romani illi, qui agricolationi intenti erant, & qui paucis annis ante victores pro rep. crudelia vulnera accepere. ô quam riderent te. vt oſtendat illum fuiſſe fururum ludibrio & priſcis Romanis, & qui paulo ante ſua tempora pro repub. multa præclara feciſſent.

Modo victor.]Id eſt paucis annis ante,id eſt noſtris fere temporibus,ac ſi dicat noſtra ætate.

Vulneribus crudis.]Id eſt per eruda vulnera victor. i. aſpera & crudelia,nam à crudo fit crudelis.

Illud vulgus montanum.]Rudis ille populus, qui priſcis fuit temporibus, qui ceſſantibus bellis agriculturam exercebat,vt de Quinto Cincinato legitur, & aliis ciuibus Romanis.

In corpore iudicis.]Argumentum eſt à minore ad maius. quaſi dicat, ſi multitia teſtem non decent,mulro minus iudicem decebunt. Nam quanto quis excellentior eſt, tanto magis eum decet honeſtatis eſſe cultorem, & tanquam cæteris virtutis ſpeculum.

Quero an deceant.] Quaſi dicat non decent,ſi ergo non decent teſtem,minus conueniunt iudici.

Acer & indomitus.]Inſultat ſæpe poëta molli viro.

Libertatiſque magiſter.] Qui videatur morum grauiſſimus cenſor, & qui in libertatem velit aſſerere flagitioſos. Nam de animi libertate intelligit, non corporis.

Pelluces.] Transluces, compoſitio eſt à per & luceo, ſed mutatur in l, dirimus etiam Perluceo.

Dedit hanc contagio labem.] Sumpta eſt tranſlatio à peſtilenti animali, cuius contactu & conſuetudine reliqua animalia facile commaculantur. Ergo vitia, inquit, aliena in te hanc labem deduxerunt,& plures in dies deducent Vnde Sen. de Tranquillitate vitæ. Serpunt enim vitia & in proximum quémque tranſiliunt, & contactu nocent. vnde & contagium dictum eſt, & contagio, & contages. eſt autem morbus qui contactu facile contrahitur.

Labem] Maculam & vitium. Labes proprie dicitur in veſtimentis, ſed per tranſlationem vitia quoque animi labes appellamus.

Sicut grex.] Ita, inquit, vitia ſerpent in vnumquemque vt porrigine vnius porci reliquus grex contaminatur. Qui parum conſiderate loquuntur, dicunt gregem tantum de minoribus intelligi animalibus :- quum conſtet gregem non ſolum de omni animalium genere, ſed etiam de hominibus dici Terent.

Vt me in gregem veſtrum recipiatis. Et alibi Iuuen.

Cum grege Chaldæo.

Sen. ad Lucilium Elephantorum gregem excelſiſſimus ducit.

Scabie.] Scabies autore Celſo, eſt durior cutis rubicunda, ex qua puſtulæ oriuntur quædam humidiores, quæ ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies fitque ex iis continuata exulceratio pruriens, ſerpitque quibuſdam cito, atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni reuertitur, quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur.

Porrigine.]Eſt autem porrigo morbus, quo non ſolum porci, ſed & homines infeſtantur, de qua ſic Corn. Celſus, porrigo eſt, vbi inter pilos quædam quaſi ſquammulæ ſurgunt, hæ quoque à cute reſoluuntur, & interdum madent, ſæpius ſiccæ ſunt, feréque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio.

Vuaque conſpecta.]Vua enim facile corrumpitur contactu corrupti acini.

Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula ſumunt.
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotyton.

VET. SCHOL.

Cecropiam ſoliti Baptæ.] Baptæ titulus libri, quo impudici deſcribuntur ab Eupolide, qui inducit viros Athenienſes ad imitationem feminarum ſaltantes, laſſare pſaltriam. Baptæ ergo molles, quo titulo Eupolis comœdiam ſcripſit, ob quam ab Alcibiade, quem præcipue præſtrixerat, necatus eſt.

Cotyton.]Ad exemplum Cotyti, dicuntur Iſiaca ſacra celebrari.

IOANNES BRITANNICVS.

Fœdius hoc aliquid.] Futurum inquit eſt vt aliquid etiam in poſterum turpius facias hoc amictu, hoc eſt longe etiam indecentius committas, quam quæ per turpem habitum peccaſti C.

Nemo repente]Veriſſima ſententia, quam multis ſimilibus probauit. vt enim graues & periculoſi corporis morbi ex humoribus paulatim corruptis exiſtunt, ſic ex conſuetudine vitiorum paulatim homines flagitioſiſſimi fiunt, id quod de aliis quoque rebus licet intelligere. S.

Accipient te paulatim.]In eam turpitudinem laberis, qua inter ſe ſacerdotes Mineruæ viuunt. Sicque poeta deſcendit in reprehenſionem ſacerdotum, quorum collegium (autore Tranquillo) Mineruæ in Albano Domitianus inſtituerat, ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, redderéntque eximias venationes, & ludos ſcenicos. Horum epulas, luxum, molliciem ſcenicam, & reliqua turpia inſectatur, oſtenditque eos nihil differre à mulieribus colentibus Bonam deam, aut à ſacerdotibus Cotyttia celebrantibus: gulámque eorum maxime reprehendit, qui lautiſſime epularentur. Vnde & à Martiale Dapes lautæ Albanæ appellantur. Denique indignatur ex ſacerdotibus quendam cornicini, cuius opera in ludis illis Albanis vtebantur, nupſiſſe. Omnis ergo poetæ fremitus eſt in turpitudinem & molliciem ſacerdotum Albanorum.

Accipient te.]Scilicet in conſortium ſuum.

Porrigine.] Eſt autem porrigo morbus, quo non ſolum porci, ſed & homines infeſtantur, de qua ſic Corn. Celſus, porrigo eſt, vbi inter pilos quædam quaſi ſquammulæ ſurgunt, hæ quoque à cute reſoluuntur, & interdum madent, ſæpius ſiccæ ſunt, feréque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio.

Vuaque conſpecta.] Vua enim facile corrumpitur contactu corrupti acini.

Fœdius hoc aliquid quandoque audebis amictu.
Nemo repente fuit turpiſſimus. accipient te
Paullatim, qui longa domi redimicula ſumunt.
Frontibus, & toto poſuere monilia collo,
Atque bonam teneræ placant abdomine porcæ,
Et magno cratere Deam: ſed more ſiniſtro
Exagitata procul non intrat femina limen.
Solis ara Deæ maribus patet. ite profanæ,
Clamatur: nullo gemit heic tibicina cornu.
Talia ſecreta coluerunt Orgia tæda
Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotyton.

VET. SCHOL.

Cecropiam ſoliti Baptæ.] Baptæ titulus libri, quo impudici deſcribuntur ab Eupolide, qui inducit viros Athenienſes ad imitationem feminarum ſaltantes, laſſare pſaltriam. Baptæ ergo molles, quo titulo Eupolis comœdiam ſcripſit, ob quam ab Alcibiade, quem præcipue præſtrixerat, necatus eſt.

Cotyton.] Ad exemplum Cotyti, dicuntur Iſiaca ſacra celebrari.

IOANNES BRITANNICVS.

Fœdius hoc aliquid.] Futurum inquit eſt vt aliquid etiam in poſterum turpius facias hoc amictu, hoc eſt longe etiam indecentius committas, quam quæ per turpem habitum peccaſti C.

Nemo repente] Veriſſima ſententia, quam multis ſimilibus probauit. vt enim graues & periculoſi corporis morbi ex humoribus paulatim corruptis exiſtunt, ſic ex conſuetudine vitiorum paulatim homines flagitioſiſſimi fiunt, id quod de aliis quoque rebus licet intelligere. S.

Accipient te paulatim.] In eam turpitudinem laberis, qua inter ſe ſacerdotes Mineruæ viuunt. Sicque poeta deſcendit in reprehenſionem ſacerdotum, quorum collegium (autore Tranquillo) Mineruæ in Albano Domitianus inſtituerat, ex quo ſorte ducti magiſterio fungerentur, redderéntque eximias venationes, & ludos ſcenicos. Horum epulas, luxum, mollitiem ſcenicam, & reliqua turpia inſectatur, oſtenditque eos nihil differre à mulieribus colentibus Bonam deam, aut à ſacerdoribus Cotyttia celebrantibus: gulámque eorum maxime reprehendit, qui lautiſſime epularentur. Vnde & à Martiale Dapes lauræ Albanæ appellantur. Denique indignatur ex ſacerdotibus quendam cornicini, cuius opera in ludis illis Albanis vtebantur, nupſiſſe. Omnis ergo poetæ fremitus eſt in turpitudinem & mollitiem ſacerdotum Albanorum.

Accipient te.] Scilicet in conſortium ſuum.

Digitized by Google

Qui longa domi redimicula.] Oſtendit eos à mulieribus non eſſe abſimiles, quæ celebraturæ ſacra Bonæ deæ ſumunt redimicula, id eſt ornamenta & vincula capitis conuenientia ſexui muliebri, & monilia aptant collo. Idem, inquit, faciunt iſti ſacerdotes in Albano vt more mulierum ſacrificia colant Bonæ deæ, & quod proprium eſt mulierum ſibi vſurpent. Nam ſacra Bonæ deæ fiebant, vt ſcribit Plutarchus in vita Ciceronis & Cæſaris, quotannis in domo Maximi pontificis pro ſalute populi Romani. Iis nemini viro intereſſe licebat, à mulieribus tantum celebrabantur. Vnde Cicero in Oratione in P. Clodium ſic, Hominémque eum qui puluinaribus Bonæ deæ ſtuprum intulerit, eáque ſacra, quæ viri oculis, ne imprudentis quidem aſpici fas eſt, non ſolum aſpectu virili, ſed flagitio ſtuproque violarit. Alij tamen ita interpretantur, non quòd Bonam deam iſti ſacerdotes colant, ſed quòd illorum ritus & ludi ſcenici nihil pene differãt à ſacris Bonæ deæ, quæ mulieres operantur. Deam autem bonam etiam Maiam & Terram dixere, eandémque etiam Faunam, Opem, & Fatuam. Bonam, quòd omnium nobis ad victum bonorum cauſa eſt: Faunam quòd omni vſui animantium fauet: Opem, quòd ipſius auxilio vita conſtet: Fatuam à fando, quòd infantes partu æditi non prius vocem edunt, quam attigerint terram.

Atque Bonam.] Ordo eſt Atque, placant Bonam deam.

Abdomine tenera porcæ.] Omnia, inquit, in ſacris Bonæ deæ faciunt, quæ ad eius cultum pertinent, Nam ſus prægnans ei, vt ſcribit Macrobius, mactabatur, quæ hoſtia propria eſt terræ.

Abdomine] Id eſt ſumine. Plin. in xj. cap. xxxvij. ait antiquos vocaniſſe abdomen quod nunc ſumen

Magno cratere.] Nam in ſacris eius erat vas vini, quod mellarium appellabatur, & vinum lac dicebatur.

Sed more ſiniſtro] Sed in his ſacris contrario ſe gerunt ritu. Nam quum ſacra à mulieribus tantum celebrentur, ipſi contra ritum ſacrorum eas excludunt, & ſoli inter ſe molles & effœminati celebrant.

More ſiniſtro.] More contrario, quum à mulieribus ſoleant excludi mares, ita vt ne effigies quidem maris in eo loco ſit fas conſpici. Nam & picturæ marium velis integebantur. vnde alibi.

Teſticuli ſibi conſcius vnde fugit mus.

Varro enim tradit, eam adeo pudicam fuiſſe, vt extra Gyneceum nunquam ſit egreſſa, nec nomen eius in publico fuerit auditum, nec virum vnquam viderit, vel à viro viſa ſit: propter quod nec vir templum eius ingreditur.

Ite prophanæ, clamatur.] Iubent, inquit, magno clamore mulieres abeſſe.

Prophanæ.] Sacer & prophanus vocabula ſunt contraria. Sacrum enim eſt (vt Trebatius libro primo, De religionibus refert) quicquid eſt quod deorum habetur. vnde Vergilius, huius diffinitionis memor, vbi ſacrum nominauit, admonitionem deorum pene ſemper adiecit

Sacra Dodoneæ matri, diuiſque ferebam. Item.

Sacra Ioui Stygio quæ rite incepta paraui.

Prophanum omnes pene conſentiunt id eſſe, quod extra fanaticam cauſam ſit, quaſi porro à fano, & religione ſecretum. vnde ad Herennium, Locus quæritur celebris, an deſertus, ſacer an prophanus, publicus an priuatus: vbi liquido oſtendit vocabula eſſe oppoſita. Porphyrio exponens illud Horatij, *Odi prophanum vulgus*, ait prophanos eos dici, qui ſacris initiati non ſunt, qui fanum intrare non poterant.

Gemit hic tibicina.] Nam in eius ſacris adhibebantur modulationes, & tibicinæ canentes cornibus. Sed hic, inquit, non ſunt tibicinæ, non ſunt mulieres, ſed viri tantum.

Talia orgia.] Oſtendit poëta eorundem ſacerdotum mollicıem nihil differre à ſacerdotibus deæ Cotyttus, eſt enim ſenſus. Non diſſimilia, inquit, ſunt ſacrificia quæ ſacerdotes inſtituti à Domitiano Mineruæ in Albano colũt, ab iis, quæ feruntur ab Athenienſibus culta, quæ Cotyttia appellata ſunt. Nam Athenienſes inſti-

Digitized by Google

tuerant Cotittia ſacrificia peregrina ſumpta à Thracibus,quæ nocturnis peruigilationibus celebrarentur,in quibus impudica,turpiáque multa fiebant,de quibus videtur intellexiſſe Horatius in Epodis.

Inultus vt tu riſeris Cotyttia
Vulgata,ſacrum liberi Cupidinis?

Caninia enim ſaga minatur Horatio,quia talia ſacrificia ei commiſſa ridens diuulgauerit. Cotyttia autem vt ſcribit Porphirius ſacrum Cupidinis eſſe dicitur, quia maleficia hæc,quę per inferna ſacra fiunt,ad amorem pertineant. vnde apparet & hos ſacrificos talia ſacrificia,vt impudica & ad amorem pertinentia tractare. His tribus peruigiliiſque deam Cotytto præeſſe voluerunt, & proinde Cotyttia nominata ſunt. vnde Strabo ſic inquit: Athenienſes autem ſicuti reliquis in rebus hoſpitum & externorum ſtudioſi perſtiterunt,ſic & in deis. externa enim multa ſuſcepere ſacra, ita vt in comœdiis complura, & Thracia, & Phrygia decantata ſiut. Eam tamen deam alijCotytto,alij vero Cotyn appellauere Vnde Strabo libro x Similia,inquit,ſunt,quæ apud Thraces celebrantur,quæ Cotyttia & Bendidia, apud quos& Orphica initium habuerunt.Ipſam ſane Cotyn, quæ Eodonis colitur, & eius inſtrumenta memorat Æſchylus, ſic & Syneſius appellat his verbis, θαῤῥῶν ἀποφαίνει τὸν ἄνδρα ἡμίγυνον αὐτίχρημα καὶ θιασώτην τῆς Κότυος. Confidens demonſtra virum ſemimarem ſtatim ſodalémque Cotys. quem locum exponens Suidas Cotyn deam coli aii turpium præſidem Alibi tamen idem Syneſius Cotytto appellat, vbi ait Ἑρμῇ μὲν καὶ Ἡρακλεῖ τῆς παλαίστρας ἐφόροις οὐδ' κα-μικρὸν πρέπει· κοτυτοῖ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀττικοῖς κακοδαίμοσι ἱεροποιεῖ. Id eſt, Mercurio quidem & Herculi palæſtræ præfectis numquam congruit. Cotyttoni autem, & aliis apud Atticos deſpicatiſſimis adminiſtrat. quibus verbis declarauit eum de quo agit in Epiſtola fœdiſſimis eſſe moribus, qui Cotyttoni inſeruiat. Contra igitur hæc nocturna Cotyttia Eupolis poeta comicus, vt referunt quidam commentatores Ariſtophanis, ſcripſit comœdiam, quam Baptas appellauit, de qua ſic Platonius meminit, vbi de comœdiarum differentiis agit: ἴσμεν γ' οὖν τὸν Εὔπολιν ἐπὶ τῷ διδάξαι τοὺς Βάπτας ἀποπνιγέντα εἰς τὴν θάλατταν ὑπ' ἐκείνων, εἰς οὓς καθῆκε τοὺς Βάπτας. Scimus,inquit,Eupolim, quum Baptas fabulam docuerit ab his ipſis in mare ſubmerſum,contra quos Baptas emiſerat. Lucianus quoque in ea oratione,quæ inſcribitur ad ineruditum multos emptitantem libros,in hanc ferme ſententiam. Dic mihi, inquit,etiam ne Æſchinis orationem aduerſus Timarchum legis,an vero omnia illa ſcis,& noſti ſingula? Ariſtophanem vero & Eupolim ſubiſti,Baptas integram fabulam perlegiſti, vnde etiam Probus ſic ſcribit Baptæ comœdia,inquit,fuit in qua Eupolis inducit viros Athenienſes ad imitationem fœminarum ſaltantes laſſare pſaltriam Cotytto.Cotytto apud Athenienſes pſaltria,quam effœminati colunt noctu illam adeuntes. De Baptis & Cotytto Angelus Politianus in Miſcellaneis ſuis elegantiſſime diſſeruit.

Orgia] Proprie dicuntur ſacrificia Bacchi. ὀργιάζω enim orgia celebro. vnde Strabo libro decimo ſcribit ſic, Plurimi igitur Græcorũ totum cerimoniale negotium,quod orgia vocantur,Bacchanaléque,& Choricũ,& ſacrorum myſteria Libero patri attribuerunt,Cæterũ tamen orgia pro omnibus ceremoniis capiuntur vnde idem Strabo: Cybelem præcipuo venerantur honore,eius orgia frequentantes.

Secreta tæda.] Id eſt myſtica face,nam noctu talia ſacrificia peragebantur.

Bapta.) Sacerdotes molles & effœminati, à quibus forte Eupolis denominauit comœdiã ſuam à, βάπτω quod ſignificat tingo & lauo, quòd qui ſacris initiabãtur lauarentur aqua calida primum Ariſtophanes, primum ex ritu veteri me lauerunt.

Laſſare) Nam in ſacris ſaltantes fictam fortaſſe perſonam Cotyttius laſſabant. Probus,vt diximus,ait fuiſſe pſaltriam, quam effœminati Athenienſes noctu colunt eam adeuntes.

Cotytto) Accuſatiuus eſt Græcus.

Digitized by Google

Cecropiam.)Atticam à Cecrope rege, qui primus Athenienſium rex regnauit in Attica ante Deucalionis tempora,quem omnis antiquitas fabulata eſt, biformem fuiſſe,quia primus marem fœminæ matrimonio iunxit.

Ille ſupercilium madida fuligine tactum
Obliqua producit acu pingitque trementeis
Attollens oculos: vitreo bibit ille Priapo,
Reticulumque comis auratum ingentibus implet
Cærulea indutus ſcutulata, aut galbina raſa,
Et per Iunonem, domini iurante miniſtro,
Ille tenet ſpeculum patici geſtamen Othonis.
Actoris Arunci ſpolium: quo ſe ille videbat
Armatum, cum iam tolli vexilla iuberet.
Res memoranda nouis annalibus, atque recenti
Hiſtoria, ſpeculum ciuilis ſarcina belli.

VET. SCHOL.

Vitreo bibit ille Priapo.]In vitreum penem,quos appellant drillopotæ.

Galbina raſa.] Polita,tenuiter raſa.

Et per Iunonem.]Non per Iouem,ſed per Iunonem. Ira,inquit,ſerui iurant, quomodo ſolebant ancillæ Neronis,adulantes,per Iunonem tuam

Ille tenet ſpeculum.] Occiſo Galba imperatore, Otho inuaſit imperium: qui tam probroſæ curæ in polienda forma fuit, vt humecto pane faciem liniret ad ſollicitandum candorem,vtebatur & ſpeculo Hunc incomparabilis vitæ bello ciuili Vitellius vicit apud Bebryacum Campaniæ Horum bellum ſcripſit Cornelius, ſcripſit & Pompeius planta,qui ait Bebryacum vicum eſſe à Cremona viceſimo lapide alias,Bebryaci,id eſt pontiel,vnde pelles Bebrinæ.Galba enim ponticus fuit.

IOANNES BRITANNICVS.

Ille ſupercilium.] Molliciem adhuc inſectatur in iiſdem ſacerdotibus, qui more mulierum decoris eſſent ſtudioſi ſupercilia enim fuligine denigrabant, quod ſolitum fieri oſtendit plinius libro viceſimo octauo, vbi ait, Capilli defluuia Vrſinus adeps, miſtoladano & lantho continet,alopeciáſque emendat, & raritatem ſuperciliorum cum fungis lucernarum,ac fuligine,quæ eſt in roſtris earum.

Producit.] Extendit,& emendat.

Obliqua acu.]Calamiſtro.

Pingit]Oculos enim ſibi tingebant,plinius in vndecimo, palpebræ in genis homini vtrinque,mulieribus etiam infectæ quotidiano,tanta eſt decoris affectatio,vt tingantur oculi quoque. Ouidius in Arte amandi.

Nec pudor eſt oculos tenui ſignaſſe fauilla.
Vel prope te nato lucide Cydne croco.

Per oculos igitur intellige genas,quæ inficiebantur. Vnde Diuus Cyprianus in tractatu, De habitu virginum, de impudicis viris ſic ſcribit: Illi docuerunt, & oculos circumducto nigrore fucare,& genas mendacio ruboris inficere,& mutare adulterinis

rinis coloribus crinem,&c.ſic & Diuus Hieronymus ad matrem & filiam in Gallia commorantes ſcribit, Oculos ſtibio linit.

Ille.) Alius ex ſacerdotibus.

Vitreo Priapo.] Nihil, inquit, omittunt quod ad molliciem, nequitiámque pertineat Nam & poculis,inquit,vtuntur in conuiuio effigiatis inſtar inguinum, quam obſcœnitatem notat Plinius libro decimo quarto loquens de ebrietate. Iam vero, quæ vaſa adulteriis cælara?tanquam per ſe parum doceat libidines temulentia: ita vina ex libidine hauriuntur. Idem etiam in proœmio libri trigeſimi tertij, his verbis, In poculis libidines cælare iuuit, ac per obſcœnitates bibere, panibus etiam per obſcœnitatem ſic formatis veſcebantur. Martialis,

Si vis eſſe ſatur noſtrum potes eſſe Priapum.
Ipſa licet rodas inguina,purus eris.

Reticulumque.] Tegmen eſt capitis mulieris à rete dictum, ad cuius ſimilitudinem eſt factum, quaſi & noſtris temporibus matronæ vtuntur & aureis & ſericeis. De eo ſic Lampridius, Matronas autem regias contentas eſſe debere vno reticulo, atque inauribus, & Baccharo monili. genere maſculino protulit Plinius lib. duodecimo, vbi de natura thuris, ſic enim ſcribit: perſona adiicitur capiti, denſúſve reticulus. Nam apud veteres capillos puellæ, aut humeris diffluentes, aut reticulo collectos geſtare conſueuerunt Propertius,

Nec de more coma per leuia colla fluentes.

Scutulata.) Id eſt veſtes ſcutulis diſtinctas, quas Galli inſtituerunt vnde ſic Plinius, Plurimis vero litiis texere, quæ polymita appellant, Alexandria inſtituit, ſcutulis diuidere Gallia.

Cærulea) Color Cæruleus inter viridem & nigrum eſt, propriéque Thalaſſicus. vnde poëtæ mare reliquáſque aquas cæruleas appellant idem etiam dicitur color Venetus. vnde Vegetius libro quarto, De re militari ſcribit, Nautas veſte Veneta eſſe induendos,& vela nauium exploratoriarum colore Veneto eſſe tingenda, hoc eſt cæruleo. Nam vt idem, inquit Vegetius, ſimilis eſt fluctibus marinis, ita vt color cæruleus,& Venetus, & Thalaſſicus idem ſit, id eſt color ſimilis marinis fluctibus. Thalaſſan enim vocant Græci mare.

Raſa.) Veſtimenta, quæ pilo carerent. Nam abſolutum poſitum eſt raſa,& numero plurali apud priſcos in vſu fuit, Toga raſa & pexa, quæ contrariæ erant. Nam raſa ſine pilis erat, pexa vero villoſa De quibus ſic Martialis.

Raſam tu mihi mitte togam. Et alibi.
Togá ne pexam.

Plinius item ſcribit, Lanam Hiſtriæ, Liburniæque lino propiorem quàm lanæ eſſe alienam pexis, & quam ſola ars ſcutulato textu commendat, ita vt bene conueniat togæ raſæ, quæ ſcutulato textu conficiebatur, id eſt breuibus ſcutis diſtinguebatur.

Galbana) Galbanum genus eſt coloris albi, vt aliqui putant, & ſublucidi, quod mollium & delicatorum fuiſſe oſtendit non ſolũ Iuuenalis, ſed & Martialis, quum hominem muliebriter indutum galbanarum appellat vnde etiam idem Martial, mores appellat galbinos, id eſt molles & effœminatos. Tunicam galbinam a colore galbano appellat ſic Flau. Vopiſcus in Aureliano. Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccea, tunica galbina. Galbanum item, vt ſcribit Plinius libro duodecimo, arbor eſt Syriæ in Amano monte ſimilis ferulæ, reſinam producens puram & tranſlucidam.

Et per Iunonem domini.] Omnia inquit faciunt, quæ mulierum ſunt: vt etiam non per Genium, ſed per Iunonem domini iurent ſerui. Nam placuit quibuſdam, vt autor eſt Seneca ad Lucilium libro decimo nono epiſtola cxj vnicuique noſtrum pædagogum dari Deum: non quidem primarium, ſed hunc inferioris notæ ex eorum numero, quos Ouidius ait de plebe Deos: Stoici vero affirmarunt ſingulis & Geniũ & Iunonem dari vnde & Plin lib primo, cap. ſeptimo ſic inquit. Quamobrem maior cœlitum populus etiam quàm hominum intelligi poteſt: quum ſinguli ex ſe-

Digitized by Google

metipſis totidem Deos faciant, Iunones Genióſque adoptando ſibi, ex quo videtur innuere mares conſueuiſſe per Deos maſculos, fœminas vero per deas iurare. vnde poëta ait ſacerdotes ipſos more fœmineo per Iunonem iurare, ſicuti iurat ſiue imprecatur Quartilla apud Petronium his verbis. Iunonem meam iratam habeam, ſi vnquam me meminerim virginem fuiſſe. Licet Socrates apud Platonem in Gorgia, iuret per Iunonem, ita vt de hoc adhuc quærendum cenſeam.

Ille tenet ſpeculum.) Ex ſacerdotibus inquit alius tam grande habet ſpeculum, quo ſe polit, quam grande fuit illud Othonis, quo ſe in acie videbat. De quo ita & Sidonius Apollinaris,

Poſt ſpeculi immanis pompam, quo ſe ille videbat:
Hinc turpis, quòd pulcher Otho. Idem alibi.
Galbam ſternis Otho ſpeculo, qui pulcher haberi
Dum captas.

Sicque per tranſitum molliciem Othonis ſugillat, qui, vt ſcribit Tranquillus, adeo mollis fuit & mundiciarum muliebrium ſtudioſus, vt vulſo corpore, & galericulo capiti propter raritatem capillorum adapto & adnexo incederet, & nemo dignoſceret: quin & faciem quotidie raſitabat, & pane madido linebat. Idque inſtituit à prima lanugine, ne barbatus vnquam eſſet.

Geſtamen.] Appoſitio eſt, hoc eſt quale ſolebat geſtare Otho ſtudioſiſſimus formæ.

Paticis Othonis.] Id eſt patientis muliebria. Nam (vt ſcribit Tranquillus) Neroni conſuetudine mutui ſtupri conciliatus eſt.

Actoris Aurunci ſpolium] Alia appoſitio. Hoc autem hemiſtichium Virgilianum in dedecus dicit Othonis, qui non iam ingentem haſtam more Actoris viri fortiſſimi portabat, ſed ingens ſpeculum, vt mollis & effœminatus: legendúmque eſt ironicos, quaſi dicat non iam ſpolium ablatum hoſti, qualis fuit haſta, quam Turnus Actori abſtulit Æneid. xij.

Ille.] Otho, Quum iam tolli vexilla iuberet. quum iam in hoſtes acies dirigeret ſublatis ſignis.

Res memoranda.] Acclamatio eſt in deriſum Othonis, vt ſit non memoranda, ſed ſupprimenda.

Nouis annalibus atque recenti hiſteria.] Inter annales & hiſtoriam hoc intereſt: quòd Annales, quantum potuimus colligere ex verbis Gellij, ſunt libri continentes res geſtas plurium annorum, obſeruato cuiuſque anni ordine: vnde & nomen accepere. nudi autem ſunt & ſimplices, velutique commentarij, qui breuiter rem complectentes materiam præbeant volentibus ſcribere hiſtoriam: neque enim affectus mouent, neque alacriores ad remp. defendendam, neque ſegniores ad rem perperã faciẽdam annales commouere poſſunt Hiſtoria vero eſt rerum geſtarum narratio, vel demonſtratio, dicta ab *ἱστορέω* quod eſt idem quod narro. vnde Cic. in 2. de Oratore Erat hiſtoria annalium confectio: res omnes ſingulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, efferebátque in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas vt eſſet populo cognoſcendi: hique annales maximi nominabantur Verg. Itaque omnium rerum peritiſſimus inducit Æneam tanquam pontificem dicere.

Et vacet annales noſtrorum audire laborum.

Quum ergo Æneas vt pontifex inducatur, merito annales appellat hiſtoriam. Hiſtoria vt ſcribit Gellius, qua ratione, quoue conſilio geſtæ ſunt res demonſtrat Ex annalibus igitur tanquam ex breui, nudâque materia ſumebatur hiſtoria, quæ rem vberius perſcribit, quæ affectuum, plena eſt. ergo annales id omnino ſunt, quòd hiſtoriæ: ſed hiſtoriæ non omnino id quod annales ſunt, tanquam alterum ſit ſpeciale nomen, alterum generale: ſicuti quod eſt homo, id neceſſario animal eſt: quod eſt animal, non id neceſſe eſt vt ſit homo.

Speculum ciuilis ſarcina belli.] Veluti acclamatio in contemptum tantæ mollicieis quòd inter cætera belli machinamenta ſpeculum quoque geſtaretur.

Belli ciuilis.] Bellum appellat ciuile, quod inter Othonem & Vitellium geſtum fuit ad Bebriacum vicum inter Cremonam & Veronam, vbi duabus Otho clade-

Digitized by Google

bus acceptis ſuperatus eſt. De quo bello & loco Plinius meminit libro decimo capite xlix. Venerunt in Italiam Bebriacenſibus bellis ciuilibus trans Padum & nouæ aues.

Nimirum ſummi Ducis eſt occidere Galbam,
Et curare cutem ſummi conſtantia ciuis,
Bebriaci campo ſpolium affectare Palati,
Et preſſum in facie digitis extendere panem,
Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe,
Mæſta nec Actiaca fecit Cleopatra carina.
Heic nullus verbis pudor, aut reuerentia menſæ.
Heic turpis Cybeles, & fracta voce loquendi
Libertas, & crine ſenex phanaticus albo
Sacrorum Antiſtes, rarum, ac memorabile magni
Gutturis exemplum, conducendúſque magiſter.

IOANNES BRITANNICVS.

Nimirum.] Inſultatio eſt in Othonem, vt effœminatum. quaſi dicat rem facit monſtruoſam Otho qui imperatores de regno eiicit, & cutem more mulierum curat & polit, quaſi contraria. Nam quum ab Galba adoptari expectaret, iſque Piſonē prætuliſſet, indignatus ad vimque conuerſus, eum a ſuis deſertum interemit. Galba autem ſeptimus fuit imperator, qui Neroni ſucceſſit nullo gradu contingens Cæſarum domum: lege Suetonium. De cæde item Galbæ & Othonis, & pugna Bebriaca meminit Ioſephus De bello Iudaico in quinto libro ſic, In medio namque Romanorum foro Galba perempto creatus Otho imperator, cum Vitellio imperante pugnabat, quem Germanorum tunc manus elegerat. Habito autem apud Bebriacum Galliæ prælio cum Valente & Cinna Vitelij ducibus, primo die Otho ſuperauit, altero Vitelij milites, multiſque trucidatis, & aduerſæ partis audita victoria Otho apud Brixelium ſemet occidit, poſtquam biduum, tréſque menſes imperium tenuit.

Curare cutem Faciem (vt diximus) quotidie raſitare, & corpus vellere.

Affectare]C. Appetere, & magna animi cupiditate ad aliquid aſpitare S.

Spolium palati] Pro palatij, vbi ſedes erat imperatorum. Nam primus fuit Romulus, autore Liu. in primo, qui palatium vbi educatus ipſe fuerat, muniit. Ex ſeptem enim collibus Vrbis fuit palatium Vnde Cicero in Officiis ait Cn Octauium præclaram ædificaſſe in palatio & plenam dignitatis domum palatinam appellarunt domum imperatorum. Dictum palatium, vel quòd ibi pecus paſcens balare conſueuerit, & quaſi balantium: vnde Neuius balantium appellat: vel quòd palare, id eſt errare pecudes ſolerent, quòd ibi Hyperborei filia Palanto habitauerit: quæ ex Hercule Latinum peperit: vel quòd ibi Pallas Euandri filius ſepultus fuerit: vel quòd etiam palatini & Aborigines ex agro Rheatino, qui appellatur palatium, ibi conſederint: vel à Pale paſtorali dea, vt ſcribit Solinus.

Et extendere panem.] Scilicet madidum lacte aſinino. Nam vt ſcribit Plin. lib. 28. Cutem in faciem erugari, & tenereſcere, & candorem cuſtodire lacte aſinino putant, Proinde Poppea vxor Neronis quocunque ire contigiſſet, ſecum ſexcentas aſellas ducebat.

Quod nec in Aſſyrio.] Fecit inquit Otho ea ad curandam cutem,& ſe molliendum in caſtris,quæ nec Semiramis regina,nec Cleopatra fecerunt: vt oſtendat ipſum & fœminis molliorem extitiſſe.

Semiramis.] Nini regis Aſſyriorum fuit vxor, magni mulier animi: quæ occiſo marito non auſa tradere imperium filio Nino adhuc impuberi, nec ipſa palam tractare, mutato habitu cum filio regni moderationem ſuſcepit. Hæc Babylonem condidit:non contenta acquiſitos à marito terminos tueri,Æthiopiam quoque ſuo imperio adiecit Indis etiam bellum intulit Ad poſtremum, quum concubitum filij petiiſſet, ab eodem interfecta eſt , duos & triginta annos poſt Ninum regno potita.

Orbe Aſſyrio.] In ea parte Aſſyriæ , vbi Babylon eſt,Nam Babylon ac Niſibis vrbes Aſſyriæ ſunt maximæ.quæ autem Aſſyria antea dicta fuit , poſtea dicta eſt Syria terrarum maxima,& pluribus diſtincta nominibus. De qua abunde Plin lib. v. & Strabo xvj.

Pharetrata.] Pharetra armata:quali habitu in bellum deſcendebat. eſt enim pharetra theca ſagittarum.

Cleopatra] Ægypti fuit regina,ſoror illius Ptolomæi,qui Pompeium neci tradidit.Eam primo amauit Iulius Cæſar , ex qua puerum ſuſcepit Cæſarionem : mox eam poſt mortem Iulij Cæſaris,M.Antonius ardenter dilexit, ex qua liberos duos ſuſcepit:quos Solem & Lunam appellauit. Eum poſtea aduerſus Auguſtum cum exercitu proficiſcentem quatuordecim cum triremibus ſecuta eſt ad Actium promontorium,vbi commiſſa pugna vinceréque Auguſto ipſa prior cum ſuis triremibus aufugit in Ægyptum , quam fugientem Antonius relicto exercitu perditus amore conſecutus eſt. Sicque Auguſtus potitus victoria in Ægyptum ſecutus eſt vtrumque.M Antonius gladio ſuo ſeipſum interemit : Cleopatra ne viua ab Auguſto in triumphum duceretur, admotis corpori ſerpentibus mortem ſibi conſciuit: lege Plutarchum,Florum,Strabonem,& Suetonium.

Mœſta.] Quia victa iram Cæſaris Auguſti timebat.

Carmina Actiaca.] Qua pugnauit apud Actium promontorium Epiri.

Hic nullus verbis pudor.] Redit poëta ad ſacerdotes de quibus cœperat : ait ergo inter ipſos omnia turpia fieri : nec vllum exiſtere pudorem , quominus & verbis & factis vtantur obſcœnis.Nam pudor eſt veluti obſtaculum ne quid turpe faciamus. vnde philoſophi ſic diffiniunt,autore Gellio.Pudor eſt iuſtæ vituperationis ſiue reprehenſionis timor.

Turpis Cybeles.)Id eſt omnia obſcœna fiunt hic,id eſt inter ipſos ſacerdotes:qualia fieri ſolent in ſacris Cybeleis,vbi turpiſſima quæque fiebant, & præcipue ſolenni die lauationis eius in Almone fluuio.Nam vt ſcribit Auguſt.lib.ij.Cap.iij De ciuitate Dei,ante deæ lecticam talia per publicum cantitabantur à nequiſſimis ſcenicis,qualia non deceret matrem ſcenicorum audire. vnde Auguſt. ſubdit. Illam proinde turpitudinem obſcœnorum dictorum atque factorum ſcenicos ipſos domi ſuæ proludendi cauſa coram matribus ſuis agere puderet, quam per publicum agebant deorum matre ſpectante, & audiente vtriuſque ſexus frequentiſſima multitudine.

Fracta voce.] Aut molli & effœminata : aut in omnem effuſa turpitudinem , ſumpta tranſlatione ab equis,qui fracto & ſoluto freno toto impetu feruntur. Apul.libro octauo. De ſacerdotibus deæ Syriæ Fracta,rauca , & effœminata voce clamores abſonos attollunt.

Phanaticus ſenex.)Id eſt ſacerdos non abſimilis Gallo ſacerdoti Cybelio. Nam Phanaticus epitheton eſt Galli id eſt afflatus numine : nam ſpiritu quodam videbantur agi diuino,& futura prædicere:vnde Horat.in Sat.

Hunc circum tonuit gaudens Bellona cruentis, & in Odis.
Nam Dindimene non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius,
Nec Liber aque.

Digitized by Google

Quum igitur quodam furore diuino agantur caput iactant rotántque crines. Lucanus in j.

Crinémque rotantes
Sanguineum populis cecinerunt triſtia Galli.

Vnde Liu. libro trigeſimo ſexto ſcribit. L. Scipionis legatus claſſem in Europam ad Seſtum oppugnandá traiecit. Iámque ſubeuntibus muros phanatici Galli primum cum ſolenni habitu ante portam occurrerunt. Lymphatus etiam & lymphaticus vocatur inſaniens & laruatus id eſt demoniaco ſpiritu afflatus. Plin. De helleboro. Medetur in comitialibus morbis, vertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantiæ albæ Idem in viij. cap. liv. loquens de api boue. Hi greges repente lymphati futura præcinunt: vnde lymphare, quòd eſt veſanum facere. Valerius Flaccus lib, iij Deus ancipitem lymphauerat vrbem.

Sacrorum antiſtes.] Dominus & magiſter talium ſacrorum.

Rarum ac memorabile.] Ironicos dictum, quaſi dicat raro inuenias tam boni exempli magiſtrum conducendum mercede ad voluptatem gulæ. Nam exemplum id eſt, quòd nobis propoſitum monet, quid nobis fugiendum imitandum-ve ſit. Exemplum item dicimus id, quo demonſtratur in rebus venalibus cuiuſmodi ſit ea res venalis. vnde ad Herennium. Si merces ipſi qui venditant aliunde exemplum quæritant mercis, aut ſi aceruos dicant ſe tritici habere, & eorum exemplum pugno non habent quòd oſtendant.

Quid tamen exſpectant: Phrygio quos tempus erat iam
More ſuperuacuam cultris abrumpere carnem?
Quadraginta dedit Graccus ſeſtertia, dotem
Cornicini: ſiue hic recto cantauerat ære,
Signatæ tabulæ: dictum feliciter. ingens
** Cena ſedet: gremio iacuit noua nupta mariti.*
O proceres, cenſore opus eſt, an haruſpice nobis?
Scilicet horreres, maioráque monſtra putares,
Si mulier vitulum, vel ſi bos ederet agnum?

VETVS SCHOL.

Cornicini.] Expertus naturam, eumque grande habere cornu.
Cenſore op. eſt an aruſpice] Quo emendet, aut quo expiet.

IOAN. BRITANNICVS.

Quid tamen expectant.] Ex quo inquit vitam agunt obſcœnam & muliebrem, nec magis indigent genitalibus quam Galli, qui caſtrati erant, quandoquidem nubunt, quid ergo expectant cur non caſtrentur, & per omnia ſimiles ſint Cybeleis ſacerdotibus quos in reliquis imitantur.

More Phrygio.] More Gallorum ſacerdotum Cybeles, qui teſta ſamia, autore Plin. virilitatem ſibi amputabant, ac imitationem Atys pueri, quem Cybele impudice dilexit, qui cum caſtitatem ſuam deæ promiſiſſet, eámque commiſſo ſtupro cum nympha Sagaritide non ſeruaſſet, & dea irata ſupplicium de nympha ſumpſiſ-

ſet, correptus furore & putans domos ruere, ſolitudinem petiit, & per ſumma Dindimi montis Phrygiæ diſcurrens arrepto lapideo cultro ſeipſum caſtrauit. Vnde Ouidius,

Ah pereant partes quæ nocuere mihi.
Ah pereant dicebat adhuc, onus inguinis aufert:
Nullaque ſunt ſubito ſigna relicta viri.

☞ Catullus, tamen aliter ſcribit, puerum quum ex aqua Galli fluminis Phrygiæ bibiſſet, in furorem ex aquæ natura compulſum ſ. ſe caſtraſſe. Tandem è monte in vallem præcipitatus, in arborem pinum conuerſus eſt.

Phrygio.] Nam Phryges Troéſque prope Idem habitantes autore Strabone, deam præcipuo venerantur honore, eius orgia frequentantes.

Carnem ſuperuacuam.] Superfluam & minime neceſſariam quando omnia muliebriter agant & nubant, ſicque per irriſionem à poëta dicuntur.

Cultro.] Non ferreis ſed lapideis. Nam ſcilicet vt diximus, virilia ſibi amputabant.

Quadringenta dedit] Notat poëta mores ſui temporis, quo multi fronte inuerecunda nubebant. vnde Mart.

Barbatus rigido nupſit Caliſtratus Aphro:
Hac qua lege ſolet nubere virgo viro.

Nupſit & Nero Doryphoro liberto: & Neroni Sporus autore Tranquillo, oſtendit ergo ex ſacerdotibus Graechum nobilem & potentem virum nupſiſſe, omniáque feciſſe, quæ in nuptiis etiam virginalibus fieri ſolent, vt dotem etiam dederit marito.

Quadringenta ſeſtertia.] Ac ſi dicat tantam dotem, quæ capiat etiam ſummam equitis Romani. Neque enim quiſquam haberi poterat inter equites Romanos, qui ſummam quadringentorum ſeſtertium non habuiſſet. C. Hoc eſt, vt hodie loquimur, decem milia coronatorum, qua de re Satyra prima copioſius diximus S.

Gracchus.] Vnus ex ſacerdotibus nobilis & potens, quales fuerunt Graechi. Nam Graechorum familia nobilitate præſtabat & potentia

Cornicini ſiue hic recto cantauerat ære.] Hoc in infamiam & dedecus eſt nubentis. Nam ille inquit cui nupſit, fuit aut cornicem aut tubicem: vt oſtendat partam omnino ex ea re trahi infamiam nam in caſtris legio habet tubicines, cornicines, buccinatores. Tubicines ad bellum vocant milites: & rurſum receptui canentes reuocant. Cornicines & buccinatores erant ornamentum totius legionis in ingreſſu conflictus, & eius reditu. Quotiens ad aliquod opus exituri ſunt milites ſoli tubicines canunt, & ſoli milites ad ſigna eorum obtemperant: quotiens mouenda ſunt ſigna cornicines canunt: quotiens pugnatur, & tubicines, & cornicines pariter canunt. Vnde illud eſt Ouid. in Metamorph.

Non tuba directis, non æris cornua flexi.

Signatæ tabulæ.] Subaudi ſunt. nam matrimonium non fiebat ſine publica ſcriptura: vnde alibi poeta.

Si tibi legitimis pactam iunctámque tabellis,
Non es amaturus.

Tabulæ autem numero tantum plurali dicuntur venditionum, emptionum, dotium, & id genus contractuum: vnde tabularium locus vbi reponuntur ipſæ tabulæ, & tabularius ipſe tabularum ſcriptor & notator, quem vulgo notarium appellamus.

Dictum feliciter.] Subaudi eſt, vt ſit feliciter cedant nuptiæ. ita enim dici ſolebat in nuptiarum celebratione. Tranquillus in Domitiano. In reducenda poſt diuortium vxore acclamari audiit libenter domino & dominæ feliciter. C

Ingens cœna] Id eſt multitudo conuiuarum, & ad cœnam inuitatorum.

Sedet.] Accumbit. Alij dicunt, ingens cœna ſedet, id eſt ponitur, quod mihi non placet. nam cœna per Metonymiam, cœnantes ſignificat. S.

Cenſere opus eſt.] Turpitudinem rei dubitatione aggrauat: quaſi dicat flagi-

Digitized by Google

tium eſſe nihilo magis dignum, caſtigatione quam expiatione.

Cenſore.] Qui mores corrigat, nam cenſor præerat moribus ciuitatis. De quo ita Plutarchus in vita Pauli Æmylij. Cenſura maximæ omnium magiſtratuum reuerentiæ eſt, plurimæque poteſtatis, cum in aliis rebus, tum maxime ad morum emendationem Nam è ſenatu remouere poteſt, equitibus auferre equos, notare infamia, cenſum agere, luſtrum condere. Aſconius Pedianus. Regendis moribus ciuitatis cenſores quinto quoque anno creari ſolebant: hi prorſus ciues ſic notabant, vt qui ſenator eſſet eiiceretur ſenatu, qui eques Rom. equum publicum perderet: qui plebeius in Ceritum tabulas referretur, & ærarius fieret: ac per hoc non eſſet in albo centuriæ ſuæ.

Haruſpice.] Qui ſacrificiis expiet tantum naturæ portentum. Haruſpex enim is dicebatur, qui inſpectis extis victimæ, futura prædicebat, portentáque ſacrificio expiabat. denominatúrque ab haruga id eſt victima, & haruga ab hara, id eſt ſtabulo.

Scilicet horreres.] Cum ea interrogatione legendum eſt, qua increpamus male intelligentes, quaſi dicat: hominem nubere multo monſtruoſius eſt, quam ſi bos agnum pareret, & mulier vitulum.

Segmenta, & longos habitus, & flamea ſumit,
Arcano qui ſacra ferens nutantia loro
Sudauit clypeis ancilibus, ô pater Vrbis,
Vnde nefas tantum Latiis paſtoribus? vnde
Hæc tetigit, Gradiue, tuos vrtica nepotes?
Traditur ecce viro clarus genere, atque opibus vir,
Nec galeam quaſſas, nec terram cuſpide pulſas,
Nec quereris patri? vade ergo, & cede ſeueri
Iugeribus campi, quem negligis, officium cras
Primo Sole mihi peragendum in valle Quirini,
Quæ cauſa officij? quid quæris? nubit amicus,
Nec multos adhibet. liceat modo viuere: fient,
Fient iſta palam, cupient & in acta referri.

VET. SCHOL.

Segmenta.] profuſæ veſtes.

Et longos.] Fimbriarum, ſiue vittatas veſtes, quibus matronæ nouæ nuptæ cooperiuntur.

Flamea.] Veſtis pudori ſimilis, quam & propter pudorem accipiebant.

Sudauit.] Gracchus accepit veſtem nouæ nuptæ, qui aliquando Salius Martis fuit.

Vrtica.] prurigo.

Iugeribus campi.] Recede de Martio campo, quem tenes, & qui tibi cœperat ædificari. Hic enim ager Tarquinij Superbi fuit: & pro illius fuga, Marti conſecratus, dictus eſt Martius Campus.

In valle Quirini.) Ad inuidiam dixit, in valle.

In acta referri) Annalibus contineri.

IOAN. BRITANNICVS.

Segmenta]Ornamenta eſſe muliebria declarat. Valer. Max. lib. v cap. De gratis. Permiſit quoque his purpurea veſte,& aureis vti ſegmentis. Iuxta quod dixit Seruius, Segmentum eſſe monile, & ornamentum gutturis. Quod etiam Sidonius comprobare videtur his verbis. Et illam Sarranis ebriam ſuccis, inter crepitantia ſegmenta palmatam conuenuſtauit: quibus verbis oſtendit ornamenta eſſe, quæ conſtarent aut argento,aut auro, aut margaritis, aut precioſis lapillis crepitantibus. Iuuenal.

Et ſegmentis dormiſſet paruula cunis.

Plinius lib. vij oſtendit ſegmenta ſignificare circulos his verbis, Plura autem ſunt ſegmenta mundi,quæ noſtri circulos appellauere,Græci paralellos:vocabulum autem deductum eſt à secando,ſicut & ſegmina.

Longos.] Muliebres.

Flamea.] Flameum veli genus erat, coloris lutei, quo caput nouæ nuptæ velabatur.

Sacra ferens] Nobilem eſſe oſtendit ſacerdotem, qui nupſit. Nam Salij ſacerdotes Martis ex nobilioribus tantum creabantur: ſicque oſtendit poeta eum qui in monte Albano ſacerdos ſacra Mineruæ miniſtrabat, & nupſerat antea, martis ſacerdotem extitiſſe.

Qui ſudauit clypeis ancilibus.] Hoc eſt clypeis,quæ ancilia ſunt appellata, de quibus talis extat hiſtoria Regnante Numa Pompilio,è cœlo in terram decidit breue ſcutum ex ære,dictum ancile,quòd vndique reciſum:vnde Ouid in Faſtis.

Atque ancile vocant,quod ab omni parte reciſum eſt:
Quaque oculis ſpectes,angulus omnis abeſt.

Et vna vox edita,omnium potentiſſimam fore ciuitatem,quamdiu id in ea ſeruaretur Rex igitur ne furto locus eſſet,adhibito fabro Mamuri a,iuſſit ad illius ſimilitudinem vndecim alia ſcuta fieri,ſimúlque miſceri, ne cœleſte internoſci poſſet,adhibitique ſunt ſacerdotes Salij duodecim, qui ancilia ferrent, ac per Vrbem irent canentes carmina cum tripudiis ſolennique ſaltatu:vnde & nomen accepere.hi autem Marti erant conſecrati:eorum primus præſul vocabatur, autore Plin. Ancilia autem nomen eſt tertiæ declinationis:legitur tamen & ancilium & anciliorum:ſed illud ratione analogiæ, hoc autem autoritate defenditur: ſic etiam vectigalium & vectigaliorum,Saturnalium & Saturnaliorum,multáque id genus.

Arcano lora.] Quod nulli alij liceret ferre & pertractare quam Salio.

O pater Vrbis.] Exclamatio eſt,qua & rei indignitas,& indignatio poëtæ exprimitur.

Pater Vrbis.] Scilicet Mars:ex quo & Ilia Rhea Numitoris filia nati ſunt Romulus & Remus Vrbis conditores

Vnde nefas tantum.] Subaudi eſt, id eſt tanta morum prauitas, vt vir viro nubat?

Latiis paſtoribus.] Romanis qui à paſtoribus originem traxerunt: & qui omnium antea voluptatū ignari fuerunt,vt rudes & agreſtes paſtores. De quibus ſcribit ſic Varro: Romanorum vero populum a paſtoribus eſſe ortum quis non dicit? quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe nutricium, qui Romulum & Remum educauit?non ipſos fuiſſe paſtores obtinebit?Sicque poeta fœdam ſui temporis molliciem notat.

Hæc vrtica] Hic libidinis pruritus,vt etiam viri nubant.

Gradiue.] Mars, vel quia gradatim, & per ordines eatur in bellum: vel à verbo Græco.C. κραδαίνειν, ſiue κραδάειν, quod eſt vibro, vel quatio. S. quòd in bello haſtæ vibrentur & quatiantur.

Nepo-

Digitized by Google

Nepotes.] Poſteros Romanos.

Quereris patri.] Id eſt nec quereris apud Iouem patrem tuum de luxuria & mollicie Romanorum.

Vade ergo] Acri indignatione dictum.

Campi ſeueri.] Campi Martij, in quo comitia fiebant, & magiſtratus creabantur, milit éſque noui exercebantur, vt dicemus illic, *Aut vulnera pali.*

Quem neglig.] Quem minime curare videris.

Officium.] Ad irriſionem, contemptúmque temporum ſuorum hoc dicit, quibus multi abiecta verecundia nubebant: Introducta eſt perſona, quæ oſtendat operam ſibi dandam eſſe viro nubenti.

Officium.] Nemini dubium eſt officium dictum eſſe ab efficiendo, vt id ſit quod vnuſquiſque teneatur efficere: vnde Cicero librū ſuum De officiis inſcripſit: quòd ibi doceat, quid in omni rerum actione ſit efficiendum. Eſt ergo ſenſus: quoddam mihi negocium curandum ex officio eſt. Tranquillus in Caligula Liuiam Horeſtillam, C. Piſone nubente, quum ad officium & ipſe veniſſet ad ſe deduci imperauit.

Primo ſole] Primo ortu ſolis.

In valle Quirini.] Virum ad templum Quirini, de quo meminit Plin lib. 15. cap. 29. Inter antiquiſſima námque delubra habentur Quirini, hoc eſt ipſius Romuli, an ad porticum Quirini, id eſt Romuli? quo multi conueniebant. Martial. lib. 11.

Vicini pete porticum Quirini:
Turbam non habet otioſiorem
Pompeius, vel Agenoris puella.

Quirinus autem dictus eſt Romulus, ſiue ab haſta, quæ quiris à Sabinis dicebatur, qua ſemper armatus incedebat: ſiue à Curibus ciuitate Sabinorum, quos percuſſo fœdere in vrbem recepit, populúmque à Curibus Quirites vocauit, ipſique poſt mortem eum pro Deo coluerunt, Quirinúmque appellauerunt. vnde Ouid. in Faſtis lib. 2.

Proxima lux vacua eſt, at tertia dicta Quirino:
Qui tenet hoc nomen Romulus ante fuit.
Siue quòd haſta quiris priſcis eſt dicta Sabinis,
Bellicus à telo venit in aſtra Deus,
Siue ſuo regi nomen poſuere Quirites,
Seu quia Romanis iunxerat ille Cures.

Fient fient] Quaſi cum ſuſpirio dictum.

In acta referet.] In libros, quibus deſcribebantur tam priuata quam publica negocia, hoc eſt quæ ad remp. pertinebant. vnde Tranq. in Tyberio, Interim quum in actis ſenatus legiſſe, dimiſſos ac ne auditos quidem quoſdam reos. Idem in Cæſ. Fuerat animus coniuratis corpus occiſi in Tyberim trahere, bona publicare, acta reſcindere, id eſt libros quibus leges & decreta Cæſaris continerētur. De hoc vberius in 9. ſat. dicemus illic.

Et libris actorum ſpargere gaudet Argumenta viri.

Interea tormentum ingens nubentibus hæret,
Quod nequeunt parere, & partu retinere maritos.
Sed melius, quod nil animis in corpora iuris
Natura indulget. ſteriles moriuntur, & illis
Turgida non prodeſt condita pyxide Lide,
Nec prodeſt agili palmas præbere Luperco.
Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracci,

Digitized by Google

Luſtrauitque fuga mediam gladiator arenam,
Et Capitolinis generoſior, & Marcellis,
Et Catuli, Paullique minoribus, & Fabiis, &
Omnibus ad podium ſpectantibus. his licet ipſum
Admoueas, cuius tunc munere retia miſit.

VETVS SCHOL.

Nec prodeſt agili.] Steriles mulieres februantibus Lupercis ſe offerebant, & ferula verberabantur. Hoc homine, qui infra tectum † multi feminis credit contractus ob fœcunditatem dandam. palmas ideo dicit, quia aut * earomus lætabantur, aut quia manibus vapulant euncs per ciuitatem, tunc & in ſolio ſi qua poſt ipſum deſcenderit, ſtatim concipit.

Tunicati fuſc. Gracchi.] Qui toga depoſita, qua vtebantur ſenatores, tanquam infames tunica vtebantur. Hinc Laniſtæ, vel diſſoluti dicuntur.

Gladiator.] Gracchi filius habitu gladiatoris plerumque ad infamiam * equabat. retiarius enim fuit.

His licet ipſum.] Nobilibus, non Neroni. Nam & ipſe pugnauit in gladiatorē, & cantauit in ſcena habitu citharœdi, & auriga fuit.

IOANNES BRITANNICVS.

Interea tormentum ingens.] Dum ſunt inquit matrimonio coniuncti, nullam tamē ex matrimonio capiunt voluptatem, ſed ingentem dolorem, & animi cruciatum, quia quum nuptiæ inſtitutæ ſint gratia prolis, & liberi ſint pignus amoris inter virum & vxorem, nequeunt parere, & partu mariti amorem retinere.

Sed melius.] Ironicos, quaſi poeta eorum incommodis gaudeat.

Quod nil animis.] Senſus eſt: In animo quidem habent & cupiunt concipere, ſed natura vetat. Ordo eſt, natura nil iuris, nil potentiæ indulget animis id eſt voluntatibus & animi deſideriis. Nam eorum animus eſt. & voluntas vt concipiant.

In corpora.] Scilicet gignenda in vtero.

Steriles.] Sine liberis dicuntur à στιρίω quod eſt priuo.

Turgida Lyde.] Aliqui hoc ad araneam referri exiſtimatunt, Alij vero ad mulierē vnguentariam, vt legatur ſic verſus.

Turgida non prodeſt condita pyxide Lyde.

Id eſt, Lyde mulier vnguentaria turgida ventricoſa non prodeſt ſubaudi ſterili pyxide condita id eſt vnguentis plena, vt ſit à condio quartæ coniugationis Qui autē ad araneam referunt ita exponunt. Lyde turgida id eſt, aranea tumens in ventre condita in pyxide, id eſt incluſa in pyxide non prodeſt ſterili. Scribit enim Plin. lib. 11. ex araneis, qui phalangia dicuntur tricenos vermiculos parere: vnde exiſtimatur geſtare araneam incluſam pyxide, quaſi fœcunditatis exemplo prodeſſe ſterilibus, & fieri fœcundas. Sed quia hoc adhuc non eſt compertum apud idoneos autores, liceat vnicuique diiudicare quod ſit melius.

Lyde.] Si de aranea intelligis, Arachne puella fuit Lydia, quæ cum Pallade in lanificio auſa concertare, à dea in araneam multis conciſa verberibus eſt conuerſa. Vnde nunc poeta Lyde poſuit pro aranea. Prima autem vt ſcribit Plin. lib. 7. reperit linum & retia. Et eius filius Cloſter fuſos in lanificio.

Pyxide.] Vox eſt Græca, capitur autem pro vaſe, vt ſcribit Quint. lib. 8. cuiuſcunque materiæ, quo vaſe vnguenta, venenaliáque id genus medicamenta recondunt.

Digitized by Google

Agili Luperco] Lupercalia ludi erant, in quibus Luperci per laſciuiam diſcurrētes pellibus ſe inuicem cædebant. De origine Lupercalium varia ab autoribus traduntur. Sed quod ſenſit Ouid in Faſtis ſequemur. Romani, inquit beneficij memores, quod lupa nutriendis infantibus Romulo & Remo præſtitit, templum illi ad ficum ruminalem extruxerunt. quod Lupercal eſt appellatum.

Tenit ad expoſitos mirum, lupa fœta gemellos.
Illa loco nomen fecit, locus ipſe Lupercal,
Magna dats nutrix premia lactu habet.

Eius templi ſacerdotes, autore Varrone, Luperci dicebantur, rem diuinam nudi agebant, nec in templo ſolum ſed per vicos vrbis ac compita diſcurrentes. ſed præter ſacerdotes licebat omnibus tam viris quam mulieribus ludos celebrare: vnde ſcribit Plut. M. Antonium nudum in Lupercalibus curru per vrbem fuiſſe vectum à matronis & virginibus omnia membra nudatis. Erat mos vt Luperci diſcurrentes pellibus obuias quáſque fœminas verberarent, exiſtimantes talibus verberibus fœcundas fieri. Vnde & Crepi ſunt dicti, autore Feſto, à crepitu pellicularum quem faciebant verberantes. De his autem Liu. in primo, Plut. in Romulo, in M. Antonio, in Problematis, Varro, Diuus Aug. Valer. lib. 2. Vbi de inſtitutis antiquis ſcribit ſic tradit. Lupercalium mos à Romulo & Remo inchoatus eſt, tunc quum lætitia exultantes, quòd iis auus Numitor rex Albanorum eo loco vbi educati erant vrbem condere permiſerat ſub monte Palatino, hortatu Fauſtuli educatoris ſui, quem Euander Argeis conſecrauerat, facto ſacrificio, cæſiſque capris, epularum hilaritate ac vino largiore prouecti diuiſa paſtorali turba cuncti ouinis pellibus immolatarū hoſtiarum iocantes geſtierunt. Aliqui vero putarunt dicta Lupercalia à lupis arcēdis, quòd tali ſacrificio, quod in honorem Panos Dei Arcadici celebrabatur, lupi à pecoribus arcerentur.

Prabere palmas.] Verberandas, vt fiant fœcundæ. Nam id putabant maxime ad fœcunditatem pertinere. Vnde Ouid.

Nupta quid expectas, non tu pallentibus herbis,
Nec prece nec magico carmine mater eris.
Excipe fœcundæ patienter verbera dextra,
Iam ſocer optatum nomen habebit aui.

Vicis & hoc m.] Hactenus de ſacerdotibus: nunc de polluta nobilitate ludis gladiatoriis, & opera ſcenica. Nam temporibus poetæ, quum Domitianus edidit pugnas virorum & mulierum, multi nobiles illic præſtiterunt operam, vnde poeta in ſat. 8. in eoſdem.

—— Quanti ſua funera vendant.
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone.

Nam Nero, vt ſcribit Tranq. & Euſebius exhibuit ad ferrum quadringentos ſenatores, ſexcentos equites Rom. Domitiani vero tempore nobiles non coacti, ſed iam antea ſub Nerone educati inter ludos ſcenicos ſponte in theatrum veniebant, quod Iuuen. conqueritur etiam alibi.

—— Cytharœdo principe natus,
Nobilis hac vltra quid heri niſi ludus?

Per Gracchum autem, vt ſupra diximus,

Quadringenta dedit Gracchus ſeſtertia dotem,

Nobilem, & potentem intelligit. Alibi,

Cum Gracche iuſſus pugnare ſecutor.

Nam Gracchorum domus nobilitate præſtabat, & potentia populari ſeditione cōparata. Dicendo autem poeta,

Vicis & hoc menſtrum,

Oſtendit turpius quidem eſſe virum ad artem ſcenicam deſcendere & digladiari, quam nubere, neque enim quicquam exiſtimabatur flagitioſus quam ludis ſcenicis harenáque fœdari. Tranquil. in Tyberio. Ex iuuentute vtriuſque ordinis profligatiſſimus quiſque quominus in opera ſcenæ harenæque edenda ſenatuſconſ. te-

Digitized by Google

nereutur, famoſam iudicij notam ſponte ſubibant. vnde Corn. Tacitus, Cautum ſeuete, ne equites Rom. ludo & harena polluerentur.

Vicit.] Superauit rei turpitudine.

Hoc monſtrum.] Vt vir nuberet viro. Monſtrum appellatur, quicquid eſt præter naturam, à monſtrando, quòd aliquid futurum monſtret terrificum.

Fuſcina.] Telum erat retiarij. Nam gladiatorum alter dicebatur retiarius, alter mirmilo, ſiue ſecutor. Retiarius fuſciuam & rete geſtabat, quo mirmilonem implicitum caperet, vnde inferius: *Cuius nunc munere retia miſit.* Nam in ſummitate galeæ mirmilonis, qui aduerſus retiatium pugnabat, piſcis erat effigiatus, in quem retiarius tete immittens dicebat, piſcem peto, non te peto: fuſcina item inſtrumentum eſt ferreum inſtar tridentis ad capiendos piſces.

Tunicati.] Tunica veſtis erat, autore Marcel. ſine manicis: ea vtebantur gladiatores retiarij, vt fortaſſe ad dimicandum eſſent expeditiores. Tranquill. in Caligula, Retiarij tunicati quinque numero gregatim dimicantes ſine certamine vllo totidem ſecutoribus ſuccubuerant: quum occidi iuberentur, vnus reſumpta fuſcina omnes victores interemit.

Generoſior Capitolinn.] Nam Capitolinorum familia nobiliſſima fuit ducta origine ab Marco illo Manilio, qui Capitolium à Gallis obſeſſum ſeruauit. Nam quadã nocte clangore anſeris excitatus, Gallos aſcendentes deiecit, patronus à ciuibus appellatus, verum poſtea, quum affectati imperij reus factus eſſet, de ſaxo Tarpeio præcipitatus eſt.

Marcellu.] Marcellorum familia duobus maxime Marcellis claruit, altero quartum conſule, altero qui Hannibalem vicit, de quibus Plutarchus.

Catulis] Nam & Catulorum familia fuit antiquiſſima, principiúmque nobilitatis accepit à Q. Catulo Luctatio, qui primo bello Punico trecentis nauibus aduerſus Carthaginenſes profectus, inter Siciliam & Aphricam ad Egates inſulas, ſexcentas eorum naues commeatibus, & aliis oneribus impeditas, duce Himilcone deuicit, finémq. bello impoſuit. Fuit item Q. Catulus Luctatius temporibus Syllæ & Marij, qui triumphante Mario ex Teutonis, ex Cimbris ipſe triumphum geſſit, de quo in octaua ſatyra pleraque dicemus. hic ille fuit à quo (vt teſtatur Cic. in oratione de ſignis) Capitolium non ſolum dedicatum, ſed etiam magnificentius reſtitutum quam antea fuit, quum incendio abſumptum fuiſſet quadringentis & quindecim annis poſt dedicationem eius factam ab Horatio Puluillo conſule. Vnde eſt illud Mart. in 5.

Et laudent Catuli Iulia templa ſenes.

De quo etiam ſic Tranquillus in Cæſare. primo præturæ die. Q. Catulum de refectione Capitolij ad diſquiſitionem populi vocauit, rogatione promulgata.

Pauliſque minoribus] Pauli nobilitatem acceperunt ab eo Paulo Æmylio, quem Pythagoræ (autore Plutarch.) diſcipulum fuiſſe arbitrantur. ille enim primus dictus Æmylius ἀπὸ τῆς ὁμιλίας, id eſt à colloquio & conuerſatione, cuius lepore gratiſſimus erat. Duo autem fuere Pauli, qui maxime familiam illuſtrauerunt, quorum alter inito prælio apud Cannas, duce Varrone, maluit mori ex vulnere, quam fugere quum liceret. Alter vero eius filius Perſam regem Macedoniæ deuicit, duxitque in triumphum cum vxore & liberis. Huius filius à Scipione filio Aphricani ſuperioris adoptatus Carthaginem deleuit. Hos igitur poſteriores minores intelligimus, non iam virtute, ſed tempore quemadmodum dicimus Scipionem maiorem.

Fabiu.] Familia Fabiorum nobiliſſima fuit: ex ea trecenti & ſex, duce Fabio conſule contra Veientes pugnarunt, & ſæpe victoriam reportarunt, tandem hoſtium inſidiis omnes occiſi fuerunt. Ouid. in Faſt.

Vna dies Fabios ad bellum miſerat omnes
Ad bellum miſſos perdidit vna dies.

Omnibus.] Id eſt omnibus nobilioribus, qui in Podio ſedebant. Nam in theatris ſcena, podium, orcheſtra, & pulpitum extruebantur, De podio, Tranquill. in Ne-

rone. Spectauit primum ex paruis foraminibus, deinde toto podio adoperto. De podio lege Victruuium lib. 5. cap. 7.

Hic licet ipſum adm.] Verba ſunt poetæ ad monitorem introductum. Senſus eſt. Non eſt inquit mirum Domitianum polluere nobiles viros ludis ſcenicis & gladiatoriis, & turpiter viuere. Noo enim credit eſſe inferos, vbi manes pro meritis puniuotur, potes itaque ô monitor referre imperatori omoioo inferos eſſe, & ſupplicia iis ſtatuta qui turpiter vixeriot: vt ſic Domitianum terreat, cuius imperio tam multa flagitioſa fiebant. Nullo modo legi poteſt Admooeat. ſenſus enim noo procederet. vult enim Domitianum admooeri eſſe aliquos manes, &c.

Hu.] Scilicet verbis ſequentibus, videlicet eſſe aliquos manes.

Ipſum.] Domitianum. Illud autem attendeodum, Domitianum non aliter admooeri quam ſi viueret. Nam poeta mortuos in toto opere (vt diximus) notat, quaſi viuant, vt ſic doceat, quid aliis faciendum, fugiendúmve ſit.

Cuius mu.] Scilicet gladiatorio. Nam munus pro ludo gladiatorio ponitur, vt *Munera nunc edunt.*

Retia miſit.] Gracchus enim fuit retiarius, qui in mirmilonem fuſcinam & rete teodebat.

Eſſe aliquos maneis, & ſubterranea regna,
Et pontum, & Stygio ranas in gurgite nigras,
Atque vna tranſire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, niſi qui nondum ære lauantur.
Sed tu vera puta. Curius quid ſentit, & ambo
Scipiadæ? quid Fabricius, manéſque Camilli?
Quid Cremeræ legio, & Cannis conſumta iuuentus,
Tot bellorum animæ? quoties hinc talis ad illos
Vmbra venit, cuperent luſtrari, ſi qua darentur
Sulfura cum tedis, & ſi foret humida laurus.

VETVS SCHOL.

Eſſe aliquos manes.] Εκφωνή. Cic. Proclamatio.
Et pontum & Stygio.] Virgil.
Ipſe ratem ponto ſubigit, velíſque miniſtrat.
——— *nunc hos nunc accipit illos.*
Niſi qui nondum ære lauantur.] Infantes. quia pueri non dant balneaticum.
Tot bellorum animæ.] Lucanus, *inluſtres bellis animas.*
Quæ in bello occiſæ ſuot.

IOANNES BRITANNICVS.

Manes.] Inferos aotiqui manes, ſiue lemures appellauernot animas, quum ex corpore humano migraſſent: ex quibus (vt Apul. ſcribit) qui poſteriorum ſuorum curam ſortitus, pacato & quieto oumine domum poſſidet, lar dicitur familiaris, qui vero propter aduerſa vitæ merita nullis bonis ſedibus io terra vagatiooe, ceu quodam exilio punitur, inaoe terriculamentum bonis hominibus, cæterum ooxiũ malis, hunc plerique laruam perhibent. Sed dum in corpore noſtro ſunt, genij & dæmones nuncupantur.

Subterranea regna.] Inferos, qui vt publica eſt opinio, ſub terra ſunt, & in centro terræ: ad quòd reſpexit & Verg.

Sed non ante datur telluris operta ſubire,

Id eſt, inferna.

Contum.] Lignum cuſpidatum, quo vtuntur nautæ ad tentandum alueí fundũ, & ducendam nauem, ac per hoc ſignificat Charonta, quem animas in vlteriorem ripam Stigiæ paludis nauæ tranſuehere credidit ſtulta antiquitas. Verg.

Portitor ille Charon, hi quos vehit vnda ſepulti: &,
Ipſe ratem conto ſubigit, veliſque miniſtrat,
Et ferruginea ſubuectat corpora cymba.

Ranas ni.] Fictio poetica, quaſi ibi in palude ſint ranæ.

Vna cy.] Vno lembo, vna ſcapha. ſunt enim nauiculæ fluuiatiles.

Nec pu er.] Senſus eſt ita omnes hoc tempore impij ſceleratíque ſunt, vt ne pueri quidem credant inferos eſſe, præter eos qui nondum lauantur ære, id eſt à quibus in thermis non exigitur æs.

Ære la.] Quí ſunt impuberes. ab iis enim quadrãs non exigitur in thermis, imò nec lauantur in publicis thermis. qui lauabantur quadrantẽ ſoluebant: poeta alibi,

Cadere Syluano porcum, quadrante lauari. Horat.
— Dum se quadrante lauatum. *Rex ibis.*

Sed tun. p] O Domitiane, non fabuloſa ſcilicet inferos eſſe.

Curius quid ſen.] Cum interrogatione leguntur, vt ſit ſenſus: Cuius ſententiæ credis eſſe illos illuſtres viros apud inferos, quum vident manes & animas ſceleratorum illuc deſcendere: quaſi dicat huius ſunt ſententiæ vt credant eorum contagione ſe eſſe ſordidatos & maculatos, ac proinde vellent luſtrari & purgari. Curios enim pro bonis viris ponit. Nam. M. Curius exactiſſimæ fuit abſtinentiæ, vtpote qui legatis Sannitum aurum offerentibus, quum ipſe in foco rapam torreret, malo inquit hæc in fictilibus meis eſſe, & aurum habentibus imperare. Quúmque interuerſæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum quo vti ad ſacrificia conſueuerat, in medium protulit, iurauítque ſe nihil amplius de præda hoſtili in domum ſuam conuertiſſe. De Sabinis bis triumphauit. De Lucanis ouans vrbem introiuit, Pyrrhum Epirotarum regem Italia expulit.

Ambo Scip.] Vtrum ſuperior & inferior: quorum alter Carthaginem fecit tributariam, alter vero deleuit? An. Cn. & Pub. Scipiones fratres, qui in Hiſpania ingentibus prælíis Hannonem & Aſdrubalem fratrem Hannibalis ceciderunt, raptáque erat impetu Hiſpania, niſi fortiſſimi viri in ipſa victoria prope cum totis exercitibus Punica fraude oppreſſi cecidiſſent. lege Liu. 25. ab vrbe condita forma autem patronymica dixit Scipiadæ pro Scipionibus neceſſitate metri, quemadmodũ & Verg Scipiadas geminos dixit.

Fabritium.] Fabritius Licinius honoribus & auctoritate omni ciue temporibus ſuis fuit maior, cenſu par vnicuique pauperrimo: bello Tarentino miſſus ad Pyrrhum legatus de redimendis captiuis, fruſtra vt patriam deſereret à rege tentatus eſt, partémque ſibi imperij oblatam repudiauit.

Maneſque Ca] Furius Camillus patriæ amantiſſimus fuit. Quum Ardeæ exularet, quòd ei datum eſſet crimini, quòd albis equis triumphaſſet de Veis, & prædam inique diuiſiſſet, dictus abſens dictator, collectis reliquiis Gallos Senones Capitoliũ obſidentes improuiſos internitione occidit. Pop. Rom. migrare Veios volentem retinuit.

Quid C. l.] CCC & VI. Fabios, de quibus paulo ante dixit, intelligit, qui cum ſeruis & clientibus aduerſus Veientes dimicarunt, à quibus inſidiis intercepti iuxta Cremeram fluuium Thuſciæ ſunt trucidati.

Conſumpta Cannis.] Nam iuxta Cannas vicum Apuliæ quadraginta hominum milia cum Paulo Æmylio altero conſule ſunt interempta, commiſſa pugna ſuaſu Varronis collegæ

Talis.] Id eſt qualis erat vmbra Domitiani.

Digitized by Google

Cuperent luſtrari.] Purgari vt maculati contagione illius.

Si qua darentur ſulphura.] Purificabantur enim antiqui, ſi quo piaculo eſſent polluti, ſulphure, aqua, ouo, igni, & lauro. Apul. lib. 11. Nauem ſummus ſacerdos tæda lucida, ouo, & ſulphure, ſolenniſſimas preces de caſto præfatus ore, quam puriſſime, purificatam deæ nuncupauit, de purgatione ignis ſulphuris & aquæ, Ouid. in Faſtis,

Omnia purgat edax ignis, vitiúmque metallis
Excoquit, idcirco cum duce purgat oues. Alibi,
Térque ſenem flamma, ter aqua, ter ſulphure luſtrat.

Tædis] Purificationem intelligit, quæ fit per ignem. Nam tæda arbor eſt reſinam ferens, quæ facile ardet.

Humida la] Plin. lib. 15. ſcribit honorem lauris habitum in triumphis, quia ſuffimentum ſit cædis hoſtium & purgatio (vt tradit Maſſurius.) Ouid.

Nuda ſit hinc laurus, lauro ſparguntur abunde,
Omnia quæ dominos ſunt habitura nouos.

C. Vide Cœl. Rhod. lib. 6. cap. 22. S.

Illuc, heu, miſeri traducimur. arma quidem vltra
Littora Iuberna promouimus, & modo captas
Orcadas, ac minima contentos nocte Britannos,
Sed quæ nunc populi fiunt victoris in vrbe,
Non faciunt illi, quos vicimus: & tamen vnus
Armenius Zalaces cunctis narratur ephebis
Mollior ardenti ſeſe indulſiſſe Tribuno.
Adſpice quid faciant commercia: venerat obſes:
Heic fiunt homines. nam ſi mora longior vrbem
Indulſit pueris, non vnquam deerit amator:
Mittentur braccæ, cultelli, frena, flagellum.
Sic prætextatos referunt Artaxata mores.

VETVS SCHOL.

Iuberna.] Iuberna inſula Britanniæ, ſita in Oceano mari, à qua non longe ſunt triginta aliæ Orcades inſulæ, quas Mela ſcribit.

Minima cont. n. Brit.] Circa ſolſtitium in Britannia prope nox nulla eſt, hac ſcilicet cauſſa, quia vicinus occaſus & ortus ibidem Solis. Ex obliquo enim terræ margine lux redundat, & proximam ſibi inſulam & noctibus & diebus illuſtrem reddit.

Mittentur braccæ.] Dimittentur. ἀφίενται.

Sic prætextatos.] Id eſt mores, quos filij ſenatorum intra vrbem habent obſides, redeuntes ad ſuos reportant, quos ceteri apud ſe Ephebi diſcunt. Artaxata, ciuitas Armeniæ.

IOANNES BRITANNICVS.

Illuc heu mi.] Hoc pendet ex illo verſu. *Eſſe aliquos manes & ſubterranea regna,* vt ſit ſenſus. Domitianum, omnéſque nobiles, qui tam obſcœne viuunt, me-

Digitized by Google

miniſſe debere inferos omnino eſſe, & omnes illuc traduci, vbi pro delictis puniuntur.

Arma q. vl.] Ex ſtomacho nobilitatis polutæ ludis ſcenicis, & gladiatoriis, nimiáque mollicie fluentis Quid inquit prodeſt armis & virtute noſtra extremas orbis partes eſſe ſubactas, quum in vrbe noſtra iam neglecta omni honeſtate committuntur vitia, quæ in ipſis prouinciis quas vicimus, non committuntur, quamuis tamen quidam externus flagitioſe viuat, ſed hoc inquit eſt ex commercio noſtro.

Iuuer.] Iuuerna inſula eſt Oceani Britannici de qua Pomp Mela.

Orcadas.] Orcades inter inſulas Oceani Britannici connumerantur, dierum (vt ſcribit Solinus) ſeptem, totidémque noctium curſu, numero tres Ab Orcadibus vſque Tylem quinque dierum & totidem noctium eſt nauigatio.

Modo ca.] Ex hiſtoria eſt. Nam (vt ſcribit Hieron in Chronicis Euſebij) Claudius imperator de Britannis triumphauit, & Orcadas inſulas imperio Romano adiecit.

Britannos.] Britannia inſula vltra oras Gallici littoris octingentis & amplius milibus paſſuum longa porrigitur. vt nomen pene alterius orbis mereretur, à qua Oceanus nominatur Britannicus. Vergil.

Et penitus toto diuiſos orbe Britannos.

Contentos minima nocte.] Cæſar in Commentariis oſtendit, Britannos breuiores habere noctes. Illúdque prorſus falſum eſt quòd alij ſenſere, nullam illic eſſe noctem æſtiuo ſolſtitio.

Sed quæ nunc.] Senſus eſt: Ea vitia, quæ nos committimus in vrbe noſtra, ipſi populi quos vicimus non committunt domi ſuæ.

Populi vict.] Scilicet Romani.

Quos vicimus.] Quaſi dicat prouinciales. Nam prouincia (vt diximus) dicta eſt, quaſi procul victa.

Et tamen vnus Armenius Zalates.] Aſtute poeta oſtendit mirum non eſſe, ſi & in prouinciis alia committantur flagitioſa. Nam ex ſeminario inquit Romano ſcelerum radices ad reliquos propagatæ ſunt populos. per Zalatem autem Armenium intelligit & reliquas gentes externas & longinquas, contagione Rom. eſſe corruptas.

Armenius Zal.] Eſt enim nomen proprium obſidis. Nam obſides ex Armenia traditos fuiſſe Ro. ſcribit Corn. Tacitus. Tradebantur etiam aliunde, & præcipue ex nationibus longinquis. Tranq. in Aug Quodam muneris die, Parthorum obſides tunc primum miſſos per harenam mediam, ac ſpectaculum, induxit. Idem in Caligula præ ſe ferens Dareum puerum ex Parthorum obſidibus. Quoſdam Caligula, vt ſcribit idem Tranquillus, obſides dilexiſſe fertur commercio mutui ſtupri.

Mollior.] Effœminatior.

Ephebu.] Nam ἔφηβος puber dicitur, ἐφηβεύω pubeſco, ἐφηβία ætas eſt prima adoleſcentiæ.

Indulſiſſe.] Exhibuiſſe in turpe obſequium.

Ardenti cri.] Impatienter amanti.

Aſpice quid fa.] Veluti exclamatio poetæ tangentis mores ſui ſeculi.

Obſes.] Is eſt, qui à patria principibus dari ſolet cum honore cuſtodiendus, de fide ſeruanda: vnde Feſtus ait, obſidem dictum quaſi ob fidem, id eſt propter fidem, quia ob fidem patriæ præſtandam datur.

Hic fi. ho] Ironicos, id eſt hic fiunt homines ſcelerati.

Nam ſi mo lon.] Senſus eſt, ſi forte pueri externi diutius Romæ manſerint, ſtatim aderunt qui eos ament: mitiántque munera, quibus ſoleant delectari etiam domi ſuæ. Talibus enim rebus facilius quam pecunia videntur capi poſſe. Aliqui ita exponunt. Mittentur brachæ, cultelli, pro omittentur & relinquentur veſtimenta, quibus in patria vtebantur, & ſtudia exercendorum equorum, & virilis diſciplina dediſcetur, reportabúntque in patriam mores Romanos perditiſſimos. placet magis intelli-

Digitized by Google

intelligas ab amatorem adoleſcentulis obſidibus mitti talia munera, quibus in patria ſua delectantur, ſicque muneribus corruptos in omnem turpitudinem Romanam labi, domúmque & in patriam tales mores Romanos reportare.

Brachæ.] Brachas ſcribit Diodorus eſſe veſtes quas Galli ad tertorem intonſas, & varij coloris ferunt. Eaſdémque Græcos anaxiridas vocare. Corn. item Tacitus à Diodoro non diſſentiens ait ſic. At Cecinna velut relicta poſt alpes ſæuitia, ac licentia modeſto agmine per Italiam inceſſit. Ornatum ipſius municipia, & coloniæ in ſuperbiam trahebant: quod verſicolori ſagulo brachas barbarum tegmen indutus, togatos alloqueretur. Brachas item docet Suet. in Cæſ. veſtes eſſe: quum ait: Gallos Cæſar in triumphum ducit, Idem in curia Galli brachas depoſuerunt: latum clauum ſumpſerunt. Flauius Vopiſcus in Aureliano. Inter hæc fuit Tetricus brachis Gallicis ornatus. C. Brachas ſunt qui intelligant fœminalia, ſiue femoralia fuiſſe, quibus quoniam vterentur Galli, brachati dicti ſunt, & Gallia Brachata: vide Bayſium. S.

Flagellum.] Quo equi excitantur ad curſum, diminutiuum eſt à flagro.

Sic.] Per commercia Romanorum, & moram manendi in vrbe.

Mores præ.] Aut mores Romanas. i. qualibus inſtructi ſunt nobiles Rom. quum prætexta habitus fuerit Romanorum, & vt teſtatur Aſconius honeſtorum, & toga viliorum. Vnde Sen. ad Lucil. Parem autem deo pecunia non faciet, deus nihil habet, prætexta non faciet, deus nudus eſt. prætextam item diximus veſtem fuiſſe, qua puerilis ætas vteretur vſque ad 14. annum. Erat etiam magiſtratuum, ſed non tribunorum: aut mores prætextatos. i. ſordidos, & obſcœnos, vnde Suet. in Veſp. Erat enim dicacitatis plurimæ, & ſic ſcurrilis, ac ſordidæ, vt ne prætextatis quidẽ verbis abſtineret. Nam prætextatum ſermonem veteres dixerunt obſcœnum, ab eo dictum: quod prætextatis nefas ſit obſcœno verbo vti. alij dici exiſtimant, quod quum in nuptiis à ſponſo & ſponſa prætextæ deponerentur, à multitudine puerorum obſcœna clamarentur. Macrob. in Saturn. prætextata verba obſcœna eſſe oſtendit his verbis. Hæc nobis ſit literata lætitia, & docta cauillatio, vice plani pedis, & Subulonis impudica & prætextata verba iacentis, ac pudorem, ac modeſtiam verſus imitata.

Artaxata.] Id eſt in prouincias ſuas. Artaxata autem numero tantum plurali vrbs eſt maioris Armeniæ, ſita iuxta Araxem fluuium caput gentis. eam imperante Nerone Cobulo quum bellum aduerſus Tiridatem regem Armeniæ gereret, deleuit æquauítque ſolo, quia teneri non poterat ſine valido præſidio ob amplitudinem mœniorum.

M

IVNII IVVENALIS
AQVINATIS
SATYRA TERTIA..

QVARE VMBRICIVS VRBEM DESERAT.

Effugit Vmbricius diuerſa pericula vitans.

QVAMVIS digreſſu veteris confuſus amici,
Laudo tamen vacuis quod ſedem figere Cumis
Deſtinet, atque vnum ciuem donare Sibyllæ.
Ianua Baiarum eſt, & gratum litus amœni
Seceſſus. ego vel Prochytam præpono Suburæ.
Nam quid tam miſerum, tam ſolum vidimus, vt non
Deterius credas horrere incendia, lapſus
Tectorum aſſiduos, ac mille pericula ſæuæ
Vrbis & Auguſto recitanteis menſæ poëtas?
Sed dum tota domus rheda componitur vna,
Subſtitit ad veteres arcus, madidámque Capenam:
Heic vbi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.
Nunc ſacrifontis nemus, & delubra locantur
Iudæis: quorum cophinus, fenúmque ſuppellex.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

SVBSTITIT *ad v. a.*] Stetit expectans rhedam, vbi ſolent Proconſules † iurare in via Appia ad portam Capenam, id eſt ad * Cumenas Madidam, ideo quia ſupra eam aquæ ductus eſt, quem nunc appellant, Arcum ſtillantem. Primum enim vſque ibidem fuerunt portæ, quæ porta Capena vocabatur.

IOAN. BRITANNICVS.

QVAMVIS *digreſſu.*] Reprehenſurus poeta hac ſatyra varia *Vrbis* vitia, illud imprimis conqueritur, nullum eſſe in Vrbe locum viris bonis, ſed tantum peregrinis, maximéque Græcis ſeruilibus aſſentatoribus: introducitque Vmbritium haruſpicem ſui temporis amicum ſuum parantem ob prauitatem morum ab Vrbe diſcedere: cui ad notanda vitia dat partes ſuas. Ait ergo poeta Quamuis non poſſim non commoueri, quòd amicus meus Vmbritius ab Vrbe diſcedat, tamen habita diſceſſus ratione laudo eius conſilium quòd relicta vrbe Roma, ſtatuat migrare Cumas.

Confuſus] Subaudi ſim: vt ſit quamuis ſim totus perturbatus & commotus. Nã confundi eſt contriſtari & commoueri. Valer. lib. 3. Alcibiades interrogauit Periclem auunculum, quid ita tantam in vultu confuſionem gereret.

Amici.] Vmbritij, haruſpicem fuiſſe docet Plin. lib. 10. cap 4.

Deſtinet.] Statuat, paret. Alias mittere ſignificat ſiue adijcere, vt alibi:

Deſtinat hoc monſtrum Cymbæ Linique magiſter.

Deſtinate item attribuere, & aſſignare, vt Marmora deſtinata ſunt templo Dianæ, id eſt, attributa.

Cumis.] Cumæ in Campania ciuitas eſt, quæ antiquitate cunctas & Italiæ & Siciliæ vrbes antecellit, quam Hippocles Cumæus & Megaſtenes Chalcidenſis condiderunt, qua ex re Cumæ nuncupantur, à Cumæis, qui ex Euboia venerant Nonnulli Cumas ob κύματα, id eſt fluctus nomen duxiſſe memorant. litus enim proximum frequentibus abundat tergoribus, quibus illiſæ fremunt vndæ Hæc Strabo lib. 5. vbi, Sacellum autore Solino, fuit Sibyllæ, quæ Cumæa eſt cognominata.

Vacuis.] Non tam plenis hominum, quàm eſt Roma, vt ſit honeſta ratio illic habitandi, C. aut vacuis, id eſt ocioſis, & quietis, & liberis à curis. Sic Cicero dicit habere dies vacuos, & item eſſe animo vacuo. Ita (inquit De clar. orat.) hunc prælegimus diem, cum te ſciremus eſſe vacuum, id eſt, ocioſum, & minime occupatum, aut negotioſum. S.

Sibyllæ.] Nam illic, vt dixi, ſacellum habebat Sibylla, nomen eſt autem officij, non proprium: nam antiqui Sibyllas appellauere omnes puellas, quæ numine afflatæ deorum concilia enunciarent σιὸς enim deum ſignificat & βουλὴ conſilium quaſi σιοῦ βουλή.

Ianua Baiarum.] id eſt. Cumæ ciuitas eſt ianua Baiarum, vt euntibus Baias ab vrbe Roma, neceſſe ſit Cumis iter facere, & ita eſt tanquam quædam ianua, quæ excipiat & emittat proficiſcentes ad oppidum Baias. Eò multi Rom. tempore æſtatis animi cauſa migrabant. ibi enim erant calidæ aquæ, & ad voluptatem, & ad ſanandos morbos accommodatiſſimæ. Horat.

Nullus in Vrbe locus Baiis prælucet amœnis.

Baias inquit Seneca ad Lucilium ſapiens vir nunquam eliget, quæ diuerſorium vitiorum eſſe cœperunt, illic ſibi plurimum luxuria permittit. Baiæ autem ciuitas eſt Campaniæ: à ſocio Vlyſſis Baio illic ſepulto denominatæ. Silius Italicus.

Primores adſunt Capua docet ille, tepentes,
Vnde ferant nomen Baiæ comitémque dediſſe,
Dulichiæ puppis ſtagno ſua nomina monſtrant.

Et gratum littus.] id eſt totus ille tractus litteralis, qui eſt inter Baias & Cumas

amœniſſimus eſt. Nam de Cumæo littore intelligit: quum dicat Cumas eſſe Ianuã Baiarum, & lirrus amœnum. Illud denique conſtat omnium ſiquidem non modo Italiæ tantum, ſed pene toto orbe terrarum pulcherrimam Campaniæ plagam eſſe, nihil hoſpitalius illo mari. Hic illi nobiles portus Caieta. Miſenus, tepentes fontibus Baiæ, Lucrinus & Auernus quædam maris Oſtia: Hic amici vitibus montes.

Ego vel Prochytam præpono Suburræ] Antyphora eſt quaſi aliquis dixerit: Cumas locum eſſe deſertum, & parum frequentatum, & ipſe reſpondeat. Ego autem Prochytam, quaſi dicat viliſſimum quemque locum præpono Suburræ regioni vrbis Romæ frequentiſſimæ. Nam Prochyta inſula eſt in littore Campano, de qua ita Plinius, Inarimes mons fuit, qui terræ motum paſſus alteram fudit inſulam, quæ Prochyta ab effuſione dicta eſt Nam Procheo effundo ſignificat. Ouidius,

Inarimen, Prochytámque legit.

Strabo in ſexto ſic ſcribit: Prochyta & Pithecuſæ auulſæ de terra partes ſunt: eodẽ modo & Capreæ.

Suburra] Ac ſi dicat amœniori etiam loco vrbis. Nam regio erat, vt diximus, celebratiſſima in vrbe

Nam quid tam miſerum.] Ratio quare pluris faciat hæc loca tam deſerta, quàm Romam: nam quid inquit tam ſolitarium vidimus, vt non ſit longe melius illic eſſe quàm Romæ, vbi quotidie multa varij generis pericula, & incommoda omnibus imminet, præcipuéque pauperibus?

Tam ſolum.] Tam ſolitarium, & deſertum.

Horrere incendia.] Quæ crebra in vrbe videbantur non ſine multorum calamitate: nam imperante Nerone centum triginta duæ domus, Inſulæ quatuor, ſex diebus, vt ſcribit Seneca arſere.

Lapſus aſsiduos.] Aſſiduas ædificiorum ruinas.

Sæuæ vrbis.] Magnæ, aut ſæuæ, vbi quotidie ſæuia multa occiderunt, & crudelia.

Et Auguſto recitantes menſe poetas.] Subaudi audire: nam & hoc inter alia vrbis incommoda connumerat, refertur enim ad faſtidium audiendi poetas paſſim recitantes, vt dicat nihil quidem tam ſolitarium eſſémque deſertum, quod non putes eſſe deterius perpeti vrbis incommoda, vbi horremus incendia, denique cogimur audire poetas recitantes etiam menſe Auguſto, qui nobis occurrentes velint auditi Menſe autem Auguſto dixit ex ſtomacho, quaſi dicat eo tempore quo Romani migrant vt ſit ſenſus: ciuitas nunquam eſt adeo ciuibus exhauſta, quin ſemper habeas poetas, qui menſe Auguſto quum omnes fere migrarunt, recitatione ſua te vexent nam vt diximus, initio operis, non ſine moleſtia audiebantur.

Tota domus.] Tota ſupellex domeſtica Vmbritij.

Rheda] Genus eſt vehiculi, vocabulum eſt autore Quint. in primo, Gallicum, ſicut & petoritum, quorum altero vſus eſt Cicero, altero Horat. in Sat.

Atque caballi Paſcendi, ducenda petorita

Eſt autem petitorum genus vehiculi, quod vulgo carrum dicitur, autore Porphyrio.

Subſtitit.] Reſtitit expectans rhedam.

Ad veteres arcus.] Aliqui intelligunt arcus, quos Romulus conſtruxerat latericios, quos poſtea Romani florentes opibus in marmoreos mutauerunt, ne conditoris ſui memoria periret. poſſemus etiam intelligere arcus tergeminorum Horatiorum, qui ad portam Capenam erant, vbi & campus eorum erat. Martialis.

Capena grande porta quà pluit gutta,
Phrygiaque matris Almo quà lauat ferrum,
Horatiorum qua viret ſacer campus. hócq. melius. nam ait Vmbritiũ ſubſtitiſſe ad portam Capenam, iuxta quã erat campus tergeminorũ cum arcubus. Locũ etiam fuiſſe Romæ, qui diceretur ſub veteribus, docet Plin. libro trigeſimoquinto cap 4. ſic. Hinc Marci Craſſi oratoris ille lepos agentis ſub veteribus, quum teſtis

Digitized by Google

compellatis inſtaret. eiuſdem meminit & Plautus in Curculione. Sub veteribus ibi ſunt qui dant, quique recipiunt.

Madidámque Capenam.] Capena porta erat, quæ etiam Appia vt autor eſt Frontinus de aquæ ductibus, dicta eſt, per quam itur Capuam.

Madidam.] Ideo quia, vt ſcribit Probus, ſuper eam erat aquæ ductus. Quod & Mart. comprobare videtur carmine antedicto.

Capena grandi porta quà pluit gutta.

Hic.] pro illic ſubſtitit.

Vbi nocturna Numa conſtituebat amicæ] Numa Pompilius ſecundus poſt Romulũ rex Romanorum quo efficaciſſimum deorum metum rudi & imperitæ multitudini incuteret, ſimulauit ſe congreſſus nocturnos, connubiúmque habere cum Ægeria dea, eiúſque monitu nôn modo remp. adminiſtrare, ſed etiam quæ acceptiſſima diis eſſent ſacra inſtituere, ſacerdotéſque ſuos cuique deorum præficere. Erat autem lucus extra portam Capenam, quem medium ex opaco fons perenni rigabat aqua, vbi nympha habitare ferebatur. eò Numa ſe perſæpe ſine arbitris, velut ad congreſſum deæ inferebat: camœnis eum lucum ſacrauit, quòd earum ſibi concilia cum coniuge ſua Ægeria eſſent, & ſoli fidei ſolenne inſtituit. Ait nunc poeta lucũ illum, & delubra muſis ſacrata, Iudæis mendicis locari. Et ſic auaritiam ſui temporis flagellat, quæ æs etiam ex tanta inopia exigeret, & paupertatem oſtendit Iudæorum, qui euerſis Hieroſolymis à Veſpaſiano per orbem profugi mendicare cogebantur, & edicto Domitiani pulſis vrbe neceſſe fuit colere ſyluas.

Amica nocturna.] Nam noctu congreſſum cum ea ſimulabat

Quorum cophinum.] Subaudi eſt, adeo inquit pauperes ſunt Iudæi, vt nihil aliud habeant quam cophinum & fœnum: nam fœni faſciculum geſtabant, vt cophinum. vnde in Sat 6.

Cophino fœnóque relicto.

Cophinus autem vocabulum eſt Græcum, apud nos, vt ait Priſc. corbem ſignificat. Sydon. de eo ita meminit. Ordinis res eſt, vt Ægyptius Pharao incedat cum diademate, Iſraelita cum cophino.

Sacri fontis nemus.] Nam fons ex opaco ſpecu medium, vt diximus, lucum rigabat perenni aqua. Sacrum autem fontem appellat, aut quia omnes pariter fontes ſacri habentur, vnde Horat.

Nunc ad aquæ lene caput ſacræ.

aut quia Numa, autore Plut. non ſolum camœnis lucum & prata, quæ circum erant ſacrauerat, ſed & fontem ipſum, qui ſacris Veſtalibus virginib. erat conſtitutus.

Delubra] Camœnis antea ab Numa conſecrata. Delubrum Varr. lib 8. rerum diuinarum, vt recitat Macr. lib. 1. Satur. ait alios exiſtimare, in quo præter ædem ſit area aſſumpta deûm cauſa, vt eſt in circo Flaminio Iouis Statoris. Alios in quo loco dei ſimulacrum dedicatum ſit. & adiecit ſicut locum in quo figerent candelam candelabrum appellatum, ita in quo deum ponerent nominatum delubrum, de quo ita accepit Verg. in 2.

At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones, Effugiunt.

Et vt mox ſimulacrum nominaret ſubtexuit.

Saeuæque petunt Tritonidis arcem,
Sub pedibúſque deæ, clypeíque ſub orbe teguntur.

Feſtus vero ſic ait Delubrum dicebant fuſtem delibratum, hoc eſt decorticatum, quem venerabantur pro deo. Aſcon. item Pedianus ſic ſcribit, Sunt etiam qui delubra ligna delibrata, id eſt decorticata pro ſimulacris deorum more veterum poſita exiſtiment: ſed male. Illud tamen conſtat, Delubra poni generaliter pro templis. vnde Plin. lib. 16 Durat Cyzici delubrum, quo filum aureum commiſſuris omnibus, politi lapidis ſubiecit artifex.

Omnis enim populo mercedem pendere iuſſa eſt
Arbor, & eiectu mendicat ſylua Camenis.
In vallem Egeriæ deſcendimus, & ſpeluncas
Diſſimileis veris. quanto præſtantius eſſet
Numen aquæ, viridi ſi margine cluderet vndas
Herba, nec ingenuum violarent marmora tophum?
Heic tunc Vmbricius, quando artibus, inquit, honeſtis
Nullus in vrbe locus, nulla emolumenta laborum,
Res hodie minor eſt, here quam fuit, atque eadem cras
Deteret exiguis aliquid: proponimus illuc
Ire, fatigatas vbi Dædalus exuit alas,
Dum noua canities, dum prima, & recta ſenectus,
Dum ſupereſt Lacheſi quod torqueat, & pedibus me
Porto meis, nullo dextram ſubeunte bacillo.

VETVS SCHOL.

Eiectu m. ſ. c.] Templa Camenarum Iudæis locantur.

Egeria.] Egeria nympha colebatur in * Aricino lacu, cum qua Numa & concubium & colloquium ſe habere ſimulauit, ſuper cultu religionum: quo armorum & pugnæ ſtudio flagrantem * populum Romanum abſtraheret.

IOANNES BRITANNICVS.

Omnis arbor iuſſa eſt pendere mercedem] Hinc exit ſumma indignatio poetæ, quòd etiam ob auaritiam loca ſacra Romani prophanarent, locando ea Iudæis.

Pendere mercedem.] Soluere: nam penſo ære, & non numerato debitum ſoluebant.

Populo.] Scilicet Romano.

Omnis ſylua.] Id eſt omnes Iudæi habitantes in ſylua.

Eiectu camœnis.] Quibus lucus erat ſacratus. Camœnæ autem dicuntur muſæ, quaſi canenæ à canendo.

In vallem Ægeriæ.] Id eſt in lucum, de quo diximus, camœnis conſecratum, & in quo ſimulabat colloquium ſe habere Numa cum Ægeria.

Inque ſpeluncas] In ſpecum, de quo dictum eſt.

Diſſimiles veris] Naturalibus non ſimiles. Nam quæ ex topho antea erant, aucta Romanorum luxuria & ambitione, marmoribus ſunt adornata.

Numen aquæ.] Fontis.

Quanto præſtantius eſſet] id eſt excellentius, & proinde præſentius, ſi in natura ſua manſiſſet: & non marmore incruſtatum eſſet, vt oſtendat deos rebus humanis non capi, ſed bona ſynceráque hominum voluntate gaudere. vnde ait Seneca ad Lucilium, Cogita deos, quum propitij eſſent, fictiles fuiſſe.

Clauderet vndas.] Veſtiret.

Digitized by Google

Violarent tophum.] Nam vis inferri videtur topho, qui ex loco ſuo detruditur, appoſitis marmoribus.

Tophum.] Tophus lapis eſt leuis & cauernoſus.

Ingenuum.] Ibi natum. vnde Lucr. ingenuos appellat fontes ibi natos, nec aliunde ductos:

Vnde mare, ingenui fontes, extremáque longe
Flumina ſuppeditant.

Tranſlatio eſt ab iis, qui liberi nati ſunt. Nam ingenuus dicitur: qui vt ſtatim natus eſt, liber eſt: ſiue ex duobus ingenuis matrimonio conſtante editus eſt, ſiue ex altero libertino, & altero ingenuo. lege Iuſtinianum.

Tunc Vmbritius.] Subaudi dixit.

Quando artibus.] Senſus eſt, ex quo nullus iam locus eſt viris bonis in vrbe: nec iam vllus fructus ſequitur labores, & omnia iam in deterius labuntur, ſtatui migrare Cumas & ſic Martial. lib. tertio oſtendit, viro bono nullum eſſe locum in vrbe.

Quid faciam ſuade: nam certum eſt viuere Romæ,
Si bonus es, caſu viuere Sexte potes.

Viris honeſtis.] Viris honeſtas artes exercentibus.

Nulla emolumenta.] Nulla vtilitas, nullus fructus laborum noſtrorum eſt.

Res hodie.] Videntur enim omnia in deterius labi. Vnde Horatius,

Damnoſa quid non imminuit dies.

C. Et Virgilius Georgic. 1.

Sic omnia fatis in peius ruere, &c. S.

Here, pro heri. dixerunt veteres, vt Quintil. in primo teſtetur, & apud Terentiũ videre licet.

Deteret.] Diminuet ex conſequenti, quia quæ deteruntur minuuntur.

Dædalus exuit alas.] Cumas intelligit, vbi Dædalus fugiens Minoem condidit templum Apollini. Verg.

Dædalus (vt fama eſt) fugiens Minoia regna,
Præpetibus pennis auſus ſe credere cælo,
Inſuetum per iter gelidas enauit ad Arctos:
Calcidicáque leuis tandẽ ſuper aſtitit arce,
Redditus his primum terris, tibi Phœbe ſacrauit
Remigium alarum, poſuítque immania templa.

Dum noua canicies.] Subaudi eſt. Canicies homini tantum eſt & equo. Autor Plin. Ordo eſt. Cedamus patria dum noua canicies.

Recta.] Non curua, ſed viridis.

Dum ſupereſt.] Dum adhuc aliquid vitæ mihi ſupereſt. Nam Lacheſis vna ex tribus Parcis, quæ vitam humanam ſumma diſponere concordia dicuntur: vna enim earum dicitur nete vitam hominis, altera filum ipſum vitæ colligere, tertia abrumpere. Vnde bene poeta dixit, quod torqueat. i. neat. De Lacheſi ſic Mart.

Nil addit penſo Lacheſis, fuſóſque ſororum
Explicat, & ſemper de tribus vna necat.

Bacillo.] Pro baculo ſcipione. Eſt autem diminutiuum, & generis neutri. Cic. De finibus bonorum & malorum: vt bacillum aliud eſt inflexum, & incuruatum, aliud ita natum.

Cedamus patria: viuant Artorius iſtic
Et Catulus: maneat qui nigrum in candida vertunt,
Quis facile eſt ædem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluuiem, portandum ad buſta cadauer,

Et præbere caput dominæ venale ſub haſta.
Quondam hi cornicines, & municipalis arenæ
Perpetui comites, notaque per oppida buccæ,
Munera nunc edunt, & verſo pollice vulgus
Quum libet occidunt populariter: inde reuerſi
Conducunt foricas. & cur non omnia: cum ſint,
Qualeis ex humili magna ad faſtigia rerum
Extollit, quoties voluit Fortuna iocari?

VET. SCHOL.

Artorius iſt. Et Catulus.] Ignobiles & ſordidi, ac malis artibus viuentes homines, qui ex ſordidis rebus diuites ſunt facti.

Siccandam eluuiem.] Vt publici fani cloacam.

Dominæ ven. ſub h] Qui poſſunt à fiſco vendi, quaſi debitores fiſci.

Quond. in cornicines.] Simphoniaci paraſitorum.

Et municipalis arenæ] Gladiatorum, aut venatorum, qui in municipiis pugnauerunt, non in vrbe.

Verſo pollice.] Mutata fortuna.

Vulgus quum lubet occ. pop.] Ab his populus occiditur, quos ante populus iubebat, id eſt imperabat occidi. populariter * amabilium fauente populo.

Foricas.] Stercora, hoc eſt vectigal. forire eſt pro, deonerare ventrem. Forire eſt * non foras eiicere. Alij tabernas dicunt foro vicinas. alij vectigal vinarium, quod ex Africa in vrbem vehebatur. alij domos publico ſumptu ædificatas ad locandum, quarum conductores lucra capiebant.

Quales.] ἀνακόλουθον. Dicere ante debuit, Tales, & ſi quales.

IOAN. BRITANNICVS.

Cedamus patria.] Mira indignatione dictum.

Viuat Arturius] Catulus & Arturius nomina ſunt viliſſimorum hominum, qui ex humili fortuna ad ſummas peruenerant opes. Vmbritius nunc conqueritur in vrbe tales homines gratioſores eſſe, quàm honeſtos.

Maneant.] Acri bile dictum: improbos autem & verſutos homines deſignat, qui virtutem in vitium, & vitium in virtutem vertunt. Nam per nigrum malum accipere debemus. Horat.

Hic niger eſt hunc tu Romane caueto.

Album verum pro bono. Perſius,

Per me equidem ſint omnia protinus alba.

Vnde eſt illud Ouidij.

Candida de nigris, & de candentibus atra

Sicque poeta oſtendit tale genus hominum gratius eſſe. Vnde & Terent. in Phormione.

His pretium nunc eſt, qui recta praua faciunt.

Quis facile eſt ædem conducere.] Deſignat cum publicanos tum alios viliſſimarum rerum redemptores, qui habentur infames ob vile lucrum, quod ſectantur. Non enim eos pudet conducere ædes reficiendas, flumina purganda, & vectigalia portus,

Digitized by Google

Queis.] pro quibus.

Eluuiem.] Sordes quæ per eloacas, aut flumina labuntur, & reſidere ſolent, ab eluendo dictæ. Nam reſidentes eluuntur aqua dilabente.

Conducere portus.] i. portiora redimere, quæ in porta exiguntur. Vnde & portitores ſunt nominati, qui vectigalia exigunt ad portus, qua ſignificatione ita accipitur illud Vergil. *Portitor ille Charon.* de hoc vberius dicemus infra, *Quem portigatore trientem.*

Portandum ad buſta cadauer] Libitinarios deſignat, qui cadauera ſepelienda conducebant Nam in templo Libitinæ, ea vendi ſolebant, quæ ad ſepeliendum mortuum fuiſſent neceſſaria. Funera enim locabantur. Vnde Plin. 21. libro loquens de Scipio. ſuatio Aſſes ergo contulit populus, ac funus elocauit. iique qui vendebant libitinarij dicebantur, polinctores vero qui ſepeliebant Vnde Vlpiaus De inſtitoria actione. Si libitinarius ſeruum polinctorem habuerit, iſque mortuum ſpoliauerit, dandam in eum quaſi inſtitoriam actionem. Quúmque ex hac re lucrum ſectarentur, mortem multorum optabant, vnde Seneca de beneficiis. An tu Auruntium & Ateium, & cæteros, qui captandorum teſtamentorum artem profeſſi ſunt, non putes eadem habere, quæ deſignatores & libitinarij vota.

Ad buſta.] Buſtum proprie dicebatur locus, in quo mortuus erat conbuſtus: & buſtum dicitur quaſi bene vſtum. Nunc vero buſta dicuntur ſepulchra, Feſtus.

Et praebere caput.] Multi enim patiebantur ſe vendi: quod Martianus in digeſtis de ſtatu hominum, ſic oſtendit: Serui in dominium noſtrum redigunτur, aut iure ciuili, aut iure gentium Iure ciuili ſi quis maior 20 annis ſe ad precium participandum venire paſſus eſt: Iure gentium ſerui noſtri ſunt, qui ab hoſtibus capiuntur aut qui ex ancillis noſtris naſcuntur. Plautus in Curculione.

In Tuſco vico, ibi ſunt homines, qui ipſi ſeſe venditant.

Apud Germanos vt ſcribit Tacitus in lib De moribus Germanorum, hæc conſuedo ſeruatur, vt quum in alea omnia amiſerint, extremo ac nouiſſimo iactu de libertate & corpore contendant, victus voluntariam ſeruitutem adeat.

Sub haſta.] Nam publica auctione in foro ponebatur haſta, quæ præcipuum erat ſignum auctionis, eique ſubiiciebantur omnia, quæ publice venderentur. C. Hinc haſta pro auctione ſæpe vſurpata à Cicerone, & aliis. S.

Domina.] Quaſi cuius poteſtati & imperio omnia eſſent ſubiecta in venditione

Quondam hi cornicines] Conqueritur Iuuenalis eos qui cornicines & tubicines non modo Romæ, ſed etiam in municipiis fuerunt eo diuitiarum perueniſſe temporibus ſuis, vt tanquam magnifici & potentes viri ludos gladiatorios edant in vrbe, cædántque quos velint. Nam facile erat huiuſmodi homines principum liberalitate locupletari. Vnde Menecratem cytharœdum & Spectillum Mirmillonem ſcribit Tranquillus à Nerone triumphalium virorum patrimoniis, ædibúſque donatos fuiſſe. Mart. *Artes diſcere vult pecunioſas?*

Fac diſcat cytharœdus, aut choraules.

Hic cornicines.] Legendum eſt hic & non hi vt ſit. Qui hic cornicines quondam fuerunt, id eſt Romæ, & comites perpetui harenæ municipalis: hoc eſt & in municipiis.

Munera nunc edunt.] Id eſt ludos gladiatorios, vt potentiſſimi viri.

Perpetui] Aſſidui comites harenæ municipalis. Nam tubicines non ſolum theatris Romanis: ſed etiam municipalibus buccas ſuas locabant. Ludis enim canentes tuba ſeruiebant Municipia, vt Gellius diffinit; dicta ſunt quòd quum omnino ſuis iuribus & legibus viuerent, munera cum populo Romano habebant, id eſt tanquam Romani habebantur, ſicque idem fuiſſe videntur cum fœdere in ciuitatem acceptis. Vlpianus Iuriſconſultus, proprie inquit municipales appellantur muneris participes recepti in ciuitatem, vt munera nobiſcum facerent. Sed nunc abuſiue municipes dicimus ſuæ cuiuſque ciuitatis ciues vt ſi Brixianus ſis, alios ci-

Digitized by Google

ues Brixianos municipes tuos appelles. C. Vt vere & breui dicam municipia erant omnes liberæ ciuitates iñ Italia præter Romam. S. Harenam ergo municipalem intelligit, quæ in municipiis eſſet, & liberis ciuitatibus.

Nota bucca.] Id eſt ipſi tubicines, qui etiam buccinatores dicuntur à buccis, quas canentes inflant. eſt enim bucca ea pars oris infra malam, quæ inflatur: vnde Horatius.

Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet.

C. ſiue à buccina, qua ſignum datur pugnæ. Cicero pro Murena. Te Gallorum, illum buccinarum cantus exſuſcitat. Item Ouid. Metam. 1.

Caua buccina ſumitur illis. S.

Munera.] Ludos gladiatorios, nam multi ex infima conditione ad ſummas opes prouecti munera gladiatoria edebant Mart lib. 3.

Das gladiatores, ſutorum regule Cerdo,
Quódque tibi tribuit ſubula, ſica rapit.

Idem alibi ſuccenſus ab vilibus edi munera clamat,

Sutor cerdo dedit tibi culta Bononia munus:
Fullo dedit Mutinæ, nunc vbi caupo dabis?

Et verſo pollice vulgi.] De eiſdem tibicinibus intelligit, qui quum arte & quæſtu ſuo locupletati ſint, non modo munera edant gladiatoria ſuis impenſis, ſed etiam conciliato ſibi fauore populi occidant quem velint: quales multi in ſeditionibus interempti fuerunt à potentioribus.

Populariter.] Vulgo paſſim, vel populo fauente, quaſi dicat omnibus applaudentibus. Nam popularis is appellatur, qui gratus eſt populo. Popularis etiam ciuis, hoc eſt qui ex eodem eſt populo. vnde Terentianus ille Sannio,

Obſecro populares ferte miſero atque innocenti auxilium.

Popularis etiam qui nobilis non eſt, ſed ex plebe. Plautus, præſtat diuitem eſſe, ac popularem, quem nobilem & mendicum.

Verſo pollice vulgi.] i. verſo ad ſe, & conciliato fauore vulgi, ſequitur, enim populariter. i. fauente vt dixi populo, hóceque ex prouerbio tractum oſtendit Plin. lib. 28. in magicis, pollices inquit quum fauemus, premere etiam prouerbio iubemur. vnde etiam illud eſt Horatij in epiſt. ad Lolium.

Fautor vtroque tuum laudabit pollice ludum.

Vbi Porphyrio ait, per vtrumque pollicem intelligi vtramque manum: à parte totum, aut quia qui laudat vehementius manus iungens iungit pollicem cum proximo.

Inde reuerſi.] ſ. à ludis gladiatoriis, & cædibus hominum.

Conducunt foricas] Ad res viles deſcendent. i. foricas purgandas. foricæ enim ſunt latrinæ: in quas ventris excrementa deiicimus. Foria enim autore Nonio, veteres dixerunt ſtercora liquidiora.

Et cur non omnia.) Subaudi faciunt ſordidiſſima?

Quum ſint quales ex humili.) Quandoquidem ſunt ex numero eorum, quos fortuna ſolet per ludum ex humili loco ad altiora prouehere.

Quid Romæ faciam? mentiri neſcio: librum
Si malus eſt, neque laudare, & poſcere: motus
Aſtrorum ignoro: funus promittere patris
Nec volo, nec poſſum: ranarum viſcera nunquam
Inſpexi. ferre ad nuptam, quæ mittit adulter,
Quæ mandat norunt alij: me nemo miniſtro

Digitized by Google

Fur erit, atque ideo nulli comes exeo, tanquam
Mancus, & extinctæ corpus non vtile dextræ.
Quis nunc diligitur, niſi conſcius, & cui feruens
Æſtuat occultis animus, ſemperque tacendus?
Nil tibi ſe debere putat, nil conferet vnquam,
Participem qui te ſecreti fecit honeſti.

VETVS SCHOL.

Et poſcere: motus Aſtrorum.) Maleficus non ſum.

Funus promittere.] His, qui ſub ſeuero patre agentes, de morte ipſius cogitant.

Ranarum viſcera.] Non ſum venenarius.

Ferre ad nuptam.] Lenocinium exercere non poſſum.

Me nemo miniſtro.] Non poſſum aſſeſſor eſſe furis iudicis. bene adluſit de* conſiliaribus.

IOAN. BRITANNICVS.

Quid Romæ faciam.] Verba ſunt Vmbritij.

Mentiri neſcio.) Antipophora. i nec ſimulare, nec diſſimulare noui. ſicque conditionem ſeculi ſui taxat, quaſi aliter agi vita non queat.

Librum ſi malus.] Aſſentari ſe dicit neſcire, quod multi in gratiam diuitum & nobilium faciebant, qui laudibus alienis delectati laudatores conducebant, & cœnis, & muneribus. vnde Perſius.

Calidum ſcis ponere ſumen.
Et comitem horridulum trita donare lacerna.
Et verum inquis amo, & verum mihi dicito, de me
Qui populi ſermo. Horat.
Laudato carmine vecors.

Et poſcere.] Per adulationem, tanquam qui mirabiliter placeat.

Motus aſtrorum ignoro.] Vt poſſim futura prædicere. hoc autem dicit, vt oſtendat magos, & Chaldæos qui futuri cognitionem profitebantur, & id genus hominum Romæ gratia & auctoritate apud omnes valere, ac per hoc dites fieri. vulgo enim conſulebantur. vnde poeta in ſexta Satyra.

Chaldæis ſed maior erit fiducia, quicquid
Dixerit aſtrologus credet à fonte relatum *Hammonis.*

Funus promittere patris.] Iniquitatem oſtendit filiorum ſui temporis, qui mortem parentum multis plerumque optabant votis, inquirebántque à diuinatoribus. vnde Ouid.

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Ranarum viſcera nunquam inſpexi.] Vt ex iis aliquod pararem veneficium, ſicque oſtendit tale hominum genus in vrbe eſſe & gratum, & fauorabile. Nam ex viſceribus ranæ, hoc eſt liene, iecinore, corde, lingua & oſſiculo multa veneficia fieri poſſe tradit Plin. 32.

Ferre ad nuptam.] Alij inquit internuncij ſint conciliando adulteria, ego vero hoc non fecero Nemo enim erit adulter me miniſtro.

Mittit.] Munera intellige & literas.

Mandat.] Hoc eſt quæ dat mandata.

Nemo miniſtro.] Me autore & internuncio. Cicero in Lælio, vt aut libidinis miniſtri, aut adiutores eſſent ad iniurias.

Fur erit.] i.adulter .Nam & furtum adulterium appellatur. Propertius.

Nolim furta pudica tori.

Atque ideo nulli comes exeo)Senſus eſt, & quia tales inquit artes mihi non placent, diſcedo ab Vrbe nulli comes.i.ſine comite ac per hoc ſolus , quaſi qui à cunctis repudier,tanquam mancus & tanquam corpus inutile extincta dextra i.tanquam homo iners nullius precij,nulliúſque ingenij,vt pote qui nouas viuendi artes,vt cæteri non calleam,& ita quod animi eſt , tranſtulit ad corpus. Extincta ergo dextra. i. extinctis ingenij viribus ſunt tamen qui legant,extinctæ dextræ.

Mancus.)Dicitur quaſi manu carens.

Niſi conſcius] Niſi qui ſecreta diuitis ſcelera nouit.

Feruens, Coniunge feruans occultis & tacendis.

Æſtuat.] Agitatur,incaleſcit taceat ne,an proferat vſpiam.

Nil tibi ſe debere putat] Non eris inquit gratus,neque acceptus illis: quorum ſecreta honeſta noueris,ſed tantummodo ijs,quorum ſcelera tibi nota erunt , afficieris enim muneribus,ne ſecreta eorum patefacias.

Carus erit Verri, qui Verrem tempore, quo vult,
Accuſare poteſt. tanti tibi non ſit opaci
Omnis arena Tagi, quodque in mare voluitur aurum,
Vt ſomno careas, ponendaque præmia ſumas
Triſtis, & a magno ſemper timearis amico.
Quæ nunc diuitibus gens acceptiſſima noſtris,
Et quos præcipue fugiam, properabo fateri,
Nec pudor obſtabit. non poſſum ferre Quirites
Græcam vrbem, quamuis quota portio fæcis Achææ.
Iam pridem Syrus in Tiberim defluxit Orontes,
Et linguam, & mores, & cum tibicine chordas
Obliquas, necnon gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad Circum iuſſas proſtare puellas.
Ite, quibus grata eſt picta lupa Barbara mitra.

VETVS SCHOL.

Ponendaque præmia.)Quæ deponere debeas,id eſt abijcere,negligere:vel reddenda,vt quæ mala arte quæſita ſunt. Triſtis,quaſi moriturus: vt mala conſcientia torqueatis.

Non poſſum ferre Quirites.] Exclamatio, Porto Quirites.

Quota portio.) Quamuis pauci ſunt , tamen Græcam vitiis vrbem fecerunt.

Orontes.] Fluuius in Antiochia ciuitate , per quem Siros ſignificat: vt Virgil.

Et pontem indignatus Araxes.

Cordas Obliquas.) Ruſticos tibicines, qui in obliquum tangent.
Gentilia.) Suæ gentis, orientalia.
Et ad circum.) Et hoc a Græcis tranſlatum dicit.
Picta lupa B.m.) Meretrices.

IOANNES BRITANNICVS.

Verri.) Senſus eſt, ille erit carus viro ſcelerato & furi, qualis fuit Verres, qui poteſt furti eum accuſare. Nam Verres: vt dictum eſt ſuperiore Satyra, quæſtor Siciliam per triennium tenuit: vbi libidinem, auaritiam, crudelitatemque exercuit: ſuccedente tandem Metello repetundarum poſtulatus eſt à Siculis. eam cauſam egit Cic pro Siculis. Adhuc extant actiones: quæ Verrinæ appellantur.

Tanti tibi non ſit opaci.) Et ſi inquit conſcij ſcelerum diuitibus afficiuntur muneribus, vt taceant, tamen tu noli quærere, vt diuitis ſecreta ſcias, ne ſemper ſolicitus ſis, & nequeas dormire, veritus ne aliquando tibi obijciat, quod ea patefeceris, quorum eras conſcius.

Tagi) Tagus Hiſpaniæ eſt fluuius auriferas habens harenas.

Opaci.) Vmbroſi propter arborum denſitatem in ripis. Mart.

Æſtus ſerenos aureo frangens Tago,
Obſcurus vmbris arborum.

Vt ſomno careas.) Nam dormire nequit, ſolicitus ne aliquo afficiatur incommodo à diuite.

Præmia ponenda.] Quæ poſtea cogaris ei reddere.

Amico magno.] Diuite, & potente. alibi ante. *Magni delator amici.*

Quæ nunc diuitibus.] Oſtendit poeta in vrbe viros bonos non eſſe gratos: ſed tantummodo verſutos, aſſentatores, ſcelerum miniſtros, & id genus hominum, ſed ſi quæras qui maxime grati ſint: ſunt inquit Græci. Ij enim acceptiſſimi ſunt diuitibus, & tota ciuitas Græcis referta eſt.

Quos fugiam.] Diuitem, habeam odio.

Nec pudor obſtabit.] Pudor, inquit non me impediet, quominus aperte dicam quæ ſentiam de Græcis. Eſt enim ita dictum, quaſi aliquis monuerit, non te pudebit tam inſolenter Græcos inſectari?

Quirites.] Romani. Nam qui orationem habebant ad populum, Romanos Quirites appellabant. A Quiribus fit Quiritare, quod eſt C. Quiritum auxilium implorare, ſiue clamare: Varro, Nonius, & alij. *S.*

Græcam vrbem] Mores Græcorum, quibus tota ciuitas corrupta eſt.

Quamuis quota portio.] Quamuis ſit minima pars gentis Græcæ. ac ſi dicat Græcorum vitia adeo ſunt magna, vt vel pauca multitudo eorum poſſit etiam vrbem corrumpere.

Quota.] Minima. Plin. in 3. vbi de Italia & Roma mentionem facit. ipſi de ea iudicauere Græci genus in gloriam ſui effuſiſſimum, quotam partem ex ea appellando Græciam magnam. Alibi Iuu.

Hæc quota pars ſcelerum.

Mart. lib. 8.

Pars quota Parraſiæ labor eſt mareoticus aulæ.

Quotus item nomen eſt, quod numerum refert. ſicut quot, Horat.

Tu quotus eſſe velis reſcribere.

Plin. lib. 11. cap. 37. Murium iecuſculis fibræ ad numerum lunæ dierum in menſe congruere dicuntur, totidemque inueniri, quotum eius lumen ſit, Mart. lib. 9.

Sit quota de Libico littore puppis erat.

Id eſt, quot naues erant.

Fecis.] In contemptum eſt Græcorum, quaſi dicat ſordidæ, & viliſſimæ gentis.

Achææ.] Secundum Græcam declinationem dixit. Nam & Achiuum dici-

mus æ diphthõgo in i productam conuerſa & v digama interpoſito. Eſt autem vox deducta ab Achaia: quæ pars eſt Peloponneſi incipiens ab Iſthmo: antea Ægialos vocabatur propter vrbes in littore per ordinem diſpoſitas. αἰγιαλὸς enim littus ſignificat.

Iampridem in Tyberim.] Non ſolum inquit Græci in vrbem venere, qui diuitibus ſunt acceptiſſimi, ſed etiam aliæ gentes barbaræ ex Syria in vrbem nouos gentis ſuæ mores inuexerunt: ſicque Vmbritius indignatur peregrinos gratiores eſſe, qui non virtute, ſed nouis delitiis & artibus placeant, ſimúlque oſtendit Romanos, ex quo ad ſummum diuitiarum culmen peruenere, in omnem ita luxum prorupiſſe, vt ex peregrinis omnia etiam voluptatum blandimenta perdiſcerent. vnde in ſequentibus.

Prima peregrinos obſcœna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſecula luxu.

Orontes.] Hoc eſt ipſi Syrij qui ad Orontem habitant. Eſt enim fluuius qui Syriam ab Antiochia diuidit: dictus ab Oronte, qui primus eum ponte iunxit. Legẽdúmque eſt Syrius non Syrus: prima enim corripitur. Tibullus,

Alba Paleſtino ſancta columba Syro.

Et antè Iuuen.

Quod nec in Aſſyrio pharetrata Semiramis orbe.

Syrius vero quum pro ſydere ponitur, primam habet longam. Verg.

Tum ſteriles exurere Syrius agros.

C. Poſſit tamen & Syrus legi, vt prior etiam breuis fiat hoc modo:

Iampridem Syrus in Tyberim, &c. S.

Tyberim.] Romam ſcilicet.

Linguam) Sermonem Syrium, quem diſcant Romani.

Et mores.] Scilicet Syrios.

Et quum tibicine chordas obliquas) Et inſtrumenta muſica, quibus placeant. Nam per chordas obliquas intelligimus cytharam, cui cordæ intenduntur obliquæ, id eſt obtortæ, aut obliquæ pro forma cytharæ, vt oſtendat non ſolum tybiæ: ſed & cytharæ tantum à barbaris introductum. Cytharœdi enim apud Romanos extitere-runt, qui lyras ſepticordes eburneas, & quæ barbita dicuntur, intendebant. Dionyſius.

Tympana gentilia] Quibus domi ſuæ vtuntur. Nam gentilis dicitur eiuſdem gentis: vt hoc in loco gentiles item dicuntur, autore Cicerone in Topicis, qui inter ſe eodem ſunt nomine ab ingenuis oriundi, quorum maiorum nemo ſeruitutem ſeruiuit, & qui capite diminuti non ſunt.

Iuſſas proſtare puellas.) Præter alia inquis turpia in vrbem etiam inuexerunt puellas quæſtuarias, quæ proſtant ad circum maximum, vbi ædificium erat ad id accommodatum. Propert in 2. libro,

Et quas Euphrates, & quas mihi miſit Orontes,
Me capiant. nolim furta pudica tori.

Proſtare autem dicitur mulier, quæ turpitudine corporis quæſtum facit.

Ite] Cum indignatione legendum. Ite vos ad libidinandum, quibus gratæ ſunt meretrices iſtæ barbaræ: vel ite vos ad ſpectandas puellas meretricias ſaltantes, qui delectamini ludis.

Lupa.] Meretrix: quaſi quæ ad rem non minus ſit auida, quàm lupa ad cibum

Barbara.] Non Græca, ſed Syria.

Mytra picta.] Ornamentum erat capitis non modo Lydiorum & Phrygum, ſed & Aſſyriorum. Herod. loquens de Aſſyriis, Aſſyrij capita crinita habentes mytris redimunt. Verg. de Phrygibus.

Et nunc ille Paris cum ſemiuiro comitatu,
Mæonia mentum mytra crinémque madentem
Subnixus, rapto potitur.

Ait Seruius pileum fuiſſe curuum, de quo penderet buccarum tegmen.

Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna, Quirine,*
Et ceromatico fert niceteria collo.
Hic alta Sicyone, aſt hic Amydone relicta,
Hic Andro, ille Samo, hic Trallibus, aut Alabandis,
Eſquilias, dictumque petunt, à vimine collem,
Viſcera magnarum domuum, dominique futuri.
Ingenium velox, audacia perdita, ſermo
Promtus, & Iſæo torrentior. ede, quid illum
Eſſe putes? quemuis hominem ſecum attulit ad nos.
Grammaticus, rhetor, geometres, pictor, aliptes,
Augur, ſchœnobates, medicus, magus: omnia nouit.
Græculus eſuriens in cælum, iuſſeris, ibit.

VETVS SCHOL.

Ruſticus ille tuus.] Ecce in quantum Romani ruſtici didicerunt luxuriam, & palæſtris vti, & fracteriis, vt athletæ ad vincendum.

Trechedipna] Veſtimenta paraſitica, vt caligulas Græias currentium ad cenam.

Niceteria.] Veſtes * peregrinas victis conuenientes. vel Rechedipna eſt ipſe, qui cenam facit vt ſit ordo; O Quirine, ille tuus ruſticus rechedipna ſumit, & fert nicereria collo ceromatico, & eſt ſenſus: En tibi ô Romule, ruſtici tui, in omnem diffundi luxum iam didicerunt, & palæſtris frui & † ſyllateriis. Nam & niceteria ſyllateria ſunt, quæ ob victoriam fiebant, & de collo pendentia geſtabantur.

Et Iſæo torrentior] Iſæus Romæ orator omnibus eloquentior. De hoc Plinius Secundus ait, Magna Iſæum fama præceſſerat: maior inuentus eſt.

Schænobates.] Funambulus. Aliptes vnctor.

IOAN. BRITANNICVS.

Ruſticus ille tuus.] Scilicet Romanus, qui ſuperioribus ſeculis ſumma frugalitate viuebat, & agricolationi intentus erat, ducta origine vt diximus à paſtoribus, ſumit rechedipna, id eſt in gymnaſiis verſatur & palæſtra. vbi ſumit rechedipna, id eſt veſtes peregrinas poſt exercitationem, quum deſudabit, ſicque indignatur contagione Græcorum, Syrorúmque Romanam iuuentutem corrumpi, in gymnaſiiſque exerceri, vbi autore Plinio lib. 35. cap. 12. animorum vires perderentur, ita enim ſcribit de mollicie paleſtræ. Plura de hac parte non ſum dicturus, non Hercules magis quàm de terræ vſu in cæromatis, quibus exercendo iuuentus noſtra corpora viréſque animorum perdidit.

Rechedipna.] Veſtis eſt peregrina qua in gymnaſiis vtebantur, de qua mentionẽ facit Athenæus libro ſexto dipnoſophiſt. quum de paraſitis loquitur. Plutarchus item in Sympoſiacis.

Quirine.] Romule, de quo ſupra in valle Quirini.

Et ceromatico.] Id eſt vncto ceromate. eſt enim vnguentum Athletarum, fit ex oleo & terra in ſpeciem luti, quod oſtendit Seneca ad Lucilium loquens de via lutoſa. Tantum luti tota via fuit, vt poſſim videri nihilominus nauigaſſe. Totum athletarum fatum in illo die perpetiendum fuit. A ceromate nos Baphe accipit in Crypta Neapolitana. A ceromate igitur à luto per ſimilitudinem. Martial. libro quinto.

Et caſtigatum Libyca ceroma paleſtra,

Id eſt ipſe palæſtrita. Anteus ceromate perunctus, caſtigatus eſt ab Hercule. De ceromate intellexit. Plin lib 14. loquens de ebrietate vitanda: Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes, & volutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis reparandæ oſtentatio, quibus verbis athletarum certamẽ deſignanit nam athletæ, vt diximus, luto, id eſt terra oleo mixta vngebatur quorum mos erat ceruicem dilatare, pectus expottigere. vnde illud eſt quod ſequitur.

Et longum inualidi collum ceruicibus aquat

Herculis, Anteum procul à tellure tenentem.

Niceteria.] Inſignia & præmia victoriæ pugilum, qui in gymnaſio alios vieiſſent. plurale eſt tantum.

Hic alta.] Rediit ad Græcos, quos ait ex diuerſis Græciæ locis in vrbem venire, inſerentes ſe domibus diuitum: vbi aſſentatione, aliiſque artibus ſe gratos reddunt.

Sicyone.] Sicyon vrbs eſt Achaiæ, item vrbs in Laconia, vnde Laconia dicta eſt Sicyonia inſula eſt etiam in mari Ægeo contra Epidaurum quam altam eſſe & eminentem docet Plinius.

Amidone.] Amidon inſula eſt inter Sporadas, & ciuitas Pœoniæ.

Andro.] Andros inſula ex Cycladibus cum oppido eiuſdem nominis, dicta poſtea Cauros deinde Antandros. Plinius,

Samo.] Samos inſula in mari Icario, vbi Iuno maxime colebatur.

Trallibus.] Tralles plurale tantum, oppidum Phrygiæ, à quibus fit poſſeſſiuum Trallianus. Cic. in Oratione pro Flacco. Vidi ego in quodam iudicio nuper Philodotum teſtem Trallianum.

Alabandis.] Alabanda oppidum Ioniæ, quam Apollonius Molon ciſtam inuerſam appellauit, ſcorpionum plenam. Nam eorum illic eſt copia, homines ſunt molles, & pſaltriæ multæ vt ſcribit Strabo ab alabandis poſſeſſiuum fit Alabandenſis. Cic. in epiſt. ad Thermum Quare peto à te: vt & eos, & Alabandenſes iubeas ecdicos Romam mittere, C. fit etiam Alabandeus. Cic. de Clar. orat. Hierocles Alabandeus S. fit etiam Alabandicus, vt eſt apud Plinium lib. 37. cap. 7. De carbunculis. Alabandicos in orthoſia caute naſcentes. Victr. vero lib. 7. Alabandos vocitat.

Exquilias.] .i. collem exquilinum. Nam in vrbe ſeptem fuere colles de quibus ſic Tibullus.

Carpite nunc tauri de ſeptem montibus herbas.

Exquiliæ dictæ ſunt ſecundum Varr. aut ab excubiis regiis, aut quod excultæ ſint rege Tullo: vnde Ouid. in Faſt.

Adde quod excubias vbi rex Romanus agebat,

Qui nunc exquilias nomina collis habet.

Collem à vimine] .i. Viminalem denominatum à Ioue Viminco quod ibi aræ ſint, & ibi nata vimina fuerint, Feſtus Pompeius ait portam Viminalem & collem appellari, quod ibi viminum fuiſſe ſylua videatur.

Viſcera ma. do.] Appoſitio eſt: hoc eſt qui artibus ſuis in diuitum familiaritatem ſe inſinuant, eorúmque ſecreta condiſcunt.

Dominique futuri] Tam calidi inquit ſunt vt à diuite in amicitiam & familiaritatem recepti, quaſi domini omnia in domo moderentur.

Ingenium velox.] Ad omnia ſolers & promptum.

Terrentio

Torrentior Iſæo.] Vberior, copioſior, vehementior: ſumptum à torrente, qui magna fertur aquarum vbertate & vi. Nam Iſæus orator, de quo Plin. in epiſt. ad Nepotem lib. 2. Magna Iſæum fama præceſſerat: maior inuentus eſt, ſumma eſt facultas, copia, vbertas, dicit ſemper ex tempore, &c. fuit item Iſæus alter præceptor Demoſthenis.

Ede quid illum.] Hoc quaſi argumenti loco poſitum ad probandum quem verſuti ſint Græci ad omnia. Ait ergo. Dic quid cenſes. ſ. eſſe Græcum hominem quaſi dicat, tam aſtutus, tamque vafer eſt, vt nulla ſit prorſus ars, quam ipſe non profiteatur: ſecum enim attulit omnem hominem, id eſt omnia profitetur, quæ homo poſſit facere & ſcire Erit enim grammaticus, rhetor: vnde eſt illud apud Sen. in ſecundo controuerſiarum. Hoc autem virium aiebat Scaurus à Græcis declamatoribus tractum: qui nihil & non permiſerint ſibi, & penetrauerint.

Grammaticus.] Subaudi eſt. grammaticus autem circa curam ſermonis, vt ſcribit. Sen. verſatur, & ſi latius euagari vult circa hiſtorias: iam vt longiſſime fines ſuos proferat circa carmina.

Rhetor.] Qui rethoricam docet, & qui præcepta artis tradit. Orator vero qui ſecundum præcepta agit.

Geometres.] Primæ eſt declinationis. Eſtque is, qui numeros menſuráſque perſequitur, vnde Horat. carm. lib. 1. de Archita Tarentino geometriæ perito.

Te maris & terra, numeróque carentis harenæ,
Menſorem cohibent Archita.

Aliptes.] Is erat, qui deſcendentes in balnea, quique palæſtritas in gymnaſio vngebat ab ἀλείφω quod eſt vngo, vellebátque alas. vnde Sen ad Lucil. Aliptam cogita tenuem & ſtridulam vocem, quo ſit notabilior ſubinde exprimentem, nec vnquam tacentem: niſi dum vellit alas, & alium pro ſe clamare cogit.

Augur.] Qui futura prænoſcit ex auium obſeruatione. Vnde aliqui ab auium garritu ductum putant, alij vero ab augendo. Ouid.

Sancta vocant auguſta patres, auguſta vocantur
Templa ſacerdotum rite dicata manu.
Huius & augurium dependet origine verbi.
Et quodcumque ſua Iuppiter auget ope.

Schœnobates.] Ille dicitur, qui per funes ambulat. σχοῖνος enim funem ſignificat, &, βαίνω aſcendo, & vado. Latini vero funâbulum dixere: qua dictione vſus eſt Terent. in Ecy. Funambuli expectatio acceſſit. Et populus in funambulo animum occuparat primus Meſſala vſus eſt, & iam pro Latina recepta pro funambulo dixit Apul. funerepum. vnde vbique apud ipſum pro funepeus ſiue funecteplus, correximus funerepus: vt dictio ſit deducta à fune & repo. quod ita ſcribendum ſit innuit Apul. in primo Florid. vbi ſcriptum eſt. Funereplus pro funerepus, vt omnino fenerepos appellemus, & non funepeos, quum à fune & repo deducatur: ſicut dicimus funambulum à fune & ambulo, & pinnirapum à pinna & rapio Buſtirapum à buſto & rapio, quo vſus Plaut. in Pſeud Fœdiſragum à fœdere & frango. Legirupam à lege & rumpo: quo idem Plautus vſus eſt in Pſeud.

Magus.] Lingua Perſarum magus eſt, qui noſtra ſacerdos, qui rite ſciat & calleat leges cerimoniarum, fas ſacrorum, ius religionum. Siquidem Magiam Plato interpretatur artem eſſe diis immortalibus acceptam: colendi deos ac venerandi pergnaram piam. ſ. & diuini ſcientem iam inde à Zoroaſtre & Oimace autoribus ſuis, nobilem Cælitum antiſtitam: quippe inter prima regalia docetur, nec vlli temere inter Perſas conceſſum eſt, magnum eſſe, haud magis quàm regnare. More vero vulgari is propter magus exiſtimatur, qui communione loquendi cum diis immortalibus ad omnia, quæ velit incredibilia quadam vi carminum polleat. Hæc ex prima Apulei Apol.

Græculus eſur.] Græculus inquit premente rerum egeſtate, omnium rerum ſcientiam profitebitur.

In cœlum iuſſeris ibit.] Affirmabit ſi iubeas ſe in cœlum volaturum, hocque dicit

Digitized by Google

reſpiciens ad Dædalum Athenienſem, qui vt diximus prima ſatyra, volauit per aëra, ſibi & filio Icaro fabricatis alis. C.

Ad ſummam non Maurus erat, neque Sarmata, nec
Thrax,
* *Qui ſumſit pennas, mediis ſed natus Athenis.*
Horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
Signabit, ſtultuſque toro meliore recumbet
Aduectus Romam, quo pruna, & cottona vento?
Vſque adeo nihil eſt, quod noſtra infantia cælum
Hauſit Auentini bacca nutrita Sabina?
Quid, quod adulanti gens prudentiſsima laudat
Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inualidi collum ceruicibus æquat
Herculis, Antæum procula tellure tenentis?
Miratur vocem anguſtam, qua deterius nec
Ille ſonat, quo mordetur gallina marito.

VETVS SCHOL.

Ad ſummam.] Ad poſtremum vt Vitgil *Hæc ſumma eſt.* Ad vltimum omnium vitam dicam.

Conchylia.] Veſtem fucatam, & togæ erubeſcendæ fucatos habitus: & Romæ togæ * erubeſcendus in capicium purpuram quaſi conchylia ſignant.

Vocem anguſtam.] Gracilem.

IOAN. BRITANNICVS.

Ad ſummam] In ſumma, breuiter, & quod Terent. dicit: *Quid opus eſt verbis.* Ciceto de Off. i. Ad ſummam, ne agam de ſingulis. S.

Non Maurus erat.] Vult probare exemplo Dædali, facile eſſe Græco volare in cœlum.

Maurus] Mauritania poſita eſt in extrema parte Aphricæ, Occidentem verſus, vbi mons eſt Atlas.

C. Sarmata] Hos Sauromatas appellauit primo ſatyræ 2. verſu, vbi qui ſint, docuimus. S.

Thrax.] Thraces populi ſunt Septentrionales quorum plerique trans amnem Strymonem vſque ad Ponticum oſtium, atque Hæmum montem habitant. Quidã etiam in Propontide ſiti, pleriique vero ad Helleſpontum, de quibus abunde Strabo libro ſeptimo.

Qui ſumpſit pennas.] Id eſt, Dædalus. De quo ſupra,

Et mare percuſſum puero, fabrúmque volantem.

Horum ego non fugiam conchylia.] Inter alias cauſas ſui ab vrbe diſceſſus vnam hanc præcipuã eſſe oſtendit, quod nequit ferre Græculos, qui nuper ex Græcia ad-

Digitized by Google

uecti ita ſuis artibus locupletati ſunt, vt nunc inter primores vrbis habeantur. Nā purpurati incedunt, priores etiam teſtamenta ſignant, honoratiore loco diſcumbunt.

Conchylia.] Hoc eſt veſtes conchyliatas, quibus induti in publicum procedunt tanquam nobiles Rom. Nam conchylium piſcis eſt ex genere concharum, ſicut purpura & murex: ex iis autem piſcibus eliciebatur liquor ille tam precioſus ad tingendas veſtes. Iulius Cæſar, vt ſcribit Tranq. conchyliatæ veſtis vſum ademit, niſi certis perſonis & ætatibus. Plin. 9. Couchylia & purpuras omnis ora atterit: quibus eadem mater luxuria paria pene etiam margaritis precia fecit. & infra Conchatum ad purpuras & conchylia quidem eſt materia. Alibi in quinto mentionem faciens de Tyro. Nunc omnis eius nobilitas conchylio atque purpura conſtat. Conchyliū etiam capimus pro omni piſce concha contecto. Sen. lib. 14. epiſt. i. Quantulum ex tot conchiliis tam longe aduectis per iſtum ſtomachum inexplebilem labitur. Ergo per conchylia veſtes intellige conchyliatas & purpureas.

Me prior ille] ſumma indignatione pronunciandum.

Signabit.] ſ. teſtamenta.

Fultuſque.] ſuſtentatus.

Meliore thoro.] Meliore & honoratiore parte triclinij. Nam poſita menſa conuiuæ duobus, aut tribus lectis diſcumbentes epulabantur. Vnde non ſolum lectos ipſos: ſed & locum & biclinium & triclinium appellauere, vbi comedebant, à numero lectulorum. κλίνη enim lectum ſignificat. C ſiue lecticam, ſiue menſam. S.

Aduectus Ro.] cauſas vndique colligit indignationis: quod ſ. Romam non venerint honeſto aliquo negocio, aut nauigio, ſed vt rerum vilium mercatores, & illiberalis lucri ſectatores: venerunt enim inquit Romam eo vento. i. ea naue, qua pruna & coctana aduecta ſunt. ac ſi dicat oneraria & plena vilis mercis venerunt inquit ex Syria, vnde pruna Damaſcena, & coctana vehuntur, non autem nati Romæ. Sic Pap. in Syluis lib. 2. de Glaucia puero loquitur.

Nec miſtus pharijs venalis mercibus infans.

Pruna] Intellige Damaſcena, quæ ex Damaſco vrbe Syriæ ſicca vehebantur. De quibus ſic Plin. lib 13. Syria peculiares habet arbores. In ficorum autem genere caricas, & minores eius generis, quæ coctana vocant. Item pruna in Damaſco monte nata. Mart. de coctanis.

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si maiora forent coctana, ficus erat.

C. vbi Mart. torta meta, vaſculum intellexit, quo condita coctana mittebantur, alij legunt menta, vt ſit, coctana condita, torta menta, ſed inſulſum eſt. S.

Vſque adeo nihil eſt.] C. ἐπιφώνημα i acclamatio quæ ad rei narratæ vel probatæ amplificationem valet qualis eſt illa Verg. 2 Georg. *Adeo à teneris conſueſcere multum eſt:* & illa Æn. i. *Tanta molis erat Romanam condere gentem.* ergo, *vſque adeo nihil eſt.* i. nihil nos iuuat, nihil nobis prodeſt. S.

Hauſit. cæ. Auent.] Nutrita ſit Romæ, vbi collis eſt Auentinus. partem poſuit pro toto: eſt autem Auentinus dictus ſecundum Varr. aut ab auibus, quod eo ſe à Tiberi ferrent, aut à rege Auentino Albano, qui ibi ſepultus fuit. aut ab aduentu hominum, quod commune ibi Latinorum templum fuerit, aut ab aduectu. Nam olim paludibus mons ab reliquis diſcluſus fuit.

Bacca Sabina.] Cibis Italicis, ac per hoc Romanis. vt ſit ſpecies pro genere. Sic Horat. *Quod mare Daunia non decolorauere cædes* Id eſt, cædes Italicæ, ac per hoc Romanæ: per baccam autem intellige omnem fructum omnéque eſculentum. Nā appellatione baccæ intelligimus fructus, qui in arboribus diſperſius & rarius naſcuntur: vt ſunt fructus lauri, fructus oleæ, corni, loti, myrti, lentiſci, ſimiliúmque.

Sabina.] Nam Sabini & Romani commune habuere imperium. Vnde Romani Quirites ſunt appellati, de quibus ſuprà.

Quid.] Subaudi dices, ſi aliud de Græcis grauius addidero, quod. ſ. artificio

adultionis, quo nihil eſt turpius, omnes excipiunt.

Et longum inualidi collum.] Hoc ſumptum eſt ex athletis, quibus mos erat in gymnaſijs collum dilatare. Vnde Sen. lib. 2. epiſt. ad Lucil. Stulta eſt enim mi Lucili, & minime conueniens literato viro occupatio exercendi lacertos, & dilatandi ceruicem, ac latera firmandi. Plin. lib. 14. cap. vlt. loquens de ebrietate vitanda ſic ſcribit, vt ante diximus: Ad hæc pertinent peregrinæ exercitationes, & volutatio in cœno, ac pectoroſa ceruicis repatandæ oſtentatio.

Æquat.] Græcus inquit adulando collum etiam inualidi amici æquat & comparat Herculi, qui collum dilatabat. quum Antæum lacertis apprehenſum ſublimem teneret, vt dicat per adulationem virum etiam imbecillum per omnia Herculi fortiſsimo ſimillimum.

Antæum] Nam Hercules ſecundum laborem conſummans, Antæum filium terræ in Lybia hoſpites palæſtra ſuperantem occidit. Nam is, quum ab Hercule in palæſtra ſuperaretur, ſimulato caſu terram matrem ſuam manibus contingebat, à qua vires ei ſuggerebantur. Hoc cognito Hercules amplexibus hominem ira reuinxit vt nec manibus, nec pedibus terram contingeret: ſicque coactus eſt animam reddere.

Miratur.] Plus eſt quàm ſi dixiſſet laudat. ſic enim aliena facta, qui aſſentantur, mirantur tanquam præclara quædam & noua. Sic Terentianus ille Gnato: & eorũ ingenia admiror.

Vocem anguſtam.] Exilem, non claram, veluti ſuffocatam.

Qua deterius.] Nam talis vox maxime damnabatur, de qua ita ſcribit Quintil. lib. 11. Vox autem vltra vires vrgenda non eſt. Nam & ſuffocatur ſæpe, & maiore nixu minus clara eſt: & interim eliſa in illum ſonum erumpit, cui Græci nomen ab immaturo Gallorum cantu dederunt. quod autem nomen dederint Græci, quærendum eſt, licet non deſint, qui putent βρόγχον. i. raucitatem.

Ille.] ſ. gallus.

Quo marito.] C. Maritum appellauit gallinarum, gallum. Vt Verg. in Buc.
Caprum, gregis virum, Vir gregis ipſe caper. S.

Hæc eadem licet & nobis laudare: ſed illis
Creditur, an melior cum Thaida ſuſtinet, aut cum
Vxorem comœdus agit, vel Dorida nullo
Cultam palliolo? mulier nempe ipſa videtur,
Non perſona loqui: vacua, & plana omnia dicas
Infra ventriculum, & tenui diſtantia rima.
Nec tamen Antiochus, nec erit mirabilis illic
Aut Stratocles, aut cum molli Demetrius Hæmo.
Natio comœda eſt. rides? maiore cachinno
Concutitur: flet, ſi lacrymas conſpexit amici,
Nec dolet: igniculum brumæ ſi tempore poſcas,
Accipit endromidem: ſi dixeris æſtuo, ſudat.

VETVS SCHOL.

Infra ventriculum] Sine pene, id eſt, inguina feminea.
Et tenuis diſt. rima.] Naturam muliebrem ſignificat.
Antiochus aut Stratocles } Illius temporis comœdi.
Endromidem.] Lodicem , qua ſe cooperiat.

IOANNES BRITANNICVS.

Hac eadem.].Anthypophora. poſſumus inquit, & nos hæc facere quæ faciunt Græci per aſſentationem , ſed nobis non tam creditur quàm illis , ac per hoc inquit non tam apti ſumus ad aſſentandum.

An melior.] Cum interrogatione legendum , qua oſtendit ad omnia eſſe aptiſsimum mimum , ſiue meretricis perſona , ſiue matronæ , ſiue deæ ſit ſuſtinenda in actione fabularum.

Thaida.] Perſonam meretricis, qualis eſt apud Terentium.

Agit.] Nam agi proprie dicuntur fabulæ , quod quum in ſcenis repræſentantur, non ſiue corporis agitatu pronunciantur, vnde actor, qui geſtum vultus & corporis agit : vnde tum ipſa pronunciatio, tum oratio, quæ habetur, tum oratio ſcripta actio appellatur. Cic. actionem alias quaſi ſermonem, alias eloquentiam quandam corporis dicit. Quint. lib. 11. Pronunciatio à pleriſque actio dicitur, ſed prius nomen à voce, ſequens à geſtu, videtur accipere.

Comœdus.] Is eſt qui fabulas agit : Comicus qui ſcribit , ſic tragœdus , & tragicus.

Dorida] Perſonam Doridis deæ marinæ. Nam Doris Oceani & Tethyos fuit filia, vxor autem Nerei : ex quo peperit Thetidem minorem Achillis matrem: omnium etiam nympharum mater dicitur.

Nullo palliolo cultam.] Ornatam nullo velamento. nam deæ marinæ , nudæ fingebantur , palliolum autem communis eſt veſtis tam virorum quàm mulierum. Martialis,

Hanc volo quæ facilis, quæ palliolata vagatur.

Idem alibi,

Succida palliolo vellera quinque petit.

Suetonius in Claudio Palliolatus nouo more præſedit. vnde palliolatim aduerbiũ, quo vſus eſt Plautus. Caper grammaticus oſtendit velum fuiſſe capitis , quum ait, Vir ducit, mulier nubit, quia pallio obnubit caput ſuum genáſque. Lampridius ſcripſit, Matronas regias contentas eſſe debere vnico pallio, auro ſparſo. Flauius Vopiſcus in Aureliano. His accidit, quòd ex palliolo purpureo, quod ſoli ſui temporis imperator obrulerat, ſacerdos mulier crepundia filio feciſſe perhibetur.

Mulier nempe ipſa videtur.] Adeo bene inquit mulieres reddit Græcus , vt putes mulierem ipſam eſſe quæ loquatur , non perſonarum mimum. nam mimi, quo liberius omnia peragerent, perſonas induebant. Tranquillus in Nerone, Tragœdias quoque cantauit perſonatus Heroum deorúmque : item Heroidum, ac dearũ perſonis effectis ad ſimilitudinem oris ſui. Eſt autem perſona velamentum oris, dicta à perſonando, quòd facit vocem clareſcere & reſonare. Vox enim non vaga, neque diffuſa in vnum tantummodo exitum collecta, coactáque magis canoros, claróſq. ſonitus facit. Lege Gellium. Æſchylus eam primus inuenit. Horatius,

Poſt hunc perſonæ pallæque repertor honeſtæ
Æſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis.

Vacua & plana.] Tam bene inquit perſonam mulieris ſuſtinet , vt non ſolum voce, ſed etiam toto corporis habitu videatur mulier. Nam verenda ita habet depreſſa & plana, vt viri formam habere non cenſeatur.

Infra ventriculum.] Infra ipſum ventrem, vbi pubes eſt.

Digitized by Google

Diſtantia.] Quæ tantummodo diſtant à ſexu fœmineo paruula rima.

Nec tamen Antiochus.] Licet inquit hi omnes fabulatum actores feliciter omnia repræſentant, tamen iſtic non ſunt mirabiles, adeo omnibus notum eſt, eos eſſe agendi peritiſſimos nam Antiochus, Stratocles, & Demetrius, & Hœmus nomina ſunt comœdorum. de Demetrio & Stratocle Quintilianus lib. 11. ſic. Maximos actores comœdiarum Demetrium & Stratoclem placere diuerſis virtutibus nouimus Sed minus mirum, quòd alter deos & iuuenes, & bonos patres, ſeruóſque, & matronas, & graues anus optime: alter acres ſenes, callidos ſeruos paraſitos, lenones, & omnia agitatoria melius. ſunt enim natura diuerſi. nam vox quoque Demetrij iucundior, illius acrior erat. De Hœmo alibi Iuuenalis.

Mollius Hæmo quanquam & Carpophoro.

Natio.] Iſta Græca. natione dicitur Græcus, an Barbarus, patria Athenienſis, an Lacedæmonius. Cognatione, quibus maioribus, quibus conſanguineis. Cic. autore lib. 1. Rhetor veteris.

Comœda eſt.] Ita inquit ad fabulas agendas eſt apta, vt id à natura habere videatur.

Rides.] Quàm periti ſint Græci ad adulandum oſtendit multis modis. Eſt ergo ſenſus. Si rides, ipſe ſtatim tibi applaudit.

Cachinno.] Solutiore riſu. eſt enim Cachinnus riſus immoderatus, à quo eſt cachinno verbum, & cachinno nomen tertiæ declinationis.

Nec dolet.] Quamuis inquit, fleat, non tamen dolet, ſunt enim omnia in eo ficta.

Endromidem.] Veſtis eſt Gallica, quamuis nomen ſortita ſit Græcum, ad arcendum frigus ſumebatur. Martialis,

Hanc tibi Sequanica pinguem textricis alumnam,
Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet:
Aſpera, ſed gelido non aſpernenda Decembri,
Dona peregrinam mittimus endromida.

Ea vtebantur in gymnaſio & theatro poſt ludorum exercitationem, ne luſores calefacti refrigeſcerint. Vnde Martialis,

Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
Neue grauis ſubita te premat Iris aqua:
Ridebis ventos, hoc munere tectus & imbres.

De Endromide, ſatyr. 4.

Non ſumus ergo pares: melior qui ſemper, & omni
Nocte, diéque poteſt alienum ſumere vultum,
A facie iactare manus, laudare paratus
Si bene ructauit, ſi rectum minxit amicus,
Si trulla inuerſo crepitum dedit aurea fundo.
Præterea ſanctum nihil eſt, & ab inguine tutum:
Non matrona Laris, non filia virgo, neque ipſe
Sponſus læuis adhuc, non filius ante pudicus.
Horum ſi nihil eſt, auiam reſupinat amici.
Scire volunt ſecreta domus, atque inde timeri.

Et quoniam cœpit Græcorum mentio, tranſi.
Gymnaſia, atque audi facinus maioris abollæ.

VET. SCHOL.

Si trulla.] Si pepederit. alij ſic intelligunt. ſi calix aureus crepitum dederit, cadens è manu diuitis.

Aulam reſupinat amici.] Si nullus horum ſit, qui poſſit corrumpi: ſi fuerit anus, ad ipſam ſe conuertit.

Facinus maioris abollæ.] Prouerbium, quaſi maioris togæ, id eſt, ſceleris potioris. Vel per ironiam dixit, quaſi ſanctioris philoſophi. Abolla, ſpecies eſt maioris veſtis, quaſi pallij maioris.

IOANNES BRITANNICVS.

Non ſumus ergo pares.] Ergo inquit, quum gens Græca adulandi ſit peritiſſima, idque mihi minime placeat, non ſumus pares: id eſt, ego longe ſum diſſimilis à natura Græcorum.

Alienum ſumere vultum,] Sed ille inquit primum in adulatione obtinet locum, qui vultu ſuo ſcit alienos exprimere affectus, vt aliquando in gratiam diuitum triſtitiam gerat, aliquando lætitiam. Tales enim ſunt verſutiſſimi, vnde Terent.

Vultus quoque hominum fingit ſcelus

A facie iactare manus.] Solent enim adulatores vtraque manu faciem amici adulando demulcere. videnturque ad id alludere, quod antiquis Græciæ, vt autor eſt Plinius lib. 11. in ſupplicando mentum attingere mos erat.

Laudare paratus.] Senſus eſt: Græcus ad omnia verſutus, ſi amicus ructauerit, aut recte minxerit, aut crepitum ventris emiſerit, paratus eſt hæc omnia tanquam ſalutaria laudare.

Rectum.] Pro recte.

Si trulla.] Trua vas eſt ſecundum Varronem, quo aquam è culina in lauacrinam fundebant, dicta à traiiciendo, quòd per eam aqua traiiciatur. à qua Trulla per diminutionem dicta à ſimilitudine truæ, quòd ea ſit magna & hæc puſilla. inde etiam Trulleum aliud vas aquarium, à quo vocabulo deflexit, Apicius verbum Detrullare quod eſt de trulla in trullam diffundere. Trullam item capi pro vaſe potorio ita docet Scæuola iuriſconſultus De auro & argento legato. Poculum aureum Seiæ dulciſſimæ, quod elegerit fidei hæredum committo, vt dent, quæro quum in hæreditate non ſint niſi Trullæ, Scyphi, modioli, phialæ, an Seia de his ſpeciebus eligere poſſit. reſpondit quum omnia potui parata pocula dicuntur, poſſe eam ex iis eligere, Plin. lib. 37. cap. 2. Titus Petronius conſularis moriturus inuidia Neronis principis vt menſam eius exhæredaret, trullam murrinam CCC. ſeſtertiis emptam fregit. Horatius in ſatyris,

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campana ſolitus trulla, vappamque profeſtis.

De trulla alio genere vaſis crebra fit mentio à Catone in re ruſtica. Trullam item appellatur inſtrumentum illud. quo fabri parietarij vtuntur ad extruendos parietes, tectoriáque leuiganda, & complananda. vnde verbum trulliſſare apud Victruuium. Quum ergo trulla pro duplici genere vaſis accipiatur, hinc fit vt diuerſis etiam ſenſibus locus exponatur. Aliqui enim dicunt Græcum laudare, quum crepitus fit ſordibus alui decidentibus in trullam, qua inuerſo fundo exciperentur. Aliqui laudare, quum crepitus fit bibendo inuerſo fundo trullæ. Ego vero neutram ſecutus ſententiam ita interpretor, vt ex conſuetudine vetere, & quaſi prouerbio dicatur: Græcus paratus eſt laudare, ſiue recte mingat, ſiue pedat. Nā metaphoricos omnia ſunt accipienda. i. ſi trulla aurea, id eſt venter diuitum dedit crepitum, hoc eſt pepedit.

Digitized by Google

Inuerſo fundo.] Nam tunc vas dicitur habere fundum inuerſum, quum os ima ſpectat, ſed ad fundum ſublimia. Ventris ergo os, id eſt anus ima ſpectat, fundum vero ſuperiora. Nam proprie crepitum ventris appellamus ſonitum illum, qui exauditur non emiſſis tamen ſordibus. vbi vero ſonitus nullus extenditur, appellamus flatum ventris. Suet. in Claudio. Dicitur etiam meditatus edictum, quo veniã daret, & flatum, crepitúmque ventris in conuiuio emittendi, quum periclitaturum quendam præ pudore ex continentia reperiſſet. C. Trullas pocula eſſe & vaſa potoria inter omnes conſtat. Idque quod à Iuuenale dictum de trulla, de quo apud eruditos controuerſia eſt, non id credi dicere, vt de vaſe in quo alui proluuies effunditur, intelligatur, cum id aliud ſortitum nomen ſit, & à doctiſſimis ſcaphium & laſanum dicatur, veróque autoris ſenſui non ſatis conueniat: ſed de vaſe potui parato intelligi oportere conſtat, illúdque quam ſinceriſſime à poeta dictum fuiſſe,

——— Laudare paratus,
Si bene ructauit. ſi rectum minxit amicus,
Si trulla in verſo crepitum dedit aurea fundo.

In quo illum ſignificare putamus, qui poſt quam calicem exhauſit, in ipſo fundo, ructu aut ſibilo crepitum facere more deteſtabili non fuit veritus. vbi idem crimen bis arguere ſatyricæ dignitatis fuit: vel de eo qui poſtquam vini calicem hauſit, id quod remanſit, ita eliſit in pauimentum vt reſonaret. Quod inſolentiſsimi animi, audacis & petulantis, nimiæque ſecuritatis fuiſſe liquet: quem abuſum apud compotores & helluones impuros, qui ſcortis vinóque madidi & epulis diſtenti erant, Græcis inualuiſſe multi adnotarunt: ita vt ludus inde conuiualis foret, quem κοττάβιζειν appellarunt, cum reſiduum potum in æneas phialas iactarent, qui ſi ſonantior creparet, ſe ab amica redamari, & mutuo affectu teneri putabant. Quod eſſe probabile, & ab autoris ſenſu non alienum, ex contextu verborum liquere putamus. S.

Præterea ſanctum.] Nulla inquit illic tuta eſt caſtitas, vbi Græcus verſatur.

Sanctum.] Dicitur autore Martiano de re diuina, quod ab iniuria, hominum defenſum atque munitum eſt, vt hoc loco. i. nihil eſt, quod ſit munitum & defenſum ab iniuria Græcorum. Macrob. etiam ait. Sanctum dici ſactum, & religioſum, & omni obſeruatione inuiolatum.

Ab inguine.] Libidine Græcorum. Inguem quo parte genitali tam in mare quem in fœmina accipitur: de quo diximus in prima Sat.

Sponſus leuis adhuc.] i. adhuc ſine pube: qui adhuc inferiora pube non veſtiuerit: leuis enim prima producta ſignat ſine pilis.

Aulam reſ. am] ſi nihil inquit eſt horum quid agat: reſupinat aulam, id eſt omnia, quæ in domo ſunt euoluit: & euertit: ſerutans ſecreta domini. ſequitur, enim ſcire volunt ſecreta domus. Stat. in 7. Theb.

Aut Cirrham tauris Anemoriámque ſupinat,

Id eſt, arat & voluit. vnde Actius in Antigona, vt tradit Marcel.

Quid agis: perturbas rem omnem, ac reſupinas ſororem.

Stat. ita in 9. Theb.

Te quoque ſublimi tranſnantem flumina curru,
Dum ſocios Pharſale petis reſupinat ademptis
Dorica curſu equis.

Id eſt, euertit,

Propert. *Nec mora quum tota reſupinat Cynthia valuas.*

Id eſt, peruertit & proſternit. Reſupinare itẽ accipitur pro erigere & eleuare. Sen. Qui per pronum eunt, reſupinat corpora: qui in arduum, incumbunt Plin. loquẽs de gruibus ait eas reſupinato collo bibere veluti per fiſtulam infundentes aquã. Et alibi id columbis & turturibus ita adſcribit. Proprium generis eius & turturum, quum bibant colla non reſupinare, large bibere iumentorum modo. C. Quid ſi aulam pro olla dictum interpretemur. vt ſit aulam reſupinat amici. i. ollam pecunia plenam,

Digitized by Google

plenam, & defoſſam euacuat, & vertit, vt quemadmodum libidinoſam ſic etiam furacem Græcam gentem eſſe dicat. Et nota eſt Plauti Aulularia, ab Euclionis aula. i. olla argenti plena defoſſa. S.

Inde ti.] Ne ſecreta reuelent, ac per hoc conſequi eorum gratiam & munera, tales enim ditabantur Mart.

Vis fieri diues Bithynice, conſcius eſto.

Et quoniam c] Quandoquidem inquit de Græcis facta eſt mentio, volo gymnaſia. i. certamina gymnica prætereamus, quaſi quæ leuiora & tolerabiliora ſint præ aliis quæ ab iis fiunt. ſicque poeta per tranſitum oſtendit exercitationes gymnicas damnandas eſſe, quarum vſus à Græcis in vrbem inuectus, iuuentutem Romanam eneruauit. Nam vt ſcribit Plin. Iuuenes ſe exercendo, & vngendo animi vires perdiderunt.

Maioris a.] Abolla veſtis fuit, qua & philoſophi vterentur, de qua Mart. loquens de Cynico philoſopho.

Cerea quem nudi tegit vxor abolla grabati.

Seru. exponens illud Verg. duplicem ex humeris reiecit amictum, ait duplicem, amictum eſſe abollam, qua philoſophi & milites vterentur. de qua etiam Horat. intellexiſſe videtur quum ait loquens de Diogene.

Contra quem duplici panno patientia velat.

Nonius Marc. ait veſtem eſſe militarem. Iuuen. alibi oſtendit eſſe ſenatoriam.

Rapta properabat abolla.

Ergo maioris abollæ. i. non militaris, ſed philoſophicæ, & ideo maioris grauioris autoritatis, vt ſit; audi quæ fecerit Græcus philoſophus vir magnæ autoritatis.

Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulumque ſenex, ripa nutritus in illa,
Ad quam Gorgonei delapſa eſt pinna caballi.
Non eſt Romano cuiquam locus heic, vbi regnat
Protogenes aliquis, vel Diphilus, aut Hermarcus?
Qui gentis vitio, nunquam partitur, amicum
Solus habet nam, cum facilem ſtillauit in aurem
Exiguum de naturæ, patriæque ueneno,
Limine ſummoueor: perierunt tempora longi
Seruitij: nuſquam minor eſt iactura clientis.

VET. SCHOL.

Ripa n. in illa.] Apud Tarſon, ciuitatē Ciliciæ, quam præterfluit amnis Cidnus: cuius vrbis conditor Perſeus, cui nomen ciuitati ex facto dedit. qua ibi vna ex talaribus pinnis ei excedit.

Qui gentis vitio.] Græci enim ſoli volunt maioribus amici eſſe, hoc eſt μονοφιλεῖς.

IOAN. BRITANNICVS.

Stoicus occidit Baream.] Excandeſcit poeta in perfidiam Græcorum, oſtendens & eos qui ſtudia ſapientiæ profitentur pecunia corrumpi ad perniciem vel amico-

rum & familiarium, notâtque P. Ægnatium qui falſo teſtimonio pecunia corruptus Baream Soranum amicum circumuenit. Nam quum Torius Seuinus eques Romanus Baream Soranum accuſaſſet per calumnias Neroni, quod detecta coniuratione Piſoniana, nihil proconſul in Aſia minore ex communi vtilitate feciſſet, imò ſeditiones in prouincia aluiſſet, Nero in eum commotus eſt. Itaque cognitione ſenatui mandata, accitâque Seruilia filia, quæ & ipſa facta eſt rea, quod pecuniam dilargita eſſet ad deuotiones & veneficia pro ſalute patris: adducti teſtes ſunt, quorum vnus P. Ægnatius emptus ad opprimendum amicum, Baream Soranum falſo teſtimonio oppugnauit. Sorano igitur & Seruiliæ filiæ datum eſt mortis arbitrium, fuerat autem P. Ægnatius cliens Sorani. lege Cornelium Tacitum in Nerone.

Stoicus.] i. P. Ægnatius Stoicæ philoſophiæ profeſſor. Nam vt ſcribit Cornelius autoritatem Stoicæ ſectæ præferebat habitu & ore ad exprimendam imaginem honeſti exercitij. Stoici denominati ἀπὸ τῆς στοᾶς. i porticu; in qua, vt diximus ante, commorantes diſputabant.

Occidit Baream.] Falſo teſtimonio. ſ.

Diſcipulum qua ſenex.] Hinc maxime indignatur poeta quod magiſter diſcipulũ oppreſſerit.

Nutr tus in illa.] Natus in Boëtia ad Heliconem montem, vbi equus Pegaſus Neptuni & Meduſæ Gorgonis, autore Higino, filius, vt alij vero tradunt ex Medoſæ ſanguine & ceruice à Perſeo reſecta procreatus ad Heliconem montem deuolauit, vbi vngula ſaxum feriens aperuit fontem, qui Caballinus Latine, Græce vero Hippocrene eſt dictus.

Penna Caballi.] i. Pegaſus equus alatus: hic autem eſt, quem Bellerophon, autore Strabone, deprehendit potantem ad Pirenem fontem in Aerocorintho, quoque vſus eſt ad interficiendam Chimeram in Lycia. Plinius ait equos pennatos & cornibus armatos Pegaſos vocari, de quibus etiam videtur intellexiſſe Cicero in Oratione pro Quintio. O hominem fortunatum, qui eiuſmodi nuncios ſeu pegaſos habeat.

Non eſt Ro.] In ea inquit domo vbi aliquis habitat. & conuerſatus Græcus, nullus Romanus habitare poteſt: naminde falſis Græci criminationibus eliminatur.

Protogenes.] Aliquis Græcus, ſpecies pro genere, nomina propria, & conueniẽtia Græcis. Protogenes autem interpretatur quaſi primus genitus. Protogenis pictoris meminit Plin. lib. 7.

Diphilus.] Interpretatur amicus Iouis. ἀπὸ τοῦ Διὸς, id eſt, Ioue & φίλου amore. C. De hoc Diphilo, vide Cæl. Rhod. lib. 15. cap. 24. S.

Erimantus.] Dici poteſt, qui lites diſſeminando diuinat. ἔρις enim lis dicitur & μάντις diuinus vates, hoc eſt qui ſuis diuinationibus lites diſſeminat.

Fatilem ſtillauit in a.] Imitatio Horatiana.

Præceptum auriculis hoc inſtillare memento.

Limine ſ.) A familiaritate & amicitia diuitis, reiicior. Nam à poetis limen pro amicitia poni docet Ser. illic apud Verg. de Turno.

Se limine pelli.

Seruitij.] Seruitutis meæ, qui tanquam ſeruus in obſequiis, & negociis ſui diuitis.

Nuſquam minor eſt iact. cl.] Adeo inquit parua habetur amiſſio clientis Romæ, vt nuſquam ſit minor.

Quod porro officium, ne nobis blandiar, aut quod
Pauperis heic meritum: ſi curet nocte togatus
Currere, cum Prætor lictorem impellat, & ire
Præcipitem iubeat dudum vigilantibus orbis,

Digitized by Google

Nec prior Albinam, & Modiam collega ſalutet?
Diuitis heic ſerui cludit latus ingenuorum
Filius: alter enim, quantum in legione Tribuni
Accipiunt, donat Caluinæ, vel Catienæ,
Vt ſemel, atque iterum ſuper illam palpitet: at tu,
Cum tibi veſtiti facies ſcorti placet hæres,
Et dubita alta Chionem deducere ſella.

VETVS SCHOL.

Dudum vigil orbis.] Vt ſibi Prætor tutorem det, qui eos contemnens feſtinat.

Cludit latus.] Aut in medium ſeruum mittit, aut in ſiniſtra ambulat.

Donat Caluinæ.] Prætoris cuiuſdam ſoror, quæ ſe occidit, tanquam infamis in fratrem, temporibus Claudij.

Deducere ſella.] Inde ſellariæ dicuntur. vnam meretricum à ſella ſua abducere conductam cunctaris, cum alij adulteri emant.

IOANNES BRITANNICVS.

Quod porro off.] Sed ne forte inquit nobis videar nimis blanditi, & rationes noſtras nimium tueri, quod nihil nobis ſit quod agamus in gratiam diuitum & potentum: Id tamen nobis pauperibus relictum eſt negocij, vt diuitibus officio ſalutandi occupatis ſimus comites, nec ſine multo labore & animi anxietate. Sicque oſtendit pauperis clientis in vrbe difficilem eſſe vitæ rationem, quando eius labores maximi ſint & inaues: eſtque legendum cum interrogatione

Quod m. p.] Quod beneficium eſt quod poſſit pauper diuiti præſtare, vt inde aliquid vtilitatis conſequatur?

Si cur n.] Subaudi pauper.

Togatus curr.] Id eſt, vt ſumpta toga diuitem comitetur. Nam diuites ante ſe habebant, vt diximus clientes togatos, qui appellabantur anteambulones Habebant etiam qui pone ſequebantur. dicebantur autem clientes togati, quia toga erat viliorum, quam in officio ſalutandi ſumebant mane, vnde Mart. lib. 3. ad Candidum.

Exigis à nobis operam ſine fine togatam.
Non eo, libertum ſed tibi mitto meum. Et alibi,
Mane vel à media nocte togatus ero.

Quum præt. tm.] Nam & magiſtratus non pudebat, vt hæreditates captarent, ſalutare potiſſimum viduas, diuites, & orbos Sex autem lictores prætorem duodecim autem conſulem præcedebant cum faſcibus virgarum, & ſecuri colligata. Plut. rationem quærens, quare faſces virgarum cum ſecuribus ligatæ præferrentur, ait: ſignum fuiſſe non oportere magiſtratus iracundiam promptam, ac diſſolutam eſſe, aut quia virgarum diſſolutio mora & tarditate iram frangit, & impetum moderatur. Sed malitiam quoniam partim medicabilis eſt, partim curari non poteſt, virgæ, quod mutari poteſt, corrigunt: ſecures autem, quod emendari non poteſt, abſcindunt.

Lictorem] Scribit Val. Ruf. appellatum à ligando, quòd quum magiſtratus pop. Rom quempiam verberari iuſſiſſet, crura eius & manus ligari vincirique à viatore ſolita ſint Itaque qui ex collegio viatorum officium ligandi haberet, lictor

ſit appellatus. Cic. in orat. pro C. Rabirio. Lictor, inquit, colliga manus. Feſt. vero ait à ligando, quòd faſces virgarum ligatos imperantibus magiſtratibus gerit. Tyroni vero Cic. liberto à lino, vel licio deriuari placuit.

Orbis.] Orbus dicitur proprie, qui & oculis, & liberis priuatus eſt. Et filius etiam qui parentibus ſit priuatus. Terent.

Orba qui proximi ſunt, ii nubant. Perſ.
Quis potior iudex, puerive quis aptior orbis.

Inde eſt orbitas & orbare verbum, quod eſt aliqua re chara priuare. Orbis autem aut viris, aut viduis vigilantibus iam luce appropinquante.

Ne p. a.] Imitatio eſt Horatij in Ser.

Ne prior officio quiſquam reſpondeat, vrge:
Siue Aquilo radit terras, ſeu bruma niualem
Interiore diem gyro trahit, ire neceſſe eſt.

Albinam & Modiam] Anus diuites, & orbas.

Diuitis] Conqueritur poeta iniquam temporum conditionem incidiſſe, vt ingenui ſint togati & comites hominum diuitum libertinæ conditionis.

Claudit l.] Comitem ſe præbet. nam illi dicuntur claudere, ſiue tegere latus, qui aliquem comitantur, vt ſit honoratior. Horat. in ſer.

Ne tegam ſpurco Damæ latus?

Ordo autem eſt. Filius ingenuorum claudit latus ſerui. i. illius, qui nuper ſeruus fuerat, nunc autem libertinus. hyperbolicos autem dicit diuitis ſerui cum nimio ſtomacho, quaſi qui adhuc oleat ſeruitutem.

Hic.] Romæ.

Alter e] Ex libertinis, inquit, ſunt aliqui adeo diuites, vt donent Caluinæ vel Catienæ mœchis quantum tribuni militares accipiunt ex ſtipendio.

At tu.] ſ. O Iuu per quem omnem intelligit Romanum pauperem.

Scorti veſt.] Veſtibus ornati vt pulchrius appareat, vt ſic oſtendat vix licere pauperi conducere turpem meretricem.

Chionem] Nomen meretricis Chion autem Græce niuem ſignificat, in cuius nomen hoc diſticho iocatus eſt Mart.

Digna tuo cur ſis indignáque nomine dicam,
Frigida es & nigra es, non es, & es Chione.

Idem in tertio de Chione.

Vnde datur quadrans, vnde vir es Chiones.

Da teſtem Romæ tam ſanctum, quam fuit hoſpes
Numinis Idæi: procedat vel Numa, vel qui
Seruauit trepidam flagranti ex æde Mineruam:
Protinus ad cenſum, de moribus vltima fiet
Quæſtio: quot paſcit ſeruos, quot poßidet agri
Iugera, quam multa, magnaque paropſide cenat.
Quantum quiſque ſua nummorum ſeruat in arca,
Tantum habet & fidei. iures licet & Samothracũ,
Et noſtrorum aras, contemnere fulmina pauper
Creditur, atque Deos, Dijs ignoſcentibus ipſis.

Digitized by Google

VET. SCHOL.

Quam fuit hoſpes.] Scipio Naſica, quem propter probitatem vitæ Senatus elegit, vt ſimulachrum matris deûm de Phrygia allatum, domi ſuæ haberet, dum ei templum fieret. Hic eſt Scipio, qui oppreſſit Tyberum Gracchum, leges agrarias ferre conantem.

Vel qui ſeruauit.] L. Metellum dicit pontificem maximum, qui ardente templo Veſtæ, Palladium ex mediis ignibus rapuit, ibique cæcatus eſt. Iſte cum per Latinã viam proficiſceretur, augurio coruı in oculos ſuos inuolantis, reuocatus eſt: & palladium cum ex incendio rapuiſſet. paſſus eſt cæcitatem.

Quantum quiſque ſua] Lucillius,

> *Aurum atque ambitio ſpecimen virtutis vtrique eſt,*
> *Tantum habeas, tantum ipſe fiet, tantique habearis.*

Contemnere ful. paup. cred.] Pauperi, quaſi propter egeſtatem periurãti, Dij nõ iraſcuntur.

IOAN. BRITANNICVS.

Da teſtem Romæ) Conqueritur Romæ fidẽ non haberi pauperibus licet viri boni ſint, ſed diuitibus tantum licet ſceleratis. Eſt ergo ſenſus. Si teſtem produxeris tam ſanctum támque iuſtum quod fuit Scipio Naſica, & Numa Pompilius, nulla ei fides habebitur niſi diues ſit: nam ſtatim percunctantur quo cenſu ſit: de moribus autem (quod primum eſſet inquirendum) nulla fit mentio.

Hoſpes numinis idai.] i. Scipio Naſica qui hoſpitio Cybelem excepit: quem & Rheam, & matrem deorum, & Veſtam, & deam Phrygiam magnam, à locis autem Ideam, & Dindymenam, & Philenam, & Peſſinuntiam nominauerunt. Græci miniſtros eius nuncupant vno vocabulo Curetes, eoſdem & Corybantes vocant. lege Strab. De cuius hiſtoria ita Liu. lib. 38. Oratores Ro. Pergamum ad regem venerunt: is legatos comiter acceptos Peſſinuntem in Phrygiam deduxit: ſacrúmque iis lapidem: quem matrem deum eſſe incolæ dicebant, tradidit, & deportare Romam iuſſit, quem Tyberim aducctum Scipio Naſica optimus vir à ſenatu iudicatus, per portam Capenam duxit in vrbem, eumque hoſpitio excepit, quem ita reſponſum habebatur, vt numen id ab optimo viro reciperetur, conſecraretúrque. & quum Naſica templum ei vouiſſet, Metellus incepit, Aug. perfecit. Vnde Ouidius,

> *Illa ſedens plauſtro porta eſt inuecta Capena,*
> *Sparguntur iunctæ flore recente boues.*
> *Naſica excepit, templi non extitit autor,*
> *Auguſtus nunc eſt, ante Metellus erat.*

De ſimulachro. Cybeles quid cælitus demiſſum conſtat, multa ſcribit Herodia.

Vel.] Etiam quaſi Numa longe fuerit ſanctior Scipione. Numa enim Pompilius ob inclytam eius religionem ex Curibus ciuitate Sabinorum accitus eſt Romam, & creatus rex ſecundus poſt Romulum: ſacra plurima inſtituit, ædem Veſtæ confecit. Virgines Veſtales elegit, Flamines tres, Dialem, Martialem, Quirinalem: Salios Martis ſacerdotes pontificem maximum creauit.

Seruauit trep.] L. Metellum intelligit, qui orbam luminibus exegit ſenectam amiſſis incendio oculis quum ex æde Veſtæ ardenti pontifex Palladiũ raperet memorabili cauſa, ſed euentu miſero. Tributum ei, autore Plin. à Pop. Rom. quod nunquam vlli alij ab condito æuo, vt quotiens in ſenatum iret, curru veheretur ad curiam: magnum & ſublime: ſed pro oculis datum.

Ex æde fla.] ſ. Veſtæ.

Mineruam] Palladium. i. ipſius deæ ſimulacrum. Nam Palladem & Mineruam eandem eſſe dixere veteres.

Protinus ad cenſum.] Subaudi deuenitur. vt interrogent quantas poſſideat opes.

Quot pa. ſcr.] Hoc autem ex luxu Romanorum, qui vt ſcribit plin. tantam ſeruorum multitudinem habebant, vt iuſtum exercitus numerum diceres pudentilla vxor Apulei, vt ipſe docet in ſecunda Apol. ſeruos haud minus quadringentos donauit filiis ſuis.

Quam multa.] Quàm magno ciborum luxu cœnet. paropſis enim hoc loco pro C parina poſitum eſt in qua cibi in menſam feruntur, S. vt apud autores tam Græcos quàm Latinos ſæpe vſurpatur à παρὰ τὸ ὄψον, id eſt ad cibum. proprie paropſis genus ſit iuris, autoribus polluce & Euſtachio. Vnde plautus in pſeud.

Terreſtres pecudes, aut cecimandro condio, aut paropſide,

Vbi liquido oſtendit plautus genus eſſe iuris & condimenti.

Quantum quiſque ſua.] Sententia corrupti ſeculi, quaſi illa Terent. in Andr.

Namque hoc tempore, obſequium amicos, veritas odium parit.

Item Ouid. Faſt. i.

In precio precium nunc eſt, dat cenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

Hinc eſt, quod locupletes, & aſſiduos teſtes vocabant, quia diuitias primo ſpectabant in teſtibus, non probitatem, quod pauperes ad periurium facilius adduci poſſe exiſtimabantur. Itaque obtinuit illud. Ex cenſu fides. S.

Iures licet & Samothracum.) Licet inquit pauper per deos iuret peregrinos, & Romanos, exiſtimatur omnino vti mendacio, ac per hoc eſſe periurus. per deos Samothraces, deos penates intelligit, quos ex Samothracia inſula maris Ægei in phrygiam Dardanus, & ex phrygia Æneas in Italiam peruexit. Dionyſ. Halycarn. ſcribit in primo libro deos penates duos fuiſſe adoleſcentes ligneos ſedentes, ac pila tenentes, veteris artis opera. multáque ſubdit de Samothracia ex ſententia Calliſtrati & Satyri, De diis ipſis intellexit Verg. in 2.

Hos cape fatorum comites, his mœnia quære.

pleraque etiam de ipſis tradit Macrob.

Et noſtrorum aras.) Iouis, Iunonis, & palladis. Nam ij præcipue ab Romanis colebantur.

Contemnere ful.) Creditur inquit pauper non timere deos, ac per hoc ſecurus eſſe ad periuria.

Quid, quod materiam præbet cauſſaſque iocorum
Omnibus hic idem, ſi fœda & ſciſſa lacerna,
Si toga ſordidula eſt, & rupta calceus alter
Pelle patet: vel ſi conſuto vulnere craſſum,
Atque recens linum oſtendit non vna cicatrix?
Nil habet infelix paupertas durius in ſe,
Quam quod ridiculos homines facit. exeat, inquit,
Si pudor eſt, & de puluino ſurgat equeſtri,
Cuius res legi non ſufficit, & ſedeant heic
Lenonum pueri quocunque in fornice nati.
Heic plaudat nitidi Præconis filius inter

Pinnirapi cultos iuuenes, iuuenéſque laniſtæ.
Sic libitum vano, qui nos diſtinxit, Othoni.

VETVS SCHOL.

Conſuto vulnere.] A ſutriballo ſutus.

Cum res legi non ſuff.] Othonis,, qua iuſſit eos, qui quadringentorum ſeſtertiorum haberent reditus, in numero equitum eſſe.

Pinnirapi.] Pinnis pauonum ornari ſolent gladiatores, ſi quando ad pompam deſcendunt. Pinnirapes autem dicit laniſtas, ex habitu gladiatorum: quia poſt mortem retiarij pinnam, id eſt, manicam rapit, vt oſtendat populo ſe viciſſe. Aut ideo Piunitapes, quia pinnas in galeis habebant, vt Lucilius,

Cum ſeptem incolumu pinnis ac recipit ſe.

IOANNES BRITANNICVS.

Quid quod materiam.] Proponit poeta aliam pauperum miſeriam, quod male veſtiti omnibus ſint de ridiculo. C.

Pelle patet.] Ruptus hiat:

Conſuto vulnere.] Tranſlatio vulnus pro calcei ruptura:

Craſſum atque recens linum.] Craſſum,& rude filum quo ruptura conſuta eſt.

Cicatrix.] Perſtat in tranſlatione. nam quia vulnus dixit conſutum, ſequitur vt remaneat cicatrix. & ſi cicatrix ergo vulnus Eſt enim cicatrix vulneris per ſanati ſignum hærens in corpore.

Nil habet infelix paupertas.] Epiphonemate exaggerat paupertatis miſerias. in ſumma, inquit, pauper vbique iacet, & ridiculus eſt. S.

Hic idem] ſ. pauper.

Exeat inquit.] Quàm infelix ſit pauper ab exemplo etiam theatri oſtendit. Conqueritur enim, quum antea in theatro omnes promiſcue ſederent, theatralem nunc illam ſpectandi promiſcuam licentiam in contemptum pauperum eſſe ſublatam. Lucius enim Roſcius Otho tribunus plebis legem tulit, vt in theatro quatuordecim ordines ſpectandi gratia equitibus tantum Romanis darentur: ij autem in ordinem equeſtrem tranſibant, quorum cenſus quadringentorum fuiſſet ſeſtertium. multi ergo viri boni & nobiles, qui aut ad illum cenſum non perueniſſent, aut forte aliquo caſu decidiſſent, iubebantur magno dedecore omnibus fere ſpectaculis ſurgere ab iis qui præerant. Tota indignatio eſt in Domitianum qui legem Othonis temporum vetuſtate pene abolitam reſtituit: quod Tranquillus oſtendit his verbis. Licentiam theatralem promiſcuam iniquitate ſpectandi inhibuit

De puluino equeſtri.] i. ex quatuordecim gradibus theatri quæ & equeſtria dicebantur Seneca in 7. De beneficiis. Equeſtria omnium equitum Romanorum ſunt. Et item. Sed quum in theatrum veniſſem plena ſunt equeſtria, & iure habeo locum illic, quia mihi ſedere licet. Tranq. in Caligula. Vt equeſtria ab infimo quoque occuparentur. Popularia dicebantur, vbi plebs ſedebat Tranquillus in Domitiano. Et quia pars maior intra popularia deciderat puluinum autem equeſtrem appellat, ſedilia ipſa theatri ad ſimilitudinem fortaſſe puluini plumei, quòd non aliter in ſedilibus requieſcimus toto corpore ſedentes quam in puluinis repoſito capite. Nam puluinus dicitur quaſi pluminus: eo quòd plumis refertus ſit. per diminutionem dicimus puluillum: puluinum etiam appellamus in hortis partem eminentiorem Columella in 12. Spicæ alij liratim ſeri debent: vt in puluinis poſitæ minus infeſtentur: vnde fit puluinatus. Plin. lib. 13. præterea cæſum à dorſo puluinato. i. eminentiore dici à nautis puluinum item ſcribit Seruius dorſum, hoc eſt arenam duriorem quæ euntibus & remeantibus fluctibus denſatur in modum ſaxi. A puluino videntur deduci puluinaria, quæ plerumque pro templis ponuntur, quum

Digitized by Google

proprie dicantur lectuli, qui ſterni in templis conſueuerunt. Cic. in oratione de Aruſpicum reſponſis ſic Hominémque eum, qui puluinaribus Bonæ deæ ſtuprũ intulerit. puluinar autem capi pro eo, quod dormientibus ſupponitur, oſtendit poeta alibi.

Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem

Surgat.] Mart.

Quadringenta tibi non ſunt Chereſtrate, ſurge.
Lectius ecce venit.

Nam Lectius & Oceanus temporibus Domitiani præfecti fuerunt ſeruando ordini.

Cuius res.] i. illi ſurgat cuius cenſus.

Non ſufficit legi.] Non tantus eſt quantum iubet lex Roſcij Othonis.

Et ſedeant hic.] Hoc dictum ex ſumma indignatione poetæ, ſedeat inquit hic in quatuordecim gradibus turpiſſimus quiſque, modo diues ſit.

Lenonum pueri.] Viliſſimi quiq. vel cinædi, qui lenonibus ſeruierunt. Multi enim ex ſeruili conditione, & ad opes ſummas, & dignitatem equeſtrem peruenerant, omnibus deliciis affluentes. Vnde legimus apud Plin. lib. 13. cap. 3. quendam ex ſeruis Neronis ſolitum vnguento lauari imitatum C principem, qui idem fecerat. Lenones dicuntur, autore Vlp. qui quæſtuaria mancipia habent, ſed & qui in liberis quæſtum hunc exercent in eadem cauſa ſunt: ſiue autem hoc principaliter negocium gerunt, ſiue alterius negociationis acceſſione viuntur, vt puta ſi caupo fuerit, vel ſtabularius, & mancipia talia habuerit miniſtrantia, & occaſione miniſterij quæſtum facientia, Lenocinium facere non minus eſt, quàm corpore quæſtũ exercere

Fornice.] Lupanari, & loco fornicato, qualia domicilia ſolent inhabitare ſcorta. Alibi,

Nudum olido ſtans fornice mancipium.

Nitidi. Lauti, & ſplendidi opibus.

Plaudat.] Nam ſpectatores in theatro plauſu victoribus fauebant, excipiebántq. in theatrum principes, de quibus bene ſentiebant, de quibus autem male ſibilo. vnde Horat. loquens de auaro:

Populus me ſibilat. at mihi plaudo
Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca.

Præconis.] Præco à præcinendo eſt dictus. Eſt enim is, qui clara voce edicta magiſtratuum, quique precia rerum in publicis venditionibus pronunciat.

Inter pin.] Ordo duplex eſſe poteſt: vt ſit vnus. Filius nitidi præconis plaudat inter iuuenes cultos pinni rapi, & iuuenes laniſtæ. i inter eos, qui ex gladiatoribus ad magnas opes prouecti ſunt, & nunc ſedent, vt nobiles in quatuordecim. Alter vero ſic. Filius præconis hic plaudat, & iuuenes pinnirapi, & iuuenes laniſtæ plaudant inter cultos. i. inter comptos & nitidos, ac per hoc Romanos & equeſtris ordinis. pinnirapus autem dictio eſt compoſita ex duobus corruptis ex pinna & rapio, ſicut apud Plautum in Pſeudo. Buſtirapus. ſignátque retiarum alterum ex gladiatoribus, qui pinnam & ſummitatem galeæ mirmilonis immiſſo rete capiebat, quum cantaret piſcem peto, non repeto, quid me fugis Galle: nam mirmilonicum genus armaturæ Gallicum eſt: ipſique mirmilones ante Galli vocabantur, in quorũ galeis piſcis effigies inerat. quod genus inſtitutum fertur à Pittaco vno ex ſeptem ſapientibus, qui aduerſus Phrynonem dimicaturus propter controuerſias finium, quæ erant inter Atticos & Mitylenæos, rete occultato, impediuit Phrynonem.

Laniſtæ.] Genitiuus eſt caſus: laniſtæ, lanij, laniones ſunt à laniando, ſed ita inter ſe differunt, vt lanij, ſiue laniones dicantur qui carnes venderent populo, eaſque concidant & lanient: vnde Apul. lanienam formauit vocabulum, quod pro cruciatu & veluti quadam laniatione ſæpe poſuit. Plaut. vero in Epid lanienam appellat locum, vbi pecudes mactantur à lanijs his verbis *Defeſſus ſum quærere per medicinas, tonſtrinas, in gymnaſio, atque in foro, per myropolia & lanienas.* Laniſtæ vero erant,

erant, qui gladiatorum familias habebant venales, eáſque digladiari docebant: vnde Tranquil. in Cæſ. Tyrones neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per equites Ro. ac etiam ſenatores armorum peritos erudiebat: dicti ergo laniſtæ, quòd præeſſent hominibus laniandis.

Sic lib.] Subaudi eſt. cum indignatione dictum, quaſi dicat, nulla fuit huius diſtinctionis honeſta ratio, ſed ſic libuit. Sicque poeta oſtendit contumelioſam diuitum aduerſus pauperes ſuperbiam. Eſt autem libet vnum ex verbis, quæ apud veteres geminat præteritum: vt libuit libitum eſt, licuit licitum eſt, placuit placitũ eſt, puduit puditum eſt, nupſit & nupta eſt, prandit & pranſus eſt, cœnauit & cœnatus eſt. Et dicimus libet & libent in forma tantum tertiæ perſonæ in ſingulari & plurali, ſic etiam licet & licent.

C. Vano.] Ventoſo & ambitioſo. S. quum id per nimiam ambitionem fecerit. Verg.

Vane Ligur, fruſtráque animis elate ſuperbis.

Quis gener heic placuit cenſu minor, atque puellæ
Sarcinulis impar? quis pauper ſcribitur heres:
Quando in conſilio eſt Ædilibus? agmine facto
Debuerant olim tenues migraſſe Quirites.
Haud facile emergunt, quorum virtutibus obſtat
Res anguſta domi. ſed Romæ durior illis
Conatus: magno hoſpitium miſerabile, magno
Seruorum ventres, & frugi cenula magno.
Fictilibus cenare pudet, quod turpe negauit
Tranſlatus ſubito ad Marſos, menſamque Sabellam.
Contentuſque illic Veneto, duroque cucullo.

VETVS SCHOL.

Sarcinulis.] * Nunc doti.

Veneto dur cucullo] Aut craſſo habitu, aut quales cucullos habent Peruſini. vel à colore, aut prouincia, Venetos.

Seruorum ventres] Cibaria ſeruorum.

IOAN. BRITANNICVS.

Quis gener.] Alia eſt querela paupertatem vbique contemni. Nam ſi ducenda inquit vxor eſt, repudiatur gener, niſi opibus par ſit puellæ: ſicque oſtendit hominũ fortunam non virtutem quæri.

Cenſu minor.] Qui diuitiis non ſit par puellæ.

Quando in conſilio eſt ædilibus.] Conqueritur poeta pauperem ab omni reip. adminiſtratione & cura, tanquam nulli rei aptum arceri à magiſtratibus, quando inquit eſt in conſilio ædilibus, quaſi dicat: ædiles, qui minimi ſunt magiſtratus, quique res minimas in vrbe curant, ſi quid in conſilio publico facturi ſunt, pauperem in conſilium non admittunt. Nam ædiles præerant menſuris, vt in ſequentibus.

Et de menſura ius dicere, vaſa minora Frangere.

Et minimi erant magiſtratus: adoleſcentes prima commendatione creabantur. Cicero Legum ſecundo. Suntóque Ædiles curatores vrbis annonæ, ludorúmque ſolennium: olliſque ad honoris amplioris gradum primus acceſſus eſto. Erit ergo argumentum à minore ad maius, vt ſit ſenſus. Si à minore magiſtratu pauper contemnitur, multo magis à maiore. Per quod poeta ſeculum ſuum inſcitiæ damnat, quod homines tantum ex cenſu conſiderandos putet. Hincque eſt illud Plinij in proœmio 14. libri. Poſtquam ſenator cenſu legi cœptus, iudex fieri cenſu, magiſtratum, ducémque nil magis exornare quàm cenſus, peſſum iere vitæ precia, omnéſque à maximo bono liberales dictæ artes, in contrarium cecidere.

Agmine.) Damnat ex nimia indignatione conſilium priſcorum pauperum, qui quum per ſeditionem in montem ſacrum ſeceſſiſſent: in vrbem tamen hortatu Agrippinæ redierunt, quum debuiſſent omnino migrare. Plebs enim quum tributum & militiam tolerare non poſſet, à Patribus ſeceſſit in montem, qui poſtea ob id ſacer eſt dictus. Et quum inde reuocari nequiret, Menenius Agrippa legatus recitata fabula Æſopi qua oſtenduntur artus humani à ventre diſcordaſſe, moxque quum omnia ob diſcordiam deficerent, in gratiam rediiſſe, ſic populum cum ſenatu reconciliauit, creatis tamen tribunis plebis, quibus libertatem ſuam aduerſus ſuperbiam nobilitatis defenderent.

Migraſſe) Ita abluiſſe, vt nunquam redirent in vrbem, vbi tanto ſunt contemptui.

Facto.) collecta omni multitudine, vel facto impetu. Nam agmen ſermo eſt Polyſemus. ſignificat enim impetum, vt illud Verg.

Illi agmine certo Laocoonta petunt.

C item, *lenis fluit agmine Tybris. S.*

Et multitudinem, vt,

Vocat agmina ſæua ſororum:

Etiam exercitum incedentem agmen vocamus.

Haud fa. e.) ſententia eſt generalis qua oſtendit, quum vbique tum maxime Romæ difficile eſſe pauperi emergere è miſeriis. eſt autem tranſlatio à naufragis, quibus difficile eſt profundo emergere

Res a d.) Tenuis facultas rei domeſticæ.

Virtutibus obſtat.) Impedimento eſt, licet optimis artibus ſint inſtructi.

Illis.) ſ. pauperibus.

Durior.) Difficilior.

Magno h) Ratio eſt quare ad felicitatem durior ſit conatus Romæ.

Magno.) Subaudi conſtat. dicimus enim magno, paruo, plurimo, & minimo abſolute. quum verbis ſignificantibus precium ſunt adiuncta, ſed non tanto & quanto, verum tanti & quanti, pluris & minoris. Liu lib. 2. primæ Dec. Magno illi ea cunctatio ſtetit. C. Cic. de Fin. 3. Virtutem magno æſtimandam puto. S.

Hoſpitium.) Domus conductitia.

Miſerabile] quod te etiam poſſit ad miſericordiam mouere. Nam miſerabilis ille eſt, qui ſua miſeria nos vt ſui miſereamur mouet. Vnde Ouid. monet amantem vt ſe miſerabilem puellæ oſtentet, id eſt, ita plenum ærumnarum, vt puella eius miſereatur.

Vt voto potiare tuo miſerabilis eſto.

Fictilibus c. p) Conqueritur ita auctum eſſe per diuitias omnium rerum luxum, vt Romæ homines etiam pudeat cœnare in fictilibus, ne ſint ludibrio. C. qui ſi repente ad Marſos, aut ad Sabellos, qui idem Sabini ſunt, transferantur, minime hoc ſibi turpe eſſe exiſtimabunt. Nam frugalitate ſemper laudati fuerunt Sabini, & vicini populi, vt eſt apud Liu. Vergilium, & Ciceronem. S.

Quod t. n.) Curius inquit Dentatus exemplo cœnæ ſuæ oſtendit turpe non eſſe etiam in fictilibus cœnare. nam quum is forte bellum gereret aduerſus Samnites ab eorum legatis inuentus eſt, quum in igne rapa verſaret, cœnaretque in fi-

Digitized by Google

ctilibus: per quod docuit frugalitatem maxime tenendam, vitámque ſimplicem & ſine ambitione veteribus Romanis fuiſſe. Nam vt ſcribit Horatius. Priuatus illis cenſus erat breuis, commune magnum.

Tranſlatus ſubito ad Marſos.] Hoc dicit, nam Sabellæ, vt ſcribit Sempronius & Cato De originibus, proles ſunt Sabinorum, vt nomen eſt argumento. Sabinia autem regio eſt, vt docet Strab. in quinto quæ inter Latinos & Vmbros iacet, extenditúrque ad Samnitum montes propinquior Apennino ad Veſtinos, Pelignos, & Marſos. vnde ſcitè poeta Marſos nominauit & Sabellos, quando vicini contiguíq. ſint: aduerſus quos Curius bellum gerens viſus eſt in fictilibus cœnare. Nec mirũ ſi eodem anno, iiſdémque propinquis regionibus pari Curius vixit frugalitate, vt non magis apud Samnites quàm apud Sabinos & Marſos fictilibus cœnauerit. Marſi enim non longe ſunt à Samnitibus & Sabinis, vt diximus: de quibus ſic etiam Dionyſius de ſitu orbis. At Samnites deinde poſiti intra magis continentem atque Marſi, qui velocitate pedum plurimum ad curſum præſtant.

Cucullo.] genus eſt veſtis villoſæ ad arcendas pluuias & frigora. Col. libro i cap. 8. cultam veſtitámque familiam magis vtiliter quàm delicate habeat munitam diligenter à vento, frigore pluuiáque, quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, centonibus confectis, vel ſagis cucullis. Sidonius eius ita meminit, per quos nocturnalem cucullum, quo membra confecta ieiuniis inter rogandum cubandúmq. dignanter tegare tranſmiſi, quanquam non opportuna ſpecies villoſa mittatur hyeme finita, iamque temporibus æſtatis appropinquantibus. Iul. Capitolinus in vita Veri: Vagabatur nocte per tabernas & lupanaria, obtecto capite cuculione vulgari viatorio. Cucullus item genus eſt auis, de qua Horat. in Sat.

Magna compellas voce cucullum.

Veneto.] Coloris Veneti. eſt enim marinis fluctibus C. ſimilis, qui Græcè ob id Cymatilis dicitur, quem Latini cæruleum dicunt. S. Vegetius in re militari. Ne tamen exploratoriæ naues candore prodantur, colore Veneto, qui marinis fluctibus eſt ſimilis vela tinguntur: vt nautæ non tantum per noctem, ſed etiam per diem facilius lateant exploratores. cum colorem aliqui putant illum eſſe, quàm blauum dicimus, quo veſtes viliores tinguntur. Mart.

Si Veneto praſinóque faues, qui coccina ſumis.

Duro.] Craſſiore lana.

Pars magna Italiæ eſt, ſi verum admittimus, in qua
Nemo togam ſumit, niſi mortuus. ipſa dierum.
Feſtorum herboſo colitur ſi quando theatro
Maieſtas, tandémque redit ad pulpita notum
Exodium, cum perſonæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat ruſticus infans:
Æqualeis habitus illic, ſimiléſque videbis
Orcheſtram, & populum: clari velamen honoris,
Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.
Heic vltra vires habitus nitor: heic aliquid plus,
Quàm ſatis eſt: interdum aliena ſumitur arca.

VETVS SCHOL.

Nemo togam. ſ. n. mor.] Vt ei ſupra lectum mittant, dum mortuus effertur.

Exodum.] Exodiarius apud veteres in fine ludorum intrabat, quod ridiculus foret: vt quicquid lacrimatum atque triſtitiæ coegiſſent ex Tragicis affectibus, huius ſpectaculi riſus detergeret. Huius & Lucilius meminit.

Principio exitus dignus, exodiumque ſequetur

Orcheſtram.] Orcheſtra ſpatium, in quo ſaltat pantomimus. vel qui in Orcheſtra procedit, aut ſpectatur.

IOANNES BRITANNICVS.

Pari magna.] Ita oſtendit poeta minori impenſa alibi viui quod Romæ.

Nemo ſumit togam] Iſta non viuitur ambitione, vt clientes togati adſint diuitib. ſalutandis, vt fit Romæ. Nam vt diximus ſupra, toga erat viliorum, quæ ſumebatur à clientibus quum ibant ad ſalutandum.

Niſi mortuum.] Nam toga ornabantur mortui. Mart.

Aut palleus toga mortui tribulis.

Ipſa dierum feſtorum.] Ordo eſt & ſenſus: Tu videbis, inquit, habitus æquales, & orcheſtram ſimilem, & populum. ſ. ſimilem in municipiis, ſi quando maieſtas dierum feſtorum colitur theatro herboſo, & e. i. nullam videbis differentiam inter ſenatores & plebeios, vt eſt Romæ. Vt omnia referas ad parem habitum veſtium: vt nulla inter eos ſit per veſtes diſtinctio: ſed nobiles & plebei ſint ſimiles per orcheſtram autem deſignat ſenatores, & nobiles. Nam orcheſtra locus erat in ſcena, vbi ſenatores ſedebant, de qua Victr. his verbis, in orcheſtra autem ſenatorum ſunt ſedibus loca deſignata, & eius pulpiti altitudo ſit, ne plus pedum quinque: vt qui orcheſtra ſederint, ſpectare poſſint omnium agentium geſtus. Nam ſcenici artifices ſuas per orcheſtram præſtant actiones, ſicuti ſcribit Victruuius in 5. de Architectura ὀρχέομαι apud Græcos idem eſt, quod ſalto. vnde ὀρχηστής. i. ſaltator & ὀρχήστρια ſaltatrix & ὀρχήστρα. i. orcheſtra.

Æqualis habitus.] Similia omnibus veſtimenta, ita vt ſenatores à plebeis genere veſtium non diſtinguantur, vt fit Romæ. Nam purpura, vt ſcribit Plin. lib. 9. diſtinguitur ab equite curiam. Eſt enim prætexta ſenatorum. Ea etiam fuit magiſtratuum & pueritiæ, de qua alibi vberius.

Theatro herboſo.] Nam in municipiis theatra in pratis ex ceſpite plerunque extruebant: vnde Propertius,

Curia prætexto quæ nunc nitet alta ſenatu,
Pellitos habuit ruſtica corda patres.
Buccina cogebat priſcos ad verba Quirites,
Centum illi in prato ſæpe ſenatus erat:
Nec ſinuoſa cauo pendebant vela theatro:
Pulpita ſolemnis non oluere crocos.

Theatrum autem Græce, Latine ſpectaculum dicitur.

Ad pulpita notum.] Nam in theatris extruebantur ſcenæ & pulpita ad commodũ ſpectantium, lege Victr.

Notum exodium] Sæpius recantatum. Nam vt ſcribit Liu lib. 7. ab vrbe condita, exordia ridicula fuere intexta verſibus, quæ iuuentus inter ſe more antiquo iactare cœpit, eáque conſerta ſunt fabulis potiſſimum Atellanis. quod genus ludorum ab Oſcis acceptum tenuit iuuentus. Alibi poeta. *Vrbicus exodio riſum mouet Atellanæ.* C. Exodium, inquit Pollux, eſt Carmen, quod è comœdiis exeuntes cantabant. S.

Quum ruſticus.] Pueri enim qui vnà cum matribus ſpectabant ludiones perſonatos expaueſcebant, pueros autem ſolitos ferri ſpectatum docet Plautus in Pœnulo.

Nutrices pueros infantes minutulos domi,
Vt procurent, neúque ſpectatum afferant.

Ne & ipſæ ſitiant, & pueri pereant fame,
Neue eſurientes hic quaſi hœdi obuagiant.

Hiatum.] Os ipſum.

Perſona] Perſona indumentum eſt oris vt ante dictum.

Sufficiunt tunicæ.] Senſus eſt, in municipiis non omnes viuunt ea ambitione, qua in vrbe, vt omnes habeant in theatro tunicas albas, ſed tantum ædiles qui ludis præſunt. Romæ autem omnes ſpectantes lacernas habent albas. Martial.

Et plebs, & minor erde maximúſque,
Sancto cum duce candidus ſederet.

Idem in diſtichis de lacernis. *Amphitheatrales nos commendamur ad vſus.*

Clari velamen honoris.] Appoſitio eſt, ſcilicet albæ tunicæ quæ ſunt velamen clari honoris, hoc eſt, quæ lacernæ dantur ædilibus, qui ludis præſunt. Nam ædiles fuiſſe in municipiis paulo ante oſtendimus.

Hic vltra vires.] Tanta inquit in vrbe viuitur ambitione, vt vnuſquiſque etiam ſupra vires ſtudeat ornatui.

Niter] Splendor ſubaudi eſt.

Hic.] Scilicet Romæ.

Aliquid plus eſt quàm eſt ſatis.] Tantus eſt rerum luxus vt plus etiam faciăt, quàm oporteat.

Interdum aliena ſumitur arca.) Alibi.

Vt ſpectet ludos conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, ceruical, amicas.

Commune id vitium eſt. heic viuimus ambitioſa
Paupertate omnes. quid te moror? omnia Romæ
Cum precio. quid das, vt Coſſum aliquando ſalutes?
Vt te reſpiciat clauſo Veiento labello?
Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
* *Plena domus libris venalibus. accipe, & iſtud*
Fermentum tibi habe. præſtare tributa clientes
Cogimur, & cultis augere peculia ſeruis.
Quis timet, aut timuit gelida Præneſte ruinam,
Aut poſitis nemoroſa inter iuga Volſiniis, aut
Simplicibus Gabiis, aut proni Tiburis arce?
Nos vrbem colimus tenui tibicine fultam
Magna parte ſui. nam ſic labentibus obſtat
Villicus, & veteris rimæ contexit hiatum,
Securos pendente iubet dormire ruina.

VETVS SCHOL.

Fermentum.) † Dulcium malum, quod ſtomachum indigeſtum præſtat.
Cultis.) Bene veſtitis, quippe feſto die ſuo ſeruis donare cogimur, vt admi-

tamut ad ſalutationem dominorum.

Simplicibus.] Non ornatis.

Prono Tiburis arce.] In præcipiti poſita. vt Horatius, *cliuumque ſupinum.*

Tenuis tibicine.] Tibicinatam, tanquam tibicina, id eſt materia graeili.

Dormire ruina.] Erepturas parietum ealce modica perfundunt, & inquilinos iubent manere, tanquam ſi reſtauraſſent ruinam.

IOANNES BRITANNICVS.

Ambitioſa paupertate.] Vt eum ſimus pauperes, velimus videri diuites, & alicuius precij. Eſt enim ambitio honoris cupiditas.

Quid te moror.] Quid te detineo.

Omnia cum precio.] Fiunt.

Quid das.] Conqueritur tantam eſſe diuitum ſuperbiam, vt pauperes in amicitiã ſuam non admittant, niſi per multa munera. per Coſſum autem, & Veientonem, intelligit nobiliſſimum quemque. Nam Coſſorum familia nobilis fuit: de Veientone Fabritio alibi luu.

Et cum mortifero prudens Veiento Catullo. Alibi,

Accepta rude cœpiſſet Veiento videri.

Fabritij Veientonis meminit Plin. in quarta epiſt. Vixit ſub Domitiano & Nerone.

Salutes.] Admittaris, vt viſites, & ſalutes.

Clauſo l.] Superbiam oſtendit potentis, qui ne ſalutantem quidem reſalutet.

Ille metit barbam.] Eo miſeriæ ventum eſt inquit, vt ſi forte puer diuitis, aut barbam, aut capillum deponat, ſtatim pauper in gratiam diuitis mittat munera, vt diem feſtum celebret. Nam qui barbam, aut capillum deponebant, ſolemni quodammodo alicui numini dedicabant. Suet. de Nerone, inter Euchyſiæ appararum barbam primam poſuit, conditam in aureem pyxidem, & preetioſiſſimis margaritis adornatam Capitolio eonſecrauit. Mart.

Hos tibi Phœbe vouet toto à vertice crines

Encolpus, domini Centurionis amor.

Idem loquens, de Earino liberto Domitiani qui Æſculapio erines ſuos in pixide aurea reconditos miſit, ſic ſcribit,

Accipe laudatos iuuenis Phœbeie crines,

Quos tibi Cæſareus donat habere puer. Et alibi,

Conſilium formæ ſpeculum, dulceſque capillos:

Pergameo poſuit dona ſacrata deo.

Ille.] ſ. alius diues metit barbam amati. ſ. pueri.

Amati.] Quem habet in deliciis.

Hic.] Alius.

Plena d. l.] Id eſt ſtatim pauperes, vt gratiam domini ineant, donant liba, & alia, quæ puer deinde vendat, & peculium ſibi comparet, & augeat. ſequitur enim cogimur augere peculia ſeruis.

Libis.] Libum genus erat placentæ, quod offerebatur diis, dictum à libando, Ouid.

Nomine ab autoris ducunt libamina nomen,

Libáque quod ſectis pars datur inde focis.

Mittebantur igitur liba quaſi quæ die feſto diis offerrentur. Cato in re ruſt. doeet eonfecturam eius ſic. Libum hoc modo facito, caſei pondo ij. in mortario bene diſterat, vbi bene diſtriuerit farinæ ſiligineæ libram, aut ſi voles tenerius eſſe ſelibram ſimilaginis ſolum eodem indito, permiſcetóque eum caſeo bene, ouum vnum addito, & vna bene permiſceto. inde panem facito, folia ſubdito, in foco calido ſub teſta coquito leuiter.

Accipe & illud.] Accipe inquit & illud malum, vnde tibi ſit indignandum, &c

iraſcendum. ſumpta tranſlatione à fermento, quod intumeſcit.

Præſtant tributa clientes.] Et hæc eſt indignatio, quod etiam clientes & familiares domini coguntur in gratiam eius dare munera ſeruis, qui grati ſint ei. Quod & Horat. in Sat. ſic meminit.

> *Difficiles aditus primos habet: haud mihi deero,*
> *Muneribus ſeruos corrumpam, non hodie ſi*
> *Excluſus fuero deſiſtam, tempora quæram.*

Peculia.] Peculium ait Vlp. dictum quaſi puſillam pecuniam, ſiue patrimonium puſillum, quod ſeruus domini permiſſu ſeparatum à rationibus dominicis habet, deducto inde ſiquid domino debetur. Cæterum apud autores peculium pro omni patrimonio identidem capi manifeſtum eſt. Plin. lib. 33. Romæ ſimulachrum ex ære factum Cereris primum reperio ex peculio Sp. Caſſij, quem regnum affectantem, pater ipſius interemerat.

Seruis c.] Dilectis à domino.

Quis r.] A contrario per comparationem oſtendit commodius habitare pauperem foris, quàm in vrbe.

Præneſte g.] Ita dixit, vt Verg.

> —— *Altam Præneſte ſub ipſa,* *Strani.*

Vt genere fœminino protulerit, referas adiectiuum ad vrbem, non ad nomen vrbis quod generis eſt neutri. oppidum eſt, vt ſcribit Strabo in 5. in conſpectu Romæ ſitum in colle nomen autem accepit autore Solino à Præneſte Vlyſſis Nepote Latini filio: vel vt placet Feſto, quod præſtet montibus is locus, gelidam autem appellat, quia in monte ſita eſt.

Volſinis.] Oppidum Hetturiæ. Strabo, Cæterum in mediterraneo præter iam dictas vrbes extant, Atretium, Peruſia, Volſini, Sutrium.

Gabiis.] Gabij, autore Strab. extant in via Præneſtina ſiti, vbi Latomiæ ſunt.

Simplicibus] Ex hiſtoria ſimplices appellat, quod Tarquinius Superbus, quum virtute ſuperare Gabios non poſſet, dolis aggreſſus eſt. quum enim velut poſito bello fundamentis templi faciendis, aliiſque vrbanis operibus intentum ſe eſſe ſimularet, Sextus filius eius, qui minimus erat transfugit ex compoſito Gabios, patris in ſe ſæuitiam intolerabilem conquerens iam ab alienis in ſuos vertiſſe ſuperbiam ſe quidem inter tela & gladios patris elapſum, nihil vſquam ſibi tutum niſi apud hoſtes Tarquinij crediſſe. Et ne errarent, imminere iis bellum, quod poſitum ſimulatur, & per occaſionem eum in cautos inuaſurum. Benigne itaque à Gabiis excipitur, duxque conſtituitur aduerſus patrem. qui mox monente patre primoribus vrbis partim interfectis, partim in exilium actis Gabios in manum patris tradidit. ergo ſimplicitate ſua capti ſunt.

Proni.] Oppidum eſt non longe ab vrbe Roma ſitum in monte, quod conditum fuit à tribus fratribus: Tyburto, Catillo, & Cora, quos Verg. Argiuos fuiſſe oſtendit.

> *Catilluſque acerque Coras Argiua iuuentus.*

Horat. item: *Tybur Argeo poſitum colono.*

De Tybure ita Strabo lib. 5. In Romæ vero conſpectu ſunt Tybur, Præneſte, & Tuſculum: Tybur quidem Herculeum eſt.

Proni] Penduli, veluti in ſuſcipientes ruituri.

Nos.] ſ. pauperes.

Vrbem.] i domos vrbis.

Fultam) Suſtentatam, ac per hoc veterem, & iam caſus minantem.

Tibicine) Suſtentaculo. Nam Tibicines, autore Feſto in ædificiis dici exiſtimantur à ſimilitudine tibiis canentium, quem ſicut cantantes ſuſtinent, ita illi ædificia tenent. Itaque apparet tibicinē capi pro omni ſuſtentaculo, vt apud Ouid. in 4. Faſt.

> *Hæc modo verſabat ſtantem tibicine telam.*

A grammaticis etiam tibicines appellantur particulæ, quibus verſus replentur.

Digitized by Google

Si obſtat.] Pro ſuſtinet.
Labentibus.] ſ. tectis, quæ in eo ſunt: vt labi videantur.
Vilius.] Seruus ille, qui ruris curam habebat villicus appellatus eſt;
Pendente.] Pro impendente & imminente.

Viuendum eſt illic, vbi nulla incendia, nulli
Nocte metus. iam poſcit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon: tabulata tibi iam tertia fumant:
Tu neſcis. nam ſi gradibus trepidatur ab imis:
Vltimus ardebit, quam tegula ſola tuetur
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.
Lectus erat Cordo Procula minor, vrceoli ſex,
Ornamentum abaci, necnon & paruulus infra
Cantharus, & recubans ſub eodem marmore Chiron,
Iamque vetus Græcos ſeruabat ciſta libellos,
Et diuina Opici rodebant carmina mures.
* *Nil habuit Cordus. quis enim negat? & tamen illud*
Perdidit infelix totum nihil: vltimus autem
Ærumnæ cumulus, quod nudum, & fruſtra rogantem
Nemo cibo, nemo hoſpitio, tectoque iuuabit.

VET. SCHOL.

Tabulata. t. iam ter.] Superiora tecta & triſtega.
Vcalegon] Ex Virgilio, *Iam proximus ardet Vcalegon.*
Gradibus ab imis.] A prima ſcala.
Columbæ.] Qui ſuper tecta, columbaria fiunt.
Ornamentum abaci.] * Quod nos Delficam dicimus.
Canth. & recubans.] Quemadmodum ſolent è marmoribus facere ſigilla diuerſa. recubans enim à poſteriore parte recumbens, Hippocentaurus fingitur.
Et diuina opici.] * Opizein Græci dicunt de iis, qui imperite loquuntur. Alij opicos dicunt, eos qui fœdam vocem habent.
Fruſtra rogantem.] Aut ſine cauſa, aut panem petentem.

IOANNES BRITANNICVS.

Vbi nulla inc.] Eleganter oſtendit in vrbe crebra & horrenda incendia oriri, non ſine ſummo pauperum damno nam plerumque inquit iam cœpto incendio diues, qui inferiores ædium partes tenet, bona ſua ab igne transfert, quum interea pauperem ignis abſumit ignarum, vtpote, qui domus ſuperiora incolat. Nam inquilinis & pauperibus ſuperiora domus locabantur. Mart.
—— *Et ſcalis habito tribus, ſed altis.*
Vcalegon.] Id eſt, dominus domicilij tui, qui ſubter te habitat in primis tabulatis, alludit

alludit autem ad carmen illud Verg.

—— Iam proximus ardet Vcalegon

Friuola.] Etiam viliſſima quæque, & fragilia à frio verbo, quod ſignificat aliquid attrectando in puluerem, & partes minutas conuertere, quo verbo ſæpe vtitur Plin. vt eſt illud in 13. vbi loquitur de palmis. In ipſa quidem Æthiopia friatur hæc tanta eſt ſiccitas, & farinæ modo ſpiſſatur in panem. Idem in 12. Friatum amomum appellat i. contritum. Idem in eodem loquens de Ladano. Id quoque terrenum eſt friabile.

Ab imis gradibus.] Ab imis ſcalis, & primis tabulatis.

Tegula ſola tuetur.] Id eſt, qui habitat in ſuprema parte ædium ſub regulis. deſignat autem cœnacula, quæ ſuperiores partes domus dicuntur, quæ inquilinis locari conſueuerant. Vnde alibi,

Rarus venit in cænacula miles.

Columbæ.] Nam in culminibus ſolent columbæ habitare, & à culminibus ſunt denominatæ.

Lectus erat Codro] Oſtendit Vmbritius, pauperem vbique infelicem eſſe exemplo Codri. Nam ſi pauper, inquit, bona ſua aut incendio, aut alia calamitate amiſerit, neminem inuenit à quo iuuetur. At ſi diues ardeat, ſtatim præſto ſunt, qui ſubueniant.

Lectus.] Subaudi diſcubitorius. Nam & vaſa commemorat pertinentia ad triclinium.

Codro] Pauper fuit poëta tragicus, de quo initio operis,

Rauci Theſeide Codri.

Procula minor.] Tam modicus vt vix caperet Proculam vxorem diſcumbentem.

Vrceoli ſex] Vaſa ſex potoria, quæ in abaco ſena tantum reponi oſtendit poeta. vnde Plin. lib. 37. cap. 2. De Pompeij triumpho. Vaſa ex auro & gemmis abacorũ nouem. Cic. in 5. Tuſc. Abacóſque quàm plures ornauit argento auróque cælato, quibus verbis colligitur abacum menſam eſſe vbi vaſa eſcaria potoriáve reponerẽtur. vnde Plin. eodem libro & cap. Abacis etiam eſcariiſque vaſis inde expetitis. Et paulò infra eodem capite: Murina humorem putant ſub terra calore denſari, amplitudine nuſquam paruos excedunt abacos. Auſonius,

Fama eſt fictilibus cœnaſſe Agathoclea regem,
Atque abacum Samio ſæpe oneraſſe luto.

Abacus item appellatur planicies ſuperior quadrata capitelli in columna, cui ad ſingulos angulos ſubſunt ſuæ volutæ. De quo ſic Victr. Tanta ſit altitudo capitelli cum abaco, abaci latitudo ita habeat rationem, vt quanta fuerit altitudo, tanta duo ſint diagonia ab angulo ad angulum. Vox autem etiam deducta à genitiuo Græco abacos. Capitur item pro tabula, in qua calculatores & geometræ numeros & figuras deſignant. Perſ. *Nec qui abaco numeros.* Ea etiam fiebat ex marmore, & appellabatur Delphica. ſequitur enim *ſub eodem marmore Chiron*, id eſt ſub Delphica, ita enim exponit Porphyr. illud Horatianum,

Et lapis albus, Pocula cum cyatho duo ſuſtinet.

Cantharus.] Græcum eſt vocabulum, éſtque genus vaſis pototij anſati, de quo ſæpe apud Plautum fit mentio vt illic in Pſeud *Datur cantharus, bibi.* quod Verg. autore Macrob proprium Liberi patris poculum, aſſignat Sileno,

Et grauis attrita pendebat cantharus anſa.

Ponitur etiam eodem autore pro genere nauigij.

Infra] ſ. abacum. i. ſub abaco & menſa marmorea, erat & cantharus.

Chiron] Aliqui intelligunt Chironem marmore ſculptum ſuſtinentem Delphicam, id eſt poculorum menſam, ſed melius eſt intelligas opus compoſitum de Chirone, vt planius paupertas Codri oſtendatur, qui ne haberet quidem commoda librorum ſuorum repoſitoria. Chiron autem Centaurus fuit Saturni ex Philyra filius, nam vt ſcribit Aratus Saturnus, quum per Thraciam filium Iouem quæreret, in equum conuerſus cum Philyra concubuit, inde natus Chiron, qui priore

Digitized by Google

parte ſpeciem habebat hominis, poſteriore vero equi. Nauigauit, teſte Orpheo cum Argonautis, quorum etiam fuit medicus, & vſum multarum herbarum inuenit, inter quas & Centauream. Achillis magiſter fuit. Ad hunc in monte Pelio quũ diuertiſſet Hercules, & ſagittas eius manibus mirabundus pertractaret, è manibus vna ſanguine hydræ Lerneæ tincta in pedem decidit, cuius vulnere quum angeretur, miſeratione deorum in cœlum poſt nouem dies eſt tranſlatus inter aſtra. vnde Ouid. in Faſtis.

Noua dies aderat, quum tu iuſtiſſime Chiron,
Bis ſeptem ſtellis corpore cinctus eras.

De hoc ergo à poetis fabula cantata erar. mulra etiam apud Achilleida Statij diximus. C. Ego vero de Chirone priorem ſententiã probo, quæ eſt Cælij Rhod. lib. 7. cap 12. S.

Mures Opici.] Pet luſum dicit, quaſi rudes & barbari, nec qui Latine ſciant, vnde Sidonius Turbida, & præceps, & Opica tranſlatio, deducto vocabulo ab Opicis populis Campaniæ, qui eam regionem priſcis tempotibus tenuerunt, de quibus Strabo in quinto ſic ſcribit: Antiochus ſane reliquit ſcriptum, hanc olim ab Opicis regionem habitatam fuiſſe, iſtos autem Auſonios appellatos. idem etiam vocati ſunt Oſci, de quibus ſic Feſtus Pomp. Opicũ quoque inuenimus pro Oſco. Opicos etiam populos antiquiſſimos Italiæ fuiſſe docet ſic Thucydides in ſexto, Siculi autem ex Italia (ibi namque habitauere) fugientes, Opicos in eandem inſulam traiecerunt. De Opicis item meminit Dionyſ. Halic. in lib. 1. Thucydidem ſecutus. Opicos ergo ſiue Oſcos rudes & incultos fuiſſe docet Titinius poeta his verbis. *Oſce & Volſce fabulantur, nam Latine neſciunt.* Vocabulum ergo vſurpabatur ad exprobrandam veræ latinitatis ignorantiam. vnde & in ſexta ſatyra appellat mulierem Opicam, quaſi Latine neſcientem illic.

Atque Opicæ caſtigat amicæ Verba.

Vnde extat & illud dictum Catonis in Græculos. Nos ſpurios dicunt, & Opicorum cognomento dedecorant. Auſonius,

Eunus Syriſcus inguinum ligur[i]tor,
Opicus magiſter, ſic eum docet Phyllis

Alij dicunt Opicos appellari eos, qui Græce neſciant, licet Latine non ſint indocti, vt per luſum mures poeta appellet Opicos, qui carmina Græca rodebant, quæ nec intelligebant: in qua opinione dicitur eſſe Gellius lib. 10. cap. 16. vbi ſic ſcribit: percunctanti cuipiam, qui literarum, & vocum Græcarum expers fuit cuiuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet: Et paulo poſt ſubdit, tunc ille Opiens verbis meis inchoatis, & inconditis adductus. Opicum ergo capit pro eo, qui literarum Græcarum eſſet ignarus,

Nil habuit Codrus.] Eo inquir paupertatis redactus erat, vt nihil omnino haberet. Et tamen illud nihil totum amiſerit, nec inuenerit alicunde calamitati ſuæ ſubſidium, adeo paupertas infelix eſt. At ſi inquit diues aliquo fortunæ impetu de feliciore ſtatu deiiciatur, ſtarim habet ſuppetias amicorum paratas.

Vltimus autem ærumnæ cumulus.] Sed hoc inquit eſt omnium miſerrimum, quod quærendo, petendóque nihil inuenit.

Si magna Aſturici cecidit domus: horrida mater,
Pullati proceres, differt vadimonia Prætor.
Tunc gemimus caſus vrbis, tunc odimus ignem.
Ardet adhuc. & iam accurrit qui marmora donet,
Conferat impenſas, hic nuda, & candida ſigna,

Digitized by Google

Hic aliquid præclarum Euphranoris, & Polycleti,
* *Hæc Aſianorum vetera ornamenta Deorum,*
Hic libros dabit, & forulos, mediamque Mineruā,
Hic modium argenti: meliora, & plura reponit
Perſicus orborum lautiſſimus, & merito iam
Suſpectus, tanquam ipſe ſuas incenderit ædes.
Si potes auelli Circenſibus, optima Soræ,
Aut Fabrateriæ domus, aut Fruſinone paratur.

VETVS SCHOL.

Pullati proceres.] Cum nigris veſtibus lugentes.

Tunc odimus ignem.] † Non incendium laris noſtri. aut præ triſtitia, aut propter caſum. nec focum in domo noſtra fieri patimur: quod & lugentes obſeruare ſolent.

Candida ſigna.] Statuas marmoreas.

Eufr. & Polucleti.] Athenienſium cælatorum.

Hæc Aſianorum.] Superſtitioſe gentem nominauit.

Et forulos.] Armariam, ſiue bibliothecam.

Perſicus.] Perſicum, quaſi diuites poſuit: eo quod Perſæ diuites. Sic Horat. *Perſicos odi.* Terent. *dinumeret nunc ille Babylonias.*

Aut Fabrateria.] Ciuitatum nomina Campaniæ.

IOANNES BRITANNICVS.

Si magna Aſturici.] Hinc tota eſt indignatio poetæ, quod homines vel ſceleratiſſimi, modo diuites ſint, magis reſpiciantur quam pauperes honeſti Nam ſupra illic, *viuant Aſturius iſtic, & Catulus: maneant qui nigrum in candida vertunt*, oſtendit Aſturium & Catulum viliſſimos fuiſſe, & ſceleratos homines, qui per ſcelera eſſent locupletati. per Aſturiū igitur diuitem quenquam & facinoroſum intelligit.

Horrida mater.] Subaudi eſt, id eſt mulieres Romanæ ſqualidæ hunc quaſi communem caſum lugent, quemadmodum conſtat & publicas calamitates ſæpe luxiſſe.

Pullati.] Subaudi ſunt, id eſt, atrati, & veſtes lugubres induti. pullum enim nigrum ſignificat. Virg.

—— ne maculis infuſcet vellera pullis.

Tranquillus in Aug Sanxitque nequis pullatorum media cauea ſederet. Pullum etiam appellamus nouellum. Horat. in Odis.

Gaudeat pulla magis atque myrto

Vnde etiam dicimus arbores pullulare, quum ramos nouellos exerunt. Plin. lib. 16. Seneſcunt velociter vites aquaticæ, ſed è radicibus repullulant.

Differt vad. pr] Differt dictionem iuris ſiue ſponſiones ſiſtendi ſe in iudicio, ac per hoc iura ipſa C. Eſt autem vadimonium (vt breuiter dicam) ſponſio quædam ſiſtendi in iudicio ad diem dictam, & conſtitutam, per ſe, aut per aduocatos, quod deſerere non licet. hinc vadari, id eſt vadimonio obſtringere. ſiue diem iudicij ex compacto conſtituere, & in ius vocare. Cic pro Quintio, Hominem in præſentia non vadatur, ita ſine vadimonio diſcedirur. Ponitur tamen interdum vadimonium ſimpliciter pro iudicio & actione iudiciali. Cic. ad Atticum lib. 2. In

hominem ire cupiebam, non me hercule vt differrem cum eo vadimonium, nam mira ſum alacritate ad litigandum. S. Vadimonium vocabulum quidem occurſu frequens eſt apud autores, ſed difficile intellectu. variis enim modis vſurpari ab ſcriptoribus dubium non eſt. Videtur aliquando capi poſſe pro ſponſione ad diem ſiſtendi ſe in iudicio vel per ſe vel per aduocatos, vt in orat. Cic. pro Quintio datur intelligi vbi longa eſt altercatio de vadimoniis, altera parte dicente fuiſſe ſibi vadimonia deſerta, altera vero nequaquam à ſe fuiſſe facta. qua ſignificatione videtur accepiſſe Tranq. in Caligula vbi ſic ait, vt litigatorum plerique, quod occurrere abſentes ad vadimonium non poſſent cauſa caderent, quaſi ad ſponſionem factam ſiſtendi ſe in iudicio ad diem conſtitutum Aliquando pro citatione in ius. Plautus in Curcul.

Vbi tu es, qui me vadatus es vadimoniis Venereis.

Id eſt, qui me citaſti in iudicium citationibus Venereis Val. lib. 3. Nam quum oppidum Badiam circuuſederent, Scipio tribunal ſuum adeuntes in ædem, quæ intra mœnia hoſtium erat, vadimonium in poſterum diem facere iuſſit. Sen. lib. de Ira. Quid ſi propter vſuram aut milleſimam valetudinarius fœnerator, diſtortis pedibus, & manibus ad comparandum non relictis clamat, ac per vadimonia aſſes ſuos in ipſius morbi acceſſionib. vindicat, hoc eſt aſciſcit & conſequitur per citationes, & iura forenſia vnde & Porphyr. in Horat. ſic ſcribit: Horatium conſulit, an permittat atteſtari iniecta manu extracturus ad prætorem, quod vadimonio non paruerit, hoc eſt citationi Idem Porphyr. alibi refert ſe incidiſſe in hominem moleſtum, neque ſe ab eo auellere potuiſſe, niſi aduerſarius ſuperueniſſet, à quo vadimonium ſibi dicendum eſt, id eſt citatio in ius. capi etiam videtur pro iuriſdictione. Liuius, Prætores quorum iuriſdictio erat tribunalia ad diſciplinam publicam poſuerunt, eo vadimonia fieri iuſſerunt, vbique eo anno ius dictum eſt. Gellius lib. 7. Tum è militibus, qui in iure apud eum ſtabant: interrogauit quiſpiam ex more, in quem vadimonium promitti iuberet. vbi liquido apparet vadimonium, vt ſit de quo die, quoue loco velit me dicere, poni pro iuriſdictione. Macrob. in 1. ſat. Cōperendini dies ſunt, quibus vadimonium licet dicere. Plin. lib. 7. Bebius iudex dū vadimonium differri iubet mortuus eſt, hoc eſt dictionem iuris.. Sen. lib. 7. epiſt. ad Lucilium. Tam ridicule facio, quàm ille quiſquis viciſſe ſe putat, cum vadimonium diſtulit. Idem lib. 1. Non videor tibi plus prodeſſe, quàm quum ad vadimonium aduocatus deſcenderem. Apul vero lib 10. pro effectu poſuiſſe videtur, quū ſic ſcribit, Promiſſa libidinis flagitat vadimonium, quaſi dicat effectum, id eſt vt efficiat, quod promiſit. Idem lib 11. Iámque dies aderat diuino deſtinatus vadimonio. hic videtur poni vadimonium pro promiſſione, quaſi deus promiſiſſet ei priſtinæ formæ recuperationem.

Tunc gem] ſ. ardente Arcturio, homine diuite.

Tunc odimus ign.] Tunc inquit ignem deteſtamur tanquam rem damnificam.

Signa cand.] Simulachra marmorea candida.

Euphranoris] Euphranor & Polycletus Athenienſes fuere, de quibus multa Plin. Euphranor autem pictor fuit egregius, Polycletus vero ſtatuarius miræ celebritatis.

Vetera orn] Id eſt. quæ antea diu fuerant in templis deorum.

Deorum Phecaſianorum.] Id eſt deorum, quos Phecaſij ſacerdotes colebant. nam Phecaſios ſacerdotes fuiſſe oſtendit Apia. lib. 5. De bello ciuili loquens ſic de M. Anton. Calciamenta candida, qualia Athenienſium ſacerdotes & Alexandrinorum, quos Phecaſios vocant, deferre conſueuerunt. A calciamentis igitur, quæ Phecaſia dicebantur, apparet tales ſacerdotes eſſe denominatos. Calciamenti meminit Sen. lib. 7. De beneficiis: Pythagoricus quidam emerat à ſutore Phecaſia. Item ad Lucil Si quem palliatum aut phecaſiatum conſpexeris. Diuus quoque Hieron. contra Iouinianum ita inquit de Phecaſianis: Bactrianis ad hoc ipſum nutritis obiiciunt ſenes, quod cum Alexandri præfectus Phecaſianum emendare voluiſſet, pene amiſit prouinciam.

C. Dabit.] Coniunctio eſt, qua, interpoſitione verbi, & ſuperiores orationis partes comprehenduntur, & inferiores. S.

Et f.] Armaria & repoſitoria librorum. Suet. in Auguſto, libros Sibyllinos delectu habito condidit duobus forulis auratis ſub Palatini Apollinis baſi, fori vero dicuntur tabulata nauium, ab eo quod inceſſus ferant. hæc Seru. in Vergil. 4.

Impleſſémque foros flammis.

Mediámque Mineruam.] Statuam Mineruæ in medio reponendam, ad exornandam bibliothecam.

C. Modium argenti.] Poteſt capi pro menſura modius, vt magnas Perſici opes ſignificet.

Perſicus or. lau.] Perſicus, Pactius Gallita, & Laronia pro nobilibus & ditiſſimis orbis ponuntur.

Reponit] Vel donat, vel recondit.

Si p. a. Circ.] Notat populum Rom. qui ludis Circenſibus ita delectabatur, vt nihil illi maiori curæ eſſe videretur. Vnde alibi:

Atque duas tantum res anxius optat Pana, & Circenſes. Alibi,

Totam hodie Romam circus capit. Item alibi,

Illa Mæſtitia eſt caruiſſe anno Circenſibus vno.

Nam hi ludi, qui tanta omnium ſpectabantur delectatione, in circo maximo fiebant. Vnde & nomen ſortiti ſunt. Iidem etiam appellati ſunt Romani & magni. In circo autem, qui maximus dicitur, Tarquinius priſcus, vt docet Liu. lib. 1. Romæ primus locum deſignauit in quo ludos longe inſtructius opulentiúſque fecit, quàm priores reges. Circum autem maximum dictum eſſe ſcribit Varro. quod circum ſpectaculis ædificatis ibi ludi fiunt, & quod ibi circum metas fertur pompa & equi currunt. Maximus autem appellatus eſt, quòd amplitudine longe maior eſſet, quàm circus intimus, & circus Flaminius. Nam vt ſcribit Plin. lib. 36. longitudine fuit trium ſtadiorum, & latitudine vnius, ſed cum ædificiis quaternum iugerum. Capiebat autem ducenta & ſexaginta milia hominum ſedentium. Ludi autem inſtituti fuerunt in honorem Cybeles magnæ deorum matris, qui vocabulo Græco dicti Megalenſes, Latino magni, ἀπὸ τῆς μεγάλης μητρὸς, hoc eſt à magna matre. Vnde eſt illud apud Iuuenalem in 11. ſatyr.

Interea Megaleſiaca ſpectacula mappa Idæum ſolemne colunt.

Aſconius tamen Pedianus ait ludos magnos eſſe appellatos, quod magnis impenſis ſint dati. Nam primum ludis impenſa ſunt ducenta milia nummûm vel quòd diis magnis, id eſt Laribus vrbis Rom. dati ſint, quibus aiunt raptas Sabinas eſſe. C. Verg. lib. 8.

Nec procul hinc Romam, & raptas ſine more Sabinas,

Conceſſu caueæ magnis Circenſibus actis. S.

Nam & Circenſes ludi iidem etiam plebei ſunt appellati, quod initio veris ſtato, ſolenníque die celebrabantur magno totius plebis ſtudio & delectatione. Vnde ait alibi: *At mihi pace Immenſa, nimiæque (licet ſi dicere) plebis.* Et alibi,

Atque à plebeis longe Megaleſia.

Plebeios autem ait Aſconius appellatos, quod exactis regibus pro libertate plebis facti ſunt, aut pro reconciliatione plebis. Ludi etiam Circenſes in honorem Cereris celebrabantur. vnde Corn. Tacitus libro ſexto de Nerone principe loquens. Tandem inquit ſtatuta Circenſium ludorum die, qui Cereri celebrantur, exequi deſtinata, quia Cæſar rarus egreſſu domóque, aut hortis clauſus ad ludicra circi ventitabat. Et paulo poſt. Vtque Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equitum curſibus celebraretur. Ouid. in 4. Faſt.

Circus erit pompa celeber numeróque deorum,

Primáque ventoſis palma petetur equis.

Hic Cereris ludi non eſt opus indice cauſa. De quibus etiam Iuuen. intellexit 14. Sat. illic. *Ergo omnia Flora, Et Cereris licet & Cybeles aulæa relinquas:* Illic vt de iis aliquid vberius dicatur, quatuor exhibebantur aurigarum factiones,

Digitized by Google

nominatæ à quatuor diuerſis panni coloribus , quibus ipſi agitatores induti erant. De quibus ſic Sidonius Apollinaris. ——— *micant colores :*

Albus & venetus , virens rubénſque
Veſtra inſignia , continent miniſtri.
Ora , & lora manu , iubáſque totas
Cogunt flexilibus latere nodis ,
Horatúrque obiter , iuuántque blandis
Vltro plauſibus , & voluptuoſum
Dictant quadrupedantibus furorem ,
Impellunt , trepidant , trahunt , repugnant .
Ardeſcunt , ſaliunt , timent . timentur.

nam ſpectatores diuerſo currentibus aurigis fauebant ſtudio, aliique alium hortabãtur ad victoriam vnde eſt illud apud Plin ad Caluiſium Nunc fauent panno, pannũ amant. Et ſi in ipſo curſu medióque certamine hic color illuc transferatur, ſtudium fauórq; tranſibit, & repente agitarores illos, equos illos, quos procul noſcitant, quorum clamitant nomina, relinquent: tanta gratia, tanta auctoritas in vna viliſſima tunica. quibus verbis oſtendit Plin. tanto ſtudio coloribus Romanos diuerſis vſos fuiſſe , vt non homines, ſed colores ipſos , quibus induti erant admirarentur : ita vt ſi colorum mutatio facta eſſet in ipſis agitatoribus, & ab vna factione ad alteram tranſlata, itidem & fauorem ſpectatorum tranſiturum. vt plane oſtendat illos non perſonis , ſed coloribus fauiſſe. Praſinæ hoc eſt viridi factioni Caligula & Nero ita addicti deditique fuerunt, vt Caligula cœnaret in ſtabulo aſſidue & maneret , vicieſque ſeſtertiûm agitatori Cythico contulerit : Nero vero inter diſcipulos conquereretur quondam tractum Praſinum agitatorem, & quum à magiſtro obiurgaretur de Hectore tracto ſe loqui ementitus ſit. Venetæ vero factioni adeo fauit Vitellius, vt quoſdam de plebe ob id ipſum, quòd Venetæ factioni clare maledixerant, interemerit. Martial. in diſtichis de Praſino & Veneto mentionem facit.

Si Veneto Praſinove faues qui coccina ſumis ,
Ne fias iſta transfuga veſte vide.

Nam coccinatus pro transfuga haberetur, qui relictis Praſino & Veneto , ad purpurei panni factionẽ abiret. Iul. Capitolinus in vita Veri ſic ſcribit, Circenſium tantam curam habuit, vt frequenter prouincialibus literas cauſa eorum & miſerit, & acceperit, denique etiã præſens & cum Marco ſedens multas à Venetianis paſſus eſt iniurias , quod turpiſſime contra eos fauerit. nam & volucri equo Praſino aureum ſimulachrum fecerat. quod ſecum portabat : eſt ergo ſenſus. Si potes inquit, relinquere iſtos ludos Circenſes, quibus tota ciuitas rantopere delectatur, optime tranquilléque habitabis in Campania.

Soræ) Sora , Fabrateria & Fruſino oppida ſunt Volſcorum in Campania. à Fabrateria fit Fabraternus.

Quanti nunc tenebras vnum conducis in annum !
Hortulus heic, puteuſque breuis, nec reſte mouendus,
In tenueis plantas facili defunditur hauſtu.
Viue bidentis amans, & culti villicus horti :
Vnde epulum poſſis centum dare Pythagoreis.
Eſt aliquid quocunque loco, quocunque receſſu ,
Vnius ſeſe dominum feciſſe lacertæ.
Pluribus heic æger moritur vigilando : ſed illum
Languorem peperit cibus imperfectus, & hærens

Digitized by Google

Ardenti ſtomacho. nam quæ meritoria ſomnum
Admittunt? magnis opibus dormitur in vrbe.

VETVS SCHOL.

Feciſſe lacertæ.] Notandum, quia feminino genere dixit, Lacertæ, cum Virgilius maſculino dixit Lacertos, & aut ad animal retulit, quia ſunt in agro quamplurimi, aut lacertam pro horto poſuit, per quam diſcurrere & latitare conſueuit.

Meritoria] Tabernæ, ab eo qui * mercedes præſtat.

Magnis opibus dormitur.] Magna potentia ſilentium imponitur viciniis tabernariis, vt magno pretio ſomnus conſtat.

IOAN. BRITANNICVS.

Tenebras.] Locum tenebroſum & obſcurum Senſus eſt in aliis Italiæ oppidis tanti tibi poteris parare & hortum & puteum, quanti Romæ conducis domicilium tenebroſum.

Hic.] Pro illic.

Puteuſque b] Non profundus, ſic etiam dicimus, aquas breues non altas, non profundas Talem puteum præcipit & Col habendum.

Aut fons illachrymet putei non ſede profundi

Viue b. a.] Satius inquit eſt agricolationi vacare, quàm habitare intra vrbem, inter tot viuendi difficultates & moleſtias.

Ergo amans bidentis.] i. rei ruſticæ & imprimis cultus hortorum.

Bidentis.] Bidens genus eſt ſarculi.

Pythagoreis] Pythagoras quum carnibus abſtinendum doceret, legumine oleribuſque veſcebatur, vt mortales ad faciliorem aſſuefaceret victum, & cibos ſemper parabiles, quod inſtitutum diſcipuli ſeruauere. De quo plura illic dicemus:

Ventri indulſit non omne legumen.

Eſt aliquid.] Venuſta ſuaſio, operæpretium inquit eſt alicuius rei, vel viliſſimæ dominum ſe facere, vt omnino oſtendat longe melius eſſe in loco deſerto habitare, quàm in Vrbe.

Vnius l.] Vnius (vt dici ſolet) vermiculi: hocque melius quàm vt ad menſuram referas.

Plurimus hic æger] Aliud incommodum affert pauperum. Plurimi inquit moriuntur contracta ægritudine ex noctibus inſomnibus. Nam pauperes in ea inquit parte ædium diuitis habitant, quæ publicis eſt proxima viis, vt dormire non queāt nimio & iumentorum & plauſtrorum ſtrepitu, ſicque interrupto ſæpe ſomno, in ægritudines letiferas incidunt. Hoc etiam conquēritur Mart.

Numerare pigri damna quis poteſt ſomni. Item alibi.

Ocia me ſomnúſque iuuant, quæ magna negauit Roma mihi.

Cibus imperfectus.] i. non concoctus in ſtomacho, qui cauſa eſt langoris.

Quæ meri.] Loca meritoria dicuntur, quæ mercede locantur inquilinis, à merendo, vnde & tabernæ meritoriæ ipſa ſtabula dicuntur, hoc eſt cauponæ Nam mereri eſt cauſa quæſtus aliquid operari, vnde & meretrices ſunt appellatæ, quod turpitudine corporis æs merentur. Mercéſque præmium appellatur, quod datur pro laboribus ſuſceptis. inde etiam dicuntur pueri meritorij, qui aut ſponte ſua, aut iubente domino proſtant, turpique quæſtu æs merentur.

Magnis o.] Id eſt, diuites & potentes dormiunt, qui ſibi de loco remoto proſpiciunt.

Inde caput morbi: rhedarum tranſitus arcto
Vicorum inflexu, & ſtantis conuicia mandræ.

Digitized by Google

Eripient ſomnum Druſo, vituliſque marinis.
Si vocat officium, turba cedente vehetur
Diues, & ingenti curret ſuper ora Liburno,
Atque obiter leget, aut ſcribet, vel dormiet intus.
Namque facit ſomnum clauſa lectica feneſtra.
Ante tamen veniet: nobis properantibus obſtat
Vnda prior: magno populus premit agmine lumbos
Qui ſequitur: ferit hic cubito, ferit aſſere duro
Alter: at hic tignum capiti incutit, ille metretam.
Pinguia crura luto, planta mox vndique magna
Calcor, & in digito clauus mihi militis hæret.

VETVS SCHOL.

Mandra.] Locus in quo porci includuntur.

Si vocat officium.] Si officium faciendum ſit Conſuli à Prætore, diſponit qui viã faciant.

Liburno.] A lectica magna liburnatos, & gerulos liburnos. Ipſe, tarde veniſſe Liburno, in ſecundo libro.

Vnda prior.] Populi multitudo ſtantis ad officium.

Aſſere duro.] Amite* lecticæ lecticarios ſignificat.

Metretam.] Vas, qnod amphoram capit.

IOANNES BRITANNICVS.

Inde caput morbi.] Subaudi eſt, quòd ſcilicet non dormiunt.

Rhedarum tranſitus] Ratio ſomni interrupti. Nam tranſitus inquit rhedarum in arcto viarum inflexu adimunt ſonum.

Arcto inflexu vicorum. Vici adeo coniuncti obliquique erant, vt difficilem tranſitum vehiculis darent. Tacitus, arctis itineribus, hucque & illuc & enormibus vicis, qualis vetus Roma fuit. vnde Nero, autore Tranquillo, offenſus anguſtiis & flexuris vicorum incendit vrbem. quòd autem vici obliqui eſſent, docet Liu. in fine quinti lib. primæ Decad. his verbis: Feſtinatio curam exemit vicos dirigendi, dum omiſſo ſui alienique diſcrimine in vacuo ædificant. ea eſt cauſa, vt veteres cloacæ primo per publicum ductæ, nunc priuata paſſim ſubeant tecta, formáque vrbis ſit occupatæ magis quàm diuiſæ ſimilis.

Conuicia. ſt. m.] Hoc eſt conuicia quæ fiunt mandræ ſtanti & remoranti. nam genitiuus mandræ ſtat paſſiue. genitiui enim ponuntur & actiue & paſſiue, vt ſi dicam verbera magiſtri proſunt pueri. i. verbera quæ infligit magiſter. & quia magiſter agit, actiue ponitur genitiuus: paſſiue vero verbera puerorum, id eſt quæ pueri patiuntur. Conuicia ergo mandræ. i. quæ mulio facit in mãdram. ſolent enim multis conuiciis & minis agere iumenta. Conuicium dicitur autore Vlpiano, vel à concitatione, vel à conuentu, hoc eſt à collatione vocum. quum enim plures voces in vnum conferuntur, conuitium appellatur, quaſi conuocium feciſſe conuitium dicitur non tantum is qui vociferatus eſt: verum is quoque qui concitauit ad vociferationem alios, vel qui ſubmiſit, vt vociferetur. non tamen omne maledictum conuitium

Digitized by Google

uitium eſt, ſed id ſolum, quod cum vociferatione dictum eſt. & ſiue vnus, ſiue plures dixerint, conuicium eſt. quod in cætu dictum eſt, quod autem nec in cœtu, nec vociferatione dicitur, conuicium non proprie dicitur, ſed infamandi cauſa dictum.

Mandra] Gregis iumentorum ſtantis. ſignificat enim mandra multitudinem iumentorum Mart. lib. 5.

Vixque datur longas multorum vincere mandras.

Eripiunt ſ u.] Omnes quos adhuc vidi Codices legunt Druſo, ſic commentatores Druſum exponunt pro homine ſomniculoſo. Ego vero Vrſo legendum contenderim, hac maxime ratione, quòd quum dicat ſomnum eripi vitulis marinis, recte procedat, vt de aliis belluis, quæ alte dormiunt potius loquatur quàm de homine. nam Vrſi vt ſcribit Plin lib. 8. cap. 35. primis diebus bis ſeptenis tam graui ſomno premuntur, vt ne vulneribus quidem excitari queant.

Vituliſque ma.] Quæ Phocæ dicuntur, quo animal nullum grauiore autore Plin. premitur ſomno. Verg. *Sternunt ſe ſomno diuerſo in littore Phocæ.*

Si vocat offi.] Aliud etiam incommodum proponit pauperum. Nam ſi forte aliquo eundum ſit, ita officio poſtulante, diues ſuper ora pauperum lectica feretur ſine aliquo eius incommodo, ſed cum magna pauperum pernicie, quia ſerui lecticarij, cæteráque ſeruorum turba proſternuntur conculcantúrque pedibus in luto.

Curret ſ. o.] Id eſt, ſublimis in lectica vehetur ſupra capita hominum. vnde Sen ad Lucil. loquens de diuite ſic ait. Quos ſupra capita hominum, ſupráque turbam delicatos lectica ſuſpendit. Plin. in panegyr. Traiani luxum & ſuperbiam ſui temporis damnans ſic ſcribit, Ante te principes faſtidio noſtri & quodam æqualitatis metu vſum pedum amiſerant. illos ergo humeri ceruicéſque ſeruorum ſuper ora noſtra vehunt. ſic enim diues nec ſolum in vrbe, ſed etiam foris geſtabatur. Sen. item ad Lucil. Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium. Cic. in 2. Philipp. At iſte operta lectica latus eſt per oppidum vt mortuus.

Ingenti li.] Ingenti & procero lecticario. Alibi, *Tarde veniſſe Liburnus dicitur.* Nam ex Liburnia, quæ Dalmatiæ eſt contermina, magnæ ſtaturæ mittebantur ſerui. vnde alibi: *Primus clamante Liburno, Currite.*

Atque o.] Hic eſt indignatio Vmbritij, quod quum ipſi pauperes in itinere luto prouoluantur, diues tanto ocio geſtetur, vt etiam in lectica legat & dormiat.

Obiter.] C. Id eſt παρέργως, quaſi aliud agens. Commode hoc loco interpretabimur, interim, vel interea. nam πάρεργα dicuntur, quæ alicui rei præter propoſitũ, adduntur. S. Curret inquit ſuper ora, & interim leget, aut ſcribet. ſic etiam alibi. *Verberat · atque obiter faciem linit, audit amicas* Plin. lib. 37. Libet obiter vanitatem magicam hic quoque coarguere. Idem in eodem. Nec vero id ſolum agemus, ſed ad maiorem vtilitatem vitæ, obiter coarguetur magorum infanda vanitas. Idem lib. 33. Illud quoque obiter indicari conueuit.

Intus.] Nam vt diximus lectica erat inſtar cubiculi. Vnde Plin. lib. vlt. Nat. hiſtor. cubiculum viatorium appellat: quod alibi Iuuen. ſatyrice appellauit, antrum.

Ante t. n.] Licet inquit legat, aut ſcribat, aut dormiat cum multo otio, tamen nos etiam præcedet.

Vnda.] Multitudo, quæ vndam maris imitatur in tumultu. Verg. in 2. Georg.

Mane ſalutantum totis vomit ædibus vndam.

Aſſere d.] aſſeres ligna dicuntur oblonga, vt puta pali, perticæ. Vnde Cæſ. in libro De bel. ciu. ait. Aſſeres enim pedum duodecim cuſpidibus præfixi. Hircius lib. 4. De bel. Alex Aſſeres remotum vſum obtinebant. Suet. in Cal. Ad primum tumultum lecticarij cum aſſeribus accurrerunt. Cato in Re ruſt. Duobus aſſerculis appoſitis parieti, quibus gallinæ in nidum poſſint irrepere. Victruu. in 7. Aſſeres directi diſponantur inter ſe, nec plus ſpacium habentes pedes binos & hi maxime cupreſſeos, quòd abiegni à carie & vetuſtate celeriter vitiantur. Idem lib. 5. Deinde

inſuper ſub tegulas aſſeres ita prominentes vti parietes proiecturis eorum tegantur dicti aſſeres, quòd aſſideant parietibus trabibúſque, vt Feſt. ſcribit.

Tignum.] ſcribit Vlp. appellatione tigni contineri omnem materiam, ex qua ædificium conſtet: vineæque neceſſaria: vnde quidam aiunt tegulam quoque, & lapidem, & cementa, cateráque, ſi qua in ædificiis ſunt vilia, (Tigna enim à tegendo dicta ſunt) hoc amplius & calcem, & arenam tignorum appellatione contineri. ſed in vineis etiam tigni appellatione omnia vineis neceſſaria continentur, vt puta perticæ, pedamenta, vnde etiam fabri tignarij appellantur, qui ædificia extruunt.

Metretam.] C. Gadum eſt enim menſuræ genus tam aridorum quàm liquidorum, capiens libras CVIII. S. Mart.

Plurimus Hiſpanias miſit tibi nauta metretas.

Cato in Re ruſt Aheuum vnu habeat, quod capiat metretas 30.

Magna p.] i. pedibus magnorum militum proculcor & patior. Nam & alibi appellat grandes ſuras milites ipſos magnos & proceros.

Clauus mi] Milites caligas geſtabant multis clauis ſubfixas. vnde alibi Iuu.

Quum duo crura habeas offendere tot caligatos, Milia clauorum.

Claui autem, quibus caligæ ſuffigebantur, caligares dicti ſunt. Plin. lib. 9. Piſces exiſtunt ſquammis conſpicui crebris, atque præacutis clauorum caligarium effigie. Cuius calciamenti ita meminit Ioſephus in 7. De bello Iud. loquens de cæde Iulia in Hecatontarchi. Calceos namque habens creberrimis atque acutis (vt cæteri ſolent milites) clauis fixos, dum ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret, labitur magnóque cum armorum ſono deiectus in tergum fugientes reduxit. Valer. lib 9. loquens de luxuria exercitus regis Antiochi ſic ſcribit, Magna ex parte aureos clauos crepidis ſubiectos habuit. Feſtus ait, clauata dicuntur aut veſtimenta clauis intexta aut calciamenta clauis infixa. Quo calciamenti genere noſtris etiam temporibus Turci gentes barbaræ, Græcique ſtratiotæ vtuntur. calceos enim multis clauis habent ſuffixos.

Haret.] Figitur.

In di.] ſ. pedis, dum calcatur.

Nonne vidès quanto celebretur ſportula fumo?
Centum conuiuæ: ſequitur ſua quenque culina.
Corbulo vix ferret tot vaſa ingentia, tot res
Impoſitas capiti, quas recto vertice portat.
Seruulus infelix, & curſu ventilat ignem.
Scinduntur tunicæ ſartæ: modo longa coruſcat
Serraco veniente abies, atque altera pinum
Plauſtra vehunt, nutant alte, populóque minantur.
Nam ſi procubuit, qui ſaxa Liguſtica portat
Axis, & euerſum fudit ſuper agmina montem;
Quid ſupereſt de corporibus? quis membra, quis oſſa
Inuenit? obtritum vulgi perit omne cadauer
More animæ. domus interea ſecura patellas

Digitized by Google

Iam lauat: & bucca foculum excitat, & ſonat vnctu
Strigilibus, & pleno componit lintea gutto.

VET. SCHOL.

Fumo.] * Apparitione.

Centum conuiua] Perinde conuiuium, quia ſibi faciunt in commune.

Sequitur ſ. q.c.] Pulmentaria portans ſecum, comparata ex ſportula.

Corbulo.] alij dicunt athletam illius temporis fortem, Corbulonem fuiſſe: alij genus nauis.

Ligustica.]. Nomen inſulæ.

More anima.] Sicut animæ non videntur, ita cadauera minutatim conciſa obteruntur.

Lintea gutto.] Et apparatur ad balnea ferre ſi venerit, quem neſcit peremptum * gutto autem ab eo, quia guttam mittit. quos habent capſarij. Strigula autem eſt, quod xyſtram dicunt, vnde oleum detetitur.

IOANNES BRITANNICVS.

Nonne vi] Confirmatio eſt pauperes nimia multitudine in itinere conculcati.

Quanto fu.] Nonne inquit vides quanta ſit multitudo petentium ſportulam: vt demonſtret mirum non eſſe, ſi pauper in itinere elidatur. Nam obſonia, quæ diſtribuebantur ex ſpottula, miro hominum concurſu & ſtudio petebantur, vtque ea calida conſeruarentur, cum foco domum ferebantur à ſeruis. Sen. ad Lucil. Tumultus coquotum ipſos cum obſoniis focos transferentium. hoc enim iam luxuria commenta eſt, ne quis intepeſcat cibus, ne quid palato iam calloſo parum fieret, cœnam culina proſequitur. hinc igitur ait poeta, *Sequitur ſua quemque culina.*

Centum com.] Subaudi adſunt, qui ſportulam celebrent

Corbulo.] i vir fortis & validus quaſis fuit Corbulo, is enim temporibus Neronis rebus in Armenia geſtis claruit, de cuius viribus Corn. Tac. ſic, Ne ſi ad capiendas copias Syriam intrauiſſet, Corbulo omnium ora in ſe verteret. Corpore ingens erat, & ſupra experientiam, ſapientiámque etiam validus. Ordo eſt & ſenſus. Corbulo vir fortis & validus vix ferret tot vaſa ingentia, & tot res impoſitas capiti ſuo, quot portat ſeruulus infelix recto vertice, legendum autem eſt quot, & non quas.

Seruulus inf] Pathos à miſetabili labore.

Ventilat.] Hoc eſt curſu facit ventum igni. C vel ignem quaſi ventilando accendit. S.

Scinduntur) Hoc totum refertur ad incommodum pauperis, qui nimia hominũ turba vbique conculcatur.

Tunica ſ. m.) i. paulo ante domi conſutæ & refectæ.

Abies) Speciem poſuit pro genere. i. lignum maximum: ſic Sen. deteſtans luxuriam vrbis lib. 13. epiſt. 2. Nec in hunc vſum pinus aut abies deferebatur, longo vehiculorum ordine vicis intrementibus, vt ex illa lacunaria auro grauia penderet.

Coruſcat.) Nutat, & tremit.

Sarracum.) Genus eſt vehiculi: infra in 5. Sat.

Frigida circum agunt pigri ſarraca Boota.

Sidon. Mille graues ſarcinæ ad prædium ex oppido ductæ: nulla ſarraca nulláque eſſeda ſubuehendis oneribus attrahebantur.

Nutant a.) ſ. paluſtra vehentia pinum. i. tremunt: deductũ ab iis, qui capite nutãt.

Populo) Quaſi pauperibus.

Nam ſi p) Senſus eſt, ſi forte inquit plauſtrum, quo magnæ lapidum moles vehuntur procubuerit ſuper pauperes, ita eorum corpora atteruntur, vt nulla quidem inueniantur membra.

Axis.] partem poſuit pro toto. i. plauſtrum ipſum.

Saxa Li.] i. marmora Lunenſia, quæ in Liguria excidebantur tantæ magnitudinis & ponderis, vt fortuito caſu homines obtererentur. Æmulatio eſt. Horat.

Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum,
Triſtia robuſtis luctantur funera plauſtris.

Montem.] Hyperbole eſt, id eſt ingens ſaxum.

Qui fit.] Quaſi dicat nihil. cum interrogatione legendum.

More a.] Ita corpus pauperis obteritur, vt de eo non plus conſpicias quàm de anima, quæ nuſquam apparet:

Interea] Dum expectatur, aut (quòd magis placet) naturæ conceſſit.

Domus.] familia.

Secura.] nihil de domino timens, ſed ſine aliqua cura quum eũ incolumen putet.

Iam l. p.] ad rem diuinam faciendam nam patella vas erat fictile ſacrificiis aptũ. poſt enim rem diuinam lauabantur, antequam cœnarent. patella etiam accipitur pro quocumque vaſe eſcario. Perſ.

Quæ tibi ſumma boni eſt? vncta vixiſſe patella. Horat.
Nec modica cœnare times holus omne patella.

Patella autem & patina dicta ſunt à patulo. ſunt enim proprie vaſa quæ patula ſunt.

Bucca.] Ea pars oris infra malam quæ inflatur bucca appellatur. Vnde Horat.

Quin Iuppiter ambas, Iratus buccas inflet.

Inde fit buccina. i. tuba & buccinator, id eſt tubicen & buccella ſiue bucca, id eſt quantum cibi ore capias.

Vnctis & ſtrigilibus.] De ſtriligibus diximus apud Perſium, illic, *Puer & ſtrigiles Criſpini ad balnea defer.* inſtrumenta enim erant ferrea, quibus in balneis vtebantur ad detergendum ſudorem, à ſtringendo. i. radendo dicta. Illud obſeruandum eſt à Iuuen. primam produci, quam Perſius corripuit. Nec mirum quando etiam alia videmus autoribus diuerſis poni modis. Nam Perſius primam ſyllabam produxit in hoc verbo rudere: quum dixit *pecuniaria rudere credas.* quam Ouid. corripuit,

Vt rudit à ſcabra turpis aſella mola.

Vnctis.] Oleo, quo minus cutem læderent.

Componit.] parat.

Lintea.] Quibus corpus madidum ex balneis ſiccabant.

Gutto.] Guttus vas ex cornu erat denominatum à gutta. nam guttatim oleum fundebat lauantibus ſe in balneis id etiam prima æſtimatione fiebat ex cornu Rhinocerotis, inde idem dicitur Rhinoceros. De hoc Mart.

Geſtauit modo fronte me iuuencus,
Verum Rhinocerota me putabis.

Guttus item vas erat ligneum, quo in ſacris vtebantur, vinum guttatim fundens. De quo ita Var. In ſacris remanſit guttus & ſimpullum.

Hæc inter pueros varie properantur: at ille
Iam ſedet in ripa, tetrumque nouicius horret
Porthmea, nec ſperat cænoſi gurgitis alnum
Infelix, nec habet quem porrigat ore trientem.
Reſpice nunc alia, ac diuerſa pericula noctis:
Quod ſpatium tectis ſublimibus, vnde cerebrum
Teſta ferit, quoties rimoſa, & curta feneſtris
Vaſa cadunt, quanto percuſſum pondere ſignent,

Digitized by Google

Et lædant ſilicem. poſſis ignauus haberi,
Et ſubiti caſus improuidus, ad cenam ſi
Inteſtatus eas. adeo tot fata, quot illa
Nocte patent vigiles, te prætereunte, feneſtræ.
Ergo optes, votumque feras miſerabile tecum,
Vt ſint contentæ patulas defundere peluеis.

VET. SCHOL.

Porthmea.] * Carinam: Porthmeum dicit, non anguſtum traiectum.

Q. p. ore trientem.] Nummum, ſtipem. Et nunc apud Athenienſes mortuis ſolent in ore nummum immittere, vt apud inferos non tanquam inopes errent: vnde naulum Charon accipere ſolebat: vt Virgil.

Hæc omnis quam cernis, inops, inhumatáque turba eſt.

Vnde c. Tecta fecit.] Id eſt quanto in excelſo ſunt inſulæ, vel quemadmodum coniuncta.

Vt ſint contenta.] Vt ſtercore perfundaris potius, quàm alio graui pondere feriaris.

Pelues.] Conchas, in quibus pedes lauant, vt vaſa fictilia, *ποδόνιπτρες*.

IOANNES BRITANNICVS.

Inter pueros.] Id eſt filios more Græco quos *παῖδας* vocant. C. vel inter miniſtros & famulos. S.

In ri.] Stigia, quam dicunt animas tranſire vectas cymba à Charonte portitore. Vergil.

Corpora viua nefas Stygia vectare carina.

Nouicius.] Nouicius appellatur in omni arte rudis & nouus, & quod nuperrime inuentum ſit nouicium dicitur, vnde Plinius lib. 13. appellauit menſas citreas nouicias his verbis: Hom. de menſis tamen tacuit, & alias nullius ante Ciceronianam vetuſtior memoria eſt, ex quo nouiciæ apparent.

Porthmea.] Id eſt, Charontem, qui portitor apud inferos eſt. Vergil.

Portitor ille Charon, hoc eſt qui homines nauigio traducit. porthmos enim ſignificat fretum. Et porthmis porthmidis nauiculã. Petronius Arbiter Satyricus.

—— vix nauta porthmeus
Sufficiet ſimulachra virum traducere cymba.

Vbi locus eſt emendandus, nam ſcriptum eſt Protheus pro Porthmeus.

Nec ſpe. ce.] Non ſperat inquit, qui ita mortuus eſt poſſe à Charonte traïci. hoc ideo, quia dicuntur animæ eorum, qui inſepulti iacuerint vltra Stygiam paludem non tranſuehi. Sed illis errandum centum annos circa ripes, eóque tempore completo quaſi vltimo curſu vitæ humanæ traduci à Charonte. vnde Verg.

Portitor ille Charon, hi quos vehit vnda ſepulti,
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Tranſportare prius, quàm ſedibus oſſa quierunt.
Centum errant annos volitántque hæc littora circum:
Tunc demum admiſſi ſtagna exoptata reuiſunt.

Alnum.] Cymbam, quæ fit ex alno labore.

Cœnoſi gurgitis.] Id eſt Stygiæ paludis. Verg.

Turbidus hic cœno, vaſtáque voragine gurges Æſtuat.

Digitized by Google

Porrigat ore tr.] Finxerunt Græci autore Diod. animas mortuorum ad inferos tranſire, vltráque Stygiam, vt diximus paludem tranſuehi, vnde Ægyptij repræſentantes corpora mortuorum per fluuium & Acheruſiam paludem ad ſepulchrum mittebant. Nauis qua vectabatur appellabatur apud Græcos epibatra. Obolum dabant mortuo dandum portitori, cui nomen inditum eſt ab incolis Charon, huius ſuperſtitioſæ opinionis meminit & Apul lib. 6. De aſino aureo his verbis Apud inferos Charon eſt expetens portorium, ſic ad ripam vlteriorem ſutili cymba deducit commeantes & inter mortuos auaritia viuit. Ex quo manifeſtiſſime apparet, portitores proprie dici, qui portoria & vectigalia exigunt, qua ſignificatione ita accepit Verg in 6. quum Charontem portitorem appellauit, quaſi qui ab omnibus tranſeuntibus obolum exigat. deflexúmque eſt vocabulum à portu, quod ibi portitores conſidant exigentes vectigalia quæ ab ipſo portu portoria etiam ſunt appellata. Terent. in Phor.

Sed epiſtolam audiui delatam eſſe ad portitores.

Vbi Donatus docet portitores eſſe magiſtros tributorum, qui in portu inferendarum rerum, & efferendarum vectigal exigebant. Plautus in aſinaria.

Iam ego hunc portitorem priuabo portorio.

Cic. in 2. epiſt. ad Atticum Illa cauſa publicanorum quantam acerbitatem afferat ſociis intelleximus ex ciuibus, qui nuper in portoriis Italiæ tollendis non tam de portorio, quàm de nonnullis iniuriis portitorum querebantur. Portitorem etiam dicimus ipſum gerulum à portando. Col. De cultu hortorum.

Mox vbi nubigena Phryxi nec portitor Hellei.

Trientem.] C Triens, paruula moneta eſt, quarta pars oboli. aſſis vero tertia. ex quo apparet erraſſe Donatum, qui obolum vltimam & minimam monetam eſſe exiſtimauit S. Capitur etiam triens pro vaſe potorio. Mart.

Quum potes amethyſtinos trientes,
Et nigro madeas opimiano. Perſius,
Calidúmque trientem, *Excutit è manibus.*

Reſpice nunc alia] Monet quàm multa immineant pericula ambulanti per vrbem nocturno tempore, vt ſit ſuaſio deſerendam eſſe vrbem ingruentibus tot incommodis.

Quod ſpacium.] Subaudi ſit. i. interuallum à tectis ſublimibus ad terram. Nam vt ſcribit Vict. cum areæ complanatæ recipere non poſſent tantam multitudinem ad habitandum in vrbe, ad auxilium coacti ſunt Rom. ad altitudinem ædificiorum deuenire. Ergo Vmbricius ait ex altitudine ædificiorum formidanda eſſe pericula, ne ex iactu teſtarum feriatur pauper nocturnus.

Teſta.] Appellatione teſtæ intelligimus omnia fragmenta vaſorum fictilium vt ſunt, ſeriæ, vrceoli, vrnæ, tegulæ, & id genus, ipſáque etiam vaſa integra, vt illud.

Pictaque incumbere teſta. teſtas etiam dicimus conchas piſcium, vnde Plin Solertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere.

Curta] Aliqua ex parte mutilata.

Ignauus.] Parum prudens.

Ad c. i.] Si forte apud amicum eas cœnatum.

Inteſtatus] Non tantum is (vt diximus ſuprà) qui teſtamentum non fecit dicitur inteſtatus, ſed etiam autore Paulo de legitimis tutoribus, is qui teſtamento liberis ſuis tutores non dederit, quantum enim ad tutelam pertinet inteſtatus eſt.

Tot fata.] Tot mortes.

Ergo cap optes] Quum tanta tibi immineant pericula, poſſis bene optare vt è feneſtris tantum in caput tuum fundantur ſordes, quæ matulis excipiuntur, modo à reliquis periculis ſis tutus.

Contenta] Subaudi feneſtræ.

Peluei.] Vaſa proprie ſunt ad lauandos pedes, vt docet Var. Verum hic ponitur pro quocunque vaſe.

Ebrius, ac petulans, qui nullum forte cecidit
Dat pœnas, noctem patitur lugentis amicum
Peleide, cubat in faciem, mox deinde ſupinus.
Ergo non aliter poterit dormire. quibuſdam
Somnum rixa facit: ſed, quamuis improbus annis,
Atque mero feruens, cauet hunc, quem coccina lana
Vitari iubet, & comitum longiſſimus ordo:
Multum præterea flammarum, & ænea lampas.
Me, quem Luna ſolet deducere, vel breue lumen
Candelæ, cuius diſpenſo, & tempero filum,
Contemnit. miſeræ cognoſce procemia rixæ,
Si rixa eſt, vbi tu pulſas, ego vapulo tantum.
Stat contra, ſtarique iubet, parere neceſſe eſt.

VETVS SCHOL.

Amicum Pelidæ.] Achillis, qui morte Patrocli mœſtus fuit.

Quibuſdam ſomnum rixa facit.] Iuuenes libidinoſi & luxurioſi libentius dormiũt, ſi ceciderint aliquem.

Coccina lana.] purpura qua diuites olim vtebantur. Virgil. *Varióque ardebat murice lana.* aut antiqui amphimallum lænam appellabant. * Quod Græci coccum Latini teres birrum vocarunt.

Cuius diſpenſo.] Cuius candelæ papirum temporibus partior, vt duret. diſpenſo, diſpono, tempero, ne aut citius ardeat, aut extinguatur.

Vbi tu pulſas.] Cædis. Terentius, vt

Ego vapulando, ille verberando vſque ambo defecti ſumus.

IOANNES BRITANNICVS.

Ebrius ac pet.] Iuuentus inquit Romana laſciua & temulenta tempore nocturno per vrbem vagatur, obuióſque pauperes vario vexationis genere afficit: ita vt ſi forte ea nocte aliquem non ceciderit, præ dolore nequeat dormire. Sicque petulantiam, nimiámque iuuentutis laſciuiam notat, pericnláque & incommoda, quæ in vrbe patiuntur pauperes oſtendit. Legitur apud Sueton. Othonem ſolitum vagari noctibus atque inualidum quemque obuiorum vel potulentum corripere ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare. Nero quoque poſt crepuſculum, accepto pileo popinas inibat, circũmque vicos vagabatur ludibundus: à cœna redeuntes verberare, ac repugnantes vulnerare, cloaciſque demergere aſſuerat.

Patitur n.] Ordo eſt, patitur noctem Pelidæ lugentis amicum i. eo afficitur dolore, quod nullum, verberauit, quo afficiebatur Achilles ob cædem Patrocli, quẽ Hector, vt ſcribit Hom. vlt. lib. Iliados interemerat. verſus eſt talis de Achille lugente Patroclum.

Nunc lateri incumbens iacuit, mox deinde ſupinus:
Nunc cubat in faciem, nunc recto pectore ſurgens,
Verſat membra Thoro.

Pelidæ] Achillis filij pelei & Thetidis.

Amicum.] patroclum.

Quibuſdam ſom. ri. fa.] Lætantur enim ſcelere perpetrato ſicque quiete dormiunt.

Rixa.] Inter rixam & altercationem hoc intereſt, altercatio enim eſt contentio verborum, vnde illud apud Tranquil in Cæſ triduóque per irritas altercationes abſumpto in prouinciam abiit. i. per irritas verborum contentiones. Rixa vere ipſa pugna & concertatio. Vnde Iuuen infra.

Si rixa eſt, vbi tu pulſas, ego vapulo tantum.

Hæc tamen ab autoribus plerumque confunduntur.

Sed quamuis imp] Senſus eſt, Licet inquit iuuenis ſit, & mero calefactus, cauet tamen, ſi cui occurrat potenti & diuiti. quaſi oſtendat non eſſe tamen tanta petulantia, vt omnes pariter feriat, ſed tantum miſeros & inopes, ſicque poeta docet, ſolam paupertatem vbique eſſe ludibrio.

Cauet.] Vitat, intactúmque relinquit.

Quem cocc. l.] Id eſt hominem coccinatum, ac per hoc diuitem. Nam veſtes coccinæ in magno erant precio & nobiliorum, κόκκος enim Græce granum Latine ſignificat, & κοκκινὸς rubrum, qui ex grano inficitur. Plin. lib. 22. cap. 2. oſtendit, coccum tanquam herbam dicatum imperatoriis paludamentis.

Ordo c.] Hinc hominem potentem & diuitem deſignat, qui multis ſtipatus clientibus ambulet.

Atque anea lan.] Id eſt candelabrum Corinthium, quod precioſiſſimum erat, ideóque tantum ditioribus dabatur. Vnde illud eſt apud Plin. lib. 34 De candelabris. Nec pudet tribunum militum ea ſalariis emere, quum ipſum nomen à candelabrũ nomine impoſitum appareat vbi Plin. aperte docet, tribunum pudere debuiſſe, qui candelabrum Corinthium talento mercatus fuerit. quantũ erat, autore Strab. lib. 11. Tribuni militaris ſtipendium, id eſt, ſeſtertia quinquaginta, quæ CXXV. libras valerent, quibus videlicet talentum conſtat. Æs autem Corinthium dicebatur. quod æquali portione auro & argento miſcebatur. Lege Plin. lib. 9. cap. 40. & lib 33. cap 2. Eius autem miſturæ cauſa fuit incendium ipſius ciuitatis Corinthi. Nam quum ciuitas à L. Munio ex ſenatuſc. diruta fuiſſet, quia ibi legati Romanorum violati fuerant, infinitum aurum, argentum, æs, & ferrum in conflagratione confuſum eſt, & commiſtum. vnde fluxit nouum genus metalli, ad cuius ſimilitudinem miſtura eiuſmodi ab eo tempore æs Corinthium vel vaſa Corinthia dicuntur. De candelabro Corinthio ita Mart.

Nomina candelæ nobis antiqua dederunt.
Non norat parcos vncta lucerna patres.

M. Varro inquit. Candelabra à candela, in iis enim funiculi ardentes figebantur.

Filum. Funiculum ipſum cæra obuolutum. Bene autem expreſſit ridiculam pauperis induſtriam in parſimonia rerum ſolent enim pauperes digitis extendere candelam, quaſi non plus ſit arſurum, quàm ipſi digitis extenderint.

Contemnit.] Ordo eſt. Ille improbus contemnit me, quem luna ſolet deducere, &c.

Cognoſce p] Corrigendus eſt locus. legendum enim eſt procœmia non præmia, vt & metri ratio ſtet, & ſenſus recte procedat. Nam operæprecium inquit eſt cognoſcere, quale ſit pugnæ principium. Neque enim inchoata eſt pugna. ſequitur enim. *ſtat contra, ſtarique iubet.*

Procœmia. Initia & principia Nam quod principium Latine, vel exordium dicitur: maiore quadam ratione Græci videntur procœmium nominaſſe, deducto vocabulo à citharœdis, qui pauca illa quæ antequam legitimum certamen inchoent, emerendi fauoris gratia canunt: procœmium cognominarunt. πρὸ enim ante & οἶμη cantum ſignificat. vnde & oratores ea quæ priuſquam cauſam exordiantur ad conciliandos ſibi iudicum animos præ loquuntur, eadem appellatione ſignificarunt. C. Alij legunt præmia, ſed rectius procœmia. S.

Nam

Digitized by Google

Nam quid agas: cum te furioſus cogat, & idem
Fortior? vnde venis, exclamat? cuius aceto,
Cuius conche tumes? quis tecum ſectile porrum
Sutor, & elixi veruecis labra comedit?
Nil mihi reſpondes? aut dic, aut accipe calcem.
Ede, vbi conſiſtas, in qua te quæro proſeucha.
Dicere, ſi tentes aliquid, tacitúſve recedas,
Tantundem eſt: feriunt pariter: vadimonia deinde
Irati faciunt. libertas pauperis hæc eſt.
Pulſatus rogat, & pugnis conciſus adorat,
Vt liceat paucis cum dentibus inde reuerti.

VETVS SCHOL.

Sectile porrum.] Folia porri, ſiue condimentaria.

Cuius conche.] Cuius faba inflatus es.

Proſeucha.] Quidam nomen loci dicunt ad conuiuium conſtitutum, ex gaudio dictum alij, locum ad quem conuenire ſolebant mendici ad ſtipem petendam. alij tabernam, in qua pauperes viuant. προσεύχεσθαι enim Græce orare dicitur, & Proſeucha, locus Iudæorum, vbi orant.

Vadimonia d.] Poſtea accuſant.

IOAN. BRITANNICVS.

Cuius concha tumes.] Inſultat pauperi, quaſi à vilibus vbique cibis paſcatur, apud quem inquit ventrem tuum faba impleuiſti. contumelioſe ſuperbéque enunciandum eſt. conchis autem ea eſt, quam fabatiam viridem appellat Apitius. Ea condiebatur liquamine, oleo, coriandro viridi, cumino, & porro conciſo. ingrati eſt ſaporis, niſi bene condita fuerit. vnde Mart. in male cœnantem.

Et bene ſi cœnas conchis inuncta tibi eſt. alibi.
Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta.

Inter fabatias, Apitius ait, Baianas elixas minutatim concidendas, condiendas ruta, apio viridi, porro, aceto, oleo, liquamine, careno vel paſſo modico. vnde fit vt putem fabam viridem appellari apud nos corrupto vocabulo bazianam. Aliqui dicunt conchem ſimpliciter dici fabam, quæ veluti concha cortice regitur, & cum ea coquitur.

Sectile porrum.] Nam antiqui ita porri naturam diſtinxerunt, vt alterum ſectile, alterum capitatum appellarent. Legito Plinium lib. 29. cap. 6.

Sutor. Sutorem nominauit, vt vilem & pauperem. Nam ſutor quum abſolute enunciatur illum ſignat, qui calceos ſuit. poſſumus & eum appellare qui veſtes, & alia ſuit, ſi ſic coniungamus, ſutor veſtiarius, ſutor pelliciarius.

Veruecis.] Differentia eſt inter veruecem & arietem. nam aries appellatur qui oues init, veruex vero qui caſtratus eſt, quaſi qui natura ſit verſa. Sic in porcis verrem dicitur, qui ſcrophas init. Maialem vero, cui teſtes ſint exempti. Item in equis appellamus canterios qui caſtrati ſint. Licet Apul. lib. 4. & 8. De aſino aureo etiam aſinum canterium appellet, quo vocabulo etiam dicimus tigna in ædificiis. Victruuius, & canterij prominentes ad extremam ſubgrundationem, ſupra can-

Digitized by Google

terios templa. Caput autem veruecinum in Apophoretis inter cætera munera mittebatur pauperibus. Martialis,

Mollia Phrixei ſecuiſti colla mariti.

Ebrius igitur conſuetudinis memor interrogat pauperem per ludibrium apud quē caput veruecinum comederit.

Elixi.] Aqua & liquore cocti. vel à lixa, vt ſentit Nonius Marc. 1. aqua. quam ſic veteres appellauere. vel vt placuit Varroni à liquore.

Aut accipe calcem.] Intellige ipſum pauperem ab ebrio, quum hæc diceret percuſſum fuiſſe.

Proſeucha.] Locus eſt vbi ſolent mendicantes ſedere ſtipem petentes. προσεύχεσθαι eſt orare. Proſeucha vocabulum eſt quod forte nuſquam alibi inuenias apud Latinos autores. Angelus Politianus ſcribit ſe legiſſe apud Cleomedem in ſecundo libro circularis inſpectionis aduerſus Epicurum diſſerentem hoc modo. Ex iis nonnulla è lupanaribus aſcita. quædam ſimillima his quæ in Cerialibus à fœminis dictitantur, alia vero ex media proſeucha, atque ab iis ipſis, qui illic mendicant deſumpta C. Miror ego cum Cleomedes Græce ſcripſerit, quid ſibi velit Politianus. S.

Pariter feriunt.]Siue reſpondeas, ſiue taceas.

Vadimonia faciunt.] Non ſatis inquit eſt, quod eos grauiter cæciderint, ſed vltro etiam tanquam grauiter læſi, vadimonia faciunt, hoc eſt eos citant, vt conſtituto die adſint in iudicio. De vadimoniis abunde dictum eſt paulo ante.

Libertas pauperis.] Ironicos, immo miſera ſeruitus, qui tot malis ſit obnoxius.

Pulſatus.] Ordo eſt, pulſatus & pugnis conciſus rogat & adorat vt ſibi liceat inde reuerti domum.

Nec tamen hæc tantum metuas: nam qui ſpoliet te
Non deerit, clauſis domibus poſtquam omnis vbique
Fixa catenatæ ſiluit compago tabernæ.
Interdum & ferro ſubitus graſſator agit rem,
Armato quoties tutæ cuſtode tenentur
Et Pomptina palus, & Gallinaria pinus.
Sic inde huc omnes tanquam ad viuaria currunt.
Qua fornace graues, qua non incude catenæ?
Maximus in vinclis ferri modus, vt timeas, ne
Vomer deficiat, ne marræ, & ſarcula deſint.
Felices proauorum atauos, felicia dicas
Sæcula, quæ quondam ſub regibus, atque Tribunis
Viderunt vno contentam carcere Romam.

VETVS SCHOL.

Fixa catenata.] Quia catenas grandes ferreas per ſingulos axes inducunt.

Graſſator.) Miles.

Armato.) Quoties latrones, præſidiis conlocatis, à ſolitis locis depelluntur.

Digitized by Google

ac deiiciũtur, Romani quaſi ad certas prædationes, & ad paratos paſtus confugiũt.

Et Pomptina.] Loca ſunt abundantia latronibus in Campania.

Vomer marr. & ſarc.] Ferramenta, quibus terra colitur.

Atque Tribunis.] Qui poſt reges Conſulari poteſtate Remp. gubernarunt.

Viderunt uno.] Tulliano ſcilicet, cuius æque & Salluſtius meminit.

IOANNES BRITANNICVS.

Compago.] Compaginem dicimus, & compagem à compingendo, id eſt coniungendo. Ouidius, *Compagine cera.* Iuuenalis, *molli compage ſoluta.*

Graſſator.] Graſſari dicitur ſupra modum ſæuire: vnde graſſari latrones dicuntur vias obſidentes.

Agit rem.] Conficit, id eſt lattocinium exercet, & homines ferro cædit.

Pontina pa.] Paludem Pontinam Strabo ſcribit fuiſſe in Campania, quam deſtinauerat, autore Sueton. Iulius Cæſ. ſiccare, vbi erant loca opportuna latrociniis.

Gallinaria pinus.] Id eſt ſylua Gallinaria quæ autore Strab. erat in ſinu Cumano. Eiuſdem nominis eſt inſula, de qua ita Var. in 3. de Re ruſt. Loquens de Gallinis feris. Ab his gallinis dicitur inſula Gallinaria, quæ eſt in mari Tuſco ſecundum Italiam contra montes Liguſticos. Eſt autem ordo & ſenſus: Graſſatores quotiẽs ſylua Gallinaria & Pontina palus armato præſidio tenentur ad arcenda lattocinia, veniunt Romam, vbi ferro homines aggrediuntur, & ſpoliant.

Sic.] Quum ſibi per cuſtodias non liceat latrocinia in ſyluis exercere.

Huc.] S. Romam.

Ad vi.] Ad paratam eſcam. Nam viuaria dicuntur loca, vbi animalia habentur ad ſaginam.

Qua f.] Tanta eſt latronum multitudo, vt nulla ſit fornax, in qua non fabricentur vincula ad eos vinciendos.

Qua f.] Fiunt graues cathenæ.

Maximus.] Id eſt maxima copia, & maximus numerus ferri. Nam modus ponitur aliquando, vt hoc in loco pro menſura Valer in cap de Senectute. Maſiniſſa rex Numidiæ hunc modum exceſſit. ſ. annotum. Tranquillus in Cæſ. Frumentum quotiens copia eſſet, etiam ſine modo menſuráque præbuit. Plautus in Aul.

Agri reliquit ei non magnum modum.

Seneca ad Lucilium, Modus certa menſura eſt.

Marra.] Genus eſt ligonis. Columella De cultu hortorum.

Contundat marra, vel fracti dente ligonis. Poeta in penult. ſat.

— Marris & vomere laſſi,
Neſcierunt primi gladios extendere fabri.

C. Sarcula] A ſarriendo ſiue purgando, nam eo inſtrumento ſegetes purgantur. S. Nec tu putes eſſe diminutiuum, nam multa ſunt, quæ diminutiua videntur, & non ſunt vt cubiculum, ſarculum, cœnaculum, crepitaculum, ſtragulum.

Felices proauorum.] Per comparationem priorum temporum quibus reges imperabant, oſtendit tempora ſua eſſe infelicia quibus contingat tam multa ſcelera fieri in vrbe, vt plures non ſufficiant carceres ad punitionem reorum: quum vnus tantum olim ſufficeret Nam vt ſcribit Liuius, Ancus rex quum res Romana aucta foret, & facinora clandeſtina fierent, ad terrorem increſcentis audaciæ media vrbe imminentem foro carcerem ædificauit.

Regibus.] Qui prius imperium tenuerunt. ſeptem autem fuere, Romulus Numa Pompilius, Tullus Hoſtilius, Ancus Martius, L. Tarquinius Priſcus, Seruius Tullius, Tarquinius Superbus.

Tribunis] Hoc eſt, eo tempore, quo primum creati fuerunt tribuni plebis, qui paruo tempore poſt exactos reges creati ſunt in monte ſacro vt libertatem plebis aduerſum ſuperbiam nobilitatis defenderent, vt ante dictum eſt.

Digitized by Google

Secula.] Appellatur ſeculum ſpacium centum annorum, deducta origine à ſequendo ſe: eo quòd ſequatur, atque in ſe reuoluatur, autor eſt Varro.

Carcere.] Carcer dictus quaſi coercer à coercendo. Carceres vero numero plurali, dicuntur loca, vnde currus emittuntur ad curſum. poſſumus tamen & carceres dicere numero plurali, pro locis in quibus rei coercentur, ſi plures ſunt. ſicuti etiam dicimus ædes multas, id eſt templa multa, licet ædes numero plurali domum ſignificent.

His alias poteram, & plureis ſubnectere cauſſas:
Sed iumenta vocant, & Sol inclinat: eundum eſt.
Nam mihi commota iam dudum mulio virga
Adnuit: ergo vale noſtri memor, & quoties te
Roma tuo refici properantem reddet Aquino,
Me quoq. ad Heluinā Cererem, Veſtámq. Dianam
Conuerte à Cumis: ſatyrarum ego. ni pudet illas,
Auditor gelidos veniam caligatus in agros.

VETVS SCHOL.

His alias] Vmbrici verba.

Reddet Aquino] Ciuitati Campaniæ, vnde fuit Iuuenalis.

Ad Heluinam Cererem.] * Namque apud Aquinum colunt numina earum deatū, quæ colunt in Galliis.

IOANNES BRITANNICVS.

Sec iumenta vocant.] Iumenta inquit onuſta ſunt, vt iam me vocent hinc: iumentorum appellatione exiſtimo intelligi animalia, quæ hominem iuuent dorſo ſuo: vt equum, mulum, aſinum: vnde autore Vlp. iumentorum appellatione boues non continentur, ſed pecoris appellatione continebuntur. idem ſenſit Marc. de legatis tertio. Iumentis legatis boues non continentur. Cui aſtipulari videtur & Plin. lib. 16. vbi ait Folia fraxini iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua. vbi docet iumenta ſeparari à ruminantibus, Aulus Gellius, ait iumenta denominata à iungendo. Columella à iuuando, quod noſtrum laborem, vel onera ſubuectando, vel arando iuuent.

Mulio.] Is appellatur qui mulos clitellarios, ſiue quadrigarios agit. Plin. De viris ill. Mulionem euitantem ſuper ipſum corpus carpentū agere præcepit. Mart. in 9. *Nec pigri rota quaſſa mulionis.*

Ter.] Figuratam attende locutionem, verbum enim pro participio poſitum eſt. i. reficiendum, imitatio eſt Horatiana.

Me quotiens reficit gelidus degentia riuus.

Aquino.] Oppidum eſt Volſcorum in via Latina, iuxta quod labitur Melphis fluuius, vt ſcribit Strab. lib. 5.

Tuo.] Id eſt patriæ tuæ.

Properantem.] Feſtinantem, tanquam vrbis incommoda fugientem.

Cererem. E.] Opinio eſt in agro Aquinati fontem fuiſſe aluinum denominatum. adhuc enim incolæ eluinum fontem appellāt: iuxta quem adhuc quædam templorum veſtigia conſpiciuntur. Aliqui vero legunt, *Me quoque Eleuſinam Cererem*

Vt ſit epitheton Cereris, cuius templum fuit in Eleuſine ciuitate ſita inter fines ſoli Attici & Megarici, vnde Eleuſina appellata eſt Ceres: quam ob id Verg. Eleuſinam matrē in Georg. vocat. Eius ſacrificia non modo illic celebrabantur, ſed & in Italia diuerſis locis. Neapoli cultam fuiſſe docet Pap. in Syluis.

Hoc mihi, quod tantum patrias ego vertice frondes,
Soláque Chalcidica Cerealia dona corona, Te ſub teſte tuli.

Veſtraque D.] Quam ſ. illic colitis.

Nip. il.] ſ. me talem eſſe auditorem quaſi non idoneum, vtpote, qui rebus militaribus per habitum, quàm poeticis aptior eſſe videar, ſicque modeſtiam ſuam commendat.

Caligatus.) Caliga genus fuit calciamenti militaris, vnde Caligula imperator Germanici filius cognomentum accepit, à caliga, quia in caſtris natus eſt: vnde eſt illud apud Auſonium,

Caius cognomen Caliga, cui caſtra dederunt.

A caliga dicti ſunt milites caligati. alibi poeta in vlt. Sat.

Offendere tot caligatos Millia clauorum.

Nam caligæ clauis ferreis, vt ante diximus ſuffigebantur. Iuſtinus lib. 38. loquens de luxuria Antiochi ſic ſcribit, Argenti certe aurique tantum, vt etiam gregarij milites caligas auro figerent, proculcarentque materiam, cuius amore populi ferro dimicant. Hanc etiam conſuetudinem temporibus noſtris, vt ante diximus, ſeruant & Græci & Turci milites, vt calceos multis ſuffixos clauis geſtent. Vmbritius ergo habitu militari oſtendit ſe venturum ad Iuuen. in agrum Aquinatem vt proinde mirum videri non debeat ipſis ſatyris, ſi non ſatis idoneus adiutor viſus fuerit, quum habitu non poetico, ſed militari venerit.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA QVARTA.

De piſcis magnitvdine. vel, de convivio Domitiani.

Vitam Criſpinus laudat, ventrémque Neronis.

Ecce iterum Criſpinus & eſt mihi ſæpe vocandus
Ad parteis, monſtrum nulla virtute redemtum
A vitiis, æger, ſolaque libidine fortis:
Delicias, viduæ tantum aſpernatur adulter.
Quid refert igitur quantis iumenta fatiget
Porticibus, quanta nemorum vectetur in vmbra,
Iugera quot vicina foro, quas emerit ædes?
Nemo malus felix: minime corruptor, & idem
Inceſtus, cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc viuo terram ſubitura ſacerdos.

Vetvs schol.

Ecce *iterum.*] De quo ſuperius. Criſpinum dicit, qui ſua terra Ægypto egentiſſimus fuit, & poſtea factus eſt magiſter equitum Neronis.

Mihi ſæpe vocandus.] A me, qui ſæpe vitiis ipſius excitor, vt crimina ipſius dicā.

Ad partes.] Quaſi conuiuij & copulationis menſæ. Ita & * Seſenus lib. 11. ait, Non dignus in quam debeam Saturam calente vi adingerere. aut ad partes operis

…by Google

ris mei metaphoram facit à Comœdia, quia ſcenici ad partes ſuas ſolent vocari.

Æg. ſoláque lib. for. Del.] Figura. *Quid eſt Criſpinus? Ægra ſoláque libidine fortes Delicia* fortes, vt quem nullus poteſt etiam à conſuetis vitiis deterrere.

Spernatur adulter.] In minore debilis ſcelere.

Nemorum vectetur in vmbra.] Viridaria, vbi ſolent geſtari.

Iugera] Hortos, aut ſpatia dicit in ſuburbio.

Cum quo nuper.] Vltimum Flauiæ gentis Domitianum dicit. hoc enim ordine regnauerunt, Nero, Veſpaſianus, Titus, Domitianus.

Sanguine adhuc viuo.] Hæc virginibus Veſtæ pœna fuit decreta, ſi vitiatæ fuiſſent, viuæ in parietibus ſtruebantur, aut ſub terra obruebantur.

IOANNES BRITANNICVS.

ECCE *iterum Criſpinus*] Hic eſt ille Criſpinus Ægyptius, qui (vt diximus in prima ſatyra) ex ſeruili conditione ad equeſtrem dignitatem Domitiani indulgentia prouectus eſt. eum poeta vt flagitioſum ſpurciſſimúmque hominem vbique lacerat: contrà Martialis, ſemper adulando laudat,

Sic placidum videas ſemper Criſpine tonantem,
Nec te Roma minus quàm tua Memphis amet.

Eum igitur Iuuenalis inſectatur, & quòd adulter & ſtuprator ſit notiſſimus, & quòd gulæ indulgentiſſime obſequatur: quorum vitiorum alterũ ex altero pendet. hincque nactus occaſionem poeta ſatyricos aculeos tum in crudelitatem, tum mox in gulam Domitiani diſtringit, eum irridens, quòd infra imperatoriam dignitatem nimium contulerit ſtudium ad piſcem condiendum, ſuper quo etiam ſenatorum conſilium tentatum fuerit. Hócque vſque ad extremum ſatyræ cum ſumma indignatione & morſu perſequitur.

Ecce iterum.] Bene autem iterum, nam & ante (vt diximus in prima ſat.) taxatus eſt, vt mollis, & delicatus.

Ad partes.] Scilicet operis mei. ſumpta eſt tranſlatio à comœdiis, vbi dicuntur perſonæ primas & ſecundas partes agere, apud Terentium in Eun perſona Parmenonis primas partes habet, ſecundæ ſunt Chereæ, tertiæ ad Phedriam ſpectant &c.

Monſtrum.] Appoſitio eſt, id eſt Criſpinus adeo omnibus inhæſit vitiis, vt tanquam naturæ quoddam ſit monſtrum.

Nulla virtute] Sumpta eſt metaphora à captiuo, qui ære ſe ab hoſtibus redimit, ne in eorum ſit manibus. Ergo Criſpinus nulla virtute vnquam potuit ſe redimere à vitiis quin in eorum eſſet poteſtate tanquam ſeruus, quaſi dicat quum in eo eſſent plura vitia, nulla tamen fuit virtus, quæ facit vt leuiora vitia eſſe videantur.

Æger.] Puſillus viribus & animi & corporis.

Fortis] Validus.

Sola libidine.] Sola impudicitia.

Delitias viduæ. Nullo inquit adulterij genere abſtinet præterquam viduæ, vt oſtendat illum iucundiora tantum ſectari adulteria, nam qui viduas aut anus ſequebantur, id lucri gratia faciebant. Martialis,

Nunc ſectaris anus, ô quantum cogit egeſtas.

Quid refert igitur.] ſi Criſpinus inquit tam fœdis moribus eſt, quid igitur prodeſt ei poſſidere diuitias? & in tantis vitam ſuam agere delitiis, quandoquidem nemo malus ſit felix: ita autem de Criſpino loquitur ac ſi viueret, quum omnino hæc poeta ſcribente eſſet vita functus. neque enim vt diximus viuos notat, ſed mortuos.

Quantis p.] Quàm magnificis geſtationibus aut vehatur mulis, aut lectica geſtetur. nam Ro. ad omnem luxum, omnémque profuſi intemperantiam, geſtationes extruebant in hortis, vt aut lectica geſtarentur, aut in vmbra iumentis vehe-

tentur & tempore pluuio. Plin. epiſt. 3. ad Caninium Ruffum: quæ illa mollis & tam gelida geſtatio. idem ad Gallum. Geſtatio buxo, & rore marino, vbi deficit buxus ambit. Et paulo inferius eadem epiſt. Adiacet geſtationi interiore circuitu vinea tenera & vmbroſa.

Iumenta m.) De iumentis ſatis ſuperiore diximus ſatyra.

Vicina foro) Vrbi, nam forum ſæpiſſime ab autoribus vſurpatur pro vrbe, vt illic.

Cedere namque foro, iam non eſt deterius quam
Æſquilias à feruenti migrare ſuburra.

Aut reuera hortos intelligit, quos ad amœnitatem habebant potentiores in medio ferme vrbis, & vicinos foro.

Nemo malus.] Sententia eſt generalis, quæ tamen Criſpino accommodatur. Eſt enim ſenſus, parum prodeſt Criſpino in tantis fuiſſe delitiis, quum nemo malus ſit felix. neque enim vlla in ſcelere poteſt eſſe felicitas. ſemper enim malus conſcientiæ ſtimulis feritur.

Minime corruptor) Id eſt Criſpinus minime eſt felix, quaſi ſit epitheton Criſpini, vt dicatur corruptor & inceſtus. De corruptore diximus ſat. 1. illic,

—— *corruptor auara nullus.*

Idem inceſtus) & idem quidem inceſtus infelix eſt, inceſtus autem dicitur qui ſtuprum committit, & inceſta mulier. vnde Seneca in declamationibus, inceſta eſt etiam ſine ſtupro, quæ cupit ſtuprum. Inceſtum autem genere neutro, dicimus ipſum ſtuprum.

Cum quo) Apparet Criſpinum cum virgine Veſtali concubuiſſe, quam moris erat viuam, ex Numæ Pomp. inſtituto in ſubterraneum ſpecum defodi, ſi inceſti conuicta eſſet. Erat autem cubiculum illud ſubterraneum ad portam Collinam cũ lecto ſtrato, lucerna ardente, primitiis rerum, quæ ad victum ſpectant, hoc eſt pane, aqua, & lacte, vt virgo tanta religione ſacra dimitti illuc videretur, vt fame periret. ipſa viua impoſita feretro ferebatur per forum magno ſilentio & horrore. vbi peruentum erat ad cubiculum illud, depoſito feretro, ſolutis vinculis pontifex arcana quædam precatus eam educebat, deinde collocabat in ſcalis, quibus in domum deſcendebatur, & ſtatim ſe auertebat, tum humus iniiciebatur. Stupratores earum in comitio virgis cædebantur. Illic enim iubente Domitiano cæſus fuit Celer eques Ro. cui Cornelia Maximilla obiiciebatur, qui quum verberaretur in hac voce perſtitit: Quid feci? nihil feci. de iis lege Plut. in Numa, & Plin. in epiſt. ad Corn. Minutianum. Et Dionyſ. libro ſecundo, Sed non dicit poeta virginem id ſupplicij fuiſſe paſſam, ſed tali ſupplicio conſueuiſſe affici quæ conuicta fuiſſet: vnde ſequitur *ſubitura terram*. ſi accuſata, conuictáque fuiſſet adulterij. Hincque eſt indignatio poetæ, quòd quum Domitianus Corn. Maximillam Veſtalem inceſti accuſatam abſentem, & inauditam & forte innocentem damnauerit, in Criſpino idem ſcelus diſſimulauerit. ſequitur enim,

—— *Si alter feciſſet idem, caderet ſub iudice morum.*

Sicque poeta non tam Criſpini nefaria ſcelera, quàm Domitiani iniquam morum correctionem inſectatur. Duplicem in problematis cauſam Plut. affert, quare virgines viuæ defoderentur. aut quòd mortuos vruot, quod illis tribuere iniuſtum iudicarent, quæ non diligenter ac ſanctè ſacrum ignem cuſtodiſſent. Aut quòd corpus maximis ac ſanctiſſimis religionibus conſecratum interficere, & mulieri ſacræ manus afferre nefas putauerunt. Rationem igitur inierunt, qua ſubterraneo ſpecu defoſſo obrutæ ſua ſponte morerentur.

Vittata) Erat enim vitta commune quoddam capitis ſacerdotale ornamentum. Vittæ etiam in immolatione adhibebantur. vnde ſic loquitur Sinon ille Virgilianus tanquam victima atis deſtinata.

mihi ſacra parari, Et ſalſæ fruges, & circum tempora vittæ.

Matronarum geſtamen etiam fuit. Ouid.

Eſte procul vittæ tenues, inſigne pudoris.

Subitura

Subitura terram.] Si cum alio quàm cum Criſpino inceſtum commiſiſſet.

Sed nunc de factis leuioribus, & tamen alter
Si feciſſet idem, caderet ſub iudice morum.
Nam quod turpe bonis, Titio, Seioque, decebat
Criſpinum. quid agas: cum dira, & fœdior omni
Crimine perſona eſt? mullum ſex millibus emit,
Æquantem ſane paribus ſeſtertia libris,
Vt perhibent, qui de magnis maiora loquuntur.
Conſilium laudo artificis, ſi munere tanto
Præcipuam in tabulis ceram ſenis abſtulit orbi.
Eſt ratio vlterior, magnæ ſi miſit amicæ,
Quæ vehitur clauſo latis ſpecularibus antro.

VET. SCHOL.

Sub iudice morum.) Damnaretur à Cenſore.

Nam quod turpe bonis.) Irriſiue laudat, comparatione Criſpini bonos dicens: nō ea obiiciens quæ in eum turpiſſima ſunt.

Perſona eſt.] Non homo, ſed perſona.

Æquantem.) Sex librarum, qui tantum potuit habere in pondere, quantum in pretio.

Qui de magnis.) Diuites, gluttones.

Præcipuam in tab. cer.) Primam, in qua heredes primi ſcribuntur.

Antro.) Lecticam mulieris, aut ſellam clauſam dicit.

IOAN. BRITANNICVS.

Sed nunc de factis leuioribus.) Hoc dictum eſt, vt oſtendatur quàm flagitioſus fuerit Criſpinus, cuius quamuis grauiſſimum hoc fuerit ſcelus, tamen turpiora etiā ſuperſunt.

Caderet ſub iudice.) Hinc oſtendit quàm carus principi Criſpinus fuerit, quem tanti ſceleris reum non punierit, quum alios grauiter puniret ſi idem feciſſent. nā Celerem equitem Romanum, vt diximus, cui ſtuprum Corneliæ obiiciebatur in comitio virgis cecidit.

Sub iudice morum.) Cum indignatione ait iudice morum, quaſi qui vitiorum iuſtus non ſit vindex, hócque ex hiſtoria dictum eſſe videtur. Nam ſuſcepta morum correctione, licentiam theatralem promiſcuam, iniquitate ſpectandi inhibuit: inceſta virginum Veſtalium à patre ſuo & fratre neglecta varie & ſeuere coercuit. Tranquillus, quin & Martial. adulando cenſorem morum appellat ſic.

Cenſor maxime principúmque princeps.

Morum.) Id eſt vitiorum. eſt enim τὸ μέσον. C. nam eo nomine tam virtutes quam vitia notantur. S.

Nam quod turpe bonis.) Adeo inquit Criſpinus gratus erat principi, vt quod in aliis turpe, in Criſpino pulchrum princeps cenſeret.

Quid agas.] Quid facias niſi obiicias homini ſceleſto ſua ſcelera, quum ſit omniũ fœdiſſimus?

Fœdior omni crimine.] Pro fœda, vt ſit comparatiuum pro abſoluto, id eſt turpis omni vitio, per omne vitium.

Mullum.] Piſcis eſt marinus, de quo multa Plinius libro 9. cap. 17. dictus à colore mulleorum calciamentorum, vt tradit Feneſtella autore Plinio, Mullei autem erant calcei regum Albanorum, & pòſt patriciorum, à mullando, id eſt ſuendo dicti, autor Feſtus. De calceis etiam mulleis ſic in vita Aureliani meminit Vopiſcus. Calceos mulleos, & cæreos, & albos, & hederarios viris omnibus abſtulit, &c. Gulam autem Criſpini exagitat, qui ex ſeruuli conditione in tantum diuitiarum cumulum ſit prouectus, vt mullum ſex millibus nummum emere non dubitauerit.

C. *Sex millibus*) ſ. nummûm, ſiue ſeſtertiis ſex, hoc eſt, vt hodie loquimur, CL. aureis ſcutatis ſiue coronatis. S.

Æquantem ſane.] Ironicos, quaſi dicat non eſt mirum, ſi tot millibus nummûm piſcem emit, qui pendebat libras ſex pro numero ſeſtertiorum, quum neget Plin. mullum inueniri, qui pondere duas excedat libras. Horat. in ſat. oſtendit trium librarum inueniri quum ait,

—— Laudas inſane trilibrem
Mullum in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt.

Sen. lib. 15. epiſt. ad Lucilium, Docet mullum ingentis formæ pondo quatuor librarum Tiberio imperatori donatum fuiſſe, quem in macellum quum deferri, & venire iuſſiſſet, ab Publio Octauio quinque ſeſtertiis emptum, ad quod poeta hoc loco reſpexiſſe videtur. tradit & Murianus (vt refert Plin.) mullum octoginta librarum captum fuiſſe in mari rubro. Seſtertium autem mille nummos valebat. Nã quod ait Plin. Aſinium Celerem ſeſtertiis octo mullum emiſſe, Macr. tradit. preciũ fuiſſe octo millium nummûm.

Vt perhibent.] Periphraſis eſt aſſentatorum Criſpini, qui eum excuſantes dicunt mullum fuiſſe librarum ſex.

Conſilium laudo.] Ironia eſt. Eſt vero ſenſus: Si Criſpinus emit mullum, vt captaret hæreditatem, aut mitteret amicæ, eius conſilij certe non eſt ratio damnanda, ſed in gulam inquit emit ſuam.

Artificis] Id eſt Criſpini.

Præcipuam ceram in tabulis.] Præcipuam hæreditatem, & præcipuum legatum teſtamenti, quod in tabulis cæratis notabatur. vnde adhuc dicuntur tabulæ teſtamenti, & tabulæ dotis.

Senis orbi.] Id eſt ſenis diuitis, & ſine liberis.

Eſt ratio vlterior.] Ironicos quaſi dicat ratio eſt melior ſi miſit magnæ amicæ, id eſt diuiti, aut vt eam captet, aut vt ab ea amaretur.

Antro clauſo.] Id eſt lecticæ, quòd inſtar cubiculi, vt diximus ante, ex teſtimonio Plin. fiebant cum feneſtris. vnde ſuperius, *Clauſa lectica feneſtra.*

Latis ſpecularibus] In qua lectica ſunt ſpecularia ad arcendos ventos, & lucem accipiendam Nam ſpecularia ſunt quæ feneſtris adhibentur, dicta à ſpeculando. quemadmodum & ſpeculum, quæ fieri conſueuerunt, aut ex charta, aut tela, aut vitro. Sen. libro 4. natural. Itaque quamuis cœnationem velis ac ſpecularibus muniant, & hyemem multo igne doment. Idem ad Lucilium in epiſt. 77. Quantæ autem aliquis ruſticitatis damnat Scipionem, quod in caldarium ſuum latis ſpecularibus diem admiſerat, quod non in multa luce decoquebat? Idem lib. 14. Quædam noſtra demum prodiiſſe memoria ſcimus, vt ſpecularium vſum, perlucente teſta, clarum tranſmittentium lumen. Mart. in 8.

Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,
Mordeat & tenerum fortior aura nemus.
Hibernis obiecta notis ſpecularia puros.
Admittunt ſoles, & ſine fece diem.

Digitized by Google

Plin. lib. 36. ſcribit ex autoritate Iubæ, in Arabia eſſe lapidem vitri modo trans lucidum, quo vtuntur pro ſpecularibus. Idem lib. 15. De pomis ſeruandis ſic ſcribit, Septentrionalibus feneſtris ſereno die patere, Auſtros ſpecularibus arcere, quod de lapide ſpeculari intelligas non placet.

Emit ſibi.) In gulam ſuam, Hineque eſt tota poetæ indignatio.

Nil tale expectes: emit ſibi. multa videmus,
Quę miſer, & frugi non fecit Apicius. hoc tu
Succinctus patria quondam Criſpine papyro.
Hoc pretio ſquamæ? potuit fortaſſe minoris
Piſcator, quam piſcu emi. prouincia tanti
Vendit agros: ſed maiores Apulia vendit.
Qualeis tunc epulas ipſum glutiſſe putamus
Induperatorem cum tot ſeſtertia, partem
Exiguam, & modicæ ſumtam de margine cœnæ
Purpureus magni ructarit ſcurra Palati,
Iam princeps Equitum, magna qui voce ſolebat,
Vendere municeps facta de merce ſiluros!
Incipe Calliope, licet & conſidere: non eſt
Cantandum, res vera agitur. narrate puellæ
Pierides: proſit mihi vos dixiſſe puellas.

VETVS SCHOL.

Apicius.] Auctot præcipiendarum cenarum, qui ſcripſit de iuſcellis. fuit enim exemplum gulæ.

Succinctus patria.] Biblo Nilotica: Fuit nam Ægyptius Alexandrinus, in qua papyrum naſcitur in Nilo. Sie, vt vult Iuuenalis, Criſpinus cartapola fuit.

Hoc pretio ſquamæ] Piſcis, à parte totum.

Prouincia tanti.) Antipophora quaſi Criſpinus hoc reſponderit, Quid mihi inuides? Apulia * cutios agros vendit, vt maiores piſees vendit, quos tu prouincialib. gratis abſtuliſti. & Ironia, maiores Apulia vendit.

Sed maiores.) Amphibologia, vtrum, agros, an mulos: vel per anaſtrophē poſtpoſitum ſit, Sed, hoc pacto: Sed agros maiores Apulia vendit: vel certe, Prouincia, tanti vendit agros, quanti tu mulos emiſti.

Induperatorem.) Neronem dicit gluttonem, vt Domitianus ſub Neronis nomine lateret.

Purpureus.) A veſtis colore. Criſpini ſatelles eſt idem Domitianus.

Iam princeps.) Magiſter equitum Rom. factus eſt ſcilicet.

Facta de merce ſiluros.) Id eſt fracto vaſe ſardarum eiuſdem municipij: vnde ipſe, Ægyptius. Siluri nam piſces ſunt Alexandriæ, vnde fuit Criſpinus, nullius pretij, quos inopes in Ægypto venditant.

Licet & conſidere.) Aut ſummiſſe dicere, aut proprie, res tenues dicere.

Proſit mihi vos.] Virgilius, *proſit noſtris in montibus ortas.* id eſt, ad laudem veſtram ſufficiat vos puellas nominatas.

IOANNES BRITANNICVS.

Multa vi.] Subaudi Criſpinum feciſſe.

Miſer & frugi Apicius.] In comparatione Criſpini Apicius, qui vt ſcribit Plinius omnium Nepotum fuit altiſſimus gurges, & maius ad omnem luxum ingenium, erit miſer & modeſtiſſimus. Hic eſt ille Apicius, de quo ita Seneca ironicos ad Elbiam matrem Sed minus beate viuebat Dictator noſter, qui Samnitum legatos audiuit, quum viliſſimum cibum in foco verſaret, quàm Apicius noſtra memoria vixit, qui in ea vrbe ex qua aliquãdo philoſophi velut corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus, diſciplina ſua ſeculum infecit, cuius exitum noſcere operæ precium eſt. quum ſeſtertium millies in culinam congeſſiſſet, quum tot congiaria principum & ingens Capitolij vectigal ſingulis commeſſationibus hauſiſſet, ære alieno oppreſſus, rationes ſuas tunc primum coactus inſpexit: ſuperfuturum ſibi ſeſtertium centies computauit, & velut in vltima fame victurus, in ſeſtertio centies ſi vixiſſet: veneno vitam finiuit.

Hoc tu ſuc. pa.] Vrget poeta Criſpinum hac interrogatione, qua ſolemus delinquentes reprehendere.

Patria papyro.] Ægyptia papyro. Ægyptius enim fuit Criſpinus, vt dictum eſt. Nam in Ægypto papyrus multa naſcitur. eſt enim paluſtris herba, ex qua texuntur nauigia & è libro vela tegetéſque: nec non veſtes, ſtraguláque conficiuntur. præparantur etiam ex ea chartæ diuiſæ acu in prætenues, ſed quàm latiſſimas philyras.

Hoc precium ſquamæ.] Id eſt hunc piſcem tanti emiſti. geminauit autem hoc ad maiorem indignationem.

Potuit fortaſſe.] Hoc eſt in gulæ exaggerationem Criſpini. Oſtendit enim preciũ piſcis tantum fuiſſe, vt piſcator tantidem non venderetur

Prouincia tanti.] Id eſt prouincia tanti vendit agros, & latifundia, quanti Criſpinus emit piſcem. Sed Apulia longe etiam maiores agros vendit. vt ſit ſenſus. In prouinciis, hoc eſt extra Italiam, tanti emes agros, quanti emit piſcem Criſpinus, ſed in Italia longe etiam maiores emas. Nam prouincia (vt in 1. ſat. expoſuimus) proprie dicitur extra Italiam, quaſi procul victa, quæ & procuratorem accipiebat. Plin de Gallia Narbonenſi loquens: Italia verius quàm prouincia. & Plinius Iunior in epiſt. Prouincialis es an Italicus.

Quales tunc epulas.] Argumentum à minori ad maius Si Criſpinus inquit Domitiani ſcurra auſus eſt tanti ſibi piſcem emere, quid putemus factum ab ipſo imperatore in parandis cœnis. ſicque poeta ſenſim in reprehenſionem gulæ Domitiani deſcendit.

Induperatorem.] Pro imperatorem. ſic alibi, *& barbarus induperator.* hócque ideo fit, quia imperator ſtare non poteſt in verſu hexametro, nec pentametro C. Ephenteſis hæc figura dicitur, cum litera, vel ſyllaba, in medio additur verbi. S.

Tot ſeſtertia.] Hinc apparet ſex ſeſtertium fuiſſe ſummam.

Partem.] Appoſitio eſt, id eſt quæ ſeſtertia fuiſſent minima pars cœnæ vel modicæ ipſius imperatoris.

De margine.] De extremitate, non precioſioribus obſoniis imperatoris, ſed de exterioribus & vilioribus tantum, vt oſtendat quantũ fuerit principis luxus in cœnis.

Scurra.] Id eſt Criſpinus, quem in contemptum ſcurram aulicum appellat Eſt autem ſcurra, qui in gratiam potentum riſum captat ab auditoribus, non ſeruata dignitate perſonæ.

Purpureus.] Propter id, *Circinus Tyrias humero reuocante lacernas.*

Palati.] pro palatij, ſicut ante *ſpolium affectare palati:* quòd ad palatium referas non placet. oſtendit enim Criſpinum, vt viliſſimum hominem officio ſcurræ fungi.

Ructaret.] Inuidioſe, hoc eſt comederet.

Iam princeps equitum.] Ad cenſum enim equeſtrem indulgentia Domitiani peruenerat.

Digitized by Google

Municipes.] Conterraneos, id eſt Ægyptios. De municipe dictum eſt ante,

—— *& municipalis harenæ.*

De merce fracta.] Non integra, ſed quos minutatim venderet more viliſſimi cetarij.

Siluros.] Siluri piſces in Nilo tantum natant, & in Nilide lacu, iuxta montem inferioris Mauritaniæ Plinius. C. Reperiuntur tamen etiam in Danubio, & in Mœno Germaniæ amne, & in Boryſthene, vt idem Plinius lib 9. cap. 15. teſtatur S.

Incipe Calliope.] In irriſionem Domitiani inuocat muſas, vt qui auxilio diuino egeat ad exprimendam piſcis magnitudinem, quum à poetis ex inſtituto Horatiano non ſint inuocanda numina, niſi occurrente aliqua difficili materia. Vnde eſt illud Horatij,

Nec Deus interſit, niſi dignus vindice nodus, Inciderit.

Calliope.] Vna muſarum à vocis bonitate ſic nominata.

Licet hic conſidere.] Anthypophora eſt. poſſent enim dicere muſæ nolumus in hac re ficta tempus atterere: & ipſe reſpondeat, poteſtis profecto hic ſedere & immorari Nam cantandum non eſt, id eſt non eſt more vatum fingendum aliquid. Res enim vera agitur.

Pierides.] A Pieria rupe Theſſaliæ, quæ eſt eis conſecrata. vnde ſic Strabo lib. 10. Nam Pieria, & Olympus, & Pimplia, & Libetrum quondam loca fuere Thraciæ, vbi muſæ excultæ fuerunt.

Dixiſſe puellas.] Quòd appellauerim puellas hoc mihi apud vos proſit. Nam poetæ quaſi blandientes muſas appellant modo puellas, modo nymphas; hoc eſt ſponſas. Vergilius, *Nymphæ noſter amor Libetrides.*

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem
Vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni,
Incidit Adriaci ſpatium admirabile rhombi
Ante domum Veneris quam Dorica ſuſtinet Ancon,
Impleuitque ſinus: neque enim minor hæſerat illis,
Quos operis glacies Mæotica, ruptáque tandem
Solibus effundit torpentis ad oſtia ponti
Deſidia tardos, & longo frigore pingueis.

VET. SCHOL.

Vltimus, & caluo.] * Hoc conuicium in Fl. Domitianum, Titi fratrem, Veſpaſiani filium iactat, qui caluus fuit, vt Sueton. refert. propter quod Iuuenalis, ſub ſpecie honoris elegatus eſt ad cohortis curam in Ægypto, Hoaſa, vbi mortuus eſt. Vltimum autem dicit, quia in illo Cæſarum origo defecit: & cùm Veſpaſianus, & Titus, & Domitianus Flauia ex gente fuerint, Domitianus vltimus illorum, & diſſimillimis imperauit. Meminit hoc Valer. Mart in Epigrammate. his * vero ſibi finit,

Flauia gens, quantum tibi tertius abſtulit heres,
Pæne fuit tanti non habuiſſe duos.

Rhombi. *] piſcis formæ magnitudo.

Quam Dor. ſuſt. Ancon.] Ancona Dorica, id eſt Græca ciuitas, quam Græci in Italia condiderunt.

Impleuítque ſinus.] Id eſt tertia. Virgil. *Impleuítque ſinus ſanguis.*

Quos operit.] Quia in Ponto & Mæotia palude capiuntur piſces, immanes &

pingues ex ipſa tarditate: quoniam quando gelat, in glacie hærent. Salluſtius: Eaque tempeſtate piſcium vix * Ponto erupit.

Solibus.] Id eſt ſoluta à Sole glacie.

Torrentis.] Perfluentis, currentis, illic nam reuma quoddam trahit mare.

IOAN. BRITANNICVS.

Quum iam.] Quum imperaret, inquit, Domitianus crudeliſſimus accidit, vt rhõbus miræ magnitudinis captus fuerit in ſinu Adriatico iuxta Anconem. hinc planiſſime conſtat, Iuuenalem ſatyras ſuas non ſcripſiſſe ſub Domitiano, qui iam mortuus erat.

Laceraret Flauius orbem.] Oſtendit poeta Domitianũ eo crudelitatis euectum, vt non modo vrbes, ſed vniuerſus orbis eum ſenſerit. Fuit enim vt ſcribit Tranq. nõ ſolum magnæ, ſed & callidæ inopinatæque ſæuitiæ.

Caluo Ner.] Domitiano quem à morum ſimilitudine appellat alterum Neronẽ, Sic & Verg. Paridem nominauit pro Ænea,

Et nunc ille Paris cum ſemiuiro comitatu.

Caluo.] Erat enim autore Tranquillo adeo caluus vt caluitio offenderetur, in contumeliámque ſuam traheret, ſi cui alij ioco, vel iurgio obiiceretur. ſic & ab Auſonio appellatur:

Sextus frater quem Caluum dixit ſua Roma Neronem

Spatium admir.] Id eſt rhombus miræ amplitudinis. Eſt autem rhombus vt docet Plin. ex genere piſcium planorum. Mart.

Quamuis lata gerat patella rhombum,
Rhombus latior eſt tamen patella.

Rhombus item, inſtrumentum eſt incantatorium, figura quadrata ſolida, cuius latera omnia ſunt æqualia, anguli vero obliqui, qui ſi in terra iactetur, voluitur ad ſimilitudinem fere cylindri. vtebantur eo maleficæ mulieres, & præcipue in Theſſalia ad deducendam lunam. Martialis,

Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo. Item,
Numerare pigri damna qui poſſet ſomni:
Dicet quot æra verberent manus vrbis,
Quum ſecta Colcho luna vapulat Rhombo. Propertius,
Deficiunt magico torti ſub carmine rhombi.

De quo rhombo Theocritus in Egloga Pharmaceutria meminit inducens mulierẽ amatorem ſuum ad ſe vertere cupientem, appellátque rhombum æneum. vnde apparet eos falli qui putauerunt eum ex licijs ſiue filis confectum.

Ante domum Veneris.] Id eſt ante ædem Veneris. Ibi enim cultam fuiſſe Venerem oſtendit Catullus, in eo carmine quod in Annales Voluſij ſcripſit,

Quæque Ancona Gnidúmque harundinoſam Colis.

Quam Dorica ſuſtinet Ancon.] Doricam appellat, quia à Syracuſanis condita fuit, qui a Græcis oriundi ſunt. Nam quum Dionyſij tyrannidem fugerent, in Italia, in ora Galliæ Ciſalpinæ, iuxta Cymerium promõtorium ipſam condiderunt. Strabo ſic inquit lib. 5. Vrbes vero habet, ex quibus Ancon Græca ciuitas eſt, à Syracuſanis condita Dionyſij tyrannidem fugientibus, ſita in promontorio incluſum complectente portum.

Sinus.] Ipſa retia.

Illis.] Coniunge cum minor. vt ſit ſenſus: Rhombus non erat magnitudine inferior illis rhombis, aut aliis piſcibus, qui ad Mæoticam paludem nutriuntur. Nam (vt ſcribit Plinius) piſces in Mæotica palude conglaciata per hiemem fiunt pingues, qua reſoluta in Pontum exeunt.

Mæotica.] Mæotis palus eſt, quam efficit Tanais, ea in Pontum effunditur. autores Plinius, & Pomponius Mela, & alij geographi.

Ruptáque ſolibus.] Id eſt Æſtiuo calore reſoluta.

Digitized by Google

Ad oſtia.) Oſtia appellamus fluminum exitus, vnde dicimus oſtia Nili, & oſtia Tyberina, quum in mare irrumpunt. oſtia autem Ponti, id eſt ad oſtia ipſius paludis, quæ exeunt in Pontum.

Torpentis.) Frigore conglaciati.

Deſidia tardos.) Longa mora factos ſegnes.

Deſtinat hoc monſtrum cymbæ, linique magiſter
Pontifici ſummo. quis enim proponere talem,
Aut emere auderet: cum plena & littora multo
Delatore forent: diſperſi protinus algæ
Inquiſitores agerent cum remige nudo,
Non dubitaturi fugitiuum dicere piſcem,
Depaſtúmque diu viuaria Cæſaris: inde
Elapſum veterem ad dominum debere reuerti?
Si quid Palfurio, ſi credimus Armillato,
Quidquid conſpicuum, pulchrúmque eſt æquore toto,
Res fiſci eſt, vbicúnque natat: donabitur ergo,
Ne pereat, iam letifero cedente pruinis
Autumno. iam quartanam ſperantibus ægris.

VETVS SCHOL.

Pontifici ſummo) Ironia.

Cum plena & litora.) Non ſolum fora.

Si quid Palfurio.) Palſurius Conſularis, in agone cum virgine Lacedæmonia ſub Nerone luctatus eſt. Poſt inde à Veſpaſiano Senatu motus, tranſiuit ad Stoicam ſectam, in qua cum præualeret & eloquentia, & artis poeticæ gloria, abuſus familiaritate Domitiani, acerbiſſime partes delationis exercuit. quo interfecto, Senatu accuſante damnatus eſt cum fuiſſent inter delatores potentes apud Domitianum & hi Armillatus, Demoſthenes, & Latinus arthimimus, ſicut Marius Maximus ſcripſit.

Ne pereat.) Fiſco, quod iam diſtrahi non poteſt.

IOANNES BRITANNICVS.

Deſtinat.) Mittit, aliàs deſtinare eſt ſtatuere, vt imperator graui ſupplicio affecit milites, qui deſtinato die non affuiſſent, id eſt conſtituto. Tranquillus in Iulio Cæſ. Iam de ornanda inſtruendáque vrbe, item de tuendo ampliandóque imperio plura ac maiora in dies deſtinabat. Dicimus etiam lapides deſtinatos templo Martis, hoc eſt iam paratos & aſſignatos ad templum Martis.

Hoc monſtrum.) Hunc monſtruoſum piſcem.

Magiſter) piſcator.

Cymba.) Nauicula eſt piſcatoria.

Linique.) Retis, quod ex lino fiat.

Pontifici ſummo.) Domitiano quem ironicos Pontificem ſummum appel-

lat, hócque ex hiſtoria. Nam is, vt docet Plinius in epiſtola ad Cornelium Munitianum, quum Corneliam Maximillam virginem Veſtalem inceſti ream viuam defodere cuperet vt ſeculum ſuum eiuſmodi exemplis illuſtraret, in villam Albanam reliquos pontifices conuocauit. Et ſummi pontificis iure eam abſentem & inauditam damnauit. Nam virginum Veſtalium punitores vt ſcribit Dionyſius, ſunt Pontifices. Domitianus ergo tanquam pontifex eam damnauit. pontifices dicuntur à ponte & facio. Nam ab iis ſublicius eſt factus primum, & reſtitutus ſæpe.

Proponere.] Venum exponere.

Quum plena.] Ratio eſt quare nemo auderet nec vendere nec emere, quia vbique ſint delatores.

Et littora.] Etiam littora nedum alia vrbis loca.

Inquiſitores.] Alij maris in cuius littoribus multa alga paſſim eiecta eſt. alga enim eſt herba marina, quæ ex profundo eiicitur.

Agerent.] Accuſarent piſcatorem, quod piſcem eſſet expiſcatus, qui elapſus eſſet ex viuariis Cæſaris.

Viuaria.] Vt diximus ſupra, vbi continentur, vel aues, vel piſces, vel feræ quæ duntaxat ad victum ſpectant Nam Romani habebant, vbi piſces incluſos paſcebát. Plin. de manu paſcuntur piſces in pluribus quidem Cæſaris villis. lege Macrob. apud quem multa de viuariis, & ſaginandis piſcibus referuntur.

Cæſaris.] Domitiani.

Si quid Palphurio.] Senſus eſt & ordo, quicquid ex mari eſt pulchrum & precioſum, id omne eſt fiſci publici, id eſt imperatoris, ſi credimus Palphurio & Armillato, qui in gratiam imperatoris per calumnias & ſacrilegas interpretationes multa fiſco vindicabant. Fuit autem Palphurius Sura, vt autor eſt Probus, conſularis viri filius. ſub Nerone luctatus eſt cum virgine Lacedæmonia in Agone, poſtea à Veſpaſiano ſummotus è ſenatu tranſiit ad Stoicam ſectam, in qua cum eloquentia præcelleret, Domitiano familiaritate coniunctus, delationem acerbiſſime exercuit. De quo ita meminit Tranquillus in Domitiano: Sed ei Capitolino etiam in cunctos ingenti conſenſu precantes vt Palphurium Luram reſtitueret pulſum olim ſenatu, ac tunc de oratoribus coronatum, nullo reſponſo dignatus, tacere tantummodo iuſſit voce præconis.

Armillato.] De hoc Tranquillus ſic: Armillatus proceſſit in publicum, & eandem ſententiam habuit. Armillati autem dicuntur, qui armillis ornati ſunt. Propertius, metaphoricos canes millum geſtantes armillatos appellat,

Atque armillatos colla moloſſa canes.

Eſt enim armilla torquis argenteus ſiue aureus, quæ circa brachium geſtabatur. Armillum vero eſt autore Feſto, vas vinarium in ſacris, dictum quòd armo, id eſt humero deportetur.

Fiſci.] Id eſt imperatoris. Nam vt diximus, fiſcus receptaculum erat nummorũ, capitúrque pro ipſo ærario, vt hoc loco. Plinius lib. 12. de balſamo ſic ſcribit, Serit nunc eam fiſcus ſcilicet Romanus. Idem in eodem, Quippe millibus denariorũ ſextarij empti vendente fiſco, id eſt publico ærario. A nomine fit verbum confiſcare, id eſt ad ærarium deferre. Nummorum autem receptacula erant ſporræ, ſportulæ, ſportellæ, facci, ſacculi ſacelli. Et crumenæ, manticæ, marſupia, ita fiſci, fiſcinæ, fiſcellæ. Spartea ſunt vrenſilia ad maioris ſummæ pecunias capiendas. autor Pedianus.

Donabitur ergo.] Verba poetæ ſubſannantis talem legum interpretationem.

Ne pereat.] Scilicet piſcator.

Iam letifero.] Senſus eſt: etſi iam tempus erat hyemale, vt facile piſcis frigore conſeruari poſſet, tamen piſcator veluti vrgente Auſtro, quo ſpirante facile corrumpuntur obſonia, ad imperatorem feſtinat cum piſce.

Cedente pruinis.] Hyeme: quo tempore maxime cadunt pruinæ, dictæ autem pruinæ quaſi perurinæ ab vrendo, quòd in agris omnia vrant, atque abſumant.

Autumno

Digitized by Google

Autumno.] Varro putat autumnum dictum ab augendo, quod eo tempore præcipue hominum res augeantur, coactis agrorum fructibus.

Letifero.] Mortalibus pernicioſo. ſolet enim autumnus propter temporum mutationes eſſe grauis, & peſtilens. tunc enim ventus Auſter flat, quo maxime morbi generantur. vnde eſt illud Horatij *Fruſtra per autumnos nocentem corporis metuemus Auſtrum.* Idem alibi. *Pomifero graue tempus anno.* C. De anni temporibus & tempeſtatibus, vide Celſum libro 2. cap. 1. Item Cæl Rhodigin. lib. 19. cap. 38. S.

Iam quart.] Fine enim autumni ſolent febres tertianæ in quartanas mutari.

Sperantibus.] Declaratio per contrarium, id eſt timentibus. Vergilius,

Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem.

Stridebat deformis hiems, prædámque recentem
Seruabat: tamen hic properat, velut vrgeat Auſter.
Vtque lacus ſuberant, vbi, quanquam diruta, ſeruat
Ignem Troianum, & Veſtam colit Alba minorem,
Obſtitit intranti miratrix turba parumper,
Vt ceſsit: facili patuerunt cardine valuæ.
Excluſi ſpectant admiſſa opſonia patres.
Itur ad Atreidem. tum Picens, accipe, dixit,
Priuatis maiora focis, Genialis agatur
Iſte dies, propera ſtomachum laxare ſaginis,
Et tua ſeruatum conſume in ſæcula rhombum.

VETVS SCHOL.

Auſter.] Ventus calidus, quo piſces corrumpuntur.

Vtque Lacus.] Id eſt, cum prope lacus Albanenſes iam veniſſet piſcator.

Ignem Troianum.] Romani Tullo Hoſtilio rege cum deſeruiſſent Albam, ſacra ſublata Romam tranſtulerunt, & Deos penates: quorum penetrale tam venerabile deprehenſum eſt, vt lapidatio de cælo caderet ſupra * memorati ponderis. propter quod prodigium, ex libris Sibyllinis iuſſi Pontifices ex SC. Albæ ſacra renouare. Tanta enim repente, cum ea vellent transferre, grando cecidit, vt intelligerent ſuis locis ſacra non eſſe mouenda. Inde ibi, perſeueranti Deo. & Veſtá minorem dixit ad compoſitionem.

Picens] Piſcator de prouincia, vbi piſcis captus fuerat.

Laxare ſaginam.] Alij, ſagittis, vt ſit ſenſus, acutis curis, vt exercitatione ſagittarum digeſtioni, inquit, & harenis, quibus vectari illum debere dicit ob cibum futurum. Legitur & ſaginis, id eſt eſcis futuris ſtomachi indigeſtum præparare.

IOANNES BRITANNICVS.

Deformis.] Appellatur à poetis hyems deformis, quod omnia frigore & niuibus deformia videantur.

Auſter.] Nam vt diximus, eo flante vt docet Plin. obſonia corrumpuntur. Hor. *At vos Præſentes Auſtri, coquite horum obſonia.* Eſt autem ventus qui à Meridie flat, qui Græce Notus dicitur, id eſt humidus.

Vtque lacus.] Hypallage eſt, id eſt poſtquam piſcator lacubus ſuberat, qui Albani vocantur. Nam Alba, autore Dionyſio inter montem excelſum, atque lacum magnum, & profundum extructa eſt, æque diſtans ab vtriſque, hique, erant tanquam

Digitized by Google

muri vix expugnabilem eam reddentes. De lacu ſic Cicero in primo De diuinatione. Quid quod in Annalibus habemus Veienti bello. quum lacus Albanus præter modum creuiſſet, quendam ad nos hominem nobilem profugiſſe. Eius etiam meminit Valer. in primo. Subito lacus Albanus ſolitum ſtagni modum exceſſit. De lacubus Albanis ſic etiam meminit Horat. —— *Albanos prope te lacus*

Ponet marmoream ſub trabe Cypria.

Vnde fit, vt putem apud Vergilium in ſeptimo, mendum eſſe, vbi oſtendit Niſum & Euryalum peracta multorum cæde in caſtra Rutulorum perueniſſe ad locos, qui Albani ſunt dicti, ita vt ad lacus Albanos non locos legendum contenderim.

Ignem Troianum.] Id eſt colit ritus Veſtæ, in cuius templo perpetuus ignis adſeruabatur à ſacris virginibus.

Troianum] Nam id inſtitutum ſeruandi ignis initium habuit à Troianis quum in Italiam Æneas Penates vexiſſet, vnde Vergil.

Sacra, ſuóſque tibi commendat Troia Penates,

Hos cape fatorum comites. Idem alibi,

Veſtámque potentem, Æternúmque adytis effert penetralibus ignem.

Papinius, *An tacita vigiles face Troicus ignis.*

Pontifex maximus cuſtos erat virginum Veſtalium, quæ cuſtodiunt ignem perpetuum, vt ſcribit Plut. Vnde & Papinius loquens de patre docente Neapoli, ſic inquit, *Sub te Dardanius facis explorator opertæ.*

Nam fax ſiue ignis cinere opertus ſeruabatur. Quæ vero deam colebant virgines quatuor à principio erant, eligentibus eas regibus ad ea quæ inſtituerat Numa legitima: poſterius autem propter multitudinem ſacrorum miniſteriorum quæ perficiunt, ſex factæ ſunt apud deam vitam agentes. Vnde ſcribit Tranq. teſtamentum Auguſti apud ſex virgines Veſtales depoſitum fuiſſe. Triginta annos neceſſe eſt eas manere innuptas, & caſtas ſacrificia peragentes ex lege, quo in tempore opus eſt eas decem annis diſcere, decem ſacra perficere, decem vlterius alias edocere. Lege Dionyſium. Lotos antiquiſſima arbor fuit in vrbe, quæ capillata dicebatur, ad quã virginum Veſtalium capillus deferebatur. Plin. lib. 16. cap. vlt.

Veſtam minorem.] Ad differentiam templi, quod Romæ a Numa Pompilio extructum fuerat nouum, & rotundum, & maius, vt ſcribit Plut. in vita Numæ

Albani.] Nam poſt ſupplicium ſumptum de Metio Suffetio Albanorum duce, Alba imperante Tullo Hoſtilio, diruta eſt. Templis tamen deum, vt ſcribit Liu. (ita enim edictum ab rege fuerat,) temperatum eſt. Albanis in vrbem Romam admiſſis mons Cælius inhabitandus traditus eſt, ſicque Albæ ruinis duplicatus eſt numerus ciuium. Albam autore Dionyſ. condidit Aſcanius filius Æneæ. Annos durauit poſtquam condita eſt quingentos minus tredecim

Alba] Deſcribit autem locum, vbi Domitianus quotannis in Albano quinquatria Mineruæ celebrabat, cui collegium inſtituerat ſacerdotum

Valuæ.] Poſtes, à voluendo, quod in cardinibus voluantur. Propert. De templo Apollinis Palatini. *Et valua Lybici nobile dentis opus.*

Patres.] Senatores, qui in Albano erant cum imperatore.

Ad Atridem.] Ad Domitianum nam vt Agamemnon omnium Græcorum ducũ voluit imperator appellari, ita Domitianus nõ ſolum dux ducum, & princeps principum, ſed etiam deus. aut appellauit Atridem à crudelitate, vt quando Neronem etiam dixerit, oſtendat in omnibus Neroni ſimilem fuiſſe, vt ſic, itur ad Atridem. i. ad Neronem alterum, qui matrem ſuam interemit Agrippinam, ſicut Oreſtes Atrei nepos & Agamemnonis filius matrem ſuam Clytemneſtram.

Tunc Pi.] Piſcator de Piceno agro, qui rhombum ceperat. aut reuera nomen eſt proprium, ſicut apud Mart. *Scribit in aduerſa Picens epigrammata charta.*

Maiora.] Precioſiora quàm priuato conueniant homini, quaſi dicat digna tantũ principibus.

Iſte dies ag. ge.] Hic dies celebretur ſumma cum voluptate. Nam tunc genio operam dare dicimur, quum animi relaxationem ſequimur. Perſ.

Indulge genio, carpamus dulcia, noſtrum eſt *Quod viuimus.*

Laxare ſto. Hoc dictum eſt per irriſionem à poeta in exprobrationem gulæ, vt ſit ſtomachum tuum extende atque imple, nam quæ implentur laxantur, & extenduntur.

Saginis.] Piſce ſaginato, nam ſagino idem eſt, quod pinguefacio, & ſagina pro pinguitudine accipitur.

Seruatum int. ſ.] Aperta & manifeſta adulatio, quæ omnibus fere gratum eſſe conſueuit. Vnde Sen. ad Luc. Quicquid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanquam debitum prehendimus, optimos nos eſſe & ſapientiſſimos affirmantibus aſſentimus, quum ſciamus illos multa mentiri, adeo quoque indulgemus nobis, vt laudari velimus in id, cui contraria tam maxime facimus. Mitiſſimum ille ſe ipſis in ſuppliciis audit, in rapinis liberaliſſimum, in ebrietatibus ac libidinibus temperatiſſimum. Sequitur itaque, vt ideo mutari nolimus, quia nos optimos eſſe credimus.

Ipſe capi voluit. quid apertius? & tamen illi
Surgebant criſtæ. nihil eſt, quod credere de ſe
Non poſſit, cum laudatur Dijs æqua poteſtas.
Sed deerat piſci patinæ menſura. vocantur
Ergo in conſilium proceres, quos oderat ille,
In quorum facie miſeræ, magnæque ſedebat
Pallor amicitiæ, primus, clamante Liburno,
Currite, iam ſedit, rapta properabat abolla
Pegaſus attonitæ poſitus modo villicus vrbi.

VET. SCHOL

Et tamen illi.] Adſentatione, ac laude intumeſcebat imperator, quamuis falſa.

Diis æqua poteſtas.] Regnum ſcilicet.

Quos oderat ille.] Hoc ad mores infert regis, non ad illorum merita.

Pallor amicitiæ.] Simulatæ. Cicero, Nulla eſt occultior res inſidiis, quæ latent in ſimulatione officij.

Clamante Liburno.] Qui admiſſionibus præerat.

Pegaſus.] Trierarchi filius, ex * quibus Liburnæ pataſia nomen accepit, iuris ſtudio gloriam memoriæ meruit, vt liber vulgò, non homo diceretur. Hic functus omni honore, cum prouinciis plurimis præfuiſſet, vrbis curam adminiſtrauit. Hinc eſt Pegaſianum ſcilicet ius, quod Iuriſperitus fuerat.

IOAN. BRITANNICVS.

Quid ap.] ſ. iſta adulatione

Surgebant c.] Tranſlatio a gallis ſumpta, quibus criſtæ eriguntur quod alacritatis eſt indicium. i. Domitianus mira afficiebatur lætitia, talia audiendo.

Nihil eſt.] Valde enim aures principum adulationibus delectantur, vnde Alexander Mac. prædicentibus ſe Iouis eſſe filium aliquando credidit, ita vt quum in India vulnus accepiſſet, magnúmque ſentiret dolorem, Omne inquit iurant me eſſe ipſius Iouis filium, ſed vulnus hoc hominem eſſe me clamat

Quum lau. diis æqua p.] Ex hiſtoria eſt. Nam tantæ fuit ſtoliditatis & arrogantiæ: vt quum audiuiſſet ſe nominari deum per libellum, ſtatim edixerit ne alia præfatione appellaretur. Vnde Mart. in 5. *Edictum domini, deique noſtri.*

Et ipſe Domitianus, quum procuratorum ſuorum nomine formalem dictaret. epiſtola ſic cœpit. Dominus & Deus noſter ſic fieri iubet. Vnde iuſtitutum poſt hæc vt ne ſcripto quidem ac ſermone cuiuſquam appellaretur aliter.

Sed deerat.] In irriſionem principis hoc fingit poeta, eius luxum & gulam notãs.

Deerat.] Tantus erat piſcis, vt nulla extaret patina, quæ eum coquendum integrum caperet.

Pallor.] i. timor, ab eo quod præcedit hic ſequitur, nam timorẽ pallor ſequitur.

Amicitia ma.] Imperatoriæ. Vnde 1. ſatyra, *Magni delator amici.* id eſt imperatoris.

Pegaſus.] Iuriſconſultus fuit celeberrimus temporibus Veſpaſiani, à quo & vrbi præfectus fuit, vt Pomp. in origine iuris eſt autor. vnde & villicum improprie appellat i. præfectum & cuſtodem. Nam villicus proprie appellatur villæ gubernator, vnde à villa villicus nomen accepit: οἰκόνομος autem tam pecuniæ quàm frugũ & omnium quæ dominus poſſidet, diſpenſator eſt.

Abolla] De abolla dictum in ſat. 3.

Liburno il.] Seruo nomenclatore, qui in ſenatum patres vocaret. nam vt diximus ante ex Liburnia ſerui proceræ ſtaturæ mittebãtur, & proinde dominis grati. ſuperius, *Et ingenti curret ſuper ora Liburno.*

Iam ſe.] ſ. imperator.

Anne aliud? tunc Præfecti, quorum optimus, atque
Interpres legum ſanctiſſimus, omnia quanquam
Temporibus diris tractanda putabat inermi
Iuſtitia: venit & Criſpi iucunda ſenectus,
Cuius erant mores qualis facundia, mite
Ingenium. maria, ac terras, populóſque regenti
Quis comes vtilior; ſi clade, & peſte ſub illa
Sæuitiam damnare, & honeſtum afferre liceret
Conſilium? ſed quid violentius aure tyranni:
Cum quo de pluuijs, aut æſtibus, aut nimboſo
Vere locuturi fatum pendebat amici?
Ille igitur nunquam direxit brachia contra
Torrentem: nec ciuis erat, qui libera poſſet
Verba animi proferre, & vitam impendere vero.

VETVS SCHOL.

Inermi iuſt.] Quamquã optimus, tum pro tẽpore omnia iniuſte agenda credebat.

Criſpi iucunda ſenectus.] Lucanus, —*fractiſque modeſtior annis.* Criſpus municeps* Viſellienſis tirocinio ſuo in Senatu ita cœpit, Patres conſcripti, & tu Cæſar. propter quod *ſimul oratione pleniſſime à Tiberio conlaudatus, plurimas ſponte cauſas apud C.V. egit, pro qua re in baſilica Iulia eius ſtatua poſita eſt. Conſulatus duos geſſit, vxores habuit duas, primam Domitiam, deinde Agrippinã, illam amitam, hanc matrem Neronis Cæſaris. Poſſedit bis mille ſeſtertia, omnium

principum gratiam adpetiuit, * ſed præcipue Cæſaris, quem iter facientem ſecutus eſt pedibus. Hic nullo audiente à Nerone interrogatus, haberetne, ſicut ipſe, cum ſorore germana conſuetudinem. Nondum, inquit: quantumuis decenter & caute: ne aut * negantem eum argueret, aut adſentientem ſibimet mendacio dehoneſtaret. * Periit per fraudem Agrippinæ, quam heredem reliquerat, & funere publico clarus eſt.

Cum quo de pluuiis.] De rebus friuolis & vſualibus.

Nec cuiuerat] aut ipſe Criſpus, aut quicunque.

Et vitam impendere vero.] Vt Virgil. *Animáſque in vulnera ponunt.*

IOANNES BRITANNICVS.

Quorum.] ſ. præfectorum.

Interpres le.] i. ipſe Pegaſus legum peritus & iuris.

Tractanda iner. iu.] Et ſi inquit ſanctiſſimis erat moribus, tamen ſæuitiam imperatoris veritus, putabat non omnia ſibi agenda vt iuſtitia poſtulabat, ſed ad nutum & voluntatem principis omnia eſſe moderanda, ſicque docet principes aſſentatoribus delectari, aſſentatoréſque eis ſemper præſto eſſe, qui ex ſtultis fatuos reddunt homines.

Venit & Criſpi.] Hic eſt ille Vibius Criſpus, qui vt ſcribit Tranquillus, cuidam interroganti, eſſet ne qui intus cum Cæſa. Domitiano, non abſurde reſpondit, Ne muſca quidem, vnde poeta iucundam ſenectutem appellat: quòd facetus eſſet: conſueuerat enim Domitianus initio principatus ſui quotidie ſibi horarium ſumere, nec quicquam amplius quàm muſcas captare, ac ſtilo peracuto configere.

Maria ac ter.] Senſus eſt, Criſpus moribus principis ſe optime accommodabat, vt per omnia aſſentaretur. Sed nemo vnquam vtilior comes imperatori fuiſſet totum orbem regenti, ſi ei licuiſſet per ſæuitiam principis omnia libere loqui: legendúmque eſt cum interrogatione.

Illa cla. & p.] Hoc eſt Domitiano, qui communis erat quædam omnium pernicies

Damnare ſe.] Id eſt, ſcelera hominum, aut quod magis placet, libere accuſare ſæuitiam principis, qui more ſæuiſſimi tyranni, verum audire nolebat: vnde ſequitur, *ſed quid violentius aure tyranni?*

Cum quo de pl.] Senſus eſt. Imminebat mortis periculum amico, ſi forte aliquid locuturus, de rebus incertis aliquid dixiſſet, quod eius voluntati fuiſſet aduerſum.

Fatum pen.] In ambiguo erat, veluti ſunt res pendulæ in ambiguo, ne cadant.

Ille.] Criſpus.

Contra tor.] Metaphoricos, nam torrens magno impetu ferri conſueuit, hoc eſt numquam imperatoris voluntati refragatus eſt.

Nec ci. er] Efferatam Domitiani crudelitatem oſtendit, quum nemo eſſet, qui libere loqui auderet.

Sic multas hiemes, atque octogeſima vidit
Solſtitia. his armis, illa quoque tutus in aula,
Proximus eiuſdem properabat Acilius aui
Cum iuuene indigno, quem mors tam ſæua maneret,
Et domini gladijs tam feſtinata: ſed olim

Prodigio par eſt cum nobilitate ſenectus:
Vnde fit, vt malim fraterculus eſſe Gigantis.
Profuit ergo nihil miſero, quod cominus vrſos
Figebat Numidas, Albana nudus arena
Venator. quis enim iam non intelligat arteis
Patricias? quis priſcum illud miratur acumen
Brute tuum? facile eſt barbato imponere Regi.

VET. SCHOL.

Eiuſdem p. A. aui] Virg. *Vt regem aequaeuum.*

Acilius.] Conſul ſub Domitiano fuit, indignus pati quæ paſſus eſt. huius cum filium iuuenem Nero occideret, ipſum Acilium ſeruauit, qui pœnas ſentiret orbitatis.

Fraterculus.] *e. Gigantis.*] Vt omnes me oderint, aut timeant, aut contemnant, id eſt ignobiles pro gigantibus.

Vrſos F. Numidas.] In luſorio Cæſaris iuuenis iſte vrſos ſæpe quaſi venator. occidit.

Artes.) Fraudes.

Barbato] Tarquinio Superbo. propexam enim barbam habuit, cum ſocer eius * Seruilius adtonſam haberet, quem ipſe occidit. Dicit ergo cinædum non facile poſſe falli, & facilius eludi poſſe fortem, quam infamem. Stoliditatem finxerat Brutus, ne à Tarquinio occideretur. Barbato & ruſtico intelligitur.

IOAN. BRITANNICVS.

Sic] Id eſt, per hanc ingenij comitatem.

Octogeſima ſol.] i. 80. annos, quibus in aula principum eſt verſatus. Nam etſi in anno duplex eſt ſolſtitium brumale & æſtiuum: quum tamen abſolute ponitur, pro æſtiuo tantum intelligimus: ergo quot ſolſtitia dicimus, totidem annos intelligimus Vnde Virg.

Humida ſolſtitia, atque hyemes optate ſerenas Agricolæ.

Hic enim intelligimus de ſolſtitio æſtiuo. Sic etiam apud Ouid. de Ponto.

Noxque Tardior hyberna ſolſtitialis erit:

Eſt enim ſenſus Ouid. Nox ſolſtitialis, hoc eſt æſtiua, erit tardior, hoc eſt longior hyberna, ita vt ſemper ſolſtitium abſolute poſitum, æſtiuum intelligatur. Cõtrà vero brumale ſolſtitium non dicimus abſolute, ſed ſemper ſolſtitium brumale. Eſt autem ſolſtitium æſtiuum 8 Calend. Iulij, quo tempore remeare ad inferiores ſol incipit circulos: hyemale vero 7. Calend. Ianuar. quo tempore ſol altiores incipit circulos petere. dictum autem ſolſtitium, quaſi ſolis ſtatio. Tunc enim ſol ſtare videtur.

His Ac.] ſenſus hic eſt & ordo. Acilius eiuſdem æui properabat proximus. i. ſecundus poſt Criſpinum tutus in illa aula his armis, id eſt pari arte, & paribus moribus, & aſſentationibus. Hic eſt ille Acilius Glabrio, quem poſtea, vt ſcribit Tranquillus, ſupplicio affecit vna cum Saluidieno & Orfito quaſi molitorem nouarum rerum. fuit etiam iiſdem temporibus, Acilius Ruffus vir conſularis: de quo Plin. in epiſt. ad vrſum. Cenſuit Acilius Ruffus conſularis deſignatus inquiſitionem Bithynia dandam.

Illa aula.] Tam ſæui principis, eſt autem aula ſedes & domicilium impera-

Digitized by Google

toris & tyranni: vnde ſit aulicus qui in aula verſatur, & tyranni eſt contubernalis.

Cum iuu. ind.] Aliqui de Eluidio filio Eluidij, quem Domitianus interemit, putant intelligendum: quòd quaſi ſcenico exodio ſub perſona Paridis & Oenones diuortium ſuum cum vxore tractaſſet. ſed quum plurimos interemerit, nulla extat hiſtoria quis fuerit iuuenis, qui cum Acilio properabat.

Feſtinata.] In iuuenibus mortem acerbam & feſtinatam appellare ſolemus, quaſi quæ ante tempus feſtinet: Vnde feſtinata legendum eſt, non autem deſtinata, verſus enim non ſtaret. I enim breuis eſt in deſtinata. recte autem poeta mortem vt dixi feſtinatam appellat, quæ iuuenem opprimat, quaſi quæ celerius feſtinet quam conueniat.

Gladiis do.] Domitiani.

Sed olim.] Id eſt, ſuperioribus temporibus, quibus Domitianus imperabat Hincque apparet Iuu. Sat ſuas non ſcripſiſſe ſub Domitiano ſenſus eſt, Tam multos inquit Domitianus efferata quadam crudelitate ciues interemit, vt in prodigio haberetur, ſi quem in vrbe offenderes ſenem nobilem & Patricium Prodigium autem dicitur autore Feſto, velut prædicium, quod prædicat. Vnde & Cic. lib. 2 De nat. deor. ait: oſtenta, monſtra, portenta, & prodigia dicta, quod oſtendant, monſtrẽt, portendant, prædicant.

Vnde fit vt ma.] Quum inquit imperator in nobilitatem tam atrociter ſæuiret (nam vt ſcribit Euſeb. multos in exilium ex nobilibus miſit & occidit) maluerim frater culus eſſe gigantum, qui Terræ filij fuerunt. i ignobilis & obſcurus, quàm Patricius & nobilis Nam qui obſcuro genere eſſent orti, quaſi quorum parentes ignorarentur, filij terræ appellari conſueuerunt quare Lactant. Firmianus lib. i. Diuinarum inſtitutionum ſic inquit. Minutius Felix in eodem libro qui Octauius inſcribitur ſic eſt argumentatus Saturnum, quum fugatus eſſet à filio, in Italiámq. veniſſet, Cœli filium dictum. quòd ſoleamus eos, quorũ virtutes miremur, aut eos qui repentine aduenerint, de cœlo cecidiſſe dicere: terræ autem eos eſſe filios, qui ignotis parentibus ſint nati. Vnde & Tertul. in Apologet. de Saturno loquens ſic ſcribit, Dictus autem Terræ & Cœli filius, quia ignoti, vel inopinato apparentes de cœlo ſuperueniſſe dicuntur: nam & Terræ filios vulgus vocat, quorum genus incertum eſt. Cic ad Atticum primo Sed hæc ad te ſcribam alias ſubtilius. Nam neque adhuc ſatis mihi nota ſunt: & huic Terræ filio neſcio cui, committere epiſtolam tantis de rebus non audeo.

Fraterculus.] Satis lepide ſe fraterculum & non fratrem dicit, vtpote qui ſentiat tantæ moli giganteæ ſe parem non eſſe.

Gigantum] Gigantes vt fabuloſa prodidit antiquitas eximis terræ viſceribus nati ſunt immaniſſimo corpore, qui quum conati eſſent è ſede cæleſti deos deturbare. tam acriter inde pugnatum eſt, vt dij in Ægyptum vſque fugati ſint. qui demum parta victoria gigantes perdiderunt Beroſus vero Babylonicus hiſtoriam perſequens, ſcribit in Syria circa Lybanum fuiſſe Enos vrbem maximam gigantũ, qui vniuerſo orbi dominabantur ab occaſu ſolis ad ortum. Hi vaſtitate corporis ac robore confiſi, inuentis armis omnes opprimebant libidiníque inſeruientes inuenerunt papiliones, & inſtrumenta muſica, & omnes delitias. Manducabant homines & procurabant aborſus, in eduliúmque præparabant, & commiſcebantur matribus, filiabus, ſororibus, maſculis, & brutis & nihil erat ſceleris, quòd non admitterent, contemptores religionis & deorum: vnde & Macrob. lib. i. Satur. gentẽ quandam impiam vocat, deos negantem, & ideo exiſtimatem deos pellere de cœleſti ſede voluiſſe. horum pedes in draconum volumina deſinebant quod ſignificat nihil eos rectum, nihil ſupernum cogitaſſe, totius vitæ eorum greſſu atque proceſſu in inferna mergente.

Profuit ergo.] Putabat inquit ſe per ſtudium venationis theatralis, quo & imperator maxime delectabatur poſſe ſæuitiam eius effugere, ac proinde feras in harena conficiebat vt placeret, ſed nihil inquit ei hoc profuit, quia tales artes iam nouerat imperator.

In Albaha.] Nam & in Albano, vbi quotannis quinquatria Mineruæ celebrabat, feras conficiendas exhibuit, ipſeque centenas varij generis confecit, autor Tranquillus.

Numidas.] Lybicos. Nam Numidia pars eſt Africæ imperio Maſſiniſſæ clara, dicta Numidia à paſcuorum fertilitate. nam νόμος paſcua, ſiue pabulum ſignificat, igitur conuerſa o in u fit Numidia. inde vrſi feroces mittebantur. Plin. lib. 8. ſic inquit. Annalibus notatum eſt Domitium Ænobarbum ædilem curulem vrſos Numidicos centum & totidem venatores Æthiopas in circo exhibuiſſe. Miror adiectum Numidicos fuiſſe, quum in Africa vrſos non gigni cõſtet. Et miror Plin. negare vrſos gigni in Africa, quum cæteri ſcriptores naſci affirment. Solinus. Numidici vrſi forma cæteris præſtant. Mart.

Et freno Lybici domantur vrſi Verg. lib. 5.
Horridus in iaculis, & pelle Lybiſtidis vrſæ. Idem lib. 8.
Effultum ſpoliis & pelle Lybiſtidis vrſæ.

Nudus.] Depoſitis veſtibus, vt eſſet expeditior, & quaſi per quandam ſtultitiam.

Quis iam.] Non eſt inquit opus his artibus principem ſeduci, qui ſimulatam nobilium noſcit ſtultitiam.

Brute.] Brutus vt auunculi ſui Tarqui. ſuperbi ſæuitiam vitaret, quum ab eo omnem nobilitatis indolem excerpi, interque cæteros etiam fratrem ſuum, qui vegetioris ingenij erat interfectum animaduerteret, obtuſi ſe cordis eſſe ſimulauit, eâq. fallacia maximas virtutes ſuas texit. Ait ergo poeta: Rudi illa ætate facile potuiſti Brute principes decipere. Sed nunc inquit nemo eſſet, qui artes illas tuas non noſceret.

Acumen priſ.] Hoc eſt prudentiam & ſagacitatem illam priſcã, id eſt qua priſcis vſus fuiſti temporibus.

Imponere.] Seducere. Nam impono, quum datiuo tantum iungitur, efficitúrque neutrum, idem eſt quod ſeduco, & decipio. Sen ad Lucil. Oculis noſtris imponimus, id eſt oculos noſtros decipimus. Plin epiſtola ad Proculum. Si modo mihi non impoſuit recitatio tua: leges enim ſuauiſſimæ & peritiſſimæ, inde fit etiam impoſtura, id eſt deceptio.

Regi.] Tarquinio Superbo.

Barbato.] Nam Romani quadringentis & quadraginta quatuor annis intonſi fuerunt, quum tonſores non haberent, eos poſtea Ticinus Mena ex Sicilia in vrbem adduxit. Olim tonſores non fuiſſe ſignificant antiquorum ſtatuæ, quòd pleræque habebant capillum & barbam magnam, autor Varro lib. 2. De re ruſt.

Nec melior, vultu quamuis ignobilis ibat
Rubrius: offenſæ veteris reus, atque tacendæ,
Et tamen improbior Satyram ſcribente cinædo.
Montani quoque venter adeſt abdomine tardus,
Et matutino ſudans Criſpinus amomo,
Quantum vix redolent duo funera. ſæuior illo
Pompeius tenui iugulos aperire ſuſurro,
Et, qui vulturibus ſeruabat viſcera Dacis
Fuſcus, marmorea meditatus prælia villa:

Et cum

Digitized by Google

Et cum mortifero prudens Veiento Catullo,
Qui nunquam viſæ flagrabat amore puellæ
Grande, & conſpicuũ noſtro quoq. tempore monſtrum,
Cæcus adulator, diruſque à ponte ſatelles,
Dignus Aricinos qui mendicaret ad axeis,
Blandáque deuexæ iactaret baſia rhedæ.

VETVS SCHOL.

Rubrius.] Rubrius iſte aliquando * Tibiam in pueritia corruperat, & verebatur ne pro hac mercede pœnas ab ipſo repoſceret.

Improbior.] Qui in aliis ſua vitia reprehendebat.

Montani quoque venter.] Montanus pinguis & ventroſus erat: & acerbe, ventrem potius, quam ipſum venire dixit.

Et matut. ſ. C. amomo.] Orientali vnguento mane ſumpto.

Tenui i. a. ſuſurro.] Leui ſuſurro alios deferens, neci tradere: aut per leues ſuſpiciones ſolitus homines iugulare.

Fuſcus.] Fuſcus ſub Domitiano exercitui præpoſitus, in Dacia periit. Notat autem eum, quia cum luxutia difflueret, inter delitias, bellorum actus exercebat.

Et cum mortifero.] Delatore.

Prudens Veiento.] Vtrum ad nocendum, an ad ſapientiæ * rigidiorem, an adulandi peritus & temporum.

Qui nunquam viſa.] Cæcus enim amator fuit Catullus.

Di. à ponte ſatelles] De numero mendicorum.

Dignus Aric.] * Qui ad portam Aricinam, ſiue ad cliuum mendicaret inter Iudæos, qui ad Ariciam tranſierant, ex vrbe miſſi.

Deuexæ i. b. rhedæ.] Qui cæcus rhedæ ferenti mulieres, inclinatæ & per cliuum deſcendenti, oſcula iactaret.

IOANNES BRITANNICVS.

Nec me.] Nec lætior, ſed pati triſtitia.

Quamuis igno.] Hic oſtendit nimiam Domitiani crudelitatem, qui in omnes pariter ſæuiret tam nobiles quàm plebeios.

Rubrius.] Hic Rubrius temporibus fuit Domitiani, vt ipſe oſtendit poeta, ſed hiſtoria minime eſt nota, quomodo reus fuerit offenſæ veteris, & tacendæ itaque de hoc adhuc quærendum cenſeo. quæ autem ab aliis afferuntur ex teſtimonio Taciti de Rubrio Gallo, alióque Rubrio, qui in coniuratione Piſoniana deprehenſus eſt, non placent, quum ad rem poetæ minime ſint accommodata.

Et tamen impr.] Licet inquit Rubrius ignobilis eſſet & humili loco, tamen improbior fuit Nerone ipſo, qui ſatyram ſcripſit in Quintianum, appellauitque eum mollem & effœminatum, quum ipſe eſſet cinædus. Nam nupſit Doryphoro ſeruo, vt ſcribit Tranquillus, ſicut ipſi Sporus. Tacitus eum appellat Pythagoram, quem Tranquillus Doryphorum. ea forte ratione à Tranquillo Doryphorus appellatur, quem proprio nomine dicit Tacitus, quòd ſatelles fuerit Domitiani. nam Græci dicunt Doryphorum ſatellitẽ ab haſta ferenda, quæ dory Græco vocabulo nominatur. Quod autem Nero in Quintianum ſcripſerit, ſic prodidit Tacitus: Quintianus molli corpore infamis, & à Nerone probroſo carmine diffamatus, contumelias vltum ibat. Ergo cinædo ſcribente ſatyram id eſt Nerone, qui carmen probroſum

ſcripſit in Quintianum, quum & ipſe eſſet cinædus. carmen etiam Elegiacum ſcripſit. Mart. lib. 9.

Ipſe tuas etiam veritus Nero dicitur aures,
Laſciuum iuuenis quum tibi luſit opus.

Scripſit etiam Iliada, autores Tranquillus, Tacitus, & Euſebius.

Montani quoque ven.] De Curtio Montano intelligit, de quo multa apud Tacitũ leguntur. dictum autem ſatyrice quoque venter adeſt, vt oſtendat hominem corpulentum fuiſſe, & epulis intentum. vnde eum in ſequentibus oſtendit magnam edendi habuiſſe peritiam, quum ait, nulli maior fuit vſus edendi.

Abdomine.] Plin. lib. 11. cap. 37. vt diximus in 2. ſaty. docet abdomen ab antiquis vocatum, quod nunc ſumen.

Et Criſpinus.] ſ. adeſt.

Sudans amomo mat.] Id eſt vnguento perfuſus matutino. Eſt autem Amomum genus fruticis prouenientis in Syria, cuius vua in vſu eſt, frutice venoſo, palmi altitudine, capitúrque cum radice. Ex eo fit vngnentum precioſiſſimum. Vnde Plinius. Omnia autem acutiora fiunt coſto amomo, quæ maxime nares feriunt. Vnguento etiam quod dicebatur regale, inter alia adhibebatur etiam amomum.

Matutino.] Non placet vt exponas Orientali, ſed quo mane vngeretur. Matutinum autem dicimus à Matuta dea, id eſt Aurora.

Quantum vix re.] Inuidioſe hoc dicit in Criſpinum, quem vbique vt luxurioſum, & mollem lacerat.

Duo funera.] Nam mortuorum corpora perungebantur. Plin. Vngnentorum quoque honos ad mortuos pertinere cœpit. Perſius noſter,

Oſſa inodora dabit.

Pompeius.] Subaudi à ſuperioribus adeſt. Temporibus Domitiani multi, vt diximus, quæſtus cauſa ad delationem ſe contulerant. Inter quos & Pompeius, Sed quum temporibus Domitiani plures extiterint eiuſdem nominis, de Pompeio Ruffo poſſumus intelligere, de quo ita Plin. in epiſt. ad Corn. Minutianum. Quinetiam duo conſulares Pomp. Ruffus & Libo Frugi læſerunt Norbanum teſtimonio, tanquam apud iudicem ſub Domitiano Saluij Liberalis accuſatoribus affuiſſet. Damnatus, & in inſulam relegatus eſt Licet etiam (vt diximus in prima ſat.) intelligere de Pompeio Falcone, de quo idem Plin. Conſulis an exiſtimem te in tribunatu, cauſas agere decere.

Aperire iugulos.] Figurata locutio, id eſt ad aperiendos iugulos. Iuguli autem ſiue iugula, vtrunque enim legitur apud probatiſſimos autores, ſunt illa duo oſſa quæ ab vtroque humero tranſuerſa extenduntur ſupra ſummitatem pectoris, vbi deſinit collum: & vbi coniunguntur, veluti lacunam quandam efficiunt, quæ quo maior eſt, eo excellentius in homine ingenium indicat. Vnde Zopyrus phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores, naturáſque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere, ſtupidum eſſe Socrat. dixit, & bardum, quod iugula concaua non haberet: obſtructas eas partes & obturatas eſſe dicebat. Ibi locus eſt maxime cædi obnoxius. Lucanus, *Iugulúmque ſenilem, Confodiam.*

Hinc fit verbum iugulo, quod non modo gladio, ſed & morbo occidere ſignificat. Celſus lib. 3. Nam quartana neminem iugulat. Iugula vero genere fœminino ſignũ cœleſte eſſe docet Var. in lingua Lat. de quo meminit Plaut. in Amph.

Neque iugula, neque veſperugo.

C. Iugula, Orionis eſt ſtella, vt Feſtus Pomp. ſcribit. *S.*

Meditatus prælia villa.] Hoc eſt, qui in animo ſuo prælia pertractauerat in villa ſua, Aut qui exercuerat prælia in villa, tentans quid poſſet efficere aduerſus hoſtẽ. Nam meditari accipitur pro cogitare, & mente pertractare, vt illud Horatij.

Neſcio quid meditans nugarum. Terent.
Meditata ſunt mihi omnia mea incommoda.

Item pro exercere vt illud Quintil. Declamatio eſt forenſium actionum meditatio. i. exercitatio.

Et Fu.] Subaudi adeſt. Eſt enim Corn. ille ille Fuſcus, qui temporib. Domitiani prætorianæ cohortis præfectus bellum geſſit aduerſus Daços, à quibus in prælio eſt occiſus. Lege Tacitum. Mart. de eo ita ſcribit lib. 6.

Ille ſacri lateris cuſtos, Martiſque togati,
Credita cui ſummi caſtra fuere ducis:
Hic ſitus eſt Fuſcus, licet hoc fortuna fateri,
Non timet hoſtiles iam lapis iſte minas.
Grande iugum domita Dacus ceruice recepit,
Et famulum victrix poſſidet vmbra nemus.

Vulturibus.] Bene autem vulturibus. cadauera enim adeo auide ſequuntur, vt triduo antè, aut biduo volare, eo vbi cadauera futura ſunt tradantur. Plinius libro decimo.

Prudens Veiento.] Veientonis & Catulli Meſſalini cæci mentionem facit Plin. epiſt. ad Sempronium Ruffum. Sic cœnabat Nerua cum paucis: Veiento recumbebat proximus, aſque etiam in ſinu dixi omnia. Quum hominem nominaui incidit ſermo de Catullo Meſſalino, qui luminibus orbatus, ingenio ſuo mala cæcitatis addiderat. non verebatur, non erubeſcebat, non miſerebatur. ſæpius à Domitiano non ſecus ac tela, quæ & ipſa cæca, & improuida feruntur, in optimum quenque contorquebatur. de huius nequitia ſanguinariiſque ſententiis, in commune omnes ſuper cœnam loquebantur. Hinc ergo poeta mortiferum Catullum appellat, vt delatorem & nocentiſſimum hominem. Veientonem autem appellat honorifice prudentem. neque enim vſquam apparet eum fuiſſe malum, ſed doctum & familiarem Neruæ. eſt autem Fabricius ille Veiento vir ſenatorius, de quo in ſexta ſat. intellexit poeta: vbi oſtendit Hippiam vxorem eius, relicto marito per impudicitiam gladiatorem abeuntem, ab vrbe in Ægyptum vſque fuiſſe ſecutam.

Numquam vi.] Ordo eſt, qui flagrabat amore puellæ nunquam viſæ. erat enim vt dictum eſt, luminibus orbatus.

Grande.] Appoſitio eſt.

Satelles di.] Hoc eſt dignus, qui ad pontes mendicaret, in quibus ſolent conſidentes pauperes ſtipem à tranſeuntibus petere. Sen. In ſubliciu pontem me transfer, & inter egenos abige, non ideo tamen me deſpiciam, quòd illorum in numero conſedero, qui manum ad ſtipem porrigunt. Iuuen in ſequentibus.

Nulla crepido vacat, nuſquam pons.

Satelles.] Ironice ſatellitem quaſi pontis cuſtodem appellauit: nam ſatelles proprie is appellatur, qui ad cuſtodiam principis aſſiſtit, vnde Cecil. Cypria. in epiſtola ad Donatum. Exigit pœnas pariter de potentiore ſublimitas, ſic licet ſatellitum manu ſeptus, & clauſum ac prope tectum latus numeroſo ſtipatore tuetur.

Aricinos.] Id eſt qui ſtipem peteret ab iis, qui Ariciam vehuntur. Nam Ariciæ, quæ ſita eſt in cliuo in Appia via poſt Albanum montem, lucus fuit Dianæ, quem Arthemiſium appellauere, quo magna populorum multitudo confluebat: propter quod mendici in eo cliuo ſedentes mendicabant.

Rhedæ de.] Eſt cliuus iuxta Ariciam. Mart.

Debet Aricino conuiua recumbere cliuo.

Nemo magis rhombum ſtupuit: nam plurima dixit
In læuum conuerſus: at illi dextra tacebat
Bellua: ſic pugnas Cilicis laudabat, & ictus,
Et pegma, & pueros inde ad velaria raptos.
Non cedit Veiento: ſed vt fanaticus æſtro

Percuſſus Bellona tuo diuinat, & ingens
Omen habes, inquit, magni, clarique triumphi.
Regem aliquem capies. aut de temone Britanno
Excidet Aruiragus. peregrina eſt bellua. cernis
Erectas in terga ſudes? hoc defuit vnum
Fabricio, patriam vt rhombi memoraret, & annos.

VETVS SCHOL.

Nemo magis] Quam Catullus cæcus adulator. Nam in ſequenti dixit.
—— non cedit Teſento, vtique Catullo.

Ad Velaria.] Ad alta theatri velamina.

De temone Britanno Excidet.] Ad pedes de regno. Falcatis nam curribus Britannorum rex Arbila.

Fabricio.] Veientoni: nam ipſe eſt Fabricins.

IOANNES BRITANNICVS.

Magis ſtu.] Quàm ipſe Catullus Meſſalinus.

Sic pu. ci.] Cilix nomen fuit gladiatoris, cuius pugnas ſimili adulatione laudabat.

Et pag.) Pægmata machinamenta erant lignea, quæ in triumphorum pompa ferebantur eo artificio compacta, vt per ſe ſurgerent, veluti ramos exerentia. Sen. ad Lucil. De artibus liberalibus. Ludicræ ſunt artes, quæ ad voluptatem aurium, atque oculorum tendunt, his annumeres licet machinatores, qui pægmata per ſe ſurgentia excogitant, & tabulata tacite in ſublime creſcentia. Mart.

Et creſcunt media pegmata celſa via.

Ioſephus item lib 7. De triumpho Veſpaſiani & Titi loquens, ſic ſcribit, Maxime autem erat ſtupor machinarum, quæ portabantur, ſiue pægmatum fabricatio, pro quorum magnitudine viribus portantium occurrentes timebant. mulra enim in tertium nidum quartúmque ſurgebant, & magnificentia fabricæ eum admiratione delectabant De quibus ſic Claudianus de conſulatu Manlij Theodoſij.

Vel qui more auium ſeſe iaculantur in auras,
Corporáque ædificant celeri creſcentia nexu.
Quorum compoſitam puer augmentatus in artem
Emicet, & vinctus plantæ vel cruribus hærens,
Pendula librato figat veſtigia ſaltum,
Mobile ponderibus deſcendat pegma reductis.

Pægma autem dictio eſt Græca, quæ ludum ſignificat.

Et pueros) ſ laudabat reſidentes in pægmate.

Inde raptos) Id eſt ex pægmate finitis ludis ablatos: aut raptos, mox ſtupratos. De quibus videtur intellexiſſe Dinus Auguſt. lib 2. ſic dicens. Veniebamus nos etiam aliquando adoleſcentes ad ſpectacula, ludibriáque ſacrilegiorum, ſpectabamus arreptitios, audiebamus ſymphoniacos, ludos turpiſſimos, qui diis, deabúſq. exhibebantur. vbi videtur vt diximus per arreptitios intellexiſſe pueros arreptos ad ſtupra.

Ad velaria.) Velaria loca erant, vbi vela reponebantur quæ ad ornandum theatrum tenebantur. non ſum neſcius & vélaria poni etiam pro ipſis velis, niſi mendũ eſt apud Papinium in Syluis lib. 1. *iam velaria linea pluebant.* Nam illic in pleriſque codicibus legitur, Bellaria adorea pluebant.

Non cedit Ve.] Id eſt in adulatione & piſcis laudatione non cedit Meſſalino, ac ſi dicat, longe vehementius adulatur.

Vt Phan] Phanatici proprio epithero dicebantur ſacerdotes Cybeles, ſiue Bellonæ, qui veluti deæ numine afflati, caput & comas rotabant iactabántque, futuráque prædicebant. Lucanus in 1. *Crinémque rotantes,*

Sanguineum populis cecinerunt triſtia Galli.

Quintil lib 9 iactare caput, & comas rotare, phanaticum eſt. Lampridius in Heliogabalo, Iactauit autem caput inter præciſos phanaticos, & genitalia ſibi deuinxit. Porphyrius ita ſcribit in Horat. Affirmat autem non magis matris magnæ, aut Apollinis numine inſtinctos furere, quàm eos qui iracundia ſunt incitati. Horat. in poetica,

Aut Phanaticus error, & iracundia Diana.

Idem Enthei etiam dicebantur, quaſi diuini, & deo pleni. Papinius in Syluis.

Ea enthea vittis Atque hederis redimita cohors. Martialis,

Spadone quum ſis eniratior fluxo.

Et concubino mollior Caleneo,

Quem ſectus, vlulat matris Enthea Gallus.

Nam ſacerdotes Cybeles furore correpti in ſacris vlulatu requirebant Atyn, quem olim Cybele amauerat. De ſacerdotibus Bellonæ ſic & Lactantius libro primo De inſtitutione diuina.

Percuſſus tuo oeſtro Bellona.] Id eſt tuo furore correptus. œſtrum Græci, vt autor eſt Feſtus, appellant quem Latini aſilum dixere, id eſt Tabanum. eſt enim genus violentiæ muſcæ, quæ in furorem armenta agit. Vergil. in tertio Georg.

Eſt lucus Silarim circa ilicibúſque virentem

Plurimus Alburnum volitans, cui nomen aſylo

Romanum eſt, œſtrum Graij vertere vocantes.

Aſper acerba ſonans, quo tota exterrita ſyluis

Diffugiunt armenta.

Hic ergo œſtrum pro furore poeta poſuit. Statius lib. 1. Thebaidos.

Tempus erit quum laurigero tua fortiter œſtro Facta canam.

Idem in Syluis de Genethliaco.

Lucanus, Docto pectore concitauit Oeſtro.

Plinius libro vndecimo, capite decimo ſexto, Naſcuntur aliquando in extremis fauis apes grandiores, quæ cæteras fugant. Oeſtrus vocatur hoc malum Et idem cap. 28. eiuſdem lib. Quibuſdam aculeus in ore, vt aſilo, ſiue tabanum dici placet. Seneca ad Lucilium, Hunc quem Græci oeſtron vocant pecora peragentem totis ſaltibus diſſipantem, aſilum noſtri vocabulum. Aſilum interiiſſe, & oeſtri vſum remanſiſſe.

Bellona] Dea eſt belli: Senſit Apuleius in Metamorphoſi ſua, Cybelem Bellonã & Iſidem eaſdem eſſe deas, eoſdémque ſacerdotes, qui ſuo cruore in earum ſacris rem diuinam faciebant. Nam gladijs humeros ſibi & lacertos ferientes cum capitis agitatione diſcurrebant, & veluti numine deæ afflati agebantur, prædicebántque futura Et Bellona, vocatiuus eſt caſus, vt ſit ordo. Veiento vt phanaticus percuſſus tuo oeſtro ô Bellona diuinat.

Diuinat.] Prædicit eſt enim diuinare quod futurum ſit prædicere.

Regem aliquem capies.] Hinc argumentatur, diuinátque, eum capturum aliquem regem barbarum, & peregrinum, quia piſcis ſit peregrinus & ſpinis armatus, vt reges caſſide criſtata armantur.

Excidet de temone Britanno:] Id eſt capietur in bello, & de curru deiicietur. Nam Britanni curribus vtuntur in bello, vt autor eſt Cæſar in Commentariis, quos Couinos, autore Pomponio Mela, vocabant, Lucanus.

Et docilis rector monſtrati Belga Couini.

Quod Britanni curribus, in bello vterentur, indicat & Propertius ſic,

Hiberníque Geta, pictóque Britannia curru.

Aruiragus.] Rex Britanniæ.
Sudes.] Metaphoricos appellat pinnas, quum ſudes dicantur pali.
Hoc defuit vnum Fabricio.] Ita inquit reliqua per aſſentationem prædixit, vt aliud nihil reſtaret, quàm vt commemoraret patriam piſcis, '& quot annos eſſet natus, ſicque tantam aſſentationem apprehenſorémque eius ſubſannat.

Quidnam igitur cenſes? conciditur? abſit ab illo
Dedecus hoc, Montanus ait. teſta alta paretur,
Quæ tenui muro ſpatioſum colligat orbem.
Debetur magnus patinæ, ſubitúſque Prometheus.
Argillam, atque rotam citius properate: ſed ex hoc
Tempore iam, Cæſar, figuli tua caſtra ſequantur.
Vicit digna viro ſententia: nouerat ille
Luxuriam imperij veterem, noctéſque Neronis
Iam medias, aliámque famem cum pulmo Falerno
Arderet. nulli maior fuit vſus edendi
Tempeſtate mea. Circeis nata forent, an
Lucrinum ad ſaxum, Rutupinoue edita fundo
Oſtrea, callebat primo deprendere morſu,
Et ſemel adſpecti littus dicebat echini.

VET. SCHOL.

Quidnam igitur.] Nero dicit.
Teſta alta.] Patella, in qua poſſit integer coqui.
Debetur magnus patina.] Figuram hic dicitur poſuiſſe propter Magnum Pompeium: quoniam Patina dictus eſt. qui ſuſtulit caput ipſius.
Prometheus.] Satyrice, figulus.
Aliámque famem.] Libidinis oris *peruerum. hoc ideo, quia auiditas cibi ſequitur nimiam perpotationem.
Nulli.] Quam Cæſari Domitiano, aut certe Montano.
Lucrinum ad ſaxum.] Locus Brutiorum.
Rutupinoue.] Locus in Britannia, ſiue ciuitas.

IOAN. BRITANNICVS.

Quidnam igitur cenſes.] Verba ſunt Iuuenalis. quid putas inquit decretum fuiſſe de piſce coquendo?
Conciditur.] Verba perſonæ introductæ reſpondentis.
Abſit ab illo.] Verba poetæ recitantis ſententiam Montani.
Dedecus hoc.] Scilicet vt concidatur.
Teſta.] Patella fictilis, in qua integer coquatur.
Tenui muro.] Quæ ſummæ ſit tenuitatis, laus eſt figuli in conficiendis vaſis ea ducere tenuia. Hyperbolicos murum appellauit, quum Murus proprie ſit, qui pu-

Digitized by Google

blica ambiat, vt ciuitatem, Paries vero priuata, vt domos.

Orbem ſpacioſum.] Id eſt, qui ſpacioſus ſit, & apprime capax.

Debetur Prometheus.] Inueniendus eſt inquit optimus & prudens figulus, qui fingat patinam, qualis Prometheus, qui ex limo hominem finxit inanimatum & inſenſibilem, ſed beneficio Mineruæ in cœlum aſſumptus, Ignem ex radiis ſolis furatus eſt, eúmque pectuſculo hominis applicans, animatum reddidit. Higinus, Ouidius, & Fulgentius.

Argillam atque rotam.] Argilla genns eſt terræ vnde finguntut vaſa.

Rotam.] Scilicet figularē, Eam inuenit Anacharſis Scythes, ſiue Chorebus Athenienſis, vt Plinius in libro ſeptimo, & Laertius Diogenes tradunt, quamuis ſcribat Seneca ad Lucilium, Figuli rotam apud Homerum inueniri.

Sententia.] Scilicet Montani.

Digna viro.] Ac ſi dicat talis fuit ſententia, qualis vir: quaſi qui cibis optime conditis delectaretur. Corpulentum enim fuiſſe, & magni ventris ſuperius oſtendimus.

Noctéſque Neronis.] Non eſt inquit mirum ſi tam grauem tulit ſententiam de coquendo piſce, quia callebat quid imperatores ſuperiores & præſertim Domitius Nero facere conſueuerint in parandis obſoniis. Nam vero (vt autor eſt Tranquillus) epulas è medio die ad mediam noctem protrahebat, refotus ſæpe calidis piſcinis ac tempore æſtiuo niuatis.

Aliámque famem.] Id eſt quomodo nouam aliam famem poſſet ſibi excitare, quū ex nimia repletione cibi & potus ſtomachus arderet. ac ſi dicat, nouerat delicatis pulmentariis lautiorique apparatu ciborum ſtomachum excitandum.

Cum pulmo arderet.] Id eſt nimia crapula feruerer.

Falerno.] Vino Auſteto.

Maior vſus edendi.] Maior peritia in ciborum delectu quàm ipſi Montano, qui primo morſu calſebat ex quo littore mitterentur, educatáque fuiſſent oſtrea.

Circeis.] Id eſt in Campania iuxta Circeos eſſe nata. Circei enim oppidum eſt Campaniæ, Horat.

Oſtrea Circeis, Miſeni oriuntur echini.

Ordo autem eſt: Montanus callebat deprehendere primo morſu, an oſtrea nata forent Circeis, an ad ſaxum Lucrinum, an edita eſſent fundo Rutupino.

Ad ſaxum Lucrinum.] Hoc eſt in lacu Lucrino. nam illic prima fuit oſtreorum commendatio, primúſque Sergius Orata, vt ſcribit Plin. lib. 9. Optimum ſaporem Lucrinis adiudicauit. alibi capta in Lucrinum aduehebant, vt illic ſaginarentur. Idem Plin. autor. Mart.

Oſtrea tu ſummis ſtagno ſaturata Lucrino.

Lacus autem Lucrinus in Campania eſt.

Saxum.] Id eſt rupes Lucrinas.

Rutupino fundo.] Id eſt ex mari Britannico. nam oſtrea Britannica inuenta fuere poſtquam Lucrina. Plin. lib. 9. Nondum Britannica ſeruiebant littora, quum Orata Lucrina nobilitabat. Ex extremis enim maris tractibus quærebant piſces. Vnde Vitellius in dedicatione patinæ ſuæ, à Carpathio vſque freto Hiſpaniæ, per Nauarchos ac triremes piſces conquiſiuit. Seneca. Non eſt neceſſe perſcrutari per fundum, nec ſtrage animalium ventrem onerare, nec conchylia vltimi maris ex ignoto littore eruere.

Rutupino.] Rutupinum autem Britannicum ſignificat, ab oppido littorali, quod docet Ptolom. libro ſecundo, vbi ſcribit, Carnicorum vrbem eſſe Rutupinas. Lucanus,

At vaga quum Thetis Rutupinaue littora feruent,
Vnda Caledonios neſcit turbata Britannos.

Oſtrea.] Piſces ſunt concha incluſi. Ouid. lib. 5. Faſtorum,

Oſtráque in conchis tuta fuere ſuis.

Echini.] Sunt echini ex genere cancrorum, in quibus ſpinæ pro pedibus. In-

Digitized by Google

gredi, his etiam in orbem noui. Echinus etiam capitur pro theca illa ſponſa caſtanearum. Echineis vero piſcis eſt paruus, quam remoram Latini dixerunt. Naues velis plenis euntes retinere dicitur, ſi carinis hæſerit, autor Plin. lib. 9. Luc.

Non puppim retinens Euro tendente rudentes In mediis echineis aquis.

Semel aſpecti.) Id eſt quem ſemel aſpexiſſet.

Surgitur, & miſſo proceres exire iubentur
Concilio: quos Albanam dux magnus in arcem
Traxerat attonitos, & feſtinare coactos,
Tanquam de Catthis aliquid, toruiſque Sycambris
Dicturus tanquam & diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola pinna.
Atque vtinam his potius nugis tota illa dediſſet
Tempora ſæuitiæ: claras quibus abſtulit vrbi,
Illuſtréſque animas impune, & vindice nullo.
Sed periit, poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

VETVS SCHOL.

Tanquam de Catthis.] Gentes Germanorum, ſiue Fraucorum.

Epiſtola pinna.] Antea ſi quid nunciabant Conſules in vrbe, per epiſtolas nunciabant. Si victoriæ nunciabantur, laurus in epiſtola † fiebatur: ſi autem aliquid aduerſi, pinna fiebatur.

Cerdonibus.] Ignobilibus. Cerdo eſt proprie turpis lucri cupidus.

Hoc nocuit Lam.] Hoc nocuit, vt occiſis nobilibus, & à cerdonibus timeretur. Vt iam non eſſent nobiles qui timerent, omni nobilitate extincta. In Lamiis indignatur Satyricus. Tunc periit, cum eum populus timere cæpiſſet, extincto iam Senatu.

IOANNES BRITANNICVS.

Miſſo.] Pro dimiſſo.

Conſilio.) Senatoribus.

Arcem a.) Bene autem arcem appellauit. nam, vt autor eſt Aſconius, Arx dicitur, vel ſedes tyranni, vel editus in ciuitate & munitior ad ſalutem ciuium locus. Vnde Verg. *Quo res ſumma loco Panthu, quam prehendimus arcem.*

Traxerat.) Hoc verbo oſtendit eos inuitos ſequi imperatorem ob eius ſæuitiam.

Attonitos.) Anxios, & qui ſibi timerent ob eius crudelitatem.

Tanquam de Cattis.) Legendum eſt de Cattis non Getis. ad hiſtoriam enim reſpicit Nam de Cattis, Daciſque poſt varia, prælia duplicem triumphum egit. Trãquillus & Euſebius autores. Stat. lib. 1. Sylu. *Das Cattis Daciſque fidem.* Eutropius, De expeditionibus Domitiani ſic ſcribit Expeditiones quatuor habuit, vnam aduerſus Sarmatas, alteram aduerſus Cattos, duas aduerſus Dacos. Sunt autem Catti populi Germaniæ, Sycambris finitimi, qui indigentia laborant. autor eſt Strabo lib. 7. Eos inchoare ab Hercynio ſaltu ſcribit Tacit. Sycambri Germaniæ ſunt populi inter Rhenum & Albani fluuios, ſiti ad Oceanum,

num, de quibus multa Cæſ. in Comment. & Tacit. in lib. De ſitu Germaniæ.

Toruis] Terribilibus à terrendo, quaſi terui.

Epiſtola an.] Hoc eſt quæ res afferat triſtes, & calamitoſas.

Penna p.] Hoc eſt, quæ per auem eſſet allata. Nam quum celeriter aliquid nunciandum eſſet, didicere antiqui auibus literas alligare, quas volantes perferebant. Plinius de columbis ſic ſcribit lib. 10. Quin internunciæ in magnis rebus fuere, & epiſtolas annexas earum pedibus obſidione Mutinenſi in caſtra pertulere D. Bruto mittente. quid vallum, & vigil obſidio, atque etiam retia amne prætenta profuere Antonio per cœlum eunte nuntio. C. Sunt tamen qui hoc dictum de curſoribus tabellariiſve autument quos Dion hiſtoricus ſurtectas in capite pennas geſtare conſueſſe, ſcribit: hinc fortaſſis Pegaſi à Cicerone appellari. S.

Atque v. l.] Vtinam inquit tempora imperij ſui potius conſumpſiſſet in his nugis, nec abſtuliſſet nobiles & illuſtres ciues.

Hic n.] His deliberationibus, quales fuerunt de coquendo piſce.

Quibus.] ſ. temporibus.

Abſtulit.] Necando. ſ.

Illuſtres a.] Nobiles & illuſtres ciues. Complures enim ſenatores, in iis, aliquot conſulares interemit, ex quibus Ciuicam Cerealem in ipſo Aſiæ proconſulatu Saluidienum Orſitum, Acilium Glabrionem: quos prius exilio inſulari mulctatos interemit, quaſi nouarum rerum molitores, cæteros læuiſſima quemque de cauſa, Æliũ Lamiam, Saluium Cocceianum, Metium Pompoſianum, Saluſt. Lucullum, Iunium Ruſt. & multos alios. Lege Tranquill. de eius ſæuitia, & Euſeb.

Impune.] Nullo exiſtente, qui tantam crudelitatem vlciſceretur.

Sed periit.] Senſus eſt. Dum ſæuit in nobilitatem hunc & illum necando, nemo inuentus eſt, qui eum interimeret, ſed poſtquam cœpit ſanguine plebeio manus ſuas contaminare, ſtatim inuentus eſt interemptor. Nam à Stephano Domicillæ Flauiæ procuratore, Partheniόque cubiculario cæteris conſpiratis cunctantibus, eſt occiſus in cubiculo. De Parthenio tanquam cubiculario Domitiani ſic meminit Martial.

Muſa Parthenium rogate veſtrum,
Admittat timidam, breuémque chartam,
Intra limina ſanctioris aulæ. Lege Tranquillum.

Cerdonibus.] Hoc eſt plebeis & viliſſimis hominibus, nam cerdo is appellatur, qui artificio & lucro victum quærit. *κέρδος* enim lucrum ſignificat.

Hoc n.] ſ. ſæuiſſe in cerdones, & homines tenuis fortunæ.

Madentis cæde Lamiarum.] Hoc eſt cæde nobilium. Nam Lamias poſuit pro omnibus nobilibus, reſpexítque ad hiſtoriam. Ælium enim Lamiam interemit ob ſuſpitioſos, & veteres, & innoxios iocos: Autor Tranquillus. Lamiæ genus duxerunt ab Lamo: qui vt tradit Homerus in Odyſſea, Caietæ regnauit. Silius,

Et regnata Lamo Caieta. Horatius
Æli vetuſto nobilis ab Lamo.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA QVINTA.

IN PARASITOS DE CENIS CONTVMELIOSIS.

Quot mala ſuſtineat paraſitica vita notato.

SI te propoſiti nondum pudet, atque eadem eſt mens,
Vt bona ſumma putes, aliena viuere quadra,
Si potes illa pati, quæ nec Sarmentus iniquas
Cæſaris ad menſas, nec vilis Gabba tuliſſet,
Quamuis iurato metuam tibi credere teſti.
Ventre nihil noui frugalius: hoc tamen ipſum
Defeciſſe puta, quod inani ſufficit aluo.
Nulla crepido vacat? nuſquam pons, & tegetis pars
Dimidia breuior? tantine iniuria cenæ?
Tam ieiuna fames cum poßis honeſtius illic
Et tremere, & ſordes farris mordere canini?
Primo fige loco, quod tu diſcumbere iuſſus
Mercedem ſolidam veterum capis officiorum.

VETVS SCHOL.

SI potes illa pati, q. n. Sarmentus.] Sarmentus natione Tuſcus è domo Marci Faboni, incertum libertus, an ſeruus plurimis forma & vrbanitate promeritis, eo fiduciæ venit, vt * per equitem Romanum ageret: decuriam quoque quæſtoriam compararet. Quare per ludos * qui ibi primus 14. ordinibus ſedit, hæc à populo in eum dicta ſunt.

Aliud ſcriptum habet Sarmentus, aliud populus voluerat.
Digna dignis ſic Sarmentus habeat craſſas compedes.
*Ruſtici ne nihil * agitis, aliquis Sarmentum alliget.*

Dum * vt cauſſam vſurpatæ dignitatis hic pro ciuibus & gratia ſummoto accuſatore dimiſſus eſt, cum apud iudices nihil aliud docere tentaret, quod conceſſa ſibi libertate à Mæcenate, ad quem rectio bonorum fauor pertinuerat. Iam aut vt ſenex in maximis neceſſitatibus, ad quas libidine, luxurieque deciderat, coactus auctionare. cum interrogaret conſcriptum quoque cenſorium venderet, non infacete, bonæ ſe memoriæ eſſe perdita.

Gabba.] Paraſiti Cæſaris fuerunt: Apicius Gabba ſub Tiberio ſcurra nobilis fuit.

Nulla crepido.] Crepido eſt ora terræ, quam aqua alluit: ex hoc appellata, quod ibi aqua allidens concrepitet.

Et tegetis pars.] Pinnatæ ſportæ, aut tegetis de ſirpo factæ.

Illic.] In crepidine.

Farris mordere canini.] Cantabri. Panis ſordidus canum eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

Si te propoſiti.] Multi temporibus poetæ amicitias nobilium & diuitum ſequebantur, & viliſſimus quibúſque officiis cœnas captabant, in quo vitæ inſtituto verſantem Trebium amicum ſuum poeta monet, deterrétque, ne tale genus vitæ ſectetur, oſtendens ſuperbe contumelioſéque à diuitibus accipi pauperes. Sicque notat auaritiam ſui temporis.

Si te propoſiti nondum pudet.] Ordo eſt & ſenſus: O Trebi ego nihil noui frugalius ventre. quaſi dicat, modicis potes eſſe contentus. Sed tamen putemus hoc ipſum modicum quod poteſt ſufficere inani aluo defeciſſe tibi, nonne potes mendicare? hoc autem dico. Si te non pudet propoſiti tui, vt velis ſequi menſas nobilium, & ſi potes pati, quæ nec Sarmentus, nec Galba ſcurra tuliſſent, quamuis tibi teſti iurato, quòd ſcilicet non te pudeat, & poſſis ferre tot contumelias non audeam credere, ſicque oſtendit tolerabilius eſſe mendicare, quàm contumelioſas ſequi menſas nobilium, vbi tanto excipiuntur ludibrio.

Aliena quadra.] Aliena menſa, & orbe alieno: nam quadra vaſculum appellatur à forma quadratum, vbi inciſa reponuntur obſonia, quod oſtendit Verg in Æn.

Patulis nec parcere quadris, Fatalis fruſti.

Capitur & quadra pro fruſto, veluti quadrato: vt eſt apud Martialem.

Quum mittis turdúmque mihi quadrámque placenta,
Bucellas miſiſſe tuas te Pontia dicis.

Quadram ergo, id eſt fruſtum placentæ quadratum. Horatius in epiſtolis.

Et mihi diuiduo findetur munere quadra.

Seneca De beneficiis. Quis beneficium dixit quadram panis aut ſtipem æris abiecti, aut ignis accendendi factam poteſtatem. Mart. lib. 12. in Vacerram.

Nec quadra deerat caſei Toloſani.

Nec Sarmentus iniquas.] Sarmentus eques fuit Romanus ſcurrilitate notiſſimus, per hoc Auguſto Cæſari gratiſſimus, de quo meminit ſic Horatius in Satyr.

—— nunc mihi paucis Sarmenti ſcurræ pugnas Meſſique Cicerri,
Muſa velim referas.

Digitized by Google

Eius etiam meminit Plutarchus in Antonium.

Galba.) Item ſcurra. Mart.

Ille ſuo felix Cæſare Galba vetus. Alibi,
Qui Galbam ſalibus tuis. & ipſum
Poſſes vincere Tectium Caballum.

Tibi iurato.) Hoc eſt qui iura veris. in actiua ſignificatione. Eſt enim ex his verbis neutris, quæ antiquitas duplici inflexit præterito, vt prandi pranſus, cœnaui cœnatus, placui placitus, nupſi nuptus, iuraui iuratus. Cicero in Offic. Quum vero iurato ſententia dicenda eſt. Horatius in epiſtolis.

Per ſanctum iuratus dicat Oſyrim, Credite.

C. hinc, iniuratus qui non iurauit. Cicero de Offic. lib. 3. Iuraui lingua mentem iniuratam gero. S.

Teſti.) Illud minime eſt admittendum vt teſti ſit vocatiuus, quòd Teſtius Caballus ſcurra fuerit, de quo dictum : non enim ad Teſtium ſcribit, ſed ad Trebium. præterea illud apud Martial. Non Teſtium ſed Tectium Caballum legendum eſt.

Nulla crepido.) Nullum ſaxum nullus locus eminens vbi ſolent mendici conſidere. Nam crepido capitur pro loco excelſo & ſummitate excelſi loci. vnde Sen. ad Lucilium. Itaque caligabit, ſi vaſtam altitudinem in crepidine eius conſtitutus deſpexerit.

Tanti ne iniuria cœnæ) Eſt ne tanti facienda cœna illa iniuriarum plena, vt debeas pati tot contumelias?

Fames ieiuna.) Hoc eſt cœna illa, vbi tibi famem ſedare non licet.

Illic.) In locis eſt mendicantium.

Sordes farris canini.) Id eſt panem ſordidum caninum, hoc eſt qui datur canibus. Varro de re Ruſt. panem ordeaceum canibus dandum putat.

Primo fige loco.) Proponit incommoda & contumelias quibus afficitur in cœnis diuitum. putat inquit diues ampliſſimam tibi laborum mercedem rependiſſe, ſi tibi vnam dedit cœnam.

Fige.) Pone, & ſtatue iam hoc.

Primo loco.) ſ. contumeliarum.

Fructus amicitiæ magnæ, cibus: imputat hunc Rex,
Et, quamuis rarum, tamen imputat. ergo duos poſt
Si libuit menſeis neglectum adhibere clientem,
Tertia ne vacuo ceſſaret culcita lecto,
Vna ſimus ait. votorum ſumma, quid vltra
Quæris? habet Trebius propter quod rumpere ſomnum
Debeat, & ligulas dimittere, ſollicitus, ne
Tota ſalutatrix iam turba peregerit orbem
Sideribus dubiis, aut illo tempore, quo ſe
Frigida circum agunt pigri ſerraca Bootæ.
Qualis cena tamen? vinum quod ſuccida nolit
Lana pati: de conuiua Corybanta videbis.

Digitized by Google

Imputat hunc rex.] Quid aliud non imputes, vbi & hoc quod vile eſt imputat.

Tertia nec vacuo.] Apud veteres acubitorum vſus non erat, ſed in lectulis diſcumbentes manducabant. Tres autem lectuli erant in quibus diſcumbebant: vnde hodie triclinia appellantur.

Trebius.] Nomen paraſiti.

Et ligulas.] Calciarij cum feſtinant, & anſas caligarum prætereunt nonnullas. dictæ autem ligulæ à ligando.

Peregerit orbem.) Compleuerit numerum cathedrarum.

Serraca) Plauſtra Septentrionis. id eſt, media nocte. Vrſæ duæ vocantur, Elice, & Cynoſura: Bootes autem arcturus. quorum ſiderum Lucanus quoque ſic meminit,

— ſub nocte ſopora.
Parraſis obliquos Elice cum verteret axes.

De conuiua Corybanta.) Sic enim vinum malum, mentem turbat, quomodo lana tincta mutatur.

IOAN. BRITANNICVS.

Fructus amicitiæ.) Ordo eſt, cibus eſt fructus magnæ amicitiæ, magnam amicitiam appellat diuitis, ſicut & ante,

Magni delator amici. Et alibi,
In quorum facie miſera magnaque ſedebat Pallor amicitiæ.

Id eſt Imperatoriæ, & potentis hominis.

Rex.) Diues, de quo prima ſat. diximus, Rex horum.

Imputat.) Obiectat Sen. De beneficiis. Miniſterium eſt ſerui, quem conditio ſua eo loco poſuit, vt nihil eorum quæ præſtat, imputet ſuperiori.

Et quamuis ra.) ſ. cibum licet inquit te raro vocet ad cœnam, id tamen tibi imputat & obiicit.

Ergo du.s) Ordo eſt. Ergo diues ait ſimus vna.

Tertia culc) Tertio lecto. ternis enim lectis cœnabant antiqui, vnde vt alibi ante diximus, triclinium Græce appellatur, non ſolum ipſi tres lecti, ſed & locus ipſe vbi cœnabant. Horatius,

Sæpe tribus videas lectis cænare quaternos.

Culcitra autem appellatur, quòd aut plumis, aut tomento repleatur & inculcetur. Cicero in 3. Tuſc. Eripiamus huic ægritudinem, quomodo collocemus in culcitra plumea. Lampridius in Antonio Heliogabalo. Nec cubuit in accubitis facile niſi iis quæ pilum leporinum haberent, aut plumas perdicum ſubalares, ſæpe culcitras mutans.

Votorum ſumma.) Exclamatio poetæ, quum in vanos clientum labores, tum in ſui temporis auaritiam: hæc eſt inquit ſumma votorum, id eſt optatorum & deſideriorum tuorum, merces & retributio.

Quid vl. quæris.) Hæc in deriſum ipſius clientis, non ne hoc magnum eſt præmium? quid eſt vltra quærendum quum hoc ſit ſatis?

Habet Tr.) Ironicos leguntur, quum capiat inquit tantam mercedem Trebius, habet ſane quod debeat rumpere ſomnum, & ſequi diuitem in officio ſalutandi.

Ligulas dimit ſol.) Nam qui properabant ad ſalutandum, non poterant ſe colere, vnde Mart lib. 3.

Horridus vt primo ſemper te mane ſalutem,
Per mediúmque trahat me tua ſella lutum.

Ligulas.) Feſtus Pomp. ligulam ſcribit, eſſe partem quandam in calceo ad ſi-

Digitized by Google

militudinem linguæ exertæ, hanc properantes dimittebant: erat etiam genus gladij. Gellius Ligulam item accipimus pro genere menſuræ, & cochlearis per diminutionem à lingua eiuſdem ſignificationis. Plin. lib. 20. cap. 23. Sunt qui comitialibus morbis dandum putant ligulæ menſura. eſt enim inſtrumentum ad ſimilitudinem cochlearis. Mart. in Diſtichis de ligula diminutiuo.

Quamuis me ligulam dicant equitéſque patréſque,
Dicor ab indoctis lingula grammaticis.

Peregerit or.] Officium ſalutandi perfecerit.

Sideribus du.] Vt adhuc non facile cognoſceret an dies, & lux vicina foret.

Aut il. tempore] i. iam appropinquante die, quo tempore plauſtrum peregit curſum ſuum in Septentrionem. Propert.

Quum iam, Eiectant Icari ſydera tarda boues.

Frigida ſar.] i. Plauſtra ſeptentrionalia.

Boota.] i. bubulci. Nam qui de aſtrologia ſcripſerunt, tradunt ſeptem ſtellas eſſe in cœlo, ex quibus duæ, quæ pariles, & maximæ in vno loco videntur, pro bobus haberentur, reliquæ vero quinque figuram plauſtri ſimillarent. & quod proximum eſt his ſignum, Bootem appellati volunt.

Pigri.] Hoc eſt ex ratione ſpheræ dictum: nam quum modico flectatur gyro circa populum ſeptentrionalem, nec longe diſcedat, ideo piger vocatur.

C. Vinum quod ſuccida nolit lana pati] Id eſt vinum vix idoneum ad aſpergines parandas quibus corpora vel domus conſpergantur. Nam & vinum, & acetum, & oleum in aſperginum vſum venire, & lanas facile aſpergines combibere, cum alij, tum Dioſcorides ſcriptum reliquit. S.

Vinum quod ſuc. no. la. p.] Conqueritur non iidem vinum apponi conuiuis. ſequitur enim, *Ipſe capillato diffuſum conſule potat.* Eadem etiam eſt querela apud Plinium in 14. loquentem de Catone redeunte cum triumpho ex Hiſpania: non aliud inquit vinum bibi quàm remiges, in tantum diſſimilis iſtis qui etiam conuiuis, alia quàm ſibimetipſis miniſtrunt, aut procedente menſa proiiciunt.

Succida.] Ea dicitur lana ſuccida, quæ ſucciſa ex oue nondum eſt lota, dicta à ſudore. De qua ita Var. in Re ruſt. libro ſecundo. Tonſuræ tempus inter æquinoctium vernum & ſolſtitium, quum ſudare inceperint oues, à quo ſudore recens lana tonſa ſuccida eſt appellata.

Corybanta vi.] Iam inquit putabis de conuiua præ importuna miniſtrantium vexatione eſſe inſanum & furentem, quales erant Corybantes, qui ita ſunt appellati, quòd inter ſalutandum capita iactarent, quos Betarmonas vocat Homerus, Euge age Rhea cum Betarmones egregij adſunt. Hinc qui capita ſaltando iactant, & numine aſpirantur, & furiis agitantur, corybantiare dicimus. ij exiſtimantur iidem fuiſſe, qui & Curetes Iouis in Creta educatores, qui quia alendi Iouis curam geſſerunt, Curetes nominati ſunt. Nam dicuntur in Ida monte, quum Iuppiter infans nutriretur, ne vox eius vagientis audiretur à Saturno, tympana & cymbala pulſaſſe. De quibus multa Strabo in 10. Alij vero tradunt Corybantes dictos eſſe à pupillis oculorum ſiue genis, quas Græci *κόραι* vocant. quòd ipſi quum cuſtodes eſſent Iouis, non modo excubare, ſed etiam apertis oculis dormire cogebantur, hinc natum ex fabula vocabulum. vt qui leporum modo ſomnum caperent oculis patentibus, ita nominarentur, Seru. lib. 4.

Iurgia proludunt: ſed mox & pocula torques
Saucius, & rubra deterges vulnera mappa.
Inter vos quoties, libertorúmque cohortem
Pugna Saguntina feruet commiſſa lagena:

Digitized by Google

Ipſe capillato diffuſum Conſule potat,
Calcatámque tenet bellis ſocialibus vuam,
Cardiaco nunquam cyathum miſſurus amico.
Cras bibet Albanis aliquid de montibus, aut de
Setinis, cuius patriam, titulúmque ſenectus
Deleuit multa veteris fuligine teſtæ:
Quale coronati Thraſea, Heluidiúſque biberant,
Brutorum, & Caſſi natalibus. ipſe capaces
Heliadum cruſtas, & inæqualeis beryllos
Virro tenet phialas: tibi non committitur aurum.

VETVS SCHOL.

Rubra.] Cruentata.

Pugna Saguntina.] Ciuitas Hiſpaniæ, in cuius territorio malum vinum naſcitur.

Cardiaco.] Cor dolenti. Cyathum, menſuram modicam.

Setinis.] Vinum de montibus Albanis, ita vetus vt non poſſit ex ſuperſcriptione, antiquitate deleta, cognoſci quanti ſit temporis.

Thraſea Eluidiuſque.] Eluidius Priſcus, poſt damnationem ſoceri Pæti Thraſeæ, interdicta ſibi Italia, Apolloniam conceſſit. Sed poſt interfectum Neronem reſtitutus à Galba, non aliter quam libero ciuitatis ſtatu egit. Hic iam induſtrius fuit, vt eum ſub Nerone Achaiam Quæſtor adminiſtraret, ciuitates quædam quas non adierat, inclamarent, AI. HMEIN. ΠΡΕΠΟΝ. * Hic poſtea Veſpaſianũ ita ſtudio libertatis offendit, vt putaret, id optante auunculo Claudio, priſtinum libertatis ſtatum poſſe reuocari: quo nomine reus, ac præter ſpem abſolutus eſt. Sed Thraſea Nerone in Senatu de nece matris agente, cum quaſi parricidium damnans è Curia ſe proripuiſſet, etiam ex vrbe diſceſſiſſet, accuſatus crimine maieſtatis, defendi ſe noluit, ſecandáſque venas præbuit: conuerſúſque ad Demetrium Cynicũ, Nonne tibi libare videor Ioui liberatori? Atqui ſingulis amicis oſcula offerens, exanimatus eſt.

Brutorum & Caſſi.] Qui Cæſarem in Senatu occiderunt.

Heliadum cruſtas.] Beliadum, vt Virg.

> ***Impleuitque mero pateram, quam Belus, & omnes***
> ***A Belo ſoliti.***

Et inæquales beryllos.] Phyalas ex gemmis factas.

IOANNES BRITANNICVS.

Iurgia.] Verborum contentiones. inde eſt iurgare & obiurgare non ſine differentia, vt iurgare ſit verbis contendere, & veluti altercari. Obiurgare vero reprehendere, vnde illud apud Apul. in prima Apol. Rhetori iurganti, an philoſopho obiurganti. Rhetor enim in actione cauſarum verbis contendit, ac perſtrepit: philoſophus vero hominum delicta obiurgat.

Proludunt] Præcedunt tanquam futuræ pugnæ proludium.

Torques.] In miniſtros, à quibus pulſatus fuiſti.

Digitized by Google

Mappa.] Genus eſt mantilis ad vſum menſarum. Horat. in epiſtolis loquens de conuitiis ſic.

—— Varius mappa compeſcere riſum
Vix poterat. Idem ibidem.
Ne turpe toral, ne ſordida mappa, Corruget nares:—— & vt alibi in ſequentibus dicemus, quum publice oſtendebatur, erat ſignum futurorum ludorum Circenſium: *Interea Megaleſiaca ſpectacula mappa.*

Rubra.] Quæ ex vulnere facta eſt rubra.

Lagena.] Vas tam vinarium quàm aquarium.

Saguntina.] Hoc eſt fictili, à Sagunto ciuitate Hiſpaniæ, vnde vaſa fictilia pulcherrima mittebantur. Mart.

Ficta Saguntino Cymbia malo luto.

Ea quia fictilia erant, & tanquam modici precij, apponebantur pauperibus conuiuiis. Mart.

Quæ non ſolicitus teneat, ſeruétque miniſt.r,
Sume Saguntino pocula facta luto.

Ipſe] ſ. diues.

Diffuſum.] Expreſſum, quòd poſtea in vaſa diffundi ſolet in vſum totius anni. Vnde Plinius lib. 13. Protopum appellatur à quibuſdam muſtum ſponte defluens, antequam calcentur vuæ, hoc protinus diffuſum lagenis ſuis deferuere paſſi. Et alibi, vt ſtatim dicemus, vina, quæ eo anno diffuſa ſunt in ducenteſimum annum ſeruata fuerunt . idem alibi diffuſa ita decimo die obturant. Apuleius lib. 9. De aſino aureo, Concurrit vnus à cella vinaria nuncians omne vinum, quod olim diffuſum fuerat in omnibus doliis feruenti calore rebulire.

Conſule capilla] Vinum Opimianum intelligit, Nam Lucillio Opimio conſule quo tempore Ca Gracchus Tribunus plebis agrariæ legis promulgator interemptus eſt, cœli temperies fulſit, quam cocturam, vocant ſolis agricolæ, tanta vini fertilitate & præſtantia, vt quæ eo anno diffuſa ſunt in ducenteſimum annum ſeruata fuerint, redacta in ſpeciem mellis aſperi, ita vt non ſit mirum ad tempora vſq. Iuuen. perduraſſe, autor eſt Plin. lib. 14. cap. 4.

Capillato.] Antiquo: nam antiqui intonſi incedebant & capillati.

Calcatam.] Id eſt vnum quod exit ex vuis calcatis & preſſis. Horat.

Et prælo domitam Caleno tu bibes vuam.

Bellis ſo.] Id eſt, quo tempore fuit bellum ſociale, quod ob hanc cauſam excitatum eſt. Nam quum ſenatus autore Liu. lib. 60. & 61. impotentiam equeſtris ordinis in officiis exercendis ferre nollet, omni vi niti cœpit, vt ad ſe iudicia transferrentur, M. Liuius Druſus Tribunus plebis cauſam ſenatus ſuſcepit. Itaque vt maioribus viribus eam tueretur, ſocios & Italicos populos ſpe ciuitate Romanæ ſollicitauit Iſque adiuuantibus per vim legibus agrariis frumentariiſque latis, legem quoque iudicialem tulit: vt æqualia parte iudicia penes ſenatum, & equeſtrem ordinem eſſent: quum deinde promiſſa ſociis ciuitas præſtari non poſſet, irati Italici defectionem agitare cœperunt, propter quod M. Liuius Druſus eſt ſenatui inuiſus factus, velut ſocialis belli autor, incertum à quo, domi occiſus eſt. Contra autem matrem & parentem ſuam vrbem, omne Latium, atque Picenum, Hetruria omnis atque Campania poſtremo Italia conſurrexerunt. Eo bello nihil vnquam fuit calamitoſius.

Amico cardiaco.] Id eſt laboranti dolore cordis: *καρδία* enim cor ſignificat: cardiacis autem vino optimo maxime ſuccurritur. id autem morbi genus nihil aliud eſt, quàm nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho languente immodico ſudore digeritur. Hæc Celſus lib. 3. Sen ad Lucil. Bibere & ſudare vita cardiaci eſt. Plin. ait cor eius cremari non poſſe qui tali morbo perierit.

De mont. Al.] Vinum Albanum intelligit prædulce. Albanæ enim vuæ vrbi vicinæ prædulces ſunt, vt ſcribit Plin. lib. 14. cap. 6.

De Setinis.] Diuus Auguſtus, Setinum prætulit cunctis: dictum à Setia ciuitate

tate

tate Campaniæ Martialis,

Pendula Pentines quæ ſpectat Setia campos
Exigua vetules miſit ab vrbe cados.

Titulum.] Inſcriptionem: quæ vaſis adhiberi ſolet.

Multa fa.] Multa nigricie. Nam fuligo dicitur nigricies omnis, quæ ex fumo prouenit, quaſi fumigo.

Veteriste.] Vaſis. Horat.

Qui ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem
Teſta diu.

Nam apud veteres vina vaſis fictilibus condebantur, obturabantúrque gypſo. Lege Plin lib. 13. vnde ſæpe eſt apud poetas, vaſa lini: vt illud Terent. *Vaſa omnia relevi.* Id eſt aperui remoto gypſo, eſt enim relevi præteritum à relino.

Thraſea He. bi.] Adeo vterque libertatis ſtudioſus fuit, vt natalem diem Brutorũ & Caſſij, qui patriam à tyrannis liberauerant, ſumma poculorum hilaritate celebrarent. Petus Traſea Patauinus fuit: cui Nero, vt Tacitus ſcribit, infenſus valde factus eſt, quod ſcilicet ſenatu egreſſus eſſet, quũ de Agrippina referretur, & quod Iuuenalium ludicro parum expectabilem operam præbuiſſet. ea enim offenſio altius penetrabat, quia idem Traſea Patauij, vnde ortus erat, ludis cæſticis à Troiano Antenore inſtitutis, habitu tragico cecinerat. Die quoque quo prætor Antiſtius Soſianus ob factitata in Neronem probroſa carmina exilio mulctatus eſt, mitiora cenſuit obtinuítque, & quum diuini honores Poppeæ decernerentur, ſponte abſens funeri non interfuit. Nec Poppeam deam credidit, ob quæ Nero, ſtimulante Capitone Coſſutiano Thraſeæ inimico eum ad necẽ compulit. venis enim vtriuſq. brachij exciſis, vitam cum ſanguine amiſit. talibus verbis vſum Capitonem Coſſutianum tradit Tacitus contra Thraſeam. Fruſtra Nero Caſſium amouiſti, ſi gliſcere & vigere Brutorum æmulos paſſurus es. Thraſea autem fuit ſocer Heluidij, de quo ita Tacitus: Heluidius Priſcus regionem Italiæ, Terracinæ municipio Cluuio patre, qui ordinem primipili duxiſſet, ingenium illuſtre, altioribus ſtudiis iuuenis admodum deditus, non vt plerique, vt nomine magnifico ſegne ocium velaret, ſed quo firmior aduerſus fortuita rempublicam capeſſeret, doctores ſapientiæ ſecutus eſt qui ſola bona, quæ honeſta, mala tantum quæ turpia, nobilitatem cæteráque extra animum neque bonis, neque malis annumerabat. Quæſtorius adhuc à Peto Thraſea gener delectus, à moribus ſoceri nihil æque ac libertatem hauſit, ruina ſoceri in exilium pulſus à Nerone Apolloniam conceſſit, & Galbæ principatu rediit, Marcellum Eprium delatorem Thraſeæ accuſare aggreditur hic poſtea Veſpaſianum in ſtudio libertatis offendit, vt putaret id optante auunculo Claudio priſtinum libertatis ſtatum poſſe reuocari, quo nomine reus, ac præter ſpem abſolutus eſt. Hi ergo duo Thraſea & Heluidius, Brutorum æmuli fuerunt in tuenda libertate. Hæc autem hiſtoria inſerta eſt à poeta, non tam vt bonum vinum deſignaret, quam in inuidiam Domitiani. qui vt tradit Suetonius Iunium Ruſticum necari iuſſit, quoniam Peti Thraſeæ, & Heluidij laudes ediderat, appellaueratque eos ſanctiſſimos. præterea eadem de cauſa philoſophos omnes ab vrbe expulit, & Heluidium Heluidij filium ſuſtulit.

Coronati.] Nam in ſolemnibus conuiuiis Romani epulabantur coronati, ſumpta conſuetudine ab Ionibus populis Aſiæ, qui vnguenti coronarúmque in conuiuio dandarum, & ſecundæ menſæ ponendæ conſuetudinem haud parua luxuriæ inſtrumenta, vt tradit Valerius, repererunt. Verum eum morem homines prius accepiſſe videntur à Prometheo: qui quum ab Ioue vinculis liberatus fuiſſet, in monte Caucaſo coronam habuiſſe fertur, vt ſe victorem impune peccaſſe diceret. Itaque homines in maxima lætitia victoriáque coronas habere conſtituerunt. Idemque maxime in exercitationibus conuiuiiſque eſt cuſtoditum. Lege Higinum.

Brutorum.] Et Iunij, qui Tarquinium Superbum eiecit poſt ſtuprum Lucretiæ, & Decij, qui vna cum reliquis coniuratis Iulium Cæſarem in ſenatu confodit.

Caſſij.] Nam & Caſſius vnus fuit ex interfectoribus Cæſaris ſtudio libertatis.

Ipſe capa.] Ordo eſt, ipſe Virro tenet phialas: appoſitiue, capaces cruſtas Heliadum, & inæquales berillos. Sicque deſignat electrum, ex quo vaſa potoria magni precij fiebant. id autem erat aurum, vbi quinta argenti portio inerat. Nam quum omni auro inſit argentum vario pondere, alibi nona alibi octaua parte, vbicunque argenti quinta portio ineſt, electrum vocatur. vt ſcribit Plin lib 33. cap. 4. Ex electro in Lindo inſula Rhodiorum Helena ſacrauit calicem Mineruæ, mammæ ſuæ menſura. Electri natura eſt ad lucernarum lumina clarius argento ſplendere. Id poeta proſequitur, quod Græci mendaciorum affectatores finxerunt. quod noſtri poſtea imitati ſunt, Phaëtontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbores populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus, & electrum appellatum, quoniam ſol vocitatus ſit electros. Quod eſſe falſum Italiæ teſtimonio patet. neque enim in Italia ex arboribus fluere electrũ conſtat, licet Ouidius, Græcos imitatus dixerit,

De ramis electra fluunt, quæ lucidus amnis
Excipit, & nuribus mittit geſtanda Latinis.

Vnde & Mart. lib. 4. Græcos ſecutus ita dicit.

Flentibus Heliadum ramis dum vipera ſerpit,
Fluxit in obſtantem ſuccina gemma feram,
Quæ dum miratur pingui ſe rore teneri,
Concreto riguit victa repente gelu.

Nam ſuccino ſiue electro illo ex arboribus deſtillante, animalia plerumque corripiebantur, quæ ita incluſa perpetuo viuere videbantur. Mart. in eodem lib.

Et latet & lucet Phaëtontide condita gutta,
Vt videatur apis nectare clauſa ſuo.

Heliadum igitur. i. ſororum Phaëtontis, quæ in arbores populos fletu nimio mutatæ ſunt, ex quibus electrum fluat, & inde calices fiant. Helios enim ſol appellatur. De electro & ſuccino multa Plin. lib. 37. cap 2.

Et inæquales beryllos.] Nam berylli, aliique lapides precioſi poculis aureis inſerebantur. C Probatiſſimi ſunt qui viriditatem puri maris imitantur: Sunt etiam cryſtallis fere ſimiles, de quibus intellexiſſe Martialem puto eo verſu. S.

Et felix niueum puſtula vincit ebur

Inæquales dixit, quia vt teſtatur Plinius libro trigeſimo ſecundo, ſexangula figura poliebantur, vt color repercuſſu angulorum excitaretur. Hos autem mittit India

Tibi non committitur aurum.] Hinc apparet electrum eſſe ex genere auri.
Virro.] Nomen fictum diuitis.

Vel ſi quando datur: cuſtos affixus ibidem,
Qui numeret gemmas, vnguesque obſeruet acutos.
Da veniam: præclara illi laudatur iaſpis.
Nam Virro, vt multi, gemmas ad pocula transfert
A digitis: quas in vaginæ fronte ſolebat
Ponere zelotypo iuuenis prælatus Hiarbæ.
Tu Beneuentani ſutoris nomen habentem
Siccabis calicem naſorum quatuor, ac iam
Quaſſatum, & rupto poſcentem ſulfura vitro.

Digitized by Google

Si ſtomachus domini feruet vinóque, cibóque:
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

VET. SCHOL.

Da veniam]Id eſt, venia'danda eſt,ſi cuſtodiatis cum acceperis phialam,quoniā gemmæ pretioſæ in poculo ſunt, & calices gemmati.

Zelotypo. i. p. Iarba.] Figura diaſittica, vt Virgilius.

Tu Beneuentani Sutoris.] Quidam ſutor fuir Beneuento, qui grandem naſum habuit.

Quaſſatum & rupto.] Vt ſoleut in vrbe calices fractos, ſiue caluatiolas componete.

Sulfura.] Quia hoc ſolent vitrum ſolidare, id eſt maltare.

IOAN. BRITANNICVS.

Qui numeret gemmas.] Gemmatos calices intelligit. Nam poculis aureis gemmæ inſerebantur,& præcipuæ ſmaragdi, qui Scythici dicuntur. Plinius in proœmio lib. 33. Nec hoc fuit ſatis, turba gemmatum potamus, & ſmaragdis teximus calices, ac temulentiæ cauſa tenere Indiam iuuat. Mart.

Gemmatum Scythicis vt luceat ignibus aurum,
Aſpice quod digitos exuit iſte calix.

Gemmas] Inſertas ſcilicet calici.

Da veniam.] Ironicos, non eſt inquit mirum ſi tam accurate cuſtodiunt pocula. nam illic ſunt iaſpides precioſi, qui merentur cuſtodiri : ſicque immoderatam ſui temporis luxuriam taxat, & nimas delicias.

Iaſpis.] Lapis eſt qui viret, & ſæpe tranſlucet. plurimæ ferunt eum gentes, & in agro noſtro Brixiano maxima eſt varij generis copia, ſed quum diuerſorum ſit colorum, optima eſt illa quæ purpuræ quicquam habet, ſecunda quæ roſæ,tertia quæ ſmaragdi.

Nam multi.] Tanta inquit eſt lautitiæ affectatio apud Romanos, vt multi lapidibus precioſis, qui in digitis geſtandi ſunt, calices ornent.

Quas in vagina.] Solebat inquit Æneas Troianus talibus lapillis non pocula, ſed vaginam gladij adornare: vt per Æneam intelligas omnem antiquitatem, quam oſtendit à delicijs penitus fuiſſe abhorrentem, vt ſic molliciem ſui ſeculi damnet. eleganter autem Æneam nominauit, vtpote à quo Romani originem traxerunt: ac ſi dicat eos à veſtigiis maiorum multum declinaſſe.

In fronte vaginæ.] In parte exteriore vaginæ : alluſit autem ad illud Verg.

Stellatus iaſpide fulua *Enſis erat.*

Iuuenis.] Æneas.

Prælatus Hi] Quem Dido Hiarbæ regi Libyæ in amore præpoſuit. Spreto enim Hiarba, nupſit Æneæ

Zelotypo.] Æmulo. Zelotypus enim dici poteſt æmulator formæ. Nam ζῆλος æmulatio eſt, τύπος forma qui ergo ita amat, vt timeat ne quis amore ſuo fruatur, zelotypus eſt. Zelotypia diffinitur à Chryſippo, ægritudo animi ex eo proueniens, quod timeas ne adſit alteri, quod cum nemine velis habere commune. C. Zelotypia, latine obtrectatio dicitur, autore Cicerone Tuſc. 4. S.

Tu Beneuentani ſutoris.] Tu quum voles bibere, calices non habebis aureos, ſed vitreos & deformes. Nam Vatinius quidam Beneuentanus ſutor vitrearius fuit,cuius calices vitrei & deformes erant. De Vatinio ita ſcribit Cornelius Tacitus loquēs de Nerone: Apud Beneuentum interim conſedit, vbi gladiatorum munus à Vatinio celebre edebatur. Vatinius inter fœdiſſima eius aulæ oſtenta fuit, ſutrinæ alumnus, corpore detorto, facetiis ſimilibus: primo inter cōtumelias aſſumptus, dehinc opti-

mi cuiuſque criminatione eo vſque valuit, vt gratia, pecunia, vi nocendi inter maximos emineret. Poeta autem in contemptu Vatinij fœdiſſimi hominis, calices eius nominat magis quam alterius opificis.

Nomen ſutoris.] Nam calices Vatiniani appellabantur à nomine ipſius Vatinij.

Naſorum quatuor.] Quatuor roſtrorum: vt ſit deſcriptio vaſis. Nam ita protenſis quatuor roſtris inſtar naſorum fingebantur: vnde eſt illud Matt. in Diſtichis.

Vilia ſutoris calices monumenta Vatini,
Accipe ſed naſus longior ille fuit.

Poſcentem ſulphura] Nam vitrea rupta ſulphuratis permutabantur. Mart.

Qui pallentia ſulphura fractis *Permutat vitreis.* Stat. in ſyluis, lib. 2.
Quique comminutis *Permutat vitreis gregale ſulphur.*

Decocta.] Aqua cocta abſolute dicitur decocta. Scribit Plin. lib. 31. cap. 3. Neronis principis inuentum eſſe decoquere aquam, vitroque demiſſam in niues refrigerare: ita voluptas frigoris contingit ſine vitiis. Vnde Mart.

Non potare niuem: ſed aquam potare rigentem,
De niue commenta eſt ingenioſa ſitis.

Seneca lib. 15. ad Lucilium. Quid tu illam æſtiuam niuem non putas callum interioribus obducere. appellat autem niuem æſtiuam, quæ decocta refrigerabatur. Didicerunt. n. luxuria monſtrante Romani, vt docet Sen. ad Lucilium: niues ad tempus æſtatis, locis ſubterraneis cuſtodire.

Pruinis Geticis.] Hoc eſt Scythicis, ac per hoc frigidiſſimis: vbi perpetua ſunt frigora, Nam Getæ populi ſunt Scythiæ.

Non eadem vobis poni modo vina querebar:
Vos aliam potatis aquam. tibi pocula curſor
Getulus dabit, aut nigri manus oſſea Mauri,
Et cui per mediam nolis occurrere noctem,
Cliuoſæ veheris dum per monumenta Latinæ.
Flos Aſiæ ante ipſum pretio maiore paratus,
Quam fuit & Tulli cenſus pugnacis, & Anci:
Et ne teneam, Romanorum omnia Regum
Friuola. quod cum ita ſit, tu Gætulum Ganymedem
Reſpice, cum ſities. neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer: ſed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. quando ad te peruenit ille?
Quando vocatus adeſt calidæ, gelidæque miniſter?
Quippe indignatur veteri parere clienti,
Quodque aliquid poſcas, & quod ſe ſtante recumbas.

VETVS SCHOL.

Flos Aſiæ.] pulcher puer Aſianus, caro pretio comparatus.
Getulum Gan.] Maurum pincernam.
Digna ſupercilio.] Quia pulcher & iuuenis, ideo ſuperbit.
Veteri p. clienti.] Iam antiqui olim noto, amico domini ſui.

IOANNES BRITANNICVS.

Non eadem.] Ordo eſt: ego modo querebar vina poni vobis non eadem, quæ ponebantur domiuo, ſed eandem aquam cum diuite non potatis.

Vos aliam pot. aquam.] Frequens eſt conqueſtio apud Martialem, clientes paribus cum domino non excipi dapibus: Vt illud in 3. lib. in Ponticum.

Quum vocor ad cœnam, non tam venalis vt ante,
Cur mihi non eadem quæ tibi cœna datur?.

Curſor.] Non delicatus, ſed qui inter ſeruos eſt curſor, & qui officium habet eundi quocunque miſſus fuerit à domino: hi etiam à pedibus dicebantur. Mart.

Curſorem ſexta tibi Ruffe remiſimus hora,
Carmina quem madidum noſtra tuliſſe reor. Idem in 4.
Sed tuta fœno curſor oua portabat.

Nam mira erant pedum pernicitate. Spartianus in vita Commodi ſcribit, eum curſoribus ſuis exemplo cupidinum alas frequenter appoſuiſſe: eóſque ventorum nominibus ſæpe vocitaſſe.

Getulus.] Ex Getulia Africæ regione.

Manus oſſea.] i. Æthiops ipſe oſſeus: nam Æthiopi manus & reliqua corporis membra ſunt exilia, & ſine pulpa.

Nolis occurrere.] Vereris. n. ne manus eſſent alicuius, qui ex buſtis exiſſeus. C. Apud veteres formoſiori occurriſſe, omen cenſebatur bonum, deformi vero, malũ & inauſpicatum. Nam nec Brutus, Maurum ſibi occurriſſe lætum omen exiſtimauit: & imperator Adrianus ex Mauri occurſu, ingruere ſibi extrema concepit. Ad hunc morem Iuuenalem ſpectare hoc verſu, puto. S.

Monumenta.] Sepulchra dicta à monendo, quòd moneant nos mortuorum & maiorum noſtrorum: vnde & monumenta dicimus quæcunque nobis memoriam alicuius rei refricant.

Latina.] De via Latina dictum in calce primæ ſatyræ.

Flos Aſiæ.] Id eſt formoſiſſimus pocillator ex Aſia. Inde enim pulcherrimi habebantur ſerui.

Quam fuit cenſus.] Nec mirũ tanti ſeruum emi, quum ſcribat Plin. lib. 7. cap. 12 M. Antonium duos pueros eximios forma mercatum fuiſſe ducentis ſeſtertiis.

Cenſus Tulli pugnacis.] pluris inquit ſeruantur quæ fuerint opes Tullij tertij Romanorum regis, qui Romulo etiam ferocior fuit, vnde pugnacem appellauit de eo ſic Vergil. in 6.

——— *cui deinde ſubibit,*
Ocia qui rumpet patriæ, reſidéſque mouebit,
Tullus in arma viros, & iam deſueta triumphis
Agmina, quem iuxta ſequitur iactantior Ancus.

Nam Aneus Marcius quartus fuit rex à Romulo, nepos Numæ Pompilij ex filia, æquitate & religione auo ſimilis. Hi autem pauperes fuere reges.

Et ne teneam.] Ne longo verborum anfractu te remorer. C. quod dixit in prima ad ſummam, & in tertia, quid te moror? S.

Omnia fri. re. Ro.] Tantum inquit impendunt in emendis ſeruis, vt omnes regũ Romanorum facultates talibus preciis ſint inferiores.

Omnia ſunt friuola.] Id eſt nullius fere precij in comparatione eorum, quæ impenduntur in comparandis ſeruis. Nam friuola, autore Feſto, ſunt proprie vaſa fictilia quaſſa, vnde dicta friuola, quæ minus ſunt fide ſubnixa. De quo vocabulo plura diximus in 3. ſat. illic,

Friuola transfert Vcalegon.

Quod cum ita ſit.] Vt ſerui. ſ. tanti emantur.

Tu Getulum Ganym. reſpice.] Ac ſi dicat non eſt quòd credas tibi à talibus pocula miniſtrari, ſed reſpice Ganymedem Getulum, id eſt miniſtrum à poculis defor-

mem & nigrum, vtpote ſole vſtulatum, quem ſupra curſorem dixit, Ganymedem autem Itonicos dixit. Nam is puer fuit delicatiſſimus Trois regis & Caliroes filius, quem Iupiter venantem conuerſus in Aquilam tulit in cœlum, menſæque ſuæ remota Hebe filia, adhibuit pocillatorem.

Sed forma ſed ætas digna ſup.] Non eſt inquit mirandum, ſi pauperibus abnuit miniſtrare, habet enim formam & ætatem dignam faſtu & grauitate. nam in ſupercilio, vt autor eſt Plin. faſtus & ſuperbia ſedem habet, licet in corde naſcatur.

Quando ad te peruenit ſl.] Quaſi dicat nunquam ad te peruenit.

Caldæ gelidæque miniſter.] Nam Romani habebant miniſtratores, qui domino calidam & gelidam aquam miſcebant vrceis, quos miniſtratorios appellabant, de quibus Mart. in vlt.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti,
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Calda autem pro calida veteres ſunt uſi.
Vnde Quint. lib. 1. ita ſcribit Aug. quoque in epiſt. ad C. Cæſarem ſcriptis emendatius calidum dicere quàm caldum mauult, non quia id non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum.

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ iam mucida fruſta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener, & niueus. mollique ſiligine factus
Seruatur domino. dextram cohibere memento.
Salua ſit artoptæ reuerentia: finge tamen te
Improbulum, ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vis tu conſuetis audax conuiua caniſtris
Impleri, paniſque tui nouiſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Coniuge, per montem aduerſum, gelidáſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæua cum grandine vernus
Iuppiter,, & multo ſtillaret penula nimbo.

VET. SCHOL.

Seruis eſt pl ſuperbis.] Ægre hoc ſemper ſerui habent, quod illis ſtantibus, amici domini ſui diſcumbunt.

Artoptæ.] Piſtoris, vel vaſis, in quo panis coquitur.

Paniſque tui.] Qualem mereris manducare.

Et multo ſtillaret.] Propterea ſemper * manicaſti per pluuiam.

IOAN. BRITANNICVS.

Ecce.] Particula eſt, qua rem aliquám nouam & recentem oſtendimus.

Alius.) Subaudi ſeruus & miniſter.

Mucida] Mucore corrupta.

Agitent.] Labefaciant.

Genuinum.] Genuini dentes ſunt homini nouiſſimi, qui circiter vigeſimum annũ gignuntur, multis, & 80. autor eſt Plin. dicti quod à genis vt ſcribit Feſtus, pendeant.

Molliqne ſiligine.] Delicatiſſimus panis conficiebatur ex ſiligine, de quo Sen ſic Epiſt. De abſtinentia & temperantia eſus Malum panem inquis, expecta, bonus fiet, etiam illum tenerum tibi & ſiligineum fames reddet Idem De parſimonia victus, vtrum hic panis ſit plebeius an ſiligineus ad naturam nihil pertinet. Plin. lib. 18. Siliginem dixerim proprie tritici delicias, candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere. C. Item Corn. Celſus lib. 2. cap. 18 Ex tritico firmiſſima ſiligo, S Colum. lib. 2. nec nos tanquam optabilis agricolis fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.

Artocopi.] Hoc eſt panis ſiliginei multo labore confecti, vt docet compoſitio. ἄρτος enim, panem ſignificat, & κόπος laborem. & licet Plin. multa genera panũ nominet, vt oſtreatios, artolaganos, ſpeuſticos, furnaceos, parthicos, multóſque alios, non tamen Artocopus nomen eſt proprium panis. ſed ipſum intelligit ſiligineum, qui multo labore confectus ſit Græci tamen ἀρτόκοπον & ἀρτοποιὸν piſtorem appellant. artoptam videtur Plaut. in Aulula. pro menſa panaria accipere quum ait. *Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto à Congrione.* Alij vero putant accipi pro teſta, vbi panis conqueretur, facta compoſitione ἀπὸ τοῦ ἄρτου quod eſt panis & ὀπτάω aſſo. artoptæ meminit & Plin. lib. 18. cap. 11. vbi locus eſt corrigendus, nam pro artopta artopteſia ſcriptum eſt.

Salua ſit reu.] Salua dicitur reuerentia, quum non violatur: fac inquit in pane illo reuerentiam non amittas, vt ſit non tangas, quaſi cui reuerentia ſit habenda. Verba ſunt poetæ ridentis tam ſuperbas & contumelioſas cœnas diuitum.

Finge tu.] Hoc eſt ſi te finxeris aliquantulum audacem, vt apprehendas panem, ſtatim adeſt qui te inclamet, cogátque deponere.

Improbulum] Audaculum.

Vis tu conſuetis.] Verba ſunt ſerui increpantis, vis ne panem tuum conſuetum cognoſcere, cóque impleri? legendum eſt cum obiurgatoria interrogatione Et vis legendum eſt a volo & non vix Eſt enim veriſimile, vt quem cogat panem deponere eum etiam acerbe reprehendat.

Scilicet hoc fuerat.] Verba ſunt clientis conquerentis pro laboribus ſuis æquam mercedem ſibi non rependi.

Scilicet hoc fuerat.] Certe inquit hæc tam benigna in cœnis tractatio fuerat cauſa, vt tot incommoda ſuſtinerem, legendúmque eſt cum ironia. Nam hæc particula ſcilicet fere ſemper ironicos profertur Vt Perſ.

> *Scilicet hoc populo pexúſque togáque recenti.* Terent.
> *Id populus curat ſcilicet.*

Sæpe rel. coniuge.] Oſtendit ſe ſæpe antelucano tempore relicta coniuge ex lecto ſurrexiſſe, vt diuitem comitaretur eum iam ſalutaturum.

Exquilias.] Vnus eſt ex ſeptem collibus vrbis dictæ exquiliæ ab excubiis regis, vel ab eo, quòd excultæ eſſent à rege Tullo, vnde regio Exquilina ſecunda. vrbis, lege Varro.

Fremeret.] Hinc maxime emergit querela.

Iuppiter vernus.] Aer. Nam Iuppiter, autore Varr. aer dicitur & cœlum.

Nymbo.] Nymbus proprie appellatur, autore Sen. pluuia repentina maximo cum impetu.

mem & nigrum, vtpote ſole vſtulatum, quem ſupra curſorem dixit, Ganymedem autem Ironicos dixit. Nam is puer fuit delicatiſſimus Trois regis & Caliroes filius, quem Iupiter venantem conuerſus in Aquilam tulit in cœlum, menſæque ſuæ remota Hebe filia, adhibuit pocillatorem.

Sed forma ſed ætas digna ſup.] Non eſt inquit mirandum, ſi pauperibus abnuit miniſtrare, habet enim formam & ætatem dignam faſtu & grauitate. nam in ſupercilio, vt autor eſt Plin. faſtus & ſuperbia ſedem habet, licet in corde naſcatur.

Quando ad te peruenit il.] Quaſi dicat nunquam ad te peruenit.

Calda gelidæque miniſter.] Nam Romani habebant miniſtratores, qui domino calidam & gelidam aquam miſcebant vrceis, quos miniſtratorios appellabant, de quibus Mart. in vlt.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti,
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Calda autem pro calida veteres ſunt uſi.
Vnde Quint. lib. 1. ita ſcribit Aug. quoque in epiſt. ad C. Cæſarem ſcriptis emendatius calidum dicere quàm caldum mauult, non quia id non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum.

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbu.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ iam mucida fruſta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener, & niueus. mollique ſiligine factus
Seruatur domino. dextram cohibere memento.
Salua ſit artoptæ reuerentia: finge tamen te
Improbulum, ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vis tu conſuetis audax conuiua caniſtris
Impleri, paniſque tui nouiſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Coniuge, per montem aduerſum, gelidáſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæua cum grandine vernus
Iuppiter,, & multo ſtillaret pænula nimbo.

VET. SCHOL.

Seruis eſt pl ſuperbis.] Ægre hoc ſemper ſerui habent, quod illis ſtantibus, amici domini ſui diſcumbunt.

Artoptæ.] Piſtoris, vel vaſis, in quo panis coquitur.

Paniſque tui.] Qualem mereris manducare.

Et multo ſtillaret.] Propterea ſemper * manicaſti per pluuiam.

IOAN. BRITANNICVS.

Ecce.] Particula eſt, qua rem aliquam nouam & recentem oſtendimus.

Aliud.) Subaudi ſeruus & miniſter.

Mucida] Mucore corrupta.

Agitent.] Labefaciant.

Genuinum.] Genuini dentes ſunt homini nouiſſimi, qui circiter vigeſimum annũ gignuntur, multis, & 80. autor eſt Plin. dicti quod à genis vt ſcribit Feſtus, pendeant.

Mollique ſiligine.] Delicatiſſimus panis conficiebatur ex ſiligine, de quo Sen ſic Epiſt. De abſtinentia & temperantia eſus Malum panem inquis, expecta, bonus fiet, etiam illum tenerum tibi & ſiligineum fames reddet Idem De parſimonia victus, vtrum hic panis ſit plebeius an ſiligineus ad naturam nihil pertinet. Plin lib. 18. Siliginem dixerim proprie tritici delicias, candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere. C. Item Corn. Celſus lib. 2. cap. 18 Ex tritico firmiſſima ſiligo, S Colum. lib. 2. nec nos tanquam optabilis agricolis fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.

Artocopi.] Hoc eſt panis ſiliginei multo labore confecti, vt docet compoſitio. ἄρτος enim, panem ſignificat, & κόπος laborem & licet Plin multa genera panũ nominet, vt oſtreatios, artolaganos, ſpeuſticos, furnaceos, parthicos, multóſque alios, non tamen Artocopus nomen eſt proprium panis. ſed ipſum intelligit ſiligineum, qui multo labore confectus ſit Græci tamen ἀρτόκοπον & ἀρτοποιὸν piſtorem appellant. artoptam videtur Plaut. in Aulula. pro menſa panaria accipere quum ait. *Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto à Congrione* Alij vero putant accipi pro teſta, vbi panis conqueretur, facta compoſitione ἀπὸ τοῦ ἄρτου quod eſt panis & ὀπτάω aſſo. artopiæ meminit & Plin. lib. 18. cap. 11. vbi locus eſt corrigendus, nam pro artopia artopteſia ſcriptum eſt.

Salua ſit reu.] Salua dicitur reuerentia, quum non violatur: fac inquit in pane illo reuerentiam non amittas, vt ſit non tangas, quaſi ei reuerentia ſit habenda. Verba ſunt poetæ ridentis tam ſuperbas & contumelioſas cœnas diuitum.

Finge 1.] Hoc eſt ſi te finxeris aliquantulum audacem, vt apprehendas panem, ſtatim adeſt qui te inclamet, cogátque deponere.

Improbulum] Audaculum.

Vis tu conſuetu.] Verba ſunt ſerui increpantis, vis ne panem tuum conſuetum cognoſcere, eóque impleri? legendum eſt cum obiurgatoria interrogatione Et vis legendum eſt a volo & non vix Eſt enim veriſimile, vt quem cogat panem deponere eum etiam acerbe reprehendat.

Scilicet hoc fuerat.] Verba ſunt clientis conquerentis pro laboribus ſuis æquam mercedem ſibi non rependi.

Scilicet hoc fuerat.] Certe inquit hæc tam benigna in cœnis tractatio fuerat cauſa, vt tot incommoda ſuſtinerem, legendúmque eſt cum ironia. Nam hæc particula ſcilicet fere ſemper ironicos profertur Vt Perſ.

> *Scilicet hoc populo pexúſque togáque recenti.* Terent.
> *Id populus curat ſcilicet.*

Sæpe rel. coniuge.] Oſtendit ſe ſæpe antelucano tempore relicta coniuge ex lecto ſurrexiſſe, vt diuitem comitaretur ernıem ſalutatum.

Exquilias.] Vnus eſt ex ſeptem collibus vrbis dictæ exquiliæ ab excubiis regis, vel ab eo, quòd exculiæ eſſent à rege Tullo, vnde regio Exquilina ſecunda vrbis, lege Varro.

Fremeret.] Hinc maxime emergit querela.

Iuppiter verum.] Aer. Nam Iuppiter, autore Varr. aer dicitur & cœlum.

Nymbo.] Nymbus proprie appellatur, autore Sen. pluuia repentina maximo cum impetu.

Digitized by Google

mem & nigrum, vtpote ſole vſtulatum, quem ſupra curſorem dixit, Ganymedem autem Ironicos dixit. Nam is puer fuit delicatiſſimus Trois regis & Caliroes filius, quem Iupiter venantem conuerſus in Aquilam tulit in cœlum, menſæque ſuæ remota Hebe filia, adhibuit pocillatorem.

Sed forma ſed ætas digna ſup.] Non eſt inquit mirandum, ſi pauperibus abnuit miniſtrare, habet enim formam & ætatem dignam faſtu & grauitate. nam in ſupercilio, vt autor eſt Plin. faſtus & ſuperbia ſedem habet, licet in corde naſcatur.

Quando ad te peruenit il.] Quaſi dicat nunquam ad te peruenit.

Calda gelidaque miniſter.] Nam Romani habebant miniſtratores, qui domino calidam & gelidam aquam miſcebant vrceis, quos miniſtratorios appellabant, de quibus Mart. in vlt.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti,
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Calda autem pro calida veteres ſunt uſi.
Vnde Quint. lib. 1. ita ſcribit Aug. quoque in epiſt. ad C. Cæſarem ſcriptis emendatius calidum dicere quàm caldum mauult, non quia id non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum.

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbis.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ iam mucida fruſta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener, & niueus. mollíque ſiligine factus
Seruatur domino. dextram cohibere memento.
Salua ſit artoptæ reuerentia: finge tamen te
Improbulum, ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vis tu conſuetis audax conuiua caniſtris
Impleri, paniſque tui nouiſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Coniuge, per montem aduerſum, gelidáſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæua cum grandine vernus
Iuppiter,, & multo ſtillaret pænula nimbo.

VET. SCHOL.

Seruis eſt pl ſuperbis.] Ægre hoc ſemper ſerui habent, quod illis ſtantibus, amici domini ſui diſcumbunt.

Artopta.] Piſtoris, vel vaſis, in quo panis coquitur.

Paniſque tui.] Qualem mereris manducare.

Et multo ſtillaret.] Propterea ſemper * manicaſti per pluuiam.

IOAN. BRITANNICVS.

Ecce.] Particula eſt, qua rem aliquam nouam & recentem oſtendimus.

Alius.) Subaudi ſeruus & miniſter.

Mucida] Mucore corrupta.

Agitent.] Labefaciant.

Genuinum.] Genuini dentes ſunt homini nouiſſimi, qui circiter vigeſimum annũ gignuntur, multis, & 80. autor eſt Plin. dicti quod à genis vt ſcribit Feſtus, pendeant.

Molliqúe ſiligine.] Delicatiſſimus panis conficiebatur ex ſiligine, de quo Sen ſic Epiſt. De abſtinentia & temperantia eſus Malum panem inquis, expecta, bonus fiet, etiam illum tenerum tibi & ſiligineum fames reddet Idem De parſimonia victus, vtrum hic panis ſit plebeius an ſiligineus ad naturam nihil pertinet. Plin lib. 18. Siliginem dixerim proprie tritici delicias, candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere. C. Item Corn. Celſus lib. 2. cap. 18 Ex tritico firmiſſima ſiligo, S Colum. lib. 2. nec nos tanquam optabilis agricolis fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.

Artocopi.] Hoc eſt panis ſiliginei multo labore confecti, vt docet compoſitio. ἄρτος enim, panem ſignificat, & κόπος laborem & licet Plin multa genera panũ nominet, vt oſtrearios, artolaganos, ſpeuſicos, furnaceos, parthicos, multóſque alios, non tamen Artocopus nomen eſt proprium panis. ſed ipſum intelligit ſiligineum, qui multo labore confectus ſit Græci tamen ἀρτόκοπον & ἀρτοποιὸν piſtorem appellant. artoptam videtur Plaut. in Aulula. pro menſa panaria accipere quum ait. *Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto à Congrione.* Alij vero putant accipi pro teſta, vbi panis conqueretur, facta compoſitione ἀπὸ τοῦ ἄρτου quod eſt panis & ὀπτάω aſſo. artoptæ meminit & Plin. lib. 18. cap. 11. vbi locus eſt corrigendus, nam pro artopta artopteſia ſcriptum eſt.

Salua ſit reu.] Salua dicitur reuerentia, quum non violatur: fac inquit in pane illo reuerentiam non amittas, vt ſit non tangas, quaſi cui reuerentia ſit habenda. Verba ſunt poetæ ridentis tam ſuperbas & contumelioſas cœnas diuitum.

Finge t.] Hoc eſt ſi te finxeris aliquantulum audacem, vt apprehendas panem, ſtatim adeſt qui te inclamet, cogátque deponere.

Improbulum] Audaculum.

Vis tu conſuetis.] Verba ſunt ſerui increpantis, vis ne panem tuum conſuetum cognoſcere, eóque impleri? legendum eſt cum obiurgatoria interrogatione Et vis legendum eſt a volo & non vix Eſt enim veriſimile, vt quem cogat panem deponere eum etiam acerbe reprehendat.

Scilicet hoc fuerat.] Verba ſunt clientis conquerentis pro laboribus ſuis æquam mercedem ſibi non rependi.

Scilicet hoc fuerat.] Certe inquit hæc tam benigna in cœnis tractatio fuerat cauſa, vt tot incommoda ſuſtinerem, legendúmque eſt cum ironia. Nam hæc particula ſcilicet fere ſemper ironicos profertur Vt Perſ.

Scilicet hoc populo pexúſque togáque recenti. Terent.

Id populus curat ſcilicet.

Sæpe rel. coniuge.] Oſtendit ſe ſæpe antelucano tempore relicta coniuge ex lecto ſurrexiſſe, vt diuitem comitaretur euntem ſalutatum.

Exquilias.] Vnus eſt ex ſeptem collibus vrbis dictæ exquiliæ ab excubiis regis, vel ab eo, quòd excultæ eſſent à rege Tullo, vnde regio Exquilina ſecunda vrbis, lege Varro.

Fremeret.] Hinc maxime emergit querela.

Iuppiter verum.] Aer. Nam Iuppiter, autore Varr. aer dicitur & cœlum.

Nymbo.] Nymbus proprie appellatur, autore Sen. pluuia repentina maximo cum impetu.

Digitized by Google

mem & nigrum, vtpote ſole vſtulatum, quem ſupra curſorem dixit, Ganymedem autem Itonicos dixit. Nam is puer fuit delicatiſſimus Trois regis & Caliroes filius, quem Iupiter venantem conuerſus in Aquilam tulit in cœlum, menſæque ſuæ remota Hebe filia, adhibuit pocillatorem.

Sed forma ſed ætas digna ſup.] Non eſt inquit mirandum, ſi pauperibus abnuit miniſtrare, habet enim formam & ætatem dignam faſtu & grauitate. nam in ſupercilio, vt autor eſt Plin. faſtus & ſuperbia ſedem habet, licet in corde naſcatur.

Quando ad te peruenit il.] Quaſi dicat nunquam ad te peruenit.

Calda gelidæque miniſter.] Nam Romani habebant miniſtratores, qui domino calidam & gelidam aquam miſcebant vrceis, quos miniſtratorios appellabant, de quibus Mart. in vlt.

Frigida non deſit, non deerit calda petenti,
Sed tu moroſa ludere parce ſiti.

Calda autem pro calida veteres ſunt uſi.
Vnde Quint. lib. 1. ita ſcribit Aug. quoque in epiſt. ad C. Cæſarem ſcriptis emendatius calidum dicere quàm caldum mauult, non quia id non ſit Latinum, ſed quia ſit odioſum.

Maxima quæque domus ſeruis eſt plena ſuperbu.
Ecce alius quanto porrexit murmure panem
Vix fractum, ſolidæ iam mucida fruſta farinæ,
Quæ genuinum agitent, non admittentia morſum.
Sed tener, & niueus. mollíque ſiligine factus
Seruatur domino. dextram cohibere memento.
Salua ſit artoptæ reuerentia: finge tamen te
Improbulum, ſupereſt illic qui ponere cogat.
Vis tu conſuetis audax conuiua caniſtris
Impleri, paniſque tui nouiſſe colorem?
Scilicet hoc fuerat, propter quod ſæpe relicta
Coniuge, per montem aduerſum, gelidáſque cucurri
Eſquilias, fremeret ſæua cum grandine vernus
Iuppiter,, & multo ſtillaret pænula nimbo.

VET. SCHOL.

Seruis eſt pl ſuperbis.] Ægre hoc ſemper ſerui habent, quod illis ſtantibus, amici domini ſui diſcumbunt.

Artoptæ.] Piſtoris, vel vaſis, in quo panis coquitur.

Paniſque tui.] Qualem meteris manducare.

Et multo ſtillaret.] Propterea ſemper * manicaſti per pluuiam.

IOAN. BRITANNICVS.

Ecce.] Particula eſt, qua rem aliquam nouam & recentem oſtendimus.

Alius.) Subaudi ſeruus & miniſter.

Mucida] Mucore corrupta.

Agitent.] Labefaciant.

Genuinum.] Genuini dentes ſunt homini nouiſſimi, qui circiter vigeſimum annũ gignuntur, multis, & 80. autor eſt Plin. dicti quod à genis vt ſcribit Feſtus, pendeant.

Mollique ſiligine.] Delicatiſſimus panis conficiebatur ex ſiligine, de quo Sen ſic Epiſt. De abſtinentia & temperantia eſus Malum panem inquis, expecta, bonus fiet, etiam illum tenerum tibi & ſiligineum fames reddet Idem De parſimonia victus, vtrum hic panis ſit plebeius an ſiligineus ad naturam nihil pertinet. Plin lib. 18. Siliginem dixerim proprie tritici delicias, candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere. C. Item Corn. Celſus lib. 2. cap. 18 Ex tritico firmiſſima ſiligo, S Colum. lib. 2. nec nos tanquam optabilis agricolis fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.

Artocopi.] Hoc eſt panis ſiliginei multo labore confecti, vt docet compoſitio. ἄρτος enim, panem ſignificat, & κόπος laborem & licet Plin. multa genera panũ nominet, vt oſtrearios, artolaganos, ſpeuſicos, furnaceos, parthicos, multóſque alios, non tamen Artocopus nomen eſt proprium panis. ſed ipſum intelligit ſiligineum, qui multo labore confectus ſit Græci tamen ἀρτόκοπον & ἀρτοποιόν piſtorem appellant. artoptam videtur Plaut. in Aulula pro menſa panaria accipere quum ait. *Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto à Congrione.* Alij vero putant accipi pro teſta, vbi panis conquereretur, facta compoſitione ἀπὸ τοῦ ἄρτου quod eſt panis & ὀπτάω aſſo. artoptæ meminit & Plin. lib. 18. cap. 11. vbi locus eſt corrigendus, nam pro artopta artopteſia ſcriptum eſt.

Salua ſit reu.] Salua dicitur reuerentia, quum non violatur: fac inquit in pane illo reuerentiam non amittas, vt ſit non tangas, quaſi cui reuerentia ſit habenda. Verba ſunt poetæ ridentis tam ſuperbas & contumelioſas cœnas diuitum.

Finge t.] Hoc eſt ſi te finxeris aliquantulum audacem, vt apprehendas panem, ſtatim adeſt qui te inclamet, cogátque deponere.

Improbulum.] Audaculum.

Vis tu conſuetu.] Verba ſunt ſerui increpantis, vis ne panem tuum conſuetum cognoſcere, eóque impleri? legendum eſt cum obiurgatoria interrogatione Et vis legendum eſt a volo & non vix Eſt enim veriſimile, vt quem cogat panem deponere eum etiam acerbe reprehendat.

Scilicet hoc fuerat.] Verba ſunt clientis conquerentis pro laboribus ſuis æquam mercedem ſibi non rependi.

Scilicet hoc fuerat.] Certe inquit hæc tam benigna in cœnis tractatio fuerat cauſa, vt tot incommoda ſuſtinerem, legendúmque eſt cum ironia. Nam hæc particula ſcilicet fere ſemper ironicos profertur Vt Perſ.

Scilicet hoc populo pexúſque togáque recenti. Terent.

Id populus curat ſcilicet.

Sæpe rel. coniuge.] Oſtendit ſe ſæpe antelucano tempore relicta coniuge ex lecto ſurrexiſſe, vt diuitem comitaretur euntem ſalutatum.

Exquilias.] Vnus eſt ex ſeptem collibus vrbis dictæ exquiliæ ab excubiis regis, vel ab eo, quòd excultæ eſſent à rege Tullo, vnde regio Exquilina ſecunda vrbis, lege Varro.

Fremeret.] Hinc maxime emergit querela.

Iuppiter vernus.] Aer. Nam Iuppiter, autore Varr. aer dicitur & cœlum.

Nymbo.] Nymbus proprie appellatur, autore Sen. pluuia repentina maximo cum impetu.

Digitized by Google

IOAN. BRITANNICVS.

Ecce.] Particula eſt, qua rem aliquam nouam & recentem oſtendimus.

Alius.) Subaudi ſeruus & miniſter.

Mucida] Mucore corrupta.

Agitent.] Labefaciant.

Genuinum.] Genuini dentes ſunt homini nouiſſimi, qui circiter vigeſimum annũ gignuntur, multis, & 80. autor eſt Plin. dicti quod à genis vt ſcribit Feſtus, pendeant.

Mollique ſiligine.] Delicatiſſimus panis conficiebatur ex ſiligine, de quo Sen ſic Epiſt. De abſtinentia & temperantia eſus Malum panem inquis, expecta, bonus fiet, etiam illum tenerum tibi & ſiligineum fames reddet Idem De parſimonia victus, vtrum hic panis ſit plebeius an ſiligineus ad naturam nihil pertinet. Plin lib. 18. Siliginem dixerim proprie tritici delicias, candor eſt, & ſine virtute, & ſine pondere. C. Item Corn. Celſus lib. 2. cap. 18 Ex tritico firmiſſima ſiligo, S Colum. lib. 2. nec nos tanquam optabilis agricolis fallat ſiligo. Nam hoc tritici vitium eſt, & quamuis candore præſtet, pondere tamen vincitur.

Artocopi.] Hoc eſt panis ſiliginei multo labore confecti, vt docet compoſitio. ἄρτος enim, panem ſignificat, & κόπος laborem & licet Plin multa genera panũ nominet, vt oſtreatios, artolaganos, ſpeuſicos, furnaceos, parthicos, multóſque alios, non tamen Artocopus nomen eſt proprium panis, ſed ipſum intelligit ſiligineum, qui multo labore confectus ſit Græci tamen ἀρτοκόπον & ἀρτοποιὸν piſtorem appellant. artoptam videtur Plaut. in Aulula pro menſa panaris accipere quum ait. *Ego hinc artoptam ex proximo vtendam peto à Congrione.* Alij vero putant accipi pro ceſta, vbi panis conqueretur, facta compoſitione ἀπὸ τοῦ ἄρτου quod eſt panis & ὀπτάω aſſo. artoptæ meminit & Plin. lib. 18. cap. 11. vbi locus eſt corrigendus, nam pro artopta artopteſia ſcriptum eſt.

Salua ſit reu.] Salua dicitur reuerentia, quum non violatur: fac inquit in pane illo reuerentiam non amittas, vt ſit non tangas, quaſi cui reuerentia ſit habenda. Verba ſunt poetæ ridentis tam ſuperbas & contumelioſas cœnas diuitum.

Finge t.] Hoc eſt ſi te finxeris aliquantulum audacem, vt apprehendas panem, ſtatim adeſt qui te inclamet, cogátque deponere.

Improbulum] Audaculum.

Vis tu conſuetu.] Verba ſunt ſerui increpantis, vis ne panem tuum conſuetum cognoſcere, eóque impleri? legendum eſt cum obiurgatoria interrogatione Et vis legendum eſt a volo & non vix Eſt enim veriſimile, vt quem cogat panem deponere eum etiam acerbe reprehendat.

Scilicet hoc fuerat.] Verba ſunt clientis conquerentis pro laboribus ſuis æquam mercedem ſibi non rependi.

Scilicet hoc fuerat.] Certe inquit hæc tam benigna in cœnis tractatio fuerat cauſa, vt tot incommoda ſuſtinerem, legendúmque eſt cum ironia. Nam hæc particula ſcilicet fere ſemper ironicos profertur Vt Perſ.

> *Scilicet hoc populo pexúſque togáque recenti.* Terent.
> *Id populus curat ſcilicet.*

Sæpe rel. coniuge.] Oſtendit ſe ſæpe antelucano tempore relicta coniuge ex lecto ſurrexiſſe, vt diuitem comitaretur eúmque ſalutatum.

Exquilias.] Vnus eſt ex ſeptem collibus vrbis dictæ exquiliæ ab excubiis regis, vel ab eo, quòd excultæ eſſent à rege Tullo, vnde regio Exquilina ſecunda vrbis, lege Varro.

Fremeret.] Hinc maxime emergit querela.

Iuppiter verum.] Aer. Nam Iuppiter, autore Varr. aer dicitur & cœlum.

Nymbo.] Nymbus proprie appellatur, autore Sen. pluuia repentina maximo cum impetu.

Digitized by Google

Penula.] Tempore pluuio ſumebatur penula. Ælius Spartianus in primo operis ſui limine ſic ſcribit de Adriano. Tribunus plebis factus eſt, in quo magiſtratu ad perpetuam tribunitiam poteſtatem omnem ſibi factũ aſſeruit, quod penules amiſerit, quibus vti tribuni plebis tempore pluuiæ ſolebant, imperatores autem nunquã: vnde hodie quoque imperatores ſine penulis à togatis videntur, hinc eſt iocus ille apud Quint. Quum Galba toganti penulam amico reſpondit, non pluit, non opus eſt tibi: ſi pluet, ipſe viat. Vlp iuriſconſ. ſcribit, penulam communem eſſe habitũ tam virorum quàm mulierum. Tradit Lampridius Alexandrum conſtituiſſe, vt ſenatores penulis intra vrbem frigoris cauſa vterentur, quum id veſtimenti genus ſemper itinerariũ, aut pluuiæ fuiſſet: Matronas intra vrbẽ vti vetuit penulis. Var. in Virgula diuina ſcribit, vt eſt autor Marcel. Nõ quærẽda eſt penula homini qui habet virtutẽ. Penulæ autem repertores Lacedæmonios fuiſſe ſcribit Tertull. in Apolog.

Adſpice quam longo diſtinguat pectore lancem,
Quæ fertur domino, ſquilla, & quibus vndique ſepta
Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda,
Cum venit excelſi manibus ſublata miniſtri,
Sed tibi dimidio conſtrictus cammarus ouo
Ponitur, exigua feralis cena patella.
Ipſe Venafrano piſcem perfundit: at hic, qui
Pallidus adfertur miſero tibi caulis, olebit
Laternam. illud enim veſtris datur alueolis, quod
Canna Micipſarum prora ſubuexit acuta:
Propter quod Romæ cum Boccare nemo lauatur,
Mullus erit domini, quem miſit Corſica, vel quem
Tauromenitanæ rupes, quando omne peractum eſt,
Et iam defecit noſtrum mare, dum gula ſæuit
Retibus aßiduis penitus ſcrutante macello
Proxima, nec patimur Tyrrhenum creſcere piſcem.

VETVS SCHOL.

Squilla.] Genus piſcis, aut cammari.
Miniſtri] Infertoris.
Venafrano.] Oleo bono ciuitatis Africæ.
Alueolis.] Vaſis, in quibus manducatis.
Canna Micipſarum] Genus nauis, quæ Gandeia dicitur, vt ſit Gandeia Micipſarum, id eſt Afrorum. Gandeiam enim ſoli Afri, id eſt, Zamæi, vel, vt alij, Byzaceni, vt alij Barcæ inuenerunt. Significat oleum Tripolitanum.
Corſica.] Inſula in Tyrrheno mari poſita.
Tauromenit.] Oppidum Siciliæ
Dum gula ſæuit.] In ſuburbicario mari.
Nec patimur.] Ex aſſidua piſcatione.

Ioannes

IOANNES BRITANNICVS.

Adſpice.] Alium luxum oſtendit diuitis, cum maxima clientis contumelia: ſunt enim verba poetæ. Aſpice inquit quàm grandis ſquilla paretur domino, tibi autem cammarus tantum. ſquilla autem genus eſt piſcis ex genere concharum, de qua ſic Cic. in lib. de nat. deor Pinna vero, ſic enim Græce dicitur, duabus grandib. patula conchis cum parua ſquilla quaſi ſocietate coit comparandi cibi. Horat. Sat. 8.

Affertur ſquillas inter murena natantes In patina porrecta.

Diſtendat.] Impleat.

Aſparagi.] Aſparagi dicti ſunt, quod ex aſperis virgultis leguntur, & ipſi ſcapi aſperi ſint, non leues, niſi vox ſit Græca nam ἀσπάραγος dicitur, hæc Varro.

Qua cauda.] Quaſi quæ maxime expetitur. Nam in ſquilla & locuſta cauda optimi habebatur ſaporis. Fuiſſe autem lauræ gulæ docet Suidas. qui ſcribit Apicium eo cibi genere bona conſumpſiſſe, & eius auiditate in Africam nauigaſſe.

Deſpiciat.] Deorſum aſpiciat, quum ſublimis à miniſtro feratur: ſequitur enim *excelſis manibus ſublata miniſtri.*

Cammarus.] Eſt ex genere piſcium conchiliatorum, cuius meminit & Mart.

Concolor in rubra cammare lance rubes.

De eo ſic & Lampridius in Heliog. Primus fecit Iſitia de piſcibus, primus de oſtreis & lichoſtreis, & huiuſmodi marinis conchis, & locuſtis, & cammaris, & Scillis.

Conſtrictus ouo] Cammari enim immixti ouis coquebantur.

Cœna feralis.] Appoſitio eſt. i. cœna qualis mortuis dabatur. Vnde Apul in 4. Florid. Exclamauit viuere hominem, procul ignes amolirentur, rogum demolirētur, cœnam feralem à tumulo ad menſam referrent. Feram enim veteres mortem appellauere.

Venafrano.] Subaudi oleo. Totus enim ager Venafranus bonitate olei commendatur. Vnde illud Plinianum, & vulgo principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venafrano. eſt autem Venafrum oppidum Campaniæ. De oleo Venafrano Martial.

Hoc tibi Campani ſudauit bacca Venafri
Vnguentum, quoties ſumis, & iſtud olet.

Pallidus caulis.] Nam braſſicæ palleſcentes faſtidium mouebant. Vnde vt viriditatem cuſtodirent cum nitro coquebantur. Mart.

Ne palleſcentes moueant faſtidia caules,
Nitrata viridis braſſica fiet aqua.

Olebit laternam.] i. oleum quale laternis indi ſolet, nam in vſum lucernarum peſſimum paratur laternam autem poſuit pro lucerna.

Veſtris alueolis. Satyrice appellauit patinas pauperis alueolos. Nam alueoli dicuntur vaſa proprie ex ligno excauata, ſic etiam in ſequentib. alueolos appellauit.

Cultus & alueolos & lenam pignerat Atreus,

Vbi locus eſt corrigendus. nam pro alueolis albiolos legitur. Ergo veſtris alueolis. i. veſtris patinis vilibus & ligneis Alueolus item capitur pro tabula luſoria. Varro. Quales ſunt teſſeræ, quibus in alueolo luditur. Vocabulum autem deductum videtur per diminutionem ab alueolo, licet illud diuerſa ſignificatione accipiatur: nam pro vaſe ligneo ponitur, quod alio nomine ſolium appellamus eo vtebantur in balneis. vnde Cic in 4. Rhet ad Heren. Deinde vbi viſum eſt, vt in alueum deſcēderet. Alueus item capitur pro concauitate fluminis. vnde dicimus Alueum Tiberis, Alueum Padi.

Canna Mycip.] Quod ex Numidia Romam vehitur Nam Mycipſa Maſiniſſæ filius, Numidarum fuit rex qui mortuus regnum tribus filiis reliquit, Adherbali, Hyempſali, & Iugurthæ fratris filio, quem in filium adoptauerat

Canna acuta prora.] Id eſt nauis Hoc autem dicit, quia vt ſcribit Plin lib 7. cap. 56. naues fiunt vtiles in Nilo ex papyro, & ſcirpo, & harundine, ſimúlque ad

Digitized by Google

d reſpexit, quod in India harundines ſunt tantæ proceritatis, vt ex ſingulis interno diis nauiculæ fiant, quæ alueo nauigabili ternos interdum homines ferant. Plin. lib. 7. cap 2. Solin. Diod. Mela.

Cum Boccare.] Taurus inquit eſt fœtor olei, vt nemo Romæ lauetur cum Boccare, hoc eſt cum Numida aliquo. Boccar autem, vt ſcribit Liu. lib. 29. ab vrbe condita, rex fuit Maurorum, fuitque temporibus Maſiniſſæ regis Numidiæ, per quem nunc poeta intelligit omnes Numidas & Mauros.

Tutos à ſerpentibus.] Tanta inquit eſt vis tetri odoris olei, vt ſerpentes ipſi fugentur.

Mullus erit.] Piſcis eſt marinus, de quo in ſuperiore Satyra.

Corſica.] Inſula eſt in mari Liguſtico, alio nomine appellata Cirnus, vnde Verg. in Bucol.

Sic tua Cirneas fugiant examina taxos.

Rupes Taurominitanæ] Hoc eſt Sicilia ipſa. Nam Taurominium oppidum eſt Siciliæ non longe à Meſſana, olim naxus vocitatum, autore Solino.

Quando omne.] Ratio eſt, quare tam ex longinquo petantur piſces, quoniam inquit iam mare noſtrum piſcibus eſt exhauſtum, dum gulæ tantopere inſeruimus. Vnde & Sen. deteſtans gulam ſic ſcribit ad Lucilium Vide quantum rerum per vnā gulam tranſiturum permiſerit luxuria, terrarúmque, maríſque vaſtatrix.

Macello ſcrutante.] Hoc eſt piſcatore maria quæque vicina explorante. Macellū enim poſuit pro piſcatore. Eſt autem macellum locus vbi obſonia venduntur. dictū vt ſenſit Dona. in Terent. à mactandis pecoribus: vt alij vero tradunt à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinium, quo damnato cenſores Æmylius & Furius ſtatuerunt, vt in domo eius obſonia venderētur: à quo Macellarij dicti ſunt, qui obſonia venderent, non autem qui pecora mactarent, ij enim lanij & laniones ſunt appellati, & laniena locus vbi mactaretur, de quo plura ante.

Nec patimur.] ſ. gula.

Tyrrhenum.] Tuſcum & Romanum,

Inſtruit ergo focum prouincia: ſumitur illinc
Quod captator emat Lenas, Aurelia vendat.
Virroni muræna datur, quæ maxima venit
Gurgite de Siculo: nam dum ſe continet Auſter
Dum ſedet, & ſiccat madidas in carcere pennas,
Contemnunt mediam temeraria lina Charybdim.
Vos anguilla manet longæ cognata colubræ,
Aut glacie aſperſus maculis Tiberinus, & ipſe
Vernula riparum pinguis torrente cloaca,
Et ſolitus mediæ cryptam penetrare Suburæ.

VETVS SCHOL.

Captator.] Heredipeta.
Aurelia.] Mulier, quæ diſtrahebat piſces.
Dum ſe cont. Auſter.] Iocatur, id eſt, non flante auſtro.
Lina.] Piſcatores.

Digitized by Google

Cognata colubræ.] Similis colubræ.
Pinguis.] De ſordibus quæ in cloacis nutritus eſt,

IOAN. BRITANNICVS.

Inſtruit ergo focum.] Quum mare inquit noſtrum piſcibus ſit exinanitum, ideo ex prouinciis & longinquis locis petuutur, ſicque poeta gulam ſui temporis notat. Quæ etiam à Seneca his verbis taxatur Quod diſſolutus delitiis ſtomachus vix admittat, ab vltimo petatur Oceano vomunt vt edant, edunt vt vomant.

Inſtruit focum.] In cauta eſt, vt piſces habeantur ad coquendum.

Illinc.] Ex prouincia.

Lenas. Pro auaro captatore ponitur, vt Aurelia pro orba diuite cui multa mitterentur munera, vterque autem fuit temporibus Iuuenal. vt Gallita & Pactius.

Captator.] Hoc eſt qui muneribus alienas opes captat.

Aurelia vendat.] Nam lucri cupiditate munera vendebat.

Virroni.] Ipſi diuiti.

Murena.] Anguillæ ſimilis eſt, in freto Siculo multæ capiuntur. Macrob. lib. 3. Accerſebantur inquit murenæ ad piſcinas noſtræ vrbis abúſque freto Siculo. Lautæ habebantur gulæ adeo, vt Licinij Craſſi Murenæ ſint cognominati, quod hoc piſce effuſiſſime ſint delectati. Lege Plinium libro nono. Col. & Macrob. libro tertio.

Nam dum ſe continet.] Non verentur inquit piſcatores, quieſcentibus ventis in mari Siculo, licet periculoſo piſcari, vt oſtendat nihil intactum relinqui ad indomitam gulam explendam.

Auſter.] Auſtrum poſuit pro omnibus ventis.

In carcere.] Fabulam miſcet. Nam venti in Æoliis inſulis, in quibus temporibus Iliacis Æolus regnabat, in carcere ab eo coerceri dicebantur. Verg.

Æoliam venit, hinc vaſto rex Æolus antro
Luctantes ventos tempeſtatéſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

Lina temeraria.] Hoc eſt temerarij piſcatores vtentes retibus.

Carybdim.] In freto, quod eſt inter Italiam & Siciliam ſcopulus eſt Sylla item Carybdis, mare vorticoſum, ambo clara ſæuitia: Carybdis autem Peloro promontorio adiuncta eſt. De Scylla & Carybdi plura referemus in 15. Sat.

Cognata colubræ.] Quaſi eiuſdem generis ſcribit Plin lib.9. cap. 23. Murenas in terram elapſas ſerpentibus commiſceri, ſed de anguilla hoc non legitur apud Plinium: verum poeta ſequi tu opinionem vulgarem, qui credit ſerpentes & angues coire cum anguillis.

Aut Tyberinum] Lupum piſcem intelligit, qui in Tyberi ſtercore paſceretur, & immunda eſca inter cloacas vrbis. Et licet hoc loco Iuuen. Tyberinum piſcem, vt vilem pauperi apponi dicat, Varro tamen vt tradit Macrob. piſci Tyberino palmam tribuit his verbis in libro rerum humanarum 11. Ad victum optima fert ager Campanus frumentum, Falernus vinum, Caſſinas oleum, Tuſculanus ficum, Mel Tarentinus, Piſcem Tyberis. Nam omnes ex hoc amne piſces maximum honorem tenuerunt apud prodigos, imprimíſque lupus, qui inter duos pontes captus eſſet, quod etiam Horatius indicare videtur in Satyra quæ incipit.

Quæ virtus. Lupus hic Tyberinus an alto,
Captus hiet pontes inter iactatus, an amnis,
Oſtia ſub Tuſci.

Columella libro vndecimo, cap. decimo ſexto loquẽs de piſcinis ſic ſcribit, Doctáque & erudita palata faſtidire, docuit fluuialem lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet, quibus verbis docet, Lupum Tyberinum in precio fuiſſe Verum forte temporibus Iuuen, talis piſcis in precio non erat, temporum longinqui-

Digitized by Google

rates mores, vt fit, mutante, ſicut & ætate noſtra anguillæ, quæ temporibus poetæ in minima erant taxatione, menſis noſtris ſunt gratiſſimæ. lupos etiam marinos laudat Plinius lib. 9 his verbis. Luporum laudatiſſimi, qui appellantur lanati, candore molliciáque carnis.

Aſperſus maculis) Nam lupi piſces maculis variegati inueniebantur iíque minoris æſtimationis vnde Col. lib. 9. cap. 17 vbi de poſitione piſcinæ mentionem facit. Tum etiam ſine macula (nam ſunt & varij) lupos includamus Eos nos eſſe putamus, quos vulgo appellant Lucinos, dictos lupos ab eorum voracitate, nam reliquos piſces inſectantur. vnde Col. eodem lib. lupos rapaces appellat.

Glacie.) Per hyemen, videntur enim maculis frigore aſpergi.

Vernula) Alumnus.

Cloaca.) Nam tota vrbs penſilis erat cloacis, corriuatis ſeptem amnibus à M. Agrippa ſordes vrbis in Tyberim deferentibus. lege Liuium.

Criptam) Cauernam, & loca riparum excauata, quæ piſcis depaſcens perſcrutatur. Vnde Lucilius, acer & violentus poeta cum quaſi Ligurionem catillonem appellat, ſcilicet qui proxime ripas & ſtercus inſectaretur. Proprie autem catillones dicebantur qui ad polinctum Herculis vltimi quum venirent, catillos liguriebant. Crypta autem dicta eſt à κρύπτω quod eſt occulto.

Suburræ) Regio erat vrbis celebratiſſima, de qua alibi ante. eò autem ait piſces ſtercus ſectantes peruenire.

Ipſi pauca velim, facilem ſi præbeat aurem.
Nemo petit, modicis quæ mittebantur amicis
A Seneca, quæ Piſo bonus, quæ Cotta ſolebat
Largiri: namque & titulis, & faſcibus olim
Maior habebatur donandi gloria: ſolum
Poſcimus; vt cenes ciuiliter. hoc face, & eſto:
Eſto, vt nunc multi, diues tibi, pauper amicis.
Anſeris ante ipſum magni iecur, anſeribus par
Altilis, & flaui dignus ferro Meleagri
Spumat aper: poſt hunc tradentur tubera, ſi ver
Tunc erit, & facient optata tonitrua cenas
Maiores: tibi habe frumentum Alledius inquit,
O Libie; diſiunge boues, dum tubera mittas.

VETVS SCHOL.

A Seneca) Hic ſub Claudio quaſi conſcius adulteriorum Iuliæ Germanici filiæ, in Corſicam relegatus, poſt triennium reuocatus eſt Qui etſi magno deſiderio Athenas intenderet, ab Agrippina tamen, erudiendo Neroni, in palatium adductus, ſæuum immanémque natum & ſenſit cito, & mitigauit: inter familiares ſolitus dicere. Non fore ſæuo illi leoni, quin, guſtato ſemel hominis cruore, ingenita redeat ſæuitia. Huic poſtremo, quod habitus eſſet inter conſcios coniurationis

Digitized by Google

Piſonianæ. Nero per Tribunum vltimam neceſſitatem denunciauit. Hic interritus, amicorum animos, quibus iam eius caſus lacrimas exciuerat, ad firmitudinem reuocauit, rogitans, Vbi præcepta ſapientiæ? vbi tot per annos meditata ratio aduerſus imminentia? cui prætereà ignara fuerit Neronis ſæuitia? neque aliud ſupereſſe poſt matrem fratremque interfectos, quam vt educatoris præceptoriſque necem adiiceret. Deinde ſibi venas præſecans, crurumque venas abrumpens, & durante tractu lentitudinéque mortis, hauſto veneno, & poſtremo calidæ aquæ ſtagnum introiens, exanimatus eſt.

Qua Piſo bonus.] Piſo Calpurnius, antiqua familia, ſcenico habitu tragœdias actitauit: in latrunculariorum luſu tam perfectus & callidus, vt ad eum latenter curreretur. Ob hæc inſinuatus C. Cæſari, * repente etiam relegatus eſt, quod conſuetudinem priſtinæ vxoris abductæ ſibi ab ipſo, deinde remiſſæ, repetiſſe exiſtimabatur. Mox ſub Claudio reſtitutus, & poſt Conſulatum materna hereditate ditatus, magnificentiſſimus vixit, meritis ſubleuare inopes ex vtroque ordine ſolitus: de plebe autem certos quotannis ad equeſtrem cenſum dignitatémque prouehere.

Vt cenes ciuiliter [Sine iniuria clientum.

Pauper amicis.] Id eſt auarus.

Altilis & flaui.] Paſta, vel aptuna.

Meleagri.] Propter Calydonium aprum, quem irata Diana, quod contempta eſſet ab Oeneo in ſacrificiis, agris ſuis immiſerat, quem Meleager filius occidit.

Et faciens opt.] Quia tubera tonitruis dicuntur naſci, vt cocleæ.

Alledius.] Guloſus.

IOANNES BRITANNICVS.

Ipſi pauca velim.] Velim inquit ipſum Vittonem paucis alloqui, ſi me velit auſcultare.

Nemo petit.] Senſus eſt. Nemo inquit petit à te Virro, vt in pauperes clientes tam munificus ſis, quam fuerunt Seneca, Piſo & Cotta in amicos ſuos, quos multis donis proſequebantur, ſed vt cœnes ciuiliter, & communibus epulis cum eis, & non diſcretis.

A Seneca.] Senecam diuitem fuiſſe & liberalem in amicos ſcribit Tac. apud quem lege de vita & nece eius.

Piſo bonus.) Multi extitere Piſones, verum de G. Piſone illo intelligit, qui amicus & familiaris fuit Sen. quique autor fuit coniurationis in Neronem, à quo dicta eſt coniuratio illa Piſoniana. De eo ita ſcribit Tac. Namque facundiam tuendis ciuibus exercebat, largitionem aduerſus amicos, & ignotos quoque comi ſermone & congreſſu. Vnde à poeta & liberalis & bonus appellatur.

Cotta.) Hic eſt ille Cotta, de quo in Sat. *Et ſpes & ratio, Quis tibi Mæcenas? quis tunc erit aut Proculeius, aut Fabius? Quis Cotta iterum, quis Lentulus alter.*

Namque & titulis.) Ideo inquit liberales & munifici erant in amicos, quòd veteres glorioſius eſſe in homine putarunt, liberalitatem exercere quàm dignitates adipiſci. Vnde Saluſt. in Cat. commendans mores veterum Romanorum, ſic ſcribit, Magiſque dandis quam accipiendis beneficiis, amicitias parabant.

Titulis] Honoribus qui per titulos & inſcriptiones oſtendebantur. Vnde Plin. lib. 7. loquens de Pompeio, poſtea ad tota maria, & deinde ſolis ortus miſſus hos retulit patriæ titulos. Prop. vlt. Elegi. *Et domus eſt titulis vtraque fulta ſuis.* Id eſt, honoribus & laudationibus.

Faſcibus) Conſulatu & prætura, quæ dignitates inter alias præcipuæ habebantur, vt per has dignitates omnes intelligas. Conſulem & prætorem lictores præcedebant cum faſcibus virgarum: Conſulem 12. ſex vero prætorem.

Cœnes c.) i. vt bonum ciuem decet communibus. ſ. epulis & indiſcretis, ea-

dem eſt etiam expoſtulatio Martialis aduerſus Pont.

Cur ſine te cœno, quum tecum Pontice cœnem?

Hoc f. &c.] Cum indignatione pronuntiandum. face hoc inquit, & tibi conceſſero, vt viuas diues tibi, & parcus amicis, vt multi faciunt, ſicque ſui temporis homines ſordidos taxat.

Iecur anſ] Prodigi, & lautæ gulæ homines inter delicata obſonia iecur anſeris ſtatuerunt. Vnde Plin. lib. 10. cap. 22. Iecur fartilibus in magnam amplitudinem creſcit, exemptúmque lacte mulſo augeretur. Nec ſine cauſa in quæſtione eſt quis primus tantum bonum inuenerit, Scipio an Marcellus vir conſularis? an M. Seſſius eadem ætate eques Ro. Mart. lib. 13.

Aſpice quàm tumeat magno iecur anſere maius.

Docuit Apicius ſaginare anſeres, fico, carina, & ſatie extinguere.

Altil.] Gallina intelligit quæ alebatur ad ſaginam. Deliaci cœpere gallinas ſaginare, vnde peſtis exorta opimas aues & ſuopte corpore vnctas deuorandi. Quod poſtea lege Fania prohibitum eſt, qua cautum eſt, ne quid volucrum proponeretur præter vnam gallinam, quæ non eſſet altilis. Plin.

Par.] Craſſitudine.

Dignus ferro Mel.] i. tam prodigioſa magnitudine qua fuit is, quem Meleager Calidonius interemit. nota eſt fabula.

Flaui] Flauius color, vt ſcribit Gel. eſt ex albo ruſſo, & viridi concretus. vnde flauam appellamus Cererem, alludentes ad frumenta, quæ in agris flaueſcere dicũtur, quum matureſcunt. verum hoc loco flagellum intelligimus pulchrum & formoſum, ſicuti poetæ ſæpe in hac ſignificatione vſurpant, vt ante. *Et flauam cui det mandata puellam.*

Poſt hunc.] ſ. aprum.

Tubera.] In genere fungorum numerantur. Mart.

Rumpimus altricem ſummo de vertice terram:
Tubera boletis poma ſecunda ſumus.

Ea vndique terra circundata naſcuntur, nulliſque fibris nixa, aut ſaltem capillamentis, neque terræ cohærent. cortice etiam includuntur. vt planè nec terram eſſe poſſimus dicere neque aliud quàm terræ callum. Laudatiſſima Africæ. creſcunt, quum fuerint imbres autumnales & tonitrua crebra: tunc naſci dicuntur, & maxime è tonitribus, nec vltra annum durare, tenerrima autem verno tempore eſſe. C. vide Plin lib 19. cap. 2. S.

Raduntur.] Vtrum purgantur abraſo cortice, quum apponuntur? an raduntur. i. euelluntur ex terra ſarculis.

Si ver. t. e.] Ordo eſt & ſenſus: Aledius inquit ô Libye habe tibi frumentum ego non curo, modo mihi mittas tubera. hoc inquam dicit, ſi ver tunc erit. ſ. cum tubera apponuntur, & ſi tonitrua optata facient maiores cœnas. Nam tunc, vt diximus, autore Plin. dicuntur naſci ſi imbres fuerint autumnales, & tonitrua crebra, tenerrima ſunt tempore verno. Vnde poeta dixit: ſi ver erit.

Aledius inquit.] Aledium aliqui dicunt equitem Romanum fuiſſe luxurioſum, quum pro homine guloſo hic accipit.

Diſiunge boues] Per me inquit frumentum non feres. Nam ex Libya frumenta mittebantur Vnde Sidonius,

Arma Chalibs, frumenta Lybes, Campanus Iacchum.

Ouidius in Ponto,

Cyniphia ſegetis citius numerabis ariſtas.

Cyniphij enim populi ſunt Africæ. Plin. lib. 15. oſtendit Africam frugum fertilem eſſe his verbis. Oleum ac vinum inuidit tantum Africæ, ſatiſque gloriæ in meſſibus fecit.

Digitized by Google

Structorem interea, ne qua indignatio deſit,
Saltantem ſpectes, & cheironomonto volanti
Cultello donec peragat dictata magiſtri
Omnia, nec minimo ſane diſcrimine refert
Quo geſtu lepores, & quo gallina ſecetur.
Duceris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foris, ſi quid tentaueris vnquam
Hiſcere, tanquã habeas tria nomina. quãdo propinat
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula? quis veſtrum temerarius vſque adeo, quis
Perditus, vt dicat regi, bibe? plurima ſunt, quæ
Non audent homines pertuſa dicere læna.

VETVS SCHOL.

Chironomonta vol. Cult.] Manus ducentem, & artificio incidentem omnia.

Tanquam habeas tria nomina) Alij ſic intelligunt, tanquam fur ſis, vt pro tribus literis, tria nomina poſuerit. Sed melius ſic, tanquam nobilis ſis, vt habeas tria pronomina, vt Gaius Cornelius Scipio, & ſi quid ſimile.

Quando propinat.) Dat calicem, in quo ipſo bibit.

Pertuſa d. læna) Paupere panno.

IOANNES BRITANNICVS.

Structorem interea) Aliam proponit contumeliam, vt vndique inquit habeas quid doleas, ſtructorem peritiſsimum incidendorum obſoniorum ſpectas, qui mira manuum reliquíque corporis agilitate miniſtret domino. Sicque conuiuiorum luxuriam ſui temporis flagellat. Quod facit & Seneca his verbis in libro de breuitate vitæ. Conuiuia me hercule non poſuerim inter vacantia tempora, quum videã quàm ſoliciti argentum ordinent, quàm diligenter exoletorũ ſuorum tunicas ſuccingant, quam ſuſpenſi ſint, quomodo aper à coquo cæſus exeat, quanta celeritate ſigno dato gladij ad miniſteria decurrant, quanta arte ſcindantur aues in fruſta non enormia. quàm curioſe infelices pueruli ebriorum ſputa detergant. Structor autem is dicitur qui curam habet ſtruendæ, vnde illud eſt Verg.

Cura penum ſtruere.

Saltantem.) Vt optime agilem.

Chironomonta.) Chironomon dictio eſt Græca, χιὶρ enim magnum ſignificat, & νόμος legem is enim dicitur qui quadam manuum agilitate & veluti lege obſonia incidit. declinatur autem ſicut Creon Creontis & Leon Leontis. formaturque ab accuſatiuo χιρόνομον ſicuti cratera ab accuſatiuo κρατῆρα.

Donec peragat dictata magiſtri.) Donec omnia incidendo exequatur, quæ didicerit à magiſtro, ita vt nihil prætermittat quod ad decoros incidendi geſtus pertineat. Nam in Vrbe erant qui artem incidendorum rite obſoniorum docerent per varia animalia formata ex ligno, vt latius in ſatyra vndecima.

Et tota ſonat vlmea cœna ſuburra.

Digitized by Google

Dictata.] Dicuntur numero pluratiuo quæcunque in omni genere ſcientiæ tam liberalis quàm ludicræ traduntur diſcentibus. Horat. ad Lolium.

Sic iterat voces & verba cadentia tollit,
Vt puerum ſæuo credas dictata magiſtro. *Reddere.* Perſ.
Te cirratorum centum dictata fuiſſe, Pro nihilo pendas?

Tranq. in Cæſ. Tyrones per ſenatores armorum peritos erudiebat precibus enitēs, vt diſciplinam ſingulorum ſuſciperent, ipſique dictata exercentibus darent. Deductum eſt vocabulum à dictare, quod eſt aliquid (vt dixi) in omni genere ſcientiæ diſcendum tradere.

Nec mi. ſa. diſc. r.] Magnam inquit putant eſſe differentiam quo geſtu ſingula obſonia incidantur: decoro ne an ruſtico more. Vnde illud eſt Plin loquentis de gallinis. Poſtea culinarum artes inuenerunt. vt clune ſpectentur: vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatatæ repoſitoria occupent Sic Sen. ad Lucil. Alius precinſas aues ſcindit, & per pectus & clunes certis ductibus circumferens eruditam manum in fruſta excutit.

Ducere planta.] Alia diſſuaſio, fugiendas eſſe tales cœnas. nam illud etiam inquit tibi adeſt periculum, vt ſi forte velis aliquid inter cœnandum loqui tanquam & tu ſis nobilis, ilico foras arripieris per pedes.

Cacus.] Nota eſt hiſtoria apud Liu Dionyſ. Eutropium, Cacum fuiſſe paſtorem ferocem viribus, qui captus pulchritudine boum, quas Hercules ex Hiſpania, Geriones interempto Romam abegerat, ſurripuit eas: cúmque auertere eam prædam vellet, veritus ne veſtigia quærentem dominum ad ſpeluncam ducerent, auerſas boues caudis in ſpeluncam traxit Hercules tali furto eluſus, quum inde diſcederet, eum reliquo armento boues quædam ad deſiderium (vt fit) relictarum mugiſſent, reddita incluſarum ex ſpelunca boum vox Herculem conuertit. Cacum in ſpelunca latitantem magna vi correptum pedibus extraxit. Verg.

—— Abſtractæque boues abiurataque rapinæ.
Cælo oſtenduntur pedibúſque informe cadauer, Protrahitur.

Hiſcere.] Loqui & os aperire ad loquendum, quod quum ſit ab hio, as, debuit, facere hiaſco.

Tanquam habes tria no.] Tanquam & tu ſis nobilis. Nam nobiles & ciues Romani oſtendebantur nomine, prænomine, & cognomine: vt M. Tul. Cic. C. Iulius Cæſar. Idque multis fuit frequens Vnde Auſonius de Ternario numero.

Tres equitum turma, tria nomina nobiliorum.

Quod alij exponunt tria nomina, id eſt ſis fur, non placet. nam non tria ſunt nomina, ſed tres tantum literæ. vnde bene Plaut. in Aulul. appellat furem hominem trium literarum. Quæ item a Politiano in Miſcel cap. 31. ſuper hoc loco narrantur, argutiùs ſunt excogitata, quam vt huic loco conueniant. De nomine, prænomine, & cognomine, ex autoritate Eutropij apud Perſium nonnulla commemorauimus, vbi oſtendimus Sabinis à Romanis ad confirmandam coniunctionem nomina illorum ſuis præponere conſueuiſſe. Et inuicem Sabinos Romanorum: ita vt per tria nomina intelligendus omnino ſit nobilis Romanus, qui præter prænomen & nomen aſciſcebat & cognomen aut à maioribus patrum, aut ab aliquo euentu acquiſitum.

Quando propinat.] Diues inquit tam ſuperbus eſt, vt nunquam tibi poculum ſuum porrigat ad bibendum neque tuum accipiat ſi porrigas. Nam propinare eſt proprie poculum porrigere & præbere ad bibendum. Mart.

Qui nulli calicem tuum propinas.
Humane facis Herme non ſuperbe.

Tranquillus in Tyberio ignotiſſimum quæſturæ candidatum nobiliſſimis ante poſuit ob epotam in conuiuio propinante ſe vini amphoram, hoc eſt porrigente, & præbente. Nec ſolum propinare ad potionem refertur, ſed etiam ad alia: vnde Iulius Capitolinus in M. Antonio: vt parte cultri veneno lita vuluam inciderit, venenatam partem fratri edendam propinans. Vnde & Terent. metaphoricos dixit

in

Digitized by Google

in Eunucho. *Hunc ego vobis comedendum & deridendum propino.* Hoc eſt trado & præbeo, ſicuti pocula præbentur bibenda. πίνω enim idem eſt quod bibo.

Plurima ſunt.] Sententia probatiſſima, per quam oſtendit quàm infelix ſit vbique pauper.

Quadringenta tibi ſi quis Deus, aut ſimilis Dijs
Et melior fatis donaret homuncio: quantus
Ex nihilo fieres, quantus Virronis amicus!
Da Trebio, pone ad Trebium. vis, frater, ab ipſis
Ilibus? ô nummi, vobis hunc præſtat honorem,
Vos eſtis fratres. dominus tamen, & domini rex
Si vis tu fieri, nullus tibi paruulus aula
Luſerit Æneas, nec filia dulcior illo.
Iucundum, & carum ſterilis facit vxor amicum.

VETVS SCHOL.

Quadringenta.] Seſtertia dederit ſcilicet.
Quantus amicus.] Vnianimis amicus ſtatim fies, ſi pecuniam habueris.
Da Trebio.] Cuiuſlibet nomen.
Nullus tibi paruulus aula.] Virgilium ridet.

IOANNES BRITANNICVS.

Quadringenta.] Venuſtè mores humani generis explanat, apud quot homines non pro meritis virtutum, ſed fortunæ tantum ſint fauorabiles. Vt ſit ſenſus. Si tu qui nunc ob paupertatem diuitis es ludibrio, forte aut deorum, aut alicuius hominis beneficio diuitias magnas ſortireris, ſtatim diuiti eſſes acceptiſſimus, te ſtatim ille ſumma beneuolentia complecteretur.

Quadringenta.] Scilicet ſeſterria, quæ ſumma erat equeſtris ordinis. vt alibi diximus.

Aut ſimilis.] Ordo eſt, aut homuncio ſimilis diis, ſcilicet liberalitate.

Homuncio.] Ab homine ſunt tria diminutiua homulus, homuncio, & homunculus.

Et melior fatis.] Qui melior videretur & tibi magis propitius, ſi tibi id diuitiarũ largiretur quàm ipſa fata, hoc eſt ipſi dij qui te pauperem feciſſent.

Da Trebio.] Verba ſunt diuitis ad miniſtrum quem poeta introducit ita locuturũ ſi cliens eius ditaretur.

Vis frater.] Attende quàm beneuola ſit inuitatio.

Ilibus.) Ilia autore Celſo dicuntur pulpamenta quæ inter coxam & ventrem poſita ſunt.

O nummi.) Acclamatio poetæ in prauos ſui temporis mores. Blanditur inquit nummis non homini.

Dominus) Licet hic inquit diues tam ſuperbus ſit in te, facile tamen in omne tibi obſequium flectes, eriſque ei dominus & rex. nam te vt cliens colet ſi tibi nulli erunt liberi.

Paruulus Æneas.] Id eſt paruulus filius: alluſio eſt ad illud Vergilij in 4. Æneid.

Si quis mihi paruulus aula Luderet Æneas.

Filia dulcior illo.] Scilicet filio. Nam parentibus filiæ, ſexus imbecillitate ſunt magis cordi.

Vxor ſterilis.] Vxor inquit, quæ liberos nullos parit, facit tibi diuitem amicum.

Sed tua nunc Mygale paria licet, & pueros treis
Id gremium patris fundat ſemel, ipſe loquace
Gaudebit nido: viridem thoraca iubebit
Auferri, minimáſque nuces, aſſemque rogatum,
Ac menſam, quoties paraſitus venerit infans.
Vilibus ancipites fungi ponentur amicis,
Boletus domino: ſed quales Claudius edit
Ante illum vxoris, poſt quem nil amplius edit.
Virro ſibi, & reliquis Virronibus illa iubebit
Poma dari, quorum ſolo paſcaris odore:
Qualia perpetuus Phæacum autumnus habebat,
Credere quæ poſſis ſurrepta ſororibus Afris.

VET. SCHOL.

Sed tua nunc Mygale.] Nomen mulieris, ex ipſa coitione.

Gaudebit nido.] Id eſt puerorum.

Viridem thoraca.] Armilauſiam praſinam, * vt ſimiæ.

Ancipites fungi.] Mortiferi, venenoſi.

Claudius edit.] De Claudio Nerone dicit, quia fungo, vxore ſua faciente, mortuus eſt.

Qualia perpetuus.] Rider de Homero.

Sororibus Afris.] De Heſperidis dicit.

IOANNES BRITANNICVS.

Sed tua nunc Michale.] Sed quamuis inquit Michale vxor tua pariat nunc, ſcilicet quum ſis locupletatus, non te penitus aſpernabitur, ſed tecum vna gaudebit tuis liberis, munuſcula iubebit afferri.

Nunc.] Dum factus es diues. Nam dum pauper eſt cliens, nullam ſentit diuitis in ſe humaniratem, nec filios.

Et pueros tres.] Id eſt tergeminos. poteſt enim muliet vno partu tres parerė, ſuprà prodigioſum eſt. Plin. lib. 7. Tergeminos naſci certum eſt Horatiorum, Curatiorúmque exemplo, ſuprà inter oſtenta adducitur.

Loquaci nido.] Loquacibus puerulis, vt ſunt auiculæ garrulæ in nido. eſt enim ſumptum ab auibus.

Thoraca.] Thorax Græca eſt dictio, ſignátque pectus. Plin. Thoracem inquit purgant, bilem detrahunt, & plerumque capitur pro veſte, quæ pectus tantum mu-

Digitized by Google

niat, vt hoc loco poeta accipit. Suetonius in Auguſto, Thorace laneo, & fœminalibus, & tibialibus muniebatur.

Minimáſque nuces.] Id eſt auellanas.

Aſſemque rogatum.] Aſſes variati fuerunt, nam librales antea fuerunt, poſtea Hannibale vrgente, Q. Fabio Maximo dictatore vnciales facti ſunt. In militari ſtipendio ſemper denarius pro decem aſſibus datus eſt. Plin.

Infans paraſitus.] Similis paraſito, qui libenter menſas ſectetur. Nam paraſiti hi dicuntur, qui menſas nobilium ſectantur cauſa gulæ.

Fungi ancipites.] Periculoſi. ſunt enim inuenti plerumque letales, vt docet Plin. Seneca ad Lucil. Quid tu illos boletos, voluptatum venenum, nihil occulti operis facere iudicas, etiam ſi præſentanei non fuerunt.

Vilibus amicis.] Id eſt infimis, & pauperibus.

Boletus.] Ex genere fungorum eſt, olim Romano palato gratiſſimus. eoquum Claudius maxime delectaretur, ab Agrippina eius vxore per hanc occaſionem dato veneno necatus eſt. Vnde ſequitur, *Sed qualem Claudius edit.* De hoc multa Tacitus & Suetonius. Claudius, quintus fuit Romanorum imperator, pater Britannici.

Vxoris.] Agrippinæ Agrippinas duas extitiſſe perſpicuum eſt. Ex quarum altera C. Caligula, ex altera Nero princeps nati ſunt, vterque humano generi pernicioſiſſimus. Germanicus ex Agrippina filia Agrippæ ſuſcepit filiam Agrippinam, ex qua & Domitio Nerone, natus eſt Nero princeps, quem Claudius ducta in matrimonium Agrippina ſibi in filium adoptauit. qui mox ſublato opera matris Claudio boleto medicato, imperium occupauit, verituſque Britannicum ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria præualeret, veneno ſuſtulit.

Qualia perpetuus.] Nam antiquitas autore Plinio lib. 19. cap. 4. Nihil prius mirata eſt, quàm & Heſperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi. Alcinous enim rex fuit Phæacum, qui hortos habuit perpetuis fructibus virentes autor eſt Homerus in 7. Odyſſeæ. Nam vt ille ſcribit, pirum piro ſuccedebat, & malum malo, & ficus ficui. Vnde eſt illud Papinij.

— *voſque Qui nunquam vacui prodiſtis ad æthera rami.*

Autumnus perpetuus.] Perpetuum dicit autumnum, quia perpetuis, vt diximus fructibus virerent, ſicuti cæteræ arbores autumno poma ſua ferunt.

Phæacum.] Corcyrenſium. Nam antea inſula appellata eſt Corcyra à virgine Corcyra rapta à Neptuno. Ex his natus eſt Phæaeus, à quo Phæaces ſunt denominati. Ex Phæaeo Alcinous, qui Vlyſſem in Ithacam deduxit.

Sororibus Aphris.] In inſula Mauritaniæ finxerunt poetæ hortos eſſe Heſperidũ, mala aurea ferentes, quos cuſtodirent Ægle, Heretuſa, Heſpertuſa, & Draco peruigil. Heſperi autem illæ dicuntur filiæ fuiſſe, qui Athlantis frater fuit. & Iapeti filius: Ea poma Hercules fertur, occiſo Dracone abſtuliſſe. Fabuloſum id totum oſtendit Plin. lib. 5. cap. 1. his verbis. Nec præter oleaſtros aliud extat ex narrato illo aurifero nemore. Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia de iis prodita, &c.

Tu ſcabie frueris mali, quod in aggere rodit,
Qui tegitur parma, & galea, metuenſque flagelli
Diſcit ab hirſuta iaculum torquere capella.
Forſitan impenſa Virronem parcere credas,
Hoc agit, vt doleas. nam quæ comœdia, mimus

Quis melior, plorante gula? ergo omnia fiunt,
Si neſcis, vt per lacrymas effundere bilem
Cogaris, preſſòque diu ſtridere molari.
Tu tibi liber homo, & regis conuiua videris:
Captum te nidore ſuæ putat ille culinæ.
Nec male coniectat. quis enim tam nudus, vt illum
Bis ferat, Etruſcum puero ſi contigit aurum,
Vel nodus tantum, & ſignum de paupere loro?

VETVS SCHOL.

Metuenſque flagelli.] Qualem ſimia manducat.
Qui tegitur p.] Tito.
Diſcit ab hirſuto.] A ſene magiſtro. Capella, campi doctore.
Puero ſi contigit aurum] Antiquitus nobilium pueri bullas aureas habebant: pauperum de loris, ſignum libertatis.
Bis ferat.] Vt denuo ad domum ipſius redeat.
Signum de p. l.] Id eſt corrigiam particam, vnde ſolet bulla pendere, ſignum ingenuitatis.

IOANNES BRITANNICVS.

Tu ſcabie fr. m.] Pomum inquit tibi datur ſcabioſum, quale comedit miles in aggere, videtur autem poeta pomũ illud intelligere quod milites in aggere caſtrorum ferebant. De quo ita Plin. lib 15. cap. 14. Peregtina ſunt zizipha & tuberes, quæ & ipſa non pridem venere in Italiam, hæc ex Aphrica, illa ex Syria. Sextus Papinius, quem conſulem vidimus, primus vtraque attulit Diui Auguſti noniſſimis temporibus in caſtrorum aggeribus ſata, baccis ſimiliora quàm malis, ſed aggeribus præcipue decora, quoniam & in tecta iam ſyluæ ſcandunt. Aut reuera omne aliud pomum modici ſaporis intelligit, quod milites plerumque, deficiente copia commeatus, coguntur comedere Vnde & Cæl. lib. 8. ad Cic. Quid nunc tibi noſtri milites, qui duriſſimis & frigidiſſimis locis, deterrima hyeme, bellum ambulando confecerunt, malis orbicularis eſſe paſti videntur. Ait enim ipſum militem rodere pomum in aggere, non autem illic natum.
Qui tegitur Parma.] Periphraſis eſt peditis, cuius arma ſunt parma & galea.
Ab hirſuta capella] Hunc locum variis exponi modis non ignoro, vt alij dicant ab hirſuta capella .i. ab amento Caprino, quod haſtæ vibrandæ alligatur. Alij à ſago Cilicio, quod ex pilis hircinis texebatur, cuius vſus eſſet & in nauibus & caſtris: Alij à pharetra, quæ pelle caprina ſolet integi ex qua iacula promuntur. Ego vero expono, ab hirſuta capella. i. ab hirſuto Centurione: quem ideo capellam appellat, quòd Centuriones, vt homines robuſti toto fere corpore hirſuti ſint, fructificantibúſque pilis ſub alis, odorem hircinum oleant, quod ex ſudore, nimiiſque laboribus prouenire ſolet, tales autem ad militiam idonei putabantur: vnde & Perſ.

Hic aliquis de gente hircoſa Centurionem. Iuuen.
Sed caput intactum buxo, nareſque piloſas
Adnotet, & grandes miretur Lelius alas.

Hócque maxime placet, vt referas illud, diſcit ad magiſtrum ipſum. Nam Centuriones nouos milites erudiebant, neque enim conuenit militem diſcere ab amento, quaſi amentum dictata tradat, vt duplici ratione capellam appellet centurionem, & quod odorem hircinum oleat, & hirſutus ſit, vt capella.

C. diſcit ab hirſuta iaculum torquere capella] Notat ilia veteris diſciplinæ rudimenta, quibus Tyro miles in emittendis iaculis apud ſuum Centurionem inſtitui ſolebat. Hirſutam vero capellam συνδοχικῶς arcum Cretenſis militis intelligit. Cydones enim in Creta fortiſſimi fuerunt, vt Hom. ait, quorum arcus caprina pelle ornari ſolitos pleri que literis mandarunt. S.

Iaculum t.] Nam tyrones in caſtris variis exercebantur modis. Cic. lib. 2. Off. loquens de filio ſic ait. Magnam laudem ab exercitu conſequebare equitando, iaculando, omnia militati labore tolerando.

Forſitan im. Vir.] Inquit, tam contumelioſe te non tractat, quod impenſæ pareat, ſed vt te vrat, nam maximam capit voluptatem ex dolore tuo.

Nam quæ c.] Comœdiæ enim & mimi iocis ſuis plurimum delectant, ſed ex iis inquit tantam non capit voluptatem, quantam capit ex mœrore tuo, quo ex gulæ afficeris.

Mimus.] Genus eſt fabulæ parum à comœdia diſtans: vnde mimographi appellantur mimorum ſcriptores. Eorum argumenta maiore ex parte ſtuprorum continent actus. Laberius eques Rom. mimos ſcripſit, donatus à Cæſare quingentis ſeſtertiis & anulo aureo, ſeſſu in 14.

Preſſóque m.] Nam ex nimia indignatione dentibus frendimus. molares autem vltimi ſunt dentium qui contruncatos à prioribus cibos atque confractos ſubigũt & molunt, vnde & molares vocati ſunt, item & maxillares. Molares etiam appellamus lapides, quibus frumenta moluntur in piſtrinis.

Bilem.] Coleram, cuius motu oſtenditur animi indignatio.

Tu tibi liber homo] Per ſententiam alienam vrbane oſtendit hominem aliquo vitio laborantem ex dogmate Stoicum ſeruum eſſe, quum in poteſtate ſit vitij & non ſua. Tu inquit per modicam prudentiam putas te liberum eſſe & conuiuam regis, ſed ille te ſeruum gulæ agnoſcit.

Nidore.] Odore. Nam nidor idem eſt. quod odor ex quacunque re præſertim cocta, & vſtulata, ſiue aſſa, proueniens. Vergil.

> *Galbanéoque agitare graues nidore chelydros* Idem,
>
> *Ille ingens barba reluxit,* *Nidorémque ambuſta dedit.*

Cicero in Piſonem, paulisper ſtetimus in illo ganeatum tuarum nidore atq. fumo.

Culina] Coquinæ. Nam culina dicta eſt à colendo, quaſi colina quòd vbi veteres colerent ignem locupletiorem domus, autor eſt Nonius.

Quis enim tam nudus.] Senſus eſt Quis inquit eſt aut natus liber, aut libertinæ conditionis tam pauper, qui poſſit ferre tantam huius menſæ ſuperbiam & contumelias: quaſi dicat nemo ferat, niſi idem ſeruus ſit.

Feras hu illum.] Vt quum ſemel expertus ſit, iterum velit experiri.

Si contingit aurum Hetruſcum.] Id eſt ſi natus ſit liber & ingenuus. Nam Bulla aurea, quod inſigne erat in ſpeciem cordis dependens à collo, geſtabatur à pueris vſque ad quattuordecimum ætatis annum. Hetruſcum autem appellat, quod Tullus Hoſtilius tertius rex Romanorum, debellatis Hetruſcis, ſellam curulem, lictoreſque, & togam pictam, atque prætextam, quæ inſignia magiſtratuum Hetruſcorũ erant, primus vt Romæ haberentur, inſtituit. Sed prætextam illo ſeculo puerilis non vſurpabat ætas. erant enim vt cætera quæ enumeraui, honoris habitus. Sed poſtea Tarquinius Priſcus de Sabinis triumphum egit, quo bello filium ſuum annos 14. natum, quod hoſtem manu percuſſerat, & pro concione laudauit, & bulla aurea, prætextáque donauit, inſigniens puerum vltra annos fortem præmiis virilitatis & honoris. Nam ſicut prætexta erat magiſtratuum, ita Bulla erat geſtamen triumphantium, quam in triumpho præ ſe gerebant: incluſis in eam remediis, quæ crederent aduerſus inuidiam valentiſſima. Hinc deductus mos, vt prætexta & bul-

la in vſum puerorum nobilium vſurparentur ad omen & vota conciliandæ virtutis, ei ſimilis, cui primis in annis munera iſta ceſſerunt. Sed bulla aurea cum prætexta ingenuis tantum conceſſa eſt pueris, libertinorum vero filiis lorum tantum, & prætexta, quæ duo hoc loco poeta tetigit, de bulla & prætexta legito Macrob. in primo Saturn. & Aſconium Pedia.

Spes bene cenandi vos decipit. ecce dabit iam
Semeſum leporem, atque aliquid de clunibus apri.
Ad nos iam veniet minor altilis: inde parato,
Intactóque omnes, & ſtricto pane tacetis.
Ille ſapit, qui te ſic vtitur. omnia ferre
Si potes, & debes. pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput. nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico.

VET. SCHOL.

Pulſandum vertice raſo.] Etiam capite raſo, alapas accipiet.

IOAN. BRITANNICVS.

Altilis.] Gallina ſaginata, vt dictum eſt ſupra.

Minor.] Imminuta à Virrone, qui partem eius comedit.

Inde.] Ob eam rem, quod ſperetis aliquid ex iis habituros.

Ille ſapit.] Reuera inquit Virro ſapiens eſt, nec eum poſſum non laudare, qui te ita tractat.

Si potes.] Id eſt quando potes ferre tot contumelias, & debes ſcilicet ferre, dictúmque eſt non ſine ſtomacho, & indignatione à poeta.

Pulſandum vertice raſo.] Eo inquit propter gulam paulatim peruenies, vt paſſurus ſis etiam more paraſitorum verbera. Nam paraſiti qui menſas nobilium ſectabantur, multis verberibus aliiſque contumeliis afficiebantur. Vnde paraſitus ille apud Terent. in Eunucho,

At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati poſſum.

Vertice raſo.] Quem tibi in ludibrium abraſerint.

Flagra.] Plagas illatas tibi per flagrum. idem enim eſt flagrum quod flagellum, ſed per diminutionem, illud vero principale.

C. Omnia.] Ferre.

Si potes & debes, pulſandum vertice raſo
Præbebis quandoque caput, nec dura timebis
Flagra pati, his epulis, & tali dignus amico. Quum antea multis criminationibus illos qui menſas potentiorum ſectantur, & aliena quadra ſtudent viuere, poeta fuerit inſectatus, poſt multa quæ ſub alieno impetio digna atque indigna pati neceſſe eſt, vt tandem ſe in libertatem vindicent, & iugum quod imperioſi domini ferendo ſeruitium, ſponte ſubierant, demum è collo diſcutiant, ſuadendo concludat: quódque pulſandum caput vertice raſo, probè arbitratur, ſcilicet modum quo liber quiſpiam à prætore fit, deſignauit Fuit enim antiqui moris, vt qui ex ſeruitute in libertatem vocabatur, raſo capite ad prætorem itaret, apud quem bis térque caput percuſſus, vel per lictorem percuti iuſſus, virgula quæ vindicta

Digitized by Google

dicta eſt, aut feſtuca in eum iacta quem eum verriſſet dominus, prætoris iuſſu ſeruirure eximeretur: quique libertatem eo modo nactus fuetar, manumiſſus vindicta dicebatur: quo genere manumiſſionis, libertatem vnà & ciuitatem Romanum aſſequebatur, ſcilicet à Vindicio Vitelliorum, ſeu Aquiliorum ſeruo, cuius indicio detecta coniuratione de opprimendis conſulibus, autore Liu. primus libertate & ciuitate donatus eſt. Cautúmque fuit, vt qui ita libertatem aſſecuti eſſent vindicta manumiſſi dicerentur. Raſo enim capite, tam illi qui liberi fiebant, quaſi tempeſtatem effugiſſent, quem qui bello capti ſeruiture exempti fuerant, incedere & triumphantis currum proſequi conſueuere: Obſeruatúmque fuit, vt templo Feroniæ Libertorum deæ, tam ſerui quàm addicti ex compedibus & ex ergaſtulo, libertorum munia acciperent. Non ergo inſcite, debere eos qui potentioribus tam ſeruiliter famulantur, caput raſo vertice prætori pulſandum præbere, ſeque in libertatem vindicare, nec dura Virronis flagra patienda eſſe, poeta cenſuit. ſc. alludens ad eos, qui ex ſeruiture à prætore manumiſſi, & libertate donati ſunt. Apud Lacedæmonios vero, qui ſerui mancipio eximuntur, fronte coronati incedunt & templa circumeunt: àpud quos hi qui à tyrannis liberati erant adſcripti vocabantur. S.

Dignus.] Totum cum indignatione pronunciandum, dignus quidem ex talibus contumeliis & tali amico à quo ita tracteris, quando animo ſis tam ſeruili.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA SEXTA.

Sexta hæc inſidas mulieres monſtrat abunde.

CREDO *pudicitiam Saturno Rege moratam*
In terris, viſámque diu: cum frigida paruas
Præberet ſpelunca domos, ignémque, larémque,
Et pecus, & dominos communi clauderet vmbra:
Silueſtrem montana torum cum ſterneret vxor
Frondibus & culmo, vicinarúmque ferarum
Pellibus: haud ſimilis tibi Cinthia, nec tibi, cuius
Turbauit nitidos extinctus paſſer ocellos:
Sed potanda ferens infantibus vbera magnis,
Et ſæpe horridior glandem ructante marito.
Quippe aliter tunc orbe nouo, cæloque recenti
Viuebant homines: qui rupto robore nati,
Compoſitiue luto nullos habuere parentes.

IOAN. BRITANNICVS.

CREDO *pudicitiam.*) Diſſuaſurus hac ſatyra poeta amico ſuo Vrſidio, ne ducat vxorem, ingenti vtitur arte. omnia enim vitia, quibus genus fœmineum

neum laborat, commemorat, nihil omittens quòd ad partes diſſuaſionis pertineat. Denique monet eum omnem vitæ potius ſortem, quam connubium apprehendendam. Talem igitur nactus occaſionem adulteria ſui temporis acerbitate ſatyrica inſectatur: irridénſque legem Domitiani, qua adulteria prohibuerat, tantámq. eſſe mulierum impudicitiam dicit, vt oſtendat reuoluta ſeculorum origine, ab ætate vſque argentea, mortales adulteriis flagraſſe. Hoc autem vnum monendum putaui, vt interpretaturus hanc ſatyram ſumma vtatur reuerentia, ne adoleſcentuli quorũ mentes facile ad vitia inclinantur, turpia audiendo aliquo ſe flagitio contaminent.

Pudicitiam moratam in ter.] Id eſt mortales diu inter ſe bene, pudicéque vixiſſe

Saturno rege] Id eſt ſeculo aureo, quo tempore Saturnus regno ab Ioue filio pulſus, Latio cum Iano imperauit. Tunc enim ætas aurea fuiſſe dicitur quum homines poſt diluuium cacumina montium tenerent, in ſpeluncíſque victitarent, pomis, cæteriſque fructibus agreſtibus contenti. Vnde eſt illud Lucretij.

Sed nemora atque cauos montes ſyluáſque colebant,
Et frutices inter condebant ſqualida membra.

Laremque.] Vnuſquiſque deum domi ſuæ colebant, quem larem familiarem appellabant, eûmque præſidem vocabant, cui canis aſſiſtit, & ipſe deus pellibus caninis veſtitur, cuius rei rationem reddit. Plut. in Problematibus, & Apul. in lib. de dæmonio Socratis, pleráque dicit, & nos apud Perſium illic;

Bulláque ſuccinctis laribus donata pependit.

Vt autem lares domi colerent, inde ortum docet Seru. quia apud antiquos mortui in domibus ſuis ſepeliebantur, quos vt deos domeſticos colere cœperunt & venerari, Laréſque appellarunt.

Culmo.] Culmus proprie appellatur ipſa palea, vnde culmina domum ſunt appellata, quod prius culmis, hoc eſt paleis integerentur.

Pellibus vic. fer.] Nam rudes illi antiquiſſimi ex ferarum pellibus non modo lectos ſternebant, ſed & veſtes ſibi conficiebant. Vnde Lucret.

Pellibus & ſpoliis corpus veſtire ferarum. Propert.
Atque hyemis pelles totos operibat amantes,
Altáque natiuo creuerat herba toro.

Non ſi. t.] Non ea mollicie nec iis delitiis. nam & luxu veſtium, & margaritarũ oblectabatur, vt ſæpe conqueritur Propert.

Quid iuuat ornato procedere vitta capillo? Et alibi,
Matrona incedit cenſus induta nepotum.

Sicque poeta veteres laudando, vituperat mores ſui temporis. Cynthia, Propertij fuit amica, ea Hoſtia dicebatur, ſed Propertius mutato nomine Cynthiam vocauit, vt autor eſt Apul. in prima Apolog.

Nec ti.] ſ ô Leſbia amica Catulli, quæ paſſerculum quem in delitiis habebat, quum amiſiſſet, multum fleuit, adeo mollis & delicata erat Vnde Catul.

Paſſer mortuus eſt meæ puellæ, Et infrà,
Tua nunc opera meæ puellæ
Quem plus illa oculis ſuis amabat;
Flendo, turgiduli rubent ocelli.

Ea proprie dicebatur Clodia, vt autor eſt idem Apul. in eadem Apolog.

Sed ferens.] Sed quæ ferret.

Horridior.] Incultior, minúſque mollis marito ſuo.

Ructante glandem.] Qui glande paſcebatur. Nam vt diximus, rudi illa ætate mortales ante vſum tritici agreſtibus pomis veſcebantur.

Orbe nouo.] Ætate illa aurea, quum homines eſſent noui & recens nati.

Rupta rob.] Quum prima illa ætate homines in ſpeluncis ſyluiſque, more ferarũ habitarent, quúmque ex arboribus vetuſtate cauatis, tanquam ex domicilio exirent, putabantur ex arboribus eſſe nati. Quod Verg. ſic proſequitur.

Hæc nemora indigenæ, Fauni nymphæq; tenebant,
Genſque virum truncis & duro robore nata;

Digitized by Google

Qui neque mos neque cultus erat, nec iungere tauros,
Aut componere opes norant aut parcere parto.

Robore.) Robur arbor eſt glandifera, verum à poetis ſæpe capitur pro omni ligno, vt eſt illud, *Cape robore paſtor.*
Robur item ponitur pro fortitudine. Vnde robuſtum appellamus corpus, id eſt forte & validum.

Compoſitique luto.) Alluſio eſt ad id, quod ex luto Prometheus hominem finxerit. quaſi dicat, ex quo homines cœperunt non ex arboribus naſci, neque ex luto formari, ſed ex parentibus procreari, & connubia ſunt inſtituta, adulteria cœperunt committi.

Multa pudicitiæ veteris veſtigia forſan,
Aut aliqua extiterint, & ſub Ioue, ſed Ioue nondum
Barbato, nondum Græcis iurare paratis
Per caput alterius, cum furem nemo timeret
Caulibus, & pomis, & aperto viueret horto.
Paullatim deinde ad ſuperos Aſtræa receßit
Hac comite, atque duæ pariter fugere ſorores.
Antiquum, & vetus eſt alienum Poſtume lectum
Concutere, atque ſacri Genium contemnere fulcri.
Omne aliud crimen mox ferrea protulit ætas.
Viderunt primos argentea ſæcula mœchos.

VET. SCHOL.

Duæ pariter fug. ſorores.) Fides & Pudicitia.
Fulcri.) Lecti iugalis.

IOAN. BRITANNICVS.

Multa pudicitiæ) Primis inquit temporibus ætatis argenteæ, quum Iupiter regnaret, homines ſancte & pudice vixerunt, exiſtente adhuc Ioue impubere. Sed iam barbam producente cœperunt paulatim adulteria committi.

Veſtigia pud.) Hoc dictum eſt ex ſententia eorum, qui crediderunt pudicitiam deam fuiſſe honeſtatis, quæ quum inter mortales verſaretur, videretque ſe contemni, ſtupráque vbique committi, aufugiſſe fertur cum iuſtitia in cœlum. Veſtigia enim dicuntur ſigna pedum, vnde eſt verbum inueſtigare, quaſi per veſtigia aliquid quærere.

Græcis nondum paratis iurare.) Id eſt quum adhuc homines viuerent iuſte, & ſine fraude, nec adhuc eſſent aliqua periuria, quorum primi videntur fuiſſe Græci inuentores, nam ſemper per fidos fuiſſe & habitos indicat Plaut. in Aſinaria.

Cætera quæ volumus vti, Græca mercamur fide.

Id eſt ſtatim enumerato precio, quia aliter Græcis non creditur. Tul. item in oratione pro Flacco loquens de Græcis ſic ait. Teſtimoniorum religionem & fidem nunquam iſta natio coluit.

Per caput alt.) Sic enim iurare conſueuerunt, vnde & Aſcan. ſic iurat apud Verg.

Per caput hoc iuro, per quod pater ante ſolebat.

Aperto horto.) Nam tunc fures non timebantur, verum poſtea, vt ſcribit Plin. ſæua latrocinatio cœpit præfigere aſpectus hortorum.

Aſtrea) Satis vrbane oſtendit poeta, iuſtitiam tanquam hominum ſceleribus offenſam vnà cum pudicitia in cœlum euolaſſe, C. quod & Heſiodus & Aratus longo carmine decantarunt. S. Aſtræa autem dicta eſt iuſtitia, quod Aſtræi gigantis ex Aurora filia fuit.

Hac eo.) Id eſt pudicitia: hoc autem eſt ex verſu Heſiodi, qui ſcribit pudorem & iuſtitiam ætate ænea in cœlum aſcendiſſe

Duæ ſorores) Iuſtitia enim & pudicitia ſorores fuerunt.

Antiquum & vetus eſt.) Aperte oſtendit Vrſidio ducendam non eſſe vxorem, quando iam antiquum ſit adulteria committi, ſicque vtitur diſſuaſione à vituperatione rei.

Genium ſacri fulcri.) i. religionem matrimonij. Nam Genium deum appellabant, qui vim obtineret rerum omnium gignendarum. Genius deorum eſt filius & parẽs hominum, ex quo homines gignuntur In honorem Genij lectus nuptialis ſternebatur, qui Genialis nominabatur. Laberius vero ait, Genium deum eſſe generis noſtri parentem. vnde illud eſt, indulge Genio, & genialis agatur iſte dies. Alij dixerunt Genium eſſe vniuſcuiuſque loci deum Apul. vero ait in lib. De deo Socratis, animum humanum dum in corpore noſtro ſitus eſt, dæmonem nuncupari, quẽ lingua noſtra Genium vocare poſſumus: quoniam is deus, qui eſt animus ſui cuiuſq. quanquam ſit immortalis, tamen quodammodo cum homine gignitur. De Genio plura diximus ex ſententia Cenſorini apud Perſ. illic. *Funde merum Genio.*

Fulcri.) i. lecti. Nam fulcra dicuntur ipſa ligna, quæ lectum fulciant & ſuſtineãt. Vnde & Sidonius ſellarum equeſtrium ligna fulcra appellat his verbis. Alij ſellarũ equeſtrium madefacta ſudoribus fulcra reſupinant.

Sacri.) Venerandi.

Conuentum tamen, & pactum, & ſponſalia, noſtra
Tempeſtate paras, iámque à tonſore magiſtro
Pecteris, & digito pignus fortaſſe dediſti.
Certe ſanus eras, vxorem Poſtume ducis?
Dic qua Tiſiphone, quibus exagitare colubris?
Ferre potes dominam ſaluis tot reſtibus vllam?
Cum pateant altæ, caligantéſque feneſtræ?
Cum tibi vicinum ſe præbeat Æmylius pons?
Aut ſi de multis nullus placet exitus, illud
Nonne putas melius, quod tecum puſio dormit;
Puſio qui noctu non litigat? exigit à te
Nulla iacens illic munuſcula, nec queritur, quòd
Et lateri parcas, nec, quantum iuſſit, anheles.

VET. SCHOL.

A tonſore magiſtro.) Non ſeuerus es, vt maritus, qui à pueris ad magiſtrum tonſorem tranſis, aut certe, deſiſti pueros ſectari, qui iam vxori nonnulla munera

Digitized by Google

miſiſti, & ſolito diligentius ornaris, vt vxori placeas, cui anulum dediſti.

Pecteris.] Componis te.

Certe ſanus eras.] Furiis inſanis.

Æmilius pons.] Quod ibi lupanaria eſſent.

Quod tecum puſio.] A facto nomen.

Et lateri parcas.] Si parum feceris, non iraſcitur vt vxor.

IOANNES BRITANNICVS.

Conuentum] Hominum multitudinem & cœtum à conueniendo, ſicut cœtus à coeundo.

Sponſalia.] Nuptiarum contractum qui fit per ſtipulationem. Nam qui vxorem ducturus erat, ab eo vnde ducenda erat ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. Qui daturus erat itidem ſpondebat ſe daturum. is contractus ſtipulationum & ſponſionum ſponſalia dicebantur. Tum quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur, qui ſpoponderat ducturum ſponſus.

Iam pecteris.] Iam poliris & comeris, vt eas cultior ad ſponſam.

Pignus. Annulum, quo ſponſus puellæ digitum induit. De quo more ita ſcribit Tertull. Aurum nulla norat præterquam vnico digito quem ſponſus oppigneraſſet pro nubo annulo. Plin.tamen lib.33. ſcribit temporibus ſuis ſolitum annulum mitti ferreum ſponſæ, eúmque ſine gemma.

Certe ſanus e.] Ac ſi dicat, nunc ſine controuerſia deſipis, qui de vxore ducenda cogites.

Vxorem Poſth. du.] Ea interrogatione legendum, qua ne aliquid fiat inhibemus.

Qua Ti.] Quo furore, qua veſania agitaris? Nam per Tiſiphonem omnes furias infernales intelligit, quæ tres à poetis finguntur ad tormenta ſceleſtæ mentis, & inſaniam mouendam deſtinatæ. Vnde & Oreſtes Furiis infernalibus fingitur agitatus.

Quibus co.] Idem dixit, nam furiis infernalibus dantur ſerpentes pro crinibus.

Ferre potes.] Potes ne inquit cogitare de ducenda vxore, quum ad mortem multæ ſint tibi viæ ac ſi dicat, longe ſatius eſſet tradere ſe morti, quàm connubium appetere.

Vllam do] Facete autem vxorem dominam appellat, quaſi quæ marito imperet.

Saluis tot re] Quum poſſis vitam tuam laqueo finire.

Quum pateant alta fe.] Vnde te poſſis præcipitare.

Caligantes] Quæ nimia altitudine ſua caliginem oculis obiiciant.

Æmilius pons.] Vnde te des præcipitem. Nam pons Æmilius eſt in via Flaminia diſtans ab vrbe vltra primum lapidem, idem miluius eſt dictus, quē Scaurus Æmilius, vt autor eſt Plin. De viris illuſtribus in cenſura fecit.

Aut ſi de mul] Sed ſi inquit tibi nullo modo placet oppetere mortem, non ne putes melius puerum habuere, qui tecum dormiat. quaſi dicat illud vitæ inſtitutum tibi magis eſt tenendum, quàm ducere vxorem.

Puſio dormit; Illud attendendum eſt, quod dormit dixit non dormiat. Innuit enim Vrſidium turpiter pueros adamaſſe, nec poſſum hoc loco turpe poetæ conſilium non deteſtari, qui eo cæcitatis peruenerit, vt ea probet, quæ ab omni honeſtate ſint penitus ſoluta Quare illud maxime interpretantibus poetam ſeruandum eſſe cenſeo, vt quum in talia inciderint, aut illa in totum prætereant, aut ſi quid diſcendum rati fuerint, talia modeſte legant, vt animos à tali turpitudine penitus auertant.

Puſio.] Puſum, vt autor eſt Varro puerum dixerunt & puſam puellam, vnde puſio puſillus puer, id eſt adoleſcentulus, videtúrque vocabulum turpitudinem ſapere, & in cinædos conuenire, vnde Apul. ſic ſcribit lib.9. At vero adulter belliſſimus ille puſio inclinatam dolio pronā vxorem fabri ſuper incuruatus ſecure dedolabat,

Digitized by Google

*Lateri p.*Quòd non coeas, latera enim nimio libidinis vſu offenduntur. vnde Mart.

> *Rumpis Baſſe latus, ſed in comatis,*
> *Vxoris tibi dote quos paraſti.*

Apul. libro octauo Met. Sed diu viuas, & dominis placeas, & meis defectis lateribus conſulas.

Quantum iuſsit.) Nec tam aſſiduus ſis in coitu quàm iuſſit.

Sed placet Vrſidio lex Iulia: tollere dulcem
Cogitat hæredem cariturus turture magno,
Mullorumque iubis, & captatore macello.
Quid fieri non poſſe putes, ſi iungitur vlla
Vrſidio? ſi mœchorum notiſsimus olim
Stulta maritali iam porrigit ora capiſtro;
Quem toties texit perituri ciſta Latini:
Quid, quod & antiquis vxor de moribus illi
Quæritur? ô medici mediam pertundite venam.
Delicias hominis, Tarpeiam limen adora
Pronus, & auratam Iunoni cæde iuuencam,
Si tibi contigerit capitis matrona pudici.

VETVS SCHOL.

Lex Iulia.) Quæ iubet eos hæreditatem capere, qui filios habent.

Nullorúmque.) Quos hæredipetæ mittunt.

Iubis.) Criſtis.

Quem toties texit p. c. L.) Qui toties ſuperueniente mariro, ſub ciſta celatus eſt, vt in mimo.

Latini.) Latinus, mimus fuit, qui mœchus in ciſtam deuolutus, ſuperueniente aliquo tegebatur: qui poſtea propter adulterium Meſſalinæ punitus eſt.

IOAN. BRITANNICVS.

Sed placet Vrſidio lex Iulia.) Hæc ironicos legenda ſunt. Non eſt inquit mirum, ſi Vrſidius cogitat de ducenda vxore, nam non vult adulterij damnari. lex enim Iulia lata erat contra adulteros, qua cautum erat, quo pacto adulteri deprehenſi puniendi eſſent.

Tollere.) Hoc loco educare Terent.

> *Quicquid peperiſſet decreuerunt tollere.*

Valer. lib. 8. loquens de Gn. Licinio Hoplomacho, quoniam hæreditatem abſumere quàm hæredem maluit tollere.

Hæredem dulcem.) Dulcem filium. Verg.

> *Nec dulcis natos Veneris nec præmia noris.*

Cariturus.) Quia captatores habentibus liberos munera non mittunt, ſed orbis tantum diuitibus.

Turture.] Hoc loco de aue magis intelligendum eſt quàm de piſce, nam turturẽ lautæ gulæ indicat fuiſſe Matt.

Quum pinguis mihi turtur erit, lactuca valebit,
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem. Item alibi,
Aureus immodicis turtur te clunibus implet. Idem alibi,
Et concubino turturum nates donat.

Nam quem Græci trigona piſcem appellant. i. turturem, Latini paſtinacam dicunt marinam, in cuius cauda præſentiſſimi veneni radius extat.

Magno.] Pingui, & amplo.

Mullorum iubis.] Id eſt mullis iubatis & barbatis. nam vt ſcribit Plin. gemina barba inſigniuntur in labro inferiori. Sunt enim piſces marini, de quibus ante dictum eſt.

Et ca. ms.] Id eſt omnibus obſoniis, quæ in macello veneunt, nam macellum appellarunt locum, in quo omnia quæ ad victum pertinebant vendebantur, de quo pluſcula ſuperius.

Captatore.] Per quod hæreditates captantur, nam huiuſmodi muneribus captantur diuites orbi.

Quid fieri non poſſe.] Quaſi dicat, ſi Vrſidius vxorem ducit, putauero omnia vel præter naturam fieri poſſe, iuxta illud Vergilij.

Mopſo Niſa datur, quid non ſperemus amantes
Iungentur iam gryphes equis, æuoque ſequenti,
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ?

Mæchorum no.] Quaſi cui ciuitatis adulteria ſint manifeſta.

Ora ſtu.] i. ipſe ſtultus. figura eſt ſynecdoche.

Totiens te.] Qui ſæpe in adulteriis es deprehenſus.

Ciſta.] Nam adulteri ſuperueniente marito ſic ſolent occultari. vnde Horat.

——An turpi clauſus in arca,
Quo te dimiſit peccati conſcia herilis
Contractum genibus tangas caput?

Latini.] Latinus, vt diximus in prima Sat. Mimus fuit temporibus Domitiani, qui quum timeret delatores, ne falſis criminationibus apud principem accuſaretur, iis vxorem ſuam Thymelem ſubmittebat, vnde ſuprà.

Et eſt à trepido Thymele ſubmiſſa Latino.

Ideo poeta ait perituri, quia ſemper verebatur, ne delationibus periret, vt ſit epitheton perpetuum Latini.

Quid? quod & antiquis.] Hoc riſu & geſtu iuuandum eſt.

Mediam venam.] Hoc eſt haurire ſanguinem ex vena media, quod fieri ſolet in delirio. Phyſici enim tradunt in brachiis tres eſſe venas deſcendentes ab epate. quarum vna baſilica, altera Cephalica appellatur, tertia quæ in medio harum eſt, media dicitur ſiue nigra, ſiue communis, quæ in furore & delirio feriri ſolet.

Delicias hominis.] Acclamatio in deriſum Vrſidij, qui poſtulet & quærat mulierẽ antiqua illa bonitate, quum non inueniatur.

Delicias hominis.] Ac ſi dicat delicatum hominem qui putet ſe extra communem fortunam ponendum, vt habeat quæ alij habere non poſſunt, vt alibi de Caluino.

Tu nunc delitias extra communia cenſes Ponendum.

Tarpeium limen adora.] Senſus eſt, ſupplex fac ad aras Iouis & Iunonis accedas, quaſi gratias acturus, ſi mulierem inueneris pudicam.

Tarpeium.] Capitolinum. Nam mons Capitolinus vbi ædes erat Iouis, mons autẽ Tarpeius dictus eſt à virgine Veſtali Tarpeia, quæ ibi à Sabinis necata armis & ſepulta, eius nominis reliquit monumentum, inde etiam appellata eſt rupes & ſaxũ Tarpeium vnde noxij præcipitabantur. hunc antea montem Saturnium appellatum prodiderunt, & ab eo Saturniam terram.

Auratam.] Nam victimæ maiores vt Plin. ſcribit, cornibus auratis duntaxat immolabantur, bene autem Iunoni ait Iuuencam mactandam, Iuno enim nubenti-

Digitized by Google

bus præeſſe dicitur. Verg. *Iunoni, ante omnes cui vincla iugalia curæ,*
Et alibi, *Pronuba Iuno.*
Colebatur item Iuno iugis in vico iugario. vt eſt apud Liu. ſcribit Feſtus ita appellatam, quòd nubentes coniungeret.

Capitu.] Partem poſuit pro toto, id eſt corporis pudici.

Paucæ adeo Cereris vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oſcula. necte coronam
Poſtibus, & denſos per limina tende corymbos.
Vnus Iberinæ vir ſufficit? ocyus illud
Extorquebis, vt hæc oculo contenta ſit vno.
Magna tamen fama eſt cuiuſdam rure paterno
Viuentis: viuat Gabijs, vt vixit in agro:
Viuat Fidenis, & agello cedo paterno.
Quis tamen affirmat, nil actum in montibus, aut in
Speluncis? adeo ſenuerunt Iupiter & Mars?
Porticibuſne tibi monſtratur femina voto
Digna tuo? cuneis an habent ſpectacula totis
Quod ſecurus ames, quodque inde excerpere poſsis?

VETVS SCHOL.

Cereris vittas conting] Quæ poſſint ſacerdotes Cereris eſſe.

IOANNES BRITANNICVS.

Pauca adeo Cer.] Tanta inquit libidine mulieres flagrant, vt paucæ inueniantur matronæ pudicæ. quæ dignæ ſint ſacra Cereris adminiſtrare, per matronas enim caſtas Theſmophoria. i. ſacra Cereris legiferæ celebrabantur. vnde ita ſcribit Dionyſ. in primo. Et ſacrificia faciebant per fœminas, & Nyphalios, hoc eſt ſobrias, & caſtas fœminas, vt lex eſt Græcis. Ceres autem Theſmophora appellatur, quaſi legifera, θεσμὸς enim legem ſignificat. C. ſiue morem, ritúmque ſacrum. S. prima enim vt tradunt autores, inter quos Plin. in 7. & Diod. in 6. leges inuenit. De cuius ſacris ita Liu. Sacrum anniuerſarium Cereris intermiſſum eſt, quia nec lugentibus facere id fas eſt, nec vlla illa tempeſtate matrona luctus expers fuerat. Diod. quoque tradit Cereris myſteria antiquitate caſtimoniáque apud omnes homines vulgata fuiſſe.

Pater oſcula] Nam ex veteri inſtituto affines occurrentes oſculo excipiebant, vnde Plin. libro 14. ſic ſcribit: Cato, ideo propinquos fœminis oſculum dare, vt ſcirent an temetum olerent: de hoc more, item Plutarch. in Problematibus diſputat.

Timeat oſcula.) Vt impudica.

Vnus Iberina) Ita loquitur poeta, quaſi Vrſidius reſpondeat Iberinam vno viro contentam.

Extorquebis] Difficultor obtinebis.

Magna ta. ſ. a.) Iterum introducit Vrſidium oſtendentem in agris quandam inueniri, quæ honeſte viuat.

Viuat Fidenis.) Verba Iuuen. ad Vrſidium, quibus colligit non tam facile in vrbibus quàm in agris pudicitiæ locum eſſe. Sed tamen & in locis agreſtibus & montanis multa per libidinem flagitia committi.

Cabijs.) Ciuitas latij, vbi vt ſcribit Dionyſius, Romulus & Remus eruditi ſunt.

Fidenis.) Vrbs Latij.

Et agello cede pat.) Et particula indignationem ſæpe exprimit, vt illud Verg.

Et quiſquam numen Iunonis adoret.

Quaſi inuitus aſſentiat in agris caſte degi, vt ſit concedo quidem ita eſſe vt dicis, vt in agro quædam bene viuat. Sed quis tamen affirmet in agris nihil impudicum agi?

Adeo.] Tantum, ita ne.

Sonuerunt Iup. & Mars.] Per Iouem & Martem omnes mœchos intelligit. Nam Iuppiter & Mars, vt ex poetarum monumentis colligitur, mulierum maximi fuere ſtupratores.

Porticibus ne t.) Percutrit poeta locos, quo frequenter mulieres conueniebant, vti erat porticus Liuia, porticus Pompeia, theatrum. Vnde Ouid. in primo de arte amandi.

Tu modo Pompeia lentus ſpatiare ſub vmbra,
Quum ſol Herculei terga leonis adit.
Nec tibi vitetur quæ priſcis ſparſa tabellis,
Porticus: autoris Liuia nomen habet.

Eſt ergo ſenſus, inuenies ne in his locis tantopere celebratis à mulieribus aliqua, quæ honeſta ſit, & digna voto tuo.

Spectacula.) Theatra, nam & mulieres ad ſpectandos ludos in theatra confluebant, vnde Ouid. in eodem.

Sic ruit ad celebres cultiſſima fœmina ludos,
Spectatum veniunt, veniunt ſpectentur vt ipſæ.

Cuneis.] Sedilibus treatri. Nam Cunei dicuntur ſedes theatri. Verg.

Nuncius Anchiſæ ad tumulum, cuneoſque theatri,
Incenſas perferi naues Eumelus.

Tranq. in Auguſto, Prætextatis cuneum ſuum, & proximum pædagogis aſſignauit. Cuneus etiam dicitur, quo ſcinduntur ligna, & ordo in exercitu.

Cheironomon Ledam molli ſaltante Bathyllo
Tuccia veſicæ non imperat: Apula gannit,
Sicut in amplexu: ſubitum, & miſerabile longum
Attendit Thymele: Thymele tunc ruſtica diſcit.
Aſt aliæ, quoties aulæa recondita ceſſant,
Et vacuo, clauſoque ſonant fora ſola theatro,
Atque à plebeis longe Megaleſia, triſtes
Perſonam, thyrſumque tenent, & ſubligar Acne.
Vrbicus exodio riſum mouet Attelanæ
Geſtibus Autonoes: hunc diligit Aelia pauper.

Soluitur his magno comœdi fibula: ſunt quæ
Chryſogonum cantare vetent: Hiſpulla tragœdo
Gaudet, an exſpectas, vt Quintilianus ametur?
Accipis vxorem, de qua citharœdus Echion,
Aut Glaphyrus fiat pater, Ambroſiuſque choraules.

VETVS SCHOL.

Batyllo.] Pantomimo.
Diſcit.] Penem vt habent in mimo.
Sonant fora ſola.] Iuriſdictio, quando eſt.
Megaleſia.] Ludi Megaleſiaci.
Subligar Acne.] Veſtem tragœdi.
Geſtibus Antonoes.] Quando Antonoen ſaltat.
Soluitur his magno comœdi fibula.] Vt cum comœdis concumbant. Nam omnes pueri vocales fibulas in naturis habent, ne coeant.
Vt Quintilianus.] Vt ſcolaſticus.
Aut Glaphyrus.] Id eſt, ſub te marito alieni filij.

IOANNES BRITANNICVS.

Chironomon.] Ita, inquit, mulieres ſeculi noſtri in libidinem ſunt profuſæ, vt vel laſciuæ ſaltationis ſpectatione pruriant & corrumpantur. Vnde Ouid. De remedio amoris,

Corrumpunt animos cythara, cantúſque lyraque,
Et vox & humeris brachia mota ſuis.

Chironomon Ledam.] Leda nomen eſt mollis ſaltationis quæ Chironomia repræſentabatur, id eſt manuum geſticulatione. quibuſdam enim veluti præſcriptis motibus & nutibus taciti ſaltabant, quorum alij appellabantur ſubiti, alij longi, miſerabiles alij. De quibus illic ſenſit Claudianus.

Qui latis riſum ſalibus mouiſſe facetus,
Qui nutu manibuſque loquax.

Tuccia veſica non imperas.] Id eſt mulier pudica, qualis fuit Tuccia virgo Veſtalis, quæ cribro ſumpta aqua ex Tyberi virginitatem ſuam probauit.
Non temperat.] Id eſt non compeſcit titillatum libidinis ſpectando ludos, ac per hoc docet, mores non modo turpia audiendo, ſed etiam videndo facile corrumpi. Vnde Maſſilienſes debita laude fraudandi non ſunt, qui in ſcenam nullum aditum mimis dederunt, quod eorum argumenta maiore ex parte ſtuprorum continent actus, ne talia ſpectandi conſuetudo etiam imitandi licentiam ſumeret. vnde & Diuus Cyprianus in epiſt. ſuis ſic ſcribit Adulterium diſcitur dum videtur, & quæ pudica fortaſſe ad ſpectaculum matrona proceſſerat, de ſpectaculo reuertitur impudica.
Batyllo molli ſaltante Ledam Chironomon.] Id eſt dum ſpectat Batyllum mimum ſaltantem mollem illam ſaltationem Ledam. Nam Batyllus, vt diximus in commentariis Perſ. Mimus fuit. de quo & Perſius,

Tris tamen ad numeros ſatyri moueare Batylli.

Batyllus item puer fuit dilectus ab Anacreonte poeta. vt oſtendit Apul. in Floridis, & Horatius,

Non aliter Samio dicunt arſiſſe Batyllo Anacreonta Teion.

Batylli item populi ſeptentrionales, autore Ptolo. Batyllus item inſtrumentum eſt

Digitized by Google

ferreum, quo vtimur ad vſum ignis Horat.

Prætextam, & latum clauum, prunæque Batyllum.

Apulla gannit ſicut in amplexu.] Appula nomen eſt mulieris, quæ inquit ad pruritum mouetur & vocis murmure libidinem exprimit, ac ſi eſſet in amplexu hominis, dum ſpectat talem ſaltationem.

Subitum] Ordo eſt, Thymele attendit ſubitum & miſerabile & longum. nomina enim ſunt, vt diximus, geſtuum, qui motu manuum fiebant in ſaltatione.

Thymele. Mulier, quæ ſaltationibus oblectabatur. θυμέλη proprie dicitur pulpitum, ſcena. θυμελικὸς Hiſtrio & Citharista. De Thymele autem in prima ſat. vberius diximus.

Ruſtica] Rudis & imperita, an vere ruſtica, & pagana, vt oſtendat non modo mulieres vrbanas, ſed & ruſticas ſpectaculis laſciuis corrumpi.

Attendit.] Diligenter obſeruat vt diſcat.

Aſt aliæ quotiens] Senſus eſt, Quotiens ludi theatrales ceſſant, & ludi Circenſes ſunt longe à plebeis, hominesque negotiis forenſibus ſunt occupati, mulieres per multum ocium ornamenta hiſtrionica contrectant. Eſt autem ordo. Aliæ triſtes tenent perſonam & thyrſum, & ſubligar Accij, quotiens aulæa recondita ceſſant, & quotiens fora ſola ſonant clauſo theatro, & quotiens Megaleſia ſunt longe à plebeis.

Aulæa r.] Id eſt vela & ornamenta ſcenæ, ac per hoc ipſi ludi ſcenici, in quorum apparatu ſunt ipſa aulea & vela, quum ad ornatum, tum ad ſolem arcendum. vnde Horat. in epiſt. *Quatuor aut plures aulæa premuntur in horas.*

Ceſſant.] Submota ſunt

Sola f.] Iudiciaria, nam tria erant fora Romæ, vt docet Tranquil. in Aug. qui quum duo non ſufficerent, tertium extruxit.

Clauſo t.] Finitis ludis, clauſo igitur theatro quantum ad ludorum celebrationẽ, non quod mulieres non ingrederentur, & inſtrumenta illa ſcenica pertractarent, ocioſæ, taliumque rerum valde ſtudioſæ.

Megaleſia] Ludi erant Circenſes, qui in honorem magnæ matris deum celebrabantur, dicati à Iunio Bruto, quod docet Liu. his verbis. Marcus Iunius Brutus ædem magnæ matris deum in palatio dedicauit, & ludos ob eandem dedicationem factos Megaleſia appellauit. Tales ergo ludi magna cum voluptate totius populi celebrabantur. De quibus Iun. infra, *interea Megaleſiacæ ſpectacula mappæ.*

Idæum ſolemne colunt.

Longe à plebeis.] Subaudi ſunt, id eſt quotiens ludi Circenſes, qui in gratiam plebeis maxime exhibebantur, ſunt longe à plebeis, id eſt perfecti ſunt, & plebei à ludis diſceſſerunt

Triſtes.] Quia priuatæ ſint ea ludorum voluptate.

Tenent] Pertractant.

Perſonam] Indumentum faciei. ficta facies, de qua alibi ſupra.

Thyrſum.] Haſtam inuolutam pampino, quali vtebantur Bacchæ in ſacrificiis Liberi patris. Talia enim omnia in theatro conſeruabantur.

Subligar.] Indumentum, quo Hiſtriones ad velandas partes corporis inferiores vtebantur. Idem ſubligaculum dicebatur. Cic. in Off. ſuis Scenicorum quidem mos tantam habet vetere diſciplina verecundiam, vt in ſcena ſine ſubligaculo prodeat nemo. Nam vt ſcribit Dionyſius, certatores ſcenici in ludis verſabantur, reliqua parte corporis nuda, circum pudenda velati.

Acci.) Nomen eſt Hiſtrionis.

Vrbicus.) Aliud vitium notat in mulieribus. Capiuntur, inquit, amore ſcenicorum cantantium. Sed quum ij fibulati vocem ſuam vendant in recitatione fabularum, coguntur accepto precio ſoluere fibulas ſuas, vt coeant cum eis. Nam cantores ſcenici, vt gratiorem conſeruarent vocem infibulabantur. Sed quum duplex ſit fibulæ genus, Indumentum. ſ. quo non ſolum vtebantur ad inguina tegenda, ſed vt etiam à coitu comprimerentur, vnde eſt illud Mart.

Digitized by Google

Menophili penem tam grandis fibula veſtit,
Vt ſit comœdis omnibus vna ſatis.
Hunc ego credideram (nam ſæpe lauamur in vno)
Sollicitum voci parcere, Flacce ſuæ:
Dum ludit media populo ſpectante palæſtra,
Delapſa eſt miſero fibula, verpus erat.

Et tenuiſſimum filum, ſiue, æneum, ſiue argenteum, quod præputio ab vtroque latere ſuper glandem perforato addebat, id autem fiebat tum vocis conſeruandæ, tum valetudinis gratia, quod docet Corn Celſus lib 7. & Colum loquens de bobus ſic ait. Ænea fibula pars auriculæ latiſſima circumſcribitur, ita vt maneat ſanguine tanquam, ô literæ ductus appareat Placet magis intelligamus de hoc genere fibulæ, quàm de indumento. hoc enim modo vox magis ſeruari poteſt quam per indumentum, quod facile, & ſolui, & deponi poteſt.

Vrbicus) Nomen ſcenici.

Exodio.) Exodia, vt Sat. 3. diximus, ridicula quædam erant intexta verſibus, quæ in ſcena cantabantur. Ergo exodio Attellanæ id eſt ridiculo inſerto fabellæ Attellanæ. Nam Attellanæ fabulæ dictæ ſunt à ciuitate Oſcorum Atella. Vbi primum cœptæ argumentis, dictiſque iocularibus ſimiles ſatyricis fabulis Græcis. De iis Diomedes, & Donatus in Terent.

Geſtibus Autonoes.) Dum perſonam Autonoes ſuſtinet in agenda eius fabula Nam Autonoe filia fuit Cadmi Thebarum regis, & mater Actæonis conuerſi in ceruum, & à canibus diſcerpti. De Autonoe ergo ſcripta erat fabula.

Hunc diligit.) Hinc eſt indignatio poetæ, quod delectata geſtu viri ſcenici, ſtatim in amorem eius inciderit.

Ælia pauper.) Id eſt mulier nobilis, & pauper, vt oſtendat non minus pauperes mulieres quàm diuites libidinis æſtu flagrare. Nam familia Æliorum fuit pauperrima. Eodem enim tempore ſexdecim fuere Ælij Tuberones in vnis ædibus, quibus vnus tantum fuit fundus in agro Veiente, & in circo Maximo, & Flaminio ſpectandi locus, quæ quidem loca ob virtutem publice donata poſſidebant, hæc ex Valerio lib. 4. cap. De paupertate.

Fibula comœdi.) Qua vtitur comœdus, vt dictum eſt.

Soluitur ab iis.) Id eſt ab aliis mulieribus ad coitum.

Chryſogonum.) Nomen cytharœdi.

Cantare velent.) Sunt aliæ inquit in cauſa, ne Chryſogonus cantet, factus enim eſt raucus nimia libidinis continuatione.

Tragœdo.) Viro ſcenico, vt oſtendat mulieres libenter ſequi coitus virorum inhoneſtorum, vnde ſequitur.

An expectes vt Quintilianus ametur?) Quaſi dicat mulieres viros ſapientes & doctos non amant, tempore, qui à tali turpitudine abhorreant. Quintilianum autem poſuit pro omni viro ſapiente & docto.

Accipis vxorem.) Id eſt vxorem ducis, de qua liberos ſuſcipient viri cytharœdi. nam Echion & Glaphyrus nomina ſunt cytharœdorum. Martialis,

Plaudere nec Cano, plaudere nec Glaphyro.

Glaphyrus autem feſtiuus, & iucundus, aſtutus, ornatus, politus dicitur.

Fiat pater) Suſcipiat liberos

Choraules.] Tibicen, qui in choro fiſtula canit, nam χόρος dicitur tripudium, cœtus, chorus, αὐλὸς tibia fiſtula, & αὐλῶ tibi cano. Ambroſius vero diuinus & immortalis dicitur.

Longa per anguſtos figamus pulpita vicos:
Ornentur poſtes, & grandi ianua lauro,

Vt teſtudineo tibi, Lentule, conopeo
Nobilis Euryalum mirmilonem exprimat infans.
Nupta Senatori comitata eſt Eppia ludum
Ad Pharon, & Nilum, famoſaque mœnia Lagi,
Prodigia & mores vrbis damnante Canopo.
Immemor illa domus, & coniugis, atque ſororis,
Nil patriæ indulſit, plorantesque improba gnatos,
Vtque magis ſtupeas, ludos Paridémque reliquit.
Sed quanquam in magnis opibus, plumáque paterna,
Et ſegmentatis dormiſſet paruula cunis,
Contempſit pelagus: famam contempſerat olim,
Cuius apud molleis minima eſt iactura cathedras.

VETVS SCHOL.

Ornentur poſtes.] Ad honorem nuptiarum. Sic enim ſolent in nuptiis præparare.

Vt teſtudineo conopeo.] Hoc eſt linum tenuiſſimis maculis * nanctum. quia latine Conopeum culicare dicunt. Sic Horat.

——*ſigna militaria,* *Sol aſpicit Conopeum.*

Mœnia Lagi.] Alexandriam dicit, quam Lagus tenuit, pater Cleopatræ & Ptolomæi * poſt magni Alexandri occupatus Ptolomæus cognominatus Lagus, atque deinceps ceteri reges, Lagi ſunt appellati.

Paridemque reliquit.] Paridem dicit illius temporis pantomimum, quem poſtea ob adulteratam vxorem ab eo ſuam Domitiam, Domitianus occidit.

Et ſegmentatis.] Segmenta dicit vittam pendentem de veſtibus, intextam auro.

IOAN. BRITANNICVS.

Longa per anguſtos.] Hæc omnia per ironiam legenda ſunt. Simus inquit læti, & in ſignum lætitiæ nuptialis ornemus ædes noſtras lauro: vt tibi infantem pariat vxor tua ex gladiatore.

Figamus pul.] In nuptiarum enim celebratione talia fieri ſolebant per vrbem, vt res ludicras agerent.

Ianua lauro.] Nam tota domus in nuptiis ornabatur lauro. Apul. in Aſino aureo, lib. 3. Domus tota lauris obſita, tædis lucida conſtrepebat Hymenæum. Statius in nuptiis Stellæ. *Fronde virent poſtes, & feruent compita flammis.*

Infans nobilis] i. qui filius tuus putabitur, & nobilis, quum tamen ex gladiatore natus erit.

Exprimat.) Referat ſimilitudine, & omnibus oris liniamentis gladiatorem.

Euryalum.) Nomen eſt retiarij alterius ex gladiatoribus. alter enim mirmilo appellabatur. de quibus plura diximus in 2. ſat. illic. *Vicit & hoc monſtrum.*

Tibi Lentule.) Tibi ô Vrſidi Poſthume, qui laniſta videri poteris, quum domus tua repleta erit filiis gladiatoribus. Nam Lentulus Bardiacus laniſta fuit, autore Plut. nobiliſſimus.

Digitized by Google

Conopeo.] Lecto tuo. Nam conopeum velum proprie appellatur, quo maxime Alexandrini vtuntur ad arcendos culices. Extendi enim circa lectum quaqua verſum conſueuit, quia ibi ex nido culices abundant. κώνωψ culex dicitur, de quo ita Horat.

Intérque ſigna turpe militaria,
Sol aſpicit conopeum.

Teſtudineo.] Nam lecti teſtudine, citro, & ebore ornabâtur C niſi teſtudineo, pro conopei forma capiatur. nam conopeum, in teſtudinis formam ſuſpenditur. S.

Nupta ſe.] Exemplo Hippiæ, oſtendit primarias mulieres intemperantiæ crimine non carere. Nam Hippia vxor Fabricij Veientonis viri ſenatorij temporibus Domitiani, de quo Plin. meminit in epiſt. ad Sempronium Ruffum, relicto marito ſecuta eſt gladiatorem abeuntem ex vrbe in Ægyptũ. De hoc Veientone intellexit ante in Sat. *Ecce iterum Criſpinus.*

Et cum mortifero prudens Veiento Catullo.

Vir enim fuit, vt diximus, ſenatorius, Neruæ familiariſſimus.

Ludum.] Pro ludium poſuit. Nam Ludij & Ludiones dicuntur hiſtriones & viri ſcenici, à ludo nominati, ſic etiam ludiæ dictæ ſunt mulieres pari modo ſe in ſcenis exercentes.

Ad Pharon.] Pharos inſula eſt oppoſita Alexandriæ, eíque ponte iuncta, de qua egregie ſcribit Cæſar in Commentariis, ſeu Oppius pro eo. Eiuſdem nominis in ea eſt etiam turris, ex qua faces exeruntur tempore noctis, indicantes ibi portum eſſe nauigantibus.

Famoſáque mœnia Lagi.] Id eſt Alexandriam, quæ in Ægypto eſt, vbi & Pharos, & Nilus ſunt, vt illud oſtendat mulierem ad Ægyptios nauigaſſe. Mœnia autem Lagi, Alexandriam intelligit. Nam Ptol. qui Alexand. ſucceſſit Lagi fuit filius, vnde & Lagidarum imperium cœpit, quod poſt multos annos morte Cleopatræ euerſum fuit.

Famoſa.] Infamia, aut quia, vt teſtatur Strabo, omnes poſt tertium Ptolom. male vixerunt deliciis corrupti, omnium vero peſſime quartus & ſeptimus & vltimus Auletes, aut quia ibi Pompeius perfide occiſus fuit à Ptolomæo, aut quia in propinquo Canopi ſit foſſa nocte diéque cymbarum plena, in quibus mulieres & viri impudenter canunt & laſciuiunt. Sic enim & Cæſar apud Lucanum in ſeptimo, appellat regna famoſa ignaua & imbellia, quum hortatur milites aduerſus Pompeianos.

Ite per ignauas gentes, famoſáque regna.

Canopo damnante prodigia.] Id eſt Canopo laſciua non probante mores vrbis, vt ſit ſenſus, licet Canopitani laſciue & turpiter viuerent, damnabant tamen inquit mores Romanos, & tantam impudicitiam veluti prodigioſam, quaſi qui tantum flagitium ipſi non committerent: Canopus autem nomen accepit, autore Strab. à Canopo Menelai gubernatore, qui ibi ſepultus fuit, diſtat autem ab Alexandria centum & viginti ſtadiis, de quo etiam in prima ſat.

Nil patriæ indulſit.] Nihil penſi habuit, quo minus patriæ ſuæ dedecori eſſet. nullum habuit patriæ reſpectum, quominus id ageret, debuit enim ratione patriæ tanto ſcelere abſtinere.

Plorantes.] Ordo eſt, improba reliquit natos plorantes.

Vtque magis ſtupeas.] Magis mireris, publicam autem Romanorum (quod ſæpe facit) deſidiam taxat, qui tanto tempore ludis ſcenicis, Circenſibúſque delectarentur: quaſi dicat, illud maxime eſt mirandum, quomodo etiam ſi filios relinqueret, ludos Circenſes relinquere potuerit, ex quibus tantam vniuerſi caperent voluptatem.

Paridem.] Hoc eſt ludos ſcenicos, Paris enim Pantomimus fuit temporibus, vt ante diximus, Domitiani, ei acceptiſſimus.

Ludos.] Scilicet ſcenicos & Circenſes, quibus tota ciuitas tenebatur. Alibi,

Si potes auelli Circenſibus,

Sed quanquam in magnis.) Licet, inquit, molliter in domo paterna eſſet educata, contempſit hæc tamen labores, & maritima tædia.

Cunis.) Cunæ & incunabula dicuntur lectuli puerorum, vnde & Cuninam deam veteres colebant, quod præeſſet cunis & infantulis.

Segmentatis.) Quæ multis ornatæ fuiſſent ſegmentis. C. i. vermiculato emblemate pictis, vel præ ſegminibus, id eſt tenuiſſimis ligneis teſſerulis, ac varie coloratis, diſtinctis, & ornatis, quales cunæ quibus etiam hodie vti ſolent nobiliores. S. Segmenta etiam ornamenta ſunt muliebria vt docet Valerius lib 5. cap. De gratis. ergo cunæ talibus ornatæ erant ſegmentis. nomen autem deductum videtur à ſecando, id eſt diuidendo & diſtinguendo. de ſegmentis plura diximus ante in ſecunda Sat.

Contempſit pelagus) Neglexit duros labores, & pericula maris

Famam contempſerat olim) Non mirum, inquit, eam mare contempſiſſe quæ iam famam floccifecerat, vt oſtendat eas mulieres, quæ pudicitiam ſuam imminuere, ad omnia eſſe audaciores quàm honeſtas, nihilque expaueſcere, quod bonis eſſet formidabile.

Cuius.) ſc. famæ.

Minima eſt ia.) Id eſt cuius minimam putant eſſe iacturam, & minimum damnũ, quum eum amiſerint.

Molles ca.) Id eſt apud fœminas, quæ molliter & ociosæ ſedent in cathedris, nihil operis facientes.

Thyrrenos igitur fluctus, latéque ſonantem
Pertulit Ionium conſtanti pectore, quamuis
Mutandum toties eſſet mare. iuſta pericli
Si ratio eſt, & honeſta; timent, pauidóque gelantur
Pectore; nec tremulis poſſunt iuſiſtere plantis:
Fortem animum præſtant rebus, quas turpiter audent.
Si iubeat coniux, durum eſt conſcendere nauim;
Tunc ſentina grauis, tunc ſummus vertitur aër:
Quæ mœchum ſequitur, ſtomacho valet. illa maritũ
Conuomit. hæc inter nautas & prandet, & errat
Per puppem, & duros gaudet tractare rudenteis.

VET. SCHOL.

Mutandum toties.) Diu nauigatura de Tyrrheno mari ad Adriacum, de Adriaco ad Ægæum tranſitura.

IOANNES BRITANNICVS.

Tyrrhenos fluctus. Mare inferum Tyrrhenum dictum, quod littus Tyrrhenum radat Nam mare à locis quæ alluit nomen accipit, vt Siculum quod Siciliam, Rhodium quod Rhodum, Ionium quod Ioniam radit.

Ionium.) Scilicet fluctum à ſuperiore.

Conſtanti.) Forti & minime trepido.

Iuſta & pericl.) Si forte inquit nauigandum ſit aliqua iuſta & ytili cauſa, mulieres ſtatim timerent, nequeúntque ferre nauigationem.

Durum eſt.) Durum ipſæ putant & laborioſum.

Tunc.) Quum maritus iubet, & honeſta eſt cauſa nauigationis.

Sentina.) Nauis fundum, quo tota decurrit aqua, ſentiendo dicta. quod maxime puteat & ſentiatur. Valer. lib. 2. cap. De diſciplina militari, videtur accepiſſe pro ipſa aqua quæ in fundo nauis corrupta teterrimi eſt odoris, vt facile nauigantibus nauſeam moueat. ſic enim ſcribit, Hac turpi & erubeſcenda ſentina vacuefactus exercitus noſter.

Vertitur aër.) Aëris quædam vertigo oculis obozitur.

Illa.) Subaudi quæ maritum ſequitur, nauſeat & vomit. C. Rationem autem phyſicam noſce ſi cupis, cur mare nauigantibus nauſea moueatur, vide Cæl. Rhod. lib. 26. cap. 13. S.

Hac) Id eſt ſequitur mœchum.

Rudentes.) Funes nauium dicuntur rudentes, quod flantibus ventis rudere videntur.

Quæ tamen exarſit forma, qua capta iuuenta
Eppia? quid vidit, propter quod ludia dici
Suſtinuit? nam Sergiolus iam radere guttur
Cæperat, & ſecto requiem ſperare lacerto.
Præterea multa in facie deformia; ſicut
Attritus galea, mediiſque in naribus ingens
Gibbus, & acre malum ſemper ſtillantis ocelli.
Sed gladiator erat. facit hoc illos Hyacinthos:
Hoc pueris, patriæque, hoc prætulit illa ſorori,
Atque viro. ferrum eſt, quod amant. hic Sergius idem
Accepta rude cæpiſſet Veiento videri.

VETVS SCHOL.

Ludia dici) Ludis ſeruiens gladiatoris vxor.

Nam Sergiolus.) Sergiolum nomine ex gladiatore amauit, qui & Ludor dictus eſt. Quia ſit diu demoratus in ludo. qui, vt requiem gladiaturæ haberet, Bellonarium ſe fecerat. quo mos eſt in tabulis ſacris lacertos ſuos ſecare.

Requiem ſperare.) Rudem, vt ſolent in amphitheatro accipere gladiatores.

Attritus galea) Apparet eum ſecutorem fuiſſe.

Sed gladiator.) Crudelitas tantam deformitatem decorabat, atque illi formoſum & pulchrum exhibebat

Veiento.) Senator maritus contemptus.

IOANNES BRITANNICVS.

Quæ ta. e. f.) Hac interrogatione acrius lacerat Hippiam, quod non formam, quæ nulla erat in homine, ſed quia arma tractaret, ſecuta ſit gladiatorem.

Ludia.] Nam vt diximus, Ludij & Ludiones dicebantur viri ſcenici, ita & mulieres Ludiæ appellabantur.

Nam Sergiolus.] Ratio quare in homine nihil eſſet, quod amaretur, nam omnem inquit formam exuerat, barbam enim totum guttur veſtientem radebat, vt oſtendat illum grandioris fuiſſe ætatis, ſed quia gladiator erat, placebat ad modum. nam tales putant Hiacyntos, hoc eſt formoſos & gratioſos, qualis fuit Hiacyntus puer dilectus ab Apolline, quem conſtat ludentem diſco à Borea irato quod magis Apollinem amaret, interemptum, mutatúmque ab Apolline in florem nominis ſui. Sergiolus autem nomen fuit gladiatoris forma diminutiua per contemptum.

Requiem.] Miſſionem, quæ gladiatoribus dabatur, quum aliquo fuiſſent debili membro. Mart.

Nuper quum Myrino peteretur miſſio laſſo.

Donabantur enim rude. Vnde ſequitur,

Sergius idem Accepta rude cœpiſſet Veiento videri.

Sicut at. g.] Id eſt contuſus multo attritu galeæ & deformatus, ita vt mirum videri poſſit quod ab Hippia ſit dilectus.

Gibbus.] Eminentia & tumor. nam gibbus naſcitur in quacunq. parte corporis.

Sed gl. e.] Adiuuandum geſtu.

Hoc.] Quòd ſint gladiatores.

Hoc pueris patriæq;] Pluris inquit, fecit gladiatorem quàm filios, quàm patriam, quàm ſororem, quàm maritũ, quos omnes præ gladiatore contempſit, atq. reliquit.

Ferrum eſt quod amant.] Amant inquit eos, quod arma pertractent, vt viros ad coitum validos.

Cœpiſſet Veiento videri.] Si forte inquit Sergius gladiator rudem accepiſſet, id eſt miſſionem impetraſſet, ſtatim ab Hippia derelictus eſſet ſicut & Veiento maritus, nam illum alterum Veientonem exiſtimaſſet, vt oſtendat illum tantum placuiſſe, quia arma tractaret.

Accepta rude.] Rudis virga erat, qua gladiatores impetrata miſſione donabantur, erat enim ſignum miſſionis artis gladiatoriæ. Vnde Horat. metaphoricos ait,

Spectatum ſatis & donatum iam rude quæris,
Mecænas iterum antiquo me includere ludo.

Cic. in 2. Philippica. Tam bonus gladiator rudem tam cito accepiſti.

Quid priuata domus, quid fecerit Eppia curas?
Reſpice riuales Diuorum: Claudius audi
Quæ tulerit. dormire virum cum ſenſerat vxor,
(Auſa Palatino tegetem præferre cubili,
Sumere nocturnos meretrix Auguſta cucullos)
Linquebat comite ancilla non amplius vna,
Sed nigrum flauo crinem abſcondente galero,
Intrauit calidum veteri centone lupanar,
Et cellam vacuam, atque ſuam: tunc nuda papillis
Proſtitit auratis, titulum mentita Lyciſcæ,
Oſtenditque tuum generoſe Britannice ventrem.

VETVS

VETVS SCHOL.

Quid fecerit Ep.cur.] Miratis hoc factum.

Riuales Diuorum] Ridens quia imperatores inter Deos referuntur.

Vxor Auſa pal.] Meſſalina tantæ libidinis fuit, vt ſe immutaret habitu, & cum vna ancilla deſcenderet de palatio, atque publice in Circo proſtaret per noctem; quoniam antea meretrices propter ſacrorum celebrationem ab hora nona totam noctem proſtrabant: vnde etiam Nonariæ dictæ. Hæc eadem ex Claudio Britannicum ſuſtulit, qui per eam, vt ſuperius dixit, à Nerone interfectus eſt, de qua eſt & illud,

Et patruo ſimiles effunderet offas.

Tegetem præferre.] Teges, vt matta, ſupellex cubilis obſcœni; aut forte hoc tegete, quo tegitur domus mendicorum, vt tegumenta fornicis.

Sed nigrum flauo c. a. galero.] Crine ſuppoſito rotundo muliebri capitis tegumento. in modum galeæ facto, quo vtebantur meretrices. Flauo, nigro. nam crine matronæ vtebantur.

Veteri centone.] Vt velo ex pannis facto.

Proſtitit aur. tit.] Quoniam in cellis nomina meretricum ſuperſcripta fuerunt. hoc eſt, pro quadam Lyciſca meretrice, ipſa cellam ingreſſa eſt.

Britannice.] Ipſe Britannicus, quem pro Meſſalinæ matris nece, conſcia Agrippina, Nero in conuiuio ſuo necauit.

IOANNES BRITANNICVS.

Reſpice riua.] Vult poeta oſtendere non modo priuatas mulieres, ſed & primarias principúmque vxores intemperantes, impudicáſque eſſe: hocque probat exẽplo Meſſalinæ vxoris Claudij Cæſaris, de qua ita ſcribit Plin lib. 7. Cæteris ſatietas in coitu, homini prope nulla. Meſſalina Claudij Cæſaris coniunx regalem exiſtimans palmam, certam elegit nobiliſſimam ex proſtitutis ancillam mercenariæ ſtipis, eámque die ac nocte ſuperauit quinto & viceſimo concubitu. Et Tacitus. Iam Meſſalina facilitate adulteriorum in faſtidium verſa ad incognitas libidines profluebat.

Riuales diuorum.] Cæſares intelligit, qui rerum domini æmuli quodammodo deorum habebantur. Vnde extat illud.

Diuiſum imperium cum Ioue Cæſar habet.

Riuales autem dicuntur proprie autore Vlpiano, qui per eundem riuum aquam ducunt: metaphoricos autem illos dicimus riuales qui pari animorum affectu ad aliquid habendum ſtudium ſuum conferunt.

Claudius.] Quintus fuit à Iulio Cæſare imperator. Britannicum ex Meſſalina ſuſcepit, ab Agrippina boleto medicato ſublatus eſt.

Quæ tulerit.] Quanta opprobria paſſus ſit ex adulteriis Meſſalinæ vxoris ſuæ impudiciſſimæ.

Dormire virum.] Ordo eſt, meretrix Auguſta linquebat. ſ. virum quum ſenſerat eum dormire.

Meretrix Auguſta.] Cæſarea, nam Cæſarum vxores dicebantur Auguſtæ.

Linquebat.] Subaudi maritum domi, & in cubili.

Tegetem.] Lupanar.

Cubili palatino.] Imperatorio, nam imperatorum ſedes & domicilium erat in palatio.

Cucullos.] Cucullus genus eſt veſtis villoſæ, de quo abunde diximus in 3. Sat. illic.

Veneto duroque cucullo. Idem etiam cucullio dicebatur.

Comite ancilla.] Quum ad fornicem meretricium deſcenderet, nam vnam tantum nobiliſſimam vt diximus, ex proſtitutis elegerat, quam quinto & viceſimo

Digitized by Google

concubitu & nocte ſuperauit

Crinem nigrum.] Nam matronis capillus flauus non concedebatur, ſed niger tantum, contra flaua coma dabatur meretricibus, ideo Vergil. volens oſtendere Didonem impudicam, ait,

Nondum illi flauum Proſerpina vertice crinem, Abſtulerat.

Ergo Meſſalina ne agnoſceretur galero vitium texit.

Galero] Galerum ſiue galerus genus eſt pilei. Verg.

Et temperat aſtra galero Idem. *Nec Arcadij bene protegit vmbra galeri.*

Eo peculiariter vtebantur pontifices, vnde Apul. in prima. Apolog. Veruntamen hæc Diogeni & Antiſtheni pera & baculus, quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentum, quod pontificibus galerum, quod lituum auguribus Vnde & Gellius de Flamine Diali. Is ſolum galerum habet album. Galero poſt crepuſculum arrepto ſolitus eſt Nero propinas inire circũmque vicos vagari, autor Tranquil. à galero fit per diminutionem galericulus pro paruo pileo, ſed accipitur etiã pro coma ex alienis capillis compacta inſtar galeri, qua nonnulli vtuntur ad diſſimulandam capillorum raritatem, quod fecit Otho, de quo ita Tranq. vulſo corpore galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato, & annexo, vt nemo cognoſceret. Eundem ipſum capillamentum appellauit Tranquillus in Calig. his verbis. Ganeas atque adulteria capillamento celatus, & veſte longa noctibus obiret. Licet capillamentum alias pro capillo accipiatur, vt illud Apulei in ſecundo de Aſino aureo. Tanta eſt denique capillamenti dignitas vt quamuis auro, veſte, gemmis, omnique cætero mundo exornata mulier incedat, tamen niſi capillum diſtinxerit, ornata non poſſit videri. Et per ſimilitudinem Plinius reliquique autores in fœniculo, anetho, & ferula capillamenta appellant, ipſa folia, quod inſtar capillorum ſint. A galero etiam denominatur auis galerita, Gallico vocabulo etiam legioni nomen dedit alauda, vt ſcribit Plin. lib. 11. cap. 37. Varro eam appellat galericum, quod in capite habeat apicem. C. Varro non galericum, ſed vt alij galeritam vocat libro de lingua Latina primo. ſic enim ſcribit, Sic galerita, & motacilla, altera quòd in capite habet plumam elatam, altera quod ſemper mouet caudam, ita enim habent emendati codices. S.

Lupanar.] Fornicem meretricium, à lupis dictum, meretrices enim dictæ ſunt lupæ, quod non minus ad quæſtum ſunt auidæ, quàm lupi ad eibum.

Calidum] Nimia frequentia celebratum.

Veteri centone.]Id eſt cum centone veteri, quo cellam ſterneret. Nam centones ex pannis laneis diuerſorum colorum, aut lanis in vnum condenſatis, atque conſutis conficiebantur. in vſum etiam caſtrorum erant, ſicut & Ciliciæ, & Centonarij dicebantur qui Centones conficerent: vnde & in ſaxis legimus collegium Centronariorum. Strab. lib. 7. de centonibus ſic facit mentionem, Nomades etenim centoriis vtuntur, centonum inſtar pilo contextis in plauſtris vitam degentes. Cæſar in Commentariis vbi de expugnatione Maſſiliæ loquitur ſic ait Centonéſque iniecerunt, ne aut tela tormentis miſſa tabulationem perfringerent, aut ſaxa ex catapultis lateritium diſcuterent De Centonibus ſic meminit Cato in Re ruſtica. Quotienſcũnque tunicam, aut ſagũ dabis, prius veterem accipito: vnde Centones fiũt. Centones etiam dicuntur carmina, quæ ex diuerſis locis ſenſibúſque concinnantur, quales ſunt Centones Probæ Falconiæ, quos ex variis verſibus Verg. compoſuit. Ex Auſonius Epigrammaton non incelebris ſcriptor de verſibus Vergilij Centonem nuptialem compoſuit, diffiniuítque quid ſit huiuſmodi Cento ad Paulum.

Et ſi pateris vt doceam docendus ipſe Cento quid ſit abſolutam. Variis de loci ſenſibúſque diuerſis quædam carminis ſtructura ſolidatur in vnum verſum, vt coeant, aut cæſi duo, aut vnus, & ſequens cum medio. Nã duos iunctim locare ineptum eſt.

Atque ſuam.] Quam ſibi elegit, vbi proſtaret.

Papillis.] Mammis, nam dicimus papillas, mammas, mammillas, vbera pro eodem.

Digitized by Google

Auratis.] Pulchris vel auro exornatis.

Mentita titulum.] Nam cellis meretricijs adhibeutur inſcriptiones, & nomina ſua Mart.

Intraſti quotiens inſcripta limina cella.

Seneca in ſecunda controuerſia. Deducta & in lupanar, acccpiſti locum, precium eſt conſtiturum, Titulus inſeriprus eſt.

Lyciſca] Nomen eſt proprium meretticis. Mart.

Facere in Lyciſcam Paule me iubes verſus.

Britannice.] Nam vt diximus Britannicus ex Meſſalina, & Claudio natus eſt, quẽ primo Germanicum, mox Britannicum cognominauit, cum viceſimo imperij die, inque ſecundo conſularu natum, ſibi paruulum etiam tum & militibus, pro concione & manibus, ſuis geſtans, & plebi pet ſpectacula gremio, aut ante ſe retinens aſſidue commendabat. hunc poſtea Nero ab Agrippina matre edoctus veneno per locuſtam temperato ſuſtulit in cœna. hæc Tranq-

Ventrem tuum.] Vbi conceptus fuiſti, & editus.

Excepit blanda intranteis, atque æra popoſcit:
Mox lenone ſuas iam dimittente puellas,
Triſtis abit: ſed quod potuit, tamen vltima cellam
Clauſit, adhuc ardens rigidæ tentigine vuluæ,
Et laſſata viris, necdum ſatiata receßit,
Obſcuriſque genis turpis, fumóque lucernæ
Fœda lupanaris tulit ad puluinar odorem
Hippomanes, carménque loquar, coctúmq. venenũ,
Priuignóque datum? faciunt grauiora coactæ
Imperio ſexus, minimúmque libidine peccant.
Optima ſed quare Ceſennia teſte marito?
Bis quingenta dedit, tanti vocat ille pudicam,
Nec pharetris Veneris macer eſt, aut lãpade feruet:
Inde faces ardent, veniunt à dote ſagittæ.

VETVS SCHOL.

Excepit.] In meritorio.

Mox lenone.] Id eſt, de meritotiis tecedentibus puellis, ipſa triſtis efficiebatur, quod per rotam noctem laſſata quidem ex coitione virorum, tamen adhuc deſiderans, non ſatiata, & vltima recedebar.

Fœda lup.] Obſcœnum odorem lupanaris pertulit ad lectum maritalem.

Hippomanes. Quod de partu equarum rapitur à fronte pulli, ſtatim vt naſcitur, quod mater ab eodem lambit, quod datum in poculum ad amatorias res facit.

Faciunt grauiora.] Grauiora faciunt in alijs rebus, quam quod libido perſuadet, & minus peccant forte, quam quod libido deſiderat.

Optima ſed quare.] Antypophora eſt, tanquam ab alio interrogatus ſit.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

Aera.] Stipem. Seru. Rex primus fuit, qui æs ſignauit, quum antea rudi Romæ vterentur. Signatum eſt autem nota pecudis, vnde dicta pecunia. Hæc ex Plin.

Triſtis abit.] Non expleta libidine ſua.

Quod potuit.] Quod ſibi per lenonem licuit, nam vt eſſet omnium vltima ad egrediendum non eſt a lenone denegatum.

Adhuc ardens. Adhuc libidine æſtuans.

Tentigine.] Tendore & pruritu libidinis, ab extendendo, quia virilia extenduntur. Vnde in carmine obſcœno.

Turpe quidem dictu, ſed ne tentigine rumpar.

Vulua Hoc loco abuſiue poſuit vuluam pro parte genitali. De vulua autem diximus abunde in 2 Sat.

Rigida Extentæ & erectæ Verg in Bucc.

Tum rigidas mouere cacumina quercus.

Nondum ſatiata. Nam libido nunquam ſatiatur, & extincta reaccenditur, vſu creſcit, & vt diximus ex autoritate Plinij Cæteris ſatietas in coitu, homini nulla.

Genis] Malis, hoc loco. Nam genæ proprie dicuntur palpebræ ſuperiores & inferiores, quæ oculos regunt & tutantur Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqui cilium vocauere, vnde & ſupercilia. Infra oculos malæ homini tantum ſunt, quas priſci genas vocabant Hæc ex Plin. & Cic. de nat. deor.

Obſcuris Ex fumo lucernæ, & crebris oſculis.

Ad puluinar] Ad lectum mariti. Puluinaria proprie ſunt lectuli, qui vt ſcribit Seruius, in templis ſterni conſueuerunt in honorem deorum, vnde lectiſternia nuncupantur in illis ſimulachra deorum recumbentia collocabantur: dicta autem puluinaria, quaſi pluminaria. plumeis enim, aut tomento replebantur: abuſiue ergo hoc in loco puluinar poſuit pro lecto.

Odorem lupanaris.) Non exponas proſtibuli, ſed fornicis meretricij. Nam proſtibulum non pro loco accipimus, ſed pro ipſo ſcorto.

Hippomanes carménque loquar] Narrabo inquit nunc veneficia, quæ ab ipſis mulieribus pertractantur, quæ etiam ipſis adulterijs ſunt grauiora.

Hippomanes) Caruncula eſt autore Plinio quæ magnitudine caricæ naſcitur in fronte pulli equini, colore nigro, quod ſtatim edito partu fœta deuorat, alioquin partum ad vbera non admittit, ſi quis præceptum habeat hoc autem eſt amoris veneficium Hippomanes item oſtendit Verg. in Georg. eſſe virus quod ab inguine equæ defluit, quum amoris agitatur furore.

Hinc demum Hippomanes vero quod nomine dicunt. C.
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus
Hippomanes, quod ſæpe malæ legere nouercæ
Miſcuerúntque herbas, & non innoxia verba.

Vergilio accedit Tibullus, & Colum. Vide Ariſtot De nat. animal. lib. 6. cap. 22. S. Ex hoc autem parabantur multa veneficia, dictúmque videtur ab hippos, quod eſt equus & mania furia & inſania quædam, nam tunc legitur, quum equæ furore agitantur, & amores appetunt.

Carmen) Incantamenta, & verba maleficia, quæ veneficiis addi ſolent, vt de Vergilio,

Hippomanes quod ſæpe malæ legere nouercæ
Miſcuerúntque herbas & non innoxia verba.

Coctumque venenum) Coquitur enim quum paratur ad necem hominis. Vnde Nero coegit, vt ſcribit Tranquillus, locuſtam coram ſe in cubiculo venenum, quo ſuſtulit Britannicum coquere, quod iterum ac ſæpius recoctum porcello obiecit.

Priuigno.) Dictus eſt priuignus, quòd antequam nouerca nubat, & in nouam familiam eat progenitus ſit: pri, enim antiqui autore Feſto, ponebant pro præ.

Faciunt grauiora) Quàm ſint adulteria.

Imperio ſexus.) Hoc eſt infirmitate ſexus fœminei, quo ad omne flagitium facile impelluntur.

Minimumque libidine peccant.) Si reliqua inquit ſcelera volueris conſiderare, minimum eſt, quod peccant libidine, & re venerea.

Optima ſed quare Ceſennia) Affirmas, inquit, Vrſidius ô Iuuen. omnes mulieres eſſe impudicas. At ergo audio Ceſenniam vt bonam, & honeſtam laudari à marito. Sed eam inquit laudat, non qua ſit bona, ſed quod grandem attulerit dotem, idque oſtendit poeta notans auaritiam ſui temporis mulieres cenſeri non ex moribus, ſed ex dote & diuitiis.

Bis quingenta) Mille vel ſeſtertia, vel talenta.

Tanti vocat ille pudicam) Ob illam inquit dotem, vxorem ſuam probat, & honeſtam pudicámque vocat.

Nec pharetris Veneris macer eſt.) Si vxorem inquit ſuam diligit, amor ille non prouenit ex aliquo libidinis ardore, ſed à dote quam tulit

Pharetris Veneris.) Id eſt ſagittis Cupidinis, qui filius eſt Veneris, & pharetratus pingitur, eidem etiam dantur faces, quibus amantes incenduntur.

Inde.) Ab mille ſeſtertiis.

Libertas emitur: coram licet innuat, atque
Reſcribat, vidua eſt, locuples quæ nupſit auaro.
Cur deſiderio Bibulæ Sertorius ardet?
Si verum excutias, facies, non vxor amatur.
Tres rugæ ſubeant, & ſe cutis arida laxet,
Fiant obſcuri dentes, oculique minores:
Collige ſarcinulas licet libertus, & exi,
Iam grauis es nobis, & ſæpe emungeris, exi,
Ocyus, & propera: ſicco venit altera naſo.
Interea calet, & regnat, poſcitque maritum
Paſtores, & ouem Canuſinam, vlmoſque Falernas.

VET. SCHOL.

Libertas emitur.] Mariti, vt peccante vxore contentus ſit tacere, propter auaritiam. vt Horat.

—— non ſine conſcio. Surgit marito.

Vidua eſt locuples.] Tanquam vidua peccat ſine crimine diues mulier, quæ auaro nupſerit marito.

Cur deſiderio.] Anthypophora.

Oculique minores.] Præ ſenectute, id eſt, fiat anus.

Et ſæpe emungeris.] Mucoſa es

Et ouem.] Id eſt, greges in Calabria, & vineas in Falerno.

IOANNES BRITANNICVS.

Libertas emitur.] Iuxta illud Plautinum in Aſinaria, Argentum accepi, dote imperium vendidi, dotem accepi, libertatem vendidi. Nam maritus, qui grandem accepit dotem, eſt veluti vxoris ſeruus.

Coram.) Poteſt inquit vxor diues præſente marito amatoribus ſuis, & innuere & ſcribere, neque enim is quicquam audet mutire.

Vidua eſt locuples] Mulier, inquit, quæ grandem tulit dotem, ex arbitrio omnia in domo mariti agit, ac ſi maritum non haberet. Vidua dicta eſt, quòd à viro ſit diuiſa & ſeparata. Nam iduare Hetruſca lingua, autore Macrob. eſt diuidere, vnde Vidua quaſi valde idua, id eſt valde diuiſa, aut vidua quaſi vero idua, id eſt diuiſa.

Cur deſiderio.] Oſtendit etiam mulieres diligi non propter pudicitiam, ſed propter formam.

Si verum excutias.] Si verum perſcruteris.

Facies.] Forma ipſa & pulchritudo.

Tres rugæ ſubeant.] Id eſt ſi in ſenectutem declinet, & iam rugoſa fiat.

Cutis arida.] Quæ exhauſto ſucco laxior fit & flaccida.

C. dentes obſcuri.] i. putridi. nam putreſcentes nigreſcunt.

Oculique minores] Quod fieri ſolet in ſenectute, humore deficiente. S.

Et ſæpe emungeris.] Quòd ſolet eſſe moleſtum.

Interea.] Dum apud maritum eſt.

Calet.] Non friget inquit in domo, ſed prompta & calens ad omnia tractanda, vnde ſequitur regnat, id eſt ex arbitrio omnia adminiſtrat & imperat

Ouem Can.] Appulam. Nam lanam Appulam præcipuæ fuiſſe nobilitatis indicat Plinius his verbis, Lana autem laudatiſſima Appula, & quæ in Italia Græci pecoris appellatur, alibi Italica. Canuſium autem oppidum eſt Dauniorum in Appulia. De lana autem Canuſina ita Plinius, Hiſpana nigri velleris præcipuas habet, Pollentia iuxta alpes, Canuſium rutili, quas erythras vocant. ἐρυθρὸς enim rubrum ſignificat, hinc eſt Canuſitanus Canuſinam indutus veſtem, Martialis,

Canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſuadet.

Et Tranquillus in Nerone. Canuſinatos muliones appellat.

Vlmos Falernas.] Id eſt vineta Campana. Nam ager Falernus in Campania eſt dictus vt ſcribit Silius Italicus, à Falerno Agricola, qui primus eas vites coluiſſe dicitur Secundam nobilitatem Falerno vino dedit Auguſtus, quum Setinum vinum cunctis prætuliſſet. Mart.

——— Scelus eſt iugulare Falernum,
Et dare campano toxica ſæua mero.

Nigri coloris fuiſſe indicat Martialis,

Candida nigreſcant vetulo cryſtalla Falerno.

Auſterum fuiſſe docet Perſius, *Indomitum quod deſpumare Falernum, Sufficiat.*

Quantulum in hoc? pueros omneis, ergaſtula tota,
Quodque domi non eſt, & habet vicinus, ematur.
Menſe quidem bruma, quo iam mercator Iaſon
Clauſus, & armatis obſtat caſa candida nautis,
Grandia tolluntur chryſtallina, maxima rurſus
Myrrhina, deinde adamas notiſſimus, & Berenices

In digito factus pretioſior: hunc dedit olim
Barbarus inceſtæ, dedit hunc Agrippa ſorori,
Obſeruant vbi feſta mero pede ſabbata Reges,
Et vetus indulget ſenibus clementia porcis.

VETVS SCHOL.

Ergaſtula tota.] Ergaſtula proprie dicuntur loca, in quibus ad pœnam vincti, opus faciunt Hic ergo ergaſtula dixit ruſticorum ſeruientium multitudinem.

Quod iam mercator Iaſon.] Illud ſignificat quod Romæ in porticu Traianarum Thermarum tempore Saturnaliorum ſigillaria ſunt. Tunc mercatores caſas de linteis faciunt, quibus picturam * obſtant. Ideo autem dicit, mercator Iaſon: quoniã antea in porticu Agrippinarum ſigillaria proponebantur, in qua porticu hiſtoria Argonautarum depicta eſt, & caſæ cum fierent, picturæ obſtabant.

Grandia toll. chryſtallina.] Sic & Cinna dicit,

Atque imitata niues lucens legitur chryſtallus.

Myrrhina.] De murrha pocula tincta facta.

Barbarus.] Barbarum Ptolomæum ſignificat, & Beronicem ſororis eius.

Dedit hunc Agrippa ſorori.] Iuliam neptem Auguſti ſignificat, quæ nupta Æmilio Paulo, cum is maieſtatis crimine periiſſet * à barbaro relegata eſt, poſt reuocata, cum ſemet vitiis addixiſſet, perpetuo exilio damnata eſt. Supplicio huius Agrippa frater propter morum feritatem in Sicilia ab Auguſto relegatus. poſt cuius mortẽ iuſſu Tiberij interfectus eſt. • Beronice ſoror Ptolomæi. verum neptis Auguſti Iulia, cum qua commiſit inceſtum, & pro ea ab Auguſto relegatus eſt. *

Obſeruant vbi feſta.] In Iudæa regione, vbi eſt ſynagoga.

Et vetus indulget ſenibus.] Id eſt maioribus porcis parcunt. nam minores manducant.

IOAN. BRITANNICVS.

Quantulum in hoc.] Poſcit inquit minimum in hoc, id eſt in prædictis, ac ſi dicat hoc minimum eſt præ aliis, quæ petet.

Omnes pueros.] Magnum ſeruorum gregem, ſcilicet poſcit quòd plus eſt quàm prædicta.

Ergaſtula tota.] Scilicet poſcit, id eſt ſeruos omnes ad opus faciendum deſtinatos in compedibus, vincti enim tenebantur, vnde alibi.

Squalidus in magna faſtidit compede foſſor.

De quibus ſic Lucius Florus. Seruitia, proh nefas, & ergaſtula armantur Plinius, Coli rura ergaſtulis peſſimum eſt, vt quicquid agitur à deſperantibus Ergaſtulum etiam capitur pro loco, in quo ſerui tenentur in vinculis, vnde illud apud Plinium, Mox Marius Cinna à dominatione reuocatus ruptis ergaſtulis exercitum fecit. Columella in primo de Re ruſtica ſic, optime ſolutis ſeruis cellæ meridiem æquinoctialem ſpectantes fient, vinctis quàm ſaluberrimum ſubterraneum ergaſtulum, plurimis ſitque in anguſtis illuſtratum feneſtris, atque à terra ſic editis, vt ne manu contingi poſſint. Ab ergaſtulo fit, ergaſtularius, qui ergaſtulis præeſt, de quo ita Columella in primo, vt ergaſtulariis magis obnoxij. Ergaſtulum autem dictum eſt vel ἀπὸ τοῦ ἔργου, id eſt ab opere & στέλλω mitto, quòd ad opus faciendum mitterentur, vel ab ἐργάζομαι, quod ſignificat operor. Vnde & ergaſterium, quod ſignificat officinam, Et ergaſtes operarium, vel ab εἴργω quod eſt, prohibeo, claudo, impedio, detineo.

Et habet vicinus.] Importunitatem, inuidiamque mulieris attende, quæ doleat, ſe non habere quod habet vicinus.

Menſa quidem brumæ.] Nauigabit inquit maritus imperante vxore etiam tempore hyemali, quo ingentia nauigantibus pericula imminet, & frigora obſtant.

Brumæ.] Pars eſt hyemis in qua dies ſunt breuiores.

Mercator Iaſon.] Iaſonem poſuit pro omni mercatore, alludẽs ad Iaſonem Theſſalum, qui nauigauit Colchos ad vellus aureum rapiendum.

Clauſus.] Subaudi eſt. i. domi ſe continet clauſum propter frigora, & ventos ſæuientes.

Caſa candida.] Niuibus candicans, quod indicat hyemem ſæuire.

Armatis.] Ad nauigandum paratis, & inſtructis.

Cryſtallina.] Scilicet vaſa, quæ in magno erant precio. Cryſtallum fit autore Plin. gelu vehementiore concreto, nec, alibi certe quam vbi maxime hibernæ niues rigent, glaciémque eſſe certum eſt, vnde nomen Græci dedere: nam & κρύμος gelu ſignificat σέλλω contraho, vnde cryſtallum gelu contractum.

Maxima myrrhina.] Id eſt vaſa ex myrrha. Lucanus,

—— Non origit agros
Nobilis ignoto diffuſus conſule Bacchus.
Non auro myrrháque bibunt. Mart.
Sic calidum potas ardenti myrrha Falerno:
Conuenit & melior fit ſapor inde mero.

Oriens vt tradit Plin. myrrhyna mittit, humorem ſub terra putant calore condenſari.

Adamas notiſſimus.] Adamas maximum in rebus humanis habet precium inter gemmas, diu non niſi regibus, & iis admodum paucis cognitus, & quo carior teneatur adamanti, magi putant nomen impoſitum ab eo, quod impetus hominum & iracundias domet. Hæc Plin. qui multa de adamante ſcribit lib. 37.

In digito Berenices.] i. qui factus eſt notus geſtatione Berenices ſororis Agrippæ. Agrippa rex Iudæorum, qui regnum poſt mortem Tyberij adeptus eſt: moriens filium reliquit Agrippam nomine ſeptemdecim annorum, & filias tres, Druſillam, Mariam, & Berenicem, quæ Herodis patruo iuncta fuit matrimonio. Hæc poſt mortem Herodis multo tempore vidua fama diſcurrente quod cum fratre coiret, ſuaſit Polemoni regi Lyciæ, vt circumciſus eam habent vxorem. Sic enim iudicabar falſas oblocutiones poſſe monſtrari. Hæc ex vlt libro Ioſephi Antiquitatis Iudaicæ. Ait ergo poeta hunc Agrippam barbarum dediſſe adamanta ſorori ſuæ inceſtæ, vt vnam tantum intelligas non duas Berenices, vt ſit ordo. Agrippa barbarus dedit hunc ſorori inceſtæ. nec illud moueat, quòd bis repetatur dedit. nam hoc ſæpe fit apud poetas.

Dedit hunc.] Id eſt hoc genus lapilli, id eſt adamanta.

Obſeruant vbi.] Id eſt in terra Iudæorum. eſt enim periphraſis terræ Iudaicæ, vt ſit dedit hunc adamanta ſorori ſuæ illic, vbi reges obſeruant feſta ſabbata pede nudo, id eſt in Iudæa.

Sabbata.) C. Deus per dies ſex conditis mundi operibus ſeptima die requieuit, ab operibúſque ceſſauit Idcirco iuſſit, vt eo die Iudæi vacationem haberent, & nihil præter diuinum cultum procurarent. vnde & ſabbatum eorum lingua appellatũ, quod requiem, vacationémque ſignificat, Sic Moſes Gen 2 & Ioſephus Antiquæ Iudaicæ lib. 1. cap. 1. Ex quo error eorum reprehenditur, qui ita ſcribunt S. Nam Moſes Damaſcena patria antiqua repetita, montem Sinai occupauit, quod ſeptem dierum ieiunio per deſerta Arabiæ cum populo ſuo fatigatus, quum tandem veniſſet ſeptimum diem more gentis ſabbatum, id eſt diem quietis appellatum in omne æuum ieiunio ſeruauit. quoniam illa dies famem eis, errorémque finierat. De moſe autem meminit Strabo, Cornelius Tacitus, Trogus. ergo obſeruant feſta ſabbata, id eſt celebrant & ieiunio & omnium operum intermiſſione, quieſcunt

Digitized by Google

quieſcunt enim & ieiunant. De ieiunio Tranq. in Auguſto. Et rurſus ne Iudæus quidem mi Tyberi tam diligenter ſabbatis ieiunium ſeruat, quàm hodie ego ſeruaui. vnde dicti ſunt Sabbatarij.

Mero pede.) Id eſt nudo. Nam Indæi pedibus nudis ſacra ſua peragunt, quæ à Tertulliano & Hieronymo nudipedalia dicuntur, vnde Ioſephus in 2. lib. Belli Iudaici ſic ſcribit, Berenice regina, vt deo vota ſolueret pro ſalute, Hieroſolymã venit, & pro more patrio hoſtiis cæſis, capilliſque deraſis, nudipes ante tribunal ſtetit Egeſippus vero in ſecundo Belli Iudaici libro tradit Berenicem ſororem Agrippæ regis ad templum religionis cauſa veniſſe, atque Feſtum præſidem Syriæ obſecraſſe, acerbiſſima cæde in populum deſæuiret. aſtabat enim nudis pedibus religioni inſeruiens.

Senibus porcis.) Seneſeunt ex lege Moſi porci apud Iudæos, vt ſcribit Tacitus, quia Iudæi carne porcina abſtinent. Vnde Auguſtus Cæſar, quum audiuiſſet inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatum iuſſit interfici, filium quoque eius occiſum, mira vrbanitate fertur dixiſſe. Melius eſt Herodis porcum eſſe quàm filium.

Vetus clementia.) Vetus Iudæorum benignitas, qui ex veteri Moſis inſtituto carnem ſuillam non comedunt. Clementiam autem appellat quòd quum poſſint dentibus ſuis in porcos ſæuire, non ſæuiant.

Nullane de tantis gregibus tibi digna videtur?
Si formoſa, decens, diues, fecunda, vetuſtos
Porticibus diſponat auos, intactior omni,
Crinibus effuſis, bellum dirimente Sabina:
Rara auis in terris, nigróque ſimillima cycno.
Quis feret vxorem, cui conſtant omnia? malo,
Malo Venuſinam, quam te Cornelia mater
Graccorum, ſi cum magnis virtutibus adfers
Grande ſupercilium, & numeras in dote triumphos.
Tolle tuum precor Hannibalem, victumq. Syphacẽ
In caſtris, & cum tota Carthagine migra.

VET. SCHOL.

Porticibus.) Cuius aui triumphantes in imaginibus facti & poſiti in porticibus.
Bellum dirimente Sabina.) Sit caſtior Sabinis, quæ fœdera inter Tatium & Romulum fecerunt.
Et numeras in dote.) Imputes.

IOANNES BRITANNICVS.

Nulla ne de tantis.) Alia interrogatio ad Iuuenalem, q̃ua omnino reſpondens Iuuen. concludit, nullam extare mulierem, quæ ab omni parte ſit perfecta. Nam licet inquit omnia adſint mulieri, quæ maxime in muliere perfecta eſſe debent, vno

Digitized by Google

vitio laborabit, quòd omnibus his bonis præponderabit. erit enim ſuperba.

Fæcunda.] Quæ pariat: contra dicitur ſterilis quæ non parit.

Porticibus.] Sit nobilis & generoſa. Nam in atriis ſtemmata locabantur. i. imagines ceree maiorum ordine digeſtæ in ſingulis armariis, de quibus multa illic,

Stemmata quid faciunt.

Intactior.] Continentior quàm fuerint Sabinæ mulieres, quæ antequam à Romanis imperante Romulo raptæ ſint in iura maritorum, pudiciſſimæ ſunt habitæ. Atque etiam ea probitate vt quum ex Romanis liberos ſuſcepiſſent, oborto bello ex iniuria raptarum inter Romulum & Tatium ducem Sabinorum, ipſæ inter patres & maritos mediæ intercedentes vtriſque pacis conficiendæ cauſam attulerunt. Ij enim poſtea regnum conſociarunt, vnamque ciuitatem ex duabus fecerunt. De his Liu. 1 lib. ab vrbe condita. Ouid. in 3 Faſt.

Quum rapta veniunt inter patréſque viróſque,
Inque ſinu natos pignera chara tenent:
Vt medium campi ſciſſis tenuere capillis.
In terram poſito procubuere genu.

Dirimente] Diuidente, nam interuentu earum omnia ſedata ſunt.

Rara auis in terris] Hoc carmen per parentheſim dictum, éſtque veluti prouerbium. Vnde & Perſ.

Quando hæc rara auis eſt, ſi quid tamen aptius exit, Laudari metuam.

Quaſi dicat raram inuenias, quæ his ornata ſit bonis.

Cygno nigro.] Quia cygni aues candidiſſimæ ſunt.

Quis ferat vxorem cui conſtant omnia.] Quaſi dicat eam ex tantis bonis inſolentem, ſuperbámque fieri.

Quis ferat.] Quis poſſit ferre & ſuſtinere mores eius, quæ poſtea ita ſuperbiat?

Cui conſtant] Cui ſuppetunt, & adſunt. Verg.

Poſtquam cuncta videt cœlo conſtare ſereno.

Omnia.] Qualia prædiximus.

Malo Ve.] Oſtendit poeta mores mediocris mulieris plerunque eſſe faciliores, quàm potentis & nobilis matronæ. Malo enim inquit vxorem mulierem Appulam, quàm Romanam generoſam, qualis fuit Cornelia Aphricani ſuperioris filia, quæ ex Tyberto Graccho duos ſuſcepit Gracchos, Caium & Tyberium, qui eloquentia & popularitate freti leges agrarias reip. pernicioſas promulgarunt. Hanc autẽ poeta in exemplum ſuperbiæ matronarum nominat, quòd frequenter, vt ſcribit Plutarchus, gauderet, facta Scipionis primi commemorare, & iactare.

Malo.] Scilicet vxorem.

Si affers ſupercilium. Hoc eſt, ſi te ſuperbam præſtas in tantis virtutibus & bonis tuis. Nam in ſupercilio hominis grauitas conſiſtit, & ſedem habet. vnde poeta ille carmen obſcœnum ſcripturus arcet à ſe lectorem grauem & ſeuerum.

Carminis incompti luſus lecture procaces,
Conueniens Latio pone ſupercilium.

Supercilia autem appellamus, quæ ſupra oculos pilis veſtita ſunt, quæ natura homini dediſſe videtur, vt ſudorem à capite & fronte defluentem repellant, in qua opinione eſt Cic. in lib. De nat. deor.

Cum magnis virtutibus.] Nam inſignis fuiſſe probitatis declarat Valer. quòd matronæ Campanæ, quæ ad eam diuerterat ornamenta ſua pulcherrima oſtentanti dixerit quum filios ſuos à ſchola redeuntes vidiſſet, & hæc ſunt inquit ornamenta mea. Eam etiam magnæ fuiſſe eruditionis Quintil. oſtendit his verbis. Nam Gracchorum eloquentiæ multum contuliſſe accepimus Corneliam matrem, cuius doctiſſimus ſermo in poſteros quoque eſt epiſtolis traditus.

Triumphos.] Et paternos & maiorum tuorum. Scipio enim pater eius deuicta Carthagine, quam tributariam fecit, ampliſſimum nobiliſſimumque egit triumphum. Q. Terentius Culeo ſenator pileatus ſecutus eſt.

Tolle tuum precor Hannibalem.] Aufer, inquit, iſtas de maioribus tuis iactationes

Digitized by Google

de victoria Hannibalis & Syphacis. Nam Hannibal, quem Carthaginenſes multis Scipionis victoriis in deſperationem acti, in auxilium publicæ ſalutis ex Italia reuocauerant, Iſque ex Italia ſexto decimo anno diſcedens, quum pacem per colloquium cum Scipione componere tentaſſet, nec de conditionibus pacis conueniſſet, à Scipione acie victus eſt, à quo & Syphax Numidiæ rex, qui ſe Aphris coniunxerat captus eſt, & cum nobiliſſimus Numidis, & infinitis ſpoliis Romam miſſus fuit.

Cum tota Carthagine.] Diſcede, inquit, cum iſta tua iactatione Carthaginis victæ à patre tuo. Cuius hiſtoriæ ſeries ita ſe habet. Carthaginenſes primum magnam partem maris tenuerunt. Inde Siciliam, Sardiniam, Corſicam, aliáſque inſulas imperio occuparunt. ſeptingentis deinde annis Romani, ex quo vrbem Romam condiderunt Siciliam Carthaginenſibus abſtulerunt, inde Sardiniam, ſecundo autem Punico bello Hyberium omnem pœni, Italiam omnem duce Hannibale depopulati ſunt. Romani contra Scipione ſuperiore duce Carthaginem ceperunt feceríintque tributariam. poſt facta ſunt fœdera, quæ ad quinquaginta vſque annos perdurauerunt. Poſt tertium inchoatum bellum Scipione inferiore duce Carthago ſubuerſa eſt.

Parce precor, Pæan, & tu depone ſagittas,
Nil pueri faciunt, ipſam configite matrem,
Amphion clamat: ſed Pæan contrahit arcum.
Extulit ergo greges natorum, ipſúmque parentem,
Dum ſibi nobilior Latonæ gente videtur,
Atque eadem ſcrofa Niobe fecundior alba.
Quæ tanti grauitas, quæ forma, vt ſe tibi ſemper
Imputet? huius enim rari, ſummíque voluptas
Nulla boni, quoties animo corrupta ſuperbo
Plus aloës quam mellis habet. quis deditus autem
Vſque adeo eſt, vt non illam, quam laudibus effert,
Horreat, inque diem ſeptenis oderit horis?
Quædam parua quidem, ſed non toleranda maritis.

VET. SCHOL.

Nil pueri faciunt.] * Commicturum * Lucanus,

Crimine quo parui cædem potuere mereri.

Greges natorum.] Quia plures fuerunt, & diuerſis ſexus, id eſt ſeptem maſculi, & ſeptem fœminæ.

Scrofa Niobe.] Luſit, Scrofa alba Troianorum, quæ viſa eſt Æneæ cum triginta fœtibus.

Plus aloës quam mellis.] Plus amaritudinis ex ſuperbia, quæ ſe tibi ſemper profert, quam dulcedinis ex caſtitate.

IOANNES BRITANNICVS.

Parce precor Pæan.] Niobe Tantali filia vxor Amphionis Thebani 14. filiis fœcũda mulieres cœpit Thebanas increpare ſacrificantes Latonæ: ſibi non Latonæ facienda eſſe ſacrificia, ſeque ei ſobolis numero & claritate eſſe anteponendam. Apollo & Diana materna contumelia indignati, filios Niobes ante portam vrbis ludentes ad vnum ſagittis confixerũt, mater autem in Sypilum ſaxum conuerſa eſt, autor Ouid. in Metamorph. De ea ſic & Cicero in tertio Tuſc. Niobe fingitur lapidea propter æternum credo in luctu ſilentium. Amphion autem pater motus pietate quum filios cerneret ſagittis configi, clara voce clamauit, parce precor Pæan filiis, qui nihil in te commeriti ſunt, ipſam autem matrem quæ vos iniuria affecit occidito. De numero filiorum Niobes, mira propemodum atque ideo ridicula autore Gellio tradita ſunt à Græcis. Nam hominis pueros puellaſque eius bis ſenos fuiſſe tradidit Euripides, bis ſeptenos Sapho, bis nouenos Bacchilides, & Pindarus bis denos: quidam alij tres ſolos fuiſſe tradiderunt, quorum omnium diuerſas ſententias ne vni magis quàm alij ſeſe addiceret, appellatione gregis complexus eſt Iuuen. hâncque Niobes fabulam commemorat, vt mulierum ſuperbiam notet, quæ multorum ſæpe malorum cauſa fuit. Ordo autem eſt. Amphion clamat ô Pæan parce precor.

Pæan.] Bene autem Pæana appellauit. Nam quum ſolis maximi effectus ſint, alter quo calore temperato mortalium vitam iuuat, alter quo iactu radiorum nonnunquam peſtiferum immittit virus, duo eademque cognomina circa ſingulos effectus propriis enunciationibus ſignant, appellantes deum ἴηιον atque παιᾶνα, quæ cognomina vtrique effectui ſunt apta: vt ſit ἴηιος ἀπὸ τῦ ἰᾶσαι, id eſt à ſanando, & Pæan ἀπὸ τῦ παίειν. i. à feriendo: ſagittis enim ferire dicitur deus tanquam ſagittarius, quod ideo fictum eſt quia vt ſcribit Macrobius, iactu radiorum nonnũquam peſtiferum immittit virus. Ideo autem ſimulachra Apollinis arcu & ſagittis decorantur, vt per ſagittas intelligatur vis emiſſa radiorum.

Nil queri faciunt.] Græca conſuetudine pueros pro filiis poſuit. Horat.

> *Dicam & Alcidem, puerôſque Ledæ.*

Contrahit.] Tendit. Arcus enim cornua contrahuntur, quum ſagitta extenſo neruo mittitur.

Extulit.] Occidit. Nam efferri proprie dicuntur mortui, quum ad buſta feruntur.

Ipſumque parentem.] Amphionem. Hunc tradunt fabulæ Iouis, ex Antiopa filium fuiſſe, quam Plin. lib. 7 ſcribit, cytharam inueniſſe, primûmque cythara cum voce cecinisse, vnde factum eſt dulcedine cantus ad muros Thebanos extruendos ſaxa traxiſſe. Horat.

> *Dictus eſt Amphion Thebanæ conditor vrbis,*
> *Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda Ducere quo vellet.*

Dum ſibi.] Ordo eſt. Dum Niobe videtur ſibi nobilior.

Gente Latonæ.] Apolline & Diana, qui filij fuerunt Iouis, & Latonæ, vel gente Latonæ, id eſt genere & maioribus Latonæ, quæ filia fuit Cæi ex gente Titanum. Ouidius in 6. Metam. *Genitam Tytanida Cæo.*

Alba ſcropha.] Ad ſcrophan Æneæ reſpexit, quæ Lauinij vno partu, vt ſcribit Verg. triginta edidit porcellos albos, quod portendebat futurum, vt Lauinienſes poſt triginta annos oppidum Albam conderent, quæ ab Aſcanio ædificata Alba Latina lingua, Græca Leuca: diſcretionis autem cauſa diſtinxit eam ab vrbe altera eiuſdem nominis, figuram vrbis nomini adiungens, & eſt velut compoſitum iam nomen ex ambobus.

Alba longa.] Id eſt Leuca macra. Hæc Dionyſius. huius ſuis & porcorum ſimulachra ab Ænea in publico poſita fuerunt, & corpus matris ſacerdotibus quod in ſalſura fuerat, demonſtrabatur.

Quæ tanti grauitas.] Monet poeta hominem nulla mulieris grauitate, nec forma adduci debere vt ducat vxorem, à qua quotidie iurgiis contumeliiſque onerandus ſit: ſicque oſtendit nullam mulierem, iuxta dictum Terentianum inueniri, quæ vitio careat.

Quæ grauitas tanti?] Tanti ne facies grauitatem, aut formam in muliere, vt velis quotidianis iurgiis, contumeliiſque eſſe obnoxius?

Imputet ſemper tibi] Tibi ſemper inſultet.

Huius enim rari boni Licet inquit mulierem inuenias grauem & formoſam, quod bonum rarum eſt & magnum, tamen inde tibi nulla erit voluptas, quia plena erit iurgijs & contentionum, quæ nunquam te ſinat eſſe quietum. Hæc autem per parentheſim leguntur, vt ſit ordo & ſenſus. Quæ grauitas & forma eſt tibi tanti, vt imputet ſe tibi, quotiens corrupta animo ſuperbo habet plus aloes quàm mellis.

Huius boni) Quòd ſit grauis pudica & formoſa.

Rari) Quod raro inuenies, vt in muliere ſit forma pariter & pudicitia. Iuuen.

Rara eſt adeo concordia formæ, Atque pudicitiæ.

Summi) Neque enim quicquam poteſt eſſe maius in muliere, quàm vt formam pudicitia, & honeſtate venuſtet.

Nulla voluptas) Subaudi eſt.

Corrupta.) Turgens.

Plus aloes) Plus amaritudinis. Nam aloe guſtu amara, & grauis odoris eſt. In India naſcitur. Plin. lib. 26.

Quis tam deditus.) Quis tam addictus eſt vxori ſuæ.

Vt non horreat) Vt non habeat odio?

Septenis horis.) Plus etiam quàm dimidia parte diei adeo importuna eſt & querula mulier ſemper viro aduerſatrix.

Quædam parua quidem.) Scilicet commemorabo, referam, vel quid tale attentionem captat.

Sed non toleranda maritis) Reprehendit mores mulierum ſui temporis, quæ vt viderentur balbæ æmulatione Laidis meretricis verba Græca vſurpabant, quibus etiam turpia inſerebant.

Non toleranda maritis.) Quæ mariti vt turpia pati non debent.

Nam quid rancidius, quam quod ſe non putat vlla
Formoſam, niſi quæ de Tuſca Græcula facta eſt?
De Sulmonenſi mera Cecropis? omnia Græce,
Cum ſit turpe magis noſtris neſcire Latine.
Hoc ſermone pauent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi ſecreta. quid vltra?
Concumbunt Græce. dones tamen iſta puellis:
Tu ne etiam, quam ſextus & octogeſimus annus
Pulſat, adhuc Græce? non eſt hic ſermo pudicus
In vetula, quoties laſciuum interuenit illud
ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ *modo ſub lodice relictis*
Vteris in turba. quod enim non excitet inguen

Vox blanda, & nequā? digitos habet, vt tamen omnes
Subſidant pennæ. dicas hæc mollius Æmo,
Quanquā & Carpophoro, facies tua computat annos.

VETVS SCHOL.

Tunc.] Signum eſt impudicæ mulieris, quæ cum ſit valde ſenex, alienam vult linguam imitari.

ΖΩΗ ΚΑΙ ΨΥΧΗ.] Quibus ſermonibus Græce mulieres in concubitu ſolent blanditi.

In turba.] Etiam in publico.

Digitos habet.] Excitat, tanquam in manu palpetur.

Subſidant pinna.] Longam ætatem. pinnæ aut metaphora, quia vetulæ hiaceſſant.*

Et Carpophoro.] Nomen eſt ſcenici effeminati, ſiue hiſtrionis.

IOANNES BRITANNICVS.

Quid rancidius.] Quid putidius?

De Thuſca.] De Romana muliere & Latina. contermini enim ſunt Romani & Thuſci.

Græcula.] Itonicos per diminutionem dixit.

De Sulmonenſi.] De Italica. Nam Sulmo oppidum eſt in Pelignis, patria Ouidij à Solemo Æneæ ſocio dictum. Ouid. in 4. Faſt.

Seruus ab Iliacis & poſt Antenora flammis,
Attulit Æneas in loca noſtra deos.
Huius erat Solemus Phrygia comes vnus ab Ida:
A quo Sulmonis mœnia nomen habent.

Et Silius Italicus.

Nomine Rhetæo Solemus iam Dardana origo,
Et Phrygio genus à proauo, qui ſceptra ſecutus
Ænea, claranis muris fundauerat vrbem
Ex ſeſe dictam Sulmon. celebrata colonis,
Mox Italis, paulatim attrito nomine Sulmo.

Mera.] Plura.

Cecropis. Athenienſis à Cecrope, qui in Attica regnauit. de quo in ſecunda ſatyra illic.

Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare cotytto.

Et quia Græcorum quinque ſunt linguæ, Ionica, Dorica, Æolica, Communis, & Attica, quarum omnium Attica elegantiſſima habetur, ideo meram Athenienſem Satyrice appellauit, deridens etiam inane mulierum ſtudium, quæ etiam in omnibus negociis affectent ſermonem Græcum.

Omnia Græce.] Subaudi loquuntur: itonicos autem hæc dicuntur, oſtenditque turpe eſſe tantopere linguam peregrinam affectare.

Ho. ſermone.] Græco.

Pauent.] Affectus omnes exprimunt.

Quid vltra.] Subaudi dicant.

Concumbunt Græce.] Non modo Græco ſermone, ſed & turpi concubitu æmulantur.

Donec tamen iſta puellis.] Senſus eſt, poteſt quidem hoc tolerari ſi puellæ faciūt: verum in vetula muliere turpiſſimum eſt: hinc autem eſt omnis poetæ indignatio. oſtendit enim eam anum intra pudicitiæ terminos non contineri, quæ ſer-

Digitized by Google

mone Græco obſcœno vtatur, & domi & foris. Nam oratio vniuſcuiuſque interioris ſenſus indicium eſt.

Tu ne etiam.] Acti reprehenſione hæc dicuntur à poeta. Eſt enim ſenſus. Tu ne etiam octogenaria Græce loqueris? nec te pudet? ordo eſt. Tu ne etiam adhuc Græce ſubaudi loqueris: non exponas concumbis. nam de ſermone Græco conqueritur ſequitur enim, *non eſt hic ſermo pudicus.*

Illud laſciuum.] Quod ſequitur Græcum.

ΖΩΗ καὶ ψυχή.] Id eſt vita & anima. ſunt enim verba blanda & meretricia, quibus impudicæ mulieres vtuntur in coitu Vnde & Mart. lib. 10. reprehēdit Læliam quòd Græcis verbis vteretur in Venere, *ζωὴ καὶ ψυχὴ congeris vſque.*

Modo relictu ſub lodice.] Indignatur poeta, quòd anus non modo in concubitu domi, ſed etiam foris aſtante multitudine vtatur verbis Græcis laſciuis.

Relictu modo ſub lodice.] Hoc eſt vteris in propatulo præſente turba verbis relictis modo ſub lodice, id eſt quibus paulo ante vſa fuiſti in cubili. Nam lodices opertoria oſtendit eſſe lecti Martialis in Diſtichis,

Nudo ſtragula ne toto paterent,
Iuncta nos tibi venimus ſorores.

Coniuncte enim videtur totum lectum operiri.

Quod enim non excitat inguen Vox blanda.] Et ne hæc omnia coniunctim legantur, oſtendit poeta huiuſmodi verbis obſcœnis pruritum maxime excitari: vnde eſt illud apud Perſ.

——quum carmina lumbum
Intrant, & tremulo ſcalpuntur vbi intima verſu.

Et nequam.] Laſciua. A nequam autore Gellio, nequitia fit, Antiqui enim nequam appellabant hominem nihili, neque rei, neque frugis bonæ, vt prodigum, libidinoſum, inutilem, improbum, ſceleſtum. Eſt enim nequitia, vt ſcribit Donatus proprie libidinoſa inertia dicta quòd nihil queas, nullique rei apta ſit. Vnde & nugæ, quòd nihil agant, vel à non agendo: vnde eſt illud Terentianum, *ſi illum poteſt, qui alicuius rei eſt, etiam eum ad nequitiam abducere.*

Digitos habet.] Hoc autem diſiunctim à ſuperioribus legendum eſt. Eſt autem confirmatio dicti præcedentis, quaſi dicat quid opus eſt verbis? vox ipſa laſciua habet digitos, id eſt nonminus inguina obſcœnis verbis & laſciuis excitātur, quàm digitorum & manuum palpatione.

Vt tamen omnes ſubſidant pennæ.] Licet inquit inguina quieſcant, & iaceant, tamen veluti digitis pertractata eriguntur. Eſt autem metaphora ſumpta ab auibus, quæ compoſitis alis & pennis ſedent.

Dicas hac mollius Æmo.] Senſus eſt, licet, inquit, tu vetula hæc verba dicas laſciuius etiam quam Æmus & Carpophorus comœdi in ſcenis res laſciuas pronunciant, tamen nunquam iuuenili videberis ætate. Nam facies tua te vetulam eſſe oſtendit.

Mollius Æmo.] Mimi in ſcenis laſciua & mollia plerumque pronunciant, quibus facile ſpectatores mouentur. Vnde & Maſſilienſes, autore Valerio, nullum aditum in ſcenam fabulis, quæ mimi dicuntur dederunt, quod eorum argumenta maiore ex parte ſtuprorum continent actus: ne talia ſpectandi conſuetudo etiam imitandi licentiam ſumeret. Æmus & Carpophorus, nomina ſunt comœdorum.

Si tibi legitimis pactam, iunctámque tabellis
Non es amaturus: ducendi nulla videtur
Cauſſa: nec eſt, quare cenam, & muſtacea perdas
Labente officio, crudis donanda: nec illud,

Quod prima pro nocte datur. cum lance beata
Daccius, & ſcripto radiat Germanicus auro.
Si tibi ſimplicitas vxoria, deditus vni
Eſt animus: ſummitte caput ceruice parata.
Ferre iugum: nullam inuenies, quæ parcat amanti.
Ardeat ipſa licet, tormentis gaudet amantis,
Et ſpoliis: igitur longe minus vtilis illi
Vxor, quiſquis erit bonus, optandúſque maritus.
Nil vnquam inuita donabis coniuge: vendes
Hac obſtante nihil: nihil, hæc ſi nolet, emetur.

VETVS SCHOL.

Labente officio.] Diſcedentibus pranſoribus, qui officij cauſſa conueniunt. Solebant enim antea per nuptias recedentibus dulcia erogare pro apoforetis.

Crudis.] Saturis & indigeſtis.

Lance beata.] Ampla aut plena.

Daccius Germanicus.] Solidi ita ſignati, qui pro virginitate depoſita, nouæ nuptæ donantur.

Ardeat illa licet.] Quantum vis amet mulier, tamen pœnis eius delectatur admodum quem amat.

IOANNES BRITANNICVS.

Si tibi legitimis.] Diſſuaſurus poeta Vrſidio ne ducat vxorem, complexione ſiue diſiunctione vtitur, qua eum ita vincit & ligat, vt facile poſſit intelligere vxorem non eſſe ducendam. Ait enim aut vxorem amaturus es, aut non. Si non amaturus es, quare vis fruſtra conſumere nuptias, & ſumptum facere cum tuo maximo diſpendio? Si amaturus es, multa patieris incommoda, eriſque veluti ſeruus.

Tabellis le.] Dotalibus. Nam tabulæ ſiue tabellæ numero tantum plurali dicuntur, quæ omnes venditionum, emptionum, dotium, teſtamentorum, & id genus contractus contineant.

Legitimus.] Nam matrimonium eſt non modo per leges diuinas, ſed humanas conſtitutum. legitimus enim deducitur à lege & tueor, ſicut finitimus à fine, æditimus ſiue æditutus ab æde & tuor. lege Gellium.

Cœnam.] Nuptialem ſcilicet quæ non ſine magno plerúmque ſumptu paratur.

Et muſtacea.) Iuuenalis in genere neutro appellauit muſtacea, quæ Cato in Re ruſtica, in genere protulit maſculino his verbis. Muſtaceos ſic facito. farinæ ſiligineæ modium vnum muſto conſpergito, aniſum, cyminum, adipis pondo duo, caſei libram, & de virga lauri deradito, eodem addito, & vbi definxeris, lauri folia ſubtus adito dum concoques. Et Plin. libro 15. ſcribit, genus eſſe lauri, quam Leneus grammaticus muſtacem appellat, quòd muſtaceis ſubiiceretur, ad quam alludens dixit Cic. ad Atticum, de Bibulo In eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere. Palladius item oſtendit genus eſſe panis, quum ait, panes ex

co

eos breuiſſimos ad modum facies muſtaceorum. Caper grammaticus ait muſtacea & muſtaceos dici genúſque eſſe panis.

Donanda crudis.] Videntur muſtacea iuuare ſtomachum, ideo ait donanda crudis, hoc eſt qui non facile concoquunt, ordo eſt, donanda crudis, labente officio.

Labente officio.] ſ. nuptiarum, nam in fine nuptiarum & cœnæ nuptialis donabātur muſtacea conuiuis adhuc diſcumbentibus. Nam ad officium ille dicitur venire, qui venit ad nuptiarum celebrationem. Vnde Tranquillus in Caligula, Liuiam Horeſtillam. C. Piſoni nubentem, quum ad officium & ipſe veniſſet, ad ſe deduci imperauit. Vnde Iuuen. in 2. Satyra loquens de nuptiis ait:

——— Officium cras,
Primo ſole mihi peragendum in valle Quirini:
Quæ cauſa officij? quid quæris? nubit amicus.

Nec illud.] Nec eſt quare perdas illud.

Quod datur pro prima nocte.] i. munera quæ dabantur ſponſæ à marito pro prima nocte nuptiali, veluti depoſitæ virginitatis præmia.

Quum lance beata.] Quum hoc loco aduerbium eſt temporis, vt ſi quod datur, quum Dacicus & Germanicus radiat in lance beata, & auro ſcripto. Hoc eſt in lance diuite, ampla & aurea, & cæiata. Nam in poculis imago imperatorum effigiabatur.

Dacicus.] Domitianus à Dacis, quos deuicit, duce Rutilio Gallico. *Stat.* in *Sylu.* in Epitalamio Stellæ.

——— Dacos, quæ eſt gloria maior?
Exuuias lauróſque dabit celebrare recentes. Et alibi,
Depoſitam Dacis pereuntibus vrbem *Pandere.*

Daci populi ſunt, qui ſupra Hiſtrum habitant, Germaniæ oppoſiti.

Germanicus.] Idem Domitianus, qui Germanos deuicit, autor Tranq. Frontinus in primo ſtrategemaron. Imperator Cæſ. Domitianus Auguſtus Germanicus, eo bello quo victis hoſtibus cognomen Germanici meruit.

Si tibi ſimplicitas vxoria.] Altera eſt pars argumenti. Si vxorius es inquit, & ſimplicitas illa vxoria, id eſt ſtolidum illud obſequium vxorium eſt tibi, id eſt ſi tam ſimplex es, vt velis in omnibus obſequi vxori tuæ, ſubmitte caput, vt ſit ordo, ſubmitte caput, ſi eſt tibi ſimplicitas vxoria, id eſt ſi tibi eſt illa mulieroſitas, id eſt cupiditas fœmineæ voluptatis, quam Græci, vt autor eſt Cic. in Tuſc. φιλογυναίκαν appellant.

Deditus vni eſt animus.] Id eſt ſi animus tuus eſt deditus vni. i. ſoli vxori.

Submitte caput.] Inclina caput, id eſt ſeruiendum tibi eſt, ſumpta tranſlatione ab armentis quæ iugum ceruicibus excipiunt.

Ferre iugum.] Ferre ſeruitutem.

Amanti.] Scilicet viro hoc eſt, qui eam vehementer amet, quaſi dicat, quanto magis à marito amatur, tanto magis ei aduerſatur & moleſta eſt, & hoc dicit quia præceſſit. Si tibi ſimplicitas vxoria, id eſt ſi voles eſſe vxorius.

Ardeat ipſa licet.] Hoc cum inferioribus rectius coniungitur, vt ſit ordo: vxor gaudet tormentis, & ſpolijs amantis mariti, licet ipſa ardeat, id eſt licet & ipſa impatienter amet maritum: tamen gaudet eius tormentis, nam ei in omnibus eſt moleſta, & grauis & inimica rationibus, neque enim parcit ſpoliis.

Tormentis.] Amantis, ac ſi dicat omnibus mariti incommodis.

Igitur longe minus vtilis.] Senſus eſt Vxor quanto humaniorem habebit maritũ, tanto ei damnoſior erit & magis importuna. Ordo eſt. Vxor erit minus vtilis ſcilicet marito, quiſquis erit bonus, & optandus maritus.

Hæc dabit affectus: ille excludatur amicus
Iam ſenior, cuius barbam tua ianua vidit.
Teſtandi cum ſit lenonibus, atque laniſtis

Digitized by Google

Libertas, & iuris idem contingat arenæ,
Non vnus tibi riualis dictabitur heres.
Pone crucem ſeruo. meruit quo crimine ſeruus
Supplicium? quis teſtis adeſt? quis detulit? audi,
Nulla vnquam de morte hominis cunctatio longa eſt.
O demens, ita ſeruus homo eſt? nil fecerit, eſto.
Hoc volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas.

VET. SCHOL.

Amicus iam ſenior.] Qui ab ineunte ætate amicitiis tuis inhæſerat.

Non vnus ti. riu.] Illius adulteros facies hæredes, illa ſummittente quos voluerit.

Nulla vnquam.] Hoc tibi vxor reſpondebit. De nece ingenui nulla eſt dubitatio. An de ſerui morte cauſſa quærenda eſt?

IOANNES BRITANNICVS.

Hæc dabit affectus.] Faciet, inquit, vt maritus ſit ita affectus, id eſt ita animatus & commotus, vt ipſa volet: hoc eſt, vt præ ſe ferat lætitiam, aliquando triſtitiam, interdum metum, nonnunquam ſpem. Nam oportet maritum imperio eius obtemperare. Affectus enim ſunt ipſæ animi commotiones.

Cuius barbam.] Id eſt quem domus tua vidit, cognouitque à tenera vſque ætate, quo tempore cœpit barbam emittere.

Teſtandi quum ſit.] Aliud incommodum proponit Vrſidio, vt deterreat eum ne ducat vxorem. Lenonibus inquit & laniſtis, gladiatoribúſque, quaſi dicat viris criminoſis & ſordidiſſimis libertas eſt, licétque ex arbitrio ſuo teſtamentum condere, quod tibi non licebit, quia vxor volet eos tantum teſtamento ſcribi, quos voluerit, & præcipue riuales tuos hoc eſt amatores ſuos.

Lenonibus] Lenones dicuntur non ſolum, qui quæſtuaria mancipia habuerint, ſed & qui in liberis quæſtum hunc exercent in eadem cauſa ſunt. Accipimus & illũ Lenonem, qui alterius nomine hoc vitæ genus exercet, vt ſi quis cauponam exercens in ea corpora quæſtuaria habeat, vt multi aſſolent ſub prætextu inſtrumenti cauponici mulieres habere, dicendum eſt hunc quoque Lenonis appellatione contineri. Hæc Vlp.

Laniſtis.] Laniſtæ ij dicebantur qui familias habebant gladiatorum quos optime ad digladiandum inſtitutos priuatis publicíſque perſonis vendebant, dicti quòd viris laniandis præeſſent.

Arena.] i. ipſis gladiatoribus qui in arena digladiabantur.

Non vnus.] Sed multi hæredes dictabuntur ab vxore. Nam dictare eſt quum vnus dicit, & alter ſcribit: vnde dictata numero tantum plurali omnia, quæ in quacunq. arte alicui monſtrantur vt diſcat.

Riualis] Amator, vt diximus paulo ante.

Pone crucem ſeruo.] Oſtendit poeta ſuperbam vxoris importunitatem, quæ odioſum imperet occidi ſeruum vel innocentem. Sunt enim verba vxoris ad maritum.

Meruit quo cr. ſ.] Verba mariti, quid inquit ſeruus commeruit, vt cruci affigatur?

Quis detulit.] Quis accuſauit? Vnde delatores, accuſatores dicimus occultos.

Audi nulla vnquam] Nunquam, inquit, maritus mors hominis acceleranda eſt.

Nulla cunctatio.] Nulla mora, nulla dilatio eſt longa de morte hominis. Lente enim gradu ad hominis necem gradiendum eſt. Eſt autem ſententia catholica.

O demens.] Verba vxoris appellantis maritum fatuum, qui putet ſeruum eſſe hominem. interrogatio eſt eum reprehēſione, ac ſi dicat: putas ne tu ſeruum hominē?

Ita.] Hoc modo, vt tu reris, nam illum appellauit hominem quum dixit de morte hominis.

Nil fecerit.] Attende ſuperbiam mulieris, quæ etiā immerentem poſtulet occidi.

C. hoc volo, &c.] Tyrannica verba quibus qui vocantur principes hodie, non ſolæ mulieres ſæpe nimis vtuntur. S.

Imperat ergo viro: ſed mox hæc regna relinquit,
Permutátque domos, & flamea conterit: inde
Aduolat, & ſpreti repetit veſtigia lecti.
Ornatas paullo ante fores, pendentia linquit
Vela domus, & adhuc virideis in limine ramos.
Sic creſcit numerus, ſic fiunt octo mariti,
Quinque per autumos: titulo res digna ſepulchri.
Deſperanda tibi ſalua concordia ſocru:
Illa docet ſpolijs nudi gaudere mariti:
Illa docet, miſſis à corruptore tabellis,
Nil rude, nec ſimplex reſcribere: decipit illa
Cuſtodes, aut ære domat: tunc corpore ſano
Aduocat Archigenen, oneroſáque pallia iactat.

VETVS SCHOL.

Et flamea.] Genus amicti, quo ſe cooperiunt mulieres die nuptiarum. Eſt enim ſanguineum propter ruborem cuſtodiendum, conterit autem, exterit ſæpe nubendo.

Illa docet.] Socius filiam ſuam lenat, & docet eam mœchis ſuis caute reſcribere.

Archigenem.] Medicum magnum illius temporis. Simulat ægritudinem ſocrus, vt habeat facultatem ad ſe filia veniendi, cauſſa adulterij.

IOANNES BRITANNICVS.

Sed mox hæc r. rel.) Aliud recitat mulieris vitium. quod aptum eſt ad diſſuadendum, ne ducat vxorem. Nihil inquit penſi habet relicto primo marito, aliis multis nubere.

Reliquit r.) Domicilia mariti vbi veluti domina regnauit.

Flammea c.) Crebro nubit. Nam flammeum genus erat veli coloris lutei, quo nouæ nuptæ caput cooperiebatur. De quo Plin. ſic lib. 21. cap. 8. Lutei video honoré antiquiſſimum in nuptialibus flammeis totum fœminis conceſſum. A flammeo flāmearij dicuntur à Plauto in Aulularia, qui flammea conficiunt.

Inde auolat.) Id eſt à nouo marito diſcedit, & ad priorem reuertitur.

rnatas.) ſ. lauro, vt ſupra, *ornentur poſtes & grandi ianua lauro.*

Vela.) Aurea periſtromata.

Adhuc virides.) i. qui adhuc non aruerunt, adeo cito ab eo marito auolauit.

Sic.) Crebris matrimoniis.

Creſcit num.) ſ. maritorum.

Sic fiunt octo mariti.) Sic peruenitur ad numerum octo maritorum conceſſum.

Digitized by Google

Nam ad octauum vſque maritum licebat nubere, ſupra autem adulterium putabatur. Vnde Martial. tanquam adulteram notat libro 6. Theleſinam, quæ decies nupſerat.

Aut minus, aut certe non pluſquam triceſima lux eſt,
Et nubit decimo iam Theleſina viro.
Quæ nubit totiens non nubit, adultera lege eſt.

Quinque per autumnos) Per quinque annos.

Titulo res digna ſepulchri) Ironicos, & pronunciatione adiuuandum, titulo ſepulchri, id eſt inſcriptione, Nam in ſepulchris inſcribi ſolebat, quod maritos vxor habuerat. Martial.

Inſcripſit tumulo ſeptem celebrata virorum,
Se feciſſe Cloe, quid pote ſimplicius.

Deſperanda tibi.) Alia diſſuaſio, nullam fore concordiam in ea domo vbi ſit ſocius, ſed ſemper lites & iurgia.

Salua ſocru) Silua matre vxoris, quæ docet eam ſpoliare maritum.

Nudi mariti) Qui ad paupertatem redigitur nequitia vxoris edoctæ à ſocru.

Reſcribere.) Ad amatores.

Nil rude.) Nil ruſticum, ſed politum, & limatum.

Nil ſimplex.) Nil ſtolidum, ſed callidum, & artis plenum.

Decipit illa.) Ambiguum vtrum ſocrus, an vxor decipit cuſtodes. Nam mariti ſæpe vxoribus ſuis adhibebant cuſtodes, quos aut ſimulato languore aliáve ratione deciperent, aut pecunia corrumpebant. Videntúrque magis omnia rectius ſocrui conuenire, quaſi quæ per eam ægritudinem filiam ad ſe rationabili cauſa poſſit accire, quum interea ibi adulter lateat expectans filiam.

Aére domat.) Præmio corrumpit.

Corpore ſano.) Quum ſit ſana, ſimulata ægritudine vocat Archigenem, id eſt medicum. Archigenem poſuit pro omni medico. Nam Archigenes medicus fuit Græcus celeberrimus cuius Galenus ſæpiſſime in libris ſuis facit mentionem.

Oneroſáque pallia iactat) Induitur, inquit, ſocrus veſtes oneroſas quales induunt ægroti, eáque veſtium oſtentatione ægritudinem ſimulat, vt filiam ad ſe ſpe officij traductam adulter ibi abditus ineat.

Iactat.) Oſtentat Horat.

Illæ dum ſe nimium querens
Iactat vltorem.

Abditus interea latet, ſecretus adulter,
Impatiénſque moræ ſilet & præputia ducit.
Scilicet exſpectas, vt tradat mater honeſtos,
Atque alios mores, quam quos habet? vtile porro
Filiolam turpi vetulæ producere turpem.
Nulla fere cauſſa eſt, in qua non femina litem
Mouerit. accuſat Manilia, ſi rea non eſt.
Componunt ipſæ per ſe, formántque libellos,
Principium, atque locos Celſo dictare paratæ.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

Secretus adulter.] Pro medico intrat adulter.

Silet & præputiat ducit.] Metuit, & manu ſua penem fricat ſibi. Hic verſiculus in quibuſdam codicibus non eſt.

Producere.] Meretricem.

Litem moverit.] Vxor cum marito litigat.

Celſo.] Oratori illius temporis, qui ſeptem libros Inſtitutionum ſcriptos reliquit.

IOANNES BRITANNICVS.

Interea.] Dum medicum aduocat. Præputia, præputium appellatur ipſa pellis, quæ glandem tegit in membro genitali, quod Iudæi circuncidunt, vnde appellantur apellæ ab Horatio, *Credat Iudæus apella*, id eſt ſine pellem. Iidem etiam recutiti dicuntur à cute reſtituta poſt circuncisionem.

Scilicet expectas.] Monet poeta illum vehementer errare, qui ſperet ex impudica matre naſci poſſe filiam bene moratam.

Vtile porro.] Matri inquit inhoneſtæ, vtile eſt obſcœnis alere filiam moribus.

Nulla fere cauſa eſt.] Alia diſſuaſio mulieram non pudere agere cauſas forenſes, quod vt diximus in 2. ſat. ignominioſum erat. Cauſa autem eſt, vt finit Apollodorus, autore Quint. negocium omnibus ſuis partibus ſpectans ad quæſtionem, aut cauſa eſt negocium cuius finis eſt controuerſia.

In qua fœmina non moverit litem.] In qua aliquid non inueniat, de quo poſſit litigari, ac proinde cauſam ſuſcipiat agendam.

Manilia.] Maniliam poſuit pro quacunque muliere litigioſa reſpiciens ad eam Maniliam meretricem, quæ Hoſtilium Mancinum ædilem curulem lapide noctu percuſſit, qua de re Hoſtilius ei diem ad populum dixit vulnuſque ex eo lapide oſtentabat. Manilia vero ad tribunos plebis prouocauit, apud eos dixit Mancinum quum vi irrumperet in ædes ſuas lapidibus depulſum. hæc ex Gellio.

Accuſat ſi rea non eſt.] Scimus in iudicio accuſatorem eſſe, & reum, & vtrinque litem conteſtari. Ait ergo poeta, ſi Manilia non eſt rea, id eſt ſi ab aliis non eſt in iudicium vocata, ipſa alios vocat ſicque impudentiam oſtendit mulieris, cui neceſſe eſt ſi ab aliis in iudicio non infeſtatur, alios infeſtare.

Libellos.] Quibus aliquid aut petunt, aut negant, quos Græci dicas appellant. Vnde Terent. *Grandem tibi impingam dicam*, Id eſt cauſam & libellum.

Per ſe.] Nullo adhibito pragmatico. Nam pragmatici ſunt illi, qui litigantibus libellos dictant. De quibus plura in 7. ſat. illic,

—in fœdera pragmaticorum.

Principium.] Exordium ipſum.

Atque locos.] Loci dicuntur, ex quibus argumenta eruuntur, vt ſcribit Cic. lib. 2. De oratore. Et in Topicis ait quod quum peruestigare argumentum aliquod volumus locos noſſe debeamus. Nam quum omnis quæſtio duas habeat partes, affirmationis vnam, alteram negationis, ex vtraque parte ſemper eſt defenſio. hic enim partes affirmantis, ille vero negantis defendit, vterque argumenta ad partes ſuas tuendas perquirit: quæ argumenta petuntur ex locis, & ſedibus ſuis. Sunt enim loci ſedes ipſorum argumentorum. Argumentum autem, autore Quint. lib. 5. eſt ratio præſtans probationem, qua colligitur aliud per aliud. & quæ quod eſt dubiũ per id quod dubium non eſt confirmat.

Parata dict. Celſo.] Quaſi dicat optimæ oratrices, quæ etiam poſſint ipſi Coram Celſo acutiſſimo rhetori dare documenta Nam dictare eſt tradere quod alius aut ſcribendo, aut alio modo ſe exercendo excipiat. Vnde apud Plin. lib. 7. illud eſt: Cæſar vero epiſtolas tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare. Tran.

Digitized by Google

quillus in Nerone, vt facile, appareret non tranſlatos aut dictante alios exceptor. Horat.

Vt puerum ſaeuo credas dictata magiſtro, Reddere.

Celſus enim temporibus Auguſti floruit. ſcripſit De re militari, De medicina, De ratione dicendi, cuius rhetoricen multis in locis damnat Quint. & lib. 12. ſcribit eum fuiſſe mediocri ingenio, & tamen dignum propoſito ſuo. ex omnibus eius ſcriptis nihil aliud quàm de medicina nobis relictum eſt. iniuria enim temporum reliqua periere.

Endromidas Tyrias, & femineum ceroma
Quis neſcit? vel quis non vidit vulnera pali?
Quem cauat aſsiduis ſudibus, ſcutoque laceſsit,
Atque omneis implet numeros digniſsima prorſus
Florali matrona tuba, niſi ſi quid in illo
Pectore plus agitet, veraque paratur arenæ.
Quem præſtare poteſt mulier galeata pudorem?
Quæ fugit à ſexu, vires amat: hæc tamen ipſa
Vir nollet fieri. nam quantula noſtra voluptas!
Quale decus rerum, ſi coniugis auctio fiat,
Balteus, & manicæ, & criſtæ, cruriſque ſiniſtri
Dimidium tegmen: vel ſi diuerſa mouebit
Prælia, tu felix ocreas vendente puella.

VETVS SCHOL.

Vulnera pali.) De palo pugnantium habitu gladiatorum.

Quem cauat adſid. rud.) Obtundendo illum ferulis, in meditatione pugnandi.

Atque omnes implet numeros.) Hoc eſt, vniuerſa efficit dictata, vt tantum currat in exercitio, quantum gladiator.

Florali mal. tuba.) Qua committuntur ludi florales, in quibus meretrices nudatis corporibus per varias artes ludendi diſcurrunt, & armis certant gladiatoriis atque pugnant. Hi ludi à Flora meretrice inſtituti ſunt in honorem Floræ deæ, quæ floribus præeſt. Ludi ſunt impudici.

Quem præſtare poteſt.) Id eſt, Si nudo vultu pudorem non capit, cooperta quando erubeſcat?

Nam quant. noſtra vol.) Vna vnica eſt libidinis in maſculis, & vndecim feminis.

Auctio fiat.) Fit nam & priuatim auctio.

Balteus & tunica) Retiarij ſcilicet ſi perſonam aut officium ſuſceperit.

Tu felix ocreas.) Si in auctione vxoris venient arma gladiatoria, ωστατὴ κοχημοσύνη. Ocreas dicit, quas retiarij aut ſecutores habent.

IOANNES BRITANNICVS.

Endromidas Tyrias.) Alia item diſſuaſio ducendam non eſſe vxorem. notat

enim impudentiam mulierum, quæ omni prorſus depoſita verecundia æmulatæ viros in ludis gymnicis exercentur Soli enim viri, iique etiam molliſſimi in gymnaſia deſcendebant, mulieres vero impudentiſſimæ eas artes exercebant ſumpto more à Lacedæmoniis, apud quos mulieres nudæ exercebantur cum viris, & nudatio illa virginum apud Lacedæmonios nihil habebat turpe. verecundia enim aderat, petulantia aberat: ſed ſimplicem quandam conſuetudinem, & robuſtitatis ſtudium efficiebat. Hæc Plut in Lycurgo, cuius exercitationis meminit & Ouid. in Heroidibus.

More tua gentis nitida dum nuda palæſtra
Ludis & es nudis fœmina miſta viris.

Endromidas) Endromis veſtis erat peregrina, craſſiore lana, longioréque pilo, quæ ex Gallia mittebatur, licet nomen haberet Græcum. ea antiqui ad arcendum frigus pluuiáſque vtebantur, vnde poeta ante,

Igniculum bruma ſi tempere poſcas, Accipit endromidem.

Eam etiam poſt certamina athletæ induere ſolebant, ne refrigeſcerent. Mart. loquens de endromide.

Hanc tibi Sequanicæ pinguem textricis alumnam,
Quæ Lacedæmonium barbara nomen habet.
Sordida ſed gelido non aſpernanda Decembri
Dona, peregrinam mittimus endromidem.
Seu lentum ceroma teris, tepidúmve trigona,
Siue harpaſta manu puluerulenta rapis.
Plumea ſeu laxi partiris pondera follis,
Siue leuem curſu vincere quæris Athan,
Ne madidos intret penetrabile frigus in artus,
Neue grauis ſubita te premat Iris aqua.
Ridebis ventos hoc munere tectus & imbres.
Nec ſic in Tyria ſindone tutus eris.

Tyrias.) Purpureas, molles, & non craſſas, quales ab aliis ſumebantur. ſicque ſui temporis luxum notat.

Fœmineum ceroma quis neſcit) Id eſt qui neſcit mulieres in gymnaſiis exerceri, vbi ceromate perunguntur Nam ceroma, vt ante in tertia Sat. diximus, genus erat vnguenti ex oleo & terra in ſpeciem luti: quo vngebantur in ludis gymnicis.

Aut quis non vi) Notat aliam in mulieribus impudentiam, quæ more tyronum in campo Martio ſe exercerent ad palum ibi defixum Nam vt ſcribit Vegetius de re militari, Tyrones non tantum mane, ſed etiam poſt meridiem exercebantur ad palos, quos ſingulos ſinguli defigebant in terram: ita vt nutare non poſſent, & ſex pedibus eminerent. Contra illum palum tanquam contra aduerſarium tyro: nec nō & gladiator crate & claua veluti gladio ſe exercebat & ſcuto, vt nunc quaſi caput, aut faciem peteret, nunc ab lateribus minaretur: interdum contenderet poplites & crura ſuccidere, recederet, inſultaret, inſiliret, & quaſi præſentem aduerſarium ſic palum omni impetu, omni bellandi arte tentaret.

Sudibus.) i. clauis, veluti gladio.

Scuto.) Crate, qua loco ſcuti vtebantur. nam ex vimine ſcuta texebant.

Implet omnes) i. omnia ad plenum peragit, quæ talis exercitatio poſceret, ſic enim dicimus quum aliquid perfecte factum volumus oſtendere Senec. De beneficiis. Magnus luctator. non qui omnes numeros, nexuſque perdidicit.

Digniſsima.) Hoc dictum cum ingenti ſtomacho à poeta, vt ſit ſenſus. Hæc, inquit, mulier, quæ hoc agit, digniſſima eſt quæ inter impudicas mulieres numeretur, quando tam impudenter ſeſe habet. Nam meretrices in ludis Floralibus qui adhibito ſonitu tubæ & magno populi concurſu celebrantur, corpora ſua nudabāt: Flora enim vt diximus ex autoritate Lactantij apud Perſium, *Noſtra ut Floralia poſ-*

ſint Aprici meminiſſe ſenes, meretrix fuit, quæ cum ingentes ope arte meretricia cõparaſſet, populum Romanum moriens hæredem reliquit cum magna pecunia, ex cuius annuo fœnore Suus natalis dies celebraretur editione ludorum, quos appellant Floralia. Sed quum ſenatui flagirioſum videretur ab ipſo nomine argumentum ſumi, placuit vt pudendæ rei quædam dignitas adderetur: deámque finxerunt eſſe, quæ floribus præ ſit, eamque oportere placari, vt fruges cum arboribus aut vitibus bene proſperéque floreſcerent. Eum colorem ſecutus in Faſtis, Ouid. non ignobilem nympham fuiſſe tradidit, quæ Chloris ſit vocitata, eamque zephyro nuptam quaſi dotis loco id accepiſſe muneris à marito, vt haberet omnium florum poteſtatem celebrabantur ergo illi ludi cum omni laſciuia conuenientes memoriæ meretricis. nam præter verborum licentiam, quib. obſcœnitas omnis effunditur, exuũtur etiam, vt diximus, veſtibus, populo flagitante meretrices: Hæc Lactantius in primo diuinarum inſtitutionum.

Tuba.] Nam adhibita, tuba ſudi, vt diximus, celebrabantur à meretricibus.

Niſi ſi quid in illo.] Hoc ironicos eſt pronunciandum, adiuuandúmque geſtu. Eſt inquit digna quæ inter meretrices habeatur, niſi forte ſe præparet ad verum certamen & gladiaturam: nam vt recitauimus ex ſententia Vegetij, non modo Tyrones ſed etiam gladiatores ad palum ſe exercebant: vt per ſimulatam pugnam, veram dimicandi diſciplinam condiſcerent.

Veræ h.] Veræ gladiaturæ, quæ in harena exhibebatur.

Quem præſtare poteſt. Colligit poeta illam mulierem, quæ quaſi contempto ſexu fœmineo virilia ſibi vſurpat officia, pudicam eſſe non poſſe, legendúmque eſt quadam cum exclamatione.

Quæ f. à ſ.] Incerta diſtinctio, vtrum ſuperioribus iungatur, vt ſic dicas, mulier galeata quæ fugit à ſexu, quem pudorem poteſt præſtare? id eſt quam honeſtatem poteſt exhibere? An ſic legendum ſit, Quæ fugit à ſexu: vires amat, id eſt, quæ muliebria officia relinquit, & virilia ſectatur, videtur appetere vires & fortitudinem viri, hoc eſt vt ſit fortitudine virili, vt ſit ſenſus, vellet quidem viro ſimilis eſſe viribus & fortitudine, ſed tamen nollet in ſexum virilem tranſire, quum longe maiorẽ intelligat eſſe voluptatem ſuam quam virilem.

Fugit à ſexu.] Abhorret à ſexu fœmineo, id eſt repudiat quæ mulierum ſunt, & quæ mulieribus conueniunt.

Quantula.] Minima.

Qua. de. re.] Indignatio eſt in mulierem arma tractantem, & in contemptum mariti, ac ſi dicat, quam decorum apparatum videas rerum, ſi forte inſtrumenta ſtratiotica vxoris publica auctione venundantur, vel ſi acciderit tibi, vt cum aliquo tibi ſit pugnandum. tunc enim eris felix puella, hoc eſt vxore tua vendente ocreas, ac per hoc arma ſua. poteris enim iis comparari armari.

Ocreas.] Poſuit ocreas pro omnibus armis, ſunt autem ocreæ crurum armaturæ, dictæque ocreæ, quaſi ob crus. Titus Liu. in 1. decade loquens de Seruio Tullio. Nec de armis quicquam mutatum, ocreæ tantum ademptæ legendúmq eſt ironicos, & geſtu adiuuandum. quale, inquit, ornamentum rerum videas, ſi auctio coniugis fiat i ſi publica auctione balteus & manicæ reliquáq. arma vxoris, vendãtur. Nam auctio appellatur venditio, quæ publice fit: ab auctu precij, qui fit à circumſtantibus vnde & auctarium appellatur additamentum precij. Plaut. in mercatore,

Auctuarium adiicito, vel mille nummum plusquam poſcet.

Balteus] Cingulum militare ex corio, à quo arma dependebant pugnatoria dictum ait Varro à bullis, quibus erat diſtinctum.

Manicæ.] Quæ ad manum conſeruationem geſtantur aduerſus pugnantes manicæ ſunt dictæ. eas etiam manicas appellamus, quibus manus aduerſus vim frigoris muniuntur vnde Plin. ad Macrum: ad latus notarius cum libro & pugillaribus cuius manus hieme manicis muniebantur. manicas item dicimus vincula, quæ manibus iniiciuntur. Virgil.

Manicas atque arcta leuari Vincla iubet Priamus.

Criſtæ.

Digitized by Google

Criſta.] Quæ geſtari ſolent in vertiee galeæ.

Dimidium te. Hoe autem dictum ex more Ætolorum, qui autore Macrob. in bellum vno tantum modo pede ealciato, deſeendebant. quod inſtitutum Verg. imitatus ait lib. 7. de Hernieis.

—— Veſtigia nuda ſiniſtri,
Inſtituere pedis, crudus tegit altera pero.

Dimidium autem dixit, quia à pede vſque ad genu erus tantũ integebatur, reliqua vero pars nuda erat ſeuto eam tegente.

Siniſtri cru. Bene autem ſiniſtrum ait armari. Nam in pugna crus ſemper ſiniſtrũ protenditur, ideóque munitur.

Hæ ſunt, quæ tenui ſudant in cyclade, quarum
Delicias, & panniculus bombycinus vrit.
Adſpice quo fremitu monſtratos perferat ictus,
Et quanto galeæ curuetur pondere, quanta
Poplitibus ſedeat, quam denſo faſcea libro,
Et ride poſitis ſcaphium cum ſumitur armis.
Dicite vos neptes Lepidi, cæciue Metelli
Gurgitis aut Fabij, quæ ludia ſumpſerit vnquam
Hos habitus? quando ad palum gemat vxor Aſyli?
Semper habet lites, alternáque iurgia lectus,
In quo nupta iacet: minimum dormitur in illo.
Cum grauis illa viro, tunc orba tigride peior,
Cum ſimulat gemitus occulti conſcia facti.

VETVS SCHOL.

Panniculus bombycinus.] Serieus, id eſt, etiam ſerieis veſtibus grauatur.

Monſtratos.] A eampi doctore.

Poplitibus ſedeat.] Super poplites ſuos ſedit quod dieirur ſedere & ſurgere.

Faſcea libro.] Volumen in ſpeeie libri, id eſt, longa faſeea.

Scaphium cum.] Et eum poſuerit arma poſt meditationem, & vt eeperit vas vt bibar, ride.

Quæ ludia.] Quando hoe habitu viſa ſit vxor gladiatoris.

IOANNES BRITANNICVS.

Hæ ſunt quæ tenui.] Riſu ſatyrieo ſubſannat mulieres, quas ait in turpi faeinore nullum prorſus ſentire laborem, in opere honeſto ſudare. Quas inquit vides tam fortiter arma tractare, illæ ſunt quæ vel leuium geſtamine veſtium ſudant. ae ſi dicat, hie eſt ille ſexus mollis & delieatus, eui etiam leues tunieæ ſunt oneroſæ, & tamen arma vt leuia ſine vllo labore pertractant.

Cyclade.] Veſtis eſt muliebris tenuiſſima & rotunda: vnde nomen. Cyelos enim Græee eireulum ſignifieat Latine. de cyclade Prop.

Digitized by Google

Quæ modo per viles inſpecta eſt publica noctes,
Hæc nunc orata cyclade ſignat humum.

Lampridius in Alexandro ſic ſcribit: Matronas regias contentas eſſe debere cyclade, quæ ſex vnciis auri plus non haberet Cyclades etiam inſulæ ſunt in mari Ægeo, dictæ quòd in orbem & circulum iaceant.

Panniculus bomb.] Pannus & veſtimentum confectum ex bombyce coa. Nam bombyces vermes ſunt in Aſſyria, qui telas araneorum modo texunt, ad veſtem luxumque fœminarum, quæ bombycina, vnde Mart.

Fœmineum lucet ſic per bombycina corpus.

Aſpice quo fr.] Hoc etiam riſu ſatyrico pronunciandum. Aſpice inquit quàm ſtrenue ex diſciplina tractandorum armorum feriat aduerſarium.

Quo fr.] Qua vociferatione. Nam vt ſcribit Cic. in ij Tuſc. in ſtadio curſores exclamant quàm maxime poſſunt vt ſe intendant ad firmitatem. faciunt idem quũ exercentur athletæ. Pugiles vero etiam quum feriunt aduerſarium iniectis ceſtibus ingemiſcunt, non quòd doleant animoue ſuccumbant, ſed quia in profundenda voce omne corpus intenditur, venitque plaga vehementior. hinc igitur Iuu. ait etiam in feriendo fremere, hoc eſt voce intonare.

Perferat.] i. ferat in aduerſarium.

Ictus monſtr.] Dictatos à magiſtro.

Quanto pond. cur.] ac ſi dicat: non eſt mirum ſi valde incuruatur, quia onoroſa eſt galea.

Quanta. Quaſi dicat quàm fortis & valida.

Sedeat pop.] Expreſſio ferentis ictum, qui genibus nititur incuruatis. nam poplites proprie dicuntur genuum concauitates.

Quam denſo f. li.] i aſpice quàm denſo libro. i. denſo volumine veſtium faſcia adſit ipſi mulieri. nam faſcia ſuccinctæ mulieres ludebant. Mart.

Harpaſto quoque ſubligata ludit.

Et ride] Hoc ita ſuperioribus coniungitur, vt ſit ſenſus. Aſpice & ride quaſi quæ diuerſa faciant. ridiculum enim eſt eas arma tractare, & mox depoſitis armis in ſcaphium mingere. Eſt enim ſcaphium, vt Iulius Pollux tradit, vas fœminarum in quod mingerent. Vlpia. De auro & argento legato ſcaphijſic meminit. Scaphia habita ventris cauſa non puto argento legato contineri, quia argenti numero non habentur. dictio autem à Græco deducta. nam σκαφὴ vas concauum, & peluim ſignificat. Victruuius tamen lib viij. oſtendit ſcaphium non ſolum eſſe vas ad vſum ventris, ſed etiam ad alios vſus aptum, his verbis. Scaphium æreum aut plumbeum aut peluis ex his, quod erat paratum Idque intrinſecus, oleo vngatur, &c.

Et ride Sic enim poetæ ridendo notant vitia Horat. in prima Epiſt.

Quid pauper, ride, mutat cœnacula, lectos.

Dicite vos neptes Lepidi.] Hi tres Lepidus, Metellus, & Fabius Gurges, fuere viri grauiſſimi: horum poeta citat neptes, vt mulieres ſeueras, & ex parentibus ſeueris natas, rogatque nunquid temporibus ſuis talia mulierum extiterint monſtra, vt depoſito omni pudore in publico ad palum exercerentur Sicque ſui temporis vitia flagellat, oſtendens omnia in deterius labi.

Lepidi.] de M. Æmylio Lepido intelligit, qui princeps ſenatus à cenſoribus lectus, antequam expiraret, præcepit filiis lecto ſtrato ſine linteis, ſine purpura efferrent: in reliquum funus ne plus quàm æris denos conſumerent imaginum ſpecie, non ſumptibus nobilitari maximorum virorum funera ſolere. is bis conſul fuit, pontifex maximus, & cenſor collega Fuluij Flacci, qui quum aduerſus eum graues inimicitias exercuiſſet, eas vt ſimul cenſores renunciati ſunt, in campo depoſuit.

Cæcine Metelli.] Metellum illum intelligit, qui orbam luminibus exegit ſenectam amiſſis incendio, quum ex æde Veſtæ ardenti pontifex Palladium raperat, memorabili cauſa, ſed euentu miſero. Tribuit enim autore Plin. Populus Romanus quod nunquam vlli alij ab condito æuo, vt quotiens in ſenatum iret, curru vehere-

Digitized by Google

tur ad curiam, magnum & ſublime, ſed pro oculis datum. De hoc diximus & in iij. Satyr.

Gurgitis.] Hic eſt ille Fabius Gurges, qui aliquot matronas ad populum ſtupri damnatas pecunia mulctauit, ex quo mulctatitio ære Veneris ædem, quæ propè circum eſt, faciendam curauit. filius autem fuit illius Q. Fabij Cenſoris, a quo in quatuor tribus redacta eſt turba forenſis, vnde nomen fuit Fabio Max. datum. iure ergo citat neptes Fabij Gurgitis, vtpote ex eo natas qui vitia mulierum exoſus fuerit domueritque.

Quæ ludia.] Quæ mima fecerit id per tantam impudentiam, quod fit à matronis noſtri ſeculi.

Hos habitus.] Id eſt tales habitus athleticos, & gladiatorios ſcilicet.

Quando ad palum gemat vxor Aſyli.] Quaſi dicat maiore verecundia viuit mima, & vxor gladiatoris, quàm matronæ noſtri temporis. Neque enim ludia ad palum exercetur, ſicuti matronæ. Aſylus gladiatoris nomen eſt. Bene autem gemit, quia vt diximus, pugiles quum feriunt aduerſarium, ingemiſcunt, non quòd doleant animoue ſuccumbant. ſed quia pro fundenda voce omne corpus, vt dixi, intenditur.

Semper habet lites.] Alia diſſuaſio. Semper inquit lites & iurgia marito ſunt ſentienda, vt nullus ſit, ne in lecto quidem locus quietis. lis proprie appellatur inimicorum concertatio, iurgium autem beneuolorum & propinquorum. Cic. in lib. De rep. iurgare ergo lex putat inter ſe vicinos non litigare.

Minimum dorm.] Parum dormitur.

Tunc grauis illa viro.] Aliam notat exquiſitam in muliere maliciam, quæ cum amatore ſuo quum fuerit, verita ne male de ſe ſentiat, aut ſuſpicetur, ipſa vltro maritum per fictas lachrymas, accuſat: totaque eſt in ſuſpirio & gemitu, vt diſſimulata prauitate eum decipiat credentem ex vehementi in ſe amore id fieri.

Tunc grauis.] Ordo eſt illa tunc grauis & moleſta viro accuſans eum & peior tigride orba, quum conſcia facti occulti, id eſt adulterij ſui admiſſi ſimulat gemitus i. ſimulat ſuſpiria ac perinde de ſe mariti zelotypam probat.

Orba tigride.] Tigris animal eſt, quod Indi & Hircani ferunt velocitatis tremendæ, & tum maxime ablatis fœtibus ſæuit præcipua feritate in littore quum raptor in nauibus ſe contulerit. à celeritate nomen accepit, nam tigris lingua Perſica ſagittam ſignificat.

Aut odit pueros, aut ficta pellice plorat
Vberibus ſemper lacrymis, ſemperque paratis
In ſtatione ſua, atque exſpectantibus illam,
Quo iubeat manare modo: tu credis amorem,
Tu tibi tunc vruca places, fletumque labellis
Exſorbes. quæ ſcripta, & quas lecture tabellas,
Si tibi zelotypæ retegantur ſcrinia mœchæ!
Sed iacet in ſerui complexibus, aut Equitis. dic,
Dic aliquem ſodes, hic Quintiliane colorem.
Hæremus. dic ipſa. olim conuenerat, inquit,
Vt faceres tu quod velles: nec non ego poſſem
Indulgere mihi: clames licet, & mare cælo

Conſundas, homo ſum. nihil eſt audacius illis
Deprenſis: iram, atque animos à crimine ſumunt.

VETVS SCHOL.

In ſtatione ſua.] Metaphora à militibus in ſtatione: quoniam milites ſemper ad ambulandum parati ſunt quacumque illis hora iubeatur.

Tu tibi tunc vruca.] Vruca mimologi ſtupidi nomen finxit, quia ferme * quaſi frequenter fallit, cum * magis & perſonam mariti vel, vt alij dicunt, genus eſt animalis fœdi, ſpinoſi, vt ericius. Vruca autem eſt proprie illud, quod in faba naſcitur, vt gurgulio.

Quintiliane.] Quintilianus orator egregius. dic orator colorem, ad defenſionem huius cauſſæ.

Haremus dic ipſa.] Tanquam orator reſponderit, mulier deinde ſuum crimen defendit.

Homo ſum.] Nata ſum vt peccem.

Iram atque animos.] Quanto ingentius crimen eſt quod admittitur, tanto deprehenſæ maiorem induunt ad defendendum audaciam.

IOANNES BRITANNICVS.

Aut odit p.] Conſuetudine Græca pueros pro ſeruis i. inſectatur ſeruos, vt adulterij miniſtros: oſtendit quam grauis ſit viro. Nam quo irata ei videatur, omnia in domo perturbat, vt grauiter offenſa.

Aut ficta pellice pl.] Aut fingit ſe plorare propter pellicem ſuam. Nam pellex ea appellatur quæ cum eo cubat, cui vxor ſit, de qua plura illic diximus, *Reſidens in codice pellex.*

In ſtat. ſ.] Hoc eſt in ſede ſua. Nam ſtatio appellatur omnis deſtinatus ad ſtandũ, excubandúmq locus, ſæpe etiam Statio ponitur pro ipſis cuſtodibus vt illud apud Tranq. in Nerone, ſed adiuuante vulgi preces etiam ſtatione militum, quæ tunc excubabat, repræſentaturum ſe pollicitus eſt. inde etiã dicuntur milites ſtationarij. Statio item pro ipſo officio ſtandi: vt illud apud Valerium. Voluntaria ſtatione & corpora & animos corroborabant. Alibi antea ſenatus aſſiduam ſtationem eo loci peragebat. de quo vocabulo pluſcula dicemus in 11 Sat. illic, *Stationes omne theatrũ.*

Expectantibus illam.] ſ. mulierem, & dominam ſuam.

Quo iubeat manare.] Oſtendit poeta quàm facile ſit mulieri lachrymas emittere, quæ vbi libuit, eas fundit, nec minus in re ficta quàm in vera. vnde illud eſt Ouid.

> *Credidimus lachrymis, an & ha ſimulare docentur?*
> *Hæ quoque habent artes, quáque iubentur eunt.* Terent.
> *Hac verba vna me hercle falſa lachrymula extinguit.*

Tu c. amo.] inſultat inſcitiæ mariti nimis creduli. credis inquit hoc fieri, quia te amet?

Curruca.] Ignominioſe currucam appellat maritum, quaſi qui alienos educet liberos pro ſuis, vxorémque ſuam ab aliis poſſeſſam amplectatur. Nam curruca, vt ſcribit Ariſt. lib. 6. De natura animalium, auis eſt, in cuius nido cucullus parit oua, quæ Curruca, vt ſua fouet, & excludit, & educat. Parit item interdum in nidis minorum auium, & oua quæ aliena reperit, edit: maxime vero nidos palumbium petit, quarum oua eſu abſumens ſua relinquit.

Qua ſcri.] Qualia ſcripta, ac ſi dicat impudica, & amatoria, adiuuandúmque eſt geſtu.

Scrinia.] Scrinium proprie appellatur, vbi & ſcripta, & vnguenta reponuntur. Plin. lib. 13. Caſtris Darij regis expugnatis in reliquo eius apparatu Alexander cœpit ſcrinium vnguentorum. Horat. 1 * epiſt.

Calamum, & chartas, & ſcrinia poſco.

A ſcrinio dicuntur ſcriniatij, qui ſcriniis præſunt.

Mœcha.] Id eſt vxoris tuæ, quæ mœcha eſt.

Zelotypa.] Quæ ſe zelotypā ſimulat nam zelotypus proprie appellari poteſt æmulator & amator formæ. ζῆλος enim æmulatio eſt, & amor. τύπος forma. qui igitur ita amat, vt ſolicitus ſit, ne quis amore ſuo perfruatur, zelotypus eſt Et zelotypia diffinitur C. à Cic. Tuſc. 4. ægritudo ex eo quod alter quoque potiatur eo, quod ille ipſe coocupierit. S.

Sed ia. in ſerui comple.] Oſtenſurus eſt mulierem non modo ad omnia vitia eſſe pronam, ſed in flagitio deprehenſam mira ſe etiam audacia defendere. Si inquit forte accidat, vt eam inuenias in complexibus, aut ſerui, aut equitis, ita vt oe ſummus quidem orator eloquentia ſua queat rem tueri, ipſa ioquit facile, ſe ſtatim tuebitur.

C. dic dic.] Geminatio Græce ἀναδίπλωσις. *S.*

Dic Quintiliane.] Quiotilianum poſuit poeta pro ſummo rhetore, qui temporibus Domitiani floruit: ſcripſit libros De inſtitutione oratoria, qui ad oos peruenerunt: Vrbis fuit magiſter primus, qui mercedem publicam accepit à fiſco, vt ſcribit Euſebius, Docuit etiam nepotes Domitiani. Mart.

Quintiliane vagæ moderator ſumme iuuentæ,
Gloria Romanæ Quintiliane togæ.

Aliquem co.] Id eſt dic facti ratiooem Nam Græci chroao appellant, quod nos colorem. i. rationem quæ factum excuſat Sen. in 4. Declamationum. Manifeſtus eſt adoleſcentis color, vt dicat ſe autoritate patris oppreſſum idem io 6. cootrouerſia 2 lib. colore hoc vſus eſt Latro pro patre puellæ, noo miſericordia motam, ſed libidine, & ideo non eſſe beneficium Idem io ſeq. controu. Alio colore vſus eſt, dixit enim ooo iram illam patris fuiſſe, ſed calliditatem. Quæſtio quæ ſine colore eſt conſiſtere nequit hoc modo. C Vatieous ſiniſtræ manus digitos, ne bello Italico militaret abſcidit, reus eſt læſæ reip. Hic quoniam color facti oon inuenitur, cauſa nequit conſiſtere, ſicque defenſio ſubuertitur. Vnde iucunde poeta interrogat Quintil. tanquam optimum rhetorem, vt colorem doceat, vt facti rationem afferat.

Hæremus.] Verba Quintiliani. Certe inquit hæremus. i. ambigimus, quo pacto rem tam euidentem poſſimus defeodere.

Dic.] Verba Quintiliani: quaſi dicat, quum nos id neſciamus, dic tu ipſa ô mulier. Illud obſeruandum eſt hoc pronomen ipſe iuogi primæ perſonæ, ſecundæ & tertiæ, vt ipſe feci, ipſe feciſti, ipſe fecit.

Olim conuenerat.] Arguta defenſio mulieris.

Mare cælo.] Solent enim ira perciti ita clamando elementa ciere vt illud Terentiaoum.

O cælum, ô terra, ô maria Neptuni.

Homo ſum.] Crimen à ſe remouet io ſexus imbecillitatem transferens, vt ſit, homo ſum, id eſt, mulier ſum, & proinde nec mirum, ſi aliquando à recto tramite declino, quando cuiuſque ſit homiois errare.

C. à crimine ſumunt.] Vide, inquit, audaciam muliebrem, atque maliciam, vnde animo deiici, ac perterrefieri maxime deberent, ex eo iram atque ſuperbiam ſumunt, quod quidem perditi & profligati ad omne ſcelus ingenij certiſſimum eſt ſigoum. S.

Vnde hæc monſtra tamen, vel quo de fonte requiris?
Præſtabat caſtas humilis fortuna Latinas
Quondam, nec vitijs contingi parua ſinebant

Digitized by Google

Tecta labor, ſomnique breues, & vellere Tuſco
Vexatæ, duræque manus, ac proximus vrbi
Hannibal, & ſtantes Collina turre mariti.
Nunc patimur longæ pacis mala: ſæuior armis
Luxuria incubuit, victúmque vlciſcitur orbem.
Nullum crimen abeſt, facinúſque libidinis, ex quo
Paupertas Romana perit: hinc fluxit ad Indos,
Et Sybaris colleis: hinc & Rhodos, & Miletos,
Atque coronatum, & petulans, madidúmq. Tarentum.

VETVS SCHOL.

Tecta labor.] Nam labor cuſtos eſt caſtitatis.
Collina turre.] Collino monte, vt porta.
Victumque vt orbem.] Orbem quem nos ſubegimus, laſciuitas quæ nos inuaſie, defendit.
Et Sybaris colles.] Sibarim ciuitatem in Italia, Philoctetæ comites condiderunt: quæ vrbs poſtea in rantum prolapſa eſt in omne probrum continua felicitate, vt nomen ad ſignificatiouem impudicitiæ ſignificare videatur. Similiter & Rhodos & Miletos in Græcia ciuitates. Petulans autem dicit, quia aduerſum Romanos bellum ſæpe mouerunt., & ſe Pyrrho ſociarunt. coronatum, in conuiuiis madidum, fluxum.

IOANNES BRITANNICVS.

Vnde hac monſtra tamen] Forte inquit requiris, vnde hæc tanta mulierum ſcelera prouenian. ex nimio inquit ocio nimióque rerum luxu hæc ſunt, quod per ſequentia indicat Nam quum Romani paupertate & bellis inquit premebantur, ſumma in Vrbe vigebat pudicitia & probitas, vnde eſt illud Saluſtij in Iug. Metus hoſtilis in bonis artibus ciuitatem retinebat, quare eleganter ſequitur *præſtabat caſtas*, &c. Verum iis omnibus amotis incommodis luxuria inualuit, mores totius ciuitatis corrupti ſunt. Sic poeta monet, in delitiis periclitari honeſtatem. Vnde illud eſt Ouidij.

Quæritur Ægiſtus quare ſit factus adulter,
In promptu cauſa eſt, deſidioſus erat.

Labor.] Nam dum variis intenti laboribus paupertatem tuebantur, vitiis carebant. vnde ſapienter dixit Ouid.

Ocia ſi tollas, periere cupidinis artes.

Vellere Thuſco.] Id eſt Lanificio, Thuſcus autem quia in vico Thuſco lanificium exercebatur. Thuſcus autem vicus fuit in vrbe in quo item ad velabrum conſiſtebant vnguentarij & lenones, vnde eſt illud Horatij in Sat.

Vnguentarius ac Thuſci turba impia vici.

Aut reuera quia ex Hetruria Vrbi vicina lanificium habebantur.
Ac p. v. h.] Id eſt bella, qualia Annibal geſſit aduerſus Rom. Annibal autem poſt Canenſem cladem ad Anienem fluuium tria milia paſſuum ab Vrbe caſtrametatus eſt, quo tempore ploratus, autore Liu. mulierum non ex priuatis ſolum domibus exaudiebatur, ſed vndique matronæ in publicum effuſæ circa deum delubra diſcurrebant crinibus ſparſis aram venerantes, nixæ genibus ſupinas manus ad

Digitized by Google

cœlum ac deos tendentes orantéſque vt vrbem Romam è manibus hoſtium eriperent, matréſque Romanas, & liberos paruos inuiolatos ſeruarent.

Stantes in t. Col.] Nam ſenatus cenſuit, vt Annibale proximo Vrbi, conſules ponerent caſtra inter portam Collinam & Exquilinam. Conſules ſenatúſque in caſtra venerunt, vbi de ſumma reipub conſultatum. Collinam autem dictam ſcribit Varro à varietate collium, quam Quirinalis habuit collis. ea enim porta ad Quirinalem ducebat.

Nunc p.] Ex nimio inquit ocio multa nunc mala patimur. Luxuria enim Vrbem inuaſit quæ grauius quidem quàm bellum omnem honeſtatem expugnauit.

Victumque vleiſcitur orbem.] Sumit, inquit, vindictam & ſupplicium de Romanis, qui totum orbem vicerunt, quaſi dicat, ſatius fuiſſet, ſi totum orbem non ſuperaſſent, ne luxuria Vrbem occuparet.

Nullum crimen abeſt.] Ex quo, ciuitas imperio & opibus aucta eſt, omne genus ſceleris exerceri cœpit. Vnde T. Liu. ſic ſcribit in Prologo ſuo. Quanto rerum minus, tanto minus cupiditatis erat, nuper diuitiæ auaritiam, & abundantes voluptates deſideriū per luxum atque libidinem pereundi perdēdique omnia inuexere.

Hinc.] Non ſolum inquit mores Vrbis per luxum corrupti ſunt, ſed & aliæ ciuitates Vrbis exemplo luxuriant.

Hinc.] i. ex vrbe Roma.

Fluxit.] ſ. luxuria.

Ad Hiſtros.] Hiſtri ex littore Illyrico in Italia venienti occurrunt, ab iis ait Feſtus Pomp appellatos eſſe hiſtriones, quod primum illinc venerint, vt inde appareat eos molliter vixiſſe. Liu tamen in vij. primæ Decad. & Tac. & Valer. lib. ij. de antiquis inſtitutis ludium qui Tuſco verbo hiſtrio appellatus eſt, ex Hetrutia Romam primum accitum contendunt.

Sybaris] Oppidum eſt non longe à Crotona conditum ab Achiuis inter duos amnes Cratidem & Sybaridem, à quo cognomen habuit. autor Strabo lib vj. Bene autem ait luxuriam ad Sybaritas defluxiſſe. Nam conſtat eos luxu, deliciiſque notabiles fuiſſe. Vnde Philon Hebræus in vita Moſæ. Comœdias inquit & Sybariticas nequitias componentes. Strab eodem lib. ſcribit, Sybaritas adeo luxuria & delitiis intemperantes defluxiſſe, vt omni illa felicitate intra lxx dies à Crotoniatis exuti fuerint & debellati

Hinc Rhod. & Mil.] Caſus ſunt nominatiui. i. luxuria Rhodia, & Mileſia, hinc eſt i. ex vrbe Roma nata eſt. Et exemplo vrbis Rhodij & Mileſij luxuriare didicerunt. Rhodos autem inſula eſt maris Lycij cognominata à Rhodo Neptuni filia ex ſorore Telchinum. Bene autem Rhodon & Mileton nominauit. Nam omnes fere pop. Orientales, maximéque Aſiatici omni rerum luxu affluxerunt. Vnde eſt illud Valerij in ſecundo, Spartana ciuitas ſeueriſſimis Lycurgi legibus obtemperans aliquandiu ciuium ſuorum oculos à cōtemplanda Aſia retraxit, ne illecebris eius capti ad delicatius vitæ genus prolaberentur. audierant enim lautitiam inde, & immodicos ſumptus, & omnia non neceſſaria voluptatis genera fluxiſſe, quod & Liuius affirmat libro nono De bello Macedonico.

Miletos.] Ciuitas eſt Ioniæ, patria Thaletis philoſophi, in Aſia minore.

Tarentum.] Ciuitas Calabriæ.

Coronatum & m.] Hoc ideo dicit, quia ibi conuiuia luxurioſa agitabantur, in quibus ſumebantur coronæ. Conſuetudinem autem cœnandi cum coronis, Iones primi reperiſſe traduntur. autor Valer. in ij. De mollitie Tarentinorum ſic finem profecto fruendarum opum, quibus ad inuidiam diu abundaueras Tarentina ciuitas quæſiuiſti. Sidonius. *Ipſaque, qua periit trepidauerat vncta Tarentum.*

Horat. in Epiſt. *Sed vacuum Tybur placet, aut imbelle Tarentum.*

fuerunt enim opulentiſſimi Tarentini.

Petulans.] Ad id reſpexit, quod non modo per ſuperbiam res Romanorum in portu ſuo captas reddere noluerint, ſed alterum ex legatis, qui à ſenatu miſſi fuerant ad eas repetendas vrina reſperſerint.

Digitized by Google

Prima peregrinos obſcena pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt ſæcula luxu
Diuitiæ molles. quid enim Venus ebria curat?
Inguinis, & capitis quæ ſint diſcrimina, neſcit:
Grandia quæ medijs iam noctibus oſtrea mordet,
Cum perfuſa mero ſpument vnguenta Falerno,
Cum bibitur concha, cum iam vertigine tectum
Ambulat, & geminis exſurgit menſa lucernis.
I nunc & dubita, qua ſorbeat aëra ſanna
Maura pudicitiæ veterem cum præterit aram.

VET. SCHOL.

Obſcena pecunia.] Quia ore obſceno ſunt. Horatius de huiuſmodi,

——ſuperbo pronoces ab inguine,
Ore adlaborandum eſt tibi.

Cum bibetur concha.] Non calicibus.

Qua ſorbeat aëra ſanna.] Reuocato naribus ſpiritu, inſultet ebria, ac per hoc ronchos ducat.

IOAN. BRITANNICVS.

Prima peregrinos.] Oſtendit nimia diuitiarum abundantia vrbis mores corruptos eſſe. ciuitas enim iam omni orbe ſubacto in omnem prorupit luxum: eſt ergo ſenſus: Pecunia ipſa, id eſt ampla patrimonia & diuitiæ multæ fuere cauſa vt mores peregrini & luxus in vrbem inueherentur, vt ſi quid apud nationes peregrinas ad luxum eſſet, id omne Romani vſurparent. Vnde illud in 3. ſatyra.

Iam pridem in Tyberim Syrus defluxit Orontes,
Et linguam & mores & cum tibicine chordas
Obliquas, nec non gentilia tympana ſecum
Vexit, & ad circum iuſſas proſtare puellas.

Ex Aſia enim, vt docet Liu. lib. 9. De bello Macedonio, Luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico inuecta in vrbem eſt. inde primum lectos æratos, veſtem ſtragulam precioſam, plagulas, & alia textilia, & quæ tum magnificæ ſuppellectilis habebantur, Monopodia, & Abacos Romam adduxerunt. Tunc pſaltriæ, ſambuciſtriæque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis, epulæ quoque ipſæ, & cura & ſumptu maiore apparari cœptæ. Tunc coquus viliſſimum antiquis mancipium & æſtimatione, & vſu in precio eſſe.

Quid enim Venus ebria curat] Sententia eſt generalis, prolata tamen nunc propter luxum intemperantiámque mulierum, vt ſit ſenſus. Nemo locuples diuitiiſque abundans honeſtatis rationem habet. omnia enim per ſummum luxum intemperantiámque agit, vt per Venerem ebriam intelligas effuſum in omnem luxum ociū hominis ebrij, id eſt diuitiis repleti, qui plenis intemperantiæ velis ad omnes & animi & corporis defertur voluptates.

Inguinis & capitis.] Mulier, inquit, quæ delicatis repletur cibis, vinóque multo inebriatur vnguentis delibuta precioſis non diſcernit tanto rerum luxu rationem impediente, quid interſit inter fellationem & coitum, hoc eſt, turpius ne ſit

crimen

crimen fellationis an coitus: ſicque multiplicem mulierum ſui temporis impudicitiam flagellat, ac ſi dicat. omnia hæc indifferenter agunt nulla turpitudine abſtinent. Vnde & Horat. carmine Lyrico oſtendit per violentiam licitam & illicitam libidinem exerceri.

——— Monet Sithoniis non leuis Euius
Quum fas, atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt auidi.

Ordo autem eſt. mulier quæ mediis noctibus oſtrea mordet, neſcit quæ ſint diſcrimina inguinis & capitis, id eſt inter inguen & caput, vt per inguen intelligas naturalem coitum, per caput fellationem. Quum vnguenta perfuſa mero Falerno ſpumant.

Mordet.] Comedit.

Oſtrea] Piſces ſunt concha intecti, Venerem ſi comedantur excitant.

Vnguenta perfuſa.] Immixta vino & epota. nam in tantum vnguentorum luxuria adoleuerat, vt non ſolum iis linerentur, ſed etiam biberent. vnde Plin. lib. 31 ita ſcribit. At Hercules iam quidam etiam in potu addunt, tantíque amaritudo eſt, vt odore prodigo fruantur, ex vtraque parte corporis, exteriore ſcilicet & interiore.

Quum bibitur concha.] Hyperbolicos id eſt grandi poculo.

Quum iam vertigine tectum.] Videntur enim omnia ebrio in vertigine agi, congeminaríque lucernæ. Horat. *vt ſemel icto*
Acceſſit feruor capiti, numerúſque lucernis.

Seneca ad Lucilium loquens de ebrio. Adiice illum ignorantem ſui dubia & inexplanata verba, incertos oculos, gradum errantem, vertiginem capitis, tecta ipſa mobilia, velut aliquo turbine circumagente totam domum.

I nunc & dubita] Honeſta eſt inhibitio per conceſſionem, vt oſtendat minime dubitandum eſſe. Sic & Martialis in octaua,

I nunc & dubita vates an diligat ipſos. Iuuen. alibi,
I nunc, & ventis animam committe.

Quum hæc inquit mulieribus vitia eſſe cognoſcas, dubitabis quo contemptu, quaque irriſione habeant aram pudicitiæ, quum iuxta illam prætereunt Eſt ergo cum indignatione legendum I nunc Poſthume & dubita qua ſanna, id eſt qua oris diſtortione Tullia rideat aram pudicitiæ Quaſi dicat non debes dubitare pudicitiam à mulieribus miris modis contemni, quam præcipua veneratione colere deberent. Eſt enim ſanna irriſio, quæ fit quadam oris & naſi diſtortione. Vnde ſubſannare irridere, & notare Perſius,

Poſtica occurrite ſanna

Id eſt irriſioni quæ fieri ſolet poſt terga.

Sorbeat aëra.] Id eſt ore diſtorto & hianti reſpirat in contemptum deæ.

Collactea.] Hoc loco non eſt proprium. Alias Collactea illa eſt, autore Capro, quæ eodem lacte nutrita eſt. C. Collacia, hic legendum eſt, vt emendati codices habent, non collactea S.

Quid dicat.] Quàm multa ignominioſa in ipſam pudicitiam effutiat.

Quum præterit.] Hoc autem dicit, quia quum deberet ex vetere inſtituto aram prætereundo venerari, ſubſannat & irridet. Nam apud antiquos hic mos cuſtodiebatur, vt non ſine ſumma veneratione templa præterirent. Vnde eſt illud apud Apul. in prima Apolog. Si fanum aliquod prætererat, nefas habet adorandi gratia manum labris admouere.

Noctibus heic ponunt lecticas, micturiunt hic,
Effigiémque deæ longis ſiphonibus implent,
Inque vices equitant, ac Luna teſte mouentur,

Digitized by Google

Inde domos abeunt: tu calcas luce reuerſa
Coniugis vrinam magnos viſurus amicos.
Nota Bonæ ſecreta Deæ, cum tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter, vinóque feruntur
Attonitæ, crinémque rotant, vlulántque Priapi
Mænades. ô quantus tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox ſaltante libidine! quantus
Ille meri veteris per crura madentia torrens!
Lenonum ancillas poſita Saufeia corona
Prouocat, attollit pendentis præmia coxæ:
Ipſe Medullinæ fluctum criſantis adorat.

VETVS SCHOL.

Hic ponunt lecticas.] Apud pudicitiam concumbunt, & vrinam faciunt.

Longis ſiphonibus.] Iactationibus * luteis.

Tu calcas.] Tu cum mane proceſſeris, luteum calcas vxoris tuæ.

Nota Bonæ ſecreta.] Templum vbi intrauit Clodius pro pſaltria, & cum vxore pontificis concubuit. ibi nam ſaltat matrona cum tibia.

Priapi] Id eſt, non Liberi patris bacchæ, ſed Priapi.

Saufeia.] Sacerdotis nomen.

Præmia coxæ) Ad certamen facit criſare, alias *pernæ*, vt pro præmio perna eſſet.

Ipſa Medullinæ) Duæ Medullinæ eodem fuerunt tempore: ex quibus vna Val. Claudio nupta fuit: altera Neroni. prior nota omnibus probris, quam hic ſignificat. poſterior famæ honeſtioris.

Criſantis) Criſare mulierum, ceuere virorum eſt. Hinc ceueres, molles & obſcæni appellantur.

Fluctum) Id eſt, habet potiorem in obſcenis moribus motum ſiue ſinum.

IOAN. BRITANNICVS.

Noctibus hic.) Ponunt. ſ ad aram pudicitiæ.

Implent effigiem deæ) Meientes deam lotio reſpergunt quam contemnunt vt impudicæ & honeſtatis aduerſatrices, ſicque cum ſuperioribus conueniunt, magis quàm intelligas de fellatione dici, vt oſtendat poeta mulieres tantum ab omni honeſtate reſilire, vt ipſam quoque pudicitiam, quam præcipue colere deberent, miris modis contemnant, & ſacra quoque Bonæ deæ impudice celebrent.

Longis ſiphonibus.) Siphones proprie dicuntur fiſtulæ, & turbi, & cannæ ex quacunque materia, vnde liquida fluere poſſunt. Corn. Celſus, prodeſt etiam aduerſus tardam concoctionem vinum frigidum bibere, & poſt cibum magnam potionem, ſed vt ſuprà dixi, per ſiphonem. Quibus verbis declarat fiſtulam, & ſiphonem idem ſignare, nam paulo ante dixerat, duos cyathos per tenuem fiſtulam bibant Plin. libro 2. de aqua in ſumma iuga erumpente. Quo ſpiritu acta, & terræ pondere preſſa ſiphonum modo emicat. Per ſiphones igitur longos veſicæ meatus

intelligit, ex quibus vrina exit, inde per diminutionem ſiphunculi dicuntur. Plin. ad Apollinarem, in hoc fonte crater, circa ſiphunculi plures miſcent iucundiſſimum murmur. Et paulo infra. E ſtibadio aqua veluti expreſſa cubantium pondere ſiphũculis effluit, cauato lapide ſuſcipitur.

Inque vices equitant.] Hinc apparet deam haberi contemptui, in cuius conſpectu turpiſſima quæque peragant. expreſſit autem tribades mulieres, hoc eſt fricatrices à τρίβω quod eſt frico ſiue tero: qualis fuit Sapho vt ipſa fatetur, & Porphyrio docet. quod genus ſceleris primo inſtituiſſe dicuntur Leſbiæ mulieres. vnde apud Ariſtotelem λεσβίζειν, id agere eſt.

Inque vices.] Vt altera alteram ineat. Plin. lib. 7. Androgiuos conſtat vtriuſque eſſe naturæ inter ſe vicibus coeuntes. alibi Iuuen. *Ne faciant vicibus.*

Coniugis vrinam.] Quam emiſit ante effigiem pudicitiæ.

Magnos viſurus amicos.] Id eſt ex conſuetudine Romana amicos ſalutaturus matutino.

Nota Bona ſecreta dea.] Quaſi dicat, mirum eſt quàm ſint etiam obſcœna quæ in ſacris Bonæ deæ fiunt à mulieribus: éſtque adiuuandum geſtu. De Bona dea dictũ eſt in 2. Satyra,

Atque Bonam teneræ placant abdomine porca.

Secreta Bona dea.] Secreta autem dicit, quia vt autores ſunt Macrob. & Plutarchus in Cæſare & Cicerone, horum ſacrorum ritus arcani fuerunt, quúmque celebrarentur, viris intereſſe non licebat. ea tantum in domo ſummi pontificis noctu à mulieribus celebrabantur.

Quum tibia lumbos] Sic illud Perſij,

—— quum carmina lumbum. Intrant.

Nam laſciuo cantu & ſono libido maxime excitatur. in iis enim ſacris ad tibiam, vt ait Plutarchus, ſaltabant mulieres, multa Bacchanalibus ſimilia peragentes. vnde ſuprà. *Nullo gemit hic tibicina cornu.*

Vinóque feruntur.] Licet in iis ſacris vino vterentur, tamen lactis nomine nuncupatur, & vas mellarium: autor eſt Macrob. Ordo eſt autem, ô quantus ardor concubitus eſt illis mentibus, quum tibia incitat lumbos & Mænades attonitæ cornu & vino feruntur, id eſt agitantur & rapiuntur.

Crinémque rotant.] Caput agitant.

Vlulante Priapo.] Vult omnino oſtendere poeta in ſacris Bonæ deæ omnia fere fieri à mulieribus, quæ fieri conſueuerant in Bacchanalibus, in quibus, vt diximus in 2. Satyr. autore Liuio, Viri & mulieres non gratia ſacrorum, ſed concubitus conueniebant, nam ibi ſtupra erant promiſcua ingenuorum & fœminarum, tum inter ſe, tum cum maribus ibi iderant ſacerdotes & Priapi, & Cybeles, multique vlulatus cymbalorum, tympanorum, & id genus inſtrumentorum muſicorum, per quod ait poeta vlulante Priapo, id eſt ſacerdore Priapi edente ſonos, & vlulatus muſicis inſtrumentis, hoc autem faciebant, ne quiritantis vox per vim ſtuprum patientis exaudiretur. De quibus Bacchanalibus ſic meminit Diuus Auguſtinus lib. 18. De ciuitate Dei. Et tamen eius velut de nomine per immundos dæmones Bacchanalia ſacra, vel potius ſacrilegia ſunt inſtituta, de quorum rabioſa turpitudine poſt tam multos annos ſic ſenatus erubuit, vt in vrbe Romana eſſe prohiberet.

Mænades] Eas mænades appellat, quòd multa Bacchanalibus ſimilia peragerent. Nam Mænades dicuntur Bacchæ à μαίνομαι quod idem eſt, quod furo.

Concubitus.] Genitiuus eſt caſus.

Quæ vox] Quam impudica.

Saltante libidine.] Titillante pruritu, & vredine.

Quantus torrens.] Hyperbole eſt, id eſt quantus diſcurſus ſpermatis collecti ex nimio hauſtu vini.

Lenonum ancillas.] Carpit mulieres tribades ſui temporis, conqueritúrque quod in iiſdem ſacris bonæ deæ, quum corona ſeruantibus virginitatem daretur,

Digitized by Google

nunc proponatur tribadibus.

Lauſella.] Nomen mulieris impudicæ, & ebrioſæ, de qua alibi,

Quantum Lauſella bibebat.

Ancillas Lenonum] Puellas Lenonum proſtitutas.

Prouocat.) Quaſi melius libidinatura.

Coxa pendentis.) Nam quæ ſuccumbit, ſublimi coxa excipit tribadem incumbentem.

Ipſa.) Scilicet Lauſella

Adorat frictum) Hoc autem dicit, quia genibus incuruatur ad frictum.

Medullinæ criſſantis.) Mouentis ſe ad turpitudinem. Nam criſſari mulierum eſt, ſicuti ceuere virorum.

Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.
Nil ibi per ludum ſimulabitur: omnia fient
Ad verum, quibus incendi iam frigidus æuo
Laomedontiades, & Neſtoris hernia poſſit.
Tunc prurigo moræ impatiens, tunc femina ſimplex,
Et toto pariter repetitur clamor ab antro.
Iam fas eſt: admitte viros. iam dormit adulter?
Illa iubet ſumto iuuenem properare cucullo.
Si nihil eſt, ſeruis incurritur. abſtuleris ſpem
Seruorum, venit & conductus aquarius. hic ſi
Quæritur, & deſunt homines: mora nulla per ipſam,
Quo minus impoſito clunem ſummittat aſello.

IOANNES BRITANNICVS.

Palmam inter dominas virtus natalibus æquat.) Quum inter mulieres inquit cæteris in rebus, honeſtiſque officiis nobilitatis ratio habeatur, ita vt ſemper nobiliores præponantur: in hoc tamē obſcœno libidinis flagitio victoria & corona tam ignobili quàm nobili indifferenter datur, prout quæque melius libidinata fuerit, nulla prorſus illic habita ratione nobilitatis. Ergo, inquit, nullum illic habetur diſcrimen inter mulieres, ſed virtus ſcilicet libidinandi, & coeundi inter dominas, id eſt quæ exercetur inter ipſas mulieres æquat palmam, id eſt facit, vt ipſa quæ victrix ſit, æquetur natalibus, id eſt nobilitati, nam per natales numero pluratiuo nobilitatē intelligimus. Vnde Corn Tacitus loquens de Cornelio Fuſco ait. Cornelius Fuſcus ingens ætate, clarus natalibus. Sen. ad Lucilium. Conditor ille iuris humani non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit.

Laumedontiades.) Id eſt Priamus Laumedontis filius. Per Priamum & Neſtora omnes extremæ ſenectutis intelligit. ſpeciem enim pro genere poſuit

Hernia) Græci enterocelen & epiplocelen vocant autore Celſo, quod nos herniam. eſt enim quum inteſtinum, aut omentum in ſinum teſticulorum, quem Græci oſchon, Latini ſcrotum appellant deſcendit. quo vitio ſenes maxime laborant.

Neſtoris.) Neſtor Nelei regis Poly fuit filius, qui vt tradit Homerus, tertiam hominum ætatem vixit. vnde Ouid. in Metam

Vixi Annos bis centum, nunc tertia viuitur ætas.

Tunc) Quum omnia aperte peraguntur, omni amota ſimulatione.

Prurigo) Libidinis excitatio, omniſque vredo.

Tunc fœmina ſimplex. Tunc inquit ſimpliciter omnia agit mulier, neque turpitudinem aliquo pudoris velamento tegit.

Re petetur clamor.) A fœmina expetente adulterum.

A toto antro.) Ab loco ſacrorum occultiore.

Iam fas eſt) Verba mulierum libidinis impatientium, vocantiumque viros intra ædes ſacrorum.

Dormitat adulter.) Id eſt ſi adulter dormit, nec venit illa iubet iuuenem ad ſe aliū accerſi.

Cucullo.) Cucullus genus eſt veſtis, de quo abunde dictum eſt in tertia Satyra.

Veneto duróque cucullo.

Si nihil eſt.) Subaudi amantium.

Seruis incurritur.) Id eſt ad ſeruos recurrunt, vt cum eis libidinentur.

Aquarius) Alij tradunt aquarium illum dici, qui aquam coquo miniſtrat, quod hominis eſt viliſſimi. Aquarium etiam accipi pro eo, qui publice aquam vendit, vt Romæ & Venetiis noſtris temporibus fit. Vnde Cælius ad Ciceronem, niſi ego cum tabernariis, & aquariis pugnarem, ciuitatem veternus occupaſſet, vnde & aquarium appellamus ſignum in Zodiaco humectum & imbricum. Nam ſole in eo exiſtente pluuiæ cadunt in terras. Iulius vero Frontinus de aquæ ductibus oſtendit illum dici aquarium, qui curam haberet aquarum deducendarum per vrbem: ſic enim ſcribit. Cuius rei fraus aquariorum eſt, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum vſum deriuare deprehendimus. alibi: Nouus autem Anio vitiabat cæteras aquas, nam quum eruditiſſimus veniat, & in primis abundans defectioni aliarum ſuccurrit imperitia aquariorum deducentium in alienos ſpecus. Aquarioli autem dicebantur mulierum impudicarum ſordidi aſſeclæ. Apuleius in 2. Apolog. hiſce auditis exacerbatus, aquariolus iſte vxoris ſuæ ita ira extumuit.

Atque vtinam ritus veteres, & publica ſaltem
His intacta malis agerentur ſacra: ſed omnes
Nouerunt Mauri, atque Indi, quæ pſaltria penem
Maiorem, quam ſunt duo Cæſaris Anticatones,
Illuc, teſticuli ſibi conſcius vnde fugit mus,
Intulerit, vbi velari pictura iubetur,
Quæcunque alterius ſexus imitata figuram eſt.
Et quis tunc hominum contemptor numinis? aut quis
Sympullum ridere Numæ, nigrúmque catinum,
Et Vaticano fragileis de monte patellas
Auſus erat? ſed nunc ad quas non Clodius aras?
Audio quid veteres olim maneatis amici:

Pone ſeram: cohibe. ſed quis cuſtodiet ipſos
Cuſtodes? cauta eſt, & ab illis incipit vxor.

VET. SCHOL.

Et publica ſaltem.] Quia habebant & priuati ſua ſacra antea.

Quæ pſaltria.] De pſaltria, id eſt, de Clodio dicit, qui templum Bonæ deæ ingreſſus habitu pſaltriæ, adulterium admiſit.

Duo Cæſaris Anticatones] Cæſar bello ciuili, cognita Catonis morte, cuius virtutem dialogo illo qui inſcribitur Cato, Cicero etiam laudauit, libros duos famoſiſſimos in vitam Catonis edidit, quos Anticatones inſcripſit.

Teſticuli ſibi conſcius.] Ad templum, vbi non eſt fas intrare, nec murem maſculum.

Alterius ſexus.] Maſculini.

Simpuuium.] Vas ſacrificiis aptum, in quo Pontifices lauare ſolebant. Simpuuiũ autem, quia omnes ſacerdotes ſimul bibebant. inde ſimpuuiatrix illa dicitur, quæ porrigit poculum ipſum.

Ad quas non * *Clodius aras.*] Pro Clodius. licet nam per communionem, vt Clodius & Claudius, vt cotes & cautes, vt auriga & origa.

Pone ſeram.] Ianuæ, id eſt, include vxorem.

Et ab illis in vxor.] —— *qui nunc laſciua furta puellæ*
Hac mercede ſilent: crimen commune tacetur.

IOANNES BRITANNICVS.

Atque vtinam ritus.] Dolet poeta in mulieribus tantam eſſe libidinis vredinem vt deorum etiam templa profanent, pudicitiam contemnant, in ſacris bonæ deæ nulla turpitudine abſtineant.

Ritus veteres.] Solennia vetera ſacrorum non violarentur.

Publica ſ.] Quæ pro ſalute populi Romani celebrabantur. Plutarchus.

Mauri.] Mauritania in extrema eſt parte Aphricæ ad Occidentem ad montem Atlantem.

Indi. Populi ſunt ad Orientem ſiti prope Oceani refluxus, & ſolis exortus. eſt enim ſenſus, Orientales pariter & Occidentales nationes nouerunt, quæ pſaltria tulerit penem maiorem, quàm ſint duo Anticatones Cæſaris.

Illud.] Id eſt vbi ſacra Bonæ deæ celebrantur.

Pſaltria.] Quæ optime canit à pſallo, id eſt cano, vnde pſalmus, id eſt cantus, & pſalterium inſtrumentum muſicum. Quas Pſaltrias Græci dixerunt, Latini fidicinas appellarunt.

Peno.] Veretrum: penis dicitur à pendendo. nam penem, autore Feſto caudam vocabant, vnde offam porcinam cum cauda offam penitam dicebant. nunc vero penis capitur pro membro virili ſicuti etiam cauda ſalax.

Duo Cæſa. Anticatones.] Cice. libellum in laudem Catonis Vticenſis ſcripſerat. Contra Cæſar indignatus duos libros ſcripſit quos appellauit Anticatones De quibus ita Suetonius in Cæſare. Reliquit & de Analogia duos libros & Anticatones totidem In quibus complexus eſt crimina quamplurima in Catonem. de Anticatonibus etiam Cic intellexit quadam epiſtola ad Atticum ſic ſcribens. Qualis futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationem meam perſpexi ex eo libro quem Hircius ad me miſit, in quo colligit vitia Catonis. Vocabulum eſt autem compoſitum ex Græco & Latino. Nam verba autore Quint. in primo ex peregrino & noſtro componuntur, vt Epitogium & Anticato, Epitogium autem eſt genus veſtis quod togæ ſuper induebatur, ab ἐπὶ præpoſitione Græca & toga formatum eſt. An-

Digitized by Google

ticato vero ab ἀντι quod eſt contra & Cato, ſit autem duo libro in volumen vnum complicati erant, & conuoluti ſpecie tereti. Vnde & volumina ſunt denominata, vt diximus latius in prima Satyra: cui volumini modo penem illum comparat poeta.

Vnde f. m.] Tantæ pudicitiæ ferunt Bonam deam fuiſſe autore Macr. vt extra gynæceum nunquam ſit egreſſa, nec nomen eius in publico fuerit auditum, nec virum vnquam viderit, vel à viro viſa ſit. Propter quod nec vir templum eius ingreditur. Vnde Tibullus:

Sacra Bonæ maribus non adeunda deæ.

Et Propertius.

Fœminea loca clauſa deæ fontiſque piandos,
Impune & nullis ſacra retecta viris.

Et vt teſtatur Seneca, ita mares ab eius ſacris arcebantur, vt picturæ quoque animalium maſculorum contegerentur. Oſtendit igitur poeta in brutis maiorem eſſe pudorem quàm in mulieribus: quas non pudeat verettum in ſacra Bonæ deæ inferre, vnde fugiant ipſi mures, tanquam qui ſciant ea ſacra omni amota virili figura celebrari conſueuiſſe.

Et quis tunc hominum.] Vt ſit ſenſus, Priſcis temporibus tanta veneratione colebantur dij, vt nemo vnquam auſus ſit eorum ritum contemnere. Nunc autem ita ludibrio habentur, vt in omnibus templis obſcœniſſima quæque fiant.

Numæ.] Qui ſecundus poſt Romulum rex Romanorum ſacra plurima inſtituit, ædem Veſtæ confecit, virgines Veſtales elegit, Flamines tres Dialem, Martialem, Quirinalem, Salios Martis ſacerdotes. In ſacris, fictilibus vſus eſt.

Simpuuium.] Vas cuius vſus erat in ſacris, dictum à ſumendo, vt ſcribit Varro.

Catinum.] Vas à capiendo dictum.

Patellas f.] Fictiles. Nam & patella vas erat, quo etiam vtebantur in ſacris, vnde ſcri. Valerius C. Fabritium patellam deorum & ſalinum habuiſſe. Æmilium quoq. Pappum addit, quum hæreditatis nomine ea accepiſſet, religionis cauſa à ſe ab alienanda non putaſſe.

Vaticano.) Collis Vaticanus eſt appellatus, quòd eo potitus ſit pop. Romanus, vatum reſponſo expulſis Hetruſcis.

Sed nunc ad quas non Clodius aras.) Subaudi accedit. per Clodium intelligit omnem adulterum: nam Clodius, vt diximus ex autoritate Plutarchi in vita Cæſaris, & Ciceronis, in ſecunda Satyra, captus amore Pompeæ vxoris Cæſaris, ſumpto habitu muliebri, domum Cæſaris ſummi pontificis ingreſſus eſt: vbi ſacra Bonæ deæ celebrabantur, ſicque auſus eſt nulla habita ſacrorum reuerentia, ea polluere.

Sed nunc.) i. temporibus noſtris.

Audio quid veteres.) Intelligo inquit ô amici veteres quid nunc moneatis me, ſ. mulieres cuſtodia in caſtitate poſſe contineri.

Olim.) Tria tempora complectitur: Præſens, vt hoc in loco, & Præteritum, vt illud Horat.

Olim truncus erat ficulnus, inutile lignum:
Futurum.

Vt illud Virgilius:

Forſan & hæc olim meminiſſe iuuabit.

Olim item pro interdum & nonnunquam ponitur: vt illud Horatianum:

Vt olim dant cruſtula blandi
Doctores.

Quis cuſtodiet ipſos cuſtodes.) Monet poeta nec mulierem tutam eſſe à cuſtodibus quando ab iis ipſa incipiat: Mart.

— ſed poſitis cuſtodibus ingens
Turba futurorum eſt, ingenioſus homo es:
[illegible]
[illegible]

Iamque eadem ſummis pariter minimiſque libido:
Nec melior, ſilicem pedibus quæ conterit atrum,
Quam quæ longorum vehitur ceruice Syrorum.
Vt ſpectet ludos, conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, ſellam, ceruical, amicas,
Nutricem, & flauam, cui det mandata, puellam.
Hæc tamen argenti ſupereſt quodcunque paterni
Læuibus athletis, ac vaſa nouiſſima donat.
Multis res anguſta domi: ſed nulla pudorem
Paupertatis habet, nec ſe metitur ad illum,
Quem dedit hæc, poſuitque modum. tamen vtile quid ſit
Proſpiciunt aliquando viri. frigúſque, famémque
Formica tandem quidam expauere magiſtra.

VET. SCHOL.

Pedibus quæ conterit.] Quæ pedibus ſuis ambulat.

Quam quæ longe cer. Syr.] δίφρον ſignificat. Syrorum, ſeruorum: verbo vſus eſt comico. Nam antiquitus ſeruis nomina ex gentibus ſuis ponebantur, vt apud Terentium frequenter legimus. Vehitur, id eſt in lectica. vt Cicero, Nam, vt mos eſt, lectica ad forum ferebant.

Proſpiciunt aliq. viri.] Et ſuam paupertatem diſpoſitione vtili gubernant. Friguſq. famem, vitam & veſtem.

IOANNES BRITANNICVS.

Eadem libido.] Omnes, inquit, mulieres pauperes iuxta & diuites in libidinem ruunt.

Pedibus q. c.] i. quæ lectica non geſtatur ſed pedibus ſuis ambulat, ac per hoc pauper.

Nec m.] Subaudi eſt quàm diues mulier.

Atrum.] Hoc loco aſperum, aliis nigrum.

Vehitur c.] i. geſtatur lectica à ſeruis ſyriis.

Longorum.] Procerorum: nam lecticarij quærebantur magni & proceri.

Vt ſpectet ludos.] Aliud vitium notat in mulieribus quòd ſ. ambitioſæ ſint quamuis pauperes, volunt enim diuites & nobiles videri.

Nutricem.] Nam inter ancillas Rom. diuites & nobiles habebant nutrices liberorum ſuorum.

Flauam p.] Pulchram. nam vt diximus ante, poetæ flauum pulchrum appellant, vnde Horat.

Phyllidis flaua decoret parentes. Alibi,
Si flaua excutitur Cloe. Hoc eſt pulchra.

Hæc t. a.) Licet, inquit, mulier modicas poſſideat diuitias: tamen quodcunque argenti paterni ſupereſt. i. quodcunque relictum eſt ex cenſu maiorum ſuorum donat athletis.

Athletis.

Digitized by Google

Athletis.) Pugilibus. nam ἄθλος certamen ſignificat, ἀθλῶ vero certo.

Leuibus.) Politis, & ſine pilis, ac per hoc iuuenibus. nam leue dicimus quod eſt ſine pilis. Macrob. Leue autem eſt mulierum corpus, quaſi frigore naturali denſetur.

Nouiſſima vaſa.) Quæ ei extrema fuerunt ex cenſu maiorum.

Multis res anguſta domi.) Subaudi eſt: licet inquit mulieres multæ ſint pauperes, nullo tamen paupertatis pudore retinentur, quo minus ſint prodigæ, modúmque fortunarum ſuarum excedant. nam ille dicitur pudorem paupertatis non habere, qui non timet, ne reprehendatur paupertatis, ſi quid vltra modum facultatum fecerit.

Ad illum modum.) Ad illam menſuram rerum, quam dedit ei paupertas: non viuit pro facultatibus.

Proſpiciunt v.) ſ. prodigi.

Prodiga non ſentit pereuntem femina cenſum:
At, velut exhauſta rediuiuus pullulet arca
Nummus, & è pleno tollatur ſemper aceruo,
Non vnquam reputant, quanti ſibi gaudia conſtent,
Sunt quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,
Et quod abortiuo non eſt opus. illa voluptas
Summa tamen, quod iam calida matura iuuenta
Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro.
Ergo ſpectatos, ac iuſſos, creſcere primum
Teſticulos, poſtquam cœperunt eſſe bilibres,
Tonſoris damno tantum rapit Heliodorus.

VETVS SCHOL.

Nonnunquam repetunt.) Hic verſus in quibuſdam non eſt.

Sunt quas Eunuchi imb.) Inutiles ad concubitum.

——& , ſi quando ad prælia ventum eſt,
Vt quondam ſtipulis magnus ſine viribus ignis
Incaſſum furit.

Horat. *——non prælia virginum*
Sectis in iuuenes vnguibus acrium.

Et quod abortiuo) poculo faciente abortum.

Iam pectine nigro.) Tunc faciunt eunuchos, quando iam pubuerunt.

Tonſoris damno.) Quia non habent barbam.

Heliodorus.) Medicus.

IOANNES BRITANNICVS.

Recidiuus.) Recidiua pergama appellat Virg. quæ poſt caſum ſint reſtituta: ſic nummus recidiuus, quaſi qui renaſcatur poſtquam iam perierit. In vetuſtis

codicibus legitur rediuiuus: quòd ex vetuſto renouatũ ſignificare oſtendit Feſtus. ergo nummus rediuiuus quaſi qui renouetur & reuiuiſcat.

Exhauſta.] Exinanita.

Pullulet.] Sumpta metaphora à ſatis, quæ quum è terra ſiue arbore exeunt pullulare dicuntur deducto vocabulo à pullo. i. nouello. Horat. pullam appellat myrtum: quæ nouella ſit.

Non reputant.] Non conſiderant: quam magno conſtent voluptates quas capiũt ex libidine ſua.

Sunt q.] Aliam mulierum impudicitiam notat, quod Eunuchis delectentur: ea ſ. ratione, vt voluptates ſentiant, & non concipiant. vnde illud eſt Mart.

Cur tantum Eunuchos habeat tua Gellia quæris,
Pannice vult futui Gellia, non parere.

Imbelles.] Sunt enim veluti mulieres.

Mollia.] Quaſi muliebria quum Eunuchi ſint.

Deſperatio barbæ.] Barbam enim Eunuchi non producunt, quum ſeri. Macrob. inopia caloris. Calor enim eſt qui pilos creat, vnde Eunuchis deſunt: quorum naturam nullus negauerit frigidiorem eſſe quàm viri.

Et quod abortiuo.] Alia ratio quòd ſpadonibus delectentur, quia non concipient, ac per hoc abortiuos non facient. De abortiuo dictum eſt in ſecunda Satyra.

Illa voluptas S. e.] Eſt veluti Anthypophora, quaſi aliquis dixerit, quam voluptatem poſſunt capere ex hominibus Eunuchis, quum ſint male mentulati? ſed ſumma inquit eſt voluptas, quia non vtuntur Eunuchis niſi qui caſtrati fuerunt in ætate adultiore, vt matura habuerint genitalia.

Inguina.] Ordo eſt, inguina matura. i. quæ creuerunt ad legitimam menſuram.

Traduntur m.] Vt inde teſtes excidant.

Pectine.] i. pubeſcente.

Ergo e.] Mulieres inquit ſpadonibus delectantur, ſed eos non iubent prius caſtrari, quàm ad ætatem maturam peruenerint. Domitianus tamen mares caſtrari vetuit, & ſpadonum, qui reſidui erant apud mangones, pretia moderatus eſt.

C. Bilibres.) Duarum librarum. i. graues & iuſtæ magnitudinis. dicitur etiam trilibris, quo vſus eſt Horat. in 2. Sermo. & quadrilibris, Plautus in Aul. præterea nihil. S.

Rapit H.) Nomen medici. i. donum ſolis.

Tonſoris d.) Quia non lucrabitur: nam eum non tondebit, quum barbam, vt diximus, non producat.

Conſpicuus longe, cunctiſque notabilis intrat
Balnea, nec dubie cuſtodem vitis, & horti
Prouocat, à domina factus ſpado. dormiat ille
Cum domina. ſed tu iam durum, Poſtume, iamque
Tundendum eunucho Bromium committere noli.
Si gaudet cantu: nullius fibula durat,
Vocem vendentis Prætoribus: organa ſemper
In manibus: denſi radiant teſtudine tota
Sardoniches: criſpo numerantur pectine chordæ.

Quo tener Hedymeles operas dedit: hunc tenet, hoc ſe
Solatur, gratóque indulget baſia plectro.

VET. SCHOL.

Bromium committ. noli.] Puerum ephœbum & comatum non committes Eunucho.

Nullius fibula durat.] Fibulam dicit circellos, quos Tragœdi ſiue Comœdi in penem habent, vt coitum non faciant, ne vocem perdant.

Organa.] Organa dicit citharas eorum quos amant.

Criſpo.] Eburno, qui criſpet & agitet cordas: aut ſcutulato & pulchro.

Quo tener Hedymeles.] Hic citharœdus fuit: tener autem ad ætatem retulit.

IOANNES BRITANNICVS.

Conſpicuus.] Penis magnitudine. nam in balneis bene mentulati à cinædis obſeruabantur. Ordo autem eſt ſenſus. Spado factus à domina. i. qui caſtratus fuit imperante domina longe conſpicuus, & notabilis cunctis. i. quem omnes præcipuum ſpadonem notent & obſeruent. intrat balnea & prouocat penis magnitudine ipſum Priapum. i. poteſt certare cum Priapo de magnitudine membri.

Cuſtodem v. & h.] i. Priapum: qui, vt ſcri. Diodo. in quinto, non ſolum in vrbium templis, ſed in agreſtibus quoque locis tanquam vinearum, atque hortorum cuſtos colitur, fructuum fures caſtigans. cui deo ſacra cum riſu & ludo fiunt, ſicuti etiam Diony. patri. Nam antiqui fabulantur, eum filium fuiſſe Dionyſij & Veneris, ea ratione quòd qui vino indulgeant ſint natura ad Venerem promptiores. Aſſerũt nonnulli priſcos illos, quum vellent hominum pudenda occultius nominare, Priapum dixiſſe. Omitto multa alia quæ à Diod. diffuſius perſcribuntur.

Bromium.] Puerum tuum formoſum qualis fuit Bacchus qui Bromius eſt appellatus. βρόμος enim ſignificat crepitum & ſonitum qui per tonitruum cõtigit, quum natus eſt.

Si g. e.] Varia mulierum ſtudia percurrit poeta, earum ſemper flagellans impudicitiam, ſi mulier inquit cytharœdis, & cantoribus delectatur, nullus eſt qui durare poſſit, ita defatigantur continuo cantu.

Nullius f. d.] i. nullus adoleſcens infibulatus poteſt tam diutinum canendi laborem perferre. Infibulabantur enim adoleſcentuli, vt diximus paulo ante, interdũ valitudinis, interdum vocis conſeruandæ gratia: frequens enim coitus facit, vt adoleſcens rauceſcat. Eius infibulationis rationem hanc ſcri. eſſe Celſus: cutis quæ ſupra glandem eſt extendatur, notetúrque vtrinque lateribus atramento, quà perforatur, ſi glans a notis libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt. Erat enim annulus tenuiſſimus argenteus ſiue aureus, ſiue æneus. Alij interpretantur quòd mulieres precio corrumpant citharœdos & cantores ad coitum. & ſic fibulam ſoluere cogãtur, quod falſum eſt. nam non amat eos mulier, vt coeat, ſed vt voluptatem capiat ex cantu, nam in ſequentibus ait,

Sed cantet potius, quàm totam peruolet vrbem.

Supra vero taxauit alias mulieres, quæ citharœdos amarent ad coitum.

Soluitur his magno comœdi fibula,
Sunt quæ Chryſogonum cantare vetent.

Ergo poeta notat hic mulierem, quæ ſtudio citharœdorum canentium teneretur.

Vocem vendentis prætoribus.] Prætores enim qui ludis præerant adoleſcentes emebant, qui cantica peragerent.

C. Organa,] ὄργανον, Græce Latine inſtrumentum dicitur, verum hoc lo-

Digitized by Google

co pro muſico inſtrumento capitur habente cordas qualis eſt Cithara. S.

Denſi ſard. Tota, inquit, Cithara lapidibus precioſis adornata eſt. Onyx gemma eſt, cui nomen eſt coniunctum cum Sarda alio lapide. Nam vt Sudines ait, autore Plin. Onyci candor eſt vnguis humani ſimilitudine. Item, Chryſoliti & Iaſpidis & Sardæ, vnde nominis ſocietas oritur. Sardonycem Ptolomeus à Sardonyce monte Indiæ deriuari ſcribit: ea vſus eſt primus ſuperior Africanus. Autor eſt Plin. de quo diximus latius apud Perſium illic: *Et natalitia tandem cum ſardonyce albus.*

Teſtudine.] i Cithara, quam Mercurius primus teſte Eratoſthene ex teſtudine fecit, quanquam poſtea Orpheo, ſiue vt alij volunt, Apollini tradidit, quum ab eo dono Caduceum accepiſſet.

Numerantur.] Percutiuntur: nam numerati videntur, quum feriuntur plectro.

Pectine.] Pecten Latine, id eſt, quod Græce dicitur plectrum, quo cordæ feriuntur. Virgil.

Atque eadem digitis, mox pectine pulſat eburno.

Plectrum autem dictum eſt à πλήττω quod eſt percutio, quod cordæ eo percutiantur.

Quo.] Scilicet pectine.

Hedymeles.] Nomen fictum citharœdi: nam ἡδὺ ſignificat dulce, & μέλος cantum.

Operam dedit.] Scilicet cantui.

Hunc t.] Scilicet pectinem, vt ſit pars pro toto, id eſt, citharam.

Quadam de numero Lamiarum, ac nominis Appi,
Et farre, & vino Ianum, Veſtámque rogabat,
An Capitolinam deberet Pollio quercum
Sperare, & fidibus promittere. quid faceret plus
Ægrotante viro? medicis quid triſtibus erga
Filiolum? ſtetit ante aram, nec turpe putauit
Pro cithara velare caput: dictatáque verba
Pertulit, vt mos eſt, & aperta palluit agna.
Dic mihi nunc, quæſo, dic antiquiſſime Diuum,
Reſpondes his Iane pater? magna otia cæli,
Non eſt, vt video, non eſt, quod agatur apud vos.
Hæc de comœdis te conſulit: illa tragœdum
Commendare volet, varicoſus fiet haruſpex.

VETVS SCHOL.

Ac nominis Appi.] Appias ſignificat.

An Capitolinam.] Olympiam coronam, id eſt, ſacrificabat nobilis matrona, vt eius citharœdus Pollio eius amatus, in agone Capitolino coronam accipere poſſet. Quercum dicit, quia inde ſolebant coronari.

Dictatáque verba.] A ſacerdote, ſiue aruſpice.

Digitized by Google

Portulit.] Ad deos ſcilicet ſecundum conſuetudinem.

Palluit] De eo ſollicita, vel de reſponſo, exta intuendo, an ille coronam poſſet conſequi.

Dic mihi.] Apoſtrophe ad Deos.

Reſp. his.] His de ſcilicet rebus reſponſa datis.

Varicoſus fiet aruſpex.] Multum ſtando dum Deos, aut exta conſulit. aut certe tantæ * impudentiæ ſumit inſpiciendis extis, vt varicoſi aruſpicis doctior videatur. Poteſt & nomen eſſe aruſpicis cuiuſpiam.

IOANNES BRITANNICVS.

Quadam de numero Lamiarum.] Id eſt, Nobilium, & potentiorum, Qualis fuit familia Lamia, quæ nobiliſſima fuit, deducta origine ab Lamo, qui Formiarum rex fuit in Campania. De quo Horat.

Æli vetuſto nobilis ab Lamo,
(Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne faſtos)

Quum farre & vino.] Docet Cato in Re ruſtica capite centeſimo trigeſimo tertio Iano ſacrificare his verbis. Iano ſtruem commoueto ſic. Iane pater te hac ſtrue commouenda bonas preces te precor, vt ſies volens propitius mihi liberiſque meis, Domo familiæque meæ, Mactus hoc ferto. Poſtea vinum Iano dato ſic, Iane pater vti te ſtrue commouenda bonas preces bene precatus ſum, eiuſdem rei ergo macte vino inferiori eſto. Ouid. in 1. Faſt.

Ara mihi poſita eſt paruo coniuncta ſacello,
Hac adolet flammis cum ſtrue farra ſuis.

Veſtámque rogabat.] De Veſta abunde dictum eſt ſuperioribus Satyris.

An Capitolinam.] Rogabat, inquit, mulier quædam de nobilioribus Ianum & Veſtam facto ſacrificio, an Pollio citharœdus, cuius amore flagrabat, futurus eſſet victor in certamine Capitolino.

Quercum Capitolinam.] Id eſt, Coronam quernam, quæ dabatur victor in certamine Capitolino. Mart.

O cui Tarpeias licuit contingere quercus. & alibi,
Quid pro Tarpeia frondis honore poteſt.

Nam Domitianus, autore Tranquillo, inſtituit quinquennale certamẽ, Capitolino Ioui triplex, muſicum, equeſtre, Gymnicum, & aliquanto plurium quàm nunc eſt coronarum. Certabatur etiam & proſa, oratione Græce, Latinéque, ac præter citharœdos. Corocithariſtæ quoque, & Pſallocithariſtæ.

Fidibus.] Id eſt, ipſi citharœdo, ſcilicet ipſam coronam.

Quid faceret.] Non plus inquit anxia eſſet pro ſalute mariti ægrotantis, aut filiis, quàm eſt pro cithara, hoc eſt pro ipſo citharœdo. Rhetorica hypallage.

Velare caput.] Nam qui rem diuinam faciebant ex veteri inſtituto caput velabant, vnde apud Virgilium, Helenus vates præcipit ſic Æneæ.

Purpureo velare comas adopertus amictu,
Ne qua inter ſanctos ignes in honore deorum,
Hoſtilis facies occurrat & omnia turbet.
Hunc ſocij morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Hac caſti maneant in religione nepotes.

De hoc ritu ſacrificandi multa ſcribit Plutarchus in Problematis.

Dictatáque verba.] Ab haruſpice. ſ. qui vouenti verba dictabat.

Vt mos eſt.] ſ. Haruſpex dictet verba quæ poſtea proferat qui votum facit.

Aperta ligna.] Ex cuius extis haruſpices futura cognoſcebant.

Dic mihi nunc quaſo.] Hac interrogatione oſtendit tales preces indignas eſſe, quæ exaudiantur.

Digitized by Google

Antiquiſſime diuum.) Nam habitus eſt antiquiſſimus deorum, vnde illud eſt Ouidij in primo Faſt.

Me chaos antiqui, nam ſum res priſca, vocabant.

Iane pater.) Hoc verbum eſt ex ritu. nam in ſacris Ianum geminum, Ianum patrem, Ianum Iunonium inuocabant, Patrem autem quaſi deorum deum. lege Macrob. lib. 1 Saturn.

Magna ocia cæli) Subaudi ſunt.

Hæc de comœdis) Comœdi & tragœdi dicuntur qui comœdias, & tragœdias agũt, comici & tragici qui ſcribunt.

Conſulit te) Scilicet ô Iane.

Varicoſus.) In homine, vt in Perſium diximus, venæ tumeſcentes in varices conuertuntur: nec in cruribus ſolum, ſed in toto corpore conſpiciuntur. Vnde Celſus ita ſcribit. præter hoc euenit, in quorundam ventribus varices ſunt, quarum nulla alia curatio eſt quàm quæ in cruribus eſſe conſueuit. Varices autem dicuntur ex nimia mora ſtandi prouenire Inde illud eſt Vatinij in Ciceronem varicoſum gloriantem ſe humeris Italiæ ab exilio reportatum, vnde ergo tibi varices? Haruſpex igitur, quum exta conſulit: diu ſtando fit varicoſus. Haruſpex dicebatur, qui exta pecudum inſpiceret, ex quibus futura prænoſcebat, ab haruga denominatus: nam haruga dicitur hoſtia ab hara, in qua concluditur & ſeruatur. Hara autem eſt, in qua pecora includuntur.

Sed cantet potius, quam totam peruolet vrbem
Audax, & cœtus poſſit quæ ferre virorum,
Cumque paludatis Ducibus, præſente marito,
Ipſa loqui recta facie, ſiccíſque mamillis.
Hæc eadem nouit, quid toto fiat in orbe,
Quid Seres, quid Thraces agant: ſecreta nouercæ,
Et pueri: quis amet, quis diripiatur adulter.
Dicet quis viduam prægnantem fecerit, & quo
Menſe: quibus verbis cõcumbat quæque, modis quot.
Inſtantem Regi Armenio, Parthóque cometem
Prima videt: famam, rumoréſque illa recenteis
Excipit ad portas: quoſdam facit iſſe Niphatem
In populos, magnóque illic cuncta arua teneri
Diluuio: nutare vrbes, ſubſidere terras,
Quocunque in triuio, cuicunque eſt obuia narrat.

VETVS SCHOL.

Cumque paludatis.] Euntibus ad militiam, chlamidatis ſcilicet. Salluſtius. Togã paludamento mutauit.

Siccíſque mamillis.] Adhuc extantibus, vel ſine ſudore.

Quid Seres, quid Thraces.) Galliarum gentes, aut Scythæ.

Et pueri.) Quid nouerca cum priuigno ſuo agat.

Quis deripiatur.) Quis ad pœnam raptus eſt.

Parthoque cometem.) Huius ſtellæ ortus magnum regibus portendit exitium: vnde & Lucanus,

——— *Et magnum terris adſtare cometem.*

Latine autem hæc ſtella cincinnata dicitur.

Diluuio.) Inundaſſe Armeniæ fluuium.

Subſidere terras.) Terræ motum fieri.

IOANNES BRITANNICVS.

Sed cantet potius.) Hinc oſtendit poeta mulieres cantoribus, citharœdiſque delectari, vt diximus, non vt cum eis coeant, ſed vt ex cantu voluptatem capiant. Cãtet inquit potius, & cum cantoribus verſetur, quàm per vrbem vagetur. ſicque notat mulieres ambulatrices, quæ ſemper impudicæ habitæ ſunt. Vnde eſt, illud præceptum Catonis in Re ruſtica. Mulier ne ſit ambulatrix.

Ferre cœtus virorum) Verſari magna audacia cum viris.

Cumque paludatis.) Paludamentum veſtis militaris imperatoria. Apuleius in prima Apologia Veruntamen hoc Diogeni, & Antiſtheni pera & baculus, quod regibus diadema, quod imperatoribus paludamentum, quod pontificibus Galerum, quod lituum auguribus Tranquillus in Cæſare. Paludamentum mordicus trahens, ne ſpolio potiretur hoſtis.

Strictiſque mamillis) Ita coarctatis, vt in ſummo patent ſinu.

Quid Seres.) Populi Scythiæ primi hominum, qui noſcantur, lanitio ſyluarum nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium caniciem. cœtum reliquorum mortalium fugiunt quum commercia expetant. Plin. lib. 6.

Quid Thraces) Populi Septentrionales.

Regi Armenio Parthóque.) Vtpote imperij Romani hoſtibus.

Cometem inſtantem) Exitium minantem: nam cometas Græci vocant, quas nos cincinnatas, & crinitas ſtellas appellamus, horrentes crine ſanguineo, & comarum modo in vertice hiſpidas.

Facit Niphatem iſſe.) Id eſt, ita rem narrando diſponit, vt faciat Niphatem iſſe in quoſdam populos. Niphates fluuius eſt Armeniæ. Luc.

Armeniúſque tenens voluentem ſaxa Niphatem.

Eſt etiam mons eiuſdem nominis vt ſcribit Strabo.

Teneri diluuio) Id eſt inundari, & aquis obrui.

Nutare vrbes.) Terræ motu quati.

Subſidere.] Introrſum ire. Ouid. —*ſubſidunt valles.*

Nec tamen id vitium magis intolerabile, quàm quæ
Vicinos humiles rapere, & concidere loris
Exorata ſolet. nam ſi latratibus alti
Rumpuntur ſomni: fuſtes huc ocyus, inquit,
Adferte, atque illis dominum iubet ante feriri,
Deinde canem: grauis occurſu, teterrima vultu
Balnea nocte ſubit: conchas, & caſtra moueri
Nocte iubet: magno gaudet ſudare tumultu,

Cum laſſata graui ceciderunt brachia maſſa,
Callidus & criſtæ digitos impreßit aliptes,
Ac ſummum dominæ femur exclamare coëgit.

VETVS SCHOL.

Vicinos humiles.] Pauperes vicinos rogata, lotis cædit, cæterum irata fuſtibus ſi canes latrauerint in vicinia, & experfecta fuerit.

Grauis occurſu.] Viſione terribilis. vt Virg.

Nec viſu facilis.

Caſtra moueri.] Inſtrumenta balnearia.

Cum laſſ. graui.] * Alteras dicit, quibus vtuntur athletæ cum exercent: quaſi plumbeis ponderibus exerceatur.

Exclamare coëgit.] Non cogit exclamare quod fecerit, illa non exclamat, ſed patienter tolerat.

IOANNES BRITANNICVS.

Nec tamen id vitium.] Nec illud vitium vagandi per vrbem, & perſcrutandi res nouas grauius eſt, quàm quod iracundiæ & ſæuitiæ vitio laborat.

Rapere.] Trahere vi.

Vicinos humiles.] Hoc eſt pauperes, ſi forte interruptus fuerit ei ſomnus per canes eorum.

Exorata.] Etiam exorata.

Solet concidere.] Verberare, & cædere.

Illis.] Scilicet fuſtibus.

Dominum.] Scilicet canis.

Grauis.] Terrifica.

Balnea nocte ſubit.] Nam ante cœnam lauabantur.

Conchas.] Vaſa quibus vtebantur in balneis.

Et caſtro.] Id eſt multam ſupellectilem quam ſecum ferat.

Gaudet ſudare.) Gaudet inquit in balneis lauari ſtrepitu magno & ambitioſo. vnde titulus epiſt. Senecæ in 8. talis eſt, cum notat tumultuoſam balneorum luxuriam.

Graui maſſa.) Graui alterum pondere: nam qui balnea ingrediebantur quo facilius ſudorem eiicerent, antequam lauarentur ſe exercebant, nunc grauiora onera manibus ferendo, nunc alteres rotando. quam rem Seneca ad Lucilium optime oſtendit lib. 8. vbi notat tumultuoſam luxuriam balneorum ſic dicens: Quum fortiores exercentur, & manus plumbo graues iactant, quum aut laborant, aut laborantem imitantur, gemitus audio, quotiens retentum ſpiritum remiſerunt, ſibilos & acerbiſſimas reſpirationes. Idem alibi ad Lucilium loquens de exercitationibus. Curſus, & cum aliquo pondere manus motæ. ergo graui maſſa, id eſt, graui altere. qui aliud nihil eſt quàm maſſa plumbea. Dictus autem videtur ab ἅλλομαι quo eſt ſalio, nam ſaltantes ſuſceptis alteribus exercebantur. Mart.

Alteram facili rotat lacerto.

Aliptes.) Vnctor, ab ἀλείφω quod eſt vngo, vngebantur enim qui volebant lauari.

Callidus.) Aſtutus: nam dum vngit mulierem genitalia manibus palpat, & percutit: Sen. lib. 8. loquens de ſtrepitu balneorum. Quum in aliquem inertem ac plebeia vnctione contentum incidi, audio crepitum illiſæ manus humeris. quæ vt plana peruenerit, aut concaua, ita ſonum mutat. Idem in eadem epiſtola. Alipten cogita

cogita tenuem & ſtridulam vocem, quo ſit notabilior, exprimentem, nec vnquam tacentem, niſi dum vellit alas, & alium pro ſe clamare cogit.

Criſta.) Genitalibus.

Exclamare.) Strepitum facere ex percuſſu manus. Summum fœmur, ſummam partem fœmoris: nam fœmur totam coxam appellamus, hoc eſt partem exteriorẽ, & interiorem vno vocabulo. Vnde Apuleius. Nam ſi faciem tuam mediis eius fœminibus emiſeris facile percunctaberis, quam grandem tibi demonſtret patientiã, loquebatur autem de Aſino. Plin. autem lib. 23. Fœmina atteri, adurique equitatu notum eſt. Apuleius in lib. 10. Ilian titione candenti inter media fœmina detruſo crudeliſſime necauit.

Conuiuæ miſeri interea ſomnóque, faméque
Vrgentur. tandem illa venit rubicundula, totum
Oenophorum ſitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo ſextarius alter
Ducitur ante cibum, rabidam facturus orexim,
Dum redit, & loto terram ferit inteſtino.
Marmoribus riui properant, aurata Falernum
Peluis olet: nam ſic, tanquam alta in dolia longus
Deciderit ſerpens, bibit, & vomit. ergo maritus
Nauſeat, atque oculis bilem ſubſtringit opertis.
Illa tamen grauior, quæ cum diſcumbere cœpit,
Laudat Vergilium, perituræ ignoſcit Eliſæ,
Committit vates & comparat: inde Maronem,
Atque alia parte in trutina ſuſpendit Homerum.

VETVS SCHOL.

Ducitur.) Bibit, vt digerat.

Et loto terram.) Cum ceperit ebria reiicere.

Marmoribus.) In triclinio marmoreo.

Deciderit ſerpens) Ita poſt vomitum bibit, tanquam ſerpens, quando in dolium vini ceciderit, bibendo vomit, & vomendo denuo bibit.

Illa tamen grauior) Statiliam Meſſalinam inſectatur, quæ poſt quatuor matrimonia diuerſo exitu ſoluta, poſtremo Neroni nupſit: poſt quem interemptum, & opibus & forma & ingenio plurimum viguit. conſectata eſt vſum eloquentiæ vſque ad ſtudium declamandi. Illo tempore duæ Meſſalinæ fuerunt. hæc, & Valeria, de qua Claudius Britannicum filium ſuſtulit.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

Conuiuæ miſeri.] Hoc eſt qui illam domi expectant cum ea cœnaturi, vt ſit tota ipſa familia.

Interea.] Dum lauatur.

Tandem.] Poſt longam expectationem.

Oenophorum.] Vas ad ferenda vina, οἶνος enim vinum ſignificat φέρω porto.

Sitiens.] Magna cum ſiti bibens.

Quod tenditur.] Quod plenum eſt, vnde & vbera diſtenta dicimus, quæ plena ſunt.

Admotum à pedibus.] Id eſt appoſitum ſeruis vt peſſimum: nam peſſimum erat vinum, qui enim vomere volebant vinum peſſimum bibebant, quale dabatur ſeruis, quod appellabant τρόπιν, quod ſignificat verſionem, quæ ſcilicet ſtomachum ſubuertit & perturbat. Id verbum eſt apud Mart.

Bibit ergo tropin vt vomat.

De apedibus autem diximus in prima Satyra illic,

Ab octaua Marius bibit.

Sextarius alter.] Id eſt duo ſextarij. Eſt autem Sextarius ſexta pars congij. C. Capit enim Sextarius vncias viginti, de vnciis loquor non ponderum, ſed menſurarum autor eſt Priſcia. S.

Ducitur.] Bibitur. Horatius, *Ducere nectarios ſuccos.*

Ante cibum.] Id eſt ieiunio ſtomacho, contra vinum optimum vomitum coercet. Horatius,

Vel quod fluentem nauſeam coerceat: Metire nobis Cæcubum.

Rabidam orexim.] Id eſt rabidum comedendi appetitum. orexis enim vox eſt Græca, quæ appetitum ſignificat. ὀρέγομαι enim Græce, appeto Latine, pro vomitu etiam ponitur. Plinius ad Priſcum de quadam ægrotante, pro vomitu ſic ſcribit. Hoc diſcrimine implicita eſt inſidens febris, tuſſis, orexis, ſumma macies, ſumma defectio. Iuuenalis alibi in ſequentibus.

Hinc ſurgit orexis, Hinc ſtomacho bilis.

Nam vinum illud peſſimum bibebant, vt vomerent, ſicque euacuato per vomitum ſtomacho maior eſſet edendi appetentia. Vnde Seneca: vomunt, vt edant, edunt, vt vomant. Idem Seneca ad Lucilium loquens de intemperantia mulierum. Non minus inquit potant, & oleo & mero viros prouocant. Æque inuitis ingeſta viſceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remittunt.

Dum redit.] Senſus eſt, & ordo. Sextarius alter ducitur, id eſt hauritur, & bibitur ante cibum facturus rabidam orexim, id eſt, rabidam appetentiam dum redit ſcilicet ex ſtomacho, id eſt dum remittitur, & vomitur. nam ſic per vomitum exinanito ſtomacho appetitus edendi magnus excitatur.

Luto inteſtino.] Id eſt vino luteo, quod in inteſtina hauſerat, luto enim poſitum eſt pro luteo, ſic Virgilius: *Croceo mutabit vellera luto.*

Et in ſequentibus Iuuenalis.

Incude & luto Vulcano ad rhetora miſit.

Quem locum animaduerti ſic legendum & non luteo, primam enim habet longã. Perſius, *Surgit tibi lutea pellis.* Carmen hexametrum luteo non admittit duabus extremis longis & media correpta, ergo luto pro luteo. C. Quid ſi dicamus luto, non pro luteo, ſed pro cœno poſitum eſſe, priore longa poetica licentia, idq. vt vomitionis fœditatem oſtendat: nam non cibum, ſed lutum vomunt inteſtinũ: hoc eſt cibi potúſque incoctam maſſam, & vt Cicero 2. Philipp. dixit fruſta eſculenta vinum redolentia. S.

Riui.] Hyperbolicos quaſi riui.

Marmoribus.] Per ſola & pauimenta marmorea.

Aut Falernum peluis olet.] Eſt enim ſenſus: vomitus vini, aut in terram cadit, aut pelui excipitur.

Digitized by Google

Olet Falerno.] Oleo & accuſatiuo iungitur, Horat. *Paſtillos Ruſillus olet.* & ablatiuo. Ouid.

Non arabo noſter rore capillus olet.

Bibit & vomit.] Martialis.

Nec cenat prius, aut recumbit,
Quàm ſeptem vomuit deunces.

Maritus nauſeat.] Id eſt marito ſtomachus ſubuertitur, & ad vomitum mouetur. Nam nauſea proprie appellatur ipſa ſtomachi ſubuerſio ſine tamen vomitu. Seneca lib. 8. Nauſea enim me ſegnis hæc ſine exitu torquebat, quæ bilem mouet nec effundit. Nauſeo autem vnum eſt ex ſex verbis deſinentibus in eo, quæ primæ ſunt coniugationis, quæ ſunt hæc: Beo, creo, meo, nauſeo, ſcreo, laqueo, cum compoſitis. Reliqua vero in eo deſinentia ſecundæ ſunt coniugationis, præter eo & queo cum compoſitis, quæ quartæ ſunt.

Bilem ſubſtringit.] Sed choleram inquit compeſcit continendo.

Illa tamen grauior.] Ridendo ait poeta eam maioris eſſe grauitatis, quæ etiam in cœnis diſputet de poetis. Sic Perſ.

Ecce inter pocula quærunt,
Romulida ſaturi, quid dia poemata narrent.

Peritura ignoſcit Eliſſa.] Ita bene hiſtoriam ait ſcriptam à Virgilio de nece Didonis, vt non iraſcatur ei, quòd ipſa ſibi mortem attulerit, ſed ignoſcat, laudétque vt ab ea recte factum, vt totum ſit in laudem Vergilij qui cauſas necis optime deſcri pſerit. Solemus enim iraſci, & nullo modo ignoſcere, cum quis ſe interemerit nulla exiſtente cauſa honeſta.

Eliſſa.] Id eſt Didoni: nam Eliſſa nomen fuit proprium. Dido vero Pœnorum lingua viraginem ſignificat, quòd in ignem ſe immiſerit.

Committit vates.] Quaſi præſentes in certamen deducit, vt alter cum altero concertari poſſit, nec alter altero ſit inferior. Eſt enim committere idem quod comparare, & in contentionem adducere. Propert.

Et ſua cum antiqua committit ſcripta Corynna.

De cuius ſignificatione vberius illic dicimus in prima Satyra.

Rutulúmque ferocem Committas.

Trutina.] Id eſt ſtatera: Idem enim ſignificat. Victruuius lib. 11. Id autem ex trutinis, quæ ſtateræ dicuntur, licet conſiderare à trutina ſit verbum trutinor. Perſius.

Atque exporrecto trutinantur verba labello.

Cedunt grammatici, vincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauſidicus, nec præco loquatur,
Altera nec mulier: verborum tanta cadit vis.
Tot pariter pelues, tot tintinnabula dicas
Pulſari. iam nemo tubas, nemo æra fatiget:
Vna laboranti poterit ſuccurrere Lunæ.
Imponit finem ſapiens & rebus honeſtis,
Nam quæ docta nimis cupit, & facunda videri,
Crure tenus medio tunicas ſuccingere debet,
Cædere Siluano porcum, quadrante lauari:

VET. SCHOL.

Vna lab. pot. ſ. luna.] Sonitum fieri adſolet, quando luna deficit.
Imponit finem.] Etiam philoſophiam tractat.
Crure tenus.] Id eſt accipere debet virilem habirum, & cingi vt vir.
Cadere Sil. p.] Siluano mulieres non licet ſacrificare.

IOANNES BRITANNICVS.

Cedunt grammatici.] Et ſi inquit grammatici, & thetores clamoſi ſunt, tamen ſupetantur à muliere ſtrepitu vocis.

Rhetores.] Differt rhetor ab Oratore, quod ille præcepta artis tradit & docet: hic vero ſecundum præcepta artis loquitur. C. Idem tamen eſt Rhetor Græce, quod Latine eloquens, ſiue orator autore Cicerone in Oratore ad Brutum, vt notauimus in Satyra prima. S.

Nec cauſidicus.] Hoc vult intelligi: tantum eſſe mulieris clamorem, vt oporteat omnes ſilere dum loquitur, etiam qui ſoleant eſſe clamoſi, vt cauſidici, præcones, & reliquæ mulieres. ac ſi dicat, ſi cauſidici & præcones loquerentur ea dicente non exaudirentur: tantus eſt ſtrepitus vocis muliebris, omnes inquit tacebunt, quando in caſſum loquerentur ſi ea loquetur, quia non audirentur.

Tanta vis.] Tanta copia verborum.

Cadit.] Exit ex ore.

Tot pariter.] Tu dicas vocem illam tam ſonotam, tot pelues eſſe, & tot tintinabula.

Peluis.] Vas aquarium, in quo varia perluuntur, vnde & nomen.

Nemo fatiget tubas. Nemo inquit ad ſuccurrendum lunæ vtatur tubis, neque alio ſtrepitu, quandoquidem mulier voce ſua omnes vincat ſtrepitus.

Luna laboranti.] Nam vt ſcribit Plin. lib. 2. cap. 12. Viri ingentes, inter quos fuit Steſichorus & Pindarus, crediderunt Lunam eclipſim, & quaſi mortem pati excantationibus, vnde ne id luna pateretur diſſono crepitu ſuccurrebant Tit. Liu. lib. 7. tertiæ Decadis: prœliatum non ſolito modo clamore, ac tumultu eſt, ſed ad aliorũ virorum, equorum, armorúmque ſonum diſpoſita in muris campanorum imbellis multitudo tantum cum æris crepitu, qualis in defectu lunæ ſilenti nocte fieri ſolet edidit clamorem. ait ergo poeta tam clamoſam eſſe mulierem, vt ſine tubis, aliiſque crepitaculis ſola facile poſſit ſua voce lunæ excantationibus laboranti quid vtile, auxiliari, ne excantationes audiat.

Imponit finem.] Non ſolum inquit mulier de poetis iudicat, ſed etiam more philoſophi præcepta dat de ratione recte viuendi, ergo & pro etiam, imponit finem & modum rebus honeſtis, id eſt, etiam præter iudicium, quod habet de poetis, præcipit modum & finem rebus honeſtis, id eſt, docet ipſa ſapiens, quid ſit honeſtum, quid ſit vtile, quid pulchrum. pronunciandum eſt riſu Satytico.

Nam quæ docta.] Ex quo inquit ſibi vſurpat officium virorum, vt more philoſophi de virtute & honeſto diſputet, iudicétque de poetis: debet etiam habitum ſumere viris ſapientibus congruum, & omnia facere, quæ faciunt philoſophi & viri literati, ſi cupit videri docta & facunda, vt quemadmodum doctrina viris parem ſe facit, ita & habitu ſit ſimilis: éſtque legendum cum riſu, vt manifeſta ſit ſciolæ mulieris irriſio.

Crure tenus medio.] Talem etiam habitum Oratoris fuiſſe oſtendit Quintilianus lib. 11. Tunicæ prioribus oris infra genua paulum, poſterioribus ad medios poplites vſque perueniant. nam infra mulierum eſt ſupra centurionum.

Cadere Siluano porcum.] Debet inquit omnia facere, quæ fieri ſolent à poetis & viris literatis, qui cum loca ſolitaria quærant & nemora, vbi ſine ſtrepitu commodius poſſint ſcribere, Syluano ſyluarum deo ſacrificant, mactantes

porcum. videtúrque poeta ad id reſpexiſſe, quum dixit porcum mactandum Syluano: quoniam, vt docet Cato in Re ruſtica, Marti Syluano in ſylua interdum in eapita ſingula boum votum faciebant. Nam Martem Syluanum appellarunt, cui porcum immolabant. Mulieri ad eam rem diuinam adeſſe non licebat, neque videre quomodo fieret, permittebatur. Vnde nunc poeta videtur per ironiam hortari mulierem etiam ad ſacrificia, quæ à viris duntaxat peraguntur. Horatius in epiſtolis, Syluanum placari lacte ſic docet ab agricolis,

Tellurem porco, Syluanum lacte piabant.

De hoc tamen aliquid certius quærendum eſt.

Quadrante lauari.] Exigua mercede qualem perſoluunt pauperes philoſophi. vnde Horat. in 3. Sat. irridens Cynicum vt miſerum & pauperem ait, quadrantem balneatori daturum:

—dum tu quadrante lauatum . Rex ibis.

C. Immo quadrantem balneatori dare mos fuit Romæ. Hinc Seneca, Balneum rem quadrantariam appellauit. Cur, inquit, exornaretur res quadrantaria, & in vſum non oblectamentum reperta? Cicero item pro Cœlio. Niſi forte mulier potens, quadrantaria illa permutatione, familiaris facta erat balneatori. S.

Non habet matrona, tibi quæ iuncta recumbit,
Dicendi genus, aut curuum ſermone rotato
Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omneis.
Sed quædam ex libris & non intelligat. odi
Hanc ego, quæ repetit, voluitque Palæmonis artem,
Seruata ſemper lege, & ratione loquendi,
Ignotóſque mihi tenet antiquaria verſus,
Nec curanda viris opicæ caſtigat amicæ
Verba. ſolœciſmum liceat feciſſe marito.
Nil non permittit mulier ſibi: turpe putat nil,
Cum virideis gemmas collo circundedit, & cum
Auribus extentis magnos commiſit elenchos.

VETVS SCHOL.

Palæmonis artem.] Grammatici, magiſtri Quintiliani oratoris.

Seruata ſe. lege.] Analogia.

Tenent antiquaria.] Quæ antiquitatem tenet, & vt antiquarius, verſus dicit.

Opica caſt gat amica] Imperitæ, malæ pronunciantis.

Nil non permittit.] Id eſt omnia. Nam duo negatiui vnum confirmatiuum faciũt.

Cum virides gemmas.) Monilia circa collum miſerit. virides, praſinæ.

Magnos commiſit elenchos.) Vniones margaritas oblongas. Magnarum gemmarum elenchos, quos & Titulatos appellant.

IOAN. BRITANNICVS.

Non habeas dicendi genus.) Non ſit ea eruditione vt ex arte poſſit dicere, co-

gnoſcatque genera dicendi, quæ tria ſunt, grande, mediocre & humile. Sic & Martialis, optat eſſe vxorem ſuam:

Sit mihi verna ſatur, ſit non doctiſſima coniunx.

Torqueat enthymema.] Rhetores enthymemata appellant ſententias concluſa ex contrariis. vt hunc metuere, alterum in metu non ponere. Eam quam nihil accuſas, damnas, Bene quam meritam autumas, male mereri iudicas. Id quod ſcis prodeſt, nihil id quod neſcis obeſt. Tales igitur ſententiæ, quæ concluduntur ex repugnantibus à rhetoribus enthymemata nuncupantur. Alij enthymema, vt ſcribit Quintilianus, Rhetoricum ſyllogiſmum, Alij imperfectum ſyllogiſmum vocauere, quia nec diſtinctis, nec totidem partibus concluderetur. Enthymema intellectum vnum habet, quo omnia mente concepta ſignificat. ἐνθύμημα enim idem eſt quod cogitatio, ſiue commentum, & commentatio.

Torqueat.] Iaculetur in aduerſarium.

Curtum.] Breue, nam paucis abſoluitur verbis.

Rotato ſermo] Celeri & breuibus comprehenſo.

Palæmonis.] Tantæ vt teſtatur Suetonius De claris grammaticis arrogantiæ fuit Rhemnius hic Palæmon Vicentinus vt de ſe diuinaſſe diceret Virgiliũ quum dixit, *Tantum vicinæ Palæmon*, vt videlicet poetarum aliquando arbiter foret. Varronem porcum literarum appellabat, literas dicebat ſecum eſſe natas & ſecum morituras.

Antiquaria.] Qui verba ab vſu remota, & pene exauctorata ſcrutantur, quaſi inde eruditionis famam aucupantes, antiquarij appellantur. Quintilianus eos irridet qui ſic famam eruditionis affectabant, vt quædam ſoli ſcire viderentur. Cacozelos autem & antiquarios vt diuerſos genere vicioſos pari ſtudio ſpreuit autore Tranquillo Auguſtus: Nam Cacozeli Latine dici poſſe videntur mali affectatores æmulatoréſque Quintilianus lib. 8. ait, Cacozelon malam eſſe affectationem per omne dicendi genus peccantem. Nam tumida, & exilia, & prædulcia, & abundantia, & accerſita, & exultantia ſibi idem nomen cadunt.

Nec curanda viris.] Illam etiam inquit odi, quæ exquiſitæ eſt diligentiæ circa ſtudia, vt etiam amicæ barbariſmos, rem ſane minimam, caſtiget, quod viris etiam negligendum ſit, cum ab amicis tale quid committatur.

Opica.] Barbaræ, & veluti incultæ Latinitatis. De opico dictum eſt in tertia Satyra

Et diuina opici rodebant carmina mures.

Solœciſmum.] Solœciſmus eſt, vt docetur ad Herennium, quum verbis pluribus conſequens verbum ſuperiori non accommodatur. Aſinius. Capito in literis, quas ad Clodium Thuſcum dedit hiſce verbis definit: Solœciſmus eſt, inquit, impar & inconueniens compoſitura partium orationis. quum Græcum autem vocabulum ſit ſolœciſmus, an Attici homines, qui elegantius locuti ſunt vſi eo ſint, quæri ſolet. Sed nos inquit Aulus Gellius, neque ſolœciſmum neque barbariſmum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam ſicut barbaron, ita Solœcon dixerunt. Noſtri quoque antiquiores Solœcon facile, ſolœciſmum haud ſcio an vnquam dixerint. quòd ſi ita eſt, neque in Græca, neque in Latina lingua ſolœciſmus probe dicitur. A vetuſtioribus autem Latinis ſtribiligo dicebatur, à verſuta videlicet & prauitate tortuoſæ orationis, tanquam ſtrebiligo quædam. Nam στρεβλόω ſiue στρεβλῶ apud Græcos torqueo, ac deprauo ſignificat. vnde & Stribilita appellata eſt, quod in circuitu ad reſtis modum torqueretur, vnde à noſtris tota appellata eſt. Martialis,

Circumlata, diu menſis ſtribilita ſecundis,
Vrebat nimio ſæua calore manus.

Liceat feciſſe marito.] Non ſit inquit tam docta, vt intelligat quum maritus incongrue loquitur. Sic & Martialis, vt modo diximus.

Nil non permittit ſibi.] Mira inquit eſt mulierum impudentia, quæ omnia ſibi licere putant, quandoquidem nec eas pudeat circa collum gemmas geſtare, & aurib. vniones ſuſpendere.

Digitized by Google

Virides gemmas.] Smaragdos intelligit, quibus ait Plinius, nihil comparatum omnino viridius virere.

Commiſit auribus.] Id eſt ſuſpendit. Vnde Seneca in ſeptimo De beneficiis, video vniones non ſingulos ſingulis comparatos, iam enim exercitatæ aures oneri ferendo ſunt.

Elenchos.] Plinius libro nono, cap. 35. vniones faſtigiata longitudine elenchos appellat: hos inquit digitis ſuſpendere, & binos, ac ternos auribus fœminarum gloria eſt.

Intolerabilius nihil eſt, quam ſemina diues.
Interea fœda adſpectu, ridendáque multo
Pane tumet facies, aut pinguia Poppeana
Spirat, & hinc miſeri viſcantur labra mariti.
Ad mœchum lota veniunt cute. quando videri
Vult formoſa demi? mœchis foliata parantur.
His emitur quidquid graciles huc mittitis Indi.
Tandem aperit vultum, & tectoria prima reponit:
Incipit agnoſci, atque illo lacte fouetur,
Propter quod ſecum comites educit aſellas,
Exul Hyperboreum ſi dimittatur ad axem.

VETVS SCHOL.

Pane tumet facies.] Medicamen ad tendendam faciem, aut cutem magis.

Et pinguia Poppeana.] Poppea vxor Neronis, adeo diligens in excolenda forma fuit, vt eam quinquaginta aſinæ ſequerentur miſſam in exilium, quarum lacte candorem corporis prouocabat. earum natura fucata eſt. Deceſſit calce à Nerone percuſſa. Medicaminis ipſius autem nomen Iuuenalis Poppeana dixit, quaſi ab illa inuentum ſit

Foliata.] Vnguenta foliis plena, vel aliis aromatibus.

Quidquid gr. huc m. Indi.] Odorum.

Illo lacte.] Aſinino lacte faciem linit, vt cutem tendat, & candorem eliciat.

IOANNES BRITANNICVS.

Interea fœda aſpectu.] Inſurgit poeta in mulieres cutem curantes,& faciem expolientes, vt adulteris placeant.

Interea.] Id eſt mulier dum ſibi omnia permittit, indulgétque, totam faciem domi linit medicamentis & operit, vt tenera & candida cutis fiat, quum vero ad mœchum proficiſcitur deponit linteola & medicamenta, exerítque curatam faciẽ. Ordo autem eſt. Interea facies fœda aſpectu, & ridenda tumet multo pane, hoc eſt pane madido lacte aſinino. Nam eo lacte cutem in facie erugari, & tenereſcere, candorémque cuſtodiri putant. autor eſt Plinius, quod fieri ſolitum ab Othone ſic ſcribit Tranquillus, quod pane madido faciem linere conſueuerit, vbi intelligen-

Digitized by Google

dum panem fuiſſe lacte aſinino maceratum ſicut diximus illic,

Et preſſum in facie digitis extendere panem.

Pinguia Poppean. aſpirat.] Alij Poppeana medicamenta eſſe intelligunt, id eſt offas panis madidi lacte aſinino, vt ſit idem bis repetitum, multo pane tumet facies & pinguia Poppeana ſpirat. Ego vero vnguenta fuiſſe interpretor his rationibus, & quod pinguia dixit & ſpirat. Nam vnguenti eſt eſſe pingue & ſuauis odoris. ex pane autem macerato lacte aſinino, neque odor vllus habetur, neque pingue: vnguentũ igitur expone precioſiſſimum, quod ipſa Poppea Neronis vxor adinuenerit vsáq. ſit. Nam & vnguentorum vſus fuit apud mulieres vt placerent. ſequitur enim,

Mœchis foliata parantur. vt ita appellata ſint Poppeana à Poppea, quemadmodum Coſmiana à Coſmo, & Nicerotiana à Nicerote confectoribus & magiſtris.

Spirat.] Fragrat, & olet.

Et hinc miſeri viſcantur.] Hinc maxime indignatur poeta, quòd mulier ſe poliat non vt marito placeat, ſed amatori tantum, Nam medicamenta illa è facie non lauat domi, parum curans an placeat marito, vnde inquit labra mariti viſcantur, quũ eam oſculatur.

Lota cute.] Elutis è vultu medicamentis.

Quando videri vult formoſa domi.] Cum interrogatione legendum eſt, vt ſit nunquam curat videri formoſa apud maritum.

Foliata.] Vnguenta nardina, nam ea precioſiſſima habebantur, quæ ex foliis & ſpicis nardi fiebant. Vnde Plin. De folio nardi plura dicere par eſt, vt principali in vnguentis. inde addit. Cacumina nardi in ariſtas ſe ſpargunt, ideo gemina dote nardi ſpicas, ac folia celebrant. Idem alibi, ait vnguentum regale appellatum, quod Parthorum regibus ita temperatur. Conſtat myrobalano, coſto, amomo, cinamomo, comaco, cardamomo, nardiſpica maro, myrrha, &c Vnde ſpicatum vnguentũ dicebatur, quòd ex ſpicis fieret De quo in Euangelio, vbi loco deprauato legitur piſtici, quòd omnino culpa interpretum factum eſt. C. Nam etſi Græce πιστικῆς legatur, Latina tamen conſuetudine, ſpicatæ, vertere debuiſſent. S.

Parantur mœchis.] Ac ſi dicat non iam marito vult inquit, per vnguenta placere, ſed grata eſſe amatoribus ſuis, bene autem ait parantur vnguenta enim inuenta ſunt ad alienam voluptatem nam qui odorem gerit, ipſe non ſentit.

Emitur his.] Id eſt ab his mulieribus.

Indi mittitis.] Ex India enim multi ex huiuſmodi odoribus habentur, vnde ſic Plinius de Coſto & Nardo loquens, Radix & folium Indis ex maximo precio.

Graciles.] Tenues corpore, & non pulpoſi: ſic etiam appellauit Mauros,

Et nigri manus oſſea Mauri.

Qui oſſa tantum habere videntur, quum ſint exili & macilento corpore: hócque ratione nimij æſtus, qui maciei cauſa eſt, ſicut humor pinguedinis.

Apteris vultum.] Amotis linteolis & medicamentis.

Tectoria.] Integumenta illa medicamentorum ſumpta metaphora à parietibus, qui tectoriis cooperiuntur, vt ſint pulchriores, nam tectorium appellatur incruſtatio illa ex calce, quæ parietem reddit leuigatiorem, de quo pleraque diximus apud Perſium illic:

Tectoria lingua.

Illo lacte.] Ad illud reſpicit, quod ait Plinius, vt ante diximus, cutem in facie erugari, & tenereſcere, & candorem cuſtodiri lacte aſinino: notúmque quaſdam quotidie ſeptingenas cuſtodito numero fouere. Poppea vxor Neronis principis id inſtituit, balneorum quoque ſic ſolio temperato aſinarum gregibus ob hoc eam comitantibus.

Exul.] Tanta inquit eſt decoris affectatio, vt quocunque etiam migrandum fuerit in ærumnis etiam voluptatibus indulgeat.

Axem hyperboreum.] i. Septentrionales regiones. Solinus ſcribit, Hyperboreos incolere vltra Aquilonem, apud quos mundi cardines eſſe creduntur. Domus ſunt

Digitized by Google

ſunt nemora:in diem arbores victum ſubminiſtrant. Dicti hyperborei, id eſt ſuperaquilonares: vetuſtas enim hyperboreos vocauit incolas locorum, quæ ſuper Scythiam ſunt, quaſi originem Boreæ introrſum recedendo tranſiſſent.

Sed quæ mutatis inducitur, atque fouetur
Tot medicaminibus, coctaque ſiliginis offas
Accipit, & facies madida dicetur, an vlcus?
Eſt pretium curæ penitus cognoſcere toto
Quid faciant, agitentque die. ſi nocte maritus
Auerſus iacuit: periit libraria, ponunt
Coſmetæ tunicas, tarde veniſſe Liburnus
Dicitur, & pœnas alieni pendere ſomni
Cogitur. hic frangit ferulas, rubet ille flagello,
Hic ſcutica, ſunt quæ tortoribus annua præſtent.
Verberat, atque obiter faciem linit; audit amicas,
Aut latum pictæ veſtis conſiderat aurum,
Et cadit; longi relegit tranſuerſa diurni,
Et cædit, donec laſſis cædentibus, exi
Intonet horrendum, iam cognitione peracta,
Præfectura domus Sicula non mitior aula.

VETVS SCHOL.

Coctaque ſil. offas.) Candidi panis.

Eſt pretium curæ.) Operæ pretium eſt.

Auerſus iacuit.) Libidini ipſius ſatis non fecit.

Perit libraria.) Lanipendia.

Coſmetæ t.] Eos dicit, qui ornamentis præſunt, non tamen & ornatrices. ponunt tamen & tunicas, vt vapulent.

Liburnus.) Nuncius, aut certe lecticarius, aut gerulus lecticæ, quæ liburnata eſt.

Alieni pendere ſomni.) Somni mariti pœnas præſtat familia.

Hic ſcutica] Lorus latus, corium non confectum.

Tortoribus annua.] Salaria quæſtionariis, ſiue carnificibus.

Aut latum pictæ.) Auro * clauas veſtes miratur.

Tranſuerſa diurni.) Ratiocinium diurnum accipit in tranſuerſa charta ſcriptum.

Exi intonet) Quaſi in cauſſa diſceptauerit.

Preceptura domus Sicula n. m. a.) Tyrannorum dicit Phalaridis, aut Dionyſij. Phalaris Agrigentinus miſſos in æneum taurum homines ſubiecto igne torquebat, de quo Cicero dicit, Incluſorum hominum gemitu mugiebat taurus.

IOANNES BRITANNICVS.

Sed quæ mutatis.] Ordo eſt, ſed facies quæ inducitur, & fouetur tot medicaminibus mutatis, & accipit offas ſiliginis coctæ & madidæ, dicetur ne facies, an vlcus? Legendum cum interrogatione, quaſi dicat vlcus potius dicendum eſt quàm facies, nam & vlcera eodem modo emplaſtris & medicamentis foueri ſolent.

Offas coctæ ſiliginis.] Id eſt fruſta panis cocti & macerati lacte aſinino, nam appellatione offæ intelligimus fruſta panis, carnis, caſei, & huiuſmodi rerum. vnde dicimus offam porcinam, id eſt fruſtum carnis porcinæ vnde Iuuenalis ſat. 2.

Et patruo ſimiles effunderet offas. Perſius item appellauit globum carnium offas illis carminibus: *offas Ingeris.* Plin. item inquit, amygdalas contuſas, & in offam redactas.

Siliginis. Genus tritici ex quo fit panis delicatiſſimus, de quo plura ante.

Auerſus.] Ab vxore. ſi forte inquit maritus nocte cum ea non concubuerit, indignata, ſæuitiam in ſeruos exercet.

Periit libraria.] Quum enim in maritum animaduertere non poſſit, in familiam ſæuit. Libraria autem dicta à libris quos dominæ exſcriberet, ſicut librarius domino exſcribebat, vnde Plin. lib. 7. loquens de Cæſare. Epiſtolas vero tantarum rerum quaternas pariter librariis dictare, aut ſi nihil aliud ageret, ſeptenas. & Cicero filius ad Tyronem ita ſcribit, Peto à te vt quàm celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus. multum enim mihi eripitur operæ in exſcribendis hypomnematis, niſi forte vocabulum deducatur à libra. vt libraria ancilla diceretur, quæ diſpartiendis penſis præeſſet Librariam etiam eleganter dicimus, quam Græco vocabulo bibliothecam appellamus, Gellius in Noctibus Atticis lib. 5. cap. 4. In libraria ego & Paulus conſederamus.

Ponunt tunicas.] Id eſt deponunt vt flagellentur Plautus in Perſa.

Vbi captum eſt flagrum, dum tunicas ponit, quanta afficitur miſeria?

Coſmeta.] Ancillæ, quæ dominam orant. C. Quæ ornatrix à Suetonio & Ouidio dicitur. S. Nam κοσμέω. idem eſt quod orno, & κόσμος, ornamentum. C. Quo nomine mundus ab ornatu à Græcis appellatus eſt. vt à Latinis à perfecta abſolutáque elegantia, Mundus: qua etiam voce, muliebrem ornatum, appellamus. S.

Tarde veniſſe.] Increpatur quòd tarde venerit.

Liburnus.] Seruus: nam ex Liburnia mittebantur ſerui robuſto & procero corpore, vt diximus illic:

Et ingentis curret ſuper ora Liburno

Pœnas alieni ſomni.] Id eſt mariti, qui dormiuit, nec vxorem ea nocte attigit.

Hic frangit ferulas.] Ita dictũ, ſicut alibi de Mario, *Nodoſam frangebat vertice vitẽ*, vitem enim frangebat vertice ſuo, dum verberabatur.

Flagellis.] Nam tortores in ſeruos flagellis animaduertebant. Romæ flagella vẽdebantur in ſuburra. Martialis.

Tonſtrix ſuburræ faucibus ſedet primis,
Cruenta pendent quà flagella tortorum.

Tortoribus.] Lorariis, quos inter ſeruos habebant, & mercede etiam conducebant.

Annua præſtant.] Annua abſolute ſalaria appellamus, ſiue alimenta vnius anni. Vnde Tranquill. in Tyberio. Sed & peculio conceſſo à patre, præbitiſque annuis, fraudauit per ſpeciem publici iuris. Idem in opuſculo De claris grammaticis & rhetoribus, loquens de Palæmone Vicentino. Quanquam ex ſchola quadringenta annua caperet. ſic etiam accipimus diurnum pro victu, ſiue mercede vnius diei. Seneca in ſecunda Controuerſiarum. Conſors modo omnis fortunæ diurnum petam. Idem, diurnum accipit. Diurnum item accipitur pro libro in quo ſingulorum dierum rationes notantur, vt infra,

Et cedens longi, relegit tranſacta diurni.

Suetonius in Claudio. Extat talis ſcriptura in plerìſque libris, ac diurnis titulíſque operum.

Obiter.] Interea, de quo plura alibi in tertia Satyra,

Atque obiter leget aut ſcribet.

Plin. lib. 12. Vt obiter quæque genera odorum dicantur.

Audit amicas.] Cum amicis confabulatur.

Conſiderat.] Contemplatur.

Veſtu picta.] Veſtem Phrygiam forte intelligit: quam, vt eſt autor Plinius, acu facere inuenere Phryges. vnde & Phrygiones appellati ſunt qui acu veſtes pingũt. Poſſumus etiam intelligere veſtem Attalicam. Nam Attalus rex Aſiæ veſtibus aurũ intexere inuenit, vnde Attalicis nomen. Hæc Plinius.

Et cadens.] Verberans. lege, *cadens* & non *cadit.*

Relegit.] Iterum & ſæpius legit, & inſpicit.

Tranſuerſa.] Conſueuiſſe Romanos rationem quærere ex ſeruis ſuis oſtendit, vt diximus paulo ante, Seneca ad Lucilium. Audio inquit circa horam tertiam noctis flagellorum ſonum, quæro quid faciat, dicitur rationes accipere. Mulier igitur furibunda, & irata recognoſcens, & diligenter trutinans errata longi diurni, verberat ſeruum.

Diurni.] Libri, in quo, vt diximus, ſingulorum dierum rationes notantur.

Tranſuerſa.] Ego intelligo errata, & delicta commiſſa, quum perperam rationes notauerit, vnde dicimus fertur tranſuerſus, quum non recte quiſpiam incedat, & à recta via declinet. C. ego vero, hoc loco poetam de aduerſariis, quæ vocant, loqui arbitror. Sunt autem Aduerſaria libelli in quibus negociationes ſingulis diebus notamus relaturi poſtea in accepti & expenſi codices ſiue tabulas. ſcribebantur antem & aduerſa parte, & per tranſuerſum, & omni ex parte vt hodie quoque facimus. ad hunc igitur morem reſpiciens Satyricus, dicit:

——relegit tranſuerſa diurni.

De aduerſariis libellis meminit Cicero pro Q. Roſcio Comœdo. Cælius Rhodiginus lib. 12. cap. vlt. *S.*

Horrendum.] Pro Horrende, nomen pro aduerbio. C. figura Græcis poetis & Latinis crebra. *Sic* Virgil. in 12.

Horrendúmque intonat armis. S.

Intonat.] Clamat, vociferatur.

Profectura domo.] Id eſt quum iam domo ſit profectura, peracta iam cognitione tum demum intonat Exi, iam feſſis cædentibus.

Siculа non mitior aula.] Id eſt Phalaride Agrigentinorum tyranno, cuius crudelitatem tantam fuiſſe conſtat, vt præmia nouorum inuentoribus tormentorum proponeret. cui vt placeret Perillus optimus artifex, æneum taurum conflauit, vt incluſus reus ſubiecto igne torqueretur, & vox hominis exclamantis mugitum bouis imitaretur. Cæterum Phalaris Perillum nouo inſtrumento incluſum ſupplicio mortis affecit. Vnde Ouidius,

——vt unus munere penſes,
Da precor ingenio munera digna meo.
Dixerat hæc, Phalaris pœnæ mirande repertor,
Ipſe tuum præſens indue dixit opus.

Iam cognitione peracta.] Iam omnibus rationibus diligenter recognitis & excuſſis.

Nam ſi conſtituit, ſolitóque decentius optat
Ornari, & properat, iamque exſpectatur in hortis,
Aut apud Iſiacæ potius ſacraria lenæ

Diſponit crimen, laceratus ipſa capillis,
Nuda humero Pſecas infelix, nudiſque mamillis.
Altior hic quare cincinnus? taurea punit
Continuo flexi crimen, facinuſque capilli.
Quid Pſecas admiſit? quænam eſt hic culpa puellæ,
Si tibi diſplicuit naſus tuus? altera læuum
Extendit, pectitque comas, & voluit in orbem.

VET. SCHOL.

Iſiaca.] Apud templum Iſidis Lenæ conciliatticis: quia in hortis templorum adulteria committuntut.

Diſponit crinem.] Componit crines dominæ, ipſa lacetata pet itam.

Nuda h. Pſecas.] Pſecazin Græce dicunt, quando minutum, ſiue rarum pluit. Ornattices igitur componentes rarum ac paruum aquæ ſolent mittere, ac velut ψεκάζειν. Ergo nominis etymologiam ab arte ſumpſit.

Si tibi diſplicuit naſus tuus.] Si tu fœda es.

Altera læuum.] Alteta componir ctinem, dum illa cæditur.

IOANNES BRITANNICVS.

Nam ſi conſtituit.] Ordo eſt: Pſecas infelix componit crinem, ſi conſtituit, domina ſcilicet cum adultero, & ſi optat ornari decentius ſolito. Et ſi ptoperat, & ſi iam expectatur in hottis, aut potius apud ſacratia lenæ Iſiacæ.

Sacraria.] Loca vbi ſacta reponuntut, & quæ etiam in ædificio priuato eſſe poſſunt & ſolent Locus autem ſacer, dicitur ſacratus. Hæc Vlpianus titulo De rerum diuiſione.

Lena Iſiaca.] Iſis Ægyptiorum fuit dea, cuius ſacrificia Romam tranſlata fuere. in eius templo maxima dabatur adulteriorum occaſio. Ouid. ad amantem ait.

Nec fuge Niliaca Memphitica templa iuuencæ,
Multas il'a facit, quod fuit ipſa Ioui.

Scribit Ioſephus lib. 8. Antiquitatum, iuuentem quendam nomine Mundũ, quum impatienter Paulinam quandam generoſam & pudicam alioquin mattonam amaſſet, ſacerdotes Iſidis pecunia cottupiſſe, qui nouo religionis commento mulierem in templum vocarent. Ij igitur, quum fingerent ſe per noctem cum Oſiride collocutos, perſuaſere eam à deo deſiderari. Eam itaque quum in templum veniſſet, iuuenis tanquam Oſiris compreſſit: mox quum petulantius ſtuprum ei exprobraſſet, mulier marito tem detulit, maritus Tyberio, qui indignatus ſacerdotes cum liberta Mundi, quæ totius facinoris fuerat conciliatrix, crucibus affixit, templum Iſidis euertit: ſimulachrum eius in Tyberim præcipitauit: Iuuenem tranſmare relegauit, grauiore ſupplicio dignum non iudicans, quòd amoris impatientia, & furore deliquiſſet.

Lena Iſiaca.] Id eſt lenæ, quæ in templo Iſidis mulierem expectat. Templum autem Iſidis ptoximum fuiſſe campo Martio., & Tyberi oſtendit Iuuenalis,

A Meroë portabit aquas, vt ſpargat in ædem
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ouili.

Componit crinem.] Notat ſuperbam mulierum vecordiam, quæ quum ab ancillis ornarentut eſſentque deformes, offenſæ ea deformitate dum in ſpeculo ſe inſpicerent, ancillas ipſas pulſarent. idem notatus à Mart. in 2.

Digitized by Google

Vnus de toto peccauerat orbe comarum
Annulus, incerta non bene fixus acu.
Hoc facinus Lalage, ſpeculo quod viderat, vlta eſt,
Et cecidit ſectis icta Plecuſa comis.

Pſecas.] Nomen fictum ancillæ. ψεκάζω enim idem eſt, quod irroro, nam dominam ſe componentem irrorat. ſumpſit autem ex Metamorphoſi Ouidij, vbi eiuſdē nominis eſt miniſtra Dianæ.

Laceratis capillis.] A domina ſcilicet.

Nuda humeros.] Id eſt habens humeros nudos, & mamillas diſciſſa veſte à domina, à qua cæditur.

Altior hic quare.] Verba dominæ increpantis ancillam. Quod & Seneca notat in libro De breuitate vitæ his verbis. Quomodo excandeſcunt, ſi quid extra ordinem iacuit, niſi omnia ſua in annulos ſuos reciderunt?

Cincinnus.] Capillus annulatus, vt dixi modo teſtimonio Martialis,
Annulus incerta non bene fixus acu.

Taurea.] Nomen matronæ fictum à feritate tauri. C. Immo taurea genus tormenti eſt, teſte Eutropio, qui ſcribit Tarquinium Superbum excogitaſſe primum, vincula, taureas, fuſtes, compedes, Latumias, metalla. arbitror ſcuticam fuiſſe ex taurino, corio, qua terga damnatorum cædebantur, vt hodie quoque fit pleriſque in locis. Ergo taurea ſcutica punit crimen Pſecæ famulæ, quæ non recte compoſuit dominæ capillum. S.

Punit crimen.) Id eſt quod ipſa putat, & vocat crimen.

Quid Pſecas.) Verba poetæ ſubſannatis furentem dominam.

Hic.) In hac re, id eſt quum tu tibi diſpliceas. indignatur enim & iraſcitur ancillis, quod deformis ſit.

Altera læuum.) Senſus eſt, altera mulier eſt quæ quum ſe comit, & capillum circa caput digerit, alias de ornatu conſulit.

Altera l.) Vtrum extendit læuum capillum, an extendit & pectit comas, & voluit in læuum orbem.

Voluit in orbem.) Circum caput multi modis reuolutionibus diſponit.

Eſt in conſilio materna, admotáque lanis
Emerita quæ ceſſat acu: ſententia prima
Huius erit: poſt hanc ætate, atque arte minores
Cenſebunt, tanquam famæ diſcrimen agatur,
Aut animæ: tanta eſt quærendi cura decoris.
Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput. Andromachen à fronte videbis:
Poſt minor eſt: credas aliam. cedo, ſi breue parui
Sortita eſt lateris ſpatium, breuiórque videtur
Virgine Pygmæa, nullis adiuta cothurnis,
Et leuis erecta conſurgit ad oſcula planta.
Nulla viri cura interea, nec mentio fiet
Damnorum: viuit tanquam vicina mariti.

VET. SCHOL.

Et in conſilio matrona.] Lanipendia matris facta ornatrix, quaſi magiſtra.
Emerita] Quæ non ornatrix eſt, ſed iam quaſi emerita ceſſat.
Ad oſcula.] Mœchi ſcilicet.
Damnorum.] Quæ in domo fuerunt.
Tanquam vicina.] Tanquam extranea.

IOAN. BRITANNICVS.

Eſt in conſilio matrona.] Hoc eſt quod dicit, quum altera extendit, pectitque comas, ſtatim adhibetur matrona in conſilio. nam matronam & ancillam anum quaſi per ætatem peritiorem conſulit de capitis ornatu. eſt autem ordo, matrona, & ea quæ emerita ſeu ceſſat admota lanis eſt in conſilio.

Emerita acu.] Id eſt iam finito munere ſuendi propter ætatem. emeriti enim illi dicuntur, qui functi ſunt munere ſuo, & vacationem habent. Tranq. in Caligula. Cæterorum increpita cupiditate, commoda emeritæ ad militiæ ſexcentorum millium ſummam reſcidit. Papin. in Syluis:

Cæſar ab emerito iubeat diſcedere bello.

Mulier enim vetula omiſſo munere ſuendi vitio ætatis, ex pendis lanis admouetur. Vnde Horat. de anu.

Te lanæ prope nobilem Tonſæ Luceriam non cithara decent.

Sententia prima.] Huius ſcilicet ancillæ vetulæ, vt peritioris.

Minores arte.] In peritia ornandi.

Diſcrimen f.] Periculum exiſtimationis & vitæ.

Tanti eſt quærendi] i. tanti faciunt ſtudium ornandi ſe.

Ædificat.) Amplificatio eſt per irriſionem: quaſi turrim altam extruat.

Andromachen à fronte.) procero corpore Andromachen Hectoris vxorem oſtendit Ouid.

Parua vehatur equo, quod erat longiſſima, nunquam
Thebais Hectoreo nupta reſedit equo.

A fronte.) Inceſſum mulierum deſignat, quæ ore elato incedunt ita vt à fronte videantur proceræ, & à tergo minores. Vnde eſt illud Papinij in Epithalamio Violantillæ: *—celſa procul aſpice frontis honores, Suggeſtúmque comæ.*
Eſt ergo ſenſus, ſi à fronte inquit & parte anteriore mulierem ſpectaueris, altiſſimã dices, & alteram Andromachen. ita eſt capillorum ordo in capite faſtigiatus, à tergo vero ſi videris, cognoſces breuem eſſe. ita vt aliam credas.

Cedo ſi breue parui.) Iocatur poeta in breuiculam mulierem: cedo, inquit, id eſt, dic mihi quomodo facit, tam breui ſtatura, quum maritum vult oſculari? erigit ſe inquit in plantas, erit ergo ordo, cedo, id eſt dic, quomodo facit quum vult oſculari maritum? ſi ſortita eſt breue ſpatium lateris parui, & ſi videtur breuior virgine pygmæa adiuta nullis cothurnis, & ſi leuis eſt, id eſt minime ponderoſa, quum ſic puſilla, conſurgit inquit ad oſcula planta erecta, hoc eſt ipſa erecta in plantas.

Adiuta.) Subleuata.

Cothurnis.) Calciamentis, qualia fiunt ex cortice ſuberis in vſum mulierum, vt docet Plinius.

Virgine pygmæa.) i. breuis ſtaturæ, quales ſunt pygmæi, qui & ſpithamæi dicuntur, eo quod ternas ſpithamas longitudine, hoc eſt ternos dodrantes ſiue palmos non excedant. ad extremos Indiæ fines habitant, ſalubri, cœlo ſempérque vernanti, montibus ab Aquilone oppoſitis, quos à gruibus infeſtari Hom. quoque prodidit. Fama eſt inſidentes arietum capratúmque dorſis armatos ſagittis, veris tempore vniuerſo agmine ad mare deſcendere, & oua pullóſque earum alitum conſumere, aliter futuris gregibus non reſiſti. Plin.

Digitized by Google

Nulla viri cura interea.) Dum hæc inquir eutat, quomodo ſe ornet & comat, nullam rerum domeſticarum curam habet, quaſi ad eam nihil pertinentium.

Nulla cura.) Subaudi erit.

Hoc ſolo propior, quod amicos coniugis odit,
Et ſeruos. grauis eſt rationibus. ecce furentis
Bellonæ, matriſque Deum chorus intrat, & ingens
Semiuir, obſceno facies reuerenda minori,
Mollia qui rapta ſecuit genitalia teſta
Iam pridem, cui rauca cohors, cui tympana cedunt
Plebeia, & Phrygia veſtitur bucca tiara:
Grande ſonat, metuique iubet Septembris, & Auſtr
Aduentum, niſi ſe centum luſtrauerit ouis,
Et xerampelinas veteres donauerit ipſi,
Vt quidquid ſubiti, & magni diſcriminis inſtat,
In tunicas eat, & totum ſemel expiet annum.

VETVS SCHOL.

Quod a. c. odit.) Quod vicina non facit.

Grauis eſt rationibus) * In iumentis, & balneariam pecuniam erogando.

Bellonæ matriſque.) Saccrdotes, ſiue myſtæ.

Reuerenda minori.) Quia minorem penem habet.

Et Phrygia veſtitur bucca tiara.) Sacerdotis habitu. Tiara nam galea ſacerdotis eſt, quæ per malas veniens, mento ſubligatur. Tiara eſt Phrygium quod dicunt.

Et Xerampelinas veteres.) Veſtes ſcilicet, quæ ad vſum matronarū fuerunt, ampelini coloris, qui inter coccinum & muricem medius eſt. Xeron vero ſiccū ſignificat,

IOANNES BRITANNICVS.

Hoc ſolo propior.) Satyrice dictum, hac vna re videtur rerum mariti curam habere, quòd ſcilicet odit amicos eius, & ſeruos, quum in cæteris rebus quaſi ad ſe nō ſpectantibus ſit negligentiſſima.

Grauis rationibus.) Domèſticis ſcilicet quum plus impendat quàm ratio familiaris tolerat.

Ecce furentis Bellonæ, matriſque Deûm.) Stultam ſuperſtitionem mulierum multis carminibus inſectatur, quòd nimis credulæ timeant, quæ à ſacerdotibus Cybeleis, & Iſiacis horribiliter prænuncientur. Cybele autem ex ſententia Apulei Bellona, & Iſis eædem fuere deæ: iidémque ſacerdotes trium dearum ſacra peragebant, vnde nunc recte eundem Cybeles, Bellonæ, & Iſidis chorum inducit.

Chorus.) Cœtus.

Bellona furentis.) Id eſt ſacerdotum Bellonæ furentium. nam in eius ſacris ſacerdotes ſuo cruore ſacrificabant. gladios enim diſtrictos vtraque manu tenentes ſectis pariter humeris, & lacertis, & capitis rotatione diſcurrebant, & veluti numine deæ afflati agebantur. vnde ſuperius,

Digitized by Google

——— ſed vt fanaticus æſtro.
Percuſſus Bellona tuo, diuinat. Tibullus,
Hæc vbi Bellonæ motu eſt agitata.

Eam turbam Martialis Entheam appellat, id eſt fanaticam, & numine afflatam. De ſacerdotibus Bellonæ ſic ſcribit Lampridius, Bellonæ ſeruientes vere exccare Brachium præcepit ſtudio crudelitatis.

Matriſque Deûm] Cybeles. De qua ſuperius. Huic ſacerdotes Galli ſeruiebant eunuchi, qui apud deam ſe iactantes faciebant cymbalorum, ferramentorúmque iactatorum,, ac manuum ſonitum. Galli autem ſunt cognominati ſacerdotes deæ, à Gallo fluuio Phrygiæ, apud quem Orgia colebant. ſimulachrum autem illud deæ facile Romanis conceſſum fuit, conſanguineos ſe dictantibus, atque oriundos ab Ænea Phryge. ipſum ſimulachrum cælitus, vt aiunt, demiſſum, neque qua ſit materia, neque à quo fabricatum artifice, vt ſcribit Herodianus, ſatis conſtat, neque plane hominum manibus creditur factum. hoc igitur decidiſſe cælitus ferunt in quendam Phrygiæ agrum, cui nomen Peſinunti à caſu eius ſimulachri factum putant. πίπτω cado ſignificat, cuius aoriſtus eſt ἔπεσον, Vnde Peſinus nomen tractum eſt.

Ingens ſemiuir.] Id eſt antiſtes ſacrorum, & præfectus Gallorum. ordo eſt, ingẽs ſemiuir, appoſitio, facies reuerenda minori, grande ſonat.

Semiuir.] Quia eunuchus.

Facies reuerenda.] Quam cæteri ſacerdotes minores venerantur.

Minori obſcœno.] Id eſt Gallo fœdo fœmineo. Nam Diuus Auguſtinus ſcribit, Gallos molles contra omnem virorum, mulierúmque verecundiam conſecratos, madidis vnguento capillis, facie dealbata, fluentibus membris, inceſſu fœmineo per plateas, vicóſque à populis, vnde viuerent, turpiter quæſitaſſe.

Secuit genitalia.] Virilitatem enim ſibi, vt ſcribit Plinius, teſta ſamia amputabant in memoriam Atys à dea dilecti. vnde Ouidius,

Venit in exemplum furor hic, molléſque miniſtri,
Caedunt iactatis vilia membra comis.

Ad quam conſuetudinem alludit Martialis,

Abſciſſa eſt quare ſamia tibi mentula teſta,
Si tibi tam gratus Bœtice cunnus erat?

Mollia] Proprium eſt epitheton eunuchorum. molles enim ſunt veluti fœminæ. vnde ſuperius.

Sunt quas eunuchi imbelles at mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barba.

Rauca cohors.] Id eſt vocis acutæ exilis & muliebris. nam eunuchi autore Macrobio, ita acutæ ſunt vocis, vt ſæpe mulier, an eunuchus loquatur, niſi videas ignores. Id facere ſuperflui humoris abundantiam tradit, qui arteriam, per quam ſonus vocis aſcendit efficiens craſſiorem, anguſtat vocis meatum: & ideo, vel fœminis, vel eunuchis, vox acuta eſt, viris grauis, quibus vocis tranſitus habet liberum, & ex integro patentem. Quintilianus libro 11. oſtendit vocem exilem eſſe eunuchis his verbis. Ne ad ſpadonum, & mulierum, & ægrorum exilitatem vox noſtra tenuetur.

Cui.] Antiſtiti.

Tympana plebeia.] Id eſt ſacerdotes minores, & plebei. Nam miniſtri Cybeles, qui eam comitantur, tympana, aliáque inſtrumenta pulſabant. Ouid. in 4. Faſtor.

Æra deæ comites, raucáque terga mouent.
Cymbala pro galeis, pro ſcutis, tympana pulſant:
Tibia dat Phrygios, vt dedit ante, modos.

Cedunt.] Venerantur.

Et cui.] Scilicet antiſtiti.

Veſtitur bucca.] Id eſt os, nam redimicula è pileo dependebant, quibus

maxillæ

Digitized by Google

maxillæ, & mentum veſtiebantur. Nam bucca, pro buccis dixit, & proprie bucca, vt alibi diximus, appellatur ea pars oris, quæ infra malas inflari ſolet. Vnde Horat.

——quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet.

A bucca fit bucca, hoc eſt fruſtulum alicuius rei eſui aptæ, quantum ſcilicet bucca commode capit. Auguſt. in epiſt. ad Tyberium, autore Tranquil ſic ſcribit: in balneo demum poſt horam primam noctis duas buccas manducaui priuſquam vngi inciperem. C. Inde buccellam diminutiuum fieri dicunt, ſed non lectum eſt apud idoneum autorem. S. Inde etiam eſt bucellatum genus cibi caſtrenſis, & frumentacei, quo Peſcenius Niger iubebat contentos eſſe debere milites omnes, vt ſcribit Spartianus. De bucellato item meminit Volcatius Gallicanus in vita Auidij imperatoris his verbis. Et præter laridum, ac bucellatum, atque acetum, militem in expeditione portare prohibuit. Ammianus enim Marcellinus ſic, Bucellatum, vt vulgo appellant, humeris impoſuit militum. A bucca etiam fit buccula, quæ pars eſt caſſidis, quæ prominens buccas ipſas tegit, de qua alibi poeta.

Et fracta de caſside buccula pendens.

Tiara.] Genus pilei, quo peculiariter Perſæ vtebantur, de quo Herod. lib. 7. ſic, Ex quibus qui militabant, ſi erant Perſæ, hunc in modum ornati circa capita geſtabant pilea impenetrabilia quas vocant tiaras. Lunatæ formæ indicat fuiſſe Sidonius in Panegyrico.

Flectit Achemenius lunatam Perſa tiaram.

Seruius quoque declarans illud Vergilianum, *Sacérque tiaras*, dicit pileum fuiſſe Phrygium, quo ipſi ſacerdotes vterentur, qui in Phrygia prius ſunt inſtituti ipſi matri deum, vnde nunc dixit,

Et Phrygia veſtitur bucca tiara.

De tiara ita ſcribit Diuus Hieronymus ad Fabiolam, Quartum genus eſt veſtimentum rotundum pileolum, quaſi ſphæra media ſit diuiſa, & pars vna paratur in capite. hoc Græci & noſtri tiaram, nonnulli galerum vocant. non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad comas caput tegit, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vitta conſtrictus eſt, vt non facile labatur ex capite. eſt autem biſſinum, & ſic fabre operatum linteolo vt nulla acus veſtigia forinſecus pateant.

Grande ſonat.] Miranda prædicit, & grandia: vt non ad vocem claram referas, ſed ad faciem rei horrendam: nam Galli, ſacerdotéſque Ægypti per vrbes cum inſignibus ſuis vaticinantes, fanatico carmine talia populis ventura minabantur, qualia Seneca in libro De beata vita ſic irridet. Quum ſiſtrum aliquis concutiens ex imperio mentitur, quum aliquis ſecando lacertos ſuos artifex brachia atque humeros ſuſpenſa manu cruentat, quum aliqua genibus per viam repens vlulat, laurúmque linteatus ſenex & medio lucernam die præferens conclamat iratum aliquem deorum, concurritis & auditis, ac diuinum eſſe eum inuicem mutuum alentes ſtuporem affirmatis.

Luſtrauerit.] Expiauerit.

Centum ouis.] Admittebantur enim oua ad expiationes. Ouidius,

Et veniat quæ luſtret anus, lectúmque locúmque.
Præferat & tremula ſulphur & oua manu.

Apuleius lib. 11. de Aſino aureo loquens de naui expiata ſic ſcribit. Summus ſacerdos tæda lucida. & ouo & ſulphure ſolēniſſimas preces de caſto præfatus ore quàm puriſſime purificatam deæ nuncupauit. C. Hanc luſtrationem Græci καθάρσιον vocabant. Vide Cæl. Rhod.

Et xerampelinas.] Ad vſum matronarum ſcribit fuiſſe Probus veſtes ampelini coloris, qui inter coccinum & muriceum medius eſt. Ξηρὸς enim ſiccum ſignificat, ἄμπελος vitem, itaque xerampelinus coloris eſſe exiſtimatur quem nunc roſam ſiccam nominamus. Georgius Merula præceptor meus in Commentariis ſuis ita ſcriptum reliquit. Has veſtes atrabaticas inuenio Latine appellatas his verbis apud Suidam. Diebus feſtis, & in victoria, aut aſtantibus legatis induebantur tunicas &

Digitized by Google

clamydes auro ac purpura variatas, aut alio quouis modo precioſas, in quotidianis vero conuentibus xerampelinas ſic à colore dictas, quas vocabant atrabaricas à colore videlicet. atrum enim nigrum ſignificat, vnde coniicimus xerampelinas nigras fuiſſe. hæc ille. Aut reuera intelligit veſtes lineas, quales ſolent geſtare ſacerdores Ægypti, nam de ſacerdoribus & Cybeleis & Iſiacis intelligit. Veſtes autem conficiebantur ex genere lini quod xylon appellarunt, de quo ita Plinius libro decimo nono cap. primo, Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui goſſipion vocant, plures xylon, & ideo lina inde facta xylina. paruulus eſt, ſimilémque barbatæ nucis defert fructum, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt ei candore, molliciéve præferenda. Veſtes inde ſacerdoribus Ægypti gratiſſimæ. vt intelligas veſtes lineas coloris ampelini, & legas xylampelinas, niſi forte ratio metri reclamet, nam xylon primam ſyllabã habet correptam quæ tamen ratio plerumque à poetis confunditur: ſenſus tamen prior magis placet.

C. Veſtes.] Alij legunt veteres. S.

Donauerit ipſi.] Id eſt ſibiipſi ſcilicet ſacerdoti.

Vt quidquid ſubiti.] Vt ſi quid mali immineat, id totum eat in tunicas.

Magni diſcriminis.] Periculi.

Semel.] Sola hac luſtratione.

Hibernum fracta glacie deſcendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur, & ipſis
Vorticibus timidum caput abluet: inde ſuperbi
Totum Regis agrum nuda, ac tremebunda cruentis
Ereptet genibus: ſi candida iuſſerit Io,
Ibit ad Ægypti finem, calidáque petitas
A Meroë portabit aquas, vt ſpargat in ædem
Iſidis, antiquo quæ proxima ſurgit ouili.
Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.
En animã, & mentẽ, cum qua Dij nocte loquantur.
Ergo hic præcipuum ſummúmque meretur honorem,
Qui grege linigero circumdatus, & grege caluo
Plangentis populi currit deriſor Anubis.

VET. SCHOL.

Totum regis agrum.] Brutus agrum Tarquinij Superbi totum Marti conſecrauit. vnde hodiéque campus Martius appellatur.

Iuſſerit Io.] Inachi fluuij filia, quam Iuppiter ſtuprauit: & deprehenſus à Iunone, in vaccam eam transfigurauit, celare volens factum. quod Iuno ſciens. dono eam ſibi petiit, & accepit quam acceptam, Argo cuſtodiendam tradidit. Hic Argus centum oculos dicitur habuiſſe, quem Mercurius iuſſus ab Ioue occidit. Hanc igitur Io in tantum perſecuta eſt Iuno, vt per omnem mundum eam * mi-

natet. Quæ cum veniſſet errans in partibus Ægypti, in Nilum fluuium, laſſata cœpit orare, ptout potuit, requiem malorum. Iuppiter Iuonem dilexit, * petit, indulſit pellici, & reuerſa in ſuam figuram, recepta eſt inter Deas. Et ipſa eſt Dea Iſis. Inde etiam ſacra de Ægypto.

A Meroë.] Ciuitas eſt Ægypti.

Iſiduan.] In Martio campo templum Iſidis vetuſtum.

Ouili.] Quia ibi Romulus & paſtores adſueuerant pecora paſcere, aut regiam dicit Romuli, vt palatium.

Se voce.] Vt putet ipſam deam per Gallum loqui matrona, vſque adeo ſuperſtitioſa eſt.

Qui grege lanigero.] Sic enim ſymniſtæ, quando Oſirim quærunt.

Deriſor Anubis.] Vtrum quod ipſe derideat, an quod aliis ſe præbeat deridendũ. Dictus Anubis, quia caput caninum accepit per myſteria.

IOANNES BRITANNICVS.

Deſcendet.] Scilicet mulier ita ſacerdote iubente. Putabant enim ſe Tyberis aqua perfundentes expiari. Perſius.

Hac ſancte vt poſcas Tyberino in gurgite mergis.
Mane caput, bis terque & noctem flumine purgas.

Timidum caput.] Id eſt ipſa timida.

Totum agrum regis ſuperbi.] Id eſt campum Martium, qui eiecto Tarquinio Superbo, datus eſt populo & Marti conſecratus.

Io candida.] Id eſt ſi ſacerdos ex Iſidis imperio iuſſerit: non enim ipſa dea iubet: ſequitur enim,

Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.

Candida.] Aut pulchra, aut verius reſpexit ad id, quod veſtibus lineis vterentur Iſiaci ſacerdotes, vt ſtatim dicemus.

Io.] Ioachi Argiuorum regis filia à Phœnicibus rapta eſt, vt ſcribit Herodotus lib 1. Et abducta in Ægyptum, Oſiris eam duxit vxorem, quo mortuo regnum tenuit, dictáque Iſis, & poſt mortem habita pro dea. Eius ſacra Romam tranſlata ſunt. Templum iuxta campum Martium extructum fuit, ſacerdotes veſtibus lineis induti per vrbem lugentes vagabantur: mox ad lætitiam conuerſi, ſacra perficiebant. Id erat monumentum Iſidis, quæ quum oſſa Oſiridis à fratre Typhone, vt ferunt, occiſi diu quæſita non inueniſſet, in maximos prorupit luctus. Vnde commoti Ægyptij tam diu ea multo luctu quæſiuerunt, quoad iuxta Syenem inuenerunt, quibus inuentis lachrymas in lætitiam verterunt. Ea illic ab Iſide mandata ſunt ſepulturæ? De quo plura illic recitabuntur in 8. *Satyra*.

Populus quod clamat Oſiri Inuento.

Mulieres hæc ſacra frequentabant, nefáſque iis erat illis diebus coniungi cum viro.

A Meroë.] Multas magnáſque inſulas ambit Nilus, quarum nobiliſſima eſt Meroë.

Aquas calidas.] Pars enim illa Ægypti zonæ proxima eſt torridæ.

Portabit] Hyperbolicos dixit, id eſt etiam ex parte extrema orbis.

Vt ſpargat.] Hoc eſt ex inſtituto ſacri Iſiaci. nam in templo Iſidis aqua ſparſa de Nilo dicebatur, quamuis ſimulata foret. Nam quæ exhiberi non poterant ſimulabantur, & habebantur pro veris. Vnde Vergil.

Sparſerat & latices ſimulatos fontis Auerni.

Proxima antiquo ouili.] Id eſt loco ita cognominato in campo Martio. nam ouile ideo appellatus eſt locus in campo Martio, quòd ibi greges ouium à Tarquiniis haberentur. fuit enim eorum ager: hócque magis placet quam vt intelligas de ſeptis, hoc eſt tabulatis, in quibus claudéretur populus tempore comitiorum ait enim antiquo ouili, hoc eſt illo loco, qui in campo Martio antea & priſcis tempo-

Digitized by Google

ribus appellatus ouile: vbi ſc. greges, & ouilia habuere Tarquinij: quibus poſtea, vt diximus, expulſis, campus populo datus eſt, & Marti conſecratus. inde poſtea ſepta illa fabricata fuere, quibus populus claudebatur ad danda ſuffragia. De quibus ſic Spartia. in Adria. Romæ inſtaurauit Pantheum, ſepta, baſilicam Neptuni. Plin lib. 16. loquens de magnitudine arborum. Fuit inquit & memoria noſtra in porticibus ſeptorum à M. Agripa relicta. De ouili antiquo in campo Martio intellexit & Lucan. in primo,

Et miſeræ maculauit ouilia Romæ.

Id eſt ipſum campum Martium, qui antea habuerat ouilia Tarquiniorum. lege Liu. in prima Decad. Strab. quoque mentionem facit in 5. his verbis: Sylla altos qui arma proiecerunt, ad milia tria, vel vt alij quatuor, in campo Martio ad ouilia coactos immiſſis militibus, triduo iugulauit.

Credit enim ipſius dominæ ſe voce moneri.] Credit inquit quæ à ſacerdotibus dicuntur, à dea ipſa dici, ita ab eis perſuaſa.

Voce dominæ.] Iſidis.

En animam & mentem.] Ironia eſt in ſacerdotem. ô quàm ſanctus inquit eſt ſacerdos, quámque dignus cum quo loquatur nocte dea. Anima eſt qua viuimus, Animus vero quo ſapimus. nam autore Lucretio, ea eſt mens, qui & animus. Eſt enim animus autore beato Auguſtino, ſubſtantia quædam rationis particeps regendo corpori accommodata, vnde eſt illud Saluſtianum. Sed dux atque imperator vitæ mortalium eſt animus, &c.

Ergo hoc præcipuum.] Ordo eſt & ſenſus. Ergo hic Anubis deriſor, id eſt ſacerdos Iſidis, qui vt antiſtes grege linigero circundatus currit, id eſt diſcurrit & vagatur per vrbem, meretur præcipuum honorem apud mulieres, nam ſuperſtitioſo quodam metu mulieres ſacerdotes ipſos Iſidis colebant.

Ergo.] Quum mulieres, inquit, credant ſacerdotes colloquia cum Iſide habere, ergo eos præcipue colunt.

Grege linigero.] Reliquis ſacerdotibus indutis veſtes, vt diximus lineas. De quibus ita Ouid.

Nunc dea linigera colitur celeberrima turba. Martialis,

Linigeri fugiunt calui ſiſtratáque turba.

Suetonius in Othone, Sacra enim Iſidis ſæpe in linea religioſáque veſte propalam celebrauit. Apuleius in vltima Metamorph. loquens de cærimoniis Iſiacis ſic ſcribit. Tunc influunt turbæ ſacris diuinis initiatæ viri fœminæque omnis dignitatis, & omnis ætatis linteæ veſtis candore puro luminoſi.

Grege caluo.] Hoc dicit quia caput deradebant. Vnde Lampridius de Commodo imperatore ſic ſcribit. Sacra Iſidis coluit, vt & caput deraderet, & Anubin portaret. Apuleius in vltima Metamorph. illæ lympido tegmine crines madidos obuolutæ, hi capillum deraſi funditus verticem prænitentes, & cætera.

Plangentis populi.] Id eſt reliquorum ſacerdotum, qui lugentes, & lintea veſte amicti vagabantur per vrbem, vt diximus, in memoriam Iſidis.

Currit.] Diſcurrit, vagatur.

Deriſor.] Quaſi qui nimis credulum populum derideat.

Anubis.] Hoc loco Anubin appellat ſacerdotem Iſidis, quando nuncius fit inter mulieres & Iſidem: nam Anubin Ægyptij colunt vt nuncium inter ſuperos, & inferos. De quo ſic Apul. lib. vlt. Metamorph. Ille ſuperum commeator, & inferum, nunc atra, nunc aurea facie ſublimis attollẽs canis ceruices arduas Anubis, læua caduceum gerens De eo ſic & Diodorus lib. 2. Deum qui apud Ægyptios Anubis vocatur capite fingunt canino, ſignificantes cuſtodem corporis Oſiridis & Iſidis fuiſſe. Vnde à Vergil. appellatur latrator Anubis. Sic & à Propertio.

Auſa Ioui noſtro latrantem opponere Anubin.

Filium docet Diodorus fuiſſe Oſiridis.

Ille petit veniam, quoties non abſtinet vxor
Concubitu, ſacris, obſeruandiſque diebus,
Magnáque debetur violato pœna cadurco.
Et mouiſſe caput viſa eſt argentea ſerpens
Illius lacrimæ, meditatáque murmura præſtant,
Vt veniam culpæ non abnuat, anſere magno
Scilicet, & tenui popano corruptus Oſiris.
Cum dedit ille locum: cophino, fenóque relicto,
Arcanam Iudæa tremens mendicat in aurum,
Interpres legum Solymarum, & magna ſacerdos
Arboris, ac ſummi fida internuntia cæli.
Implet & illa manum, ſed parcius ære minuto.
Qualiacunque voles Iudæi ſomnia vendunt.

VETVS SCHOL.

Obſeruandiſque diebus.] Feſtis.

Violato pœna cadurco.] Membrum mulieris intelligitur, cum ſit membris velamẽ. vel, vt alij, eſt inſtita, qua lectus intenditur. Vnde ait Sulpitia,

Ne me cadurcu deſtitutam faſcijs
Nudam Caleno concubantem proferas.

Argentea ſerpens.] Quæ eſt in templo Iſidis.

Illius lac.] Iſiaci antiſtitis.

Cum dedit ille locum.] Cum Gallus ſacerdos ac luſtrator acceſſerit Iudæa mulier aduenit, quæ in aurem ſuſurrendo, ſub obtentu religionis, aliquid petit. Dixit nam ſuperius Iudæis hortos datos, quos colentes, præſtabant penſiones: modo, inquit, laborem horti declinantes, transferunt ſe ad Deos lucri cauſſa, legẽ Moyſi exponentes.

Cophino fenóque.] Supellectile, quod his pulmentaria ſua, & calidam aquam die ſabbati ſeruare conſuerunt.

Ac ſ. fi. in c.] Quid Dij cogitent de hominibus, vel diſponant.

Qualiacumque.] Mala ſiue bona, etiam res vanas, quas pro magno proferunt.

IOANNES BRITANNICVS.

Ille petit.] Scilicet ſacerdos, qui ſe cum Iſide colloquium habere ſimulat.

Veniam.] Scilicet mulieri & vxori ab Iſide.

Concubitu.] Mariti ſui.

Violato cadurco.] Cadurco legendum eſt, non caduceo, nam & ſyllaba repugnat, & ſenſus non procedit. Caduceus enim primam producit. ergo violato cadurco, id eſt non ſeruata caſtitate lecti matrimonialis per eos dies, quibus ſacra Iſidis peragebantur. Nam nefas erat, vt diximus, coniungi marito, id autem nouem

diebus fiebat. Propert.

Triſtia iam redeunt iterum ſolennia nobis,
Cynthia iam noctes eſt operata nouem.

Nam cadurcum poſuit pro lecto. Cadurci enim populi ſunt Galliæ, apud quos lini præſtantia obtinet palmam in culcitris, ob præcipuum candorem, quod docet Plin. lib. 20. quum ait. Nullum eſt candidius linum lanæue ſimilius: ſic culcitris præcipuam gloriam Cadurci obtinent Galliarum. hoc ad tomenta pariter inuentum. Vnde poeta in ſequenti ſaty.

Inſtitor hyberna tegetis, niueique cadurci.

Id eſt culcitræ candidæ. Ergo violato cadurco, violato lecto matrimoniali per eos dies, quibus ſacra Iſidis celebrabantur, & caſtitas ſeruanda erat.

Magnáque debetur pœna.] Ordo eſt à ſuperiore ſic. Ille petit veniam quotiens magna pœna debetur, violato cadurco.

Et mouiſſe caput.] Hæc ironicos legenda ſunt, & profecto inquit ipſe Oſiris precibus ſacerdotis annuit. Nam viſa eſt ſerpens argentea mouiſſe caput, id eſt aſſenſiſſe.

Serpens argentea.] In ſimulachro enim Serapis, quam Oſiridem appellant, vt ſcribit Diodorus in primo libro ſignum erat, vt tradit Macrobius primo Saturnalium, tricipitis animantis, quod exprimit medio eodémque maximo capite leonis effigiē. Dextera parte caput canis exoritur, mauſueta ſpecie blandientis C. pars vero leua ceruicis, rapacis lupi capite finitur: eáſque formas animalium draco connectit volumine ſuo capite redeunte ad dei dextram, qua conſpicitur monſtrum. de quo dracone nunc poeta videtur intelligere. eundem etiam in imagine Iſidis extitiſſe, docet Valer. Flaccus lib. 4 Argonauticon,

Aſpice cincta comas, & ouanti perſona ſiſtro. S.

Vnde etiam in pompa Iſiaca geſtabatur ſerpens in imagine Oſiridis, de qua meminit Ouid.

Pigráque labatur circum donaria ſerpens,
Et comes in pompa corniger apis eat.

Illius lachrymis.] Scilicet ſacerdotis.

Meditatáque murmura præſtant.] Cum ironia legenda ſunt. Ordo eſt, murmura ſcilicet ſacerdotis meditata præſtant, vt Oſiris ſcilicet corruptus anſere, & popano non abnuat veniam culpæ.

Anſere magno.] Nam ſacerdotes carne bubula, & anſerina maxime veſcebantur, autor Herodotus lib. 2.

Corruptus.] Quaſi more mortalium muneribus corruptus ſententiam mutet, vt illud apud Perſ. *Quæ niſi ſeductis nequeas committere diuis.*

Tenui popano.] Tenui placenta. Nam ex autoritate Suidæ, popanum eſt placenta lata, tenuis & rotunda. Autore Polluce vtebantur in ſacrificiis.

Non abnuat.] Non deneget, non recuſet.

Culpa.] Criminis mulieris, quæ cum viro concubuit.

Quum dedit ille locum.] Senſus eſt, vbi Iſidis & Cybeles ſacerdotes abiere, præſto ſunt Iudæi, quorum ſuperſtitioſis monitionibus credunt mulieres. Nam Iudæa mendicat in aurem.

Arcanam] Arcanis ſuſurris, quos auribus mulierum inſtillat, & veluti legum interpres Iudaicarum, quærit ſibi vnde viuat.

Cophino fœnóque relicto.] Id eſt in ſylua relicta ſuppellectile in vrbem venit. Sic Iudæorum paupertatem oſtendit, qui Roma a Domitiano expulſi nemus vrbi vicinum incolebant, vt diximus in 3. Satyra illic:

Nunc ſacri fontis nemus, & delubra locantur
Iudæis, quorum cophinus fœnúmque ſuppellex.

Vbi nonnulla de cophino & fœno diximus. Illud adiicimus cophinū genus fuiſſe, vt ibi diximus, corbis ſiue ciſtæ, quod apertiſſime docet Martialis in 5.

Dum te poſſe negas niſi lato Gelia clauo
Nubere, nupſiſti Gelia ciſtifero,

Digitized by Google

hoc eſt Iudæo. nam & in ſeptimo ſcribit ad eandem Geliam:

Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum.

Cophinorum etiam pro caniſtris, ſiue ciſtis fit mentio in ſacra ſcriptura apud Diuum Ioannem. Collegerunt ergo & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum. Iudæi ergo vt mendici & pauperes cophinum geſtabant, quo ſtipem, reliquaque erogata exciperent, eodem modo & fœnum, vbi cubitarent: ea enim erat ſupellex eorum.

Tremens.] Aut more pauperum tremens, aut veluti anxia futuri.

Interpres]Subaudi quaſi.

Legum Solymarum.] Legum Iudaicarum, quas Iudæi à Moyſe acceperunt in monte Sinai. Solymas autem appellauit, quia quæ Hieroſolyma dicitur antea Solyma vocabatur. Ciuitas enim fuit Iudæorum vetuſtate, diuitiis, multáque religionis obſeruatione celebratiſſima, quam Titus ſecundo anno principatus Veſpaſiani, Septembris menſis octaua die funditus ſuſtulit. lege Ioſephum libro vltimo De bello Iudaico Solymi item populi ſunt, vt docet Plinius libro quinto proximi Ciliciæ, qui pòſt appellati ſunt Piſidæ, quorum colonia Cæſarea, eadem Antiochia.

Magna ſacerdos arboris.] Id eſt ſyluæ & nemoris, de quo ſuprà.

Omnis enim populo mercedem pendere iuſſa
Arbor: & eiectis mendicat ſylua camœnis.

Alludit tamen ad ſacerdotes Dodonæos, de quibus Herodot lib. 2.

Implet & illa manum.] Aut Iudæa implet ſibi manum prædicendo futura: aut illa ſcilicet mulier Romana, implet manum Iudeæ.

Aere minuto.] Trientibus, & id genus numiſmatis.

Qualiacunque voles] Hinc Iudæorum fallacias oſtendit, qui pro mercedis qualitate prænunciant futura. omnia enim ad conſulentis votum confingunt, quod etiā docet Apuleius in 2. Apolog loquens de Chaldæis.

Somnia vendunt.] Vt modo bona, modo mala, quæ per noctem fingunt ſe habuiſſe illud autem non placet, vt ad ſomnia referas, quæ captarentur pro ſe, vel pro aliis in templo Serapidis in Canopo. Neque enim nunc res agitur in Ægypto, nec nunc loquitur de Iſide, quæ à Iudæis haudquaquam colebatur, ſed de Iudæis qui per noctem fingebant ſe ſomniare futura pro ſe, & pro aliis.

Spondet amatorem tenerum, vel diuitis orbi
Teſtamentum ingens, calidæ pulmone columbæ
Tractato, Armenius, vel Commagenus haruſpex:
Pectora pullorum rimabitur, exta catelli,
Interdum & pueri: faciet quod deferat ipſe.
Chaldæis ſed maior erit fiducia: quidquid
Dixerit Aſtrologus, credent à fonte relatum
Hammonis: quoniam Delphis oracula ceſſant,
Et genus humanum damnat caligo futuri.
Præcipuus tamen eſt horum, qui ſæpius exſul,
Cuius amicitia, conducendáque tabella
Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni.

Inde fides artis, ſonuit ſi dextera ferro,
Laudáque ſi longo caſtrorum in carcere manſit.

VETVS SCHOL.

Pectora p. r.] Inſpiciens vt Virg.
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.

Faciet q d. ipſe.] Hic Egnatium philoſophum ſignificat, qui filiam Bareæ Sorani, quàm, cum ipſe ad magicam deſcendiſſe, hortatus detulit Neroni. ob quam rem moti cum parte iuſſa eſt à Nerone. Egnatium autem hic poeta ob delationem hanc ipſam ſæpe lacerta, vt ſuperius dixit,
Stoicus occidit Baream delator amicum,
Diſcipulúmque ſenex. ———

A fronte r. H.] Tanquam ſi à Ioue ipſo Ammone ſit dictum. Apollo nam indignos homines putat quibus futura reſpondeat. Nam magis ſic intelligitur, quod Alexander damnauit templum Apollinis in Delphis, ne ſint homines futurorum præſcij.

Prae. t. eſt hor. q. ſ. ex.] Deeſt fuerit. Horum autem, id eſt magorum, aruſpicum, mathematicorum.

Sonuit ſi d. ſ.] Si iam in catenis fuit, aut in caſtrorum cuſtodia.

IOANNES BRITANNICVS.

Spondet.] Fidem etiam inquit habent haruſpicibus Syriis, & Armeniis: ſed maiorem Chaldæis, id eſt aſtrologis. Ordo autem eſt. Haruſpex Armenius, vel Commagenus ſpondet amatorem.

Spondet.] Quaſi in eius poteſtate ſit ex vera diuinæ mentis cognitione.

Ingens teſtamentum.] Ingentem hæreditatem.

Calida columba.] Recens occiſæ.

Armenius.] Duæ ſunt Armeniæ, maior & minor, de quibus multa Plin. lib. 6. & Strabo lib 11. dictam autem Armeniam teſtatur Strabo ab Armenio quodam ex Armenia Theſſaliæ vrbe, quæ inter Phetas & Lariſſam iacet, qui cum Iaſone in Armenia militauit. Minorem autem Armeniam maiorémque & Commagenam Cappadocia leuo ſuo latere tranſit.

Commagenus.] Commagena pars eſt Syriæ inter montem Taurum, & Euphratem ſita.

Haruſpex.] Dictus eſt, vt ſupra diximus, ab haruga & inſpicio. Harugam enim, hoc eſt victimam autore Donato in Terentium, appellauerunt ab hara, id eſt ſtabulo.

Rimatur.] Scrutatur.

Faciet quod deferat ipſe] Id eſt pueros non verebitur ad talia inueſtiganda occidere. quod alius ſi faciat, ipſe accuſet. nam deferre eſt, vt diximus alibi, occulte accuſare.

Chaldæis maior erit fiducia.] Credunt inquit haruſpicibus Armeniis, ſed magis Chaldæis. Babylonij & Syrij, Chaldæos appellauere, quos magos Perſæ: Philoſophos Græci, Prophetas Iudæi, Ægyptij ſacerdotes, Indi gymnoſophiſtas Nos ſapientes vocamus, Galli Druidas. autor Laertius. Aſtrologiæ peritiſſimi habebantur multi, quia diuinatione quadam futura dicebant, mala auguriis, ſacriſque, & aliis quibuſdam incantationibus auertebant, ſomnia & prodigia interpretabantur. Vnde Tyberius Thraſyllum Chaldæum de futuris maxime conſulebat.

De fonte relatum Hammonis.] Ex oraculo Iouis Hammonis acceptum. Duplici inquit ratione mulier credit quicquid ab aſtrologo dicitur, ab oraculo Hammonis proficiſci,

proficiſci, tum quia Apollinea oracula ceſſauere, tum etiam quia humanum genus per ſeipſum futura noſcere non poteſt. iure ergo tribuit Ioui, quæ prædicuntur ab aſtrologo, quando aliunde futuri rationem haberi poſſe non credit. Oraculum Iouis erat in Lybia Cyrenaica frequentiſſimum. Quum enim Bacchus per Lybiam exercitum ductaret, iſque penuria aquarum propemodum ſiti periret, rogauit Iouem patrem vt ſibi & exercitui ſubueniret itaque aries quidam fortuitu ad milites eius errans peruenit, quos quum vidiſſet in fugam conuerſus eſt. milites autem qui eum conſpicati fuerant, & ſi puluere & æſtu preſſi vix progrediebantur, arietem tamen ſequi cœperunt vſque ad eum locum qui Iouis Hammonis poſtea templo ædificato, eſt appellatus, quo quum perueniſſent, arietem quem conſequuti fuerant, nuſquam inuenire potuerunt. Sed quod magis fuerat optandum aquæ magnam copiam eo loco nacti ſunt, viribúſque recuperatis Libero ſtatim nunciauerunt, qui gauiſus exercitum ad eos fines duxit, & Iouis Hammonis templum cum arietinis cornibus ſimulachro facto conſtituit. In eo templo centum fuiſſe aras oſtendit Virgil.

Templa Iouis centum latis immania regnis, Centum aras poſuit.

De quo templo videtur intellexiſſe Matr. illic,

Diſſimuléque deum cornibus ara frequens:

Vt ſit frequens cornibus, hoc eſt templum quod frequentes, id eſt centum habet aras cum ſimulachris arietinis: diſſimulet deum id eſt taceat, & nullam de eo mentionem faciat. illic igitur erat Iupiter ſpecie arietis, illicque dabantur reſponſa. Vnde Lyſander Lacedæmoniorum dux eo profectus eſt, vt templi ſacerdotes corrumperet de oraculo lege Probum Æmylium, Hegylium, Diodorum, Herodorum Strabonem.

Delphis oracula ceſſant.] Scribit Cicero De diuinatione ideo eueniſſe, quòd exhauſta ſit cœleſtis cuiuſdam ſpiritus vis. Strabo item lib. 9. ſcribit. Hodie profecto ſumma in mendicitate Delphicum oraculum. Lucanus,

Sed ſiluit poſtquam reges timuere futura,
Et ſuperos vetuere loqui.

De oraculis deficientibus ſic recitat Porphyrius,

Ablata eſt Pythij vox haud reuocabilis vllis:
Temporibus longis etenim iam ceſſat Apollo:
Clauibus occluſus ſilet, ergo rite peractis,
Diſcedas patria & redeas ad limina ſacris.

Adiiciam & illa quæ Plutarchus de deficientibus conſcripſit oraculis. Quum igitur ait Hammonius tacuiſſet, tunc ego ad Cleombrotum dixi: Narra nobis o amice ſi placet de oraculis, de quibus apud vos præclata dicebantur. nunc autem omnia extincta eſſe videntur, & cætera, lege Euſebium De præparatione euangelica.

Delphis. Delphi oppidum eſt Phocidis regionis, propter templum Apollinis Pythij, & oraculum, vetuſtate inſigne.

Et genus humanum.] Quoniam inquit mortalitas hac vna re damnatur, quod futura noſcere non poſſit.

Caligo.] Cæcitas & ignoratio.

Præcipuus tamen.] Quanto inquit ſceleſtior fuerit aſtrologus, tanto maior ei habebitur fides à muliere

Qui ſæpius exul.] Subaudi fuit, id eſt qui ſceleratiſſimus, ac per hoc ſæpe miſſus in exilium. Seleucum Aſtrologum ſignat, cuius conſilio mors Galbæ, vt ſcribit Tranquillus, dilata fuit ab Othone, qui eum aggredi cœnantem in palatio ſtatuerat. Sed Seleuci conſilio res dilata eſt in aliud tempus: apparet autem eum ex verbis poetæ ſæpe exulaſſe.

Cuius amicitia.] Nam Othonis fuit familiaris.

Conducenda tabella.] Ironicos ait tabella conducenda, quaſi quæ damnanda ſit: ſic ſupra, *Gutturis exemplum conducendúſque magiſter.* in tabellis autem & membranis quæ ex ſiderum ratione colligunt, notantur. Ergo cuius tabella, id eſt

Digitized by Google

cuius aſtrologia, quæ in tabella notatur.

Magnus ciuu obit.] Galba imperator.

Obit.] Nam iugulatus eſt ad lacum Curtij in vrbe.

Formidatus Othoni] Quem Otho formidauit: vt ſit Othoni pro ab Othone. Hæc fuit cauſa, vt Otho Galbam occideret. Sperauerat enim fore, vt à Galba adoptaretur, idque in dies expectabat. ſed poſtquam Pitone Frugi prælato ſpe decidit, ad vim conuerſus eſt.

Inde fides.] Ex illa re. ſ. quæ ſequitur. i. ſi in vinculis ſæpe fuerit.

Arti.] Scientiæ & aſtrologiæ.

Si dextera & læua ſonuit ferro.] Si manicis ferreis vinctæ fuere.

Longo carcere.] Diuturno.

Caſtrorum.] Si in caſtris ab imperatore detentus eſt in carcere, aut diu fuit in cathenis, quæ caſtrorum ſunt carcer.

Nemo mathematicus Genium indemnatus habebit:
Sed qui pæne perit, cui vix in Cyclada mitti
Contigit, & parua tandem caruiſſe Seripho.
Conſulit ictericæ lento de funere matris,
Ante tamen de te, Tanaquil tua: quando ſororem
Efferat, & patruos: an ſit victurus adulter
Poſt ipſam. quid enim maius dare Numina poſſunt?
Hæc tamen ignorat quid ſidus triſte minetur
Saturni, quo læta Venus ſe proferat aſtro,
Qui menſis damnis, quæ dentur tempora lucro.

VETVS SCHOL.

Nemo mathem.] Quaſi ob nimiam peritiam ſcilicet fuerit damnatus.

In Cyclada mitti.] In inſula Cycladum relegari. ſenſus hic eſt, Peritiſſimus aſtrologorum ille eſt, qui tale aliquid admiſit: cum facinus non exilium ſemper mereatur.

Tanaquil tua.] Modo pro qualibet vxore poſuit nomen. Hæc autem Tanaquil fuit Tarquinij Priſci vxor, ſoceri Seruilij Tullij quæ dicitur mathematicam artem optime ſciſſe.

An ſit victurus.] *Κατὰ κοινοῦ.* conſulit, ſi ſuperſtes illis ſit adulter ſuus.

Quid ſid. tr.] Superſtitioſe Virg.

Frigida Saturni ſeſe cum ſtella receptat. Lucanus,
Veneris ſalubre ſidus.

IOANNES BRITANNICVS.

Nemo math. Senſus eſt, nullius ſcientiæ exiſtimatur Aſtrologus, niſi ſceleratus extiterit & ſæpe damnatus

Mathematicus.] Diſciplinarum peritus, quæ ſunt geometria, arithmetica, muſica, & aſtrologia. Hæ autem mathemata proprie dicuntur, hoc eſt diſciplinæ, quia certiores alijs ſunt. Mathematicos vulgus, vt ſcribit Gellius, appellat, qui &

Digitized by Google

Chaldæi nominantur, iidem etiam genethliaci. ſunt enim ſydetalis ſcientiæ petitiſſimi, de quibus alibi vberius.

Non habebit genium.] Non exiſtimabitur altæ cognitionis, & ſcientiæ: nam vt dictum eſt ſuperius ex autoritate Apulei, Genius dicitur in corpore humano animus virtute perfectus. i. dæmon bonus, quoniam is deus, qui eſt animus ſui cuiuſque, quanquam ſit immortalis, tamen quodammodo cum homine gignitur. Ergo non habebit Geuium, id eſt non putabitur eſſe perfectæ virtutis, & ſcientiæ.

Sed qui pene perit.] Sed ille inquit habebitur verus & magnus aſtrologus, qui tot flagitia commiſerit, vt vix capitis ſupplicium euaſerit. Sed qui pene damnatus, occiſuſque eſt.

Cui vix in Cyclada mitti contigit.] Hoc eſt qui vix impetrauit, vt relegaretur potiuſquam occideretur. Damnatorum autem multi in Cyclades, aliáſque inſulas relegabantur: alibi,

Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum.

Cyclades enim inſulæ ſunt duodecim in mari Ægæo, ita dictæ, quod in circulum ſint poſitæ, nam κύκλος, circulum ſignat.

Caruiſſe parua Seripho.] Cui tandem contigit ab exilio reuocari, quum in Seryphum inſulam eſſet relegatus, quod ſane grauiſſimum erat exilium, tum in anguſto inſulæ ſpacio, tum quòd petroſa eſt & ſterilis multum, vt illi obiiciatur hoc fuiſſe paſſam, quod illic Perſeus educatus incolas oſtenſo capite Meduſæ in lapides conuerterit indignatus, quòd his adiutoribus Polydectes rex, Perſei matrem ad nuptias cogere voluerit. Hæc ex Strabone. Eſt autem vna ex Cycladibus.

Conſulit de lento funere.] Mulierum ſcelera ſui temporis inſectatur, quæ non modo in mortem maritorum, ſed etiam parentum & cognatorum inquirerent. Ordo eſt, tua Tanaquil conſulit.

De lento funere.] Quando moritura ſit mater, cuius finis videatur nimium differri.

Ictetica.] Icterus morbus eſt, quum per totum corpus bilis ſuffunditur, quæ interdum nigra, interdum flaua eſt. Plin. lib. 36 cap. 31. morbum regium appellat: morbum, inquit, regium in oculis præcipue mirari eſt tenuitatem denſitatémque tunicularum felle ſubeuntre: arquatum etiam appellant à colore arcus cœleſtis. Regium autem ait Celſus appellari, quòd regio cubiculi apparatu curetur: Varro autem, quod mulſo precioſiſſimo curetur Eſt autem ab ictero aut denominatus. Nam auis inquit Plin. icterus vocatur à colore, quæ ſi ſpectetur ſanari morbum règium tradunt: auem vero mori. ea eſſe putatur quæ Latine Galbula dicitur.

De te.] De morte tua.

Tua Tanaquil. Ironicos vxor tua mulier ſane bona & pudica, qualis fertur fuiſſe Tanaquil vxor Tarquinij Priſci, quæ ſummæ fuit probitatis. Scribit enim Varro lanam cum colo & fuſo Tanaquilis, quæ eadem Caia Cæcilia vocata eſt in templo Anci Martij duraſſe vſque ad tempora ſua, factámque ab ea togam regiam virgulatam in æde Fortunæ, qua Seruius Tullius fuerat vſus Inde factum eſt, vt nubentes virgines comitaretur colus compta & fuſus cum ſtamine. prima etiam texuit rectã tunicam qua ſimul cum toga pura tyrones induuntur, nouæque nuptæ. Tanaquilẽ igitur pro exemplo pudicæ mulieris & prudentis poſuit.

Quando ſororem efferat.] Quando moritura ſit ſoror. Nam efferri proprie eſt mortuorum.

Quid enim maius dare numina poſſunt] Quàm vt adulter ei ſit ſuperſtes.

Hæc tamen ignorat.] Inſultat poeta mulieri, quæ talia tanto ſcrutetur ſtudio nec curet magis quæ in rem ſuam ſint.

Sydus triſte Saturni.] Sydus Saturni gelidæ & rigentis eſt naturæ, & quibus in ortu affulſerit maleficum, & infelicitatem portendens. Propert.

Et graue Saturni ſydus in omne caput. & Ouid. in Ibin.

Te fera nequicquam placidum ſpondentia Martis
Sydera preſſerunt, falciferique ſenis.

Hoc eſt Saturni, qui cum falce figuratur C. Verg. Georg. 1.

Frigida Saturni quo ſeſe ſtella receptet. S.

Quo aſtr.) Qua benignitate, nam Veneris ſydus, vt docet Cic. in 1. De diuinat. coniunctum cum luna, ſalutare eſt pueris in ortu. eos etiam dicunt gratioſos eſſe. quibus in ortu affulſerit.

Illus occurſus etiam vitare memento,
In cuius manibus, ceu pinguia ſuccina, tritas
Cernis ephemeridas: quæ nullum conſulit, & iam
Conſulitur: quæ caſtra viro, patriámque petente
Non ibi pariter numeris reuocata Thraſylli.
Ad primum lapidem vectari cum placet, hora
Sumitur ex libro: ſi prurit frictus ocelli
Angulus, inſpecta geneſi collyria poſcit.
Ægra licet iaceat, capiendo nulla videtur
Aptior hora cibo, niſi quam dederit Petoſyris.
Si mediocris erit: ſpatium luſtrabit vtrimque
Metarum, & ſorteis ducet, frontémque, manúmque
Præbebit vati crebrum popyſma roganti.
Diuitibus reſponſa dabunt Phryx augur & inde
Conductus, dabit aſtrorum, mundique peritus,
Atque aliquis ſenior, qui publica fulgura condit.

VETVS SCHOL.

Illius occ) Quaſi dicat, Tolerabilior illa eſt, quæ conſulit alium: non ferenda vero ea, quæ ipſa matheſin profitetur.

Ceu ping. ſucc. tr. Cer. eph.) Membrana mathematicorum, vt actus diurnos, quæ adſidua tractatione colorem ſuum mutauit, & * eplocea facta eſt. colorem fecit, vt ſuccinum.

Non ibit par] Vt præſcia futuri periculi. Thraſillus multarum artium ſcientiam profeſſus, poſtremo ſe dedit Platonicæ ſectæ, ac deinde matheſi: qua præcipue viguit apud Tiberium, cum quo ſub honore eiuſdem artis familiariter vixit: quem poſtea Tyberius in inſula Rhodo præcipitare voluit in pelagum, quaſi conſcium præmiſſæ dominationis. Quem dolum cum præſenſiſſet, fugit.

Ad primum lapidem.) Si geſtari voluerit, horam ex ſignis elegit conuenientem.

Petoſyris.) Alter auctor artis mathematices.

Si mediocris erit.) Si pauper erit mulier ſuperſtitioſa, in circo quærit quos conſulat, ibi nam antea proponere ſolebant huius artis profeſſores.

Spatium luſtrabit.] Quod circularores hoc conſueuerint adhibere, vt delectis ſibi locis duobus, eos luſtrent, id eſt circueant, deinde per eos ſortes, id eſt taxillos iactirent, quo exinde, quod ſuæ geneſeos ſignum ſe accommodauerit, inſpiciatur, numquid viuet, & quando. Et paucis ex verbis ibidem conſcriptis ſortes educunt ſuas.

Popyſma] Oris preſſi ſonus, vt labiorum in ſe colliſorum ſtrepitus, quæ lætitia prædicere mala * adſolet, vitare vota.

Phryx augur & inde.] Ille Phryx qui Romæ moratur. Sunt enim ob hoc qui ab ipſa Phrygia exhibiti ſunt.

Qui p. f. c.] Condi fulguta dicuntur, quotienſcumque Pontifex diſperſos ignes in vnum * rediit quadam tacita ignorantia prece locum ageſtione conſecrarum ſit. Lucanus,

——— *Et tacito cum murmure condit, Datque locis nomen.*

IOAN. BRITANNICVS.

Memento.] Senſus eſt, Poſthume Viſidi, memento etiam fugere illam, quæ aſtrologis adeo dedita eſt, vt iam tanquam talis ſcientiæ petita couſulat aliis, nihilque ipſa peragat, niſi ex ſyderum computatione.

Pinguia ſuccina.] Nam ſuccina manibus tractabant matronæ, vt bene olerent. Iuuen. in 9. ſatyr.

En cui tu viridem vmbellam cui ſuccina mittas.

Succinum autem humor eſt, qui ex arboribus effluens denſatur rigore vel tempore, vnde à ſucco ſuccinum eſt nominatum: de quo plura diximus in nona ſatyra.

Ephemeridas.] Sempronius Aſellio autore Gellio lib. 5. ait Ephemeridas eſſe diaria, id eſt libellos, in quibus ſingulorum dierum facta continentur, nam ἐφήμερις diarium dicitur, ἐφήμερος, quotidianus. Sed hoc loco poeta accepit pro ſupputatione numerorum in aſtris quid quoque die immineat, quam libello deſcriptam habet matrona tanquam aſtrorum peritiſſima. Plin. Crinas Maſſilienſis arte geminata, vt cautior religioſiórque ad ſyderum motus ex ephemeride mathematica cibos dando horáſque obſeruando, eum auctoritate præceſſit. Ouid in amoribus oſtendit ephemeridas diaria proprie eſſe. i. libros in quibus, vt diximus ſingulorũ dierum acta contineantur, his verſibus:

Inter ephemeridas melius, tabuláſque iacerent,
In quibus abſumptas fleret auarus opes.

Nam hæc conſuetudo fuit, vt vnuſquiſque domeſticam rationem ſibi totius vitæ ſuæ per dies ſingulos ſcriberet, in quo appareret quid vnuſquiſque de reditibus ſuis, quid de arte, fœnore, lucróve ſe poſuiſſet, & quem item ſumptum, damnúmque feciſſet, talem igitur librum ephemerida appellabant, id eſt diarium, ſiue diurnum, vt paulo ante diximus, illic: ——— *relegit tranſuerſa diurni.*

Non ibit.] Siue inquit maritus caſtra, ſiue patriam petierit, eum vxor non ſequetur admonita Thraſylli aſtrologia quaſi ei periculum immineat ſi eat.

Thraſylli] Hic enim eſt Thraſyllus ille mathematicus celeberrimus, quem vt ſapientiæ profeſſorem contubernio ſuo admouit Tyberius: autor Tranquillus eſt.

Numeris] Supputationibus, & calculationibus, quæ diligentiſſime adhibentur ab aſtrologis ad habendam perfectam futurorum cognitionem.

Ad primum lapidem.] Etiam ſi breuiſſimum iter ſit faciendum: nam Romani miliria per numerum lapidum in viis defixorum colligebaut, vt ad primum ad quintum, ad nonum lapidem dicerent. i. ad primum, ad quintum, ad nonum miliarium.

Vectari.] Aut vehiculo, aut lectica.

Ex libro.] Ex aſtrologia.

Frictus ocelli.] Ordo eſt: Angelus ocelli frictus. i. frictu exaſperatus, quaſi dicat de minima re conſulit mathematicum.

Digitized by Google

Collyria.) Variis modis Corn. Celſ. docet fieri collyria, id eſt medicamenta propria oculorum. Horat. ——*oculis collyria lippus.*
Colum. tamen ait collyria aluo bouis cruditate laborantis immittenda.

Geneſi.] Hora, qua genita ſit. Nam geneſis genituram ſignificat, quam maxime mathematici colligunt ex aſtrologia.

Ægra li. ia.] Licet inquit aduerſa valitudine laboret, nullum prorſus putat capiendum eſſe cibum, niſi præfinita prius hora ab Aſtrologo.

Niſi quam dederit Petoriſis.] Ratio ſyderum tradita à Petoſiri, qui autore Plin. lib. 7. inſignis fuit aſtrologus. rationem autem dandi cibi ægrotis, & obſeruandi horas maxime inſtituit (vt paulo ante diximus) Crinas Maſſilienſis ad ſyderum motus.

Si mediocris erit.] Mulier inquit ſi mediocris ſit conditionis, in circum deſcendit ad ſortilegos conſulendos, qui minoris ſunt autoritatis quam aſtrologi, & proinde minori mercede futura prædicunt.

Spatium metarum.] In circo enim metas duas fuiſſe in ſublime erectas oſtendit Tranq in Cæſare his verbis. nam quo laxius dimicaretur, ſublatæ metæ, inque earum locum, bina caſtra ex aduerſo conſtituta erant. Idem etiam in Claudio: Circo vero maximo marmoreis carceribus, auratiſque metis, quæ vtraque & tophina & lignea fuerant exculto, circum quas pompa, vt inquit Varro, Circenſis ferebatur, & equi ſepties currebant. qui primi curſum peregerant, præmium accipiebant. vnde Propert.

Aut prius infecto depoſcit præmia curſu
Septima quàm metam triuerit arte rota.

Illic dabant reſponſa diuinatores. Vnde in ſequentibus,

Plebeium in circo poſitum eſt, & in aggere fatum.

Nam in circo maximo circa metas ſolebant, vt tradit & Acron, ſortilegi conſidere, qui ſortes dabant vulgaribus. Nam altioris dignitatis homines erubeſcebant fere in iis vulgi circulis verſari. vnde Cic. De diuinatione. Quis enim magiſtratus, aut quis illuſtrior vtitur ſortibus? Horat. in ſatyris oſtendit, ſe vt humili loco natum non erubuiſſe diuinis aſſiſtere.

Fallacem circum veſpertinúmque pererro
Sæpe forum, aſſiduo diuinis.

Eum autem fallacem appellat, quod illic ſortilatores, diuiniſque homines ſtarent, qui ſuis ſortibus, falſiſque diuinationibus conſultores deciperent.

Sortes d.] Reſponſa ſumet ex ſortibus. Nam ſors capitur pro fortuito cuiuſque rei euentu, vt quum ex vno aliòve vaſe, aut manibus compreſſis educuntur, aut ſcripta, aut lapilli, aut feſtuca, aut alia id genus: quod probe docet Plaut. in Caſina vbi ait: *Sitellam huc tecum efferto, & ſortes.* nam ſitulam plenam aquæ ſortes ligneas pares coniiciebant, iſque victor dicebatur, cuius ſors ad ima deſcenderat. Plaut. *Num ima, aut populna ſors, aut abiegna eſt tua? Quid tu curas? quia enim metuo, ne in aqua ſumma natet.* Inde eſt ſortiri, quod eſt idem quòd ſortem ducere. Plaut. *Coniiciam ſortis in ſitellam, & ſortiar tibi & Chalino.* Plin. lib 2. Sortem pro fortuna ponit ſic. Adeóque obnoxiæ ſumus ſortis, vt ſors ipſa pro deo ſit, qua deus probatur incertus. ſors etiam patrimonium ſignificat, & dei reſponſum. Sortem accipimus pro ſtatu, & vt ſic loquar conditione. Horat. in epiſtolis.

——*ille cubans gaudet mutata ſorte.* Et prima ſat.

Qui fit Mecœnas, vt nemo, quam ſibi ſortem.
Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa Contentus viuat?

Frontémque manúmque.] Id eſt adibit etiam metopoſcopos, qui fronte inſpecta futura prædicunt, & chiromantas, qui ex manuum inciſuris vaticinantur.

Crebrum poppyſma.) Crebram pertractationem, nam ποππύζειν eſt manu pertractare adhibito ſibilo ad manſuefaciendum, vt ſolemus equos indomitos pertractare, vt ſignificet chiromanta diu ſuſpenſam tenere mulierem, vt diu illam manibus pertractet.

Diuitibus.[Mulieribus.

Digitized by Google

Phryx augur.] Nam Phriges, Cilices, & Arabes. vt ſcribit Cic. in 1. De diuinatione, auium ſignificationibus plurimum obtemperauerunt, quod idem factitatum in Vmbria ſe accepiſſe inquit.

Et Indus.] Bragmanas ſignificat, qui autore Apuleio ſecundo Floridorum, ſapientes viri ſunt Indiæ gens eſt, quam Strabo lib. 15. ſcribit Phyſiologiã, & aſtronomiam exercere Eorum princeps fuit Iarcas tempore quo Apollonius Tyaneus diſcendi viſendíque ſtudio ad illos ſecontulerat. C. alij legunt, & inde conductus, &c. S.

Atque aliquis ſenior.] Scilicet dabit reſponſa, Id eſt aliquis ſacerdos. nam quem nos ſeniorem, Græci presbyterum appellant.

Publica fulgura.] Nam priuata & publica fulgura extitiſſe credidit antiquitas. Plinius, Cæterum exiſtimant non vltra decem annos portendere priuata, præterquam in matrimonio primo facta, aut natali die, Publica non vltra trigeſimum annum. præterquam in deductione oppidi. Fulgur autem differt a fulmine, quod fulgur eſt ignis late explicitus: fulmen vero coactus ignis terrifico impetu iactus.

Fulgura condit.] Seneca in lib. 2. Naturalium quæſtionum ſcribit: priſcos Romanos, quum crederent, niſi faro fulmina non decidere, cæſis hoſtiis, extructiſque atis, adhibito ſacerdote, velut in procurationem malorum illa condere. Condi enim dicebantur, quum ſacerdos diſperſos ignes in vnum redigeret, & quadam tacita prece, terræ conderet, & conſecraret. Vnde Luc.

—— aruns diſperſos fulminis ignes
Colligit & terræ tacito tum murmure condit.

Eum locum Bidental appellarunt, quod cæſis bidentibus expiatus eſſet: De quo Perſius.

Triſte iaces lucis euitandúmque bidental.

Scribit Feſtus Pomp. trium generum eſſe fulgura, poſtularia, peſtifera, peremptalia. Poſtularia votorum, aut ſacrificiorum ſpretam religionem. Peſtifera mortem, aut exilium denunciant? Peremptalia ſuperiorum fulgurum portentorúmque ſignificationem perimunt, vel abolent.

Plebeium in circo poſitum eſt, & in aggere fatum.
Quæ nudis longum oſtendit ceruicibus aurum:
Conſulit ante Phalas, delphinorúmque columnas,
An ſaga vendenti nubat caupone relicto.
Hæc tamen & partus ſubeunt diſcrimen, & omneis
Nutricis tolerant fortuna vrguente labores;
Sed iacet aurato vix vlla puerpera lecto.
Tantum artes huius, tantum medicamina poſſunt,
Quæ ſterileis facit, atque homines in ventre necandos
Conducit gaude infelix, atque ipſe bibendum
Porrige quidquid erit: nam ſi diſtendere vellet,
Et vexare vterum pueris ſalientibus, eſſes

Digitized by Google

Æthiopis fortaſſe pater: mox decolor heres
Impleret tabulas, nunquam tibi mane videndus.

VET. SCHOL.

Plebeium in c.] In circo * in ſpina. hoc ideo, quia illic pauperes ſortes accipiunt.

An ſaga vendenti.] Negotiatori ſagario.

Fortuna vrgente] Cogente paupertate, non ſolum partus periculum, ſed etiam educationis ſubeunt laborem.

Sed iacet.] Vix eſt vt puerperium ſuſtineat diues mulier Nam ſterilitatis, aut abortus poculum ſumit ab obſtetrice, aut malefica. Puerpera dicitur puella, quæ primitus parit.

IOANNES BRITANNICVS.

Plebeium fatum.] Hoc refertur ad illud: Spatium metarum. Nam ait reſponſa quæ dantur plebeis de fato i de iis quæ imminent, haberi ex diuinatoribus qui in circo verſantur. Nam fatum, autore Seneca in Naturalibus, eſt neceſſitas rerum omnium actionúmque, quam nulla vis rumpat

Et in aggere] De aggere Tarquinij Superbi intelligit. de quo ita Plin. in deſcriptione vrbis Romæ. Clauditur ab oriente aggere Tarquinij ſuperbi inter ipſa opera mirabili: namque eum muris æquauit, quà maxime patebat aditu plano.

Quæ nudis longum.] Mulier infimæ conditionis qui nullus fere rubor eſſe conſueuit ſupra vires ornari.

Conſulit.] Conſilium capit à diuinatoribus, an fatis ſibi datum ſit, vt relicto caupone nubat vendenti ſaga. i. ſagario: ſagum enim veſtis eſt militaris: Virgil.

—*virgatis lucent ſagulis.* Cic. in Philippicis ſcrib. ſaga ſumi ſolere in bello tumultúque. Tranquillus in Cæſare. Conuiuatum aſſidue per prouincias duobus tricliniis, vno quo ſagati palliatiue, altero quo togati cum illuſtrioribus prouinciarum diſcumberent. Idem in Auguſto. Cornelius centurio reiecto ſagulo oſtendens gladij capulum. A ſago dicuntur ſagarij, qui ſaga conficiunt. Sago homines in ſublime iactari docet Mart.

Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago.

Sueton. in Nerone. Solitus inualidum quemque obuium, vel petulentum corripere, ac diſtento ſago impoſitum in ſublime iactare Alij vero ſic exponunt, vt ſit periphraſis mulieris proſtantis, quæ conſulit, id eſt, conſilium dat plebeiæ interroganti an nubat ſagario quod autem mulieres proſtitutæ darent reſponſa, locus ille indicat Plinij de Nerone lib. 30. vtinámque inferos potius quoſcunque de ſuſpitionibus ſuis deos conſuluiſſet, quàm lupanaribus, atque proſtitutis mandaſſet inquiſitiones eas

Ante phalas.] Phalæ vt ſcribit Nonius, turres ſunt igneæ. Enni. lib. 15.

Malos diffundunt ſiunt tabulata phaleq;.

Hæ etiam in circo apud veteres propter ſpectatores è lignis erigebantur. Feſtus autem ait phalas dictas ab altitudine à phalaudo, quod apud Ethruſcos ſignificat cœlum.

Delphinorúmque columnas.] Georgius Merula præceptor meus vir literatiſſimus credidit ex verbis Ioannis Caſſiodori delphinum columnas, intelligi obeliſcos, circa quos luderent Delphini: ait enim ſic: in circo Euripus in gyrum agebat, reddebátque imaginem vitrei maris: in quem æquor influebat, vbi item erant obeliſci, & in primis ille magnus, quem diuus Auguſtus in circo maximo conſtituit. Quidam vero tradunt: Delphinos duos fuiſſe fratres nobiliſſimos, ſub quorum

rum titulo columnæ erectæ fuerunt. verum illud mihi placet vt intelligamus delubrum Cn. Domitij vbi in marmore erant Nereides ſupra delphinos in circo Flaminio. in circis enim verſabantur diuinatores, vt dictum eſt. Plin. lib. 36. cap. 5. ſic ſcribit. Sed in maxima dignatione Cneij Dominij delubro in circo Flaminio Neptunus ipſe, & Theris, atque Achilles, Nereides ſupra delphinos & cete, & hippocampos, ſedentes ſunt.

An nubat] Id eſt, conſulit, inquit, an fatis ſibi datum ſit, vt relicto caupone nubat ſagario.

Caupone.] Is eſt qui meritoriam tabernam exercet, quæ caupona appellatur, & ſtabulum. Caupona etiam dicitur mulier quæ præeſt tabernæ.

Hæ tamen & partus.] Inuehitur autem in matronas mulieréſque diuites, quæ medicamentis abortus faciunt. Eſt enim ſenſus, licet hæ plebeiæ mulieres anxiæ ſint futurorum, & de nubendo diuinatores conſulant, tamen concipiunt, & pariũt, fœtúſque educant: matronæ vero & potentiores fœminæ, aut non concipiunt, aut eiiciunt conceptum partum medicamentis in vtero extinctum.

Partus diſcrimen.] Nam quæ pariunt in ſummo verſantur periculo.

Fortuna vrgente.] Rei familiaris anguſtia cogente, quaſi quæ ob inopiam liberos nutricibus alendos tradere non poſſunt.

Vix iacet.] Mulier, inquit, quæ diues, & potens eſt, vix vnquam iacet in lecto, quia aut non concipit, aut ſi concipit, abortum facit.

Lecto aurato.] Hoc eſt, quæ in magnis ſit opibus & delitiis.

Tantum artes huius.] C. Epiphonema. S. Non eſt inquit mirum, ſi mulier diues, aut non concipiat, aut abortus faciat. Nam mira ſunt quæ poſſunt artes mulieris veneficæ, quæ ſteriles facit matronas, atque conducit pueros necandos in vtero matris. præmium enim poſcit à matrona, vt in ventre necet partum, ſicque conducit, id eſt, mercede ſumit id operæ, ad necandos partus. Alibi conducunt foricas, id eſt, mercede ſumunt id laboris.

Quæ ſteriles.] Quæ ſuis medicamentis, aut mulierem reddit ſterilem, aut abortum cogit facere.

Gaude infelix. Scilicet marite, quòd abortum faciat.

Porrige.] Scilicet vxori quicquid erit ſcilicet datum ab alia venefica. Nam ſi diſtendere vellet, id eſt, ſi ad legitimum tempus vellet ferre fœtum in vtero, re vera Æthiopem pareret, proindéque eſſes pater Æthiopis.

Æthiopis.] Duplex eſt Æthiopia orientalis & heſperia, de qua alibi plura.

Decoloris hæres.] Decolor appellatur, qui ſit colore viciato, & qui declinat à priore colore, vnde etiam decolorari dicitur id, cuius color viciatur, & inficitur. Horat. in Odis.

Quod mare Daunia *Non decolorauere cædes?*

Seneca in Naturalibus: Fulmen, aut colorat, aut decolorat. Diſcolor vero dicitur diuerſi coloris. Concolor eiuſdem coloris. Martialis.

Concolor in rubra gammare lance rubes.

Tabulas.] ſ. teſtamenti.

Nunquam tibi mane videndus.] Id eſt, cui noles mane occurrere, vt malo omini Alibi:

Et cui per mediam noles occurrere noctem.

Tranſeo ſuppoſitos, & gaudia, votáque ſæpe
Ad ſpurcos decepta lacus, atque inde petitos
Pontifices Salios, Scaurorum nomina falſo
Corpore laturos. ſtat Fortuna improba noctu,

Digitized by Google

Arridens nudis infantibus. hos fouet omneis,
Inuoluitque ſinu: domibus tunc porrigit altis,
Secretúmque ſibi mimum parat. hos amat, his ſe
Ingerit, vtque ſuos ridens producit alumnos.
Hic magicos adfert cantus, hic Theſſala vendit
Philtra, quibus valeat mentem vexare mariti,
Et ſolea pulſare nates. quod deſipis, inde eſt,
Inde animi caligo, & magna obliuio rerum,
Quas modo geſsiſti. tamen hoc tolerabile, ſi non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis,
Cui totam tremuli frontem Cæſonia pulli
Infudit. quæ non faciet, quod Principis vxor?

VETVS SCHOL.

Ad ſpurcos decepta lacus.] illuc nam deferebantur expoſiti partus, atque ibi proiiciebantur. decepta autem vota, quia ſubpoſitus eſt filius: id eſt, factus nobilis ex ſuppoſito.

Domibus t. p. altis.) Nobilibus.

Producit.) Tanquam ſuos tuetur.

Hic Theſſala vendit.) ϑιττικῶς.* neſcit qui alter, qui cantus magicos nobis quos matronis ſuperſtitioſis vendat. Philtra, amatorias res.

Quod deſipis.) ἀποστροφὴ ad maritum.

Inde animi caligo.) Tondit lethargus morbus * Caligulam ſignificat Cæſarem, quē adeo medicatis potionibus vxor Cæſonia in amorem ſuum deduxit, vt de nimia impatientia furens, ſæpe eam nudam amicis oſtenderet.

Tamen hoc tolerabile ſi non.)

Semper aquam portes rimoſa ad dolia: ſemper
Iſtud onus ſubeas ipſis manantibus vrnis,
Quo rabidus noſtro Phalarim de rege dediſti
Et furere, &c. qui verſus referuntur à probo.

Tremuli pulli.] Mox ſcilicet nati equini, cui in fronte pilleum vt pellicula erepta, præſtat amorem: vt Virgilius,

Quæritur & naſcentis equi de fronte reuulſus,
Et matri præreptus amor.

Quæ non faciet.] Si regina hoc fecit, quanto magis aliæ mulieres.

IOANNES BRITANNICVS.

Tranſeo ſuppoſitos.] Occupatio eſt. notat mulieres quæ aliunde petitos partus maritis ſupponunt. Senſus eſt, prætereo inquit referre nothos, quos mulieres diuites ementito partu pro naturalibus & legitimis alunt.

Gaudia.] Id eſt, filios ipſos nothos, quos miro gaudio maritus vt ſuos, alit.

Vota.] Id eſt filios, quos multis votis & ſummo deſiderio concupiuit maritus

habere. Val Max. filios ſic vocat, his verbis: Venite igitur in manus noſtras, proſpera parentum vota.

Decepta.] Deſumpta ab vxoribus decipientibus maritos ſimulato partu.

Sæpe.] Oſtendit id frequenter à mulieribus factitatum.

Ad ſpurcos lacus.] Locum eſſe oſtendit poeta in vrbe, vbi pueri incertis nati parentibus exponerentur. Vbi autem fuerint, & quare ſpurei lacus appellatentur, nuſquam meminimus nos legiſſe.

Pontifices Salios.] i. ſpurios, qui in nobiliſſimas tranſlati familias, pontifices Salij creantur. Salij enim ſacerdotes fuere Martis, qui in comitiis & ſacris ancilia gerentes, eadémque gladiolis percutientes circumſiliebant: Iique ex nobilioribus creabantur. De quibus plura in 2. Sat. retulimus.

Scaurorum.] Speciem pro genere poſuit, id eſt, nobilium Romanorum, quales fuere Scauri, de quibus in ſecunda dictum eſt abunde.

Laturos nomina.] Nam putabuntur filiis eorum nobilium, à quibus educabuntur.

Fortuna improba.] Dicimus improbum non ſolum nota ſignificatione malum, ſed nimis auidum, nec modico contentum, vt illud Virgilianum:

Lanit improba teter Ora cruor.

Et alibi improbum anſerem appellat cibi auidum & inſatiabilem, hoc vero loco fortunam improbam dicit, id eſt iniquam, & indignorum fautricem. vnde Plinius lib. 2. loquens de fortuna. Sola laudatur, ſola arguitur, & cum conuitiis colitur, volubiliſque à pleriſque vero & cæca etiam exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorúmque fautrix. Ergo improba, hoc eſt, quæ non ex merito, ſed libidine hominem amplectitur.

Stat.] Adeſt

Noctu.] Talia enim noctu fere peragi ſolent.

Arridens.] Aſpirans, & blandiens.

Altis domibus.] Nobilibus familiis. Secretum mimum, oblectamentum quoddam: nam mimi non ſolum publice in ſcena, ſed & in domibus priuatis geſticulationibus ſuis oblectabant. Vnde Liuius lib. 9. de bello Macedonico. Tunc pſaltriæ, ſambuciſtriæque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis.

Hos ſe ingerit.] Infundit, inſerit, implicat.

Hos.] Scilicet nothis.

Vtque ſuos.] Solent enim vulgo fortunæ dici filij.

Hic magicos affert cantus.] Nunc inuehitur in amatoria, & magicas artes mulierũ, quæ viros etiam in furorem compellant.

Cantus.] Carmina, incantamenta.

Magicos.] Hoc eſt quibus ipſa magorum vanitas gloriatur omnia poſſe effici, homines in beſtias poſſe mutari. Vnde illud Vergilij.

Carminibus Circe ſocios mutauit Vlyſſis.

Et meſſes in alios agros traduci, vt illud:

Atque ſatas alio vidi traducere meſſes.

Quin etiam elementa quoque conuti, turbarique hominum mentes, & ſæpe ſine vllo veneni hauſtu homines interimi, Lunam è cœlo deduci.

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

De Mago diximus abunde in tertia ſatyra.

Philtra.] Græce, Latine amatoria domini. φίλτρον enim amor dicitur. Eſt enim amatorium quicquid ad amatorem conciliandum datur, quamuis & furorem ſæpe moueat. Vnde Ouidius,

Philtra mouent animos, vimque furoris habent.

Theſſala.] Nam in Theſſalia, vt docet Apuleius in Aſino aureo, Veneficia plurima exercebantur. Nam & Apul. ipſe in Theſſalia in aſinum transformatus eſt, vnde & Plaut. in Amphitrione. *Ego pol hodie vlciſcar illum Theſſalum veneficum, qui*

Digitized by Google

peruerſe vertit familiæ mentem mea.

Solea.) Quicquid pedi ſubiicitur ſolea dicitur. Cic. in Rhe. Et ſoleæ ligneæ pedibus indutæ ſunt. Tranq. in Nerone. Soleis mulas argenteis calciauit. Eſt etiam piſcis planus. Et ſolea capitur pro eo ligno, ſuper quo extruitur paries craticius.

Pulſare nates.) Perſius, *Solea puer obiurgabere rubra.* Terent. *Vtinam tibi commitigari caput ſandalio videam.*

Inde eſt) Ex amatoriis.

Deſipis) A communi ſenſu declinas.

Animi caligo) Offuſcatio, & cæcitas mentis, ac per hoc ignorantia. Sic & Seneca. O quanta illos caligo mentium, quanta ignorantia veritatis exercet. Eſt autem caligo, nebula denſiſſima offuſcans. Vnde Tranq. in Nerone. Deinde tanta coorta caligo eſt, vt deſpicere non poſſet.

Tamen hoc tolerabile) Si tantum ſenſum & lumen rationis amittas.

Si non & furere incipias.) Id eſt, ſi non incipias & tu vexari eo furore quo vexatus eſt Caligula imperator, qui à Cæſonia vxore amatorio medicamento potionatus in furorem verſus eſt, potioni infuſo hippomane.

Frondem tremuli equi.) Id eſt, caruunculam illam quæ caricæ magnitudine, vt dictum eſt, in fronte pulli equini inhæret, quod hippomanes appellatur, veneficiis aptum.

Quæ non faciet.) Senſus eſt. Quæ mulier non faciet, quod vxor principis fecit? quaſi diceret, reliquæ mulieres dignioris exemplo commotæ, idem facere non verebuntur.

Ardebant cuncta, & fracta compage ruebant,
Non aliter, quam ſi feciſſet Iuno maritum
Inſanum. minus ergo nocens erit Agrippinæ
Boletus: ſiquidem vnius præcordia preſſit
Ille ſenis, tremulúmque caput deſcendere iuſſit
In cælum, & longa manantia labra ſaliuam.
Hæc poſcit ferrum, atque ignes, hæc potio torquet:
Hæc lacerat mixtos equitum cum ſanguine patres.
Tanti partus equæ, quanti vna venefica conſtat.
Oderunt natos de pellice: nemo repugnet,
Nemo vetet: iam iam priuignum occidere fas eſt.
Vos ego pupilli moneo, quibus amplior eſt res,
Cuſtodite animas, & nulli credite menſæ.
Liuida materno feruent adipata veneno.

VETVS SCHOL.

Ardebant cuncta.) Sonante Claudio ſcilicet ex furore.

Non aliter quam ſi.) Furor ille, quem Cæſonia auunculo Neronis immiſit, multis nocuit per vnum. Nam in multos ſæuiebat vnius imperatoris inſania, vt ſi per Iouis inſaniam totus mundus agitetur.

Minus ergo noſces.] Exemplum de Agrippina, quæ principem Claudium maritum ſuum veneno necauit, vt filio ſuo Neroni conferret imperium. Agrippina mater Neronis. Cæſonia vxor. Agrippinæ maritus Claudius.

Deſcendere iuſſit in cælum.] Ridens, pro, ad inferos, & apotheoſin deridet. Deum fecit Imperatorem.

Et long. man. lab. ſal.] Senem dicit.

Hac poſ.] Quam Caligula ſcilicet bibit, temperatam à Cæſonia vxore ſua.

Mixtos equit. cum ſang. patr.] Id eſt omnes ordines ſine diſtinctione occiſos.

Od. natos de pellice.] De priore vxore, aut certe de amica.

Iam iam priuignum.] Exemplum & in Agrippinam, quæ priuignum ſuum Britãnicum veneno necauit, vt filio ſuo Neroni conferret imperium.

Et nulli credite menſæ.] Nec maternæ.

Liuida m. f. adoptata.] Dulcia placenta, veneno plena.

Lauida materno f. ad. ven.] Læuida, lubrica dulci ſuffuſa ſucco, Sequuntur duo verſiculi,

> *Mordeat ante aliquid, quicquid porrexerit illa*
> *Quæ peperit, timidus prægustet pocula pappas.*

Qui in aliis non ſunt.

VET. SCHOL.

Ardebant cuncta.] Caligula enim autore Tranquillo, omne ſæuitiæ genus vel minima offenſa exercuit.

Fracta compage.] Id eſt, omnia ſæuiſſime à Caligula fiebant. ſumpta tranſlatione à lapſu tectorum. dicimus compagem, & compaginem à compingendo, id eſt, coniungendo: vnde & compactam fiſtulam dixit Virgil. C. in Buc.

> *Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis*
> *Fiſtula.* S.

Non aliter.] Non aliter, inquit, totus orbis concuſſus eſt furente Caligula qui eũ regebat, quàm ſi Iupiter verſus eſſet in furorem, cuius nutu omnia reguntur: ſicque oſtendit quanta ex veneficiis mulierum mala eueniant.

Boletus Agrippinæ.) Nam Agrippina maritum ſuum Claudium boleto medicato, quo genere cibi plurimum delectabatur, ſuſtulit. fuit enim Agrippina Neronis mater, & Caligulæ, vt diximus, ſoror.

Minus nocens.) Grauiora inquit fuere, & pernicioſa magis vrbi, quæ Caligula per furorem fecit, quàm quæ Claudius, nam ſtatim mortuus eſt poſt acceptum boletum, nec illa venena cuiquam fuere pernicioſa, ſicut illa quæ data ſunt Caligulæ, quæ in cauſa fuere vt in omnes ſæuiret.

Vnius ſenis) Non enim fuit cauſa boletus, vt diximus, vt multi per furorem Claudij imperatoris perirent, ſed ſolus Claudius iam ſenex periit. nam ad ſexageſimum & quartum annum peruenerat.

Tremulúmque caput.) Hoc autem eſt ex hiſtoria, capite enim Claudius fuit tremulo. Tranquil. & remiſſe quid, vel ſeriò agentem, multa dehoneſtabant, riſus indecens, ira turpior ſpumante rictu, humentibus naribus, plectra linguæ titubantia, capútque tum ſemper, tum in quantuloeunque actu, vel maxime tremulum.

Deſcendere in cælum.) Hyſterologia per contrarium. ſic etiam locutus eſt Seneca poſtea quàm Claudius in cælum deſcendit. Sic & Stat. in Syluis.

> *Nondum ſtelligerum ſenior demiſſus in axem.* & alibi Iuue.
> *Iam quartanam ſperantibus ægris.*

Id eſt timentibus, ſic & Virgil.

> *Hunc ego ſi potuit tantum ſperare dolorem.*

Labra manantia) Emittentia.

Longam ſaliuam.) Quia vt dixi ſpumante rictu erat, & humentibus naribus.

Hæc poſcit ferrum.) Id eſt, homines in furorem per potionem verſi, arma &

Digitized by Google

ignes ad hominum perniciem poſcunt & exercent. hoc autem dicit ſpecialiter propter Caligulam, qui autore Tranquil. equeſtrem ordinem & ſenatorium furens lacerauit, quod factum fuiſſe videri vult poeta per potionem amatoriam, vt à ſuperiore dependeat, vt dicat Boletom Agrippinæ tantum nocuiſſe Claudio: potionem vero Caligulæ perniciosam toti ciuitati fuiſſe ergo hæc potio poſcit ferrum, id eſt, hæc potio quam Cæſonia dedit Caligulæ marito, eſt in cauſa vt ferrum poſcat, & exerceat in cædem hominum.

Hæc potio torquet.] id eſt, hæc potio eſt in cauſa vt homines variis cruciatibus afficiantur, & torqueantur à Caligula.

Tanti partus equa.] Hunc locum hucuſque omnes quos mihi vidiſſe contigit codices ita legerunt, *tanti partus equæ, quanti vna venefica conſtat,* ita vt nullus prorſus eliceretur ſenſus. Ego vero attentiore examine carmen & mentem poetæ trutinans animaduerti locum eſſe deprauatum, & vtrobique legendum tanti, vt ſumma poetæ indignatio acclamatione hac oſtendatur, vt idem ſit bis repetitum per diuerſa verba, vt illud:

Tantum artes huius, tantum medicamina poſſunt.

Idem enim eſt bis repetitum per diuerſa verba, ſic etiam illud:

Tantum admirari, tantum laudare diſerto.

Ac ſi dicat, ex his veneficiis & ſceleribus mulieris, multa mala proueniunt, & hæc veneficia magno conſtant, quando incendia & cædes hominum miſcent.

Vna venefica.] Vna Cæſonia.

Partus equa.] Hippomanes, quod ex fronte pulli equini auellitur ad veneficia, de quo ſupra dictum eſt, quod Cæſonia potioni infundit, vnde furore, vt diximus, correptus eſt Caligula.

Oderunt natos de pellice.] Non indignatur poeta, quo oderint natos ex pellice, neque enim mirandum eſt id poſſe accipere, ſed quòd priuignos, quod grauius eſt, necent. eſt ergo ſenſus quaſi monitor dixerit, odio habent natos ex pellice, & ipſe veluti aſſentiens dicat, fateor, oderunt. vt nemo inquit veret quin oderint nothos: verum illud grauius eſt, quod priuignos interimunt.

De pellice.] Dictum eſt illic, quid ſit pellex,

Reſidens in codice pellex.

Iam iam.] Non eſt inquit mirandum, vt natos ex concubina viri oderint, ſed illud grauius eſt, quod iam priuignos quaſi licitum ſit necant.

Iam iam eſt fas.] Iam putant nullum eſſe nefas occidere priuignum, ſicque eſt ironia.

Vos ego pupilli moneo.] Oſtendit matres etiam tantæ impietatis inueniri, vt propriis filiis non parcant ſed eos nefarie occidant, vt nubant adulteris, quod fecit Pōtia, quæ filios duos veneno ſuſtulit, vt nuberet adultero.

Amplior res.] Ampla patrimonia.

Adipata.] Pinguia edulia & ſucculenta, quaſi adipe condita. vnde Cicero in Oratore per tranſlationem adipatæ dictionis genus appellat, id eſt pinguis, & ſucci multi. Hæc ſunt verba Ciceronis: Adſciuerunt ſuis auribus opimum quoddam, & tanquam adipatæ dictionis genus.

Liuida.] Perniciosa, mortifera, ſiue pallida, id eſt, pallorem facientia, vnde & Ouidius Lurida aconita dixit ab effectu, & Horat. mortem pallidam, id eſt, quæ pallorem facit.

Mordeat ante aliquis: quidquid porrexerit illa,
Quæ peperit, timidus prægustet pocula papas.
Fingimus hæc, altum Satyra ſumente cothurnum,
Scilicet, & finem egreſſi, legémque priorum,

Grande Sophocleo carmen bacchamur hiatu
Montibus ignotum Rutulis,calóque Latino.
Nos vtinam vani: ſed clamat Pontia, feci,
Confiteor, puerı́ſque meis aconita paraui,
Quæ deprenſa patent. facinus tamen ipſa peregi.
Tune duos vna ſæuiſsima vipera cena?
Tune duos? ſeptem, ſi ſeptem forte fuiſſent.

VETVS SCHOL.

Fingimus.] Anthypophota. dices forte quod de propoſito egreſſus, Satyram dimiſi, & ad Tragœdiam me contuli, fingens dicta. Sed Pontia non negat ſe feciſſe. Igitur quod ait, legem priorum, id eſt Satyræ propoſitæ.

Grande Sophocl.] id eſt Tragœdiam ſcribimus.

Nos vtinam vani.] Vtinam nos hoc mentiremur, & non tea facti confiteretur. Pontia Publij Petronij filia, quam Nero conuictam in crimine coniurationis, dãnauit, defuncto marito filios ſuos veneno necaſſe conuicta, cum largis ſe epulis oneraſſet, & veneno, venis inciſis ſaltans, quo maxime ſtudio oblectabatur, extincta eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

Quæ peperit] Ipſa mater.

Prægustet] Vnde prægustatorem appellamus miniſtrum qui primitias ciborum antequam dominus guſtat, quo ſine ſuſpitione veneni dominus ſecurius epulis fruatur.

Aliquis Pappas.] Significat aliquem natu grandiorem qui dignus ſit hac honorifica appellatione, qua filij ad parentes vſi ſunt. Nam pappas venerationis nomẽ eſt, & patrem ſignificat, vnde fortaſſe & ſummum pontificem pappam appellarunt vt patrem. nam & pappos auum etiam ſignificat & pappazo inuoco auum, vt infantes faciunt. verum licet etiam exponas ſic. Aliquis ſenior timidus prægustet pocula & pappas, vt duo dicat & potionem & cibum. nam vt diximus etiam in Perſium illic, *pappare minutum*, Pappa & bua pro cibo & potu vſurpata ſunt à pueris. vnde Cato De liberis educandis: cum cibum ac potionem buas atque pappas docent, & matrem mammam, & patrem tatham. vnde & Plaut. in Epidico hoc verbo pappare vſus eſt ſic. *Nouo liberto opus eſt, quod pappet,* id eſt, comedat. Bene autem vſus eſt vocabulo pueris accommodatos, pupillos enim & pueros alloquitur.

Vos ego pupilli moneo.

Fingimus hæc] Erunt inquit fortaſſe, qui putabunt nos hæc fingere, & tanquam tragica fabulamenta proſequi, quæ de huiuſmodi cædibus loquuntur & tractant. Sed nos inquit vera agimus, & vtinam non eſſent, quæ de matribus dicimus, vera.

Satyra ſumente.] Videmur enim tragici officium vſurpare, qui talia ſcelerum figmenta ſcribere conſueuerunt, vt de Medea, quæ filios ſpectante patre Iaſone interemit. Et Prognè, quæ Itin filium occiſum appoſuit marito Tereo.

Cothurnum] Calciamentum tragici, ſed à poetis vſurpatur ſæpe pro ſublimi ſtilo, vt hoc in loco: Virgil. in Bucolicis.

Sophocleo tua carmina digna cothurno. Martialis,

Grande cothurnati pone Maronis opus.

Altum.) Id eſt materiam tragicam, res enim grandes, & altas tractant tragœdiæ.

Finem legémque priorem.) Id eſt, Satyricorum, qui ante me ſcribentes hunc finẽ, & hunc terminum tenuere, vt ſtilum ſuum non vltra tenderent, quàm ad res veras, miniméque fabuloſas, quales tragici conſueuerunt.

Bacchamur.) Furore poetico ſcribimus, qui ſine furore quodam ſcribere nequeunt.

Hiatu Sophocleo.) Eo ſtilo & ſublimitate qua vſus eſt Sophocles in ſcribendis tragœdiis, quaſi dicat, ſcribimus res quæ propriè tractantur à tragicis, qualis fuit Sophocles, quum de cæde filiorum tractamus à matribus.

Montibus Rutulis ignotum.) id eſt, quod quidem carmen, nemo vnquam in Latio ante me cecinit in Satyris ſuis, id eſt nunquam fuit auditum in his regionibus tale ſcelus perpetratum fuiſſe, quòd à poetis celebraretur, vt mater filios proprios necauerit.

Rutulis.) Populi ſunt Latij, quibus Turnus imperauit.

Celóque Latino) idem fere dixit. Nam Latinus rex regnum habuit finitimum cũ Rutulis. Vnde Dionyſius lib. 1. ſic ſcrib Latino autem, qui tunc rex erat, cum finitima quadam gente bellum gerenti, qui Rutuli vocantur, nunciantur.

Nos vtinam v.) Subaudi ſimus.

Sed clamat Pontia feci.) Cuperem inquit hæc omnia eſſe vana, ſed Pontia fatetur vera eſſe, ſe duos filios veneno necaſſe. duos enim filios veneno ſuſtulit, vt adultero nuberet. de qua Martialis lib. 2. in Gallam ſic ait,

O mater qua nec Pontia deterior.

Aconita.) Venena, eſt enim herba naſcens in ſaxis, cuius ſuccus vim habet veneni efficaciſſimi, de quo diximus in 1. Sat.

Qui dedit ergo tribus patruis aconita.

Tune d.) inſultatio eſt poetæ in impiam matrem.

Septem.) Senſus eſt. Adeo impia fuiſti, vt non ſolum crediderim te duos filios potuiſſe occidere, ſed etiam ſeptem, ſi ſeptem tibi fuiſſent.

Septem.) Subaudi occidiſſes.

Credamus magicis, quidquid de Colchide torua
Dicitur, & Procne. nil contra conor, & illæ
Grandia monſtra ſuis audebant temporibus: ſed
Non propter nummos. minor admiratio ſummis
Debetur monſtris. quoties facit ira nocentem
Hunc ſexum, rabie iecur incendente feruntur
Præcipites: vt ſaxa iugis abrupta, quibus mons
Subtrahitur, cliuóque latus pendente recedit.
Illam ego non tulerim, quæ computat, & ſcelus ingens
Sana facit. ſpectant ſubeuntem fata mariti
Alceſtim, & ſimilis ſi permutatio detur
Morte viri, cupiant animam ſeruare catellæ.

VETVS

De Cholcide ſaua Et Progna.] De Medea. Progne filium ſuum occidit, propter ſororem à marito ſtupratam.

Vt ſaxa in abru.] Virgil. *Exciſumve obice montis.*

Quæ computat.] Quæ propter auaritiam peccat, vt Eriphyle, quam dicunt donis ſollicitatam, maritum coegiſſe, vt iret ad bellum, & mortuus eſt.

Spectant.] In theatro * parapallium.

Si permutatio.] De vita mariti, aut catuli.

IOANNES BRITANNICVS.

Credamus tragicis.] Senſus eſt, fabuloſa omnino ſunt, quæ à tragicis ſcribuntur de matribus, quæ necauerint filios, vt de Medea & Progne, ſed putemus eſſe vera, tamen in eiuſmodi fabulis nulla mater fingitur, quæ filios aliquo corrupta præmio interemerit, ſed aut propter iram, aut aliquem duntaxat dolorem.

De Colchide.] Quicquid de Medea dicitur à poetis tragicis. Eam enim ferunt Iaſonem aureum vellus ope ſua auferentem ex Colchis decepto patre ſuo Æta rege ſecutam fuiſſe vſque in Theſſaliam, copulatámque matrimonio cum eo decem vixiſſe annos, ſuſceptis ex quo quattuor liberis, quæ poſtea cum accepiſſet Iaſonem ſe ſpreta Glaucam, ſiue Creuſam filiam Creontis regis Corinthiorum duxiſſe vxorem ita percita regiam Creontis cremauit, quo incendio Creon cum Glauca abſumpti ſunt. filios præterea ſuos omnes vno qui aufugit excepto Theſſalo, in vltionem Iaſonis patris iugulauit. Iaſon vxore & filiis orbatus, tantæ impatiens cladis necem gladio ſibi conſciuit.

Colchide.] Forma eſt patronymica. Colchis enim, rectus eſt caſus.

Progne.] Pandionis regis Athenarum filia vxor Terei qui Dauliam, vt ſcribit Thucydides in 2. hiſtoriarum, oppidum Phocidis incoluit, tunc à Thracibus habitatam. Ea Ityn filium ſuum interemit, appoſuitque epulandum Tereo patri, hócque in vltionem Philomenæ ſororis à Tereo viciatæ, vnde à multis poetarum in commemoranda Philomena, Luſcinia auis, Daulias celebratur. Ouid. in Sappho.

Concinit Iſmarium Daulias ales Ityn.

Idem in Carmine ad Liuiam, *Deflet Threicium Daulias ales Ityn.*

Nile. n. Nolo inquit negare id eſſe verum quod dicitur de Medea & Progne. Nã etiam illæ auſæ ſunt immania facinora.

Grandia monſtra.] i. Indigna ſcelera, nam monſtrum appellamus quicquid eſt præter naturam. quid enim magis contra naturam, quàm filium à matre necari?

Non propter nummos.] Vt oſtendat longe intolerabilius eſſe facinus, quod lucri cupiditate fit, quàm ira & dolore, vt Rhetores docent.

Minor admiratio.] Senſus eſt, illud nobis minus mirandum videri debet, etiam ſi ſit nefandum quod committitur per dolorem & iracundiam à muliere: ſicque cum ſequentibus eſt coniungendum.

Ira.] Quæ ab iniuria deſcendit.

Hunc ſexum.] ſ. muliebrem.

Feruntur præcipites.] Sumpta eſt tranſlatio ab iis, qui à ſublimi decidunt loco, id eſt, ad omne facinus ſtimulante iracundia conuertuntur.

Vt ſaxa.] ſcilicet feruntur in præceps.

Abrupta.] Auulſa.

Quibus.] Saxis.

Mons ſubtrahitur.] Videtur enim parte montis labente, reliqua pars retro fugere.

Latus recedit.] Retrocedit: nam, vt dixi, latus montis aliqua parte auulſa videtur retrocedere.

Pendente cliuo.] Prono ſaxo, & iam caſuro.

Illam ego non tulerim.] Illa inquit celeſtiſſima eſt habenda, quæ animo minime perturbato mente cogitat & retractat prius ſcelus quàm aggreditur. Sicque oſtendit, ſcelera illa grauiora eſſe quæ certa animi deliberatione, quàm quæ aliqua mētis perturbatione peraguntur: C. quod etiam Ariſtoteles in Ethicis docet, & hunc ſecutus Cicero de Officiis lib. 1. Sed in omni iniuſtitia, inquit, permultum intereſt vtrum perturbatione aliqua animi quæ plerunque breuis eſt, & ad tempus, an conſulto, & cogitato fiat iniuria. Leuiora ſunt enim, quæ repentino aliquo motu accidunt, quàm ea quæ meditata, & præparata inferuntur. S.

Sana.] Non aliqua animi perturbatione vexata.

Spectant] Quottidie inquit ſpectant in theatris, dum tragœdiæ aguntur quemadmodum Alceſtis in maritum pia fuerit, quæ & pro marito mortem ſubire non dubitauerit. Sed tamen nulla eſt, quæ Alceſtim imitetur, hoc eſt, quæ maritum ſuum ſeruet morte ſua, ſed potius animam catellæ ſeruaret Nam Alceſtis, cum vir ſuus Admetus Theſſaliæ rex graui & conclamata valetudine laboraret, reſponſumque eſſet eum mori oportere, niſi alius pro eo moreretur, ipſa ſola, cæteris propinquis & amicis id recuſantibus, pro marito mori ſuſtinuit. De qua Statius in Syluis:

Ergo Theſſalici coniunx penſare mariti *Funus.*

Hanc fabulam aliter tamen narrat Fulgentius.

Spectant.] Subaudi mulieres Romanæ, non autem mariti ſpectant. coniunge ergo fata mariti, id eſt mortem mariti.

Similis ſi.] id eſt, ſi poſſint fatum ſuum fato mariti permutare, potius ſeruent animam catellæ.

Occurrent multæ tibi Belides, atque Eriphylæ:
Mane Clitemnæſtram nullus non vicus habebit.
Hoc tantum refert, quod Tyndaris illa bipennem
Inſulſam, & fatuam dextra, læuáque tenebat:
At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ,
Sed tamen & ferro, ſi prægustabit Atreides
Pontico ter victi cautus medicamina Regis.

VET. SCHOL.

Belides.] Danaides, quæ pro patre ſuo, maritos occiderunt.

Atque Eriphyla.] Eriphyle vxor Eurypyli, filij Telephi: qui Telephus cum veniſſet ad auxilium Priamo, plagatus eſt ab Achille: & cum non poſſet curari ſortitus eſt ab Achille ſe ſolo poſſe curari. Venit ſupplex, petit ſe curari promiſſo hoc, vt nunquam iam auxilium ferat Troianis, nec ipſe, nec de ſuis aliquis, curatus eſt. receſſit. Poſt mortem huius, filius Eurypylus vir fortis fuit. Hunc ſæpius ad auxilium petit Priamus. ille negauit, monitus ſcilicet à patre ſuo. Ergo cum non poſſet aliter Priamus eum ſollicitare, fecit vitem ex auro, & miſit ad vxorem eius Eriphylem. Hæc accepto munere tanto, marito perſuaſit. venit in Troiam auxilium ferens. Hunc occidit Pyrrhus filius Achillis.

Mane Clytemnaſtram.] Quæ maritum ſuum occidit Agamemnonem.

Bipennem] Hoc intereſt, quod illa ſecuri occidit.

Rubetæ] Ranæ, cuius viſcera venenoſa ſunt.

Sed tamen & ferro.] Aliquotiens gladio, ſi iam manducauerit maritus quod veneno obſit.

Digitized by Google

Pontica ter victi.] Mithrydatem dicit, quem Lucullus, & Sylla, & Pompeius vicerunt. ideo ter victi. hic tale ſibi fecit medicamentum, vt non poſſet aliquando veneno perire.

IOANNES BRITANNICVS.

Multa Belides.] id eſt, Multæ mulieres, quæ maritos ſuos, vt Belides & Clytemneſtra occiderunt.

Belides.] Quinquaginta Beli neptes fuerunt, quæ vna nocte totidem maritos, eoſdémque patrueles occiderunt. Belus enim Ægypti rex duos habuit filios, Danaum & Ægyptum, quorum Danaus quinquaginta habuit filias, & Ægyptus, totidem filios. Coactus eſt Danaus omnes filias dare in matrimonium filiis Ægypti, ſed quum vereretur ne à generis ſuis regno eiiceretur, mandauit filiabus vt primitiali nocte maritos ſuos ſingulæ necarent, quod quidem omnes fecere præter Hypermeſtram, quæ Lyno ſiue Lynceo pepercit.

Eriphyle.] Vxor fuit Amphiarai, quæ capta amore monilis olim à Vulcano elaborati, vt illud ab Argia Polynicis coniuge haberet, virum ſuum ne in bellum Thebanum prodiret latentem indicauit. qui poſtea in bello Thebano hiatu terræ cum curru abſumptus eſt.

Mane Clytemneſtram.] Senſus eſt, nullus erit vicus vrbis in quo non offendas mulieres occidentes maritos, ſicuti fecit Clytemneſtra Tyndari & Ledæ filia quæ Agamemnonem maritum ſuum ex bello Traiano reuerſum, adiuuante Ægiſto adultero interemit. nota eſt hiſtoria.

Hoc tantum r.] Hoc tantum inquit intereſt, quod Clytemneſtra ſecuri maritum ſuum peremit, ſed mulieres Romanæ maritos ſuos tollunt veneno.

Inſulam & f.] Hypallage eſt, hoc eſt ipſa inſulſa & fatua, quaſi quæ minime apta eſſet ad tractanda arma.

Tenui pul. ru.] Hoc eſt veneficiis, qualia ex rubeta rana, de qua in 1. Satyra abunde illic, *Miſcet ſitiente rubetam.*

Agitur.] Peragitur, perficitur.

Res.] Ipſa maritorum cædes.

Sed tamen & fe.] Exiſtunt inquit etiam, quæ maritos ferro necent, ſi forte illi contra venena aliquod ſumpſerint antidotum.

Atrides.] id eſt, Ipſe maritus qualis fuit Agamemnon Atrei filius.

Si prægustaret pontica medicamina.] id eſt, antidota, qualia Mithridates rex Ponti ſumebat aduerſus venena. de quorum compoſitione Plin. lib. 23. cap 9. ſic: in arcanis Mithridatis maximi regis deuicti Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti è duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano, & qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum. Cæterum Leneus Pompeius ſcribit, autore Gellio, Mithridatem regem Ponti, ſanguine anatis ponticæ immixto quibuſdam medicamentis, remedium aduerſus venenum ſolitum ſumere, adeo vt quum nonnunquam ſumeret venenum inter epulas, nulla ex parte læderetur. Immo & eiuſdem generis remedio nomen dedit, vt appelletur mithridaticum. C. Antidotum Mithridatis quid ſit, & quomodo conficiatur, præſtat Galenum, & Cornelium Celſum conſulere, qui aliquanto melius rem totam explicant, & aliter quàm hic fiat S.

Ter victi.] Nam primo ſuperatus eſt à Sylla, mox à Lucullo, deinde à Pompeio, nocturno prœlio lucente luna, a tergo hoſtibus a facie Romanis, qua extrema clade accepta, coactus eſt in regnum confugere, vbi per ſeditionem popularium, à Pharnace filio in turre obſeſſus, venenum ſumpſit: quod quum parum proficeret ad mortem, quia vt diximus, aduerſum venena multis ante medicaminibus corpus firmauerat, à milite Gallo nomine Bitthoco, à quo vt adiuuaretur petiebat, interfectus eſt.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS
SATYRA SEPTIMA.

DE STERILITATE STVDIORVM.

Mendicant artes ſic Roma coegit auara.

Et ſpes, & ratio ſtudiorum in Cæſare tantum:
Solus enim triſtes hac tempeſtate Camenas
Reſpexit, cum iam celebres, notique poëtæ
Balneolum Gabijs, Romæ conducere furnos
Tentarent: nec fœdum alij, nec turpe putarent
Præcones fieri, cum, deſertis Aganippes
Vallibus, eſuriens migraret in atria Cleio.
Nam, ſi Pieria quadrans tibi nullus in vmbra
Oſtendatur, ames nomen victumque Machæræ,
Et vendas potius, commiſſa quod auctio vendit
Stantibus: œnophorum, tripodes, armaria, ciſtas,
Alcitheon Pacci, Thebas, & Terea Fauſti.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

ET *ſpes.*] De ſterilitate ſtudiorum loquitur. Neronem palpas. Talis autem eſt ſenſus: Poeticæ artis periiſſet induſtria, niſi propter egeſtatem in ſtudia diuerſa tendentibus, Cæſaris ſubueniſſet humanitas.

Studiorum.] Literarum.

Triſtes h. Camenas.] Tacentibus poetis.

Balneorum Gabijs.] Vt mediaſtrinus fieret.

Furnos.] Ad panem coquendum.

Præcones fieri] Emiſſarij.

Aganippes.] Locus in Bœotia Muſis ſacer. Callimachus tamen dicit fontem eſſe Permeſſi fluminis.

Migraret in atria Clio.] Oſtiarius, & cuſtos atrienſis.

Nam ſi Pieria.] Pieria, locus ſub radicibus Olympi montis, cui Pierius poeta nomen dedit, qui primus ſacrificaſſe Muſis dicitur: vnde & Pierides dictæ.

Quadrans tibi.] Denarius. inde quadrantes.

Stantibus.] Popularibus armatis militibus.

Alcitheon Pacti.] Nomina fabularum, aut malorum poetarum, qui has fabulas ſcripſerunt.

IOAN. BRITANNICVS.

ET *ſpes, & ratio ſtudiorum.*] Hac Satyra Teleſinum poetam ſui temporis alloquitur, conqueritúrque poetarum, cæterorúmque ſcriptorum labores inanes eſſe, quandoquidem pro vigiliis ſuis à ciuibus Romanis nihil prorſus conſequantur: ſicque ſui temporis auaritiam exagitat, ſolam autem ſpem in Traiano principe oſtendit, quem hoc principio aſtute laudat & extollit, vt ſubtiliter eum incendat in omnium ſcriptorum fauorem. liberalis enim, vt ſcribit Eutropius, in cunctos fuit, publice priuatimque ditans omnes & honoribus augens ob ſuam in omnes bonitatem, per orbem terrarum deo proximus nihil non venerationis meruit, & viuus, & mortuus. De quo Plinius in Panegyrico ſic ait. Quid vitam? quid mores iuuentutis, quam principaliter formas? quem honorem dicendi magiſtris, quam dignitatem ſapientiæ doctoribus habes? vt ſub te ſpiritum, & ſanguinem, & patriam receperint ſtudia, quæ priorum temporum immanitas exiliis puniebant, quum ſibi viciorum omnium conſcius princeps, inimicas vitiis artes non odio magis quam reuerentia relegaret. At tu eaſdem artes in complexu, oculis, auribus habes. præſtas enim quæcunque præcipiunt, tantúmque eas diligis, quantum ab illis probaris. Vnde illi nullo modo ſunt audiendi, qui de Domitiano intelligunt. Quomodo enim vlla erat ſpes poetis habenda in Domitiano, quum is Iuuen Satyr. ſuas ſcribente extinctus eſſet, vt in principio operis docuimus? eſſétque bonarum artium, vt taxauit Plin inimicus, quas etiam non odio magis quàm reuerentia relegaret?

Spes ſtudiorum.] Quam poetæ habent conſequendæ mercedis ex ſtudiis ſuis. eſt enim ſpes bonarum rerum expectatio. vt Cic. in Tuſculanis definit.

Ratio.] Omnis ratio qua mouentur ad ſcribendum in ſolo Cæſare Traiano eſt poſita, eo enim conſilio & animi ratione ſcribunt, vt à ciuibus. aliquid mercedis & præmij conſequantur, ſed falluntur inquit, nam ſolus imperator poetas reſpicit.

Reſpexit quum iam.] Imperator ſolus inquit noſtris temporibus reſpexit poetas & reliquos ſcriptores à cæteris ciuibus neglectos, quum tam ob egeſtatem cogitaret, & in vrbe & extra vrbem viliſſima quæque ſubire miniſteria ad vitam ſuam ſuſtinandam.

C. Reſpexit.] Miſeratus eſt, & fouit. S. Terent.

Reſpice me in ſecundis rebus ſuis. quaſi dicat, & mihi faue meque adiuua. Idem. *nam Hercle alius nemo reſpicit nos,* id eſt, curat.

Digitized by Google

Balneolum.] Vnde victum conſequerentur.

Gabijs.] Oppidum eſt in via prænestina centum ſtadiis diſtans ab vrbe, autor Strabo.

Furnos.] Vt panem alienum coquerent, eóque modo quæſtum facerent.

Tentarent.] Iam conſilium caperent. C. At ego prouerbium fuiſſe veteribus cenſeo, in pauperes, qui aſſidue frigerent tremerentque, tales enim de balneo cogitare & furno conducendo, dictitabant. Ad quod etiam reſpiciens, Horat.

qui, inquit, *Frigus collegit, furnos & balnea laudat. S.*

Praecones.] præconem appellamus non modo qui clara voce ad populum edicta magiſtratuum pronunciat, vt Tranq. in Nerone: peregrinatione quidem Græciæ Eleuſinis ſacris, quorum initiatione impij ac ſcelerati voce præconis ſummouerentur, intereſſe non auſus eſt: ſed etiam qui rerum precia in publicis venditionibus pronunciat. C. Vnde eſt illud Cic. de Off. bona ciuium voci ſubiicere præconis. S. & Mart. lib. 1.

Venderat excultos colles quum praeco facetus.

Quum mi.) Ordo eſt, reſpexit quum Clio eſuriens migraret in atria. i. quum iam poetæ ob egeſtatem relictis propemodum muſis in ædes nobilium migrarent, quaſi illis famulaturi. vnde in ſequentibus.

Quem colis & muſarum & Apollinis ade relicta.

Mart. iiſdem pene verbis in miſeriam poetarum ſui temporis ſic inquit lib. 3.

Atria magna colam, vix tres aut quatuor iſta
Res aluit, pallet caetera turba fame.

Clio eſu.) Ipſe poeta extrema fame laborans & mendicus. Clio vna eſt ex muſis. nomen fuiſſe oſtendit Diodorus quæ Bacchum ſequebantur.

Deſertis val.) Relictis muſis, & carminibus ſuis, quæ dicuntur pangere in ſolitudinibus, muſis conſecratis.

Aganippes.) Fons in Boeotia. Ouid. in Metam. *Hyantea Aganippe.*
C. & Verg. in Buc. *Aonia Aganippe. S.*

Nam ſi P.) Senſus eſt. Si ex ſtudiis & carminibus eius nullam mercedem conſequeris, ſuadeo tibi fias præco, qualis fuit Machæra, vt accipias hoc loco Machærã nõ pro enſe ſed pro proprio nomine præconis. Sequẽtia enim de præcone dicũtur.

Quadrans) Vt hoc loco capitur C nummus fuit, qui idem triuncis, ſiue triunx, & teruntius dicitur a tribus vnciis, vt Varro dicit. eſt enim aſſis Mediolanenſis pars pars quarta, & idem eſt quod Germanis pfennig. S. Horat.

——— *dum tu quadrante lauatum Rex ibis.* Martial.

Inuitas centum quadrantibus, & bene caenas.

In ar. Pi.) In muſis & carminibus tuis, nam Pierides muſæ dicuntur à Pieria rupe Macedoniæ, de quibus ſic Strabo in 9. Eos qui Helicona, & Pieriam, & Libethrũ & Pimplian eiſdem muſis conſecrarunt, Thraces extitiſſe. Pieres autem vocabantur, quibus extinctis, loca hæc Macedones nunc poſſident

Commiſſa quod au.) poteſt ſic exponi, aut ſic, & vendas potius, quod auctio commiſſa ſc. præconi vendit ſtantibus. Oenophorum auctio enim rerum præconi cõmittitur. Ille autem dicitur auctionem facere, qui res aut ſuas, aut alienas publice vendit. Plaut. in Sticho: *hunc auctionem facere decretũ eſt mihi. foras neceſſe eſt quicquid habeo vendere.* aut quod. i. quam rem. i. quæ commiſſa vendit auctio. C. Committi enim auctio dicitur, quòd licitatores aſtantes inter ſe quaſi committuntur, vt licitando pugnent & decertent in qua pugna qui pluris licetur quam reliqui omnes, is victor euadit, rémque precio auctam reportat. S. Dicitur autem auctio ipſa venditio, quæ publice fit, ab augendo, quod rerum precia augeantur ab emptoribus ſeu venditoribus.

Oenophorum.) Vas vinarium, οἶνος vinum φέρω porto.

Armaria) Vtrum librorum repoſitoria. i. bibliothecas. Vlpianus De legatis. Bibliotheca legata vtrum armarium ſolum, vel armaria continebantur: an vero libri quoque contineantur quæritur: an promptuaria armaria.

Digitized by Google

Tripodes.) Menſas hoc loco quæ tribus pedibus ſuſtentantur, alias tripodes capiuntur pro vaſis æneis, ad aquas calefaciendas. De quibus Hom. lib. 8. Iliados ſic ſcrib. Recenſebo primum ſeptem tripodas nouos nunquam igni admotos, cum viginti lebetibus, & ipſis nouis, ac rutilo fulgore radiantibus. Tripodibus viri fortes apud Græcos donari ſolebant. Vnde Horat.

Donarem tripodas præmia fortium Græcorum.

Vnde & Agamemnon Achilli dono miſit:

Et ſeptem tripodas pondere & arte pares.

Vt eſt apud Ouidium in epiſt. Heroid. Vbi expones ſeptem vaſa ænea aquaria ad calefaciendam aquam.

Alcynoen Bacchi). i. Tragœdiam ſcriptam de Alcynoë à Baccho poeta tragico, quæ vna ex Pleiadibus ex Neptuno peperit Ireum patrem Orionis, vt ſcrib. Higinus, à quo Irea oppidum agri Thebani. alij Alcyonem legunt. i. tragœdiam de Alcyone, quæ quum Ceycis mariti ſui cadauer ad littus eiectum vidiſſet, in mare ſe deiecit, qui ab Amphitrite in aues conuerſi, in mari, vt Plin. & Ouid. ſcribunt, placido fœtificant, faciunt autem ſeptem ante brumam diebus nidos, & totidem ſequentibus pariunt, qui dies vocantur Alcyonides. Ea auis alio nomine appellatur Alcedo, de qua ſic Plaut. in Pœnu. *Iam hercle tu periſti, niſi illam mihi tam tranquillam facis, quam mare eſt olim, cum ibi Alcedo pullos educit ſuos*

Thebas & Terea Fauſti.) Id eſt fabulas de Thebis & Laio, quem vt ſcribunt Diod. & Papinius, filius Oedipus interemit, mox ducta vxore Matre Iocaſta, gnarus & conſcius flagitij perpetrati, ſeipſum oculis priuauit. nati ex eo Etheocles & Polynices per ſummam diſcordiam mutuis ſe vulneribus confoderunt. De his fabula ſcripta erat, ſiue tragœdia à poetis, præcipue à Fauſto poeta ſui temporis.

Terea.) Id eſt, Tragœdiam de Tereo marito Prognes, cui ipſa Progne Itim filium epulandum appoſuit in vindictam Philomelæ ſororis ſtupratæ. nota eſt fabula.

Fauſti.) Satyrice autem oſtendit Bacchum & Fauſtum viles fuiſſe poetas, vtpote quorum opera publicæ auctioni venderentur.

Hoc ſatius, quam ſi dicas ſub Iudice, vidi,
Quod non vidiſti. faciant equites Aſiani:
Quanquã & Cappadoces faciãt, equiteſq; Bithyni,
Altera quos nudo traducit Gallia talo.
Nemo tamen ſtudiis indignum ferre laborem
Cogetur poſthac, nectit quicunque canoris
Eloquium vocale modis, Laurúmque momordit,
Hoc agite ô iuuenes: circumſpicit, & ſtimulat vos,
Materiámque ſibi Ducis indulgentia quærit.
Si qua aliunde putas rerum ſpectanda tuarum
Præſidia, atque ideo crocea membrana tabellæ
Impletur: lignorum aliquid poſce ocyus, &, quæ
Componis, dona Veneris, Teleſine, marito,
Aut clude, & poſitos tinea pertunde libellos.

Digitized by Google

VET. SCHOL.

Quem ſi dicas ſub iudice, vidi.] Quam ſi calumniam facias, falſa dicens: falſus es teſtis neceſſitati.

Equites Aſiani.] Equites Romani ex Græcis facti.

Faciant.] Falſum teſtimonium dicant.

Altera quos n.] Id eſt Gallogræci, quia Galli in Græcia condiderunt. * Ipſos ergo dicit, & eſt ſenſus, qui nudis pedibus ambulant, ac per hoc abiecti Galatæ.

Nectit quicunque.] Qui carmen vocale efficit per modos, id eſt poeta.

Hoc agite.] Hortatur poetas temporibus Neronis carmina ſcribere: ô iuuenes, huc venite.

Si qua aliunde] Si aliunde magis præſidium ſperas per carmina, quam à principe Nerone, incende libros tuos, & trade Vulcano, ô Teleſina.

IOANNES BRITANNICVS.

Hoc ſatius.] Melius inquit eſt illiberali hoc quæſtu vitam ſuſtentare, quam teſtimonij religionem contemnere, & de re tibi ignota teſtimonium dicere, quod Aſiani faciunt. (nam Cicero in oratione pro Flacco populi Aſiæ fidem non adhibēdam clamat) vt oſtendat laudabilius eſſe vili miniſterio vitam degere, quàm per inhoneſtas & malas artes diuitias ſibi comparare.

Equites Aſiani.] Qui ciuitate donati ad equeſtrem cenſum per malas artes peruenerunt in vrbe.

Traducit.] Præbet ridendos, quum nudo pede ambulent. Mart.

Deſine ſi pudor eſt miſeram traducere caluam.

In eadem ſignificatione eſt & illud Iuuenalis *in quo ſe traducebat*, id eſt, præbebat ſe ridendum Et illud, ——— *ſquallentes traducit auos.* Propert.

Nec ſi per totam infamis traduceret vrbem. Papin. in Sylu.

Nempe ego ſum qui traducor. & Mart. lib. 6.

Rideris, multóque magis traducere Afer,

Quàm nudus medio ſi ſpaciere foro.

Nudo talo.] Nudis pedibus, aut ob paupertatem, aut quia mos ſit patrius nudis pedibus incedere, ſed poſtea Romam traducti, vt dixi, ſiunt malis artibus locupletes.

Cappadoces.] Cappadocia finitima eſt Armeniæ, orientem verſus: ad auſtrum vero terminatur Cilicio, qui dicitur taurus.

Bithyni.] Bithyniam ab oriente Paphlagones & Mariandini & Epiteti pars terminant A Septentrione mare Ponticum, ab Occidente pontus, ad auſtrum Myſia & Phrygia.

Altera Gallia.] Gallogræcia. altera autem appellat Galliam, quæ in Occidente eſt Hiſpaniæ & Germaniæ contermina. Gallogræcia autem & Galatia dicta eſt Paphlagonibus contermina. eam tenuere Galatæ, quorum gentes tres ſunt, duæ Trogmi & Toliſtobogi à ducibus nominatæ: Tertia à gente quæ in Celtica eſt Tectoſages. Tranſitus in Aſiam dux fuiſſe videtur Leonorius. Strabo autor lib. 12.

Laborem inds.] Senſus eſt, & ſi poetæ inquit iam deſtinauerant ad miniſteria obſequiáque ſeruilia deſcendere omni deſtituti conſequendæ mercedis ſpe ex laborib. & ſtudiis ſuis, tamen confidant & bono ſint animo. nam omnes ſtudiis ſuis dignam mercedem conſequentur, qui mercedem ſuis ſtudiis dignam non conſequitur, is laborem indignum ſuſtinet.

Eloquium vocale modis.] Carmen eſt grande & ſonorum.

C: Modis canoris.] Id eſt, Sonoris verſibus, & apta modulatione ſuauibus. Eſt enim hic modus, quem Muſici τόνον vocant, quo cantus ad ſuauitatem dirigitur, & ob id Græce dicitur μέλος. S.

Lau-

Laurumque mo.) Imitatio eſt Horatiana & Perſiana.

Sæpe caput ſcaberet, viuos & roderet vngues. Perſ.
Nec demorſos ſapit vngues.

Sæpe enim poetæ in faciendo carmine talia ſolent facere, laurum autem ideo dicit corrodi, quod & lauro coronantur, & in cella plurimam habent, vtpote Apollini conſecratam, in cuius tutela ſunt ipſi poetæ. ea & triumphantes coronabantur. Ouid in Metam.

Arbor eris certe dixit mea, ſemper habebunt
Te coma, te cithara, te noſtra laure pharetra:
Tu ducibus latis aderis quum læta triumphum
Vox canet, & longas viſent Capitolia pompas.

Hoc agite.] Scilicet vt aliquid ſcribatis C. adhortatur iuuenes ad poeticen, à principis voluntate & liberalitate. S.

Quæris.] Quaſi dicat prouocat vos & inuitat, vt materiam ad ſcribendum capiatis.

Aliunde.] Immenſam ſui temporis auaritiam taxat. Eſt enim ſenſus: potes ocius tua carmina comburere, ſi aliunde tibi quàm ab Traiano aliquid ſperandum putaueris.

Tuarum rerum. Tuorum ſtudiorum.

Membrana.] Folia ipſa.

Tabella crocea.] Hoc eſt quæ tabellis cedrinis coarctatur. Nam tabellæ ex cedro libris adhibebantur: quod cedrus, autoribus Theophraſto, Victruuio, & Plinio æternum duret. Itaque & ſimulachra deorum ex ea factitauerunt. Horat.

——— *ſperamus carmina fingi*
Poſſe linenda cedro. & Mart. lib. 5.
Nunquam grandia nec moleſta poſcit,
Quæ cedro decorata purpuráque
Nigris pagina creuit vmbilicis.

Marito Veneris.] Vulcano, qui pro igne accipitur.

Teleſine.] Ad Teleſinum, vt diximus, Satyram ſcribit.

Tinea.] Vermis eſt qui veſtes & chartas corrodit maxime. Plin. lib. 11. cap. 33. ait in lanis & veſte puluerem creare tineas. Eaſdem etiam docet lib. 16. cap. 16. rodere & ligna, terreſtréſque tantum eſſe. Teredines vero grauiſſimo ad portionem capite rodere dentibus ſentiríſque tantum in mari, nec aliam teredinē proprie dici.

Pertunde.] Sermo in compendium redactus, id eſt ſine libros ſic reconditos tinea potius perforari & abſumi, quàm vt mittas ad aliquem vnde nulla ſit tibi ſpes.

Frange miſer calamos, vigilatáque prælia dele,
Qui facis in parua ſublimi carmina cella,
Vt dignus venias ederis, & imagine macra.
Spes nulla vlterior: didicit iam diues auarus
Tantum admirari, tantum laudare diſertos,
Vt pueri Iunonis auem. ſed defluit ætas
Et pelagi patiens, & caſſidis, atque ligonis.
Tædia tunc ſubeunt animos, tunc ſeque, ſuámque
Terpſichoren odit facunda, & nuda ſenectus.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

Vigilat áque prælia.] Vtrum quæ tu pugnaris cum animo ſcripſeris, an ea quæ de pugna conſcribis.

Hederis.] Corona.

Et imagine macra.] Corpore exili, propter vigilias. quia poetæ ſic pinguntur, quaſi ad ſummam maciem nimio labore confecti.

Spes nulla vlterior.] Nummorum ſcilicet, niſi hedera & imagines.

IOANNES BRITANNICVS.

Hederis.] Hedera poetæ coronabantur. Virgil.

Paſtores hedera creſcentem ornate poetam.

De hac lege & Plinium.

Imagine macra.] Nam non ſolum poetis, ſed & fere omnibus qui aliquod egregium facinus edidiſſent, ſtatuæ ab antiquis erigebantur. Hócque à Carthaginenſibus manauit, qui primi omnium Harmodio & Ariſtogitoni tyrannicidis publice poſuerunt ſtatuas eo anno quo Tarquinius expulſus fuit regno. Excepta deinde eſt res, autore Plinio, ab toto orbe terrarum humaniſſima ambitione, vnde & poetis imagines non ſolum publicitus, ſed & priuatim à ſtudioſis ponebantur. Vnde & Martialis ad Auitum ſtatuam ſibi ponentem edit carmen ſubſcribendum:

Hoc tibi ſub noſtra breue carmen imagine viuat,
Quam non obſcuris iungis Auite viris.

Lucius Actius poeta in æde Camœnarum, vt ſcribit Plin. lib 33. maxima forma ſtatuam ſibi poſuit, quum is breuiculus eſſet. Statuam item Carthaginenſes Apuleio, vt ipſe teſtatur in 3. Floridorum, poſuerunt.

Macra.] Pallente, nam poetæ ex nimio & aſſiduo pallore conficiuntur.

Auem Iunonis.] Periphraſis eſt pauonis. Nam quum Argus Iunonis paſtor, quem centum oculos habuiſſe Ouid. refert, à Mercurio interfectus fuiſſet, abſciſſo capite, Argi oculos in cauda pauonis Iuno collocauit, eámque auem in ſuam tutelam eſſe voluit.

Sed defluit ætas.] Iuuentus ipſa, quæ laboribus & bellicis, & maritimis, agricolationíque ſufficere potuit.

Senectus facunda.] Id eſt, Ipſe ſenex facundus & pauper.

Suam Terpſichoren.] Carmina ſua. Nam Terpſichore vna eſt muſarum, dicta quòd choros obleſtet. τέρψις delectationem ſignificat.

Tunc ſe odit.] Poeta, inquit, quum ad ſenectutem peruenit, omni ætate in componendis carminibus iam attrita, ſeipſum odit, & ſtudia damnat ſua.

Accipe nunc arteis, ne quid tibi conferat iſte
Quem colis, & muſarum, & Apollinis æde relicta,
Ipſe facit verſus, atque vni cedit Homero
Propter mille annos, & ſi dulcedine famæ
Succenſus recites, Maculonis commodat ædes;
Hæc longe ferrata domus ſeruire iubetur,
In qua ſollicitas imitatur ianua portas.
Scit dare libertos extrema in parte ſedenteis.

Digitized by Google

Ordinis, & magnas comitum diſponere voces.
Nemo dabit regum, quanti ſubſellia conſtent,
Et quæ conducto pendent anabetra tigillo,
Quæque reportandis poſita eſt orcheſtra cathedris.
Nos tamen hoc agimus, tenuique in puluere ſulcos
Ducimus, & littus ſterili verſamus aratro.

VET. SCHOL.

Propter mille annos.] Dinumerato tempore fortaſſe vſque ad ætatem ſuam, poeta dixit mille annos fluxiſſe ex tempore Homeri. Fuit autem Homerus annis ante vrbem conditam centum LX post Ilium captum, ducentis LX.

Maculonis] Alij ſordibus dixit: * alij pictas.

Seruire iubetur.] Valde tibi indicendum.

In qua ſollicitas.] Cum fuerint clauſæ domini calamitate. triſtes effectas & ſollicitas propter incurſionem hoſtium.

Comitum diſp. voces] Nouit diſponere auditores.

Subſellia.] A Græco tractum, id eſt ſubſellia, ſuper quæ altius ſedeatur. gradus ſuperiores ſcanſiles.

Tigillo.] Tecto, deminutiue.

Orcheſtra.] Spatium in Theatro dicit, qui Pantomimo ſaltanti vacat. Eiuſmodi autem & poetæ legit * in quo ſtans recitet, aut tabulata.

Et littus ſterili.] Metaphora ab arantibus. Litus pro agro poſuit, agrum pro auditoribus, id eſt, ſcribimus, & nihil commodi inde conſequimur.

IOANNES BRITANNICVS.

Accipe nunc artes.] Accipe, inquit, nunc aſtutias diuitis Romani, quem vt cliens quotidie relicta æde, & muſarum & Apollinis ſequeris & colis non ſine ſpe mercedis conſequendæ ex carmine. relinquis enim commercium muſarum & poetarū, qui in ædem muſarum, autore Porphyrione, conueniebant vt diſputarent recitarentque ſua carmina. vnde Horat. in Sat. *Hæc ego ludo.*
Quæ neque in æde ſonent certantia iudice Tarpa.

Ne quid tibi conferat.] Ne quid tibi præmij det, ipſe facit verſus, id eſt, ſe quoque poetam eſſe oſtendit præſtantiſſimum. hoc autem aſtute facit, quaſi non conueniat poetæ poetam largiri Nam multi carmina pro carminibus, & libellos pro libellis mittebāt vnde Papinius in Hendecaſyllabo ad Gryppū cauillando ipſum ſic inquit.
Eſt ſane iocus iſte, quod libellum Miſiſti mihi Gryppe pro libello.

Quem colis] Nam poetæ primarios colebant, ſeque eorum comites præbebant. Nam & Horatius Brutum coluit adoleſcens, ſub quo tribunus militum ciuili bello militauit. Ouid. in Ponto ad Maximum ſcribens oſtendit eum cultum fuiſſe à Celſo.

Muſarum & Apollinis æde relicta.] Templum Apollinis Palatini excitauit Auguſtus, in cuius aditu porticus erat cum bibliotheca librorum tam Latinorum quam Græcorum, autor Tranquil. in Auguſto.

Muſarum.] Templum muſarum Romæ extruxit, autore Tranq. in Auguſto, Martius Philippus, vbi, vt diximus ex ſententia Porphyrionis poetæ opera ſua recitabant.

Atque vni cedit Homero.] Hoc dictum ex perſona ipſius diuitis qui Homero tantum ſe putat cedere, nec cuiquam alij.

Digitized by Google

Propter mille annos.] Ratio quare cedat Homero, propter vetuſtatem inquit. Nam multi, quod extremæ eſt dementiæ, in libris tantum vetuſtatem, & non meritum conſiderare conſueuerunt, vnde ab Horatio damnantur ſic.

Si veteres ita miratur, laudátque poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet.

Maculonus commodat ædes] Si forte inquit motus dulcedine gloriæ, aut famæ aliquid cupias recitare, hoc tantum beneficio te proſequitur diues, vt tibi domum ſuam commodet, vbi recites, aliud autem nihil dat. nam nobiliores, ædes ſuas poetis opera ſua recitaturis, commodabant, vt in 1. Satyra diximus illic:
Frontonis platani. Inter commodatum autem, & mutuo datum, non nihil diſtare docet Agræcius ſic: Commodamus amico pro tempore equum, ſeruum, veſtem, hanc ipſam rem, quam dedimus, recepturi. Mutuo damus pecuniam, triticum, vinum. & his ſimilia, quæ mutuo data recipere non eſt.

Longe ferrata.] Valde ferrata. hinc Romanorum potentiam pariter & ſuperbiam oſtendit poeta, qui ianuas haberent ferratas inſtar portarum vrbis, quibus venientes non minore cura excipiebantur, quàm ſolent excipi intra portas vrbis tempore belli. Priſci, vt ſcribit Plin. lib. 33. limina & valuas in templis ex ære factitauere. vnde illud eſt apud Virgilium in 1. Æneidos:

Ærea cui gradibus ſurgebant limina, nexæq;
Ære trabes, foribus cardo ſtridebat ahenis.

Verum, etiam priuata opulentia eo modo vſurpata eſt Camillo enim crimini obiecit Sp. Caruilius quæſtor, quod ærata hoſtia haberet in domo.

Ianua.] inter portam & ianuam hoc intereſt, quod ianua propriè eſt priuatorum, porta vero publica, vt vrbis. plerunque tamen confunduntur.

Scit dare libertos.] Qui recitanti applaudant.

Sedentes extrema parte.] Scilicet theatri. Nam ex arte in theatro collocabantur, qui applauderent vnde Nero autore Tranq plures ex Alexandria euocauit & adoleſcentulos equeſtris ordinis, & quinque amplius milia è plebe robuſtiſſimæ iuuẽtutis vndique elegit, qui diuiſi plauſuum genera condiſcerent.

Ordinis.] Subſelliorum.

Nemo dabit regum.] Ordo eſt & ſenſus, nemo regum, id eſt, diuitum dabit tibi, quantum conſtant ſubſellia quæ conduxiſti, vt ſedeant in auditorio, cuius conſuetudinis meminit Corn. Tacit. in lib. De claris oratoribus loquens de poetis ſic. Nam & domum mutuatur, & auditorium extruit, & ſubſellia conducit, & libellos diſpergit.

Et quæ] Ordo eſt à ſuperiore. ſ. nemo dabit quanti conſtent anabathra tigillo conducto. i. lignis conductis à te poeta ſ.

Anabathra] id eſt gradus, vel ſcalæ. ἀναβαίνω aſcendo. nam gradus ſtruebantur ad pulpita aſcendenda.

Orcheſtra.] Sic etiam ſubaudi, nemo dabit quanti conſtet orcheſtra, quæ poſita eſt cathedris reportandis. Orcheſtra locus erat in theatro, vbi honoratiores ſedebant Vnde alibi ante: *Similémque videbis, Orcheſtram, & populum.* Tradit Victruu. lib 5 Scenicos artifices per orcheſtram ſuas præſtare actiones. ὀρχίσμαι enim ſignificat geſticulor, ſalto, vnde ὀρχηςὴς ſaltator, ὀρχήςρια ſaltatrix, & ὀρχήςρα, id eſt orcheſtra. C. quæ propria eſt chori, vt Pollux tradit, vt ſcena hiſtrionũ. S. Tranq. in Cæſare. Decius Laberius eques Romanus mimum ſuum egit, donatúſque eſt quingentis ſeſtertiis, & annulo aureo, ſeſſum in quatuordecim, in ſcena per orcheſtram tranſit.

Poſita eſt] Extructa eſt.

Cathedris reportandis] Nam ſedilia illic non erant perpetuæ ſicut in theatro, ſed temporaria, quæ à poeta recitatis carminibus ſoluebantur, ad dominóſque reportabantur.

Nos tamen hoc agimus.] Et ſi nullum ex noſtris laboribus emolumentum conſequimur, tamẽ carmina ſcribimus, & recitamus.

Digitized by Google

Tenuique in puluere ſulcos Ducimus.) Metaphora ſumpta ab iis qui ſterilem agrum colunt, iuxta illud Ouidij.

Quid arena ſemina mandas,
Non profecturu littora bobus aras.

Ducimus ſulcos.) Verſus componimus.

In tenui puluere) Inter ciues auaros & ſteriles qui nihil dant.

Verſamus littus.) Multum ſcribendo defatigamur.

Aratro tenui.) Stilo & labore noſtro tenui, & ſterili, ex quo nullus eſt fructus laboris noſtri.

Nam ſi diſcedas, laqueo tenet ambitioſi
Conſuetudo mali: tenet inſanabile multos
Scribendi cacoëthes, & ægro in corde ſeneſcit.
Sed vatem egregium, cui non ſit publica vena,
Qui nil expoſitum ſoleat deducere, nec qui
Communi feriat carmen triuiale moneta:
Hunc, qualem nequeo monſtrare, & ſentio tantum,
Anxietate carens, animus facit, omnis acerbi
Impatiens, cupidus ſyluarum, aptúſque bibendis
Fontibus Aonidum: neque enim cantare ſub antro
Pierio, thyrſumue poteſt contingere mæſta
Paupertas, atque æris inops, quo nocte, diéque
Corpus eget, ſatur eſt, cum dicit Horatius, Euhoe.

VETVS SCHOL.

Laqueo tenet.) Poetici mores, vt vinculum.

Inſanabile multos Scrib. cac.) Mali mores, mala conſuetudo ſcribendi, quæ obliuiſci non poteſt.

Cui non ſit pub. vena.) Communis, ſiue vulgaris, qui nihil abiectum, ſubtile, & gracile. nihil triuialiter ſcribat, ſiue male.

Hunc qualem.) Ordo hic eſt Poetam bonum facit omni ſollicitudine, vel triſtitia carens animus, vt nihil acerbi patiatur: qualem ego animo ſentio, oſtendere autem non poſſum.

Cupidus ſyluarum.) Auidus. vt Horat.

Bacchum in remotis carmina rupibus, Vidi docentem.

Thyrſumque pot. contin.) Inſanire pauper non poteſt. aut moueri ad ſcribendum: quia familiaribus rebus conſulere cogitur. Dicunt nam niſi inſanum, poetam eſſe non poſſe.

IOANNES BRITANNICVS.

Nam ſi diſcedas.) Si velis diſcedere ne ſcribas: non potes, dulcedine enim gloriæ teneris, quæ te veluti pedicis apprehendit.

Laqueo.] Pedica, tractum à feris quæ laqueo capiuntur.

Cacoethes.] Metaphoricos inueteratam ſcribendi libidinem Cacoethes appellauit. Eſt enim vicium corporis curatione difficile, parum abſimile à carcinomate, de quo Cornelius Celſus lib. 5. cap. de carcinomate ſic. Namque peſſimum id genus eſt, ferèque id primum ſit, quod κακοήθες à Græcis nominatur. Ergo cacoethes inſanabile ſcribendi, id eſt inueterata illa ſcribendi libido quæ non minus animum ſcribentium obſidet, & angit, quàm cacoethes corpus.

Tenet.] Vexat, premit.

Inſanabile] Quod ex animo nequeunt auellere vlla ratione licet poeta inſanabile dixerit. Celſus tamen curationem accipere docet. C. Nam cum duo genera ex cacoethe venire dixiſſet, carcinoma, & vleus Ithymium, Tolli nihil, inquit, niſi cacoethes poteſt, reliqua curationibus irritantur. Sed quia idem Celſus paulo poſt dicit, cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod non recipit, vix diſcerni poſſe, intelligendum eſt Iuuenalem de cacoethe, quod carcinoma dicitur, quodque curationem nõ recipit, intellexiſſe. S. generis eſt neutri vt Hippomanes, nomina enim Græca in *es* correptam deſinentia generis ſunt neutri, tetraſyllabum etiam ſcribendum eſt.

Seneſcit] Inueteratur.

Ægro.] Agitato cupidine gloriæ.

Sed vatem egregium.] Senſus hic eſt, multi carmina quidem componunt poetæq. nominantur, & hac ſcribendi conſuetudine tenentur, ſed excellens & egregius poeta eſſe is non poterit, quem rei familiaris anguſtia præmat, cuius mens non careat anxietate: ſicque docet mentem poetæ omnibus curis vacuam eſſe oportere. Sapho. *Proueniunt vacua carmina mentis opus.*

Ordo eſt: Sed animus carens anxietate facit vatem egregium.

Cui non ſit pu. v.] i. ingenium vulgare, & rude, & commune cum aliis.

Solrat d.] Scribere, tractum à mulieribus nentibus, quæ penſa deducere dicuntur. Nam deducere eſt lanam in fila trahere. Plin. loquens de Araneo, *Subítque pariter, ac fila deducit* Ouid & ipſe ſic metaphoricos:

Ad mea perpetuum deducite tempora carmen.

Nihil e.] Nihil commune & vulgare: nam quæ exponuntur communia ſunt, ſed quod ſublime ſit, & quod alij ob ſublimitatem attingere non potuerunt.

Feriat.] faciat, cudat, metaphora ſumpta ab his, qui monetam feriunt.

Triuiale.] Tenue & vulgare, quare ſolent ruſtici in triuiis cantare. Virg.

———non tu in triuijs indocte ſolebas

Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?

Mone. c.] Communi nota & ſtilo vulgatiore Sic etiã locutus eſt Apul. int. Apol. Ea tamen nomina labore meo & ſtudio ita de Græcis prouenere, vt tamen latina moneta percuſſa ſint, id eſt, nota, & latino ſermone. C. Notam appellauit Horat. in Poetica:

—licuit ſempérque licebit,

Signatum præſente nota, producere nomen. S.

Animus ca anxi.] Qui paupertate non vexetur, vt ſit ſenſus: Animus qui omnibus curis vacuus eſt talem præſtat poetam, qualem neſcio monſtrare, & ſentio tantum. quaſi diceret omnibus numeris perfectum, & conſummatum.

Hunc.] Talem

Impatiens omnis acerbi.] Qui nullam acerbitatem patiatur.

Cupidus ſyluarum] Nam poetæ ſolitudinem amant, & ſeceſſus, vt ab omni ſtrepitu & rerum actione ſemoti commodius ſcribant. Horat.

———bona pars non vngues ponere curat,

Non barbam, ſecreta petit loca, balnea vitat. Alibi,

Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit vrbem.

Aptuſque bibendis Fontibus.] Id eſt, qui à natura fertur ad carmen, nam poetice. vt ſenſit Democritus, natura magis quam arte conſtat, vnde Horat. in arte poetica.

Ingenium miſera quia fortunatius arte, Credit.

Aonidum.] Muſarum: nam Aonia dicta eſt Bœotia ab Aonibus gentibus barbaris, quæ loca illa prius inhabitauere, vbi plurima antra, & fontes muſis ſunt conſecrata, autor Strab.

Neque enim cantare ſub antro.] Neque enim inquit poeta poteſt, vrgente paupertate, licet doctus ſit, cantare carmina hocque modo oſtendit oportere poetam reliquóſque ſcriptores omnium curarum eſſe expertes.

Sub antro Pierio.] Pieria autem rupes eſt in Macedonia, vt diximus, muſis conſecrata, vnde ipſæ muſæ dicuntur Pierides.

Thyrſum contingere.] Furorem Bacchicum concipere. nam eos ſolos eſſe veros poetas ſenſit idem Democritus, qui inſaniunt: in qua perſuaſione eſt Plato in tutela enim Bacchi ſunt poetæ, nec ſine afflatu quodam diuino conſiſtere poſſunt. Horat.

Et excludit ſanos Helicone poetas Democritus.

Vnde & Papinius in Lucani Genethliaco:

Docto pectora concitatus oeſtro. & infra.
Et docti furor arduus Lucreti.

Ad quod & Virgilius alluſit. *Inſanire libet quoniam.*

Thyrſus autem haſta erat pampinis hederáque inuoluta, quam in ſacris Bacchides in ſublime iactabant, ſummis vociferationibus & capitis agitatione, hócque ad imitationem Bacchi, qui thyrſum geſtabat, vnde illud notiſſimum:

Et tibi thyrſus erat gemmis ornatus & auro.

Sana paupertas.] Id eſt pauper poeta, quamuis ſanæ mentis ſit, id eſt ſapiens nec contrarium eſt quod ait Democritus, oportere poetam eſſe inſanum. Nam illic intelligit oportere agi quodam mentis calore ad carmen faciendum: hic autem intelligit poetam pauperem eſſe & ſapientem. Nam ſanum dicimus conſilium quod ſapientiam præ ſe fert, ergo ſanus poeta qui ſapiens eſt & eruditus. Talis eſt fere ſententia apud Dionem Chryſoſtomum Pruſienſem his verbis de Homero ſcribẽtem. Eos autem qui nunc in paupertate poſiti ſunt, nihil ſani dicere aiunt.

Satur eſt.] Quaſi reſpõſio tantæ obiectioni. Ais ô Iuuenalis, poetam pauperem carmina non poſſe facere ſublimia, Atqui Horatius quodam Bacchico furore fertur, & carmen optimum facit, cum tamen pauper fuerit Sed ſatur inquit eſt, & factus diues indulgentia Mecœnatis, à quo multis muneribus eſt donatus.

Dicit ohe.] Vox eſt ſacietatem deſignantis, vt teſtatur Donatus: éſtque peculiaris Horatij, vt illud:

Importunus amat laudari, donec ohe iam
Ad cœlum manibus ſublatis dixerit vrge. Idem,
Trecentes inſeris ohe, iam ſatis eſt. Mart.
Ohe, iam ſatis eſt, ohe libelle,
Iam peruenimus vſque ad vmbilicum.

Vbi apparet ſemper ſacietatem deſignare. Plaut. in Sticho. *Ohe iam ſatis eſt.*
Idem in Aulularia: *Abſcede hinc etiam nunc, etiam nunc etiam ohe.*
Quaſi diceret ſatis eſt.

Quis locus ingenio: niſi cum ſe carmine ſolo
Vexant, & dominis Cirrhæ, Nyſæque feruntur
Pectora veſtra, duas non admittentia curas?
Magnæ mentis opus, nec de lodice paranda
Attonitæ, currus, & equos, faciéſque Deorum
Aſpicere, & qualis Rutulum confundat Erinnys,

Nam, ſi Vergilio puer, & tolerabile deeſſet
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus hydri:
Surda nihil gemeret graue buccina. poſcimus, vt ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius & alueolos, & lanam pignerat Atreus.

VETVS SCHOL.

Et dominis Cyrrhæ Niſeque.] Apollini & Libero.

Rubrenus Lappa.] Tragicus poeta.

Et lanam pignerat Atreus.] Fœneratur, vel quia Atreum ſcribit vt ſumptus habeat, & res ſuas pignori dat. Alueolus eſt tabula calculatoria, luſoria.

Non habet infelix.] Animo, non facultatibus. nam diues fuit.

IOANNES BRITANNICVS.

Quis locus ingenio] ſcilicet eſt? vt ſe profetat, & exerceat? vt ſit ſenſus. Poteſt inquit poeta ingenium ſuum facile probare, quum nulli alij negocio intentus eſt quam muſis ipſis.

Vexant.) Exercent ſe.

Solo carmine.) Nullo alio negocio.

Et dominis Cyrrha Nyſeque feruntur.) Ducuntur calore quodam Apollineo, & furore Bacchico, in tutela enim ſunt poetæ Apollinis & Bacchi: Cyrrha autem oppidum eſt Phocidis regionis ad mare locatum, non longe à Delphis, vbi Apollo dabat reſponſa: ob eam rem à loci vicinitate dicitur Apollo Cyrrhæus.

Nyſeque) In Arabia Nyſa antrum eſt inter Phœniciam Nilúmque, vbi autore Diodo à nymphis Bacchus eſt educatus, quum ab Ioue illuc per Mercurium miſſus fuiſſet. vnde ab Ioue Nyſaque Dionyſium dixerunt. Nyſam etiam vicum eſſe Heliconis ſcribit lib 9. Eſt & Nyſa vrbium Indiæ clariſſima, montium Meros Ioui ſacer. famam hinc præcipuam habent, quòd in illa genitum, in huius ſpecu Liberum arbitrantur eſſe nutritum. autor Mela.

Duas curas.) Nam vno eodémque tempore mens hominis intenta eſſe non poteſt variis ſtudiis. C. Cic. Philip. 11. Duas res, magnas præſertim, non modo agere, vno tempore, ſed ne cogitando quidem, explicare quiſquam poteſt. Et celebre eſt ſacrum illud: Nemo duobus dominis dare operam poteſt. S.

Magnæ mentis opus.) Oportet, inquit, illum qui carmine ſcripturus eſt bella. quæ intercedentibus curribus, & equis, deorúmque perſonis tractari ſolent, carere omni animi ſollicitudine. Res enim poſcit mentem magnam, & tranquillam. Reſpicitque ad opus Vergilianum: quod ipſe poeta haudquaquam feliciter ſcribere potuiſſet, ſi his incommodis laboraſſet, nec à Mecœnate eſſet multis muneribus donatus. Ordo eſt Aſpicere currus, & equos, faciéſque deorum, & qualis Erynnis confundat Rutulum, eſt opus magnæ mentis, nec attonitæ de lodice paranda.

De lodice.) Dictum eſt in præcedenti Satyra de lodice illic,

——modo ſub lodice relictis Vterum in turba.

Nec attonita] Anxiæ, & ſollicitæ, de rebus domeſticis.

Currus & equos.) Quales deſcribuntur à Vergilio in bello quod inter ſe geſſerũt Æneas & Turnus. Vt illic in 12. Æneidos:

Poſcit equos, atque arma ſimul, ſaltuque ſuperbus
Emicat in currum, & manibus molitur habenas.

Faciéſque deorum.) Nam in toto opere varia numina deſcribuntur.

Aſpicere

Digitized by Google

ASPICERE.] Ingenio ſuo repræſentare.

QVALIS *Erynnis.*] Quàm horrenda, & terribilis. Nam Alecto, quæ vna eſt furiarum excitata per Iunonem ab inferis ad ferendam diſcordiam inter Troianos & Latinos, Turnum hortatur in ſomnis, vt arma capiat aduerſus Aeneam, nec ibi præripiat coniugium Lauiniæ filiæ Latini regis. Cuius ſuaſionem quum Turnus contemneret, indignata Alecto, horrorem ei immiſit, tantumque perterrefecit, vt ſolutus ſomno, arma cœperit: hortatúſque ſit iuuentutem Latinam aduerſus Troianos. vnde illud Virgilij,

Ergo iter ad regem polluta pace Latinum
Indicit primis iuuenum, & iubet arma parari,
Tutari Italiam, detrudere finibus hoſtem.

Erynnis autem furiam ſignificat. Tres autem dicuntur furiæ quæ tricerbero deſeruire feruntur: Alecto, Tiſiphone, & Megera.

CONFVNDAT *Rutulum.*] Perturbet, & terrore repleat Turnum, quum in eum facem conieeerit. Vnde Virgilius,

Sic effata, facem iuueni coniecit, & atro,
Lumine fumantes fixit ſub pectore tadas.

CADERENT *hydri.*] Non potuiſſet inquit Virgilius canere bellum, quod inter Aeneam & Turnum geſtum eſt, vbi Alecto furia ab Iunone excita ab inferis, paſtores Latinos ad arma ſuſcitat contra Troianos, ſi commoda domeſtica defuiſſent ei.

PVER.] Seruus qui miniſtrabat.

CADERENT *hydri.*] Non deſcriberet, vt hydri in capite Alectus erigantur, alludens ad id: *Et geminos erexit crinibus angues.* ſed omnes caderent, quia de iis nihil ſcriberet.

NIL *gemeret.*] Non potuiſſet ſcribere quomodo Alecto ſua buccina agricolas Latinos ad arma excitauerit contra Troianos.

SVRDA.] Quia nihil cecinisſet, nec ſonum vllum edidiſſet, ſed ſurda extitiſſet. Nam ſurdum non ſolum dicimus qui non audit, ſed etiam qui non auditur. vnde Iuuenalis alibi. *Et cadit verbere ſurdo.*

BVCCINA.] Alludit ad carmen Virgilij,

Tum vero ad vocem celeres qua buccina ſignum
Dira dedit, raptis concurrunt vndique telis Indomiti agricolæ.

BVCCINA.] Id eſt tuba, à bucca qua inflatur: vnde & buccinator ipſe tubicen.

POSCIMVS *vt ſit.*] Exigimus inquit, vt poetæ noſtri temporis non ſint inferiores carminis dignitate priſcis poetis, ſed non conſideramus id haudquaquam fieri poſſe, quum egeſtate laborent & anxij ſint de commodis domeſticis, & rebus neceſſariis.

RVBRENVS *Lappa.*] Per Rubrenum intelligit vnumquemque poetam pauperem: nam & is fuit temporibus Iuuen. pauperrimus poeta tragicus.

COTHVRNO.] Antiquo ſtilo, & carminis grauitate antiquorum tragicorum: nam cothurnus calciamentum fuit tragicorum, vt antea diximus.

ALVEOLOS.] Dictum mi'et itione quadam ſatyrica: legendum eſt autem alueolos non albiolos, vt alibi. *Quod enim veſtris datur alueolis.* vt oſtendat vilem etiam ſupellectilem pignerari à Rubreno, id eſt etiam vaſa eſcaria: ea autem fieri ex ligno docet Columella in nono Sc 'totum ouc rum numerum in alueolum ligneum conferant. vt intelligas ipſas ſeu tellas ligneas, de quo vocabulo pluſcula illic diximus in quinta, *Quod veſtris d tur alueolis*

LENAM.] Veſtimenti genus habens duplicis. C. Et auguralis amictus: eam ſic appellatam exiſtimant Thuſce, quam Græci Clamyda, autor eſt Feſtus: Nonius vero ait veſtimentum eſſe militare quod ſupra omnia veſtimenta ſumitur. Cicero vero De clar. Orat. etiam Flaminum ſacerdotum eſſe oſtendit. Virgilius,

——— *Tyrióque ardebat muri e iena,*

Dionyſius libro ſexto loquens de Caſtore & Polluce ſic ſcribit. Adoleſcẽtes dicuntur duo bellicas induti lenas in foro Romano apparuiſſe. Varro à lana dictam pu-

Nam, ſi Vergilio puer, & tolerabile deeſſet
Hoſpitium, caderent omnes à crinibus hydri:
Surda nihil gemeret graue buccina. poſcimus, vt ſit
Non minor antiquo Rubrenus Lappa cothurno,
Cuius & alueolos, & lanam pignerat Atreus.

VETVS SCHOL.

Et dominis Cyrrhæ Niſæque.] Apollini & Libero.

Rubrenus Lappa.] Tragicus poeta.

Et lanam pignerat Atreus.] Fœnerator, vel quia Atreum ſcribit vt ſumptus habeat, & res ſuas pignori dat. Alueolus eſt tabula calculatoria, luſoria.

Non habet infelix.] Animo, non facultatibus. nam diues fuit.

IOANNES BRITANNICVS.

Quis locus ingenio] ſcilicet eſt? vt ſe proferat, & exerceat? vt ſit ſenſus. Poteſt inquit poeta ingenium ſuum facile probare, quum nulli alij negocio intentus eſt quam muſis ipſis.

Vexant) Exercent ſe.

Sole carmine.) Nullo alio negocio.

Et dominis Cyrrha Nyſæque feruntur.) Ducuntur calore quodam Apollineo, & furore Bacchico, in tutela enim ſunt poetæ Apollinis & Bacchi: Cyrrha autem oppidum eſt Phocidis regionis ad mare locatum, non longe à Delphis, vbi Apollo dabat reſponſa: ob eam rem à loci vicinitate dicitur Apollo Cyrrhæus.

Nyſæque) In Arabia Nyſa antrum eſt inter Phœniciam Nilúmque, vbi autore Diodo à nymphis Bacchus eſt educatus, quum ab Ioue illuc per Mercurium miſſus fuiſſet. vnde ab Ioue Nyſaque Dionyſium dixerunt. Nyſam etiam vicum eſſe Heliconis ſcribit lib 9. Eſt & Nyſa vrbium Indiæ clariſſima, montium Meros Ioui ſacer. famam hinc præcipuam habent, quòd in illa genitum, in huius ſpecu Liberum arbitrantur eſſe nutritum. autor Mela.

Duas curas.) Nam vno eodémque tempore mens hominis intenta eſſe non poteſt variis ſtudiis. C. Cic. Philip. 11. Duas res, magnas præſertim, non modo agere, vno tempore, ſed ne cogitando quidem, explicare quiſquam poteſt. Et celebre eſt ſacrum illud: Nemo duobus dominis dare operam poteſt. S.

Magnæ mentis opus.) Oportet, inquit, illum qui carmine ſcripturus eſt bella. quæ intercedentibus curribus, & equis, deorúmque perſonis tractari ſolent, carere omnia nimi ſollicitudine. Res enim poſcit mentem magnam, & tranquillam. Reſpicitque ad opus Vergilianum: quod ipſe poeta haudquaquam feliciter ſcribere potuiſſet, ſi his incommodis laboraſſet, nec à Mecœnate eſſet multis muneribus donatus. Ordo eſt. Aſpicere currus, & equos, faciéſque deorum, & qualis Erynnis confundat Rutulum, eſt opus magnæ mentis, nec attonitæ de lodice paranda.

De lodice.) Dictum eſt in præcedenti Satyra de lodice illic,

——modo ſub lodice relictis Vterus in turba.

Nec attonita.] Anxiæ, & ſollicitæ, de rebus domeſticis.

Currus & equos.) Quales deſcribuntur à Vergilio in bello quod inter ſe geſſerūt Æneas & Turnus. Vt illic in 12. Æneidos:

Poſcit equos, atque arma ſimul, ſaltuque ſuperbus
Emicat in currum, & manibus molitur habenas.

Faciéſque deorum.) Nam in toto opere varia numina deſcribuntur.

Aſpicere

ASPICERE.] Ingenio ſuo repræſentare.

QVALIS *Erynnis.*] Quàm horrenda, & terribilis. Nam Alecto, quæ vna eſt furiarum excitata per Iunonem ab inferis ad ſerendam diſcordiam inter Troianos & Latinos, Turnum hortatur in ſomnis, vt arma capiat aduerſus Aeneam, nec ibi præripiat coniugium Lauiniæ filiæ Latini regis. Cuius ſuaſionem quum Turnus contemneret, indignata Alecto, horrorem ei immiſit, tantumque perterrefecit, vt ſolutus ſomno, arma cœperit: hortatúſque ſit iuuentutem Latinam aduerſus Troianos. vnde illud Virgilij,

Ergo iter ad regem polluta pace Latinum
Indicit primis iuuenum, & iubet arma parari,
Tutari Italiam, detrudere finibus hoſtem.

Erynnis autem furiam ſignificat. Tres autem dicuntur furiæ quæ tricerbero deſeruire feruntur: Alecto, Tiſiphone, & Megera.

CONFVNDAT *Rutulum.*] Perturbet, & terrore repleat Turnum, quum in eum facem coniecerit. Vnde Virgilius,

Sic effata, facem iuueni coniecit, & atro,
Lumine fumantes fixit ſub pectore tædas.

CADERENT *hydri.*] Non potuiſſet inquit Virgilius canere bellum, quod inter Aeneam & Turnum geſtum eſt, vbi Alecto furia ab Iunone excita ab inferis, paſtores Latinos ad arma ſuſcitat contra Troianos, ſi commoda domeſtica defuiſſent ei.

PVER.] Seruus qui miniſtrabat.

CADERENT *hydri.*] Non deſcriberet, vt hydri in capite Alectus erigantur, alludens ad id: *Et geminos crexit crinibus angues.* ſed omnes caderent, quia de iis nihil ſcriberet.

NIL *gemeret.*] Non potuiſſet ſcribere quomodo Alecto ſua buccina agricolas Latinos ad arma excitauerit contra Troianos.

SVRDA.] Quia nihil cecinisset, nec ſonum vllum edidiſſet, ſed ſurda extitiſſet. Nam ſurdum non ſolum dicimus qui non audit, ſed etiam qui non auditur. vnde Iuuenalis alibi. *Et cadit verbere ſurdo.*

BVCCINA.] Alludit ad carmen Virgilij,

Tum vero ad vocem celeres qua buccina ſignum
Dira dedit, raptis concurrunt undique telis   Indomiti agricolæ.

BVCCINA.] Id eſt tuba, à bucca qua inflatur: vnde & buccinator ipſe tubicen.

POSCIMVS *vt ſit.*] Exigimus inquit, vt poetæ noſtri temporis non ſint inferiores carminis dignitate priſcis poetis, ſed non conſideramus id haudquaquam fieri poſſe, quum egeſtate laborent & anxij ſint de commodis domeſticis, & rebus neceſſariis.

RVBRENVS *Lappa*] Per Rubrenum intelligit vnumquemque poetam pauperem: nam & is fuit temporibus Iuuen. pauperrimus poeta tragicus.

COTHVRNO.] Antiquo ſtilo, & carminis grauitate antiquorum tragicorum: nam cothurnus calciamentum fuit tragicorum, vt antea diximus.

ALVEOLOS.] Dictum mi[illegible]tione quadam ſatyrica: legendum eſt autem alueolos non albiolos, vt alibi. *[illegible] enim veſtris datur alueolis.* vt oſtendat vilem etiam ſupellectilem pignerari à Rubreno, [illegible] eſt etiam vaſa eſcaria: ea autem fieri ex ligno docet Columella in nono Se[illegible] totum ou[illegible]rum numerum in alueolum ligneum conferant. vt intelligas ipſas ſcu[illegible]ellas ligneas, de quo vocabulo pluſcula illic diximus in quinta, *Quod veſtris d[illegible]tur alueolis*

LENAM.] Veſtimenti genus habitu[illegible] duplicis. C. Et auguralis amictus: eam ſic appellatam exiſtimant Thu[illegible]ce, quam Græci Clamyda, autor eſt Feſtus: Nonius vero a[illegible]t veſtimentum eſſe militare quod [illegible] omnia veſtimenta ſumitur. Cicero vero De clar. Orat. etiam Fl[illegible]minu[illegible] ſacerdotum eſſe oſtendit. Virgilius,

——*Tyrióque ardebat muri[illegible] læna,*

Dionyſius libro ſexto loquens de Caſtore & Polluce ſic ſcribit. Adoleſcẽtes dicuntur duo bellicas indutì lenas in foro Romano apparuiſſe. Varro à lana dictam pu-

T t

Digitized by Google

tat. Alij verò ἀπὸ τοῦ χλιαίνειν, quod eſt calfacere, & fouere detractiore primæ literæ, nam χλαῖνα Græce veſtimentum eſt quod nos lenam ſiue penulam dicimus. S.

PIGNERAT *Atreus.*] Qui hunc locum hactenus expoſuere omnes vno ore affirmarunt Atreum nomen eſſe fœneratoris, qui res poetæ pigneratet, quaſi pignerare ſit pignori accipere, & non dare, ita vt nec ſenſus, nec Latinitas vlla conſtet. Eſt enim pignerare pignori opponere. Terentius, *Nam potuit filiam meam oppignerare?* Tranquillus in Vitellio. Vt ex aure matris detractum vnionem pignerauerit ad itineris impenſas. Martialis libro ſecundo.

Oppignerauerit ad modò Claudij menſam,
Vix octo nummis annum, vnde cænaret.

Itaque ego ſic hunc locum interpretor, vt Atreus ſit tragœdia de Atreo, vt Tereus tragœdia de Tereo, vt Oreſtes tragœdia de Oreſte, alibi.

Scriptus & in tergo nec dum finitus Oreſtes, & Telephus tragœdia de Telepho: Quam Atreum tragœdiam Rubrenus Lappa poeta tragicus ſcripſit, vt ſit ſenſus. Rubrenus dum Atreum tragœdiam ſcribit eo peruenit paupertatis, vt coactus ſit pignerare, & veſtimenta, & vaſa eſcaria, vt ſit ipſe Atreus, id eſt ipſa tragœdia fuit in cauſa vt pigneraret reculas ſuas, vt ſi diceremus Thebais fuit in cauſa, vt Statius pigneraret res ſuas dum eam ſcriberet. hic eſt verus poetæ ſenſus.

LENAM *pignerat Atreus.*] Ita dictum ſicut & illud, purpura vendit cauſidicum, id eſt purpura eſt in cauſa vt cauſidicus cõducatur precio, eoque modo à veſte purpurea dicitur vendi. Sic etiam illud Valerianum in primo, Sulpitio apex prolapſus è capite ſacerdotium abſtulit, id eſt apex prolapſus fuit in cauſa, vt Sulpitio ſacerdotium auferretur.

Non habet infelix Numitor, quod mittat amico:
Quintillæ quod donet, habet, nec defuit illi,
Vnde emeret multa paſcendum carne leonem
Iam domitum: conſtat leuiori bellua ſumtu
Nimirum, & capiunt plus inteſtina poetæ.
Contentus fama iaceat Lucanus in hortis
Marmoreis: at Serrano, tenuique Saleio
Gloria quantalibet, quid erit, ſi gloria tantum eſt?
Curritur ad vocem iucundam, & carmen amicæ
Thebaidos, lætam cum fecit Statius vrbem,
Promiſitque diem. tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantaque libidine vulgi
Auditur: ſed cum fregit ſubſellia verſu,
Eſurit, intactam Paridi niſi vendat Agauen.

VETVS SCHOL.

QVINTILLAE.] Meretrici.

CONSTAT *leuiori.*] Ironia eſt. Leo leuius paſcitur, quam poeta: & ex indignatione hoc dicit.

Digitized by Google

CONTENTVS *fama.*] Ideoque facile otium ad ſcribendum carmen habuit diues Lucanus.

AT *Serrano tenuique Saleio.*] Nomina ſunt poetarum pauperum: aut, Serrano * vas fictile, in quo at Serranus ſolebat mendicare. Saleio vt mendico catilum fictilem in quo ea quæ falſa ſunt adponuntur. Si non ſit, inquit pecunia, gloria quid prodeſt?

AMICAE *Thebaidos.*] Gratæ, ſignificat poëma Statij de bello Thebano.

LAETAM *f. c. St. vrbem.*] Lætam, ideo quid libenter audiebat. Eſt enim & poëma ipſum delectabile, & ipſe dicitur bonam vocem habuiſſe.

Sed *cum fregit ſubſ.*] Poſt tantum fauorem audientium, niſi cantionem inauditam Pantomimo vendidiſſet, non habebat vnde ſe ſuſtentaret.

IOANNES BRITANNICVS.

NON *habet infelix Numitor.*] Inſultat diuiti auaro per ironiam, quem infelicem appellat, quòd veram munificentiam neſciat, quum nihil habeat quod donet poetæ viro honeſto, multa autem Quintillæ meretrici.

NVMITOR.] Pro quocunque nobili & diuite Romano ponitur: de quo forte & infra, *Et capito & Numitor ruerint damnante ſenatu.*

LEONEM *paſcendum.*] Nam leones alebantur in delitiis, ſequitur enim, iam domitum, manſuefactum. Vnde temporibus Domitiani leo manſuetus magiſtrum à quo fuerat educatus, lacerauit in Theatro. Martialis,

Læſerat ingrato leo perfidus ore magiſtrum.

Lampridius in Heliogabalo de leonibus manſuefactis ſic meminit. Habuit leones & leopardos exarmatos delicijs, quos edoctos per manſuetarios ſubito ad ſecũdam & tertiam menſam iubebat accumbere, quos pſittacis, & phaſianis pauit.

CONSTAT.] Per ironiam ſunt legenda hæc.

CAPIVNT *plus inteſtina.*] Poeta inquit multo plùs comedit quàm Leo.

CONTENTVS *fama.*] Tacitæ obiectioni reſpondet. poſſet enim dici poetas ſola contentos eſſe debere gloria & fama, nec aliud ſibi quærendum, ait ergo: ita ſi diuites ſint qualis fuit Lucanus: is enim ſola fama contentus poteſt iacere in diuitiis ſuis. Sed Sarrano, & Saleio Baſſo pauperibus poetis ſit gloria quamuis magna, quid tamen illis proderit: ſi nihil aliud habeat quàm gloriam? Lucanum enim ampliſſimas habuiſſe diuitias, docet Cornelius qui ſcribit, Anneum Melam, Lucani patrem, per procurationes adminiſtrãdis principis negocijs adeo locupletatum, vt Nero eius opibus inhians paſſus ſit eum falſo crimine coniurationis Piſonianæ accuſatum, condemnari.

HORTIS *marmoreis.*] Luxum Romanorum oſtendit, qui hortos ſuos etiam marmore ornarent, nam eo delitiarum peruenerant, vt non ſolum ædificia marmore exornarent, ſed pedibus etiam gemmas in pauimentis calcarent. Vnde & Seneca carpens luxum ſui temporis ita ſcribit ad Lucilium. Quid quum ad balnea Libertinorum peruenero? quantum ſtatuarum? quantum columnarum eſt nihil ſuſtinentium? ſed in ornamentum poſitarum impenſæ cauſa.

IACEAT.] Maneat, & ſit contentus ſola fama in hortis marmoreis, id eſt ampliſſimis opibus.

AT *Sarrano.*] Sarranus, & Saleius Baſſus poetæ fuere pauperes temporibus Iuuenalis. De Saleio his verbis Tacitus meminit. Quis Saleium noſtrum egregium poetam, vel ſi hoc honorificentius eſt præclariſſimum vatem deducit, aut ſalutat, aut proſequitur. De quo plura in principio vltimæ Satyræ Perſij diximus.

GLORIA *quantalibet.*] Scilicet ſit.

CVRRITVR *ad vocem iocundam.*] Totum hoc à ſuperiore dependet. Eſt enim ſenſus. Non ignoro, inquit, ex ſuo carmine magnam etiam Statio gloriam exurgere, qui præcipuo omnium ſtudio, & plauſu auditur quum recitat ſuam Thebaida.

Digitized by Google

Tamen ea gloria parum illi prodeſſet, niſi Thebaida Paridi Pantomimo venderēt, fame enim conficeretur: nam ſequitur:

Non tamen inuideas vati, quem pulpita paſcunt.

ſicque per exemplum Statij oſtendit gloriam omnino non ſatis eſſe pauperi poëtæ ſine præmiis. Totus autem ſenſus eo fertur, vt oſtendat carmina quidem Statij vniuerſis placere, ſed nullum extare niſi Paridem Pantomimum, qui poetam remuneret. ita animum omnium inuaſit auaritia, vt in contemptum nobilium dicat, ſolum Paridem Pantomimū. perſonam infamē & ſcenicam inueniri, qui poetas foueat.

CVRRITVR.] Quod omnino glorioſum eſt, vt ipſum Statium audiant.

IOCVNDAM.] Poetæ recitantis.

AMICAE *Thebaidos.*] Quæ omnibus grata eſt. Statius Neapolitanus fuit, quod ipſe in Syluis ſuis teſtatur,

At me naſcentem gremio mea prima recepit
Parthenope, dulciſque ſolo tu gloria noſtro.

Alius etiam fuit Tholoſanus, qui in Gallia celebetrime Rhetoricam docuit, autor Euſebius.

PROMISITQVE *diem.*] Recitandi ſcilicet.

SED *quum fregit.*] Sed profecto, inquit, fame conficitur, & ſi magna cum laude & gloria carmen ſuum recitauit niſi vendat Thebaida Paridi Pantomimo.

FREGIT.] Ita dictum quemadmodum & illud. *Et aſſiduo rupta lectore columnæ.*

SVBSELLIA. Sedilia & ſcamna auditorij à poëta extructa, nam vt paulo ante diximus illic :

Nemo dabit regum quanti ſubſellia conſtent.

Et in prima Satyra, *Frontonis platani,* auditoria à poëtis apparabantur, extructis ſedilibus.

VERSV.] Recitatione verſuum.

AGAVEN.] Vtrum tragœdiam de Agaue filia Cadmi Thebarum conditoris, & matre Pentheī quæ bacchabanda eum in celebratione ſacrorum Liberi patris interemit, rata eum eſſe aprum. Vnde Ouidius, *Ille mihi feriendus aper*: quum ab eo talia ſacrificia contemnerentur. De ea igitur potuit ſcribi fabula, quæ Agaue inſcriberetur. per tragœdias igitur oſtendit poetas præfecturas & tribunatus, promeruiſſe.

Præfectos Pelopea facit, Philomela tribunos.

An quod magis placet ipſum opus Thebanū, in quo de Pentheo & Agaue meminit, vt referatur ad illud. *Curritur ad vocem iocundam & carmen amicæ. Thebaidos.*

INTACTAM.] Expone quam adhuc non recitauerat, non autem ab aliis non ſcriptam: nam Ponticus poeta clarus, carmine Heroico ſcripſit Thebanum bellum de quo ita Propertius.

Quum tibi Cadmeæ dicuntur Pontice Thebæ,
Armaque fraternæ triſtia militiæ.

eiuſdem Pontici meminit & Ouidius in Triſtibus.

Ponticus Heroo, Battus quoque clarus iambis.

Scripſerunt ergo & Ponticus, & Statius bellum Thebanum, quod inter Eteoclem & Polynicem fratres geſtum fuit tanto odio, vt mutuis vulneribus ſeſe confoderint. Vnde Statius in vndecimo Thebaidos.

Ite truces animæ, funeſtáque tartara leto
Polluite, & cunctas erebi conſumite pœnas.

PARIDI.] Hic eſt ille Paris Pantomimus, de quo apud Martialem extat Epitaphium.

Quiſquis Flaminiam teris viator
Noli nobile præterire marmor.
Vrbis delitiæ, ſaleſque Nili,
Ars & gratia, luſus, & voluptas
Romani decus & dolor theatri:

Digitized by Google

Atque omnes Venere, Cupidinéſque,
Hoc ſunt condita, quo Paris ſepulchro.

Eiuſdem ſic meminit Tranquillus in Domitiano. Deinde Domitianus vxorem ſuam Domitiam ex qua in ſecundo conſulatu filium tulerat, altóque anno conſalutauerat vt Auguſtam, eãdem Paridis hiſtrionis amore deperditam repudiauit. De eo & poëta in præcedenti Satyra: *Paridem ludóſque reliquit.* Fuit autem non modo Domitiano, ſed toti ciuitati gratiſſimus, à quo oſtendit poeta Statium ſalario fuiſſe ſuſtentatum quum in eius gratiam videretur ſcribere, nec à diuitibus quicquam haberet quod ſperaret: hocque totum in inuidiam tam principis, quàm ciuium diuitum: quum principi chariores eſſent hiſtriones, quàm poetæ, diuitéſque tanta tenerentur auaritia, vt non inueniretur, qui præmiis afficeret ſcriptores. Illud tamen obſeruandum, alium fuiſſe Paridem Pantomimum occiſum à Nerone, quaſi grauem aduerſarium.

Ille & militiæ multis largitur honorem,
Semeſtri vatum digitos circumligat auro.
Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. tu Camerinos,
Et Baream, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopea facit, Philomela Tribunos.
Haud tamen inuideas vati, quem pulpita paſcunt.
Quis tibi Mæcenas? quis nunc erit aut Proculeius,
Aut Fabius? quis Cotta iterum? quis Lentulus alter?
Tunc par ingenio pretium: tunc vtile multis
Pallere, & vinum toto neſcire Decembri.
Veſter porro labor fecundior hiſtoriarum
Scriptores: petit hic plus temporis, atque olei plus.
Nullo quippe modo milleſima pagina ſurgit
Omnibus, & creſcit multa damnoſa papyro.

VETVS SCHOL.

SEMESTRI *digitos vatum.*] Id eſt in modum lunæ plenæ, equitum de numero, id eſt anulo. Semeſtris autem luna dicitur, cum menſis medium permenſa eſt ſpatium, aut Xymam dicit, hoc eſt, cui, vt plena ſit, parum admodum deeſt, cũ velut anulus in orbem collecta eſt.

PRAEFECTOS *Pelopea facit.*] Neronem ſignificat, qui ſcenicis ob turpem libidinem hæc petentibus præſtabat. Propter hunc verſum miſſus eſt in exilium à Claudio Nerone.

TOTO *neſc. Decemb.*] Quo menſe ſcilicet ſolet maxime lucubrari.

VESTER *porro.*] Ironia.

IOANN. BRITANNICVS.

ILLE *&* *militiæ.*] Quaſi aliquis dixerit: nunquid Paris poteſt tantum poetis

præſtare? Immo etiam: inquit, poteſt honores largiri militares, ſicque imperatorem ſuggillat, qui pro meritis poetas non ornaret, ſed pluris hiſtrionem quàm poetam faceret.

Semestri *auro.* Hoc dicit multos etiam vates ad equeſtrem dignitatem prouchi per Paridem, Semeſtre autem autum intelligimus ipſum annulum, quo equites aureo vterentur: vt ſit periphraſis annuli, hoc eſt formæ rotundæ. Nam ſemeſtris non ſolum ſex menſium dicitur, ſed medij etiam menſis: vnde lunam ſemeſtrem dicimus: quum ad medium peruenit menſem & rotunda eſt. Sic ſenſus eſt manifeſtus poetæ. Apuleius in vltimo de Aſino aureo ſic. Stellarúmque media ſemeſtris luna flammeos ſpirabat ignes. Luna ergo ſemeſtris, hoc eſt rotunda, qua ſimilitudine poeta appellauit aurum ſemeſtre, hoc eſt rotundum, ac per hoc annulum ipſum, quaſi qui ferat ſimilitudinem lunæ ſemeſtris, in qua opinione eſt & Probus. Alij per aurum ſemeſtre exponunt tribunitiam dignitatem, quod tribuni annulum geſtarent, vt oſtendit Plinius libro trigeſimotertio, & Plinius eius Nepos in Epiſtolis pro Caluiſio ſic. Nunc rogo ſemeſtri tribunatu ſplendidiorem, & ſibi auunculo ſuo facias.

Qvod *non dant proceres.*] Hiſtrio inquit dabit poetis, quod diuites per auaritiam non dant. ſicque auaritiam ſui temporis ſuggillat, docetque diuites vt Camerinos & Bareas non eſſe colendos: quando ab eis nihil ſit ſperandum: nam multi poetæ, vt dictum eſt ante, nobiles ſequebantur, vt ab eis præmium aliquod acciperent ex carminibus ſuis.

> *Accipe nunc artes, ne quid tibi conferat iſte,*
> *Quem colis & muſarum & Apollinis æde relicta.*

Tv *Camerinos.*] Per Camerinos, & Bareas, intelligit nobiles & potentes, Tu inquit ſequeris, & colis nobiles, ſed falleris, nihil enim tibi dát. ſolus Paris Hiſtrio ob opera tua ei dicata te præfectum & tribunum facit. Non tamen dicit hoc, quia Statius vnquam ſcripſerit tragœdias, ſed vt oſtendat poetas per fabulas ſuas aliquando ad dignitates prouehi, ſed tamen illis non eſſe inuidendum, quorum vita ex arte muſica tantum pendeat.

Pelopea.] Id eſt tragœdia de Pelopea filia Thyeſtæ, cum qua ipſe pater concubuerat, ex qua natus eſt Ægiſtus. qui Agamemnona, & Atreum interemit.

Philomela.] Tragœdia de Philomela & Progne ſororibus, quæ Itin Tereo patri epulandum appoſuerunt, nota eſt fabula.

Havd *tamen inuideas.*] Licet inquit ex carmine ſuo poetæ præmia accipiant ex publico, tamen inuidendum non eſt illis, quum aliunde nihil conſequantur, nec peculiare habebant patrimonium.

Qvem *pulpita paſcunt.*] Quem paſcunt opera recitata in ſcenis: ex publico enim præmia accipiebant quum placebant populo quibus alebantur. Vnde Terentius ex Eunucho ſua quum eſſet rurſus vendita, & ageretur iterum pro noua, precium accepit octo millium ſeſtertium, vt innuat poeta miſerum eſſe, vitam ſcriptorum pendere ex incerto euentu ſcenæ. Camerini autem originem habuerunt à Camerino Sulpitio, qui miſſus fuit vnà cum Spurio Poſthumo Albo & Aulo Manlio Athenas, vt inde inclytas leges Solonis acciperent, & aliarum ciuitatum inſtituta & iura moreſque noſcerent. De Barea Sorano dictum eſt in tertia Satyra illic:

> *Stoicus occidit Baream.*

Qvis *tibi Mecænas.*] Poetarum ſtudioſiſſimum fuiſſe Mecœnatem, notius quidem eſt quàm vt hoc loco oporteat indicari. Horat.

> *O & præſidium & dulce decus meum.* Martialis,
> *Otia da nobis, ſed qualia fecerat olim*
> *Mecænas Flacco, Virgilióque ſuo.*

ergo inquit Iuuenalis, quem inuenies quum aliquid ſcripſeris Mecœnatem, id eſt tam munificum in poetas quàm fuit Mecœnas?

Procvleivs.] Eques fuit Romanus, vt ſcribit Porphyrio, Auguſti apprime familiaris, in fratres ſuos Scipionem & Murenam adeo liberalis, vt bona ſua

Digitized by Google

cum ijs æquis partibus diuiſerit, quum bello ciuili ſpoliati fuiſſent. Horatius.

Viuet extento Proculeius æuo
Notus in fratres animi paterni.

De Proculeio meminit & Plutarchus in Antonio.

FABIVS.] Forte intelligit de Fabio illo ad quem Ouidius exulans ſcribit quatuor Epiſtolas in libro de Ponto, tanquam ad eum qui ſcriptorum eſſet amicus & liberalis, vnde eſt illud ipſius Ouidij,

Dignus es argento, fuluo quoque dignior auro,
Sed te quum donas iſta iuuare ſolent.

Hôcque magis placet quàm vt intelligas de Fabio Maximo, qui vendito fundo ſuo, ab Hannibale captiuos Romanos redemit.

COTTA.] Cottam bonum virum fuiſſe oſtendit ſuperius.

Quæ Piſo bonus quæ Cotta ſolebat Largiri

Ad Cottam ſcribit Ouidius in Ponto ter, quem amicum ſibi eſſe oſtendit ſic,

Quumque labent alij, iactáque vela relinquant,
Tu lacera remanes anchora ſola rati.
Grata tua eſt igitur pietas. ignoſcimus illis
Qui cum fortuna terga dedere fugæ.

TVNC *par.*] Tempore Mecœnatis, & Proculei, & cæterorum qui iiſdem fere fuere temporibus munifici & liberales, merces dabatur æqua ingenijs ſcribentium.

NESCIRE *vinum toto Decembri.*] Hoc dicit propter Saturnalia, quæ menſe Decembri celebrabantur. Papinius,

Et multo grauidus mero December.

Senſus igitur eſt, multis fuiſſe vtile vino abſtinuiſſe, quo tempore alij vino indulgebant, id eſt toto Decembri ac per hoc totis Saturnalibus, quæ per quinque, vt communior eſt opinio dies celebrabantur. Martialis,

Omnia miſiſti mihi Saturnalibus Vmber
Munera, contulerant quæ tibi quinque dies.

De Saturnalibus lege Macrobium primo Saturnalium, & Gellium.

VESTER *porro labor*] Senſus eſt. Vos autem qui hiſtorias ſcribitis plus etiam temporis conſumitis quàm poetæ, plus etiam laboris ſuſtinetis etiam cum impenſa olei & iactura papyri. Sed quæ tum inde eſt merces? quaſi dicat nulla.

FOECVNDIOR.] Vberior & maior.

PLVS *olei.*] Maiorem lucubrationem. alludit ad prouerbium illud quod apud veteres erat frequens in eos qui longo peruigilio aliquid fruſtra lucubraſſent. Cuius Cicero libro ſeptimo Epiſtolarum ſic meminit, Pompeius ſe profitetur & oleum & operam perdidiſſe. Plautus in Penulo: *Tum pol ego & oleum & operam perdidi.*

PAGINA.] In libris dicitur à pangendo, quòd in ea verſus pangantur. vnde & plantæ dicuntur pangi. Suetonius in Galba. Pangi malum placuiſſet. Plinius lib. x. ſexto capite vigeſimo ſeptimo. Naſcenti & depacto ſurculo natura incurioſius ſemen dedit.

MILLESIMA.] Numeroſa.

OBLITA *modi.*] Quaſi finem non inueniens, quale eſt opus Titi Liuij quod centum & quadraginta voluminibus vix abſoluitur.

OPERVM *lex.*] Vt nihil ſcilicet de hiſtoria omittatur, neque enim oportet hiſtoricum, quemadmodum faciunt poetæ, vno aut altero verbo rem tetigiſſe ſed plene omnia narraſſe. C. De hiſtoriæ ſcribendę lege, vide Ciceronem De oratore libro ſecundo; & Luciani Dialogum, & Pontani Actium. S.

PAPYRO.] Hoc eſt charta. Nam ex papyro quæ herba naſcitur in paluſtribus Ægypti aut quieſcentibus Nili aquis, præparantur chartæ diuiſæ acu in prætenues ſed quam latiſſimas phylyras. ex ea etiam nauigia texũt, & è libro vela tegetéſque necnon & veſtem, & ſtragula, ac funes.

Digitized by Google

Sic ingens rerum numerus iubet, atque operum lex.
Quæ tamen inde ſeges? terræ quis fructus apertæ?
Quis dabit hiſtorico, quantum daret acta legenti?
Sed genus ignauum, quod lecto gaudet, & vmbra.
Dic igitur quid cauſſidicis ciuilia præſtent
Officia, & magno comites in faſce libelli?
Ipſi magna ſonant: ſed tunc, cum creditor audit,
Præcipue, vel, ſi tetigit latus acrior illo,
Qui venit ad dubium grandi cum codice nomen,
Tunc immenſa caui ſpirant mendacia folles,
Conſpuitúrque ſinus. veram deprendere meſſem
Si libet: hinc centum patrimonia cauſſidicorum,
Parte alia ſolum ruſſati pone Lacernæ.

VETVS SCHOL.

RERVM *numerus.*] Ordo hiſtoriæ.

ACTA *legenti.*] Exceptori.

COMITES *in faſce libelli.*] Breues ſignificat.

QVI *venit ad dubium.*] Cautionem habens multorum temporum. Creditorem argentarium ſignificat, qui inſtantius debitum petit, ſi debitor ei cœperit eſſe ſuſpectus.

FOLLES.] Buccas dicit.

CONSPVITVRQVE *ſinus*] Propter faſcinum verborum ter ſibi in ſinu ſpuunt, & videntur faſcinum arcere. vt Perſius de matertera. vel, incipiunt multa ſibi promittentes, in ſinum ſpuere, vel alloquendo multum ſpuunt.

PONE *Lacernæ.*] Nomen aurigæ abiecti, ex colore Ruſſatus. Lacerna ſub Domitiano auriga fuit.

IOANN. BRITANNICVS.

QVAE *tamen inde ſeges.*] Quæ vtilitas tibi eſt? metaphora eſt ab agris.

INDE.] Ex laboribus ſcribendarum hiſtoriarum.

TERRAE *apertæ.*] Hiſtoriæ diligenter explicatæ.

QVIS *dabit hiſt.*] Vt ſit ſenſus, hiſtoricus non tantum emolumenti ex laboribus ſuis conſequitur, quantum Scribæ & Actuario legenti acta publica datur.

LEGENTI *acta*] Id eſt Scribæ ſiue Actuario qui verba ſiue legis, ſiue actorum ſenatus præconij ſubijceret, vt ab eo clare enunciarentur. Ergo Actuarij videntur dici, qui acta lectionéque deſcriberent, eáque deſcripta recitarent. De quibus ſic Tranquillus in Cæſare. Orationem non immerito Auguſtus exiſtimabat magis ab Actuarijs exceptam male ſubſequentibus verba dicentis, quam ab ipſo editam. Ergo qui acta ſiue priuata, ſiue publica deſcriberent Actuarij ſunt dicti. Acta dicuntur quæcunque publicis monumentis mandantur. Vnde in ſecunda Satyra:

——*Cupient & in acta referri*, vbi de vocabulo acta multa diximus, pluráque dicemus in nona Satyra illic: *Et libros actorum ſpargere gaudes.*

SED

SED *genus ignauum.*] Obiectio eſt, non eſſe mirum ſi hiſtoricis nullum ſit emolumentum, quum in vmbra ſemper verſentur quod eſt ocioſorum & mollium. Vnde Horatius,

Poſcimur ſi quid vacui ſub vmbra Luſimus tecum.

Et idem in Epiſtolis. ———*Somno gaudentis, & vmbra.*

DIC *igitur.*] Oſtendit hac interrogatione neque cauſidicos, qui ſe longe aliter in forenſibus actionibus exercent, multum lucrari.

OFFICIA *ciuilia.*] Actiones cauſarum ciuilium.

PRAESTENT.] Quid lucri afferant.

LIBELLI *comites.*] Quos ſecum in forum deferunt.

IPSI.] Cauſidici.

MAGNA *ſonant.*] Magno agunt ſtrepitu & clamore, vt videantur clientum ſuorum acerrimi defenſores.

SED *tunc cum creditor audit*] Senſus eſt, cauſidicus tunc inquit magna ſonat, quũ creditorem agentem audit. & præcipue inquit magna ſonat, ſi debitor latus eius tetigit, tanquam qui eum magis vrgeat ad dicendum, vtpote qui neget credita, ſicq; oſtendit poeta dictis magis ab debitoribus quam creditoribus cauſidicum vrgeri.

ACRIOR *illo*] Creditore.

QVI.] Scilicet debitor.

VENIT *ad nomen dubium.*] Id eſt ad ambiguum debitum refellendum quod incertum eſt & dubium, quum ipſe neget. Nam nomen pro debitore ponitur, & ſæpe pro debito. Cicero in Oratione pro Roſcio Comœdo: Non refert parua nomina in codices, Immo omnes ſummas. Idem in Epiſtolis ad Atticum. Perfeci inquit, vt Salaminij totum nomen perſoluerent, id eſt debitum. Plautus in Ciſtella, *Nunc quod reliquum reſtat, volo perſoluere vt expungatur nomen nequid debeam*, id eſt vt debitum deleatur. pro debitore, Horatius,

Nomina ſectatur, modo ſumpta veſte virili,
Sub patribus duris tyronum ———

CVM *codice.*] Vtrum legum ? an accepti & expenſi ? Tunc inquam cauli folles ſpirant mendacia, quum creditor audit, vt à ſuperiore dependeat, ſicque cauſidicos taxat, qui lucri cupiditate falſas agunt cauſas, in quibus effundunt magnas offas mendaciorum.

FOLLES.] Metaphoricos, id eſt ora ipſorum cauſidicorum.

CONSPVITVRQVE *ſinus.*] Sputo nimio conſpergitur. C. Quo ſignificatur magna dicentis vis & orationis contentio. S.

VERAM *meſſem.*] verum laboris emolumentum. Senſus eſt: Si voles cauſidicorum etiam qui negocium agunt, lucrum & diuitias conſiderare, inuenies ſolum patrimonium ruſſati Lacertæ plus valere, quàm patrimonia centum cauſidicorum, ſicque oſtendit longe maius eſſe lucrum in militia verſantium, quàm literatorum. & hoc quidem culpa temporum, quibus auaritia cunctis in rebus dominatur, vt bene conueniat ſolum patrimonium, & non ſolum rus. præceſſit enim centum patrimonia. & non centum rura. comparat enim patrimonium patrimonio, vt nullo modo legendum ſit rus Sati, vt capias ſatum pro proprio nomine, ſed Ruſſati vnica dictione. C. Quaſi dicas, purpurati, & veſte ruſſa, id eſt rubra, ornati. S.

RVSSATI *Lacertæ.*] Lacerta nomen militis fictum à poeta. Nam milites Romani vſi ſunt in prælio veſtibus ruſſatis, quas Græci Phœniceas, nos vero coccinas appellamus, ſumpta à Lacedæmoniis conſuetudine, qui autore Valerio, tali genere veſtium vſi ſunt, vt coloris ſimilitudine vulnerum ſuorum cruorem occultarent, ne hoſtibus aliquid fiduciæ afferrent ſi fuiſſent vulnerati. De colore ruſſato meminit Seruius libro octauo vbi exponit pilenta. Erant inquit tunc Veneti coloris non vt nunc ruſſati, quibus niſi caſte vtebantur. Romæ etiam & Præneſte vt ſcribit Hermolaus in ſeptimo libro Annotationum in Plinium, lapidum monumenta comprobant, in quibus ſæpe eſt inueniri ruſſatos. Purpureis etiam veſti-

Digitized by Google

bus vſos eſſe in prælio oſtendit Plutarchus in Eumene ſic. Inſtructa igitur acie incedentibus, vt primum auratis in armis ad ſolem ſplendor enituit, ac belluæ cum curribus,& purpureæ veſtes inſpectæ ſunt. (Is enim vadentibus in prælium ornatus eſt) primi iter cum clamore ſiſtunt. Trebellius item Pollio in vita Diui Claudij, ruſſas veſtes ſic memorat, De noſtro ærario priuato dabis huic ſalarium: Tunicas ruſſas militares annuas. Flauius Voſpicus item ſic ſcribit de veſte ruſſa in Aureliano. Cape igitur tibi pro rebus geſtis tunicas ducales, ruſſas quatuor.

Conſedere Duces: ſurgis tu pallidus Aiax
Dicturus dubia pro libertate bubulco
Iudice. rumpe miſer tenſum iecur, vt tibi laſſo
Figantur virides, ſcalarum gloria, palmæ.
Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus, & vas
Pelamydum: aut veteres Maurorum epimenia, bulbi:
Aut vinum Tiberi deuectum, quinque lagenæ.
Si quater egiſti, ſi contigit aureus vnus,
Inde cadunt partes ex fœdere pragmaticorum.
Aemilio dabitur, quantum licet, & melius nos
Egimus: huius enim ſtat currus æneus, alti
Quadriiuges in veſtibulis, atque ipſe feroci
Bellatore ſedens curuatum haſtile minatur
Eminus, & ſtatua meditatur prælia luſca.

VETVS SCHOL.

PALLIDVS *Aiax.*] Aiacem pro recitaturo poſuit aduocato. Hic vero Aiax auriga non * ictilius temporius.

FIGANTVR *virides ſcal.*] Stationum ſcilicet, ad inſtar gladiatoriæ victoriæ Scalas armariola aduocatorum, vel vt quidam, caſeæ & ſtationes. Cicero in Corneliana. Contepſit, inquit, in ſcalas. Armaria nam aduocatorum apud veteres, ſcalas habebant.

SICCVS *petas & vas Pel.*] Vocabulum piſcium falſorum.

EPIMENIA.] Græce dixit. Nam Latine menſtrua dicuntur dantium.

TIBERI *deuectum.*] Non tranſmarinum, id eſt cibarium.

SI *quater egiſti.*] Id eſt, pro quatuor actionibus vnum ſolidum.

PRAGMATICORVM.] Iuriſperitorum, qui negociales cauſſas agunt.

ÆMILIO *dabitur, quantum.*] Qui hoc pacto quintas acciperet, in pretio conſiliatorum clientum.

ET *melius nos.*] Pauperes ſcilicet.

ET *ſtatua meditatur prælia luſca.*] Cuius oculus introrſus cedit.

IOAN. BRITANNICVS.

CONSEDERE *duces.*] Sumptum eſt ex lib. decimotertio Metamorphoſeos Ouidij.

Conſedere duces, & vulgi ſtante corona.

C. Eodem Hemiſtichio vſus eſt Virgilius in ſeptimo Æneid. S. Igitur oſtendit poeta cauſidicorum labores omnino graues eſſe, quos non ſine magna anxietate exantlant in agendis cauſis, ſed eorum præmia perexigua.

CONSEDERE *duces.*] Id eſt iudicibus ſedentibus pro tribunali, tu oras & cauſam alienam dicit.

AIAX *pallidus.*] Id eſt, tu cauſidice non minus palles, quum ad alienam cauſam tuendam ſurgis, quam palluit Aiax in cauſa ſua agenda: vbi ſedentibus Græcorum ducibus tanquam iudicibus, Aiax cauſam ſuam agit, petens arma patruelis Achillis aduerſum Vlyſſem.

DICTVRVS *pro dubia libertate.*] Oraturus pro eo, cuius libertas in ambiguo eſt, quum quæritur ſit ne liber? Nam Romæ in iudiciis plerunque quæſitum eſt, an is appellandus eſſet liber, qui natus eſſet ex matre libera, licet ancilla concepiſſet. Et è contrario ſi libera concepiſſet, deinde ancilla facta peperiſſet: placuit eum qui naſcitur, liberum naſci. Eran is diceretur liber, qui non iuſtis nuptiis, ſed vulgo conceptus eſſet: placuit etiam eum naſci liberum, quia non debet calamitas matris ei nocere qui in vtero eſt. Ex hoc quæſitum eſt, ſi ancilla prægnans manumiſſa ſit, deinde ancilla poſtea facta, aut expulſa ciuitate peperit, liberum an ſeruum pariat, & tamen rectius probatum eſt liberum naſci, & ſufficere ei qui in ventre eſt, liberam matrem vel medio tempore habuiſſe. C. Hæc ex Iuſtit. libro primo titulo De ingenuis. S. Emergebant igitur ſæpe Romæ tales cauſæ vbi de libertate agebatur, quas tanquam magnum aliquid cauſidici non ſine animi & corporis labore tuendas ſuſcipiebant.

BVBVLCO *iudice.*] Hoc eſt ruſtico, ſiue barbaro, ac per hoc legum imperito. Nam multi indulgentia imperatorum aſciti fuerant in decurias iudicum externi, rudes, & barbari. Vnde Iulio Cæſari obiectum eſt quòd ex Gallis multos in numerum ſenatorum introduxiſſet: illa enim in eum vulgo cantabantur, Gallos Cæſar in triumphum ducit, iidem in curia Galli brachas depoſuerunt, latum clauum ſumpſerunt. quam ſenatorum indignitatem ab Auguſto Cæſare ſublatam ſic ſcribit Suetonius, Senatorum affluentem numerum deformi & inconditа turba (erant enim ſupra mille & quidam indigniſſimi, & poſt necem Cæſaris per gratiam & præmium allecti, quos abortiuos vulgus vocabat) ad modum priſtinum & ſplendorem redegit. Vnde nunc cum iudicem bubulcum nominat, non exponas ciuem Romanum bubulcum, quòd agriculationi intentus eſſet, non enim temporibus poetæ Romani omnibus affluentes delitiis, omniq; luxu corrupti agriculturę vacabant, licet id priſcis temporibus factitatum fuiſſet: Nam ex agris ſubinde, vt ſcribit Plinius ſenatus duces accerſebantur, hincque qui eos vocabant, appellati ſunt viatores indito nomine à frequenti via: ſed vt dixi hominem rudem, ſiue ruſticum, & barbarum, qui principum indulgentia inter iudices electus fuiſſet. Non ignoro tribus fuiſſe apud Romanos ruſticas, & vrbanas, de quibus ſic Plinius libro decimo octauo, Ruſticæ tribus laudatiſſimæ eorum, qui rura haberent, Vrbanæ vero, in quas tranſire ignominia eſſet deſidiæ probro. Et Aſconius in ſecundo Verrinarum: Tribus vrbanæ ruſticæque omnes triginta quinque numerantur, ex quarum ſingulis terni eligebantur ad iudicandum, hicque centumuiri dicebantur, licet centum & quinque eſſent. Potuit etiam poeta poſuiſſe bubulcum pro ciue Romano graui & ſeuero, ſicut etiam alibi Creticum poſuit pro viro nobili. *Cretice pelluces.* Nam C. Attilius Bubulcus conſul fuit vnà cum Tito Manlio Torquato, quo tempore Sardinia inſula rebellauit, autoribus Pœnis. Vnde mox Sardi ſubacti & oppreſſi, fuit item Iunius Ruſticus, quem Domitianus interemit quòd Peti Thraſeæ,

Digitized by Google

& Heluidij priſci laudes edidiſſet, appellaré que eos ſanctiſſimos viros, vt ſit ſenſus. Surgis tu pallidus Aiax, dicturus pro dubia libertate Bubulco iudice, hoc eſt graui & magno viro iudice. qualis fuit Attilius ſiue Bubulcus, ſiue Iunius. Huic tamen opinioni non ita me addico, vt nolim eam poſſe quum libeat citra reprehenſionem diſcedere.

Rvmpe.] Inſultatio poetæ in vanum cauſidici laborem.

Palmae *virides figantur.*] Vt conſequaris victoriam in iudicio & damnes reum ad ſcalas gemonias. Nam ſcalæ gemoniæ locus erat in Vrbe, in quem rei vnco trahebantur. Tranq. nemo punitorum non in gemonias abiectus vncóque tractus. dictæ autem ſunt gemoniæ à gemendo, quod nõ ſine gemitu & lachrymis in eas traherentur. Vnde Plinius lib. viij. mentionem faciens de canibus appellat gradus gemitorios his verbis. Teſtatum eſt canem, nec à corpore receſſiſſe abiecto in gradibus gemitoriis mœſtos edentem vlulatus. magna ergo gloria erat cauſidico damnaſſe reum ad ſcalas gemonias. Inde plurima palma fores eius ornabantur, Martialis in libro ſeptimo ad Fuſcum cauſidicum.

Sic fora mirentur, ſic te palatia laudent,
Excolat & geminas plurima palma fores.

Petasvncvli.] Diminutiuum à petaſone, eſt autem perna ſalita, quæ ſi vetula eſt, ingrati eſt ſaporis. Martial. lib. xiij.

Muſteus eſt propera, caros nec differ amicos:
Nam mihi cum vetulo ſit petaſone nihil.

Siccvs.] Aut quia in fumo ſuſpéditur, aut quia vetulus eſt & ſucco exhauſtus.

Pelamidvm.] Piſcis eſt qui quum minimus eſt, & fœtus redeuntes in mare autumno comitatur, cordilla appellatur. Quum è mari verno tempore Pontum intrat limoſa aut è luto pelamis incipit vocari [illegible] .i. à luto. Feſtus ſic inquit, pelamis genus piſcis dictum quod in luto moretur quod Græce [illegible] dicitur. Quũ autem tempus annuum exceſſit, thynnus. Cybium vero concisa pelamis dicitur. De hoc piſce Plin. lib. ix. & xxxij. multa ſcribit, de quo & nos ex autoritate eius in Commentarijs Perſij.

Veteres *bulb.*] i. non recentes, & proinde minus ſapidi. Nam vt ſcribit Plin. Vetuſtiores improbantur, & parui, & longi. eſt enim bulbus genus oleris de quo multa Plin. lib. xx. cap. iij. & v. Bulbos Cato imprimis ſerendos præcipit, celebrans Megaricos à Megara ciuitate. Vnde Colum.

Iam Megaris veniunt genitalia ſemina bulbi.

Bulbos item ſcribit Columella lib. iij. eſſe oculos hirundinum.

Epimenida.] Appoſitio eſt. Nam ex genere bulborum ſunt Scilla, & duo genera medicę. maſculus albis foliis, fœmina nigris, & tertium genus eſt cibis gratum, Epimenidum vocatur. Afrorum autem dicit bulbos, quia quum in Africa naſcuntur maxime, vt ſcribit Plinius, laudantur.

Vinvm *Tyberi deuectum.*] Quaſi dicat tranſmarinum non Romanum, aut Campanum, quod optimum erat.

Qvinqve *lagene.*] Cum diſtinctione legendum, quaſi dicat non iam multum vinum dabitur, ſed quinque duntaxat lagenæ. Eſt autem lagena tam aquariũ quàm vinarium vas. Martialis,

—— Et nigra Syra defruti lagena.

Talis eſt etiam locutio apud Plautum in Pſeudo. *Niſi argentum mihi redditur, viginti minæ.* Sic etiam locutus eſt Plinius libro decimoquarto capite decimoquarto. Cenſores edixerunt nequis vinum Græcum Amineúmque octonis æris ſingula quadrantalia venderet.

Si *quater egiſti, ſi contigit aureus vnus.*] Laborem cauſidici magnum eſſe oſtendit, cum modico emolumento. Senſus enim eſt, Si forte cauſam quater egiſti, & ſi ex ea re aureum vnum accepiſti, eius mercedis pars tibi dãda eſt pragmaticis, à quibus adiutus fuiſti. Nam pragmatici dicuntur, qui cauſidicis & oratoribus verba iuris ſubminiſtrant, de quibus ſic Cicero j. de Oratore. Itaque non vt apud Græcos

infimi homines mercedula adducti, in noſtros ſe præbent in iudiciis oratoribus, ij qui apud illos pragmatici vocantur. πρᾶγμα enim negocium ſignificat. Plautus in Caſina, *Enimuero.* πράγματά μοι παρέχεις, hoc eſt, negocia mihi exhibes, nam παρέχειν eſt exhibere. πραγματεὺς negociator.

Inde.] Ex eo aureo.

In *fœdera.*] Quia ita pacti ſunt.

Æmilio *dabitur.*] Illud etiam incommodum eſt cauſidicis, vt inter illos præmia ij tantum capiant qui diuites habentur & nobiles. per Æmylium autem intelligimus diuitem & nobilem.

Hvivs *enim.*] Hæc particula ſemper rei præcedentis ſignat cauſam.

Stat *currus ahenem.*] Statuas habet in quadrigis, & nobilis habetur. Nam apud Romanos antiquitus ſtatuæ maiorum togata effigie ponebantur. deinde etiam haſtas tenentes, equeſtres quoque ſtatuæ celebratæ ſunt: poſtea vero in bigis & quadrigis, vnde & triumphales natæ. Plinius hæc libro vigeſimo quarto. ponebantur etiam cauſidicis equeſtres ſtatuæ Mart. lib. ix.

Tam graue percuſſu incudibus æra reſultant,
Cauſidicum medio quum faber aptat equo.

Albi *quadriiuges.*] Quaterni equi iuncti currui quadrijuges dicuntur & quadrijugi. & bijuges & bijugi ſi bini tantum.

In *veſtibulis.*] In prima ædium parte, de quo plurima illic,

Veſtibulis abeunt veteres laſſique clientes

Ipse.] Æmylius.

Bellatore.] Equo aheneo qui videtur pugnas minari.

Minatvr.] Intentat quaſi in hoſtem. ſic Papinius de equa Domitiani, *curſumque minatur.*

Meditatvr *prælia.*] Præparare, & exercere videtur.

Lvsca.] Quia ita ſe habebat ſtatua, vt vnus tantum oculus videretur in alteram partem obliquato capite, aut (quod magis placet) quia vnum claudebat oculum, quo certiorem inferret ictum, nam naturale eſt vt vno tantum oculo clauſo, aliquid rectius longe mittatur, quia plures motus vt ſcribit Ariſtoteles, duobus quàm vno excitantur oculo: Et quia radij vtriuſque oculi non ſine perturbatione in idem concidunt.

Sic Pedo conturbat, Matho deficit: exitus hic eſt
Tongilli, magno cum rhinocerote lauari
Qui ſolet, & vexat lutulenta balnea turba,
Perque forum iuuenes longo premit aſſere Medos
Emturus pueros, argentum, murrhina, villas.
Spondet enim Tyrio ſtlataria purpura filo.
Et tamen eſt illis hoc vtile: Purpura vendit
Cauſſidicum, vendunt amethyſtina: conuenit illis
Et ſtrepitu, & facie maioris viuere cenſus.
Sed finem impenſæ non ſeruat prodiga Roma.
Fidimus eloquio? Ciceroni nemo ducentos
Nunc dederit nummos, niſi fulſerit anulus ingens.

VETVS SCHOL.

MAGNO *cum Rhinocerote.*] Id eſt, magno gutto. quod ſicut Rhinoceros, ſit ingentis naſi.

STLATARIA *purpura.*] Illecebroſa. Ennius.

Et melior nauis, quam quæ ſtlataria portat.

Id eſt multiſonalis, quæ vulgo dicitur Batalaria.

IOANNES BRITANNICVS.

SIC *Pedo conturbat.*] Senſus eſt. Pedo cauſas agit, tractat, miſcet ſic, id eſt perexiguam mercedem, & modica munera, vt reliqui de quibus ſupra. C. Imo conturbat, id eſt decoquit, dilapidat, & fortunas abſumit. Eſt enim conturbare, in hac ſignificatione verbum Iuris, quo etiam Cicero & alij veteres ſunt vſi. plena autem locutio eſt conturbare rationes, fortunas, rem & id genus. hinc conturbator, pro decoctore. Mart. lib. x.

Hic precioſa fames, conturbatorque macellus. S.

SED *Matho.*] Etiam infelicius qui deficit, & propemodum omni ope diſtituitur, quem exitum ſentit & Tongillus, quia nihil lucratur, licet variis modis diuitem ſe oſtentet vt conducatur. quaſi innuat hoc accidere iniuria temporum, quibus auaritia bonos mores oppreſſit. Et tamen, inquit, hæc falſa opum oſtentio fuit vtilis multis, hominum enim ingenia ex cultu maxime cenſentur. Sicque poeta per hos tres cauſidicos oſtendit aut nullum, aut ſane modicum eſſe in actionibus cauſarum emolumentum. De Mathone cauſidico diximus in prima Satyra. De quo & Martialis.

Parua rogas magnos, ſed non dant hæc quoque magni
Vt leuius pudeat iam Matho magna roga.

EXITVS *hic eſt Tongilli.*] Id eſt finis Tongilli, vt deficiat, modicamque capiat mercedem, qui vt ſe per opes commendet in balneis lauatur rhinocerote, comitatus magna hominum multitudine & per forum geſtatur lectica purpura amictus, tanquam qui empturus ſit ſeruos, aliaque multa precioſa.

EXITVS.] Finis. alibi:

Quis enim te deficiente crumena,
Et creſcente gula manet exitus. Alibi.
Sæuus & illum Exitus eripuit. De Tongillo meminit Mart.
Vri Tongillus male dicitur hemitriteo,
Noui hominum mores, eſurit atque ſitit.

RHINOCEROTE.] Hoc eſt vaſe ex cornu rhinocerotis, quo potentiores in balneis vtebantur cum oleo, pauperioribus autem in vſu erat guttus ex cornu tauri, vnde ſupra: *pleno componit lintea gutto* Rhinoceros eſt animal, de quo meminerunt Plinius libro octauo, Diodorus & Solinus, vnum in fronte cornu habet. ῥὶς enim naſus dicitur, κέρας, cornu, hoſtis Elephanto, cornúque ad ſaxa elimato ſe pugnæ præparat, in dimicatione aluum maxime petens, quam ſcit eſſe molliorem, vulgo nunc appellamus Alicornum.

TVRBA *lutulenta.*] Id eſt multitudine comitum, qui eum per lutum ſunt comitati.

PREMIT *iuuenes*] Id eſt oneri eſt iuuenibus Medis hoc eſt ſeruis Medis, dum lectica per forum geſtatur.

MEDOS.] Populi ſunt contermini Perſis. Illinc mittebantur ſerui robuſto & valido corpore.

ASSERE.] Id eſt ligno quo lecticarij ſerui vtebantur ad ſuſtinendam lecticam. Vnde Tranquillus in Caligula, Ad primum tumultum lecticarij cum aſſeribus in auxilium accurrerunt. Martialis,

Digitized by Google

Vt canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet. Iuuen. alibi:

Ferit hic cubito, ferit aſſere duro Alter.

De hoc autem plura diximus in tertia Satyra.

EMPTVRVS *pueros*] Vt diues videatur, oſtentat ſe velle emere multa precioſa.

ARGENTVM.] Vaſa argentea.

MVRRHINA.] Oriens, autore Plinio libro trigeſimoſeptimo Murrhina mittit. Inueniuntur enim ibi in pluribus Parthici regni locis. Vocabulum autem deductum eſt à myrrha: quem humorem putant ſub terra colore denſari, de qua Lucanus.

Non auro myrrháque bibunt. Martialis.

Si calidumque petas ardenti myrrha Falernum,

Conuenit & melior ſit ſapor inde mero.

SPONDET.] Id eſt promittit, oſtenditque hominem eſſe diuitem, qui poſſit talia emere.

STLATARIA.] Id eſt ampla & lata. nam autore Feſto antiqui ſtlatum pro latum dixerunt, Stlitem pro litem. vnde & ſtlatam genus nauigij appellarunt latum magis quàm altum. Latum clauum videtur deſignare.

FILO *Tyria.*] Id eſt purpureo. Nam vt ſcribit Plinius lib. nono purpuræ vſum Romæ ſemper fuiſſe conſtat, ſed Romulo in Trabea. Nam toga prætexta, & latiore clauo Tullum Hoſtilium è regibus primum vſum manifeſtum eſt. vt liquido appareat de lato clauo hoc loco intelligere.

ET *tamen hoc ipſis eſt vtile.*] Senſus eſt, licet ſit ambitioſum hæc oſtentare, tamen ipſis aliquam affert vtilitatem, quod à clientibus facilius conducuntur.

PVRPVRA.] Id eſt veſtis ipſa purpurea in cauſa eſt, vt cauſidicus conducatur. ita dictum ſicut illud: *Et Lenam pignerat Atreus*, id eſt Atreus fabula in cauſa eſt, vt poeta pigneret veſtimenta, ita premitur paupertate, dum ſcribit.

AMETHYSINA.] Veſtimenta coloris violacei. nam amethyſus lapis eſt precioſus, de quo Plinius libro trigeſimoſeptimo capite nono. Cuius fulgor ille emicans violaceus eſt, à cuius ſimilitudine dicuntur veſtes amethyſinæ. Amethyſi Indicæ principatum tenent: illud obſeruandum amethyſum legendum eſſe, non amethyſtum, quod vocabuli origo maxime docet, eſt enim facta compoſitio nominis ab ἀ, quæ particula eſt priuatiua, & μέθυον ebrius. Vnde ſic ſcribit Plinius eodem libro. Cauſam nominis afferunt, quòd vſque ad vini colorem accedens priuſquam deguſtet in violam deſinit, fulgorque quidam in illa purpuræ, non ex toto igneus, ſed in vini colorem deficiens, quibus verbis oſtendit dici amethyſum, quòd non penitus colore vini inebrietur. Et paulo infra hæc ſubdit. Magorum vanitas reſiſtere ebrietati amethyſos promittit, & inde appellatas, ita vt manifeſto conſtet amethyſum non amethyſtum dicendum. Et ſic amethyſina, & non amethyſtina, ſicut dicimus byſſina à byſſo. C. Non male tamen amethyſtus cum ſt, in vltima, dicitur, ſiquidem Græcè ebrius non ſolum μέθυον dicitur, verumetiam μεθύων, & per circumciſionem, μέθυς. huic rationi ſuffragantur omnes auctores, qui amethyſtum, non amethyſum, & amethyſtina, non amethyſina ſcribunt. Vide poſt Plinium, etiam Georgium Agricolam, qui de omnibus gemmis & lapidibus ſcripſit, S.

CONVENIT *illis.*] Non eſt inquit, mirum, ſi talia per oſtentationem faciunt, nam conuenit illis viuere (ſi conduci volunt) facie maioris cenſus.

STREPITO.] Referri poteſt ad ſeruorum multitudinem.

FACIE.] Oſtentatione, & ſpecie quadam, Nam licet proprie ſit ipſa oris ſpecies, qua nobis hominis qualitas oſtenditur, ad alia tamen metaphoricos refertur, vt dicamus faciem huius rei, id eſt ſpeciem huius rei Saluſtius in Iugurtha. Cæterum facies totius negocij varia erat, id eſt ſpecies, & vt aiunt, apparentia.

MAIORIS *cenſus* [Maiorum opum.

SED *finem impenſæ.*] Vt igitur diuites viderentur, & ſic conducerentur, vltra modum circa corporis ornatum impendebant, ita moribus Vrbis exigentibus. Vn-

Digitized by Google

de Seneca ad Lucilium. Non ego ambitioſus ſum, ſed nemo aliter poteſt viuere, non ego ſumptuoſus ſum, ſed Vrbs ipſa magnas impenſas exigit.

PRODIGA.] Profuſa ad ſumptum. prodigere enim apud Feſtum conſumere eſt.

VT *r. v.* al. *Fidimus.*] Temporis ſui ſtultitiam notat, quum in cauſidicis diuitiæ tantum, & non virtutes conſiderentur. Eſt enim ſenſus. Si inquit detur, vt veteres oratores reuiuiſcant, qualis fuit Cicero, nemo ei ducentos dabit nummos. niſi in illius manibus inſpecti fuerint annuli precioſi, quaſi ſoli diuites ſint ſapientes & diſerti, vt oſtendat homines non de veſtibus, ſed de virtutibus eſſe cenſendos.

Reſpicit hæc primum, qui litigat, an tibi ſerui
Octo, decem comites, an poſt te ſella, togati
Ante pedes. ideo conducta Paulus agebat
Sardoniche, atque ideo pluris, quam Gallus agebat,
Quam Baſilus. Rara in tenui facundia panno.
Quando licet Baſilo flentem producere matrem?
Quis bene dicentem Baſilum ferat? accipiat te
Gallia. vel potius nutricula cauſſidicorum
Africa, ſi placuit mercedem ponere linguæ.
Declamare doces, ô ferrea pectora Vetti.
Cum perimit ſæuos claſſis numeroſa tyrannos.

VETVS SCHOL.

TOGATI *ante pedes.*] Togati, nominatiuus, eſt pluralis: vt ſit ſenſus, An togati ſint tibi ante pedes. qui litigent, qui te conſulant.

IOANNES BRITANNICVS.

OCTO *ſerui*] Qui lecticam ferant, vnde octophorum, & exaphorum, quæ ab octo & ſex ſeruis fertur appellatur: Martialis libro vj.

Laxior exaphoris tua ſit lectica licebit. Idem lib. iiij.
Quum tibi non eſſent ſe millia Cæciliane,
Ingenti late vectus es exaphoro:

de Octophoro Tranquillus in Caligula. eum enim adeo delicate inceſſiſſe ſcribit, vt octophoro veheretur.

DECEM *comites poſt te.*] Id eſt clientes, qui te proſequantur.

AN *ſit ſella,*] Vbi ſedeat, an lectica qua geſtetur? Nam ſellam accipi pro lectica manifeſtum eſt. Iuuenalis in prima Satyra,

Oſtendens vacuam & clauſam pro coniuge ſellam

TOGATI *ante pedes.*] Id eſt ante ambulones togati, qui per ambitionem diuitem præcedebant. Mart. libro iij.

Centum miſelli iam valete quadrantes,
Anteambulonis congiarium laſſi. Idem.
Sum comes ipſe tuus, tumidique anteambulo regis.

IDEO

IDEO.] Quia animaduerteret iſtas oſtentationes opum eſſe vtiles.

AGEBAT.] cauſam dicebat.

SARDONYCHE.] Onycem ſcribit Pli. gemmam eſſe, cui cum ſarda nomen ſit coniunctum. eſt enim alius lapis. ſcribit etiam Porphyrio Onicem marmoream ampullam ſignificare. Onyci enim candor eſt vnguis humani ſimilitudine. Item chryſoliti, & iaſpidis, & ſardæ, vnde nominis ſocietas oritur. Sardonychen Ptolemæus à Sardonice monte Indiæ deriuari tradit. ergo ſardonyche, id eſt annulo ſardonyche ornato.

CONDVCTA.] Nam veſtes, & comites conducebantur.

PLVRIS.] Maiore emolumento conducitur.

BASILVS & *Coſſus.*] Nomina pauperum cauſidicorum.

RARA *in tenui facundia panno.*] Non mirum eſt inquit, ſi Coſſus & Baſilus raro conducuntur ad agendas cauſas, putat enim vulgus ſub ſordido amictu facundiam non habitare. hoc igitur modo poeta hominum ſtultitiam taxat, quum homines de veſtibus (vt diximus) non ſint cenſendi C. Contra hunc Iuuenalis verſiculum afferri poſſet Cecilianum illud, vt eſt apud Ciceronem Tuſc. iij. Sæpe eſt etiam ſub palliolo ſordido ſapientia. S.

QVANDO *licet Baſilo.*] Vult oſtendere grauiores cauſas non committi cauſidicis pauperibus, licet ſint diſerti. Eſt enim ſenſus: Quando licet Baſilo deducere matrem? id eſt agere cauſam difficilem, vbi maxime ſit iudicum miſeratio captanda per multas matris lachrymas, id eſt mulieris viduæ, cuius filij circumueniantur.

QVIS *ferat*] Licet inquit ſit cauſidicus diſertiſſimus, tamen quia pauper eſt, non auditur a iudicibus non conducitur à litigantibus.

ACCIPIAT *te.*] Senſus eſt ſi vis inquit agendo cauſas lucrari, fac petas Galliam, aut Aphricam, vbi magnis patroni præmiis afficiuntur.

DECLAMARE *doces.*] Miſeretur Rhetorum, qui adoleſcentulos per declamationes exerceant ſummo cum labore, & modico emolumento. Eſt enim declamatio (vt inquit Quintil. libro decimo) forenſium actionum meditatio. Nam in ſcholis proponebantur certa quædam diſcipulis quæ themata dicimus, quibus ſic exercebantur vt domeſtica illa exercitatione ad veras litium cauſas inſtructiores deſcenderent. Declamationes ante Ciceronem (vt ſcribit Seneca) vocabant theſes, deinde controuerſias nominarunt, & declamationes. Eſt enim ordo. Tu doces Vecti, appoſitiue pectora ferrea, id eſt patientiſſima, declamare: eſt autem interpoſita acclamatio in nimiam patientiam Rhetoris, qui quotidie tot adoleſcentes & doceat, & audiat.

Nam quæcunque ſedens modo legerat, hæc eadem ſtans
Perferet, atque eadem cantabit verſibus iiſdem.
Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.
Quis color, & quod ſit cauſſæ genus, atque vbi ſumma
Quæſtio, quæ veniant diuerſa forte ſagittæ,
Noſſe velint omnes, mercedem ſoluere nemo.
Mercedem appellas? quid enim ſcio? culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læua in parte mamillæ
Nil ſalit Arcadico iuueni, cuius mihi ſexta
Quaque die miſerum dirus caput Hannibal implet.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

QVICQVID.] .i. de quo deliberat. vt ſit ſenſus : Cuius ſuaſoria de Annibale ſexta quaque die mihi non ſine magna animi moleſtia & faſtidio audienda eſt. Nam in ſcholis rhetorum præter declamationes & controuerſias, ſuaſoriæ quoque proponebantur diſcipulis in quibus ſe exercerent. Talis ergo ſuaſoria erat de Annibale. Deliberat Annibal, an poſt victoriam Cannenſem ducat exercitum ad vrbem Maherbale præfecto equitum ſuadente pollicentéque ei cœnam in Capitolio die v. Et an relicta Vrbe quam armis preuebat, reducat copias in Apuliam, repulſus bis ab imbre, qu[illegible]ſſet ad tertium lapidem.

CIRCVMAG[illegible]] Inde reducat. Silius.

> ———— *cunctantem, & vana minantem*
> *Circumagit : caſtriſque ducem ſuccedere cogit,*

A TEMPESTATE.] Nam duplici tempeſtate quum iam ad tertium lapidem exercitum duxiſſet, repulſus eſt, vt ſcribit Liu.

QVANTVM *vis ſtipulare.*] Verba ſunt diſpenſatoris diſcipulum præceptori tradentis, id eſt pete & roga. Col. Fœnoris tui Syluine, quod ſtipulanti ſpoponderam tibi, reliquam penſiunculam percipe. vnde & ſtipulatio eſt verborum conceptio, quibus is qui interrogatur, daturum facturumve id quod interrogatus eſt reſpondet, vt das ne capram ſanam? do.

PROTINVS *accipe quod.*] Id eſt tantum cape, quantum tecum paciſcor, & quantum teneor dare ex conuentione noſtra.

VT *totiens illum.*] Accedebant enim patres ad magiſtros, quum filij in ſcholis declamarent. Perſius,

> *Atque oculos memini tingebam paruus oliuo,*
> *Grandia ſi nollem morituri verba Catonis*
> *Diſcere, ab inſano multum laudanda magiſtro.*
> *Qua pater adductus ſudans audiret amicis.*

Audiebantur autem certis diebus, vt modo dixit poeta. Quaque die ſexta: vnde ita Quint. in x. Obſtat huic frequens, turba diſcipulorum & conſuetudo claſſium certis diebus audiendarum, non nihil etiam perſuaſio patrum numerantium potius declamationes, quàm æſtimantium.

AST *alij ſex & plures*] Hæc à poeta cum indignatione & miſeratione quadam proferuntur, vt ſit ſenſus. Grauis profecto labor eſt, exigua autem merces docentium declamare: & multi tamen id muneris obeunt. verum multi alij ex iis intelligentes in huiuſmodi munere docendi tenuem eſſe quæſtum, relictis declamationibus quæ in ſcholis & locis priuatis exercebantur, in forum deſcendunt, vbi agant veras cauſas. ſed melius inquit poeta, ſibi conſulerent, ſi alium viuendi tramitem ingrediuntur. alij ſex & plures, id eſt multi.

SOPHISTAE.] Sophiſtæ idem fuere apud antiquos qui rhetores dicuntur, verum poſtea cœpti ſunt dici qui artem deceptoriam, quæ ſophiſtice dicitur exercent, vnde & Boetius interpretatur ſophiſticem cauillatoriam.

VNO *ore.*] Vno modo quum omnes idem agunt, vt conferant ſe ad agendas veras cauſas.

RAPTORE *relicto.*] Id eſt declamatione obmiſſa de raptore. i. ſtupratore. Nam in ſcholis talis proponebatur declamatio. Rapta raptoris, aut nuptias indotatas, aut mortem optet. vna nocte quidam duas rapuit, altera mortem optat, altera nuptias. Hanc tractat Seneca in primo Declamationum. Item alia eſt declamatio: Rapta raptoris mortem aut indotatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem ſe negauit. Conuictus eſt, illa mortem petijt: Raptor contradicit.

FVSA *venena ſilent.*] Id eſt declamatio omittitur, vbi actio eſt veneficij, qualis vij. eſt declamatio apud Sen. li. iij. De veneno dato filio furẽti, quę ſic incipit. filio furẽti, & ſua mẽbra laniãti pater venenũ dedit. Accuſatur ab vxore malæ tractationis.

Digitized by Google

vnde ſequitur:——*malus ingratúſque maritus.* poteſt etiam ingratus maritus ita exponi vt intelligamus aliam declamationem, quæ eſt huiuſmodi: Torta à tyranno vxor numquid de viri tyrannicidio ſciret, perſeuerauit negare, poſtea maritus tyrannum occidit. Intra quinquennium non parientem nomine ſterilitatis dimiſit, agit illa ingrati.

Et *mortaria.*] Subaudi ſilent, id eſt declamatio omittitur filij cōterentis in mortario medicamenta ad ſanandos cæci patris oculos, quæ nouerca venena eſſe dixit. & pater credidit, teſtamentúmque mutauit. Ait ergo poeta tales declamationes à Sophiſtis relinqui, & veras cauſas agi.

Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra mouebunt
Conſilia, et vitæ diuerſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica deſcendit ab vmbra,
Summula ne pereat, qua vilis teſſera venit
Frumenti. quippe hæc merces lautiſſima. tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.
Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit, anne ſerenum
Exſpectet, ſpargátque luto iumenta recenti?
Heic potius: namque heic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cenatio Solem.

VETVS SCHOL.

Diversvm *iter.*] Alia qualibet.

Qvi *rhetorica d. a. v.*] Eſſe* nam Academiam ſectam, quæ rhetoricam in ſe continens militiam.

Svmmvla.] Ne annonam perdat. ſic mola medium ſignificat gradilis panis.

Chrysooonvs *quanti doceat.*] Per diuerſos vadunt magiſtros, vbi vilius poſſint ſtudere, tentantes.

Artem *ſcindens.*] Diuidens.

Balnea *ſexcentis.*] Balneas & porticus ædificant, vbi geſtentur, ne eos pluuia contingat, & mercedem pro filiis ſuis dare non poſſunt.

Et *algentem rapiat cenatio.*] Solaria in ſuperioribus hiemalia, marmoribus & columnis ornata.

IOANNES BRITANNICVS.

Dabit *ſibi rudem.*] Imponet ſibi finem agendi cauſas in foro. eſt autem rudis, qua donabantur gladiatores, quum miſſionem impetrabant, Priſcianus. Horatius,

Spectatum ſatis & donatum iam rude quæris
Mecænas iterum antiquo me includere ludo. Et ſuprà.
Accepta rude cœpiſſet Veiento videri. Ouidius.

VETVS SCHOL.

CRAMBE *repetita.*] Prouerbium de Cramba & Anatho omnibus tritum, cum nihil ſibi tam fuiſſe cognitum ſignificare voluerint, tractum à nimis frequenti relatione hiſtoriæ ſiue fabulæ ab aliquo tum ſcriptæ.

SCILICET *arguitur.*] Id eſt, quid magiſter peccat, ſi tu cor non habes.

ARCADICO. Aſino, ac per hoc ſtulto, hebeti.

IOANN. BRITANNICVS.

NAM *quæcumque ſedens*] Ratio quare ſit patientiſſimus.

SEDENS *legerat.*] Scilicet claſſis puerorum.

CLASSIS *numeroſa.*] Scilicet puerorum declamantium ordo. Claſſis autem dicebatur, vt oſtendit Quintilianus libro primo, diſcipulorum multitudo, quibus in ordinem diſtributis præceptores ſecundum ingenij vires ordinem dicendi dabant, & ita ſuperiore loco quiſque declamabat, vt præcedere profectu videbatur. illic ingens palmæ contentio, ducere vero claſſem multo pulcherrimum. Nec de hoc ſemel decretum erat, tricelimus dies reddebat victo certaminis poteſtatem.

QVVM *perimit.*] Tunc inquit ſunt ferrea & potentiſſima pectora, quum claſſis numeroſa perimit ſæuos tyrannos, id eſt quum audis diſcipulos ſe declamationibus exercentes, quibus tyrannorum cædes continentur.

CRAMBE *repetita*] Angelus Politianus vir ætate noſtra ſine controuerſia graphice eruditus contendit. Crambe legendum eſſe, expreſſumque eſſe à Iuuenale adagium illud Græcum δὶς κράμβη θάνατος quo ſignificatur bis poſitam crambem mortem eſſe: eſt enim crambe (vt oſtendit Plinius) genus braſſicæ: vt faſtidium videlicet ſæpius repetitæ controuerſiæ denotaret, quum vulgo quoque recale acta braſſica iam in prouerbium faſtidij conceſſerit. erit ergo dictum per prouerbium. Declamatio ſæpe repetita, faſtidio præceptores conficit.

QVIS *color.*] Volunt inquit diſcipuli noſcere omnia quæ pertineant ad declamationum exercitationem, & quis ſit color, qui in declamationibus quæritur, de quo ſuperius diſſeruimus: *Dic Quintiliane colorem*, hoc eſt, quæ ſit ratio excuſans factum. Nam color vt diximus ante, eſt ratio quæ factum excuſat, vt Oreſtes quum fatetur ſe occidiſſe matrem niſi attulerit facti rationem, peruertit defenſionem. ergo affert rationem, quæ niſi intercederet, ne cauſa quidem eſſet. Illa enim inquit patrem meum occiderat. ergo ratio ea eſt, quæ continet defenſionem, ſine qua cauſa non conſiſteret. Inuenta ratione, firmamentum quærendum eſt, id eſt quod accuſationem continet, & quod affertur contra rationem defenſionis hoc modo. Quũ vſus fuerit Oreſtes ratione hoc pacto, iure occidi, illa enim patrem meum occiderat, vtetur firmamento accuſator hoc modo: ſed non abs re occidi, neque indemnatam pœnas oportuit dare. Ex ratione defenſionis & ex firmamento accuſationis iudicijque quæſtio naſcatur oportet, quam iudicationem appellamus. Quum ergo poëta ait, Quis color, intelligit quæ ratio ſit rei. Quum ait quæ veniant diuerſa parte ſagittæ, firmamentum intelligit quod affertur contra rationem defenſionis: quod ideo appellat ſagittas, quod eo quaſi acutis ſagittis reus vrgeatur.

GENVS *cauſæ.*] An demonſtratiuum, an deliberatiuum, an iudiciale: aut cauſæ genus honeſtum, turpe, dubium, humile, admirabile. Cauſa autem eſt, vt finit Apollodorus, negocium omnibus ſuis partibus ſpectans ad quæſtionem: aut cauſa eſt negocium, cuius finis eſt controuerſia.

SVMMA *quæſtio.*] In cauſa plures poſſunt eſſe quæſtiones, ſed ſumma illa appellatur, vnde ſummus naſcitur ſtatus, & in qua res maxime vertitur, quam aliqui autore Fabio, generalem quæſtionem, vel caput generale appellauerunt.

QVAE *ſagittæ.*] Sumptum à ſagittariis, id eſt quod ſit firmamentum quod ab accuſatore affertur vt diximus, ad euertendam rationem defenſionis. aut reuera æ-

Digitized by Google

telligit firmiſſima argumenta, grauiſſimaſque accuſationes, vt illud: Nunc etiam audes in horum conſpectum venire proditor patriæ, proditor inquam patriæ venire audes in horum conſpectum. Vehementer enim aduerſarium vrget feritq;, quaſi aliquod telum ſæpius perueniat in eandem partem corporis.

MERCEDEM *appellas.*] Verba ſunt poetæ ad rhetorē, id eſt ſi laboris tui mercedem petis, diſcipulus reſpondet, quid ſcio?

CVLPA *docentis.*] Scilicet ſtatim inquit accuſatur magiſter, quum ad diſcendum tardus ſit diſcipulus, ideo ironicos pronunciatur.

IN *læua p.*] Vbi ſedes eſt cordis, vnde omnis eſt intellectus, nam vt autor eſt Plin. lib. xi. Cor homini eſt tantum infra læuam papillam, quum in cæteris animalibus in medio pectore ſit.

NIL *ſalit.*] Nihil ſapientiæ ſit. Nam nonnulli philoſopho[illegible]corde, vt ſcribit Fulgentius, ſapientiam eſſe dixerunt. Sed hoc verbo ſalit ad id reſpexit, quòd cordi præcipuus eſt calor, & palpitatio.

ARCADICO *iuueni.*] .i. tardo, & aſinino. Nam in Arcadia optimi progenerantur, vt apud Perſ. docuimus illi. *Vt Arcadiæ pecuaria rudere credas.* quod alij ſentiant iuueni Arcadico, id eſt nobili, quod Romani ab Euandro rege Arcadiæ origine duxerint proindeque in teſtimonium originis antiquæ in calceis lunam geſtarent, vt docet Plut. non probo: hinc enim exit indignatio, quòd inique præceptor accuſetur, quum aſinus doceri nequeat quaſi in poteſtate præceptoris ſit etiam tardo & aſino virtutis cognitionem ingerere. Sic poeta oſtendit, ſterilia nullo labore vinci.

SEXTA *quaque die dirus An. imp. caput miſ.*] Ordo eſt. Cuius Annibal dirus implet mihi caput ſexta quaque die.

Quidquid id eſt, de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis, an poſt nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempeſtate coborteis.
Quantum vis ſtipulare, & protinus accipe, quid do,
Vt potiens illum pater audiat. hæc alij ſex,
Vel plures vno conclamant ore Sophiſtæ,
Et veras agitant liteis, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus, ingratuſque maritus,
Et quæ iam veteres ſanant mortaria cæcos.

VETVS SCHOL.

AN *petat vrbem.*] Id eſt, deliberatiua eius quam recitat.

AN *poſt nimbos & ful.*] Cum à tertio ab vrbe lapide caſtris poſitis, fulmine territus, eo quod propius accederet.

CIRCVM *agat.*] Retroducat ad Africam.

QVANTVM vis *ſtipulare*] Proroga quantum tibi dem.

VEL *plures.*] Omnes ſcilicet profeſſores.

ET *veras agitant lites.*] Cum mercedes repoſcunt. alij exponunt, tranſeundo ad cauſſas, relictis controuerſiis ſcholaſticis.

RAPTORE *relicto Fuſa venena.*] Themata, quæ in auditoriis recitantur deliberatiuarum & controuerſiarum. vt ſi vxor venenum triuerit, maritus recipiat oculos, &c.

VETVS SCHOL.

CRAMBE *repetita.*] Prouerbium de Cramba & Anatho omnibus tritum, cum nihil ſibi tam fuiſſe cognitum ſignificare voluerint. tractum, à nimis frequenti relatione hiſtoriæ ſiue fabulæ ab aliquo tum ſcriptæ.

SCILICET *arguitur.*] Id eſt, quid magiſter peccat, ſi tu cor non habes?

ARCADICO. Aſino, ac per hoc ſtulto, hebeti.

IOANN. BRITANNICVS.

NAM *quæcumque ſedens*] Ratio quare ſit patientiſſimus.

SEDENS *legerat.*] Scilicet claſſis puerorum.

CLASSIS *numeroſa.*] Scilicet puerorum declamantium ordo. Claſſis autem dicebatur, vt oſtendit Quintilianus libro primo, diſcipulorum multitudo, quibus in ordinem diſtributis præceptores ſecundum ingenij vires ordinem dicendi dabant, & ita ſuperiore loco quiſque declamabat vt præcedere profectu videbatur. illic ingens palmæ contentio, ducere vero claſſem multo pulcherrimum. Nec de hoc ſemel decretum erat, triceſimus dies reddebat victo certaminis poteſtatem.

QVVM *perimit.*] Tunc inquit ſunt ferrea & potentiſſima pectora, quum claſſis numeroſa perimit ſæuos tyrannos, id eſt quum audis diſcipulos ſe declamationibus exercentes, quibus tyrannorum cædes continentur.

CRAMBE *repetita*] Angelus Politianus vir ætate noſtra ſine controuerſia graphice eruditus contendit, Crambe legendum eſſe, expreſſumque eſſe à Iuuenale adagium illud Græcum δὶς κράμβη θάνατος quo ſignificatur bis poſitam crambem mortem eſſe: eſt enim crambe (vt oſtendit Plinius) genus braſſicæ: vt faſtidium videlicet ſæpius repetitæ controuerſiæ denotaret, quum vulgo quoque recalecta braſſica iam in prouerbium faſtidij conceſſerit. erit ergo dictum per prouerbium. Declamatio ſæpe repetita, faſtidio præceptores conficit.

QVIS *color.*] Volunt inquit diſcipuli noſcere omnia quæ pertineant ad declamationum exercitationem, & quis ſit color, qui in declamationibus quæritur, de quo ſuperius diſſeruimus: *Dic Quintiliane colorem*, hoc eſt, quæ ſit ratio excuſans factum. Nam color vt diximus ante, eſt ratio quæ factum excuſat, vt Oreſtes quum fatetur ſe occidiſſe matrem niſi attulerit facti rationem, peruertit defenſionem. ergo affert rationem, quæ niſi intercederet, ne cauſa quidem eſſet. Illa enim inquit patrem meum occiderat. ergo ratio ea eſt, quæ continet defenſionem, ſine qua cauſa non conſiſteret. Inuenta ratione, firmamentum quærendum eſt, id eſt quod accuſationem continet, & quod affertur contra rationem defenſionis hoc modo. Quũ vſus fuerit Oreſtes ratione hoc pacto, iure occidi, illa enim patrem meum occiderat, vtetur firmamento accuſator hoc modo: ſed non abs re occidi, neque indemnatam pœnas oportuit dare. Ex ratione defenſionis & ex firmamento accuſationis iudicij quæſtio naſcatur oportet, quam iudicationem appellamus. Quum ergo poëta ait, Quis color, intelligit quæ ratio ſit rei. Quum ait quæ veniant diuerſa parte ſagittæ, firmamentum intelligit quod affertur contra rationem defenſionis: quod ideo appellat ſagittas, quòd eo quaſi acutis ſagittis reus vrgeatur.

GENVS *cauſæ.*] An demonſtratiuum, an deliberatiuum, an iudiciale: aut cauſæ genus honeſtum, turpe, dubium, humile, admirabile. Cauſa autem eſt, vt finit Apollodorus, negocium omnibus ſuis partibus ſpectans ad quæſtionem: aut cauſa eſt negocium, cuius finis eſt controuerſia.

SVMMA *quæſtio.*] In cauſa plures poſſunt eſſe quæſtiones, ſed ſumma illa appellatur, vnde ſummus naſcitur ſtatus, & in qua res maxime vertitur, quam aliqui autore Fabio, generalem quæſtionem, vel caput generale appellauerunt.

QVAE *ſagittæ.*] Sumptum à ſagittariis, id eſt quod ſit firmamentum quod ab accuſatore affertur vt diximus, ad euertendam rationem defenſionis. aut recta in-

Digitized by Google

telligit firmiſſima argumenta, grauiſſimaſque accuſationes, vt illud: Nunc etiam audes in horum conſpectum venire proditor patriæ, proditor inquam patriæ venire audes in horum conſpectum. Vehementer enim aduerſarium vrget feritq;, quaſi aliquod telum ſæpius perueniat in eandem partem corporis.

MERCEDEM *appellas.*] Verba ſunt poetæ ad rhetorē, id eſt ſi laboris tui mercedem petis, diſcipulus reſpondet, quid ſcio?

CVLPA *docentis.*] Scilicet ſtatim inquit accuſatur magiſter, quum ad diſcendum tardus ſit diſcipulus, ideo ironicos pronunciatur.

IN *læua p.*] Vbi ſedes eſt cordis, vnde omnis eſt intellectus, nam vt autor eſt Plin. lib.xi. Cor homini eſt tantum infra læuam papillam, quum in cæteris animalibus in medio pectore ſit.

NIL *ſalit.*] Nihil ſapientiæ ſit. Nam nonnulli philoſopho[illegible]corde, vt ſcribit Fulgentius, ſapientiam eſſe dixerunt. Sed hoc verbo ſalit ad id reſpexit, quòd cordi præcipuus eſt calor, & palpitatio.

ARCADICO *iuuene.*] .i. tardo, & aſinino. Nam in Arcadia optimi progenerantur, vt apud Perſ. docuimus illi: *Vt Arcadiæ pecuaria rudere credas.* quod alij ſentiant iuueni Arcadico, id eſt nobili, quod Romani ab Euandro rege Arcadiæ origine duxerint, proindeque in teſtimonium originis antiquæ in calceis lunam geſtarent, vt docet Plut. non probo: hinc enim exit indignatio, quòd inique præceptor accuſetur, quum aſinus doceri nequeat, quaſi in poteſtate præceptoris ſit etiam tardo & aſino virtutis cognitionem ingerere. Sic poeta oſtendit, ſterilia nullo labore vinci.

SEXTA *quaque die dirus An. imp. caput miſ.*] Ordo eſt. Cuius Annibal dirus implet mihi caput ſexta quaque die.

Quidquid ideſt, de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis, an poſt nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempeſtate coborteis.
Quantum vis ſtipulare, & protinus accipe, quid do,
Vt potiens illum pater audiat. hæc alij ſex,
Vel plures vno conclamant ore Sophiſtæ,
Et veras agitant liteis, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus, ingratuſque maritus,
Et quæ iam veteres ſanant mortaria cæcos.

VETVS SCHOL.

AN *petat vrbem.*] Id eſt, deliberatiua eius quam recitat.

AN *poſt nimbos & ful.*] Cum à tertio ab vrbe lapide caſtris poſitis, fulmine territus, eo quod propius accederet.

CIRCVM *agit.*] Retroducat ad Africam.

QVANTVM VIS *ſtipulare*] Proroga quantum tibi dem.

VEL *plures.*] Omnes ſcilicet profeſſores.

ET *veras agitant lites.*] Cum mercedes repoſcunt. alij exponunt, tranſeundo ad cauſſas, relictis controuerſiis ſcholaſticis.

RAPTORE *relicto Fuſa venena.*] Themata, quæ in auditoriis recitantur deliberatiuarum & controuerſiarum, vt ſi vxor venenum triuerit, maritus recipiat oculos, &c.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

CRAMBE *repetita.*] Prouerbium de Cramba & Anatho omnibus tritum, cum nihil ſibi tam fuiſſe cognitum ſignificare voluerint, tractum, à nimis frequenti relatione hiſtoriæ ſiue fabulæ ab aliquo tum ſcriptæ.

SCILICET *arguitur.*] Id eſt, quid magiſter peccat, ſi tu cor non habes?

ARCADICO. Aſino, ac per hoc ſtulto, hebeti.

IOANN. BRITANNICVS.

NAM *quæcumque ſedens*] Ratio quare ſit patientiſſimus.

SEDENS *legerat.*] Scilicet claſſis puerorum.

CLASSIS *numeroſa.*] Scilicet puerorum declamantium ordo. Claſſis autem dicebatur, vt oſtendit Quintilianus libro primo, diſcipulorum multitudo, quibus in ordinem diſtributis præceptores ſecundum ingenij vires ordinem dicendi dabant, & ita ſuperiore loco quiſque declamabat, vt præcedere profectu videbatur. illic ingens palmæ contentio, ducere vero claſſem multo pulcherrimum. Nec de hoc ſemel decretum erat, triceſimus dies reddebat victo certaminis poteſtatem.

QVVM *perimit.*] Tunc inquit ſunt ferrea & potentiſſima pectora, quum claſſis numeroſa perimit ſæuos tyrannos, id eſt quum audis diſcipulos ſe declamationibus exercentes, quibus tyrannorum cædes continentur.

CRAMBE *repetita*] Angelus Politianus vir ætate noſtra ſine controuerſia graphice eruditus contendit. Crambe legendum eſſe, expreſſumque eſſe à Iuuenale adagium illud Græcum δὶς κράμβη θάνατος quo ſignificatur bis poſitam crambem mortem eſſe: eſt enim crambe (vt oſtendit Plinius) genus braſſicæ: vt faſtidium videlicet ſæpius repetitæ controuerſiæ denotaret, quum vulgo quoque recale facta braſſica iam in prouerbium faſtidij conceſſerit. erit ergo dictum per prouerbium. Declamatio ſæpe repetita, faſtidio præceptores conficit.

QVIS *color.*] Volunt inquit diſcipuli noſcere omnia quæ pertineant ad declamationum exercitationem, & quis ſit color, qui in declamationibus quæritur, de quo ſuperius diſſeruimus: *Dic Quintiliane colorem*, hoc eſt, quæ ſit ratio excuſans factum. Nam color vt diximus ante, eſt ratio quæ factum excuſat, vt Oreſtes quum fatetur ſe occidiſſe matrem niſi attulerit facti rationem, peruertit defenſionem. ergo affert rationem, quæ niſi intercederet, ne cauſa quidem eſſet. Illa enim inquit patrem meum occiderat. ergo ratio ea eſt, quæ continet defenſionem, ſine qua cauſa non conſiſteret. Inuenta ratione, firmamentum quærendum eſt, id eſt quod accuſationem continet, & quod affertur contra rationem defenſionis hoc modo. Quũ vſus fuerit Oreſtes ratione hoc pacto, iure occidi, illa enim patrem meum occiderat, vtetur firmamento accuſator hoc modo: ſed non abs re occidi, neque indemnatam pœnas oportuit dare. Ex ratione defenſionis & ex firmamento accuſationis iudicij quæſtio naſcatur oportet, quam iudicationem appellamus. Quum ergo poëta ait, Quis color, intelligit quæ ratio ſit rei. Quum ait quæ veniant diuerſa parte ſagittæ, firmamentum intelligit quod affertur contra rationem defenſionis: quod ideo appellat ſagittas, quòd eo quaſi acutis ſagittis reus vrgeatur.

GENVS *cauſæ.*] An demonſtratiuum; an deliberatiuum, an iudiciale: aut cauſæ genus honeſtum, turpe, dubium, humile, admirabile. Cauſa autem eſt, vt finit Apollodorus, negocium omnibus ſuis partibus ſpectans ad quæſtionem: aut cauſa eſt negocium, cuius finis eſt controuerſia.

SVMMA *quæſtio.*] In cauſa plures poſſunt eſſe quæſtiones, ſed ſumma illa appellatur, vnde ſummus naſcitur ſtatus, & in qua res maxime vertitur, quam aliqui autore Fabio, generalem quæſtionem, vel caput generale appellauerunt.

QVAE *ſagittæ.*] Sumptum à ſagittariis, id eſt quod ſit firmamentum quod ab accuſatore affertur vt diximus, ad euertendam rationem defenſionis. aut teucra ſa-

Digitized by Google

telligit firmiſſima argumenta, grauiſſimaſque accuſationes, vt illud: Nunc etiam audes in horum conſpectum venire proditor patriæ, proditor inquam patriæ venire audes in horum conſpectum. Vehementer enim aduerſarium vrget feritq;, quaſi aliquod telum ſæpius perueniat in eandem partem corporis.

MERCEDEM *appellas.*] Verba ſunt poetæ ad rhetorē, id eſt ſi laboris tui mercedem petis, diſcipulus reſpondet, quid ſcio?

CVLPA *docentis.*] Scilicet ſtatim inquit accuſatur magiſter, quum ad diſcendum tardus ſit diſcipulus, ideo ironicos pronunciatur.

IN *læua p.*] Vbi ſedes eſt cordis, vnde omnis eſt intellectus, nam vt autor eſt Plin. lib. xi. Cor homini eſt tantum infra læuam papillam, quum in cæteris animalibus in medio pectore ſit.

NIL *ſalit.*] Nihil ſapientiæ ſit. Nam nonnulli philoſopho[illegible] corde, vt ſcribit Fulgentius, ſapientiam eſſe dixerunt. Sed hoc verbo ſalit ad id reſpexit, quòd cordi præcipuus eſt calor, & palpitatio.

ARCADICO *iuueni.*] .i. tardo, & aſinino. Nam in Arcadia optimi progenerantur, vt apud Perſ. docuimus illi. *Vt Arcadiæ pecuaria rudere credas.* quod alij ſentiant iuueni Arcadico, id eſt nobili, quod Romani ab Euandro rege Arcadiæ origine duxerint, proindeque in teſtimonium originis antiquæ in calceis lunam geſtarent, vt docet Plut. non probo: hinc enim exit indignatio, quòd inique præceptor accuſetur, quum aſinum doceri nequeat quaſi in poteſtate præceptoris ſit etiam tardo & aſino virtutis cognitionem ingerere. Sic poeta oſtendit, ſterilia nullo labore vinci.

SEXTA *quaque die dirus An. imp. caput mi.*] Ordo eſt. Cuius Annibal dirus implet mihi caput ſexta quaque die.

Quidquid ideſt, de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis, an poſt nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempeſtate cohorteis.
Quantum vis ſtipulare, & protinus accipe, quid do,
Vt potiens illum pater audiat. hæc alij ſex,
Vel plures vno conclamant ore Sophiſtæ,
Et veras agitant liteis, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus, ingratuſque maritus,
Et quæ iam veteres ſanant mortaria cæcos.

VETVS SCHOL.

AN *petat vrbem.*] Id eſt. deliberatiua eius quam recitat.

AN *poſt nimbos & ful.*] Cum à tertio ab vrbe lapide caſtris poſitis, fulmine territus, eo quod propius accederet.

CIRCVM *agit.*] Retroducat ad Africam.

QVANTVM VIS *ſtipulare*] Proroga quantum tibi dem.

VEL *plures.*] Omnes ſcilicet profeſſores.

ET *veras agitant lites.*] Cum mercedes repoſcunt. alij exponunt, tranſeundo ad cauſſas, relictis controuerſiis ſcholaſticis.

RAPTORE *relicto Fuſa venena.*] Themata, quæ in auditoriis recitantur deliberatiuarum & controuerſiarum. vt ſi vxor venenum triuerit, maritus recipiat oculos, &c.

VETVS SCHOL.

CRAMBE *repetita.*] Prouerbium de Cramba & Anatho omnibus tritum, cum nihil ſibi tam fuiſſe cognitum ſignificare voluerint. tractum à nimis frequenti relatione hiſtoriæ ſiue fabulæ ab aliquo tum ſcriptæ.

SCILICET *arguitur.*] Id eſt, quid magiſter peccat, ſi tu cor non habes?

ARCADICO. Aſino, ac per hoc ſtulto, hebeti.

IOANN. BRITANNICVS.

NAM *quecumque ſedens*] Ratio quare ſit patientiſſimus.

SEDENS *legerat.*] Scilicet claſſis puerorum.

CLASSIS *numeroſa.*] Scilicet puerorum declamantium ordo. Claſſis autem dicebatur, vt oſtendit Quintilianus libro primo, diſcipulorum multitudo, quibus in ordinem diſtributis præceptores ſecundum ingenij vires ordinem dicendi dabant, & ita ſuperiore loco quiſque declamabat, vt præcedere profectu videbatur. illic ingens palmæ contentio, ducere vero claſſem multo pulcherrimum. Nec de hoc ſemel decretum erat, tricesimus dies reddebat victo certaminis poteſtatem.

QVVM *perimit.*] Tunc inquit ſunt ferrea & potentiſſima pectora, quum claſſis numeroſa perimit ſæuos tyrannos, id eſt quum audis diſcipulos ſe declamationibus exercentes, quibus tyrannorum cædes continentur.

CRAMBE *repetita*] Angelus Politianus vir ætate noſtra ſine controuerſia graphice eruditus contendit. Crambe legendum eſſe, expreſſumque eſſe à Iuuenale adagium illud Græcum δὶς κράμβη θάνατος quo ſignificatur bis poſitam crambem mortem eſſe: eſt enim crambe (vt oſtendit Plinius) genus braſſicæ: vt faſtidium videlicet ſæpius repetitæ controuerſiæ denotaret, quum vulgo quoque recale acta braſſica iam in prouerbium faſtidij conceſſerit. erit ergo dictum per prouerbium. Declamatio ſæpe repetita, faſtidio præceptores conficit.

QVIS *color.*] Volunt inquit diſcipuli noſcere omnia quæ pertineant ad declamationum exercitationem, & quis ſit color, qui in declamationibus quæritur, de quo ſuperius diſſeruimus: *Dic Quintiliane colorem*, hoc eſt, quæ ſit ratio excuſans factum. Nam color vt diximus ante, eſt ratio quæ factum excuſat, vt Oreſtes quum fatetur ſe occidiſſe matrem niſi attulerit facti rationem, peruertit defenſionem. ergo affert rationem, quæ niſi intercederet, ne cauſa quidem eſſet. Illa enim inquit patrem meum occiderat. ergo ratio ea eſt, quæ continet defenſionem, ſine qua cauſa non conſiſteret. Inuenta ratione, firmamentum quærendum eſt, id eſt quod accuſationem continet, & quod affertur contra rationem defenſionis hoc modo. Quũ vſus fuerit Oreſtes ratione hoc pacto, iure occidi, illa enim patrem meum occiderat, vtetur firmamento accuſator hoc modo: ſed non abs re occidi, neque indemnatam pœnas oportuit dare. Ex ratione defenſionis & ex firmamento accuſationis iudicij quæſtio naſcatur oportet, quam iudicationem appellamus. Quum ergo poëta ait, Quis color, intelligit quæ ratio ſit rei. Quum ait quæ veniant diuerſa parte ſagittæ, firmamentum intelligit quod affertur contra rationem defenſionis: quod ideo appellat ſagittas, quòd eo quaſi acutis ſagittis reus vrgeatur.

GENVS *cauſæ.*] An demonſtratiuum, an deliberatiuum, an iudiciale: aut cauſæ genus honeſtum, turpe, dubium, humile, admirabile. Cauſa autem eſt, vt finit Apollodorus, negocium omnibus ſuis partibus ſpectans ad quæſtionem: aut cauſa eſt negocium, cuius finis eſt controuerſia.

SVMMA *quæſtio.*] In cauſa plures poſſunt eſſe quæſtiones, ſed ſumma illa appellatur, vnde ſummus naſcitur ſtatus, & in qua res maxime vertitur, quam aliqui autore Fabio, generalem quæſtionem, vel caput generale appellauerunt.

QVAE *ſagittæ.*] Sumptum à ſagittariis, id eſt quod ſit firmamentum quod ab accuſatore affertur vt diximus, ad euertendam rationem defenſionis. aut teuera tæ-

Digitized by Google

telligit firmiſſima argumenta, grauiſſimaſque accuſationes, vt illud: Nunc etiam audes in horum conſpectum venire proditor patriæ, proditor inquam patriæ venire audes in horum conſpectum. Vehementer enim aduerſarium vrget feritq;, quaſi aliquod telum ſæpius perueniat in eandem partem corporis.

MERCEDEM *appellas.*] Verba ſunt poetæ ad rhetorẽ, id eſt ſi laboris tui mercedem petis, diſcipulus reſpondet, quid ſcio?

CVLPA *docentis.*] Scilicet ſtatim inquit accuſatur magiſter, quum ad diſcendum tardus ſit diſcipulus, ideo ironicos pronunciatur.

IN *læua p.*] Vbi ſedes eſt cordis, vnde omnis eſt intellectus, nam vt autor eſt Plin. lib. xi. Cor homini eſt tantum infra læuam papillam, quum in cæteris animalibus in medio pectore ſit.

NIL *ſalit.*] Nihil ſapientiæ ſit. Nam nonnulli philoſopho[illegible]corde, vt ſcribit Fulgentius, ſapientiam eſſe dixerunt. Sed hoc verbo ſalit ad id reſpexit, quòd cordi præcipuus eſt calor, & palpitatio.

ARCADICO *iuuenis.*] .i. tardo, & aſinino. Nam in Arcadia optimi progenerantur, vt apud Perſ. docuimus illi: *Vt Arcadiæ pecuaria rudere credas.* quod alij ſentiant iuuenis Arcadico, id eſt nobili, quod Romani ab Euandro rege Arcadiæ origine duxerint, proindeque in teſtimonium originis antiquæ in calceis lunam geſtarent, vt docet Plut. non probo: hinc enim exit indignatio, quòd inique præceptor accuſetur, quum aſinus doceri nequeat, quaſi in poteſtate præceptoris ſit etiam tardo & aſino virtutis cognitionem ingerere. Sic poeta oſtendit, ſterilia nullo labore vinci.

SEXTA *quaque die dirus An. imp. caput miſ.*] Ordo eſt. Cuius Annibal dirus implet mihi caput ſexta quaque die.

Quidquid ideſt, de quo deliberat, an petat vrbem
A Cannis, an poſt nimbos, & fulmina cautus
Circumagat madidas à tempeſtate cohorteis.
Quantum vis ſtipulare, & protinus accipe, quid do,
Vt potiens illum pater audiat. hæc alij ſex,
Vel plures vno conclamant ore Sophiſtæ,
Et veras agitant liteis, raptore relicto:
Fuſa venena ſilent, malus, ingratuſque maritus,
Et quæ iam veteres ſanant mortaria cæcos.

VETVS SCHOL.

AN *petat vrbem.*] Id eſt. deliberatiua eius quam recitat.

AN *poſt nimbos & ful.*] Cum à tertio ab vrbe lapide caſtris poſitis, fulmine territus, eo quod propius accederet.

CIRCVM *agit.*] Retroducat ad Africam.

QVANTVM VIS *ſtipulare*] Proroga quantum tibi dem.

VEL *plures.*] Omnes ſcilicet profeſſores.

ET *veras agitant lites.*] Cum mercedes repoſcunt. alij exponunt, tranſeundo ad cauſſas, relictis controuerſiis ſcholaſticis.

RAPTORE *relicto Fuſa venena.*] Themata, quæ in auditoriis recitantur deliberatiuarum & controuerſiarum. vt ſi vxor venenum triuerit, maritus recipiat oculos, &c.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

QVICQVID.] i. de quo deliberat. vt ſit ſenſus : Cuius ſuaſoria de Annibale ſexta quaque die mihi non ſine magna animi moleſtia & faſtidio audienda eſt. Nam in ſcholis rhetorum præter declamationes & controuerſias, ſuaſoriæ quoque proponebantur diſcipulis in quibus ſe exercerent. Talis ergo ſuaſoria erat de Annibale. Deliberat Annibal, an poſt victoriam Cannenſem ducat exercitum ad vrbem Maherbale præfecto equitum ſuadente pollicentéque ei cœnam in Capitolio die v. Et an relicta Vrbe quam armis premebat, reducat copias in Apuliam, repulſus bis ab imbre, qu[illegible]ſſet ad tertium lapidem.

CIRCVMAG[illegible]] Inde reducat. Silius.

> ——— *cunctantem, & vana minantem*
> *Circumagit : caſtriſque ducem ſuccedere cogit.*

A TEMPESTATE.] Nam duplici tempeſtate quum iam ad tertium lapidem exercitum duxiſſet, repulſus eſt, vt ſcribit Liu.

QVANTVM *vis ſtipulare.*] Verba ſunt diſpenſatoris diſcipulum præceptori tradentis, id eſt pete & roga. Col. Fœnoris tui Syluine, quod ſtipulanti ſpoponderam tibi, reliquam penſiunculam percipe. vnde & ſtipulatio eſt verborum conceptio, quibus is qui interrogatur, daturum facturumve id quod interrogatus eſt reſpondet, vt das ne captam ſanam ? do.

PROTINVS *accipe quod.*] Id eſt tantum cape, quantum tecum paciſcor, & quantum teneor dare ex conuentione noſtra.

VT *totiens illum.*] Accedebant enim patres ad magiſtros, quum filij in ſcholis declamarent. Perſius,

> *Atque oculos memini tingebam paruus oliuo,*
> *Grandia ſi nollem morituri verba Catonis*
> *Diſcere, ab inſano multum laudanda magiſtro.*
> *Quæ pater adductus ſudans audiret amicis.*

Audiebantur autem certis diebus, vt modo dixit poeta. Quaque die ſexta : vnde ita Quint. in x. Obſtat huic frequens, turba diſcipulorum & conſuetudo claſſium certis diebus audiendarum, non nihil etiam perſuaſio patrum numerantium potius declamationes, quàm æſtimantium.

AST *alij ſex & plures*] Hæc à poeta cum indignatione & miſeratione quadam proferuntur, vt ſit ſenſus. Grauis profecto labor eſt, exigua autem merces docentium declamare : & multi tamen id muneris obeunt. verum multi alij ex iis intelligentes in huiuſmodi munere docendi tenuem eſſe quæſtum, relictis declamationibus quæ in ſcholis & locis priuatis exercebantur, in forum deſcendunt, vbi agant veras cauſas. ſed melius inquit poeta, ſibi conſulerent, ſi alium viuendi tramitem ingrediuntur. alij ſex & plures, id eſt multi.

SOPHISTAE.] Sophiſtæ idem fuere apud antiquos qui rhetores dicuntur, verum poſtea cœpti ſunt dici qui artem deceptoriam, quæ ſophiſtice dicitur exercent, vnde & Boetius interpretatur ſophiſticem cauillatoriam.

VNO *ore.*] Vno modo quum omnes idem agunt, vt conferant ſe ad agendas veras cauſas.

RAPTORE *relicto.*] Id eſt declamatione obmiſſa de raptore. i. ſtupratore. Nam in ſcholis talis proponebatur declamatio. Rapta raptoris, aut nuptias indotatas, aut mortem optet. vna nocte quidam duas rapuit, altera mortem optat, altera nuptias. Hanc tractat Seneca in primo Declamationum. Item alia eſt declamatio: Rapta raptoris mortem aut indotatas nuptias optet. Rapta producta nuptias optauit. Iuuenis raptorem ſe negauit. Conuictus eſt, illa mortem petijt: Raptor contradicit.

FVSA *venena ſilent.*] Id eſt declamatio omittitur, vbi actio eſt veneficij, qualis vij. eſt declamatio apud Sen. li. iij. De veneno dato filio furẽti, quę ſic incipit. filio furẽti, & ſua mẽbra laniãti pater venenũ dedit. Accuſatur ab vxore malæ tractationis,

vnde ſequitur:——*malus ingratúſque maritus.* poteſt etiam ingratus maritus ita exponi vt intelligamus aliam declamationem, quæ eſt huiuſmodi: Torta à tyranno vxor numquid de viri tyrannicidio ſciret, perſeuerauit negare, poſtea maritus tyrannum occidit. Intra quinquennium non parientem nomine ſterilitatis dimiſit, agit illa ingrati.

ET *mortaria.*] Subaudi ſilent, id eſt declamatio omittitur filij cõterentis in mortario medicamenta ad ſanandos cæci patris oculos, quæ nouerca venena eſſe dixit. & pater credidit, teſtamentúmque mutauit. Ait ergo poeta tales declamationes à Sophiſtis relinqui, & veras cauſas agi.

Ergo ſibi dabit ipſe rudem, ſi noſtra mouebunt
Conſilia, et vitæ diuerſum iter ingredietur,
Ad pugnam qui rhetorica deſcendit ab vmbra,
Summula ne pereat, qua vilis teſſera venit
Frumenti. quippe hæc merces lautiſſima. tenta
Chryſogonus quanti doceat, vel Pollio quanti
Lautorum pueros, artem ſcindens Theodori.
Balnea ſexcentis, & pluris porticus, in qua
Geſtetur dominus, quoties pluit, anne ſerenum
Exſpectet, ſpargátque luto iumenta recenti?
Heic potius: namque heic mundæ nitet vngula mulæ.
Parte alia longis Numidarum fulta columnis
Surgat, & algentem rapiat cenatio Solem.

VETVS SCHOL.

DIVERSVM *iter.*] Alia qualibet.

QVI *rhetorica d. a. v.*] Eſſe* nam Academiam ſectam, quæ rhetoricam in ſe continens militiam.

SVMMVLA.] Ne annonam perdat. ſic mola medium ſignificat gradilis panis.

CHRYSOGONVS *quanti doceat.*] Per diuerſos vadunt magiſtros, vbi vilius poſſint ſtudere, tentantes.

ARTEM *ſcindens.*] Diuidens.

BALNEA *ſexcentis.*] Balneas & porticus ædificant, vbi geſtentur, ne eos pluuia contingat, & mercedem pro filiis ſuis dare non poſſunt.

ET *algentem rapiat cenatio.*] Solaria in ſuperioribus hiemalia, marmoribus & columnis ornata.

IOANNES BRITANNICVS.

DABIT *ſibi rudem.*] Imponet ſibi finem agendi cauſas in foro. eſt autem rudis, qua donabantur gladiatores, quum miſſionem impetrabant, Priſcianus. Horatius,

Spectatum ſatis & donatum iam rude quæris
Mecænas iterum antiquo me includere ludo. Et ſuprà.
Accepta rude cœpiſſet Veiento videri. Ouidius.

Et me donari iam rude tempus erat.

Eiuſdem fit mentio apud Ciceronem in ij. Antonianarum. Tam bonus gladiator, rudem tam cito cepiſti. Inde rudiarij, qui miſſionem artis gladiatoriæ impetratur, quo vocabulo vtitur Tranq. in Tyberio.

DIVINVM.] Contrarium à ſuperiore.

AB *vmbra rhetorica.*] A declamationibus, quæ in ſcholis aguntur.

AD *pugnam.*] Ad verum certamen. i. ad veras lites, & cauſas forenſes.

SVMMVLA *ne pereat.*] Hæc videtur eſſe ratio, quare in forum deſcendat ad agẽdas veras cauſas, ne ſumma ſcilicet & cenſus decreſcat, propter quem teſſeram habuit frumentariam, apparet teſſeram dari conſueſſe pro qualitate cenſus, dabatur autem populo per teſſeram frumentum. Tranq. in Auguſto. Ac ne plebs frumentationum cauſa frequentius à negocijs auocaretur, ter in anno quaternorũ menſium teſſeras deſtinauit. Dabantur & pecuniæ per teſſeras. Tranquil. in eodem. Frumentúmque in annonæ difficultatibus ſæpe leuiſſimo, interdum nullo precio viritim admiſſus eſt, teſſeráſque nummatis duplicauit. Teſſera etiam erat præceptum ducis, quo vel ad aliquod opus, vel ad bellum mouebatur. Vegetius autor libro ſexto capite ſeptimo. Virgil. ——— *It bello teſſera ſignum.* C. Teſſeræ etiam ſunt corpora quadrata, potiſſimum oſſea punctis notata, quibus in lucolum iactis ludunt. Cic. de Diuinat. Quid enim eſt ſors? Idem propemodum quod micare, quod talos iacere, quod teſſeras. Dadi. Italica lingua vocantur. S.

QVIPPE *hæc merces lautiſſima.*] Ironice, id eſt hæc eſt merces ampliſſima, quæ datur Romæ.

TENTA *Chryſogonus quanti doceat.*] Inquire inquit & veſtiga quãti citharœdi filios nobilium doceant fidibus, vt oſtendat longe vberius eſſe citharœdorum lucrũ, quàm ſophiſtarum, & cauſidicorum. Sic igitur poeta ſui temporis cæcitatem, & ſtultitiam notat quum ſtudia literarum arti muſicæ poſtponantur, paruóque in precio habeantur, quod & Mart. notat lib. v.

Artes diſcere vult pecunioſas?
Fac diſcat citharœdos, aut choraulas.

CHRYSOGONVS.] De hoc & Sat. vj. *Chryſogonum cantare vetent.* fuit enim citharœdus.

POLLIO.] De eo illic diximus, *An Capitolinam deberet Pollio quercum.* eſt autem nomen citharœdi, oſtendit igitur citharœdos maiorem ex laboribus ſuis mercedem conſequi quàm rhetores. tenta igitur ait, id eſt ſi tentare volueris, inuenies eorum mercedem eſſe maiorem.

PVEROS *laut.*] Filios diuitum, & primorum.

SCINDENS.] Lacerans, & deridens. nam Pollio inquit deridet artem rhetoricam, quum plus ipſe lucretur in arte ſua. Scindere enim eſt contumelia verborum lacerare. Tranquil. in Auguſto. Antonio honorifice ſalutato, Auguſtum ſæuiſſimo conuicio coram proſciderunt.

THEODORI.] Hic eſt de quo Quintil. ſic libro tertio. Theodorus Gadareus, qui ſe dici maluit Rhodium, quem ſtudioſe, quũ in eam inſulam ſeceſſiſſet, dicitur Tyberius audiuiſſe, de hoc meminit & Tranq in Tyberio. Docuit autem Rhodi præcepta rhetorices per id tempus, quo Tyberius Rhodum ſeceſſit, vbi circa ſcholas & auditoria profeſſorum aſſiduus fuit, & imprimis Theodorum audiuit. Gadareus autem dictus eſt à Gadaris ciuitate Syriæ, quam Iudæi ſibi vendicarunt. Vnde & Strabo quum de Gadaris loqueretur ait: hinc fuit Theodorus orator, qui ætate noſtra viguit. Strabo autem ſcribit eum temporibus Tyberij floruiſſe. Theodori etiam cuiuſdam Gadarei meminit & Ioſephus libro primo Belli Iudaici, incertum autem an hunc intelligat.

BALNEA *ſexcentis.*] Senſus eſt, non cunctabuntur diuites Romani, & balnea, & alia ædificia ſummis impenſis erigere, circa autem filiorum eruditionem erunt parciſſimi.

BALNEA *ſexcentis.*] Scilicet ſeſtertijs extruuntur à diuitibus, nec eiuſmodi par-

eunt impenſis. Vnde Seneca ad Lucil. At nunc quis eſt qui ſic lauari ſuſtineat? pauper ſibi videtur & ſobrius, niſi parietes magnis & precioſis orbibus refulſerunt, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſunt, niſi illis vndique operoſa & in picturæ modum variata circumlitio prætexitur, niſi vitro abſconditur camera, niſi Thaſius lapis quondam rarum in aliquo ſpectaculum templo piſcinas noſtras circumdedit, in quas multa ſudatione corpora exanimata demittimus, niſi aquam argentea epiſtomia fuderint, & adhuc plebeias fiſtulas loquor. Quid quum ad balnea libertinorum peruenero? quantum ſtatuarum? quantum columnarum eſt nihil ſuſtinentium, ſed in ornamentum poſitarum impenſæ cauſa? quantum aquarum per gradus cum frigore labentium? C. Epiſtominum autem, quo proximis verbis vſus eſt Seneca, æramentum eſt quo ora ſalientium, id eſt fiſtularum ſiue tuborum aquam emittentium, obturantur, & laxantur cum opus eſt. S.

IN *qua geſtetur dom*] Tanta erat Vrbis luxuria, vt porticus haberent & loca, quas geſtationes appellauere: in quibus æſtiuo pluuióque tempore ad amœnitatem vel geſtarentur à ſeruis, vel veherentur iumentis, de quibus ſic Plinius Iunior ad Caninium Ruffum. Quid agit Euripus viridis & gemmeus? quid ſubiectus & ſeruiens lacus? Quid illa mollis & tam frigida geſtatio? Idem ad Apollinarem. Ambit hunc ambulatio preſſis variéque tonſis viridibus, incluſa ab iis geſtatio in modum circi, quæ buxum multiformem huiuſmodi & recentes manu arbuſculas circuit. Sidonius de geſtatione ſic meminit. Prædiorum ijs iura contermina, domicilia vicina, quibus interiecta geſtatio laſſat peditem, nec ſufficit equitaturo. Geſtatio item alia ſignificatione accipitur pro portatione. Sen. in ij. lib. Epiſtolarum. Geſtatio & corpus concutit, & ſtudio non officit, poſſis legere, poſſis dictare, poſſis loqui, poſſis audire, quorum nihil nec ambulatio vetat fieri, &c.

AN *ne ſerenum exſpectet.*] Luxuriæ Romanæ per ironiam inſultat: debet ne inquit expectare donec ſereuat. quo minus geſtetur.

HIC *p.*] ſ. geſtetur in porticu.

PARTE *alia.*] Magnificentiam pariter, & luxuriam Vrbis oſtendit: vbi porticus columnis marmoreis, & ijs Numidicis exædificabantur. M. Lepidus Catuli in conſulatu collega primus omnium, vt ſcribit Plinius lib. xxxvj. limina ex Numidico marmore impoſuit magna reprehenſione, id autem erat variatum maculis purpureis. vnde Statius in Syluis.

Sola nitet flauis Nomadum deciſa metallis *Purpura.*

SVRGAT.] Surgere videas.

COENATIO.] Locus vbi cœnabant, quod triclinium Græci appellant. Plin. Iunior. Iunctáque ei quotidiana amicorúmque cœnatio: hoc eſt locus vbi cœnabant. Idem etiam cœnaculum dicebatur, ſed poſtquam (vt ſcribit Varro) in ſuperiore parte domus cœnitare cœperunt, ſuperioris domus vniuerſa, cœnacula ſunt appellata, vnde in ſequentibus:

Rarus venit in cœnacula miles

SOLEM *algentem.*] Hoc eſt: vt habeat lumen ab ſole hiberno, ita vt poſſit eam hiberni ſolis totus propemodum curſu hilarare. Nam antiqui pro temporum & regionum qualitate, ædificia, vt docent & Victruuius, Palladius, & Colum. erigebant, vt feneſtræ æſtiuo tempore ad ſeptentrionem vergerent, ſolémque auerſarentur, hiberno vero ſolem reciperent. vnde Plin. Iunior ita ſcribit de domo ſua Nouocomenſi. Incipit porticus ante medium diem hiberna, inclinato die æſtiua. hac adeuntur diætæ duæ, quarum in altera cubicula quatuor, altera tria, vt circuit ſol, aut ſole vtuntur, aut vmbra. De poſitione ædificij ſic Colum. in primo. Vrbana rurſus in hibernacula & æſtiua ſic digeratur, vt ſpectent hyemalis temporis cubicula brumalem Orientem, cœnationes æquinoctialem Occidentem. Rurſus æſtiua cubilia ſpectent meridiem æquinoctialem, ſed cœnationes eiuſdem temporis proſpectent hibernum Orientem.

Quanticunque domus, veniet qui fercula docte
Componat, veniet qui pulmentaria condit.
Hos inter ſumtus ſeſtertia Quintiliano,
Vt multum, duo ſufficient: res nulla minoris
Conſtabit patri, quam filius. vnde igitur tot
Quintilianus habet ſaltus? exempla nouorum
Fatorum tranſi: felix, & pulcer, & acer:
Felix, & ſapiens, & nobilis, & generoſus
Adpoſitam nigræ Lunam ſubtexit alutæ:
Felix, orator quoque maximus, & iaculator.

VETVS SCHOL.

QVI *fercula docte.*] Structura, vt cocus.

VNDE *igitur tot Quint.*] Anthypophora. Vnde tantum poſſidet Quintilianus, ſi parum accepit?

EXEMPLA *nouorum Fatorum.*] Contingit vt vnus ſit fato felix, Rhetor, vel orator.

ADPOSITAM *nigræ Lunam ſubt. al.*] Patricius Senator eſt, lunula nam adſuta calceis diſcernuntur.

IOAN. BRITANNICVS.

QVANTICVNQVE *domus.*] Subaudi conſtabit. hoc eſt magno: quaſi dicat in ædificiis extruendis, parandiſque coquis, & epulis grandem pecuniæ ſummam non verebuntur impendere, ſed magiſtris qualis fuit Quintilianus exiguam ſane mercedem dabunt. Nam (vt ſcribit Plinius libro nono, coqui triumphorum preciis parabantur, & coquorum piſces, nulliſque prope iam mortalis æſtimabatur pluris quàm qui petitiſſime cenſum domini mergeret. coquos autem in ſeruitiis habebant, quum antea eos ex macello, vt docet Plin. conducere conſueuiſſent. Liu. De bello Maced. Tum coquus viliſſimum antiquis mancipium & æſtimatione, & in vſu precio eſſe cœpit, & quod miniſterium fuerat, ars haberi cœpta.

PVLMENTARIA.] Græci vocant obſonia, quæ nos pulmentaria: à pulte (vt ſcribit Plinius) denom nata, quibus vice panis multis annis vſi fuere Romani.

HOS *inter ſ.*] i. inter tales ſumptus.

VT *multum.*] Vt magnum precium.

VNDE *igitur tot.*] Verba poetam interrogantis. Si Romani, inquit, tam parci ſunt erga præceptores, vnde igitur Quintil. eſt tam locupletatus? Nam Romæ xxiiii. annis rhetoricen profeſſus eſt, vt ipſe tradidit: primúſque mercedem publicam meruit. Ex Hiſpania à Galba, autore Euſeb. ductus eſt. à Mart. laudatur vno epigrammate.

SALTVS.] Tantum ſoli, vnde Saltuarij, quos nunc Camparios vocant.

EXEMPLA *tranſi.*] Verba ſunt poetæ reſpondentis. Quintilianum eſſe prætereundum, tanquam vnicum felicitatis exemplum, ac ſi dicat nullum alium inuentum, qui ex liberalibus ſtudiis ſit locupletatus.

NOVORVM

NOVORVM *felix.*] Nouæ felicitatis quam ipſa fata tribuere Quintiliano vt eſſet diues.

FELIX.] Beneficio inquit fortunæ factum eſt, vt in Quint. omnia agnoſcerentur, quæ in fortunato homine conueniunt eſſe.

FELIX.] Quaſi cui fortuna aſpirauerit, quod ter eſt repetitum, vt latenter innuat tantam felicitatem non tam doctrinæ quàm fortunæ beneficio eſſe aſſequutum. vnde ſequitur. *Si fortuna volet.*

PVLCHER.] Iocundus aſpectu.

ACER.] Ad dicendum.

SAPIENS.] Eruditione multa.

GENEROSVS.] Eſt qui magni & longi eſt generis.

SVBTEXIT *lunam.*] Nobiles Romani lunatis calceis vtebantur. Martialis libro ſecundo.

Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga.

Statius in Sylu. ad Criſpinum.

Primáque patricia e anſit veſtigia luna.

Cuius rationem Plut. in Problem. longa diſputatione oſtendit. Quid eſt quod qui nobilitate præſtare videntur lunulas in calceis feruntan vt dicit Caſtor ſignum eſt eius quæ in luna eſſe dicitur habitationis, & quod poſt mortem animæ rurſus lunam ſub pedibus habeant? an quod Arcades qui cum Euandro in Italiam venerunt proſelenes appellati, hoc eſt antelunares eo calcei genere vtetentur? omitto reliqua quæ apud Plutarchum legi poſſunt, alij tradunt Romanos calceis lunatis eſſe vſos, inſtituente in Numa Pompilio, qui calceis ſenatorum. c. literam quæ centum ſignificat inſcribi iuſſit, vt per eam ſeſe è numero centum patrum eſſe admonerentur hanc poſtea à figuræ ſimilitudine, lunæ effigiem eſſe dixere, & ob id lunatos calceos appellatos.

NIGRAE *alutæ.*] Nigros fuiſſe calceos ex eo carmine Horatij datur i[illegible]i in Satyr. Nam vt quiſque inſanus nigris medium impedit crus pellibus.

ALVTAE.] Calceo. appellatione alutæ intelligimus omnem pellem tenuem & mollem.

ORATOR.] Dicendi peritus.

IACVLATOR.] Qui argumentis ſuis tanquam telis aduerſarium vrgeat.

Et ſi perfrixit, cantat bene. diſtat enim, quæ
Sidera te excipiant modo primos incipientem
Edere vagitus, & adhuc à matre rubentem.
Si Fortuna volet, fies de rhetore conſul,
Si volet hæc eadem, fies de conſule rhetor,
Ventidius quid enim? quid Tullius? anne aliud quam
Sidus, & occulti miranda potentia fati?
Seruis regna dabunt, captiuis fata triumphum.
Felix ille tamen, coruo quoque rarior albo.
Pœnituit multos vanæ, ſterilisque cathedræ,
Sicut Thraſymachi probat exitus, atque Secundi

Digitized by Google

Carrinatis, & hunc inopem vidiſtis Athenæ,
Nil præter gelidas auſæ conferre cicutas.

VETVS SCHOL.

ET *ſi perfrixit.*] Infrigidatus fuit.

A *matre rubentem.*] Mox vt natus fuerit.

VENTIDIVS *quid enim?*] Ventidius ex * munitione Cæſaris Dictatoris, fuit, vt Tullius in Epiſtolis, & in Philippicis loquitur, opitulante Antonio Auguſto vſq; eo prouectus eſt, vt ei crederetur Parthicum bellum.

QVID *Tullius.*] Is captiuus in vrbem perductus poſtea triumphauit.

SERVIS *regna dabunt, captiuis fat. triumphum*] Seruium Tullium, & Ventidium ſignificat.

FELIX *ille tamen.*] Quintilianus

SICVT *Thraſim.*] Rhetoris apud Athenas, qui ſuſpendio perijt.

NIL *præter gelidas.*] Socrates veneno perijt, cum fugeret paupertatem.

GELIDAS.] Mortiferas. Mors enim frigida eſt.

IOAN. BRITANNICVS.

ET *ſi perfrixit cantat bene.*] Adeo inquit fortuna Quintiliano aſpirauit, vt etſi raucus eſſet nimio frigore, tamen bene canere diceretur.

PERFRIXIT.] Præteritum à perfrigeo: illum ante dicimus perfrixiſſe, qui nimio [illegible]e ſit factus raucus. Mart. lib. iij.

[illegible]rfrixiſſe tuas queſta eſt præfatio fauces.

D[illegible]AT.] Differt, refert.

QVAE *ſyd. te excipiant.*] Qui ſyderum aſpectus in ortu tibi affulſerit. Credimus enim ex aſtrorum motu futura cognoſci, & naſcentibus hominibus maliciam, vel bonitatem, felicitatem, vel infelicitatem portendi: vnde Mathematici horam partus, id eſt horoſcopum maxime obſeruant. Sueton. in Auguſt. Vulgata res eſt, P. Nigidium comperta moræ cauſa, vt horam quoque partus acceperit affirmaſſe dominum terrarum orbi natum. Iouis autem & Veneris ſydera benigna ſunt naſcentibus & ſalutaria. Ouidius.

Natus infelix (ita dij voluere) nec vlla
Commoda naſcenti ſtella leuuve fuit.
Non Venus affulſit, non vlla Iuppiter hora.

Contra ſtella Saturni malefica eſt, quibus in ortu irradiauerit: alibi Iuuen.

Hæc tamen ignorat quid ſydus triſte minetur Saturni. Prop.
Et graue Saturni ſydus in omne caput.

PRIMOS *v.*] Primos ploratus, eſt enim vagitus proprie puerorum infantium. Ouidius in Epiſt. Canaces ad Macareum.

[illegible] Vagitus dedit ille miſer, ſenſiſſe putares.

RVBENTEM.] Ob partum recentem.

SI *fortuna volet*] Quintilianum (vt diximus) latenter innuit non tam doctrinę, quàm fortunæ beneficio eò dignitatum peruenisse. Eſt ergo ſenſus, beneficio fortunę fieri poſſe, vt ex infima conditione aliqui ad ſupremos honores proueh[illegible]. Vnde eſt illud Tranquilli: De Rhetoribus. Magna inquit profeſſorum atque doctorum profluxit copia, adeòque floruit, vt nonnulli ex infima fortuna in ordinem ſenatorium, atque ad ſummos honores proceſſerint. Videtur quę hoc dixiſſe propter Quintil. quem Auſonius ad conſulatum prouectum fuiſſe oſtendit his verbis. Quintilianus conſularia per Clementem ornamenta ſortitus.

DE *conſule rhetor*] Id accidit Valerio Liciniano: de quo Plinius in Epiſtola ad

Cornelium Minutianum ita ſcribit. Audiſtine Valerium Licinianum in Sicilia profiteri? nondum te puto audiuiſſe. Eſt enim recens. Prætorius hic modo inter eloquentiſſimos cauſarum actores habebatur, nunc eo decidit, vt exul de ſenatore, Rhetor de oratore fieret. itaque ipſe in præfatione dixit dolenter & grauiter. Quos tibi fortuna ludos facis. Facis enim ex profeſſoribus ſenatores, ex ſenatoribus profeſſores.

VENTIDIVS.] Probat exemplo Ventidij Baſſi, & Seruij Tullij fortunam magnam habere poteſtatem in homines. Eſt autem ordo & ſenſus: Ventidius quid fuit aliud quàm ſydus? id eſt qua alia re prouectus eſt ad conſulatum quàm ſyderum beneficio? Nam Ventidius Picens, fuit genere & loco humili, quem puerum cum matre captum Pompeius Strabo Magni Pompeij pater Aſculo ſubacto inter cæteros ante currum ſuum triumphans ſinu matris iacentem vexit. poſtea quum adoleuiſſet, victum ſibi quæſiuit cõparandis mulis & vehiculis, quæ magiſtratibus præberet, qui ſortiti prouincias forent: vnde in amicitiam Cęſaris peruenit, mox tribunus plebis, ac deinde prætor creatus: atque in eo tempore iudicatus eſt à ſenatu hoſtis cum M. Antonio. poſt vero coniunctis partibus, non priſtinam tantum dignitatem recuperauit: ſed pontificatum, ac deinde conſulatum quoque adeptus eſt. Quã rem adeo intoleranter tulit populus Rom. vt vulgo per vias Vrbis verſiculi perſcriberentur. Concurrite omnes augures, aruſpices, portentum inuſitatum conflatum eſt recens. Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt. Idem autore Plutarcho in vita Marci Antonij Orientalibus prouinciis præpoſitus à M. Antonio Parthos in Syriam erumpentes tribus præliis fudit, primúſque de Parthis triumphauit, & morte obita publico funere ſepultus eſt.

TVLLIVS.] Non de Cicerone, ſed de Seruio Tullio intelligit, qui ex ſerua natus in domo Tarquinij Priſci, Tanaquilis aſtutia, regnum, poſt interfectum Tarquinium, obtinuit.

SERVIS.] Vt Seruio Tullio.

CAPTIVIS.] Vt ventidio.

FATI *occulti*] Non intellecti à nobis.

FELIX *ille tamen.*] Cui hoc acciderit, vt ex ſeruo fiat rex, & ex captiuo conſul, & triumphator.

POENITVIT.] Exemplo Thraſimachi, & Secundi Carinatis rhetorum oſtendit infelicia eſſe literatorum ſtudia, quando eorum laboribus iuſta præmia non redduntur. vterque enim coactus eſt, quum fructum ex ſtudiis non caperent, relinquere artem docendi. Thraſymachus autem fuit Carthaginenſis inter ſophiſtas numeratus à Philoſtrato, qui quum rhetoricen cœpiſſet profiteri, deſtitit ob exiguam mercedem. Conqueritur & Martial. ſtudia liberalia penitus negligi.

——— Ac circum pulpita noſtra.
Et steriles cathedras, baſia ſola crepant.

ET *hunc.*] Scilicet Secundum. ſicuti viſus fuit & Thraſimachus Carthaginenſis inops. De Secundo Carinate Tacitus libro decimoquinto ſcribit ſic. Secundum Carinatem Græca doctrina oretenus exercitum, animum bonis artibus non imbuerat. Dion vero ſcribit, Caligulam adeo inuidum, & ſuſpitioſum ad omnia, vt Secundum Carinatem rhetora in exilium egerit, quod aliquando orationem quandam per exercitationem in tyrannos dixiſſet.

NIL *præter cicutas gelidas.*] Damnat Athenienſes auaritiæ & inſipientiæ, qui debitis non afficerent præmijs & honoribus viros bonos & literatos, innuens ab eis Socratem etiam tantum philoſophum, qui omni honore liouſtandus erat, ſublatum veneno cicutæ. Eſt autem cicuta, vt docet Plinius publica Athenienſium pœna inuiſa: Semini & foliis refrigeratoria vis, vt epota ſtatim perimat hominem.

Dij maiorum umbris tenuem, & ſine pondere terram,
Spiranteiſque crocos, & in urna perpetuum ver,
Qui præceptorem ſancti voluere parentis
Eſſe loco. metuens virgæ iam grandis Achilles,
Cantabat patrijs in montibus: & cui non tunc
Eliceret riſum citharœdi cauda magiſtri?
Sed Rufum, atque alios cædit ſua quæque iuuentus:
Rufum, quem toties Ciceronem Allobroga dixit.
Quis gremio Celadi, doctique Palæmonis adfert
Quantum grammaticus meruit labor? & tamen ex hoc,
Quodcunque eſt (minus eſt autem, quam rhetoris æra)
Diſcipuli cuſtos præmordet Acœnonœtus,
Et, qui diſpenſat, frangat ſibi. cede Palæmon,
Et patere inde aliquid decreſcere: non aliter, quam
Inſtitor hibernæ. tegetis niueique cadurci:

VETVS SCHOL.

SPIRANTESQVE *crocos.*] Notandum quia maſculino genere dicit Crocum, vt Virgilius, ——— *crocúmque rubentem.*
Salluſtius dicit neutro, In qua crocum gignitur.

CITHAROEDI *cauda magiſtri.*] Chironis.

SED *Rufum.*] Qui Gallus fuit, & valde diſertus.

ALLOBROGA *dixit.*] Allobroga, Gallia.

DISCIPVLI *cuſtos præmordet acœnonœtus.*] Eunuchus pædagogus, aut communi carens ſenſu. proprium papatis.

ET *qui diſpenſat.*] Et qui erogat, de eadem ſorte tollit ſibi.

INSTITOR *hibernæ tegetis.*] Negotiator, qui pro qualitate temporis mercem ſuam diſtrahit. Sic Terentius, *Sciſti uti foro.*

NIVEIQVE *cadurci.*] Caducum quidam cucullum dicunt candidum, propter hiemes & niues comparatum; alij tabernaculum, aut tentorium * dixiſſe * quibus merces ſuas protegere conſueuerunt. Hibernæ autem tegetis, eſt ædificij frigidi. Virgil. *Qualis ob hibernam Lyciam.*

IOANN. BRITANNICVS.

DII *maiorum umbris.*] Optat manibus maiorum perpetuam tranquillitatem, qui præceptores non minus quàm parentes coluerint.

DII.] ſ. date. Tenuem terram. Sic Martial.
Sit tibi terra leuis, molliſque tegaris arena. Tibullus contrà.
O tu qui venerem docuiſti vendere primus,
Quiſquis es, infelix vrgeat oſſa lapis.

ET *in vrna perpetuum ver.*] Perpetuos flores: nam intra herbas odoratas condebantur.

LOCO *parentis.*] Qui ſumma pietate præceptores venerati ſunt. Seneca ad Lucil. Quam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem præceptoribus humani generis, à quibus tanti boni initia fluxerunt.

METVENS *virgæ.*] Exemplo Achillis oſtendit præceptores eſſe miro honore colendos, qui quum in Pelio monte Theſſaliæ educaretur ſub diſciplina Chironis Centauri, ſummo in honore eum ſemper habuit & timuit. Vnde Ouid. in Arte Amandi:

Creditur annoſum pertimuiſſe ſenem.
Quas Hector ſenſurus erat, poſcente magiſtro
Verberibus iuſſas præbuit ille manus.

à quo & medendi, & canendi artem didicit. De hoc plura ante.

Recubans ſub eodem marmore Chiron.

CANTABAT.] ſ. Achilles laudes magiſtri.

MONTIBVS *patrijs.*] .i. Theſſalicis, vnde fuit Peleus Achillis pater. Et cui non tunc erat inquit Chiron eiuſmodi, vt facile de ſe riſum ſpectantibus poſſet mouere, tanquam caudatus magiſter.

CITHAROEDI.] Chironis, qui vt dixi, docuit Achillem & muſicen, & medicinam, de eo nonnulla Higinus. Hic herbam inuenit, quæ Chironeum appellatur, ſed & aliam, quæ Centaurion omnium morborum remedium promittentem, de hoc plura in Commentarijs Achilleidos.

SED *Ruffum.*] Nunc autem inquit tam longe abeſt, vt præceptores colantur, vt multi etiam à diſcipulis verberentur.

RVFFVM, *qui toties.*] Habet emphaſim hæc repetitio, quaſi diceret qui contemnendus non erat, vtpote rhetor optimus, qui etiam Ciceronem eloquentiæ cuiuſdam gallicæ diceret. Nam & alij extitere, qui Ciceronem vt redundantem notauerint. Brutus (vt autor eſt Tacitus in libro De claris oratoribus) eum elumbem & fractum nominauit. Rurſus idem autor eſt Ciceronem à Caluo male audiuiſſe, tanquam ſolutum & eneruem, vnde ſic ſcribit Seneca in Declamationibus. Caluus qui diu cum Cicerone iniquiſſimam litem de eloquentiæ principatu habuit.

ALLOBROGA.] Gallum & barbarum, nam Allobroges populi ſunt Galliæ, quorum Vienna ciuitas eſt metropolis, autor eſt Strab. lib. iiij.

ENCELADI.] Nomen Grammatici vt fuit etiam Enceladus Gigantum vnus, vt poetæ fabulantur.

DOCTIQVE *Palæmonis.*] hic eſt ille Rhemnius Palæmon Vincentinus grammaticus, qui vt ſcribit Tranq. De claris grammaticis, tanta fuit ſuperbia, vt diceret literas ſecum natas, & ſecum morituras. Marcum Varronem literarum porcum appellabat, iactabátque nomen ſuum in Bucolicis non temere poſitum præſagiente Virgilio, fore quandoque omnium poetarum ac poëmatum iudicem: qui quandoque interrogatus, quid inter ſtillam & guttam intereſſet, gutta inquit ſtat & ſtillam cadit, autor eſt Euſebius. Eius meminit & Plinius libro vigeſimotertio capite quarto.

ET *tamen ex hoc.*] licet inquit id modicum ſit, quod datur Grammatico, tamen ex eo ipſe pędagogus aliquid ſibi intercipit. & eſt ordo, & tamen Acœnitus ipſe cuſtos diſcipuli pręmordet ex hoc quodcunque eſt, reliqua per parentheſim leguntur.

ACOENITVS.] Nomen videtur eſſe fictum, quod propriam nimium ſpectet vtilitatem, ab ἀ quod eſt ſine & κοινὸν, communitas.

CVSTOS.] Diſcipuli pædagogus.

FRANGET *ſibi.*] Ex ſolita mercede magiſtri aliquid ſibi præcidet.

CEDE *Palæmon.*] Verba ſunt Iuuena. quadam miſeratione ſubſannantis defraudantium auaritiam, vt ſit cede Palæmon de iure tuo, & patere æquo animo ſiquid tibi intercipitur, non aliter quàm patitur ſibi detrahi inſtitor vilis ſupellecti-

lis, vt accipias tegetis pro tegumento lecti ad arcendum frigus hibernum. nam inſtitor, autore Vlpiano, appellatur ex eo quod negocio gerendo inſtat, nec multum facit tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alij negociationi. nam quicumque ad emẽdum vendendumve præponitur, inſtitor appellatur. eos etiam dicendos placuit inſtitores quibus veſtiarij, vel lintearij dant veſtem circumferendam, & diſtrahendam, quos vulgo circitores appellamus. ſtabularij quoque inſtitorum loco habendi ſunt, ſed & ſi tabernarius ſeruum ſuum peregre mitteret ad merces comparandas ſibi & mittendas loco inſtitoris habendum ſcribit Labeo. hinc inſtitoriæ operæ dicuntur. Tranquil. in Nerone: parabantur inſignes ganeæ, & matronarum inſtitorias operas imitantium. Ouid.

Inſtitor ad dominam veniat diſcinctus amicam.

Cadvrci.] Vtrum ſtraguli, an tegumenti lecti. Solent enim lecti ſuperne veluti tentoriis cooperiri velis eiuſmodi candidis. ſupra: *Violato pœna cadurco*, id eſt lecto, qui aut ſtragulo niueo ſternitur, aut ſuperne, vt dixi, velis candidis integitur.

Dum modo non pereat, mediæ quod noctis ab hora
Sediſti, qua nemo faber, qua nemo ſederet
Qui docet obliquo lanam deducere ferro:
Dum modo non pereat totidem olfeciſſe lucernas,
Quot ſtabant pueri, cum totus decolor eſſet
Flaccus, et hæreret nigro fuligo Maroni.

VETVS SCHOL.

Nemo *faber.*] Ferrarius.

Qvi *docet obliquo.*] Aut lanarius.

Olfecisse *lucernas.*] Cum quibus nocte veniunt ad Grammaticos, vt lectiones accipiant.

Flaccvs *& H.*] Codex Horatij & Virgilij, in quibus legebant. quia & Horatius & Virgilius nigri coloris dicuntur fuiſſe. Ideo. diaſyrtice dixit detrahendo.

IOANN. BRITANNICVS.

Dvmmodo *ne p.*] Verba Iuue. deridentis tam extremam hominum auaritiam. i. dummodo non pereat labor tuus docendi poſt mediam noctem, quo tempore multæ tibi olfaciendæ ſunt lucernæ, quod pro maximo faſtidio intelligit.

A b *hora.*] Poſt horam. Plin. in vij. A conceptu decimo die dolores capitis. id eſt poſt conceptum: de qua particula plura diſſeruimus in prima Sat. illic. *Exul, ab octaua Marius bibit*

Mediae *noctis.*] Eo enim tempore pueri ludum literarium petebant. Mart. libro nono.

Quid tibi nobiſcum eſt ludi ſcelerate magiſter,
Infelix pueris virginibuſque caput.
Nondum criſtati rupere ſilentia galli,
Murmure quum ſæuo verberibuſque tonas.

Digitized by Google

FLACCVS.] Horat. bene autem Horat. & Virg. nominauit, nam grammaticorum proprium eſt poetas interpretari.

DECOLOR.] Qui nimia attrectatione & fumo lucernarum colorem amittit.

FVLIGO.] Nigricies ea dicitur quæ prouenit ex fumo, dicta fuligo quaſi fumigo. lucernarum fuligo à Plin. dicitur.

Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni
Non egeat. ſed vos ſæuas imponite leges,
Vt præceptori verborum regula conſtet.
Vt legat hiſtorias, auctores nouerit omneis
Tanquam vngueis, digitoſque ſuos, vt forte rogatus
Dum petit aut thermas, aut Phœbi balnea, dicat
Nutricem Anchiſæ, nomen, patriamque nouercæ
Archemori: dicat quod Aceſtes vixerit annis,
Quot Siculis Phrygibus vini donauerit vrnas.

IOANNES BRITANNICVS.

SED vos.] Raræ ſine lite magiſtris redduntur merces, ſed enim vos, ô Tribuni, duras conditiones magiſtris imponite, vt & ſine vitio loquantur, & omnes hiſtorias & poetas teneant, & vt quacumque ſint hora etiam de rebus exiguis & impoſſibilibus ſtatim reſpondeant.

AVT *Phœbi ad balnea.*] Priuatæ balneæ, quæ Dafnes appellantur.

NVTRICEM *Anchiſæ*. Tiſiphone.

VETVS SCHOL.

RARA *t. m.*] Licet inquit aliqua tibi merces detur, eam tamen non habebis, niſi per litem & ſtrepitum forenſem.

SED *vos ſæuas.*] Cum indignatione & quadam miſeratione hæc dicit in magiſtros, qui multis in laboribus & incommodis onerantur. ex quo inquit ipſi non poſſunt his tot incommodis deterreri, quominus veſtros filios doceant, vos eis aſperas leges imponite.

REGVLA *v.*] Vt intelligat regulam omnium verborum, quem caſum vnumquodque verbum regat quod inter rudimenta grammatices minimum eſt. Grammatici officium breuiter deſcribit, & verborum nomine, non ſyntaxin modo intelligit quæ maxima eſt & Grammatici finis (eſt enim Grammatico propoſitus finis emendatus purus, & dilucidus ſermo) verumetiam reliqua quæ antecedunt verborum præcepta, id eſt, omnium orationis partium cognitionem, & verborum interpretationem. Cicero quidem à Grammaticis exigit poetarum pertractationem, hiſtoriarum cognitionem, verborum interpretationem, & pronunciandi quendam ſonum. idem facit Quintil. & alij. S.

DVM *p. t.*] Loca calida ad hoc parata vt ſudor è toto corpore eijceretur, θερμὸν enim ſignificat calidum.

NVTRICEM *Anc.*] Sæpe enim eiuſmodi quæſtiones obſcuræ exigebantur à grammaticis, vnde & Tyberius (autore Tranquillo) ſolitus eſt fatigare Gramma-

ucos quærendo quæ fuerit mater Hecubæ, quod Achilli nomen, quum inter filias Lycomedis latuit habitu muliebri.

Novercae.] De Nouerca Anchemoli Virg. hæc cecinit.

Hinc Stelenum petit, & Rheti de gente vetuſta
Anchemolum thalamos auſum inſtare nouerca.

ſcri. Seru. Rhetum Marubiorum regem fuiſſe in Italia, qui Anchemolo filio Caſperiam ſuperduxit nouercam, quam priuignus ſtuprauit. quo cognito quum pater eum perſequeretur, & ad pœnam vocaret, fugiens ille ad Turnum ſe contulit. Anchemoli, ſiue Anchemori cuiuſdam ab Hypſipyle educati, mox ſerpentis morſu necati, meminit Sta. in Thebaide.

Acestes.] Crimniſij Siculi fluuij filius fuit ex Segeſta Troiana. Virg.

Troia Crimniſio conceptum flumine mater Quem genuit.

hic in Sicilia imperium tenens Æneæ multos cados vini dono dedit. Virg.

Vina, bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes.

Exigite, vt mores teneros ceu pollice ducat,
Vt ſi quis cera vultum facit: exigite, vt ſit
Et pater ipſius cœtus, ne turpia ludant,
Ne faciant vicibus. non eſt leue tot puerorum
Obſeruare manus, oculoſque in fine trementeis.
Hæc, inquit, curas, & cum ſe verterit annus,
Accipe, victori populus quod poſtulat, aurum.

VETVS SCHOL.

Ne *faciant vicibus.*] Ne ſe corrumpant.

Observare *manus.*] Ne præputia ducant.

Et *cum ſe verterit annus.*] Hæc expoſcunt à magiſtris, & poſt omnia in annum vnum ſolidum accipient.

Victori *populus.*] Vt in theatro ſolent petere quinque aureos. Nam non licebat amplius dare.

IOANNES BRITANNICVS.

Pollice.] Tanquam digito. ſumptum eſt autem de Perſio.

Et premitur ratione animus vincique laborat,
Artificémque tuo ducit ſub pollice vultum.

Ne *faciant vicibus.*] Rem pudendam verbis honeſtis expreſſit.

In *fine.*] Perpetratæ veneris, in qua oculi ad angulos torqueri ſolent. Virg.

Nouimus & qui te tranſuerſa tuentibus hircis,

Haec *inquit curas.*] Hæc ſunt inquit pater, quæ tibi curanda ſunt ô magiſter.

Et *quum ſe verterit annus.*] Ego hunc locum ſimpliciter accipiendum arbitror, id eſt, cùm annus curſum ſuum perfecerit. nam proprium anni eſt in ſeipſum reuerti. Papinius in Syluis.

Verſumque domus ſibi temperat annum.

Tranquillus

Tranquillus in Caligula. Vicies ac ſepties milies ſeſtertium non toto vertente anno abſumpſit. Virgil.

Atque in ſe ſua per veſtigia voluitur annus.

Horat. Inuerſum annum appellauit perpetuo, vt eſt autor Porph. epitheto, quia in ſe ſemper vertitur. Vt ſit ſenſus. Difficilia quidem ſunt, quæ tibi ô magiſter imponuntur à parentibus diſcentium, ſed finito anno præmium tuum prometitum nō accipies niſi per litem, & quod populus, id eſt, ipſe tribunus magiſtratus populi iuſſerit tibi victori dari vt ſic referas ad illud, *Rara tamen merces, quæ cognitione Tribuni Non egeat.* Legendum hoc eſt riſu Satyrico in contemptum auaritiæ ſui temporis. verba enim ſunt Iuue. dicentis, poſt labores tuos finito anno accipe mercedem, quam tibi datutus non eſt niſi per litem. Non tamen ignoro tradi a Macrob. lib. 2. in ſomnium Scipionis, Vertentem annum appellari poſſe, quum aſtra cuncta ad eandem metam redierint, vnde primū profecta ſunt. & paulo poſt inquit: Annus vero, qui mundanus vocatut, qui vere vertens eſt, quia conuerſione plenæ vniuerſitatis efficitur, largiſſimis ſeculis explicatur. Et in primo Satur. annum ſolis vertentem nominat. C. & de vulgari anno vertentem, accipiendum hoc loco eſt, qui annus trecentis ſexaginta quinque diebus & quadrante conſtat. Hoc autem fit, cum Sol à primo Arietis minuto profectus duodecim luſtratis zodiaci ſignis, in idē ſignum reuertitur, vt Aſtronomi tradunt.

Licet totus hic Britannici locus de mercede & vertente anno videretur expungendus tanquam non intellectus, ſuam tamen illi interpretationem reliquimus, & noſtram in fine ſcholij vice ſubiunximus hoc modo.

Rara tamen merces, quæ cognitione tribuni Non egeat] In hanc ſententiam exponit Britannicus, vt dicat, apud tribunos plebis agi neceſſe fore, & poſt impenſos labores erudiendis pueris ludi magiſtrum in iudicio experiri oportere, vt mercedem laboris & impenſæ doctrinæ aſſequatur, idque Iuuenalem in fine Satyræ apertius ſentire, dum inquit:

—— Et cum ſe verterit annus,
Accipe victori populus quod poſtulat aurum:

Tanquam poſt lites iudicio à tribuno pleb. definitas, tandem populus aurum, quod petebatur, victori magiſtro & mercedem tradi poſtularet. Qui ſenſus etſi a multis mira perſuaſione receptus, quàm abſonus ſit, nemo mediocris ſolertiæ vir ignorarit. Vbi enim, quæſo apud autores compertum fuit, tribunum plebis iuris, cognitionem aut in ius vocationem apud ſuum tribunal Romæ habuiſſe, ita vt an ſtipēdium magiſtro debeatur, ſuæ cognitionis & arbitrij fuerit. Non enim vt de controuerſo iure cognoſceret, aut ſuper eo diiudicaret, ſed vt à maiorum magiſtratuū iniuria tenuem plebem defenderet in re præſenti, tribunitiam poteſtatem inuentā veteres voluere. Præhendere enim licebat tribuno, & in carcerem mittere, non autem ſuper controuerſo iure diiudicare, quod omnes annales, & omnia monumenta vetuſtatis percalluere. Præterea quid impertitius dici potuit, quàm vt in exactione vilis ſtipendij populus, tanquam ſi plebs, aut plebiſcitum aliquod rogaretur, intereſſe debeat: ita vt rogatione promulgata, an ſtipendium magiſtro debeatur, decernat? Sed quod eſt vero propius, quodque ab autoris ſenſu non abſonum putamus. profecto ſic eſt, vt poeta non de tribuno plebis qui iuris non habet cognitionem, ſed de tribuno ærario, apud quem leuiores expenduntur cauſæ, intellexiſſe credatur. Etenim liquere arbitror, leues & nummarios iudices, tribunos fuiſſe ærarios, cauſarūmque cognitionem habuiſſe in minimis, quippe ab Aurelio tribuno plebis rogatione prorogata, iudicia in tres ordines diuiſa fuere, ſenatores, equeſtrem ordinem & tribunos ærarios, quorum cognitio in minoribus fuit cauſis. ideo in ſubſelliis, non pro tribunali ius dicebant. Raram dicit ergo mercedem quæ cognitione non egeat tribuni, non plebs. apud quem nulla erat iuris cognitio, ſed ærarij, qui de minoribus cauſis ius reddebat, intellexiſſe probabile eſt. Rurſus quod dicitur in fine Satyræ.

Digitized by Google

Accipe victori populus quid poſtulat aurum.

Neque de rogatione populi aut ſcito plebis, quod ille aſſeuerat, intelligi arbitramur, ſed vetuſtum porius morem præſignari, quod apud Romanos in ſacris certaminibus inoleuit frequens. Fuit enim antiqui moris, vt qui in theatro præſtabant munera, multitudini effuſæ ad ſpectaculum ſtipem ſpargerent, victoréſque certaminum & multarum palmarum gladiatores ære collato & ſtipe donarent. Anno igitur vertente, quod poeta dicit, & cum ſe verterit annus, & poſt erudiendis pueris labores impenſos, Accipe, inquit, mercedem, qualem populus victori in ludis poſtulare ſolet, ac ſi dicat, vilem aſſem & nimis tenuem mercedem qualis eſt ſtips exigua, quæ à populo in ludis poſtulatur cum ære collaro victor à plebe donatur, conſequeris. S.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA OCTAVA.

DE CLARITATE NATALIVM.

Nobilitas propria eſt virtus non acta parentum.

STEMMATA quid faciunt, quid prodeſt, Pontice, longo
Sanguine cenſeri, pictos oſtendere vultus
Maiorum, & ſtanteis in curribus Æmilianos,
Et Curios iam dimidios, humeróſque minorem
Coruinum, & Galbam auriculis, naſóque carentem?
Quis fructus generis tabula iactare capaci
Coruinum, poſthac multa contingere virga
Fumoſos Equitum cum Dictatore magiſtros,
Si coram Lepidis male viuitur? effigies quo
Tot bellatorum, ſi luditur alea pernox
Ante Numantinos? ſi dormire incipis ortu
Luciferi, quo ſigna duces, & caſtra mouebant?

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

IN eos qui maiorum ſuorum nobilitate confiſi, nimis ſe iactitant, cum ipſi nihil ſuæ virtutis oſtendant.

Stemmata.] Stemma eſt generis ordo, vt gradus.

Naſoque carentem.] Vetuſtate picturæ ita effectum: aut quia breuiorem naſum habuit.

Tabula. i capaci.] Imagine perpetua.

Multa contingere virga.] Multis faſcibus, dignitate.

Si coram Lepidu.] Ante imagines Lepidorum.

Alea pernox.] Per totam noctem ſi luditur. Virgilius.

Dura iacet pernox inſtrato.

IOANNES BRITANNICVS.

STEMMATA *quid.*] Hac Saty. eos inſectatur, qui aut maiorum gloria, aut falſis fortunæ bonis efferuntur, exiſtimantes veram inde hominis nobilitatem pendere, docens eam hæreditariam non eſſe, nec à parentibus teſtamento relinqui, ſed vnumquemque virtutum meritis fieri nobilem, vnde illud eſt Senecæ ad Luci. Platonem non accepit nobilem philoſophia, ſed fecit. Hicque nactus occaſionem monet Ponticum ad quem ſcribit Satyram, multos extitiſſe qui humili loco nati ad ſummam dignitatem conſurrexerunt, ſeque virtutis ſplendore claros nobiléſque fecerunt: contra nonnullos qui ex claris parentibus orti in aliquod dedecus reuoluti ſunt, lucem quam à maioribus ſuis acceperant, in tenebras conuertiſſe: vt ſic demum oſtendat, veram nobilitatem ex propria virtute pendere.

Stemmata.] In atriis Romani imagines maiorum cæreas habebant ſingulis armariis diſpoſitas, vt eſſent imagines quæ comitarentur gentilicia funera, ſempérque defuncto aliquo totus aderat familiæ eius, qui vnquam fuerat populus. Stemmata igitur (vt ſcrib. Plin.) lineis diſcurrebant ad imagines pictas. talem igitur imaginum ordinem antiqui Stemma nominauerunt. Tranq. in Nerone, obiectum eſt Caſſio Longino, quod in vetere gentili ſtemmate C. Caſſij percuſſoris Cæſaris imagines retinuiſſet. Idem in Galba. Imperator vero etiam Stemma in atrio propoſuerit, quo paternam originem ad Iouem, maternam ad Paſiphaen Minois vxorem referret. Mart.

Atria Piſonum ſtabant cum ſtemmate toto,
Et docti Senecæ ter veneranda domus.

Seneca in tertio De beneficiis Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis illigata flexuris in parte prima ædium collocant, non noti magis quàm nobiles ſunt. Stemmata vero pro ſtatuis accipi non probo. Nam quum Tranquil ſcribat in veteri ſtemmate imagines retinuiſſe, idem eſt ac ſi diceret, ſtatuam in ſtatua retinuiſſe. Sed vt dixi, ordo ille nobilitatis deſignabatur per eas ſtatuas in atriis diſpoſitas in armariis, & illigatas multis lineis. De quibus & Paulus Iuriſconſultus de gradibus ſic ſcribit. Stemmata cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur, quarum altera ſuperior, altera inferior. Et ſuperiore autem primo & ſecundo gradu tranſuerſæ lineæ pendent. Stemmata item à ſcriptoribus frequentiſſime pro generoſitate vſurpatur. Mart.

Argenti furioſa ſui quum ſtemmata narrat. Papin. in Syluis,
Expectatur equus, cuius de ſtemmate longo,
Felix emeritos habet admiſſura parentes. Perſius,
Stemmate quòd Tuſco ramum milleſime ducis.

Ait ergo poeta, ſtemmata non eſſe ea, quæ nobilitatem homini parent.

Longo ſang] Longo maiorum genere, vt oſtendat ex genere maiorum veram nobilitatem non pendere. Ouid.

Nam genus & proauos, & quæ non fecimus ipſi, Vix ea noſtra puto.

Pictos vultus. Nam imagines pictæ erant, vt dictum eſt.

Æmilianos ſtantes in curribus.] Id eſt, ſtatuas triumphales Æmilianorum. Nam Paulus Æmilius filius eius qui apud Cannas trucidatus eſt, de Liguribus & Perſa rege Macedonum triumphauit, ex quo natus eſt filius, quem Scipionem filio Aphricani ſuperioris tradidit in adoptionem, qui Æmilianus eſt cognominatus. is fuit qui Carthaginem deleuit, Numantiam in Hiſpania vicit, vnde & Aphricani inferioris, & Numantini cognomen reportauit.

Et Curios.] M. Curium abſtinentiſſimum fuiſſe illud declarat, quòd quum Samnitum legati, vt ſcribunt Valer. Plut. & Liuius, ad eum in ſcamno ſedentem magnum auri pondus attuliſſent publice miſſum, inuitaréntque, vt id acciperet, reſpondit, ſe malle locupletibus imperare quàm locupletem fieri, & qui acie vinci non potuit, cum pecunia corrumpi non poſſe.

Dimidios.] Vetuſtate exeſos, & mutilatos.

Coruini.] Coruinorum familia fuit antiquiſſima, quæ à Coruo propugnatore Valerij aduerſus ferocem Gallum accepit cognomen. ex ea familia fuit Meſſala Coruinus orator, qui primus præfectus vrbis ſexto die magiſtratu ſe abdicauit, non ciuilem poteſtatem eſſe conteſtās. Eum inter oratores laudat ſic Quintilianus in 10. At Meſſala nitidus, & candidus, & quodammodo præ ſe ferens in dicendo nobilitatem ſuam, viribus minor.

Galbam.] Sulpitiorum familiam antiquiſſimam docet Tranquillus in Galba. Qui autem primus cognomen Galbæ tulerit, cur, aut vnde traxerit, ambigitur. Familiā illuſtrauit Sergius Galba conſularis, & eloquentiſſimus, quem tradunt Hiſpaniam ex prætura obtinentem, triginta Luſitanorum milibus perfidia trucidatis, Viriatini belli cauſam extitiſſe.

Quis fructus generis.] Subaudi eſt, id eſt, quid prodeſt ad nobilitatem, quæ hoc modo non paratur?

Iactare.] Oſtentare.

Tabula capaci.] Amplo armario, erant enim, vt diximus, imagines ceræ in armariis.

Magiſtros fumoſos] Id eſt, imagines fumoſas, & veteres ſuorum maiorum, qui fuerint magiſtri equitum, quæ dignitas in populo Romano fuit ampliſſima Nam dictatoribus ſemper iungebantur eo modo, quo regibus Tribuni celerum i. equitū, nec vnquam dictatores creabantur, niſi ingruente maxima neceſſitate. Tunc cæteri magiſtratus in vrbe ceſſabant, ab iis ius prouocandi non erat, quibus & capitis animaduerſio data eſt Et quia hic magiſtratus maximæ eſſet poteſtatis, non erat fas vltra ſex menſes retineri. Quum ergo dictator ſine magiſtro equitum non crearetur, bene dixit cum dictatore magiſtros. dictus eſt à dicendo dictator, quòd à conſule diceretur. Tranquillus in Tyberio. Quum dictatorem dicere à ſenatu iuberetur. Fumoſos autem legendum eſſe, non famoſos, illud me monet Cic. in Piſonem Obrepſiſti ad honores errore hominum, commendatione fumoſarum imaginum, quarum ſimile habes nihil præter colorem Seneca ad Lucilium, non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus. Boec. in principio operis loquens de quibuſdam veſtibus ait. Quarum ſpeciem ſicut fumoſas ſolet imagines, caligo quædam obduxerat Nam in atriis ignis fiebat, vt & Lucas in diuinis ſcripturis ait. Nō ignoro tamen famoſum capi etiam in laudem, de quo illic. *Famoſaq; mœnia Lagi.*

Coram Lepidis.] i. clariſſimis imaginibus maiorum tuorum, qualis fuit Æmilius Lepidus, qui bis conſul fuit, pontifex maximus, & cenſor, de quo plura in 6. Sat.

Effigies quo tot bellatorum.] Quid neceſſe eſt inquit iactare & oſtentare effigies tot bellatorum, ſi tota nocte in alea verſatis ante Numantinos. i ante imagines tuorum maiorum, qualis fuit Scipio Numantinus. Nam Scipio Æmilianus Macedonici filius, vt à deleta Carthagine cognominatus eſt Aphricanus, ſic & à Numantia deuicta Numantinus: quæ ciuitas in Hiſpania olim memoratiſſima, quamuis ſine muris, & turribus populi Romani per multos annos bella ſuſtinuit, de-

múmque longa obſidione & fame victa, ſeipſam ferro, veneno, & igne ſubiecto abſumpſit. Deletæ Numantiæ ſolum titulum in triumphum tulit Scipio, nullo Numantino inuento, qui cathenatus in triumphum duceretur. Cuius cognominis meminit & Propertius.

Vera Numantinos regna loquuntur auos.

Et Apul. in primo limine ſecundæ Apologiæ, At hoc ego Æmiliano, non huic Aphro, ſed illi Aphricano, & Numantino, & præterea cenſorio vix credidiſſem. Et ita dictum ante Numantinos, id eſt, ante ſtatuas Numantinorum, ſicut & infra.

——— *ſtatuámque parentis* *Ante triumphalem.*

Effigies quo.] Id eſt cur, ad quid. Virgil.

Quo molem hanc immanis equi ſtatuere.

Pernox alea.] Ita dictum, vt illud vigiles feneſtræ: nam quòd hominis eſt, rei applicuit. Pernox enim appellatur, quod per noctem vigilat.

Luciferi ortu.] Id eſt ipſo ortu, id eſt ſi tota nocte in alea verſatus, quieri tandem te ad auroram tradis, quo tempore maiores illi tui clariſſimi imperatores in expeditionem exercitum ducebant. Nam & C. Sul. dictator, vt docet Liuius lib. 7. 1. Decadis, vbi illuxit, in radicibus montium extendere aciem cœpit aduerſus Gallos.

Ortu luciferi.] Lucifer ſtella eſt, quæ quum ante ſolem currit, & oritur ante lucē, lucifer appellatur, eadem quum ſolem ſequitur poſt occaſum eius apparens in cælo, clariſſiméque lucens, Veſpetugo, ſiue Veſper vocitatur, lege Victruu. lib. 9. & Plin. lib. 2. cap. 7.

Cur Allobrogicis, & magna gaudeat ara
Natus in Herculeo Fabius Lare, ſi cupidus, ſi
Vanus, & Euganea quantumuis mollior agna:
Si tenerum attritus Catinenſi pumice lumbum
Squalentes traducit auos, emptórque veneni
Frangenda miſeram funeſtat imagine gentem?
Tota licet veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas ſola eſt, atque vnica, virtus.
Paullus, vel Coſſus, vel Druſus moribus eſto:
Hos ante effigies maiorum pone tuorum:
Præcedant ipſas illi te Conſule virgas:
Prima mihi debes animi bona. ſanctus haberi,
Iuſtitiæque tenax factis, dictiſque mereris:
Agnoſco procerem. ſalue Getulici, ſeu tu
Silanus, quocunque alio de ſanguine rarus
Ciuis, & egregius patriæ contingis ouanti.

VET. SCHOL.

Cur Allobrogicis.] Gallicis poſſeſſionibus, aut titulis victoriarum, aut ædibus.

Natus in Hercul. Fab. lare.] Magna ara ad Herculem dicitur Romæ, iuxta Circum Flaminium. Fabius ex genere Herculis.

Et Euganea] Tarentina, Calabra, aut Veneta.

Catinenſi pumice.] Catina oppidum Siciliæ, vſque ad probra diſſolutum notatur, vt & Bibaculus,

> *Oſte ſenex, Catinaq́ puer, * Cuna meretrix.*

Traducis auos. Dedecorat parentes ſuos.

Emptórque veneni.] ἀπὸ κοινοῦ.

Hos ante effigies.] Mores tuos antepone virtuti eorum, & præcedant mores boni, faſces.

Prima mihi debes.] Κατὰ κοινοῦ. debes animo bonus, & iuſtus eſſe.

IOANNES BRITANNICVS.

Cur Allobrogicis.] Senſus eſt, cur inquit, Fabius maiorum gloria efferatur corúmq. titulos ſibi aſciſcat, ſi auaritia & libidine flagrat, vt oſtendat nobilitatem non pendere ex genere, neque ex gloria maiorum, hoc dicit propter Q. Fabium Maximum filium Q. Fabij Maximi Allobrogici ciuis & imperatoris clariſſimi, qui vitam luxu perditam egit, & maioribus indignam, adeo vt Pompeius prætor vrbanus paternis bonis interdixerit. lege Valerium lib. 3. cap. 5. Per hunc autem intelligit omnes, qui moribus nequaquam maioribus ſuis ſimiles, eorum tantum gloria efferuntur.

Allobrogicis.] Cognomine maiorum, quod familiæ pepererunt. Is Fabius, qui apud flumen Iſaram aduerſus Allobroges & Bituitum Aruernorum regem feliciter pugnauit. Nam ex Bitûiti exercitu, cæſa millia hominum centum viginti, Bituitus Albæ cuſtodiendus datus eſt, quum ad ſatisfaciendum ſenatui Romam profectus eſſet, Allobroges in deditionem accepti. Lege Liuium, Allobroges autem populi ſunt Galliæ Narbonenſis quorum metropolis eſt Vienna. Strab. lib. 4.

Fabius na. in lare Herculeo.] Hoc dicit quia gens Fabia originem duxit ab Hercule, Ouid. in Faſt. lib. 2.

> *Vt tamen Herculeæ ſupereſſent nomina gentis,*
> *Credibile eſt ipſos conſuluiſſe deos.*

Idem in lib. de Pon. ſcribens ad Fabium Maximum ſic ait,

> *Conueniens animo genus eſt tibi, nobile namque*
> *Pectus & Herculea ſimplicitatis habes.*

Ferunt enim autore Plutarch. ex vna nympharum Fabium Maximum genitum eſſe. Quidam vero Herculem apud fluuium Tyberim cum muliere indigena congreſſum habuiſſe aſſerunt, & Fabium virum optimum, à quo Fabiorum familia Romæ initiũ habuit, genuiſſe. vnde etiam tanquam deum ſibi propinquum, & familiarem inuocabant Fabij. Plut. in eadem vita Fabij ſic ſcrib. Vt animaduertit diſſipatas Rom. copias, & vndique ab hoſte circumuentas, clamórque fugientium ad aures eius peruaſit, percuſſo fœmore, ſuſpiriiſque ac gemitu omnibus præſentibus, Hercules, inquit, Citius quidem quàm ſperabam, tardius vero quam ipſe maturabat Minutius, ſeipſum perdidit. Fabius item, vt ſcribit Plin. recepto Tarento ab hoſtibus ſignum Herculis inde tranſlatum in capitolio dedicauit.

Et magna gaudeat ara.] Cur inquit ſibi placeat Fabius, quod ſacra Herculis miniſtret. Nam familia Fabiorum ſacra Herculis hæreditaria habebat, quæ peculiari colebant veneratione. originem enim, vt diximus, ducebat ab Hercule. Eam aram magnam dixit pro maxima, idque ratione carminis. Eam aram Euander Herculi dedicauit in foro boario, vnde Ouidius in Faſtis.

Inſtituitque tibi quæ maxima dicitur aram.

De hac lege Liuium io primo limine primi libri ab vrbe condita. Et Ouid. in primo Faſt. Diooyſius de ea ita ſcribit. Eſt enim foro boario proxima, veoeratione apud incolas inter cæteras præcipua. Solinus. Hercules inſtituit aram, quæ maxima apud pontifices habetur, quum ſe ex Nicoſtrata Euandri matre, quæ à vaticinio Carmẽtis dicta eſt, immortalem comperiſſet.

Si cupidus.] Si auarus ſit, quod turpiſſimum homini eſt. Tale eſt illud Perſij.

——egregium quum me vicina dicat,
Non credam? viſo ſi palles improbe nummo,
Si facis, in penem quicquid tibi venit amarum,
Si puteal multa cautus vibice flagellas:
Ne quicquam populo bibulas donaueris aures.

Vanus.] Stultus imprudens vt illud:

Sic libitum vano qui nos diſtinxit Othoni.

Aut vanum meodacem iotelligit, & nequam. Tereotius.

Nonne pudet vanitatis. Hoc eſt mendacij. Vergil.

——— nec ſi miſerum fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacémque improba finget.

Euganea] Patauina ad oues autem Altinates reſpexit, quæ lanarum mollicie, autore Columella, commendebantur. Martial.

Velleribus primis Apulia, Parma ſecundis
Nobilis, Altinum tertia laudat ouis.

Sunt autem Euganei Venetiæ populi. Sidonius Apollinaris mentiouem faciens de Tito Liuio ſic. *— vel quicquid in annum.*

Mittunt Euganeis Patauina volumina chartis.

Mart. laudans Altini littora lib. 4. Epigrammatum ſic inquit:

Quaque Antenoreo Dryadum pulcherrima Fauno
Nupſit ad Euganeos ſola puella lacus.

Cæterum de Euganeis leges Plin. lib. 3. cap. 20. & 21.

Mollior.] Delicatior & minime aptus laboribus, vt oſteodat corporis mollitiem haudquaquam viris conuenire.

Attritus lumbum] Synecdoche attrito lumbo, vel habens lumbum attritum. mollitiem ſui temporis notat, quo multi ſibi draucos appetebant eutem ſibi pollientes. Lumbum autem poſuit pro podice, quem vt teneri & veluti mulieres viderentur, depilem, glabrúmque ſibi reddebant.

Pumice Catinenſi.] Id eſt, Siculo. Nam Catana ciuitas eſt Siciliæ non looge à moote Ætna, qui perpetuo flagrans incendio, lapides pumices eructat in littus Catinenſe. Eſt autem pumex lapis leuis, ſpongioſus atque aridus, incendio excoctus. De quo ſic Virgilius in Ætna:

Congeries ſaxi anguſto de vertice ſurgunt,
Sic velut in fornace lapis torretur, & omnis
Exuitur penitus venis, ſubit altius humor
Amiſſis opibus, leuis, ſine pondere pumex, *Excoquitur.*

De pumice ſic Plinius lib. 37. Sed & hi pumices, qui ſunt io vſu corporum leuigandorum fœminis iam quidem & viris.

Traducit auos ſquallentes.] Id eſt dedecorat, & ridendos præbet, quum eis ſimilis non ſit. Traducere eoim eſt dedecorare, & veluti iofamia afficere, vt eſt illud Martialis.

Rideris multóque magis traduceris Apher.

Id eſt, infamia afficeris & dedecore aſpergeris, & rideris. & in ſequentibus.

In qua ſe traducebat Vlyſſes.

Id eſt dedecorabat, ſéque rideodum præbebat. Sic & illud in ſacra ſcriptura. Ioſeph autem quum eſſet vir boous, & nollet eiam traducere, hoc eſt nota & infamia afficere, & ridendam præbere. De hoc etiam 1. ſatyra diximus.

Emptor-

EMPTORQVE *veneni.*] Et ſi veneficus eſt.

IMAGINE *frangenda.*] Si in ſtemmate ſuorum maiorum habet ſtatuam, quæ cæteris eſt dedecori, & ideo frangenda.

FVNESTAT.] Commaculat, à funere ſumpta tranſlatio.

MISERAM.] Dictum per commiſerationem, quæ talem produxerit.

VETERES *ceræ.*] Imagines cereæ collocatæ in armariis & in atriis vt dictum eſt Senea de Beneficiis, Nemo altero nobilior, niſi cui rectius ingenium, & artibus bonis aptius. Qui imagines in atriis exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine, ac multis ſtemmatum illigata flexuris in parte prima ædium collocant, non noti magis, quàm nobiles ſunt.

ATRIA.] Atrium prima erat pars ædium. Horatius.

——— *Et rebus omiſsis Atria ſeruantem poſtico falle clientem.*

Seneca De breuitate vitæ, Quàm multi, per refertum clientibus atrium prodire vitabant. illic ignis, vt paulo ante diximus, fiebat: ideo Iuuenalis ſuperius, imagines fumoſas appellat. Dictáque ſunt atria, vel ab Atriatibus Thuſcis, quod illinc exemplum ſumptum ſit, autore Varro. vel quòd à terra oriantur, quaſi aterrana, vel quòd atra eſſent ex fumo. De iis ſic meminit Vitruuius in ſexto. Earum autem rerum non ſolum erunt in vrbe ædificiorum rationes, ſed etiam ruri, præterquam quod in vrbe atria proxima ianuis ſolent eſſe.

NOBILITAS *ſola virtus.*] Concludit nobilitatem non in gloria maiorum, neque in falſis fortunæ bonis, ſed in propria veráque animi virtute conſiſtere. vnde Marius apud Sal. ait, fortiſſimum quemque generoſſum eſſe. Oſtendit autem poëta nobilitatem hæreditariam non eſſe, quandoquidem virtus in qua ipſa conſiſtit nobilitas, neque dono detur, neque accipiatur: quum diuitiæ, & imagines, alia fortunæ bona à maioribus relinqui poſſint, Virtus autore Cicer. in Rhetor. animi habitus eſt naturæ modo rationi conſentaneus, habitus vero, eſt animi, corporíſque conſtans & abſoluta aliqua in re perfectio.

PAVLVS *moribus eſto.*] Facito ſis ſimilis moribus Paulo & Coſſo, & Druſo, qui multis officiis de republica bene meriti ſunt, per Paulum intelligere poſſumus Paulum Æmilium, qui Perſen Macedoniæ regem cum liberis eius in triumphum duxit, quique frugalitatis & modeſtiæ amator, filiarum maiorem M. Catonis filio, vxorem dedit, minorem Helio Tuberoni pauperi ſed optimo. virtutem enim eſt admiratus, per quam erat pauper.

VEL *Coſſus.*] De Coſſo intelligendum eſt, qui vt ſcribit Florus, Muſſulanos & Getulos, iubente Auguſto Cæſare domuit. vnde cognomentum Getulici aſſecutus eſt, vnde ſequitur, *Salue Getulice.* meminit & Tranquillus in Auguſto. fuit & ante, vt ſcribit Liuius libro quarto, Cornelius Coſſus tribunus militum, qui occiſo Volumnio rege Veientium, opima ſpolia ſecunda retulit.

DRVSVS.] De Claudio Druſo poteſt intelligi (qui autore Tranquillo in Tyberio) hoſtium duce Druſo, cominus trucidato, ſibi poſteríſque ſuis cognomen inuenit. Traditur etiam proprætor ex prouincia Gallia retuliſſe aurum, Senonibus olim in obſidione capitolij datum, nec (vt fama eſt) extortum à Camillo. poſſes etiam intelligere de Druſo Nerone, qui Aſdrubalem iuxta Metaurum cecidit, aut Druſo fratre Tyberij Neronis, qui ab Auguſto in Germaniam miſſus parta illic victoria Germanici cognomen eſt aſſecutus. hos ergo tres commemorat, vt de rep. optime meritos.

HOS.] ſ. mores Vt ſit ſenſus: Fac vt imagines tuorum maiorum videant vitam bene compoſitam in te eſſe.

ILLI.] Scilicet mores.

PRAECEDANT.] Si vis inquit vera nobilitate cenſeri, fac dignitates, & honores, quos in rep. adeptus es, virtutibus & moribus ornes, & eos ſemper tecum præferas.

IPSAS *virgas.*] Ipſas dignitates: nam conſulibus duodecim lictores dabantur cum duodecim faſcibus virgarum, totidémque ſecuribus colligatis, qui conſules

præcedebant, prætoribus vero ſex tantum faſces cum reliquis inſignibus.

ANIMI *bona.* Bonorum tria ſunt genera. alia ſunt corporis, vt valetudo, velocitas, vires, dignitas. Alia fortunæ, quæ externa dicuntur, quód penitus ſint extra omnem hominis poteſtatem, & fortunæ imperio ſubiecta, vt genus, educatio, opes, clientelæ, amicitiæ, affinitates, gloria maiorum, quæ incerta infirmáque ſunt, quæque homines ignauos plerúmque reddunt, & ab omni virtute alienos: hinc ergo vera nobilitas non pendet: Alia ſunt animi bona, quæ conſilio & cognatione noſtra conſtant, iuſtitia videlicet, fortitudo, prudentia, & modeſtia, quæ virtutes ſunt immortales, & quibus dijs ſimiles efficimur. hinc ergo vera habetur nobilitas. inquit igitur poëta, prima mihi debes animi bona, vt ſit prima pro primum, nomen pro aduerbio, vt ſit ſenſus: Si vis nobilis haberi ex bonis externis & corporis, fac primum bona animi, id eſt, virtutem amplexus ſis, quæ maxime æternitati hominis memoriam conſecrat, & ſine qua vera nobilitas non habetur, vt oſtendat & illis bonis hominem etiam poſſe clareſcere. ſed bona animi ea eſſe, quæ veram homini nobilitatem tribuant.

SANCTVS *haberi.*] Ordo hic eſt & ſenſus. Ego te inquit agnoſco procerem, id eſt nobilem, ſi mereris haberi & dictis & factis ſanctus, & iuſtitiæ tenax. Bene autem Iuuenal. virum bonum definiuit, qui & opere, & verbo vnicuique, ſi poſſit, prodeſt, & nemini iniuriam facit. Sanctum (autore Macrob.) dicimus ſacrum quod religioſum, & omni obſeruatione inuiolatum, verum etiam apud autores, vt hoc loco accipitur ſanctus pro eo qui ſe ab omni labe purum cuſtodit.

AGNOSCO *procerem.*] Te habeo, & admitto nobilem, & generoſum.

MERERIS.] Sabaudi ſi, id eſt, ſi tu mereris haberi ſanctus, id eſt, bonis factis, & dictis.

SALVE *Getulice.*] Te enim ſalutabo quocunque vis cognomine, vt nobiliſſimum, qualis fuit Coſſus Getulicus, tanquam & tu Getulos deuiceris. Nam á victoriis cognomenta duces reportabant, vt Numidicus, Macedonicus, Creticus, Iſauricus, Dacicus, Britannicus. Martialis.

Creta dedit magnum, magnum dedit Aphrica nomen
Scipio quod victor, quótque Metellus habet.
Nobilius domito tribuit Germania Rheno:
Et puer hoc dignus nomine Cæſar eras.

SEV *tu Syllanus.*] Ordo eſt & ſenſus. Et libet mihi exclamare præ lætitia, quod populus Ægyptius clamat inuento Oſiri, ſi tu cõtingis patriæ ouanti Sillanus rarus & egregius ciuis de quocunque alio ſanguine. id eſt, præ lætitia clamabo, ſi tu de quocunque alio ſanguine, ac ſi dicat, etiam viliſſimo natus ſimilis fueris Syllano raro & egregio ciui, vt præclara pro republica facias, ſicut Syllanus. Is enim autore Liuio libro octauo ſecundi belli Punici, Scipionis legatus Magonem ducem Carthaginenſium in Hiſpania ſuperauit, Hannonem alterum imperatorem viuum cepit, Sicque poëta ſemper docet, illos nobiles eſſe, vndecunque nati fuerint, qui præclaris facinoribus vitam ſuam illuſtrauerint.

PATRIAE *ouanti.*] Nam patria læta eſt, quum de republ. benemerentes habet ciues.

Exclamare libet populus quod clamat Oſiri
Inuento. quis enim generoſum dixerit hunc, qui
Indignus genere, & præclaro nomine tantum
Inſigniis? nanum cuiuſdam, Atlanta vocamus,
Æthiopem, cycnum: prauam extortámque puellam,

Europen. canibus pigris ſcabiéque vetuſta
Læuibus, & ſiccæ lambentibus ora lucernæ,
Nomen erit pardus, tigris, leo, ſiquid adhuc eſt,
Quod fremat in terris violentius. ergo cauebis,
Et metues, ne tu ſis Creticus, aut Camerinus.
His ego quem monui, tecum eſt mihi ſermo Rubelli
Blande. tumes alto Druſorum ſtemmate, tanquam
Feceris ipſe aliquid, propter quod nobilis eſſes,
Vt te conciperet, quæ ſanguine fulget Iuli,
Non quæ ventoſo conducta ſub aggere texit.

VETVS SCHOL.

POPVLVS *quod cl. Oſiri inuento.*] Tribullus de Oſiri dixit,

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et cinerem ferro ſollicitauit humum.
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
Pomáque non notis legit ab arboribus.

Populus Ægypti inuento Oſiri dixit, εὑρήκαμεν, συγχαίρομεν.

NANVM *cuiuſdam Athlanta Vo.*] Vt cum indignus ſit, maioris alicuius eum nomine nuncupemus: vt ſi nanum, gigantem vocemus κατ' ἀντίφρασιν.

ÆTHIPEM *cygnum.*] Id eſt nigrum hominem, Ægyptium, cyenum voces vt candidum.

EVROPEN.] Vt formoſam.

NE *tu ſis Creticus aut Camerinus.*] Hoc eſt, ne ſis tantum nominis nobilis, ac turpiter viuas.

BLANDE.] Nam Blandus Rubellius dicebatur.

QVAE *ſanguine fulget Iuli.*] Nobilis de genere Troiano.

CONDVCTA *ſub aggere.*] Plebeia mulier. pauper, in caſtris natus.

IOANNES BRITANNICVS.

OSIRI *inuento.*] Inuento Api boue, quem Ægypti colunt veluti Oſiridem. Nam tradiderunt animam Oſiridis in bouem tranſmigraſſe non eſt fas eum certos (vt ſcribit Plin, vitæ annos excedere. Merſum igitur in ſacordotum fonte enecant, quæſituri luctu alium quem ſubſtituant. donec inueniant mœrent deraſis etiam capitibus. quo inuento populus luctum finit. De Api boue ita ſcribit Strabo lib. xvij. Memphis Ægyptiorum eſt regia, ea Apidis templum habet, qui idem eſt quod Oſiris. Hic autem eſt ille Oſiris, quem alij Saturni ex Rhea filium fuiſſe tradunt, Alij Iouis ex Niobe, virum magni ingenij, gloriæ cupidum, qui relictis Argis patria ſua, ad Ægyptios transfretauit, quos ditioni ſuæ ſubegit. Ibidem Inachi filiam, quæ Io ante vocabatur, duxit vxorem, quorũ vterque ob varias virtutes diuinos honores meruit. Iſis enim leges ſtatuiſſe fertur, vnde Theſmophora à Græcis, hoc eſt legifera dicta eſt. Eam etiam frugum inuentricem dicunt. Oſirim vero varias artes Ægyptios docuiſſe. de quibus ſic cecinit Tibullus.

Digitized by Google

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris,
Et teneram ferro ſollicitauit humum:
Primus inexpertæ commiſit ſemina terræ,
Pomáque non notis legit ab arboribus.
Hic docuit teneram palis adiungere vitem,
Hic viridem dura cædere falce comam.

Oſirim ferunt à Typhone fratre per fraudem occiſum fuiſſe, ac dilaniatū, eiuſque membra ab vxore diu quæſita, quæ quum non inueniret in maximos fletus perrūpere ſolitam, quare commotos Ægyptios, tamdiu ea quæſiuiſſe, quoad iuxta Syenem inuenerunt, quæ illic Iſis ſepulturæ mandauit.

INSIGNIS.] Subaudi eſt.

QVIS *enim.*] Rationem affert: illum nobilem nequaquam cenſendum, in quo ſolum præclarum genus, & non virtus ſpectatur, vt oſtendat ſolam virtutem dare homini nobilitatem. Sene. Quis eſt generoſus? ad virtutem bene à natura compoſitus. Quintil. Qui generoſiſſimus? nonne qui optimus, non qui celebritate naſcendi, ſed qui virtute maxime excellit.

NANVM *cuiuſdam.*] Oſtendit illum ſæpe deriſui haberi, qui nobilis & generoſus appellatur. Nam quemadmodum per riſum & iocum appellamus nanū Atlanta, & Æthiopem album & cygnum, ita etiam ironicos appellamus aliquos Creticos, & Camerinos, quum tamen non ſint veri Cretici nec Camerini. Hoc eſt, quū in iis nulla maiorum virtutis ornamenta ſpectentur. Vt ſit ſenſus, non ſi te Creticum, aut Camerinum aliquis appellat, propterea es Creticus aut Camerinus: Nā id cognomen poſſet tibi eſſe impoſitum in diuerſum, ſicuti etiam per iocum Atlanta nanum appellamus.

EVROPEN.] Quam ob pulchritudinem Iupiter in taurum conuerſus ex Phœnicia in Cretam aduexit. fuit autem filia Agenoris Phœniciæ regis.

LEVIBVS.] Sine pilis, qui propter ætatem longam & ſcabiem decidunt.

VIOLENTIVS.] Quàm pardus, tigris, & leo.

ERGO *canebis & metues.*] Ne te ita per deriſum vocent Creticum & Camerinum, quemadmodum nanum appellant Atlanta, & Æthiopem cygnum. Ab eo Metello, qui deuicta Creta Creticus eſt cognominatus, & ab eo, P. Sulpitio Camerino vetuſtiſſimi generis, qui vna cum Sp. Poſthumio Albo, Aulo Manlio miſſi fuerunt Athenas, iuſſi inclytas leges Solonis deſcribere, & aliarum ciuitatum inſtituta, iura, moréſque noſcere.

TECVM *eſt mihi ſermo Rubelli Plance.*] A Pontico ad quem ſcrib. Satyram diſcedit, & Rubellium Plancum alloquitur: mox ad Ponticum redibit, quum dicet paulo poſt. *Hæc ſatis ad iuuenem.* De Rubellio Planco ita ſcrib. Tacitus in Nerone. Igitur quaſi iam depulſo Nerone, quiſnam deligeretur perquirebant, & omnium ore Rubellius Plancus celebratur, cui nobilitas per matrem ex Iulia familia. ipſe placita maiorum colebat habitu ſeuero, caſta & ſecreta domo, quantóque metu occultior, tanto plus famæ adeptus.

TVMES.] In ſuperbiam eueheris. C.

ALTO *Druſorum ſanguine.*] Supra, dixit longo ſanguine, id eſt illuſtri & antiquo genere gloriaris. S. tanquam aliquid egregium feceris, vnde nobilis ſis cenſendus, ſicque oſtendit ad veram nobilitatem non ſufficere genus maiorum.

VT *te conciperet.*] Subaudi &. vt ſit, Et vt te conciperet mater ex familia Iulia, non autem ignobilis mulier, quæ vrgente paupertate texit telam conducta mercede.

SVB *aere.*] Sub dio, ſicque pauperum manſiones deſignauit Horat.

Diues ne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, an infima
Degens, ſub dio moreris,

Digitized by Google

Vos humiles, inquis, vulgi pars vltima noſtri,
Quorum nemo queat patriam monſtrare parentis:
Aſt ego Cecropides. viuas, & originis huius
Gaudia longa feras: tamen ima plebe Quiritem
Facundum inuenies. ſolet hic defendere cauſſas
Nobilis indocti. veniet de plebe togata,
Qui iuris nodos, & legum ænigmata ſoluat.
Hic petit Euphraten iuuenis, domitique Bataui
Cuſtodes aquilas, armis induſtrius: at tu
Nil niſi Cecropides, truncoque ſimillimus Hermæ.
Nullo quippe alio vincis diſcrimine, quam quod
Illi marmoreum caput eſt, tua viuit imago.

VETVS SCOL.

QVORVM *nemo.*] Plebeij aut peregrini.
CECROPIDES.] Nobilis. Cecrops rex fuit Athenienſium.
DE *plebe togata.*] Id eſt ſenatoria.
LEGVM *ænigmata.*] Quæſtiones obſcuras.
EVFRATEM.] Fluuius eſt in Oriente. id eſt nomen militiæ dat, & curam cohortis ſumit. Bataui, gens Galliarum. Lucanus, *Batauique truces.*
NIL *niſi Cecrop.*] Quaſi Alcibiades, imfamis & nobilis.
TRVNCOQVE *ſimillimus Hermæ.*] Hermæ, effigies æneæ, aut marmoreæ, ſine manibus. quales videmus in Circo, Hermas Athenienſes ante ianuas pro religione poſitos habuere. In hoc igitur tantum diſtas ab Hermulis.

IOANNES BRITANNICVS.

VOS *humiles inquit.*] Subaudi eſtis. cum contemptu proferendum hoc eſt.
PATRIAM *parentis.*] Vnde deſcenderit parens veſter.
AST *ego Cecropides.*] Subaudi ſum. i. nobilis.
VIVAS.] Non ſine indignatione dictum à poëta, & irriſione vanæ nobilitatis. imitatio eſt Perſij. *Dinomaches ego ſum ſuffla. ſum candidus. eſto.*
TAMEN *ima.*] vt oſtendat nobilitatem pendere ex virtute & bonis animi, non autem ex bonis externis, quibus inſulſi homines inflantur.
NOBILIS.] Ironicos, qui ſe nobilem putat.
DE *plebe togata.*] .i. vili. Toga enim vt diximus ex Aſconij teſtimonio, erat viliorum.
NODOS.] Difficultates. C. implicatos, & difficiles locos. S.
SOLVAT.] Explicet & enodet.
ÆNIGMATA.] Ænigma ſermo eſt obſcurus interpretamento indigens, ab αἰνίττω, quod eſt innuo. innuit enim quiddam. quod poſtea eſt pluribus explicandum. vel ab αἰνίττομαι, quod eſt obſcure loquor, vt illud. Vidi mare concretum in Creta, ligneo in campo, vbi caro humana oſſibus ludebat. ſignat enim ſaluũ cum ſale in menſa, vbi manus humana talos iactabat. Ergo ænigmata dubios & ob-

Digitized by Google

ſcuros legum ſenſus appellat. hoc genus quidam è noſtris veteribus ſcirpos appellant. Gellius.

Hic *alius*] Vt ſit ſenſus. Alius inquit iuuenis, quem vos ignobilem appellatis, nulli prorſus pro repub. parcens labori, longinquas regiones petit. mille pericula adit. At tu nihil horum facis: Cecropidem te tantum vocas, hoc eſt nobilem, quũque deſidiæ conſulas, vna hac re glorians, quod nobilis ſis: eum autem non appellat Cecropidem, quod ſit Athenienſis, ſed quia Athenis, quum familiæ de nobilitate contenderent, aliæ dicebant ſe à Cecrope oriundas, vnde Cecropidæ dicebantur, aliæ ab Alcmæone, vnde Alcmæonij, aliæ ab Ericthęo, vnde Ericthidæ. ſed Cecropidæ nobiliores habebantur à Cecrope, qui etiam ante Deucalionis tempora regnauit Athenis, quem omnis antiquitas fabulata eſt fuiſſe biformem, quia primus marem fœminæ matrimonio iunxit.

Evphratem.] Partes orientales: nam Euphrates fluuius eſt quem fundit maior Armenia, Babylonem interluens: autores Strabo libro ſecundo & libro vndecimo, item Solinus & Mela hunc Aſſirij Regium flumen appellant.

Batavi *domiti.*] De batauis meminit Tacitus in eo opuſculo, quem de Germanis compoſuit. Sunt enim germaniæ populi rhenum incolentes. hoc Domitianus adhuc puer domuit, vt ſcribit Tacitus & Sylius.

At puera uricomo iam formidate Batauo.

Cvstodes *aquilas.*) Vexilla: nam aquila Romanorum erat inſigne. Iuue. in ſequentibus.

Da nunc & volucrem ſceptro quæ ſurgit eburno,

eo loco de aquila pluſcula. Vegetius. Primum ſignum totius legionis eſt aquila, quam aquilifer portat.

Aqvilas *cuſtodes domini Batauì.*] .i. Præſidia poſita ad tenẽdos Batauos nuper domitos à Domitiano.

Trvncóqve *ſimillimus Hermæ.*] .i. ſtatuæ Mercurij. Hermes enim appellatus eſt Mercurius, vt autor eſt Fulgentius, ab eo quod ἑρμηνεύω, idem eſt quod interpretor, & diſſero, illa videlicet cauſa, aut quod negociatori linguarum ſit cognitio neceſſaria (vtraque enim regna permeare dicitur ſuperna atque inferna) quod modo ventis in altum nauigans currat, modo demerſus inferna tempeſtatibus appetat: vel, vt autor eſt Diodo. libro. i. quòd ſermonis inuentor fuerit. Horat.

Mercuri, facunde nepos Athlantis.
Qui feros cultus hominum recentum.
Voce formaſti catus ——

vel quia verborum interpretationem inuenerit, vnde & ipſum Hermẽ, hoc eſt interpretem appellarunt: Latini vero Mercurium dici voluere, quaſi mercium curã. negociis enim vt ſcrib. Fulgentius, præfuiſſe dicitur. eumque deum lucri putauerunt. Perſius.

Mercuriumque Acceſſit fibra, da fortunare penates. Hora.
—— *Mercarier vnus Cum lucro notam: vnde frequentia Mercuriali,*
Impoſuere mihi cognomen compita. ——

Hermæ lapidei Athenis ex domeſtica conſuetudine opus quadratũ plurimi erant, tam in priuatarum ædium veſtibulis, quàm in ſacrarum, qui vt ſcrib. Thucydides libro. vj. Hiſtoriarum vna nocte, cum Athenienſes expeditionem aduerſus Syracuſanos pararent, ex maxima parte circa ora circuncisi fuerunt incerto autore, quæ res infelicitatem portendit Syracuſanis: nam Syracuſani ſuperati, cæſique pene fuerunt omnes. De mercurio etiam ſic loquitur Macrob. primo Satur. Plæraque etiam ſimulacra Mercurij quadrato ſtatu figurantur ſolo capite inſignita. Hoc idem teſtatur Plutarchus in Nicia & Alcibiade ſic. Adijciebant prӕterea Mercurij ſtatuas, quarum Athenis magna copia erat ex omnibus locis ciuitatis vna nocte fuiſſe deiectas, capitibuſque perfractis ad terram proſtratas iacere. meminit & Æmilius Probus in Alcibiade. bene igitur comparat poëta illum qui ſe Cecropi-

Digitized by Google

dem dixit, quum patriæ inutilis ſit, ſtatuæ truncæ Mercurij.

NVLLO *diſcrimine.*] Nulla differentia.

Dic mihi, Teutrorum proles, animalia muta
Quis generoſa putet, niſi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exſultat rauco victoria Circo.
Nobilis hic, quocunque venit de gramine,
Clara fuga ante alios, & primus in æquore puluis:
Sed venale pecus Corythæ, poſteritas &
Hirpini, ſi rara iugo victoria ſedit.
Nil ibi maiorum reſpectus, gratia nulla
Vmbrarum, dominos pretijs mutare iubentur
Exiguis, trito ducunt ephiredia collo
Segnipedes, dignique molam verſare Nepotis.

VETVS SCHOL.

ANIMALIA *muta.*] Etiam in animalibus virtus quæritur, non genus.

IN *æquore.*] Aut in Circo, aut in Campo, quando bellum eſt, de quocumque venerit armento.

CORYTÆ *poſteritas.*] Coryſeorum, id eſt equorum in Achaia prima nobilitas fuit.

HIRPINI.] In initio † Sabinis. Hirpinus mons eſt, vbi optimi equi naſcuntur.

GRATIA *nulla vmbrarum.*] Non attendit de quo armento venit. nihil præſtant parentes, qui quaſi vmbram quandam videntur præbere.

DOMINOS *p.m.iub.*] Diſtrahuntur.

EPHIRIDIA.] Ornamenta rhedarum, aut plauſtra.

MOLAM *verſare.*] Molere in piſtino.

IOAN. BRITANNICVS.

DIC *mihi Teucrorum proles.*] id eſto tu Rubelli. qui te iactas oriundum ex ſanguine Iuli, & Troianorum. nam ex familia Iulia, vt dixit, ducebat originem.

NISI *fortia.*] Id eſt, alicuius virtutis.

SIC *laudamus æquum.*] Quia ſæpe ſit velox in certamine & victor.

FERVET.] Celebratur.

EXVLTAT.] Applaudit, & fauet.

RAVCO.] Sonoro propter clamorem fauentium & excitantium currentes illic aurigas. Nam Raucus vocabulum eſt medium nam modo ſonorum, modo obtuſę vocis, raucum appellamus.

NOBILIS *hic.*] ſcilicet eſt. Nobilis ille inquit habetur equus, vbicunque nutritus ſit, qui in certamine cæteros curſu ſuperat. vt innuat ita & illos nobiles vo-

ſandos, qui egregio aliquo facto cæteris præſtant: non qui opibus, aut maiorum gloria nitantur, quum nobilitas tota ab animi probitatibus pendeat.

HIRPINI.] Nomen equi optimi. Martialis.

Hirpini veteres, qui bene nouit auos.

ET *Corithe.*] Ait poëta eorum ſobolem à dominis quibus chari eſſe deberent reſpectu parentum, venditioni exponi, quia parum curſu valeant.

SI *rara.*] Ratio quare vendatur.

IVGO.] id eſt, ſi raram conſecutus fuerit victoriam, dum currum in circo tragit.

NIL *ibi maiorum.*] Nullo enim maiorum reſpectu mouentur, quin illos vt inutiles vendant. Sicque poëta docet illos contemni, qui à maioribus ſuis degenerauere.

NIL *ibi.*] Ordo eſt, nil reſpectus eſt.

IBI.] id eſt, in equo optimis parentibus progenito.

VMBRARVM.] Maiorum mortuorum.

EPIRHEDIA.] Epirhedium currum ſignificat, quod vocabulum Romani, autore Fabio, ex duobus peregrinis ſuum fecerunt, *επι* & theda dictione gallica, quod vehiculum ſignificat. Gellius autor eſt, quoſdam ſenſiſſe vocabulum totum eſſe barbarum.

MOLAM *Nepotis.*] Nepos nomen eſt proprium viri, qui Romæ habebat piſtrinum, de quo Martialis. *Bis vicine Nepos.*

SEGNIPEDES.] Pigri. facta eſt compoſitio ex ſegnis & pes. contra ſonipedes acres appellamus.

Ergo, vt miremur te, non tua, primum aliquid da
Quod poſſim titulis incidere præter honores,
Quos illis damus, & dedimus, quibus omnia debes.
Hæc ſatis ad iuuenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme ſenſus communis in illa
Fortuna ſed te cenſeri laude tuorum.
Pontice, noluerim ſic vt nihil ipſe futuræ
Laudis agas. Miſerum eſt aliorum incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis.
Stratus humi palmes viduas deſiderat vlmos.

VET. SCHOL.

NERONE *propinquo.*] De quo magis debuit erubeſcere.

IOAN. BRITANNICVS.

ERGO *vt miremur.*] Senſus hic eſt, Quandoquidem is nobilis duntaxat eſt cuius vita pendet ex virtute, & non ex maiorum gloria, aliquid primum effice, vnde te, & non

te, & non tua, id eſt, maiorum tuorum genus & facta miremur. quia vt dignum eſt, ex Ouidij ſententia:

Et genus, & proauos, & quæ non fecimus ipſi, Vix ea noſtra puto:

ſed quod per virtutem fecimus, id totum noſtrum eſt, & facit nobiles.

NON *tua.*] Genus, & gloriam maiorum tuorum.

ALIQVID *di.*] Aliquid præclarum ede.

QVOD *poſſim incidere titulis.*] Inſcriptionibus.

PRAETER *honores.*) Præter famam & gloriam tuorum maiorum, quos tanquam viros probos laudauimus.

QVIBVS *omnia debes.*] Ex quibus totus pendes. omnia enim quæ habes videlicet gloriam & famam illis debes, id eſt, corũ beneficio omnia habes. ita dictum, vt illud, criminibus debent hortos, id eſt, obligati ſunt criminibus, quòd hortos habeant, quia eorum beneficio ſunt aſſequuti.

HAEC *ſatis.*) Abſoluta quam fecit digreſſione ad Rubellium, redit ad Ponticum.

HAEC *ſatis.*] ſcilicet ſunt.

FAMA.] Aut quam gloria maiorum tradit, & reddit ſuperbum: aut quem fama, id eſt, rumor tradit eſſe ſuperbum, id eſt dicit.

NERONE *propinquo.*] Hic enim inflatur, quod ex familia Iulia oriundum (vt diximus) ſe prædicabat, ex qua & Nero Cæſarum vltimus originem ducebat.

RARVS *enim*) Non eſt inquit mirum, Rubellium ita inflari gloria, quia raro fit vt ſenſus communis in magnis opibus inueniatur, ſicque taxat Rubellium meræ inſcitiæ, vt qui inde veram nobilitatem pendere exiſtimet.

SENSVS *communis.*] Intelligentia quædam omnium communis. Dicimus enim hominem à communi ſenſu remotum, qui aliquid turpiter, & citra rationem facit, quaſi qui minime quod ab omnibus. communiter fieri ſolet faciat. Imitatio eſt Horatij *Communi ſenſu plane caret*, inquimus. Quintilianus lib. i. improbans vitam ſolitariam in futuro oratore ſic ſcribit. Senſum ipſum, qui communis dicitur, vbi diſcet? quum ſe à congreſſu, qui non hominibus ſolum, ſed mutis quoque animalibus naturalis eſt, ſegregarit? C. Senſus communis, eſt interior animi facultas, & vis qua exteriores ſenſus omnes ſuis funguntur officiis, & in qua vis eſt, de iis quæ ſenſibus exterioribus obijciuntur, cognoſcendi & iudicandi. S.

LAVDE *tuorum.*] Nolem te totum ex rebus geſtis maiorum pendere, ſic vt nihil ipſe facias, vnde laudem merearis.

NE *tecta collapſa.*] Metaphoricos volumnas vocat laudes maiorum. i. ne ſi laudes maiorum ſubtrahãtur, quibus ſuſtentaris, & tu corruas, quum te propria virtute non fulcias. ergo ne tecta, id eſt ne tu ipſe pereas, amotis laudibus maiorum.

STRATVS *h. p.*] Alia tranſlatione oſtendit oportere hominem propria virtute niti, vt ſtet, ſic vt palmes vlmis ſuſtentandus eſt, ſi humi iaceat, ſic & homo eſt propria virtute fulciendus: exponitque quibus virtutibus ſit innitendum ad veram nobilitatem conſequendam.

Eſt bonus miles, tutor bonus, arbiter idem
Integer. ambiguæ ſi quando citabere teſtis
Incertæque rei, Phalaris licet imperet, vt ſis
Falſus, & admoto dictet periuria tauro,
Summum crede nefas animam præferre pudori,

Et propter vitam viuendi perdere cauſſas.
Dignus morte perit, cenet licet oſtrea centum
Gaurana, & Coſmi toto mergatur æno
Exſpectata diu tandem prouincia cum te
Rectorem accipiat, pone iræ frena, modumque,
Pone & auaritiæ: miſerere inopum ſociorum.
Oſſa vides rerum vacuis exucta medullis.

VETVS SCOL.

E T *propter vitam.*) Dum vis viuere ita agas, vt vita indignus videaris.

D I G N V S *morte.*) Sic habendus qui morte dignus eſt, quaſi iam perierit, licet quotidie copioſe viuat.

C E N E T *licet oſtrea centum.*) Habeas licet tripodas æneos, vbi Heroes lauabantur, & oſtrea à lacu Lucrino. Coſmus luxurioſus fuit, qui ſolium in quo deſcendebat, multis diuerſoruḿque vnguentorum odoribus miſcebat.

M I S E R. *inopum ſociorum*] Prouincialium.

E X V C T A *medullis.*] Exhauſta à rectoribus.

IOANNES BRITANNICVS.

E S T O *b.m.*) Oſtendit quemadmodum vera nobilitas comparetur.

T V T O R.] Is eſt, qui vim & poteſtatem habet in capite libero ad tuendũ eum, qui propter ætatem ſuam ſponte ſe nequit defendere. itaque tutor appellatur, quaſi tuitor, atque defenſor. vnde tutela ipſa vis & poteſtas. Vlpianus.

A R B I T E R *idem*] Is proprie arbiter dicitur, qui voluntarie aſſumitur cauſæ cognitor ab vtroque litigante, finemque ſententia ſua controuerſiis imponit. Cicero in oratione pro Roſcio. Quum ad iudicem cauſam labefactari animaduertũt, ad arbitrum confugiunt. Tranquillus in Othone. Cuidam etiam de parte finium litiganti cum vicino, adhibitus arbiter totum agrum redemit. vnde Arbitrarium dicitur, quum adhuc res apud arbitrium geritur, & adhuc eſt incerta.

I N T E G E R.] Qui minimo corrumpatur.

A M B I G V A E.) Ordo eſt. & ſenſus, crede eſſe ſummum nefas preferre animam pudori, id eſt, pluris facere vitam quàm pudorem & honeſtatem. hæc dicere ſi quãdo citabere teſtis rei ambiguæ, vt ſit ſenſus, laudabilius eſſe mori quàm aliquid flagitioſum propter vitam committere.

P H A L A R I S *licet*] Phalaris crudeliſſimus fuit tyrannus, qui primus Agrigenti in Sicilia tyrannidem exercuit ad omnem ſæuitiam natus. quam matri inauſpicatus ſomnus portendit (viſa enim eſt facem parere) nouorum tormentorum repertoribus præmia proponebat. Ob quam rem Perillus ei taurum æneum fabricauit, quo homines ſubiecto igne incluſi torquerentur, & mugitum bouis, vox hominis imitaretur. Cæterum Phalaris ipſum opificem eo incluſum ſupplicio mortis affecit. Ouid. in Ibin. *Paphio clauſus in ære gemas.*

D I C T E T.] Oſtendat quomodo tibi iurandum ſit. Nam dictare eſt aliquid docere in omni genere doctrinæ, quod alius excipiat, & Dictata quæ tradũtur in omni genere diſciplinæ. Perſius. *Centum dictata fuiſſe Pro nihilo pendas.*

P E R D E R E *cauſas viuendi.*] Dupliciter dicimus hominẽ viuere, videlicet quum anima eſt coniuncta corporis, & quum poſt hanc, quam mortem dicimus, hominis

memoria bonorum operum meritis ad poſteros extenditur. Qui igitur pro conſeruatione huius vitæ turpia & nefanda committit amittit cauſas viuendi. i. bonos mores bonum nomen, honeſtatem, quæ omnia ſunt cauſa vt hominis fama immortalitatem ſortiatur. bene enim agendo fit quod ſcribit Salu. vt memoriam noſtri quàm maximè longam efficiamur. Ergo bona opera ſunt cauſa æternæ memoriæ, & vt hominis nomen ſemper viuat. Vnde illud Martialis.

Poſt te victuræ, per te quoque viuere chartæ
Incipiunt, cineri gloria ſera venit.

Dignus *morte perit.*] Senſus: eſt ille omnino perit, id eſt, nomen & fama eius omnino extinguitur & in obſcuro eſt, dignus morte, id eſt, de quo nulla vnquam fiat mentio, tanquam de ſcelerato, qui relicta honeſtate voluptatibus ſe immergit. Plin. Iunior. Nam quicunque voluptatibus dediti, quaſi in diem viuunt, viuendi cauſas quotidie finiunt. qui vero poſteros cogitant, & memoriam ſui operibus extendunt, his nulla mors non repentina eſt. Merito Igitur illos periiſſe iudicamus, qui vitam à virtutibus alienam ducere, vnde & Plin. Exprobans nimium vnguentorum luxum Romanis ſic inquit. Quis non merito iudicet periiſſe tales?

Licet *cænet.*] Lauticiæ inquit iſtæ diuitiarum & luxus, non ea ſunt quæ hominis memoriam ad poſteros propagent.

Gaurana *oſtrea.*] Id eſt, quæ in lacu Lucrino ſaginabantur. Eſt enim Gaurus mons in Campania non longe à Baiis, proximus Lucrino lacui, de quo Lucanus.

——— *Vel ſi conuulſo vertice Gaurus*
Decidat in fundum penitus ſtagnantis Auerni.

Strabo libro quinto.

Mergatvr.] Perfundatur, vngatur, hinc illud eſt Plinianum. Linique iam non ſolum, ſed & perfundi vnguentis gaudent.

Aheno *Coſmi.*] Vnguento Coſmiano. Martialis.

Paſtillos Coſmi luxurioſa voras.

Nam vnguentis cognomina dedere, aliis patriæ, aliis ſucci, aliis arbores, aliis cauſæ, aliis confectores.

Aheno.] Vas eſt coquinarium ex ære. Paulus Iuriſconſultus ſcribit inter cacabos & aheneum quod ſupra focum pendet, omnino multum intereſſe, vt in hoc aqua ad potandum calefiat, in illis pulmentaria coquantur.

Exspectata *diu.*] Docet Ponticum in prouinciæ adminiſtratione quid fit agendum, notans auaritiam præfectorum, qui ad omne rapinas conuerſi, ſocios, & prouinciales ſpoliabant.

Expectata *diu.*] Quam diu, & ſummo deſiderio expectaſti.

Pone *frena iræ.*] Ne quid per iram violentum cuiquam facias.

Pone *& auaritiæ.*] Sis ab rebus alienis abſtinens.

Ossa *vides regum.*] Id eſt vides reges ipſos exhauſtos, & exinanitos vſque ad ſanguinem & medullas. vnde Plutarchus in Antonio. Multi & reges ab eodem ſpoliati ſunt, & fortunis omnibus exuti.

Reſpice quid moneant leges, quid curia mandet,
Præmia quanta bonos maneant, quam fulmine iuſto
Et Capito, & Numitor ruerint damnante Senatu
Piratæ Cilicum. ſed quid damnatio confert,
Cum Panſa eripiat, quidquid tibi Natta reliquit?
Præconem Chærippe tuis circumſpice pannis,

Iamque tace. Furor eſt poſt omnia perdere naulum.
Non idem gemitus olim, neque vulnus erat par
Damnorum, ſocijs florentibus, & modo victis.
Plena domus tunc omnis, & ingens ſtabat aceruus
Numerorum, Spartana chlamys, conchylia Coa,
Et cum Parrhaſij tabulis, ſigniſque Myronis
Phidiacum viuebat ebur, necnon Polycleti
Multus vbique labor: raræ ſine Mentore menſæ,

VETVS SCHOL.

ET *Capito & Numitor.*] Spoliatores ſociorum. Cilices nam piratæ ſunt. Ergo principes piratarum, aut ſpoliatores latronum. Bene igitur Capitonem & Numitorem neſcio quem, poeta repetundarum damnatos à Senatu, dixit piratas Cilicum: ſiue propter deprædationem iniuſtam, ſiue vt eos facinoroſiores oſtenderet, qui piratas olim Cilicas exſpoliauerunt.

PRAECONEM *Char. tun.*] Senſus hic eſt, Quid tibi prodeſt Chærippæ, ſi damnatur iudex, quem tu damnandum accuſaſti, cum illius ſucceſſor plura ablaturus ſit tibi? Magis prouide tibi præconem, & auctionem fac rerum tuarum, quæ ſuperauerunt: vt in pecuniam totum conferas, ne & ipſos pannos tuos perdas, qui remanſerunt. Nam ne accuſatio tibi proderit, & inſuper naulum perdis.

NON *idem gemitus.*] Olim non ſic gemuerunt prouinciæ à Romanis afflictæ ſpoliatæque iure bellorum, quando ſunt deuictæ, quomodo nunc cum ſunt à iudicibus deprædatæ.

CONCHYLIA *Coa.*] Metaphora. purpura Græca, Coa.

PHIDIACVM.] Pictorum, fictorum & ſculptorum ſunt nomina, qui olim magni artifices fuerunt. Phidias ſtatuarius fuit.

VIVEBAT *ebur.*] Cum ἐκ φωνήσει pronunciandum.

RARAE *ſine Mentore.*] Sine toreumate.

INDE *Dolabella atque hinc Anton*] Antonius * trium Antoniorum corruptor ille Saluſtrius, qui oræ maritimæ qua Romanum eſſet imperium, contrarius piratis. Hi omnes ſocios, & maximæ Græcos, Aſiaticos, ac Siculos, fortunis omnibus ſpoliauerunt. C. Antonius à Cæſare accuſatus.

IOAN. BRITANNICVS.

RESPICE.] Legibus inquit fac pareas, quæ monent nihil eſſe faciendum quod ab honeſtate ſit ſolutum.

QVID *curia mandet.*] Hoc eſt Senatus qui Magiſtratibus in prouincias euntibus mandat vt iuſte rectéque omnia adminiſtrent.

CVRIA.] Duorum autem generum curiæ in Vrbe fuerunt, & vbi curarent res diuinas ſacerdotes, vt curiæ veteres, & vbi ſenatus humanas, vt curia Hoſtilia, quã primus ædificauit Hoſtilius rex. autor Varro. De qua ſic & Titus Liuius lib. primo ab vrbe condita: Tullus Hoſtilius principes Albanorum in patres, vt ea quoque pars reipublicæ creſceret, legit: templúmque ordini ab ſe aucto fecit curiam, quæ Hoſtilia vſque ad patrum noſtrorum ætatem appellata eſt.

MANEANT. Expectent.

FVLMINE *iuſto.*] Seuera, & graui ſenatus condemnatione.

RVERINT.] Ceciderint condemnati.

ET *Capito*.] Hic eſt ille Coſſucianus Capito, qui, vt ſcribit Tacitus in Nerone, fuit Tigillini gener, cuius precibus aſcitus in ordinem ſenatorum, repetundarum damnatus fuit, quod Ciliciam cui præfuerat, ſpoliaſſet.

NVMITOR.] Placet vt legatur Numitor: Nam & ante Numitorem poſuit pro nobili, & diuite.

Non habet infelix Numitor quod mittat amico,
Quintillæ quod donet habet, nec defuit illi,
Vnde emeret multa paſcendum carne leonem.

Sunt etiam codices qui legunt & Tutor. Nam fuit temporibus Vitellij Iulius Tutor, quem ripæ Rheni præfecit Vitellius. lege Corn. Tacitum.

PIRATAE *Cilicum*.) Ac ſi dicat ſpoliatores ſpoliatorum. Nam & Cilices piraticam exercuerunt Tryphonis & regum qui ſucceſſerunt (vt autor eſt Strabo) ignauia, eos Pompeius Magnus intra quadraginta dies captis octingentis quadraginta ſex nauibus ademit. autor Plutarchus.

SED *quid damnatio confert*.] Sed quid inquit prodeſt tibi illos eſſe damnatos, quando ærarium id capiat, quod ipſi præfecti tibi relinquerunt, id eſt quod tu extorſiſti ex ipſis damnatis. Nam per iudicium coacti erant bona illa rapta relinquere socijs & prouincialibus: verum auaricia principum ea in ærarium deferebantur, quod & prima Satyra poëta eſt conqueſtus illic.

——— *At tu victrix prouincia ploras.*

QVVM *Panſa eripiat quicquid tibi Natta reliquit*.] Id eſt quum publicum ærariũ tibi eripiat quicquid tibi reliquit præfectus ſpoliator, vt per Panſam intelligas publicum ærarium, per Nattam omnem præfectum ſpoliatorem ſociorum. legendúmque eſt coniunctim cum ſuperiore, vt ſic ſe habeant verſus:

——— *ſed quid damnatio confert,*
Quum Panſa eripiat quicquid tibi Natta reliquit?

PRAECONEM *Chærippe*.) Hoc legendum quadam cum miſeratione, vt ſit ſenſus: O Chærippe ô Cilix circumſpice præconem vendentem pannos tuos, hoc eſt pannos præfecti damnati, qui tui eſſe deberent, ſed in ærarium deferentur. Et iam tace, noli vllo modo conqueri, nequid tibi ab imperatore grauius contingat, vt ſit aſpice vt iniuſte omnia Romæ agantur. & tace. ſupprimenda inquit tibi eſt iniuria, quum iam mortis etiam immineat periculum, ſi loqui & conqueri volueris.

FVROR *eſt perdere naulum*.] Summa inquit inſania eſt, velle perdere vitam poſt omnia fortunæ bona. Metaphora autem eſt à domino nauis ſumpta, qui poſt iacturam factam in mari, naulum tamen ab his qui in naui ſecum manſere ſtudet exigere ne perdat. Naulum autem proprie dicitur ipſum precium, quod gubernatori nauis perſoluitur. ναῦλον Græci vocant. Ergo perdere naulum .i. vitam.

NON *idem gemitus*.] Non erat inquit tantus dolor olim ſpoliatis, quantus nunc erant enim tunc locupletes.

VVLNVS *d*.] Dolor qui ex damnis proueniebat.

NON *erat par*.] Id eſt ſimilis, quia tanto dolore non afficiebantur, quum omnino pluribus ablatis multa etiam ſupereſſent.

SOCIIS *florent*.] Id eſt, omni rerum copia & bonorum affluentibus.

MODO *victis*.] Recenter ſuperatis: nam tunc quum primo victi fuerant, erant diuites.

PLENA *domus tunc omnis*.] Ita vt quamuis ſpoliarentur, multa tamen eis relinquerentur.

SPARTANA *chlamys*.] Hoc eſt veſtis purpura Laconica infecta Nam ſuccus ille purpuræ non modo apud Tyrios inuenitur, ſed & in Menynge Aphricæ, & Getulo littore oceani, & in Laconica Europæ, lege Plinium libro nono cap. xxxvj. Chlamis autem veſtis eſt militaris.

CONCHYLIA.] Veſtes conchyliatæ, hoc eſt purpura infectæ. Nam conchylia ſunt ex genere purpurarũ, autore Plin. lib. ix. ex cuius faucibus habetur ros, ſi

ue liquot aptus ad tingenda veſtes.

C o a.] Abſolute dictum. i. veſtis Coa tenuiſſima, quam bombicinam appellamus tanta tenuitate, vt corpus pelluceret. Plin. lib. xi. in mollium reprehenſionem ſic exclamat, Nec puduit has veſtes etiam viros leuitate vſurpare, propter onera æſtiua. in tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. & Solinus. Hoc eſt illud ſericum in vſum publicum damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora quàm veſtire primo fœminis, nunc etiam viris perſuaſit luxuriæ libido. Horatius.

Altera nil obſtat, Cois tibi pene videre eſt, Vt nudam.

hæ fiebant in Co inſula, quas prima texiſſe fertur Pamphyla Platis filia (vt ſcribit Plin.) & tradit Ariſtot. in v. Propertius.

Quid iuuat ornato procedere vitra capillo?
Aut tenues Coa veſte mouere ſinus?

P a r r h a s i i.] Hic eſt ille nobiliſſimus pictor, qui olim cum Zeude cõtendit, cúmque lintei pictura eluſit. natus eſt Epheſi. De eo multa memorabilia tradit Plinius libro trigeſimoquinto capite quinto. de eo & Tranquillus in Tyberio, & Quintilianus lib. xij. ſcribunt.

S i g n i s.] Statuis.

M y r o n i s.] Egregius hic ſtatuarius, quod indicat Plin. libro xxxiij. & Propertius ſic.

Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quatuor artificis viuida ſigna boues.

P h i d i a c v m *ebur.*) Id eſt ſtatuæ eburnæ ſculpeæ à Phidia tanto ſucceſſu, vt viuere viderentur. Virgilius.

Credo etiam viuos ducent de marmore vultus.

In ebore effigiendo vt ſcribit Quintil.) longe circa æmulum viguit. de hoc ſcribit Strabo libro octauo. & Plin. lib. vij. & xxxiiij. huius etiam Seneca, & Plutarchus meminerunt. Propertius.

Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno.

N e c *non Polycleti.* Sicionius ſtatuarius fuit, de quo Plin. qui diligens ſupra cæteros fuit, formamque humanam ſupra verum expreſſit, ſed deorum autoritatem nõ expleuit. ergo inquit poëta vbique extabant opera Polycleti ſtatuarij egregia, quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta.

M e n t o n e.] Hic celeberrimus fuit poculorum cælator vt ſcribit Plinius libro trigeſimotertio. & Martialis.

Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi.
Solus Mentoreos habes Labores. Propertius.
Lesbia Mentoreo vina bibas opere.

Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres. referebant nauibus altis
Occulta ſpolia, & plureis de pace triumphos.
Nunc ſocijs iuga pauca boum, grex paruus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum,
Si quis in ædicula Deus vnicus. hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. deſpicias tu

Forſitan imbelleis Rhodios, unctáque Corinthum:
Deſpicias merito. quid reſinata iuuentus,
Cruráque totius facient tibi læuia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricúmque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant vrbem, Circo, ſcenæque vacantem.

VETVS SCHOL.

E T *pater armenti.*] Taurus aut admiſſarius.

F O R S I T A N *imbelles Rhodios.*] Vt oſtenderet has ciuitates gymnaſiis, hoc eſt exercitationi palæſtræ deditas. putes, inquit, has ciuitates furtus * non eſſe accuſaturas, quod de reſina pilos ſibi tollant, vt cinædi.

H O R R I D A *vitanda.*] His parce gentibus, ne pro iniuria rebellent, aut accuſent repetundarum.

M E S S O R I B V S *illis.*] Afros ſignificat. Et tenues, quod nuper eos Marius ſpoliauerat, de quo ſuperius: *Exul ab octaua Marius bibit.*

IOAN. BRITANNICVS.

I N D E *Dolabella eſt.*] Ob eas inquit diuitias multi ad latrocinia conuertebantur, Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas ſpoliauerunt. Duos Dolabellas fuiſſe eodem nomine, & tempore ſcribit Pedianus, quorum alterum Cæſar accuſauit ex Sicilia reum, nec damnauit, quin abſolutus Rhodum (vt ſcribit Tranquillus) ſeceſſit. Alterum Dolabellam, qui Aſiæ præfuerat proconſul accuſauit Scaurus repetundarum, damnauitque.

A T Q V E *hinc Antonius.*] Hic eſt ille C. Antonius. de quo Pedianus. Hũc Anton. Cenſores ſexennio quàm hæc dicerentur ſenatu mouerunt, cauſáſque ſubſcri, ſerunt, quod ſocios diripuerat, multos enim in Achaia ſpoliauerat.

S A C R I L E G V S.] Verres vt in ij. Sat. diximus, per triennium Siciliã tenuit: atque in ea libidinoſe, auare crudeliterque verſatus eſt: ſuccedente tandẽ Metello, repetundarum reus à Siculis poſtulatus eſt. Sacrilegum autem ob id appellat, quòd non ſolũ deos Siculis ſuſtulit, ſed & Athenis Mineruã, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami. Deóſque tota Aſia Græciáque violauit. Vnde illud eſt Cicer. in ipſum Oximoron: Siculos iam ne deos quidem in ſuis vrbibus ad quos confugerent habere, quôd eorum ſimulachra ſanctiſſima C. Verres ex delubris ſanctiſſimis ſuſtuliſſet.

O C C V L T A *ſpolia.*] In Vrbem inquit referebant plura ſpolia prouincialium, veluti de rebus bellicis parta, quum omnino eſſent de pace ſublata.

O C C V L T A.] Id eſt furtiua, nam ea palam non referebant vt conſpicerentur, quo more ſolent imperarores in triumphis ſpolia hoſtium referre. Sunt qui illud, a, producunt contra legem ſic legendo, occulta ſpolia, quia duæ ſubſint conſonantes in dictione ſequenti, quod tamen raro accidit, ſed magis placet vt legatur.

Occulta & ſpolia, & plures de pace triumphos.

ſicque & ſententia & verſus optime ſtabit.

E T *plures triumphos de pace.*] Ex prouinciis inquit finitis magiſtratibus domum cum multis triumphis redibant, hoc eſt cum multis ſpoliis ſumptis de pace, vt faciunt triumphantes ex hoſtibus: vnde eſt etiam illa Saluſtij conqueſtio in Iugurtha, Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem. Non peculatus ærarij factus

Digitized by Google

ue liquor aptus ad tingenda veſtes.

C o a.] Abſolute dictum. i. veſtis Coa tenuiſſima, quam bombicinam appellamus tanta tenuitate, vt corpus pelluceret. Plin. lib. xi. in mollium reprehenſionem ſic exclamat, Nec puduit has veſtes etiam viros leuitate vſurpare. propter onera æſtiua. in tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. & Solinus. Hoc eſt illud ſericum in vſum publicum damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora quàm veſtire primo fœminis, nunc etiam viris perſuaſit luxuriæ libido. Horatius.

Altera nil obſtat, Cois tibi pene videre eſt, Vt nudam.

hæ fiebant in Co inſula, quas prima texiſſe fertur Pamphyla Platis filia (vt ſcribit Plin.) & tradit Ariſtot. in v. Propertius.

Quid iuuat ornato procedere vitra capillo?
Aut tenues Coa veſte mouere ſinus?

P a r r h a s i i.] Hic eſt ille nobiliſſimus pictor, qui olim cum Zeude cõtendit, eúmque lintei pictura eluſit. natus eſt Epheſi. De eo multa memorabilia tradit Plinius libro trigeſimoquinto capite quinto. de eo & Tranquillus in Tyberio, & Quintilianus lib. xij. ſcribunt.

S i g n i s.] Statuis.

M y r o n i s.] Egregius hic ſtatuarius, quod indicat Plin. libro xxxiiij. & Propertius ſic.

Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quatuor artificis viuida ſigna boues.

P h i d i a c v m *ebur.*) Id eſt ſtatuæ eburnæ ſculptæ à Phidia tanto ſucceſſu, vt viuere viderentur. Virgilius.

Credo etiam viuos ducent de marmore vultus.

In ebore effigiendo vt ſcribit Quintil.) longe circa æmulum viguit. de hoc ſcribit Strabo libro octauo. & Plin. lib. vij. & xxxiiij. huius etiam Seneca, & Plutarchus meminerunt. Propertius.

Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno.

N e c *non Polycleti.* Sicionius ſtatuarius fuit, de quo Plin. qui diligens ſupra cæteros fuit, formamque humanam ſupra verum expreſſit, ſed deorum autoritatem nõ expleuit. ergo inquit poëta vbique extabant opera Polycleti ſtatuarij egregia, quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta.

M e n t o n e.] Hic celeberrimus fuit poculorum cælator vt ſcribit Plinius libro trigeſimotertio. & Martialis

Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi.
Solus Mentoreos habes Labores. Propertius.
Lesbia Mentoreo vina bibas opere.

Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres. referebant nauibus altis
Occulta ſpolia, & plureis de pace triumphos.
Nunc ſocijs iuga pauca boum, grex paruus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum,
Si quis in ædicula Deus vnicus. hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. deſpicias tu

Forſitan imbelleis Rhodios, unctáque Corinthum:
Deſpicias merito. quid reſinata iuuentus,
Cruráque totius facient tibi læuia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricúmque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant vrbem, Circo, ſcenæque vacantem.

VETVS SCHOL.

ET *pater armenti.*] Taurus aut admiſſarius.

FORSITAN *imbelles Rhodios.*] Vt oſtenderet has ciuitates gymnaſiis, hoc eſt exercitationi palæſtræ deditas, putes, inquit, has ciuitates furtus * non eſſe accuſaturas, quod de reſina pilos ſibi tollant, vt cinædi.

HORRIDA *vitanda.*] His parce gentibus, ne pro iniuria rebellent, aut accuſent repetundarum.

MESSORIBVS *illis.*] Afros ſignificat. Et tenues, quod nuper eos Marius ſpoliauerat, de quo ſuperius: *Exul ab octaua Marius bibit.*

IOAN. BRITANNICVS.

INDE *Dolabella eſt.*] Ob eas inquit diuitias multi ad latrocinia conuertebantur, Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas ſpoliauerunt. Duos Dolabellas fuiſſe eodem nomine, & tempore ſcribit Pedianus, quorum alterum Cæſar accuſauit ex Sicilia reum, nec damnauit, quin abſolutus Rhodum (vt ſcribit Tranquillus) receſſit. Alterum Dolabellam, qui Aſiæ præfuerat procon ul accuſauit Scaurus repetundarum, damnauitque.

ATQVE *hinc* [illegible]*ntonius.*] Hic eſt ille C. Antonius, de quo Pedianus. Hũc Anton. Cenſores ſexennio quàm hæc dicerentur ſenatu mouerunt, cauſáſque ſubſcripſerunt, quod ſocios diripuerat, multos enim in Achaia ſpoliauerat.

SACRILEGVS.] Verres vt in ij. Sat. diximus, per triennium Siciliã tenuit: atque in ea libidinoſe, auare crudeliterque verſatus eſt: ſuccedente tandẽ Metello, repetundarum reus à Siculis poſtulatus eſt. Sacrilegum autem ob id appell[illegible]t, quòd non ſolũ deos Siculis ſuſtulit, ſed & Athenis Mineruã, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami. Deóſque tota Aſia Græciáque violauit. Vnde illud eſt Cicer. in ipſum Oximoron: Siculos iam ne deos quidem in ſuis vrbibus ad quos confugerent habere, quòd eorum ſimulachra ſanctiſſima C. Verres ex delubris ſanctiſſimis ſuſtuliſſet.

OCCVLTA *ſpolia.*] In Vrbem inquit referebant plura ſpolia prouincialium, veluti de rebus bellicis parta, cuum omnino eſſent de pace ſublata.

OCCVLTA.] Id eſt furtiua nam ea palam non referebant vt conſpicerentur, quo more ſolent imperatores in triumphis ſpolia hoſtium referre. Sunt qui illud, a, producunt contra legem ſic legendo, occulta ſpolia, quia duæ ſubſint conſonantes in dictione ſequenti, quod tamen raro accidit, ſed magis placet vt legatur.

Occulta & ſpolia, & plures de pace triumphos.

ſicque & ſententia & verſus optime ſtabit.

ET *plures triumphos de pace.*] Ex prouinciis inquit finitis magiſtratibus domum cum multis triumphis redibant, hoc eſt cum multis ſpoliis ſumptis de pace, vt faciunt triumphantes ex hoſtibus: vnde eſt etiam illa Saluſtij conqueſtio in Iugurtha, Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem. Non peculatus ærarij factus

Digitized by Google

ue liquor aptus ad tingenda veſtes.

C O A.] Abſolute dictum. i. veſtis Coa tenuiſſima, quam bombicinam appellamus tanta tenuitate, vt corpus pelluceret. Plin. lib. xi. in mollium reprehenſionem ſic exclamat, Nec puduit has veſtes etiam viros leuitate vſurpare, propter onera æſtiua. in tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. & Solinus. Hoc eſt illud ſericum in vſum publicum damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora quàm veſtire primo fœminis, nunc etiam viris perſuaſit luxuriæ libido. Horatius.

Altera nil obſtat, Cois tibi pene videre eſt, *Vt nudam.*

hæ fiebant in Co inſula, quas prima texiſſe fertur Pamphyla Platis filia (vt ſcribit Plin.) & tradit Ariſtot. in v. Propertius.

Quid iuuat ornato procedere vitra capillo?
Aut tenues Coa veſte mouere ſinus?

P A R R H A S I I.] Hic eſt ille nobiliſſimus pictor, qui olim cum Zeude cõtendit, cúmque lintei pictura eluſit. natus eſt Epheſi. De eo multa memorabilia tradit Plinius libro trigeſimoquinto capite quinto. de eo & Tranquillus in Tyberio, & Quintilianus lib. xij. ſcribunt.

S I G N I S.] Statuis.

M Y R O N I S.] Egregius hic ſtatuarius, quod indicat Plin. libro xxxiij. & Propertius ſic.

Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quatuor artificis viuida ſigna boues.

P H I D I A C V M *ebur.*) Id eſt ſtatuæ eburneæ ſculptæ à Phidia tanto ſucceſſu, vt viuere viderentur. Virgilius.

Credo etiam viuos ducent de marmore vultus.

In ebore effigiendo vt (cribit Quintil.) longe circa æmulum viguit. de hoc ſcribit Strabo libro octauo. & Plin. lib. vij. & xxxiiij. huius etiam Seneca, & Plutarchus meminerunt. Propertius.

Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno.

N E C *non Polycleti.* Sicionius ſtatuarius fuit, de quo Plin. qui diligens ſupra cæteros fuit, formamque humanam ſupra verum expreſſit, ſed deorum autoritatem nõ expleuit. ergo inquit poëta vbique extabant opera Polycleti ſtatuarij egregia, quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta.

M E N T O N E.] Hic celeberrimus fuit poculorum cælator vt ſcribit Plinius libro trigeſimotertio. & Martialis.

Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi.
Solus Mentoreos habes labores. Propertius.
Lesbia Mentoreo vina bibas opere.

Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres. referebant nauibus altis
Occulta ſpolia, & plureis de pace triumphos.
Nunc ſocijs iuga pauca boum, grex paruus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum,
Si quis in ædicula Deus vnicus. hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. deſpicias tu

Digitized by Google

Forſitan imbelleis Rhodios, vnctáque Corinthum:
Deſpicias merito. quid reſinata iuuentus,
Cruráque totius facient tibi læuia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricúmque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant vrbem, Circo, ſcenæque vacantem.

VETVS SCHOL.

E T *pater armenti.*] Taurus aut admiſſarius.

F O R S I T A N *imbelles Rhodios.*] Vt oſtenderet has ciuitates gymnaſiis, hoc eſt exercitationi palæſtræ deditas, putes, inquit, has ciuitates ſurtus * non eſſe accuſaturas, quod de reſina pilos ſibi tollant, vt cinædi.

H O R R I D A *vitanda.*] His parce gentibus, ne pro iniuria rebellent, aut accuſent repetundarum.

M E S S O R I B V S *illis.*] Afros ſignificat. Et tenues, quod nuper eos Marius ſpoliauerat, de quo ſuperius: *Exul ab octaua Marius bibit.*

IOAN. BRITANNICVS.

I N D E *Dolabella eſt.*] Ob eas inquit diuitias multi ad latrocinia conuertebantur, Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas ſpoliauerunt. Duos Dolabellas fuiſſe eodem nomine, & tempore ſcribit Pedianus, quorum alterum Cæſar accuſauit ex Sicilia reum, nec damnauit, quin abſolutus Rhodum (vt ſcribit Tranquillus) ſeceſſit. Alterum Dolabellam, qui Aſiæ pręfuerat procon ul accuſauit Scaurus repetundarum, damnauitque.

A T Q V E *hinc* [A]*ntonius.*] Hic eſt ille C. Antonius, de quo Pedianus. Hũc Anton. Cenſores ſexennio quàm hæc dicerentur ſen[a]tu mouerunt, cauſáſque ſubſcri[pſe]runt, quod ſocios diripuerat, multos enim in Achaia ſpoliauerat.

S A C R I L E G V S.] Verres vt in ij. Sat. diximus, per triennium Siciliã tenuit: atque in ea libidinoſe, auare crudelitérque ver[s]atus eſt: ſuccedente tandẽ Metello, repetundarum reus à Siculis poſtulatus eſt. Sacrilegum autem ob id appell[a]t, quòd non ſolũ deos Siculis ſuſtulit, ſed & Athenis Mineruã, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami. Deóſque tota Aſia Græciáque violauit. Vnde illud eſt Cicer. in ip[ſ]um Oximoron: Siculos iam ne deos quidem in ſuis vrbibus ad quos con[f]ugerent habere, quòd eorum ſimulachra ſanctiſſima C. Verres ex delubris ſanctiſſimis ſuſtuliſſet.

O C C V L T A *ſpolia.*] In Vrbem inquit referebant plura ſpolia prouincialium, veluti de rebus bellicis parta, quum omnino eſſent de pace ſublata.

O C C V L T A.] Id eſt furtiua, nam ea palam non referebant vt conſpicerentur, quo more ſolent imperatores in triumphis ſpolia hoſtium referre. Sunt qui illud, a, producunt contra legem ſic legendo, occulta ſpolia, quia duæ ſubſint conſonantes in dictione ſequenti, quod tamen raro accidit, ſed magis placet vt legatur.

Occulta & ſpolia, & plures de pace triumphos.

ſicque & ſententia & verſus optime ſtabit.

E T *plures triumphos de pace.*] Ex prouinciis inquit finitis magiſtratibus domum cum multis triumphis redibant, hoc eſt cum multis ſpoliis ſumptis de pace, vt faciunt triumphantes ex hoſtibus: vnde eſt etiam illa Saluſtij conqueſtio in Iugurtho, Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem. Non peculatus ærarij factus

ue liquor aptus ad tingenda veſtes.

C o a.] Abſolute dictum. i. veſtis Coa tenuiſſima, quam bombicinam appellamus tanta tenuitate, vt corpus pelluceret. Plin. lib. xi. in mollium reprehenſionem ſic exclamat, Nec puduit has veſtes etiam viros leuitate vſurpare, propter onera æſtiua. in tantum à lorica gerenda diſceſſere mores, vt oneri ſint etiam veſtes. & Solinus. Hoc eſt illud ſericum in vſum publicum damno ſeueritatis admiſſum, & quo oſtentare potius corpora quàm veſtire primo fœminis, nunc etiam viris perſuaſit luxuriæ libido. Horatius.

Altera nil obſtat, Cois tibi pene videre eſt, Vt nudam.

hæ fiebant in Co inſula, quas prima texiſſe fertur Pamphyla Platis filia (vt ſcribit Plin.) & tradit Ariſtot. in v. Propertius.

Quid iuuat ornato procedere vitra capillo?
Aut tenues Coa veſte mouere ſinus?

P a r r h a s i i.] Hic eſt ille nobiliſſimus pictor, qui olim cum Zeude cõtendit, cúmque lintei pictura eluſit. natus eſt Epheſi. De eo multa memorabilia tradit Plinius libro trigeſimoquinto capite quinto. de eo & Tranquillus in Tyberio, & Quintilianus lib. xij. ſcribunt.

S i g n i s.] Statuis.

M y r o n i s.] Egregius hic ſtatuarius, quod indicat Plin. libro xxxiij. & Propertius ſic.

Atque aram circum ſteterant armenta Myronis,
Quatuor artificis viuida ſigna boues.

P h i d i a c v m *ebur.*) Id eſt ſtatuæ eburnæ ſculptæ à Phidia tanto ſucceſſu, vt viuere viderentur. Virgilius.

Credo etiam viuos ducent de marmore vultus.

In ebore effigiendo vt (ſcribit Quintil.) longe citra æmulum viguit. de hoc ſcribit Strabo libro octauo. & Plin. lib. vij. & xxxiiij. huius etiam Seneca, & Plutarchus meminerunt. Propertius.

Phidiacus ſigno ſe Iuppiter ornat eburno.

N e c *non Polycleti.* Sicionius ſtatuarius fuit, de quo Plin. qui diligens ſupra cæteros fuit, formamque humanam ſupra verum expreſſit, ſed deorum autoritatem nõ expleuit. ergo inquit poëta vbique extabant opera Polycleti ſtatuarij egregia, quæ multo cum labore ab eo fuerant peracta.

M e n t o r e.] Hic celeberrimus fuit poculorum cælator vt ſcribit Plinius libro trigeſimotertio. & Martialis.

Accipe Mentorea pocula facta manu. Idem alibi.
Solus Mentoreos habes labores. Propertius.
Lesbia Mentoreo vina bibas opere.

Inde Dolabella eſt, atque hinc Antonius, inde
Sacrilegus Verres. referebant nauibus altis
Occulta ſpolia, & plureis de pace triumphos.
Nunc ſocijs iuga pauca boum, grex paruus equarum,
Et pater armenti capto eripiatur agello:
Ipſi deinde Lares, ſi quod ſpectabile ſignum,
Si quis in ædicula Deus vnicus. hæc etenim ſunt
Pro ſummis: nam ſunt hæc maxima. deſpicias tu

Forſitan imbelleis Rhodios, unctáque Corinthum:
Deſpicias merito. quid reſinata iuuentus,
Cruráque totius facient tibi læuia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricúmque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant vrbem, Circo, ſcenæque vacantem.

VETVS SCHOL.

ET *pater armenti.*] Taurus aut admiſſarius.

FORSITAN *imbelles Rhodios.*] Vt oſtenderet has ciuitates gymnaſiis, hoc eſt exercitationi palæſtræ deditas, putes, inquit, has ciuitates furtus * non eſſe accuſaturas, quod de reſina pilos ſibi tollant, vt cinædi.

HORRIDA *vitanda.*] His parce gentibus, ne pro iniuria rebellent, aut accuſent repetundarum.

MESSORIBVS *illis.*] Afros ſignificat. Et tenues, quod nuper eos Marius ſpoliauerat, de quo ſuperius: *Exul ab octaua Marius bibit.*

IOAN. BRITANNICVS.

INDE *Dolabella eſt.*] Ob eas inquit diuitias multi ad latrocinia conuertebantur, Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas ſpoliauerunt. Duos Dolabellas fuiſſe eodem nomine, & tempore ſcribit Pedianus, quorum alterum Cæſar accuſauit ex Sicilia reum, nec damnauit, quin abſolutus Rhodum (vt ſcribit Tranquillus) ſeceſſit. Alterum Dolabellam, qui Aſiæ præfuerat procon ul accuſauit Scaurus repetundarum, damnauitque.

ATQVE *hinc* *ntonius.*] Hic eſt ille C. Antonius, de quo Pedianus. Hũc Anton. Cenſores ſexennio quàm hæc dicerentur ſenatu mouerunt, cauſáſque ſubſcri, ſerunt, quod ſocios diripuerat, multos enim in Achaia ſpoliauerat.

SACRILEGVS.] Verres vt in ij. Sat. diximus, per triennium Siciliã tenuit: atque in ea libidinoſe, auare crudelitérque verſatus eſt: ſuccedente tandẽ Metello, repetundarum reus à Siculis poſtulatus eſt. Sacrilegum autem ob id appell t, quòd non ſolũ deos Siculis ſuſtulit, ſed & Athenis Mineruã, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami. Deóſque tota Aſia Græciáque violauit. Vnde illud eſt Cicer. in ip um Oximoron: Siculos iam ne deos quidem in ſuis vrbibus ad quos confugerent habere, quòd eorum ſimulachra ſanctiſſima C. Verres ex delubris ſanctiſſimis ſuſtuliſſet.

OCCVLTA *ſpolia.*] In Vrbem inquit referebant plura ſpolia prouincialium, veluti de rebus bellicis parta, quum omnino eſſent de pace ſublata.

OCCVLTA.] Id eſt furtiua nam ea palam non referebant vt conſpicerentur, quo more ſolent imperatores in triumphis ſpolia hoſtium referre. Sunt qui illud, a, producunt contra legem ſic legendo, occulta ſpolia, quia duæ ſubſint conſonantes in dictione ſequenti, quod tamen raro accidit, ſed magis placet vt legatur.

Occulta & ſpolia, & plures de pace triumphos.

ſicque & ſententia & verſus optime ſtabit.

ET *plures triumphos de pace.*] Ex prouinciis inquit finitis magiſtratibus domum cum multis triumphis redibant, hoc eſt cum multis ſpoliis ſumptis de pace, vt faciunt triumphantes ex hoſtibus: vnde eſt etiam illa Saluſtij conqueſtio in Iugurtha, Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem. Non peculatus ærarij factus

Forſitan imbelleis Rhodios, unctáque Corinthum:
Deſpicias merito. quid reſinata iuuentus,
Cruráque totius facient tibi læuia gentis?
Horrida vitanda eſt Hiſpania, Gallicus axis,
Illyricúmque latus. parce & meſſoribus illis,
Qui ſaturant vrbem, Circo, ſcenæque vacantem.

VETVS SCHOL.

ET *pater armenti.*] Taurus aut admiſſarius.

FORSITAN *imbelles Rhodios.*] Vt oſtenderet has ciuitates gymnaſiis, hoc eſt exercitationi palæſtræ deditas, putes, inquit, has ciuitates ſurius * non eſſe accuſaturas, quod de reſina pilos ſibi tollant, vt cinædi.

HORRIDA *vitanda.*] His parce gentibus, ne pro iniuria rebellent, aut accuſent repetundarum.

MESSORIBVS *illis.*] Afros ſignificat. Et tenues, quod nuper eos Marius ſpoliauerat, de quo ſuperius: *Exul ab octaua Marius bibit.*

IOAN. BRITANNICVS.

INDE *Dolabella eſt.*] Ob eas inquit diuitias multi ad latrocinia conuertebantur, Quales fuerunt Dolabella, Antonius, & Verres, qui prouinciarum præfecti eas ſpoliauerunt. Duos Dolabellas fuiſſe eodem nomine, & tempore ſcribit Pedianus, quorum alterum Cæſar accuſauit ex Sicilia reum, nec damnauit, quin abſolutus Rhodum (vt ſcribit Tranquillus) ſeceſſit. Alterum Dolabellam, qui Aſiæ præfuerat procon ul accuſauit Scaurus repetundarum, damnauitque.

ATQVE *hinc* [illegible]*ntonius.*] Hic eſt ille C. Antonius. de quo Pedianus. Hũc Anton. Cenſores ſexennio quàm hæc dicerentur ſenatu mouerunt, cauſiſque ſubſcri, ſeruat, quod ſocios diripuerat, multos enim in Achaia ſpoliauerat.

SACRILEGVS.] Verres vt in ij. Sat. diximus, per triennium Siciliã tenuit: atque in ea libidinoſe, auare crudeliterque verſatus eſt: ſuccedente tandẽ Metello, repetundarum reus à Siculis poſtulatus eſt. Sacrilegum autem ob id appell[illegible]t, quòd non ſolũ deos Siculis ſuſtulit, ſed & Athenis Mineruã, Deli Apollinem, Iunonem Sami, Dianam Pergami. Deóſque tota Aſia Græciáque violauit. Vnde illud eſt Cicer. in ip[illegible]um Oximoton: Siculos iam ne deos quidem in ſuis vrbibus ad quos con[illegible]gerent habere, quód eorum ſimulachra ſanctiſſima C. Verres ex delubris ſanctiſſ[illegible]s ſuſtuliſſet.

OCCVLTA *ſpolia.*] In Vrbem inquit referebant plura ſpolia prouincialium, veluti de rebus bellicis parta, cuum omnino eſſent de pace ſublata.

OCCVLTA.] Id eſt furtiua nam ea palam non referebant vt conſpicerentur, quo more ſolent imperatores in triumphis ſpolia hoſtium referre. Sunt qui illud, a, producunt contra legem ſic legendo, occulta ſpolia, quia duæ ſubſint conſonantes in dictione ſequenti, quod tamen rato accidit, ſed magis placet vt legatur.

Occulta & ſpolia, & plures de pace triumphos.

ſicque & ſententia & verſus optime ſtabit.

ET *plures triumphos de pace.*] Ex prouinciis inquit finitis magiſtratibus domum cum multis triumphis redibant, hoc eſt cum multis ſpoliis ſumptis de pace, vt faciunt triumphantes ex hoſtibus: vnde eſt etiam illa Saluſtij conqueſtio in Iugurtha, Pars ex pacatis prædas agebant. Et alibi in eodem. Non peculatus ærarij factus

eſt, neque per vim ſociis ereptæ pecuniæ quæ quanquã grauia ſint, tamen pro conſuetudine iam pro nihilo habentur.

I v g a *pauca boum.*] Subaudi eripientur. indomitam enim ſui temporis auaritiam notat, quum etiam res viles raperent.

C a p t o *eripietur agello.*] Ex quo inquit prouincialibus agelli erepti ſunt, nunc rapiunt pauca iuga boum, id eſt omnem reliquam vilem ſupellectilem. vnde Saluſtius in Catilina ſic conqueritur, At hi contra ignauiſſimi homines per ſummum ſcelus omnia ea ſociis adimere, quæ fortiſſimi viri victores hoſtibus reliquerant.

I p s i *deinde lares.*] Ipſi dij domeſtici, quos colunt. bene autem ipſi, quaſi qui minime ſint violandi.

S i *quod.*] Scilicet eſt.

S p e c t a b i l e.] Pulchrum, & ſpectatu dignum.

S i g n v m.] Statua.

V n i c v s.] Etiam vnicus.

N a m *ſunt hæc maxima,*) Id eſt hæc quæ eis ſunt relicta, quamuis minima pro ſummis ſunt.

D e s p i c i a s *tu forſitan.*) Poſſis forſitan ſecure Rhodios imbelles, & Corinthios ſpoliare, à quibus tibi nihil ſit metuendum, quando effœminati molléſque ſint. ſed caue inquit Hiſpaniæ iniuriam facias. quæ ſcelus inultum non ſinet.

I m b e l l e s *Rhodios.*) Luxuria, & delitijs affluentes. Nam ex Aſia, vt docet Valerius, lautitia & immodici ſumptus. & omnia non neceſſaria voluptatis genera fluxerunt. Sic & Liuius libro nono De bello Macedonico: luxuriæ peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico in Vrbem inuecta eſt. Rhodos autem inſula eſt maris Lycij cognominata, vt diximus in ſexta Satyra, à Rhodo Neptuni filia ex ſorore. Lycia autem pars eſt Aſiæ.

V n c t a m q v e *Corinthum.*) Pinguem & locupletiſſimam, ac proinde voluptatibus, & luxuriæ obſequentem. Nam pecunia, vt docet Thucydides libro primo, præpotens fuit, vt etiam ab antiquis poëtis demonſtratur locuples oppidum cognominantibus. Eam etiam ſcribit Strabo libro octauo, locupletiſſimam fuiſſe, ibique emporium fuiſſe mercatoribus illuc vndique mercimonia conuehentibus, vnde vectigalia pendi ingentia contingebat: Veneris etiam templum adeo locupletatum extitit, vt ſupra millæ deæ proſtitutas puellas caperet, quas Veneri viri mulieréſque addixerunt. propter has igitur frequens in Vrbem multitudo, turbáque conueniebat, vnde ciuitas mirum in modum ditabatur. Nautæ etiam leuiter ſumptus factitantes abſumebantur. Hinc vulgatum eſt veteri ſermone prouerbium, Non omnium eſt virorum Corinthum nauigatio. ſita autem eſt in medio Iſthmi.

R e s i n a t a.) Expilata. Arborum, vt ſcribit Plinius libro decimoquarto, ex quibus manat ſuccus, aliæ picem, aliæ reſinam mittunt. Reſina autem pilos è corpore hominum euellebant. Quod vt turpiſſimum notat Plinius eodem libro his verbis: pudétque confiteri maximum iam honorem eius eſſe in euellendis è virorum corporibus pilis. Ergo reſinata glabrata, cuius crura ſunt depila, & mollia.

L e v i a.) Expilata: nam leue appellamus priore producta ſine pilis. Macrobius. Leue autem eſt muliebre corpus, quaſi naturali frigore denſetur. Iuuenalis.

Et iam leue caput.

H o r r i d a *vitanda eſt Hiſpania*) Nulla, inquit, iniuria laceſſenda eſt Hiſpania. Nam Romanos impetus ſæpe ſuſtinuit. Numantini enim multos imperatores cum exercitibus profligarunt, primo Quintum Pompeium, deinde Marcum Pompilium, poſtea Hoſtilium Mancinum, quòd bellum viceſimum perdurauit annum. Et poſtremo quum ipſi à Scipione obſeſſi ad extremam neceſſitatem eſſent redacti, ne in Romanorum poteſtatem peruenirent, res omnes in forum collatas cum vxoribus & liberis incendio abſumpſerunt, ſeque omnes igni ſuperiecerunt.

H o r r i d a.) Inculta, & delitiarum aſpernatrix.

Digitized by Google

VITANDA *eſt.*] Quia ſe vlciſcetur.

GALLICVS *axis*] Id eſt Gallia, quæ in continuo armorum tumultu verſatur & in qua ſubiuganda Cæſar decem conſumpſit annos, & nunc imperij Romani frena recuſat: nam temporibus Vitellij & veſpaſiani tumultum excitauit armorum.

ILLYRICVMQVE *latus.*] Illyrij autore L. Floro ſub extremis Alpium radicibus agunt inter Arſiam gentem Liburnorum, Titiúmque flumen longiſſime per totum Adriatici maris littus effuſi Plin. libro tertio, oſtendit Illyricum Macedonia, Pannonia, & Noricis terminari.

PARCE *& meſſoribus illis.*] Aphros intelligit vnde Romam frumenta multa mittebantur. Plinius libro quinto ſcribit in Aphrica regionem eſſe C C L M. paſſum fertilitatis eximiæ cum centeſima fruge agricolis fœnus reddente terra.

CIRCO.] Satyrice dictum. i. ludis Circenſibus, vt alibi.

Atque duas tantum res anxius optat, Pannum, & Circenſes.

Quanta autem inde feres tam diræ præmia culpæ,
Cum tenues nuper Marius diſcinxerit Afros?
Curandum in primis, ne magna iniuria fiat
Fortibus, & miſeris, tollas licet omne quod vnquã eſt
Auri, atque argenti: ſcutum, gladiúmque relinquens,
Et iaculum, & galeam, ſpoliatis arma ſuperſunt.
Quod modo propóſui non eſt ſententia: verum eſt.
Credite me vobis folium recitare Sibyllæ.
Si tibi ſancta cohors comitum, ſi nemo tribunal
Vendit acerſecomes, ſi nullum in coniuge crimen,
Nec per conuentus, & cuncta per oppido curuis
Vnguibus ire parat nummos raptura Celeno:
Tunc licet à Pico numeres genus, altaque ſi te
Nomina delectant, omnem Titanida pugnam
Inter maiores, ipſúmque Promethea ponas.

VETVS SCHOL.

NON *eſt ſententia.*] Non ſunt nuda verba. In ſententia nam ſolet interdum aliquid eſſe falſi. ſed eſt oraculum verum.

SI *tibi ſancta cohors.*] Si nemo ſeruorum tuorum actus tuos vendit. Si * è rebus intonſus non eſt puer, pro ſententiam di trahatur, ſi vxor tua te adminiſtrante nihil rapit denique ſi vir es bonus patiar vt falſo licet, tamen ex quouis genere nobili, tibi fingas originem, vel à Pico, qui Fauno pater fuit.

IOANNES BRITANNICVS.

QVANTA *autem inde feres*] Quaſi dicat parua, cum interrogatione legendũ i. minima erunt Aphris, quæ abſtuleris, quum iam à Mario Priſco ſint ſpoliati.

INDE.] Ab Aphris, nam præceſſit meſſoribus illis, ſequitur deinde, quum Marius diſcinxerit.

MARIVS.] Priſcus, de quo Satyra prima. *Exul ab octaua Marius bibit.*

DISCINXERIT.] Spoliauerit, tractum ab his qui veſtimenta alicui ablaturi zonam diſſoluunt.

CVRANDVM *in p.*] Curandum inquit eſt, ne cuiquam magna fiat iniuria, ſed præcipue fortibus, & pauperibus, quia tales facile ad vindictam accenduntur.

FORTIBVS *& miſeris.*] Vtrique enim ad vindictam validi ſunt. nam vbi fortes ſe ab alio ſentiunt iniuſte opprimi, iniuriam æquo animo ferre nequeunt.

TOLLAS *licet omne.*] i. facere non poteris quin arma relinquantur, quibus ſe vindicent, licet reliquis bonis fuerint ſpoliati

QVOD *modo propoſui.*] Quod ego dixi de prouincialium vindicta.

NON *eſt ſententia,*] Non eſt, quod tantummodo ego ita ſentiam, ſed eſt Sibyllæ vaticiniũ, vt ab autoritate ſit ſuaſio. vt dicat credendum eſſe ex illatis iniurijs prouincialibus & ſociis eos ab Romanorum imperio defecturos. Sententiam inquit Quint. vocarunt quod animo ſenſiſſent. Sententiam etiam dicimus orationem generalem pronuntiationem continentem, quæ vel hortatur vel demonſtrat, vt, Inſcitia eſt contra ſtimulum calces.

FOLIVM *Sybillæ.*] Sibylla in foliis reſponſa dabat ſcripta. Vergilius:

——— *Foliis tantumve carmina manda* , Hoc etiam apud priſcos vt ſcribit Plin. ſeruatum eſt ante vſum chartarum, vt in folijs palmarum ſcriberent.

SIBYLLAE. Nomen eſt non proprium mulieris, ſed officij. σιοὺς enim deos Æoles appellant. & βουλὴν conſilium, quaſi dei conſilium, Id eſt quæ mẽtem & cõſilium dei ſcire viderentur. futura enim prædicebant. fuere autem, autore Varrone, vt ſcribit Lactantius, decem C. De Sibylla ſi præclara & ſcitu digna cupis noſſe, lege quæ Lud. Viues in Auguſtinum de Ciuitate dei ſcripſit, Item Sibyllina oracula, è Græco in Latinum conuerſa à Sebaſtiano Caſtalione. S.

SI *tibi ſ ncta cohors.*] Ordo eſt. Tunc licet à Pico numeres genus tuum, ſi tibi eſt ſancta cohors. vt ſit ſenſus, patior te oſtentes generoſum origine deducta, vel à Piceo Martio, ſi nemo Acerſecomes. i. nullus libertus tuus vendit tribunal. i. iudicia & ſententias.

ACERSECOMES.] Capillatum ſignificat ab ἀ quod eſt ſine, & κείρω tondeo, cuius futurum ſecundum apud Æoles eſt κέρσω & κόμη coma. inde. acerſecomes intonſus comam, quales pueros Romani vt ſcribit Seneca in delitiis habuere. Appellatus eſt etiam Apollo acerſecomes quod intonſus ſemper eſſet, éſtque peculiare Apollonis epithetum, quod nunquam radij poſſunt à fronte luci auelli.

CRIMEN *à coniuge.*] Subaudi eſt nam ſæpe præfecti vxoribus obſequentes iniquas ſententias ferunt.

CAELANO.] Id eſt ſi auaritia tua tanquam altera Celæno Harpya non parat ire per conuentus. Nam Harpyæ finguntur à poëtis rapaces & ſordidæ fuiſſe & tres ſorores. κελαινὸς autem apud nos ſignificatur obſcurum, & nigrum.

CONVENTVS.] Quatuor modis intelligitur, vno modo quũ quẽlibet hominẽ ab aliquo cõuentum dicimus. alio quum ſignificatur multitudo ex cõpluribus hominum generibus in vnum contracta locum tertio quum aliquem in locum frequentia hominum ſupplicationis aut gratulationis cauſa cõgregatur: quarto quũ à magiſtratibus iudicij cauſa populus colligitur. Hoc igitur loco Iuuenali de locis vbi à magiſtratibus iudicij cauſa populi prouinciæ congregabantur. In Hiſpania autem erant conuentus quatuor, ſtatuti per rectores prouinciæ ad publica facienda, Garditanus, Cordubẽſis, Actyſitanus, & Hiſpalẽſis. vnde Suet. in Cæſare. Queſtori

Digitized by Google

vlterior Hiſpania obuenit. vbi cũ manda o re.p. iure dicendo cõuentus circumiret.

A *Pico.*] Qui primus rex Aboriginũ fuit, & Fauni pater Saturni vero filius. Verg.

Iſque parentum Te Saturne refert, tu ſanguinis vltimus autor.

Ergo à Pico tanquam ab antiqua & nobili progenie. De Pico Ouidius libro decimoquarto Metamorph. & in Faſtis. Item Dionyſius libro primo Antiquitatum Italiæ meminerunt.

A L T A *nomina.*] Sublimia, & fortium virorum. Sic Statius in Thebaide nomina ingentia dicit, id eſt nomina virorum m gnorum & fortium.

——— quorúmque ingentia tellus
Aonia & Tyria ſuſpirant nomina matres.

O M N E M *pugnam Titanida*] Id eſt ip os Titanas, qui aduerſus deos pugnauerunt. lege Ouidium, & Higinium.

I P S V M Q V E *Promethea.*] Quaſi qui antiqu ſſimus fuerit. Deucalionis enim Theſſaliæ regis fuit pater, quo regnante fuit diluuium illud cantatiſſimum. Hunc Pro netheum antiquita commenta eſt primum fuiſſe, qui ex limo hominem finxerit, quem infuſo igne cæleſti ex ſoli rot s ſubrepto animauerit. vnde Fulgentius Prometheum dic r eſſe appellatum προμήθειαν quaſi prouidentem virum. Huius meminit & Higinius.

De quocunque voles proauum tibi ſumito libro.
Quod ſi præcipitem rapit ambitio, atque libido,
Si frangis virgas ſociorum in ſanguine, ſi te
Delectant hebetes laſſo lictore ſecures:
Incipit ipſorum contra te ſtare parentum
Nobilitas, clarámque facem præferre pudendis.
Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Quo mihi te ſolitum falſas ſignare tabellas
In templis, quæ fecit auus, ſtatuámque parentis
Ante triumphalem? quo, ſi nocturnus adulter
Tempora Sanaonico velas adoperta cucullo?

VETVS SCOL.

H E B E T E S *laſſo lictore ſecures.*] Retunſæ, feriendo capita damnatorum, id eſt, ſi crudelis nimium ſis.

N O B I L I T A S, *clarámque facem.*] Hoc quod & Salluſtius dixit, Maiorum gloria poſteris quaſi lumen eſt. Neque bona, neque mala in occulto patitur.

O M N E *animi vitium*] Pro perſona crimen admiſſum culpatur. Salluſtius, Qui magno imperio præditi.

Q V O *mihi te ſolidum falſas ſignare tabellas.*] κατ' ἀνωνυμοῦ.

T E M P O R A *Santonico.*] Id eſt birro Gallico. Nam apud Santonas oppidum Galliæ conficiuntur.

C V C V L L O.] Galero fuſco & horrido ardeliunculo, quales ſunt latrunculatorum: aut ex lucerna turpi intincto.

IOANN. BRITANNICVS.

PROAVVM.] Maiores tuos. Ouidius,

Et genus, & proauos, & regia nomina iactas.

DE *quocunque libro*.] Id eſt de omnibus ijs, de quibus ſcriptores tradiderunt, neque enim nobis ſcire liceret, qui egregij, fortéſque fuiſſent, niſi ſcriptorum monumenta extarent, ergo bene ait de quocunque libro.

QVOD *ſi præcipitem*.] Ordo eſt. Nobilitas ipſorum parentum incipit ſtare contra te, ſi ambitus rapit te præcipitem. Senſus eſt. Si male inquit vixeris, nobilitas tuorum maiorum tibi obeſt, quia efficitur vt eorum ſplendore ab omnibus cognoſcatis, quòd ſi humili loco natus eſſes, non ita omnibus eſſes notus.

AMBITVS.] Ambitum pro ambitione poſuit. Eſt enim ambitio honoris cupiditas. Saluſtius. Sed à quo incepto ſtudio me ambitio mala detinuerat.

ATQVE *libido*.] Vſus Veneris, quo nihil turpius eſt homini. quo enim id vi penetrauit, iniuria ibi dominatur, infamia flagrat.

FRANGIS. *virgas*.] Si crudelis es in ſocios quibus præes. Nam ſex lictores præcedentes prætorem, ſex virgarum faſces cum ſecuribus colligatos geſtabant, Duodecim autem conſules. Eæ autem erant ex Betulla, vnde inquit Plinius, Betulla terribilis magiſtratum virgis.

INCIPIT *ipſorum contra te ſtare*.] Nobilitas inquit tua tibi nocet. facit enim vt ſceleta tua omnibus nota ſint. videtur autem hoc ſumptum ex Saluſtio in Iugurthino, qui ſcribit: Maiorum gloria poſteris lumen eſt, neque mala eorum in occulto patitur.

PRAEFERRE *claram facem pudendis*.] Et ſceleta tua omnibus nota facere. nã eorũ fama, & ſplendore tanquam face præcedente facta tua illuſtrantur, & nota fiunt.

OMNE *animi vicium*.] Omne inquit hominis vicium tanto omnibus notius eſt, quanto ipſe qui committit eſt illuſtrior, vt ſit præcedentis ſententiæ confirmatio.

TANTO *conſpectius*.] Tanto euidentius, & quod conſpici poſſit.

QVO *mihi te ſolitum*.] Senſus eſt quid opus es te iactes, & nobilem te prædices, ſi falſa teſtaméta ſolitus es ſignare, quod hominis eſt ſceleratiſſimi: vt doceat nobilitatem ex bonis moribus cenſeri. Subaudiendum igitur eſt iactas, vt ſit: Quo, ad quid te iactas? Ita dictum, vt illud Horat.

——Quo tibi Tulli

Sumere depoſitum clauum, fierique tribuno? & alibi.

Quo fortuna mihi, ſi non conceditur vti?

bis autem repetit, ad maiorem indignationem exprimendum.

SIGNARE.] Obſignare annulo, vnde alibi,

Signator falſo qui ſe lautum atque beatum.

Exiguis tabulis, & gemmea fecerat vnda.

Tranq. in Cæſ. Quum quid per iocum reſtandi gratia ſignarent.

FALSAS *tabellas*.] Falſa teſtamenta. Vlpianus De teſtamentis, ſignatas tabulas accipi oportet, & ſi tabulæ linteo quo inuolutæ ſunt, ſigna impreſſa fuerint. Tranquillus in Nerone. Tunc primum repertum, ne tabulæ niſi pertuſæ ac ter lino per foramina traiecto, obſignarentur.

IN *templis quæ fecit auus*.] Ibi enim ſæpe ſignabant, vt oſtenderent fidem, religione maxime conſtringi.

AVVS.] Maiores tui. quaſi dicat, quæ illi per virtutem, nec ſine ingenti gloria fecerunt, tu tuis flagitiis dedecoras.

STATVAMQVE *parentis ante triumph*.] Ita dictum ſicut & ante.

Ante Numantinos ſi dormire incipis ortus

Luciferi, quo ſigna duces & caſtra mouebant.

SI *nocturnus adulter*.] Si tempore nocturno ſcortaris coniecto capite cucullo Santonico. Eſt autem cucullus genus veſtimenti Gallici, quod etiam à Bardis gente

Digitized by Google

Gallica dicitur bardocucullus, & bardiacus cucullus, de quo plura dicemus in vltima Satyra illic: *Bardiacus iudex datur.* De quo alibi poeta.

Illa iubet ſumpto iuuenem properare cucullo.

SANTONICO.] Gallico. Martialis.

Gallia Santonico veſtit te bardo cucullo.

Santones enim populi ſunt Aquitaniæ ad Oceanum verſi, quæ eſt tertia pars Galliæ. Strabo libro quarto. Tibullus. *Et Oceani littora Santonici.*

Præter maiorum cineres, atque oſſa volucri
Carpento rapitur pinguis Lateranus, & ipſe,
Ipſe rotam adſtringit multo ſufflamine Conſul:
Nocte quidem: ſed Luna videt, ſed ſidera teſteis
Intendunt oculos finitum tempus honoris
Cum fuerit, clara Lateranus luce flagellum
Sumet, & occurſum nunquam trepidabit amici
Iam ſenis, ac virga prior annuet, atque maniplos
Soluet, et infundet iumentis hordea laſſis.
Interea, dum lanatas, toruumque iuuencum
More Numæ cædit Iouis ante altaria, iurat
Solam Eponam, & facies olida ad præſepia pictas.

VETVS SCHOL.

IPSE *rotam aſtringit.*] Sufflamen, vinculum ferreum, quod inter radios mittitur, dum cliuum deſcendere cœperit rheda, ne celeres rotæ ſequantur, & animalia vexent.

ET *occurſum.*] Non grauioris amici occurſum timebit.

ATQVE *maniplos ſoluet.*] Mannas fœni, vino nam ſolet feſſis animalibus infundi hordeum.

SOLAM *Eponam.*] Quia mulio eſt, qui conſulitur. Epona dea mulionum eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

PRAETER.] Iuxta.

DAMASIPPVS.] Equorum domitor interpretatur, δαμάζω enim domite, ἵππος equus: per Damaſippum autem quemcunque nobilem taxat. Nam temporibus Neronis multi à claris maioribus oriundi aurigare in gratiam principis didicerunt, qui vt eſt apud Tranquillũ, eodem ſtudio tenebatur. Hos igitur vt turpi ſtudio fœdatos ſugillat, oſtendens tales haudquaquam eſſe nobiles: nàm poëta non modo ſui, ſed & ſuperiorum temporum vicia inſectatur, latenter Neronem tangere videtur.

IPSE.] Habet emphaſim. C. quæ quo ſit inſignior, idem pronomen repetit alterius verſus initio, quæ figura ἀναδίπλωσις Græce reduplicatio Latine nominatur. S.

STRINGIT.] Cohibet ne recurrat.

Svblamine.] Sufflamen, id eſt quod rotæ in deſcenſu, vel nimio procurſui opponitur, ne aut recurrat, aut nimium procurrat. pro mora poſuit in vltima Satyra. *Nec res atteritur longo ſufflamine litis.* à quo videtur & verbum ſufflaminare formari. Nam Auguſtus Cæſar ſufflaminandus participio vſus eſt vt docet Seneca ſic. Acherius noſter ſufflaminandus vſus eſt, adeo non currere, ſed decurrere videtur. voluit enim oſtendere miram illi fuiſſe eloquentiæ velocitatem.

Nocte *quidem.*] Verba Damaſippum excuſantis, cui reſpondet poeta, ſed luna videt, & ſydera teſtes oculos intendunt.

Finitvm *tempus honoris quum fuerit.*] Eò inquit Damaſippus impudentiæ deuenit, vt non dubitauerit finito conſulatus ſui tempore, palam & media luce aurigare.

Tempvs *honoris.*] Conſulatus.

Flagellvm.] Ad agitandos equos.

Ac *virga prior annuet.*] Prior amicum ſalutabit citra omnem pudorem, vel quod melius eſt, annuet prior virga ipſis iumentis, vt cum ſequentibus coniungantur.

Maniplos *ſoluet.*] Syncope pro manipulos, id eſt faſciculos fœni. ſic & Ouidius lib. tertio Faſt.

Perſica ſuſpenſos portabat longa maniplos,
Inde manipularis nomina miles habet.

Interea *dum lanatas.*] Dum ſacrificia inquit peraguntur, in quibus oues & iuuenci mactantur ante aras Iouis more Numæ qui plurima (vt ſcribunt Liuius, Plutarchus, Dionyſius, & Plinius De viris illuſtribus) ſacra inſtituit, iurat interea ſolam Hippo, tanquam ſtabulariorum deam quæ equis præſit, & agaſonibus.

Lanatas.] Lanigeras oues ſcilicet.

Ivrat *ſolam Hippo.*] Tanto inquit ſtudio tenetur aurigandi, agendique iumenta, vt etiam per Hippo, quaſi per numen peculiare agaſonum ſibique maxime colendum iuret. erit igitur accuſatiuus Græcus. Hippo. triplicem enim habet inflexionem in accuſatiuo, vt Hipponem, Hipponum, & Hippo dicamus, vt dicimus Didonem & Dido, Manthonem & Mantho, Saphonem & Sapho: Ouid. *Miſerámque relinquere Dido*, nam verſus aliter non ſtaret, aut reuera Hipponam tantum dicemus, nam ſic in multis legitur codicibus. *Hipponam, & facies olido ad præſepia pictas*, tolli iúrque illud ſolam.

Hippo.] Deam quam Stabularij colebant, vt oſtendit Apul. libro tertio Metamorphoſ. his verbis, Reſpicio pilæ medio, quæ ſtabuli trabes ſuſtinebat, in ipſo meditullio Hipponæ deæ ſimulachrum reſidens ædiculæ, quod accurate corollis roſeis recentibus fuerat ornatum. Quin & florentiſſimus Tertullianus in Apologetico de eadem ſic. Vos tamen non negabitis, & iumenta omnia, & cunctos canterios cum ſua Hippona coli à vobis.

Et *facies pictas.*] Scilicet ipſius deæ Hipponæ, vt intelligas plures imagines deæ, quæ in ſtabulis pingebantur, tanquam deæ iumentorum agaſonúmque præſidis.

Sed cum peruigileis placet inſtaurare popinas:
Obuius aſſiduo Syrophœnix vdus amomo
Currit, Idumææ Syrophœnix incola portæ,
Hoſpitis affectu dominum, Regémque ſalutat,
Et cum venali Cyane ſuccincta lagena.
Defenſor culpæ dicet mihi, fecimus & nos

Hæc iuuenes. eſto. deſiſti nempe, nec vltra
Fouiſti errorem. breue ſit, quod turpiter audes.
Quædam cum prima reſecentur crimina barba,
Indulge veniam pueris. Lateranus ad illos
Thermarum calices, inſcriptaque lintea vadit
Maturus bello Armeniæ, Syriæque tuendis
Amnibus, & Rheno, atque Iſtro. præſtare Neronem
Securum valet hæc ætas. mitte oſtia Cæſar,
Mitte? ſed in magna legatum quære popina,

VETVS SCHOL.

CVRRIT *Idumææ.*] Idume ciuitas Orientis, ideo currit Damaſippo tabernacius, qui prope portam manet, tabernam volenti intrare.

ET *Cum venali Cyane.*] Nomen tabernatiæ, pro qualibet. Scortum.

DEFENSOR *culpæ.*] Qui contra hæc defendere voluerit.

LATERANVS *ad illos.*) Siue Damaſippus.

INSCRIPTAQVE *lintea.*] Hoc eſt pictis velis popinæ ſuccedit, aut linteis * cabſaricii tergit. vel vbi eſculenta publice venduntur.

AMNIBVS. *Et Rheno.*] Armeniam Tigris proluit, Euphrates Parthos, Hiſter Sarmatas, & Ponto influit. Rhenus inter Allamanniam & Gallos Oceano influit.

LEGATVM *quære popina.*] παρὰ προσδοκίαν, pro caſtris

IOANNES BRITANNICVS.

SED *quum peruigiles.*] Aliud in nobilitate inſectatur flagitium, quod ſcilicet abſque vllo pudore intermiſſa aurigatione, popinas frequentent. Eſt ergo ſenſus, Quum nobilis Damaſippus in popinas deſcendit, ſtatim adſunt vnguentarij qui eum venientem blande excipiant atque ſalutent.

PLACET.] Ipſi nobili.

INSTAVRARE.] Repeterer ac per hoc oſtendit frequenter ab eo fieri.

PERVIGILLES.] Id eſt noctu diéque patentes propter multitudinem confluentem.

POPINAS.] Loca ſunt deſidiæ luxuriæque apparata, ibi enim commeſſabantur, cæteríque faciebant, quæ intemperantiæ ſunt: qui in eis verſabantur popinones ſunt appellati.

SYROPHOENIX.] Vnguentarius. fictum eſt nomen ex Syria & Phœnicia, nam illinc vnguenta precioſa mittebantur, optimique vnguentorum compoſitores.

VDVS.] Id eſt profluens vndique ex nimia vnguentorum attrectatione.

AMOMO.] Id eſt vnguento ex amomo. Eſt enim amomum genus fruticis proueniens in parte Armeniæ quæ vocatur Otene, & in Media, & in Ponto, ex quo vnguentum optimum, fit, vnde Plinius de vnguentis ſcribens ſic tradit. Omnia autem acutiora fiunt coſto. quæ maxime nares feriunt.

INCOLA *portæ Idumeæ.*] Hoc eſt qui domi ſuæ incolit portas Syrias, Nã Idumæa pars eſt Syriæ, vt ſcribit Ioſephus primo libro, & Strabo libro xvj. Plin. lib. v.

qui tradit. Qui ſubtilius Syriam diuidunt circum Euphtatem Sytiam Phœnicem volunt, & eſſe oram maritimã Syriæ, cuius pars ſit Idumæa & Iudæa. poeta igitur portam Idumæam intelligit portam Syriam. Bene ergo ait incola, portæ Idumeæ quum Idumea (vt dixit) pars Phœnices, vnguentariuſque ſit ex Syria Phœnice.

HOSPITIS *affectu.*] Id eſt ſalutat & appellat dominum, & regem blandiendo ex affectu ipſius hoſpitis, qui ita gaudet ſalutari. hoc autem eſt ex vetere conſuetudine, vt docet Sen. qui ſcribit Priſcos ſolitos fuiſſe, quotiens homini ignoto occurrerent, eum dominum & regem appellare, idque genus blandimenti quoddam erat, & honorifica appellatio, Mart. lib. I.

Quum te non noſſem dominum, regémque vocabam:
Quum bene te noui iam mihi Priſcus eris. Idem. lib. ij.
Quod te nomine iam tuo ſaluto,
Quum regem & dominum prius vocabam,
Ne me dixeris eſſe contumacem.

Auguſtus vt ſcribit Tranq. & Tertul. meminit, ſe nec à liberis, nec à ſeruis, ſerio vel ioco dominum paſſus eſt appellari, atque eiuſmodi blanditias etiam inter ipſos prohibuit.

ET *cum venali.*] Adeſt inquit non ſolum vnguentarius, ſed & mulier, quæ vinũ vendit, quæ iiſdem venientem blanditiis nobilem excipit. Cyane autem eſt nomen mulieris verſantis in popinis. eiuſdem nominis eſt mulier in nympham conuerſa in Sicilia. & item alia Meandri fluuij filia, mater Cauni & Biblidos, autor Ouid. in Met.

SVCCINCTA.] Adminiſtrandum.

VENALI *lagena.*) Viuo venali, nam lagena, vt diximus ſupra, eſt vas tam vinarium quàm aquarium. oſtendit igitur poëta homines illic & vngi, & potare.

DEFENSOR *culpæ.*) Occurrit his quæ poſſent obiici à criminis defenſore, & ipſos aliquando in iiſdem erroribus verſatos. vt dicat verum quidem eſſe, quod ipſi in adoleſcentia ſua peccauerint, ſed erroribus ſuis non nimium immoratos, vt moneat, ſi plerumque per ætatis imbecillitatem, aut fragilitatem humanam in aliquod quis vicium prolapſus fuerit, ab eo celeriter recedendum.

FOVISTI *errorem.*) i. tenuiſti.

BREVE *ſit.*) Attende ſententiam. innuit poëta cuiuſuis hominis eſſe vt erret ſed nullius niſi inſipientis in errore perſeuerare.

INDVLGE *veniam.*) Debes inquit pueris, & adoleſcentibus talia propter ætatem perpetrantibus ignoſcere. Sed Damaſippo ignoſcendum nequaquam eſt, qui iam eſt ætate prouectior, & iam grauioribus negociis aptus.

DAMASIPPVS *ad illos Thermarum c.*) Damaſippus inquit, per quem intelligit, vt diximus, vnumquenque nobilem, non erubeſcit ſe in popinas & thermas ad potandum demittere, vbi homines tantum flagitioſi, viliſſimique verſabantur. vnde cum emphaſi eſt pronunciandum, ad illos callices thermarum, quaſi ad illas potationes, quibus fœdiſſimi homines inebriantur.

INSCRIPTA *lintea.*) Sudaria thermarum, quibus detergebantur quum ſudaſſent. ita enim à varietate texturæ appellabantur, qua videbantur inſcripta, & picta.

MATVRVS *belle Armeniæ.*) Ea ætate, vt aptus ſit ad tractanda bella.

ARMENIAE.) Bene autem Armeniam nominat. Nam imperante Nerone Armenia nouos excitauit tumultus. Illuc miſſus Corbulo Megiſtanas, qui primi defecerant. pepulit ſedibus. Caſtella eorũ excidit, plana, edita, validos inualidóſque pari metu complexit. Tacitus, Armenia finitima eſt Capadociæ, dicta eſt ab Armeño Iaſonis comite. C. Ioſephus Antiq. libro primo ſcribit, ab Aramo Semæ filio, Noe nepote Aramoos, qui poſtea Armenii dicti ſunt, fuiſſe nominatos. S.

SYRIAEQVE *amnibus omnibus.*) Quales ſunt Euphrates, Tigris & Orontes.

ſunt

Digitized by Google

ſunt enim amnes Syriæ.

ET *Rheno*.] Scilicet tuendo fluuius eſt Rheticarum Alpium, qui inaceſſo & præcipiti vertice ortus, modico flexu occidentem verſus, Germaniam à Gallia ſeparat, Septentrionalique Oceano miſcetur.

ISTRO.] Is eſt qui & Danubius nominatur, quem icciτco Ouid. & Papin. vocant binominem. ex vertice montis Arbonæ, C. ſiue, vt alij legunt. Abnobæ, S. effuſus plures adit populos, donec in Ponticum mare ſex erumpit meatibus. vide Pliu. libro iiij. cap. xij.

MITTE *oſtia Cæſar*.] Locus hic duobus modis poteſt explicari, vt ſit ſenſus. O Cæſar, ſi Damaſippum ad bella gerenda es miſſurus, mitte oſtia eius. i. noli quærere Damaſippum in ſua domo, quia illic non inuenies, ſed quære illum in popinis vbi quotidie verſatur. item ſic. O Cæſar. Damaſippum potes mittere ad oſtia Iſtri, & Rheni, quia iam ætate eſt graui, ſed ſi vis eum inuenire, accede ad popinas, nam ibi eſt frequens, vt ſit manifeſta irriſio nobilitatis.

LEGATVM.] Legatus pro oratore ponitur. Legatus item dicitur, quia in exercitu ſecundam poſt imperatorem obtinet dignitatem, vt hoc loco.

Inuenies aliquo cum percuſſore iacentem,
Permiſtum nautis, & furibus, ac fugitiuis,
Inter carnifices, & fabros ſandapilarum,
Et reſupinati ceſſantia tympana Galli:
Aequa ibi libertas, communia pocula, lectus
Non alius cuiquam, nec menſa remotior vlli.
Quid facias talem ſortitus, Pontice, ſeruum?
Nempe in Lucanos, aut Tuſca ergaſtula mittas.
At vos Troiugenæ vobis ignoſcitis, & quæ
Turpia cerdoni, Volſos, Brutumque decebunt
Quid, ſi nunquam adeo fœdis, adeoque pudendis
Vtimur exemplis, vt non peiora ſuperſint?
Conſumtis opibus vocem Damaſippe locaſti
Sipario, clamoſum ageres vt phaſma Catulli.

VETVS. SCOL.

CVM *percuſſore*] Sicario, aut gladiatore.

ET *fabros Sandapilarum*.] Si ſandaliorum ſutores ac per hoc abiectæ ſortis homines. Si * Sardanafallo, infamis hominis nomen eſt. Si ſandapilarum, eorum in quibus gladiatores mortui de amphitheatro eijciuntur.

ET *reſupinati*.] Ebrij, aut turpia patientis.

AEQVA *ibi libert*.] Popinæ, ac per hoc communis eſt.

TVRPIA *cerdoni*.] Græce dixit turpem, vulgarem, lucri cupidum. Si pauper & popularis adulterium committat, crimen admiſiſſe dicitur, ſi diues, iocoſus appellatur.

VOCEM *Dam. Locaſti*.] Id eſt præco fuiſti in mimo. Siparium velum eſt, ſub

quo latent paradoxi cum in ſcenam prodeunt: aut hoſtium mimi, aut quod appellatur comicum.

AGERES *vt Phaſma Cat.*]; Nomen eſt mimographi: & Faſma, nomen fabulæ.

CATVLLI.] Q. Lutatium Catullum dicit, qui Votanum ſetuum furaciſſimum habuiſſe fertur, de quo hic poſterius. *ſcura Catulli.* De quo etiam illud traditur, cũ deprehenſus à nummulario eſſet, cuius de menſa nummos ſubtractos in calceos ſibi inſeruerat, quidam iocans in eum, Belle inquit, ſi te nummularius in ius vocet, tu ei æs ablatum ex calceo abijceres.

IOAN. BRITANNICVS.

SANDAPILARVM.] Feretrum eſt ſandapila ad mortuos efferendos, in qua non nobilium, ſed plebeiorum tantum, atque damnatorum cadauera portabantur, autor Fulgentius. vnde Tranquillus ſic de Domitiano interfecto, Cadauer eius populari ſandapila per veſpilliones exportatum.

TYMPANA *ceſſantia.*] Id eſt inter gallos ſacerdotes Cybeles, quia à ſuis per Vrbem bacchationibus, & diſcurſibus ceſſant, & in popinis ſecedunt.

GALLI.] Sacerdotis Cybelei. De Gallis illic diximus apud Perſium, *Tunc grandes Galli.* Dicti ſunt, auct. Plinio, Feſto, & Ouid. à Gallo Phrygiæ fluuio eius aquã potantes redduntur inſani. Martianus etiam tradit ab hoc fluuio, miniſtros matris deum Gallos dictos. Tradunt ſcriptores hos ſpiritibus afflatos, & in armorum agitatione tumultuoſa, & cum ſtrepitu, & fragore, cymbaliſque ac tympanis, & armis, item etiam tibiis vociferationibus inter ſacrificandum ſtupefacientes, inque miniſtrorum habitu publica modo quodam ſacra factitantes.

RESVPINATI] Vt ociosi, & ebrij.

ÆQVA *ibi libertas.*] Indifferenter omnia illic aguntur, vt alicuius nullus ſit reſpectus, ſed omnes pari modo habeantur.

LECTVS.] Diſcubitorius.

REMOTIOR. Separatior in loco abſtruſo.

QVID *ſ.*] ſi talem inquit nactus ſis ſeruum, hoc eſt tam flagitioſum qui ſm. eſt nobilis ille vitioſus, quid facias de illo. vt ſit ſenſus, illum ſtatim à te reijcias, mittaſque vt nequam hominem in ergaſtula. Sed vos inquit nobiles vobis ignoſcitis, neque quicquam vobis turpe putatis quod non recte facitis, quaſi dicat deberetis in vitia animaduertere, taliaque delicta non pati.

IN *Lucanos.*] Nam frequentia erant ergaſtula in Luxania, & Hetruria. Martial. lib. viij. *Et ſonet innumera compede Thuſcus ager.*

LVCANOS.] Lucani populi ſunt Italiæ, qui littus Thuſcum attingunt, mediterraneamque plagam tenentes ſupra Tarentinum ſinum incolunt. Brutiis conterimini ſunt. Lege Strabonem in ſexto.

ERGASTVLA.] De ergaſtulis abunde diximus in ſexta Satyra.

AT *vos Troiugenæ.*] Satyrica irriſio, id eſt nobiles, qui ex ſanguine Troiano iactatis originem veſtram ducit.

VOBIS *ignoſcitis.*] Siquid inquit turpiter facitis, vobis ignoſcitis, putatiſque vobis id licere, quod in cerdone & paupere damnaretis, ſi admitterent.

CERDONI.] Ignobili, & infimæ conditionis. Nam cerdones dicuntur qui artificio, & lucro victum quærunt. Nam κέρδος ſignificat lucrum.

VOLESOS, *Brutóſque.*] Per hos omnes nobiles intelligit. fuerunt enim Romani ciues antiquiſſimi. Voleſij, originem ex Sabinis duxerunt, temporibus Romuli in Vrbem recepti. Nam Tatius rex Sabinorum poſt pactiones factas cum Romulo, vt æqua poteſtate, paribuſque honoribus in vrbe Roma maneret, ipſe & cũ eo tres viri ex illuſtribus familijs Romæ permanſerunt Valerius Voleſus, & Tallus cognomine Tyrannus, & vltimus Metius Curtius, is qui armatus lacum nando tranſiniſit, & cognati & cliẽtes haud pauciores indigenis. Dionyſius Halicarn. li. ij.

Digitized by Google

QVID *ſi nuſquam adeo,*] Senſus eſt, Nobilitas Romana adeo eſt flagitiis contaminata noſtris temporibus, vt etiam ſi fœda ſunt quæ commemoraui, ſpurciora tamen etiam ſuperſint: ſicque probat per exemplum eiuſdem Damaſippi, per quẽ vnumquenque nobilem intelligit, etiam turpiora fieri quam quæ ſupra etiam ſint commemorata.

QVID.] Scilicet dicas.

CONSVMPTIS *opibus.*] In eos enim inuehitur nobiles, qui opibus per luxum conſumptis, ad artem ſcenicam deſcenderunt, vt pro hiſtrionibus in ſcena fabulas agerent, quod erat hominum vliſſimorum, & infamium, multi etiam ad gladiaturã, quod extremæ erat infamiæ, ſe conferebant, quod notat poëta in Sat. xi. illic:

——— *Nam dum valida & iuuenilia membra Sufficiunt galea.*

SVPPARIO.] Arti ſcenicæ. Nam ſupparum ſiue ſiparium, vt ſcribit Feſtus, mimici genus fuit veli. De quo ſic & Donatus in Terent. pro aulæis ſupparia poſterior ætas accepit. Eſt autem mimicum velum, quod populo obſiſtit, dum fabularum actus commutatur. De eo ſic meminit Apul. i. Met. Oro te inquam aulæum tragicum dimoueto, & ſupparium ſcenicum complicato. & item, auleo ſubducto & complicato, & complicitis ſuppariis ſcena diſponitur. Sen. ad Serenum de Tranquillitate vitæ. Publius Tragicis comiciſque vehementior ingeniis, quotiens mimicas ineptias, & verba ad ſummam caueam ſpectantia reliquit, inter multa alia cothurno non tantum ſupparío fortiora. Cic. de Prouinciis conſularibus. Itaque ille alter, vt ipſe eſt homo doctus, & à ſuis Græcis ſubtilius eruditus, quibuſcum iam in orcheſtro helluatur, ante poſt ſupparium ſolebat. ergo locaſti vocem Damaſippe ſuppario, id eſt ludis ſcenicis vocem tuam mercæde locauiſti.

PHASMA.] Græce. viſio Latine: nomen fuit fabulæ Catulli poetæ forto temporibus Iuu. quemadmodum & Menandri, vnde Terent. *Idem Menandri phaſma nunc nuper dedit.* Illic namque adoleſcens vt ſcribit Donatus, eſt introductus, qui aſpectu pulchræ virginis, veluti numinis viſu perculſus exhorruit. nomen igitur fabula ſortita eſt ab euentu rei, quod viſa fuerit puella veluti dea φαίσκω enim idẽ eſt quod appareo. Phaſma item ponitur pro portento, vt ſæpe apud Herodotum. Tale inquit, phaſma apparuit in Græcia. in ea igitur fabula, aut viſio alicuius rei, aut monſtra repræſentabantur, in quibus magno eſſet opus clamore, vnde clamoſum dixit poeta.

Laureolum velox iam bene Lentulus egit,
Iudice me, dignus vera cruce, nec tamen ipſi
Ignoſcas populo: populi frons durior huius,
Qui ſedet, & ſpectat triſcurria patriciorum:
Planipedes audit Fabios, ridere poteſt qui
Mamercorum alapas. quanti ſua funera vendant,
Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone,
Nec dubitant Celſi Prætoris vendere ludis.
Finge tamen gladios inde, atque hinc pulpita pone:
Quid ſatius? mortem ſic quiſquam exhorruit, vt ſit
Zelotypus Thymeles, ſtupidi collega Corinthi?

VETVS SCHOL.

LAVREOLVM.] Hoc ideo, quia in ipſo mimo, Laureolo figitur crux. Vnde vera cruce dignus Lentulus, qui tanto deteſtabilior eſt quantum ille geſtum imitatus eſt ſcenicum. Hic Lentulus nobilis fuit, & ſuſcepit ſerui perſonam in agendo mimo, & deprehenſus in falſo crucifixus eſt.

IGNOSCAS *populo.*] Qui patitur nobiles agentes mimos ſpectare.

TRISCVRIA *Patriciorum.*] Locos tres currus nobilium fabulas agentes: dictum, quia tres ſimul * exeant, quamuis aliquid quærentes.

PLANIPEDES *audit Fabios.*] Nobiles neaniſcologos.

MAMERCORVM *alapas.*] Turpidinis crimina.

NVLLO *cogente Nerone.*] Tyranno ſcilicet.

CELSI *pretoris vendere ludis.*] Ignobilioris, quàm ipſi ſint.

QVID *fatius.*] Vtique mori, quam mimum agere. nec debet quis mortem ſic horrere, vt in arena ſe locet, ſed vt mimum agat.

IOAN. BRITANNICVS.

LAVREOLVM *vt*] Etiam inquit Lentulus velox. bene egit Laureolum, eſtq; riſu ſatyrico adiuuandum, vt oſtendat non modo vnum nobilem, ſed multos ludis ſcenicis contaminari, optiméque fabulas tanquam peritos mimos agere, vnde mira vrbanitate ait: etiam Lentulus bene egit. i, repræſentauit fabulam.

LENTVLVS.] Nomen proprium nobilis, qui & ipſe fabulam Laureolum egit in ſcena. Nam Laureolus tragœdia fuit, quam Neuius ſcripſit autore Gellio in carcere: dicta à Laureolo, qui in ea introducebatur, ſublatus ob ſcelus in crucem. hãc fabulam, vt alias multas Domitianus repræſentauit, ita vt qui ageret, vera nõ falſa cruce penderet. Mart. libro I.

Nuda Calidonio ſic pectora præbuit vrſo.
Non falſa pendens in cruce Laureolus.

Lentulus igitur nobilis Romanus eam egit pro hiſtrione, ita vt non vera tamen cruce pependerit, quemadmodum debuit, vt ait Iuu. quando non erubuit pro hiſtrione in ſcenam deſcendere.

VELOX.] Mira ſtrenuitate.

DIGNVS *v. c.*] Ex ſtomacho dixit poeta. dignus erat, inquit, qui vera cruce & non ficta penderet, quandoquidem hiſtrionem faceret.

NEC *te ipſi p.* Non ſolum inquit hæc in nobilibus nõ ſunt ferenda, quæ faciunt: ſed ne populo quidem ignoſcendum, qui hæc ſine pudore ſpectat.

DVRIOR *frons.*] Quia nullo afficitur pudore, in fronte enim eſt ſedes pudoris, vnde extat prouerbium, vt quum quis pudorem amiſerit, dicatur frontem perfricuiſſe. Quintilian. perfrica frontem, & dic te digniorem, qui prætor fieres quàm Catonem.

HVIVS *pop.*] Quaſi qui altiora curare deberet.

QVI *ſedet & ſpectat.*] Qui ſuſtinet ſedere & ſpectare.

TRISCVRIA.] Noua vocabuli compoſitio, per quam ſignat nimium patriciorũ ſcurrilitatem, à tris & ſcurra. Nam tris & ter pro ſuperlatiuo Græci & Latini vſi ſunt. Plautus in Rudente. *Tum triſurcifer mihi audes inclementer dicere?* Idem in Bacchidibus. *Vt pergræcetur tecum triuenefice*, id eſt maxime venefice, & maxime furcifer, vnde dicimus & Triſmegiſtum Mercurium, quaſi ter maximum. Mart. lib. vj.

Hermes omnia ſolus & ter vnus, id eſt triſmegiſtus.

PATRICIORVM.] Nobilium. de vocabuli ſignificatu diximus prima Satyra illic, *Patricios omnes opibus, quum prouocet vnus.*

FABIOS *plaudes.*] Id eſt, nobiles quales fuerunt Fabij recitantes comœdias Planipedias, de comœdiis diximus Satyra prima illic, *recitauerit ille togatas.*

MAMERCORVM *alapas*] Id eſt qui poteſt ridere & ſpectare Mamercos nobiles, qui in ſcena alapas, & alia flagra patiebantur in agendis fabulis, ſicuti & Latinus Mimus, qui vt riſum ſpectatoribus moueret, Panniculum alium mimum percutiebat. Martial.

Heſterna factum narratur Poſthume cœna:
Os tibi præciſum quanto non ipſe Latinus
Vilia Panniculi percutit ora ſono. Idem lib. v.
O quam dignus eras alapis Mariane Latini,
Te ſucceſſurum credo ego Panniculo.

Mamercorum autẽ alapas poſſumus intelligere, aut quas ipſi alijs incuterent, aut quas ipſi paterentur. Mamercorum familia antiquiſſima fuit, quæ nobilitatis principium accepit ab eo Mamerco Æmylio, qui dictator Fidenas, quum defeciſſent, debellauit.

QVANTI *ſua funera.*] Nobilium impudentiam inſectatur, quo non modo artibus ſcenicis operam ſuam præſtent, ſed & in gladiatoriam ſponte ſua deſcendant. Nam antea Nero quadringentos ſenatores, ſexcentóſque equites Romanos, & quoſdam fortunæ atque exiſtimationis integræ, vt Tranquillus & Tacitus ſcribũt ad ferum exhibuit. Ait igitur Iuuenal. nobiles cogente Nerone ad ferrum ſe tunc exibuiſſe, nunc autẽ nullo iubente ad id muneris deſcẽdere. Ordo eſt, Quid refert quanti vendant ſua funera? eſt autem tacita reſponſio ad defenſores. Non ſunt inquit excuſandi, quia digladiando magna prǽmia conſequantur. Turpiſſimum enim eſt eis, quia ſponte tali ſe offerunt muneri, quod ſi coacti eſſent, inquit poeta, excuſandi eſſent.

VENDVNT *nullo cogente Nerone.*] Hinc tota indignatio poetæ eſt, quod non coacti id faciant.

VENDERE.] Id eſt ſua funera.

LVDIS *celſi prætoris.*] Nam prætores ludis præerant, vnde alibi,

Quid? ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimem in puluere circi?

CELSI] Celſus non eſt proprium hoc loco, vt quidam putauerunt, ſed celſum expone ſublimen, & ſedentem in curru, quum ludis habitu triumphali præſit.

FINGE *tamen gladios.*] Duplici modo exponi poſſe videtur, vt ſit ſenſus: Eſto, inquit, mortis ſupplicium tibi paratum ſit, niſi in theatrum deſcendas ad artes ſcenicas: nonne ſatius eſt mori, quam ludis ſcenicis fœdari? Hincque maxime oſtendit artem illam ſcenicam viliſſimorum tantum hominum fuiſſe & infamium, vnde & apud iuriſconſultos lib. tertio Digeſtorum legimus eos qui in ſcena ob præmiũ verſarentur, omnes qui operas ſuas locarent arti ludicræ, infames eſſe. Quod & in ſecunda Sat. docet illic:

Vicit & hoc monſtrum tunicati fuſcina Gracchi.

nam profligatiſſimus quiſque ex iuuentute vtriúſque ordinis tenebatur ſenatuſcõſulto in opera ſcenæ arenæque edenda, multique & ponte ſua famoſam illam iudicij notã ſubibant. autor Tranquillus in Tyberio. Alius ſenſus eſt. Finge gladios inde, atque hinc pone pulpita, id eſt ponamus tibi ludos gladiatorios & ſcenicos proponi quibus exercearis, vtrum horum potius eligas. quaſi dicat munus gladiatorium magis eligendum, vt minus turpe. ſicque oſtendit quum vtérque ludus ſit inhoneſtus, turpiorem tamen eſſe ſcenicum. vnde bene ait. an quiſquam ſic mortẽ exhorruit vt ſit zelotypus Thymeles? id eſt an quiſquam ita expauit ludos gladiatorios, vbi homines cæduntur, vt malit artibus ſcenicis contaminari? hocque magis placet. Nam hiſtrioniam & gladiatoriam comparat, de vtraque etiam fecit mentionem, vt oſtendat iam nobilitatem Romanam ſine aliquo pudore in vtroque munere verſari graui cum ignominia.

FINGE *gladios.*] Puta gladios eſſe, qui te confodiant, aut gladiatoriam tibi proponi.

HINC *pulpita.*] Id eſt ſcenam ipſam multis pulpitis extructam, in qua tibi vt

Digitized by Google

hiſtrioni ſint agendæ fabulæ. Ac per hoc oſtendit mortem eſſe potius oppetendam quam pudorem amittendum. aut gladiatoriā potius quam hiſtrioniam eligēdam.

MORTEM *ſic quiſquam.*] Itane mortem quiſquam timuit, vt omni prorſus pudore calcato malit in ſcena verſari pro hiſtrione? ac ſic dicat, repetátque quod dictum eſt potius mortem eligendam, quam honeſtatem deſerendam.

VT *ſit zelotypus Thymeles.*] Vt velit in ſcena verſari, vbi repræſentēt pro hiſtrione Latinum Mimum zelotypum Thymeles vxoris ſuæ. Nam Latinus Mimus, de quo Satyra prima, temporibus Domitiani tanquam Thymeles vxoris zelotypus Panniculum alterum Mimum alapis cædebat, vt riſum ſpectatoribus moueret.

COLLEGA *ſtupidi Corinthi.*] Id eſt ſocius Corinthi alterius Mimi.

STVPIDI.] Hebetis, & ignaui.

Res haud mira tamen, citharœdo Principe mimus
Nobilis, hæc vltra, quid erit niſi ludus? & illic
Dedecus vrbis habes. nec mirmillonis in armis,
Nec clypeo Graccum pugnantem, aut falce ſupina,
(Damnat enim taleis habitus, ſed damnat, & odit)
Nec galea faciem abſcondit; mouet ecce tridentem,
Poſt quam librata pendentia retia dextra
Nequidquam effudit, nudum ad ſpectacula vultum
Erigit, & tota fugit agnoſcendus arena.
Credamus tunicæ, de faucibus aurea cum ſe
Porrigat, & longo iactetur ſpira galero.
Ergo ignominiam grauiorem pertulit omni
Vulnere, cum Gracco iuſſus pugnare ſecutor.

VETVS SCHOL.

RES *haud mira.*] Non eſt turpe, nobilem. mimum agere, cum ipſe imperator citharœdus ſit, & in ſcena cantauerit. Non eſt mirum, ſi hæc mauult ſequendo ludium principem quam mori, quando ipſum imitatur Neronem.

NEC *mirmillonis in armis*] Mirmillo armaturæ Gallicæ nomen. ex piſce inditum, cuius imago in galea fingitur.

AVT *falce ſupina.*] Thracum armatura intelligenda eſt, quibus proprium telum, ſica eſt.

MOVET *ecce tridentem.*] Infamis eſt ſicut gladiator, aut indicatur, aut verba ſunt Gracchi ſpernentis armaturam ſecutoris.

CREDAMVS *tunicæ.*] Tunicam de faucibus quidam veſtem gladiatoriam dicūt, quam fibulam * pugnaturis mordet à faucibus. Alij, qua Galli vtuntur in ſacris, in modum organi vtrimque decreſcentibus virgulis purpureis. * nam fortuiti sūt veluti indicantibus partem corporis eſſe amputandam. hi dubij habebant qui munera edebant, vt extremas partes tunicæ ad guttur ornarent, quo famam haberent.

ET *longo iactetur ſpira galero.*] * Pilo, quem habent retiarij. Galerus eſt hu-

mero impoſitus gladiatoris huiuſmodi aliquid, quo citius ſparſum funem, vel iactam retiam colligat.

IOANNES BRITANNICVS.

RES *haud mira tamen.*] Scilicet eſt. Et eſt ſenſus, non eſt tamen mirum nobilem Romanũ hoc facere, quia ſub Nerone principe natus eſt, qui artibus ſcenicis multum delectatus eſt: nam vt ſcribunt Tacitus, Tranquillus, & Euſebius, adeo cytharœdicæ arti deditus fuit, vt in Achaia inſtituerit ciuitates, apud quas muſici agones edi ſolent, citharœdorum coronas ad ipſum mitti. Eas adeo grate accipiebat, vt legatos qui pertuliſſent non modo primos admitteret, ſed etiam familiaribus epulis interponeret. Cantante eo ne neceſſaria quidem cauſa excedere theatro licitũ fuit, itaque enixe quædam in ſpectaculis feruntur. Nunc poëta demonſtrat philoſophice, quantam perniciem moribus hominum & ciuitatibus afferant corrupti mores principum, eorúmque quorum vita omnibus tanquam ſpeculum eſſe debet, vnde illud etiam exit: *Sed quis non faciet, quod principis vxor?*

NATVS *nobilis,*] Scilicet eſt. alij legunt, *minus.*

HAEC *vltra.*] Poſt hac quid videbimus in Vrbe; niſi omnes nobiles ſcenicis artibus vacare.

VLTRA *hec.*] ſ. tempora.

ET *illud dedecus.*] C. Alia exemplaria habent illic, id eſt in arena vbi pugnatur. S. Senſus eſt, habes hoc etiam, quod in dedecus Vrbis maxime redundat, Gracchum pugnantem non armis mirmillonis, non clypeo, non galea tectum, ſed habitu retiarij tunicati. eritque appoſitio Gracum pugnantem. dedecus autem appellat, tum quòd artem gladiatoriã exerceat, quæ infamis habetur, tum quòd mirmillo eſſe non vult, qui tecta facie pugnat, ſed retiarius qui galerum tantum ſumit vultu aperto, vt cognoſcatur. Tota eſt hinc poetæ indignatio, quod gaudeat operam ſuam ſponte arenæ præſtare, & cognoſci, quaſi qui omnem pudoris rationem amiſerit. per Graccum nobiliſſimum quemque intelligit. Nam Gracchorum familia nobiliſſima fuit, & potens.

MIRMILLONIS.] Gladiatorum alter ſequutor & mirmillo, alter retiarius dicebatur. Mirmillo ſcutum & falcem ſumebat & galeam, in cuius vertice erat effigies piſcis: aduerſus quẽ retiarius pugnans, quum eum inſequeretur, hæc cantabat. Non te peto, piſcem peto, quid me fugis Galle? retiarius autem fuſcinam, & rete geſtabat tunicatus. ait igitur poeta nobiles eo inſolentiæ & impudentiæ deueniſſe: vt non modo non erubeſcant tecti armis in arena decertare more mirmillonis, qui tectus galea & ſcuto pugnat, ſed vltro omnia facie aperta peragant habitu retiarij tunicati, qui tunica tectus dimicabat fuſcinam & rete geſtans. nam gaudent cognoſci.

AVT *faſce ſupina.*] Id eſt erecta, quæ à mirmillone ſumebatur.

DAMNAT.] Quia non pudet, immo gaudet cognoſci.

TRIDENTEM.] Id eſt fuſcinam, quam habet vt retiarius.

ERIGIT *vultum.*] Vt cognoſcatur.

AD *ſpectacula.*] Ad ipſos ſpectatores theatri.

NE *quicquam.*] Fruſtra, quum mirmillonem capere non potuerit.

EFFVNDIT.] Emiſit.

DEXTRA *vibrata.*] Dextra commota, & concuſſa, eijciendo rete.

C. CEDAMVS] Alij legunt, credamus, ſed parum refert, vtrum legas. S.

CEDAMVS *tunicæ.*] Cedamus inquit tunicæ, id eſt retiario homini tunicato. quum præſertim ſit ciuis, & nobilis Romanus, quod facile agnoſcas ex habitu diuite & magnifico. Nam funiculus ipſe, quo ſibi galerum capiti alligauit, aureus eſt, qui ornatus non eſt pauperum gladiatorum. hócque totum ironicos pronunciandum, vt ſit ſenſus. Debemus inquit ſedere, & locum dare nobili Romano fugienti tota arena, vt euadat, ne ſcilicet à mirmillone inſequente feriatur: hócque

Digitized by Google

quaſi quadam cum miſeratione nobilitat s. Sic etiam conſtat, vt tradit Herodianus, Commodo imperatori, qui in amphitheatro cum gladiatoribus dimicanit, habitum fuiſſe reſpectum cæteribus gladiatoribus. Sic enim ſcribit, Facile autem dimicans ſuos compares ſuperabar, neque tum vltra vulnera procedebat, dante vnoquoque manus, atque imperatorem potius quàm gladiatorem agnoſcente. Sícque legendum eſt, cedamus & non credamus, aliter ſenſus non procedit, vnde bene ſequitur, Ergo ignominiam, quaſi dicat ipſum mirmillonem ex victoria aduerſum nobilem potius ignominiam reportaſſe, quàm laudem, aut gloriam, vt ſit ſenſus, Ergo mirmillo quum non paſſus ſit retiarum virum nobilem fugere, quaſi cuius miſereri deberet, grauiorem adeptus eſt ignominiam, quàm ſi graue vulnus accepiſſet. nam à ſpectatoribus deriſus eſt, quaſi qui peritus imperitum ſuperauerit. hócque totum ironicos in contemptum ipſius nobilis, qui fœdam in arena operam nauauerit.

TVNICAE.] Tunicato retiario per hypalagen. Nam retiarij tunicati erant. vnde in ſecunda Satyra, ——— *tunicati fuſcina Gracchi.* Tranq. in Caligula Retiarij tunicati quinque numero gregatim dimicantes ſine certamiue vllo, totidem ſecutoribus ſuccubuerant.

AVREA *ſpira*] Funiculus ipſe aureus qui circa galerum diſcurrens ad ornatum porrigebatur ad fauces, vt galerus ſub mento vinciretur. Spira autem proprie appellatur inuolucrum funis in orbem collecti. Et ſerpentem dicimus collectam in ſpiram, hoc eſt in gyrum & reuolutionem. Spiram item dicimus circulum eminentem, qui baſi apponitur. Victruuius. Sin autem Ionicæ columnæ fient ſcapus præter ſpiram, & capitellum in octo partes & dimidiam diuidatur. Plinius libro xxxvj. cap. xxiiij. in Epheſinæ Dianæ primum columnis, ſpiræ, ſubditæ, & capitella addita. Victruuius loquens de æde Dianæ ſic ſcribit. Et fecerunt primo columnæ craſſitudinem octaua parte, vt haberent ſpeciem excelſiorem, baſi ſpiram appoſuerunt pro calceo. Spiras etiam dicimus in ligno, quum venæ & nodi ſe conuoluerunt. Plinius libro decimoſexto. publicum omnium vicium vocatur ſpira, vbi ſeſe conuoluere venæ, atque nodi.

LONGO *ga.*] Id eſt procero, & eminenti.

SECVTOR.] Hoc eſt mirmillo, qui retiarum poſtquam ab eo captus non eſt, inſequitur.

IVSSVS.] A prætore qui præeſt ludis, & cui operam ſuam vendidit.

GRACCHO.] Nobili viro retiario, de quo ſæpe & paulo ante dictum.

Libera ſi dentur populo ſuffragia, quis tam
Perditus, vt dubitet Senecam præferre Neroni.
Cuius ſupplicio non debuit vna parari
Simia, nec ſerpens vnus, nec culeus vnus?
Par Agamemnonidæ crimen: ſed cauſſa facit rem
Diſſimilem. quippe ille Deis auctoribus vltor
Patris erat cæſi media inter pocula: ſed nec
Electræ iugulo ſe polluit, aut Spartani
Sanguine coniugij, nul lis acotita propinquis
Miſcuit, in ſcena nunquam cantauit Oreſtes,

Troica

Troica non ſcripſit. quid enim Virginius armis
Debuit vlciſci magis, aut cum Vindice Galba:
Quid Nero tam ſæua, crudáque tyrannide fecit?
Hæc opera, atque hæ ſunt generoſi Principis artes,
Gaudentis fœdo peregrina ad pulpita cantu
Proſtitui, Graiæque apium meruiſſe coronæ.

VETVS SCHOL.

SENECAM *præferre Neroni.*] Ignobilem, ſed virum bonum.

CVIVS *ſupplicio.*] Hoc ideo, quia parricidis in culleo clauſis, ad pœnam ſimiæ & ſerpentes iungi ſolebant. A Nerone autem mater occiſa eſt, & amita, & vxor, & Antoni Claudi illa quæ illi pro harum morte nubere noluit. Sed apertius dixit, quia & matrem occiderit & vxorem Octauiam, eandémque ſororem adoptiuam, & Britaunicum fratrem adoptiuum filium Claudij peremit.

QVIPPE *ille Dis auctoribus.*] Oreſtes, qui & matrem occidit, ſed vt patrem vlciſceretur & defenderet.

AVT *Spartani ſanguine con.*] Helene, vel Hermione.

TROICA *non ſcripſit.*] Hoc ideo, quia Nero Troados Libros ſcripſit. Vnde & maxime inſaniuit, quia poëta fuit. Virginius autem vnus de coniuratis, qui Neronem occiderunt.

GRAIAEQVE *apium.*] Quia apud iſthmios Agones, victores apio coronantur. Nero autem Iſthmiaco certamine inter citharœdos certans, apio, vti mos erat, coronatus eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

LIBERA *ſi dentur.*] Si poſſet inquit quod ſentit populus libere dicere, indubitanter Senecam quamuis humili loco natum propter eius virtutes Neroni præferret, qui nobilitatis ſuæ ſplendorem vitijs obſcurauit, vt oſteudat in virtute, non in maiorum gloria veram nobilitatem conſiſtere. Fuit autem Seneca præceptor Neronis, Lucani poëtæ patruus, qui inciſione venarum, & veneni hauſtu periit. Tranquillus, Tacitus & Euſebius autores. Sed quum dicit libera ſi dentur populo ſuffragia, temporum ſuorum conditionem ſuſpirat, quibus ab imperatoribus occupata libertate omnia eorum nutu adminiſtrabantur, quum antea magiſtratus ſuffragijs populi crearentur, vt latius dicemus in Satyra decima.

QVIS *tam perditus.*] Quis adeo rationis egens ſcilicet eſt.

VT *dubitet.*] Vt non dicat Senecam Neroni præferendum?

NON *vna ſimia.*] Qui parricidium commiſiſſent, virgis cæſi, & culeo inſuti cum ſimia, gallinaceo, ſerpente, & cane, in mare vel in propinquum flumen proijciebantur, autor eſt Modeſtinus Iuriſconſultus libro quadrageſimo quarto Digeſtorum. Plautus, *iube hunc inſui culeo, atque in altum deportari, ſi vis bonam annonam.*

NON *vna.*] Sed multæ, vt qui multa commiſerit parricidia, ac per hoc multæ mortes. Parricidium enim proprie dicitur committere quicunque manus cognatorum ſanguine commaculat. Nero enim vt Tacitus & Tranquillus ſcribunt, conſcius fuit necis Claudij matrem Agrippinam & ſororem patri . interfecit, autor Euſebius. Octauiam vxorem prins relegatam ſub crimine adulterij occinit, Poppeam duodecimo die poſt diuortium Octauiæ in matrimonium acceptam, ictu calcis grauidam interemit, Antoniam quoque filiam Claudij recuſantem poſt mortem

Poppeæ nuptias ſuas, quaſi nouarum rerum molitricem interfecit: Aulum Plancum iuuenem ſibi propinquitate coniunctum, iactans eum à matre dilectum, & ad ſpem imperij impulſum. Item priuignum Ruffinum Criſpinum Poppea natum impuberem adhuc quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari dum piſcaretur ſeruis ipſius demandauit, Britannicum fratrem ſuum per adoptionem, veneno ſuſtulit.

C V L E V S.] Saccus eſt ex corio, quo ex dicimus, inſuebantur parricidæ. Item nomen eſt menſuræ continentis amphoras viginti. Rhemnius Fannius.

Eſt & bis deces quem conficit amphora noſtra:
Culeus, hac nulla eſt maior menſura liquoris.

Cato. Vbi delegeris in eius muſti culeum aquæ marinæ veteris quartas binas, vel ſalis puri modium, & eum in fiſcellam ſuſpendito.

P A R *Agamemnonidæ.*] Crimen inquit quod commiſit Oreſtes, quum matrem interemit, par fuit crimini Neronis, qui eodem modo Agrippinam matrem ſuam occidit: eſt autem Agomemnonidæ genitiuus caſus, id eſt Oreſtis filij Agamemnonis.

S E D *cauſa facit rem diſſimilem.*] Sed cædes inquit Oreſtis, multum a cæde quam fecit Nero, differt. Oreſtes enim cauſam videtur habuiſſe honeſtam necis matris, quia ea Agamemnonem maritum ſuum & patrem ipſius Oreſtis occidiſſet adiuta ab Ægyſto adultero, nam eum, vt alij tradiderunt, in conuiuio ſecuri percuſſit vnde ait *cæſi media inter pocula*, vt alij vero quum veſtem indueretur ſine capitio. Neroni vero nulla fuit honeſta cauſa cur matrem ſuam interficeret.

N V N Q V A M *cantauit Oreſtes.*] Quod fecit Nero, qui nō modo Romæ in agone citharistarum contendens omnes ſuperauit, ſed & Olympia, Iſthmia, Pithia, & Actia celebrans inter Cerycas tragœdos, & citharistas coronatus eſt autor Euſeb. Tranquil. ſcribit coronam etiam citharæ à iudicibus ſibi allatam adorauiſſe, ferrique ad Auguſti ſtatuam iuſſiſſe.

T R O I C A. *non ſcripſit.*] Non damnat Neronem quod Troica ſua ſcripſerit, quibus excidium Troianorum continebatur, ſed quod Vrbem incenderit, cuius conflagrationem è turri Mecœnatica proſpectans lætúſque flammæ (vt aiebat) pulchritudine ἅλωσιν illi cantauit in habitu ſcenico, id eſt captiuitatem Troiæ, quam ſuis Troicis complexus fuerat, quaſi dicat non incendit Vrbem Oreſtes vt Nero quem conſtat ipſo tempore Vrbis flagrantis iniiſſe domeſticam ſcenam, & Troianum incendium cecinisſe, præſentia mala carminibus vetuſtis aſſimilantem. Vrbem autem incenderat, quaſi offenſus veterum ædificiorum deformitare, & anguſtiis flexuriſque vicorum, Tranquil. Tacitus, & Euſebius autores. Eutropius tradit Neronem Vrbem incendiſſe, vt ſpectaculi eius imaginem cerneret, qualis olim Troia capta arſerat. Troica ſcripta à Nerone fuiſſe Seruius docet, illud exponens. *Et troiæ Cynthius autor* Cynthium eſſe regem Troiæ, quem in Troicis ſuis Nero cōmemorauit: idem illud enarrans in quinto Æneidos *Solus qui Paridem.* Paris inquit ſecundum Troica Neronis fortiſſimus fuit. Troica autem appellauit Nero, quam Homerus Iliada. Troica etiam ſcripſit Macer quidam affinis Ouidij, de quo ipſe in Ponto ſic meminit.

Tu canis æterno quicquid reſtabat Homero?
Ne careant ſummā Troica bella manu.

Q V I D *enim Verginius armis*] Nero quem iam xiiij. annos tanquam immanem beluam, & terrificum monſtrum terrarum orbis perpeſſus fuerat, deſtitutus fuit initium facientibus Gallis, duce Iulio Vindice, qui tum eam prouinciam proprætor obtinebat. Deſciuit & Galba in Hiſpania cum exercitu. Item Verginius Ruffus Germanici exercitus ductor, qui cū Galbæ aſſenſurus non foret, nec alij, niſi quem ſenatus delegiſſet ad imperium, Iulius Vindex indignatus quum Galbæ faueret, congreſſus eſt cum Verginio, à quo ſuperatus eſt & ad mortem compulſus cæſis in eo conflictu viginti millibus Gallorum. Recuſauit tamen Verginius imperium oblatum à militibus, conſcius ſe ex equeſtri familia ortum, ignoto patre, impa-

Digitized by Google

rémque ſi recepiſſet, tuum ſi recuſaſſet. vnde extat apud Plinium Iuniorem tale diſtichon.

Hic ſitus eſt Ruffus pulſo qui Vindice, quondam,
Imperium aſſeruit non ſibi ſed patriæ.

Demum enim ſecutus eſt partes Galbæ, qui Neroni imperium ademit. Ait ergo poëta, rectè tactum à Verginio Vindice & Galba, qui a Nerone deſciuerit, eius ſcelera vlciſcentes.

QVID *Nero tam ſæua.*] Nero inquit in tyrannide ſua tam crudeli quid fecit? ac ſi dicat præter tam crudelia facta hoc eſt cædes ſuorum, & Vrbis incendium, quid aliud fecit? ſicque interrogationi reſpondendo, oſtendit illum etiam contra omnem imperatoris maieſtatem verſatum eſſe in certaminibus citharœdorum.

HAEC *opera.*] Verba reſpondentis. Hæc inquit quando me interrogas ſunt opera & artes Neronis.

GENEROSI] Ironice.

PROSTITVI.] Id eſt gaudent ſe ſtatui & poni.

AD *pulpita peregrina.*] Id eſt in ſcena vbi multa pulpita ſunt extructa, vt docet Victruuius, hoc damnat, quòd nõn ſolum Romæ, ſed Neapoli in theatro cõplures cãtauerit dies, idémque etiam in Achaia pro citharœdo verſatus ſit in certaminibus. Olympiæ quoque præter conſuetudinem muſicum agona commiſit, ibique etiam plurifariam aurigauit, ſed excuſſus curru, ac rurſus repoſitus quum perdurare non poſſet, deſtitit ante decurſum, nec eo ſecius coronatus eſt. Denique certamina obiit omnia. Quatuor autem certamina erant celebratiſſima in Græcia, Olympica in honorem Iouis, donabantúrque victores corona ex oleaſtro. Pythia in honorem Apollinis, victoribus corona dabatur ex lauro. Iſthmia in honorem Palæmonis, victores coronam accipiebant pineam. Nemea Archemoro dicata, victorum corona erat ex apio, vnde ſequitur.

GRAIAEQVE *apium meruiſſe coronæ*] Ex Græcia reuerſus Romam tanquam ingentem reportans victoriam, eo curru rediit quo Auguſtus olim triumphauerat, & in veſte purpurea, diſtinctáque ſtellis aureis clamyde, coronámque capite gerens Olympicam, dextra manu pythiam, ſequentibus currum ouantium ritu plauſoribus Auguſtanos miliréſque ſe triumphi eius clamantibus. inſectatur ergo ipſum poeta, quem non puduerit, non modo Romæ & in Italia, ſed etiam in Græcia locis peregrinis artibus ſcenicis ſe fœdare.

FOEDO *ſaltu.*] Scenica ſaltatione, ac per hoc fœda, minimèque homine libero digna.

MERVISSE *apium.*] Coronam ex apio, quæ vt diximus, dabatur victoribus in ludis Nemeis, ſicut docet Plin. lib. xix. his verbis Honos apio in Achaia coronare victores ſacri certaminis Nemeæ. vndè innuit poeta ipſum in ludis Nemeis concertaſſe.

Maiorum effigies habeant inſignia vocis,
Ante pedes Domiti longum tu pone Thyeſtæ
Syrma, vel Antigonæ, ſeu perſonam Menallipes,
Et de marmoreo citharam ſuſpende Coloſſo.
Quid Catilina tuis natalibus, atque Cethegi
Inueniet quiſquam ſublimius? arma tamen vos
Nocturna, & flammas domibus, templiſque paraſtis,
Vt Braccatorum pueri, Senonúmque minores,

Digitized by Google

Nero autem recitauit tragœdias Canacem parturientem, Oreſtem matricidam, Oedipodem excæcatum, Herculem inſanum. Tranq. autor.

ANTIGONES.] Huius nominis fuit filia Laomedontis regis Troianorum, quæ quum auſa eſſet Iunoni ſe pulchritudine præferre, ab ea in ciconiam eſt conuerſa. Fuit etiam Antigone filia Oedipi, quæ patrem cæcum dictauit. de hac frequens ſcripta fuerat tragœdia. de ea & Statius in Thebaide.

MENALIPPES.] Dionyſius Halicarnaſſens ſcribit Euripidem comœdiam feciſſe τῆς σοφῆς μελανίππης, id eſt de ſapiente Menalippe, in qua comœdia Menalippes filios in patris ſtabulis expoſuit, quam rem pater prodigium eſſe exiſtimans deliberauit adurere. Sed Menalippe dum vellet filios ſeruare philoſophorum rationibus non eſſe monſtrum oſtendit. De hac fortaſſe intellexit, & Varro in ij. De re ruſt.

COLOSSO *mar.*] Reſpexit ad Coloſſum, quem vt ſcribit Tranq. centum & xx. pedũ æreũ erexit Nero in veſtibulo domus aureæ, quæ ſtatua eo mortuo, dicata fuit Soli mutato nomine: eam fabricauit Zenodotus accitus è Gallia. Plin. ſcribit libro xxxiiij. cap. vij. ſtatuatum moles turribus pares Coloſſos vocitatas, Feſtus ait vocitatum eſſe Coloſſum à Coloſſo primo inuentore. Coloſſum in portu ſuo Rhodij habuere tanta magnitudine, vt inter crura naues extenſis velis tranſirent, is dicatus fuit Soli. Septuaginta enim fuit cubitorum altitudinis, quem fecerat Chares Lyndius Lyſippi diſcipulus. Hoc ſimulachrum poſt quadrageſimum ſextum annum terræmotu proſtratũ: ſed iacens quoque miraculo fuit. pauci enim pollicem eius amplectebantur. Duodecim annis tradunt effectum ccc. talentis. à Coloſſo Colloſſenſes appellauit diuus Paulus Rhodios, quod Coloſſum illum colerent. C. Coloſſæ, teſte Strabone & Plinio oppidum Phrygiæ prope Laudiceam fuit, à Coloſſis igitur oppido Coloſſenſes vocauit Paulus Apoſtolus, nõ Rhodios, à Coloſſo quem colebant. S. Hoc autem loco non de Neronis Coloſſo intelligit. qui non marmoreus, ſed æreus (vt diximus) fuit, ſed de ſtatua Auguſti. Tranquillus enim ait ſic de Nerone. Citharam autem in iudicibus ad ſe allatam adorauit, ferríque ad Auguſti ſtatuam iuſſit: hoc nunc poëta Neroni obijcit.

QVIS *Catilina tu.*] Exemplo Catilinæ & Cethegi oſtendit illos non appellandos eſſe nobiles, qui ex nobili orti genere, impiè atque turpiter viuunt. Nam Catilina cum C. Cethego viro ſenatorio, & aliis nobilibus opprimendæ Reip. conſilium inierunt. Eſt ergo ſenſus, Nihil genere tuo ô Catilina, & Cethegi fuit nobilius: tamen non dubitaſtis patriæ exitiũ machinari, quo more fecerunt Galli.

TVIS *nata.*] Tuo genere Seneca ad Lucil. Conditor ille iuris humani non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit.

VT *Braccha. pu.*] Scilicet parauerunt, pueri Braccharorum, id eſt poſteri Gallorum, qui duce Brenno relictis ob ſterilitatem agris ſuis, Cluſum Italiæ oppidũ obſederunt. Ad quos quum miſſi fuiſſent ab ſenatu tres legati, qui eos monerent, vt ab oppugnatione deſiſterent, ex iis vnus contra ius gentium proceſſit, & ducem Senonum interemit. Quo facto concitati Senones Vrbem infeſto exercitu petierunt, & fuſo exercitu Romano apud Haliam fluuium, victores Vrbem intrauerunt: vbi nobiliſſimos ſenum cum inſignibus honorum quos quis geſſerat in veſtibulis ædiũ ſedentes occiderunt. Reliqua iuuentus cum Manlio in Capitolium fugit, vbi obſeſſa Camilli virtute liberata eſt. ait ergo poëta, Catilinam cum coniuratoribus nõ aliter patriæ perniciem quæſiuiſſe, quàm Gallos. Gallia autem Bracchata appellata eſt Narbonenſis prouincia, quæ interno mari alluitur, Varo flumine ab Italia Alpiumque ſaluberrimus iugis diſcreta, à genere veſtium, quas ad terrorem intonſas, & varij coloris ferunt. Græci, autore Diod. anxiridas vocant, de quibus ita meminit Cornel. Tacitus, At Cecinna velut relicta poſt Alpes ſæuitia ac licentia, modeſto agmine per Italiam inceſſit. Ornatum ipſius municipia, & coloniæ in ſuperbiam trahebant, quod diuerſi coloris ſagulo bracchas barbarum tegmen indutus togatos alloqueretur. De iis etiam ſic Tranquil. in Cæſare, Gallos Cæſar in

Digitized by Google

triumphum ducit. Iidem in curia Galli bracchas depoſuerunt. Medos etiam, aliiſque gentes barbaras tali genere veſtium vſas docet & Perſ.

Quoque docet ſapiens bracchatis illita Medis, *Ponticus.*

Et Ouid. De triſtibus.

Pellibus hirſutis arcent mala frigora bracchis.

Senones autem populi ſunt Galliæ Lugdunenſis.

Avst.] Scilicet vos coniuratores id facinoris.

Qvod *liceat.*] Quod omnibus licitum ſit id eſt id facinoris commiſiſtis, quod incendio hoc eſt grauiſſimo ſupplicio meretur puniri.

Tvnica *moleſta.*] Id eſt igne, & ſupplicio ignis. de tunica autem moleſta ſic Seneca libro ij. ad Lucil. Cogita illam tunicam alimentis ignium, & illitam & intextam, & quicquid aliud commenta eſt ſæuitia. hoc enim genus ſupplicij excogitatum eſt, vt facinoroſi homines igne, & tunica obuoluti cremarentur viui.

Sed *vigilat conſul.*] Vos inquit patriam quæritis perdere, qui nobiles vos eſſe dicitis, Conſul vero, quem ignobilem putatis, ipſam tuetur, ac ſeruat, ſicque poëta oſtendit, non ex natalibus, ſed ex recte factis virtutéque, nobilitatem pendere, cenſendamque eſſe.

Vigilat.] Operam dat ne Catilina & reliqui coniurati rempublicam perdant.

Vexilla *veſtra.*] Conatus, & furores veſtros. vexilla enim ſunt ſigna militaria per diminutionem dicta à velis.

Coercet.] Reprimit.

Hic *nouus Arpinas.*] Ignobilis, id eſt Cicero quem vos nouum, & ignobilem per contemptum appellatis, quum tamen conſtet, vt Plutar. & Euſeb. ſcribunt, eum ex regio Volſcorum genere eſſe ortum, matre Heluia, & patre equeſtris ordinis. Nam Romani, eos qui nulla maiorum dignitate claruiſſent, nouos ſoliti ſunt appellare: vnde Catilina inuectus in Ciceronem, cum nouum hominem nuncupat.

Arpinas] Arpinum oppidum eſt Volſcorum, patria Ciceronis. Volſci autem populi ſunt iuncti Latinis, quorum oppida ſunt, Aquinum, Fabrateria, Fruſino, Cora, Pometia, Antium, Velitræ, & Sueſſa eorum metropolis.

Eqves *municip. Romæ.*] i. natus in municipio Arpino, ſed Romæ in ordine equeſtri.

Modo *Romæ.*] Quem modo & nuper in equeſtri ordine dicitis eſſe Romæ, non vertere & nobili genere, vnde Salu, ita ignobilitatem obiicit. Verũ vt opinor ſplendor domeſticus tibi animos attolit. Et paulo poſt, verum vt opinor, homo nouus Arpinas ex M. Craſſi familia, illius virtutem imitatur. Nam illos, vt diximus, Romani, qui ſine maiorum ſplendore per ſeipſos claruiſſent, in contemptum nouos appellabant, & inquilinos, quaſi qui alienas ædes incolerent.

Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octauius abſtulit vdo
Cædibus aſſiduis gladio. ſed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro,
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,

Si lentus pigra muniret caſtra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit vrbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtragẽque volabãt,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.

VETVS SCHOL.

IN *Leucade.*] Propter Antonium & Cleopatram, quia bello nauali ſub Leucade promontorio Epiri, deuicti ſunt ab Auguſto.

THESSALIAE *campis.*] Ibi nam ab Auguſto victi ſunt Brutus & Caſſius, & Pompeius a Cæſare.

ROMA *p. p. C. libera dixit.*] Non per adulationem, vt Auguſtũ. Hoc nam differt ab Auguſto Cicero, quia alia armatus, alia pacatus defenderit libertatem & ciuitatem. vt Lucretius,

——— Romani maximus auctor.
Tullius eloquij, cuius ſub iure togato, &c.

NODOS *p. h. frang. v. vitem.*] A Centurione vapulando ſuo vertice frangi potiebatur Marius vitam, cum militat.

ATQVE *ideo.*] Mario, inquit, debellante Cimbros, coruis auibus fuit miraculum ire ad maiorum cadauerum prædam, quia grandi ſtatut ſunt Galli. Virgilius,

——— Scutis protecti corpora longis.

LAVRO *collega ſecunda.*] Secundo, per Marium familia noua. Nam primo per Ciceronem. nobilitati, hoc eſt vt triumpharet. Vel, ſecunda lauro dixit, quia ſecundo loco triumphauit poſt collegam ſuum.

IOAN. BRITANNICVS.

NOMINIS.] Famæ & laudis.

TITVLI.] Honorum qui non ſine titulo & in ſcriptione votantur in Faſtis, ſtatuiſque ſubſcribuntur.

NON *Leucade.*] Id eſt ex bello Actiaco, vbi M. Antonium cum Cleopatra bello nauali ſuperauit Auguſtus, nam Leucas inſula eſt ante ſinum Ambracium iuxta Actium promontorium Epyri, vbi pugna commiſſa fuit. Eam inſulam appellarunt Leucadem à petra albicante. quæ in pelagus illic protenditur. Alcmeonides vero ſcribit, Alixeum & Leucadium filios fuiſſe Icari, & à Leucadio dictam eſſe Leucadem.

CAMPIS *Theſſaliæ.*] Id eſt ex victoria Pharſalica: ſuperatis Caſſio & Bruto.

ABSTVLIT.] Reportauit.

SED *Roma.*] Roma inquit non habuit vnde Auguſtum Cæſarem, licet diuerſa bella tractaſſet, appellaret patrem patriæ, ſed habuit vnde Ciceronem, appellaret: ſic igitur commendat quem Romani, vt ignobilem vituperabant.

PATREM *patriæ.*] Primus fuit Cicero, qui tale cognomen meruit conſeruata patria in cõiuratione Catilinaria, id poſtea cognominis ad imperatores adulatione magis quàm merito delatum.

ARPINAS *alius.*] i. Marius. Nam Arpinum patria fuit communis Marij &

Digitized by Google

triumphum ducit. Iidem in curia Galli bracchas depoſuerunt. Medos etiam, aliaſque gentes barbaras tali genere veſtium vſas docet & Perſ.

Quoque docet ſapiens bracchatis illita Medis, *Ponticus.*

Et Ouid. De triſtibus.

Pellibus hirſutis arcent mala frigora bracchis.

Senones autem populi ſunt Galliæ Lugdunenſis.

Avsi.] Scilicet vos coniuratores id facinoris.

Qvod *liceat.*] Quod omnibus illicitum ſit id eſt id facinoris commiſiſtis, quod incendio hoc eſt grauiſſimo ſupplicio meretur puniri.

Tvnica *moleſta.*] Id eſt igne, & ſupplicio ignis. de tunica autem moleſta ſic Seneca libro ij. ad Lucil. Cogita illam tunicam alimentis ignium, & illitam & intextam, & quicquid aliud commenta eſt ſæuitia. hoc enim genus ſupplicij excogitatum eſt, vt facinoroſi homines igne, & tunica obuoluti cremarentur viui.

Sed *vigilat conſul.*] Vos inquit patriam quæritis perdere, qui nobiles vos eſſe dicitis, Conſul vero, quem ignobilem putatis, ipſam tuetur, ac ſeruat, ſicque poëta oſtendit, non ex natalibus, ſed ex recte factis virtutéque, nobilitatem pendere, cenſendamque eſſe.

Vigilat.] Operam dat ne Catilina & reliqui coniurati rempublicam perdant.

Vexilla *veſtra.*] Conatus, & furores veſtros. vexilla enim ſunt ſigna militaria per diminutionem dicta à velis.

Coercet.] Reprimit.

Hic *nouus Arpinas.*] Ignobilis, id eſt Cicero quem vos nouum, & ignobilem per contemptum appellatis, quum tamen conſtet, vt Plutar. & Euſeb. ſcribunt, eum ex regio Volſcorum genere eſſe ortum, matre Heluia, & patre equeſtris ordinis. Nam Romani, eos qui nulla maiorum dignitate claruiſſent, nouos ſoliti ſunt appellare: vnde Catilina inuectus in Ciceronem, eum nouum hominem nuncupat.

Arpinas] Arpinum oppidum eſt Volſcorum, patria Ciceronis. Volſci autem populi ſunt iuncti Latinis, quorum oppida ſunt, Aquinum, Fabrateria, Fruſino, Cora, Pometia, Antium, Velitræ, & Sueſſa eorum metropolis.

Eqves *municip. Romæ.*] i. natus in municipio Arpino, ſed Romæ in ordine equeſtri.

Modo *Romæ.*] Quem modo & nuper in equeſtri ordine dicitis eſſe Romæ, non vetere & nobili genere, vnde Salu, ita ignobilitatem obiicit. Verũ vt opinor ſplendor domeſticus tibi animos attolit. Et paulo poſt, verum vt opinor, homo nouus Arpina. ex M. Craſſi familia, illius virtutem imitatur. Nam illos, vt diximus, Romani, qui ſine maiorum ſplendore per ſeipſos claruiſſent, in contemptum nouos appellabant, & inquilinos, quaſi qui alienas ædes incolerent.

Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octauius abſtulit vdo
Cædibus aſſiduis gladio. ſed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere merce des alieno laſſus aratro,
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,

Digitized by Google

Si lentus pigra muniret caſtra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit vrbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtragẽque volabãt,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.

VETVS SCHOL.

IN *Leucade.*] Propter Antonium & Cleopatram, quia bello nauali ſub Leucadie promontorio Epiri, deuicti ſunt ab Auguſto.

THESSALIAE *campis.*] Ibi nam ab Auguſto victi ſunt Brutus & Caſſius, & Pompeius a Cæſare.

ROMA *p. p. C. libera dixit.*] Non per adulationem, vt Auguſtũ. Hoc nam differt ab Auguſto Cicero, quia alia armatus, alia pacatus defenderit libertatem & ciuitatem. vt Lucretius,

———— Romani maximus auctor.
Tullius eloquij, cuius ſub iure togato, &c.

NODOS *p. h. frang. v. vitem.*] A Centurione vapulando ſuo vertice frangi potiebatur Marius vitam, cum militat.

ATQVE *ideo.*] Mario, inquit, debellante Cimbros, coruis auibus fuit miraculum ire ad maiorum cadauerum prædam, quia grandi ſtatur ſunt Galli. Virgilius,

————Scutis protecti corpora longis.

LAVRO *collega ſecunda.*] Secundo, per Marium familia noua. Nam primo per Ciceronem. nobilitati, hoc eſt vt triumpharet. Vel, ſecunda lauro dixit, quia ſecundo loco triumphauit poſt collegam ſuum.

IOAN. BRITANNICVS.

NOMINIS.] Famæ & laudis.

TITVLI.] Honorum qui non ſine titulo & inſcriptione votantur in Faſtis, ſtatuiſque ſubſcribuntur.

NON *Leucane.*] Id eſt ex bello Actiaco, vbi M. Antonium cum Cleopatra bello nauali ſuperauit Auguſtus, nam Leucas inſula eſt ante ſinum Ambracium iuxta Actium promontorium Epyri, vbi pugna commiſſa fuit. Eam inſulam appellarunt Leucadem à petra albicante. quæ in pelagus illic protenditur. Alcmeonides vero ſcribit, Alixeum & Leucadium filios fuiſſe Icari, & à Leucadio dictam eſſe Leucadem.

CAMPIS *Theſſalia.*] Id eſt ex victoria Pharſalica: ſuperatis Caſſio & Bruto.

ABSTVLIT.] Reportauit.

SED *Roma.*] Roma inquit non habuit vnde Auguſtum Cæſarem, licet diuerſa bella tractaſſet, appellaret patrem patriæ, ſed habuit vnde Ciceronem, appellaret: ſic igitur commendat quem Romani, vt ignobilem vituperabant.

PATREM *patriæ.*] Primus fuit Cicero, qui tale cognomen meruit conſeruata patria in cõiuratione Catilinaria, id poſtea cognominis ad imperatores adulatione magis quàm merito delatum.

ARPINAS *alius.*] i. Marius. Nam Arpinum patria fuit communis Marij &

triumphum duxit. Iidem in curia Galli bracchas depoſuerunt. Medos etiam, aliaſque gentes barbaras tali genere veſtium vſas docet & Perſ.

Quoque docet ſapiens bracchatis illita Medis, *Porticus.*

Et Ouid. De triſtibus.

Pellibus hirſutis arcent mala frigora bracchis.

Senones autem populi ſunt Galliæ Lugdunenſis.

AVSI.] Scilicet vos coniuratores id facinoris.

QVOD *liceat.*] Quod omnibus licitum ſit id eſt id facinoris commiſiſtis, quod incendio hoc eſt grauiſſimo ſupplicio meretur puniri.

TVNICA *moleſta.*] Id eſt igne, & ſupplicio ignis. de tunica autem moleſta ſic Seneca libro ij. ad Lucil. Cogita illam tunicam alimentis ignium, & illitam & intextam, & quicquid aliud commenta eſt ſæuitia. hoc enim genus ſupplicij excogitatum eſt, vt facinoroſi homines igne, & tunica obuoluti cremarentur viui.

SED *vigilat conſul.*] Vos inquit patriam quæritis perdere, qui nobiles vos eſſe dicitis, Conſul vero, quem ignobilem putatis, ipſam tuetur, ac ſeruat, ſicque poëta oſtendit, non ex natalibus, ſed ex recte factis virtuteque, nobilitatem pendere, cenſendamque eſſe.

VIGILAT.] Operam dat ne Catilina & reliqui coniurati rempublicam perdant.

VEXILLA *veſtra.*] Conatus, & furores veſtros. vexilla enim ſunt ſigna militaria per diminutionem dicta à velis.

COERCET.] Repreſſit.

HIC *nouus Arpinas.*] Ignobilis, id eſt Cicero quem vos nouum, & ignobilem per contemptum appellatis, quum tamen conſtet, vt Plutar. & Euſeb. ſcribunt, eum ex regio Volſcorum genere eſſe ortum, matre Heluia, & patre equeſtris ordinis. Nam Romani, eos qui nulla maiorum dignitate claruiſſent, nouos ſoliti ſunt appellare: vnde Catilina inuectus in Ciceronem, eum nouum hominem nuncupat.

ARPINAS] Arpinum oppidum eſt Volſcorum, patria Ciceronis. Volſci autem populi ſunt iuncti Latinis, quorum oppida ſunt, Aquinum, Fabrateria, Fruſino, Cora, Pometia, Antium, Velitræ, & Sueſſa eorum metropolis.

EQVES *municip. Romæ.*] i. natus in municipio Arpino, ſed Romæ in ordine equeſtri.

MODO *Romæ.*] Quem modo & nuper in equeſtri ordine dicitis eſſe Romæ, non vetere & nobili genere, vnde Salu. ita ignobilitatem obiicit. Verũ vt opinor ſplendor domeſticus tibi animos attolit. Et paulo poſt, verum vt opinor, homo nouus Arpinas ex M. Craſſi familia, illius virtutem imitatur. Nam illos, vt diximus, Romani, qui ſine maiorum ſplendore per ſeipſos claruiſſent, in contemptum nouos appellabant, & inquilinos, quaſi qui alienas ædes incolerent.

Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octauius abſtulit vdo
Cædibus aſſiduis gladio. ſed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere mercedes alieno laſſus aratro,
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,

Si lentus pigra muniret caſtra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit vrbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtrageque volabãt,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.

VETVS SCHOL.

IN *Leucade.*] Propter Antonium & Cleopatram, quia bello nauali ſub Leucade promontorio Epiri, deuicti ſunt ab Auguſto.

THESSALIAE *campi.*] Ibi nam ab Auguſto victi ſunt Brutus & Caſſius, & Pompeius a Cæſare.

ROMA *p. p. C. libera dixit.*] Non per adulationem, vt Auguſtũ. Hoc nam differt ab Auguſto Cicero, quia alia armatus, alia pacatus defenderit libertatem & ciuitatem. vt Lucretius,

——— Romani maximus auctor.
Tullius eloquij, cuius ſub iure togato, &c.

NODOS *p. h. frang. v. vitem.*] A Centurione vapulando ſuo vertice frangi patiebatur Marius vitam cum militat.

ATQVE *ideo.*] Mario, inquit, debellante Cimbros, coruis auibus fuit miraculum ire ad maiorum cadauerum prædam, quia grandi ſtatur ſunt Galli. Virgilius,

——— Scutis protecti corpora longis.

LAVRO *collega ſecunda.*] Secundo, per Marium familia noua. Nam primo per Ciceronem. nobilitati, hoc eſt vt triumpharet. Vel, ſecunda lauro dixit, quia ſecundo loco triumphauit poſt collegam ſuum.

IOAN. BRITANNICVS.

NOMINIS.] Famæ & laudis.

TITVLI.] Honorum qui non ſine titulo & inſcriptione notantur in Faſtis, ſtatuiſque ſubſcribuntur.

NON *Leucade.*] Id eſt ex bello Actiaco, vbi M. Antonium cum Cleopatra bello nauali ſuperauit Auguſtus, nam Leucas inſula eſt ante ſinum Ambracium iuxta Actium promontorium Epyri, vbi pugna commiſſa fuit. Eam inſulam appellarunt Leucadem à petra albicante. quæ in pelagus illic protenditur. Alcmeonides vero ſcribit, Alixeum & Leucadium filios fuiſſe Icari, & à Leucadio dictam eſſe Leucadem.

CAMPIS *Theſſalia.*] Id eſt ex victoria Pharſalica: ſuperatis Caſſio & Bruto.

ABSTVLIT.] Reportauit.

SED *Roma.*] Roma inquit non habuit vnde Auguſtum Cæſarem, licet diuerſa bella tractaſſet, appellaret patrem patriæ, ſed habuit vnde Ciceronem, appellaret: ſic igitur commendat quem Romani, vt ignobilem vituperabant.

PATREM *patriæ.*] Primus fuit Cicero, qui tale cognomen meruit conſeruata patria in cõiuratione Catilinaria, id poſtea cognominis ad imperatores adulatione magis quàm merito delatum.

ARPINAS *alius.*] i. Marius. Nam Arpinum patria fuit communis Marij &

triumphum ducit. Iidem in curia Galli bracchas depoſuerunt. Medos etiam, aliaſque gentes barbaras tali genere veſtium vſas docet & Perſ.

Quoque docet ſapiens bracchatis illita Medis, *Porticus.*

Et Ouid. De triſtibus.

Pellibus hirſutis arcent mala frigora bracchis.

Senones autem populi ſunt Galliæ Lugdunenſis.

AVSI.] Scilicet vos coniuratores id facinoris.

QVOD *liceat.*] Quod omnibus licitum ſit id eſt id facinoris commiſiſtis, quod incendio hoc eſt grauiſſimo ſupplicio meretur puniri.

TVNICA *moleſta.*] Id eſt igne, & ſupplicio ignis. de tunica autem moleſta ſic Seneca libro ij. ad Lucil. Cogita illam tunicam alimentis ignium, & illitam & intextam, & quicquid aliud commenta eſt ſæuitia. hoc enim genus ſupplicij excogitatum eſt, vt facinoroſi homines igne, & tunica obuoluti cremarentur viui.

SED *vigilat conſul.*] Vos inquit patriam quæritis perdere, qui nobiles vos eſſe dicitis, Conſul vero, quem ignobilem putatis, ipſam tuetur, ac ſeruat, ſicque poëta oſtendit, non ex natalibus, ſed ex recte factis virtutéque, nobilitatem pendere, cenſendamque eſſe.

VIGILAT.] Operam dat ne Catilina & reliqui coniurati rempublicam perdant.

VEXILLA *veſtra.*] Conatus, & furores veſtros. vexilla enim ſunt ſigna militaria per diminutionem dicta à velis.

COERCET.] Reprimit.

HIC *nouus Arpinas.*] Ignobilis, id eſt Cicero quem vos nouum, & ignobilem per contemptum appellatis, quum tamen conſtet, vt Plutar. & Euſeb. ſcribunt, eum ex regio Volſcorum genere eſſe ortum, matre Heluia, & patre equeſtris ordinis. Nam Romani, eos qui nulla maiorum dignitate claruiſſent, nouos ſoliti ſunt appellare: vnde Catilina inuectus in Ciceronem, eum nouum hominem nuncupat.

ARPINAS] Arpinum oppidum eſt Volſcorum, patria Ciceronis. Volſci autem populi ſunt iuncti Latinis, quorum oppida ſunt, Aquinum, Fabrateria, Fruſino, Cora, Pometia, Antium, Velitræ, & Sueſſa eorum metropolis.

EQVES *municip. Romæ.*] i. natus in municipio Arpino, ſed Romæ in ordine equeſtri.

MODO *Romæ.*] Quem modo & nuper in equeſtri ordine dicitis eſſe Romæ, non vetere & nobili genere, vnde Salu. ita ignobilitatem obiicit. Verũ vt opinor ſplendor domeſticus tibi animos attolit. Et paulo poſt, verum vt opinor, homo nouus Arpinas ex M. Craſſi familia, illius virtutem imitatur. Nam illos, vt diximus, Romani, qui ſine maiorum ſplendore per ſeipſos claruiſſent, in contemptum nouos appellabant, & inquilinos, quaſi qui alienas ædes incolerent.

Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis, & tituli, quantum non Leucade, quantum
Theſſaliæ campis Octauius abſtulit vdo
Cædibus aſſiduis gladio. ſed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.
Arpinas alius Volſcorum in monte ſolebat
Poſcere merce des alieno laſſus aratro,
Nodoſam poſt hæc frangebat vertice vitem,

Si lentus pigra muniret caſtra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit vrbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtrageq́ue volabãt,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.

VETVS SCHOL.

IN *Leucade.*] Propter Antonium & Cleopatram, quia bello nauali ſub Leucade promontorio Epiri, deuicti ſunt ab Auguſto.

THESSALIAE *campis.*] Ibi nam ab Auguſto victi ſunt Brutus & Caſſius, & Pompeius a Cæſare.

ROMA *p. p. C. libera dixit.*] Non per adulationem, vt Auguſtũ. Hoc nam differt ab Auguſto Cicero, quia alia armatus, alia pacatus defenderit libertatem & ciuitatem. vt Lucretius,

———— Romani maximus auctor.
Tullius eloquij, cuius ſub iure togato. &c.

NODOS *p. h. frang. v. vitem.*] A Centurione vapulando ſuo vertice frangi potiebatur Marius vitam cum militat.

ATQVE *ideo.*] Mario, inquit, debellante Cimbros, coruis auibus fuit miraculum ire ad maiorum cadauerum prædam, quia grandi ſtatur ſunt Galli. Virgilius,

———— Scutis protecti corpora longis.

LAVRO *collega ſecunda.*] Secundo, per Marium familia noua. Nam primo per Ciceronem nobilitati, hoc eſt vt triumpharet. Vel, ſecunda lauro dixit, quia ſecundo loco triumphauit poſt collegam ſuum.

IOAN. BRITANNICVS.

NOMINIS.] Famæ & laudis.

TITVLI.] Honorum qui non ſine titulo & inſcriptione votantur in Faſtis, ſtatuiſque ſubſcribuntur.

NON *Leucade.*] Id eſt ex bello Actiaco, vbi M. Antonium cum Cleopatra bello nauali ſuperauit Auguſtus, nam Leucas inſula eſt ante ſinum Ambracium iuxta Actium promontorium Epyri, vbi pugna commiſſa fuit. Eam inſulam appellarunt Leucadem à petra albicante, quæ in pelagus illic protenditur. Alcmeonides vero ſcribit, Alixeum & Leucadium filios fuiſſe Icari, & à Leucadio dictam eſſe Leucadem.

CAMPIS *Theſſaliæ.*] Id eſt ex victoria Pharſalica: ſuperatis Caſſio & Bruto.

ABSTVLIT.] Reportauit.

SED *Roma.*] Roma inquit non habuit vnde Auguſtum Cæſarem, licet diuerſa bella tractaſſet, appellaret patrem patriæ, ſed habuit vnde Ciceronem, appellaret: ſic igitur commendat quem Romani, vt ignobilem vituperabant.

PATREM *patriæ.*] Primus fuit Cicero, qui tale cognomen meruit conſeruata patria in cõiuratione Catilinaria, id poſtea cognominis ad imperatores adulatione magis quam merito delatum.

ARPINAS *alius.*] i. Marius. Nam Arpinum patria fuit communis Marij &

Si lentus pigra muniret caſtra dolabra:
Hic tamen & Cimbros, & ſumma pericula rerum
Excipit, & ſolus trepidantem protegit vrbem.
Atque ideo, poſtquam ad Cimbros, ſtrageque volabāt,
Qui nunquam attigerant maiora cadauera, corui,
Nobilis ornatur lauro collega ſecunda.

VETVS SCHOL.

IN *Leucade.*] Propter Antonium & Cleopatram, quia bello nauali ſub Leucatie promontorio Epiri, deuicti ſunt ab Auguſto.

THESSALIAE *campu.*] Ibi nam ab Auguſto victi ſunt Brutus & Caſſius, & Pompeius a Cæſare.

ROMA *p. p C. libera dixit.*] Non per adulationem, vt Auguſtū. Hoc nam differt ab Auguſto Cicero, quia alia armatus, alia pacatus defenderit libertatem & ciuitatem. vt Lucretius,

——— Romani maximus auctor.
Tullius eloquij, cuius ſub iure togato, &c.

NODOS. *p. h. frang. v vitem.*] A Centurione vapulando ſuo vertice frangi potiebatur Marius vitam cum militat.

ATQVE *ideo.*] Mario, inquit, debellante Cimbros, coruis auibus fuit miraculum ire ad maiorum cadauerum prædam, quia grandi ſtatur ſunt Galli. Virgilius,

——— Scutis protecti corpora longis.

LAVRO *collega ſecunda.*] Secundo, per Marium familia noua. Nam primo per Ciceronem. nobilitati, hoc eſt vt triumpharet. Vel, ſecunda lauro dixit, quia ſecundo loco triumphauit poſt collegam ſuum.

IOAN. BRITANNICVS.

NOMINIS.] Famæ & laudis.

TITVLI.] Honorum qui non ſine titulo & in ſcriptione votantur in Faſtis, ſtatuiſque ſubſcribuntur.

NON *Leucade.*] Id eſt ex bello Actiaco, vbi M. Antonium cum Cleopatra bello nauali ſuperauit Auguſtus, nam Leucas inſula eſt ante ſinum Ambracium iuxta Actium promontorium Epyri, vbi pugna commiſſa fuit. Eam inſulam appellarunt Leucadem à petra albicante. quæ in pelagus illic protenditur. Alcmeonides vero ſcribit, Alixeum & Leucadium filios fuiſſe Icari, & à Leucadio dictam eſſe Leucadem.

CAMPIS *Theſſaliæ.*] Id eſt ex victoria Pharſalica: ſuperatis Caſſio & Bruto.

ABSTVLIT.] Reportauit.

SED *Roma.*] Roma inquit non habuit vnde Auguſtum Cæſarem, licet diuerſa bella tractaſſet, appellaret patrem patriæ, ſed habuit vnde Ciceronem, appellaret: ſic igitur commendat quem Romani, vt ignobilem vituperabant.

PATREM *patriæ.*] Primus fuit Cicero, qui tale cognomen meruit conſeruata patria in cōiuratione Catilinaria, id poſtea cognominis ad imperatores adulatione magis quàm merito delatum.

ARPINAS *alius.*] i. Marius. Nam Arpinum patria fuit communis Marij &

Ciceronis. Monet exemplo item Marij nobilitatem ex virtute pendere.

LASSVS *aratro alieno.*] Oſtendit Iuuenalis non ſolum Marium aratorem fuiſſe, ſed etiam agricolam mercenarium.

POST *hæc.*] Poſt agricolationem rebus bellicis ſe accommodauit. Sequutus enim eſt Romanorum caſtra, vt miles gregarius, quod indicat, quum ait illum verſatum inter fabros ad dolanda ligna. Milites enim operibus fabrilibus exercebantur. Vnde Martial. iuriſconſultus titulo De re militari ſic ſcribit. Et ſi ſcio fabrilibus operibus exerceri milites non eſſe alienum. Fabri enim tignarij, carpentarij, ferrarij, idque genus artifices: vt docet Vegetius, caſtra ſequebantur, nullius rei participes niſi operis caſtrorum muniendorum. Marius, vt ſcribit Plutar. obſcuro genere ortus patrem Marium, matrem Fulcinam pauperes homines atque mechanicos habuit, vitam ab vrbanis, lautiſque viuendi moribus alienam, ſed modeſtam, & priſcis viuendi inſtitutis egit in villa Ciuernate, quæ erat in agro Arpinati. militauit primo ſub Scipione Aphricano Numantiam obſidente, vbi quum aliquando poſt cœnam de imperatoribus ſermo fieret, & quidam ex præſentibus ſiue ſerio, ſiue ioco Scipionem interrogaret, quem talem ducem poſt illum pop. Rom. habiturus eſſet, Scipio percuſſo leuiter Marij humero, hunc inquit, hic præſtanti virtute erit.

FRANGEBAT *v. vitem.*] .i. vite pulſabatur à centurione in caſtris. Nam centuriones vitem geſtabant ad milites in officio continendos. Plin. libro xiiij. capite primo loquens de vite. Quid quod incerte caſtris ſummam rerum imperiumque continent Centurionum in manu vitis, & optimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas. Liuius libro ſeptimo, ab Vrbe condita loquens de Scipione inferiore. Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Roman. eſſet vitibus, ſi extraneus virgis cecidit.

PLORA *d.*] Dolabra ferramentum eſt fabrorum ad dolanda ligna, vnde & nomen deductum. Caſtra enim ſequebantur fabri, centonarij, & dendrophori. i. arborum ſucciſores.

HIC *tamen Cimbros.*] Hic tamen inquit Marius, quem vos ignobilem dicitis, vicit & Cimbros: Nam eos in Gallia apud aquas Sextias iunctis Catuli proconſulis cum exercitu ſuo copiis deleuit, in quo prælio traduntur cæſa fuiſſe hominum centum & xl. millia, capta xl.

ET *ſolus.*] Non autem ſolus hoſtem ſuperauit ſed vna cum collega Catulo. Cæterum hoc ex hiſtoria. Nam vt ſcribit Plutarchus, famam & gloriam huius rei totam Mario propter primam victoriam aduerſus Teutonas, & Ambrones, & nomen imperij tribuebant, vnde autore Liuio, primores ciuitatis qui aliquantulum vt nouo homini ad tantos honores euecto inuiderant, conſeruatam ab eo rempublicam fatebantur, quaſi ab eo ſolo, & non etiam à collega.

ATQVE *ideo.*] Ob talem inquit victoriam factum eſt, vt collega nobilis Catulus Luctarius habuerit vnde triumpharet, quaſi dicat ex ſudore hominis noui & ignobilis inuenit nobilis vnde triumpharet. ſicque nobilitatem cauillando virtutem extollit Marij, nam quum duo ei triumphi, primus, ſcilicet ex Teutonis, ſecundus ex Cimbris offerrentur, ambos agere noluit. Nam, vt in huiuſmodi ſecundis rebus manſuetum ſe præberet, cum Catulo triumphare omnino inſtituit. formidabat enim milites, qui in ea dimicatione conuenerant, vt ſi Catulus honore excluderetur, ipſe quoque triumpho priuaretur. Ergo in cauſa fuit vt Catulus ſecundum habuerit triumphum. ſ. Cimbricum, quum vterque ei eſſet ab vniuerſo populo oblatus. Hic autem eſt ille Catulus Luctatius, de quo & in ſecunda Satyra nonnulla attigimus. qui capitolium igni abſumptum non ſolum refecit, ſed & magnificentius dedicauit.

MAIORA *cad.*] Magno enim corpore, horrendiſque oculis erant, & apud Germanos prædones appellabantur. autor Plut. Cadauer autem dictum eſt à cadendo, non autem vt quidam expoſuerunt, quaſi caro data vermibus, diciturque cadauer non ſolum hominum, ſed omnium animalium atque etiam rerum inanimatarum.

matarum. Vnde Ser. Sulpicius ſic ſcribit Cic. Hemnos homunculi indignamur, ſi quis noſtrorum interijt aut occiſus eſt. quorum vita breuior eſſe debet, quum vno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant: Locutus enim eſt ante de multis ciuitatib. proſtratis, & dirutis.

POSTQVAM *corui volabant.*] id eſt poſtquam parta fuit victoria.

STRAGEM.] Cladem dictam à ſternendo.

Plebeiæ Deciorum animæ, plebeia fuerunt
Nomina: pro totis legionibus hi tamen, & pro
Omnibus auxilijs, atque omni pube Latina
Sufficiunt Dijs infernis, Terræque parenti.
Pluris enim Decij, quam quæ ſeruantur ab illis.
Ancilla natus trabeam. & diadema Quirini,
Et faſceis meruit Regum vltimus ille bonorum.
Prodita laxabant portarum clauſtra tyrannis
Exſulibus iuuenes ipſius Conſulis, & quos
Magnum aliquid dubia pro libertate deceret,
Quod miraretur cum Coclite Mucius, & quæ
Imperij fineis Tiberrinum virgo natauit.

VETVS SCHOL.

PLEBEIAE *Deciorum animæ.*] Decij pater & filius, ſomnio moniti pro incolumitate Populi Romani ſe deuouerunt, alter bello Latino, alter bello Gallico. Nam pater cum eſſet collega L. Menilij Torquati, eſſent ſomnio admoniti, eam partem victricem fore, cuius dux in prœlio cecíderit. Decius calcaribus equo incitato, in medios hoſtes inruit, ibique pugnans interfectus eſt. Cuius cum corpus milites liberare contenderent, cum plena ſunt reuerſi victoria. Hoc exemplo patris pro bello Samnitico & Tuſco, bello Gallico ab hoſtibus eſt filius interemptus. de quibus & Virgilius, *Quin Decios Brutoſque.*

ANCILLA *natus*] Ocriculana captiua. Seruius Tullius.

REGVM *vlt. ille bo.*] Nam fuerunt reges poſtea ſuperbi. Sextus à Romulo: nam ſeptimus Tarquin. fuit Superbus.

IVVENES *ipſius Conſulis.*] Ipſius Bruti filij, qui à patre ſecuti percuſſi ſunt, portas aperiebant, vt Tarquinius Superbus intraret.

CVM *Coc.*] Horatius Cocles cum feſſos milites ſuos ab Etruſcis videret, pontem ſublicium ſubduci iuſſit, ne protinus hoſtes ad vrbem irent, & ipſe ſolus interim exercitum Porſennæ ſuſtinuit, dehinc armatus Tiberim tranſnatauit ad ſuos.

VIRGO *nat.*] Clœlia virgo inter obſides data Porſennæ à Romanis, ſimulans ritu patrio velle ſe in ripa Tiberis cum cæteris virginibus ſacra facere, ablegatis cuſtodibus tranſnatauit. & per legatos à Porſenna recepta, in tanto honore habita eſt, vt cum cæteris obſidibus in patriam remitteretur. Huius rei cauſſa & ſtatuam equeſtrem meruit inauratam.

IOANNES BRITANNICVS.

PLEBEIAE *Deciorum animæ*] Licet inquit Decij ignobiles haberentur, quum in domum ſuam Decius pater primus conſulatum detulerit tamen opem patriæ tulerunt. Nam vterque Decius pater & filius ſe deuouit: pater bello Latino, filius bello aduerſus Ætruſcos, Samnites, Vmbros, & Gallos. Decius pater quum ſe deuouit, his verbis, vt ſcribit Liuius libro viij. eſt vſus, Sicuti verbis nuncupaui, ita pro repub. Quiritium, exercitu, legionibus, auxiliis populi Rom. Quiritium, legiones, auxiliaque hoſtium mecum diis Manibus deuoueo. Decius filius quum videret aciem inclinari, exemplum patris imitatus aduocato M. Liuio pontifice haſtæ inſiſtens, & ſolemnia verba reſpondens, ſe & hoſtes diis manibus deuouit, impetúque in hoſtes facto victoriam ſuis reliquit legionibus. Nam illico pugna inſtaurata fuit, cœpitque pontifex vociferari, viciſſe Romanos, defunctos conſulis fato Gallos, Samniteſque Telluris matris ac deorum manium eſſe.

PRO *t. l.*] Pro totius exercitu Romani ſalute.

SVFFICIVNT.] Sufficere dicimus ei, cui deſiderium implemus.

TERRAE *p.*] In cuius viſceribus dicuntur ipſi eſſe inferi.

PLVRIS *e D.*] Exemplo ergo Deciorum oſtendit hominem ſola animi virtute nobilem (vt diximus) fieri quod item exemplo Seruij Tullij probat, qui in domo Tarquinij vxoris induſtria & conſilio, tanta gratia apud populum Rom. vixit, vt quum interdum iactari voces ab iuuene Tarquinio audiret, ſe iniuſſu populi regnare, auſus ſit ferre ad populum, vellent iuberentve ſe regnare, vnde tanto conſenſu, quanto haud quiſquam alius ante, rex eſt declaratus.

ANCILLA.] Cornicularia, fuerat enim ex Corniculo oppido Latij. Eſt autem ordo, ille bonorum regum vltimus natus ancilla meruit trabeam. Ancilla proprie dicitur mulier, quæ in ſeruitute eſt.

TRABEAM.] Veſtis fuit regum Liuius, Seruius cum trabea, & lictorib. prodijt. Plin. Trabeis vſos inquit accipio reges. Eam ſcribit Dionyſius Hali. lib ij. circumdiſtinctam fuiſſe purpura, ſub tegmine puniceo, veſtemque fuiſſe gentilem Romanis honorificam.

DIADEMA.] à διαδεῖν quod eſt circumligo, erat autem pannus, quo veluti faſcia reges caput ſibi vinciebant. Seneca ad Lucilium. Vides illum Scythiæ Sarmatiæque regem inſigni capitis decore: ſi vis illum æſtimare, totumque ſcire qualis ſit, faſciam ſolue, multum mali ſub illa latet. Valerius de Pompeio ſic. Cui candida faſcia habenti crus alligatum, Fauonius, non inquit, refert, qua in parte corporis ſit diadema, exigua panni cauillatione, regias eius vires exprobrans. idem Valer alibi. Rex etiam ille ſubtilis iudicij, quem ferunt traditum ſibi diadema, priuſquam capiti imponeret retentum diu conſideraſſe, ac dixiſſe. O nobilem, magis quàm fœlicem pannum. Hæc ideo copioſius dixi, vt eorum opinio explodatur, qui diadema coronam regiam interpretantur.

QVIRINI.] Hoc eſt inſigne regium, quo Romulus, qui Quirinus dictus eſt, primus rex apud Romanos eſt vſus. de Quirino illic eſt dictum, *in valle Quirini.*

FASCES.] de faſcibus abunde ſuperius diximus: his & reges vtebantur. Liuius, Dionyſius, Plutarchus, & Macrobius autores.

VLTIMVS *bonorum regum*] Nam fuit ſextus rex Romanorum, poſt quem Tarquinius Superbus regnauit omnium vltimus, qui quanto cæteri meliores fuere, tanto ipſe fuit nequior

IVVENES *ipſius conſulis.*] Exemplo filiorum Bruti, & Aquilij, aliorùmque coniuratorum, qui nobili genere fuerunt, oſtendit. vt ſupra exemplo Catilinæ & Cethegi. eos appellandos non eſſe nobiles, qui citra virtutem viuunt: pulſis enim Tarquiniis regibus, patricij iuuenes, inter quos fuere filij duo Iunij Bruti conſulis, Marcus & Manlius Gelij, vxoris Bruti fratres, Liuius & Marcus Aquilij memores

Digitized by Google

eius licentiæ, quam ſub regibus habuerant conſpirarunt in domo Aquiliorum de reducendis regibus. Coniurationem detexit Vindex Cecinenſis Aquiliorum ſeruus: deprehenſi iuuenes pœnas dederunt, Bruto filiis ſuis non parcente: nam ſupplicium eorum conſtantiſſime iuſſit, & ſpectauit, autores Liuius, Dionyſius, Plutarchus, Plinius, & Florus.

IPSIVS *conſulis.*] Bruti, qui primus eiecto Tarquinio Superbo conſul eſt creatus.

DECERET.] Conueniret facere pro libertate, id eſt, pro libertatis conſeruatione, quam pater eorum eiectis regibus patriæ tradiderat. multum autem intereſt quum dicimus pro imperio pugnat, & de imperio. propugnare eſt pro conſeruatione imperij. vt. ſ. quod habeas conſerues: de imperio autem pugnare, eſt de imperio habendo. ſ. vt quod non habeas acquiras: vt illud ſit in conſeruatione, hoc in auctione.

DVCTA *l.*] Hoc eſt, quum libertas in ambiguo eſt quum alij in oppugnanda, alij in tuenda laborent.

QVOD *m.* Quod poſſet mirari, & imitari.

MVTIVS.] ſ. Sceuolæ, qui adoleſcēs nobilis indigne ferens ciuitatem Romanam ab Hetruſcis obſideri quorum ſæpe exercitus fudiſſet, abdito intra veſtem ferro in caſtra hoſtium venit, quorum dux erat Porſena, qui in integrum conabatur Tarquinios reſtituere: ibi forte quum ſtipendium militibus daretur, & ſcriba cum rege pari ornatu ſederet, ſcribam pro rege obtruncat. captus & ante tribunal regis adductus, tum quoque inter tantas fortunæ minas metuendus magis quàm metuens, Romanus ſum inquit ciuis: C. Mutium vocant, hoſtis hoſtem occidere volui, nec ad mortem minus animi eſt quàm ad cædem, ſtatimque dextram incenſo ad ſacrificiū foculo inicit: quam, animi virtutem conſpectans Porſena, eum intactum, inuiolatúmque dimiſit, vnde poſtea Sceuolæ cognomen accepit, à clade dextræ manus. nota eſt hiſtoria..

QVVM *C.*] Horatius Cocles eodem bello poſitus forte in ſtatione pontis, quū Porſena irrueret, ſolus hoſtium impetum in primo pontis aditu ſuſtinuit, donec à tergo pons interrumperetur. Tunc in Tyberim armatus deſiliit, multíſque ſuperincidentibus telis incolumis ad ſuos tranauit. Statua ei erecta fuit in comitio, agrique quantum vno die arari poſſet datum trans Tyberim. Cocles autem ob id eſt cognominatus, quod in alio prælio oculum amiſerat, ſcribit Plin. libro xi. eos Coclites appellari, qui altero lumine orbi naſcerentur: vnde & Cyclopea accepimus appellatos in Sicilia, quòd ſolum oculum in fronte haberent. C. quos Romani errore forſitàn linguæ Græcæ, Coclites appellarunt. S.

VIRGO.] Id eſt Clœlia, quæ eodem bello inter pacis conditiones data Porſenæ inter obſides dux agminis virginum, deceptis cuſtodibus, noctu caſtris egreſſa, equum, quem ſors dederat, arripuit & Tyberim traiecit, Rex ita incenſus Clœliā obſidem repetiit, accepitque, cuius virtutem admiratus eam ad ſuos remiſit, facta ei poteſtate eligendi quos vellet ſecum ducere ex obſidib. quæ pueros impuberes elegiſſe fertur, quorum ætatem iniuriæ non obnoxiam eſſe ſciebat, ſtatua ei equeſtris in foro poſita.

VIRGO.] Ordo eſt, & quod miraretur virgo, quæ natauit.

IMPERII *fines Tiberinum.*] Hoc eſt quæ natauit Tyberim, qui tunc imperij Romani finis erat, non enim tunc temporis Romani vlterius imperabant.

Occulta ad patres produxit crimina ſeruus
Matronis lugendus: at illos verbera iuſtis
Afficiunt pœnis, & legum prima ſecuris.
Malo pater tibi ſit Therſites, dummodo tu ſis.

Aeacidæ ſimilis, Vulcaniꝗue arma capeſſas
Quam te Therſitæ ſimilem producat Achilles.
Et tamen vt longe repetas, longeque reuoluas
Nomen, ab infami gentem deducis aſylo.
Maiorum primus quiſquis fuit ille tuorum.
Aut paſtor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

VETVS SCHOL.

MATRONAS *lug.*] Propter Lucretiam ſcilicet vindicatam, vel quia Superbo ſub tyranno vim patiebatur caſtitas matronarum. Vindicius, ſeruus qui indicauit filios Bruti. Tarquinio velle portas reſerare, quos pater ſecuri ferit: ſeruum autem vt conſeruatorem patriæ manumiſit, & vt delatorem dominorum, cruci adfixit, quod factum matronæ planxerunt.

PRIMA *ſecures.*] Quia primus Conſul Brutus ſecures accepit.

NOM. *ab in.*] Romulus vt augeret populum Romanum, ſecutus Athenienſium morem, aſylum in loco conſtituit.

AVT *paſtor.*] Quos collegit Romulus.

QVOD *dicere nolo.*] Seruus aut infamis, vel latro. Nam latronum, aut perditorum collegit populum.

IOANNES BRITANNICVS.

SERVVS.] i. Vindex Cecinenſis vnus ex ſeruis Aquiliorum: coniurationis conſilium, vt diximus, detexit ad conſules enim rem detulit, vnde ille primum dicitur vindicta liberatus, vindicta ab eo denominata. Poſt illum obſeruatum eſt, vt qui ita liberati eſſent, in ciuitatem accepti viderentur.

MATRONAE *l.*] Aut quem matronæ lugerent, vt filiorum ſuorum accuſatorem, aut, quod magis placet, cuius obitum matronæ merito lugere deberent, tanquam qui coniurationem prodēdo libertatem patriæ ſeruaſſet, quo more Brutum, annum vt ſcribit Liuius fleuerunt, vt acrem violatæ pudicitiæ vindicem.

VERBERA.] Nam nudatos nobiliſſimos iuuenes virgis ceciderunt, ſecuriq; percuſſerunt.

ET *l. p. ſ.*] i. conſulatus primus, qui fuit inter leges expulſis regibus. Nam antea reges ſine legibus omnia arbitrio ſuo moderabantur. Ac per hoc Brutum intellige, qui primus regib. exactis creatus conſul ſupplicium ſumpſit de filiis, reliquiſque coniuratis.

MALO *p. t. ſ.*] Senſus eſt. Malo ex humili genere ortum, modo virtutem amplexus ſis, quæ veram homini nobilitatem largitur, quam ex claris maioribus & nihil facias dignum memoria & laude, vnde nobilitas comparatur.

THERSITES.] in caſtris Græcorum Therſites fuit, vt in Iliade ſcribit Homer. vir loquaciſſimus, qui nihil curæ haberet quàm recte, aut quàm aperte, ſed vt quā primum, & quàm maxime ridicule loqueretur. Idem fœdiſſimus omnium, qui ad Troiam nauigauerant, altero oculo ſtrabone, altero pede claudo, anguſtiſſimis humeris & ad pectus vſque contractis, vertice acuminato, raro capillo, & eo impetigine aſtricto: idem cum regibus cōtentionem agere ſolitus eſt aſſidue, eoſque obiurgare non honeſtatis vtilitatiſue gratia, ſed vt ſcurram ageret. hunc Vlyſſes grauiter ſceptro eburneo percuſſum interemit.

AEACIDAE.] Achillis Nepotis Æaci. Nam Æacus genuit Peleum, Peleus Achillem,

Digitized by Google

VVLCANIA.] Vulcanus Thetidis precibus, vt ſcribit Homerus arma Achilli filio fabricauit.

ET *tamen vt longe.*] Non ſine ſumma indignatione hæc à poëta dicuntur, vt ſit ſenſus. Licet inquit intumeſcas longo genere maiorum, illud tamen ſcies originem tuam duci ab ignobilibus, oſtendens omnes pariter Romanos humili loco ortos eſſe, quum aut à paſtoribus genus ſuum duxerint, aut ab hominibus ſceleratiſſimis, qui ad aſylum Romuli confugerant. Romanum autem populum à paſtoribus duxiſſe originem, indicat & Varro in re Ruſtica his verbis. Romanorum vero populum à paſtoribus eſſe ortum quis non dicit? Quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe nutricium, qui Romulum & Remum educauit, non ipſos fuiſſe paſtores obtinebit, quòd palilibus potiſſimum condiderunt vrbem?

REVOLVAS *nomen.*] Originem, & nomen familiæ tuæ.

GENTEM.] Genus tuum.

INFAMI *aſylo.*] Hoc eſt infami genere hominum. Nam vt docet Liuius libro primo, Romulus, ne vana eſſet vrbis magnitudo adijciendæ multitudinis cauſa, locum qui tunc ſeptus erat denſis ſentibus inter duos lucos aſylum aperuit, in honorem dei referens. factum enim eſſe voluit & inuiolabilem, eo ex finitimis populis turba omnis ſine diſcrimine liber an ſeruus eſſet auida nouarum rerum perfugit, idque primum ad cœptam magnitudinem roboris fuit. Sicque per ſpeciem religionis erga deos ſponſor factus eſt eos, qui illuc confugiſſent, nihil detrimenti ab inimicis accepturos, & ſi apud ſe permanere vellent, ciuitatis etiam participes faciebat, tradebátque agri portionem, quem bello quæſierat. lege Dionyſium. Aſylum autem dixerunt ab à particula priuatiua & συλάω quod eſt diripio. nullus enim illinc vi aliqua diripi poterat. hoc autem non fuit in omnibus templis, niſi quibus conſecrationis lege conceſſum fuit, primo autem, vt docet Seruius, apud Athenienſes ſtatutum fuit ab Herculis filiis, quos inſequebantur hi qui erant à patre oppreſſi, ſicut docet Statius in ſeptimo Thebaidos.

Fama eſt defenſos acie poſt buſta paterni
Numinis Herculeos ſedem fundaſſe nepotes:

Templum etiam Iunonis in Vrbe Troia appellatum fuiſſe Aſylum oſtendit Vergil. in ij.

Et iam porticibus vacuis Iunonis Aſylo,
Cuſtodes lecti Phœnix & dirus Vlyſſes,
Prædam aſſeruabant.

AVT *paſtor fuit*) Vt fuit Romulus & Remus eorumque altor Fauſtulus.

QVOD *dicere nolo.*] C. Reticentia eſt, tacet enim illum fuiſſe latronem, & latronum ducem, deinde etiam parricidam, Amulius auo & Remo fratre trucidatis. Liuius libro primo. Lucanus, *Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.* S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA IX.

QVERELA NAEVOLI DE RE INPVDICA.

Turpia qui tolerant, non a carpuntur iniqui.

SCIRE *velim quare toties mihi, Næuole, triſtis*
Occurras fronte obducta, ceu Marſya victus.
Quid tibi cum vultu, qualem deprenſus habebat
Rauola, dum Rhodopes vda terit inguina barba?
Nos colaphum incutimus lambenti cruſtula ſeruo
Non erat hac facie miſerabilior Crepereius
Pollio, qui triplicem vſuram præſtare paratus
Circuit, et fatuos non inuenit. vnde repente
Tot rugæ? certe modico contendus agebas
Vernam equitem, conuiua ioco mordente facetus,
Et ſalibus vehemens intra pomeria natis.

IOANNES BRITANNICVS.

IN hac Satyra Nebulo Philopygiſta queritur, quod diuites cinædi auariſſimi ſunt, & nihil de obſequio libidinis poſſit adquirere.

MARSYA *vultus.*] Aut proprie ab eo quem Apollo vicit, aut aduocatus temporis illius.

RAVOLA *dum R.*] Feciſti vultum triſtem, qualem Rauola facit, cum deprehenderentur lamben.

RHODOPES.] Turpia. Rabula, à facto etymologiam nominis ſumpſit pœna.

NOS *colaphum*] Senſus talis eſt, Seruus colapho percutitur à nobis, ſi placentam linguat: tabula autem cum lambat inguina feminarum, impunitus incedit. Cruſtula, ſpecies operis piſtorij. * Lucullu, *Cruſtrauit cruſtula ſolum, placenta.*

ET *fatuos.*] Qui ei ſcilicet pecunias et dant non ſoluturo.

ET *ſalibus.*] Id eſt facetiis vrbicis abundas, id eſt vrbanus: id eſt qui ſolebas in conuiuijs iocis omnes fatigare.

POMERIA.] Loca appellantur, quæ intra muros ſunt, hoc eſt pone muros.

IOAN. BRITANNICVS.

SCIRE *velim quare toties.*] Hac Satyra deteſtandum ſui temporis flagitium inſectatur. Multi enim abiecta omni honeſtate quum iam barbari eſſent vxorémque haberent drauconum commercio vtebantur pro ſe & vxore ſua. Tale igitur genus hominum tota Satyra exagitat, pari modo notans & molles cinædos, & draucos ipſos. Sed quum poeta liberiore ſtilo talem turpitudinem flagellet, illud omnino hanc Satyram interpretanti obſeruandum eſt, vt quum turpia oſtenderit, ſummam adhibeat verborũ modeſtiam, vitium in contemptum trahat, doceat talia vt nefandiſſima eſſe fugienda, nihil eſſe omnipotenti deo noſtro deteſtabilius. Sic enim legendo adoleſcentium mentes à vicijs reſiliunt, virtutibus inhærent, & praua declinantes recta ſequuntur. Introductum igitur Neuolum qui in tali turpitudine cinædis operam præſtabat, quaſi per dialogum interrogat cur triſtis ſit, & is reſpondens auaritiam ſui temporis accuſat conqueritúrque pro laboribus ſuis præmia non rependi à cinædis, nec ab iis quorum vxoribus operam præſtitit. Sicque poeta Satyrico veluti dialogo nefanda ſui temporis vitia inſectatur.

FRONTE *p.*] Caperata, & in rugas contracta.

MARSYA *v.*] De Marſia Phrygio intelligit, qui vt Apuleius ſcrib. in primo limine primi libri Floridorum, filius fuit illius Hiagnis, qui rudibus adhuc muſicæ ſeculis ſolus ante alios cantus canere inſtituit. Nam ante Hiaguin nihil aliud plerique callebant quàm quod Virgilianus opilio ſeu ſubſequa,

Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen

Primus Hiagnis in canendo manus diſcapedinauit, primus duas tibias vno ſpiritu animauit, primus leuis & dextris foraminibus, acuto tinnitu & graui bombo concentum muſicum miſcuit, à patre igitur Marſias eruditus cum Apolline certauit, à quo ſuperatus velut vrſus bipes corio execto, nudis & laceris viſceribus relictus eſt. Ita Marſias in pœnam cecinit & cecidit.

QVID *tibi cum v.*] ſ. tali, id eſt, quid ſibi vult talis vultus?

DEPREHENSVS.] In turpi opere.

RAVOLA.] Pro cunnilingo ſui temporis accipitur.

RHODOPES.] Nomen mulieris infamis.

NOS *colaphum*] Legendum eſt quaſi per acclamationem poetæ, ex quo rei turpitudinem oſtendit quaſi diceret. Tam turpia fiunt per totam vrbem, & ſine vlla peccantis caſtigatione: verum ſi ſeruus cruſtula comedit, ſtatim eum verberamus, & acriter caſtigamus. Sicque poeta docet miram eſſe mortalium cæcitatem, qui leuiora crimina notent & puniant, grauiora vero impunita relinquant.

COLAPHVM.] Dictio eſt Græca Latine alapa dicitur. Terent.

Plus quingentos colaphos infregit mihi.

CRVSTVLA.] Seruius differentiam facit inter cruſtam & cruſtum, vt cruſta ſit eorum quæ non comeduntur, vt cruſta marmoris. Vergilius.

——— *Currentis in flumine cruſtæ.*

Cruſtum vero eorum quæ comeduntur. Vergil.

——— *Patulis nec parcere quadris* *Fatalis cruſti.*

Horat. per diminutionem in Satyris: ——— *Dant cruſtula blandi*

Doctores elementa velint vt diſcere prima.

POLLIO *Grepereius*] Pollionem vt luxurioſum, & nepotem ſugillat, qui abſumptis opibus mutuo & in fœnus cogebatur pecuniam quærere, quod non faciebat ſine magno pudore, & frontis contractione ob priſtinam fortunam, à qua ob gulam deiectus erat.

HAC *facie.*] Tua ſ. ô Neuole.

NON *inuenit fatuos.*] Hoc eſt, qui reuera fatui fuiſſent, ſi dediſſent mutuo quod ad ſe non eſſet rediturum. Fatui autem dicuntur, qui nullius ſunt prudentiæ. C. Stulti, hebetes, ſtipites, caudices, plumbei. S.

VNDE.] Subaudi ſunt.

TOT *rugæ.*] Tanta vultus triſtitia, quæ per rugas oſtenditur.

CERTE *modico*] Occurrit tacitæ reſponſioni: poſſet enim dicere, paupertas mihi moleſta eſt, & proinde triſtis ſum. ait ergo. Certe vt contentus modico vitam per ſummam hilaritatem agebas, ita vt vernas prorſus hilaritate vitæ referres: nam vernæ vtpote in domibus potentiorum nati & nutriti, miræ dicacitatis erant, à verna ſit vernaliter. Horat. in ſermonibus.

Continuátque dapes, nec non vernaliter ipſis

Fungitur officiis, prælambens omne, quod affert

Differt autem verna à ſeruo, quod ſeruus is ſit, qui aut bello captus, aut ære paratus in poteſtatem noſtram venit. Vernæ vero, qui ex ancillis naſcuntur domi. nam & ij in ſeruitute ſunt.

VERNAM *equitem.*] Ita inquit hilare viuebas, iiſque iocis, vt verna eques videreris. Sic enim Romani vernas equites per iocum nominauere. Martial.

Quirinalis futuit ancillas, *Domúmque & agros implet equitibus vernis.*

Idem alibi. *Ciuis non Syriæne, Parthiaue, Nec de Cappadocis eques catlaſtis.*

FACETVS.] Scribit Quintilianus facetum non tantum circa ridicula conſiſtere, ſed etiam eſſe appellationem excultæ cuiuſdam elegantiæ, vnde Horat.

Molle atque facetum.

IOCO *mordente.*] Iocum accipimus, autore Fabio, quod eſt contrarium ſerio. Nam & fingere, & terrere, & promittere interim iocus eſt.

MORDENTE.] Per iocum mordentem intellexit dicacitatem quæ propriæ ſignificat ſermonem cum riſu aliquos inceſſentem: ideo Demoſthenem vrbanum fuiſſe dicunt, dicacem negant.

VEHEMENS.] Valde promptus.

SALIBVS.] Ridiculis. Cic. Omne quod ſalſum ſit ait eſſe Atticorum, quia ſunt maxime ad riſum cõpoſiti. Et Catullus quum dicit, *Nulla eſt in toto corpore mica ſalis*, hoc dicit nihil in corpore eius eſſe ridiculum. Salſum igitur erit quod non erit inſulſum, velut quoddam ſimplex orationis condimentum, quod ſentitur latente iudicio, & velut palatum excitat, quod à tædio defendit orationem.

INTRA *pomeria.*] Eos ſales intelligit, qui autore Fabio vrbanitas dicuntur, qua ait ſignificari ſermonem præferentem in verbis, & ſono, & vſu proprium quendam guſtum Vrbis, & ſumptam ex conuerſatione doctorum tacitam eruditionem, cui contraria ſit ruſticitas.

POMERIA.] Dicunt quaſi poſt mœnia. Nam vt ſcribit Liu. ſpacium quod neque habitari, neque arari fas erat, non magis quod poſt murum eſſet, quàm quod murus poſt id, pomerium Romani appellauere.

Omnia nunc contra: vultus grauis, horrida ſiccæ
Silua comæ, nullus tota nitor in cute, qualem
Bruſcia præſtabat calidi tibi faſcia viſci:

15 Sed

Digitized by Google

Sed fruticante pilo neglecta, & ſqualida crura.
Quid macies ægri veteris, quem tempore longo
Torret quarta dies, olimque domeſtica febris?
Deprendas animi tormenta latentis in ægro
Corpore, deprendas & gaudia: ſumit vtrúmque
Inde habitum facies. igitur flexiſſe videris
Propoſitum, & vitæ contrarius ire priori.
Nuper enim, vt repeto, fanum Iſidis, & Ganymedem
Pacis, & aduectæ ſecreta palatia matris,
Et Cererem (nam quo non proſtat femina templo?)
Notior Aufidio mœchus ſcelerare ſolebas,
Quodque taces, ipſos etiam inclinare maritos.

VETVS SCHOL.

FASCIA *viſci.*] Pſilotrum ſignificat, dropacem quo ſolebat ſe accurare.
QVID *macies ægri veteris.*] Ita macer & decolor, tanquam quartanarius.
DOMESTICA *febris.*] Conſueta, familiaris.
DEPRENDAS.] Id eſt omne vitium corporis, ſiue ægritudo, ex faciei colore deprehenditur.
SVMIT *vtrumque Inde hab. facies.*] Id eſt, & lætitiæ & ærumnarum.
FANVM *Iſidis & Ganymedem.*] Statuæ, ad quas conueniebant cinædi.
ET *aduectæ ſec. palatia matris.*] Matris deum m[illegible]eria, cuius templũ in palatio eſt.
QVOQVE *taces ipſos.*] Solebas ſcilicet, quod non confiteris. Hoc autem vult ex per ona poeta eorum refert qui diuites * ſe inclinant viros, & tam modica conſequuntur.

IOANNES BRITANNICVS.

OMNIA *nunc contra.* Subaudi ſunt tibi.
SYLVA *h.*] Cæſaries incom[illegible]ta.
SICCAE.] Non vnguentatæ: nam & capilli, totúmque caput vnguento fouebantur. Martialis.

Si ſapiu Aſſyrio ſemper tibi crinis amomo
Splendeat, & cingant florea ſerta caput.

Plaut. in Caſina. *Vnde hic amabo vnguenta olent, oh perij. Ceſſo caput pallio detegere.*
CALIDI *viſci.* Hoc dicit quia vt ſcribit Plinius libro vigeſimoquarto. Viſcum cum reſina, & ceræ, panos in cute mitigat omnis generis, tali igitur remedio facies reddebatur nitidior.
SED *fruticante*] Notat molliciem, turpitudinémque ſui temporis. Nam cinædi, vt molliores viderentur, crura & brachia ſibi depilabant. Eſt ergo ſenſus. Crura inquit nunc tibi ſunt neglecta, & ſqualida pilo fruticante, id eſt, ſubnaſcente inſtar fruticis.
QVID *macies.*] Subaudi ſibi vult.
ÆGRI *veteris.*] Valetudinarij hominis, qui morbo diutino laborauerit.

DEPREHENDAS *animi tormenta.*] Senſus eſt. Sentio profecto te graui cura vexari. Nam facile vnuſquiſque deprehendat animi perturbationes ex habitu corporis. i. & curas & gaudia.

DEPREHENDAS.] Secunda perſona pro tertia. i. vnuſquiſque facile poſſit deprehendere.

VTRVMQVE *habitum.*] Et mœroris, & gaudij.

INDE.] Ex animo. i. ex affectibus latentibus in animo, gaudio. ſ. & mœrore.

FLEXISSE.] In aliam partem vertiſſe & mutaſſe

VITAE *prioris.*] Quam agebas multis iocis & ſalibus.

NVPER *enim.*] Dum oſtendit Neuolum fuiſſe mœchum & pædiconem notiſſimum, notat adulteria, aliáque flagitia ſui temporis, quæ in tantum adoleuerát, vt tota ſere ciuitas corrupta contaminataque foret. Eſt ergo ordo & ſenſus. O Neuole tu nuper mœchus notior Aufidio, ſolebas celebrare phanum Iſidis, vt repeto, ſ. memoria, vt recordor.

PHANVM *Iſidis.*] In templis & in primis Iſidis frequentia committebantur adulteria, de quibus pluſcula diximus in ſeptima Satyra illuc. — *Iſiacæ ſacrariæ lenæ.* Erat autem templum Iſidis vicinum campo Martio.

GANYMEDEM *pacis.*] Templum pacis Veſpaſianus extruſit iuxta forum, in quo aut pictam imaginem, aut ſtatuam Ganymedis fuiſſe oſtendit poeta. Ganymedes autem filius fuit Laomedontis regis Troianorum, quem dilectum Iupiter in Aquilam conuerſus rapuit in cœlũ, remotáque Hebe filia, pocillatorem ſuũ fecit.

PALATIA.] Id eſt templum extructum in palatio: de quo ita Liuius libro trigeſimonono ab Vrbe condita. Et ædem magnæ matris in palatio faciendam locauerunt. Palatium autem collis fuit, vt alibi oſtendimus.

SECRETA.] Quæ tantum à ſacerdotibus curentur: ſunt enim omnia deorum ſacra myſtica.

MATRIS *adu.*] Cybeles aduectæ ex Phrygia. de qua in tertia Sat. plura diximus illic. *Hoſpes numinis Idæi.* Lege Liuium.

CEREREM.] Templum Cereris, quod erat ad circum maximum, vt docet Plin. lib. xxxv. cap. xj.

NAM *quo non p.*] Hæc leguntur per parenthesim, & ſummam indignationem: oſtendit autem pudicitiam non modo in locis prophanis, ſed ne ſacris quidem eſſe tutam, hócque maxime dicit, quia Cererem nominauit, in cuius templo ſolebant eſſe tantum caſtæ matronæ, in quo nunc adulteria committuntur. Ouidius libro quarto Faſtor.

Sed ſi thura aberunt, vdas accendite tædas.
Parua bona Ceres, ſint modo caſta, placent.

PROSTAT.] Proſtare eſt corpus, vt diximus in j. Saty, in vulgus dare, eſtque verbum neutrum.

AVFIDIO.] Aufidius taxatur vt nobilis adulteriis, & matronarum corruptor.

QVOD *taceo.*] Occupatio.

Vtile et hoc multis vitæ genus: at mihi nullum
Inde operæ pretium. pingueis aliquando lacernas,
Munimenta togæ duri, craſſique coloris,
Et male percuſſas textoris pectine Galli
Accipimus, tenue argentum, venæque ſecundæ.
Fata regunt homines: fatum eſt & partibus illis,
Quas ſinus abſcondit. nam ſi tibi ſidera ceſſant,

Nil faciet longi menſura incognita nerui.
Quamuis te nudum ſpumanti Virro labello
Viderit, & blandæ aſſiduæ, denſæque tabellæ
Sollicitent. αὐτὸς γὰρ ἐφέλκεται ἄνδρα κίναιδος.
Quod tamen vlterius monſtrum, quam mollis auarus?
Hæc tribui, deinde illa dedi, mox plura tuliſti.

VETVS SCHOL.

VTILE *& hoc.*] Næuolus hoc refert.

PINGVES *aliquando lucernas.*] alio pingues, vt oſtendat groſſas, ac per hoc pluuiales, quæ muniant à pluuia, non quæ ornent.

ET *male percuſſas*] Male textas.

TEXTORIS *pectine Galli*] Veneti, aut albedine cadurco cucullo. vt alibi,

Atque ibi contentus Veneto duróque cucullo.

TENVE *argentum venæque ſecundæ*] Modicum, aut leue, ærosum.

QVAS *ſinus abſcondit.*] Penem dicit.

NAM *ſi tibi ſidera ceſſant*] Si te non adiuuat fatum.

MENSVRA *incognita.*] Ante non viſa, quæ excedat opinionem hominum.

SPVMANTI *Virro labello.*] Quia ſaliuoſus fuit. Virro nomen diuitis. Quamuis inquit, ille diues cinædus penem tuum conſpexerit, & cupiditate blandis te epiſtolis & clypticis ſollicitet. nihil tamen accipies, niſi ſtellas bene poſitas in geneſi habueris, quæ tibi hoc præſtent.

Αὐτὸς γὰρ.] Ipſe ad ſe trahit.

QVOD *tamen vlterius monſtrum quam mollis auarus.*] Id eſt diues auarus, infamis. Virgilius,

Triſtius haud illo monſtrum, nec ſæuior vlla.

HAEC *tribui.*] In alio tuliſti. verba diuitis.

IOANNES BRITANNICVS.

VTILE *& hoc multis*] Subaudi eſt. verba ſunt Neuoli reſpondentis, ſub cuius perſona tota Satyra exurgit.

INCLINARE.] Incuruare ad rem turpem, vt alibi, *quot diſcipulos incline Amillus.*

INDE.] Ex tali turpi opere.

OPERAEPRAECIVM.] Emolumentum, ſermo ſumptus à mercenariis, quibus iucundum eſt & vtile poſt operam precium accipere.

LACERNAS.] Ordo eſt. Accipimus aliquando lacernas pingues. De lacerna dictum eſt in j. Saty.

PINGVES. Craſſoris lanæ, & fili.

MVNIMENTA.] Appoſitio, hoc eſt, quæ ſuperinduuntur togæ. Matt. in Diſtich.

Amphitheatrales nos commendamus ad vſus,
Quum tegit albentes noſtra lacerna togas

Toga autem vt diximus ante, communis fuit veſtis Romanorum, nulla inter eos diſcretione. vnde Virgil. eos appellauit gentem togatum, ſed poſtea remanſit in pauperibus & clientibus.

MALE *per.*] Male calcatas, ac per hoc rariore textura, minoréque æſtimatione.

PECTINE.] Pecten inſtrumentum eſt, quo ſtamen calcatur in texendis pannis, & linteis.

TEXTORIS *Galli.*] Nam Galli viliores craſſioréſque veſtes conficiebant. Matt.

Me pinguis Gallia veſtit.

Digitized by Google

TENVE *arg.*] Tenuem laminam, aut aliquid ex tenui, exiguóq; argẽto, vt ligula.
VENAEQVE *ſec.* Ita dictũ, ſicut dicimus panem ſecundarium, quem alio vocabulo cibarium appellamus, qui bonitate ſit inferior quam qui fit ex prima farina.
FATA *regunt homines.*] Hoc dictum à Neuolo cum ſuſpirio & querela, vt dicat deos qui rerum omnium moderatores ſunt ſibi aduerſos exiſtere: nec quenquam in opere ſuo optatum exitum ſortiturum, cui dij propicij non fuerint.
FATVM *eſt & partibus illis.*] Neceſſe eſt & illum fata ſibi propitia habere, qui inhoneſtæ voluptati inſeruit: nam & res illa ex fato, & ſyderibus pendet. De fato alibi ante diximus.
SINVS.] Veſtis.
SI *tibi ſydera ceſſant.*] i. Si in ortu tuo benignum tibi non affulſerit ſydus.
SPVMANTI *labello.*] Quum enim appetunt labra mouent, titillatu pruriginis.
VIRRO.] Nomen diuitis adamantis ſibi draucos, alibi pro diuite tantum ponitur. *Virroni murena datur.*
TE *nudum.*] Ac per hoc etiam bene mentulatum. Nam in balneis dabatur occaſio inſpiciundi qualis quiſque eſſet.
TABELLAE.] Quæ mittebantur à cinædis.
Αὐτὸς γὰρ.] Id eſt moris enim dulcis virum eſſe cinædum, ſubaudi eſt.
VLTERIVS *m*] i. prius. Vnde dicimus vltima vicia. i. extrema & peſſima quaſi vltra, quæ non poſſis progredi. C. Et poſtremos homines appellauit Cicero. i. nequiſſimos. S. verba ſunt adhuc Neuoli conquerentis de auaricia cinædi.
HAEC *tribus.*] Verba Virronis recitata à Neuolo ponentis calculum rationibus ſuis cum Neuolo.

Computat, ac ceuet. ponatur calculus, adſint
Cum tabula pueri. numera ſeſteria quinque
Omnibus in rebus: numerentur deinde labores.
An facile, & pronum eſt agere intra viſcera penem
Legitimum, atque illic heſternæ occurrere cenæ?
Seruus erit minus ille miſer, qui foderit agrum,
Quam dominum, ſed tu ſane tenerum & puerum te,
Et pulcrum & dignum cyatho, cælóque putabas.
Vos humili adſeculæ, vos indulgebitis vnquam
Cultori, iam nec morbo donare parati?
En, cui tu viridem vmbellam, cui ſuccina mittas
Grandia, natalis quoties redit, aut madidum ver
Incipit. et ſtrata poſitus, longáque cathedra
Munera femineis tractas ſecreta Kalendis.

VETVS SCHOL.

COMPVTAT *ac ceuet.*] Fiat computatio. Ceuet, criſat.
AN *facile*] An putas quod & in corrumpendo labor non eſt.
ET *pulchrum.*] Hoc eſt Ganymedi te comparas.

Digitized by Google

CVLTORI.] Id eſt, tenui clienti, quemadmodum tu donabis, qui libidini tuæ conferre dubitas?

INCVLTV *v.v. ſuccinꝰ mittas Grandia*] Gemmata dextrocheria.

AVT *madidum ver Incipit.*] Matronalibus ſcilicet, quæ ſunt Kaleudis Aprilibus quibus eſt natalis Veneris.

ET *ſtrata.p longaque cathedra*] Ceruicalibus ſtratis. ſcamnum dicit.

MVNERA *femineis t. ſ Kalendis.*] Kalendis Martij, quibus Iunonis ſacta celebrantur à Romanis,: quia & tunc Ilia compreſſa eſt à Marte. Tunc nam Matronalia ſunt.

IOANNES BRITANNICVS.

CAVET.] Aliqui legunt,& ceuet, vt ſit, Cinædus in draucum auaricia vtitur, & tamen in re turpi perſeuerat. Nam ceuere eſt in obſcœnis, de quo ante.

Ego te ceuentem Sexte verebor.

quod ſi legas atque cauet, erit ſenſus computat, atque cauet, ſcilicet ſibi ne in computatione decipiatur.

PONATVR *calculus.*] id eſt, ſubducatur ratio expenſi & accepti. calculus autem breuis eſt lapillus, quo rationatores vtuntur in rationum computatione. poſſunt eſſe verba Neuoli indignantis, munera quæque ſibi numerari & proinde prorumpentis, ponatur calculus. De calculo dicemus vberius in Satyra xj.

OMNIBVS *in rebus.*] Ex omnibus inquit, quæ mihi tribuiſti non pluſquam quinque ſeſtertia fuerunt, ſed numerentur labores mei, quos inuenies longe maiores, quàm munera tua.

LEGITIMVM.] Conuenienti magnitudine,

SED *inſane.*] Ironicos hoc dicit, vt oſtendat nullam ſibi fuiſſe voluptatẽ, quum eſſet iam grandi ætate, & totus hirſutus.

DIGNVM *Cyatho.*] Alterum Ganymedem, qui Iouis fuit formoſiſſimus pocillator.

VOS.] O diuites cinædi. Eſt enim interrogatio ad diuites cinædos, & argumentum à minori ad maius.i. ſi draucis nihil datis, qui voluptati veſtræ cum maximo ſuo labore inſeruiunt, nihil eſt quod pauperes clientes à vobis ſperare poſſint.

ASSECLAE.] Datiuus eſt caſus. à ſequendo ſunt dicti aſſeclæ, ij enim ſunt, qui ſpe alicuius emolumenti diuites ſequuntur.

CVLTORI.] Clienti. C. nam clientes, a colendo dicti ſunt, quaſi colentes. S.

MORBO.] Hoc eſt prurigini veſtræ, id eſt, ipſis draucis, qui in morbo veſtræ libidinis ſuccurrunt. vtrum ſit verba drauci, an poëtæ ignoro

EN *cui tu viridem vmbellam*] Verba poſſunt eſſe tam drauci quàm poetæ ſubſannantis per irriſionem ipſum cinædum, cui tanquam mulierculæ mittebantur munera à draucis, quum contra ipſe nimia ingratitudine nihil referret. Vt ſit ſenſus, & diſſuaſio: nihil cinædo tam ingrato eſſe donandum.

VMBELLAM.] Velum erat, quo præſertim mulieres vtebantur ad arcendum ſolem. Martialis.

Accipe quæ nimios vincant vmbracula ſoles.
Sit licet & ventus te tua tela tegat.

SVCCINA.] Electra dicuntur à ſucco arborum, vnde deſudant. Nam vanitas prodidit Græcorum Phaetontis fulmine icti ſorores fletu mutatas in arbores populos, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem quem Padum vocamus, Et electrum appellatum quoniam ſol vocitatus ſit electros quam opinionem, vt multi alij poëtæ Martialis, ſic cecinit.

Dum Phaetontea formica vagatur in vmbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Diodorus hoc vt falſum improbans tradit Baſileam inſulam eſſe Scythiæ oppoſi-

Digitized by Google

tam in oceano, in quam tempeſtas electrum plurimum eijcit, nulla alia in parte orbis repertum, illudque ab incolis ad loca vſque noſtra tranſmitti. Succinis autem mulieres delectabantur, vnde Plin. libro xxxvij. ſic ſcribit Proximum locum in delitiis fœminarum tamen adhuc tantum ſuccina obtinent, eandemque omnia hæc quam gemmæ auctoritatem.

NATALIS *quotiens.*] Nam ab amicis mittebantur munera celebranti diem ſuum natalem.

MADIDVM *ver incipit*] .i. quotiens venere Kalendæ Martiæ, quo tempore incipit ver & frequentes ſunt pluuiæ. Kalendis igitur Martiis munera mulieribus mittebantur ab amicis, ſicuti menſe Decembri quinque diebus viris quo tempore Saturnalia celebrantur. Et quemadmodùm mulieres Kal. Martiis ſeruos cœna excipiebant tanquam exhortantes eos inſequentis anni operam, ſic & viri in Saturnalibus ſeruos in cœnam admittebant tanquam eis gratias agentes operæ toto nauatæ. vnde Tibul. in primo limine tertij libri ad Nectam.

Martis Romani feſta venere Kalendæ,
Exoriens noſtris hic fuit annus auis.
Et vaga nunc certo diſcurrunt vndique pompa,
Perque vias Vrbis munera perque domos.

Et Martial. libro quinto ad Gallam,

Seu certe puto veſtra iam venere Saturnalia Martias Kalend.

Mulieres autem Kalend. Martias colebant in memoriam belli cum Sabinis compoſiti: nam tali die Sabinæ mulieres bell sedarunt. Horat.

Martiis cælebs quid agam Kalendis?

ET *tractas.*] Legendum eſt tractat, & non tractas, vt ſit ordo & ſenſus. En cui tu mittas vmbellam quoties natalis redit. Et ipſe potius in cathedra ſtrata tractat munera ſecreta fœmineis Kalendis. Tractat ergo .i. manibus pertractat tanquam fœmella.

SECRETA.] Quæ non vult ab aliis videri, vt pudenda muliebriáque. Nam & ipſe cinædus tanquam fœmina ſedet expectans dona ab amatoribus.

POSITVS.] Sedens.

CATHEDRA *ſtrata.*] Id eſt, ſella tapetibus ornata, quali ſede mulieres ſedentes munera expectabant ab amicis, & amatoribus.

FOEMINEIS *Kalendis.*] Martiis, quæ vt dictum eſt, à mulieribus tantum colebantur.

Dic paſſer, cui tot monteis, tot prædia ſeruas
Apula, tot miluos intra tua paſcua laſſos?
Te Tripholinus ager fecundis vitibus implet,
Suſpectumque iugum Cumis, & Gaurus inanis.
Nam quis plura linit victuro dolia muſto?
Quantum erat exhauſti lumbos donare clientis
Iugeribus paucis? meliuſne hic ruſticus infans
Cum matre, & caculis, & concluſore catello
Cymbala pulſantis legatum fiet amici?
Improbus es, cum poſcis, ait. ſed penſio clamat,

Poſce: ſed appellat puer vnicus, vt Polyphemi
Lata acies, per quam ſollers euaſit Vlyſſes.

VETVS SCHOL.

TOT *miluos.*] Vult oſtendere magnitudinem poſſeſſionem poëta, quam latæ ſint agris, vt nec milui tranſuolare eas poſſint, laſſos igitur, id eſt volantes in agris tuis.

SVSPECTVMQVE *iugum.*] Quod immineat Cumis, valde altum.

ET *Gaurus.* Gaurus mons Campaniæ. Inanis antem, ſuperexhauſto, aut tranſacto vindemiarum tempore: aut quia vaporiferos ſpecus habet: aut melius eſt ſic intelligere, quia omni arbore expoliatus eſt, & ſolis vineis vacat.

VICT. *dol muſto.*) Multum duraturo.

LVMBOS *don. cl.*] Magis debes illi donare poſſeſſionem pauperi clienti tuo, qui libidini tuæ ſatisfacit, quam puero, qui in agro tuo natus eſt.

CYMBALA *pulſantis legat fra.*] Archigalli cymbala percutientis: ac per hoc Gallo * inqnit, dixit. legetur id eſt, legatario donabitur.

SED *penſio.*] Tributum, aut quod conductum maneat,

VT *Polyphemi Lata acies.*] Vnicus oculus Cyclopis, quem Vlyſſes excæcauit.

IOAN. BRITANNICVS.

DIC *pa.*] Inſultat eius molliciei pariter & auaritiæ.

PASSER.] Tu mollis & ſalax vt paſſer, qui ob venerem putris & caducus

TOT *miluos.* Tot tua paſcua, in quibus ambiendis milui volando defatigantur. Imitatio eſt Perſij, *Diues aras Curibus quantum non miluus oberret.*

TE *Trifolinus.* In Campania eſt ager Trifolinus. Plinius libro quarto capite ſexto vina trebellica appellarunt ad quartum à Neapoli lapidem, & iuxta Capuam Caulina, mox Trifolina.

SVSPECTVM.] Quod imminet Cumis, & quod à Cumis ſuſpicitur. De Miſſeno videtur intelligere. nam vicinum eſt Cumis, Strabo proximum eſt Cumis Meſſenum promontorium.

GAVRVS.] Mons Campaniæ non longe à Baiis prope lacũ Auernum, de quo Luca. *Vel ſi conuulſa vertice Gaurus decidat in fundum.*
Plin. libro xiiij. capite ſexto. Certant Maſſica æquæ ex monte Gaurano Puteolos Baiaſque proſpectantia.

INANIS.] Concauus, vt eſt natura montium.

PLVRA *linit.*] Plura recondit in cella vinaria. Linit autem. i. gypſat. Nam vaſa vino repleta conſueuere pice aut gypſo obturari, ne vina exhalarent Vnde eſt illud Perſij. *Seriola veteris metuens deradere limum.* i. gypſum, aut picem. Colum, libro xiij. Nam oportebit poſt hunc numerum dierum confeſtim vinum emundare, & ſi quid fecis, aut labris vaſorum, aut lateribus hæſit, eradi, ac ſuffricari, & protinus operculis impoſitis oblini. Horati:

Vile potabis modicis Sabinum
Cantharis Græca quod ego ipſe teſta Conditum leui,

hoc eſt gypſaui. Huic contrarium eſt Terentianum illud. *Releui dolia omnia, atque omnes ſeras* quod ſignificat aperui, & quaſi regypſaui. nam præteritum eſt à relino, non vt quidam falſo putauerunt à releuo per ſyncopen.

NICTVRO.] Quod diu ſeruabitur.

QVANTVM *erat.*] Quam, magna res erat, ironicos, ac ſi dicat res minima erat.

M E L I V S *ne hic ruſticus infans.*] Senſus eſt. Maius profecto erit lucrum, quod faciet puerulus, qui deferat nūcios ſacerdoti Cybelcio quàm ego facio, eſtque legendum cum interrogatione: Et erit ordo, infans ruſticus cum matre, & caſulis, & cum catello luſore, id eſt, qui pauperrimus eſt, & aliud nihil habet quàm matrē, & caſulam, & catellum. ne fiet, id eſt, nonne fiet: hic, id eſt Romæ, melius, id eſt, cū maiori emolumento: legatus, id eſt, internuncius, & veluti leno amici pulſantis cymbala, id eſt, ſacerdotis Cybelci, qui ſacerdotes rebus ſpurcis, & venereis dediti erant: nam patiebantur muliebria vt molles, & eunuchi. Ergo melius ne, id eſt nōne, vt alibi in ſequentibus, iam ne igitur laudas, id eſt, nonne laudas. poſſet etiam pronunciatiue legi, Et næ pro certe, & valde, vt eſt ſæpe apud Terentium. Perſius,

Næ mihi Polydamas & Troiades Labeonem Prætulerint.

P V L S A N T I S *cymbala.*] De Gallis geſtantibus cymbala diximus proxima Satyra. *Et reſupinati ceſſantia tympano Galli.*

I M P R O B V S.] Verba cinædi, id eſt, inſaciabilis es. Verg. Improbum anſerem appellat inſaciabilem. Improbum item dicimus, ſicuti manifeſtiſſimum eſt, minime probum. Vt illud apud Senec. Improbus homo eſt, qui beneficium ſcit ſumere, reddere neſcit. Improbum ſæuum ſignificat. Vergilius.

——— *Lauit improba teter Ora cruor.*

S E D *penſio clamat*] Verba ſunt Neuoli. Penſio inquit, id eſt, æs alienum quod mihi pro domicilio meritorio pendendum eſt, clamat & vrget, vt poſcam à te. pēſio à pendendo dicitur: nam apud antiquos omnis pecunia pendebatur. appellat autem penſionem, quæ pro locis conductis ſoluitur. Martialis libro iij. ad Gargilianum.

Vnde tibi toga eſt, & fuſcæ penſio cellæ.

Capitur etiam pro ipſa in omni reſolutione, vt illud apud Liui. libro xxxix. ab Vrbe condita. Decreuerunt conſules vt tribus penſionibus ea pecunia ſolueretur, hoc eſt tribus enumerationibus. ſiue ſolutionibus.

S E D *appellat puer vnicus.*] Puer inquit, ita vnicus eſt, vt fuit acies vnica Polyphemi. quaſi diceret qui ſolus mihi ſatis non eſt, ſicuti acies vnica non ſatis fuit Polyphemo. nam ſi duas habuiſſet. Vlyxes non euaſiſſet. appellat me & vrget, vt alterum reperiam ſeruum. quia ſolus non poſſit mihi dare operam.

A C I E S *lata.*] Latus oculus. acies autem proprie, vt docet Cic. in lib. De natura deorum, dicitur ipſa pupilla.

E V A S I T *Vlyſſes.*] Nam Vlyſſes, vt ſcribit Home. libro Odyſſ. nono. tempeſtate per nouem dies iactatus, quum in patriam cum ſociis eſſet rediturus ad Lotophagos prius in Aphricam delatus eſt, vnde ſocij loto guſtata vix abſtrahi poterāt: deinde illinc diſcedens in Siciliam venit ad Cyclopas, apud quos omnia ſponte ſine cultura proueniunt, opes paſcunt: Vlyſſes acceptis duodecim ſociis è nauibus in littus deſcendit indagaturus quæ loca, quis teneret, tulitque ſecum vtrum plenū vini ſuauiſſimi, quod dederat Maron Iſmari accola ſacerdos Apollinis, & Euāthis filius. vnde dictum eſt vinum Maroneum, cuius tanta erat vis, vt vni menſuræ vini, viginti aquarum adderentur. Hæc prodidit Home. & Virgilius quorum & Plinius meminit libro xiiij. cap. quarto. Speluncam Polyphemi intrauerunt, qui tūc per paſcua agebat oues. Illic copia caſei, agnorū, & hedorū, orauere ſocij Vliſſē, vt his rebus onuſti ad naues remearent, Vlyſſes renuit cupidus videndi, & experiendi an Polyphemus iure hoſpitij aliquid donaturus eſſet. Caſeo igitur confidētes veſci cœperunt. Superuenit cuſtos cū ouibus: ingens ſaxum oſtio opponit, qui ſint interrogat ſuperbe, reſpondent ſe Achiuos eſſe ex Agamemnonis exercitu fluctibus illuc pulſos, ſupplices aliquid petere: hoſpites enim & ſupplices in tutela eſſe Iouis. Tum dij inquit non ſunt curæ Cyclopibus, & cum dictos duos ex iis arreptos more montani leonis integros depaſtus eſt; multo hauſto lacte obdormiuit. Sequenti die gregem in paſcua eduxit, & fores eadem mole clauſit, veſpera rediit, duos in caſtra captos deuorauit: Vlyſſes blandis verbis ſuauiſſimi vini, quod ſecum attulerant, poculum obtulit, quo guſtato, ter iuſſit ad ſe deferri exhilaratus

vino

Digitized by Google

vino petit de nomine eius tanquam ei gratias acturus. Vtis, id eſt, nemo mihi nomen eſt inquit Vlyſſes. At ille, neminem vltimum comedam, & ſomno ſe dedit profundiſſimo, vino repletus: Vliſſes cum ſociis accepto ligno oblongo & acuto, ignéque præuſto oculum, qui vnus illi erat in media fronte, eruerunt, palum in vulnere relinquentes. Cyclops dolore percitus, grauiter mugit. Ad tam horrendam vocem concurrere alij Cyclopes quærentes, cur ipſos à ſomno excitaret. Tum ille. Nemo inquit dolo me, non viribus interficit. illi reſponderunt, ſi nemo vim inſert, certe Iouis mala euitare nequis. Cyclops amoto ſaxo oues emiſit. ſingulas manib. pertentatas. Vlyſſes mira aſturia ſocios primum, mox ſe ſub ventre alligauit & ita periculum euaſit, ad ſocioſque rediit. Polyphemus autem, vt tradit Home. filius fuit Neptuni & Theoſſæ, qui obcæcatus deſcendit ad littora, & patrem Neptunum contra Vlyſſem imprecatus eſt, ex quo putat illum paſſum naufragium.

Alter emendus erit: namque hic non ſufficit: ambo
Paſcendi. quid agam bruma ſpirante? quid, oro,
Quid dicam ſcapulis puerorum Aquilone Decembri,
Et pedibus? durate, atque exſpectate cicadas?
Verum vt diſſimules. vt mittas cetera, quanto
Metiris pretio, quod ni tibi deditus eſſem,
Deuotúſque cliens, vxor tua virgo maneret?
Scis certe quibus iſta modis, quam ſæpe rogaris,
Et quæ pollicitus. fugientem ſæpe puellam
Amplexu rapui: tabulas quoque ruperat, & iam
Signabat. tota vix hoc ego nocte redemi
Te plorante foris. teſtis mihi lectulus, & tu,
Ad quem peruenit lecti ſonus, & dominæ vox.

VETVS SCHOL.

AMBO *Paſcendi.*] Id eſt, ideo peto, quia pueros paſco, & veſtio.

BRVMA *ſpirante.*] Hiemis tempore, cum petunt calcearium, quid dicam?

EXP. *cicadas.*] Æſtiuum tempus.

VERVM *vt diſſ. vt mitt.*] Negligas, dimittas.

QVOD *ni ti deditus eſſem.*] Id eſt, Niſi tibi omni animo deuotus fuiſſem, vxorem tuam non deuirginaſſem.

FVGIENTEM *ſ. p.*] Volentem recedere de domo tua.

TABVLAS *q r. & i Signabat.*] Dotales tabula frangentem, & repudium volentem tibi dare, & ſignantem tabulas, ſiue alij, vt nubat, ſiue vt alium faceret heredem, ſæpius reuocaui, dormitus cum ea, ſatisfaciens.

AD *quem peruenit l ſ. & dominæ vox.*] In coitu non tacentis, quod virgo erat. vt ſit mariti maior infamia, aut, cum virginem imitatur.

IOANNES BRITANNICVS.

SCAPVLIS.] Terenti. *Dum ſtudeo eſſe fidelis, amiſi ſcapulas.* ſunt autem oſſa humeris annexa, à quibus dependent brachia.

MENSE D.] Illud obſeruandum eſt dici menſe Decembri, & menſe Ianuario & non menſe Decembris, & Ianuarij, & ſic de reliquis. Item vrbem Patauium, & lacum Benacum, & fluuium Adduam, & montem Parnaſum & arborem ficum, Licet plærumque contra per vulgatam & meram latinitatem in contrarium dici reperiatur.

DVRATE.]. Verba ſunt Neuoli, & non auari, vt qui dicat: Quid dicam ſcapulis & pedibus tempore hyemis, vt durent & æquo animo ferant i. rigoris iniuriam. C. ſic, Verg. Æneid. 1. *Durate, & voſmet rebus ſeruate ſecundis.* nam quæ dura ſunt, difficile tanguntur, idcirco durant, & vim melius ferunt. S.

VERVM *vt diſsimules*] Eſto inquit vt fingas te ignorare reliqua, quæ in te contuli beneficia, quanto precio metiris. i. quanti facis. quòd ego feci tibi grauidam, vxorem.

VIRGO *ma.*] Sed eam tibi impleui, vt mulier eſſet effeci.

TABVLAS.[quibus inter ſe conuenerant in matrimonium.

SIGNABAT.] .i. alias tabulas iam erat ſignatura, cum alio viro.

Inſtabile, ac dirimi cœptum, & iam pæne ſolutum
Coniugium in multis domibus ſeruauit adulter.
Quo te circum agas? quæ prima, aut vltima ponas?
Nullum ergo meritum eſt ingrate, ac perfide, nullum,
Quod tibi filiolus, vel filia naſcitur ex me?
Tollis enim, & libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri. foribus ſuſpende coronas,
Iam pater es: dedimus quod famæ opponere poſſis.
Iura parentis habes, propter me ſcriberis heres.
Legatum omne capis, necnon & dulce caducum.

VETVS SCHOL.

INSTABILE.] Exclamatio eſt.

QVO *te circumagas.*] Quo te vertas ad hæc quæ dicturus eſt.

TOLLIS *enim & libris actorum*] Nutris: & libris actorum, propter profeſſionem ſcilicet, * quia apud ærarium patres natorum deferebantur filiorum. Vel nominum noticiem deuulgare conteſtatione publica.

QVOD *famæ opp poſsis*] Ne dicaris cinædus.

IVRA *parentis habes.*] Hæc omnia ad ius ciuile poëta retulit, id eſt, meo labore habes filios, & ſcriberis heres, & non pateris pœnas orbitatis.

IOANNES BRITANNICVS.

QVO *tec.*] Quo fugias? quid reſpondeas?

Digitized by Google

Q v æ p.] i. Quæ præmia potens tu dicere eſſe, aut prima aut vltima, quaſi diceret tam multa in te contuli beneficia, vt non poſſis dicere, ego volo hoc eſſe vltimum præmium laboribus Neuoli, quum nunquam poſſis ſatisfacere.

N v l l v m *ergo meritum.*] Occurrit tacitæ obiectioni. poſſet enim dicere auarus, merita eius nulla eſſe. An non inquit hoc eſt meritum maximum, quód quum ipſe non poſſes ex vxore ſuſcipere liberos, ego vicem tuam ſuppleuerim, & inde tibi nati ſint liberi?

T o l l i s.] Educas tanquam tuos. Teren. *Quicquid peperiſſes decreuerunt tollere.*

A r g v m e n t a. *viri.*] Argumentum autore Fabio plura ſignificat. Nam & fabulæ ad actus ſcenarum compoſitæ argumenta dicuntur, & orationum Ciceronis velut thema argumentum appellamus. vnde Pedianus inquit, argumentum tale eſt. Ex quo apparet argumentum omnem eſſe materiam ad ſcribendum deſtinatam. Et pro materia accipit Cic. inquiens, quoniam nullum ſcribendi argumentum mihi relictum eſt. Argumentum etiam dicimus probabile inuentum ad faciendam fidem. Cic. Top. & Part. Orat. Ergo argumenta viri. i. filios, qui fidem faciunt & indicium. dicimus enim ſic, ſilentium tuum mihi argumento, te virum bonum eſſe, id eſt indicio, Plin. loquens de Vrſis. Cibi nulla argumenta. i. nulla indicia: deductumque eſt vocabulum ab arguo, quod idem eſt fidem facis, & indico, vt verba tua arguunt te improbum eſſe. i. indicant, & fidem faciunt.

L i b r i s *actorum.*] Diximus in ij. Satyr illic. *Cupient & in acta referri*, acta eſſe libros, in quibus tam publica quàm priuata negocia perſcribuntur. Vnde Cicer in ij. Philippic. in publicis actis nihil eſt lege grauius, In priuatis firmiſſimũ eſt teſtamentum. Tranquillus in Tyberio. Interim quum in actis ſenatus legiſſet, dimiſſos, ac ne auditos quidem quoſdam reos. Idem in Cæſare. Fuerat animus cõiuratis corpus occiſi in Tyberim trahere, bona publicare, acta reſcindere. i. libros quibus acta Cæſaris continerentur. Vnde & ætate noſtra dicimus, in actis tabellionum hoc inuenitur. i. in libris quibus deſcribuntur acta & geſta hominum Ita demum, vt appellatione actorum intelligamus non ſolum libros ipſos, in quibus ipſa negocia perſcribantur ſed etiam abſolute facta & geſta, vt illud apud Tranquill. in Auguſto. Nihil conuenientius ducens, quàm necem auunculi vindicare, tueríque acta, id eſt, quæ egiſſet. Ergo libris actorum. i. libris continentibus publica ciuitatis negocia: nam & nomina liberorum in publicis ciuitatis monumentis deſcribebantur, Vnde Apul. in ſecunda Apologia ita ſcribit. Pater eius natam ſibi filiam more cæterorum profeſſus eſt. tabulæ eius partim tabulario publico, partim domo aſſeruabantur, quam conſuetudinem ſeruant adhuc Veneti. poſſumus etiam intelligere priuatos libros, in quibus parentes acta ſua deſcriberent, inter quæ & nomina liberorum vnde Seruius in ij. Georg. exponens illud. *Populi tabularia vidit*, ſcribit in templo Saturni, vbi erat ærarium ſolita fuiſſe reponi acta, quæ ſuſceptis liberis faciebant parentes. Plin. oſtendit in x. acta eſſe libros, inquiens phœnicem auem in comitio propoſitum: quod actis teſtatum eſt, ſed quæ falſa eſſe nemo dubitaueit. Idem etiam in viij. Sed ſuper omnia in noſtro æuo actis Populi Roma. teſtatum. Tranquil. in Caligula. Quibuſdam abſentium maritorum nomine repudium ipſe miſit, iuſſitque in acta referri. Ab actis dicuntur actuarij. hoc eſt, qui ſcribendo negocia tam publica, quàm priuata, in acta referunt, quaſi notarij. Vnde Tranquillus in Cæſare. Orationes aliquas reliquit inter quas temere quædam fuerunt vt pro. Quint. Metello quam non immerito Auguſtus exiſtimabat magis ab actuariis exceptam male ſubſequentibus verba dicentis, quàm ab ipſo editam.

S v s p e n d e *coronas.*] In ſignum lætitiæ. ornabantur enim fores domus coronamentis frondibúſque. Alibi *Pone domi lauros.*

I a m *pater es.*] iam filios habes.

D e d i m v s *quod famæ.*] i. dedimus tibi filios, quibus potes oſtendere te eſſe & virum, & maritum, ac per hoc detractorum famam extinguere, qui te mulie-

rem & cinædum dicebant.

PROPTER. *ſcriberis hæres.*] C. Nam lege Papia cauebatur, vt qui coniuges filios non haberent, quod alter alteri legaſſet, decima parte fiſco applicaretur. Idcirco hic adulter debere ſibi maritum ait filios ſuos beneficio illi de vxore gigni, quãobrem totum legatum aſſequitur, quod alioqui ex lege Papia non liceret. Hanc legem poſtea abrogarunt Arcadius & Honorius Imperatores, tituro de infirmandis pœnis cœlibatus. S.

LEGATVM *omne capis.*] Beneficio inquit meo factum eſt, vt poſſis ſcribi hæres omnium legatorum, quum antea obſtantibus legibus tibi non liceret. Legatũ appellatur, vt diffinit Modeſtus, quædam donatio teſtamento relicta, deducto vocabulo à lego legas, quod eſt idem quod mando, & decerno teſtamento. Inde eſt legator, qui teſtamento legat & relinquit bona ſua alicui. Legatarius vero is appellatur, qui legatum capit. A lego compoſitum eſt allego, quod capitur pro mitto. Plautus. *Quin ea ipſa me allegauit qui iſtam accerceram.* Allego etiam pro adduco. Plin. Tum multa allegauit, quæ ad rem propoſitam pertinere non videbantur.

ET *dulce caducum.*] Teſtamentum caducum, vt legitur apud iuriſconſultos codice De teſtamentis dicitur quod ſub conditione fit à condendo, quod ea deficiẽte, vel viuo, vel mortuo teſtatore id cadat, perueniatque vel ad teſtatorem, vel ad ſubſtitutum eo mortuo, vel quòd ab vno cadit in alterum per hereditatem. C. Iuſtianianus Imper. poſtea & nomen & materiam caducorum ſuſtulit Cod. libro vj. Titul. De caducis tollendis. S. Capis inquit, & caducum legatum id quod ſine liberis capere non poteras, id enim in te cadet, quod non expectabas: nam à cadendo, vt diximus, deducitur vocabulum, quum ab vno in alterum per hæreditatem cadit. Dulce autem appellat quod ex inſperato contingit.

Commoda præterea iungentur multa caducis,
Si numerum, ſi treis impleuero. iuſta doloris
Næuole cauſſa tui. contra tamen ille quid adfert.
Negligit, atque alium bipedem ſibi quærit aſellum.
Hæc ſali commiſſa tibi cælare memento,
Et tacitus noſtras intra te fige querelas.
Nam res mortifera eſt inimicus punice læuis.
Qui modo ſecretum commiſerat, ardet, & odit,
Tanquam prodiderim quidquid ſcio. ſumere ferrum,
Fuſte aperire caput, candelam apponere valuis
Non dubitat. nec contemnas, aut deſpicias, quod
His opibus nunquam cara eſt annona veneni.
Ergo occulta teges, vt curia Marthis Athenis.

VETVS SCHOL.

SI *numerum, ſi tres.*] Si tres filios fecero. Nam a tutela excuſant liberi, & in faſcibus ſumendis prior eſt, qui præſtat numero filiorum.

NEGLIGIT *atque alium.*] Non curat, ſed alium quærit, qui eum corrumpat.

Digitized by Google

H AEC *ſoli.*) Næuolus amico dicit, Tibi ſoli hæc ſecreta credidi.

N AM *res mortif.*] Periculoſus eſt cinædus iratus aut offenſus.

SVMERE *f.*] Occidere, aut incendere domum.

N E C *contemnas.*] Ne tibi deſpectæ ſint quas habet cinædus iras. venena dat qui-tie imque diſtrahantur.

V T *curia Martis Ath.*] Quia in Areopago primus accuſatus eſt Mars à Neptuno, eo quod filium eius Palintothion peremiſſet. vel, in Areopago Athenis, vbi ſententiæ feruntur grauiores.

IOANNES BRITANNICVS.

S I *numerum, ſi tres impleuero*] Si tres ex vxore tua ſuſcepero filios. Nam qui in vrbe tres filios, quinque in Italia, ſeptem in prouinciis habuiſſet, immunitate donabatur, quam plerique etiam ſine vxore & liberis ab imperatorib. impetrauerunt. Quod & Martialis, quum eſſet ſine liberis petijt, impetrauítque à Domitiano, vt docet carmine ſuo.

Quod fortuna vetat fieri permitte videri:
Natorum genitor dicar vt eſſe trium. Et alibi ad vxorem.
Natorum mihi ius trium roganti.
Muſarum precium dedit mearum
Solus qui poterat, valebis vxor :
Non debet domini perire munus. Idem alibi.
Præmia laudato tribuit mihi Cæſar vterque,
Natorúmque dedit iura paterna trium.

Qui ergo ius trium liberorum habuiſſent, multa conſequebantur præter cæteros commoda. vnde Appianus & Tranquillus ſcribunt in diuiſione agri Campani Iulium Cæſarem iuſſiſſe agros qui circa Capuam cæteris fuiſſent cultiores, & feraciores, patribus diuidendos eſſe, quibus trium liberorum ius adeſſet: quo facto concuariſſe ad xx. hominum millia, qui trium liberorum alimenta depoſcerent. Idem tradit. teſſeram frumenti triplicem ſolitos accipere. Et in petitione magiſtratuum non habentibus filios eo numero anteponebantur.

I V S T A *doloris cauſa tui.*] Poſſunt eſſe verba poëtæ quaſi dolentis caſum Neuoli: poſſunt etiam referri ad ipſum Neuolum ſui ipſius miſereſcentem. Dolor eſt motus aſper in corpore à ſenſibus alienus. Cicer. in ij. Tuſculan.

I L L E *quid affert.*] Diues auarus.

N E O L I G I T.] ſ. te Neuole, nihil tibi dat.

H A E C *ſoli.* Verba Neuoli ad poetam, vt taceat.

L E V I S.] Mollis & effœminatus, qui pumice cutem ſibi polit.

Q V I *modo ſecretum.*] Cinædus inquit. qui ſecreto opera mea vſus eſt, timens ne publicetur, odio me proſequitur, & cædem mihi omnibus modis machinatur.

A R D E T.] Indignatione, & ira accenditur.

C A N D E L A M *apponere valuis.*] Id eſt, domum accendere adhibita candela. hoc magis placet, quàm vt intelligas candelam pro inferiora immiſſam: illud enim minime lætale eſſet ſupplicium. Valuæ autem dicuntur ipſæ fores à voluendo. Plinius libro decimoquinto valuas ex cupreſſo etiam quadringentis prope annis durare.

S V M E R E *ferrum.*] Ad occidendum.

A P E R I R E *caput.*] Scindere, frangere. comminuere. Petronius. Iam non potui ſupplicio caput aperire.

N E C *contemnas.*] Quod dico.

Q V O D.] Quia.

A N N O N A *veneni.*] Id eſt ipſa veneni merces & copia nunquam eſt cara huiuſmodi diuitibus & cinædis, quia impenſæ non parcunt. Appellatione autem annonę intelligimus non modo rem omnem frumentariam, ſed alia quoque cibaria. vnde Cic. ſcribit in ij. De diuinatione: Annonam futuram cariorem in macello. Sic & Tranquillus in Tyberio. Annonam macelli ſenatus arbitratu quotannis temperan-

Digitized by Google

dam cenſuit, videturque vocabulum deductum ab anno tanquam ſit anni alimonia. Et quum Romæ ſæpe famæ labotaretur, magiſtratus conſtituti ſunt, qui annonæ præeſſent, qui præfecti annonæ dicebantur. Vſurpatur etiam in aliis quàm in eduliis. Horatius in epiſtolis.

Vilis amicorum eſt annona bonis, vbi quid deeſt.

& locum ſic intelligas, amici viri boni & ſapienti nihil deſiderant, neque petunt quod magni ſit precij, vbi aliquid eis deeſt, quaſi diceret, vili re contenti ſunt, & modica, quia boni ſunt, & ſapientes.

Vt *curia Martis Athenis.*] ſ. tegit. fac inquit, non minore ſilẽtio hæc tegas quam conſilia ſua tegit ſenatus Atticus.

Cvria *Martis.*] Id eſt Areopagus, vbi teſte Polluce, iudicia cædis, vulnerum & veneficiorum per populum exerceri ſolita ſunt. Plinius libro ſeptimo iudicium capitis inquit, in Areopago primum actum eſt. Ibi enim Mars, vt docet Diuus Auguſtinus libro decimooctauo, capite decimo, quum homicidij crimine reus fieret iudicantibus duodecim diis in eo pago ſex ſententiis abſolutus eſt. iudicabant autem noctu, & in tenebris, ne ad dicentes, ſed ad ea quæ dicerentur reſpicerent, quod Lucianus aperte ſcribit in dialogo qui inſcribitur Hermotimus. hortans ipſum Hermotimũ philoſophũ, vt in iudiciis, & rerũ examinatione imitetur Areopagitas οἳ ἐν νυκτὶ καὶ σκότῳ δικάζουσιν, ὡς μὴ εἰς τοὺς λέγοντας, ἀλλ' εἰς τὰ λεγόμενα ἀποβλέποιεν, hoc eſt in nocte & tenebris iudicant, vt non ad dicentes reſpicerent. Cuius conſuetudinis meminit & Macrobius libro vltimo Saturnalium his verbis. Quæramus ſilentium ne conuiuiis, an & opportunus ſermo conueniat. Nam ſicut apud Athenas Areopagitæ tacentes iudicant, ita inter epulas oportet ſemper ſileri, Areopagus autem interpretatur cliuus Martis, ἄρης enim ἄρεως vel ἄρεος Mattem ſignificat, πάγος locum eminentem. De Areopago ita Valerius libro ſecundo. Eiuſdem vrbis & ſanctiſſimum cõſilium Areopagus quid quiſque Athenienſium ageret, aut quonam quæſtu ſuſtentaretur, diligentiſſime inquirere ſolebat.

O Corydon, Corydon, ſecretum diuitis vllum
Eſſe putas? ſerui vt taceant: iumenta loquentur,
Et canis, et poſtes, & marmora. claude feneſtras,
Vela tegant rimas, iunge oſtia, tollite lumen
E medio, taceant omnes, prope nemo recumbat:
Quod tamen ad cantum galli facit ille ſecundi
Proximus ante diem caupo ſciet, audiet & quæ
Finxerunt pariter librarius, archimagiri,
Carptores quod enim dubitant componere crimen
In dominos, quoties rumoribus vlciſcuntur
Baltea? nec deerit qui te per compita quærat
Nolentem, & miſeram vinoſus inebriet aurem.

VETVS SCHOL.

O Coridon.] O ſtulte.

ARCHIMAGIRI, *Carptores.*] Inſertores,qui inlato carpunt.

BALTEA.] Lora, quibus cæſi ſunt.

PER *compita.*] Quadruuia.

VINOSVS *inebr.*] Impleat te ebrius ſecretis dominorum.

IOAN. BRITANNICVS.

O CORYDON.] Verba poetæ reſpondentis Neuolo qui petierat vt tacerent, Hemeſtichion eſt Virgilij,

Ah Corydon Corydon,quæ te dementia cœpit.

quaſi diceret ô ſtulte, credis ne quicquam eſſe turpe quod poſſit latere?

SERVI *vt taceant.*] Id eſt, quamuis taceant ſerui.

AD *cantum ſecundi galli.*] Id eſt,ad ſecundum cantum galli.

IVNGE *oſtia.*] Claude.

CAVPO.] Qui cauponam exercet,quem ſtabularium etiam nominamus à ſtabulo,quod pro caupona & taberna meritoria accipitur, de quo ante dictum eſt,per cauponem autem intelligit vnumquémque vulgarem hominem.

LIBRARIVS.] Qui libros exſcribit. Trãquillus in Domitiano: librarijs etiam qui eam deſcripſerant crucifixis.

ARCHIMAGIRI.] Archimagirus magiſter & princeps coquorum, & coquus inter ſeruos erat ἀρχὸς enim principem,& μάγειρος coquum ſignificat.

CARPTORES.] Carpere multa ſignificat,vt mordere. & reprehendere, vt poeta carpit auaritiam. Carpere frui. Perſius, *Carpamus dulcia,* Carpere eligere. Terent.

Vnumquodque,quod erit belliſſimum carpam.

Carpere lædere. Virgilius.

Carpit enim vires paulatim,vritque videndo.

Capere rapere. Tibullus.

Carpite nunc tauri de ſeptem montibus herbas.

id eſt,rapite ad comedendum. In qua ſignificatione poſſit videri dictum hoc loco Archimagiri carptores,id eſt,carptores,qui ſemper aliquid ad comedendũ rapiunt, & auferunt ex epulis domini.

QVID *enim dubitant.*] Non eſt inquit mirum, ſi dominos ſuos accuſant quum, velint vlciſci verbera, quæ acceperunt ab eis falſis criminationibus, & rumoribus, quos vbique differunt.

BALTHEA.] Verbera baltheorum, quibus ſæpe cæſi fuerunt. ſunt autem cingula militaria bullata ex corio, à quibus gladij dependebant, pro cingulo tamen muliebri accipitur ab Apul.

INEBRIET.] Repleat.

Illos ergo roges quid paullo ante petebas
A nobis. taceant illi : ſed prodere malunt
Arcanum, quam ſubrepti potare Falerni:
Pro populo faciens quantum Saufeia bibebat.
Viuendum rectè eſt cum propter plurima, tunc his
Præcipue cauſſis, vt linguas mancipiorum
Contemmas. nam lingua mali pars peſſima ſerui.
Deterior tamen hic, qui liber non erit illis
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.

Digitized by Google

Portio: dum bibimus, dum ſerta, vnguenta, puellas
Poſcimus, obrepit non intellecta ſenectus.
Ne trepida: nunquam pathicus tibi deerit amicus
Stantibus, & ſaluis his collibus: vndique ad illos
Conuenient et carpentis, et nauibus omnes;
Qui digito ſcalpunt vno caput. altera maior
Spes ſupereſt: tu tantum erucis imprime dentem.
Hæc exempla para felicibus: at mea Clotho.
Et Lacheſis gaudent, ſi paſcitur inguine venter.

VETVS SCHOL.

FESTINAT *enim decurrere.*] Id eſt, iuuentus decurrere, & ſenectus properare. Virgilius.

——— *breue & irreparabile tempus* *Omnibus eſt vita.*

DVM *ſerta. vnguenta.*] Coronas & aromata.

PATHICVS *tibi d. amicus.*] Corrumpi volens, aut corruptus.

HIS *collibus.* Id eſt, ſeptem montibus, ſupra quos poſita Roma eſt, Palatino, Tarpeio, Viminali, Auentino, Cælio, Vaticano.

CARPENTIS *& nauibus.*] Ad corruptores & itinere venient, & mari.

ALTERA *maior ſpes ſupereſt.*] Multos imberbes habet tibi creſcentes.

QVI *digito ſcalpunt vno caput.*] Cinædi, cum muliebri more componunt caput.

TV *tantum erucis.*] Dicitur hæc herba ad coitum inflammare, & vires dare.

HAEC *exempla.*] Reſpondet Næuolus.

SI *paſcitur inguine venter.*] Vſque adeo infelix ſum, vt vix induſtria inguinis ad victum ſufficiat.

IOANNES BRITANNICVS.

NE *trepida.*] Verba Iuuenalis.

PATHICVS.] Cinædus à patiendo muliebria, quod ſi à Latino deducis, cum t, exili ſcribetur, ſi vero à Græco πάθος, aſpirationem addes.

HIS *collibus.*] Id eſt, durante hac vrbe vbi ſeptem ſunt colles. C. Propert.

Septem vrbs alta iugis, toto quæ præſidet orbi. S.

CARPENTEIS. *& nauibus.*] Terra & mari, eſt enim carpentũ vehiculi genus.

QVI *digito.*] Hoc eſt molles, quod in Cæſare notatum eſt, qui caput ſibi vno digito ſcalperet, vnde Cic. iniiciebat nihil ſuſpicandum eſſe de eo tanquam molli, Sen. ad Lucil. impudicum & inceſſus oſtendit, & manus mota, & vnum interdum reſponſum, & relatus ad caput digitus, & flexus oculorum. Nam & Pompeius ſic à Clodio eſt notatus, vt ſcribit Plutarch. in vita Pompeij. Et Ammianus Marcellinus Hiſtoriæ libro decimoſeptimo Pompeij obtrectatores ait hoc etiam in eo ludibrioſum.. & irritum obſeruaſſe, quod genuino quodam more caput digito vno ſcalperet. C. Videtur Iuuenalis particulam verſus cuiuſdam Calui ſumpſiſſe, qui de Pompeio dixit: Qui digito ſcalpit vno caput. De Caluo poëta & hoc verſiculo, Seneca in libris oratorum & Rhetorum. Itaque poëta oſtendit, Romam confluere omnes molles, pathicos, & draucos, hoc eſt qui & patiantur, & faciant turpia & obſcœna, S.

Digitized by Google

ALTERA *ſpes.*]Non eſt inquit tibi dehinc deſperandum. Immo alter à tibi maior ſpes ſupereſt, ſcilicet cinædos tibi non defuturos.

TV *tantum crucis.*] Per crucem omne Veneris excitamentum intelligit: Eruca autem eſt herba, quæ maximas vires in Venerem præſtat. Virgil. in Moreto.

Intybáque, venerem reuocans eruca morantem.

Plinius in decimo capite quadrageſimo tertio. Auiditas coitus putatur ex cibis fieri ſicut viro eruca, pecori cæpe. Ouid. in ſecundo de Re.

Nec minus erucas aptum eſt vitare ſalaces,
Colum. *Et quæ frugifero ſeritur vicina priapo.*
Excites vt veneri tardos eruca maritos.

HAEC *exempla.*] Verba Neuoli, Fer inquit, hæc exempla, & documenta excitandæ libidinis felicibus, quaſi diceret ſe in tali re minime eſſe fortunatum.

AT *mea Clotho.*] Sed licet inquit in tali vitæ inſtituto infelix ſim. Clotho tamen mea, & Lacheſis, id eſt, tota vita mea ſemper tali vitæ genere delectata eſt, maximéque delectatur. per Clothon autem & Lacheſin, quæ duæ ſunt ex Parcis, quæque vitam hominum diſponere dicuntur, vitam intelligit.

O parui, noſtríque Lares, quos thure minuto,
Aut farre, et tenui ſoleo exorare corona,
Quando ego figam aliquid, quo ſit mihi tuta ſenectus:
A tegete & baculo? viginti millia fœnus
Pigneribus poſitis, argenti vaſcula puri,
Sed quæ Fabricius cenſor notet, & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me ceruice locata
Securum iubeant clamoſo inſiſtere Circo.
Sit mihi præterea curuus cælator, & alter,
Qui multa facies pingit cito ſufficiunt hæc.
Quando ego pauper ero? votum miſerabile, nec ſpes
His ſaltem. nam cum pro me Fortuna rogatur
Adfixit ceras illa de naue petitas,
Quæ Siculos cantus effugit remige ſurdo.

VETVS SCHOL.

THVRE *minuto.*] Thus minutum manna vocant. & in inuidiam Deorum penatium minuto dicit.

EXORARE *corona.*] Id eſt coronatus floribus precari.

QVANDO *ego figam aliquid.*] Conſtituã, componam, habeam. aut certe quia in ceris vota figuntur apud templa: aut habeam vbi maneam, aut ſupra quòd incumbam ſenex.

A TEGETE.] Gaſa mendici. à mendicitate.

VIGINTI *millia.*] Deeſt, vt ſint.

SED *quæ fabricius.*] Plus ſibi decem libris argenti petit. Fabricius Cenſor col-

legam ſuum notauit in Senatu, quia ſupra decem libras argenti, vnam fialam inuenit. Antea enim non licebat Senatorem plus habere.

E T *duo fortes.*] Lecticarios ait, quorum * laturus locem & ſecurus Circenſes, expectem.

C V R V V S *celator & alter Qui.*] Id eſt opifices, ſerui argentarij, laborioſi, anaglypharij.

S V F F I C I V N T *hec.*] Plaſtæ, archetypus.

Q V A N D O *ego pauper ero.*] Non dico diues, at pauper, inquit, quando ero? Nam modo nec pauper ſum. vt Terentius.

Nam mihi nihil eſſe, religio eſt dicere.

A D F I X I T *ceras.*] Ad auriculas, id eſt ſurda eſt.

I L L A *de naue.*] Vlyxis, vt Sirenarum periculum poſſet euadere.

IOANN. BRITANNICVS.

O P A R V I.] Votum eſt Neuoli cum ſuſpirio, quo diuitias more inſipientis ſibi optat, ſicque poeta per irriſionem oſtendit eum neſcire viuere, contentum (quod facit ſapiens) paruo, atque ideo turpes exercere artes, quaſi innuat vitioſum hominem à ſapiente in hoc differre, quod hic multa concupiſcat, ille paucis contentus ſit.

O P A R V I.] Ex affectu dictum: nam parui ei videbantur.

L A R E S.] Dij familiares. de quibus pluſcula diximus illic apud Perſi.

Bullàque ſuccinctis laribus donata pependit.

Nam eos vt domus præſides colebant, quibus canis aſſiſtebat, & ipſi caninis pellibus veſtiebantur. De his multa Plutarchus in Problematis & Feſtus poſt Apuleiū qui putat exile muribus eum qui poſteriorum ſuorum curam ſortitus, pacato & quieto numine domum poſſidet, larem dici. Eum vero qui propter aduerſa vitæ merita nullis bonis ſedibus in terra, vagatione, ceu quodam exilio punitur, inane terriculamentum bonis hominibus, cæterum noxium malis, laruam dici. lemurem autem volebant eſſe animum quum ex corpore noſtro migraſſet. Hinc autem ortam eſſe originem colendi lares in domo oſtendit Seruius, quia homines apud maiores in ſuis domibus ſepeliebantur, quos pro diis colere, & venerari cœperunt.

A V T *farre.*] Mola, quæ ex ſale & farre cocto conſtabat.

F I G A M *aliquid*] Reponam.

A T E G E T E *& baculo*] A mendicatione.

V I G I N T I *milia.*] Subaudi ſint mihi. Optat enim habere hæc.

F O E N V S.] Appoſitio eſt.

S E D *quæ Fabricius.*] Hoc eſt quæ inuidioſa etiam ſint, vt mereantur etiam à Fabricio notari. Hócque dicit, quia Fabricius Lucinius cenſor Cornelium Ruffinum duobus conſulatibus & dictatura ſpecioſiſſime functum, quòd decem pondo vaſa argentea compataſſet, perinde ac malo exemplo luxurioſum in ordine ſenatorio retinendum non cenſuit. lege Valerium in ij. De cenſoria nota, & Gellium libro quarto.

E T *duo fortes.*] Subaudi ſint ſerui.

D E *grege Mœſorum.*] Id eſt, de grege ſeruorum, quales habebantur ex Mœſia. Eſt autem Mœſia, vt Plinius docet libro tertio prouincia Pannoniæ finitima, ad Pontum vſque cum Danubio decurrens. Ex qua venerunt qui in Aſia, vt tradit Artemidorus, habitant iuxta Bithyniam ſuperáque fontes Caici. De quibus Strabo libro duodecimo.

L O C A T A.] Suppoſita ad ferendam lecticam, aut reuera qui eum in circo ſuccollantes ferrent. neque enim lectica à duobus tantum ſeruis geſtari potuiſſet, ſed à ſex vel octo, vnde hexaphorum, & octophorum appellata eſt lectica.

C I R C O *clamoſo*] Propter populi clamorem, & plauſum fauentis aurigis, vnde alibi.

Digitized by Google

Totam hodie Romam circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis, quo colligo panni.

C AELATOR.] Qui mihi vaſa precioſa cælet. Cælare enim inſculpere eſt, vnde & cælum ferrum, quo vaſa cælantur, quæ veteres ancæſa vocabant, quod circumcedendo fiant.

SVFFICIENT.] Id eſt ſatis erunt hæc mihi ſi habeam.

QVANDO *ergo pauper ero.*] Si hæc habuero.

VOTVM *miſerabile.*] Verba Neuoli votum ſuum damnantis, éſtque veluti acclamatio, quaſi qui errorem ſuum iam cognoſcat.

AFFIGIT *ceras.*] Syrenæ tres filiæ Acheloi ex Calliope muſa finguntur à poetis, quæ in littore Campano habitantes, nautas propter ea loca nauigantes, ſuauitate cantus in ſomnum & ſcopulos inducebant, cogebántque facere naufragium. vnde Vlyſſes vt ſcribit Homerus libro xij. Odyſſeæ, quum iuxta ea littora eſſet nauigaturus, à Circe admonitus, aures ſociis ſuis cæra obturauit, ſe autem malo manibus & pedibus alligari iuſſit apertis auribus, impetrans etiam ſi innueret, ne ſolueretur Nauigantibus igitur Syrenes ſtatim cantare ſuauiſſime cœperunt. Huc ades inclyte Vlyſſe magna Achiuorum gloria, hac nauem ſiſte, vt noſtram vocem audias. Nemo enim vnquam hac iter fecit, quin noſtri cantus ſuauitate demulceretur. Neque enim nos fugit, quid apud magnam Troiam Græci ſimul & Troiani deorum voluntate geſſerunt. ijs ergo cantus illecebris captus Vlyſſes quum ſociis annuens ſuperciliis iuberet ſe ſolui, non id prius impetrauit, quàm periculum euaſerit. Ferunt tunc illas dolore percitas in mare ſe præcipitaſſe, & à nomine vnius Parthenopes, quæ Neapoli ſepulta fuit appellatam vrbem Parthenopem. Vnde Silius Italicus.

Syren dedit vna ſuum memorabile nomen
Parthenope moriens Acheloias, æquore cuius
Regnauere diu cantus, quum dulce per vndas
Exitium miſeris caneret non proſpera nautis.

Earum nomina fuere Parthenope, Leucoſia, Ligia.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA X.

DE VOTIS CONTRARIIS.

Arguit hæc Satyra & curas & inania vota.

OMNIBVS *in terris, quæ ſunt à Gadibus vſque*
Auroram, & Gangem, pauci dinoſcere poſſunt
Vera bona, atque illis multum diuerſa, remota
Erroris nebula, quid enim ratione timemus,
Aut cupimus? quid tam dextro pede concipis, vt te
Conatus non pæniteat, votique peracti?
Euertere domos totas optantibus ipſis
Dij faciles. nocitura toga, nocitura petuntur
Militia. torrens dicendi copia multis,
Et ſua mortifera eſt facundia viribus ille
Confiſus perijt, admirandiſque lacertis.

VETVS SCHOL.

OMNIBVS *in terris quæ ſunt à Gad. vſque.*] Τρόπος συνεκδοχὴ. à parte totum. Nam cum Occidentem & Orientem ſignificare vellet, locum poſuit, Gades

ſcilicet & Gangem, breuiter complexus orbem. Nam Gades ſunt in Atlantico mari, Hiſpaniæ proximæ, vbi ſe anguſtiſſimo diuortio inter columnas Herculis in Mediterraneos ſinus Oceanus infundit.

D*iſa iles.*] Satyrice, ad mala peragenda faciles, vel ideo faciles, quia preces ſtultas audiunt.

N*ocitura toga.*] Optantibus dignitates. nocitura in pace, & in bello.

T*orrens dicendi copia.*] Abundens eloquentia, aut fluens.

V*iribus ille Confiſus.*] Vt Milo Crotoniates, qui cum arbores manibus ſcinderet, brachia eius occupata ſunt, & à lupis conſumptus eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

OMNIBVS *in terris.*] Hæc Satyra Iuuenalis inſectatur ſtulta hominum vota, qui mentis affectibus inſeruientes à diis multa petunt tanquam bona quæ eis maxime ſunt pernicioſa. Ait ergo poeta, homines adeo ignorantiæ profundo immerſos, vt pauci exiſtant qui vera bona, malaque cognoſcant, & proinde fieri, vt pro bonis mala ſibi optent. colligitque à diis aut nihil omnino petendum, quum ipſi multo melius quàm nos ſciant quid nobis expediat: aut id tantum petendum, vt mens ſana ſit in corpore ſano.

A G*adibus.*] Ab Occidente. Nam Gades inſula eſt extra Columnas Herculis ad hoſtium Betis irrumpentis in oceanum Britannicum.

G*angem.*] id eſt Orientem: Ganges Indiæ fluuius eſt, quem alij incertis fontibus, vt Nilum, rigantemque vicina eodem modo, alij in Scythicis montibus naſci dixerunt. in eum decem & nouem amnes influunt. Plin. lib. vij.

P*auci dignoſcere poſſunt.*] Pauci inquit ſunt mortalium ab Occidente vſque in Orientem, qui vere ſciant dignoſcere verum bonum, à malo.

V*era bona.*] Quia multa ſunt quæ bona videntur, quum tamen non ſunt.

D*iuersa.*] Contraria, id eſt mala.

I*llis.*] S. bonis.

R*emota nebula erroris.*] i. remota animi noſtri cæcitate, qui mala deuictus cupiditate tranſuerſus fertur. Vnde Valerius. Etenim denſiſſimis inuoluta tenebris mortalium mens, inquam late patentem errorem cæca precationes tuas ſpargis?

T*imemus.*] Vt malum.

C*upimus.*] Vt bonum.

D*extro pede.*] Secundo & proſpero conatu. Nam pede dextro id dicimur facere, quod nobis proſpere cedit, contrà ſiniſtro. vnde Apuleius in Aſino aureo: ſiniſtro pede profectum, me ſpes compendij fruſtrata eſt.

C*oncipis.*] Verbum eſt votis conueniens, dicimus enim vota concepta, quæ mente concipimus & agitamus, quod concipis, id eſt animo tuo optas.

E*uertere domos.*] Ordo eſt, dij faciles ipſis optantibus euertere domos.

N*ocitura toga.*] Toga & militia ablatiui ſunt caſus. adeo inquit homines longe ſunt à cognitione veri boni, vt plerunque petant quæ omnino eis ſunt nocitura. & domi, & militiæ. alij enim reipub. adminiſtrationem, alij rei militaris imperia expetunt, & multa id genus, quæ ipſis exitium afferunt.

T*oga.*] Nam per togam, quæ (vt ſcribit Pedianus & iam ſæpe diximus) communis fuit habitus marium & fœminarum, intelligimus res vrbanas; vnde Cic. *Cedant arma togæ.* Et Iuuenalis, *Tantum igitur muros intra toga contulit illi Nominis & tituli.* C. Eſt enim Metonymia, vt Rhetores docent. Cicer. libro tertio de Orat. S.

E*t torrens dicendi copia.*] Scilicet petitur, id eſt eloquentia, periphraſticos.

M*ultis.*] Cum ſequentibus connectitur, vt ſit ſenſus. Multi eloquentiam

Digitized by Google

optant, ſed multis mortifera eſt, & pernicioſa, vt fuit Demoſtheni & Ciceroni, de quibus inferius.

TORRENS.] Ingens, & abundans: vnde inferius de Demoſthene,

Torrentem & pleni moderantem frena theatri,

& alibi. *Iſeo torrentior.* ſumpta translatione à torrente, hoc eſt fluuio, qui magno rapitur impetu.

VIRIBVS *ille.*] Id eſt alius. Oſtendit enim & vires homini quandoque eſſe pernicioſas. Reſpexit autem ad Milonem Crotonienſem quem ferunt egiſſe omnia ſupra quam homo valet: de quo & hoc proditur, quòd ictu nudæ manus, taurũ fecit victimam: eum ſolidum, ea qua mactauerat die humeris ſolus geſtauit, non gradatim. Exitum autem habuit vitæ miſerandum. quum enim iam natu grandis athleticam deſiſſet, iterque ſolus per loca faceret ſiluestria, quercum vidit paululis ramis in media parte hiantem. tunc volens experiri an vires ſibi adhuc ſupereſſent, immiſſis in arboris ſciſſuram digitis, quercum deducere, ac reſcindere conatus, mediam diſcidit. moxque viribus, ceſſantibus, & in naturam ſuam arbore redeunte, retentus & captus, ſe feris præbuit lacerandum, de hoc Gellius, Valerius, Solinus, Plinius, & Strabo. Ouidius in Ibin ſic,

Vtque Milo robur deducere fiſſile tentes,
Nec poſſis captas inde referre manus.

Sed plureis nimia congeſta pecunia cura
Strangulat, & cuncta exſuperans patrimonia cenſus,
Quanto delphinis balæna Britannica maior.
Temporibus diris igitur, iuſſuque Neronis
Longinum, & magnos Senecæ prædiuitis hortos
Clauſit, & egregias Lateranorum obſidet ædes
Tota cohors: rarus venit in cenacula miles.
Pauca licet portes argenti vaſcula puri,
Nocte iter ingreſſus gladium, contumque timebis,
Et motæ ad Lunam trepidabis arundinis vmbram:
Cantabit vacuus coram latrone viator.
Prima fere vota, & cunctis notiſsima templis
Diuitiæ, creſcant vt opes, vt maxima toto
Noſtra ſit arca foro. ſed nulla aconita bibuntur
Fictilibus: tunc illa time, cum pocula ſumes
Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

VETVS SCHOL.

STRANGVLAT.] Apoplexin paſſi moriuntur.
BALAENA *Britannica.*] Metaphora in Tiberium, & diuites.
TEMPORIBVS *diris.*] Tyrannicis ſcilicet cũ iuſſiſſet Nero omnes prædari

ad domos diuitum milites cucurrerunt, pauci ad domos pauperum.

P A V C A *licet.*] Licet modica tibi ſit res familiaris, metuis tamen impetum militis à Tiberio miſſi ad proſcriptionem tuam.

E T *mota ad lunam.*] Vt Virgilius, ——— *Simul ipſa ſilentia terrent.*

V T *maxima toto Noſtra ſit arca foro*] Vſque ad Cerealem præfectum, in foro Traiani arcas habuerunt Senatores in quibus argentum, aut pecunias tutius deponebant. Propterea & locus ipſe in quo erant arcæ poſitæ, Opes dictæ ſunt.

A C O N I T A *bibuntur fictilibus.*] Id eſt, pauperes venena non timent. Et bene poeta, vt oſtenderet paupertatem innocuam à crimine, & diuitias malis oppreſſas, va à potoria ad demonſtrandam diuerſitatem poſuit.

E T *lato Setinum.*] Vinum à Setio. In aurata, inquit, fiola cum vinum coloratum acceperis, time venena. Et Ardebit, quia vinum ſplendeſcit in auro.

IOAN. BRITANNICVS.

S E D *plures nimia.*] Multa inquit exitioſa petuntur, ſed diuitiæ maxime, quæ inter alia petuntur, plures occidunt, & quanto quis plura poſſidet, tanto magis exitio eſt obnoxius.

C E N S V S.] Scilicet ſtrangulat, tantum exuperans cuncta patrimonia, quanto maior eſt balena delphino, id eſt qui ſit valde extra communem diuitiarum menſuram.

B A L E N A *Britannico.*] Bene autem Britannicam nominauit, quia in Oceano Britannico, vt in nono teſtatur Plinius tales beluæ maiores ſpectantur, Græci, phalenam appellant. Feſtus autem Pompeius eandem piſtricem, & cetum putat.

T E M P O R I B V S *diris.*] Oſtendit poeta exemplo Caſſij Longini, & Senecæ, diuitias homini ſæpe pernicioſas eſſe, nam quo tempore Nero imperabat, Caſſium Longinum iuſſit interfici, hac vna ex cauſa, quòd in vetere gentili ſtemmate, Caſſij Cæſaris percuſſoris imaginem retinuiſſet. Sed Iuuenalis innuit, Longinum interfectum quòd eius opibus Nero inhiaret. eadem etiam cauſa Seneca coactus eſt mori.

S E N E C A E *prædiuitis.* Nam Seneca opes vel inuidioſas poſſedit, de quibus ſic Corn. Tacitus, Feſtus Ruſus, & Tigillinus variis criminationibus Senecam adoriuntur, tanquam ingentes, & vltra priuatum modum euectas opes adhuc augeret, quodque ſtudia ciuium in ſe verteret, hortorum quoque amœnitate, & villarum magnificentia, quaſi principem ſupergrederetur. Seneca quoque apud eundē Tacitum, alloquens Neronem, ſe diuitem teſtatur his verbis: At tu gratiam immenſam, innumeram pecuniam dediſti, adeo vt plerunque intra me ipſe voluam, ego ne equeſtri & prouinciali loco ortus, proceribus ciuitatis annumeror? Vbi eſt animus ille modicis contentus, tales hortos extruit? & per hæc ſuburbana incedit? & tantis agrorum ſpatiis tam lato fœnore exuberat? C. Vna defenſio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui. Seneca quarto Imperij Neronis anno ſeſtertium millies poſſedit, vt Tacitus refert libro decimotertio, id eſt coronatorum ſiue ſcutorum aureorum ſeptuagies quinquies centum millia. quid putamus quatuor reliquis annis acceſſiſſe? nam octauo Neronis anno periit vir ſapiens; & moderatus. S. Demum finis vitæ eius fuit. quum enim ex Campania remeans in agro ſuburbano apud quartum lapidem ſubſtitiſſet, illò iuſſu Neronis propinqua veſpera Syluanus tribunus prætoriæ cohortis venit, & villam globis militum ſepſit, veſpera Syluanus tribunus prætoriæ cohortis venit, & villam globis militum ſepſit intromiſitque vnum ex centurionibus, qui neceſſitatem vltimam denunciaret. quo accepto brachia primum ferro percuſſit, mox crurum, & poplitum venas abrupit, illatúſque balneo, & vapore eius exanimatus ſine vllo funeris ſolemni crematur.

A E D E S *l.*] Nam & Plautium Lateranum conſulem deſignatum Nero adeo propere interfici iuſſit, vt non complecti liberos, non illud breue mortis arbitrium permitteret. manu autem Turij tribuni trucidatus eſt.

I N c.

Digitized by Google

INC.] Raro inquit fit, vt pauperibus & inquilinis, qui conductis cœnaculis habitare conſueuerunt, cædes paretur. Cœnacula autem antiqui & cœnationes loca appelauerunt vbi cœnabant, ſed poſtquam (vt ſcribit Varro in lingua Latiali) in ſuperiori parte cœnitare cœperunt, ſuperioris domus vniuerſa ædificia cœnacula dicta ſunt. Nec mirum. nam & piſtrinum veteri vocabulo adhuc nominamus, in quo grana molis verſatilibus teruntur, quum antea tantum ante vſum molarum in pilis pinſerentur, vnde & nomen ſimili modo dicimus veteri nomine loricam, quæ ferro modo conſtat, quum antea loris conficeretur, à quibus & nomen. vnde Feſt. ſcribit cœnacula dici ad quæ ſcalis aſcenditur, cui aſtipulatur Apuleius in nono Metamorphoſ. Meque per ſcalas complicitis pedibus in ſuperius cœnaculum attracto. Plaut. in Amphytrione. In ſuperiore qui habito cœnaculo. Tranquillus in Auguſti. Ipſe Circenſes ex amicorum ferè libertorúmque cœnaculis ſpectabant. Liuius libro nono De bello Macedonico. Cœnaculum ſuper ædes datum eſt ſcalis ferentibus in publicum obſecratis. Ea autem cœnacula vtpote diuitibus incommoda inquilinis locabantur, de quibus alibi ante ſenſit.

Vltimus ardebit quem tegula ſola tuetur.
A pluuia, molles vbi reddunt oua columbæ.

CONTVM.] Lignum cuſpidatum, quo nautæ vtuntur ad explorandam fluminum altitudinem. Iuuenalis ſuprà. *Et contum. Et ſtygio ranas in gurgite nigras.*

CANTABIT *vacuus.*] Seneca ad Lucilium, Nudum latro tranſmittit, etiam in obſeſſa via pauperi pax eſt.

LATRONE.] Latrones antiqui autore Feſto, eos dicebant, qui conducti militabant, quaſi λατρεύοντες, id eſt ſeruientes. nam λατρεία ſeruitus eſt. at nunc viarum obſeſſores dicuntur, quòd à latere adoriuntur, vel quòd inſidiantur latenter.

PRIMA *fere vota.*] Subaudi ſunt.

SED *nulla aconita.*] Attende periculum quod diuitibus imminet, ſæpe numero enim venenis tolluntur.

ACONITA.] Aconitum, vt ſcribit Plinius libro vigeſimoſeptimo in nudis naſcitur cautibus, quas Græci aconas vocant, vnde nomen aconitum aliqui dixere. Alij quoniam vis eadem in morte eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem deterendam, ſtatimque admota velocitas ſentiretur.

FICTILIBVS.] A pauperibus qui fictilibus vtuntur.

GEMMATA.] Quum in maximis eris diuitiis, ita vt poculis gemmatis vtaris: aureis enim calicibus gemmas, & præcipue ſmaragdos inſerebant. Martial.

Gemmatum Scythicis vt luceat ignibus aurum,
Aſpice quot digitos exuit iſte calix.

& Iuuenalis ante.

Nam Virro vt multi gemmas ad pocula transfert, A digitis.

SETINVM.] Vinum eſt Campanum, à Setia denominatum. Martialis,

Pendula Pontinos quæ ſpectat Setia campos,
Exigua vetulos miſit ab Vrbe cados.

Iamne igitur laudas, quod de ſapientibus alter
Ridebat, quoties de limine mouerat vnum,
Protuleratque pedem: flebat contrarius auctor?
Sed facilis cuiuis rigidi cenſura cachinni:
Mirandum eſt, vnde ille oculis ſuffecerit humor.
Perpetuo riſu pulmonem agitare ſolebat

Digitized by Google

Democritus, quanquam non eſſet verbibus illis
Prætexta, & trabeæ, faſces, lectica, tribunal.

VETVS SCHOL.

PVLMONEM *agitare.*] Quia ex ſplene riſum dicunt gigni.
PRAETEXTA.] Quarum Tarquinius Priſcus vſum inuenit, & Romæ intulit, palmatam dicit.

IOANNES BRITANNICVS.

IAM *ne igitur laudas?*] Senſus eſt, quum homines feruntur tam præcipites, & tam multis agitentur incommodis, propter ſtulta vota & cupiditates, nonne igitur exiſtimabis Heracliti & Democriti ſanum fuiſſe iudicium, qui contrariis nimi affectibus, eorum cæcitatem & vitia damnauere? de quibus ſic Seneca De tranquillitate vitæ: & Democritũ potius imitemur, quàm Heraclitum. Hic enim quotiens in publicum proceſſerat, flebat, at ille ridebat. Huic omnia quæ agimus, miſeriæ: Illi ineptiæ videbantur. Horatius in Epiſtolis de Democrito. *Si foret in terris rideret Democritus.* hinc ei, vt tradit Suidas, inditum fuit nomen gelaſini Nam Gelaſinus Græce, Latine ridiculus interpretatur. vnde & Plautus In Stycho. Gelaſino mihi paruo nomen pater indidit propter paupertatem. hoc adeo nomen repperi, quia inde iam à pauxillo puero ridiculus fui, eo quia paupertas fecit ridiculus forem. Gelaſini etiam anteriores dentes vocantur (vt docet Polydentes de rerum vocabulis) quos ridendo oſtendimus. Gelaſinus etiam autore Suida, ruga illa, ſiue linea dicitur, quæ dum ridemus in facie efficitur. Vnde in ſeptimo Martialis,

Nec grata eſt facies, cui Gelaſinus abeſt.

RIDEBAT.] Hominum negocia tanquam ineptias.
FLEBAT.] Scilicet Heraclitus tanquam miſerias.
CENSVRA.] Taxatio. quia cenſores moribus vrbis præeſſent.
QVANQVAM *non eſſet.*] Ac ſi dicat, multo magis riſiſſet, ſi tantæ tunc vanitates extitiſſent.
PRAETEXTA *& trabea.*] Id eſt talia magiſtratuum inſignia, qualia habent Romani. prætextam enim & ſellam curulem, lictoreſque, & togam pictam, quæ inſignia Hetruſcorum magiſtratuum erant Tullus Hoſtilius Romanorum rex tertius, debellatis Hetruſcis, primus vt Romæ haberentur inſtituit. Sed poſtea Tarquinius Priſcus, quum filius bello Sabino annos quatuordecim natus, hoſtem manu percuſſiſſet, eum & pro concione laudauit, & bulla aurea prætextáque donauit, inſigniens puerum vltra annos fortem, præmiis virilitatis & honoris. autores ſunt Macrobius, Liuius, Dionyſius, & Plinius. Dicebatur autem prætexta, quod purpura prætexeretur.
TRABAE.] Trabeã geſtamen fuiſſe conſulũ, & ducũt Dionyſ. ſcrib. in quinto loquens de triumphante ſic. Nec ornatur trabea, qui peculiaris eſt conſulum ducumque amictus. quod ſenſit etiam Pap. in Syluis in carmine Euchariſtico.

Hic quum Romuleos proceres, trabeataque Cæſar
Agmina mille ſimul iuſſit diſcumbere menſis.

ſed & augurũ fuiſſe interprete Seruio docet Virg. *Ipſe Quirinali lituo, paruaq; ſedebat Succinctus trabea:* ea & reges vſi ſunt autore Plin. in octauo.
FASCES.] Lictores præcedentes cum faſcibus virgarum, in quibus ſecures erant alligatæ.
LECTICA.] Qua geſtabantur à ſeruis.
TRIBVNAL.] In ſellis curulibus & tribunalibus conſidebant, qui maiora iudicia exercebant: ſubſellia erant tribunorum, trium virorum, quæſtorum, & hu-

Digitized by Google

ijuſmodi minora officia exercentium. Aſconius autor eſt. Subſellium enim eſt ſedile, vt ſcribit Varro, dictum quod non plane ſit ſella, ſicut ſubſipere quòd non plane ſapit.

Quid ſi vidiſſet Prætorem curribus altis
Exſtantem, et medio ſublimem in puluere Circi
In tunica Iouis, & picta Sarrana ferentem
Ex humeris aulæa togæ, magnæque coronæ
Tantum orbem, quanto ceruix non ſufficit vlla?
Quippe tenet ſudans hanc publicus, & ſibi Conſul
Ne placeat, curru ſeruus portatur eodem.
Da nunc & volucrem, ſceptro quæ ſurgit eburno;
Illinc cornicines, hinc præcedentia longi
Agminis officia, & niueos ad frena Quirites,
Deffoſſa in loculis, quos ſportula fecet amicos.

IOANNES BRITANNICVS.

IN *tunica Ioui*. [Mappam mittentem in Circo Conſulem deſcribit poëta. Nam tunicam Iouis, togam palmatam dixit, Tyria purpura confectam, hoc eſt Sarrana. vt Virgilius.

Vt gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro.

EX *humeris aulæa togæ*.] Eleganter aulæa quaſi latis velis. Cicero, Velis amictos non togis.

TANTVM *orbem*.] Tantam multitudinem.

DA *nunc & volucrem ſceptro*.] Virga, quam conſules portant, quia ſupra aquilas faciunt.

ET *niueos ad frena Quirites*. In candidis togis officium facientes.

QVO *ſportula f. a*.] Non amor verus, ſed ſportula.

IOANNES BRITANNICVS.

QVID *ſi vidiſſet*] Deſcribit prætorem præſidentem ludis Circenſibus habitu triumphali, deridétque, nam inſignia triumphalia prætori in Circenſibus ludis concedebant, & etiam aliquando priuatis: Vnde L. Aemylio, qui Perſen regem Macedonum deuicit, conceſſum fuit à populo, & à ſenatu, vt ludis Circenſibus triumphali veſte vteretur. Plin. De viris illuſtr.

IN *curribus altis*.] In curru triumphali, qui auratus erat, & quatuor equis albis trahebatur.

IN *tunica Iouis*.] Habitu triumphali, de quo ita meminit Liu. libro x. ab Vrbe condita, qui Iouis optimi maximi ornatu decoratus curru aurato per Vrbem vectus in Capitolium aſcenderit. Nam qui triumphabant tunicam ſibi induebant ſumptam ex templo Iouis: de qua ſic meminit Lamprid. in Alexandro Seuero, Prætextam, & pictam togam, nunquam niſi conſul accepit, & eam quidem quam de Iouis templo ſumptam alij quoque accipiebant. aut prætores aut cõſules, quod etiam videtur innuere Iulius Capitolinus in geſtis Gordianorum his verbis. Pal-

matam tunicam, & togam pictam primus Romanorum priuatus ſuam propriam habuit, quum ante Imperatores etiam de Capitolio acciperent, vel de palatio, item Flauius Vopiſcus in vita Probi imperatoris. Te maner pro virtutibus tuis Capitolina palmata. Ea purpurea erat & auro intexta. vt ſcribit Plin. libro nono, & palmata, ſiue palmaris dicta, quòd ea, vt ſenſit Seruius, vtebantur. qui palmam meruiſſent. Martial.

Palmataque ducem te cito redde togæ.

Alij dicunt prætextam triumphantis appellatam eſſe tunicam Iouis, quod ad ſimilitudinem tunicæ Iouis eſſet facta. Alij dicunt palmatam dictam eſſe, quòd in ea pars palmæ, hoc eſt victoriæ intexeretur, vt ab Helena pictis veſtibus apud Homerum acu certamina inferuntur, quod & Plin. libro octauo, capite lvj. indicare videtur, quum ait, pictas veſtes iam apud Homerum fuiſſe, vnde triumphales natæ.

A V L A E A *ſarrana picta toga.*] Id eſt togam pictam & purpura diſtinctam, vt ſit periphraſis ipſius togæ triumphalis, quam vt diximus palmatam appellarunt, de qua ſic Seruius. Palmatam togam merebantur qui de hoſtibus palmam reportaſſent. Martialis, *Palmataque ducem te cito redde togæ*, de qua & Apuleius in prima magiæ Apologia ſic, denique triumphantibus quadrigas albas, & togam palmatã exprobares. Palmatam autem togam purpuream fuiſſe indicat Sydonius his verbis. Et illam. Sarranis ebriam ſuccis, inter crepitantia ſegmenta palmatam conuenuſtauit.

A V L A E A.] Latitudinem veſtis expreſſit. nam Aulæa proprie dicuntur vela & ornamenta, quibus parietes & aulæ teguntur, quæ Græce periſtromata: & peripetaſmata appellantur. Inter quæ dicuntur & ipſa tapetia, de quibus ſic Plautus in Pſeudulo, vt ne periſtromata quidem æque picta ſint Campanica, neque Alexandrina beluata conſueta tapetia. ad ornamentum etiam theatrorum adhibebantur, vt ante. *Aſt alia quotiens aulea recondita ceſſant.*

S E R R A N A.] Tyria, purpurea. nam vt ſcribit Gellius, Tyros ante dicta fuit Sarra, ſicut & Thracia Sytho, & Corinthus Ephire. iuxta autem Tyrum purpura piſcis capiebatur, ex cuius faucibus, vt alibi diximus, liquor eliciebatur aptus ad tingendas veſtes, quæ modo purpureæ ab ipſo piſce, modo Sydoniæ à Sydone ciuitate Tyri, modo Sarranæ ab inſula dicebantur. Virg. *Sarrano dormiat oſtro.*

E X *humeris.*]. ſ. dependentia.

T A N T V M *orbem c.*] i. coronam auream tanti ponderis,

Q V I P P E *tenet ſudans.*] Adiuuat eum ad coronam ſuſtinendam. Nam à tergo triumphantis ſeruus erat, qui coronam ſuſtentabat. Plin. libro xxxiij. capite. i. Et cum corona ex auro Hetruſco ſuſtineretur à tergo, annulus tamen in digito ferreus erat, æqua fortuna triumphantis, & ſerui coronam ſuſtinentis.

H A N C *publicus.*] Ordo eſt, ſeruus publicus ſudans tenet hanc, nec mirum à poëta dictum ſeruum publicum. Nam non ſolum ſerui erant priuati, qui dominis propriis ſeruirent, ſed & publici, qui ad publica ciuitatis miniſteria adhibebantur. Vnde Valer. in ij. De maieſtate loquens de Mario, Miſſus enim ad eum occidendum priuata domo Minturnis clauſum ſeruus publicus natione Cimber. Idem in tertio capite De fortitudine loquens de Teramene Athenienſi. Ridenſque ſeruo publico, qui potionem tradiderat, Critiæ, inquit, propino.

N E *ſibi placeat.*) Ne nimis inſoleſcat, nam placere ſibi eſt ſe efferre. Martialis in quinto.

Quum voco te dominum, noli tibi Cinna placere.

Maiores enim inſtituerunt, vt à tergo triumphantis adſiſtere ſeruus, qui pari fortuna triumpharet, moneretque triumphantem, vt ſeipſum cognoſceret: ne tanta gloria nimium ſuperbiret, vnde Tertul. ſic ſcribit, Hominem ſe eſſe etiam triumphãs in illo ſublimiſſimo curru admonetur. Suggeritur enim à tergo. Reſpice poſt te, hominem memento te etiam, vtique hoc magis gaudet tanta ſe gloria coruſcare, vt illi admonitio conditionis ſuæ ſit neceſſaria.

Digitized by Google

D A *nunc & volucrem.*] Adde etiam & aliud triumphantis inſigne, id eſt aquilam. Nam aquila Romanorum inſigne erat militare. Ea vt ſcribit Ioſephus libro tertio De bello Iudaico, reliqua ſigna præcedebat, quod & vniuerſarum auium regnum habeat, & ſit validiſſima: itaque illam & principatus inſigne putat, ominéque victoriæ quodcunque bello petierint. erat & antea prima cum quatuor alijs, lupis, minotauris, equis, apris, quæ ſingulos ordines anteibant. paucis aute annis ſola in aciem portari cœperat, reliqua in caſtris relinquebantur. Marius in totum ea abdicauit. Ex eo noratum, non fere apud legiones vnquam hibernatum eſſe in caſtris, vbi aquilarum non ſit iugum. autor eſt Plinius libro octauo. Qui in acie aquillam ferebat, aquilifer appellabatur. vnde Tranquillus in Auguſto. Conſtat aquilifero legionis ſuæ grauiter ſaucio, Aquilam humeris ſubijſſe, diúque portaſſe.

S C E P T R O *quæ ſurgit eburno.*] Nam inter alia triumphantis Inſignia, erat & ſcipio eburneus habens aquilam in ſummitate, quem manibus triumphans geſtabat. Dionyſ. libro tertio.

I L L I N C *cornicines.*] Nam cornicines ſequebantur caſtra, præcedebántque triũphantis currum canentes, ijque erant & buccinatores ornamẽtum totius legionis. in ingerſſu conflictus, & eius reditu quoties pugnabatur, cornicines & tubicines canebant. Vnde eſt illud in octauo Satyra.

——— Aut longos caſtrorum ferre labores

Si piget, & trepido ſoluunt tibi cornua ventrem Cum lituis audita.

De ijs lege Vegetium.

A C M I N I S *officia.*] Hoc eſt clientes, & amicos triumphantem præcedentes, & miniſtrantes. nam clientes ex inſtituto Romuli, vt tradit Dionyſ. tenebantur patronis ſuis in magiſtratibus, & deductionibus, & alijs in reipub. ſumptibus impendiorum participes tanquam genere proximi adeſſe. tanta erat inter eos beneuolentia, vt clientes dignum cenſerent omnia patronis pro viribus ſubminiſtrare.

N I V E O S *Quirites.*] Nam miniſtri & clientes ad habenas triumphantis aderant veſtibus induti candidis. ſcribit Plutarchus. Paulo Æmilio eunti cum prætura ad Hiberos, conceſſos lictores à ſenatu: & equo vectum albo, albáque indutum trabea, & miniſtros omnes albis veſtibus fuiſſe indutos. Domitianus, autore Tranquillo generum fratris indigne ferens albatos & ipſum miniſtros habere proclamauit.

D E F O S S A.] Poſita.

S P O R T V L A.] Quæ dabatur vt diximus in prima Satyra clientibus.

I N *loculis.*] In prima Satyra diximus de loculis illic.

——— Loculis comitantibus itur Ad caſum tabulæ.

Tum quoque materiam riſus inuenit ad omneis
Occurſus hominum, cuius prudentia monſtrat
Summos poſſe viros, & magna exempla daturos
Veruecum in patria, craſſóque ſub aëre naſcis
Ridebat curas, necnon & gaudia vulgi,
Interdum & lachrymas, cum Fortunæ ipſe minaci
Mandaret laqueum, mediúmque oſtenderet vnguem.
Ergo ſuperuacua, aut pernicioſa petuntur,
Propter quæ fas eſt genuo incerare Deorum.

Quoſdam præcipitat ſubiecta potentia magnæ
Inuidiæ, mergit longa, atque inſignis honorum
Pagina, deſcendunt ſtatuæ reſtémque ſequuntur.
Ipſas deinde rotas bigarum impacta ſecuris
Cædit, & immeritis franguntur crura caballis.

VETVS SCHOL.

TVNC *quoque materiam.*] Tunc quoque inuenit Democritus materiam riſus, cum hæc quæ in vrbe fiunt, needum eſſent repetta, id eſt maior ſeueritas, & minor vanitas eſſet.

VERVECVM *in patria.*] Apud Abderim, aut Megarim, quæ fuit patria Democriti? Nam ex cœli vitio regiones ſolent æſtimari. nam fuit Democritus, vbi ſtulti ſolent naſci, id eſt Achiuus. Vult igitur Democritum inter ſtultos prudentiſſimum natum.

CVM *fortunæ ipſe minaci.*] Cum fortunam contemneret, nihil dicens ſe habere quod ab ea expectaret: quinimo infami digito ei turpiter inſultaret.

GENVA *incerare.*] * In ſignis inſignare, vota facere.

HONORVM *Pagina.*] Ænea pagina, quæ ante imaginem eorum ſtans, omnes eorum gradus honorum inſcriptos continet: quam nunc dicunt, tabulam patronatus.

RESTEMQVE *ſequuntur.* Trahuntur. ducuntur.

IMPACTA *ſecuris.*] Si intacta, noua: ſi impacta, percuſſa, ab eo quod eſt impingo.

ET *immeritis franguntur crura caballis,*] Quibus vecti ſunt honorati. Nam poeta equeſtres ſtatuas & conſulares dicit immerito pœnam ſuſtinere, aut ad teſtem trahi. quod ait ſequi, aut certe conflari * cum fuerunt, proprijs moribus dignam ſuſtinuerunt ſententiam: ex quo oſtendit per hoc vitam nobilium.

IOANN. BRITANNICVS.

TVNC.] Suis temporibus incultis, & agreſtibus.

CVIVS *prudentia.*) Democritus inquit, exemplo eſt viros prudentes vbique naſci poſſe, hóſque dictum eſt ex ſtomacho in ſuperbiam eorum, qui orti ſanguine Romano cæteros contemnebant. ſicque docet poeta iuxta illud Apulei in prima Apologia, non vt progniatus. ſed vt moratus quiſque ſit ſpectandum, nec qua regione, ſed qua ratione vitam viuere inierit conſiderandum, quando in omnibus gentibus varia ingenia proueniant. quanquam videantur quædam ſtultitia, vel ſolertia inſigniores, apud ſocordiſſimos inquit Scythas Anacharſis ſapiens natus eſt, apud Athenieſes catos, Meletides ſtuuus. non ergo inquit mirum eſt, ſi & in Thracia, vbi aër craſſiſſimus eſt. Democritus tantæ vir prudentiæ natus eſt. Prudentia in bonorum & malorum delectu conſiſtit.

IN *patria v.*] In Thracia, vbi patriam Abderam habuit, vt ſcribit Laert. Diog. quam condidit ſoror Dionyſij & nomine ſuo ſic vocauit.

CRASSOQVE *ſub aere naſci.*] Hoc dictum eſſe videtur ex Heracliti ſententia, qui affirmat animam ibi eſſe prudentiorem, vbi aer ſit ſiccior. vnde Thebani pingues hebetéſque ſunt exiſtimati, quia Thebis aer ſit craſſiſſimus, cótra Athenis ſit ſiccus, & ideo Athenienſes prudentiores habentur. traxit autem colorem Iuuenal. ab illo Horatij in Epiſt.

Barbatum in craſſo iurares aere natum.

Illud non eſt omittendum quod ſcribit Probus Æmylius in Alcibiade, Bœotios magis corporis firmitati quam ingenij acumini inſeruire.

RIDEBAT *curas.*] Negocia hominum, vt diximus, & diuerſos animi affectus.

QVVM *fortunæ ipſe minaci.*] Oſtendebat Democritus has res humanas, pro quibus mortales tanto tempore anxij ſunt, parui faciendas, quum illæ non ſint quæ hominum mentibus tranquillitatem largiri queant: fortunámque, quam cæteri mortales colunt tanquam deam cunctis in rebus dominantem, ita contemnebat, vt ei mandaret laqueum, à quo ſuſpenderetur, intelligens eam homini virtutibus ſtipato nullo modo nocere poſſe.

MEDIVM *vnguem.*] Medium digitum, quem Perſius, vt diximus in eius Commentarijs, infamem appellat,

Infami digito & luſtralibus ante ſalinis Expiat.

nam eum digitum cæteris contractis in aliquem protendere contumelioſum eſt, eſt autem inter digitos tertius. vnde Martialis,

Rideto multum qui te Sextille cinædum,
Dixerit, & digitum porrigito medium.

ERGO.] Quum pauci cognoſcant verum bonum, & verum malum.

FAS *eſt.*] Licet apud deos. nam fas dicitur, quod quum fit deus non iraſcitur. Ius autem ad homines pertinet vnde illud apud Vergil.

Sæpe etiam feſtis quædam exercere diebus Fas & iura ſinunt.

hoc eſt & dij, & homines permittunt. ergo dij permittunt ſe rogari, & concedunt quæ nocitura ſunt.

QVOSDAM *præcipitat.*] Exemplo Seiani oſtendit nimios honores, quos putamus verum bonum, quandoque perdere homines. Seianus enim regnante Tyberio, eo potentiæ & auctoritatis peruenerat. vt natalis eius publice celebraretur, imagines aureæ paſſim ponerentur. In quinto conſulatu eum ſumpſerit collegam imperator. Verum, quum is poſtea in omne genus crudelitatis erupiſſet, Seianum tanquam furem aduerſus Germanici liberos filij ſui, quorum ipſe alterum ſuſpecto iam, alterum oppreſſo demum Seiano interemit, datis ex Capreis literis ad ſenatũ interfici iuſſit: vnde Seneca de Tranquillitate vitæ ſic inquit. Quo die illum ſenatus deduxerat, populus in fruſta diuiſit, in quem quicquid congeri poterat, dij homines q. contulerant, & ex eo nihil ſuperfuit, quod carnifex traheret. nam in ſcalas gemonias vnco à carnifice. quicquid ſuperfuit, tractum eſt.

LONGA *atque inſignis honorum pagina.*] Id eſt inuidia quam contraxerat ex ſummis honoribus, qui in libris & actis publicis deſcribuntur.

DESCENDVNT *ſtatuæ*] i. diſijciuntur per totam Vrbem. Nam in gratiam Seiani ſtatuæ paſſim per Vrbem poſitæ erant à multis, quæ nunc in eius contemptum, gratiámq; imperatoris deijciuntur, ſic enim fieri cõſueuit ad odiũ damnati teſtandum. Quod & Cicero in C. Piſonem oſtendit factum his verbis. Dyrrachini autem ſtatuam illius perſimilem, quam ſtare celeberrimo in loco voluerant. ne ſuauiſſima hominis memoria moreretur deturbant, affligunt, comminuunt, diſſipant.

RESTEMQVE *ſequuntur.*] Virum dum ex ſublimi auelluntur, an dum per Vrbem in eius dedecus raptantur humi.

ROTAS *bigarum*] Biga appellatur currus. quum à duobus equis iunctis trahitur. Sic quadriga & triga, quæ à quatuor, & tribus. Nec audiendi ſunt, qui in plurali tantum numero inflecti contendunt, quorum falſam opinionem auctoritas optimorum autorum redarguit, & imprimis Plin. lib. vij. Myrmecides quidam in eodẽ genere inclaruit à quo quadriga ex eadem materia, quam muſca alis integeret, fabricata eſt. Tranquil. in Tyberio. Natalem ſuum plebeis intercurrentem Circenſibus, vix vnius bigæ adiectione honorari paſſus eſt. Nam ſtatuæ vt docet Plinius volumine xxxiij. non modo equeſtres ponebantur. oreo ſine dubio à Græcis exemplo, qui victores cælatas tantum dicabant in ſacris, ſed & in curribus ijs, qui triumphaſſent, ſed ſerum hoc fuit, nec ante Diuum Auguſtum, nec vetus fuit bigarum celebratio in ijs qui prætura functi curru vecti eſſent per circum.

Digitized by Google

Iam ſtrident ignes, iam follibus, atque caminis
Ardet adoratum populo caput, & crepat ingens
Seianus: deinde ex facie toto orbe ſecunda
Fiunt vrceoli, pelues, ſartago, patellæ,
Pone domi lauros, duc in Capitolia magnum,
Cretatúmque bouem: Seianus ducitur vnco
Spectandus: gaudent omnes. quæ labra? quis illi
Vultus erat? nunquam, ſi quid mihi credis, amaui
Hunc hominem. ſed quo cecidit ſub crimine? quiſnam
Delator? quibus indicibus? quo teſte probauit!
Nil horum: verboſa, & grandis epiſtola venit
A Capreis: bene habet, nil plus interrogo.

VETVS SCHOL.

IAM *ſtrident ignes.*] Conflatur ſtatua, vt pecunia inde fiat.

SEIANVS.] Seianus fuit Tiberio vſque adeo carus amicus, vt nihil eſſet quod ei à Tiberio petenti negaretur: vſque adeo etiam de eo cogitauerit necem, vt diſpoſitis coniurationis ſociis occiſo Tiberio ipſe regnaret. cum hoc cognouiſſet Tiberius, ſuper eius nomine Epiſtolam ad Senatum miſit, & ſic per Conſules damnatus eſt, cum omni progenie ſua: vſque adeo vt filiam eius virginem iuberet Senatus à carnifice ſtuprari, & ſic occidi, vt iure videretur fuiſſe occiſa.

ORBE *ſec.*] Quia præfectus vrbi fuit, venerabilis, ſecundus à Cæſare Tyberio.

PONE *domi lauros.*] Hoc quaſi populus loquitur.

CRETATVMQVE *bouem.*] Candidũ. Quid tibi, inquit, proſint Dij, cum Seiano nihil profuerint. vt Lucretius,

Cretatúmque bouem duci ad Capitolia magna.

VERBOSA *& grandis Epiſtola.*] Multa nam ſuperflua ad populum principes ſolent ſcribere.

A CAPREIS.] Inſula in Campania. Virgilius,

Teleboum Capreis cum regna teneret. ibi nam Nero habitabat.

IOANNES BRITANNICVS.

IAM *ſtrident ignes.*] Quibus ſtatuæ fundantur.

ATQVE *caminis.*] Id eſt fornacibus, κάμινος enim fornacem ſignificat, à quo etiam formamus caminatus. Plin. lib. xvj. caminata foſſura ore compreſſiore ſint. loquitur enim de ſcrobibus.

ARDET *adoratum populo caput.*] Seianus inquit, quem in tanto honore tota ciuitas habuit, vt pro deo etiam coleret, igni abſumitur.

CREPAT.] Subiecto igne.

FACIE *ſecundæ.*] Id eſt ex Seiani facie, quẽ totus orbis ſecundum poſt principem Tyberium agnoſcebat. Nam interdum per eius fortunam interdum per Tyberij ſimul, atque Seiani fortunam omnes iurabant, quippe ſignificantes ipſum ſimul cum Tyberio imperare. ita dixit ſecundam faciem, ſicut & Papin. Rutilium

Gallicum

Digitized by Google

Gallicum. appellauit proximam ceruicem Domitiano.

Stat proxima ceruix Ponderis immenſi.

SARTAGO.] Vas eſt coquinariũ ad res frigendas comparatũ. Perſ. Metaph. ſic.

Vnde hæc ſartago loquendi Venerit in linguas.

PONE *domi lauros.*] Verba ſunt populi inſultantis Seiano in gratiam principis: lætitiam inquit, oſtende, captus eſt Seianus hoſtis imperatoris, & iam vnco ducitur in ſcalas gemonias. nam in ſignum lætitiæ frondibus, & ſertis fores ornabantur, vnde & ſuperius. *Per limina tende corymbos.*

IN *capitolia.*] Vt Ioui Capitolino mactetur.

CRETATVM.] Candidum. Perſ. creata ambitio. i. candidati competitores magiſtratum. Martial. *Creatam prætor cum vellet mittere mappam.*

DVCITVR *vnco.*] Nam damnati vnco trahebantur in ſcalas gemonias, interdum & Tyberim, vnde Lamprid. in vita Commodi ſic ſcribit, Corpus eius vt vnco traheretur atque in Tiberim mitteretur, ſenatus & populus poſtulauit.

QVAE *labra.*] Verba populi Seianum mortuum inſectantis.

DELATOR.] Occultus, vt diximus, accuſator. Deferre enim eſt clandeſtino accuſare. Martial.

Ecce reum Carus te detulit, adſit agellus.

INDICIIS.] Et indicibus legitur. Nam index ſignificat eum qui coniurationem, crimen aut aliam rem ſecretam detegit. Vnde & indicium, id eſt ipſa detectio. Index etiam pro indicio, vt illud apud Valeriũ, Tam memorabilis operis index eſt in Capitolio ſtatua bullata. Index etiam capitur pro ſecundo digito manus per quẽ aliquid iddicamus. Celſus, per plagam digitus index erit dimmittendus. capitur & pro operis titulo. Plinius libro trigeſimo capite primo. Vicies centum milia verſuum à Zoroaſtre condita indicibus quoque voluminum eius poſitis explanauit. Index item pro eo lapide, quo auri & argenti tentatur bonitas.

NIL *horum.*] Reſpondentium verba.

A *Capreis.*] Inſula eſt Campaniæ, vbi frequens erat Tyberius ad vacationem vrbanarũ rerum. Olim à continenti auulſæ fuerunt. Strabo in vj. ſic ſcribit: Prochyta & Pithecuſæ auulſæ de terra partes ſunt, eodem modo & Capreæ, ergo à Capreis, à Tyberio.

EPISTOLA *venit.*] Ad ſenatum enim ſcripſit per Neuium Sertorium Macronem, oportere Seianum in cuſtodia haberi, aperte autem interfici non imperabat, non quia id nollet, ſed quia timebat ne ex hoc tumultus oriretur.

BENE *habet.* Inualuit praua conſuetudo, vt dicatur bene ſe habet. Sed profecto ita dicendum eſt bene habet: quo genere locutionis veteres vſi ſunt. Terentius, *bene habet:* Propertius.

Et bene habet nunquam mater lugubria ſumpſit. Horatius.

——— Magnum narras vix credibile. atqui Sic habet.

Sic & Græci locuti ſunt καλῶς ἔχει.

——— Sed quid
Turba Remi? ſequitur fortunam, vt ſemper, & odit
Damnatos. idem populus, ſi Nyrtia Tuſco
Fauiſſet, ſi oppreſſa foret ſecura ſenectus
Principis, hac ipſa Seianum diceret hora
Auguſtum. iam pridem, ex quo ſuffragia nulli
Vendimus, effudit curas. nam qui dabat olim
Imperium, faſceis, legiones, omnia, nunc ſe.

Digitized by Google

Continet, atque duas tantum res anxius optat,
Panem, & Circenſes. perituros audio multos.
Nil dubium: magna eſt fornacula: pallidulus mi
Brutidius meus ad Martis fuit obuius aram.

VETVS SCHOL.

S I *Nyrtia Tuſco.*] Fortunam vult intelligi poëta, quæ apud Nyrtiam colitur, vnde fuit Seianus.

H A C *ipſa.*] Qua illi detrahit poteſtatem imperij ſecuta.

E X *quo ſuffragia nulli.*] Id eſt, ex quo non eſt imperium populi, quod per ſuffragia diuerſis vendat. Hoc poſt Auguſti monarchiam, ex quo imperatores eſſe cœperunt.

P E R I T V R O S *audio multos.*] Iterum ſibi loquitur populus, pauens cum Seianus tractus eſt.

M A G N A *eſt fornacula.*] Multos habet fornax quos exurat.

IOANNES BRITANNICVS.

S E D *quid.*] Verba poëtæ, quid inquit turba facit?

S E Q V I T V R *fortunam.*] Nam vulgares homines in amicitijs colendis fortunam maxime ſequuntur, vt quò ſe illa, eodem quoque ſe inclinent. Vnde eſt illud Horatij.

Diffugiunt cadis cum fæce ſiccatis amici.

Sic etiam Ouid. ſcribens ex Ponto ad maximum.

Affuit ille mihi quum me pars magna reliquit,
Maxime, fortunæ nec fuit ille comes. Idem in eodem.
Et cum fortuna ſtatque caditque fides. Idem,
Diligitur nemo, niſi cui fortuna ſecunda eſt,
Quæ ſimul intonuit proxima quæque fugat.

Poeta oſtendit turpe eſſe amicum in aduerſis deſeri. Vnde & Ouid. in Ponto.

Turpe ſequi caſum, & fortunæ cedere amicum:
Et niſi ſit felix, eſſe negare ſuum.

V T *ſemper.*] Scilicet fecit in alijs. nam quo ſe fortuna, eodem & fauor hominũ inclinat, modo enim ſummo honore in ſenatum deduxerunt, modo lecta Tyberij epiſtola omnes vno ore conuiciati ſunt ei, in carcerémque traxerunt.

I D E M *populus.*] Vulgi leuitatem oſtendit, & taxat. Si enim inquit accidiſſet, vt ei Nortia propitia fuiſſet, & Tyberius naturæ per ſenectam conceſſiſſet, certe Seianus imperator creatus fuiſſet.

S I *Nortia.*] Hoc eſt dea Hetruſcorum, Nam, vt ex Tertulliano didicimus, Volſinenſium dea peculiaris fuit Nortia, & Sutrinorum. ſic enim ſcribit, Vnicuique etiam prouinciæ & ciuitati ſuus deus eſt, & paulo infra, Cruſtuminenſium Deluentinus, Narnienſium Viridianus, Aſculanorum Ancharia, Volſinenſium Nortia, Oriculanorum Valentia, Sutrinorum Nortia &c, de Nortia item Liuius libro ſeptimo ſic ſcribit, Volſinijs quoque clauos indices numeri annorum fixos in templo Nortiæ Æthruſcæ deæ comparere, diligens talium monumentorum autor Cinthius affirmat, ſub eius nomine ſortem fortunámque ſignificari Martianus Capella in libro De nuptijs philologiæ ſcribit.

T V S C O,] Id eſt Sciano, qui ex Æthruria erat oriundus.

S I *ſenectus ſecura principis foret oppreſſa.*] Si Tyberius in ſenecta quieta morte aſſumptus eſſet, & non ſollicita, ac ſi dicat, ſi in tranquillo reip. ſtatu, & ciuitatis beni-

uolentia mortuus eſſet. hoc autem dicit, quia non ſine magno animi cruciatu oppetijt. de eo enim ſic Tranquillus recitans initium epiſtolæ eius, Quid ſcribam patres C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam, hoc tempore dij me deæque perdant, quem quotidie perire ſentio, ſi ſcio. Veneno (vt aliqui tradiderunt) lento, & tabifico ſublatus fuit.

OPPRESSA.] A morte, non autem à Seiano, vt quidam ineptè ſcripſerunt.

HAC *ipſa hora.*] Qua ſcilicet damnatus eſt, & ductus vnco.

AVGVSTVM.] Hoc eſt imperatorem. omnes enim imperatores Auguſti nomen ſibi vſurparunt.

IAMPRIDEM *ex quo.*] Hic ſenſus eſt: Non fuiſſet inquit mirum ſi forte populus Romanus mortuo Tyberio, imperatorem Seianum creaſſet, & non potius ipſe ſumeret curam reipub. adminiſtrandæ per libertatem. Is enim ex quo fuit ſub iugo & imperio Cæſarum priſtinæ libertatis iam oblitus, nec nunc aliud in precio habet quam ludos Circenſes. erit autem ordo, populus iampridem effugit curas ex quo ſuffragia nulli vendimus.

SVFFRAGIA *nulli vendimus.*] Oſtendit in creandis magiſtratibus quos ad arbitrium ſuum populus per ſuffragia creare ſolebat, nunc nullam ei eſſe creandorum poteſtatem, ſed omnia tantum imperatoris nutu geri. Quod ab Sylla primum factum conſtat, quum ſe dictatorem dixiſſet. Nam ei ſenatuſconſulto data fuit poteſtas necis, confiſcationis, ſortitionum poſſeſſionis, populationis, auferendi regni, conferendi cuicunque collibuiſſet, publicatarum venditionis ædium. omnia enim arbitrio ſuo adminiſtrabat. Quod poſtea factitarunt imperatores, qui ſecuti ſunt oppreſſa libertate. Vnde Tranquillus in Caligula ſic. Tentauit & comitiorum more reuocato, ſuffragia populo reddere.

VENDIMVS *ſuffragia.*] Conſueuerant enim competitores magiſtratuum in comitiis tribuum ſuffragia ſibi coëmere muneribus, & largitionibus. Quod & Plutarchus eleganter in vita Coriolani his verbis oſtendit. Diu ſi quidem poſt emptio & venditio ſera prorupit, & inter concionis ſuffragia ſeſe argentum miſcuit. Seneca ad Lucilium: quàm putas iucundum eſſe tribubus vocatis, quum candidati in templis ſuis pendeant, & alius nummos pronunciet, alius per ſequeſtrem agat, alius eorum manus oſculis conterat? Petronius.

Nec minor in campo furor eſt, emptique Quirites
Ad prædam ſtrepitúmque lucri ſuffragia vertunt,
Venalis populus, venalis curia patrum.

EFFVGIT *curas.*] Populus inquit iam omiſit curas priſtinas gubernandæ reip. & eas ipſis relinquit imperatoribus, qui omnium iam rerum habenas ad nutum moderantur.

IMPERIVM.] Aut merum eſt, aut miſtum. Merum imperium habet gladij poteſtatem ad animaduertendum in facinoroſos homines, quod etiam poteſtas dicitur. Miſtum imperium eſt, quum etiam iuriſditio ineſt, quod in danda poſſeſſione conſiſtit. Iuriſditio eſt etiam iuris dandi licentia. hæc Vlpianus De iure omniū iudicium. Imperium ergo poſſumus accipere, aut dictaturam, nam vt ſcribit Pomponius De iuris origine, proditi ſunt dictatores à quibus nec prouocandi ius fuit, & quibus etiam capitis animaduerſio data eſt: aut ſimpliciter quancumq; dignitatem.

FASCES.] Conſulatus, & præturas. Nam ſex lictores cum totidem faſcibus virgarum, & ſecuribus colligatis prætorem, duodecim vero conſulem præcedebant.

LEGIONES.] Exercitus, præfecturas ſtratioticas.

CONTINET *nunc ſe.*] Et hæc omnia permittit ab imperatoribus, qui populi libertatem oppreſſere, diſponi.

PANNVM *& Circenſes.*] Videtur potius legendum eſſe, Pana quàm pannum duas enim res dicit populum curare, vt ſit ſenſus. Lupercales ludos in honorem Panos & Circenſes curat, ſi enim dicas pannum & Circenſes, vna tantum res erit. de Lupercis ſupra diximus in ſecunda Satyra.

——*Palmas præbere Luperco.*

De Circenſibus autem illic in tertia, *Si potes auelli Circenſibus.*

PERITVROS.] Verba ſunt populi.

MAGNA *eſt fornacula.*] Magnum eſt incendium, hoc eſt res maximi excidij, & furoris mouentur.

MI.] Pro mihi. Vergil. *& mi genus ab Ioue ſummo.*

BRVTIDIVS.] Nomen fictum.

Quam timeo, victus ne pœnas exigat Aiax,
Vt male defenſus! curramus præcipites, & ,
Dum iacet in ripa, calcemus Cæſaris hoſtem.
Sed videant ſerui, ne quis neget, & pauidum in ius
Ceruice obſtricta dominum trahat. hi ſermones
Tunc de Seiano, ſecreta hæc murmura vulgi.
Viſne ſalutari ſicut Seianus, habere
Tantundem, atque illi ſummas donare curuleis?
Illum exercitibus præponere? tutor haberi
Principis Auguſta Caprearum in rupe ſedentis
Cum grege Chaldæo? vis certe pila, cohorteis.
Egregios equites, & caſtra domeſtica? quid ni
Hæc cupias? & qui nolunt occidere quenquam,
Poſſe volunt. Sed quæ præclara, & proſpera tanti,
Vt rebus lætis par ſit menſura malorum?
Huius, qui trahitur, prætextam ſumere mauis:
An Fidenarum, Gabriorúmque eſſe poteſtas,
Et de menſura ius dicere, vaſa minora
Frangere pannoſus vacuis Ædilis Vlubris?

VETVS SCHOL.

EXIGAT *Aiax.*] Tiberius Nero quaſi inſanus, ſi inferior fuerit in bello, aut ſi ſenſerit ſe à nobis fuiſſe contemptum.

VT *male defenſus.*] Timeo ne eum Tiberius occidat, cum ſe dicat à Senatu male defenſum, & parum aliquid in Seianum factum.

SED *videant ſerui.*] Propterea cuiuſque ſerui ne dicant dominos ſuos ad trahendū non conueniſſe ne calumnientur. Quoniam dederat ſeruis poteſtatem, vt liceret dominos accuſare quibuſlibet criminibus, ne ergo iudicium de dominis facerent, ſi minus Cæſarem vindicarent in corpore Seiani.

VISNE *ſalutari.*] Hoc quaſi ex perſona poetæ inſeritur.

SVMMAS *donare curules.*] Conſules facere.

Digitized by Google

ILLVM *exercitibus*] Magiſtrum militum facere.

TVTOR *haberi principis.*] Patr eius fieri.

AVGVSTA *Caprearum in rupe ſ.*] Tiberius Nero ſeceſſum cum elegerat: de qua inſula Auguſtus ἀπραγόπολιν dixit, quod ibi eſſet otij locus vt ait, Suetonius. Sedentis, ſignificat * & diuem turpiter vixiſſe capreis Tiberium, qui Seianum velut tutorem habuiſſet.

CVM *grege Chaldeo.*] Cum magis, aut mathematicis.

ET *caſtra domeſtica*] Iuxta aggerem primus caſtra poſuit Seianus, id eſt ſuper Diocletianas: quæ dicta ſunt caſtra Prætoria.

SED *quæ præclara*] Quid iuuat tanti æſtimare bona, ſi eum his & mala perueniant

PRAETEXTAM *ſumere mauis.*] Id eſt Præfectus & Conſul eſſe, cum periculo: inſecurus minorem dignitatem adminiſtrare, vt ſi ædilis. aut curator cuiuſcumque paruæ ciuitatis, vt iuberes tabernariis.

VACVIS *Ædilis vlubris.*] Deſertum Italiæ oppidum, aut iuxta Romam.

IOAN. BRITANNICVS.

QVAM *timeo.*] Quàm timeo ne multi imitati Aiacem manu ſua ſibi mortem conſciſcant, vtpote, qui male defenſi fuerint, quod multi fecerunt Tyberij temporibus: vnde Tranquil. Citati ad cauſam dicendam partim ſe domi vulnerauerunt. certi damnationis, ſed ad vexationem ignominiámque vitandam partim in media curia venenum hauſerunt.

AIAX. Ciuis citatus. Nam Aiax quum in iudicio armorum Achillis ab Vlyſſe eſſet ſuperatus, dolore in inſaniam verſus eſt, qui mortem Vlyſſi minatus, quum ad eius paſcua veniſſet, ratus eius commilitones interficere, oues & alia pecora trucidauit. In caprum quendam quem Vlyſſem eſſe crediderat, crudeliter ſæuiuit, qui ſimul ac cognouit, quæ per inſaniam perpetraſſet, gladio ſibi pectus tranſuerberauit. Aiax Thelamonis fuit filius ex Heſione Laomedontis filia. fuit & alius Aiax Oilei filius in currendo perniciſſimus, vt ſcribit Homerus in Iliade.

CALCEMVS *Cæſaris hoſtem.*] Pedibus inquiunt Seianum hoſtem Cæſaris proteramus. Et videant nos ſerui, ne nos accuſent, quòd eum, vt amici non calcauerimus. Illudque reſpexit poeta, quòd nulli delatorum, autore Tranq. fides eſt apud Tyberium abrogata.

CERVICE *adſtricta.*] Obtorto collo. Qui enim vi in iudicium, aut ad aliquod ſupplicium ducebantur, aut obtorto collo, aut iniecto laqueo trahebantur. Plaut. in Penulo. *Sed quid ego dubito fugere hinc in malam crucem priuſquam obtorto collo ad prætorem trahor?* Cic. in Oratione pro Aulo Cluentio. Nec quicquam propius eſt factum quàm vt illum perſequeretur, & collo obtorto ad ſubſellia reduceretur, vt reliqua poſſet perorare Diuus Hieronymus in Epiſt. ad matrem & filiam, in Gallia commorantes ſic ſcribit, Obtorto collo me in ius trahis vt aut probem quod nolo, aut multorum inuidiam ſubeam. Tranquill. in Vitellio. religatis poſt terga manibus iniecto ceruicibus laqueo, veſte diſciſſa, ſeminidus in forum tractus eſt. Apuli libro viij. Metam. Collo conſtrictum reducunt eum paſtores moleſti. Idem in nono, collóque conſtricto, & ſacrilegos impuroſque compellantes interdum pugnis obuerberant.

HI *ſermones.*] Subaudi erant qui ſequuntur.

VIS *ne ſalutari.*] Vis ne eſſe ea potentia & autoritate, qua Seianus extitit apud principem?

HABERE *tantundem*] Scilicet diuitiarum poſſidere.

SELLAS *do. cur.*] Id eſt creare tuo arbitrio magiſtratus, nam ſella curulis magiſtratuum erat, & triumphantium. Aliqui dictam putant quòd in curru ponebatur, quo in curiam ſoliti erant vehi honoris gratia qui magiſtratum geſſiſſent. autor Gellius libro iij. capite xviij. Liuius vero innuit dici curulem à Curibus ciuita-

Digitized by Google

te Sabinorum. verba Liuij hæc ſunt. Haud pœnitet, inquit, eorum ſententiæ eſſe. quibus & apparitores, & hoc genus ab Æ truſcis finitimis: vnde ſella curulis, vnde toga prætexta ſumpta eſt. Strabo libro iiij. Memoriæ proditum eſt, vt triumphalia ornamenta, inſigniaque conſularia, & ſimpliciter magiſtratuum decora, in Romanam vrbem, à Tarquiniis tranſlata ſunt.

TVTOR *prin.*] Tutor is dicitur, qui poteſtatem habet in capite libero ad eum tuendum, qui propter ætatem ſuam ſponte ſe defendere nequit, quaſi tuitor, & defenſor, ſicut æditimi qui ædes tuentur. Seianus autem, principe Capreis commorante, omnia gubernabat, tanquam tutor principis & defenſor.

CHALDAEO.] Propter Thraſyllum mathematicum Chaldæum, quem de futuris maxime conſulebat. Chaldęi autem Diodoro autore Babyloniorum antiquiſſimi fuerunt, qui eum locum in ſua rep. quem Ægyptij ſacerdotes obtinuęre. Ad cultum enim deorum deſtinati, per omnem vitam philoſophabantur. peritiſſimi aſtrologiæ habiti, multi diuinatione quadam futura prædicebant. ac tum auguriis, tum ſacris, tum aliis quibuſdam incantationibus, & mala auertere ab hominibus, & bona afferre, auguria inſuper, ſomniáque, & prodigia interpretari conſueuere. De his etiam ante diximus in vj. Sat. illic: *Chaldæis ſed maior erit fiducia*

VIS *certæ pila*] Non interrogantis eſt ſed affirmantis. Scio inquit te velle imperia militaria, & ſcilicet præſis cohortibus prætorianis, quibus Seianus præfuit.

PILA.] Tela ſunt Romanorum. Lucan. *Et pila minantia pilis.* ſicut ſariſſæ Macedonum, & geſſa Gallorum.

EGREGIOS *equites*] Intelligit equites domeſticos, quos Romani ſtratiotas appellarunt: & ſic docet quæ ſint caſtra domeſtica, vt ſtet & particula pro, id eſt. caſtra enim domeſtica erant ipſi equites, qui ad imperatoris cuſtodiam excubabant, etiam prætoriani dicebantur. eques autem duplici modo accipitur, vt eques ille appelletur, qui mercede aliena conductus equo meret, & qui cenſu ſuo equeſtrem obtinet dignitatem, is à Mart. dicitur eques non alienus.

Quis largitur opes veteri fidóque ſodali?
Aut quem proſequitur non alienus eques? Idem in Diſtichis:
Felix cui comes eſt non alienus eques,

hoc eſt qui aliena mercede non facit ſtipendium, ſed diuitiis propriis eſt eques, Itē equitem pro equo poſuit Enni. *Denique vi magna quadrupes eques atque elephanti Proiiciunt ſeſe*: quem locum ſecutus Verg. ſic ſcripſit.

Frena pelethronij Lapythæ, gyroſque dedere,
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos.

COHORTIS.] Cohors pars decima eſt legionis. Nam in legione decem erant cohortes, conſtabántque peditibus, & equitibus, ſed maiore ſemper peditum numero.

QVID *ni hæc cupias.*] Non eſt inquit mirum, ſi tales honores cupias, nam & qui nolunt occidere quenquam, velint tamen poſſe occidere, ac proinde eſſe potentes, & principes.

SED *quæ præclara.*] Sententia eſt catholica, quæ tamen Seiano accommodatur, quæ id continet, quod his verbis ſcribit Apul. Nihil quicquam homini tam proſperum diuinitus datum, quin & tamen admiſtum ſit aliquid difficultatis, vt etiam in ampliſſima quaque lætitia ſubſit quæpiam vel parua querimonia, coniugatione quadam mellis & fellis. Sed & Plin. libro vij. ſic. Quid quod bona malis paria non ſunt etiam pari numero. nec lætitia vllo minimo dolore penſanda? Plaut. in Amphytrione. *Ita diis placitum, voluptati vt mæror comes conſequatur; quin incommodi plus malique illico adſit, boni ſi obtigit quid.*

PRAETEXTAM.] Prætexta triumphantium fuit, & magiſtratuum, vt ex Macrobij lectione ſuperius docuimus. Prætextam etiam ſolitus geſtare ſenatores conſtat. vnde Aſconius ait, prætextam nobiliorum eſſe, togam vero viliorum di-

cta prætexta quòd purpura prætexeretur. vnde Plinius libro nono, de purpura loquens ſic inquit. Huic faſces ſecurẽſque Romanæ viam faciunt, idemque pro maieſtate in pueritia, diſtinguítque ab equite curiam. Prætextam ergo hoc loco accipere poſſumus veſtem ſenatoriam, quam eo die induerat, quo venit in ſenatum, quum occiſus fuit.

SVMERE *mauis.*] Hæc interrogatio eo tendit, vt oſtendat longe tutius eſſe, in mediocri humilíque fortuna verſari, quàm in ſumma opulentia.

AN *Fid. e Gab.*] Oppida (vt diximus ante] Latij deſerta, de quibus Horat. ſic *Gabiis deſertior, atque Fidenis, vicus.*

POTESTAS.] Nomen eſt officij. nam vt paulo ſuperius diximus ex Vlpiani teſtimonio, Poteſtas appellabatur merum imperium, quando poteſtatem gladij haberet ad animaduertendum in ciues delinquentes. Tranq. in Claudio. Atque etiam per prouincias poteſtatibus demandauit. Ergo poteſtas Gabiorum, id eſt eſſe magiſtratus, & habere imperium Gabiis ad animaduertendum in ciues facinoroſos.

VAS A *m. fr.* Id eſt eſſe ædilis qui ponderibus, & menſuris præeſt. Perſ.

Seſe aliquid credens Italo quod honore ſupinus
Fregerit heminas Areti ædilis iniquas.

Erant autem ædiles minimi magiſtratus adoleſcentẽſque, prima commendatione creabantur. Cic. legum ij. Suntoque ædiles curatores Vrbis, annonæ, ludorumque ſolennium, illiſque ad honoris amplioris gradum primus acceſſus eſto.

VLVBRIS.] Oppidum eſt Latij deſertum, vnde ait vacuis, hoc eſt parum habitatis. Nam oppida etiam præter Vrbem ipſam vt oſtẽdimus in quarta Sat. ædiles habebant.

PANNOSVS. Veſtibus craſſioribus, nam Pannoſi & pannucij dicuntur, qui veſtibus incedunt, craſſioribus, hoc autem dicit contra prætextam, quæ purpurea erat, & precioſa.

Ergo quid optandum foret, ignoraſſe fateris
Seianum. nam qui nimios optabat honores,
Et nimias poſcebat opes: numeroſa parabat
Excelſæ turris tabulata, vnde altior eſſet
Caſus, & impulſæ præceps immane ruinæ.
Quid Craſſos, quid Pompeios euertit, & illum,
Ad ſua qui domitos deduxit flagra Quirites.
Summus nempe locus nulla non arte petitus,
Magnaque numinibus vota exaudita malignis.
Ad generum Cereris ſine cæde, & vulnere pauci
Deſcendunt Reges, & ſicca morte tyranni.
Eloquium, aut famam Demoſthenis, aut Ciceronis
Incipit optare, et totis Quinquatribus optat,
Quiſquis adhuc vno partam colit aſſe Mineruam,
Quem ſequitur cuſtos anguſtæ vernula capſæ.

VETVS SCHOL.

ET *illum Ad ſua.*] Syllam, Cinnam, ſiue Cæſarem.

SVMVS *n. locus.*] Honorum culmen, regnandi cupiditas.

MAGNAQVE *numinibus v. e. m.*] Dij nam irati exaudiunt, & præſtant contraria futura petentibus.

ET *ſiccâ m.*] Incruenta, ac per hoc naturali morte ſua.

ET *totis quinquatribus.*] Diebus feſtis, quibus Minerua colitur, aut quod intra quinque atria fit atria abundat. * nam dies quinque in vno feſti.

VNO *p. coluiſſe Mineruam.*] Vilioris pretij fictilis Mineruæ ſignum. aut certe eum nunc oſtendit puerum, qui adhuc diſcit, & arcula ſequitur eum: aut qui tenue adhuc eloquium habet.

CAPSAE.] In qua ſignum, aut codices reponit.

IOANNES BRITANNICVS.

ERGO *quid op*] Peroratio eſt qua oſtendit Seianum ignorauiſſe verum bonum quum illud in dignitatibus, & honoribus reponeret. quum Seianus inquit tanta mala propter nimios honores ſit paſſus, Ergo ignorauit quid verum bonum eſſet, & proinde optandum.

NVMEROSA *p.*] Seianus inquit, qui ſummos ſibi honores quærebat, proceram turrem ſtruebat vnde caderet, Nam quanto quis altiore ex loco cadit, tanto grauiorem ruinam ſentit. hocque totum metaphoricos. Claudianus in Ruffinum,

Tolluntur in altum, Vt lapſu maiore ruant.

PRAECIPS *im.*] Poſuit præceps, vt ſubſtantiuum, quaſi pro præcipitio, ſic & Pap. in Soterijs. Rutilij Gallici, *Et ſubiti præcept iuuenile pericli.*

QVID *Craſſos.*] Et patrem & filium quos à Parthis cæſos oſtendit Plutar. Nam quum Pop. Rom. à Parthis graue bellum motum ad Orientem accepiſſet, aduerſus eos miſit L. Craſſum cum infinitis regum auxiliis. nam Bithyniæ rex Nicomedes Romanos iuuit, & Mithridates Ponticus: cum quo bellum poſtea grauiſſimũ fuit, & Ariarates Cappadox, & Ptolemæus Paphlagon, victus tamen eſt Craſſus, & ab hoſtibus captus, caput ei reciſum cum manu dextera Ariſtonico regi oblatum ludibrio fuit, & quia Parthico auro inhians talem ſuſceperat expeditionem, aurum liquidum in os eius infuſum fuit, vt cuius animus arſerat auri cupiditate, Eius etiã mortuum & exangue corpus vreretur, eius filius à Parthis cum eos inſequeretur, cum exercitus parte inſidiis interceptus obtruncatur. Eius caput abſciſſum, & lancea præfixum Parthi ante Craſſi caſtra oſtentabant.

QVID *Pomp.*] Magnum Pompeium cum duobus filiis. Nam Magnus dum primum ſibi in rep. locum quærit, à Cæſare in campis Philippicis profligatus, à Ptolemæo rege Ægypti interficitur. Filij vero Cn. & Sextus, quum ingens bellum in Hiſpania pararent, demum apud Mundã ciuitatem à Cæſare ſunt ſuperati. Cneũ eo prælio profugum crure ſaucio deſerta & auia petentem Cenonius apud Lauronum oppidum conſecutus pugnantem, necdum deſperantem interficit. Sextum fortuna in Celtiberia interim abſcondit, aliiſque poſt Cæſarem bellis reſeruauit. Is enim contractis infelicis belli reliquiis in Sicilia ingens commouit bellum, confugientibus ad eum qui ſuperfuerant ex partibus Bruti & Caſſij. verum prælio nauali ab Agrippa & Aug. ſuperatus, amiſſa claſſe CCC. & quinquaginta nauium cum ſex nauibus in Aſiam profugit: vbi à Titio, quem olim captum ſeruauerat Mileti interficitur. lege Apianum,

ET *illum.*] Iulium Cæſ. qui poſtea in ſenatu tribus & viginti vulneribus confoſſus fuit, Bruto & Caſſio coniurationis principibus, primoque eius percuſſore Caſca, qui eum iuxta collum enſe percuſſit.

AD *ſua ſt.*] Ad ſuum imperium, vt ſibi parerent.

NVLLA

NVLLA *non arte pe.*] Id eſt omnĩ arte quæſitus.

NVMINIBVS *ma.*] Non propiciis, non amicis.

AD *ge. Ce.*] Non eſt inquit mitum, hos omnes tam crudeliter cæſos, pauci enim ſunt tyranni, qui ferro non pereant.

AD *ge Ce.*] Id eſt Plutonem, qui rapiendo Proſerpinam factus eſt Cereris gener, nota eſt fabula.

ELOQVIVM.] Confutat & votum eorum, qui ſibi optant eloquentiam, oſtendens & illic vitæ periculum eſſe. Id autem exemplo Ciceronis & Demoſthenis probat, quorum vterque periit ob eloquentiam.

DEMOSTHENIS *& Ciceronis*] Bene autem hos nominauit. alter enim apud Græcos, alter vero apud Latinos eloquentiæ principatum obtinuit. Ciceronem appellat Plin. lib. xvij. lucem doctrinarum alteram. Quintil. lib. x. vtrunque tanquam optimum oratorem miris laudibus celebrat.

ET *to. quin.*] Pueri inquit, qui adhuc primis inſiſtunt rudimentis gloriæ cupidi, quum venere quinquatria multis optant ſibi votis eloquentiam, idque maxime faciunt, quòd putant ſe ijs diebus magis exaudiri. Nam Minerua ingeniis puerorum, pariter & puellarum fauet. Ouid. in iij. Faſt.

Pallada tunc pueri teneraque ornate puellæ,
Qui bene placarit Pallada, doctus erit.

Quinquatria dicta ſunt à numero quinario, de quibus ſic Ouidius eodem libro.

Vna dies media eſt, & fiunt ſacra Mineruæ,
Nomina quæ iunctis quinque diebus habent.
Sanguine prima vacat, nec fas concurrere ferro,
Cauſa quòd eſt illa nata Minerua die.
Altera treſque ſuper ſtrata celebratur arena,
Enſibus exertis bellica læta dea eſt.

Ego hunc locum ita accipiendum eſſe cenſeo, aperto ita vt eſt, ſenſu, non vt alij alioquin literati, qui de Mineruali neſcio quid intelligunt. eſt enim ordo. Quiſquis colit Mineruam partam vno aſſe, incipit optare totis quinquatribus eloquentiam, id eſt quoties veniunt quinquatria, qui dies ad ferias Mineruæ pertinent, pueri ita gloria incenduntur, vt optent eſſe eloquentia & fama Demoſthenis & Ciceronis pares.

COLIT *Mi.*] Qui in his ſtudiis adhuc puer verſatur: ita dictum quemadmodum, Ille colit muſas, id eſt carmine ſe exercet.

ADHVC *co.*] Qui adhuc primis rudimentis inhæret.

PARTAM.] Id eſt quæ rudimenta ſibi acquiſiuit.

VNO *aſſe.*] Exigua mercede: hocque ex affectu poetæ ſubſannantis auaritiam ſuorum temporum, quibus exigua præceptoribus præmia exhibebantur, quemadmodum & temporibus noſtris, re in deterius ſemper labente.

QVEM *ſe. cu. ca.*] Puerum ingenuum ad præceptorem euntem non ſolum proſequebatur pædagogus, ſed & capſarius, quem Vlpianus titulo De manumiſſis vindicta ſcribit eum eſſe qui pueri portet libros. Sueton. tradit Neronem damnatorum liberos quoſdam cum pædagogis & capſarijs vno prandio pariter iuſſiſſe necari. capſarium etiam appellat Paulus titulo De officiis præfecti vigilum, qui mercede ſeruanda in balneis veſtimenta ſuſcipit.

Eloquio ſed vterque perit orator: vtrunque
Largus, et exundans letho dedit ingenij fons
Ingenio manus eſt, & ceruix cæſa, nec vnquam
Sanguine cauſſidici maduerunt roſtra puſilli.

O fortunatam natam me Conſule Romam.
Antonij gladios potuit contemnere, ſi ſic
Omnia dixiſſet. ridenda poëmata malo,
Quam te conſpicuæ diuina Philippica famæ,
Volueris à prima quæ proxima. ſæuus, & illum
Exitus eripuit, quem mirabantur Athenæ
Torrentem, & pleni moderantem frena theatri.
Diis ille aduerſis genitus, fatoque ſiniſtro,
Quem pater ardentis maſſæ fuligine lippus
A carbone, & forcipibus, gladioſque parante
Incude, & luteo Vulcano ad rhethor a miſit.

VETVS SCHOL.

ELOQVIO *ſed vterque.*] Demoſthenes, & Cicero. Nullus enim tanti fuit ingenij. Ergo ambos affluens ingenium & eloquentia morti ſubiecit. Ille nam à Philippo, hic ab Antonio occiſus eſt.

O FORTVNATAM.] Hic verſus male compoſitus, eſt Ciceronis. Et eſt cacemphaton dicit ergo, ſi Cicero nihil peritius ſcripſiſſet, non interficeretur.

FRENA *theatri.*] Μεταφορικῶς, cohibentem vulgi tumultum.

DIS *ille aduerſis.*] Philippus rex Macedonum eum viciſſet Athenienſes, & parceret ciuitati, Demoſthenem ſibi dari ad ſupplicium petiuit. Verum cum hoc agetur, ſumpto veneno ſe interemit. Filius autem fabri ferrarij fuit Demoſthenes.

IOANNES BRITANNICVS.

ELOQVIO *ſed vterque perit.*] Sed per eloquentiam ſuam vterque ad necem compulſus eſt. Cic. enim perſequente eum M. Antonio, interfectus eſt à Pompilio Lenate, quem parricidij olim accuſatum defenderat, caputque eum manu dextera relatum eſt Antonio, quæ quum diu ſumma aſpexiſſet lætitia exultans, vbi oculi ſaciati ſunt illo ſpectaculo, iuſſit in roſtris per contumeliam deponi: quaſi vero illum iam mortuum contumelia afficeret, ac non potius ſe ipſum ac fortunam ſuam indignam oſtenderet, quæ ad tantam potentiam neſarium hominem prouexiſſet.

INGENIO.] Ipſi Cic. qui magni erat ingenij.

NEC *vnquam ſanguine cauſidici.*] Oſtendit poeta grauius magno quàm medioeri periculum imminere orator. neque enim inquit roſtra, in quibus concionantes confidunt, reſperſa ſunt ſanguine puſilli cauſidici.

ROSTRA *mea.*] Hoc autem dicit, & quia Cic. ſæpe pro roſtris concionatus eſt, & quia Antonius manum & caput Ciceronis iuſſit in roſtris infigi. Roſtra autem ædificium, ſiue templum erat ante curiam Hoſtiliam in foro, adornatum antea roſtris nauium Antiatium, vnde & nomen ſortitum, autor eſt Liu libro viij ab Vrbe condita. & Plin. libro xxxiij. capite v. Roſtra qui erant concionaturi conſcendebant. Cæſar quæſtor Iuliam amitam vxorémque Corneliam defunctas oratione laudauit è more pro roſtris, autor Plut.

Digitized by Google

O FORTVNATAM.] Cic. Catilinæ coniuratione oppreſſa, hoc carmen in ſuam laudem cecinit, quod carmen, deriſum eſt.

RIDENDA *poemata.*] Hinc oſtendit illud vehemens Antonij odium in Cic. emerſiſſe, quod in eum Philippicas ſcripſiſſet, in quibus miris Antonium afficit cõtumeliis, Licet illinc odij initium traxiſſe videatur, quod quum poſt mortem patris, Iulia mater Antonij nupta eſſet P. Lentulo, quem cum L. Catilina conſpirãtem Cic. conſul ſupplicio affecit, diceret corpus vitrici ſui non prius ad ſepulturã datum, quam id mater ſupplex impetraſſet à Ciceronis vxore. In qua quidem re, vt ſcribit Plut. mentitur, quod nullus ex his, qui tunc ſupplicio fuerunt affecti, ſepultura prohibitus eſt.

QVAM *te conſpicuæ diuina Philippica famæ, Volueris à prima quæ proxima.*] Mallem inquit Cicero talia carmina ridicula ſcripſiſſe, quàm ſecundam Philippicam, nam & ſi omnibus orationibus ſuis grauiter Antonium accuſat, ſecunda, tamen illum acerrime inſectatur. Philippicas, autem orationes ſuas in Antonium appellauit, vt ipſe ad Atticum ſcribit, quod libertate dicendi & eloquentia maxime imitatus ſit Demoſthenem, qui in Philippum multas ſcribens actiones eas Philippicas appellauit.

SAEVVS. *ex er. ill.*] ſ. Demoſthenem, nam Demoſthenes quũ nũciatum eſſet Antipatrum & Craterum Macedones aduentare, ex Vrbe profugit in Calabriã ad tẽplũ Neptuni. quo cognito Antipater Archiam Tyrium illuc cum ſatellitibus miſit qui templum ingreſſus ſuadere cœpit Demoſtheni, vt vnà ſecum ad Antipatrũ pergeret, nihil omnino moleſtum ab illo perpeſſurus. Cui reſpondens dixit, parũ expecta dum nonnulla domeſticis ſcribo. Hæc fatus in interiorem templi partem conceſſit, captóque libro, quaſi ſcribere vellet, calamũ ori admouit, ex quo incluſum venenum ſumpſit. Eratoſthenes autem ait in circulo quodam concauo, quem circa brachium ferebat, venenum ſeruaſſe. Fuit item alius Demoſthenes Athenienſis, miſſus cum Nicia aduerſus Syracuſanos: de quo meminerunt Plut. in Nicia Thucyd. libro vij. Hiſtoriarum, & Iuſt. libro iiij. quem tradunt alij gladio, & voluntaria morte ſe vindicaſſe, alij interfectum inuito Gylippo duce Lacedæmoniorum.

DIIS *aduerſis g.*] Quia multis agitatus eſt aduerſitatibus.

QVEM *pater ard. maſ.*] Non iam ad rhetora à patre eſt miſſus, nam annorum ſeptem tantum fuit, quum patrem amiſit. Sed ad Iſeum ſe contulit, quanquam tũc temporis floreret Iſocrates. pater autem Demoſthenis fuit (vt Theopompus, & Plut. tradunt) in primis honeſtus ac probus vir, Macheropius ab officina gladiorum eſt cognominatus, quam Athenis egregiam, multiſque artificibus ſeruis inſtructam habebat. Matre barbara muliere natum ſcribit Æſchines. De eo ſic Sydonius Apollinaris, *Fabro progenitus ſpreto cum patre polita.* Eloquiis plus lingua fuit. De eo ſic & Valer. Quam matrem Euripides, aut quem patrem Demoſthenes habuerit, ipſorum quoque ſeculo ignotum fuit. Alterius autem matrem olera, alterius patrem cultellos venditaſſe omnium doctorum literæ loquuntur.

LIPPVS.] Is appellatur, cui oculi iugiter ſtillant. Vnde lippitudo morbus, quo oculi infeſtantur. Horat. *Oculis collyria lippus.*

ET *lu. Vulc.*] Luto Vulcano pro luteo legendum eſt, vt docuimus in vj. Sat. illic *Et terram luto ferit inteſtino,* nam prima longa eſt. Perſ. *ſurgit tibi lutea pellis.* Ouid. *Lutea mane videt pulſis aurora tenebris.* Virg. *Mollia luteola pingit vaccinia caltha*, & alibi. *Et croceo mutauit vellera luto*, pro luteo croco, vt ſit hypallage. Nam dictio quæ duas extremas habet longas, & mediam breuem ſtare non poteſt in verſu haxametro. hac autem ratione dicimus induperator pro imperator, quia media ſit breuis, & extremæ longæ. Quando autem eſt à Luto deriuatum primam haberet breuem. Horat. in Serm. *defingit Rheni luteum caput.*

MMm ij

Digitized by Google

Bellorum exuuiæ, truncis affixa tropæis
Lorica, & fracta de caſside buccula pendens,
Et curtum temone iugum, victæque triremis
Apluſtre, & ſummo triſtis captiuus in arcu,
Humanis maiora bonis creduntur: ad hoc ſe
Romanus, Graiuſque, ac Barbarus induperator
Erexit: cauſſas diſcriminis, atque laboris
Inde habuit: Tanto maior famæ ſitis eſt: quam
Virtutis. quis enim virtutem ampleƈtitur ipſam,
Præmia ſi tollas? patriam tamen obruit olim
Gloria paucorum, et laudis, tituliqve cupido
Hæſuri ſaxis cinerum cuſtodibus: ad quæ
Diſcutienda valent ſterilis mala robora ficus:
Quandoquidem data ſunt ipſis quoque fata ſepulcris.

VETVS SCHOL.

LORICA *& f.*] Spolia quæ tropæis ſolent adfigi bello erepta.

APLVSTRE *& ſummo t. c. i. ar.*] Id eſt in arcu triumphali, quæ ſolent imponi. Apluſtra, tabulatum ad decorandum ſuperficiem nauis adpoſitum. alij dicunt roſtra, nauis ornamentum puppis, ἄφλαστα.

AD *hoc ſe.*] Id eſt, non propter virtutem poſſe volunt, ſed propter famam & gloriam: cuius cauſſa etiam imperium adſumptum eſt.

FAMAE *ſitis.* [Corruptæ gloriæ cupiditas & deſiderium.

GLORIA *paucorum.*] Id eſt, Cæſaris & Pompeij, & aliorum.

HAESVRI *ſaxis.*] Id eſt, inſcribendi ſepulchris.

DISCVTIENDA.] Dirumpenda. in quibus ſaxis caprificus naſcitur.

IOAN. BRITANNICVS.

BELLORVM *exuuiæ.*] Oſtendit & votum eorum damnandum eſſe, qui ad res bellicas optauerunt deſcendere, tanquam reportaturi (quod fere ab omnibus expeti ſolet) famam & gloriam: docens & id multis pariter imperatoribus, & patriæ fuiſſe exitioſum, vt patebit Alexandri. & Hannibalis exemplo. Ordo autem hic eſt. Lorica affixa truncis trophæis. & buccula pendens de caſſide fracta & iugum curruum de temone, & reliqua appoſitiue exuuiæ bellorum, creduntur eſſe bona maiora bonis humanis.

TROPHAEIS.] Trophæum dictio eſt Greca. τροπὴ enim Græce, conuerſationem Latine ſignificat, erat autem monumentum hoſtium deuictorum. à Græcis conſuetudo manauit, qui vbi hoſtes in fugam conuertiſſent, arborem truncatis ramis erigebant, quibus hoſtium ſuſpendebant exuuias. Vnde Nonius. Spolia inquit hoſtium ſtipitibus affixa trophæa vocantur: Tranquillus in Caligula: truncatiſque arboribus, & in modum trophæorũ adornatis, eam conſuetudinem Romani vſurparunt, vnde Marij trophæa à Sylla diſiecta ſunt, quæ à Cæſare ve

Tranquil. & Plutarch. ſcribũt, fuerunt repoſita, ſcribit Seru. trophæa in locis eminentioribus collocari ſolita, & ideo Romæ in arcubus incidebantur, ad id exædificatis. Sed ea poſtea non ſolum in marmore, ſed & in ære incidi cœpere. Vnde Plutarch. conqueritur, imprudenter ſimul & aſpere nimis egiſſe primos ex Græcis, qui trophæa, aut marmore inciſa, aut ære ſculpta facientes, odium ſimul & bellum à conſeruata victi ignominia, perpetuum reddidiſſent, De trophæis mentionem ſæpiſſime fieri apud Thucydidem inuenies. Illud denique tenebis trophæum fuiſſe, aut ſaxum, aut arborem deciſis ramis, aut columnam erectam, aut arcus cum inſcriptione huiuſmodi. Athenienſes hic vicerunt Lacedæmonios, vel ſimili.

TRVNCIS.] Quia vt diximus, ramis truncatis ſpolia arbori ſuſpendebantur, vnde eſt illud Vergil.

Vota deûm primo victor ſoluebat Eoo.
Ingentem quercum deciſis vndique ramis
Conſtituit tumulo, fulgentiáque induit arma,
Mezentj ducis exuuias, tibi magne trophæum
Bellipotens: aptat rorantes ſanguine criſtas,
Teláque trunca viri, & bis ſex thoraca petitum,
Perfoſſúmque locis. ———

LORICA.] Ex corio fieri conſueuit, quæ quamuis nunc ex ferro conficiatur nomen tamen obtinuit à loris.

BVCCVLA.] Ea eſt pars galeæ, quæ buccas tegit, cuius ſic meminit Iulius Capitolinus in Maximinis. Fecit & galeas gemmatas, fecit & bucculas.

CVRTVM *iugum.*] Mutilatum vt Martial.

Et curtus Chiones Antyopéſue calix. Et Propert. lib. iiij.
Læſit & obiectum tegula curta caput.

aut curtum temone. i. curtatum, & auulſum.

TEMONE.] A tenendo eſt dictus, quod plauſtrum teneat, & gubernet.

APLVSTRE.] Autor eſt Feſtus apluſtria eſſe nauium ornamenta, quæ quia plus erant quam eſſent neceſſaria, etiam apluſtria appellabantur. Cic. in Arato. Nauibus aſſumptus fluitantia quærere apluſtria Silu. lib. x.

——— *Sic iamque per vndas,*
Et tranſtra & malis laceróque apluſtria velo,
Ac miſeri fluitant reuomentes æquora nautæ.

ET *captiuus triſtis in ſummo arcu.*] Nam in arcubus lapideis incidebatur totus ordo victoriæ. Domitianus per ſummam ambitionem, arcus cum quadrigis & inſignibus triumphorum per regiones Vrbis tantos, aut tot extruxit, vt cuidam Græce inſcriptum arcui ſit, conſulatus xvij. cœpit. autor Tranquillus.

MAIORA *bonis h.*] Hoc eſt nihil eſſe in bonis humanis excellentius hac gloria bellica.

AD *hac ſe.*] Ad hanc gloriam & famam comparandam ex ſpolijs, & victorijs hoſtium.

INDVPERATOR.] Pro imperator propter rationem de luteo ſuperius dictã. quia inter duas ſyllabas longas non poteſt media breuis ſtare in hexametro carmine, Sic & Macedas pro Macedonas dicunt poetæ. Vt illud apud Valer. Flaccum in primo. *At Iuno Argolicas pariter Macedumque per vrbes.*

ROMANVS.] Senſus eſt Romani imperatores Græci & Barbari erexerunt ſeſe ad hæc, & animum ſuum intenderunt videlicet ad famam & gloriam, quam dum omni ſtudio ſequuntur, & ſibi, & patriæ peperere exitium. Atque hoc modo dignitates petentium damnat, ſtultum votum: per Romanum autem poſſumus intelligere non modo Iulium Cæſarem, ſed & M. Antonium multoſque alios, qui dum gloriam bellicam ſequuntur, & ſibi exitium, & patriæ calamitates multas attulerunt.

GRAIVSQVE.] Vt Themiſtocles, & Milciades duces Athenienſium, qui dũ famam, & gloriam rebus bellicis aucupantur, miſerabili exitu vitam finiuere. Nam

Milciades, qui Athenas, totamque Græciam liberauerat, ſuperato Dario duce Perſarum, ob eámque rem multis affectus publice honoribus demum proditionis accuſatus, cauſa cognita, capitis abſolutus, pecunia mulctatus eſt, quam quia ſoluere non poterat in carcerem coniectus eſt, vbi diem obijt ſupremum. Themiſtocles vero rebus licet fœliciter aduerſus Xerxem geſtis, inuidia tamen ciuium, ſuſpectus & ipſe proditionis, ciuitate eiectus, Argos habitatum conceſſit, vbi quum tutum ſe non videret, Corcyram demigrauit, deinde ad Admetum Moloſſorum regem confugit. Demum quum à Lacedæmonijs & Athenienſibus ad ſupplicium depoſceretur, ad Artaxerxem cõfugit, à quo magnis muneribus donatus in Aſiam redijt, domiciliúmque ſibi Magneſiæ conſtituit, vbi autore Thucydide, morbo aſſumptus eſt: Alij vero tradunt, eum epoto tauri ſanguine, infuſo veneno vitam finiuiſſe.

Barbarvs.] Vt Annibal, qui dum Romanos bellis aſſiduis vexat, in cauſa fuit, vt patria à Romanis ſit euerſa, ipſe etiam ad venenum ſit compulſus, de cuius nece mox dicemus.

Erexit *ſe.*] Id eſt animum ad hæc intendit.

Inde.] Ex hac gloriæ cupiditate.

Habvit *cauſas diſcriminis.*] Cupiditas inquit illa gloriæ fuit cauſa, vt adirent tot pericula, & tot labores.

Tanto *maior famæ ſitis eſt.*] Non ſunt inquit ad hæc pericula, & labores tam moti virtutis quam gloriæ cupiditate. Nec enim hæc, quia per ſe pulchra eſſent fecerunt, & quod ſola contenti eſſe vellent rei bene actæ cõſcientia, ſed vt immortalem gloriam conſequerentur, quod omnes fere mortales faciunt: quis enim aliquid cum virtute faciat, niſi ſibi magnã prouenturam inde ſciat gloriam, quæ boni operis eſt tanquam merces & præmium: vnde hoc loco poëta hominũ imperatorum exemplo eos denotat, qui virtutem non amplectantur, niſi famam inde conſequuturam arbitrentur, quod eſt contra Ciceronis philoſophiam, qui ait, ſufficere debere ad gloriam benefacti conſcientiam. C Idem tamen Cicero de Offic. libro primo, dicit: Vix inuenitur, qui laboribus ſuſceptis, periculiſque aditis, non quaſi mercedem rerum geſtarum deſideret gloriam. Idem ſcribit Ariſt. Eth. iiij. S.

Praemia *ſi tollas.*] Ipſam gloriam, quam operis bene nauati habent pro præmio.

Si *tollas.*] ſi auferas, quaſi dicat, iſti imperatores hæc tam egregia non feciſſent, niſi ſe æternam gloriam adepturos ſperaſſent.

Patriam *tamen.*] Senſus eſt, dum nonnulli gloriæ & laudis cupidi bella gerunt, in cauſa fuere, vt patria ſubuerteretur, ſicut Carthago euerſa eſt, dum Annibal gloria incenſus cum Romanis gerit bellum. Senſuſque ita à ſuperioribus pendebit, vt dicas, Summo quidem ſtudio multi gloriam tanquam ſummum bonum appetiuerunt, ſed tamen ipſa gloria obruit patriam eorum. Hoc autem videtur poëta ſumpſiſſe ex tertio Tuſc. Ciceronis ita ſcribentis de gloria. Qua cæcitate homines cum quædam præclara etiam cuperent, eáque neſcirent, nec vbi, nec qualia eſſent, funditus alij euerterunt ſuas ciuitates, alij ipſi ſe occiderunt.

Titvliqve *cupido.*] Inſcriptionis, qualis ſolet fieri in ſaxis tumulorum.

Ad *quæ.*] Ad quam gloriam, & titulum.

Discvtienda.] Delenda. monet poeta rebus humanis minime confidendum, quum omnia ſint caduca & vana, iuxta illud Salomonis. Vanitas vanitatum & omnia vanitas.

Robora *fici.*] Caprifici. ea enim ex muris erũpit, ſcinditque ſepulchra. Mart.

Marmora Meſſallæ findit caprificus.

C. Alij legunt ficus generandi caſu per quartam. S.

Qvandoqvidem.] Stulti inquit ſunt mortales qui ſẽpiternam ſe putant adepturos gloriam ex titulis ſepulchrorum, ac per hoc varijs ſe patriamque laboribus ac periculis obijciunt, vt in ſepulchris rerum geſtarũ titulos relinquant non intelligentes ipſos etiam titulos cum ſepulchris erumpente caprifico, poſſe deleri quod & Plin. in Proœmio ſeptimi complorat his verbis. Vni homini ſepulturæ cu-

Digitized by Google

ra, atque etiam poſt ſede futuræ, vbi locum emendauimus. Nam vbi ſcriptum erat mendoſe defutura, & Hermolaus Barbarus corrigeret defuturo, nos correximus defuturæ, vt ſit ſenſus. Cura ſepulturæ eſt homini, atque etiam defuturæ poſt ſe, id eſt homo curã habet ſepulturæ & eius rei quæ etiã poſt ſe defutura eſt, hoc eſt quę cito delebitur, nec diu durabit, quandoquidem etiam fata data ſunt ipſis ſepulchris, vt aut vetuſtate, aut alia calamitate intercidant. Sícque vanam ſtultámque hominum ambitionem & gloriam ſugillat. Sic & Mart.

Accipe non Phario nutantia pondera ſaxo,
Quæ cineri vanus dat ruitura labor. Auſonius.
Mors etiam ſaxis nominibúſque venit.

hæcque cum ſuperioribus coniunctim legenda ſunt.

Expende Hannibalem: quot libras in Duce ſummo
Inuenies? hic eſt, quem non capit Africa Mauro
Percuſſa Oceano: Nilóque admota tepenti.
Rurſus ad Aethiopum populos, altóſque elephantos
Additur imperijs Hiſpania: Pyrenæum
Tranſilit. oppoſuit natura Alpémque, niuémque:
Diducit ſcopulos, & montem rumpit aceto.
Iam tenet Italiam: tamen vltra pergere tendit.
Actum, inquit, nihil eſt, niſi Pœno milite portas
Frangimus, & media vexillum pono Subura.
O qualis facies, & quali digna tabella
Cum Gætula Ducem portaret bellua luſcum.

VETVS SCHOL.

EXPENDE *Hannibalem*] Examina, penſa.

AFRICA *Mauro.*] quantum ab Oriente diſtendit Oceanus.

RVRSVS *ad Æthiopum*] * Duæ ſunt Orientes & Occidentes in occaſum, Garamantici degeneres, in ortum Macrobiæ præſtant eos qui iunguntur Mauritaniæ, æquitate, ætate, virtute.

ADDITVR *imperiis Hiſpania.*] Hannibalis, qnia & eam obtinuit.

DIDVCIT *ſcopulos.*] Nam dicitur primus Hannibal per Alpem viam feciſſe, dum ſaxa montium ingentia igni primum exureret, deinde acetum acrum ſupra fundebat. & ſic cecidit, & viam fecit, qui & in Alpibus à frigore oculum perdidit.

CVM *getula ducem.*] Conſtat nam Hannibalem à fulmine ictum oculum perdidiſſe, Camelo ſolitum vehi vel Elephanto.

IOANN. BRITANNICVS.

EXPENDE *Annibalem.*] Exemplo Annibalis monet poeta opibus humanis neutiquam confidendum cæcámque iſtam gloriæ cupiditatem omnino fugiendam, quandoquidem per mortem omnia prorſus deſtruuntur. nam ſi Annibalis inquit cineres volueris expendere, docebit te mors hominem, cuius animus immenſus

erat, nihil omnino eſſe, proindéque tam multa non fuiſſe quærenda, quæ cito interuentu mortis eſſent perdenda.

QVOT *libras*] Quaſi dicat minimi ponderis inuenies eum, cuius animus tantus erat, vt regnum Aphricæ ei ſatis non eſſet. Nam Aphrica non contentus, exercitum in Hiſpaniam, Italiámque traiecit: vbi Romanos per xvj. annos aſſiduis, crebríſque victorijs defatigauit.

QVEM *non capit.*] Quaſi Aphrica eius capax non eſſet, quum eſſet tanta animi magnitudine, poſteáque minimo ſepulchro contentus fuerit.

APHRICA *perſ. Mauro Oc*] Deſcriptio eſt ſitus Aphricæ, quæ cum ſit tertia pars orbis, ab Aſia ſeparatur Nilo, ab Occidente alluitur Oceano Atlantico, vbi Æthiopes ſunt in Libya. ab Europa noſtro mari.

OCEANO *M*] Atlantico ad Occidentem. ibi enim ſita eſt Mauritania.

NILO *tepenti*] Hoc dicit propter intemperiem æſtus, ob quem ad eius fontes nullus vnquam fuit aditus. eſt enim zonæ torridæ ſubiectus, de cuius ortu varia referuntur ab autoribus. De quo ſic Plin. Nilus incertis ortus fontibus, vt per deſerta, & ardentia, & immenſo longitudinis ſpacio ambulans, &c.

RVRSVS *ad Æthiopum populos.*] Aphrica inquit, item admota eſt ad alios Æthiopes, vt per hoc intelligas non ſolũ Aphricam ad Æthiopes Atlanticos ad Occidentem, ſed etiam Æthiopes Troglodytas ad Orientem in Arabia extendi. eſt enim duplex Æthiopia (vt diximus alibi) altera in Occidente ad Atlanticum Oceanum, altera vero in Arabia Orientem verſus. Statius in x. Thebaïdos.

Æthiopéſque alios, &c.

ADDITVR *imperiis Hiſpania.*] Nam in Hiſpaniam contra fœdus tranſiuit. Saguntum ciuitatem Romanorum octauo menſe cepit & euertit. De quibus iniurijs miſſos à Romanis ad Annibalem legatos, qui quererentur, noluit audire. ſed armorum ſtrepitu & tubarum clangore, nauim ne ad littus appellerent prohibuit. qui vt mandatum erat, iter ad Carthaginem vertentes, bellum de more indixerunt. Annibal deinde ſuperato Pyrenæo ſaltu per Gallias, fuſis qui ei obſiſtere conati erant, ad Alpes venit, & laborioſo per eas tranſitu, quum montanos quoque Gallos obuios aliquot prælijs repuliſſet, in Italiam deſcendit, & ad Ticinum amnem Romanos equeſtri prælio fudit, iterúmque exercitu Romano ad flumen Trebiam fuſo, Apenninum per maximam militum vexationem propter vim tempeſtatum tranſijt: Campaniam vaſtauit: exercitũ Romanum apud Cannas Apuliæ vicum ſuperauit, quo prælio quadragintaquinque milia cæſa fuerunt cum Paulo conſule, & ſenatoribus nonaginta, conſularibus atque prætoriis, aut ædilitijs triginta. potitus Capua, quæ ad eum defecerat, ad tertium ab vrbe Roma lapidem ſuper Anienem caſtra poſuit, ipſe vero cum duobus milibus equitum vſque ad portam Capenam, vt vrbis ſitum exploraret obequitauit, & quum per triduum vtrinque in arma exercitus omnis deſcendiſſet, certamen tempeſtas diremit. Nam quum in caſtra redijſſent ſtatim ſerenitas erat. Hæc omnia poeta percurrit.

PYRENAEVM.] Scilicet montem, qui Galliam ab Hiſpania diuidit.

ET *montem rupit.*] Nam vt ſcribunt Liuius & Plutarchus montem facto incendio, infuſóque inſuper aceto diſrupit.

OPPOSVIT *natura*] Nam Alpes, vt ſcribit Plinius, Italiæ pro muris aduerſus imperum barbarorum dedit, & vt idem ſcribit prodigij loco habitum eſt, quum Annibal eas ſuperauit.

TAMEN *vltra pergere tendit.*] Non contentus in Italiam deſcendiſſe, quam per annos ſexdecim, vt diximus vaſtauit, voluit & Romam ipſam capere.

ACTVM *inquit*] Id eſt, nihil adhuc fecimus, niſi Romam capiamus, & vexilla noſtra in media Suburra figamus.

MEDIA *Suburra.*] Fuit enim vt ante diximus regio Romæ celebratiſſima.

O QVALIS *facies.*] Deformitatem Annibalis notat per acclamationem.

ET *quais digna tabella.*] Nam deformes ſæpe in deriſum à pictoribus in tabellis pinguntur.

QVVM

QVVM *bellua Getulla.*] Id eſt elephantus Maurus. Nam Getuli populi ſunt Libyæ contermini Mauritaniæ, vbi elephantes inueniuntur, ſed maiores in India, hoc autem dicit ex hiſtoria. Nam Annibale in Ethruriam deſcendente, Arnus vehementer excreuerat. Quare tantum exercitum ſecum trahens vitare non potuit quin ingentem hominum ac iumentorum iacturam faciens ipſe quoque, & ſi elephanto qui vnus ex multis ſuperfuerat eminens veheretur, plurium dierum ac noctium intemperie vigiliis confectus alterum oculorum amitteret. autores Plutarchus & Liuius.

Exitus ergo quis eſt? ô gloria: vincitur idem
Nempe, & in exiliũ præceps fugit, atque ibi magnus,
Mirandúſque cliens ſedet ad prætoria Regis,
Donec Bithyno libeat vigilare tyranno.
Finem animæ, quæ res humanas miſcuit olim,
Non gladij, non ſaxa dabunt, nec tela, ſed ille
Cannarum vindex, & tanti ſanguinis vltor
Anulus. i demens, & ſæuas curre per Alpeis,
Vt pueris placeas, & declamatio fias.
Vnus Pellæo iuueni non ſufficit orbis:
Aeſtuat infelix anguſto limite mundi,
Vt Gyaræ clauſus ſcopulis, paruáque Seripho.

VETVS SCHOL.

DONEC *Bythino.*] Pruſia in vrcynia ciuitas. Per annos ſedecim Hannibal Italia pulſus, & in Africa victus ab Scipione, & poſtea pulſus à ciuibus, fugit ad Anthiochum Syriæ regem: quem male impulſum ad bellum Romanis inferendum, victus cum regia claſſe deſeruit. inde deſcendit ad Pruſiam Bithyniæ regem. Quo cognito Romani legati mittunt ad Pruſiam, Quintum Flaminium, vt ſibi daretur perducendus ab vrbem Romam. Quod ne fieret, præuenit Hannibal hauſto veneno, quod ſub anuli gemma omni tempore habuerat.

CANNARVM *vindex.*] Quia populus apud Cannas vicum Apuliæ, ab Hannibale occiſus eſt.

VT *pueris placeas.*] Vt de te pueri ſtudentes dicant. In ſcolis deliberatiua, Hannibal vtrum de Alpibus recederet.

VNVS *Pelleo.*] Alexandro magno. Hic nam in Pella natus eſt Macedoniæ ciuitate.

VT *Gyara clauſus ſcopulis, prauáque Serypho*) Inſulæ anguſtæ, exulibus aptæ.

IOANNES BRITANNICVS.

EXITVS *ergo quis eſt?*] Hoc totum eſt in deriſum Annibalis, qui dum inanem ſequitur gloriam, ſuperatus eſt à Romanis. Quis inquit fuit finis Annibalis? ſuperatur inquit, & in exilium abiit. Nam ex Italia in Aphricam reuocatus, à Scip.

Digitized by Google

poſteriore ſuperatus eſt, qui fugiens ad Antiochum regem Syriæ, conceſſit, quem Romanis hoſtem fecit, quo victo ad Pruſiam Bithyniæ regem tranſiuit. Vnde à Romanis per Flaminium legatum repetitus, hauſto quod ſub annuli gemma habebat veneno, abſumptus eſt.

O GLORIA.] Exclamatio eſt in vanam gloriæ cupiditatem, oſtendit enim Annibalem dum gloriam quærit, & ſuperatum à Romanis, & ex patria fugatum, in exilio vitam finiuiſſe. Gloriam autem ſcimus eſſe duplicem, vt altera dicatur gloria adumbrata, quæ veram gloriam imitetur. multi enim famam popularem tanquam veram gloriam ſequentes, ſéque & ciuitates ſuas perdidere. Altera vero quędam ſolida res ſit, & expreſſa, non adumbrata. Ea eſt vt ſcrib. Cicer. in iij. Tuſcul. conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene iudicantium de excellenti virtute. Quint. l. laudem bonorum, gloriam appellat. Senec. ait, gloriam vanum & volatile quiddam eſſe, auráque mobilius.

VINCITVR.] Idem inquit, qui Roma. vires toties conquaſſauit, ſuperatur tandem.

NEMPE *in e.*] Abijt. ſ. ad Anthiochum, mox ad Pruſiam.

SEDITA *l pr.*] Miſeriam oſtendit Annibalis, qui tanquam cliens prætorio aſſidens Pruſiam regem expectaret.

PRAETORIA.] De prætorio diximus in prima Satyra illic.

Criminibus debent hortos, prætoria, menſas.

LIBEAT *vigilare.* Melius eſt legere vigilare, quam iugulare. vt ſit ſenſus, ad prætoria Pruſiæ regis Bithyniæ aſſidebat tanquam cliens, donec rex è lecto mane ſurgeret, vt vel eum Romano ritu ſalutaret, aut vt præſto eſſet, ſiquid imperaret.

TYRANNO *Bith.*] i. Pruſiæ regi Bithyniæ. Illud autem obſeruandum eſt primam, & ſecundam ſyllabam Bithyni poni ad placitum, vnde alibi.

——— *Equiteſque Bithyni.*

FINEM *animæ.*] Ordo eſt, & ſenſus. Non gladij, non ſaxa dabunt finem animæ, i. ipſi Annibali qui res humanas perturbauit, ſed venenum, quod ſumpſit ex annulo. Nam vbi ſenſit ſe per Flaminium repoſci à Romanis, hauſto vt diximus quod ſub annuli gemma habebat, veneno, abſumptus eſt.

MISCVIT. Conturbauit, & tremefecit. Virg. ——— *Et omnem*

Miſcet agens telis nemora inter frondea turbam.

ANNVLVS *v. C.*] i. qui ſumpſit vindictam de Romanis trucidatis apud Cannas vicum Apuliæ, de quibus paulo ante diximus.

VT *pueris p.*] Vt pueri habeant materiam ad declamandum, quæ ſumebatur, vt diximus, ex hiſtoriis.

DECLAMATIO.] Eſt vt ante docuimus illic, Declamare doces, forenſium actionum meditatio. Ita enim pueri exercebantur, vt ad veras cauſas agendas in foro eſſent inſtructi.

VNVS *orbis.*] Senſus eſt. Alexander Magnus, qui gloriæ ſtudio animum adeo inſatiabilẽ geſſit, vt vno orbe contentus non eſſet, cognoſcet in fine vitæ cupiditates ſuas inanes vanaſque fuiſſe, contentuſque erit ſolo tumulo, quum aliud ſecum ferre non licebit, per quod poëta docet homines per mortem moneri rebus humanis, & caducis minime inhiandum, inanémque gloriam omnino fugiendam Quod autem poëta dicat, vnum orbem non ſufficere Alexandro, hoc eſt ex hiſtoria. Nam vt ſcribunt Plutarchus & Curtius, quum ab Anaxarcho, ex perſuaſione audiuiſſet plures eſſe mundos fleuiſſe fertur, amiciſque percunctantibus quidnam fleret repondiſſe, an non inquit dignum eſt flere, ſi quum infiniti ſint mundi, domini vnius vix facti fuerimus.

PELLEO *iuueni*] Alexandro Macedoni. Nam Pella autore Plin. & Strabone, Colonia fuit in Macedonia vbi milites recenſebantur, & alebantur equi, vnde & Philippum Pelleum adpellauit Lucan.

———*Pellei proles veſana Philippi.*

ÆSTVAT.] Exudat, veluti æſtuant qui loco anguſto incluſi ſunt, vnde nulla dentur ſpiracula.

ÆSTVAT *infelix.*] Infelicem eum appellat, qui in toto terrarum orbe non minus ſe arctum putat, quàm ſi clauſus ſit parua inſula: vnde & Seneca ad Lucilium ſic infelicem dicit. Alexander Macedonum rex diſcere geometriam infelix cœperat, ſciturus quàm puſilla terra eſſet, ex qua minimum occupauerat, ita infelix dico ob hoc, quòd intelligere debebat, falſum ſe cognomen gerere, Quis enim eſſe tam magnus in puſillo poteſt?

LIMITE.] Anguſto ſpacio mundi: nam totum mundum putabat ſibi modicum & puſillum, ac ſi modica clauderetur inſula.

VT *Gyari*] Gyarus & Seriphus inſulæ ſunt exiguæ, in quas relegabantur ſontes, quarum Scryphus vna eſt ex Cycladibus, Gyarus autem vna ex Sporadibus.

Cùm tamen à figulis munitam intrauerit vrbem,
Sarcophago contentus erit. Mors ſola fatetur,
Quantula ſint hominum corpuſcula. creditur olim
Velificatus Athos, & quidquid Græcia mendax
Audet in hiſtoria: conſtratum claſſibus iiſdem,
Suppoſitúmque rotis ſolidum mare. credimus altos
Defeciſſe amneis, epotáque flumina Medo
Prandente, & madidis cantat quæ Soſtratus alis.
Ille tamen, qualis rediit Salamine relicta,
In Corum, atque Eurum ſolitus ſæuire flagellis
Barbarus, Aeolio nunquam hoc in carcere paſſos,
Ipſum compedibus qui vinxerat Ennoſigæum?
Mitius id ſane, quod non & ſtigmate dignum
Credidit. huic quiſquam vellet ſeruire Deorum?
Sed qualis rediit? nempe vna naue cruentis
Fluctibus, ac tarda per denſa cadauera prora.

VETVS SCHOL.

CVM *tamen à figulis munit.*] Babylonem ſignificat Perſarum ciuitatem: quam condidit vrbem Semiramis Nini vxor, & coctili latere muniuit, quem hodie dicimus ordinatium lapidem. In hac igitur vrbe Alexander deuictis Perſis ingreſſus veneno periit. Hæc vrbs ſexaginta millium circuitu patet ex latere cocto circundata muris, quorum latitudo ducentos pedes detinet, altitudo quinquaginta.

SARCOPHAGO *contentus.*] Quem viuum mundus non cœperat, mortuus exiguo loco contentus eſt.

VELIFICATVS *Athos.*] Xerxem dicit Perſarum regem, qui Athonem mon-

tem in Achaia dicitur perforaſſe, & immiſiſſe terris nouum mare: Pontum contabulaſſe nauibus, atque ita exercitum in Achaiam tranſtuliſſe.

E T *madidis cantat quæ Soſtratus alis.*] Soſtratus poeta fuit. Hic Xerxis regis facta deſcripſit. Madidis autem ideo, quia omnes qui cum ſollicitudine recitant, neceſſe eſt vt alæ eius ſudent. Sic Horatius, ——— *ſudor ad imos*

Manabat talos ———

S A L A M I N E *relicta*] Cum victus à Græcis fugit.

I N *Chorum atque Eurum ſolitus ſæuire flagellis.* Solebat verberare flatus. Sic nam fingunt Græci poetæ.

I P S V M *compedibus*] Dicebat nam Xerxes vſque adeo viciſſe ſe procellas Helleſponti, vt ventos flagris compeſceret, & ipſum Neptunum compedibus vinciret.

M I T I V S *id ſane.*] Ironia, quia non cecidit, ne maculam inferret notæ ſecundum ius.

S T I G M A T E.] Quia non hoc inſcribi iuſſit.

H V I C *quiſquam vellet ſeruire Deorum.*] Quia pontem mari ſuperpoſuit, finxerunt illi ſeruiſſe Neptunum: quemadmodum Laomedonti regi Phrygiæ. Vel propter Apollinem, quia ſeruiuit Admeto.

S E D *qualis redit.*] Interrogatiue pronunciandum.

IOANNES BRITANNICVS.

V R B E M *munitam figulis*] Babylonem intelligit, quam Semiramis vxor Nini condidit in Aſſyria muris coctilibus tantæ latitudinis, vt duo currus contrarij exciperentur. De qua multa Diodorus, Trogus, Strabo, Plinius, Solinus, & alij. Illic Alexander ſublatus fertur veneno, quod dedit Antipater per Iolam miniſtrum, conſcio vt nõnulli tradiderunt Ariſtotele. Venenum fuit aqua frigidiſſima, quę manat ex Nonacrina rupe Arcadiæ, nec contineri poteſt alio vaſe, quàm muli vngula. autores Plutarchus & Victruuius. C. Plin. libro trigeſimo aquam Stygem vocat: Vngulas tantum mularum repertas, inquit, neque aliam vllam materiam quæ non perroderetur à veneno Stygis aquæ cum id dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum eſt, magna Ariſtotelis infamia excogitatum, S.

S A R C O P H A G O *contentus erit.*] Sarcophagum pro ſepulchro poſuit. Nam ſarcophagus lapis eſt, vt ſcribit Plinius libro primo qui circa Aſſon Troadis naſcitur, in quo mortuorum corpora recondita conſtat conſumi præter dentes, omniáque quæ illata ſunt vna cum cadauere fieri lapidea, ἀπὸ τῆς σάρκα quod ſignificat carnem & φάγω, comedo. De eo lapide ſic ſcribit Celſus. Lapis etiam qui carnem exedit, quem ſarcophagon Græci vocant. ſcribit Strabo cadauer Alexandri ereptum fuiſſe Perdiccæ à Ptolemæo, Alexandriamque delatum, atque conditorium illic extructum fuiſſe, quod (vt ſcribit Tranquillus) iuſſit aperiri Auguſtus quum Alexandriam veniſſet, ſuperatis Antonio & Cleopatra. Sed quando de ſarcophago facta eſt mentio, ſubijt mihi monere locum illum apud Plautum in Amphitrione eſſe corrigendum, vbi legitur. *Hæc ſola ſarcam geſtat*, tu ſcribe ſic, quod nos recte emendauimus, *Hæc ſola ſana reſtat meorum familiarium.* ſequitur, enim *[illegible] omnes inſani ſunt profecto.* dicit enim Amphitryo omnes familiarium eſſe inſanos, quum ab eis non cognoſcatur præterquàm ab Bromia, quam ſolam dicit reſtare ſanam, facile enim fuit ſarcam pro ſanam ſcribere. Sic etiam locus ille in Aſinaria eſt caſtigandus, vbi ſcriptum eſt, *Vides meam ante mergere*, Nos ſic correximus, *vides me amantem egere*, ſcilicet viginti minis, de quibus ante.

M O R S *ſola fatetur.*] Sola inquit mors docet hominẽ, qui tantopere intumeſcit, inanemque hanc mortalem gloriam quærit, eſſe quiddam minimum, quando mortuus vel paruula vrna recondatur: hocque maxime dictum eſt ob Alexandrũ,

Digitized by Google

cuius animus tantus erat, vt vix eum totus orbis caperet, qui mox exiguo captus eſt tumulo.

CREDITVS *olim*] Damnat & Xerxem ſtultitiæ, cui cupiditate gloriæ incenſus inenarrabili belli apparatu Græciam aggreſſus eſt, vbi tandem ſuperatus, ſummo cum dedecore in Aſiam refugit. Cuius rei hiſtoria, vt luculenter docent, Iuſtinus libro ſecundo, Herodotus libro ſeptimo, Plutarchus in vita Themiſtoclis, & Probus Æmilius, ita ſe habet. Xerxes quum Græcis bellum illaturus, eſſet comparatis ſeptingentis milibus hominum de regno, & trecentis de auxiliis, & decies centum milibus nauium numero, fabricato ponte ſuper Helleſpontum traiecit in Europam, vbi inito prælio quum Perſæ à Græcis duce Themiſtocle bello nauali ſuperati, in fugamque conuerſi eſſent, ipſe tali clade perculſus & dubius conſilij, hortante Mardonio milites ducibus perducendos tradit, ipſe cum paucis Abydon contendit vbi quum ſolutum pontem hybernis tempeſtatibus offendiſſet, piſcatoria ſcapha traiecit in Aſiam trepidus: quæ omnia hoc in loco poëta proſequitur. C.

VELIFICATVS.] Perfoſſus, & tranſnauigatus, vt Mela loquitur. S.

ATHOS.] Mons eſt altiſſimus Macedoniæ, qui ad mare Ægeum vſque porrigitur, & in æſtate vmbram extendit ad Lemnon inſulam maris Ægei, quem vt ſcribit Herod. libro vij. & Iuſtinus, Xerxes, quum in Græciam veniſſet, claſſemque haberet ad Eleuntem Cheroneſi ſtationem, iuſſit abſcindi à continenti: foſſa autem facta eſt longitudine mille & quingentorum paſſuum: ea latitudine, vt duas naues contrarias exciperet, quod quidem factum eſt cum ad oſtentandam potentiã, tum ad relinquendam memoriam magis quam ad vllam expeditionem neceſſariam: ergo velificatus, id eſt, per quem naues ſuis velis nauigauere. Catullus.

Per medium claſsis barbara venit Athon.

ATHOS.] In nominatiuo Athon inuenitur & Athos, cuius genitiuus & datiuus eſt Atho more Attico, Accuſatiuus Athon nominatiuo Athos. Virgilius:

aut Athon, aut Rhodopen, aut alta ceraunia telo *Deijcit* ———

Athona autem à nominatiuo Athon, ablatiuus Atho. Guid. libro ij. De Arte amandi: *Quot lepores in Atho, quot apes paſcuntur in Hybla.*

ET *quicquid Græcia mendax.*] Innuit Iuuenalis ea quæ de Xerxe dicuntur, eſſe fabuloſa. Nam Græci hiſtorici fabulas plerunque hiſtoriis infarciunt, mendaciiſque gaudent. vnde Plin. libro v. capite j. loquens de nemore Heſperidum ſic inquit. Nec præter oleaſtros aliud extat ex narrato illo aurifero nemore: Minus profecto mirentur portentoſa Græciæ mendacia de iis prodita. Idem in octauo. Mirum eſt quàm procedat Græciæ credulitas. nullum tam impudens mendacium eſt, vt teſte careat. Sic etiam à Valerio in capite de amicitia taxantur vt mendaces. Illa gentis ad fingendum paratæ monſtro ſimilia mendacia.

CONSTRATVM *claſsibus.*] Nam naues decies centum miilia habuiſſe dicitur.

SVPPOSITVMQVE *rotis.*] Nam vt ex Aſia in Europam traijceret copias, pontem fecit quo Abydum Seſto coniunxit. Inter quas vrbes Helleſpontus non maiore eſt ſpacio quàm ſeptem ſtadiorum, ſed quum pons tempeſtate & fluctibus eſſet quaſſatus, iuſſit trecenta verbera ponto infligi, & compedes iaci, & colaphos incuti. Herodotus autor eſt libro ſeptimo, cum his quoque miſiſſe qui ſtigmata ponto inurerent, hac barbara & veſana execratione, quaſi diſiecti pontis pœnas infligeret. ô amara aqua, Rex compedes has inijcit, quòd illum iniuſte læſeris, abs quo nihil mali paſſum fuiſti. Etenim rex Xerxes volueris noluerisue tranſmittet, meritóque tibi nemo amplius ſacrificabit, vt amaro doloſóque fluuio. Sed pontem, occiſis prioribus architectis refici iuſſit. Verg. in culice ſic.

Non perfoſſus Athos, nec magno vincula ponto
Iacta, meo quærent iam ſera volumine famam,
Non Helleſpontus pedibus pulſatus equorum.

Græcia quum timuit venientes vn- iq; Perſas.

Rotis.] Hoc eſt curribus, qui per pontem fabricatum in Europam traducti ſunt. Quod tamen minus admirabile facit, quòd Caligula, autore Tranquillo, contabulauit medium interuallum Baiarum vſque Puteolos trium milium & ſexcentorum fere paſſuum.

Credimus *altos defeciſſe amnes.*] Tanta enim fuit, vt diximus, hominum multitudo, vt non immerito proditum ſit flumina ab exercitu fuiſſe ſiccata, Græciamque omnem vix capere exercitum eius potuiſſe.

Medo.] Medi populi ſunt orientales Aſiæ maioris contermini Perſis: quod Apuleius in prima Apologia oſtendit, quum dicit Cyrum maiorem ob locorum vicinitatem fuiſſe Semimedum & Semiperſam.

Et *madidis*] Credimus & ea quæ Soſtratus madidis alis cantat. fuit Soſtratus quidam Auguſti temporibus homo, vt ſcribit Plutarchus in Marco Antonio, omnium ætatis ſuæ ad dicẽdum ex tempore promptiſſimus, ſed tamen Academiæ non decenter ſe inſerens. de hoc poeta non intellexit, ſed de alio, quem poeta innuit de expeditione Xerxis in Græciam multa conſcripſiſſe. Verum quum de eo alibi nos legiſſe non meminerimus, rem vt adhuc indagandam relinquimus, eoſque miramur, qui falſo tradiderunt Soſtratum ex teſtimonio Herodoti, vatem fuiſſe, qui de aduentu Xerxis prædixerit, quum ab Herodoto non Soſtratus, ſed Onomacritus quidam ſortilegus nominetur in ſeptimo, cuius ſuaſu Xerxes ad inferendum Græciæ bellum eſt inductus. fuit & alius Soſtratus Gnidius, qui ob nauigantium ſalutem turrim Pharon fabricatus eſt, Ptolemæo permittente nomen eius in ea inſcribi, autor Plinius lib. trigeſimo vj.

Alis *madidis.*] Hoc eſt furore poëtico plenis & ebriis. nam madidus ponitur pro ebrio. Plautus in Amphi. *Faciam vt ſit madidus ſobrius.*

Ille *tamen qualis rediit.*] Irridet poëta fatuum regem, cuius introitus in Græciã quàm terribilis, tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit. namque non ſolum terreſtri prælio ſuperatus eſt, ſed demum & nauali apud Salamina profligatus à Themiſtocle, in Aſiam fugere coactus eſt. Salamis autem, ſiue Salamin inſula eſt ex aduerſo Atticæ iuxta Æginam. Eiuſdem nominis eſt etiam ciuitas in Cypro, quam Teucer, fugiens Telamonem patrem, condidit.

In *Corum atque Eurum.*] Speciem pro genere poſuit.

Barbarus.] Ignominioſe barbarum appellat, hocque ex hiſtoria: nam Græci volentes Xerxem ſignificare, Barbarum dicunt, quaſi veſanum hominem.

Carcere *Aeolio.*] In antro Æoli, qui Iouis ex Aceſta Hippotæ Troiani filius, temporibus Iliacis, Æoliis inſulis imperauit, & quum incolis ventorum flatus prædiceret, exiſtimatus eſt in poteſtate ſua ventos habere, vnde Virgilius,

Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.

& Ouid. lib. xiij. Metamorph.

Hippotaden cohibentem carcere ventos.

Ennosigaeum.] Neptunum, ab ἔνω quod eſt concutio. C. ſiue ab ἐνοσις, id eſt concuſſio. S. & γαῖα terra, eo quòd mare fluctibus terram concutiat, vnde Gellius cauſas terræmotus ſub dubio explicans inquit, ventorum ne vi accidat ſpecus hiatuſque terræ ſubeuntium? an aquarum ſubter in terrarum cauis vndantium fluctibus pulſibuſue, ita vt videntur exiſtimaſſe antiquiſſimi Græcorum, qui Neptunum Ennogiſæum appellauerant? an cuius aliæ rei cauſa nondum etiam pro certo habitum. C. ἐνοσίγαιον vnico n in prima ſyllaba ſcribunt Græci, & ita ſcribendum eſſe verbum ex quo factum eſt, docet: niſi quis alterum n epentheſi poëtica acceſſiſſe velit. S.

Mitius *id ſane.*] Ironicos ſubaudi fuit, tantummodo inieciſſe vincula & quod non credidit dignum ſtigmate, quaſi diceret adeo fatuus & veſanus fuit, vt etiam

Digitized by Google

dignum ſtigmate exiſtimauerit: nam vt diximus, Neptunum iuſſit notis inuri. Eſt enim ſtigma nota & punctum, quo quis ſignatur à C. στίζω vel στίζω, id eſt, ſigno, noto, pungo. S. per tranſlationem autem capitur pro ſugillatione & nota infamiæ. Tranquillus in Cæſare. Perpetua ſtigmata impoſita non diſſimulauerat. Mart, libro xij. *Frons hæc ſtigmate non meo notanda eſt.*

HVIC.] Tam fatuo & veſano.

QVISQVAM *vellet deorum.*] Quaſi diceret ne dij quidem ab iniuriis eius tuti eſſent, ſi his contingeret ei miniſtrare. ſicque eius perſequitur fatuitatem.

SED *qualis redut.*] Hic qui tam terribili apparatu Græciam inuaſit. Eſtque facta repetitio in irriſionem tam fatui conatus.

NEMPE *vna naue.*] Nam vna, vt diximus, tantum ſcapha piſcatoria aufugit in Aſiam. Erat res ſpectaculo digna, & ad æſtimationem rerum humanæ ſortis varietate miranda, in exiguo latentem videre nauigo, quem paulo ante vix æquor omne capiebat, carentem etiam omni ſeruorum miniſterio.

Has toties optata exegit gloria pœnas.
Da ſpatium vitæ, multos da Iuppiter annos:
Hoc recto vultu ſolum hoc et pallidus optas.
Sed quàm continuis, & quantis longa ſenectus
Plena malis deformem, & tetrum ante omnia vultum,
Diſſimilemque ſui, deformem pro cute pellem,
Pendenteiſque genas, & taleis adſpice rugas,
Qualeis vmbriferos vbi pandit Tabraca ſaltus,
In vetula ſcalpit iam mater ſimia bucca.
Plurima ſunt iuuenum diſcrimina: pulchrior ille
Hoc, atque ille alio, multum hic robuſtior illo.

VETVS SCHOL.

DA *ſpatium vitæ.*] Prolixum tempus vitæ.

HOC *recto vultu.*] Lætus, & triſtis, vitam longam optas.

QVALES *vmbriferos.*] Opacas ſiluas eſſe in Africa poëta dicit, in regione Tabracena, in quibus ſimiæ naſcuntur.

PLVR. *ſunt.*] Qui diſcerni poſſint inter ſe.

IOANNES BRITANNICVS.

HAS.] Tales.

EXEGIT *gloria.*] Gloria, inquit, & honorum cupiditas cauſa fuit, vt multi in tales prolaberentur pœnas.

EXEGIT.] Sumpſit has pœnas & hæc ſupplicia. Exigere autem varijs ſignificationibus accipitur, ſed hoc loco pro ſumere, vt illud apud Valerium. Papirius in pœna exigenda perſeuerauit. Exigere inquirere. Virgil.

Quærere conſtituit, ſociiſque exacta referre.

Exigere eiicere, excludere, Terentius.

Spectande, an exigenda ſint vobis prius.

Apul. in iiij. Floridorum. Eas omnes peſtes montibus exegit. C. Item apud Cic. & Liuium, exacti reges, id eſt pulſi, & eiecti. S. Exigere, debitum repetere. Cic. in epiſtola ad Caſſium, Sed non vrgeo, longiores enim expectabo, vel potius exigam. Exigere cogere. Virg.

Quos improba ventris Exegit cæcos rabies.

Exigere agere. Vigilius.

Omnes vt tecum meritis pro talibus annos Exigat.

Exigere definire, conſtituere. Virgil.

Decreuitque mori tempus ſecum ipſa modumque Exigit.

Exigere finire. Ouidius. *Iamque opus exegi.*

D*A ſpacium vitæ.*] Confutat & vota illorum qui longam ſibi exoptant vitam, oſtendens multis argumentis nihil homini poſſe melius contingere, breuitate vitæ, iuxta illud Plin. Natura nihil hominibus breuitate vitæ præſtitit melius. Hebeſcunt ſenſus, membra torquentur, præmoritur viſus, auditus, inceſſus, dentes etiam ac ciborũ inſtrumenta, nulla demum genitis quies vnquam eſt: quæ omnia incommoda à poëta commemorantur.

DEFORMEM.] proponit incommoda longæ vitæ.

PRO *cute pellem.*] Diſtinguit poeta pellem à cute, vt pellis dicatur in ſene, cutis in iuuene, licet apud autores hæc confundantur. Cutem & pellem dicimus indifferenter in brutis & hominibus: cutem etiam in arboribus & pomis, corticem ipſum.

PENDENTESQVE *genas.*] Genæ dicuntur proprie tegumenta ſuperiora paritet & inferiora oculi. quæ etiam palpebræ appellantur. Plinius lib. xi. capite trigeſimo ſeptimo, quæ ſeneſcentibus ſolent flacceſcere. priſci tamen genas, autore Plin. appellauere infra oculos malas, iuxta quòd poſſemus intelligere pelliculas pedentes ex malis.

QVALES *vm.*] Ordo eſt, quales rugas ſimia iam mater ſcalpit in vetula bucca, vbi Tabraca pandit ſaltus vmbriferos.

TABRACA.] Oppidum eſt Aphricæ, Mela & Ptolemæo autoribus. Ibi magna eſt copia ſimiarum, vnde Stra. lib. decimoſeptimo ſic tradit. Refert Poſſidonius ſe quum ex Gadibus in Italiam nauigaret in Lybiæ oram delatum eſſe, ac ſyluam quandam iuxta mare vidiſſe ſimiis plenam, quarum aliæ ſuper arboribus, aliæ in terra ſederent, nonnullæ catulos haberent, & vbera dependentia. riſiſſe itaque, quum eas vberibus graues cerneres, nonnullas etiam caluas, nonnullas hernioſas.

Vna ſenum facies, cum voce trementia membra,
Et iam læue caput, madidique infantia naſi.
Frangendus miſero gingiua panis inermi.
Vſque adeo grauis vxori, gnatiſque, ſibique,
Vt captatori moueat faſtidia Coſſo.
Non eadem vini, atque cibi torpente palato
Gaudia: nam coitus iam longa obliuio: vel ſi
Coneris, iacet exiguus cum ramice neruus,
Et, quamuis tota palpetur nocte, iacebit.
Anne aliquid ſperare poteſt hæc inguinis ægri
Canities?

Digitized by Google

Canities? quid, quod merito ſuſpecta libido eſt,
Quæ Venerem affectat ſine viribus? adſpice partis
Nunc damnum alterius, nam quæ cantante voluptas:
Sit licet eximius citharœdo, ſiue Seleuco,
Et quibus aurata mos eſt fulgere lacerna?

VETVS SCHOL.

VNA *ſenum facies.*] Id eſt, Diſſimiles & multæ figuræ ſunt iuuenum, & eſt vnicuique ſua gratiſſima: quod quidam pulcher eſt, alter fortis, alter eloquens: ſenibus enim vna eſſe videtur forma.

MADIDIQVE *infantia naſi.*] Ita nam ſenibus humor de naſo, vt infantibus pendet.

FRANGENDVS *miſero g. p.*] Notandum maſculino genere dixiſſe, vt hic gingiua quia dentes ruerunt, gingiua panis frangendus eſt.

FASTIDIA *Coſſo.*] Heredipetæ.

NON *eadem vi.*] Nullus illi ſapor eſt.

NAM *coitus i, l o.*] Vt Virgilius, *Frigidus in Venerem ſenior.*

IACET *exiguus cum ramice neruus.*] Penis. vt Virgilius,

Vt quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis.

Ramicem, dicit inteſtinum.

ET *quamuis tota palpetur nocte.*] Fricetur, præpudietur.

SVSPECTA *libido eſt.*] Vt infames dicantur, qui ſine vllo calore coitum deſiderant.

IOANNES BRITANNICVS.

VNA *ſe. facies.*] C. Similitudo. id eſt, ſimiles inter ſe ſenes omnes ſunt. S.

INFANTIA.] More infantis ſemper ſenibus nares ſtillant.

GINGIVA.] A gignendis dentibus dicta.

GRAVIS.] Moleſtus.

COSSO *captatori.*] Coſſi, vt ſcribit Feſtus, dicuntur natura rugoſi à ſimilitudine vermium ligno editorum. hic proprium eſt nomen captatoris auariſſimi, de quo ante.

CVM *ra.*] Ramex morbus eſt, qui integris teſticulorum tunicis innaſcitur, κιρσοκήλην Græci appellant, venæ intumeſcunt, hæ quoque intortæ glomerataeque ad ſuperiorem partem, vel ipſum ſcrotum impletur, vel mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica circa ipſum teſticulum neruumque eius increſcunt.

SVSPECTA *libido.*] Quid inquit dices, quod ij qui in coitu operam præſtare non poſſunt, ſuſpecti ſunt, ne ſint fellatores, ita enim facilius attigunt. vnde Martialis. *Summa petas*, id eſt os, *illic mentula viuet anus.*

ASPICE *partis.*] Alio incommodo ſenex afficitur, quod auditu priuatur, nulla enim ei poteſt eſſe voluptas aliquo canente.

SITVE *Seleucus.*] id eſt primus citharœdus, qualis fuit Seleucus, vt ſit ſenſus, nulla ſuauitate modulationis demulcetur, licet optimus citharœdus canat, & ipſe Seleucus, quem pro optimo ſui temporis citharœdo intelligit. & licet ſint illi, quibus eſt mos decurrere palla aurata, hoc eſt tibicines, quorum cantus eſt multo clarior. Tibicines enim induti veſte longa, vagabantur per theatrum canendo. Horatius in poëtica.

Digitized by Google

———*Sic priſcæ motumque & luxuriam addidit arti*
Tibicen, Auratam traxitque vagus per pulpita veſtem.

C. Alij legunt, *& quibus aurota mos eſt fulgere lacerna.* nam lacernis in theatro vtebantur. Auratam vocat. hoc eſt auro pictam & ornatam, ſiue auratam .i. pulchram: vt in illo Virgil Geor. i. *Candidus auratis aperit cum cornibus annum taurus.* S.

Quid refert, magni ſedeat qua parte theatri,
Qui vix cornicines exaudiet, atque tubarum
Concentus? clamore opus eſt, vt ſentiat auris.
Quem dicat veniſſe puer, quot nuntiet horas.
Præterea minimus gelido iam in corpore ſanguis
Febre calet ſola: circumſilit agmine facto
Morborum omne genus: quorum ſi nomina quæras,
Promtius expediam. quot amauerit Oppia mœchos,
Quot Themiſon ægros autumno occiderit vno,
Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirrus
Pupillos: quot longa viros exſorbeat vno
Maura die, quot diſcipulos inclinet Hamillus,
Percurram citius, quot villas poſſideat nunc,
Quo tondente grauis iuueni mihi barba ſonabat.

VETVS SCHOL.

QVEM *dicat veniſſe puer.*] Quia per ætatem nec videt, & niſi puer admoneat nihil ſponte ſentit.

PRAETEREA *minimis gelido.*] Vt Vergilius.

———*gelidus tardente ſenecta,* *Sanguis hebet.*

MORBORVM *omne genus*] Id eſt, omne genus ægritudinis. vt Terentius, Rogas? Senectus ipſa morbus eſt.

QVOT *Themiſon ægros.*] Archiater illius temporis, cui detrahit.

QVOT *Baſilus.*] Aduocatus illo tempore præuaricator.

QVOT *cir. Hirrus.*] Tutor.

QVOT *longa viros abſorb.*] Hanc oſtendit ore fuiſſe impuram.

QVOT *diſcipulos inclinet Hamillus.*] Magiſter, infantum corruptor.

QVO *tondente grauis.*] Licinus ex tonſore ſenator factus.

IOANNES BRITANNICVS.

QVID R.] Refellit eos qui poſſent dicere, ſenem non audire, quia à canentibus longe ſedeat, vt ſit ſenſus ſedeat qua parte velit theatri, non tamen audiet citharœdos, qui vix exaudiat cornicines & tubicines, quorum ſonitus ſunt acerrimi.

QVOD *n. h.*] Nam pueri nunciabant horas dominis. Mart. lib. viij.

Horas quinque puer nondum tibi nunciat, & tu

Iam conuiua Ceciliane venis.

Plinius libro vij. Cn. Bebius Pamphilus præfectura & ipſe functus obiit, quum à puero quæſiſſet horas.

PRAETEREA *m.*] aliud ſenectutis vitium oſtendit, quòd ſcil. calore naturali deſtituantur.

HIPPIA.] Mulier adultera ſuis temporibus de qua ſupra: *Hippia quid vidit.*

THEMISON.] à Plin. & Cor. Celſo commendatur vt optimus medicus, licet hoc loco à Iuuenale notetur.

QVO *B. ſ.*] Temporibus Cæſaris Baſilus viguit, de quo Lucanus.

Vt primum aduerſæ ſocios in littore terræ,
Et Baſilum videre ducem noua furta per æquor, Exquiſita fugæ.

an de eo hic intelligat incertum.

CIRCVMSCRIPSERIT.] Circumuenerit, & fraudauerit: verbum autem formatũ à longa ſcriptura, qua homines circumligantur, & illaqueantur, vnde circumſcriptorem dicimus defraudatorum, & deceptorem. Iuuenalis. in Saty. xv. *pupillum ad iura vocantem Circumſcriptorem.*

HIRRVS.] Irus, vt eſt apud Hom. in xviij. Odyſſeæ, Ithacenſis fuit mendicus ſtultus magno corpore, ſed nullis viribus, quem Vlyſſes domum reuerſus ſub medici habitu pugnis occidit. De quo ſic Mar.

Quum ſis tam pauper quam nec miſerabilis Irus. Ouid. *Irus egens.*

binomimem appellat Ouid. in Ibin: nam & Arneus dictus eſt: hic vero ficto nomine à Iuuenale ponitur pro paupere tutore. ἶρι enim vt ſcrib. Gellius Attici aſpirant, interpretatúrque pauper, vocant enim Attici ἰχθὺν ἶρον, quop ſignificat piſcem pauperem.

INCLINET.] Ad obſcœna.

AMILLVS.] hunc etiam Mart. notat, vt pediconem libro. vij.

Recluſis foribus grandes pæcidis Ahille,
Et te deprehendi, cum facis iſta, cupis.

QVOT.] de Cinamo tonſore intelligit, de quo prima Saty.

Ille humero, hic lumbis, hic coxa debilis, ambos
Perdidit ille oculos, et luſcis inuidet: huius
Pallida labra cibum accipiunt digitis alienis.
Ipſe ad conſpectum cenæ diducere rictum
Suetus, hiat tantum, ceu pullus hirundinis, ad quem
Ore volat pleno mater ieiuna. ſed omni
Membrorum damno maior dementia: quæ nec
Nomina ſeruorum, nec vultum agnoſcit amici,
Cum quo præterita cenauit nocte, nec illos,
Quos genuit, quos eduxit nam codice ſæuo
Heredes vetat eſſe ſuos, bona tota feruntur
Ad phialem: tantum artificis valet halitus oris,
Quod ſteterat multis in carcere fornicis annis.

Digitized by Google

Vt vigeant ſenſus animi, ducenda tamen ſunt
Funera gnatorum, rogus adſpiciendus amatæ
Coniugis, & fratris, plenæque ſororibus vrnæ.

VETVS SCHOL.

I L L E *humero.*] Redit ad ſenes.

D I G I T I S *alienis.*] Chiragra debilis, qui ab alio cibatur.

D I D V C E R E *rictum.*] Os applicare, vt pulli hirundinis, quæ pleno ore volat dum incibat filios ſuos.

M A I O R *dementia.*] Ad poſtremum quod deſides efficiuntur.

A D *Phyalen.*] Impuram hanc fuiſſe demonſtrat poeta, interea & artificem ad inquietandum ſenis inguinem.

Q V O D *ſteterat.*] Ex eo quam diu proſtiterit.

V T *vigeat ſenſus.*] Pone vt non ſit demens, qui diu vexerit, tamen omnes efferet ipſe filios ſuos.

P L E N A E Q V E *ſororibus vrnæ.*] Vrnæ, vaſa in quibus mortuorum oſſa componenebantur, poſtquam corpus arſiſſet.

IOAN. BRITANNICVS.

C O X A *d.*] Debile appellamus, qui corpore non ſit integro, ſed aliqua parte manco. Sen. vt magis diligas integrum omnibus membris atque illæſum quàm debilem, aut luſcum. idem in Controuerſiis. Quidam expoſitos debilitabat, & debilitatos mendicare cogebat, ac mercedem exigebat ab eis. Tranquillus in Auguſto: in hoc ludicro. C. Noniũ Aſprænatem lapſu debilitatum, aureo torque donauit.

L V S C I S.] Luſcus appellatur, qui & hebeti eſt viſu, & qui altero oculo caret. Mart.

Oculo Philenis ſemper altero plorat.
Quo fiat iſtud modo quæritis : luſca eſt.

& luſcioſus dicitur interdiu parum cernens, quos Græci autore Fulgentio, myopes vocant. Plautus in Mercatore, *mirum lolio victitat tam vili tritico, quia luſcioſus eſt.* dicunt enim comedentibus lolium, oculos obſcurari.

R I C T V M.] id eſt os, eſtque apud autores inueniri & in homine, animali bruto. Horatius in Satyris. *Ergo non ſatis eſt riſu diducere rictum auditoris.* Plinius libro octauo loquens de tauris quibuſdam ſyluestribus ſic ſcribit. Oculis cæruleis, pilo in contrarium verſo, rictu ad aures dehiſcente, Martialis.

Rictibus his tauros non eripuere magiſtri.

Rictus etiam in auibus dicitur. Plin. libro x. capite nono loquens de cocyce aue, ſic ait: Nec alio quam colore ac rictu, columbi potius.

S E D *omni membrorum damno.*] Oſtendit inter alia ſenectutis incommoda hominem etiam, quod omnium eſt grauiſſimum, deſipere.

A D *Phialen.*] Mulierem fallatricem ſui temporis notat, cui ſenex irrumator bona ſua reliquit.

O R I S *artificis.*] Ad fallendum. ſ.

Q V O D *ſteterat.*] Quod os pro ipſa ſteterat.

I N *carcere fornicis.*] In lupanari, in quo meretrices, non aliter quàm noxij in carcere, continentur.

V T *vigeant.*] Quanquam animi ſenſus vigeant, multa tamen incommoda patienda ſunt.

Hæc data pœna diu viuentibus, vt renouata
Semper clade domus multis in luctibus, inque

Digitized by Google

Perpetuo mœrore, & nigra veſte ſeneſcant:
Rex Pylius, magno ſi quidquam credis Homero,
Exemplum vitæ fuit à cornice ſecundæ.
Felix nimirum, qui tot per ſæcula mortem
Diſtulit, atque ſuos iam dextra computat annos,
Quique nouum toties muſtum bibit, oro. parumper
Attendas, quantum de legibus ipſe queratur
Fatorum, et nimio de ſtamine, cum videt acris
Antilochi barbam ardentem: cum quærit ab omni,
Quiſquis adeſt ſocius, cur hæc in tempora duret,
Quod facinus dignum tam longo admiſerit æuo.
Hæc eadem Peleus, raptum cum luget Achillem,
Atque alius, cui fas Itachum lugere natantem.

VETVS SCHOL.

REX *Pylius.*] Neſtorem dicit, qui dicitur tertiam vſque ætatem vixiſſe, id eſt ccc. annos, vt dicit Homerus.

QVINQVE *nouum toties.*] Qui multos autumnos vidit.

ANTILOCHI *barbam.*] Filium ſuum plorauit Antilochum, quem Memnon auxilium patri ferentem occidit in Troia.

ATQVE *alius.*] Laertes, propter Vlyxem naufragum.

IOANNES BRITANNICVS.

NIGRA *veſte.*] Id eſt lugubri & pulla, qualis in funeribus ſolet ſumi.

REX *Pylius.*] Neſtor Nelei filius, Pilon Laconiæ vrbem imperio tenuit. Ouid.

Nos Pilon antiqui Nelei Neſtoris arua,
Miſimus, incerta eſt fama remiſſa Pilo.

Hic tertiam hominum ætatem vixiſſe dicitur. Ouid.

Vixi Annos bis centum, nunc tertia viuitur ætas.

Cicer. in Catone maiore. Videtis vt apud Homerum ſæpiſſime Neſtor de virtutibus prædicet. Tertiam enim iam ætatem hominum viuebat. Horat.

At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omnes Antilochum ſenex Annos.

Antilochum in bello Troiano amiſit, quem Memnon Auroræ filius, vt ſcribit Homerus, in iiij. Iliados, interemit.

SECVNDAE *vitæ à cornice.* Id eſt, poſt corniecem, quæ multis ſeculis fertur viuere: Heſiodus enim vt putat Plinius, ſabuloſe multa de hominū æuo referēs, cornici: nouē ætates noſtras attribuit, vnde & Virg. in Epigram. ſequutus Heſiodum ſic ſcribit.

Hos nouies ſuperat viuendo garrula cornix. Ouid. in Metamorph.
Capitque nouem cornix ſecula paſſæ.

FELIX *n.*] Ironia eſt, ac ſi dicat infeliciſſimus fuit.

DEXTRA *comp.*] Conſuetudinem tangit veterum, qui annos digitorum geſtu computabant, cuius rei meminit Apule. in ij. Apologia. Si xxx. annos pro decem dixiſſes, poſſes videri pro cõputationis geſtu erraſſe, quos circulare debueris digitos aperuiſſe. Quum vero quadraginta, quæ facilius cæteris porrecta palma ſignificantur, ea quadraginta tu dimidio auges, non potes digitorum geſtu erraſſe, niſi forte triginta annorum Prudentillam ratus, binos cuiuſque anni conſules numeraſti. Eiuſdem rei meminit & Plin, lib. xxxiiij. cap. vj Præterea Ianus geminus à Numa rege dicatus, qui pacis belliſque argumento colitur, digitis ita figuratur, vt trecentorum quinquaginta quinque dierum nota per ſignificationem anni temporis. & æui ſe deum indicaret. Diuus Hieronymus in Iouinianum ſcribens in exponenda domini parabola, quæ eſt de fructu agri trigeſimo, ſexageſimo atque centeſimo: xxx. tradit digitorum molli coniunctione, ſexaginta vero ſuperiore digito depreſſo ſignari, mox addit, porro centeſimus numerus, diligenter quæſo lector attende, de ſiniſtra transfertur, ad dextram, & iiſdem quidem digitis, ſed non eadem manu, quibus in læua nuptæ ſignificantur & viduæ, circulum faciens exprimit virginitatis coronam. C. Ergo infra centum ſiniſtra, ſupra centum, dextra numerabant. Quod ſi Neſtor ſuos annos iam dextra numerabat, ſupra centum annos vixerat, quod Iuuenalis per dextram voluit innuere. Totam vero iſtam rationem computandi, tu lector, vel apud venerabilem Bedam, vel apud Cœlium Rhodig, lib. xxiij. cap. xij. diſce. S.

TOTIENS *muſtum bibit.*] Qui tot annos vixit.

C ORO *p. a.*] Poſtulat attentionem. nam mira exemplorum copia vult oſtendere in longa vita non eſſe hominis felicitatem. S.

DE *leg. fat.*] i. parcarum quæ in tam longum tempus vitam ſuam produxerint.

NIMIO *ſtamine.*] Longa vita, quæ per filum oſtenditur. Tres enim Parcæ eſſe dicuntur, Clotho, Lacheſis, & Atropos, quæ ſumma concordia nendo vitam hominis diſponere dicuntur, vnde à poetis dicuntur Parcæ concordes. C. Verg. in Buc. *Concordes ſtabili fatorum numine Parcæ.* S.

ANTILOCHI *barbam.*] Filium ſuum iam barbatum, & ætate iam adulta.

ACRIS.] Strenui & fortis in bello.

QVAERIT.] Scilicet cum multis querelis.

DIGNVM *tam longo æuo.*] Hoc loco eorum opinionem probat qui in longinquitate vitæ, infelicitatem eſſe putant, vnde Seneca in Prouerbiis. Heu quam pœnitenda incurrunt viuendo diu, in breuitate autem felicitatem: vnde illud eſt. Plin. lib. vij. Natura vero nihil hominibus breuitate vitæ præſtitit melius.

TAM *longo æuo.*]. Quod tam diu eſſet viuendum, vt ſpectandum ſibi foret funus filij cuius mortem indignanter tuliſſe docet & Propert.

Nam quo tam dubiæ ſeruetur ſpiritus oræ,
Neſtoris eſt viſus poſt tria ſecla cinis.
Quis tam longæuæ minuiſſet facta ſenectæ,
Gallicus Iliacis miles in aggeribus?
Non ille Antilochi vidiſſet corpus humari:
Diceret aut ô mors cur mihi ſera venis Horatius.
At non ter æuo functus amabilem,
Plorauit omnis Antilochum ſex annos.

Et Neſtor apud Homerum in xj. Odyſſeæ Illic iacet meus charus filius fortis & clarus Antilochus.

HAEC *eadem Peleus.*] Scilicet conqueritur. Achilles Thetidis & Pelei filius fuit, quem ad Troiam profectum in templo Apollinis Tymbræi occiſum fuerunt inſidijs Paridis poſt ſimulacrum latentis, quum illuc acceſſiſſet, vt armatam Polyxenam vxorem duceret, vnde fingitur tenẽte Apolline arcum, Paridem tela in Achillem direxiſſe. Virgil.

Dardana qui Paridis direxit tela manuſque,
Corpus in Æacidæ. ——— Hunc ergo pater Peleus,

Digitized by Google

vt immatura morte præuentum, miſerabiliter fleuit:

ATQVE *alius.*] Scilicet Laërtes Vlyſſis pater, ſcilicet conqueritur: nam exulante Vlyſſe, & per tot maria errante Laërtes partes vt ſcribit Homerus in vltimo Odyſſeæ, in agro quotidie opere ruſtico ſe macerabat, ancilla vetula panem & vinum ei miniſtrante, rogabátque aſſidue Iouem, vt animam ex membris ſolueret.

CVI *fas.*] Cui pareſt, & decet.

ITHACVM.] Vlyſſem pro Ithacenſem ab Ithaca eius patria. Eſt autem Ithaca inſula ante ſinum Corinthiacum, non longe à Cephalena inſula.

NATANTEM.] Per maria iam decem annos errantem.

Incolumi Troia Priamus veniſſet ad vmbras
Aſſaraci magnis ſolennibus, Hectore funus
Portante, ac reliquis fratrum ceruicibus, inter
Iliadum lacrymas, vt primos edere planctus
Caſſandra inciperet, ſciſſáque Polyxena palla:
Si foret exſtinctus diuerſo tempore, quo non
Cœperat audaces Paris ædificare carinas.
Longa dies igitur quid contulit? omnia vidit
Euerſa, & flammis Aſiam, ferróque cadentem.
Tunc miles tremulus poſita tulit arma tiara,
Et ruit ante aram ſummi Iouis, vt vetulus bos,
Qui domini cultris tenue, & miſerabile collum
Præbet, ab ingrato iam faſtiditus aratro.
Exitus ille vtcunque hominis: ſed torua canino
Latrauit rictu, quæ poſt hunc vixerat, vxor.

VETVS SCHOL.

ASSARACI *magnis ſoll.*] Id eſt, felix etiam fuiſſet Priamus, ſi ante incendium Troiæ fuiſſet mortuus, cuius funus omnes filij ſui deduxiſſent.

PORTANTE.] Quæ ſolent à filiis in funere patris fieri.

AVDACES *Paris*] Bene, audaces: quia Helenam alienã vxorem ablaturæ erant.

OMNIA *vidit Euerſa.*] vt Virgilius,

Vrbis vti capta caſum, colláp ſáque vidit, &c.

Ergo hoc illi prolixa vita præſtitit.

ET *ruit ante aram.*] Vt Virgilius,

Sanguine fœdantem quos ipſe ſacrauerat ignes.

AB *ingrato iam faſtiditus aratro.*] Contemptus ab aratro ſenex, qui non poteſt laborare, id eſt arare.

SED *torua canino*] Hecubam dicit, quæ excæcato Polymeſtore, cum ſaxis impelleretur à populo Thracum, verſa in canem fertur. An quia Græcis conuitia congerebat, canem nominauerunt?

Digitized by Google

IOAN. BRITANNICVS.

INCOLVMI *Troia.*] Priamus, inquit, non vidiſſet obſidionem decennalem patriæ ſuæ, nec mortem tot liberorum, tótque propinquorum, ſi ei prius contigiſſet obire mortem, quàm Paris rapuiſſet Helenam. Sicque oſtendit in longitudine vitæ multas exiſtere miſerias. Ordo autem eſt. Priamus magnis ſolennibus veniſſet ad vmbras Aſſaraci incolumi Troia, Hectore portante funus, & reliquis fratrum ceruicibus, ſcilicet portantibus.

INTER *lachrymas Iliadum.*] Id eſt mulierum Troianarum.

ASSARACI.] Tros genuit Aſſaracum & Ilionem, Ilion Laomedontem Priami patrem.

HECTORE *funus portante.*] Apud antiquos à filijs funera patrum efferebantur. Nam, vt ſcribit Plinius libro ſeptimo capite quadrageſimoquarto, Quintus Metellus Macedonicus à quatuor filiis illatus eſt rogo.

RELIQVIS *fratrum.*] Subaudi à ſuperiore portantibus. Quinquaginta enim autore Homero habuit filios, & filias duodecim.

VT *inciperet.*] Ita vt inciperet tanquam præfica. Nam in funeribus conducebantur mulieres, quæ ad lamentandum mortuum plangendi modum cæteris darent: ex dictæ ſunt præficæ, quaſi quæ aliis ad id muneris præficerentur. Neuius. Hæc quidem me hercle opinor præfica eſt, quæ ſic mortuum collaudat: autor eſt Feſtus.

POLYXENA.] Priami filia.

SCISSA *palla.*] Veſtis eſt honeſtæ mulieris. Vergilius.

Pallam ſignis, auróque rigentem.

Plautus in Menechmis. *pallam ad Phrygionem fer confecto prandio.* in luctibus autem funerum præ dolore veſtes ſcindebantur.

DIVERSO *tempore.*] Scilicet ab eo quo euerſa fuit patria, & quo Paris parabat nauigare in Græciam, vt raperet Helenam.

CARINAS *audaces.*] Id eſt ipſe audax, qui in Græciam cum Ænea, delectáque Troiana iuuentute nauigare non eſt veritus rapturus (quod fecit) Helenam marito. Nam cum Priamus ægre ferret Heſionem ſororem ſuam ab Hercule iure belli ſublatam & traditam Thelamoni, miſit Paridem in Græciam edoctum vt Heſionem repeteret, quod ſi non impetraret, aliam raperet. Poſtulata Heſione, nec reddita, regionem vaſtauit, & Sparta vi expugnata, Helenam abduxit, ob quod à marito recipi meruit. Alij ſcribunt Paridem à Menelao hoſpitio honorifice ſuſceptum, pulchritudine mulieris captum, hoſpitij iure calcato cum omni regia ſupellectile eam abduxiſſe volentem. Alij diuerſa ſentiunt. Diffuſius hanc hiſtoriam in commentariis noſtris in Achilleida recitauimus.

LONGA *dies igitur.*] Quum ergo inquit Priamus tam multa aduerſa diu viuendo ſit perpeſſus, quid ei profuit longa vita? ac ſi dicat, longe melius fuiſſet ſi in viridiore vita mortuus eſſe.

LONGA *dies.*] Longum tempus.

EVERSA.] Proſtrata.

ASIAM.] Hyperbole, non enim tota Aſia, ſed multæ Aſiæ ciuitates vna cum Troia euerſæ ſunt.

C. ASIAM.] Totum pro parte, ergo Synecdoche eſt. S.

MILES *tremulus.*] Priamus, qui ætate confectus capta iam Troia arma induit, vt patriæ opem ferret. Vergil.

Arma diu ſenior deſueta trementibus æuo,
Circundat nequicquam humeris.

TIARA.] De Tiara ſatis ſuperius diximus ex teſtimonio Herodoti & aliorum autorum eo loco. *Veſtitur bucca Tiara.* Eſt enim genus pilei, quo reges Perſarum vtebantur. Sed & tiaram Strabo lib. xv. ait eſſe calciamentum altum, ac duplum

Digitized by Google

ac duplum magorum inſulis ſimilem.

RVIT *ante aram*] Cicer. in primo Tuſcul. ſic ſcribit. Priamum tanta progenie orbatum, quum ad aram confugiſſet manus hoſtilis interemit, hic ſi viuis filijs incolumi regno occidiſſet, aſtante ope barbarica, tectis cælatis, laqueatis, vtrum tandem à bonis, an à malis diſceſſiſſet?

SVMMI *Iouis.*] Scilicet Hercei, de quo Lucan.

Herceas monſtrator ait, non reſpicit aras.

Ouidius in Ibin ſic.

Cui nihil Hercei profuit ara Iouis.

Herceus autem Iupiter eſt dictus, quòd intra vallum coleretur: nam ἕρκος ſeptum ſignificat.

AB *ingrato aratro.*] Ab ipſo agricola ingrato, id eſt, quem iam agricola ingratus faſtidiuit.

EXITVS *ille hominis.*] Id eſt, finis vitæ Priami.

VTCVNQVE.] Subaudi quaſi diceret ſatis miſerabilis fuit.

SED *torua.*] Sed vxor Hecuba terribilis fuit omnibus ſuis latratibus: nam vt ſcribit Ouid. libro xiij. Metamorph. ea poſt cædem Priami, euerſionémque patriæ, quum mortem Polydori filij vlciſceretur, excæcato Polymneſtore, à quo Polydorus interemptus fuerat, furibunda abeuntes Græcos latratu eſt inſectata, vnde in canem conuerſam finxerunt. De qua ſic Plaut. In Menæchmis. *Non tu ſcis mulier Hecubam quopropter canem Græci eſſe prædicabant? omnia mala ingerebat, quemquem aſpexerat, itaque adeo iure cœpta appellarier canis.* De ea item ſic Cic. in tert. Tuſcul. Hecubam autem putant propter animi acerbitatem quandam & rabiem, fingi in canem eſſe conuerſam.

Feſtino ad noſtros, & Regem tranſeo Ponti,
Et Crœſum, quem vox iuſti facunda Solonis
Reſpicere ad longæ iuſſit ſpatia vltima vitæ.
Exſilium, & carcer Minturnarúmque paludes,
Et mendicatus victa Carthagine panis
Hinc cauſſas habuere. quid illo ciue tuliſſet
Natura in terris, quid Roma beatius vnquam,
Si circumducto captiuorum agmine, & omni
Bellorum pompa, animam exhalaſſet opimam,
Cum de Teutonico vellet deſcendere curru?
Prouida Pompeio dederat Campania febreis
Optandas: ſed multæ vrbes, & publica vota
Vicerunt. igitur fortuna ipſius, & vrbis
Seruatum victo caput abſtulit. hoc cruciatu
Lentulus, hac pœna caruit, ceciditque Cethegus
Integer, & iacuit Catilina cadauere toto.

VETVS SCHOL.

E T *regem tranſeo Ponti.*] Mithridates cum per quadraginta annos aduerſus Romanos dimicaſſet, cum Pharnacem filium ſuum apud cæteros eius fratres voluiſſet occidere, ab omni relictus exercitu eſt: & exhauſto veneno perijt. Accepto frequenter antidoto, vt perire non poſſet, Poſtea vero Pharnaces ſucceſſit eius imperio.

E T *Cræſum.*] Cum interrogatus fuiſſet Solon à Crœſo, ſi aliquem vidiſſet tam glorioſe regnantem, ille dixit, debere vitæ vltimæ euentum expectare, quem cum Cyrus captum victor viuum iuſſiſſet in rogo poni, clamare cœpit, Solonem non ſibi eſſe mentitum: atque ita à Cyro eſt liberatus, timente ne aliquid ſibi faceret in extremo vitæ ſpatio perdurante.

E X I L I V M *& carcer Minturnarúmque.*] Cum Sylla cum Iugurtha in Africa pugnaret, Marius ſupra ipſum ambiit, & miſſus eſt. illo remoto, vicit. Poſthæc cum denuo ad Mithridatem Sylla mitteretur, & profectus eſſet in Campania, iterum cœpit ambire ſupra eum, & inde diſcordia inter eos nata eſt. Verum cum Sylla reuerteretur ob hanc cauſſam, Marius fugit, & latuit in Gallijs in Minturnarum paludibus. Qui cum fuiſſet ibidem agnitus, in carcerem miſſus eſt: & cum carnifex ad occidendum eum miſſus eſſet, viſa circa eum tanta maieſtate, vel quid futurus eſſet, relicto gladio pauens fugit, ac retulit cognita his à quibus miſſus fuerat. illi eum dimitti iuſſerunt. Qui cum fuiſſet dimiſſus, in Africam abijt, id eſt Carthaginem: ibidem ſolutis ergaſtulis Romam venit, & omnes Syllanos occidit, & receptus à Cinna tunc Conſule tenuit vrbem. Poſtea Conſul vt t. fuit. Sylla poſito in bello qui ante aduentum * Syllæ fato ſuo mortuus eſt.

P R O V I D A *Pompeio.*] Nam dicitur Pompeius mox quam ſuſcepit bellum ciuile contra Cæſarem, in Capua vehementer ægrotaſſe: & quia non potuit febre emori, ſeruatus eſt, vt à Cæſare occideretur.

L E N T V L V S.] Qui proditor fuit. Et Cethegus coniuratus Catilinæ, laqueo quaſi coniurati, non gladio perierunt.

IOAN. BRITANNICVS.

T R A N S E O.] Occupatio eſt.

R E G E M *Ponti.*] Mithridatem, qui ad ſexageſimum & octauum ætatis ſuæ annum per multas ærumnas & clades peruenit. Ter enim à Romanis ducibus ſuperatus eſt, à Sylla, Lucullo, & Pompeio. Demum quum à Pharnace filio bello premeretur obſidereturque in regia, mortem per venenum tentauit, vxore prius, ſororibus & pellicibus veneno necatis, ſed quum id fruſtra hauſiſſet, quòd à teneris annis remedia ſibi aduerſus venena comparaſſet, à milite Gallo nomine Bithoco in cædem ſuam exorato, interfectus eſt, autor eſt Plutarch.

E T *Cræſum.*] Hic eſt ille Crœſus rex, qui quum omnium hominum feliſſimum ſe arbitraretur. (theſauros enim maximos habebat) accedenti ad ſe Soloni philoſopho, quum ex Ægypto reuerteretur, diuitias ſuas oſtendit, interrogauitque, an quiſquam eſſet felicior: Tunc reſpondit Solon, neminem ex viuentibus appellandum eſſe felicem, ad quod reſpexit. Ouid. ——— *ſed. ſ. vltima ſemper*

Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo, ſupremáque funera debet.

itaque quum à Cyro rege Perſarum bello captus rogo eſſet in compedibus poſitus cum quatuordecim Lydorum clariſſimis filijs, recordatus eſt ſententiæ Solonis, nominauitque ter Saloné. Quo audito Cyrus, quum aliquem deum inuocare crederet, grauiter indoluit memor humanæ conditionis, quæ incertis fortunæ flatibus iactatur, Ita Crœſum ex rogo iam ardenti, ſed diuino quodam imbre cælitus demiſſo extincto, abſtractum, ad ſe adduci iuſſit. de eo multa Herodotus, Iuſtinus,

Digitized by Google

& Plutarchus ſcribunt.

SOLONIS.] Solon, vt inquit Laërtius, Salaminius patria fuit, Athenis claruit Tarquinio Priſco Romæ regnante, leges Athenienſibus dedit tanto temperamento, vt patem gratiam à Senatu & plebe contraheret, quibus, ſi Athenienſes, autore Valerio, vti voluiſſent, ſempiternum habituri fuiſſent imperium, I. omnium hominum & oraculi iudicio ſapientiſſimus eſt habitus.

RESPICERE *ad vltima ſpacia.*] Vt nemo. ſ. (vt memorauimus) circa mortem felix diceretur.

EXILIVM *& carcer.*] Incommoda inquit, quæ plurima perpeſſus eſt C. Marius, habuere cauſas ex longa vita. Nam Marius ſuperatus à Sylla Minturnis latuit in palude, vbi comprehenſus in carcerem eſt coniectus. Gallum miſſum qui eum interficeret, vultus maieſtate perterruit. Solutis à Minturnenſibus vinculis, in Aphricam nauicula traiecit. Sed cum Sextilius Aphricæ prætor moneret per lictorem, vt inde faceſſeret, reſpondit lictori, Vade & nuncia Sextilio te vidiſſe C. Marium in ruinis Carthaginis ſedentem, exulémque, & panem mendicantem, & cum dicto diſceſſit. hæc breuiter tangit poëta. De quibus diffuſius Plutarch. & Plin. de viris illuſtribus.

MINTVRNARVM *paludes.*] Inter Formias, & Sinueſſam Minturnæ ſunt, vtrinque ad ſtad. lxxx. diſtantes, interfluit autem Liris amnis, quem olim clanim vocauere, qui ibi paludes efficit. De quibus Lucanus ſic.

Quum poſt Theutonicos victor Libycóſque triumphos,
Exul limoſa Marius caput abdidit vlua.
Stagna auidi texere ſoli laxaque paludes.

HINC *cauſas habuere*] Ex longa vita.

QVID *illo ciue tuliſſet.*] Procreaſſet. Vergil.

Dardanidæ duri que vos à ſtirpe parentum *Prima tulit.*

Id eſt procreauit, & in lucem produxit. Senſus eſt, quid enim inquit beatius in terra extitiſſet ipſo Mario, ſi ei poſt triumphum Theutonicum cōtigiſſet mori. Nam ſecundo conſulatu, qui vltro ei delatus fuit, Cymbros in Gallia apud aquas Sextias, Theutonas in Italia in campo Sauidio vicit, de quibus triumphauit.

CIRCVMDVCTO *captiuorum agmine.*] Nam captiui manibus reuincti poſt terga, vel cathenis collo iniectis, imperatorem triumphantem præcedebant, vſque in capitolium. Papinius in Syluis,

Actias Auſonias fugit Cleopatra cathenas. Propert.
Aut regum auratis circundata colla cathenis.

Pompa, à πέμπω quod eſt mitto, pompam ago, duco, eſt enim ordo rerum progredientium.

ANIMAM *opimam.*] Alluſio eſt ad ſpolia opima, quæ dux duci detraheret.

CVRRV *Theutonico.*] Quo in triumpho Theutonico eſt vectus: ſicque colligit ex longa vita felicitatem minime cenſendam.

PROVIDA *Pompeio.*] Scribit Plutarchus ante ciuile bellum, quum Pompeius Neapoli ægrotaret, vota publice ſuſcepta ob eius ſalutē, vnde ad multa mala futura eſt reſeruatus. victus enim acie Pharſalica, in Ægyptum fugit, vbi iubente Ptole. annos lx. natus obtruncatus eſt ab Achilla & Photino. caput Cæſari aduentanti velamine opertum cum annulo oblatum eſt. Truncus à Seruio Codro humatus eſt, inſcribente in ſepulchro. Hic ſitus eſt Pompeius Magnus. Strabo ſcribit in monte Caſio fuiſſe ſepultum vbi templum eſt & Ioui Caſij. Ergo Pompeio, inquit, tectius cōſulrum fuiſſet, ſi mortuus eſſet eo tempore, quo Neapoli ęgrotauit, multis enim miſeriis caruiſſet. videturq; Iuuenalis ſumpſiſſe hoc ex Cicerone in Tuſcul. ſic ſcribente. Pompeio noſtro familiari, quum grauiter ægrotaret, Neapoli melius eſt factum: Coronati Neapolitani fuerunt, nimirum etiam Puteolani, vulgo ex oppidis publice gratulabantur. Ineptum ſane negocium, & Græculum, ſed tamen fortunatum. Vtrum igitur, ſi tum eſſet extinctus, à bonis rebus, an à malis diſceſſiſſet? certe. à miſeris. non enim cum ſocero bellum geſſiſſet, non imparatus arma ſumpſiſſet,

Digitized by Google

non domum reliquiſſet, non ex Italia fugiſſet, non exercitu amiſſo nudus in ſeruorum ferrum & manus incidiſſet, non liberi defleti, non fortunæ omnes à victoribus poſſiderentur. Quod ſi mortem tum obiiſſet, in ampliſſimis fortunis occidiſſet. Is propagatione vitæ, quot, quantas, quàm incredibiles hauſit calamitates?

CAMPANIA.] Nam Neapolis ciuitas eſt Campaniæ.

OPTANDAS *febres.*] Quæ ei optandæ fuiſſent, ne in tanta mala recideret.

VICERVNT.] Impetrarunt ſalutem Pompeio.

FORTVNA *ipſius & vrbis.*] Id eſt, infelicitas ipſius, quia interfectus eſt.

VRBIS.] Quia bellum ciuile eſt geſtum cum maxima totius vrbis calamitate.

IGITVR.] Quia diu vixit.

CAPVT *ſeruatum.*] Quod tam multis votis incolume Dij ſeruauerant.

VICTO.] Pompeio à Cæſare victo.

LENTVLVS.] P. Lentulus in coniuratione Catilinaria vna cum Cethego comprehenſus à Cicerone Conſule in carcere ſtrangulatus fuit.

HOC *cruciatu.*] Quod caput ei non eſt abſciſſum.

CECIDITQVE *Cethegus Integer.*] Sine aliqua membrorũ diminutione, quum vitam tantum laqueo amiſerit, vt ſcribit Salu.

TOTO *cadauere.*] Toto cadauere integro. nam Catilina (vt idem autor eſt) acriter pugnans cum hoſtibus confoſſus eſt, longéque à ſuis inter hoſtium cadauera repertus. Iuuenal. ergo colligit nihil hominibus breuitate vitæ poſſe melius præſtari.

Formam optat modico pueris, maiore puellis
Murmure, cum Veneris fanum videt anxia mater
Vſque ad delicias votorum. cur tamen, inquit,
Corripias? pulchra gaudet Latona Diana.
Sed vetat optari faciem Lucretia, qualem
Ipſa habuit. cuperet Rutilæ Virginea gibbum
Accipere, atque ſuam Rutilæ dare. filius autem
Corporis egregij, miſeros, trepidóſque parentes
Semper habet. Rara eſt adeo concordia formæ,
Atque pudicitiæ. ſanctos licet horrida mores
Tradiderit domus, ac veteres imitata Sabinos:
Præterea caſtum ingenium, vltúmque modeſto
Sanguine feruentem tribuat natura benigna
Larga manu (quid enim puero conferre poteſt plus
Cuſtode, & cura natura potentior omni?)
Non licet eſſe viros: nam prodiga corruptoris
Improbitas ipſos audet tentare parentes.

VET. SCHOL.

CVM *Veneris fanum videt.*] Id eſt, cum ad templum Veneris vadit.

VSQVE *ad delicias v.*] Id eſt vſque ad hoc deliciæ hominum veniunt, vt pulchritudinem opteur filiis ſuis.

PVLCHRA *gaudet L. D.*] A maiore ad minus.

SED *v. o f. Lucretia.*] Lucretia vxor Tarquinij Conlatini, quam Tarquinius amorem eius non ſuſtinens, inuitam dicitur corrupiſſe. propter quod illa mortem ſibi adſciuiſſe dicitur.

CVPERET *Rutila Virginia gibbum.*] Virginiam Appius Decemuit adamatam, clienti quem ob hoc ſubornauerat, in ſeruitutem addixerat. Propter quod eam pater Virginius interemit; Decemuiris imperium abrogatum. Appius in carcerem necatus eſt.

SANGVINE *feruentem.*] Cito erubeſcentem.

NON *licet eſſe viros.*] Vt omnia interim ad cuſtodiendum fiant, inter viros permanere formoſus non poteſt.

IOANNES BRITANNICVS.

FORMAM *o.*] Confutat & eorum votum, qui liberis ſuis optant pulchritudinem, oſtendens exemplis, quàm & forma ſit res homini pernitioſa. Ordo eſt, & ſenſus.

MATER *a.*] Sollicita. ſ. de natorum formoſitate vſque ad delicias votorũ optat formam pueris modico murmure, & puellis maiore, quum videt fanum Veneris, quaſi quæ ſit dea, per quam genus humanum creſcat, & progignatur. vnde ſic Venus apud Papinium loquitur.

Nil ego nil fateor toto iam dulce ſub vrbe *Aut vidi aut genui.*

MAIORE *pu. mu.*] Nemo enim eſt parentum, qui nolit filias pulchriores eſſe quàm filios, multiſque id rationibus ſed maxime vt facilius nubant.

VSQVE *ad de.*] Vſque ad delicata nimis vota, qualia expreſſit Perſi.

Hunc optent generum rex & regina: puellæ
Hunc rapiant, quicquid calcauerit hic roſa fiat.

quaſi diceret optat vt tam formoſa ſit, vt eam iuuenes in ſuos amplexus optent.

DELICIAS.] Appellatione deliciarum accipimus omnia quæ loco feſtiuitatis habentur, deducto nomine à delectando. Catulum enim paſſerem, columbã, Leonem reliquaque id genus & ſeruos, qui aliquo modo nos delectarent delicias appellamus, vnde Mar. *Stella delicium mei columba.* Cat. *Paſſer deliciæ meæ puellæ.* Plu. in vita. M. Antonij ſic ſcribit. Erat autem Sarmentus Cæſaris ſeruulus ex iis, qui feſtiuitatis cauſa haberi ſolent, quos Romani delicias appellant, iuxta quod dicit Vir. *Alexin delicias domini.* Et Sene. ad Luci. Seruium Ruſticolam delitiolum ſuum nominat. Delicias etiam alio modo nominamus, vt ſi dicamus puerum nutritum in ſummis deliciis, quaſi in ſummis opibus & lauticiis, vnde Sen. De breuitate vitæ. Audio quendam ex delicatis (ſi modo deliciæ vocandæ ſunt) vitam & conſuetudinem humanam dediſcere.

CVR *t c.*] Cur inquit ô poeta damnas hoc: verba ſunt defenſoris.

GAVDET *Latona.*] Exemplo defendit votum eſſe honeſtum. alluſio eſt ad illud Virg. *Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.*

VETAT *Lucretia.*] Docet te, inquit, Lucretia vxor Tarquinij Collatini quæ fuit formoſa, pulchritudinem non eſſe appetendam quum ipſa ob eam occiderit. quum enim à Tarquinij Superbi filio per vim fuiſſet ſtuprata gladio ſibi pectus tranſuerberauit. notiſſima eſt hiſtoria ex Dionyſio, Liuio, & Ouid. in Faſtis.

VIRGINIA.] L. Virginij centurionis filia fuit virgo plebeia cuius ſtuprandæ conſilium, quum Appius decemuir cepiſſet, eamque corrumpere nequiret, clientẽ

ſubornauit, qui eam in ſeruitium depoſceret, facile victurus, quum ipſe eſſet accuſator & iudex. Pater qui tunc in Algido militabat, re cognita, quum ipſe iudicij die ſuperueniſſet, & filiam ante tribunal locatam, quum defendere aduerſus iniquum iudicem nequiret, vltimo colloquio cum ea impetrato, in ſecretum adductam, cultro de taberna lanionis abrepto occidit, hoc tamen quum adhuc viueret dicto, liberam te & honeſtam filia ad manes progenitorum mitto. Nam viuenti neutro horum per tyrannum tibi potiundum erat. Corpus eius humero gerens ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit, qui creatis decem tribunis, Auentinum occuparunt. Decemuiros abdicare ſe principatu coëgerunt, eoſque omnes aut morte, aut exilio punierunt. Appius in carcere eſt necatus. Lege Dionyſium libro nono, Liuium in tertio primæ Decadis, & Plinium de viris illuſt.

GIBBVM.] Tumorem appellamus, & eminentiam in quacunque parte corporis, vnde Tranquillus in Othone Excreuerat etiam in dexteriore latere eius gibbus vel caro, propendebatque adeo, vt ægre faſcia ſubſtringeretur. & Iuuenal.

Meduſque in naribus ingens *Gibbus.*

in genere autem fœminino idem Tranquill. in Domitiano. & prima declinatione protulit: ipſum enim Domitianum ferunt ſomniaſſe gibbam ſibi pone ceruicem auream enatam. dicitur & gibber, vnde gibberoſi & gibboſi homines nominantur. Apuleius ij. lib. Floridorum. Quumque inter ſcapulum Crates retexiſſet, quod erat aucto gibbere.

RVTILAE.] Aut notat mulierem deformem temporibus ſuis, aut eam deſignat de qua Plin. in ſeptimo, quæ vixit per nonaginta & ſeptem annos.

SVAM.] .ſ. faciem.

MISEROS *parentes.*] Ne corrumpatur.

RARA *eſt concordia formæ.*] Rarenter inquit inuenias, vt qui formoſi ſint in caſtitatis ſe terminis contineant. Ouidius.

Lis eſt cum forma magna pudicitiæ.

aut enim corrumpitur, aut mœchatur.

LICET *horrida.*] Ordo eſt, licet domus horrida & imitata veteres Sabinas tradiderit mores ſanctos.

HORRIDA.] Inculta, & omnium deliciarum expers.

VETERES *Sabinas.*] Nam mulieres Sabinæ, pro exemplo pudicitiæ habentur. Horatius.

Quod ſi pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulces liberos Sabina qualis. Mart. li. j.
Caſta nec antiquis cedens Leuina Sabinis.

PRAETEREA *caſtum.*] Hic ſenſus eſt, licet inquit benignitate naturæ fiat, vt aliquis ſit caſtus, & verecūdus per ſe nullo cuſtode adhibito, nec cura alienius qui cogat eſſe pudicum, & bonum, quando ipſa natura ſit optima cuſtos: tamen non licet eſſe virum cum maxime velit. cogitur enim tanquam fœmina pari muliebria, & cinædus fieri. hoc autem cum eo conuenit *Rara eſt adeo concordia forma.* Ordo autem eſt, natura larga præterea tribuat ingenium caſtum, & vultum modeſtum, feruentem ſanguine, manu benigna. Nam reliqua ſunt per parentheſim.

Natura larga.] Ad conferendum. melius eſt ſi ſit hypallage, vt ſit, natura benigna tribuat larga manu. Natura potentior omni cuſtode & cura. Oſtendit autem naturam difficulter ſuperari. qui enim mores nobis per conſuetudinem inſederunt, quæ altera habetur natura, vix queunt immutari.

NON *licet eſſe viros*] Quia, vt dixi, ſtuprantur.

PRODIGA.] Conſumptrix. prodigere enim, vt inquit Feſtus, eſt conſumere.

CORRVPTORIS.] Quia muneribus etiam ipſos parentes expugnat, vt vendant filios ad obſcœna.

Digitized by Google

Tanta in mumeribus fiducia. nullus ephebum
Deformem ſæua caſtrauit in arce tyrannus:
Nec prætextatum rapuit Nero loripedem, nec
Strumoſum, atque vtero pariter, gibboque tumentem.
I nunc, & iuuenis ſpecie lætare tui, quem
Maiora exſpectant diſcrimina. fiet adulter
Publicus, & pœnas metuet, quaſcunque mariti
Irati debent: nec erit felicior aſtro
Martis, vt in laqueos nunquam incidat. exigit autem
Interdum ille dolor plus, quam lex vlla dolori
Conceſſit. necat hic ferro, ſecat ille cruentis
Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat.

VETVS SCHOL.

E T *pœnas m. q. m Irati debent.*] Id eſt Tyrannus nullum ephœbum in arce ſua centum in adulterio fœdum caſtrauit, niſi formoſum.

N E C *e. f. aſtro Martis.*] Qui cum Venere deprehenſus eſt in adulterio.

E T *mugilis intrat.*] Piſcis grandis capitis, poſtremis exilis, qui in podicem mœchorum deprehenſorum ſolebat immitti.

IOANNES BRITANNICVS.

N V L L V S *ephebum.*] Aliud periculum indicat imminere formoſis. Nam à potentioribus caſtrabantur, & principibus adhibebantur cuſtodiendis lectis matronarum. vnde vocabulum eſt ductum ab εὐνὴ quod eſt cubile, & ἔχω quod eſt teneo & aſſeruo, habeo, quaſi eunoechus, & per ſyneteſim eunuchus. Domitianus tamen autoribus Tranquillo & Martiale, edicto inhibuit mares caſtrari.

E P H E B V M.] id eſt, puerum qui iam peruenit ad pubertatem. Nam ephebi dicuntur qui ad pubertatem peruenere. ea omnino ætas eſt ab anno decimoquarto ad decimum ſeptimum. Ephebia eſt prima ætas adoleſcentiæ, autores Cenſorinus libro De die natali, & Donatus. Nomen enim eſt Græcum ἐπὶ in & ἥβη pubertatem ſignificat. Ephebi ergo dicuntur exiſtentes in pubertate.

A R C E.] Arx, vt diximus, autore Aſconio, vel ſedes tyranni dicitur, vel editus in ciuitate & munitior ad ſalutem ciuium locus. Vergilius.

Quo res ſumma loco, Panthu, quam prendimus arcem.

R A P V I T.] Stuprauit.

S T R V M O S V M.] Struma eſt tumor, vt ſcribit Celſus in quinto, in quo ſubter concreta quædam ex pure & ſanguine, & quaſi glandulæ oriuntur. naſcuntur enim & in inguinibus & lateribus, ſed maxime in ceruice.

T V M E N T E M *vtero.*] Qui ſit vtero tumenti, & inflato.

N V N C *ergo lætare.*] Inhibitio per ironicam permiſſionem. eſt enim ſenſus Quum filius inquit tuus formoſus tam multis obnoxius ſit periculis, debes ſane pulchritudine eius delectari, quaſi dicat nihil habes quod læteris.

M A I O R A *diſcrimina.*] Proponit aliud incommodum & periculum formoſe-

Digitized by Google

rum, adulteri enim fiunt publici.

EXIGERE.] *Suſtinere*, alibi. *Quàm timeo victus ne pœnas exigat Aiax.*

FELICIOR *aſtro Martis.*] id eſt ipſo Marte, quem cum Venere concumbentem Vulcanus clam retibus adamantinis inuolutum omnibus diis videndum præbuit. Ouidius autor.

ISTE *dolor.*] Quem mariti ex muliere adulterata concipiunt.

EXIGIT.] Poſcit, & tanquam debitum repetit, maritus inquit iratus dolore vxoris adulteratæ, grauiores ſumit pœnas quàm leges tolerant.

NECAT *hic ferro.*] Æmulatio eſt Horatij in ſecundo Sermo.

Hic ſe præcipitem tecto dedit, ille flagellis
Ad mortem cæſus, fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam, dedit hic pro corpore nummos.

MVGILIS *intrat.*] Mugillis, vel mugil (vtroque enim modo dicitur) piſcis eſt cuius natura, teſte Plinio libro nono ridetur, in metu capite abſcondito totum ſe occultari credentis, per inferiora mœchis immittebatur. Catullus.

Ah tum te miſerum malique fati,
Quem attractis pedibus patente porta
Percurrent raphanique mugileſque.

Sed tuus Endymion dilecta fiet adulter
Matronæ: mox cum dederit Seruilia nummos,
Fiet et illius, quam non amat: exuet omnem
Corporis ornatum. quid enim vlla negauerit vdis
Inguinibus, ſiue eſt hæc Oppia, ſiue Catulla?
Deterior totos habet illic femina mores.
Sed caſto quid forma nocet? quid profuit immo
Hippolyto graue propoſitum? quid Bellerophonti?
Erubuit nempe hæc, ceu faſtidita, repulſo.

VETVS SCHOL.

SED *tuus Endymion.*] Pulcher tuus. Endymion, paſtor, quem luna adamauit.

SERVILIA.] Nomen cuiuſdam mulieris turpiſſimæ.

EXVET *omnem Corporis ornat.*] Pro libidine vſque & ſua ornamenta, inquit, donat mulier, vt tantum ad libidinem ſuam poſſit inducere filium tuum.

SIVE *eſt hæc Oppia,*] Quælibet nobilis matrona nihil aliud propter libidinem ſpectat.

SED *caſto.*] Quaſi obiectio. Quid enim ſi caſtus fuerit, pulchritudo nocet?

NEMPE *hæc.*] Phrædra Minois filia, vxor Theſei, nouerca Hyppolyti.

IOANNES BRITANNICVS.

SED *tuus Endymion.*] id eſt, filius tuus formoſus qualis fuit Endymion venator, quem luna ob ſpeciem dilexit, dormientemque eſt oſculata. Propertius.

Nudus & Edymion Phœbi cœpiſſe ſororem
Dicitur, & nudæ concubuiſſe deæ.

Papinius in Syluis. *Cedat tibi Latmius vltro,* id eſt Endymiõ, quem vt ſcribit Cicero Tuſculano

Tuſculano primo Luna in Latmo monte Cariæ obdormientem oſculabatur. Ouidius.

Faueas o candida diui, Et ſubeant animo Latmia ſaxa tuo.

hoc autem eſt ex hiſtoria: nam vt ſcribit Plinius libro ſecundo, Endymion primus hominum lunæ curſum deprehendit, ob idque amore eius captus fama traditur. Endymion ergo pro ſpecioſo amatore ponitur. ſic etiam apud Apule. in 1. vbi quũ ipſum autorem tertio ab hinc anno interpretaremur, omneſque codices haberent, elatus Endo'imion, contexuimus Eudymion.

FIET *adulter.*] Sponte inquit formoſas, turpes autem conductus precio amabit earúmque libidini inſeruiet.

SERVILIA.] Hic ponitur pro vulgari muliere, & adultera, alludit autem ad Seruiliam Bruti matrem, Catoniſque ſororem, cum qua Cæſar libidinis commertium habuit. auto. Plu.

FIET *& illum.*] ſcilicet Seruiliæ, quam non amat. accepto præmio.

EXVET *omnem.*] ſcilicet mulier, id eſt deponet. eſt autem ratio quare matronam quam non amat, ineat. quia illa ſuo ornatu ſe ſpoliat, & adulterum ditat. C. Neſcio quomodo elegantius aliquanto legatur in altero codice, exuet, non exuet. S.

QVID *enim.*] Nihil inquit mulier habet, quod mœchis non donet.

INGVINIBVS.] Voluptatibus ſuis Venereis. de inguine diximus in i. Satyra illic. *Ad menſuram inguinis.*

SIVE *Hip.*] Siue inquit prodiga eſt, vt Hippia, ſiue auara, vt Catulla, omnino in adulterum eſt liberalis. poteſt etiam eſſe alius ſenſus, ſiue inquit nobilis eſt, vt Hippia, ſiue humili loco nata, vt Catulla, ac per hoc omnes pariter mulieres, quum impudicæ ſunt, in amatores ſuos ſunt liberales. Aliter etiam exponi poteſt, vt ſic dicas, ſiue pauper eſt, ſiue diues, in amatores ſuos liberalis eſt, quum eſt impudica.

DETERIOR *fœmina.*] Mulier inquit impudica, quæ aliis in rebus honeſtatem calcat, in adulterum ſe benignam præbet & liberalem, ne ſibi obiici poſſit quod ſit ruſtica, & male morata, quum amatori defatigato nihil det. ergo in ea habet totos mores, id eſt nihil omittit, vt non poſſit dici bonis eſſe moribus, quum ſe benignã, facilem, liberalemque præbeat.

SED *caſto quid forma nocet.*] Antipophora eſt, quaſi Iuuenalis dixerit omnem formam eſſe noxiam. Aduerſarius contra neget inquiens formam non nocere caſto, id eſt, qui in caſtitate viuere propoſuerit. Poëta ergo exemplũ ſubdit Hippolyti & Bellorophontis, probans formam eis nocuiſſe, quum maxime pudicitiam tueri conſtituiſſent. Hippolytum enim quum ob egregiam formam Phædra nouerca deperiret, iſque eam auerſaretur, dolore percita, Theſeo patri cum adulterij falſo accuſauit, ob quam rem pater iratus à Neptuno petiit, vel ſi mauis Ægeo, vt Phocas immitteret, quum iuxta litus quadrigis veheretur, quo facto, equi conſternati in fugam per ſyluas conuerſi Hippolytum diſcerpſerunt.

GRAVE *propoſitum.*] Conſeruandæ caſtitatis.

QVID *Bellorophontis.*] Bellorophon filius Glauci regis Corinthiorum, quum ad Prœtum Abantis filium Argiuorum regem peruenisset, ab Sthenobœa, vel, vt ſcribit Homerus Antea vxore Prœti dilectus fuit impatienter, ea ab eo petit, vti ſui copiam faceret, promittens ei coniugis regnum: quæ quum impetrare nequiret, verita ne ſe apud regem criminaretur. occupauit eum, aſſerens Bellorophontem ſibi vim inferre voluiſſe. Prœtus quod eum dilexerat, noluit de eo ſupplicium ſumere: ſed eum ad Lobaten patrem Stenobœæ miſit, vt illum Chimeræ lacerandum obiiceret, quæ eo tempore Lyciorum agros vaſtabat, vnde belua occiſa victor Pegaſo fugiens, quum ad cælum euolare contenderet, neque iam lõge abeſſet, territus altitudine decidit, periitque. Oſtendit igitur poeta, hæc mala ei ob nimiam pulchritudinem obtigiſſe. Nota eſt fabula apud Hyginum de Sideribus, & apud Homerum libro ſexto Iliados.

Digitized by Google

LAVBVIT.] Hæc.ſ Phædra, quæ Hippolytum tentauerat. rubet enim qui in turpi facinore deprehenditur, vt illud, *Rubet auditor, cui frigida mens eſt.* & Teren. *erubuit, ſalua res eſt.*

Nec Sthenobœa minus, quam Craſſa excanduit, & ſe
Concuſſere ambæ. Mulier ſæuiſſima tunc eſt,
Cum ſtimulos odio pudor admouet. elige quidnam
Suadendum eſſe putes, cui nubere Cæſaris vxor
Deſtinat. optimus hic, & formoſiſſimus idem
Gentis patriciæ rapitur miſer extinguendus
Meſſalinæ oculis: dudum ſedet illa parato
Flameolo, Tyriúſque palam Genealis in hortis
Sternitur, & ritu decies centena dabuntur
Antiquo: veniet cum ſignatoribus auſpex.
Hæc tu ſecreta, & paucis commiſſa putabas:
Non, niſi legitime, vult nubere: quid placeat, dic:
Ni parere velis, pereundum erit ante lucernas.

VETVS SCOL.

NEC *Sten.*] Prœti vxor, quæ amauit Bellerophontem.

CVM *ſtim. o. p. a.*] Dum læſa, aut contempta erubeſcit, dum læſus amor iraſcitur, vt Virgilius.

——— *duri magno ſed amore dolores*
Polluto, notumque furens quid femina poſſit.

CVI *nubere Cæſ. vxor.*] Vxor Claudij Meſſalina, quæ Gaio Silio palam nupſit, inducto etiam Claudio, vt tabulas dotales obſignaret: quod quaſi de induſtria ſimularetur, ad auertendum periculum quod immineret ipſi, * per quem dum portenta oſtenderentur Hoſtilium tranſeuntem per forum rapuit Claudius, & necauit.

MESSALINAE *oculis.*] Vidente ipſo. id eſt, ante oculos amatus crucifigitur.

FLAMEOLO.] Quo noua nupta operitur.

GENIALIS.] Lectus vbi concumbunt.

CENTENA *dabuntur*] Dos ſcilicet ſecundum morem.

AVSPEX, Auſpices vt ſolebant nuptiis intereſſe.

ET *paucis commiſſa.*] Clanculo celebrari.

NON *niſi l. vlt. nub.*] Adultera.

IOANNES BRITANNICVS.

NEC *Sthenobœa.*] Vxor Prœti regis Argiuorum.

QVAM *Creſ.*] Phædra filia Minois regis Cretenſium, quam Theſeus interempto Minotauro, ſecum abduxit.

CRESSA. Cretenſis. Ouidi. *Mittit Amazonio Creſſa puella viro.*

Digitized by Google

Concvssere *ambæ.*] Commouere ſe, & erexere ad vindictam. ſ. tractum-que eſt à luctatoribu qui certaturi manus concutiunt.

Pvdor.] Quo afficitur, quum auſa ſit rem pudendam tentare. C. Eſt autem pudor, vt definit Ethic. iiij. Ariſtoteles, metus quidam dedecoris, & infamiæ. Pudore accenditur odium & creſcit, vt iam nihil cupiat quàm calamitatem, & perniciem eius in quem fertur. Nam odium ira eſt inueterata. S.

Odio.] quo fertur in eum, à quo repudiata eſt.

Elige *quidnam.*] Oſtenſurus eſt poeta formam obeſſe ex hiſtoria, quam à Tacito perſcriptam breuiterque à Tranquillo tactam in exemplum affert: nam Meſſalina Claudij imperatoris vxor nouo furore, inuſitatóque amore in C. Silium iuuentutis Romanæ formoſiſſimum ita exarſerat, vt Iuliam Syllanam nobilem matrimonio eius exturbaret, vacuoque adultero potiretur. neque Silius flagitij aut periculi neſcius erat, ſed certo ſi abnueret exitio, & nonnulla fallendi ſpe, ſimul magnis præmiis operiri futura, & parentibus frui pro ſolatio habebat. illa non furtim, ſed multo comitatu ventitare domum, & congreſſibus adhæreſcere, largiri opes, honores. Itaque profecto Claudio Hoſtiam, nuptiarum ſolennia celebrata ſunt, adhibitus qui tabulas obſignaret, verba auſpicum audita, ſacrificatum apud deos, diſcubitum inter conuiuas, nox denique acta licentia coniugali. Cæſar recognita, in præteritum Silio veniam dari iubet, redderet vxorem, rumperétque tabulas, quum interea Narciſſus libertus à Claudio Hoſtiam accitus dixit, matrimonium Silij videt populus, & ſenatus, & miles, & ni propere agis, tenet vrbem maritus. Timens igitur Meſſalina in Lucullianos hortos diſgreſſa eſt tentauitque poſtea marito occurrere. vt veniam impetraret. Silius tribunali admotus non defenſionem, non moras tentauit: precatus vt mors acceleraretur. Occiſo igitur Silio Meſſalina in hortis Lucullianis Narciſſo inſtante ictu tribuni tranſfixa eſt.

Elige *quidnam ſu.*] Hac interrogatione oſtendit Silij vtramque conditionem fuiſſe difficilem ſiue Valeriam Meſſalinam vxorem duceret, ſiue abnueret. ait ergo poeta, elige quid putes ſuadendum Silio, ducat ne vxorem, an abnuat, quaſi diceret, vtrumque omnino durum eſt. nam ſi duxerit periculum necis imminere à marito, ſi abnuerit ab ea. verba autem ſunt Iuuena. ad monitorem.

Rapitvr *miſer*] Ad nuptias. ſ.

Extingvendvs.] Quia poſtea interfectus eſt imperante Cæſare.

Messalinae *oculis.*] id eſt, ante oculos Meſſalinæ adducitur Silius, & eam ſibi matrimonio coniungit.

Flammeolo.] Dimunitiuum eſt à flammeo. eſt enim vt ſcribit Plinius velum coloris lutei quo nouæ nuptæ caput obtegebant.

Genialis.] Lectus. Genialis proprie autore Feſto dicitur, qui nuptiis ſternitur in honorem genij, vnde & appellatur. de genio multa aliàs, & præcipue apud Perſium ex autoritate Cenſorini.

Tyrivs] Purpureus. Nam ex Tyro inſula vt ante diximus, purpura piſcis habetur, qui liquorem in faucibus habet, aptum ad tingendas veſtes. autor Plinius ob hanc virtutem purpuræ Tyrij non ſolum ab regibus, ſed & ab Romanis libertate ſunt donati. autor eſt Strabo qui de hac re multa ſcribit libro ſextodecimo.

C. Decies *centena.*] Id eſt, vt plenam locutionem faciam, Seſtertium decies centena millia. hanc ſummam vulgus millionem vocat: ea continet coronatorum ſine coronatorum vigintiquinque millia, qui aliquando fuit Senatorius cenſus Romæ Poetæ interdum, ſolo vtuntur aduerbio, dicunt enim decies, pro decies centena millia ſeſtertium, vt in illo Mart. ad Calenum, *Optarent tibi centies amici,* id eſt centies centena millia. S.

Ritv *antiquo.*] Id eſt, quantus ante Auguſtum cenſus ſenatorius fuerat, varius enim fuit cenſus ſenatorius Romæ aliquando minor, aliquando maior, verum nunquam maior quàm ſub Auguſto, fuit enim decies ſeſtertium, hoc eſt ad triginta millia coronatorum.

Digitized by Google

CVM *ſignatoribus auſpex.*] Nuptiis enim auſpices interponebantur. Cuius conſuetudinis ita meminit Valerius libro ſecundo. Apud antiquos non ſolum publicè, ſed etiam priuatim nihil gerebatur, niſi auſpicio prius ſumpto, quo ex more nuptiis etiam nunc auſpices interponuntur.

HAEC *tu ſecreta.*] Forſan inquit tu exiſtimabis o Sili has nuptias ſecreto celebratum iri.

NON *niſi legitime.*] Hinc furioſam Meſſalinæ libidinem oſtendit, quæ omnia ſecure fecerit, & inter conuiuas in amplexibus Silij ſteterit.

NISI *legitime.*] Niſi ſecundum rationes coniugales, & leges.

QVID *placeat dic.*] O Sili.

PEREVNDVM *eſt ante lucernas.*] Id eſt in medio conuiuio nocturno, quo tempore cœnatur ad lucernas.

Si ſcelus admittas, dabitur mora paruula, dum res
Nota vrbi et populo contingat Principis aureis.
Dedecus ille domus ſciet vltimus: interea tu
Obſequere imperio, ſit tanti vita dierum
Paucorum. quidquid melius, leuiuſque putaris,
Præbenda eſt gladio pulchra hæc, & candida ceruix.
Nil ergo optabunt homines, Si conſilium vis,
Permittes ipſis expendere Numinibus, quid
Conueniat nobis; rebuſque ſit vtile noſtris.
Nam pro iucundis aptiſſima quæque dabunt Dij.
Carior eſt illis homo, quam ſibi, nos animorum
Impulſu, & cæca, magnaque cupidine ducti,
Coniugium petimus, partumque vxoris: at illis
Notum, qui pueri, qualiſque futura ſit vxor.

VETVS SCHOL.

INTEREA *tu obſequere.*] Interea dum ad illum peruenit crimen admiſſum, tu illi vel tibi faciatis. nam ſiue indulſeris, ſiue negaueris, tantundem erit.

NIL *ergo optabunt h.*] Obiectio cum interrogatione.

PERMITTES.] Pones in voluntate Deorum.

CARIOR *eſt illis ho. q. ſibi.*] Ipſi non petita bona præſtabunt. Plus enim nos ipſis cariores ſumus quam nobis.

CAECA *magn. cup.* Cæco, ſiue vano deſiderio.

NOTAM *qui pueri,*] Sciunt futura.

IOANNES BRITANNICVS.

SI *ſcelus.*] Id eſt ſi Meſſalinæ coniungeris.

MORA *paruula.*] Breuiſſimum tempus.

IMPERIO.] Scilicet Meſſalinæ.

Digitized by Google

QVICQVID *leuius.*] Vtcunque feceris omnino tibi erit moriendum, aut per Cæſarem, aut per Meſſalinam.

NIL *ergo optabunt homines.*) Verba monitoris ad Iuuenalem: ergo inquit, quum vndique, vt declaraſti, immineant pericula, homines nihil petere à diis debebunt.

SI *conſilium vis.*] Verba Iuuenalis reſpondentis monitori.

EXPENDERE *quid conue.*] Sines inquit, vt ipſi dij expendant, & quaſi rem pōderando iudicent, quod nobis ſit vtile & commodum. Iuxta dictum illud Socratis, qui aiebat, à dijs nihil vltra petendum eſſe, quàm vt tribuerent bona, quia ij demum ſcirent, quid vnicuique eſſet vtile, nos autem plerumque id votis expetere, quod non impetraſſe melius foret.

ILLIS.] ſ. dijs.

NAM *pro iucundis.*] Loco eorum, quæ nos iocunda ducimus.

QVI *pueri.* Pro quales pueri.

Vt tamen & poſcas aliquid, voueáſque ſacellis
Exta, & candiduli diuina tomacula porci:
Orandum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano.
Fortem poſce animum, mortis terrore carentem:
Qui ſpatium vitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoſcunque labores,
Neſciat iraſci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat, ſæuóſque labores,
Et venere, & cenis, & pluma Sardanapali.
Monſtro, quod ipſe tibi poſſis dare. Semita certe
Tranquillæ per virtutem patet vnica vitæ.
Nullum Numen habes, ſi ſit prudentia nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam cæloque locamus.

VETVS SCHOL.

VOVEASQVE *ſacellis.*] Votum facias in templis.

TOMACVLA *porci.*] Pinguia quædam viſcera.

ET *mortis terrore.*] Qui mortem contemnat.

NATVRAE *qui ferre queat.*] Quicquid imperat natura.

HERCVLIS *ærumnas.*] id eſt laborum gloriam ferat, & præferat labores deliciis.

ET *pluma Sardan.*] Sardanapalus rex Aſſyriorum luxurioſus: de quo Tullius in tertio de Republica ſic ait, Sardanapalus ille vitiis multo quam nomine ipſo deformior.

NVLL. *n. h. ſi ſit pr.*] Ne quid Deos qui ſapiat, timebit.

NOS *te nos facimus F. Deam*] Dum petimus, aut feramus aliquid.

IOANNES BRITANNICVS.

V*T tamen & poſcas.*] Vt concedamus inquit vt ab ipſis dijs etiam aliquid poſcas, id tantummodo petendum eſt, vt ſit mens ſana in corpore ſano: hæc enim ſunt quæ Cic. in lib. De finibus bonorum & malorum prima naturæ appellat, hoc eſt, quæ in homine ſunt præſtantiſſima: ſenſum videlicet, & membrorum integritas. Vnde eſt illud Apuleij in Dogmate Platonis, tunc hominem eſſe perfectum quum anima & corpus æqualiter copulantur, & inter ſe conueniunt, ſibique reſpondent vt firmitas mentis præualentibus corporis viribus non ſit inferior. Idem ſenſit Horat. in Odis.

Frui paratis, & valido mihi
Latoe dones, at præter integra
Cum mente, nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem

Seneca ad Lucil. Roga bonam mentem bonam valetudinem animi, deinde tunc corporis. Nam hoc in homine eſt integræ felicitatis, quorum neutrum contigit Caligulæ, autore Tranquillo, dicente ſic. Valetudo eius neque corporis neque animi conſtitit.

TOMACVLA.] Edulia ſic dicta quod Græci *τέμνειν* ſectionem dicunt, hoc eſſe puto, quod Microb. appellat inſitium, ab eo quod inſecta caro reticulo circundatur. Tomacula dicuntur alio nomine. ſiue per ſyncopem Tomacla. Mart.

Quod fumantia qui tomacla raucis
Circumfert tepidis coquus popinis.

fiebant enim vt plurimum iecore, & pulmone porcino: eratque genus cibi ſeruilis: in luxu autem erant abdomina, teſticuli, vuluæ, ſincipitia, quæ cenſorij legibus quandoque fuerunt interdicta.

FORTEM *animum.*] Laudabile eſt votum. C. & ad animi tranquillitatem accommodatum, in qua tranquillitate beata vita conſiſtit. Sic Vergil. Georg. ij. eum felicem appellat qui

——— *metus omneis & inexorabile fatum*
Subiecit pedibus, ſtrepitúmque Acherontis auari.

ET *mortis terrore carentem.*] Subijcit fortitudinis effectus, de quibus ſic Cic. De off. lib. j. Magnitudinis animi & fortitudinis proprium eſt, nihil extimeſcere, omnia humana deſpicere. nihil quod homini accidere poſſit intolerandum putare. Sl

SPACIVM *vitæ.*] i. finem vitæ mortem ipſam. eſt enim ſapientis id non timere, quod vitari non poteſt.

NESCIAT *iraſci.*] Animi perturbatione non agatur. in ſapientem enim ira non cadit mortem non timet, ſed eam inter munera naturæ connumerat.

ET *potiores Herculis ærumnas.* Qui potius ad virtutes quam ad voluptates erigatur. Hercules enim varios ſequutus labores, vt ſcribunt Ouidius & Diodorus, immortalem ſibi gloriam & famam peperit.

ÆRVMNAS.] Ærumna eſt vt ſcribit Cicero ægritudo quædam animi laborioſa.

SAEVOSQVE *labores.*] Aut quos ſatis crudeliter imperauit Euryſtheus, aut ſæuos, magnos, & vix ſuperabiles.

ET *Venere & plumis Sardanapali.*] Id eſt quam ſint delitiæ & voluptates quales ſequutus eſt Sardanapalus, qui vltimus Aſſyriorum rex, in omnem libidinem ita ſe demiſit, vt nunc viri nunc mulieris vice abuteretur, omni prorſus calcata & ſexus, & pudoris cura. Stola enim muliebri faciem, totúmque corpus in modum pellicis fuco componens, vltra luxum muliebrem laſciuiebat, vocem fœmineam imitatus; cibum potúmque, qui voluptatem præberent continuo appetebat. Adeo veró deliciæ, turpis voluptas, incontinentia in eo viguere, vt ſucceſſoribus poſt obitum in ſepulchro inſcribi barbarica verba mandauerit. Hæc habeo quæ comedi, & quæ

eum amore & voluptate percepi. Arbactus eius præfectus, quum eum inter mulieres penſa partientem inueniſſet indignatus, communicatis cum militibus quæ vidiſſet, vniuerſum exercitum aduerſus eum accendit. bello Sardanapalus ſuperatus in regiam ſe recepit, vbi extructa pyra ſe ſuáſque diuitias precioſiores cremauit, hoc ſolo virum imitatus. De Sardanapalo multa Strabo libro quarto, Iuſtinus, Diodorus lib. tertio. Cic. lib. v. Tuſc.

MONSTRO *quod ipſe tibi.*] Docet poëta bene beatéque viuere volenti, omnes animi cupiditates eſſe ſuperandas, virtutémque voluptatibus anteferendam, quod omnino eſt ſapientis. vnica enim inquit via eſt ſcilicet virtutis, quæ ad quietã tranquillámque vitam nos ducit, tutos vel ab omnibus fortunæ telis. neque enim fortuna vllam habere poteſt poteſtatẽ in illum, qui ſe virtutis armatura induerit, nam fortunæ fortiter reſiſtit, minas eius haud timet, omnes impetus facillime ſuſtinet. Eſt igitur ſenſus, ego monſtro. quod poſſis ipſe tibi dare, id eſt oſtendo tibi iter quo tibi ſit gradiendum, id eſt iter virtutis, nam ea eſt, quæ vt diximus, ducit hominem, ad quietem, tranquillámque vitam.

IPSE *tibi poſſis dare.*] Id eſt quod tu per teipſum ſine difficultate potes arripere. vnicuique enim licet rectum viuendi iter ingredi, vitámque beatam apprehẽdere.

NVLLVM *numen habes.*] Eſt veluti contra fortunam reſponſio, tanquam inſidias & incommoda minitantem, vt ſit ſenſus. Non eſt ô fortuna quod homini quem in ſinu virtutis reſidentem inuenis, miniteris. nullum enim habes numen, id eſt poteſtatem in nos, ſi ſit prudentia, hoc eſt ſi cum virtute omnia agimus. Sed tamen nos veluti cæci, & parum perſpicaces, te facimus deam, tanquam quæ res humanas ex libidine modereris, quod in homine ſapiente facere non potes, quum ipſe virtutis vmbone omnes tuos impetus facile ſuſtineat & ſuperet. prudentis enim eſt agere recta verá cum ratione. Nam prudentia ſtat in delectu bonorum & malorum, vt Cic. in multis locis ait. Qui ergo ea bona ſequuntur quę dicuntur eſſe fortunæ ſubiecta & externa. vt ſunt diuitiæ, honores, & dignitates, quæ homini auferri poſſunt, dicunt naturam humanam fortunæ eſſe ſubiectam. Sed ſi bona animi ſequerentur, id eſt virtutes, quæ ab eis auferri nequeunt, tunc intelligerent id quod eſt verum, naturam humanam caſibus non eſſe ſubiectam, quia ipſa ſibi cũctis in rebus proſpiceret. C. Sunt qui legant, nullum numen abeſt: vt ſit ſenſus. Deos adeſſe iis qui prudenter rem gerunt: quod ſi ſine conſilio prudentiáque temere rem geſſeris, nihil eſſe quod fortunam, vt vulgus facit, accuſes, ſed te ipſum, tuámque temeritatem, & ſocordiam. S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA XI.

DE COMPARATIONE VICTVS.

Lauta reprobamus conuiuia, parca probamus.

ATTICVS *eximie ſi cœnat, lautus habetur:*
Si Rutilus, demens. quid enim maiore cachinno
Excipitur vulgi, quàm pauper Apicius? omnis
Conuictus, thermæ, ſtationes, omne theatrum
De Rutilo. nam dum valida, ac iuuenalia membra
Sufficiunt galeæ, dumque ardens ſanguine fertur
Non cogente quidem, ſed nec prohibente Tribuno
Scripturus leges, et regia verba laniſtæ.
Multos porro vides, quos ſæpe eluſus ad ipſum
Creditor introitum ſolet exſpectare macelli,
Et quibus in ſolo viuendi cauſſa palato eſt.

VETVS SCHOL.

AD Perſicum ſcribit in eos, qui vltra vires familiaris rei pretioſas epulas comparant ad extruenda conuiuia.

ATTICVS] Poeta nomina duo poſuit, cũ de generalitate loquatur. Per Atticum vero, diuitem vult intelligi quemlibet: per Rutilium autem, pauperem: quem dementia habetur.

OMNIS *Conuictus, thermæ.*] Deeſt, loquuntur omnes.

SED *nec prohibente Trib.*] Qui cuſtodes erant libertatis.

ET *regia verba.*] Superba & delicata.i.ſe, ſe auctoraturus. aut hęc ſcripturus, quæ iuris & cõſuetudinis erant ab iiſdẽ ſcribi, qui accepto pretio ſe in ludo diſtrahebant.

MVLTOS *porro vides.*] Eos vult intelligi qui ex pecunia ſibi credita luxuriantur.

QVOS *ſæpe eluſus.*] Id eſt, frequenter deluſi ex pollicitatioue redibitionis, ibi eos expectant, vbi res antæ luxuriæ diſtrahuntur.

ET *quibus in ſolo.*] Qui tantum propter gulam volunt viuere.

IOANNES BRITANNICVS.

ATTICVS *eximie.*] Hac Satyra poeta alloquitur Perſicũ amicum ſuum, quem inuitauerat in cœnam, pollicerúrque ſe ei frugalem cœnam daturum. Hincq; nactus occaſionem eos inſectatur, qui cœnas lautiores parant, quam modus facultatum ferat: oſtendens omnibus in rebus luxum fugiendum eſſe, mediocritatémque colendam, & vnumquemque ſecũdum Chilonis ſententiam ſeipſum noſcere debere, nequid omnino ſupra vires ſuas efficiat.

ATTICVS *eximie.*] Senſus eſt. Atticus quem pro nobili & potenti viro ponit. ſi laute & ſplendide parat cœnas, laudatur ab omnibus, & merito quia diues eſt: ſi vero Rutilus idem facit, omnibus eſt ludibrio, quia tenui eſt diuitiarũ cenſu: vt oſtendat vnicuique pro qualitate diuitiarum colendam eſſe vitam. ad hunc Atticum ſcribit Martial. libro ſeptimo. *Attice, qui renouas facundæ nomina gentis.* nam nomen gentile ducit ab illo Attico Pomponio equite Rom. qui Ciceroni fuit familiariſſimus, qui ab Athenis cognomen reportauit.

EXIMIE.] Excellenter, & egregie. ab eximo fit eximius, quaſi qui ex hominum numero vt excellentior eximitur.

LAVTVS *hab.*] .i. magnificus & ſplendidus, ac per hoc laudatur. Nam lauticia eſt hominis ſplendidi & diuitis. Eos enim lautos dicimus, qui nitido, magnificóque epularum apparatu viuunt, quaſi qui velint omnia delicata, & lauta, vt ſit vocabulum à lauando.

SI *Rutilus d.*] Rutilum ſui temporis hominem mediocrium opum notat, qui ſumptuoſas, opiparáſque cœnas parabat, nulla habita facultatum ſuarum ratione, ita vt omnes ſentirent & dicerent, eum ad ſummam miſeriam peruenturum, & abſumptis omnibus bonis ad armorum tractandorum meditationem deſcenſurum, ex quo quæſtu viueret.

QVAM *pauper Api.*] Quam pauper guloſus, per Apicium enim omnem guloſum intelligit, de quo multa diximus in iiij. Sat. illic.

Quæ miſer & frugi non fecit Apicius.

CONVICTVS.] Conuiuium, ac per hoc omnes conuiuæ.

THERMAE.] Loca calida, vbi deſudabant, qui loturi erãt in balneis. qui enim in balneis lauabantur, loco prius calido, aut ad ignẽ aut ſolẽ deſudabant, poſtea lauabantur, poſtremo perungebantur oleo. Apul. lib. iiij. de Aſino aureo. Nudatíque & flammæ largiſſimæ vapore recreati, aqua calidáque perfuſi, & oleo peruncti ad mentas dapibus largiter inſtructas accumbunt. θερμὸς enim, calidum ſignificat.

STATIONES.] Vocabulum ductum eſt à ſtando, & multiplici capitur ſignificatione. Nam dicitur ſecundum Vlp. titulo De flumine, nequid fiat, is locus vbicumque naues tutæ ſtare poſſunt, vnde Ver. *Et ſtatio tutiſſima nautis.* Statio item dicitur quicunque locus in Vrbe, vbi frequenter conſiſtitur, veluti porticus publica, aut quadriuia, aut officina, quam & noſtris temporibus ſtationem appellamus in qua conſiderent. Plin. in Ep. plerique in ſtationibus ſedent, tempúſque audiendo fabulas conterunt. ſtatio item locum ſignificat deſtinatũ ad ſtandum, vt illud apud Valerium. Collocatas à ſe in quadam ſtatione quinque cohortes, atq; ex ea viribus hoſtium depulſas repetere eandem ſtationem è veſtigio iuſſit. In qua ſignificatione eſt illud in ſexta Satyra. *Lachrymiſque paratis, in ſtatione ſua.* Liuius in ſeptimo, primæ Decad. Nec Galli ſe ſtatione tenuerunt. Statio item accipitur pro ipſis cuſto-

dibus. Tranq. in Tyberio. Diſpoſita ſtatione per ripas Tyberis, quæ obuiam prodeuntes ſummoueret. Statio item ponitur pro ipſo officio ſtandi, vt illud apud Valerium, Senatus aſſiduam ſtationem eo loci peragebat.

D E *Rutilo.*] Subaudi loquuntur quæ ſequuntur.

N A M *dum valida.*] Verba ſunt vulgi præuidentis miſeriam Rutili guloſi. vt ſit ſenſus. profecto inquit breui futurum eſt, vt ad ſummam inopiam redigatur, Et recta quidem ad eam feſtinat. Nam dum eſt iuuenis, facilius poterit arma tractare, ſicque eſt ironice dictum. Ordo eſt. Nam ſcripturus eſt leges, & regia verba laniſtæ, id eſt ipſe ad meditationem tractandorum armorum deſcendet, & ab laniſta diſcet ſitque gladiator. Nam vt recitauimus in ij. Saty. illic,

Vicit & hoc monſtri tunicati fuſcina Gracci.

ex ſententia Tranquil. in Tyberio, ex iuuentute vtriuſque ordinis profligatiſſimus quiſque in opera ſcenæ arenæque edendi ſenatuſconſulto tenebatur, multi etiã famoſam iudicij notam ſponte ſubibant. Quod vt turpiſſimum hoc loco, ſicut & in dicta Satyra inſectatur poeta. Itaque non exponas ipſum futurum laniſtam qui alios doceat, ſed futurum gladiatorem, deſcenſurúmq; in arenam ad digladiandum, quemadmodum multi nobiles ſponte ſua fecerunt temporibus Domitiani in quibus in Sat. viij. ——— *quanti ſua funera vendant,*

Quid refert? vendunt nullo cogente Nerone.

vnde & Tranq. in Cæſare ſcribit munere gladiatorio Furium Leptinum ſtirpe prætoria, & A. Calpenum ſenatorem quondam actorémque cauſarum in foro depugnaſſe.

N O N *eo. qui.* Faciet inquit hoc ſponte, vt diſcat rationem tractandorum armorum, non autem cogente tribuno. Nam tribuni plebis quum conſules habebant delectum populi ad militiam, aut cogebant Quirites dare nomina, aut probibebant ob ſeditionem, & odium in patres. Autor Liu. vnde dies L. Manlio dicta fuit à M. Pompeio tribuno pleb. propter delectum acerbe factum. lege Liu. in vij. lib. primæ Decad. Et in tertio, vbi ſic ſcribit. At ex parte altera conſules in conſpectu eorum poſitis ſellis delectum habebant, eo decurrunt tribuni concionémque ſecum trahunt. Et paulo poſt. Quemadmodum tribuni geſſiſſent in prohibendo delectu, ſic patres in lege impedienda gerebant. poeta ergo oſtendere vult tale genus hominum quum à fortunis ſuis per luxum deciderint, quaſi ſibi præcluſa omni honeſtatis ſemita ad armorum tractandorum meditationem deſcendere ſolere, vt ex eo, vt diximus, quæſtu tanquam gladiatores viuant.

S C R I P T V R V S *leges.*] Tractandorum armorum. ſ. quas dabit ei laniſta. rationes enim inferendi & vitandi ictus docebant laniſtæ, non modo gladiatores, ſed etiam tyrones ipſos, quod docet Tranq. in Cæſ. his verbis. Tyrones neque in ludo, neque per laniſtas, ſed in domibus per equites Romanos ac etiam per ſenatores armorum peritos erudiebat. Videtur alludere ad illum P. Rutilum à quo vt ſcribit Valer. lib. ij. armorum tractandorum meditatio tradita eſt militibus. Is ex ludo C. Aurelij Scauri doctoribus gladiatorum accerſitis, vitandi atque inferendi ictus ſubtiliorem rationem legibus ingenerauit.

V E R B A *regia laniſtæ.*] Dictata ipſius laniſtæ qui inter gladiatores eſt tanquam regulus & magiſter.

L A N I S T A E.] Ij erant qui familias habebant gladiatorias, quas mercede locabant edentibus munera, dicti à laniando, quód præeſſent gladiatoribus qui inuicem dimicando ſe dilaniarent. vnde & lanij dicuntur qui laniant pecora & carnes venditant.

M V L T O S *porro vides.*] Multi inquit, inſuper exiſtunt ex guloſis qui pecuniam fœnore acceptam gulæ obſequentes atterunt, decipiúntque ipſos creditores quos ſæpe eluſerunt, qui quum promiſerint ſe ſoluturos, tergiuerſantur, & gulæ tantum memores, debiti obliuiſcuntur.

E T *quibus.*] Et vides multos quibus cauſa viuendi eſt in ſolo palato, id eſt qui nullam aliam ob cauſam videntur viuere quàm vt comedant. Tale genus hominum

Digitized by Google

taxauit Soctates, vt recitat Macrobius libro ſecundo Satur. dicens.multos homines propterea velle viuere, vt eſſent & biberent, ſe bibere atque eſſe, vt viueret.

CREDITOR.] Creditor is dicitur qui aliquid alicui credit cum ſolutionis expectatione.

MACELLI.] Macellum locus fuit in Vrbe, vbi obſonia vendebantur, dictum. vt ſcribit Plut. in Probl. à quodam Macello, qui in Vrbe latrocinium exercebat, quo damnato, cenſores Æmylius & Fuluius ſtatuerunt vt domus eius publicaretur, venderentúrque ibi obſonia.

SOLO *pal.*] Bene autem palato, nam intellectus ſaporum, quum cæteris ſit in prima lingua, homini etiam in palato,

Egregius cenat, meliúſqne miſerrimus horum
Et cito caſurus iam perlucente ruina.
Interea guſtus elementa per omnia quærunt,
Nunquam animo pretijs obſtantibus: interius ſi
Attendas, magis illa iuuant, quæ pluris ementur.
Ergo haud difficile eſt, perituram arceſſere ſummam
Lancibus oppoſitis, vel matris imagine fracta,
Et quadringentis nummis condire guloſum
Fictile, ſic veniunt ad Miſcellania ludi.

VETVS SCHOL.

INTEREA *guſtus.*] Hos guſtus, maſculinum.

NVMQVAM *animo pretijs o.*] Intentioſe emunt, quæ carius diſtrahuntur. Hæc enim eos plus delectant.

PERITVRAM *arceſſere ſummam.*] Non dubitant mutuo accipere, quæ perdant magis, quam erogent.

LANCIBVS *oppoſitis.*] Id eſt, argentum vendet. aut matris ſuæ imaginem, ſi in auro picta eſt, aut in argento.

CONDIRE *guloſum. fictile.*] Hypallage: nam guloſum pro eo quod guloſis paratur. Fictile autem, patinam accipiens vt cacabum, guloſis cibis compoſitum.

SIC *veniunt ad miſcellania ludos.*] Id eſt cum non habeant vnde manducent, diſtrahunt ſe ad ludum. genus miſerabile ferculi. Miſcellania, cibus gladiatorum, id eſt, vltima cena. Ideo miſcellania, quia omnia quæ opponuntur eis miſcent, & ſic manducant.

IOANNES BRITANNICVS.

EGREGIVS.] Aduerbium comparatiuum eſt hoc loco. i. magis egregie, quod quidem rarum eſt.

ET *cito caſ.*] In paupertatem lapſurus.

RVINA *perluc.*] Perſtat in metaphora, quia præceſſit caſurus. i. egeſtate iam apparente.

INTEREA.] Dum adhuc ſunt diuites.

OMNIA *ele.*] Aut ad illam conſuetudinem reſpexit, quam Antonius Geta, vt ſcribit Spartianus, habebat, vt prandia per ſingulas literas iuberet ſcientibus ſeruis, velut in quo erat anſer, apruna, anas. Itẽ pullus, perdix, pauus, porcellus, piſcis, per-

Digitized by Google

na, & quæ in eam literam genera eduliorum caderent. item faſciānus, farta, ficus, & talia, vt ſit ſenſus, quærunt guſtus per ſingula elementa. i. per ſingulas literas. Nam literæ dicuntur elemēta, quod quemadmodum illa coeuntia omne corpus perficiunt, ſic etiam literæ coniunctæ literalem vocem quaſi corpus aliquod componūt aut (quod omnino placet) hyperbolicos dictum eſt. neque enim per omnia elemēta, quæ quatuor ſunt, ſed per tria duntaxat, aerem, aquam, & terram, vt dicit volatilia, aquatilia, & terreſtria animantia quæri ad epulandum. Elementa autem dicta ſunt, vt ſcribit Diuus Hieronymus in commentario Epiſtolæ, quæ Pauli ad Hebræos inſcribitur, quaſi eleuamenta, eo quòd ex ipſis cætera originem ſumant, initia videlicet, & fundamenta creaturarum.

NVNQVAM *animo precijs obſtantibus.*] Numquam inquit magnitudine precij terrentur, quominus lautas cœnas ſibi parent.

INTERIVS *ſi attendas.*] Ratio quare ſumptibus non parcant. illa enim inquit ſuauiora videntur, quæ maiore comparantur precio.

ATTENDAS *interius.*] Hoc eſt ſi rem diligentius conſideres, & intrinſecus inſpicias.

ERGO.] Quum precioſis epulis delectentur, vt ſuauioribus.

HAVD *difficile eſt.*] Facile eſt ijs guloſis.

ACCERSERE *ſummam.*] Id eſt euocare, & contrahere grandem æris alieni ſummā, datis pignoribus. Apul. lib. decimo: veſte ipſa mea, quamuis paruula, diſtracta ſufficientem corraſi ſummulam, id eſt contraxi.

PERITVRAM.] Quæ gulæ gratia intereat.

LANCIBVS *oppoſitis.*] Id eſt pignori, intellige aureis, vel argenteis.

VEL *matris imagine fracta.*] Tanta inquit gula eſt, vt non ſolum lances opponāt pignori, ſed etiam mediam ſtatuam matris, quod maxime ignominioſum erat.

ET *quadringentis.* Facile inquit exiſtunt, qui condiant, & parent largas, & vberes cœnas, vel quadringentis nummis, id eſt integro cenſu equeſtri etiam in fictilibus, id eſt in mediocri etiam rerum facultate. C. Continet ea ſumma ad decem millia coronatorum & nummis plenum eſt. ſeſtertijs nummis. S.

CONDIRE.] Proprium eſt ciborum, quos adhibito multo pingui dicimus bene conditos. inde & condimentum. ergo condire magno ſumptu & delicato parare.

FICTILE *guloſum.*] Epulas lautas, & opiparas, etiam in paupertate, quæ fictilibus vtitur.

SIC *veniunt ad miſcellanea ludi.*] Hoc modo inquit veniunt ludij ad miſcellanea, hoc eſt ludij fiunt abſumptis per gulam opibus. & ſic ad miſcellanea veniunt, hoc eſt ad ludos, & artes ludicras. Nam miſcellanea, ſiue miſcellos ludos appellauere, de quibus ſic Suetonius in Caligula. Edidit & peregre ſpectacula in Sicilia Syracuſis haſticos ludos, & in Gallis Lugduni miſcellos. Videtur dici à miſcēdo. quòd aut ibi varia hominum ludentium multitudo commiſceretur, aut varia ludicra peragerentur. vnde & Apuleius libro tertio De aſino aureo turbam miſcellaneam appellauit, quæ confuſanea eſt atque commixta ex variarum aggregatione gentium. Sic & Gellius in Noctibus Atticis in fine operis, miſcellam doctrinam appellauit, quæ variam, multiplicémque rerum cognitionem contineat. verba ſunt Gellij. quia variam, & miſcellam, & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſiuerant.

LVDI.] Pro ludij, ſicut peculi, pro peculij, palatij pro palatij. ludij autem & ludiones dicti ſunt pari modo hiſtriones. Liuius libro ſeptimo ab Vrbe condita. Ludiones ex Hetruria acciti ad tibicinis modos ſaltantes, haud indecoros motus more Thuſco dabant. Ouidius.

Ludius æquat im te pede pulſat humum.

Vnde ludiæ etiam fœminæ ſunt appellatæ, quæ artes ludicras exercerent. Martianus Capella. Ludiam quandam Gaditanam ſaltantem vidimus ſemicinctam. Iuuenal. appellat Satyra ſexta Hippiam, ludiam. quæ relicto marito gladiatorem in Ægyptum ſecuta eſt.

Digitized by Google

Refert ergo, quis hæc eadem paret: in Rutilo nam
Luxuria eſt, in Ventidio laudabile nomen
Sumit, et à cenſu famam trahit. illum ego iure
Deſpiciam, qui ſcit quanto ſublimior Atlas
Omnibus in Libya ſit montibus: hic tamen idem
Ignoret, quantum ferrata diſtet ab arca
Sacculus. è cælo deſcendit γνῶθι σεαυτόν.
Figendum, & memori tractandum pectore, ſiue
Coniugium quæras, vel ſacri in parte Senatus
Eſſe velis. nec enim loricam poſcit Achillis
Therſites, in qua ſe tranſducebat Vlyſſes:
Ancipitem ſeu tu magno diſcrimine cauſſam
Protegere affectas, te conſule, dic tibi quis ſis,
Orator vehemens, an Curtius, & Matho buccæ.

VETVS SCHOL.

LAVDABILE *nomen.*] Bonum nomen, vel famam accipit.

QVI *ſcit quanto.*] Id eſt pauper, qui nouit quantum diſtat à diuite, & tamen non ſe agnoſcit, & quaſi diues luxuriatur.

ATHLAS.] Metaphora à montibus.

QVANTVM *ferrata d.*] Id eſt, à maiore patrimonio paupertas, aut mediocris res familiaris.

γνῶθι σεαυτόν.] Socratis philoſophi dictum. id eſt, agnoſce te qui ſis, & ſecundum poſſibilitatem tuam age.

IN *qua ſe tranſducebat.*] Idoneum exiſtimabat, transferebat.

AN *Curtius an Matho bucca.*] Iactanculi, qui tantum buccas inflant & nihil dicunt.

IOANNES BRITANNICVS.

REFERT *ergo.*] Quum ergo inquit omnes pari luxu viuant, multum intereſt diues ne ſit, an pauper qui ita viuat. Nam virtuti datur diuiti luxus, pauperi vero vitio.

IN *Rutilo.*] Nam luxuria eſt, id eſt, viuere ſplendide & magno apparatu, appellatur luxuria in Rutilo, id eſt in paupere.

IN *Ventidio autem.*] Id eſt diuite, & potenti viro non cenſetur luxuria ſed honeſtius accipitur nomẽ, quaſi qui nihil ſuperfluum faciat, quum diues ſit. Ventidium autem diuitem fuiſſe docet & Perſius illic,

—— Noſtin' Ventidi prædia? cuius
Diues arat Curibus quantum non miluus oberret.

Fuit autem temporibus Claudij Neronis, quem Corn. Tacitus in Claudio ſcribit, nationi Galilæorum, Felicem fratrem Pallantis Samaritis præfuiſſe.

TRAHIT *famam à cenſu.*] Vt dicatur quædam conueniens magnificentia.

ILLVM *ego iure.*] Senſus eſt. Ille omnino extremæ dementiæ eſt cenſendus, qui facile cognoſcat, quanto Atlas ſit ſublimior aliis montibus, & non quantum exiguum patrimonium diſtet à magno, vt nouat vnicuique ſecundum modum diuitiarum eſſe viuendum.

ATLAS *in Libya*] Atlas mons eſt Mauritaniæ iuxta fines Oceani ad Occidentem, citro arbore nobilitatus, immitæ altitudinis, vt autore Herodoto eius cacumen nequeat cerni, quòd à nubibus nunquam relinquatur, neque hyeme neque æſtate, Columnam cœli illum eſſe indigenæ aiunt.

SACCVLVS.] Parua crumena, ac per hoc modicæ opes.

DISTET.] differat ab arca ferrata, ab amplis diuitiis. ſolent enim arcæ potentiorum aduerſus rapinas tutum armari ferro.

E COELO *deſcendit* γνῶθι σεαυτόν.] id eſt cognoſce te ipſum Hoc de cœlo non deſcendit, ſed à Chilone Lacedæmonio inuentum oſtendit Plinius libro ſeptimo, cuius vt inquit reſponſa pro oraculis habebantur. ea fuere tria. Cognoſce te ipſum Nihil nimis, Comes æris alieni atque litis eſt miſeria. Hæc quum in templo Delphici Apollinis eſſent conſecrata, & literis aureis inſcripta, è cœlo deſcendiſſe creditum eſt: per quod monet vnicuique non iam corporis ſui membra, aut ſtaturam, figuramue, vt ſcribit Cicero in primo Tuſcul. Quæſtionum, eſſe noſcendam, ſed quid cunctis in rebus valeamus conſiderandum, nequid in tota vita agamus quod ſupra noſtri ſit, aut ingenij, aut corporis, aut fortunæ vires, quod per ſequentia docet. C. Alium quoque vſum huius dicti docet Cicero Epiſt. ad Q. Fr. libro tertio, Ceſſator inquit eſſe noli, & illud γνῶθι σεαυτόν, noli putare ad arrogantiam minuendam ſolum eſſe dictum, verum etiam vt bona noſtra norimus. S.

IN *parte ſacri ſenatus.*] Siue ſtudeas eſſe ſenator. debes enim te ipſum noſcere, an tali muneri ſis idoneus, quum nihil ſit reip. pernicioſius imperito moderatore.

NEC *enim loricam.*] Exemplo docet homini nihil eſſe quærendum, quod viribus, aut ingenij, aut corporis ſui ſit maius. Eſt enim ſenſus. Therſites qui viliſſimus fuit in caſtris Græcorum, quum ſeipſum noſceret, nunquam arma Achillis popoſcit, quaſi qui præclaris rebus minime eſſet idoneus, quum de iis in medium prolatis à Thetide poſt mortem filij certarent Vlyſſes & Aiax Telamonius. De Therſite multa diximus in fine Satyræ octauæ.

SE *traducebat.*] Præbebat ſe ridendum. Nam traducere, vt diximus illic: *Traducit Gallia talo*, eſt præbere ſe ridendum, & ignominia afficere. nam non minori erat dedecori Vlyſſi geſtare arma Achillis, quàm coruo pennas pauonis. Aut reuera traducebat, id eſt oſtendebat ſe armatum tanquam Achillem: quo ſignificatu videtur & Martialis illic accepiſſe.

Vna eſt in noſtris tua Fidentine libellis,
Pagina, ſed certa domini ſignata figura,
Quæ tua traducit manifeſto carmina furto.

ANCIPITEM.] Dubium intuentibus num Achilles eſſet, vt pote qui reuixiſſet, præberétque ſe videndum, vt facile poſſet hoſtes decipere, ne alter eſſet Achilles, quum arma eius conſpicerent. Nam anceps dicitur quod in ambas partes capi poſſe videtur. ac per hoc poëta notat ipſum Vliſſem, qui viribus longe impar Achilli, eius tamen arma ſibi indueret.

SEV *tu magna.*] Siue grauem inquit amici cauſam es defenſurus, te ipſum debes metiri, & diligenter conſiderare, an rei tractandæ ſis aptus. Vnde illud Martial. *Qui ſua metitur pondera ferre poteſt.* C. Item Horat. in Poëtica, iubet

——— *verſare diu quid ferre recuſent,*
Quid valeant humeri. ——— S.

QVI *ſis.*] Quid poſſis efficere,

ORATOR *vehemens.*] Id eſt conſule, & teipſum interroga, an ſis orator vehemens? an quales fuere Curtius Montanus & Matho viles cauſidici. De Curtio illic

pleraque diximus. *Montani quoque venter adeſt* De Mathone in prima Satyra illic.
Cauſidici noua quum veniat lectica Mathonis.
Sicque vtrunque, vt vilem cauſidicum flagellat.

BVCCAE.] Melius ſi cum inferioribus coniungatur, vt ſit ſenſus: Vnuſquiſque conſiderare debet eloquentiæ ſuæ vires tam in ſummis quàm in minimis rebus, & ei ſit orandum, vt peritet in actione cauſarum.

Noſcenda eſt menſura ſui, ſpectandaque rebus
In ſummis, minimíſque: etiam cum piſcis emetur,
Ne mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantum
In loculis. quis enim te deficiente crumena,
Et creſcente gula, manet exitus, ære paterno,
Ac rebus merſis in ventrem, fenoris, atque
Argenti grauis, & pecorum, agrorumque capacem?
Talibus à dominis poſt cuncta nouiſſimus exit
Annulus, & digito mendicat Pollio nudo.
Non præmaturi cineres, nec funus acerbum
Luxuriæ, ſed morte magis metuenda ſenectus.
Hi plerumque gradus: conducta pecunia Romæ,
Et coram dominis conſumitur. inde vbi paullum
Neſcio quid ſupereſt, & pallet fenoris auctor,
Qui vertere ſolum, Baias, & ad oſtrea currunt.

VETVS SCHOL.

NOSCENDA *eſt menſura ſui.*] Id eſt, conſideranda in omnibus rebus eſt menſura vniuſcuiuſque rei: et ſi ad hanc ſufficit, ſic eam debes adſumere.

ETIAM *cum piſcis emetur.*] Etiam in rebus leuiſſimis.

NE *mullum.*] Pretioſum piſcem non debes emere cum ſis pauper.

AC *rebus merſis.*] Id eſt, patrimonio.

NON *præmaturi.*] Id eſt, non magis metuenda mors in iuuenta luxuriantibus, quam ſenectus.

HI *plerumque gradus.*] Frequenter his rebus ad ſummam egeſtatem peruenitur: & cum mutuo acceptam à creditoribus pecuniam deuorauerint, in exilium ſponte eunt, id eſt, ad Baias, vbi maior eſt luxuria, vbi & reliquam, ſi eſt, pecuniam deuorent. tunc nam cum non ſupereſt aliquid, ne ſit facultas repetundi pecuniam ſuam, exilium ſibi indicunt * annum abeſſe patriæ ſuæ. Vertere ſolum eſt, exilium pati.

PALLET *fænoris auctor*] Creditor conſumpta pecunia.

IOAN. BRITANNICVS.

ETIAM *cum piſcis emetur, Ne mullum.*] Quum pauper ſis diuiti hominis noli

te æquiparare, ſed ad diuitiarum tuarum modum fac te metiaris. de mullo piſce dictum eſt Satyra quarta.

GOBIO.] Id eſt precium Gobionis piſcis, qui exiguo paratur precio. de quo Plinius libro ix. & Martialis,

In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris,
Principium cœnæ gobius eſſe ſolet.

Duplici autem inflexione dicimus, & gobionem & gobinm.

MANET *exitus*.] Quaſi dicat, magna te expectat miſeria, quum per luxum epularum bona tua attriueris.

TALIBVS *à dominis*] Senſus eſt, Ex quo per ingluuiem bona ſua abſumpſerunt, coguntur annulos deponere. i. inſigne equeſtre, & plerunq; mendicare. Nam annulus aureus inſigne erat equeſtris dignitatis, nec eum geſtare poterant niſi cui erat quadringentorum ſeſtertium ſumma, qua imminuta eum deponere cogebatur. Apuleius in ſecunda Apologia, Negat poſſe diſſoluere annulos aureos, & omnia inſignia dignitatis abijcit cum creditoribus depaciſcitur. Martia.

Dum donas Macer annulos puellis,
Deſiſti, Macer annulos habere.

id eſt habere cenſum equeſtrem.

TALIBVS *à dominis*.] ironicos à luxurioſis.

EXIT.] Deponitur, eum quia amplius geſtari non licet, imminuto cenſu equeſtri. Plinius De annulis hæc lib. trigeſimotertio. Annuli medium ordinem, tertiumque plebi & patribus inſeruere.

POLLIO.] Qui eques fuerat & diues: puto Iuuenalem intellexiſſe de Caio Aruilio Pollione, qui vt ſcribit Plinius, prodigi & ſagacis ad luxuriæ inſtrumenta ingenij: primus tēporibus Neronis docuit ſecare putamina teſtudinum in lamimas, & lectos diſcubitorios operiri, qui forte per nimiam rerum luxuriam bona ſua abſumpſit.

NON *prematuri cineres*.] Senſus eſt. non eſt homini luxurioſo timendum, ne eum ante tempus occupet mors, ſed ne diu viuat & in miſeram ſenectutem perueniat

PRAEMATVRI *cineres*.] Mors præmatura.

LVXVRIAE.] Homini luxurioſo, eſt enim datiuus caſus.

HI *plerumque gradus*.] Talem inquit viuendi ordinem Romæ videbis, vt multi pecuniam ſibi creditam conſumant, deinde ſine aliquo pudore fugiant ex Vrbe.

ET *coram dominis*.] Emphaſin habet hæc particula, & adinuandum geſtu.

DOMINIS.] Hoc eſt fœneratoribus ipſis videntibus.

INDE *vbi paulum*] ſenſus eſt. Vbi paulum ſibi ex bonis ſuis ſupereſſe vident, & iam fœnerator maxime timet, ne perdat pecuniam creditam, patriam deſerunt fugientes.

QVI *vertere ſolum*.] Vertere ſolum dicitur, qui patriam ſuam deſerit, & in aliena exulat. Liu. libro iij. ab Vrbe condita. Collegæ eorum exilij cauſa ſolum verterunt.

BAIAS *& ad hoſtia currunt*.] Baias diximus in iij. Sat. vrbem eſſe Campaniæ non longe à Neapoli.

AD *hoſtia*.] ſ. Tyberina, vt inde nauigent. hoſtia enim dicuntur fluminum exitus, in mare vnde dicimus, Nili ſeptem eſſe hoſtia.

Cedere namque foro iam non eſt deterius, quam
Eſquilias à feruenti migrare Subura.
Ille dolor ſolus patriam fugientibus, illa
Mæſtitia eſt, caruiſſe anno Circenſibus vno.

Sanguinis

Digitized by Google

Sanguinis in facie non hæret gutta: morantur
Pauci ridiculum effugientem ex vrbe pudorem.
Experiere hodie, nunquid pulcherrima dictu,
Perſice, non præſtem vita, vel moribus, & re.
Sed laudem ſiliquas occultus ganeo, pultes
Coram alijs dictem puero, ſed in aure placentas.
Nam cum ſis conuiua mihi promiſſus, habebis
Euandrum, venies Tirynthius, aut minor illo,
Hoſpes, et ipſe tamen contingens ſanguine cælum:
Alter aquis, alter flammis ad ſidera miſſus.

VETVS SCHOL.

CEDERE *namque foro.*] Id eſt. tantum illis eſt deſerere patriam ſuam, vel forū quantum eſt a Subura frequentiſſima regione, ad Diocletianas migrare, vbi ſolitudo eſt.

ILLA *Mæſtitia eſt.*] Hoc tantum dolent.

EXPERIERE *hodie.*] Intelligis, inquit, Perſice, vtrum præceptis meis vita cōueniat, * ſed ne dum ego parſimoniam laudo. ideo ſiliquas poſuit luxuriæ rictu.

CORAM *alijs.*] Id eſt, ante alios. vt frugi videaris, pultes aut legumina iubes parentur tibi, in autem autem puero alia dicis tibi parari. Siliquas, id eſt parcitatē. Nam proprie ſiliqua eſt qua legumina continentur.

NAM *cum ſis conuiua.*] Qui te mihi conuiuam futurum promiſiſti. Nunc poeta vult hoc intelligi, Cum inquit, ſis vir magnus, exciperis tamen à me hoſpitio paupere, vt ſcilicet Hercules ab Euandro, aut Æneas: hæc, inquit, limina victor, Alcides.

ALTER *aquis.*] Æneas qui in Numicium fontem lapſus, creditur conſecratus. ideo ait, aquis. flammis vero, Hercules: qui in Oeta monte ſe incendit, non tolerans ardorem veſtis, quam in ſanguine Neſſi Centauri tinctam, vxor ſua cauſſa pellicis Deianeira veſtiendam porrexit.

IOANNES BRITANNICVS.

CEDERE *namque foro.*] Non pluris inquit faciunt deſerere ciuitatem, quaſi à celebri loco ad minus celebrem migrent: forum autem pro Vrbe ſæpe ab autoribus ponitur, vt ſit pars pro toto, & hoc quia locus eſt ciuitatis frequentior. Alibi ante. Et Valer. in ſecundo. iam hæc cenſura ex foro in caſtra tranſcendi, hoc eſt ex correctione morum Vrbis contulit ſe etiam ad notandos mores militaurium.

AESQVILIAS.] Vnum ex ſeptem collibus eſſe Vrbis oſtendimus in tertia Satyra.

SVBVRRA *feruenti.*] Hoc eſt celebri. Nam Suburra vicus fuit celebratiſſimus in Vrbe. de quo in tertia Satyra.

ILLE *dolor.*] Hinc notat populi Romani deſidiam, cui nihil magis curæ eſſet quam ſpectare ludos Circenſes. vnde & ſupra. *Si potes auelli Circenſibus*, & alibi ante.

Atque duas tantum res anxius optat, Panē & Circenſes.

De Circenſibus ſatis dictum eſt in tertia Satyra.

SANGVINIS *in facie.*] .i. nullo prorſus afficiuntur pudore, quum fugiunt ex Vrbe.

GVTTA *ſanguinis.*] Id eſt ruboris. Nam perfundi rubore probitatis eſt indicium vnde illud Terentianum. *Erubuit ſalua res eſt.* Diogenes autore Laertio, quum videret adoleſcentulum erubuiſſe, confide ait fili, huiuſmodi eſt virtutis color.

PAVCI *morantur.*] Pauci retinent pudorem fugientem ex Vrbe, id eſt qui propemodum nullus iam in Vrbe inuenitur, nec habitare poteſt, quum omnes eum abiiciant. vnde Apul. in ſecunda Apologia, Pater eius plurimis creditoribus defœneratus, maluit retinere pecuniam quàm pudorem.

EXPERIERE *ho.*] Hodie inquit Perſice intelliges, num ego tantum verbis frugalitatem ſoleam extollere, & non te ipſa amplecti: quaſi dicat inuenies me & vita, & moribus id etiam præſtare, quod verbis profiteor.

NON *præſtem.*] Non exhibeam.

PVLCHERRIMA *dictu.*] Id eſt frugalitatem & modeſtiam quæ inter alias virtutes ſunt pulcherrimæ memoratu.

VITA *nec moribus & re.*] Poteſt enim aliquis frugalitatem verbis mirabiliter extollere, vita autem aut moribus nequaquam. multi enim virtutem laudant & tamen vitia ſequuntur.

SED *laudem ſiliquas.*] Id eſt victum tenuem, Nam per ſiliquam legumen intelligit; capitur enim ſiliqua pro follieulo leguminis. Verg.

Siliqua quaſſante legumen. Perſ.

Inuigilat ſiliquis, & grandi paſta polenta.

Siliqua item eſt autore Plin. libro xiij. arbor quam Iones Ceraunian vocant, trũco & ipſa fertilis, in Syria Ioniáque naſcitur circa Gnidum, atque in Rhodo ſemper vernantibus foliis, flore candido, cum vehementia odoris.

OCCVLTVS.] Qui gulæ meæ luxum diſſimulem.

GANEO.] Guloſus & genearum ſectator. Nam ganeæ loca erant potationibus, & libidinibus apta. Tranquil. in Tyberio. Popinas ganeaſque vſque eo inhibuit, vt ne opera quidem piſtoria proponi venalia ſineret. Plinius libro viij. cap. xv. mentionem faciens de porco, Neque inquit ex alio animali numeroſior materia ganeæ, quinquaginta prope ſapores, quum cæteris ſingulis. in genere etiam neutro declinatur autore Feſto qui ſcribit, Ganeum locum eſſe ſubterraneum & abditum vnde nominati ganeones, qui illic verſarentur cum ſcortis. vnde illud apud Terent. in Adelphis. *Credo abductum in ganeum aliquo.* vbi Donatus ait veteres ganeum meretricum tabernam dixiſſe, quod ipſa ſit in terra, non vt cœnaculum ſuperius.

PVLTES.] Cibos viles & vulgares, nam ex farina in ollas coquinarias infuſæ fiunt. Plin. libro viij. Milio Campania gaudet præcipue, pultemque candidam ex eo facit, fit & panis prædulcis. Mart.

Imbue plebeias cluſinis pultibus ollas,

Vt ſatur in vacuis dulcia muſta bibas,

Pulte Romani vice panis longo tempore, vt ſcribit Plin. vixere, antequam conficiendi panis rationem inueniſſent: inde pulmentaria ſunt appellata, & pulmenta.

DICTEM.] Mandem, præcipiam.

C. IN *aure.*] Sunt qui legant, ore, ſed aure rectius, vt apponatur ei quod dixi coram, & in aure, id eſt clam. S.

PLACENTAS.] Lautæ enim gulæ ſunt placentæ, quarum Cato in Re ruſtica confecturam docet. ex farina enim ſiliginea & alica conficiebantur, addito caſeo ouilo. Cato enim ſic inquit. Focum vbi coquas calefacito bene, & textum, inde facito ſolum tenue caſei ouili. pondo. xiiij. ne acidum ſed bene recens, in aquam ter indito, poſtea indito mellis boni, pondo quatuor. Id bene vnà commiſceto cũ caſeo, tunc placentam foco imponito, texto calido operito, videto vt bene & otioſe percoquas, aperito dum inſpicias bis aut ter: vbi cocta erit eximito & melle vn-

gito. liquidam fuiſſe, & dulcem oſtendit Horat. in Epiſtolis.

Ridiculus totas ſimul abſorbere placentas. Idem alibi.

Pane ego iam mellitis potiore placentis.

Et Martialis in ſeptimo,

Dulci placenta ſordidam linit mappam.

Seneca ad Lucilium. Amicos incolumes cogitare, melle ac placenta frui eſt, nomen formatum eſt ab accuſatiuo Græco. placenta videtur eſſe ex genere earum, quas nos tortas appellamus.

HABEBIS *Euandrum*] Deliciatum expertem cœnam pollicetur Perſico, vt ſit ſenſus. Ego te lautiore conuiuio non ſum excepturus, quàm Euander excepit Herculem, & Æneam Troianum, quos frugalibus epulis conſtat exceptos. Vergilius de Ænea,

Viſcera toſta ferunt taurorum, onerántque caniſtris.
Dona laborata Cereris, Bacchumque miniſtrant.
Veſcitur Æneas ſimul, & Troiana iuuentus,
Perpetui tergo bouis & luſtralibus extis.

EVANDRVM.] Euander filius fuit Carmentæ, qui profugus ex Peloponneſo autoritate magis quàm imperio ea loca regebat, vbi nunc eſt Roma: is Herculem ex Hiſpania, interempto Gerione redeuntem cum bobus mira ſpecie, vt filium Iouis humaniſſime excepit, dicata ei ara: quæ maxima eſt appellata. autores Liuius, Ouidius, Solinus, Dionyſius, Iuſtinus.

TIRYNTHIVS.] Id eſt Hercules à Tirynthe oppido, quod in eo geſta eius maxime claruerunt. Tirins autem oppidum clariſſimum fuit Græciæ. Homerus:

Qui tenuere Argos, Tirynthaque mœnibus altam.

Senſus eſt autem, Venies, inquit, Hercules, aut Æneas, id eſt tam frugali excipieris à me cœna quàm Hercules & Æneas excepti fuerunt ab Euandro.

HOSPES.] Æneas.

MINOR *illo.*] Scilicet Hercule, cui rerum geſtarum magnitudine haud quaquam fuit par.

ET *ipſe tamen.*] Scilicet Æneas.

SANGVINE.] Nam ex Venere natus eſt, vt Hercules ex Ioue.

ALTER *aquis.*] Æneas vt ſcribit Dionyſius, quum regnaſſet tres annos poſt obitum Latini, quarto & ipſe anno bello extinctus eſt, quum in eum Mezentius Ætruſcorum rex cum Rutulis omnibus impetum feciſſet. Inito igitur prælio non procul à Lauino, quum multi vtrinque forent cæſi, eius corpus nuſquam apparuit, vnde nonnullorum fuit opinio eum ſtatim relatum fuiſſe inter deos. Alij vero tradiderunt Numico ſubmerſum eſſe, quum aduerſus Turnum pugnaret, Iouemque indigetem eſſe appellatum, vbi templum ei ædificatum eſt hac inſcriptione, Patri indigeti, qui fluuij Numici vndas gubernat. vnde & Tibullus,

Illic ſanctus eris, quum te veneranda Numici
Vnda deum cælo miſerit indigetem.

ALTER *flammis.*] Hercules, qui in monte Oëta poſt indutam tunicam ab Deianira ſanguine Neſei infectam, igni abſumptus eſt, & in cælum tranſlatus.

Fercula nunc audi nullis ornata macellis.
De Tiburtino veniet pinguiſſimus agro
Hædulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ,
Necdum auſus virgas humilis mordere ſalicti:
Qui plus lactis habet, quam ſanguinis, & montani
Aſparagi, poſito quos legit villica fuſo.

Digitized by Google

Grandia prætereà, tortoque calentia fæno
Oua adſunt ipſis cum matribus, & ſeruatæ
Parte anni, quales fuerant in vitibus, vuæ:
Signinum, Syriumque pyrum, de corbibus iiſdem
Æmula Picenis, & odoris mala recentis,
Nec metuenda tibi, ſiccatum frigore poſtquam
Autumnum, & crudi poſuere pericula ſucci.

VETVS SCHOL.

INSCIVS *herba.*] Lactans, qui adhuc herbam non contigit. vt Virgil.
Bina die ſiccant ouis vbera.

ET *montani aſparagi.*] Quia ſunt & in hortis.

TORTOQVE *calentia fæno Oua.*] Recentia oua, cum ipſis gallinis.

QVALES *fuerant in vitibus vuæ.*] Vuæ, quas ſuſpenſas ſeruauimus.

ÆMVLA *Picenis.*] Tanquam Picena.

SICCATVM *frig.*] Hieme. nam ſicca poma non incitant morbum, humore nociuo conſumpto, ſiue digeſto ſucco malo.

IOANNES BRITANNICVS.

NVLLIS *ornata macellis*] Epulæ inquit meæ quas tibi ſum appoſiturus, ex publico macello non ſunt comparatæ, ſed vernaculæ ſunt.

TYBVRTINO.] Tybur non longe ab Vrbe ſitum in colle, vbi Hercules colebatur. Martialis.
Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris.
Catillus Amphiarai filius poſt interitum patris, iuſſu Oiclei aui in Italiã venit cum tribus filiis Corace, vel vt alij ſcribunt Cora, Catillo, Tyburte, condiditque oppidum. Sylius. *Hinc Tybur Catille tuum.* Plinius, Tyburtem conditorem fuiſſe ſcribit, quem tradit cœpiſſe auguria iuxta tres ſalices, quæ ſua ætate adhuc virebant.

MOLLIOR.] Tenerior.

SALICTI.] Salicta loca ſunt multis ſalicibus conſita, ſicut ficeta multis ficis, querceta multis quercubus, ſpineta multis ſpinis.

ASPARAGI.] Subaudi venient. Aſparagi à caulis aſperitate ſunt denominati, vt docet Varro. Alij vero dicunt dictionem eſſe Græcam ἀσπάραγος, alij vero à Chaldea voce deduci, quæ caulem ſignificat, quia hæc herba ſemper creſcat in caulem, & virgultum.

MONTANI.] Ad differentiam aſparagorum altilium, qui ſapidiores ſunt, & ideo lautæ gulæ. Plinius. Syluestres fecerat natura corrudas, vt quiſque demeteret paſſim. Ecce altiles ſpectantur aſparagi. Et Rauenna ternis libris rependit Martialis.
Mollis in æquorea quæ creuit ſpina Rauenna,
Non erit incultis gratior aſparagis
Silueſtrem igitur & montanum aſparagum intelligit, quem aliqui corrudam, aliqui Libycum vocant. Attici horminium. autor eſt Plinius libro vigeſimo capite decimo.

VILLICA.] Villici vxor. Villicus autem inter mancipia is erat, qui totius villæ curam habebat.

Digitized by Google

CALENTIA.] Id eſt recentia.

TORTO *fœno.*] In quo geſtantur. Martialis.

Sed tuta fœno curſor oua portabat.

SERVATAE *vuæ.*] Duplici modo veteres toto anno ſeruauere vuas, quas & ollares & penſiles nominauere. In ollis enim, autore Columella ſine noxa ſeruabant, vnde Horatius. *Venucula conuenit ollis*; aut in ſublimi ſuſpendebantur. vnde Horat.

Quum penſilis vua ſecundas Ornabat menſas.

SIGNINVM *pirum.*] Subaudi adeſt à Signia patria dictum, vt ſcribit Plin. lib. xv. cap. xv. Corn. Celſus lib. ij. cap. xxiiij. Inter pira quæ reponuntur in primis commendat Tarentina atque Signina.

SYRIVMQVE.] Colum. lib. v. cap. x. oſtendit pirum Syrium id eſſe, quod Tarentinum: ſic enim ſcribit. Curandum eſt autem vt quàm generoſiſſimis piris pomaria conſeramus. Ea ſunt Cruſtumina, regia, Signina, Tarentina, quæ Syria dicuntur, purpurea, ſuperba, hordeacea, anitiana, neuiana, fauoniana, lateriana, & alia multa, quorum enumeratio longa eſt. C. Plinius non eadem facit Syria pira, & Tarentina. Vide locum Plinij proxime citatum. S.

DE *corbibus iiſdem.*] Ordo eſt: Mala æmula Picenis pomis, & odoris recentis, adſunt de iiſdem corbibus, ex quibus & pira.

ÆMVLA *Picenis.*] Videntur deſignari poma Tyburtia, de quibus ſic Horat.

Picenis cedunt pomis Tyburtia ſucco, Nam facie præſtant.

NEC *metuenda tibi.*] De muſto ſuo tibi officiant. nam id quidem per frigus ventóſque hyemales exhauſtum eſt

AVTVMNVM.] Succum illum autumnalem quem per hyemem amittunt. Nec placet intelligas poma ſiccata, vt aliqui alioquin docti ſenſerunt.

Hæc olim noſtri iam luxurioſa Senatus
Cena fuit. Curius, paruo quæ legerat horto,
Ipſe focis breuibus ponebat oluſcula: quæ nunc
Squalidus in magna faſtidit compede foſſor,
Qui meminit, calidæ ſapiat quid vulua popinæ.
Sicci terga ſuis, rara pendentia crate,
Moris erat quondam feſtis ſeruare diebus,
Et natalitium cognatis ponere lardum,
Accedente noua, ſi quam dabat hoſtia, carne.

VET. SCHOL.

HAEC *olim noſtri.*] Veteres licet adhuc parce biberent, tamen iam egrediebantur antiquam parſimoniam.

CVRIVS.] De hoc Cicero in Catone maiore: Curio ad focum ſedenti magnum auri pondus Samnites cum obtuliſſent, repudiati ſunt. Non aurum habere præclarum ſibi videri dixit, ſed qui haberent aurum, imperare.

SICCI *terga ſuis.*] In crate pendens laridum.

ACCEDENTE *noua.*] Id eſt recenti, vt, ——— *duo lacte nouo.*

IOANNES BRITANNICVS.

Hæc *olim.*] Talis inquit cœna, qualem tibi appono apud apud nobiliores priſcis temporibus luxurioſa fuiſſet.

CVRIVS.] Curius inquit Dentatus non dedignabatur veſci oleribus, ac per hoc vilibus dapibus: hócque eſt ex hiſtoria. Nam inuentus eſt à legatis Samnitum aurum ei afferentibus cum rapa in igne verſaret, in fictilibúſq; vel vt alij tradunt catino ligneo comederet. SIcque oſtendit tanta priſcos frugalitate, & parſimonia vixiſſe, vt nobiliſſimi, vel oleribus contenti eſſent.

FOSSOR *ſqualidus in compede.*] Hoc eſt ſeruus in ergaſtulis, ac per hoc oſtendit gulæ luxum tantum inualuiſſe ſuis temporibus, vt ne viliſſimus quidem delitiis abſtineret. Nam ſerui in compedibus tenebantur, vel ad metalla fodienda, vel agros colendos, vel excidendos lapides. vnde eſt illud Plin. lib. octauo loquentis de agricultura: At nunc eadem illa vincti pedes, damnatæ manus, inſcripti vultus exercent. Ouid. in Ponto ad Græcinum loquens de ſpe ſic inquit.

Hæc facit vt viuat foſſor quoque compede vinctus:
Liberáque à ferro crura futura putet.

Plaut. in Captiuis. *Iubete hic craſſas compedes impingier: inde extra portam ad meum Libertum Cordalum in lapidicinas facite deductus fiet.*
De ergaſtulis in ſexta Satyra diximus copioſius illic. *Ergaſtula tota.*

VVLVA.] De vulua Plin. vt diximus ante in ſecunda Satyra multa ſcribit ſic in xviij. cap. xxx. Quod alio nomine locos appellant, hoc in reliquis animalibus vuluam. Hæc viperæ & intra ſe parientibus duplex. Oua generantiom annexa præcordiis: Et in muliere geminos ſinus ſub vtraque parte laterũ habet, funebris quotiens verſa ſpiritum incluſit. Vulua eiecto partu melior quam edito. Eiectitia vocatur illa, hæc porcaria, primiparæ ſuis optima. Nec nouellarum ſuum præterquam primipararum probantur, potiúſque veterum, nec dum effœtarnm, & biduo ante partum, aut poſt partum, aut quo eieccrint die. Grata ergo erat vulua in cibis. Martialis in Diſtichis.

Te fortaſſe magis capiet de virgine porca,
Me materna magis de ſue vulua capit.

POPINAE.] Diuerſoria erant guloſorum, vbi obſonia cocta parabantur, & vendebantur. Nero, vt Tranquillus ſcribit, interdixit, nequid in popinis cocti præter legumina, aut olera veniret, quum antea nullum non obſonij genus proponeretur. Horat. *Quin omnia malis*
Quæcunque immundis feruent allata popinis.
à popina popinones ſunt denominati, qui in iis verſabantur.

QVID *ſapiat.*] Quàm boni ſit ſaporis.

RARA *crate.*] Oſtendit priſcos Romanos, nullo non modo cibi, ſed ne ædificij quidem luxu vixiſſe, qui coquinas cratibus inſtructas habuerunt, vnde carnes ſalitæ penderent.

NATALICIVM.] Id eſt die natali, qui delicatiori apparatu celebrari ſolebat.

LARDVM.] Carnem ſuillam ſalitam, vnde Macrobius libro ſeptimo Saturn. Sæpe appoſita ſalita carne, quam laridum vocamus, vt opinor quaſi large aridum. Eam appellat Cicero in libro De ſenectute ſuccidiam his verbis. Iam hortum ipſi agricolæ ſuccidiam alteram appellant. Sic etiam Varro in ſecundo Rerum ruſticarum. Et qui non audierit patres noſtros dicere ignauum & ſumptuoſum eſſe, qui ſuccidiam in carnario ſuſpenderit. Martialis in quinto ad Toranium.

Et pallens faba, cum rubente lardo.

quibus verbis plane oſtendit appellatione lardi carnem ſuillam ſalitam intelligi. ſuccidium item in genere neutro inuenitur.

ACCEDENTE *noua carne.*] Hoc cum ſuperioribus coniungitur, vt ſit ſenſus. Erat moris ponere lardum natalicium cognatis accedẽte noua carne, id eſt recenti.

Digitized by Google

St *quam dabat hoſtia.*] Si forte acciderat, vt hoſtiam diis mactarent. nam carnes victimarum vendebantur.& plerunque duplo,ſicut in ferijs Latinis. vnde Vale. in ſecundo de Inſtitutis antiquis. Immolatarum à magiſtratibus hoſtiarum, exta ad quæſtores ærarij delata venibant: ſacrificiiſque populi Romani tum deorum immortalium cultus, tum etiam hominum continentia inerat, imperatoribus noſtris quam ſacras manus habere deberent apud iſta altaria diſcentibus.

Cognatorum aliquis titulo ter Conſulis, atque
Caſtrorum imperijs, et Dictatoris honore
Functus, ad has epulas ſolito maturius ibat,
Erectum domito referens à monte ligonem.
Cum tremerent autem Fabios, durúmque Catonem,
Et Scauros, et Fabricios, poſtremo ſeueros
Cenſoris mores etiam collega timeret:
Nemo inter curas, & ſeria duxit habendum,
Qualis in Oceani fluctu teſtudo nataret,
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum:
Sed nudo latere, et paruis frons ærea lectis
Vile coronati caput oſtendebat aſelli,
Ad quod laſciui ludebant ruris alumni.

VETVS SCHOL.

CASTRORVN *imperiis.*] Dux magiſter exercitus.

SOLITO *maturius.*] Citius ſolito ante horam nonam.

ERECTVM *domito*] Sola dignitate clari: nam nec ſuperbi nec diuites. & domito, id foſſo & ſubacto monte.

ET *Fabricios.*] Fabricium Cenſorem dicit, cui in Cenſura Maximi nomen obuenit, qui luxuriam Reipublicæ damnans, à collega Publio Decio poſtulauit, vt aut ipſe quemadmodum ei videretur, mores hominum emendaret, priorum Cenſorum negligentia perditos, aut pateretur ſe reuocare priſtinum ciuitatis ſtatum. quorum ſi neutrum faceret, minitatus abdicaturum ſe eum magiſtratu. Decius ergo exterritus, permiſit vt quemadmodũ vellet, Remp. adminiſtraret ſe cõſentiente.

NEMO *inter curas & ſeria.*] Inter neceſſaria.

QVALIS *in Oceani fluctu teſtudo.*] Vt lectum teſtudineum haberet. Lectos nam antiqui teſtudine Oceani ornabant.

ET *nobile fulcrum.*] Nobilius dixit, quam lectum.

SED *nudo latere.*] Non ornata ſponda.

RVRIS *alumni.*] Ruſtici infantes.

IOAN. BRITANNICVS.

COGNATORVM *aliquis.*] Ordo eſt. Aliquis cognatorum functus ter titulo conſulis, id eſt ter adeptus conſulatum.

CASTRORVM *imperiis.*] Qui imperator fuiſſet, & dux exercitus.

SOLFTO *maturius ibat.*] Tanquam ad lautius conuiuium.

LIGONEM.] C. Rusticũ ad fodiendũ, & herbas extirpandas instrumentum. S.

A *monte domito.*] Per multum laborem culto. Glorioſum enim apud priſcos Romanos fuit agricolationi vacare, vnde ſcribit Plin. multas familias à ſtudio rerum ruſticarum cognomina adinueniſſe. Nam Cicerones ſunt cognominati, quòd bonum cicer ſererent, Fabij quod bonam fabam, Lentuli quod bonam lentem. Seranus quod agrum ſereret, quum creatus eſt dictator. Denique, vt ſcribit Cato in Re ruſtica, & Plin. meminit, quum bonum agricolam, bonúmque colonum dixiſſent ſe ampliſſime laudaſſe exiſtimabant. Scribit præterea Plin. lib. xvj in Linternio agro durare ſuis temporibus oleas, Aphricani prioris manibus ſatas. Item myrtum eodem loco conſpicuæ magnitudinis.

QVVM *tremerent Fabios.*] Hic ſenſus eſt. Priſci Romani tam longe abfuerunt ab omnibus delitijs, quum maxime ſeueram cenſorum diſciplinam timerent, qui ciuitatis mores corrigebãt, vt lectos ſuos triclinares nulla teſtudine ornauerint: ſicque notat luxum ſui temporis in lectis diſcubitorijs. Caruilius enim Pollio prodigi & ſagacis, vt ſcribit Plin. ad luxuriæ inſtrumenta ingenij, primis temporibus Neronis docuit ſecare putamina teſtudinum in laminas, & ita lectos triclinares operiri. Idem etiam autore eodem libro xxxij. cap. xj. operiri docuit argento, mox auro. Ordo autem eſt. Nemo dixit habendum inter curas & ſeria qualis teſtudo in mari nataret, quum tremerent Fabios, &c.

FABIOS, *Catonem, Scauros, & Fabr.*] Vbique à poëta hi omnes nominantur vt graues, & ſeueri ciues, ſic & Apul. priſcorum auſteritatem commendat in prima Apologia, verum longe auſterior, vt putat Seranis, & Curijs, & Fabricijs.

CENSORIS.] Cenſorem ſcribit Varro De lingua Latina denominatum à cenſendo, quod ad eius cenſionem. i. arbitrium cenſeretur populus. De cenſoribus plura alibi diximus.

ETIAM *collega ti.*] Alluſit poeta ad cenſuram Claudij Neronis & Liuij Salinatoris, qui ſe inuicem ſeueriter notauerunt. Nam quum forte vtrique equitum cẽturias regnoſcerent, in quarum numero & ipſi eſſent propter robur ætatis, ventúmque eſſet ad tribum Salinatoris, precóque lecto nomine Salinatoris hæſitaret citandum necne ſibi eſſet: Claudius collegam citari, & equum vendi iuſſit, quod populi iudicio damnatus fuiſſet. Salinatorque cenſor tum eodem collega omnes tribus, excepta Metia, ærarias fecit, ſtipendio priuauit eo crimine quod aut prius ſe iniuſte condemnaſſent (nam eum ex inuidia peculatus reum condemnauerant) aut poſtea tantos honores non recte tribuiſſent.

QVALIS *t.*] Id eſt quanta inueniretur. Nam teſtudines in mari Indico tantæ magnitudinis inueniuntur, vt ſingularum ſuperficie habitabiles caſæ integantur, atque inter inſulas rubri præcipue maris, earum teſtis, veluti cymbis nauigetur. autores Plin. & Diod.

FVLCRVM.] A fulciendo, id eſt ſuſtinendo dictum. ligna enim ipſa quæ lectũ ſuſtinent, fulcra dicuntur. Verg.

Lucent genialibus altis Aurea fulcra thoris.

CLARVM.] Conſpicuum, nam vt diximus, lecti non modo diſcubitorij, ſed & cubiculares teſtudinum putaminibus operiebantur. Apul. lib. x. Met. Lectus Indica teſtudine perlucidus, plumea congerie tumidus, veſte ſerica floridus. Martial. lib. xij. ad Amœnum: *Gemmantes prima fulgent teſtudine lecti*
magnis precijs comparabantur, vnde eſt illa Senecæ indignatio in lib. De beneficiis. Video elaboratam ſcrupuloſa diſtinctione teſtudinem, & fœdiſſimorum, pigerrimorúmque animalium teſtas ingentibus precijs emptas. Nam teſtudinum putamina ſecabantur in laminas, ijsque lectos, & repoſitoria veſtiebant, atque etiam lacunaria. lege Plin. lib. ix. & xvj. cap. lxiij.

TROIVGENIS.] Nobilibus Romanis. ſatyrice dictum, quaſi dicat qui gloriarentur ſe originem ducere à Troianis.

SED *vnde latere.*] Oſtendit poeta in reprehenſionem morum ſui temporis, priſ-

cos

Digitized by Google

eos illos adeo ſeueros extitiſſe, vt contempto omni luxu ſæpe etiam in limitibus agrorum collocatis lectis diſcubitoriis cœnarent, vnde facile v deri poterant.

CAPVT *aſelli.*] Nudatum cute, ſuſpenſum in agro, quod ideo fieri conſueuit, quia putabatur Hetruſca diſciplina incommoda agrorum arceri poſſe. vnde Col. de cultu hortorum.

Nunc caput Arcadici nudum cute fertur aſelli,
Tyrrhenus fixiſſe Tages in limite ruris

NVDO.] Nuda ſponda, ſine vllo ornatu, aut teſtudinum, aut auri, aut argenti. Sic enim lecti ornabantur, ſumpto exemplo ab Aſia. vnde ſic Liu. lib. ix. De bello Maced. Luxuriæ enim peregrinæ origo ab exercitu Aſiatico inuecta in Vrbem eſt. inde primum lectos æratos, veſtem ſtragulam precioſam, plagulas & alia textilia Romam adduxerunt.

FRONS *ærea.*] Id eſt pars anterior fulcri ære tantum ornata. Nam vt ſcribit Plin. li. xxxiiij. tricliniorum pedes, fulcra item, ære ornabant. frontē autem poni pro parte anteriore lecti ſic docet Val. loquens De maieſtate. Si quis cognoſcat lecti illius frontem Macedonicis triumphis fuiſſe ornatam.

OSTENDEBANT.] Hoc eſt qui in lecto diſcumbebant ſpectare, & ſibi inuicem oſtendere poterant caput aſelli.

CORONATI] Ornati ſertis.

ALVMNI.] Dicuntur qui aluntur, & qui alūt, ſed illud frequens, hoc rariſſimum.

Tales ergo cibi, qualis domus, atque ſuppellex.
Tunc rudis, & Graias mirari neſcius arteis,
Vrbibus euerſis prædarum in parte reperta
Magnorum artificum frangebat pocula miles,
Vt phaleris gauderet equus, cælatáque caſſis
Romuleæ ſimulacra feræ manſueſcere iuſſæ
Imperij fato, geminos ſub rupe Quirinos,
Ac nudam effigiem clypeo venientis, & haſta,
Pendentiſque Dei perituro oſtenderet hoſti.
Argenti quod erat, ſolis fulgebat in armis.
Ponebant igitur Tuſco farrata catino
Omnia tunc: quibus inuideas, ſi liuidulus ſis.

VETVS SCHOL.

TALES *ergo ſibi.*] Talia conuiuia eorum, quales & res familiares.

ET *Graias m. n. artes.*] Signa ſiue alias ornaturas.

MAGNORVM *artif.*] Magno artificio confecta pocula.

VT *phaleris g. eques.*] Id eſt, vt de poculis fractis phaleras, & alia ornamenta militaria fabricaret.

FERAE *manſueſcere iuſſæ.*] A Dijs, vt pueros nutriret Remum & Romulum.

CLYPEO *venientis.*] Martis ad Iliam venientis, vt concumberet.

PENDENTIS.] Deæ.

FARRATA *catino.*] Cibus ex farre, qui cibus primus antiquorum fuit.

Omnia *tunc quibus.*] Hoc eſt, omnia tunc præſtantiora erant, & tanti pretij quibus ſi auarus ſis, inuidere poſſis.

IOANN. BRITANNICVS.

Tvnc *rudis.*] Ordo eſt. Miles tunc rudis, & neſcius mirari Graias artes, frangebat pocula magnorum artificum reperta in parte præ 'arum euerſis vrbibus, & eſt ſenſus. Milites illis temporibus contempto omni domus ornatu, id tantum quęrebant vt equi, & arma eſſent ornamentis inſignia.

Artes G.] In poculis, & ſtatuis faberrime ſculptis. mira enim Græcorum ad omnes artes ingenia.

Phaleris.] Ornamenta enim equorum ſunt phaleræ, de quibus ſic Apul. in prima Apol. Peram & baculum tu philoſophis exprobrares? igitur & equitibus phaleras, & peditibus clypeos, & ſigniferis vexilla. Valerius libro nono, cap. De ira & odio. Offenſi annulos aureos ſibimet ipſos, & phaleras equis ſuis detractas abiecerunt. Dictæ autem phaleræ à φανερῶ, quod eſt manifeſto, & illuſtro, quòd equus ijs ornamentis illuſtretur. Græci φάλαρα dicunt, ſicut τάλαντον quod nos talentum.

Caelataqve *caſsis.*] Ordo eſt. Miles frangebat pocula, vt equus gauderet phaleris, & caſſis cælata oſtenderet hoſti perituro ſimulacra feræ & Romuleæ iuſſæ manſueſcere fato imperij, & geminos Quirinos ſub rupe & nudam effigiem dei fulgentis clypeo & haſta, pendentis.

Simvlacra *feræ Romuleæ.*] Imaginem lupæ quæ Romulo & Remo mammas præbuit ſub arbore fico, quæ poſtea ficus ruminalis eſt appellata. rumam enim veteres mammam nominauerunt.

Ivssae *manſueſcere.*] Quæ ita iubentibus diis manſuefacta eſt, vt non modo infantes non læſerit, ſed lacte ſuo vice nutricis etiam aluerit.

Imperii *fato.*] Ad fatum, & fortunam imperij.

Geminos *Quirinos.*] Romulum & Remum, licet Romulus tantum Quirinus ſit cognominatus: de quo pleraque diximus in ij. Satyra illic *In valle Quirini.*

Nvdam *effigiem dei fulgentis.*] Martis, qui pater & autor fuit nominis Romani. genuit enim Romulum & Remum ex Rhea Ilia, Vrbis Romæ conditores.

Fvlgentis *c. & haſta.*] Id eſt reſplendentis cælatura clypei & haſtæ.

Pendentis.] Quum ſit in vertice caſſidis, vnde & penſilia appellamus ædificia in aëre extructa, vt hortos penſiles in aëre non in terra poſitos, vnde Papinius in Syluis de aqua ducta per ædificia ſublimia ſic ait:

Et innumero pendens tranſmittitur arcu.

Farrata.] Cibaria ex farre.

Catino.] A capiendo dicitur ſecundum Varronem.

Thvsco. Fictili, nam in Hetruria, Aretina vaſa celebrata ſunt. Martial.

Aretina nimis ne ſpernas vaſa monemus,
Lautus erat Thuſcis Porſena fictilibus.

Templorum quoque maieſtas præſentior, & vox
Nocte fere media, mediámque audita per vrbem
Litore ab Oceani Gallis venientibus, & Diis
Officium vatis peragentibus, his monuit nos.
Hanc rebus Latiis curam præſtare ſolebat
Fictilis, & nullo violatus Iuppiter auro.
Illa domi natas, noſtraque ex arbore menſas

Tempora viderunt: hoc lignum ſtabat ad vſus,
Annoſam ſi forte nucem deiecerat Eurus.

VETVS SCHOL.

ET *vox noćte fere media.* [Conturbantibus Gallis Senonibus, repente vox monentis aud.ta eſt. Hoſtem cauerent. Itaque hoſtibus pulſis, reſtituta vrbe, tẽplum conſtitutum eſt, & conſecratum Deæ Monetæ. Dicit nam Iouem, aduentum Senonum prænuntiaſſe Gallorum. vnde Vnde Virgilius,

Armorum ſonitus toto Germania cælo Audijt.

OFFICIVM *vatis.*] Officium ſacerdotis, & aruſpicis dij fecerunt, * ſacerdotum more fugientibus. Ipſorum enim fuerat imminentia Romanis pericula nunciare.

ET *nullo violatus Iuppiter auro.*] Id eſt, cum necdum auro textus eſſet, ſed fictilis tota Iouis compago, magna pro nobis cura vigilabat.

NOSTRAQVE *ex arbore menſas.*] Vt menſas fierent * nucinas

IOANNES BRITANNICVS.

PRAESENTIOR.] Magis Propicius. Vergil.

Nec tam præſentes alibi cognoſcere diuos.

Dum inquit quamuis fictiles colerentur, Romanis tamen erant magis propicij quam nunc. vnde Sen. ad Lucil. Cogita deos, quum propicij eſſent, fictiles fuiſſe.

ET *vox.*] Probat per exempla benigniores fuiſſe deos priſcis illis temporibus. Nam quum Galli in Italiam venturi eſſent, eodem anno, vt tradit Liu. in v. M. Ceditius de plebe nunciauit tribunis, ſe in noua via vbi nunc ſacellum eſt, ſupra ædẽ Veſtæ noctis ſilentio audiuiſſe vocem clariorem humana, quæ magiſtratibus dici iuberet Gallos aduentare Cicero in ſecundo De diuinatione appellat Aium deum loquentem, cui in noua via conſecrata fuit ara, ex eo quod monuerat, vt prouiderent ne à Gallis Roma caperetur. De eo ſic & Liuius in quinto. Iuſtúmque templum in noua via Aio Locutio fieri.

Vox *audita.*] Subaudi fuit.

GALLIS *venientibus.*] Quum Galli aduentarent. Nam Galli Senones duce Breno in Italiam venerunt, Cluſiúmque obſederunt, ad quos quum tres legati à ſenatu miſſi fuiſſent, qui Gallos monerent, vt ab oppugnatione deſiſterent, ex ijs vnus cõtra ius gentium proceſſit, & ducẽ Senonum interfecit, quo facto indignati Galli Vrbem petierunt, & fuſo exercitu Romano apud Haliam fluuium Vrbem intrauerunt, vbi nobiliſſimos ſenum in veſtibulis ædium cum inſignibus honorum ſedentes, primo vt deos venerati, deinde vt homines deſpicati interfecerunt, Capitoliũq; quo reliqua iuuẽtus cõfugerat, obſederũt, quod Camillus creatus dictator liberauit

ET *dijs peragentibus officium vatis.*] Id eſt omnia prædicentibus more vatum, qui mortalibus ventura prædicunt.

HIS *monuit nos.*] Ordo eſt, Iupiter fictilis monuit nos his, abſolute dictum his, vt ſit his rebus, & hoc modo monuit nos.

IVPPITER *violatus nullo auro.*] Nondum auro effigiatus. ea enim violari dicuntur, quibus aliquid contra voluntatem fit, quaſi Iupiter auro illo non delectaretur. vnde in tertia Sat. *Nec ingenuum violarent marmora tophum.*

ILLA *tempora.* Scilicet priſca.

MENSAS *natas domi.*] Id eſt ex arboribus vernaculis, non autem ex longinquo petitas, quales erant mẽſæ citreæ. Ex Mauritania enim citrus arbor vt diximus mittebatur ex Atlante monte, tanti precij, vt menſæ pari rependerẽtur auro, vnde Mart.

Accipe felices Atlantica munera ſyluas:
Aurea qui dederit dona, minora dabit.

IN *hos vſus.*] Menſarum.

At nunc diuitibus cenandi nulla voluptas,
Nil rhombus, nil damna ſapit: putere videntur
Vnguenta, atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbeis
Grande ebur, et magno ſublimis pardus hiatu,
Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes,
Et Mauri celeres, & Mauro obſcurior Indus,
Et quos depoſuit Nabathæo bellua ſaltu,
Iam nimios, capitique graues. hinc ſurgit orexis,
Hinc ſtomacho vires: nam pes argenteus illis,
Anulus in digito quod ferreus. ergo ſuperbum
Conuiuam caueo, qui me ſibi comparat, & res
Deſpicit exiguas. adeo nulla vncia nobis
Eſt eboris, nec teſſellæ, nec calculus ex hac
Materia: quin ipſa manubria cultellorum
Oſſea: non tamen his vlla vnquam obſonia fiunt
Rancidula, aut ideo peior gallina ſecatur.

VETVS SCHOL.

GRANDE *ebur.*] Eburnea menſa ex ebore facta.

PARDVS *hiatu.*] Pardus, qui ſuſtineat orbem.

PORTA *Syenes.*] Ciuitas Ægypti.

ET *Mauri celeres.*] Nam & apud Mauritaniam interiorem dicuntur naſci elephanti. vnde & Hannibal habuit. Præterea hoc nam addunt, quod cum ſenſerit ſe grandes habere dentes, in terram eos figit, & inde abducto capite eos amittit.

NABATHAEO *bellua ſaltu.*] Locus in India. vbi naſcuntur Elephanti.

HINC *ſurgit orexis.*] Libido veſcendi hinc delectat cibum capere, ſi menſa eſt eburnea.

NAM *p. a. illis.*] Menſis ſcilicet. Vt eſt, inquit, nobis vilis anulus ferreus, ita illis menſis pes argenteus, niſi fuerint elephanti dente compoſitæ.

QVI *me ſibi comparet.*] Id eſt, qui me ex comparatione contemnat, non cum inuito.

RANCIDVLA.] Quia oſſea ſunt manubria.

IOANNES BRITANNICVS.

AT *nunc diu.*] Senſus eſt: Noſtris autem temporibus Romani eo delitiarum peruenerunt, vt nulla pulmentaria iucunda ſuauiaue eſſe putent, niſi adſint menſæ citreæ, quæ pede eburneo fulciātur. ex ebore enim pedes mēſis adhibebantur. Luca.

Dentibus hic niueis ſectos Atlantide ſylua,
Impoſuere orbes, quales ad Cæſaris ora,
Non capto vertere Iuba. ſicque notat luxum menſarum citrearum.

Digitized by Google

RHOMBVS.] Piſcis ex genere planorum, de quo in quarta Satyra ſatis dictum.

VNGVENTA.] Quibus vngebantur, quum exibant è balneis.

ATQVE *roſa*] Coronæ ex roſis, quibus in ſolenni conuiuiorum celebratione vtebantur.

LATOS *orbes.*] Menſas citreas, de quibus plura in prima Sat. illic. *Prætoria menſas.* de quibus ſæpe Mart.

Tu Libycos Indus ſuſpendis dentibus orbes. Et alibi.
Et Maruſiacis ſuſtentem dentibus orbes.

GRANDE *ebur.*] Pes eburneus.

PARDVS] Ex ebore effigiatus, eſt autem pardus parum differens à panthera. quidam eum ſolo candore ab ea diſcernunt. In Aphrica Syriaque naſcitur. Solinus, & Plin. libro viij

EX *illis dentibus.*] Elephantorum.

PORTA *Syenes.*] Syene autote Strabone inſula eſt in finibus Æthiopiæ centum millibus paſſuum, ambitu. Plin. Diiionis Ægypti eſſe incipit à fine Æthiopiæ Syene. ita vocatur inſula ſupra Syenem. xv. millibus paſſuum, Elephantis inſula habitatur nauigationis Ægyptiæ finis dicta ab elephantorum multitudine. Strabo & Herod. Elephantinam appellant. Plin. vero Elephantidem, hinc autem mittebantur Elephanti. portam autem appellauit Elephantidem inſulam, quia ex ea per Syenem tanquam portam in Ægyptum ſit tranſitus, ita dictum, vt illud in tertia Sat. *Ianua Baiarum eſt*, quia neceſſe ſit euntibus Baias tranſire per Vrbem Cumas.

ET *Mauri celeres.*] Deſignat poëta, quibus in locis elephantes inueniantur. Nam eos fert Aphrica vltra Syrticas ſolitudines, & Mauritania. Ferunt Aethiopes Troglodltæ, ſed maximos India. Hæc Plin. Per Mauros ergo celeres intelligit Æthiopes Troglodítas, qui mira pedum celeritate ſunt. de quibus ita Herod. libro iiij. Troglodítæ Æthiopes, omnium quos fando cognouimus, perniciſſimis pedibus ſunt, ſerpentibus, lacertiſque & aliis id genus reptilibus veſcentes. Soli. Troglodítæ tanta pernicitate pollent, vt feras quas agitant, curſu pedum aſſequantur. Mauri autem pro Aethiopibus, & Aethiopes pro Mauris à poetis indifferenter nominantur, nec mirum, quum Aethiopes ad Occidentem verſi Mauritaniam attingant. de Aethiopibus diximus etiam in ſecunda Satyra.

INDVS.] Indi populi ſunt ad Orientem ſiti prope Oceani refluxus, & ſolis exortus. de iis lege & Apul. in primo Floridorum.

OBSCVRIOR.] Nigrior quàm Mauri ſint. Apuleius in eodem. Indis ad naſcentem diem ſitis, tamen in corpore color noctis eſt.

DEPOSVIT.] Nam elephanti, aut caſu, aut ſenecta deciduos dentes deponunt, qui prægrandes ſunt: aut eos obſeſſi à venatoribus arbori illiſos frangunt, hi autem ſunt minores.

NABATHAEO.] Arabico, N:bathæi enim populi ſunt Arabiæ, contermini Syriæ, quorum regio populoſa, & fertilis habetur: Oppidum incolunt nomine Petram Dicti, vt ſacræ teſtantur literæ, à Nabath primogenito Hiſmaelis. In Arabia autem vt diximus, apud Troglodytas naſcuntur elephantes.

HINC *ſurgit orexis.*] Hinc inquit maxime indignor, quod Romani iam tanti cœperunt facere ebur, vt iam pes argenteus in menſis ſuſtinendis non pluris æſtimetur quàm annulus ferreus in digito, vt oſtendat vile cenſeri argentum præ ebore. Lectos autem mulierum totos operiri argento, & triclinia quædam, docet Plinius libro trigeſimotertio, capite vndecimo, quibus argentum addidiſſe primus traditur Caruilius Pollio eques Romanus: idem aureos fecit.

HINC.] Ex tanto eboris ſtudio & æſtimatione. Orexis, nauſea, & indignatio. Nam, vt diximus in Sat. *Credo pudicitiam*, illic: *Rabidam facturus orexim:* orexis appetitum proprie ſignificat, ὀρέγομαι enim appeto ſignificat, tamen eſt etiam inueniri pro vomitū, vt Plinius ad Priſcum in Fannia ægrotante. Hoc diſcrimine im-

plicita eſt inſidens febris, tuſſis, orexis, ſumma macies, ſumma defectio.

Bilis.] Latinum eſt, χολὴ Græcum.

Nam *pes argenteus.*] Ratio eſt indignationis. Ordo eſt. Nam pes argenteus eſt id illis ſcilicet menſis, quod eſt annulus ferreus in digito. id eſt, non pluris faciunt nunc pedes argenteos in menſis, quàm annulos ferreos in digitis, vt iam Romanis vilius ſit argentum quàm ebur. illud autem ſciendum pedem polyſemum eſſe. nam & pedem noſtrum dicimus, & lecti, & veli, & carminis, & menſæ.

Annvlvs *ferreus.*] Nam apud Romanos varius fuit annulorum vſus, triumphātibus enim annulus in digito ferreus erat, i. quoque qui ob legationem acceperant aureos, in publico tantum vtebantur, intra domos vero ferreis, quo argumēto etiam temporibus Plinij, vt ipſe eſt autor, ſponſæ annulus ferreus mittebatur, iſque ſine gemma. promiſcuus autem vſus cœpit ſecūdo bello Punico. neque enim aliter potuiſſent trimodia illa annulorum Carthaginem ab Annibale mitti. Diuo Auguſto decurias ordinante, maior pars iudicum in ferreo annulo fuit. lege Plin. libro xxxiij. cap. j.

Ergo.] Quum tanto luxu viuatur.

Qvi *me ſibi con.*] Qui me putat non minorem cœnam paraturum quàm ipſe ſolet.

Res *exiguas.*] Nudum apparatum.

Nvlla *uncia eboris.*] Quod tanti faciunt ipſi.

Nec *teſſella.*] Tali & teſſeræ erant eburneæ. à teſſera fit per diminutionem teſſella.

Nec *calculus.*] Calculum intelligit, quem nunc dicimus ſcachum, antiqui latronem, & per diminutionem latrunculum dixere. Mart. de tabula luſoria.

Hic mihi biſſeno numeratur teſſera puncto,
Calculus, hic gemino diſcolor hoſte perit. Idem alibi.
Inſidioſorum ſi ludis bella latronum,
Iſte tibi geminus miles & hoſtis erit.

De quo etiam ſic leges apud Gellium confutantem Chaldæos: Cur tandem non de alea quoque, ac de calculis, & alueolo audent dicere quiſnam ibi ludentiū vincat? Plin. ad Geminium de calculo ſic meminit. Audiui ipſam ſolere ſæpe, vt fœminam, in illo ocio ſexus, laxare animum luſu calculorum. Luſum autem calculorum inuenit Palamedes, vnde Sydonius:

Tanquam Naupliades repertor artis,
Gaudebas hilarem ciere rixam.

Calculus item paruum lapillum ſignificat. Mart.

Calculus in nitida ſic numeratur aqua.

eum etiam calculum appellamus, qui naſcitur in veſica. Plin. in xi. Sunt iis etiam calculo humano remedia præcipua, vnde calculoſi dicuntur, qui calculo laborant, quos Græci lithiacos appellant. à calculo fit calculator. Et quoniam in computatione calculi adhiberi ſolent, inde ortum eſt vt dicamus, tecum calculum volo ponere, id eſt rationem computare. Plin. in Paneg. Aſſueſcat imperator cum imperio calculum ponere, ſic exeat, redeat tanquam rationem redditurus.

Non *tamen.*] Licet inquit manubria cultellorum ſint oſſea, & non eburnea, non tamen ob id inſipidiora ſunt obſonia, quæ conciduntur per illos.

Sed nec ſtructor erit, cui credere debeat omnis
Pergula, diſcipulus Trypheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atque aper, & pygargus,
Et Scythicæ volucres, & phœnicopterus ingens,

Digitized by Google

Et Gætulus oryx, hebeti lautiſſima ferro
Cæditur, & tota ſonat vlmea cena Subura.
Nec fruſtrum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Nouit auis noſter tirunculus, ac rudis omni
Tempore & exiguæ furtis imbutus ofellæ.
Plebeios calices, & paucis aſſibus emtos
Porriget incultus puer, atque à frigore tutus,
Non Phryx, aut Lycius, non à mangone petitus,
Quiſquam erit in magno. cum poſces, poſce Latine.

VETVS SCHOL.

CVI *credere debeat.*] Cui quaſi magiſtro ſubiaceant omnia.

PERGVLA.] Coquina, qua boletaria ponuntur.

ET *Pygargus.*] Pygargus fera eſt ſpecie cerui, quæ retriores partes albas habet ideo & pygargus dictus eſt, quia Græce nates πυγαὶ dicuntur.

ET *Scythicæ volucres.*] Faſianus, ἀπὸ τοῦ Φάσιδος * tur & aluum Argo nauis. Pygargus, auis genus, elagalopes appellatur.

ET *phœnicopterus ingens.*] Genus auis, quæ habet pinnas colore phœnicio. in aqua ſemper eſt, abundans in Africa. Huius roſtrum tam prolixum eſt & curuum, vt, niſi merſo capite, aqua in os ipſius non poſſit intrare.

ET *Gætulus Oryx.*] Oryx animal minus quam bubalus, quem Mauri Vncem vocant: cuius pellis ad cituras proficit, ſcuta Maurorum minora.

VLMEA *cena*] Quia lanionum codices maxime ex vlmis ſunt omnes.

NEC *fruſtum*] Hoc eſt quod vult dicere, Infertor noſter furtum facere ignorat, neque aut capreæ carnis particulam, aut alicuius auis ſubtrahens: nec aliud nouit rapere niſi ofellam, quod didicit.

PAVCIS *aſſibus.*] Vile emptos.

INCVLTVS *p. at. a.*] Bene poeta oſtendit veſtitum puerum, non tamen ornatum.

NON *a m. petitus*] Quales vendunt care manciparij.

POSCE *Latine.*] Non Græce, quia neſcit.

IOANNES BRITANNICVS.

STRVCTOR.] Proprie is appellatur, qui perite obſonia incidit, ferculáq; componit. nam & id ad gulam pertinere oſtendit Sen. De breuitate vitæ. Quum videam quàm ſuſpenſi ſint, quomodo aper à coquo cæſus exeat, quanta celeritate ſigno dato gladij ad miniſteria decurrant, quanta arte ſcindantur aues in fruſta non enormia. Plin. item libro x. Poſtea culinarum artes, vt clunes ſpectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatatæ repoſitoria occupent, adeo, vt doctores eſſent, qui ludum ſtructorium aperirent vt Trypherus temporibus poëtæ, qui ludum iuxta Suburram habebat, vbi tradens diſcentibus præcepta ſcindendi obſonia, quæ ex ligno habebat formata, hebeti cultello docebat quo geſtu hæc vel illa ſecarent: & inde cœnam vlmeam nominat, quoniam ex ligno obſonia eſſent formata. Ordo autem eſt. Sed nec erit nobis ſtructor diſcipulus Trypheri, id eſt qui eruditus ſit à Tryphero.

Cvi *cedere debeat omnis pergula.*] .i. omnes qui in pergulis ſunt inſtituti. Nam pergula non modo dicitur in vineis, vt docet Colu. In pergula autem inquit, ſingulæ denas amphoras peræquant. Plin. libro xiiij. In pergulis vero feruntur eſcariæ appellatæ, eduræ acinis, albæ, nigræque, ſed etiam capi videtur pro breui ambulacro & fornicaro, quaſi à pergendo, vbi doctores diſcipulos ſuos erudirent, & opifices opera ſua quaſi à tranſeuntibus conſpicienda collocarent. Vopiſcus in vita Saturnini. Nam in Aphrica rhetoricæ operam dederat. Romæ frequentauerat pergulas magiſtrales. Suetonius De claris grammaticis loqueos de Craſſitio Tarentino Grammatico ſic ſcribit. Deinde in pergula docuit. Plin. de Apelle pictore. Idem perfecta opera proponebat in pergula. Plaut. in Pſeudo. *Cras faciam deportare in pergulam.*

Discipvlvs.] Emphaſim habet quaſi qui inter alios ſit longe melius inſtitutus.

Svmine *cum magno.*] Sumen vt diximus apud Perſ. in prima Sat. illic: *Calidum ſcis ponere ſumen*: lautæ eſt gulæ, & ex papillis lactantis porcæ fit, ideóque optimum vt ſcribit Plin. lib. xi. ſi modo lac non hauſerit. Mart.

Eſſe putes nondum ſumen, ſic vbere largo,
Effluit, & viuo lacte papilla tumet.

Pygargvs.] Ex genere eſt caprearum. Nam vt ſcribit Plin. lib. viij. Capreæ in plurimas figuras transfigurantur. Sunt enim capreæ, ſunt ibices pernicitatis mirandæ, ſunt & oryges contrario pilo veſtiti, & ad caput verſo, ſunt & damæ, & pygargi. pygargus item eſt ex genere aquilarum. Plin. lib. xi. Secundi generis pygargus in oppidis, & in campis, albicante cauda.

Scythicae *volucres.*] Phaſiani, à Phaſide fluuio Colchorum denominatæ. Martialis.

Argoa primum ſum tranſportata carina,
Ante mihi notum nil niſi Phaſis erat:

Inter delitias enim ganeæ, & luxurioſas dapes connumerantur. vnde Diuus Hyeronimus ad Saluinam ſic ſcribit. Procul ſint à conuiuiis tuis phaſides aues, craſſæ turtures, attagen Ionicus.

Phoenicoptervs.] Auis eſt, cuius linguam Apicius nepotum omnium altiſſimus gurges autore Plinio, præcipui ſaporis eſſe docuit. vnde Mart.
Dat mihi penna rubens nomen, ſed lingua guloſis Noſtra ſapit. Auem eſſe paluſtrem docet Ariſtophanes in comœdia, quæ inſcribitur [illegible], & rubentibus peonis, vnde facta eſt nominis compoſitio. [illegible] enim ruber dicitur & [illegible] penna.

Oryx.] Ex genere caprearum diximus eſſe orygem, qui contrario pilo veſtiatur ad caput verſo. Ariſt. vero in tertio libro De partibus animalium, orygem ſcribit eſſe vnicornem, & biſidæ vngulæ: Huic Plin. aſtipulans ait in xi. Vnicorne biſulcum oryx. Getulus, nam eum Aphrica (vt ſcribit Plin.) generat perpetuo ſitientem.

Lautissima.] Ordo eſt Getulus oryx, appoſitiue cœna lautiſſima, & vlmea cæditur ferro hebeti, & ſonat tota Subura.

Svbvrra.] Dictum eſt Suburram regionem fuiſſe Vrbis celebratiſſimam. Alibi.
Ego vel Prochyt im præpono Suburræ.

Capreae. Silueſtris capreæ, Mart.
Pendentem ſumma capream de rupe videbis,
Caſuram ſperes, decipit illa canes.

Avis *Aphra.*] Gallinæ Numidicæ. Horatius.
Non afra auis, non attagen ionicus.

Varro De re ruſtica libro iij. ſic. Gallinæ Aphricanæ ſunt grandes, variæ, gibberæ, quas Meleagrides appellant Græci.

Tyrvncvlvs.] Miniſter nouus. Nam tyrones proprie appellantur rudes & noui milites.

Imbvtvs *fruſtis ofella.*] Non aſſuetus delicatis cibis, ſed paſtus ofellis tantum,

Digitized by Google

tantum, quæ omnino vulgarium ſunt.

OFELLAS.] Columella mentionem faciens de ſalſura carnis ſuillæ ait, dein ofullæ carnis ſpiſſæ componuntur, & alternis ſal ingeritur.

PLEBEIOS *calices.*] Martialis hos appellat audaces, qui falſa ſpecie imitabantur cryſtallina, quum eſſent vitreæ.

Non ſumus audaces plebeia toreumata vitri,
Noſtra neque ardenti gemma feritur aqua:

PORRIGET.] Miniſtrabit, & pocillator noſter erit.

A FRIGORE *tutus.*] Vilibus inuolutus veſtibus.

NON *Phryx aut Lycius.*] Non dabo tibi inquit ſtructorem elegantem, quales venditant mangones Phrygios, & Lycios: (ex oriente enim venuſti habebantur ſerui:) ſed dabo tibi ruſticanum, incultum.

PHRYX.] id eſt Troianus, Nam Phrygia Aſiæ minoris regio eſt à Phrygia Aſopi & Europæ filia denominata.

LYCIVS.] Lycia regio item Aſiæ minoris Phrygiæ contermina, à Lycaone Pandionis filio dicta.

MANGONE.] Mangones proprie venditores dicuntur hominum. Martialis.

Millia pro puero centum me mango popoſcit.

Suetonius in Domitiano. Caſtrari inquit mares vetuit, ſpadonũ qui reſidui apud mangones erant, precia moderatus eſt. Et quum mercis appellatione homines, vt ſenſit Mela iuriſcõſultus, non continentur, propterea mangones non mercatores ſed venalitiarij appellandi ſunt. Dicti autem ſunt à manu & ago, quòd mancipia manibus agant, & poliant. inde verbum eſt mangonizare, id eſt, polire & ornare, vt emptores facilius alliciantur ad emendum. vnde Seneca ad Lucilium. Mangones quicquid eſt quod diſpliceat aliquo lenocinio abſcondunt. Nã hi vt teſtatur Quintilianus in ſecundo libro, capite decimo ſexto, in ſeruis venalicijs, colorem fuco & verum robur inani ſagina mentiuntur: vt ſcilicet mancipia maiore precio vendant: præterea, vt pueri teneriore viderentur ætate, eorũ pubertatẽ medicamentis coercebant. vnde Plinius libro xxvj. c. xxj. Radix hiacynthi bulbacea eſt, mangonicis venalicijs pulchre nota, quæ in vino dulci illita pubertatem coercet & non patitur erumpere. Metaphoricos appellamus etiam mercatores aliarum rerum mangones. vnde Plinius in fine operis ſui, mangones gemmarum appellat eos, qui gemmas expoliunt, & interpolant, vt carius vendant. agros etiam mangonizatos dicimus, qui diligentiore cultu poliuntur, vt ſint vendibiliores. Plinius libro nono capite liiij. Sergius Orata primus penſiles inuenit balneas, ita mangonizatas villas ſubinde vendendo. A mangone fit mangonium, quod accipitur pro artificio mangonis. quo etiam Plin. vtitur. Nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet. Et quoniam mentionem fecimus de venaliciis, illud ſciendum eſt venalicium capi pro loco, vbi nouitij venderentur. vnde Apuleius in i. Apologia loquens de Gagate lapide ſic ſcribit. Cuius odore etiam in venaliciis vulgo ſanitatem, aut morbum venalium experiuntur. Pau. Iuriſconſultus. Nam quicumque ex venalitio nouitiorum emptus alicui miniſterio præpoſitus ſit ſtatim eum è numero veteratorum eſſe. Familias etiam venalicias dicimus ſeruorum, qui venales proponuntur. Venaliciarij vero dicuntur, vt diximus, qui venalicia habent mancipia, qui & mangones dicuntur.

PETITVS.] Emptus.

ET *m.* Subaudi non petitus erit. i. precio, ita dictum vt alibi. Magno hoſpitium miſerabile, magno ſeruorum ventres. Aut reuera ita legi poteſt: Non à mangone petitus Quiſquis erit magno, vt ſit ſenſus non petitus à magno mangone quiſquis erit. quicunque puer erit, non erit petitus. i. acceptus & emptus à magno mangone. i. diuite & magnum numerum ſeruorum habente. Seruos autem venales habebant in cataſtis: erantque cataſtæ loca in quibus continebantur ſerui venalicij, à καθίστημι quod eſt conſtituo, quod illic conſtituti tenerentur. Tib.

VV u

Barbara gypſatos ferre cataſta pedes.

Illic autem magnus erat ex ſeruorum garritu ſtrepitus. Mart.

Heu quæ lingua ſilet, non illam mille cataſtæ Vincebant.

QVVM p.] Latini inquit ſunt ſerui mei non exotici, ita vt quum aliquid ab eis velis poſcere, poſcas Latine, non autem Græce, vt Barbare.

Idem habitus cunctis, tonſi, rectique capilli,
Atque hodie tantum propter conuiuia pexi.
Paſtoris duri eſt hic filius: ille bubulci.
Suſpirat longo non viſam tempore matrem,
Et caſulam, & notos triſtis deſiderat hædos.
Ingenui vultus puer, ingenuique pudoris,
Qualeis eſſe decet, quos ardens purpura veſtit,
Nec pupillareis defert in balnea raucus
Teſticulos, nec vellendas iam præbuit alas,
Craſſa nec oppoſito pauidus tegit inguina gutto.
Hic tibi vina dabit, diffuſa in montibus illis,
A quibus ipſe venit, quorum ſub vertice luſit:
Nãque vna, atque eadẽ eſt vini patria, atque miniſtri.

VETVS SCHOL.

IDEM *habitus cunctis.*] Id eſt, pueris ſimiles veſtes.

TONSI *rectique.*] Non comati.

PEXI.] Deducti pectine capilli.

PASTORIS *duri.*] Duobus his generibus poëta conuiuium deformat, quod ruſticos dicit miniſtrare pueros.

SVSPIRAT.] Quia diu abeſt à parentibus, triſtis eſt.

DESIDERAT *hædos.*] Vt paſtoris filius.

INGENVI *vultus.* Modeſti, bene nati.

QVOS *ardens purpura veſtit.*] Qui prætextati ſunt. Ardens purpura, pro fulgens: vt Virgil.

——— *Tyrioque ardebat murice lana.*

NE *pupillares*] Id eſt, quales habent hi qui patres non habent, ſcilicet tumentes in licentia pueritiæ, ſed caſtus eſt.

INGVINA *gutto.*] Maiorem penem.

HIC *tibi vina.*] Talis puer tibi erit pincerna.

A QVIBVS *ipſe venit.*] De eadem villa vinum, vnde & miniſter eſt.

IOAN. BRITANNICVS.

IDEM *habitus cunctis.* [Pari ſunt inquit corporis habitu & ornatu, non quales cæteri Romani habent vario corporum cultu. vnde illud eſt à Seneca dictum cum ſumma indignatione ad Lucilium. Tranſeo inquit agmina exoletorum per natio-

nes, coloreſque deſcripta, vt eadem omnibus lenitas, ſic eadem primæ menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, nequis cui rectior eſt coma criſpulis miſceatur. vnde pulchre ſequitur, *tonſi rectique capilli*. ſed ne contraria videantur, quòd ait tonſi rectique capilli, ita intelligimus, vt capilli illi tonſi ſint ſurſum erecti, & non pectine complanari, quòd & hodie iuuenes noſtri elegantiores, factitant.

PVRPVRA *veſtit.*] id eſt prætexta, nam pueri vſque ad quartumdecimum annum ætatis ſuæ prætextam geſtabant, inde egreſſi togam virilem ſumebant, lege Macrobium.

ARDENS.] Quæ colore ardere videtur, ita dictum vt illud ante. *Setinum ardebat in auro.*

NEC *pugillares.*] Manifeſte oſtendit puerum eſſe ſimplicem, & purum. Nec habet inquit genitalia grandiora, quæ aſſiduo libidinis vſu excreuerint, teſticulis in magnitudinem pugni prægrandibus.

PVGILLARES.] Craſſitudine pugni.

IN *balnea.*] Nam illic potiſſimum à cinædis ſpectabantur. Martialis.

Oculis deuorantibus draucos.

RAVCVS.] Propter coitum, vox enim in adoleſcentibus poſt vſum veneris mutatur, fiuntque rauci. Ariſtoteles in libro Problematum. Homo quum incipit coire pubeſcit, ac in grauem vocem exilem permutat. Aliqui etiam legunt *Draucus*. i. bene mentulatus.

ALAS *vellendas.*] .ſ. piloſas. i. adhuc ea non eſt ætate, vt pili ſub alis fruticent, qui ſæpe in balneis à vulſoribus euellebantur.

GVTTO.] Vaſculo oleario, quo vtebantur in balneis. Vbi poſt lauacrum oleo perungebantur, de quo dictum eſt in iij. Satyra. Apul. in primo limine ſecundi libri Floridorum, ampullam oleariam appellat.

HIC *tibi vina dabit.*] Talis inquit puer poculum tibi miniſtrabit.

DIFFVSA.] Expreſſa, & in ſerias ſuas recondita.

Forſitan expectes, vt Gaditana canoro
Incipiat prurire choro, plauſuque probatæ
Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ,
Irritamentum Veneris languentis, & acres
Diuitis vrticæ: maior tamen iſta voluptas
Alterius ſexus magis ille extenditur, & mox
Auribus, atque oculis concepta vrina mouetur.
Non capit has nugas humilis domus: audeat ille
Teſtarum crepitus cum verbis, nudum olido ſtans
Fornice mancipium quibus abſtinet: ille fruatur
Vocibus obſcenis, omnique libidinis arte,
Qui Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem:
Namque ibi fortunæ veniam damus. alea turpis,
Turpe & adulterium mediocribus: hæc eadem illi
Omnia cum faciant hilares, nitidique vocantur.

VET. SCHOL.

Fors. *ut Gaditana.*] Id eſt, ſpectas forſitan, quod incipiant ſaltare delicatæ ac pulchræ puellæ Syriæ. quoniam de Syris & Afris, Gadis condita eſt. Nunc in quit, expectas apud me pantomimas aut lyſtrias de Gadibus, quod laſciuiant. Martialis,

Nec de Gadibus improbis puellæ
Vibrabunt ſine fine prurientes
Laſciuos docili tremore lumbos.

Incipiant *prurire choro*] Quæ ſuo motu faciunt barbatos pati pruriginem.

Magis *ille extenditur.*] Ad Venerem illis ſaltantibus.

Vrina *mouetur.* [Irrita ſcilicet clunibus ſaltantium puellarum.

Testarvm *crepitus.*] Teſtis nam antea percutiebant ſaltantibus pantomimis quidam * huc non erat vt meſocori percuterent manibus.

Vocibvs *obſcœnis.*] Diuites cantilenis turpibus ac tam obſcenis, vt illis meretrices abſtineant.

Qvi *Lacedæmonium pytiſmate lub orb.*] Qui expuit ſupra marmor Lacedæmonium, quo ſtratum eſt pauimentum, vt lene ſit, vt ſaltantibus puellis nihil impediat.

Namqve *ibi fortunæ veniam damus.*] Diuitum, quaſi liceat illis peccare.

Haec *eadem illi*] Id eſt, ſi alea luſerit pauper, aut adulterium commiſerit, damnandus eſt: ſi diues horum aliquid fecerit, iocoſus appellatur.

IOANNES BRITANNICVS.

Forsitan *expectes.*] Neque illud tibi eſt expectandum, vt exhibeam puellas Gaditanas, quæ te in cœna laſciua ſaltatione oblectent. Maiores enim domus, his nugis tantum delectantur: quæ omnia ſunt quædam veneris irritamenta. ſicque poeta laſciuos ſui temporis mores damnat, quibus tota tunc ciuitas corrupta erat. Vnde Quintilianus ſic. Omne conuiuium obſcœnis canticis ſtrepit: pudenda dictu ſpectantur. T. Liuius libro ix. De bello Macedonico loquens de luxuria Vrbis ab exercitu Aſiatico inuecta ſic ſcribit. Tunc pſaltriæ ſambuciſtriæque, & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis: epulæ quoque ipſæ; & conuiualia ludionum oblectamenta addita epulis: epulæ quoque ipſæ, & cura, & ſumptu maiore apparari cœpere.

Gaditana.] Nam cantiones Gaditanæ, Ægyptiæque ex omnibus molliſſimæ habebantur ad ſaltationes, & motus impudicos puellarum. Martialis libro tertio.

Cantica qui Nili, qui Gaditana ſuſurrat. alibi.
Nec de Gadibus improbis puellæ,
Vibrabunt ſine fine purientes.

Papinius in Syluis. *Illic Bymbala, tinnulaque Gades*, id eſt, puellæ Gaditanæ peritæ ſaltationis ad tinnitum æris. Gades autem, vt diximus ante, inſula eſt Hiſpaniæ extra columnas Herculeas ad hoſtium Betis irrumpentis in Oceanum Britannicum. Martialis. *Edere laſciuos ad Betica cruſmata geſtus.*

Prvrire.] Laſciuo corporis geſtu moueri.

Choro.] Cœtu.

Probatae *plauſu.*] Fauore diſcumbentium: nam ſuper cœnam hæc fiebant.

Clvne *tremulo*]. Impudico corporis motu. Martialis de puella Gaditana.

Tam tremulum criſſat, tam blandum prurit, vt ipſum,
Maſturbatorem redderet Hippolytum.

Illud autem obſeruandum, vt docet Seruius: omnia nomina Latina inanima,

Digitized by Google

ſimplicia, à verbo non venientia in nis ſyllaba terminata eſſe maſculina, inanima propter canis, ſimplicia propter bipennis à verbo non venientia, propter fnis, ergo poeta clunis bene dixit. Horatius tamen male, pulchræ clunes. C. Cur Iuuenalis bene, Horatius male, an quia Seruius Grammaticus dixit? at Horatius ante Seruium cum adhuc purè & Latine loquerentur fuit. Qui potuit igitur Seruius Grammaticus, Horatio poetæ elegantiſſimo præſcribere? Quod ſi alteruter reprehendendus eſſet, iuſtius reprehendi poſſet Iuuenalis, qui deteriore linguæ Latinæ ſeculo vixit, qui ſolus vt videtur, maſculinum genus ei voci coniunxit, Nam præter Horat. & Plaut. & Corn. Celſus, & Plin. cum fœminino coniunxerunt. Plautus enim dixit, infractas clunes: Celſus, clunes extremas, ſic etiã Plin. in Nat. hiſt. S.

IRRITAMENTVM.] Appoſitio eſt.

VRTICAE.] Stimuli, qui maxime pungant & irritent ad venerem.

MAIOR *tamen*.] Licet inquit viri hiſce laſciuis geſtibus maxime moueantur ad obſcœna, mulieres tamen eæ ſunt quæ maiorem ſentiant voluptatem. ac per hoc oſtendit libidine magis mulierem flagrare quam virum.

ALTERIVS *ſexus*.] Muliebris.

EXTENDITVR.] Erigitur, & mouetur ad turpitudinem.

VRINA *concepta*.] Semen genitale collectum.

AVRIBVS *atque oculis*.] Per auditum & aſpectum rerum turpium, vt alterum referatur ad cantica laſciua, alterum ad indecoros impudicóſque corporis motus.

MOVETVR.] Irritatur.

HAS *nugas*.] In contemptum diuitum dictum. i. tales voluptates, talémque laſciuiam.

AVDIAT *ille*.] Cum indignatione in hominem diuitem. Ordo eſt, audiat ille crepitus teſtarum, cum verbis, quibus abſtinet mancipium nudum ſtans in olido fornice, ille inquam fruatur vocibus obſcœnis, qui lubricat orbem Lacedæmonium pedemate. hoc loco deſcribit ſaltationẽ illã, quã Lucianus cõmemorat in tractatu de ſaltatione, ait enim Laconicos in choreis & tripudiis præcipuos omniũ Græcorũ extitiſſe, vtpote qui à Caſtore & Polluce didiciſſẽt: eos autẽ in orbẽ ſaltaſſe, ita docet, καὶ αὐλητὴς μὲν ἐν τῷ μέσῳ κάθηται ἐπαυλῶν καὶ κτυπῶν τῷ ποδί· οἱ δὲ κατὰ στοῖχον ἀλλήλοις ἑπόμενοι, σχήματα παντοῖα ἐπιδείκνυνται, πρὸς ῥυθμὸν ἐμβαίνοντες, ἄρτι μὲν πολεμικά, καὶ μετ' ὀλίγον δὲ χορευτικά, ἃ Διονύσῳ καὶ Ἀφροδίτῃ φίλα. quæ Latine ſic. Et tibicen quidem in medio ſedet tibia canens, & pede pulſans terram: Illi autem per ordinem ſe inuicem ſequentes figuras varias repræſentant, modo quidem bellicas, & paulo poſt ſaltatorias, quæ Dionyſio & Veneri amica ſunt. Pollux quoque qui enumerat ſaltationum genera ſcribit [illegible] Lacedæmonium, hoc eſt ſaltationem Laconicam. Nam Lacedæmon ciuitas eſt Laconiæ. Erit ergo ſenſus. Diuites & potentes, qui ſaltationem Laconicam exercent, & his nugis delectantur, fruantur vocibus obſcœnis, & omni arte libidinis. Laſciuis enim multis ſaltatio celebrabatur, & ideo vt dictum eſt, grata erat Dionyſio & Veneri.

TESTARVM *crepitus*.] Apparet apud antiquos inſtrumenta quædam fuiſſe, quæ teſtæ vocarentur, quæ pulſata amœnum redderent ſonum. Vnde eſt illud apud Tranquillũ in Nerone. qui diuiſi in factiones plauſuum genera condiſcerent Bombos, & imbrices, & teſtas vocabant. niſi forte placeat intelligere crepitus teſtarum, hoc eſt tinnitus cymbalorum.

QVIBVS *abſtinet mancipium nudum*.] Id eſt, quibus vocibus obſcœnis ipſa meretrix non vtitur, quaſi maiore afficiatur verecundia.

NVDVM.] Vtrum per inopiam an per impudicitiam, & laſciuiam.

MANCIPIVM.] Meretrix, quæ lenoni ſeruit.

QVI *lubricat*.] Qui pedum celebri mobilitate exercet.

ORBEM *Lacedæmonium*.] Gyros, & ambages Lacedæmonias circum tibicinem in medio ſedentem & canentem. Nam circum Auletem ſaltantes agebantur.

PEDEMATE.] Saltu. Nam πήδημα ſaltum ſignificat. non ignoto ab commentatoribus hunc locum diuerſis modis expoſitum, vt alij dixerint per orbem Lacedæmoniorum deſignari annulum, cuius vſus manauerit à Lacedæmoniis, ac per hoc annulatos ſenatores & equites Romanos intelligi, qui annulum pyti ſmate, hoc eſt leui irroratione ſputi lubricum faciant. Alij vero legendum contenderunt pytiliſmate non pytiſmate, idque eſſe genus exercitationis, cum quiſpiam ſummis pedibus ingrediens manus protendit, ociſſiméque mouet, alteram retrorſum ſcilicet, alteram prorſum, &c. Alij item trochum intelligi de arbore pinu fabricatum, quod πίτυς dicatur pinus, vnde ſit pytiſma. Ego autem ex ſententia Luciani contendo intelligi vel exſultationem Lacedæmoniorum: legendúmque eſſe pedemate, id eſt, ſaltu, & non pytiſmate, neque pytiliſmate. De omnibus tamen his opinetur vt cuique libitum erit.

NAMQVE *ibi fortunæ.*] Oſtendit poeta non ſine riſu Satyrico inique pauperibus eſſe comparatum, vt multa non liceat ijs facere, quæ ſi faciant, videantur inhoneſta, ſin à diuite fiant laudabilia, iuxta illud,

Nam quod turpe bonis Titio Seióque, decebat Criſpinum.

FORTVNAE.] Homini diuiti & fortunato.

VENIAM *d.*] Ignoſcimus, & multa in diuite toleramus, quaſi illi turpe non ſit, quũ turpia facit. Sicq; poeta ſtultitiã hominum ridet, qui ex cenſu mores hominum pondèrent, oſtendens non leuiore cenſura taxanda eſſe diuitis vicia quàm pauperis.

ILLI.] Diuites.

Noſtra dabunt alios hodie conuiuia ludos,
Conditor Iliados cantabitur, atque Maronis
Altiſoni dubiam facientia carmina palmam.
Quid refert, taleis verſus qua voce legantur?
Sed nunc dilatis auerte negotia curis,
Et gratam requiem dona tibi, quando licebit
Per totam ceſſare diem: non fœnoris vlla
Mentio, nec, prima ſi luce egreſſa, reuerti
Nocte ſolet, tacito bilem tibi contrahat vxor,
Humida ſuſpectis referens multicia rugis,
Vexatáſque comas, & vultum, aurémque calentem.
Protinus ante meum, quidquid dolet, exue limen:
Pone domum, & ſeruos, & quidquid frangitur illis,
Aut perit; ingratos ante omnia pone ſodaleis.

VETVS SCHOL.

QVA *voce.*] Bona, an mala.

NEC *prima ſi luce egreſſa.*] Miro nec ipſi rei pepercit poeta. Ne vxor tibi bilem contrahat ſi tarde regreditur, quæ à prima luce proceſſerat, & ita regreſſa vt ſe prodat ſignis quibuſdam concubuiſſe cum mœcho. ſolent enim aures & vultus ſub ora eis rubere.

HVMIDA *ſuſpectiu r. m. r.*] Terent. *Poſtquam ludiſicatus eſt virginem, veſtem ſcidit.* vexata igitur à mœcho, qui cum ea concubuit.

IOANNES BRITANNICVS.

ALIOS *ludos.*] Alias voluptates. Terent.

Neſcis quos ludos hodie præbueris intus.

CONDITOR *Iliados.*] Homerus qui bellumIlienſe carmine ſuo cecinit. C. Eſt autem περίφρασις. qua cum latiſſime pateat, indiuidua quæ vocant, & propria perſonarum rerúmque nomina notare conſueuimus. S. ſicque docet ſummam ſemper dicti & facti verecundiam ſuper cœnam cuſtodiendam, réſque ſerias ibi tractādas: quod & Perſ. ſenſit quum dixit. *Atque verecundam laxamus ſeria menſa.*

DVBIVM *lau.*] Hoc dicit, quia quæſitum eſt & ſæpe dubitatum, vtrius carmen eſſet elegantius Vergil. an Homeri. Vnde Propertius;

Cedite Romani ſcriptores, cedite Graij,
Neſcio quid maius naſcitur Iliade.

TALES *verſus.*] Homeri & Vergilij.

QVA *voce.*] Quaſi dicat quoquo modo legeris, grauia, & ſonora videbuntur.

SED *nunc dilatu.*) Volo inquit nunc animos ſis omnium curarum vacuo & tranquillo, dum cœnamus docens illam demum vitam eſſe iucundam, quæ animi tranquillitati ſeruit.

PRIMA *luce.*] Adulteria ſui temporis notat. ordo autem eſt, vxor non contrahat tibi bilem, ſi egreſſa prima luce ſolet reuerti nocte.

CONTRA *bilem.*] Cholera moueat, & indignationem, quòd ad mœchos fuerit.

MVLTICIA,] Veſtes de quibus in ſecunda Satyra.

HVMIDA.] Propter coitum, vnde ſit ſuſpicio adulterij.

AVREMQVE *calentem.*] Aures enim calentes indices ſunt adulterij recenter admiſſi, quod Suetonius notauit in Octauio, fœminam conſularem è triclinio viro coram in cubiculum abductam, rurſus in conuiuium rubentibus auriculis, incomptiore capillo reductam.

Interea Megaleſiacæ ſpectacula mappæ,
Idæum ſolenne colunt, ſimiliſque triumpho
Præda caballorum Prætor ſedet, ac, mihi pace
Immenſæ, nimiæque licet ſi dicere plebis,
Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem
Percutit, euentum viridis quo colligo panni.
Nam ſi deficeret; mæſtam, attonitámque videres
Hanc vrbem, veluti Cannorum in puluere victis
Conſulibus. ——

VETVS SCHOL.

INTEREA *Megaleſiaca*] Hoc ideo, quia Megaleſia Circenſes ante Solem prope edebantur.

IDAEVM *ſollenne.*] De Ida matre Deum.

PRAEDA *caballorum.*] pompa. Quoniam Circenſibus illis, quos prætores edunt, vnus eſt miſſus, qui ordinarius dicitur: ideo præda caballorum, quia hordeum pro illo die aurigæ tollunt equorum, aut ideo præda dixit, quoniam multi equi frangebantur iiſdem Circenſibus.

EVENTVM *viridis q.c. panni.*] Id eſt, praſini, ex clamore magno colligo victoriam.

NAM *ſi deficeret.*] Id eſt, ſi vinceretur praſinus: aut ſi hoc ſpectaculum deficeret, vt non eſſent Circenſes, ſic triſtem vrbem videres, vt ſi eſſet bello victa.

VELVTI *Cannarum in puluere.*] Locus in Apulia, vbi Romani ab Hannibale ſunt victi.

VICTIS *Conſulibus.*] Varronem Terentium dicit, & paulum, quorum paulus ſemet occidit, Varro autem fugit: cui triumphus decretus eſt, quia non penitus deſperauit.

IOANNES BRITANNICVS.

INTEREA.] Dum cœnamus.

MEGALESIACAE.] Iterum Pop. Romani deſidiam notat, qui impenſo ſtudio ludos Circenſes ſpectaret, vnde ſupra. *Si potes auelli Circenſibus,* & alibi,

——— atque duas tantum res anxius optat *Panem & Circenſes*

Nam in circo maximo ludi celebrabantur in honorem Cybeles magnæ deorum matris, qui Megalenſes dicebantur ἀπὸ τῆς μεγάλης μήτρος, hoc eſt à magna matre.

MAPPAE.] Mappa erat ſignum quod à prætore, qui ludis præerat oſtendi ſolebat non ſigne magno aurigarum gaudio ludorum celebrationem eſſe futuram: de quo ſenſiſſe videtur Varro De lingua Latina quum ait, in circo primo vnde mittũtur equi, nunc dicuntur carceres à coercendo ne inde exeant, antequam magiſtratus ſignum miſit. Tranquillus in Nerone. Vniuerſorum ſe oculis in circo maximo præbuit aliquo liberto mittente mappam. Martialis.

Cretatam prætor cum vellet mittere mappam,
Prætori mappam ſurripit Hermogenes.

G. Et ſi hæc quæ Britannicus dicit, ſunt veriſimilia, tamen quod emendata exempla habent, non mihi diſplicet, vt Palmæ legamus. S.

IDAEVM *ſ.*] Quod ſolemne celebrant in honorem Cybeles Ideæ, id eſt, Phrygiæ: nam Ida mons eſt Phrygiæ. eiuſdem etiam nominis eſt in Creta. Ex Phrygia enim quo tempore Hannibal Italiam vaſtabat adducta eſt, libris Sibyllinis docentibus, hoſtem alienigenam, qui terræ Italiæ bellum intuliſſet, pelli Italia vincique poſſe, ſi matris Ideæ Peſſinuute numen Romam aduectum foret. legati igitur Pergamum miſſi ad Attalum regem, lapidem, quem matrem deum incolæ eſſe dicebant, ab eo acceperunt, Romamque deportarunt. excepit eam P. Scipio Naſica. Cn. filius eius qui in Hiſpania perierat, vir optimus à ſenatu iudicatus adoleſcens nondum quæſtorius, quoniam ita reſponſum habebatur vt numen id ab optimo viro reciperetur, conſecraretùrque; Vnde Ouid. in Faſtis.

Mater abeſt, matrem iubeo Romane requiras.
Quum ueniet, caſta eſt accipienda manu,

COLVNT.] Celebrant.

PRAETOR *ſe.*] Prætores, vt ante diximus, omnibus ludis præerant. Alibi Iuu.

Quid ſi vidiſſet prætorem in curribus altis
Extantem, & medio ſublimem in puluere circi?

In tunica Iouis. i. in habitu triumphantis. Vnde nunc ait, *ſimiliſque triumpho* i. triumphanti. hæc pertinent ad ſequentes verſus.

PRAEDO *c.*] Vel iniuſtus, & iniquus occupator caballorum, id eſt, ornamentorum & inſignium triumphalium. vel prædo caballorum, id eſt, fraudator, & ſpoliator ipſorum equorum merentium præmia; nam plerunque ludorum præfecti palmia & præmio defraudãt equos victores, brauiũque aliis non recte indicantes tradunt, quod & Plautus innuit in Amphytrione his verſibus. *Siue qui ambiſſent palmam hiſtrionibus, ſiue adeo ædiles perfidioſe cui ducunt.*

SIDE

SEDET.] In curru.ſ.vt cum illo conueniat.

AC *mihi pace.*] Venuſte plebem flagellat, oſtendens totum eius ſtudium eſſe in ſpectaculis, ludorúmque celebratione.

PACE.] Bona venia, vt non iraſcatur, quòd in eius contumeliã videat hęc dicere.

FRAGOR.] Strepitus & clamor fauentiũm in circo. fragor propriè eſt rerũ fractarũ.

PERCVTIT *aurem.*] Nam in theatris & circis magni tollebantur clamores ob ſtudium diuerſe fauentium. Horat. in Epiſtolis. ——*nam quæ peruincere voces*

Eualuere ſonum, referunt quem noſtra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuſcum.
Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, & artes.

ſic & Seneca in prima epiſtola vndecimi libri. Ecce Circenſium obſtrepit clamor, ſubita aliqua & immenſa voce feriuntur aures meæ.

COLLIGO.] Comprehendo, & conijcio.

EVENTVM.] Intelligo inquit futurum, vt auriga panni viridis, id eſt, qui indutus eſt panno viridi, & cui factio panni viridis, id eſt. praſina fauet, ſit victor. De quatuor autem factionibus ludorum Circenſium diximus in tertia Satyra illic,

Si potes auelli Circenſibus.

NAM *ſi deficeret*] Si is auriga vinceretur, cui factio praſina fauet, videret totam ciuitatem non minus attonitam quàm olim fuit accepta clade Canenſi: hincque oſtendit, quod diximus in præcedenti Satyra, magnum multorúmque extitiſſe fauorem panni viridis. Caligula enim & Nero ita praſinæ factioni addicti fuere, vt Caligula cœnaret in ſtabulo aſſidue & maneret, Agitatori cythico vicies ſeſtertium contulerit. Neroni vero plurimus ſermo quanquam vetaretur, de Circenſibus eſſet. Et quondam tractum praſinum agitatorem inter condiſcipulos querens obiurgante eum magiſtro, de Hectore tracto ſe loqui, ementitus ſit.

MOESTAM.] Caſſiodorus ſcribit vrbem non minus fuiſſe ſollicitam de victoria agitantium equos, nec aliter inter ſe contendere conſueuiſſe, quàm ſi reipublicæ diſcrimen adeſſet.

VICTIS *conſulibus.*] Sicuti fuit, quum Paulus Æmilius, & Terentius Varro conſules ſuperati ſunt apud Cannas, quorum Paulus Æmilius etiàm occiſus fuit. lege. Liuium libro vigeſimoſecundo ab Vrbe condita.

----Spectent iuuenes, quos clamor, & audax
Sponſio, quos cultæ decet aſſediſſe puellæ:
Spectent hoc nuptæ iuxta recubante marito,
Quod pudeat narraſſe aliquem præſentibus ipſis:
Noſtra bibat vernum contracta cuticula Solem,
Effugiátque togam. iam nunc in balnea, ſalua
Fronte licet, vadas, quanquam ſolida hora ſuperſit
Ad ſextam. facere hoc non poſſis quinque diebus
Continuis: quia ſunt talis quoque tædia vitæ
Magna. Voluptates commendat rarior vſus.

VETVS. SCHOL.

SPECTENT *Iuuenes.*] Iuuenibus ſpectacula concede, qui propter certamina, ſponſiones ponunt, & delectat eos iuxta puellas ſpectare. Quia antiquitus ſolebant mulieres cum viris, omnibus intereſſe ſpectaculis indifferenter.

Digitized by Google

IAM *nunc in balnea.*] Bene hiſdem poeta verbis verecundiam expreſſit.

SOLIDA *hora.*] Vna integra hora vſque ad ſextam.

QVIA *ſunt talis quoque tædia vitæ.*] Vt ſæpius idem facias. Quidquid fit rariter, magis delectat.

IOANNES BRITANNICVS.

SPECTENT *iuuenes*] Iuuenes, inquit, quos decet ſedere iuxta puellas, & certare ſponſionibus, & ſpectent tales ludos.

QVOD *cl.d.*] Quibus in circo turpe non eſt clamare, quum applaudunt & fauēt.

SPONSIO.] Dicitur contentio, & altercatio, quæ fit depoſitis pignoribus. Spectatores igitur inuicem contendentes ſponſione, id eſt, depoſito pignore alij alium fore victorem aſſeuerabant. Plin. libro xxxiij. Ad ſponſiones etiam num annulo exiliente. ſolent enim annuli in ſponſionibus ſæpe deponi. Idem in vij. loquens de Aſclepiade. Sed maxime ſponſione facta cum fortuna, ne medicus crederetur, ſi vnquam inualidus vllo modo fuiſſet. Idem in viij. loquens de cœna Cleopatræ. Ergo ſponſionibus factis poſtero die magnificam cœnam appoſuit Antonio. Idem in eodem: Ne triumphatu ſuo nimis ſuperbiat Antonius pene hiſtrioni comparatus, & quidem nulla ſponſione ad hoc productus, ſingulos vniones conuiuis ad ſorbendum dedit.

AVDAX.] Quia in diſcrimine res verſetur, quum rei euentus ſit incertus.

ASSEDISSE.] Iuxta ſediſſe, ſic enim viri & mulieres in theatris promiſcue ſedebant. Ouid. *Proximus ad dominam nullo prohibente ſedeto.*

NOSTRA *bibat vernum.*] Conſueuerunt antiqui, autore Celſo, vt recitauimus apud Perſi. illic, *Et aſsiduo curata cuticula ſole.* ante cibum exerceri: eam exercitationem ſequebatur modo vnctio vel in ſole, vel ad ignem, modo balneum. Deſcendebant enim in ſolium vbi lauabantur, tum multo oleo vngebantur, leuitérque perfricabantur. Perſius alibi.

At ſi vnctus ceſſes, & figas in cute ſolem

ſecundum ergo hanc conſuetudinem ait, noſtra cuticula bibat ſolem vernum.

CONTRACTA.] Per ætatem rugoſa.

EFFVGIAT *togam.*] Exuat & deponat togam manſura ad ſolem, hoc magis placet quàm vt intelligas per togam labores comitum togatorum: nam viliores togam ſumebant quum diuites ſequebantur, qui potentiores ſalutabant matutino. eorum ergo comites errabant per vrbem, dictique ſunt togati, & anteambulones. Martial *Si matutinos facile eſt tibi rumpere ſomnos,*

At trita veniet ſportula ſæpe toga.

Niſi forte velimus intelligere Iuuenalem interrogatos ambulaſſe ſequentem diuites ſalutantes, in quo officio ſe oſtendit Mart.

Cur abſim quæret, breuiter tu multa fatere:

Non poterat vanæ tædia ferre togæ.

ſed prior ſenſus magis placet. Nam quum toga antea communis omnium Romanorum habitus fuiſſet, iuxta quod Verg. appellauit Romanos Gentem togatam, ad viliores poſtea tantum tranſiuit.

SALVA *fronte.*] Sine aliquo pudore, hoc autem dicit, quia hora quinta negocijs maxime diſtricti erant Martialis.

In quintam varios extendit Roma labores:

Sexta quies laſſis, ſeptima finis erit,

Salua autem fronte dicit, quia ibi omnis poſita eſt maieſtas hominis, vnde dicimus iſte frontem perfricuit, id eſt omnem pudorem depoſuit. Quintilianus in nono perfrica frontem, & dic te digniorem qui prætor fieres.

HOC.] Scilicet frequentare conuiuia, & ocio indulgere.

TALES *vitæ.*] Ocioſæ ſcilicet & voluptuariæ.

VOLVPTATES *commendat rarior vſus.*] Sententia eſt generalis, per quam (licet poeta eam ad mediocrem vſum epularum tenendum accommodet) monet omne nimium ex ſententia Chilonis cunctis in rebus eſſe fugiendum: nullámque voluptatem eſſe tantam, quæ non aſſiduitate ſui faſtidium pariat.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA XII.

DE REDITV CATVLLI.

Arguit hæc auidos nimium nimiúmque rapaces.

NATALI, *Coruine, die mihi dulcior hæc lux,*
Qua feſtus promiſſa Deis animalia ceſpes
Exſpectat: niueam Reginæ cædimus agnam:
Par vellus dabitur pugnanti Gorgone Maura.
Sed procul extenſum petulans quatit hoſtia funem,
Tarpeio ſeruata Ioui frontémque coruſcat:
Quippe ferox vitulus, templis maturus, & aræ,
Spargendúſque mero, quem iam pudet vbera matris
Ducere, qui vexat naſcenti robora cornu.

VETVS SCHOL.

REGINAE *ducimus agnam.*] Iunoni, alij Fortunæ. & ducimus, ad ſacrificium ducendam ad aram.

PVGNANTI *Gorgone Maura.*] Mineruæ ſimilis agna. & Maura quoniam in Mauritania iuxta Atlantem à Perſeo eſt occiſa Gorgon Meduſa.

PETVLANS *quatit hoſtia funem.*] Id eſt iuuencus, qui ſi nem pro ligatus eſt, rumpit.

FRONTEMQVE *coruſcat.*] Mouet ſicut telum quod coruſcat.

QVEM *iam pudet vbera matris.*] Lac ſugere.

QVI *vexat.*] Ferus indomitus, maturus ad ſacrificium, vt Virgil.

——— atque iraſci in cornua diſcit
Arboris innixus trunco.

IOANNES BRITANNICVS.

NATALI *Coruine die.*] Ad Coruinum hanc Satyr. ſcribit, qua oſtendit ſe pro ſalute amici ſui Catulli, qui facto naufragio enatauerat, vota dijs eſſe perſoluturum. Verum Satyræ non immemor eos flagellat, qui cupiditate adducti non pro amico qui habeat filios, vt Catullus habebat, ſed pro orbis tantum quorum hæreditatem captent, vota ſuſcipiunt. nominatim autem inſectatur Neuium & Hiſtrum Pacuuium, qui temporibus ſuis teſtamentorum captatione locupletati erant. Eſt autem ordo & ſenſus. O Coruine hæc lux qua ceſpes feſtus, id eſt, ara expectat animalia promiſſa dijs, eſt mihi dulcior natali die.

NATALI *die.*] Summa enim hilaritate antiqui diem quo nati erant quotannis celebrabant, gratias diis agentes pro hac luce, ad quam venerant. Amici vero & clientes natalem celebrantibus munera mittebant. vnde multi auaricia adducti non ſolum diem natalem ſemel, ſed ſæpius in anno, quo plura ab amicis munera acciperent celebrabant, quare à Mart. ſic taxatur Clytus.

Vt poſcas Clyte munus exigaſque,
Vno naſceris octies in anno.

Natalis autem apud veteres per ſe plenum fuit, vt illic apud Vergil.

Meus eſt natalis Iola. Et mox adiectionem recepit, vt hoc loco, natali die. Et apud Terent. *Porro autem alio munere ferietur, vbi erit puero natalis dies.*

CESPES *fe.*] Ara ex ceſpitibus extructa. eſt enim ceſpes herba cum terra ſimul euulſa.

REGINAE.] Iunoni, quæ ob excellentiam regina à poëtis appellatur. vnde Vergil.

Aſt ego quæ diuum incedo regina. ——

PAR *vellus.*] Par agna. nam vellus ſæpe pro oue ponitur à poetis. Ouidius libro ſeptimo Metamorph.

Cultróſque in guttura velleris atri *Conijcit.*

PVGNANTI.] Periphraſis eſt Mineruæ, quam ſcimus eandem eſſe cum Pallade, quæ in ſcuto caput Meduſæ dicitur habere collocatum: ergo pugnanti Gorgone, id eſt Mineruæ, quæ pugnat ægide, in qua eſt caput Meduſæ collocatum. Vergilius:

Ægidâque horriferam turbatæ Palladis arma.

Higinius tamen tradit caput Meduſæ fuiſſe collocatum in pectore eius. vnde & Claudianus in Gigantomachia.

——————— Tritonia virgo
Proſilit oſtendens rutila cum gorgone pectus.

GORGONE *Ma.*] Capite Meduſeo in pectore, ſiue ſcuto collocato. Gorgogones tres fuiſſe tradunt fabulæ filias Phorci ex Cetho coniuge. quarum prima Stenno, ſecunda Euriale, tertia Meduſa. eas ſcribit Mela habitaſſe inſulas Gorgones in oceano Atlantico, vnde & Gorgones dictæ exiſtimantur. fingunt poetæ vnum tantum oculum iis fuiſſe, quem ſibi inuicem commodarent. addunt Meduſam per littora vagantem à Neptuno amatam, fugientémq. compreſſam fuiſſe in templo Palladis. Ob eamque rē deam indignatam, capillos eius per quos Neptuno

placuerat, in ſerpentes conuertiſſe, feciſſéque vt qui eam aſpicerent in lapides verterentur: hanc dormientem. Perſeus Iouis & Danaes filius acceptis Mercurij talaribus, eiuſque falcato enſe, & ſcuto Palladis chryſtallino, per quod illam impune aſpicere poſſet, interemit, abſtulitq; eius caput. quod ipſi ſcuto apposuiſſe dicitur. ex ceruice igitur reciſa equus pegaſus alatus fertur eſſe procreatus, qui inde vſque ad Heliconem collem peruolans, & pede humum fodiens, fontem excitauit Hippocrenem muſis conſecratum. Higinius tradit non à Perſeo, ſed à Minerua Meduſam interemptam fuiſſe. Omitto autem ea quæ à Diodoro libro quarto referuntur de Gorgonibus mulieribus validis & pugnacibus, aduerſus quas dicit Perſeum haud paruo certamine bellum geſſiſſe.

MAVRA.] Nam vt diximus, in mari Athlantico habitauere. eſt autem Athlas mons Mauritaniæ.

SED *procul extenſum.*] Sed Ioui inquit vitulum parauimus, quem mactemus.

FVNEM *extenſum.*] Ferociam oſtendit vituli, qui ducentes etiam anteiret. Nam vitulus funibus ducebatur, humeris autem hominis ad aras allatus non bene litabat, ſicut nec claudicans, nec altera hoſtia deos placat, nec fugiens ab aris.

HOSTIA.] Victima, nam hoſtia dicitur omnis beſtia ad ſacrificium tantum parata.

TARPEIO *Ioui.*] Capitolino, cuius templum erat in Capitolio: nam quum fundamenta ædis Iouis foderentur, caput humanum dicitur inuentum. Vnde mons Capitolinus dictus eſt qui antea Tarpeius à Tarpeia virgine veſtali, quæ Sabinorum ſcutis eſſe obruta dicebatur. hunc prius Saturnium appellatum ſcribit Cato & Fabius Pictor de Originibus.

FRONTEMQVE *coruſcat.*] Hoc loco coruſcat poſuit pro criſpat, quod ſignum eſt ferocitatis.

TEMPLIS *maturus.*] Nam maturi tunc dicebantur ad ſacrificium quum cauda articulum ſuffragis contingebat, breuiorem autem non litabant. autor Plin.

SPARGENDVSQVE *mero.*] Nam in ſacrificiis inter cornua victimarum merum fundebatur. Virg. in quarto.

Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit.

Si res ampla domi, ſimiliſque adfectibus eſſet,
Pinguior Hiſpulla traheretur taurus, & ipſa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Læta ſed oſtendens Clitumni paſcua ſanguis
Iret, & à grandi ceruix ferienda miniſtro,
Ob reditum trepidantis adhuc, horrendaque paſſi
Nuper, & incolumem ſeſe mirantis amici.

VETVS SCHOL.

SIMILISQVE *affectibus eſſet.*] Voto, voluntati æquales.
PINGVIOR *Hiſpulla.*] Matrona pinguis fuit.
NEC *finitima n. i. herba.* Non his partibus, ſed de peregrinis.
OSTENDENS *Clitumni paſ. ſ.*] Fluuius qui Treuis, ciuitatem Flaminiæ interfinit.

Digitized by Google

ET A *grandi c. ſ. miniſtro.*] Sacerdoti, aut qui ſacrificia occidunt miniſtri.
NVPER &c.] Catulli, qui prope naufragio perierat.

IOANNES BRITANNICVS.

SI *res ampla domi.*] Senſus eſt. ſi mihi diuitiæ eſſent quales opto, mactatem ſane victimam pinguiorem Hiſpulla: ſicque ſe amico commendat ab ingenua voluntate.
AFFECTIBVS. Deſideriis meis.
HISPVLLA *taur.*] Mulierem ſui temporis pinguem notat.
IPSA *mo.*] Ipſa craſſitudine.
SANGVIS.] Taurus, ſanguinis & ſucci plenus.
CLITVMNI.] in agro Faliſco Clitumni amnis aqua potata candidos boues facit. Plinius libro ſecundo capite ſeptimo. C. Verg. in Georgicis.
Hinc albi Clitumne greges, & maxima taurus Victima. S.
IRET.] Ad ſacrificium. ſ.
GRANDI *miniſtro.*] .i. victimario, qui ante aras victimam cædebat.
MIRANTIS *ſe incolumem.*] Qui tantam tempeſtatem euadere potuiſſet.

Nam præter pelagi caſus, et fulguris ictum
Euaſi, denſæ cælum abſcondere tenebræ
Nube vna, ſubituſque antennas impulit ignis,
Cum ſe quiſque illo percuſſum crederet, et mox
Attonitus nullum conferri poſſe putaret
Naufragium velis ardentibus. omnia fiunt
Talia, tam grauiter, ſi quando poetica ſurgit
Tempeſtas. genus ecce aliud diſcriminis: audi,
Et miſerere iterum, quanquam ſint cetera ſortis
Eiuſdem: pars dira quidem, ſed cognita multis,
Et quam votiua teſtantur fana tabella
Plurima. pictores quis neſcit ab Iſide paſci?
Accidit & noſtro ſimilis fortuna Catullo.

VETVS SCHOL.

FVLMINIS *ictum.*] Tempeſtates.
SVBITVSQVE *antemnas i. ignis.*] Fulmen impulit antemnas cum velis.
SI *quando poetica ſurgit*] Id eſt tales tempeſtates contingunt nauigantibus, quales fingere ſolent poetæ, magnæ.
CAETERA *ſortis Eiuſdem.*] Id eſt naufragij.
ET *quam votiua.*] Quam naufragio liberati ponunt. Antiquitus enim ſolebant, qui naufragio liberati eſſent, pro voto pingere tabellas, & in templo Iſidis ponere.
PICTORES *quis n. ab Iſide p.*] Quod in templis figendas tabellas ponunt.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

NAM *præter pela. caſus*] Præter, inquit, æſtum maris, & ictum fulminis quaſi tenebræ veluti nocturnæ obortæ ſunt: ſicque atrocem tempeſtatem deſignat, qualis eſt illa Virgiliana. lib. 3. Æneid.

Eripiunt ſubito nubes cælumque, diemque,
Teucrorum ex oculis, Ponto nox incubat atra:
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther:
Præſentemque viris intentant omnia mortem. S.

FVLGVRIS *euaſi.*] Quod forte euaſerat: fulgur autem poſuit pro fulmine. Eſt enim fulgur ignis late explicitus: fulgurato oſtendit ignem, fulminato emittit.

SVBITVS *ignis.*] Periphraſis eſt fulminis, eſt enim ignis coactus ventorum impetu iactus: lege Sene. in Naturalibus.

IMPVLIT *antennas.*] .i. percuſſit.

CONFERRI.] Comparari ſuo naufragio.

VELIS *ardentibus.*] Fulminis incendio conflagrantibus.

OMNIA *fiunt talia*] Tales inquit ſolent eſſe tempeſtates, quæ à poetis deſcribuntur, qualis fuit tempeſtas Catulli. Nam poetæ ſi quando deſcribunt tempeſtatee, eas exaggerando fingunt grauiſſimas, & ſic oſtendit tempeſtatem Catulli non cedere periculi atrocitate poeticis tempeſtatibus, quantum grauiſſimis.

SI *quando poetica ſurgit.*] id eſt à poetis deſcribitur: bene autem dixit ſurgit, nam proprie tempeſtas in mari ſurgere dicitur.

GENVS *ecce aliud.*] Attentum facit auditorem. eſt enim dicturus quomodo in mare omnia precioſa proiecerit Catullus, vrgente tempeſtate.

QVAMQVAM *cætera*] Subaudi, quæ dicturus ſum,

MISERERE *iterum*] Quia iam miſertus eſt propter tenebras, & fulminis ictum, quo vela ſunt percuſſa.

EIVSDEM *ſortis.*] Eiuſdem tempeſtatis; nam potuiſſet aliud diſcrimen narrare extra tempeſtatem maris.

PICTORES *quis neſcit ab Iſide paſci.*] Tibullus loquens de Iſide, ſcribit,

Picta docet templis multa tabella tuis.

TABELLA *votiua.*] Qui ex valetudine ſeruati fuiſſent, in templo Æſculapij in tabella genus morbi pictum ſuſpendebant. Sicque qui naufragium euaſerant, tabella caſum pictum in templo Neptuni figebant: verum poſtea recepta & ſuperſtitione Ægyptia in templo quoque Iſidis cuius ſacra præcipua veneratione in Vrbe colebantur, tabellas ponebant, tanquam quæ mari periclitantibus opitularetur. quare non immerito Ægyptius nauigium Iſidis colit, quia Europa in tauro rapta fertur, id eſt, in naui tauri picturam habente, autor Fulgentius.

PARS *dira quidem.*] Arduum enim eſt ex naui precioſam ſupellectilem abiicere in mare.

COGNITA *multis.*] Quia calamitatem multi nauigantium ſunt experti.

ACCIDIT *fortuna.*] Ordo eſt. Accidit & Catullo noſtro ſimilis fortuna, id eſt vt in mare res precioſas abijceret, quod & multi alij fecere, vt templa docent deorum per tabellas votiuas.

VOTIVAS.] Votiuæ tabellæ dicuntur, quæ vota hominum depicta continent votiuas vero preces appellamus, quibus aliquid cum voto poſcimus: votiuam item dicimus victimam, quæ per votum ſacrificio eſt deſtinata. vnde Horatius.

Paſcitur in veſtrum reditum votiua iuuenca.

Et Victruuius libro octauo. Hiero, rebus bene geſtis, quum auream coronam votiuam diis immortalibus quodam in fano conſtituiſſet. C. Item votiua dicuntur quæ ex voto ſuſcipiuntur, & fiunt. vnde legatio votiua, & ludi votiui apud Ciceronem & alios. S.

Montibus in liquidas pinus deſcenderat vndas,

C. Eſt autem hæc ſynedoche figura, cum pars pro toto vſurpatur: vt puppis pro naui, tectum pro domo. S,

IMITATVS *caſtora.*] Caſtor animal eſt Ponticum terreſtre, & aquaticum, cauda piſcium, cætera ſpecie lutræ, qui morſu teſticulos ſibi amputat periculo vrgente, ob hoc ſe peti gnarus. Caſtoreum id medici vocant Verg. *Viroſaque Pontus Caſtorea*, de quo plura apud Perſium illic.

Saperdas aduehe Ponto. Caſtoreum, ſtuppas.

de eo multa Plinius & Solinus. poeta exemplo Catulli monet ſalutem omnibus rebus anteponendam.

MEDICATVM.] Ad multa medicamenta aptum.

TENERIS *Mecœnatibus.*] Id eſt mollibus & delicatis, qualis fuit Mecœnas. Nam eum conſtat (vt diximus in prima Satyra illic, *De Mecœnate ſupino*) delicatum fuiſſe.

ATQVE *alias.*] Subaudi veſtes. Hoc loco poëta deſcribit intelligitque veſtes coloris natiui ex lana Bethica. nam in pecudibus Bethicis, hoc eſt Hiſpanis, vellera ſunt rutila. ex quibus nullo alio adhibito colore veſtes texebantur. eas oſtendit poeta talem colorem habere ex paſcuis potúque aquarum, & aeris temperie. Inde lacerna Bethica apud martialem ſic loquitur,

Non eſt lana mihi mendax. nec mutor aheno:
Sic placeant Tyræ: mamea tinxit ouis. Idem libro nono,
In Tarteſſiaca domus eſt notiſſima terris,
Qua diues placidum Corduba Bethin amat:
Vellera natiuo pallent vbi flaua metallo:
Et linit Heſperium bractea viua pecus. idem in fine xij. libri.
Bethis oliuifera crinem redimite corona,
Aurea qui nitidis vellera tingis aquis.

GENEROSI *graminis*] Ordo eſt, quarum veſtium ipſum pecus natura generoſi graminis infecit, id eſt tinxit. vnde infector tinctor appellatur. Cicero. Dibaphum cogitat, ſed infector eum remoratur.

GENEROSI *graminis.*] Herbæ generoſæ, & nobilis.

SED & *egregius fons.*] Non ſolũ inquit lanæ illæ in ouibus ſunt rutilæ ex paſcuis ſed etiam ex potu Bethis amnis, & ex aeris tẽperie. neque enim ad illud eſt referendum, quod aliqui ex autoritate Plinij ſenſerunt, qui ſic libro ſecundo capite tertio ſcribit: in Bœotia amnis Melas nigras oues reddit. Cephiſus ex eodem lacu profluens albus, rurſus nigras Penius, ruffaſque iuxta Ilium Xanthus, vnde & nomen illi: nam ξανθὸς flauum ſignificat: ſed ad aquas tantum Bethicas, quũ ſequatur, & *Bethicus adiuuat aer.*

VIRIBVS *occultis.*] id eſt, non intellectis.

AER *Bethicus.*] Bethis fluuius eſt Hiſpaniæ vlterioris, à quo & Hiſpania Bethica nominatur.

Ille nec argentum dubitabat mittere, lances
Parthenio factas, vrnæ cratera capacem,
Et dignum ſitiente Pholo, vel coniuge Fuſci.
Adde & baſcaudas, & mille eſcaria, multum
Cælati, biberat quo pallidus emtor Olynthi.
Sed quis nunc alius, qua mundi parte, quis audet
Argento præferre caput, rebuſque ſalutem?

Non propter vitam faciunt patrimonia quidam,
Sed vitio cæci propter patrimonia viuunt.
Iactatur rerum vtilium pars maxima: ſed nec
Damna leuant. tunc, aduerſis vrgentibus, illuc
Recedit, vt malum ferro ſummiteret, ac ſe
Explicat anguſtum, diſcriminis vltima quando
Præſidia afferimus, nauem factura minorem.

VETVS SCHOL.

PARTHENIO *factas.*] Celatoris nomen.

VRNAE *cratera capacem.*] Grandem ſcilicet, qui vrnam poſſet capere.

ET *dig. ſ. Pholo vel coniuge Fuſci.*] Vno de Centauris: vel vxore Fuſci, quæ ebrioſa fuit.

ADDE *& baſcaudas.*] Vaſa vbi calices lauabantur, & Cacabus.

PALLIDVS *emptor Olynthi.*] Philippus pater Alexandri magni, cui Olynthũ Macedoniæ ciuitatem Laſthenes & Eutycrates prodiderunt: qui cum à Philippo proditores ſe nuncupari ſæpe audiſſent, vitam laqueo finierunt.

SED *vitio cæci.*] Id eſt, Multi ſunt, qui ob hanc cauſſam colligunt patrimonia, tantum vt habeant, non vt tamen vtantur, ſed auaritiæ ſatisfaciant.

TVNC *aduerſis.*] Abſolute, quod aduerſa ſint naufrantium fata.

RECIDIT *vt m. ſ.*] Res peruenit ad hoc, vt arborem ſuccideret, & per hoc breuiorem faceret.

AC *ſe explicat.*] Senſus hic eſt, vltima præſidia anguſtum diſcrimen habent, poſt eiectionem rerum omnium, vt facias nauem minorem. Fiat autem minor nauis ſublata arbore, id eſt, leuis.

IOANNES BRITANNICVS.

PARTHENIO *factas.*] Commendatio eſt ab artifice. Sic Virgilius,
——— *diuini opus Alcimedontis.*

ET *dignum ſitiente Pholo.* id eſt, qui optime poſſet Pholo ſatis facere ſitienti, & ſitim explere. Nam Pholus Centaurus fuit, à quo propinquus mons Pholus eſt appellatus, qui quum Herculem hoſpitio ſuſcepiſſet, dolium vini antea defoſſum extulit hoc tradunt cuidam Centauro olim à Dionyſio datum, imperatumque, vt tunc vinum proferret quum adeſſet Hercules. eo igitur facto ferunt reliquos Centauros vini odore & virtute factos ebrios fuiſſe, quumque impetum vna omnes in Pholum facerent, ab Hercule partim cæſi ſunt, partim in fugam conuerſi. Lego Diodorum libro quinto.

VEL *coniuge Fuſci*] Mulierem bibacem ſui temporis flagellat,

BASCAVDAS.] Vaſa erant Britannica Martialis.

Barbara depictis veni baſcauda Britannis:
Sed me iam mauult dicere Roma ſuam.

ESCARIA.] ſcilicet vaſa, ab eſca denominata.

MVLTVM *celatis* ſcilicet auri.

QVO *biberet*] Deſignat poculum aureum, quod vt ſcribit Plinius libro trigeſimotertio capite quarto puluino Philippus rex Macedonum ſubiiciebat, quum vellet dormire.

Emptor *Olinthi.*] Olinthus ciuitas eſt Thraciæ edito in loco ſita (vt libro primo hiſtoriæ ſcribit Thucydides) quam, vt teſtatur Demoſthenes contra Æſchinem Philippus Amynthæ filius Alexandri pater emit ab Lathene amico ſuo, quem pecunia corruperat, de quo intellexiſſe Virgilium in ſexto illic.

Vendidit hic auro patriam,——— tradit Seruius.

Callidvs.] Nam vt ſcribit Iuſtinus, blandus pariter fuit, & inſidioſus, vt qui plura promitteret quàm præſtaret. Gallidos appellat Cicero in libro De natura deorum, quorum tanquam manus, ſic animus vſu concalluit.

Sed *quis nunc alius?*] Hæc ad laudem dicuntur Catulli qui (quod alij non facerent:) pluris fecit ſalutem quàm opes ſuas, ſicque ſui temporis auariciam notat.

Non *propter vitam.*] Docet poeta philoſophice ita homini parandas eſſe opes, vt eas habeat tanquam ancillas non dominas.

Sed *vitio cæci.*] Si licet aliquo modo coniecturam humanam ſequi, videntur mihi hi duo verſus omnino non eſſe Iuuenalis, quia poetæ grauitatem non redolent, neque Satyricam dignitatem.

Caeci *Vicio.*] id eſt, immenſæ cupiditatis, & auaritiæ.

Iactatvr.] ſcilicet in mare aduerſis ventis, & fluctibus.

Illvc *decidit.*] Eo neceſſitatis deuenit, vt etiam arborem nauis ſuccideret.

Explicavit *anguſtum.*] Suceiſa arbore & nauem reddidit ſpacioſam, quæ antea anguſta erat, atque implicita.

Qvando.] Quandoquidem ſolemus in periculis afferre vltima, & extremæ præſidia, vt truncemus ſcilicet arborem, quo nauis fiat leuior, legendumque cum ſuſpirio.

I nunc, & ventis animam committe, dolato
Confiſus ligno, digitis à morte remotus
Quatuor, ac ſeptem, ſi ſit latiſſima teda.
Mox cum reticulis, & pane, & ventre lagenæ
Adſpice ſumendas in tempeſtate ſecureis.
Sed poſtquam iacuit planum mare, tempora poſtquam
Proſpera vectoris, fatumque valentius Euro,
Et pelago, poſtquam Parcæ meliora benigna
Penſa manu ducunt hilares, & ſtaminis albi
Lanificæ: modica nec multum fortior aura
Ventus adeſt: inopi miſerabilis arte cucurrit
Veſtibus extentis, &, quod ſuperauerat, vnum,
Velo prora ſuo: iam deficientibus Auſtris,
Spes vitæ cum Sole redit: tum gratus Iulo,
Atque nouercali ſedes prælata Lauino,
Conſpicitur ſublimis apex: cui candida nomen.

Digitized by Google

Scrofa dedit, lætis Phrygibus mirabile ſumen,
Et nunquam viſis triginta clara mamillis.

VETVS SCHOL.

INVNC.] Caſtigatio ab exemplorum euentu.
DIGITIS *a morte.*] Cum inter te & mortem quatuor ſit digitorum diſtantia.
SI *ſit latiſsima tæda.*] Id eſt nauis de pinu, pro qualibet poſuit materia, vt, *Pinea ſilua mihi.*
MOX *cum reticul. & pane.*] Quod nautæ ſibi ſcilicet adſumptum viaticum ponunt.
ASPICE *ſumendas.*] Inter ſitarchiam, † & ſecurem neceſſariam putato ad nauem vehendam.
SED *poſtquam iacuit pl. mare.*] Tranquillum factum eſt, & fatum vectoris ſuperauit ventum & mare.
PARCAE *m. benignæ.*] Fata mitiora.
ET *ſtaminis albi Laniſicæ.*] Non mortem minitantia.
VENTVS *adeſt.*] Ventus proſperus.
VESTIBVS *extentis.*] Funibus: aut, veſtibus, velis accipe, aut quod dicunt artemonem.
VELO *prora ſuo.*] Id eſt, artemone ſolo velificauerunt.
ATQVE *nouercali ſedes.*] Albam longam ſignificat, quam condidit Iulus Aſcanius: conceſſa nouercæ ſui nominis ciuitate, id eſt Lauinio.
CVI *candida nomen Scrofa.*] Montes Albanenſes.
MISERABILE *ſumen.* Aut, mirabile, quia triginta fetus habuit. aut, miſerabile, quod miſeratum ſit Phrygibus.
ET *unnquam viſis.*] Numquam inuenta cum triginta mamillis.

IOANNES BRITANNICVS.

INVNC.] Honeſta inhibitio eſt per permiſſionem. Sic Ouidius.
I nunc, & cupidi nomen amantis habe.
monet enim quantum nauigantibus immineat periculum.
TAEDA.] Tabula nauis. Tædam autem poſuit pro omni arbore ex qua naues fieri ſolent. de Tæda diximus in prima Satyra illic. *Tæda lucebis in illa.*
MOX *cum reticulis.*] Qui nauigant, panem & alia ad victum neceſſaria ſecum ferunt. Perſius. *Iam pueris pellem ſuccinctus & Oenephorum aptas.* ait ergo poëta, Tu qui nauigaturus es, memento vna cum pane & vino ſumendas eſſe tecum ſecures ad naui: arborem incidendam, ſi tempeſtas vrgeat. quaſi diceret ſcito mortis periculum ſemper nauiganti imminere. legendumque eſt accipe non aſpice. reticulum enim eſt genus ſacci aptum ad panem ferendum, à rete denominatum. Horatius.
——*Vtſi Reticulum panis venales inter onuſto, Forte vehas humero.*
Reticulum item vt diximus in ſecunda Satyra illic:
Reticulúmque comis auratum ingentibus implet.
tegmen eſt capitis muliebris.
VENTRE *legena.*] Hoc eſt capaci & ampla lagena: de qua ſæpius iam in ſuperioribus Satyris diximus, vt non ſit opus amplius repetere.
SED *poſtquam iacuit.*] Senſus eſt & ordo, poſtquam mare factum eſt tranquillũ, & omnis tempeſtas ſedata eſt.
PRORA *miſerabilis eucurrit inopi arte.*] Hoc eſt veſtibus extenſis, & velo ſuo

quod vnum ſupererat:nam vela quæ maiora erant, in medio maris fulmine fuerant abſumpta.

TEMPORA *vectoris.*] Scilicet fuerunt.

FATVM.] Ipſa deorum benignitas.

VALENTIVS.] Potentius.

EVRO *& pelago.*] Ipſa tempeſtate.

PARCAE *hilares.*] Id eſt ipſa fata.

MELIORA *penſa.*] Feliciorem fortunam. Penſa numero tantum plurali, dicuntur quæcunque in filum duci poſſunt. Ouidius.

Nos humiles famuláque tuæ data penſa trahemus.

LANIFICAE.] Hoc eſt lanam lucubrantes.

ALBI *ſtaminis.*] Id eſt felicitatem portendentis: nam Parcæ dicuntur fila nigra ducere, quum mortem, infelicitatémque minantur, contra vero fila alba, quum felicitatem portendunt. Martialis.

Si mihi laniſicæ ducunt non pulla ſorores.
Stamina, nec ſurdos vox habet iſta deos.

VENTVS *abeſt.*] Subaudi & fortior: nam ventus eſt qui vehementiori venit impetu, vnde nomen, aura vero leuior eſt.

VESTIBVS *extenſis.*] Appoſitiue, inopi arte inopi præſidio.

SVPERAVERAT.] Superfuerat, Virgilius.

Amiſſa ſolus palma ſuperabat Aceſtes.

Id eſt, ſupererat. Plinius de Elephantis. Námque vnum qui ſuperauerat.

SVBLIMIS *apex*] Mons Albanus, vbi Aſcanius condidit Albam: nam poſt trigeſimum annum ex quo Æneas Lauinium tenuerat, Aſcanius amiſſo patre, abundante Lauinij multitudine, florentem iam vt tum res erant, vrbem Lauiniæ matri ſiue nouercæ (nam id quoque ambigit Liuius) reliquit: nouam ipſe aliam ſub Albano monte condidit, quæ à ſitu porrecto, longa Alba appellata eſt. de hoc plura diximus in quarta Satyra.

CANDIDA *ſcrofa.*] Nam à nomine porcæ albæ, quæ triginta (vt ſcribit Varro libro ij. De re ruſtica) porcellos peperit in portentum albos, denominata eſt Alba, Scropha autem appellatur ſuis non caſtrata, ſed quæ ad fœturam habetur.

MIRABILE *ſumen.*] Appoſitio eſt, id eſt, ex qua optimum haberi potuiſſe ſumen. De ſumine diximus in ij. Sat. & apud Perſium illic. *Calidum ſcis ponere ſumen.*

LAETIS *Phrygibus.*] Quòd ſedem inueniſſent, vbi vrbem conderent à ſcrofa illa nominandum.

ET *clara.*] Ordo eſt, Scrofa clara triginta mamillis.

NVNQVAM *viſis.*] In alia ſcilicet porca.

Tandem intrat poſitas incluſa per æquora moles,
Tyrrenámque Pharon, porrectáque brachia rurſum,
Quæ Pelago currunt medio, longéque relinquunt
Italiam non ſic igitur mirabere portus,
Quos natura dedit: ſed trunca puppe magiſter
Interiora petit Baianæ peruia cymbæ
Tuti ſtagna ſinus. gaudent ibi vertice raſo
Garrula ſecuri narrare pericula nautæ.
Ite igitur pueri, linguis, animíſque fauentes,

Digitized by Google

Sertáque delubris, & farra imponite cultris,
Ac molleis ornate focos, glebámque virentem:
Iam ſequar, & ſacro, quod præſtat, rite peracto
Inde domum repetam, graciles vbi parua coronas
Accipiunt fragili ſimulachra nitentia cera.

VETVS SCOL.

INCLVSA *per æquora moles.*] Portum Auguſti dicit, ſiue Traiani.
PORRECTAQVE *brachia rurſum.*] Quia Traianus portum Auguſti reſtaurauit in melius, & interius tutiorem, ſui nominis fecit.
QVAE *pelago currunt.*] Intr .nt mare, & admittunt terram ſolidam.
NON *ſic igitur mirabere.*] Id eſt, non ſunt ita mirandi portus naturales, quam qui manu fiunt.
TRVNCA *puppe magiſter.*] Truncata naue.
GARRVLA *ſecuri.*] Quia libenter frequentius narrant tempeſtatem perpeſſi, poſtquam deuenerunt in portus ſecuri.
SERTAQVE *delubris.*] Coronas immolatis hoſtiis.
AC *molles ornate focos.*] Molles focos deorum dicit, qui de ture facti ſunt.
ET *ſacro q. r. rite peracto.*] Sacrificio completo.
ACCIPIVNT *fr. ſ. n. cera.*] Incerato ſigna deorum.

IOANNES BRITANNICVS.

INTRA *moles poſitas.*] Id eſt, portum Hoſtienſem magnis molibus à Claudio extructum. De quo ita Tranquillus meminit. Item perfecit emiſſarium Fucini lacus, portúmque Hoſtienſem, à Diuo Iulio ſæpius deſtinatũ, ac propter difficultatum: omiſſum & paulo infra, continuis xxx. hominum millibus ſine intermiſſione operantibus portum Hoſtiæ extruxit. de eo meminit & Euſebius Cronographus.
TYRRHENAMQVE *Pharon.*] Id eſt turrim, quæ in portu Hoſtienſi erecta erat à Claudio, in æmulationem Phari Alexandrinæ, vt ad nocturnos ignes curſum nauigia dirigerent. Nam id ſciendum Pharum inſulam eſſe, quæ obiecta Alexandriæ portum efficit, vbi turris eſt eiuſdem nominis, quam Ptolemæus erexit: cuius vſus erat nocturno nautarum curſui ignes oſtendere ad præpuncianda vada, portúſque introitum: à cuius nomine omnes reliquæ turres, quæ compluribus locis flagrant noctu, phari ſunt appellatæ.
TYRRHENAM.] Tuſcam: mare enim id Tyrrhenum dicitur, hoc eſt Ethruſcum, in cuius littore ſita eſt Hoſtia.
NON *ſic mirabere.*] Quum videas portus ſtructiles ea eſſe operis magnitudine.
BRACHIA *porrecta.*] Moles protentas in mare.
RELINQVVNT *Italiam.*] Magnitudinem portus oſtendit, qui ita in mare extendebatur, vt videretur longe ab Italia recedere, & longe eam relinquere.
INTERIORA.] Partem interiorem ipſius portus.
PERVIA.] Nauigabilia etiam paruæ cymbræ, qualibus in lacu Lucrino vtuntur, qui in Campania eſt iuxta Baias: ſicque oſtendit nauem Catulli ita mutilatam, & tempeſtate confractam, vt per breuia etiam ferretur.
TVNC *ſtagnante ſinu.*] Portu tranquillos habente fluctus, tẽpeſtate iam ſedata.
TVNC.] Scilicet vbi in portum venere.
VERTICE *raſo.*] Serui qui manumittebantur, in templo, vt diximus, diffuſus in commentariis Perſij ex ſententia Plutarchi in Problematis, Feroniæ, quæ libertorum dea dicebatur, raſo capite pileum accipiebant, cuius & Plautus in Amphy-

Digitized by Google

ctione meminit. *Quod vtinam ille faxit Iuppiter. vt ego hodie raſo capite caluus capiã pileum.* Nautæ igitur quaſi in libertatem vendicati, quam per tempeſtatem amiſerant, ad eius rei imitationem caput ſibi raſerant.

GARRVLA *pericula.*] Id eſt, quæ non ſine magna garrulitate referebantur, & nautas garrulos reddebant.

ITE *igitur pueri.*] Verba ſunt Iuuenalis imperantis ſeruis, vt parent quæ ad ſacrificia & vota exoluenda pro Catullo pertineant. Nam Romani inſtituto rebus diuinis operam dabant, quum aliquid commendandum eſſet, precatione, cum ſoluendum, gratulatione: cum expoſcendum, voto. Valerius auctor in primo limine.

LINGVIS *animiſque fauentes.*] Nam in rebus diuinis, vt ſcribit Cicero De diuinatione, quæ publice fierent, vt fauerent linguis imperabatur, quod ſignificabat vt taciturnitatem præſtarent. Nam in ludis fauor, in ſacris taciturnitas eſt neceſſaria, vt ſancta rite peragi poſſint, nulla mala voce obſtrepante. Tibullus.

Quiſquis ades lingua vir mulierque faue, & alibi. *Ore fauete omnes.*

SERTAQVE *delubris.*] Templa enim deorum frondibus, & ſertis ornabantur. Vergilius. *Et feſta velamus fronde per vrbem.*

FARRA *imponite cultris.*] Id eſt, cultros mola, quæ ex toſto farre & ſale conſtabat, inſpergite: nam mola tria inſpargebantur, culter, ignis, & caput victimæ.

MOLLES *focos.*] Molles appellauit, aut quod ijs odores, & tura cremabantur quæ Arabes molles mittunt. Tibullus.

Vrantur pia tura focis vrantur odores,

Quos tener, è terra diuite mittit Arabs. Vergilius.

Molles ſua tura Sabæi. aut quod magis placet, molles focos, recentes & nouos, & illud apud Statium in Syluis.

Sertis mollibus expleatur vmbra,

id eſt nouis, recentibus. vnde Plinius ad Apollinarem. Prata florida & gemmea, trifolium, aliáſque herbas teneras ſempérque molles, & quaſi nouas alunt. Sic & Verg. *Caſtaneæ molles,* id eſt nouæ & recentes: nam nuperrime parati erant foci, ſequitur enim, *glebámque virentem.*

GLEBAMQVE *virentem.*] id eſt, aram ex glebis erectam, ſuper quam foci parabantur.

QVOD *præſtat.*] Quod melius eſt, & excellentius tanquam publice factum.

INDE.] Id eſt, ex publico ſacrificio iam peracto. Eſt autem ordo, inde domum repetam, peracto rite ſacro, quod præſtat.

DOMVM *repetam.*] Vt priuatim ſcilicet ſacrificet laribus, qui & priuatim in domibus, & publice in compitis colebantur. nam lares, vt recitauimus apud Perſium, antiquitas præſides vocauit, quibus canis aſſiſtit, & ipſi pellibus caninis veſtiuntur, vt inquit Macrobius cuius rei duplicẽ Plutarchus cauſam affert in Problematibus. Nam quum præſides inquit ſint, qui præſunt, hos domus cuſtodes eſſe oportet, & alienis formidoloſos, vt canes videmus, mites vero, ac lenes manſuetóſque domeſticis, vel quod dæmonia quædam mala circumerrant, quibus dij quaſi carnificibus, & ſcelerum vltoribus aduerſus iniuſtos & impios vtantur. Sic lares furiales exiſtimati ſunt, & pœnarum, & vitæ exactores, & operationum ſpeculatores. Quare fit, vt caninis pellibus induantur, quibus & canes ideo aſſiſtunt, quod ad inueſtiganda ſcelera, & vlciſcendos improbos ſagaces ſint. De laribus itẽ meminit Apuleius in libro De deo Socratis. A laribus fit lararium, quod capitur pro loco vbi lares colebant, quod eapellam vulgus appellat. De quo ſic Lampridius in Alexandro Seuero. Virgilij imaginem cum Ciceronis ſimulacro in ſecundo larario habuit, vbi & Achillis, & magnorum virorum: Alexandrum vero magnum inter optimos, & diuos in larario maiore conſecrauit.

GRACILES *coronas.*] Hoc dicit, qui Romani vt ſcribit Plinius libro vigeſimo primo, cũ terra flores negaret, coronas ex ramento è cornibus tincto ſibi concinebant, quas hibernas appellabant, paulatimque ſubrepſit appellatio corollis interinitia propter gracilitatem nominatis, hinc ergo poeta graciles coronas appel-

Digitized by Google

lauit. Lares autem coronari ſolitos docet Plinius ſic. Et iam tunc coronæ deorum honos erant, & larium publicorum priuatorúmque, & ſepulchrorum, & manium vnde Plautus in Aulularia introducit larem dicentem, thure, vino, coronis, ſibi quotidie ſacrificatum fuiſſe.

Hic noſtrum placabo Iouem, Laribúſque paternis
Tura dabo, atque omneis violæ iactabo colores,
Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur feſta lucernis.
Nec ſuſpecta tibi ſint hæc, Coruine: Catullus,
Pro cuius reditu tot pono altaria paruos
Tres habet hæredes. libet exſpectare, quis ægram,
Et claudentem oculos gallinam impendat amico
Tam ſterili. verum hæc nimia eſt impenſa: coturnix
Nulla vnquam pro patre cadet. ſentire calorem
Si cœpit locuples Gallita, & Paccius, orbis
Legitime fixis veſtitur tota tabellis
Porticus. exiſtunt qui promittant hecatomben.

VETVS SCHOL.

ATQVE *omnes violæ iact. colores.*] Violæ nam multorum ſunt colorum, purpureæ, albæ, aureæ.

LONGOS *erexit ianua ramos.*] Coronatæ ianuæ lauro.

OPERANTVR *f. l,*] Sacrificant. vt Virgilius,
——— *lætis operatus in herbis.*

TOT *pono altaria.*] Sacrificia. id eſt, Ne me putes hac humanitate hereditatem adpetere. Tres habet filios.

LIBET *expectare.*] Mirum eſt nam vt amico filios habenti, aliquis amicorum tam impenſius obſequatur, cum hæc pro hæreditate captanda fieri ſoleant.

COTVRNIX *Nulla.*] Ironiam ad ſterilitatem retulit, occiditur pro patre febricitãre, non, vt dicam, pro amico paupere.

SENTIRE *calorem.*] Ægrotare.

LEGITIME *fixit.*] Id eſt deuotis precibus impletur.

EXISTVNT *qui promittant Hecatombem.*] Hecatombem promittunt, vt moriantur illi à quibus ſe heredes ſcribi poſcunt, alij vero comperto hoc quod pro ipſis vota faciunt, heredes eos ſcribunt.

IOANNES BRITANNICVS.

HIC.] Hoc eſt domi.

LARIBVS *paternis.*] Hoc eſt domeſticis, & maiorum noſtrorum.

NOSTRVM *Iouem.*] Aut quem peculiari cultu domi veneramur, aut noſtrum, id eſt Romanum.

IACTABO

IACTABO.] Spargam.

OMNES *colores violæ.*] Id eſt violas omnis generis: nam tria ſunt, vt diximus apud Perſium illic, & *Ianthina lena*, genera violarum, purpureæ, luteæ, albæ.

CVNCTA *nitent.*] Ita à poëta inferuntur, quaſi ilico omnia à ſeruis & miniſtris eſſent parata ad ſacrificium.

LONGOS *erexit ianua ramos.*] Id eſt ornata eſt ramis lauri: nam in Feſtorum ſolennitate domus lauro coronabantur. Alibi.

Ornentur poſtes, & grandi ianua lauro.

FESTA.] Coniuge cum ianua: vt ſit ianua feſta, & domus feſta.

OPERATVR.] Rem ſacram facit. Vergilius: —— *lætus operatus in herbis.* Propertius. *Cynthia iam noctes eſt operata decem.*

NEC *ſuſpecta tibi.*] Noli, inquit ſuſpicari Coruine me ideo hæc vota tam ſolenniter exſoluere, quia velim captare Catullum. non enim eſt orbus, ſed tres habet liberos, quibus bona ſua relinquat.

LIBET *expectare.*] Voluptarium eſt inquit expectare, an aliquis appareat, qui pro amico Catullo tam ſterili vel gallinam moribundam mactet, quaſi dicat nemo erit qui ſacrificet, Nam gallinæ (vt ſcribit Plinius libro decimo) ad rem diuinam luteo roſtro pedibúſque, puræ non videbantur: ad opertanea ſacra, nigræ.

TAM *ſterili.*] Quàm eſt Catullus, qui quum filios habeat, nihil daturus eſt captatori, ſed omnia filijs relicturus: nam ſterilis amicus captatori dicitur, vnde nullus exit fructus, quum omnia liberis relinquat: ſic & agrum ſterilem dicimus, qui fructum non facit, & mulierem ſterilem, quæ fœtus non parit.

VERVM *hæc nimia eſt impenſa.*] Ironicos quaſi diceret non eſſe mirandũ, ſi quis non inueniatur qui pro amico gallinam ſacrificet, quia nimia ſit impenſa.

COTVRNIX,] Auis quam vulgus vocat qualeam, Græce ortyx dicitur, vnde Ortygometram ipſarum coturnicum regem vocamus. Coturnicem autem poſuit pro viliſſima aue: nam apud menſas Romanorum damnabatur, quòd morbo comitiali laborare dicitur. Plinius autor.

PRO *patre.*] Pro eo qui pater ſit, id eſt, qui filios habeat, quia inde nihil ſit capturus.

SENTIRE *calorem ſi cœpit.*] Auaritiam ſui temporis notat. mouentur inquit, ſpe conſequendæ hæreditatis ad facienda vota & ſacrificia pro orbo, ſi forte vel minima valetudine corripiatur. hinc exit illa Plinij libro decimoquarto cõqueſtio. Poſtquam cœpere orbitas in autoritate ſumma. & potentia eſſe, captatio in quæſtu fertiliſſimo, ac ſola gaudia in poſſidendo, peſſum iere vitæ precia.

GALLITA & *Pactius.*] Nomina ſunt diuitum orborum, quos pro omnibus diuitibus orbis ponit. De Pactio meminit Martialis ſic.

Munera quæ cuperet Pactius eſſe ſua.

LEGITIME.] Ironicos, quaſi iure quodam, & lege.

TOTA *porticus.*] Nam in porticibus templorum ſuſpendebantur tabellæ ſuſcipientium vota.

CALOREM.] Æſtum febris.

HECATOMBEM.] Sacrificium centum boum, à numero victimarũ: ἑκατὸν enim centum, βοῦς bouem ſignificat, ad quod ſacrificij genus reſpexit Perſi. illic, —— *centum patria ob res Egregie geſtas induco*, id eſt, duplicem hecatombem. Quod genus ſacrificij primum inſtitutum fuiſſe à Laconibus videtur oſtendere Strabo in viij. Laconiam inquit, quum priſcis annis centenis præeſſet vrbibus, Hecatompolim vocitatam memoriæ proditum eſt. inde quotannis per eos boues centenos immolari conſuetum fuerat, quod ſacrum hecatombas appellabant, vt totidem numero mactarentur boues, quot eſſent ciuitates. Quum ergo tale ſacrificium perageretur, centum aræ extruebantur vt totidem eſſent, quot & victimæ. vnde illud dictum eſt à Statio in Genethliaco Lucani.

Centum Theſpiacis odora lucis.
Stent altaria, victimáque centum.

Et licet aliæ etiam victimæ quàm boues immolarentur, ſacrificium tamen veteri vocabulo appellatum eſt hecatombe, vnde ita ſcrib. Iulius Capitolinus. Hecatombe autem tale ſacrificium eſt, centum arę vno in loco ceſpiticiæ extruntur, & ad eas centum ſues, centum oues mactantur. Nam ſi imperatorium ſacrificium ſit centum Leones, centum aquilæ, aut huiuſmodi animalia centena feriunt, quod quondam Græci feciſſe dicuntur, quum peſtilentia laborarent.

Quatinus hic non ſunt nec venales elephanti,
Nec Latio, aut vſquam ſub noſtro ſidere talis
Bellua concipitur: ſed furua gente petita
Arboribus Rutulis, & Turni paſcitur agro
Cæſaris armentum, nulli ſeruire paratum
Priuato: ſiquidem Tyrio parere ſolebant
Hannibali, & noſtris Ducibus, Regique Moloſſo.
Horum maiores, ac dorſo ferre coborteis,
Partem aliquam belli & euntem in prælia turrem.
Nulla igitur mora per Nouium, mora nulla per Iſtram
Pacuuium, quin illud ebur ducatur ad aras,
Et cadat ante Lareis Gallitæ victima ſola,
Tantis digna Deis, & captatoribus horum.

VETVS SCHOL.

NEC *venales elephanti.*] Quos immolet.
SED *furua gente.*] Nigra, de India.
ARBORIBVS *Rut.*] Apud Lauinium, id eſt, in Hetruria.
NVLLI *ſeruire p.*] Niſi regi.
SI *quidem Tyrio.*] Et ipſe dicit, Cum Gatula ducem portaret bellua luſcum.
REGIQVE *Moloſſo.*] Pyrrho Epirotarum regi, qui pro Tarentinis aduerſum Romanos bis pugnauit, & victus bis exutus eſt caſtris. ex cuius nomine eſt Pyrrhica. Et ipſe Elephantis vectus eſt per triumphum.
AC *dorſo ferre cohortes.*] Elephantis nam pugnabant.
NVLLA *igitur mora per Nouium.*] Id eſt, nulla mora erit heredipetis, ſi etiam hoc genus emere liceat & immolare, quin & ipſum faciant.

IOANNES BRITANNICVS.

QVATINVS *hic non ſunt.*] Senſus eſt, quãdoquidem hic non ſunt venales elephantes, nec talis in Latio belua progeneratur, ſed tantummodo ex locis longinquis petitur, vt imperatoribus ſeruiat, qui eam tantum in voluptatem alunt. nulla igitur mora erit, quin per Pacuuium & Nouium captatores, elephanti inueniantur, quos pro orborum ſalute ſacrificent. Sicque notat attentam captatorum diligentiam, qui nulli parcentes nec impenſæ, nec labori, elephantes peregrinam etiam beluam inueniunt. Differunt autem inter ſe, quatinus & quatenus, vt quatinus

pro quandoqnidem & quoniam ponatur. Tranquillus in Claudio. Confirmauitque pro concione apud prætorianos, quatinus ſibi matrimonia male cederent ſe manſurum in cœlibatu. Quatenus vero pro quoſque, vt ſit compoſitum à qua & tenus, vt Horat.

Iubeas miſerum eſſe libenter, Quatenus id faciat.

Cic. in Lælio. videamus quatenus amor in amicitia progredi debeat.

HIC.] i. Romæ.

BELVA *concipitur.*] Scribit tamen Columel. in Vrbe Roma elephantes progeneratos fuiſſe.

FVRVA *gente.*] Aut ab Indis, quorum in corpore (vt ſcribit Apul. in Floridis) color noctis eſt, aut ab Æthiopibus, qui ſunt in extrema parte Aphricæ ad montẽ Atlantem nam vtrínque elephanti mittuntur, aut ab Troglodytis Æthiopibus, qui Arabiæ ſunt contermini, omnéſque colore fuſco, apud quos etiam elephantes progenerantur.

FVRVA.] Nigra, vnde illud Martial.

Nigro belua nil negat magiſtro. C. Item Horat.

Quid tibi vis mulier nigris digniſſima Barris?

nam Barri etiam elephantes appellantur. hinc Barrire, quod proprie faciunt elephantes cum clamant. S.

CAESARIS.] Domitiani.

ARMENTVM.] Appoſitio eſt, vt ſit belua armentum Cæſaris, videtúrq; hoc dici à poëta in ſegnitiem ſuorum temporum, vt ſit ſenſus, elephanti. quorum vſus erat in bellis olim, nunc ab imperatoribus ſeculi noſtri ad voluptatem & ſpectacula exhibentur. pugnauere Romæ in circo, Claudij pulchri ædilitate, & Cæſari dictatori tertio eius conſulatu xx. contra pedites quingẽtos, itidémque totidem turriti, cum ſexagenis propugnatoribus. Germanici Cęſaris munere gladiatorio quoſdam inconditos motus edidere ſaltantium modo.

RVTVLIS.] Populi ſunt Latij quibus imperauit Turnus.

HANNIBALI *Tyrio.*] Afro, & Carthaginenſi. Tyrium autem apellat, quòd ex Tyro venerit Dido, quæ Carthaginem condidit in Africa. Nam Hannibal ſecundo bello Punico, cum in Italiam per Alpes deſcendiſſet, elephantes ſecum duxit, vt Liuius, Plutarch. & Sylius ſcribunt.

REGIQVE *Moloſſo.*] Pyrrho Epirotarum regi. Moloſſi enim genus Epirotarum ſub Pyrrho Neoptolemo fuere, quem Achilles procreauit, & ſub eius ſucceſſoribus Theſſalici ſanguinis. dicti autem Moloſſi à Moloſſo rege: nam Pyrrhus eo bello quo Tarentinos iuuit aduerſus Romanos, primus in Italia vſus eſt elephantis, quos boues lucas appellatas conſtat, quòd in Lucanis primum viſi ſint. vnde Auſonius.

Vt lucas boues olim reſumpto,
Pea feroces uniit iuuentus Romulea.

HORVM *maiores.*] Ordo eſt. Siquidem maiores horum elephantorum ſolebant parere Hannibali Tyrio & noſtris ducibus, & ferre cohortes dorſo, appoſitiue partem aliquam belli, quaſi dicat in reprehenſionem ſegniciæ ſuorum temporum eos nunc tantum ali ad ſpectacula, qui antea ad bella duntaxat parabantur.

EVNTEM *in prælia.*] Inuidioſe dixit in prælia, quaſi dicat non progredientem (vt nunc fit) in theatra.

NOSTRIS *ducibus.*] Id eſt Romanis. Nam & Scipio ſocer Pompeij in exercitu ſuo aduerſus Cęſarem habuit elephantes in Aphrica, de quo Apianus libro ſecũdo De bello ciuili ſic ſcribit. Quum Scipio octo peditum legionibus inſtructus, equitum viginti milibus, quorum maior pars Lybycorũ fuit, ad hæc ſecuratis plurimis, & elephantis circa triginta aduentare diceretur.

NVLLA *igitur mora eſt.*] Quum igitur inquit Gallita & pactius orbi vexentur vel minima valitudine, nulla mora eſt per Nouium aut Hiſtrum captatores, qnin elephas, qui in Italia non progeneratur, & ſi quis eſt, deſeru t imperatoribus quo-

Digitized by Google

quo modo inueniatur, ducatúrque ad aras mactandus, ſicque oſtendit attentam capratorum diligentiam, qui nulli parcentes, nec impenſæ, nec labori elephantes peregrinam beluam inueniant, tantus eſt amor habendi.

P E R *Nouium.*] Nouius & Hiſter Pacuuius captatores temporibus poëtæ.

I L L V D *ebur.*] Ebur poſuit pro elephãto. contrà Verg. in v. elephãtũ pro ebore.

Altera candenti perfecta nitens elephanto.

Denies elephanti propr e ebur ſunt: penuria tamen factum eſt, vt & oſſa ſecarentur, ac pro ebore haberentur.

V I C T I M A *ſacra*] Appoſitio eſt.

T A N T I S *digna deis & captatoribus horum.*] Ironicos legendũ eſt, quaſi diceret nec elephantẽ licet omniũ animalium maximum victimam ſatis dignam eſſe, quæ dijs ſacrificetur, nec dignã quam captatores mactent, quando alia victima nobilior exiſtat. ait enim, alter erit qui filiam & nubilem vouebit mactare pro ſalute diuitis.

T A N T I S *deis*] Laribus qui rogantur pro ſalute diuitis.

C A P T A T O R I B V S *horum.*] Scilicet diuitum.

Alter enim, ſi concedas mactare, vouebit
De grege ſeruorum magna aut pulcerrima quamque
Corpora, vel pueris, & frontibus ancillarum
Imponet vittas, &, ſi qua eſt nubilis illi
Iphigeneia domi, dabit hanc altaribus, etſi
Non ſperat tragicæ furtiua piacula ceruæ.
Laudo meum ciuem, nec comparo teſtamento
Mille rates: nam ſi Libitinam euaſerit æger,
Delebit tabulas, incluſus carcere naſſæ,
Poſt meritum ſane mirandum, atque omnia ſoli
Forſan Pacuuio breuiter dabit. ille ſuperbus
Incedet victis riualibus. ergo vides quam
Grande operæpretium faciat iugulata Mycenis.
Viuat Pacuuius, quæſo, vel Neſtora totum:
Poſſideat, quantum rapuit Nero: montibus aurum
Exæquet, nec amet quenquam, nec ametur ab vllo.

VETVS SCHOL.

A L T E R *enim ſi concedas.*] Id eſt, Etiam aliquanti de his, ſi liceret, de ſeruis ſacrificium facerent.

E T *ſi qua eſt nubilis illi.*] Etiam filiam virginem deuouet ad ſacrificium, quamuis ſciat non eam poſſe eripi à Diana, vt Iſigeniam.

P O S T *meritum ſane.*] Poſt Iſigeniam immolatam non verbo facit heredem, ſed vero.

V I C T I S *riualibus.*] Æmulis hereditatem captantibus.

Digitized by Google

IVGVLATA *Mycenis.*] Filia Agamemnonis, veluti filia † ptatoris. Iſigenia Itonia.

VEL *Neſtora totam.*] Tribus ſeculis.

QVANTVM *rapuit Nero.*] Proſcribendo.

MONTIBVS *aurum Exaquet,*] Id eſt, in patrimonio habendo.

IOAN. BRITANNICVS.

ALTER.) ſcilicet Pacuuius non deerit, qui & ſeruos, & filiam nubilem, ſi habuerit, non dubitabit mactare, vt ſolus hæreditatem omnem conſequatur, vt ſequentia docent.

SI *concedas.*] Si ei per leges concedatur vt mactet ſeruum, vel ſi tu concedas, id eſt, ſi toleres.

IMPONET *vittas.*] Nam victimæ caput vitta vinciebatur. Valerius Flaccus libro primo ſic.

——Multa pallens ferrugine taurus
Stabat adhuc, cui cærulea per cornua vitta. Idem alibi:
——tibi cæruleis in littore vittis,
Et zephyris Glauco quæ bouem Thetidique iuuencum
Deijcit Ancæus.——

ET *ſi qua eſt Iphigenia domi.*] Et ſi quam filiam nubilem habebit, eam exemplo Agamemnonis mactabit pro ſalute amici orbi, quamuis ei nulla ſit ſpes filiæ conſeruandæ, quomodo Agamemnoni ſeruata eſt filia per Dianam, quæ ei paranti puellam immolare, ceruam ablata puella, ſuppoſuit.

FVRTIVA *piacula.*] Furtiuas expiationes, quales ſubiectæ ſunt Agamemnoni ab ipſa Diana, quæ omnem exercitum Græcorum peſtilentia vexabat ob ceruã ibi conſecratam in venatione ab Agamemnone occiſam. cerua enim quæ fuit piaculum & expiatio, ſuppoſita fuit.

CERVAE *tragica.*] De qua tragici ſcripſerunt, vt Sophocles & Euripides.

LAVDO *meum ciuem.*] Ironicos, quaſi diceret ſapiens nimirum eſt ciuis meus Pacuuius, qui filiam pro ſalute amici mactare eſt paratus: nam pluris facit teſtamentum quod captat, quàm ſalutem mille nauium, pro qua Agamemnon Iphigeniam filiam ſuam immolauit: nam ſi diues conualuerit, teſtamentum mutabit, & omnia quæ vtrique relinquebat, ſoli relinquet Pacuuio: ergo laudandum eſt eius conſilium: ac per hoc oſtendit ipſum improbius facere quàm fecit Agamemnon Is enim immolatione Iphigeniæ mille naues ſeruauit. Pacuuius vero cæde filiæ vnum tantum hominem. ſed teſtamentum inquit ironice pluris faciendũ eſt, quàm mille naues: ſicque improbam & cæcam hominis cupiditatem damnat, qui etiam ſpe incerta teſtamenti paratus ſit filiam mactare: nam ſi tunc moreretur orbus, hæreditas pari modo ad vtrunque captatorem rediret.

TESTAMENTO.] ad quod inhiat.

LIBITINAM *euaſerit.*] Id eſt mortem & funeſtam valetudinem. nam Libitina dea fuit, in cuius æde, quæ ad ſepulturam pertinebant, vendere conſueuerant, qui libitinarij ſunt appellati. autor Plut. in Problematis.

TABVLAS.] Teſtamentum.

INCLVSVS *carcere naſſæ,*] .i. munere captatoris ligatus, & captus. ſumpta eſt ad capiendos piſces, quo quum ingreſſi fuerint, exire nequeunt. Sylius.

Haud ſecus & vitreas ſolers piſcator ad vndas,
Ore leuem patulo texens de vimine naſſam.

PÕST *meritum mirandum.*] Ironicos, quaſi dicat mirum non eſſe, ſi omnia bona relinquat Pacuuio, quando ipſe pro ſalute eius filiam etiam ſuam, ſacrificare paratus fuerit.

FORSAN.] Hinc eſt maxima pars indignationis.

Digitized by Google

BREVITER *dabit.*]. i. illum hæredem relinquet ex aſſe, i. eſt ex toto: nam qui omnia vni relinquit, breuibus, & paucis verbis condit teſtamentum, dicit enim, Pacuuium relinquo hæredem ex aſſe, id ex toto patrimonio: ſicque breuiter teſtamentum condit. Mart. in vij.

Hæredem Fabius Labienum ex aſſe reliquit:

VICTIS *riua.*] Aliis captatoribus. Riuales proprie, autore Vlpiano dicuntur ij, qui per eundem riuum aquam dicunt. per tranſlationem autem appellantur qui eadem cupiditate laborant, & ad eandem rem habendam intentum habent animũ, quaſi eodem affectus riuo concurrentes, vnde riuales qui eandem etiam mulierem amant, appellantur.

ERGO *vides.*] Inſultatio eſt poëtæ per riſum in captatores.

QVAM *granda operæprecium.*] Quàm grandem & magnam vtilitatem afferat immolatio filiæ. eſt autem tranſlatio ſumpta à mercenariis, quibus ſuaue eſt poſt laborem mercedem accipere.

MYCAENIS *iugulata.*]. Id eſt filia, qualis fuit Iphigenia Mycænea Agamemnonis filia. nam Mycænis eſt forma patronymica. Mycænæ enim fuit Agamemnonis patria.

VIVAT *Pacuuius.*] Hæc omnia cum ſumma indignatione dicuntur à poëta in reprehenſionem auaritiæ ſui temporis.

NESTORA *totum.*] Qui trecentos annos vixiſſe fertur, de Neſtore diximus in Satyra, *Omnibus in terris.*

QVANTVM *rapuit Nero.*] Nam ad omnes rapinas conuerſus fuit, vt templis etiam pluribus dona detraxerit, nullique delegauerit officium cui nõ adiiceret, ſcis quid mihi opus ſit, & hoc agamus, ne quis quicquam habeat.

NEC *amet quenquam, nec ametur ab vllo.*] Dira ſane imprecatio eſt. nihil enim poteſt homini infelicius accidere, quàm vt neminem habeat amicum. C. niſi forte exiſtat aliquis Timon, qui ob id quod omnium mortalium amicitiam contemneret, & odiſſet *μισάνθρωπος* dictus eſt. S.

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA XIII.

Mors cruciat prauos: ſapiens fert damna modeſte.

EXEMPLO *quodcunque malo committitur, ipſe*
Diſplicet auctori, prima eſt hæc vltio, quod ſe
Iudice, nemo nocens abſoluitur, improba quamuis
Gratia fallaci Prætoris vicerit vrna.
Quid ſentire putas omneis, Caluine, recenti
De ſcelere, & fidei violatæ crimine? ſed nec
Tam tenuis cenſus tibi contigit, vt mediocris
Iacturæ te mergat onus: nec rara videmus,
Quæ pateris, caſus multis hic cognitus, ac iam
Tritus, & e medio fortunæ ductus aceruo.

VETVS SCHOL.

EXEMPLO.] Ita male virtutem eſſe ait, vt diſpliceat crimen ipſi, qui male commiſit.

VICERIT *vrna.*] Nihil prodeſt corrupiſſe iudicem, vel ſubpoſuiſſe pro ſorte.

SED *nec Tam tenuis.*] Id eſt Æquo animo hoc ferre debes, quia nec tantum pauper es vt te damni, quod contigit, adfligat pondus, nec tibi ſoli hoc contigit, ſed iam apud homines vetus eſt hæc cauſſa.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

EXEMPLO *quodcunque malo.*] Hac Satyra Caluinum conſolatur, qui ob negatam ſibi pecuniam vehementer cruciabatur. Sed ſatyræ non oblitus, notat tempora ſua, quibus nimio auaritiæ ſtudio id frequēter accidebat, prima inter alias conſolatio eſt, eũm qui abnegauerit, nunquam cruciatu carere, licet iudicia euaſerit, quum eum ſemper conſcientia exagitet.

MALO *ex.*] Quodcunque inquit turpe facinus committitur, ſtatim ipſi autori diſplicet, ac per hoc ſtimulis conſcientiæ flagellatur.

EXEMPLO.] exemplum eſt alicuius facti aut dicti præteriti, cum certi autoris nomine propoſitio, quod nos monet quid faciendum fugiendumne ſit. vnde inquit Feſtus Pomp. Exemplum eſt quod ſequamur, aut vitemus. eſt enim ipſa res, quam imitamur, aut ſi ſors ita tulerit euitamus in aliquo. Id autem malo exemplo dicitur committi, quod male docet, quodque omnino fugiendum eſt, quodque ſi quis ſequatur, malum exemplum ſequutus eſſe dicatur.

PRIMA *eſt h. v.*] Inter alia inquit anima tormenta, hæc prima eſt pœna. nam vltio, & vindicta pœnam ſiue ſupplicium ſignificant. Val. lib. i. Pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda eſt.

QVOD *nemo nocens abſ.*] Conſcientiæ enim flagello ſemper punitur qui deliquit. vnde & Verg. Aen. vj. appellauit curas vltrices. i. conſcientias ipſas, quæ puniunt ſemper nocentes. Plau. in Muſt. *Nihil eſt miſerius quàm animus hominis conſcius.* nam vt ſcribit Apul. & ſi à cæteris ſilentium eſt, tamen ipſe ſibimet conſcius eſt poſſe ſe merito increpari. C. Huc facit quod ſcribit Paulus ad Rom. capite ij. De lege naturæ ſiue conſcientia, accuſante vnumquemque, & excuſante, cuius nemo poſſit iudicium effugere, etiam ſi ſcriptæ leges omnes, foráque ſileant. S.

IMPROBA *quamuis.*] Licet inquit per gratiam euaſerit vrnam prætoris. i. iudicium & damnationem prætoris, hocque dicit ex conſuetudine Romana. Nam vt ſcribit Seru. exponens illud Vergilij: *Quæſitor Minos vrnam mouet*, non audiebantur cauſæ, niſi per ſortem ordinatæ. nam tempore quo cauſæ agebantur, conueniebant omnes, vnde & concilium inquit vocatur, & ex ſorte dierum ordinem accipiebant, quo poſt diem trigeſimam ſuas cauſas exequerentur. vnde ait vrnam mouet. vrnam ergo prætoris, id eſt iudicium prætoris, qui per fraudem, & non recte duxit ſortem ex vrna, vnde improbam gratiam appellat, quæ apud improbum iudicem valuit.

QVID *ſentire putas.*] Hæc omnia ad conſolationem dicuntur Caluini. Eſt enim ſenſus. Omnes quidem hoc ſcelus damnant, & ingens flagitium eſſe prædicant. Sed e tu non es tam tenui cenſu, vt omnino hac iactura obruaris, & in deſpertionem venias.

SCELERE *rec.*] Perfidia.

FIDEI *viol.*] Solutæ, non ſeruatæ, non præſtitæ.

MEDIOCRIS *fort.*] Conſolatio à qualitate incommodi.

NEC *rara.*] Conſolatio à communi incommodo.

TE *mer.*] in conclamantam te immergat miſeriam.

NEC *rara videmus.*] Conſolatio à communi miſeria.

CASVS *hic cognitus.*] Vt depoſitum denegetur.

TRITVS.] Frequentatus.

E MEDIO *aceruo f.*] E medio aceruo incommodorum, quibus fortuna homines vexare ſolet.

Ponamus nimios gemitus: flagratior æquo
Non debet dolor eſſe viri, nec vulnere maior.

Tu quamuis

Tu quamuis leuium minimam, exiguamque malorum
Particulam vix ferre potes, ſpumantibus ardens
Viſceribus, ſacrum tibi quod non reddat amicus
Depoſitum. ſtupet hæc, qui iam poſt terga reliquit
Sexaginta annos Fonteio Conſule natus?
An nihil in melius tot rerum proficit vſu?
Magna quidem, ſacris quæ dat præcepta libellis,
Victrix fortunæ ſapientia. Ducimus autem
Hos quoque felices, qui ferre incommoda vitæ,
Nec iactare iugum vita didicere magiſtra.

VETVS SCHOL.

PONAMVS *nimios g.*] Pone quod debeas triſtari, ſed ita vt oportet ſecundum damnum.

SPVMANTIBVS *ardens.*] Flagrantibus iratis.

STVPET *hac qui iam.*] Interrogatiue ipſe increpat. hæc ſeni noua videri non debent.

AN *nihil in mel.*] Tanti temporis vſus non tibi proficit.

HOS *quoque felices.*] Pro ſapientes, poſuit.

NEC *iactare iugum.*] Tranſlatiue, qui non reluctantur contra neceſſitatem.

IOAN. BRITANNICVS.

PONAMVS.] Pro deponamus aphereſis eſt.

FLAGRANTIOR *æquo.*] Vehementior quàm res poſcat. Seneca De tranquillitate vitæ. In tuis quoque malis id agere te opòrtet vt dolori tantum des, quantum poſcitur.

SPVMANTIBVS *viſceribus.*] Feruentibus ira.

DEPOSITVM.] Autore Vlpiano de ſignificatione verborum, eſt, quod cuſtodiendum alicui datum eſt, ex eo quod ponitur. nã, de, præpoſitio auget poſitum, vt oſtendat totum fidei eius commiſſum, quod ad cuſtodiam rei pertinet.

SACRVM.] Quod debet eſſe tanquam res ſacra, ac per hoc minime violandum.

STVPET *hæc.*] Familiaris reprehenſio in Caluinum, quaſi non conueniat eum, qui iam grandi ſit ætate, & qui ſæpe id multis accidere cognouerit admirari. nam vt ait Cic. Tuſc. quinto, ſapientis eſt nihil cum acciderit admirari, vt inopinatum, ac nouum, accidiſſe videatur.

STVPET *hæc*] admiratur, eaque interrogatione legendum qua ſolemus rem aliquam improbare. ſtupet autem is in quo ſenſus animi non vigent, quod aut metu, aut fulmine putauit accidere Cornel. Celſ. Vnde Perſ. *Sed ſtupet hic vitio.* Ter. *Animus laſſus, cura confectus ſtupet.* Dicimus etiam membra nimio oppreſſa frigore ſtupere.

FONTEIO *conſ. n.*] Fontei meminit ſit Plin. libro vij. capite xxi. nuperque Fõteio, & Vipſano conſulibus annos nouem genitum puerum à meridie ad veſperum lxxv. milia paſſ. cucurriſſe. de hoc meminit & Soli. cap. iij Cæterum Caligula natus eſt patre ſuo, & Fonteio conſulibus. autor Tranq.

NIL *proficis.*] Non diſceis longo rerum vſu hæc multis accidere.

MAGNA *quidem ſacris.*] Sapiens inquit vir omnibus fortunæ telis, & caſibus reſiſtit, inuictúmque ſe præbet, animi magnitudine omnia vitæ incommoda ſuperat, omnia ſe inferiora putat. ſic idem Caluino faciendum latenter oſtendit.

SAPIENTIA.] Ita philoſophia moralis, quæ quum aurea ſapientia nominaretur, à Pythagora primum philoſophia eſt appellata, cum ſe apud Leontem Phliaſorum principem non ſapientem ſed philoſophum nominaſſet. i. ſapientiæ ſtudioſum.

SAPIENTIA.] ſubaudi eſt, vt ſit, ſapientia eſt victrix fortunæ. i. qui ex ſapientiæ præceptis, & philoſophiæ viuunt, caſibus fortunæ aduerſis non franguntur, ſed fortunæ ludibria contemnunt.

MAGNA *præcepta.*] Salubria, & ad bene beatéque viuendum pertinentia.

SACRIS *lib.*] Quaſi qui rem ſacram contineant: eſt enim philoſophia, vt ait Cic. Tuſcul. v. vitæ dux, virtutis indagatrix, expultrixque vitiorum. C. Sacros ſapientiæ libros appellat, quòd philoſophia ſit donum atque inuentum deorum, quodque ſit rerum diuinarum & humanarum ſcientia. Cic. Tuſc. 1. S.

INCOMMODA *vitæ.*] Res aduerſas.

NEC *iactare iugum.*] Non infringi, non abiici vrgente fortuna, ſumpta tranſlatione à bobus, qui vrgente labore iugum renuũt & excutiunt, quaſi ſuccumbentes. vt oſtendat hominem in aduerſis animo debere eſſe forti & erecto, talémque virum fortem appellamus, cuius proprium eſt dolorem mortémque contemnere.

VITA *magiſtra.*] Longa enim vita eſt nobis magiſtra, monétque multa homini incommoda.

Quæ tam feſta dies, vt ceſſet prodere furem,
Perfidiam, fraudes, atque omni ex crimine lucrum
Quæſitum, & partos gladio, vel pyxide nummos?
Rari quippe boni: numerus vix eſt totidem, quot
Thebarum portæ, vel diuitis oſtia Nili.
Nunc ætas agitur, peioraque ſæcula ferri
Temporibus: quorum ſceleri non inuenit ipſa
Nomen, & à nullo poſuit natura metallo.

VETVS SCHOL.

QVAE *tam feſta dies.*] Quid tam ſacrum celebratur, vt non quotidie delinquant inficientes homines.

GLADIO *vel pyxide.*] Veneno, vel gladio.

NVMERVS *vix eſt tot quot Thebar portæ.*] Septem portas habent Thebæ, & ſeptem oſtia Nilus, & ſeptem ſunt ſapientes.

ET *à nullo p. n. metallo.*] Quemadmodum peiora tempora habuerunt nomina id eſt aurea, argentea, & cætera.

IOANNES BRITANNICVS.

QVAE *tam feſta dies.*] Hoc dicit quia in die feſto non licebat de ſcelere agi, hoc

que totum eſt ad conſolationem Caluini ex frequentioribus ſceleribus.

PRODERE.] Accuſare, & manifeſtare.

GLADIO.] Cæde hominis.

PYXIDE.] Venenis, quæ pyxide ſeruantur.

RARI *quippe boni*] Adeo inquit pauci boni exiſtunt, vt vix ſeptem reperias, ſicque alludit ad ſeptem illos Græciæ ſapientes qui vere videntur dici potuiſſe boni. fuerunt autem hi: Thales, Solon, Periander, Cleobolus, Chilon, Bias, & Pittacus.

THEBARVM *portæ.*] Thebæ Boetiæ ſeptem habent portas. Ouidius ſecunda Triſtium.

Cui tacui Thebas, & mutua vulnera fratrum,
Et ſeptem portas cum duce quamque ſuo.

HOSTIA *Nili.*] Septem Nilus hoſtiis in mare funditur, de quibus Diodorus, Strabo, Plinius, & Mela. Verg. in Georgic.

Et diuerſa ruens ſeptem diſcurrit in ora.

Ouid. Nilum ab ſeptem hoſtiis, Septemfluum appellat li. j. Metamorph.

DIVITIS.] totam Ægyptum diuitem reddentis. inundatione enim Nili tota Ægyptus (vt autor eſt Diodorus) fit fertilis.

NONA *ætas agitur.*] Oſtendit tam multiplicata eſſe humani generis ſcelera, vt iam tempora duplo peiora ſint, quàm fuerint ferrea: & ita peiora: vt eorum ſceleribus nomen non inueniatur à metallis, & ſic eſt rei exaggeratio. hoc magis placet quàm vt numeres ætates octo à metallis. non enim nominatur ætas electri, aut ſtãni, aut plumbi, ſicut ætas auri, argenti, æris, & ferri.

QVORVM.] Scilicet ſeculorum.

METALLVM.] dicitur vena auri argenti, ferri, æris, plumbi, marmoris. μεταλλᾶν enim idem eſt quod ſcrutor, inquiro. Talia enim per venas terræ quæruntur.

NON *inuenit.*] Ordo eſt ipſa natura non inuenit.

Nos hominum, Diuumque fidem clamore ciemus,
Quanto Fæſidium laudat vocalis agentem
Sportula. dic ſenior bulla digniſſime, neſcis,
Quas habeat Veneres aliena pecunia? neſcis,
Quem tua ſimplicitas riſum vulgo moueat, cum
Exigis à quoquam ne peieret, & putet vllis.
Eſſe aliquod numen templis, aræque rubenti?
Quondam hoc indigenæ viuebant more prius quam
Sumeret agreſtem poſito diademate falcem.
Saturnus fugiens tunc, cum virguncula Iuno,
Et priuatus adhuc Idæis Iuppiter antris.

VETVS SCHOL.

NOS *hominum Diuumque fidem.*] Cum ſcelerata ſæcula nos hunc errorem patimur, vt hominum ac Deorum fidem imploremus.

QVANTO *Fæſidium.*] Vt oſtendat Fæſidium conductos tunc habuiſſe, qui cum

agentem cauſſas magna voce laudarent.

DIC *ſenior bulla digniſsime.*] Iniſiue, quaſi iterum puer. hoc ex prouerbio Græco, [illegible]. Cæterum bullæ qui vſus, aut à quo inuentus fuerit, ſupradictum eſt.

NESCIS *Quum tua.*] Id eſt, ignoras quas voluptates populo præſtas, cum perfidiam minaris.

ARAEQVE *rubenti*] Sanguinolentæ, vel ex igni.

PRIVSQVAM *Sumeret agreſtem.*] Id eſt, temporibus, quibus Saturnus regnum tenuit, fidem homines exhibebant.

IOANN. BRITANNICVS.

NOS *hominum*] Scimus inquit humani heneris ſcelera eſſe, & maxima, & infinita, tamen deorum, & hominum fidem imploramus, quaſi in rem nouam, & atrocem.

CLAMORE.] Subaudi tanto.

SPORTVLA.] .i. clientes, qui ſportulam accipientes à Feſſidio cauſidico, eum adulando laudant.

LAVDAT.] Notat morem ſui temporis. Nam ambitioſi, & poetæ, & cauſidici cœnis & muneribus laudatores ſibi parabant. Perſius,

——— Calidum ſcis ponere ſumen:
Scis comitem horridulum trita donare lacerna.
Et verum, inquis, amo. verum mihi dicite de me. Horat.
Non ego ventoſæ plebis ſuffragia venor,
Impenſis cœnarum, & tritæ munere veſtis. Mart.
Quod tam grande ſophos clamat tibi turba togata,
Non tu Pomponi, cœna diſerta tua eſt.

VOCALIS.] Clamoſa, à voce. nam is dicitur vocalis, qui magnam habet vocem. vnde Stentora fuiſſe vocaliſſimum dicimus, qui quinquaginta homines clamantes voce ſua ſuperaret. Vocalis etiam opponitur muto. Plin. in x. Attagen maxime Ionius celebratur, vocalis aliâs, captus vero obmuteſcens.

DIGNISSIME *bulla.*] Id eſt quamuis ætate ſis ſenex, dignus tamen videris bulla, quum ſis ſenſu puerili. ac ſi dicat, nimium ſimplex es, & parum peritus, qui exigas vt inter mortales ſit quædam vitæ ſinceritas; nulli inter eos ſint doli. Nam bulla, vt in Perſinm diximus, aurea, erat inſigne puerorum prætextatorum, quæ à pectore dependebat, vt ſignificaretur eam ætatem alterius conſilio regendam. dicta à βουλὴ quod eſt conſilium, aut quòd eam partem corporis bulla contingat. i. pectus: in quo naturale manet conſilium. aut autore Aſconio, quaſi bullientis aquæ ſinus comminuens. ea etiam vtebantur triumphantes in ſpeciem cordis, quibuſdam (vt ſcribit Macr.) remediis incluſis aduerſus inuidiam de hac etiam non pauca Plutarchus in Problematis. Bullam etiam appellamus illud quod in aquis intumeſcit inſtar pilæ, & cito rumpitur. Ouidius.

Intumuit, ſicut fuluo perlucida cælo *Surgere bulla ſolet.*

Eo vocabulo vſus eſt Varro in Re ruſtica oſtendens vitam hominis fragilem eſſe, quum dixit. Homo bulla eſt. Inde etiam eſt verbum bullare, quod ſignificat bullas, & tumores facere. Corn. Celſus loquens de vrina. Si bullat, & male olet. vnde Perſius *O ſi Ebullet patrui præclarum funus*, hoc eſt exeat, & rumpatur more bullæ in aquis.

QVAS *habet Veneres.*] Quàm grata ſit & iucunda pecunia aliena. Nam hominibus quos indomitus auaritiæ furor agit, nihil eſt ſuauius rebus alienis: ac per hoc docet, non eſſe mirandum, ſi depoſitum ſit ei denegatum.

QVEM *riſum moueat.*] Quantopere omnes rideant ſimplicitatem tuam quum poſcis, vt nemo deos periurio offendat, quaſi nemo iam fere exiſtere qui fallax & periurus non ſit, quum iam etiam credant deos non eſſe,

Digitized by Google

ARASQVE *rubenti.*] Aut propter ignem ibi ad ſacrificia accenſum : aut, quod magis placet, propter ſanguinem victimarum.

HOC *more.*] Hac vitæ ſanctitate, vt non peierarent.

INDIGENAE.] Id eſt inde geniti, nec aliunde venientes. hos Græci *αὐτόχθονες* appellant.

PRIVSQVAM *Saturnus fug.*] .i. ætate aurea, qua Saturnus regnauit, qui à Ioue filio eiectus regno Cretæ in Latium venit. à Iano in regnum benigne exceptus fuit, quod eum ruris cultum docuiſſet. Saturniam Italiam Ianus appellauit, atq́ue cum ſacris condidit, quæ Saturnalia dixit: eo quod Saturnus apparere deſiſſet. dicitur autem ab Ioue filio pulſus quia ſcimus tempora ſeneſcentia ab his quę ſunt nata depelli. Macrob. Plin. & Lactant. Falcifer etiam eſt appellatus, aut quia ſurculorum inſitiones, pomorúmque eductiones, & omnes huiuſmodi fertilium Saturno tribuant diſciplinas, quæ omnia ſine vſu falcis fieri non poſſe videtur. aut quia tempus omnia metat, execet, & incidat. Saturnus enim tempus interpretatur. Ouid.

Te fera nec quicquam placidum ſpondentia Martis
Sydera preſſerunt, falciferique ſenis

Regnante igitur Ioue, ætas appellata eſt argentea, quæ ætate aurea fuit deterior.

DIADEMATE.] Inſigni regio. erat enim pannus quo caput regis vinciebatur, de quo abunde ſuperius diximus.

TVNC *quum virguncula Iuno.*] Subaudi erat.

ADHVC *primæus.*] Quum nondum regnum patri rapuiſſet, ſed in antris Idæis adhuc à nymphis aleretur, capra Amalthea lac præbente, Nam Rhæa vxor Saturni verita ne pater Iouē infantem deuoraret, quum reliquos alios abſumpſiſſet nymphis ſub Ida furtim alendum miſit. Hoc autem fictum eſt, quia reuera Saturnus quem Græci *χρόνον* vocant tempus ſignificat, à quo vicibus cuncta gignuntur & abſumuntur, & eo denuo renaſcuntur. aut reuera legendum eſt primæuus Iuppiter, vt conueniat cum eo, rur.e quum virguncula Iuno, vt oſtendat mirum fuiſſe ſimplicitatem cum Iuno adhuc eſſet virguncula, & Iuppiter primæuus, iuxta illud Claudiani,

Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris,
Poſſeſſi ſtetit arce poli.

Ida autem duplex eſt, alter mons in Phrygia, & alter in Creta. de Cretenſi nunc intelligit.

Nulla ſuper nubes conuiuia Cælicolarum,
Nec puer Iliacus, formoſa nec Herculis vxor
Ad cyathos, & iam ſiccato nectare tergens
Brachia Volcanus Liparæa nigra taberna.
Prandebat ſibi quiſque Deus, nec turba Deorum
Talis, vt eſt hodie, contentáque ſidera paucis
Numinibus miſerum vrgebant Atlanta minori
Pondere. nondum aliquis ſortitus triſte profundi
Imperium, aut Sicula toruus cum coniuge Pluton.
Nec rota, nec Furiæ, nec ſaxum, aut vulturis atri
Pœna: ſed infernis hilares ſine Regibus Vmbræ.

VET. SCHOL.

NVLLA *ſuper nubes*] Inriſiones per immutationes formarum.

HERCVLIS *vxor.*] Hebem dicit.

NEC *puer Iliacus*] Ganymedes.

ETIAM *ſiccato nectare tergens*] Vt bene placeat etiam exſiccato, feculento , aut liquefacto.

PRANDEBAT *ſibi quiſque Deus.*] Non in conuiuio communi , ſed priuatim.

MISERVM *vrguebant Atlant.*] Quia dicunt eum cælum ſuſtinere : vt Virgilius,

Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.

NONDVM *ſortitus.t.p.*] Id eſt,cum adhuc nec Iuppiter regnum celeſte teneret, nec Neptunus mare, nec Pluton inferna cum Proſerpina.

NEC *rota*] Rota,in qua Ixion dicitur volui.Saxum, quod S.ſyphus voluit.vultur qui iecur Tityi comedit.

HILARES *ſine regibus vmbræ.*] Nam non erat opus iudicibus , dum ſcelera nulla procederent.

IOANNES BRITANNICVS.

NVLLA *ſuper nubes.*] Senſus eſt , tunc inquit homines ſine aliquo flagitio viuebant , quum dij nulla adhuc celebrarent conuiuia in cælo , ac per hoc pauci in cælo morarentur , nullúſque adhuc deus eſſet qui maria , aut inferna diuiſo imperio teneret. Super nubes , id eſt in cælo, vt oſtendat miram in cælo fuiſſe deorum paucitatem.

PVER *Iliacus.*] Ganymedes, quem in aquilam transfiguratus Iupiter in cælum tulit, ſuorúmque poculorum miniſtratorem fecit , remota Hebe communi ipſius Iouis & Iunonis filia, quam ſibi Hercules in cælum tranſlatus matrimonio copulauit. ergo vxor Herculis, id eſt Hebe. ἥβη Græce , pubertas Latine interpretatur.

AD *cyathos.*] Ad miniſterium poculorum , ſubaudi erat.

SICCATO *nectare.*] Epoto vino. Nam nectar proprie deorum eſt potio.

BRACHIA *nigra.*] Fuligine , & carbone.

TABERNA *Liparæa*] Id eſt officina quam in Lipara habuiſſe fertur. eſt enim inſula vna ex ſeptem Æoliis ei conſecrata. vnde Valerius Flaccus loquens de Vulcano ſic.

Lemnos cara deo , nec fama notior Ætna,
Aut Liparæa domus. ———

de ea etiam diximus in prima Satyra.

PRANDEBAT *ſibi*] Hoc eſt quiſque deus ſibi miniſtrabat , & ſeruiebat , aut quod non minus placet, hoc dicit quia qui ad alienum accedit conuiuium, videtur prandere in gratiam alterius. Quiſque ergo deus prandebat ſibi , id eſt domi ſuæ, & in gratiam ſuam, & non alterius: videtúrque reſpicere ad id quod antiqui in gratiam amicorum bibebant, & propinabant, vnde eſt illud ante,

——— ——— *quando propinat*
Virro tibi, ſumitque tuis contacta labellis
Pocula : ———

& ita dictum prandebat ſibi , ſicut illud bibit ſibi. apud Homerum in ix. Quibus locis iuniores coronata gradatim pocula propinarunt : atque vbi legati primum dijs libarunt , deinde ſibi: quoad voluntas tulit, biberunt. Nec turba deorum talis, ſubaudi erat , quæ ſibi poſceret tantam lautitiam , quum vnuſquiſque ſibi miniſtraret : aut reuera poſuit talis pro tanta , nam ſequitur, ———*contentáque ſydera paucis Numinibus.*

nam Diodorus oſtendit libro primo pareos fuiſſe deos.

ATLANTA.] Atlas, vt dicimus in Satyra *Atticus eximie*, mons eſt Mauritaniæ miræ altitudinis, vt eius cacumen nequeat cerni, quòd nubibus nunquam reli-nquitur. Columnam cœli illum indigenæ aiunt. Sed hoc ad fabulam reſpexit. Nam ferunt Atlantem Libyæ filium fratrem Heſperi tanta magnitudine fuiſſe vt humeris ſuis cœlum ſuſtineret, ſed eum à Perſeo quum ad eum occiſa Meduſa diuertiſſet, conuerſum fuiſſe in montem ſui nominis, quum ipſe à ſe Perſeum repelleret. Sed quòd cœlũ humeris ſuſtinuiſſe dicitur, eſt ex hiſtoria: nam is, vt ſcribit Plinius libro ſeptimo Aſtrologiam inuenit. Vnde Ouidius in Epiſtola Deianiræ.

Hercule ſuppoſito, ſydera fulſit Atlas.

SORTITVS.] Subaudi erat, id eſt nondum Neptuno imperium maris contigerat, quod poſtea ei ſorte euenit, quum Ioui cœlum & nubes, Plutoni vero inferna contigiſſent. nam profundum abſolute pro mari ponitur. Seneca, non neceſſe eſt omne perſcrutari profundum. Statius in Syluis.

Inque omni felix tua cymba profundo.

Valerius Flaccus libro ij. *Si ſedet Ægæi ſcopulos habitare profundi.* De diuiſione autem rerum inter deos, ita fit mentio apud Homerum in xv. Iliados, vbi ſic loquitur Neptunus. Etenim tres liberi ſumus ex Saturno & Rhæa nati: Iupiter, ego, & Pluton, ſuam quiſque dignitatem ſortiti. nam quum trifariam vniuerſa diuiſiſſemus, ſortem commiſimus, mihique ceſſit mare, Plutoni infernæ tenebræ, Ioui cœlum cum lato æthere, & nubibus. Terra autem, & Olympus non certi dei, ſed communes omnium ſunt.

SICVLA *cum coniuge Pluton.*] Id eſt nondum erat Pluto dominus inferorum conſtitutus, cum Proſerpina Cereris filia, quam poſtea in Sicilia flores colligentem rapuit ſecum ad inferos. De cuius raptu eleganter cum Claudianus, tum Ouidius quinto Faſtorum.

NEC *rota.*] Nondum erant apud inferos ſtatuta ſupplicia. per rotam autem intelligit cruciatum Ixionis, qui intextus rotæ torquetur, id enim ſupplicij pati dicitur, quòd quum Iouis, & Iunonis eſſet ſecretarius, auſus eſt Iunonem de ſtupro interpellare, quæ ei, ſuadente Ioue, nubem in ſui formam obiecit: cum qua concubuit, grauidámque fecit, ex qua Centauri nati ſunt, qui à poëtis nubigenæ vocantur. Quum poſtea gloriaretur, ſe rem cum Iunone habuiſſe, eum Iupiter rota ſerpentibus circumfuſa intexuit. Tibullus:

Illic Iunonem tentare Ixionis auſi,
Verſantur celeri noxia membra rota.

NEC *Furiæ.*] ſ. Alecto, Tiſiphone, & Megera, quæ filiæ dicuntur fuiſſe Noctis & Acherontis. De quibus ſic Vergil.

Dicuntur geminæ peſtes cognomine diræ,
Quas & tartaream nox intempeſta Megeram,
Vno eadémque tulit partu.

NEC *ſaxum.*] Quo Siſyphus punitur. is enim quum Iſthmum latrocinijs infeſtaret, cogebat tranſeuntes pedes ſibi lauare, quos officio occupatos, calcibus in mare proijciebat. à Theſeo interemptus eſt, & hac apud inferos iugi afficitur pœna vt grande ſaxum aduerſum montem ferat, quod quum ad montis verticem truſerit, lapſum ad ima redit. Ouid.

Aut petis, aut vrges, rediturum Siſyphe ſaxum.

AVT *vulturis atrij*] Pœna qua Tityus afficitur, Qui cum Latonæ vim inferre vellet, ab Apolline ſagittis confoſſus, fuit ad inferos truſus, vultur eius cor renaſcens aſſidue depaſcitur vnde Tibullus,

Porrectúſque nouem Titius per iugera terræ,
Aſsiduas atro viſcere paſcit aues.

Is enim filius fuit Iouis ex Thiara filia Orchomeni, quam quum Iupiter grauidam feciſſet Iunoniſq; irã timeret, in ſpelunca ſub terra abdidit, vnde natus Tytius filius terræ eſt exiſtimatus, ea corporis magnitudine fuit, vt nouẽ terræ iugera occuparet

Improbitas illo fuit admirabilis æuo.
Credebant hoc grande nefas, & morte piandum,
Si iuuenis vetulo non aſſurrexerat, &, ſi
Barbato cuicunque puer, licet ipſe videret
Plura domi fraga, & maiores glandis aceruos.
Tam venerabile erat præcedere quatuor annis,
Primáque per adeo ſacræ lanugo ſenectæ.
Nunc, ſi depoſitum non infitietur amicus,
Si reddat veterem cum tota ærugine follem,
Prodigioſa fides, & Tuſcis digna libellis,
Quæque coronata luſtrari debeat agna.

VETVS SCHOL.

IMPROBITAS *illo.*] Mirabile fuit ſi quis illo tempore improbus inueniretur.

PLVRA *domi fraga.*] Quamuis ditior eſſet. Virg. —— *& humi naſcentia fraga.* Diuitiæ autem in fragis & in glande taxabantur.

TAM *venerabile erat.*] Ita inquit, videbatur venerabilis ætas, vt pueris maioribus ſe annis quatuor deferri * vt eſſet prima lanugo, id eſt, iuuenes deferens ſenibus adfectarent.

CVM *tota ærugina follem.*] Æris vitium, ærugo dicitur ferri rubigo.

PRODIGIOSA *fides.*] Quaſi monſtro ſimilis.

QVAEQVE *coronata.*] Quæ reſidem * fœdes ſacrificijs luſtrari debet.

IOAN. BRITANNICVS.

C. IMPROBITAS *illo æuo fuit admirabilis.*] Id eſt rara, noua, & inuſitata. Nam quæ huiuſmodi ſunt, excitant admirationem. id declaratur ſequenti verſu: credebant hoc grande nefas. Mirabantur omnes, ſi vel minima improbitas in aliquo exiſteret. At nunc contra in tanta ingentium vitiorum & corruptelarum multitudine admiramur, ſi quis paulo modeſtior ſit aut iuſtior. Nam vt aquila muſcas non cernit, verueces, & vitulos cernit: ſic nos, vix maxima ſcelera miramur.

SI *iuuenis vetulo non aſſurrexerat.*] At hodie tantum abeſt vt aſſurgant iuniores ſenioribus, vt ne cedere quidem eis de via velint, tanta eſt iuuentutis improbitas. Communi tamen omnium gentium more comprobatum eſt, (vt Cicero de Inuent. lib. primo teſtatur) vt maioribus natu à natu minoribus aſſurgatur. Id quod idem cum alibi, tum De offic. libro primo confirmat. Eſt igitur, inquit, adoleſcentis maioris natu vereri (id eſt, venerari, & reuereri) ex hiſque diligere optimos & probatiſſimos, quorum conſilio, atque autoritate nitatur. vide item quæ Valer. Max. ſcribit libro ſecundo, cap. de Inſtitutis antiquis, titulo De honore impenſo ſenibus à iuuenibus. S.

GLANDIS *aceruos.*] Homines enim ætate aurea arborum fœtibus veſcebantur. Tibullus.

Rura cano, rurisque deos, his vita magiſtris,
Deſueuit querna pellere glande famem.

Claudianus

Claudianus primo De raptu Proſerpinæ ſic,

Vnde data fruges populis, & glande relicta,
Ceſſerit inuentis Dodonia quercus ariſtis.

PLVRA *farra*] Licet eſſet ditior. Farra autem nominauit, quia antiqui, vt Verrius tradidit, trecentis annis farre vixerunt.

PRIMAQVE *par adeo.*] Legendum eſt par, non autem pars, vt ſit ſenſus prima lanugo, & primum barbitium erat par ſacræ ſenectæ, id eſt pueri barbatum iuuenem, qui ætate fuiſſet maior, venerabantur vt ſenem.

NON *infitietur*] Non deneget.

VETEREM *follem*] Quaſi rem viliſſimam, id eſt marſupium ipſum vetus. Nam follis pro repoſitorio nummorũ ponitur. vnde Apuleius libro quarto Metamorph. Nummularius pannoſus alioquin & ſordidus aureos folles incubabat. follem item accipimus pro iuſtrumento quo ventus attrahitur, & emittitur. vnde & follem appellamus genus pilæ, quod vento inflatur, de quo ita meminit Plautus. *Ego te follem pugillatorium faciam, & pendentem curſabo pugnis.* Martialis,

Folle decet pueros ludere, folle ſenes.

Tranquillus in Auguſto. poſt bella ciuilia ad pilam primo folliculúmque tranſit. folliculum item accipimus pro tegumento leguminum, & id genus rerum.

CVM *tota ærugine.*] Cum tota moneta rubiginoſa, quæ ex longo in arca ſitu rubiginem contraxerit, ærugo enim idem eſt quod rubigo. Plinius in libro decimoquinto loquens de amurca. Arcas decocta vngi atque æramenta contra æruginem. Æruginem etiam docet Vitruuius libro ſeptimo genus eſſe coloris, quam vocant erucam, eámque dicit effici, quum dolijs ſarmenta collocantes aceto ſuffuſo ſupra ſarmenta collocant lamellas æreas, deinde ea operculis obturant, ne ſpiramentum obturata emittant. poſt certum tempus aperientes, inueniunt ex lamellis æreis æruginem, quam vt dixi appellant erucam.

PRODIGIOSA *fides.*) Loco prodigij habetur, ſi tantam fidem inuenias, vt depoſitum non negetur. Prodigium eſt enim dictum, autore Cicerone De diuinatione, quod prædicat, oſtentum ab oſtendendo, portentum à portendendo, id eſt ſignificando, monſtrum à monſtrando.

TVSCIS *digna tabellis.*] Id eſt quæ ex inſtituto Hetruſcæ diſciplinæ procuretur. nam haruſpicina inuenta fuit ab Hetruſcis. In agro enim Tarquinienſi puer dicitur diuinitus exortus nomine Tages, qui diſciplinam cecinerit extiſpicij, quam Lucumones Hetruriæ potentes exſcripſerunt. autor Cenſorinus. de quo ſic & Ouid. in lib. vlt. Metamorph.

Haud aliter ſtupuit, quam quum Tyrrhenus arator
Fatalem glebam mediis aſpexit in aruis,
Sponte ſua primum nulloque agitante moueri:
Sumere mox hominis, terræque amittere formam,
Oráque venturis aperire recentia fatis,
Indigenæ dixere Tagem, qui primus Hetruſcam
Edocuit gentem caſus aperire futuros.

Nam quum araretur impreſſo altiore ſulco, puer repente natus eſt ſenili prudentia, qui dictus eſt Tages, quo viſo bubſequa obſtupefactus, clamorem maximum extulit, ad quem tota Hetruria concurrit. Tum puer plura omnibus audientibus locutus eſt, quæ ad diſciplinam pertinerent Aruſpicinæ, quæ excepta literis mandata fuerunt. Myrſilus quoque Lesbius ſcribit Hetruſcos diuinationes reperiſſe.

LVSTRARI.] Expiari.

AONA *coronata.*] Aut vittis, aut corona ornata, nam ita ad ſacrificium ducebatur victima.

Egregium, ſanctúmque virum ſi cerno, bimembri
Hoc monſtrum puero, vel mirandis ſub aratro
Piſcibus inuentis, & fœtæ comparo mulæ
Sollicitus, tanquam lapides effuderit imber,
Examénque apium longa conſederit vua
Culmine delubri, tanquam in mare fluxerit amnis
Gurgitibus miris, & lactis vortice torrens.
Intercepta decem quereris ſeſtertia fraude
Sacrilega. quid ſi bis centum perdidit alter
Hoc arcana modo? maiorem tertius illa
Summam, quam patulæ vix ceperat angulus arcæ?
Tam facile, & pronum eſt ſuperos contemnere teſteis,
Si mortalis idem nemo ſciat. adſpice, quanta
Voce neget, quæ ſit ficti conſtantia vultus.

VETVS SCHOL.

HOC *monſtrum puero.*] Id eſt, hoc tempore vir bonus monſtris conferendus eſt.

ET *fœtæ comparo mulæ.*] Monſtris. Prodigia quæ bellum ciuile Cæſaris & Pompeij præceſſerunt.

GVRGITIBVS *miris.*] Aut lacteis, aut ſanguineis.

INTERCEPTA *decem.*] Apoſtrophã facit ad illum, cuius ob reditum ſacrificauit.

HOC *arcana modo.*] Perdidit commendatam.

TAM *facile & pronum eſt.*] Id eſt, Facilius contemnuntur Dij, ſi hominis teſtimonium interſit, qui in iudicio dicat, vidi.

QVAE *ſit ficti.c.v.*] Pro, quanta ſit: vt Terentius,

Num eius vultus pudoris ſignum vſque indicat. Vultus, negantis vultus.

IOANNES BRITANNICVS.

EGREGIVM, *ſanctúmque virum.*] Iniquitatẽ temporum ſuorum notat. quibus mita bonorũ virorum paucitas erat. Eſt enim ſenſus: Si virũ bonũ conſpexero, illum cõparauero puero bimẽbri, vt innuat prodigioſam rem eſſe, ſi vir bonus inueniatur.

ET *miranti ſub aratro.*] Ordo eſt, & ſenſus, & cõparo piſcibus inuenti ſub aratro miranti, vt rei inanimatæ dederit ſenſum quaſi aratrũ miretur nouitatem monſtri.

ET *fœtæ mulæ.*] Quæ peperit. nam mulæ non pariunt, licet Plin. teſtetur annales tradidiſſe mulam peperiſſe, ſed in portentum. ſcribit Appianus libro primo, mulam ante Syllæ aduentum in Vrbem peperiſſe.

IMBER *effuderit lapides.*] Portento ſum enim eſt lapidibus pluiſſe, quod tamen accidiſſe ſcribit Liuius, & Val. Max lib. j. In Piceno lapides pluiſſe. Tibullus:

Multus vt in terras deplueritque lapis.

Cæterum Apianus libro tertio Bellorum ciuilium ſic ſcribit, Circa ſolem porro inſolita apparuere ſigna, & imbres lapidei è cælo miſſi, continuáque fulmina in templis, ſtatuíſque deorum deciderunt, &c.

ATQVE e*xamen apum.*] Prodigium, vt ſcribit Plinius faciunt apes, ſi aut domibus, aut templis conſederint, in ſpeciémque vuæ dependerint. Colu Deinde quū examen glomeratum in proximo frondentis arbuſculæ ramo conſedit, animaduertito an totum examen in ſpeciem vnius vuæ dependeat.

MIRIS *gurgitibus.*] Inuſitatis vadis.

VORTICE.] Liquore. C. ſeu potius vnda & fluctu copioſo, & contorta. S. nam vortex proprie appellatur aqua in gyrum ſe agens à vertendo. vnde Vergil.

Et rapidus vorat æquore vortex.

QVID *ſi bis centum*] Conſolatio ab aliena calamitate & grauiore, quaſi dicat, æquo animo tibi ferenda eſt fortuna tua, quando alijs longe grauiora acciderunt, tamen omnia patienter tulere.

QVID] Subaudi dicas, quàm miſerabile cenſeas?

ARCANA.] Depoſita ſine vllis teſtibus.

HOC *modo.*] Quo tu perdidiſti per fraudem.

TAM *facile.*] Tam impij ſunt homines, vt deos ipſos, qui omnium humanarū operationum ſunt cognitores, facile contemnant, nec metuant ne puniantur.

FICTI *Vultus.*] Hominis eſt ſcelerati vultum fingere, vnde Terent.

Vultus quoque hominum fingit ſcelus.

nam differentiam faciunt inter vultum & faciem, vt facies ſit ipſa oris ſpecies, licet etiam capiatur pro tota forma & habitu totius corporis, vt eſt illud apud Plautum. *Sed earum nutrix, qua ſit facie mihi expedit dicere. ſtatura non magna, corpore aquilino, ipſa eſt ſpecie venuſtiore, atque oculis pernigris.* refertúrque non ſolum ad corpus hominis, ſed etiam ad alia multa, vt ſi dicamus, faciem loci, & faciem vrbis, hoc eſt ſpeciem & formam loci, & vrbis: vultus vero à volo dictus, voluntatem ipſam ſignificat hominis: quæ pro motu animi in facie oſtenditur. Et licet vultus proprie ad animum, facies vero ad corpus referatur, vt mœſto vultu, irato vultu, longa facie, breui facie, licet tamen aliquando vno pro alio vti, vt facies ad animam, vultus ad corpus, & contra referantur.

Per Solis radios, Tarpeiáque fulmina iurat,
Et Martis frameam, & Cirrhæi ſpicula vatis:
Per calamos venatricis pharetrámque puellæ,
Pérque tuum pater Ægei Neptune tridentem:
Addit et Herculeos arcus, haſtámque Mineruæ,
Quidquid habent telorum armamentaria cæli.
Si vero et pater eſt, comedam, inquit, flebile gnati
Sinciput elixi, Phariòque madentis aceto.
Sunt in Fortunæ qui caſibus omnia ponant,
Et nullo credant mundum rectore moueri
Natura voluente vices & lucis, et anni,
Atque ideo intrepidi quæcúmque altaria tangunt.

VETVS SCHOL.

TARPEIAQVE. *fulmina.*] Capitolini Iouis.

PER *cal. venatr.*] Κατὰ κοινοῦ. per omnes Deos iurat.

ARMAMENTARIA *cæli.*] In quibus arma poſita ſunt.

Digitized by Google

COMEDAT, *inquit. f. n.*] Id eſt, per filios ſuos iurat, Sic non eos comedat.

PHARIOQVE *m. aceto.*] Ægyptio, forti.

SVNT *in fort.*] Dicit quam ob cauſſam homines periurent, cum dicant quod non Dijs agiunur, ſed fortunæ caſibus. Quid ergo Dij nocebunt læſi, ſi fortuna diſponente, vita hominum regitur?

NATVRA *voluente.*] Vt natura diſpoſuit.

ATQVE *ideo intrepidi.*] Sine vllo timore periertant.

IOANNES BRITANNICVS.

PER *radios ſolis.*] Perſæ, vt ſcribit Iuſtinus libro primo ſolem, equóſque eidem ſacratos colebant. Herodotus autem ſcribit libro primo, Perſas ſoli, lunæque ſacrificare & Telluri, & igni & aquæ, & ventis, quibus ſolis gubernantur, &c.

TARPEIA.] Id eſt, quæ Ioui aſſignantur, cuius templum in colle Tarpeio ſitũ erat, quod poſtea (vt diximus ſuperiore Satyra) Capitolinum fuit appellatum à capite hominis ibi inuento, quum fundamenta iacerentur.

FRAMEAM *Martis.*] Gladium Martis, licet framea etiam pro haſta accipiatur. Tacit. lib. de Germaniæ ſitu ſic inquit, Rari gladijs aut maioribus lanceis vtuntur, haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt anguſto & breui ferro. Idem paulo inferius, ſcutum cum framea gladioque. De framea etiam meminit Gellius lib. x. Hic autem à Iuuenale pro gladio poni videtur: nam Martis eſt inſigne. vnde poeta in Carmine obſcœno ſic ait.

Nec Mauors illum, per quem valet occulit enſem,
Nec latet in tepido Palladis haſta ſinu,

haſta enim eſt inſigne Palladis. Ergo ſicut pila ſunt tela peculiaria Romanorum, geſſa Gallorum, ſariſſæ Macedonum, ita frameæ ſunt Germanorum.

SPICVLA.] Sagittas. Vergil. *Non pudet auratas Phœbum portare ſagittas.* Spiculum proprie appellatur cuſpis illa, quæ ſagittis præfigitur.

VATIS *Cyrr.*] Apollinis qui, Delphis oracula dabat ex ſpelunca: apud quos vicina eſt Cyrrha, nam ab ea ad Delphos incipit aſcenſio ſtadiorum fere lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo Cyrrhæus. Delphi autem & Cyrrha oppida ſunt Phocidis regionis.

PER *calamos.*] Sagittas, quæ ex calamis fiebant. Virgil.

Quum Daphnidis arcum Fregiſti & calamos. calamis Orientis populi bella conficiunt, calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Plin.

PVELLAE *venatricis.*] Dianæ.

NEPTVNE *pater Ægei.*] Ferunt enim fabulæ Ægeum regem Athenarum filium fuiſſe Neptuni, patrem Theſei.

TVVM *tridentem.*] Fuſcinam tuam. Poëta in carmine obſcœno.

Fulmen habet mundi dominus, tenet illud aperte,
Nec datur æquoreo fuſcina tecta deo.

HERCVLEOS *arcus.*] Legendum eſt arcus, non artus. de telis enim intelligit, ſequitur namque: *Quicquid habent telorum armamentaria cæli.*

ARMAMENTARIA] Loca vbi reponuntur arma.

SI *vero pater eſt.*] Si filios habet.

COMEDAM.] Obteſtatur, vt ſibi babeatur fides.

SINCIPVT.] Aliqui dicunt appellatum eſſe, quaſi ſemicaput, prioremque capitis partem eſſe, cui opinioni haud quaquã aſtipulor. nam occipitio opponitur frõs, non ſinciput. Apuleius in prima Apologia loquens de quodam Thallo morbo comitiali laborante ſic ait, Facie vlceroſus, fronte & occipitio conquaſſatus. aliud igitur ſignificat ſinciput, quod forte adhuc pauci intellexere. Perſ.

—Fumoſum ſinciput aure. Plin. Sinciput verrinum, Macrob. Sinciput aprugnum. pro toto capite poni videtur apud Plautum in Mænechmis. *Non eſt tibi ſanum ſinciput adoleſcens.* Sic etiam apud Perſium.

——— Mihi feſta coquatur
Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure.

Licet illic dixerimus partem eſſe capitis. Flauius Vopiſcus in Tacito ſic inquit. Cõniuium vero vnius gallinacei, ita vt ſinciput adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim miniſtrantibus lactucis impatienter illuſit.

FLEBILE.] Deflendum mihi.

ELIXI.] Aqua cocti, à liquore ſecundum Varronem.

PHARIO.] Ægyptiaco. Pharus enim eſt inſula cum turri eiuſdem nominis, Alexandriæ oppoſita. De qua non pauca Cæſar in Commentariis, Plinius, Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius.

——— Et Ptolomeæ littora capta Phari.

Acetum autem Ægyptiacum optimum fuiſſe oſtendit Martialis,

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:
——— Eſſet, ſi vini vilior illa foret.

SVNT *qui in fortunæ.*] Inter philoſophos triplex fuit de diis opinio. Alij enim inter quos fuit Diagoras, negauerunt deos eſſe: alij deos eſſe cenſuerunt, ſed res humanas non curare, iiſque fuere Epicurei: alij eſſe & curare, vt Stoici. Ait igitur Iuuenalis, multos exiſtere qui Diagoræ opinionem ſecuti, exiſtiment deum non eſſe qui res humanas curet: ſed tantummodo omnia nutu naturæ, fortunæue agi; atque ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios vero eſſe qui deos eſſe putent timeantque eos, & tamen peierent pluris pecuniam facientes, quàm iram deorum.

NATVRA *voluente vices.*] Opinionem eorum ſequitur qui naturam falſo à deo ſeparantes quæſiuere, quid prius fuit, natura, an deus. Si natura prior eſt, ergo Deus natus eſt. Atqui Deus naſci non potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt, nata eſt natura quod ſi naſci potuit natura, incipit non eſſe natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamor. *Hanc deus & melior litem natura diremit,*
vbi oſtendit naturam eſſe deo potentiorem, quaſi quæ ante deum fuerit, & à qua omnia ſint orta, quam ſententiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij.

Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente deos. Et idem alibi.
Iuppiter, vt perhibent, ſpacium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros vtrinque deos æqualibus alis
Miſit ab Eois, occiduiſque plagis.

vnde falluntur illi, qui apud Ouidium exponunt, &, pro id eſt vt ſtet expoſitiue quum ſecutus ſit poeta eos philoſophos qui naturam ſepararunt, vt diximus, à deo volueruntque eam eſſe potentiorem deo, quod & Cicero ſecutus eſt in Paradoxis his verbis. Tu quum tibi ſiue deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura dederit animum &c. vbi aperte docet deum, & naturam non eſſe idem. Rerum autem naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia Anaxagoram, Leucippum, Democritum, & Epicurum. nam deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem naturam dicebant eſſe à qua vt diximus omnia naſcerentur, Sed vt tradit Lactantius Firmianus, melius Seneca omnium Stoicorum acutiſſimus, qui vidit nil aliud eſſe naturam, quàm deum. Ergo inquit deum non laudabimus? cui naturalis eſt virtus, nec illam didicit ex vllo, immo laudabimus. quamuis naturalis illa ei ſit, ſibi illam dedit, quoniam deus ipſa natura eſt. Cur igitur inquit ortum rerum tribuis naturæ ac detrahis deo.

VOLVENTE *vices.*] Id eſt curſus, & vertigines diei & anni, ac per hoc omne temporum curriculum. Claudianus. *annique meatus, Et lucis, noctiſque vices.*

ATQVE *ideo.*] Ob eam rem intrepidi iurant, quia non putent eſſe deos quos offendant.

ALTARIA *tangunt.*] Aras omnium deorum tangendo iurant.

Digitized by Google

• COMEDAT, *inquit. f. n.*] Id eſt, per filios ſuos iurat, Si non eos comedat.

PHARIOQVE *m. aceto.*] Ægyptio, forti.

SVNT *in fort.*] Dicit quam ob cauſſam homines periurent, cum dicant quod non Dijs agitur, ſed fortunæ caſibus. Quid ergo Dij nocebunt læſi, ſi fortuna diſponente, vita hominum regitur?

NATVRA *voluente.*] Vt natura diſpoſuit.

ATQVE *ideo intrepidi.*] Sine vllo timore perierant.

IOANNES BRITANNICVS.

PER *radios ſolis.*] Perſæ, vt ſcribit Iuſtinus libro primo ſolem, equóſque eidem ſacratos colebant. Herodotus autem ſcribit libro primo, Perſas ſoli, lunæque ſacrificare & Telluri, & igni & aquæ, & ventis, quibus ſolis gubernantur, &c.

TARPEIA.] Id eſt, quæ Ioui aſſignantur, cuius templum in colle Tarpeio ſitũ erat, quod poſtea (vt diximus ſuperiore Satyra) Capitolinum fuit appellatum à capite hominis ibi inuento, quum fundamenta iacerentur.

FRAMEAM *Martis.*] Gladium Martis, licet framea etiam pro haſta accipiatur. Tacit. lib. de Germaniæ ſitu ſic inquit, Rari gladijs aut maioribus lanceis vtuntur, haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt anguſto & breui ferro. Idem paulo inferius, ſcutum cum framea gladioque. De framea etiam meminit Gellius lib. x. Hic autem à Iuuenale pro gladio poni videtur: nam Martis eſt inſigne. vnde poeta in Carmine obſcœno ſic ait.

Nec Mauors illum, per quem valet occulit enſem,
Nec latet in tepido Palladis haſta ſinu,

haſta enim eſt inſigne Palladis. Ergo ſicut pila ſunt tela peculiaria Romanorum, geſſa Gallorum, lariſſæ Macedonum, ita frameæ ſunt Germanorum.

SPICVLA.] Sagittas. Vergil. *Non pudet auratas Phœbum portare ſagittas.* Spiculum proprie appellatur cuſpis illa, quæ ſagittis præfigitur.

VATIS *Cyrr.*] Apollinis qui, Delphis oracula dabat ex ſpelunca: apud quos vicina eſt Cyrrha, nam ab ea ad Delphos incipit aſcenſio ſtadiorum fere lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo Cyrrhæus. Delphi autem & Cyrrha oppida ſunt Phocidis regionis.

PER *calamos.*] Sagittas, quæ ex calamis fiebant. Virgil.

Quum Daphnidis arcum Fregiſti & calamos. calamis Orientis populi bella conficiunt, calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Plin.

PVELLAE *venatricis.*] Dianæ.

NEPTVNE *pater Ægei.*] Ferunt enim fabulæ Ægeum regem Athenarum filium fuiſſe Neptuni, patrem Theſei.

TVVM *tridentem.*] Fuſcinam tuam. Poëta in carmine obſcœno.

Fulmen habet mundi dominus, tenet illud aperte,
Nec datur æquoreo fuſcina tecta deo.

HERCVLEOS *arcus.*] Legendum eſt arcus, non artus. de telis enim intelligit, ſequitur namque: *Quicquid habent telorum armamentaria cœli.*

ARMAMENTARIA] Loca vbi reponuntur arma.

SI *vero pater eſt.*] Si filios habet.

COMEDAM.] Obteſtatur, vt ſibi habeatur fides.

SINCIPVT.] Aliqui dicunt appellatum eſſe, quaſi ſemicaput, priorémque capitis partem eſſe, cui opinioni haud quaquã aſtipulor. nam occipitio opponitur frõs, non ſinciput. Apuleius in prima Apologia loquens de quodam Thallo morbo comitiali laborante ſic ait, Facie vlceroſus, fronte & occipitio conquaſſatus. aliud igitur ſignificat ſinciput, quod forte adhuc pauci intellexere. Perſ.

——*Fumoſum ſinciput aure.* Plin. Sinciput verrinum, Macrob. Sinciput aprugnum. pro toto capite poni videtur apud Plautum in Mænechmis. *Non eſt tibi ſanum ſinciput adoleſcens.* Sic etiam apud Perſium.

Digitized by Google

——— *Mihi feſt i iure coquatur*

Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure.

Licet illic diximus partem eſſe caput. Flauius Voſpicus in Tacito ſic inquit. Cõuiuium vero vnius gallinacei, ita vt ſinciput adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim miniſtrantibus lactucis impatienter illuſit.

FLEBILE.] Deflendum mihi.

ELIXI.] Aqua cocti, à liquore ſecundum Varronem.

PHARIO.] Ægyptiaco. Pharus enim eſt inſula cum turri eiuſdem nominis, Alexandriæ oppoſita. De qua non pauca Cæſar in Commentariis, Plinius, Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius.

——— *& Ptolomeæ littora capta Phari.*

Acetum autem Ægyptiacum optimum fuiſſe oſtendit Martialis,

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:

——— *Eſſet, ſi vini vilior illa foret.*

SVNT *qui in fortunæ.*] Inter philoſophos triplex fuit de diis opinio. Alij enim inter quos fuit Diagoras, negauerunt deos eſſe: alij deos eſſe cenſuerunt, ſed res humanas non curare, iiſque fuere Epicurei: alij eſſe & curare, vt Stoici. Ait igitur Iuuenalis, multos exiſtere qui Diagoræ opinionem ſecuti, exiſtiment deum non eſſe qui res humanas curet: ſed tantummodo omnia nutu naturæ, fortunæue agi, atque ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios vero eſſe qui deos eſſe putent timeantque eos, & tamen peierent pluris pecuniam facientes, quàm iram deorum.

NATVRA *voluente vices.*] Opinionem eorum ſequitur qui naturam falſo à deo ſeparantes quæſiuere, quid prius fuit, natura, an deus. Si natura prior eſt, ergo Deus natus eſt. Atqui Deus naſci non potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt, nata eſt natura quod ſi naſci potuit natura, incipit non eſſe natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamor. *Hanc deus & melior litem natura diremit*,

vbi oſtendit naturam eſſe deo potentiorem, quaſi quæ ante deum fuerit, & à qua omnia ſint orta, quam ſententiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij.

Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris

Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit

Natura tradente deos. Et idem alibi.

Iuppiter, vt perhibent, ſpacium quum diſcere vellet

Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,

Armigeros vtrinque deos æqualibus alis

Miſit ab Eois, occiduiſque plagis.

vnde falluntur illi, qui apud Ouidium exponunt, &, pro id eſt vt ſtet expoſitiue quum ſecutus ſic poeta eos philoſophos qui naturam ſepararunt, vt diximus, à deo volueruntque eam eſſe potentiorem deo, quod & Cicero ſecutus eſt in Paradoxis his verbis. Tu quum tibi ſiue deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura dederit animum &c. vbi aperte docet deum, & naturam non eſſe idem. Rerum autem naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia Anaxagoram, Leucippum, Democritum, & Epicurum. nam deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem naturam dicebant eſſe à qua vt diximus omnia naſcerentur, Sed vt tradit Lactantius Firmianus, melius Seneca omnium Stoicorum acutiſſimus, qui vidit nil aliud eſſe naturam, quàm deum. Ergo inquit deum non laudabimus? cui naturalis eſt virtus, nec illam didicit ex vllo, immo laudabimus. quamuis naturalis illa ei ſit, ſibi illam dedit, quoniam deus ipſa natura eſt. Cur igitur inquit ortum rerum tribuis naturæ ac detrahis deo.

VOLVENTE *vices.*] Id eſt curſus, & vertigines diei & anni, ac per hoc omne temporum curriculum. Claudianus. *annique meatus, Et lucis, noctiſque vices.*

ATQVE *ideo.*] Ob eam rem intrepidi iurant, quia non putent eſſe deos quos offendant.

ALTARIA *tangunt.*] Aras omnium deorum tangendo iurant.

Digitized by Google

• COMEDAT, *inquit. f. n.*] Id eſt, per filios ſuos iurat, Sic non eos comedat.
PHARIOQVE *m. aceto.*] Ægyptio, forti.
SVNT *in fort.*] Dicit quam ob cauſſam homines periurent, cum dicant quod non Dijs agantur, ſed fortunæ caſibus. Quid ergo Dij nocebunt læſi, ſi fortuna diſponente, vita hominum regitur?
NATVRA *voluente.*] Vt natura diſpoſuit.
ATQVE *ideo intrepidi.*] Sine vllo timore perictant.

IOANNES BRITANNICVS.

PER *radios ſolis.*] Perſæ, vt ſcribit Iuſtinus libro primo ſolem, equóſque eidem ſacratos colebant. Herodotus autem ſcribit libro primo, Perſas ſoli, lunæque ſacrificare & Telluri, & igni & aquæ, & ventis, quibus ſolis gubernantur, &c.
TARPEIA.] Id eſt, quæ Ioui aſſignantur, cuius templum in colle Tarpeio ſitũ erat, quod poſtea (vt diximus ſuperiore Satyra) Capitolinum fuit appellatum à capite hominis ibi inuento, quum fundamenta iacerentur.
FRAMEAM *Martis.*] Gladium Martis, licet framea etiam pro haſta accipiatur. Tacit. lib. de Germaniæ ſitu ſic inquit, Rari gladijs aut maioribus lanceis vtuntur, haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt anguſto & breui ferro. Idem paulo inferius, ſcutum cum framea gladioque. De framea etiam meminit Gellius lib. x. Hic autem à Iuuenale pro gladio poni videtur: nam Martis eſt inſigne. vnde poeta in Carmine obſcœno ſic ait,

Nec Mauors illum, per quem valet occulit enſem,
Nec latet in tepido Palladis haſta ſinu,

haſta enim eſt inſigne Palladis. Ergo ſicut pila ſunt tela peculiaria Romanorum, geſſa Gallorum, lariſſæ Macedonum, ita frameæ ſunt Germanorum.
SPICVLA.] Sagittas. Vergil. *Non pudet auratas Phœbum portare ſagittas.* Spiculum proprie appellatur cuſpis illa, quæ ſagittis præfigitur.
VATIS *Cyrr.*] Apollinis qui, Delphis oracula dabat ex ſpelunca: apud quos vicina eſt Cyrrha, nam ab ea ad Delphos incipit aſcenſio ſtadiorum fere lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo Cyrrhæus. Delphi autem & Cyrrha oppida ſunt Phocidis regionis.
PER *calamos.*] Sagittas, quæ ex calamis fiebant. Virgil.

Quum Daphnidis arcum Fregiſti & calamos. calamis Orientis populi bella conficiunt. calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Plin.
PVELLAE *venatricis.*] Dianæ.
NEPTVNE *pater Ægei.*] Ferunt enim fabulæ Ægeum regem Athenarum filium fuiſſe Neptuni, patrem Theſei.
TVVM *tridentem.*] Fuſcinam tuam. Poëta in carmine obſcœno.

Fulmen habet mundi dominus, tenet illud aperte,
Nec datur æquoreo fuſcina tecta deo.

HERCVLEOS *arcus.*] Legendum eſt arcus, non artus. de telis enim intelligit, ſequitur namque: *Quicquid habent telorum armamentaria cæli.*
ARMAMENTARIA] Loca vbi reponuntur arma.
SI *vero pater eſt.*] Si filios habet.
COMEDAM.] Obteſtatur, vt ſibi habeatur fides.
SINCIPVT.] Aliqui dicunt appellatum eſſe, quaſi ſemicaput, prioremque capitis partem eſſe, cui opinioni haud quaquã aſtipulor. nam occipitio opponitur frõs, non ſinciput. Apuleius in prima Apologia loquens de quodam Thallo morbo comitiali laborante ſic ait, Facie vlceroſus, fronte & occipitio conquaſſatus. aliud igitur ſignificat ſinciput, quod forte adhuc pauci intellexere. Perſ.

——*Fumoſum ſinciput aure.* Plin. Sinciput verrinum, Macrob. Sinciput aprugnum. pro toto capite poni videtur apud Plautum in Mænechmis. *Non eſt tibi ſanum ſinciput adoleſcens.* Sic etiam apud Perſium.

Digitized by Google

——— Mihi feſt i ince coquatur

Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure.

Licet illic dixerimus partem eſſe caput. Flauius Voſpicus in Tacito ſic inquit. Cõniuium vero vnius gallinacei, ita vt ſincipur adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim miniſtrantibus lactucis impatienter illuſit.

FLEBILE.] Deflendum mihi.

ELIXI.] Aqua cocti, à liquore ſecundum Varronem.

PHARIO.] Ægyptiaco. Pharus enim eſt inſula cum turri eiuſdem nominis, Alexandriæ oppoſita. De qua non pauca Cæſar in Commentariis, Plinius, Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius.

——— Et Ptolomeæ littora capta Phari.

Acetum autem Ægyptiacum optimum fuiſſe oſtendit Martialis,

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:

——— Eſſet, ſi vinũ vilior illa forēt.

SVNT *qui in fortunæ.*] Inter philoſophos triplex fuit de diis opinio. Alij enim inter quos fuit Diagoras, negauerunt deos eſſe: alij deos eſſe cenſuerunt. ſed res humanas non curare, iiſque fuere Epicurei: alij eſſe & curare, vt Stoici. Ait igitur Iuuenalis, multos exiſtere qui Diagoræ opinionem ſecuti, exiſtiment deum non eſſe qui res humanas curet: ſed tantummodo omnia nutu naturæ, fortunæue agi; atque ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios vero eſſe qui deos eſſe putent timeantque eos, & tamen peierent pluris pecuniam facientes, quàm iram deorum.

NATVRA *voluente vices.*] Opinionem eorum ſequitur qui naturam falſo à deo ſeparantes quæſiuere, quid prius fuit, natura, an deus. Si natura prior eſt, ergo Deus natus eſt. Atqui Deus naſci non potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt, nata eſt natura quod ſi naſci potuit natura, incipit non eſſe natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamor. *Hanc deus & melior litem natura diremit,*
vbi oſtendit naturam eſſe deo potentiorem, quaſi quæ ante deum fuerit, & à qua omnia ſint orta, quam ſententiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij.

Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente deos. Et idem alibi.
Iuppiter, vt perhibent, ſpacium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros vtrinque deos æqualibus alis
Miſit ab Eois, occiduiſque plagis.

vnde falluntur illi, qui apud Ouidium exponunt, &, pro id eſt vt ſtet expoſitiue quum ſecutus ſic poeta eos philoſophos qui naturam ſepararunt, vt diximus, à deo volueruntque eam eſſe potentiorem deo, quod & Cicero ſecutus eſt in Paradoxis his verbis. Tu quum tibi ſiue deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura dederit animum &c. vbi aperte docet deum, & naturam non eſſe idem. Rerum autem naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia Anaxagoram, Leucippum, Democritum, & Epicurum. nam deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem naturam dicebant eſſe à qua vt diximus omnia naſcerentur, Sed vt tradit Lactantius Firmianus, melius Seneca omnium Stoicorum acutiſſimus, qui vidit nil aliud eſſe naturam, quàm deum. Ergo inquit deum non laudabimus? cui naturalis eſt virtus, nec illam didicit ex vllo, immo laudabimus. quamuis naturalis illa ei ſit, ſibi illam dedit, quoniam deus ipſa natura eſt. Cur igitur inquit ortum rerum tribuis naturæ ac detrahis deo.

VOLVENTE *vices.*] Id eſt curſus, & vertigines diei & anni, ac per hoc omne temporum curriculum. Claudianus. *annique meatus, Et lucis, noctiſque vices.*

ATQVE *ideo.*] Ob eam rem intrepidi iurant, quia non putent eſſe deos quos offendant.

ALTARIA *tangunt.*] Aras omnium deorum tangendo iurant.

Digitized by Google

COMEDAT, *inquit. f. n.*] Id eſt, per filios ſuos iurat, Sic non eos comedat.

PHARIOQVE *m. aceto.*] Ægyptio, forti.

SVNT *in fort.*] Dicit quam ob cauſſam homines periurent, cum dicant quod non Dijs agimur, ſed fortunæ caſibus. Quid ergo Dij nocebunt læſi, ſi fortuna diſponente, vita hominum regitur?

NATVRA *volente.*] Vt natura diſpoſuit.

ATQVE *ideo intrepidi.*] Sine vllo timore peierant.

IOANNES BRITANNICVS.

PER *radios ſolis.*] Perſæ, vt ſcribit Iuſtinus libro primo ſolem, equóſque eidem ſacratos colebant. Herodotus autem ſcribit libro primo, Perſas ſoli, lunæque ſacrificare & Telluri, & igni & aquæ, & ventis, quibus ſolis gubernantur, &c.

TARPEIA.] Id eſt, quæ Ioui aſſignantur, cuius templum in colle Tarpeio ſitũ erat, quod poſtea (vt diximus ſuperiore Satyra) Capitolinum fuit appellatum à capite hominis ibi inuento, quum fundamenta iacerentur.

FRAMEAM *Martis.*] Gladium Martis, licet framea etiam pro haſta accipiatur. Tacit. lib. de Germaniæ ſitu ſic inquit, Rari gladijs aut maioribus lanceis vtuntur, haſtas, vel ipſorum vocabulo, frameas gerunt anguſto & breui ferro. Idem paulo inferius, ſcutum cum framea gladioque. De framea etiam meminit Gellius lib. x. Hic autem à Iuuenale pro gladio poni videtur: nam Martis eſt inſigne. vnde poeta in Carmine obſcœno ſic ait.

Nec Mauors illum, per quem valet occulit enſem,
Nec latet in tepido Palladis haſta ſinu,

haſta enim eſt inſigne Palladis. Ergo ſicut pila ſunt tela peculiaria Romanorum, gæſa Gallorum, ſariſſæ Macedonum, ita frameæ ſunt Germanorum.

SPICVLA.] Sagittas. Vergil. *Non pudet auratas Phœbum portare ſagittas.* Spiculum proprie appellatur cuſpis illa, quæ ſagittis præfigitur.

VATIS *Cyrr.*] Apollinis qui, Delphis oracula dabat ex ſpelunca: apud quos vicina eſt Cyrrha, nam ab ea ad Delphos incipit aſcenſio ſtadiorum fere lxxx. hinc ergo dicebatur Apollo Cyrrhæus. Delphi autem & Cyrrha oppida ſunt Phocidis regionis.

PER *calamos.*] Sagittas, quæ ex calamis fiebant. Virgil.

Quum Daphnidis arcum Fregiſti & calamos. calamis Orientis populi bella conficiunt, calamis ſpicula addunt irreuocabili hamo noxia. Plin.

PVELLAE *venatricis.*] Dianæ.

NEPTVNE *pater Æge.*] Ferunt enim fabulæ Ægeum regem Athenarum filium fuiſſe Neptuni, patrem Theſei.

TVVM *tridentem.*] Fuſcinam tuam. Poëta in carmine obſcœno.

Fulmen habet mundi dominus, tenet illud aperte,
Nec datur æquoreo fuſcina tecta deo.

HERCVLEOS *arcus.*] Legendum eſt arcus, non artus. de telis enim intelligit, ſequitur namque: *Quicquid habent telorum armamentaria cæli.*

ARMAMENTARIA] Loca vbi reponuntur arma.

SI *vero pater eſt.*] Si filios habet.

COMEDAM.] Obteſtatur, vt ſibi habeatur fides.

SINCIPVT.] Aliqui dicunt appellatum eſſe, quaſi ſemicaput, priorémque capitis partem eſſe, cui opinioni haud quaquã aſtipulor. nam occipitio opponitur frõs, non ſinciput. Apuleius in prima Apologia loquens de quodam Thallo morbo comitiali laborante ſic ait, Facie vlceroſus, fronte & occipitio conquaſſatus. aliud igitur ſignificat ſinciput, quod forte adhuc pauci intellexere. Perſ.

—— *Fumoſum ſinciput aure.* Plin. Sinciput verrinum, Macrob. Sinciput aprugnum. pro toto capite poni videtur apud Plautum in Mænechmis. *Non eſt ibi ſanum ſinciput adoleſcens.* Sic etiam apud Perſium.

——— *Mihi feſta luce coquatur*
Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure.

Licet illic dixerimus partem eſſe caput. Flauius Voſpicus in Tacito ſic inquit. Cōniuium vero vnius gallinacei, ita vt ſinciput adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim miniſtrantibus lactucis impatienter illuſit.

FLEBILE.] Deflendum mihi.

ELIXI.] Aqua cocti, à liquore ſecundum Varronem.

PHARIO.] Ægyptiaco. Pharus enim eſt inſula cum turri eiuſdem nominis, Alexandriæ oppoſita. De qua non pauca Cæſar in Commentariis, Plinius, Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius.

——— *& Ptolomeæ littora capta Phari.*

Acetum autem Ægyptiacum optimum fuiſſe oſtendit Martialis,

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:
——— *Eſſet, ſi vini vilior illa foret.*

SVNT *qui in fortunæ.*] Inter philoſophos triplex fuit de diis opinio. Alij enim inter quos fuit Diagoras, negauerunt deos eſſe: alij deos eſſe cenſuerunt, ſed res humanas non curare, iſque fuere Epicurei: alij eſſe & curare, vt Stoici. Ait igitur Iuuenalis, multos exiſtere qui Diagoræ opinionem ſecuti, exiſtiment deum non eſſe qui res humanas curet: ſed tantummodo omnia nutu naturæ, fortunæue agi; atque ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios vero eſſe qui deos eſſe putent timeantque eos, & tamen peierent pluris pecuniam facientes, quam iram deorum.

NATVRA *voluente vices.*] Opinionem eorum ſequitur qui naturam falſo à deo ſeparantes quæſiuere, quid prius fuit, natura, an deus. Si natura prior eſt, ergo Deus natus eſt. Atqui Deus naſci non potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt, nata eſt natura quod ſi naſci potuit natura, incipit non eſſe natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamor. *Hanc deus & melior litem natura diremit,*
vbi oſtendit naturam eſſe deo potentiorem, quaſi quæ ante deum fuerit, & à qua omnia ſint orta, quam ſententiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij.

Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente deos. Et idem alibi.
Iuppiter, vt perhibent, ſpacium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros vtrinque deos æqualibus alis
Miſit ab Eois, occiduiſque plagis.

vnde falluntur illi, qui apud Ouidium exponunt, &, pro id eſt vt ſtet expoſitiue quum ſecutus ſit poeta eos philoſophos qui naturam ſepararunt, vt diximus, à deo voluerunt que eam eſſe potentiorem deo, quod & Cicero ſecutus eſt in Paradoxis his verbis. Tu quum tibi ſiue deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura dederit animum &c. vbi aperte docet deum, & naturam non eſſe idem. Rerum autem naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia Anaxagoram, Leucippum, Democritum, & Epicurum. nam deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem naturam dicebant eſſe à qua vt diximus omnia naſcerentur, Sed vt tradit Lactantius Firmianus, melius Seneca omnium Stoicorum acutiſſimus, qui vidit nil aliud eſſe naturam, quam deum. Ergo inquit deum non laudabimus? cui naturalis eſt virtus, nec illam didicit ex vllo, immo laudabimus. quamuis naturalis illa ei ſit, ſibi illam dedit, quoniam deus ipſa natura eſt. Cur igitur inquit ortum rerum tribuis naturæ ac detrahis deo.

VOLVENTE *vices.*] Id eſt curſus, & vertigines diei & anni, ac per hoc omne temporum curriculum. Claudianus. *annique meatus, Et lucis, noctiſque vices.*

ATQVE *ideo.*] Ob eam rem intrepidi iurant, quia non putent eſſe deos quos offendant.

ALTARIA *tangunt.*] Aras omnium deorum tangendo iurant.

Digitized by Google

——— *Mihi feſta luce coquatur*
Vrtica, & fiſſa fumoſum ſinciput aure.

Licet illic dixerimus partem eſſe capitis. Flauius Voſpicus in Tacito ſic inquit. Cõniuium vero vnius gallinacei, ita vt ſinciput adderet, & oua pro omnibus oleribus affatim miniſtrantibus lactucis impatienter illuſit.

FLEBILE.] Deflendum mihi.

ELIXI.] Aqua cocti, à liquore ſecundum Varronem.

PHARIO.] Ægypriaco. Pharus enim eſt inſula cum turri eiuſdem nominis, Alexandriæ oppoſita. De qua non pauca Cæſar in Commentariis, Plinius, Strabo, Solinus, & Lucanus. Propertius.

——— *& Ptolomeæ littora capta Phari.*

Acetum autem Ægypriacum optimum fuiſſe oſtendit Martialis,

Amphora Niliaci non ſit tibi vilis aceti:
——— *Eſſet, ſi vini vilior illa foret.*

SVNT *qui in fortunæ.*] Inter philoſophos triplex fuit de diis opinio. Alij enim inter quos fuit Diagoras, negauerunt deos eſſe: alij deos eſſe cenſuerunt, ſed res humanas non curare, iiſque fuere Epicurei: alij eſſe & curare, vt Stoici. Ait igitur Iuuenalis, multos exiſtere qui Diagoræ opinionem ſecuti, exiſtiment deum non eſſe qui res humanas curet: ſed tantummodo omnia nutu naturæ, fortunæue agi; atque ideo ſine aliquo metu ſcelera perpetrent. Alios vero eſſe qui deos eſſe putent timeantque eos, & tamen peierent pluris pecuniam facientes, quàm iram deorum.

NATVRA *voluente vices.*] Opinionem eorum ſequitur qui naturam falſo à deo ſeparantes quæſiuere, quid prius fuit, natura, an deus. Si natura prior eſt, ergo Deus natus eſt. Atqui Deus naſci non potuit. Rurſus ſi Deus prior eſt, nata eſt natura quod ſi naſci potuit natura, incipit non eſſe natura. Hinc illud pendet Ouidij in primo Metamor. *Hanc deus & melior litem natura diremit,*
vbi oſtendit naturam eſſe deo potentiorem, quaſi quæ ante deum fuerit, & à qua omnia ſint orta, quam ſententiam tetigit & Claudianus in laude quarti conſulatus Honorij.

Talis ab Idæis primæuus Iuppiter antris
Poſſeſſi ſtetit arce poli, famuloſque recepit
Natura tradente deos. Et idem alibi.
Iuppiter, vt perhibent, ſpacium quum diſcere vellet
Naturæ, regni neſcius ipſe ſui,
Armigeros vtrinque deos æqualibus alis
Miſit ab Eois, occiduiſque plagis.

vnde falluntur illi, qui apud Ouidium exponunt, &, pro id eſt vt ſtet expoſitiue quum ſecutus ſic poeta eos philoſophos qui naturam ſepararunt, vt diximus, à deo volueruntque eam eſſe potentiorem deo, quod & Cicero ſecutus eſt in Paradoxis his verbis. Tu quum tibi ſiue deus, ſiue mater (vt ita dicam) rerum omnium natura dederit animum &c. vbi aperte docet deum, & naturam non eſſe idem. Rerum autem naturæ patronos fuiſſe docet Apuleius in prima Apologia Anaxagoram, Leucippum, Democritum, & Epicurum. nam deos abnuere exiſtimabantur, ſolam autem naturam dicebant eſſe à qua vt diximus omnia naſcerentur, Sed vt tradit Lactantius Firmianus, melius Seneca omnium Stoicorum acutiſſimus, qui vidit nil aliud eſſe naturam, quàm deum. Ergo inquit deum non laudabimus? cui naturalis eſt virtus, nec illam didicit ex vllo, immo laudabimus. quamuis naturalis illa ei ſit, ſibi illam dedit, quoniam deus ipſa natura eſt. Cur igitur inquit, ortum rerum tribuis naturæ ac detrahis deo.

VOLVENTE *vices.*] Id eſt curſus, & vertigines diei & anni, ac per hoc omne temporum curriculum. Claudianus. *annique meatus, Et lucis, noctiſque vices.*

ATQVE *ideo.*] Ob eam rem intrepidi iurant, quia non putent eſſe deos quos offendant.

ALTARIA *tangunt.*] Aras omnium deorum tangendo iurant.

Digitized by Google

Eſt alius metuens, ne crimen pœna ſequatur:
Hic putat eſſe Deos, & peierat, atque ita ſecum.
Decernat quodcumque volet de corpore noſtro
Iſis, & irato feriat mea lumina ſiſtro,
Dummodo vel cæcus teneam, quos abnego, nummos.
Et phthiſis, & vomicæ putres, & dimidium crus
Sunt tanti? pauper locupletem optare podagram
Nec dubitet Ladas, ſi non eget Anticyra, nec
Archigene. quid enim velocis gloria plantæ
Præſtat, & eſuriens Piſææ ramus oliuæ?
Vt ſit magna, tamen certe lenta ira Deorum eſt.

VETVS SCHOL.

EST *alius metuens.*] Qui credit, delictum poſſe puniri voluntate Deorum, ſed veniam ſperat.

FERIAT *mea lumina.*] Id eſt, cæcum etiam faciat.

DVMMODO *vel cæcus.*] Id eſt, ſi pro ingenti pretio ferenda eſt cæcitas, dummodo magnum ſit quod negetur.

SVNT *tanti.*] Melius eſt ægrotare cum diuitiis, quam eſſe ſanum pauperem.

NEC *dubitet ladas.*] Ladas fuit inter nobiliſſimos curſores olympico certamine, cui * æmulus Talaris eandem gloriæ palmam tulit, ſed apud Elidem coronatus eſt. Senſus autem ex perſona periuri eſt, Melius eſt cum vno pede currere, quam pauperem viuere, & ſi hoc ſis in curſu quod Ladas.

QVID *enim vel. g. p.*] Quid preſtat coronari in Elida, vbi athletæ habent Olympiacum certamen.

VT *ſit magna tamen.*] Concedo, inquit, vt delictum puniant Dij, tarde tamen.

IOANNES BRITANNICVS.

EST *alius metuens.*] Alij inquit ſunt, qui omnino deos eſſe credunt & deorum iram metuunt, ne puniantur quum malefecerint, tamen peierant auiditate pecuniæ obcæcati.

PEIERAT.] Is peierare dicitur, qui datam fidem non præſtat.

SECVM] Tacitus in animo ſuo.

DECERNAT.] Statuat, & quodcunque volet ſupplicium ſumat.

SISTRO.] Hypallage eſt pro ipſa irata. Iſis Ægyptiorum dea cuius ſacrificia Romam tranſlata præcipua veneratione colebantur, putabaturque dea ferire periuros, quotiens per eam iurantes fidem non ſeruaſſent, vnde Ouid. in Ponto.

Vidi ergo linigeræ numen violaſſe fatentem
Iſidis, Iſiacos ante ſedere focos:
Alter ob huic ſimilem priuatus lumine culpam,
Clamabat media ſe meruiſſe via.

Vbi locus corrigendus eſt, nam pro linigeræ ſcriptum eſt linigenæ, de qua plura alibi.

SISTRO.] Inſtrumentum erat tinnulum, quo Iſidis ſacerdotes in ſacris vte-

Digitized by Google

bantur. Apul. libro xi. Metam. æreis & argenteis, imo vero & aureis ſiſtris argutum tinnitum conſtrepentes. & paulopoſt, ſacerdos appropinquat dextera proferens ſiſtrum. Ouid. in Ponto.

Et quis ita eſt audax, vt limine cogat abire,
Lactentem Pharia tinnula ſiſtra manu?

VEL *cæcus*] Id eſt etiam cæcus.

PHTHISIS.] Dictio eſt Græca, quæ corruptionem, tabem, maciem ſignificat. eſt enim morbus, qui hominem paulatim conſumit. à φθίω, quod eſt corrumpo.

VOMICAE *p.*] Vomica vlcus eſt malignum latens, & tumens cum ſanie. à vomenda ſanie dicta. vnamquanque partem corporis infeſtat. Plinius libro ij. capite xiij. docet ocimum ſylueſtre vomicis vuluæ mederi. Celſus ait in tertio vomicæ finem eſſe, vt rumpatur.

SVNT *tanti.*] Ordo eſt, Et phthiſis & vomicæ putres ſunt tanti? Senſus eſt, ſunt ne adeo mihi timenda & æſtimanda hæc mala, vt negem nummos? quaſi dicat, minimi mihi ſunt facienda præ pecunia. dicimus enim tantine facis periculum, id eſt timeas ne tantopere periculum, vt tantam lucri anſam amittas? legendumque eſt cum interrogatione.

PAVPER *locupletem optare podagram ne dubitet Ladas.*] Superiorem ſenſum declarat per hæc ſequentia, ſunt autem verba periuri. Eſtque ſenſus & ordo, Ladas, qui miræ fuit pernicitatis pauper, non dubitet optare ſibi podagram diuitem, id eſt non dubitet illam velocitatis gloriam cõtemnere, & optare ſibi podagram qua vna maxime velocitas impeditur, modo ad diuitias tranſeat. Itaque locus eſt corrigendus vt non laudas, ſed Ladas legatur. is enim vt ſcribit Solinus, primam palmam pernicitatis eſt adeptus, qui ita ſub canum puluerem curſitauit, vt in harenis pendentibus nulla indicia relinqueret veſtigiorum. eius meminit & Martialis in ſecundo.

Quid ſi per graciles vias petauri,
Inuitum iubeas ſubire Ladam.

per Ladam autem omnem intelligit pauperem expediti corporis. De Lada meminit & Catullus.

Non Ladas ego pinniferue Perſeus.

Eiuſdem meminit & Cicero ſic in Rheto. ad Herennium libro quarto. Quaſi ſi quis ad Olympiacum venerit curſum & ſteterit vt mittatur, impudentéſque illos dicat eſſe qui currere cœperunt, ipſe intra carceres ſtet, & narret aliis quomodo Ladas, aut Boius cum Sicyoniis curſitarit.

LOCVPLETEM.] Non exponas, qualem patiuntur maxime locupletes, ſed locupletem podagram, id eſt morbum ipſum in ſumma opulentia. quid enim proſit Ladæ pauperi, ſi in paupertate manendum ſit, optare ſibi podagram, qua vexantur locupletes. ſic ergo exponendum eſt: Ladas pauper modo diuitiis cumuletur non dubitet optare vel podagram velocitati ſuæ aduerſatricem, modo habeat vnde largiter & delicate viuat. ſicque cum ſuperioribus optime coniungitur.

SI *non eget Ant.*] Verba periuri. Ladas inquit curſor, non dubitet, ſi non eget Anticyra. i. ſi inſanus non eſt. nam Anticyra inſula eſt, quæ olim Cypariſſus nominata eſt, vt ſcribit Pauſanias, ſed mutato nomine Anticyra eſt appellata, ab Anticyro Herculis ſocio. vt vero ſcribit Strabo ciuitas eſt ad ſinum iacens Maliacũ, & Oetam montem Ibi helleborus, ſiue veratrum naſcebatur, quo vt ſcribit Plinius hominis inſania & mali humores emendantur, & ad ingenium acuendum plurimum valet. vnde Carneades reſponſurus libris Zenonis Stoici, helleborũ cãdidum ſumpſit, de quo multa diximus apud Perſ. illic: *Ebria veratro.* ergo ſi nõ eget Anticyra, id eſt, ſi non eget helleboro, quo hominis inſania emendatur, ac per hoc ſi inſanus non eſt.

ARCHIGENE.] Medico, qui veluti in delirio feriat venam in media fronte, ſicuti ante dictum eſt.

O medici mediam pertundite venam.

Digitized by Google

de Archigene facta eſt mentio in ſexta Satyra illic, *aduocat Archigenem.*

QVID *enim velocis.*] Quid inquit prodeſt Ladæ pauperi firma corporis valetudo, & quòd pedum ſit ſumma pernicitate, ita etiam vt Olympicis ludis ſæpe palmam reportet, ſi in paupertate ſit viuendum? quaſi dicat, longe vtilius eſt homini morbis vel grauiſſimis vexari, dummodo ſit in ſumma rerum opulentia, quàm ſanitatem corporis habere, & in paupertate viuere.

PRAESTAT.] Quid præbet vtilitatis.

PLANTAE *velocis.*] Quod ſit mira pedum pernicitate.

RAMVS *oliuæ.*] Vt ſit victor in ludis Olympicis, vbi victores oleaſtro coronabantur, autor Plinius lib. decimoquinto. Interque alia certamina curſu potiſſimum contenditur, vnde, *velocis gloria plantæ.*

PISAEAE.] Piſa, & Elis ciuitates ſunt Peloponneſi, inter quas iacet campus vaſtiſſimus, qui Olympia nominatur, vbi ludi celebrabantur, qui à locorum propinquitate dicuntur, & Piſæi, & Elæi, & Olympici, ſiue Olympij, non autem, vt falſo quidam putauerunt, ab Olympo monte.

ESVRIENS.] Quòd ſit victor, & eſuriat, id eſt vt ſit pauper.

VT *ſit magna.*] Senſus eſt. Concedo inquit deos eſſe, & grauiter delinquentibus iraſci, tamen ad puniendum lenti ſunt. præterea ſi omnes puniendi ſunt, longum erit vt me puniant. Ordo eſt. Ira deorum certe lenta eſt, vt ſit magna, id eſt quamuis ſit magna. vt ſit conceſſio eſſe deos, ſed lentos ad vindictam.

LENTA.] Non feſtinata, tarda: Valer. Lento enim gradu ad vindictam ſui procedit ira, tarditatémque ſupplicij grauitate compenſat.

Si curant igitur cunctos punire nocenteis,
Quando ad me venient? ſed & exorabile Numen
Fortaſſe experiar: ſolet his ignoſcere. multi
Committunt eadem diuerſo crimina fato:
Ille crucem ſceleris pretium tulit, hic diadema.
Sic animum diræ trepidum formidine culpæ
Confirmant. tunc te ſacra ad delubra vocantem
Præcedit, trahere immo vltro, ac vexare paratus.
Nam cum magna malæ ſupereſt audacia cauſſæ,
Creditur à multis fiducia. mimum agit ille,
Vrbani qualem fugitiuus ſcurra Catulli:
Tu miſer exclamas, vt Stentora vincere poſſis,
Vel potius, quantum Gradiuus Homericus.

IOANNES BRITANNICVS.

FORTASSE *experiar.*] Fortaſſe, inquit, plàcabile numen, quod omnia diuerſa ſunt facta: vſque adeo vt in eodem crimine deprehenſi, alter crucem mereatur, alter imperium.

HIC *diadema.*] vt Romulus pro commiſſo ſcelere non dedit pœnas, & imperium adeptus eſt.

SACRA *ad delubra vocantem.*] Vocantem ad templum, vt iuret.

NAM *cum magna malæ.*] Nam cum, inquit, homines, qui malam cauſſam habent, * id eſt, qui denegant alienum viſa fuerit improba contentio, audacia creditur innocens, vt minium vrbani ſcurræ agere ac irriſione audaciæ videatur. Talis eſt enim mimus, vbi ſeruus fugitiuus dominum ſuum trahit. Catullus, mimographus fuit.

TVM *miſer exclamas.*] Præcones Græcorum: quia antiqui tubas non habebant.

QVAN. *Gra. Hom.*] Mars cum plagatus eſt à Diomede.

IOAN. BRITANNICVS.

SED & *exorabile numen.*] Talia ſolent tibi comminiſci, qui turpiter volunt viuere.

AD *me*] Puniendum.

HIS.] talibus delictis.

MVLTI.] Verba ſunt peccantis, quibus occurrit his qui poſſent dicere ſibi cauendum eſſe à ſupplicijs legum humanarum, ait ergo: non ignoro hoc quidem, ſed tamen multos conſtar eadem committere crimina, ſed diuerſo fato: alij puniuntur, alij non modo non puniũtur, ſed honoribus etiam decorantur. quaſi colligat ſibi etiam accidere poſſe, vt pro malefactis beneficia accipiat.

DIVERSO *fato.*] Diuerſo euentu.

DIADEMA.] Euectus eſt ad regiam dignitatem: nam diadema faſcia erat (vt ſupra diximus) qua caput regis vinciebatur, à διαδέω quod eſt circumligo.

CONFIRMAT *animum.*] Animum commaſculat & corroborat.

TREPIDVM *formidine dira culpa.* Qui formidat, & tremit conſcientia diri ſceleris.

PRAECEDIT.] Scilicet ipſe periurus, tanquam innocentiæ ſuæ confidat.

TE *vocantem.*] Hoc eſt te qui petis depoſitum.

NAM *creditur fiducia.*] Confirmatio rationis, quare tantæ audaciæ ſit. quia multi inquit malicia hominum decepti, putant eum eſſe innocentem, qui magna cum audacia cauſam ſuam tuetur, idcirco audax eſt. putant enim ex recta conſcientia, & fiducia tantam audaciam proficiſci:

MALAE *cauſæ.*] Hoc eſt homini tuenti cauſam iniquam.

SVPEREST.] Abundat.

MIMVM *agit ille.*] Non minore inquit ſtrepitu mouetur, & clamore, quàm ſi mimum agat, id eſt fabulam nam mimus (vt diximus alibi) præter hominem ſcenicum, genus eſt fabulæ, vnde poetæ mimographi, qualem egit ſcurra fugitiuus Catulli Vrbani, nam in fabula Catulli introductus eſt ſeruus, qui mirum in modum clamaret.

EXCLAMAS.] Ingenti voce clamas. C. Tali querela vſus eſt Iarbas apud Vergilium. Æneid. iiij.

Iuppiter omnipotens, cui nunc Mauriſia pictis,
Gens epulata thoris lenæum libat honorem, Aſpicis hæc? &c, S.

TV.] Scilicet ex altera parte.

STENTORA.] Stentor in exercitu fuit Græcorum vir magnanimus, cuius tãtus (vt ſcribit Homerus in quinto Iliados) erat vocis ſonus, quantus aliorum quinquaginta.

GRADIVVS *Homericus.*] Id eſt Mars, quem Homerus libro quinto Iliados ait vulneratum à Diomede tam ingenti vociferatione præ dolore exclamaſſe, quãta nouem decemue milia virorum ſolent, quum pugnam ineunt, ita vt Græci ſimul ac Troiani territi contremiſcerent.

——— audis
Iuppiter hæc, nec labra moues, cum mittere vocem
Debueras vel marmoreus, vel aëneus? aut cur
In carbone tuo carta pia tura ſoluta
Ponimus, & ſectum vituli iecur, albaque porci
Omenta? vt video, nullum diſcrimen habendum eſt
Effigies inter veſtras, ſtatuamque Vagelli.
Accipe quæ contra valeat ſolatia ferre,
Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit
A Cynicis tunica diſtantia, non Epicurum
Suſpicit exigui lætum plantaribus horti.
Curentur dubij medicis maioribus ægri:
Tu venam vel diſcipulo committe Philippi.

VETVS SCHOL.

VEL *marmoreus vel aneus.* Cuius ſtatũa vel marmorea, vel ænea fit.

ALBAQ. *porci Omenta.*] Vt quid ſacrificamus, ſi vicem non redditis?

STATVAMQVE *Vagelli.*] Vt video, inquit, inter vos & Vagellium, qui vt vos ſtultiſſimus accepit ſtatuam.

ACCIPE *quæ contra.*] Quæ valeat adferre ſolatia Iuuenalis tibi.

ET *qui nec Cynicos.*] Dicit Cynicorum & Stoicorum dogma conuenire, tantum veſte diſtare. Nam Cynica mater hæreſis ſtoicæ. Cynici abſque pallio, exerto brachio.

EXIGVI *letum plantarib. horti.*] Qui in hortis de otio & voluptate diſputat.

CVRENTVR *dubij.*] Per allegoriam ſufficere ſe dicit in ſolatium amico damnum merenti.

IOANNES BRITANNICVS.

AVDIS *hæc.*] Quæ fiunt à periuris & ſceleratis.

NEC *labra moues.*] Nec iraſceris. nam ferunt Iouem, quum hominibus iraſcitur prorumpere in maximos clamores, & buccas inflando mittere fulmina. Horat.

Quin Iuppiter ambas Iratus buccas inflet. Perſius.
——— ad ſeſe non clamet Iuppiter ipſe.

VEL *marmoreus.*] Etiam ex marmore.

THVRA *ponimus.*] Cur te vt deum, & omnium ſcelerum vindicem colimus. quaſi dicat ob eam rem te colimus, vt humana negocia ſeuere modereris, ſcelera vlciſcaris.

IECVR *vituli.*] Nam iecur in extis principatum obtinet.

OMENTA.] apud Perſ. quum expoſuimus.

Tot tibi quam in flammis iunicum omenta liqueſcant:

diximus autore Celſo, Omentum eſſe inteſtinum, exteriore parte lene, & ſtrictum, ex ſuperiore mollius, cui adeps quoque innaſcitur, quæ ſenſu, ſicut cerebrũ quo-

que,& medulla caret: Plin. omentum membranam potius eſſe docet, quum ait, ventriculi atque inteſtina pingui ac tenui omento integuntur, prӕterquam oua gignentibus.

VT *video.*] Senſus eſt, tam negligenter inquit dij res humanas curatis, vt nullum putem eſſe habendum diſcrimen inter ſtatuas veſtras & Batylli.

BATYLLI.] Intelligit de ſtatua Batylli Samij, de quo Apul. in ſecundo Floridorum multa commemorat. ait enim in Samo, quӕ modica eſt inſula in mari Icario templum Iunonis antiquitus famigeratum conſpici, cuius ante aram ſtatua erat Batylli à Polycrate tyranno dicata, qua nihil vnquam affectius fuit. hic non modo dilectus fuit à Polycrate, ſed etiam ab Anacreonte Teio, vnde Apule. ſic ait, qui Polycrati tyranno dilectus Anacreonta Teium amicitiӕ gratia cantillat. Horat.

Non aliter Samio dicunt arſiſſe Batyllo
Anacreonta Teium.

Batyllus item fuit, vt diximus apud Perſ. pantominus:

Tris tamen ad numeros Satyri moueare Batylli.

Iuue. alibi. *Molli ſaltante Batyllo.* Batylli item populi ſunt Septentrionales, Ptolomӕo auct. Batyllus item inſtrumentum eſt ferreum ad vſum ignis. Horat.

Prӕtexta & latum clauum, prunӕque batyllum.

de hac igitur Batylli ſtatua eſt intelligendum, quam erexit Polycrates citharœdico ſtatu in memoriam eius. Sunt qui Pythagorӕ eam falſo exiſtiment, ſed philoſophus nequaquam à Tyranno dilectus eſt, quippe eo iam dominari orſo, profugit ex inſula clanculum.

ACCIPE *quӕ contra.*] Audi etiam, quӕ ſolatia tibi afferre poſſint, qui nullis ſunt inſtructi philoſophiӕ prӕceptis, nec Stoicorum, nec Cynicorum, nec Epicureorum, qui omnes. ſ. opes contempſerunt: quaſi dicat, vnuſquiſque vel rudis poteſt te in iſta pecuniӕ amiſſione optime conſolari. per quod docet ӕquo animo omnia eſſe ferenda, quӕ amiſerit, & bona fortunӕ contemnenda.

CYNICOS.] Cynicorum ſectӕ, vt diximus in commentariis Perſij illic,

Si cynico barbam petulans nonaria vellat,

princeps fuit (autore Laërtio) Antiſthenes Athenienſis, qui cum diſſereret in gymnaſio, quod cynoſargin appellabant, non longe à ianuis, cynicum cognomen ſectӕ ſuӕ dedit. Lactant. vero à canibus cognomen accepiſſe ſcribit his verbis. Quid loquar de cynicis, quibus in propatulo coire cum cõiugibus mos fuit? quid mirum ſi à canibus, quorum vitam imitantur, etiam vocabulum & nomen traxerunt? cyon enim Grӕce canis dicitur, & cynicos caninus. Quod ſane ita fuiſſe Apuleius in ſecundo Floridorum oſtendit, vbi ſic loquitur de Crate cynico. Duxit cynicus puellã in porticum, ibidem loco celebri, coram luce clariſſima accubuit, corámque virginem imminuiſſet paratam pari conſtantia, ni Zeno procinctu palliaſtri circumſtantis coronӕ obtutu magiſtrum in ſecreto defendiſſet, vbi mendum correximus nam vbi legimus duxit cynicus, ſcriptum erat dux cynicus. Aliqui vero cynicos dictos eſſe putant quòd eſſent mordaces vt canes. nam Diogenes (vt ſcribit Laërtius) interrogatus quare canis diceretur, reſpondit, quia eis, qui dant, blandior, iis qui non dant oblatro, malos autem mordeo. Ij autem, vt dixi, nobilitatem, & diuitias abijciebant, dicentes ſolam virtutem ſufficere ad beatam vitam, vnde Crates cynicus, omnem rem familiarem abiecit; exiſtimans tunc demum ſe manumiſſum. ſola pera & baculo contenti cibos mendicabant, de quibus ita Apul. in prima Apol. Non ſunt quidem iſta Platonicӕ ſectӕ geſtamina, ſed cynicӕ inſignia familiӕ, veruntamen hӕc Diogeni & Antiſtheni pera & baculus, quod regibus diadema. Diogenes quidem cum Alexandro magno de veritate regni certabundus, baculo vice ſceptri gloriabatur. Plautus in Perſa

Cynicum eſſe egentem oportet, paraſitum probe.

Martialis libro quarto.

Cerea quem nudi tegit vxor abolla grabati:
Cui dat latratos obuia turba cibos.

Eſſe putas cynicum deceptus imagine falſa,
Non eſt hic cynicus Coſme. quid ergo? canis.

DOGMATA.] Senrentias, & opiniones Stoicorum. Et autem dogma à δοκῶ quod eſt ſentio. nam quæ Græci dogmata dicunt, Latini decreta appellant, vnde Sen. libro xv. epiſtolarum ad Lucil. Nulla ars contemplatiua ſine decretis ſuis eſt, quæ Græci vocant dogmata, nobis vel decreta licet appellare, vel ſcita, vel placita. Hoc autem intereſt inret decreta Philoſophiæ, & præcepta, quod inter elementa & membra, hæc ex illis dependent, illa horum cauſæ ſunt omnium, præcepta enim pendent ex decretis. Sunt igitur dogmata ſectæ vniuſcuiuſque decreta, quæ vt Ciceronis eſt ſententia, prodere ſcelus eſt non minus quàm patriá. vnde ſcribit Laertius, eam minime ſectam appellari, quæ dogma non habet.

STOICA.] Sectæ Stoicæ princeps fuit Zeno, à quo primo Zenonij ſunt appellati, mox vero Stoici à ſtoa, id eſt porticu. nam Athenis Porticus erat, quæ Pyſianactia vocabatur, refetta varia & multæ ſcientiæ pictura Polygnoti Thaſij, in qua quum diuerſis temporibus iam mille quadringẽti triginta ciues interfecti fuiſſent, voluit Zeno locum illum ſtabilem atque inuiolabilem reddere, quare cœpit in illa docere. ad quem eo audiendum diſcipuli confluentes, qui antea, vt dixi, Zenonij dicebantur. poſtea ab ipſa porticu Stoici ſunt vocati, autor Laërtius. hi autem ita diuitias, & reliqua fortunæ bona abnuebant, vt nihil præter virtutem bonum appellarent, dicentes diuitem, quicumque cælo regeretur.

TVNICA *diſt.*] Nam (vt ſcribit Auguſtinus De ciuitate Dei) dogmata philoſophorum ſolo habitu fuerunt diuerſa: nam quum omnes virtutem, ſiue ſummum, ſiue ſolum bonum dicerent, diuitias vniuerſi contemnebant. tunica igitur tantum diſtabant Stoici à Cynicis; quòd cynici duplici pallio vtebantur. vnde illud Horatij in Epiſtola ad Sæuam de Cynico.

Contrà, quem duplici panno patientia velat Mirabor.

eam veſtem duplicem, vt ſcribit Porphyrius, diploidem appellauere, eandem & abollam. Mart. vt modo recitauimus lib. quarto.

Cerea quem nudi tegit uxor Abolla grabati,
Cui dat latratos obuia turba cibos, *Eſſe putas Cynicum,* &c.

de eo ſic & Laërtius. Primus Antiſthenes pallium duplicauit, ipsóque ſolo vtebatur, baculumque ſumpſit, & peram. Zeno vero Stoicorum (vt dixi) princeps patientiſſimus fuit, & victus ſimpliciſſimi, crudíſque tantum cibis vtebatur, & tenui pallio, ita vt de illo diceretur, quòd eum neque ſæua hyems, nec gelidus imber, non dura vis morbi domuerit, neque torridus ſol.

EPICVRVM.] Epicurus contentus fuit exiguo horto, primuſque (vt ſcribit Plinius libro decimo nono) inſtituit Athenis habere hortos in Vrbe, vnde hortorum magiſter eſt appellatus, ad quod alluſit Papinius lib. j. Syluarum,

Delitiæ, quas ipſe ſuis digreſſus Athenis
Mallet deſerto ſenior Gargettius horto.

autor eſt Laërtius ſummum bonum Epicurum ad Herodotum ſcripſiſſe eſſe in voluptate, ſcilicet non dolere corpore, animoque tranquillum eſſe & perturbatione vacare. aqua & cibario pane ſe contentum fuiſſe teſtatus eſt.

NON *ſuſpicit.*] Non veneratur, ac per hoc non legit.

LAETVM.] Contertum.

PLANTARIBVS.] Oleribus.

CVRENTVR *dubij ægri.*] Calamitas inquit tua minima eſt. & quæ non indiget ſtrui conſolatore, ſed vnuſquiſque eſt aptus ad te conſolandum & dolorem tuum leniendum. metaphora ſumpta eſt ab ægrotantibus, quibus pro morbi qualitate adhibentur medici.

VEL *diſcipulo Philippi.*] qui imperitus erat: ſicque oſtendit, & Philippum, & diſcipulum fuiſſe parum peritos.

VENAM *feriendam.*] Hoc eſt te ipſum trade conſolandum, etiam homini mediocris eruditionis, quum iactura tua ſit talis, vt vnuſquiſque facile poſſit te conſolari.

Si nullum in terris tam deteſtabile factum:
Oſtendis, taceo, nec pugnis cædere pectus
Te veto, nec plana faciem contundere palma:
Quandoquidem accepto claudenda eſt ianua damno,
Et maiore domus gemitu, maiore tumultu
Planguntur nummi, quam funera. nemo dolorem
Fingit in hoc caſu, veſtem diducere ſummam
Contentus, vexare oculos humore coacto.
Ploratur lacrymis amiſſa pecunia veris.

VETVS SCHOL.

CLAVDENDA *eſt ianua.*] Quaſi lugentes ianuas claudunt , cum damnum pertulerunt.

NEMO *dolorem Fingit*] Sed vere plangunt damna.

HVMORE *coacto.*] Lacrymis extortis. Terentius,
Vna hercle falſa lacrymula. Virgilius,
Mens immota manet, lacrymæ voluuntur inanes.

IOAN. BRITANNICVS.

SI *nu. in t.*] Senſus eſt ego non prohibeo quin doleas , ſi potes mihi oſtendere nullum tale facinus perpetrari inter mortales. quaſi dicat , talia & grauiora ſolent mortalibus accidere, vt ſit conſolatio à communi miſeria.

QVANDOQVIDEM *accepto.*] Non veto inquam te dolere , quandoquidem ianua eſt claudenda, id eſt quandoquidem nulla tibi amplius eſt habenda ſpes illud domum rediturũ, quod amiſiſti. videtúrque ſumptum ex vulgato prouerbio, quod ſolet dici in eos , qui pecoris ſui diligentes non fuere cuſtodes, quibus per deriſum imperatur, vt accepto damno, ſtabulum claudant, ac per hoc ſciant ſibi ereptam eſſe ſpem recuperandi quod amiſerunt.

ET *maiore domus.*] C. Non veto inquam quin doleas, quandoquidem nummi planguntur maiore gemitu, & lamentatione, quàm domeſtici alicuius interitus.

NEMO *dol. fin in hoc caſu.*] Amiſſa pecunia nemo dolorem fingit , nemo contentus eſt lachrymas ſimulare : verum omnes habenas laxant mœrori , totámque diſcindunt veſtem , non contenti diducere & aperire. S.

HVMORE *coacto.*] Non enim lachrymis fictis plorat , vnde bene ſequitur, ploratur lachrymis veris.

Sed ſi cuncta vides ſimili fora plena querella:
Si decies lectis diuerſa parte tabellis
Vana ſuperuacui dicunt cheirographa ligni,
Arguit ipſorum quos littera, gemmáque princeps
Sardonychum, loculis quæ cuſtoditur eburnis:

Digitized by Google

Te nunc delicias extra communia cenſes
Ponendum: quia tu gallinæ filius albæ,
Nos viles pulli nati infelicibus ouis.
Rem pateris modicam, & mediocri bile ferendam,
Si flectas oculos maiora ad crimina: confer
Conductum latronem, incendia ſulfure cœpta,
Atque dolo, primos cum ianua colligit igneis:
Confer & hos veteris qui tollunt grandia templi
Pocula adorandæ robiginis, & populorum,
Dona, vel antiquo poſitas à Rege coronas.

VET. SCHOL.

SI *decies lectis.*] Si ſæpius lectis cautionibus, negant ſuas eſſe manus.
GEMMAQVE *princeps.*] Pretioſa, ſignum ſuum.
LOC. *quæ cuſt. eburneis.*] Quia in locellis eburneis gemmas ſolent reponere.
GALLINAE *fil. albæ.*] Prouerbium vulgare. id eſt, nobilis.
NOS *viles pulli.*] Virgilius, ——— *Nos animæ viles.*
ET *med bile fer*] Damnum, quod debeas contemnere.
MAIORA *ad crimina confer.*] Hunc qui depoſitum tibi negauit, compara.
PRIMOS *c. ianua.*] Sulphuratas eſſe ianuas ab incendio.
QVI *tollunt grandia templi.*] Qui templum ſpoliant.
POCVLA *ador. rob.*] Antiquitatis merito adorandæ.

IOANNES BRITANNICVS.

SED *ſi cuncta vi.*] Ordo eſt. Sed cenſes te nunc quaſi delicias ponendum extra communia, ſi vides cuncta fora plena ſimili querela, &c. vt ſit ſenſus. Quum videas in iudiciis quotidie talia ſcelera deferri cum acerbis deceptorum querelis: non debes putare te, vt delicatum telis fortunæ non eſſe ſubiectum.

CVNCTA *fora.*] Tria erant Romæ: vt diximus in ij. Sat. illic,

fora veſtra mouemus.

DICVNT.] Debitores & periuri.

CHIROGRAPHA.] Chirographum dictum eſt ἀπὸ τῆς χειρὸς, id eſt à manu & γράφω ſcribo. eſt enim ſceda ſiue tabella manu propria ſcripta. ergo vana chirographa, id eſt vanos, adulterinos, & mendaces pugillares ligneos, in quibus propria manu ſcripſit. Alibi Iuuenal.

Debitor aut ſumptos pergit non reddere nummos
Vana ſuperuacui dicens chirographa ligni.

LECTIS *ta.*] Lectis ipſis pugillaribus.

DIVERSA *in par.*] In parte contraria, id eſt, aduerſus ipſum debitorem.

SVPERVACVI.] Nihil proficientis, ſuperuacuum enim eſt in iudicium proferre tabellas, debitore omnia negante.

ARGVIT *ip.*] Ordo eſt. Illi dicunt chirographa eſſe vana, quos litera ipſorum arguit, id eſt, quos ſua ipſorum ſcriptura & ſignum reuincit & oſtendit eſſe veros debitores.

SARDONICVS.] Signum cælatum in Sardonice, quæ eſt in annulo ſignatorio

Metonymia eſt. Sardonicus autem nominatiuus eſt Latinus, formatus à genitiuo Sardonycos. Onyx gemma eſt, cui nomen eſt coniunctum cum Sarda alio lapide: nam Onyci candor eſt, autore Plinio, vnguis humani ſimilitudine, item Chryſoliti ex Iaſpidis & Sardæ, vnde nominis ſocietas oritur. De hoc plura ſuperius, & illic apud Perſium. *Cum ſardonyce albus*. C. Sarda eſt, quam Coruiolam vulgo vocãt, & onix, quam Calcedoniam dicunt, & Chryſolithus quam Iacintum. S.

GEMMA *p.*] Appoſitio eſt, vt ſit Sardonycus qui eſt gemma princeps inter alios precioſos lapillos.

LOCVLIS *n.*] Nam loculi eburnei repoſitoria erant, & monetæ aureæ, & annulorum. Martial.

Hos niſi de flaua loculos implere moneta
Non decet, argentum vilia ligna ferant.

De ijs plura in prima Sat. illic,

———— *neque enim loculis comitantibus itur* *Ad caſum tabulæ.*

TE *n. d.*] Ironicos, & appoſitio eſt.

EXTRA *c.*] Extra communem ſortem, quaſi qui communibus omnium malis non ſis obnoxius.

C. QVIA *tu gallinæ filius albæ.*] Apparet hoc fuiſſe Romanis prouerbium Iuuenalis ætate, quod etiam apud noſtrates vſurpatur, ſed ferè per ironiam, cum volunt ſignificare aliquem ab aliquo malo, aut onere, aut munere laborioſo, immunem non eſſe, quod forte ipſe putabat. Significat adagium hoc hominem feliciter natum, & fortunatum. Quæ autem fuerit adagij origo, difficile inuentu eſt. Eraſmus duplicem rationem refert: ſiue quòd læta atque auſpicata Latini alba & candida vocauere, hinc albi dies, & albo lapillo notati, pro felicibus: hinc candidi Deorum filij appellati, vt Plato ſcripſit, & retulit Plutarchus. Vnde Virgilius in Daphnide Cæſarem candidum, quaſi Deorum filium, iam inter cœlites relatum, & felicem, vocat.

Candidus inſuetum miratur lumen Olympi:

quod an viderint prolixi Vergilij interpretes, perſpicuum eſt. Alteram rationem affert Eraſmus, ex hiſtoria Galbæ imperatoris, de alba gallina illa fatali, quam aquila in Liuiæ gremium demiſit, quam mirandæ fœcunditatis fuiſſe, Suetonius ſcribit. Columella tamen albas gallinas minime fœcundas eſſe docet: idcirco, fœcunditatis cauſa non emendas. Sic enim libro octauo De re ruſtica cap. ſecundo præcipit. Mercari porro niſi fœcundiſſimas non expedit, eæ ſint rubicundæ vel fuſcæ plumæ, nigriſque pennis, ac ſi fieri poterit omnes huius, & ab hoc proximi coloris eligantur. Sin aliter, euitentur albæ, quæ ferè cum ſint molles ac minus viuaces, tum ne fœcundæ quidem facile reperiuntur, atque etiam conſpicuæ ſunt. propter quod inſigne candoris, ab accipitribus, & aquilis ſæpius abripiuntur. hæc ille. ex quo permirum eſt, cur prouerbium de alba, auſpicatum & felix eſſe putetur.

NOS *viles pulli, nati inf. ouis.*] Hoc prouerbium contrarium eſt ei quod dixit gallinæ filius albæ. Quæ vero infelicia dicantur oua, coniecturam meam afferam, quam hic interpres ſilet. Plin. Natur. hiſtor. lib. x. cap. xij. inter inauſpicatas aues, coruos recenſet: cuius item ouum ſi grauida ederit, per os partum reddere, exiſtimatum ſit. Itaque infelicia oua, aut cornicis, aut corui, aut bubonis appellari cenſeo, ſed corui maxime. Alludit enim ad alterum adagium illud: Mali corui, malum ouum. Item,

Dat veniam coruis, vexat cenſura columbas.

corui enim pro malis hominibus vſurpantur, idque καθ' ἀλληγορίαν. S.

REM *p. m.* Conſolatio à minimo detrimento.

CONFER. Compara tuo damno.

CONDVCTVM. *l.*] Siccarium mercede conductum ad cædem alicuius.

QVVM *ia. p.*] Incendij grauitatem oſtendit, quo primæ partes ſunt occupatæ, vt non facile ſit ſubuenire flagrantibus inferioribus.

POCVLA *templi.*] Qui ſacrilegia committunt.

Digitized by Google

ADORANDAE *ru.*] Quæ habenda ſunt in maxima veneratione propter religioſam vetuſtatem.

ET *po. do.*] Nam in templis dona miſſa vel à regibus, vel à populis, pie & religioſe ſeruabantur. Et vbi dona reponebantur, donaria ſunt appellata.

CORONAS *po. an. re.*] Vt pote à Romulo cæteriſque regibus quorum coronæ in eorum memoriam templis deorum affigebantur.

Hæc ibi ſic non ſunt, minor exſtat ſacrilegus, qui
Radat inaurati femur Herculis, & faciem ipſam
Neptuni; qui brateolam de Caſtore ducat.
An dubitet ſolitus totum conflare Tonantem?
Confer & artifices, mercatorémque veneni,
Et deducendum corio bouis in mare, cum quo
Clauditur aduerſis innoxia ſimia fatis.
Hæc quota pars ſcelerum, quæ cuſtos Gallicus vrbis
Vſque à Lucifero, donec lux occidat, audit?
Humani generis mores tibi noſſe volenti
Sufficit vna domus. paucos conſume dies, &
Dicere te miſerum, poſtquam illinc veneris, aude.

VETVS SCHOL.

RADAT *inaurati femur.*] * Dropaciſte dicit, qui certam de inauratis ſtatuis aurum tollunt.

AN *dubitet ſolitus.*] Id eſt: qui non dubitet etiam ipſius Iouis ſtatuam conflare.

MERC. *ven.*] Dubium, venditorem an emptorem dicit.

ET *deducentem corio bouis in mare.*] Culleo nam inſui conſueuerant, qui hæc ſcelera tentarent, id eſt, parricidæ cum ſimia & ſerpente, & in mare mitti. Innoxia, pro, innocens.

QVAE *cuſtos Gallicus.*] Nomen Præfecti vigilum, qui inſtitutus eſt poſtquam Galli Capitolium cœperunt.

SVFFICIT *vna domus.*] Gallici ſcilicet domus, vbi hæc omnia audiuntur cottidie.

IOAN: BRITANNICVS.

HAEC *ibi.*] Si in templis inquit non ſunt dona, & pocula, quæ ſurripiantur, non deſunt qui minutiora ſequantur furta, vt qui breues, & leues auri bracteolas ex ſtatuis deorum eradant.

FEMVR.] Proprie coxam, licet hic poëta videatur poſuiſſe pro pectine: De femore & feminibus dictum eſt alibi ante.

AN *dubitet.*] Tam tenues bracteas deradere: quum auſus ſit totum ipſum Iouem fundere, quaſi dicat verebitur tam friuola furta ſectari, & ſacrilegia, qui aſſueuerit grandiora committere.

ARTIFICES *veneni.*] Compara tuis incommodis & eos qui veneficia exercent.

ET

E T *deducendum.*] Id eſt parricidam, quem per ſupplicij genus deſcribit. C. eſt circuitio, quam περίφρασιν nominant Græci. S. Qui enim parentibus manum intuliſſet, is viuus culeo inſutus vnà cum gallo gallinaceo, ſimia, cane & vipera in mare, aut vicinum aliquem amnem, vt ante diximus, proijciebatur. quo genere ſupplicij primus damnatus fuit M. Tul. duumuir, quòd librum ſecreta ciuilium ſacrorum continentem cuſtodiæ ſuæ commiſſum, corruptus, Petronio Sabino ſcribendum dediſſet. Nam culeo inſutus in mare proiectus eſt. inde genus ſupplicij multo poſt parricidis lege irrogatum eſt, vt pari vindicta parentum ac deorum violatio expiaretur. Nam Publius Maleolus matre interempta primus omniũ inſutus culeo in mare præcipitatus eſt. autor Liuius libro ſexageſimo octauo ab Vrbe condita. De eodem ſupplicio ita meminit & Cicero ad Herennium. Lex eſt qui parentem necaſſe iudicatus erit, vt is obuolutus, & obligatus corio deuehatur in fluentem. Eiuſdem ſupplicij meminit & in oratione pro Roſcio Amer.

C o r i o *bouu.*] Id eſt culeo. nam culeus ſaccus erat ex corio bubulo.

A d v e r s i s *fatis.*] Infeſtis numinibus, quia ipſa id ſupplicij innoxia patitur.

H a e c *quota pars ſcel.*] Id eſt hæc eſt minima pars ſcelerum eorum, quæ quotidie audit Gallicus præfectus Vrbis. quaſi dicat multo plura committuntur ſcelera, quæ audit quotidie Gallicus quam quæ tibi narraui. Fuit enim Rutilius Gallicus Vrbis præfectus temporibus Domitiani: apud quem ſecundas dignitatis partes obtinuit, ad eúmque omnia Vrbis iura ab alijs magiſtratibus deferebantur, vnde cuſtos vrbis eſt appellatus. Pap. in Sylu.

> ———*dubitatáque ſydera cernit*
> *Gallicus, et cælo, dijs et Germanice cordi*
> *Quis neget? erubuit tanto ſpoliare miniſtro*
> *Imperium fortuna tuum,*——— paulopoſt.
> *Quippe manet longúmque æuo remanente manebit,*
> *Quem penes intrepidæ mitis cuſtodia Romæ.*

Cuſtodem igitur intellige ipſum Gallicum, non anſerem. Quare enim anſerem magis nominaſſet quàm Gallum, aut aliam auem, quæ audiat illa ſcelera? & poſtea quando audiat, quum ſcelera fiunt, an quum accuſantur? ſi quando fiunt, poſſunt & nocturno fieri tempore, immo & frequentius. ſi quando accuſantur, nunquid adeſt anſer in iudicio? ita vt omnino abſurdum ſit de anſere intelligi.

C v s t o s.] Quem præfectum Vrbis. Tranq. in Tyberio appellat, Ioſephus cuſtodem nominat.

Q v o t a] Minima. alibi, *quota portio fecit Achea.*
Sene. ad Lucil. Et nos inter quos frequenter iſta nunciantur, quota pars omnium ſumus, id eſt, minima. Martial.

> *Summa tuæ Meleagre fuit quæ gloria famæ,*
> *Eſt quota Carpophori portio fuſus aper.*

H v m a n i *ge.*] Longa inquit tibi non erit opus indagatione, ſi voles hominum mores noſcere, vna enim domus tibi ſatis erit id cognoſcendum. Nam plerunque vna domus tot malis agitatur, vt facile poſſis cognoſcere malum tuum præ illis minimum eſſe.

M o r e s.] Vocabulum medium, vt & bonos & malos mores dicamus.

A v d e *dicere te miſerum*] Quaſi diceret non audebis te miſerum dicere, quum longe alij ſint te calamitoſiores.

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus? aut quis
In Meroe craſſo maiorem infante mamillam?
Cærula quis ſtupuit Germani lumina, flauam
Cæſariem, & madido torquentem cornua cirro?

Digitized by Google

Nempe quod hæc illis natura eſt omnibus: vna
Ad ſubitas Thracum volucres, nubémque ſonoram
Pygmæus paruis currit bellator in armis:
Mox impar hoſti, raptúſque per aëra curuis
Vnguibus à ſæua fertur grue. ſi videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiare: ſed illic,
Quanquam eadem aſſiduè ſpectentur prælia, ridet
Nemo, vbi tota cohors pede non eſt altior vno.

VETVS SCHOL.

QVIS *tumidum guttur.*] Quis poteſt, inquit, facta ſcelera ſuis in locis, vbi omnes tales ſunt, mirari tanquam ſi in Alpibus gutturoſos homines admireris, vbi tales ſunt plurimi ſcilicet: nam lata & inflata colla habent.

CAERVLA *quis ſtupuit G. l ſl. Ceſ.*] Glaucos oculos, & capillos rubeos.

NEMPE *quod*] Ideo non eſt mirum.

AD *ſubitas Thracum volucres.*] Ad fluuium Strymonem.

PYGMAEVS *paruis*] Aut quis debet mirari pygmæos cum gruibus pugnantes, quorum hoc eſt ſtudium ſemper?

MOX *impar hoſti.*] Quia parui ſunt corpore.

RISV *q.*] Id eſt rideres, ſi hoc apud nos poſſis videre. At quia omnia tales ſunt, nemo ibi de alio ridere poteſt.

IOANNES BRITANNICVS.

QVIS *tumidum.*] Hac interrogatione, & variarum rerum ſimilitudinem oſtendit, minime ei eſſe mirandum, ſi ſi id paſſus ſit quod & alij patiuntur. in alpibus inquit nemo miratur guttur tumidum, quia ſcit id vitium eſſe propemodum omnibus Alpium incolis. quaſi diceret & tu debes non ignorare vbique locorum talia ſcelera committi, ac per hoc minime mirandum, ſi & tu deceptus es. Guttur autem inflari docet Plin. libro xj. vitio aquarum, quæ potantur. De qua re ita ſcribit Victruu. Æquicolis autem in Italia, & alpibus in natione Medullorum eſt genus aquæ, quam qui bibunt, efficiuntur turgidis gutturibus.

IN *Meroe.*] Inſula eſt Ægypti diſtans à Syene quinque milibus ſtadiorum: illic fœminæ mamillas habent infantibus pares, autor Pomponius Mela.

LVMINA *Cærula.*) Cornelius Tacitus in lib. De ſitu Germaniæ, ſcrib. Germanis oculos eſſe truces & cæruleos, & comas rutilas quod etiam quotidie videmus. Horatius.

Nec fera cærulea domuit Germania pube.

TORQVENTEM.] Scilicet Germanum qui calamiſtro ſibi capillos concinatos reddit, & annulatos. Martial.

Crinibus in nodum tortis venere Sicambri.

CIRRO.] Capillo. Perſius.

Ten' cirratorum centum dictata fuiſſe.

NEMPE *quòd hæc illis.*] Nemo inquit Germanorum ſtupuit, quia à natura omnes idem habent. per quod colligit non eſſe mirandum Caluino, ſi id ſibi acciderit ſemel, quod quotidie accidit aliis.

PYGMAEVS.] Pygmæi autore Plinio libro ſeptimo in extrema partem montium

Indiæ ſunt, longitudine ternas ſpithamas non excedunt, à gruibus infeſtautur, aduerſus quas expeditionem ſumentes caprarum arietumque dorſis inſident armati ſagittis, tempore veris cum agmine ad mare deſcendunt, oua, pulloſque earum conſumunt, ternis menſibus eam conficiunt expeditionem, aliter gregibus futuris reſiſtere non poſſent. De his non pauca item Gellius & Solinus ſcripſerunt.

Nullane periuri capitis, fraudíſque nefandæ
Pœna erit? abreptum crede hunc grauiore catena
Protinus, & noſtro (quid plus velit ira?) necari
Arbitrio. manet illa tamen iactura, nec vnquam
Depoſitum tibi ſoſpes erit: ſed corpore trunco
Inuidioſa dabit minimus ſolatia ſanguis.
At vindicta, bonum vita iucundius ipſa.
Nempe hoc indocti, quorum præcordia nullis
Interdum, aut leuibus videas flagrantia cauſſis
Quantulancunque adeo eſt occaſio, ſufficit iræ.

VETVS SCHOL.

NVLLA *ne periuri capitis.* Antypophora, quaſi obiectio. Ergo nulla pœna manet eos, qui peierant?

ABREPTVM *crede hunc gr. c.*] Id eſt, puta quam maioribus pœnis afficitur. quamquam an mus uus expoſcit quid tibi prodeſt, nec damnum ex hac re reſarciri poteſt. puta igitur hunc continuo vinclis ligare.

SED *corpore trunco.*] Id eſt, etiam ſi decolletur, nihil inde lucri habebis, niſi inuidioſam defenſionem. Sed dicis, Bona res eſt vindicari.

NEMPE *hoc indocti.*] Imperiti, qui nullis cauſſis pœnas expoſcunt. Sapientis eſt damnum qualecumque vſque ad iracundiam vt procedat, non etiam ad vindictam debere reddi pœnam.

IOANNES BRITANNICVS.

NVLLA *ne periuri.*] Verba ſunt Caluini, nonne inquit, aliquando periuri punientur.

ABREPTVM.] Verba Iuuenalis. ſubaudi iri. vt ſit abreptum iri.

GRAVIORE *cathena.*] Grauioribus vinculis.

NOSTRO *arbitrio.*] Vt nos ipſi volumus.

QVID *plus velit ira.*] Scilicet noſtra, quàm vt puniatur ita vt volumus? eſtque hoc legendum per parenthesim.

MANET *illa tamen.*] Verba omnino ſunt Iuuenalis quaſi reſpondentis Caluino queribundo, iacturam ſuam tamen manere nec alterius damno ſarciri.

SED *dabit ſolatia minimus ſanguis.*] Sed hoc magno tibi erit ſolatia, quod necabitur.

INVIDIOSA.] Quæ tibi inuidiam, & odium contrahent.

AT *vindicta.*] Verba Caluini querentis.

NEMPE *hoc indocti.*] Verba Iuuenalis reprehendentis ſtultum affectum Cal-

umi, id eſt, vulgus imperitum dicit vindictã eſſe bonam, & ea gaudet plurimum, qui nulla ratione mouetur, ſed ſolo, vt reliquæ beſtiæ appetitu. At vir ſapiens, & magnanimus, quum inimicum ſuum in poteſtate ſua, vt docet Seneca, viderit, vindictam putabit vindicare potuiſſe.

FLAGRANTIA.] Æſtuantia.

ADEO.] C. Tãdem, vel tamẽ non in tantum, vt quidam putarunt hoc loco. S.

QVANTVLACVNQVE. Id eſt vel minima.

OCCASIO. Oportunitatis temporis dicitur, caſu proueniens.

Chryſippus non dicet idem, nec mite Thaletis
Ingenium, dulcique ſenex vicinus Hymetto,
Qui partem acceptæ ſæua inter vincla cicutæ
Accuſatori nollet dare. plurima felix
Paulatim vitia, atque errores exuit omneis,
Prima docet rectum ſapientia: quippe minuti
Semper, & infirmi eſt animi, exiguique voluptas
Vltio. continuo ſic collige, Quod vindicta
Nemo magis gaudet, quam femina. cur tamen hos tu
Euaſiſſe putes: quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit
Occultum quatiente animo tortore flagellum?

VETVS SCHOL.

CHRYSIPPVS *non dicet idem.*] Non hoc præcipit philoſophia, vt rependantur malis vices.

QVI *p. ac.*] Socrates philoſophus Athenienſis cum argueretur proditionis, receptus eſt in carcere cum accuſatore, qui cum ſibi daret venenum, accuſatori petenti noluit dare.

PLVRIMA *felix.*] Generaliter, * Quicunque felix, id eſt, doctus & ſapiens. Potior ergo eſt ſapientia, quam felicitas. Siquidem illa paulatim amittit, hæc ſtatim purgat.

ATQVAE *e. exuit omnes.*] Sapientia.

QVIPPE *minuti.*] Feminei dicit.

NEMO *magis g.*] Quia vincitur animus ſexus iracundia.

MENS *habet attonitos. &c.*] Id eſt, coſcientia ſua pœnis & verberibus adficit.

IOANNES BRITANNICVS.

CHRYSIPPVS *non dicet idem.*] Hoc eſt vir ſapiens non dicet vindictam bonam eſſe, nec vllo modo laudabit. Chryſippus ſtoicæ diſciplinæ fuit philoſophus, de quo ſupra & apud Perſium illic, *Inuentor Chryſippe tui finitor acerui.* Solenſis fuit, vel vt alij dicunt Tarſenſis, Apollonij filius, ſubtilitate diſputandi adeo acer, vt illud iactatum ſit, deos, ſi dialectica vti vellent, non alia vſuros quàm Chryſippea.

MITE *in. T.*] Circuitio. i. ipſe Thales mitis ingenij & naturæ. Hic Mileſius fuit vnus ex ſeptem ſapientibus qui vt ſcri. Laertius, gratias triplici cauſa fortunæ ſe agere dicebat, primo quod homo non belua, deinde quòd vir non mulier, tertio quòd Græcus natus eſſet, non barbarus.

SENEX.] Socrates Athenienſis philoſophus clariſſimus filius Sophroniſci marmorarij, & Phanaretæ obſtetricis, primus fuit qui vt eſt autor Cic. in Tuſculanis, philoſophiam è cœlo deuocauit, cœpitque de vita, & morib. rebuſque bonis, & malis quærere, quum ante illum philoſophi omnes rebus phyſicis perſcrutandis operam tantummodo impenderent. Sed hic cum aliquando Anytum Athenienſem virum locupletem & factioſum rideret ob eius ineptias, Ariſtophanes comicus doctus quidem, ſed homo parum probatus, accepta grandi pecunia ab Anyto, contra Socratem comœdiam ſcripſit, cuius inſcriptio eſt Nephele, id eſt, nebulæ, qua quidem inter cæteras criminationes illud cōfinxit, ab eo nebulas coli, & Atheniēſium religiones obtrectari, & præter hæc iuuenum mentes ſic imbuere, vt parentibus manus inferri pie & officioſe poſſe crederent. quæ res accuſantib. Anyto, Lycone, Melito (vt Plato in Apol. pro Socr. ſcri.) cum vniuerſum populum in Socratem concitaſſet, furore quodam & ira, morte damnatus eſt, qui pateram cicutæ publicitus datam intrepide hauſit, tantúmque abfuit vt vltionem quæreret, vt contenderet ſemper miſeriorem eſſe, qui faciat, quàm qui afficiatur iniuria. Laertius autor.

HYMETTO. *d.*] Patriam deſignat, mons eſt terræ Atticæ, vbi optimum prouenit mel, vnde dulcem appellauit. ſic & Vale. Flac. lib. 1.

Et in dulcem reges dimittit Hymetum.

CICVTAE.] Ait Plin. cicutam venenum publicam eſſe Athenienſium pœna inuiſam. eſt enim herba ſemen habens noxium, ei & folijs refrigeratoria vis eſt. vino epota hominem perimit ſine vllo remedio.

INTER *v.*] In carcere: nam illic (vt diximus) data eſt ei cicuta.

ACCVSATORI.] Pro accuſatoribus ſuis: nam tres, vt diximus, fuerunt, Anytus, Lycon, & Melitus.

PLVRIMA *f.*] Senſus eſt. non eſt inquit mirū, ſi tales philoſophi conſentiunt vindictam non eſſe quærendam, quia philoſophia ea eſt, quæ rectam viuendi viam docet: nam vt ſcri. Cic. in Tuſculanis: vitiorum omnium eſt expultrix, virtutum indagatrix.

SAPIENTIA.] Philoſophia moralis, quæ cum antea (vt diximus ſuperius) ſapientia nominaretur, à Pythagora, vt ſcri. Cic. in Tuſculanis, philoſophia eſt appellata: nam docet vitia eſſe exterminanda, rectum autem, hoc eſt virtutem ſequēdam: nam rectum dicitur, autore, Cic. quod cum virtute fit. Sen. libro xv. Epiſt. ad Lucil. ſic ſcri. Antiqua inquit ſapientia nihil aliud quàm facienda & vitanda præcepit.

ANIMI *mi.*] Animi puſilli. C. Abuſio eſt, quam κατάχρησιν Græci dicunt. Cic. De Or. iij. S. Magni enim eſt animi iniurias obliuiſci. ordo autem eſt. Vltio eſt voluptas animi minuti.

C. CONTINVO.] breuiter, ſumma, ſtatim ergo. S.

SIC *c.* Sic conclude. Perſi. *Mendoſe colligis.* i. concludis.

MAGIS *q. f.*] Nam ſexus fœmineus quanto minus habet roboris & firmitatis, tanto facilius ab affectibus ſuperatur.

HOS.] Periuros.

EVASISSE.] .ſ. culpæ ſupplicium. non eſt inquit quod putes eos non torqueri: nam ſemper autor ſceleris flagello conſcientiæ caſtigatur. vnde ſupra, prima eſt hæc vltio, quod ſe iudice nemo nocens abſoluitur. Sene. ad Luci. Tuta ſcelera eſſe non poſſunt, quia prima illa maxima peccantium eſt pœna peccaſſe..

SVRDO *v.*] Occulto nec ab aliis intellecto, cum interius à conſcientia flagellatur.

Digitized by Google

Animo *tor.*] Id eſt animo præſtante officium tortoris: nam eum punit conſcientia.

Pœna autem vehemens, ac multo ſæuior illis,
Quas et Cæditius grauis inuenit, & Rhadamantus,
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem.
Spartano cuidam reſpondit Pythia vates.
Haud impunitum quondam fore, quod dubitaret
Depoſitum retinere, & fraudem iure tueri
Iurando: quærebat enim quæ Numinis eſſet
Mens, et an hoc illi facinus ſuaderet Apollo.
Reddidit ergo metu, non moribus, et tamen omnem
Vocem adyti dignam templo, veramque probauit:
Exſtinctus tota pariter cum prole, domoque,
Et quamuis longa deductis gente propinquis.
Has patitur pœnas peccandi ſola voluntas.

VETVS SCHOL.

Qvas et *Cæditius.*] Cædicium aulicum Neronis crudeliſſimum fuiſſe vult intelligi ſatellitem.

Spartano.] Glaucum dicit genere Spartanum, qui creditum fidei ſuæ theſaurum à Mileſio quodam, & repetentibus hanc pecuniam heredibus filijs eiuſdē Mileſij, reddere dubitauit. cum Apollinem conſuluiſſet quid ſibi ſuaderet, fraudaret ne periurio quod ad ſacramentum vocaretur, an ſine ſacramento fidei commiſſum redderet: cui Deus reſpondit, pœnas ſoluturum hoc ipſo quod dubitauit creditum reſtituere. Quo reſponſo Glaucus territus parauit ſe citra ſacramentum reddere. Hæc narratio in vij. hiſtoria Herodoti eſt. Reddidit ergo Glaucus, quia timuit, non quia voluit: vnde pœnas dignas ſceleris non effugit. Hoc eſt apud Herodotum, ὄμνυ' ἐπεὶ θάνατός γε καὶ εὔορκον μένει ἄνδρα.

Depositvm *retinere.*] Non reddere fidei commiſſum, ſed peierare.

Redd. *er. me. n mor.*] Timens pœnam, non pro voluntate.

Vocem *adyti.*] Quæ illi Apollo fuerat minitatus.

Cvm *prole domoque.*] Cum omnibus ſuis vel propinquis eradicatus eſt.

Has *patitur pœnas.* Qui, inquit, animo ſcelus cogitat, tanquam commiſerit, ſic cum conſcientia ſua torquet.

IOAN. BRITANNICVS.

Pœna *a. v.*] Grauis oſtendit poeta longè grauiores eſſe animi quàm corporis cruciatus, iuxta illud Ouid. *Mens eſt quæ ſentiat ictus.* Ordo eſt autem & ſenſus geſtare ſuum teſtem die & nocte in pectore. i. conſcientiam, quo teſtis eſt ſceleris perpetrati, eſt pœna vehemens.

Et *multo ſæuior. i. ſ.*] pœnis quas Cæditius grauis inuenit. Cæditius enim ne-

Digitized by Google

men eſt iudicis temporibus poëtæ, de quo meminit etiam Saty. xvi. *Cæditio & Fu..*, Cæditij meminit & Tacitus. Dum Vitellius inquit reſignare imperium voluiſſet, poſtremo inquit fletu præpediente, aſſiſtenti conſuli (Cæditius Simplex erat) exolutum à latere pugionem, velut ius necis, vitæque ciuium reddebat. C. In Corn. Tacito, non Cæditius, ſed Cæcilius Simplex, legitur: Nec ibidem Iudex vocatur, ſed Conſul. lib. xix. S.

RHADAMANTHVS.] Filius fuit Iouis ex Aſia, conſtitutus iudex à patre apud inferos, de quo plura diximus in i. Saty. illic. *Quas torqueat vmbras Æacus.*

SPATANO *cuidam.*] Oſtendit poeta fieri non poſſe, vt is qui pecuniam abnegauerit, careat ſupplicio, quum Glaucus Lacedæmonius tota cum prole interierit, non ſolum quia depoſitum non reddiderit, ſed quod cogitauerit aliquando de eo non reddendo. hanc hiſtoriam luculentiſſime ſcripſit Herod. in vj. Fuit enim Glaucus vir Lacedæmonius vitæ ſanctitate ſatis celebratus, ad quem vir quidam Mileſius fluctuente Ionia aſſiduis bellis diuidendita dimidia parte bonorum venit. apud eum pecuniam depoſuit, exiſtimans fore, vt ſalua eſſet, & ſibi redderetur, cum allatis ſymbolis repoſceret. Glaucus accepta pecunia cōſuluit oraculum Apollinis an orco. i. iureiurando pecuniam prædaretur quam apud ſe depoſitam à quodam Mileſio filij eius repoſcebant. Reſpondit Pythia his verſibus. Glauce expedit ad breue tempus orco. i. iureiurando viciſſe, interuertiſſéque nummos. at orci natus qui caret nomine, qui manibus, qui nullis eſt pedibus, rapide aduenit, rapide vt perdat omnem prolem, & domum. His auditis Glaucus veniam ſibi eorum, quæ dixiſſet deum obſecrabat. Cui Pythia inquit, idem pollere tentare deum, & facere. tunc Glaucus accitis Mileſiis pecuniam reddidit. Cui nulla ſoboles, nec domus ſuperfuit, quæ illius cenſeretur, ſed & Sparta radicitus extincta eſt. Ita bonum eſt nihil aliud de depoſito cogitare, quàm vt repetentibus reddatur.

PYTHIA *v.*] Apollinis vates: nam per puellam inſtinctu numinis furioſam Apollo daba reſponſa, vnde Diuus Hierony. contra Iouinianum, Furioſas Apollinis vates legimus. Sta. libro iij. Thebai.

Dum pallida virgo tremendas Nunciet ambages. ————

Nam conſtat, vt docet Stra. diuinum illud domicilium vnde oracula dabantur, profundam & curuam fuiſſe ſpeluncam, non admodum lato ore patentem, vnde ſpiritus ſacro efflante numine referretur. Excelſum autem oſtio imminere tripodem, quem cum Pythia vates inſcenderit hauſto diuinationis ſpiritu, dei reſponſa referre & metro & ſoluta oratione. Phemonoem Apollinis filiam primam diuinantem Pythiam fuerunt. Pythia dicta eſt, quia vt Græci fabulantur, Apollo Pythius eſt nominatus à ſerpente pythone quem ipſe in prima infantia ſagittis confecit. ipſe autem python dictus eſt ἀπὸ τοῦ πύθειν .i. à putrefactione terræ: nam natus eſt poſt Deucalionis diluuium, vt ſcribit Ouid. De hoc etiam Macro.

NON *m.*] Non bonitate naturæ & voluntate.

ADYTI.] Adytum Græci locum templi ſecretiorem, & penitiorem appellarunt, quaſi inacceſſibile, ab α particula priuatiua & δύω quod eſt ingredior.

ET *quamuis.*] Ordo eſt, extinctus eſt cum propinquis deductis ex gente quamuis longa.

SOLA *v. p.*] Vt oſtendat non modo deo diſplicere nefaria hominum opera ſed etiam turpes cogitatus.

Nam ſcelus intra ſe tacitum qui cogitat vllum,
Facti crimen habet. cedo, ſi conata peregit?
Perpetua anxietas, nec menſæ tempore ceſſat,
Faucibus vt morbo ſiccis, interque molareis.

Difficili creſcente cibo. ſed vina miſellus
Exſpuit: Albani veteris pretioſa ſenectus
Diſplicet. oſtendas melius, denſiſſima ruga
Cogitur in frontem, velut acri ducta Falerno.
Nocte breuem ſi forte indulſit cura ſoporem,
Et toto verſata toro iam membra quieſcunt:
Continuo templum, & violati Numinis aras,
Et quod præcipuis mentem ſudoribus vrget,
Te videt in ſomnis. tua ſacra, & maior imago
Humana turbat pauidum, cogitque fateri.

VETVS SCHOL.

NAM *ſcelus.*] Id eſt, Qui cogitauerit ſcelus admittere, reus eſt tanquam ſi cogitata perpetrauerit.

NEC *men temp. ceſſ.*] Nec edendi tempora concedit.

SED *v. miſellus.*] Cum apud conſcientiam ſuam cogitat de admiſſo ſcelere.

VELVT *acri d. Falerno*] Aceto Falerno.

ET *violati ni minis aras.*] Vbi peierauit.

SVDORIBVS *vrget.*] Ex perturbatione ſomnij.

TVA *ſ. & m. im.*] Tu illi es pro ſacris, cui fraudem fecit.

COGITQVE *fateri.*] Quod debetur reddat.

IOANN. BRITANNICVS.

FACTI *crimen h.*] Qui aliquid inquit turpe meditatur nihilo ſecius peccat quàm qui turpiter aliquid perpetrat. C. Certum eſt leges tam diuinas quàm humanas, non facta modo, ſed etiam voluntates cohibere. Et qui ſcelus patrare voluit, ſi nihil defuit quàm facultas, tam in vitio eſt, quam ſi ſcelus perfeciſſet. hinc illud eſt Moſæ & Chriſti. Ne concupiſcito. Vide Iuriſconſultos ad L. Cornel. de Sic. S.

CEDO *ſi c. p.*] Quantũ ſupplicij credis eſſe delinquenti quũ turpi opere ſe commaculauit, quaſi diceret illum eſſe in aſſiduo animi cruciatu, vnde ſequitur, *perpetua anxietas.*

MOLARES.] Sunt appellati dentes, quòd cibos molant & conficiant: ſunt autem à caninis introrſum recedentes.

ALBANI *v.*] Albanum vinum inter optima vina eſt celebratum.

OSTENDAS *m*] Si etiam melius Albano oſtendere volueris.

COGITVR *inf v.*] Frons criſpatur, ac ſi biberit falernum auſterum.

NOCTEM *b.*] Senſus eſt, ſi forte inquit, quieti nocturnæ ſe tradidit, continuo per ſomnium ſe videre exiſtimat, & templum vbi peierauit, & te ipſum quem decepit.

ET *q. p.*] Ordo eſt & ſenſus, & videt te in ſomnis, quod .i. quæ res vrget mentem .i. cruciat præcipuis ſudoribus prouenientibus ex conſcientia ſceleris.

TVA *ſ.*] Ordo eſt, tua imago ſacra, & maior humana turbat pauidum. nam exiſtimat ſe videre imaginem amici circumuenti ſacra quadam & venerabili ſpecie, &

maiore

maiore humana effigie, qualia ſæpe ſolent videri. vnde Tranquil. in Claudio ſic ſciri. de Druſo eius patre. Hoſtem etiam frequenter cæſum, ac penitus in intimas ſolitudines actum non prius deſtitit inſequi, quam ſpecies barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere vltra ſermone Latino prohibuiſſet.

FATERI.] Se peccaſſe.

Hi ſunt, qui trepidant, & ad omnia fulgura pallent
Cum tonat: exanimes primo quoque murmure cæli.
Non quaſi fortuitus, nec ventorum rabie, ſed
Iratus cadat in terras, et iudicet ignis.
Jlla nihil nocuit, cura grauiore timetur
Proxima tempeſtas: velut hoc dilata ſereno.
Prætérea, lateris vigili cum febre dolorem
Si cœpere pati, miſſum ad ſua corpora morbum
Infeſto credunt à Numine: ſaxa Deorum
Hæc, & tela putant. pecudem ſpondere ſacello
Balantem, & Laribus criſtam promittere galli
Non audent. Quid enim ſperare nocentibus ægris
Conceſſum? vel quæ non dignior hoſtia vita?
Mobilis, & varia eſt ferme natura malorum.

VETVS SCHOL.

HI *ſunt qui trepid.*] Phyſici nam adſerunt ex conflictu ventorum vel nubium, tonitrua vel fulgura fieri. nam ex nimio flatu vel certamine ventorum nubes inter ſe colliſæ tonitrua & coruſcus faciunt, ac veluti ſaxa inter ſe colliſa ignem excutiunt.

IRATVS *cadat.*] Propter ſua commiſſa.

SI *cœperi pati.*] Si cœperit ægrotare.

INFESTO *c. a. numine.*] Irato, læ'o numine.

PECVDEM *ſpondere ſacello.*] Sacrificia promittere pro ſanitate recuperanda, non audet tanquam reus.

VEL *quæ non dignior hoſtia vita.*] Magis hoſtia, quam ipſe viuere meruit.

IOAN. BRITANNICVS.

EXANIMES.] Ordo eſt & ſenſus. Exanimes ſunt, quaſi ignis cadat non fortuitu, nec rabie ventorum, ſed cadat iratus vt vindicet. Dicendo autem fortuitu, ſequitur Epicureos, qui diuinam prouidentiam tollentes, omnia caſu moueri putabant.

RABIE *ventorum.*] Rem phyſicam perſequitur: nam fulmen vt autores ſunt Plin. & Senec. ignis eſt coactus, impulſu ventorum iactus.

IGNIS.] Fulmen, quod vt dixi, vis quædam eſt ignea.

ILLA *nihil nocuit.*] Si prima inquit illa tempeſtas nihil nocuit, proxima maiore angore timetur, veluti à diis dilata in eius grauius exitium.

DOLOREM *lateru.*] Morbum videtur intelligere quem Græci pleuritida vocant, id eſt, dolorem laterum, à quo pleuriticus. πλευρὰ enim latus ſignificat.

NON *audent p.*] Quaſi qui ſciant deos ſibi iratos ob ſcelera ſua. qui non facile placentur impiorum ſacrificiis.

CRISTAM *galli.*] Plinius libro x. de gallis ſic. ex iis etiam fibræ ſunt, quæ non aliter quam opimæ victimæ diis ſunt gratæ.

LARIBVS.] Lares dij erant, quos vnuſquiſque priuatim domi ſuæ colebat. de iis multa in ſuperiore Satyra, & illic apud Perſi. *larib. donata pependit.*

NON *eſt d. v.*] ſ. quàm ipſi nocentes.

MOBILIS *& v. eſt.*] Hoc eſt potiſſimum eſt ad conſolationem Caluini. Ait enim malorum variam & mobilem eſſe naturam, vt ad peccandum conſtantes ſint, moxque pacto ſcelere ſua cognoſcant malefacta. ſed tamen natura impellente ad priſtina vitia ſe redire, vt per hoc colligat, improbum hominem totiens peccaturum, vt aliquando deprehendatur ſoluatque pœnas.

MALORVM.] Nocentium, & ſceleratorum.

Cum ſcelus admittunt, ſupereſt conſtantia: quod fas,
Atque nefas, tandem incipiunt ſentire peractis
Criminibus. Tamen ad mores natura recurrit
Damnatos, fixa, & mutari neſcia. nam quis
Peccandi finem poſuit ſibi? quando recepit.
Eiectum ſemel attrita de fronte ruborem?
Quiſnam hominum eſt, quem tu contemtũ videris vno
Flagitio? dabit in laqueum veſtigia noſter
Perfidus, et nigri patietur carceris vncum
Aut maris Aegæi rupem, ſcopuloſque frequenteis
Ex ſulibus magnis. pœna gaudebis amara
Nominis inuiſi, tandemque fatebere lætus
Nec ſurdum, nec Teireſiam quenquam eſſe Deorum.

VETVS SCHOL.

CVM *ſcelus admittunt.*] Cum ad perpetrandum ſcelus venerint, in eadem conſtantia perſtant, vt ſperent etiam illicita debere omni modo fieri. peracto facinore, ex ipſa conſcientia animi eorum ab illa deiiciuntur conſtantia.

TAMEN *ad mores natura recurrit.*] Sentiunt ſe malefacere, & tamen faciunt. Nam ipſam conſuetudinem vertetunt in naturam.

QVISNAM *hominum eſt.*] Quis eſt hominum, qui cum ſemel peccauerit, non hoc frequenter deſideret?

DABIT *in laqueum.*] Ligabitur in carcerem.

CARCERIS *vncum.*] Vnco nam ferreo trahebantur à populo, qui merebantur ſic puniri.

EXVLIBVS *magnis.*] κατὰ κοινοῦ, id eſt, patietur exilium: in inſulam exilio deputabitur.

NEC *ſurdum nec Tireſiam.*] Dicturus es & potentes & exaudibiles eſſe Deos.

IOANNES BRITANNICVS.

SVPERBVS *con.*] Magna adeſt conſtantia in ſcelere committendo.

PERACTIS *ſ.*] Commiſſo ſcelere incipiunt cognoſcere errorem ſuum.

NATVRA *re.*] Ipſi ſcelerati, quaſi naturæ imperio redeunt ad mores damnatos id eſt ad vitia, & ſcelera. C. Horat. lib. j. Epiſt. ad Fuſcum:

Naturam expellas furca, tamen vſque recurrit. S.

FIXA.] Natura.

NESCIA *m.*] Te. Vbi animus mala ſe cupiditate ſemel deuinxit, neceſſe eſt eadem conſilia conſequi conſimilia.

NAM *q. p*] Quis vnquam cœpit peccare vt poſtea ſua ſponte deſiſteret.

ATTRITA *f.*] Perfricata, nam perfricare frontem eſt pudorē deponere. Quin, perfrica frontem, & dic te erubeſcere non poſſe. Mart.

Et ſi perfricuit frontem poſuitque pudorem.

hoc autem dicit poeta, vt ſpem inijciat Caluino, periurum illum daturum pœnas, quia committet alia ſcelera, in quibus deprehendetur.

DABIT *inl.*] Scelera committet, & ſic capietur laqueo ſumpta eſt metaphora à feris, quæ caſſib. capiuntur aut ab auibus.

VNCVM.] trahetur enim vnco in ſcalas gemonias, vnde alibi.

Seianus ducitur vnco.

AVT *r. m.*] Aut in inſulas relegabitur, vnde ſupra;

Aude aliquid breuibus Gyaris, & carcere dignum,

AEGEI.] Ægeum mare dictum eſt, vt quidam volunt, ab Ægeo Neptuni filio, qui ſe in mare præcipitauit, vt ſcri. Ouid. Pli. vero tradit à ſcopulo præ ſe ferente ſpeciem capræ, quæ ita Græcis appellatur, αἶγα enim capram nominant.

MAGNIS *c.*] Magnis ciuibus exulantibus. notat tempora ſua, quib. multi ob ſua ſcelera relegabantur.

NOMINIS *i.*] amici tui periuri.

SVRDVM.] vt non audiat periuria.

TYRESIAM] cæcum qualis fuit Tyreſias Thebanus, cui oculos eruiſſe Iunonem tradunt fabulæ, quia orta contentione inter Iouem & Iunonem, quæ nam eſſet maior voluptas, viri an mulieris in coitu, electus iudex affirmauerit, mulieris eſſe maiorem, ob quam calamitatem Iupiter ei conceſſit, vt futura vaticinaretur, Ouid. lib. iij. Metam.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS

SATYRA XIIII.

DE INSTITVTIONIBVS.

His docet exemplis natos mala vita parentum.

PLVRIMA *ſunt, Fuſcine, & fama digna ſiniſtra,*
Et nitidis maculā hæſurā figentia rebus,
Quæ monſtrant ipſi pueris, traduntque parentes.
Si dānoſa ſenē iuuat alea: ludit & heres
Bullatus, paruoque eadem mouet arma fritillo.
Nec melius de ſe cuiquam ſperare propinquo
Concedet iuuenis: qui radere tubera terræ,
Boletum condire, & eodem iure natanteis
Mergere ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monſtrante gula. cum ſeptimus annus
Tranſierit puerum, nondum omni dente renato,
Barbatos licet admoueas mille inde magiſtros,
Hinc totidem, cupiet lauto cenare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina.

VETVS SCHOL.

PLVRIMA *ſunt.*] Contraria mala inſtitutio in naturam vertit. Horatius,

——vtcumque deſecere mores.
Dedecorant bene nata culpæ.

PVERIS *traduntque*] Filijs. vt Virgilius, ——*Túque puerque tuus.*

BVLLATVS.] Adhuc paruulus.

PARVOQVE *eadem mouet arma fritillo.*] Fritillus pyxis cornea, qui ſimus dicitur Græcè. Fritinnire aues dicunt ſtrepere, aut ſonare. Apud antiquos in cornu mittebant teſſeras, mouentéſque fundebant. aut fritillum, pyrgum dixit.

MEROBIBE *ſ.d.n parente.*] Id eſt, à patre didicit luxurioſus & guloſus.

ET *cana.*] Patris, id eſt vetula.

BARBATOS *licet*] Philoſophum licet ad erudiendum adhibeas, ſemel imbutum luxuria patris, non poſſe reuocari.

IOAN. BRITANNICVS.

PLVRIMA *ſunt Fuſcine*] Oſtendit hac Saty. nec ſine ſumma indignatione, parentes eſſe in cauſa, vt filij exiſtant ſcelerati, & ad plurima vitia proni, quia eorum exemplis & pręceptis eneræ mentes ad vitia facile formentur. Sed auarum maxime inſectatur, qui ad auariciam exercendam, & præceptis, & exemplis filium inſtituit. Itaque monet poeta oportere parentes eſſe optimis moribus & ſumma cum ſynęeritate vitæ alendos filios, vt boni habeantur. vnde Plut. recte ſcripſit illud De liberis educandis. ante omnia opus eſt vt patres nou ſolum mihil peccando, verumetiam honeſte ſingula peragendo manifeſtum ſeſe filiis exemplar exhibeant, vt eorum vitam quaſi quoddam ſpeculum intuentes. ab operum ſimiliter & ſermonum turpitudine ſe penitus auertant.

DIGNA *ſa. ſi.*] Turpi infamia. i. digna, quæ conuiciis reprehendantur.

MACVLAM *&c r.*] Quæ afferant turpitudinem vitæ nitidæ, tranſlatio à veſtibus quæ ſordidantur.

QVAE *m. i. p.*] Hinc eſt illa Quintiliani indignatio in j. lib. Vtinam liberorum noſtrorum mores non ipſi perderemus. infantiam ſtatim deliciis ſoluimus. mollis illa educatio, quam indulgentiam vocamus, neruos omnis mentis & corporis frangit. quid non adultus cõcupiſceret, qui in purpuris repſerit? Iam coccum intelligit, iam conchilium poſcit, gaudemus ſi quid licentius dixerit, verba nec Alexandrinis quidem permittenda deliciis, riſu & oſculo excipimus nec mirum. nos docuimus, ex nobis audierunt: noſtras amicas, noſtros concubinos vident: omne conuiuium obſcœnis canticis ſtrepit, pudenda dictu ſpectantur, fit ex ijs conſuetudo, deinde natura. diſcunt hæc miſeri antequam ſciant vitia eſſe, inde ſoluti ac fluentes, non accipiunt ex ſcholis mala iſta. ſed in ſcholas afferunt.

MONSTRANT.] Flagitioſe vitam agendo.

TRADVNT.] Docent peruerſe inſtituendo.

SI *d. ſ.*] Oſtendit poeta exemplo paterno facile tenerum filium ad omnia excitari: nam ſi pater inquit alea delectatur, eodem ſtatim filius capitur ſtudio.

ALEA *d.*] Bene autem damnoſa: nam grandi cum aceruo pecuniæ ad ludum deſcendebatur. vnde in j. Sat.

——neque enim loculis comitantibus itur
Ad caſum tabulæ, poſita ſed luditur arca.

De alea diximus in j. Sat. illic, *alea quando Hos animos.*

BVLLATVS.] Adhuc in prætexta: nam pueri vſque ad quartumdecimum ætatis ſuæ annum prætextam & bullam geſtabant, vt alibi dictum eſt, de qua multa Macr. lib. j. Saturn. Titus Liu. in j. Deca. & nos apud Perſium illic:

Bulláque ſuccinctis laribus donata pependit.

Eadem *er.*] Eadem ludi inſtrumenta.

Fritillo.] Exponunt nonnulli fritillum eſſe alueolum, hoc eſt tabulam luſoriam, in qua diſcurrunt teſſeræ. Porphyr. vero enarrans illud apud Horat. in ij. Sermonum. *Mitteret in pyrgum talos*, non alueolum interpretatur, ſed pyrgum. i. vaſculum quo coniecti tali agitatique mittuntur in alueolum. cuius effigies inſtar turriculæ eſt. vnde & nomen accipit, pyrgos enim turrim ſignificat De quo ſic etiã Sidonius Apollinaris. Altera ex parte frater meus Domitius homo gratiæ ſummæ, ſummi leporis teſſeras ceperat, quatiebátque: quo velut claſſico ad pyrgum vocabat alcatores. Idem alibi. *Hic promens teretes pilas trochóſque,*

Hic talos crepitantibus fritillis.

Eſt igitur fritillus idem quod pyrgus. De quo aliqui falſo putant Perſi. intellexiſſe illic, *Anguſta collo non fallier orcæ.*

Nam vt in commentatiis noſtris expoſuimus, ludum intellexit nucum, quo maxime pueri delectantur. Nam in terram vaſculum defigiebant. in quod medioeri diſtantes interuallo nuces iacebant, vnde Ouidius in Carmine de nuce.

Vas quoque ſæpe cauum ſpacio diſtante locatur,

In quo miſſa leui nux cadit vna manu.

Sicque poeta docet Perſius, pueros non ſolum talis, ſed & nucibus delectatos. id etiam Mart. videtur ſentire lib. xiiij.

Nec timet ædilem moto ſpectare fritillo.

Parvo.] Ætati congruo. Nullam inquit de ſe ſpem relinquit propinquis.

Nec de ſe.] Quod ſit futurus melioribus moribus quam fuit pater.

Mellvs de ſ.] ſ. quam de patre ſuo.

Radere.] Detrahere corticem ex tuberibus, cultello enim raduntur, cum in cœna apponuntur.

Tvbera *te.*] Tubera in genere fungorum numerantur. De quibus diximus in v. Sat. illic, *poſt hunc raduntur tubera terræ.*

Boletvm.] Lautæ gulæ fuiſſe oſtendit alibi Iuuen.

Boletus domino, ſed qualem Claudius edit,

in genere fungorum eſt. Eius cibi auidiſſimum fuiſſe Claudium docet Tranquil. ſic. Alij tradunt domeſtico conuiuio per ipſam Agrippinam, quæ boletum medicatum auidiſſimo ciborum talium obtulerat.

Ficedvlas.] Auis eſt, quæ nomen accepit à fico. Mart.

Cum me ficus alat, cum paſcar dulcibus vuis,

Cur potius nomen non dedit vua mihi.

Optimi eſt ſaporis. Martial. ———*Paulo ficedula lumbo*

Cum tibi ſorte datur, ſi ſapis a de piper.

Hæc autem per autumnum autore Plin. mutat colorem & formam, vocatúrque Melancoriphus. Lautæ gulæ inter alias aues eſſe oſtendit Gelius lib. xiiij. ſcribit enim fuiſſe qui negarent vllam auem præter ficedulam totam comeſſe oportere, ſuperiorem partem auium atque altilium qui edant eos palatum non habere. dicitur etiam Sycalis.

Eodem *s.*] Eodem genere condimenti quo pater mergebat.

Natantes.] Iure conditas. Nam obſonia triplici apud veteres modo condiebantur, vt eſſent aſſa, aut frixa, aut elixa. i. iurulenta. vnde & Celſus ait lib ij. cap. xix. Tum res eadem magis alit iurulenta quam aſſa: magis aſſa quàm frixa. Ergo iure natantes non aſſas non frixas, ſed iurulentas. i. iure conditas, vt in patina cũ iure apponerentur. Apuleius iuſſulentum appellat quod dicimus iurulentum.

Nebvlone.] Nullius precij. Nam nebulones & tenebriones dicti ſunt qui mendacijs & aſtutijs ſuis nebulam quandam & tenebras obijciunt. aut nebulones qui non pluris ſunt quàm nebula.

Parente.] Subaudi monſtrante.

Cana *gula.*] Id eſt parte cano guloſo.

Monstrante.] ſ. quum de ſe malum præbeat exemplum.

Digitized by Google

QVVM *ſep. an.*] Senſus eſt vbi puer ſeptimum ætatis annum tranſierit, à conſuetudine paterna bene cœnandi non diſcedet quum fuerit iam ea ætate inſtructus, licet adſint mille magiſtri qui ſtudeant ſalutaribus præceptis ad modeſtiam & frugalitatem reuocare.

NONDVM *renato dente.*] Nam vt ſcribit Macrob. lib. j. de ſomnio Scipionis, poſt ſeptem menſes dentes incipiunt mandibulis emergere, & poſt annos ſeptem dentes qui primi emerſerant, alijs aptioribus ad cibum ſolidum naſcentibus cedunt: eodémque anno, id eſt, ſeptimo plene abſoluitur integritas loquendi. Plinius idem fere dicit libro ſeptimo, eodem decidere anno, aliósque ſuffici.

MAGISTRATVS *barbatos.*] Philoſophos, qui barbati incedebant. Perſius,

Si cynico barbam petulans Nonaria vellat. & alibi.
Barbatum hoc crede magiſtrum Dicere,

NON *degenerare*] Non eſſe abſimilis à moribus paternis, vt habeat culinam multijugis precioſiſque obſoniis inſtructam.

Mitem animum, et mores modicis erroribus æquos
Præcipit, atque animas ſeruorum, & corpora, noſtra
Materia conſtare putat, paribúſque elementis:
An ſæuire docet Rutilus? gaudet acerbo
Plagarum ſtrepitu, et nullam Seirena flagellis
Comparat, Antiphates trepidi Laris, ac Polyphemus?
Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.
Quid ſuadet iuueni lætus ſtridore catenæ,
Quem mire afficiunt inſcripta ergaſtula, carcer
Ruſticus? exſpectas, vt non ſit adultera Largæ
Filia: quæ nunquam maternos dicere mœchos
Tam cito, nec tanto poterit contexere curſu,
Vt non ter decies reſpiret? conſcia matri
Virgo fuit: ceras nunc hac dictante puſillas
Implet, & ad mœchum dat eiſdem ferre cinædis.

VETVS SCHOL.

MITEM *animum.*] Interrogatiue pronunciari poteſt, ſed melius, ironicos. Pro Ironia dictus eſt ſenſus. Mitem animum præcepit Rutilius. An putas eum ſæuire, qui gaudet plagarum ſtrepitu, Ironicos, & mores modicis erroribus æquos, quia nemo ſine vitio eſt, * id eſt tolerabilius indulgentem.

ET *nullam Sirena flagellis.*] Dulciorem eſſe flagellorum ſtrepitum, quam cantum Sirenarum.

ANTIPHATES *tr. la ac. Pol.*] Carnifex potius, & latro domus ſuæ, quam dominus. Leſtrygonũ rex Antiphates, & Polyphemus Cyclops, qui homines comedebãt

Digitized by Google

Dvo *propter lintea.*] Id eſt ſic ſeruus cruciatur propter duo ſabana.

Qvid *ſuadet iuuenis.*] Paterna crudelitate.

Inscripta *ergaſtula.*] Quamquam ibi includuntur, inſcripti ſunt.

Adficivnt.] Lætum faciunt, delectant.

Exspectas *vt non ſit ad L. Filia.* Speras quod filia meretricis, caſta poſſit eſſe? quæ non poteſt nomina mœchorum matris ſuæ continuo ac vno ſpiritu dicere.

Ceras *nunc hæc dictante.*] Dictante vt hæc diſceret, iocunde, pro ætate.

Ferre *cinædo.*] Internunciis miniſtris, qui matris ſuæ fuerunt.

IOANNES BRITANNICVS.

Mitem *animum.*] Cum interrogatione & indignatione hæc legenda ſunt vt ſit ſenſus. Docet ne pater filium ſuum, vt animo ſit miti, & benigno, & moribus æquis, modicis erroribus, id eſt, vt ſit æquus, & clemens modicis ſeruorum erroribus, & ſeruos conſtare eadem materia qua nos? an potius docet vti crudelitate? Sicque parentum barbaram & truculentam diſciplinam in liberos ſuos inſectatur qui eos potius ſæuitiam docent, quam clementiam.

Praecipit *mitem animum.*] Id eſt, vt ſit ſemper animo miti? quaſi dicat non præcipit: nam præcipere animum mitem, eſt præcipiendo docere, vt habeat animum mitem.

Mores *æquos erro. modicis.*] Ne grauius puniat ſeruos quàm eorum exigant errata: ergo mores æquos, id eſt æquales delictis, vt ſit, tales mores habeat ad puniendos ſeruos, vt pro criminis qualitate adhibeatur caſtigatio, ne maior ſit pœna quam culpa, vt ſi errata modica ſunt, modica etiam ſit caſtigatio, vt magis ad clementiam quàm ad ſæuitiam inclinetur.

Eadem *m.*] Plerique enim adeo inhumani ſunt, vt putent ſeruos à beſtijs non diſtare, & proinde in eos ſunt crudeles, vnde alibi Iuuen. *Ita ſeruus.*

Nostra *m.*] Carne, & oſſibus, quibus & nos conſtamus.

Constare.] Compoſita eſſe. Lucilius, principio phyſici omnes homines, ex anima & corpore conſtare dicunt.

Paribvsqve *e.*] Paribus principijs, quæ principia ſunt ab elementis. C. Imo paribus elementis, id eſt, notis illis quatuor naturis, terra, aqua, aere, & igni, ſed mixtis, concretis, & temperatis, vt Hippocrates, & Galenus ſenſerunt. S.

An *ſæuire d. R.*] Ponit Rutilum pro quocunque parente crudeli. Nam quidam Rutilus fuit, vt diximus in Satyra xj. temporibus poetæ, qui abſumptis per luxum diuitijs ad gladiaturam ſe contulit.

Plagarvm.] Verberum: nam plagas pro verberibus dicimus. vnde apud Plautum frequens eſt, vbi ſunt plagipati. i. plagas & verbera patientes.

Antipates.] Ipſe pater ſæuus, vt Antiphates fuit. Nam Antiphates Leſtrigonum fuit rex, qui in Campania Formijs, vt ſcribit Plin. iuxta Caietam ſedem ſuam habuere. Syluius.

Et regnata Lamo Caieta, domúſque Antiphatæ compreſſa freto.

carnibus veſcebantur humanis, vnde Pap. primo Sylu. *Littúſque cruenti Antiphatæ.* Thucydides tamen lib. vj. Hiſt. vbi de Sicilia loquitur, Leſtrigones fabuloſos eſſe arbitratur. ſcribit. Hom. in Odiſſea Vlyſſem perueniſſe domum Antiphatæ Regis Leſtrigonum, quem vxor è foco acceſsiuit, & vnum ex ſocijs miſſis ab Vlyſſe ab ea fuiſſe abſumptum, reliquis terrore diffugientibus.

Comparat *n. S.*] i. ita crudelitate gaudet, vt auribus ſuis, ne cantus quidē Sirenum ſit iucundior, quā flagellorū ſtrepitus, & ſonora mancipiorū verbera. Sirenes enim fingunt poetæ tres fuiſſe ſorores, de quibus ſuperius diximus abunde.

Trepidi *laris.*] Trepidæ domus, quæ omnibus eſſet formidabilis.

Ac *Poly*] Patet ſæuus qualis Polyphemus Cyclops fuit, qui itidem duos ex ſocijs Vlyſsis dentibus abſumpſit, vt diximus ſuperius. Cyclopes autem ſcribit Thucydides lib. vij. primos Siciliæ cultores fuiſſe, vnde fratres Ætnei à poetis ſunt appellari.

pellati. Vergilius. *Cernimus aſtantes ne quicquam lumine toruo*
Ætneos fratres, cælo capita alta ferentes.

TVM *felix*] Ita immanitate gaudet, vt tum ſibi felix videatur, quum contigerit aliquem ex ſeruis candenti ferro aduri. Nam ſerui commiſſo furto candenti ferro notabantur in fronte, vnde Apuleius in nono De aſino aureo. Frontes literati, & capillum ſemirasi, & pedes annulati.

TORTORE *vocato.*] Seruo lorario, qui alios iuſſu domini cædebat.

PROPTER *lintea.*] Subaudi ſurrepta.

QVID *ſuadet iuueni.*] Senſus eſt, pater qui lætus eſt tormentis alienis, quid ſuadet iuueni, id eſt, quam viam viuendi oſtendit tenendam, niſi quam ipſe tenet?

LAETVS.] Pater lætus.

STRIDORE *cathenæ*] Id eſt compedum, quibus ſeruus continetur in ergaſtulis.

AFFICIVNT.] Delectant Eſt enim afficere verbum medium, vt ad bonam malámque partem trahatur, vt ego afficior ſumma lætitiæ, & ſummo dolore.

ERGASTVLA.] Hoc loco mancipia. De ergaſtulis in Saty. vj. diximus illic,
—— *ergaſtula tota.*

INSCRIPTA] Signata, vt diximus, in fronte cauterio.

CARCER *ruſticus.*] Appoſitio eſt, vt ſit diffinitio ergaſtuli. id eſt, ipſi ſerui, qui in cõpedibus habẽtur ad opus ruſticũ faciendum vnde carcerem ruſticum appellat.

EXPECTES, *vt non ſit ad. Larga filia*] Hæc interrogatio oſtendit liberos fere ex neceſſario mores parentum ſequi, vt filia ſit adultera, ſi mater eiuſdem fuit ſtudij.

LARGAE.] Nomen eſt mulieris notæ temporibus Iuuenalis infamia adulteriorum. more Satyrico per tranſitum eum flagellat, vt alibi poeta.
Quales ego, vel Cluuienus ſic etiam Largus nomen proprium eſt viri Cicero in ſexto Epiſtola. Quum eſſet mecum Largus homo ſtudioſiſſimus. C. Item Scribonius Largus ſcripſit De ponderibus medicorum. S.

CONTEXERE.] Connectere.

TANTO *curſu*] Tanta verborum celeritate.

VT *non ter de.*] Tam multos quidem habuit adulteros mater, vt filiæ tricies ſpiritus ſit ante reciprocandus, quàm poſſit eos commemorare.

CAERAS *pu.*] Id eſt pugillares ceratos.

HAC *di.*] .i. matre, quæ literas dictat filiæ mittendas amatoribus.

FERRE.] Infinitum pro participio. i. ferendas. Verg. *Magnum dat ferre talentum.*

EISDEM *cinædis*] Quibus ipſa mater literas ſuas tradidit ferendas.

CINAEDIS.] Spadonibus mollibus. Nam ſerui eunuchi, vt alibi diximus, matronis ſeruiebant.

Sic natura iubet: velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica, magnis
Cum ſubeunt animos auctoribus. vnus, & alter
Forſitan hæc ſperant iuuenes, quibus arte benigna,
Et meliore luto finxit præcordia Titan:
Sed reliquos fugienda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.
Abſtineas igitur damnandis. huius enim vel
Vna potens ratio eſt, ne crimina noſtra ſequantur
Ex nobis geniti: quoniam dociles imitandis

Digitized by Google

Turpibus, ac prauis omnes ſumus, & Catilinam
Quocunque in populo videas, quocunque ſub axe:
Sed nec Brutus erit, Bruti nec auunculus vſquam.

VETVS SCHOL.

VNVS *& alter.*] Pater & auus.

FORSITAN *hæc ſperant.*] Id eſt, turpia.

PRAECORD. *Titan*] Prometheus filius Iapeti, qui fuit vnus è Titanibus.

FVGIENDA *patrum veſtigia*] Iuuenibus ſcilicet. id eſt, multi filij inuiti facta parentum ſequuntur.

QVONIAM *dociles imitandis.*] Id eſt, ad mala imitanda faciles ſumus. vt Terent. Namque vt eſt hominũ ingenium procliue ad libidinem, de hinc quæſtum accepit.

ET *Catilinam Quocunque in p.*] Malum hominem vbique inuenias.

BRVTI *nec auunculus vnquam.*] Bonus, vt Cato Vticenſis philoſophus.

IOANN. BRITANNICVS.

SIC *natura iubet.*] Sic inquit à natura comparatum eſt, vt facilius ad vicia quàm ad virtutem formemur, quum exempla magnorum auctorum nobis propoſita ſunt, ſicque coniunctim legendum eſt cum inferioribus.

EXEMPLA.] C. i. ipſa vitia quibus parentes ſtudere videmus. S.

QVVM *ſubeunt animos.*] ſ. ipſa exempla vitiorum.

MAGNIS *autoribus.*] ſ. magnis viris autoribus vitiorum. Nam quæ exemplo magni alicuius autoris fiunt, ea iure quodammodo fieri putantur. Inde Chærea ille Terentianus, quum Iouem in imbrem aureum verſum in ſinum Danaes decidiſſe animaduerteret per impluuium, tali confirmatus exemplo ait. Hæc ego non facerem, quæ Iupiter fecerit? ſicque puellæ vicium intulit, ductus exemplo magni autoris.

VNVS *& alter*] Senſus eſt. Inuenies forte vnum aut duos ea naturæ bonitate inſtructos, vt vitia parentum non ſequuntur. per quod oſtendit paucos inueniri degenerantes à veſtigiis paternis.

C. ET *meliore luto.*] Cum ex hoc loco, & eo carmine Horatij,

Vixiſſet canis immundus, vel amica luto ſus,

aliorúmque poetarum autoritate ſatis appareat hanc dictionem lutum habere primam æque breuem ac longam, ac proinde eſſe ancipitem: notandum hoc loco videtur eſſe, bis ſuperius, commode legi poſſe Vulcano luteo, neque aſſentiendum Britannico, qui figuratam neſcio quam phraſim adducens, contendit luto Vulcano legendum eſſe non luteo. quia vt dicit, dictio habens inter duas longas mediam breuem, non ingreditur carmen Heroicum: quod quidem verum eſt, ſed quia lutum primam habet communem, ideo & deriuatum ab eo luteus. S.

FINXIT.] Formauit.

TITAN.] Id eſt, Prometheus nepos Titanis. Nam ex Aſia & Iapeto filio Titanis & terræ natus eſt.

SED *reliquos*] Scilicet filios. Senſus eſt. Fieri inquit poteſt benignitate naturæ, vt vnum aut alterum inuenias, qui à veſtigiis paternis declinantes recte viuant, ſed reliqui per omnia mores ſequuntur paternos.

DVCVNT.] Trahunt.

ORBITA *monſtrata.*] Id eſt, iter monſtratum, metaphora ſumpta à rota, cuius ſignum orbita dicitur ab orbe ipſius rotæ, vnde eleganter formatum vocabulum eſt à Tertulliano exorbitare, quod ſignat extra orbitam ire, & quaſi à recto tramite diſcedere.

Digitized by Google

VETERIS *culpæ.* Veterum vitiorum.

ABSTINEAS *igitur damnis huiuſce.*] Quum videas inquit fieri, vt filij exemplo tuo corrumpantur, debes abſtinere vitijs & damnis huiuſce culpæ, per quam tot damna eueniunt. damnum enim eſt maximum filios malo parentum exemplo corrumpi.

ET *enim vel.*] Senſus eſt, hac vna etiam ratione debemus à vitijs abſtinere, ne filij noſtro exemplo fiant deteriores.

POTENS *eſt.*] Efficax eſt, & nos mouere poteſt.

VEL.] Etiam.

QVONIAM.] Ratio eſt quare honeſte viuendum ſit, quia inquit omnes ad diſcenda turpia ſumus valde dociles: vnde eſt illud Senecæ ad Lucilium. Ad deteriora faciles ſumus, quia nec dux poteſt, nec comes deeſſe.

ET *Cat.*] Probat per exempla homines magis ad vicia quàm ad virtutem eſſe pronos. nam vbique gentium peſſimos homines, qualis fuit Catilina, facile eſt inueniri, bonos autem quales fuerunt Brutus & Cato, nuſquam. ſicque oſtendit malos viros vbique quaſi ſponte ſua naſci, & fieri, bonos autem non facile reperiri. vnde eſt illud Senecæ ad Lucilium. Omne tempus Clodios, non omne Catones fert. Ergo per Catilinam quemcunque ciuem malum intelligit.

SVB A.] Sub quacũque cœli parte. Nã duo ſunt axes, ſeptentrionalis, & auſtralis.

BRVTVS.] Hoc loco de Bruto intelligit, qui in ſenatu Iulium Cæſarem interemit, vt patriam in libertatem aſſereret. hic & Seruilia. Catonis Vticenſis ſorore genitus fuit. In Pharſalia, Auguſto, & Antonio vrgentibus occubuit.

AVVNCVLVS *B.*] Cato Vticenſis, frater Seruiliæ matris Bruti.

Nil dictu fœdum, viſuque hæc limina tangat,
Intra quæ pater eſt. procul hinc, procul inde puellæ
Lenonum, & cantus pernoctantis paraſiti.
Maxima debetur puero reuerentia. ſi quid
Turpe paras, nec tu pueri contempſeris annos:
Sed peccaturo obſtet tibi filius infans.
Nam ſi quid dignum Cenſoris fecerit ira,
Quandoque, & ſimilem tibi ſe non corpore tantum,
Nec vultu dederit, morum quoque filius, & qui
Omnia deterius tua per veſtigia peccet,
Corripies nimirum, & caſtigabis acerbo
Clamore, ac poſt hæc tabulas mutare parabis.

VETVS SCHOL.

INTRA *quæ pater eſt.*] Vbi filios habes.

PVELLAE *lenonum.*] Meretrices.

SED *peccaturo obſtet tibi.*] Impediat te, ne cum viderit hæc, imitetur.

CENSORIS *f. ira.*] Vt à Cenſore corrigi meretur aut damnari, tamen filius patri non ſolum corpore, ſed & moribus ſimilauit.

OMNIA *deterius.*] Deterius quam te, aut eo deterius quam te magiſtro.

CORRIPIES.] Filium turpiter agentem.

Digitized by Google

IOANNES BRITANNICVS.

NIL *dictu f.*] Attende ſaluberrimum conſilium, per quod monet liberos vſque ab infantia ſanctiſſimis eſſe moribus inſtituendos.

PVELLAE *le.*] Hoc eſt ſcotta & infames mulieres, quæ ſæpe in conuiuia admittebantur, vt geſt.bus & ſaltationibus indecoris delectarent. Alibi:

Vt Gaditana canoro, Incipiat prurire choro.

PROCVL *h.*] Subaudi ſint, faceſſant.

PARASITI.] Nam paraſiti qui cauſa gulæ menſas potentiorum ſequebantur, canticis obſcœnis, & ludibrijs quibus ipſi afficiebantur, delect.bant conuiuas. vnde conqueritur ſic Quint. in j. Omne conuiuium obſcœnis canticis ſtrepit, pudenda dictu ſpectantur. De paraſito plura diximus in j. Sat.

PERNOCTANTIS.] Pernoctare eſt noctem extra domum ſuam agere.

MAXIMA *re.*] Maximus reſpectus. Tranquil. in Caligula. Nihilominus reuerentior in ſenatum. i. magnum habebat reſpectum aduerſus ſenatum.

CONTEMPSERIS *an. pu.*] Refellit eos qui poſſent dicere, pueros per ætatem non poſſe obſcœna cognoſcere.

INFANS *fi.*] Etiam vitijs abſtinendum eſt tibi ſi tibi filius infans.

OBSISTAT.] Sit tibi impedimento, ne pecces, ne ei ſis malo exemplo. vnde legitur apud Plutarchum, Catonem ſeniorem à verborum turpitudine præſente puero filio ſic temperaſſe, quaſi veſtalibus virginibus arbitris locuturus eſſet, nec cum eo vnquam lauit.

NAM *ſi quid dignum.*] Senſus eſt. Quomodo filium tuum audeas corripere & caſtigare ſi quid fecerit quod dignum ſit pœna, quandoquidem is non modo corpore, & vultu, ſed & moribus ſit tibi ſimilis, & iam peccet exemplo tuo, longe etiam deterius te. Ordo eſt. Corripies nimirum. ſ. filium tuum, ſi quid fecerit dignum ira cenſoris, quandoquidem filius dederit ſe tibi ſimilem, non tantum corpore, nec tantum vultu, ſed etiam moribus.

CORRIPIES *ni.*] Cum ironia legendum, quaſi diceret, non corripies, nec caſtigabis, quia non audebis conſcius vitiorum tuorum.

IRA *cen.*] Nam cenſores, vt dictum eſt ſæpius in ſuperioribus Satyris, præerant moribus ciuitatis.

MORVM.] Pro moribus. C. Verum quidem eſt, quoniam præceſſere ablatiui, vt par ſit locutio, ſed tamen & ſimilis moribus, & ſimilis morum recte dicitur. Et hic intelligitur, filius eſſe morum paternorum ſimilis, vel, non tantum corporis paterni filius eſt. ſed etiam animi, & morum. Eo modo quo Quintil. dixit, præceptores eſſe parentes, non corporum ſed animorum. S.

PER *tua ve.*] Imitando tanquam veſtigia, mores tuos.

DETERIVS.] ſ. te.

MVTARE *ta.*] Teſtamentum: ſolent enim patres irati minitari filijs, ſe mutaturos teſtamenta, & ſcripturos alios hæredes.

Vnde tibi frontem, libertatémque parentis,
Cum facias peiora ſenex, vacuúmque cerebro
Iampridem caput hoc ventoſa cucurbita quærat?
Hoſpite venturo, ceſſabit nemo tuorum:
Verre pauimentum: nitidas oſtende columnas:
Arida cum tota deſcendat aranea tela:

Digitized by Google

Hic læue argentum, vaſa aſpera tergeat alter :
Vox domini furit inſtantis, virgamque tenentis.
Ergo miſer trepidas, ne ſtercore fœda canino
Atria diſpliceant oculis venientis amici,
Ne perfuſa luto ſit porticus, & tamen vno
Semodio ſcobis hæc emendat ſeruulus vnus:
Illud non agitas, vt ſanctam filius homini
Adſpiciat ſine labe domum, vitioque carentem?

VETVS SCHOL.

VNDE *tibi frontem.*] Terent. *Quo ore illum obiurgabis, dic mihi.*

IAMPRIDEM *cap. h. v. cucurbita.*] A medicis qui ſanus non eſt. cucurbita, *amis.*

VERRE *pauimentum.* Hoc dicis tuis.

ARIDA *cum tota.* Mundentur parietes, vel camaræ.

HIC *læue argentum*] Anaglyſa ſigillis. Virgilius,
——— *Et aſpera ſignis.*

VOX *domini furit.*] Virgil. ——— *Vrguet præſentia Turni.*

SEMODIO *ſcobis.*] Non πείομαντες.

ILLVD *non agitas.*] Illud non reſpicis, quemadmodum filio caſtam domum exhibeas.

IOANNES BRITANNICVS.

VNDE *ti. fr.*] Vnde tibi ſumes audaciam caſtigandi, cuius ſedes eſt in ſupercilio & fronte.

LIBERTATEMQVE *pa.*] i. qua libere parentes ſolent filios corripere: quaſi diceret non audebis libertate paterna filium caſtigare, quum tu longe deteriora facias iam ſenex.

CVCVRBITA *ven.*] Et cum ea obſcœna facias, quæ te omnis rationis expertem eſſe doceant, vt merito tibi è capite ſanguis ſit educendus, vt fieri ſolet in delirio licet id etiam fiat ex brachiis, vt diximus illic. *O medici mediam pertundite venam.*

CVCVRBITA *ven.*] Vaſculum eſt vitreum : apud veteres vero vt oſtendit Cor. Celſus, æreum fuit, & corneum, quo ſanguis educitur, facta prius leni ſcarificatione à medico. per diminutionem etiam dicimus cucurbitulam. ventoſam dixit, quoniam concepto vento ex flamma ſtupæ intus accenſæ, cuti adhereſcat, vnde Corn. Cel. libro xviij. ſcri. phreneticis neque alienum eſſe, ſi neque ſanguis ante miſſus eſt, neque mens conſtat, neque ſomnus accedit, occipitio inciſo cucurbitulam admouere, quæ quia leuat morbum, poteſt etiam ſomnum facere.

VACVVM *ce.*] Viduum ea re quæ mentis humanæ eſt gubernaculum, vnde illud eſt Plin. libro xj. capite xxxvij. Cerebrum vni hominis in infantia palpitare, nec roborari ante primum ſermonis exordium, hoc eſſe viſcerum excelſiſſimum proximumque cœlo capitis. hanc habere ſenſus arcem, huc venarum omnem à corde vim tendere, hic culmen altiſſimum, hic mentis eſſe regimen.

HOSPITE *v.*] Tam inquit à recta viuendi via aberras, vt venturo hoſpite ſcrupuloſa diligentia inſtes, vt tota domus ſit ſpecioſa, illud autem non curas vt filius

illam anſpiciat carentem omnibus (quod primum eſſe debet) viciis. Illud enim eſt bonis patris curare vt filius non pulchram ſuppellectilem, non ornatam domum, ſed vt ſanctos mores tanquam ſpeculum intueatur. vnde etiam illud Senecæ ad Lucil. Qui domum intrauerit, nos potius miretur quàm ſuppellectilem noſtram.

VERRE.] Munda, ab hoc verticulum & pro genere retis piſcatorij, & inſtrumento, quo domus verruntur. Eſt ordo. Vox domini inſtantis & tenentis virgam fremit verre pauimentum. i. magno fremitu inclamat, verre pauimentum. ſic illud apud Plautum in Aſinaria. *Iuſſin ſceleſte hac ianua hac ſtercus hinc auferri? Iuſſin columnis deiici operas aranearum?*

PAVIMENTVM.] Solum ipſius domus ſtratum; quod alio vocabulo appellamus Oſtracum. Græci enim oſtracon teſtam appellant, vnde pauimentũ teſtaceũ, oſtraceum nuncupamus, fit enim ex teſtis contritis. dictum autem pauimentum, quod pauiatur, id eſt; crebriter feriatur pauiculis. De pauimẽtis autem multa Plin. Victruuius, & Palladius.

VASE *a.*] Quæ Græci anaglypta, vel anaglypha vocant. i. ſuperſculta. Aſpera, ergo propter cælaturam, vnde Perſius.

Quid fas optare quod aſper Vtile nummus habet

i. cælatus. Plinius loquens de poculis. Ea inquit, exciſa erant in aſperitate. Virg.

Cymbiáque argento perfecta, atque aſpera ſignis.

TERGEAT.] A tergeo es ſecundæ coniugationis. vtrumque enim dicimus, & tergo is tertiæ, & terges in eadem ſignificatione. Virgil.

Pars leuis clypeos, & ſpicula lucida tergent.

VIRGAMQVE *tenentis.*] Qua & minetur, & verberet.

ERGO.] Hinc tota eſt indignatio poetæ.

PERFVSA.] Perlita, & polluta.

EMENDAT *hac.*] Nitida hæc facit.

SEMODIO.] Eſt enim ſemodius, quaſi ſemis modius. Mar.

Hos faſtus animoſque dat Sabello,
Farris ſemodius, fabaque freſſa:
Et thuris piperiſque tres ſelibra.

SCOBIS.] Scobs eſt id quod ab aliqua materia minutiſſimum decidit, dum aut per ſerram ſecatur, aut per terebram perforatur, nec non ex attritione laterum ſcobs habetur. Plinius libro decimoſexto capite lxiij. Arida enim latius quàm viridia ſerris cedunt, præter robur & buxum; quæ pertinacius reſiſtunt, ſerrarumque dentes replent æqualitate inerti, qua de cauſa alterna inclinatione egerunt ſcobẽ. Heliogabalus ſcobe auri atque argenti porticum ſtrauit, vt autor eſt Lampridius. Inuenitur etiam ſcobina, ſed pro genere limæ. vnde Victruuius libro quarto. Ad ipſumque coronæ menſum intridatur lima, quæ ſcobina dicitur. vnde eleganter Tertullianus in Apologetico ſic ſcribit. At in deos veſtros per omnia membra validus incumbunt aſciæ, & runcinæ, & ſcobinæ.

ACCIPIAT *domum ſine labe.*] Quod ante omnia maxime eſt quærendum.

Gratum eſt, quod patriæ ciuem, populoque dediſti,
Si facis, vt patriæ ſit idoneus, vtilis agris,
Vtilis & bellorum, & pacis rebus agendis.
Plurimum enim intererit, quibus artibus, & quibus
Moribus inſtituas, ſerpente ciconia pullos (hunc tu
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta:

Digitized by Google

Illi eadem ſumtis quærunt animali a pinnis.
Vultur iumento, & canibus, crucibuſque relictis,
Ad fetus properat, partemque cadaueris affert.
Hic eſt ergo cibus magni quoque vulturis, & ſe
Paſcentis, propria cum iam facit arbore nidos.
Sed leporem, aut capream famulæ Iouis, & generoſæ
In ſaltu venantur aues: hinc præda cubili
Ponitur: inde autem, cum ſe matura leuaret
Progenies ſtimulante fame, feſtinat ad illam,
Quam primum prædam rupto guſtauerat ouo.

VETVS SCHOL.

SI *facis vt pat. ſ. il.*] Ciuem bonum ſi eum ita inſtitueris, vt ſit vtilis patriæ.

ILLI *e. ſ. q. animalia p.*] Quæ à parentibus didicerunt.

VVLTVR *iumento.*] Exemplis docet hoc ſeruare filios, quod à parentibus acceperunt.

PARTEMQVE *cadaueris.*] Hominum. Nam antiqui crucibus figebant.

HIC *eſt ergo cibus.*] Quem parentes tradiderunt.

CVM *iam facit. arb. n.*] Cum cœperit volare.

FESTINAT *ad ill.*] Id eſt, ad venationem vnde nutrita eſt.

IOANNES BRITANNICVS.

GRATVM *eſt.*] Placet inquit gignas liberos patriæ, modo cures vt bonis inſtituantur artibus.

SERPENTE *ciconia.*] Exemplis oſtendit, quæ à teneris annis diſcuntur firmiter mentibus inhærere, nec inde facile auelli, vnde illud eſt Horatij.

Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu.

Pulli enim ciconiæ, quia à matre educati ſunt, & aſſuefacti ſerpentibus, eundem viuendi morem per totum vitæ ſuæ curſum tenent. C. ex qua re, quantum valeat educatio, perſpicuum eſt. vnde Vergilius Georg. ij. *Adeo à teneris conſueſcere, multum eſt.* S.

CICONIA.] Auis eſt ſerpentibus inimica, cui ob exitium ſerpentium tantum honoris apud veteres tribuebatur, vt in Theſſalia capitale fuerit, autore Plinio, occidiſſe ciconiam, eadem pœna, quæ in homicidam.

DEVIA.] Longè à via. Ouidius. *Et cecinit mæſtum deuia carmen auis.*

VVLTVR.] Vulturem triduo ante aut biduo volare vbi cadauera futura ſunt, autor eſt Plinius libro x. Ex cadaueribus ſibi eſcam quærit, interficit autem nihil, nec deſtruit animal vllum, volucribus ob affinitatem etiam mortuis abſtinet. lege Plutarchum in vita Romuli.

INDE *autem quum ſe maturà leuabit*] Ordo eſt, progenies feſtinat ad illam prædam, quam primum guſtauerit rupto ouo, quum leuabit ſe matura inde, id eſt, ex cubili, ex nido

AD *fœtus.*] Ad pullos ſuos.

IVMENTO.] Subaudi relicto. Nam iumentum, & canes relinquit, & cruces, ex quibus aliquid tantum aufert non totum. Appellatione iumenti ea communiter in-

Digitized by Google

telligimus animalia,quæ hominem iuuant dorſo, vt equum , aſinum , mulum. Lactantius tamen Firmianus ait,iumenta dicta eſſe magnarum virium animalia , à iuuando,quod in excolenda terra iuuent.de iumentis ſuperius dictum eſt abunde.

MAGNI *q vul.*].i.Cum factus eſt magnus , eodem ſe nutrit cibo , quo à parentibus eſt educatus pullus.

PROPRIA *a.*] Atqui in arboribus non nidificant vultures,ſed in altiſſimis rupibus,vt ſcribit Plin. C. Quid ſi in illis rupibus ſit arbor, vbi nidum ponant : nam Plinius ſignificat tantum eos in loco acceſſu difficili nidificare , quales ſunt rupes in quibus etiam dẽſas arbores eſſe vidimus. Nam & aquilas idem Plinius nidificare in petris & arboribus ſcribit. Aut poeta nihil ſollicitus vbi nidificent, arborem poſuit, pro quouis loco vbi nidos faciant. S.

FAMILIAE I.] Aquilæ,quæ Iouis armigeræ dicuntur ſecundum fabulas,quòd in bello Giganteo Ioui aduerſus Gigantes fulmina miniſtraſſe feruntur. Plin. vero ait,ideo Iouis appellari famulas,quia fulmine non tanguntur.

PONITVR *c.*].i.pullis exiſtentibus in cubili.i.nido. vt ſit datiuus vt illud Mart. *Tota mihi ponatur anas.*

MATVRA.] adulta.

GVSTAVERIT *o rupto.*] Quum nata eſt rupto putamine oui, quod roſtello à pullo perforatur, quum excluditur.

Ædificator erat Cetronius, &, modo curuo
Littore Caietæ, ſumma nunc Tiburis arce,
Nunc Præneſtinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longéque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atque Herculis ædem:
Vt ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Cetronius, imminuit rem.
Fregit opes, nec parua tamen menſura relictæ
Partis erat: totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attollit marmore villas.
Quidam ſortiti metuentem ſabbata patrem,
Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

VET. SCHOL.

ÆDIFICATOR *erat Cretonius*] Cupidus fabricæ.

LITORE *Caieta*] In Campania Caieta.

VINCENS *For atque Her.ædem*] Apud Præneſte & Fortunæ, & Herculis habent ædes.aut certe quod in Capitolio,poſt ædem Dianæ & Iouis, ſecundam de miraculo operis habent gloriã, Fortunæ atque Herculis ædes. Fortunæ apud Præneſte ædem pulcherrimam ferunt fuiſſe: Herculis enim ædem Tiburis dicit.

VT *Spado.v c.n.Poſides.*] Hic Poſides ſpado,libertus Claudij Imperatoris, tantæ gratiæ & potentiæ fuit,vt cum Claudius in Britannico triumpho inter militares viros haſta pura donauerit: cohortibus quoque & aliis prouinciis Iudææ præpoſuerit, & lecticæ per vrbem vectandi , ſpectacula quoque publice edendi ius tribuit.

tribuit. Legitur in Suetonio.

IMMINVIT *rem.*] Minuit patrimonium fabricando. Secutus patrem ſcilicet: & quod remanſerat de patrimonio, filius omne in ædificiis impendit.

CAELI *numen ad.*] Nulla contemplatione colentes.

IOAN. BRITANNICVS.

ÆDIFICATOR.] Variis exemplis oſtendit liberos veſtigia paterna ſequi ſolere.

CENTRONIVS.] Hic erigendo ædificia ingens patrimonium abſumpſit, filius ſecutus veſtigia patris, quodcunque ab eo relictum fuerat ædificando totum attriuit.

CAIETAE.] Oppidum littorale Campaniæ.

CVRVO *littore.*] Verbi etimologiam epitheto expreſſit. Nam vt Strabo inquit, Caietam nominauerunt veteres, quoniam curua omnia Caietas Lacones appellauere. Virgilius tamen à nutrice Æneæ Caietam nominatam eſſe cecinit.

Tu quoque littoribus noſtris Aeneia nutrix
Æternam moriens famam Caieta dediſti.

Diod, vero ait ab Argonautis ædificatam fuiſſe.

TYBVRIS *arce.*] In montibus enim ſitum eſt Tybur, non longe ab vrbe Roma.

PRAENESTINIS.] Præneſte enim ciuitas eſt non longe ab vrbe Roma, quondam Stephane & Polyſtephanos à copia coronarum appellata. Strabo: in Romæ vero conſpectu ſunt Tybur, Preneſte, Thuſculum.

GRAECIS *marmoribus.*] Ex Laconia petebatur marmor viride & precioſum cunctiſque hilarius. autor Plin. Papinius in Syluis de balneo Hetruſci ſic: *vix locus Eurotæ viridis.* intelligit enim marmor Laconum.

LONGEQVE.] Nam & ex Ægypto, Armenia, & Numidia marmora petebantur.

ÆDEM *Fortunæ.*] Docet Plin. libro xxxvj. ædem Fortunæ Romæ precioſiſſimo marmore extructam fuiſſe, ſed hoc loco poeta intelligit de templo Fortunæ Preneſtinæ, vt ædificia quæ in agra Preneſtino, Tyburtinoque erigebantur à Centronio, recte comparentur templo Fortunæ Præneſtinæ, & templo Herculis Tyburtini. Templum illic fuiſſe Fortunæ docet Sylius.

Sacriſque dicatum Fortunæ Preneſte iugis.

inde etiam dari certa reſponſa oſtendit Papinius in Syluis.

Et Preneſtinæ poterant migrare ſorores,

De quibus & Propertius libro ij.

Nam quid Preneſtis dubias ô Cynthia ſortes,
Quid petis Æaci mœnia Telegoni?

Strabo in v. Habet Preneſte Fortunæ templum illuſtre, vnde certa eduntur oracula: de quibus ita ſcribit Tranquillus in Tyberio. Vicina vero oracula deſſicere conatus eſt: ſed maieſtate Preneſtinarum ſortium territus, deſtitit.

HERCVLIS.] Ædem Herculis & muſarum extruxit Martius Philip. Auguſti vitricus. auctor eſt Tranquillus in Auguſto. Romæ Herculi etiam Domitianus templum erexit magno impendio, vbi ſe coli voluit. vnde Martialis.

Herculis in magni vultus deſcendere Cæſar.

verum hoc loco, vt diximus, poëta intelligit de templo Herculis, quod Tyburi fuit cum bibliotheca varia librorum ſuperlectile referta, de qua Gel. libro xviij. capite v. vnde & Tybur Herculeum appellatum eſt, quod Herculi dicatum fuit. Martialis.

Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris.

Strabo in v. Tibur inquit Herculeum eſt.

POSIDES.] Hic Claudij Cæſaris libertus fuit, de quo Tranquillus ſic in Clau-

Digitized by Google

telligimus animalia,quæ hominem iuuant dorſo, vt equum, aſinum, mulum. Lactantius tamen Firmianus ait,iumenta dicta eſſe magnarum virium animalia, à iuuando,quod in excolenda terra iuuent.de iumentis ſuperius dictum eſt abunde.

MAGNI *q vul.*] .i.Cum factus eſt magnus, eodem ſe nutrit cibo, quo à parentibus eſt educatus pullus.

PROPRIA *a.*] Atqui in arboribus non nidificant vultures,ſed in altiſſimis rupibus,vt ſcribit Plin. C. Quid ſi in illis rupibus ſit arbor, vbi nidum ponant: nam Plinius ſignificat tantum eos in loco acceſſu difficili nidificare, quales ſunt rupes in quibus etiam dēſas arbores eſſe vidimus. Nam & aquilas idem Plinius nidificare in petris & arboribus ſcribit. Aut poeta nihil ſollicitus vbi nidificent, arborem poſuit, pro quouis loco vbi nidos faciant. S.

FAMILIAE I.] Aquilæ,quæ Iouis armigeræ dicuntur ſecundum fabulas,quòd in bello Giganteo Ioui aduerſus Gigantes fulmina miniſtraſſe feruntur. Plin. vero ait,ideo Iouis appellari famulas,quia fulmine non tanguntur.

PONITVR *c.*] .i. pullis exiſtentibus in cubili.i.nido. vt ſit datiuus vt illud Mart. *Tota mihi ponatur anas.*

MATVRA.] adulta.

GVSTAVERIT *o rupto.*] Quum nata eſt rupto putamine oui, quod roſtello à pullo perforatur, quum excluditur.

Ædificator erat Cetronius, &, modo curuo
Littore Caietæ, ſumma nunc Tiburis arce,
Nunc Præneſtinis in montibus, alta parabat
Culmina villarum, Græcis, longéque petitis
Marmoribus, vincens Fortunæ, atque Herculis ædem:
Vt ſpado vincebat Capitolia noſtra Poſides.
Dum ſic ergo habitat Cetronius, imminuit rem.
Fregit opes, nec parua tamen menſura relictæ
Partis erat: totam hanc turbauit filius amens,
Dum meliore nouas attollit marmore villas.
Quidam ſortiti metuentem ſabbata patrem,
Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

VET. SCHOL.

ÆDIFICATOR *erat Cretonius*] Cupidus fabricæ.

LITORE *Caieta*] In Campania Caieta.

VINCENS *For atque Her. ædem*] Apud Præneſte & Fortunæ, & Herculis habent ædes. aut certe quod in Capitolio,poſt ædem Dianæ & Iouis, ſecundam de miraculo operis habent gloriā, Fortunæ atque Herculis ædes Fortunæ apud Præneſte ædem pulcherrimam ferunt fuiſſe: Herculis enim ædem Tiburis dicit.

VT *Spado. v c.n. Poſides.*] Hic Poſides ſpado, libertus Claudij Imperatoris, tantæ gratiæ & potentiæ fuit, vt eum Claudius in Britannico triumpho inter militares viros haſta puta donauerit: cohortibus quoque & alijs prouinciis Iudææ præpoſuerit, & lecticæ per vrbem vectandi, ſpectacula quoque publice edendi ius tribuit.

tribuit. Legitur in Suetonio.

IMMINVIT *rem.*] Minuit patrimonium fabricando. Secutus patrem ſcilicet: & quod remanſerat de patrimonio, filius omne in ædificiis impendit.

CAELI *numen ad.*] Nulla contemplatione colentes.

IOAN. BRITANNICVS.

ÆDIFICATOR.] Variis exemplis oſtendit liberos veſtigia paterna ſequi ſolere.

CENTRONIVS.] Hic erigendo ædificia ingens patrimonium abſumpſit, filius ſecutus veſtigia patris, quodcunque ab eo relictum fuerat ædificando totum attriuit.

CAIETAE.] Oppidum littorale Campaniæ.

CVRVO *littore.*] Verbi etimologiam epitheto expreſſit. Nam vt Strabo inquit, Caietam nominauerunt veteres, quoniam curua omnia Caietas Lacones appellauere. Virgilius tamen à nutrice Æneæ Caietam nominatam eſſe cecinit:

Tu quoque littoribus noſtris Aeneia nutrix
Æternam moriens famam Caieta dediſti.

Diod. vero ait ab Argonautis ædificatam fuiſſe.

TYBVRIS *arce.*] In montibus enim ſitum eſt Tybur, non longe ab vrbe Roma.

PRAENESTINIS.] Præneſte enim ciuitas eſt non longe ab vrbe Roma, quondam Stephane & Polyſtephanos à copia coronarum appellata. Strabo: in Romæ vero conſpectu ſunt Tybur, Preneſte, Thuſculum.

GRAECIS *marmoribus.*] Ex Laconia petebatur marmor viride & precioſum cunctiſque hilarius, autor Plin. Papinius in Syluis de balneo Hetruſci ſic: *vix lectus Eurota viridi.* intelligit enim marmor Laconum.

LONGEQVE.] Nam & ex Ægypto, Armenia, & Numidia marmora petebantur.

ÆDEM *Fortunæ.*] Docet Plin. libro xxxvj. ædem Fortunæ Romæ precioſiſſimo marmore extructam fuiſſe, ſed hoc loco poeta intelligit de templo Fortunæ Preneſtinæ, vt ædificia quæ in agro Preneſtino, Tyburtinoque erigebantur à Centronio, recte compararentur templo Fortunæ Præneſtinæ, & templo Herculis Tyburtini. Templum illic fuiſſe Fortunæ docet Sylius.

Sacriſque dicatum Fortunæ Preneſte iugis.

inde etiam dari certa reſponſa oſtendit Papinius in Syluis.

Et Preneſtinæ poterant migrare ſorores,

De quibus & Propertius libro ij.

Nam quid Preneſti dubias ô Cynthia ſortes,
Quid petis Æaci mœnia Telegoni?

Strabo in v. Habet Preneſte Fortunæ templum illuſtre, vnde certa eduntur oracula: de quibus ita ſcribit Tranquillus in Tyberio. Vicina vero oracula deſiicere conatus eſt: ſed maieſtate Preneſtinarum ſortium territus, deſtitit.

HERCVLIS.] Ædem Herculis & muſarum extruxit Martius Philip. Auguſti vitricus, auctor eſt Tranquillus in Auguſto. Romæ Herculi etiam Domitianus templum erexit magno impendio, vbi ſe coli voluit. vnde Martialis.

Herculis in magni vultus deſcendere Cæſar.

verum hoc loco, vt diximus, poëta intelligit de templo Herculis, quod Tyburi fuit cum bibliotheca varia librorum ſupellectile referta, de qua Gel. libro xviij. capite v. vnde & Tybur Herculeum appellatum eſt, quod Herculi dicatum fuit. Martialis.

Tybur in Herculeum migrauit nigra Lycoris.

Strabo in v. Tibur inquit Herculeum eſt.

POSIDES.] Hic Claudij Cæſaris libertus fuit, de quo Tranquillus ſic in Clau-

Digitized by Google

dio. Libertorũ præcipue ſuſpexit Poſidem ſpadonem, quem & Britannico triumpho inter militares viros haſta pura donauit. Hic in tantas euectus eſt opes, vt luxu inſanas ædificiorum extructiones ſuperaret. in littore Baiano, vt tradit Plin. balneas extruxit, quæ Poſidianæ vocatæ fuerunt accepto nomine ab eodem Claudij Cæſaris liberto.

C A P I T O L I A *noſtra.*] Aut Romana, aut noſtri temporis, quæ antea incenſa quum fuiſſent, magnificentius fuerunt reſtituta à Domitiano. aut reuera noſtra dixit, hoc eſt Romana, quia & Capuæ alia fuere capitolia, de quibus Sylius in xj.

Monſtrant capitolia celſa, Stellanteſque docent campos.

Tranquillus in Caligula. Capitolium Capuæ idibus Martiis de cœlo factum eſt. fuit & capitolium Beneuenti, de quo ita Sueto. De claris Grammaticis & Rhetoribus. Statua Orbilij Beneuenti oſtenditur in capitolio ad ſiniſtrum latus marmorea, habitu ſedentis ac palliati, appoſitis duobus ſcriniis.

D V M *ſic habitat.*] Dum ædificia tam luxurioſa ſibi ædificat habitanda.

R E M.] Patrimonium.

P A R T I S *relictæ.* ſcilicet opum.

T V R B A V I T.] Diſſipauit.

V I L L A S.] Domicilia in agris, de quibus in prima Satyra.

Q V I D A M *ſortiti.*] Alio exemplo oſtendit, quod dictum eſt, tales eſſe filios, quales à parentibus inſtruuntur. Nonnulli inquit ſunt qui Romæ ſacra Iudæorum colunt, & illorum ſeruant ritus exemplo parentum qui idem ante fecerunt. Sicque poeta per tranſitum, religionem Iudæorum, & eius cultores irridet, atque ſubſannat. Tria autem percurrit, in quibus Iudaicæ religionis ſacramenta conſiſtunt, quæ omnia à Moſe tradita ſunt Iudæis, ſed alio ſenſu quàm ipſi accepere. hæc autem fuere, vt. ſ. Sabbatis quieſcerent vacui ab omni opere, circunciderentur, & carne ſuilla abſtinerent.

S A B B A T A.] i. Iudæorum feſta. Nam ſabbatum lingua Iudæorum quies dicitur. Moſes enim Damaſcena patria antiqua repetita, montem Sinai occupauit, quo ſeptem dierum ieiunio per deſerta Arabiæ cum populo ſuo fatigatus, cum veniſſet, ſeptimum diem more gentis ſabbatum. i. diem quietis appellatum in omne æuum ieiunio ſeruauit & quiete, quoniam illa dies famem eis errorémque finierat. C. Sic Iuſtinus ſiue potius Trogus & Tacitus homines impij, & veræ antiquitatis ignari putauerunt. verum de hac re, non illi, ſed Moſes ipſe, in originibus & lege, itemque Flau. Ioſephus erant conſulendi, qui de origine Iudæorum, déque eorum myſterijs, atque decretis, certius ſcribere potuerunt. S. Lactan. Firmianus libro iiij. capite xvij. ſcribit à Iudæis iræ, atque inuidiæ plenis Chriſtum accuſari, quòd legem dei per Moſem datam ſolueret. i. quod ſabbatis non vacaret operans ſalutem hominum, quod circumciſionem vacue faceret, quod abſtinentiam ſuillæ carnis auferret. à ſabbato igitur ſabbatarij ſunt appellati, vnde Mart. Ieiunia ſabbatariorum.

N I L *p n.*] Videtur hoc dictum in æmulationem Ariſtophanis, qui in comœdia quam Nepheles. i. Nebulas appellauit, inducit Socratem colere nubes, vt ſit manifeſta irriſio Iudæorum. Non quod omnino nubes colant, ſed vt oſtendat eos lõge errare à cęterorũ cultu diuino, quaſi diceret: adorant deos, quos non vident. aut reuera, quod maxime placet, ad id reſpexit, quod deus apparuit Moſi in nebula totum montem Sinai tegente per ſex dies, qui ſeptimo die vocauit Moſen ex medio caliginis: ingreſſuſque Moſes medium nebulæ, aſcendit in montem, fuitque ibi quadraginta diebus & xl. noctibus. vbi à deo accepit tabulas lapideas, legem, & mandata quæ ſcripſit deus, vt doceret filios Iſrael. vnde & Dauid in Pſalterio, Inuocabant dominum, & ipſe exaudiebat eos & in columna nubis loquebatur ad eos. Et idem alibi. Inclinauit cœlos & deſcendit, & caligo ſub pedibus eius, & poſuit tenebras latibulum ſuum in circuitu eius, tenebroſa æqua in nubibus aeris. Iudæi ergo nubes adorare dicuntur, quia deus in nubibus ſemper eis apparebat, vnde illud Moſis in numeris Nubes tua proteget illos, & in columna nubis præcedes

Digitized by Google

eos per diem, & in columna ignis per noctem.

NVMEN *cæli.*] Hoc dicit, quia mente ſola vnum duntaxat numen (vt ſcribit Tacitus vltimo libro) intelligunt: & ideo nulla ſimulachra in vrbibus ſuis, nedum templis ſunt. non regibus hæc adulatio, non Cæſaribus honor. Poëta igitur eos irridet, quaſi non recte ſentientes, qui vnum tantum deum agnoſcant, quum Romani cæteræque nationes plurimos, quaſi altiore conſilio colant deos. vnde eſt illud Plin. in xij. capite iiij. Iudæa gens contumelia numinum inſignis, Nam Iudæi vnum tãtum deum colunt, vnde eſt illud in diuinis ſcripturis. Vnus deus Hebræorum, qui creauit omnia, atque terram ſtabiliuit, & fundauit maria.

Nec diſtare putant humana carne ſuillam,
Qua pater abſtinuit, mox & præputia ponunt.
Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Iudaicum ediſcunt, & ſeruant, ac metuunt ius
Tradidit arcano quodcunque volumine Moyſes.
Non monſtrare vias, eadem niſi ſacra colenti:
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos.
Sed pater in cauſſa, cui ſeptima quæque fuit lux
Ignaua, & partem vitæ non attigit vllam.
Sponte tamen iuuenes imitantur cetera: ſolam
Inuiti quoque auaritiam exercere iubentur.

VETVS SCHOL.

NEC *diſtare putant*] Tanquam humanam, porcinam putant.
PRÆPVTIA *ponunt.*] Id eſt, περιτομή.
TRADIDIT A. q. v. *Moyſes:*] Sacerdos, vel Rex eius gentis, aut ipſius quidem religionis inuentor: cuius Cornelius etiam Tacitus meminit.
NON *monſtrare vias.*] Id eſt; non confiteri religionis ſecreta.
QVAESITVM *ad fontem*] Vbi baptiſantur.
DEDVCERE *verpos.*] Iudæos, qui ſine pellicula ſunt.
SED *pater in cauſſa.*] Cauſſa huius metus, pater eſt.
CVI *ſeptima quæque fuit lux:*] Quia ſemper ſabbatis nihil faciunt.

IOAN. BRITANNICVS.

NEC *diſtare putant h. e.*] Carne enim ſuilla abſtinent Iudæi. de cuius rei inſtituto ſic ſcri. Tacitus libro xxi. Sue abſtinent Iudæi memoria cladis, quia ipſos ſcabies quondam turpauerat, cui id animal obnoxium. verum vt tradit Lactantius, quum deus Iudæos carne ſuilla abſtinere iuſſit, id potiſſimum voluit intelligi, vt à peccatis, atque immundiciis abſtinerent. Eſt enim lutulentum hoc animal, & immũdum, nec vnquam cælum aſpicit, ſed in terra toto corpore proiectũ, & ore, ventri ſemper & pabulo ſeruit, nec vllum alium dum viuit, præſtare vſum poteſt, ſicut cæteræ ferè animantes. Interdixit ergo, ne porcina carne vterentur. i. ne vitam porcorum imitarentur, qui ad ſolam mortem nutriuntur, ne ventri ac voluptatibus ſeruientes

ad faciendam iuſtitiam inutiles eſſent, ac morte afficerentur, item ne fœdis libidinibus immergerentur, ſicut ſus, quæ ſe cœno ſordidat: vel ne terrenis ſeruiant ſimulachris, ac ſe luto inquinent.

PATER *abſtinuit.*] Cuius veſtigia per omnia ſequitur.

PRAEPVTIA *ponunt.*] Circumcidentur more Iudæorum ex Moſis ſacerdotis inſtituto, de quo ſic Stra. A ſucceſſoribus Moſis ex ſuperſtitione inſtitutam carnium abſtinentiam, à quibus abſtinent, & circumciſiones, & exciſiones, & ſi qua ſunt huiuſmodi alia. De quo ſic etiam Tacitus. Circumcidere genitalia inſtituere, vt diuerſitate noſcantur. Cæterum (vt autor eſt Lactantius figura circunciſionis erat, vt ſignificaretur, nudãdum eſſe pectus, i. aperto, & ſimplici corde oportere nos viuere: quoniam pars illa corporis, quæ circunciditur, habet quandam ſimilitudinem cordis, & eſt pudenda. Et ob hanc cauſam deus nudari eam iuſſit, vt hoc argumento nos admoneret, ne inuolutum pectus haberemus, i. ne quod pudendum facinus intra conſcientiæ ſecreta velaremus. Deus ergo circumciſionem à carne mortali ad animam tranſtulit, quæ ſola manſura eſt. præputium, vt diximus illic, *mox. Et præputia ducit*, ea pellicula appellatur, quæ glandem in colle regit, & reduci poteſt.

ARCANO *v.*] Pentateuchum intelligit. i. quinque volumina veteris fœderis à Moſe conſcripta, videlicet, Geneſim, Exodum, Leuiticum, Numeros, Deuter. Dictum autem pentateuchum à πέντε quinque & τεῦχος volumen, in quo Deus leges dedit Moſi, quæ ſeruabantur in arcanis. eas Moſes tradidit Iudæis.

NON *m. v.*] Voluit inquit Moſes Iudęos adeo ab omni alia religione eſſe auerſos, vt ne commercium quidem vllum haberent, niſi cum eo qui eadem ſacra coleret, nec viam erranti, nec aquam quærenti monſtraret, quod contra omnem eſt humanitatem. putauit tamen Moſes non indignum videri aduerſus eos, qui ſacra ſua non colerent. Quod quidem apud omnes vel ethnicos inhumanum & barbarum habitum ſemper fuit. Nam apud Athenienſes piaculum erat non monſtrare viam erranti. carmen erat apud ipſos, quod in publicis cantabatur ſacris pronunciabaturque, eos eſſe impios, & exectabiles qui viam non monſtrarent. Vnde Cic. in iij. Officiorum. Quid enim eſt aliud erranti viam non monſtrare, quod Athenis execrationibus publicis ſancitum eſt?

VERPOS.] hoc eſt Iudæos, qui à verſa pellicula, quæ in circunciſione mutilatur, ſunt denominati, vnde etiam verba capitur pro membro virili. Poëta in Priapea.

Tot verpas tibi dedicat ſalignas. Mart.

Incipit in medios metere verpa pedes.

vnde etiam appellæ nominatur, quaſi ſine pelle. Horat. *Credat Iudæus apella.* Idem etiam dicuntur recutiti à reſtituta cute poſt circunciſionem. inde illud Perſij. *Recutitáque ſabbata palles.* i. ſabbata Iudæorum recutitorum. Mart.

Nec recutitorum fugis inguina Iudæorum,

à reſtitutione igitur nouæ cutis Mart. item dixit, *Nec rupta recutita colla mulæ.*

SED *pater in c. eſt.*] vt filius hæc Iudæorum inſtituta ſeruet.

SEPTIMA *lux.*] Sabbatum ipſum, quod adeo ſuperſtitioſe Iudæi ſeruabant, vt irruente Tito per ſabbatum arma noluerint attingere: eum diem Latini Saturni diem nominant. vnde Frontinus in Strategematis. Diuus Auguſtus Veſpaſianus Iudæos Saturni die, quo nefas eis eſt quicquam ſeriæ rei agere, adortus ſuperauit.

IGNAVA.] Feriata, & ocioſa ſine aliquo opere.

VLLAM *partem vitæ.*] Id eſt nihil fecit, quo vita humana indigeat. Iudæi Chriſtum dominum noſtrum accuſabant, quòd in die feſto cæcum ſanaſſet.

SPONTE *tamen iuuenes.*] Per reliqua omnia inquit parentes ſponte ſua imitantur, auaritiam autem, quum per ætatem oderint, coguntur etiam inuiti exercere. ſicque immenſam patrum cupiditatem, & pernicioſam humano generi diſciplinam notat.

CAETERA.] ſcilicet viuendi veſtigia, & inſtituta & cæteros mores.

Digitized by Google

Fallit enim vitium ſpecie virtutis, & vmbra,
Cùm ſit triſte habitu, vultúque, & veſte ſeuerum,
Nec dubie tanquam frugi laudetur auarus,
Tanquam parcus homo, & rerum tutela ſuarum
Certa magis, quam ſi fortuna ſeruet eaſdem
Heſperidum ſerpens, aut Ponticus. adde quod hunc, de
Quo loquor, egregium populus putat adquirendi
Artificem: quippe his creſcunt patrimonia fabris.
Sed creſcunt quocunque modo, maioráque fiunt
Incude aſſidua, ſempérque ardente camino.
Et pater ergo animi felices credit auaros,
Qui miratur opes, qui nulla exempla beati
Pauperis eſſe putat: iuuenes hortatur, vt illam
Ire viam pergant, & eidem incumbere ſectæ.

VETVS SCHOL.

FALLIT *enim vitium.*] Sæpius ſub ſpecie virtutis, auaritia tegitur. Multi enim auaros tamquam frugi laudant, ſperantes quod frugalitate faciente, patrimonia ſua cuſtodiunt: & non ſentiunt eos cauſſa auaritiæ facero. Frugalitas quippe auaritiam contemnit, & medioeritatem amat.

CERTA *magis quam ſit.*] Tamquã ille qui aut mala, aut pellem auream ſeruabat.

QVIPPE *h.c patrimonia Fabris.*] Fabris patrimoniorum, dum auram popularem captant. & patrimonij opinione delectantur.

INCVDE *aſsidua*] Metaphora à Fabris ferrarijs. quocumque caſu.

ARDENTE *camino.*] Auaritia operante.

QVI *mir. opes.*] Qui patrimonio & diuitiis gaudet.

SIBI *nulla exempla beati.*] Qualis Apollinis oraculo declaratus eſt feliciſſimus Aglas Areas, qui numquam patrium agellum exceſſerat, eum à Deo quæreretur quis fidem veræ felicitatis impleſſet.

IRE *viam pergant.*] Perſeuerent in auaritia.

IOANNES BRITANNICVS.

FALLIT *enim vitium ſpecie virtutis.*] Filius inquit & auaritiam inſcius exercet, quia pater, quæ auaritia eſt, parſimoniam appellat, ſicque filius fallitur: quia vitium nou cognoſcit, vt vitium, ſed auaritiam exercet, putans non eſſe auaritiam, ſed diligentiam quandam, & virtutem acquirendi. Nam vitia cum virtutibus ſunt adeo finitima, vt ipſa propinquitate plerunque fallant, & pro virtutibus habeantur: nam auarum pro parco, prodigum pro liberali vocamus. Erramus inquit, & dum conamur veram virtutem ſequi, in vitia virtuti vicina incurrimus. nam auaritiam amplectimur, putantes eam eſſe parſimoniam. Imitatio eſt Horat.

Decipimur ſpecie recti. Seneca in Prouerbijs. Timidus cautum ſe vocat, ſordidus parcum.

SPECIE.] C. Colore & imagine quadam, quæ rem ipſam ementitur. Tranſlatio ſumpta à corporibus quæ vmbra ſequitur, res inanis, quæ corpori opponitur. Vel à picturis in quibus vmbræ faciunt vt pictæ ſpecies quæ non extant, neque eminent, eminere videantur. S.

QVVM *ſit triſte habitu.*] .i. ipſum vicium auaritiæ. Metaphora ſumpta ab habitu exteriore. Nam habitus, & vultus hominis ſeuerus decipit plerunque te, quia putas eum talem eſſe intrinſecus, qualis apparet extrinſecus. Nam & diligentia illà acquirendi extrinſecus videtur laudabilis, ſed ſi attendas interaneam cupiditatem inuenies nihil deteſtabilius.

AVARVS.] Licet auarus nefanda ſit cupiditate, tamen quia ad acquirendum videtur eſſe vigilantis & ſolertiſſimæ induſtriæ, laudatur vt homo vtilis, quia per ſummam virtutem & induſtriam videtur acquirere: nam acquirere iuxta mortalium concupiſcentiam magnæ eſt virtutis. vnde illud eſt Ouidij.

Non minor eſt virtus quàm quærere parta tueri

TANQVAM *p.*] Nam parſimonia nomen habet virtutis. Vergil.

Atque apibus quanta experientia parcis.

Eſt enim parſimonia ſcientia vitandi ſumptus ſuperuacuos, vel ars re familiari moderate vtendi. Sen.

CERTA *m.*] Hoc à poëta dictum cum geſtu ridentis tam ſordidam diligētiam.

SERPENS *Heſpe.*] Nam Heſperides, quæ tres fuere. ſ. Ægle, Heretuſa, & Heſperuſa filiæ Heſperi fratris Atlantis hortos habuere in Oceano Atlantico ferentes mala aurea, quæ à ſerpente peruigili cuſtodiebantur: illuc Hercules, cum imperio Euriſtei perueniſſet, occiſo ſerpente, poma abſtulit.

AVT *Pont.*] Nam apud Colchos in Ponto vbi Æta rex pater Medeæ regnauit, in templo Martis pellis velleris aurei ſuſpenſa olim fuit à Phrixo, quam tauri ignem ſpirantes, vna cum dracone dicuntur cuſtodiſſe. Eam Iaſon occiſo opera Medeæ dracone, ſuſtulit.

ADDE *quod h.*] Hoc etiam ſumma cum indignatione infertur, quod malus vt bonus laudetur.

VERENDVM.] In honore habendum, vt hominem ſolertiſſimum.

QVIPPE *his.*] Nec mirum inquit eſt ſi in precio ſunt tales, & laudantur vt optimi artifices, nam hi quidem ſunt, qui patrimonia norunt ampliare, & proinde in precio ſunt iuxta illud Ouid.

In precio precium nunc eſt, dat ſenſus honores,
Cenſus amicitias, pauper vbique iacet.

QVOCVNQVE.] .i. per fas & nefas.

INCVDE *aſſ.*] Metaphora ſumpta à fabris ferrariis, qui aſſidue cudendo ferrum extendunt. ergo incude, labore & ſolertia.

ARDENTE *camino.*] Animi cupidine flagrante.

ET *pater ergo.*] Senſus eſt. Quum ergo patrimonia ſolertia & diligentia amplientur, pater appellat creditque auaros felices, vtpote diuites, & qui amplectantur opes, & qui nullum pauperem inter felices numerent: & proinde hortatur filios, vt eandem vitæ ſequantur viam. legendum enim eſt hortatur numero ſingulari, vt ſic exponas. pater hortatur iuuenes vt imitentur veſtigia auari.

MIRANTVR.] ſuſpiciunt.

IVVENES.] Filios adoleſcentes.

SECTAE.] Quam tenent auari. à ſequendo dicta eſt ſecta: ea proprie eſt philoſophorum. qui enim Platonis dogma tenebant, Platonicam ſectam tenere dicebantur, qui Socratis, Socraticam. Seneca ad Lucilium.

Sunt quædam vitiorum elementa: his protinus illos
Imbuit, et cogit minimas ediſcere ſordes:

Mox adquirendi docet inſatiabile votum.
Seruorum ventres modio caſtigat iniquo,
Ipſe quoque eſuriẽs: neque enim omnia ſuſtinet vnquam
Mucida cærulei panis conſumere fruſtra,
Heſternum ſolitus medio ſeruare minutal
Septembri necnon differre in tempora cenæ
Alterius, conchem æſtiuam cum parte lacerti
Signatam, vel dimidio, putrique ſiluro,
Filáque ſectiui numerata includere porri.
Inuitatus ad hæc aliquis de ponte, negauit.

VETVS SCHOL.

ET *cogit minimas ediſc. ſordes.* Eum ſequi in auaritia, quæ nullis ſatiatur diuitijs.

MODIO *caſtigat iniquo.*] Praua menſura.

NEQVE *enim omnia ſuſtinet vnquam.*] Id eſt omnia ſuſtinet. Duo negatiua confirmatiuum faciunt.

ALTERIVS *conchem æſtiuam.*] Id eſt, fabam coctam, quæ illi remanſit, in alium diem cum ſardina ſeruat.

CVM *parte lacerti.*] Genus piſcis ſalſi.

FILIAQVE *ſectiui.*] Bene, ſectiui: quia quando ponitur cultoribus hortorum, tunc ſecatur.

ALIQVIS *de ponte.* Quia mendici in pontis itinere ſedent.

SED *quo diuitias.*] Id eſt, vbi ſunt diuitiæ, ſi non ipſis vteris?

IOANNES BRITANNICVS.

SVNT *quædam vitiorum elementa.*] Auari inquit non ſtatim filios ad extremas ſordes producunt, ſed quædam habent principia auaritiæ, quæ paulatim teneris puerorum mentibus inſinuant.

ELEMENTA.] Principia. bene autem elementa principia appellamus, ex quatuor enim elementis omnia principium ſuum habere certum eſt.

SORDES.] Proprie dicuntur maculæ in veſtibus, ſed metaphoricos ad animũ transfertur vocabulum, vt pro auaritia ponatur, quæ non minus hominis animum polluit, quàm ſordes veſtimenta. Horatius: *Sordidus à tenui multum diſtabit.* ——

SERVORVM *ventres modio caſtigat iniquo.*] Deſtaudat ſeruos cibarijs ſui. Nam ſeruis quaterni modij dabantur frumenti in menſem, & id dimenſum dicebatur. vnde Terentius, *De dimenſo ſuo ſuum defraudans Genium, comparſit miſer.* Hæc Donatus.

IPSE *quoque.*] Qui dominus eſt.

NEQVE *enim ſuſtinet.*] Tanta inquit auaritia premitur, vt ne fruſtra quidem mucida panis ſuſtineat comeſſe. ac ſi dicat non magis ijs abſtinet, quàm rebus delicatis.

MINVTAL.] Genus condimenti eſt, quod ex rebus minutim conciſis fiebat: vt docet Apicius varijs generibus, & nominibus. inter cætera fiebat vnum minutal ex marino piſce, liquamine, oleo, vino, porris capitalis, coriandro. Dicebatur Tarétinum, Marianum, dulce ex citreis: minutal item ex iecinoribus, & pulmonibus le-

poris à varietate rerum varium dicitur à Martiale.

Septembri.] Tempore autumnali, quo obſonia maxime corrumpuntur, & hominum corpora morbis ſunt obnoxia.

Conchem.] Id eſt fabam viridem, vt diximus in tertia Satyra.

Cuius conche tumes. De qua Martialis,

Si ſpumet rubra conchis tibi pallida teſta,

Lautorum cœnis ſæpe negare potes.

Alij ſentiunt genus eſſe leguminis non abſimile lenti. C. Alij legunt concham, vt ſit piſcis de genere teſtaceorum, cuiuſmodi ſunt multæ & variæ ſpecies, quarum aliæ lautarum ſunt menſarum, aliæ tenuium. vnde etiam lacertum piſcem coniungit poeta. S.

Signatvm.] Cuſtoditam impreſſo ſigno aduerſus fraudes ſeruorum. Cuius conſuetudinis ſic meminit Cicero in Epiſtolis. Sicut olim matrem noſtram facere memini, quæ lagenas etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exſiccatæ. Sic & Plautus in Perſa. *Nam id demum lepidum eſt, triparcos homines vetulos, auidos, aridos, bene admordere, qui allium ſeruo obſignant cũ ſale.*

Lacerti.] Piſcis eſt ex Bethica, Saxetanus dicitur à patria vbi capitur, pauperibus cum conche, vt viliſſimus cibus apponebatur. Martialis,

Quum Saxetani ponatur cauda lacerti,

Et bene ſi cœnas conchis inuncta tibi eſt.

Æstivi.] Quo tempore obſonia putreſcunt.

Silvro.] C Syluarum eum fuiſſe piſcem vocatum, quem hodie Sturionem appellamus, multis argummentis in libro De piſcibus Romanis, contendit Paulus Iouius Nouocomenſis, vir & doctus imprimis & diſertus. à quo ſi diſſenſero, nihil fecero à ſcriptorum libertate alienum. nam & ipſe à multis diſſentit. Mihi enim probabilior eorum ſententia videtur, qui, quem Sturionem vocamus, eum eſſe aiunt qui Attilius à Plinio vocatur. is enim libro nono, cap. xv. ſunt inquit, & in quibuſdam amnibus thynnis haud minores, Silurus in Nilo, Eſox in Rheno, Attilus in Pado inertia pingueſcens ad mille aliquando libras catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. Hæc Plinius, ex cuius verbis nemo eſt quin videat eum de Sturione Padi incola loqui. Nã quod ipſe de Attilo ſcribit, ego de Sturione fieri, magno cum piſcatorum plauſu ſpectaui. Eſt piſcis ſapore laudatiſſimus. S.

Inclvdere.] Cuſtodire incluſa.

Filaqve *numer.*] Ipſum porrum numeratum, ne furtim imminuatur. Filum autem appellat, quod porrum ſectiuum tenue ſit, & exile, ad differentiam capitati, quod craſſius eſt. De quibus multa Colum lib. xij. Plin. lib. xix.

Invitatvs *ad hæc*] Adeo inquit ſordide viuit, vt huiuſmodi epulis mendicus abſtineret, ſi inuitaretur. Sicque hominis auaritiam exaggerando deteſtatur.

De *ponte.*] Aliquis mendicus. Nam in pontibus pauperes ſolent mendicare, vt diximus illic: *Diruſque à ponte ſatelles.* Ordo autem eſt. Aliquis de ponte inuitatus ad hæc negabit. i. venire.

Sed quo diuitias hæc per tormenta coactas;
Cum furor haud dubius, cum ſit manifeſta phreneſis,
Vt locuples moriaris, egentis viuere fato?
Interea pleno cum turget ſacculus ore,
Creſcit amor nummi, quantum ipſa pecunia creuit,
Et minus hanc optat, qui non habet. ergo paratur

Altera

Altera villa tibi, cum rus non ſufficit vnum,
Et proferre libet fineis, maiórque videtur,
Et melior vicina ſeges. mercaris & hanc, et
Arbuſta, & denſa montem qui canet oliua,
Quorum ſi pretio dominus non vincitur vllo,
Nocte boues macri, laſſóque famelica collo
Iumenta ad virideis huius mittentur ariſtas,
Nec prius inde domum, quam tota noualia ſæuos
In ventres abeant, vt credas falcibus actum.

VETVS SCHOL.

VT *locuples moriaris.*] Id eſt, cum egeſtate vitam tolerant, vt diuites moriantur.

CRESCIT *amor nummi.*] Id eſt, Quanto plus aduntur diuitiæ, tanto plus creſcit auatitia.

ERGO *paratur Altera villa.*] Cœmuntur plures poſſeſſiones, quia vna non ſufficit.

ET *proferre libet fines.*] Producere, protendere.

ET *melior vicina ſeges*] Semper auatis res alienæ meliores & ampliores videntur.

ET *denſa montem qui canet oliua.*] Hyperbole. id eſt, integrum montem Oliueti compatas.

SI *pretio dominus.*] Non conſentit ad diſtrahendum. id eſt, cum vicinum agrum non poterit pretio elicere, ita agit, vt cogatur vicinus vendere, non patiens importunitatem animalium, quæ ille dimittit vt ſegetes ipſius depaſcantur.

QVAM *tota noualia.*] Agros ſeminatos.

FALCIBVS *actum.*] Metitum.

IOANNES BRITANNICVS.

SED *quo diuitias.*] Ad quid diuitias coactas per tot labores vis habere, ſi ijs vti non vis. C. ſic Horatius:

Quo mihi diuitias, ſi non conceditur vti? S.

ſicque hominis, ſtultitiam inſectatur, qui duriter, ac parce viuit, vt hæredibus relinquat diuitias. C. De quibus ſic Horat. *Abſumet heres Cæcuba, dignior,*
Seruata centum clauibus. S.

PER *hæc tormenta.*] Per tot ſudores, & labores congeſtas.

PHRENESIS.] Morbus eſt, quũ continua dementia eſſe incipit, aut quum æger, quamuis adhuc ſapiat, tamen quaſdam vanas imagines concipit, vnde phreneticus.

VIVERE *eg. fa.*] Egenti ſorte, & paupere ſtatu. nihil profecto eſt abſurdius diuite auaro, qui vult in paupertate viuere, vt moriatur diues. vnde eſt illud Cicer. in Catone Maiore. Auaritia vero ſenilis quid ſibi velit non intelligo. poteſt enim eſſe quicquam abſurdius, quàm quo minus viæ reſtat, eo plus viatici quærere?

CRESCIT *a.*] Imitatio eſt Horatiana. *Creſcentem ſequitur cura pecuniam.*

ET *m. h. op.*] Oſtendit moraliter poeta pauperem ad opes parandas minus anxium eſſe quàm diuitem, nec ſine ratione. Nam qui in opibus nutritus eſt, ſemper veretur ne ab ijs decidat, proindéque ſemper cogitat, non ſolum quæ parta ſunt conſeruare, ſed augere, pauperi vero qui delitias non cognouit, deſiderio ha-

Digitized by Google

bendi minus excitatur.

Et *melior.*] Sic Horat. De auaro.

Quódque aliena capella gerat diſtentius vber, *Tabeſcat.* Ouid.
Vberiúmque pecus grandius vber habet.

Seges.] Seges proprie dicitur cotum ſemitum ex quibus conficitur panis, accipitúrque pro ipſis frugibus dum adhuc in agris ſtant. Liuius ab Vrbe condita libro ſecundo. Forte ibi tum ſeges farris dicitur fuiſſe matura meſſi. Ouid.

Iam ſeges eſt vbi Troia fuit. Verg.
Hic ſegetes, illic veniunt felicius vuæ.

Arbvsta.] Arbuſtum non ſolum apud autores plerumque capitur pro loco arboribus conſito, ſed maxime pro loco conſito vitibus, vnde Columella. Arbuſtum inter quadragenos pedes diſpoſitum eſſe conuenit. Sic enim & ipſæ arbores, & appoſitæ vites melius coaleſcent, fructúmque meliorem dabunt. Ab eo elegãter etiã deducitur arbuſtare verbum, quod eſt agrum arboribus conſerere. Plin. Tranſpadana Italia populo, tilia, acere, orno, carpino, quercu, arbuſtat agros.

Canet.] Albicat.

Qvorvm *ſi precio.*] Oſtendit poeta periculoſum eſſe habentibus prædia iuxta potentem virum, quod importunitate & ſubdolis artibus coguntur ea vendere.

Si *non vincitur.*] Si non poteſt induci vllo precio, vt vendat ea.

Aristas *huius.*] .ſ. domini vicini.

Lasso *collo.*] Ratio eſt quare famelica ſint. Iugo enim colla ſubiecta diu habuerunt, vt inde per laborem contracta ſit fames.

Domvm.] Subaudi abeunt. nam abeant legendum eſt ſine aſpiratione, vt noualia nominatiui ſit caſus.

Novalia.] Totæ ipſæ ſegetes, hyperbole eſt. Noualia autem ſunt agri, qui vt docet Plin. lib. xviij. alternis annis ſeruntur.

Saevos.] Fame exaſperatos.

Dicere vix poſſis, quam multi talia plorent,
Et quot venales iniuria fecerit agros.
Sed qui ſermones? quam fœde buccina famæ?
Quid nocet hæc, inquit. tunicam mihi malo lupini,
Quam ſi me toto laudet vicinia pago:
Exigui ruris pauciſſima farra ſecantem.
Scilicet et morbis, & debilitate carebis,
Et luctum, & curam effugies, & tempora vitæ
Longa tibi poſt hæc fato meliore dabuntur:
Si tantum culti ſolus poſſederis agri,
Quantum ſub Tatio populus Romanus arabat.

VETVS SCHOL.

Et *quot venales iniuria.*] Moleſtia confinij potentis.

Qvam *fœde buccina famæ.*] Quam mala fama eſt auaris potentibus.

Qvid *nocet hæc.*] Mala fama, quæ de me loquitur, auaritiam dicit.

Qvam *ſi me t.*] Sine quæſtu aliquo vilis eſt conlaudatio.

SCILICET *& morbis.*] Id eſt, ſi mediocriter poſſideas quod tibi ad vitam ſufficiat, omnibus rebus malis carebis & quietus eris.

DEBILITATE *carebis.*] Σχῆμα ἐπίτιμα.

ET *luctum & curam.*] Mala vitioſa.

QVANTVM *ſub Tatio.*] Si tantum poſſides ſolus, quantum populus Rom. poſſedit, Campum Martium.

IOAN. BRITANNICVS.

SED *qui ſermones.*] Inſultatio eſt poetæ in auarum. Sed quum inquit tot diuitias per multas iniurias parauetis, qui ſermones ſunt de te? ac ſi dicat, vbique male audis, vbique vt improbiſſimus laceraris.

QVID *nocet hoc inquit.*] Verba auari reſpondentis. Nam infamiam auarus contemnit. vnde de auaro ita Horatius.

Sordidus, ac diues populi contemnere voces
Sic ſolitus: populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi ſimul ac nummos contemplor in arca. Et alibi Iuuenalis,
Quid enim ſaluis infamia nummis?

TVNICAM *mihi malo lupini.*] Auarus tanti facit diuitias, vt pluris æſtimet rem viliſſimam, quàm laudem & bonum nomen. contra autem vir bonus pluris facit bonum nomen quàm diuitias multas. C. Vt à Solomone in Prouerbijs dicitur. S. Eſt ergo ſenſus, Ego magis mihi volo ſiliquam lupini, ac ſi dicat, rem nullius momenti pluris facio, quàm laudari vt vir bonus, in paupertate.

TVNICAM.] Folliculum.

LAVDET *me.*] Vt virum bonum. ordo eſt, laudet me ſecantem.

PAVCISSIMA *farra exigui ruris.*] Paupertatem ſummam his verbis expreſſit.

SCILICET *& morbis.*] Ironicôs auaro reſpondet poeta. Eſt autem ſenſus: Licet diuitias tibi multas parauetis, ita vt ſolus tantum poſſideas, quantum vniuerſus populus Rom. ſub Tatio poſſidebat, non tamen poteris carere alijs incommodis, & calamitatibus. ſicque philoſophice oſtendit diuitias non eſſe eas, quæ hominem à corporis & mentis ægritudine queant vendicare, neque longiora, felicioráque tempora vitæ largiri, quum diuitem maiores etiam curæ comitentur.

DEBILITATE.] Debiles apellamus, quibus aliqua membra ſint vel diminuta, vel obtrita, vt alibi,

Hic coxa debilis, ambos Perdidit ille oculos.

QVANTVM *ſub Tatio.*] Ex modeſtia antiquorum oſtendit mores & auaritiam ſui temporis acriter damnando. nam ſub Romulo & Tito Tatio duce Sabinorum, qui fœdere percuſſo in Vrbem cum Sabinis receptus fuit à Romulo, tanta rerum modeſtia & parſimonia viuebant, vt autore Plinio libro octauo, cap. ij. bina tunc iugera pop. Romano ſatis eſſent, nullique maiorem modum attribuit. Dona etiã putauit ampliſſima imperatorum. ac fortium ciuium, quantum quis vno die pluſimum circumarauiſſet. Colum. tamen ſcribit in primo limine operis ſui De agricolatione. C. Fabritium, & Curium Dentatum, alterum Pyrrho finibus Italiæ pulſo, domitis alterum Sabinis, accepta, quæ tunc diuidebantur captiui agri ſeptem iugera non minus induſtrie coluiſſe, quàm fortiter armis quæſierãt. Plin. vero tradit Curium Dentatum quaterna agri iugera viritim populo diuiſiſſe, ſibi deinde totidem conſtituiſſe, dicentem neminem eſſe debere, cui non tantum ſufficeret.

Mox etiam fractis ætate: ac Punica paſſis
Prælia, vel Pyrrhum immanem, gladióſque Moloſſos,
Tandem pro multis vix iugera bina dabantur

Digitized by Google

Vulneribus. merces hæc ſanguinis, atque laboris.
Nullis viſa vnquam meritis minor, aut ingratæ
Curta fides patriæ. ſaturabat glebula talis
Patrem ipſum, turbámque caſæ: qua feta iacebat
Vxor, & infantes ludebant quatuor, vnus
Vernula, tres domini: ſed magnis fratribus horum
A ſcrobe, vel ſulco redeuntibus, altera cena
Amplior, & grandes fumabant pultibus ollæ.
Nunc modus hic agri noſtro non ſufficit horto.

VETVS SCHOL.

PROELIA *vel Pyrrhum.*] Epirotarum regem Pyrrum dicit. Gladios Moloſſos Epiroticos.

MERCES *hæc ſang.*] Deductis in colonia viris.

NVLLIS *vaſa. v. m. m.*] Id eſt, Numquam viſa ſunt dona minora meritis, in duobus iugeribus, id eſt, par merces laboribus viſa eſt illis quibus dabatur.

VNVS *Vernula tres domini.*] Ante nam vnum ſeruum plures domini habebant, qui erant paruuli.

A SCROBE *vel ſulco.*] Qui colebant terram. Hoc nam dicit alios in bello * alios terram colere.

AMPLIOR.] Parabatur ſcilicet.

NVNC *modus hic agri.*] Bene dixit plus nunc poſſidere in horto, quam tunc in agro.

IOANNES BRITANNICVS.

MOX *etiam fractis ætatis.*] Oſtẽdit quanta fuerint frugalitate veteres, qui etiam, ætate & bello confecti, acceptis binis iugerib. in præmium contenti erant tanquam maximis donati diuitijs. Ordo eſt. Mox vix tandem bina iugera dabãtur pro multis vulneribus etiam fracti ætate, & paſſis prælia Punica, vel Pyrrhum immanem.

MOX.] Deinde.

PASSIS *prælia Punica.*] Qui arma aduerſus Pœnos geſſiſſent.

PYRRHVM.] Epirotarũ regem, qui quum in auxilio Tarentinorũ aduerſus Romanos arma ſumpſiſſet, demum poſt varia prælia à Curio & Fabricio ſuperatus in Græciam reuerſus eſt: vbi dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ interemptus eſt.

MOLOSSOS.] Epiroticos, nam Moloſſia pars eſt Epiri vt diximus ſuperius.

TANDEM.] Hæc particula deſiderij ſignificationem habet: vt ſit, poſt longum tempus, & diutinos labores, refertúrque ad effectum expectantis. Cic. Vix tandem legi literas dignas Appio Clodio.

BINA *iugera.*] Nam, vt dictum eſt ex ſententia Plinij, bina tunc iugera ſingulis Rom. ſatis erant.

MERCES *ſanguinis.*] ſ. præliis effuſi.

NVLLIS *viſa minor.*] Tanta erant inquit moderatione, vt paucis contentis, ea merces licet exigua, nunquam viſa ſit inferior meritis. quæ in remp. contuliſſent.

AVT *ingratæ curta fides patriæ.*] Id eſt ſicut mihi videtur, Ea fuerunt veteres illi Romanæ vrbis adminiſtratores, exercituúmque ductores, animi modeſtia, vt poſt

tam egregie nauatam Reipub. operam fuſoſque fortiter hoſtes, æqui bonique cõſulerent, quicquid ſibi pro tot rebus bene geſtis decerneret patria: licet, aut admodum parce, aut nullo proſus modo gratiam referret, ingratæ ergo, id eſt quæ pro meritis & laboribus nulla, aut non ſatis magna rependeret præmia. Vel ingratæ, quæ multos, qui tam pij erga Rempub. fuerant, tamque ſtrenue pro ſalute patriæ ſe geſſerant, poſtea præmij loco, per ſummam inuidiam aut exilio, aut morte, aut grauibus pœnis affecerit. vt Satyrico more laudans antiquorum modeſtiam, tacite, mores ſui notet temporis. Ingratum vero eum dicimus, qui acceptorum beneficiorum immemor, non recognoſcit beneficium, immo quod omnino eſt à ratione alienum, non raro pro bono accepto malum reddit.

C v r t a *fides*.] Id eſt quæ tamdiu durauit, quamdiu eorum opera, induſtria prudentia & vigilantia opus fuit, vel ad Rempub. domi bene, ſapientérque adminiſtrandam, vel militiæ ad hoſtium impetus ſuſtinendos, & à patria procul repellendos.

S a t v r a b a t.] Hoc dicit in deteſtationem delitiarum ſui temporis.

T a l i s *glebula*.] Tam exiguum ſolum.

V n v s *vernula*.] Subaudi erat. i. ſeruulus duntaxat vnus, qui omnibus miniſtraret. Nam vernæ dicuntur ſerui nati domi ex ancillis.

H o r v m.] ſ. trium dominorum.

M a g n i s.] Pro maximis.

A m p l i o r.] Propter exantlatum laborem.

E t.] Pro, id eſt. nam expoſitio eſt amplioris cœnæ.

O l l a e *grandes*.] Çacabi grandiores.

P v l t i b v s.] Bene inquit pultibus, vt oſtendat lauta obſonia non ſolita parari. Nam pulte trecentis annis ante vſum panis vixerunt Romani, vt ſcribunt Verius, & Plinius.

N o s t r o *non ſufficit horto*.] Ampliores nunc habemus hortos, quàm antiqui habuerunt agros, vnde eſt conqueſtio illa Plinij, quum bina tunc iugera pop. Rom. ſatis eſſent, nec vlli maior modus attribueretur eo ſeruos pauloante principis Neronis, contemptis huius ſpacij viridariis, & piſcinas habuiſſe maiores. gratúmque eſſe, ſi non aliquis & culinas.

Inde fere ſcelerum cauſſæ, nec plura venena
Miſcuit, aut ferro graſſatur ſæpius vllum,
Humanæ mentis vitium, quam ſæua cupido
Immodici cenſus. nam diues qui fieri vult,
Et cito vult fieri. Sed quæ reuerentia legum,
Quis metus, aut pudor eſt vnquam properantis auari?
Viuite contenti caſulis, & collibus iſtis
O pueri, Marſus dicebat et Hernicus olim
Veſtinuſque ſenex; panem quæramus aratro
Qui ſatis eſt menſis: laudant hoc numina ruris,
Quorum ope, & auxilio, gratæ, poſt munus ariſtæ,
Contingunt homini veteris faſtidia quercus.

HHhh iij

VETVS SCHOL.

INDE *fere ſcelerum cauſſæ.*] Ex inſtitutione auaritiæ, quæ interficit veneno, aut ferro.

SAEVA *cupido.*] Auaritia.

ET *cito vult fieri.*] Per ſcelera ſcilicet.

SED *qua reuer legum.*] Exclamatio.

ET *Hernicus olim.*] Virgilius, *Hernica ſaxa colunt.*

VESTINVSQVE.] Oppidum eſt Italiæ.

PANEM *quæramus aratro.*] Id eſt hoc perſuadebant: Hoc tantum ex labore quæramus, quod nobis ad victum ſufficiat. hoc enim & Diis placet.

CONTINGVNT *homini v. f. q.*] Quia ante, fraga & glandem homines comedebant.

IOANNES BRITANNICVS.

INDE.] Ex tanta rerum cupiditate.

CAVSAE *ſcelerum.*] Subaudi ſunt. Nam homines ad omnia ſcelera cupiditate habendi facile impelluntur, vnde Virgilianum illud.

Quid non mortalia pectora cogis, Auri ſacra fames?

NEC *plura v.*] Ordo eſt & ſenſus. Nec vllum vitium humanæ mentis miſcuit plura venena quam ipſa auaritia, & immoderata habendi cupiditas.

GRASSATVR.] Sæuit. Eſt enim graſſari ſupra modũ ſæuire, vnde Tranquillus in Caligula. His diuerſo vitiorum genere graſſantibus, id eſt valde ſæuientibus. Graſſari etiam dicimus incedere. Saluſt. in Iugurthino Graſſatur via virtutis.

ET *cito fieri vult.*] Oſtendit multa ſcelera illi perpetranda eſſe, qui modico temporis ſpacio magnas aggregat diuitias.

VIVITE *contenti caſulis.*] Introducit verba Marſi ſenis, & Hernici Veſtinique ad filios, vt contenti ſint modicis rebus. Sicque ex frugalitate antiquorum vituperat ſui temporis luxum, & cupiditatem.

O PVERI.] O filij. pueros enim Græca conſuetudine pro filijs poſuit. Sic Horat. *Dicam & Alcidem puerósque Ledæ.*

MARSVS.] Marſi populi ſunt Sabinis contermini, de quibus abunde diximus in tertia Satyra illic, *Tranſlatus ſubito ad Marſos.*

HERNICVS.] Hernici Lauinio & Albæ vicini erant. dicti autore Macrobio ab Hernico duce.

VESTINVS.] Veſtini Sabinis & Marſis vicini ſunt.

LAVDANT *hæc numina ruris.*] Agricolæ duodecim habebant deos, quos præcipue colebant, Iouem & Tellurem, Solem & Lunam, Cererem & Liberũ, Robigum & Floram, Mineruam & Venerem, Lympham & bonum Euentum. De iis Varro. Sed nunc Liberum & Cererem intelligit, quorum beneficio mortalibus vſus panis & vini datus eſt quum ante glandibus veſcerentur, vnde eſt illud Virgilij.

Liber & alma Ceres, veſtro ſi munere tellus,
Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta,
Poculáque inuentis Acheloia miſcuit vuis.

Bacchus enim vini vſum primus docuit, Ceres vero frumenta inuenit, eadem molere, & conficere in Attica, Italia, & Sicilia, & ob id dea iudicata. hæc Plinius & Diod.

Nil vetitum feciſſe volet, quem non pudet alto
Per glaciem perone tegi, qui ſummouet Euros

Pellibus inuerſis.peregrina,ignotaque nobis
Ad ſcelus,adque nefas, quæcunque eſt, purpura ducit.
Hæc illi veteres præcepta minoribus: at nunc
Poſt finem autumni media de nocte ſupinum
Clamoſus iuuenem pater excitat: accipe ceras,
Scribe puer, vigila, cauſſas age,perlege rubras
Maiorum leges,aut vitem poſce libello.
Sed caput intactum buxo,nareſque piloſas
Adnotet, & grandes miretur Lælius alas.

VETVS SCHOL.

NIL *vetitum feciſſe.*] Is nam non vult ea quæ inlicita ſunt admittere,ſed ſua paupertate contentus eſſe.

PERgl *perone tegi*] Vir.——— *Crurum tegit altera pero,*

IGNOTAQVE *nobis.*] Quæ à nobis ignota,alios inducit ad ſcelus.

HAEC *illi veteres*] Poſteris ſuis dabant.

SVPINVM.] Dormientem.

PERLEGE *rubras.*] Rubricas iuris.

AVT *vitem poſce libello.*] Vt Centurio fias,da libellos: id eſt milita. vitis nam inſigne Centurionum eſt, à Libero patre inuentum, qui primus triumphauit, & inuentor vitis eſt.

SED *caput intactum buxo.*] Senſus hic eſt, Sic age vt te ſordidum pueri mirentur, & virtutem tuam imitentur, ſi vis Centurio militare.

MIRETVR *Lælius alas.*] Comes Lælius Centurio, ſub quo militabis, vt euertas caſas & catheias Maurorum.

IOANN. BRITANNICVS.

NIL *vetitum feciſſe volet.*] Oſtendit poeta hominem, qui mediocritatem ſequatur, nulla turpi cupiditate deuinciri.

PERONE *tegi.*] Ac ſi dicat, qui in vili habitu ambulet. Eſt enim pero genus calciamenti ex crudo corio, quo & in bellis vtebantur. Virg.

Crudus tegit altera pero. Perſius, *Nauim ſi poſcat ſibi peronatus arator.*

SVMMOVET *Euros.*] Arcet frigus.

PELLIBVS *inuerſis.*] Pellibus habentibus pilum in parte exteriore. Ouidius in iij. De triſtibus.

Pellibus hirſutis arcet mala frigora bracchis.

PEREGRINA *purp.*] Sapienter poeta oſtendit iis, qui ambitione viuant, ſumptus magnos eſſe faciendos, & proinde animum ad varias rapinas conuertendum.

PVRPVRA.] Veſtis purpurea, quæ ex longinquo venit. Eſt ergo ſenſus. Homo delectatur luxu veſtium, vt magnificus videri poſſit, non dubitat vt egregias veſtes habeat, omnia miſcere ſcelera, & bonis alienis manum inijcere, omnéſque rapinas exercere.

HAEC *præcepta.*] Subaudi dabant.

MINORIBVS] Filiis, & nepotibus.

Digitized by Google

POST *finem autumni*] Iam incipiente hyeme, quo tempore homines incipiunt lucubrare, & vacare ſtudiis.

CAERAS.] Tabellas cætatas, in quibus antiqui ſtilo ſct bebant.

CAVSAS *age.*] Suſcipe cauſas defendeudas in foro vt lucrum facias, nam vt ait Marr. *illic ara ſonant.*

RVBRAS *leges.*] Miniatas: nam capita legum minio ſolent notari. Perſ.

Excepto ſi quid Maſuri rubrica vetauit.

VITEM.] Centurionatum. Nam vitis centurionum erat geſtamen. qua percutiebantur milites: de hac plura diximus in Satyra, quæ incipit. *Stemmata quid faciunt.* illic, *Frangebat vertice vitem.*

POSCE.] Scilicet ab imperatote.

LIBELLO.] Supplici, quem potrigas imperatori.

SED *caput intactum buxo*] Fac inquit, vt Lælius, à quo ſcibendus es in militiam, videat te negligentem circa cultum corporis. nam ita te idoneum putabit militem.

INTACTVM *buxo.*] Id eſt pectine, qui ex buxo fieri ſolet. Martialis.

Multifido buxus qua tibi dente datur.

ALAS *grandes.*] Id eſt grandibus pilis hirſutas. Id enim indicium eſt virilitatis, quibus autem hirſutæ ſunt alæ hircoſi dicuntut ob fœtorem hircinum. Perſius.

Hic aliquis de gente hircoſa centurionum.

Dirue Maurorum attegias, caſtella Brigantum,
Vt locupletem aquilam tibi ſexageſſimus annus
Afferat. aut, longos caſtrorum ferre labores
Si piget, & trepidum ſoluunt tibi cornua ventrem
Cum lituis audita, pares, quod vendere poſſis
Pluris dimidio, nec te faſtidia mercis
Vllius ſubeant ablegandæ Tiberim vltra,
Neu credas ponendum aliquid diſcriminis inter
Vnguenta, & corium. Lucri bonus eſt odor ex re
Qualibet. illa tuo ſententia ſemper in ore
Verſetur, Dijs, atque ipſo Ioue digna, poetæ.
Vnde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.
Hoc monſtrant vetulæ pueris reppentibus aſſæ:
Hoc diſcunt omnes ante alpha. & beta puellæ.

VET. SCHOL.

BRIGANTVM.] Gallorum.

VT *locupletem aquilam.*] Vt ſignifer ſis ſtipendiis emeritus anno ſexageſimo, quo ſtipendia deponebant ſua.

CORNVA *ventrem.*] Si pauore cornuum, aut lituorum, venter tibi ſoluitur.

VENDERE *poſſis.*] Eſto negotiator.

PLVRIS

PLVRIS *dimidio.*] Plus media parte.

ABL. *Tiberim vltra.*] Tranſportandæ vltra Tiberim.

NEV. *credas p.*] Ne contemnas viliorem mercem, aut quæ putat, id eſt * caria

ATQVE *ipſo Ioue digna.*] Id eſt, Iouis dictum eſt.

VETVLAE *p. r. aſſa* Aſſa nutrix dicitur, quæ lac non præſtat infantibus, ſed ſolum diligentiam & munditiam adhibet. nutricula ſicca, vetuſta infantibus monſtrat.

ANTE *alfa & beta.*] Ante ætatem diſcendi.

IOANNES BRITANNICVS.

DIRVE *Maurorum attegias.*] Id eſt mappalia, & caſas, quas Mauri, qui Numidæ à Romanis appellantur, ſibi extruunt. De his Ioſephus lib. vij. De bello Iudaico ſic ſcribit, Quum ad feſtum inquit diẽ veniſſet quo attegias in honorem dei componi ab hominibus mos eſt.

CASTELLA.] Differt caſtellum ab oppido. Eſt enim oppidum idem, quod vrbs. Caſtellum vero inferius, vt neque vrbs ſit, neque pagus, ſed medium inter vtrumque, vnde Pomponius Mela ſic ſcribit lib primo. Carenna & Arſennaria sũt oppida, & Ampla caſtellum. C. Caſtellum vicus eſt ſiue ruſticanæ domus clauſæ mœnibus. S.

BRIGANTVM.] Brigantes populi ſunt in Britannia vt ſcribit Strabo. Corn. Tacitus. iam ventum haud procul mari ad Hiberniam inſulam, quum ortæ apud Brigantes diſcordiæ retraxere ducem.

SEXAGESIMVS *annus.*] Nam tunc miſſio dabatur militi, quæ honeſta dicebatur. Nam tres generales (vt tradit Marcellus De re militari) fuerunt miſſionum cauſæ honeſtæ, cauſaria, & ignominioſa. Honeſta eſt, quæ tempore militiæ impleto & emeritis ſtipendiis datur, cauſaria eſt, quum quis vitio animi, vel corporis minus idoneus militiæ renunciatur, ignominioſa cauſa eſt, quum quis propter delictum ſacramento ſoluitur.

AQVILAM *locupletem.*] Id eſt militiam ipſam opulentam. Aquila enim inſigne fuit Romanorum. vnde Valerius Flaccus libro ſexto.

Romanas veluti ſæuiſſima, quum legiones
Teſiphone regeſque monet, quorum agmina pilis,
Atque aquilis vtrinque micant.

De hoc multa ſuperius illic, *Da nunc & volucrem ſceptro, quæ ſurgit eburno.*

AVT *longos.*] Senſus eſt, aut ſi forte labor militaris eſt tibi moleſtus, nec potes ferre ſtrepitum tubarum, potes negociationem exercere, vnde lucrum tibi emergat: ſicque filium inſtruit ad rem quanque viliſſimam, vt lucrum faciat. Ordo autem eſt. Aut pares quod poſſis vendere pluris dimidio ſi te piget ferre labores caſtrorum.

SOLVVNT *ventrem.*] Naturale enim eſt. vt ex timore ſoluatur venter. Cuius rei rationem ita affert Ariſtot. in Problematis. Calor inquit inſitus nobis, quaſi animans eſt. hic ergo rem quancunque timuerit. diffugit, ſic vt quum extrinſecus ratio conturbandi, atque metuendi inuehatur, atque in ima de ſuperis defluat, & è ſummis ad infima penetret, efficitur vt alui, & veſicæ fundantur, facileſque reddantur. vnde Macrob. libro vii. Saturn. hinc & laxamentum ventris comitatur timorem, quia muſculi quibus claudebantur retrimentorum meatus, fugientis introrſum animæ virtute deſerti, laxant vincula, quibus retrimenta vſque ad digeſtionis opportunitatem continebantur.

CORNVA *audita c. l*] Hoc autem dixit ex vetere conſuetudine militiæ, nam in caſtris legio habebat tubicines, cornicines, & buccinatores. tubicines ad bellum vocabant milites, & rurſum receptui canentes reuocabant. Cornicines & buccinatores erant ornamentum totius legionis in ingreſſu conflictus, & eius reditu quoties pugnabatur. Cornicines & tubicines canebant: hinc ergo poeta ait, Cornua

Digitized by Google

cum lituis. i cornicines cum tubicinibus. nam lituus genus erat tubæ ad ſimilitudinem litui virgæ augutalis. Eſt enim virga breuis, in parte quæ robuſtior eſt incurua, qua augures vtuntur, cuius meminit Virgil.

Ipſe Quirinali lituo, paruáque ſedebat Succinctus trabea.

Lituo pro tuba vſus eſt Virgilius.

Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.

NEC *te faſtidio.*] Nec te pudeat contrectare merces etiam dedecoroſas, & quæ mitti ſolent trans Tyberim: intelligit autem negociationem coriorum. Nam animalia excoriabantur trans Tyberim. Mart.

Et detracta canis trans Tyberina cutis.

CORIVM.] Appellamus omnem pellem non modo perfectam, ſed etiam recens detractam animali.

BONVS *eſt od.*] Hoc poteſt videri dictum in auaritiam Veſpaſiani, qui vt ſcribit Tranquill. reprehendenti Tito filio, quod vectigal etiam vrinæ commentus eſſet, pecuniam ex prima penſione admouit ad nares, interrogans, an odore offenderetur: illo negante, atqui inquit e lotio eſt.

ILLA *ſententia poeta.*] Scilicet Ennij. nam verſus qui ſequitur Ennianus eſt.

HOC *monſtrat vetulæ*] Tanta inquit eſt mortalium cupiditas, vt non ſolum patres, ſed etiam vetulæ doceant puerulos has ſordes, tunc præcipue quum ſtipem aliquam poſcunt ad emenda poma. tunc enim monent verſus Enniani, vt ſint parci. Solent enim pueri aſſem à parentibus & familiaribus poſcere.

ANTE *alpha & vita*] Antequam attingant prima litterarum rudimenta: legendumque eſt vita, & non Beta quum nomina ſint literarum Græcarum.

Talibus inſtantem monitis, quemcunque parentem
Sic poſſem adfari. dic o vaniſſime, quis te
Feſtinare iubet? meliorem præſto magiſtro
Diſcipulum. ſecurus abi: vinceris, vt Aiax
Præterijt Telamonem, vt Pelea vicit Achilles.
Parcendum eſt teneris. nondum impleuere medullas
Naturæ mala. nequitia eſt cum pectere barbam
Cœperit, & longe mucronem admittere cultri,
Falſus erit teſtis, vendet periuria ſumma
Exigua, & Cereris tangens aramque, pedemque.
Elatam iam crede nurum, ſi limina veſtra
Mortifera cum dote ſubit quibus illa premetur
Per ſomnum digitis! nam quæ terraque marique
Acquirenda putas, breuior via conferet illi.

VETVS SCHOL.

VINCERIS *vt Aiax.*] Id eſt, vt illi in virtute parentes ſuos ſuperauerunt, ſic iſte te in auaritia.

ADMITTERE *cultri.*] Id eſt, tondere barbam.

SVMMA *Exigua.*] Vt in minima mercede auaritia exprimatur.

CER. *tanq. aramque.*] Vt periurus erit.

ELATAM *tam c. nurum.*] Mortuam, quæ cum dote ſibi adferat mortem.

PER *ſomn dig.*] Id eſt, quæ per ſomnum effocabitur propter dotem.

BREVIOR *via conferet illi.*] Id eſt homicidium.

IOANNES BRITANNICVS.

QVIS *qui te ſiſt. iubet.*] Quis cogit te tam cito vrgere filium ad auaritiam, quum ad id vitium ſponte ſua ſit procliuis? Vnde ſequitur, *meliorem preſto magiſtro Diſcipulum.*

SECVRVS *abi.*] Non eſt quòd dubites, quin auaritiæ ſtudium facile ſequatur.

VINCERIS *vt Aiax præterijt Telamonem.*] Ironia eſt. Ita quidem vinceris virtute à filio tuo, vt Aiax & Achilles parentes ſuos vicerunt, vt ſit ſenſus, vt illi virtute, & præclaris operibus parentes ſuos vicere, ita vitio auaritiæ filius tuus te ſuperabit.

PARCENDVM *eſt teneris.*] Eſt veluti reſponſio parentibus conquerentibus puerulos non ſtatim eſſe auaros. Ignoſcendum inquit eſt, ô pater puerulis, ſi forte ea ætate auaritia te non vincunt, quia mala inquit huiuſce cupiditatis nondum impleuere medullas, nondum penitus infuſa eſt extrema cupiditas. Sed quum facti erunt grandiores, tunc te auaritia ſuperabunt, tunc extrema laborabunt cupiditate. falſi enim erunt teſtes, & cætera.

C. PARCENDVM *eſt teneris.*] Imitatio eſt Virgiliana, qua ille monet agricolam, teneras vites, acie falcis non eſſe ſtringendas. S.

NONDVM *impleuere medullas.*] Rationem affert, non eſſe mirandum ſi ſtatim in pueritia auaritiam non exerceant, nondum enim ſunt maturi, vt perfecte auaritiam poſſint exercere: nam mala natiuæ nequitiæ, id eſt naturalis auaritiæ, quæ à natura homini inſita eſſe videtur, nondum impleuerunt medullas: nondum perfecte puerum inuaſerunt: quaſi dicat, ſata quidem ſunt à natura auaritiæ ſemina in puero, ſed nondum ad maturitatem peruenerunt.

QVVM *pectere.*] Tunc inquit quum barbitium produxerit, extremæ dabit ſigna auaritiæ.

LONGI *cultri.*] Periphraſis eſt nouaculæ, id eſt quum cœperit radere barbam.

VENDET *periuria.*] Mercede peierabit.

SVMMA *exigua.*] Parua mercede & lucro.

ARAM *Cereris.*] Illic enim ſanctiſſimum habebatur iuſiurandum.

ELATAM *tam credenurum.*] Ita iam vnuſquiſque auaritia flagrat, vt in periculo nouæ nuptæ ſint, ne à ſponſis tollantur, ſi dotem grandem tulerint.

ELATAM.] Extinctam.

DOTE *mortifera.*] Dote grandi, ex qua ei mors acceleretur.

QVIBVS *illa premetur.*] Cum quadam miſeratione pronuncianda ſunt, quaſi dicat, aconito infectis. Veneficium enim intelligit, quo per aconitum paratur. de quo Plin. ſic. Conſtat omnium venenorum ocyſſimum eſſe aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminæi ſexus animalium, eodem die inferre mortem. hoc fuit venenum quo interemptas dormientes à Calphurnio Beſtia vxores M. Cæcilius accuſator obiecit.

NAM *quæ terráque maríque.*] Irriſio eſt poetæ, non mirum eſt ſi adoleſcens ſponſam aconito necat dormientem nam ſic facilius & breuiore itinere ſibi comparabit diuitias, quæ terra, & mari, & longinquis locis acquirendæ forent: ſicque mores ſui temporis poeta ſubſannat.

Nullus enim magni ſceleris labor: hæc ego nunquam
Mandaui, dices olim, nec talia ſuaſi:

Mentis cauſſa malæ tamen eſt, & origo penes te.
Nam quiſquis magni cenſus præcepit amorem,
Et læuo monitu pueros producit auaros,
Et qui per fraudes patrimonia conduplicare
Dat libertatem, & totas effundit habenas
Curriculo: quem ſi reuoces, ſubſiſtere neſcit,
Et te contemto rapitur, metiſque relictis.

VETVS SCHOL.

NVLLVS *enim magni ſcel. lab.*] I l eſt, in perpetrando ſcelere nunquam difficultas eſt

MENTIS *cauſſa malæ.*] Exordium ſceleratæ mentis tuæ, qua iubes ei auaritiam ſequi.

ET *læuo monitu.*] Subtili monitu.

PROD. *auaros.*] Sceleratos.

DAT *l. & t. eff. Ra.*] Auctoritatem & nequitiam permittit.

QVEM *ſi reu ſub. neſcit.*] Virgil. *Fertur equis auriga.*

ET *te contempto.*] Patre vel rectore. Qui iam fuerit deditus auaritiæ, reuocari non poteſt.

IOANN. BRITANNICVS.

NVLLVS *labor.*] Sententia eſt catholica, quam præſenti negotio apte poeta accommodat, vt ſit ſenſus. Ingens ſcelus ſine vllo labore perfici ſolet, vtputa, hominem veneno aut ferro tollere, aut domum incendere.

NAM *quiſquis.*] Rationem affert, quare filius per auaritiam tot ſcelera exerceat: vt ſit ſenſus, & ordo. Quicunque inquit præcepit, & imperauit cupiditatem magni cenſus filiis, & producit pueros auaros .i. erudit & docet læuo, monitu .i. ſiniſtra & praua doctrina, & qui monet patrimonia conduplicare per fraudes, dat libertatem, & totas habenas effundit curriculo, id eſt dat poteſtatem adoleſcenti vt rapiat .i. in cauſa eſt vt (ſic inſtruendo) adoleſcens animum ſuum per ſummam libertatem ad auaritiam applicet.

PRAECEPIT *a.*] Id eſt præcipiendo infundit cupiditatem habendi cenſus, ſic alibi. *Mitem animam & mores modicis erroribus æquos Præcepit.* C. Mihi vero præcipere ſignificare hoc loco videtur ante capere, vt in illo Virg. *Si lac præceperit æſtus*, Item illud Æn. xj. *Et ſpe iam præcipit hoſtem.* poteſt etiam exponi hoc loco, præcepit, concepit amorem &c. vt ſit huius loci ſententia. Nam quiſquis cupiditate magni cenſus tenetur, quique animo magnos opes ante cepit, & propoſuit. Et qui pueros efficit auaros ſiniſtro & præpoſtero monitu, is & ſi verbo non mandat filiis vt malis artibus magnos cenſus faciant, re tamen & facto exemplo malo, peruerſaque diſciplina, dat licentiam peccandi, & ad malas aſſuefacit artes: ita vt ſi velit eum reuocare, demum non poſſit: Poſtquam enim multa ſcelera enumeraſſet, quæ filij malo patrum exemplo & diſciplina deſignant, inducit poeta malum patrem ita excuſantem, Hæc ergo nunquam mandaui, dices, olim: nec talia ſuaſi: cui poeta reſpondet, nihil referre, cum ipſe ſit auarus, & quoque iure, quaque iniuria cenſum augere ſatagat, ea re illum eſſe cauſam mentis prauæ & cupiditatis filiorum, qui in eiuſmodi exemplis educati, patris mores imitantur, vt ſupra.

Digitized by Google

Quid ſuadet iuueni lætus ſtridore catenæ?

quaſi diceret, crudelitatem ſi minus verbo, at facto tamen & exemplo. Duo igitur requirit à parentibus, rectámque diſciplinam. S.

ET *qui per fr.*] Aliqui putant hoc carmen non eſſe Iuuen. nónque omnino inſerendum, quibus ego facile ſubſcripſerim.

TOTAS *eff. ha. curr*] Metaphora ſumpta ab auriga, qui currentibus equis in circo, habenas relaxat. i. pater remittit habenas filio, id eſt omnem poteſtatem facit, vt per omnes auaritiæ campos currat, & vagetur.

CVRRICVLO.] Adoleſcenti per extremas ſordes currenti. ſic Virgil. Currum pro equo poſuit. *Infrenant alii currus.* i. equos. Et alibi, *Nec audit currus habenas.* i. ipſi equi non audiunt habenas & alibi. *Domitant in puluere currus.* i. equos ſub curribus.

QVEM.] Adoleſcentem filium tuum.

SI *reuoces.*] Si velis reuocare à curſu acquirendi. i. ne tanta auaritia laboret.

SVBSISTERE *neſcit.*] Neſcit finem facere.

RAPITVR.] Fertur præceps in profundam auaritiam: perſtat autem in tranſlatione aurigæ currentis in circo.

TE *contempto, & metis relictis.*] Te contempto, qui reuoces, nam te contemnit, ſi eum dimoueas à curſu ſuo.

METIS *rel.*[Tanto inquit auaritiæ impetu fertur, vt nullum ſibi terminum aut finem faciat, ſed omnes prætereat more aurigæ, qui in circo metas (vt debet) non luſtrat, ſed curſu præterit. nam in circo duæ erant metæ, de quibus diximus illic.

Spacium luſtrabit vtrumque Metarum:

circum quas ferebantur aurigæ. qui eas ſepties celerius circuiſſet, victor deſignabatur. Propert.

Aut prius infecto depoſuit præmia curſu,
Septima quàm metam triuerit arte rota.

Nemo ſatis credit tantum delinquere, quantum
Permittas: adeo indulgent ſibi latius ipſi,
Cùm dicis iuueni, ſtultum, qui donet amico,
Qui paupertatem leuet, attollátque propinqui:
Et ſpoliare doces, & circumſcribere, & omni
Crimine diuitias acquirere, quarum amor in te,
Quantus erat patriæ Deciorum in pectore, quantum
Dilexit Thebas, ſi Græcia vera, Menœceus:
In quorum ſulcis legiones dentibus anguis
Cum clypeis naſcuntur, & horrida bella capeſſunt
Continuo, tanquam & tubicem ſurrexerit vna.
Ergo ignem, cuius ſcintillas ipſe dediſti,
Flagrantem late, & rapientem cuncta videbis.

Digitized by Google

VETVS SCHOL.

NEMO *ſatis credit.*] Nemo ſe putat ſatisfeciſſe, niſi amplius delinquant, quam non permittas, adeo plus peccare cupiunt.

CVM *dicis iuueni.*] Si reprehendas eum benefacientem, quid illi ſuadeas niſi vt criminoſus ſit.

QVARVM *amor in te.*] Diuitiarum & auaritiæ tantum amoris habes, quam Decij habuerunt ciuitatis ſuæ.

MENECOEVS.] Qui pro ciuibus ſuis mortem elegerunt.

LEGIONES *d. an.*] Virg. ——— *ſatu immanis dentibus hydri.*

Nec galeis, denſiſque. ———

TAMQVAM *& tubicem ſurrex. vna.*] Qui eos excitet ad prælium. Inridet Græcorum audaciam paratam in omni mendacio.

IOANNES BRITANNICVS.

QVVM *dicis iuueni ſtultum.*] Senſus eſt, pater cauſa eſt, vt filius nullum opus liberalitatis exerceat, ſed potius vt ſpolier, & decipiat, quum dicit illum ſtultum eſſe, qui donet amico ſuo, & propinquo pauperi ſubueniat.

CIRCVMSCRIBERE.] Decipere. tractum eſt vocabulum ab iis qui longo ſcripturæ anfractu hominem circumligant.

QVARVM *amor.*] Id eſt quarum diuitiarum ſtudium eſt in te patre tãtum, quantum fuit Deciorum in patriam.

DECIORVM.] Hoc eſt patris & filij, quorum vterque pro patria ſe deuouit, vt ſuperius à nobis copioſe dictum fuit.

MENOECAEVS.] Thebanus fuit Creontis filius, qui cum cognouiſſet per Tyreſiam vatem Thebas ſemper liberas fore, & nunquam capi poſſe, ſi ſe voluntariæ morti exponeret, libens è mœnibus transfixo pectore ſuper hoſtes ſeſe iecit inſcio patre. Hæc ex Papinij lib. x. Thebaidos. De cuius nece ſic tradit.

Sanguine nunc ſpargit turres, & mœnia luſtrat,
Sèque ſuper medias acies nondum enſe remiſſo,
Iecit, & in ſæuos cadere eſt conatus Achiuos.

Cicero etiam in primo Tuſcul. ſic ſcribit, Menœceus vero non prætermittitur, qui oraculo edito largitus eſt patriæ ſuum ſanguinem.

SI *Græcia eſt vera.*] Hoc tanquam fabuloſum commemorat. Nam Græci innumerabiles habent fabulas. Vnde illud eſt.

Et quicquid Græcia mendax, *Audet in hiſtoria.*

Plin. lib. viij. cap xxij. Mirum eſt quo procedat Græca credulitas: nullum tam impudens mendacium eſt, vt teſte careat.

IN *quarum ſulcis.*] Fabuloſam illam Cadmi hiſtoriam tangit, vt Thebas patriam Menœcei deſignet. Cadmus enim Agenoris filius quum poſt raptum Europæ ſororis in Bœotica deſediſſet, ædificaſſetque Thebis, quoſdam ex ſociis miſiſſet, qui ad rem diuinam aquam afferrent, nec ij redirent, ipſe profectus comperit eos à ſerpente iuxta fontem ſtabulante deuoratos, quem quum mirabundus ſpectaret, audiuit vocem, fore vt ipſe quoque ſerpens ſpectaretur, quod poſtea accidit in extrema ſenectute: nam ipſe vnà cum vxore in ſerpentem conuerſus eſt. occiſo igitur eo ſerpente eius dentes accepto oraculo ſeuit, ex quibus homines armati ortiſunt: qui omnes ſtatim ſe mutuis vulneribus confoderunt, præter eos qui Cadmo ſe iunxerunt. C. De hac fabula, Vide Ouid. Metamorph. libro tertio, & Fulgentium qui ad literarum inuentionem fabulam refert. nam Cadmus literas ex Phœnice intulit in Græciam, vt quidam autumant. S.

TANQVAM *& tubicem ſurrexerit vnà.*] Tanto quidem impetu arma inter ſe diſtrinxerunt, vt putes ad id certamen tubicine excitatos fuiſſe.

Digitized by Google

ERGO *ignem.*] Senſus eſt, filius tuus, cui principia, & ſemina auaritiæ oſtēdiſti in tantam cupiditatis rabiem miſſus eſt, vt omnes quoſcunque poſſit ſpoliaturus ſit, ſed nec tu ipſe tutus eris, te enim interficiet, quaſi qui cupiditati ſuæ obſtes.

IGNEM.] Rabiem illam, & ardorem acquirendi, id eſt ipſum filium tuum feruenti cupiditate accenſum.

CVIVS *ſem.*] Cuius tu ſemina & principia dediſti.

Nec tibi parcetur miſero, trepidúmque magiſtrum
In cauea magno fremitu leo tollet alumnus.
Nota mathematicis geneſis tua: ſed graue tardas
Expectare colus. morieris ſtamine nondum
Abrupto. iam nunc obſtas, & vota moraris:
Iam torquet iuuenem longa, & ceruina ſenectus.
Ocyus Archigenē quære, atque eme, quod Mitridates
Compoſuit, ſi vis aliam decerpere ficum,
Atque alias tractare roſas. medicamen habendum eſt,
Sorbere ante cibum quod debeat et pater, & Rex.

VETVS SCHOL.

TOLLET *alumnus.*] Filius, allegoricôs. hoc eſt, & in te malitiam cum ſcelere exercebit.

EXPECTARE *colus.*] Calatos.

IAM *torquet iuuenem.*] Odioſus eſt filio.

CERVINA *Senectus.*] Quos vſque ad nongentos annos viuere dicunt. Longiuiuax.

OCYVS *Archigenem.*] Medicum. Nam pater qui pernicioſum filium habet æque debet timere ſaluti ſuæ. ſicut Rex.

SI *vis al. d. fic.*] Id eſt. antidotum, quod veneno obſtet.

IOAN. BRITANNICVS.

LEO *alum.*] Id eſt filius tuus, quem hoc modo aluiſti, te magno fremitu occidet.

TREPIDVMQVE *magiſtrum.*] Alludit ad hiſtoriam ſui temporis. nam leo manſuetus temporibus Domitiani, in theatro magiſtrum à quo fuerat educatus, lacerauit. Martialis.

Læſerat ingrato leo perfidus ore magiſtrum.

IN *caueam.*] Septa, quibus feræ coërcentur. Horat.

——— *Ac velut vrſus Obiectos caueæ valuit ſi frangere clathros.*

Cicero ad Herennium. Statim ſicut è cauea leo miſſus, aut aliqua teterrima belua ſoluta ex cathenis volitabit, & vagabitur. Qua ſimilitudine cauea itē appellatur ipſum theatrum. Apuleius in Aſino Aureo. Venus ecce cum magno auro caueæ in ipſo meditullio ſcenæ circumfuſo populo conſtitit. Valer. Flaccus in iiij. Argonauticôn de Polluce loquens ſic inquit.

Nam nec ad Æ zei pugnam videt ora parentis,
Nec ſonat Oebalius cauea fauor.

NOTA *Mathematicis.*] Eſt veluti reſponſio poëtæ ad patrem dicentem, nondum mortis ſuæ tempus aduenisſe, vt mathematici affirmauerunt vt dicat. Scio geneſim tuam notam eſſe mathematicis, ac ſi dicat, ſcio longam tibi à mathematicis vitam promitti. ſed moleſtum eſt filio expectare tantam mortis tuæ dilationem, te enim interficiet ante tempus tibi à fatis ſtatutum.

MATHEMATICIS.] Mathematici non ſolum aſtrorum periti dicuntur, ſed & qui arithmeticæ, muſicæ, & geometriæ rationem callent. Nam ſyderali ſcientia freti multis futura prædicebant. *μαθήματα* enim Græce, diſciplinæ dicuntur Latine.

GENESIS *tua.*] Id eſt genitura tua, & quid proinde de te futurum ſit. nam hi hominum natiuitates, & horoſcopum contemplantes, multa, vt diximus, futura prædicebant. vnde Tranquillus in Tito, dicitur etiam cognita vtriuſque genitura imminere ambobus periculũ affirmaſſe. Idem in Caligula. Conſulenti quoque de genitura ſua. Sulla mathematicus certiſſimam necem appropinquare affirmauit.

TARDAS *co.*] Tardam mortem. nam nimis diu viuere ei videris, & cupit te ante tempus mori. vnde & Ouidius,

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

COLOS.] Stamina Parcarum, quibus vita hominis diſponitur.

IAM *nunc obſtat.*] Impedimento es filio tuo, quippe qui videaris diu viuendo bona domeſtica atterere: & ſic oſtendit adoleſcentem inſtructum auaritia in omne ſcelus ruere.

SENECTVS *cer.* Longa, quanta ceruis attribuitur. Plin. Vita ceruis in confeſſo longa poſt centum annos aliquibus captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat adopertis iam cute in magna obeſitate.

ARCHIGENEM.] Hoc eſt medicum. nam Archigenes nomen eſt medici, de quo ſupra, *Aduocat Archigenem*, pro quo omnem medicum intelligit.

OCYVS *quære.*] Id eſt medicum cito fac conuenias, vt tibi aduerſus filij venena tradat aliquod antidotum.

MITHRIDATES *compo.*] Antidotum, quale ſibi Mithridates rex Ponti cõficiebat aduerſus venena efficaciſſimum. eius compoſitionẽ in commentario ipſius manu ſcripto, inuenit Pompeius in eius arcanis, vt docet Plin. lib. xxiij. cap. nono, ex duabus nucibus ſiccis, item ficis totidem, & rutæ folijs xx. ſimul tritis, addito ſalis grano. & qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. Sed de hoc plura in fine ſextæ Satyræ.

SI *vis a. d. fi.*] Ordo eſt. Medicamen eſt tibi habendum, quod aut pater, aut rex debeat ſorbere ante cibum, ſi vis decerpere, &c.

AVT *p. aut rex.*] Nam eadem ferme ratio eſt, patris familias in gubernatione domus ſuæ, quæ regis in regni adminiſtratione, niſi quòd hic plures, ille regit pauciores: ideoque vtrumque poſuit, ac ſi diceret, non eſſe patri minus metuendum à liberis male inſtitutis aut ſeruis, quàm regi à ciuibus, aut domeſticis, aliiſque qui eius inuident potentiæ.

ANTE *ci.*] Vt remedium aduerſus venenum.

ALIAM *ficum.*] Alium autumnum, ac per hoc alium annum viuere.

Monſtro voluptatem egregiam, cui nulla theatra,
Nulla æquare queas Prætoris pulpita lauti,
Si ſpectes quanto capitis diſcrimine conſtent
Incrementa domus, ærata multus in arca
Fiſcus, & ad vigilem ponendi Caſtora nummi,
Ex quo Mars vltor galeam quoque perdidit, & res

Non

Non potuit ſeruare ſuas. ergo omnia Floræ,
Et Cereris licet, et Cybeles aulæa relinquas:
Tanto maiores humana negotia ludi.

VETVS SCHOL.

MONSTRO *voluptatem.*] Nulla theatra tibi talem voluptatem dabunt, nullam promotionem dabit cuiquam, quod accipiet hic de tua pecunia.

DISCRIMINE.] Periculo.

FISCVS.] Pecunia ſacculi.

ET *ad v. p. Caſtora n.*] Ad templum Caſtoris.

ET *quo Mars vltor.*] Ex illo pecuniam amat, ex quo Mars à furibus ſpoliatus eſt. Antea ſolebant arcas æratas facere, & ibi mittere pecuniam ſuam Senatores, & ſic in foro Martis ponere. Verum per noctem à furibus expoliatæ ſunt arcæ, & cœperunt ex eo ad templum Caſtoris ponere. Ideo dicit, Mars vltor galeam perdidit.

OMNIA *Fl. Et Cer.*] Ludos Theatrales, qui in honorem Dearum exhibentur.

TANTO *maiores.*] Negotia hominum maiores ludos habent, quam votiua ſolemnitas.

IOAN. BRITANNICVS.

MONSTRO *vo. eg-e.*] Ait poeta in contemptum auari, maiorem voluptatem capi ex laborib. & anxietate eius, dum ſe multis periculis exponit cauſa lucri, quàm ex ludis theatralibus, & ſcenicis.

NVLLA *theatra.*] Nullos ludos theatrales, qui ad hominum voluptatem patantur.

NVLLA *pulpita.*] Nullos ludos ſcenicos. Nam in ſcena pulpita extruebantur vnde alibi

Haud tamen inuideas vati quem pulpita paſcunt. lege Victruuium.

LAVTI *pretoris.*] Ad ornatum triumphalẽ reſpicit. Nam prætor ludis theatralibus habitu triumphantis præerat, vnde ſuperius:

Qui prævidiſſet pretorem in curribus altis, In tunica Iouis?

QVANTO *diſcr.*] Si conſideras pericula, quibus ſe obijcit, dum ſtudet rem domeſticam augere.

MVLTVS *fi.*] Appoſitio eſt, id eſt multus ſacculus. Nam, vt alibi diximus, autore Pediano, ſportæ, ſportulæ, ſportellæ, nummorum ſunt receptacula & ſacci, ſacculi, ſacelli, & crumenæ, & vellereæ, & ſcorteæ, & manticæ, & marſupia, ita fiſci, fiſcinæ, fiſcellæ. C. Spartea ſunt vtenſilia ad maioris ſummæ pecunias capiendas. S. Fiſcum autem pecuniæ priuatæ eſſe oſtendit Plin. in Panegyricis his verbis, At fortaſſe non eadem ſeueritate fiſcum, qua ærarium cohibes, Immo tanto maiore, quanto plus tibi licere de tuo quam de publico credis. Fiſcum tamen etiam capimus pro receptaculo pecuniæ publicæ & ærario ipſo, vnde cõfiſcare verbum, quod eſt in ærarium referre.

NVMMI *ponendi ad Caſtora vigilem.*] Cæcitatẽ auari oſtendit, qui multis ſudoribus periculis & vitæ, pecunias acquirat, quas ſæpe ſolet amittere depoſitas apud trapezitas irruentibus furibus.

VIGILEM.] Propter cuſtodes, qui tempore noctis excubarent metu furum.

AD *Ca.*] Apud menſarios, qui erant in foro vbi erat ædes Caſtoris. ibi enim apud nummularios deponebant pecunias ſuas, quo tutiores eſſent, quod noſtris etiam temporibus fieri videmus Venetijs. hocque etiam apud priſcos factitatum docet multis in locis Plautus, tum illic in Captiuis. *Ibo intro, atque intus ſubducam ratiunculam quantillum argenti mihi apud trapezitam ſiet.* Ædem autem Caſtoris &

Pollucis fuiſſe in foro oſtendit Dionyſ. Huius autem inopinatæ, admirabiliſque apparitionis, cum ſigna adhuc Romæ multa, cum vero eſt ædes Pollucis, & Caſtoris quam ſuper foro extruxit ciuitas, vbi viſa ſunt illorum ſimulachra.

Ex *quo Mars.*] Scribit Tranquill. Auguſtum publica opera plurima extruxiſſe, ex quibus præcipua forum cum æde Martis vltoris. fori extruendi cauſa fuit hominum & iudiciorum multitudo, quæ videbatur non ſufficientibus duobus etiam tertio indigere. Ædem Marti bello Philippenſi pro vltione paterna ſuſcepto, vouerat. Temporibus igitur poëtæ numularij, qui in foro reſidebant ſpoliati, omnem pecuniam apud ſe depoſitam amiſerunt, adeo vt dicat poëta, iam ex quo Forum Martis ſpoliatum eſt, pecunias ad alterum forum Caſtoris eſſe deponendas.

Galeam *quoque perdidit.*] Nam fures quum numularios diriperent, ne ipſi quidem Marti pepercerunt. nam ei inſignia ſua abſtulerunt.

Ergo *omnia Floræ.*] Quum ergo inquit, tam varijs laborum & periculorum fluctibus auari vita agitetur, potes relinquere ludos Florales, Cereris, & Megaleſiacos, ex quibus non tantam ſpectandi voluptatem capies, quantam ex negocijs, & incommodis auari.

Omnia *aulæa.*] Omnes ludos theatrales, in quibus aulæa tenduntur, & alia vela quum ad arcendum ſolem, tum ad decorandos ludorum apparatus.

Floræ.] Flora quum opes immenſas quæſtu meretricio acquiſiuiſſet populum Romanum moriens hæredem reliquit cum magna pecunia, ex cuius annuo fœnore ſuus natalis dies celebraretur editione ludorum, quos appellant Floralia. de ijs multa Lactantius & nos apud Perſium illic.

Nam vt Floralia poſſent Aprici meminiſſe ſenes.

Ludi autem voluptuarij erant, & iocoſi, & cum omni laſciuia celebrabantur conuenienti memoriæ meretricis. nam præter licentiam verborum quibus omnis obſcœnitas effunditur, exuebantur etiam veſtibus, populo flagitante, meretrices. De quibus meminit & Valerius libro ſecundo cap. De maieſtate. Catone ludos Florales ſpectante, populus, vt mimæ nudarentur poſtulare erubuit. Martialis,

Noſces iocoſæ dulce cum ſacrum Floræ,
Cur in theatrum Cato ſeuere veniſti.

Et *Cereris.*] Hoc eſt ludos Cereris. quæ Cerealia dicuntur. in Circo currentibus equis celebrabantur. Cornelius Tacitus. Vtque Circenſium Cerealium ludicrum pluribus equitum curribus celebraretur. Ouid in iiij. Faſt.

Circus erit pompa celeber, numeróque deorum,
Primáque ventoſis palma petetur equis.
Hinc Cereris ludi, non eſt opus indice cauſæ.

Aulæa *Cybeles.*] Ludos in honorem Cybeles magnæ matris.

C. Tanto *maiores.*] ἐπιφώνημα, id eſt acclamatio, quæ addi ſolet quibuſdam dictis, ad augendam, vel excitandam admirationem, vt illa Virg. Æneid. primo.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem. S.

An magis oblectant animum iactata petauro
Corpora, quique ſolet rectum deſcendere funem,
Quam tu, Corycia ſemper qui puppe moraris,
Atque habitas, Coro ſemper tollendus, & Auſtro,
Perditus, ac vilis ſacci mercator olentis:
Qui gaudes pingue antiquæ de littore Cretæ
Paſſum, & municipes Iouis adueniſſe lagenas?

Digitized by Google

Hic tamen ancipiti figens veſtigia planta
Victum illa mercede parat, brumámque, famémque
Illa recte cauet: tu propter mille talenta,
Et centum villas temerarius aſpice portus,
Et plenum magnis trabibus mare: plus hominum eſt iam
In pelago. veniet claſsis quocunque vocarit
Spes lucri, nec Carpathium, Getuláque tantum
Æquora tranſiliet: ſed longe Calpe relicta,
Audiet Herculeo ſtridentem gurgite Solem.

VETVS SCHOL.

QVIQVE *ſolet rectum d. f.*] Funambulum.

QVAM *tu Corycia.*] Corycus ciuitas Iſauriæ, id eſt, negotiator qui omni tempore nauigas.

AC *vilis ſ. merc. ol.*] Opobalſamum, aut malabatrum fœtidæ alicuius mercis. vt ex ſententia tali, tu fœtide.

ET *mun. Iouis a. lagenas.*] Geticas, quia Iuppiter ibi nutritus eſt.

HIC *tamen ancipiti.*] Funambulus ex hac arte victum ſibi comparat.

BRVMAMQVE *fam.*] Horatius.

Frigus, quo durámque famem depellere poſſit.

ILLA *recte canet.*] Supra quam ambulat ſcilicet.

PLVS *hom. eſt iam In p.*] Id eſt, qui naufragium pertulerunt.

SED *longe Cal. rel.*] Vrnæ ſimilis mons, inde Calpe in extrema Spania.

AVDIET *Herc. ſtrid. gurg. Solem*] Gaditano Oceano Sol mergens ſtridet, vt ſi ferrum candens in aqua tinguas. vltra Herculis columnas dicit ad mare mortuum, vltra quod nauigare non conceditur. Nam ſic ſubiungit,

Oceani monſtra, & iuuenes vidiſſe marinos.

IOANNES BRITANNICVS.

AN *magis oblectant.*] Comparatione oſtendit minorem capi delectationem ex artibus ludicris, quàm ex vita auari. nam quum eius negocia contemplaris habes quod multum rideas, quódque te plurimum delectet. hęc autem interrogatio, quę affirmatiue fit, vim habet negandi, vt An interemi hominem, id eſt, non interemi: contra quæ negatiue profertur, affirmat: vt, non cœpi hoſtem? id eſt cœpi, eſt autẽ ſenſus. An maiorem affert voluptatem petaurus in theatro, quũ corpus ſuum iacit per circulos, vel funambulus qui graditur per funem. quàm tu ô auare qui nauigas propter opes maiore periculo vitæ quàm petaurus, & funãbulus ludant in theatris.

IACTATA] Immiſſa per circulos, quod videtur ſignificare Martial.

Quid ſi per graciles viæ petauri
Inuitum iubeas ſubire Ladam? Et alibi.
Quam rota tranſmiſſo totiens impacta petauro.

nam petaurum ludum eſſe volunt, quum aliquis per circulum admodum anguſtum agiliter tranſuolat, præcedentibus manibus cum reliqua corporis parte, ita vt circulum non tangat, & in pedes proſiliat, tanta eſt corporis agilitas, quod aliquando me vidiſſe memini, vnde petauriſtæ ſunt denominati, qui ludum talem exer-

cerent. Nonius ait veteribus appellatos petauriſtas, qui ſaltibus vel ſcenis leuioribus mouerentur. Varr. De vita partum libro ſecundo. Galli & Germani petauriſtæ. à [illegible] quod eſt extendo & pando, vel à [illegible] quod eſt volo, & [illegible], aura. videntur enim per aerem volare.

DESCENDERE *funem.* Periphraſis eſt funambuli, qui per per funes ambulat. idē funerepus nominatur ab Apuleio, à fune & repo: Græce ſchœnobates dicitur.

PVPPE *Cor.*] In naue errabunda, & propemodum prædatoria, quum omni contempto periculo lucra huc & illuc nauigando ſectaris, quo more errant piratæ Cilices, ſicque auarum lucri ſtudio tanquam piratam vult intelligi. Cilices enim piratæ fuerunt ſæuiſſimi, quos Pompeius intra quadrageſimum diem penitus ſuſtulit. Corycios autem appellauit à Coryco oppido Ciliciæ. eiuſdem nominis eſt promontorium, & portus, & antrum. illinc optimum crocum habetur, vt docet Plinius. Corycum etiam antrum nympharum fuit celeberrimum & formoſiſſimum, autore Strab. in monte Parnaſſo.

CORO.] Ventus eſt, qui vt docet Plin. lib. ij. cap. xlix. Flat ab occaſu ſolſtitiali, quem Græci Argeſtem vocant.

PERDITVS.] Omni ratione deſtitutus.

MERCATOR *Sic.*] Hoc eſt qui à Siculis mercaris.

OLENTIS *facci.*] Mercium olentium quæ ſaccis inferciuntur, crocum autem intelligit, nam Sicilia, vt autor eſt Strabo, frumentum, crocum, mel, pecora, pelles, lanas, in Vrbem mittebat. Et Sicanium crocum appellat Papinius in Syluis,

Et tenues Arabum reſpirant gramine plumæ, Sicaniſque crocis.

PASSVM *pingue.*] Proprium eſt epithetum paſſi. Eſt enim genus vini, quod olim ex Creta mittebatur, ex vua, quam ſticā Græci, nos apiam & ſitpulam appellamus. fit pluribus modis, ſed diligentiores vuas ſiccant ſole, donec paulo amplius dimidium pondus ſuperſit: ſicque à patiendo ſole paſſum denominatur. lege Plin. & Colum. Varronem, & Palladium.

CRETAE *antiquæ.*] Aut nobilis, aut longi temporis, quum ibi natus ſit ipſe Iupiter, qui totius mundi moderator habebatur. Inſula eſt in mari Ægæo centum Vrbium, vt tradit Plin. clariſſima fama. vnde Virgil.

Creta Iouis magni, centum digeſta per vrbes.

nam illic in Ida Iuppiter natus eſt, & nutritus à nymphis, & capra Amalthea, adhibitis Curetibus.

MVNICEPS *Io.*] Ex ea patria, ex qua fuit & Iupiter: nam municipes appellant tam poetæ quàm oratores eiuſdem loci cultores, quaſi qui idem munus capiant Vnde Vlpian. lib. j. Digeſtorum ſcribit municipes dici ſuos cuiuſque ciuitatis ciues, vt puta Campanos Puteolanos.

HIC *tamen.*] Oſtendit auarum infeliciorem eſſe quam funambulum. hic enim ſolo labore ambulandi per funem parat ſibi victum & veſtitum, nec aliud amplius quærit: ille vero inſatiabilis per omnia maria diſcurrit inhoneſto diuitiarum ſtudio.

HIC.] ſ. funambulus.

ILLA *mercede.*] Quam perſequitur à ſpectatoribus.

CAVET.] Vitat.

TALENTA.] Quod nos talentum, Græci, τάλαντον vocant à pondere & trutina: pondus vero varium fuit: nam talentum magnum Atticum octoginta tres habebat libras, paruum vero ſexaginta. autor Priſc. Apud Romanos vero, talentum autore Seruio, ſeptuaginta fuit librarum. Plinius ex auctoritate Varr. ſcribit libro xxxiij. capite tertio. talentum Ægyptium pondo octoginta pendere. Erat præterea talentum Rhodium quingentorum denarium, erat talentum Euboicum quatuor millium denariorum Romanorum, Neapolitanum ſex denarium, Syracuſanum trium denarium. C. Loquitur de Attico talento eoque minore poeta hoc loco, quod ad noſtri temporis rationem expenſum, DC. coronatis æſtimatur. mille igitur talenta DC. millia coronatorum efficiunt. i. ſexcenta millia. Sed de talentorum diuerſitate, & precijs vt rem certe teneas tibi Budæus & Georgius Agricola imprimis legendus eſt.

Digitized by Google

ASPICE. *p.*] Cum indignatione dictum ſatyrica.

MAGNIS *tr.*] Magnis nauibus compactis ex trabibus. Perſius, *Quin trabe fracta.* Item Horat. *Et trabe Cypria.*

PLVS *hominum in pelago.*] Subaudi eſt, quàm in terris. Dictum eſt in deteſtationem auaritiæ, cuius impulſu homines in pericula ſe demittunt manifeſtiſſima.

VENIET *claſſis.*] Nemo timet eo nauigare, vnde aliqua ſit ſibi ſpes lucri.

CARPATHIVM *mare.*] Quod eſt inter Rhodum, & Ægyptum, à Carpatho inſula denominatum, quæ vna eſt ex Sporadibus.

GETVLA.] Lybica, nam Getulia pars eſt Aphricæ, Mauritaniæ contermina, dicta à Getulia Vulcani filia.

SED *longe Calpe relicta.*] Senſus eſt. Etiam in Oceanum exibit ex Gaditano freto. Nam Calpe mons eſt Hiſpaniæ, qui occurrit nauigantibus in Oceanum alto cacumine, ad radices habet oppidum Calpem, quod Thimoſthenes ſcribit conditum fuiſſe ab Hercule, & olim appellatum Heracleam. illud autem obſeruandũ, quod & Priſcianus miratus eſt libro ſexto, Iuuenalem, Calpe ablatiuum corripuiſſe, quũ ſit ſimile hoc nomen Penelope, Arachne, Calliope, quæ nomina nunquam corripiuntur. quum litera Græca, ſemper in e longam vertatur. C. Non ſolus Iuuenalis corripuit: nam Ruffus Feſtus Arati interpres, corripuit illo verſu.

Lucis ab exortu procul in vada Calpe Titana.

Id autem idcirco fieri putant docti, quòd Calpe hic ſit tertiæ declinationis, vt dicamus non ſolum Calpe Calpes, ſed etiam Calpes Calpis. S.

SOLEM *ſtridentem.*] Hoc eſt ex ſententia Poſſidonij, qui autore Strabone ait ſolem in finitimis Oceani littoribus, maiorem occidere, ingenti ſtrepitu, ac ſi in illo reſtringendo pelagus efferueſcat. vnde Statius in Genethliaco Lucani.

Summis Oceani vides in vndis, Stridoremque rotæ cadentis audis.

C. Hæc eſſe ex Epicuri deliramentis ſcribit Cæl. Rhodiginus libro xxiiij. capite xiij. S.

GVRGITE *Herculeo.*] Oceano Atlantico quod eſt extra columnas Herculis. columnas autem appellant Abilam & Calpem montes, quibus ſciſſis Oceanus ab occaſu ſolis irrumpens læuo latere Europam radit, Aphricam dextro, atque inter Mauros funditur, & Hiſpaniam.

Grande operæ pretium eſt, vt tenſo folle reuerti
Inde domum poſsis, tumidaque ſuperbus aluta
Oceani monſtra, & iuuenes vidiſſe marinos.
Non vnus menteis agitat furor: ille ſororis
In manibus vultu Eumenidum terretur, & igni:
Hic boue percuſſo mugire Agamemnona credit,
Aut Ithacum. parcat tunicis licet, atque lacernis,
Curatoris eget, qui nauem mercibus implet
Ad ſummum latus, & tabula diſtinguitur vnda:
Cum ſit cauſſa mali tanti, & diſcriminis huius,
Conciſum argentum in titulos, facieſque minutas.
Occurrunt nubes, & fulgura: ſoluite funem
Frumenti dominus clamat, piperiſque coemti.

VETVS SCHOL.

VT *tenſo. f. reuerti.*] Vt pleno ſacculo reuertaris.
TVMIDAQ. *ſ. al.*] Manticula, id eſt, mercibus.
OCEANI *m. & iuu.*] Tritones & Nereides.
ILLE *ſororis.*] Furens Oreſtes. Iphigenia ſoror Oreſtis.
HIE *boue percuſſo.*] Aiax, quia & ipſe inſauit.
AVT *Ithacum.*] Vliſſem.
PARCAT *tun. licet.*] Quamuis ſe non * conſcendit, tamen inſanit.
CONCIS. *arg.*] In argenteolos ſiue nummos.
OCCVRRVNT *nubes.*] Ergo hoc dicit. non inſanit.

IOAN. BRITANNICVS.

GRANDE *operæ precium eſt.*] Inſultat auaro per ironiam.

OPERAEPRECIVM.] Id eſt voluptarium & vtile, ſumptum ab operariis quibus poſt opus ſuaue eſt præmium laboris ſui accipere.

TENSO *folle.*] Pleno marſupio.

TVMIDA *aluta.*] Id eſt plena crumena ex aluta facta. Aluta enim pro omni pelle molli accipitur. Alibi ſuperius poſuit pro genere calceamenti.

OCEANI *mõſtra & iuuenes vidiſſe marinos.*] Scribit Plinius libro nono, in Oceano Gaditano marinum hominem toto corpore, abſoluta ſimilitudine aſcendere nauigia nocturnis temporibus, ſtatimque degrauari, quas inſederit partes. Item circa littus Lugdunẽſis prouinciæ trecentas amplius beluas miræ varietatis, & magnitudinis à reciprocante deſtitutas Oceano. prætereà legatos Vliſiponentium nũtiaſſe Tyberio Cæſari viſum auditumque quodam in ſpecu concha canentem Tritonem, & in littore Santonum elephantes & arietes candore tantum cornibus aſſimilatis, ac Nereidas multas viſas fuiſſe, item multa alia monſtruoſa.

NON *vnus mentes agitat.*] Plurima ſunt ſtultorum genera. alij enim aliis modis inſaniunt, ſed auarus quoque inſania vexatur, quum ſtudio acquirendi tot ſe exponat periculis. C. Tria ſunt inſaniæ genera prima, de quibus vide Celſum libro iij. capite decimo octauo, S.

ILLE *ſororis.*] Oreſtem intelligit, qui poſt necem maternam tanto furore correptus eſt, vt Eumenides expaueſceret. Nam ſibi videbatur videre furias armatas ſerpentibus, faces intentare ardentes, mox à Pylade in Tauricam regionem perductus ab Iphigenia ſorore, ſacerdote Dianæ purificatus eſt.

EVMENIDVM.] Furiarum, quæ per antiphraſin hoc eſt contrariam locutionem Eumenides dicuntur, cum ipſis ſit nihil minus mite, beneuolumque: ἤπιος enim Græce, Latine mitem ſignificat.

ET *igni.*] Id eſt facibus ardentibus.

HIC *boue.*] Aiax Telamonius, qui ſuperatus, in armorum iudicio ab Vlyſſe in furorem eſt conuerſus, ita vt ſumpto flagro in boues ſæuiret, quos per inſaniam putabat eſſe modo Agamemnonem, cuius iudicio offenſus erat.

ITHACVM.] Vlyſſem ab Ithaca patria dictum.

PARCAT. Senſus eſt. Qui mare nauigat, demens omnino eſt, licet veſtimenta ſibi non ſcindat more furioſi.

CVRATORIS *eget.*] Ac ſi dicat, & ille quidem furioſus eſt, qui nauigat. & proinde curatoris eget. Nam curatores dantur non ſolum pupillis, ſed & furioſis & prodigis. ſed differentia magna. Nam pupilli curatori rerum adminiſtratio, duobus reliquis ſola cuſtodia. & rerum quæ deteriores futuræ ſunt venditio committitur: hæc Vlpianus. vnde eſt illud Horatianum De inſano.

——— *Interdicto huic omne adimat ius*
Prætor, & ad ſanos redeat tutela propinquos.

Digitized by Google

E T *tabula diſtinguitur vna*] Quamuis quidam hoc loco legant *tabula diſtinguitur vnda:* vt ſit ſenſus, Vnda ſubaudi maris, diſtinguitur tabula: longe tamen melius legi videtur vda vel vna vt ſubaudiatur à mari, & ſit ſenſus, Diſtinguitur tabula vna vel vda tabula, id eſt madida ab ipſo mari. id eſt adeo eſt ſtultus, vt vni tabulæ, id eſt naui vdæ & ſe & ſua committat.

C A V S A *tanti mali.*] Nam à nummo prima (vt docet Plinius) eſt origo auaritiæ excogitata fenore, quæſtuoſaque ſegnitia.

C O N C I S V M *argentum in titu*] Periphraſis eſt pecuniæ, quæ tota variis eſt ſignata imaginibus & titulis, vt pecude, vnde pecunia nominata, Iano, naui, victoria, bigis, quadrigis, & inde bigati, quadrigati, & victoriati nummi dicti: hi autem erant ex argento. Nota æris fuit ex altera parte Ianus geminus, ex altera roſtrum nauis. Lege Plinium lib. trigeſimo tertio cap. tertio.

O C C V R R V N T *nubes.*] Tanta eſt auari cupiditas, vt licet cuncta tempeſtatem minentur, tamen imperet vt nauigetur. poſſet inquit abſterreri occurrentibus nubibus, & fulguribus, ſed ille inquit nautis, ſoluite funem.

S O L V I T E *funem.*] Id eſt portu exite ſoluta naui.

Nil color hic cæli, nil faſcia nigra minatur:
Æſtiuum tonat. infelix, ac forſitan ipſa
Nocte cadit fractis trabibus, fluctuque premetur
Obrutus, & Zonam læua, morſuque tenebit.
Sed, cuius votis modo non ſuffecerat aurum,
Quod Tagus, & rutila voluit Pactolus arena,
Frigida ſufficient velantes inguina panni,
Exiguuſque cibus, merſa rate naufragus aſſem
Dum rogat, & picta ſe tempeſtate tuetur.
Tantis parta malis, cura maiore, metuque
Seruantur. Miſera eſt magni cuſtodia cenſus.

VETVS SCHOL.

N I L *faſcia nigra.*] Nubes ducta per cælum.

Æ S T I V V M *tonat.*] Naturaliter hæc dicit negotiator.

E T *Zonam læua.*] In qua fert ſolidos.

Q V O D *Tagus & r. v. Pactolus.*] Fluuij, vnus Spaniæ, alter Aſiæ.

F R I G I D A *ſufficient.*] Vda: aut nuda.

E T *p. ſe temp. t.*] Dum picturam naufragij ſui portat in tabula, ferens caſus ſui hiſtoriam.

M I S E R A *eſt magni cuſt. c.*] Miſera eſt cuſtodia magni patrimonij.

IOANNES BRITANNICVS.

F A S C I A *nigra.*] Id eſt quæ inſtar faſciæ cælum obnubilat.

Æ S T I V V M *tonat*] Non minantur inquit hæc tempeſtatem, ſed tonitrua ſunt, qualia æſtate fieri ſolent: & nominatiuus eſt caſus abſolute poſitus, vt ſit, æſtiuum tonat, id eſt res æſtiua, & qualis ſolet fieri æſtate. ſic etiam dicimus cælum tonat,

Virgilins. *Cælum tonat omne fragore.*

INFELIX.] Cum miſeratione dictum.

ZONAMQVE *tenebit*] Id eſt cingulum. Græca eſt dictio ζώνη. Nec ſine ratione ait zonam teneri, nam priſcis temporibus auro monetali zonæ ornabantur, ita vt magni eſſent pretij. vnde eſt illud apud Matthæum in Euangelio capite decimo. Nolite poſſidere aurum neque argentum, neque pecuniam in zonis veſtris. Gracchus in Oratione quam habuit de parſimonia & pudicitia ſua reuerſus ex Sardinia. Itaque inquit, Quirites quum Roma profectus ſum, zonas quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Tranquillus in Vitellio, zona ſe aureorum plena circumdedit. Apuleius in ſeptimo Metam. loquens de quadam Plotina ſic ſcribit: Et auro monetalia zonis refertis incincta. Ælius Lampridius in vita Alexandri. Miles non timet, niſi veſtitus, armatus, calciatus, & habens aliquid in zonula. C. Zona quidem cingulum eſt, ſed tamen, ſiue quòd ad zonam crumenam adligabant, ſiue quòd latiore in latere dextro zona vterentur, cui aſſuta & clauiculis affixa erat ſcortea crumena (cuiuſmodi me puero adhuc ferri conſueuerant) factum eſt, vt zona pro crumena fuerit vſurpatum. Hinc Plautus in Trinummo zonarios ſectores appellauit, quos Ariſtophanes comicus βαλαντιοτόμους, id eſt crumeniſecas, vocat. Sic enim crumeniſeca Latine dici poteſt, & crumeniſex, vt fœniſeca & fœniſex, ab antiquis falcarius operarius dictus eſt. & crimen ipſum, crumeniſecium, vel crumeniſicium potius, vt fœniſecium vel fœniſicium: quibus verbis Varro & Columella vtuntur. Item pro eo qui venam ſecat, & pro ipſius venæ ſectione non omnino male fortaſſis veniſeca, & veniſecium diceretur, Græci φλεβοτομίαν dicunt. S.

LAEVA.] Zonam enim tenebit ſiniſtra, dextra vero natabit.

SED *cuncti votis*] Sênſus eſt. Auarum cui omne aurum quod vſquam eſt, non ſufficit, oportebit facto naufragio contentum eſſe exiguis pannis velantibus inguina.

TAGVS.] Amnis Hiſpaniæ qui vt tradit Solinus ob arenas auriferas cæteris amnibus præfertur.

PACTOLVS.] Lydiæ fluuius eſt, & ipſe arenas ferens aureas.

PICTA *tempeſtate.*] Nam moris erat, vt naufragi in tabella ab humeris dependente ferrent pictum naufragium ſuum mendicantes. vnde Perſius:

Cantas quum te fracta in trabe pictum Ex humero portes.

TANTIS *parta malis.* Id eſt res partæ tantis incommodis. miſeram oſtendit auari ſollicitudinem circa res partas, dum timet ne ſibi ſurripiantur.

MISERA *eſt.*] Miſeriarum plena eſt, & ſollicitudinum.

Diſpoſitus prodiues hamis vigilare cohortem
Seruorum noctu Licinus iubet, attonitus pro
Electro, ſignisque ſuis, Phrygiaque columna,
Atque ebore, & lata teſtudine. dolia nudi
Non ardent Cynici: ſi fregeris, altera fiet
Cras domus, atque eadem plumbo commiſſa manebit
Senſit Alexander, teſta cum vidit in illa
Magnum habitatorem, quanto felicior hic, qui
Nil cuperet, quam qui totum ſibi poſceret orbem,
Paſſurus geſtis æquanda pericula rebus,

Nullum

Digitized by Google

Nullum numen abeſt, ſi ſit prudentia: nos te
Nos facimus, Fortuna, Deam. menſura tamen quæ
Sufficiat cenſus, ſi quis me conſulat, edam
In quantum ſitis, atque fames, & frigora poſcunt,
Quantum, Epicure, tibi paruis ſuffecit in hortis,
Quantum Socratici ceperunt ante penates.

VETVS SCHOL.

DISPOSITIS *prod. hamis.*] Per tranſlationem diſciplinæ militaris Spatteolorum Romæ, quotum cohortes in tutelam vrbis cum hamis & cum aqua vigilias curare conſuerunt viciniſ.

SERVORVM *noctu Licinus iubet.*] Licinus ille ex liberto Claudij, de quo ſuperius dixit: *Ego poſsideo plus Pallante & Licinis.*

PHRIG. *columna.*] Marmorea.

NON *ardent Cynici.*] Id eſt, Diogenis, qui in dolio dormiebat.

SENSIT *Alexander.*] Macedo.

QVAM *quit. ſ. p. o.*] Id eſt, Alexander.

GENTIS *equanda p. r.*] Cum magnis periculis magna res efficitur.

MENSVRA *t. quæ.*] Si vis noſſe, patrimonij modus quantus debet eſſe.

IOAN. BRITANNICVS.

DISPOSITIS *prædiues armis.*] Mendoſi codices habent hamis, nos vero correximus armis. auarus enim diſpoſitis annis res ſuas cuſtodit, non hamis quod alij inepte exponunt, quibus fures caperentur, & per Synalœphem excluditur is ſicut apud Lucretium, vbi de odore diſſerit. *Verum aliis alius & magis eſt animantibus aptus.* Virgilius in Bucolicis.

Ille latus niueum molli fultus hyacyntho. Martialis,
Sardonicas, ſmaragdos, adamantas, iaſpidas vno — Virg. in Georgic.
Aut ouium fœtus, aut vrentes culta capellas.

C. Si ſimpliciter legatur diues, nulla neque poetæ neque carmini fiet iniuria, & ſine vllo ſcrupulo conſtabit verſus. S.

COHORTEM *ſeruorum.*] Luxuriam Romanorum oſtendit, qui vt ſcribit Plinius, tantum ſeruorum numerum alebãt, vt iuſtum exercitum diceres. Præterea docet non alibi grauiores eſſe curas, quàm vbi maiores opes ſunt.

LICINVS.] Pro quocunque diuite ponitur. Nam Licinum diuitem fuiſſe diximus illic. *Ego poſsideo plus Pallante, & Licinis.* De Lycino, item Perſius.

Nunc Licini in campos, nunc Craſsi mittit in ædes,

vbi de eo multa recitauimus. Martialis,

Altáque cum Licinis marmora puluis erunt.

Eiuſdem meminit Seneca in Epiſt. Lycinum diuitiis, Apicium cœnis, Mecœnatem deliciis prouocat.

ELECTRO.] Id eſt vaſis ſuis ex electro. Eſt autem electrum aurum habens quintam portionem argenti. Electrum etiam, id eſt quod alio nomine ſuccinum vocamus, quod ex arboribus manat. hæc Plinius, ex cuius autoritate nos multa ante.

PHRYGIAQVE *columna.* Id eſt ex marmore Synadico, quod Phrygium eſt, vt ſcribit Strabo & pretioſum. De quo Tibullus.

Quid ve domus prodeſt Phrygiis innixa columnis?

ATQVE *ebore.*] Pro ſuppellectile ebore ornata. Vſurpabatur enim ebur, cum ad lacunaria ornanda, tum valuas, & ad domus ornamenta. Propertius.

Et valuæ Lybici nobile dentis opus.

LATA *teſtudine.*] Hoc eſt lectis diſcubitoriis, qui putaminibus teſtudinum integebantur, vt alibi oſtendimus.

DOLIA *nudi.*] Oſtendit poeta exemplo Diogenis Cynici paupertatem, hoc eſt eum qui pauca poſſideat, & qui nihil cupiat, feliciorem eſſe diuite auaro.

DOLIA.] Vaſa ſunt argillacea non tam vinaria, & aquaria, quàm olearia. Plin. libro decimoquinto. Dolia olearia, cadoſque imbui amurca, ne bibant oleum. *Ter. Dolia omnia releui.*

NVDI *Cynici.*] Id eſt Diogenis, qui ita diuitias contempſit, nullam in his prorſus felicitatem reponens, vt ne ad bibendum quidem poculum voluerit, quum natura id ei præſtitiſſet manibus concauis aquam ſuggerentibus. & quum datis literis ad artificem (vt ſcribit Laërtius) poſceret ſibi cellulam, iſque ſerius id efficeret, dolium pro domo habuerit. vnde illud eſt in laudem Diogenis apud Senecam, Quomodo oro te conuenit vt & Diogenem mireris, & Dædalum vter ex his ſapiens tibi videtur, qui ſerram commentus eſt, an ille qui quum vidiſſet puerum caua manu bibentem aquam, fregit protinus exemptum è perula calicem? hac obiurgatione ſubiecta, quamdiu homo ſtultus ſuperuacuas ſarcinulas habui? Qui ſe complicuit in dolio & in eo cubitauit, vnde & illud Auſonij.

Diogenes cui parua penus, cui dolia ſedes,
Ad manes abiit, Cerberus inde vetat,

De Cynicis item ſuperiore Satyra abunde dictum eſt illic,

Et qui nec Cynicos, nec Stoica dogmata legit.

NON *vt ardent.*] Erant enim fictea, unde ſequitur, *in illa teſta.*

COMMISSA.] Coniuncta, vnde commiſſuras appellamus iuncturas lapidum.

SENSIT *Alexander.*] Senſus eſt Alexander facile animaduertit quanto felicior eſſet Diogenes in illa paupertate, qui nihil cuperet, quàm ipſe eſſet, qui multa appeteret, vnius mundi non contentus imperio, innumeros alios à philoſophis excogitatos affectabat. Ferunt enim eum, quum Corinthum veniſſet, illicque offendiſſet Diogenem, & ab eo non ſalutaretur, ad ipſum acceſſiſſe: rogantique, vt ſi qua ſibi præſtari vellet, indicaret, nunc quidem paululum inquit, velim à ſole abſis: offecerat videlicet apricanti. quibus verbis docuit continentiam ſuam nullis diuitiis ſuperari poſſe.

IN *illa teſta.*] In illo dolio, quod, vt diximus, argillaceum erat.

MAGNVM *habitatorem.*] Ipſum Diogenem tam excellentis animi, vt pote qui omnes diuitias prorſus contemneret.

POSCERET *ſibi totum orbem.*] Nam Alexander tanta gloriæ cupidine flagrauit vt Anaxarcho comiti ſuo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mundos referenti, Heu me miſerum, dixerit, quod nec dum vno ſum potitus vnde ſuperius, *Vnus Pelleo iuueni non ſufficit orbis.*

PASSVRVS.] Cui adhuc non minora præteritis ſubeunda eſſent pericula.

NVLLVM *numen habes?*] Hoc ſuperioribus coniungitur. Diogenes quum in tanta verſabatur inopia, poterat videri ſæuiſſimis fortunæ fluctibus agitari, ſed reuera inquit, Diogenes tanta fuit animi prudentia, vt Fortuna, quam nos parũ prudentes deam facimus, vires ſuas in eum nunquam exercere potuerit, quominus eſſet & felix; & fortunatiſſimus. Nam prudentia ſua fortunam ſuperauit. Is enim fortunam ſuperare dicitur, cuius vita rationis ductu gubernatur. vnde oſtendit Iuuenalis, fortunam nullam habere poteſtatem in hominem, ſi ratione vt Diogenes regatur. Idem ſuperius iiſdem omnino verbis dixit, niſi quod vltimus verſus ſic habuit *Nos facimus fortuna deam cœloque locamus.* quæ quidem omnia eo tendunt, vt oſtendat magnum eſſe mortalium errorem qui quicquid ſiue bene, ſiue male con-

tingit, Fortunæ tanquam deo cuidam omnium autori tribuunt. hinc apud veteres & bonæ Fortunæ & malæ templa dicata fuerunt.

NVLLVM *numen habes.*] Id eſt nullam potentiam. Nam numen dicitur proprie dei potentia, vt legendum ſit habes, & non abeſt, Nam ſermo eſt ad Fortunam.

SI *ſit pruden*] Si homo vſu rationis gubernetur. Nam prudentia virtus eſt quæ in delectu conſiſtit bonorum & malorum: vt oſtendat felicioris vitæ viam iuueniſſe Diogenem per prudentiam.

c. FORTVNA.] Recte fortunam opponit prudentiæ, quòd quæ caſu, & fortuito eueniunt, conſilio dici facta non poſſunt, & contrà. Nam fortuna ab Ariſtotele dicitur, cum quid nullo noſtro conſilio, accidit: cuius quòd ignoratur cauſa (cum tamen nihil fiat ſine cauſa) fortunam tum cauſam appellamus. Fortuna, inquit Cicero in Academicis, efficit multa improuiſa in nobis, propter obſcuritatem, ignorationémque cauſarum. Sed de hoc errore mortalium in Fortuna colenda, operæprecium eſt Plinij verba ſubijcere. Toto quippe mundo, inquit, & locis omnibus, omnibúſque horis omnium vocibus Fortuna ſola inuocatur, vna nominatur, vna accuſatur, vna agitur rea, vna cogitatur, ſola laudatur, ſola arguitur, & cum conuiciis colitur: volubilis, à pleriſque vero & cæca etiam exiſtimata, vaga, inconſtans, incerta, varia, indignorum fautrix. Huic omnia expenſa, huic omnia feruntur accepta: & tota ratione mortalium, ſola vtranque paginam facit: Adeóque obnoxiæ ſumus ſortis, vt ſors ipſa pro deo ſit, qua deus probetur incertus. Hæc ille lib. Natu hiſto. ij. capite vij. S. Magnæ vero temeritatis & inſipientiæ eſt, ea quæ nobis noſtra culpa contingunt, fortunæ, quæ apud cordatos nihil eſt, tanquam autori ſine qua nihil fiat tribuere. Quod aperte nobis demonſtrarunt multi apud veteres ethnicos, & quotidie qui vere ſunt Chriſtiani.

NOS *facimus te deam.*] Adeo inquit nos cæci ſumus, vt ſi quid nobis vel bene, vel ſecus ceſſerit, fortunæ numini aſſignemus, nec id putemus accidiſſe, aut imprudentia, aut ignorantia noſtra.

MENSVRA *tamen.*] verba ſunt ad auarum. Si tamen, inquit vult ſcire auarus quantum ſibi ſit appetendum, id appetat quòd neceſſarium tantum ſit. vt oſtendat illum qui rebus neceſſariis contentus non ſit, nullo modo beatum eſſe poſſe, quum aſſiduo cupiditatis fluctu agitetur.

EDAM.] Dicam.

INQVANTVM.] Tantum ſufficit quantum ſitis, & ſames, & frigora poſcunt, id eſt victus, & veſtitus. C. Sic etiam Diuus Paulus 1. Tim. 6. Victu & veſtitu contenti ſimus. S.

EPICVRE *tibi.*] Epicurus licet ſummum bonum poneret in voluptate, tamen tenui victu contentus fuit. Nam, vt ſcribit Laërtius, aqua tantum & cibario pane contentum ſe eſſe teſtatur.

PARVIS *hortis.*] Nam Athenis, vt docet Plinius libro decimonono, hortos habuit quos primus inſtituit. vnde & hortorum magiſter eſt appellatus. Nam vſque ad eum moris non fuerat in oppidis haberi rura.

PENATES *Socratici*] Id eſt ipſe Socrates, deinceps ſecta Socratica, qui rebus naturæ neceſſariis vixerunt contenti.

COEPERVNT.] Apprehenderunt.

ANTE.] Nam Socrates ante Epicurum.

Nunquam aliud natura, aliud ſapientia dicit.
Acribus exemplis videor te cludere. miſce
Ergo aliquid noſtris de moribus: effice ſummam
Bis ſeptem ordinibus, quam lex dignatur Othonis.

Digitized by Google

Hæc quoque ſi rugam trahit, extendit que labellum:
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum impleui gremium, ſi panditur vltra:
Nec Crœſi fortuna vnquam, nec Perſica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narciſſi.
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis vxorem occidere iuſſus.

VETVS SCHOL.

A l i v d *ſapientia dicit.*] Poſcit philoſophia.

A c r i b v s *exemplu.*] Id eſt video te nolle conſentire ad philoſophorum patrimonia.

B i s *ſeptem ordinibus.*] Id eſt, gradibus equitum Romanorum.

S i *rugam trahit.*] Si diſplicet, & triſtem facit, duorum equitum patrimonium fac.

N e c *Crœſi.*] Crœſus ille eſt cui Solon dixit, ὅρα τέλος μακροῦ βίου: cuius filius, cum ipſe Trallibus victus eſſet à Cyro rege Perſarum, adoleſcens vſque id mutus, intentum iugulo patris gladium cum vidiſſet, ſubito exclamauit, Homo Cyre parce homini.

N e c *diuitiæ Narciſsi.*] Narciſſus libertus Claudij potentiſſimus, idemque ditiſſimus Eunuchus.

VET. SCHOL.

N v m q v a m *aliud natura.*] Diluit ea quæ ſibi obijci poterant ab auaro: ea ſcilicet quæ propoſuerit ad ſuadendam frugalitatem eſſe ex præceptis philoſophicis, quæ doceant medioeritatem omnibus in rebus eſſe tenendam. Ait ergo poeta, id etiam naturam dicere quòd & philoſophia dicit, nec vnquam naturam à philoſophia diſerepare. quæ enim philoſophi dicunt à natura omnia deprompta ſunt. ea enim nobis omnium virtutum veluti agnieulos & ſemina dedit, vt qui naturam, hoc eſt prima illa naturæ ſemina ſecutus fuerit, nunquam aberrauerit. Eſt enim natura vt docet Cicero in libro De natura deorum, vis quædam, ſiue ratio ciens motus in corporibus neceſſarios. huic aliqui tantum tribuerunt, vt ſupra deum eſſe dicerent: alij deo æqualem, alij inferiorem, alij ſolam ſine deo eſſe affirmarunt, ſicut ſuperius ample & aperte expoſuimus.

V i d e o r *te claud.*] Fortaſſe inquit, videor efficacibus exemplis ad nimiam te cogere frugalitatem, idque tibi minime eſſe gratum.

A c r i b v s *exemplis.*] Efficacibus, quæ tibi protuli, & Epicuri, & Socratis, ad bene honeſteque viuendum. homines enim melius inſtituuntur.

C l a v d e r e.] Cogere.

M i s c e *ergo.*] Cum indignatione dicuntur hæc à poeta. ſi præcepta inquit, mea & exempla tibi grata non ſunt. ſequere ergo affectus & mores humanos, qui in eo ſunt, vt hæc bona temporalia omni ſtudio ſequamur, & diuitias comparemus. Sic & Perſius indignatus in auarum, quem inſatiabilem videt, exclamat;

Vnde animam lucro, mercare, atque excute ſolers
Omne latus mundi, ne ſit te ditior alter

M i s c e.] Tracta, agita.

Digitized by Google

De *moribus noſtris*] Secundum mores noſtros,& affectus humanos qui illuc omnino tendere videntur, vt opes comparentur.

Effice *ſummam*] Compara tibi quadringenta ſeſtertia, quam ſummam qui habebat,eques erat Romanus,& in quatodecimo gradu theatri poterat ſedere.de qua re plura diuerſis locis, ſed maxime diximus illic,

Sic libitum vano qui nos diſtinxit, Othoni.

Bis *ſeptem ordinibus.*] Id eſt quatuordecim gradibus theatri.

Lex *Othonis.*] Legem enim tulerat Roſcius Otho,vt diximus ſuperius, nequis in quatuordecim gradibus ſederet, niſi qui ſummam quadringentorum ſeſterti' im haberet.

Haec *quoque.*] Id eſt ſi hæc ſumma adhuc tibi ſatis non eſt,ſume tibi ſummam duorum equitum, & id ſi parum tibi videtur, ſume trium. Sed hoc te volo ſcire. illum nulla diuitiarum magnitudine expleri poſſe,qui rebus neceſſariis non ſit contentus,iuxta illud Claudiani libro primo in Ruffinum *Semper inops quicumque cupit.*

Et *rugam trahit.*] Metaphora ſumpta à ſacco, qui quum plenus non ſit, rugam trahit. Imitatio eſt Perſij.

Iam decies & iam mihi quarto, Iam redit in rugam.

Extenditqve *labellum.*] Sumptum ab ijs, qui tanquam famelici labra oris extendunt ad cibum capiendum.

Dvos *equites.*] Cenſum duorum equitum, id eſt octingenta ſeſtertia.

Fac *tertia.*] Si adhuc octingentis ſeſtertiis non es contentus, ſume mille & ducenta, vt ſit ſumma trium equitum. Sed (vt dixi) hæc cum,ſtomacho ſunt legenda.

Si *non impleui gremium.*] Hæc cum inferioribus coniunguntur, vt ſit ſenſus: Si adhuc non potui te his diuitiis ſatiare, vt adhuc alias velis, nec fortuna vnquam Crœſi, nec regna Perſica, nec diuitiæ Narciſſi ſufficient animo tuo .i. nulla opum magnitudo poterit animum tuum explere.bene autem animum dixit, animus enim homines diuites, non arca facit, & ita oſtendit auarum inſatiabilem penitus eſſe.

Gremivm.] Perſtat in metaphora veſtis.

Si *panditur.*] ſ. gremium.

Vltra.] i.ſi adhuc plura quæris.

Fortvna *Crœſi.*] Hic eſt ille Crœſus Lydorum rex, de quo plura diximus in x. Satyra illic.

Regem tranſeo Ponti, & Crœſum.

Regna *Perſica.*] Diuitiæ Perſicæ: reges enim Perſarum, quales fuere Xerxes & Cyrus,mira extitere potentia, opibúſque ampliſſimis.

Divitiae *Narciſſi.*] Libertorũ duos præcipue ſuſpexit Claudius Cæſar, Narciſſum,& Pallantem: decreto quoque ſenatus non præmijs modo ingentibus, ſed & quæſtoriis, prætoriíſque ornamentis ornari libenter paſſus eſt, tantum præterea acquirere, & rapere, vt querente eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurde ſit dictum,abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur. De ijs Tranquil. & Tacitus meminerunt.

Indvlsit *omnia.*] Conceſſit, & permiſit omnia. Nam, vt dixi, multis rapinis locupletati ſunt.

Cvivs *imperijs.*] ſ.Narciſſi, vt ſit ordo Cuius imperiis Claudius paruit iuſſus occidere Meſſalinam vxorem, vt oſtendat tanta autoritate Narciſſum fuiſſe apud imperatorem,vt quodammodo videretur ipſi principi imperare. Nam ei autor fuit vt vxorem interficeret deprehenſam in adulterio cum Silio, cui datarus erat veniam, niſi Narciſſus cædem ei maturauiſſet, immiſſis centurionibus,& tribuno,cuius ictu transfixa eſt in hortis Lucullianis.

Digitized by Google

Hæc quoque ſi rugam trahit, extendi:que labellum:
Sume duos equites, fac tertia quadringenta.
Si nondum impleui gremium, ſi panditur vltra:
Nec Crœſi fortuna vnquam, nec Perſica regna
Sufficient animo, nec diuitiæ Narciſſi.
Indulſit Cæſar cui Claudius omnia, cuius
Paruit imperiis vxorem occidere iuſſus.

VETVS SCHOL.

ALIVD *ſapientia dicit.*] Poſcit philoſophia.

ACRIBVS *exemplis.*] Id eſt video te nolle conſentire ad philoſophorum patrimonia.

BIS *ſeptem ordinibus.*] Id eſt, gradibus equitum Romanorum.

SI *rugam trahit.*] Si diſplicet, & triſtem facit, duorum equitum patrimonium fac.

NEC *Crœſi.*] Crœſus ille eſt cui Solon dixit, ὅρα τέλος μακροῦ βίου: cuius filius, cum ipſe Trallibus victus eſſet à Cyro rege Perſarum, adoleſcens vſque id mutus, inſentum iugulo patris gladium eum vidiſſet, ſubito exclamauit, Homo Cyre parce homini.

NEC *diuitiæ Narciſſi.*] Narciſſus libertus Claudij potentiſſimus, idemque ditiſſimus Eunuchus.

VET. SCHOL.

NVMQVAM *aliud natura.*] Diluit ea quæ ſibi obijci poterant ab auaro: ea ſcilicet quæ propoſuerit ad ſuadendam frugalitatem eſſe ex præceptis philoſophicis, quæ doceant mediocritatem omnibus in rebus eſſe tenendam. Ait ergo poeta, id etiam naturam dicere quòd & philoſophia dicit, nec vnquam naturam à philoſophia diſcrepare. quæ enim philoſophi dicunt à natura omnia deprompta ſunt. ea enim nobis omnium virtutum veluti agniculos & ſemina dedit, vt qui naturam, hoc eſt prima illa naturæ ſemina ſecutus fuerit, nunquam aberrauerit. Eſt enim natura vt docet Cicero in libro De natura deorum, vis quædam, ſiue ratio ciens motus in corporibus neceſſarios. huic aliqui tantum tribuerunt, vt ſupra deum eſſe dicerent: alij deo æqualem, alij inferiorem, alij ſolam ſine deo eſſe affirmarunt, ſicut ſuperius ample & aperte expoſuimus.

VIDEOR *te claud.*] Fortaſſe inquit, videor efficacibus exemplis ad nimiam te cogere frugalitatem, idque tibi minime eſſe gratum.

ACRIBVS *exemplis.*] Efficacibus, quæ tibi protuli, & Epicuri, & Socratis, ad bene honeſteque viuendum. homines enim melius inſtituuntur.

CLAVDERE.] Cogere.

MISCE *ergo.*] Cum indignatione dicuntur hæc à poeta. ſi præcepta inquit, mea & exempla tibi grata non ſunt. ſequere ergo affectus & mores humanos, qui in eo ſunt, vt hæc bona temporalia omni ſtudio ſequamur, & diuitias comparemus. Sic & Perſius indignatus in auarum, quem inſatiabilem videt, exclamat:

Vnde animam lucro, mercare, atque excute ſolers
Omne latus mundi, ne ſit te ditior alter

MISCE.] Tracta, agita.

DE *moribus noſtris*] Secundum mores noſtros,& affectus humanos qui illuc omnino tendere videntur, vt opes comparentur.

EFFICE *ſummam*] Compara tibi quadringenta ſeſtertia, quam ſummam qui habebat,eques erat Romanus,& in quatuordecimo gradu theatri poterat ſedere,de qua te plura diuerſis locis, ſed maxime diximus illic,

Sic libitum vano qui nos diſtinxit, Othoni.

BIS *ſeptem ordinibus.*] Id eſt quatuordecim gradibus theatri.

LEX *Othonis.*] Legem enim tulerat Roſcius Otho, vt diximus ſuperius, nequis in quatuordecim gradibus ſederet, niſi qui ſummam quadringentorum ſeſtertium haberet.

HAEC *quoque.*] Id eſt ſi hæc ſumma adhuc tibi ſatis non eſt,ſume tibi ſummam duorum equitum, & id ſi parum tibi videtur, ſume trium. Sed hoc te volo ſcire. illum nulla diuitiarum magnitudine expleri poſſe,qui rebus neceſſariis non ſit contentus,iuxta illud Claudiani libro primo in Ruffinum *Semper inops quicumque cupit.*

ET *rugam trahit.*] Metaphora ſumpta à ſacco, qui quum plenus non ſit, rugam trahit. Imitatio eſt Perſij.

Iam decies & iam mihi quarto, Iam redit in rugam.

EXTENDITQVE *labellum.*] Sumptum ab ijs, qui tanquam famelici labra oris extendunt ad cibum capiendum.

DVOS *equites.*] Cenſum duorum equitum, id eſt octingenta ſeſtertia.

FAC *tertia*] Si adhuc octingentis ſeſtertiis non es contentus, ſume mille & ducenta, vt ſit ſumma trium equitum. Sed (vt dixi) hæc cum ſtomacho ſunt legenda.

SI *non impleui gremium.*] Hæc cum inferioribus coniunguntur, vt ſit ſenſus : Si adhuc non potui te his diuitiis ſatiare, vt adhuc alias velis, nec fortuna vnquam Crœſi, nec regna Perſica, nec diuitiæ Narciſſi ſufficient animo tuo .i. nulla opum magnitudo poterit animum tuum explere. bene autem animum dixit, animus enim homines diuites, non arca facit, & ita oſtendit auarum inſatiabilem penitus eſſe.

GREMIVM.] Perſtat in metaphora veſtis.

SI *panditur.*] ſ. gremium.

VLTRA.] i. ſi adhuc plura quæris.

FORTVNA *Crœſi.*] Hic eſt ille Crœſus Lydorum rex, de quo plura diximus in x. Satyra illic.

Regem tranſeo Ponti, & Crœſum.

REGNA *Perſica.*] Diuitiæ Perſicæ : reges enim Perſarum, quales fuere Xerxes & Cyrus, mira extitere potentia, opibúſque ampliſſimis.

DIVITIAE *Narciſſi.*] Libertorū duos præcipue ſuſpexit Claudius Cæſar, Narciſſum,& Pallantem : decreto quoque ſenatus non præmijs modo ingentibus, ſed & quæſtoriis, prætoriíſque ornamentis ornari libenter paſſus eſt, tantum præterea acquirere, & rapere, vt querente eo quondam de fiſci exiguitate, non abſurde ſit dictum, abundaturum, ſi à duobus libertis in conſortium reciperetur. De ijs Tranquil. & Tacitus meminerunt.

INDVLSIT *omnia.*] Conceſſit, & permiſit omnia. Nam, vt dixi, multis rapinis locupletati ſunt.

CVIVS *imperijs.*] ſ. Narciſſi, vt ſit ordo Cuius imperiis Claudius paruit iuſſus occidere Meſſalinam vxorem, vt oſtendat tanta autoritate Narciſſum fuiſſe apud imperatorem, vt quodammodo videretur ipſi principi imperare. Nam ei autor fuit vt vxorem interficeret deprehenſam in adulterio cum Silio, cui daturus erat veniam, niſi Narciſſus cædem ei maturauiſſet, immiſſis centurionibus, & tribuno, cuius ictu transfixa eſt in hortis Lucullianis.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS
SATYRA XV.

DE RELIGIONIBVS ÆGYPTI.

Obtinet Ægyptus peruerſos impia ritus.

QVIS neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demẽs
Aegyptus portẽta colat? crocodilon adorat
Pars hæc: illa pauet ſaturam ſerpentibus Ibin.
Effigies ſacri nitet aurea cercopitheci,
Dimidio magicæ reſonant vbi Memnone chordæ,
Atque vetus Thebe centum iacet obruta portis.
Illic cæruleos, hic piſcem fluminis, illic
Oppida tota canem venerantur, nemo Dianam.
Porrum, & cepe nefas violare, & frangere morſu.

VETVS SCHOL.

AD Voluſium ſcribit de Ægyptiorum ſacris; odio Criſpini qui Ægyptius erat egens & modo magiſter peditum atque equitum factus eſt.

CROCODILON *adorat.*] Qui ab ichneumone perit dormiens.

ILLA *pauet ſaturam ſerpentibus Ibin*] Ibin propterea Aegyptij colunt, quod illi naturale cum ſerpentibus bellum eſt. Nam cum Agyptum Nilus etiam ſerpentibus inundauerit, illa eos omnes deuorat ſimul & aſpides. De huiuſmodi animalium genere Cicero in libro de natura Deorum primo, ſic ait: Ipſi qui irridentur

Ægyptij nullam beluam, niſi ob aliquam vtilitatem, quam ex ea caperent, conſecrauerunt: veluti Ibin. Ibes maximam vim ſerpentum conficiunt, quaſi aues excelſæ, cruribus rigidis, corneo proceroque roſtro: auertunt peſtem ab Ægypto, cum volucres angues ex Libyæ vaſtitate vento Africano inuectas interficiunt, atque conſumunt: atque fit, vt illæ nec morſu viuæ noceant, nec odore.

DIMIDIO *magicæ r. v. M. C.*] Memnonis ex ære ſtatua, citharam tenens, certis horis canebat. Hanc Canbis rex iuſſit aperiri, exiſtimans mechanicum aliquod eſſe quod intra ſtatuam lateret: nihilominus tamen aperta ſtatua quæ erat magice conſecrata, horis ſtatutis ſonũ reddidit. Ideo dimidio dixit. id eſt aperto & diuiſo.

ATQVE *vetus Thebe.*] Thebas dicitur trans Aegyptum Liber condidiſſe.

IOANNES BRITANNICVS.

QVIS *neſcit Voluſi.*] Hãc Satyra Volutium Bithynicum amicum ſuum alloquitur, deteſtans non ſine quadam miſeratione odium mutuum & feritatem Aegyptiorum, quos ait tanta animorum diſſenſione inter ſeſe ſæuire, vt calcata omni humanitate in mutuam perniciem ruant, vnguibũ'que & dentibus ſe lacerent & abſumant, cauſámque tanti odij oſtendit eſſe ex diuerſa ſuperſtitione, & multiplici deorum cultu, ſimúlque ridet eorum ſuperſtitionem, qui animalia bruta colant, & homines necent, & comedant. Satyra inſcribitur de feritate Aegyptiorum.

QVALIA *portenta.*] Nam Aegyptij vniuerſi colunt quædam animalia, quemadmodum ex terreſtribus tria, bouem, canem, felem: Ex volatilibus accipitrem atque Ibin. Ex aquatilibus duo, lepidotum piſcem, & oxyrynchum. Sunt alia quæ quiſque ſeorſum colit, vt Saitæ & Thebani ouem, Latum vero, qui piſcis quidam eſt in Nilo Latopolitani, Cepum Babylonij qui ſunt iuxta Memphim, Capram & Hircum Mendeſij, Murem araneum Athribitæ, Aquilam Thebani. Item alij aliud. Itaque Aegyptiorum mentibus adeo ſuperſtitio hæc inhæſit. vt premẽte aliquando Aegyptios fame, plures ab humana carne ob inopiam cibi non abſtinerent, animalia ſacra intacta relinquerent. De quo cultu ſic meminit & Cic. in v. Tuſc. Aegyptiorum morem quis ignorat? quorum imbutæ mentes prauitatis erroribus, quamuis carnificinam prius ſubierint quam ibim, aut aſpidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent. Quorum etiam ſi imprudentes quippiam fecerint, pœnam nullam recuſent: vnde quum quidam etiam Romanus felem per imprudentiam occidiſſet, ad domum eius à plebe concurſum eſt, neque ab regiis ad id miſſis principibus, neque Romanorum timore à pœna homines abſterreri potuerunt.

DEMENS.] Bene demens, vt quæ bruta tanquam deos adoret, in homines impie ſæuiat: & ita auget inuidiam feritatis eorum, quod viliſſimis animalibus ſummam religionem & cultum diuinum exhibeant, homines vero crudeliſſime necent.

AEGYPTVS.] Prima pars Aſiæ Aegyptus eſt inter Catabathmon & Arabas, Aethiopiam contingit ad meridiem, terra expers imbrium, mire tamen fertilis.

CROCODILON.] Animal eſt quadrupes ſpecie lacertæ, & in terra & in flumine pariter valet. linguam non habet, maxillam mouet ſuperiorem, oua ſimilia anſerinis edit, ad ſexdecim cubitorum longitudinem creſcit, vt alij tradunt quandiu viuit. Crocodilos primus Romã M. Scaurus inuexit. De his multa ſcribunt Plin. Strab. Diod. Soli. Herod. & Apul.

PARS *hæc.*] i. illi qui apud Meridiẽ lacum habitabant. Nam ab ijs, autore Diodoro, Crocodilus colitur etiam à Combitis, vt paulopoſt dicemus. Sed quum Crocodilus hominem interimat edatque, mirantur multi quare colatur. Sed hæc videtur ratio quia toti patriæ ſecuritatem non ſolum Nilus afferre videtur, ſed & qui eo ſunt Crocodilj. quos Arabiæ, Libyæque latrones veriti, non audent flumen tranſire populatum.

IBIM *ſaturam ſerpentibus.*] Ibis auis eſt peculiaris Aegypti circa ripas Nili: ea ſerpentium populatur oua, grauiſſimãque ex his eſcam nidis ſuis defert. Sicque prouentus fœtuum noxiorum areſcunt. Serpentes deuorant, quo merito ſacræ ſunt, & illæſæ.

CERCOPITHECI.] Cercopithecus ſimia caudata eſt, [illegible] enim caudam ſignificat & [illegible], ſimiam. Nam vt ſcribit Plinius ſimiæ inter ſe caudis diſtinguuntur. Cercopithecos ait eſſe nigris capitibus, piloque aſini. iuxta Nilum ſcribit Soli. multos ſimios naſci, & Cercopithecos adorari in Arabia ad Memnonium.

NITET.] Splendet. ſ. illic.

VBI *reſonant dimidio Memnone.*] Thebas intelligit vrbem Aegypti, quæ poſtea Dioſpolis appellata eſt: centum portarum fuit. Ad quam commercia Arabes vndique gentium ſubuehunt. hinc regio Thebaica dicta Strabonis tempore vicatim habitabatur, ita vt pars altera in Arabia eſſet, altera pars in vlteriore ripa, vbi Memnonium erat. i. ſepultura Memnonis. illic duo erant coloſſi ex integris lapidibus inter ſe propinqui. quorum alter mutilatus erat, & dimidiatus ruina ſuperioris partis: in cuius baſi exaudiebatur quotidie ſonitus quidam ignota cauſa. Strabo ait libro ſeptimo ſe illic affuiſſe cum Aelio Gallo, & ſonitum eſſe factum, ſed ſe ignorare cauſam, & autorem, nec poſſe credere id ex compoſitione lapidum nullo impulſore fieri. de hoc etiam Plin. ſic meminit lib. xxxvj. Non abſimilis illi narratur in Thebis delubro Serapis, vt puto Memnonis ſtatua dicatus, quem quotidiano Solis ortu contractum radiis, crepare dicunt. i. crepitum facere. C. Sed de Memnone, eiuſque ſepulchro, & ſtatua, & aliis ſcitu dignis, vide Cæl. Rhod. lib. xxij. cap. v. S.

DIMIDIO *Memnone.*] Dimidiata & mutilata ſtatua Memnonis.

RESONANT.] Crepant.

CHORDAE *magicæ.*] Sonitus qui putatur fieri arte magica, nulla alia extante cauſa.

VETVS *Thebe.*] Contra vſum more poetico numero ſingulari declinauit. Thebas in Aegypto condidit Buſiris, quarum mœnia cõplexa erant centum quadraginta ſtadia. centum portas, ſiue, vt alij aiunt, centũ aulas habent, totidem olim principum domos, ſolitáſque ſingulas, vbi negocium exegerat, dena armatorum milia effundere. De quibus Plinius. Strabo, Diodorus, Solinus, Homerus, & Mela.

CENTVM *obruta portis.*] Nam euerſa erat vt ſcribit Strabo. Centum portis, pro centum portarum, quas, vt diximus, habuit, quæ in Boëtia fuerunt, ſeptem tantũ habuerunt, vnde Homerus.

Quís centum portæ. portarum quamque ducenti
Sublimes in equis homines, & curribus errant.

ILLIC *cæruleos.*] In alia inquit parte Aegypti tota oppida venerantur piſces marinos, vt lepidotum, & oxyrynchum.

HIC *piſcem fluminis.*] i. apud Latopolitanos, qui vt diximus, Latum piſcem Nili colunt, aut Babylonios, qui cepum piſcem adorant.

OPPIDA *tota.*] Vniuerſa, vt diximus, Aegyptus canem, bouem, & felem colit, ſed tanto cultu canem, vt autore Herodoto, tota domus in qua canis extinguatur acta lamentatione, toto corpore radatur: quod indicium eſt maximi apud illos luctus. Hocque ideo facere videntur, quòd canis cũ venatibus, tum cuſtodiæ domeſticæ aptus eſt: propterea deum, qui apud eos Anubis vocatur, capite fingunt canino ſignificantes cuſtodem corporis Oſiridis atque Iſidis fuiſſe. vnde Ouid. lib. ix. Metam. loquens de comitibus Iſidis ſic inquit. *Cum qua latrator Anubis.* De eo multa Diodor. & Herod.

NEMO *Dia.*] Hoc dictum eſt ſtomacho, colunt inquit canem, quo vtitur Diana in venationibus, ipſam vero deam negligunt. Scrib. tamen Herod lib. ij Bubaſti coli ab Aegyptiis quæ apud Græcos Diana appellatur, in vrbe Bubaſti tẽplo omniũ maxime memorabili & aſpectu iucundiſſimo: vnde Ouid. lib. ix. Metamorph.

Sanctáque Bubaſtis, variſque coloribus Apis.

dicta autem Diana autore Cic. in lib. De nat. deor. quod noctu quaſi diẽ efficeret.

PORRVM *& cepe.*] Tradit Diod. Aegyptios vtilitatis cauſa abſtinere alios faba, lente alios, nonnullos caſeo, alios cepis & porris. Gellius autem ait eam cauſã ab ſacerdotibus Aegyptiis affirmari, cur Peluſiotæ cepe non edant, quia ſolum olerum omnium

rum omnium

Digitized by Google

rum omnium contra lunæ auctus atque damna vices minuendi & augendi habeat contrarias. Plinius libro xix. cap. vj. Allium Cepáſque inter deos in iureiurando habet Ægyptus.

O ſanctas genteis, quibus hæc naſcuntur in hortis
Numina. lanatis animalibus abſtinet omnis
Menſa nefas illic fœtum iugulare capellæ:
Carnibus humanis veſci licet. attonito cum
Tale ſuper cenam facinus narraret Vlyſſes
Alcinoo, bilem, aut riſum fortaſſe quibuſdam
Mouerat, vt mendax aretalogus. in mare nemo
Hunc abicit, ſæua dignum, veráque Charybdi
Fingentem immaneis Læſtrigonas, atque Cyclopas?
Nam citius Scyllam, vel concurrentia ſaxa
Cyaneis, plenos & tempeſtatibus vtreis
Crediderim, aut tenui percuſſum verbere Circes,
Et cum remigibus grunniſſe Elpenora porcis.

VETVS SCHOL.

* CARNIBVS *humanis*] Vſque adeo de Ægyptiis vanum aut incredibile eſt * vt Vliſſi ſimilia de Læſtrygonibus referenti credi iam fuit in menſa Alcinoi. hæc cum exclamatione legenda ſunt.

FORTASSE *quibuſdam.*] Simul diſcumbentibus.

VT *mendax aretalogus.*] Virg. *Artificis ſcelus.*

IN *mare nemo.*] Dicebant Phæaces.

LAESTRYGONAS *atque Cyclopas.*] Quos perhibent hominib. paſtis extinctos.

EL concurrentia ſaxa.] Symplegadas, inter quas Argo euaſit; quæ in Ponto cucurriſſe dicuntur. numquid & ad hæc Vliſſes acceſſit.

ET *c. r. g. Elpenora porcis*] Vnum de ſociis Vliſſis porcis à Circe factis.

IOANN. BRITANNICVS.

O *ſanctas g.*] Acclamatio per deriſum in ſtultam ſuperſtitionem Ægyptiorũ, qui olera, & bruta, vt numina colant & non edant, carnibus vero humanis veſcantur.

ANIMALIBVS *la*] Ouem enim, vt diximus, Saitæ & Thebani colunt, hac ratione, quòd bis pariat, & lanicio velamenta corpori, lacte vero & caſeo alimenta præſtet.

FOETVM *ca*] Capra & hircus apud Mendeſios coluntur.

CARNIBVS *humanis.*] Hinc exit omnis poëtæ indignatio. comedunt inquit carnes humanas, tanquam fas ſit.

ATTONITO] Quum Vlyſſes poſt euerſum Ilion, in patriam rediret, ſeptem annis per mare agitatus, naufragium fecit in littore Corcitæo, nudum inuenit frondibus opertum Nauſicaa filia Alcinoi regis, quem veſte donatũ ad patrẽ produ-

xit.is ſuper cœnam Alcinoo,&, & cæteris conuiuis narrabat curſum & errores ſuos, & vt primum perueniſſet ad Ciconas populos Thraciæ, deinde ad Lotophagos in Aphricam, ad Læſtrigonas, vbi ſocium abſumpſit Antiphates, ad Cyclopas in Siciliam, è quibus vnus fuiſſet Polyphemus Neptuni filius, cuius fabulã ſuperius enarrauimus. Senſus ergo eſt. Vlyſſes quum Alcinoo regi ſuper cœnam narraret tale ſcelus, i. homines fuiſſe abſumptos ab Antiphate & Polyphemo, qui aderant partim vt rem fabuloſam ridebant, quaſi qui ridiculam cenſerent, partim indignabantur: nam Vlyſſem, vt mendacem aretalogum habebant.

ATTONITO.] Mirabundo nouitate rei.

BILEM *m.*] i. Choleram, & indignationem. Bilis enim Latinum eſt, cholera vero Græcum.

ARETALOGVS.] Is dicitur, qui fingendis mendaciis auditores mouet ab arte verborum. Nam ἀρετὴ ſignificat virtutem, & λόγοι verba. Et Tranquil ſcrib. Auguſtum poſt cœnam aretalogis delectatum: & Porphyrio ait in 1. Sermonum, Criſpinum philoſophum quẽdam loquaciſſimum, aretalogum appellatum fuiſſe, quoniam carmina garrula ſcripſerit.

IN *mare nemo*] Senſus eſt, & ordo. Si aliquis nondum ebrius, & qui minimum temetum duxerat ex vrna Corcyræa, ſubaudi dixit. Nemo abijcit hũc in mare, quaſi diceret eum dignum eſſe, qui abijciatur vt mendaciſſimus, legendúmque eſt cum indignatione.

DIGNVM *ſæua Charybdi*] Ac ſi dicat dignum, qui immergatur atrociſſimo pelago, quale eſt inter Scyllam, & Charybdim.

VERAQVE.] Hoc eſt non fabuloſa, à qua omnino deuoraretur. Nam fabulæ tradunt Charybdim mulierem fuiſſe voraciſſimam, quæ quum boues Herculi furata fuiſſet, ab eo in mare fuerit proiecta, vbi nunc etiam veteres exercet rapinas, vnde nomen mari datum eſt. poëta ergo quũ ſciat illud fabuloſum eſſe, quod de Charybdi narratur, ait Vlyſſem dignum eſſe vera non ficta Charybdi à qua abſumatur, & deuoretur, quando tam mendax ſit. Conſtat autem Charybdim & Scyllam ſcopulos eſſe inter Siciliam & Italiam, vbi mare periculoſum eſt nautis, quod contrarius fluctuum curſus, colliſionem facit, & rapta quæque abſorbet, & reijcit. Virg I.

Dextrum Scylla latus læuum implacata Charybdis Obſidet.

Scopulos & ſaxa fuiſſe docet idem in tertio:

Et pater Anchiſes. nimirum hæc illa Charybdis.
Hos Helenus ſcopulos, hæc ſaxa horrenda canebat:

Mela vero ſic ſcribit. Scylla ſaxũ eſt, Charybdis mare, vtrumque noxium appulſis.

FINGENTEM.] Hinc oſtendit mendacem eſſe Vlyſſem, & quæ de Læſtrigonibus narrant, & Cyclopibus eſſe ficta, quod homines ſcilicet comederent.

LAESTRIGONAS.] Formiæ in agro Campano iuxta Caietam ſedes fuit Læſtrigonum author eſt Plinius.

CYCLOPES.] Cyclopes ſedes ſuas habuere in Sicilia vt diximus in ſuperioribus.

NAM *citius Scyllam.*] Tam inquit illud à veritate reſilit, quod Læſtrigones, & Cyclopes comedant homines, vt citius credam illud eſſe verum quod de Scylla nobis narrat, & de Symplegadibus, & ventis vtre incluſis. Sicque oſtendit, tam hæc quàm illa fabuloſa eſſe, atque hæc omnia præſtat vt fabuloſa, vt oſtendat quæ ipſe dicturus eſt, eſſe veriſſima.

SCYLLAM.] Fingunt Scyllam nympham filiam Phorci & Chretheidos dilectam fuiſſe à Glauco, quem Circe deperibat, & quum is in Scyllam pronior eſſet, irata Circe fontem, in quo nympha lauari ſolebat, venenis infecit; in quem quum illa deſcendiſſet pubetenus in varias mutata eſt formas, quæ horrens deformitatem ſuam, in mare ſe præcipitauit: Canes vero & lupi ob hoc ex ea nati finguntur, quia ipſa loca plena ſunt monſtris marinis, & ſaxorum aſperitas illic imitatur latratus canum Virgilius. *Et cæruleis canibus reſonantia ſaxa.*

CONCVRRENTIA *ſaxa*] Id eſt quod Symplegades inter ſe concurrant, &

Digitized by Google

collidantur. Finxerunt enim inſulas duas eſſe in Boſphoro Thracico inſtabiles, quæ nō ſine periculo tranſeuntium concurrerent. Cuius rei hæc eſt ratio, quod hæ paruo diſcretæ interuallo, ex aduerſo intrantibus geminæ cernebantur, paulúmque deflexa acie coeuntium ſpeciem præbebant. Dictæ autem Græce Symplegades, quod Latine concurrentes ſignat. dictæ etiam Cyanæ, id eſt nigræ, κύανος enim nigrum ſignificat. Cyane etiam nomen eſt fontis in Sicilia apud Syracuſas, iuxta quem Pluto rapuit Proſerpinam, cui nomen à Cyane Proſerpinæ comite inditum ſcribit Claudianus. C. κύανος certe, ſiue Cyaneos, Cæruleum colorem omnes ſignificare tradunt. vnde etiam Cyanos lapis, & flos cui cœli ſereni color eſt. Eſt tamen Cæruleus color, & Cyaneus, ſubniger cum ſplendore quodam albicante, ſed niger tamen dici omnino nequit. S.

VTRES.] Scribit Homerus Æolum regem ventorum Vlyſſi tradidiſſe vtrem, in quo incluſi erant omnes venti aduerſi, liberum autem reliquiſſe Zephyrum, qui nauiganti ſecundus erat, ſocioſque ſuos ratos ineſſe theſaurum, dormiente Vlyſſe ſoluiſſe vtrem, & orta tempeſtate relatum ad Aeolum, quo tempore, vt narrat Alcinoo, apud Homerum, cogitauit de nece ſibi conſciſcenda.

Tam vacui capitis populum Phæaca putauit?
Sic aliquis merito nondum ebrius, & minimum qui
De Corcyræa temetum duxerat vrna:
Solus enim hoc Ithacus nullo ſub teſte canebat.
Nos miranda quidem, ſed nuper Conſule Iunio
Geſta ſuper calidæ referemus mœnia Copti,
Nos vulgi ſcelus, & cunctis grauiora cothurnis.
Nā ſcelus à Pyrrha, quanquā omnia ſyrmata voluas,
Nullus apud tragicos populus facit. accipe noſtro
Dira quod exemplum feritas produxerit æuo.

VETVS SCHOL.

TAM *vacui capitis*.] Inani capitis, κενοκεφάλων.

DE *Corcyrea temetum*.] Vinum de inſula Phæacum.

NVLLO *ſub teſte can*.] Qui cum redargueret mendacio. Merito ergo non credebatur illi qui ea ſine teſte narrabat.

NOS *miranda quidem*.] De ſe dicit Iuuenalis, quia in Aegypto * militem tenuit; & ea promittit ſe relaturum quæ ipſe vidit.

NOS *vulgi ſcelus*.] Referimus.

ET *cunctis grau*.] Non cyclopis, ſed Tragœdiæ narrationis.

QVAMQVAM *omnia ſyrmata*.] Veſtes tragicas. Tragœdias.

DIRA *quod ex*.] Quod apud Aegyptum factum eſt à populo.

IOANNES BRITANNICVS.

HELPENORA.] Narrat Vlyſſes apud Homerum; Helpenora vnà & quoſdam alios ſocios à Circe conuerſos fuiſſe in ſues ſumptis quibuſdam poculis, ita tamen vt mentem retinuerint humanam; & humi comedentes caſus ſuos deflentes iacue-

dignatio & ira, quæ nullo remedio poteſt extingui.

ARDET *adhuc.*] Etiam tempore noſtro odio flagrat, adhuc inquit antiqua illa animorum diſſenſio remanſit. nec adhuc extincta eſt Combos ciuitas Aegypti, in qua Crocodilus colitur, vt tradit Aelianus. timent enim mirum in modum Combitæ hanc feram, quam Tentiritæ maxime peruestigant & occidunt colentes ipſi accipitrem, vnde in eorum odium Combitæ accipitrem crucifigunt. Hinc ait poeta vtrique vulgo tanti furoris & odij cauſam exiſtere cultum diuerſorum numinum.

TENTYRA.] Ciuitas inferioris Aegypti vt ſcri. Stra. Plin. vero ait inſulam eſſe Nilo circundatam, ex qua homines ſint, qui Crocodilos non timeant, immo ſoli aduerſum ire audeant, & inſcendentes equitum modo, in terram agant captiuos. in Aphrica eandem vim aduerſus ſerpentes habẽt Pſylli. lege & Strab. libro xvij. A Tentyra fit Tentyrita. Ouid. ſecundam ſyllabam produxit.

Saltus Tentyra petenti.

SVMMVS *f.*] .ſ. eſt.

OCCASIO.] Opportunitas: eſt enim occaſio, autore Cicerone in primo Rhetoricæ veteris, pars temporis habens in ſe alicuius rei idoneam faciendæ, aut non faciendæ oportunitatem.

VISA.] Subaudi eſt. ordo autem eſt. Occaſio viſa eſt rapienda primoribus, ac ducibus inimicorum tempore feſto alterius populi. vt ſit ſenſus. Primores & Duces inimicorum putauerunt occaſionem dimicandi rapiendam tempore feſto alterius populi, quum ad templa paratis epulis conuiuantur.

PERVIGILIQVE *thoro.*] Subaudi à ſuperiore poſito. Nam antiqui in lectis epulabantur. Virg.

Inde thoro pater Æneas ſic orſus ab alto. Horat.

Sæpe tribus videas lectis cœnare quaternos.

PERVIGILI.] Hoc eſt, in quo peruigilant.

SEPTIMVS *ſol.*] Septimus dies. Nam hilaritatem illam conuiuij ſeptem diebus perpetuis celebrant.

HORRIDA *ſane Ægyptus.*] Hæc inquit pars Aegypti, in qua Combos eſt & Tentyra, nimirum eſt incultis moribus, & incompta, ſed tamen non minus in laſciuiam profuſa, quàm quæ eſt ad Canopum, nam Canopi Serapidis eſt templum, quo nauigatur per foſſam quæ die ac nocte plena eſt nauiculis mulierum & virorum impudenter canentium ac ſaltantium cum omni diſſolutione. Cuius rei meminit & Ouid. in primo Triſtium ſic.

Non vt Alexandri claram delatus in vrbem
Delicias videam Nile iocoſe tuas. Statius item in ſyluis.
Curue terapnæi laſciuiat ora Canopi.

Canopus autem ciuitas eſt Aegypti centum ac viginti ſtadiis diſtans ab Alexandria pedeſtri itinere vadentibus, dicta de nomine, vt diximus in prima Satyra, Canopi qui Menelai claſſem gubernabat, & ibi mortuus eſt.

BARBARA *turba.*] Alij codices habent Barbara ripa, id eſt, immitis & aſpera.

FAMOSO.] Infami, propter impudicas, vt diximus, virorum & mulierum ſaltationes & cantus.

Adde quod & facilis victoria de madidis, &
Blæſis, atque mero titubantibus: inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta, et flores, multæque in fronte coronæ.

Digitized by Google

Hinc ieiunum odium. ſed iurgiá prima ſonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, & vice teli
Sæuit nuda manus: paucæ ſine vulnere malæ
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine naſus
Integer. aſpiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.

VETVS SCHOL.

BLAESIS *atquem t.*] Ex parte ebrioſum. Terentius.
Nam neque pes, neque mens ſatu ſuum officium facit.
NIORO *tibicine*] Æthiope neque delectarent.
HINC *ieiunum odium.*] Ab inimicis infeſta ſobrietas.
HAEC *tuba rixæ.*] Tuba rixæ, inquit, conuitia, fiunt.
SINE *vulnere malæ*] Sine pugnis genæ.
AC *nulli toto c naſus.*] Subauditur, eſt.
ALIAS *facies.*] Mutatas ex cruore.

IOANN. BRITANNICVS.

FACILIS *victoria.*] Subaudi eſt.

MADIDIS.] Ebriis, vnde ſuperius, *madidus cantat quæ Soſtratus alis.*

BLAESIS.] Balbutientibus, & in ſermone titubantibus. Hoc enim efficit temulentia, vt lingua oberret, & vacillet. quod multis de cauſis accidere docet Ariſtoteles in Problematis.

INDE.] Ab altera parte diſſidentium, ſequitur enim, Hinc ieiunum odium, id eſt, ex altera parte. Aut quod magis placet, Inde, hoc eſt ex ebrietate eſt ſaltatus, vt ſit ſenſus. Saltant quia ebrij ſunt. vnde eſt illud Ciceronis. Nemo ſaltat ſobrius, niſi idem inſanus.

SALTATVS *virorum.*] Subaudi eſt.

NIGRO *tibicine.*] Æthiope. ſ.

VNGVENTA.] Subaudi ſunt.

QVALIACVMQVE.] Innuit vnguenta Ægyptiorum non eſſe ea bonitate, quæ eſſe debent, quia rudes & agreſtes ſint Aegytij.

HINC.] Ex iſta lætitia & ſaltatione, aut ex altera parte.

IEIVNVM *odium.*] Rabidum, atrox, & inſatiabile, quaſi quod nullo modo poſſit expleri. ſumptum à ieiunantibus qui quodammodo ſunt inſatiabiles contracta nimia fame.

IVRGIA *prima.*] i. verborum contentiones. Senſus eſt, antequam mutuo ſe adoriantur, vt ſit nomen poſitum pro aduerbio.

ANIMIS *ardentibus.*] Animis ira æſtuantibus.

HAEC *tuba*] Subaudi ſunt, id eſt, hæc iurgia ſunt tuba & tanquam excitamentum.

RIXAE.] Rixa, vt diximus ſuperius illic, *Si rixa eſt, vbi tu pulſas, ego vapulo,* tantum eſt in factis, altercatio in verbis.

Digitized by Google

rint. Sed omnes tamen reſtituti fuerunt in priſtinam formam à Circe percuſſu tenuis virgæ, impetrante Vlyſſe. Cæterum Elpenor, poſtquam impetratus fuit, dum properanter ſequitur Vlyſſem, è ſcalis longis decidens, collum ſibi fregit. quod ipſe apud inferos percunctanti Vlyſſi refert, rogátque, ne ſe inſepultum relinquat, vnde Martial. ad caſum eius alluſit, quum diceret de Philoſtrato,

Pene imitatus obit ſæuu Elpenora fatu,
Præceps per longos dum ruit vſque gradus.

Et licet Homerus tradat ſocios Vlyſſis mutatos in ſues, Papinius tamen in Syluis diſſentiens ait in lupos conuerſos fuiſſe, *cedant vitreæ iuga perfida Circes, Dulichiis vlulata lupis.* ——

Tam *vacui capitis.*] Exiſtimauit inquit, Phæacas eſſe tam modici cerebri, quibus facile omnia perſuaderet. Eſtque dictum cum ſumma indignatione, vt ſint verba ipſius Corcyrei indignantis ſe tam apertis figmentis deludi. poteſt hoc etiam tribui poetæ damnanti tam aperta mendacia.

Phaeaca.] Hoc eſt Corcyrenſem. Nam inſula appellata eſt Corcyra à virgine Corcyra rapta à Neptuno. ex iis natus eſt Phæax, à quo Phæaces ſunt denominati: ex Phæaco Alcinonus, qui Vlyſſem in Ithacā duxit. de hoc etiā ante in v. Sat.

Temetvm *duxerat.*] Parum biberat. emendandus eſt verſus, vt legas Temetum duxerat, non autem deduxerat, quum prima & ſecunda ſyllaba producatur in temeto, quod docet & Donatus in Andria Terentij illic,

Sane pol temulenta eſt mulier. Et Plaut. in Aulularia. *Qui quia Temeti nihil allatum intelligo.* verſus eſt enim ſenarius. Et Horat. in epiſtolis

Pulli, oua, cadum temeti, nempe modo iſto.

vbi Porphyrio docet, primam ſyllabam longam eſſe. Temetum veteres, autore Plinio appellauere vinum, ideo, quia tentat mentem, vnde & temulentia nominata. Non. Marcellus.

Svb *nullo teſte.*] Verba ſunt poëtæ. Poterat inquit narrare Vlyſſes quæ vellet, quia nullum adhibebat teſtē qui diceret ſe mōſtrum vidiſſe, vt pote qui ſolus amiſſis ſocijs naufragium euaſerat, ſicque cum ſequentibus coniungit, vt ſit ſenſus, Quæ ab Vlyſſe dicta fuerunt, teſtibus carent, ſed quæ nos narraturi ſumus vera ſūt & geſta conſule Vinco, vt quæ ſciri poſſint falſa ne ſint an vera.

Consvle *Vinco.*] Vt vera videretur hiſtoria, poſuit nomen cōſulis Vinci. Ruffini equitis Romani mentionem facit Cornel. Tacit. qui lege Cornelia De falſis damnatus eſt à Nerone. De Vinco item Tranquillus in Nerone ſic meminit. Duabus coniurationibus promulgatis, quarum prior maiorque Piſoniana Romæ, poſterior Viniciana Beneuenti conflata, atque detecta eſt. Et ita dicimus Vinciana à Vinco, quemadmodum Brutiana à Bruto, & Luciliana à Lucullo. de hocque abſurdum non eſt intelligi, ait enim Nuper geſta, nam nuper de longo tempore, vt diſſeruimus in prima Satyra dicitur, vt id etiam temporibus Neronis accidere potuerit, quod modo narrat factum in Ægypto. legendum igitur eſt Vinco, non Iunco, quod in alijs codicibus legitur.

Svper *m.*] Vltra vrbem Copton: nam erant in extrema parte Ægypti.

Copti.] Coptus communis eſt ciuitas Arabum & Ægyptiorum, quo omne tributum Indicum, Arabicum, & Æthiopicum, quod Arabico ſinu aduehebatur, deferebant, velut in commune emporium. autor eſt Strabo.

Calidae.] Propter ſitum regionis calidum.

Scelvs *vulgi.*] Quod à vulgo & plebe Ægyptia commiſſum eſt.

Et *grauiora.*] Subaudi referemus.

Cvnctis *cothurnis.*] Quàm ſint ea quæ in tragœdijs tractantur, in quibus non conſtat ab vllo populo hominem fuiſſe comeſum, quemadmodum factum eſt ab hoc de quo narraturus ſum.

Cothvrnis.] Calciamenta ſunt tragœdorum, his etiam vtebantur mulieres, vnde illud ante, *Nullis adiuta cothurnis.*

Nam *ſcelus à Pyrrha.*] Senſus eſt, poſt humanum genus reparatū à Deucalione

Digitized by Google

& Pyrrha, nullum apud tragicos inuenies populum, qui ſcelus hoc commiſerit, vt hominem ſcilicet comederit, quemadmodum fecit populus Ægyptius: Nam in tragœdiis vnum tantum leges aut paucos hoc ſcelus commiſiſſe, vt ſcilicet hominem occiderint, appoſuerintque in cœnis. ordo autem eſt. Nullus populus apud tragicos facit ſcelus, id eſt committit hoc ſcelus, vt comedant hominem.

A PYRRHA.] Id eſt, poſt Pyrrham, hoc eſt poſt reparationem humani generis, quod à Pyrrha, & eius marito Deucalione eſt reſtauratum.

OMNIA *ſy.*] Omnes tragœdias legas & percurras. ſic enim codices volui dicuntur, quum aſſidua lectione pertractantur. Syrma genus veſtis eſt tragicæ, de qua alibi ante.

PRODVXERIT.] Protulerit, quaſi limitandum, vt ſit aperta ſceleris vituperatio.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas:
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos, & Tentyra. ſummus vtrinque
Inde furor vulgo, quod Numina vicinorum
Odit vterque locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. ſed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus: ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cenæ
Sentirent poſitis ad templa, et compoſita menſis,
Peruigilique toro, quem nocte, ac luce iacentem
Septimus interdum Sol inuenit. horrida ſane
Aegyptus: ſed luxuria. quantum ipſe notaui,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.

VETVS SCHOL.

OMBOS & *Tentyra.*] Inter hos Ombos, & Tentyra. accuſatiuus pluralis vt Mænala, ciuitas Ægypti.

QVOD *numina vicinorum.*] Quod illi alios deos colunt vicini.

SED *tempore feſto.*] Cum diem feſtum habeant.

SEPTIMVS *interdum.*] Feſtiuitas ſacrorum per ſeptem dies ſolet celebrari.

BARBARA *f. n. c. turba.*] Alexandria.

CANOPO. Latina ripa.

IOANNES BRITANNICVS.

INTER *finitimos.*] Hic incipit narratio facinoris.

SIMVL.] Odium occultum, ſubaudi eſt.

VVLNVS.] Metaphoricôs & quod corporis eſt ad animum transfert, id eſt, in-

rint. Sed omnes tamen reſtituti fuerunt in priſtinam formam à Circe percuſſu tenuis virgæ, impetrante Vlyſſe. Cæterum Elpenor, poſtquam impetratus fuit, dum properanter ſequitur Vlyſſem, è ſcalis longis decidens, collum ſibi fregit. quod ipſe apud inferos percunctanti Vlyſſi refert, rogátque, ne ſe inſepultum relinquat, vnde Martial. ad caſum eius alluſit, quum diceret de Philoſtrato,

Pene imitatus obit ſæuum Elpenora fatum,

Præceps per longos dum ruit vſque gradus.

Et licet Homerus tradat ſocios Vlyſſis mutatos in ſues, Papinius tamen in Syluis diſſentiens ait in lupos conuerſos fuiſſe, *cedant vitreæ iuga perfida Circes, Dulichiis vlulata lupis.* ——

Tam *vacui capitis.*] Exiſtimauit inquit, Phæacas eſſe tam modici cerebri, quibus facile omnia perſuaderet. Eſtque dictum cum ſumma indignatione, vt ſint verba ipſius Corcyrei indignantis ſe tam apertis figmentis deludi. poteſt hoc etiam tribui poetæ damnanti tam aperta mendacia.

Phaeaca.] Hoc eſt Corcyrenſem. Nam inſula appellata eſt Corcyra à virgine Corcyra rapta à Neptuno. ex ijs natus eſt Phæax, à quo Phæaces ſunt denominati: ex Phæaco Alcinonus, qui Vlyſſem in Ithacã duxit. de hoc etiã ante in v. Sat.

Temetvm *duxerat.*] Parum biberat. emendandus eſt verſus, vt legas Temetum duxerat, non autem deduxerat, quum prima & ſecunda ſyllaba producatur in temeto, quod docet & Donatus in Andria Terentij illic,

Sane pol temulenta eſt mulier. Et Plaut. in Aulularia. *Qui quia Temeti nihil allatum intelligo.* verſus eſt enim ſenarius. Et Horat. in epiſtolis

Pullos, oua, cadum temeti, nempe modo iſto.

vbi Porphyrio docet, primam ſyllabam longam eſſe. Temetum veteres, autore Plinio appellauere vinum, ideo, quia tentat mentem, vnde & temulentia nominata. Non. Marcellus.

Svb *nullo teſte.*] Verba ſunt poëtæ. Poterat inquit narrare Vlyſſes quæ vellet, quia nullum adhibebat teſtẽ qui diceret ſe mõſtrum vidiſſe, vt pote qui ſolus amiſſis ſocijs naufragium euaſerat, ſicque cum ſequentibus coniungit, vt ſit ſenſus, Quæ ab Vlyſſe dicta fuerunt, teſtibus carent, ſed quæ nos narraturi ſumus vera ſũt & geſta conſule Vinco, vt quæ ſciri poſſint falſa ne ſint an vera.

Consvle *Vinco.*] Vt vera videretur hiſtoria, poſuit nomen cõſulis Vinci. Ruffini equitis Romani mentionem facit Cornel. Tacit. qui lege Cornelia De falſis damnatus eſt à Nerone. De Vinco item Tranquillus in Nerone ſic meminit. Duabus coniurationibus promulgatis, quarum prior maiorque Piſoniana Romæ, poſterior Vinciana Beneuenti conflata, atque detecta eſt. Et ita dicimus Vinciana à Vinco, quemadmodum Brutiana à Bruto, & Luciliana à Lucullo. de hocque abſurdum non eſt intelligi, ait enim Nuper geſta. nam nuper de longo tempore, vt diſſeruimus in prima Satyra dicitur, vt id etiam temporibus Neronis accidere potuerit, quod modo narrat factum in Ægypto. legendum igitur eſt Vinco, non iunco, quod in alijs codicibus legitur.

Svper *m.*] Vltra vrbem Copton: nam erant in extrema parte Ægypti.

Copti.] Coptus communis eſt ciuitas Arabum & Ægyptiorum, quo omne tributum Indicum, Arabicum, & Æthiopicum, quod Arabico ſinu aduehebatur, deferebant. velut in commune emporium. autor eſt Strabo.

Caldae.] Propter ſitum regionis calidum.

Scelvs *vulgi.*] Quod à vulgo & plebe Ægyptia commiſſum eſt.

Et *grauiora*] Subaudi referemus.

Cvnctis *cothurnis.*] Quàm ſint ea quæ in tragœdijs tractantur, in quibus non conſtat ab vllo populo hominem fuiſſe comeſum, quemadmodum factum eſt ab hoc de quo narraturus ſum.

Cothvrnis.] Calciamenta ſunt tragœdorum, his etiam vtebantur mulieres, vnde illud ante, *Nullis adiuta cothurnis.*

Nam *ſcelus à Pyrrha.*] Senſus eſt, poſt humanum genus reparatũ à Deucalione

Digitized by Google

& Pyrrha, nullum apud tragicos inuenies populum, qui ſcelus hoc commiſerit, vt hominem ſcilicet comederit, quemadmodum fecit populus Ægyptius: Nam in tragœdiis vnum tantum leges aut paucos hoc ſcelus commiſiſſe, vt ſcilicet hominem occiderint, appoſuerintque in cœnis. ordo autem eſt. Nullus populus apud tragicos facit ſcelus, id eſt committit hoc ſcelus, vt comedant hominem.

A PYRRHA.] Id eſt, poſt Pyrrham, hoc eſt poſt reparationem humani generis, quod à Pyrrha, & eius marito Deucalione eſt reſtauratum.

OMNIA *ſy.*] Omnes tragædias legas & percurras. ſic enim codices volui dicuntur, quum aſſidua lectione pertractantur. Syrma genus veſtis eſt tragicæ, de qua alibi ante.

PRODVXERIT.] Protulerit, quaſi limitandum, vt ſit aperta ſceleris vituperatio.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas:
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos, & Tentyra. ſummus vtrinque
Inde furor vulgo, quod Numina vicinorum
Odit vterque locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. ſed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus: ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cenæ
Sentirent poſitis ad templa, et compoſita menſis,
Peruigilique toro, quem nocte, ac luce iacentem
Septimus interdum Sol inuenit. horrida ſane
Aegyptus: ſed luxuria. quantum ipſe notaui,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.

VETVS SCHOL.

OMBOS *& Tentyra.*] Inter hos Ombos, & Tentyra. accuſatiuus pluralis vt Mænala, ciuitas Ægypti.

QVOD *numina vicinorum.*] Quod illi alios deos colunt vicini.

SED *tempore feſto.*] Cum diem feſtum habeant.

SEPTIMVS *interdum.*] Feſtiuitas ſacrorum per ſeptem dies ſolet celebrari.

BARBARA *f. n. c. turba.*] Alexandria.

CANOPO. Latina ripa.

IOANNES BRITANNICVS.

INTER *finitimos.*] Hic incipit narratio facinoris.

SIMVL.] Odium occultum, ſubaudi eſt.

VVLNVS.] Metaphoricôs & quod corporis eſt ad animum transfert, id eſt, in-

rint. Sed omnes tamen reſtituti fuerunt in priſtinam formam à Circe percuſſu tenuis virgæ, impetrante Vlyſſe. Cæterum Elpenor, poſtquam impetratus fuit, dum properanter ſequitur Vlyſſem, è ſcalis longis decidens, collum ſibi fregit. quod ipſe apud inferos percunctanti Vlyſſi refert, rogátque, ne ſe inſepultum relinquat, vnde Martial. ad caſum eius alluſit, quum diceret de Philoſtrato,

Pene imitatus obit ſæuum Elpenora fatum,
Præceps per longos dum ruit vſque gradus.

Et licet Homerus tradat ſocios Vlyſſis mutatos in ſues, Papinius tamen in Syluis diſſentiens ait in lupos conuerſos fuiſſe, *cedant vitreæ iuga perfida Circes,*
Dulichiis vlulata lupis. ——

T A M *vacuus capitis.*] Exiſtimauit inquit, Phæacas eſſe tam modici cerebri, quibus facile omnia perſuaderet. Eſtque dictum cum ſumma indignatione, vt ſint verba ipſius Corcyrei indignantis ſe tam apertis figmentis deludi. poteſt hoc etiam tribui poetæ damnanti iam aperta mendacia.

P H Æ A C A.] Hoc eſt Corcyrenſem. Nam inſula appellata eſt Corcyra à virgine Corcyra rapta à Neptuno. ex iis natus eſt Phæax, à quo Phæaces ſunt denominati: ex Phæaco Alcinonus, qui Vlyſſem in Ithacā duxit. de hoc etiā ante in v. Sat.

T E M E T V M *duxerat.*] Parum biberat. emendandus eſt verſus, vt legas Temetum duxerat, non autem deduxerat, quum prima & ſecunda ſyllaba producatur in temeto, quod docet & Donatus in Andria Terentij illic,

Sane pol temulenta eſt mulier. Et Plaut. in Aulularia. *Qui quia Temeti nihil allatum intelligo.* verſus eſt enim ſenarius. Et Horat. in epiſtolis

Pullos, oua, cadum temeti, nempe modo iſto.

vbi Porphyrio docet, primam ſyllabam longam eſſe. Temetum veteres, autore Plinio appellauere vinum, ideo, quia tentat mentem, vnde & temulentia nominata. Non. Marcellus.

S V B *nullo teſte.*] Verba ſunt poëtæ. Poterat inquit narrare Vlyſſes quæ vellet, quia nullum adhibebat teſtē qui diceret ſe mōſtrum vidiſſe, vt pote qui ſolus amiſſis ſocijs naufragium euaſerat, ſicque cum ſequentibus coniungit, vt ſit ſenſus, Quæ ab Vlyſſe dicta fuerunt, teſtibus carent, ſed quæ nos narraturi ſumus vera ſūt & geſta conſule Vinco, vt quæ ſciri poſſint falſa ne ſint an vera.

C O N S V L E *Vinco.*] Vt vera videretur hiſtoria, poſuit nomen cōſulis Vinci. Ruffini equitis Romani mentionem facit Cornel. Tacit. qui lege Cornelia De falſis damnatus eſt à Nerone. De Vinco item Tranquillus in Nerone ſic meminit. Duabus coniurationibus promulgatis, quarum prior maiorque Piſoniana Romæ, poſterior Vinciana Beneuenti conflata, atque detecta eſt. Et ita dicimus Vinciana à Vinco, quemadmodum Brutiana à Bruto, & Luciliana à Lucullo. de hocque abſurdum non eſt intelligi, ait enim Nuper geſta. nam nuper de longo tempore, vt diſſeruimus in prima Satyra dicitur, vt id etiam temporibus Neronis accidere potuerit, quod modo narrat factum in Ægypto. legendum igitur eſt Vinco, non iunco, quod in alijs codicibus legitur.

S V P E R *m.*] Vltra vrbem Copton: nam erant in extrema parte Ægypti.

C O P T I.] Coptus communis eſt ciuitas Arabum & Ægyptiorum, quo omne tributum Indicum, Arabicum, & Æthiopicum, quod Arabico ſinu aduehebatur, deferebant, velut in commune emporium. autor eſt Strabo.

C A L I D A E.] Propter ſitum regionis calidum.

S C E L V S *vulgi.*] Quod à vulgo & plebe Ægyptia commiſſum eſt.

E T *grauiora*] Subaudi referemus.

C V N C T I S *cothurnis.*] Quàm ſint ea quæ in tragœdijs tractantur, in quibus non conſtat ab vllo populo hominem fuiſſe comeſum, quemadmodum factum eſt ab hoc de quo narraturus ſum.

C O T H V R N I S.] Calciamenta ſunt tragœdorum, his etiam vtebantur mulieres, vnde illud ante, *Nullis adiuta cothurnis.*

N A M *ſcelus à Pyrrha.*] Senſus eſt, poſt humanum genus reparatū à Deucalione

Digitized by Google

& Pyrrha, nullum apud tragicos inuenies populum, qui ſcelus hoc commiſerit, vt hominem ſcilicet comederit, quemadmodum fecit populus Ægyptius: Nam in tragœdiis vnum tantum leges aut paucos hoc ſcelus commiſiſſe, vt ſcilicet hominem occiderint, appoſuerintque in cœnis. ordo autem eſt. Nullus populus apud tragicos facit ſcelus, id eſt committit hoc ſcelus, vt comedant hominem.

A PYRRHA.] Id eſt, poſt Pyrrham, hoc eſt poſt reparationem humani generis, quod à Pyrrha, & eius marito Deucalione eſt reſtauratum.

OMNIA ſy.] Omnes tragœdias legas & percurras. ſic enim codices volui dicuntur, quum aſſidua lectione pertractantur. Syrma genus veſtis eſt tragicæ, de qua alibi ante.

PRODVXERIT.] Protulerit, quaſi limitandum, vt ſit aperta ſceleris vituperatio.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas:
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos, & Tentyra. ſummus vtrinque
Inde furor vulgo, quod Numina vicinorum
Odit vterque locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. ſed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus: ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cenæ
Sentirent poſitis ad templa, & compoſita menſis,
Peruigilique toro, quem nocte, ac luce iacentem
Septimus interdum Sol inuenit. horrida ſane
Aegyptus: ſed luxuria. quantum ipſe notaui,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.

VETVS SCHOL.

OMBOS *& Tentyra.*] Inter hos Ombos, & Tentyra. accuſatiuus pluralis vt Mænala, ciuitas Ægypti.

QVOD *numina vicinorum.*] Quod illi alios deos colunt vicini.

SED *tempore feſto.*] Cum diem feſtum habeant.

SEPTIMVS *interdum.*] Feſtiuitas ſacrorum per ſeptem dies ſolet celebrari.

BARBARA *f. n. c. turba.*] Alexandria.

CANOPO. Latina ripa.

IOANNES BRITANNICVS.

INTER *finitimos.*] Hic incipit narratio facinoris.

SIMVL.] Odium occultum, ſubaudi eſt.

VVLNVS.] Metaphoricôs & quod corporis eſt ad animum transfert, id eſt, in-

runt. Sed omnes tamen reſtituti fuerunt in priſtinam formam à Circe percuſſu tenuis virgæ, imperante Vlyſſe. Cæterum Elpenor, poſtquam impetratum fuit, dum properanter ſequitur Vlyſſem, è ſcalis longis decidens, collum ſibi fregit. quod ipſe apud inferos percunctanti Vlyſſi refert, rogátque, ne ſe inſepultum relinquat, vnde Martial. ad caſum eius alluſit, quum diceret de Philoſtraro,

Pene imitatum obit ſæuum Elpenora fatum,
Præceps per longos dum ruit vſque gradus.

Et licet Homerus tradat ſocios Vlyſſis mutatos in ſues, Papinius tamen in Syluis diſſentiens ait in lupos conuerſos fuiſſe, *cedant vitrea iuga perfida Circes,*
Dulichiis vlulata lupis. ——

Tam *vacui capitis.*] Exiſtimauit inquit, Phæacas eſſe tam modici cerebri, quibus facile omnia perſuaderet. Eſtque dictum cum ſumma indignatione, vt ſint verba ipſius Corcyrei indignantis ſe tam apertis figmentis deludi. poteſt hoc etiam tribui poetæ damnanti tam aperta mendacia.

Phæaca.] Hoc eſt Corcyrenſem. Nam inſula appellata eſt Corcyra à virgine Corcyra rapta à Neptuno. ex ijs natus eſt Phæax, à quo Phæaces ſunt denominati: ex Phæaco Alcinonus, qui Vlyſſem in Ithacã duxit, de hoc etiã ante in v. Sat.

Temetum *duxerat.*] Parum biberat. emendandus eſt verſus, vt legas Temetum duxerat, non autem deduxerat, quum prima & ſecunda ſyllaba producatur in temeto, quod docet & Donatus in Andria Terentij illic,

Sane pol temulenta eſt mulier. It Plaut. in Aulularia. *Qui quia Temeti nihil allatum intelligo.* verſus eſt enim ſenarius. Et Horat. in epiſtolis

Pullos, oua, cadum temeti, nempe modo iſto.

vbi Porphyrio docet, primam ſyllabam longam eſſe. Temetum veteres, autore Plinio appellauere vinum, ideo, quia tentat mentem, vnde & temulentia nominata. Non. Marcellus.

Svb *nullo teſte.*] Verba ſunt poëtæ. Poterat inquit narrare Vlyſſes quæ vellet, quia nullum adhibebat teſtẽ qui diceret ſe mõſtrum vidiſſe, vt pote qui ſolus amiſſis ſocijs naufragium euaſerat, ſicque cum ſequentibus coniungit, vt ſit ſenſus, Quæ ab Vlyſſe dicta fuerunt, teſtibus carent, ſed quæ nos narraturi ſumus vera sũt & geſta conſule Vinco, vt quæ ſciri poſſint falſa ne ſint an vera.

Consvle *Vinco.*] Vt vera videretur hiſtoria, poſuit nomen cõſulis Vinci. Ruffini equitis Romani mentionem facit Cornel. Tacit. qui lege Cornelia De falſis damnatus eſt à Nerone. De Vinco item Tranquillus in Nerone ſic meminit. Duabus coniurationibus promulgatis, quarum prior maiorque Piſoniana Romæ, poſterior Vinciana Beneuenti conflata, atque detecta eſt. Et ita dicimus Vinciana à Vinco, quemadmodum Brutiana à Bruto, & Luciliana à Lucullo. de hocque abſurdum non eſt intelligi, ait enim Nuper geſta. nam nuper de longo tempore, vt diſſeruimus in prima Satyra dicitur, vt id etiam temporibus Neronis accidere potuerit, quod modo narrat factum in Ægypto. legendum igitur eſt Vinco, non iunco, quod in alijs codicibus legitur.

Svper *m.*] Vltra vrbem Copton: nam erant in extrema parte Ægypti.

Copti.] Coptus communis eſt ciuitas Arabum & Ægyptiorum, quo omne tributum Indicum, Arabicum, & Æthiopicum, quod Arabico ſinu aduehebatur, deferebant, velut in commune emporium. autor eſt Strabo.

Calidae.] Propter ſitum regionis calidum.

Scelvs *vulgi.*] Quod à vulgo & plebe Ægyptia commiſſum eſt.

Et *grauiora.*] Subaudi referemus.

Cvnctis *cothurnis.*] Quàm ſint ea quæ in tragœdijs tractantur, in quibus non conſtat ab vllo populo hominem fuiſſe comeſum, quemadmodum factum eſt ab hoc de quo narraturus ſum.

Cothvrnis.] Calciamenta ſunt tragœdorum, his etiam vtebantur mulieres, vnde illud ante, *Nulla adiuta cothurnis.*

Nam *ſcelus à Pyrrha.*] Senſus eſt, poſt humanum genus reparatũ à Deucalione

Digitized by Google

& Pyrrha, nullum apud tragicos inuenies populum, qui ſcelus hoc commiſerit, vt hominem ſcilicet comederit, quemadmodum fecit populus Ægyptius: Nam in tragœdiis vnum tantum leges aut paucos hoc ſcelus commiſiſſe, vt ſcilicet hominem occiderint, appoſuerintque in cœnis. ordo autem eſt. Nullus populus apud tragicos facit ſcelus, id eſt committit hoc ſcelus, vt comedant hominem.

A PYRRHA.] Id eſt, poſt Pyrrham, hoc eſt poſt reparationem humani generis, quod à Pyrrha, & eius marito Deucalione eſt reſtauratum.

OMNIA ſy.] Omnes tragœdias legas & percurras. ſic enim codices volui dicuntur, quum aſſidua lectione pertractantur. Syrma genus veſtis eſt tragicæ, de qua alibi ante.

PRODVXERIT.] Protulerit, quaſi limitandum, vt ſit aperta ſceleris vituperatio.

Inter finitimos vetus, atque antiqua ſimultas:
Immortale odium, & nunquam ſanabile vulnus:
Ardet adhuc Ombos, & Tentyra. ſummus vtrinque
Inde furor vulgo, quod Numina vicinorum
Odit vterque locus, cum ſolos credat habendos
Eſſe Deos, quos ipſe colit. ſed tempore feſto
Alterius populi rapienda occaſio cunctis
Viſa inimicorum primoribus, ac ducibus: ne
Lætum, hilaremque diem, ne magnæ gaudia cenæ
Sentirent poſitis ad templa, et compoſita menſis,
Peruigilique toro, quem nocte, ac luce iacentem
Septimus interdum Sol inuenit. horrida ſane
Aegyptus: ſed luxuria. quantum ipſe notaui,
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.

VETVS SCHOL.

OMBOS *& Tentyra.*] Inter hos Ombos, & Tentyra. accuſatiuus pluralis vt Mænala, ciuitas Ægypti.

QVOD *numina vicinorum.*] Quod illi alios deos colunt vicini.

SED *tempore feſto.*] Cum diem feſtum habeant.

SEPTIMVS *interdum.*] Feſtiuitas ſacrorum per ſeptem dies ſolet celebrari.

BARBARA *f. n. c. turba.*] Alexandria.

CANOPO. Latina ripa.

IOANNES BRITANNICVS.

INTER *finitimos.*] Hic incipit narratio facinoris.

SIMVL.] Odium occultum, ſubaudi eſt.

VVLNVS.] Metaphoricôs & quod corporis eſt ad animum transfert, id eſt, in-

dignatio & ira, quæ nullo remedio poteſt extingui.

ARDET *adhuc.*] Etiam tempore noſtro odio flagrat, adhuc inquit antiqua illa animorum diſſenſio remanſit. nec adhuc extincta eſt Combos ciuitas Aegypti, in qua Crocodilus colitur, vt tradit Aelianus. timent enim mirum in modum Combitæ hanc feram, quam Tentiritæ maxime perueſtigant & occidunt colentes ipſi accipitrem, vnde in eorum odium Combitæ accipitrem crucifigunt. Hinc ait poeta vtrique vulgo tanti furoris & odij cauſam exiſtere cultum diuerſorum numinum.

TENTYRA.] Ciuitas inferioris Aegypti vt ſcri. Stra. Plin. vero ait inſulam eſſe Nilo circundatam, ex qua homines ſint, qui Crocodilos non timeant, immo ſoli aduerſum ire audeant, & inſcendentes equitum modo, in terram agant captiuos. in Aphrica eandem vim aduerſus ſerpentes habēt Pſylli. lege & Strab. libro xvij. A Tentyra fit Tentyrita. Ouid. ſecundam ſyllabam produxit.

Saltus Tentyra petenti.

SVMMVS *f.*] .ſ. eſt.

OCCASIO.] Opportunitas: eſt enim occaſio, autore Cicerone in primo Rhetoricæ veteris, pars temporis habens in ſe alicuius rei idoneam faciendæ, aut non faciendæ oportunitatem.

VISA.] Subaudi eſt. ordo autem eſt. Occaſio viſa eſt rapienda primoribus, ac ducibus inimicorum tempore feſto alterius populi. vt ſit ſenſus. Primores & Duces inimicorum putauerunt occaſionem dimicandi rapiendam tempore feſto alterius populi, quum ad templa paratis epulis conuiuantur.

PERVIGILIQVE *thoro.*] Subaudi à ſuperiore poſito. Nam antiqui in lectis epulabantur. Virg.

Inde thoro pater Æneas ſic orſus ab alto. Horat.

Sæpe tribus videas lectis cœnare quaternos.

PERVIGILI.] Hoc eſt, in quo peruigilant.

SEPTIMVS *ſol.*] Septimus dies. Nam hilaritatem illam conuiuij ſeptem diebus perpetuis celebrant.

HORRIDA *ſane Ægyptus.*] Hæc inquit pars Aegypti, in qua Combos eſt & Tentyra, nimirum eſt incultis moribus, & incompta, ſed tamen non minus in laſciuiam profuſa, quàm quæ eſt ad Canopum, nam Canopi Serapidis eſt templum, quo nauigatur per foſſam quæ die ac nocte plena eſt nauiculis mulierum & virorum impudenter canentium ac ſaltantium cum omni diſſolutione. Cuius rei meminit & Ouid. in primo Triſtium ſic.

Non vt Alexandri claram delatus in vrbem

Delicias videam Nile iocoſe tuas. Statius item in ſyluis.

Curue terapnæi laſciuiat ora Canopi.

Canopus autem ciuitas eſt Aegypti centum ac viginti ſtadiis diſtans ab Alexandria pedeſtri itinere vadentibus, dicta de nomine, vt diximus in prima Satyra, Canopi qui Menelai claſſem gubernabat, & ibi mortuus eſt.

BARBARA *turba.*] Alij codices habent Barbara ripa, id eſt, immitis & aſpera.

FAMOSO.] Infami, propter impudicas, vt diximus, virorum & mulierum ſaltationes & cantus.

Adde quod & facilis victoria de madidis, &
Blæſis, atque mero titubantibus: inde virorum
Saltatus nigro tibicine, qualiacunque
Vnguenta, et flores, multæque in fronte coronæ:

Digitized by Google

Hinc ieiunum odium. ſed iurgia prima ſonare
Incipiunt animis ardentibus: hæc tuba rixæ.
Dein clamore pari concurritur, & vice teli
Sæuit nuda manus: paucæ ſine vulnere malæ
Vix cuiquam, aut nulli toto certamine naſus
Integer. aſpiceres iam cuncta per agmina vultus
Dimidios, alias facies, & hiantia ruptis
Oſſa genis, plenos oculorum ſanguine pugnos.

VETVS SCHOL.

BLAESIS *atque m e.*] Ex parte ebrioſum. Terentius.
Nam neque pes, neque mens ſatis ſuum officium facit.
NIGRO *tibicine*] Æthiope neque delectarent.
HINC *ieiunum odium.*] Ab inimicis infeſta ſobrietas.
HAEC *tuba rixæ.*] Tuba rixæ, inquit, conuitia, fiunt.
SINE *vulnere malæ*] Sine pugnis genæ.
AC *nulli toto c naſus.*] Subauditur, eſt.
ALIAS *facies.*] Mutatas ex cruore.

IOANN. BRITANNICVS.

FACILIS *victoria.*] Subaudi eſt.

MADIDIS.] Ebriis, vnde ſuperius, *madidus cantat quæ Soſtratus alis.*

BLAESIS.] Balbutientibus, & in ſermone titubantibus. Hoc enim efficit temulentia, vt lingua oberret, & vacillet. quod multis de cauſis accidere docet Ariſtoteles in Problematis.

INDE.] Ab altera parte diſſidentium, ſequitur enim, Hinc ieiunum odium, id eſt, ex altera parte. Aut quod magis placet, Inde, hoc eſt ex ebrietate eſt ſaltatus, vt ſit ſenſus. Saltant quia ebrij ſunt. vnde eſt illud Ciceronis. Nemo ſaltat ſobrius, niſi idem inſanus.

SALTATVS *virorum.*] Subaudi eſt.

NIGRO *tibicine.*] Æthiope. ſ.

VNGVENTA.] Subaudi ſunt.

QVALIACVMQVE.] Innuit vnguenta Ægyptiorum non eſſe ea bonitate, qua eſſe debent, quia rudes & agreſtes ſint Aegytij.

HINC.] Ex iſta lætitia & ſaltatione, aut ex altera parte.

IEIVNVM *odium.*] Rabidum, atrox, & inſatiabile, quaſi quod nullo modo poſſit expleri. ſumptum à ieiunantibus qui quodammodo ſunt inſatiabiles contracta nimia fame.

IVRGIA *prima.*] .i. verborum contentiones. Senſus eſt, antequam mutuo ſe adoriantur, vt ſit nomen poſitum pro aduerbio.

ANIMIS *ardentibus.*] Animis ira æſtuantibus.

HAEC *tuba*] Subaudi ſunt, id eſt, hæc iurgia ſunt tuba & tanquam excitamentum.

RIXAE.] Rixa, vt diximus ſuperius illic, *Si rixa eſt, vbi tu pulſas, ego vapulo,* tantum eſt in factis, altercatio in verbis.

VICE] Loco.
PAVCAE.] Subaudi ſunt.
ALIAS *facies*] A priſtinis.
HIANTIA.] Detecta, aperta.

Ludere ſe credunt ipſi tamen, et puerileis
Exercere acies, quod nulla cadauera calcent,
Et ſane quo tot rixantis millia turbæ,
Si viuunt omnes? ergo acrior impetus, & iam
Saxa inclinatis per humum quæſita lacertis
Incipiunt torquere, domeſtica ſeditione
Tela. nec hunc lapidem, qualeis & Turnus, et Aiax,
Vel quo Tydides percuſſit pondere coxam
Aeneæ: ſed quem valeant emittere dextræ
Illis diſſimiles, et noſtro tempore natæ.
Nam genus hoc viuo iam decreſcebat *Homero.*
Terra malos homines nunc educat, atque puſillos.
Ergo Deus quicunque aſpexit, ridet, & odit.

VETVS SCHOL.

LVDERE *ſe credunt.*] Cum adhuc manibus res agitur, luſum putant.
QVOD *nulla cadauera.*] Mortuorum.
RIXANTIS *millia turbæ.*] Bene ſcilicet credunt ſe ludere, vbi tot rixantibus nullus moritur.
DOMESTICA *ſeditione Tela.*] Competentia vicini furori. nulla nam ſic ſunt domeſtica rixantibus tela, vt ſaxa.
NEC *hunc lapidem.*] Id eſt, non tam magna ſaxa iactant, qualia antiqui.

IOAN. BRITANNICVS.

LVDERE *ſe credunt ipſi.*] Licet inquit acerrime inter ſe ſæuiant, niſi tamen aliquẽ interimunt, putant rem iocularem agi.
ET *ſane.*] Ordo eſt. Et quod omnes ſic viuant, apoſitine tot millia turbæ ſanæ rixantis, id eſt quòd nullus rixantium interficiatur, ſed omnes ſint ſani.
ERGO *acrior impetus.*] Subaudi eſt aut fit.
TELA *domeſtica.*] Contorquet inquit ſaxa, quæ domi ſolent eſſe in promptũ agentibus ſeditionem. eſt autem appoſitio.
NEC *hunc lapidem.*] Id eſt, nec talem lapidem torquent.
QVALEIS.] Accuſatiuus eſt pluralis.
TVRNVS.] Scilicet torſit: nam Turnus, vt ſcribit Virgilius in duodecimo, in Æneam ſingulari certamine ſecum pugnantem, ingens ſaxum fecit. Tale eſt carmen.

Vix illud lecti bis ſex ceruice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus,

Digitized by Google

ET *Aiax.*] Nam & Aiax autore Homero in ſeptimo Iliados, ingens ſaxum contorſit in Hectorem.

QVO.] Id eſt qualis.

TYDIDES.] .i. Diomedes filius Tydei & Argiæ Adraſti, qui vt autor eſt idem in quinto Iliados, in Æneam miſit ſaxum quantum ſeptem homines tollerent. cui niſi Venus mater affuiſſet, interemptus fuiſſet.

SED *quem.*] Pro qualem.

DISSIMILES *illis.*] .ſ. dextris Turni, Aiacis, & Diomedis.

NOSTRO *tempore.*] Quaſi quo iam ſunt omnia deteriora & imbecilliora.

NAMQ.] Non eſt inquit mirum homines in dies fieri imbecilliores, Nam vſque ab ætate Homeri genus humanum decreſcebat. Hoc autem ait, quia Homerus ſæpe in Iliade conqueritur, corpora mortalium fieri minora. Cuius auctoritatem ſecutus Plin. in vij. ait. Cuncto mortalium generi minorem ſtaturam in dies fieri, raroſque eſſe patent bus proceriores.

ASPEXIT.] Tam malos, & puſillos.

RIDET.] quod puſilli ſint.

ODIT.] quod mali.

A deuerticulo repetatur fabula. poſtquam
Subſidijs aucti pars altera promere ferrum
Audet, & infeſtis pugnam inſtaurare ſagittis:
Terga fugæ celeri præſtantibus omnibus inſtant
Qui vicina colunt vmbroſæ Tentyra palmæ.
Labitur hinc quidam, nimia formidine curſum
Præcipitans, capiturque: aſt illum in plurima ſectum
Fruſta, & particulas, vt multis mortuus vnus
Sufficeret, totum corroſis oſſibus edit
Victrix turba, nec ardenti decoxit aheno,
Aut verubus: longum vſque adeo, tardumque putauit
Expectare focos, contenta cadauera crudo.

VETVS SCHOL.

ADVERTICVLO *rep.*] Propter exceſſum.

PVGNAM *inſtaurare ſagittis*] Commoueri & à ſagitta.

LABITVR *hic q.*] Cadit fugiens.

FRVSTA *& particulas*] Cruda membra hominis capti.

NEC *ardenti decoxit aheno.*] Id eſt, Tanta inſania eſt illorum, vt nec in cacabis cocta, nec in verubus fixa coquant: ſed cruda conſumant.

IOANNES BRITANNICVS.

A DIVERTICVLO.] A digreſſione, quam feci commemorando hæc de Turno, Aiace, & Diomede. vt ſit ſēſus, à digreſſione diceſlamus.i. digreſſionē omittamus, & fabulam ceptam repetamus, vt ſ. mutuum inter Ægyptios odium narre-

mus. C. Formula eſt redenndi ad propoſitum, quàm Cic reditum ad rem vocat libro iij. de Or. S. Eſt autem diuerticulum, vbi iter de via flectitur. Terentius in Eunucho. *Vbi ad ipſum veni diuerticulum.* Eſt enim vocabulum deductum à diuerto, quòd à via diuertamus. Diuertere etiam capitur pro hoſpitium capere. vnde & diuerſorium pro quolibet hoſpitio, quo ſignificatu accipitur etiam diuerticulum. Valerius libro tertio capite. De abſtinentia. Fertiliſſimæ deliciarum totius Græciæ vrbes, neceſſaria totius nauigationis diuerticula erant.

Altera *pars.*] Combitæ. ſenſus eſt, vbi à Combitis prælium inſtauratum eſt, Tentyritæ inſequuntur omnes conuerſos in fugam, in qua trepidatione quidã lapſus interficitur.

Qvi *vicina.*] Ordo eſt, illi qui colunt Tentyra vicina vmbroſæ palmæ, inſtant i. vrgent & premunt.

Palmae.] Nam illic plurima palma prouenit, vnde Plin. loquens de palma ita ſcribit, Quædam in Syria, & Ægypto in binos diuidunt ſe truncos.

Ast *illum in plurima ſectum fruſta.*] Ordo eſt. Aſt victrix turba edit illum ſectum in plurima fruſta & particulas ita ſectum, vt vnus mortuus ſufficeret multis.

Hic gaudere libet, quod non violauerit ignem,
Quem ſumma cæli raptum de parte Prometheus
Donauit terris. elemento gratulor, & te
Exultare reor. ſed qui mordere cadauer
Suſtinuit, nil vnquam hac carne libentius edit.
Nam ſcelere in tanto ne quæras, & dubites, an
Prima voluptatem gula ſenſerit. vltimus autem
Qui ſtetit abſumpto iam toto corpore, ductis
Per terram digitis, aliquid de ſanguine guſtat.

VETVS SCHOL.

Hic *gaudere libet quod.*] Id eſt, præſtitit, inquit, nobis, quod extra hominis focum communem * immolarunt.

Elemento *gratulor.*] Gratulari te ipſum elemento, igni ſcilicet.

Vltimvs *autem.*] Qui venit iam nouiſſimus.

Qvi *ſtetit abſumpto.*] Si Vlterius ſenſerit voluptatem.

IOANNES BRITANNICVS.

Hic *gaudere libet.* Scelus poeta his verbis aggrauat. eſt enim ſenſus: tam crudele, inquit, fuit hominem crudum comedere, vt mihi etiam lætari libeat, quod ſceleri ſcelus non addiderunt, id eſt, quod ignem rem tam ſactam coquendo mortuum non polluerunt.

Prometheus.] Filius fuit Iapeti ex Aſia nympha. quem miræ prudentiæ fuiſſe conſtat, vnde & Prometheus dictus eſt ἀπὸ τῆς προμηθείας id eſt à prouidentia. cum antiquitas finxit quum Iupiter mortalibus ignem eripuiſſet, indigne ferens ſe deceptũ à Prometheo in portione carnis immolatæ, conſuetum inſidiari, ſua cauſa ereptum mortalibus ignem reſtituere cogitaſſe. Itaque cæteris remotis deueniſſe ad Iouis ignem, eoque ſubrepto, & in ferulam coniecto, currentẽ iactã-

Digitized by Google

temque ferulam, ne ſpiritus interclusus vaporis extingueretur, ad homines detuliſſe. Quare deorum indignatione Pandoram immiſſam terris pœnæ cauſa. Nam per eam mulierem patefacto dolio erupiſſe omnium peſtium genera, quibus homines laborarent.

ELEMENTO.] Id eſt igni, quem elementum appellat, quod ex cœleſti elemento raptus fuerit. i. igne illo cœleſti.

ET te.] ſ. ô Voluſi.

QVI ſu.] Qui toleravit. Nam rationem reddit quare tam libenter comederit. Eſt autem ordo & ſenſus: Nam ille qui ſtetit vltimus, abſumpto iam toto corpore, guſtat aliquid de ſanguine ductis digitis per terram. hoc dico, ne quæras, & ne dubites in tanto ſcelere, an prima gula ſenſerit voluptatem. ſicque oſtendit talem cibum ſuauem omnibus illi fuiſſe.

Vaſcones, hæc fama eſt, alimentis talibus olim
Produxere animas: ſed res diuerſa, ſed illic
Fortunæ inuidiæ eſt, bellorumque vltima, caſus
Extremi, longæ dira obſidionis egeſtas.
Huius enim, quod nunc agitur, miſerabile debet
Exemplum eſſe cibi. ſicut modo dicta mihi gens
Poſt omnes herbas, poſt cuncta animalia, quidquid
Cogebat vacui ventris furor, hoſtibus ipſis
Pallorem, ac maciem, & tenueis miſerantibus artus,
Membra aliena fame lacerabant, eſſe parati
Et ſua. quiſnam hominũ veniam dare, quiſue Deorum
Viribus abnuerit dira, atque immania paſſis,
Et quibus illorum poterant ignoſcere Manes,
Quorum corporibus veſcebantur? melius nos
Zenonis præcepta monent.

VETVS SCHOL.

VASCONES *vt fama eſt.*] Obſeſſi Saguntini ab Hannibale, coacti ſunt cadaueribus ſuorum paſci. Lucanus.

Obſeſſum Pœno geſſit qua Marte Saguntum.

cæſis ſcilicet imbellibus. Alij nam non ab Hannibale, ſed à Metello obſeſſos dicunt.

FORTVNÆ *inuidia eſt*] Quæ ad hoc eos deduxit.

BELLORVMQ. *vltima.*] Cum obſiderentur à Metello.

HVIVS *enim quod nunc ag.*] De quo loquebar modo.

SICVT *modo dicta mihi gens.*] Vaſcones Saguntini * quorum dictum ſit vt ſi maior inuidia facti exemplum, quod ſoleas non quod horreas.

VENTRIS *furor.*] Famis inopia.

DIRA *at. i. paſſis.*] Saguntinis.

ZENONIS *præcepta.*] Zeno ſtoicæ ſectæ * ab eorum quique homines [tum eſſe id ſummum vt ſ]ibium bonum eſſe dicebat.

IOANNES BRITANNICVS.

VASCONES.] Vaſcones populi ſunt vlterioris Hiſpaniæ, quæ in Gallicum & Britannicum vergit oceanum, qui olim à Sertorio obſeſſi, cæteris deficientibus alimentis, morſus in cadauera ſuorum iniecerunt, ne ſcilicet fidem ſuam in Populum Romanum violarent, quo tempore Pompeius & Qu. Metellus aduerſus Sertoriũ bella gerebant. De his Apianus, Lucius Florus & Plutarchus.

FAMA *eſt.*] Omnes cõdices quos viderim habent, vt fama eſt, ſed vt tollendum eſt, verſus enim aliter non ſtatet.

SED *res diuerſa.*] id eſt diſſimilis eſt. Nam Vaſcones id vrgente neceſſitate fecerunt, quod omnino veniam meretur: at Ægyptij ſolo quodam deteſtabili odio, & feritate.

SED *illic fortunæ inuidia eſt.*] Senſus eſt, id totum quod Vaſcones crudele fecerunt, fortunæ omnino eſt imputandum, quæ piis inuidere conſueuit, vnde Statius: *Inuida fata piys, & fors ingentibus auſis.*

BELLORVMQVE *vltima.*] id eſt extrema neceſſitas, qualis ſæpe eſt in rebus bellicis, vt vltima accipias numero plurali, & ſubaudias ſunt.

DIRA.] Magna. Virg. *An ſua cuique deus ſit dira cupido?*

CASVS *extremi.*] .ſ. ſunt, id eſt extrema & inſuperabilis calamitas. quæ omnia, factum excuſant.

LONGAE *obſidionis.*] Qua oppreſſi ſunt à Sertorio.

HVIVS *enim*] Rationem affert Vaſcones omnino excuſandos eſſe. exemplum inquit huius cibi quod nunc agitur.i. de quo loquimur, dignum eſt miſeratione, quando impellente neceſſitate aliter non potuit fieri.i.ſi acciderit vt aliqui vrgente neceſſitate comedant carnes humanas, vt fecerunt Vaſcones, digni omnino ſunt venia, & miſeratione.

HVIVS *cibi.*] Talis cibi.

QVOD.] Pro quale.

MISERABILE.] Dignum, cuius miſereamur.

SICVT *modo.*] Senſus eſt & ordo, quemadmodum gens dicta mihi modo.i. Vaſcones lacerabant quicquid cogebat furor vacui ventris poſt omnes herbas, & poſt cuncta animalia.i. carnes humanas famc.i. impulſu famis, hoſtibus ipſis miſerantibus pallorem.

ESSE *parati & ſua.*] Parati etiam in carnes ſuas morſus inijcere. Eſſe enim eſt ab edo non à ſum.

QVIS *nam hominum.*] Nemo inquit eſt nec hominum, nec deorum qui in huiuſmodi delicto Vaſconibus non ignoſcat, quibus etiam manes cadauerum aſſumptorum poſſent ignoſcere.

IMMANIA *paſſis.*] Prudenter excuſat tale factum, quando omnia extrema paſſi ſunt.

VIRIBVS.] .i. viris tam fortibus.

MANES.] Antiqui animas quæ è corporibus diſceſſiſſent, manes vocauere, de quibus ex ſententia Apulei plura diximus alibi. Sed melius nos Zenonis præcepta Philoſophi Stoici docent pro tuenda vita non omnia eſſe agenda, ſed ea duntaxat quæ ab honeſto non reſiliant, vt oſtendat id à Vaſconibus non fuiſſe faciendum vel in extrema fortuna. Ait ergo poeta præcepta Zenonis Stoici (nam Stoicæ ſectæ fuit princeps) monere, humano generi non id faciendum pro conſeruatione vitæ, quod fecerunt Vaſcones, quum omnino pugnet cum honeſto.

Digitized by Google

———nec enim omnia, quædam
Pro vita facienda putant. ſed Cantaber vnde
Stoicus, antiqui præſertim ætate Metelli?
Nunc totus Graias, noſtráſque habet orbis Athenas.
Gallia cauſſidicos docuit fecunda Britannos,
De conducendo loquitur iam rhetore Thyle.
Nobilis ille tamen populus, quem diximus, & par
Virtute, atque fide: ſed maior clade Saguntus,
Tale quid excuſat: Mæotide ſæuior ara
Aegyptus. quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inuentrix, homines, vt iam quæ carmina tradunt
Digna fide credas, tantum immolat, vlterius nil,
Aut grauius cultro timet hoſtia. ———

VETVS SCHOL.

* PRO *vita facienda putant.*] Sed per honeſtatem, ſicut Stoici dicunt, melius erat mori, quam cadaueribus paſci.

STOICVS *antiqui præ. Metelli.*] Vnde poterat tantum ſapere quantum Zeno, vt cadaueribus abſtineret, ſcelus putando committere pro vitæ cupiditate?

GRAIAS *noſtráſque h. o. A.*] Romanas literas, & Græcas.

DE *conducendo.*] De adhibendo negotiis ſuis oratore.

THVLE.] Ciuitas in Oceano, inſula in qua brumæ tempore dies nulli: perinde ſolſtitiali æſtiuo nox nulla.

TALE *quid excuſat Mæotide ſæuior ara.*] Iuxta Mæotim paludem Taurici ſunt, quorum rex Thœas aduenas immolare conſuerat vſque in aduentum Oreſtis & Pyladis: quibus agnitis Iphigenia, quæ erat tẽpli ſacerdos, ablato inde Dianæ ſigno, aufugit, idque Ariciæ conſecrauit. Et Saluſtius, Namque omnium ferociſſimi ad hoc tempus Achæi atque Tauri ſunt, quod, quantum conijcio, locorum egeſtate, rapto viuere coacti. *

IOAN. BRITANNICVS.

OMNIA.] Cum diſtinctione legendum, vt ſit non putat omnia facienda pro vita, ſed quædam tantum, hoc eſt quæ inhoneſti nihil habeant.

PRO *vita.*] Pro conſeruatione vitæ.

SED *Cantaber Stoicus.*] Cantabri, populi ſunt Hiſpaniæ, in quorum regionibus ſunt Vaſcones. eſt ergo ſenſus. Pręcepta Stoica optima ſunt, ſed vnde Stoicus Vaſco fuit, id eſt, vnde Vaſcones habuerunt præcepta philoſophiæ? quaſi diceret talia pręcepta, vt barbari ignorauerunt, & propterea comederunt carnes humanas.

ANTIQVI *Metelli.*] Nam quo tempore Vaſcones, vt diximus, à Sertorio obſidebantur, Quint. Metellus autore Appiano, bella aduerſus Sertorium gerebat. Antiqui ergo ad differentiam recentiorum. multi enim ab eo fuere Metelli. eſt enim hic ille Q. Metellus, qui aduerſus Iugurtham bellum geſſit, de quo multa Saluſtius.

Digitized by Google

NVNC *totus Graias.*] Noſtra inquit ætate omnes ſcimus diſciplinas philoſophicas & Græcas, & Latinas, ita vt nulla extet excuſatio, ſi hominem comedamus.

ATHENAS.] Diſciplinas Philoſophicas Atticas, & noſtras, id eſt, Latinas & Romanas. Athenis autem omnium diſciplinarum floruere ſtudia, vnde Cicero pro Lucio Flacco. Adſunt Athenienſes, vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, atque in omnes terras diſtributæ putantur.

GALLIA *cauſidicos.*] In Gallia præclari fuere rhetores, Statius Toloſanus de quo Euſebius De temporibus, Vatienus præterea Lugduni, vt diximus illic,

——aut Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram.

exercebatur ars oratoria, edito certamine à Caligula Græcæ Latinæque facundiæ non ſigne magno amittentium dedecore. Eſt ergo ſenſus. ſtudia inquit, liberaliũ artium ad gentes Barbaras & remotiſſimas peruenere: nam filij Britannorum ſub Gallica diſciplina rhetoricen diſcunt. Nam & ſupra in ſeptima Satyra docuit in Gallia peritos exiſtere cauſidicos, & magnis affici præmiis illic,

nutricula cauſidicorum Gallia Britannia autem inſula eſt Gallici oceani.

THVLE.] Hæc eſt inſula de qua Virgilius.

——Tibi ſeruiat vltima Thule.

eſt enim inſula in vltima parte ſeptentrionis, de qua ſic Strabo libro tertio. De Thule item obſcura eſt hiſtoria propter eius in vltima loca remotionem. hanc ſiquidem ad ſeptentrionem expoſitam locant. Plinius ex aduerſo Hiberniæ & Britanniæ in mari Germanico locat vltimam omnium, qui memorantur. In qua ſolſtitio nullas eſſe noctes indicat, cancri ſignum ſole tranſeunte, nullóſque contrà per brumam dies. C. Thyle ſiue Thule inſula ſupra Scotiam, ſupráque Orcadas ad Septentrionem eſt, ea nunc Iſlandia dicitur, pertinétque ad Daniæ regnum. S.

NOBILIS *ille populus.*] Senſus eſt, populus ille nobilis Vaſconum, & vrbs Sagũtus licet impij videri poſſint, alter quòd comederit carnes humanas, altera quòd ſe ſuáque omnia igni & ferro abſumere quam hoſti tradere maluerit, habent tamen vnde illud excuſent, ſcilicet extremam neceſſitatem: ſed Ægyptij nullam honeſtam habent excuſationem, quum per ſummam crudelitatem vltro id faciant. Saguntus autem ciuitas eſt Hiſpaniæ, quæ quaſi media inter Romanorum & Carthaginenſium fines iure fœderis in libertate relicta, poſtea Romanis addicta, initáque ſocietate, Romanum imperium aduerſus Annibalem concitauit, à quo obſeſſa octauo demum menſe capta eſt. Eſt autem ordo. ille nobilis populus quem diximus, & Saguntus par virtute, atque fide, ſed clade maior, excuſat quid tale.

MAIOR *clade.*] Æquiparat Saguntinos Vaſconibus fide & virtute, ſed ait clade maiores fuiſſe Saguntinos, quippe qui & ſe, & omnia ſua penitus igni abſumpſerint, quod non fecerunt Vaſcones. maior ergo clades fuit Saguntinorum.

ÆGYPTVS *ſæuior.*] Subaudi eſt.

ARA *Mæotide.*] Mæotis palus eſt Scythiæ quam efficit Tanais amnis, qui Europam ab Aſia dirterminat. Illic in Cheroneſſo Taurica, quæ oſtio Mæotidis adhæret, templum fuit Dianæ, ad cuius aram viui homines immolabantur, de qua intellexit Valerius Flaccus libro ſecundo loquẽns de Thoante ſic,

Taurorúmque locos delubráque ſæua Dianæ,
Aduenit, hic illum triſtis dea præficit aræ,
Enſe dato.——

de hac multa etiam Ouidius in Ponto commemorat. Qui Cheroneſſum ipſam incolunt, Tauroſcythæ ſunt appellati à monte Tauro, qui illic eſt, licet & in Cilicia alius ſit eiuſdem nominis. Ara autem Mæotide dixit pro Mæotica, ſicut & paulo infra, Memphitica, hócque neceſſitate metri, non recipientis ablatiuum memphitica.

QVIPPE *illa Taurica.*] Ordo eſt. Illa Taurica inuentrix nefandi ſacri, immolat tantum homines, vt credas iam digna eſſe fide quæ carmina tradunt, id eſt poetæ recitarunt. quaſi diceret, potes iam credere & ea quæ à poetis referuntur huiuſmo-

Digitized by Google

diuera eſſe, quando apud Aegyptios tam ſæua agantur.

VLTERIVS *nil timet.*] Ac ſi dicat non timet vt comedatur.

———quis modo caſus
Impulit hos? quæ tanta fames, infeſtáque vallo
Arma coegerunt, tam deteſtabile monſtrum
Audere? anne aliam terra Memphitide ſicca
Inuidiam facerent nolenti ſurgere Nilo?
Qua nec terribiles Cimbri, nec Britones *vnquam,*
Sauromatæque truces, aut immanes Agathyrſi,
Hac ſæuit rabie imbelle & inutile vulgus,
Paruula fictilibus ſolitum dare vela phaſelis,
Et breuibus picta remis incumbere teſtæ.
Nec pœnam ſceleri inuenies, nec digna parabis
Supplicia his populis, in quorum mente pares ſunt
Et ſimiles, ira, atque fames, molliſsima corda
Humano generi dare ſe natura fatetur,
Quæ lachrymas dedit, hæc noſtri pars optima ſenſus.

VETVS SCHOL.

QVAE *tanta fames.*] Id eſt, quomodo Saguntinos coegit obſeſſio.

ANNE *aliam terra Memph. ſicca.*] Quam, inquit, inuidiam facerent Nilo ceſſanti defluere aliam, quam hanc, quam fecerunt, cadauera deuorarent tanquam fame coacti?

SVRGERE *Nilo.*] Inrigare Aegyptum.

CIMBRI *nec Britones.*] Gentes diuerſæ barbarorum.

SAVROMATAE] Sarmatæ.

IMBELLE *&* *inutile vulgus.*] Aegyptiorum.

DARE *vela phaſelis.*] Teſteis nauigiis. talibus enim nauigiis in Nilo vtuntur.

IRA *atque fames.*] Eorum ſcilicet qui hoc compulſi fecerunt, id eſt, Vaſcones & Saguntini.

MOLLISSIMA *corda.*] Humanitatem & miſericordiam natura hominibus non negauit.

HAEC *noſtri pars optima ſenſus.*] Pars optima eſt naturæ vel mentis noſtræ, miſerum flere.

IOAN. BRITANNICVS.

QVIS *modo caſus.*] Acclamatio in deteſtationem tantæ crudelitatis, quum nulla impellente cauſa tantum ſcelus perpetrent.

MONSTRVM.] Facinus tam crudele, atque immane, vt homines comedant,

Digitized by Google

AN *ne inuidiam facerent.*] Si Nilus inquit vt iratus Ægyptum inundare nollet, nunquid Ægyptij ad eius indignationem poſſent aliquid crudelius facere? ac ſi dicat poſſent ne eum grauiore contumelia irritare? hoc autem icirco dicit, quod ſolebant accolæ fluminis aliqua immani crudelitate incrementa, & inundationem irritare, ſumpto exemplo à Buſiride, qui primus immolato homine id inſtituit à Thraſilo edoctus, quem primum ſuo inuento immolauit. Huius rei meminit Ouidius in Arte amandi.

Dicitur Ægyptus caruiſſe iuuantibus arua
Imbribus, atque annos ſicca fuiſſe nouem.
Quum Thraſilus Buſirin adit, monſtrátque piari
Hoſpitis effuſo ſanguine poſſe Iouem.
Illi Buſiris, fies Iouis hoſtia primus,
Inquit, & Ægypto tu dabis hoſpes aquam:

nam eum, vt diximus, primum immolauit. Ouidius in Ibin.

Vt qui poſt annos fueri monſtrator iniqui,
Elicuit pluuias victima cæſus aquas.

MEMPHITIDE *terra.* Ægypto. nam Memphis ciuitas eſt Ægypti, quam ſæpe poetæ pro Aegypto ponunt. eam condidit Ogdous, qui Vchoreus cognominatus, eſt, ambitus ſtadiorum centum & quinquaginta, vrbem omnium Aegypti præclariſſimam opportuniore totius eius oræ loco, vbi Nilus in plures ſciſſus partes efficit formam Deltæ. Aegyptiorum autem regia eſt, vbi templum eſt Apidis, qui apud eos pro deo habetur.

NOLENTI *ſurgere Nilo.*] Id eſt, nolenti creſcere & inundare Aegyptum, quæ quotannis creſcente fluuio ſolet inundari. Nam Nilus ſolus inter reliqua flumina adeo, vt ſcribit Diodorus, æſtate creſcit, quum decreſcant cætera, vt totam inundet Aegyptum: hyeme minuitur, quum reliqua augeantur.

QVA *nec terribiles*] Per comparationem Aegyptios crudelitate omnibus præfert barbaris & immanibus, vt ſit ordo & ſenſus, vulgus imbelle & inutile Aegyptiorum ſæuit hac, id eſt tali rabie, qua pro quali terribiles Cymbri non ſæuierunt, ij. enim ſunt Germaniæ populi proximi Oceano, qui animo & audacia præſtantiſſimi, & manuum virtute ac celeritate & impetu egregij in bello fulguri ſimiles videbantur. itaque ipſorum impetum nemo ſuſtinere poterat. Nam multos magnoſque exercitus Romanos penitus deleuerunt. Vnde nunc à poeta terribiles nominantur. Eos demum quum Italiam tenuiſſent, Marius profligauit.

BRITONES.] Populi ſunt Germaniæ denominati à Britone filio terræ, cuius fuit filius Mannius, de quo diximus apud Perſium:

——*præſto eſt mihi Mannius hæ*[illegible] *Progenies terræ.*

SAVROMATAE.] Populi ſunt Scythiæ circa Mæotim paludem, de quibus pluſcula diximus in ſecunda Satyra, *Vltra Sauromatas.*

AGATHYRSI.] Populi ſunt Scythiæ Gelonis conterminî, dicti ab Agathyrſo filio Herculis. ora artúſque pingunt, vt quinque maioribus præſtant, ita magis vel minus, vt Mela ſcribit. vnde poeta appellauit, pictos Agathyrſos.

AC *rabie.*] Id eſt, tali qualem oſtendimus ſupra.

VVLGVS.] Aegyptiorum.

SOLITVM *dare vela.*] Hinc maxime emergit indignatio, quòd quum in reliquo vitæ genere ſint molliſſimi & effœminati, carnibus humanis veſcantur, quod populi barbari & feri non faciunt. Tradit enim Strabo vt paulo ante retulimus, ad Canopica quædam ſolennia ingentem turbam per foſſam ex Alexandria deſcēdere, quæ die ac nocte nauiculis plena eſt virorum ac mulierum impudenter canentium ac ſaltantium cum omni diſſolutione. vbi ait tanta facilitate nauigari, vt ſcaphis etiam teſtaceis vtantur, id eſt, fictilibus.

PHASELLIS.] Pictis nauiculis. Vergilius.

Et circum pictis vehitur ſua rura phaſellis.

TESTAE.] Nauiculæ teſtaceæ.

NEC

NEC *pœnam.*] Licet hoc ad Ægyptios pettinent, poteſt tamen & generale in omnes dictum videri: vt ſit ſenſus, illis populis quorum mens ita pariter, atque praua voluntate ad ſcelus mouetur, paria ſupplicia & digna non inuenientur, vt oſtendat eos omnino digniſſimos eſſe omni cruciatu. Ille enim qui impulſu iræ aliquid crudele facit, læuius peccaſſe videtur, quàm qui & impulſu iræ & conſenſu animi accedente turpitudinem committit. primi enim illi mentis impetus in poteſtate noſtra non ſunt, ex quo digni videmur venia. Sed quum iram ſequitur & deliberata voluntas, tunc demum ſcelerati cenſemur, & omni ſupplicio digniſſimi.

POENAM *ſceleri inuenies*] Subaudi dignam & conuenientem.

IRA *atque fames.*] Pares & ſimiles, hoc eſt, qui per iram, & animi conſenſum, id eſt, famem quandam, & ſæuam cupiditatem animum ſuum ad perficiendum ſcelus applicant, vt per famem rabidam quandam ſæuiendi cupiditatem intelligas, ſimúlque reſpicit ad id quod quidam per famem comederunt carnes humanas.

MOLLISSIMA *corda.*] Hypophora eſt, quaſi aliquis dixerit, non eſſe mirum ſi tam crudelia committantur, quando ita natura hominem ad crudelitatem formauerit. Et ipſe reſpondeat, naturam fateri non crudelitatem, ſed pietatem homini ingeneraſſe, quando lachrymas dedit, quibus indicat incommodis ſe dolere alienis.

HAEC *noſtri pars optima ſenſus.*] Alij ſunt qui pars optima legunt, alij pars vltima. Ego autem legendum eſſe puto, *Hæc noſtri eſt pars intima ſenſus*, id eſt, ipſæ lachrymæ ſunt quæ interiorem partem noſtri ſenſus patefaciunt. nam per lachrymas inter.orem p etatem oſtendimus. ergo inquit natura nobis dedit pietatem quæ per lachrymas cognoſcitur, iubet enim nos aliena incommoda plorare.

Plorare ergo iubet cauſſam dicentis amici,
Squalorémque rei, pupillum ad iura vocantem
Circumſcriptorem, cuius manantia fletu
Ora puellares faciunt incerta capilli.
Naturæ imperio gemimus, cum funus adultæ
Virginis occurrit, vel terra clauditur infans,
Et minor igne rogi. quis enim bonus, & face dignus
Arcana, qualem Cereris vult eſſe ſacerdos,
Vlla aliena ſibi credat mala? ſeparat hoc nos
A grege mutorum, atque ideo venerabile ſoli
Sortiti ingenium, diuinorúmque capaces,
Atque exercendis, capiendíſque artibus apti
Senſum à cæleſti demiſſum traximus arce,
Cuius egent prona, & terram ſpectantia---

VET. SCHOL.

CIRCVMSCRIPTOREM.] Curatorem ſuum.

ORA *puellares.*] Puellares capilli, triſtitia & ſquallore longiores. Cum enim rei tenemur, & capillos demittimus; qui faciunt nos interdum vultum habere tanquam puellæ.

CVM *funus adultæ.*] Ora maturæ.

VEL *terra clauditur.*] Sepelitur.

ET *face dignus.*] * Infas mortis.

ARCANA *qualem.*] Face arcana dignus ſacerdotij, ac per hoc iuſtus. Arcana, imbutum ſacris dicit Pontificem: aut arcana, dicit myſtica, cum in templo Cereris ſibi inuicem facem curſores tradunt.

A GREGE *mutorum.*] Animalium pecorum.

ATQVE *exercendi.*] Diſcendi artificij faciles,

SENSVM *à cæleſti.*] Quem animum eſſe dicunt partem cælicæ diuinitatis.

PRONA *& terram ſpect.*] Animalia.

IOANN. BRITANNICVS.

C. CAVSAM *lugentis.*] Alego caſum. Vt illud Virgilij,

Et caſum inſontis mecum indignabar amici. S.

SQVALLOREM *rei.*] Id eſt, incommoda & aduerſa rei ſquallentis & mœſti. Eſt enim ſquallor alta illa congeries ſordium, quæ in corporibus humanis, incultis ſquamoſiſque apparet, deductúmque videtur vocabulum à ſquamis, quas ſitus ille inquinamentorum in corpore imitatur. lege Macrobium & Gellium.

PVPILLVM.] Ploramus etiam inquit pupillum, qui in ius deceptorem, & bonorum ſuorum captorem vocat.

CIRCVMSCRIPTOREM.] Deceptorem à circumſcribo, de quo dictum eſt abunde illic.

Quot Baſilus ſocios, quot circumſcripſerit Hirus.

CVIVS.] Scilicet capilli. eſt autem ordo: Cuius capilli puellares faciunt ora manantia fletu, incerta.

C. alij legunt fletu. S.

CAPILLI *puellares.*] Id eſt, crines longi, quales ſunt puelli.

ORA *incerta.*] Vt non facile diſcernas, mas an fœmina ſit.

NATVRAE *imperio.*] Quæ nobis pietatem indidit.

VIRGINIS *adultæ.*] Tunc enim maxime miſeratione mouemur, quum iam adulta ætate virgo moritur.

ET *minor igne rogi.*] Hoc autem dicit ex more veterum, qui (vt autor eſt Plinius libro ſeptimo) infantem, niſi prius genito dente, non cremabant. Infantem autem dentire tradit Plinius ſeptimo menſe, poſtquàm natus eſt. Minor ergo igne, id eſt, quàm vt conueniat cremari. terra enim infantes condebantur, quod poëta his verbis innuit, *vel terra clauditur infans.*

QVIS *enim bonus.*] Hic ſenſus eſt, quis eſt inquit bonus & à natura bene informatus, qui aliena mala communia eſſe non putet? Iuxta illud Terentianum:

Homo ſum, nihil humani à me alienum puto eſt enim hominis bene inſtituti, vt docet Cic. in Catone maiore, & lætari bonis rebus, & dolere contrariis.

ET *face dignus arcana*] Periphraſis eſt hominis pij, qualem oportebat ſacris Cereris intereſſe & miniſtrare, à quibus ſacris impij etiam voce præconis ſubmouebantur. vnde Suetonius in Nerone. Peregre natione quidem Græciæ Eleuſinis ſacris, quorum initiatione impij & ſcelerati voce præconis ſubmouentur, intereſſe non auſus eſt. Marcus Antoninus, vt refert Iulius Capitolinus, vt ſe innocentem probaret, Cereris templum adijt, ſacrariúmque ſolus ingreſſus eſt.

Facra *arcana.*] Hoc eſt myſtica & ſecreta. nam priſci appellauere ſacra ea arcana, quæ myſtica Græci, hoc eſt ſecreta, quaſi quæ ob ſanctitatem aliquam debeant eſſe ſeparata à nobis: qualia fuere ſacra Cereris, quæ accenſis facibus nocte celebrabantur à matronis in memoriam Cereris, quæ Proſerpinam filiam ardentibus faculis quæſiuit. Claudianus: *Templáque remugit.*

Cecropidum ſanctáſque faces extollit Eleuſis. Ouid. in Faſtis.

Hinc Cereris ſacris nunc quoque tæda datur.

quod autem nocte celebrarentur docet Iuſtinus libro ſecundo his verbis. Megarenſes Matronas Athenienſium in Eleuſinis ſacris nocte oppreſſuri naues conſcendunt. Ea ſummo tegebantur ſilentio, vnde Apuleius in ſexto Metamorph. Et cætera quæ ſilentio tegit Eleuſis Atticæ ſacrarium.

Separat *hæc nos.*] Natura inquit, quæ nobis tantam humanitatem dedit, vt alienis incommodis doleamus, ſeparat nos à brutis. id eſt, ea eſt quæ nos diſſimiles eſſe facit à brutis, quum nobis rationem. & intelligentiam tradidit, quibus malum & bonum cognoſcimus. Bruta autem nullam habentia nec rerum, nec temporum diſcretionem, ſenſu tantum mouentur, & ad id ſolum quod adeſt, quodque præſens eſt accommodantur paulum admodum ſentientes præteritum, aut futurum. quæ omnia illuc tendunt, Aegyptios à brutis non differre, qui rationis terminos obliti in tantam rabiem feruntur, vt ea faciant, quæ ab omni humanitate ſint penitus auerſa.

Atqve *ideo.*] Id eſt, ob eam rem ſcilicet vt à beſtiis differremus. ordo autem eſt, atque ideo nos ſoli ſortiti ingenium venerabile, traximus ſenſum à cœleſti arce.

Sortiti *ingenium*] Quo ſcilicet omnino bruta carent. eſt enim ingenium vis quædam animæ, qua ſe anima explicat atque exercet ad omnium rerum intelligentiam, vt per ingenium intelligas ipſum intellectum & rationem, quæ principales ſunt animi partes.

Capaces *diuinorum.*] Hoc vult ſignificare intellectum & rationem, quæ principales, vt diximus, ſunt partes animi, quaſi communes cum ipſis diis nos habere, ac per hoc dixit, nos eſſe capaces diuinorum. Nam recte intelligentia eſt ipſorum deorum, quibus nos pares eſſe vult communiones rationis & intellectus, quo ſenſu animalia bruta carent, vnde eſt illud Ciceronis in Catone maiore. Eſt enim animus cœleſtis ex altiſſimo domicilio depreſſus & quaſi demerſus in terram, locum diuinæ naturæ æternitatique contrarium. Pythagoras etiam affirmauit nos ex vniuerſa mente diuina delibatos habere animos, eoſque immortales credidit Cicero hoc argumento, quum tanta ſit celeritas eorum, tanta memoria præteritorum, futurorúmque prouidentia, tot artes, tot ſcientiæ, tot inuenta, vnde ait poeta,

Atque exercendis, capiendiſque artibus apti.

quod homini non accidit, niſi beneficio animi, qui vt diuinus & cœleſtis, nos ad omnes artes facit aptos.

C. Cvivs *ego pro.*] Imitatio eſt Ouidiana ex primo Metamorphoſeôs.

Pronáque cum ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cœlúmque videre
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

——— mundi
Principio communis conditor illis
Tantum animas, nobis animum quoque, mutuus vt nos
Adfectus petere auxilium, & præſtare iuberet,
Diſperſos trahere in populum, migrare vetuſto

De nemore, & proauis habitatas linquere ſyluas:
Ædificare domos, Laribus coniungere noſtris
Tectum aliud, tutos vicino limite ſomnos
Vt collata daret fiducia: protegere armis
Lapſum, aut ingenti nutantem vulnere ciuem,
Communi dare ſigna tubæ, defendier iiſdem
Turribus, atque vna portarum claue teneri.

VETVS SCHOL.

CONDITOR *illis.*] Deus.
ET *praſtare iuberet.*] Homines.
DISPERSOS *trahere.*] In vnum colligere in ciuitate.
TVTOS *vicino limite.*] Securos, vicinitate aliorum confidentes.
PROTEGERE *armis.*] Defendere bello.
VVLNERE *ciuem.*] Pro, ciues.
PORTARVM *claue teneri.*] Cuſtodia portarum.

IOAN. BRITANNICVS.

INDVLSIT.] Dedit.
ANIMAS.] Quibus tantum viuunt: nam animam dicimus eſſe qua viuimus, animum vero quo ſapimus, quo animo ipſa bruta carent, quum nihil cognoſcant neque diſcernant.
ILLIS.] ſcilicet brutis.
NOBIS *animum qu.*] Hoc dicit: nobis animas, & animum quoque eſſe datum, vt ſit ſenſus, animas tantum brutis eſſe datas, ſed nobis & animas, & animos.
MVTVVS *affectus.*] Mutua charitas. mutuum affectum dicimus, quum par voluntas accipitur & redditur, C. vt Cicero de Amicitia dixit in Lælio. S.
IVBERET.] Id eſt vellet nos ab alijs auxilium petere, & alijs nos ſubuenire. ob id enim ciuitates conditæ ſunt, vt mutuis homines officijs, ſanctam tuerentur ſocietatem.
DISPERSOS *trahere in populum.*] Nam homines ab initio in agris paſſim more beſtiarum vagabantur, victumque ſibi pomis ſylueſtribus quærebant. verum natura monſtrante intellexerunt ſibi conducibile eſſe, ſi in vnum congregarentur locum, itaque cœperunt oppida ædificare, quò ſe relictis ſyluis, receperunt. Horat.

Oppida cœperunt munire, & ponere leges:
Ne quis fur eſſet, neu latro neu quis adulter.

TVTOS *vicino limine ſomnos.* Ordo eſt. fiducia collata daret ſomnos tutos in vicino limine.
COLLATA.] Coniuncta.
PROTEGERE *armis.*] Ordo eſt. mutuus affectus iuberet protegere, hoc eſt in bellis ciuem ab hoſtibus conſeruare, quum aut lapſus, aut vulneratus fuiſſet.
COMMVNI *tuba.*] Communi claſſico, quum in expeditionem eundum eſt.

Sed iam ſerpentum maior concordia: parcit
Cognatis maculis fera. quando leoni

Digitized by Google

Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſæuis inter ſe conuenit vrſis.
Aſt homini ferrum lethale incude nefanda
Produxiſſe parum eſt, cum raſtra, & ſarcula tantum
Adſueti coquere, et marris, ac vomere laſſi
Neſcierint primi gladios extendere fabri.
Aſpicimus populos, quorum non ſufficit iræ
Occidiſſe aliquem: ſed pectora, brachia, vultum
Crediderint genus eſſe cibi. quid diceret ergo,
Vel quò non fugeret, ſi nunc hæc monſtra videret
Pythagoras: cunctis animalibus abſtinuit qui
Tanquã homine, & ventri indulſit non omne legumen?

VETVS SCHOL.

SED *iam ſerpentum.*] Id eſt, Nec ſerpentem comedit, nec fera ſui generis feram. Varro Canis caninam non eſt.

MAIORIS *dentibus apri.*] A ſua gente.

INDICA *tigris agit.*] De India. vt Terentius, *Elephantis quem indicis præfecerat.*

PRODVXISSE *parum eſt.*] Nam & inuicem ſe abſumunt dentibus, non tantum ferro.

NESCIERINT *primi gladios.*] Primo tempore, qui fuerunt regnante Saturno.

ASPICIMVS *populos.*] Ægyptios.

PYTHAGORAS *cunctis a.*] * Samius philoſophus propter cognitionem inter ſe mundi, omnibus abſtinuit animalibus, aduerſatus & fama quæ ex ſanguine humano orta eſſet. * Nam flores eius in ſanguinem vertuntur ſi ſic ponatur.

ET *ventri indulſit non omne legumen.*] Qui & legumina timeret edere. Antiſtrophe, qui abſtinuit.

IOANNES BRITANNICVS.

SED *iam ſerpentum.*] Senſus eſt. Maiore inquit concordia omnia in ſuo genere animalia ferme viuunt quàm homines, quod quidem Plin. lib. vij. tradit in hunc ſenſum, vt alter ab altero mutuatus eſſe videatur: ait enim. Denique cætera animantia in ſuo genere probe degunt, congregari videmus & ſtare contra diſſimilia. Leonum feritas inter ſe non dimicat, ſerpentum morſus non petit ſerpentes, nec maris quidem beluæ ac piſces, niſi in diuerſa genera ſæuiunt. At hercule homini plura ex homine ſunt mala.

SAEVIS *vrſis inter ſe conuenit.* [Id eſt inter vrſos concordia eſt. Dicimus enim ſic: mulieribus inter ſe conuenit, & inter mulieres conuenit. Terentius in Hecyra.

Neque conuenturum inter nos poſthac eſſe arbitror. Et, *mihi tecum hoc conuenit.* Cicero: interfectam eſſe matrem ab Oreſte conuenit mihi cum aduerſariis, id eſt nulla mihi de cæde matris eſt controuerſia cum aduerſariis. Et conuenit cum mercenariis de precio. Fabius, quanti veheret interrogaui, de precio conueni.

INDICA *tygris.*] Tygrin non ſolum Indi, ſed & Hyrcani ferunt, animal velocitatis tremendæ. Martialis. *Tygris ab Hyrcano gloria rara iugo.*

AST *homini.*] Per comparationem priſcæ ætatis, ſcelera ſui temporis amplificat. Eſt enim ſenſus. Tanta inter ſe, inquit homines hoc tempore impietate ruunt ad crudelitatem exercendam, vt parum habeant gladios ſibi fabricaſſe, quos antea fabri aſſueti tantum inſtrumentis ruſticis excudere neſciuerunt, vt aſpiciamus etiam populos, qui non contenti hominum cæde, in eorum etiam corpora morſus iniiciant. ac ſi diceret, ſatis impium videri poterat, gladiis rem agi, niſi etiam homines cæſi comederentur.

PRODVXISSE.] Cudendo extendiſſe.

RASTRA.] A radenda terra ſunt dicta.

SARCVLA *&* *marra.*] Inſtrumenta ſunt ruſtica ad effodiendam terram, & purgandas fruges.

LASSI *marris ac vomere.*] id eſt, laſſi cudendo marras, & vomeres.

POPVLOS.] ſcilicet Ægyptios.

GENVS *eſſe cibi.*] Tanta eſt impietas, & rabies.

QVID *diceret.*] Per amplificationem deteſtatur rem tam nefandam. Eſt enim ſenſus. Si Pythagoras inquit talia fieri videret, quid non diceret? aut quò ſibi fugiendum non putaret in tanta rei atrocitate? Pythagoram autem nominat, quod is quum ſentiret animas hominum poſt mortem in brutorum vel hominum corpora tranſire, carnibus abſtinuit, ne ſcilicet edendo in animas humanas ſæuiret, fabis etiam abſtinuit, vnde ſequitur. *Et ventri indulſit non omne legumen.* Tradit Gellius ex auctoritate Ciceronis libro primo De diuinatione, Pythagoræis fabam interdictam, quod inflationem afferat magnam, eumque cibum, tranquillitatem mentis quærentibus, eſſe contrarium quare Pythagoras ſpiritualem eſſe aſſeuerans, velut à cognata abſtinuit, vnde eſt illud apud Horatium in Satyris.

O quando faba Pythagoræ cognata, ſimulque
Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo.

Sed Ariſtoxenus autore Gellio, ſcribit nullo Pythagoram legumine ſæpius eſſe vſum quam faba, quod ſenſim aluum ſubduceret, porculis quoque minuſculis & hœdis tenerioribus ſolitum veſci ſcribit. Cicero tamen & Laertius teſtantur iis eum abſtinuiſſe. Tradit Plinius fabam exiſtimatam eſſe hebetare ſenſus, inſomnia quoque facere, ob hoc Pythagorica ſententia damnatam.

HAEC *monſtra.*] Rem tam nefandam, vt carnibus humanis veſcantur.

CVNCTIS *animalibus.*] Nam eorum poeta ſequitur opinionem, qui dixerunt Pythagoram cunctis animalibus abſtinuiſſe.

Digitized by Google

IVNII IVVENALIS AQVINATIS SATYRA XVI.

DE FELICITATE MILITVM.

Militiæ mores & commoda magna videte.

QVIS numerare queat felicis præmia, Galle,
Militiæ? nam ſi ſubeũtur proſpera caſtra,
Me pauidum excipiat tironem porta ſecundo
Sidere: plus etenim fati valet hora benigni,
Quàm ſi nos Veneris commendet epiſtola Marti,
Et Samia genitrix, quæ delectatur arena.
Commoda tractemus primum communia, quorum
Haud minimum illud erit, ne te pulſare togatus
Audeat: immo & ſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos Prætori oſtendere denteis,
Et nigram in facie tumidis liuoribus offam,
Atque oculum medico nil promittente relictum.

VETVS SCHOL.

ISTA à pleriſque exploditur, & dicitur non eſſe Iuuenalis.
FELICIS *præmia Galle Militiæ*] Quanta in ſe habeat bona militia.

NAM *ſi ſubeantur proſp. caſt.*] Vt nihil periculi patiatur in bello, vel non interſit prœliis: vel ſi ſint pericula, quamuis timidus ſim, tamen eo ad militandum.

ET *Samia genitrix q. d. h.*] Id eſt, Iuno.

ET *nigram ſ f t. l. eſſam*] Panis.

MEDICO *nil promittenti.*] Deſperante.

IOAN. BRITANNICVS.

QVIS *numerare queat.*] Hac Satyra quam nonnulli ſuſpicantur non eſſe Iuuenalis referuntur commoda, quæ multa honorificaque, cum leges, tum imperatores, vt legitur apud Iuriſconſultos, militantibus ampliter indulſerunt. illud autem non placet, quod aliqui tradiderunt, eum ſcripſiſſe hanc Saty. in Ægypto, cum à Paride pantomimo illuc fuiſſet miſſus in exilium, quum conſtet Paridem gratia & autoritate duntaxat valuiſſe apud Domitianum. Et Iuuenalem opus ſuum ſub Traiano, vt commemorauimus in vita eius, ſcripſiſſe. Eſt ergo ſenſus. Tanta eſſe militiæ præmia & commoda, quanta numerari non facile queant. C. Mihi vero in hac Satyra Iuuenalis totus iron eſſe videtur, totaque Satyra ipſa perpetua ironia conſtare, id quod Satyrographis valde proprium eſt, & familiare. Non quod militiam prorſus vituperet, ſi patriæ propugnationem æquitatiſque ſuſcipiat, ſed quod nimiam militum licentiam, & inſolentiam, quam videntur priuilegiis militaribus nimis multis ſibi ſumpſiſſe, reprehendendam exiſtimet. Quod cum aperte facere non auderet, ne in calceos & clauos militares incurreret, per ſpeciem laudationis taxauit, id quod cum alia multa, tum primum illud commodum declarat, cum ait,

——— *Ne te pulſare togatus*
Audeat, imo etſi pulſetur, diſſimulet, nec
Audeat excuſſos prætori oſtendere dentes.

hoc enim quis laudandum eſſe dixerit. S.

FOELICIS.] aut quæ à bellis ciuilibus longe abſit: nam militia illa nullo modo poteſt eſſe felix, quæ belli ciuilis ſanguine reſperſa fuerit.

NAM *& ſi ſub*] Senſus eſt, ſi inquit detur vt eamus in caſtra proſpera .i. quæ à ſanguine ciuili ſint penitus remota, illud optauerim, vt mihi prima militiæ ſtipendia auſpicanti benignitas ſyderum affulgeat. hoc autem dicit ex diſciplina Ægyptia, in qua plurimum Petoſiris, & Necepſos laborauere. Nam perſuaſum eſt ex aſtrorum motu non modo futura cognoſci, ſed felicitatem infelicitatemque portendi, vnde eſt illud Iuue. *Diſtat enim quæ ſydera te excipiant modo primos Incipientem edere vagitus.* ſicque docet poeta omnem in rebus humanis felicitatem ab aſtris ipſis & fatis pendere, nec iis aduerſantibus quicquã proſperum eſſe poſſe, vnde ſequitur, *Plus etenim fati valet hora benigni.*

EXCIPIAT.] Optantis eſt.

PAVIDVM.] Epitheton tyronis.

TYRONEM] Tyro dicitur nouus miles.

PORTA.] Nam in caſtris duæ erant portæ, quarum altera prætoria dicitur, quæ ad orientem ſpectare debet, aut illum locum qui ad hoſtes reſpiciet. Altera vero Decumana appellatur, quæ poſt prætorium eſt, per quam delinquentes milites educuntur ad pœnam. autor Vegetius de re militari.

SECVNDO *ſy.*] Benigno deorum nutu.

PLVS *e.*] Reddit rationem, quare ſyderum benignitas ſit optanda ingredienti militiam: quia momentum ipſum ſyderis benigni plus valet ad felicitatem præſtandam, quàm ſi Venus per epiſtolam commendet nos ipſi Marti, qui deus eſt ipſius militiæ, & qui in gratiam Veneris multa faceret. Nam ei cum Venere conſuetudo ſtupri fuit.

GENITRIX, *quæ delect.*] Periphraſis eſt Iunonis quæ colitur in Samo. mater enim fuit Martis, quem vt ſcrib. Ouidius in quinto Faſt. concepit contactis genitalibus Floræ, quem Zephyrus oſtenderat Chloridi vxori, quam Latini Floram vocant, vim

Digitized by Google

ſant, vim generandi habere.

SAMIA *h.*].i. Samo ipſa harenoſa, & parum fœcunda. De qua ſic Apu. Rutatio omnis eſt in ſarculo & ſurculo, quorum prouentu magis fructuoſa eſt inſula quàm frugifera. inſula enim eſt Icarij maris antea Parthenia nominata, quòd ibi Iuno adoleuerit, ibique etiam Ioui nupſerit, illic enim eſt templum nobiliſſimum, atque vetuſtiſſimum, & ſimulachrum habitu nubentis figuratum, & ſacra eius anniuerſaria nuptiarum ritu celebrantur. Eandem dea valde dilexit, vnde eſt illud Virgil. *Poſthabita coluiſſe Samo.* eſt etiam alia Samos inſula maris Ionij inter Dulychium & Cephaleniam, de qua intellexit Ouid. illic :

Dulychij Samuque, & quos tulit alta Zacinthos.

TACEMVS.] Oſtendamus.

COMMODA T *e.*]. i. quæ omnibus ſunt communiter militibus.

TOGATVS.] Militiæ non aſcriptus : nam toga ſemper armis opponitur. vnde Cic. *Cedant arma togæ.* fuit enim toga Romanorum, qua omnis ſexus & conditio vtebatur, vnde Virgilius appellauit Romanos rerum dominos gentemque togatam.

OFFAM *n.*] Tumorem nigrum ex percuſſione. Nam (vt diximus ante, & apud Perſium illic, *Aut quantas robuſti carminis offas Ingeris* :] offa appellatur omnis res in tumorem creſcens, vnde fruſtra carnis dicimus offas. Varro in Re ruſtica dicebat. L. Volumnio ſenatori miſſam eſſe offulam cum duabus coſtis. Plin. item res contuſas, & in vnum conuolutas appellat offas vt eſt illud lib. xiij. pomum purgatum tundunt, ſeruantque eius offas. Et alibi. Amygdalinum oleum quod aliquid vocant neapum, arefactis, & in offam contuſis, exprimitur.

LIVORIBVS.] Liuor proprie appellatur nigrum illud quod apparet in corpore flagellato: metaphoricos autem pro inuidia ſumitur.

Bardaicus iudex datur hæc punire volenti
Calceus, & grandes magna ad ſubſellia ſuræ,
Legibus antiquis caſtrorum, & more Camilli
Seruato, miles ne vallum litiget extra,
Et procul à ſignis. iuſtiſſima Centurionum
Cognitio eſt igitur de milite, nec mihi deerit
Vltio, ſi iuſtæ defertur cauſſa querellæ.
Tota cohors tamen eſt inimica, omneſque manipli
Conſenſu magno efficiunt curabilis vt ſit
Vindicta, & grauior quam iniuria : dignum erit ergo
Declamatoris mulino corde Vagelli.
Cum duo crura habeas, offendere tot caligatos,
Millia clauorum quis tam procul abſit ab vrbe?

VETVS SCHOL.

BARDAICVS *iudex.*] Centurio. Qui quaſi inter illos milites militam habentibus ſtationem apud Bardos. Eſt autem gens Galliæ, vel qualis fuit Bardas.

Præterea quis tam Pylades, molem aggeris vltra
Vt veniat? lacrymæ ſiccentur protinus, & ſe
Excuſaturos non ſollicitemus amicos.
Da teſtem, iudex cum dixerit: audeat ille
Neſcio quis, pugnos qui vidit, dicere, vidi,
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Maiorum. citius falſum producere teſtem
Contra paganum poſſis, quam vera loquentem,
Contra fortunam armati, contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum.

VETVS SCHOL.

DA *teſtem.*] Fortaſſe dicis, Habeo teſtes.

ET *credam dignum barba.*] Si audebit dicere: Dico illum ex illis eſſe * antiquis † ſi teſtimonium tibi præbeat.

SACRAMENTORVM.] Id eſt, militiæ: quia iurabant.

IOANNES BRITANNICVS.

TAM *Pylades.*] Tam amicus, vt velit ſubire periculum pro amico, vt Pylades fecit pro Oreſte, qui cum inſanientem in Tauricam vſque regionem comitatus eſt, multa adiens pericula, vt amicus furore liberaretur. nota eſt fabula.

VT *veniat molem agg. vl.*] .i. intra caſtra ad centurionem.

LACHRYMAE *ſiccentur.*] Iudices ſolēt aut lachrymis, aut amicorum potiſſimū interceſſionibus placari. Ait ergo poëta hæc non eſſe paranda, quando nec amici queant inueniri. Eſt ergo ſenſus, lacrymæ ſiccentur protinus. i. amoue ſtatim lachrymas, quia tibi non proderunt. eſt autem imperatiuus modus.

NEC *ſollicitemus amicos.*] Qui ne veniant ſe excuſabant: Sicque poeta oſtendit, paganum & togatum omni genere fauoris eſſe deſtitutum, qui aduerſus militem agat.

DA *te.*] Eſto inquit, ſit tibi dandus teſtis tuorum verberum, quem iudex dixerit ſe accepturum, neminem inuenias qui audeat teſtificari, & aperte dicere ſe vidiſſe quod vidit.

AVDEAT *ille*] Non cū interrogatione, ſed per permiſſionem eſt legendum: quaſi dicat, ſi audeat teſtificari, credam illum dignum qui inter auos & maiores noſtros numeretur, qui ſumma fuere ſeueritate & animi conſtantia. Ordo autem eſt. ille neſcio quis, qui vidit pugnos militis. ſ. percutientis, audeat dicere vidi, & credam dignum, &c. i. ſi audeat dicere, credam illum eſſe dignum antiqua illa ſeueritate.

BARBA & *capillis.*] Priſcis enim temporibus intonſi & demiſſa barba incedebant.

CITIVS.] Senſus eſt, Facilius inquit inuenias, qui falſum dicat teſtimonium aduerſus hominem non adſcriptum militiæ. i. non militantem, quàm qui verum dicat aduerſus militem, ita & dignitatem & potentiam ſuſpiciunt militis. Paganum autem oppoſuit homini militanti, vt ſint vocabula contraria, quod colligas ex iuriſconſultis. Iuſtinianus in Inſtitutionibus lib. ij. De militari teſtamento. ſed teſtari quidem & ſi filij familiæ ſiut propter militiam conceditur, iure tamen communi eadem obſeruatione, & in eorum teſtamentis adhibenda, quæ in teſtamentis paga-

norum proxime expoſuimus. Vlpian. titulo De militari teſtamento, eſt reſcriptum a Diuo Pio in eo, qui quũ eſſet paganus, fecit teſtamentũ, mox militare cœpit. Tertullus omnimodo poſthumus rumpet teſtamentũ illius, ſed ſi quidem pagano iam illo facto natus ſit. Quinetiam Paulus ſic ſcribit. Fiat teſtamentũ exemplo eius qui paganus fuit, deinde militare cœpit. Corn. Tac. vnde & ſeditioſa colloquia, & inter paganos corruptior miles. Quibus exemplis liquido apparet paganum militi oppo- ni: videtúrque inde origo vocabuli orta, quod Roma, vt ſcribit Dionyſ. Halicarn. lib. iiij. diuiſa erat in tribus quatuor quas pagos vocitabant, in quibus habitantes pagani dicebantur, qui in nullam aliam habitationem transferri poterant. paganos item appellamus ruſticanos. Nam pagi dicuntur vici ſiue villæ πηγὴ enim fontem ſignificat, eo quod iuxta fontes pagi conſtitui ſoliti ſint.

FORTVNAM.] Potentiam.

PVDOREM.] Dignitatem, & contrà, id quod poſſit eſſe pudori & dedecori ipſi militi.

SACRAMENTORVM.] Id eſt militũ qui iureiurando in militiam ſunt aſcripti. hi autem erant iuſti milites, qui ſinguli iurabant pro rep. ſe eſſe facturos, nec à militia recedebant, niſi completis ſtipendiis. Tale genus militiæ ſacramentum appellabant. lege Vegetium. de Sacramento ita meminit Valer. in ij. pop. Rom. operam dabat ne imperatoribus capite cenſos ſacramento rogare eſſet neceſſe. multi autem ne ſacramento militari aſtringerentur, fugiebant ex Vrbe, & tanquam ſerui in ergaſtulis delitéſcebãt. vnde Tranq. in Tyberio. Supprimebant non ſolum viatores, ſed & quos ſacramẽti metus ad huiuſmodi latebras compuliſſet. Sacramentum item longe alia ſignificatione accipitur. Nam vt docet Varro, qui in iudicio petebat, & qui inficiabatur de aliis rebus, vtrique quingentos æris apud ſacrum pontificem deponebant. Qui iudicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat. victi ad ærarium redibat. Ea igitur pecunia quæ apud ſacrum pontificem deponebatur ab vtroque litigatore, ſacramentum dicebatur. vnde locus ille apud Valer. in vij. De teſtamentis reſciſſis à commentatoribus male eſt enarratus, vbi ſic ſcriptum eſt. Sacramento cum adoleſcentulo contendere auſi non ſunt. Nam ſacramentum pro iureiurando acceperunt Tu vero ita expone vt nos monuimus. ſacramento, id eſt ſponſione & pecunia depoſita apud ſacrum Pontificem.

____________ conuallem ruris auiti
Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Et ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum patulo coluit puls annua libo,
Debitor aut ſumtos pergit non reddere nummos,
Vana ſuperuacui dicens chirographa ligni:
Expectandus erit, qui lites inchoat, annus
Totius populi: ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, totius ſubſellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fuſco iam micturiente, parati
Digredimur, lentáque fori pugnamus arena.

VETVS SCHOL.

IMPROBVS.] Militatis.

CALCEVS *& grandes m. a ſ. fore.*] * Darupſis mili militibus calciamenta dixit.

LEGIBVS *an tiq. caſtrorum.*] Caſtra intra vrbem erant militum, quæ Tiberius fecit.

SI *iuſtæ refertur cauſſa. qu.*] Si iuſtam cauſſam habueris.

CVRABILIS *vt ſit vindicta.*] Vt ſatis cures quemadmodum effugias illos.

MVLINO *corde Vagelli.*] In alio, Murinenſis. Rhetor aliquis de Mutina, ignauus de * mulino.

IOANNES BRITANNICVS.

BARDIACVS *datur.*] Vt attendas inquit militantium commoda, ſi volueris accuſare militem, à quo fueris verberatus, miles de milite erit iudex: quaſi dicat, militi fauebit, & tibi aduerſabitur. vt ſit ordo Bardiacus & calceus. & grandes ſuræ datur vbi iudex volenti punire hæc: vt per tria hæc deſcribat ipſum centurionem, qui geſtare ſolet in caſtris cucullum bardiacum, & calceum clauatum. & qui magnus proceruſque eſt. Nam ex Gallia mittebatur veſtis quæ Bardocucullus ſiue cucullus Bardiacus appellatur. Eratque veſtis vilis, & apta militibus. in qua etiam cubarent in caſtris, quaſi quæ & ſimiis ob breuitatem & craſſitudinem conueniret. vnde Martialis in Diſtichis.

Gallia Santonico veſtit te Bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat. Et in prima,
Vrbica Lyngonicus tyrianthina bardocucullus Alibi poeta.
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

de ea ſic & Iulius Capitolinus in P. Heluio Pertinace. Auctio ſane rerum Commodi, in his inſignior fuit veſtis ſub tegmine ſerico aureis filiis inſignior per tunicas, penulaſque lacernas, & chirodiras Dalmatarum, & cuculli Bardiaci. Ergo per Bardiacum intelliges cucullum craſſioris lanæ quo maxime Galli vtuntur. Nam Bardi natio eſt Gallorum, quæ maxime, vt docet Strabo libro tertio, laudationibus, rebuſque poeticis ſtudet. De quibus Luc. *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Ex Bardo igitur & cucullo fit Bardocucullus ſiue Bardiacus cucullus. Abſolute quandoque ponitur bardiacus, vt hoc loco. ſicut etiam apud Mart. in iiij. *Laſſi Bardiacos quod euocati*, ſic etiam abſolute laureā enunciamus, quum etiam dicamus coronam lauream ſic & multa alia. Bardi etiam dicuntur ingenio tardi. Nam apud Græcos βραδὺς tardum ſignificat Plaut. in Perſa. *Nimis tandem equidem pro barda & pro ruſtica reor habitam eſſe abs te.* Idem in Epidico *Me autem ſic aſſimulabam quaſi ſtolidum quum bardum me faciebam.* Cice. in libro de Fato Zopyrus phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturamque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere, ſtupidum eſſe Socratem dixit & bardum, quòd iugula concaua non haberet.

CALCEVS.] Calceam militarem intelligit, quem alio nomine caligam dixere. hic multis clauis ſuffigebatur vt diximus in tertia Sat. de quo ſic Ioſephus in bello Iudaico libro ſeptimo ſcribens de cæde Iuliani Hecatontarchi: calceos namque habens creberrimis atque acutis (vt cæteri ſolent milites) clauis fixos, dum ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret, labitur.

GRANDES *ſu.*] Id eſt magnæ ſtaturæ centurio. nam centuriones eligebantur, qui & proceri, & magnis viribus eſſent, vnde & in iij. Sat. *Magna mox vndique planta Calcor*, hoc eſt plantis magnorum militum.

AD *m. ſ.*] Bene autem dixit ſubſellia, nam tribunalia maiorum ſunt magiſtratuum, vt conſulis & oratoris, ſubſellia vero minorum vt ædilium, quæſtorum iudicum.

VOLENTI *pu.*] Id eſt togato volenti & cupienti militem caſtigari per iudicem.

LEGIBVS *an.*] Subaudi ſeruatis, vt ſit ſenſus, non eſt mirum ſi miles militi datur iudex, quia volunt leges caſtrorum antiquas ſeruari; quæ non permittebant

militem vocari ad iudicia extra vallum, neque ad alium iudicem, quàm ad centurionem.

MORE *Ca.*] Nam Camillus inſtituit, ne miles extra caſtra in ius vocaretur, vt mandatis imperatoris contra hoſtes dimicaturi præſto eſſet. hocque inter alia militantium erat commoda, de quibus multa apud iuriſconſultos commemorantur in Digeſtis libro xlix. titulo De re militari, & ſequentibus.

PROCVL *ſi.*] Id eſt à vexillis & caſtris imperatoris.

IVSTISSIMA *centur.*] Ergo inquit iuſte & merito datur iudex centurio, quandoquidem ita & legibus, & prudentia Camilli cautum eſt ad commodum reip. ne miles aliquis iudicij neceſſitate euocetur ex caſtris. vt ſit veluti reſponſio iniquum non eſſe, ſi miles de milite iudicet.

NEC *mi. de. vl.*] Senſus eſt, licet inquit miles iudex nobis detur, tamen & ego puniar ſi peccauero. ſed tamen hoc vnum erit ilico accuſatori incommodi, quòd tota cohors ei aduerſabitur, & ſtrepitu terrebit, ne grauius in militem quærat quàm fuit iniuria ipſius accuſatoris percuſſi.

COHORS.] Decem cohortes erant in vnaquaque legione, vt diximus in prima Sat. illic, *...oram ſperare cohortem.*

MANIPVLI.] Manipulum Varro exercitus minimam manum eſſe tradit, quæ vnum ſequitur ſignum. de quo ita Ouid. in Faſt.

Illa quidem fœno (ſed erat reuerentia fœno:)
Quantum nunc aquilas cernis habere tuas,
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos,
Inde maniplaris nomina miles habet.

OFFICIVNT.] Conquerenti.

CVRABITIS.] Vt ſint verba cohortis, & cæterorũ militum cum reprehenſione, volentis ne grauius de milite ſumatur ſupplicium, quam ſit eius delictum. Poeta Philoſophice oſtendit iuxta menſuram delicti, modum etiam adhibendum plagarum. Vnde Cic. in Officiis. Cauendum eſt etiam ne maior pœna quæ culpa ſit.

VINDICTA.] Illud obſeruandum, vindicta eſſe nominatiuum, & vltimam produci poſitione ſequentis dictionis.

DIGNVM *cri. er.*] Vagellus Mutinenſis fuit temporibus poetæ cauſidicus audaciſſimus, qui cauſas vel periculoſas ſuſcipiebat defendas. Ait ergo poeta, Poteris profecto dijudicari non minus temerarius quam Vagellus, ſi auſus fueris tu togatus offendere accuſando tot milites, vnde tantum tibi immineat periculum.

QVVM *duo ha. cr.*] Id eſt quum poſſit aliqua corporis tui pars violari, ſolent enim multi vlciſcendo crura ſuccidere aduerſariis ſuis. C. Vnde Cicero pro Roſcio Amer. de Erucio calumniatore, & ſimilibus, ſub canum allegoria inquit. Quod ſi hi ce quoque canes latrent, cum Deos ſalutatum aliqui venerint, opinor his crura ſuffringantur. S.

DECLAMATORIS.] Cauſidici. Declamare autem eſt forenſes actiones meditari.

TOT *cal.*] Tot milites. Nam à caliga calciamento militari caligati milites dicuntur. Tranq. in Auguſto. Coronas vallares ac murales, quæ honore præcellerent, ſæpe etiam caligatis tribuit. vnde Caligula autore Tranquillo, cognomen à caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Auſonius.

Caius cognomen Caligæ cui caſtra dederunt.

MILLIA *clauorum.*] Appoſitio eſt. Nam caligæ clauis (vt modo diximus) ſuffigebantur. qui ob hoc caligares nuncupantur, vnde alibi poeta.

Clauus mihi militis hæret in digito.

QVIS *tam procul abſit ab Vrbe? v. q. t. P.*] Senſus eſt, quis eſt ille tam rudis tamque ruſticus, aut tam amicus, qui velit cauſam agere aduerſus militem? vt ſit ſenſus, ille vere imprudens & parum peritus dici poteſt, qui imminente ſibi tanto periculo audet hoc agere.

Digitized by Google

CALCEVS *& grandes m.a ſ.fora.*] * Daiupſis nuli militibus calciamenta dixit.

LEGIBVS *an iq. caſtrorum.*] Caſtra intra vrbem erant militum, quæ Tiberius fecit.

SI *iuſtæ refertur cauſſa. qu.*]Si iuſtam cauſſam habueris.

CVRABILIS *vt ſit vindicta.*] Vt ſatis cures quemadmodum effugias illos.

MVLINO *corde Vagelli.*] In alio, Murinenſis. Rhetor aliquis de Mutina, ignauus de * mulino.

IOANNES BRITANNICVS.

BARDIACVS *datur.*] Vt attendas inquit militantium commoda, ſi volueris accuſare militem, à quo fueris verberatus, miles de milite erit iudex: quaſi dicat, militi fauebit, & tibi aduerſabitur. vt ſit ordo Bardiacus & calceus. & grandes ſuræ datur vbi iu lex volenti punire hæc: vt per tria hæc deſcribat ipſum cẽturionem, qui geſtare ſolet in caſtris cucullum bardiacum, & calceum clauatum, & qui magnus proceruſque eſt. Nã ex Gallia mittebatur veſtis quæ Bardocucullus ſiue cucullus Bardiacus appellatur. Eratque veſtis vilis, & apta militibus. in qua etiam cubarent in caſtris, quaſi quæ & ſinnis ob breuitatem & craſſitudinem conueniret. vnde Martialis in Diſtichis.

Gallia Santonico veſtit te Bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat. Et in prima,
Vrbica Lyngonicus tyrianthina bardocucullus Alibi poeta.
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

de ea ſic & Iulius Capitolinus in P. Heluio Pertinace. Auctio ſane rerum Commodi, in his inſignior fuit veſtis ſub tegmine ſerico aureis filiis inſignior per tunicas, penulaſque lacernas, & chiroditas Dalmatarum, & cuculli Bardiaci. Ergo per Bardiacum intelliges cucullum craſſioris lanæ quo maxime Galli vtuntur. Nam Bardi natio eſt Gallorum, quæ maxime, vt docet Strabo libro tertio, laudationibus, rebuſque poeticis ſtudet. De quibus Luc. *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Ex Bardo igitur & cucullo fit Bardocucullus ſiue Bardiacus cucullus. Abſolute quandoque ponitur bardiacus, vt hoc loco. ſicut etiam apud Mart. in iiij. *Loſti Bardiacos quod euocati*, ſic etiam abſolute laureã enunciamus, quum etiam dicamus coronam lauream ſic & multa alia. Bardi etiam dicuntur ingenio tardi. Nam apud Græcos βραδὺς tardum ſignificat Plaut. in Perſa. *Nimis tandem equidem pro barda & pro ruſtica reor habitam eſſe abs te.* Idem in Epidico *Me autem ſic aſſimulabam quaſi ſtolidum quum bardum ne faciebam.* Cice. in libro de Fato Zopyrus phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturamque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere, ſtupidum eſſe Socratem dixit & bardum, quòd iugula concaua non haberet.

CALCEVS.] Calceam militarem intelligit, quem alio nomine caligam dixere. hic multis clauis ſuffigebatur vt diximus in tertia Sat. de quo ſic Ioſephus in bello Iudaico libro ſeptimo ſcribens de cæde Iuliani Hecatontarchi: calceos namque habens crebertimis atque acutis (vt cæteri ſolent milites) clauis fixos, dum ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret, labitur.

GRANDES *ſu.*] Id eſt magnæ ſtaturæ centurio. nam centuriones eligebantur, qui & proceri, & magnis viribus eſſent, vnde & in iij. Sat. *Magna mox vndique planta Calcor*, hoc eſt plantis magnorum militum.

AD *m. ſ.*] Bene autem dixit ſubſellia, nam tribunalia maiorum ſunt magiſtratuum, vt conſulis & oratoris, ſubſellia vero minorum vt ædilium, quæſtorum iudicum.

VOLENTI *pu.*] Id eſt rogato volenti & cupienti militem caſtigari per iudicem.

LEGIBVS *an.*]Subaudi ſeruatis, vt ſit ſenſus, non eſt mirum ſi miles militi datur iudex, quia volunt leges caſtrorum antiquas ſeruari, quæ non permittebant

militem vocari ad iudicia extra vallum, neque ad alium iudicem, quàm ad centurionem.

MORE *Ca.*] Nam Camillus inſtituit, ne miles extra caſtra in ius vocaretur, vt mandatis imperatoris contra hoſtes dimicaturi præſto eſſet. hocque inter alia militantium erat commoda, de quibus multa apud iuriſconſultos commemorantur in Digeſtis libro xlix. titulo De re militari, & ſequentibus.

PROCVL *a ſi.*] Id eſt à vexillis & caſtris imperatoris.

IVSTISSIMA *centur.*] Ergo inquit iuſte & merito datur iudex centurio, quandoquidem ita & legibus, & prudentia Camilli cautum eſt ad commodum reip. ne miles aliqu[i] iudicij neceſſitate euocetur ex caſtris. vt ſit veluti reſponſio iniquum non eſſe, ſi miles de milite iudicet.

NEC *mi. de. vl.*] Senſus eſt, licet inquit miles iudex nobis detur, tamen & ego puniar ſi peccauero. ſed tamen hoc vnum erit ilico accuſatori incummodi, quòd tota cohors ei aduerſabitur, & ſtrepitu terrebit, ne grauius in militem quærat quàm fuit iniuria ipſius accuſatoris percuſſi.

COHORS.] Decem cohortes erant in vnaquaque legione, vt diximus in prima Sat. illic, *[...]uram ſperare cohortem.*

MANIPVLI.] Manipulum Varro exercitus minimam manum eſſe tradit, quæ vnum ſequitur ſignum. de quo ita Ouid. in Faſt.

Illa quidem fæno (ſed erat reuerentia fæno:)
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas,
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos,
Inde manipularis nomina miles habet.

OFFICIVNT.] Conquerenti.

CVRABITIS.] Vt ſint verba cohortis, & cæterorũ militum cum reprehenſione, volentis ne grauius de milite ſumatur ſupplicium, quam ſit eius delictum. Poeta Philoſophice oſtendit iuxta menſuram delicti, modum etiam adhibendum plagarum. Vnde Cic. in Officiis. Cauendum eſt etiam ne maior pœna quàm culpa ſit.

VINDICTA.] Illud obſeruandum, vindicta eſſe nominatiuum, & vltimam produci poſitione ſequentis dictionis.

DIGNVM *cre. er.*] Vagellus Mutinenſis fuit temporibus poetæ cauſidicus audaciſſimus, qui cauſas vel periculoſas ſuſcipiebat defendas. Ait ergo poeta, Poteris profecto diiudicari non minus temerarius quam Vagellus, ſi auſus fueris tu togatus offendere accuſando tot milites, vnde tantum tibi immineat periculum.

QVVM *duo ha. cr.*] Id eſt quum poſſit aliqua corporis tui pars violari, ſolent enim multi viſcitando crura ſuccidere aduerſariis ſuis. C. Vnde Cicero pro Roſcio Amer. de Erucio calumniatore, & ſimilibus, ſub canum allegoria inquit. Quod ſi luce quoque canes latrent, cum Deos ſalutatum aliqui venerint, opinor his crura ſuffringantur. S.

DECLAMATORIS.] Cauſidici. Declamare autem eſt forenſes actiones meditari.

TOT *cal.*] Tot milites. Nam à caliga calciamento militari caligati milites dicuntur. Tranq. in Auguſto. Coronas vallares ac murales, quæ honore præcellerent, ſpe etiam caligatis tribuit. vnde Caligula autore Tranquillo, cognomen à caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Auſonius.
Caius cognomen Caligæ cui caſtra dederunt.

MILLIA *clauorum.*] Appoſitio eſt. Nam caligæ clauis (vt modo diximus) ſuffigebantur. qui ob hoc caligares nuncupantur, vnde alibi poeta.
Clauus mihi militis hæret in digito.

QVIS *tam procul abſit ab Vrbe? v. q. t. P.*] Senſus eſt, quis eſt ille tam rudis tamque ruſticus, aut tam amicus, qui velit cauſam agere aduerſus militem? vt ſit ſenſus, ille vere imprudens & parum peritus dici poteſt, qui imminente ſibi tanto periculo audet hoc agere.

Digitized by Google

Calcevs *&* *grandes m.a ſ.fore.*] * Dampſis mili militibus calciamenta dixit.

Legibvs *an iq. caſtrorum.*] Caſtra intra vrbem erant militum, quæ Tiberius fecit.

S *iuſtæ refertur cauſſa. qu.*] Si iuſtam cauſſam habueris.

Cvrabilis *vt ſit vindicta.*] Vt ſatis cures quemadmodum effugias illos.

Mvlino *corde Vagelli.*] In alio, Murinenſis. Rhetor aliquis de Mutina, ignauus de * mulino.

IOANNES BRITANNICVS.

Bardiacvs *datur.*] Vt attendas inquit militantium commoda, ſi volueris accuſare militem, à quo fueris verberatus, miles de milite erit iudex: quaſi dicat, militi fauebit, & tibi aduerſabitur. vt ſit ordo Bardiacus & calceus, & grandes ſuræ datur vbi iudex volenti punire hæc: vt per tria hæc deſcribat ipſum cẽturionem, qui geſtare ſolet in caſtris cucullum bardiacum, & calceum clauatum, & qui magnus proceruſque eſt. Nã ex Gallia mittebatur veſtis quæ Bardocucullus ſiue cucullus Bardiacus appellatur. Eratque veſtis vilis, & apta militibus. in qua etiam cubarent in caſtris, quaſi quæ & ſimus ob breuitatem & craſſitudinem conueniret. vnde Martialis in Diſtichis.

Gallia Santonico veſtit te Bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat. Et in prima,
Vrbica Lyngonicus tyrianthina bardocucullus Alibi poeta.
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

de ea ſic & Iulius Capitolinus in P. Heluio Pertinace. Auctio ſane rerum Commodi, in his inſignior fuit veſtis ſub tegmine ſerico aureis filiis inſignior per tunicas, penulaſque lacernas, & chiroditas Dalmatarum, & cuculli Bardiaci. Ergo per Bardiacum intelliges cucullum craſſioris lanæ quo maxime Galli vtuntur. Nam Bardi natio eſt Gallorum, quæ maxime, vt docet Strabo libro tertio, laudationibus, rebuſque poeticis ſtudet. De quibus Luc. *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Ex Bardo igitur & cucullo fit Bardocucullus ſiue Bardiacus cucullus. Abſolute quandoque ponitur bardiacus, vt hoc loco. ſicut etiam apud Mart. in iiij. *Laſſi Bardiacos quod euocati*, ſic etiam abſolute laureã enunciamus, quum etiam dicamus coronam lauream ſic & multa alia. Bardi etiam dicuntur ingenio tardi. Nam apud Græcos βραδὺς tardum ſignificat Plaut. in Perſa. *Nimis tandem equidem pro barda & pro ruſtica reor habitam eſſe abs te.* Idem in Epidico *Me autem ſic aſſimulabam quaſi ſtolidum quum bardum me faciebam.* Cice. in libro de Fato Zopyrus phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturamque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere, ſtupidum eſſe Socratem dixit & bardum, quòd iugula concaua non haberet.

Calcevs.] Calceam militarem intelligit, quem alio nomine caligam dixere. hic multis clauis ſuffigebatur vt diximus in tertia Sat. de quo ſic Ioſephus in bello Iudaico libro ſeptimo ſcribens de cæde Iuliani Hecatontarchi: calceos namque habens crebertimis atque acutis (vt cæteri ſolent milites) clauis fixos, dum ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret, labitur.

Grandes *ſu.*] Id eſt magnæ ſtaturæ centurio. nam centuriones eligebantur, qui & proceri, & magnis viribus eſſent, vnde & in iij. Sat. *Magna mox vndique planta Calcor*, hoc eſt plantis magnorum militum.

An *m. f.*] Bene autem dixit ſubſellia, nam tribunalia maiorum ſunt magiſtratuum, vt conſulis & oratoris, ſubſellia vero minorum vt ædilium, quæſtorum iudicum.

Volenti *pu.*] Id eſt togato volenti & cupiẽti militem caſtigari per iudicem.

Legibvs *an.*] Subaudi ſeruatis, vt ſit ſenſus, non eſt mirum ſi miles militi datur iudex; quia volunt leges caſtrorum antiquas ſeruari; quæ non permittebant

Digitized by Google

militem vocari ad iudicia extra vallum, neque ad alium iudicem, quàm ad centurionem.

MORE *Ca.*] Nam Camillus inſtituit, ne miles extra caſtra in ius vocaretur, vt mandatis imperatoris contra hoſtes dimicaturi præſto eſſet. hocque inter alia militantium erat commoda, de quibus multa apud iuriſconſultos commemorantur in Digeſtis libro xlix. titulo De re militari, & ſequentibus.

PROCVL *a ſi.*] Id eſt à vexillis & caſtris imperatoris.

IVSTISSIMA *centur.*] Ergo inquit iuſte & merito datur iudex centurio, quandoquidem ita & legibus, & prudentia Camilli cautum eſt ad commodum reip. ne miles aliqu. iudicij neceſſitate euocetur ex caſtris. vt ſit veluti reſponſio iniquum non eſſe, ſi miles de milite iudicet.

NEC *m. de. vl.*] Senſus eſt, licet inquit miles iudex nobis detur, tamen & ego puniar ſi peccauero. ſed tamen hoc vnum erit ilico accuſatori incommodi, quòd tota cohors ei aduerſabitur, & ſtrepitu terrebit, ne grauius in militem quærat quàm fuit iniuria ipſius accuſatoris percuſſi.

COHORS.] Decem cohortes erant in vnaquaque legione, vt diximus in prima Sat. illic, *-uram ſperare cohortem.*

MANIPVLI.] Manipulum Varro exercitus minimam manum eſſe tradit, quæ vnum ſequitur ſignum. de quo ita Ouid. in Faſt.

Illa quidem fœno (ſed erat reuerentia fœno:)
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas,
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos,
Inde maniplaris nomina miles habet.

OFFICIVNT.] Conquerenti.

CVRABITIS.] Vt ſint verba cohortis, & cæterorũ militum cum reprehenſione, volentis ne grauius de milite ſumatur ſupplicium, quam ſit eius delictum. Poeta Philoſophice oſtendit iuxta menſuram delicti, modum etiam adhibendum plagarum. Vnde Cic. in Officiis. Cauendum eſt etiam ne maior pœna quæ culpa ſit.

VINDICTA.] Illud obſeruandum, vindicta eſſe nominatiuum, & vltimam produci poſitione ſequentis dictionis.

DIGNVM *er. et er.*] Vagellus Mutinenſis fuit temporibus poetæ cauſidicus audaciſſimus, qui cauſas vel periculoſas ſuſcipiebat defendas. Ait ergo poeta, Poteris profecto dijudicari non minus temerarius quam Vagellus, ſi auſus fueris tu togatus offendere accuſando tot milites, vnde tantum tibi immineat periculum.

QVVM *duo ba er.*] Id eſt quum poſſit aliqua corporis tui pars violari, ſolent enim multi vlſcicendo crura ſuccidere aduerſariis ſuis. C. Vnde Cicero pro Roſcio Amer. de Erucio calumniatore, & ſimilibus, ſub canum allegoria inquit. Quod ſi luce quoque canes latrent, cum Deos ſalutatum aliqui venerint, opinor his crura ſuffringantur. S.

DECLAMATORIS.] Cauſidici. Declamare autem eſt forenſes actiones meditari.

TOT *cal.*] Tot milites. Nam à caliga calciamento militari caligati milites dicuntur. Tranq. in Auguſto. Coronas vallares ac murales, quæ honore præcellerent, ſæpe etiam caligatis tribuit. vnde Caligula autore Tranquillo, cognomen à caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. Auſonius.

Caius cognomen Caligæ cui caſtra dederunt.

MILLIA *clauorum.*] Appoſitio eſt. Nam caligæ clauis (vt modo diximus) ſuffigebantur. qui ob hoc caligatæ nuncupantur, vnde alibi poeta.

Clauus mihi militis hæret in digito.

QVIS *tam procul abſit ab Vrbe ? v. q t. P.*] Senſus eſt, quis eſt ille tam rudis tamque ruſticus, aut tam amicus, qui velit cauſam agere aduerſus militem? vt ſit ſenſus, ille vere imprudens & parum peritus dici poteſt, qui imminente ſibi tanto periculo audet hoc agere.

Digitized by Google

CALCEVS *& grandes m. a ſ. ſura.*] * Daruplis mili militibus calciamenta dixit.

LEGIBVS *an tiq. caſtrorum.*] Caſtra iuxta vrbem erant militum, quæ Tiberius fecit.

S *i iuſta refertur cauſſa. qu.*] Si iuſtam cauſſam habueris.

CVRABILIS *vt ſit vindicta.*] Vt ſatis cures quemadmodum effugias illos.

MVLINO *corde Vagelli.*] In alio, Mutinenſis. Rhetor aliquis de Mutina, ignauus de * mulino.

IOANNES BRITANNICVS.

BARDIACVS *datur.*] Vt attendas inquit militantium commoda, ſi volueris accuſare militem, à quo fueris verberatus, miles de milite erit iudex: quaſi dicat, militi fauebit, & tibi aduerſabitur. vt ſit ordo Bardiacus & calceus. & grandes ſuræ datur vbi iudex volenti punire hæc: vt per tria hæc deſcribat ipſum cẽturionem, qui geſtare ſolet in caſtris cucullum bardiacum, & calceum clauatum. & qui magnus proceruſque eſt. Nam ex Gallia mittebatur veſtis quæ Bardocucullus ſiue cucullus Bardiacus appellatur. Eratque veſtis vilis, & apta militibus. in qua etiam cubarent in caſtris, quaſi quæ & ſimiis ob breuitatem & craſſitudinem conueniret. vnde Martialis in Diſtichis.

Gallia Santonico veſtit te Bardocucullo,
Cercopithecorum penula nuper erat. Et in prima,
Vrbica Lyngonicus tyrianthina bard. cucullus Alibi poeta.
Tempora Santonico velas adoperta cucullo.

de ea ſic & Iulius Capitolinus in P. Heluio Pertinace. Auctio ſane rerum Commodi, in his inſignior fuit veſtis ſub tegmine ſerico aureis filiis inſignior per tunicas, penulaſque lacernas, & chitoditas Dalmatarum, & cuculli Bardiaci. Ergo per Bardiacum intelliges cucullum craſſioris lanæ quo maxime Galli vtuntur. Nam Bardi natio eſt Gallorum, quæ maxime, vt docet Strabo libro tertio, laudationibus, rebuſque poeticis ſtudet De quibus Luc. *Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardi.* Ex Bardo igitur & cucullo fit Bardocucullus ſiue Bardiacus cucullus. Abſolute quandoque ponitur bardiacus, vt hoc loco. ſicut etiam apud Mart. in iiij. *Laſſi Bardiacos quod euocati*, ſic etiam abſolute laureã enunciamus, quum etiam dicamus coronam lauream ſic & multa alia. Bardi etiam dicuntur ingenio tardi. Nam apud Græcos βραδὺς tardum ſignificat Plaut. in Perſa. *Nimis tandem equidem pro barda & pro ruſtica reor habitam eſſe abs te.* Idem in Epidico *Me autem ſic aſſimulabam quaſi ſtolidum quum bardum ne faciebam.* Cice. in libro de Fato Zopyrus phyſiognomon, qui ſe profitebatur hominum mores naturamque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoſcere, ſtupidum eſſe Socratem dixit & bardum, quòd iugula concaua non haberet.

CALCEVS.] Calceam militarem intelligit, quem alio nomine caligam dixere. hic multis clauis ſuffigebatur vt diximus in tertia Sat. de quo ſic Ioſephus in bello Iudaico libro ſeptimo ſcribens de cæde Iuliani Hecatontarchi: calceos namque habens crebertimis atque acutis (vt cæteri ſolent milites) clauis fixos, dum ſtrato ſaxeis cruſtis ſolo occurreret, labitur.

GRANDES *ſu.*] Id eſt magnæ ſtaturæ centurio. nam centuriones eligebantur, qui & proceri, & magnis viribus eſſent, vnde & in iij. Sat. *Magna mox vndique planta Calcor*, hoc eſt plantis magnorum militum.

AD *m. ſ.*] Bene autem dixit ſubſellia, nam tribunalia maiorum ſunt magiſtratuum, vt conſulis & oratoris, ſubſellia vero minorum vt ædilium, quæſtorum iudicum.

VOLENTI *pu.*] Id eſt togato volenti & cupienti militem caſtigari per iudicem.

LEGIBVS *an.*] Subaudi ſeruatis, vt ſit ſenſus, non eſt mirum ſi miles militi datur iudex, quia volunt leges caſtrorum antiquas ſeruari, quæ non permittebant

militem vocati ad iudicia extra vallum, neque ad alium iudicem, quàm ad centurionem.

MORE *Ca.*] Nam Camillus inſtituit, ne miles extra caſtra in ius vocaretur, vt mandatis imperatoris contra hoſtes dimicaturi præſto eſſet. hocque inter alia militantium erat commoda, de quibus multa apud iuriſconſultos commemorantur in Digeſtis libro xlix. titulo De re militari, & ſequentibus.

PROCVL *ſi.*] Id eſt à vexillis & caſtris imperatoris.

IVSTISSIMA *centur.*] Ergo inquit iuſte & merito datur iudex centurio, quandoquidem ita & legibus, & prudentia Camilli cautum eſt ad commodum reip. ne miles aliquis iudicij neceſſitate euocetur ex caſtris. vt ſit veluti reſponſio iniquum non eſſe, ſi miles de milite iudicet.

NEC *mi. de. vl.*] Senſus eſt, licet inquit miles iudex nobis detur, tamen & ego puniar ſi peccauero. ſed tamen hoc vnum erit ilico accuſatori incommodi, quòd tota cohors ei aduerſabitur, & ſtrepitu terrebit, ne grauius in militem quærat quàm fuit iniuria ipſius accuſatoris percuſſi.

COHORS.] Decem cohortes erant in vnaquaque legione, vt diximus in prima Sat. illic, *uram ſperare cohortem.*

MANIPVLI.] Manipulum Varro exercitus minimam manum eſſe tradit, quæ vnum ſequitur ſignum. de quo ita Ouid. in Faſt.

Illa quidem fœno (ſed erat reuerentia fœno:)
Quantum tunc aquilas cernis habere tuas,
Pertica ſuſpenſos portabat longa maniplos,
Inde maniplaris nomina miles habet.

OFFICIVNT.] Conquerenti.

CVRABITIS.] Vt ſint verba cohortis, & cæterorũ militum cum reprehenſione, volentis ne grauius de milite ſumatur ſupplicium, quam ſit eius delictum. Poeta Philoſophice oſtendit iuxta menſuram delicti, modum etiam adhibendum plagarum. Vnde Cic. in Officiis. Cauendum eſt etiam ne maior pœna quæ culpa ſit.

VINDICTA.] Illud obſeruandum, vindicta eſſe nominatiuum, & vltimam produci poſitione ſequentis dictionis.

DIGNVM *er. t er.*] Vagellus Mutinenſis fuit temporibus poetæ cauſidicus audaciſſimus, qui cauſas vel periculoſas ſuſcipiebat defendas. Ait ergo poeta, Poteris profecto dijudicari non minus temerarius quam Vagellus, ſi auſus fueris tu togatus offendere accuſando tot milites, vnde tantum tibi immineat periculum.

QVVM *duo ba cr.*] Id eſt quum poſſit aliqua corporis tui pars violari, ſolent enim multi vlſciſcendo crura ſuccidere aduerſariis ſuis. C. Vnde Cicero pro Roſcio Amer. de Erucio calumniatore, & ſimilibus, ſub canum allegoria inquit. Quod ſi hi ce quoque canes latrent, cum Deos ſalutatum aliqui venerint, opinor his crura ſuffringantur. S.

DECLAMATORES.] Cauſidici. Declamare autem eſt forenſes actiones meditari.

TOT *cal.*] Tot milites. Nam à caliga calciamento militari caligati milites dicuntur. Tranq. in Auguſto. Coronas vallares ac murales, quæ honore præcellerent, ſæpe etiam caligatis tribuit. vnde Caligula autore Tranquillo, cognomen à caſtrenſi ioco traxit, quia manipulatio habitu inter milites educabatur. Auſonius.

Caius cognomen Caligæ cui caſtra dederunt.

MILLIA *clauorum.*] Appoſitio eſt. Nam caligæ clauis (vt modo diximus) ſuffigebantur. qui ob hoc caligares nuncupantur, vnde alibi poeta.

Clauus mihi militis hæret in digito.

QVIS *tam procul abſit ab Vrbe? v. q. t. P.*] Senſus eſt, quis eſt ille tam rudis tamque ruſticus, aut tam amicus, qui velit cauſam agere aduerſus militem: vt ſit ſenſus, ille vere imprudens & parum peritus dici poteſt, qui imminente ſibi tanto periculo audet hoc agere.

Digitized by Google

Præterea quis tam Pylades, molem aggeris vltra
Vt veniat? lacrymæ ſiccentur protinus, & ſe
Excuſaturos non ſollicitemus amicos.
Da teſtem, iudex cum dixerit: audeat ille
Neſcio quis, pugnos qui vidit, dicere, vidi,
Et credam dignum barba, dignumque capillis
Maiorum. citius falſum producere teſtem
Contra paganum poſſis, quam vera loquentem,
Contra fortunam armati, contraque pudorem.
Præmia nunc alia, atque alia emolumenta notemus
Sacramentorum.

VETVS SCHOL.

DA *teſtem.*] Fortaſſe dicis, Habeo teſtes.

ET *credam dignum barba.*] Si audebit dicere: Dico illum ex illis eſſe * antiquis † ſi teſtimonium tibi præbeat.

SACRAMENTORVM.] Id eſt, militiæ: quia iurabant.

IOANNES BRITANNICVS.

TAM *Pylades.*] Tam amicus, vt velit ſubire periculum pro amico, vt Pylades fecit pro Oreſte, qui eum inſanientem in Tauricam vſque regionem comitatus eſt, multa adiens pericula, vt amicus furore liberaretur. nota eſt fabula.

VT *veniat molem agg. vl.*] .i. intra caſtra ad centurionem.

LACHRYMAE *ſiccentur.*] Iudices ſolẽt aut lachrymis, aut amicorum potiſſimũ interceſſionibus placati. Ait ergo poëta hæc non eſſe paranda, quando nec amici queant inueniri. Eſt ergo ſenſus, lacrymæ ſiccentur protinus. i. amoue ſtatim lachrymas, quia tibi non proderunt. eſt autem imperatiuus modus.

NEC *ſollicitemus amicos.*] Qui ne veniant ſe excuſabant: Sicque poeta oſtendit, paganum & togatum omni genere fauoris eſſe deſtitutum, qui aduerſus militem agat.

DA *te.*] Eſto inquit, ſit tibi dandus teſtis tuorum verberum, quem iudex dixerit ſe acceptutum, neminem inuenias qui audeat teſtificari, & apetre dicere ſe vidiſſe quod vidit.

AVDEAT *ille*] Non cũ interrogatione, ſed per permiſſionem eſt legendum: quaſi dicat, ſi audeat teſtificari, credam illum dignum qui inter auos & maiores noſtros numeretur, qui ſumma fuere ſeueritate & animi conſtantia. Ordo autem eſt. ille neſcio quis, qui vidit pugnos militis. ſ. percutientis, audeat dicere vidi, & credam dignum, &c. i. ſi audeat dicere, credam illum eſſe dignum antiqua illa ſeueritate.

BARBA *& capillis.*] Priſcis enim temporibus intonſi & demiſſa barba incedebant.

CITIVS.] Senſus eſt, Facilius inquit inuenias, qui falſum dicat teſtimonium aduerſus hominem non adſcriptum militiæ. i. non militantem, quàm qui verum dicat aduerſus militem, ita & dignitatem & potentiam ſuſpiciunt militis. Paganum autem oppoſuit homini militanti, vt ſint vocabula contraria, quod colligas ex iuriſconſultis. Iuſtinianus in Inſtitutionibus lib. ij. De militari teſtamento. ſed teſtari quidem & ſi filij familiæ ſint propter militiam conceditur, iure tamen communi eadem obſeruatione, & in eorum teſtamentis adhibenda, quæ in teſtamentis paga-

norum proxime expoſuimus. Vlpian. titulo De militari teſtamento, eſt reſcriptum à Diuo Pio in eo, qui quũ eſſet paganus, fecit teſtamentũ, mox militare cœpit. Tertullus omnimodo poſthumus rumpet teſtamentũ illius, ſed ſi quidem pagano iam illo facto natus ſit. Quinetiam Paulus ſic ſcribit. Fiat teſtamentũ exemplo eius qui paganus fuit, deinde militare cœpit. Corn. Tac. vnde & ſeditioſa colloquia, & inter paganos corruptior miles. Quibus exemplis liquido apparet paganum militi opponi: videtúrque inde origo vocabuli orta, quod Roma, vt ſcribit Dionyſ. Halicarn. lib. iiij. diuiſa erat in tribus quatuor quas pagos vocitabant, in quibus habitantes pagani dicebantur, qui in nullam aliam habitationem transferri poterant. paganos item appellamus ruſticanos. Nam pagi dicuntur vici ſiue villæ πηγὴ enim fontem ſignificat, eo quod iuxta fontes pagi conſtitui ſoliti ſint.

FORTVNAM.] Potentiam.

PVDOREM.] Dignitatem, & contrà, id quod poſſit eſſe pudori & dedecori ipſi militi.

SACRAMENTORVM.] Id eſt militũ qui iureiurando in militiam ſunt aſcripti. hi autem erant iuſti milites, qui ſinguli iurabant pro rep. ſe eſſe facturos, nec à militia recedebant, niſi completis ſtipendiis. Tale genus militiæ ſacramentum appellabant. lege Vegetium. de Sacramento ita meminit Valer. in ij. pop. Rom. operam dabat ne imperatoribus capite cenſos ſacramento rogare eſſet neceſſe. multi autem ne ſacramento militari aſtringerentur, fugiebant ex Vrbe, & tanquam ſerui in ergaſtulis delitescebãt. vnde Tranq. in Tyberio. Supprimebant non ſolum viatores, ſed & quos ſacramẽti metus ad huiuſmodi latebras compuliſſet. Sacramentum item longe alia ſignificatione accipitur. Nam vt docet Varro, qui in iudicio petebat, & qui inficiabatur de aliis rebus, vterque quingentos æris apud ſacrum pontificem deponebant. Qui iudicio vicerat, ſuum ſacramentum à ſacro auferebat. victi ad ærarium redibat. Ea igitur pecunia quæ apud ſacrum pontificem deponebatur ab vtroque litigatore, ſacramentum dicebatur. vnde locus ille apud Valer. in vij. De teſtamentis reſciſſis à commentatoribus male eſt enarratus, vbi ſic ſcriptum eſt. Sacramento cum adoleſcentulo contendere auſi non ſunt. Nam ſacramentum pro iureiurando acceperunt Tu vero ita expone vt nos monuimus. ſacramento, id eſt ſponſione & pecunia depoſita apud ſacrum Pontificem.

———— conuallem ruris auiti
Improbus, aut campum mihi ſi vicinus ademit,
Et ſacrum effodit medio de limite ſaxum,
Quod mea cum patulo coluit puls annua libo,
Debitor aut ſumtos pergit non reddere nummos,
Vana ſuperuacui dicens chirographa ligni:
Expectandus erit, qui lites inchoat, annus
Totius populi: ſed tunc quoque mille ferenda
Tædia, mille moræ, totius ſubſellia tantum
Sternuntur, iam facundo ponente lacernas
Cædicio, & Fuſco iam micturiente, parati
Digredimur, lentáque fori pugnamus arena.

VETVS SCHOL.

IMPROBVS.] Militaris.

CAMPVM.] Terminum. id eſt, ſi egeris contra aliquem quod terminos effoderit, & tranſtulerit.

MILLE *ferenda Talia.*] Odia.

SVBSELLIA *tantum Sternuntur*] Subſternuntur, ponuntur aut parantur.

IOANNES BRITANNICVS.

CONVALLEM *ruris auiti.*] Si forte inquit acciderit, vt mihi togato, & non ſcripto in militiam litigandum ſit de fundo ſiue finibus perturbatis, aut aliqua alia re, annus mihi expectandus erit, qui inchoët lites totius populi, ſi vicinus improbus ademit mihi conuallem ruris auiti, &c.

CONVALLEM.] Conuallem appellamus planiciem quaqua verſum montibus circumſeptam, vallem vero, quæ à duobus lateribus ſit montibus præcincta.

AVT *ſaxum effodit.*] Id eſt ſi terminum è confinio euulſit. Nam lapis, aut ſtipes ad finium diſcretionem defodiebatur, ita vt ſupra terram extaret, quem terminum, vt deum & coronis, & victimis venerabantur. vnde Tibullus.

Nam veneror ſeu ſtipes habet defoſſus in agro. Seu vetus in triuiis florida ſerta lapis.

Agnus huic immolabatur. Ouid. in Faſt. *Spargitur & caeſo communis terminus agno.* Dionyſ. tamẽ ſcribit lib. ij. ex inſtituto Põpilij termino quotãnis pultib. & libris, atq; quibuſdã fructuũ primitiis ſacrificari, ex qua cõſuetudine ait poeta, *Mea puls annua.*

LIMITE.] Semita, quæ eſt in confinio agri.

QVOD.] Scilicet ſaxum.

PVLS.] Pulte longo tempore Romani vſi ſunt vice panis vt Plin. lib. viij. cap. viij. teſtatur. ea conficiebatur ex farina cocta cum aqua.

DEBITOR *aut ſumptos.*] Aut fœnore, aut mutuo.

DICENS.] Contendens.

VANA *eſſe*] Id eſt mendacia. Virg. *Ni fruſtra augurium vani docuere parentes.* Salluſtius in Iugurthino. Mauri genus vanum.

CHIROGRAPHA.] Quæ dicantur, alibi docuimus ſupra.

LIGNI] Nam in tabellis ligneis antiqui ſcribebant.

SVPERVACVI.] Superuacanei, & nihil proficientis, quum ſcripta denegentur & debita, hocque ex perſona poetæ ridentis mores ſui temporis. ſuperuacuũ enim eſt tabellas in iudicium producere debitore ſcripta inficiante.

LITES *totius populi.*] Hoc videtur dicere ex conſuetudine antiquorũ apud quos in ordinem, vt docet Seruius exponens illud, ſi vno ordine habetis Achiuos dicebãtur cauſæ propter multitudinẽ, vel tumultum feſtinantium, cum erat annus litium. cauſæ enim audiebantur per ſortem ordinatæ, conueniebant enim omnes, & ex ſorte, dictum ordinem accipiebant. Alij vero ſententiam Seruij vt falſam improbantes talem afferunt ſenſum: longum tempus erit tibi expectandum, quod inchoet lites totius populi, hoc eſt diutiſſime tibi expectandum erit antequam conueniant ad iudicandum centum viri. Nam centũ viri ex triginta quinque tribubus, in quas totus pop. Rom. erat diuiſus eligebantur terni ex ſingulis tribubus, centum dicti, vt ſcribit Pompeius quamuis eſſent centum & quinque. Hi iudicabãt de tutelis, agnationibus, depoſito, finibus, aliiſque ciuilibus cauſis, quales hic commemorantur à Iuu. ſed longis interuallis ad iudicandum conueniebant, nec enim facile centum iudices cogebantur omnes, nec perpetuo ius dicebant. Idcirco lites, quæ apud eos agebantur, in multam differebantur diem.

SED *tunc quoque mille f.*] Quum tempus etiam agendæ venerit cauſæ.

MILLE *m.*] Mille cunctationes, quum difficile ſit tot iudices congregari.

SVBSELLIA.] Vt diximus minorum ſunt magiſtratuum, autore Pediano.

TOTIES *tant. ſter.*] Sternuntur inquit ſæpe ſubſellia tantummodo, nam iudices non ſedent, quod maior pars abſit.

IAM *facundo ponente lacernas, Caditio*] Senſus eſt. Rari veniunt iudices, & qui veniunt ſedent ocioſi, nec nos audiunt, ita vt iam nos parati ad dicendum diſcedamus non audita cauſa.

CALDITIO.] Nomen eſt iudicis.

PONENTE *lacernas*]Deponente lacernas, dum alios expectat iudices veluti veſtium onere grauatus.

FVSCO *micturiente*.] Quaſi longa ſedendi, & expectandi mora vrinam contractam em ttenre. Id enim fieri ſolitum docet C. Ticius in oratione qua legem Faniam ſuaſit, notans mores ſui temporis, vt tradit Macrob. lib. tertio his verbis. Iudex teſte poſcit, poſtea it mictum, vbi redit, ait ſe omnia audiuiſſe, tabulas poſcit, literas inſpicit, vix præ vino ſuſtinet palpebras.

PVGNAMVS.] Sumptum ab gladiatoribus, qui in harena dimicant, vt ſit ſenſus Deſcendimus inquit, ad certamen & cauſam agendam, ſed res in longum producitur poteſt etiam ad illud referri, quod qui litigant mutuis, mutis multiplicibuſque contumeliis ſe verberant, ſed prior ſenſus magis placet.

HARENA.] Theatrum appellatur harena, quia harena ſpargeretur, quo facilius ludi celebrarentur.

LENTA.] Quia lento iudicio cauſæ peraguntur.

Aſt illis, quos arma tegunt, & balteus ambit,
Quod placitum eſt, ipſis præſtatur tempus agendi,
Nec res atteritur longo ſufflamine litis.
Solis præterea teſtandi militibus ius
Viuo patre datur: nam quæ ſunt parta labore
Militiæ, placuit non eſſe in corpore cenſus,
Omne tenet cuius regimen pater. ergò Coranum
Signorum comitem, caſtrorúmque æra merentem,
Quamui iam tremulus, captat pater: hunc labor æquus
Prouehit, & pulchro reddit ſua dona labori.
Ipſius certe ducis hoc referre videtur,
Vt qui fortis erit, ſit feliciſſimus idem,
Vt læti phaleris omnes, et torquibus omnes.

VETVS SCHOL.

NAM] *quæ ſunt parta labore Militiæ*.] Caſtrenſe pecunium liberum habent.

IOANNES BRITANNICVS.

AST *illis*. Sed milites inquit ilico vbi volunt, audiuntur à iudicibus.

QVOS *arma tegunt*.] Periphaſis militum.

BALTEVS.] Cingulum proprie eſt militare ex corio, licet ab Apuleio capiatur pro quocunque cingulo etiam mulieri. inde militis dependebant arma, bullis aureis plerunque ornabatur, vnde eſt illud Perſij. *Sed lato balteus auro Protegit*.

NEC *res atteritur*.] Id eſt nec cauſa prorogatur, nec id longum ducitur, ſed ſtatim expeditur. aut res, id eſt patrimonium non abſumitur longa litis mora.

LONGO *ſufflamine*.] Longa mora. nam Sufflamen appellatur quod rotæ obijcitur, ne currus retro currat, ſed ſiſtat. de quo diximus plura in octaua Sat. illic
Ipſe rotam ſtringit multo ſufflamine conſul.

SOLIS *præterea*.] Aliud militis affert commodum Licet inquit militi, viuo patre teſtari, quum cæteris filiis familiæ hoc non liceat. Nam lege prouiſum eſt, vt quæ in militia eſſent per filium acquiſita, in arbitrio eſſent, & poteſtate filij idque peculiũ caſtrẽſe dicebatur. vnde ita legitur apud Iuſtinianũ. De militari teſtamẽto. Sed

teſtari quidem & ſi filij familiæ ſint, propter militiam conceditur. Et paulo infra, Et præcipue militibus, qui in poteſtate parentum ſunt, quibus de eo quod in caſtris acquiſiuerunt, permiſſum eſt ex conſtitutionibus principum teſtamentum facere, quod quidem ius ab initio tantum militantibus datum eſt, tam ex auctoritate Auguſti quam Neruæ, nec non optimi imperatoris Traiani.

NON *eſſe in corpore cenſus.*] Non connumerari inter bona patris.

ERGO.] Quum inquit pater cognoſcat in arbitrio filij ſui Corani eſſe, quod per labores militares acquiſiuit, blanditiis tentat eum captare, vt ab eo ſcribatur hæres, alluditque ad illum Coranum de quo Horat. in Serm.

Captatorque dabit riſus Naſica Corano.

SIGNORVM. Vexillorum.

MERENTEM *æra.*] Id eſt ſtipendia faciente. C. dicitur etiam meret ære. Lucan. *Ære merent paruo.* S.

QVALIS *tam tremulus*] Auaritiam ſui temporis notat, licet inquit etiam in extrema ſit ſenectute, tamen captat filium.

HVNC *labor æquus prouehit.*] Non eſt inquit mirum, tanto honore militem decorari: æquum enim eſt patria labori præmia reddi. ergo labor æquus, id eſt iuſtus prouehit hunc ſcilicet militem, id eſt extollit, & decorat. iuſtum autem appellat laborem. quia iuſtum eſt vnicuique pro patria laborare.

ET *pulc. reddit ſua dona labori.*] Hunc ego locum emendandum ſic puto, vt dicatur reddi. & non reddit, vt ſit ordo & ſenſus, & hoc videtur referre ipſius ducis ſua dona reddi pulchro labori, id eſt vt præmia ſua habeat pulcher ipſe militiæ labor, ea ratione. ſ. vt idem ſit feliciſſimus, qui erit fortis. i. qui fortiter fecerit, vt omnes læti ſint phaleris & torquibus. niſi velimus ita dicere, labor reddit ſua præmia labori, quod mihi ſatis inſcitum videtur, vt dicas labor labori reddit præmia. ſenſus prior magis placet.

SVA *dona.*] Propria præmia.

IPSIVS *certe ducis hoc ref. videtur.*] Dux inquit in rem ſuam putat eſſe, vt ſui milites, qui fortes ſint, ijſdem ſint & feliciſſimi, & ornatiſſimi. quaſi dicat & imperator ipſe gaudet commodis militum, quos & phaleris, & torquibus ſtudet, vultque ornari.

QVI *fortis erit.*] ſ. miles validus & ſtrenuus.

IDEM *ſit fel.*] Paribus remuneretur præmijs, quod iuſtitiæ munus eſt proprium.

VT *omnes.*] ſ. milites.

LAETI. Subaudi ſint.

PHALERIS.] Phaleræ ornamenta ſunt equorum, declinanturque numero tantum plurali. Græce τὰ φάλαρα dicuntur genere neutro latinis mutatura in e, ſicut τάλαντον, Latine talentum dicitur. de phaleris Vergil.

Primus equum phaleris inſignem victor habeto. Et Iuuen. *Vt phaleris gauderet equus.* Ea etiam fuiſſe ornamenta militum docet Gellius lib. ij. cap. ij. quum ait. Siciniũ Dentatum donatum fuiſſe quadraginta haſtis, duodeuiginti phaleris. Plinius lib. xxxiij. cap. primo ſcribit ab ordine equeſtri phaleras poſitas fuiſſe ex indignatione quum Cn. Flauius creatus eſſet ædilis curulis. inde dicitur phaleratus. Terent.

Dictis phaleratis ſeducis me.

TORQVIBVS] Torques ornamenta erant militum aurea, quæ circa collum geſtabant, ſumpto more à Gallis, vnde Manil. Torquatus cognominatus eſt. Ouid. de Ponto. *Nec torquem collo, nec habens crinale capillis* genere autem maſculino, & fœminino inuenitur. C. Et de his hactenus. quæ in bonam partem accipiant iuuenes Satyrarum ſtudioſi, & ſi minus ſatisfactum, ſaltem voluntatem & ſtudium noſtrum habeant gratum. S.

Sexdecim Satyrarum Iuuenalis cum notis & Commentarijs finis.

SVLPICIÆ

Digitized by Google

SVLPICIAE SATYRA,

De ſtatu Reip. temporibus Domitiani, cum edicto Philoſophos vrbe exegiſſet.

MVSA, quibus numeris heroas & arma frequentas,
Fabellam permitte mihi dexteræ paucis.
Nam tibi ſeceſſi, tecum penetrale retractans
Conſilium: quare nec carmine curro phaleuco,
Nec trimetro iambo, nec qui pede fractus eodem
Fortiter iraſci didicit duce Clazomenio.
Cetera quin etiam, quot denique millia luſi,
Primaque Romanas docui contendere Graijs,
Et ſalibus variare nouis, conſtanter omitto:
Teque, quibus princeps & facundiſſima calles,
Aggredior precibus deſcende clientis, & audi.
Dic mihi Calliope, quidnam pater ille deorum
Cogitat? an terras, & patria ſæcula mutat?
Quaſque dedit quondam, morientibus eripit artes?
Noſque iubet tacitos, & iam rationis egenos,
Non aliter, primo quam quum ſurreximus æuo,

Digitized by Google

Quos inter priſci ſententia dia Catonis
Scire adeo magni feciſſet, vtrumne ſecundis,
An magis aduerſis ſtaret Romana propago.
Scilicet aduerſis. nam quum defendier armis
Suadet amor patriæ, & captiua penatibus vxor,
Conuenit vt veſpis, quarum domus arce Monetæ,
Turba rigens ſtrictis per lutea corpora telis.
Aſt vbi apes ſecura rediit, oblita fauorum
Plebs, materque vna ſomno moriuntur obeſo.
Romulidarum igitur longa & grauis exitium pax.
Hoc fabella modo pauſam facit. optima poſthac
Muſa, velim moneas, ſine qua mihi nulla voluptas
Viuere, vti quondam Lydus dum Smyrna perribat,
Nunc itidem migrare velint. vel denique quiduis,
Vt dea, quære aliud. tantum Romana Caleno
Mœnia, iucundos pariterque auerte Sabinos.
Hæc ego. tum paucis Dea me dignatur, & infit.
Pone metus æquos, cultrix mea. ſumma tyranno.
Hæc inſtant odia, & noſtro periturus honore eſt.
Nam laureta Numæ, fonteſque habitamus eoſdem,
Et comite Egeria ridemus inania cæpta.
Viue, vale, manet hunc pulchrum ſua fama dolorem.
Muſarum ſpondet chorus, et Romanus Apollo.

Digitized by Google

P. PITHOEVS IC.

LECTORI.

IN hac editione, Lector, illud potiſſimum nobis propoſitum fuit, vt inter plura variaque, nec contemnendæ vetuſtatis exemplaria, vnius omnium ſane optimi atque antiquiſſimi ſcripturam curaremus exprimi, quod de Budenſis cladis reliquis in Thaſſilonis quondam Ducis cœnobium relatum fuiſſe ex Matthiæ adſcripto nomine facile adductus ſum vt crederem. Id ad nos tandem peruenit, Franciſci fratris cariſs. dono, cui plura longe ac meliora, vt ſpero, poſteritas debitura eſt. Atque vtinam veteris librarij manum omnibus omnino locis adſequi licuiſſet. verum neſcio quo malo genio factum eſt, vt exemplar illud nulla parte melius eſſet, quam qua imperiti lectoris impio & infelici ſtilo eraſum infeliciori etiam calamo emendatum, aut mendatum potius & contaminatum fuit: adeo vt mihi recentioris ſcripturæ veſtigia qua[illegible]otæ indiceſque fuerint ad veterem indagandam atque eruendam, quam adiectæ paſſim ad vtrumque marginem interpretationes interdum ſuppeditarunt, ſæpe nos & ipſæ deſeruerunt. Earum porro quem auctorem nominatim laudem, non habeo, cum nullum præferat codex ille, quod hac parte vſi ſumus vnico: quanquam non ignoro à pleriſque non poſtremæ notæ ſcriptoribus Probo tribui commentaria non in Iuuenalem modo, ſed & in A. Perſij Satyras illa quorum hic quoque bonam partem emendatiorem damus, vſi etiam hac in re conſilio iudicioque amicorum, atque in primis Ios. Scaligeri viri incomparabilis, de quo quidquid præterea dixero, minus erit. Id vero illi an ex veterum librorum fide, an ex coniectura potius faciant, non ſatis ſcio. Illud diſſimulare non poſſum, quod Berytiũ nonnulli vocant, fruſtra eos, & parum critice facere, ſi ad Valerium Probum referre velint, cuius hæc ætatem ferre nullo priuilegio poſſunt. Sed nec Probo quidẽ illi tribuam,

Digitized by Google

quem Lupus noſter ſub Karolo Caluo Imp. in Germaniæ ſaltu liberales diſciplinas tractaſſe, Satyram etiam tentaſſe ait. Nam & iſta literatioris ſunt ſæculi, & quod ex Taciti hiſtoria Moyſen repetunt, vereor ne ſit hominis Chriſtiana religione nondum imbuti. At illa ſane de crucis ſupplicio, & Alamanniæ nomen, aliáque eius generis nonnulla, poſt Conſtantinum Magnum ſcripta nemo niſi hiſtoriæ ignarus negauerit. Ego vero quod cæteris fere veterum Grammaticorum gloſſis & commentarijs, idem & huic noſtro accidiſſe video, vt ex variorum diuerſæ, & ætatis, ſic eruditionis interpretum notis conflatũ, inſtar & ipſum Satyræ eſſet. quin & in antiquo exemplari ſæpe me ab initio ex marginum diuerſitate, interpretationum etiam diuerſitatem notaſſe memini: quam tamen in hac editione repreſentare neque potui, neque, opinor, debui. Valla & ipſe vir diligentiſſimus ſui nobis Probi fragmenta ad Satyras tantum aliquo pro captu atque arbitratu ſuo exhibuit, quæ tamen adiumento non leui pleriſque locis fuerunt, quos ex illis vel emendauimus, vel ſuppleuimus, adiecta etiam ſua cuique nota, quod hic ab operis prætermiſſum video. Cætera omnia ex noſtro illo vnico exemplari nõ ſine magno labore ac tædio expreſſa ſunt, ea plane fide & religione, vt quodammodo verendum nobis videam ne ſuperſtitioni plerique aut negligentiæ, nonnulli etiam imperitiæ adſcribant, quod veteris ſcripturæ vitia interdum retinere maluimus, quam coniecturis ex ingenio emendare. quod nobis quidem non difficile fuiſſe locis ſaltem aliquot haud negauerim: at erit illis fortaſſis per facile omnibus, quibus ad ſpicilegium plura ſupereſſe reliquæ meſſis intereſſe putaui. Ne tamen omnes omnia ſibi quoque in hac temere licere arbitrarentur, paſſi ſumus quædam ex illis adijci quæ inter legendum ad oras libri adnotaueramus memoriæ magis cauſſa, quam vt in publicum exirent: verum ea lege, vt cui vſui non forent, poſſent illa ſine fraude ſua, pace etiam noſtra à corpore reliquo diſiungere, & ſi videretur, abijcere. Vale.

VARIAE LECTIONES
QVÆDAM IN IVVENALEM.
IN SATYR. I.

v. 2. RAVCI *Theſei Cor i.*] Apud Seruium in 1. Æneid. Codri.
155 *Teda lucebis in illa.*] Scriptum fuit in opt. ex *lucebit.* & 2. ab hoc verſu *ſulcum deducit arena.* Sed emendatum *lucebis. & deducis* . nec vllus eſt in his Satyris locus, quem ego ex Grammaticorum gloſſis minus grammatice intelligam.

II.

120 CENA *ſedet.*] An potius ſic diſtinguendum fuit, —— *ingens.*
Cena ſedet: gremio iacuit noua nupta mariti.
Apul. Accumbit ad ſummum thorum maritus, Pſychen gremio ſuo complexus.

III.

67 SVMIT *trechedipna.*] Sic olim L. ſed repoſitum tæhædipna. vet. gloſſ. Cupedicinus [illegible]. Et apud Plutarc. viij. Symp.
80 QVIS *. pennas.*] Pinnas, mediis ſed natus Athenis. ſic videtur fuiſſe ſcriptum: in opt. ex. nunc Achiuis. Sane Dædalum Athenienſem fuiſſe conſtat.
187 *Plena domus libris venalibus.*] Sic L. additumque offæ loco, id eſt panibus.
208 *Nil habuit Cordus.*] Opt. liber hoc loco aperte habuit Codrus. nam prior quidem huius nominis ſcriptura recentioris eſt manus, vt iam dubitem an non & Sat. 1 Codri potius quam Cordi: quando & vetus interpres de eodem poeta vtrumque dictum adnotat.
218 HAEC *Aſianorum.*] Hæc fuit vetuſtiſſ. ex. ſcriptura, quam interpretationes huc vſque retinuerunt. Hodie in textu emendatum legas, Fecaſianorum.
255 SERRACO *veniente.*] Apud Ser in 1. Aen. Sarraeo.

IV.

3 A VITIIS *ager.*] In optimo exemplari ſcriptum fuit,
A vitiis agra ſolàque libidine fortes
Delitia, viduas tantum ſpernatur adulter,
Delitiæ, viduas tantum ſpernatur adulter,
Qui refert igitur.
13 TITIO *Seioque.*] L. & alij veteres libri, Serioque: quod temere reiiciendum non eſt.
33 FACTA *demerce.*] Sic L. Interpretes tamen legit, fracta, quod etiam plerique codices habes: at nullus quidem viderim, faria, quod tamen ingenioſum eſſe diffiteri nolim.
68 STOMACHVM *laxare ſaginis.*] L. habui aliquando, ſaginam. ſed emendatum, ſaginis.

V.

4. VILIS *Gabba.*] Sic L. emendatum, Galba, vt & apud Valer. Martialem ſcriptum eſt libris 1. & x. Epigr.
PROPTER *quod*] Verſus ille qui in editionibus quibuſdam ſequitur.
Quod tutos etiam facit à ſerpentibus atris,
etſi Satyrico ſale non caret, non fuit tamen in vetuſtiſſ ex. nec adiectus quidem: obidque in hac editione, quam eius exemplaris loco eſſe cupimus. non inſeri facile paſſi ſumus.

VI.

IN vno vet. cod. Cadute. hæc Satyra inſcripta eſt L. FVRSEDIO POSTVMO.
19 ASTRAEA *receſſit*] Vet. gloſſ. Latino græc. Aſtrea [illegible], quod ad hunc locum referendum eſt.

Digitized by Google

129 NECDVM *ſatiata.*] Eadem ſch. Cad. ſed non.

271 AVT *ſicta pellice*] L. ficta pælice. Sic & in eodem exemplari ſcriptum fuit Satyr. ti. pælex.

294. HINC *fluxit ad Indos.*] Sic L. alij codices, ad Iſtros. quidam etiam, Iſtmos quæ diuerſitas facit vt iam non diſpliceat illa ex coniectura lectio,

——Hinc fluxit ad iſtos
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos & Miletos.

Qui ſignificatur, ex quo paupertas Romana deſiit, ab eo tempore Romam confluxiſſe Sybariticas Rhodias Tarentináſque delicias. Niſi cui potius placet Iac. Aug. Thuani v. c. ſummaque vt dignitate, ſic eruditione acrique iudicio præditi ſententia, qui *Rhodon & Mileton*, aliquando legendum ſibi videri admonuit, hoc ſenſu, Paupertatem Roma excedentem fluxiſſe ad illas ciuitates, quæ ante deliciis & voluptatibus inſignes erant.

303 I *nunc.*] In opt. ex. verſus inter hunc & ſequentem recentiori manu adſcriptus fuit.

Tullia quid dicat notæ collactea Maura.

Quem tamen lubenter in hac etiam editione retinuerim.

324 NESTORIS *hernea.*] Sic L. vt in carmine Virgilij in Nocturnum.

327 IAM *dorm*] L. Si iam dormit. & illud, iam, deletum ſtilo.

408 CVNCTA *arua tegeri.*] L. arma.

427 ET *loto terram ferit.*] Sic L. al terrámque luto. Salu. iiij. ad Eccl. Cath. Natant tricliniorum redundantium pauimenta vino Falerno nobili lutum faciunt menſæ eorum ac toreumata mero iugiter madent.

495 ADMOTAQVE *lanis*] Sch. Cadurc, amotaque.

502 CREDAS *aliam, cedo.*] L. credo.

531 QVI *grege lanigero*] L. & alij duo cod. lanigero. quod hic reponi velim.

556 & 557 CVIVS *amicitia*] Hic verſus cum ſequenti additus eſt in opt. ex. alia quam veteris librarij manu.

559 LAEVAQVE *ſi longo.*] L longa.

577 COLLYRIA *poſcit*] L. poſcunt.

628 MORDEAT *ante aliquis*] Et hi duo verſus additij ſunt in vetuſtiſſ. ex. Et vêro deeſſe in quibuſdam vetus interpres notauit.

645 RABIE *iecur incendente.*] L. rabiem iecur inpendere.

VII.

v. 62 EVHOE] Sic L. ſic & apud Sidon. lib. viij. Epiſt. vet. lib.

165 QVID *do*] Apud Priſc. viij quod do.

204 SICVT *Traſymachi*] Sic habuit opt. ex. ſed repoſitum, Lyſimachi.

240 NE *faciant vicibus.*] Sunt qui putent non eſſe hos verſus Iuuenalis, Extant tamen in opt. ex. & referuntur à Seruio in illud Eclog. iij.

——transuerſa tuentibus hircis.

VIII.

7 CORVINVM *poſt hac*] Et hunc verſum habuit opt. ex. habuerant & alia duo.

60 IN *æquore pulvis*] L. cuius.

104 INDE *Dolabella eſt* L. Inde Dolabella, atque hinc. Doctiſſ. tamen Scaliger legendum cenſet, Dolabellas.

132 IPSVMQVE *Promethea ponas*] Al. pingas.

154 TORVVMQVE *iuuencum*] Quidam codices, probumque, alij rurſúmque. Et hic quoque optimus noſter ſtilum paſſus eſt, vt dubitare quis non abs re de vera lectione poſſit tum vero propter illud More Numæ, quod ego ad legem de opimis ſpoliis referendum putarem, niſi prohiberet Seruij auctoritas in lib. iij. Æneid. & ad illos verſus ix.

Et ſtatuam ante aras aurata fronte iuuencum
Iam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.

Digitized by Google

Quos & hocloco Iuuenalis imitatus videtur & illo Sat.xij. *Sed procul extentum, &c.* Futuam hoſtiam Ioui cædi non memini, niſi ſtygio aut infero.

IX.

v.14 BRVSCIA *præſtabat*] Opt.ex.ſic habet.

Bruſtia præſtabat calidi circum faſcia viſci.

Aliud ſecundæ notæ Latiniac.

Bruccida præſtabat calidi ubi faſcia viſci .
Fructificante pilo. ——— ſubdita mendi nota d.literæ, quaſi Bruccia ſcribi debuerit. An bruſcia ſiue faſcia ſiue aſcia ex bruſco, de quo Plin. lib. xvj. cap. xvj. ego nihildum pro comperto affirmare auſim. locum vt eſt in illis exemplaribus depoſuiſſe, ſatis pro tempore fuerit.

61 CVM *matre & caculis*] Sic quoque ſcriptum fuit in vtroque exemplari : ſed in opt. poſtea emendatum, caſulis, credo ex Satyræ xj. verſ. 154. & xiiij. 179. Sed & Tibul. lib. ij. Eleg.

Turbáque vernarum, ſaturi bona ſigna coloni ,
Ludit, & ex virgis extruit arte caſas.

Nos veterem ſcripturam integram conſeruare maluimus.

84 ET *libris actorum ſpargere*] Apud Ser. ij. Georg. *& titulis actorum aſpargere.*

118 TVMQVE *his*] Opt.ex. ſcriptura hæc eſt, ——— *tunc eſt*

Idcirco vt poſsis linguam contemnere ſerui :
Præcipue cauſis vt linguas mancipiorum
Contemnas. nec lingua mali pars peſsima ſerui
Deterior iam. is hic qui liber nouerit illos,
Quorum animas & farre ſuo cuſtodit, & ære.
Vtile conſilium modo ſed commune dediſti :
Nunc mihi quid ſuades ?

Quam ſi quis attentius expendat, aut ego valde fallor, aut is mihi tandem aſſenſurus eſt exiſtimanti verſum illum,

Idcirco vt poſsis linguam contemnere ſerui,

qui in omnibus aliis exemplaribus alio tranſlatus eſt, plane tollendum de medio, vt ſuppoſititium, aut potius vt ita dixerim, duplicem : quales & alios pleróſque in veteribus Iuuenalis exemplaribus video, vt hac ipſa pagina in opt. cod.

Spes ſupereſt tu tantum crucis imprime dentem
Gratus eris tu tantum ficis imprime dentem.

139 QVANDO *ego figam aliq*] L. fiam aliquid quod ſit m.t.ſ.

146 QVI *multa facies pingit cito*] Opt.ex habuit. *Qui multa facies*, vt non ſine ratione quibus putet ſcriptum fuiſſe prius, Qui maltha facies pingit cito : quod & Scaligero noſtro viſum eſt.

X.

v.64 SI *Nyrtia*] Lat.ex. *Nurſia*, vt & apud Liuium & Tertul.

81 PANEM *& circenſes*] Sic olim habuit opt.ex. hodie Panin.

211 CITHAROEDO *ſiue Seleuco*] Al. citharœdus ſiue choraules.

274 VOX *iuſti facunda Solonis*] In vetuſtiſſ. ex. primum ſcriptum fuit, iuſtificanda ; vt facile, cui vox illa modo non diſplicuerit ferat reponentem,

Vox mox iuſtificanda Solonis. Quod ego temere nolim, licet analogia defendi poſſe non negem.

365 NOS *te Nos facimus*] Sic L. Apud Lactant. lib. iij. Inſt. ex vulgatis libris, *ſed te* legitur.

XI.

v.57 NON *præſtem vita*] L. vitæ.

65 DVXIT *habendum*] L. habendum. Qualis in Oceano fluctus.

132 NEC *calculus*] L. cauculus.

264 AD *terram tremulo*] Poſt hunc verſum in opt.ex. ſequebantur hi

Spectant hoc nupta iuxta recubante marito.

Quod

Digitized by Google

Quod pudeat narrare aliquem præſentibus ipſis.

Qui in aliis quibuſdam poſiti ſunt poſt illum ſuperiorem, *Hic tibi vina daba*

At melius videntur collocati ſuo intra loco, vt in vulgatis codicibus.

XII.

3 CÆDIMVS *aquam.* Repone ex L. ducimus.

14 ET *à grandi.*] Apud Ser. Æn. viii. & à magno, vitio ſcripturæ, aut potius memoriæ.

17 ET *fulguris iƈtum.*] Scribe ex L. & fulminis iƈtus Euaſit.

36 TESTICVLORVM.] L. Teſticuli, vt & apud Ser. i. Georg.

59 QVATVOR *ac ſeptem.*] L. Quatuor aut ſeptem ſi ſit lautiſſima.

73 MIRABILE *ſimen.*] L. miſerabile.

86 QVOD *præſtat.*] Sic L. deleta poſtea p. litera.

92 ET *mat. operatur.*] Repone ex opt. ex operantur.

110 PARTEM *aliquam belli.*] Additum poſtea in L. *que.*

XIII.

HAEC Satyra in vet. cod. Latin. hunc titulum habet, DE FRAVDIBVS AD CABINIVM CVIVS AMICVS ABNEGAVERAT DEPOSITVM.

65 HOC *monſtrum puero.*] Sic L. ſed quod ſequitur ita ſtilo corruptum eſt, vt ſatis aſſequi non potuerimus quomodo primum ſcriptum fuerit. In duobus aliis codicibus eſt, vt monſtrum pueto admiranti, &. vel miranti ſ. a.

140. TE *nunc delicias.*] *L. Teno,* corrupte, Sed & hic verſus in cod. ex. perturbatus eſt.

XIV.

IN Lat. ex. huic Satyræ titulus Græcis literis inſcriptus eſt ΠΕΡΙ ΑΝΑΓΩΓΩΝ ΠΡΟΣ ΦΟΙΣΚΙΝΟΝ. Cæterum qui ſequitur primum verſus in pleriſque exemplaribus, in illo opt. & vetuſtiſſ. recentiori manu adieƈtus eſt loco eodem, ſane non ſuo. Si cui retinere placet, per me quidem licet, dum reponat poſt tertium verſum, non adeo inepta ſede.

13 CVPIET.] L. cupient.

30 IMPLET & *ad mæcham.*] Priſc. vii. & xiii. *ad mæchos.*

78 AD *fetus.*] L. habuit, Adieƈtus.

85 CETR.] Opt. ex. vno loco habuit Cretouius, alio Cetonius, & vtroque emendatum recentiore manu. Cetronius.

100 ROMANAS *autem.*] Hic eſt horum verſuum otdo in opt. ex. idemque in aliis omnibus quæ quidem mihi videre contigit. Contigit autem numero plura, Scaliger tamen noſtro viſum aliquando ſcio ſic potius collocandos,

Romanas autem ſoliti contemnere leges,
Non monſtrare vias eadem niſi ſacra colenti,
Quæſitum ad fontem ſolos deducere verpos,
Iudaicum ediſcunt, &c. quod etſi nondum mihi ipſe perſuadere potui, aliis tamen hic adnotare ingenui animi eſſe duxi.

IRE *viam pergant.*] L. peragant.

206. IPSO *Ioue digna poeta.*] Scribe, vt eſt in opt. ex. *poeta.*

232. METISQVE *relictis.*] L. meritis ſed emendatum recte.

XV.

EST & hic titulus in quibuſdam exemplaribus DE SVPERSTITIONIBVS AEGYPTIORVM.

7. ILLIC *cærul.* L. illi cæruleos, hic piſcem fluminis, illi, &c. & in veteribus gloſſis. Cæruleus beſtia marina Iuuenali. Nec tamen doƈtiſſimi hominis conieƈtura temere reiicienda, & manibus ſummis honos ſuus habendus eſt.

55 NVLLI *toto certamine.*] Al. cæco.

73 TERGA *fuga.*] Sic L. cætera quæ fuerant veteris ſcripturæ ſtilo expunƈta, & repoſitum, Sceleri præſtantibus omnibus inſtans: vt verear ne hic populi quoque nomen corruptum ſit.

Digitized by Google

81. RAPTVM *de parte Prometheus.*] L. Promethea.

93 VASCONES *vt fama eſt alimentis talibus vſi.*] Repone auctoritate vetuſtiſſ. ex elementis.

101 PALLOREM *ac maciem & tenues.*] Quidam codex, Pallore ac macie extenues.

104 VIRIBVS *abn.*] Et hic etiam opt. ex , ſtilo corruptum fuit.

168 NESCIERENT *primi gladios extendere fabri.*] Apud Ser. alter ij Georg.

XVI.

IN quibuſdam codicibus hæc Satyra titulum habet DE CASTRENSIBVS.

2 NAM *ſi ſubeuntur.*] Apud Priſc. lib. viij. *quod ſi ſubeantur.*

IN SVLPICIÆ SATYRARVM.

4 PHALEVCO.] Scribe Phalæco. quanquam in huius nominis ſcriptura apud Athenæum, Hephæſtionem, Victorinum, Diomedem, Terentianum, Auſonium magna eſt varietas.

10 TEQVE *quibus pr.*] Sic diſtinguendum.

Carmina Calliope libris heroica mandat.

Cæterum & ante Sulpiciam, ſub auguſto Cornificia verſus ſcripſerat, ſed non phalæcos, iambos, ſcazontas Hipponactios, & alios lyricos. quibus prima Sulpitia poëtriæ nomen inter Latinos meruit.

19. REMVLIQVE. Vul. Remique. vnde malim, Romique. quod & Vineto noſtro placuit.

33 AVT *fruſtra vxori.*] Eſt hoc vitium memoriæ, maiorum etiam gentium ſcriptoribus eo vſque frequens, vt nonnumquam affectaſſe videri poſſint.

47 QVI *Rudio.* Scribe Rhodio , vt de Panætio potius minore , quam de Ennio intelligatur.

48 BELLO *fecunda ſecundo.*] Sic malo quam, facunda. Vide A Gell. lib. xix. c. xxj.

56 PLEBS *matreſque vna.*] Vulg. fraterque. Plinius crabronum duo genera facit, plebem ſiue opifices, & matres : quod an veſpis quoque cōueniat, videndū eſt.

HAEC nos pauca e multis raptim excerpſimus. Plura qui volet ex aliorum editionibus ac notis repetat, quas hic colligere & cōpilare neque animi & moris, neque otij noſtri fuit. ac ne eorum quidem omnium quæ hac editione præſtita, ſunt: rationem reddere. Ea enim maluimus ex diligenti lectione à ſtudioſis cognoſci & expendi, quam noſtro indicio oſcitantibus, obijci atque obtrudi.

Digitized by Google

NOTAE QVAEDAM
IN VET. SCHOL. IVVENAL.

IN SAT. I.

Pag. 13. linea 8. vet. Schol.

DEMETRIVM *cauſidicum.*] Cynicum. Tacit. Ann. xvj. Hiſtor. iiii.

pag. 17. lin. 1. DECIVS *dicitur, ſine litis æſtimatione*] fort. melius dicitur. Litis æſtimatio in criminibus repetundarum & de vi legitima fuit, vt ex quadam Ciceronis ad Att. Epiſtola colligitur. Sunt & de hac litis æſtimatione apud Plin. lib. ij. iiij. & vj. Epiſt. loci plures, qui ad hunc quoque pertinent.

p. 19. l. 1. SIVE *à Venuſio*] Eſt hoc ex Probo G. Vallæ.

p. 22. l. 22. EX *qua Caeſ.*] Apud Vallam ſic hi verſus referuntur.

Ex quo Caeſareas ſoboles Locuſta cecidit
Horrendum curas dum liberat atra Neronis.

vtroque loco corruptiſſime.

p. 34. l. 7. LATICLAVIVM] In vno vet. cod. additur, Maior, id eſt ſcutulata. Et infr. maior abollâ. Eſt & anguſticlauium.

p. 35. l. 14. CASSII *opes*] Craſſi & paulo poſt. fundos, pro, nummos. hæc vero annotatio ex Vallæ exemplari, vereor ne non ſit veteris interpretis.

ib. l. 19. PEDORNIS] An, pedurnos, vel vdones.

pa. 39. l. 3. CICERO *nam vna*] Ciceronis locus ex Act. ij. in Verr. libro j. ſiue de ſuppliciis, ſic habet: Nam vt mos fuit Bithyniæ regibus, lectica octaphoro ferebatur.

p. 41. l. 6. DEVIA] An dubia viſâ. Eſt & hæc poſtrema interpretatio ex Vallæ Probo.

p. 46. l. 1. C. FVLCINIVS] Dio, & Tacit. Sofonius, apud Vall. Offonius & paulo poſt, piſcatoriam in Acaia exercuit. &, vt conſpectu Claudij abſtineret.

ib. l. 19. STIPITES *ſiebant*] Figebant.

p. 49. l. 1 LECTICA *plumis ſtrata*] Plinius lib. xxvj. cap. iii.

ib. l. 4. VITIA *carpit.*] An potius, vitia carpi vetat.

II.

pag. 53. l. 2 SACRA *Bacchan. ex ijs cond.*] Lego, ex S C. Liuius lib. xxxix. vel etiam, ex xii. quod idem mendum fuit apud Cicer. ii. De legibus. Nam & in eas tabulas tranſlata videtur lex Numæ de nocturnis externiſque ſacris.

pa. 55. l. 2 PVBLICE *perpeſſus*] Vall. profeſſus.

pa. 65. l. 3. QVAE *nouerat eum corrumpi*] Vall. Quæ dominum ſuum nouit. præcidi.

ib. l. 10. SVBSTAMINE] Subtemine.

p. 69. l. 2 SALTANTES] Vall. calcantes.

p. 72. l. 5 GESTAMEN] Vet. gloſſ. Geſtamen, σχῆπτρον, ὡς Ἰȣβενάλιος Ser-

uius tamen in illud vii. Æneid. *hoc priami geſtamen erat*, Diadema, inquit, dicit. nam ſceptrum dicturus eſt.

p. 82. l. 3 CATOMVS] An Catomis? & infr. currentes per t. c. quod Franciſco fratri viſum eſt: cuius ingenio iudicióque multum tribuo. Victor Vticenſis i. Hiſt. Afr. Venerabilem ſenem in publica facie catomis ceciderunt. Illud vero catorogare, quod hic etiam in mentem venit, mihi quidem apud vnum Arbitrium lectum eſt.

III.

pag. 91. l. 2. CVMENAS] Camænas.

p. 94. l. 2 ARICINO *lacu*] Luco.

p. 96. l. 10 POPVL. *amab.*] Fort. antem, id eſt, fauente populo.

ib. l. 12 NON *fo as*] leg. onus foras. Non. in Foriolus.

p. 103. l. 5 PEREGRINAS *vectis.*] An victoribus. & infr. philacteriis, & philacteria.

p. 121. l. 1. NVNC *doti.*] Malim, non doti.

p. 128. l. 1 QVOD *nos Delphicam*] Vet. gloſſ. Abaci delphicæ, μηνιςέιοι ὡς Ιʋβενάλιος.

ib. l. 8 ὀπίζειν] Eædē gloſſæ, Apicus, ὀπτπιωςης, ὡς Ιʋβενάλιος. &, Opicus ἀῤῥητοποιός.

ib. l. 10 AVT *panem*] Lego, aut fruſtra, id eſt panem.

pa. 135. li. 7. QVI *mercedes*] Vallæ quia.

p. 136. l. 7 AMITE *lecti*] Vet. gloſſ. Aſſeres δοκίδες. ὡς Ιʋβενάλιος.

p. 139. l. 1 FVMO *Apparatione*] Senec. Epiſt. lxxix.

ib. l. 10 GVTTO *autem*] Eædem illæ gloſſæ, Guttum λεκύθιον Ιʋβεναλίῳ.

p. 141. l. 1 PORTHMEA *Carinam*] Lego Charontem. & quod addit, non anguſtum traiectum, id eſt, non πορθμόν.

p. 148 l. 3 NAMQVE *apud Aquinum*] Videtur interpres legiſſe, veſtrámque. Et Vmbricius igitur Gallus.

IIII.

pag. 155. l. 7 APVLIA *caries*] Lego, carius. huc pertinet illud Senecæ Epiſt. c c i. Suburbani agri tantum poſſidet, quantum inuidioſe in deſertis Apuliæ poſſideret.

p. 157. l. 1 Hoc *conuitium*] Auſon. de eodem Domitiano,

Quem caluum dixit ſua Roma Neronem. Ser. iii. Æn.

ib. l. 6 HIS * *vere ſibi*] An, his verſibus.

ib. l. 10 RHOMBI] Imitatus videtur Naſonis illud ex halieutico,

Et Adriaco mirandus littore rhombus.

p. 158. l. 2 PONTO *erupit*] Refertur & hoc Saluſtij fragmentum à Seruio in iiii. Æneid. Expreſſit, vt & ália plura eius ſcriptoris, Tacitus lib. xii. Annal. cui ex hoc loco remedium petendum eſt.

pa. 159. li. 3. PALFVRIVS] Repone ex vet. Palfurius Sura Conſularis viri filius.

p. 163. l. 7 Ex *quibus Liburnæ paraſia*] Lego. Ex cuius liburnæ paraſia. Et paraſiam intelligo quod παράσημον B. Lucas appellat Act. vlt. & à tutelæ nauis paternæ ſigno Pegaſum dictum. Quod ſequitur (ſcilicet ius) non abs re quis putauerit ſcriptum pro, S C. quanquam & ius Pegaſianum ferri poteſt, vt Papyrianum: & de Orphitiano S C. Symmachus,

Quique dedit leges Orphitus Æneadis.

Cæterum poſt hanc adnotationem omiſſa eſt neſcio quomodo illa veteris ex. quæ mihi vſque adeo placet, vt eam hic inſeri velim.

POSITVS *modo villicus vrbi*] Eleganter ſub Nerone vrbis præfecturam iacuiſſe dicit. quaſi ſcilicet vrbs ipſa iam tum eſſet villa principis, & de villico vrbano Satyra iii.

Digitized by Google

pa. 64. li. 3. VISELLIENSIS] Verſellenſis. Tacit. Dialog. de Orat. M. Fabius Quintil. Criſpi iucunditatem commendat libro xij. & huius illud in Tyrannum, Ne muſca quidem.

ib. li. 4. SIMVL *oratione*] Fort. Simulatione. & paulo poſt. bis millies ſeſtertium.

pa. 165 li. 1. SED *precipue Cæſaris*] Valla addit, Tiberij nomen, neſcio quam bene.

ib. li. 4 AVT *negantem*] An, ne aut negans eum argueret, aut adſentiens ſemet mend. de hon.

ib. li. PERIIT *per fraudem Agrippinæ*] Ergo ſub Nerone. Et extat de Criſpi morte carmen, quod Anneo Senecæ tribuitur. Non idem igitur ſub Domitiano.

pa. 166 li. 11 SERVILIVS] Seruius, vt & Satyr. vj.

pa. 169 li. 1 TIBIAM] F. Liuiam.

ib. li. 9 MATVTINO] Ser. in xj. Aen.

ib. li. 12 SAPIENTIAE *rigidiorem*] Malim, rigorem.

ib. li. 16 QVI *ad portam Aric.*] Senec. de vita beat.

pa. 176 li. 5 FIEBATVR] An, Ferebatur.

V.

pa. 179 li. 3 VT *per equitem*] F. pro equite Ro. & paulo poſt, quibus primis.

ib. li. 8 NE *nihil agitis*] Aut interrogationis nota addenda aut potius legendum, agatis. Quod ſequitur valde corruptum eſt. hæc tamen remedia pro tempore occurrunt. Dum autem cauſſam vſ. dig. agit, precibus & g. ſ. a. d. c. a. i. n. a. d. t. quam conceſſam ſibi libertatem à M. ad quem ſectio bonorum Fanonij pertinuerat. Iam autem ſenex, &c. cur ſcriptum quoque Cenſorium venderet.]

ib. li. 15 GABBA] Puto rectius, Galba, ſi modo idem ille eſt, quem Martialis ob ſales & iocos laudat.

pa. 183 li. 7 ELVIDIVS] Hæc ex Probo Vallæ. ac dubito ne ipſius potius ſint, quam Probi.

pag. 190 li. 5 MANICASTI] Delenda mendi nota. Eſt enim hoc poſterioris ſæculi verbum. Manicare eſt ὤρθριζεν. Luc. xxj. quod memini notaſſe me apud Auguſtinum in libro Iudicum, & epiſtola quadam, quæ nunc properanti non ſuccurrit.

pa. 196 li. 1. HIC. *ſub Claud.*] Et hæc à Valla, vt Probi, relata: & ſunt fortaſſis ipſius Vallæ.

pa. 197 li. 10 IN *latrunculatorum iuſſu*] lego, latrunculorum luſu. & paulo poſt, repente etiam.

pa. 204 li. 3 CAPELLA *campi doctore*] Hæc fuit interlinearis gloſſa. quæ coniecturam eorum non nihil adiuuat, qui, hirſuto, malunt. quanquam & illud ferri poſſe videatur & quod ex Homero & Euſtathio aliqui tradunt, longius petitum videri poteſt.

ib. li. 4 ANTIQVITVS *nobilium*] πόρπην χρυσῆν. 1. Machab. xj.

VI.

pa. 22 li. 3 NANCTVM] An, netum: vt apud Hieronymum ad Demetriadem. an, nexum. Conopæi etiam mentio eſt in libro Iudith. c. x.

ib. li. 6 POST *magni Alex.*] An, poſt mortem magni Alex. occupauit Pt. Lagus, à quo deinceps.

pa. 225 li. 1: IN *quo vtebantur*] Diſtingue, quo vtebantur meretrices flauo. Nigro nam crine matronæ vtebantur.

Digitized by Google

pa.231.li.6. PICTVRAM *obſtant*] Vel leg.picturæ, vel, abdant.

ib.lib.14. A BARBARO] Forte, ab auo. Et illud, ſupplicio, ſupereſſe videtur. *Commiſſurum*, leg.committunt.

pa.282.li.4. CVM *magis &*] Fort.cum agit.

pa.258.li. IACTATIONIBVS *luteu*] Sequitur, luteum calcas. vnde & quidam verſu 427.huius Satyræ, luteo, legendum putarunt.

ib.li.15 FLVCTVM] Sic in obſcœno carmine. Fluctuante lumbo.

pa.262 li.15 AD *quas non Clodius aras*] Vall. ex ſuo Probo, Lodius pro Ludius.

pa.270 li.1 SALLVSTIVS] vet.ex.Sallos eius.

pa.171 li.1 QVID *Seres*] Martial. IX.de eadem re,

Scit quid in Arſacia Pacorus deliberet aula.

pa.172 li.6 ALTERAS] Mendi nota tollenda & ſcribendum, Halteras.

ib.li.8 NON *cogit exclamare*] Senec. Epiſt.LVII.

pa.272 li.5 NAM *duo negatiui*] Donatus in illud Andriæ, Neque tu aut dicas tibi non prædictum, Duæ, inquit, negatiuæ faciunt vnam confeſſiuam. Sic habet vet ex.

pa.279 li.2 POPPAEA *vxor*] Plin.libro XI.& XXVIIJ.

pa.281 li.4 LANIPENDIA] Paul.in L.XXXJ. D. de donat. inter vir. & vx. vet. gloſſ.Lanipendius ταλασιουργός. Ornatrix, κομμώτρια

ib.li.12 AVRO *clauas*] Malim, clauatas.

pa.290 li.1 TARQVINII *Superbi*] Vet. ex. additum habuit, coei. quo quid ſignificetur, neſcio.annotatum tamen hic volui.paulo poſt dele ad illud, minaret, mendi notam.

pa.293.li.11 LEGEM *Moyſi*] Vet. ex. Moyſei.

pa.300 li.10 PRAEMISSAE *do.*] Malim, promiſſæ.

pa.301 li.11 IN *vnum red.*] Apud Vallam eſt, redigit, & ignorata quadam tacita prece locum aggeſtione conſecrat. Cic. II. de legibus.

pa.306 li.10 CALIGVLAM *ſignificat*] Hæc potius pertinent ad illa, vt auunculus ille Neronis.

ib.li.19 VIRGILIVS] IIII. Æn. vbi & hunc locum Seruius citat, Quod præcedit de Probo, eſt ex Vallæ exemplari, & infra ad illud Iouis, delenda, mendi nota.

pa.311 li.7 DEFVNCTO *marito*] Addit, Vall. Drymione. & paulo poſt, vino melius quam, veneno. Pertinet vero ad hunc locum Romanus lapis.

PONTIA TITI PONTII FILIA HIC SITA SVM QVÆ DVOBVS NATIS A ME VENENO COVSVMPTIS, AVARITIÆ OPVS MISERE MIHI MORTEM CONSCIVI. TV QISQVIS, ES, QVI HAC TRANSIS, SI PIVS ES, QVÆSO A ME OCVLOS AVERTE.

Sunt tamen qui de Vettij Bolani vxore interpretentur ex Statio v.Syl.

VII.

pa.331 li.1 CONTENTVS *fama*] Huc pertinet illa vetus inſcriptio.

M. ANNÆO LVCANO
CORDVBENSI POETÆ
BENEFICIO NERONIS
FAMA SERVATA.

ib.li.4 AVT *Serrana vas fictile in quo at Serr*] An potius, aut Serranum vas fictile, in quo Attilius Serranus ſolebat manducare. Attilium Serranum agri paterni iugera quatuor ſedulo coluiſſe legimus; mendicaſſe non legimus.

pa.336 li.8 PROPTER *faſcinum*] Addit Valla, Quia homines ſibi non promittunt proſpera propter faſcinum: nos potius vetuſtiſſ. exemplaris noſtri auctoritatem ſequimur.

Digitized by Google

pa. 338 li. 8 EPIMENIA.] Hoc etiam verbi extare in Eclogis Polybij de legationibus. Scaliger noſter admonuit Illud miror non animaduerſum apud Io. Caſſianum libro IIII. Inſtit. capite 22. Eadem forma Menemenia ſiue Menomenia dicta, quæ in ſingulos menſes, aut potius, de menſe in menſem, vt ita dixerim, parantur. Epimenia, quæ ad menſem vnum. Quod ſequitur de ſolido & quintis valde notandum, meliore otio eget.

pa. 346. li. 1. PROVERBIVM *de Cambr* i.] Scio hæc à Politiano deriſa quondam, nec tamen contemnenda putaui.

pa. 347. li. 10 MARITVS *recip.*] An potius, marito vt recipiat oculos.

pa 354. li. 3. VENTIDIVS *ex munitione.*] An ex mulione? & paulo poſt, Antonio & Auguſto. Ventidij huius mentionem reperio in Epiſtola quadam Bruti apud Ciceronem.

VIII.

pa. 367. li. 7 OSTE *ſenex.*] An potius,

Oſce ſenex, Catinæque puer, Cumanæ meretrix,

quem verſum aut ego fallor aut memini legiſſe me inter meliores Petronij reliquias, quas P. Daniel amicus noſter vir opt. & erud. ex ſuis noſtriſque exemplaribus pridem collegit & publico deb[e]t.

pa. 371. li. 6. POPVLVS *Aegypti.*] Iul. Firmicus in libello errore de prophan. relig. & alij.

pa. 375. li. 11. ORNAMENTA *rhedarum.*] Vet. habuit, redarion.

pa. 381. li. 3. FVRTVS.] Fut.a.

pa. 385. l. 1 NON *ſunt nuda verba.*] Petron. Sententiarum vaniſſimus ſtrepitus &c, Audirem ſententias, id eſt vitream fractam, & ſomniorum interpretamenta. item, fabuloſum ſententiarum commentum.

ib. li. 3. SI *e rebus.*] An, Ephœbus.

pa. 389. li. 1. QDON *inter rad. mitt.*] Adde ex vet. ex in catabathmo.

ib. li. 7. EPONA *dea mulionum.*] Huc referenda eſt antiqui lapidis inſcriptio ad Heluetica balnea, quæ nunc quidem ad manum non eſt.

pa. 391. li. 9. INTER *Alamanniam.*] Spartian. ſub Proculo, Alemannos qui tunc adhuc Germani dicebantur.

pa. 395. li. 10. SIPARIVM.] Conferam Donati verba, ſed emendatiora ex vet. ex. Aulæa quoque in ſcena intexta ſternuntur, pro quibus ſiparia ætas poſterior accepit. Eſt autem mimicum velum, quod populo obſiſtat, dum fabularum actus commutantur.

pa. 396 lib. 3. HIC *Lentulus.*] Meminerunt Tertull. in Apologetico, & in libro de pallio. Hieronymus ad Sabinianum, alij. Laureoli etiam Ioſeph. xix. Antiq.

pa. 398. li. 12. DECRESCENTIBVS.] Vet. deſcrentibus.

p. 401. li. 4. PRO *harum morte.*] Poſt h. mortem.

pa. 412. li. 8. ASYLVM *in loco.*] An, in luco.

IX.

pa. 414. li. 1. NEBVLO.] Nævolus [illegible].

pa. 415. li. 3. SVMPSIT *pœna.*] melius, poeta.

ib. li. 6. LVCVLLVS.] Lege, Lucillius, —— *guſtaui cruſtula ſolus*: id eſt, placentam. Refertur & a vet. interprete Horat. ad lib. 1. Satyr. 1.

pa. 417. li. 1. ACCVRARE.] Vet. ex. habuit, accuſare.

ib. li. 10. QVI *diuites.*] Melius, qui diuitibus ſe incl. viris. & paulo poſt, pro clipticis lege dypticis.

pa. 421. li. 4. INCVLTV.] Scribe, En cui tu.

p. 429. l. 7. PALINROTION.] Apud Apollodorum III. Biblioth. Alirrhothium

pa. 431. li. 1. QVI *inlata carp.*] Hinc ille apud Petronium Carpus.

pa. 432. li. 1. VIRGO *Veſta.*] An quæ Damiatrix Feſto.

pa. 435. li. 3. LATVRVS.] Puto mendi notam delendam. & leg. ſpectem. Fuerunt ſuo cuique ſæculo vt vitia, ſic verba ſua. huius generis ſunt illa in his gloſſis, Maltare, manicare, minare, plagare, lenare, ſimilare, decolare, acrum, coruſcus. ſabana, armilauſia, caronium, deſipes, lnteum, conſiliator, glutto, matta, armaria, concubium, calcearium, terrior, manc parius. gutturoſus: & illud, nam ſecūdo tertioque loco poſitum: ſed & ſcribendi forma, Thenſauru, formonſus, Spania, aliaque, quorum nonnulla & apud antiquiores ſcriptores notati poſſunt.

pa. 440. li. 5. VSQVE *ad Cerealem.*] De arca Senatus locus eſt in Aureliani ad eum epiſt. apud Fl. Vopiſcum. Eſt præterea (inquit) veſtræ auctoritatis arca publica, quam magis refertam eſſe reperio, quam cupro.

ib. li. 11. VINVM *coloratum.*] Vet. ex. habuit, colertum.

pa. 496. li. 12. TABVLAM *patronatus.*] Huiuſmodi plures exhibent hodieque veteres lapides, quorum aliquos retulit Onufr. in Comment. Faſtor.

ib. li. 9. CONFRARI *cum fuerunt.*] Vet. ex. cum inimicorum, vt fortaſſe legendum ſit, Conflari, cum ij quorum fuerunt.

pa. 448. li. 8. PRAEFECTVS *vrbi.*] Immo potius PP. Et quod mox de eodem Seiano tutorem haberi pr incipis, ad patriciatus dignitatem refert, Conſtantini magis ſeculo congruit, quo primum cœpere patritij dici patres Imperatorum, nouo honoris, titulo vt Zoſimus auctor eſt.

pag. 453. li. 5. SEDENTIS.] leg. *Sedentis*) Significat diu turpiter vixiſſe Capt. 12.

pa. 458. li. 4. HIC *verſu.*] In vet. ex. hæc ſunt poſterioris manus.

pa. 460. li. 1. LORICA *& fr.*] Ser. in XI. Aen.

pa. 463. li. 3. DVAE *ſunt.*] Lego, Duo ſunt, Aethiopes ſcilicet, Orientes & Occidentes. In occaſum. &c. Stat. x. Thebaid. Æthiopeſque alios. In vetuſtiſs. tamen ex. hoc loco ſcriptum fuit, altoſque Elephantos non alios.

ib. l. 10. A FVLMINE *ictum.*] Aut hæc alterius ſunt interpretis, aut legendum, frigore.

pa. 465. li. 14. Inſulæ *anguſtæ.*] Indo & Satyr. 1. breues Gyaræ, quod quid emēdare conati ſunt, ſaltem Senecam legant in con ſolatione ad Marciam

pa. 468 l. 12. NE *maculam inferret ſecundum ius.*] Pertinent hæc ad legem Æliam, de qua & nos ante viginti annos plura.

pa. 476. li. 5. QVOD *deſides.*] Vet. ex. habuit, deſipes, quod retinendum cenſeo, ſeo, vt ſint deſipes, inſumiti.

pa. 482. li. 2. APVD *cæteros.*] Fort. ſicut.

ib. li. 11. CVM *Sylla.*] Hæc ego aliquando ſumpta putaui ex opuſculo Iulij cuiuſdam Exuperantij de Mario, cuius exemplar habeo, ſane non tanti vt à noſtris maiore deſiderio expeti debeat, quam aut Eugrafij integer in Terentium cōmentarius, aut alterius. & forte an Probi noſtri, face non Vulcatii, in orationes aliquot Ciceronis fragmenta, quorum tamen bonam copia bonis viris, ſi cui vſui eſſe poſſint, vltro offero, ſed poſtea comperi eſſe alterius æque tenuis ac ieiuni ſcriptoris. vt illa de Eutyphyle & Telepho.

XI.

pa. 501. li. 7. E CAELO *deſcendit.*] Citatur hic locus à Macrobio commentar. 1. in Somnium Scip.

pa. 505 li. 6. & 9. PATRIMONIVM.] Leg. parſimoniam. vtroque loco.

pa. 5 3. li. 9. QVI *cibus primus antiquorum fuit.*] Latinorum ſcilicet & Romanorum, vt & Plinius ſcripſit libro XVIII. cap. 7. & 8. Primus hominum fraga & glandes: quod cum vel Grammaticorum pueris notum ſit, mirari ſatis non poſſum cur in illa Saturniæ ætatis deſcriptione, Satyr. xiij. etiam critici tam diu, farra, tulerint.

pa. 519. li. 11. AD *cæteras proficit.*] Emendo, cætras: ſcutum loreum, quo vtuntur Afri, inquit Seruius.

Digitized by Google

pa. 528 li. 2. VNVS *eſt miſſus qui ordinarius*] An non potius ordearius? quod ex ſequentibus videtur. & Satyr. viij. —— *infund t ſumentis hordea laſſis*. In veteribus etiam gloſſis hordearias quadrigas legimus dictas, quia victori agitatori hordeum præmium dabatur. Hordearios gladiatores à cibo vocatos Plinius ſcribit libro xviij. capite 7. & Feſto hordearium æs. quod pro hordeo equiti Ro. dabatur.

ib. li. 4. QVONIAM *multi equi frangebantur*] Hinc illa Boëtij querela III. de conſolat. Prætura, magna olim poteſtas, nunc inane nomen & Senatorij cenſus grauis ſarcina. Eſt & de hac re Zoſimi locus II. Nouæ hiſt.

XII.

pa. 536. li. 9. SPANAS *Veticas*] Scribe ex vſu ſæculi, Spaniæ Bæticæ.

p. 538. l. 5. ADDE *& baſcaudas*] Vet. ex habuit, maſcaudas.

pa. 540 li. 8. INTER *ſitarchnam & ſecurem*] Deleatur mendi nota.

ib. li. 16. QVOD *dicunt artemonem*] Act. xxvij. 40.

pa. 542. li. 11. MOLLES *fetos*] In vet. cod. ſunt hæc recentioris ſcripturæ. & paulo poſt, ſcribe, Mirum eſt nam vt amico f. habenti aliquis 4. iam impenſius.

pa. 549 li. 1. VELVTI *filia ptatoris*] Repone, captatoris.

XIII.

pa. 556 li. 3. Παῖδες δ᾽ ἰς γέροντες] In vet. ex. παῖδες οἱ γέροντες.

pa. 560 li. 9. QVAE *vt fidem fœdes ſacrificiis luſtrari debet*] An potius, quæ tei ideo fordis ſacrificiis luſtrari debet. Sed de agna loquitur Satyricus. De boue Feſtus, Naſo. Vet. gloſſæ. Forda (ſic enim lego) θυσία ἐγκύμονος βοός.

pa. 562 li. 2. MONSTRIS] Videtur reſpexiſſe ad illud Cic. II. de diuinat. Si quod raro fit, id portentum putandum eſt, ſapientem eſſe portentum eſt. Sæpius enim mulam peperiſſe arbitror, quam ſapientem fuiſſe.

pa. 556 li. 6. MELIVS *eſt ægrotare*] Eadem fere ſententia apud Syracidem Eccleſiaſtic. xxx. 14. vtraque ſenſus communis, vt & illa in Satyr. vi. Homo ſum nata vt peccem.

XIIII.

pa. 592 li. 1. DVO *ſabana*] Recte. Male quidam ſabaria inter inſtrumenta Eccleſiaſtica retulerunt pro ſabanis, quorum vſum in baptiſmo Victor's Viticenſis hiſtoria indicat lib. III.

pa. 597 li. 6. ANAGLYFA *ſigillis*] Explicat illud, vaſa aſpera. non, læue argentum, quod celato & anaglypho opponitur. vnde & læues lances Scæuolæ noſtro in L. pen. §. pater. D. de legat. libro III. & idem purum Saty. x. niſi quis ex Sex. Pompeio interpretari malit, quod in vſu ſputeo non fuerit.

ib. li. 9. NON πρίσματος] vet. ex. ῥίσματος. meminit Eutychius grãmaticus, ſiue is Siccenſis Proculus fuit, ſiue Eutyches alius, in Arte.

pa. 599 li. 5. NAM *antiqui crucibus figebant*] S. Auguſtin. Quæſt. in vet. teſtam. Antea homines cruci figebantur, quod poſtea edicto prohibitum manet. hoc vero edictum Conſtantino tribuunt Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptores.

pa. 600 li. 5. FORTVNAE *apud*] Et hæc manifeſto ſunt diuerſorum interpretum.

pa. 601 li. 1. LEGITVR *in Suetonio*] Vet. ex. habuit Stonio, quod nos audacius emendauimus, Suetonij ipſius auctoritate in Claudio.

pa. 605 li. 13. QVI *ad fidem vetereſ ob.*] Malim, finem. quanquam & illud ferri poſſe non negem.

pa. 611 li. 3. Εχῆμα ὑπονοίας] Videtur potius ex Alexandro Rhetore σχῆμα ἐπιμονῆς.

pa. 617 li. 3. IN *eſt, cana*] An coria.

pa. 618. li. 3. TONDERE *barbam*] Vet. ex. habuit, condere.

pa. 627 li. 6. GETICAS] An potius, Creticas

Digitized by Google

pa. 630 li. 7. QVAMVIS *ſe non conſcendit*] Malim, concidit.

pa. 633 li. 3. VICINIS] An potius, cauſa ignis. Pertinet vero hic locus maxime ad ea quæ in libris noſtris de officio Præfecti vigilum traduntur. & Sparteoli fortaſſe ſunt, quos Dion & Xiphilin. in Aug. Græcis σιφωνάριοι vocatos ſcribunt. niſi quis Vicocuros interpretari malit, aut potius quos Paulus Tribunos, Sparteolorum ſcilicet, qui iam nomen ſuum huic noſtro debitum ſunt.

XV.

pa. 639 li. 7. HANC *Canbu rex inſit*] Lege, Cambyſes. Plin. lib. xxxvj.

ib. li. 8. MAGICE *conſecrata*] In vet. ex. maicae.

pa. 643 li. 5. QVIA *in Ægypto militem tenuit*] An potius vitem? inſigne centurionis. Nam ad præfecturam cohortis in Oaſa miſſus traditur. Hæc porro ſi ad Conſulatum Appij Iunij Sabini referamus (nam Iunij nomen habuit opt. & vetuſtiſſ. exemplar, habuit & aliud ſecundæ notæ, nec temere mutandum cenſeo) pertinebunt ad annum v. c. DCCCXXXVII. quo is collega fuit Domitiani; cuius hic etiã ſatyrice perpetuum Conſulatum ſilentio notari non abs re quis putauerit.

ib. lib. 8. NON *Cyclopis ſed tragædia*] Lego, ſeu trag.

pa. 648 li. 7. NEC *hunc lapidem*] Ser. in iiij. Æn.

pa. 650 li. 2. FOCVM *communem immolarunt*] Lego, non violarunt, Et Voluſium Pythagoræum fuiſſe innuit.

pa. 652 li. 1. Zeno *ſtoicæ ſectæ ab cor.*] Hoc videtur voluiſſe, Zeno ſtoicæ ſectæ auctor, qui quod honeſtum eſſet, id ſummum & ſolum bonum eſſe dicebat.

pa. 653 li. 10. REX *Thoas*] Lege Thoas. Supra etiam dele illud, ciuitas

pa. 655 li. 3. CADAVERA *deuorarent*] Lege cadauera deuorantes.

pa. 658 li. 5. ORA *maturæ*] Malim, ὥραις, maturæ. quod N. Fabro noſtro viſum eſt: Fabro, cuius amor merito mihi creſcit in horas.

ib. li. 6. VEL *terra clauditur*] Repone.

VEL *terra clauditur*] Sepelitur infans mortuus.

ib. li. 7. & 8. ET *face dignus Arcana*, &c.] Dignus ſacerdotio.

p. 661 li. 10. SAMIVS *philoſophus*] Puto leg. Pythagoras Samius philoſophus propter cognationem inter ſe, &c. auerſatus & fabam. quod ſequitur de flore fabæ, alibi me legiſſe non memini: ne apud Porphyrium quidem, qui hanc hæreſim doctiſſimis & elegantiſſimis libris defendere conatus eſt.

ib. li. 13. QVEM *animum eſſe dicunt*] Ciceronis eſt ex libro de conſolatione, cuius eſt illud: Ex diuinitate omnes animos hauſtos, aut libatos Deorum cognatione teneri.

XVI.

pa. 663 li. 3. ISTA *a pler.*] Referuntur tamen ex ea quædam vt Iuuen. non à Priſciano modo, ſed & à Ser. in i. & ij. Æn.

pa. 664 li. 2. VEL *ſi ſint pericula*] Fortaſſis, vel ſi abſint.

pa. 666 li. 1. DARVPSIS *militibus*] Fort. Pro ipſis.

ib. li. 7. IGNAVVS *de mulino*] Malim, in alio Mutinenſis, rhetor aliquis de Mutina: vel mulino, id eſt, ignauus.

pa. 668 li. 3. ANTIQVIS *ſi teſtimonium*] Dematur aſteriſcus. Sed ne hæc quidem notare inſtitueram, & iumenta vocant, & Sol inclinat, vt Satyrici tandem noſtri & verbis & conſilio vtar. Itaque finem facio: tantum illud addam, quod ſequitur de caſtrenſi peculio eſſe ex interlineari gloſſa. quæ & ſignorum comitem, vexillarium interpretatur. Verum hæc, quod initio admonui, non vnius ingenij, vt ſcripturæ, ſic vitiorum & errorum mixturam paſſa ſunt, quæ dignoſcere ac recenſere, Criticæ opus eſt.

Digitized by Google

THEOD. PVLMANNI IN D. IVNII IVVENALIS SATYRAS,

ANNOTATIONES, QVIBVS ET CASTIGATIONVM ſuarum rationem reddit, & loca difficiliora è ſcriptis doctiſſimorum hominum explicat.

IN SATYRA PRIMA.

verſu primo. NVNQVAMNE *reponam?*] L. Ioannes Scoppa Collectaneorum, capite 27. Ego Iuuenalis ero ſemper auditor aliorum carminum, & nunquam conſuetudinem audiendi alienarei iciam, vt ſcribam? Turneb. aduerſariorum libro 20. capite 8. Significat, inquit, ſe vicem illis poetis referre velle quorum recitationibus crebris toties vexatus ſit, ne eis ſit impune Reponam igitur valet, vlciſcar eos, viciſſimque eis gratiam referam recitando poëma meum quorum toties auditor fui. Theſeidem autem Codri, longum poëma de Theſeo interpretatur multis diebus recitatum cum inſtar eſſet Æneidis Virgilianæ.

v. 7. NOTA *magis nulli domus eſt ſui, quàm mihi lucus Martis.*] Ita libri antiqui. Lucum Martis qui & in Ponto erat & Albæ, pro quocunque luco dixit ad ambitioſas poetarum deſcriptiones alludens. Vide Turneb. libro 20. capite 8. Ptol. Flauius Coniectaneorum centuria 1. *luctus*, legit, vt per id intelligatur bellũ Troianum, quod ſcripſit Nero, & obiter ſicinat ſæuiſſimum Imperatorem, qui non dubitauit vrbem incendere, vt ſcriberet Troica.

Ventilet æſtiuum digitis ſudantibus aurum,
Nec ſufferre queat maioris pondera gemmæ.

Veterum quibuſdam, qui lautiores & elegantiores erant (tantus eorum luxus fuit) anuli duorum generum fuere, æſtiui & hiberni: hiberni fuerunt maioris ponderis, æſtiui autem leuioris. Vide Turneb. libro 20. cap. 11.

v. 36. THYMELE *ſummiſſa Latino.*] Latinus mimus erat: & Thymele mima, quæ cum Latino ſæpe geſtum agebat. Mimi igitur argumentum egit cum ea Latinus, in quo cum ea vt aliena vxore mœchus pæne deprehendebatur, vel marito de adulterio aliquorum delatione ſuſpectus erat: ſed doloſam & aſtutam mœcham ad maritum allegauit, quæ ei os ſublimeret, & periculo Latinum & crimine eximeret. Id igitur facere Iuuenalis ad extremum iacit ex argumento notiſſimi illa tempeſtate mimi: quemadmodum Latinus deprecatrice mœcha vſus eſt, ſic pro ſe quoſdam ad delatorem placandum deprecatores mittere. Turneb. libro vigeſimo capite 8.

v. 73 AVDE *aliquid breuibus Gyaris.*] Ita libri antiqui. Iunius, *Breuibus Gyaris*: quem vide in Adag. cent. 5.

v. 94. QVIS *fercula ſeptem Secreto cenauit auus?* Conqueritur de ſuperbia & luxu Romanorum, qui clientes ad conuiuia non adhibebant, nec iam rectam cenam dabant, ſed ſportulam, quæ ex eo nomẽ habuiſſe videtur, quod pecunia in ſportula

d.uideretur in atrio domus diuitum. ſcribit enim, *nunc ſportula primo Limine parua ſedet*, vel quòd dari aliquando eſſet ſolita cena in portula, quod δεῖπνον ἐν σπυρίδι dicebatur: cœne autem vice dabatur pecuniariæ ſportula. Turneb. libro vigeſimo capite 8.

v. 105. *Sed quinque taberna Quadringenta parent.*
quinque, quas habeo in foro, taberna parent mihi cenſum equeſtrem. Turneb. li. 20. cap. 8.

v. 111. PEDIBVS *qui venerat albis.*] id eſt, cretatis. cretaceis namque gypſatiſve calceis venalicij ſerui induti proſtituebantur. Plin. lib. 35. cap. vlt. vbi de hoc ipſo Claudij liberto fit mentio, vt & apud Plin. Iuniorem lib. 7. & 8. epiſt. Hæc Iunius Vide Brodæi Miſcel. lib. 1. cap. 17.

v. 113 ———— ET *ſi funeſta pecunia templo*
Nondum habitas, nullas nummorum ereximus aras.
Conſtat tamen Pecuniam in Deorum numero repoſitam fuiſſe vel Arnobio auctore. Vide Turneb. lib. 11. cap. 20.

v. 116. QVAEQVE *ſalutato crepitat Concordia nido.*] Vide Polit Miſcell. cap. 67. Gyraldi Syntagma 1. De Deis ex humanis actionibus, & Adriani Turn. lib. 8. c. 18. In lib. collegij Catharinæ Nouiomag. emendatiſſimo *ciconia* ſcriptum fuit, eãdémque lectionem Iacobus Suſius vir clariſſimus in tribus vetuſtiſſimis exemplaribus ſe reperiſſe Hadr. Iunio teſtatus eſt.

v. 130. ATQVE. *Alabarches.*] Hanc veram eſſe lectionem Iacob. Cuiacius Iuriſconſultorum noſtri temporis facile princeps in publicis lectionibus primum admonuit, quod mihi amice nuper ſuis litteris indicauit Gerardus Falkeburgius, homo ſumma eruditione & fide, eſt enim, ἄλαβα, teſte Heſychio, μέλαν ᾧ γράφομεν, id eſt, atramentum, quo ſcribimus, Alabarches ſcripturæ magiſter. Cic. ad Atticum lib. 2. Epiſt. 17. Velim è Theophane expiſcere, quonã in me animo ſit Alabarches. Vide Brod. Miſcell. lib. 4. cap. 2.

v. 153. NON *audeo dicere nomen*] Ptol. Flauius Cõiectaneorũ cẽturia 1. *nunc.* leg.

v. 154. IGNOSCAT *Mucius.* Mucius fortiſſimus, & patientiſſimus, fuit qui patienter ferebat quidquid de ſe dicebatur.

v. 155. PONE *Tigillinum.* De Ophonio Tigillino Tacit. lib. 14. & 18.

v. 157. ET *latum media ſulcum deducit arena.*] Ita libri antiqui. Britannicus nonnullos legere ſcribit, *deducis:* alios, *qui ducit.* Flauius Coniect. cent. 1. legit hoc modo

———————— *fumant.*
Qui dedit ergo tribus patuis aconita vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciat nos,
Et latum media ſulcum deducat arena.

v. 169 HAEC, *anime, ante tubas.* Ita Cælius Secundus, vt poëta ſeipſe adhortetur ad cogitandum periculum antequam pugnam ineat. id eſt, antequam ſtylum in Romanos principes ſtringat. Liber collegij. Cathar. *Hæc animante tuba*, & interſtitio, *animo ante tubas;* quod & Iunius in vet. lib. ſuo reperit. P. M. & Suſij liber etiam teſte Iunio, *Hæc animante tuba.*

II.

v. 7. CLEANTHAS] Accuſatiuus pluralis primæ declinationis eſt, Attico more: vt Socratas, Diogenas: Vide Turneb lib. 15. cap. 17.

v. 8. FRONTIS.] Ita N. P. M. vulgati aliquot. *Frontis.* Vide. Turneb. libro 15. cap. 17.

v. 15. ATQVE *ſupercilio breuior coma.*] In Stoicos dicit, qui præ ſe ferebant magnam in vultu ſeueritatem, cùm tamen interea clam fœdis libidinibus dediti eſſent. hi alere comam delicatum putarent & parum virile capillum raſerant, & ἀρχίμαχλοι erant. Vide Tur. lib. 15. cap. 17.

v. 29. & 30. PERIBOMIVS.] Sic N. P. & Tur. li. 15. ca. 17. non *Peribonius.*

v. 34. QVALIS *erat tragico nuper pollutus adulter Concubitus.*) De Caligula

Digitized by Google

ſentir opinor, de cuius inceſtu vide Suidam in γαϊος : niſi de Auguſto dicamus, de quo ita in Calig. Suetonius. Prædicabat matrem ſuam ex inceſto, quod Auguſtus cum Iulia filia admiſiſſet, procreatam. Hæc Iunius.

v. 36. LARONIA.] *N. P. M. Lauronia*, Turneb. lib. 15. cap. 17. ex priſcis codicibus etiam *Latronia* legit.

v. 43. QVOD *ſi vexantur leges*] Valet, ſi negotium eſt legibus exhibendum, & ſi aduocandæ ſunt, ſunt contra vitia. qui enim vocantur vt veniant, eis labor iniungitur, & vexari videntur. Turneb. lib. 15. cap. 17.

v. 53. COMEDVNT *coliphia pauca.*] Coliphia, panes in ſimilitudinem virilis membri. Annot. Iunij ex manuſcript.

v. 81. VVAQVE *conſpecta liuorem ducit ab vua.*] Hoc ego deliueſcentibus ſub vindemiam acinis vuarum accipio ex populi opinione dictum, cenſentis vbi liuere & nigreſcere cœperit vnus vuæ acinus, protinus propinquum eo conſpecto velut inuidia quadam ſimilem colorem ducere ſolitum eſſe: dum denique tota vua matureſceret & nigra eſſet. quod autem in acino dixi, idem in vuis fieri cenſebant. vbi enim vuam viderat vua matureſcentem & liuidam, eundem colorem ab ea trahi. Turneb. lib. 15. cap. 17.

v. 92. CECROPIAM *ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.*] Polit. Miſcell. c. 10. & Hadr. Iunij. Adag. cent. j.

v. 93. TACTVM.] Sic N. P. M. & Turneb. lib. 15. cap. 17. non *tinctum*. Tangere autem veteres pro tingere, imbuere, linere, aſpergere etiam dixerunt.

v. 98. ET *per Iunonem, domini iurante miniſtro.*] De viro molli quique pro muliere poſſit haberi. Sed & mulieres iurabant, vt ait Petronius, Iunonem ſuam. Vide Turneb. lib. 3. cap. 20. Polit. Miſcell. cap. 89. & Ioannis Baptiſtæ Pij Comment. in Ciſtell. Plauti.

v. NIMIRVM *ſummi Ducis, &c.*] Senſus eſt parum conſentaneum eſſe Galbam interficere, & cutem curare. alterum enim viri fortis eſt, alterum mollis & fracti: nec conſtanter facit qui in acie palatium & imperium affectat, & tueri atque retinere conatur, & de ſtatione ſu[illegible] dimicat & capite: & qui faciem mangonio & lenocinio fucat & expolit. Turneb. lib. 15. cap. 17.

v. 118 CANTAVERAT *ære.*] Ita N. P. M. & Turneb. lib. 15. cap. 17. non *cantauerit*: quod eſt, ſiue eſſet tibicen.

v. 119. DICTVM *feliciter.* Id ex eo ſcriptum eſt, quod omina in nuptiis fauſtæque acclamationes adhibebantur. Vide Turneb. lib. 15. cap. 17.

v. 139. IN *corpora.*] Sic Iunij liber, & melius, vt inquit Turneb. lib. 15. cap. 17. N. P. M. *corpore.*

v. 141. TVRGIDA *non prodeſt condita pyxide Lyde.*] Ita liber collegij Catharinæ, & Iunij vet. non *in pyxide.* Turneb. lib. 15 cap. 17 quidquid, inquit, digladientur grammatici, legendum *condita pyxide* è iuratis libris exiſtimo: ac de vnguentaria intelligo, quæ medicamenta promittebat ſterilitatem curantia, qualia à medicis referuntur. Lydiæ autem mulieres turgidæ erant. Vide Polit. Miſcell. c. 46. Iunius ex manuſc. Ferunt Phyſici quòd mulier ſterilis poſſit concipere ſi pyxide incluſam araneam geſtet in ſinu. Lyda autem fuit Arachne.

v. 155. TOT *bellorum animæ, quoties hinc talis ad illos Vmbra venit?*] Non putant, inquit Iuuenalis, eſſe vllos inferos hodie, niſi qui perpuſilli pueri ſunt, tu tamen inferos eſſe putato, & illic manes eſſe Curij & Fabricij iuuentutiſque Cannenſis. Cum igitur ad eos tales deſcendunt, nonne cupiunt ſe luſtrari & expiari, vt contaminatos impudiciſſimorum adſpectu? legendum igitur hac interpunctione. Turneb. lib. 15. cap. 17.

v. 160. ARMA *quid vltra Litora Iuuernæ, &c.*] Sic N. P. M. Iunius & Turneb. lib. 15. cap. 17. *arma quidem vltra Litora promouimus*, è ſcriptis libris ſine interrogatione legunt.

III.

v. 11. SVBSTITIT *ad veteres arcus*] De arcubus aquæductuum qui illic erant interpretandum putamus. Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 12. *Hic, vbi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.*] Valet, vbi ad conſtitutum illi denuntiabat: vnde & venire ad conſtitutum dicimus. Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 33. ET *præbere caput domina venale ſub haſta.*] Valet, qui ſe etiam vendi ſub haſta in auctione pati poſſunt. Municipalem autem arenam dixit ad cōtemptum, quòd in muneribus gladiatorijs municipiorum, non vrbis operam locarint, Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 35. NOTAEQVE *per oppida buccæ.*] id eſt, hominis ſæpius per vulgi ora traducti Iunius.

v. 36. ET *verſo pollice vulgi.* Ita libri antiqui P. N. M. & Polit. Miſcell. cap. 42. Iunij liber, *vulgus*, quod & N. in interſtitio habebat. Eraſmus Adag. 46. Chil. 1. cent. 8 *conuerſo pollice vulgi* legit.

Ruſticus ille tuus ſumit trechedipna Quirine,
Et ceromatico fert niceteria collo.

Interpretes veſteis paraſiticas accipiūt: quæ notio non conuenit vel niceteriis, vel ceromatico collo. Ego gymnaſticas intelligo veſteis, quæ à curſu nomen habent, & cena, vt perſtringat ruſticos Romanos acriter, qui tam dediti fuerint gymnaſticis & Græcanicis exercitationibus, vt ijs prope vitam, & ſpiritum ducere viderentur, ad eaque tanquam ad cenam currerent: qua veſte etiam eſuritores fortaſſe Græculi ad cenam curſitantes vti ſolebant. quare trechedipna heic ioco ſo vocabulo endromidem appellari reor. Turneb lib. 3. cap. 17.

v. 81. HORVM *ego non fugiam conchylia?*] Id eſt, non profugiam Roma, cum videam in ea Græculos tam locupletes & diuites eſſe, vt conchyliata veſte abundent? Vide Turneb. lib. 9. cap. 5. In Iunij lib. *Horum non.*

v. 83. ADVECTVS *Romam quo pruna & coctona vento?*] Iunius Prouerbium probroſum in aduenas. Coctona, ficus paruæ genus, & variè apud auctores ſcribitur. alij *cottona & Cotona*, à Cotone vrbe. N. & M. *co[illegible]na*: P. *cottana*: alij cotana.

v. 108. SI *trulla inuerſo crepitum dedit aurea fundo.*] Id eſt, ſi trullam vini ebibit ita vt & fundum inuerterit, & epoto toto vino labris ſugens crepuerit, & ſtrepitum dederit, Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 116. STOICVS *occidit Boream delator amicum.*] Iunius ex manuſc. Heliodorū notat Stoicum, alij de Egnatio exponunt, qui tamen an Græcus fuerit, ignoro.

v. 142. MAGNAQVE *parapſide cenat.*] Ita & libri antiqui. N. P. M. & Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 158. *Pinnirapi cultos iuuenes.*] Retiarios intelligit.

v. 162. *Quando in conſilio eſt Ædilibus?*] Magiſtratus de re aliqua cognituri, aut conſultaturi ſibi aduocabant, quos in conſilio haberent. Cic. de amicitia: Cum ad me, qui aderam Lenati & Rutilio Coſſ. in conſilio deprecatum veniſſet. Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 174. TANDEMQVE *redit ad pulpita notum Exodium.*] Exodia in Atellanis fabulis diuerbia vocabantur, quod tragœdiis ſcena egreſſis, ad recreandum ſpectatorem, è priſtina mæſtitia ſubiiciebantur. Vide Turn. lib. 10. cap. 27

v. 188. PRAESTARE *tributa clientes Cogimur.*] Ita liber Collegij Catharinæ, non, *præſtant.*

v. 212. SI *magna Aſturi.*] Sic lib. coll. Cath. & Iun. P. *Arturi*: M. *Arcturi*: forte *Oſtori* P. Oſtorij Scapulæ Conſulis ſub Claudio meminit lib. digeſt. 39. cap. 4. & Tacit. lib. 12.

v. 218. PHECASIANORVM *vetera ornamenta Deorum.*] Vt minianus Iupiter, pro miniato à M. Tull. dicitur in epiſtolis: item heic phecaſianus, pro phecaſiato, id eſt, phecaſijs calciato, Phecaſium interpretatur calciamentum ruſticum Heſychius: apud Plutarch. calceus eſt Græcanicus. Deorum igitur Græciæ: & templorum ornamenta Iuuenalis ſignificat, nam in templis erant tabulæ pictæ, atque

ſigna Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 239. Si *vocat officium*] Significat, ſi ad officium nuptiarum diues vocatus eſt, aut ad aliam celebritatem, pompam, deductionem: in his enim perſæpe nomen officij poni ſolet. Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 249. Nonne *vides quanto celebretur ſportula fumo?* Heic ſportulam non intelligo, centum quadrantes: ſed cenam, quæ, quòd in illo in ſportula dabatur, inde nomen meruit: vnde & à Græcis [illegible] vocatur, id eſt, cena in calatho. Turneb. lib. 10. cap. 27.

v. 255. Sarraco,] lib. collegij Cathar. Serracum vehiculi genus infra. *ſerraca Bootæ.*

v. 263. Strigilibvs, *& pleno*] Sic libri antiqui, N. P. M. Turneb. lib. 10. cap. 27. in archetypis libris & *Strigilibus* & *Striglibus* ſe reperiſſe teſtatur.

v. 277. Patvlas *defundere pelues*,] Quod eſt deorſum fundere: in excuſis *effundere* eſt, ſed illud exemplarium eſt antiquorum. Turneb. lib. 10. cap. 27. Miggtodij liber etiam *effundere*. N. & P. *diffundere*. male.

v. 285. Aenea *lampas*] Sic vet. lib. P. Turneb. lib. 10. cap. 27. *ahenea* N. & M. *enea*, perperam.

v. 296. In *qua te quæro proſeucha*] Vide Polit. Miſcell. cap. 30. Proſeucho, pro templo, & ſynagoga Iudæorum, vt Philon Iudæus accipit in legatione ad Caium. Iunius. Vide Turneb. lib. 1. cap. 23.

v. 320. Helvinam *Cererem*] Id eſt, flauam. Scoppa Collectaneorum appendice, cap. 1. Brodæus Miſcell. lib. 4. cap. 25.

v. 322. Adivtor *gelidos veniam caligatus in agros*] id eſt, velut audax miles adiutor ſatyrarum veniam, niſi illas mei pudet auxilij. Turneb. lib. 10. cap. 27. Lib. colleg. Cath. *Auditor.*

IIII.

v. 15. Mvllvm *ſex millibus emit*] Budæus de Aſſe lib. 1. *ſex millibus*. ſ. nummum. Cæl. Secundus, *ſex millibus*, ſ. nummûm, ſiue ſeſtertius ſex, hoc eſt, vt hodie loquimur. C L. aureis ſcutatis, ſiue coronatis.

v. 29. Endoperatorem,] Ita ſcripſi ex recta, & vetere conſuetudine, quam mediæ ætatis librarij ignorarunt, item lib. 4. ac *Barbarus Endoperator*. Vide Feſtum.

v. 60 Vtqve *lacus ſuberant*] Sic libri veteres, N. P. M. Hypallage, id eſt poſtquam piſcator lacubus ſuberat, qui Albani vocantur. Britannicus.

v. 98. Fratercvlvs *eſſe Gigantum*] Lege Polit. Miſcell. cap. 18. P. M. I. Gigantis.

V.

v. 17. Cvlcita *lecto*] Vide Feſtum.

v. 30. Ipse *capillato diffuſum Conſule potat*, Id eſt, antiquo Conſule. Veteres enim intonſi erant, & promiſſos crines & comam prolixiorem nutriebant. Vide Turneb. lib. 1. cap. 21.

——— *cuius patriam, titulúmque ſenectus.*

v. 35. Delevit *multa veteris fuligine teſta*] Pendebat à vaſis vinariis tabella, in qua, Galeno teſte, vini ætas ſcripta erat. id eſt, quo tempore, quibuſve Conſulibus conditum eſſet. Brodæus Miſcell. lib. 1. cap. 3.

v. 88. Alveoli] Alueoli dicuntur lances, paropſides: vt lib. 3. *Cuius & alueolos.* Vide Turneb. lib. 24. cap. 4.

v. 115. Post *hunc raduntur tubera*] N. P. traduntur. Cum fuerint imbres autumnales, ac tonitrua crebra, tunc tubera naſcuntur & maximè è tonitribus. Vide Brodæi Miſcell. lib. 4. cap. 2.

v. 127. Tanqvam *habeas tria nomina*] Lege Polit. Miſcell. cap. 31. & Gyraldum Annotationum Dialegiſm. 4. Ptol. Flauius Coniectaneorum cent. 1. inquit: Ad tria Corneliorum nomina refertur. ſcilicet, Sulla, Cinna, Lentulus: qui peſſimi, pernicioſiſſimique fuerunt.

Digitized by Google

VI.

v. 44. QVEM *toties texit perituri ciſta Latini*] Nam in quodam mimo Latinus adulterum egerat in ciſtam conditum, ſubito mariti aduentu, ne deprehenderetur & interficeretur. Turneb. lib. 20. cap. 8.

v. 53. VNVS *Iberinæ*,] ſponſæ Vrſidij.

v. 64. TVCCIA *veſica non imperat*] Tucciæ meminit Val. Maximus lib. 8. cap. 1. Plin. lib. 28. cap. 2.

v. 71. VRBICVS *ex odio*] Vide Turneb. lib. 3. cap. 17. & lib. 10. cap. 27.

Ac reſupina iacens multorum abſorbuit ictus.

Hunc verſum, antea nunquam impreſſum, ex antiquo libro heic primum repoſui.

v. 135. OPTIMA *ſed quare Ceſennia, teſte marito? Bis quingenta dedit*] Id eſt, decies centena millia. Vide Turneb. lib. 18. cap. 30. Rob. Steph. *Caſonia*, N. *Cyeſennia*, & in interſtitio *Cenſonia*: P. Cenſennia: M. *Cenſoria*. In hoc nomine heic libri, vt plerunque alibi in propriis nominibus, mirè variant, & librariorum vitioſa deſcriptione plurimum ſunt corrupti.

v. 152. MENSE *quidem bruma*] Liber Iunij, *Numæ* annotatur ibidem, ita Februarium dictum, quem Februo, id eſt, Plutoni conſecrarit Numa.

v. 157. DEDIT *hunc Agrippa ſorori*] Iunius. Agrippa Iudæorum Rex poſt mortem Herodis, cui nupſerat Berenice ſoror, ſuſpectus fuit de inceſtu cum ea admiſſo.

v. 158. OBSERVANT *vbi feſta mero pede ſabbata Reges*] Hebræi ſacra, & ſancta non ingrediebantur loca, niſi nudis pedibus. Gyraldus Annot. Dialog. 10.

v. 245. ENDROMIDAS *Tyrias, & femineum ceroma*] Ecce heic endromiden & ceroma coniunxit, vt modò trechedipna, & ceromaticum collum copulabat, vt vtrobique eandem ſententiam non iiſdem verbis expreſſit. Turneb. lib. 3. cap. 17.

v. 253. NAM *quantula noſtra voluptas?*] Brodæus Miſcell. lib. 5. cap. 27.

v. 258. HAEC *ſunt quæ tenui.*] Hæc, pro hæ: enallage. Infra. Hæc tamen & pares ſubeunt diſcrimen. Terent. And. Act. 4. Sce. 1. Hæc nuptiæ non apparabantur mihi, Eun. Act. 3. Sce. 5. Continuò hæc adornant, vt lauet. Heaut. Act. 4. Sce. 7. Porrò hæc talenta dotis apponſcent duo. Phorm. Act. 5. Sce. 9. Hæccine erant itiones crebræ.

v. 273. IPSIS *exſpectantibus*] Sic ſcripſi ex veteri meo codice M. & vulgati, atque: N. ſemper ſpectantibus.

v. 276. TV *tibi tunc curruca*] Ita Miggrodij: N. *Tu tibi tum curruca*. P. *Tunc tibi tu curruca* non, *eruca*. Curruca vel, vt in aliquot antiquis lib. eſt, curuca auis eſt: metaphoricôs is dicitur, qui alienos liberos pro ſuis educat.

v. 300. INGVINIS, *& capitis quæ ſint diſcrimina, neſcit*] Brodæus Miſcell. lib. 2. cap. 21.

v. 302. CVM *perfuſa mero ſpumant vnguenta Falerno*] Quidam olim vnguentum in potu addiderunt, vt odore prodigo fruerentur ex vtraque corporis parte, Brodæus Miſcell. lib. 4. cap. 4.

v. 305. ET *dubita qua ſorbeat aera ſanna*] Iunius. Sannam heic vocat ronchum, à ſtertente temulenta editum.

Tullia, quid dicat nota Collacia Mauræ] lib. antiqui, N. P. M. I. *collactea*, pro collactanea, quæ eodem lacte nutrita eſt. Hic verſus deeſt in mult. codicibus.

v. 310. ——— *tu calcas luce reverſa Coniugis vrinam magnos viſuras amicos*, Id eſt, dum ſalutatum is homines potentes. Veteribus magni erant amici homines potentes, qui ab inferioribus, vt clientibus patroni, obſeruantia omni & officio neceſſitudinis & obſequij colebantur. vide Turneb. lib. 2. cap. 24.

v. 341. SYMPVVIVM *ridere Numæ, nigrúmque catinum*] Liber collegij Cathar. & meus, *nigrúmue. Priſcumque*. Hadr. Iunij. Animaduerſ. lib. 2. cap. 1. Sympuuium autem vas eſt ligneum, quo in ſacris vtebantur.

v. 364. SVNT *quas eunuchi imbelles, ac mollia ſemper*

Oſcula delectent, & deſperatio barbæ,

ET

v. 364. Et *quod abortiuo non eſt opus.*] Brodæus Miſcell lib. 4. cap. 21.

v. 427. Lvteo *ferit inteſtino.*] Synizeſis: ſic lib 4. Incude, & luteo Volcano.

v. 440. Tot *tintinnabula.*] Ita ſcripſi ex libro collegij Cathar. P. *ac tintinnabula:* M. & vulgati, & *tintinnabula.*

v. 446. *Non habeat matrona, tibi quæ iuncta recumbit,*

Dicendi genus, aut curtum ſermone rotato,

Torqueat enthymema, nec hiſtorias ſciat omnes.] Heic ſermonem rotatum eſſe arbitror, orationem conuerſione concluſam, atque comprehenſum ambitu: quod genus dicendi à Cicerone verſum, ab Ariſtotele [illegible] appellatur: quo genere loquendi contorta oratio eſt, ideoque breuior, quàm ſponte naturæ fuſa Turneb. lib. 3. cap. 17. Muretus Variar. lect. lib. 8. cap. 21. Libri antiqui, N. P. *curuum.*

v. 457. Magnos *commiſit elenchos.*] Vide Maſſarium in 9. Plin.

v. 500. Tot *premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum Ædificat caput.*] Vide Iunij Comment. de coma. cap. 7.

v. 516. Nisi *ſe centum luſtrauerit ouis.*] Oua expiationibus, luſtrationibuſque adhibebantur, ac præcipue in ſacris Iſidis. Vide Brodæi Miſcell. lib. 1. cap. 25. & Cæl. Rhodigini lib. 27. cap. 17.

v. 517. Donaverit *ipſi.*] Gul. Canterus Nouarum lect. lib. 3. cap. 6. *igni*, legit.

v. 526. *A Meroe portabit aquas, vt ſpargat in æde Iſidis.*] Vide Brodæi Miſcell. lib. 4. cap. 2.

v. 535. Magnaqve *debetur violato pœna cadurco.*] & lib. 3.

Inſtitor hibernæ tegetis, niueique cadurci,

Libri antiqui, *caduceo*, male.

v. 557. Formidatvs *Othoni.*] Iunius. Seleucus aſtrologus, cuius conſilio Galba Imperator ab Othone iugulatus eſt. Iunius ex libro Suſij. *formidandus.*

v. 576. — Frictvs *ocello.*] Iunius. Huc ſpectat Melampodis liber [illegible]. & illud, Oculus mihi dexter ſalit.

v. 582. Praebebit *vatic crebrum poppyſma roganti.*] Id eſt, metopoſcopo & chiromanti roganti ſibi manum oſtendi & frontem, vt facere ſolent, præbebit crebrum poppyſma, quod eſt, adulabitur & adſentabimur, captans eius beneuolentiã, vt ſibi fata ſua canat, & eum prope adorabit. Vide Turneb. lib. 4. cap. 15. & lib. 5. cap. 23.

v. 588. Consvlit *ante falas, delphinorumque columnas.*] Id eſt, conſilium capit à diuinatoribus & aſtrologis, qui in Circo ante falas & delphinorum columnas verſabantur. Falæ turres ſunt ligneæ. Vide Nonium, & Feſtum. item Turneb. lib. 5. cap. 23. & lib. 18. cap. 33

v. vltimo. Medicamina *Regis.*] Mithridatis antidotus.

VII.

v. 12. Halcyonem *Bacchi.*] Liber Iunij *Alcinoum Bacchē.*

v. 52. Scribendi *cacoethes*] Polit. Miſcell. cap. 46.

v. 62. Cvm *dicit Horatius ohe*] Iunij liber *euæ.* εὐοῖ. Horat. ij. Carm. 19.

Euæ recenti mens trepidat metu,

Plenóque Bacchi pectore turbidum

Lætatur. euæ parce liber,

Parce graui metuende thyrſo.

v. 74. Cvivs & *alueolos, &* *lænam pignerat Atreus.*] De poeta intelligitur, qui dum Atreum tragœdiam ſcribit, oppreſſus paupertate cogitur alueolos, id eſt lãces ſuas & paropſides, & lænam pignerare, id eſt pignori opponere & oppignerare. Vide Turneb. lib. 34. c. 4. N. albeolos. P. M. albeolos, male librariorum vitio, quib. pro u. familiari quadam cõmutatione ſcribebant: quod ſi animaduertiſſet Georg.

Merula, non fuiſſet tam miſere deceptus.

v. 80. AT *Sarrano, tenuique Saleio.*] ita Britannicus, Domitius, Calderinus, ex duobus codicibus certiſſimæ fidei, & ſummæ vetuſtatis legit,

———— Et Sarrano, tenuique Saleio:

pro quo alij habent, *ſalmo*, inepte.

v. 89. SEMESTRI. *vatum digitos circumligat auro.*] Anuli enim æſtiui & hiberni ſemeſtres ſunt. Paris, inquit, hiſtrio, qui multis militiæ honorem largitur, vatibus dat anulos aureos, eoſque locupletat. Turneb. lib. 20. cap. 2.

v. 120. PELAMYDVM: *aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi.*] Ita libri antiqui, ſed in Miggrodij libro, *aut*, in N. P. *Et* ſcriptum erat. Georg. Merula, *epimendia*: al. *epimenidia*, vt ſit proceleumaticus. Had. Iunius ex manuſcript.

Pelamydum Afrorum, Et veteres epimenia bulbi.

Neſcio, inquit, quid de epimenidio tertio ſcillæ genere, ad Epimenidem nomen ſuum referente, in hunc locũ nugantur commentatores: ego manuſcripti codicis fidẽ ſecutus, & Grammatici peruetuſti, non omnino mali, annotationem ἐπιμήνια intelligo exilia munuſcula, ac veluti xenia ſordida, quæ in ſingulos mẽſeis pro nauata opera conferebant, cuiuſmodi nominat rancidos illos, & veteres bulbos.

v. 129. SIC *Pedo conturbat.*] Conturbo, verbum iuris antiquum eſt, & ſignificat decoquo, dilapido, fortunas conſumo. Vide Budæi annot. priores in Pandectas. Sic lib. 5. ———— *totam hanc turbauit filius amens.*

v. 142. —— POST *te an ſit ſella, togati Ante pedes.* ---] Sic Miggrodij liber: N. P. I. *an poſt te ſella.* Circum pedes, ſunt obſequio ſeruorum: ante pedes, amicorum. Agrætius. Vide Turneb. lib. 3. cap. 23.

v. 154. *Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.*] Ita Polit. Miſcell. cap. 33. Lib. antiqui, N. P. M. *Cambre.* Fuit autem Cambre vicus ad radicem Gauri montis, in quo Capuani à Cumanis dicuntur eſſe conflictu ſuperati: ob cuius conflictus memoriam eſt hiſtoria compoſita Cambre dicta, quæ à magiſtris in ſcholis frequentiſſime repetebatur. Vide Scoppæ Collect. appendice cap. 2.

v. 160. ARCADICO *iuueni.*] Id eſt, ignauo, pingui, tardo, hebeti.

v. 192. APPOSITAM *nigra Lunam ſubduxit aluta.*] Vide Had. Iunij Adag. cent. 3. In aſtragalis nobilitas.

v. 204. SICVT *Traſymachi probat exitus, atque Secundi.*] Traſymachi, & Secundi Athenienſ. meminit Philoſtratus lib. 1. & Suidas.

VIII.

v. 8. FVMOSOS *Equitum cum Dictatore magiſtros.*] Id eſt, fumo, ſitúque obſitos cuiuſmodi eſſe ſolent veteres imagines. Cic. in Piſonem: Obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum. Brodæus Miſcell. lib. 1. c. 13. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum lib. 2. cap. 20. Lib. antiqui, N. P. M. I. *Famoſos.*

v. 16. ———— ATTRITVS *Catinenſi pumice lumbum.*] Catinenſes à Catina vrbe Siciliæ appellantur homines molles, quod ſe pumice leues & glabros redderent. Vide Turneb. lib. 7. cap. 20.

v. 50. QVI *iuris nodos, Et legum ænigmata ſoluunt.*] λύται ſolutores ſunt, qui iam tantos progreſſus habent in iure, vt de eo reſpondere prope poſſint, & quæſtiones ſoluere, atque ij erant, qui reſponſis prudentum, & quæſtionibus operam dabant. eos prope expreſſiſſe Iuuenalis hoc verſu videtur. Vide Turneb. lib. 8. cap. 19.

v. 114. ———— QVID *reſinata iuuentus.*] Ita liber collegij Catharinæ: non, *quid enim reſ.* Martialis,

Quid facient vngues? nam certe non potes illos
Reſina Veneto nec reſecare luto

Vide Turneb. lib. 23 cap. 19.

v. 157. SOLAM *Hippo.*] Sic liber collegij Catharinæ, non, non, vt alij *Hipponam*

Turneb.lib.24. cap. 4. *Solam Eponam* ſcribi oportere confirmat.

v. 210.--- CVM *Græco iuſſus pugnare ſecutor.*] Id eſt, retiarius.

v. 235. AVSI *quod liceat tunica punire moleſta*] Poetæ tunicam alimentis ignium & illitam & intextam, moleſtam appellant.Brodæus Miſcell.lib.2.cap.9. & 10. Iunius in Nomenclatore.

IX.

v.40. ET *canet.*] Georg. Vallex vetuſtiſſimo codi ce legit, *& cenet.* vt ſit ſenſus,computat quæ dedit, ac iterum ad libidinis deuoluitur intemperantiam.

v.141. PIGNERIBVS *poſitu.*] ita Priſcianus lib.6.

X.

v.55. PROPTER *quas eſt genua incerare Deorum.*] Incerabit Deorum genua, qui votum ſuſceptum ſignabat, & ſe voti reum conſtituebat. Vide Turneb.lib.1.cap. 2.

v. 74. NORTIA.] Gyraldus Syntagmate 16.de Dij Gentium,de Fortuna.liber N I. *Nurſi.* : P *Nurſina* : M. *Murſia.*

v. 81. PANA *& Circenſes*] Iunius ex Suſij lib. legit *Panem*, vt intelligat frumentarias teſſeras,quas anhelabat plebs.Vide Alciat.paregôn iuris lib.8. cap. 5.

v. 116. QVISQVIS *adhuc vno portam colit aſſe Mineruam*] Polit. Miſcell. cap.21.

——atque ſuos iam dextera computat annos.

Gyrald.Annotat. Dialog. 2. Iunius ex Suſij lib. *in dextram.*

v.313. EXIGERE *irati.*] pro exigebant. Ita liber Miggrodij. Liber collegij Catharinæ, *Exigerr ira poteſt*; quam lectionem Gul.Canterum lect.lib.3. cap. 6. in manuſcript.altero exſtare annotauit: in altero verò, *Irati faciunt.* in meo, *Irati debent.* in Iunij, *Exigere irati debent, nec.* malè: eſt enim redundantia verſus.

v. 335. RITV *decies centena dabuntur Antiquo.*] pro immenſa dote dixit Iuuenalis. Certè poſtea quàm creuit pecunia & abundauit Romæ, nihilominus permanſit antiqua loquendi ratio,vt decies centena infinitam ſignificarent.Turn.lib.18.c.30.

XI.

v. 4. STATIONES, *omne theatrum De Rutilo.*] in foro Romano fuere municipiorum ſtationes quas heic ſignificari ſuſpicor à poeta ſatyrico: huius rei auctor eſt Victor,in deſcribendi fori Romani regione.Sed & Plinius lib.16. Radices,ait,eius in forum vſque Cæſaris per ſtationes municipiorũ penetrãt. Turneb. lib.1. cap. 21.

v. 59. SED *in ore placentas*] Ita ſcripſi ex N.P.M.I. id eſt, clam, non, *ore.*

v. 97. VILE *coronati caput oſtendebat aſelli.*] Scoppa Collect. cap. 27. coronatæ aſellæ heic legendum eſſe contendit. & apud Columellam:

Nunc caput Arcadicæ nudum cute fertur aſellæ.

Nam cùm veteri ſuperſtitione huius animalis caluaria ex agris incommoda arceri poſſe putarentur,vti ex Etruſca conſtabat diſcipl na, id feminæ, non maris caluaria fieri conſueuit:quod aperte Palladius lib.1.ſic indicat.Omnia femina horti, vel agri feruntur,ab omnibus malis,ac monſtris tuta eruari, ſi agreſti cucumeris tritis radicibus ante macerentur:item equæ caluar a,ſed non virginis intra hortum ponenda eſt,vel potius aſinæ.creduntur enim ſua præſentia fecundare, quæ ſpectant. Ex quibus Palladij verbis colligitur, id fecunditatis gratia fieri conſueuiſſe,quæ in feminis maximè conſiſtit.

v. 148. QVISQVIS *erit, magno.*] Ita liber collegij Cathar. non, *Quiſquam erit & magno.*

v. 173. QVI *Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.*] Ita libri antiqui.& ſic Tur-

Merula, non fuiſſe: tam miſere deceptus.

v. 80. AT *Sarrano, tenuique Saleio.*] ita Britannicus, Domitius, Calderinus, ex duobus codicibus certiſſimæ fidei, & ſummæ vetuſtatis legit,

——— *Et Sarrano, tenuique Saleio:*

pro quo alij habent, *falmo*, inepte.

v. 89. SEMESTRI. *vatum digitos circumligat auro.*] Anuli enim æſtiui & hiberni ſemeſtres ſunt. Paris, inquit, hiſtrio, qui multis militiæ honorem largitur, vatibus dat anulos aureos, eoſque locupletat. Turneb. lib. 20. cap. 2.

v. 120. PELAMYDVM: *aut veteres, Afrorum epimenia, bulbi.*] Ita libri antiqui, ſed in Miggrodij libro, *aut*, in N. P. *Et* ſcriptum erat. Georg. Merula, *epimendia:* al. *epimenidia*, vt ſit proceleumaticus. Had. Iunius ex manuſcript.

Pelamydum Afrorum, Et veteres epimenia bulbi.

Neſcio, inquit, quid de epimenidio tertio ſcillæ genere, ad Epimenidem nomen ſuum referente, in hunc locũ nugantur commentatores: ego manuſcripti codicis fidẽ ſecutus, & Grammatici peruetuſti, non omnino mali, annotationem ἐπιμήνια intelligo exilia munuſcula, ac veluti xenia ſordida, quæ in ſingulos mẽſeis pro nauata opera conferebant, cuiuſmodi nominat rancidos illos, & veteres bulbos.

v. 129. SIC *Pedo conturbat.*] Conturbo, verbum iuris antiquum eſt, & ſignificat decoquo, dilapido, fortunas conſumo. Vide Budæi annot. priores in Pandectas. Sic lib. 5. ——— *totam hanc turbauit filius amens.*

v. 142. —— POST *te an ſit ſella, togati Ante pedes.* ——] Sic Miggrodij liber: N. P. I. *an poſt te ſella.* Circum pedes, ſunt obſequio ſeruorum: ante pedes, amicorum. Agrætius. Vide Turneb. lib. 3. cap. 23.

v. 154. *Occidit miſeros crambe repetita magiſtros.*] Ita Polit. Miſcell. cap. 33. Lib. antiqui, N. P. M. *Cambre.* Fuit autem Cambre vicus ad radicem Gauri montis, in quo Capuani à Cumanis dicuntur eſſe conflictu ſuperati: ob cuius conflictus memoriam eſt hiſtoria compoſita Cambre dicta, quæ à magiſtris in ſcholis frequentiſſime repetebatur. Vide Scoppæ Collect. appendice cap. 2.

v. 160. ARCADICO *iuueni.*] Id eſt, ignauo, pingui, tardo, hebeti.

v. 192. APPOSITAM *nigræ Lunam ſubduxit alutæ.*] Vide Had. Iunij Adag. cent. 3. In aſtragalis nobilitas.

v. 204. SICVT *Traſymachi probat exitus, atque Secundi.*] Traſymachi, & Secundi. Athenienſ. meminit Philoſtratus lib. 1. & Suidas.

VIII.

v. 8. FVMOSOS *Equitum cum Dictatore magiſtros.*] Id eſt, fumo, ſitúque obſitos cuiuſmodi eſſe ſolent veteres imagines. Cic. in Piſonem: Obrepſiſti ad honores commendatione fumoſarum imaginum. Brodæus Miſcell. lib. 1. c. 13. Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum lib. 2. cap. 20. Lib. antiqui, N. P. M. I. *Famoſos.*

v. 16. ——— ATTRITVS *Catinenſi pumice lumbum.*] Catinenſes à Catina vrbe Siciliæ appellantur homines molles, quod ſe pumice leues & glabros redderent. Vide Turneb. lib. 7. cap. 20.

v. 50. QVI *iuris nodos, Et legum ænigmata ſoluunt.*] λυταὶ ſolutores ſunt, qui iam tantos progreſſus habent in iure, vt de eo reſpondere prope poſſint, & quæſtiones ſoluere, atque ij erant, qui reſponſis prudentum, & quæſtionibus operam dabant. eos prope expreſſiſſe Iuuenalis hoc verſu videtur. Vide Turneb. lib. 8. cap. 19.

v. 114. ——— QVID *reſinata iuuentus.*] Ita liber collegij Catharinæ: non, *quid enim reſ.* Martialis,

Quid facient vngues? nam certe non potes illos
Reſina Veneto nec reſecare luto

Vide Turneb. lib. 13 cap. 19.

v. 157. SOLAM *Hippo.*] Sic liber collegij Catharinæ, non, non, vt alij *Hipponam*

Turneb.lib.24. cap. 4. *Solam Eponam* ſcribi oportere confirmat.

v. 210.--- CVM *Graeco iuſſus pugnare ſecutor.*] Id eſt, retiarius.

v. 235. AVSI *quod liceat tunica punire moleſta*] Poetæ tunicam alimentis ignium & illitam & intextam, moleſtam appellant. Brodæus Miſcell. lib.2. cap.9. & 10. Iunius in Nomenclatore.

IX.

v.40. ET *canet.*] Georg. Vallæ ex vetuſtiſſimo codice legit, *& cenet.* vt ſit ſenſus, computat quæ dedit, ac iterum ad libidinis deuoluitur intemperantiam.

v. 141. PIGNERIBVS *poſitis.*] ita Priſcianus lib.6.

X.

v. 55. PROPTER *quæ fas eſt genua incerare Deorum.*] Incerabit Deorum genua, qui votum ſuſceptum ſignabat, & ſe voti reum conſtituebat. Vide Turneb. lib.1. cap. 2.

v. 74. NORTIA.] Gyraldus Syntagmate 16. de Dijs Gentium, de Fortuna. liber N I. *Nurſi* . P *Nurſina* : M. *Murſia.*

v. 81. PANA *& Circenſes*] Iunius ex Suſij lib. legit *Panem*, vt intelligat frumentarias teſſeras, quas anhelabat plebs. Vide Alciat. parergôn iuris lib. 8. cap. 5.

v. 116. QVISQVIS *adhuc vno portam colit aſſe Mineruam.*] Polit. Miſcell. cap. 21.

———*atque ſuos iam dextera computat annos.*

Gyrald. Annotat. Dialog. 2. Iunius ex Suſij lib. *in dextram.*

v. 313. EXIGERE *irati.*] pro exigebant. Ita liber Miggrodij. Liber collegij Catharinæ, *Exigere ira poteſt*; quam lectionem Gul. Canterum lect. lib. 3. cap. 6. in manuſcript. altero extare annotauit: in altero verò, *Irati faciunt.* in meo, *Irati debent.* in Iunij, *Exigere irati debent, nec* malè: eſt enim redundantia verſus.

v. 335. RITV *decies centena dabuntur Antiquo.*] pro immenſa dote dixit Iuuenalis. Certè poſtea quàm creuit pecunia & abundauit Romæ, nihilominus permanſit antiqua loquendi ratio, vt decies centena infinitam ſignificarent. Turn. lib. 18. c. 30.

XI.

v. 4. STATIONES, *omne theatrum De Rutilo.*] in foro Romano fuere municipiorum ſtationes quas heic ſignificari ſuſpicor à poeta ſatyrico: huius rei auctor eſt Victor, in deſcribendi fori Romani regione. Sed & Plinius lib. 16. Radices, ait, eius in forum vſque Cæſaris per ſtationes municipiorũ penetrãt. Turneb. lib. 1. cap. 21.

v. 59. SED *in ore placentas.*] Ita ſcripſi ex N. P. M. I. id eſt, clam, non, *ore.*

v. 97. VILE *coronati caput oſtendebat aſelli.*] Scoppa Collect. cap. 27. coronatæ aſellæ heic legendum eſſe contendit. & apud Columellam:

Nunc caput Arcadiæ nudum cute fertur aſellæ.

Nam cùm veteri ſuperſtitione huius animalis caluaria ex agris incommoda arceri poſſe putarentur, vti ex Etruſca conſtabat diſciplina, id feminæ, non maris caluaria fieri conſueuit: quod aperte Palladius lib. 1. ſic indicat. Omnia ſemina horti, vel agri feruntur, ab omnibus malis, ac monſtris tuta ſeruari, ſi agreſtis cucumeris tritis radicibus ante macerentur: item equæ caluaria, ſed non virginis intra hortum ponenda eſt, vel potius aſinæ. creduntur enim ſua præſentia fecundare, quæ ſpectant. Ex quibus Palladij verbis colligitur, id fecunditatis gratia fieri conſueuiſſe, quæ in feminis maximè conſiſtit.

v. 148. QVISQVIS *erit, magno.*] Ita liber collegij Cathar. non, *Quiſquam erit & magno.*

v. 173. QVI *Lacedæmonium pytiſmate lubricat orbem.*] Ita libri antiqui. & ſic Tur-

neb. lib. 24. cap. 28. legit hoc ſenſu. qui ſputo & ſaliua trochum, quem iacturus eſt, lubricum & volubilem magis reddit. Conſtat enim genus illud ludi Græcanicum fuiſſe, vt & nomen trochi oſtendit, & quòd apud auctores reperimus, Græco trocho ludere. Lacedæmonij autem omnium Græcorum maximè exercitationes celebrabant & colebant. vnde & Lacedæmonium orbem, vt mihi videtur, appellauit. Biodæus Miſcell. lib. 5. cap. 26. *pedemate*: quod eſſe putat tripudij genus, in quo diu ſe in gyrum verſantes, hodie quoque mihi ſubinde emicant, & ſubſiliunt. Polit. Miſcell. cap. 38. *ptyliſmate*. id eſt, exercitationis genere, quod fit micatione, & geſticulatione manuum, vel pedum. Sic & Iul. Scaliger poetices lib. 1. cap. 22. Flauius Conicct. cent. 1. *popyſmate*, id eſt, ſibilo, qui in re obſcena fieri conſueuit. Mart. lib. 7. epigr. 17. in Gallam:

Quis ridere poteſt fatui popyſmate cunni.

Lacedæmonium orbem, id eſt, præpoſteram Venerem. *orbem*, metaphoricè. pro podice, accipit. *lubricat* rem certè obſcenam oſtendit Alciatus Parergon iuris lib. 6. cap. 3. Alia quoque, inquit, Laconum exercitatio, cum nudi, eoque vncti in ſudatorio exercebantur, quod Laconicum [Greek], ſeu, quod idem eſt, [Greek] dicitur, ab Agrippa fabricatum, vt Dion lib. 52. auctor eſt, vnde & ego arbitror ſcripſiſſe Iuuenalem, *Qui Lacedæmonium pyrriſmate lubricat orbem.* Licet alij *ptyliſmate*, alij *pedemate* legant: quæ in re ſua cuique ſtet ſententia.

v. 202. *Spectant hoc nuptæ iuxtà recubante marito,*

Quod pudeat narraſſe aliquem præſentibus ipſis.] Hos duos verſus in libro collegij Catharinæ hîc ſcriptos reperi: qui in manuſcript. libris, quos Gul. Canterus habuit, poſt hunc verſum,

Ad terram tremulo deſcendant clune puellæ

legebantur, vt ipſe Nouarum lect. lib. 3. cap. 6. teſtatur Hadr. Iunius ex codice Hæmuntano, in quo additi erant. legit hoc modo.

Namque vna, atque eadem vini patrna, atque miniſtri,
Quod pudeat, narras aliquis præſentibus ipſis,
Spectant hoc nuptæ iuxta recubante marito.

XII.

v. 13. SED *lata oſtendens Clitumni paſcua ſanguis*

Iret, & à grandi ceruix ferienda miniſtro.] Hoſtias ante ſolitas feriri clauis aut ſecuribus a miniſtris, ir dicat Iuuenalis. Turneb. lib. 15. cap. 12.

v. 44. VRNAE *crateraque, acem.*] Vide Iunij Animaduerſ. lib. 4. cap. 5.

v. 123. ——INCLVSVS *carcere Naſſa.*] id eſt, phyſici, qui infirmos in ſuis domicilijs curabat, libe collegij B. Catharinæ. Iunij manuſcr. *Natta* habet: in quo & annotatum erat, Nattam fuiſſe medicum, qui domunculis ſuis incluſos ægrotos curabat. rectène illi commentatores diuinarint, iudica.

XIII.

v. 92. NE *dubitet Ladas.*] De Lada Pauſanias in Corinth. & Lacon. Solinus cap. 3. Lib. collegij Catharinæ, *Ne dubitet laudas*: & P. M. *nec dubitat laudas*. non rectè.

v. 199. *Spartano cuidam.*] Glaucus, de quo vide Herodotum in 6.

XIIII.

ET *quod maiorum, vitio, ſequitúrque minores.*] Ex libro collegij Catharinæ hunc verſum adſcripſi: quem & Iunij manuſcr. habebat, & in vtroque libro Gul. Canteri ſubnectebatur, vt ipſemet Nouarum lect. lib. 3. cap. 6. fatetur.

Digitized by Google

v. 97. ET *teli rumen odorant.*] Gul. Canterus Nouarum lect. lib. 4. cap. 2. *iumen*, ex Auta:o legendum eſſe diuicit.

v. 115. ACQVIRENDI.] al. *verendi*, id eſt, verecundæ actionis.

v. 131. CONCHAM *æſtiui cum parte lacerti Signatam*] Ita libri antiqui, N. P. M. I. Hieron. Magius Miſcell. lib. 2. cap. 10. legit, *Alterius concham æſtiui cum parte lacerti* & partem, inquit, pro cauda accipe. ſola enim in pretio cauda fuiſſe videtur. Martial. *Cum Sexitans feritur tibi cauda lacerti.*

v. 192. PERLEGE *rubeas.*] Hinc Cicero: Ad rubricas ſe transfert. Iunius.

v. 229. ET *qui per fraude patrimonia conduplicare.*] Hunc verſum, quem quidam nothum putant, liber collegij Catharinæ non habebat.

v. 260. ET *ad vigilem ponendi Caſtora nummi*] Diuites olim in templo pecunias ſuas deponere ſoliti erant, eas quaſi Diis committere & credere ſe exiſtimantes. Brodæus Miſcell. lib. 4. cap. 17.

v. 263. ET *Ceteris licet.*] Polit. Miſcell. cap. 85.

v. 269. PERDITVS, *ac vilis,*] Ita liber collegij Catharinæ, non vt P. M. & vulgati, *Perditus à Siculis.*

v. 287. LACERNIS.] Ita lego ex antiquis libris, non *lacertis.*

v. 305. DISPOSITIS *prædiues hamis*] Sic libri veteres, N. P. M. non, *armis*, vti correxit Britannicus, qui per ſynalœphen *as* excludit: non, vt quidam, *diues armis*, Sunt enim hamæ, vaſa aquaria rotundioris formæ, & ventris globoſiores: quibus ad extinguenda incendia ſolebant vti. Vide Turneb. libro. 19. cap. 19. cap. 23.

XV.

v. 7. ILLIC *ceruleos, heic piſcem fluminis, illic,*] Iunij liber, *Illi ceruleos hi piſcem fluminis, illi.* Cæruleos vermes memorat Solinus cap. 65. Brodæus *aluros* legendum cenſebat, non *ceruleos.* Ælurum autem Ægyptius Deum fuiſſe ex Herodoto licet cognoſcere. Vide Turneb. lib. 7. cap. 8.

v. 16. MENDAX *aretalogus*] Aretalogus, non tam videtur à virtute dici, quæ ἀρετὴ vocatur, quam ab ἀρετὸς, id eſt, gratus & placens, qui narrationes & fabellas, acroamatáque auribus auditorum grata loquitur. proinde & nugatores eo etiam nomine & garruli cenſentur, cum vſu veniat perſæpe vt ſcurræ illi nugentur & garriant. Vide Turneb. lib. 10. cap. 22.

v. 25. DE *Corcyrea temetum duxe at vrna*] Horat. Epiſtolarum lib. 2. ad Florum. Pullos, aua, cadum temeti, nempe modo iſto. In vet. lib. N. P. M. I. deduxerat malè.

v. 93. VASCONES, *vt fama eſt,*] Ita ſcripſi ex antiquis libris, N. P. M. I. non vt Britannicus, *Vaſcones fama.* Paulinus, *Vaſconia ſaltus.* Item eadem epiſt. *ſic Vaſcone ſaltu.*

v. 160. PARCIT *Cognatis maculis fera.*] Brodæus Miſcell. lib. 3. cap. 28.

XVI.

v. 13. BARDAICVS.] Sic lib. collegij Cathar. & Iunij, id eſt, Gallicus & militaris. Barbarúſque P. M. & vulgati *Bardiacus* malè. Vide Turneb. lib. 23. cap. 24.

v. 24. OFFENDERE *tot caligatos, Milia clauorum.*] non militum caligæ clauis ſuffixa erant. Turneb. lib. 4. cap. 7.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX NOTABILIVM QVAE IN HIS COMMENTARIIS reperiuntur.

A & ab, earumque vſus, 18
A pro poſt, 358
Abacus, 129
Abdomen, 170
Abolla, 111.113
Abortus, 59
Acerſecomes, 386
Aceſtes, 360
Achilles, 412
Achillis interitus, 50
Achillis luctus ob mortem Patrocli, 243
Acies, 424
Acilius, 166
Aconitum. 312.619.441
Acta, 336.427.81
Actio, 99.109
Actionem facere, 318
Actium, 76
Actuarij, 336
Adamas, 232
Adipatus, 310
Aduerſaria, 283
Aduocatorum fores ornatæ palma. 340
Adulteræ maritus heres adulteri, 19.21
Adulteri pallidi, 16
Adulteria fructuoſa, 25
Æacus, 6
Ædificia poſita pro temporum & regionum qualitate, 351
Ædificiorum altitudo Romæ, 142
Ædiles menſuris præerant, 121.455
Ædiles minimi magiſtratus, 122.455
Ædilibus lacernæ albæ dabantur, 125
Ægæum mare, 587
Ægæus, 20
Aegyptiorum dij, 639
Aeliorum familia, 219
Aemilianus, 365
Aemilius lepidus, 365
Aemilius Paulus, 231
Aemilius pons, 222
Aenigma, 373
Aeoliæ Inſulæ, 5
Aes Corinthium, 144
Aetas aurea, 209
Aethiopia, 54
Aetna, 5
Aetoli vno tantum pede calceato pugnabant, 249
Africa frugum fertilis, 198.385
Aganippe, 318
Agathyrſi, 656
Agaue, 332
Agger Tarquinij, 304
Aglas areas, 605
Agmen, 122
Agones muſci, 399
Agrippa, 231.232
Agrippinæ ſcelera, 25.58.309
Agricolarum duodecim numina, 614
Ahenum, 379
Aiax, 338.339.453
Alabanda, 104
Alabarches, 692
Alapa, 415
Albani lacus, 162
Albanum vinum, 284
Albus pro bono, 96
Albus pro felix, 575
Alcedo, 319
Alceſtis, 314
Alcinous, 203
Alcynoë tragœdia, 319
Alcyone, 319
Aledius, 197.198
Alea, 30
Alicariæ meretrices, 16
Aliptes, 105.272
Allobrogæ, 404
Allobroges, 357
Aloë, 237
Aluinus fons, 148
Altercatio, 144

Digitized by Google

Alueolus. 31.328.329.192.193
Aluinnus. 9
Aluta. 33
Ambitus pro ambitione. 388
Ambitio quod. 126
Amethyſus. 343
Amethyſtus. 343
Amethyſinæ veſtes. 343
Amicitia magna. 14.696
Amicitiæ fortunam ſequuntur. 450
Amidon inſula. 104
Α'μμητμητρῶς. 48
Amomum. 169.170.391
Amphion. 26
Anaglypha. 597.598
Ancilia cælitus demiſſa. 80
Ancona. 157.158
Ancus Martius. 189
Androgeus. 20
Andromache. 286
Andros inſula. 104
Anima Animus. 292
Annus vertens, inuerſus. 361
Annuum. 282
Annales. 74
Anni tempora. 161
Annona. 429
Anſeris iecur inter delicata obſonia. 198.
Antæus occiſus ab Hercule. 108
Ante ambulone. 344.115
Antepedes. 344
Anticato. 262
Antidorum. 315.624
Antiphates. 591
Antiquarius. 278
Antigone. 405
Antrum pro lectica. 153
Anubis. 291.29[illegible]
Anulus aureus equitum inſigne. 12. 504.334.
Anulus ſponſalitius. 212
Anuli æſtiui & hiemales. 22.691
Aonides. 327
Apella. 245.604
Aper integer in conuiuio appoſitus. 43.44.
Apio coronati Iſthmionicæ. 401
Apicius. 155.157.179.
Apluſtre. 460.461
Apoduterium. 45
Apollo Iuriſperitus. 41
Apollinis templum. 41.323
Aquariolus. 261
Aquarius. [illegible]
Aquila Ioui famula. 600
Aquila ſignum Romanorum. [illegible]
Aquinum. [illegible]
Ara maxima. 367.368
Arabarchia. 41
Arachne. 82
Araneæ fœcunditas. 82
Arbiter. 378
Arbuſtum. 610
Arcæ pecuniariæ in foro Romæ. 625
Arcadia ferax aſinorum. 347
Archetya. 54
Archigenes. 243.244
Arcus caprina pelle ornati. 205
Arcus marmorei Romæ. 92
Arcus ſtillans. 91
Arcus tergeminorum. 92
Areopagus. 5.430
Aretalogus. 642
Argilla. 175
Argumentum. 427
Argus. 322
Aricia. 171
Aries. 145
Ariſtoteles. 54
Armaria aduocatorum. 338
Armarium. 318
Armenia. 296
Armillæ. 160
Armillum. 160
Armigeri ſerui. 29.31
Armus. 12
Arpinum. 406
Artaxata. 87.88
Arthemiſius lucus. 171
Atrocopus. 191
Attopta. 191
Aruſpex vouenti verba dictabat. 269
Arx. 176
As. 16
Aſſium varietas. 203
Aſianis fides non adhibenda. 320
Aſparagus. 193
Aſſeres. 137.138
Aſſeres lecticariorum. 342
Aſſyria. 76
Aſtra obſeruata in natalibus. 354
Aſtræa. 211
Aſylum. 415
Athlanticum mare. 629
Athleta. 265
Atrabaticæ veſtes. 389
Atreus. 328.330

Atrium. 369
Attegiæ. 617
Atrilius Bubulcus. 339
Attellanæ fabulæ. 3. 124. 219
Atys cur ſe ipſe caſtrauit. 77. 78
Auctio præconi commiſſa. 318
Auentinus collis. 107
Augur. 105
Augur phryx. 303
Aula. 166
Aulæa. 444
Aurelia. 194. 195
Aurigæ circenſes. 133
Aurum in auribus geſtandi mos. 35
Auſter. 161
Auromedom. 23
Autonoë. 219
Autumnus. 161
Autumnus letifer. 161

B.

BAbilon. 467. 468
Bacca. 107
Bacchanalia. 53. 257.
Baiæ. 91. 507
Balnea ante cœnam. 45. 272
Balneæ priuatæ. 359
Balneatori dare olim mos quadrantem. 277.
Balneaturi ſe exercebant vt ſudarent. 272.
Balſamum. 61
Balteus. 671. 248
Baptæ comœdia. 67. 71
Barba deo conſecrata. 126
Barbati philoſophi. 591
Bardi. 665. 666
Bardocucullus. 666
Barea Soranus. 13. 114
Barreus. 547
Baſcauda. 538
Baſilus. 474
Batalaria. 342
Bataui. 373. 374
Batillus Samius. 571
Batyllus populus. 217
Beatus pro diuite. 16
Bebius Maſſa. 14
Bebriacus vicus. 72
Belides. 314
Bellerophon. 489
Bellona. 173. 287
Bellonarius. 223
Belus. 315
Bene habet. 449
Berenice. 231. 232
Beryllus. 183. 186
Bethica lana. 537
Berhis. 537
Bulbus. 340
Biclinium. 107
Bidens. 135
Bidental. 303
Biga. 447
Bithyni. 320
Βαίγχαι. 108
Boccar. 194
Boletus. 203
Bombyx. 250
Bona corporis, animi, fortunæ. 370
Bona dea eiuſque ſacra. 70. 258. 259. 263. 432.
Bonis omnibus mali aliquid eſt admixtum. 454
Booles. 181. 182
Bracca veſtis. 89
Bragmanæ. 303
Braſſicæ cum nitro coctæ. 193
Breuis pro noſtro profundus. 135
Brigantes. 617
Britannia. 88
Britanni curribus in bello vtebantur. 171.
Britannicus. 22. 25. 227
Britones. 656
Bromius. 267
Brutus filios ſecuri percuſſit. 409. 411
Bubulcus. 389
Bucca. 140. 289
Bucca pro ientaculo. 501
Buccina. 319. 981
Buccinator. 617
Buccula. 461
Bulla. 556. 589. 29
Bulla geſtamen triumphantium. 205
Bulla ſignum libertatis. 204. 205
Buſtum. 97

C

CAcoetes. 326
Cacus. 200
Cadauer. 408
Cadmus. 621
Caduceus. 428
Cadurci populi. 294
Cadurcus. 293. 556. 358

Cæditius, 583
Cæroma, 104
Cæſonia, 308
Caieta, 601
C. Antonius ſenatu motus, 383
C. Atrilius Pollio, 504
C. Siluis, 490.491
Calathus, 64
Calceamenta clauata, 138
Calcei nigri, 353
Calceus militaris, 666
Calcei ſenatorij lunati, 352.353
Calcei romanorum, 35
Calculus, 421.518
Calda vel calida, 190
Caliga, 149.667
Caligati milites, 667
Caligo animi, 308
Calpe, 627.629
Caluus orator. 357
Calydonius aper, 197
Camarus, 193
Camerinus, 334
Caminus, 448
Camœna, 94
Candelabrum corinthium, 144
Canis colitur apud Ægyptios, 640
Canopus, 10.11.221.646
Canna pro naui, 192 193
Canterius, 145
Cantharus, 129
Cantores infibulati ne coeant, 218.267
Cantu laſciuo libido excitatur, 259
Canuſina luna, 230
Capena porta, 93
Caper, 26 27
Capilli diſpoſiti alicui numini dedicabātur, 126
Capilo, 7
Capitolinus mons, 214
Capitolia, 602
Cappadocia, 320
Capreæ, 449.453
Capſarius, 457
Captiui, 483
Carcer Carceres, 149
Carcer primus Romæ, 148
Carcinoma, 326
Cardiaci, 184
Cardiacis quo modo ſuccuratur, 184
Carpere, 431
Carpophorus, 238
Carrus pro equo, 621
Catus minus, 13.14
Caſtellum, 617
Caſtor pro bebro, 539.537
Caſtoris ædes, 625
Caſtra prætoria, 453
Cataſta, 521
Κιθάρισι, 289
Catilina, 58
Catillones, 196
Catina, 367.368
Catones duo, 60.61
Catti, 176
Catulorum familia, 84
Catulus Luctatius, 408
Caulis, 42
Caupo, Caupona, 305
Cauſæ ordinarim dictæ, 670
Cauſarum genera, 346
Cecropia, 73.238
Cecropidæ, 374
Cedrus, 321
Celſus orator, 245.246
Κινημάτι, 643
Cenſor, 79
Centauri, 7
Cento, 226
Centumuiri, 670
Centuriones quales electi, 666
Centuriones vitem geſtare ſoliti, 408
Cepis abſtinent Ægyptij, 641
Cepius paratenchon, 21
Cercopithecus, 640
Cerdo, 394
Cerealia, 626
Ceres Theſmophora, 215
Cereris ſacra, 659
Ceruus longiuiuax, 623.624
Cethegi mors, 482
Ceueres, 259
Chaldæi aſtrologiæ peritiſſimi, 454
Chaldæorum auctoritas Romana, 95 296
Charybdis, 642
Chiône,
Chirographum, 574
Chiron, 129.356.357
Chironomon, 109
Chlamys, 381
Choraules, 219
Chryſippus, 580.53
Chryſogonus, 350
Cicatrix, 119
Ciceronis genus, 406
Cicero libertatis vindex, 407

Ciceronis eloquentia. 456
Ciconiæ natura. 38.399
Cicuta. 355.581
Cilix. 171
Cilices piratæ. 380.381
Cincinnus. 285
Cinamus Tonſor. 31
Cinœdus. 55
Circei. 275
Circenſes ludi. 133.218
Circenſium clamor. 519
Circulator. 301
Circumago. 348
Circumciſio Iudæorum. 604
Circumſcribere. 475
Circus Maximus. 133
Cirnus 194
Clagalopes. 519
Claſſis. 346
Claudius imperator. 25.225.58
Claui caligares. 138
Cleanthes Stoicus. 54
Clementia quid. 8
Cleopatra. 76
Cliens. 42
Clio. 318
Clitumnus. 533.534
Clodij adulterium. 57.58.258
Clœlia virgo. 409.411
Clumenus Poeta. 28
Clunis. 524
Clytemneſtra. 315
Coa veſtis, 382
Coccus. 143.144
Coſtane, 107
Codex, 64
Cœli filius. 167
Cœnæ tempus, 17.18
Cœna feralis, 193
Cœna recta, 32
Cœnaculum, 129.351.441
Cœnatio, 351
Cœruleus color, 73
Cognoſce teipſum, 502
Cohors, 454.23
Colaphus, 415
Coliphia, 62.63.693
Κόλαξ. 64
Collyrium, 302
Color, 346
Color pro ratione facti, 253
Coloſſus, 405
Coloſſenſes, 405
Coma nigra matronis, flaua meretricibus. 126
Comatus nullus quin idem cinœdus non ſit. 56
Combos. 646
Comes. 17.39
Cometes quid portendat. 271
Commagena. 296
Committere. 50.275
Commodare. 324
Commodate, 324
Comœdus, Comicus. 409
Compages, compago. 147.309
Compendium 31
Conchis. 145.608
Conchylia. 106.207.381
Concordiæ templum. 38
Condere fulgura. 301
Conducendus. 297
Confuſio pro perturbatione. 91
Conopæum, 210.221
Conſcientia, 512
Contagium, 68
Contubernales, 61
Conturbare, 342
Contus, 86
Conuallis, 670
Conuentus, 386
Conuicium quid, 136
Cophinus, 93.294
Coplus, 644
Coquus, 352
Cor ſapientiæ ſedes, 347
Corbulo, 139
Corcyra 203.644
Cordilla, 340
Cordis ſedes, 347
Cordus Poeta, 1.2
Corinthus, 384
Cornelia, 234
Corn. Fuſcus, 169.171
Cornicen, 78
Cornix viuax, 477
Cornix ſymbolum concordiæ, 38
Corona ex apio, 403
Corona poetarum ex hedera, 322
Corona querna in agone capitolino, 268
Corona hiberna, 543
Coronæ in lætitia, in conuiuiis, 255.185
Coronatæ lauro ianuæ, 545
Cornutus Tertullus, 17
Corruda, 508
Corrumpere, 27
Corſica, 194

Coruinus. 365
Coruus impurum animal. 65. 66
Corybantiæ. 182
Corybantes. 182
Corycus. 627. 628
Cometes. 281. 284
Coſmus. 378
Coſſucianus Capito 381
Coſſus getulicus. 369
Cothurnus. 285. 3·1. 329
Coturnix. 545
Cotytto Cotys. Cotyttia. 69. 70
Κραδάω, κραδιάω. 80
Crampe repetita mors eſt. 346
Craſſi à Parthis interfecti. 454
Crepi. 83
Crepido. 179. 180
Crepitus ventris. 112
Creta. 628
Creta argentaria. 37
Cretatus pro candido. 448
Creticus. 67
Crimen quo ingentius eo audacius defenditur. 252
Crines calamiſtrati. 578
Crines rutili germanis. 578
Criſpinus niliacus. 11. 150
Criſpus. 164. 165
Criſſare, Criſſari. 258. 260
Criſtallum. 232
Crocus. 356
Crocodilus. 639
Κρύσταλλος. 232
Croeſus. 636
Croeſi mors. 482
Crudus. 45
Crura ſuccidebant aduerſariis in vltionem. 667
Cruſta, Cruſtum. 415
Cruſtula. 415
Crypta. 196
Cruculus. 123. 387. 388
Cucurbita. 597
Culcitra. 181
Culleus. 402
Culina vnde. 205
Cumæ. 91
Cunei in theatris. 216
Curator. 630
Curia. 380
Curius dentatus. 53. 86. 509
Curij Dentati frugalitas. 122
Curetes. 182
Curruca. 252
Cutis. 472
Cyane. 643
Cybelle. 117. 418
Cybeles nomina & miniſtri. 117
Cybeles ſimulachrum cœlitus demiſſum 288. 119
Cybeles ſacra. 76. 173. 288
Cyclas veſtis. 249
Cyclades inſulæ. 250. 299
Cynici. 571
Cyniphij. 198
Cynthia. 209
Cyrra. 328. 564
Cythara lapidibus precioſis adornata. 268

D

DAci. 240
Dædali hiſtoria. 20
Damaſippus. 389
Danubius 393
Debilis. 611
Decidere. 536
Declamatio. 345
Deciorum pro patria mors. 409. 410
Decolor, diſcolor. 305
Deducere. 326
Deferre. 13
Deformi occurriſſe omnem molum. 189
Delatorum rabies Romæ. 13. 14
Deliciæ. 435
Delirantibus vena media ſecunda. 214
Delphi. 297
Delphica oracula cur ceſſauere. 296. 297
Delphinorum columnæ. 304
Delubrum. 93
Demetrius Cauſidicus. 19
Demetrius comœdus. 110
Democritus. 442
Demoſthenis genus & mors. 458. 459
Dentes quando emergant pueris. 591
Dentes genuini. 191
Depoſitum. 553
Deriſor. 291
Deſtinare quid. 559
Deucalionis & Pyrrhæ hiſtoria. 28
Dextra pro ingenij viribus. 100
Dextrocheria. 421
Diadema. 410. 568
Diarium. 301
Dictare. 378
Dido. 275
Dies ciuilis. 18

Digitus medius, 447
Digitis computare, 478
Digito caput ſcalpere. 485
D..ſmatis itui, 18
Dimenſum, 607
Diogenes Cynicus, 634
Diomedis pœna ob vulneratam veneré, 20
Diphilus, 114
[illegible], 264
Diplois, 39
Diſcingere pro ſpoliare, 386
Diſcurſus, 30
Diſpenſator vnde, 31
Diuerticulum, 649
Diuinare, 173
Diuitiarum abundantia mores corrumpit, 255. 256
Diurnum, 282. 301
Dogma, 571
Dolabella, 383
Dolium, 634
Dominus, 392
Domitius, 404
Domitiani flagitia, 58. 177
Domitiani leges, 58
Domitianus quando regnanit, 151
Domitianus deum ſe haberi voluit, 163
Domus ſuperiora inquilinis locari ſolita 128. 129
Doris, 109
Doryphorum, 169
Dotales tabulæ, 425
Druſus, 369
Ducere pro bibere, 274
Ducibus nomina à victoriis impoſita, 370

E

EBrietatis effectus, 257
Ebrij balbutiunt & ſaltant, 647
Echinus, 675
Echineis, 176
Egnatius Celer, 13. 296
Egregius pro magis egregie, 499
Electrum & eius natura, 186. 421
Elegi qui & à quo inſtituti, 3
Elementa pro literis, 500
Elenchi, 277
Elephantis inſula, 517
Elephanti vbi Inueniantur, 517
Elephanti quomodo dentes ponant, 516. 517
Eleuſina Ceres, 549
Elæus, 546
Eliſſa, 275
Eluidius Priſcus, 133. 185
Eluuies. 97
Emeriti qui. 286. 617
Endromis veſtis, 109. 110. 247
Enceladus grammaticus, 357
Endymion, 488
Ennoſigæus, 470
Enthymema, 278
Ephemeris, 301
Ephebus, 88. 487
Epheſtiæ inſulæ, 5
Epibatia, 142
Epicurus, 171. 135
Epimenia, 338. 687
Epirhedia, 375
Epiſtomium, 351
Epitogium, 262
Epona, 389
Eques, 454
Equitum cenſus, 34. 36. 110. 637
Equeſtria in theatro, 19
Egaſtulum, 231. 293
Erimantus, 114
Eriphyle, 313. 314. 315
Eruca, 434
Erynnis, 329
Euander, 507
Euganei, 368
Eumenides. 630
Eunuchus vnde, 10
Eunuchi in deliciis, 265. 266
Eunuchi eur imberbes, 266
Eunuchi molles, 288
Eunuchis vox exilis. 288
Enphranos, 131. 132
Euphrates, 35. 374
Eupolis comicus, 67
Euticrates, 538
Euripilus, 314
Exaphorum, 344
Exemplnm quid, 77. 552
Exercitia ante cibum, 530
Exigo, 471
Exodium exodiarius, 114. 219
Expoſitiuus partus, 306
Exquiliæ 104. 191
Exſules in paruas inſulas relegati, 26

F

FAbiorum familia, 84
Fabius Gurges, 251
Fabrateria, 134
Fabricius licinius, 86. 434. 511

Digitized by Google

Fabricius Veneto. 126
Facie[illegible] 343, 563
Facetus, 416
Falernum vinum, 230
Farrago, 30
Farre veſcebantur priſci, 513
Faſces prætori ſex, 388
Faſianus, 5[illegible]
Fatûm, 56, 304
Farua dea, 70
Fera pro morte. 193
Fercula, 32
Fermentum. 125
Feronia. 542
Ferula. 8
Fibula, 118. 197
Ficedula, 190
Fictilia à ſagunto pulcherrima. 184
Ficus pro vlcere. 55
Fides quid. 38
Fidei ſolemne à Numa inſtitutum. 37
Fides ex ſenſu. 118
Filij funus patris portabant. 479. 480
Filiæ parentibus magis cordi. 202
Fiſcus. 516. 525
Flameum. 79. 243
Flaminia via. 23
Flatus ventris. 112
Flauius Domitianus. 357
Flauia gens. 151. 157
Flauus color. 196
Flauus pro pulchro. 264
Flora. 148
Floralia. 246. 247. 626
Fælicitas in ſcelere nulla eſſe poteſt. 152
Fœminis cur vox exilis. 288
Fœmur. 273
Foliata. 279
Follis. 561
Fontes ſacri habiti, 93
Fori. 133
Forica. 96. 98
Formoſo occurriſſe omen bonum. 189
Fornix pro lupanari. 120
Fortuna. 634. 635
Fortuna præneſtina. 600
Foruli. 131. 133
Forum vnde. 63
Forum Auguſti. 41
Fora tria Romæ. 63
Forum pro vrbe. 352. 545
Fraga. 560. 614
Framea. 564
Friare. 129
Fritilus. 589. 590
Fritinnio. 589
Friuola. 129. 189
Frons pro parte anteriori. 513
Frontem perdidit. 396
Frontem perfricare. 396. 530. 587
Fronti non credendum. 54
Fronto. 7
Frugalitas Antiquorum. 31
Fruſino. 134
Fucus in genis. 72
Fulcrum, 211. 512
Fulgur, fulmen. 535
Fulgurum genera. 303
Fulgura priuata vel publica. 303
Fulgura condere. 303
Fumoſæ imagines. 365
Funerepus. 105
Funeſtum. 35
Furiæ. 212. 32[illegible]
Furuis Bibalculus poëta. 9
Furioſis datur curator. 630
Furuos & balnea proueib. 310
Fuſcina. 84

G.

GAbii. 127. 318
Gades. 436. 524
Galbanum. 73
Galerus. 225. 226. 398
Galerita. 226
Galli ſacerdotes Cybeles. 76. 77
28[illegible]. 394
Galli grandi ſunt ſtatura. 407
Gallia bracchata. 405
Galli Rhethores. 654
Gallorum aduentus Romam duce Brenno. 515
Gallinæ altiles. 196
Gallinæ Numidicæ. 520
Gallinæ filius albæ. 575
Gallinaria inſula. 147
Gallinaria ſilua. 147
Galatæ. 320
Gallo-græci. 320
Gandeia. 192
Ganer. 506
Ganges. 436
Ganymedes. 190. 558
Gaudium. 30
Gaurus. 378. 423
Gelaſini. 442
Gemma. 11

Gemmati calices. 187
Genæ. 228. 471
Geneſis. 299
Genethliaci. 299
Genius. 210
Genialis. 491
Gentiles qui. 102
Geometres. 105
Geſtatio. 351
Getuli populi. 465
Gibbus. 486
Gigantum hiſtoria. 167
Gillo. 16
Gingiua. 473
Gladiatores ex nobilibus. 84
Gladiatores pinnis pauonum ornati. 219
Gladiatores rude donati. 223. 224
Glaucus. 582
Gloria duplex. 466
Γνῶθι σεαυτόν. 502
Gobio, gobius. 504
Gorgon Meduſa. 531. 532
Gracchi fratres. 58
Gradiuus. 80
Græci perfidi. 211. 622
Graſſari. 614. 147
Grex. 68
Guttus. 139
Gyarue inſula. 26. 467
Gypſus 53
Gypſata dolia. 423

H.

HÆC pro hæ. 696
Hara. 270
Harena. 671
Harenam meliori. 48
Haruga. 280
Haruſpex. 79. 270. 296
Harundines ingentis magnitudinis. 194.
Hebe. 558
Hecatombe. 545
Hecuba in canem mutata. 479. 481
Heliodorus. 15
Helpeuor. 643
Heliades. 186
Heracles vnde. 19
Heraclitus. 442
Hercules virtutem ſecutus ſpreta voluptate. 65
Herculis mors. 505
Hercules Tiburtinus. 600. 601
Hermæ, Hermulæ.
Hermes vnde.
Hernia.
Heſperides. 203.
Hexaphorum.
Hiera Vulcani inſula.
Hippia.
Hippomanes. 227. 228. 308.
Hippona.
Hircoſus.
Hirrus.
Hiſter Pacuuius. 65.
Hiſtoria.
Hiſtrio.
Homeri ætas.
Homines immolati in cheroneſſo Ta rica.
Horatius Cocles. 409.
Hordeariæ quadrigæ. 6
Hordearij gladiatores. 6
Hordearium æs. 6
Horoſcopum Mathematici obſerua 354
Horti.
Hoſtia fluminum, 5
Humerus.
Hyacinthus. 2
Hylas.
Hyperborei. 2

I.

IAnus pater geminus. 27
Iano quomodo ſacrificatum. 2
Ianuæ ferratæ etiam priuatis Rom 324
Iaſon.
Iaſpis. 1
Ibis. 638. 6
Icari caſus. 2
Icterus. 25
Ida. 52
Ilia. 20
Illyrij. 38
Imagines maiorum ceræ in atrijs. 36
Imbea lapideus. 56
Imperium duplex. 45
Imperatores Romani deorum riuales. 225
Improbus. 307. 42
Impune.
In aures matronarum vniones. 27
Index. 44
India vbi ſita. 26

Digitized by Google

Indiſtrui, 547
Infantes mortui quando combuſti, 658
Ingenuus, 95
Inguen, 16
Inſepultorum animæ errabundæ finguntur, 141
Inſignia, 404
Inſtitor, 358
Interceptor, 14
Inteſtatus, 45.142
Io Inachi filia, 290.291
Iphigenia, 548,599
Ira, 29
Irus, 475
Iſæus orator, 103
Iſis & eius ſacra, 284.291.292.294
Iſidis templum vbi, 284.291.418
Iſter, 393
Itys, 513
Iuberna, 87.88
Iudæi nudis pedibus ſacra peragunt, 234
Iudæi porcina carne abſtinent, 233
Iudæi Romæ euerſis Hieroſolymis. 93 169.293.294
Iudex ſedere ſolitus, 339
Iugulum, Iugulus, 170
Iugula ſignum cæleſte, 170
Iulia, 231
Iulius Creticus, 65
Iulius Tutor, 381
Iulij Cæſaris mors, 456
Iumentum, 148
Iunius ruſticus, 359
Iuno iugis, 215
Iuno mater Martis, 664
Iunonia auis, 322
Iuppiter Hammon, 297
Iuppiter pro aëre, 191
Iuppiter Herceus, 481
Ioui Capitolino certamen quinquennale inſtitutum, 269
Iuramentum per Iunonem, 72.73.693
Iurgium, 251
Iuriſdictio, 451
Ius, 61
Ius ciuile, 61.63
Ius trium liberorum, 429
Ixionis rota, 559

L.

Labes, 68
Labor pudicitiæ cuſtos, 284
Labirynthi quatuor, 20
Lac aſininum, 75
Lacerna 12
Lacertæ, Lacerti, 135
Lacerna aurea, 336
Lacernæ vſus in theatro, 454
Lacheſis, 95
Laconica purpura, 381
Lacrimæ coactæ, 572
Lacunar. 21
Ladas, 566.567
Laërtes, 479
Læſtrigones, 642
Læuidus, 509
Lagena, 340
Lagus, 220.221
Laïus, 319
Lamiarum familia, 177
Lamia pro Nobili, 269
Lana ſuccida, 182
Lana quæ laudatiſſima, 230
Laniena, 120
Lanio & laniſta differunt, 120
Lanipendia, 281
Laniſta, 242.498
Lapis pro milliario, 301
Lapidatio de cælo, 161
Lapillus, 12
Lapythæ, 7
Lardum, 510
Lares, 455
Larium cultus, 209.543
Laronia, 99
Laſthenes, 548
Latera nimio veneris vſu oſtenduntur, 23
Latinus Rex, 312
Latinus Mimus, 13.15.213.214
Latro, 441
Laudatores à nobilibus conducti. 99
Laudatores propter cœnam, 156
Laufella, 260
Laurentum, 36
Laureolus, 396
Laurus in triumphis, 87
Laurus poetarum propria, 321
Lauro domus in nuptiis ornabantur,
Lauti qui, 24
Lectica, 13.14.49.264
Lectica liburnata, 281
Lecti teſtudinei, 511.512
Leones manſuefacti in deliciis, 331
Legatus, 393
Legatum, 428

Legitimus, 240
Lemures, 435
Lena veſtis militaris, 329
Lenius poeta, 6
Leno, 21.120.242
Lentulus, 220.396
Lesbia, 209
Leuis pro polito 263.264
Leucas, 406.407
Lex quid à iure differt, 61
Lex Scatinia,
Lex Iulia in adulteros, 10.59
Lex Papia, 428
Liberalitatis gloria apud veteres, 397
Liberi à tutela excuſant, 428
Libertas dubia, 339
Libertinus, 34
Libido, 55
Libitina, 97.549
Libraria, 281.282
Libum, 126
Liburni proceræ ſtaturæ, 136
Licinius Silanus, 13
Licinus, 474.633
Lictores vnde & quot, 115
Li ula, 181
Liguria, 139.140
Linere pro gypſare, 423
Lipara, 558
Lippus, 459
Lis à iurgio differt, 251
Litis æſtimatio, 683
Litteræ auibus adligatæ, 177
Litus arare, 323
Lituus, 619
Liuor, 665
Liuidus, 310
Loci, 246
Loculi, 575.30
Locuſta veneficia, 22.25
Locuſtæ cauda ſaporis optimi, 193
Loquacitas leuitatis argumentum, 55
Lorica, 461
Loripes, 55.57
Lorus pro ſcutica, 281
Lorarius, 282
Lucanus poeta diues, 338
Lucani populi, 394
Lucifer, 366
Lucilius ſatyricus, 9
Lucius Metellus, 117
Lucretia, 412.485
Lucrinus lacus, 374.175
Lucus Martis, 3.5
Ludius, 221.225.5
Ludor, 2
Lugdunum,
Luna eclipſim patiente cur ſtrepitus c
citatus, 2
Lunenſe marmor, 1
Lupanar, 2
Luperci qui,
Lupercalium origo,
Lupus piſcis, 1
Luſcus, 341.4
Lyde pro aranea,

M

MAcellum, 194.4
Mænades, 2
Mæotica palus, 1
Magia, 1
Magici cantus, 3
Magorum auctoritas Romæ,
Magiſtri equitum, 3
Maieſtas,
Malefactum commune probi loco c
definit,
Mali corui malum ouum,
Mamma pro matre, 10.
Mandra, 136.1
Manes, 85.
Manicare,
Manipulus, 389.390.6
Manna, 4
Manumiſſionis formula, 2
Mappa, 1
Marcelli duo clariſſimi,
M. Curius,
M. Æmilius Lepidus, 2
M. Regulus delator,
Margariti,
M.Manilius,
Margo,
Mariſca,
Marius Priſcus,
Marius à Sylla ſuperatus, 407.4
Marmor Laconicum. 6
Marmor ſynadicum, 1
Marmore inconſtiti parietes,
Mars in Areopago accuſatus, 4
Martis templum,
Martius campu, 79.2
Marſyas, 414.
Maſſa morio.
Mathematici, 198.6
Matho aduocatus 13.3

Matrimonij quis primus auctor. 62
Matrona. 25
Matronalia. 421
Matutinus. 170
Mauritania. 262. 106
Mamercorum familia. 597
Medæa. 313
Mediaſtinus. 317
Meditari. 170
Medull na. 258
Megalenſes ludi. 137
Megaleſia. 527
Meleager. 197
Melos. 310
Memnonis ſtatua vocalis. 639. 640
Memphis. 655
Menalippus. 404
Menœchus. 622
Menenius Agrippa. 122
Menſę citreæ. 515. 516. 27
Menſarij in foro Romæ. 625
Mercurius. 374
Meretricum nomina in cellis ſuperſcripta. 215. 227
Meretricia verba. 239
Meritoria. 135
Meroë. 591
Meſopotameni libidinoſi. 34
Meſſala Coruinus. 365
Meſſalinæ libido. 215. 27
Meta. 621. 302
Metallum. 655
Metopoſcopus. 302
Metreta. 136
Miletos. 254. 255
Miles extra caſtra an in ius vocandus. 667
Militi viuo patre teſtari licitum. 671
Milites operibus fabrilibus exercebantur. 418
Milo Crotoniates. 438. 439
Miluius pons. 212
Mimi. 3. 105
Mimis apud Maſſilienſes nullus in cœnam aditus. 217. 239
Mineruæ ſtatuæ in bibliothecis. 133
Minos. 6
Minotaurus. 20
Minturnæ. 483
Minutal. 607
Mirmillo. 84. 120. 399
Miſcellanea. 500
Miſſio militaris triplex. 617
Mithridates. 482
Modus in muſica. 310
Modus pro menſura. 147
Mœchorum pœna. 87
Mæſia. 435
Mola. 543
Molares. 250
Molles foci. 543
Monetæ Deæ templum. 515
Moneta. 326
Μονῳδός. 113
Monſtrum. 84. 313
Montanus. 169
Monimentum. 189
Monychus. 7
Morbus. 56
Mortui toga ornabantur. 124
Mortuis in ore nummum immittebant Athenis. 141
Mortuorum corpora perungebantur. 170
Morte dignus pro mortuo habetur. 378
Moyſes. 603
Mugitus. 487. 488
Mulier ambulatrix pro impudica. 271
Mulier larga infamis. 595
Mulieres conuictę adulterij toga virili induebantur. 67
Mulierum libido & impudentia. 10
Mulier cuſtodiri non poteſt. 26
Mula peperit. 562
Mulio. 148
Mullei calcei. 154
Mullus. 154
Multitia. 66
Municipia. 98. 628
Munus pro ludo gladiatorio. 85. 98
Murena. 195
Murrhina vaſa. 343
Muſarum templum. 323
Muſonius Ruffus. 13
Muſtacea. 240
Mucius Scæuola. 411
Mutuo dare. 324
Mycipſa. 293
Myron. 382
Myropolium 61
Myſtica ſacra. 659
Myrra. 202

N.

NAbathæi. 517
Narciſſus libertus. 636. 637
Nardina vnguenta. 280

Naſſa. 549
Natalis dies. 532
Natales pro nobilitate. 260
Nauſragio liberati tabellas ponebant in templo Iſidis. 534
Naulum. 381
Nauſea. 275
Nequitia. 239
Neronis libido. 23
Nero gladiator, Citharœdus, auriga, 82
Nero Troica ſcripſit. 402
Neſtor. 261.477
Neuia. 10
Niceteria, 103.104
Nidor. 203
Niger pro malo. 96
Nilus. 10
Nili ortus incertus. 464
Nili oſtra ſeptem. 555
Nimbus. 191
Niobe. 235.236
Niues in æſtate. 188
Non omnibus dormio. 21
Nortia. 450
Nouius. 548
Nomen pro debito. 337
Nouus pro ignobili. 406
Nox in Britannia circa ſolſtitium prope nulla. 87.88
Nubere ad octauum vſque maritum licebat. 244
Nudipedalia Iudæorum ſacra. 233
Numæ res geſtæ. 117
Numæ congreſſus cum egeria. 93.94
Numitor pro nobili & diuite. 381
Numidia. 168
Nuper. 37
Nyrtia. 450
Nutrix aſſa, ſicca. 617

O.

Obiter. 137.283
Obſides Romæ ex nationibus longinquis. 88
Obſignare lagenas. 608
Obſonia triplicia. 590
Obſoniorum incidendorum ars. 199
Oculi cærulei Germanis. 578
Ocreæ. 248
Octophorum. 344
Oenophorum. 318
Oeſtrum. 173
Oſſa. 59.282.665
Officium. 81
Officium pro nuptijs. 241
Οἶμα. 144
Oleum & operam perdere 335
Olim. 263
Olinthus. 539
Omentum. 570
Omen infelix. 575
Onyx. 268.345
Operari pro ſacrificare. 545
Opicus. 128.130.277.278
Opiſtographum. 4
Opobalſamum. 61.627
Orbita. 594
Orbus. 116
Orcades inſulæ. 87.88
Orcheſtra. 124.323.324
Oxiris. 324
Orgia. 71
Ornus. 7
Oreſtes Tragœdia. 4
Orontes fluuius. 100
Orexis. 274.5.7
Organum. 267
Oryx. 519.520
Oſculo excipiebantur affines occurrentes. 215
Oſiris. 371
Oſtia fluminum. 159
Oſtrea. 175.378.379
Oſſa ad expiationes. 289
Ouile in campo Martio. 291
Ouis culta pro numine. 641

P.

Pæan. 236
Paganus. 668.669
Pagina. 335
Palatium. 75
Palſurius. 159.160
Pallas libertas.
Palliatæ fabulæ. 1
Palliolum. 109
palmata toga. 444
palæmon Magiſter Quintiliani. 277 278.357
paludamentum. 271
palpare, palpari. 14
panis lacte aſinino maceratus rugat faciem. 279
pannoſus, pannucius. 455
papyrus in Ægypto naſcitur. 555.556

Digitized by Google

Pappate, 311
Pappus, 311
Pappas, 311
Papyrus, 335
Paraſitus verberibus & contumeliis adficiebantur, 206.44
Parcæ tres, 95.478
Parcarum fila alba, nigra, 541
Parentes pueris bono exemplo eſſe debent, 589
Pardus, 517
Πάππα quæ, 137
Paris pantomimus, 220.332
Paris raptor, 480
Parthaſius pictor, 282
Paros inſula, 221
Paropſis, 118
Parricidij pœna. 401.577
Parthenio, 538
Parthenius, 177
Paſſum, 628
Paſtinaca, 214
Patella, 140
Patricij qui, 11
Pauimentum, 598
Paulorum familia, 84
Pauonem quis primus appoſuerit, 45
Pauperes in pontibus mendicabant, 171
Pauperes peruiri creduntur, 118.121
Paupertas probitatis cuſtos, 254
Pectem, 268
Peculium, 127
Pecunia dea, 692
Pecunias deponebant Romani apud nummularios, 625
Pecunia quando fieri cœpta, 228
Pecunia vnde, 37
Pedema Lacedæmonicum, 515
Phalæ, 304
Phalaris, 281.378
Phaleræ, 514.672
Phanaticus, 76
Pharus, 542.565
Phaſianus, 520
Phaſma, 365
Phecaſia, 132. 694
Phecaſij ſacerdotes, 132
Pherecides, 8
Phidias, 380.382
Philippus pater Alexandri, 538
Philippus Rex, 458.538
Philomela, 334
Philtrum, 306.307
Phocæ, 117
Phœnicopterus, 319.320
Pholus, 538
Phthiriaſis, 8
Picus, 587
Pieria, 317.318
Pierides, 157
Pignorare, 330
Pila, 454
Pinacotheca, 66
Pinna, 193
Pinnirapes, 161.120
Pira quæ laudatiſſima, 509
Piſa vrbs, 568
Pediculari morbo conſumpti, 8
Pegaſus, 114.163.164
Pegma, 172
Pelamis, 340
Peleus, 478
Pelopæa, 334
Peluis, 141.142
Pellea, 465.466
Pellex, 64
Pellis, 472
Penates, 118
Penelope, 64
Penſilis, 49.514
Penſio, 417
Penthateuchum. 904
Penula, 192.330
Perfrigeo, 354
Pergula, 520
Peribonius cinędus. 55
Perillus, 283
Perna, 258.262
Pero, 615
Perſicus pro diuite, 131
Perſona, 109
Petauriſta, 628
Petoriſis. 302
Petoritum, 92
Phæax, 644
Phædra, 490
Phalanx. 62
Piſces ingenti magnitudine, 154
Piſces tyberini laudatiſſimi, 195
Piſo Capurnius, 197
Placenta, 506
Plampedæ fabulæ, 3..
Platanus, 7
Plauſores in theatris conducti, 324
Plectrum, 268
Pleuritis. 586
Plumæ penſiles, 49.

Naſſa. 549
Natalis dies. 532
Natales pro nobilitate. 260
Naufragio liberati tabellas ponebant in templo Iſidis. 534
Naulum. 381
Nauſea. 275
Nequitia. 239
Neronis libido. 23
Nero gladiator, Citharœdus, auriga, 82
Nero Troica ſcripſit. 402
Neſtor. 261.477
Neuia. 10
Niceteria, 103.104
Nidor. 203
Niger pro malo. 96
Nilus. 10
Nili ortus incertus. 464
Nili oſtia ſeptem. 555
Nimbus. 191
Niobe. 235.236
Niues in æſtate. 188
Non omnibus dormio. 21
Nortia. 450
Nouius. 548
Nomen pro debito. 337
Nouus pro ignobili. 406
Nox in Britannia circa ſolſtitium prope nulla. 87.88
Nubere ad octauum vſque maritum licebat. 244
Nudipedalia Iudæorum ſacra. 233
Numæ res geſtæ. 117
Numæ congreſſus cum egeria. 93.94
Numitor pro nobili & diuite. 381
Numidia. 168
Nuper. 37
Nyrtia. 450
Nutrix aſſa, ſicca. 617

O.

OBiter. 137.283
Obſides Romæ ex nationibus longinquis. 88
Obſignare lagenas. 608
Obſonia triplicia. 590
Obſoniorum incidendorum ars. 199
Oculi cærulei Germanis. 578
Ocreæ. 248
Octophorum. 344
Oenophorum. 318
Oeſtrum. 173
Oſſa. 59.282.665
Officium. 81
Officium pro nuptijs. 241
Οἶμα. 144
Oleum & operam perdere 355
Olim. 263
Olinthus. 539
Omentum. 570
Omen infelix. 575
Onyx. 268.345
Operari pro ſacrificare. 545
Opicus. 128.130. 277.278
Opiſtographum. 4
Opobalſamum. 61.627
Orbita. 594
Orbus. 116
Orcades inſulæ. 87.88
Orcheſtra. 124.323.324
Oxris. 324
Orgia. 71
Ornus. 7
Oreſtes Tragœdia. 4
Orontes fluuius. 100
Orexis. 274.517
Organum. 267
Oryx. 519.520
Oſculo excipiebantur affines occurrentes. 215
Oſiris. 371
Oſtia fluminum. 159
Oſtrea. 175.378.379
Oua ad expiationes. 289
Ouile in campo Martio. 291
Ouis culta pro numine. 641

P.

PÆan. 236
Paganus. 668.669
Pagina. 335
Palatium. 75
Palfurius. 159.160
Pallas libertas.
Palliatæ fabulæ. 1
Palliolum. 109
Palmata toga. 444
Palæmon Magiſter Quintiliani. 277 278.357
Paludamentum. 271
Palpare, palpari. 14
Panis lacte aſinino maceratus rugas faciem. 279
Pannoſus, pannucius. 455
Papyrus in Ægypto naſcitur. 355.356

Pappare, 311
Pappus, 311
Pappas, 311
Papyrus, 335
Paraſitus verberibus & contumeliis adficiebantur, 206.44
Parcæ tres, 95.478
Parcarum fila alba, nigra, 541
Parentes pueris bono exemplo eſſe debent, 589
Pardus, 517
Πάρμη quæ, 137
Paris pantomimus, 220.332
Paris raptor, 480
Parthaſius pictor, 282
Paros inſula, 221
Paropſis, 118
Parricidij pœna. 401.577
Parthenio, 538
Parthenius, 177
Paſſum, 628
Paſtinaca, 214
Patella,. 240
Patricij qui, 11
Pauimentum, 598
Paulorum familia, 84
Pauonem quis primus appoſuerit, 45
Pauperes in pontibus mendicabant, 171
Pauperes peruiri creduntur, 118.121
Paupertas probitatis cuſtos, 254
Pectem, 268
Peculium, 127
Pecunia dea, 692
Pecunias deponebant Romani apud nummularios, 625
Pecunia quando fieri cœpta, 228
Pecunia vnde, 37
Pedema Lacedæmonicum, 515
Phalæ, 304
Phalaris, 281.378
Phalerę, 514.672
Phanaticus, 76
Pharus, 542.565
Phaſianus, 520
Phaſma, 365
Phecaſia, 132. 694
Phecaſij ſacerdotes, 132
Pherecides, 8
Phidias, 380.382
Philippus pater Alexandri, 538
Philippus Rex, 458.538
Philomela, 334
Philtrum, 306.307
Phocæ, 137
Phœnicopterus, 319.320
Pholus, 538
Phthiriaſis, 8
Picus, 587
Pieria, 317.318
Pierides, 157
Pignorare, 350
Pila, 454
Pinacotheca, 66
Pinna, 193
Pinnirapes, 161.220
Pira quæ laudatiſſima, 509
Piſa vrbs, 568
Pediculari morbo conſumpti, 8
Pegaſus, 114.163.164
Pegma, 172
Pelamis, 340
Peleus, 478
Pelopæa, 334
Peluis, 141.142
Pellea, 465.466
Pellex, 64
Pellis, 472
Penates, 118
Penelope, 64
Penſilis, 49.514
Penſio, 417
Penthateuchum. 904
Penula, 192.330
Perfrigeo, 354
Pergula, 520
Peribonius cinędus. 55
Perillus, 283
Perna, 258.262
Pero, 615
Perſicus pro diuite, 131
Perſona, 109
Petauriſta, 628
Petoriſis. 302
Petoritum, 92
Phæax, 644
Phædra, 490
Phalanx. 62
Piſces ingenti magnitudine, 154
Piſces tyberini laudatiſſimi, 195
Piſo Capurnius, 197
Placenta, 506
Plampedæ fabulæ, 3..
Platanus, 7
Plauſores in theatris conducti, 324
Plectrum, 268
Pleuritis. 586
Plumæ penſiles, 49.

Naſſa. 549
Natalis dies. 532
Natales pro nobilitate. 260
Naufragio liberati tabellas ponebant in templo Iſidis. 514
Naulum. 381
Nauſea. 275
Nequitia. 239
Neronis libido. 23
Nero gladiator, Citharœdus, auriga, 82
Nero Troica ſcripſit. 402
Neſtor. 261.477
Neuia. 10
Niceteria, 103.104
Nidor. 203
Niger pro malo. 96
Nilus. 10
Nili ortus incertus. 464
Nili oſtra ſeptem. 555
Nimbus. 191
Niobe. 235.236
Niues in æſtate. 188
Non omnibus dormio. 21
Nortia. 450
Nouius. 548
Nomen pro debito. 337
Nouus pro ignobili. 406
Nox in Britannia circa ſolſtitium prope nulla. 87.88
Nubere ad octauum vſque maritum licebat. 244
Nudipedalia Iudæorum ſacra. 233
Numæ res geſtæ. 117
Numæ congreſſus cum egeria. 93.94
Numitor pro nobili & diuite. 381
Numidia. 168
Nuper. 37
Nyrtia. 450
Nutrix aſſa, ſicca. 617

O.

Obiter. 137.283
Obſides Romæ ex nationibus longinquis. 88
Obſignare lagenas. 608
Obſonia triplicia. 590
Obſoniorum incidendorum ars. 199
Oculi cærulei Germanis. 578
Ocreæ. 248
Octophorum. 344
Oenophorum. 318
Oeſtrum. 173
Olla. 59.282.66
Officium. 8
Officium pro nuptijs. 24
Oἶμοι. 14.
Oleum & operam perdere 33
Olim. 26
Olinthus. 53
Omentum. 57
Omen infelix. 57
Onyx. 268.34
Operari pro ſacrificare. 54
Opicus. 128.130.277.27
Opiſtographum.
Opobalſamum. 61.62
Orbita. 59
Orbus. 11
Orcades inſulæ. 87.8
Orcheſtra. 124.323.32
Oxeis. 32
Orgia. 7
Ornus.
Oreſtes Tragœdia.
Orontes fluuius. 10
Orexis. 274.5
Organum. 26
Oryx. 519.52
Oſculo excipiebantur affines occurrentes. 21
Oſiris. 37
Oſtia fluminum. 25
Oſtrea. 175.378.37
Oſſa ad expiationes. 28
Ouile in campo Martio. 29
Ouis culta pro numine. 64

P.

Pæan. 23
Paganus. 668.66
Pagina. 3
Palatium.
Palfurius. 159.16
Pallas libertas.
Palliatæ fabulæ.
Palliolum. 10
Palmata toga. 44
Palæmon Magiſter Quintiliani. 278.357 27
Paludamentum. 27
Palpare, palpari. 1
Panis lacte aſinino maceratus erugat faciem. 27
Pannoſus, pannucius. 4
Papyrus in Ægypto naſcitur. 155.15

Pappare, 311
Pappus, 311
Pappas, 311
Papyrus, 335
Paraſitus verbetibus & contumeliis adficiebantur, 206.44
Parcæ tres, 95.478
Parcarum fila alba, nigra, 541
Parentes pueris bono exemplo eſſe debent, 589
Pardus, 517
Πάππα quæ, 137
Paris pantomimus, 220.332
Paris raptor, 480
Parthaſius pictor, 382
Paros inſula, 221
Paropſis, 118
Parricidij pœna. 401.577
Parthenio, 538
Parthenius, 177
Paſſum, 628
Paſtinaca, 214
Patella,. 240
Patricij qui, 11
Pauimentum, 598
Paulorum familia, 84
Pauonem quis primus appoſuerit, 45
Pauperes in pontibus mendicabant, 171
Pauperes peruiri creduntur, 118.121
Paupertas probitatis cuſtos, 254
Pectem, 268
Peculium, 127
Pecunia dea, 692
Pecunias deponebant Romani apud nummularios, 625
Pecunia quando fieri cœpta, 228
Pecunia vnde, 37
Pedema Lacedæmonicum, 515
Phalæ, 304
Phalaris, 281.378
Phaleræ, 514.672
Phanaticus, 76
Pharus, 542.565
Phaſianus, 520
Phaſma, 365
Phecaſia, 132. 694
Phecaſij ſacerdotes, 132
Pherecides, 8
Phidias, 380.382
Philippus pater Alexandri, 538
Philippus Rex, 458.538
Philomela, 334
Philtrum, 306.507
Phocæ, 117
Phœnicopterus, 519.320
Pholus, 538
Phthiriaſis, 8
Picus, 587
Pieria, 317.318
Pierides, 157
Pignorare, 330
Pila, 454
Pinacotheca, 66
Pinna, 193
Pinnirapes, 161.120
Pira quæ laudatiſſima, 509
Piſa vrbs, 568
Pediculari morbo conſumpti, 8
Pegaſus, 114.163.164
Pegma, 172
Pelamis, 340
Peleus, 478
Pelopæa, 334
Peluis, 141.142
Pellea, 465.466
Pellex, 64
Pellis, 472
Penates, 118
Penelope, 64
Penſilis, 49.514
Penſio, 417
Penthateuchum. 904
Penula, 192.330
Perfrigeo, 354
Pergula, 520
Peribonius cinędus, 55
Perillus, 283
Perna, 258.262
Peto, 615
Perſicus pro diuite, 131
Perſona, 209
Petauriſta, 628
Petoriſis. 302
Petoritum, 92
Phæax, 644
Phædra, 490
Phalanx. 62
Piſces ingenti magnitudine, 154
Piſces tyberini laudatiſſimi, 195
Piſo Capurnius, 197
Placenta, 506
Plampedæ fabulæ, 3
Plaranus, 7
Plauſores in theatris conducti, 324
Plectrum, 268
Pleuritis. 586
Plumæ penſiles, 49

Digitized by Google

Naſſa. 549
Natalis dies. 532
Natales pro nobilitate. 260
Naufragio liberati tabellas ponebant in templo Iſidis. 514
Naulum. 381
Nauſea. 275
Nequitia. 239
Neronis libido. 25
Nero gladiator, Citharœdus, auriga, 82
Nero Troica ſcripſit. 402
Neſtor. 261. 477
Neuia. 10
Niceteria, 103. 104
Nidor. 203
Niger pro malo. 96
Nilus. 10
Nili ortus incertus. 464
Nili oſtia ſeptem. 555
Nimbus. 191
Niobe. 235. 236
Niues in æſtate. 188
Non omnibus dormio. 21
Nortia. 450
Nouius. 548
Nomen pro debito. 337
Nouus pro ignobili. 406
Nox in Britannia circa ſolſtitium prope nulla. 87. 88
Nubere ad octauum vſque maritum licebat. 244
Nudipedalia Iudæorum ſacra. 233
Numæ res geſtæ. 117
Numæ congreſſus cum egeria. 93. 94
Numitor pro nobili & diuite. 381
Numidia. 168
Nuper. 37
Nyrtia. 450
Nutrix aſſa, ſicca. 617

O.

Obiter. 137. 283
Obſides Romæ ex nationibus longinquis. 88
Obſignare lagenas. 608
Obſonia triplicia. 590
Obſoniorum incidendorum ars. 199
Oculi cærulei Germanis. 578
Ocrea. 248
Octophorum. 344
Oenophorum. 318
Oeſtrum. 173
Oſſa. 59. 282. 66
Officium. 8
Officium pro nuptijs. 24
Oἶμα. 14
Oleum & operam perdere 35
Olim. 26
Olinthus. 53
Omentum. 576
Omen infelix. 57
Onyx. 268. 34
Operari pro ſacrificare. 54
Opicus. 128. 130. 277. 27
Opiſtographum.
Opobalſamum. 61. 62
Orbita. 59
Orbus. 11
Oreades inſulæ. 87. 8
Orcheſtra. 124. 323. 32
Oxrῖς. 32
Orgia. 7
Ornus.
Oreſtes Tragœdia.
Orontes fluuius. 10
Orexis. 274. 5
Organum. 26
Oryx. 519. 52
Oſculo excipiebantur affines occurrentes. 21
Oſiris. 37
Oſtia fluminum. 15
Oſtrea. 175. 378. 37
Oſſa ad expiationes. 28
Ouile in campo Martio. 29
Ouis culta pro numine. 64

P.

Pæan. 23
Paganus. 668. 66
Pagina. 33
Palatium. 7
Palfurius. 159. 16
Pallas libertas.
Palliatæ fabulæ.
Palliolum. 10
Palmata toga. 44
Palæmon Magiſter Quintiliani. 27 278. 357
Paludamentum. 27
Palpare, palpari. 1
Panis lacte aſinino maceratus erugat faciem. 27
Pannoſus, pannucius. 45
Papyrus in Ægypto naſcitur. 355 35

Pappare, 311
Pappus, 311
Pappas, 311
Papyrus, 335
Paraſitus verberibus & contumeliis adficiebantur, 206.44
Parcæ tres, 95.478
Parcarum fila alba, nigra, 541
Parentes pueris bono exemplo eſſe debent, 589
Pardus, 517
Πάππα quæ, 137
Paris pantomimus, 220.332
Paris raptor, 480
Parrhaſius pictor, 382
Paros inſula, 221
Paropſis, 118
Parricidij pœna. 401.577
Parthenio, 538
Parthenius, 177
Paſſum, 628
Paſtinaca, 214
Patella, 140
Patricij qui, 11
Pauimentum, 598
Paulorum familia, 84
Pauonem quis primus appoſuerit, 45
Pauperes in pontibus mendicabant, 171
Pauperes peruiri creduntur, 118.121
Paupertas probitatis cuſtos, 254
Pectem, 268
Peculium, 127
Pecunia dea, 692
Pecunias deponebant Romani apud nummularios, 625
Pecunia quando fieri cœpta, 228
Pecunia vnde, 37
Pedema Lacedæmonicum, 515
Phalæ, 304
Phalaris, 281.378
Phaleræ, 514.672
Phanaticus, 76
Pharus, 542.565
Phaſianus, 520
Phaſma, 365
Phecaſia, 132. 694
Phecaſij ſacerdotes, 132
Pherecides, 8
Phidias, 380. 382
Philippus pater Alexandri, 538
Philippus Rex, 458.538
Philomela, 334
Philtrum, 306.507
Phocæ, 117
Phœnicopterus, 519.320
Pholus, 538
Phthiriaſis, 8
Picus, 587
Pieria, 317.318
Pierides, 157
Pignorare, 330
Pila, 454
Pinacotheca, 66
Pinna, 193
Pinnirapes, 161.120
Pita quæ laudatiſſima, 509
Piſa vrbs, 568
Pediculari morbo conſumpti, 8
Pegaſus, 114.163.164
Pegma, 172
Pelamis, 340
Peleus, 478
Pelopæa, 334
Peluis, 141.142
Pellea, 465.466
Pellex, 64
Pellis, 472
Penates, 118
Penelope, 64
Penſilis, 49.514
Penſio, 417
Penthateuchum, 904
Penula, 192.330
Perfrigeo, 354
Pergula, 520
Peribonius cinędus. 55
Perillus, 283
Perna, 258.262
Pero, 615
Perſicus pro diuite, 131
Perſona, 109
Petauriſta, 628
Petoriſis. 302
Petoritum, 92
Phæax, 644
Phædra, 490
Phalanx. 62
Piſces ingenti magnitudine, 154
Piſces tyberini laudatiſſimi, 195
Piſo Caputnius, 197
Placenta, 506
Plampedæ fabulæ, 3..
Platanus, 7
Plauſores in theatris conducti, 324
Plectrum, 268
Pleuritis. 586
Plumæ penſiles, 49.

Pappare, 311
Pappus, 311
Pappas, 311
Papyrus, 335
Paraſitus verberibus & contumeliis adficiebantur, 206.44
Parcæ tres, 95.478
Parcarum fila alba, nigra, 541
Parentes pueris bono exemplo eſſe debent, 589
Pardus, 517
Πάρεργα quæ, 137
Paris pantomimus, 220.332
Paris raptor, 480
Parrhaſius pictor, 382
Paros inſula, 221
Paropſis, 118
Parricidij pœna. 401.577
Parthenio, 538
Parthenius, 177
Paſſum, 628
Paſtinaca, 214
Patella, 140
Patricij qui, 11
Pauimentum, 598
Paulorum familia, 84
Pauonem quis primus appoſuerit, 45
Pauperes in pontibus mendicabant, 171
Pauperes peruiti creduntur, 118.121
Paupertas probitatis cuſtos, 254
Pectem, 268
Peculium, 127
Pecunia dea, 692
Pecunias deponebant Romani apud nummularios, 625
Pecunia quando fieri cœpta, 228
Pecunia vnde, 37
Pedema Lacedæmonicum, 515
Phalæ, 304
Phalaris, 281.378
Phaleræ, 514.672
Phanatiens, 76
Pharus, 542.565
Phaſianus, 520
Phaſma, 365
Phecaſia, 132. 694
Phecaſij ſacerdotes, 132
Phetecides, 8
Phidias, 380.382
Philippus pater Alexandri, 538
Philippus Rex, 458.538
Philomela, 334
Philtrum, 306.507
Phocæ, 117
Phœnicopterus, 319.320
Pholus, 538
Phthiriaſis, 8
Picus, 587
Pieria, 317.318
Pierides, 157
Pignorare, 330
Pila, 454
Pinacotheca, 66
Pinna, 193
Pinnirapes, 161.120
Pira quæ laudatiſſima, 509
Piſa vrbs, 568
Pediculari morbo conſumpti, 8
Pegaſus, 114.163.164
Pegma, 172
Pelamis, 340
Peleus, 478
Pelopæa, 334
Peluis, 141.142
Pellea, 465.466
Pellex, 64
Pellis, 472
Penates, 118
Penelope, 64
Penſilis, 49.514
Penſio, 417
Penthateuchum. 904
Penula, 192.330
Perfrigeo, 354
Pergula, 520
Peribonius cinędus. 55
Perillus, 283
Perna, 258.262
Pero, 615
Perſicus pro diuite, 131
Perſona, 109
Petauriſta, 628
Petoriſis. 302
Petoritum, 92
Phæax, 644
Phædra, 490
Phalanx. 62
Piſces ingenti magnitudine, 154
Piſces tyberini laudatiſſimi, 195
Piſo Capurnius, 197
Placenta, 506
Plampedæ fabulæ, 3..
Platanus, 7
Plauſores in theatris conducti, 324
Plectrum, 268
Pleuritis. 586
Plumæ penſiles, 49.

Pluteus. 4
Pocula archetypa. 27
Pocula obſcœnitatibus cælata. 73
Podex, 55
Podium, 84
Ποιήματα, 141
Poetice natura magis, quam arte conſtat. 327.28
Poetæ macri & exiles picti. 324
Poetæ in Bacchi tutela. 327
Poetæ ſeceſſus amant. 326.23
Poetæ in luco Martis. 3.6
Poetæ inſani. 325.327
Pœtus Thraſea. 181.185
Pollices premere. 644.98
Pollinctor. 97
Pollio. 350
Pollio Crepereius. 416
Polycletus. 131.132.382
Polyphemus. 592
Poma in aggere. 204
Poma ſicca non nocent. 508
Pomœrium. 415.416
Pompæi mors. 483
Pompeius Falco. 13 170
Pompeius Ruffus. 170
Pons Æmilius. 212
Portæ caſtrorum duæ. 664
Poteſtas. 455
Pontia. 310.311
Ponticus poeta. 332
Pontifex vnde. 160
Pontina palus. 147
Popanum. 294
Poppea formæ cultrix. 279
Popina, 510.391
Popularis. 98
Popyſma. 301.302
Portum ſectiuum. 608
Porthmeus. 141
Porticus Trajanarum thermarum. 211
Portigo. 69
Portitor. 97.142
Portus Auguſti. 542
Poſides ſpado. 600
Præceps, pro præcipitio. 456
Pragmatici. 338.340
Praſinæ gemmæ. 277
Præcipio. 620
Præco. 33.120.318
Præcordia. 51
Præfica. 480
Prægustator. 310
Præneſte. 601
Præputium. 245
Præiens. 44
Prætexta. 28.32.36.89.480
Prætextatæ fabulæ. 2
Prætextatus ſermo. 89
Prætorium. 27
Pretor ludis præerat. 528
Prætor. 33
Priapus. 267
Priuignus vnde. 129
Prochyta inſula. 92
Proculeius. 16.167.334
Prodigus. 344
Profanus. 70
Profiteri, apud ærarium nomina filiorum. 426
Progne. 313
Prometheus. 387
Prometheus ignis cælici fur. 175.650
Procœmium. 144
Propinare. 200
Proſeucha. 145.146.695
Proſtare. 17
Proſtibulum. 17
Proſtituere. 17
Protogenes. 104
Prouincia. 18.88
Pruina. 160
Pruna Damaſcena. 107
Pruſia. 465
Pudicitia dea. 210
Pudor quid. 61.76.491
Puer pro filio. 141
Pueri meritorij. 135
Pullulare. 266
Pullus. 131
Pulmentaria. 352
Pulpitum in ſcæna. 403
Puls. 506.670
Pultè vſi Romani vice panis. 506 670
Puluinar. 227.319
Pumex. 368
Purgatio ignis, aquæ, ſulphuris. 85
Purpura. 36
Purpureis veſtibus vſi in prælio. 337
Puſio. 212
Putei breues habendi. 135
Pygargus. 519.520
Pygmæi. 286 578
Pylades pro amico. 668
Pyrgus. 590

Digitized by Google

Pyrithous, 7
Pyrrhus, 546.547
Pythagoræ victus & cibus, 1.5.661. 652
Pithya, 583
Pytiſma, 526
Pyttacus, 54
Pyxis, 82

Q

Quadra, 179
Quadrans, 318
Quadruplator, 14
Quatinus, quatenus, 546
Quinquatria, 456.457
Quintilianus, 252.352.354
Quirinus, 81
Quiritare, 101
Quotus, 101

R

Ramex, 473
Raſa, 73
Ratiocinium diurnum, 281
Raneus, 2
Ranola, 415
Rechedipna, 103
Recitationes Romæ fieri ſolitæ, 1. 224
Recutitus, 604
Redimiculum, 70
Regina pro Iunone, 532
Rei capillum demittebant, 658
Reponere, 2
Reſina, 384
Reſupinare, 112
Retiarius, 84.398.399
Reticulum, Reticulus, 73.540
Rex, 42.324.392
Rhadamantus, 6
Rheda, 91
Rhenus, 303
Rhetor quis, 16.276
Rhetorum certamen Lugduni, 16
Rhetus, 360
Rhinoceros, 342
Rhodos, 254.255
Rhombus, 158
Rictus, 476
Riualis, 225.550
Rixa, 144
Robur, 64.21[illegible]
Roma euerſa [illegible], 433
Romam Nero incendit, 402. 691
Romanorum origo, 80.413
Romæ vici obliqui, 136
Romulus, 413
Roſcius Otho, 637
Roſtra in foro, 458
Rota figularis, 175
Rubore perfundi probitatis indicium, 506
Rubrius, 169
Rubrica, 616
Rubeta, 25.314
Rubrenus lappa, 328.329
Rudens, 223
Rudis, 224
Rude donare, 349
Ruinam grauiorem ſentiunt qui loco ſunt editiori, 456
Ruffus, 356
Ruffatus color, 337
Rutuli, 312
Rutilius, 497.577

S

Sabbatum. 602. 232
Sabelli. 123
Sabini frugi. 122
Sacculus. 625
Sacer. 37.70
Sacerdotes qua carne veſcebantur. 294
Sacramentum, 669
Sacrarium, 284
Sacrorum feſtiuitas per dies ſeptem, 645
Sacrificantes velabant caput, 269
Sacrificiis neceſſaria taciturnitas. 543
Sagina. 161
Sagum. 304
Saguntus. 183
Saguntini obſeſſi. 651
Sagarius, 304
Salenus Baſſus. 331
Sales. 415.416
Salij. 307
Saltuarius. 352
Samos inſula. 665

Samothracia, 118
Sanctus, 112
Sandapila, 393
Sanna, 257
Santones, 389
Sanus pro prudens, 327
Sapientia pro philoſophia morali, 581
Sappho, 63
Sarcophagus, 668
Sarculum, 147
Sardanapalus, 493
Sardonyx, 268 575.345
Sarmatæ, 52.53
Sarmentus, 179
Sarracum, 139
Sarrana purpura, 443.444
Sarranus, 331
Sartago, 449
Satelles, 171
Sarot, 145
Saturni ſidus cuius naturæ, 298 299
Saturnus mons, 214
Saturnus, 557
Saturnalia, 335.422
Sauromatæ, 656
Scabies, 68
Scenici infames, 397
Scalæ gemoniæ, 340
Scaphium, 250
Scauri integritas, 60
Scelera deliberata grauiora, 314
Scindere, 350
Scipio Naſica, 117
Scipio Numantinus, 365
Scipiones, 86
Scœnobates, 105
Scrinium, 252
Scrobs, 598
Scurra, 156
Scylla & Charybdis, 642
Seculum, 148
Secundus Carinas, 355
Secures cur faſcibus virgarum colligari. 115
Sedere, pro iudicare, 339
Seges, 610
Segmentum, 220.222
Seianus, 447.448
Sella pro lectica, 40.344
Seleucus, 473
Sellaria, 115
Semeſtris, 333.334
Semiramis, 76
Semodius, 598
Senator à Nerone coactus mimum agere, 404
Senator ab equite pretexta diſtinctus. 124
Senatorius cenſus, 491
Seneca, 401.440
Senecæ vita & mors, 196
Senes honorandi, 560
Senior pro ſacerdote, 560
Senſus communis, 377
Sententia, 386
Sentina, 223
Serapis ſimulacrum, 294
Setes, 271
Sergiolus, 223
Serui lorarij, 282
Serui capite raſo accipiebant pileum. 542
Serui formoſi magno emebantur olim, 189
Serui ſtigmate notati, 580
Seruilia, 488
Seruis dominos accuſandi poteſtas data, 452
Serui priuati, publici, 443
Serui venalitij in cataſtis, 521
Serui in ergaſtulis, 510
Seruorum multitudo Romæ, 118
Seruus domini delator etſi patriam conſeruaſſet cruci adfixus, 412
Seruis nomina poſita ex gentibus ſuis, 264
Seryphus, 299.467
Seſtertius & ſeſtertium, 31
Setinum vinum, 441.184
Sextarius, 274
Sibylla, 91.386
Sibaris, 254.255
Sicyon, 104
Siene, 517
Sigma, 509
Signare, 388
Signator, 24
Siligineus panis in delicijs, 191
Siligna, 505.506
Siluis poeta ſatyricus, 6
Sillanus, 370
Siluano qui ſacrificarint, 276
Silurus, 155.157.608
Simulantur in ſacris quæ exhiberi non

poterant. 291
Simpuuium. 262. 263
Sinciput. 564
Siparium 395. 687
Sipho. 258
Siſtium. 566
Siſyphi ſaxum. 559
Situlæ in ſordibus educendis vſus. 302
Smaragdus. 279
Socrates cicuta necatus. 355
Socratis mors. 380. 581
Solea. 308
Solœciſmus. 278
Solon. 483
Solſtitium. 166
Solymæ. 295
Somnus interruptus ægritudinem parit. 135
Sophiſta. 348
Sordes. 607
Sordidus. 44
Sors. 302
Sortilegorum locus in curo. 302
304
Soſtratus. 468. 470
Spado. 10
Spectaculis olim indifferenter viri cum mulieribus intererant. 519
Specula. 154
Sperma quomodo fiat. 416
Speculum. 564
Spira. 400
Spirhamæi. 286
Sponſalia. 212
Sponſio. 530
Spuere in ſinum. 336
Spuilla. 192. 193
Statilia Meſſalina. 273
Statio. 252. 497
Statij patria. 332
Statuæ triumphales. 363
Statuæ vbi poni ſolitæ. 41
Statuæ in quadrigis. 341
Statuæ equeſtres. 341
Statuæ poſitæ viris claris. 322
Stemma. 364
Stentor. 568
Sterilis vnde. 72
Sterilitatis remedia. 82. 83. 693
Stertere. 21
Sthenobœa. 490
Stigma. 471
Stipendium. 31
Stipes ſparſæ à numeratijs. 362
Stipulatio. 348
Stipulatio nuptialis. 212
Sciataria. 342
Stoici. 571. 66
Strages. 409
Stragula. 139
Stratocles comœdus 110
Strebligo. 278
Strigilis. 140
Structor. 519
Struma. 487
Studium 134
Stupere. 552
Sturio. 608
Sub. 60
Subligar. 218
Subſellium. 323. 443. 666
Succidia. 510
Succinum. 421. 301
Sue abſtinent Iudæi. 603
Sufflamen. 389. 390. 671
Suffragia empta. 451
Sulmo. 238
Sulpitia poëtria. 682
Sulpiciorum familia. 365
Sumen. 520
Summa. 106
Supercilia fuligine denigrari ſolita. 72
Supercilium. 234
Supinus. 24
Supparium. 395
Suppoſitus filius. 306
Surdus. 329
Sus prægnans propria terræ hoſtia. 70.
Sylla primus tabulam proſcriptionis propoſuit. 58
Syllæ crudelitas & mors. 8
Syllateria. 103
Symplegades. 643
Syrenæ tres. 436
Syrma. 643. 404

T.

Tabella votiua naufragij. 535. 632
Taberna. 61
Tabernariæ comœdiæ. 2
Tabula. 66

Digitized by Google

Tabularium. 66.78.
Tablinum. 65
Tabraca. 472
Tæda. 48
Tages. 561
Tabus. 101
Talentum. 628
Tauaquil. 298. 299
Tarpeius mons. 214.533
Tarquinius ſuperbus. 166
Tarſus. 113
Tata pro patre. 311. 10
Taurea. 285
Taurici. 653.
Tectoria. 280
Teges. 358
Telephus comœdia. 3
Temetum. 644
Templa veteres non ſine veneratione præteribant. 257
Tentyra. 646
Teredo. 321
Tereus. 319
Tergeo. Tergo. 598
Terminus. 670
Terpſichore. 322
Terræ filius. 167
Teſſera. 350
Teſta. 142. 525
Teſtamentum caducum. 428
Teſtamenta modica. 24
Teſtis locuples & aſſiduus. 118
Teſtudinis inuentor Mercurius. 268
Teſtudines vſui in le ctis ornandis. 512
Teutranrus. 3
Theas. 653
Thalaſſicus color. 73
Thales mileſius. 581
Theatra ex ceſpite 124
Theatralis victoriæ præmium. 360
Thebaris conditor Buſiris. 640
Thebæ ſeptem habens portas. 555
Themidis oraculum. 26.28
Themiſon. 474
Theodorus Gadareus. 350
Thermæ. 497
Therſites. 412
Theſeis. 2. 20
Theſmophoria. 215
Theſſalia veneficiis nobilis. 307
Thorax. 202
Thraſillus. 300. 301
Thraſilus. 656
Thraſymachus Sophiſta.
Thrax. 1
Thule. 6
Thuſcus. 2
Thymele mima. 13. 15. 3
Thumelicus. 15. 2
Thyrſus. 3
Tiara. 287. 289. 4
Tibicen. 1
Tigillum. 3
Tigillinus. 22
Tignum. 1
Tigris. 2
Timor.
Timor ſoluit ventrem. 6
Tinea. 3
Tyrus. 5c
Titulus pro honore. 1
Titulati 27
Trypherus. 5
Toga. 438. 32. 115. 6
Togatæ comœdiæ. 1.
Tollere pro educare. 2
Tomacula. 45
Tonitru æſtiuum. 6.
Tonitrui cauſſa. 5
Tonſores Romæ diu nulli. 1
Torques. 67
Torrens pro copioſus. 1c
Tortor.. 281.2
Trabea. 410.44
Traducere. 320. 368. 5c
Traianus princeps. 3
Tralles oppidum. 1c
Tribades. 25
Tribunal. 66
Tribuni ſacroſancti. 3
Tribunorum duo genera. 3
Tribuni ærarij officia. 36
Tribunorum conſularis poteſtas po. reges exactos. 14
Tribus vel ruſticæ ſunt, vel vrbanæ. 339
Triclinium. 43.107. 18
Triens. 141. 14
Trifurcifer. 39
Tripus. 31
Triſcurria. 39
Triuiale. 32
Triumphalis habitus & inſignia. 445
Troglodita. 51
Tſiro. 27.

Trophæum

Trophæum. 460
Trulla. 111
Trutina. 275.
Tubera. 197. 198
Tubicen. 78.97.607
Tullus Hoſtilius. 189
Tunica. 82. 84
Tunicali retiarij. 400
Turnus. 9
Turtur. 214
Turor. 378. 454.
Tybur. 127 508
Tydides. 640
Tyreſias. 587
Tyrius. 491
Tyrones vbi eruditi. 498
Tyrus. 12

V.

Vacare. 9
Vacuus. 91
Vadimonium. 131. 132
Vagellus Mutinenſis. 667
Vagitus. 354
Valerius Coruinus. 36
Valerius Licinianus. 351
Valerius Voleſus. 394
Valuæ. 162
Vanus. 366. 670
Varix. 270
Varicoſus. 270
Vaſcones. 653
Vaticanus collis. 263
Vatiniani calices. 187. 188
Velarium. 172
Vellus. 64
Vellus pro oue. 532
Velleris aurei fabula. 6
Venæ tres in brachio. 214
Venafranum oleum. 192
Veneficia ex ranæ viſceribus. 99
Venenum vino miſceri ſolitum. 25
Veneris ſidus. 298. 300
Veneris cum Marte congreſſus. 59
Venetus color. 73. 123
Ventidius. 354.355.501
Ventilare. 11
Ventorum natura & genera. 5
Venuſia. 19
Verna. 11. 416
Virginius Ruffus. 402
Verres. 58. 201. 383.
Verpus. 604
Vertere ſolum. 504
Veruex. 145. 146
Veſpertugo veſper. 366
Veſtalis vitiatæ pœna. 151. 152
Veſtes ex pellibus. 209
Veſtes ſciſſæ in luctu. 480
Veſtes æſtiuæ. 12
Veſtibulum. 42
Viator. 339
Victimæ victatæ. 549
Victimarum cornua mero perfuſa. 533
Victimarum carnes venditæ. 511
Victoriæ templum. 38
Vicus. 54
Villicus. 128
Viminalis porta. 104
Vindicius. 412
Vinum albanum. 184
Vinum opimianum. 184
Vinum malum mentem turbat. 181
Virginia. 485
Viris viri nupti. 27. 78
Virro. 419
Vita breuis feliciſſima. 478
Vitellius. 75
Vitis geſtamen centurionum. 615
Vitium. 56
Vitij alieni corrector vitio careat. 54. 57
Vitta. 152
Viuarium. 160
Viuere dupliciter homo dicitur. 378
378
Vmbella. 421
Vmbo. 62
Vnco trahere. 449. 586
Vnda pro multitudine. 137
Vnguenta potui immixta. 2[illegible] 696
Vnguentum ſpicatum. 280
Vnguentatum caput, capilli. 417
Vnicus. 644
Vniones penſiles ex auribus matronarum. 279
Vulſcorum oppida. 406
Volſini. 127
Volumen. 4
Voluptas duplex. 29
Vomica. 567
Vomitus orexim prouocat. 274

Votum pro ſiſio. 307
Vota fixa ad templa in ceris. 434
Votiuus. 535
Vox fracta. 76
Vrceolus. 119
Vrna. 476
Vrſi Afri. 168
Vrſorum grauis ſomnus. 137
Vruca. 252
Vuæ ollares. 509
Vultus. 563
Vulua. 59
Vxori locupleti maritus pro ſeruo. 230
Vxorem pudicitia à maritis vendita. 21.119.

X

Xerampelinæ veſtes. 287.289
Xerxis inſania in apparatu bellico. 469
Xyma luna. 333

Z

Zelates Armenius. 88
Zelotypia. 187. 253
Zeno ſtoicus. 66
Zona. 632

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

OMNIVM VOCA-
LORVM QVAE IN
OMNIBVS D. IVNII
IVVENALIS SATYRIS

repeciuntur, vnâ

CVM

RERVM, EPITHETORVM AC
Phraſium Singularium Annotatione: tam ad linguæ
Latinæ, quàm ad poëſeos rectum vſum
concinnatus ac editus.

M. D. C. XIII.

Digitized by Google

TYPOGRAPHVS LECTORI.

CVM principes poëtas Indicum luculentium corollarijs ornatos iam fuiſſe, Philomuſis gratularer mihique gauderem, Benigne *Lector, vnum Aquinatem Aquilámque Satyrographorum hoc ornatu adhuc caruiſſe grauiter ferebam. Noua igitur Iuuenalis cum Scholiaſtis & interpretibus ſuis editione, parata, ſuſcepta, abſoluta, nondum confectum eſſe negotium credidi, nec volumen ad vmbilicum ducendum, nec plane mihi conquieſcendum, donec id quod deerat ſupplerẽ, & abſolutiſſimum atque* εὐμηχανώτατον *Indicem* τῶν πάντων τῶν λέξεων *adiungerem. Hoc pleriſque pergratum, nemini quantumuis* δυσκόλῳ & δυσαρέστῳ *ingratum fore exiſtimo. Ceterùm ſi quædam etiam hic* σφάλματα *exciderint, lubens his te ignouiſſe velimus, & humanitate aliquid condonare, bonis vti frui, praua dirigere, & erranti via comiter monſtrare.* Bene vale.

INDEX

ABSOLVTISSIMVS
OMNIVM VOCABVLORVM
QVÆ IN D. IVNII IVVENALIS
Satyris, reperiuntur.

Numerus in hoc Indice prior iſto charactere i. ij. v. x. &c. Satyram, poſterior verò arithmeticus 1. 2. 3. 4. 5. 6. &c. numerum verſuum cuiuſque Satyræ, deſignat.

A
A, j. 36. 99. iii. 71. 89. 105. iiij. 3. v. 44. 108. vi. 26. 35. 69. 527. 138. 253. 375. 502. 551. ix. 15. 140. &c.
Ab, ij. 81. iij. 1 9 v. 124. 134. 154. xi. 113. &c.
Abaci, iii. 204.
Abditus, vi. 237.
Abdomine, ij. 86.
Abdomine tardus, iiij. 107.
Abeſt, vi. 294.
Abit, vi. 127.
Abeunt, i. 132. vj. 311.
Abi, xiv. 2 3
Abeant. xiv. 149.
Abicit, xv. 17.
Abies longa, iii. 255.
Ablegandæ, xiv. 202.
Abluet, vi. 523
Abnego, xiij. 94.
Abnuat, vi. 539.
Abnuerit, xv. 104.
Abollâ raptâ, iiij. 76.
abollæ maioris, facinus. iii. 115.
Abortiuo, vi. 367.
Abortiuis, ij. 32.
Abreptum, xiii. 175.
Abrumpere. ii. 116.
A. turta, vi. 648.
Abrupto, xiv. 250.
Abſcendere, xii. 18.
Abſcondit, viij. 203. ix. 33.
Abſcondente, vi. 120.
Abſenti, i. 123.
Abſit, iiij. 130. xvi. 25.
Abſoluitur, xiij. 3.
abſtinet, vi. 534. xi. 171. xv. 11.
Abſtineas, xiv. 38.
Abſtinuit, xiv. 99. xv. 173.
Abſtuleris, vi. 330.
Abſtulit, iiii. 19. 151. viij. 242. x. 286.
Abſumto, xv. 91.
Abundat, ii. 8.
Acne, vi. 70.
Accedente, xj. 85.
Acceptiſſima, iij. 58.
Accidit, xii. 29.
Accipere, x. 295.
Accipis, vj. 76.
Accipit, iij. 103. vi. 471.
Accipimus, ix. 31.
Accipiunt, iij. 133. x. 229. xij. 88.
Accipies, i. 99.
Accipient, ij. 83.
Accipe, iij. 187. 295. iij. 65. vij. 36. 165. 243 xiii. 120. xiv 191. xv. 32.
Accipiat. j. 41. 55. viij. 88.
accipiat te, vij. 147.
Accepta, vi. 113.
Acceptæ, xiij. 186.
Accepto, xiii 29.
Accurrit, iii. 215.
Accuſare, iij. 54.
Accuſat, vi, 143.
Accuſet, ii. 27.
Accuſator, j. 264.
Accuſatori, xiij. 187.
Acer, ii. 28. vii. 190.
Acris, x. 252.
Acre malum, vi. 109.
Acri xiii. 216.
Acres, xi. 165.
Acribus, xiv. 322.
Acrior, xv. 62.
acerbum, xi. 44.
Acerbi, vii. 57.
Acerbo, xiv. 18. 54.
acerſecomes, viii. 128.
aceruus, viii. 100.
aceruo, xiij. 10.
aceruo pleno, vi. 363.
aceruos glandis, xiii. 57.
aceſtes, vii. 235.
aceto, iii. 292.
aceto montẽ rumpit, x. 153.
Aceto Phario, xiii, 85.
acheæ fæcis, iij. 61.
achilles, j. 163. viij. 271. xiv. 214.
Achilles iam grandis virgæ metuens, vii. 210.
Achillis, xi. 30.

a 3

Digitized by Google

Achillem raptum, x. 256.
Acies lata, ix. 55.
Acies pueriles, xv. 60.
Acilius, iiij. 94.
Accœnomatus, vii. 218.
Aconita, i. 158. vi. 638.
Aconita miſcuit, viij. 219.
Aconita nulla bibuntur fictilibus: tunc illa time, &c. x. 25.
Acquirenda, xiv. 123.
Actum, vi. 58. xiv. 149.
Actum nihil eſt, x. 155.
Acta, ii. 136. vii. 104.
Actorum, ix. 84.
Actoris, ii. 100.
Actiaca carina, ii. 109.
Acu, vi. 497.
Acu obliquâ, ii. 94.
Acumen priſcum, iiii. 102.
Acuta, v. 89.
Acutos vngueis, v. 41.
attegias Maurorũ, xiv. 196.
Ad, i. 104. 131. ii. 156. vi. 295 526. ix. 131. xi. 49. &c.
Adamas notiſſimus, vi. 155
Adde, xii. 46.
Adde quod, xiv. 114. xv. 47.
Addat, i. 118. 147.
Addit, xiii. 82.
Additur, x. 151.
ademit, xvi. 37.
adeò, iii. 274. vi. 59. viii. 183. x. 297. xi. 131. xii. 36. xiii. 59. 183. xiv. 234.
Adfari, xiv. 211.
Adfectus mutuus, xv. 150.
Adfectibus, xii. 10.
Adfers, vi. 167.
Adfert, vi. 609. vii. 215. ix, 91.
Attulit, iij. 75.
Adferre, vi. 416.
Adfertur, v. 87.
Adfixit, ix. 149.
Adhibere, v. 16.
Adhibet, iii. 135.
Adhuc, iii. 215. iiij. 10. vj. 193. 128. 128. 501. vij. 196. viij. 36. x. 116. xij. 15. xiij. 41. xv. 35. &c.
Adipata liuida, vi. 630.
Adiuta, vi. 505.
Adiuuat, xii, 42.
Admirari, vii. 31.
Admirabilis, xiii. 33.
admirabile, iv. 39.
Admirandiſque, x. 11.
Admiratio, vj. 645.
Admittere, xiv. 217.
Admittimus, iii. 171.
admittitis, i. 21.
Admittunt, iii. 235. xiij. 237
Admiſit, vi. 463.
Admittere, vi. 328.
Admittas, x. 340.
Admiſerit, x. 255.
admittentia, v. 69. v. 65.
Admotáque, vi. 496.
Admoto tauro, viij. 82.
Admotum, vi. 426.
Admouet, x. 329.
Admoueas, ii. 148. xiv. 12.
Adnotet, xiv. 195.
Adnuit, iij. 318.
Adoperta, viij. 145.
Adora, vi. 47.
Adorat, iii. 300. vi. 321.
Adorat crocodilem, xv. 2.
Adorant nihil præter nubes, &c. xiv. 97.
Adoratum, x. 62.
adorandæ robiginis, xiii. 148.
adpoſitam, vij. 192.
atque, xiv. 188.
adquirendi, xiiij. 115.
adquirendi votum inſatiabile, xiv. 125.
Adriaci rhombi, iiij. 39.
adſeculæ, ix. 48.
adſpicere, vii. 68.
adſpice, ij. 166. v. 80. vi, 261. x. 193. 209. xij. 61. xiij. 76.
adſpiciat, xiv. 69.
adſpiciendus, x. 241,
adſpecti, iiij. 143.
adſpectu, vi. 460.
adſtringit, viij. 148.
adſueti, xv. 167.
adſum, i. 102.
adeſt, iiij. 107. v. 63. vj. 220. x. 25. xij. 67.
adſunt, xi. 71.
adſint, ix. 40.
aduectæ, ix. 23.
aduectus, iij. 83.
aduexiſſe, xiv. 271.
aduentum, vi. 517.
aduerſis, xiij. 156. vrgentibus, xii. 53.
adulanti, iii. 86.
adulator cæcus, iiij. 116.
adultæ, xv. 138.
adulter, j. 78. ij. 29. iii. 145. vj. 328. 403. 566. ix. 80. x. 318.
abditus & ſecretus, vi. 237. nocturnus, viij. 144. publicus, x. 311.
adultera, xiv. 25.
adulterium turpe mediocribus, xi. 175.
aduocat, vi. 236.
aduolat, vi. 226.
adyti vocem, xiij. 205.
æacus, j. 9.
æacidæ ſimilis, viij. 270.
ædem, vi. 527.
ædem conducere, iij. 31.
ædem Fortunæ atque Herculis vincens, xiv. 90.
æde Muſarum & Apollinis, vij. 37. flagranti. iij. 139.
ædes, iij. 222. iiij. 7. Maculonis, vii. 40. egregias, x. 16.
ædicula, viij. 111.
ædificare, x. 264. domos, xv. 153.
ædificat, vj. 502.
ædificator, xiv. 86.
ædilis, x. 102.
ædilibus, iij. 162. ſummis. iij. 179.
ægæi pater, xiij. 81.
ægęi maris, xiij. 246.
æger, iij. 232. iiij. 3. xii. 123.
ægra, vj. 579.
ægri, x. 207. veteris, ix. 16. dubii, xiii. 124
ægro. vii. 52. ix. 18.
ægram, xii. 95.
ægris nocentibus quum ſperare conceſſum ? xiij. 234. ſperantibus quartanam, iiij. 57.
ægros, x. 221.
ægrotante viro, vj. 388.
Ægyptus, xv. 116, horri-

daſbarbara, xv. 45. demens, xv. 2.
ægypti. vi. 526.
ægyptius, i. 130.
ælia pauper. vj. 72.
æmilianos ſtantes, viij. 3.
æmilio, vij. 124.
ęmilius pons. vj, 32.
æmo, vj. 198.
ęmula Piecnis, xi. 74.
ænea lampas, iij. 285.
æneas paruulus, v. 138.
æneę coxam, xv. 67.
æneam, i. 162.
ænigmata legum, viij. 50.
æno, viij. 86.
æno ardenti, xv. 81.
aëneus, xiij. 115.
æolio carcere, x. 181.
æoliis, j. 8.
æquus, xvj. 56.
æqua, viij. 177. poteſtas, iiſj. 71.
æquales, iij. 177.
æquare, xiv. 257.
æquat, iij. 88. vj. 322.
æquanda pericula, xiv. 314.
æquantem, iiij. 16.
æquor, j. 81.
æquore. viii. 61. æquore toto, iiij. 54.
æquora Getula, xiv. 279. incluſa, xij. 75.
aër ſummus, vj. 99. Bæticus, xij. 42.
aëra, vj. 306. xiij. 169.
aëre craſſo, x. 50.
æris, vij. 61.
ære, ij. 118. 152. ix. 122. domat, vj. 235. minuto, vj. 545. paterno, xj. 39.
ęra, vj. 125. 441. vij. 217. caſtrorum, xvj, 55.
ærata, xiv. 259.
ærea frons, xi. 96.
ærugine tota, xiij. 61.
ærumnæ, iij. 210.
ærumnas herculis, 61. x. 3.
æſtibus, iiij. 87.
æſtiuam, xiv. 131.
æſtiuum, j. 28. æſtiuum tonat, xiv. 295.
æſtuo, ij. 71. iii. 103.
æſtuat, iij. 50. infelix, x. 169.
ætas, viij. 71. xiij. 28. ferrea. vi. 23. digna ſupercilio, v. 61. defluit, vij. 32.
ętate, vi. 498. xiv. 161. metelli, xv. 109.
æthiopis, vj. 599.
æthiopem, ij. 23. cycnum vocamus, viij. 33.
æthiopum, x. 150.
æui eiuſdem, iiij. 94.
æuo, vj. 2 3. longo, x. 255. illo, xiij. 53. noſtro, xv. 32.
Affectare, ij. 106.
Affectas. xj. 33.
Affectat, x. 209.
Affectus, vi. 214.
Affectu, viij. 161.
Afferre, iiij. 85.
Affert, xiv. 78.
Afferat, xiv. 198.
Afferimus, xii. 56.
Afficit, vii. 85.
Afficiunt, viij. 268. xiv. 24.
Affirmat, vi. 58.
Affixus, v. 40.
Affixa, x. 133.
Africa nutricula cauſſidicorum, vij. 149. percuſſa Mauro Oceano, Niloque admota repéti, x. 148.
Afræ auis, xj. 142.
Afris, v. 151.
Afros tenues, viij. 120.
Agamemnona, xiv. 286.
Agamemnonidæ, viij. 215.
Aganippes, vallibus deſertis, vij. 6.
Agathyrſi humanes, xv. 125.
Aggeris molem, xvj. 26.
Aggere, v. 152. vj. 187. vētoſo, viij. 43.
Agere, ix 43.
Agit, xiij. 110. rem, iii 305.
Agimus, ij. 51. vij. 48.
Agunt, j. 85.
Agebas, ix. 9.
Agebat, vij. 145. 144.
egiſti, vij. 192.
egit, viij. 187.
egimus, vij. 125.
Age, xiv. 192.
Agite, vii. 20.
Agas, ij. 71. iij. 291. iiij, 14. viii. 76.
Agant, j. 9. vj. 402.
Ageres, viij. 186.
Agerent, iiij. 49.
Agitur, iiij. 35. xiij. 28. xv. 97.
Agatur, iiij. 66. vj. 394. 499.
Agerentur, vj. 535.
Agendi, xvj. 49.
Agendis, xiv. 72.
Agentem, xiij. 32.
Agauen, vij. 87.
Ager Tripholinus, ix. 56.
Agri, iij. 141. xiv. 172. culti, xiv. 159.
Agro, vj. 58. Laurenti, j. 107. Tiburtino, xj. 65. Turni, xii. 105.
Agrum, ix. 45. R egis, vi. 524.
Agrorumque, xi. 41.
Agris, ij. 79. xiv. 71.
Agros, iiij. 27. gelidos. iij. 322. venales, xiv. 151.
Agello, viij. 109. paterno vj. 57.
Agili, ij. 142.
Agitare, x. 33.
agitas, xiv. 68.
agitat, xiv. 284.
agitant, vij. 168. clunem, ij. 21.
agitem, j. 52.
agitet, vj. 251.
agitent, v. 69.
agitentque, vi. 474.
agminis longi, x. 45.

agmine, iij. 162. x. 280. magno, iij. 244. facto, x. 218.
agmina, iij. 258. cuncta, xv. 56.
agna aperta, vi. 391. coronata, xiii. 63. Euganea, viii. 15.
agnam niueam, xii. 3.
agnatorum, x. 141.
agnoſco, viii. 26.
agnoſci, vi. 467.
agnoſcit, x. 234.
agnitus, j. 99.
agnoſcendus, viij. 206.
agnum, ij. 123.
agreſtem, xiij. 39.
agrippa, vj. 157.
agrippinæ, vi. 619.
aiax, x. 84. xiv. 213. xv. 65. pallidus, vii. 115.
ait, iiij. 131. v. 18. ix. 63.
alabandis, iii. 70.
alanta, viii. 32.
alapas Mamercorum, viii. 192.
alas, iii. 25. vellendas, xi. 157. grandes, xiv. 195.
alis madidis, x. 178.
alba diruta, iiij. 61.
albana, iiij. 100.
albanam arcem, iiii. 145.
albani veteris, xiii. 214.
albanis montibus, v. 33.
albaque, xiij. 117.
albæ, iii. 179. xiij. 141.
albi, xii. 65.
albo. ii. 112.
albis, i. 111.
albinam, iii. 130.
alceſtim, vj. 652.
alcinoo xv. 15.
alcitheon Pacci, vij. 12.
alea, j. 88. turpis, xi. 174. pernox, viij. 10. damnoſa, xiv. 4.
alexander, xiv. 312.
algæ, iiij. 48.
alget, i 74.
algentem vii. 183.
alimentis talibus, xv. 93.
aliptes, iii. 76. callidus, vi. 421.
aliquando, iij. 184. vi. 359. ix. 28.
aliquis, i. 74. iij. 120. vi. 586. 631. xi. 86. xiii. 49. xiv. 21. 134. xv. 24. &c.
aliqua, vi. 15.
aliquem. iiij. 126. vi. 280. xi. 202 xv. 170.
aliquam, xii. 110.
aliquo, viii. 73.
aliquos, ii. 149.
aliquid, i. 73. ii. 2. 82. iij. 24. 117. 297. iiii. 147. x. 33. 65. 166. vii. 24. 220. viii. 41. 68. ix. 139. x. 207. 354. xiv. 203. 323. xv. 92. &c.
aliquid plus, iii. 180. magnum, viii. 263.
aliquod, xiii. 37.
aliter, iii. 281. vi. 11. 618. vii. 220.
alius, i. 10. v. 67. viij. 178. x. 257. xii. 48. xiii. 90.
aliud, iiij. 78. vii. 199. xij. 24. xiv. 321.
alij, vij. 166.
aliam, v. 52. vi. 503. xiv. 253.
aliamque famem, iiij. 138.
alij, ij. 66. iij. 46.
aliis, xi. 59. xiv. 254. xv. 57.
alios, xi. 177.
aliena, v. 2. xiii. 34. xv. 142. area: iii. 101.
alienum, iij. 105. vi. 21.
alieni, vi. 177.
alieno, viii. 246.
alienis, x. 229.
aliunde, vi. 22.
alledius, v. 117.
allobroga, vii. 214.
allobrogicis, viii. 13.
aluum iij. 266.
aloes plus quam mellis, vi. 180.
alpemque, x. 152.
alpes ſæuas, x. 166.
alpibus, xiii. 162.
alpha & Beta, xiv. 209.
alter. iii. 132. 246. iiij. 11. vi 426. vii. 95. ix. 66. 145. x. 28. xi. 63. xii. 115. xiii. 72. xv. 33. 62.
altaria, viii. 156. xii. 94. quæcunque xiii. 89.
altaribus, xii. 119.
altaria, iii. 255. vi. 147. 439. 494. vii. 16. ix. 135. xiv. 141. 170. 309. xv. 73.
alterius, vi. 17. 340. x. 210. xi. 167. xiv. 131. xv. 39.
alternaque iurgia. vi. 268.
alternum, xii. 31.
altilis, v. 114. minor. 167.
altum, vi. 500. 633.
altùm, i. 16.
alta iii. 136. vi. 430. xiv. 88. &c.
altaque, viii. 131.
alti, vi. 414. vii. 125.
alto, viii. 40. xiv. 185.
altior, vi. 491. x. 106. pede vno, xiii. 173.
altiſoni Maronis, xi. 179.
alueus medius, xii. 30.
alueolis veſtris, v. 88.
alueolos, vii. 73.
alumnus, xiv. 247. magnus, i. 20.
alumni, xi. 98.
alumnos, vi. 608.
aluo inani. v. 7.
aluta tumida, xiv. 282.
alutæ nigræ, vii. 192.
amara, xiii. 247.
amaras leges, ii. 30.
amat, vi. 253. 607. x. 320.
amatur, vi. 142.
amant, vi. 112.
amaui, x. 68.
ames, vi. 62. vii. 5.
amet, vi. 403. xii. 130.
ametur, vi. 75. xii. 130.
amauerit, x. 220.
amans, iii. 228.
amantis, vi 209.
amanti, vi. 208.
amari, iii. 186.

amatæ, x. 241.
amator, ii. 168.
amatorem tenerum, vi. 547.
ambiguæ, viij. 80.
ambit, xvi. 48.
ambitio, viii. 135.
ambitioſa paupertas, iii. 182.
ambitioſi, vii. 50.
Ambo, ij. 153. ix. 66.
Ambæ, x. 328.
Ambos, x. 227.
Ambroſiúſque, vj. 77.
Ambulat, vj. 305.
Amens, xiv. 94.
amethyſtina, vij. 136.
amicus, ij. 134. iij. 107. v. 133. v. 214. xiii. 15. 60. pathicus, ix. 130.
Amici, iii. 1. 87. 101. 112. viii. 152. ix. 62. x. 234. xii. 16. locuture, iiij. 88. magni, i. 33. dicentis, xv. 134. venientis, xiv. 65. veteres, vi. 345.
amico, iij. 57. v. 172. vii. 74. xiv. 235. cardiaco, v. 32. ſterili, xii. 96.
amicum, iij. 116. 121. 279. carum, v. 139.
Amicis, j. 146. vilibus, v. 145. modicis, v. 107. pauper amicis, 113.
amicos, x. 46. magnos, vi. 312. coniugis, vi. 509. excuſaturos, xvi. 28.
amicæ, iij. 12. vii. 82. lacer-natæ, j. 62. magnæ, iiij. 20. opicæ. vi. 454.
amicas, vj. 352. 480.
amicitia, vi. 557.
Amicitiæ miſeræ pallor, iiij. 75. magnæ fructus, v. 14.
amor patriæ, xiv. 238. nummis, xiv. 139.
amorem, xiv. 227.
amore, iiii. 214.
Amictus, j. 142.
amictu, ij. 82.
Amiſſa, xiij. 134.
Amnis, xiij. 69.
Amnem hibernum, vi. 521.
Amnibus, viii. 170.
Amnes altos, x. 177.
Amœni, iij. 4.
Amphion, vi. 173.
Amplectitur, x. 141.
Amplexu, vi. 165. ix. 75.
Amomo matutino, iiij. 108. aſſiduo, viij. 159.
Amplior, vi. 628.
Amplior, xiv. 171.
Amplius, v 147.
Amplius, vi. 119.
Amydone, iij. 69.
An, ii. 121. vi. 61. 75. 472. ix. 43. x. 100.
An non, i. 154.
An hoc, xiij. 105.
Anabetra, vii. 46.
Anchiſæ, vii. 234.
Anci, v. 57.
Ancilibus, ii. 126.
Ancilla vna, vi. 119.
Ancilla natus, viij. 259.
Ancillarum, xii. 118.
Ancillas, vi. 319.
Ancipiti, xiv. 272.
Ancipitem, xi. 32.
Ancon Dorica, iiii. 40.
ἄνδρα, ix. 37.
Andro, iii. 70.
Andromachen, vi. 502.
Anguis, xiv. 241.
Anguem, j. 43.
Anguila cognata colubræ, v. 102.
Angulus, xiii. 74. frictus, vi. 578.
Anguſta, iii. 165. vi. 356.
Anguſtæ, ix. 127. x. 117.
Anguſto limine, x. 169.
Anguſtos, vi. 78.
Anheles, vi. 37.
Animal, i. 141.
Animalia muta generoſa, fortia, viii. 56. promiſſa xii. 2. eadem, xiv. 76. alia cuncta, xv. 99.
animalibus lanatis, xx. II. 173.
anima, i. 83.
Animæ, ii. 156. iii. 261. vi. 500. plebeiæ, viii. 254.
animam, vi. 653. viii. 83.
Animam committe ventis xii. 57.
Animam opimam exhalaſſet, x. 281.
Animæ, vi. 629. ix 122. xiv. 16. xv. 94. 149. claras, illuſtreſque, iiij. 152.
Animante tubâ, i. 169.
Animus, ij. 50. vij. 57. deditus vni, vi. 207.
Animi, viij. 24. x. 240.
Animi ſecreta, vi 190. verba, iiii. 91. caligo, vi. 612. latentis, ix. 18. minuti, infirmi, exiguique, xiii. 190.
animo, i. 152. xi. 15. xiv. 329. ſuperbo, vj. 179. tortore, xiij. 195.
animum, ii. 12. xiv. 165. xv. 149. fortem præſtant rebus quas turpiter audent, vi. 97. fortem mortis terrore carentem, x. 357. trepidum formidine culpæ, xiii. 106. mitem, xiv. 15.
animorum, x. 350.
animis, ii. 139. ardentibus. xv. 52.
animiſque fauentes, xii. 83.
animos, i. 89. vi. 285. vii. 34. 85. xiv. 33.
annalibus, ii. 102.
anne, iiii. 78. vii. 179. 199. x. 207. xv. 122.
annona cara ven eni, ix. 100.
annus, vii. 242. xvi. 42. ſextus & octogeſimus, vi. 192. ſeptimus, xiv. 10. ſexageſ. xiv. 197.
anno. i. 117. vno, xi. 53.
annum, iij. 225. totum, vi. 520.
anni, xi. 72. xiii. 88.

Digitized by Google

annis multis, x. 239. quatuor, xiii. 58.
annos, iiij. 129. vi. 199. vii. 39. 235. x. 249. xiv. 48. multos, x. 188.
annoſam nubem, xi. 119.
annua, xvi. 39.
annua præſtant, vi, 479.
Annuet. viii. 153.
Anſere magno, vi. 139.
Anſeris magni, v. 113.
Anſeribus, ibid.
An:æum, iiii. 89.
Ante, ii. 44. iii. 243. iiij. 40. v. 56. 113. 147. vj. 427. vii. 143. viii. 11. 22. 61. 156. 228. x. 339. xi. 188. 190. xii. 113. xiv. 255.
Ante aram, vi. 389, x. 268. diem, ix. 108. omnia, x. 191. = & ß. xiv. 209.
Antè, iii. 111. vi. 416. 565. 589. 531. xiv. 320.
Antennas. xii. 19.
Anticatones, vi. 337.
Anticyra, xiij. 97.
Antigonæ, viii. 229.
Antilochi acris, x. 253.
Antiochus, iii. 98.
Antiphates, xiv. 20.
antiqua, xv. 33.
antiquæ, xiv. 270.
antiquaria, vi. 453.
Antiqui, xv. 109.
antiquo, vi. 528. vij. 72. xiii. 149.
Antiquo ritu. x. 336.
Antiquis, i. 138. vi. 45.
Antiquiſſime diuũ, vi. 392.
Antiquum, vi. 21.
Antiſtes ſactorum, ij. 113.
Antonius, viii. 105.
Antoni, x. 123.
Anteum vicinum, j. 8.
antro Pierio, vii. 59.
antro cluſo, iiij. 21. toto. vi. 327.
Antris Idæis, xiii. 41.
Anubis, vi. 533.
anulus, x. 166. nouiſſimus xi. 43. ingens, vii. 140. in digito ferreus, xi. 129.
anxius, x. 80.
anxia, iiij. 149. x. 290.
anxietas perpetua, xiii. 211.
Anxietate, vii. 57.
Aonidũ, fontibus, vij. 59.
Aper, v. 115. xi. 138. nõ mercatur maioris dentibus apa, xv. 162.
Apri clunibus, v. 166.
Aprum figat, i. 23.
Apros, i. 141.
Aperire, iiij. 110. ix. 98.
Aperit, vi. 466.
Aperta, vi. 391.
Apertæ, vii. 103.
Apertius, iiij. 69.
Aperto, vi. 18.
Apex ſublimis, xii 72.
Apicius, iiii. 23. pauper, xi. 3.
Apium, viii. 226.
Apium examen, xiij. 68.
Apluſtre, x. 116.
Apollo, j. 128. xiii. 203.
Apollinis, vii. 37.
Apellas, vii. 158.
Appellat, ix. 64.
Appi. vi. 384.
Apponere, ix. 98.
aptuſque, vii. 58.
Apti, xv. 145.
Aptam, xii. 39.
aptior, vi. 580.
aptiſſima, x. 349.
apud, vj. 91. 488. xv. 31.
apud quem, xj. 137.
apud vos, vi. 394.
Apula, vi. 64.
Apula prædia, ix. 55.
Apulia, iiij. 27.
aquæ, iii. 19.
Aquam, iii. 198. v. 52.
Aquis, xi. 63.
Aquas, vi. 527.
aquarius cõductus, vi. 332.
Aquilas, viii, 319.
aquilã locupletẽ. xiv. 197.
Aquilone Decẽbri, ix. 611.
Aquino. iij. 319.
Ara, ii. 89. magna, viij. 13.
aræ, xii. 7.
aræque rubenti, xiii. 37.
aram, vi. 389. x. 83. 268.
arámque, xiv. 219.
aram Lugdunẽſem, j. 44. veterem. vi. 307.
ara Midotide ſæuior, xv. 115.
aras, iii. 145. vi. 344. xii. 112. xiii. 219.
Aras nummorum, j. 114.
Arabarches, i. 130.
Arabat, xiv. 160.
Arachne, ii. 56.
Aranea arida, xiv. 61.
aratro, xiii. 65. xiv. 181. ſterili, vii. 49. alieno, viii 249. ingrato, x. 270.
Aratris, ii. 74.
Arbiter idem, viij. 79.
arbitrio noſtro, xiii. 177.
Arbor, iii. 16.
Arboris, vi. 544. incertæ, xii 32.
arbore ex noſtra, xi. 117. propriâ, xiv. 80.
Arboribus Rutulis, xii. 105.
Arbuſta, xiv. 144.
arca, iii. 143. poſita, i. 90. aliena, iii. 181. exhauſta, vj. 362. noſtra, x. 25. ferrata, xi. 26. ærata, xiv. 259.
Arcæ patulæ, xiii. 74.
Arcadico iuueni, vii. 160.
arcanum, ix. 116.
arcano, xiv. 102.
arcana, ij. 61. xiii. 73. xv. 141.
arcanam, vi. 542.
arcano loro, ij. 125.
arce, iii. 192. ſæua, x. 307. ſumma, xiv. 87. cæleſti. xv. 146.
arcem Albanam, iiii. 145.
arceſſere, xi. 17.
Archeniori, vii. 235.
archetypos, ij, 7.
Archigene. xiii. 98.
Archigenen, vi. 236.
Archigenem, xiv. 252.
archimagiri, ix. 109.
arcto inflexu, iii. 236.
Arcus, iii. 11.
arcus Herculeos, xiii. 82.
arcum, vi. 173.
arcu ſummo, x. 136.
ardet, ii. 70. iii. 215. vi. 141. ix. 96. x. 62. & xv. 35.
ardent, i. 156. vij. 138. xiv. 309.

ardebant, vj. 617.
ardeat ira, j. 43. vj. 209.
ardere, iiij. 139.
ardebit, iij. 201. x. 27.
ardēs, j. 165. vj. 128. xiij. 14.
ardens ſanguine, xj. 6.
ardens purpura, xj. 133.
ardentis, x. 130.
ardente, xiv. 118.
ardenti, ij. 163. iij. 234. xiv. 22. xv. 81.
ardentibus, xij. 22. xv. 52.
ardor, vj. 316.
arena, j. 157. Tagi, iij. 55. tota, viij. 206. rutila, xiv. 299. Samit, xvj. 6.
arena fori lenta, xvj. 47.
arenæ, iij. 34. vj. 217. veræ, vj. 251.
arenam, ij. 144.
arenā Albana, iiij. 100.
aretalogus mendax, xv. 16.
argentum, j. 76. vij. 133. xij. 43. xiv. 291. tenue, ix. 31. læue, xiv. 62.
argenti, iij. 220. viij. 123. xj. 108.
argento, xij. 49.
argenteus, xj. 128.
argentea, vj. 537. ſæcula, vj. 24.
argenti paterni, vj. 354.
argenti vaſcula puri, ix, 141. x. 19. grauis, xj. 41.
argillam, iiij. 134.
arguit, xiij. 138.
arguerint, j. 105.
arguitur, vij. 139.
argumenta, ix. 85.
Aricinos, iiij. 117.
arida, vj. 143. xiv. 61.
ariſtæ gratæ, xiv. 183.
ariſtas virides, xiv. 147.
Ariſtotelem, ij. 6.
arma, ij. 159. viij. 124. 270. x. 267. xiv. 5. xv. 121. nocturna. viij. 232.
Armeniæ, viij. 169.
Armenius, ij. 164. vj. 349.
Armenio. vj. 406.
armentū Cæſaris, xij. 106.
Armillato, iiij. 53.
Arpinas nouus, viij. 237.
alius, 245.
arrideis, vj. 603.
Artaxata, ij. 170.
artis, vj. 539.
arte, j. 123. vj. 498. x. 110. xj. 172. xij. 67. benigna. xiv. 34.
artem, vij. 177. Palæmonis, vj. 43.
artes, vj. 394. vij. 36. viij. 224. patricias, iiij. 101. Graias, xj. 100.
artibus, iij. 21. xiv. 73. exercendis capiendiſque, xv. 145.
artificis, iiij. 18. x. 238.
artificem egregiū, xiv. 116.
artifices, xiij. 154.
artificum magnorum, xj. 102.
artoptæ, v. 72.
Artorius, iij. 29.
artus tenues, xv. 101.
arua cuncta, vj. 409.
Atuiragus, iiij. 127.
Aruncæ alumnus, j. 20.
Atunci, ij. 100.
arundinis motæ, x. 21.
aſcendit, j. 82.
aſello impoſito, vj. 333.
aſelli coronati, xj. 97.
aſellum alium vipedem, ix. 92.
aſellas, vj. 468.
Aſiæ flos, v. 36.
Aſiam cadentem, x. 266.
Aſiani, vij. 14.
Aſianorum, iij. 218.
aſparagi montani, xj. 69.
aſparagis, v. 82.
aſpera, xiv. 62.
aſperſus, v. 103.
aſpice, xiv. 275.
aſpicimus, xv. 169.
aſpexit, xv. 71.
aſpiceres, xv. 56.
aſſæ, xiv. 208.
Aſſaraci, x. 259.
aſſem. xiv. 301.
aſſemque rogatum, v. 143.
aſſe, x. 116.
aſſibus paucis, xj. 145.
aſſediſſe puellæ, xj. 200.
aſſere duro, iij. 245. longo, vij. 132.
aſſidua, xiv. 118.
aſſiduæ, ix. 36.
aſſiduè, xiij. 172.
aſſiduo, j. 13. viij. 159.
aſſiduis, vj. 248.
aſſiduos, iij. 8.
aſſurrexerat, xiij. 55.
Aſſirio orbe, ij. 108.
aſt, vj. 66. viij. 46.
Aſturici, iij. 212.
Aſtræa, vj. 19.
aſtro, vj. 569.
aſtro martis, x. 313.
aſtrorum, vj. 585.
aſtrorum motus, iij. 43.
aſtrologus, vj. 553.
Aſyli, vj. 267.
aſylo, viij. 273.
at. iij. 246. iij. 264. iiij. 120. v. 86. &c.
atauos, iij. 312.
Athenæ, vij. 205. x. 127.
Athenis, iij. 80. ix, 101.
Athenas Graias, xv. 110.
athletis, vj. 355.
Athos, x. 174.
Atlas ſubliuior, xj. 24.
Atlanta miſerum, xiij. 48.
atque, j. 65. 67. 115. 129. 130. 134. 171. ij. 13. 31. 38. 61. 86. 102. 151. iij. 3. 23. &c. 160. 241. 255. 283. 313. iiij. 78. 105. &c. 134. &c. vj. 69. 83. 112. 122. 139. 243. 432. 436. &c. viij. 224. 231.
atque ideo, viij. 251.
atque vtinam, iiij. 150. vj. 334.
Atreus, vij. 73.
Atreides cautus, vj. 659.
Atreidem, iiij. 65.
atria, vij. 7. viij. 20. magna, vij. 91. fœda ſtercore canino, xiv. 65.
atrocem, ij. 12.
atrum, vj. 349.
atri, xiij. 51.
Attellanæ, vj. 71.
attendas, x. 251. xj. 16.
attendit, vj. 66.
atteritur, xvj. 50.
attritus, vj. 108.
Atticus lautus, xj. 1.

attigit, xiv. 106.
attigerant, viij.252.
attolit,vj.320.xiv.95.
attollatque,xiv. 236.
attollens,ii. 95.
attonitus, xii. 21.xiv. 306
attonitæ, iiii.77. vi.315. vij.67.
attonito,xv.13.
attonitamque, xj. 197.
attonitis,viij. 139.
attonitos, iiij, 146. xiij. 194
attulit,iij. 75.
auarus, vij. 30. xiv. 111. mollis,ix.38.
auari properantis, xiv. 178.
auaro, vj.140.
auaræ, j 77.
auaros, xiv.119 228.
auaritiæ pone frena, viij. 89.
auaritiæ ſimus, j. 88.
auaritiam inuiti exercere iubentur, Iudæi, xiv. 108.
aucti, xv. 73.
auctio, vj 255.commiſſa. vij, 10.
auctor, x. 30. xj. 48.
auctori ipſi, xiij.2.
authores omnes, vii.231.
auctoribus Deis, viij. 216. magnis,xiv.33.
audax, v. 74. 398. xj. 199.
audaces, x. 264.
audacia, xiij. 109. perdita,iii.73.
audacius, vj. 284.
audeo, j.153.
audere,xv.122.
aude, j.73.xiii. 161.
audes,viii. 165.
audet,x. 175. 305.xii.48. xv.74.
audeat,xj.169 xvj. 9. 10. 29.
audent,ij. 2. v. 130. vj.97. xiij.234.
audebant,vj.644.
audebis,ij.82.
auderet,iiij.47.
auſus, j. 129.vj.344. xj. 67.
auſa,vj.117.
auſæ,vij.206.
auſi, viij. 235.
audio,vj.345.x. 81.
audis,xiij.113.
audit.vj.480. vij. 108. viij. 191 xiij 158.
audi,vj. 115. 220.xj.64.xij. 24.
audiat, vij. 166.
audiet, ix.108. xiv. 280.
auditur, vij. 86.
audita, xj 112. xiv. 200.
auditor, j. 1. iij. 322. 166.
auelli,iij.223.
auem Iunonis,vij 32.
aues famulæ Iouis & generoſæ, xiv. 82.
Auentini, iij 85.
auerte negotia, xj. 181.
auerſus, vj. 475.
auferri. v.143.
Aufidio.ix.25.
augere,iij.189.
augur.iij.77. vj. 584.
Auguſta meretrix, vj. 118.
Auguſto,iij.9.
Auguſtum, x. 77. xij. 551.
auguſta rupe,x.93.
auiam,iij.112.
auis Afræ larus. xj. 143.
auis rara, vj. 164.
aula, iiij. 93. v. 137. ſicula, vj. 485.
aulæa,xiv. 263. recondita, vj.69.Sarrana,x.39.
aura modica, xij. 66.
auris,x.215.
aurem, vj. 542.xj.195. facilem, iii 122. facilem præbeat, v. 106. miſeram,ix. 113.
auremque calentem, xj. 187.
aure, j. 104. iiij. 86. xj.59.
aures,x.341.
auribus, xj. 168. extentis, vj. 458.
auriculis,viii.5.
Aurelia, v.97.
Autoram, x. 2.
aurum, j. 10.iii. 55.v. 39. vii. 243. xiv. 268. æſtiuum, j. 28. Etruſcum, v. 163. latum, vi. 481. longum, vi. 588.
aurum exæquet montibus, xii. 129.
auri, viii.123.
auro, vii. 89. ſcripto, vi. 205. nullo, xi. 116. lato, x. 27.
aurata,vi. 429. x.212.
auratam, vi 48.
auratum,ii. 96.
aurato, vi 593.
aureus, vii. 125. vnus, vii. 122.
aurea, iii. 108. viii. 207. xv. 4.
auſpex, x. 336.
Auſter,iiij. 59. v. 99.
Auſtri, vi. 516.
Auſtro tollendus, xiv.268.
Auſtris deficientibus, xij. 69.
aut, ij. 52. iij. 295. iiij. 47. v. 22.&c.
aut audit, vj. 272.
aut Ithacum, xiv. 287.
autem, iij. 209. vj.180. viij. 119. x. 295. 14. xj. 90.xiij. 20.196.xiv.83.100.xv. 90. &c.
Automedon, j. 61.
Autonoes, vj.72.
autumnus Phæacum perpetuus,v.150.
autumni finem,xiv 190.
autumno lætitero, iiij.57. vno, x. 221.
autumnum,xj. 76.
autumnos, vj.230.
auus, j. 95. viij. 143.
auos vetuſtos, vj.162. ſqualentis, viij. 17.
auiti ruris, xvj 36.
auunculus, xiv. 43. Neronis, vj. 614.
auxilium xv. 150.
auxilio, xv. 183.
auxilii omnibus,viij.256.
axis, iij. 258. Gallicus, viij. 116.

axem Hyperboreum, vi. 469.
axe, xiv. 42.
axe citato, j. 60.
axes Aricinos, iiij. 217.

B.

BAcca, Sabina, iii. 85.
Bacchamur carmen grande, vj. 635.
Bacchanalia ii. 3.
Baculo, ix 140.
Bacillo ii. 28.
Bæticus aer xii 42.
Baianæ cymbæ, xij. 80.
Baiarum, iij. 4.
Baias, xj. 49.
balæna Britannica, x. 14.
balantem pecudem, xiij. 233.
balnea, j. 143. vi. 373. 418. vij. 131. 178. 233. 156. 204.
Balneorum. vij. 4.
balteus, vj. 266. xvi. 48.
baltea, ix. 112.
Baui domiti, viij. 51.
Baptæ, ij. 92.
Barba grauis, j. 25. x. 226. prima, viij. 166. vda, x. 4.
barba maiorum dignum, xvj 31.
barbæ deſperatio, vj. 366.
barbam, vj. 215. ardentem x. 253.
barbam pectere, xiv. 216. metit, iij. 186.
barbato, iij. 103. vj. 16. cuicunque, xiij. 56.
barbatos, xiv. 12.
barbarus, vi. 157. x. 138. 181.
barbara, xv. 46.
barbara lupa, iij. 66.
Barbaicus iudex, xvj. 13.
Bareas iii. 116.
Baream, vij. 91.
baſcaudas, xij. 46.
baſia, vj. 383. iactaret, iiij. 118.
Baſilus, vij. 145. 146. 147. x. 222.
bathyllo molli, vi. 63.
beata, vj. 204.
beatum, j. 67.
beatæ vetulæ, j. 39.
beati, xiv, 120.
beatius x. 279.
Bebriaci palati, ij. 106.
Belides multæ, vi. 654.
bellerophonti, x. 325.
Bellona, iiij. 124.
Bellonæ ſurentis, vi. 511.
bellum, vi. 163.
belli, ij. 103.
belli partem, xii. 110.
bello, viij. 169.
bella horrida, xiv. 242.
bellorum, ii. 156. xiv. 72. pompa, x. 281. exuuiæ, x. 133.
bellorumque, xv. 95.
bellis ſocialibus, v. 31.
bellator pygmæus, xiij. 168.
bellatore feroci, vii. 127.
bellatorum, viij. 10.
bellua vij. 77. xi. 126. xij. 104. dextera, iij. 121. peregrina, iiii. 127. Getula, x. 158.
bene, iij. 107. v. 165. vij. 194. viij. 187.
bene dicentem, vii. 147.
bene habet, x. 72.
Beneuentani ſutoris, v. 46.
benigna, x. 301. xij. 64.
benigni, xvi. 4.
Berniees, vi. 155.
beryllos inæquales, v. 38.
Beta, xiv. 209.
bibit, j. 49. ii. 95. vi. 431. x. 250.
bibimus, ix. 128.
bibebat, ix. 117.
bibebant, v. 36.
biberat, xii. 47.
bibet, v. 33.
bibe, v. 129.
bibat, xi. 203.
bibendum, vi. 596.
bibendis fontibus, vii. 58.
bibitur, vi. 304.
bibuntur, x. 25.
Bibulæ, vi. 141.
bidentis amans, iii. 228.
bigarum, x. 59.
bile medioeri, xiij. 143.
bilem, vi. 432. xv. 15. contrahat vxor. xi. 185.
bilibres, vi. 371.
bimembri puero, xiii.
bina, xiv. 163.
bipedem, ix. 92.
bipennem, vi. 656.
bis, v. 163. ſeptem, xiv. 324. centum, xiij. 72. quingenta, vi. 136.
Bithyno tyranno, x. 162.
Bithynice Voluſi. xv. 1.
blæſis, xv 48.
blanda, vi. 125.
blandaque iiij. 118.
blandæ, ix. 36.
blandiar, iij. 126.
Boccare, v. 90.
boletus, v. 146. vi. 620.
boletum condire, xiv. 8.
bombycinus panniculus, vi. 260.
bonus, v. 108. vi. 211. viij. 79. xiv. 204. xv. 140.
bonum, xiij. 180.
boni, xiii. 26. rari, ſummique voluptas. vi. 179.
Bonæ ſecreta nota deæ. vi. 313.
Bonam Deum. ii. 86.
bona, i. 55. animi. viij. 24. diuerſa vera, x. 3. tota. ib. 237. ſumma putas aliena viuero quadra. v. 2.
bonorum, viij. 260.
bonis, iiij. 13. humanis. x. 137.
bonos quanta præmia maneant, viij. 92.
Bootæ pigri. v. 23.
bos, ij. 123. vetulus, x. 268.
bouis corio, xiij. 155.
bouem magnum, cretatumque, x. 66.
boue percuſſo, xiv. 286.
boues macri, xiv. 146.
boum, viij. 108.
braccæ, ii. 169.
Braccatorum pueri. viij 234.
brachia, ii. 11.

iiii. 89. xv. 170. laſſata vi. 420. porrecta, xii. 76. nigra, xiii. 45.
brateolam de Caſtore ducar, xiij. 152. breuis, iii. 226.
breue, iii. 286. vi. 503.
breue ſit quod turpiter audes, viij. 165.
breuem. xiij. 217
breues, vi. 289.
breuibus, xi. 79. xv. 128. Gyaris, i. 73.
breuior, v. 9. xiv. 223.
breuior coma, ii. 15.
breuiorque. vj. 504.
breuiſſima, ix. 127.
breuiter, xii. 125.
Brigantum caſtella, xiv. 196.
Britannica balæna, x. 14.
Britannice generoſe, vi. 124.
Britannico, iiij. 126.
Britannos ij. 161. xv. 111.
Britones, xv. 124.
Bromium, vi. 377.
brumæ, iij. 102.
brumæ menſe, vi. 152.
brumamque, xiv. 273.
brumâ ſpirante, ix, 67.
Bruſcia, ix. 14
Brutus, xiv. 43.
Bruti auunculus, ib.
Brute, iiij. 103.
Brutorum, v. 37.
Brutumque, viii. 182.
Brutidius pallidulus, x. 83
bubulci, xi. 151.
bubulco iudice, vii. 116.
bucca, iij. 262. vi. 515. vetula, x. 195. buccæ, xi. 34. motæ, iij. 35.
buccina ſurda, vii. 71.
buccina famæ, xiv. 152.
buccula, x. 134.
bulbi veteres, vii. 120.
bulla. xiij. 33.
buſti, iii. 32.
buxo, xiv. 194.

C

CAballi Gorgonei, iij. 118.
caballorum. xi. 193.
caballis, x. 60.
cachinni rigidi, x. 31.
cachinno maiore, iii. 100. xi. 2.
cacoethes inſanabile ſcribendi multos tenet, vij. 52.
Cacus, v. 124.
cadauer, iij. 32. xv. 87. obtritum vulgi, iii. 260.
cadaueris, xiv. 78.
cadauere toto, x. 288.
cadauera maiora, viij. 252. denſa, x. 186. nulla, xv. 60. contenta. xv. 83.
cadit, ii. 80. vi. 439. xiv. 296.
cadunt, iii. 271. vii. 123.
cecidit, ii. 40. iii. 212. x. 69.
ceciditque, x. 287.
ceciderunt, vi, 420.
cadet, xij. 98.
cadat, xij. 113. xiij. 226.
caderet, iiij. 12.
caderent, vii. 70.
cadentem, x. 266.
caſurus, xi. 13.
caducum dulce, ix. 88.
caduci niuei, vii. 221.
caduco violato, vi. 536.
cæcus. iiii. 116. xiii. 94.
cæci, xii. 51.
cæcos, vii. 170.
cæde. iiij. 254. vi. 48.
cædibus aſſiduis, viij. 243.
cædere, vi. 446. pectus, xiiij. 227.
cędit, vi. 482. 483. vii. 213. viii. 156. x. 60. xiij. 194.
cædimus, xii. 3.
cædidit, iii. 278.
cæditur, xi. 141.
cæduntur, ii. 13.
cædentibus, vi. 483.
cæſi patris, viij. 217.
Cęditius grauis, xiii. 197.
Cęditio facundo, xvi. 46.
cælare, ix. 93.
cęlataque, xi. 103.
cęlati, xii. 47.
cęlator. ix. 145.
cęlum, j. 38. ii. 25. iii. 78. 84. vi. 622. xi. 62. xii. 18.
cęli, vi. 544. xiii. 224.
cæli otia magna, vi. 393. armamentaria, xiii. 83. color, xiv. 294. numen, xiv. 97.
cęli parte, xv. 85.
cęlo, vi. 283. xi. 27.
cęloque, ix. 47. recenti. vi. 11. Latino, xi. 636.
cæloque locamus, x. 366.
cęleſti, xv. 146.
Cælicolarũ conuiuia nulla, xiii. 42.
cænoſi. iii. 266.
cærulea ſcutulata, ii. 97.
cęrulei, xiv. 128.
cæruleos, xv. 7.
cęrula lumina, xiij. 165.
Cęſar, iiii. 135. viij. 71. xiv. 330.
Cæſaris, iiij. 51. vj. 337. x. 86. ad menſas iniquas, v. 4. vxor, x. 330. armentum, xii. 106.
Cæſare, vii. 1.
cæſariem flauam, xiii. 165.
Cæſonia. vi. 615.
Caietæ littore, xiv. 87
calamos. vii. 27. venatricis, xiii. 80.
calatiſque, ii. 54.
calcas, vi. 311.
calcatam, v. 31.
calcem, iii. 295.
calcibus, j. 43.

Digitized by Google

caleemus, x. 86.
caleent, xv. 60.
caleeus, j. 119. iii. 149. xvi. 14.
caleor, iij. 248.
calculus, ix. 40. xi. 132.
calculis, ix. 61.
caleudis femineis, ix. 53.
calet, vj. 148.
caluerunt, j. 83.
calentem. xi. 187.
calenria, x'. 70.
Calenum, j. 69.
calicem, j. 57. v. 47.
calices, viij. 168. plebeios, xi. 145.
calida, vi. 368.
calidáque, vi. 526.
calidum, vi. 121.
calidæ, v. 63. v. 548. xi. 81. xv. 28.
calidi, ix. 14.
caliganres, vj. 31.
caligatus. iij. 322.
caligatus, xvi. 24.
caligo, vi 555. animi, vj. 612.
callebar, iiij. 142.
callidus, j. 123. vj. 421.
Calliope, iiij. 34.
calorem, xij. 98.
Calpe relicta, xiv. 279.
Caluinæ, iij. 133.
Caluine, xiij. 5.
caluo, vij. 532. Neroni, iiij. 38.
Camenis, iij. 16.
Camenas triſteis, vii. 2.
Camerinus, viii. 38.
Camerinos, vij. 90.
Camilli, ij. 154.
Camilli more, xvj. 15.
camino ardente, xiv. 118.
caminis, x. 61.
cāmarus conſtrictus, v. 84.
Campania prouida, x. 283.
campum, xvi. 37.
campi ſeueri, ij. 132.
cana gula, xiv. 10.
candelæ, iij. 287.
candelam, ix. 98.
candida, iij. 216. vj. 525. x. 345. xii. 72.
canciduli, x. 355.
canebat, xv. 26.
canet, xiv. 144.
canentem, ij. 64.
cani rectoris, xij. 32.
canicies, x. 208. noua, iij. 26.
canis, ix. 104.
canem, vj. 417.
canem venerantur, xv. 8.
canibus, xiv. 77. pigris, viij. 34.
canini, v. ii.
canino, x. 271. xiv. 64.
caniſtris conſuetis. v. 74.
Canna, v. 89.
Cannarum vindex, x. 165.
Cannarum in puluere victis, xi. 198.
Cannis, ij. 155. vij. 163.
Canopi verna, j. 26.
Canopo, vi. 84. famoſo, xv. 46.
canoro choro. xj. 162.
canoris, vii. 18.
Cantaber Sroicus, xv. 108.
Cantare, vj. 74. vij. 59.
cantar, vii. 194. x. 178.
cantabat, vij. 211.
cantauerat tecto ære, ii. 118.
cantabit, vij. 153. x. 22.
cantabitur, xi. 178.
canter, vi. 397.
cantandum, iiij. 35.
cantante, x. 210.
canrus, xiv. 46.
canrum galli, ix. 107.
canru, vj. 378. fœdo, viij. 225.
cantus magicos, vj. 609. ſiculos, ix. 150.
Cantharus paruulus. iii. 205.
Canuſinam ouem, vj. 149.
capacem xij. 44. agrorum, xj. 41.
capaces, i. 63. v. 37. xv. 144.
capella hirſuta, v. 154.
capellæ fœtum nefas iugulare, xv. 12.
Capenam, iij. 11.
capeſſas, viij. 270.
capeſſunt, xiv. 242.
capi, iiij. 69.
capilli tonſi rectique, xi. 149. puellares, xv. 137.
capillis laceratis, vi. 489.
capillis maiorum dignum, xvi. 31.
capillato, v. 30.
capis, v. 13. ix. 88.
capis Theſſaliæ, viij. 242.
capit, x. 148. xi. 169. 195.
capiunt, vii. 78.
capitúrque, vv. 78.
ceperar, xiij. 74
ceperunt, xiv. 320.
capies. iiij. 126.
capiendi, i. 55.
capienno, vj. 579.
capiendiſque, xv. 145.
capiſtro maritali, vi. 43.
Capito, viij. 93.
Capitolia noſtra, xiv. 91
Cappadoces, vii. 15.
capreæ fruſtum, xi. 142.
capream, xiv. 81.
Caprearum ſede, x. 93.
Capreis, x. 72.
caprum, i. 76.
capſæ anguſtæ, x. 117.
capta, vi. 104.
captas, ij. 160.
captar, xvi. 56.
captator, v. 97.
captatori, x. 202.
captatore. vi. 40.
captaroribus, xii. 114.
capriuus, x. 136.
captiuorum, x. 280.
captiuis, vii. 201.
capro, viii. 109.
capros, vii. 84.
captum, v. 161.
caput, i. 126. iii. 33. v. 171. vi. 17. 207. 390. 502. 537. ix. 98. 133. xii. 49. timidum, vi. 523. tremulum, vi. 621. miſerum, vii. 161. marmoreum, viii. 55. adoratum, x. 62. læue, x. 199. ſeruatum, x. 286. vile aſelli, xi. 97. vacuum cerebro, xiv. 58. intactum, xiv. 194. morbi, iii. 236.
capitis, vi. 301. xiv. 258.

pudici, vj. 49. periuri, xiij. 174. vacui, xv. 13.
capiti, iij. 246. 252.
capitique graues, xi. 127.
Capitolia, x. 65.
Capitolinam quercum, v. 386.
Capitolinis, ij. 145.
carbone, x. 151. xiij. 116.
carcer, x. 276. ruſticus, xiv. 24.
carceris nigri, xiij. 245.
carcere, j. 73. xii. 123. v. 100. vno quondam contenta Roma, iij. 314. longo. vi. 560. Æolio, x. 181.
carcere fornicis, x. 239.
Cardiaco amico. v. 32.
cardine facili, iij. 63.
caret, j. 59. x. 218.
carnit, x. 287.
carebis, xiv. 166.
careas, iij. 56.
caruiſſe, vi. 563. xi. 53.
carens, vij. 57.
carentem, viij. 5. xiv. 69.
cariturus, vi. 39.
Carfinia, ii. 69.
carina Actiaca, ii. 109.
carinas audaces, x. 264.
carmen, vii. 82. triuiale, vii. 55. grande bacchamur, vi. 635.
carménque, vi. 132.
carmine, vii. 63.
carmina, xv. 177. diuina, iii. 207. ſublimia, vii. 28. facientia, xi. 179.
carmen, ii. 116.
carne, vii. 76. xv. 88. noua xi. 85. humana, xiv. 98.
carnibus humanis veſci licet, xv. 13.
carnifices, viij. 175.
Carpathium, xiv. 278.
carpento voluci, viij. 147.
carpentis, ix. 132.
Carpophoro. vi. 199.
carptores, ix. 110.
Carrinatis vii. 205.
carta ſoluta, xiii. 116.
Carthagine tota, vi. 170. victa. x. 277.
caru, j. 36. iij. 53.
cara, ix. 100.
carum. v. 139.
carior, x. 350.
Carybdi ſæuia, vetáque, xv. 17.
caſa candida, vi. 153.
caſæ turbam, xiv. 167.
caſulam, xi. 135.
caſulis, v v. 179.
Caſſandra, x. 262.
Caſſi, v. 37.
caſſis cælata, xi. 103.
caſſidis, vii. 23.
caſſide fracta, x. 134.
caſtella Brigantum, xiv. 196.
caſtigas, ii. 9.
caſtigat, vi. 454. xiv. 126.
caſtigabis, xiv. 54.
caſtigata, ii. 35.
Caſtora, qui eunuchum ſe ipſe facit, xii. 34.
Caſtora vi ilem, xiv. 260
Caſtore, xiij. 152.
caſtra, iiij. 135. vj. 418. 574. viij. 12. 248. domeſtica, x. 95. proſpera. xvi. 2.
caſtrorum, vi. 560. xi. 87. xvi. 15.
caſtrorúmque æra merentem, xvi. 55.
caſtrorum longos labores, x x. 198.
caſtoris, vi. 170.
caſtrauit, x. 307.
caſtum ingenium, x. 300.
caſto quid forma nocet, x. 325.
caſtas, vi. 287.
caſus, iii. 214. x. 107. xii. 17. xiii. 9. xv. 119. ſubiti, iii. 273. extremi, xv. 95.
caſum. j. 90.
caſu, xiii. 132.
caſibus fortunæ, xiij. 86.
catellæ, vj. 653.
catelli, vi. 550.
catello cócluſore. ix. 161.
catena grauiore, xiij. 175.
catenæ, iii. 309.
catenæ ſtridore, xiv. 23.
catenatæ, iiij. 304.
cathedra, j. 65. longa, ix. 52.
cathedræ ſterilis pænituit multos, vii. 203.
cathedris, vij. 47.
cathedras molles, vi. 91.
Catenæ, iij. 133.
Catilina, ij. 27. vij. 231. iacuit cadauere toto, x. 288.
Catinenſi pumice, viij. 16.
catinum nigrum. vi. 342.
catino Tusco, xj. 109.
Cato tertius è cœlo cecidit, ij. 40.
Catonem durum, xi. 90.
Catus, iiij. 147.
Catulam, iij. 30.
Catuli, ij. 146.
Catulla, x. 322.
Catullam, ij. 49.
Catullus, x. 322.
Catullam, ii. 49.
Catullus, xij. 37. 93.
Catulli, viij. 185. xiij. 111.
Catullo, iiij. 113. noſtro. xij. 29.
cauat, vj. 248.
cauda, v. 82. vij. 212.
cauea, xiv. 247.
caueo, xi. 130.
cauet, iij. 283. xiv. 274.
cauetis, viij. 37.
caulis, j. 134. v. 87.
caulibus, vi. 18.
caupo, ix. 108.
caupone relicto, vi. 590.
cauſſa, ii. 134. iij. 147. vi. 202. 242. viij. 215. xiv. 105. 216. 290. xvi. 19. iuſta, ix. 91.
cauſſam, xv. 134. protegere, xi. 32.
cauſſæ, vii 155. malæ, xiij. 109. ſcelerum. xiv. 173.
cauſſis, ix. 119. leuibus, nullis, xiij. 182.
cauſas, ij. 51. viij. 48.

Digitized by Google

48. x. 139. alias plureis, iij. 315.
cauſſas hinc habuere, x. 278.
cauſſas age, xiv. 192.
cauſſidicus, vj. 32. puſilli ſanguine magnam roſtra maduerunt, x.121.
cauſſidicum, v.j 136.
cauſſidicum vendit purpura: vendunt amethyſtina, vij. 135.
cauſſidicorum, vij.113.
cauſſidicorum nutricula Africa, vij.148.
cauſſidi is, vij.106.
cauſſidicos Britannos. xv. 111.
cauti, vij. 111.
cautus, vij. 660. vij.163.
cauta, vj. 347.
Cecropiam, ij. 92.
Cecro is, vj 187.
Cecropides, viij.46.53.
cede, vj. 57
cedo, xiij. 210.
cede, ij. 131. vij. 219.
cedit, iiij. 123. vij. 38. xv. 46.
ceſſit, iiij. 63.
cedunt, vj. 437. 514.
cedat, j. 110.
cedamus patriâ, iiij.29.
cedere foro. xj. 50.
cedente, iiij. 56.
Celadi, vij. 215.
celebres, vij. 3.
celebretu, j. 249.
Celeno, viij.130.
celeri, xv. 75.
celebes, xj. 125.
cella, vij.28.
cellam, vi. 352. vacuam, vj. 122.
cellam clauſit, vj.127.
Celſi Prætoris, viii. 194.
Celſo, vj. 245.
cena, ii. 120. v.24. feralis. v. 85. vna, vi. 640 luxurioſa; xi. 78. vlmea, xi.141. ampliot, xiv. 170.
cenæ, j. 133. v. 9. 8. 230. modicæ, iiii. 30. heſternę, ix. 44. alterius, xiv. 130. magnæ, xv. 41.
cœnam, ii. 273. vi. 202.
cenis, x. 362. maiores, v. 116.
cenacula, x. 18.
cenatio, vii. 183.
cenula, iii.167.
cenare, iii. 168. lauto paratu, xiv. 13. iii. 142. xi. 1. 12.
cenanit, i. 95.
cenes, v. 111.
cenet, viii. 85.
cenandi, v. 165. xi. 120.
Centennia, vi.135.
cenſes, iiii. 130. xiii. 140.
cenſebunt, vi. 499.
centeri ſanguine longo, viii.2. 74.
cenſor, ix. 142.
Cenſoris, xiv 50.
Cenſoris mores ſeueros, xj. 92.
cenſore opus eſt, ij. 121.
cenſura, ij. 63. x. 31.
cenſus, v. 57. xiv. 317. xvi. 53. magni, xiv. 227. maioris, vij. 137. immodici, xiv. 176. magni, cuſtodia miſera xiv. 304. exſuperans, x.13. tenuis, xiij.7.
cenſum. j. 140. pereuntem, vj. 360.
cenſu, j. 60. iiij. 160. xj. 23.
centone veteri, vj.121.
centum, j. 92. 120. iij. 229. vj. 517. vij. 113
centum conuiuæ, iij. 250.
centum oſtrea, viij.85.
centum villas, xiv.275.
centum portis, xv. 6. bis centum xiij.72.
Centena, x. 335.
Centurionum, xvi.17.
cepe nefas violare, xv. 9.
cera, v.j. 238. fragili, xij. 88.
ceram, iiij. 19. x. 22.
ceræ vetere, viij. 19.
ceras. xiv. 191. petitas. ix. 149. puſillas, xiv. 29.
ceras implere, 163.
Cercopitheci ſacri, xv. 4.
cerdoni, viij. 182.
cerdonibus, iiij.153.
cerebrum, iij.269.
cerebro, xiv. 57.
Cereris, vj. 50. xiv. 263.
Cereris generum, x.112.
Cereris tâgens arámque pedémque, vendet periuria, xiv.219.
Cereris ſacerdos, xv.141.
Cererem, ix.24.
Cererem Heluinam, iij. 320.
cerno: xiij.64.
cernis, iiij. 127. vj. 573.
ceroma femineum, vj. 246.
ceromatico, iij. 68.
certamine toto, xv. 55.
certè, vj. 28. ix. 9 73. x. 94. 363. xiij. 100. xvj. 58.
ceruæ tragicæ, xii. 120.
ceruina, xiv. 251.
ceruical, vj. 352.
ceruix vlla, x.40. cæſa, 10, 120. pulchra & candida, x. 345.
ceruice, j.64. v. 350. parata. vj. 207. locata, ix.143. obſtricta, x. 88.
ceruicibus, x. 260. iii.88. nudis, vj. 588.
ceſpes feſtus, xii.2.
ceſſare, xi. 183.
ceſſat, vj. 497. xiij. 211.
ceſſant, vj. 67. 554. ix. 33.
ceſſet, xiij. 23.
ceſſabit, xiv. 59.
ceſſaret, v. 17.
ceſſantia, viij.176.
cetera, ix. 70. xij. 25. xiv. 107.
Cethegus cecidit, x.287.
Cethegi, viij. 231.
Cethegum, ii. 27.
Cetronius, xiv.86.
ceuet, ix. 40.
ceuentem, ij. 21.
Chærippe, viij.96.
Chaldæo grege, x. 94.

Digitized by Google

Chaldæis, vj.552.
chartæ perituræ, i. 18.
Charybdim, v. 101.
cheirographa vana, xiij. 137.
chirographa vana, xvj. 41.
cheironomon. vj. 63.
cheironomonta, v. 120.
Chionem, iij. 136.
Chiron, iij. 205.
chlamys Spartana, viij. 101.
choraules, vj. 77.
chordæ. vj. 381. magicæ, xv. 5.
chordas, iij. 63.
chorus, vj. 511.
choro canoro, xj. 163.
Chryſippus xiij. 184.
Chryſippi gypſo, ij. 5.
Chryſogonus quanti doceat, vij. 176.
Chryſogonum, vj. 74.
Chryſtallina grandia, vj. 154.
cibus, v. 14. xiv. 79. imperfectus, iij. 233. exiguus, xiv. 301.
cibi, x. 203. xv. 98. tales. xj. 99.
cibo, iij. 211. vj. 580.
ciboque, v. 49. difficili, xiij. 213.
cibum, vj. 427. x. 229. xiv. 255.
cicadas, ix. 69.
cicatrix, iij. 151.
Ciceronis eloquium, x. 114. hunc letho dedit. 119.
Ciceroni, vij. 139.
Ciceronem, vij. 214. vij. 244.
ciconia ſerpente pullos nutrit, xiv. 74.
cicutæ acceptæ, xiij. 186.
cicutas gelidas, vij. 206.
cicmus, xvj. 1.
Cilicis, iiij. 121.
Cilicum, viij. 94.
Cimbri terribiles, xv. 124.
Cimbros, viij. 249. 251.
cincinnus aluoi, vj. 491.
cinædo, iiij. 106.
cinædis eiſdem, xiv. 30.
cinædos Socraticos, ij. 10.
κιναιδοι, ix. 37.
cineres, viij. 146. præmaturi, xj. 44.
cinerum, x. 144.
Circes, xv. 21.
Circæis, iiij. 140.
Circus, xj. 195.
Circi, x. 37.
circo, vj. 587. viij. 118. rauco, viij. 59. clamoſo, ix. 144.
Circenſes, x. 81.
Circenſibus, iij. 223. xj. 53.
circuit, ix. 8.
Circum, iij. 65.
circumagas, ix. 81.
circumagat, vij. 164.
circumagunt, v. 23.
circumdedit, vj. 457.
circumdatus, vj. 532.
circumducitur vxor, j. 122.
circumducto, x. 280.
circumligat, vij. 89.
circumſcribere, xiv. 237.
circumſcripſerit, x. 222.
circumſcriptorem pupillum ad iura vocantem. xv. 136.
circumſilit. x. 218.
circumſpice, viij. 96.
circumſpicit, vij. 20.
Cirrhæ, vij. 64.
Cirthæi ſpicula vatis, xiij. 79.
cirro madido, xiij. 165.
ciſta, vj. 44. vetus, iij. 206.
ciſtas, vij. 11.
citari, ij. 43.
citabere, viij. 80.
cithara, vj. 390.
citharam, viij. 230.
citharœdus, vj. 76.
citharœdi, vij. 212.
citharœdo, viij. 198. x. 211.
citò, j. 34. ix. 146. xj. 13. xiv. 27. 177.
citiùs, j. 125. iiij. 134. x. 225. xiv. 31. xv. 19. xvj. 32.
ciuis, ij. 105. iiij. 90. magnus, vj. 558. egregius, viij. 28.
ciuem, iij. 3. meum, xij. 121. nutantem, xv. 156. patriæ, xiv. 70.
ciue illo, x. 278.
ciuilis, ij. 103.
ciuilia, vij. 106. iura, ij. 51.
ciuiliter, v. 111.
clade, iiij. 84. x. 244. xv. 114.
clamat, vj. 173. 637. viij. 29. ix. 63. xiv. 293.
clamant, j. 12.
clamatur, ij. 90.
clames, vj. 283.
clamentem, ij. 37.
clamante, iiij. 75.
clamor, vj. 327. xj. 199.
clamore, x. 215. xiij. 31. acerbo, xiv. 55. pari, xv. 53.
clamoſus, xiv. 191.
clamoſo, ix. 144.
clamoſum, viij. 186.
clarus, ij. 129.
clara, viij. 151. xij. 74.
clarámque, viij. 139.
clarum, xj. 95.
clari honoris, iij. 178.
claras, iiij. 151.
claſſis, xiv. 277. numeroſa, vij. 151.
claſſibus ijſdem, x. 155.
claude, ix. 504.
clauditur, xiij. 156. xv. 139.
clauſit, vj. 128. x. 16.
clauderet, vj. 4.
claudenda, xiij. 129.
claudentem oc, xij. 96.
clauſus, vj. 153. x. 170.
clauſa, iij. 242.
clauſam, j. 124.
clauſóque, vj. 68.
clauſo labello, iij. 185.
clauſis, iij. 303.
Claudius, v. 146. vj. 115. Cæſar, xiv. 330.
claue, xv. 158.

clauſtra prodita, viij. 261.
clauus militis, iii. 248.
clauorum, xvi. 25.
Cleanthas, ii. 7.
Cleio, vii. 7.
Cleopatra. i. 109.
clementia ſtulta, j. 17.
vetus, vj. 159.
cliens deuotus, ix. 72.
magnus, miranduſque, x. 161.
clientis, iij. 125. exhauſti ix. 59.
clienti veteri, v. 64.
clientem neglectum, v 16
clientes, i. 132. iii. 188.
Clitumni, xij. 13.
cliuoque pendente, vi. 649.
cloaca, v. 104.
Clodius, ii. 27. vi. 349.
Clotho, ix. 135.
cludere, xiv. 322.
cludit latus, iij. 131.
clude, vii. 26.
cluderet, iij. 19.
cluſo antro, iiij. 21.
clunem agitant, ii. 21.
clunem ſummittat aſello, vi. 333.
clune tremulo, xi. 164.
clunibus apri, v. 166.
Cluuiam, ii. 49.
Cluuienus, i. 80.
clypeo, viij. 201. xi. 106.
clypeis, ij. 126. xiv. 242.
Clytemnæſtram. vi. 655.
Coa conchylia, viii. 101.
coccina, iii. 283.
Cochide torua, vi. 642.
Coelite, viij. 264.
coctæque, vi. 471.
coctúmque venenum. vi. 131.
codice, ii. 57. grandi, vii. 110. læuo, x. 236.
coemti, xiv 293.
cœpit, iii 114. vi. 433. xii. 34. 99.
cœperunt, vi. 371.
cœpere, xiii. 230.
cœperat, iij. 154. vi. 106. x. 264.
cœperit, xiv. 217.
cœpiſſet, vi. 113.
cœpta, xiij. 146.
cœptum, x. 79.
coercet, viij. 236.
cœtus, vj. 398. vii. 239.
cogitat, xiii. 209.
cogit, xv. 124.
cogitque, xiij. 222.
cogitur, vi. 478. xiii. 216.
cogimur, iij. 189.
cogebat, xv. 100.
coegit, vi. 412.
coegerunt, xv. 121.
cogetur, vii. 18.
cogat, iij. 291. v. 73.
cogaris, v. 159.
cogente, viij. 193. xi. 7.
coactæ, vi. 133.
coactas, xiv. 135.
coactos, iiij. 146.
cogitat, vi. 39.
cognatorum, xi. 86. aliquis, xi. 86.
cognatis, xi. 84. xv. 160.
cognitio, xvi. 18.
cognitione, vij. 228. peracta, vi. 484.
cognoſcere, vi. 473.
cognoſce, iij. 288.
cognitus, xiii. 9.
cognita, xij. 26.
cohibere, v 71.
cohibe, vj. 346.
cohors rauca, vj. 514. ſancta, viij. 127. tota, 18. xiij. 173. inimica, xvi. 20.
cohortis, j. 58.
cohortem, v. 28. feruoris, xiv. 305.
cohortes, x 94. xii. 109. madidas, vii 164.
coitus, x. 204.
colaphũ incutimus, ix. 5.
colipha, ij. 53.
colis, vii 37.
colit, iiij. 6. x. 116. xv. 38.
colitur, j. 115. iii. 173.
colimus vrbem, iii. 193.
colunt, xi. 192 xv. 76.
coluit, xvi. 39.
coluerunt, ij. 91.
colat, xv. 2.
colenti, xiv. 103.
collapſa, viij. 77.
collata fiducia, xv. 155.
collega, iii. 130. viii. 197. 253. xi. 92.
collem, iij. 71.
colles Sybaris, vi. 296.
collibus, ix. 131. iſtis, xiv, 179.
colligo, xi 196.
colligit, xiii. 146.
collige, vi. 145. xiij. 191.
colligat, iiij. 112.
Collina turre, vi. 291.
collum, iii. 88. tenue & ſcabile præbet, x. 169.
collo, ii. 85. iii. 68. vi. 457. trito, viii. 66. hirſuto, ii. 41. laſſo, xiv. 146.
collyrii, vi. 578.
color, vii. 155. xiv. 24.
coloris duri, craſſique, ix. 29.
colorem, v. 75. vi. 280.
colores omnes, xii. 90.
coloſſo marmoreo, viij. 230.
colubræ longæ. v. 102.
colubris, vi. 29.
columbæ molles, iij. 202.
calidæ pulmone, vi. 548.
columbas, ij. 63.
columna Phrygia, xiv. 307.
columnæ ruptæ, j. 13.
columnis longis. vii. 182.
ſubductis, viij. 77.
columnas Phalas, delphinorumque, vi. 589. nitidas, xiv. 60.
colus, xiv. 249.
coma breuior, ii. 15.
comæ ſiccæ, ix. 13.
comas vexatas, xi. 187.
comedit, iij. 294.
comedunt, j. 138. ij. 53.
comedam, xiij. 24.
comeſa, j. 34.
comes, iij. 47. iiij. 84.
comitem figurã, xvi.
comite, vj. 10. 119.
comites, j. 119. iij. 35. vi. 352. vii. 107. decem, vii. 142.

Digitized by Google

comitum, 46 vii. 44.
comitum ordo, iii. 284.
cohors, viii. 127.
comites aſellus, vi. 468.
comitantibus, j. 89.
comitata, vi. 82.
comis. ii. 96.
cometem, vi. 406.
cominus, iiij. 99.
Commagenus, vi. 549.
commendare, vi. 396.
commendet, xvi. 5.
commercia, ii. 166.
committere, vi. 377.
committit, vi. 435.
committunt, xiii. 104.
committitur, v. 39. xiii. 1.
commiſit, vi. 458.
commiſerat, ix. 96.
committe, xii. 57. xiii. 125.
committas, i. 163.
commiſſa, v. 29. vii. 10.
ix. 93. x. 337. xiv. 310.
commoda, ix. 89.
communia, xvi. 7.
commodat, vii. 40.
commota, iii. 317.
communis, xv. 148.
commune, ix. 124. vitium. iii. 182.
communi. vi. 4. vii. 55. xv 157.
communia, viii. 177. xiii. 140. xvi. 7.
comœdus vxorem agit, iii. 94.
comœdi, vi. 73.
comœdis, vi. 395.
comœda natio, iii. 100.
comœdia, v. 156.
compago fixa, iii. 304.
compage fracta, vi. 617.
compagibus, vi. 501.
comparo, xii. 121. xiii. 66.
comparat, vi. 435. xi. 130. xiv. 20.
compede magna, x. 80.
compedibus, x. 182.
compeſce, i. 160.
compita, ix. 112. xv. 42.
complexibus, vi. 279.
compono ere, ix. 110.
componis, vii. 25.
componit, iii. 213.
componunt, vi. 244.
componitur. iii. 10.
compoſuit, xiv. 253.
componat, vi. 185.
compoſitiue, vi. 13.
computat, vi. 199. 650. ix. 40. x. 249.
computet, j 117.
concedet, xiv. 7.
concedas, xii. 115.
concedatur. j. 170.
conceſſit, x. 316.
conceſſum, xiii. 235.
concentus, x. 215.
concha, vi. 304.
conchas, vi. 418.
conche, iii. 293.
conchem æſtiuam ſignatam, xiv. 131.
conchylia, iij. 81. Coa. viij. 101.
concidere loris, vi. 413.
conciditur, iiij. 130.
conciſus, iii. 300.
conciſum, xiv. 291.
concilio miſſo, iiij. 145.
concipis, x. 5.
concipitur, xii. 104.
conciperet, viij. 42.
concepta, xi. 168.
conclamat, v.i. 167.
concordia, j 116. ij. 47. x. 297. ſalua, vj. 231. maior, xv. 159.
cõcubitus, vi. 317.
concubitu, vi. 535. tragico, ij. 30.
concumbat, vi. 405.
concumbunt Græcè, vi. 191.
concurrentia ſaxa, xv. 19.
concutere, vi. 22.
concutitur, iii. 101. xv. 53.
concuſſere ambæ, x. 328.
condire, xi. 12. boletum, xiv. 8.
condit, vi. 586. vij. 185.
condita pyxide. ij. 141.
condito Iliados, xi. 178.
condente. j. 25.
conditor mundi communis, xv. 148.
conducere, vii. 4. ædem. iij. 31.
conducit, iii. 225. vi. 351. 352. 596.
conducunt iij. 38.
conducendus, ij. 114.
conducendaque, vi. 557.
conducendo, xv. 112.
conductus, vi. 585. aquarius, vj. 331.
conducta, vii. 143. viij. 43. xi. 46.
conductum, xiij. 145.
conducto, vij 46.
conductas, j. 108.
conduplicate patrimonia, xiv. 229
conferre, vii. 206. x. 301.
confert, j. 106. viij. 94.
contulit, viij. 240.
confert, iij. 51. xiv. 223.
confer, xiij. 144. 147. 154.
confectat, iij. 216. vij. 36.
conferret, xij. 33.
conferri, xij. 11.
confingite, vj. 172.
confirmant, xiij. 107.
confiſus, x. 11. xij. 58.
confiteor, vj. 638.
conflare, xiij. 153.
confundas mare cœlo, vj. 284.
confundat, vii. 68.
confuſus, iij. 1.
congeſta, x. 12.
conjectar, v. 162.
conjungere, xv. 153.
conjux, vj. 98.
conjugis, vj. 85. 255. 312. amaræ, x. 242.
conjuge, j. 124. viij. 128. relicta, v 77. inuita, vi. 212. Fuſci, xij. 45. Sicula, xiij. 50.
coniugium, xj. 29. pænè ſolutum ſæpe ſeruauit adulter, ix. 80.
coniugium petimus cæca cupidine ducti, x. 352.
conjugij. viij. 219.
conluſore catello, ix. 61.
conor, vi. 643.
conceris, x. 205.
conatus, iij. 166. x. 6.

conata,xiij.216.
conopeo,vj. 80.
conſcendere nauim, vj. 98.
conſcius,iij.49 vj.338.
conſcia, xiv. 28. occulti facti, vi. 271. facti, xiij. 193.
conſenſu magno,xvj. 21.
conſiderat vj.481.
conſidere,iiij. 34.
conſedere Duces,vij 115.
conſederit,xiij.68.
conſilium,iiij. 18. 86. 73. x. 346. vtile,ix.124.
conſilium dedimus,j.16.
conſilio,iij 162. vj.496.
conſilia,vij.172.
conſiſtas,iij. 296.
conſpectius,viij.140.
conſpexit,iij.101.
conſpicitu xj. 72.
conſpectum,x.230.
conſpecta,ij.81.
conſpicuus longè, vj.373.
conſpicuum, iij.54. 115.
conſpicuæ.x. 125.
conſpuitúrque,vij. 112.
conſtanti pectore, vj. 93.
conſtare,xiv. 17.
conſtat,vj.625.vij.77.
conſtant,vj. 165.
conſtabit,vij. 188.
conſtet, vij. 230.
conſtent, vj. 364. vij. 45. xiv. 258.
conſtantia,ij.105. xiij. 237. vultus ficti xiij. 77.
conſtituit vj.486.
conſtituebat,iij.12.
conſtratum,x. 175.
conſtrictus,v.84.
conſuetudo mali,vij. 51.
conſuetis,v.74.
Conſul,vij.197.viij. 148. 236.x.41.
Conſulis,viij.262.
Conſulis ter,titulo, xi. 86.
Conſule,vij.198. viij. 23. xiij. 17. me, x. 122. te, xj. 33. capillato, v.30. Iunio, xv.27.
Conſulibus victis,xj.199.
conſulit, vj. 395. 564. 573. 589.
conſulat,xiv.317.
conſulitur,vj. 574.
conſumere,xiv.128.
conſume,iiij.68.xiij.160.
conſumitur,xj.47.
conſumſerit,j.4.
conſumta, ij.155.
conſumptis opib.viij.185.
conſurgit,vj. 506.
contacta,v.127.
contagio,ij. 78.
contemnere, iij. 145. vj. 22. ix.123.x.123 xiij. 75. xiv. 100.
contemnit,iij. 288.
contemnunt ij. 35. v. 101.
contemſit,vj. 90.
contemſerat,ibid.
contemnas,ix.99.120.
contemſeris,xiv. 48.
contemto,xiv.232.
contemtor,vj.341.
cōtentus,iij. 170. vij. 79. x. 172.xiij.133 modico,ix. 9.
contenta vj.54.xv.83.
contentique,xiij.47.
contentum,xiij.243.
contenti caſulis,xiv. 179.
contente,iij.277.
contentam,iij. 314.
contentos,ij.161.
conterit,vj.225. 349.
contexit, iij. 195.
contexere, xiv 27.
continet,v.99.x.80.
contingere,vj.50.vij. 60. viij.7.
contingis. viij. 28.
contingunt,xiv. 184.
contigit, v. 163. vj. 563. vij. 122.xiij.7.
contingat, vj. 217. x. 341.
contigerit,vj 49.
contingi,vj.288.
contingens,xj.62.
continuò , vj. 492. xiii. 191. 219.xiv.243.
continuis x. 190.xj.207.
contra, j. 160. iiij. 89. vi. 643. viij. 138. ix. 12. 91. xiij.120.xvj.33.34.
contrahit,vi.173.
contracta,xi. 203.
contrarius,x.30.
contulit , x.265.
contúmque, x.20.
contundere,xiij. 128.
conturbat,vij. 129.
conuallem ruris, xvi. 36.
conuenit,vii.136.xv.164.
conuenerat, vi.282.
conuenient,ix.131.
conueniat,x.348.
conuentus,viij.129.
conuentum,vi.25.
conuerte,iii.321.
conuerſus,iiii.120.
conuicia,iii. 237.
conuictus omnis,xi.4.
cōuiua,v.25.regis,v.160. facetus,ix.10.audax,v. 74.mihi promiſſus, xi. 60.
conuiuam ſuperbum cauco,xi.130.
conuiuæ,iii.250. miſeri, vi.425.
conuiuia,i. 141. v. 82. xi. 150. noſtra , xi. 177. nulla,xiii.42.
conuomit,vi.102.
conuulſa,i. 12.
cophinus, iii.14.
cophino,vi.541.
copia vitiorum , i. 87.
Copti,xv. 28.
coquere,xv. 167.
coram, vi. 139. viii. 9. xii. 47.59.
Coranum ſignorum comitem,xvi.54.
corbibus iiſdem,xi. 73.
Corbulo , iij. 251.
Corcyræa, xv.25.
corde ægro, vij.52.mulino,xvj. 23.
corda molliſſima,xv.131.
Cordus, iij. 208.
Cordi rauci, j.2.
Cordo, iij. 203.
corinthi ſtupidi,viij.197
corinthi vnctâ,viij. 113.
corium, xiv. 204.
corio bonis,xiij. 155.
Cornelia mater, vj. 166.
cornice,x.247.
cornicines,iij. 34. x. 44. 214.

Digitized by Google

Cornicini, ij.118.
cornu, ij. 90. vj. 314. naſcenti, xij. 9.
cornua, xiij.165.xix.199.
Coro tollendus & Auſtro, xiv. 268.
corona, vj. 319. tenui, ix. 138.
coronæ, xv. 50. Graiæ. viij. 226. magnæ, x. 39.
coronam, vj. 51.
coronas, ix. 85. graciles, xij.87. poſitas, xiij.149.
coronata, xiij. 63.
coronatum, vj.297.
coronati, v.36.xj.97.
corpus, iij.48.vij. 62.
corporis egregij, x.296.
corporis ornatum, x. 321.
corpore, ij. 75. xiv. 51. xvi. 53. ſano, vj. 235. falſo, vj. 604. ægro, ix. 19. gelido, x. 217. noſtro, xiij. 92. trunco, xiij. 178. toro, xv. 91.
corpora, ij. 139. xij. 117. xiij. 230. xiv. 266. noſtra, xiv. 16.
corporibus, iij. 259. xv. 106.
corpuſcula quantuſcula, x. 173.
corrumpunt, xiv. 32.
corripias, x.292.
corripies, xiv.54.
corroſis, xv.80.
corrupta, vj. 179.
corruptor, j. 77.iiij.8.
corruptoris x.304.
corruptore, vj. 233.
corruptus, vj. 540.
Corſica, v 91.
corui, viij. 252.
coruo quoque rarior albo, vij. 202.
coruis dat veniam, ij.63.
Coruinus, j. 108.
Coruine, xij. 1. 93.
Coruinum, viij. 7.
Corum, x.180.
coruſcat, iij.254. frontem, xj. 6.
Corybanta, v.25.
Corycia puppe, xiv.267.
Corydon, ix. 102.
corymbos denſos, vj. 52.
Corythæ, viij. 61.
Coryton, ij.92.
Coſmetæ, vj. 476.
Coſmi, viij.86.
Coſſus, viij.21.
Coſſum, iij. 184.
Coſſo captatori, x. 202.
cothurnum altum, vj. 633.
cothurno antiquo, vij. 72.
cothurnis, vj.505. xv. 29.
Cotta, v.108, vj.95.
cotrona, iij.83.
coturnix nulla, xij.97.
coxa debilis, x.227.
coxæ pendentis, vj. 320.
coxam Aeneæ, xv.66.
crambe repetita, vij. 154.
cras, ij. 132. iij. 23. v.33. xiv. 310.
craſſa, xj. 158.
craſſique, ix. 29.
craſſo, xiij. 163.
craſſoque aëre, x.50.
Craſſos, x. 108.
crate rara, xj. 82.
cratera capacem vrnæ, xij. 44.
cratere magno, ij. 87.
crebrum, vj.583.
credo, vj. 1. 503.
credis, x. 68. 246.
credit, vj. 529. xiv. 119.233. 286.
credimus, iiij.53.x. 176.
credunt, ij. 152. xiij. 231. 59.
creditur, iij. 93. 146. x.173. xiij. 110.
creduntur, x.137.
credebant, xiij.54,
credit, x. 184.
crede, viij. 83. xiij. 175. xiv. 220.
credite, vj. 629. viij. 126.
credam, j.51.xvj. 31.
credent, vj. 555.
credas, iij. 7. v. 155.xiv,149. 203. xv. 118.
credat, x. 361. xv. 37. 142.
credamus, vj. 642. viij. 207.
credant, xiij. 87.
crederet, xij. 10.
crediderim, xv. 31.
crediderint, xv. 171.
credere, iiij. 70. v. 5. 151. xj. 136.
creditor, vij. 108. xj. 10.
Cremeræ, ij. 155.
crepat, x. 62.
Crepereius, ix.6.
crepido, v.8.
crepitat, j. 116.
crepitum dare, iij. 108.
crepitus teſtarum, xj. 170.
creſcere, v. 95. vj. 370.
creſcit, vj. 229. vij. 101.xiv. 139.
creſcunt, xiv. 116. 117.
creuit, xiv. 139.
creſcant x. 24.
creſcente, xiij. 213. xj. 39.
Creſſa, x. 327.
Cretæ antiquæ, xiv. 270.
cretatúmque, x.66.
Creticus, viij. 38.
Cretice, ij. 67.78.
crimen, vj. 294. 492. viij. 141. 215. ix. 110. xiij. 90. 210. omne, vj. 23. nullum, viij. 128.
crimine, iiij. 15. vj. 219.285. x. 69. xiij.6. omni, xiij 24. xiv. 238.
crimina, viij. 266. quædam condonantur iuuenibus, viij. 166. noſtra, xiv. 39. eadem, xiij.104. maiora, xiij. 144.
criminibus, j. 75. 167. xiij. 239.
crinem, iij. 186. vj. 489. nigrum, vj. 120.
crinémque rotant, vj. 315.
crine, ij. 112.
crinibus, vij. 70. effuſis, vj. 163.
criſantis, vj. 321.
Criſpi ſenectus, iiij. 81.
Criſpinus, j. 27. iiij. 1. ſudans, iiij. 108.
Criſpinum, iiij. 24.
Criſpine. iiij. 24.
criſpo, vj. 381.
criſtæ, vj. 256. vj. 421.
criſtæ ſurgebant, iiij. 70.

Digitized by Google

criſtam galli promittere Laribus, xiij. 233.
crocodilem adorat, xv. 2.
crocos ſpirantes, vij. 208.
crocea, vij. 23.
Crœſi fortuna, xiv. 328.
Crœſum, x. 274.
crucem. vj. 219. xiij. 105.
cruce vera dignus, viij. 188.
cruciatu, x. 286.
crucibuſque relictis, xiv. 77.
crudum, j. 143.
crudi, xi. 76.
crudo, xv. 83.
crudaque, viii. 223.
crudis, vi. 203. vulneribus, ii. 73.
cruentis, vi. 524. verberibus, vi. 316. fluctibus, x. 185.
crumena deficiente, vi. 38.
crus dimidium, xiii. 95.
cruris ſiniſtri, vi. 256.
crure tenus medio, vi. 445.
crura, x. 60. duo, xvi. 24. pinguia, iii. 247. madentia, vi. 318. neglecta & ſqualida, ix. 15.
cruraque læua, viij. 115.
cruſtas capaces, v. 38.
cruſtula, ix. 5.
crypdam, v. 105.
cubat, iij. 280.
cubito, iij. 245.
cubili, xiv. 82. palatino, vj. 117.
cucullo duro, iij. 170. ſumpto, vj. 329. ſantonico, viij. 145.
cucullos nocturnos, vj. 118.
cucurbita ventoſa, xiv. 58.
cui, j. 166. vj. 514.
cuicunque, vj. 411. xiij. 56.
cuiuis, x. 31.
cuius, j. 131. 153. ij. 148. iij. 287. 292. 293. iiij. 82. v. 34. vj. 7. 91. 215. 557. 572. vij. 73. 160. viij. 60. 213. x. 48. xii. 94. xiv. 244. 298. 330. xv. 136. 147. xvi. 54.
cuiuſdam, vj. 55. viij. 32.
cuiquam, viij. 178. xiv. 6. xv. 55.
culcita, v. 17.
culeus vnus, viij. 214.
culina, iij. 250. magna, xiv. 14.
culinæ nidore captum, v. 161.
culmina alta, xiv. 89.
culmine delubri, xiij. 69.
culmo, vj. 6.
culpa, vj. 493. docentis, vij. 158.
culpâ tacitâ, j. 167.
culpæ, vj. 539. viij. 163. xiij. 106. xix. 37. diræ, viij. 119.
cultæ, xi. 200.
cultelli, ij. 169.
cultello, v. 121.
cultellorum manubria, xi. 133.
cultam, iij. 95.
culti, iii. 228. xiv. 159.
cultis, iii. 189.
cultos, iii. 158.
cultori, ix. 49.
cultri mucronem admittere, xiv. 217.
cultro, xv. 119.
cultris, ii. 116. x. 269. xii. 84.
cùm, j. 22. 24. 26. 37. 46. 55. &c. iii. 173. &c. iiii. 37.
cum quo, iiii. 9.
cumque, vi. 399.
Cumis, iii. 2. 321. ix. 57.
cumis ſegmentatis, vi. 89.
cumulus, iii. 210.
cuncta, vj. 190. 409. 617. viii. 229. x. 13. xi. 42. xii. 91. xiii. 155. xiv. 245. xv. 29. 56. 99. ii. 164. x. 23. xi. 149. xv. 39.
cunctiſque, vi. 373.
cunctos, xiii. 101.
cunctas, j. 143.
cunctatio nulla de hominis morte eſt longa, vi. 221.
cuneis, vi. 61.
cupidus, viii. 14. ſiluarũ, vi. 58.
cupido laudis & gloriç, x. 143. ſæua, xiv. 175.
cupidine cæca, magnaque, x. 351.
cupit, vi. 444.
cupimus, x. 5.
cupiet, xiv. 13.
cupient, j. 148. ii. 136.
cupias, x. 96. xi. 37.
cupiat nihil, x. 360.
cupiant, vi. 653.
cuperet, x. 294. xiv. 313.
cuperent, ii. 157.
cupiens euadere, xii. 35.
cur, i. 19. 102. vj. 141. viii. 13.
cur hæc, x. 254.
cur tamen. x. 291.
cura, vi. 500. 507. xiii. 217.
curam, j. 58. xiv. 157.
curam hanc, xi. 115.
curæ prætium, vi. 473.
cura nimia, x. 12. omni, x. 303. grauiore, xiii. 227. maiore, xiv. 303.
curis dilatis, xi. 181.
curas, xi. 114. 189.
curas, vii. 65. 91. 242. x. 51. 78. xi. 93.
curabilis, xvi. 21.
curare, ii. 105.
curat, vi. 300.
curant, xiii. 101.
curet, iii. 127.
curentur, xiii. 124.
curanda, vi. 454.
curandum, viii. 121.
curatoris eget, xiv. 288.

curia, viij. 91. Martis, ix. 101.
Curius, ij. 153. xi. 78.
Curios ſimulant, ij. 3. dimidios, viij. 4.
currere, iij. 128.
currit, vj. 533. viij. 160. xiij. 168.
currunt, iij. 308. xj. 49.
cucurrit, v. 77.
cucurrit, xij. 67.
curret, iij. 240.
curre, x. 166.
currite, iij. 76.
curramus, x. 85.
curritur, vij. 82.
currus, vij. 67. 125.
curriculo, xiv. 251.
curru eodem, x. 42. Teutonico, x. 282.
curribus, viij. 3. altis, x. 36.
curſor, v. 52.
curſum præcip. xv. 77.
curſu, iij. 253. cauto, xiv. 27.
curules ſummas, x. 91.
curta, iij. 270. xiv. 166.
currum, x. 135.
Curtius, xj. 34.
Curuatum, vij. 127.
curuetur, vj. 262.
curuus, ix. 145.
curuum, vj. 448.
curuo, xiv. 86.
curuis, viij. 129. vnguibus, xiij. 169.
cuſpide, ij. 130.
cuſtos, vij. 218. x. 117. affixus, v. 40. Gallicus Vrbis, xiij. 157.
cuſtodem, vj. 374.
cuſtode, x. 305. armato, iij. 306.
cuſtodes, vj. 235. viij. 52.
cuſtodibus cinctum, x. 144.
cuſtodia miſera magni cenſus, xiv. 304.
cuſtodit, j. 107. ix. 122.
cuſtoditur, xiij. 139.
cuſtodiet, vj. 346.
cuſtodite, vj. 629.
cuſtodes, vj. 347.
cutis arida, vj. 143.
cutem curare, ij. 105.
cute, x. 192. lota, vj. 463. tota, ix. 13.
cuticula noſtra contracta, xj. 203.
Cyane ſuccincta, viij. 162.
Cyaneis, xv. 20.
cyatho, ix. 47.
cyathum, v. 32.
cyathos, xiij. 44.
Cybeles turpis, ij. 111.
Cybeles aulæa, xiv. 263.
Cyclada, vj. 562.
cyclade tenui, vj. 259.
Cyclopas immanes, xv. 18.
cycno nigro, vj. 164.
cylindros, ij. 61.
cymbâ vnâ, ij. 151.
cymbæ, iiij. 45. Baianæ, xij. 80.
cymbala, ix. 62.
Cynici nudi, xiv. 309.
cynicis, xiij. 122.
Cynicos, xiij. 121.
Cynthia, vj. 7.

D

DAcius, vj. 205.
Dacis, iiij. 111.
Dædalus, iij. 25.
Damaſippe, viij. 185.
damnum, x. 210. temporis, ix. 125.
damno, vj. 372. x. 233. xij. 35. accepto claudenda ianua, xiij. 129.
damna, xj. 121. xij. 53.
damnorum, vj. 508. viij. 99.
damnis, vj. 570.
damnare iiij. 85.
damnat, vj 555. viij. 202.
damnetur, ij. 69.
damnante, vj. 84. ſenatu, viij. 93.
damnatus, j. 47.
damnata, ij. 70.
damnatos, x. 74. xiij. 240.
damnandis, xiv. 38.
damnatio, viij. 94.
damnoſa, viij. 101. xiv. 4.
dare, iij. 229. vj. 567. vij. 43. x. 295. 363. xiij. 187. xv. 103. 132. 157. vela, xv. 127.
dari, v. 149.
dat, xiv. 230. veniam coruis, ij. 63. pœnas, iij. 279.
datur, v. 40. 88. 98. vj. 204.
damus, viij. 70.
dant, vij 90.
dabat, x. 78. xj. 85.
dabantur, xiv. 163.
dedi, ix. 39.
dediſti, vj. 27. ix. 124. xiv. 70 244.
dedit, j. 158. ij. 78. 117. vj. 239. 156. 358. 382. 541. xij. 73. xv. 133. crepitum, iij. 108.
dedimus, viij. 70. ix. 86. conſilium, j. 16.
dederat, x. 283.
dabo, xij. 90.
dabit, ij. 79. iij. 219. v. 53. 165. vj. 214. 585. vij. 45. 90. 104. 171. xj. 159. xij. 119. 125. xiij. 179. 244.
dabitur, x. 340. xij. 4.
dabunt, vj. 584. vij. 201. x. 164. 349. xj. 177.
dabuntur, x. 335. & xiv. 158.
da, j. 101. iij. 137. v. 154. viij. 68. x. 43 188. veniã, v. 42. teſtem, xvj. 29.
des, ij. 8.
detur, vj. 652.
dentur, vj. 570. & viij. 211.
daret, vij. 104. xv. 155.
darentur, ij. 157.
dederit, ij. 59. vj. 580. vij. 140. x. 319. xiv. 52.
dediſſet, iiij. 150.
data ſunt, x. 146.

datum, vj. 133.
daturos. x. 49.
de, j. 137. ij. 2. 62. iij. 123. viij. 49. 60. &c. ix. 143. 149. &c.
debere, iij. 51. iiij. 52.
debes, v. 170. viij. 24.
debet, ij. 41. vi. 445. viij. 70. xiij. 12. xv. 97.
debetur, iiij. 133. vi. 536. 646. xiv. 47.
debent, j. 75. x. 313. 212.
debueras, xiij. 116.
debuerant, iij. 163.
debeat, v. 20. xi. 136. xiij. 63. xiv. 255.
deberet, vi. 386.
debitor, xvi. 40.
debilis, x. 227.
debilitate, xiv. 156.
decem, vij. 142. xiij 71.
decies centena, x. 335. xiij. 136.
Decembri, ix. 68. toto, vij. 97.
decens, vj. 161.
decet, xi. 155.
decebat, iiij. 13.
decebunt, viij. 182.
deceat, ij. 76.
deceret, viij. 263.
decentius, vj. 486.
decernat, xiij. 92.
decerpere, xiv. 253.
decidere, xij. 33.
deciderat, vj. 431.
Decij, viij. 258.
Deciorum, xiv. 239. animæ plebeiæ, 254.
decipit, v. 165. vij. 234.
decepta, vj. 602.
deceptas, ix. 126.
declamare, vij. 150.
declamatio, x. 167.
declamatoris, xvi. 23.
decolor, vj. 599. vij. 116.
decoxit xv. 81.
decocta, v. 50.
decreſcere, vij. 220.
decreſcebat, xv. 69.
decurrere, j. 19. ix. 126.
decus rerum, vj. 255.
decoris, vj. 520.
dedecus, iiij. 131. viij. 200. x. 342.
deditus, vj. 206. autem, vj. 180. eſſem, ix. 71.
deducere, iij. 136. 286. vij. 54. xiv. 104. lanam, vij. 224.
deducis, viij. 273.
deducit, j, 157.
deduxit, x. 109.
deducendum, xiij. 155.
deductis, xiij. 207.
defendere, j. 103. viij. 48.
defendier. xv. 157.
defendit, ii. 46.
defenſus, x. 85.
defenſor, viij. 163.
defert, xi. 156.
deferrur, xvi. 19.
detulit, vi. 220.
deferat, vj. 551.
Delator, j. 33. iij. 116. x. 70.
Delatore multo, iiij. 48.
deficit, vij. 229.
Deficit, v. 95.
Deficiat, iij. 311.
deficeret. xi. 197.
Defeciſſe, v. 7. x. 177.
deficiente, xj. 38.
Deficientibus, xij. 69.
Defluit, vij. 32.
Defluxit, iij. 62.
deformis, iij. 87.
Deformem, x, 191. 192.
deformia, vj. 107.
Defoſſa. x. 46.
Defundere, iij. 277.
Defunditur, iij. 227.
Degenerare. xiv. 14.
Deiecerat, xj. 119.
Dein, xv. 53.
Deinde, j. 101. 128. iij. 280. 298. vj. 19. 155. 417. viij. 110. ix. 39. 42. x. 59. x 61. &c.
Delectant viij. 132. 137.
delectent, vj. 366.
delectatur, xvj. 6.
decuit, v. 35.
Delebit, xij. 125.
Dele, vij. 27.
Deliberat, vij. 162.
Delicias, iiij. 4. vj. 47. 260 x. 291. xiij. 140.
Delinquere, xiv. 233.
Delphis, vj. 554.
Delphinis, x. 14.
Delphinorumque, vi. 589.
Delubri xiij. 69.
delubra, iij. 13. facta, xiij. 107.
Delubris, xij. 84.
demens, vj. 222. x. 166. xj. 1. xv. 1.
Demiſſum, xv. 146.
Dementia maior, x. 233.
Demetrius, iij. 99.
Democritus, x. 34.
demoſthenis famam, x. 114.
denſa, xiv. 144.
denſæque, ix. 56.
denſæ tenebræ, xij. 18.
Denſi, vj. 380.
denſo, vj. 263.
Denſa cadauera, x, 186.
Denſiſſima, j. 120. xiij. 215.
denſos, vi. 52.
dentem. ix. 134.
dente omni renato, xiv. 11.
dentes obſcuri, vi. 144.
dentes excuſſos prætori oſtendere, xvj. 10.
dentibus, xiv. 241. xv. 162.
dentibus illis quos mittit porta Syenes, xi. 124.
depaſtumque, iiij. 51.
depoſitum, xiij. 60. ſacrū, xiii. 16. ſoſpes, xiij. 178. retinere, xiij. 201.
deponis, j. 142. iij. 186.
deponunt, j. 133.
depoſuit, xj. 126.
depone, vi. 171.
deprendere, iiij. 142. vij.

112.
deprendas, ix. 18. 19.
deprenſus, ix. 3.
deprenſa, vi. 639.
deprenſis, vj. 285.
derexit, iiij. 89.
derideat rectus loripedem, ij. 23.
deriſor, vj. 533.
deſcendere, x. 282. xiv. 266. iij. cælum, vj. 621.
deſcendit, vij. 173. xj. 27.
deſcendimus, iij. 17.
deſcendunt, x. 58. 113.
deſcendet, vj. 521.
deſcendat, xiv. 61.
deſcendant, xj. 164.
deſertis, vij. 6.
deſiderat, viij. 78. xj. 153.
deſiderio, vj. 141.
deſidiâ, iiij. 44.
deſipis, vj. 611.
deſiſti, viij. 164.
deſperanda, vj. 231.
deſperatio barbæ, vj. 366.
deſpicit, xj. 131.
deſpiciam, xj. 24.
deſpiciet, j. 159.
deſpicias, viij. 112. 114. ix. 99.
deſpiciat, v. 82.
deſtinat, x. 331. iiij. 45.
deſtinet, iij. 3.
deſunt vj. 332.
deſuit, iiij. 128. vij. 75.
deerat, iiij. 72.
deerit, ij. 168. iij. 303. ix. 112. 130. xvi. 18.
deſit, v. 119.
deſint, iij. 311.
deeſſet, vij. 69.
deterer, iij. 24.
deterior, ij. 22. ix. 121. x. 323.
deterius, iij. 7. 90. xj. 50. xiv. 53.
deteſtabile, ij. 48. xiij. 126. xv. 121.
deterges vulnera, v. 27.
Deucalion, j. 81.
deuehat, j. 10.
deuectum, vij. xi.
deuerticulo, xv. 72.
deuexæ, iiij. 118.
deuia, xiv. 75.
deuotuſque cliens, ix. 72.
deuncem, j. 40.
Deus, v. 131. vnicus, viij. 111. quiſque, xiij. 46. quicunque, xv. 71.
Dei pendentis, xj. 107.
Deum, vj. 511.
Deorum, vij. 67. x. 55. 184. xiij. 249. xv. 103. Aſianorum, iij. 218.
Deorum turba, xiij. 46. ira lenta, xiij. 100. ſaxa xiij. 231.
Deis, xij. 2. tantis, xij. 114. auctoribus, viij. 216.
Diis, v. 131.
Deos, iij. 146. xiii. 91. xv. 38. Vide Dij.
Deæ, ij. 89. vi. 309. Bonæ, vj. 3 3.
Deam Bonam, ij. 87.
Deam te Fort. fac. xiv. 316.
dextera, vj 559.
dextra, iiij. 120. x. 249. librata, viij. 104.
dextrâ, vj. 657.
dextræ, iij. 48 xv. 67.
dextram, iiij. 28. v. 71.
dextro pede, x. 5.
diadema, xiij. 105.
diadema Quirini, viij. 259
diademate poſito, xiij.
Diana pulchra, x. 292.
Dianam, xv. 8.
Dianam Veſtam, iij. 310.
dicere, j. 153. iij 297. iiij. 50. v. 130. viij. 275. xj. 154. xiij. 161. xiv. 26. 150. xvi. 30.
dici, vi. 104.
dicis, xiv. 235.
dicet, vij. 62.
dicitur, vj. 477. 643.
dicunt, xiii. 137.
dicebat, iiij. 143. xij. 37.
xiv. 180.
dixit, iiij. 65. 119. vij. 214.
diximus, xv. 113.
dices olim, xiv. 225.
dicet, vj. 145. 404. viij. 163. xiij. 184.
dicetur, vj. 472.
dic, iij. 295. vj. 29. 279. 780. 2. 338.
dic ô. xiv. 211.
dic mihi, vj. 362. viij. 56.
Dic igitur, vij. 106.
dic paſſer, ix. 54.
dic ſenior, xiij. 33.
dic te, vj. 265.
dicam. ix. 63.
dicas, j. 150. iij. 96. 312. vj. 198. 440. vij. 13.
dicat, vj. 233. 235. x. 216. dicet regi, v. 129.
dicant, ij. 28.
diceret, x. 76. xv. 171.
dixeris, iij. 103.
dixerit, j. 161. vj. 553. viij. 30. xvj. 29.
dixiſſet, x. 124.
dixiſſe, iiij 36.
dicendi, vj. 448.
dicendi copia torrens, x. 9.
dicens, xvi. 41.
dicentis, xv. 134.
dictu fœdam, xiv. 44.
dicturus, j. 44. iiij. 148. vij. 116.
dicta mihi gens, xv. 98.
dictum, ij. 119. iij. 71.
dictis, j. 154.
dictiſque, viij. 25.
dictare, vj. 245.
dictem, xj. 59.
dictet, viij. 82.
dictabitur, vi. 218.
dictante. xiv. 29.
dictataque, vj. 390.
dictata magiſtri, v. 128.
Dictatoris honore, xi. 87.
Dictatore, viij. 8.
diducere, xiij. 232. rictum x. 230.

diduci

Digitized by Google

diducit, x. 153.
Dies, j. 127. genialis, iiij. 67. quarta, ix. 17. longa, x. 265. feſta, xiii, 23.
Diem, i. 4. vj. 182. vii. 84. totam, xj. 183. lætum, hilaremque, xv. 41.
Die, vii. 161. toto, vi. 274. vno, x, 224. natali, xij. 1.
Dieque, xiij. 198.
Dierum, iij. 172. paucorũ, x. 345.
diebus, xj. 83. obſeruandis, vj. 535. quinque cõtinuis, xi. 206.
Dies paucos, xiij. 160.
Differre, xiv. 130.
Differt, iij. 213. xi. 29.
Diſtulit, x. 249.
Dilata, xiij. 228.
Dilatis, xj. 180.
Difficile, xj. 17.
Difficili, xiij. 213.
Diffuſa, xii. 159.
Diffuſum, v. 30.
Digito. j. 160. iij. 278. vi. 27. 156. xj. 129. nudo, xi. 45. vno ſcalpunt caput, ix. 133.
Digitis, ij. 107. v. 44. xij. 58. xiv. 222. ſudantibus, i. 28. alienis, x. 229. ductis, xv 92.
digitos, vj. 197. 421. vii. 89.
digitoſque, vij. 232. dignus iiij. 117. v. 114. 172. vij. 29. xv. 140. morte, viij. 85. vera cruce, viij. 188.
Digna, i. 51 iiij. 136. v. 62. vi 160. x 157. xij. 114. xiij. 62. xiv 1. 206.
Digna, xv. 129. fide, xv. 128.
dignum, j. 73. ix. 47. xii. 45. xiv. 50. xv. 17. xvi 22. 31. ſtigmate, x. 183.
dignam, xiij. 205.
dignique, viij. 67.
dignæ, vj. 50.
Dignior, xiij. 235.
Digniſſima, vi. 249.
Digniſſime, xiij. 33.
Dignatur, xiv. 314.
digredimur, xvi. 47.
Digreſſu, iij. 1.
Dij. vi. 530. vij. 207. x. 349. faciles, x. 8.
Diis, iiij. 71. xiv. 206.
Diis, vnâ ſyll. j. 49. infernis, viij. 257. aduerſis, x. 129. peragentibus, xi. 113. Vide Deus.
diligit, vi. 72.
diligitur, iij. 49.
dilexit, xiv. 240.
dilectæ, x. 318.
diluuio magno, vj. 410.
dimidium, vi. 257. crus, xiii. 95.
dimidia, v. 9.
dimidio, v. 84. xiv. 232. 201. xv. 5.
dimidios, viij. 4. xv. 57.
dimittere, v. 20.
dimitte, j. 125.
dimittatur, vj. 469.
dimittente, vi. 126.
dinoſcere, x. 2.
Diomedas, j. 53.
Diphilus, iij. 120.
dirue, xiv. 196.
dirus, vii. 161.
diruſque, iiij. 116.
dira, iiij. 14. xii. 26. xv. 32. 96. 104.
Diri, xiij. 193.
diræ, xiij. 106.
diris, x. 15. temp. iv. 80.
dirimit, x 79.
dirimente, vj. 163.
diripiatur, vj. 403.
Diruta, iiij. 60.
diſcinxerit, viij. 120.
diſcit, v, 154. vj. 66.
diſcunt, xiv 209.
didicit, vij. 30. xiv. 9.
didicere xiij. 22
diſcipulus Trypheri doctoris, xj. 137.
diſcipuli, ij. 28. vij. 218.
Diſcipulo, xiiij. 125.
diſcipulum, iij 117. meliorem, xiv. 213
Diſcipulos, x. 224.
diſcedas, vij. 50.
diſcrimen, vj. 499. vi. 591. nullum, xiij. 118.
diſcriminis, x. 139. xij. 24. 55. xv. 203. magni, vi. 519. huius, xiv. 290.
diſcrimine, viij. 54. xiv. 258. minimo, v. 122. magno, xj. 32.
diſcrimina, vj. 301. x. 196. 311.
Diſcumbere, v. 12. vj. 435.
diſcurſus, j. 86.
diſcutienda, x. 144.
diſerto, vij. 31.
diſiunge boues, v. 118.
diſpenſo, iij. 287.
diſpenſat, vij. 219.
diſpenſatore, j. 91.
diſperſi, iiij. 48.
diſperſos, xv. 151.
diſplicet, xiij 2. 215.
diſplicuit, vj 494.
diſpliceat, ij. 26.
diſpliceant, xiv. 65.
diſponere, vij. 44.
diſponit, vj. 489.
diſponat, vj. 162.
diſpoſitis, xiv. 305.
diſſimilem, viij. 216.
diſſimilemque ſui, x. 192.
diſſimiles, iij. 18. x. 70. xv. 68.
diſſimulet, xvi. 9.
diſtare xiv. 98.
diſtat. vii. 194.
diſtantia, ij. 97. xiij. 122.
diſtendere, vj. 597.
diſtinguitur j. 127. xiv. 289.
diſtinxit, iij. 159.
diſtinguat, vi. 80.
diu, iiij 51. v. 159. vj. 2. viij. 87 x. 243. xiv. 37.
diurni longi, vj. 482.
diuerſa, iij. 268. vi 257. x. 3. xiij. 136. xv. 94.
diuerſum, vij. 27.
diuerſo, x. 263. xiij. 104.
diuerſæ. viij. 156.

Digitized by Google

diuerſis, iiii. 148.
diues, ii. 60. iii. 240. vi. 161. 459. vii. 30.
diues tibi pauper amicis, v. 112.
diues qui fieri vult, xiv. 176.
diuitis, iii. 131. ix. 102. xi. 166. xiii. 27. orbi, vi. 547.
diuitibus, iii. 58. vi. 584. xi. 120.
diuitiæ. i. 110. x. 24. molles, vi. 300. Narciſſi. xiv. 329.
diuitiarum, i. 112.
diuitias coactas per tormẽta, xiv. 135. omni crimine acquirere, xiv. 238.
diuina, iii. 207.
diuina, x. 125. x. 355.
diuinorumque, xv. 244.
diuinat, iiij. 124.
diuorum vi. 115.
Diuumque, xiii. 32.
Diuum antiquiſſime, vi. 392.
doces, vii. 150. xiv. 237.
docet, vi. 232. 233. vii. 124. xiii. 189. xiv. 18. 125.
docuit, xv. 111.
doceat. vii. 176.
docentis culpa ſcilicet arguitur, vii. 158.
dociles ſumus imitandis turpibus ac prauis, xiv. 40.
doctè, vii. 184.
doctoris, xi. 137.
doctus, i. 56. 57.
docta, vi. 444.
doctique. vii. 215.
dogmata Stoica, xiii. 121.
Dolabella, viii. 105.
dolabra pigra, viii. 248.
dolato ligno, xii. 57.
dolet, iii. 102. xi. 188.
doleat, v. 156.
dolia, xiv. 308. alta, vi. 430. plura, ix. 58.
dolo, xiii. 146.
dolor ille, x 315. ſolus, xi. 91. viri non debet eſſe flagrãtior æquo, xiii. 12.
doloris, ix. 90.
dolori, x. 315.
dolorem, xiii. 131. lateris, xiii. 229.
domat, vi. 235.
domitique, viii. 51.
domito, xi, 89.
domitum, vii. 77.
domitos, x. 109.
dominus, v. 136. vii. 179. xiv. 145. 239. v. 293.
domini, ii. 98. iii 72. iv. 96. v. 91. 136. x. 269. xiv. 169. inſtantis, virgamque tenentis, xiv. 63.
domino, v. 81. 146.
dominum, ii. 42. iii. 231. iv. 52. vi. 416. viii. 161. ix. 46. pauidum, x. 88.
dominis. vii. 64. xi. 47. talibus, xi. 42.
dominos, vi. 4. viii. 65. ix. 111.
domina, iii. 33. vi. 375. 376.
dominam, vi. 30.
dominæ, vi. 422. 529. ix. 78.
dominas, vi. 322.
Domiti, viii. 228.
domus, iii. 10. iii. 224. vi. 85. vij. 184. x. 244. 342. xiii. 130. xiv. 259. nota, j. 7. plena, iii. 187. v. 66. viij. 100. magna, iij. 212. ſecura, iij. 261. priuata, vi. 114. ferrata, vii. 41. horrida imitata, x. 299. qualis, xi. 99. humilis, xi. 169. vna, xiii. 160. plumbo commiſſa, xiv. 310.
domus præfectura, vi. 485.
domi, ij 120. ii. 84. iij. 165. vi. 151. 356. 464. x. 65. xj. 117. xii. 119. xiii. 57.
domi res ampla, xii. 10.
domum, xi. 189. xiv. 282. Veneris, iiij. 40. ſine labe vitioque carentem, xiv. 69.
domum repetam, xii, 87.
domoque. xiii. 206.
domum magnarum viſcera, iii. 72.
domibus, viii. 233. ix. 80. clauſis, iii. 303. altis, vi. 606.
domos, vi. 225. 311 paruas, vj. 3. totas, x. 7.
domos ædif. xv. 153.
domeſtica, ix. 17. x. 95. xiv. 32.
domeſtica, xv. 64.
dona, vii. 25. xiii. 149. ſua, xvi. 57.
donare, iii. 3. ix. 49. 59. x. 91.
donat, iii. 133. vi. 355.
donant, ii. 61.
donauit, i. 59. xv. 86.
donabis, vi. 212.
donabitur, iiij. 55.
dones, vi. 191.
donet, iii. 215. vii. 75. amico, xiv. 235.
donaret, v. 132.
dooauerit, vi. 318. vii. 236.
donaodi, v. 110.
donaoda, vi. 203.
donec, v. 121. vi. 483. x 162. xiii. 158.
Dorica, iiii. 40.
Dorida, iii. 94.
dormire, i. 77. iii. 196. 281. vi. 116. viii. 11.
dormis, ij. 37.
dormit, ii. 60. vi. 34. 328.
dormiet, iii. 241.
dormiet, vi. 375.
dormiſſe. vi. 89.
dormitur, iii. 235. vi. 269.
dormiret altum, i. 17.
dorſo, xii. 109.
dotem. ii. 117.
dote, vj. 138. 168. xiv. 221.
Druſus, viii. 21.
Druſo, iii. 238.
Druſorum, viii. 40.
dubie, vi. 374. xiv. 111.
dubitas, iii 136.
dubitat, ix. 99. xiii. 97.
dubitaot. viii. 194. ix. 110.
dubitabat, xii. 43.
dubitat, vi. 306.
dubitemue, i. 103.
dubites, xv. 89.

Digitized by Google

dubitet, viij 212. xiij. 153.
dubitaret, xiij. 200.
dubitaturi, iiii. 50.
dubius, xiv. 136.
dubiam, vii. 110. x. 82.
dubii, xiii. 124.
dubiam, xi. 179.
dubia, vii. 116.
dubiis. v. 22.
ducentos nummos, vii. 139.
ducis vxorem, vi. 28.
duceris, v. 124.
ducit, xiv. 288.
ducitur, j. 146. vj. 427. x. 66.
ducimus, vij. 49.
ducimus autem, xiii. 20.
ducunt, viij. 66. xii. 65. xiv. 36.
duxit, xi. 93.
duxerat, xv. 25.
ducet, vi. 582.
duc, x. 65.
ducat, vii. 237. xiij. 152. vxorem, j. 22.
ducatur, xii. 112.
ducendi, vi. 201.
ductus, xiii. 10.
ducta. xiii. 216.
ducti, x. 351.
ductis xv. 91.
ducenda, x. 240.
dudum, iij. 129. x. 333.
duelli, j. 169.
dulcedine, vii. 39. 84.
dulcem, vi. 38.
dulcique, xiii. 185.
dulcior. v. 138. xi. 1.
dum. vj. 175. 428. ix. 128.
dumque xi. 5. &c.
dum res, x. 340.
dum iacet, x. 86.
dummodo. vii 222. 225. viii. 265. xiii. 94.
duo, iiij. 109. vj. 337. vii. 187. ix. 142. xiv. 22. crura, xv. 24.
dux. vi. 20.
duos. v. 15. vi. 640. 641. xiv. 326.
duas. vij. 65. x. 80.
durat, vi. 378.
durate, ix. 69.
duret, x. 254.
durum, vi. 376.
durum eſt, vi. 98.
durumque, xi. 90.
duri, ix. 29.
duro, iii. 170.
duræque, xi. 290.
duræ ſetæ, ii. 11.
duros, vj. 103.
durior, iij. 165. viij. 189.
dux magnus, iiij. 145.
ducis, ii. 104. vii. 21. ipſius xvi. 58.
Duce ſummo, x. 147.
Ducem luſcum, x. 158.
duces, viij. 12. vii. 115.
ducibus, xv. 40. paludatis, vi. 399. noſtris, xii. 108.

E

E. vi. 363. ix. 106. xi. 27. &c.
è cœlo, ij. 40.
eadem, Vide. Idem.
ebrius, iii. 278. xv. 24.
ebur, xii. 112. Pheidiacum. viij. 103. grande, xi. 123.
eboris vncia, xi. 132.
ebore, xiv. 308.
eburno ſceptro, x. 43.
eburnis, xiii. 139.
ecce, ii. 129. iiij. 1. v. 67. 165. vi. 510. viii. 203. xii. 24.
echini aſpecti, iiij. 143.
Echion, vj. 76.
edere, vii. 296. x. 161.
ederis & imagine macra dignus, vii. 29.
edit, v. 146. 147. xv. 80. 88.
edunt, iij. 36.
edam, j 21. xiv. 317.
ede, iii. 74. 296.
ederet, ii. 123.
edendi. iiij. 139.
edita, iiij. 141.
educit, vj. 468.
eduxit, x. 236.
ediſcere, xiv. 124.
ediſcunt, xiv. 101.
educat, xv. 70.
efferre, j. 72.
effert laudib. vi. 181.
efferat, vj. 566.
extulit, vi. 174.
elatam, xiv. 220.
effice, xiv. 323.
efficiunt, xvi. 21.
effigies, viij. 9. 22. 127. aurea, xv. 4.
effigiem, i. 131.
effigiemque, vi. 309. nudam, xi. 106.
effigies veſtras, xiii. 119.
effodit, xvi. 38.
effugit, ix. 150.
effugies, xiv. 157.
effugiatque togã, xi. 204.
effugientem, xi. 55.
effundere bilem, v. 158.
effundit, iiij. 43. xiv. 230.
effundunt, vi. 190.
effudit, viij. 105. x. 78.
effuderit, xiij. 67.
effunderet, ij. 33.
effuſis, vi. 163.
eget, vii. 62. xiij. 97. xiv. 288.
egent, xv. 147.
egeat, vij. 229.
egentis, xiv. 137.
egeſtas dira, xv. 96.
Egeriæ. iii. 17.
ego, j. 1. 51. 54. 80. 102. 108. ii. 16. 21. &c.
ego me, iii. 81. &c, 286. 320. ix. 143. 148. &c.
mihi, j. 25. ii. 133. iii. 295. 317. vi. 283. 453. vii. 160. viii. 24. 163. &c. ix. 145. x. 68. &c.
nos, i. 112. iii. 51. iij. 193. vi. 637. viii. 163. xiii. 31. &c.
nobis, ij. 62. 121. iij. 92. &c. 243. viii. 71. ix. 115. x. 348. xi. 131. xiv. 40. 187. xv. 149. &c.
egregius, viii. 28. xi. 12. xii. 41.
egregium, vii. 53. xiii. 64. xiv. 115.
egregiam, xiv. 256.
egregios, x. 95.
egregias, x. 16.
egregij, x. 296.
egregii, x. 634.

eiecta, xiij. 241.
eiectum, xiij 241
eiectis, iij.16.
elapsum, iij. 52.
Electræ iugulo, viij. 218.
electro, xiv. 307.
elegos, j. 4.
elemento, xv. 86.
elementa, xiv, 123. omnia, xj. 14.
elementis paribus, xiv. 17.
elenchos magnos, vj. 458.
elephanti venales, xj. 102.
elephantos altos, x. 150.
eliceret, vij. 212.
Eliſæ perituræ, vj. 434.
elixi, iij. 294.
eloquium, vocale, vij. 19. Ciceronis, x. 114.
eloquio, vij. 139. x. 118.
Elpenora, xv. 22.
eluſus, xi. 9.
eluuiem ſiccandam, iij. 32.
emendat. xiv. 67.
emere, iiij. 47.
emis, ij. 41.
emit, ij. 6. iiij. 15. 22.
emitur, vj. 139. 465.
emi, iiij. 26.
emetur, vj. 213. xi. 36.
ementur, xj. 16.
eme, xiv. 252.
emat, v. 97.
ematur, vj. 151.
emeret, vij 76.
emeuit, iij. 7.
emturus, vij. 133.
emtus, v. 60.
emtos, xi. 145.
emendus, j. 134. ix. 66.
emptorque veneni, viij. 17.
emtor pallidus, xij. 47.
emerita, vj. 497.
eminus, vij. 128.
emittere, xv. 67.
emolumenta, iij. 22.
emolumenta alia, xvi. 35.
emungeris, vj 146.
en animam, vj. 530.
endromidem, iij. 103.
endromidas, vj 246.
Endymion, x. 318.
enim, j. 48. 86. ij. 8. 72. iij. 15. 208. iiij. 41. 46. 101. v. 88. 162. vj. 178. 196. 529. vi. 2. 59. 125. 134. 158. 194. viij 73. 202. 221 258 ix. 22. 84. 110. 126. xij. 115. xiv. 38. 73. 109. 224. xv. 26. 97. &c.
Ennoſigæum, x. 182.
enſe ſtricto, ij. 165.
enthymema curuum, vj. 449.
ephebum deformem, x. 306.
ephebis, ij. 164.
ἐφιάλτης, ix. 37.
ephemeridas, vj. 573.
ephiredia, viij. 66.
Epicurum, xiij. 122.
Epicure, xiv. 319.
epimenia, vij. 120.
epiſtola, xvj. 5. anxia, iiij. 149. verboſa, & grandis. x. 71.
Eponam ſolam, viij. 157.
epotaque flumina, x. 177.
Eppia, vj. 82. 104. 114.
epulum, iij. 229.
epulis, v. 172.
epulas, iiij. 28. xi. 88.
equus, xij. 103.
equum volucrem, viij. 58.
equos, vij. 67. flexit, j. 20.
equæ, vj. 625.
equarum, viij. 108.
eques municipalis, viij. 238.
equitis, vj. 279.
equitem vernam, ix. 10.
equites, xiv. 326. Aſiani, vij. 14. Bithyni, vij. 15.
equitum, iiij. 32. vj. 624. viij. 8.
equites egregios, x. 95.
equitant, vj. 310.
erepter, vj. 525.
ergaſtula. vj. 150. viij. 180. inſcripta, xiv. 24.
erga, vj. 388.
ergo, j. 3. 15. 109. 158. 168. ij. 15. 131. iij. 104. 276. 281. 318 iiij. 55. v. 15. 157. vj. 174. 224. 370. 531. 619. 171. viij. 37 68. &c. 209. ix. 102. 114 x. 54 103. 159. xi. 17. 21. 99. 129. xij. 126. xiij. 204. xiv. 64. 119. 140. 244. 262. 323. xv. 62, 71. 134. 171. xvi. 22. 54. &c.
erigit, viij. 206.
erexit, j. 94. x. 139. xij. 91.
ereximus, j. 114.
erecta, vj. 506.
erectum, xj. 89.
Erinnis, vij. 68.
eripuit, x. 127. xv. 161.
eripiat, viij. 95.
eripiatur, viij. 109.
eripient ſomnum, iij. 238.
errat, vj. 120.
erroris nebula, x. 4.
errorem, viij. 165.
errores omnes, xiij. 188.
erroribus modicis, xiv. 15.
erubuit, x. 326.
Erucis, ix. 134.
Eryphilæ, vj. 654.
eſcaria mille, xij. 46.
Eſquilias, iij. 71. xj. 51. gelidas. v. 78.
eſſe, j. 58. 74. ij. 149. vj. 371. ix. 103. x. 100. 237. &c. 304. xi. 30. 155. xiij. 37. 91. xiv. 121. xv. 38. 98. 102. 141. xiv. 53. &c.
es amaturus, vj. 201.
Eſt aliquid, iij. 230. &c. ſumus, iij 104. xiv. 41. &c.
Eſtis, v. 130. &c.
erat, ij. 29. 115. ix. 6. xiv. 239.
erant, iiij. 82. fuerat, v. 76. fuerant, xj. 72.
ero, ix. 147.
erit, j. 139. ij. 47. v. 91. 116. vj. 211. 581. 597. viij. 36. ix. 45. 66. xi. 136. xvi. 8. &c.
eſto, v. 111. vj. 222. viij. 21.

Digitized by Google

79. 164. ſimus, v. 18. &c.
eſſes, vj 598. viij. 41.
eſſet, x. 106. fuerit, viij. 151. futuri, iij. 72. fuiſſent, vj. 641.
eſurit, vij. 87.
eſuriens, iij. 78. vij. 7. xuj. 99. xiv. 127.
& j. 6 13. & aliis innumeris in locis.
etenim, viij. 111. xvj. 4.
etiam, ij. 69. vj. 192. 571. viij. 187. ix. 26. xi. 36. 92. xij. 38.
Etruſcum, v. 163.
etſi, j. 113. xij. 119.
Euandrum, xj. 61.
euadere, xij. 35.
euaſi, xij. 18.
euaſit, ix. 65.
euaſerit, xij. 122.
euaſiſſe, xiij. 193.
euehit, j. 38.
euentum, xj 196.
euertit, x. 108.
euertere, x. 7.
euertentibus vndis, xij. 31.
euerſum, iij. 258.
euerſa omnia, x. 266.
Euganea agna, viij. 15.
Euhoë, vij. 62.
Eumenidum vultu terretur, xiv. 285.
eunuchum, xij 35.
eunuchi imbelles, vj. 365.
eunucho, ib. 377.
Euphranoris, iij. 217.
Euphratem, j. 105. viij. 51.
Eurus, xi. 119.
Euro, xij. 63.
Eurum, x. 180.
Euros ſummouet, xiv. 186.
Europen. viij. 34.
Euryalum, vj. 81.
ex v. 133 &c.
ex quo, j 81.
ex hoc tempore, iiij. 134.
ex æquet, xij. 130.
exagitare, vj. 29.
exagitata, ij. 88.
examenque apium, xiij. 68.
exanimes primo quoque murmure cæli, xiij. 224
exarſit, vj. 104.
exaudiet, x. 214.
excanduit, x. 327.
excelſi, v. 83.
excelſæ, x. 106.
excepit, vj. 125.
excidet, iiij. 127.
excipit, vj. 408. viij. 250.
excerpere, vj. 62.
excipitur, xj. 3.
excipiat xvj. 3.
excipiant, vij. 195.
excitat, iij. 262. xiv. 191.
excitet, vj. 196.
exclamare, vj. 422. viij. 29.
exclamas, xiij. 112.
exclamat, iij. 292.
excludatur, vj. 214.
excluſi, iiij. 64.
excuſat, xv. 113.
excuſaturos, xvj. 28.
excuſſos, xvj. 10.
excutias, vj. 142.
exemplum, ij. 48. 114. xv. 32. vitæ, x. 247. miſerabile, xv. 98.
exemplo malo, xiij. 1.
exempla, vij. 189. ix. 135. magna, x. 49. nulla, xiv 110. domeſtica vitiorum citiùs nos corrumpunt, xiv. 32.
exemplis fœdis, pudendis, viij. 184. acribus, xiv. 322.
exercere, xiv. 108. xv. 60.
exercendis, xv. 145.
exercitibus, x. 92.
exhalaſſet animam, x. 281.
exhauſta, vj. 362.
exhauſti, ix. 59.
exhorruit, viij. 196.
exigis, xiij. 36.
exigit, vi. 35. x. 314.
exigit, x. 187.
exigat, x. 84.
exigite, vij. 237. 238.
exiguus, x. 205.
exiguuſque, xiv. 301.
exigua, v. 85. xiv. 219.
exiguum, iij. 123.
exigui, xiij. 123. xiv. 155.
exiguique, xiij. 190.
exiguæ, xi. 144.
exiguam, iiij. 30.
exiguámque, xiij. 13.
exiguis, i. 68. iij. 24. viii. 66.
exiguas, xj. 131.
eximias, x. 211.
eximie, xi. 1.
exire, iiij. 144.
exeo, iij 47.
exit, xi. 42.
exi, vi. 145. 483.
exeat, iii. 153.
exiſtunt, xii. 101.
exitus, vi. 33. vii. 129. 104. x. 159. 271. xi. 39. ſæuus, x. 127.
exodium, iii. 175.
exodio, vi. 71.
exorare, ix. 138.
exorata, vi. 414.
exorabile numen, xiii. 102.
exornent, viii. 19.
expauere, vi. 360.
expediam, x 220.
expendere, x. 347.
expende, x. 147.
experiar, j. 170. xii. 103.
experiere, xj. 56.
expiet, vj. 520.
expirauit, xv. 162.
explicat, xij. 55.
expoſitum, vij. 54.
exprimat, vj. 81.
exſorbes, vj. 277.
exſorbeat, x. 223.
exſpectare, vj. 10. xiv. 249. xv. 83.
expectas, vj. 75. 239. xiv. 25.
exſpectat, xij. 3.
expectatur, xj. 487.
exſpectant, ij. 115. x. 311.
exſpectes, iiij. 22. xi. 161. eadem, j. 14.
expectet, vij. 180.
exſpectent. j. 109.
expectantibus, vj. 274.
exſpectata. viij. 87.
expectandus, xvj. 42.

exſpuit, xiij. 214.
exſtantem, x. 37.
exſtinctus, x. 263. xiij. 206.
exſtinctæ, iij. 48.
exſtinguendus, x. 332
exſul, j. 49. vj. 469. 556.
exſulibus, viij. 262. magnis, xiij. 247.
exſilium, x. 160. 276.
exſultat, viij. 59.
exſurgit, vi. 305.
exta, vi. 550. x. 355.
extendere, ii. 107. xv. 168.
extendis, vj. 495.
extenditque, xiv. 325.
extenditur, xi. 167.
extenſum, xij. 5.
extentis, vj. 458. xij. 68.
extiterint, vj. 15.
extollit, iij. 40.
extorquebis, vi. 54.
extortamque, viij 33.
extra, j. 76. xiij. 140. xvj. 16.
extremum, x. 358.
extremi, xv. 96.
extrema, vij. 43.
exuit, iij. 25. xiii. 198.
exuet, x. 320.
exue, xj. 188.
exultare, xv. 87.
exundans, x. 119.
exuperans, x. 13.
exuuiæ bellorum, x. 133.

F.

Faber, vii. 223.
Fabrumque, j 54.
Fabri primi, xv. 168.
Fabris, xiv. 116.
Fabros, viij. 175.
Fabius, vij. 95. viij. 14.
Fabij, vj. 266.
Fabiis, ij. 146.
Fabios, vij. 191. xj. 90.
Fabrateriæ, iij. 224.
Fabricius, ii. 154.
Fabricius cenſor, ix. 142.
Fabricio, iiij. 129.
Fabricios, xi. 91.
Fabula, j. 145 xv. 72.
Fabulla, ij. 68.
Face, v. 111.
Fæcis Acheæ, iij. 61.
Fæno torto, xi. 70.
Fæſidium agentem, xiij. 32.
Facere, xi. 206.
Facis, vii. 28. xiv. 72.
Facit, iii. 57. iij. 242. vj. 408. 646. 651. vii. 58. 57. 238. viij. 215. xij. 35. xv. 31.
Facimus, x. 366. xiv. 316.
Faciunt, ij. 45. 163. iij. 299. vj. 133. 172. viij. 1. xii. 50. xv. 137.
Feci, vi. 637.
Fecit, iiij. 23. vij 83. viij. 143. x. 46.
Fecimus. viij. 163.
Fecerat, j. 68.
Faciam, iij. 41.
Faciet, vj. 551. vi. 616. ix. 34.
facientque j. 148.
Facient, i. 119. ii. 66. v. 126. viii. 115.
Fac, xiv. 316.
Facias, viij. 179. xiv. 57.
Faciat, xij. 127.
Faciant, ii. 166. vj. 474. vij. 14. 15. 240. xi. 176.
Faceres, vj. 282.
Faceret, vj. 387,
Facerent, xv. 123.
Feceris, viij. 41.
Fecerit, vi. 114. 222. 404. xiv. 50. 151.
Feciſſet, iiij. 12. vi. 618.
Feciſſe, iii. 231. vi. 455. xiiij. 185.
Faciens, ix. 117.
Facientia, xi. 179.
Facturus, vi. 427.
Factus, vi. 156. 375.
Facta, iiij. 33. vi. 186.
Facienda, xv. 108.
Factum deteſtabile, xiij. 126.
Facti diri, xiij. 193.
Facit crimen habet, xiij. 210.
Facto, iij. 162.
Factis, viij. 25. leuioribus, iiij. 11.
Factura, xj. 95. xii. 56.
Facilis, x. 31. xv. 47.
Facile, iij. 31. iiij. 103. xiij. 75.
Facilem, iij. 122. v. 106.
Facili, iii. 227. iiij. 63. viii. 58.
Faciles, x. 8.
Facile, iij. 164. ix. 43.
Facem claram, viij. 139.
Face dignus, xv. 140.
Faces, vi. 138.
Facetus, ix. 10.
Facies, vi. 142. 199. 472. ix. 20. 146. v. 157. ridẽda, vj. 461. reuerenda, vj. 512. vna ſenum, x. 198. trementia membra, &c. ibid.
Faciem, j. 97. iij. 87. 280. vi. 489. viij. 203, xiij. 128. qualem, x. 293. ipſam, xiij. 151.
Facie, ij. 107. iiij. 74. vj. 107. vii. 137. ix. 6. xi. 54. xvi. 11. recta, vj. 400. ſecunda, x. 63.
Facieſque Deorũ, vii. 67. pictas, viij. 157. minutas, xiv. 291. alias, xv. 57.
Facinus, vi. 639. xiii. 103.
Facinúſque libidinis, vi. 294. capilli, vj. 492. maioris abollæ, iij. 115. dignum, x. 255. tale, xv. 14.
Facunda, vi. 444. vii. 35. x. 274. xv. 111.
Facundo, xvi. 45.
Facundum, viij. 48.
Facundia, iiij. 81. rara, vij. 145. mortifera, x. 10.
Falcem agreſtem, xiij. 39.
Falce ſupina, viii. 201.
falcibus, xiv. 149.
Falernas vlmos, vi. 149.
Falernum, vi. 429.
Falerni ſubrepti, ix. 116.
Falerno ardere, iiij. 138. mero, vi. 303, acri, xiij. 216.
Fallit, xiv. 109.

Fallaci, xiii. 4.
Falſus, viij. 82. teſtis, xiv. 218
Falſum, xvj. 32.
Falſo, j. 98 vi. 603.
Falſas, viij. 142.
Fama. vii. 79. viij. 71. xv. 93. magna, vj. 55. ſiniſtra, xiv. 1.
Famæ, vij. 39. ix. 86. conſpicuæ, x. 125.
Famæ diſcrimen, vi. 499.
Famæ aliorum incumbere miſerum, viij. 76.
Famæ ſitis, x. 140.
Famæ buccina, xiv. 152.
Famam, j. 72. v. 90. 407. x. 114.
Famam trahit à cenſu, xi. 23.
Famoſa, vi. 83.
Famoſo, xv. 46.
Fames, xiv. 318. xv. 131. ieiuna; v. 10. tanta infeſtáque, xv. 120.
Famem, iiij. 138.
Famémque, vj. 359. xiv. 273.
Faméque, vi. 423.
Fame ſtimulante, xiv. 84.
Fame lacerabant, xv. 102.
Famelica, xiv. 146.
Famulæ Iouis, xiv. 81.
Fanum, x. 290. Iſidis, ix. 22.
Fana plurima, xii. 27.
Fanaticus, iiij. 123.
Farinæ ſolidæ, v. 68.
Farris canini, v. 11.
Farra, xij. 84. pauciſſima, xiv. 155.
Farrago, j. 86.
Fatre, vj. 385. ix. 222. 237.
Fas, j. 58. 131. x. 257. xiij. 237.
Fas eſt, vi. 338. vj. 627. x. 55.
Faſce magno, vij. 107.
Faſces, viij. 290. x. 35. 89.
Faſcibus, v. 109.
Faſcea, vi. 263.
Faſcia bruſcia, ix. 14. nigra, xiv. 294.
Faſtidia, x. 202. xiv. 184. 201.
Faſtidit, xi. 80.
Faſtiditus, x. 270.
Faſtidita, x, 326.
Faſtigia magna rerum, iij. 39.
Fatum, iiii. 88. plebeium, vi. 587. Valentinus Euro. xij. 63.
Fati occulti, vij. 209.
Fati plus valet hora benigni, quàm, xvj. 4.
Fato, xj. 105. xiv. 137. ſiniſtro, x. 129. diuerſo, xiij. 104. meliore, xiv. 158.
fata, iii. 274. vii. 201. vi. 651. x. 146.
Fata regũt homines, ix. 32.
Fatorum, x. 252. nouorũ, vii. 190.
fatis, ii. 16. v. 132. aduerſis, xiii. 156.
fateri, iii. 59. xiii. 222.
fateris, x. 103.
fatetur, ij. 17. x. 172. xv. 132.
fatebere, xiii. 248.
fatiget, iij, 5. vj. 441.
fatigatas, iii. 25.
fatuam, vi. 657.
fatuos, ix. 8.
faucibus, viij. 207. ſiccis, xiij. 212.
fauentes, xii. 83.
fauſti, vij. 12.
febris domeſtica, ix. 17.
febre ſola, x. 218. vigili, xiii. 229.
febres optandas, x. 283.
fecunda, vi. 161.
fecundam vuluam, ij. 32.
fecundis, ix. 56.
fecundior, vj. 176. vii. 98.
felix, iiij. 8. vi. 258. vii. 190. 191. 193. 202. x. 248. xii. 14. xiii. 187. xiv. 21.
felicis, xvi. 1.
felices, iij. 312. xiii. 21.
felices animi, xiv. 119.
felicia, ii. 38. iii. 312.
felicibus, ix. 135.
felicior, x. 313. xiv. 312.
feliciſſimus, xvi. 59.
feliciter, ii. 119.
femina, ij. 88. vi. 242. 326. xiii. 192. digna voto tuo, vi. 60. prodiga nõ ſentit pereuntem cenſum, vi. 361. diues intolerabilis, vi. 459. nil nõ licere ſibi putat, cum gemmas collo circundedit, vi. 456. quo templo non proſtat? ix. 24. deterior, x. 323.
femineum, vi. 246.
femineis, ix. 53.
femur ſummum, vi. 422. Herculis, xiij. 151.
feneſtra clauſa, iii. 242.
feneſtræ, iii. 275. molles, j. 104. altæ, caligantesque, vi. 31.
feneſtris, iii. 270.
feneſtras, ix. 104.
fenóque, vi. 541.
fenoris, xj. 40. auctor, xi. 48. nulla mentio, xi. 183.
fenum, iii. 14.
feta patcit cognatis maculis ſimilis, xv. 160.
feræ Romuleæ, xi. 104.
fetatum vicinarum, vi. 6.
fetalis cœna, v. 85.
ferros dira, xv. 32.
fercula, i. 94. vij. 184. ornata, xi. 64.
fere, vi. 242. x. 23. xi. 23. xi. 112. xiv. 173.
feriri, vi. 416.
ferit, iii. 245. 270. vi. 428.
feriunt, iii. 298.
feriat, vii. 55. xiii. 93.
feriends, xii. 14.
ferme, viii. 73. xiii. 236.
fermentum, iii. 188.
ferox vetulus, xii. 7.
ferocem, i. 162.
feroci, vii. 126.
ferre, iii. 45. 60. v. 169. vi. 30. 398. vii. 17. x. 359. xii. [illegible] xiii. 14. 21. 120. xiv. [illegible]. 198. iugum, vi. 208.
fertur, ii. 62. v. 81. xi. 46. xiii. 170.

Digitized by Google

feruntur, vj. 314. 647. vij. 64. x. 237. tuliſti, ix. 39. tulit, ij. 36. vj. 131. x. 267. xiij. 105.
Feres, viij. 109.
Feret, j. 139. vj. 165.
Feras, iij. 276. viij. 47.
Ferat, v. 163. vij. 147.
Feratur, j. 64
Ferret, iij. 251. tulerim, vj. 650. tulerit, ij. 24. vj. 116. tuliſſet, v. 4. x. 278.
Ferens, ij. 125. vj. 9.
Ferentem, ij. 72. x. 38. laturos, vj. 604.
Ferenda, xvj. 43.
Ferendam, xiij. 143.
Ferrum, vj. 112. 623. ix. 97. lethale, xv. 165.
Ferrum promere, xv. 73.
Ferri, iij. 310. xiii. 28.
Ferro, iij. 305. v. 114. vj. 559. 659. x. 316. xij. 54. xiv 174. obliquo v j. 224. hebeti, xj 140. ardenti, xiv. 22.
Ferroque, x. 266.
Ferrata vij. 41. xj. 26. omnia, xj. 109.
Ferreus, j. 31. xi. 129.
Ferrea, vij. 150
Feruet, v. 29. vj. 137. viij. 59.
Feruent vj 630.
Feruens, iij. 49. mero, iij. 283.
Fernentem, x, 301.
Feruenti. xj. 51.
Ferulæ, j. 5.
Ferulas, vj. 478.
Feſtino, x. 273.
Feſtinare, iiij. 146. xiv. 212.
Feſtinat, ix. 126. ad illam, xiv 84.
Feſtinata, iiij. 96.
Feſtus ceſpes. xij. 2.
feſta, vj. 158. xij. 92. dies, xiij. 23.
Feſto, xv
Feſtorum, iij. 173.
Feſtis diebus, xj. 83.
Fetus, xiv. 78.
Feta vxor, xiv, 167.
Fetum capellæ, xv. 12.
Fetæ mulæ, xiij. 66.
Fibula, vj. 73. 378.
Ficedulas, xiv. 9.
Fictilis, xi. 116.
fictile guloſum, xj. 20.
fictilibus, iij. 168. x. 25. xv. 127.
ficus ſterilis, x. 145.
ficum xiv. 253.
fida, vi. 544.
fidenarum, x. 100.
Fidenis, vj. 57.
fides, i. 115. ii. 8. vi. 559. prodigioſa, xiii. 62. curta patriæ ingratæ, xiv 166.
fidei tantum habet quiſque, quantum poſſidet, &c. 143.
fidei violatæ crimine, xiii. 6.
fidem hominum Diuumque, xiii. 31.
fide, xv. 114. 118.
fidibus, vi. 387.
fidimus, vii, 139.
fiducia, vi. 552. xiii. 110. tanta, x. 306. collata, xv. 155.
fieri, v. 137. vi. 41. 254. vii. 6. xiv. 176. 177.
fiunt, ii. 162. 167. v. 157. vi. 229. x. 64. xi 134. xii. 22. xiv. 117.
fiet, vj. 396. 507. ix. 62. x. 318. 320. xiv. 309.
fient, ii 135. vi. 3 3.
fias, x. 167.
fiat, vi 77. 255. 401. viii. 121. &c.
Fiant, vi. 144.
fieres, v. 133.
figere, iii. 2.
figebat, iiii. 100.
fige, v. 12. ix. 94.
figam, ix 139.
figat aprum, i. 23.
figamus, vi. 78.
figantur, vii. 118.
figens veſtigia, xv. 272.
figentia, xiv. 2.
figendum, xi. 28
fixa, iii. 304. xiii. 240.
fixo gutture, i. 156.
fixis, xii. 100.
figuli. iiii. 135.
figulis, x. 171.
figuram, vi. 340.
filum, iii. 287.
filo Tyrio, vii. 134.
filáque numerata, xiv. 133.
filius, iii. 111. 132. 157. vii. 188. xiv. 68.
filius morum, xiv. 52. infans, xiv. 49. amens, xiv. 94. paſtoris duri, bubulci, xi. 151. egregii corporis, miſeros, trepidoſque parentes ſemper habet, x. 295.
filius gallinæ albæ, xiii. 141.
filios quibus morbus inſtituas plurimum intereſt, xiv. 73.
filia, iii. 119. ix. 83. dulcior, v. 138. adultera, xiv. 26.
filiolus, ix 83.
filiolum. 389.
filiolam turpem, vi. 242.
finem, vi 443. 526. 634. vii. 198. xiii. 241. animæ, x. 163. autumni, xiv. 190
fine, vii. 241.
fines, xiv. 142. imperii, viii. 265.
finitima, xii. 12.
finitimos, xv. 33.
finimus, i. 6.
finitum, viii. 150.
finito, i 117.
fingit, xiii. 132.
fingimus, vi. 635.
finxit præcordia, xiv. 35.
finxerunt, ix. 109.
finge, v. 72. viii. 195.
fingentem, xv. 18.
ficti, xiii. 77.
fictus multus, xiv. 280.
fictos, ii. 34.
fiſci res eſt, iiii. 55.
Flaccus, vii. 227.
flagellum, ii. 169. viii. 151. occultum, xiii. 195.

flageli

flagelli, v. 153.
flagello, vi. 478.
flagellis, xiv. 19.
flagellis ſæuiite, x. 180.
flagitio vno nemo contentus, xiij. 244.
flagra, x. 109. dura, v. 172.
flagrabat, iiij. 114.
flagrantem, xiv. 245.
flagrante, j. 152.
flagranti, iii. 139.
flagrantiæ prçcordia, xiij. 182.
flagrantior æquo, xiij. 11.
flamea, ij. 124. vj. 225.
flameolo parato, x. 334.
flaminiam, j. 61.
flaminia, j. 171.
flammarum, iij 185.
flammis, x. 266. xj. 63.
flammas, viij 233.
flauam, vj 353. xiij. 164.
Flaui, v. 114.
Flauius, iiij. 37.
flauo galero, vj. 120.
flet, ii. 101.
flebat, x. 30.
flentem, vij. 146.
fletumque, vj. 276.
fletu, xv. 1,6.
Flebile, xiij. 84.
flexi, vj. 492.
flexit equos, j. 20.
Flexiſſe, ix. 20.
Flora, ij. 49.
Floræ, xiv. 262.
Florali, vj. 250.
flos Aſiæ, v. 56.
flores, xv. 50.
Floſculus velox, ix. 127.
Flectas, xiij. 144.
fluxit, vj. 265.
Fluxerit, xiij. 69.
Fluctum, vj. 321.
Fluctu, xj. 94. xij. 30.
fluctus Tyrrhenos, vj. 92.
Fluctibus cruentis, x. 186.
Fluminis, xv. 7.
Flumina, iij. 31. epota, x. 177.
focum, v. 96.
focis priuatis, iiij. 66.
breuibus, xj. 79.
focos, xv. 83. molles, xij. 85.
Foculum, iij. 262.
Fodient, ix. 45.
Fœda, vj. 131.
Fœda, xiv. 64. adſpectu, vi. 460.
fœdum, vij. 5. dictu, xiv. 44.
fœdo, viij. 225.
fœdis. viij. 183.
fœdior, iiij. 14.
fœdius, ij. 82.
fœde, xiv. 152.
fœdere, vij. 123.
fœdus, ix. 140.
folium Sibyllæ, viij. 126.
foliata, vj. 464.
follem veterem, xiii. 61.
folle tenſo, xiv. 281.
folles caui, vij. 111.
follibus, x. 61.
fons egregius, xij. 41. ingenij largus & exundans, x. 119.
fontis, iij. 13.
fontem, xiv. 104.
fonte, vj. 286.
fontibus Aonidum, vij. 59.
Fonteio Coſ. xiij. 17.
forcipibus, x. 131.
foret. ij. 158. x. 75. 103. 263. xij. 30.
forent, iiij. 48. 140.
fore, xiij. 200.
fores ornatas, vj. 227.
foribus, ix. 85.
foricas, iij. 38.
foris, v. 125. ix. 77.
forma, v. 61. vj. 104. 177. x 324.
formæ & pudicitię rara concordia, x. 297.
formā optat modico pueris, maiore puellis, x. 289.
formantque, vj. 244
formica magiſtra, vj. 360.
formidat, iij. 176.
formidatus, vj. 558.
formidine nimia, xv. 77.
formidine culpæ, xiij. 106.
forma, vj. 161. 464. xiii. 43.
formoſam, vj. 186.
formoſiſſimus, x. 331.
fornace graues, iij. 309.
fornacula magna, x 82.
fornicis, x. 239.
fornice, iij. 156. olido, xj. 171.
forſan, vj. 14. xij. 124.
forſitan, j. 150. v. 155. viij. 113. xj. 162. xiv. 34. 295.
fortaſſe, iiij. 25. vj 27. 599. xiij. 103. xv. 15.
fortè, iij. 278. vi. 641. vii. 156. 232. xj. 119. xiij. 217.
fortis, iiij. 3. xvi. 59.
fortem, vj. 97. x. 357.
fortes, ix. 142.
fortia, viij. 57.
fortibus, viij. 122.
fortior, iij. 293. xii. 66. xv. 161.
Fortuna, iii. 40. viij. 72. ix. 148. x. 285. xiv. 113. humilis, vi. 287. improba, vi. 604. ſimilis, xii. 29. Crœſi, xiv. 328.
Fortuna, Deam nos te facimus, x. 366. xiv.
Fortuna ſi volet fies de rhetore Conſul, &c. vij. 197.
fortunæ, xi. 174. xv. 95. victrix ſapientia, xiij. 20. minaci, x. 52. acerbo, xiij. 10. ædem, xiv. 90. caſibus. xiij. 86.
fortunam, x. 73. xvi. 34.
fortuna vrgente, vj. 592.
fortuitus, xiij 225.
fortunatam, x. 122.
forulos, iij. 219.
forum, j. 128. vii. 132.
fori arena lenta pugnamus, vi, 47.
foro, iiij, 7. toto. x. 25.

foro cedere, xi. 50.
fora, ij. 52, plena, xiij. 135.
ſola, vj. 68.
foſſa, ij. 10.
foſſor, xj. 80.
fouet, vj. 605.
fouetur, vi. 467. 470.
fouiſti errorem, viij. 165.
fraga plura, xiij. 57.
fragor, xi. 195.
frameam Martis, xiij. 79.
frangere, x. 202. morſu, xv. 9.
Frangis, viij. 136.
frangit, v. 478.
frangitur, xj. 189.
frangimus, x. 156.
franguntur, x. 60.
frangebat, viij. 247. xj. 102.
Fregit, vij. 86. opes, xiv. 93.
Fregerunt, vj. 299.
frange, vij. 27.
frangat, vij. 219.
Fregeris, xiv. 309.
fracta, vj. 521 617. x. 134. voce, ij. 111.
fractum, v. 68.
fractis, xiv. 296. ætate, xiv. 161.
Frangendus, x. 200.
frangenda, viij. 18.
fragili, xij. 88.
Frater, v. 134.
Fratres, v. 136.
fratris, x. 242.
Fratrum, x. 260.
fratribus magnis, xiv. 169.
Fraterculus, iiij. 98.
Fraudiſque nefandæ, xiij. 174.
Fraudem iure tueri, xiij. 201.
fraude ſacrilega, xiij. 71.
fraudes, xiij. 24. xiv. 229.
fremat, viij. 37.
fremeret, v. 78.
fremitu, vj. 261. xiv. 247.
frena, ii. 169. viij. 88. x. 45. 128.
Frequentes, xiij. 246.
frictus, vj. 577.
frigidus, vj. 324.
frigida, v. 23. vj. 2. xiv. 300. mens, j. 166.
Frigidior Geticis pruinis, v. 50.
frigusque, vj. 359.
frigore, xi. 75. 146. longo, iiij. 44.
frigora, xiv. 318.
fritillo paruo, xiv. 5.
friuola, ij. 198. v. 59.
frondibus, vj. 6.
frons durior, viij. 189.
ærea, xj. 96.
Frontis nulla fides,
Frontem, xiij. 216. xiv. 56. toram, vj. 615.
frontemque, vi. 582.
frontemque coruſcat, xij. 6.
Fronte, v. 44. vi. 553. xv. 50. obducta, ix. 2. ſalua, xj. 205. deiecta, xiij. 242.
frontibus, ii. 85. xii. 117.
Frontonis plantani, j. 12.
Frueris, v. 152.
Fruitur, j. 49.
fruatur, xj. 171.
fructus, vij. 103. viij. 6. amicitiæ, v. 14.
frugalius, v. 6.
frugi, iiij. 23. cenula, iii. 167.
frumentum, v. 117.
frumenti, teſſera vilis, viii. 175.
Frumenti dominus, xiv. 293.
Fruſinone, iij. 224.
fruſtum capreæ, xj. 142.
fruſta mucida, v. 68. plurima, xv. 79. panis, xiv. 128.
fruſtra, iij. 210.
Fruticante, ix. 15.
fuga clara, viij. 61.
Fugæ celeri, xv. 75.
fuga, ij. 144.
fugere, ij. 1.
Fugit vj. 253. vi. 338. viij. 206. x. 160.
Fugerunt, ij. 64.
Fugere vj. 20.
Fugiam, iij. 59. 81.
Fugeret, xv. 172.
Fugiens, xiij. 40.
Fugientem, ix. 74.
Fugientibus, xj. 52.
Fugienda. xiv. 36.
Fugitiuus, xiij. 111.
Fugitiuum, iiij. 50.
Fugitiuis, viij. 174.
Fulcrum clarum acnobile, xi. 95.
Fulcri ſacri, vj. 22.
Fulgere, x. 212.
Fulget, viij. 42.
Fulgebat, xj. 108.
fulſerit, viij. 140.
Fulguris ictum, xiij. 17.
Fulgura, vi. 586. xiv. 292.
Fulgura omnia, xiii. 223.
Fuligo, vij. 227
Fuligine, v. 35. x. 130. madida, ij. 93.
Fulmine iuſto, viij. 92.
Fulmina, iij. 145. vij. 163. Tarpeia, xiij. 78.
Fultus toro meliore, iij. 82.
Fulta, vij. 182.
Fultam, iij. 193.
Fumant. j. 136. iii. 199.
Fumabant, xiv. 171.
fumus, i. 120.
Fumo, iii. 249.
Fumoque lucernæ, vi. 130.
Fumoſos, viij. 8.
Functus, xi. 88.
Fundo, iij. 108.
Fudit, iij. 258.
Fundat, v. 141.
Fundite, xii. 37.
fundo Rutupino, iiij. 141.
Funem, xij. 5. xiv. 292. rectum deſcendere, xiv. 266.
fungi ancipites, v. 145.
funus, j. 146. iij. 43. x. 259. acerbum, xi. 44. adultæ virginis, xv. 138.
Funere lento, vi. 564.

funera, iiij.109. viij. 192. xiii. 131. agnatorum, x. 241.
funeſta, j. 113.
funeſtat, viij. 18.
frugi, xiv. 111.
fur, ij. 26. iii. 47.
furem, vj. 17. xiij. 23.
furibus, viij. 174.
furtis imbutus, xi. 144.
furtiua, xii. 120.
furtiuæ, i. 10.
furere, vj. 614.
furit, xiv. 63.
furioſus, iii 291.
furor, i. 91. ij. 18. viij. 97. xv. 100. ſummus, xv. 36. haud dubius, xiv. 136. non vnus agitat mentes, xiv. 284.
furentis, vj. 510.
Furiæ, xiij. 51.
furnos, vii. 4.
furua gente, xij. 104.
fuſci, xii. 45.
fuſcina, ij. 143.
fuſcine, xjv. 1.
Fuſcus, iiij. 112.
fuſco iam micturiente, xvi. 46.
fuſa, vii. 169.
fuſum, ij. 55.
fuſo poſito, xi. 69.
fuſte aperire caput, ix. 98.
fuſtes, vi. 415.
futura, x. 353.
futuri, vi. 555.
futurę, viii. 75.

G

GAbba vilis, v. 4.
Gabiorumque, x. 100.
Gabiis, vj. 56. vii. 4. ſimplicibus, iii. 192.
Gadibus, x. 1.
Gaditana, xj. 162.
Gætulus orix, xi. 140.
Gætula bellua, x. 158.
Galba, viij. 222.
Galbam, ij. 104. viii. 5.
Galbina, ij. 97.
Galea, v. 153. vi. 108. viij. 203.
Galeæ, vj. 262. xi. 6.
Galeam, ii. 130. viij. 124. xiv. 261.
Galeata mulier, vj. 252.
Galeatum, j. 169. viij. 238.
Galero flauo, vj. 120. longo, viij. 208.
Galla, j. 125. 126.
Galle, xvi. 1.
Gallia, vii. 148. facunda, xv. 111.
Gallus, vij. 144.
Galli reſupinati, viij. 176.
Gallis venientibus, xj. 113.
Gallicus cuſtos vrbis, viii. 157.
Gallicus, axis, viij. 116.
Gallica, vij. 16.
Galli textoris, ix. 30.
Galli ſecundi cantum, ix. 107.
Galli criſtam, xiii. 33.
Gallina, iij. 91. v. 123. peior, xi. 135.
Gallinæ albæ, xiii. 141.
Gallinam ægram, & claudoc. xij. 96.
Gallinaria pinnus, iij. 307.
Gallita, xij. 99.
Gallitæ, xii. 113.
Ganeo occultus, xi. 58.
Gangem, x. 2.
Gannit, vi. 64.
Ganymedem, ix. 22. Gærulum, v. 59.
Garrula pericula, xij. 82.
Gaudere, vi. 232. xv. 84.
Gaudes, ix. 84. xiv. 270.
gaudet, vj. 75. 103. 209. 378. 419. vii. 105. xiij. 192. x. 292. xiv. 18.
gaudent, ix. 136. x. 67. xii. 81.
gaudebis, 247.
Gaudebit, v. 142.
gaude, vi. 596.
gaudent, viij. 13.
Gauderet, xj. 103.
Gaudentis, viij. 225.
Gaudia, j. 86. vi. 189. 364. 601 ix. 19. longa, viij. 47. cadent, x. 204. vulgi, x. 51. cenæ, xv. 41.
Gaurana, viij. 86.
Gaurus inanis, ix. 57.
Gelantur, vj. 95.
Gelida, iii. 190.
Gelidæque, v. 65.
Gelido, x. 217.
Gelidos, iij. 322.
Gelidas, vij. 206.
gelidaſque, v. 77.
Geminus, iij. 214.
Geminis, vj. 305.
Geminos, xi. 105.
Gemit, ij. 90.
geminus naturæ imperio cum funus adultæ Virginis occurrit, vel &c. xv. 138.
gemat, vj. 267.
Gemitus, vj 271. viij. 98.
gemitu maiore, xiij. 130.
gemitus nimios, xiij. 11.
gemma, i. 68.
gemmáque princeps, xiij. 138.
gemmæ, j. 29.
gemmas virideis, vj. 457.
gemmata, pocula, x. 27.
Gener iii. 160.
Generum Cereris. x. 112.
Geneſis tua nota mathematicis, xiv. 248.
Geneſi inſpecta, vj. 578.
Generoſus, vij. 191.
Generoſi, viii. 224. xij. 40.
Generoſæ, xiv. 81.
Generoſum, viij. 30.
Generoſe, vj. 124.
Generoſa animalia, viij. 57.
Generoſior Capitolinis & Marcellis, ij. 145.
Genetrix, xvj. 6.
Genialis dies, iiij. 66. Tyrius, x. 334.
Genis obſcuris, vj. 130. ruptis, xv. 58.
Genas pendentes, x. 193.

genitalia mollia, vi. 513.
genitus, x. 129.
geniti, xiv. 40.
Genium, vi. 22. 561.
gens, iii. 58. prudent. iii. 86. dicta, xv. 98.
gentis, iii. 121. totius, viii. 135. patriciæ, x. 332.
gentem miſeram, viii. 18.
gentem deducis ab infami aſylo, viii 273.
gente, vi. 175, furua, xii 104. longa, xiii. 207.
gentibus noſtris, xiii. 171.
gentes ſanctas, xv. 10.
gentilia, iii. 64.
genua Deorum, x. 55.
genibus cruentis, vi. 525.
genuinum, v. 69.
genuit, x. 236.
genus, vi. 448. vii. 155. viii. 131. ix. 27. x. 219. humanum, vi. 555. ignauum, vii. 105. aliud, xii. 24. hoc, xv. 69. cibi, xv. 171.
generis, viii. 6. humani, xiii. 159.
generi humano, xv. 132.
genere, ii. 129. viii. 31.
geometres, iii. 76.
Germani lumina cærula, xiii. 164.
Germanicus, vi. 205.
geſſiſti, vi. 613.
geſtamen, ii. 99.
geſtare, xiii. 198.
geſtetur, vii. 179.
geſta, xv. 28.
geſtis, xiv. 314.
geſtu, v. 123.
geſtibus, vi. 72.
Geticis, v. 50.
Gætulus, v. 53.
Gætulum, v. 59.
Getuláque æquora, xiv. 278.
Getulice, viii. 26.
gibbus, vi. 109.
gibbóque, x. 309.
gibbum, x. 294.
gigantis fraterculus, iiii. 98.
Gillo, j. 40
gingiua inermi, x. 200,
glacies Mæotica, iiii. 42.
glaciem, xiv. 186.
glacie, v. 103. fracta, vi. 521.
glacialem, ii. 1.
gladij, x. 164.
gladio, x. 345. xiii. 25. vdo, viii. 243.
gladium, x. 20.
gladiúmque, viii. 123.
gladiis, iiii. 96.
gladios, viii. 195. x. 123. xv. 168.
gladioſque, x. 131. Moloſſos, xiv. 162.
gladiator, ii. 144. vi. 110.
glandis aceruos, xiii. 57.
glandem, vi. 10.
Glaphyrus, vi. 77.
glebámque virentem, xii 85.
glebula talis, xiv. 166.
gloria, v. 110. vij. 81. 82. 118. xiij. 98. optata, x. 187. paucorum patriam obruit olim, x. 143. ô gloria. x. 159.
glutiſſe, iiij. 28.
guaticlixi, xiij. 84.
gnatiſque, x. 201.
gnatos plorantes, vj. 86.
Γνῶθι σεαυτόν, xj. 27.
gobio, xj. 37.
Gorgone pugnanti, xij. 4.
Gorgonei pinna caballi, iij. 118.
Graeci tunicati, ij. 143.
Graeco, viij. 210.
Graccum pugnātem, viij. 201.
Gracchorum, vj. 167.
Graccos, ij. 24.
graciles, vj. 465. xij. 87.
gradus, xj. 46.
gradibus ab imis, iij. 200.
Gradiuus Homericus, xiij. 113.
Gradiue, ij. 128.
Græcè, vj. 187. 191. 193.
Græcorum, iij. 114.
Græcis, xiv. 89. iurare paratis, vj. 16.
Græcos, iij. 206.
Græcia mendax, x. 174.
Græcia ſi vera eſt, xiv. 240.
Græcam vrbem, iij. 61.
Græculus, iij. 78.
Græcula, vj. 186.
Graiuſque, x. 138.
Graiæque, viij. 226.
Graias artes, xj. 100.
Athenas, xv. 110.
graminis generoſi, xij. 40.
gramine, viij. 60.
grammaticus, iij. 76. labor, vij. 216.
Grammatici, vj. 437.
grandis, vij. 210. x. 71.
grande, iiij. 115. vj. 635. xij. 127. xiv. 281. nefas, xiij. 54. ſupercilium, vj. 168. ebur, xj. 123.
grande ſonat, vj. 516.
grandi, vj. 79. vij. 110. xij. 14.
Grandes, xiv. 171. 195. xvj. 14.
Grandia, xiij. 147. vj. 154 302. 644. ix. 51. xj. 70.
Grandine ſæua, v. 78.
Graſſatur, xiv. 174.
Graſſator ſubitus, iij. 305.
Gratia nulla, viij. 64. improba, xiij. 4.
Gratulor. xv. 86.
Gratus Iulo, xij. 70.
Gratæ, xiv. 183.
Gratum, iij. 4.
Gratum eſt, xiv. 70.
Gratóque, vj. 383.
Gratam requiem, xj. 182.
Grauis j. 25. 163. vj. 99. 146. 270. 417. 510. ix. 12. x. 201. 226. xiij. 197.
Graue, vij. 71. xiv. 248.
Graui maſſa, vj. 420.
Graues fornace, iij. 309.
Graues capiti dentes, xj. 127.
Grauior, xj. 433. xvj. 22.
Grauius, xv. 119
Grauiorem, viij. 209.
Grauiore, xiij. 227. catenâ, xiij. 175.

Digitized by Google

grauitas, vj. 177.
grauiter, xii. 23.
grex, ij. 79. paruus, viij. 108.
grege, ix. 143. xi. 142. xii. 116. linigero, caluo, vi. 532. Chaldæo, x. 94. toto, xi. 66. mutiorum, xv. 143.
greges, vi. 174.
gregibus, i. 46. [illegible]tantis, vi. 160.
gremium, v. 141. xiv. 327.
gremio, ij. 120. iij. 176. vii. 215.
grue ſæua, xiij. 170.
grunniſſe, xv. 22.
gula, j. 140. v. 93. cana, xiv. 10. prima, xv. 90.
gula plorante, v. 157. creſcente, xi. 39.
guloſum, xi. 19.
gurgitibus, vi. 266. cœnoſi, iij. 266.
gurgite Stygio, ij. 150. Siculo, v. 99. Herculeo xiv. 280.
gurgitibus miris, xiij. 70.
guſtat, xv. 92.
guſtauerat, xiv. 85.
guſtus elementa per omnia quærunt, xi. 14.
gutta ſanguinis, xi. 54.
gutto, xi. 158. pleno, iii. 263.
guttur, vj. 105. tumidum quis miratur in Alpibus xiii. 162.
gutturis, ij. 114.
gutture, j. 156.
Gyaræ clauſus ſcopulis, x. 170.
gymnaſia, iii. 115.
gypſo Chryſippi, ij. 4.

H.

HAbenas totas, xiv. 230.
habere, j. 129. x. 90. xiv. 207.
haberi, iii. 272. vii. 24. x. 92.
habes, iiij. 125. viii. 200. x. 365. xiv. 315.
habet, iii. 122. 267. v. 19. vi. 197. 357. vii. 75. x. 297. xi. 68. xii. 95. xiii. 194. 210. xiv. 140. xv. 110.
habetur, xi. 1.
habent, vi. 61. xiii. 83.
habebat, v. 150. ix. 3.
habebatur, v. 110.
habuit, iii. 208. x. 140. 294.
habuere, vi. 13.
habebis, xi. 60.
habebit, vi. 561. 655.
habe, iii. 188.
habeas, v. 126. xiv. 207. xvi. 24.
habeat, ii. 39. vj. 447. xiii. 34.
habeant, viii. 227.
habentem, v. 46.
habendum, xi. 93. xiv. 254.
habendum eſt, xiii. 118.
habendos, xv. 37.
habitus, ii. 124. iii. 180. vi. 267. viii. 202. idem, xi. 149. æquales, iii. 177.
habitum, ij. 72. ix. 20.
habitu, triſte, xiv. 110.
habitas, j. 114. xiv. 268.
habitat, xiv. 92.
habitatas, xv. 153.
habitatorem magnum, xiv. 312.
hædos notos, xi. 151.
hædulus pinguiſſimus, xi. 66.
hæret, ii. 137. iii. 248. xi. 54.
hæremus, vi. 281.
hæſerat, iiij. 41.
hæreret, vii. 227.
hærens, iii. 233.
hæſuri, x. 144.
hæſuram, xiv. 2.
halitus, x. 238.
Hamillus, x. 224.
hamis diſpoſitis, xiv. 305.
Hammonis, vi. 554.
Hannibal, 291. dirus, vii. 161.
Hannibali Tyrio, xii. 108.
Hannibalem, vi. 169. x. 147.
Haruſpex, vi 549. variſcoſus, vj. 396.
haruſpice, ii. 121.
haſta, iii. 33. vi. 106.
haſtamque Mineruæ, xiii. 82.
haſtile curuatum, vii. 127.
haud, iii. 164. vi. 7. vij. 93. viij. 198. xi. 17. xiv. 136. xvi. 8. impunitum, xiii. 200.
hauſit, iii. 85.
hauſtu facili, iii. 227.
hebeti ferro, xi. 140.
hebetes, viii. 137.
hecatomben, xii 101.
Hectore portante, x. 259.
Hedymeles tenet, vj. 381.
Heliadum, v. 38.
Heliodorus conſpicuus, vi. 372.
Heluidius, v. 36.
Heluinam Cererem, iii. 320.
Heracleas, i. 52.
herba, iij. 20. finitima, xii. 12.
herbæ, xi. 66.
herbas omnes, xv. 99.
herboſo, iii. 173.
Herculis, ij. 20. iii. 89. ærumnas, x. 361. vxor formoſa, xiii. 43. femur, xiii. 151. ædem vincens, xiv. 90.
Hercule, v. 124.
Herculeo lare, viii. 14. gurgite, xiv. 280.
Herculeos arcus, xiii. 82.
here, iii. 23.
heres, i. 41. iii. 135. 161. ix. 87. riualis, vi. 218. delor, vi. 599. bullatus, xiv. 4.

Digitized by Google

Heredem dulcem, vj. 39.
Heredes, x. 237. xii. 95.
Hermæ trũco ſimillimus, viij. 53.
Hermarcus, iii. 120.
Hernicus olim, xiv. 180.
Heſperidum ſerpens, xiv. 114.
Heſternæ, ix. 44.
Heſternum minutal, xiv. 129.
Heu, ii. 159.
Hiarbæ, v. 45.
hiat, x. 231.
Hianna, xv. 57.
Hiatum, iii. 175. 195.
Hiatu Sophocleo, vi. 635. magno, xi. 123.
Hibernum, vi. 521.
Hibernæ tegetis, vii. 221.
hic, iij. 116. 217. 219. 220. &c.
Hic eſt, j. 161. vii. 129. x. 148. xiv. 79.
hæc, i. 169. ii. 41. iii. 92. 218. 264. 299. vi. 54. 102. &c. vii. 166. 241. &c.
Hæc enim, viii. 111.
Hæc opera, viii. 224.
Hæc in tempora, x. 154.
Hæc eadem, x. 256. xi. 21.
hæc olim, xi. 77.
Hæc ibi, xiii. 150.
Hoc, ii. 81. vii. 48. 135. x. 189. 197. 161. &c.
Hoc agit, v. 156.
Hoc volo, hoc iubeo, ſit pro ratione voluntas, vi. 223.
Hoc ego, ix. 76.
huius, vi. 178. 498. 594. vii. 125. viii. 46. 189. x. 99. 218. xiv. 38. 147. xv 97. &c.
Huic, x. 184.
Hunc, iii. 283. v. 135. vi. 72. 381. 647. vii. 56. x. 69. xv. 17. 65.
Hanc, i. 111. ii. 67. 78. vi. 451. &c. x. 41. xi. 115. xii. 119.
Hac, vi. 213. ipſa, x. 76.
Hi, ii. 45. x. 88.
Horum, j. 136. ii. 5. 18. iii. 111. vi. 556. x. 71. xi. 12. xii. 109. 114. xiv. 169.
His, vi. 465.
Hos, vi. 267. 607. viii. 186. &c. viii. 22.
Has epulas, xi. 88.
heic, j. 150.
Heic, ii. 167. 110. 111. iii. 11. 21. 119. 157. 180. 182. vii. 181.
Hinc, j. 65. 119. 144. ij. 1. vi. 295. 296. 462. vii. 113. viii. 105. 195. x. 44. xi. 127. 128. xiv. 13. 82. xv. 51. 77.
Huc, iii. 308. vi. 415. 465.
Hiems deformis ſtridebat iiii. 58.
hiemes multas, iiii. 92.
Hilaremque, xv. 41.
Hilares, xi. 176. xii. 65. iiii. 52.
Hippomanes, vi. 132.
Hirnea, vj. 325.
Hirpini, viij. 63.
Hirtus, x. 222.
Hirſuta, v. 154.
Hirſuto collo, iii. 41.
Hirundinis, x. 231.
hiſcere, v. 126.
Hiſpania, x. 151. horrida, viij. 116.
Hiſpida membra, ii. 11.
Hiſpulla, vj. 74. pinguior, xij. 11.
Hiſter, ii. 58.
Hiſtoria, ij. 103. x. 175.
Hiſtoriarum, vii. 98.
Hiſtorias, vii. 231. omnes, vj. 449.
Hiſtorico, vii. 104.
Hiſtrio, vii. 90.
Hodie, iij. 23. xi. 150. 177. 195. xiij. 47.
Hœmo, iij. 99.
Homero, viij. 38. magno, x. 246. xv. 69.
Homerum, vj. 436.
Homericus Gradiuus, xiii 113.
Homo, vj. 222. liber, v. 160. ſum, vj. 284. Dijs carior, quàm ſibi, x. 350. parcus, xiv. 112.
Hominis, vi. 47. 221. x. 271.
Homini, j. 133. xiv. 184. xv. 165.
Hominem, iii. 85. x. 69.
Homine, xv. 174.
Homines, j. 75. ii. 167. iij. 153. v. 130. ix. 32. x. 346. xv. 117.
Homines nati compoſitiue luto, vj. 12. necãdos vi. 595. malos atque puſillos, 70.
Homines deſunt, vi. 322.
hominum, vi. 341. x. 48. 173. xiii. 52. 243. xv. 103.
homicida, ii. 26.
Homuncio, v. 132.
Honeſta, vi. 95.
Honeſtum, iiij. 85.
Honeſti, iii 52.
Honeſtis, iij. 21. vi. 443.
honeſtos, vi. 259.
honeſtius, v. 10.
Honor ſummus. j. 117.
Honoris. viii. 150. clari, iij. 178.
Honori ſacro, j. 110.
honorem, v. 135. vi. 531. vii. 88.
Honore, xj. 87.
Honorum, x. 57.
Honores, viij. 69. nimios x. 104.
Hora, vi. 576. vii. 221. x. 76. xvi. 4. aptior, vi. 580. ſolida, xi. 205.
Horas, x. 216.
Horatius, vij. 62.
Hordea, viij. 154.
Horrere, iii. 7.
Horret, iij. 265.
Horreat, vi. 182.
horreres, ii. 122.
horrenti, i 93.
horrendaque, xii. 15.
horrendum, vi. 484.
horrida, iii. 112. viii. 116. ix. 12. x. 298. xiv. 242. xv. 44.
horrida pellex, ij. 57.

horridior, vj. 10.
hortatur, xiv. 121.
horti, vi. 374. xiii. 113. culti, iij. 228.
horto aperto, vj. 18. paruo, xi. 78. noſtro, xiv. 172.
Hortis, vj. 487. x. 334. xv. 10. marmoreis, vij. 79. paruis, xiv. 319.
hortos, j. 75. magnos, x. 16.
Horculus, iij. 226.
Hoſpes numinis Idæi, iij. 137. minor, xi. 62.
Hoſpitis, viij. 161.
Hoſpite venturo, xiv. 56.
Hoſpitium. vij. 70. miſerabile, iij. 166.
Hoſpitio. iij. 211.
Hoſti, xiij. 169. perituro, xj. 107.
Hoſtem, x. 86.
Hoſtibus ipſis, xv. 100.
Hoſtia, xj. 85. xii. 5.
Hoſtia digniore vita, xiij. 235.
Hoſtia nil grauius timet cultro, xv. 119.
Humana, xiij. 222. xiv. 98. 264.
Humanum, vi. 555.
Humani generis, xiii. 159.
Humanæ, xiv. 175.
Humano, xv. 132.
Humanis, x. 137.
Humanas, x. 163.
Humero, vi. 490. x. 227.
Humero reuocante, j. 27.
Humeris, x. 39.
Humeroſque, viij. 4.
Humida, xj. 186. laurus, ii. 158.
Humilis, vj. 287. xj. 67. 169.
Humili, iij. 39. ix. 48.
Humiles, vi. 413. viij. 44.
Humor, x. 32.
Humore coacto, xiij. 132.
Humi, viij. 78.
Humum, xv. 63.
Hyacinthos, vj. 110.
Hydri, vij. 70.
Hylas, j. 164.
Hymetto dulci, xiij. 185.
Hyperboreum, vj. 469.
Hyppo, ij. 50.
Hippoſyto quid profuit graue propoſitum, x. 325.

I.

I j. vj. 306. x. 166. 310. i nunc, xij. 57.
iacet, vj. 269. 276. 593. x. 86. 105. xv. 6.
iacetis, v. 168.
iacebat, iiij. 9. 120. xiv. 167.
iacuit, ij. 120. vi. 475. x. 288. xij. 52.
iacebit, j. 136. x. 106.
iaceat, vi. 579. vij. 79.
iacens, vj. 36.
iacentem, viij. 73. xv. 43.
iactare, iij. 106. viij. 6. ingum, xiij. 22.
iactat, vj. 236.
iactatur, xij. 52.
iactabo, xij. 90.
iactetur, viij. 208.
iactaret, j. 62. baſia, iiij. 118.
iactata, xiv. 265.
iactu, xij. 33.
iaculetur, j. 11.
iaculator, vij. 193.
iaculum, viij. 124.
iaculum torquere, v. 154.
iactura, iij. 125. xiij. 177. minima, vj. 91.
iacturæ mediocris onus, xiij. 8.
iam, j. 564. 123. 139. ij. 39. 115. iij. 198. 199. 215. 221. 262. 265. iiij. 32. 37. 56. 76. 101. 135. 138. &c. v. 21. &c. 68. 93. 165. 167. vj. 105. 146. &c. 152. viij. 153. x. 61. &c.
iam-iam, vi. 627.
iamque, iij. 206. vi. 348. 376. 487. viij. 67.
iam nunc, xj. 204.
iamne, x. 28.
iamdudum, iij. 317.
iam pridem, vj. 514. x. 77. xiv. 58.
ianua, iij. 4. vj. 79. 215. vii. 42. xii. 91. xiij. 129. xiii. 146.
Ianum, vj. 385.
Iane patet, vj. 393.
Iaſon mercator, vj. 152.
Iaſpis præclara, v. 42. ibi. vj 323. viij. 68. 177. x. 260. xi. 174. xii. 81. xiij. 150.
ibidem. v. 40.
Ibin ſaturam ſerpentibus, xv. 3.
ieciroo, ix. 123.
ictericæ. vj. 564.
ictus, iiij. 121. v. 124. monſtratos, vj. 261.
ictum fulguris, xii. 17.
Idæum ſolenne colunt, xi. 192.
Idæi numinis, iij. 138.
Idæis antris, xiij. 41.
idem, iij. 291. iiij. 8. 12. vj. 112. 217. viij. 79. 98. x. 74. 159. 332. xi. 25. 149. xvj. 59.
idem (priore breui) xiij. 76. 184.
eadem, j. 148. iij. 23. 92. v. 1. 51. vj. 176. 348. 401. vij. 152. 153. 198. x. 203. 256. xj. 21. 175. xiij. 104. 172. xiv. 5. 76. 103. &c.
eiuſdem, iiij. 94. fortis, xii. 26.
eidem, xiv. 122.
eodem, x. 42. xiv. 8.
iiſdem, vii. 153. xi. 73. xv. 157.
eiſdem, xiv. 30.
eaſdem, xiv. 113.
ideo, iij. 47. vii. 23. 145. 144. viij. 251. xj. 135. xiii. 89. xv. 143.
idoneus patriæ, xiv. 72.
idumeæ portæ, viii. 160.

Digitized by Google

iecur, v. 113. vi. 647. ſiceũ i. 45. ſenſum, vii. 117. ſectum, xiii. 117.
ieiuna fames, v. 10. mater, x. 232.
ieiunum, xv. 51.
igitur, ii 34. iiii. 5. 89. 130. vi. 92. 210. vii. 106. 188. viii. 240. ix. 20. x. 15. 28. 265. 285. xi. 109. xii. 78. 83. 111. xiii. 101. xiv. 38. xvi. 18.
ignauus, iii. 272.
ignaua, xiv. 106.
ignis, i. 134. xiii. 226. ſubitus, xiii. 19.
ignis, xiv. 285.
ignem, iii. 214 253.
ignemque, vi. 3.
ignem Troianum, iiij. 61. flagrantem, xiv. 244. raptum, xv. 84.
igne rogi, xv. 140.
ignes, vi. 623. x. 61. primos, xiii. 146.
ignobilis, iiii. 104. viii. 237.
ignominiam grauiorem, viii. 209.
ignoro, iii 43.
ignorat, vi. 568.
ignoret, xi. 26.
ignoraſſe, x. 103.
ignoſcere, xiii. 103. xv. 105.
ignoſcit, vi. 434.
ignoſcitis, viii. 181.
ignoſcas, viii. 189.
ignoſcat, i. 154.
ignoſcentibus, iii. 146.
ignotum, vi. 636.
ignotaque nobis, xiv. 187.
ignotoſque, vi. 453.
Iliacus puer, xiii. 43.
Iliados conditor, xi. 178.
Iliadum, x. 261.
Ilibus, v. 135.
ille, i. 97. ii. 93. 95. 99. 100. iii. 91. 186. 246. 264. iiii. 73. iiii. 136. &c. v. 62. &c. vi. 136. 534. 541. viii. 216. 260. ix. 45. xii. 118. &c.
ille tamen, x. 179.
illa, i. 355. iii. 274. ix. 39. &c.
illius, vi. 571. x. 320.
illius lacrimæ, vi 538.
illud, ii. 73. iii. 208. vi 194. xii. 112. xiv. 68. xvi. 8. &c.
illud enim, v 88.
illud quod dicere nolo, viii. 275.
illum, iii. 232. v. 147. x. 92. 108. &c.
illo, iiij. 109. 130. xii. 20. &c.
illi, ii. 163. iiii. 120. v. 42. viii. 55. &c.
illorum, xv. 105. &c.
illis, ii. 14. 36. 140. iii. 165. iiii. 41. viii. 70. x. 3. &c.
illos, j. 170. ii. 45. 156. viii. 167. 267. ix. 114. &c.
illas, iii. 321. &c.
illic, j. 91. iii. 98. 170. 177. 197. v. 10. 71. vi. 36 409. viii. 199. ix. 44. x. 323. xiii. 171. xv. 7. 12. 94.
illinc, j 159. v. 96. x. 44. xiij 161.
illuc, ii. 159. iii. 24. vi. 338. xii. 53.
illuſtres, iiii. 152.
illyricumque latus, viii. 117.
ima, viii 47.
imis, iii. 200.
imago tua, viii. 55. maior, xiii 221.
imagine macra, vii. 29. fragenda, viii. 18. fracta, xi. 18.
imbelle, xv. 126.
imbelles, vi. 365. viii. 113.
imber xiii. 67.
imbuit, xiv. 124.
imbutus, xi. 144.
imitatur, vii. 42.
imitantur, xiv. 107.
imitatus, xii. 34.
imitata, vi 340. x. 299.
imitandis turpibus ac prauis dociles ſumus, xiv. 40.
immane, x. 107.
immanes. xv. 18. 125.
immania. xv. 104.
immemor, vi. 85.
immenſa, vii. 111.
immenſæ, xi. 194.
immeritis, x. 60.
imminuit rem, xiv. 92.
immo, x. 324. xiii. 108. xvi. 9
immodici, xiv. 176.
immolat, xv. 118.
immortale, xv. 34.
impacta, x. 59.
impar, iij. 161.
impar hoſti, xiii. 169.
impatiens acerbi, vi. 58.
impatienſque moræ, vi. 238. 326.
impendere, iiij 91.
impendat, xii. 96.
impenſa nimia, xii. 97.
impenſæ, v. 155 vii. 138.
impenſas, iii. 216.
imperat, vi. 64. 224.
imperet, viii. 81.
imperium, x. 79. profundi triſte, viii. 50.
imperii, iiii. 137.
imperij fines, viii. 265.
imperii fato, xi. 105.
imperi, vi. 134. x. 343. xv. 138.
imperiis, x. 151. xi. 87. xiv. 331.
imperfectus, iii. 233.
impetus acrior, xv. 62.
implere cenas, i. 63.
impleri, v. 75.
implet, ij. 96. vj. 249. 545. vii. 161. ix. 56.
implet, xiv. 30. 288.
impletur, vii. 24.
implent, vi. 309.
impleui, xiv. 327.
impleuitque, iij. 41.
impleuere, xiv. 215.
impleretet, vi. 600.
impleuere, ix. 90.

Impſoucrit, ii 58.
Imponere, iiij. 103. v.j. 149.
Imponit, vj. 441.
Imponet, xiij.118.
Imponite, vij. 229. xij. 84.
Impoſito, vi. 353.
Impoſitas res, iij. 252.
Impreſſit, vj. 421.
Imprime dentem, ix. 134.
Improbus, ix. 63. xiv. 37.
Improbus annis, iij. 282.
Improba, vi. 86. 604. xiij. 3.
Improbior, iiij. 106.
Improbulum, v. 73.
Improbitas prodiga, x. 305. admirabilis priſco æuo, xiij. 53.
Improuidus, iij. 273.
Impulit, xv. 120. xij. 19.
Impellat, iij. 128.
Impulſæ, x. 107.
Impulſu, x. 351.
Impune, i. 3. 4. iiij. 152.
Impunitum. xiij. 100.
Imputo, ij. 17.
Imputat, v. 14. 15.
imputet, vi 178.
In, i. 107. iii. 155. 170. ij. 79. 136. vi. 527. &c.
Inque, x. 244.
Inæqualeis, v. 38.
Inanis, ix. 57.
Inani, i. 47. v. 7.
Inaurati, xiij. 151.
Incedet, xij. 126.
Incendi, vj. 324.
Incenderit, iij. 222.
Incendente, vj. 647.
Incendia, iij. 7. nulla, iij. 197. cœpta, xiij. 14.
Incerta, xv. 137.
Incertæ, xij 32.
Incertæque rei, viij. 81.
Inceſſu, ij. 17.
Inceſtus, iiij. 9.
Inceſtæ, vi. 157.
Inchoat, xvi. 42.
Inceiate, x. 55.
Incidere titulis, viij. 69.
Incidit, iiij. 39.
Incidat, x. 114.
Incipis, viij. 11.
Incipit, vj. 347. 467. viij. 138. ix. 52. x. 115.
Incipiunt, xiij. 238. xv. 52. 64.
Incipe, iiij 34.
Incipias, vj. 614.
Incipiant, vj. 163.
Inciperet, x. 262.
Incipientem, vii. 195.
Inciiat, vj. 314.
Inclinare, ix. 26.
Inclinat, iij. 316.
Inclinet, x. 224.
Inclinatis, xv. 63.
Includere, xiv. 133.
Incluſus, xii. 123.
Incognita, ix. 34.
Incola, viij. 160.
Incolumem, xij. 26.
Incolumi, x. 258.
Incommoda vitæ, xiij. 21.
Incrementa, xiv. 259.
Incude, iij. 309. x. 132. aſſidua maiora fiunt, xiv. 118. nefanda, xv. 165.
Incultus puer, xj. 146.
Incumbere, viij. 76. xiv. 121. teſtæ, xv. 128.
Incubuit, vj. 293.
Incurritur, vj. 330.
Incutit, iij. 246.
Incutimus, ix. 5.
Inde, j. 65. 68. iij. 37. 113. 115. 236. 301. 308. iiij. 51. 122. v. 167. vj. 62. 138. 225. 435. 523. 559. 584. 602 611. vij. 103. 123. 220. viij. 105. 119. 195. ix. 20. 28. x. 140. xi. 47. xij. 87. xiv. 12. 45. 83. 148. 173. 182. xv. 36. 48.
Indemnatus, vj. 561.
Indica, xv. 163.
Indicibus, x 70.
Indigenæ, xiij. 38.
Indignatio, j. 79. v. 119.
Indignatur, v. 64.
Indignus genere, viij. 30.
Indagnum, vij 27.
Indus Mauro obſcurior, xi 125.
Indi, vj 236. graciles, vj. 465.
Indos, vj. 295.
Indocti, ij. 4. viij. 47.
Indocti ſermo laudatur. iij. 87.
Indocti quorum præcordia nullis Interdum aut leuibus videas flagrantia cauſſis, xiij. 183.
Indomitus, ij. 77.
Inducitur, vj. 470.
Indulgere, vj. 283.
Indulget, ij. 140. vj. 159. 383.
Indulgent ſibi, xiv. 234.
Indulſit, ij. 168. vj. 86. xiii. 217.
Indulſit, xiv. 330. xv. 145. 174. indulge, viij. 167.
Indulgebitis, ix 48.
Indulſiſſe, ij. 165.
Indulgentia, vij. 21.
Induperator barbarus, x. 138.
Induperatorem, iiij. 29.
Induſtrius, viij. 52.
Indutus, ij. 97.
Inebriet, ix. 113.
Inermi, iiij. 80.
Infamis, ij. 22.
Infami, viij. 273.
Infamia, j. 48.
Infans, xiv. 49. xv. 139 ruſticus, iij. 176. ruſticus. ix. 60. paraſitus, v. 144. nobilis, vj. 81.
Infante, xiij. 163.
Infantes quatuor. xiv. 168.
Infantibus magnis, vi. 9. nudis, vi. 605.
Infantia, x. 199. noſtra, iii. 84.
Infecit, xij. 41.
Infelix, iij. 209. 253. 267. vi. 490. 596. vii. 74. x. 169. xiv. 295.
Infelicibus, xiij. 142.

Digitized by Google

Infernis, viij. 257.
Infernis regibus. xiij. 52.
Infeſtaque, xv. 120.
Infeſto numine, xiij. 231.
Infeſtis, xv. 74.
inficietur, xiij. 60.
Infimi, xiij. 190.
Inflatum, viij. 72.
Inflexu arcto vicorum, iij. 257.
Infra, iij. 97. 104.
Infremuit, j. 166.
Infudit, vj. 616.
Infundet, viij. 154.
Ingenium, i. 151. 144. velox, iij. 73. mire. iiij 83. caſtum, x. 300. mire, xiij. 185.
Ingenij fons largus & exundans letho dedit, x. 119.
Ingenio, vii. 63. 96.
Ingens, j. 4. ij. 119. 137. iiij. 124. vj. 108. 511. 548. 650. vii. 102. 140. viij. 100. x. 62. xj. 139.
Ingenti, iij. 240. xv. 156.
Ingentibus. ij. 96.
Ingenuum, iij. 20.
Ingenui. xj. 154.
Ingenuorum, iij. 131.
Ingenue, ij. 16.
Ingerit, vj. 608.
Ingratuſque, vij. 169.
Ingratæ, xiv. 165.
Ingrato, x. 270.
Ingratos, xj. 190.
ingrate, ix. 82.
Ingredietur, vij. 172.
Ingreſſus, x. 20.
Inguen, vj. 196. xij. 36.
Inguinis, j. 41. vi. 301. ægri, x. 207.
Inguine, iij. 109. ix. 136.
Inguina, ix. 4. matura, vj. 369. craſſa, xi. 158. frigida, xiv. 300.
inguinibus vdis, x. 322.
Inimicus læuis, ix. 95.
Inimica, xvi. 20.
Inimicorum, xv. 40.
Iniquæ, i. 30.
Iniquo, xiv. 126.
Iniquas menſas, v. 3.
Iniuria, v. 9. xiv. 151. xvi. 21. magna, viij. 121.
Innoxia, xiij. 156.
Innuat, vj. 139.
Inops æris, vij. 61.
Inopi, xij. 67.
Inopem, vij. 205.
Inopum, viij. 89.
In primis, viij. 121.
Inquiſitores, iiij. 49.
Inquit, j. 102. 125. iij. 153. iiij. 125. v. 117. vi. 281. 415. vij. 242. viij. 44. x. 155. 291. xiij. 84. xiv. 153.
Inſanabile, vij. 51. xv. 34.
Inſania, ii. 71.
Inſanum, vi. 619.
Inſatiabile, xiv. 125.
Inſcius, xj. 66.
Inſcripta, xiv. 24.
Inſcriptaque, viij. 168.
Inſignis, viij. 32. x. 57.
Inſignia, viij. 227.
Inſiſtere, vi. 96. ix. 144.
Inſpicit, j. 97.
Inſpexi, iij. 45.
Inſpecta, vi. 578.
Inſtabile, ix. 79.
Inſtat, vj. 519.
Inſtant, xv. 75.
Inſtantem, vj. 406. xiv. 210.
Inſtaurare, viij. 158. xv. 74.
Inſtitor, vii. 221.
inſtituit, j. 71.
inſtituas, xiv. 74.
inſtruit, v. 96.
inſulſam, vi. 657.
intacta, vi. 335.
intactum, xiv. 194.
intactam. vii. 87.
intactoque, v. 168.
intactior, vi. 162.
integer, viii. 80. x. 288. xv. 56.
intelligit, xii. 36.
intelligat, iiij. 101. vi, 450.
Intellecta, ix. 129.
Intendunt oculos, viii. 150.
Inter, i. 112. 129. ii. 10. 47. iii. 157. 191. 264. v. 28. vi. 102. 322. vii. 186. viij. 133. 175. 217. x. 260. 358. xi. 93. xiii. 119. 186. xiv. 203. xv. 33. 164.
Intercepta, xiii. 71.
interdum, iii. 181. 305. vi. 551. x. 52. 315. xiii. 182. xv. 44.
Interea, i. 135. ii. 137. iii. 261. v. 119. vi. 148. 257. 423. 469. 507. viii. 155. x. 342. xi. 14. 191. xiv. 138.
interiora, xii. 80.
interius, xi. 15.
interque, xiii. 212.
intererit plurimum, xiv. 73.
internuncia cœli fida, vi. 544.
interpres, vj. 543.
interpres legum ſanctiſſimi. 79.
interrogo, x. 72.
interuenit, vi. 194.
inteſtatus. iii. 274.
inteſtata ſenectus, i. 144.
inteſtina, vii. 78.
inteſtino loto, vi. 428.
intolerabile, vi. 412.
intolerabilius, vi. 459.
intonet, vi. 484.
intra, viii. 240. ix. 11. 43. 55. 94. xiv. 45.
intra ſe, xiii. 109.
intrat, ii. 88. vi. 373. 511. x. 317. xii. 75.
Intrauit, vi. 121.
intrauerit, x. 171.
intranti, iiij. 62.
intrantes, vi. 125.
intrepidi, xiii. 89.
introitum, xi. 10.
intulit, vi. 299.
intulerit, vi. 339.
intus, iii. 241.
inuadunt, ii. 20.
inualidi, iii. 88.
inuenit, iii. 260.

Digitized by Google

inuenit, ix. 8. x. 47. xiij. 29. 197. xv. 44.
inuenies, ii. 5. vj. 208. viii. 48. 73. x. 148. xv. 129.
inuenies, xv. 129.
inuenier, viij. 232.
inuenio, viij. 30.
inuenta, xiv. 75.
inuentrix, xv. 117.
inuerſo fundo, iij. 108.
inuerſis pell. xiv. 187.
inuidet, x. 228.
inuideas, vij. 93. xi. 110.
inuidiæ, xv. 95. magnæ, x. 57.
inuidiam facerent nolenti, xv. 123.
inuidioſa, xiii 179.
inuiæ, xiii. 248.
inuita, vi. 212.
inuiti, xiv. 108.
inuitatus, xiv. 134.
inuoluitque, vi. 606.
inutile, xv 126.
Io, vi. 525.
Iocari, iii. 40.
ioco mordente, ix. 10.
Iocorum, iii. 147.
Ionium late ſonantem, vi. 93.
Iphigenia, xii. 119.
ipſe, i. 61. 105. 127. 136. iii. 222. iiii. 69. v 32. 37. 86. 141. viij. 75. 147. 148. xii. 35. xiii. 56. xiv. 244. xvi. 38. 45. &c.
ipſa, iii. 172 &c.
ipſius, vi. 529. vii. 239. viii. 262. x. 285. xvi. 58.
ipſi, j. 100 v. 106. viii. 110. xiii. 1. xiv. 234. xv. 59. &c.
ipſum, ii. 147. iiij. 28. v. 56. 113. &c.
ipſum, x. 182. xii. 40.
ipſumque, viii. 133.
ipſumque parentẽ, vi. 174.
ipſam, vi. 172.
ipſorum, viii. 138. xiii. 138.
ipſis, ii. 31. v 134. &c.
ipſos, j. 100. ix. 26. &c.
ipſas. viii. 23. x. 59. &c.
ira, j. 45. 85. vi. 646. xiii. 176. xiv. 50. xv. 131.
ira Deorũ lenta, xiii. 100.
iræ, i. 168. xiii. 183. xv. 169.
iræ pone frena, viij. 88.
iram, vj. 189. 285.
iraſci, x. 360.
iratus, xiii. 226.
irati, iii. 299. x. 313.
irato, xiii. 93.
iratis, i. 146. Deis, j. 50.
ire, iii. 25 128. ix. 21.
ire parat, viij. 130.
ire viam, xiv. 122.
itur, i. 89. iii. 65.
ibat, iiij. 104. xi. 88.
ibit, vi. 526. 575.
ite, iii. 66. xii, 83. profanæ ii, 89.
eat, vi. 520.
iret, xii. 14.
iſſe, vi. 408.
euntem, xii. 110.
eundum eſt, iij. 316.
irritamentum Veneris lãguentis, xi. 163.
Iſæo, iii. 74.
Iſis, xiii. 93.
iſidis, vj. 528. ix. 22.
iſide, xii. 28.
iſiacæ lenæ, vi. 488.
iſte, iiij. 67. &c.
iſta, ij. 75. 136. ix. 73. xj. 166. &c.
iſtud, iij. 187. &c.
iſtas, i. 139. &c.
iſtic iii. 29.
iſtram, xii. 111.
iſtro, viii 170.
ita, ii 38. v. 59. v. 222, xiii. 91.
italiæ, iii. 171.
italiam, x. 154. xii. 78.
iter, vij. 172. x. 20.
iterum, iij. 134. iiij. 1. vij. 95. xii. 25.
ithacus, xv. 26.
ithacum, xiv. 287. natantem, x 257.
iubeo. vi. 223.
iubet, i. 99. ii. 7 iii. 190. 196. 284. vi 329. 416. 419. 516 vii. 102. xiv. 31. 212. 306. xv. 134.
iubetur, vi. 339. vii. 41.
Iubentur, iiij. 144. viij 65. xiv. 108.
Iuſſit, vj. 37. 621.
Iubebit, v. 142. 148.
Iubeat, iij. 129. vi. 98. 275.
Iubeant, ix. 144.
Iuberet, ij. 101. xv. 150.
Iuſſeris, iij. 78.
Iuſſerit, vj. 515.
iuſſus, v. 12. viij. 210. xiv. 331.
Iuſſa, iii 15.
iuſſæ, xi. 104.
Iuſſos, vj. 370.
Iuſſas, iij. 65.
Iuſſuque Neronis, x. 15.
Iubernæ, ij 160.
Iubis, vj. 40.
iucunda, iii. 81.
iucundum, v. 139.
iucundam, vij. 82.
iucundis, x. 349.
Iucundius, xiij 180.
Iudæa tremens, vj. 542.
Iudæi, vj. 546.
Iudæis, iiij. 14.
Iudaicum ius ediſcunt, xiv. 101.
iudex, xvi. 29. Bardaicus, xvi. 13.
iudicis, ij. 75.
Iudice, vij. 113. xiij. 3. morum iij. 12. bubulco, vii. 117. me vi.i. 188.
Iudicio mani, j. 48.
iudicet, xiii. 226.
iugera, iij. 142. vicina, iiij. 7. bina, xiv. 163.
Iugeribus, ij. 132. paucis, ix. 90.
Iugulare, xv. 12.
iugulata xij. 127.
Iugulo, viij. 218.
Iugulos iiij 110.
Iugũ ferre, vi 208. ſuſpectũ, ix. 57. curtũ, x. 135.
iugum iactare, xiij. 22.
iugo, viii 63.
Iuga memoroſa, iii, 292.
Iuga boum, viij. 108.
iugis, vi. 648.
Iulius, ij. 70.
Iulia, ij. 32.
Iulia lex, ij. 37. vj. 38.

Digitized by Google

uuio, xii. 70.
Iumento, xiv. 77.
Iumenta, iij. 310. iiij. 5. vii. 180. ix. 103. famelica, xiv. 147.
Iumentis laſſis, viij. 154.
Iungitur, vj. 41.
Iungentur, ix. 89.
Iunge oſtia, ix. 105.
Iuncta, vj. 447.
Iunctæque, ij. 46.
Iunctamque, vj 200.
Iunio Conſule, xv. 27.
Iuno, vj. 618.
Iuno virguncula, xiij. 40.
Iunonis, vij. 32.
Iunoni, vj. 48.
Iunonem, ij. 98.
Iupiter, vj 59. x 188. xi. 116. xiij. 41. 114. vernus, v. 79.
Iouis, viij. 156. xiv. 271. ſummi, x. 268.
Iouis tunica, x. 38.
iouis famulæ, xiv. 81.
Ioui Tarpeio, xii. 6.
Iouem, xij. 89.
Ioue, xiv. 206. barbato, vj. 15.
iurare Græci parati, vi. 16.
Iurat, viij. 156. per ſolis radios, Tarpeiaque fulmina, xiij. 78.
Iures licet, iij 144.
Iurante, ij. 98.
Iurato teſti, v. 5.
Iurgia. v. 26.
Ius, j. 56. xvj. 51. x. 87.
Iudaicum, xiv. 101.
Ius dicere, x. 101.
Iuris, ij 139. vj. 217.
Iuriſque. j. 128.
Iuris nodos, viij. 50.
iure, ij. 34. xj. 23 xiij. 261. eodem, xiv. 8.
iura, ij. 41. 72. xv. 135. ciuilia, ij. 51. parentis, ix. 87.
iurando. xiij. 102.
iurgia alterna, vj. 268. prima, xv. 51.
iuſta, ix. 90.
iuſta ratio, vj. 94.
iuſtæ, xvi. 19.
iuſtiſſima, xvj. 17.
iuſtitia incrmi, iiij. 81.
iuſtitiæque, viij. 25.
iuuat, xiv. 4.
iuuant, xj. 16.
iuuabit, iij. 211.
iuuencum toruũ, viij. 155.
iuuencam auratam, vi. 48.
iuuenis, v. 45. viij. 51. x. 310. xiij. 55. xiv. 7.
iuueni, j. 25. xiv, 23. 235. Arcadico, vij. 160. Pelleo, x 168. mihi, x. 226.
iuuenem, v. 329. xiv. 191. 251. ſuperbum, inflatũ, plenũque Nerone propinquo, viij. 71. 72.
iuuene indigno, iiij. 65.
iuuenes, ij. 50. vij. 20. 132. viij. 164. 262. xj. 199. xiv. 107. 121. cultos, iii 158. quibus arte benigna, & mel. luto fin. præc. Titan, xiv. 34. 35.
iuuenes vidiſſe marinos, xiv. 283.
iuuenum diſcrimina plurima, x. 196.
iuuenalia, xj. 5.
iuuenta, vj. 104. calida, matura, vj. 368.
iuuentus, ij 155. vii. 213. reſinata, viij. 114.
iuxta, xi. 201.

L

LAbellum, j. 160. xiv. 325.
labello clauſo, iij. 185. ſpumanti, ix. 35.
labellis, v. 127. vj. 276.
labem, ij. 78.
labe, xiv. 66.
labente, vj. 203.
Labentibus, iij. 194.
labitur, xv. 77.
labor, vj 289. xiv. 224. fecundior, vij. 98. grammaticus, vii. 216. multus viij. 104. æquus, xvj. 56.
laboris. x 139. xiv. 154.
labori pulchro, xvi. 57.
Laborem indignũ, vij. 17.
Labore militiæ, xvi. 52.
labores, ix. 42. xiv. 198. omnes, vj. 592. quoſcumque, x. 359. ſæuos, x. 361.
Laborum, iij. 22.
Laborat, viij. 239.
Laboranti, vj. 442.
Labra, iii. 294. vj. 462. x. 67. longa, vj. 622. pallida, x. 229.
Labra moues, xiij. 114.
Labyrinthi, j. 53.
Lacedæmonium, xj 173.
lacerat, vj. 624.
Lacerabant, xv. 102.
Laceraret, iiij. 37.
Laceratis, vj. 489.
Lacerna Venuſina, i. 51. aurata, x. 212.
Lacernæ, vij. 114. vnius, iii. 231.
Lacernis, xiv. 287.
Lacernas pingues, ix. 28.
Lacernatæ, j. 62.
Lacerta inuenta. xiv. 75.
Lacerti parte, xiv. 131.
Lacerto ſexto, vj. 106.
Lacertis admirandis, x. 11, inclinatis, xv. 63.
Laceſſit, vi. 248.
Lacheſis, ix. 136.
Lacheſi, iij. 27.
Lacrymæ, j. 168. vj. 538. xvj. 27.
Lacrymis vberibus, vi. 273 veris, xiij. 134.
Lacrymas, iij. 101. v. 158. x. 52. 261. xv. 133.
Lactis xj. 68.
lactis torrens, xiij. 70.
lacte, vi. 467.
lacunas, j. 56.
lacus, iiij. 60. ſpurcos, vi. 602.
Ladas, xiij 97.
Lædant, iij. 272.
Lælius, xiv. 195.
Læna, v. 130. coccina, iiij. 283.
Lænam, vij. 73

Lætus, xiij. 248. xiv. 13.
læta, vj. 569. ix. 6[illegible] xij. 13.
lætam, vii. 83.
lætum, xiii. 123. xv. 41.
læti phaleris, xvi. 60.
lætis, x. 98. xii. 73.
lætare, x. 310.
læua, vi. 159.
læuaque, vi. 560.
læua, xiv. 297.
læuaque, vi. 657.
læuum, iiii, 120. vi. 494.
læuo, xiv. 228.
læuis, iii. 111. ix. 95.
læue argentum, xiv. 62. caput, x. 199.
læui podice, ii. 12.
læuia, viij 115.
læuibus, vi. 355. viii. 35.
lagena Saguntina, v. 29. venali, viij. 162.
lagenæ, vi. 121. xii. 60.
Lagenas, xiv. 271.
Lagi, vi. 83.
lambit, ij. 49.
lambenti, ix. 5.
lambentibus, viii. 35.
Lamiarum, iiij. 154. vi. 384.
lampas ænea, iii. 285.
lampade, vi. 137.
lana ſuccida, x. 25.
lanam trahitis, ii. 54.
lanam deducere, vii. 224.
lanis, vi. 496.
lanatis, xv. 11.
lanatis, viii. 155.
lanificæ, xii. 66.
lancem, v. 80.
lance beata. vi. 204.
lancibus oppoſitis, xi. 18.
lances Parthenio factas, xii. 34.
languentis, xi. 165.
languida, j. 122.
languorem, iij. 233.
laniſtæ, iii. 158. xi. 8.
laniſtis, vi. 216.
lanugo prima, xiii. 59.
laomedontiades, vi. 325.
lapidem, vj. 576. xv. 65.
Lapides, xiii. 67.
Lappa, vii. 72.
Lapſus, iii. 7.
lapſum, xv. 156.
Laqueum, [illegible]j. xiij 244.
laqueo, vij. 50.
Laqueos, x. 314.
lardum natalitcium cognatis ponere, xj. 84.
Laris, iij. 110. trepidi, xiv. 20.
Laremque, vj. 3.
Lare Herculeo, viij 14.
Lares, viij. 110. xij. 113. parui, noſtrique, ix. 137.
Laribuſque paternis, xii. 89.
Laribus criſtam promittere galli, xiij. 233.
Laribus coniungere noſtris tectum aliud, xv. 153.
Largæ filia, xiv. 25.
Largiri, v. 109.
Largitur, vij. 88.
largus, x. 119.
larga manu, x. 302.
Laronia, ij. 36. 65.
Laſciuum, vi. 194.
laſciui ruris alumni, xi. 98.
laſſus, viij. 246.
laſſi, xv. 167.
laſſique, j. 132.
laſſo tibi, vii. 117.
laſſoque, xiv 146.
laſſis, viij. 154. cædentibus, vj. 483.
laſſare, ij. 92.
laſſata, vi. 420.
laſſata viris, nunquam ſatiata, vi. 129.
latet, vj. 237.
latentis. ix. 18.
lateranus, viij. 147. 151. 167.
lateranorum, x. 16.
laternam, v. 88.
Latina, j. 171. viij. 256.
latinæ cliuoſæ, v. 55.
latino trepido, j. 36. coelo, vj. 636.
latini perituri, vj. 44.
latinas ca ſtas, vj. 287.
latine, vi. 188. xi. 148.
latio, xii. 103.
latiis, ii. 127. rebus, xi. 115.
latius, xiv. 234.
latona, x. 292.
latonæ. vi. 175.
latrauit, x. 272.
latratibus, vj. 114.
latronem conductum, xiij. 145.
latrone, x. 22.
latus, vj. 649. xi. 142. acrior, vij. 109. illiricum, viij. 117. alternum, xii. 31. xiv. 189.
latum, j. 157. vi. 481.
lato auro, x. 27.
lata, xiv. 308.
latiſſima, xij. 59.
latis, j. 137. ſpecularibus, iiij. 21.
latos orbes, xi. 122.
late, xiv. 245.
lateque ſonantem, vj. 92.
lateris, vi. 504.
lateris dolorem, xiii. 229.
lateri, vi. 37.
latere nudo, xi. 96.
lauari, vii. 130. quadrante, vj. 446.
lauai, iii. 262.
lauatur, v. 90.
lauantur, ij. 152.
laudare, iij. 42. 92. 106. vij. 31.
laudo, iij. 2. iiij. 18. xii. 121.
laudas, x. 28.
laudat, iij. 86. vj. 434. xiii. 32.
laudat ſermonem indocti, gens, &c. iij. 86.
laudatur, j. 74. iiij. 71. v. 42.
laudamus, viij. 58.
laudant, xiv. 182.
laudabat, iiij. 121.
laudet, xiv. 154.
laudetur, xiv. 111.
laudis futuræ, viii. 76.
laudis cupido, x. 143.
laudem, xi. 58.
laude tuorum, viij. 74.
laudibus effert, vi. 181.

Digitized by Google

Laudabile, xj. 22.
Lauino, xii. 7t.
Laurenti agro, j. 107.
Laureolum, viij. 187.
Laurus, ij. 158.
Laurúmque momordit, vij. 19.
Lauro, viij. 253. grãdi, vi. 79
Lauros, x. 65.
Lautus, xi. 1.
Lautum, j. 67.
Lauti, xiv. 257.
Lauto, xiv. 13.
lautorum pueros, vii. 177.
Lautiſſimus, iij. 221.
Lautiſſima, vij. 175. xi. 140.
Laxare, iiij. 67.
Laxabant, viij. 261.
Laxet, vi. 143.
Ledam, vj. 63.
Legatum, viij. 72. ix. 62. 88.
Legit, xj. 69.
Legi, iij. 155.
Legit, xiij. 121.
Legerat, xi. 78. vij. 152.
Leget, iij. 241.
legat, vij. 231.
Legantur, xi. 180.
Legenti, vij. 104.
Lectus, iij. 203. viij. 177.
Lecti, ix. 78.
Lecto, ij. 60.
Lectis, xiij. 136.
Lectore, vi. 277.
Lectore aſſiduo, j. 13.
Lectulus. ix. 77.
lectus in quo nupta iacet ſemper habet lites, &c. vi. 268.
Lectum alienum concutere, vj. 21.
Lecti ſpreti, vj. 226.
Lecto aurato, vi. 593. vacuo, v. 17.
Lecto gaudet & vmbra, vii. 105.
lectis paruis, xj. 96.
Lectica, j. 32. 121. iij. 242. x. 35.
Lecticas, vj. 308.
Legio, ii. 155.
Legione, iij. 132.
Legiones, x. 79. xiv. 241.
Legionibus totis, viij. 255.
Legumen omne, xv. 174.
Lenæ Iſiacæ, vi. 488.
Lenas, v. 97.
leno, i. 55.
lenone, vi. 126.
lenonum, vi. 319.
Lenonum pueri, iij. 156. puellæ, xiv. 46.
Lenonibus, vj. 216. vij. 95. viij. 187. x. 287.
lentule, vj. 80.
lentus, viij. 248.
lentaque, xvj. 47.
lento, vi. 564.
leo, viij. 36. alumnus, xiv. 147.
leoni leo fortior non eripit vitam, xv. 160.
leonem domitum, vij. 76.
lepidi, vi. 265.
lepidis, viii. 9.
lepus cum magno ſumine, xj. 138.
leporem, xiv. 81. ſemeſum v. 166.
lepores, v. 123.
læſtrigonas immanes, xv. 18.
letale, xv. 165.
leto, x. 119.
letifero autumno, iiij. 56.
leuant, xij. 53.
leuet, xiv. 236.
leuaret, xiv. 83.
leucade, viij. 241.
leuis, vj. 506
leue, vii. 240.
leuium, xiii. 13.
leuibus, xiii. 182.
leuius, ii. 56.
leuiuſque, x. 344.
leuiori, vij. 77.
leuioribus, iiij. 11.
lex, vij. 102. Iulia, ij. 37. vi. 38. vlla, x. 315. Othonis, xiv. 324.
legémque, vj. 634.
lege ſerata, vi. 452.
leges, ij. 23. 72. viij. 91. xi. 8. arcanas, ij. 30.
ſæuas, vii. 229. Romanas, xiv. 100. Maiorū rubras, xiv. 193.
legum, vj. 543. interpres ſanctiſs. iiij. 79. ænigmata, viii, 50. prima ſecuris, viii. 268. reuerentia, xiv. 177.
legibus, x. 251. antiquis, xvi. 15.
legitimum, ix. 24.
legitimis, vi. 200.
legitime, x. 338. xii. 100.
libentius, xv. 88.
liber, ix, 121.
libri ſummi, j. 5.
libro, vi. 577. viii. 134. denſo, vj. 263.
librum iij. 41.
libris, vi. 450. ix. 84. venalibus, iii. 187. paribus, iiij. 16.
libros, iii. 219.
libelli, j. 86.
libelli comites, vij. 107.
libello, xiv. 193.
libellis ſacris, xiii. 19. Tuſcis, xiij. 62.
libellos, vj. 244. Græcos, iii. 206. poſitos, vij. 26.
librarius, ix: 109.
libraria, vj. 475.
liber homo, v. 160.
libera, viij. 244.
libera verba, iiij. 90. ſuffragia, viij. 211.
libertas, ii. 112. vi. 217. æqua, viij. 177. pauperis, iij. 299. emitur, vj. 139.
libertatis, ii. 77.
libertatem, xiv. 130.
libertatemque, xiv. 56.
libertate dubia, vii. 116. viii. 263.
libertinus, i. 102.
libertus, vi. 145.
liberto, ii. 59.
libertorúmque, v. 28.
libertos, vii. 43.
liberet, i. 152.
libet, j. 63. ij. 1. iii. 37. vii. 112. xiv. 142. xv. 84.

Digitized by Google

Libet expectare, xii. 95.
Libuit, v. 16.
Libeat, i. 19. x. 161.
Libitum, iij. 159.
Libido, viij. 135. magna, ii. 14. eadem, vi. 348. ſuſpecta, x. 208.
Libidinis facinus, vj. 294.
Libidinis arte omni, xi. 172.
libidine, iiij. 3. vi. 134. vij. 85. ſaltante, vj. 317.
Libitinam, xii. 122.
Libo patulo, xvi. 39.
Libras, x 147.
Librata, viij. 204.
Liburnus, vi. 476.
Liburno ingenti, iij. 240. clamante, iiij. 75.
Libya, xj. 25.
Libye, v. 118.
Licet, i. 105. 161. ij. 147. iij. 91. iiij. 34. v. 140. vi. 119. 209. 283. 579. vij. 114. 146. viij. 59. 81. 85. 122. 131. x. 19. 211. 298. 304. xi. 194. 205. xiii. 56. xiv. 22. 265. 187. xv. 13.
Liceat, ij. 135. iij. 301. vi. 455. viij. 235.
Licebit, xj. 182.
liceret, iiij. 85.
licinus, xiv. 306.
Licinis. j. 109.
Lictorem, iij. 128.
lictore laſſo, viij. 137.
lignum, xj. 118.
Ligni ſuperuacui, xiij. 137. xvj. 41.
ligno dolato, xii. 58.
lignorum, vij. 24.
Ligonis, vij. 33.
Ligonem erectum, xj. 89.
Ligulas, v. 20.
Liguſtica ſaxa, iij. 257.
limen, j. 100. ij. 88. xi. 188. Tarpeium, vj. 47.
limine, i. 96. iij. 124. vi. 228. x. 29. anguſto. x. 169.
Limina, vi. 52. xiv. 44.
veſtra mortifera, xiv. 220.
limite vicino, xv. 154. medio, xvi. 38.
Lingua mali pars peſſima ſerui, ix. 120.
Linguæ mercedem ponere, vii. 149.
Linguam, iij. 63. ix. 123.
Linguis fauentes, xij. 83.
linguas, ix. 119.
Linit, vi. 480. ix. 58.
linquere, xv. 152.
Linquit. vi. 127.
Linquebat, vi. 119.
Linum craſſum atque recens, iii. 150. 151.
Liniquemagiſter, iiij. 45.
Lina temeraria, v. 101.
lintea, iij. [illegible]. inſcripta, viij. 168. duo, xiv. 22.
Liparæa taberna, xiij. 45.
Lippus, x. 130.
litigat, vi. 35. vij. 141.
Litiget, xvj. 16.
litis ſub flamine longo, xvi. 50.
litem, vj. 242. vi. 268. xvi. 42. veras, vij. 168.
littera, xiij. 138.
lituis, xiv. 200.
litus, iij. 4. iiij. 143. vii. 49.
litore, xi. 113. xiv. 270. Caietæ, xiv. 87.
litora, ij. 160. iiij. 47.
liuida, vj. 630.
liuidulus, xi. 110.
liuorem ducere, ii. 81.
liuoribus tumidis, xvi. 11.
locamus, x. 366.
locaſti, viij. 185.
locantur, iij. 15.
locata, ix. 143.
loculis, j. 89. x. 46. xi. 38. eburnis, xiij. 139.
locuples, vj. 140. xii. 99. xiv. 137.
locupletem, xiij. 96. xiv. 197.
locus, iij. 22. 119. vij. 63. xv. 37. ſummus, x. 210.
locum, j. 103. vj. 541.
loco primo, v. 12.
locos, vj. 245.
locuſta, j. 71.
lodice, vj. 195. vij. 66.
longus, vi. 431.
longa, ij 84. iij. 254. vj. 78. 221. 612. x. 57. 190. xiij. 68. 207. xiv. 158. 251.
longáque, ix. 52.
longum, vj. 65. 588. viij. 228. xv. 82. collum, iij. 88.
longi, vi. 482. ix. 34. x. 44. ſeruitij, iij. 124.
longæ, iij. 44. v. 80. vj. 560. vij. 132. viij. 1. 208. xiv. 50. tempore, xj. 152.
longorum, vj. 350.
longis, vi. 309. vii. 181.
longo, ij. 124. xij. 91. xiv. 198.
longior, ii. 167.
longiſſimus, iii. 284.
longiſſima, j. 133.
longe, vi. 69. 210. 375. vii. 41. viij. 172. xiv. 217. 279.
longeque, xii. 77.
longéque petitis, xiv. 89.
longinum, x. 16.
loqui, iij. 96. vi. 400.
loquor, xiv. 115.
loquitur, xv. 112.
loquuntur, iiij. 17.
loquar, vi. 132.
loquentur, ix. 103.
loquatur, vi. 438.
loquantur, vi. 530.
loquendi, ij. 111. vi. 452.
loquentem vera, xvi. 33.
loquuti, ii. 20.
locututi, iiij. 28.
loquaci, v. 141.
lora, j. 61.
loro arcano, ii. 115. paupere, v. 164.
loris concidere, vi. 415.
lorica, x. 134.
loricam Achillis, xi. 30.
loripedem, ii. 23. prætextatum, x. 308.
lota, vi. 465.

Digitized by Google

loto, vi. 428.
lubricat, xi. 171.
Lucanus, vij. 79.
Lucanos, viij. 180.
Lucernæ, vi. 130. ſiccæ, viij. 35.
lucernis geminis, vj. 305. matutinis, xij. 92.
lucernas, vii. 125. x. 339. xvj. 45. Tyrias, j. 27.
Lucillius, j. 165.
Lucretia, x. 293.
Lucrinum ſaxum, iiij. 141.
lucrum quæſitum, xiij. 24.
lucri bonus eſt odor ex re qualibet, xiv. 204.
lucri ſpes, xiv. 278.
Lucro, vi. 570.
Luctantur, ij. 53.
luctum, xiv. 157.
luctibus multis, x. 244.
luctus, j. 7.
ludere, xv. 59.
ludit, xiv. 4.
luditur, i. 90. viij. 10.
ludebant, xi. 98. xiv. 168.
luſit, xj. 160.
Ludant, vii. 239.
luſerit, v. 138.
Ludus, viij. 199.
ludum, vj. 82. vi. 325.
Ludi, xj. 20. maiores, xiv 264.
ludis, viij. 194.
ludos, vj. 351. 87. alios, xj. 177.
ludia, vi. 104. 296.
Lugdunenſem aram, j. 44.
Luget, x. 256.
lugere, x. 257.
lugentis, iii. 279.
Lugendus. viij. 267.
lumbum tenerum, viij. 16.
Lumbis, x. 227.
Lumbos, iij. 244. vj. 313. ix. 59.
Lumen, ix. 105. breue, iii. 286.
Lumina, xiij. 93. Germani cærula, xiij. 164.
Luna, iij. 286. viij. 149.
Lunæ laboranti, vj. 442.
Lunam, vij. 192. x 21.
Luna teſte, xi. 310.
Lupa Barbata, iii. 66.
lupinam, xiv. 153.
lupanar calidum, vi. 21.
Lupanaris, vj. 131.
Luperco, ij. 142.
Luſca, vij. 128.
luſcum, x. 158.
Luſcis, x. 228.
Luſtrari, ij. 157. xiii. 63.
Luſtrauit, ii. 144.
luſtrabit, vj. 581.
Luſtrauerit, vi. 517.
Luto, iij. 247. vi. 13. recẽti, vij. 180 perfuſa, xiv. 66.
Luto meliore finxit præcordia Titan, xiv. 35.
Luteo. x. 132.
lutulenta, vij. 131.
Lux, xiii. 158.
Lux hæc mihi dulcior natali die, xii. 1.
lux quæque ſeptima ignaua, xiv. 105.
Lucis, xiij. 88.
luce, xv. 43. reuerſa. vi. 311. clara, viij. 151. prima, xi. 184.
Lucebis, i. 155.
Luciferi, viij. 12.
Lucifero, xiii. 158.
Luxu turpi, vj. 299.
Luxuria, xj. 22. xv. 45. ſæuior armis, vj. 293.
Luxuriæ, j. 140. xi. 45.
Luxuriam veterem, iiij. 137.
Luxurioſa, xi. 77.
Lyciſcæ, vi. 123.
Lycius, xj. 147.
Lyde turgida, ii. 141.

M.

Macelli, xj 10.
macello, vj. 40. ſcrutante, v. 94.
macellis nullis, xi. 64.
macer, vi. 137.
macra, vii. 129.
macri, xiv. 146.
macheræ, vii. 9.
macies, ix. 16.
maciem, xv. 101.
mactare, xij. 115.
maculam hæſuram, xiv. 2.
maculis, v. 103.
maculis ſimilis, xv. 160.
Maculonis, vij. 40.
maduerunt, x. 121.
madentis, xiii. 85.
madenti, 154.
madentia, vi. 318.
madidum, ix. 51. ij. 11.
madidi, x. 199.
madidæ, vi. 472.
madido, xiij. 165.
madida fuligine, ij. 93.
madidis, x. 178. xv. 47.
madidas, v. 100. vii. 164.
Mæcenas, vii. 94.
Mæcenate ſupino, 66.
Mæcenatibus teneris, xii. 39.
Menades Priapi, vj. 316.
Meotica glacies, iiii. 42.
Mæotide ſæuior ara, xv. 115.
mæſtam, xj. 197.
mœſtitia, xi. 53.
Mæuia, i. 22.
Magis, j. 7. 52. ij. 16. vi. 87. 188. 412. viii. 222.
magis, xi. 16. 45. 167. xiij. 192. xiv. 113. 265.
magiſter, ij. 77. 114. iiij. 45. xij. 79.
magiſtra, xiv. 212. formica, vj. 360.
magiſtri, 121. citharœdi, vii. 212.
Magiſtro, vj. 26.
Magiſtrum trepidum, xiv. 246.
magiſtros miſeros, vij. 154. fumoſos. viij. 8. barbaros, xiv. 12.
Magus, iij. 77.
magicæ chordæ, xv. 5.
magicis, vi. 642.
magicos, vj. 609.
magnus, j. 20. iiij. 133. vi. 88. 558.

magna,

Digitized by Google

magna, ii. 47. iii. 39. 194. 212. vii. 13. xii. 116. xiij. 19. 100. 109. xiv. 14.
magnaque, vi 536. x. 112.
magna libido, ij. 14.
magna ſonant, vii. 108.
magnum, x. 65. xiv. 312.
magnum aliquid, viii. 263.
magni, i. 33. ii. 113. iiij. 31. xiv. 224. 227.
magnæ, vii. 66. xv. 42.
magnæque, iiij. 74 x. 39.
magnæ amicæ, iiii. 20.
magno, ii. 60. iij. 57. 166 167. 244. vi. 73. 419. xi. 123. 148. xiv. 247.
magnoque, vi. 409.
magno cratere, ij. 87.
magna voce, iiij. 32.
magnorum. xi. 102.
magnis, iij. 235. iiij. 17. vj. 167.
magnis, xiii. 247. xiv. 32. 169.
magnos, vi. 312.
magnas, vij. 44.
maior, j. 88. 106. iiij. 139. v. 110. vi. 552. viii. 142. ix. 133. x. 14. 140. 233. xi. 166. xiii. 12. 221. xv. 114. 159.
majórque, xiv. 142.
maius, vi. 567.
majoris, j. 29. vii. 137. xv. 162.
majorem, xiij. 73. 167.
majore, iij. 100 v. 56. x. 289. xi. 2. xiij. 130.
majores, iiij. 27. viij. 135. xiij. 57. xiv. 264
majora, ij. 122. iiij. 17. 66. viij. 252. x. 137. 311. xiij 144. xiv. 117.
Majores, xii. 109.
majorum, j. 60. vij. 207. viij. 3. 22. 64. 146.
Majorum effigies, viij. 227.
Majorum primus quiſquis fuit ille tuorum, Aut paſtor fuit, aut illud quod dicere nolo, viij. 274. 275.
Majorum leges, xiv. 193.
Majorum barba & capillis dignum, xvi. 32.
majoribus, xiij. 124.
maximus, iij. 310.
maxima, v. 66. 98. vj. 154. viij. 112. x. 24. xv. 47.
majeſtas, j. 113. iij 174.
majeſtas templorum præſentior, xj. 111.
malo, x. 124.
mauis, x. 99.
malunt, ix. 115.
malim, iiij. 98.
malus, iii. 42 iiij. 8. mala, 145. xiv 216. xv. 142.
malum acre, vi. 109.
mali, v. 152. vii. 51. tanti, xiv. 290.
malo, vi. 165. 166. viii. 269. xiv. 153.
malo exemplo, xiij. 1.
malæ, xiij. 109.
malæ paucæ, xv. 54.
malorum, xiij. 13.
malorum menſura, x. 98.
malorum natura mobilis, xiij. 236.
malis, x. 191.
malos, xv. 70.
malè, v. 162. viij. 9. ix. 30. x. 85.
malignis, x. 111.
malum, xii. 54.
mala odoris recentis, metuenda, xi. 74. 75.
Mamercorum alapas, viij. 192.
mamillæ, vii. 159.
mamillam infante majorem, xiij. 163.
mamillis, xii. 74. ſiccis, vj. 400. nudis, vi. 490.
mamma nuda, j. 23.
manare, vj. 271.
manantia, vi. 922. fletu, xv. 136.
mancipium, xi. 171.
mancipiorum, ix. 119.
mancus, iii. 48.
mandat, iij. 46.
mandaui, xiv. 225.
mandet, viij. 91.
mandaret, x. 53.
mandata, vi. 353.
mandræ ſtantis, iij. 237.
mane, vi. 600. 655.
manet, v. 102. xi. 19. xiiji 177.
manſit, vi. 560.
manebit, xiv. 310.
maneant, iij. 30.
maneret, iiij. 95. ix. 72. ij. 149.
manes, ij. 154. xv. 105.
mangone, xi. 147.
manicæ, vj 256.
manifeſta, ij. 64. xiv. 136.
Manilia, vi. 243.
manipli, xvj. 20.
maniplos, viii. 153.
manſueſcere, xj. 104.
manus, iii. 106. vii. 142. oſſea, v. 53. cæſa, x. 120. nuda, xv. 54.
manum, vi. 545. ſubduximus, j. 15.
manumque, vi. 582.
manum larga, x. 302. benigna, xii. 65.
manus vexatæ duræque, vi. 290.
manibus, v. 83. vi. 380. 574. xiv. 285.
manubria oſſea cultellorũ, xi 133.
mappa rubra, v. 27.
mappæ Megaleſiacæ, xj. 191.
Marcellis, ij. 145.
mare, j. 54. v. 93. vi. 94. 283. xiii. 69. 155. xv. 36.
mare miſcere cœlo, ij. 25.
mare ſolidum, x. 176. planum iacuit, xii. 62. plenum magnis trabibus, xiv. 176.
maris Ægei, xiij. 246.
marique, xiv. 222.
maria, iiii. 83.

Digitized by Google

marinis vitulis,iij. 238.
marinos,xiv.283.
margine, iiij. 30. plena, i. 5. viridi, iij. 19.
maribus,j.84 ij 89.
mariſcæ tumidæ,ij.13.
maritus, vj 431. 474. optandus, vj. 211. malus ingratuſque, vij. 169.
mariti, ij. 120. vi. 508. 610. 651. x. 312. miſeri, vi.462.
marito, iii. 91. vi. 455. præſente, vi. 399. Veneris, vii. 25.
maritum, j. 121. vi. 100. 148.inſanum, 618
marito ructante, vi. 10. reſte. vi. 135. recubante iuxta, xi. 201. octo, vj. 229. nudi, 232.
mariti ſtantes, vi. 291.
maritis, vi. 184.
maritos, j..72. ij. 138. ipſos, ix 26.
maritali,vi.43.
Marius, j. 49. viij. 120.
marmora,iij. 20.
Marmore eodem, iij. 205. meliore, xiv.65.
Marmora,iij.215. ix. 104. conuulſa, j. 12.
marmoribus, vi.429. Græcis longêque petitis,xiv. 90.
marmoreus, xiij. 315.
marmorea,iiij.112.
Marmoreum,viij. 55.
Marmoreo, viij. 230.
Marmoreis,vij.80.
Maronis altiſoni, xi. 158.
Maroni nigro, vij.227.
Maronem,vi.435.
Marræ iij. 311.
Maris.xv. 167.
Marſus dicebat, xiv. 180.
Marſos,iij. 196.
Marſya victus, ix.2.
Mars,vi.59. vltor. xiv. 261.
Martis, ix. 101.x.85.
Martis lucus,j.8.
Martis aſtro,x. 314.
Martis frameam, xiij. 79.
Marti, xvj.5.
Martique,ij. 31.
Maſſa,j.35.
Maſſæ ardentis,x 130.
Maſſa graui,vi.420.
Mater,iij.212.vi.166. 239.x. 195. iejuna, x. 237. anxia, x. 290.
Matris, iij. 176. xj. 564. xi. 18 xii. 8. adulectæ, ix.23.
Matriſque Deûm, vi. 511.
Matri, xiv. 8.
Matrem, vj. 172. flentem, vii. 146. viſam, xi. 152.
Matre, vii.196.ix. 61.
Matribus,xi.71.
Materno, vi. 650.
Materna,vi.496.
Maternos mœchos. xiv. 26.
Matrona, j. 69. iij. 110. vi.49.250. 447.
Matronæ dilectæ, x. 319.
Matronis,viii.267.
Materiam, iii. 147. x. 47.
Materiámque,vii. 21.
materia hac,xi. 133.
materia conſtare, xiv. 17.
materiæ,i.151.
Mathematici, & qui præſtigiis dæmonum vtuntur,tandem ſceleris pœnas luunt,vi.561.
Mathematicis, xiv. 248.
Matho,vii.129.xi. 34.
Mathonis,i. 32.
Maturus, viij. 169. templis & aræ,xij.7.
Matura, vj. 368. xiv. 83.
Maturius ſolito, xj. 88.
Matutino, iiij.108. vj. 522.
matutinis,xij 92.
Maurus, iij. 79.
Maura, vi. 307. xij. 4. longa.x.244.148.
Mauro,x. 224.
Mauro obſcurior Indus. xj. 125.
Mauri, vj. 336. nigri, v. 53. celeres,xi.125.
Maurorum, vij.120.
Maurorum attegias, xiv. 196.
Medicamen,xiv.254.
Medicamina, vj. 594. 660.
Medicaminibus, vj. 471.
Medicatum, xij. 36.
Medicus,iij.13.
Medici, vi. 46.
medico,ij. 13. nil promittente,xvi.12.
medicis, vi. 369. triſtibus, vi.388. maioribus, xiij. 124.
Meditatur, vij. 128.
Meditatus, iiij. 112.
meditatáque,vi. 538.
medius,xij 30.
Media,xj.112. xiv. 190. mediamque,xi.112.
Mediâ Suburâ,x.156.
medio, j. 63. ix. 106. xij. 77. xiij 10. xiv. 129. xvi. 38. crure, vi. 445. in puluere,x. 37.
mediæ,v. 105. vij. 222.
mediumque, x. 53.
mediam,ij.144. iij. 219. v. 54 101.
mediam venam, vj. 46.
media,j. 157.
media pocula, viij. 217.
mediis Athenis, iij. 80.
mediiſque, vi. 108.
medias,iiii. 138.
Media. ij. 49.
Medo,prandente, x. 177.
Medos, vij.132.
mediocris, vj. 581. xiij. 7.
Mediocri,xiij.143.
mediocribus,xi. 175.
medullis vacuis, xiij. 90.
medullas,xiv.215.
Medulline,vj 321.
Megaleſia, vi. 69.
Megaleſiacæ mappæ, xj. 191.
mejere,j.131.

Meleagriſlaui, x. 114.
melior, i. 71. iij. 93. 104. iiij. 104. v. 132. 157. vi. 349. xiv. 143.
melius, ii. 56. 139. vi. 34. x. 344. xiij. 18. xiv. 6.
meliuſne, ix. 60.
meliuſque, xi. 12.
meliorem, xiv. 212.
meliore, xiv. 35. 95. 158.
meliora, iij. 220. xii. 64.
meliùs, vij. 124. xiij. 215. xv. 106.
mellis, vi. 180.
membra, iij. 259. xiii. 218. hiſpida, ij. 11. trementia, x. 198. valida & iuuenalia, xj. 5. aliena, xv. 102.
membrum, x. 253.
membrana, vii. 23.
meminit, xi. 81.
memento, v. 71. vi. 571. ix. 93.
memor, iij. 318.
memori, xi. 28.
memoraret, iiij. 129.
memorabile, ij. 113.
memoranda, ij. 102.
Memnone, xv. 5.
Memphitide ſicca, xv. 122.
Menalippes, viij. 229.
mendax, xv. 16.
mendacia immenſa, vij. 111.
mendicat, iij. 16. vi. 542. xi. 49.
mendicaret, iiij. 117.
mendicatus panis, x. 277.
Menœceus, xiv. 240.
mens, xiij. 194. frigida, j. 166. eadem, v. 1. ſana in corpore ſano. x. 356. numinis, xiij. 203.
mentis magnæ opus, vij. 66. humanæ, xii. 175.
Mentem, vj. 530. 610. xiij. 220.
Mente, xv. 130.
Mentes, xiv. 284.
Mentibus, vi. 316.
Menſa, vj. 309. vna, j. 138. remotior, viij. 178. omnis, xv. 12.
Menſæ, ij. 110. iii. 9. raræ, viij. 104.
Menſæ tempore, xiii. 211.
Menſam, v. 144. Sabellam, iij. 169.
Menſas, j. 75. Cæſaris iniquas, v. 4.
menſus ex arbore noſtra viderunt illa tempora, xj. 117.
Menſis, vj. 570. xiv. 182. xv. 42.
menſe, vj. 405. brumæ, vi. 152.
Menſes, v. 16.
Menſura, iiij. 72. 10. 101. xiv. 316. incognita, ix. 34. malorum, x. 98. parua, xiv. 93.
Menſura ſui noſcenda, xj. 35.
Menſuram, j. 41.
Mentio, iii. 114. vi. 507. xj. 184.
mentiri neſcio, iii. 41.
Mentita, vi. 123.
Mentore, viij. 104.
Mera, vi. 187.
Mercatis, xiv. 143.
mercator, vi. 152. perditus ac vilis, xiv. 269.
Mercatoremque veneni, xiij. 154.
Mercis ablegandæ, xiv. 201
Merce, iiij. 33.
Mercibus, xiv. 288.
Merces, vii. 228. lautiſſima, vij. 175. ſanguinis bina iugera; xiv. 164.
Mercedem, i. 42. iii. 15. vii. 149. ſolidam, v. 13.
Mercedem ſoluere nemo, vii. 157.
Mercede illa, xiv. 273.
Mercedes, viij. 246.
Mereris, viij. 25.
Meretur, vi.
Merentur, j. 37.
Meruit, vi. 219. vii. 216. viij. 260.
Meruiſſe, viii. 226.
Merentem, xvi. 55.
Meretrix Auguſta, vi. 118.
Mergere, xiv. 9.
Mergit, x 57.
Mergetur, vi. 522.
Mergat, xiij. 8.
Mergatur, viij. 86.
Merſa rate, xiv. 301.
Merſis, xi. 40.
Merito, ii. 34. iij. 221. viij. 114 x. 208. xv. 24.
Meritoria, iii. 234.
Meritum, iij. 127. xii. 124. nullum, ix. 82.
Meritis nullis, xiv. 165.
Meri veteris, vj. 318.
Mero, vi. 158. feruens. iii. 283. Falerno, vi. 303. titub. xv. 48.
Meroë, vi. 527. craſſo, xiij. 163.
Meſſalinæ oculis, x. 333.
Meſſem veram, vij. 112.
Meſſoribus, viij. 117.
metallo nullo, xiij. 30.
metarum, vi. 582.
Metiſque relictis, xiv. 232.
Metelli cæci; vi. 265. antiqui, xv. 109.
Metit barbam, iij. 186.
Metiris, ix. 71.
Metitur, vi. 357.
Metretam, iij. 246.
metuunt, xiv. 101.
metuam, v. 5.
metuet, viii. 38.
metuet, x. 312.
metuas, iii. 302.
metuique, vi. 516.
metuens, xiii. 90. virgæ, vii. 210.
metuenſque flagelli, v. 153.
metuentem, xiv. 96.
metuenda, xi. 45. 75.
metus, iii. 198. xiv. 178.
metu, xiij. 204.
metúque, xiv. 303.
mi, x. 82.
micipſarum, v. 89.
micturiunt, vi. 308.
micturiente, xvi. 46.

migrare, xi. 51. xv. 151.
migraret, vij. 7.
migraſſe, iij. 163.
Miletos, vi. 296.
miles, xi. 102. xvi. 16. bonus, viij. 79. rarus, x. 18. tremulus, x. 267.
militis clauus, iij. 248.
milite, xvj. 18. Pœno, x. 165.
militibus ſolis ius teſtandi viuo patre datur, xvj. 51.
militia, x. 9.
militiæ, vii. 88. felicis præmia, xvj. 2.
militiæ labore, parta non ſunt in cenſu, xvj. 53.
mile, iij. 8. vii. 39. xii. 46.
mille rates, xii. 122. magiſtros, xiv. 12. talenta, xiv. 274. tædia, xvj. 43. moræ, ibid.
millia, ij. 151.
millia 101, xv. 61.
millia clauorum, xvj. 25.
millibus, v. 60.
milleſima, vii. 100.
Miloni, ij. 26.
miluos laſſos, ix. 55.
mimus, v. 156. viij. 198.
mimum, xiii. 110.
minaci, x. 52.
minatur, vii. 127. xiv. 194.
minantur, iii. 256.
minetur, vj. 568.
Mineruæ haſtam, xiij. 82.
Mineruam trepidam, iii. 139. mediam, iii. 219. vno aſſe partam, x. 116.
minus, ii 71.
minor, iij. 23. 160. 203. iiij. 48. vj. 503. 645. vii. 72. xi. 61. xiij. 150. xiv. 165. xv. 140.
minus, vi. 333. ix. 45.
minoris, iiij. 25.
minoris conſtabit, vii. 187.
minori, xiij. 48. obſcœno, vi. 512.
minorem, iiij. 61. viij. 4. xii. 56.
minores, i. 148. vi. 498.
minora, x. 101.
minoribus, ij. 146. xiv. 189.
minimus, x. 217. xiij. 179.
minima, ij. 161. vi. 91.
minimum, vi. 269. 607. xvi. 8.
minimumque, vj. 134.
minimo, i. 14. v. 122.
minimam, xiii. 13.
minimiſque, vi. 348. xi. 36.
minimas, xiv. 124.
minimaſque, v. 143.
minime, iiij. 8.
minus, vi. 210. 619. vii. 217. x. 327. xiv. 140.
minimum, xv. 24.
miniſter calidæ gelidæque v. 63.
miniſtri, xi. 161.
miniſtri excelſi, v. 83.
miniſtro, ii. 98. grandi, xii. 14.
Minturnarumque paludes, x. 276.
minutal heſternum, xiv. 129.
minuti, xiij. 189.
minuto, ix. 137.
minutas, xiv. 298.
minxit, iij. 107.
mira, viii. 198.
miris, xiii. 70.
mirari, xi. 100.
miratur, iij. 90. iiij. 102. xiii. 162. xiv. 120.
mirabantur, x. 127.
mirabere, xii. 78.
miretur, xiv. 195.
miremur te, non tua, viii. 68.
miraretur, viij. 264.
mirantis, xii. 16.
mirante populo, ij. 67.
mirandus, x. 161
miranda, vii. 200. xv. 27.
mirandum, xii. 124.
mirandum eſt, 32.
mirandis, xiii. 65.
mirabilis, iii. 98.
mirabile, xij. 73.
miratrix turba, iiij. 62.
mire afficiunt, xiv. 24.
mirmilonis, viij. 200.
mirmillonem, vi. 81.
miſcere, v. 61. cœlum terris. ij. 25.
miſcet, i. 70.
miſcuit, vii. 220. x. 163. xiv. 174.
miſce. xiv. 322.
miſceat, ii. 25.
Miſcillania, xj. 20.
miſer, iiij. 23. vii. 27. 117. ix. 45. x. 332. xiii. 122. xiv. 64.
miſera. xiv. 304.
miſerum, iij. 6. vii. 161. xiii. 48. 161.
miſerum eſt aliorum incumbere famæ, viij. 76.
miſeri, ij. 159.
miſeri. vi. 423. 462.
miſeræ. iij. 288. iiij. 74.
miſeræque, ix. 127.
miſero, iiij. 99. x. 200. xiv. 246. tibi, v. 87.
miſeram, viij. 18. ix. 113.
miſeris, i. 134. vii. 122.
miſeros, vii. 154. x. 296.
miſerrimus. xi. 12.
miſellus, xiij. 213.
miſerabilis, ij. 18. xii. 67.
miſerabile, iij. 166. vi. 65. ix. 147. xv. 97.
miſerabilior, ix. 6.
miſerere. viij. 89. xii. 25.
miſerantibus, xv. 101.
mite ingenium, iiij. 82. xiij. 184.
mitem, xiv, 15.
mitior. vi. 485.
mitius, x. 183.
Mithridates, xiv. 252.
mitra picta, iii. 66.
mittere, xij. 43. vocem, xiij. 114.
mitti, vi. 562.
mittit, iii. 45.
mittitis, vi. 495.
mittebantur, v 107.
miſit, ii. 148. iiij. 20. v. 91. x. 132.
mittentur, ii. 169. xiv. 147.
mitte, viij. 71. 72.

Digitized by Google

mittas, v. 118. viii. 180. ix. 50. 70.
mittat, vii. 74.
miſſus, xi. 63.
miſſo, iiij. 144.
miſſum, xiij. 230.
miſſurus, v. 32.
mixtos, vi. 624.
mobilis, xiii. 236.
moderantem, x. 128.
modeſto, x. 300.
Modiam, iii. 130.
modica, xii. 66.
modico, ix. 9. x. 289.
modicæ, iiij. 30.
modicam, xiij. 143.
modicis, v. 107. xiv. 15.
modium, ij. 120.
modio vno, xiv. 67. iniquo, xiv. 126.
modus, iii. 310. xiv. 172.
modo, ii. 73. v. 51. vj. 195. viij. 99. ix. 124. xiij. 73. nullo, vij. 100. quocũque, xiv. 117.
modum, vj. 358.
modumque, viij. 88.
modis, vj. 405. ix. 75. canoris, vij. 19.
modo, ij. 135. 160. iij. 254. iiij. 77. vi. 613. vii. 152. 195. viij. 125. 237. ix. 96. xiv 86. 198. xv. 98.
mœchus notior, ix. 25.
mœcha, ij. 68.
mœchi, j. 55.
mœchæ zelotypæ, vi. 278.
mœchum, vi. 100. 463. xiv. 30.
mœchorum notiſſ. olim. vi. 42.
mœchis vi. 464.
mœchos, ii 27. x. 220. 317. primos viderunt argentea ſæcula, vi. 24. maternos, xiv 26.
mœnia, xv. 28. famoſa. vi. 83.
mœrore perpetuo, x. 145.
Mœſorum, ix. 143.
mœſta, ii. 109. vii. 60.
malam, viij. 67.
molari preſſo, v. 159.
molares, xiij. 212.
molem aggeris, xvi. 26.
mole, xii. 12.
moles poſitas, xii. 75.
moleſta, viii. 235.
mollis, ix. 38.
molle, j. 69.
molli, iii. 99. v. 70. vi. 63.
molles, j. 104. ii. 47. iii. 202. vi. 91. xii. 85.
mollia, j. 83. vi. 365. 513.
mollior, ii. 165. viii. 15. xi. 66.
mollius, vi. 198.
molliſſima, xv. 131.
Moloſſo Regi. xii. 108.
moneri, vi. 529.
moneo, vi. 628.
monent, xv. 107.
monui, viii. 39.
monuit, xi. 114.
moneant, viij. 91.
monitu læuo, xiv. 228.
monitis talibus, xiv. 210.
moneta communi, vii. 55.
monilia, ii. 85.
monſtrum, ii. 143. iiij. 45. ix. 38. xiij. 65. grande & conſpicuum, iiij. 115. deteſtabile, xv. 121.
monſtro, x. 363. xiv. 156.
monſtra, ii. 121. vi. 286. xv. 172. grandia, vj. 644. Oceani, xiv. 283.
monſtris ſummis, vi. 646.
monſtrare, ii. 42. vii. 56. viij. 45. vias, xiv. 103.
moſtrat, x. 48.
monſtrant, xiv. 3. xiv. 208.
monſtrante, xiv. 10.
monſtratur, vi. 60.
monſtrata, xix. 37.
monſtratos, vi. 461.
mons, vj. 648.
montem, j. 82. xiv. 144. euerſum, iij. 258. aduerſum, v. 77. rumpit aceto, x. 153.
monte, viij. 239. 245. Vaticano, vi. 343. domito, xi. 89.
montes, ix. 54.
montibus, vi. 58. vii. 111. xii. 129. Albanis aut Setiuis, v. 33. Rutulis, vi. 636. omnibus, xi. 25 illis, xi. 159. Prænestiuis, xiv. 88.
montana, vj. 5.
montani, xi. 68.
Montanus, iiij. 131.
Montani venter, iiij. 107.
Montanum. ii. 74.
monumenta, v. 55.
Monychus, i. 11.
mora, ij. 197. xii. 111. nulla, vj. 332. paruula, x. 340.
moræ impatiens, vi. 238. 326.
moræ mille, xvi. 44.
moror iii. 183.
moraris, i. 125. xiv. 250. 267.
morantur, xi. 54.
moratam, vi. 1.
morbum, ij. 17. miſſum, xiii. 230.
morbo, ii, 50. ix. 49. xiij. 212.
morborum, x. 219.
morbis, xiv. 156.
mordere, xi. 67. xv. 87. ſordes farris canini, v. 11.
mordet, vi. 302.
mordetur, iii. 91.
momordit, vii. 19.
mordeat, xj. 631.
mordente. ix. 10.
morſum genuinum, v. 69.
morſu, xv. 9. primo. iiij. 142.
morſuque, xiv. 197.
moritur, iii. 232.
moriuntur, ii. 140.
morieris, xiv. 249.
moriaris, xiv. 257.
mortuus, iii. 172.
mortuus vnus, xv. 72.
mortaria, vii. 170.

mors ſæua, iiij. 95. ſola, x. 172.
mortem, viij. 196. x. 248.
morte, vj. 221. 653 viij. 85. xi. 45. ſicca, x. 113. digitis à morte remotus Quatuor, xij. 58.
morteque piandum, xiii. 54.
mortes, j. 144.
mortalis, xiij. 76.
mortifero, iiij. 113.
mortifera, ix. 95. x. 10. xiv. 221.
mos eſt, vj. 391. x. 212.
mos miranda quidem moris erat, xi. 83.
more, ii. 116. iii. 261. viij. 156. ſiniſtro, ii. 87. hoc, xiij. 38. Camilli, xvi. 15.
mores, ii. 170, iii. 63. iiij. 82. vi. 84. 240. xi. 92. xiii. 159. corrupti, iii. 41. 42. & ſeqq: veteres, vij. 257.
mores intulit pecunia, vi. 298. ſanctos, x. 298. totos, x. 323. damnatos xiii. 239. æquos, xiv. 15.
morum, iiij. 12. filius, xiv. 52.
moribus, j. 147. ii. 2. 39. viii. 21. xj. 57. xiii. 204. xiv. 74. antiquis, vi. 45. noſtris, xiv. 323.
moribus vltima fiet quæſtio, iii. 140.
moueri, vi. 478. xiij. 87.
moues, xiii. 114.
mouet, viii. 203. xiv. 5.
mouetur, xi. 168.
mouemus, ij. 52.
mouentur, vi. 310.
mouebant, viij. 12.
mouerat, x. 29. xv. 16.
mouebit, vi. 257.
mouebunt, vij. 171.
moueat, x. 202. xiij. 35.
moueatis, vi. 345.
mouerit, vi. 243.
mouiſſe, vi. 537.
moræ, x. 22.
mouendus, iij. 126.
motus aſtrorum, iij. 42.
mox, iii. 247. 280. v. 26. vi. 23. 126. 224. 599. ix. 39. xi. 167 xii. 20. 60. xiij. 169. xiv. 99. 125. 161.
Moyſes. xiv. 102.
mucida, v. 68. xiv. 128.
Mucius, i. 154. viij. 264.
mucronem cultri, xjv. 217.
mugilis, x, 317.
mugire, xiv. 286.
mugitum, j. 53.
mulæ mundæ, vij. 181. feræ, xiij. 66.
mulier, ii. 123. iii. 95. vi. 439. galeata, vi. 252.
mulieris improbi mores & fallaciæ, vi. 212. & ſeq.
mulier formoſa non vult videri domi, vj. 463.
mulier ſæuiſſima tunc eſt, & ce. x. 328.
mulino corde, xvi. 23.
mulio, iij. 317.
mullus, v. 92.
mullum, iiij. 15. xi. 37.
mullorumque, vj. 40.
multus, xiv. 259. labor, viij. 104.
multum, i. 164.
multi, v. 43. 112. xiv. 150. xiii. 103.
multo, iiij. 47.
multa, ii. 59. iiij. 22. vi. 107. vii. 76. viii. 7. ix. 89. 146. damnoſa, vii. 101.
multæ. vi. 654.
multæque, xv. 50.
multis, vi. 33. vii. 88. 96. ix. 27. 80. x. 9. 239. 244 xii. 26. xiii. 9. 110. xiv. 163. xv. 79. res anguſta domi, vi. 356.
multos, ii. 135. vii. 52. x. 81. 188.
multos, vides, xi. 9.
multicia, ii. 66. 76. humida, xi. 186.
multo ſæuior, iij. 196.
multum, i. 66. xii. 285. x. 3. xii. 66.
multum cælati, xii. 46.
mundi, x. 169. xii. 48.
mundique, vi. 585.
mundi conditor, xv. 147.
mundæ, vii. 181.
mundum, xiii. 87.
munus, xiv. 183.
munere, i. 35. ii. 148. tanto iiij. 18.
munera, iij. 36. ſecreta, ix. 53. naturæ, x. 359.
muneribus, x 306.
munuſcula nulla, vj. 36.
municipes, iiij. 33. Iouis xiv. 271.
municipalis, iii. 34. viij. 238.
munimenta, ix. 29.
muniret, viii. 248.
munitam, x. 171.
muræna, v. 98.
mures Opici, iij. 207.
murmure, v. 67. x. 290. cæli, xiij 224
murmura meditata, vi. 538. ſecreta vulgi, x. 89.
muro tenui, iiij. 132.
muros, viii. 240.
murrhina, vii. 133.
mus, vi. 538.
Muſarum, vij. 37.
muſtacea, vi. 202.
muſtum nouum, x. 250.
muſto victuro, ix. 58.
mutare, viii. 65. xiv. 55.
mutari, xiij. 240.
mutandum, vi. 94.
mutatis, vi. 470.
muta, viii. 56.
mutorum grege, xv. 143.
mutus adfectus, xv. 149.
Mycenis iugulata, xii. 127.
Mygale, v. 140.
Myronis ſignis, viij. 102.
Myrrhina maxima, vi. 155.

N

NAbathæo ſaltu, xi. 126.
Næuole, ix. 1. 91.
nam, i. 137. ii. 5. iij. 194. 200. 234. 257. 291. 317. 13. 119. v. 43. 99 156. vi. 105. 185. 430. 444. 597. vii. 8. 69. 152. &c. ix. 33. 58. namque, 66. 148. x. 78. xi. 128. &c.
namque, iii. 242.
namque, v. 109. vii. 181. ix. 66. xi 161. 174.
nam ſi, vi. 486. xi. 197.
nanam Atlanta vocamus, viij. 32.
Narciſſi diuitiæ, xiv. 329.
naribus mediis, vj. 108.
nateſque piloſas, xiv. 194.
narrare, xii. 82.
narrai, vi. 411.
narratur, ii. 164.
narrate, iiij. 35.
narraret, xv. 14.
narraſſe, xi. 202.
naſus tuus, vi. 494. integer, xv. 15.
naſi madidi infantia inſenibus, x. 199.
naſo vigilanti. i. 57. ſicco, vi. 147.
naſoque, viii. 5.
naſorum, v. 47.
naſſæ, xii. 123.
natat, iij. 55.
natauit, viij. 265.
nataret, xi. 94.
natantem, x 257.
natantes, xiv. 8.
nates, vi. 611.
natio comœda, iii. 100.
Natta, viij. 95.
naſci, x. 50.
naſcitur, ix. 83.
naſcuntur, xiv. 242. xv. 20.
naſcenti, xii. 9.
natus. j. 104. viij. 14. xiij. 17. medijs Athenis, iij. 80. ancillâ, viij. 259.
nata, iiij. 140.
natum, j. 141.
nati. iij. 156. vj. 12. xiij, 142.
natæ, xv. 68.
natorum, vi. 174.
natos, vi. 626.
natas, xi. 117.
natalis quoties redit, ix. 51.
natali die, xii. 1.
natalibus, v. 37. vj. 322. viij. 231.
natalitium lardum, xi. 84.
natura, j. 79. ii. 140. x. 152. 279. xij. 41. 79. xiv. 31. 321. xv. 232. ipſa, xiij. 30. benigna, x. 301. potentior omni cura, x. 303. voluente vices, xiij. 88. vna, xiij. 166. mobilis & varia, xiii. 236. recurrit ad mores damnatos, xiij. 239.
naturæ veneno, iii. 123. munera, x. 359. mala, xiv 216. imperio gemimus, xv. 138.
nauem, xiv. 288. minorem, xii. 56.
nauim, vj. 98.
naue, ix. 149. vna, x. 185.
nauibus, ix. 132. altis, viij. 106.
nauigio, j. 82.
naufragium, xij. 22.
naufragus, xiv. 301.
Naulum viii. 97.
nauſeat, vj. 432.
nautæ ſecuri, xii. 82.
nautis, viij. 174. armatis, vi. 153.
nautas. vi. 102.
ne, j. 97. ii 42. v. 17. 58. &c. vii. 36. 174. viij. 38. 77. 121. ix. 1 0. x. 42. 84 xiv. 39. 64. 66. &c.
ne pereat, iiij. 56. ne te, xvj. 8.
nebula, x. 4.
nebulone, xiv. 9.
nec, ij. 108.
nec, iii. 20. &c. 98. &c. 267. x. 308. 313. &c.
nec eſt, vi. 202. nec illud, vi. 203.
necdum, xj. 67.
necnon, iij. 64. 204. viij. 103. ix. 88. x. 51. xiv. 130.
nec enim, xi. 30.
necari, xiij. 176.
necat, x. 316.
necandos, vi. 595.
neceſſe eſt, iii. 190.
nectare ſiccato, xiij. 44.
Nectit, vii. 18.
necte, vi. 51.
nefanda, xv. 165.
nefandæ fraudis, xiij. 174.
nefandi ſacri, xv. 116.
nefas, ij. 127. xiii. 238. xiv. 188. xv. 12.
nefas ſummum animam præferre pudori, &c. viij. 83. grande, xiii. 54.
negat, i. 79. iij. 208.
negauit, iii. 168. xiv. 134.
negem, j. 105.
neget, x. 87. xiii. 77.
negauerit, x. 321.
negligis, ii. 132.
negligit, ix. 92.
neglecta, ix. 15.
neglectum, v. 16.
negotia, xi. 181. humana, xiv. 264.
Nemo, ii. 83. iii. 46. 172. 211. iiij. 8. 119. v. 90. 107. vi. 17. 441. 561. 626. 627. vii. 17. 45. 139. viii. 45. 127. ix. 106. xi. 93. xiii. 3. 76. 131. 173. 192 xiv. 207. 233. xv. 8. 16.
nemo faber, vii. 223.
nemo tuorum, xiv. 59.

Digitized by Google

nempe, iii. 95. viij. 164.
180. 57. x. 110. 260.
185, 326. xiii. 166.
181.
nemus, iij. 13.
nemore, xv. 161. vetuſto,
xv. 152.
nemorum, iiij. 6.
nemoroſa iuga, iii. 191.
nepotis molam verſare,
viij. 67.
nepotes, ii. 128.
neptes, vi. 265.
Neptune pater Ægei, xiii.
81.
Neptuni faciem, xiij.
152.
neruus exiguus, x. 205.
nerui longi, ix. 34.
Neſtoris, vi. 325.
Neſtora totum, xii. 128.
neque, j. 89. iii. 79. &c.
110. iiij. 41. viii. 98.
neque enim, vii. 59. xiv.
127.
nequeor, iii. 42. vii.
56.
nequeunt, ii. 138.
nequam, vi. 197.
nequitia, xiv. 216.
nequidquam, viii. 205.
neſcire, vi. 188. vij. 97.
Neſcio, j. 130. xi. 48.
neſcio mentiri, iij. 42.
neſcio quis, xvi. 30.
neſcis, iij. 200. v. 158. xiij.
33.
neſcit, v. 60. vj. 247. vj.
301. xiv. 231.
neſciat iraſci, x. 360.
neſcierint, xv. 168.
neſcius, xi. 100.
neſcia, xiii. 240.
nero, x. 308. xii. 129.
Neronis, x. 15. noctes,
iiij. 137. auunculus, vi.
614. flagitia, & eius cõ-
paratio cum Oreſte,
viij. 212. & ſeqq.
Neroni caluo, iiij. 38.
Neronem, viij. 70.
Nerone propinquo, viij.
72. nullo cogente, viij.
193.
neu, xiv. 203.
ni, iij. 321. ix 71. x. 339.
nicetria, iij. 68.
nidore culinæ, v. 161.
nido ſalutaro, j. 216. In-
quaci, v. 142.
nidos, xiv. 80.
nigra, vi, 170. xiij. 45. xiv.
294.
nigrum, vi. 120.
nigrumque, vi. 342.
nigri, v. 53. xiij. 245.
nigræ, vii. 192.
nigro, vj. 369. 227. xv.
49.
nigrum candida vertunt
iii 30.
nigram, xvj. 21.
nigros, j. 72.
nigras ranas, ii. 150.
Nil erit, 147. ij. 139.
nil, iij. 208. 295.
nil, iij. 22. v. 147. vj. 58.
172. 212. 222. 234. 323.
vij. 54. xi. 121. ix. 34.
&c.
Nil-non, vi. 456.
nil ſedit Arcadico iuueni,
vij. 160.
Nil niſi, viij. 53. nil. 64.
nihil, viij. 75.
nil horum, x. 72.
nil plus, 72.
nil dubium, x. 82.
nil ergo, x. 346.
nil vnquam, xv. 88.
nil, iii. 84. 109. 112. 209.
iiij. 70. 99. v. 6 vj. 213.
284. 330. vi. 459. vij. 71.
x. 360. xiii. 18. 227.
nihilo, v. 133.
Nilidiuitis, xiij. 27.
Nilo tepenti, x. 149. no-
lenti, xv. 123.
Nilum, vi. 83.
Nili..æ plebis, j. 26.
nimbo multo, v. 79.
nimbis, i. 81.
nimbos, vii. 163.
nimboſo, iiij. 87.
nimia, x. 12. xii. 97.
nimia, xv. 77.
nimios, x. 104. xi. 127.
xiii. 11.
nimias, x. 105.
nimirum, ii. 104. vij. 78.
x. 248. xiv. 54.
niobe. vi. 176.
Niphatem, vi. 408.
Niſæque, vii. 64.
niſi, 152. iij. 49. 172. vi.
286. 250. 517. 580. vii.
63. 87. 140. viij 53. 57.
199. x. 155. 338. xi. 122.
xiv. 103. &c.
nitet, vii. 181. xv. 4.
nitentia, xii. 82.
nitidi, iij. 157.
nitidique xi. 176.
nitidis, xiv. 2.
nitidos, vj. 8.
nitidas, xiv. 60.
nitor, iii. 180.
nullus, ix. 13.
niuemque, x. 152.
niueus, v. 70.
niueique cadurci, vii.
221.
niueam agnam, xij. 3.
niueos, x. 151.
nobilis, vi. 81. vii. 191.
41. 199. 253. xv. 115. in-
docti, viii. 49. 60.
nobiſe, xi. 95.
nobilior latonæ gente, vi.
175.
nobilium, vii. 91.
nobilitas, viij. 20. 139.
nobilitate, i. 34. iiij. 97.
nobiſcum, j. 101.
nocet, x. 324. xiv. 153.
nocuit, iiij. 154. xiij. 227.
nocens, vj. 619.
nocens, vel ſe iudice, ab-
ſoluitur nemo, xiij. 3.
nocentem, vi. 646.
nocentibus, xii. 234.
nocentes cunctos, xiij.
101.
nocitura, x. 8.
noctis pericula, iij. 268.
noctis mediæ hora, vii.
222.
noctem, iii. 279. mediam,
v. 54.
nocte, ij. 161. iij. 127. 198.
275. vi. 418. 419. 474.

Digitized by Google

590. viij. 149. x. 10. xi. 185. xiij. 217. xiv. 146. xv. 45.
nocte dieque, iii. 105. vii. 61. xiii. 198.
nocte prima, vi. 204. tota, ix. 76. x. 206. præterita, x. 235. media, xi. 112. xiv. 190. ipſa, xiv. 296.
noctéſque Neronis, iiij. 137.
noctibus, i. 38. vi. 308. mediis, vi. 302.
noctu, vi. 35. 604. xiv. 306.
nocturnæ, iij. 12.
nocturnus, viii. 144.
nocturnos cucullos, vj. 118.
nodus, v. 164.
nodos iuris, viii. 50.
nodoſam, viij. 247.
nolo, viij. 275.
nolunt, x. 96.
nolet, vi. 215.
noli, j. 126. vi. 377.
nolis, v. 54.
nollet, xiii. 157.
noluerim, viii. 75.
nolenti, xv. 123.
nolentem, ix. 113.
nomen, i. 153. v. 46. vii. 9. 234. viij. 273. 36. xii. 72. xiii. 30. dubium, vii. 110. laudabile, xi. 22.
nominis, vj. 384. viii. 241. inuiſi, xiii. 248.
nomine, i. 98. præclaro, viij. 31.
nomina, v. 128. vi. 603. x. 219. 234. alta, viii. 132. plebeia, viij. 255.
non, i. 52. 153. ii. 47. 88. iiij. 34. 50. v. 69. vi. 142. 151. &c.
non eſt, vi. 193. 196. 201. vi. 394.
nonne, i. 63. ii. 34. iii. 249. vi. 34.
nondum, i. 114. v. 1. vi. ... 16. xiii. 49. xiv ... 327. 215. xv ...
noſter xiii. 244.
noſtra, xiv. 39. &c.
noſtri, i. 86. iii. 318. viij. 44.
noſtro, xiij. 176. xiv. 122. ſexu, ii. 48.
noſtrique Lares, ix. 137.
noſtris, i. 147. vi. 188. xiv. 323.
noſtros, x. 273.
noſtraſque, xv. 110. &c.
notabilis cunctis, vi. 373.
notaui, xv. 45.
notet, ix. 142.
notemus, xvi. 35.
noualia tota, xiv. 148.
nouercæ, vi. 402. vii. 234.
nouercali Lauino, xii. 71.
nouit, iii. 77.
nouit, vi. 401. xi. 143.
nouimus, ii. 52.
norunt, iii. 46.
nouerunt, vi. 336.
nouerat, iiij. 136.
nouerit, vii. 231.
noſſe, vii. 157. xiii. 159.
nouiſſe, v. 75.
noſcenda menſura ſui, xi. 36.
notæ, i. 7.
nota, i. 123. xiv. 248.
notum, ii. 58. iij. 174. x. 353.
notique, vii. 3.
notæ buccæ, iii. 35.
notos, xi. 153.
notior, ix. 25.
notiſſimus, vi. 42.
notiſſima, ii. 10. x. 23.
nouus, viii 237.
noua, j 145. ii. 120. xi. 85. canicies, iij. 26.
nouum, x. 250.
noui, v. 6.
nouorum, vii. 189.
nouis, ii. 102.
nouas, ... 95.
no...imus, xi. 42
nouiſſima, vi. 355.
nouitius, iij. 265.
Nouium, xii. 111.
nubere, x. 330. x. 338.
nubit, ii. 134.
nupſit auaro, vi. 140.
nubat, vi. 590.
nubentibus, ij. 137.
nupto, ij. 120. vi 82.
nuptæ, xi. 201.
nuptæ mores improbi, vi. 269.
nuptam, iij. 45.
nubilis, xii. 118.
nubes, xiii. 42. xiv. 97. 292.
nubemque ſonoram, xiij. 167.
nube, ij. 61. vna, xii. 19.
nucem annoſam, xi. 119.
nuces minimas, v. 143.
nudus, ij. 71. iiij. 100. v. 162. &c.
nuda, j. 23. 65. vi. 122. vi. 524. vii. 55. humero, vi. 490. nudiſque, vi. 490.
nudum, iii. 210. viij. 205. ix. 35. xi. 170. 106.
nudo, iiij. 49. vii. 16. xi. 96.
nudi, xiv. 308.
nudis, i. 43. vi. 588. 605.
nudas, i. 84. &c.
nullus, j. 139. ii. 110. iii. 22. v. 137. vi. 33. ix. 13. x. 366. xiv. 224. xv. 31.
nullus non, vi. 655.
nulla, ii. 8. iii. 197. iiii. 2. v. 8. vi. 221. 201. 242. 507. 579. vii. 30. xii. 111. xiii. 42. xiv. 256. 257. xv. 60. &c.
nullane, vi. 160. xiij. 174.
nulla non arte, x. 110.
nullum, j. 56. iii 278. vi. 294. ... viij. 128. ix. 27. ... 82. xii. 21. xiv. 315.
nullius, vi. 578.
nulli, j. 7. 163. iii. 139. vi. 629. x. 77. xii. 106. xv. 55.
nullam, vi. 208. xii. 32. xiv. 19.
nullo, ij. 90. viij. 54. xiij.

nullis, vj. 505. viij. 219. xiii. 181. xiv. 165.
nullos, vj. 13.
nullas, j. 114. &c.
nugis, iiij. 150.
nugas, xi. 169.
Numa, iij. 12. iii. 138.
Numæ, vj. 342. viii. 156.
Numantinos, viij. 11.
numen, x. 365. aquæ, iij. 19. aliquod, xiij. 37. exorabile, xiij. 102. cæli, xiv. 97. nullum, ſi ſit prudentia, xiv. 315.
numinis, iij. 138, vi. 341.
Numinis mens, xiij. 102. violati, xiij. 219.
Numine infeſto, xiij. 231.
numina, vi. 567. ruris, xiv. 182. naſcuntur in hortis, xv. 11. vicinorum, xv. 36.
numinibus malignis, x. 111. 347. paucis contenta olim ſidera, xiij. 48.
numerus, ii. 46. vi. 229. xiij. 26. ingens, vii. 102.
numero, vj. 384.
numerum, ix. 90.
numeris, vj. 575.
numeros, vi. 240.
Numerare, xvi. 1.
numeras, vi. 168.
numerantur, vj. 381.
numera, ix. 41.
numeres, viii. 131.
numeret, v. 41.
numerantur, ix. 42.
numerata, xiv. 133.
numeroſa, x. 105. claſſis, vi. 151.
Numidarum, vii. 182.
Numidas viſos, iv. 100.
Numitor, viii. 93. inter. vii. 74.
nummus rediuiuus, vj. 363.
nummi, v. 135. xiii. 131. ponendi, xiv. 260. amor creſcit quantùm ipſa pec. cre. xiv. 139.
nummorum, iii. 143.
nummorum are. j. 114.
nummorum aceruus ingens, viii. 101.
nummis, j. 48. quadringentis, xi. 19.
nummos, vi. 645. vii. 140. viij. 130. x. 319. xiii. 40. partos gladio aut pyxide, xiij. 25. ſummos xvj. 40.
nunc, j. 39. 95. ij. 37. 162 iij. 36. &c. 225. 268. iiij. 11. v. 112. 140. vi. 292. 306. 344. 392. 658. vii. 36. 94. 140. viij. 108. ix. 12. 125. x. 43. x. 79. 210. 225. 310. xi. 79. 120. 180. xiij. 60. 140. xiv. 29. 87. 88. 172. 189. 250. xv. 97. 110. 172. xvj 34. &c.
nunciet, x. 216.
numquam, j. 1. iii. 121. iiij. 89. 114. v. 32. vi. 600. viii. 152. 83. 220. 252. ix. 100. 130. x. 68. 181. 314. xj. 15. xii. 74. xiv. 26. 224. 321.
nunquid, ij. 51. xi. 56.
nuſquam, iii. 125. v. 8.
nuper, j. 111. ij. 29. iiij. 9. viii. 120. ix. 22. xii. 16. xv. 27.
nutus, i. 77.
nutum, xiv. 220.
nutare, vi. 410.
nutant alte, iij. 256.
nutantem, xv. 156.
nutantia, ij. 125.
nutrit, xiv. 75.
nutritus, iii. 117. xii. 12.
nutrita, iii. 85.
nutricis, vi. 592.
nutricem, vi. 353. vii. 234.
nutricula cauſidicorum, vij. 148.
Nympha, x. 74.

O

O. ii. 121. 126. v. 118. 135. vj. 46. 222. 316. vij. 20. 150. ix. 102. 137.
ô fortunatam, x. 122. &c.
ô qualis, x. 157.
ô ſanctas gentes &c. xv. 10.
obducta, ix. 2.
obit, vi. 558.
obiter, ii. 241. vi, 480.
oblectant, xiv. 265.
obliquo, vii. 224.
obliqua acu ij. 94.
obliquas, iij. 64.
obliuio rerum magna, vi. 612. longa, x. 204.
obrepit, ix. 129.
obruit, x. 142.
obtutus, xiv. 297.
obſcœna, vi. 298.
obſcœno, vi. 512.
obſcenis, ii. 9.
obſcuri, vi. 144.
obſcuris genis, vi. 130.
obſequere, x. 343.
obſeruare, vij. 241.
obſeruant, vi. 158.
obſeruet, v. 41.
obſeruandiſque diebus, vi. 535.
obſes, ii. 166.
obſidet, x. 16.
obſidionis longæ, xv. 96.
obſtas, xiv. 250.
obſtat, iii. 164. 194. 243. vj. 153.
obſtitit, iiij. 62.
obſtabit, iij. 60.
obſtet, xiv. 49.
obſtante, 213.
obſtricta, x. 88.
obtritum, iij. 160.
obuius, viij. 159. x. 85.
obuia, vj. 411.
occaſio quantulacunque, xiij. 183. rapienda, xv. 39.
occidere, ii. 104. vi. 627. x. 96. xiv. 331.
occidit, iii. 116. vii. 154.
occidunt, iii. 37.
occidat, xiii. 158.
occiditur, x. 281.

Digitized by Google

occidiſſe, xv. 170.
occultus ganeo, xi. 58.
occulto, viij. 107. 266. ix. 161.
occultum, xiij. 195.
occulti, vi. 271. vii. 200.
occultis, iij. 50. xii. 42.
occurrere, v. 54. ix. 44.
occurrit, j. 69. xv. 539.
occurras, j. 18. ix. 2.
occurrunt, xiv. 298.
occurrent, vi. 654.
occurſus vi. 571.
omnes x 48.
occurſum viij. 152.
occurſu, vj. 417.
Occani, xi. 94. xiij. monſtra, xiv. 283.
Oceanum, ij. 2.
Oceane Mauro, x. 148. 146.
ocreas, vi. 258.
Octauius, viii. 242.
octaua, j. 49.
octo, vii. 142. mariti, vj. 229.
octogeſimus & ſextus annus, vj 192.
octogeſima ſolſticia, iiij. 92.
oculum medico relictum. xvi. 12.
oculo vno, vi. 54.
oculique minores, vj. 144.
oculorum ſing. xv. 58.
oculis, x 32. xi. 168. xiv. 65. opertis, vj. 432. Meſſalinæ, x. 335.
oculos, ij. 95 viij. 150. xij. 96. xiij. 144.
oculoſque trementeis, vij. 241. ambos, x. 228.
oculos vexare humore coacto, xiij. 133.
ocelli, vj. 577.
ocelli ſtillantis, vi. 109.
ocellos nitidos, vj. 8.
ocyùs vi. 53. 415. 147. vij. 24. xiv. 252.
odi, vi. 450.
odio, x. 329.
odit, vi. 272. 509. vii. 35. viij. 202. ix. 96. x 73. xv. 37. 71.
odimus, iij. 214.
oderunt. vj. 626.
oderat, iiij. 73.
oderit, vj. 183.
odium immortale, xv. 34. ieiunum, xv. 51.
odor bonus, xiv, 204.
odoris recentis, xj. 74.
odorem, vj. 131.
odore ſolo, v. 149.
oenophorum, vi. 425. vii. 11.
oeſtro, iiij. 123.
ofellæ exiguæ, xi. 144.
offam nigram in facie, xvj. 11.
offas, ii. 33. vj. 472.
offendere, xv. 24.
offenſæ veteris, iiij. 105.
officium, ij. 132. iij. 126. 239. xi. 114.
officii, ij. 154.
officio, vj. 203.
officia ciuilia, vii. 107. præcedentia, x. 45.
officiorum veterum, v. 13.
Ogulnia, vi. 352.
olei, vii. 99.
olet, vi. 430.
olebit, v. 87.
olentis, xiv. 269.
olfeciſſe, viii. 225.
olida, viii. 157.
olido, xj. 170.
olim, iij. 163. iiij. 96. v. 109. vi. 42. 90. 256. 281. 345. viii. 98. x. 78. 142. 163. 171. xj. 77. xiv. 180. xv. 93.
olim ſutor. xiv. 225.
olimque, ix. 17.
oliua denſa, xiv. 144.
oliuæ Piſeæ, xiiii 99.
ollæ grandes, xiv. 171.
oluſcula, xj. 79.
olynthi, xii. 47.
Ombos, xv. 35.
omen, iiij. 125.
omenta porci alba, xiij. 118.
omnis, iij. 15. 303. vi. 437. vii. 57. viii. 100. xi. 3.
omne, xi. 4. 136. xv. 12. &c.
omne, j. 149. iii. 260. v. 92. vj. 23. viij. 122. ix. 88. xvi. 54. genus, x. 219.
omni, j. 59. iiij. 64. viii. 209. x. 280. xiii. 24. xiv. 11. 68. 237.
omnique, xi. 272.
omnem, x. 320. xiii. 204.
omni, viii. 256.
omnes, ij. 44. iij. 308. v. 168. vi. 150. 197. 249. 335. 449. 591. 605 vii. 70. 157. ix 106 131. x. 67. xii. 90. xiii 5. 188. xiv. 41. 209. xv. 61. 99. xvi. 60. &c.
omneſque, xvi. 20.
omnia, iii. 38. 77. 96. 183. iiij. 79. v. 58. 122. 157. 169. vi. 165. 187. 313. viij. 70. 97. x. 12. x. 79. 124. 191. 265. xi. 14. 176. 190. xii. 22. 124. xiii. 86. xiv. 53. 127. 262. 330. xv. 107.
omnibus, ij. 30 147 148. vii. 101. viii. 256. ix. 42. x. 1. xi. 25. xiij. 166. xv. 75.
onus iacturæ, xiij. 8.
oneroſaque pallia, vi. 236.
opaci arena Tagi, iij. 54.
Opici mures, iij. 207.
opicæ, vj. 454.
opera, viii. 224.
operas, vi. 382.
operatur, xii. 92.
operæpretium, ix. 28. xij. 127 grande, xiv. 281.
opem nullam, xij. 35.
ope, xiv. 183.
operit, iiij. 42.
opes, x. 24. xiv. 93. 120. nimias, x. 105.
opibus, j. 24. ii. 129. ix. 100. magnis, iij. 235. vi. 88. conſumptis, viij. 185.
opimam, x. 281.
opobalſama, ij. 41.
oportet, xiv. 207.

Oppia, x. 220. 312. iij. 35.
cuncta, viij. 129. tota,
xv. 8.
opponere, ix. 86.
opponunt, ii. 39.
oppoſuit, x. 152.
oppoſito, xi. 158.
oppoſitis, xj. 18.
oppreſſa, x. 75.
opſonia admiſſa, iiij.
64. vlla, rancidula, xi.
134.
optare, x. 115. optat. ibid.
xiii. 96.
optari, x. 193.
optas, x. 189.
optat, vj. 486. x. 80. xiv.
140.
optabunt, x. 346.
optes, iii. 276.
optantibus ipſis, x. 7.
optata, v. 116 x. 187.
optanduſque, vi. 211.
optandum, i. 107. x. 103.
optimus, iiij. 78. x. 331.
optima, i. 38. 135. iii. 223.
vi. 135. xv. 135.
opus, vii. 66.
opus non eſt, vi. 367.
opus eſt, x. 215.
operum, vij. 102.
oracula, vi. 554.
orba, vi. 270.
orbis, iii. 129. iiij. 148. vnus
x. 168. totus, xv.
110.
orbi, iiij. 19.
orbem, v. 21. xi. 173. fe-
miaminum, iiij. 37. ſpa-
tioſum, iiij. 132. victum,
vi. 295. tantum, x. 40.
totum, xiv. 313.
orbe Aſſyrio, ii. 108. no-
uo, vi. 11. toto, vi. 401. x.
63, orbibus, j. 137.
orbes laros, xi, 122.
orbi diuitis, vi. 547. Galli-
ta & Paecius, xii. 99.
orbotum, iii. 221.
orbita culpæ, xiv. 37.
Orcadas, ii. 161.
orcheſtra, vii. 47.
orcheſtram, iij. 178.
ordinis, vij. 44.
ordine, j. 127.
ordinibus, vi. 501, xiv. 324.
oris artificis, x. 238.
ore, iii. 267. vno, vii. 167.
volat pleno, v. 232. tuo,
xiv. 205.
ora, iii. 240. viij. 35. ſtulta,
vj. 43. manantia fletu,
xv. 137.
Oreſtes, viij. 220. ſcriptus.
j. 6.
orexis, xj. 127.
orexim rabidam, vj. 427.
organa, vj. 379.
Orgia, ii. 91.
origo, xiv. 226.
originis, viij. 46.
orix Gætulus, xi. 140.
ornamentum, iii. 204.
ornamenta vetera, iij. 218.
ornari, vi. 487.
ornatur, viii. 253.
ornentur, vj. 79.
ornate, xii. 85.
ornata, xi. 64.
ornatas, vj. 227.
ornatum corporis, x. 321.
ornos, i. 11.
oro, ix. 67. x. 250.
orandum eſt, x. 356.
orator, x. 118. vehemens,
xi. 34. maximus, vii. 193.
Orontes, iij. 62.
ortu, viij. 11.
oſcula, vi. 51. 506. mollia,
vi. 566.
Oſiris, vi. 540.
Oſiri inuento, viij. 29.
oſſa, iii. 259. viij. 146. exu-
cta, viij. 90. hiantia, xv.
58.
oſſibus corroſis, xv. 80.
oſſea, xj. 134.
oſtendere, iiij. 2. xvj. 10.
oſtendis, xiij. 127.
oſtēdit, j. 84. iij. 151. vj. 588.
oſtenditque, vi. 124.
oſtēdebat, xi. 97.
oſtende, xiv. 60.
oſtendas, xiij. 215.
oſtendatur, vij. 9.
oſtenderet, x 53. xj. 107.
oſtendens, i. 124. xii. 13.
oſtia, iiij. 43. viij. 71.
oſtia Nili, xiij. 27.
oſtrea, xi, 49. edita, iiij.
142. grandia, vj. 302. cæ-
rum Gaurana, viij. 85.
Othonis pathici, ii. 99.
lex, xiv. 324.
Othoni, vj. 558. vano, iii.
154.
otia magna, cœli, vi. 391.
ouo dimidio, v. 84. rupto
xiv. 85.
oūa, iii. 202. calentia, xj.
71.
ouis infelicibus, xiij. 141.
ouanti, viij. 28.
ouis, vi. 517.
ouem, vi. 149.
oues, i. 108.
ouili, vj. 528.

P

Pacius, xij. 99.
Pacci, vii. 12.
Pactolus, xiv. 299.
pactum, vj. 25.
pactam, vj. 200.
Pacuuius, xii. 128.
Pacuuio, xii. 125.
Pacuuium, xij. 111.
Pæan, vi. 171. 172.
pægma, iiij. 122.
pœnas, 187.
pæne, j. 65. vi. 561. ix. 79.
pænituit multos vanæ, ſte-
rilíſque cathedræ, vii. 203.
pœniteat, x. 6.
paganum, xvi. 33.
pagina, vij. 100. longa at-
que insignis, x. 58.
pago toto, xiv. 154.
palam, ii. 136. x. 334.
Palæmon, vii. 219.
Palæmonis artem, vi. 451.
docti, vij. 215.
Palati Bebriaci, ij. 106.
magni, iiij. 31.
palato, xi. 11. torpēte, x. 203.
palatia ſecreta, ix. 23.
palatino, vi. 117.
Palfurio, iiii. 53.
palla ſciſſa, x. 262.
pallante, j. 109.
pallere, vij. 97.

Digitized by Google

pallet, ij. 50. xi. 48.
pallent, xiij. 223.
palluit, vi. 391.
palleat, i. 43.
pallentis, iii. 175.
pallidus, v. 87. vij. 125. x. 189. xij. 47.
pallida, x 229.
pallidulus, x. 82.
pallor, iiij. 75.
pallorem, xv. 101.
pallia onerosa, vj. 236.
palliolo, iii. 95.
palma plurima, viij. 58. plana, xiij. 128.
palmæ vmbroſæ, xv. 76.
palmam, vi. 312. dubiam, xi. 179.
palmæ virides, vij. 118.
palmas præbere, ii. 142.
palmes ſtratus, viij. 78.
palpat, j. 35.
palpetur. x. 208.
palpitet, iij. 134.
paludatis, vj. 399.
palus Pomptina, iij. 307.
paludes Minturnarum, x. 276.
palum, vi. 267.
pali, vi. 247.
pande, j. 150.
pandit, x. 194.
panditur, xiv. 327.
panis, i. 120, tener, & niueas, mollique ſiligine factus ſeruatur domino, v. 70. frangendus, x. 200. mẽdicatus, x. 277.
paniſque, v. 75.
panis fruſta, xiv. 128.
panem, ij. 107. v. 67. x. 81.
panem quæramus aratro, xiv. 181.
pane, xii. 60. ſtricto iacetis v. 168. multo, vi. 461.
panni, xiv. 300. viridis, xi. 196.
dando tenui, vij. 145.
pannis, viij. 96.
panniculus bombycinus, vi. 260.
pannoſus, x. 102.
Panſa, viij. 95.
papas, vj. 632.
papillis auratis, vi. 122.
papyro, vij. 101. patria, iiij. 24.
par, v. 113. vii. 96. viij. 215. xii. 4. xiii. 59.
par eſt, iiij. 97.
par menſura, x. 98.
pari, xiij. 26, xv. 53.
pares, iii. 104. xiv. 200, xv. 130.
paribus, iiij. 16.
paribuſque, xiv. 17.
parari, viij. 213.
paras, vi. 26. xiv. 48.
parat, vi. 607. viij. 130. xiv. 273.
paratur, iii. 224. vi. 251. xiv. 140.
paratis, vj. 273.
parant, i. 106.
parantur, vi. 464.
parabat, x. 105. xiv. 88.
paraui, vi. 638.
paraſtis, viij. 233.
parabis, xiv. 55. xv. 129.
para, ix. 135.
paretur, iiij. 131.
parante, x. 132.
paratus, iij. 106, v. 56. ix. 7. xiii. 108.
parata, vj. 207.
paratum, xii. 106.
parati. vj. 16. ix. 49. xv. 102. xvi. 46.
paratæ, vj. 245.
parato, v. 167. x. 333.
paranda. vii. 66.
paratu lauto, xiv. 13.
paraſitus, j. 139. v 144.
paraſiti pernoctantis cantus procul hinc, xiv. 46.
Parce hilares & ſtaminis albi Laniſicæ. xiij. 64.
parcere, v. 155.
parcere chartæ, j. 18.
parcit, xv. 159.
parcetur, xiv. 246.
parce, vi 171. viii. 127.
parcas, vi. 37.
parcat, vi. 208. xiv. 287.
parcendum eſt teneris, xiv. 215.
parcus, xiv. 112.
parcius, vi. 545.
pardus, viij. 36. ſublimis, xi. 123.
parentis, vij. 209. viii. 45. 143. ix. 87. xiv. 56.
parẽtem, vi. 174. viij. 243. quemcunque, xiv. 210.
parente, xiv. 9.
parentes, vj. 23. x. 305. xiv. 3.
parentum, viii. 138.
parentes miſeros trepidoſque, x. 296.
parere, ii. 138. iii. 190. v. 64. x. 339. xij. 107.
paret, xi. 21.
pariat, v. 140.
peperit, iij. 233. vi. 632.
paruit, xiv. 331.
partus, vj. 591.
Paris, x. 264.
Paridi, vij. 87.
Paridemque, vi. 87.
pariter, iii. 298. vi. 20. 314. 327. 440. 575. ix. 109. x. 309. xiij. 196.
parma, x 153.
paropſide, iii. 142.
Parrhaſij tabulis, viii. 102.
pars, i. 26. v. 8. ix. 110. xiii. 157. magna, iij. 171. vltima, viij. 44. dira, cognita, xii. 26. hæc, xv. 3. altera, xv. 73. optima, xv. 133.
partis, x. 209. relictæ, xiv. 94.
partem, xij. 110. xiij. 196. exiguam, iiij. 29.
partemque, xjv. 78.
partem vitæ, xiv. 106.
parte, iij. 194. vi. 436. vij. 43. x. 213. xi. 29. xiii. 48. alia, vii. 114. 182. læua, vij. 159. reperta, xi. 102. diuerſa, xiii. 136. ſumma, xv. 85.
parte lacerti, xiv. 131.
parte anni, xii. 72.
partes, j. 41. iiij. 2.
partes cadunt ex fœdere pragmaticorum, vii. 123.

partibus, iiij. 148. ix. 32.
particulam, exiguam. xiii. 14.
particulas, xv. 79.
participem, iij. 52.
partitur, iii. 121.
partam, x. 116.
parta labore, xvi. 52.
parta malè tantis cura maiore metuque ſeruantur, xiv. 303.
partos nummos, xiij. 25.
parthenio, xii. 44.
parthoque, vi. 406.
partus, vi. 425.
partumque vxoris, x. 352.
partu, ii. 138.
parum, xvi. 166.
parumper, iiij. 62. x. 250.
paruus, viij. 108.
paruulus, iij. 204. v. 137.
parua, vi. 184. 288. 565. vii. 28. xii. 87. xiv. 93.
parua ſportula, j. 96.
paruaque Seripho, x. 170.
paruula, vi. 89. xv. 127.
parui, vj. 503. ix. 137.
paruo, xi. 78.
paruoque, xiv. 5.
paruis, xi. 96. xiii. 168. xiv. 319.
paruos, xii. 94.
parum, vi. 2..
paſci, xiii. 28.
paſcitur, ix. 136. xii. 105.
paſcit ſeruos, iij. 141.
paſcunt, vij. 93.
paſcatis, v. 146.
paſcendi, ix. 67.
paſcendum, vij. 76.
paſtenis, xiv. 80.
paſtus, ix. 55. læta, xii. 13.
paſtor, viii. 275.
paſtores duri filius, xi. 151.
paſtores, vi. 149.
paſtoribus, ii. 127.
paſſer, ix. 54. extinctus, vi. 8.
paſſum, xiv. 271.
patella exigua, v. 85.
patellæ, x. 64.
patellas, iii. 261. fragileis, vi. 343.
pater, ii. 126. vi. 51. 77. 393. 599. vii. 166. 239. viii. 109. 269. x. 130. xiii. 81. 84. xiv. 45. 99. 103. 119. 255. xvi. 54.
pateres, ix. 86. pater clamoſus, xiv. 191. iam tremulus, xvi. 56.
patris, iii. 43. v. 141. taxſi. viii. 217.
patri, ij. 131. vii. 188.
patrem patriæ Ciceronem Roma dixit, viij. 244.
patrem ipſum, xiv. 167. ſabbata metuentem, xiv. 96.
patre, xii. 98. viuo, xvj. 52.
patres, viii. 266. excluſi, iiij. 64.
patrum veſtigia, xiv. 36.
patres mixtos, vi. 624.
paterna, vi. 88.
paterno, vj. 55. 57. xj. 39.
paternis, xii. 89.
patria, iiij. 24. xi. 161.
patria veruecum, x. 50.
patriæ, iii. 123. vi. 86. xiv. 71. ouanti, viii. 28.
patriæque, vi. 125.
patriæ ciuem, xiv. 70. amor, xiv. 239.
patriæ ingratæ fides cuncta, xiv. 166.
patriam, iiij. 129. v. 34. viii. 45. x. 142. xi. 52.
patriamque, vi. 574. vii. 234.
patria cedamus, iii. 29.
patriis, vii. 211.
patriciæ gentis, xi. 352.
patriciorum, viij. 190.
patricios, i. 24.
patricias, iiij. 102.
patrimonia, j. 138. vii. 113. x. 13. xii. 50. 51. xiv. 119.
patrimonia conduplicare per fraudes, xiv. 229.
patere, vii. 220.
patet, ii. 89. iii. 190. x. 364.
patent, iii. 275. vi. 639.
patuit, i. 88.
patuerunt, iij. 63.
pateant, vi. 32.
patens, j. 65.
patulæ, xiij. 74.
pathicus amicus, ix. 130.
pathici Othonis, ij. 99.
pari, v. 3. 25. 172. xiij. 230.
pateris, xiii. 9. 143.
patitur, j. 77. iii. 279. xiii. 208.
patimur, v. 95. vi. 292.
patiens, j. 31. pelagi & caſſidis atque ligonis, vii. 33.
paſſum, xiv. 271.
paſſi, xii. 15.
paſſis, xiv. 161. xv. 104.
paſſos, x. 181.
paſſurus, xv. 314.
patinæ, iiij. 133. patinæ menſura, iiij. 72.
patruo, ii. 31.
patruis, i. 158.
patruos, vj. 566.
patulo libo, xvj. 39.
patulas, iii. 277.
paucos dies, xiii. 160.
pauca, v. 106. x. 19.
pauci, x. 2. 112. xi. 55.
paucæ, ij. 53. vj. 50. xv. 54.
paucorum, x. 544.
paucis, iii. 302. x. 337. xj. 145. xiii. 47.
pauciſſima, xiv. 155.
pauet Ibin, xv. 3.
pauent, vi. 189.
pauidus, xi. 158.
pauidoſque, vj. 95.
pauidum, x. 87. xiij. 222. xvii. 3.
pauimentum, xiv. 60.
paullatim, ij. 84. vi. 29. xiij. 88.
paullatimque, j. 83.
paullo ante, vi. 227. ix. 114.
pallum, xi. 47.
Paullus, viii. 21. vii. 143.
Paulli, ii. 146.
pauonem, i. 143.
pauper, iii. 145. 161. vi. 72. ix. 147. xi. 3. xiii. 96.
pauper amicus diues ſibi, v. 112.

pauperis, iii. 127. xiv. 120.
pauperis libertas, iij. 299.
paupere, v. 164.
pauperibus, v. 61.
paupertas infelix iij. 152. quā dura, ibid. Romana, vi. 295. *mæſta non poteſt cantare ſub antro Pierio*, vii. 61.
paupertatis, vj. 358.
paupertatem xiv 236.
paupertate ambitioſa, iii. 183.
pax, j. 115.
pacis, ix. 23. xiv. 72. pacis longa mala patimur. vi. 292.
pacem perpetuam, xv. 163.
pace, viij. 107. plebis ſi licet dicere, xj. 193.
peccat, viij. 141.
peccant, vi. 134.
peccet, xiv. 53.
peccandi ſola voluntas, xiii. 208.
peccandi finem quis poſuit ſibi xiii 241.
peccatur obſtet ubi filius infans, xiv. 49.
pectere barbam, xiv. 216.
pexi, xi. 150.
pecteris, vi. 27.
pectitque comas, vi. 495.
pectine, ix. 30. nigro, vi. 369. criſpo, vi 381.
pectus, xiii. 127.
pectore, vi. 151. xiii. 198. xiv. 239. longo, v 80. conſtanti, vi. 93. pauido 95. memori, xi. 28.
pectora, vi. 550. vii. 65. xv. 170. ferrea, viij. 150.
peculia, iij. 189.
pecunia, j. 113. prima obſcœna, vi. 298. congeſta, x. 12. conducta xi. 46. *aliena quas habeat Veneres neſcis*, xiij. 34. amiſſa, xiii. 34.
pecuniam minus optat qui non habet, xvi. 139, 140.
pecus, vi. 4. xii. 41. venale, viij. 62.
pecudem balantem ſpondere, xiii. 232.
pecorum, xi. 41.
pedo xii 129.
pegaſus, iiii. 77.
peierat, xiii. 91.
peieret, xiii. 36.
peior, xi. 135.
pejores, ij. 19.
pejeria, viij. 184. xiij. 8. xiv. 57.
peiratæ Cilicum, viii. 94.
pelagus, vi. 90.
pelagi, vii. 33.
pelagique, i. 135.
pelagi caſus, xii. 17.
pelago, xiv. 277. xii. 64. medio, xii. 77.
pelamydum, vii. 120.
peleus, x. 256.
pelea vicit Achilles, xiv. 214.
peleidæ, iii. 280.
pelæo iuueni, x 168.
pellem deformem, x. 192.
pelle, iij. 150.
pellibus. vj. 7. inuerſis, xiv. 187.
pelliculæ furtinæ, i. 11.
pellex horrida, ij. 57.
pellice, vi. 626. ficta, vi. 272.
pelopea, vii. 92.
peluis aurata, vi. 430.
pelues, vj. 440. x. 64.
patulas, iij. 277.
penates Socratici, xiv. 320.
pendere, iij. 15.
pendent, vij. 46.
pendebat, iiij 88.
pendens, x. 134.
pendentiſque Dei, xi. 107.
pendente, iij. 196.
pendentes, x. 193.
pendentia, vi. 227. viij. 204. xi. 82.
penelope, ii. 56.
penem maiorem, vi. 336. legitimum, ix. 43.
penes, xiv 226.
penetrare, v. 105.
penitus, v. 94. vi. 473.
pennæ, vj. 198.
pennas, iiij. 80. madidas, v. 100.
penſa meliora, xii. 65.
penſilibus plumis, j. 159.
penſio, ix. 63.
penula, v. 79.
per, iij. 35. &c. vj. 78. 230. viij. 129. x. 166. &c.
perque, vii. 132. xiii. 81.
per vrbem, xi. 112.
per Iſtram, xii. 111.
percuram, x 225.
percutit, xi. 196.
percuſſit. xv. 66.
percuſſus, j. 163. iiij. 124.
percuſſo, xiv. 286.
percuſſum, i 54 iij. 271. xii. 20. xv. 22.
percuſſas pectine, ix. 30.
percuſſore aliquo, viii. 73.
perdere, j. 93. viii. 84. 97.
perdidit, iii. 209. x. 228. xiii. 72. xiv. 261.
perdas, vi. 202.
perditus, v. 129. viij. 212. xiv. 269.
peregi, vi. 639.
peregit, xiii. 210. xvi. 40.
peragat, v. 121.
peragant, xiv. 122.
peregerit orbem, v. 22.
peragendum, ii. 133.
peragentibus, xi. 114.
peractum, v. 92.
peracti, x. 6.
peracto, xii. 86.
peracta, ii. 54. vj. 484.
peractis, xiii. 238.
peregrina, viii. 225. iiij. 127. xiv 187.
peregrinos mores, vi. 298.
perfectiſſimus, ii. 5.
perferet, vii. 153.
per erat, vi. 261.
pertulit, vi. 93. vi. 391. viii. 209.
perfidus, xiii. 245.
perfide, ix. 82.
perfidiam, xiii. 24.
pertinaxit, vii. 194.

Digitized by Google

perfundit, v. 86.
perfuſa, vi. 305. luto, xiv. 66.
pergere, x. 154.
pergula omnis, xi. 137.
perhibent, iiij. 27.
Peribomius, ii. 16.
pericli, vj. 94.
pericula, iij. 8. xi. 76. alia ac diuerſa, iij. 268. ſumma, viii. 249. garrula, xij. 81. æquanda rebus geſtis, xiv. 314.
perimit, vij. 151.
perit, iiij. 260. vi. 295. 562. viij. 85. x. 118. xi. 190.
periit, iiij. 153. vj. 475. x. 11.
perierunt, iii. 124.
pereat, iiij. 56. vii. 174. 222 225.
pereuntem, vj. 361.
perituri, vi. 44.
perituræ, j 18. vj. 434.
perituro, xi. 107.
perituram, xj. 17.
perituros. x. 81.
pereundum, x. 339.
peritus, j. 128. aſtrorum, mundique, vj. 585.
perjuri capitis, xiij. 174.
perjuria, v ij. 82. ſumma vender, xiv. 218.
perlege rubras majorum leges, xiv. 192.
perluces, ij. 78.
perlucente, xi. 33.
permiſtum, viij. 174.
permittit, vj. 456.
permittes, x. 347.
permittas, xiv, 234.
permutatque, vi. 225.
permutatio ſimilis, vi. 652.
pernicioſa, x. 54.
pernoctantis, xiv. 46.
pernox, viii. 10.
perone regit, xiv. 186.
perores, ij. 67.
perpetuus, v. 150.
perpetua, xiij. 212.
perpetuum, vij. 208.
perpetui, iij. 35.
perpetuo, x. 33. 245.
perpetuam, xv. 164.
Perſicus lautiſſimus, iij. 221.
Perſice, xi. 57.
Perſica regna, xiv. 328.
perſona, iij. 96. Dira, & fœdior iiij. 15.
perſonæ pallentis, iij. 175.
perſonam, vj. 70. viii. 229.
pertunde, vii. 26.
pertundite, vj. 46.
pertuſa, v. 130.
peruenit, v. 62. ix. 79.
perula. xij. 80.
peruigilique, xv. 43.
peruigiles, viij. 158.
peruolat, j. 60.
peruolet, vj. 397.
pes argenteus, xj. 128.
pedemque, xiv. 219.
pedem vnum, x. 30.
pede, vi. 158. dextro, x. 5. non altior vno, xiii. 173.
pedes, vij. 143. viij 228.
pedibus, iij. 27. vj. 349, 426, ix. 69. albis, j, 111.
peſſima, ix. 120.
peſte, iiij. 84.
petaſunculus. vii. 119.
petauro, xiv, 265.
petere aux. xv. 150.
petit, j. 121, 123. v, 107. vi. 534. vij. 99. 233. viij. 51. xii. 80.
petitur, v. 50.
petunt, iii. 71.
petuntur, x. 8. x, 54.
petebas, ix. 114.
petat, vii. 362.
petente, vi. 574.
petitus, x 110. xj. 147.
petita, xii. 104.
petitos, vi. 602.
petitas, ix. 149. vi. 526.
Petoſyris, vj. 580.
petulans, iij. 278. vj. 297. xii. 5.
Phæaca, xv. 23.
Phæacum, v. 150.
phalanges, ij. 46.
Phalaris licet imperet, viij. 81.
Phalas, vj 589.
phaleris, xi. 103.
phanaticus ſenex, ij. 112.
pharetramque puellæ, xiii. 80.
pharetris Veneris, vi. 137.
pharetrata, ij. 108.
Pharon, vj. 83. Tyrrenam, xii. 76.
phaſelis fictilibus, xv. 127.
Phario aceto, xiij. 85.
phaſma clamoſum, viij. 186.
Pheidiacum ebur, viii. 103.
phialas, v. 39.
phialen, x. 238.
philippi, xiij. 125.
philippica diuina, x. 125.
philomela, vij. 92.
philtra, vi. 610.
phœbi, vii. 233.
phœnicopterus ingens, vi. 139.
pholo, xii. 45.
phreneſis manifeſta, xiv. 136.
phrygia tyara, vi. 515.
phrygiaque columna, xiv. 307.
phrygio, ii. 115.
phryx, xj. 147. augur, vi. 584.
phrygibus Siculis, vii. 136. lætis, xij. 73.
phthiſis, xiij. 45.
pia thura, xiii 116.
piacula furtiua, xii. 120.
piandum morte, xiij. 54.
picenis, xj 74.
picens, iiij. 65.
pico, viij. 131.
pieria vmbra, vij. 8.
pierio antro, vij. 60.
pierides puellæ, iiij. 36.
piger ipſa mole, xij. 12.
pigra, viii. 248.
pigri, v. 23.
pigris, viij. 34.
piger, xiv. 199.
pignus, vi. 27.
pigneribus poſitis, ix. 141.

pignerat,

pignerat, vii. 73.
pila, x. 94.
pilo fructificante, ix. 15.
piloſas, xiv. 194.
pingitque, ij. 94.
pingit citò, ix. 149.
picta mitra, iij. 66.
pictæ, vj. 481. x. 38. xv. 128.
picta, xiv. 302.
pictos, viij. 2.
pictas, viij. 157.
pictot. iij. 76.
pictores quis neſcit ab Iſide paſci, xij. 28.
pictura imitata, vj. 339.
pinguis, v. 104. viij. 147.
pingue, xiv. 270.
pingues, ix. 28 *longo frigore* iiij. 44.
pinguia, iij. 247. vj. 461. 572.
pinguior, xii. 11.
pinguiſſimus, xi. 65.
pinnus Gallinaria, iij. 307.
pinnà, iij. 118.
pinna præcipiti, iiij. 149.
pinnis ſumtis, xiv. 76.
Pinnirapi iuuenes, iij. 158.
pinum, iij. 255.
piperiſque coemti, xiv. 293.
Piſex oliuæ, xiij. 26. xj. 36.
piſci, iiij. 72
piſcem, v. 86. xv. 7. fugitiuum, iiij. 50. Tyrrhenum, v. 95.
piſcibus mirandis, inuentis, xiii. 66.
piſcator, iiij. 26.
Piſo, v. 108.
Pittacon, ij. 6.
Placabo, xii. 89.
placant, ij. 86.
placentas, xj. 59.
places, vi. 276.
placet, iij. 135. vi. 53. 38. 576. viij. 158.
placuit, iij. 160. vij. 149. xvi. 53.
placeas, x. 53.
placeat, x. 42. 338.
placitum, xvi. 49.
placidi, j. 21.
plagarum ſtrepitu acerbo, xiv. 19.
plana, iij. 96. xiij. 128.
planum, xij. 62.
Planipedes, viij. 191.
planctus primos, x. 261.
plangantur, xiij. 131.
plagentis, vi. 533.
planta, v. 124. magna, iij. 247. erecta, vj. 506.
plantæ velocis gloria, xiij. 98.
planta ancipiti, xiv. 272.
plantas tenueis, iij. 227.
plantis tremulis, vj 46.
plantaribus, xiij. 123.
PlantoniFrontonis, j. 12.
plaudat, iij. 157.
plaudendum, j. 146.
plauſoque, xi. 163.
plauſtra altera, iij. 256.
plebis Niliacæ, j. 26. immenſæ nimiæque, xj. 194.
plebe ima, viij. 47. togata, viij. 49. de qua veniet Qui iuris nodos & legum ænigmata ſoluat.
plebeis, vj. 62.
plebeia, vi. 515.
plebeium, vi. 587.
plebeiæ, viii. 254.
plebeios calices, xi. 145.
plectro grato, vi. 383.
plenus, xii. 30.
plena, j. 5. 33. iii. 187. iiii. 47. v. 66. vi. 425. viii. 100. x. 192.
plenum, xiv. 276.
plenumque, viii. 72.
pleni, x. 128.
pleno iij. 263. vi. 363. xiv. 138.
plenæque, x. 242.
plena omnia, ii. 4.
plenos, xv. 20. 58.
plerunque. xi. 46.
plorare, xv. 134.
ploras, i. 50.
plorat, vi. 272.
ploratur, xiii. 154.
plorent, xiv. 150.
plorante, ix. 77. gula, v. 157.
ploranteſque, vj. 86.
pluit, vii. 179.
plumaque paterna, vi. 88. pluma Sardanapali, x. 362.
plumis penſilibus, i. 159.
plumbo, xiv. 310.
plus, i. 108 iii. 180. vi. 387. vii. 78. x. 302. xiii. 176.
plus aloes, vi. 180.
plus agitet, vi. 251.
plus interrogo, x. 72.
plus quâm, x. 315.
plus lactis, xi. 68.
plus hominum, xiv.
plus enim, xvi. 4.
pluris, vii. 144. 198. viii, 258. xi 16. xiv. 201.
plures, ij. 79. iii. 315. vii. 167. viii. 107. x. 11.
plura, ii. 45. iii. 220. ix. 39. 58. xiii, 57. xiv. 173.
plurimus, iij. 232.
plurima, iiii. 119. viii. 58. ix. 118. x. 196. xii. 28. xiii. 197. xiv. 1. xv. 78.
plurima ſunt, v. 129.
plurimum intererit, xiv. 73.
pluteum, ii. 7.
Pluton toruus, xiii. 50.
pluuia, iii. 202.
pluuiis, iiii, 87.
pocula, i, 76. v. 26. 43. 52. 128. vi. 632. xj. 102. communia, viii. 177. inter media, viii. 217. gemmata, x. 26. grandia, xiii. 148.
podagram. xiii. 96.
podice læui, ii. 12.
podium, ii. 147.
poëmata ridenda, x. 124.

pœna, j. 141. x. 287. xiij. 90. 175. magna, vj. 536. data, x. 243. vulturis atri, 52. vehemens, xiij. 196. amata, xiij. 247.
pœnam, xv 129.
pœnis iuſtis, viij. 168.
pœnas, iij. 279. x. 84. xiij. 208. pendere vj. 477. quaſcunque, x. 312.
pœniret, i. 170.
pœno milite, x. 155.
poëta ſummo minimo, j. 14.
poëtæ, vij. 78. xiv. 106. celebres notique, vii. 3.
poëtas, iij. 9.
poëtica tempeſtas, xij. 23.
pollice, vij. 237. verſo, iij. 36.
pollicitus, ix. 74.
pollio, vj. 386. vij. 176. ix. 7. xj. 43.
Pollitas, ij. 68.
polluit, viij. 218.
pollutus, ij. 29.
polycleti, iij. 217. viij. 103.
Polyphemus, xiv. 20.
polyphemi acies, ix. 64.
polyxena, x. 261.
pondere, iij. 271. v. 162. vij. 107. xv. 66. minori, xiii. 49.
pondera, j. 29.
ponere, v. 45. 73. xi. 84.
poni, v. 51.
pono, x. 156. xij. 94.
ponit, j. 141. viij. 238.
ponitur, v. 85. xiv. 83.
ponimus, xiij. 117.
ponunt, vj. 308. 475. xiv. 99.
ponebat, xi. 79.
ponebant, xi. 109.
poſuit, xiij. 30. 241.
poſuitque, vj. 358.
poſuere, ij. 85. xi. 76.
ponere, vi. 125.
ponentur, v. 145.
pone, j. 155. v. 134. vj. 219. vij. 114. viij. 22. 88. 195. 228. x. 65. xj. 189. 190.
pone feram, vj. 346.
ponas, viij. 135. ix. 8.
ponat, x. 358.
ponatur, ix. 40.
ponamus, xiij. 12.
ponant, xiij. 86.
ponendi, xiv. 160.
ponendum, xiii. 141. xiv. 203.
ponente, xvj. 45.
ponenda, iii. 56.
poſitus, iiii. 77. ix. 52.
poſita, i. 90. vi. 319. x. 267.
poſita eſt, vii. 47.
poſitum, vi. 587.
poſito, xi. 69. xiii. 39.
poſitis, ii. 74. iii. 191. vi. 264. xv. 42.
poſitos, vii. 26.
poſitas, xii. 75. xiii. 149.
pons, v. 8. Aemilius, vi. 32.
ponte, iiii. 116. xiv. 134.
pontia, vi. 637.
ponticus ſerpens, xiv. 114.
pontica medicamina, vi. 660.
pontice, viii. 1. 75. viii. 179.
pontifici ſummo, iiii. 46.
pontifices Salios, vi. 603.
ponti, x. 273. torpentis, iiii. 43.
pontum, ii. 150.
poma, v. 149.
pomis, xi. 18.
pomeria, ix. 11.
pompa, x. 281.
pompeius, iiii. 110.
pompeio, x. 283.
pompeios, x. 108.
pomptina palus, iii. 307.
popano tenui, vi. 540.
popina magna, viii. 72.
popinæ calidæ, xi. 81.
popinas peruigiles, viii. 158.
poplitibus, vi. 263.
poppea pinguia, vi. 461.
populus, ii. 73. iii. 244. vii. 243. viii. 29. x. 74. xiv. 115. populus. Rom. xiv. 160. nullus, xv. 31. nobilis, xv. 113.
populi, ii. 162. viii. 189. xv. 39. plangentis, vi. 533. totius, xvi. 43.
populo, iii. 15. 256. viii. 189. 211. ix. 117. x. 62. 341. xiv. 42.
populoque, xiv. 70. populo mirante, ii. 67.
populum, i. 46. 72. iii. 178. xv. 23. 151.
populorum, xiii. 149.
populis, xv. 330.
populos, vi. 409. x. 150. xv. 169.
populoſque. iiij. 83.
populariter, iii. 37.
popyſma crebrum, vi. 583.
porcæ teneræ, ii. 86.
porci, ii. 80. candiduli. x. 355. porci omenta, xiii. 117.
porcum, vi. 446.
porcis ſenibus, vi. 159. remigibus, xv. 22.
porrigit, vi. 43. 606.
porriget, xi. 146.
porrige, vi. 597.
porrigat, iii. 267. viii. 208.
porrexit, v. 67.
porrexerit, vi. 631.
porrectura, i. 70.
porrectaque brachia, xii. 76.
porrò, iii. 126. vi. 240. vii. 98. xi. 9.
porrum, iii. 293.
porrum & cepe nefas violare, xv. 9.
porri ſectiui fila numerata, xiv. 133.
porrigine, ii 80.
porta, xvi. 3. porta Syenes, xi. 124.

Digitized by Google

portæ Idumeæ, viij. 160. Thebarum, xiij. 27.
portarum, viij. 261. xv. 158.
portis centum, xv. 6.
portas, j. 143. vi. 408. vii. 42. x. 155.
portenta, xv. 2.
Porthmea tettum, iij. 266.
Porticus, vij. 178.
Porticus tota, xii. 101. perfuſa luto, xiv. 66.
porticibus, iiij. 6. vj. 162.
porticibuſne, vj. 60.
portio, iij. 61. breuiſſima, ix. 128.
porro me pedibus meis, iij. 28.
portat, iij. 252. 257.
portatur, x. 42.
portabit, vj. 527.
portes, x. 19.
portandum, iij. 32.
portante, v. 260.
portus, iij. 31. xii. 78. xiv. 275.
poſcere, iii. 42. viij. 246.
poſcis, ix. 63. poſce. 64.
poſcit, iij. 198. vj. 578. 623. xj. 30.
poſcitque, vj. 148.
poſcimus, v. 111. vij. 78, ix. 129.
poſcunt, xiv. 318.
poſcebat, x. 105.
popoſcit, j. 82. vi. 125.
poſces, poſce, xj. 148. vij. 24. x. 357. xiv. 195.
poſcas, j. 98. iij. 102. v. 65. poſcas aliquid, x. 354.
poſceret, xiv. 313.
poſcentem, v. 48.
poſſides ſpado, xiv. 91.
poſſe, vj. 41. x. 49. xii. 21. poſce volunt, x. 97. 97.
poſſum, iij. 44. 60.
potes, iij. 223. v. 3. 170.
vi. 30. xiij. 14.
poteſt, i. 80. iij. 54. 105. vij. 60. viij. 191. x. 202. 302.
poſſunt, vj 567. 594. x. 2.
poteram, iiij. 315.
poterant, xv. 105.
potuit, iij. 25. vj. 127. x. 123. xiv. 262.
poterit, iij. 281. vj. 442. xiv. 27.
poſſim, viij. 69.
poſſis, iij. 229. 272. v. 10. 151. vj. 62. ix. 86. x. 363. xi. 206. xiij. 112. xiv. 150, 200. 282. xvi. 33.
poſſit vj. 398.
poſſem, vj. 282. xiv. 211.
poſſideo, j. 108.
poſſidet, iij. 141.
poſſideas ſolus, xiv. 155.
poſſideas, x. 125. xij. 129.
poſt, v. 15. 147. vj. 503. 567. vij. 163. viij. 97. xi. 42. xii. 124. xiv. 190. xv. 99.
poſthac, vii. 18. viij. 7.
poſthęc, ij. 62. viij. 247. xiv. 158.
poſthunc, v. 115. x. 272.
poſthanc, vj. 498.
poſtquam, iij. 303. iiij. 153. vi. 371. viij. 204. 251. xi. 75. xii. 62. 64. xiii. 161. xv. 72.
poſt te, vij. 142.
poſt terga, xiii. 16.
poſteritas, j. 148. viij. 61.
poſtes, vj. 79. ix. 104.
poſtibus, vj. 52.
poſtremo, xj. 91.
poſtulat, vii. 243.
poſtume, vi. 21. 28. 376.
potare, ix. 116.
potat diffuſum, v. 30.
potatis, v. 52.
potens, j. 69. xiv. 59.
potentior, x. 303.
potentia miranda, vij. 200. ſubiecta, x. 56.
poteſtas, x. 100. æqua, iiij. 71.
potio, vi. 623.
potiores, x. 360.
potiùs, j. 19. iiij. 150. vj. 397. 488. vij. 10. 148. 181. xiij. 113.
præbere palmas, ij. 141. caput vænale, iij. 33.
præbet, iij. 147. x. 270.
præbuit, xj. 157.
præbebis, v. 171.
præbebit, vi. 583.
præbeat, x. 106. vj. 52.
præberēt, vj. 2.
præbenda eſt, x. 345.
præcedere, xiii. 58.
præcedit, xiij. 108.
præcedant, viij. 23.
præcedentia, x. 44.
præcipit, xiv. 16.
præcepit, xiv. 227.
præcepta, xiij. 10. xiv. 189. Zenonis, xv. 107.
præceptori, vij. 230.
præceptorem Dij ſancti voluere parentis eſſe loco, vij. 209.
præceps, x. 160. immane, x. 107.
præcipiti, j. 149. iiij. 149.
præcipitem, iij. 129. viij. 135.
præcipites, vi. 648. x. 85.
præcipitare, xij. 38.
præcipitat, x. 56.
præcipitans, xv. 78.
præcipuè, iij. 59. vij. 109. ix. 119.
præcipuus, vi. 556.
præcipuum, vi. 531.
præcipuam, iiij. 19[illegible]
præcipuis, xiij. 2[illegible]0.
præclara, v. 42. x. 97.
præclarum, iij. 217.
præclaro, viij. 31.
præco, vi. 438.
præconis nitidi, iij. 157.
præconem, viij. 96.
præcone, j 99.

præcones, vii. 6.
præcordia, j. 167. vi. 610. xiv. 35. flagrantia, xiij. 181.
præda, xiv. 81. caballorum xi. 193.
prædam, xiv 85.
prædámque recentem, iiij. 58.
prædorum, xi. 101.
prædia Apula, ix. 54.
Præfecti, iiij. 78.
Præfectos Pelopea facit, vij. 92.
præfectura domus. vi. 485.
præferre, vi. 117. viij. 85. 139. 212. xii. 49.
prætulit, vj. 111.
prælarus, v. 45.
prælata, xii. 71.
prægnantem, ij. 55. vi. 404.
prægustabit, vi. 632.
prægustet, vj. 632.
præmaturi, xi. 44.
præmia, iii. 56. vi. 320.
præmia quanta bonos maneant, viii. 92.
præmia, viij. 119. xvi. 1. 34. *ad virtutem incendunt*, x. 142.
præmordet, vii. 218.
Præneste gelida, iii. 190.
Prænestinis montibus, xiv. 88.
præponere, x. 92.
præpono, iij. 5.
præputia ducit, vi. 238.
præputia ponant, xiv. 99.
præſens, ij. 142.
præſente, vi. 399.
præſentibus ipſis, xi. 202.
pręſentior, xi. 111.
præſepia olida, viii. 157.
præſepibus, i. 59.
præſertim, xv. 109.
pręſidium, galeatium, viii. 239.
præſidia ſpectanda, vii. 13. vltima, xii. 56.
præſtantius, iii 18.
pręſtare, vi. 252. viii. 70. ix. 7. xi. 115. tributa, iii. 188. auxilium, xv. 150.
præſto, xiv. 212.
Pręſtat, v. 135. xii. 86. xiii. 99.
præſtatur, xiv. 49.
pręſtant, vi. 97, vi. 538.
præſtabat, vi. 287. ix. 14.
pręſtem, xi. 57.
pręſtent, vi. 479. vii. 106.
pręſtantibus, xv. 75
præter, vii. 106. viii. 69. 146. xii. 17. xiv. 97.
pręterea, iii. 109. 285. vi. 107. ix. 89. 145. x. 217. 300 xi. 70. xiii. 229. xvi. 26. 51.
præterit, vi. 307.
præterit, xiv. 214.
prętereunte, iii. 275.
præterita, x. 235.
prętexta, x. 35.
prætextam, x. 99.
pręrextatus, i. 78.
prætextatum loripedem, x. 308.
pręrextatos, ij. 170.
Prætor, iii. 128. 213.
pręror ſedet, xi. 193.
prætoris Celſi, viij. 194.
prætoris gratia improba. xiii. 4.
pręroris lauti pulpita, xv. 257.
Prætori, i, 101. xvi. 10
Pręrorem, x. 36.
Pręroribus, vi. 379.
prætoria, i. 75. x. 161.
Pragmaticorum iniquitas, vii. 123.
prandet, vi. 102.
prandebat, xii. 46.
prandente, x. 178.
prauam, viii. 33.
prauis, xiv. 41.
præcor, vi. 169. 171.
pręmis, vi. 503.
premit, i. 46. iii. 244. vii. 132.
premetur, xiv. 121.
preſſit, j. 43. vi. 610.
preſſo, v. 159.
pretium curę, vi. 473. vii. 96. 119. xiii. 105.
precio. iii. 184. iiii. 25. ix. 71. maiore. v. 56. vllo, xiv. 145.
pretiis exiguis, viii. 65. obſtantibus, xi. 15.
pretioſa, xiii. 214.
precioſior. vi. 156.
priamus, x. 258.
priapi Mænades, vi. 315.
priapo vitreo, ii. 95.
pridem, iii. 62. vi 314. x. 77.
primoribus, xv. 40.
primus, iiii. 75. viii. 61.
prima, vi, 298. 407. viii. 24. ix. 81. x. 23. 126. xi. 184. xiii. 2. 189. xv. 51. 90
primaque, xiii. 59.
prima & recta ſenectus,
prima pro nocte, vi. 204.
primum, vi. 576.
primi, xv. 168.
primo i. 95. iiij. 142. v. 12. xiii. 224. ii
primo ſole, , 153.
prima, viii. 166.
primos, vij. 24 vii. 195. xiii. 146.
primum, ii. 4. 44. vi. 370. vii. 141. viii. 68. xiv. 7. 85.
princeps, xiii. 138.
princeps equitum, iiii. 32.
principis, vi. 616. x. 76. 93. 341. generoſi, viii. 224.
principe citharœdo, viii 198.
principium, vi. 245.
principis, xv 148.
prior, i. 102. iii. 81. 130. 244. viii. 153.
prius, j. 97.
priori, ix. 21.
priorum, j. 151. vi. 634.
prius, i. 168. xiv. 148.

Digitized by Google

priſcum, iiij. 102.
priuatus, j. 16. xiij. 41.
priuata, vi. 114.
priuato, vij. 107.
priuatis, iiij. 66.
priuigno, vi. 133.
priuignum, vi. 627.
priuſquam, xiij. 38.
pro, j. 124. vi. 390. viij. 112. 255. ix. 117. 148. x. 192. xii. 98. xv. 108. &c.
proauum, viij. 134.
proauis, xv. 152.
proauorum, iij. 312.
probauit, x. 70. xiii. 205.
probatæ, xj. 163.
probitas, j. 74.
procedat, iij. 138.
procerem, viij. 26.
proceres, ij. 121. iiij. 73. 144. viij. 90. pullati, iij. 213.
proceſſus, j. 39.
Prochytam, iij. 5.
Proclanes, ij. 75.
Procne, vj. 643.
procubuit, iij. 257.
procul. ij 88. iiij. 89. xij 5. xvi. 25. 27.
procul hinc, procul inde puellæ lenonum, xiv. 45.
procula, iij. 203.
proculas, ij. 68.
proculeius, j. 40. vii. 94.
prodere, ix. 115. xiij. 23.
prodiderim, ix. 97.
prodita, viij. 261.
prodiga, vij. 138. x. 304. femina vi. 361.
prodigio, iiij. 97.
prodigia, vj. 84.
prodigioſa, fides, xiij. 62.
producere, vj. 241. vii. 246. xvj. 32.
Producit, ij. 94. vi. 601. xiv. 228.
produxit, viij. 266.
produxere animas, xv. 94.
producat, viii. 271.
prodúxerit, xv. 32.
produxiſſe, xv. 166.
prælia, j. 91. iiij. 112. vii. 128. xii. 10. xiij. 172. diuerſa, vj. 258. vigilata, vii. 27. Punica, xiv. 162.
profanæ, ii. 89.
proferre, iiij. 92. xiv. 142.
protulit, vi. 23.
protuleratque, x. 30.
profer, i. 126.
proferat, vj. 569.
profeſſores literarum inopes, 204. 205.
proficit, xiij. 18.
profundi imperium triſte, xiij. 49.
progenies matura, xiv. 84.
prohibente. xi. 7.
proles, viij. 56.
prole tota, xiii. 206.
proludunt, v. 16.
promere ferrum, xv. 73.
Prometheus, xv. 85. ſubitus, iiij. 133.
Promethea, viij. 133.
promittere, iii. 43. vi. 387. xiii. 233.
promittunt, ij. 12.
promiſitque, vii. 84.
promittant, xii. 101.
promittente, xvi. 12.
promiſſus, xi. 60.
promiſſa, xij. 2.
promouimus, ij. 160.
promtus, x. 220.
pronus, vj. 48.
prona, xv. 147.
pronum, ix. 43. xiii. 75.
proni, iij. 192.
procemia, iij. 188.
prope, ix. 106.
properare, vi. 329.
properat, iiij. 59. vi. 487. xiv. 78.
properant, vj. 429.
properabat, iiij. 76. iiij. 94.
properabo, iij. 59.
propera, iiij. 67. vi. 147.
properare, iiij. 134.
properantis, xiv. 178.
properantem, iij. 319.
properantur, iij. 264.
properantibus, iij. 243.
propinat, v. 126.
propinqui, xiv. 236.
propinquo, viij. 72. xiv. 6.
propinquis, viij. 219. deductis, xiii. 207.
propinquas, i. 71.
propior, vi. 509.
proponere, iiii. 46.
proponimus, iii. 24.
propoſui, viii. 125.
propoſitum, ix. 21. graue, x. 325.
propoſiti, v, 1.
propria, xiv. 80.
propter, i. 141. v. 19. 76. 90. vi. 468. 645. viii. 39. viii. 84. ix. 87. 118. x. 55. xi. 150. xii. 50. 51. xiv. 22. 274. propter quod. vi. 104. viii. 41.
prora, xii. 69. acuta, v. 89. tarda, x. 186.
prorſus, vi. 249.
proſeucha, iii. 296.
profit, iiii. 36.
profuit, iiii. 99. x. 324.
prodeſt, ii. 141. 142. viii. 1.
proſpera. x. 97. xii. 63. xvi. 2.
proſpiciunt, vi. 359.
proſtare, iii. 65.
proſtat fœmina templo, ix. 14.
proſtitit vi. 123.
proſtantis, i. 47.
protegere, xi. 33. armis, xv. 155.
protegit, viii. 250.
protinus, iii. 140. iiii. 48. vii. 165. xi. 188. xiii. 176. xiv. 123. xvi. 27.
Protogenes, iii. 120.
prouehit, xvi. 57.
prouida, x. 803.
prouincia, i. 50. iiii. 26. v. 96. viii. 87.
prouocat, vi. 320. 374.
prouocet, i. 24.
proximus, iiii. 94. ix. 108.

Digitized by Google

vrbi. vj. 290.
proxima, v. 95 vi. 528. x. 126. xiij. 226.
prudens, iiij. 113.
prudentia, x. 48. 365. xii. 32. xiv. 315.
prudentiſſima, iij. 86.
pruinis, iiij. 56. Geticis, v. 50.
pruna, iii. 83.
prurigo impatiens moræ, vi. 316.
prurigine, xj. 163.
pruriti, vj. 577.
pſaltria, vj. 336.
Pſecas infelix, vi. 490. 493.
pube Latina, viij. 256.
publicus, x. 41.
publica, vj. 334. 586. vij. 53.
pudet, iij. 168. 321. v. 1. xii. 8. xiv. 185.
pudeat, ii. 42. xi. 202.
pudendis, viij. 139. 183.
pudicus, iij. 111. vj. 193.
pudici capitis, vi. 49.
pudicam, vi. 136.
pudicitiæ, vi. 307. x. 298.
pudicitiæ veteris veſtigia, vi. 14.
pudicitiam, vj. 1.
pudor, ii. 110. iij. 60. 154. x. 329. xiv. 178.
pudoris ingenui puer, xi. 154.
pudori, viij. 83.
pudorem, ij. 39. vi. 252. 356. xvi. 34.
pudorem ridiculum effugientem, xi. 55.
puella, vi. 258.
puellæ, ii. 59. iij. 160. iiij. 35. vi. 493. xiii. 80. viſæ, iiij. 114. probatæ, xi. 164. cultæ aſſediſſe decet, xi. 200. omnes, xiv. 209.
puellæ lenonum procul hinc, xiv. 45.
puellam flauam, vj. 353. fugientem, ix. 74.
puellam prauam exortamque, Europen vocamus, viiij. 33.
puellis, vj. 191. x. 289.
puellas, j. 84. iii. 65. vj. 126. ix. 128.
puer, j. 61. v. 61. vii. 69. xi. 64. x. 216. xiii. 56. xiv. 192. incultus. xi. 146. Phrix, Lycius, 147. ingenui vultus, atque pudoris, xi. 154. Iliacus, xiii. 43.
pueri, ij. 152. iij. 156. vi. 172. 403. 551. viii. 32. 226. ix. 41. x. 19. 353. xii. 83. xiv. 180.
puero, j. 54. v. 163. x. 302. xi. 59. bimembri, xiii. 65.
puero maxima debetur reuerentia ſi quid turpe paras, xiv. 47.
puerum ix. 46. xiv. 11.
puerorum, vii 240. ix. 68.
pueris, ij. 168. vi. 111. x. 167. 289. xii. 117. xiv. 3.
pueris ſalientibus, vj. 598. repentibus, xiv. 208.
pueriſque, vi. 638.
pueris veniam indulge, viij. 167.
pueros, iij. 264. v. 140. vi. 150. 272. vii. 133. raptos iiij. 122. auaros, xiv. 228.
pueros lautorum, vii. 117.
puellares. xv. 137.
pueriles, xv. 59.
puerpera, vi. 595.
pugna feruet, v. 29.
pugnam, vij. 173. xx. 74.
pugnam Titanida, viii. 132.
pugnis, iii. 300. xiii. 127.
pugnas, iiij. 121.
pugnos, xvi. 30. plenos, xv. 58.
pugnacis, v. 57.
pugnare, viii. 210.
pugnamus, xvi. 47.
pugnanti, xii. 4.
pugnantem. viii. 201.
pulcer, vii. 190.
pulcra, x. 345.
pulchrum, ix. 47.
pulcrumque, iiij. 54.
pulcro, i. 127. xvi. 57.
pulcris. j. 137.
pulcrior ille, x. 196.
pulcerrima, xii. 38. 126. dictu, xi. 56.
pullati proceres. iii. 213.
pullus hirũdinis, x. 231.
pulli tremuli, vi. 615. viles, xiii. 142.
pullorum, vi. 550.
pullos, xiv. 74.
pullulet, vi. 362.
pulmentaria, vii. 185.
pulmo, iiii. 138.
pulmonem, x. 33.
pulmone, vi. 584. tenui, vi. 658.
pulpita, iii. 174. vii. 93. viii. 195. longa, vi. 78. peregrina, viii. 225. prætoris, xiv. 257.
puls annua, xvi. 39.
pulſare, vj. 61. xvi. 8.
pulſari. 441.
pulſas, ij. 130 iii. 289.
pulſat, vi. 195.
pulſetur, xvi. 9.
pulſandum, v. 170.
pulſatus, iij. 300.
pulſantis, ix. 62.
pultes, xi. 58.
pultibus, xiv. 171.
puluinar, vi. 131.
puluis primus, viii. 61.
puluere, xi. 198. tenui, vij. 48. Circi. x. 37.
puluino equeſtri, iii. 154.
pumice, ix. 95. Catinenſi, viii. 16.
Punica prælia, xiv. 161.
punire, viii. 235. xiii. 101. xvi. 13.
punit, vi. 491.
pupilli, i. 47. vi. 628.
pupillum, xv. 135.
pupillos, x. 223.

Digitized by Google

pupillares teſticulos, xi. 156.
puppis, xij. 31.
puppem, vj. 103.
puppe trunca, xij. 76. Co-rucia, xiv. 267.
. . pura, xiv. 188. maior, . . 96. ſtlataria, vij. 134. . 5. ardens, xj. 155.
purpureus, iiij. 31.
purpuream, xij. 39.
puſillos, xv. 70.
puſillas, xiv. 29.
puſio, vi. 54. 35.
putas, vj. 34. vij. 22. ix. 103. xiij. 5. xiv. 223.
putat, iii. 51. v. 161. vj. 185. 456. xiij. 91. xiv. 17. 115. 121.
putamus, iiij. 28.
putant, xiij. 232. xiv. 98. xv. 108.
putabas, ix. 47. x. 337.
putabat, iiij. 80.
putauit, vj. 389. xv. 23. 82.
puta, ij. 153. v. 7.
putes, vj. 41. x. 330. xiij. 193.
putet, j. 58. viij. 57. xiij. 36.
putares, ij. 122.
putaret, xii. 21.
putarent, vij 5.
putatis, x. 344.
putare, xj. 121.
putrique ſiluro, xiv. 132.
putres, xiij. 95.
puteuſque, iij. 226.
pygargus, xi. 138.
Pygmæus bellator, xiij. 168.
pygmæa virgine, vj. 505.
Pylades, xvi. 26.
pylius, x. 246.
Pyrenæum, x. 151.
pyrrha, j. 84. xv. 30.
pyrrhum immanem, xiv. 162.
pyrum Siguinum, Syrium que, xj. 73.
Pythagoras qui cunctis animalibus abſtinuit, xv. 173.
Pythagoreis. iij. 229.
pythia vates, xiij. 199.
pytiſmate, vj. 173.
pyxide, xiij. 25. condita, ij. 141.

Q

QVadra, v. 2.
quadrans nullus, vii. 8.
quadrante, vj. 446.
quadrantes, i. 121.
quadri iuges alti, vij. 126.
quadringenta, j. 106. ij. 117. v. 131. xiv. 326.
quadringentis nummis, xi. 19.
quadriuio, i. 64.
quæro, ii. 76. iij. 296.
quæris, ij. 134. v. 19.
quærit, vii. 21. ix. 92. x. 253. xiv. 207.
quæritur, vi. 45. 332.
quęrunt, xi. 14. xiv. 76.
quærebat, xiii. 202.
quære, viij. 72. xiv. 252.
quæras, x. 219. xi. 29. xv. 89.
quærat, ix. 112. xiv. 58.
quæramus, xiv. 181.
quærendi, vi. 500.
quæſitus, i. 164.
quæſita, xv. 93.
quæſitum, xiij. 25. xiv. 104.
quæſtio, iij. 142. ſumma, vii. 156.
quæſo, vi. 392. xii. 128.
qualis, ij. 29. iiij. 82. v. 24. vii. 68. x. 157. 179. 185. xi. 94. 99.
qualiſque, x. 353.
quale, ij. 57. v. 36. vi. 255.
qualem, vij. 56. ix. 3. 13. xiii. 111. xv. 141.
quales, i. 80. iij. 39. iiij. 28. v. 146. x. 194. xi. 72. 155. xv. 65.
qualia, v. 150. xv. 1.
qualemcunque, i. 80.
qualiacunque, vj. 546. xv. 49.
quamuis, i. 103. iij. 1. 61. iiij. 104. v. 5. 15. vi. 93. ix. 35. x. 206. xiii. 3. 13. 307. xvi. 56.
quando, j. 87. 88. iij. 21. 162. 173. v. 40. 62. 63. 92. 126. vi. 267. 463. 565. vij. 146. ix. 139 147. xi. 182. xii. 55. xiii. 102. 241. xv. 160.
quandoque, ij. 81. v. 171. xiv. 51.
quandoquidem, j. 112. x. 146. xiij. 129.
quanquam, j. 133. ii. 4. iiij. 60. 79. vi. 88. 199. vii. 15. x. 34. xj. 205. xii. 25. xiii. 172. xv. 30.
quantus, v. 152. 133. xiv. 239.
quantus ardor, vj. 316. torrens, vi. 317.
quanta, i. 45. 91. 140. iiij. 6. vi. 262. viii. 92. xiii. 76.
quantum, i. 118. iiii. 109. vi. 37. vii. 104. 124. 165. 216. viii. 241. ix. 117. x. 251. xii. 119. xiii. 113. xiv. 139. 318. 319. 320.
quantum erat, ix. 59.
quantum, xi. 26. xiv. 160. 233. 239. xv. 45.
quanti, iii. 225. vi. 364. 625. vii. 45. 176. viii. 192.
quanto, iii. 271. v. 67. viii. 141. x. 14. 40. xi. 24. xiii 32. xiv. 258.
quanto, iii. 18. xiv. 312.
quanto fumo, iii. 249. pōdere, vi. 262. pretio, ix. 70.
quantis. iiii. 5. x. 190.
quantas, i. 11. &c.
quantalibet, vii, 81.
quanticunque, vii. 184.
quantula, vi. 254. x. 173.
quantulum, vi. 150.
quantulacunque, xiii. 183.
quantumuis, viii. 15.
quare, vi. 135. 202. x. 1.
quarta dies, ix. 17.
quartanam, iiii. 57.
quaſi, xiii. 225.

quater, vii. 122.
Quatuor, v. 47. xii, 59. xiv 168. annis, xiii. 58.
Quatinus, xij. 102.
quatit, xij. 5.
Quatiare riſu, xiij. 171.
quatiente, xiij. 195.
Quaſſatum, v. 48.
Quaſſas, ii. 130.
Queas, xiv. 257.
Queas, viij. 45. x. 359. xvi. 1.
Quercus veteris, xiv. 184.
Quercum Capitolinam, vi 386.
Quereris, ij. 131. xiij. 71.
Queritur, vj. 56.
Querebar, xv. 51.
Queratur, x. 251.
Querentes, ij. 24.
Querelæ. xvj. 19.
Querela ſimili, xii. 135.
Querelas, ix. 94.
Quia xj. 207. xiij. 141.
Quid, 1. 9. 45. 48. 52. 119. 106. ij. 65. 75. 115. 134. iij. 183. 5. 86. 53. 69. viij. 183. 153. xiv. 23. &c.
Quid agam, ix. 67. 68.
Quid agas, iij. 191. iiij. 14.
Quid enim, vj. 300. 567. vij. 158. 199. viij. 221. x. 4. 302. 321. xj. 2. xiij. 98. 234.
Quid facias, vij. 179.
Quid erit, viij. 199.
Quid refert, x. 213. xi. 580.
Quid ſi, x. 36.
Quid ſupereſt, iij. 259.
Quid tibi, ix. 3.
Quid vltra, v. 18. vj. 190.
Quidam, vj. 360. xij. 50. xiv. 96. xv. 77.
Quædam, vj. 184. 450. 384 viij. 166. xiv. 123. xv. 107.
Quendam. ij. 36.
Quibuſdam, iii. 281. xv. 15.
Quoſdam, vj. 408. x 56. 317.
Quidnam, iiij. 130. x. 329.
quidquid, i. 85. iiij. 54. vj. 465. 519. 552. 597. 651. 641. viij. 95. ix. 97. 114. x. 344. xj. 188. 189. xiij. 83. xv. 99.
quidquid id eſt, vij. 162.
quidquid Græcia mēdax audet in hiſtoria, x. 174.
quidem, ij. 11. 159. vj. 152. 184. viij. 149. xj. 7. xiij. 19. xv. 27.
Quieſcit, j. 126.
Quieſcunt, xiij. 218.
Quicunque, vij. 18. xv. 71.
Quæcunque, vj. 340. vij. 152. xiv. 188. altaria, xiii. 89.
Quodcunque, i. 152. vi. 354. vij. 217. xiij. 1. 92. xiv. 102.
quemcunque, xiv. 210.
Quocunque, iij. 230. vj. 411. viij. 27. 60. 134. xiv. 42. 117. 277.
Quaſcunque, x. 312. 359.
Quin, xi. 133. xij. 112.
Quinquatribus totis, x. 115.
quinque, i. 105. vj. 230. vii. 121. ix. 206. ix. 41.
Quintilianus, vi. 75.
Quintiliano, vij. 186. 189.
Quintiliane, vi. 280.
Quintillæ, vii. 75.
Quippe, v. 64. vj. 11. vii. 100. 175. viij. 54. 216. x. 41. xij. 7. xiij. 26. 189. xiv. 116. xv. 116.
Quirini, ij. 133. viij. 259.
Quirine, iij. 67.
Quirinos geminis, xi. 105.
Quiritem, viij. 47.
Quirites, iij. 60. 163. videos, x. 45. domitos, x. 109.
Quis, j. 30. 94. 130. 139. ii. 6. 8. 24. 25. iii. 160. 161. 190. 208. 259. 293. iiij. 46. 101. vi. 220. 341. 340. 403. 404. xii. 63. 94. 95. 103. 104. 155. viij. 57. &c.
quiſve, xv. 103.
quis veſtrum, v. 128.
quis enim, v. 162. viij. 30. x. 141. xi. 38. xv. 140.
quis neſcit, vi. 247. xv. 1.
quis tam perditus, viij. 211.
Quis illi, x. 67.
Quis nunc, xii. 48.
Quis ægram, xii. 95.
Quis tumidum, xiii. 162.
quis ſtupuit, xiij. 164.
qui, i. 111. 156. 158. 160. ii. 3. 16. &c.
quinque, x. 250. xiv. 266.
quæ, ij. 38. &c.
quæque. j. 116.
quæque, vii. 47.
quæque, xiii, 65. &c.
quod, i. 154.
quod, ii. 138. 139.
quod, iij. 210. &c.
quodque, vi. 150. ix. 26.
quod turpe, iiii. 13.
quod hæc, xiij. 166.
quem, iii. 201. v. 91. xv. 67. &c.
quamuis, iii. 75.
quamque, xii. 116.
quàm ix. 116. x. 140. 327. xi. 3. &c.
quo, ii. 22. 72. 100. ix. 139. &c.
qua, i. 156. &c.
qua. iii. 309.
qualibet, xiv. 205.
quorum, i. 170. iii. 164. iiii. 74. 78. v. 149. viii. 45. ix. 122. x. 219, xi. 160. xiii. 29. 181. xiv. 145. 241. xv. 106. 130. 169. xvi. 7. &c.
quorum ope, xiv. 183.
quarum, vi. 51. 259. xii. 40. xiv. 238. &c.
queis, iii. 31.
quibus, i. 119. v. 81. &c. vi. 324. 405. &c. 610. 628. viii. 70. &c. ix. 73. x. 70. 212. xi. 160. 171. xiv. 34. &c.
quos, iiii. 73. 145. viii. 70. xiii. 193. &c.
quos operit, iiii. 42.
quas, i. 9. 129. iiii. 7. v. 44. &c.

quas

quas hab. xiij. 34.
quas &c. xiij. 197.
quiſnam, x. 69. xiij. 243. xv. 103.
quænam-culpa, vj. 493.
quiſquam, viij. 196. 232. x. 184. xj. 148.
quidquam, x. 246.
quemquam, x. 96. xii. 130. xiij. 249.
quoquam, xiii. 36.
quiſquis, vj. 211. viij. 274. x. 116. 254. xiv. 227.
quiſque, j. 41. iij. 143. xij. 20. xiij. 46.
quæque, xi. 405. vii. 213. x. 349. xiv. 105.
quæque domus, v. 66.
quodque, v. 65.
quaque, vii. 161.
quò, viij. 9. ix. 81. xv. 61.
quocunque, iij. 156.
quò dub. xiij. 200.
quondam, iii. 34. 513. iiij. 24. vi. 288. xi. 83. xiij. 38. 200.
quoniam, iij. 114. vj. 554. xiv. 40.
quoque, iij. 320. iiij. 93. 107 115. vii. 193. ix. 75. x. 146. xi. 111. 207. xii. 39. xiij. 224. xiv. 52. 79. 127. 261. xv. 149. xvj. 43. &c.
quot, iii. 141. 274. iiij. 7. vj. 277. 405. vii. 226. 235. 236. x. 147. 216. 220. 221. 222. 223. xiii. 26. &c.
quota portio, iij. 61. pars, xiij. 157.
quoties, j. 165. ii. 2. 156. iii. 40. 270. 306. 318. v. 28. 144. vi. 67. 179. 194. 534. 646. vii. 179. ix. 1 11 x. 39.

R

RAbida, xv. 163.
rabidam, vj. 429.
Rabie, xv. 126. incendente iecur, vi. 647. ventorũ, xiij. 225.
Radere guttur, vj. 105.
Radat, xiij. 151.
Raſo vertice, v. 170. xij. 81.
Raſa, ij. 97.
Radiat, vi. 205.
Radiant, vj. 380.
Radios, xiij. 78.
Ramice, x. 205.
Ramus, xiij. 99.
Ramos virideis, vi. 228. longos, xij. 91.
Ranarum viſcera inſpicere, iii. 44.
Ranas nigras, ij. 150.
Rancidius, vi. 185.
Randicula, xi. 135.
Rapere, vi. 413.
Rapit, vi. 372. viij. 135.
Rapitur, viij. 147. xiv. 232.
Rapitur miſer, x. 332.
Rapui, ix. 75.
Rapuit, x. 308. xii. 129.
Rapiat, vii. 183.
Rapientem, xiv. 245.
Rapienda, j. 96. occaſio, xv. 39.
Rapturus, j. 34.
Rapturſque, xiii. 169.
Rapta, iiij. 76.
Raptum, xv. 85.
Raptos, iiij. 122.
Raptare relicto, vij. 168.
Raptura, viij. 130.
Ratus, ij. 14. viij. 27. 73. x. 18.
Rara, vii. 145. viij 63. xi. 82 xiii. 8.
Rara auis, vj. 164. merces, vii. 228.
Rara eſt, x. 297.
Ratum, ij. 113. v. 15. vi. 178.
Rari, vj. 178.
Ratæ menſæ, viij. 104.
rarior albo torno, vij. 202.
Raſtra, xv. 166.
Rate merſa, xiv. 301.
Rates mille, xij. 122.
Ratio, iiij. 20. vi. 95. vii. 1. vna, xiv. 39.
Rationem, j. 21.
Ratione, vi. 223. 452. x. 4.
Rationibus, i. 118. vj. 510.
Raucus, xj. 156.
Rauca, vi. 514.
Rauci Cordi, i. 2.
Rauco, viij. 59.
Rauola, ix. 4.
Recedit. vi. 649.
Receſſit, vi. 19.
Recedas, iii. 297.
receſſu, iij. 230.
Recentis, xj. 74.
Recenti, ij. 102. vii. 180. xiii. 5.
Recentem, iiij. 58.
Recenteis, vj. 407.
Recepit, xiii. 241.
Recidit, xii. 54.
Recitare folium Sybillæ, viii. 126.
Recites, vii. 40.
Recitauerit, i. 3.
recitantes, iii. 9.
Recondita, vi. 67.
Recte, ix. 118.
Rectus, ij. 23.
Recte, vi. 400.
Rectum, iij. 107. xiii. 109. xiv. 266.
Rectique, xi. 149.
Recto cantauerat ære, ij. 118. vultu, x. 189.
Rectoris cani, xii. 33.
Rectorem, viii. 88.
Rectore nullo, xiii. 87.
Recumbit, vi. 447.
Recumbas, v. 65.
Recumbat, ix. 106.
Recumbet. iii. 82.
Recubans, iii. 205.
Recubante, xi. 201.
Recuttit, xiii. 239.
Reddere, i. 95. xvi. 40.
Reddit, xvi. 57.
Reddunt, iii. 202.
Reddidit, xiii. 204.
Reddet, iii. 319.
Reddat, xiii. 15. xiii. 61.
Redemi, ix. 76.
Redemtum, iiii. 2.
Redimicula, ii. 84.
Redit, iii. 174. vi. 418. xii. 70.
rediit, x. 179. 185.
Redeuntibus, xiv. 170.
Reditum, xii. 15.
Reditu, xii. 94.

Digitized by Google

rediuiuus, vj.362.
redolent, iiij.109.
referre, xvi.58.
referri in acta, ii. 136.
refert, i. 154. iiij. 5. v. 122. vi. 656. viii. 193. x. 213. xj. 21.
refertis, ij. 54.
referunt, ii. 170.
referebant, viii. 106.
referam, j. 45
Referemus, xv. 28.
referat, j. 118.
referens, j. 66. xj. 89. 186.
relatum, vj. 553.
refici, iii. 319.
regunt, ix. 32.
regenti, iiij. 83.
regia, xi. 8.
regimen, xvi. 54.
regna, vi. 224. vii. 201. ſubterranea, ij. 149. perſica, xiv. 328.
Rex, j. 136. v. 14. 136. xiv. 255.
Rex Pylius, x. 246.
reginæ, xii. 3.
Regis, vj. 524. x. 161. cõuiua, v. 160. ter victi, 660.
Regi, v. 129. barbaro, iiij. 103. Armenio, vi. 406.
Regique moloſſo, xii. 108
Regem, iiij. 126. ponti, x. 273.
regemque, viij. 161.
rege, xiij. 149. Saturno, vj 1.
Reges, vi. 158.
Reges pauci ſicca morte decedunt, x. 113.
Regum, v. 58. vij. 45. vltimus, viij. 260.
regibus, iij. 313. infernis, xiii. 52.
regnat, iij. 319. vi. 148.
regula, vii. 230.
relegit, vj. 482.
reliquis, x. 260.
relinquit, 224.
relinquunt, xii. 77.
relinquit, vj. 87. viij. 95. xiii. 16.
relinquas, xiv. 263.
relinquens, viij. 123.
relicta, v. 76. vii. 37. xiv. 279.
relictum, xvi. 12.
relicto, vi. 541. 590.
relictæ, xiv. 93.
relictis, vi. 195. xiv. 232.
reliquis, v. 148.
reliquos, xiv. 36.
Remi, x. 73.
remige nudo, iiij. 49. ſurdo, ix. 150.
remigibus porcis, xv. 22.
remis breuibus, xv. 128.
remordent, ii. 35.
remotus, xii. 58.
remota, x. 3.
remotior, viii. 178.
renato, xiv. 11.
renouata, x. 243.
reor, xv. 87.
repente, ii. 83. ix. 8.
repentibus, xiv. 208.
reperta, xi. 101.
repeto, ix. 22.
repetit, vi. 226. vi. 451.
reperitur, vi. 327.
repetam, xii. 87.
repetas, viii. 272.
repetatur, xv. 72.
reponit, iii. 220. vi. 466.
reponam, j. 1.
reportandis, vii. 47.
repugnet, vj. 626.
repulſo, x. 326.
reputant, vi. 364.
requiem, vi. 106. gratam dona tibi, xi. 182.
requiris, vi. 286.
res, ii. 102. iii. 23. 251. xvi. 50. anguſta, iii. 165. vera, iiij. 35. fiſci, iiii. 55. anguſta domi, vi. 356. ampla domi, xii. 10. amplior, vi. 628. digna, vj. 230. agitur, vi. 658. nulla, vii. 187. haud. mira, viij. 198. mortifera, ix. 95. noua, x. 340. diuerſa, xv. 94.
rei, viij. 81. ſqualorem, xv. 155.
rem modicam, xiii. 143.
re, xi. 57.
rerum, j. 127. vi. 255. 612. vii. 22. 102. viii. 90. 249. xiii. 18 xiv. 112.
rerum magna faſtigia, iij. 39.
rerum vtilium iactatur pars maxima, xij. 52.
rebus, vi. 97. ix. 97. ix. 42. xiv 2. honeſtis, vi. 443. lætis, x. 98. ſummis, minimiſque merſis, in ventrem, xi. 35 xi. 40. Latiis. xi. 115. agendis, xiv. 72. geſtis, xiv. 314.
rebuſque, x. 348. xii. 49.
res duas, x. 80. humanas, x. 163. exiguas. vj. 130. ſuas, xiv. 261.
reſcribere, vi. 234.
reſcribat, vj. 140.
reſecentur, vii. 166.
re ſidens, ii. 57.
reſinata iuuentus, viii. 114.
reſonant, xv. 5.
reſpicere, x. 275.
reſpicit, vii. 141.
reſpexit, vii. 3.
reſpice, ii. 44. iii. 268. v. 60. vi. 115. viii. 91.
reſpiciat, iij. 185.
reſpectus, viii. 64.
reſpiret, xiv. 28.
reſpondes, iii. 295. vi. 393.
reſpondit, xiii. 199.
reſponſa dabunt, vi. 584.
reſtemque, x. 58.
reſte, iii. 226. xiv. 274.
reſtibus ſaluis, vi. 30.
reſupinat, iii. 112.
reſupinati Galli, viii. 176.
retegantur, vi. 278.
retia, ii. 148. pendentia, viii. 204.
retibus aſſiduis. v. 94.
reticulum, ii. 96.
reticulis, xii. 60.
retinere, ii. 138. xiii. 201.
reuerenda, vi. 512.

Digitized by Google

reuerẽtia, ii. 110. 47. xiv. ſalua, v. 72. legum, xiv. 177.
reuerti, iii. 301. iiii. 52. xi. 184. xiv. 281.
Reuerſi. iii, 37.
Reuocabat, ii. 30.
Reuoces, xix. 231.
Reuocante, i. 27.
Reuocata, vi. 575.
Reuoluas, viii. 272.
Reus, iiij. 105.
Rea, vj. 243.
Rhadamantus, xiij. 197.
Rheda, iii. 10.
Rhedæ deuexæ, iiij. 118.
Rhedarum tranſitus, iij. 236.
Rheno, viii. 170.
Rhetor, j. 44. iii. 76. vij. 198.
Rhetoris, vii. 217.
Rhetora, x. 132.
Rhetore, vii. 197. conducendo, xv. 112.
Rhetores, vj. 437.
Rhetorica vmbra, vii. 173.
Rhinocerote magno, vii. 130.
Rhodopes, ix 4.
Rhodios imbelleis, viii. 113.
Rhodos, vj. 296.
Rhombus, xi. 121.
Rhombi, iiij. 29. Adriaci, iiii. 39.
Rhombum, iii. 119.
rhombum ſeruatum, iiij. 68.
Rictum diducere. x. 230.
Rictu canino, x 271.
ridere. vi. 342. viii. 191.
rides, iii. 100.
ridet, xiii. 172. xv. 71.
Ridebat, x. 29. 51.
ride, vi. 264.
ridens, vi. 608.
ridente, ii. 13.
ridenda, x. 124.
ridendaque, vi. 460.
Riſus, x. 47.
riſum, vii. 212. xv. 15. mouet, vi. 71. moueat, xiii. 35
riſu perpetuo, x. 33. quatiare, xiii. 171.
Ridiculum, xi. 55.
Ridiculos homines, iii. 153.
Rigidi, x. 31.
Rigidæ, vi. 128.
Rima, iij. 97.
Rimæ veteris, iij. 195.
Rimas, ix. 105.
rimoſa, iii. 270.
rimabitur, vi. 50.
ripa, iii. 265. x. 86.
ripa, iii. 117.
ripatum, v. 104.
rite, xii. 86.
ritu antiquo, x. 335.
ritus veteres, vi. 334.
riualis hæres, vi. 218.
riualeis diuorum, vi. 115.
riualibus victis, xii. 126.
riui, vi. 429.
rixu, iiii 289. *facit ſomnum*, iii. 281.
rixæ, xv. 52. miſeræ, iii. 288.
rixantis, xv. 61.
robiginis adorandæ, xiii. 148.
robore rupto, vj. 12.
robora, xij. 9. mala, x. 145.
robuſtior, x. 197.
rodit, v. 152.
rogar, iii. 300. xiv. 302.
rogatur, ix. 148.
rogabat, vi. 385.
rogatis, ix. 73.
Roganti, vj. 583.
rogantem, iii. 210.
rogatus, vii. 232.
roges, ix. 114.
rogus adſpiciendus, x. 241.
rogi, xv. 140.
Roma. ii. 39. iij. 319. iiij. 38. viij. 243. 244. x. 279. prodiga, vii. 139.
Romæ, iii. 41. 137. 165. 183. v. 90. vii. 4. viii. 237. xi. 46.
Romam, iii. 83. contentam, 314. fortunatam natam, x. 122. totam, xi. 195.
Romanus, x. 138.
Ro. pop. xiv. 160.
Romana paupertas, vi. 295.
Romano, iii. 119.
Romanorum, v. 58.
Romanas leges, xiv. 100.
Romulex, xi. 104.
roſæ, xi. 122.
roſas, xiv. 254.
roſtra, x. 121.
rota, xiii. 51.
rotam, iiij. 134. ſtringit, viii. 148.
rotis, x. 176.
rotas, x. 59.
rotant, vi. 315.
rotato, vi 448.
Rubelli blande, viii. 39.
Rubet, vi. 478.
rubet auditor, j. 166.
rubenti, xiii. 37.
rubentem à matre, vii. 196.
rubetæ, vi. 658.
rubetam, j. 70.
ruborem eiectum, xiii. 242.
rubicundula, vi. 424.
rubra, v. 27.
rubras, xiv. 27.
rubias, xiv. 192.
Rubrenus, vii. 72.
Rubrius, iiij. 105.
ructauit, iii. 107.
ructarit, iiii. 31.
ructante, vi. 10.
rudenteis duros, vj. 103.
rudis, xi. 143.
rudem, vii. 171.
rude, vi. 234. accepta, vi 113.
rudes, j. 71.
Rufum, vii. 213. 214.
ruga denſiſſima, xiii. 115.
rugæ, vi. 143. ix. 9.
rugam trahit, xiv. 325.
rugis ſuſpectis, xi. 186.
rugas tales, x. 193.
ruina perlucente, xi. 13.
ruinæ impulſæ, x. 107.
ruinam, iii. 190.
ruina pendente, iij. 196.
ruit x. 268.
ruebant, vi. 617.

Ruant, viii. 77.
ruerint, viii. 93.
Rumoreſque recenteis, vi 407.
Rumoribus, ix. 111.
Rumpere, v. 19.
Rumpuntur, vi. 415.
Ruperat, ix. 75.
Rumpe, vii. 117.
Ruptaque, iiij. 42.
Ruptæ, i. 13.
Rupto, v. 48. ouo, xiv. 85.
Ruptis, xv. 57.
Rupem, xiii. 246.
Rupe, xi. 105. anguſta, x. 93.
Rupei Tauromenitanę, v. 92.
Rupibus ęoliis, i. 8.
Rurſum, xii. 76.
Rurſus, vi. 154. 150.
Rus vnum non ſufficit, xiv. 141.
Ruris alumni laſciui, xi. 98 exigui, xiv. 155. numina, xiv. 182. auiti, xvi. 36.
Rure paterno, vi. 55.
Rura deuia, xiv. 75.
Ruſticus, iii. 67. 176. ix. 60. xiv. 25.
Ruſſati, vii. 114.
Rutilus, xiv. 18. demens, xi. 2.
Rutilo, xi. 5. 21.
Rutilæ, x. 294. 295.
Rutilumque, i. 162.
Rutila, xiv. 299.
Rutilo, xi. 5. 21.
Rutulum, viii. 68.
Rutulis arboribus, xii. 105. montibus, vi. 636.
Rutupinóue fundo, iiii. 141.

S

SAbbatha, vi. 158. xiv. 96.
Sabellam, iii. 169.
Sabina, vi. 163. bacca, iii. 85.
Sabinos veteres, x. 299.
ſacci olētis mercator, xiv. 269.
ſacculus, xi. 27. turgeat, xiv. 138.
ſacello, xiii. 232.
ſacellis, x 354.
ſacerdos, xv. 141. magna, vi. 543. vittata, iiii. 10.
ſacra, ii. 125. xiii. 107.
ſacrum, xiii. 15. ſaxum, xvi. 38.
ſacri, xi. 29. xv. 4. fontis, iii. 13. fulcri, vi. 22. nefandi, xv. 117.
ſacræ, xiii. 59.
ſacro, i. 110. rite peracto. xii. 86.
ſacra publica intacta, vj. 335. tua, xiii. 221. eadem, xiv. 10.
ſacrorum antiſtēs, ii. 113.
ſacris, vi. 535. xiii. 19.
ſacramentorum emolumenta alia, xvi 36.
ſacraria, vi. 488.
ſacrilegus, viii. 106. minor, xiii. 150.
ſacrilega fraude, xiii. 72.
ſæcula, iii. 313. vi 499. x. 248. argentea, vi. 24. ferri peiora, xiii. 28.
ſæpe, iiii. 1. v. 76 vi. 10. vi 146. vi. 601. ix. 73. 74. xi. 9.
ſæpius, vi. 556. xiv. 174.
ſæuus, x. 126.
ſæua, v. 78. viii. 223. x. 307. xiv, 175. xv. 17.
ſæuæ vrbis, iii. 8.
ſæua grue, xiii. 170.
ſæua vincla, xiii. 186.
ſæuis, xv. 164.
ſæuos, viii. 151. xiv. 148.
ſæuoſque labores, x. 361.
ſæuas, vii. 229 x. 166.
ſæuior, iiii. 109. vi. 292. xiii. 196. xv. 115.
ſæuiſſima, vi. 640. x. 328.
ſæuitiæ, iiij. 151.
ſæuitiam, iiii. 85.
ſæuire, xiv. 18. flagellis, x. 180.
ſæuit, v. 93. xv. 54. 126.
ſaga, vi. 590.
ſaginis, iiii. 67.
ſagittæ, vi. 138. vii. 156.
ſagittis infeſtis, xv. 74.
ſagittas, vi. 171.
Saguntina, v. 29.
Saguntus, xv. 114.
Salamine relicta, x. 179.
Salcio tenui, vii. 80.
ſalibus natis, ix. 11.
ſalicti humilis, xi. 67.
ſalit, vii. 160.
ſalientibus, vi. 598.
Salios Pontifices, vi. 603.
ſaliua, vi. 622.
ſaltantem, v. 120.
ſaltante, vi. 63. 317.
ſaltatus, xv. 49.
ſaltem, vi. 334. ix. 148.
ſaltus, vii. 189.
ſaltu, xiv. 82. Nabathæo, xi. 126.
ſaltus vmbriferos, x. 194.
ſalua, vi. 231. reuerentia, v. 72. fronte, xi. 204.
ſalue, viii. 16.
ſaluis, i. 48. vi. 30. ix. 131.
ſalutari, x. 90.
ſalutat, viij. 161.
ſaluter, iii. 130.
ſalutato nido, j. 116.
ſalutatrix turba, v. 21.
ſalutem, xii. 49.
ſalutes, iij 184.
Samia arena, xvi, 6.
ſamo, iii. 70.
Samethracum, iij. 144.
ſanctus, viii. 24.
ſanctam, xiv. 98.
ſanctum, iii. 109.
ſanctumque, xiij. 64.
ſanctas gentes, xv. 10.
ſanctiſſima, j. 112.
ſandapilarum, viii. 175.
ſane, j. 42. iiij. 16. v. 122. ix. 46. x. 183. xii. 124. xv. 44. xv. 61.
ſanus eras, vi. 28.
ſana, vi. 651. x. 356.

ſano, vj. 235. x. 356.
ſanant, vii. 170.
ſanguis, xii. 13. minimus, x. 217. 179.
ſanguinis, j. 42. xi. 68. tanti vltor, x. 165. gutta, xi. 54.
ſanguinis & laboris bellici merces, xiv. 164.
ſanguine, vi. 624. viij. 42. 136. 219. x. 121. xi. 6. xv. 58. 92. viuo, iiii. 10. longo, viii. 2. 27. Iuli. 42. modeſto, x. 301.
ſanguine coniungens cælum, xj. 62.
ſanna, vi. 306.
Santonico cucullo, viij. 145.
ſapit, v. 169.
ſapiat, xi. 81.
ſapiens, vj. 443. vij. 191.
ſapientibus, x. 28.
ſapientia, xiv. 321. victrix Fortunæ, xiii. 20. prima docet rectum, xiii. 189.
ſarcina, ij. 103.
ſarcinulis, iii. 161.
ſarcinulas, vj. 145.
ſarcophago contentus, x. 172.
ſarcula, iij. 311. xv. 166.
Sardanapali pluma, x. 362.
Sardoniche, vii. 144.
Sardoniches denſi radiant vi. 381.
Sardonychum, xiii. 139.
Sarmata, iii. 79.
ſarmentus, v. 3.
Sarrana aulæa, x. 38.
ſartago, x 64.
ſatelles dirus, iiij. 116.
ſatiata viris, vi. 129.
ſatis, iij. 181. viii. 71. xiv. 233.
ſatis eſt, xiv. 182.
ſatius, vii. 13. viii. 196.
ſatur, vii. 62.
ſaturam, viij. 118. ſerpentibus, xv. 3.
ſaturabat, xiv. 166.
Saturnus fugiens, xiii. 40.
Saturni ſidus triſte, vi. 569.
Saturno rege, vi. 1.
Satyra, vi. 633.
Satyram, i. 30. iiij. 106.
ſatyrarum, iii. 321.
ſaucius, v. 27.
Saufeia, vi. 319. ix. 117.
Sauromatæque truces, xv. 125
Sauromatas, ij. 1.
ſaxum, xiij. 51. Lucrinum, iiii. 141. ſacrum, xvi. 38.
ſaxa, x. 164. mollia, i. 83. Liguſtica, iii. 257. abrupta, vi. 648. Deorum xiii. 231. concurrentia, xv. 19. quæſita, xv. 63.
ſaxis cuſtodibus, x. 144.
ſcabie, ii. 80. v. 152.
ſcabiéque vetuſta, viii. 34.
ſcalarum gloria, vii. 118.
ſcalpit, x. 195.
ſcalpunt vno digito caput, ix. 133.
Scantinia, ij. 44.
ſcaphium, vi. 264.
ſcapulis, ix. 68.
ſcaurorum, vi. 603.
ſcauros, ij. 35. xi. 91.
ſceletare, ix. 25.
ſcelus, x. 340. xiii. 237. xiv. 188. ingens, vi. 650. tacitum, xiii. 209. vulgi, xv. 20.
ſceleris, xiii. 105.
ſceleris magni labor nullus, xiv. 224.
ſceleri, xiii. 29. xv. 129.
ſcelere, xiii. 6. tanto, xv. 89
ſcelerum, xiii. 157.
ſcelerum cauſſæ, xiv. 173.
ſcena, viii. 220.
ſcenæque, viii. 118.
ſceptro eburno, x. 43.
ſchœnobates, iij. 77.
ſcilicet, ij. 122. v. 76. vi. 239. 540. 634. vii. 159. xiv. 156.
ſcinduntur. iii. 254.
ſcindens, vii 177.
ſciſſa, iii. 148.
ſciſſáque, x. 262.
ſcintillas, xiv. 244.
ſcipiadæ, ii. 154.
ſcire, ix. 1. ſcire volunt, iij. 113.
ſcio, vij. 158. ix. 97.
ſcis, ix. 73.
ſcit, vii. 43. ix. 108. x. 342. xi. 24.
ſciat, xiii. 76.
ſcobis modio vno, xiv. 67.
ſcopulis, x. 170.
ſcopulos, x. 153.
ſcopuloſque frequentes, xiii. 246.
ſcorti veſtiti facies, iii. 135.
ſcribere, j. 30.
ſcriberis, ix. 87.
ſcribitur, iij. 161.
ſcripſit, viii. 221.
ſcribet, iii. 241.
ſcribe puer, xiv. 192.
ſcribendi, j. 152. ſcribendi cacoethes, vij. 52.
ſcribente, iiij. 106.
ſcripturus, xi. 8.
ſcriptus, j. 6.
ſcripta, vi. 277.
ſcripto, vi. 205.
ſcriptores, vii. 99.
ſcrinia, vj. 278.
ſcrobe, xiv. 170.
ſcrofa candida, xij. 73. fecundior Niobe, vi. 176.
ſcrutare, ii. 45.
ſcrutante macello, v. 94.
ſcurra purpureus, iiij. 31. fugitiuus, xiii. 111.
ſcutica, vi. 479.
ſcutulata cærulea, ij. 97.
ſcutum, viij. 123.
ſcutoque, vi. 248.
ſcyllam. xv. 19.
ſcythicæ volucres, xi. 139.
ſeceſſus, iii. 5.
ſecat, x. 316.
ſecatur, xi. 135.
ſecuit, vi. 513.
ſecetur, v. 123.
ſecantem, xiv. 255.
ſectum, xiij. 117. xv. 78.

ſecto lacerto, vi. 106.
ſectile, iii. 293.
ſectiui, ziv. 133.
ſecretus, vi. 237.
ſecretum, ix. 96 102.
ſecretúmque, vi. 607.
ſecreti, iii. 52.
ſecreta, ix. 53. x. 337.
ſecreto, j. 95.
ſecreta teda, ii. 91.
ſecreta domus, i.j. 113. animi, vi. 190. ſecreta nota Bonæ Deæ, vj. 313. nouercæ, vi. 402. ſecreta palatia, ix. 23. murmura, x. 89.
ſectæ eidem incumbere, xiv. 122.
ſecula, iiij. 68.
ſecum, iii. 64. 75. vi. 468. xiii. 91.
ſecunda, viii. 253. x. 63.
ſecundi, ix. 107.
ſecundæ, ix. 31. x. 247.
ſecundo, xvi. 3.
Secundi, vii. 204.
ſecuris, x. 59. legum, viii. 268.
ſecures, xii. 61. hebetes, viii. 137.
ſecurus, i. 162. vi. 62. xiv. 213.
ſecura, x. 75.
ſecuram, viii. 70. ix. 144.
ſecuri, xii. 89.
ſecuros, iii. 196.
ſecutor, viii. 210.
ſecutus j. 164.
ſed, ii. 45. iii. 92. 232. v. 61. &c. viij. 72. ſed ille, x. 164.
ſedes præclara, xii. 71.
ſedem, iii. 2.
ſedet, j. 96. ii. 120. iii. 265. v. 100. viii. 190. x. 161. 333. xi. 193.
ſedebat, iiii. 74.
ſediſti, vii. 223.
ſederet, ibid.
ſedit, viii. 63.
ſedeat, vi. 263. x. 213.
ſedeant, iii. 155.
ſedens, vii. 127. 152.
ſedentis, x. 93.
ſedentes, vii. 43.
ſeditione, ij. 24. domeſtica, xv. 64.
ſeges, vii. 103. vicina videtur maior & melior, xiv. 143.
ſegmenta, ii. 124.
ſegmentatis. vi, 89.
ſegnipedes, viij. 67.
Seianus, x. 90. ingens, x. 63. ſpectandus, 67.
ſeiano, x. 89.
ſeianum, x. 76. 104.
ſeioque, iiij. 13.
ſeireta nullam, xiv. 19.
Seleuco, x. 211.
ſella, vii. 142. alta, iij. 136.
ſellam, j. 124.
ſemel, iij. 134. iiij. 143. v. 141. vj. 520. xiij. 142.
ſemenſtri, vij. 89.
ſemeſum, v. 166.
ſemianimum, iiij. 37.
ſemiramis pharetrata, ij. 108.
ſemita, x. 363.
ſemivir ingens, vj. 512.
ſemper, j. 1. 13. iij. 104. vi. 109. 177. 267. 273. 363. 379. 451. x. 73. 244. 297. xiii. 190. xiv. 14. 205. 267. 268. &c.
ſemperque, xiv. 118.
ſenatori, vi. 82.
ſenatus ſacri, xi. 29. noſtri, xi. 77.
ſenatu damnato, viij. 93.
ſeneca, v. 108.
ſenecę prædiuitis, x. 16.
ſenecā quis dubitet præferre Neroni, viij. 212.
ſenectæ ſacræ, xiij. 59.
ſenectus infeſtata, j. 144. prima & recta, iij. 26. iucunda, iiij. 81. multa, v. 34. nuda, & facunda, vii. 35. non intellecta, ix. 129. tuta, ix. 139. ſecura, x. 75. plena malis, x. 190. metuenda, xi. 45. pretioſa, xiij. 214. longa & ceruina, xiv. 251. cum nobilitate eſt prodigiū, iiij. 97.
ſenex, iii. 117. xiv. 57. 181. phanaticus, ii. 112. vicinus, xiij. 195.
ſenis, iiij. 19. vi. 621.
ſenem, xiv. 4.
ſenum facies vna, x. 198. læue caput, trementia membra, &c.
ſenibus, vi. 159.
ſenior, vi. 215. 586.
ſeneſcit, vii. 51.
ſeneſcant, x. 245.
ſenuerunt, vj. 59.
ſenonumque minores, viij 234.
ſententia, ij. 62. viij. 125. digna viro, iiij. 136. prima, vi. 497. digna, xiv. 205.
ſentina grauis, vi. 99.
ſentire, xii. 98. xiii. 3. 238.
ſentio, vij. 56.
ſentit, ii. 153. vi. 361.
ſenſit, xiv. 311.
ſenſerat, vi. 116.
ſentiat, x. 215.
ſentirent, xv. 42.
ſenſerit, xv. 90.
ſenſus, xv. 133. communis, viii. 73. animi, x. 240.
ſenſum à cæleſti demiſſum traximus arce, xv. 146.
ſeparat, xv. 142.
ſepta, v. 81.
ſeptem, i. 94. xii. 59.
ſeptembris, vj. 516.
ſeptembri medio, xiv. 130.
ſeptenis horis, vi. 182.
ſeptimus, xv. 44. ſeptimus annus, xiv. 10.
ſeptima lux, xiv. 105.
ſepulcri, vi. 230.
ſepulcris fata ſua ſunt, x. 146.
ſequitur, iii. 245. 250. vi. 100. x. 73. 117.
ſequiturque, j. 121.

Digitized by Google

ſequuntur, x. 58.
ſequat, xii. 86.
ſequatur, xiii. 90.
ſequantur, iiij. 135. xiv. 39.
ſeram, vi. 346.
ſerenum, vij. 179.
ſereno, xiij. 228.
ſeres, vi 402.
ſergiolus, vi. 105.
ſergius, vi. 112.
ſeria, xi. 93.
ſeripho, x. 170. parua, vj. 563.
ſermo, ii. 14. viij. 38. promptus & Iſæo torrentior, iii. 74. pudicus, vj. 193.
ſermonem indocti, iii. 87.
ſermone, vj. 186. rotato, vj. 448.
ſermones, x. 88. xiv. 152.
ſero, j. 169.
ſerpens. vj. 137. longus, vi. 431. vnius, viij. 214. Heſperidum aut Ponticus, xiv. 114.
ſerpente, xiv. 74.
ſerpentum, xv. 159.
ſerpentibus, xv. 3.
ſerrata frigida, v. 23.
ſerraco veniente, iii. 255.
ſerrano, vij. 80.
ſerta, ix. 128.
ſertáque, xii. 84.
ſertorius, vi. 142.
ſeruare, ij. 7. vi. 653. xj. 83. xiv. 262.
ſeruas, ix. 54.
ſeruat, iiij. 60. vij. 138.
ſeruant, xiv. 101.
ſeruantur, xiv. 304. ab illis, viij. 258.
ſeruabat, iii. 206. iiij. 59. 111.
ſeruabant, iij. 207.
ſeruauit, iii. 136. ix. 80.
ſeruet, xix. 113.
ſeruata, vi. 452. xii. 6.
ſeruatæ, xi. 71.
ſeruatum, iiij. 68. x. 286.
ſeruato, xvi. 16.
ſeruus, vi. 222. viii. 266. ix. 45. x. 42.
ſerui, vi. 219. 279. vii. 141. ix. 103. 120. 123. x. 87.
ſeruo, j. 93. vi. 219. lambenti, ix. 5.
ſeruum talem, viii. 179.
ſeruorum, iii. 167. vi. 331. x. 234. xij. 116. xiv. 16. 306. ſeruorum ventres, xiv. 126.
ſeruis, vi. 330. vii. 201. cultis, iij, 189. ſuperbis, v. 66.
ſeruos, vi. 510. xj. 189.
ſeruitij longi tempora perdita, iij. 125.
ſeruulus vnus, xiv. 67. infelix, iij. 253.
ſeruilia, x. 319.
ſeruire, vij. 41. x. 184. xij. 106.
ſeruiret, iiij. 38.
ſeſtertia, i. 62. ij. 117. iiij. 29. 16. vii. 186. quinque, ix. 41. intercepta decem xiii. 71.
ſetæ duræ, ii. 12.
ſetinnm, x. 27.
ſetinis montibus, v. 34.
ſeu, vij. 237. viij. 26. ix. 2. &c, x. 231. ſeu tu, xj. 32.
ſeueri, ij. 131.
ſeuerum, xiv. 110.
ſeueros, xj. 91.
ſex, iij. 203. vij. 166.
ſex millibus, iiij. 15.
ſexaginta annos, xiij. 17.
ſexageſimus annus, xiv. 167.
ſextus & octogeſimus annus, vi. 192.
ſexta, j. 64. vii. 160.
ſextam, xi. 206.
ſexcentis, vii. 178.
ſextarius, vi. 426.
ſexte. ij. 21.
ſexus, vi 134. alterius, vi. 340 167.
ſexum, vj. 647.
ſexu, ij. 48, vi. 253.
ſi, ij. 6. 43. 76. 123. iij. 223. &c.
ſi quid, xiv. 50.
ſi vis, ij. 69.
ſibyllæ, iii. 3. viij. 126.
ſic, iij. 194. 308. viij. 58. 74. xiii. 191. &c.
ſic igitur, xii. 78.
ſicanibris ioruis, iiij. 147.
ſiccat, v. 100.
ſiccabis calicem, v. 47.
ſiccentur, xvi. 27.
ſiccatum frigore, xi. 75.
ſiccato, xiii. 44.
ſiccandam, iij. 32.
ſiccus, vij. 119.
ſicca, xv. 122.
ſiccum iecur, j. 45.
ſicci, xi. 82.
ſiccæ, viii. 35. ix. 12.
ſiccis. vi. 400. xiii. 212.
ſicula aula, vj. 485. coniuge, xiii. 50.
ſiculo, v. 99.
ſiculi, vii. 236.
ſiculos, ix. 150.
ſicut, ij. 79. vi. 65. 107. vii. 204. x. 90. xv. 98.
ſicyone alta, iij. 69.
ſidus, vij. 200. triſte Saturni, vi. 568.
ſidere, xii. 103. ſecundo, xvj. 4.
ſidera, vii. 195. ix. 33. xi. 63. ſidera teſtes, viii. 149.
ſidera contenta paucis numilibus quondam, xiii. 47.
ſideribus dubiis, v. 22.
ſignare, viij. 142.
ſignabat, ix. 76.
ſignabit, iij. 82.
ſignent, iij. 271.
ſignatæ tabulæ, ij. 119.
ſignatam, xiv. 132.
ſignator, j. 67.
ſignatotibus, x 336.
ſigninum, xi. 73.
ſignum, v. 164. ſpectabile, viij. 110.
ſigna, viij. 22. xv. 157. nuda & candida, iij. 216.
ſignorũ comitem, xvi. 55.

Digitized by Google

ſignis, xvi. 17.
Signiſque Myronis, viij. 102. ſuis, xiv. 307.
Silinus, viij. 27.
Silet, vj. 238.
Silent, vij. 169.
Siluit, iii. 304.
Silicem, iij. 272. atrum, vj. 349.
Siliginis coctæ, vj. 471.
Siligine molli, v. 70.
Siliquas, xj. 58.
Silua, iii. 16. horrida, ix. 13.
Siluarum, j. 155. vij. 58.
Siluas habitatas, xv. 152.
Silueſtrem, vj. 5.
Siluano, vj. 446.
Siluro putri, xiv. 132.
Siluros, iiij. 33.
Simia, viij. 214. x. 195. innoxia, xiii. 156.
Similis, v. 131. vi. 7. 652. viij. 270. xii. 29. xv. 160.
Similiſque, xj. 192. xij. 10.
Simili, xiij. 135.
Similem, ij. 6. viii. 271.
Similem tibi xiv. 51.
Similes, ij. 33. iij. 177. xv. 131.
Simillimus, viij. 53.
Simillima, vj. 164.
Simplex, j. 92. vj. 234. 326.
Simplicibus, iij. 192.
Simplicitas, j. 153. ij. 18. xiij. 35. vxoria, vj. 206.
Simulacra, xi. 104. nitentia, xii. 88.
Simulat, vj. 271.
Simulant, ij. 3.
Simulabitur, vi. 323.
Simultas verus atque antiqua, xv. 33.
Sinciput flebile, xiij. 85.
Sine, vii. 207. viij. 104. x. 209. xiij. 52. xiv. 69. xx. 54.
Sine cæde, x. 112.
Sinis, viij. 153.
Sinebant, vj. 288.
Siniſtra xiv. 1.
Siniſtri, vj. 256.
Siniſtro, x. 129. more, ij. 87.
Sinus, i. 150. iiij. 41. vij. 111. ix. 55.
Sinu, vj. 606.
Sinus auaritiæ, j. 88.
Sinus tuti, xij. 81.
Sipario, viij. 186.
Siphonibus longis, vj. 309.
Siquando, viij. 80. xii. 23.
Siquidem, vi. 620. xii. 107.
Siſtro irato, xiij. 93.
Sities, v. 60.
Sitiens. vi. 425.
Sitiente, j. 70. xii. 45.
Sitis, xiv. 318.
Sitis famæ, x. 140.
Siue, x. 211. 322. xj. 28.
Socius, x. 254.
Sociorum, viij. 136. inopum, viii. 89.
ſociis, viij. 108. florentibus, viii. 99.
ſocios, x. 222.
ſocialibus, v. 31.
Socratici penates, xiv. 320.
Socraticos cinædos, ij. 10.
ſocru, vj. 231. ibidemque de ſocrus improbis moribus.
ſodales, xi. 190.
ſordes, vj. 280.
ſol, iii. 316. ſeptimus, xv. 44.
Solis radios, xiij. 78.
Solem algentem, vii. 183. vernum, xi. 203. ſtridentem, xiv. 280.
ſole, xij. 70. primo. ij. 133.
ſolibus, iiij. 43.
ſolatia, xiij. 120. inuidioſa, xiij. 179.
ſolatur, vj. 383.
Solea, vj. 611.
Soleo, ix. 138.
ſolet, iij. 286. vj. 414. vij. 131. viij. 48. xj. 10. 185. xiij. 103. xiv. 266.
ſolebas, ix. 25.
ſolebat, iiij. 32. v. 44. 108. viij. 245. x. 33. xi. 115.
ſolebant, xij. 107.
ſoleat, vij. 54.
ſolitus, v. 105. x. 180. xiij. 153. xiv. 129.
ſolitum, viij. 142. xv. 127.
ſoliti, ij. 92. xiv. 100.
ſolito, xi. 88.
ſolitoque, vi. 486.
ſolida, xj. 205.
ſolidæ, v. 68.
ſolidam, v. 13.
ſolidum, x. 176.
ſollenne, xj. 192.
ſollemnibus magnis, x. 259.
ſollers, ix. 65.
ſollicitemus, xvi. 28.
ſolicitent, ix. 37.
ſollicitus, v. 20. xiii. 67.
ſolœciſmum liceat feciſſe marito, vj. 455.
Solonis iuſti vox facunda, x. 274.
ſolſtitia octogeſima, iiij. 93
ſoluitur, vj. 73.
ſoluunt, xiv. 199.
ſoluet, viij. 154.
ſoluite, xiv. 292.
ſoluat, viij. 50.
ſolueret, ij. 33.
ſoluta, xiii. 116.
ſolutum, ix. 79.
ſolus, iij. 122. vii. 2. viij. 250. xi. 52. xiv. 159. xv. 26.
ſola, iij. 201. viii. 20. xii. 113.
ſolâque, iiij. 3.
ſolum, iiij. 6. v. 110. vii. 114. x. 189.
ſolam, viij. 157. xiv. 107.
ſolo, ii. 58.
ſoli, ix. 93.
ſolis. xi. 108.
ſolis maribus, ij. 89.
ſolos, xiv. 104. xv. 37.
ſolum vertere. xi. 49.
Solymarum, vj. 543.
ſomnique, vi. 289.
ſomni alti, vi. 415.
ſomnóque, vi. 423. alieni, vi. 477.
ſomno, iii. 56.
ſomnum, iii. 234. 238. 242. v. 19. xiv. 222.

ſomnum rixa facit, iij. 282.
ſomnis, xiii. 212.
ſomnos rutos, xv. 154.
ſomnia, vi. 546.
ſonare, xv. 51.
ſonat, iij. 91. 262. xi. 142.
ſonat grande, vi. 516.
ſonant, vj. 68. ſonant magna, vii. 108.
ſonabat, j. 25. x. 226.
ſonu t, vi. 559.
ſonantem, vj. 92.
ſonus, x. 78.
ſonoram nubem, xiii. 167.
ſoph ſtæ pluſes, vij. 167.
Sophocleo hiatu, vi. 635.
ſoporem breuem, xiij. 217.
Soræ, iii. 223.
ſorbere, xiv. 255.
ſorbeat, vi. 306. j. 140. v. 21. minima, xiv. 124.
ſororis, vj. 85. x v. 284.
ſorori, vj. 211. vj. 257.
ſororem vj. 565.
ſorores duæ Aſtreæ, vi. 20.
ſororibus, v. 151 x. 242.
ſortis eiuſdem, xij. 25.
ſorteis, vi. 582.
ſorteſque, j. 82.
ſortitus, viij. 179. xiij. 49.
ſortita, vj. 504.
ſortiti, xiv. 96. xv. 144.
ſoſpes, xiij 178.
Soſtratus, x 178.
ſpado, vj. 375. xiv. 91. tener, j. 22.
ſpargere, ix. 84.
ſpargat, vj. 527.
ſpargatque, vii. 180.
ſpargenduſque mero, xij. 8.
Spartana chlamys, viij. 101.
ſpartani, viij. 218.
Spartano cuidam, xiii. 199.
ſpatium, iii. 269. vi. 581. 604 x. 188. admirabile, iij. 35. ſpatium vitæ extremum, x. 358.
ſpatia vitinia, x. 275.
ſpatioſum, iiij. 132.
ſpecie, x. 310. virtutis & vmbra, xiv. 109.
ſpectaculo, vi. 61. viii. 205. xi. 191.
ſpectare, i. 56.
ſpectat, viij. 190.
ſpectant, iiij. 64. vi. 651.
ſpectes, v. 120. xiv. 258.
ſpectet, vj. 39.
ſpectent, xj. 199. 201.
ſpectentur, xiij. 172.
ſpectantia, xv. 147.
ſpectantibus, ij. 147.
ſpectatos, vj. 370.
ſpectandus, x. 67.
ſpectanda, vi. 22.
ſpectandaque, xi. 35.
ſpectabile, viij. 110.
ſpeculatibus latis, iiij. 21.
ſpeculum. ij. 99. 103.
ſpelunca frigida, vj. 3.
ſpeluncis, vj. 59.
ſpeluncas, iij. 17.
ſperare, j. 58. vj. 106. 387. v. 207 xiij 2 4. xiv. 6.
ſperat, iij. 266. xij. 120.
ſperant, xiv. 34.
ſperare. ix. 69.
ſperantibus, iii. 57.
ſpernatur, iiij. 4.
ſpes, j 134. v. 165. ix. 125. 134. 147. nulla, vi. 2. vlterior, 30.
ſpes vitæ, xij 70. lucri, xiv. 278.
ſpem, vj. 330.
ſpicula Cithæri vatis, xiij. 79.
ſpirat, vi. 462.
ſpirant, ii. 41. vii. 171.
ſpita, viii. 208.
ſpiranteſque crocos, vij. 208.
ſpoliare, xiv. 237.
ſpoliet, iii. 302.
ſpoliatis arma ſuperſunt, viij. 124.
ſpoliator, j. 46.
ſpolium, ii. 100. 106.
ſpolia occulta, viii. 107.
ſpolijs, vi. 232.
ſpondere, xiii. 232.
ſpondet, vi. 547. vii. 134.
ſponſus, iii. 111.
ſponſæ turpes, j. 78.
ſponſalia, vj. 25.
ſponſio audax, xj. 200.
ſponte tamen, xiv. 107.
ſportula, i 95. 118. 128 iij. 249. x. 46. vocalis, xiij. 33.
ſpreti, vj. 226.
ſpumat aper, v. 115.
ſpument, vj. 303.
ſpumanti, ix. 35.
ſpumantibus, xiij. 14.
ſpurcos. vj. 602.
ſqualenteis, viij. 17.
ſqualidus, xj. 80.
ſqualida, ix. 25.
ſqualorémque rei, xv. 135.
ſquamæ, iiij. 25.
ſquilla, v. 81.
ſtagna. xii. 81.
ſtaminis albi, xii 65.
ſtamine, ii. 55. nimio, x. 252. nondum abrupto, xiv. 249.
ſtare, viij. 138.
ſtarique, iii. 290.
ſtat, vj 604 vii. 125. ſtat contra, iij. 290.
ſtabat, viij 100. xi. 118.
ſtetit, j. 149. vi. 389. xv. 91.
ſteterat, x. 239.
ſtabunt, vii. 226.
ſtans, vii. 152. xj. 170.
ſtantis, iij. 237.
ſtantem, j. 76.
ſtante, v. 65.
ſtantes, i, 156. vi. 291.
ſtanteis, viij. 3.
ſtantibus, vii. 11. ix. 131.
ſtatione, vi. 274.
ſtationes, xi. 4.
Statius, vii. 83.
ſtatua luſca, vii. 128.
ſtatuæ, x. 58.
ſtatuam triumphalem, viij. 143.
ſtatuámque, xiij. 119.
ſtemmata, vii. 1.
ſtemmare, viij. 40.
Stentora, xiij. 112.
ſtercore camelorum, xiv. 64.

ſterilis, v. 139. x. 145.
ſterilisque, vij. 203.
ſterili, vii. 49. xii, 97.
ſteriles, ij. 140.
ſterilem, vi. 595.
ſternitur, x. 355.
ſternuntur, xvi. 45.
ſterneret, vi. 5.
ſtatus humi, viii. 78.
ſtrata. ix. 52.
Sthenobœa, x. 327.
ſtertere, i. 57.
ſtigmate dignum, x. 183.
ſtillauit, iii. 122.
ſtillaret, v. 79.
ſtillantis, vi. 109.
ſtimulat, vii 20.
ſtimulante fame, xiv. 84.
ſtimulos, x. 329.
ſtipulare vij. 165.
ſtlataria purpura, vii. 134.
Stoicus, iii. 116. Cantaber xv. 109.
Stoica dogmata, xiij. 121.
Stoicidæ, ii. 65.
ſtomachus feruet, v. 49.
ſtomacho, vi. 100. xi. 128. ardenti, iii. 234.
ſtomachum laxare, iiii. 67
ſtragemque, viii. 252.
ſtrangulat, x. 13.
Stratocles, iii, 99.
ſtrepitu, ii. 52. vii. 157.
acerbo, xiv. 19.
ſtricto, v. 168.
ſtricto enſe, i. 165.
ſtridore, v. 159.
ſtrident, x. 61.
ſtridebat, iiii. 58.
ſtridentem, xiv. 280.
ſtridore catenæ, xiv 23.
ſtrigilibus vnctis, iii. 263.
ſtructor, xi. 136.
ſtructorem, v. 119.
ſtrumoſum, x. 309.
ſtudiorum, vii. 1.
ſtudiis, vij. 17.
ſtulta, j. 17. vi. 43.
ſtultum qui donet amico, xiv. 235.
ſtupet, xiij. 16.
ſtuduit, iiii. 119. xiii. 164.
ſtupeas, xij. 87.
ſtupidi, viii. 197.
Stygio gurgite, ii. 150.
ſuades, ix. 125.
ſuadei, xiv. 23.
ſuaſi, xiv. 225.
ſuaderet, xiii. 203.
ſuadendum, x. 330.
ſub, iii. 205 iiii. 82. 84. vii. 59. x. 69. &c.
ſub axe, xiv 42.
ſubducere, xi. 142.
ſub luximus, i. 15.
ſubductis columnis, viij. 77.
ſuberant, iiii, 60.
ſublimius, viij. 232.
ſub ecta, x. 56.
ſubit, ii. 50. vi. 418. xiv. 221.
ſubeunt, vii 34. animos xv. 33.
ſubeuntur, xvi. 2.
ſubeant, vi. 143. xiv. 202.
ſubeuntem, vi. 651.
ſubeunte, iii. 28.
ſubitura, iiii. 10.
ſubitus, i. i. 305.
ſubituſque, iiii. 133. ignis, xii 19.
ſubitum, vi. 65.
ſubiti, vi. 519. caſus, iii. 273.
ſubitas, i. 144. xiii. 167.
ſubito, iii. 169.
ſublata, v. 83.
ſubligar, vi. 70.
ſublimis, xi. 123. xii. 72.
ſublimem, x. 37.
ſublimia, vii. 28.
ſublimibus, iii. 269.
ſublimior, xi. 24.
ſubnectere iiij. 315.
ſubrepet, ix. 116.
ſubridens, ii. 38.
ſubſellia, vij. 45. 86. xvi. 44. magna, xvi. 14.
ſubſidere, vi. 410.
ſubſidant, vi. 198.
ſubſidiis aucti, xv. 73.
ſubſiſtere, xiv. 231.
ſubſtitit, iij. 11.
ſubſtringit, v. 432.
ſubterranea regna, ii. 149.
ſubtexit, vij. 192.
ſubtrahitur, vi. 649.
ſubuexit, v. 89.
Suburræ, iij. 5. v. 105.
Subura media, x. 156. feruenti, xi. 51. tota, xi. 141.
ſucceſſus, vij. 40.
ſucci crudi, xi. 76.
ſuccida, v. 24.
ſuccina pinguia, vi. 572. grandia, ix. 50.
ſuccingere, vi. 445.
ſuccinctus, iiii. 24.
ſuccincta, viii 162.
ſuccurrere, vj. 442.
ſudare, vi. 419.
ſudat, iij. 103.
ſudant, vi. 259.
ſudant præcordia, i. 167.
ſudauit, ii. 126.
ſudans, iiij. 108. x. 41.
ſudantibus, j. 28.
ſudoribus præcipuis, xiij. 220.
ſuetus, x. 231.
ſufferre, j. 29.
ſufficit, iij. 155. v. 7. vii. 53. ix. 66. x. 40. 168. xiii. 160. 193. xiv. 141. 172. xv. 169.
ſufficiunt, iij. 179. viii. 257. ix. 146. xi. 6.
ſuffecit, xiv. 319.
ſuffecerat, xiv. 298.
ſufficient, vii. 187. xiv. 300 329.
ſufficiat, xiv. 317.
ſufficeret, xv. 80.
ſuffecerit, x, 32.
ſufflamine multo, viii. 148. longo, xvi. 50.
ſudibus aſſiduis, vj. 248.
ſudes erectas, iiii. 128.
ſuffragia, x. 77. libera, viij. 211.
ſui, iij. 194.
ſibi, j. 140, iiij. 22. v. 148. vj. 175. 364. 456. 607. vii. 171. ix. 94. x. 41. xiii. 46. 241. xiv. 313, xv. 42. &c.
ſibique, x. 201.
ſe, j. 67. ii. 100. v. 22.

Digitized by Google

vj.143. x. 145. x. 79. &c.,
ſeque. vii 34.
ſeſe, ij. 165. iij. 231. xiii.
16.
ſuillam humana carne nil
diſtare putant, xiv. 98.
ſuis ſicci terga, xj.83.
ſulco, xiv. 170.
ſulcum, j. 157.
ſulcis, xiv. 241.
ſulcos, vij. 48.
ſulfure, xiij. 145.
ſulfura, ij. 158. v. 48.
Sullæ, j. 16.
Sulmonenſi, vj. 187.
ſum, *vide Eſſe.*
ſumen mirabile, xi. 73.
ſumine magno lepus, xij.
138.
ſumere, iij. 105. vj. 118.
ix. 97. x. 99.
ſumit, ii. 124. iii. 67. 272.
ix. 19. xi. 23.
ſumitque, v. 127.
ſumitur, iij. 281. v. 90. xj.
264. 577.
ſumunt, ij. 84. vj. 275.
ſumſit, iii. 80.
ſumes, x. 26.
ſumet, ii. 70, viii. 152.
ſume, xiv. 326.
ſumito, viii. 134.
ſumas, ii 66. iii. 56.
ſumeret, xiii. 39.
ſumſerit, vj. 266.
ſumente, vi. 633.
ſumtis, xiv. 76.
ſumtos, xvi. 40.
ſumendas, xii. 61.
ſumtus, vii. 186.
ſumtu leuiori, vii. 77.
ſummitte caput, vi. 207.
ſummittat, vii 333.
ſummitteret, xii. 54.
ſummiſſa, i. 36.
ſummoueor, iii. 142.
ſummouet Euros, xiv.
186.
ſummoueant, j. 37.
ſumus, j. 117. vj. 99. xv.
35.
ſumma, vi. 368. vii. 155.
viii. 249. xiv. 218. xv. 85.
ſummum, vj. 422. viii.
83. xiv. 289.
ſummumque, vi. 531.
ſummi, i. 5. 38. ii. 104. 105.
vi. 544.
ſummo, i. 14. iiii. 46. x.
136. 147.
ſummam, iii. 79. iiij. 30.
xiii. 132. xiv. 323. peri-
turam, xi. 17. majorem,
xiii 74.
ſumma, xiv. 87.
ſummis, iii. 179. vi. 348.
645. viii. 112. x. 49.
ſummas, x. 91.
ſummula, vii 174.
ſuppellex, iii. 14. tudis, xi.
99.
ſuper, iii. 134. 240. xiij. 42.
xv. 28.
ſuper agmina, iii. 258.
ſuper cenam, xv. 14.
ſuperauerat, xii. 68.
ſuperibus, xii. 125. xiv.
282.
ſuperbi, vi. 523.
ſuperbo, vi. 179.
ſuperbum, viii. 71. xi.
129.
ſuperbis, v. 66.
ſupercilium, ii. 93. grande,
vi. 168.
ſupercilio; ii. 15.
ſupereſt, i. 35. iii. 27.
259. v. 73. vi. 354.
ix. 134. xi. 48. xiii.
109. 237.
ſuperſunt. viii. 124.
ſuperſit, xi. 205.
ſuperſint, viij. 184.
ſuperos contemnere re-
ſtes, xiii 75.
ſuperos, vi. 19.
ſuperuacua, x. 54.
ſuperuacui, xiij. 137. xvi.
41.
ſuperuacuam ii. 116.
ſupinus, iii. 280.
ſupina, viii. 201.
ſupinum, xiv. 190.
ſupino, j. 66.
ſupplicium, vi. 220.
ſupplicio, viii. 213.
ſupplicia digna, xv. 130.
ſuppoſitus, i. 98.
ſuppoſitumque, x. 176.
ſuppoſitos, vi. 601.
ſurda, vii. 71.
ſurdum xiii. 249.
ſurdo, xiij 194.
ſurgere, xv. 123.
ſuræ grandes, xvi. 14.
ſurgis, vii. 115.
ſurgit, vi. 528. vii. 100. x.
43. xi. 127. xii. 23.
ſurgitur, iiij 144.
ſurgebant, iiii. 70.
ſurgat, iij. 154. vii. 183.
ſurrexerit, xiv. 243.
ſurrepta, v. 151.
ſuſpectus, iii. 222.
ſuſpecta, x. 208. xii. 93.
ſuſpectumque, ix. 57.
ſuſpectis, xi. 186.
ſuſpendit, vi. 436.
ſuſpende, viii 230. ix. 85.
ſuſpicit, xiii. 123.
ſuſpirat, xi. 152.
ſuſurro tenui, iiij. 120.
ſuſtinet, iij. 93. iiii. 40.
xi. 122. xiv. 127.
ſuſtinuit. vi. 105. xv. 58.
ſutor, iij 294.
ſutoris, v. 46.
Sybaris colles, vi: 296.
Syenes porta, xi. 124.
Sympulum, vi. 342.
Syphacem victum, vi.
Sirma longum viij. 229.
Syrmata omnia, xv. 30.
Syriæque, vij. 169.
Syrus, iii 62.
Syrorum longorum, vi.
350.
Sytophœnix obuius vdus,
viii. 159. 160.

T.

TAberna Liparæa,
xiij. 45.
tabernæ, j. 105. ii. 42.
catenatæ, iii. 304.
Trabaca; x. 194.
tabula, ix. 41. xiv. 189.
tabulæ, ij. 219. caſus:
j. 90.
tabulam Sullæ; ij. 28.
tabula capaci; viij. 6.

Digitized by Google

tabulis, j. 68. iiij. 19. Parrhaſij. viij. 102.
tabulas, ij. 58. vi. 600. ix. 75. xij. 115. xiv. 55.
tabella, vj 557. crocea, vii. 23. digna, x. 157. votiua, xii. 27.
tabellæ aſſiduæ, blandæ denſæque, ix. 36.
tabellis legitimis, vi. 200. miſſis, vj. 233. fixis, xii. 100. lectis, xiij. 136.
tabellas, vj. 277. falſas, viij. 142.
tabulata, x. 106. tertia, iiij. 199.
taceo, xiii. 127.
taces, ix. 26.
tacet, vi. 458.
tace, ij. 61. viij. 97.
taceant, ix. 103. 106. 115.
tacendi libido, ij. 14.
tacitum, xiij. 209.
tacito, xi 185.
tacendæ, iiij. 105.
tacendis, iij 50.
tacitus, ix. 94.
tacitúſve, iij. 297.
tacita culpa, j 167.
tædia, vii. 34. magna, xj. 207. mille ferenda, xvj. 44.
tagus, xiv. 299.
tagi arena, iij. 55.
talenta mille, xiv. 274.
talis, ij. 156. xi. 207. xij. 103. xiij. 47.
tale, iiij. 22. xv. 14.
tale quid, xv. 115.
talem, ij. 69. iiij. 46. viij. 179.
tali, v. 172.
tales, viij. 202. x. 193. xij. 99. 180.
talia, ij. 19. 91. xii. 23. xiv. 150. 225.
talibus, xi. 42. 210. xv. 93.
talo nudo, vij. 16.
tam, quam, iij. 137. x. 5. 255. xiij. 7. &c.
tam grauiter, xij. 21.
tamen, j. 19. 97. 142. ij. 40. 115. 163. iij. 2. 98. 128. 243. 302. iiij. 11. 59. 69. 106. &c. v. 6. 15. 24. 72. vj. 25. 55. 58. 104. 124. 191. 197. 253. 286. 354. 358. 368. 412. 433. 556. 565. 568. 591. 613. 639. 659. vij. 17. 48. 93. 103. 135. 205. 216. 228. viij 47. 188. 195. 198. 2?7. 249. 255. 272. ix 38. 91. 107. x. 142. 154. 171. 240. xi. 25. 62. 234. 166. xiij. 177. 192 204. 219. xiv. 66. 93. 167. 226 xvj. 20 &c.
tanaquil, vj. 565.
tandem, iiij. 42. vj. 360. 424. 466. 563. xii. 75. xiij. 238. xiv. 163.
tandemque, iij. 174. xiij. 248.
tangunt intrepidi, xiii. 89.
tangat, xiv. 44.
tetigit, ij. 128. vij. 109.
tangens, xiv, 219.
tactum, ij. 93.
tanquam, iij. 47. 222. 308. iiij. 147. 148. v. 126. vj. 430. 499. 508. vij. 232. viij. 40. ix. 97. xiij. 67. 69. xiv. 111. 112. 243 xv. 174.
tanta, vj. 459. 500. vij. 84. 85.
tantum, ij. 127. iij. 289. iiij. 4. vj. 372. 594. x. 40. 231.
tantum, j. 1 131. 136. iii. 302. v. 164. vi. 656. viij. 31. 56. viij. 31. 240. ix. 134. 80. 238. xi. 37. 150. xiv 51. 159. 233. 278. xv. 118. 149. 166. xvi. 44.
tantum, quantum, iij. 143.
tantumdem, iij 298. x. 91.
tanti, iij. 54. iiij. 26. vj. 136. 177. 625. x. 97. 165. 343. xiij. 96.
tantine, v. 9.
tanto, iiij. 18. viij. 140. x. 140. xiv. 17. xv. 89.
tanto, xiv. 264.
tantis, vj. 160. xii. 114. xiv. 303.
tardus abdomine, iiij. 107.
tarda, x. 186.
tardúmque, xv. 4. 81.
tardos deſidia, iiij. 44.
tardas, xiv. 248.
tarde, vj 476.
tarentum madidum, vj. 297.
tarpeium, vj. 47.
tarpeio Ioui. xiij. 6.
tarpeiaque fulmina, xiij. 78.
tatio, xiv. 160.
taurus piget ipſa mole, xii. 11.
tauro admoto, viij. 82.
taurea, vi. 491.
taurica inuentrix nefandi ſacri, xv. 116.
tauromenitanæ rupes, v. 92.
tecum, j. 168. iij. 276. 293. vj. 34 viij. 39.
teda, j. 55. ij. 91. latiſſima, xii. 59.
tedis, ij. 158.
tegi, xiv. 186.
tegit, xi. 158.
tegitur, j. 170. v. 155.
tegunt, xvi. 48.
texit, vi. 44. viij. 43.
tegant, ix. 105.
tectoria prima, vj. 466.
tectum, vi. 304.
tectum aliud Laribus cōiungere noſtris, xv. 154.
tecto, iij. 211.
tecta, xi. 289. collapſa, viij. 77.
tectorum, iij. 8.
tectis ſublimibus, iij. 269.
teges occulta, ix. 101.
tegetis, v. 8. hibernæ, vij. 218.
tegetem, vi. 117.
tege, ix. 140
tegmen, vj. 257.
tegula ſola, iii. 202.

Digitized by Google

Teireſias, xiij. 149.
Telephus, j. 5.
Teli vice, xv. 35.
tela, x 164. xv. 65. Deorũ, xiij. 232.
Tela, xiv. 61.
Telotum, xiij. 83.
Telamonem, xiv. 214.
Teleſine, v j 25.
Tellure, iij. 89.
Temerarius, v. 128. xiv. 275.
Temeraria, v. 101.
Temetum, xv. 25.
Temone, x. 135. Britanno, iiij 126.
Tempero, iij 287.
tempeſtas poetica, x j. 24. proxima cura grauiore timetur, xii. 228
Tempeſtate, vj. 26. vij. 164. xij. 6, mea, iiij. 140. picta, xiv. 302.
Tempeſtatibus, xv. 20.
templum, xiij. 219
templi veteris, xiij. 147.
Templo, j. 123. viij. 143. ix. 24. xiij. 205.
Templa, xv. 42.
Templorum majeſtate, xj. 111.
templis, xij. 7. xiij. 37. cunctis, x. 23.
Templiſque, viii. 233.
Tempus, ij. 125. viij. 150. xvj. 49.
temporis, vij. 99. ix. 125.
Tempore, iij. 53. 102. iiij 135. v. 22. noſtro, iiij. 125. xv. 68. longo, ix. 16. xj 152. diuerſo, x. 263. omni, xj 144. menſæ, xiij. 211. feſto, xv. 38.
tempora, ii. 38. iij. 124. vj. 570. x. 254. adoperta, viij. 145. proſpera, xii. 62. ſæuitiæ, ii j. 151. illa viderunt, xj. 118. cenæ, xiv. 130. vitæ longa, xiv. 157.
temporibus, vi. 644. xiij. 29. ditis, iiij. 80. x. 35.
Tenax iuſtitiæ, viij. 25.
endit, x. 154.
Tenditur, vj. 425.
tende, vj. 52.
tenſum, vij. 117.
tenſo folle, xiv. 281.
Tenebræ denſæ, xii. 18.
Tenebras, iij. 225.
teneri, xv. 158.
ten. t, ij. 99 v. 31. 39. vi. 382 453 v j. 50. 51. x. 41. 154. xvj. 54.
Tenent vj. 70.
Tenentur, iij. 306.
Teneat, i 61 vi. 657.
Teneb t, xiv 297.
Teneam, v. 58. xiij. 94.
teneat, j. 23 31
tenentis, iij. 89. xiv. 63.
tener, i. 22, v. 70. vj. 382.
Tenerum, viij. 16. ix. 46.
teneræ, ij. 8.
Teneris, xij. 39. xiv. 215.
Ten ate, x. 305.
Tenta, vij. 175.
Tentes, iii. 297.
tentarent, vij. 5.
Tentaueris, v. 125.
Tentigine, vj. 128.
Tenty a, xv. 35. vicina, xv. 76.
tenuis, xiij. 7.
Tenue, ix 31
tenuem vij. 207.
tenuia, j 35. ij. 193. iiij. 110. 132. vi. 279 540. 658. vii. 145. ix. 138. xv. 21.
tenui rima, iij 97.
tenuique, vij. 48. 80.
tenues, iij. 163. 227. viij. 110. xv. 101.
Tenus crure, vi. 445.
tepenti, x. 149.
ter, vj. 522. 660. xi. 86.
Ter decies, xiv. 28.
Terea, Fauſti, vii. 12.
terga, iiij. 128. xiij. 16. xv. 75. ſuis, xi. 82.
tergeat, xiv 62.
tergens brachia, xiij. 44.
tergo, j 6.
terit, ix. 4.
Terpſichorem, vij. 35.
terra malos homines nũc educat, atque puſillos, xv. 70.
terraque, xiv. 222.
terræ apertæ, vij. 103.
terræque parenti, viij. 257.
terræ tuberna, xiv. 7.
terram, ij. 130. iiij. 10. vj. 428. xi. 164. xv. 92. 147.
terram tenuem & ſine põdere, vij. 207.
terra, xv. 139. Memphitide ſicca, xv. 122.
terris, ij. 25. vj. 2. 164. viij. 37. x. t. 279. xiij. 126. xv. 86.
terras, iiij. 83. vj. 410. xiij. 216.
terretur, xiv. 285.
terribiles Cimbri, xv. 114.
tertius, xiij 75.
tertius Cato, ij. 40.
tertia, ij. 60. v. 17. xiv. 326.
teſſellæ, xi. 132.
teſſera vilis frumenti, vij. 174.
teſta, iii. 270. alta, iiij 131. rapta, vj. 513.
teſtæ veteris, v. 35. pictæ, xv. 128.
teſta illa, xiv. 311.
teſtarum, xj. 170.
teſtantur, xii. 27.
teſtandi libertas eſt lenonibus atque laniſtis, vi. 216.
teſtandi ius ſolis militibus, viuo patre datur, xvi. 51.
teſtamentum ingens, vj. 548.
teſtamento, xiij. 121.
teſtamenta, j. 37.
teſticuli. vi. 338.
teſticulorum, xii. 36.
teſticulos bilibres, vj. 371. pudillares, xi. 157.
teſtis, vi. 220. ix. 77. teſtis ambiguæ, viij. 80. falſi vendere periuria, xiv. 218.
teſtiturato credere, v. 5.

teſtem, ij. 76. xiii. 198. xvi. 29. ſanctum, iii. 137. falſum, xvi. 32.
teſte, x. 70. macito, vi. 135. nullo, xv 26.
teſtes ſuperos contemne-re facile & pronum eſt, xiij. 75.
teſtudo, xj. 94.
teſtudine tota, vj. 380. lata xiv. 308.
teſtudineo, vi. 80.
tetrum, iii. 265. x. 191.
teterrima vultu, vi. 417.
teucrorum proles, viii. 56.
teutonico curru, x. 282.
textoris, ix. 30.
thaida, iii. 95.
thaletis ingenium, xiij. 184.
theatrum omne, xi. 4.
theatri pleni, x. 128. magni, x. 213.
theatro herboſo, iij. 173 vacuo cluæſque, vi. 68.
theatra nulla, xiv. 256.
thebe vetus obruta, centum portis, xv. 6.
thebarum portæ, xiii. 27.
thebas, vii. 12 xiv. 240.
thebaidos, vii. 83.
themiſon, x. 221.
Theodori, vii. 177.
Thermæ, xj. 4.
Thermarum, viii 168.
Thermas, v.i. 233.
Therſites, viii. 269. non poſcit loricam Achillis xj 31.
Therſitæ, viiij. 272.
Theſeide, j. 2.
Theſſala philtra, vj. 609.
Theſſaliæ campis, viij. 242.
thoraca viridem, v. 141.
Thraſea, v. 36.
Thraſylli, vj. 575.
Thraſymachi exitus, vij. 204.
Thrax, iij. 79.
Thraces, vi. 402.
Thracum volucres, xiii. 167.
Thyeſtæ, viij. 228.
Thyle, xv. 112.
Thymele. i. 36. ruſtica, vj. 66.
Thymeles zelotypus, viij. 197.
thyrſumque, vj. 70.
thyrſum nunc, vii. 60.
tiara poſita, x. 267.
Tiberim, iii. 62. xiv. 202.
Tiberi, vj. 522. vii. 121.
tibia. vi. 313.
tibicina, ij. 90.
tibicine, iii. 63. tenui, iii. 193. nigro, xv. 49.
Tiberinus, v. 103.
Tiberinum, viii. 265.
Tiburis proui, iii. 129. arces, xiv. 87.
Tiburtino agro, xi. 65.
Tigillinum, j. 155.
tigillo conducto, vii. 46.
tignum, iii. 246.
tigris, viij. 36. agit rabida cum tigride pacem, xvi 163.
tigride orba peior, vi. 270.
timeo, x. 84.
timeri, iii. 113.
timet, i. 35. iij. 190. xv. 119.
timetur xiij. 227.
timemus x. 4.
timent, vi. 95.
timuit, iij. 190.
timebis, v. 171. x. 20.
time, x 26.
timeam, j. 103.
timeas, iij. 310.
timeat, vi. 51.
timeret, vi. 17. xj. 92.
timendus, iiij. 153.
timendas, ii. 31.
timidus, vj. 632.
timidum, vj. 523.
timor, i. 85.
tinca, vii. 26.
tintinnabula, vi. 440.
tironem paruulum, xvi. 3.
tirunculus, xi. 143.
Tirynthius, xj. 61.
Tiſiphone, vi. 29.
Titan, xiv. 35.
Titannida pugnam, viii. 132.
Titio, ſcioque li ij. 13.
titubantibus, xv. 48.
tituli, viii. 241. cupido, x. 143.
titulum, vi. 123.
titulumque, v. 34.
titulo, vi. 230. xi. 86.
titulis, v. 109. viii. 69.
titulos, j. 130. xiv. 291.
toga, i. 119. nocturna, x. 8. ſordidula & rupta quantum nominis contulerit Ciceroni, viij. 240.
togæ, ix. 29. pictæ, x. 38.
togam, ij. 70. xi. 204. ſumit, iij. 172.
togatus, iij 127. xvj. 8.
togati, vii. 142.
togatæ turbæ, i. 96.
togatas, i. 3.
tolerabile, vi. 613. vii. 65.
tolerant, vi. 592.
toleranda, vi. 184.
tollere, vi. 38.
tolli, ij. 101.
tollis, ix. 84.
tollunt, xiij 147.
tolluntur, vi. 154.
tollet, xiv. 247.
tolle, vj. 169.
tollite, ix. 105.
tollas, viij. 122. x. 242.
tollatur, vi. 363.
tollentibus, j. 81.
tonacula diuina, x. 355.
tonat, xiii. 224. xiv. 295.
Tonantem totum conflare xiii. 153.
tonitrua optata, v. 116.
tondente, x. 226.
Tongilli, vii. 130.
tonſi, xi. 149.
tonſoris, vi. 372.
tonſore, vi. 26.
tophum, iij. 20.
tormentum, ij. 137.
tormentis, vi. 209.
torpentis. iiii. 43.

torpente, x. 203.
torquere, xv. 64. iaculum, v. 154.
torques, v. 26.
torquet, vj. 623. xiv. 251.
torquetis. ij. 56.
torqueat, iij. 27. vj. 449. vmbras, j. 9.
torquentem, xiii. 165.
torquibus, xvj. 60.
torret, ix. 17.
torrens quantus, vj. 413. dicendi copia multis, x. 9. lactis, xiij. 70.
torrentem, iiij. 90. x. 128.
torrente, v. 104.
torrentior, iij. 74.
tortoque, xj. 70.
tortore, xiii. 195. vocato, xiv. 21.
tortoribus, vj. 479.
toruus, xiii. 50.
torua, vi. 642. x. 271.
toruum, ij. 36.
toruumque, viij. 155.
toruis, iiij. 147.
torum ſilueſtrem, vj. 5.
toro, xv. 43. meliore, iij. 82. toto, xiii. 218.
toris vacuis, j. 136.
tot, j. 137. ij. 32. 151. iij. 251. 274. iiij. 29. v. 60. vj. 440. 471. 502. vij. 188. 240. viij. 10. ix. 9. 54. 55. &c.
totidem, j. 94. vij. 225. xiij. 26. xiv. 13.
toties, j. 2. ij. 37. vj. 44. 94. vii. 214. ix. 2. x. 187. 250. xvi. 44.
totiens, vij. 166.
totus, ij. 79. viij. 226. xv. 110.
tota, v. 21. vi. 150. 380. viij. 19. ix. 13. 76. x. 18. xi. 141. xii. 109. xiij. 61. 173. 206. xiv. 61.
totum, iij. 209. vi. 424. 520. 524. xij. 128. xiij. 153. xiv. 322. xv. 80.
totius, viii. 135. xvi. 43.
totam, vi. 615. xiv. 94. vi. 597.
toto, iiij. 54. vi. 401. 474. viij. 86. xi. 24. 63. xiii. 218. xv. 55. 91.
toto collo, ij. 85.
totâ, viij. 206.
tota illa tempora, iiij. 250.
totis, viij. 255.
totos, j. 140. 150.
totas, xiv. 230.
trabeæ, x. 35.
trabeam, viij. 259.
trabibus magnis, xiv. 276. fractis, xiv. 296.
tractare, vi. 103. xiv. 254.
tractas, ix. 53.
tractemus, xvi. 7.
tractanda, iiij 80.
tractandum, xi. 28.
tractato, vi. 549.
tradit, viij. 72.
traditur, ii. 129.
traduntur, vj. 369.
tradunt, xv. 117.
traduntque, xiv. 34.
tradidit. xiv. 102.
tradat, vi. 239.
tradiderit, x. 299.
tradentur, v. 115.
traducit, vij. 16. viij. 17.
traducimur. ij. 159.
tragicæ, xii. 120.
tragico concubitu, ij. 29.
tragicos, xv. 31.
tragœdum, vi. 595.
tragœdo, vi. 74.
trahere, xiij. 108. xv. 151.
trahit, xj. 23. xiv. 37. 325.
trahitur, x. 99.
trahitis lanam, ij. 54.
traximus, xv. 146.
traxerat, iiij. 146.
trahat in ius, x. 88.
trahetur, taurus, xii. 11.
Trallibus, iij. 70.
tranquillæ vitæ, x. 364.
tranſducebat, xi. 31.
transfert, iij. 198. v. 43.
tranſlatus, iij. 169.
tranſire, ij. 351.
tranſeo, vi. 601. x. 293.
tranſi, iij. 114. vii. 190.
tranſierit, xiv. 11.
tranſilit, x. 152.
tranſiliet, xiv. 278.
tranſitus rhedarum, iij. 236.
tranſuerſa, vi. 482.
Trebius, v. 19.
Trebio, v. 134.
trechedipna, iij. 67.
tremere, v. 11.
tremerent, xi. 90.
tremens, vi 542.
trementes, ii. 94.
trementreis, vii. 245.
trementia membra, x. 198.
tremebunda, vi. 524.
tremulus, x. 267. xvii 56.
tremuli, vj. 613.
tremulo, xi. 164.
tremulumque, vj. 622.
tremulis, vj. 96.
trepidat, j. 97.
trepidatur, iij. 200.
trepidât & ad omnia fulgura pallent, xiii. 223.
trepidabis, x. 21.
trepidabit, viii. 152.
trepidantia, xii. 15.
trepidantem, viii. 250.
trepida, ix. 130.
trepidum, xiii. 106. xiv. 199.
trepidumque, xiv. 246.
trepidi, ii. 64. xiv. 20.
trepido, i. 36.
trepidam, iii. 139.
trepidoſque, x. 296.
trepidas, xiv. 24.
tres, ii. 28. vi. 143. ix. 90. xii. 95.
treis, v. 140.
tres domini, xiv. 169.
tria, v. 126.
tribus, i. 158.
tribui, ix. 39.
tribuat, x. 301.
tribunal, viii 127. x. 35.
Tribuni, i. 109. iii. 132. vii. 228.
Tribuno, i. 101. ii. 165. xi. 7.
Tribunis, iii. 313.

Digitized by Google

Tribunos, vij. 92.
tributa, iii. 188.
tridentem, viij. 203. xiij. 81.
trientem, iij. 267.
triginta, xij. 74.
tripedes, vii. 11.
Tripholinus ager, ix. 56.
triplicem, ix. 7.
triremis victæ, x. 135.
triſcurria patriciorum, viij. 190.
triſtis, j. 145. ii. 62. iij. 57. vi. 127. ix. 1. x. 136. xi. 153.
triſte, xiij. 49.
triſte habitu, xiv. 110.
triſtes, vi. 69.
triſtibus, ij. 9. vj. 388.
triſteis, vij. 3.
tritus, xiii. 10.
trito, viij. 66.
tritas, vi. 572.
triuiale, vij. 55.
triuio, vj. 411.
triumphali magniclarique iiij. 125.
triumpho ſimilis, xi. 192.
triumphum, vij. 161.
triumphos, vj. 168. pluteis viii 107.
triumphalem, viii. 144.
triumphales, 129.
Troia incolumi, x. 258.
Troianum, iiij 61.
Troica, viii. 221.
Troiugenæ, viij. 181.
Troiugenis, xj. 95.
Trojugenas, i. 100.
tropæis truncis, x. 133.
truces, xv. 125.
trulla aurea, iij. 108.
trunco corpore, xiii. 178.
truncoque, viij. 53.
trunca puppe, xii. 79.
truncis, x. 133.
trutina, vi 436.
Tryphern doctoris, xi. 137.
tu j. 142. ij. 61. 66. iii. 200 &c.
tunc, vi. 192. 640. 641.
tibi, ij. 42. iij. 51. 54. 288. v. 39. 52. 84. 127. vj. 200 206. vi. 278. &c.
te, ij. 21. 22. 38. 72. iij. 51. 275. v. 58. xiij. 8. &c. vos v. 52. 102. vi. 628. viij. 44. ix. 48. vobis, v. 51. 135. 136. vj. 265. viij. 126. vobis, viij. 181. &c.
tuba, j. 169. xv. 52. florali, vj. 250. communi, xv. 157.
tubarum, x. 214.
tubas, vj. 441.
tubicen, xiv 243.
tubera, v. 115. 118. terræ, xiv. 7.
Tuccia, vi. 64.
tueri, xiij 201.
tuetur, iij 201. xiv. 302.
tuendis, viij. 169.
tutus, iiij. 93. à frigore, xj. 146.
tuta ſenectus, ix 139.
tutum, iij. 109.
tuti, xii. 81.
tutæ, ij. 306.
tutos, xv. 154.
tutor, x. 92. bonus, viij. 79.
Tutela certa, xiv. 112.
Tullius, vij. 199.
Tulli pugnaci, v. 57.
tum, iiij. 65. &c.
tum quoque, x. 47.
tumes, iii. 293. viij. 40.
tumet, vj. 461.
tumentem, x. 309.
tumidaque, xiv. 282.
tumidum, xii. 162.
tumidæ mariſcæ, ij. 13.
tumidis, xvj. 11.
tumultu, vj. 419. maiore, xiij. 130.
tunc, ij. 30. 148. ii. 214. iiij. 28. 78. v. 116. vj. 111. 99. 122. 255. 270. 276. 316. 326. 341. 606. vij. 34. 96. 108. 111. 211. viij. 100. 131. ix 118. x. 89. 267. xi. 106. 110. xij. 53. xiij. 40. 107. xvi. 43. &c.
tundendum, vj. 377.
tunica, xiij. 122. Iouis, x. 38.
Tunica punire moleſta, viij. 235.
Tunicæ, viij. 207. albæ, iii, 179. ſartæ, iij. 254
tunicam, j. 93. lupinam, xiv. 193.
Tunicis, xiv 287.
tunicas, vj. 445. 476. 520.
tunicam Græci, ij. 143.
turba, vi. 196. Remi, x. 73. deorum, xiij. 46. meretrix, iiij. 62. ſalutatrix, v 21. omnis, vj. 438. lutulenta, vij. 131. barbara, xv. 46. victrix, xv. 81.
turbæ togatæ, j. 96.
Turbæ rixantis, xv. 61.
turbamque caſæ, xiv. 167.
Turba cedente, iii. 239.
turbat, xiij. 222.
Turbauit, vj. 8. xiv. 94.
Ture minuto, ix 137.
Tura dabo, xij. 90. pia, xiij. 116.
Turgeat ſacculus, xiv. 138.
Turgidus, ij. 145.
Turgida ij. 141.
Turnus, xv. 65.
Turniagro, xij. 105.
turpis, ii. 71. 112 vi. 130. xi. 174 175.
Turpe, iij. 168 vi. 188. 389. vij. 5. xi. 174. 175. xiv. 48.
Turpe putat, nil, vj. 456.
Turpem, turpis, vi. 241.
turpi luxu, vj. 299.
turpia, ij. 9. vij 139. cerdoni viij. 182.
Turpibus, xlv. 41.
Turpiſſimus, ii 83.
turpiter, vj. 97. viij. 169.
turris excelſæ, x. 106.
turrem, x. 110.
turre Collina, vj. 291.
Turribus iiſdem, xv. 158.
Turture magno, vj. 39.
Tuſca, vj. 186. viij. 180.
Tuſco, vi. 289. x. 74. catino, xj. 109.
Tuſcum, j. 22.
Tuſcis libellis, xiij. 62.

tyara, vj. 525.
Tydides, xv. 66.
tympano, iij. 64. plebeia, vi. 514. ceſſanta, viij. 176.
tyndaris, vi. 656.
tyrannus nullus, x. 307.
tyranni aute quid violentius? iiij. 86.
tyranno Bythyno, x. 162
tyranni pauci ſicca morte decedunt, x. 113.
tyrannis exulibus, viii. 261.
tyrannos ſæuos, vij. 151.
tyrannide ſæua crudaque, viij. 223.
Tyriuſque genialis, x. 334.
Tyrio, vij. 134. xij. 107.
Tyrias, vj. 246. lacernas. j. 27.
Tyrrhenum, v. 95.
Tyrrhenamque Pharon, xij. 76.
Tyrrhenos fluctus, vj. 92.

V

Vacat, j. 21. v. 8.
vacantem, viij. 118.
vacuus, x. 22.
vacua, iij. 96.
vacuúmque celebro, xiv. 57.
vacui, xv. 23. 100.
vacuo, v. 17. vj. 68.
vacuam, j. 124.
vacuis, j. 136. iij. 2. viij. 90. x. 102.
vadimonia, iij. 213. 298.
vadit, viij. 168.
vade, ij. 131.
vadas, xi. 205.
vadum, ij. 151.
Vagelli ſtatua, xiij. 119. declamatoris, xvj. 23.
vaginæ, v. 44.
vagitus primos, vij. 156.
vale, iij. 318.
valet, vj. 100. viij 71. x. 238.
valent, x. 144.
valeat, vi. 610. xiij. 120.
valeant, xv. 67.
valentius, xij. 68.
valida, xj. 5.
vallem, iij. 17.
valle, ij. 133.
vallibus, vij. 7.
vallum, xvi. 16.
vallo. xv. 120.
valuæ, iiij. 63.
valuis, ix. 98.
vanus, viij. 15.
vana, xiij. 137. xvj. 41.
vani, vj. 637.
vano, iij. 159.
vaniſſime, xiv. 211.
vapulo, iij. 289.
varia, xiij. 236.
variè, iij. 264.
Varillus, ij. 22.
variſcoſus. vi. 396.
vas, vij. 119.
vaſa ingentia, iij. 251. curta, & rimoſa, iij. 271. nouiſſima, vi. 355. minora. x. 101. aſpera, xiv. 62.
vaſcula pauca, x. 19. argenti pari, ix. 141.
Vaſcones, xv. 93.
vates, vj. 435. Pythia, xiij. 199.
vatis officium, xj. 114. Cirrhæi ſpicula, xiij. 79.
vati, vj. 583. vij. 93.
vatem egregium, vij. 53.
vatum, vij. 89.
vatibus, j. 18.
Vaticano monte, vi. 343.
vbera potanda, vj. 9. matris ducere, xij. 8.
Vberibus, vj. 273.
Vberior, j. 87. iiij. 20.
Vberius, xv. 118.
Vbi, ij 37. iij. 12. 119. 197. 289. 296. iv. 60. vj. 158. 339. vij. 155. x. 194. xj. 47. xij. 87. xiij. 173. xv. 5.
Vbicunque, iv. 55.
Vbique, j. 17. iij. 303. viii. 104. 238.
Vcalegon, iij. 199.
Vdus, viij. 159.
Vda, j 68.
Vdo, viij. 242.
vdis, x. 321.
Ve, vj. 265.
Vectari, vi. 576.
Vectetur, iiij. 6.
Vectoris, xij. 63.
Vehemens, ix. 11. xi. 34. xiij. 196.
Veheris, v. 55.
vehitur. iv. 21. vi. 350.
Vehunt, iii. 256.
Vexit. iij. 65.
vehetur, iij. 239.
Vehatur, j. 158.
Veiento, iij. 185. iv. 113. 123. vj. 113.
Vela, ix. 105. pendentia, vi. 228.
vela dare, xv. 127.
Velis ardentibus, xii. 22.
velare, vi. 390.
velari, vj 339.
velas, viij. 145.
velantes, xiv. 300.
Velamen, iij. 178.
Velaria, iv. 122.
Velificatus, x. 174.
velo ſuo, xii. 69.
Vellendas alas. xi. 157.
Vellus par, xij. 4.
vellere Tuſco, vi. 289.
velleta, ij. 55.
Velox, viij. 187. ix. 126.
Velocis, xiii. 98.
Velocius. xiv. 31.
Velut, j. 165. iiij. 59. v. 124. vj. 362. xiij. 216. 228.
Veluti, xi. 198.
Vena publica, vij. 53.
Venæque ſecundæ, ix. 31.
Venam. xiij. 125. mediam, vi. 46.
Venabula. j. 23.
Venafrano, v. 86.
Venator, iiij. 101.
Venatricis. xij. 80.
Venantur, xiv. 82.
Venale, viij. 62.
Venali, viij. 162.
Venales, xij. 102. xiv. 151.
Venalibus, iij. 187.
Vendere, iv. 33. viij. 194. xiv. 200.
Vendit, iv. 27. vj. 609. vij. 10. 135. vij. 128. 193.

Digitized by Google

Vendimus, v. 78.
Vendunt, vj. 546. vii. 136.
Vendes, vj. 212.
Vendet, xiv. 218.
vendat, vij. 10.
Vendat, v. 97. vij. 87.
Vendant, vij. 192.
Vendentis, vi. 379.
vendenti, 590.
Vendente, vj. 258.
Venefica, vj. 625.
Venenum coctum, vj. 132.
Veneni, ix. 100. emptor, viij. 17. mercatorem, xiij. 154.
Veneno, iij. 123. materno, vj 630.
Venena, vij. 169. plura, xiv. 173.
Venerabile, xiij. 58. xv. 143.
Venerantur, xv. 8.
Veneto, iij. 170.
Veniam indulge pueris, viij. 167. damus, xi. 174. dare, xv. 103.
Venis, iij. 292.
Venit, ij. 157. iiij. 81. v. 83. 98. vi. 424. vij. 110. 174. x. 18. 71. xi. 160.
Veniunt, vj. 158. 463.
Venerat, j. 111. ij. 166.
Veniam, ij. 19. 63. iij. 322. v. 42. vj. 534. 539.
Venies, xi. 61.
veniet, j. 160. iij. 243. v. 167. vij. 184. 185. viij. 49. x. 336. xi. 65. xiv. 277.
Venient, xiij. 102.
Venias, j. 98. vii. 29.
Veniat, j. 32. xvi. 27.
Veniant, vij. 156.
Veniſſet, iiij. 149. x. 258.
Veneris, xiij. 161.
Venerit, v. 144.
Veniſſe, vj. 476. x. 116.
Venientis, xj. 105. xiv. 65.
Veniente, iij, 255.
Venturo, xiv. 59.
Ventidius, vij. 199.
Ventidio, xi. 22.
Ventilet, j. 28.
Ventus fortior, xij. 67.
Venti Volcani, j. 9.
Vento, iij. 83.
Ventorum rabie, xiii. 225.
Ventris, xij. 34. 57.
Ventilat, iij. 253.
Ventoſa, xiv. 58. viij. 43.
Venter, iiij. 107. ix. 136.
uentris, xiv. 37. vacui furor, xv. 100.
Ventri, xv. 174.
Ventrem, vj. 124. xi. 40. trepidum, xiv. 199.
Ventre, v. 6. vi. 595.
Ventre lagenæ, xii. 60.
Ventres, iij. 167. ſeruorũ, xiv. 126. ſæuos, xiv. 149.
Ventriculum, iij. 97.
Venus ebria, vi. 300. læta vi. 569.
Veneris, iiij. 40. vj. 137. vii. 25. x 290. languentis, xi. 165. epiſtola, xvi. 5.
Veneri, ii. 31.
Venerem, x. 209.
Venete, x. 262.
Veneres, xiii. 34.
Venuſina lucerna, j. 51.
Venuſinam, vi. 166.
Ver, v 115. perpetuum, vii. 208. madidum. ix. 51.
Vere nimboſo, iiij. 88.
vernum ſolem, xi. 203.
Verbere ſurdo, xiii. 194. tenui, xv. 21.
Verbera, viii. 267.
Verberibus cruētis, x, 317.
uerberat, vi. 40.
uerbum j. 161.
uerba, vj. 455. libera, iiij, 91. dictata, vi. 390. regia laniſtæ, xi. 8.
uerborum, vi. 439. vij. 230.
uerbis, ii. 19. 110, xi. 170
uerboſa, x. 71.
verebor, ii. 21.
uergilio, vii. 69.
uergilium, vi. 434.
uerna Canopi, j. 26.
uernam, ix. 10.
uernula, v. 104. x. 117. xiv. 169.
uerpo ſolos, xiv. 104.
uerre pauimentum, xiv. 60
uerres ſacrilegus, viij. 106.
verri, ii. 26. iii. 53.
uerſare, viij. 67.
uerſamus, vii. 49.
uerſetur, xiv. 206.
uerſata, xiii. 218.
uerſus, vii. 38.
uerſu, vii. 86.
uerſibus, vij. 153.
uerſus ignotos, vi. 453. tales, xj. 180.
uertere ſolum, xj. 49.
uertitur, vj. 99.
uertant nigrum in candida, iij. 30.
uerterit, vii. 242.
uerſum, j. 79.
uerſo pollice, iij. 36.
uertice, viij. 247. xi. 160. recto, iii. 152. raſo. v. 170. xii. 81.
uertigine, vi. 304.
uerubus, xv. 82.
ueruecis, iii. 294.
ueruecum in patria, x. 50.
uera, ii. 64. 153. xiv. 240.
ueraque, xv. 17.
uerum, iij. 171. vi. 142. 324. viij. 125. ix. 70.
uero, iiij. 91.
ueræque, vi. 251.
ueram, vij. 112.
ueramque, xiij. 205.
uera bona, x. 3.
ueris, iii. 18.
ueras, vij. 168.
uerius, ij. 15.
uerò, xiii. 84.
uerùm, xii. 97.
uernus, v. 78.
ueſci, xv. 13.
ueſcebantur, xv. 106.
ueſicæ, vi, 64.
ueſtam Dianam, iij. 320. minorem, iiij. 61.
ueſtamque, vi. 385.
ueſtis pictæ, vi. 481.
ueſtem, ii. 67. vi. 351. purpuream, xii. 38. ſummã, xiii. 132.
ueſte nigra, x. 245. ſceuerum, xiv. 110.
ueſtibus extentis, xii. 68.
ueſtibulis, j. 132. vij. 126.
ueſtit, xi. 155.
ueſtitur, vi. 515. xii. 100.

Digitized by Google

veſtiti, iii. 135.
veſtigia, vi 14. 126. xiij. 244 xiv. 272 53 fugienda, xiv. 36.
veſtinuſque ſenex xiv. 181.
veſtras, xiij. 119.
veto, xi i. 128.
vetat. x. 237. 293.
vetet, vi. 627.
vetent, vj. 74.
vetitum, xiv. 185.
vetus, j. 76. iij. 206. vj 21. 159. xv. 6. 33.
veteris, iij. 1. 195. v. 35. vj. 318. ix. 16. xiij. 147. 214. xiv. 184.
veteri, v. 64.
veterem, iiij. 52. 137. vi. 307. xiij. 61.
veteri centone, vi. 121.
veteres, i. 132. iii. 11. vi. 334. 345. 518. vii. 120. 170. 237. viii. 19. x. 299. xiv. 189.
veteta, iii. 218.
veterum, v. 13.
vetti, vii. 150.
vetula, vi. 194 x. 195.
vetulæ beatę, j. 39. aſſę, xiv. 208. turpi, vi. 241.
vetulus, x. 268. xii. 7.
vetulo, xiij. 55.
vetuſta, viij. 34.
vetuſto, xv. 151.
vetuſtos, vi. 161.
vexare, j. 126. vj. 598. 610. xiii. 100. oculos, xiii. 133.
vexat, ij. 63. vii. 131. xii. 9.
vexant, j. 100. vij. 64.
vexantur, ii. 43.
vexatus, i. 2.
vexatę, vi. 290.
vexatáſque, xi. 187.
vexillum x. 156.
vexilla, ii. 101.
vexillaque, viij. 236.
via, j. 39. breuior, xiv. 223.
viam, xiv. 122.
vias, xiv. 103
viator vacuus, cãtabit coram latrone, x. 22.
vice teli, xv 53.
vices, vi 310. xiii. 88.
vicibus, vii. 24.
Vicinus, vi. 151. xvi. 57.
Vicina, iiij. 7. vi. 508. xiv. 145. xv. 76.
Vicinum. j. 8. vi. 32.
Vicino, xv. 154.
Vicinorum, xv. 36.
Vicinarum, vj. 6.
Vicinos humiles, vi. 413.
Vicinia, xiv. 154.
Victima ſola, xii. 113.
Vicus, ii. 8. vi. 655.
Vicorum inflexus, iij. 237.
Vicos anguſtos, vi. 78.
Video, vi. 394. xiij. 118.
Vides, iii 249. viii. 99. xi. 9. xij. 126. xiii. 135.
Videt, vi. 407. x. 252. 290. xiij. 221.
Videmus, iiij 22. xiij. 8.
Videor, xiv. 322.
Videti. xi. 113. 444. 463.
Videris, v. 160. ix. 20. xiii. 243.
Videtur, iij. 95. vj. 160. 175. 201. 504. 579. xiv. 142. 579. xv. 142. xvi. 58.
videntur, xi. 121.
viuebat, ii. 100.
vidi, vij. 13. xvi. 130.
Vidiſti, vii. 14.
Vidit, iiij. 92. vi. 105. 215. 247. x 265. xiv. 311. xvi. 30
Vidimus, iii. 6.
Vidiſtis, vii. 205.
Viderunt, iii. 314. vj. 24.
videbis, i. 91. iii. 177. v. 25. vi. 502. xiv. 245.
Videas, ij. 76 xiij. 182. xiv. 42. hoc, xiii. 170.
Videres, xi. 197.
Videant, x. 87.
Videret, xiii. 56. xv. 172.
Viderit, ix. 36.
Vidiſſes, x 36.
vidiſſe, xiv. 283.
Videndus, vi. 600.
Viſa, xiv. 165. xv. 40. eſt, vi. 537.
Viſæ, iij. 114.
Viſam, xi. 152.
Viſamque, vi. 2.
Viſis, xii. 74.
viſurus, vi 312.
viſúque, xiv-44.
Vilua, vj. 140.
viduæ, iiij. 4.
Viduam prægnantem, vj. 404.
Viduas, viij. 78.
Vigeant, x. 240.
Vigilate, x. 162. xiv. 305.
Vigilat, viij. 236.
Vigila, xiv. 192.
Vigilamur, iij. 232.
Vigilanti, j. 57.
Vigilantibus, iij. 129.
Vigilataque, vij. 27.
Vigilem xiv. 260.
Vigile febre, xiij. 229.
Vigiles, iij. 275.
Viginti millia, ix. 140.
Vilis, v. 4 vij. 174. xiv. 869,
vile, xj. 97.
viles, xiij. 142.
villa marmorea, iiij. 112. altera, xiv. 141.
villarum culmina, xiv. 89.
villas, j. 94. vij. 133. x. 225. xiv. 275. nouas, xiv. 95.
villicus, iij. 195. 228. iiii. 77.
villica, xj. 69.
vimine. iij. 71.
vincere, xiiij. 112.
vincis, viij. 54.
vincitur, x. 159. xiv. 145.
vincuntur, vj. 437.
vincebat, xiiij 91.
vicit, ij 143. iiij. 136. xiv. 213.
vicimus, i. 163.
vicerent, x 285.
vinceris, xiv. 213.
vincant, j. 110.
viceris, xiii, 4.
uinceus, xiv. 90.
uictus, x 84.
uictumque, vi. 169. 293.
uicti, vi. 660.
uictæque, x. 135.
uictis, viii. 99. xi. 198. xiij 126.
uicturus, vj. 566.
uictuio, ix. 58.
uictoria, i. 115. vii. 59. tarda, viij. 63. facilis do madidis, & mero titubantibus, xv. 47.

victor, ij. 73.
Victoris, ij. 162.
Victori, vij. 243.
Victrix, j. 50. Fortunæ ſapientia, xiij. 20. turba, xv. 81.
Vincla ſæua. xiij. 186.
Vinclis, iij. 310.
vindex, x. 165.
Vindice, viij. 222. nullo, iiij. 152.
Vindicta bonum vita iucundius ipſa, xiij. 180. curabilis & grauior, xvj. 22.
vindicta nemo magis gaudet, quam femina, xiij. 191.
Vinum. v. 24. vij. 97. 121.
Vini, vij. 256. x. 203. vini patria eſt, xj. 161.
Vino, vj. 385.
Vinoque, v. 49. vi. 314.
Vina, v. 51. diffuſa, xv. 159. exſpuit, xiij. 213.
Vinoſus, ix. 113.
Vinxerat, x. 182.
violæ, xij. 90.
Violarent. iij. 20.
Violauerit, xv. 84.
Violatus, xi. 116.
Violati numinis, xiij. 219.
Violatæ, xiij. 6.
Violato, vj, 536.
Violentius, iv. 86.
Violentius, viij 37.
Vipera ſæuiſſima, vj. 640.
Vir vnus, vj. 53. vir nollet fieri, vj. 254.
Viri, vij. 359. 507. 654. ix. 85. xiij. 12.
Viro, j. 70. ij. 129. iv. 136. Vi. 224. 574. 112.
Virum, vj. 116. egregium, ſanctúmque, xiij. 64.
Viro ægrotante, vi. 388.
Virorum, vj. 398. xv. 48.
Viris, vj. 454.
viros, ij. 45. vj. 328. x. 223. 304. ſummos, x. 49.
Virga, iij, 317. multa, viij. 7. prior, viij. 153.
Virgæ metuens, vij. 210.
Virgámque, xiv. 63.
Virgas, viii. 23. viij. 136. xi. 67.
Virgo, iii. 110. viij. 265. ix. 72. conſcia matri, xiv. 29.
virginis adultæ funus, xv. 139.
Virgine Pygmea. vi. 505.
Virginea, x. 294.
Virginius, viii. 221.
Virguncula, xiij. 40.
Virentem, xii. 85.
Vires, iii. 180. vj. 253. xi. 128.
Viribus, x. 10. 209. xv. 104 occultis, xii. 42.
Viridis, xi. 196.
Viridem, v. 142. ix. 50.
Viridi margine iii. 19.
Virides, vii, 118. xiv. 147.
Virideis, vi. 228.
Virideis, vi. 457.
Virro, v. 39. 43. 117. 148. ix. 35.
Virronis, v. 133.
Virroni. v. 98.
Virronem, v. 155.
Virtus, j. 115. vj. 322. viii. 20.
Virtutis, x. 141. ſpecie & vmbra, xiv. 109.
Virtutem, x. 141. 364.
Virtute, ij. 20. iiij. 2. xv. 114.
Virtutibus, iii. 164. magnis, vi. 167.
vis, j. 74. vi. 439. x. 94.
viſcantur, vi. 462.
viſcera, iiii. 111. ix. 43. magnarum domum, iii. 72.
Viſceribus ſpumantibus, xiii. 15.
Viſci calidi, ix. 14.
vita, xi. 57. xiii. 235. xv. 108. ipſa, xiii. 180. magiſtra, xiii. 22. dierum paucorum, x. 343.
vitæ, vii. 172. x. 188. xiii. 21. anguſtæ miſeræque, ix. 127. ſecundæ, x. 247. longæ, x. 275. priori contrarius ire, ix. 21.
genus, ix. 27. ſpatium extremum, x. 358. tranquillæ ſemita vnica patet, x. 364. ſpes. xii. 70. partem, xiv. 106. tempora longa, xiv. 157.
Vitam. viii. 84. xii. 50.
vitam impendere, iiii. 91.
Viuendi, viii. 84.
Vitare, vi. 571.
Vitari, iii, 284.
Vitanda eſt, viij. 116.
Vitium, j. 149. vi. 412. xiv. 109. 175. commune, iii. 182.
Vitium omne animi tanto conſpectius in ſe Crimē habet, quanto maior, qui peccat, habetur.
Vitio, iii. 121. xii. 51.
Vitioque carētem, xiv. 69.
Vitia, ii. 39. plurima, xiii. 188.
Vitiorum copia, j. 87. exempla, xiiii. 32. elementa quædam ſunt, xiiii. 123.
Vitijs, iiii. 3. vi. 288. 374.
Vitem nodoſam, viii. 247. paſce libello, xiiii. 193.
Vitibus, xi. 72. fecundis, ix. 56.
Vitreo Priapo, ii. 95.
Vitro rupto. v. 48.
Vittas, xii. 118. Cereris, vj. 50.
Vittata, iiij. 9.
Vitali, xiii. 117.
Vitulum, ii. 123.
Vitulis marinis, iii. 238.
Viuaria, iii. 308. iiii. 51.
viuere, ij. 135. vii. 137. alienâ quadrâ, v. 2. fato egentis, vt locuples moriaris, xiv. 137.
Viuo, iiii. 10. xv. 69. xvi. 52.
Viuit, vi. 508 viii. 55.
Viuitur, viij. 9.
viuimus, iii. 182.
viuunt, ii. 3. xi, 20. vii. 51. xv. 62.
viuebat, viii. 103.
viuebant, vi. 12. xiii. 38.
vixit, vi. 56.

Digitized by Google

vixetat, x. 172.
viue, iiii. 228.
viuite contenti caſulis, xiv. 179.
viuas. viii. 46.
viuat, vi. 56. viuat Pacuuius, xii. 128.
viuant, iij. 29.
viueret, vi. 18.
vixerit, vii. 235.
viuendi cauſſa, xi. 11.
viuendum, iii. 197. ix. 118.
viuentis, vi. 56.
viuentibus, x. 243.
victum parat, xiiii. 273.
viuus, ii. 59.
vix, iii. 251. iiii. 109 v. 68. vi. 562. 593. ix. 76. x. 214. xiii. 14. 74. xiiii. 150. xv. 55.
vlciſci, viii. 222.
vlciſcitur. vi. 293.
vlciſcuntur, ix. 211.
vltio, xiii. 2. xvi. 19. eſt voluptas animi minuti, infirmi, & exigui, xiii. 191.
vltor, xiv. 261. patris, viii. 216. tanti ſanguinis, x. 165.
vlcus, vi. 472.
vlla, vi. 41. 185. 593. x. 40. 321. xi. 134. xv. 142.
vllius, xiv. 202.
vlli, viii. 78.
vllum, ii. 47. ix. 102. xiii. 209. xiv. 174.
vllam, vi. 30. xiiii. 106.
vllo, ii. 52. xii. 130.
vllis, xiii. 36.
vlmea cena, xi. 141.
vlmoſque Falernas, vi. 149.
vlmos viduas, viii. 78.
vlterior, vii. 30.
vlterius, i. 147. ix 38.
vltimus, iii 201. 209. iiii. 38. viii. 260. x. 342. xv. 90.
vltima, ii. 34. vi. 127. ix. 81. xii. 55. xv. 95.
vltra, ii. 1. 159. iii. 180. v. 18. vi. 190. viii. 164. 199. x. 154. xiiii. 202. 327.
xvi. 26.
vltro, viii. 108.
Vlubris vacuis, x. 102.
vlulanique Priapi Mænades, vi. 315.
Vlyſſes, ix. 65. xi. 31. xv. 14.
Vmbellam viridem, ix. 50.
Vmbone, ii. 46.
Vmbra, ii. 157. iiii. 6. vii. 105. xiv. 109.
Vmbram, x. 21.
vmbra communi, vi. 4. Pieria. vii 8. rhetorica, vii 173.
Vmbræ hilares, xiii. 52.
Vmbrarum, viii. 65.
vmbris maiorum, vii. 207.
Vmbras, i. 9. x. 258.
Vmbriferos, v. 194.
Vmbroſæ, xv. 76.
Vmbricius. iii. 21.
Vncia nulla, xi. 131.
Vnciolam, j. 40.
Vnco. x. 66.
Vncum, xiii. 245.
Vnctámque. viii. 113.
Vnctis, iii. 262.
Vnda, xiiii. 289. prior, iii. 244.
Vndis euertentibus, xii. 31.
Vndas, iii. 19.
vnde, i. 10. 150. 151. ii. 40. 127. iii. 229. 269. 292. iiii. 98. vi. 286. 338. vii. 76. 188. ix. 8. x. 32. 106. xiv. 56. 207. xv. 101.
Vndique, iii. 247. v. 81. viii. 19. ix. 131.
vnguenta, ix. 128. xiiii. 204. perfuſa, vi. 303. qualiacunque, xv. 50.
vnguenta atque roſæ putere vid. ni, xi. 122.
Vnguem, x. 53.
Vnguibus curuis, viii. 130 xiii. 170.
vngueis, vii. 232.
Vngueiſque acutos, 41.
vngula, vii. 181.
vnquam, ii. 168. iii. 51. v. 125. vi. 212. 221. 266. 364. viii. 122. ix. 48. x. 120. 279. xi. 134. xii. 98. xiii. 177. xiiii. 127. 178. 328. xv. 88. 124. 161.
vnus, i. 24. ii. 163. vi. 53. 218. x. 168. xiii. 33.
vernula, xiv. 168.
vna, vi. 119. 442.
vnum, iii. 225. iiii. 128. x. 29. xii. 68. xiii. 141.
vnius, ii. 80. iii. 231. vi. 620.
Vni, vi. 206.
vna menſa, i. 138.
vno, vi. 54.
vnicus, viii 111. ix. 64.
vnica. viii. 20. x. 364.
vna, v. 18. xiiii. 243.
vua, ii. 81.
vuam calcatam, v. 3.
vocari, i. 99.
vocat, iii. 239. vi. 136.
vocamus, viii. 32.
vocant, iii 316.
vocantur, iiii. 72. xi. 176.
vocarit, xiiii. 277.
vocantem, xiii. 107. xv. 135.
vocandus, iiii. 1.
vocatus, v. 63.
vocato, xiv. 21.
volat, x. 232.
volabant. viii. 251.
volanti cultello, v. 120.
Volantem, i. 54.
Volcanus, xiii. 45.
volcani venti, i. 9.
volo, iii. 44. vi. 223.
vis tu, v. 74.
viſne, x. 90.
viſ aliam, xiv. 253.
vult, xiv. 176. 177. xv. 141.
volunt, iii. 113. x. 97.
voles, vi. 546. viii. 134.
volet, vi. 396. vii. 197. 198. xiiii. 185.
velim, v. 106. ix. 1.
velis, i. 149. x. 339. xi. 30.
velit, xiii. 176.
velint, vii, 157.
velles, vi. 282.
vellet, vi. 597. x. 184. 282.
volens, xii. 38.
volenti, xiii. 159. xvi. 13.
Volſcorum, viii. 245.
volſinijs, iii. 191.

Digitized by Google

Vol'os, viij. 182.
volucri, viij. 146.
Volucrem, viij. 57. x. 43.
Volucres Scythicæ, xj. 139.
Volucres Thracum ſubitas, xiij. 167.
Volucris, x. 126.
voluitur, iij. 53.
Voluit, iij. 40. iiij. 69. xiiij. 299.
Voluitque, vj. 451.
Voluit in orbem, vj. 495.
Voluas, xv. 30.
Voluente, xiij. 88.
Voluta i. 168.
volumine arcano, xiv 102
voluntas, vj. 223. voluntas peccandi ſola has patitur pœnas, xiij. 208.
Voluptas, j. 85. vj. 178. x. 210. xj. 166. xiij. 190. quantula, vi. 254. ſumma, vj. 367. nulla, xi. 120.
Voluptatem, xv. 90. egregiam, xiiij 156.
Voluptates commendatarior vſus, xi. 208.
Voluſi Bithynice, xv. 1.
vomer, iii. 311.
vomere, xv. 167.
vomice putres, xiij. 95.
vomit, vi. 431.
vorabit, j. 135.
vortice, xiij. 70.
vorticibus, vi. 523.
Vos, *vide Tu.*
votiua, xij. 27.
votum, j. 85.. miſerabile, iii. 276. ix. 147. inſatiabile adquirendi, xiiij. 125.
votique peracti, x. 6.
voto, vi. 60.
Vota, xiiij. 250. prima, x. 23. magna, exaudita, x. 111. publicata, x. 284.
votáque, i. 133. decepta, vi. 601.
votorum ſumma, v. 18. delicias, v. 291.
Votis, xiiij. 298.
Vouebit, xij. 115.
voucatque ſacellis, x. 354.
Vox, vi. 317. ix. 78. domini, xiiij. 63. blanda & nequam, vj. 197. facunda. x. 274. audita, xi. 111.
vocis, viij. 119. viij. 227.
vocem, vj. 379. viij. 185. mittere, xiij. 114. anguſtam, iij. 90. iucundam, vij. 82. dignam templo, xiij. 205.
voce, vi. 529. x. 198. xj. 180. facta, ij. 111. magna, iiij. 32. quanta, xiij. 77.
vocibus obſcenis, xi. 172.
vocalis, xiij. 32.
Vocale, vij 19.
Vrbis, j. 31. ij 126. iij. 214. vj. 84. viij. 200. x 285 ſæuæ, iij. 9.
Vrbis cuſtos Gallicus, xiij. 157.
Vrbi. iiij. 151. x. 341. attonitæ, iiij. 77.
Vrbem, j. 111. ij. 167. vij. 83. 162.
Vrbem colimus, iij. 193. Græcam, iij. 61. totam, vj. 397. trepidantem, viij. 250. ſaturam, viij. 118. mediam, xi. 112. mœſtam & attonitam, xj. 198. à figulis munitam, x. 171.
Vrbe, ij. 162. iij. 22. 235. xj. 55. xvi. 25.
Vrbes. vj. 410. multæ, x. 284.
Vrbibus illis, x. 34. euerſis, xj. 101.
Vrbani, xiii. 111.
Vrbibus, vj. 71.
Vrceoli, iii. 203. x. 64.
Vrget, xiij. 220.
Vrgentur, vj. 421.
vrgebant. xiij 48.
vrgeat, iiij. 59.
vrgente, vj. 592.
Vrgentibus, xij. 53.
Vrina, concepta auribus atque oculis, xi. 168.
vrinam, vi. 312.
vrit, vi. 260.
Vritur, xiiij. 22.
Vrna, vij. 2-8. xv. 25. plena, vj. 425.
vrnæ. xii. 44.
vrnámque, i 164.
vrna fallaci, xiij. 4.
Vrnæ plenæ ſotoribus, x. 242.
vrnas, vij. 236.
Vrſidio, vi. 38. 42.
vrſis ſæuis, xv. 164.
vrſos Numidas, iiij. 99.
vrtica, ij. 128.
vrticæ acres, xi. 166.
vruca, vi. 276.
vſque, x. j. xiij. 158.
vſque ad, x. 291.
vſque adeo, iij. 84. v. 128. vi. 181. x. 201. xv. 82.
vſquam, xii. 103. xiiii. 43.
vſuram triplicem, ix. 7.
vſus, iiii 139. xj. 118.
vſu rerum, xiij. 18.
vt, iii. 184. 185. &c.
vtcunque, vij. 9. x. 271.
vteris, vi. 196.
vtitur, v. 169.
vtimur, viij. 184.
vtere, i. 149.
vtero, x. 309.
vterum, vi. 598.
vtérque, xv. 237. 118.
vtrumque, ibid. ix. 19.
vtróque, ii. 50.
vtilis, vi. 210. agris, xiiij. 71.
vtile, iij. 48. vi. 240. vii. 96. 135. ix. 27. 124. x. 348.
vtile quid ſit proſpiciunt aliquando viri, vj. 358.
vtilior, iiij 84.
vtinam, iiij. 150. vi. 324. 637.
vt multum, vii. 187.
vtique, vi. 87. 608.
vtres plenos, xv. 20.
vtrimque, vi. 581. xv. 35.
vua longa, xiij 68.
vuæ ſeruatæ, xi. 72.

Digitized by Google

vulcaniquearma, viii. 270.
vulcano luteo, x. 132.
vulgus, iii. 36. imbelle & inutile, xv. 126.
vulgi, iij. 260. vii. 85. viij. 44. 2. 51. 89. xi. 3.
vulgiſcelus, xv. 29.
vulgo, xiij. 33. xv 36.
vulnus par, viij. 98. inſanabile, xv. 34.
vulnere, viij. 210. x. 112. xiij. 12. xv. 54. conſuto, iij. 150. ingenti, xv. 156.
vulnera, v. 27. vj. 247.
Vulneribus crudis, ii. 73. pro multis vix iugera bina dabantur, xiv 164.
Vultus, x. 68. grauis. ix. 12. ingenui, xi. 154 fictı cōſtantia, xiij. 77.
Vultum, iij. 105. vj. 466. vii. 238. x. 234. xv. 170. nudum, viij. 205. deformem, tetrum. x. 191. calentem, xi. 187.
vultumque feruentem, x. 300.
vultu, ij. 17. iiij. 104. vi. 417. ix. 3. xiv. 52. 285 recto, x. 189.
Vultúque triſte, xiv. 110.
Vultus pictos, viij. 2. dimidios, xv. 56.
Vultur, xiv. 77.
Vulturis atri pœna, xiij. 51 magni, xiv. 79.
vulturibus Dacis, iiij. 111.
vulua, xi. 81.
Vuluæ rigidæ, vj. 128.
vuluam fecundam, ij. 32.
Vxor, j. 122. vi. 45. 116. 142. 347. 534. ix. 72. x. 353. montana, vj. 5. torua, x. 272. formoſa, xiij. 43. fera, xiv. 168. Principis, vi. 616. Aſyli, vi. 267. Cæſaris, x. 330. ſterilis facit amicum iucundum & carum, v. 139.
vxor non ſit docta, nec facunda, vi. 444. & ſeqq.
vxoris. v. 247.
Vxoris improbæ mores, & fallaciæ, vi. 212. & ſeqq.
Vxoris partum, x. 352.
vxori, j. 56. x. 201.
vxorem, iij. 94. vi. 76. 165. xiv. 331. ducat, j. 22. ducis, vj. 28.
vxoria ſimplicitas, vi. 206.

X

XErampelinas, vj. 517.

Z.

ZElaces Armenius, ij. 164.
Zelotypo, x. 45.
Zelotypæ mœchæ, vj. 277.
Zonam præcepta, xv. 107.
Zonam, xiv. 297.

FINIS.

Digitized by Google